PARSEE PRAKASH

BEING

A RECORD OF IMPORTANT EVENTS IN THE GROWTH

OF THE

PARSEE COMMUNITY IN WESTERN INDIA,

CHRONOLOGICALLY ARRANGED.

VOL. II.

ON 1860 A D TO 1880

Originally issued in 8 Parts)

COMPILED BY

THE LATE KHAN BAHADUR BOMANJEE BYRAMJEE PATELL

PUBLISHED BY

DINBAI BYRAMJEE PATELL

Bombay

PRINTED BY RUSTOM N. VATCHAGHANDY AT THE "SANJ VARTAMAN" PRESS

1910 A. D.—1280 A. Y.

પારસી પ્રકાશ,

અ થ વા

પારસીઓ ઇરાંનથી હિંદુસ્થાન આવ્યા ત્યારથી તે આજ સુધીમાં
તેઓના સંબંધમાં બનેલા અગત્યના બનાવોની
વર્ષોને અનુક્રમે નોંધ.

દફતર ૨ જું:—૮ ભાગમાં.

૧૮૬૦ થી ૧૮૮૦ ઈસવી.

રચનાર,
મરહુમ ખાનબહાદુર બહમનજી બેહરાંમજી પટેલ.
પ્રગટ કરનાર,
દીનબાઇ બેહરાંમજી પટેલ.

મુંબઈ,
"સાંજ વર્તમાન" પ્રેસમાં રૂ. ન. વાચ્છાગાંધીએ છાપ્યું છે.
કોટ, મીંટ રોડ, કામા હાઉસ.

૧૯૧૦ ઇસવી—૧૨૮૦ યજદેજરદી.

ખાન બાહદુર બહમનજી બેહરાંમજી પટેલ

જનમ — તા૦ ૨૮ મી ડીજેમબર ૧૮૪૫

મરણ — તા૦ ૯ મી સપટેમબર ૧૯૦૮

"પારસી પ્રકાશ"નાં આ બીજાં દફતરના કર્તા મરહુમ ખાનબાહાદુરે બહમનજી બેહરાંમજી પટેલ માટે બે બોલ.

મરહુમ ખાનબાહાદુર બહમનજી બેહરાંમજી પટેલના "પારસી પ્રકાશ" નું આ બીજું દફતર, તેનાં સંપુર્ણ રૂપમાં, "બે બોલ" બોલી જાહેર પ્રજા હજુર રજુ કરવાને મને મરનારનાં કુટુંબ તરફથી અરજ થવાથી તે અરજને મરહુમ મીત્ર તરફની એક ફરજ સમજી મેં કલમ હાથ ધરી છે.

"પારસી પ્રકાશ"નાં પેહેલાં દફતરમાં સને ૧૮૬૦ સુધીની નોંધો સમાવી હતી. આ દફતરમાં બીજા ૨૦) વર્ષની, એટલે સને ૧૮૮૦ નાં સાલ સુધીની, નોંધો સમાવી છે. કર્તાએ પેહેલાં દફતરની રૂઢીએજ આ બીજાં દફતરમાં દર વર્ષનાં અનુક્રમે નોંધો આપી છે. આ બીજાં દફતરનો આઠમો અને છેલ્લો ભાગ બહાર પાડવા આગમચ, ગાથા ૨ જો ઉસ્તવદ યજદજર્દી ૧૨૭૭, તા૦ ૯ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮ ને દીને, તેનાં કર્તા મરણ પામ્યા હતા. તેથી તે સેવટનો ભાગ, તે માટેની નોંધો, જે તેવણે તૈયાર કરેલી હતી, તે ઉપરથી અને વધુ પુછપરછ ઉપરથી, પોતાના પ્રીય ભાઇ તરફની ફરજના વિચારથી, તેવણનાં બેહન બાઇ દીનબાઇ બેહરાંમજી પટેલે તૈયાર કરી બાહેર પાડયો છે. એ ભલાં બાઇએ પોતાને માથે આવી પડેલાં આ કામને ઇનસાફ આપવાને બનતી કોશેષ કરી છે, તે માટે મારા અનુભવથી ખાતરી આપું છું, કારણ કે તેવણે જ્યાં જ્યાં પોતાના ભાઇની નોંધોને વધુ સંપુર્ણ કરવાની જરૂર હતી ત્યાં ત્યાં તે સંપુર્ણતા કાજે વધુ હકીકત મેલવવાને કાલજી રાખી હતી તે હું જાણું છું. આવાં એક પુસ્તકની અગતનો અને તેના મુખ્ય ઉપેયોગનો આધાર તેના અનુક્રમણિકા (index) એટલે હરફને અનુક્રમે રચેલાં સાંકળ્યાં ઉપર છે. તે ઉપર બાઇ દીનબાઇએ ઘણી મહેનત લીધી છે. એમાં બાબદોને સાંકળ્યાંમાં ગોઠવવાનાં કામમાં શેઠ સોરાબજી કાવસજી શરાફે એવણને મદદ કીધી છે. પેહેલાં દફતરના અનુક્રમણિકાએ જયારે ૧૩૨) પાનાં રોકયાં હતાં ત્યારે આ દફતરનાં અનુક્રમણિકાએ ૧૭૨) પાનાં રોકયાં છે. તેનો સબબ આ કે, આ દફતરમાં જે ફક્ત ૨૦ વર્ષની નોંધો સમાયલી છે તે વર્ષો પારસીઓની તવારીખનો, જેને હાલનો નજદીકનો વખત કહીએ, તે વખતનાં વર્ષો છે અને તેથી તેઓ સાથે ઘણાંક નામો અને ઘણીક બીનાઓ જોડાયલાં છે.

મરહુમ ખાનબાહાદુર બહમનજી બેહરાંમજી પટેલના ઘણાક વખાણનારાઓમાંનો હું એક છું. પારસીઓને લગતી પુરાણી બાબતોના મારા કમીના અભ્યાસમાં એવણનાં પારસી પ્રકાશનો મને ઘણીકવાર ઉપેયોગ કરવો પડયો છે. તેથી મરનારનાં કામ માટેની મારી વખાણ મારા કેટલાક અનુભવ સાથની અને ખરાં જીગરની છે. "A Few Events in the Early History of the Parsees and their Dates," એવે, નામનું મારૂં સને ૧૯૦૫ નાં વર્ષમાં પ્રગટ થયલું પુસ્તક, મેં મારા એ ભલા મિત્રને અર્પણ કર્યું હતું. તે અર્પણ કરતાં મેં દિબાચામાં જે શબ્દો કહ્યા હતા તે શબ્દોને ફરીથી યાદ કરી તે અત્રે નોંધુ છું.

"I dedicate this book to my friend, Khan Bahadur Bomonjee Byramjee Patell, who, working for years, quietly and patiently, has done a yeoman's service to his Community by the publication of his very valuable and useful book, "The Parsi Prakash." His work is sought for information by every writer, writing on a Parsi subject from a historical, antiquarian, anthropological or sociological point of view. In the Court and in the Temple, in the family circle and in society, it is held as a book of very valuable information on old Parsi subjects.

Miss Menant, in her work, "Les Parsis," (Première Partie), thus speaks of Mr. Patell and his Parsi Prakash:—"In his Preface, the author, with unequalled

modesty, makes no pretention to originality and simply declares to have collected the materials for those who wish to undertake a methodical and reasoned history of the community. In the 1052 pages of this work, there is not a single page which does not show the scrupulous care bestowed upon the choice of different subjects of information, and which does not show the patient and laborious research to which he has resorted, ... If ever a work has been right earnestly done, it is assuredly this work. There is so much of care and method in its arrangement,- that it would do honour to the most laborious and the most learned of the scholars of 'l 'Ecole des charts.'"

The late lamented Dr. West said of his work in one of his letters to the Trustees of the Funds and Properties of the Parsi Punchayet that "The Parsi Prakash of Bomonjee Byramjee Patell, is a most laborious and valuable compila tion."

In the preparation of this paper and in some of my other literary works, his "Parsi Prakash" has been of great use to me. I dedicate this work to him as an humble token of my appreciation of his laborious and patient work."

ઉપલોજ વિધ્વાન ડા૦ ઉવેસ્ટ ઇંગલાંન્ડની રેયલ એશીઆટીક સોસાએટીનાં જર્નલમાં (સને ૧૮૯૯ નું જર્નલ પા. ૪૪૦) પારસી પ્રકાશનાં પેહેલાં દફતરની તપાસ લેતાં જણાવે છે કે:—

"This chronicle of the doings and progress of the Indian Parsis, so far as they have been recorded down to 1860, could have been compiled only by patient and enthusiastic research, and have been so conveniently arranged only by judicious appreciation and thorough knowledge of the wants of inquirers."

મેં ઉપર એશારો કર્યો છે કે મરહુમ મી૦ બહેમનજી પટેલના ઘણાક વખાણનારાઓ હતા. તેની એક ગવાહી એવણની જીંદગીમાંજ મલી હતી. ઘણા થોડા જાહેર પુરૂષોની યાદગારી તેઓની જીંદગીમાંજ રાખવાની હીલચાલ થાય છે. તેવી હીલચાલને કારણ આપનારા થોડાક ભાગ્યશાલી પુરૂષોમાં મરહુમ ખા૦ બા૦ બહેમનજી હતા. જામે જમશેદનાં પત્રદવારે એવણની યાદગારી જાળવી રાખવા બાબેની સુચના થવાથી એવણના પ્રિય મીત્ર મરહુમ શેઠ ખરશેદજી રૂશતમજી કામા સાથે સેવકે તે હીલચાલ હાથ ધરી હતી અને નીચલા સાહેબોની એ કામ માટે એક કમીટિ બની હતી.

શેઠ ખરશેદજી રૂશતમજી કામા
ખાનબાહાદુર દારાશાહ રતનજી ચીચગર
શેઠ હોરમસજી મનચેરજી કામા
શેઠ સોહરાબજી એદલજી વારડન
એરવદ જીવનજી જમશેદજી મોદી

એ કમીટીએ બહાર પાડેલી મદેહનજરની હું અત્રે નોંધ લેઉ છું કે તે ઉપરથી વાંચનારને એવણની સેવા માટે પારસી પ્રજા શું વીચાર ધરાવતી હતી અને ધરાવે છે તેનો ખેઆલ આવે.

"ખાનબાહાદુર બહમનજી બેહરાંમજી પટેલની યાદગારી માટેનું ફંડ.

"ઘણેક ઠેકાણેથી સુચના કરવામાં આવે છે કે ખાનબાહાદુર બહમનજી બેહરાંમજી પટેલ, જેવણે આપણા પારસી ટોળાની ઘણેક પ્રકારે સેવા બજાવી છે, તેવણુની સેવાની પીછાન કરવા માટે આપણામાં કાંઇ હીલચાલ થવી જોઇએ. એ સુચના ઉપાડી લેવાની અમો નીચે સહી કરનારાઓ રજા લઇયે છિએ અને એ કામમાં દીલસોજી દેખાડવાની જરથોસ્તી બાનુઓ અને ગ્રહસ્થોને અરજ કર્યે છિએ.

ખાનબાહાદુર બહમનજી બેહરાંમજી પટેલની ઘણાક પ્રકારની સેવાઓમાં તેવણનાં "પારસી પ્રકાશ" નાં સંબંધની સેવા જરથોસ્તીઓએ ખાસ પીછાનવા લાયક છે. એ ગ્રંથ કેટલાંક વર્ષોની સબુરીભરી મેહનત સાથે બહાર પાડી એવણે પોતાનું નામ યાદગાર કર્યું છે. એ પુસ્તક પારસીઓની તવારીખની બાબદે લખનારાઓને ઘણુ કીમતી અને અગતનું સાધન પુરું પાડે છે. ... ...

પારસીઓને લગતી આગલી હકીકતનો કીમતી સંગ્રહ જાળવનારું આ પુસ્તક પારસીઓએ પોતાની કદરશનાસી જણાવવા લાયકનું છે.

આ પુસ્તકને લગતી પોતાની સેવા ઉપરાંત ખાનબાહદુર બહમનજી બેહરાંમજી પટેલે અવારનવાર પોતાના ટોળાની ઘણી બીજી સેવાઓ બજાવી છે. આપણાં કેટલાંક કેળવણી ખાતાંઓ અને આપણી કેટલીક મંડલીઓએ એવણની કીમતી સેવાઓનો ઘણો લાભ ભોગવ્યો છે. એ સઘળાંની એક નાની કદરશનાસી તરીકે એવણની યાદગારી જાળવવા કાજે એક ફંડ ઉભું કરવાનું દુરસ્ત ધારવામાં આવ્યું છે અને તેમાં એવણની કદર બુજનારા જરથોસ્તીઓની અમો દીલસોજી અને મદદ માગયે છિએ. એ ફંડમાં ભરાયલાં નાણાંનો કેવો ઉપયોગ કરવો તે હવે પછી નક્કી કરવામાં આવશે."

આ કમીટી હસ્તક રૂ. ૮૦૦૦) નું ફંડ એકઠું થાયું હતું. બ્યાજના વધારા સાથની તેની કુલે રૂ. ૮૧૬૭-૧-૬ ની રકમ પારસી પંચાએતના તરસ્તી સાહેબોને તા૦ ૩૧ મી અકટોબર ૧૯૦૭ ને દીને સવાધીન કરવામાં આવી હતી, તે એવી સરતે કે:

૧.—જયાં સુધી ખા૦ બા૦ બહમનજી બેહરાંમજી પટેલ પોતાનાં "પારસી પ્રકાશ" ના ભાગો છપાવતા રહે ત્યાં સુધી એ રકમનું બ્યાજ એ ખાતાંમાંજ જમે કરી ખાતાંની મુદલ રકમ વધારતા રેહવું.

૨.—જયારે એવણ તરફથી એ કામ થતું બંધ પડે ત્યારે એ ખાતાંની એકઠી થયલી પુંજીનું બ્યાજ એ "પારસી પ્રકાશ" નું કામ ચાલુ રાખવાનાં કામમાં વાપરવું.

૩.—એવાં ચાલુ રાખેલાં કામનાં પરિણામ તરીકે જે ભાગો નીકળે તે સાથે એવણનું નામ એવણની યાદગારીના ગ્રંથ તરીકે જોડેલું રાખવું.

૪.—"પારસી પ્રકાશ" ચાલુ રાખવાનાં એ કામ પાછલ જે ખરચ થાય તે ખરચ બાદ કરતાં બ્યાજનો જે વધારો રહે તેમાંથી પારસીઓની તવારીખને લગતાં પુસ્તક યા પુસ્તકો તૈયાર કરાવવાં અને પ્રગટ કરાવવાની ગોઠવણ કરવી અને એવાં પુસ્તકો સાથે પણ એવણનું નામ જોડાયલું રાખવું.

૫.—ઉપર જણાવેલાં કામો વધતાંમાં વધતાં દર પાંચ વર્ષની મુદતમાં કરાવવાં.

આ દફતર સાથ મરનારની એક સબી આપવામાં આવી છે કે તેવણના મુબારક ચેહરાનો ઘણાક વાંચનારાઓને ખેઆલ આવે. મરનારની જીંદગીનું એક ટુકું વર્ણન, જે એવણના મરણ ટાંકણે જામે જમશેદ પત્રમાં બહાર પડયું હતું, તે આ આખાં દફતરની સેવટે તેનાં છેલ્લા અંકનાં વધારાવાળા ભાગમાં આપ્યું છે, કે તેવણનાં આ દફતરમાં તેવણની ઉદ્યોગી, ઉપયોગી અને ઉમંગી જીંદગીની નોંધ જલવાઇ રહે.

સેવક,

જીવનજી જમશેદજી મોદી.

કોલાબા, તા૦ ૧૬ મી અકટોબર ૧૯૧૦.

PARSEE PRAKASH

BEING

A RECORD OF IMPORTANT EVENTS IN THE GROWTH

OF THE

PARSEE COMMUNITY IN WESTERN INDIA,

CHRONOLOGICALLY ARRANGED

FROM 1861 *A. D. TO THE PRESENT DATE.*

BOMANJEE BYRAMJEE PATELL.

SERIES II.

Bombay:

PRINTED AT THE DUFTUR ASHKARA PRESS

No 87 COWASJEE PATELL STREET, FORT BOMBAY.

1891 A. C. —1260 A. Y.

TO

HIS EXCELLENCY THE RIGHT HON'BLE

GEORGE ROBERT CANNING BARON HARRIS,

GRAND COMMANDER OF THE MOST EMINENT ORDER OF

THE INDIAN EMPIRE,

GOVERNOR OF BOMBAY,

AND

CHANCELLOR OF THE BOMBAY UNIVERSITY,

is SECOND SERIES of the CHRONICLES of the PARSEE COMMUNITY

IS BY HIS LORDSHIP'S GRACIOUS PERMISSION

Respectfully Dedicated

BY HIS LORDSHIP'S MOST OBEDIENT SERVANT,

BOMANJEE BYRAMJEE PATELL.

તા૦ ૧૨ મી આપરેલ.

રોજ ૨૧ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને શેઠ હોરમજજી એદલજી આલપવાલેએ પોતાની બેટી બાઈ મોટીબાઈની નવજોતની ખુશાલીમાં રૂ૫૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[१]

તા૦ ૧૪ મી આપરેલ.

અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મળી હતી. સરનશીનની ખુરસી નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાક્ટર પીરી ગયાં શાલનો રીપોરટ વાંચી સંભળાવ્યો. એ પછી સરનશીને વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપની સનદો આપી, જેમાં નીચલો એકજ પારસી વિદ્યાર્થી હતો—

(૧) રૂસતમજી જમશેદજી નાદરશાહને રૂ૧૩) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ.

એ પછી સરનશીને એક સુભાખીત ભાપાણ કરી સભા બરખાસ્ત કીધી હતી.[२]

તા૦ ૧૫ મી આપરેલ.

રોજ ૨૪ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

મરણ—એદલજી બરજોરજી ચીનાઇ—ઉમર વર્ષ ૩૦) શેઠ બરજોરજી માણેકજી દલાલ મોટાફરામનાના દીકરા. એવણ જુનાગડના નવાબ તથા બીજા કાઠીઆવાડના સરદારોના મુંબઇ ખાતેના એજંટ હતા, અને મુંબઇથી કાઠીઆવાડ તરફ પોતાનાં કુટુંબ સાથે જતાં સ્ટીમરમાં કોલેરાથી મરણ પામ્યા હતા.

મરૂ મધે એક ઇંગ્રેજી સ્કુલ ઉભી કરવાનું ફંડ ત્યાંના આગેવાન પારસી ગ્રહસ્થોએ ઉભું કીધું હતું, અને જેમાં તે તરફ હાલમાં મુસાફરીએ ગયલા શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીએ રૂ૧૦૦૦) ભરયા હતા. શેઠ ખુરશેદજી તથા તેમની સાથે ગયલા મુસાફરો શેઠો ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, અરદેસર ફરાંમજી મુસ, અને ડાક્ટર ભાઉ દાજીને મરૂના સર્વે પારસીઓની તરફથી આજ રાત્રે શેઠો જીવણજી એદલજીની કુંપની, તથા શેઠ આદરજી મેહેરવાંનજી મસાલાવાલાએ જાહેર રીતે ખાંણું આપ્યું હતું, જે વેળાએ દસતુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, શેઠો દાદાભાઈ રૂસતમજી અપુ અને બેજનજી શેરાબજી ગોલવાલાએ ભાપાણો કરી ઉપલા મુસાફરોના ગુણ ગાયા હતા, જેનો શેઠ અરદેસર ફરાંમજી મુસે એક અગત્યનું ભાપાણ કરી ઉતર વાલ્યો હતો.[३]

તા૦ ૧૬ મી આપરેલ.

નામદાર માહરાંણી વિક્ટોરીઆના પાટવીકુંવર પ્રીનસ ઑફ વેલસની ગઇ તા૦ ૧૦ મી મારચ ૧૮૬૩ ને દીને શેહાદી થાઇ તે માટે ખુશાલી બતાવવા તથા તે નામદાર તેમજ શાહજાદા અને શાહજાદી ઉપર મુબારકબાદીનાં માનપત્રો મોકલવાનો ઠેડાવ કરવાને મુંબઇના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઇ તા૦ ૧૨ મી આપરેલે અતરેના શેરીફ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફ જોગ ૫૯ ઇંગ્રેજ, ૧૪ હિંદુ, ૧ મુસલમાંન અને ૧૬ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, શેઠો શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, ધનજીભાઇ ખરશેદજી સરાફ, હીરાજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, શેરાબજી જીજીભાઇ, બહમનજી જીજીભાઇ, શેરાબજી નવરોજજી વાડીઆ, ડોશાભાઇ રતનજી કોહલા, શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજી, હીરજીભાઇ માણેકજી રૂસતમજી બનાજી, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, બહમનજી ફરાંમજી કામાજી) ગ્રહસ્થોએ કરેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને ટાઉનહાલમાં એક જાહેર સભા નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મળી હતી. જે વેળાએ ઉપર મુજબ મુબારકબાદીનાં માનપત્રો મોકલવા તથા એ હીગાંમની ખુશાલી બતાવવા મેદાંન મધે એક આતશબાજી કરવા તથા આખી ટાપુની સઘળી નીશાલોનાં બાળકોને જીયાફત આપવા માટે એક ફંડ તથા બીજી જોઇતી ગોઠવણો કરવાને ૨૫ ઇંગ્રેજ, ૧૪ હિંદુ, ૩ મુસલમાંન, ૨ યાહુદી, ૨ પોરટુગીજ, અને ૧૨ પારસી, (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, બેહરાંમજી જીજીભાઇ) ની એક કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થાઈ હતી.[४]

તા૦ ૧૬ મી આપરેલ.

શેઠ નશરવાંનજી શેરાબજી વજીફદારને હાઇકોરટના જડજોએ મુનસફના ઓહદાની સનદ આપી હતી.[५]

તા૦ ૧૮ મી આપરેલ.

શેઠ હોરમજજી ફરાંમજી ચીનાઇએ "રૂનું ગણીત પુસતક" એવાં નામનું રૂના વ્યાપારને લગતા હીસાબ ગણવાનું

---

[१] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી આપરેલ ૧૮૬૩.

[२] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૧ મી આપરેલ ૧૮૬૩.

[३] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૩૦ મી આપરેલ ૧૮૬૩.

[४] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૭ મી આપરેલ ૧૮૬૩.

[५] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૬ મી આપરેલ ૧૮૬૩.

એક પુસ્તક છાપી પ્રગટ કીધું હતું.[૧] એ પુસ્તકમાં એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૦ માં "ચીન અને ઇંગલંડ ખાતેના વેપારનું ગણીત પુસ્તક" બાહેર પાડયું હતું તેમાં આપેલા કોઠાઓમાં હાલ રૂઈના ભાવ વધવાથી બીજા કોઠાઓ તૈયાર કરી છપાવ્યા હતા.

તા૦ ૨૬ મી આપરેલ.

રોજ ૫ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ ડોશીબાઈ તે શેઠ અરદેસર એદલજી ચીનાઈનાં ધણીઆંનીની વરસી હોવાથી તેમનાં પુનને માટે તેમના ખાવંદે બીજા રૂ૨૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૨૮ મી આપરેલ.

વરોડરાના માહરાજા ખંડેરાવ ગાયકવાડના જમાઈની પાંસળી મધે ગોલીનો એક મોટો ઘાહ પડેલો હતો તે એ સરકારના એક સુબારેદાર પારસી વૈદ્ય શેઠ આદરજી જમશેદજી ડાકટરે સાજો કીધાથી તેવણને રૂ૫૦૦૦) નું ઇનામ આપવામાં આવ્યું હતું.[૩]

તા૦ ૨૯ મી આપરેલ.

રોજ ૮ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

મરણ—ખરશેદજી રૂસતમજી વાડીઆ—ઉમર વર્ષ ૭૮). શેઠ રૂસતમજી માણેકજી વાડીઆના વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૦૩ થી મુંબઈની ગોદીમાં પોતાના કાકા શેઠ ફરામજી માણેકજી વાડીઆના હાથ હેઠલ રહેલા હતા, અને વધતાં વધતાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૧ માં શેઠ નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆના હાથ હેઠલ બીજા "માસટર બીલડર" થયા હતા. વાહણ બાંધવાના હુનરમાં એવણની પૂર્વિણતાને માટે "આડમીરલટી" ના લારડો, કોરટ ઑફ ડાએરેકટરસ, તથા બીજા અમલદારોએ એવણને વખતે વખત શાબાશી પત્રો આપ્યાં હતાં. તા૦ ૨૮ મી ડીસેમબર ૧૮૩૧ ને દીને મુંબઈના વડા કૌનસીલર હાનરેબલ જાન રોમરે એક દરબાર ભરી એવણ તથા એવણના વડા શેઠ નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆને માટે ઇંગલાંડથી "કોરટ ઑફ ડાએરેકટરસ" તરફથી ઘટતા લેખ સાથે આવેલી એકકી રૂપાંની રસ ભેટ આપી તથા રૂ૮૦૦) ની કીમતની શેઆલ ઓઢાડી હતી. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૪ માં શેઠ નવરોજજીએ બુઢાપ્રની લીધે પેનશન લીધાથી એવણને મુંબઈની ગોદીના વડા "માસ્ટર બીલડર" નેમ્યા હતા. એજ શાલમાં એવણને માટે હાનરેબલ જે. એમ. ફાકલંડે એક રૂપાંની હથોડી ભેટ મોકલી હતી. એવણે ખુદ પોતાનાં ઉપરીપણાં હેઠલ ૧૦ મનવારો તથા ૩૭ નાહનાં મોટાં વાહણો બાંધ્યાં હતાં. તા૦ ૮ મી જાનેવારી ૧૮૫૧ ને દીને મુંબઈના નામદાર ગવરનર લારડ ફાકલંડે એક દરબાર ભરી એવણને માટે ઇંગલાંડથી "કોરટ ઑફ ડાએરેકટરસ" તરફથી ઘટતા લેખ સાથે આવેલો રૂપાંના ઓજારોનો એક બાકસ ભેટ આપ્યો હતો. મુંબઈની ગોદીમાં એવણે બધાં મલી ૫૪) વર્ષ કાઢયા પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૭ માં જઈફીને લીધે પેનશન લીધાથી નામદાર સરકારે કોરટ ઑફ ડાએરેકટરસના હોકમ મુજબ એમને મલતા દરમાહાની અરધી રકમનાં પેનશન ઉપરાંત બીજા દર માસે ખાસ પેનશન તરીકે રૂ૨૦૦) આપ્યા હતા. પોતાના ઓહ્દા ઉપરાંત એવણ પ્રજાઉપયોગી દરેક કામોમાં આગેવાંની લેતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૪ માં મુંબઈની સરકાર તરફથી ઠરાવેલા પેહલવેહલા ૧૨) દેશી સુલેહના અમલદારોમાં એવણ એક હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૬ માં એવણને લંડનની "રાએલ એશીઆટીક શોશાઈટી ઑફ ગ્રેટ બ્રીટન એંડ આએરલંડ" ના એક "નાન-રેસીડંટ મેમબર" નું માન આપવામાં આવ્યું હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૯ માં "સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટ" ની સ્થાપણાથી એવણ તેના એક અધિકારી હતા. ઇંગલાંડ મધે પ્રગટ થતાં નામીચાં "ઇલિસટરેટેડ લંડન ન્યુસ" ના તા૦ ૬ થી જાનેવારી ૧૮૪૯ ના આંકમાં એવણની એક તસવીર તથા થોડોક અહેવાલ છપાઈ પ્રગટ થયો હતો. એવણનાં મરણને દીવસે એમનાં માનને ખાતર અત્રેની સરકારી ગોદી તદન બંધ રાખવામાં આવી હતી.

તા૦ ૧ લી મેએ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી વાડીઆનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૨૦૦૦), દીકરા શેઠ અરદેસર ખરશેદજી વાડીઆએ રૂ૭૦૦) નબીરા શેઠો રૂસતમજી તથા નશરવાંનજી અરદેસર વાડીઆએ રૂ૧૪૦૦), વહુ બાઈ આવાંબાઈએ રૂ૨૦૦) તથા બીજાં એશીઓએ રૂ૩૫૦) મલી રૂ૪૬૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

નામદાર પ્રીનસ અને પ્રીનસેસ ઑફ વેલસનાં લગનની ખુશાલી મુંબઈ મધે બતાવવાને આજનો દીવસ મુકરર કરવામાં આવ્યો હતો. એ દીને સાંજનાં ચાર કલાકે અત્રેની સઘળી ઇંગ્રેજી તથા દેશી નિશાલોનાં ૮૦૦૦ છોકરાંઓને મેદાન મધે એક જીયાફત આપવામાં આવી હતી;[૫] તથા શેઠ શોરા-

---

[૧] "રૂઈનું ગણીત પુસતક. એ મધે મુંબઈથી ઇઊરોપ અને ચીન ખાતે જતા રૂઈના હીસાબના કોઠા તઈઆર ગણતરી કરીને છાપી પરગટ કીધાછે. બનાવનાર, હોરમજજી ફરામજી ચીનાઈ. મુંબઈ, દફતર આશકારા છાપાખાનાંમાં છપાઈઊછે. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩."

[૨] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૮ મી આપરેલ ૧૮૬૩.

[૩] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી આપરેલ ૧૮૬૩.

[૪] જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી મેએ ૧૮૬૩.

[૫] આ જીયાફત આપવાનાં ફંડમાં સઘળા મલી રૂ૧૧૫૭૫) એકઠા થયા હતા.

બજી પેશતનજી ફરામજીએ અતરેની દીવાની તુરંગમાં પડેલા રૂ૧૦૦) ની અંદરની રકમના દેવાદારોનું કરજ ફીટાડી તેમને છોડવવા તથા મુંબઇનાં સઘળાં નાચારોને કપડાં આપવાને રૂ૫૫૦૦) ની રકમ,[1] તેમજ શેઠો કાવશજી માણેકજી લીમજી અને હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ અતરેની ધર્મખાતાંઓની સર્વે નિશાલોનાં છોકરાંઓને એકકી કપડાંની જોર આપવાને રૂ૩૦૦૦) ની રકમ કમીટી પર ભેટ મોકલી હતી, તથા શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ એ બનાવની ખુશાલીમાં મુંબઇની યુનીવરસીટીને માટે મેદાનમાં એક ઇમારત બંધાવવાને રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખની રકમ સરકારમાં આપવાની માગણી કીધી હતી. એ બાબે જીયાફતની વેળાએ નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે એઓ સર્વેનો ઉપકાર માન્યો હતો. એ બાદ મેદાનમાં એક આતશબાજી તથા રાતનાં આખાં શેહેરમાં રોશની કરવામાં આવી હતી, જેમાં પારસીઓએ મોટો ભાગ લીધો હતો.[2]

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

બીરારના આસીસ્ટંટ એકસ્ટરા કમીશનર દસ્તુર બેહરામજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાને નીજાંમ સરકારે પોતાનાં સરવે ખાતાં ઉપર મોટે દરમાયે નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૧ મી મેએ.

રોજ ૨૦ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ મેહેરબાઇ તે મરહુમ શેઠ બેહરામજી ડોશાભાઇ પટેલનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજી મધેથી તથા બેશીઓએ મળી રૂ૫૩૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧૨ મી મેએ.

સુરત જીલ્લાનાં ઓલપાડના મામલતદાર શેઠ હોરમજજી દોરાબજીને ભરૂચના મામલતદાર નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૨૦ મી મેએ.

દસ્તુર એરચજી શોરાબજી મેહરજીરાણાએ મુંબાઇ મધે નવસારીનાં પંથકને લગતા મોબેદો ફરેસ્તાઓનાં આફરીનગાંનમાં "તાઉહમીનમાને" નો કરદો પઢે છે તેને ઠેકાણે "ઇઆવીશાદ" નો કરદો પઢવો જોઇએ તેની શાબેતીમાં "તજકરતુલ મલાયક" નામનું એક ચોપાંનયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[6]

તા૦ ૨૨ મી મેએ.

રોજ ૧ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ રૂસતમજી અરદેસર મુનશીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવા શેઠ અરદેસર રૂસતમજી મુનશીએ રૂ૬૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[7]

તા૦ ૨૮ મી મેએ.

આજ દીને ગંદેવી ગામ મધે કોલીવારમાં મુંબઇવાલા શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે એક કુવો બંધાવી સર્વે ગ્નાતને વાપરવાને ખોલ્લો મુકયો હતો.[8]

---

[1] આ રૂ૫૫૦૦) ની રકમમાંથી રૂ૨૮૯૧) કરજદારોને છોડવવા માટે તથા બાકીની રકમ ગરીબોને કપડાં વેંહચી આપવા માટે કમીટીએ ખરચી હતી.

[2] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૪ થી મેએ ૧૮૬૭.

[3] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૧ મી મેએ ૧૮૬૭.

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી મેએ ૧૮૬૭.

[5] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૭ મી મેએ ૧૮૬૭.

[6] એ ચોપાંનયાંના રદીઆ તરીકે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૭ ના આગશટ માસમાં એ૦ પાલણજી કાવશજી માકને "સેતાએશે અમશાશપંદ" નામે એક ચોપાંનયું પ્રગટ કીધું હતું. તેની સાંમે રદીઆ તરીકે એજ શાલના ડીજેમબર માસમાં એ૦ મનચેરજી જામાસપજી વાછાએ "તજ કરતુલ મલાએકની શાબેતી અને સેતાએશે અમશાશપંદનાં ચોપાંનીયાંનો રદ જવાબ" એવે નામનું એક બીજું ચોપાનયું પ્રગટ કીધું હતું. વળી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ ના જુલાઇ માસમાં દસ્તુર જમશેદજી શોરાબજી કુકાદારૂએ "ખોલાશએ આફરીગાન" નામનું ચોપાંનયું કાઢી ફરેસ્તાઓનાં આફરીનગાંનમા "તાઉહમી નમાને" નો કરદો પઢવાની હીમાયત કીધી. તે આગમજ તા૦ ૧૯ મી આગશટ ૧૮૬૭ ને દીને એ બાબદ વિષે એક રેસાલો સર જમશેદજીવાલા એલાહીબાગમાં એવણે વાંચ્યો હતો. એ ચોપાંનીયાંના રદીઆ તરીકે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં એ૦ રૂસતમજી જામાસપજી દસ્તુર મેહરજીરાંણાએ "તકવીઅતે તજકરતુલ મલાએક" નામનું એક ચોપાંનયું પ્રગટ કીધું હતું. વળી તેના રદ જવાબમાં દસ્તુર જમશેદજી શોરાબજી કુકાદારૂએ એજ શાલના અકટોબર માસમાં "હેકાએતે આફરીગાંન" નામનું ચોપાંનયું પ્રગટ કીધું હતું.

એ પછી તા૦ ૫ મી નવેમબર ૧૮૬૭ ને દીને કોટમાંની મરહુમ માણેકજી શેઠવાલી દરેમેહરમાં અંજુમનનાં જશનમાં ઇઆવીશાદ અને તાઉહમીનમાને પઢવા બાબે કેટલાક મોબેદો મરાયા હતા, અને હાથચાલાકી પણ થવાથી તેનો મુકદમો પોલીસમાં ગયો હતો. એ બાદ શેઠ માણેકજી મેહરવાંનજી શેઠનાએ એ ભાંજઘડનો સમજુતીથી નીવેડો લાવવાને થોડાક એ બાબદસર જાણકાર ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમવાની સુચના કીધી કે તેઓ જેમ ઠેરવે તે કરહો બંધે બાજુવાલાઓએ પઢવો, પણ તે સુચના પરથી કસ્સો અમલ થયો નહિ, અને એ તકરાર બેચાર વર્ષ મોબેદોમાંજ માંહોમાંહે ચાલી બંધ પડી.

[7] મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૧૯ ના હીસાબની ચોપડી.

[8] આ કુવા પર નીચલી તખ્તી મારેલીછે :—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદછે

"મુંબઇના રેહવાશી શેઠજી નશરવાંનજી માણેકજી પીટીએ
"પોતાનાં પુનને માંટે અતરે ગણદેવી કશબામાં આએ કુવો
"બંધાવેઓછે તે અતરે સરવે ગનેઆતને માંટે વાપરવા
"શારૂં ખોલો મુકીઓછે. શા૦ ૧૯૧૯ નાં જેઠ શુદ ૧૦
"વાર ગરેશ તા૦ ૨૮ મેએ ૧૮૬૭, રોજ ૭ મો માહા ૯
"શે૦ ૧૨૩૨ ઇઅજદેજરદી."

તા૦ ૧ લી જુન.

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાના ખરચે સુરતની પાસે આવેલાં કુરસદ ગામ મધે આજ દીનથી એક નિશાલ ઉંઘાડી હતી.[1]

તા૦ ૨ જી જુન.

રોજ ૧૨ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ મનચેરજી ખરશેદજી મોદીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં બેહન બાઈ બચુબાઈ તે મરહુમ શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી મોદીનાં વીધવા તથા માસી બાઈ માણેકબાઈ તે મરહુમ શેઠ જાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆનાં વીધવા અને બીજાં બેહીઓએ મલી રૂ૨૧૦૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૦ મી જુન.

રોજ ૨૦ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને કોટ મધે પીકાંવાલા મોહલામાં બાઈ મોટલાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ માણેકજી નવરોજજી વાડીઆનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ જાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆનાં બેટીએ પોતાના બાવાની નઇઆને આદરાંનની એક દરેમેહર બંધાવી પરકાવી હતી. જશનની ક્રિઆ પુરી થવા બાદ વાડીઆ ખાંનદાંનના માહેરોની તરફથી બાઈ મોટલાંબાઇના બંધે દીકરાઓ શેઠો નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ તથા નશરવાંનજી જાંગીરજી વાડીઆને એકકી શેઆલ હોરાડવામાં આવી હતી.[3]

તા૦ ૧૪ મી જુન.

રોજ ૨૪ માહ ૧૦ (ક૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ આવાંબાઇ તે શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીનાં ધણીઆંની તથા શેઠ ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં રૂ૨૪૦૫૦) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૦ મી જુન.

રોજ ૩૦ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

મરણ—ડાક્ટર બેજનજી રૂસતમજી—ઉમર વર્ષ ૩૦) નવસારીવાલા શેઠ રૂસતમજી માણેકજી દાવરના દીકરા. એવણે અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં વૈદ્યાનો અભીઆસ કરી તા૦ ૧૨ મી આપરેલ ૧૮૫૭ ને દીને તબીબપણું ચલાવવાની સનદ મેલવી હતી. તે પછી સરકારી નોકરીમાં રહવાથી એમને એજ શાલના સપટેમબર માસમાં ભુજનાં દવાખાનાંના તથા બીજે શાલથી કરાંચીનાં સરકારી દવાખાનાંના તબીબ નેમ્યા હતા. કરાંચીથી એવણે છેલાં ચાર વર્ષના અરસામાં અતરેની "ગ્રાંટ કાલેજ મેડીકલ શોશાઇટી" પર વૈદ્યાને લગતા છ નિબંધો લખી મોકલ્યા હતા. ૧૮૬૦ માં એવણે "દરએક માણસનો વૈદ" એવાં નામનું તંદરેસ્તીને લગતી બાબદોનું એક પુસ્તક ગુજરાતીમાં રચી પ્રગટ કીધું હતું. એવણનું મરણ કરાંચી મધેજ નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨૦ મી જુન.

રોજ ૩૦ માહ ૧૦ (ક૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

મરણ—નશરવાંનજી ખરશેદજી દાદીશેઠ—ઉમર વર્ષ ૮૧). શેઠ ખરશેદજી અરદેસર દાદીશેઠના ત્રિજા દીકરા. એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૧ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ "ખરશેદજી અરદેસરના છોકરાઓ" ને નામે પોતાના ભાઇઓ શેઠો અરદેસર તથા હોમજીની સાથે બેહલો વ્યાપાર તથા મેશરસ ગરે, પીલ કાસપસ, તથા કરેસવેલ રોચન અને બીજી વ્યાપારી પેહડીઓની દલાલીનાં કામો ચલાવતા હતા. એઓ ત્રણે ભાઇઓએ પોતાના બાપનાં નામથી ચોપાતી મધે નાચાર ધરાંનીઓને રાખવા માટે એક ધર્મશાલા બંધાવી તે તા૦ ૨૦ મી આગશટ ૧૮૫૩ ને દીને ખોલી મુકી હતી.

તા૦ ૨૧ મી જુન.

શેઠ શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજીએ રૂઇના વ્યાપારમાં એક મોટી દોલત મેલવ્યાથી તેમાંથી પોતાના કેટલાક કુટુંબીઓ તથા દોસ્ત આશનાઓ અને પેહડીનાં માણસોને આજ દીને પોતાની શાલગરેહ હોવાથી રૂ૨૩૫૦૦૦) બે લાખ પાંતરીશ હજારની રકમ વેંહચી આપી હતી.[5]

---

[1] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી જુન ૧૮૬૩.

એ નિશાલ ઉંઘાડવા માટે એવણે પ્રથમમાં રૂ૨૫૦૦) નીસરકારી ૫) ટકાનાં વ્યાજની નોટો કેળવણી ખાતાંના વડા મી૦ ઈ. આઈ. હાવરડને સ્વાધીન કીધી હતી. તે બાદ એને માટે કુરસદમાં એક ઇમારત બાંધવાને ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૭ ના નવેમબર માસમાં રૂ૮૦૫) એવણે આપ્યા હતા, તથા તે ઇમારેત બીશમાર થવાથી બીજી નવી બાંધવાના રૂ૧૩૦૦) ના ખરચની અરધી રકમ રૂ૬૫૦) એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૯ ના મેએ માસમાં સરકારી કેળવણી ખાતાંમાં આપ્યા હતા.

[2] મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૧૯ ના હીસાબની ચોપડી.

[3] મુંબઇનાં ચાબુક, તા૦ ૧૩ મી જુન ૧૮૬૩.

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી જુન ૧૮૬૩.

[5] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૬ ઠી જુલાઇ ૧૮૬૩.

આ સખાવત માટે "બોમ્બે ગેઝેટ" માં લખેછે કે:—

Native Liberality—Mr. Sorabjee Pestonjee Framjee, who has earned a large fortune in his cotton trade, has distributed the munificent sum of two lacs and thirty-five thousand Rupees amongst his friends, relations and members of his office establishment. We believe Mr. Sorabjee's is the only instance (with the exception of the Honorable Mr. Rustomjee Jamsetjee Jeejeebhoy) in which we find cotton merchants behaving so munificently towards their friends and dependants.

[*Bombay Gazette*, 6th *July* 1863.]

તા૦ ૨૨ મી જુન.

આજ દીને મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી ખરશેદજી દાદીશેઠનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી રૂ૩૪૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૩ મી જુન.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ અતરેનાં વર્તમાન પત્રોમાં જાહેરખબર છપાવી હતી કે પારસીના ટોળામાંથી હરેક શખસ આજથી ચાર માસની મુદતમાં તેવણને ત્યાં પોતાનું નામ નોંધાવી ઇંગલાંડ જઇ બારીસ્ટરના ધંધામાં દાખલ થાઇને અતરે આવ્યા પછી હાઇ કોરટમાં સ્વતં લઇ ધંધો ચલાવે તે ધણીને તેવણ ઇનામ તરીકે રૂ૫૦૦૦) આપશે. અગર ઉપલી મુદતમાં એ ઇનામ મેલવવાને માટે કોઇબી શખસનું નામ નહિ નોંધાશે તો તે મુદત પછી આ રકમ એ ઉપયોગમાંથી કાઢી નાખવામાં આવશે.[2]

તા૦ ૨૪ મી જુન.

નવસારીની જરતોશતી મદરેસાને માટે એક મકાંન બાંધવાને મરહુમ શેઠ ધનજીભાઇ નશરવાંનજી કામાજીની પુંજીમાંથી તેમનાં વીધવા બાઇ ધનબાઇજીએ આપેલા રૂ૮૦૦૦) મધેથી ત્યાંની પટેલની પોલવાલું મકાંન તથા એક જગાનો કટકો ખરીદ કરી ત્યાં આજ દીનથી મદરેસા લઈ જવામાં આવી હતી.[3]

તા૦ ૨૬ મી જુન.

રોજ ૬ માહ ૧૧ (કદી૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

મરણ—ધોરાબજી દોરાબજી ચાંનદારૂ—ઉમર વર્ષ ૬૩) આ૦ દોરાબજી ચાંનદારૂના વડા દીકરા. એવણ પેહલ વેહલાં મુંબાઇ સમાચાર છાપાખાનાંમાં મરહુમ મોબેદ ફરદુનજી મરજબાંનજીના હાથ હેઠલ રહ્યા હતા. તે બાદ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૯ થી અતરેનાં જાણીતાં "બોમ્બે કુરીઅર" અને ૧૮૪૩ થી "જેનટલમેનસ ગેઝેટ" છાપાખાંનાંના વડા પ્રીંટર હતા. એ અરસામાં પોતાના ભાઇ શેઠ નવરોજજી દોરાબજી ચાંનદારૂની ગેરહાજરીમાં મુંબાઇ ચાબુકનું પત્ર એવણ ચલાવતા હતા. ૧૮૪૨ માં એવણે પુસ્તક પ્રસીધ નામનું ગુજરાતી છાપાખાંનું વેચાતું લીધું હતું. તા૦ ૧ લી મે ૧૮૫૨ થી એવણે "પારસી રીફારમર" નામનું એક અઠવાડીઆંનું પત્ર પરવરતાવવા માંડયું, અને જે પછવાડેથી અઠવાડીઆંમાં બે વાર પ્રગટ થતું કીધું હતું. એ પત્ર તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૬૩ થી બંધ કરી છેલા ત્રણ માસ મુંબાઇ ચાબુક સાથે પાછા જોડાયા હતા. એ રીતે એવણે પોતાના ભાઇની માફક પોતાનો આખો જનમારો છાપાખાંનાંનાં કામમાં કાઢયો હતો.

તા૦ ૨૭ મી જુન.

રોજ ૭ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ બચુબાઇ તે શેઠ રૂસતમજી ફરામજી દીવેચાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ખાવંદ તથા બેટીઓએ મલી રૂ૭૨૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૩૦ મી જુન.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હીરાજી માણેકજી સરાફનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવા શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફે એક અંજુમન પત્ર વંચાવી દેશીઓની છોડીઓને ઇંગ્રેજી ભાષાની કેળવણી આપવા માટેની એક નિશાલ સ્થાપવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી. તે નિશાલનાં ફંડમાં પુરતી રકમ ભરાય તેટલાં એવણે પોતાનાં મકાંનમાં તે સ્થાપવા માટે જગા વાપડવા આપવાને પોતાની ખુશી બતાવી હતી. એ નિશાલનાં ફંડમાં પેહલ વેહલી એવણે આજ દીને પોતાની તરફથી રૂ૧૦૦૦), મરનાર શેઠ હીરાજીની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૦૦), બાઇઓ આઇમાએ તથા શીરીનબાઇ માણેકજી સરાફે રૂ૧૦૦૦) અને શેઠો ખરશેદજી તથા જાંગીરજી માણેકજી સરાફે રૂ૧૦૦૦) મલી રૂ૪૦૦૦) ની રકમ ભરી હતી.[5]

---

[1] મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૧૯ તથા ૧૯૨૦ ના હીસાબની ચોપડીઓ.

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી જુન ૧૮૬૩.

એ મુદતમાં એ કારણસર કોઇ ઉમેદવાર નહિ આવો હતો.

[3] એ મદરેસા હજુ સુધી એજ મકાંનમાંછે, અને તેના દરવાજા પર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"મરહુમ શેઠ ધનજીભાઇ નશરવાંનજી કામાની પુંજી-
"માંથી બંધાયલું સર કાવશજી જહાંગીર નોશારી જરથોસ્તી
"મદરેસાવાલું મકાન. (કીમત રૂ૧૦૧૭૧). ઇસવી સન ૧૮૬૪.
"યજદજરદી ૧૨૩૪."

[4] મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૧૯ ના હીસાબની ચોપડી.

[5] જામે જમશેદ, તા૦ ૪ થી જુલાઇ ૧૮૬૩.

એ પછી એ સ્કુલનાં ફંડને માટેનું એક લીસ્ટ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફે અતરે પોતાના દોસ્ત આશનાઓમાં ફરતું કીધું હતું, અને તેમાં જમખંડીનાં માહરાજાએ રૂ૬૦૦૦), દેવીડ શાસુનના કુટુંબીઓએ રૂ૫૦૦૦), હિંદુ શેઠીઆઓએ રૂ૧૩૧૦૦), અને પારસીઓએ નીચે મુજબ રૂ૩૪૨૫૧) મલી રૂ૫૮૩૫૧) ભરાયા હતા:—

(રૂ૫૦૦૦) ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની. (રૂ૪૦૦૦) શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફનાં કુટુંબ તરફથી મરહુમ શેઠ હીરાજીનાં ઉઠમણાંમાં ઉપર મુજબ ભરાયલા. (રૂ૩૦૦૦) છોડીઓને ઇંગ્રેજી શીખાડવાની હીમાયત કરનાર એક મીત્ર. (રૂ૨૫૦૦) શેઠ દાદાભાઇ બેહરાંમજી બનાજી. (રૂ૧૪૦૦) બાઇ ભીખાઇજી તે ડોસાભાઇ ફરાંમજી કામાજીનાં ધણીઆંનીએ પોતાની બેહનોનું ભલું ઇછનારી માતાની બેટી એવાં નામથી. (રૂ૧૦૦૦)

. તા૦ ૧ લી જુલાઈ.

"સર. જમશેદજી જીજીભાઈ ટ્રાનસ્લેશન ફંડ" ના તરફથી ચોપડીઓએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૮ ના ઓગસ્ટ માસમાં

પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, ડોશાભાઈ હોરમજજી કામાજી, પાલણજી હોરમજજી કાપડીઆ, ડોશાભાઈ રતનજી કોહલા, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, નવરોજજી નાનાભાઈ ફરાંમજી, ખરશેદજી રતનજી કોહલા, ખરશેદજી જંગીરજી તારાચંદ. (રૂ૫૦૧) લીમજી માણેકજી બનાજી. (રૂ૫૦૦) ડોશાભાઈ ફરાંમજી કામાજી, નશરવાંનજી મનચેરજી વાડીઆ, બેહરાંમજી જીજીભાઈ, પેશતનજી ખરશેદજી સરાફ, દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસર. (રૂ૩૦૦) અરદેસર ખરશેદજી દાદીશેઠ, કેલવાયલી છોડીઓની હાલત સુધરેલી જોવાને બહુ ઇછનાર. (રૂ૨૫૦) મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠના. (રૂ૨૦૦) બેહરાંમજી નાનાભાઈ ફરાંમજી. (રૂ૧૦૦) ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, ધનજીભાઈ એદલજી નેનટીન, ધનજીભાઈ રૂસતમજી આરીટન.

ઊપલા નાણાં ભરનારાઓની એક સભા તા૦ ૧૬ મી આગશટ ૧૮૬૩ ને દીને ભાંએખલે શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફના બંગલામાં મળી હતી, જે વેળાએ તેવણે ભરાયલાં નાણાં વગેરેની વીગત કહી સંભલાવી, તથા આએ કામ ઊભું કરવામાં શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીએ જે દીલોજનીથી તેમને મદદ કરી તેનો ઊપકાર માનયો. એ બાદ તા૦ ૧ લી સપટેમબર ૧૮૬૩ થી એ સ્કુલ "અલેકજાંડરા નેટીવ ગરલસ ઈંગલીશ ઇનસ્ટીટયુશન" ને નામે તુરતવેળા ભાંએખલે શેઠ માણેકજીના બંગલામાંજ ઊઘાડવાનો ઠેરાવ કીધો, તથા તેનો વહીવટ ચલાવવાને શેઠો માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, કરસનદાસ માધવદાસ, ઇ. ડી. શાસુન, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, અને ડોશાભાઈ રતનજી કોહલાની એક કારોબાર મંડલી મુકરર કીધી હતી.

ઊપલી કારોબાર મંડલીએ સર્વે ગોઠવણો કરી એ સ્કુલ તા૦ ૧ લી સપટેમબર ૧૮૬૩ ને દીનથી ભાંએખલે શેઠ માણેકજીના બંગલામાં ઊઘાડી હતી. તેમાં શરૂઆતમાં ૧૯) છોકરીઓ દાખલ થઈ હતી. એ પછી શેઠ માણેકજીએ તા૦ ૧૨ મી અકટોબર ૧૮૬૩ ને દીને નામદાર માહરાંણી વિકટો-રીઆના પ્રાઇવેટ શેક્રેટરી હાનરેબલ સર સી. બી. ફીપસ ઊપર એ સ્કુલ વિષેની સર્વે હકીકત લખી અને જણાવ્યું કે નામદાર પ્રીનસ અને પ્રીનસેસ ઑફ વેલસનાં લગનની યાદગારીમાં એ સ્કુલ તે નેક બાનુનાં નામથી સ્થાપવામાં આવીછે, અને એ બાબદ નામદાર માહરાંણી તથા પ્રીનસ અને પ્રીનસેસ ઑફ વેલસના કાન ઊપર નાખવાની તેને અરજ કીધી હતી. એ પત્રના જવાબમાં માહરાંણીની તરફથી ઊપલા અમલદારે તા૦ ૨૮ મી નવેમબર ૧૮૬૩ ને દીને શેઠ માણેકજી ઊપર નીચે મુજબનો પત્ર મોકલી તેમાં એ સ્કુલ સ્થાપવા માટે માહરાંણી તરફનો સંતોષ તેમના હુકમથી લખી જણાવ્યો હતો:—

WINDSOR CASTLE,
November 28, 1863.

SIR,

I have the honour to acknowledge the receipt of your letter of October 12 which was forwarded to me by your son, and which I have not failed to lay before the Queen.

Her Majesty has commanded me to assure you that she very highly appreciates the loyal motives which

મુંબઈનાં ગુજરાતી વર્તમાન પત્રો મધે જાહેર ખબર છપાવી "ધરાંગી ખીલારોકા હરફો જે પાહડો અને બીજી જગાઓ

stimulated your celebration of the Wedding day of the Prince and Princess of Wales.

Her Majesty is particularly pleased to hear you have honoured this day by commencing, in celebration of it, the benevolent work of establishing an English School for the Native women in the neighbourhood over which your good influence extends.

No more useful or charitable work could be undertaken than to offer to these women the blessings of sound education, and Her Majesty wishes you every success in the task which you have so kindly imposed upon yourself.

I have the honour to be, Sir,
Your obedient and humble Servent,
C. B. PHIPPS.

P S.—I have forwarded your letter to the proper officers to submit to their Royal Highnesses the Prince and Princess of Wales

To

MANOCKJEE CURSETJEE, Esq
Bombay.

એજ મુજબ નામદાર પ્રીનસ અને પ્રીનસેસ ઑફ વેલસ તરફથી પણ તેમના પ્રાઇવેટ શેક્રેટરી મી૦ હરબરટ ફીશરે તા૦ ૨ જી ડીશેમબર ૧૮૬૩ ને દીને શેઠ માણેકજી ઊપર નીચે મુજબનો પત્ર લખી તે બંધે નામદારોનો એ સ્કુલ તેમનાં લગનના સુભ અવસરની યાદગારીમાં સ્થાપવા, તથા તેને નામ-દાર શાહજાદીનું નામ આપવા માટેનો સંતોષ જાહેર કીધો હતો:—

Frogmore, Windsor,
December 2, 1863.

Sir,

I am desired by the Prince and Princess of Wales to inform you that their Royal Highnesses have read with great interest the account transmitted to them, through the kindness of Sir Charles Phipps, of the formation of an Institution at Bombay for the education of Native girls.

Their Royal Highnesses desire me in the first place to express their sympathy with the domestic affliction, which, as you say, so far from impeding, proved a melancholy incentive to the benevolent work which you had on hand. Their Royal Highnesses hope that its success may prove to you a source of enduring consolation.

Their Royal Highnesses are happy to think that the foundation of the Institution has been so intimately connected with their marriage, and it is peculiarly gratifying to the Princess that it should bear her name.

Any report which you like to send of its progress will be received with pleasure by their Royal Highnesses.

I have the honour to be, Sir,
Your most obedient Servant,
HERBERT FISHER,
Private Secretary.

To

MANOCKJEE CURSETJEE, Esq
Bombay.

ઉપર મેજર રાલીનસન તથા બીજા વિદ્વાનોએ ઉકેલ્યાછે તેનો કાએદો, સમજ, વ્યાકરણ, ફરહંગ, તજાીઓના તર-

જુમા, વગેરે બીજી સર્વે હકીકત" વિષે જે કોઇ જરથોસ્તી સકશથી સરસ એક રીસાલો લખે તેને એ ફંડ મધેથી રૂ૫૦૦)

એ સ્કુલ ૧૧ા વર્ષ સુધી શેઠ માણેકજીના બંગલામાં સુરત રાખવામાં આવી હતી, અને તેટલો વખત સુધી કેટલીક છોકરીઓને તેમનાં ઘરથી સ્કુલને ખરચે ભાડેની ગાડીઓમાં લાવવા લઇ જવામાં આવતી હતી, અને તે માટે ૧૬ માસમાં રૂ૧૪૭૦) ગાડી ભાડાંનો ખરચ થયો હતો. એ પછી સ્કુલને તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૬૫ ને દીનથી કોટ મધે કોટેકોટના લટા ઊપર ભાડેનાં ઘરમાં લાવવામાં આવી હતી, અને જે પછી તેમાં છોકરીઓનો થોડોક વધારો થયો હતો.

એ સ્કુલનો વહીવટ ચલાવવા માટે પ્રથમ નેમેલી કારોબાર મંડલીમાં અવારનવાર જગા ખાલી પડવાથી શેઠો નવરોજજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ડાકટરો ધીરજરાંમ દલપતરાંમ અને આતમારાંમ પાંડુરંગ, મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી, હરીચંદ સદાશીવજી, ડાકટર રૂસ્તમજી કાવશજી બાધુરજી, વંદરાવનદાસ પરશોતમદાસ, જાંગીરજી બરજોરજી વાછા, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામાજી, જમશેદજી ખરશેદજી કામાજી, જાંગીરજી બેહરાંમજી મરજબાંન, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, અરદેસર શોરાબજી દસતુર કામદીનના, હાનરેબલ કાશીનાથ ત્રીંબક તેલંગ, દારાશાહ રતનજી ચીચગર, અને માણેકજી બેજનજી કાપર શામેલ થયા હતા. સરનશીન તરીકે ૧૮૬૩ માં એની સ્થાપણાંથી તે ૧૮૮૭ માં પોતાનાં મરણ સુધી શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, અને ૧૮૮૭ થી તે આજ સુધી શેઠ ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી. ખજાંનચી તરીકે પણ ૧૮૬૩ માં એની સ્થાપણાંથી તે ૧૮૮૫ માં પોતાનાં મરણ સુધી શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, અને ૧૮૮૫ થી તે આજ સુધી શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાજી. શેક્રેટરી તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૭૧ સુધી શેઠ દોશાભાઇ રતનજી કોહલા, ૧૮૭૧ થી તે ૧૮૭૨ સુધી ડાકટર ધીરજરાંમ દલપતરાંમ, ૧૮૭૨ થી તે ૧૮૭૩ સુધી શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ૧૮૭૩ ના જુનથી તે ૧૮૮૨ ના મારચ સુધી શેઠ મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી, ૧૮૮૨ ના મારચથી તે જુન સુધી શેઠ હરીચંદ શદાશીવજી, ૧૮૮૨ ના જુનથી તે ૧૮૮૫ ના જુન સુધી શેઠ ફરાંમજી કેખશરૂ પારેક અને ૧૮૮૫ ના જુનથી તે અતયાર સુધી શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાજી. એ સ્કુલની લેડી વીઝીટરો તરીકે મુંબઇના સર્વે મોટા ઓહદાવાલા ઇંગ્રેજ અમલદારોની બાનુઓએ અવારનવાર કામ ચલાવ્યું હતું, અને જેઓની સાથે શરૂઆતથીજ શેઠ માણેકજીની બંને બેટીઓ બાઇ અ ઇમાએ તથા બાઇ શીરીનબાઇએ એ કામમાં ભાગ લીધો હતો. ૧૮૮૭ માં બાઇ મેહરબાઇ તે શેઠ હોરમજજી પેશાતનજી કોહલાનાં વીધવા તથા ૧૮૮૮ માં બાઇ આઇમાએ તે શેઠ હોરમજજી અરદેસર વાડીઆનાં ધણીઆંની, તથા ૧૮૮૯ અને ૧૮૯૦ માં બાઇ ગુલાબાઇ તે શેઠ ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજીનાં ધણીઆંનીએ પણ એ કામ ચલાવ્યું હતું. સ્કુલનું ઉપરીપણું તથા માંહેલી સર્વે બાંતીની દેખરેખ બાઇ શીરીનબાઇ માણેકજી ખરશેદજી શરૂઆતથી તે આજ તલક વગર થાકવે ચલાવેછે.

શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફને તેમની આએ ખાતાં તરફની અથંગ હીલચાલને માટે તા૦ ૧૦ મી મારચ ૧૮૬૮ ને દીને મલેલી સભામાં એ ખાતાંના "હાનરરી લાઇફ પ્રેસીડંટ" નેમ્યા હતા, તેમજ ખાંનબાહદુર મનચેરજી કાવશજી મરજબાંનને તેઓએ એ ખાતાંની ઇમારતનો પલાંન તથા તેનું ઊપરીપણું વગર હાંસલે ઘણું મનપતીજ રીતે બજાવ્યું તે માટે તા૦ ૨૪ મી આગસટ ૧૮૮૫ ને દીને મલેલી સભામાં એ ખાતાંના "હાનરરી લાઇફ ગવરનર" નેમ્યા હતા. વળી શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાજીને એ ખાતાંના ખજાંનચી તથા શેક્રેટરીનાં બંને કામો સાથે ચલાવવા તથા એના કારોબારમાં નવી ઊલટ લાવવા માટે તા૦ ૨૭ મી જુલાઇ ૧૮૮૭ ને દીને મલેલી સભામાં "હાનરરી લાઇફ ગવરનર" નેમવામાં આવ્યા હતા, તથા છેલ્લા શેઠ નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીનાને પણ ૧૮૮૮ માં એ ખાતાંના લાભ માટે પોતાની આલફ્રેડ નાટક મંડલીમાં એક ખેલ કરી તેને લગતો કુરચો પણ ખરચ બાદ કીધા વગર રૂ૧૪૧૧) ની મોટી રકમ મેલવી આપવા માટે તા૦ ૪ થી મેએ ૧૮૮૮ ને દીનેની સભામાં "લાઇફ ગવરનર" નેમ્યા હતા.

મુંબઇમાં સરકારે નવી ઊઘાડેલી "ફીમેલ નાર્મલ સ્કુલ" ને એ ખાતાં સાથે તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૭૩ થી જોડી નાખી તેના ખરચના બદલામાં બે વર્ષ સુધી દર માસે રૂ૨૬૦) ની મદદ સરકારે આપી હતી, તથા ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૫ માં રૂ૧૨૦૦) આપ્યા હતા. વળી ફીમેલ નાર્મલ સ્કાલરોને પગાર આપવા માટે સરકારે ૧૮૭૩ માં રૂ૮૭૦) તથા ૧૮૭૪ માં રૂ૪૨૦) આપ્યા હતા, અને તે પછીથી એ મદદ સરકારે કાઢી નાખી એ ખાતું પુરું લઇ ગયા હતા.

એ સ્કુલની કમીટીની આગેવાંની હેઠલ તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી ૧૮૬૭ ને દીને બંગાલ રીલીફ ફંડની મદદને માટે એક ફાનસી બજાર કોટેકોટનાં મેદાનમાં તંબુ મારી ભરવામાં આવ્યું હતું, અને તેમાં પેહલવેહલો પારસી બાનુઓએ ભાગ લીધો હતો. એ બજારથી થયલી રૂ૨૦૫૬) ની ઊપજ ઊપલાં ફંડ મધે આપવામાં આવી હતી.

એ સ્કુલને માટે એક જુદી ઇમારત બાંધવાના હેતુથી શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૭ માં યુરોપની પોતાની મુસાફરીને દરમેઆન તે તરફના રાજવંશીઓ તથા મોટે વાધેના લોકોમાં વગ લગાડી મુંબઇ મધે એક ફાનસી બજાર ભરવા માટે કેટલીક જીનસો એકઠી કીધી હતી, અને તે જીનસો એમની અરજ ઊપરથી હિંદુસ્થાંનના શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટે ખતરે વગર ખરચે મોકલી આપી હતી. એ ફાનસી બજાર તા૦ ૧૮ મી મારચ ૧૮૭૦ ને દીને ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં ભરવામાં આવ્યું હતું. તેમાં ઇંગલંડનાં બાદશાહી કુટુંબે, ફ્રાંનસની રાંણી યુજીનીએ, પ્રુશીઆના ક્રાઊન પ્રીનસ અને તેની બાનુએ તથા બીજાં તે તરફના તેમજ આ દેશના ગ્રહસ્થો અને બાનુઓએ વેચવા માટેની જુદી જુદી ચીજો ભેટ મોકલી હતી. જે વેચવાથી રૂ૧૨૩૭૫) ઊપજ્યા હતા. આ ભેટોમાં માહરાણીની બેટી પ્રીનસેશ લુઇસાને હાથનું પાડેલું એક વખાણવા લાયક ચીત્ર હતું, જે જમખંડીના માહરાજ આપા સાહેબે રૂ૫૦૦૦) ની કીમતે ખરીદી એ સ્કુલનાં મકાંનમાંજ ટાંગવાને ભેટ આપ્યું હતું. વળી એજ બજારના સંબંધમાં તેના ફાયદા માટે શેઠ માણેકજીએ એક ફંડ પણ ઊભું કીધું હતું, જેમાં હિંદુસ્થાંનના નામદાર વાઇસરાયો લારડ લારેનસ અને લારડ મેયોએ દરેકે રૂ૨૦૦) મુંબઇના ગવરનર સર સેમોર ફીટ્ઝ

નું ઇનામ આપવાને જાહેર કીધું હતું. તે મુજબે તરફથી સાહેબો ઉપર એકજ રીસાલો "પારસ, પારસાહપા પુતર, અઝીપ, અઝીપા ચીતર" ની નીશાનવાલો શેઠ જાંગીરજી બરજોરજી વાછાનો લખેલો આવ્યો હતો, અને તે ઇનામને

જરાલડે રૂ૨૦૦), જમખંડીના માહરાજાએ રૂ૫૦૦૦), બીજા રજવાડાઓએ રૂ૪૭૫૦), ઇંગ્રેજોએ રૂ૧૭૦૩), મુસલમાનોએ રૂ૨૦૦૦), હિંદુઓએ રૂ૧૦૦૦), એલફીનસટન ડરામેટીક કલબે રૂ૭૪૭), અને શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ રૂ૧૦૦૦) મલી રૂ૧૫૬૦૦) ભરાયા હતા.

વળી એ સ્કુલનાં ફંડને માટે એક બીજો ફાનસી ફેર તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી ૧૮૮૯ ને દીને નામદાર માહરાંણીજીનાં વડ્ડ ડચેસ ઑફ કોનાટે સ્કુલવાલાં મકાંનમાંજ ઊંઘાડ્યો હતો, અને તેમાં ઘણીક ઇંગ્રેજ તથા દેશી બાઇઓએ મદદ કીધી હતી. આ ફેરથી રૂ૬૭૪૧—૧૨—૫ ખરચ બાદ કરતાં મલ્યા હતા.

એ સ્કુલને માટે એક જુદું મકાંન બાંધવા સારૂં સરકાર પાસે મુફત જગા મેલવવાને શેઠ માણેકજીએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૫ માં સરકારને અરજ.કીધી હતી. આ ઊપરથી સરકારે પોતાના નંબર ૭૦૫—તા૦ ૫ મી ડીસેમબર ૧૮૬૫ ના ઠેડાવમાં એ સ્કુલને સારૂં મેદાનમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ સ્કુલ ઑફ આરટસને માટે આપેલી જગોની પડોસમાં ૧૫૦૦) ચોરસવાર જમીનનો કટકો મુફત આપ્યો હતો. પણ એ જગાનો લટો કારોબાર મંડલીને પસંદ નહિ પડવાથી બીજી જગા મેલવવાને શેઠ માણેકજીએ યતન કીધી હતી, અને આખરે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૬ માં સરકારે એ સ્કુલવાલી હાલની જગાનો ૨૫૦૭) ચોરસવાર કટકો મુફત આપ્યો હતો. એ જગો પર સરકારના એકઝીક્યુટીવ ઇનજીનીઅર ખાનબાહદુર મનચેરજી કાવસજી મરજબાંનના પલાન તથા તેમની દેખરેખ હેઠલ ઇમારત બાંધવાનું કામ શરૂ કીધું, અને તેનો પાયો નાખવાની ક્રિઆ મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે તા૦ ૨૩ મી આપરેલ ૧૮૭૮ ને દીને કીધી હતી. એ ઇમારત બાંધવા પાછલ બધો મલી રૂ૫૯૪૩૦—૧૩—૫ નો ખરચ થયો હતો, જે મધેના રૂ૨૬૨૭૫) સરકારે ગ્રાંટ-ઇન-એડ તરીકે આપ્યા હતા, તથા રૂ૩૩૧૫૫—૧૩—૫ એ ખાતાંનાં ફંડ મધેથી લેવામાં આવ્યા હતા. (એ ખાતાંનાં ફંડની હાલત આ વેળાએ નબળી હોવાથી શેઠ માણેકજી ખરશેદજીએ પોતાની ગીરેથી રૂ૧૫૦૪૧) આપ્યા હતા, તથા જમખંડીના માહરાજાએ ૧૮૬૩ માં ખાતું પડાવી આપેલા રૂ૫૦૦૦) અને શેઠ ભગવાનદાસ પરશોતમદાસે ૧૮૬૫ માં ખાતું પડાવી આપેલા રૂ૨૦૦૦) એ બધે ગ્રહસ્થોની મંજુરીઆત લઇ ફંડની હાલત સુધરયા પછી પાછા તેમનાં ખાતાંમાં મુકી દેવાની બોલીથી એ ઇમારતના ખરચમાં વાપડયા હતા, અને બાકીના રૂ૧૧૧૧૪—૧૩—૫ એ સ્કુલનાં ફંડ મધેથી લીધા હતા.) એ ઇમારત તૈયાર થવા પછી તેમાં સ્કુલ તા૦ ૧ લી મેએ ૧૮૮૧ થી લઇ જવામાં આવી હતી.

એ સ્કુલની લાઇબ્રેરીને માટે મરહુમ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફની કેટલીક ચોપડીઓ તેમના બેટા શેઠ ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજીએ ભેટ આપી હતી, અને કેટલીક ચોપડીઓ નવી ખરીદવામાં આવીછે.

એ સ્કુલમાં આજ સુધી ઇંગ્રેજી તથા બીજી કેળવણી કારોબાર મંડલીએ મુકરર કરેલાં ધોરણ મુજબની આપવામાં આવતી હતી, પણ તે પછી તા૦ ૧૦ મી જુન ૧૮૮૯ થી સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસટીટયુશનના પ્રીનસીપાલ શેઠ ડોશાભાઇ નશરવાંનજી વાડીઆ, એમ. એ. નાં ખાસ ઊપરીપણાં હેઠલ શરૂઆતથી ગુજરાતી શિખાડવાના વર્ગો ઊંઘાડવામાં આવ્યાછે, તથા ઇંગ્રેજી કેળવણી મુંબઇની યુનીવરસીટીની મેટ્રીક્યુલેશનની પરીક્ષામાં પસાર થવાય તે મુજબનાં ધોરણની કરવામાં આવીછે, અને ૧૮૯૦ ની મેટ્રીક્યુલેશનની પરીક્ષામાં એ સ્કુલમાંની ૭ પારસી છોકરીઓ ફતેહમંદીથી પસાર થઇ હતી.

એ સ્કુલની પુંજીમાં નીચલા ગ્રહસ્થો તથા બાનુઓએ અમુક રકમો આપી નીચે મુજબ ખાતાં પડાવ્યાંછે:—

(૧) શેઠ કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં એ સ્કુલનાં ફંડનાં પેહલાં લીસ્ટમાં રૂ૫૦૦૦) ભર્યાં હતા તે તા૦ ૩ જી અકટોબર ૧૮૬૩ ને દીને આપી તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપડવાની સરતથી જુદું ખાતું પડાવ્યું હતું. (૨) તા૦ ૧૫ મી મારચ ૧૮૬૫ ને દીને શેઠ ભગવાંનદાસ પરશોતમદાસે રૂ૨૦૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ હુશીયાર છોકરીઓને ઇનાંમો આપવામાં વાપડવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૩) તા૦ ૫ મી અકટોબર ૧૮૬૫ ને દીને શેઠ જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆએ પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ મીઠીબાઇ તે શેઠ પાલણજી હોરમજજી કાપડીઆનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ એ સ્કુલમાં શીખનારીઓમાંથી જે છોકરી ઇંગ્રેજીમાં એક સરસ રેસાલો લખે તેને ઇનામ તરીકે આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૪) તા૦ ૨૭ મી જુલાઇ ૧૮૬૭ ને દીને શેઠ ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજીએ પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ શુનાંબાઇનાં પુનને માટે રૂ૨૦૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપડવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૫) તા૦ ૧૮ મી આપરેલ ૧૮૭૧ ને દીને જમખંડીના માહરાજા રામચંદર આપાસાહેબે પોતાનાં રાણી સીતાબાઇનાં નામથી રૂ૫૦૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે સ્કુલરશીપમાં વાપડવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૬) તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨ ને દીને શેઠ લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇએ પોતાનાં ધણીઆંની બાઇ ગુલબાઇનાં નામથી રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે એક ઇનામ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૭) તા૦ ૪ થી મારચ ૧૮૭૨ ને દીને શેઠ કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીએ રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ નામદારે ગવરનર જેનરલ લારડ નારથબ્રુકનાં નામનું એક ઇનામ દર શાલ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૮) તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૪ ને દીને લેડી ફ્રીઅર ટેસ્ટીમોનીઅલ ફંડની દેશી સ્ત્રીઓની કમીટીની શેક્રેટરી બાઇ શીરીનબાઇ માણેકજી ખરશેદજીએ શેઠો શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી અને ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીની મારફતે રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ લેડી ફ્રીઅરનાં નામની એક સ્કાલરસીપ દર વર્ષે આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૯) તા૦ ૭ મી જુલાઇ ૧૮૭૫ ને દીને સીવીલ સરવીસવાલા મી૦ જાન જારડીને રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ પોતાનાં નામની એક સ્કાલરશીપ દર વર્ષે આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૧૦) તા૦ ૧૮ મી મારચ ૧૮૮૬ ને દીને બાઇ બાઇજી તે મરહુમ શેઠ પુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીનાં વીધવા તથા બેટીઓએ રૂ૧૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ મરહુમ શેઠ બહમનજી ખરશેદજી કામાજીનાં નામનું એક

લાયક નીકલવાથી તેમને ઉપલું ઇનામ આપવામાં આવ્યું હતું, અને એ રીસાલાની ૧૦૦૦) નકલો ઉપલાં ફંડને ઠીમાબે તરફથી માહેઆએ છાપી પ્રગટ કીધી હતી. એ રીસાલા મધે આવેલી તખ્તીઓ, લેખો, વગેરે ઇંગલંડથી

ઇનામ દર શાલ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૧૧) તા૦ ૩૧ મી મારચ ૧૮૮૮ ને દીને અલેક્ઝાંડરા સ્કુલની આગલી તથા હાલની છોકરીઓએ બાઇ શીરીનબાઇ માણેકજી ખરશેદજીની મારફતે રૂ૪૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે આએ સ્કુલના ખજાંનચી મરહુમ શેઠ ખુરશેદજી નોશારવાંનજી કામાજીનાં નામનું ગણિત તથા હાથદસખતમાં સરશ છોકરીને ઇનામ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૧૨) તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૮૮ ને દીને શેઠ અરદેસર શોરાબજી દસ્તુર કામદીને પોતાનાં માતાજી બાઇ ગુલબાઈનાં નામથી રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે એક ઇનામ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૧૩) તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર ૧૮૮૮ ને દીને શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી તાતાએ રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપડવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૧૪) તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર ૧૮૮૮ ને દીને હાનરેબલ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતાએ રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપડવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૧૫) તા૦ ૮ મી અકટોબર ૧૮૮૮ ને દીને ગોંડલના રાજા તથા રાંણી સાહેબે રૂ૨૦૦) ની રકમ દશ વર્ષ સુધી દર વર્ષે રૂ૨૦) નું ઇનામ જે છોકરી ગુજરાતી ભાષામાં સરશ નીકલે તેને આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૧૬) તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર ૧૮૮૮ ને દીને શેઠ બેહરામજી મેહરવાંનજી મલબારીએ રૂ૧૫૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે મીસ ઇ. માનીંગનાં નામનું એક ઇનામ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૧૭) તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી ૧૮૮૯ ને દીને મરહુમ બાઇ બાઇજી તે મરહુમ શેઠ ખુરશેદજી નોશારવાંનજી કામાજીનાં વીધવાનાં પુનને માટે તેમનાં ફરજંદો તથા એશીઓએ શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાજીની મારફતે રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે કસરતમાં સરશ નીકલનારી એક છોકરીને ઇનામ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૧૮) તા૦ ૨૫ મી મારચ ૧૮૮૯ ને દીને વરોડરાના દીવાંન રાવ બાહાદુર લક્ષ્મણ જગનાથે રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે પોતાનાં ધણીઆંની સીતાબાઈનાં નામનું એક ઇનાંમ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૧૯) તા૦ ૩૧ મી મારચ ૧૮૮૯ ને દીને બાઇ આઇમાએ તે શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીનાં ધણીઆંનીએ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફનાં નામથી રૂ૨૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે સારી ચાલચલણની એક છોકરીને ઇનામ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૨૦) તા૦ ૨૩ મી આપરેલ ૧૮૮૯ ને દીને જામનગરના માહરાજાએ રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપડવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૨૧) તા૦ ૨૮ મી સપટેમબર ૧૮૮૯ ને દીને શેઠ ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજીએ પોતાનાં નામથી રૂ૧૦૦૦), પોતાનાં ધણીઆંની બાઇ શુનોબાઇનાં નામથી રૂ૧૦૦૦), દીકરા શેઠ માણેકજી ખરશેદજી માણેકજીનાં નામથી રૂ૫૦૦), અને દીકરી બાઇ એમીલીનાં નામથી રૂ૫૦૦) મલી રૂ૩૦૦૦) ની રકમ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફનાં પુનને માટે તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપડવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૨૨) તા૦ ૪ થી મારચ ૧૮૯૦ ને દીને શેઠ વંદરાવનદાસ પરશોતમદાસે રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે પોતાની દીકરી બાઇ જમનાબાઇનાં નામનું એક ઇનામ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૨૩) તા૦ ૭ મી જુલાઇ ૧૮૯૦ ને દીને મરહુમ બાઇ ગુલબાઇ તે મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ ડોશાભાઇ કામાજીનાં વીધવાનાં પુનને માટે તેમનાં શગાંઓએ શેઠ ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફની મારફતે રૂ૧૫૨૫) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે ઇંગ્રેજીમાં સરશ નીકલનારી એક છોકરીને સ્કાલરશીપ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૨૪) તા૦ ૮ મી ડીસેમબર ૧૮૯૦ ને દીને શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટે પોતાનાં માતાજી મરહુમ લેડી સાકરબાઇ તે સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે એક ઇનામ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૨૫) તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી ૧૮૯૧ ને દીને કરાંચીવાલા શેઠ હોરમજજી જમશેદજી રૂસતમજીએ રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપડવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૨૬) તા૦ ૧૬ મી મારચ ૧૮૯૧ ને દીને માઇસોરના માહરાજાએ રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપડવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું. (૨૭) તા૦ ૧૬ મી મારચ ૧૮૯૧ ને દીને શેઠો રૂસતમ તથા જાંગીર ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ પોતાનાં ફુઇ મરહુમ બાઇ ભીખાઇજી તે શેઠ દોરાબજી પેશતનજી કામાજીનાં ધણીઆંની અને મરહુમ શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી કામાજીનાં બેટીનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર વર્ષે સીવવા સાંધવા તથા રફુ કરવામાં સરશ નીકલનારી એક છોકરીને ઇનામ આપવાની સરતથી આપી પડાવેલું ખાતું.

એ સ્કુલનાં ફંડમાં તેના સ્થાપક શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફની અથાગ મેહનતથી દર વર્ષે કાંઇને કાંઇ મોટી રકમો દેશી રજવાડાઓ, ઇંગ્રેજ ઓહદેદારો, તથા બીજા ગ્રહસ્થો તરફથી ભરાતી હતી. જે મધે ઉપર જણાવ્યા મુજબ પારસીઓના પ્રથમ એની સ્થાપણ વખતે ભરેલા રૂ૩૪૨૫૧), તથા ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦ નાં ફાનસી બજાર વખતે શેઠ અરદેસર હોરમજજી વાડીઆએ ભરેલા રૂ૧૦૦૦), તથા એની ઇમારતને માટે શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફે પોતે આપેલા રૂ૧૫૦૪૧) તથા ઉપર જે ૨૭) ખાતાંઓ પાડેલાં જણાવેલાં છે તે મધે રૂ૧૯૩૭૫), તેમજ એ ખાતાંનાં ફંડ મધે અવાર નવાર નીચે મુજબ ભરેલા રૂ૧૨૩૩૧) મલી રૂ૮૧૯૯૮) પારસીઓના હતા.

(રૂ૧૪૧૧) નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીનાએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૮ માં આલફ્રેડ નાટક મંડલી તરફથી કરેલા એક નાટકની ઉપજના. (રૂ૧૨૦૦) શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી. (રૂ૧૦૦૦) શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ. (રૂ૬૫૦) પારસી આમેચુર ડરામેટીક કલબે ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૦ માં કરેલા એક નાટકની ઉપજના. (રૂ૫૦૦) જાંગીરજી રૂસતમજી મોદી. (રૂ૪૫૦) મરહુમ પાલણજી પેશતનજી હાટલવાલાની નઇઅતે. (રૂ૪૦૦) મેહરબાઇ શોરાબજી બંગાલી. (રૂ૩૦૦) ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજીએ પોતાના મરહુમ બેટા જમશેદજીની નઇઅતે, રતનબાઇ શોરાબજી બંગાલી, મોટીબાઇ શોરાબજી બંગાલી, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ. (રૂ૨૫૦) જાલભાઇ અરદેસર શેઠના. (રૂ૨૦૦) મનચેરજી

છપાવી મંગાવ્યાને લીધે તે ઉપર મોટો ખરચ થવાથી તરફથી સાહેબોએ દરેક ચોપડીની કીમત રૂ૧) રાખી વેચી હતી.[૧]

તા૦ ૨ જી જુલાઈ.

રોજ ૧૨ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

મરણ—રતનજી દોરાબજી ખરાદી[૨]—ઉમર વર્ષ ૮૧) એવણ સુરતથી આ સદીની શરૂઆતમાં મુંબઇ આવી નજુમ તથા હકીમું કરતા હતા.

શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફને મુંબઇની મુમાલકાત કોરટના બીજા જડજ તરીકે આતરેની સરકારે કાએમ કીધા હતા.[૩]

તા૦ ૩ જી જુલાઈ.

શેઠ રૂસતમજી કાવશજી સુરતી લકબે જાસુસી રૂસતમે "ગોલામી ધંધો કરનારાઓની લડાઇ" વિષેની તકરારનાં એક ઇંગ્રેજી ચોપાંનીઆનો ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી લોકોની જાણને માટે બાહેર પાડયો હતો.[૪]

તા૦ ૪ થી જુલાઇ.

રોજ ૧૪ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ખરશેદજી બરજોરજી વાડીઆનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવા શેઠ બરજોરજી તથા કાકા શેઠ નશરવાંનજી મનચેરજી વાડીઆએ રૂ૧૧૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૬ થી જુલાઇ.

રોજ ૧૬ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

મરણ—બેજનજી બરજોરજી એંટી—ઉમર વર્ષ ૬૮) સુરતવાલા શેઠ બરજોરજી રતનજી એંટીના વડા દીકરા. એવણ સુરતના એક આગેવાંન શેહરી તથા ત્યાંની જરથોસ્તી અંજુમનના ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૧ થી એક અકાબર હતા. "ચોતરફ તથા દરેક વખતે બનતા બનાવોની માહેતગારીનું ભંડોલ મગજમાં એકઠું કરવામાં મરનાર અચરતી ભરેલી હોંસ રાખતા હતા."[૬]

રોજ ૧૬ માહ ૧૧ (ફ૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ પીરોજબાઇ તે મરહુમ શેઠ ફરામજી કાવશજી બનાજીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં મરનારની પોતાની તથા બાવા અને માતાજી મરહુમ બાઇ બચુબાઇની પુંજીમાંથી રૂ૫૦૦), ભાઇઓ શેઠો જંગીરજી, પેશતનજી અને નાનાભાઇએ રૂ૬૪૫૦), ભત્રિજા શેઠ શોરાબજી પેશતનજી ફરામજીએ રૂ૩૧૨૫), ભત્રિજા શેઠ નવરોજજી નાનાભાઇ ફરામજીએ રૂ૧૦૦૦), તથા બીજા એશીઓએ રૂ૭૭૬) મલી રૂ૬૮૫૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૭]

આએ વર્ષની અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી બીજી-વારની શેશન આજ દીને હાઇ કોરટમાં નામદાર જડજ સર રીચરડ કાઉચની હજુરમાં ભરાઇ હતી. નીચલા પારસીઓ ગ્રાંડ જુરીમાં બેઠા હતા[૮]:—

ફરાંમરોજ સાટનના, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી. (રૂ૧૭૦) જમશેદજી ખરશેદજી કામાજી. (રૂ૧૫૦) રતનજી બહમનજી દુબાશ, ફરાંમજી હોરમજજી કમીસરીવાલા. (રૂ૧૦૦) ફરાંમજી ડોશાભાઇ મામા, કાવશજી રતનજી પારેખ, ડાકટર રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજી, મનચેરજી કાવશજી-મરજબાંન, ફરાંમજી હોરમજજી મેહેતા, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી, જાંગીરજી બરજોરજી વાછા, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી આઇચાઇ, હોરમજજી અરદેસર સંતોક, મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી, રૂસતમજી શોરાબજી ખરાસ, જરબાઇ ફકીરજી પટેલ, ખાંનબાહદુર ફરાંમજી નશરવાંનજી શેઠના, શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ, જાંગીરજી બેહરાંમજી મરજબાંન, માણેકબાઇ તે બેહરાંમજી દાદાભાઇ બનાજીનાં ધણીઆંની, અરદેસર શોરાબજી દસતુર કામદીનના, જાંગીરજી નશરવાંનજી મોદી, કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા અને ભાઇઓ, હાનરેબલ નવરોજજી નશરવાંનજી વાડીઆ, દારાશાહ રતનજી ચીચગર, માણેકજી બેજનજી કેપર, અરદેસર ફરાંમજી સોલીશીટર, હોરમજજી નશરવાંનજી વકીલ.

ઊપર મુજબ નાણાં ભરાયા. ઊપરાંત એ સ્કુલ મધે શિખનારી છોડીઓ તરફથી આજ સુધી રૂ૧૭૯૧૨૭) ગોઆીક ફીના મલયાછે, તથા આજ સુધી બધો મલી રૂ૨૦૬૫૩૧) નો ખરચ થયોછે, જે મધે પેહલાં પંદર વર્ષો સુધી ભાંડા પર રૂ૩૨૪૩૭), નવી ઇમારત બંધાવવા પાછલ ઊપર જણાવ્યા મુજબ રૂ૭૩૧૫૫), શિક્ષકો, ઊપ શિક્ષકો, વગેરેના પગાર પર રૂ૧૧૦૦૬૪) તથા ઇનામો અને બીજા પરચુરણ રૂ૩૦૮૭૦) ખરચાયાછે, અને હાલ છેલા એ ખાતાંના તા૦ ૩૧ મી મારચ ૧૮૯૧ સુધીના છપાયલા હીસાબ મુજબ એની બાકી પુંજી રૂ૩૨૦૭૧—૧૩—૭ની છે.

૧ "ઇરાંની ખીસારોકી નખતીઓ વીશે ઇઊરોપીઅન ગરંથકારોએ કરેલી શોધ. ઇનામનો રીસાલો. બનાવનાર, જાંગીરજી બરજોરજી વાછા. સર જમશેદજી જીજીભાઇ ટરાનસલેશન ફંડના તરફથી સાહેબોએ સઘલા જરતોશતીઓની વાકેફગારીને સારૂં છપાવી પરગટ કરેઓછે. મુંબઇ બમે જમશેદ છાપાખાનાં મધે હોરમજજી દાદાભાઇ પરીંદરે છાપીઓ. સને ૧૨૩૨ ઇઆજદજરદી. સને ૧૮૬૩ ઇસવી."

૨ શેઠો ફરાંમજી તથા કાવશશાહ રતનજી ખરાદીના બાવા.

૩ બોમ્બે ગવરનમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨ જી જુલાઇ ૧૮૬૩.

૪ "ગોલાંમી ધંધો કરનારાઓની લડાઇ, ઇઆને ઊતર તથા ગોલાંમોને સારૂં એક તકરાર હુવે નામનું ઇંગરેજી ચોપાંનીઊં મી૦ ડબલીઊ. ઇ. આડમશે લંડનમાં છપાવીઊં તેનો ચાલુ ગુજરાતીમો તરજુમો. કરનાર "જાસુસી રૂશતંમ." મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાંનાંમાં છાપીઊંછે. ૧૮૬૩."

૫ મુંબઇની પારશી પંચાતનાં ફંડની સવંત ૧૯૧૯ના હીસાબની ચોપડી.

૬ સોરેદસહ, મેમ્બે ૧૮૬૩.

૭ બમે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી જુલાઇ ૧૮૬૩.

૮ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૭ મી જુલાઇ ૧૮૬૩.

શેઠો દાદાભાઇ બેહરામનજી જીજીભાઇ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, શેરાબજી પેશતનજી ફરામજી, ધનજીભાઇ જાંગીરજી દાવર.

તા૦ ૭ મી જુલાઈ.

રોજ ૧૭ માહ ૧૧ (કo) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

મરણ—એ૦ હોરમજદીઆર આંનદારૂ—ઉમર વર્ષ ૮૫) ભરૂચવાલા આ૦ આંનદારૂ હોરમજદીઆરના વડા દીકરા એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૭૯૭ માં ભરૂચથી મુંબઇ આવી કદમીઓના વડા દસ્તુર મુલાં કાઉશ રૂસતમ જલાલની નોકરીમાં હેદરાબાદ ગયા હતા. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૦૪ માં મુંબઈ આવી મોબેદીનું કામ કરતા હતા, અને ઘણી જુની પુરાણી બાબદોથી માહીતગાર હતા.

તા૦ ૧૪ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૪ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ ભીખાઇજી તે શેઠ હીરજીભાઈ એદલજી મારીસનાં પેહલાં ધણીઆંની તથા શેઠ એદલજી નશરવાંનજી ઘડીઆલીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં એશીઓએ રૂ૧૦૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૧૫ મી જુલાઇ.

શેઠ ફરામજી બેહમનજી માસટરે "લાઇટસ એન્ડ શેડસ ઑફ ધી ઇસ્ટ" નામનું એક પુસ્તક ઇંગ્રેજીમાં રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૨] તેના પેહલા ભાગમાં બંગાલનાં હિંદુ પેટરીઅટ વાલા મરનાર બાબુ હરીશ્ચંદર મુકરજીના જનમારા અને બીજા ભાગમાં હિંદુસ્થાનના લોકોનાં નસીબ ઉપર લખાંણ કર્યુંછે. એ પુસ્તક મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૧૭ મી જુલાઈ.

રોજ ૨૭ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ માણેકજી હોરમજજી હોમીઆર તે શેઠ પેશતનજી હોરમજજી કાલેટના બાઇનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૨૦૦) તથા શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ રૂ૧૦૦૦) મલી રૂ૧૨૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૨૦ મી જુલાઇ.

શેઠ ડાશાભાઇ શેરાબજી મુનશીએ "દોહેરા તથા કેહવત પોથી" નામે એક પુસ્તક બનાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૪]

તા૦ ૨૪ મી જુલાઈ.

રોજ ૪ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ હમાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ એદલજી નાનાભાઇ દાવરનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરાઓ શેઠો ફરામજી, બેહમનજી, અને હોરમજજી એદલજી દાવરે રૂ૫૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૨૫ મી જુલાઇ.

રોજ ૫ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ માણેકજી પેશતનજી માલેગામવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં વીધવા બાઈ માણેકબાઇએ રૂ૪૦૦), ભાઇ શેઠ હોરમજજી પેશતનજી માલેગામવાલાએ રૂ૧૫૦) તથા બીજાં એશીઓએ રૂ૪૦) મલી ૫૯૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૬]

તા૦ ૮ મી આગસ્ટ.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ આજ દીને મુંબઇની સરકારનાં ચીફ શેક્રેટરી જોગ એક પત્ર લખી અરજ કીધી હતી કે "કાબુલની લડાઇમાં માર્યા ગયલા ઇંગ્રેજી સિપાહીઓની યાદગારી રાખવા માટે કોલાબાનું સેંટ જારજનું દેવલ બાંધવામાં આવેછે, અને તે કામમાં દેશીઓનાં નાણાં લીધામાં આવ્યાં નથી, તોપણ એ દેવલને મથાલે એક અણીદાર મીનારો બાંધવા માટે જો નાણાંની એક રકમ હું આપું તો સરકાર તે કબુલ રાખશે કે નહિ? એ મીનારો વાહણવતીઓને આપણી ટાપુની જમીનની નિશાની તરીકે ઘણો અગતનો થાઇ પડશે, તેમજ કાબુલની લડાઈમાં માહરા શેંહકડો દેશીઓ માર્યા ગયાછે તેમની યાદગારી તરીકે એ મીનારા તથા દેવલ પર રાતને વખતે પણ જોવાઈ શકાય એવું એક મોટું ઘડીઆલ ગોઠવવા પાછલ રૂ૧૫૦૦૦) સુધીનો ખરચ થશે, તેનો અરધો ભાગ જો સરકાર આપે તો અરધો ભાગના રૂ૭૫૦૦) આપવાને હું ખુશી છઉં."[૭]

[૧] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી જુલાઇ ૧૮૬૩.

[૨] "Lights and Shades of the East: or a study of the life of Baboo Harrischandar; and passing thoughts on India and its people, their present and future. By, *Framji Bomanji, Late of the Elphinstone College.* Alliance Press, Bombay. MDCCCLXIII.

[૪] "દોહેરા તથા કેહવત પોથી; એટલે જે ગુજરાતી, ઇંગરેજી, ઊરદુ, અને ફારસીમાંથી કેહવતો તથા ચોપાઇ અને કવીતાઓ તથા રમુજ નકલીઆતો તથા થોડીએક નશીહતો. એનાં ભાગ ૫ કરેઆછે. તરતીબ તથા તરજુમો કરી છપાવનાર કમતરીન ડોશાભાઇ શોરાબજી મુનશી. મુંબઇ, દફતર આશકારા પરેસ. ૧૮૬૩"

[૫] મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૧૯ ના હીસાબની ચોપડી.

[૬] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી જુલાઇ ૧૮૬૩.

[૭] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૫ મી આગસ્ટ ૧૮૬૩. આ રકમ નામદાર સરકારે બાહલ રાખી તે દેવલના બનાવાવાલાઓને સ્વાધીન કીધી હતી, પણ તેટલી રકમમાં ઊપર

તા૦ ૯ મી આગશટ.

રોજ ૨૦ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને પરેલ મધે શેઠો નશરવાંનજી અને બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆએ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆએ બંધાવવા માંડેલી દરેમેહર તૈયાર થવાથી તેમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૮ માં લાલબાગ મધે શેઠો દાદાભાઈ અને મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆએ પરઠાવેલાં આતશ આદરાંન લાવી ઘરટી ક્રિઆ સાથે તખ્તનશીન કીધાં હતાં.[1]

તા૦ ૧૦ મી આગશટ.

શેઠ નાનાભાઈ રૂસતમજી રાંણીનાએ "સંસાર ચિત્ર" નામનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[2] એ પુસ્તક "દેશી સ્ત્રીઓની હાલત સુધારવાની આગેવાની કરનાર સઘળાં સજ્જનોને" અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૧૮ મી આગશટ.

મઘરાજ મધે આએ વર્ષના જાનેવારી માસમાં ઉઘાડેલી મેશરસ પેહસ્તનજી બહમનજી કામાની કું૦ ના એક ભાગયા શેઠ મનચેરજી રતનજી બીલીમોરીઆને ત્યાંની ચેમબર ઑફ કામરસની કમીટીના એક અધિકારી તરીકે નેમવામાં આવ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૦ મી આગશટ.

રોજ ૧ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

મરણ—કાવશજી માણેકજી વખારીઆ—ઉમર વર્ષ ૪૫) સુરતવાલા શેઠ દાદાભાઈ માણેકજી વખારીઆના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં સુરતમાં પોતાનો રોજગાર ચલાવતા હતા. તે પછી મરણની ત્રણ વર્ષ આગમજ એટલે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૦ માં મુંબઇ આવી પોતાને નામે પેહડી કાઢી વ્યાપાર કરવા માંડયો હતો, અને મરણ પણ અતરેજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૮ મી આગશટ.

ગાથા ૫ (કે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

મરણ—માણેકજી દાદાભાઇ શાએર—ઉમર વર્ષ ૭૦) શેઠ દાદાભાઇ કાવશજી શાએરના નાહના દીકરા. એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૮ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ પોતાના ભાઇ શેઠ હોરમસજીની સાથે મલી "દાદાભાઇ કાવશજીના છોકરાઓ" ને નામે વ્યાપાર ચલાવતા હતા. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૫ માં શેઠ હોરમસજીનાં મરણથી પોતાના ભત્રિજાઓ શેઠો કાવશજી અરદેશર શાએર અને નશરવાંનજી દીનશાહજી શાએર સાથે ઉપલાજ નામથી પેહડી ચાલુ રાખી હતી. એ બાદ તા૦ ૨ જી નવેમબર ૧૮૫૩ ને દીનથી પોતાનો ભાગ છોડવી એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી. એવણે પોતાના ભાઇની સાથે મલી ચોપાતીના ડુંગર ઉપર પોતાના બાપની નઇએતે પથ્થરની એક મોટી શગડી બંધાવી તે તા૦ ૨૬ મી મારચ ૧૮૩૦ ને દીને આલી મુકી હતી, તેમજ ભાઈની નઇએતે તેમની પુંજીમાંથી માહાલક્ષમીના ડુંગર ઉપર આદરાંનની એક દરેમેહર બંધાવી તે તા૦ ૧૩ મી મારચ ૧૮૪૬ ને દીને પરઠાવી હતી. મુંબઇનાં કદમી ઘાહંબારનાં ફંડના એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૧ થી એક તરસ્ટી હતા.

તા૦ ૨૯ મી આગશટ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ માણેકજી દાદાભાઈ શાએરનાં ઉઠમણામાં તેમની પોતાની પુંજી મધેથી રૂ૩૦૦૦), દીકરા શેઠ શાપુરજી માણેકજી શાએરે રૂ૭૦૦), દીકરીઓ બાઈ નવાજબાઈ તે શેઠ શેરાબજી કાવશજી શાએરનાં ધણીઆંણી તથા બાઈ માણેકબાઇ તે શેઠ અરદેશર ધનજીભાઈ રાંણાનાં ધણીઆંણીએ રૂ૮૦૦), તથા બીજાં બેહીઓએ રૂ૩૦૦) મલી રૂ૪૮૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

જણાવ્યા મુજબ ઘડીઆલ મેલાઇ શકાયું નહિ, અને એ રકમ મીનારા પાછલજ ખરચી નાખવામાં આવી હતી, જે સારૂ એ દેવલ બંધાવાને લગતી તવારીખનાં "Memorial Church, St. Jhon the Evangelist, Colaba" એવે નામનાં ચોપાંનયાંને સફે ૮ મે લખેછે કેઃ—

"With reference to the completion of the work, it is very necessary to correct an impression, erroneous in the extreme, which exists to this day in the minds of many. It has been frequently said "that a Parsee built the Spire." The truth is this—Mr. Cowasjee Jehangeer, in 1861, with that spirit of liberality for which he his distinguished, presented to the Building Committee Rs. 7,500 for an illuminated clock, to be placed in the tower. It was determined that such a gift would be almost useless, and indeed that there was no place in the Tower from which a clock would be seen with any advantage. On this being represented to Mr. Cowasjee, he generously said, that he had rather the money went to the completion of the work than receive it back again. The gift was accepted, amounting, as we have said, to Rs. 7,500, whereas the spire alone cost Rs .56,500."

[1] મુંબઇનો બાહાર, સફે ૫૮૦.

એ આદરાંનનો કેબલો કેટલુંક સુધી મરહુમ શેઠ હોરમસજી બહમનજી વાડીઆવાલી આતશબેહેરાંમમાં એલાહેદો રાખવામાં આવ્યો હતો.

[2] "સંસાર ચિત્ર, બનાવનાર, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીના. મુંબઇ; યુનિયન પ્રેસ. ૧૮૬૩"

[3] સત્ય દીપક, તા૦ ૬ થી સપટેમબર ૧૮૬૩.

આ બાબેની ખબર આપતાં એ પત્રવાલો લખેછે કે "કેહછે કે ગયા છ માસની વાત ઉપર શેઠ બહમનજી ફરામજી કામાજીએ પેહસ્તનજી બહમનજી કામાની કું૦ ને નામે મઘરાજ મધે એક પેહડી ઉઘાડીછે, ને એ પેહડીના એક ભાગીદાર તથા મઘરાજ ખાતેના એક વડા તરીકે મજકુર પારસી ગ્રહસથ (શેઠ મનચેરજી) ને પસંદ રાખવામાં આવીઓ હતો, જેવણે ટુંક મુદતની એ પેહડી સાથની પોતાની કારકીરદીમાં એવી તો સારી ચાલ તથા વેપારી તરીકે એવી તો સારી દીયાનતદારી તથા બાહોશી બતલાવી કે ચેમબર આવ કામરસવાળાઓએ એ ગ્રહસથને પોતાની મંડળીમાં શામેલ કરી તેના અનુભવ તથા ચાલાકીનો લાભ લેવાને વાજબી ધારીઉંછે."

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી આગશટ ૧૮૬૩.

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

સુરતની મ્યુનીસીપાલીટીના સેક્રેટરીનો ઓહદો શેઠ દીનશાહ અરદેશર તાલિયારખાંએ છોડયો તેમની જગોપર નાનપરાવાલા શેઠ ડોશાભાઈ દાદાભાઈ મોદીને સેક્રેટરી નેમ્યા હતા.[1]

અહમદનગરના પ્રીનસીપાલ સદર અમીન ખાનબાહદુર બરજોરજી ભીખાજી ગદ્દીઆરે પેનશન લઈ પોતાનો ઓહદો છોડવાથી તેમને ત્યાંના સર્વે શેઠ સાહુકારો તથા રઈયતે એક માનાન આપ્યું હતું.[2]

તા૦ ૨ જી સપટેમબર.

મુંબઇ મધે રખડતા, લાચાર, અને અશકતોને આસરો આપવા તથા તેમનું પાલન કરવાને "સેંટ વીનસેંટ ડી પૉલ" નામની એક સોસાઇટી કેટલાક ઇંગ્રેજ ગ્રહસ્થોએ ઉભી કીધી હતી, તે મંડલીનાં ફંડમાં શેઠ સોરાબજી પેશતનજી કરાંમજીએ રૂ૧૦૦૦), શેઠ સોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈએ રૂ૭૦૦) તથા શેઠો કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમની, મેહરવાનજી નશરવાનજી ભાવનગરી અને અરદેશર બરજોરજી દાદીશેઠ દરેકે રૂ૫૦૦) ભેટ આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૩ જી સપટેમબર.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ પુણાં કહેર મધે રેહનારા "રેગીડંટ રફુડંટસો"ને માટે ખીડકીઓ બનાવવા સારૂં રૂ૧૦૦૦) ભેટ આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૪ થી સપટેમબર.

રોજ ૧૬ માહ ૧૨ (ગે૦) ૧૨૩૨ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ મેહરબાઈ તે મરહુમ શેઠ મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં રૂ૧૯૦૦૦૦) ધર્મખાતે આપ્યા હતા. તે મધેના રૂ૧૦૦૦૦૦) પરેલની દરેમેહરમાં, રૂ૭૦૦૦) તે તરફ એક ધર્મનું દવાખાનું ઉઘાડવા, તથા રૂ૨૦૦૦) પરચુરણ ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[5]

તા૦ ૫ મી સપટેમબર.

સુરત મધે શેઠ ફરદુનજી જમશેદજી ડાકટરે આગેવાંની લઇ એક કસરતશાળા ઉભી કીધી હતી તે ઉઘાડવાની ક્રિઆ ત્યાંના યુરોપ્યન તથા દેશી ગ્રહસ્થોના એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં આજ દીને કરવામાં આવી હતી, અને એ કસરતશાળાનું નામ "ફરદુનજી જમશેદજી જીમનેશીયમ" કરી આપવામાં આવ્યું હતું.[6]

તા૦ ૬ થી સપટેમબર.

ગુજરાત તરફ હાલમાં મોંઘવારીને લીધે ત્યાંના ગરીબોપર ઘણી મોટી પીડા પડતી હોવાથી હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ સુરતના ગરીબ જરથોસ્તીઓમાં વેંહચી આપવા માટે રૂ૧૫૦૦૦) મોકલ્યા હતા, તેમજ ભરૂચ મધે દર ગરીબ હમજાતીનાં ઘેર દીઠ રૂ૫) થી ૧૦) સુધી વેંહચવાને, તથા નવસારી, વલસાડ, બીલીમોરા, ગંદેવી, ઉદવાડા, દમણ, તારાપોર, વગેરે ગામોના ગરીબ હમજાતીઓને ત્યાં પોતાને ખરચે અનાજ પોંહચતો કરવાની ગોઠવણ કીધી હતી.[7]

---

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી સપટેમબર ૧૮૬૨.

[2] મુમબઇનાં ચાબુક, તા૦ ૨૩ મી સપટેમબર ૧૮૬૨

[3] બામ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર ૧૮૬૨.
વળી એ મંડળીનાં ફંડને માટે ૧૮૬૮ ના ફેબરવારી માસમાં એક બીજી ટીપ કીધી હતી. જેમાં રૂ૫૦૦) બે હિંદુ-ઓએ તથા રૂ૨૮૦૦) નીચે મુજબ પારસીઓએ ભર્યાં હતા:-
(રૂ૧૩૦૦) શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ (રૂ૩૦૦) શેઠો દાદાભાઈ હોરમજજી કામાજી, બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી, દાદાભાઈ બેહરાંમજી બનાજી. (રૂ૨૦૦) શેઠ મેહરવાનજી કરાંમજી પાંડે. (રૂ૧૫૦) શેઠ નવરોજજી નાનાભાઇ કરાંમજી. (રૂ૫૦) શેઠો બેહરાંમજી નાનાભાઇ કરાંમજી, મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆના છોકરાઓ, નવરોજજી અરદેશર દાવર, નશરવાનજી રતનજી તાતા, શાપુરજી દોરાબજી મકાનવાલા.

[4] મુમબઇનાં ચાબુક, તા૦ ૫ મી સપટેમબર ૧૮૬૨.

[5] મુમબઇ શમાચાર, તા૦ ૫ મી સપટેમબર ૧૮૬૩.

[6] સુરત મીત્ર, તા૦ ૧૩ મી સપટેમબર ૧૮૬૩.
એ કસરતશાળાને માટે જોઇતાં ઓજારો શેઠ ફરદુનજી જમશેદજી ડાકટરે પોતાના ખરચથી અપાવ્યાં હતાં, તથા તેનાં ફંડમાં પોતે રૂ૨૦૦) તથા શેઠ ખાનજીરજી મેહરવાનજી ફરેનજરે રૂ૩૦૦), શેઠ નશરવાનજી દોરાબજી બાધુરજીએ રૂ૧૦૦), શેઠ મનચેરજી રૂસતમજી હીરામાણેકે રૂ૫૦), મોદી એદલજી ખુરશેદજીએ રૂ૨૫) તથા બીજી કેટલીક નાની રકમો ભરાઇ હતી. એ કસરતશાળા બે વર્ષ સુધી ચાલુ રહી હતી.

[7] જામે જમશેદ, ૬ થી અને ૭ મી સપટેમબર ૧૮૬૨.
એજ મુજબ શેઠ કરાંમજી નશરવાનજી પટેલે પણ સુરત ખાતે એ કારણસર વેંહચી આપવા માટે એક સારી રકમ મોકલી હતી, તથા ત્યાંના લોકોએ પણ ગરીબોને આસરો આપવા માટે એક ફંડ ઊભું કીધું હતું, જેમાં શેઠ બેહરાંમજી માણેકજી વાડીઆએ રૂ૩૫૧), શેઠ પીરોજશાહ શાપુરજી કમીસરીવાલાએ રૂ૩૦૦), શેઠ નશરવાનજી બહમનજી ભાવનગરીએ રૂ૩૫૧), શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી લાકડાંવાલાએ રૂ૫૧), શેઠ જહાંગીરજી ખરશેદજી દલાલે રૂ૨૫) ભર્યાં હતા.
વળી એજ સાલના ડીસેમબર માસમાં હાનરેબલ રૂસતમજી સુરત પધાર્યાં તે વેળાએ તેવણે એ ફંડમાં બીજા રૂ૨૫૦૦) તથા ડાવેજર લેડી આવાંબાઇએ રૂ૧૫૦૦), તેમજ શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૭૫૧) આપ્યા હતા.

તા૦ ૭ મી સપટેમબર.

મંબરાજ ઈલાકાનાં કનજાવરામ તાલુકાના વણકરોને ભુખમરાને લીધે આસરો આપવાને મુંબઈ મધે એક ફંડ ઉભું થયું હતું, જે મધે ૨૮૦૦૦૦) ભરાયા હતા, જેમાં ૨૨૩૦૦૦) હિંદુઓના અને ૨૫૭૦૦૦) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા[૧] :—

(૨૨૫૦૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ તથા હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ અને ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ મલીને. (૨૫૦૦૦) કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમની, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, મેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી. (૨૨૦૦૦) માણેકજી અને બહમનજી ખરશેદજી કામાજીની કું૦.

તા૦ ૯ મી સપટેમબર.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ અને શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ આજ દીને પુણાંની "કાનવેંનટ સ્કુલ" જોવાને ગયા હતા, અને તે ખાતાને માટે બાંધવા ધારેલી ઈમારતનાં ફંડમાં દરેકે ૨૧૫૦૦) ભર્યાં હતા. એજ મુજબ શેઠો અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પેટેલ, અને ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજીએ પણ એ ફંડમાં મદદ આપી હતી.[૨]

તા૦ ૧૩ મી સપટેમબર.

સુરત મધે દર રવીવારે પ્રગટ થતું "સુરત મીત્ર" નામનું એક ગુજરાતી તથા ઈંગ્રેજી વર્તમાંનપત્ર શેઠ દીનશાહ અરદેસર તાલેયારખાંએ આજ દીનથી પરધરતાવવા માંડયું હતું.[૩]

તા૦ ૧૪ મી સપટેમબર.

નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર આજ દીને પુણાં મધે હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈની મોલાકાત તેમને મકાને જઈને લીધી હતી.[૪]

તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર.

જરમનીવાલા ડાકટર ફ્રેડરીક સ્પીગલે અવસ્તાનો પેહલવીને આધારે જરમન ભાષામાં તરજુમો કરી તેનું એક દફતર બાહેર પાડયું હતું.[૫]

તા૦ ૧૬ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૩ માહ ૧ (ક૦) ૧૨૩૩ યજદજરદી.

મરણ—જહાંગીરજી ફરાંમજી બનાજી—ઉમર વર્ષ ૭૫) શેઠ ફરાંમજી કાવશજી બનાજીના વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૦૮ થી પોતાના બાપનાં કામકાજ તથા ઓહદા વહીવટમાં પડેલા હતા, તથા બાપની તરફથી બે વાર ચીન પણ જઈ આવ્યા હતા. પછવાડેથી એવણ પોતાને હીસાબે કેટલોક રોજગાર ચલાવતા હતા.

તા૦ ૧૯ મી સપટેમબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ જહાંગીરજી ફરાંમજી કાવશજી બનાજીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં એશીઓએ ૨૧૫૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૬]

તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર.

મુંબઈનો કોટ ભાંગવાની "રામપારટ રીમુવલ કમીટી" ના આસીસ્ટંટ સેક્રેટરી તરીકે પુણાંનાં પબલીક વરકસ ખાતાંના ઓવરસીયર શેઠ મનચેરજી કાવશજી મરજબાંનને નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[૭]

તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર.

આંએ વર્ષની અપરાધીઓની છાંડણી કરનારી ત્રિજી વારની શેશન આજ દીને હાઈકોરટમાં નામદાર ચીફ-જસટીસ સર માથુ્યુસાસની હજુરમાં ભરાઈ હતી. નીચલા પારસીઓ ગ્રાંડ જુરીમાં બેઠા હતા[૮] :—

શેઠો નશરવાંનજી મનચેરજી વાડીઆ, ડોશાભાઈ મેહરવાંનજી વાડીઆ, પેશતનજી નવરોજજી પોચા, અરદેસર ખરશેદજી દાદીશેઠ.

તા૦ ૨૬ મી સપટેમબર.

દસતુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ "તફસીરે ગાહંબાર" ઈઆને ઘાહંબારનાં જશનનો ખોલાસો એવે નામનું એક પુસ્તક બનાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૯] એ પુસ્તક હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈએ સઘળા જરથોસ્તીઓની વાકેફગારીને સારૂં પોતાના ખરચે છપાવી પ્રસિદ્ધ કીધું હતું.

---

[૧] ટાઈમસ ઑફ ઈંડીઆ, ૭ મી સપટેમબર ૧૮૬૩.

[૨] બાંમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર ૧૮૬૩.

[૩] એ પત્રનું નામ તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર ૧૮૬૪ થી ફેરવીને "ગુજરાત મીત્ર" કરી રાખ્યું હતું. એનું માલેક તથા અધીપતીપણું શેઠ દીનશાહે તા૦ ૨૪ મી જુન ૧૮૭૦ ને દીને છોડી શેઠ કીકાભાઈ પરભુદાસને આપ્યું હતું.

[૪] બાંમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૭ મી સપટેમબર ૧૮૬૩.

[૫] "Avesta die Hiligen Schriften der Parsen. Aus dem grundtexte ubersetzt, mit steter rucksicht auf die tradition, von, Dr. Friedrick Spiegel. Dritter Band: Khorda-Avesta Leipzig 1863."

[૬] મુંબઈની પારસી પંચાતનાં ફંડની સવંત ૧૯૧૯ તથા મરહુમ શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી બનાજીનાં આતશબેહરાંમના ઘાહંબારનાં ફંડના ૧૮૬૪-૬૫ ના હીસાબની ચોપડીઓ.

[૭] મુંબઈનાં ચાબુક, તા૦ ૨૩ મી સપટેમબર ૧૮૬૩.

[૮] ટાઈમસ ઑફ ઈંડીઆ, ૨૬ મી સપટેમબર ૧૮૬૩.

[૯] "તફસીરે ગાહંબાર, ઇઆને ગાહંબારનાં જશનનો ખોલાસો. બનાવનાર—પેશોતન દસતુર બેહેરાંમજી સંજાણા. આનરેબલ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈએ સઘલા જરતોશતીઓની વાકેફગારીને સારૂં પોતાના ખરચથી છપાવી પરગટ કરેઓછે. મુંબઈ, જામે જમશેદ છાપાખાનાંમાં મધે છાપેઓછે. સને ૧૨૩૨ ઈઅજદજરદી. સને ૧૮૬૩ ઈસવી."

છોકરાઓને તેમના બાપીકા ધર્મની કસ્સી પણ રીતે આડે ન આવી જે પુત્ર કેળવણી આપવામાં આવેછે તેનાં માનની ખાત્રી દાખલ હમે એ રકમ આપીએ, અને તે કૌનસીલની મરજીમાં આવે તે રીતે વાપરવી.[૧]

એ ઉપરાંત મેસરસ કામાની કુંપનીએ બીજા ૧૦૦૦) પૌંડ ત્યાંની હાસ્પીટલનાં ફંડમાં, તથા ૨૦૦૦) પૌંડ ત્યાંની "રાયલ નેશનલ લાઇફ બોટ ઇનસ્ટીટ્યુશન" ને ઇંગલાંડના કોસ્તાઓ ઉપર જયુક "લાઇફ બોટો" નું ખાતું રાખવાનાં કારણસર ભેટ આપ્યા હતા.[૨] આ લાઇફ બોટોથી દર વર્ષે ૫૦૦ થી ૬૦૦ જનોનો બચાવ થતો હતો.[૩]

પેશતનજી વાસવાળાએ પોતાનાં છેલ્લાં વશિહતનામામાં એ સ્કુલના ખરચને માટે દર માસે રૂ.૧૫) તથા સ્કાલરશીપ અને ઇનામનાં ખરચને માટે દર માસે રૂ.૧૫) ની રકમ આપવાને ફરમાવ્યું હતું, પણ તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૬ ના ફેબરવારી માસમાં મરહુમ ખાનબાહદુર એદલજી પેશતનજી વાસવાળાના દીકરા શેઠ ખરશેદજી એદલજી વાસવાળાએ એ સ્કુલથી છુટા પડી મઝગાંનાં બજારમાં એક બીજી સ્કુલ "ખાનબહાદુર એદલજી પેશતનજી હાઇ સ્કુલ" ને નામે ઉઘાડવાથી ઉપલી રૂ.૩૦) ની માસીક મદદ બંધ થાઇ હતી. એ બાદ ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૦ ના અકટોબર માસથી એ સ્કુલની કમીટી તથા મજકુર શેઠ ખરશેદજીએ સમજુતી કરી બંધે સ્કુલોને નીચલી સરતોથી જોડી નાખી હતી :—

(૧) મજકુર ખાનબાહદુર એદલજી પેશતનજી હાઇ સ્કુલને એંગલો વર્નાક્યુલર સ્કુલ બનાવી તેમાં ઇંગ્રેજી ચોથાં ધોરણ સુધીની કેળવણી આપવી. (૨) મઝગાં ગોરાસીયન હાઇ સ્કુલમાં ઇંગ્રેજી પાંચમાં ધોરણથી તે યુનીવરસીટીની "એનટરનસ એકઝામીનેશન" સુધીની કેળવણી આપવી. (૩) ઉપલી બંધે સ્કુલોનાં નામ ખાનબાહદુર એદલજી પેશતનજી એંગલો વર્નાક્યુલર સ્કુલ" અને "ખાનબાહદુર એદલજી પેશતનજી એંડ મઝગાં ગોરાસીઅન હાઇ સ્કુલ" કરી રાખવાં. (૪) એ નામોમાં કોઇબી વખતે કાંઇ ફેરફાર કરવો નહિ. (૫) ઉપલી બંધે સ્કુલો જોડી નાખવાના બદલામાં શેઠ ખરશેદજીએ ૨૫૦) છોકરાઓ સમાય એવી એક ઇમારત એંગલો વર્નાક્યુલર સ્કુલને માટે બાંધવાને જમીનનો એક ટુકડો તથા રૂ.૫૦૦૦) ની રકમ કમીટીને ભેટ આપવી. (૬) એ બંધે સ્કુલોના ચાલુ ખરચને માટે શેઠ ખરશેદજીએ મઝગાંની યુરોપીઅન ઇનફનટરી લાઇનસમાં પોતાનું એક મકાન જેનું ભાડું દર માસે રૂ.૧૪૭) ઉપજેછે તે આપવું.

એ પછી એંગલો વર્નાક્યુલર સ્કુલને માટે શેઠ ખરશેદજી એદલજી વાસવાળાએ આપેલી ઉપલી ખાલી જમીન ઉપર બાંધવા ધારેલી ઇમારતનો પાયો તા૦ ૨૨ મી અકટોબર ૧૮૯૦ ને દીને મઝગાંના કમાનડીંગ આફીસર મેજર જનરલ ગીલેસ્પીએ એક મોટા મેળાવડાની હજુરમાં નાખ્યો હતો.

[૧] એ રકમ મોકલી આપતાં મેસરસ કામાની કુંપનીએ નીચે મુજબનો પત્ર સર એડવરડ રાયન ઉપર લખ્યો હતો :—

London, Nov. 2nd 1863

to be applied in such manner as the council think fit. We have great pleasure in sending our cheque for the amount through you, knowing the kind interest you have taken in our countrymen, of which we have seen so many proofs since our first establishment in this metropolis in 1855, and we remain with great respect,

Your very faithfully

CAMA & Co.

To

THE RIGHT HON'BLE SIR EDWARD RYAN.

ઉપલો પત્ર તા૦ ૭ મી નવેમબર ૧૮૬૩ ને દીને લંડન યુનીવરસીટી કાલેજની કૌનસીલમાં રજુ કરવાથી તે ઉપર નીચે મુજબનો ઠરાવ એક મતથી પસાર કરવામાં આવ્યો હતો:—

"That the Council of University College acknowledge with gratitude and respect the generous donation of 3,000 *l.*, presented to the college by Messrs. Cama and Co. That the value of this magnificent present is further enhanced in the eyes of the council by *Messrs. Cama's letter, intimating that the principle of imparting the best literary and scientific instruction, to all students without distinction of religious opinions, which has been proclaimed and followed by University College, has been duly appreciated by intelligent natives of India.* That the council will apply this sum for the promotion of education in the college according to the *enlightened spirit enjoined by Messrs. Cama's letter,* with a full sense of the confidence reposed in them by Messrs. Cama as to the best means of accomplishing the object. That the council at the same time hope that among the students for whose encouragement this sum will henceforward be applied, there may be found an *increased number of youthful natives of India,* prompted by the liberal proceeding and declaration of Messrs. Cama to seek the advantage of literary and scientific education in London"

[૨] આ ૨૦૦૦) પૌંડની ભેટ મોકલતાં મેસરસ કામાની કુંપનીએ એ આસોશીએશનના પ્રમુખ ઓનરેબલ થામસ બેરીંગ, એમ. પી. ને લખી જણાવ્યું હતું કે :—

"Their firm is now under dissolution, and in order to show their gratitude to the people of the great metropolis, from whom they have received for many years courtesy, they have presented this munificent amount to one of England's greatest and noblest benevolent institutions, whose life boats know of no distinction of race or religion, when their services are required during the storm to save the drowning shipwrecked sailor. Between 500 and 600 lives are saved every year by the life-boats, and by the crews of shore-boats to which it grants rewards for their gallant exertions"

તા૦ ૩ જી નવેમબર.

શેઠ ખરશેદજી ફરેદુનજી પારખે રૂ૫૦૦૦૦) ની રકમ સરકારમાં આપી તેનાં વ્યાજમાંથી સુરત મધે પોતાના બાવાનાં નામથી "ફરદુનજી શેરાબજી પારખ સ્કુલ ઑફ આર્ટ્ર એંડ ઇનિડસ્ત્રી" નામની એક હુનર તથા ઉદ્યોગશાળા ચાલુ કીધી હતી.[૧]

તા૦ ૭ મી નવેમબર.

મુંબઈ મધે રખડતા ગરીબ અને નાવારેસ પરદેશીઓનું પાલણ કરવા સારૂં સ્થાપેલી "સ્ટ્રેનજરસ ફ્રેન્ડ શોશાઇટી" ને એક "હોમ"[૨] બાંધી આપવા માટે શેઠ કાવશજી

[૧] આ હુનર તથા ઉદ્યોગશાળા સ્થાપવા બાબે પ્રથમ શેઠ ખરશેદજી ફરેદુનજી પારખે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૨ ના ડીસેમબર માસમાં હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇની મારફતે તે વેળાના ડાએરેકટર ઑફ પબલીક ઇનસ્ત્રકશન મી૦ ઈ. આઇ. હાવરડ પાસે એક યોજના ઘડાવી હતી, અને તે બાદ સરકારમાં રૂ૫૦૦૦૦) ની થાપણ તેના ચાલુ ખરચને માટે પોતા તરફથી આપવાની, તથા સરકારે પણ તેમાં કાંઇ મદદ કરવાની માગણી કીધી હતી. આના જવાબમાં સરકારના શેક્રેટરી હાનરેબલ એચ. એલ. આનડરસને તા૦ ૨૦ મી મેએ ૧૮૬૩ ને દીને હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇને લખી જણાવ્યું કે સરકાર શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખની આ સખાવત માટે તેમનો ઉપકાર માનેછે, અને તેના ખરચને માટે ઉપલી મી૦ હાવરડની યોજના મુજબ દર શાલ રૂ૨૦૦૦) ની ગ્રાંટ-ઇન-એડ આપશે, તથા એ ખાતાંનો વહીવટ સુરત મધે ચંચલ તથા આબરૂદાર ગ્રહસ્થોની એક કમીટી હસ્તક ચાલશે, અને ઊતર વિભાગનો સરકારી કેળવણી ખાતાંનો ઇનસ્પેકટર તેની તપાસ વખતે વખત કરશે. એ ગોઠવણ મુજબ સરકારે એ ખાતાંનો કારોબાર ચલાવવાને ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ ના આગશટ માસમાં સુરતના જડજ મી૦ આર. એચ. પીનેહ, કલેક્ટર મી૦ ઈ. ડબલ્યુ. રેવનસક્રાફ્ટ, તથા શેઠો પીરોજશાહ શાપુરજી કમીસરીવાલા, ડાકટર માણેકજી ખશ્રુખાંન્દ, અને બેહરામજી માણેકજી વાડીઆની એક કમીટી તથા મી૦ એમ. રૂનાનને તેના શેક્રેટરી નેમ્યા હતા. એ પછી શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે પોતાની સરત મુજબ તા૦ ૧૪ મી અકટોબર ૧૮૬૪ ને દીને રૂ૫૦૦૦૦) નો બોમ્બે બેંકનો એક ડરાફટ સરકારના ચીફ શેક્રેટરી હાનરેબલ એચ. એલ. આનડરસનની મારફતે સુરતના કલેક્ટર પર મોકલ્યો હતો, અને એ સ્કુલ ઉપર જણાવ્યા મુજબ તા૦ ૨ જી નવેમબર ૧૮૬૩ થી ચાલુ થાઇ હતી. તેમાં શરૂઆતમાં ડરોઇંગ તથા સુથાર અને લોહારનાં કામો શિખાડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો, અને શરૂઆતમાં ૭૧) છોકરાઓ દાખલ થયા હતા. એ પછી તા૦ ૬ થી નવેમબર ૧૮૬૩ ને દીને સરકારના આકટીંગ શેક્રેટરી મી૦ ડબલ્યુ. એચ. હેવેલોકે ઉપલા રૂ૫૦૦૦૦) ની પોંહચ કબુલ કરતાં સરકાર તરફથી શેઠ ખરશેદજીને લખી જણાવ્યું કે :—

"*In communicating to you the congratulations of Government on the opening of the school, I am directed to state that the Hon'ble the Governor in Council feels confident that the success of the school will answer the expectations of its philanthropic Founder,*"

એ બાદ મુંબઇનો નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર તા૦ ૧૮ મી જાનેવારી ૧૮૬૪ ને દીને સુરતની શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીવાળી હાસ્પીટલ ખોલી મુકવાની ક્રિઆ કીધા પછી એ ખાતું જોવાને ગયો હતો.

એ પછી હિંદુસ્થાનની વડી સરકારે તા૦ ૨૦ મી જાનેવારી ૧૮૬૪ ને દીને ઉપલી એ ખાતાંને ગ્રાંટ-ઇન-એડ તરીકે દર વર્ષે રૂ૨૦૦૦) ની મદદ કરવાના મુંબઇની સરકારના ઠેડાવને મંજુરીઆત આપી હતી.

એ હુનર તથા ઉદ્યોગશાળા ઉપલી ગોઠવણ મુજબ ૪॥ વર્ષ સુધી સુરતમાં ચલાવી, પણ તેનું પરીણામ કાંઇ ઘણું ફાયદાકારક ન જણાવાથી તથા ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૮ ની શરૂઆતમાં તેમાં ફકત ડરોઇંગ અને સુથારનાં કામનાજ એ વર્ગો, અને તેમી થોડાજ છોકરાઓની હાજરી સાથે રેહવાથી તથા તેમાં બીજા કસ્સા હુનર અને ઉદ્યોગ શિખવવાનાં સાધનો ન હોવાથી એ શાલની તા૦ ૨૧ મી મારચે ડાએરેકટર ઑફ પબલીક ઇનસ્ત્રકશન સર અલેકઝાંડર ગ્રાંટે સરકાર ઉપર એક રીપોરટ લખી એ ખાતું શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખની મંજુરીઆતથી તુરત વેળા બંધ કરી તેનાં ફંડની આવકમાંથી સુરતના થોડાક દેશી જવાનોને અમુક રકમની સ્કાલરશીપો આપી મુંબઇ ખાતે સર જમશેદજી જીજીભાઇ સ્કુલ ઑફ આરટમાં ઉપયોગી હુનરો શિખવા મોકલવાની સુચના કીધી હતી. એ સુચના ઉપર સર જમશેદજી જીજીભાઇ સ્કુલ ઑફ આરટની કમીટી તથા શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ તેમજ નામદાર સરકાર વચ્ચે કેટલીક તકરારો ચાલ્યા બાદ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૮ થી એ હુનરશાળાનાં અસલ ફંડની આવક મુંબઇની સર જમશેદજી જીજીભાઇ સ્કુલ ઑફ આરટની કમીટીને સોંપવા અને તેઓ તેમાં શિખનારા છ સુરતના વિદ્યાર્થીઓને દરેકને રૂ૧૬॥ લેખેની સ્કાલરશીપ આપી બાકીની આવક તેમનાં ફંડમાં વાપરે એમ ઠેડાવ થયો હતો. એ ઠેડાવ મુજબ ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૭ સુધી ચાલ્યા બાદ એ હુનરશાળા પાછી સુરત મધે તેનાં અસલ ઇયાને "ફરદુનજી શોરાબજી પારખ સ્કુલ ઑફ આરટ એંડ ઇનડસ્ત્રી" નાં નામથીજ ચાલુ કરવામાં આવી હતી, અને તેનો કારોબાર તથા અસલ ફંડ ઉપર મુજબ જુદી કમીટીને સોંપવાને બદલે સુરતની મ્યુનીસીપાલીટીએ પોતાની તા૦ ૨૪ મી આપરેલ ૧૮૭૭ ની સભામાં એક ઠેડાવ કરી પોતાને હસ્તક લીધો હતો, અને હજુ સુધી તે મ્યુનીસીપાલીટીને હસ્તક ચાલેછે.

[૨] આ હોમ માટે પ્રથમ શેઠ કાવશજી જાંગીરજીએ તા૦ ૬ થી જુલાઇ ૧૮૬૩ ને દીને એ શોશાઇટીના શેક્રેટરી મી૦ રાબરટ નાઇટ ઉપર નીચે મુજબ પત્ર લખ્યો હતો :—

Bombay, 6th July 1863.

My dear Mr. Knight,—I have read with warm approval the prospectus of your Strangers' Friend Society and I will myself undertake to build a suitable Home *for the Society, if the cost should not exceed one Lac of* Rupees, and the Government is willing to meet me half way in it.

If the cost should be less than 1,00,000 Rupees, so much the better. I am willing to subscribe one half the amount, so long as the call upon me does not exceed fifty thousand rupees.

Yours sincerely,
COWASJEE JEHANGIR.

To
ROBERT KNIGHT, Esq
Hony. Secretary,
Strangers' Friend Society.

ઉપલી શેઠ કાવશજીની માગણી એ શોશાઇટીની

જાંગીરજી રેડીમનીએ રૂ૫૦૦૦૦) ની રકમ આજ દીને આપી હતી.

વળી એ શોશાઇટીનાં ફંડમાં શેઠ મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરીએ રૂ૨૫૦૦) તથા શેઠ અરદેશર એદલજી ચીનાઇએ રૂ૧૦૦૦) ભરયા હતા.[1]

કમીટીએ તા૦ ૧૩ મી જુલાઇ ૧૮૬૩ ને દીને એક પત્ર લખી ઊપકાર સાથે જાહેર રાખી હતી, અને તે બાબદ સરકારેમાં જણાવ્યાથી સરકારના ચીફ શેક્રેટરી હાનરેબલ એચ. એલ. આનડરસને તા૦ ૬ થી આગશટ ૧૮૬૩ ને દીને શેઠ કાવશજી પર એક પત્ર લખી એ સખાવત માટે તેમનો ઊપકાર માનયો હતો. એ બાદ શેઠ કાવશજીએ તા૦ ૭ મી નવેમબર ૧૮૬૩ ને દીને ઊપલી શોશાઇટીની કમીટીના પ્રમુખ હાનરેબલ એમ. એચ. સ્કાટ ઊપર રૂ૫૦૦૦૦) ની સરકારી નોટો મોકલી આપી હતી. એ પછી તા૦ ૨૯ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪ ને દીને શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટે પોતાના નીચલા ડીસપાચમાં ઊપલી શેઠ કાવશજીની સખાવત બાબે પોતાની ખુશાલી જણાવી તેમનો ઊપકાર માન્યો હતો.

India Office, London, 29th February 1864.

SIR.—I have considered in Council your letter, dated 13th January, No. 2 of 1864, reporting the further munificence of Mr. Cowasjee Jehangeer of Rupees 50,000 towards the erection *of a* building for the Engineering College at Poona, and a similar sum for a Home for destitute strangers in Bombay.

These repeated instances of the noble generosity of this gentleman merit the highest encomiums of Her Majesty's Government, and I have to request that you will express the warm admiration that is felt in all quarters for so great liberality.

I have &c.,
(Sd.) C. WOOD.

શેઠ કાવશજીની ઊપલી સખાવત ઊપરથી કલકતાનું "ફીનીક્ષ" નામનું એક પત્ર પોતાના દેશના વ્યાપારીઓ માટે બળાપો કરી ત્યાં એક "કાવશજી જાંગીર" માગેછે. તે લખેછે કે:

"We wish we could say as much of the local mercantile Turkey Red community at large; but though we are far from thinking of that community, as our contemporary of the *Indian Empire* evidently does think of them, we should not be amongst the mourners were a wise Providence to take from amongst some dozen or two of the wealthiest firms and give us one Cowasjee Jehangir instead. One such Parsee would do more real good amongst us than scores of the mere money-makers we have. Look at him in Bombay raising palaces of bounteousness for the poverty-stricken European, and houses of learning for all classes, while the merchant princes of the Capital, the lordly merchants of the City of Palaces, are writing so-so letters in the local prints about the Turkey Red affair."

(Phœnix, 24th August 1863.)

એ પછી સરકારે એ હોમને માટે મઝગાંમ તરફ ૫૦૮૦) ચારસવાર જમીનનો એક કટકો શોશાઇટીને આપવા માગેપો હતો, પણ શેઠ કાવશજીને તે લટો પસંદ નહી પડવાથી તેવણે તા૦ ૨૦ મી નવેમબર ૧૮૬૬ ને દીને નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફરીઅર ઊપર એક પત્ર લખી એ કામને માટે કોટમાં નવાં ફિઅર ટાઊનમાં જગા આપવાની અરજ કીધી હતી. એ અરજ સરકારે પોતાના પબલીક વરક્સ ડીપારટમેંટના તા૦ ૫ મી મારચ ૧૮૬૭ ના ઠેડાવમાં બાહાલ રાખી હતી. આથી ઊપલી શેઠ કાવશજીવાલી રૂ૫૦૦૦૦) ની રકમ શોશાઇટીએ તા૦ ૧૮ મી મારચ ૧૮૬૭ ને દીને સરકારી તીજોરીમાં ભરી હતી. એ પછી ઊપલી ઇમારતનો પલાંન તથા અડસતા સરકારી ઇંજનેરખાતાંએ તૈયાર કીધા હતા જે રૂ૧૪૩૯૭૩) ના થવાથી તથા ઇમારતમાં ૭૨ બીછાણાં સમાવાથી તે પલાંન કમીટીને પસંદ નહિ આવ્યો, તથા બીજી વધારે રકમ શેઠ કાવશજીએ આપવાને ના પાડવાથી એ બાબદ છેક ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૨ સુધી એમની એમ તકરારમાં પડી રહી હતી. જે પછી તા૦ ૬ થી જુલાઇ ૧૮૭૨ ને દીને નામદાર ગવરનર સર ફીલીપ ઊડહાઊસે શેઠ કાવશજી પર પોતાને હાથે એક પત્ર લખી નવું સેલર હોમ તૈયાર થવાનું હોવાથી જુનાં સેલર હોમવાલું મકાંન તેવણની ઊપલી રકમમાંથી એ કારણસર ખરીદવાની સુચનાં કીધી હતી, પણ શેઠ કાવશજીએ તે મજબુતીથી ના પાડયું. એ પછી સરકારે પોતાને ખરચે નવું મકાંન વેચાતું લેવાની મરજી બતાવ્યાથી શેઠ કાવશજીએ તા૦ ૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૩ ને દીને સટરેનજરસ ફંડ શોશાઇટીના શેક્રેટરી મી૦ આર. એલ. ફી ઊપર પત્ર લખી કબુલ કીધું કે જો સરકાર પોતાને ખરચે નવી ઇમારત બંધાવવા યા ખરીદવાનું માથે લીએતો તેવણની ઊપલી રૂ૫૦૦૦૦) ની રકમ "Sir Cowasjee Jehangeer Fund for the relief of poor suffering Europeans" એવાં નામથી એલાહેદી રાખી તેનું સરકારે છ ટકા પ્રમાણે એ શોશાઇટીને વ્યાજ આપવું. અગર શોશાઇટી બંધ થાય તો સરકારે આ ફંડની ઊપજ મુંબઇના ગરીબ યુરોપ્યનોને આસરો આપવાનાં કામમાં વાપરવી, અને તેનો દર વર્ષનો હીસાબ એકાઊટંટ જનરલે બાહેર પાડવો. એ સરતો નામદાર સરકારે પબલીક વરક્સ ડીપારટમેંટના તા૦ ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૩ ના નીચલા ઠેડાવમાં બાહાલ રાખી હતી:—

RESOLUTION.—Government are willing to accept Sir Cawasjee Jehangeer's proposals, subject to the approval of the Government of India as regards the rate of interest to be paid on the endowment fund.

2. It is also to be understood that the building which the Government will provide as a Strangers' Home, should the arrangement be carried through, is that now occupied as a Sailors' Home, and which will no longer be required for that purpose on the completion of the new building.

3. It is also necessary to provide that the Stranger's Friend Society shall carry out the intention of the Founder of this institution, subject to the approval of the Government, and that, if they fail to do so, they shall forfeit all right and interest in the building and land which it is intended to provide, and in the interest of the endowment fund.

(Sd.) M. K. KENNEDY, Colonel, R. E.,
Secretary to Government.

ઊપલા ઠેડાવમાં જણાવેલું છ ટકાનું વ્યાજ વડી સરકારે બાહાલ રાખ્યું ન હતું; અને ઊપલી શેઠ કાવશજીવાલી રૂ૫૦૦૦૦) ની અસલ થાપણ સરકારી તીજોરીમાં એકાઊટંટ જનરલના સ્વાધીનમાં રાખી તેનું દર વર્ષે ૪ ટકા પ્રમાણે વ્યાજ ઊપલી શોશાઇટીને આપવામાં આવેછે.

[1] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૭ મી સપટેમબર ૧૮૬૩.

તા૦ ૭ મી નવેમબર.

ઉતર કનારાના હોનોર ગામમાં તાવનો મરજ જોરમાં ફેલાઈ ત્યાંની ગરીબ પ્રજાની ઘણી ખરાબી કીધી હતી, તે ઉપરથી તે બીમારાઓની દવા દારૂ વગેરેની માવજત કરવા સારૂં શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ રૂ૩૫૦૦) ની રકમ તે તરફ કલેકટરની મારફતે ભેટ મોકલી હતી.[1]

તા૦ ૯ મી નવેમબર.
રોજ ૧૭ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ બચુબાઈ તે શેઠ દીનશાહજી દાદાભાઈ ગાંધીનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેવણની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૫૦૦), બાવદે રૂ૮૦૦), દીકરાઓ શેઠો મનચેરજી, દાદાભાઈ, અને કેકોબાદે રૂ૫૦૦) તથા બીજા અશીઓએ રૂ૧૪૦૦) મલી રૂ૩૨૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૧ મી નવેમબર.

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે ઇંગલાંડનાં દંડી શેહેરની ગોદીમાં પોતાના બ્યાપારને માટે ૧૧૦૦) ટણની એક મોટી ફ્રીગેટ નામીચા વાહણ બાંધનાર મી૦ સ્ટીફનસનનાં ઉપરીપણાં હેઠલ બંધાવી હતી, તેને આજ દીને પાણીમાં ઉતારવાની ક્રિઆ તે તરફ કરવામાં આવી હતી, અને તે બારકસનું નામ શેઠ ખરશેદજીએ અતરેથી લખી મોકલેલી ખાએસ મુજબ સર્વેની ખુશાલી વચ્ચે "સર જમશેદજી ફેમીલી" કરી રાખવામાં આવ્યું હતું.[3]

તા૦ ૧૨ મી નવેમબર.

શેઠો ડાયાભાઈ ફરામજી કામાજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, અને ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીને નામદાર સરકારે મુંબઈના નવા સુલેહના અમલદારો ઠેરાવ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧૩ મી નવેમબર.
રોજ ૨૧ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદજરદી.

શેઠ એદલજી ફરામજી આલબલેસે પોતાના નબીરા મરહુમ શેઠ ફરામજી ધનજીભાઈ આલબલેસનાં પુનને માટે વરેઓડરાનાં દોખમાંની સાંમે એક શગડી તથા દેશાવરો ખાતેથી રવાંન લઈ આવનારાઓને ક્રિઆકામ કરવા માટે એક એલાહેદું મકાન બંધાવી આજ દીને તેનું જશન કરી ખોલાં મુક્યાં હતાં. જશન થાઈ રહયા પછી એ શેઠ તરફથી ગામનું જમન કરવામાં આવ્યું હતું.[5]

[1] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૪ થી નવેમબર ૧૮૬૩.

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી નવેમબર ૧૮૬૩.

[3] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૨ મી ડીશેમબર ૧૮૬૩. (તા૦ ૧૨ મી નવેમબરનાં દંડી આડવરટાઇજર ઉપરથી.)

[4] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૨ મી નવેમબર ૧૮૬૩.

[5] મુંબઈના ચાબુક, તા૦ ૨૧ મી નવેમબર ૧૮૬૩. આ શગડી પર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે :—

તા ૧૬ મી નવેમબર.

પુણાંની અંજુમનને લગતાં મુંબઈના તરસ્ટીઓને હસ્તકનાં ફંડ મધેથી કાંપમાં જરથોસ્તી બાળકોને માટે જંદ અવસ્તા તથા પાંચમાં ધોરણ સુધીનું ગુજરાતી શિખાડવાની એક નિશાલ આંજ દીનથી ઉંઘાડવામાં આવી હતી.[5]

તા૦ ૨૦ મી નવેમબર.
રોજ ૨૮ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદજરદી.

મરણ—મેહરવાંનજી હોરમજજી મુસ—ઉમર વર્ષ ૬૫) શેઠ હોરમજજી રતનજી મુસના દીકરા. એવણ પ્રથમ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૩ માં પોતાના કાકા શેઠ ફરામજી રતનજી મુસની તરફથી તેમના આડતીઆ તરીકે ચીન ગયા હતા, અને લાંબી મુદત સુધી ત્યાં રહી વ્યાપાર ચલાવ્યો હતો. એ પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૦ થી અતરે આવી પોતાનો રોજગાર ચલાવતા હતા.

તા૦ ૨૪ મી નવેમબર.

આજ દીને રાતનાં ૯ કલાકે મુંબઈથી પુણાં ખાતે ઉપડી ગયલી આગ ગાડીને કરજટ અને નારેલની વચ્ચે પાટા પરથી ખીસી જવાને લીધે મોટી હોનારત થાઈ હતી. એ ગાડીના બીજા વર્ગમાં ૧૩ આબરૂદાર પારસી ગ્રહસ્થો બેઠેલા હતા, જેઓ સઘલા ઘાએલ થયા, અને જેઓમાંના બે શેઠો બરજોરજી બેહરામજી પેશીકાકાના અને નશરવાંનજી આદરજી ગુજરાતી તતકાલ મરણ પામીઆ, અને બીજા એક શેઠ પેશતનજી રૂસતમજી પોંહચખાંનાવાળા અતરે આવ્યા પછી પાંચ દિવસે મરણ પામ્યા હતા. આ માઠા બનાવથી અતરેના પારસીઓમાં મોટો ઘભરાત તથા દલગીરી ઉપજી હતી.[6]

તા૦ ૨૬ મી નવેમબર.

એ૦ શેહેરીઆરજી દાદાભાઈ ભરૂચાએ જંદ ભાષાનું એક નાઘલું વ્યાકરણ સંસ્કરતના મુકાબલા સાથે રચી પ્રગટ કીધું હતું.[7] એ વ્યાકરણનું પુસ્તક પુણાં કાલેજના સંસ્કરત

"શ્રી પાક દાદાર હોરમજદની મદત હોજો.
"આએ મકાંન શ્રી વરેઓડરાનાં જરથોશતી રૂવાંનોની
"પાદસે આવનાર સાહુબોને વરસાદ તથા તરકાંની વખતે
"આસરો લેવાને તથા રવાંનોની કીરીઆ કરવાને કાજે
"પારશી એદલજી ફરાંમજી કરાંનીએ બેશતી ફરાંમજી ધન-
"જીભાઇનાં પુનને સારૂં બંધાવીઉંછે. રોજ ૨૧ મો માહ ૭
"મો શેહનશાહી સને ૧૨૭૨ ઇઅજદેજરદી તથા શને
"૧૮૬૩ અંગરેજી."

તખ્તીમાં જે દાહડો વાર કોતરેલોછે તે મરહુમ શેઠ ફરાંમજીની વરસીનોછે, પણ જશન તો ઊપર જણાવેલે દિવસેજ કરવામાં આવ્યું હતું.

[5] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૭ મી ડીશેમબર ૧૮૬૩.

[6] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી નવેમબર ૧૮૬૩.

[7] જંદ ભાષાનું નાઘલું વ્યાકરણ, સંસ્કૃતનાં મુકાબલા સાથે. વિદ્યાર્થીઓને વાસ્તે, બનાવનાર મોબેદ શેહેરીઆરજી દાદાભાઇ ભરૂચા. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાનામાં છાપીઉંછે. સને ૧૮૬૩ ઇશવી."

પાના પ્રોફેસર ડાકટર માર્ટીન હાઉગને અર્પણ કીધું હતું, અને તે ઉપર પોતાની સરટીફીકેટ પણ આપી હતી.

તા૦ ૨૮ મી નવેમબર.

શેઠ સોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ આજ સાંજે મજરેના ટાઉનહાલમાં એલફીનસટન ઇનસટીટયુશન તથા સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસટીટયુશનનાં પારસી બાળકોને "ક્રીસ્ટી મીનસ્ટ્રેલસ" નામના ઇંગ્રેજ ગવૈયાઓનો નાટક પોતાને ખરચે દેખાડ્યો હતો.[1]

તા૦ ૧ લી ડીસેમબર.

મુંબઈ મધે "રાયેલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપની" નામનું સુંતર તથા કાપડ વણવાનું કારખાનું ઉંઘાડવાની ક્રેયા આજ દીને કરવામાં આવી હતી. એ કારખાંનાનિ નગતો સરવે સામાન તથા સાંચો શેઠ નશરવાંનજી અરદેસર વાડીઆ ઇંગલાંડ જઈ લાવ્યા હતા, તથા તે પોતે ગોઠવી ચાલું કીધો હતો.[2]

તા૦ ૨ જી ડીસેમબર.

મુંબઈની "હારટીકલચરલ સોસાઇટી" ના બાગમાં પાણીનો માર્ગ તથા બીજા સુધારા કરવાને રૂ૧૦૦૦૦) ની રકમ અતરેના દેશી ગ્રહસ્થોએ ભરી આપી હતી.[3]

તા૦ ૩ જી ડીસેમબર.

આએ વર્ષની અપરાધીઓની છાંડણુ કરનારી છેલ્લી વારની સેશન આજ દીને હાઈ કોરટમાં નામદાર સર જોસફ આરનોલડની હજુરમાં ભરાઈ હતી. નીચલા પારસીઓ ગ્રાંડ જુરીમાં બેઠા હતા[4]:—

શેઠો ધનજીભાઈ ખરશેદજી સરાફ, હોરમસજી જાંગીરજી દાદીશેઠ, મેહેરવાંનજી નાનાભાઈ ફરાંમજી, લીમજી માણેકજી બનાજી.

[1] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૯ મી નવેમબર ૧૮૬૩.

[2] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૬ થી ડીસેમબર ૧૮૬૩.

[3] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૫ મી ડીસેમબર ૧૮૬૩.

આ રૂ૧૦૦૦૦) માં રૂ૨૦૦૦) હિંદુઓના, રૂ૧૦૦૦) પાકુશીના, અને રૂ૭૦૦૦) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા:—

(રૂ૨૦૦૦) શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ. (રૂ૧૦૦૦) ઓનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની. (રૂ૫૦૦) શેઠો અરદેસર ખરશેદજી દાદીશેઠ, સોરાબજી પેસતનજી ફરાંમજી, બેહરાંમજી જીજીભાઇ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી. (રૂ૭૦૦) એક મીતર. (રૂ૨૦૦) શેઠ લીમજી માણેકજી બનાજી.

[4] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૪ થી ડીસેમબર ૧૮૬૩.

તા૦ ૮ મી ડીસેમબર.

ભાંએખલે નેસબીટ લેનમાં બંધાતાં કાથેલીક આરફનેજને માટે અતરે ફંડ ઉભું થયું હતું, જેમાં રૂ૧૪૦૦૦) ઇંગ્રેજોએ, રૂ૪૮૫૦)[5] પારસીઓએ અને રૂ૩૦૦) હિંદુઓએ મળી રૂ૧૯૧૫૦) ભર્યા હતા.[6]

તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર.

"સ્ત્રી કેળવણીનો ખરો મારગ" એવે નામનું એક ચોપાંનયું શેઠ નવરોજજી માણેકજી શેઠનાએ N. M. S. ને નામે ઇંગ્રેજી ભાષામાં રચી પ્રગટ કીધું હતું.[7] એ ચોપાનયું શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફની ઇંગ્રેજી પઢેલી બેટીઓ બાઇ આઇમાંએ તથા બાઈ શીરીનબાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.[8]

તા૦ ૧૧ મી ડીસેમબર.

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે પુણાંની "કાનવેંટ સ્કુલ" ની નાવારેસ છોડીઓને માટે આવતી ક્રીસ્ટમાસની ભેટ તરીકે ગરમ કપડાંઓથી ભરેલી બે પેટી ભેટ મોકલી હતી.[9]

તા૦ ૧૨ મી ડીસેમબર.

સુરતવાળા શેઠ મનચેરજી પેજનજી કોટવાળ જેઓ સરકારી જાહેર બાંધકામ ખાતાંમાં એક ઓવરસીઅર હતા તેમને સરકારે રેવીન્યુ ખાતાંમાં સબ–આસીસ્ટંટ રેવન્યુ સરવેયર નેમ્યા હતા.[10]

[5] પારસીઓના રૂ૪૮૫૦) નીચે મુજબ હતા:—

(રૂ૨૦૦૦) સોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ. (રૂ૬૦૦) લીમજી અને કાવશજી માણેકજી લીમજી. (રૂ૨૦૦) ઓનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, હોરમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, માણેકજી અને બહમનજી ખરશેદજી કામાની કુંપની, નવરોજજી અરદેસર દાવર. (રૂ૧૫૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ. (રૂ૧૨૫) ડોશાભાઈ ફરાંમજી કામાજી. (રૂ૧૦૦) ધનજીભાઈ ફરાંમજી પટેલ, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી પટેલ, પીરોજશાહ શાપુરજી કમીસરીવાળા, (રૂ૫૦) બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી. (રૂ૨૫) સોરાબજી જમશેદજી સકલાતવાલાના છોકરાઓ, ફરાંમજી અરદેસર દાવર, બરજોરજીની કુંપની.

[6] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૮ મી ડીસેમબર ૧૮૬૩

[7] "Female Education in the right direction. By, N. M. S. (For private circulation) Bombay: Duftur Ashkara Press 1863."

[8] એ અર્પણ પત્રમાં લખેછે કે:—

To

The Misses MANOCKJEE CURSETJEE,

The first of the Parsee Ladies who have made the English language, and the English literature the subject matter of their successful studies; the pioneers of advancing the cause of the native Female Education in the right direction, these few pages are respectfully Dedicated

by the *Author*.

[9] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૧ મી ડીસેમબર ૧૮૬૩.

[10] સુરત મીત્ર, તા૦ ૧૩ મી ડીસેમબર ૧૮૬૩.

તા૦ ૧૨ મી ડીસેમ્બર.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ હિંદુસ્થાનના પાંચ દેશી વિદ્યાર્થીઓ—જેઓમાં ૩ મુંબઇના, ૧ કલકતાનો, અને ૧ મદ્રાજના—ને ઇંગલાંડ મોકલી બારીસટરનો ધંધો શીખવવાને રૂ૧૫૦૦૦૦) એનાહેદા કાઢવા બાબે એક યાદી છપાવી બાહેર પાડી હતી.[૧]

તા૦ ૧૪ મી ડીસેમ્બર.

મુંબઇનાં કેળવણી ખાતાંના વડા મી૦ ઈ. આઈ. હાવરડની સુચના ઉપરથી અતરેની. સરકારને ખરચે પુણાં કાલેજના સંસકરત પ્રોફેસર ડાકટર મારટીન હાઉગ તથા દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાના જુનાં પુરાંણાં જંદ પેહલવી તથા પારસીઓના ધર્મને લગતાં દફતરોની શોધ કરવાને ગુજરાત તરફ ફરવાને ગયા હતા.[૨]

તા૦ ૧૭ મી ડીસેમ્બર.

અતરેની સરકારી ગોદીના માસ્ટર બીલડર શેઠ જાંગીરજી નવરોજજી વાડીઆએ ફ્રાનસની ઇમપીરીઅલ મરીન ખાતાંનાં વાહણોને મુંબઇમાં વારંવાર ધણી કીમતી મદદો

---

[૧] ટાઇમ્સ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૪ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૩.

આ દરેક વિદ્યાર્થી પાછલ રૂ૩૦૦૦૦) નો ખરચ નીચે મુજબ ગણ્યો હતો:—

૨૨૦૦) ઇંગલાંડ જવા આવવાની પાસેજના.
૭૩૦૦) બારીસટરની ફી તથા ચોપડીઓ વગેરેના.
૧૦૫૦૦) ઇંગલાંડમાં ત્રણ વર્ષ રેહવા તથા ખાધ ખોરાકી વગેરેના.
૧૦૦૦૦) બારીસટર થઇ હિંદુસ્થાન પાછો આવે ત્યારે ઇનાંમ આપવાના.

ઉપર મુજબની હાનરેબલ રૂસતમજીની ખાહેસ અમલમાં લાવવા સારૂં પાંચ વિદ્યાર્થીઓ સુંટી કાઢવાને અતરેની તેમજ બંગાલ અને મદ્રાજની સરકારોએ જુદી જુદી કમીટીઓ નેમી હતી.

કલકતાની કમીટીએ સુંટી કાઢેલા વિદ્યાર્થી બાબુ ઉમેશચંદર બાનરજી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ ના અકટોબર માસમાં ઇંગલાંડ બારીસટરની પરીક્ષા પસાર કરવા હાનરેબલ રૂસતમજીને ખરચે ગયા હતા. અને મુંબઇની કમીટીએ સુંટી કાઢેલા વિદ્યાર્થી શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા એજ શાલના ડીસેમ્બર માસમાં ઇંગલાંડ ગયા હતા, પણ ત્યાં ગયા પછી તેવણે હાનરેબલ રૂસતમજીના આડતીઆ પાસે નાણું નહિ લીધું હતું. મદ્રાજની કમીટીએ સુંટી કાઢેલા વિદ્યાર્થી મી૦ પીગ્રોસેડ અભીઆસ કરતાં મરણ પામ્યા હતા.

[૨] એઓ પ્રથમ એક અઠવાડીઊં મુંબઇ રહી ગુજરાત ખાતે ઉપડી ગયા, અને પ્રથમ વલસાડ મધે ઉતરી ત્યાંના દસ્તુર શીરોજજી પેશોતનજી પાસે એક જુની રેવાયત તથા એ૦ જમશેદજી ફેરશાસપજી વલસાડા પાસે યજદજરદી ૯૩૩ (ઇ૦ સ૦ ૧૫૬૪) માં લખેલી એક ઇજશનેની કેતાબ જોઇ જે શુદ્ધ હતી.

સુરત મધે એઓ તા૦ ૨ જી જાનેવારી ૧૮૬૪ ને દીને પુગા હતા. ત્યાંના દસ્તુર કેખશરૂ દાદાભાઇ પાસેથી એઓને યજદજરદી ૧૧૫૮ (ઇ૦ સ૦ ૧૭૮૯) માં મરહુમ દસ્તુર બહેમનજી જમશેદજી જામાસપઆશાનાને હાથની લખેલી એક નાહની પેહલવી કેતાબ જેમાં ગોશતે ફરીઆંનનો થોડોક કીસ્સો તથા બુનદેહશનું થોડુંક વર્ણન લખેલું હતું તે તથા શેકન ગુમાનીની એક પેહલવી નકલ મલી હતી. એજ મુજબ દસ્તુર ખુરશેદજી બરજોરજી દારાબ પાલણના પાસેથી એઓને યજદેજરદી ૭૦૦ (ઇ૦ સ૦ ૧૩૩૧) નાં શાલમાં ભરૂચ મધે લખેલી વીસપરદ, તથા અવસ્તા બા માએની, હાદોખ્ત નુસ્ક, એક જંદ અને સંસકરતની નાહલી ફરહંગ તથા યજદજરદી ૭૬૬ (ઇ૦ સ૦ ૧૩૯૭) માં લખેલાં બે દફતરો જેમાં અરદાવીરાફ, બુનદેહશ, ગોશતે ફરીઆંન, અને વીસપરદની પેહલવી નકલો હતી તે તેમજ બીજી પાંચ કેતાબો મલી હતી. વળી શેઠ રૂસતમજી ખુરશેદજી મોદી પાસેથી યજદજરદી ૧૦૦૦ (ઇ૦ સ૦ ૧૬૩૧) માં લખેલી એક ફારસી કેતાબ જેમાં આફરીંગાંનો, આફરીનો, આશીરવાદ, સુકતાદ તથા બુનદેહશને લગતી હકીકતો, કારનામે અરદેશર બાબેગાંન, તથા ઇજશનેના થોડાક હા લખેલા હતા તે, તથા થોડાક સફાની એક નાહલી ચોપડી જેમાં હજરત જરથોસ્તને લગતી હકીકત "મેહાદે મોબદી" નામની ફારસી કેતાબ પરથી ઉતારેલી હતી તે મલ્યાં હતાં. શેઠ જામાસપજી બહેમનજી ભાવનગરી પાસેથી નીરંગસતાંન, પેહલવી બુનદેહશ, વીરાફનામું, વંદીદાદ, ઇજશને, અને વીસપરદસાદેની કેતાબો મલી હતી.

તા૦ ૭ મી જાનેવારી ૧૮૬૪ ને દીને એઓ સુરતથી નવસારી ગયા હતા, જ્યાંના દસ્તુર કેકોબાદજી રૂસતમજી મેહરજી રાંણા પાસેથી યજદજરદી ૮૦૦ (ઇ૦ સ૦ ૧૪૩૧) માં લખેલી દીનકરદ કેતાબનાં સાત જુજો, તેમજ દસ્તુર જમશેદજી રૂસતમજી જામાસપઆશાના પાસેથી ૩૦૦) વર્ષની લખેલી એક રેવાયત તથા શેકન ગુમાની વજારની કેતાબો, તથા શેઠ સોરાબજી એદલજી વજીફદાર પાસેથી ૨૨૫) વર્ષ પર લખાયલી વંદીદાદની એક નકલ મલી હતી. એ ઉપરાંત વંદીદાદ, ઇજશને, વીસપરદ, અને ખોરદેહ અવસ્તાંનાં ૩૫૦) વર્ષ પર લખાયલાં કેટલાંક દફતરો તથા "વેહા નુસ્ક" ની એક નકલ એઓએ એક મોબેદની મારફતે વેચાતાં લીધાં હતાં.

એ પછી એઓ ભરૂચ ગયા, જ્યાંથી એમને ૩૫૦) વર્ષનો જુનો એક વંદીદાદ તથા ૬૦૦) વર્ષની પુરાણી એક ઇજશનેની નકલ મલી હતી.

ખંભાતથી એ૦ કેખશરૂ મેહરબાંનના હાથની લખેલી ઇજશનેની એક પુરાંણી કેતાબ મળી હતી, જેને મલતી એક નકલ મુંબઇ મધે દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાના પાસે પણ હતી.

એ પછી અમદાવાદ તથા ગુજરાતના બીજા ભાગોમાંથી કેટલાંક પુરાંણાં સંસકરત પુસ્તકો મેલવી મુંબઇ આવતી વેળાએ એઓ ઉદવાડે ગયા, જ્યાં દસ્તુર બરજોરજી રૂસતમજી મીરજા પાસેથી ૧૫૦) વર્ષપર લખાયલી દસ્તુર દારાબ હોરમજદયારને હાથની રેવાયત મલી હતી.

એ રીતે લગભગ ત્રણ માસ મુસાફરી કરી એઓ મારચ માસમાં મુંબઇ પાછા ફર્યા. મુંબઇ મધે દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાં કેતાબખાનાંમાં એઓએ ૫૦૦) વર્ષની લખેલી એક ખોરદેહ અવસ્તા તેના સંસકરત અર્થ સાથે, તથા બીજી ૫૧૦) વર્ષની પુરાણી ઇજશનેની એક નકલ તેના પેહલવી તરજુમા સાથે જોઇ હતી, જેના બત તથા ઉચ્ચાર ઘણાજ શુદ્ધ હતા. એ પુસ્તક યજદજરદી ૬૯૨

તા૦ ૨૫ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૩ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

મરણ—જમાસપજી રતનજી કેરાવાલા અથવા નીમચવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૦). એઓએ નીમચ મધે "જમાસપજીની કુંપની" નાં નામથી લાંબી મુદત સુધી વ્યાપાર ચલાવ્યો હતો, તથા બળવાના વખતમાં ઇંગ્રેજ અમલદારોને ઘણીક મદદ કીધી હતી. પછવાડેથી પોતાના ભત્રિજા શેઠ બરજોરજીને પોતાના પાલક કરી લઈ તેમને તે તરફનો વહીવટ સોંપી પોતે મુંબઇ આવ્યા હતા, અને મરણ પણ અતરેજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૬ મી ડીસેમ્બર.

જરમનીવાલા ડાકટર ફ્રેડરીક સ્પીગલે ઇંડસ અને ટાઇગ્રીસ નદીઓની વચ્ચેનાં અમલી ઇરાંનની ભુગોલ તથા તવારીખનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[1]

તા૦ ૨૮ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૬ માહા ૪ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ જરબાઇ તે મરહુમ શેઠ સોરાબજી કાવસજી લશકરીનાં બેટી તથા મરહુમ શેઠ જમશેદજી સોરાબજી લશકરી આલીમહજરીનાં બેહનનાં ઉઠમણામાં ૩૬૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૯ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૭ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી,

આજ દીને મરહુમ બાઇ આવાંબાઇ તે શેઠ ખરશેદજી જમશેદજી દમણીઆનાં ધણીઆણી તથા શેઠ પેશતનજી રુસ્તમજી બેનેટનાં દીકરીનાં ઉઠમણામાં તેમના ધણીઓએ ૩૫૧૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૩૦ મી ડીસેમ્બર.

ભોપાલની નામદાર સીકંદરા બેગમની મુલાકાતને માટે શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફની બેટીઓ બાઇ આઇમાઓ અને બાઇ શીરીનબાઇએ પોતાનાં ભાએખલાના બંગલામાં આજે સાંજનાં પારસી અને હિંદુ બાનુઓનો એક મેલાવડો કીધો હતો. બેગમ સાહેબ જુદી જુદી કોમની બાનુઓના આવા મેલાવડાથી ઘણાં ખુશ થયાં હતાં.[4]

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર.

આખે વર્ષમાં એટલે તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૩ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૯૭૩) મરણ નિપજયાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જનમેલાં......	૫૦	૩૪	૮૪
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૫૦	૪૬	૯૬
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૬૦	૬૯	૧૨૯
૧ થી ૫ વર્ષનાં......	૯૧	૧૧૧	૨૦૨
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં......	૧૮	૧૩	૩૧
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં......	૧૬	૨૬	૪૨
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં......	૩૪	૩૫	૬૯
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં......	૪૦	૨૨	૬૨
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં......	૩૧	૨૧	૫૨
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં......	૩૮	૩૨	૭૦
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં......	૩૧	૩૫	૬૬
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં......	૨૪	૩૨	૫૬
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં......	૫	૬	૧૧
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં	૧	૪	૫
	૪૮૫	૪૮૮	૯૭૩

એ ૯૭૩) મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૧૦	બાહેરકોટ	૧૧૬
કોટ	૩૮૮	ખેતવાડી	૪૯
ધોબીતલાવ ..	૨૧૩	કામાટીપુરા ..	૬
કરેલવાડી....	૧	ડંકનરોડ	૨
ગીરગામ	૧૦	ભીંડીબજાર ..	૪૧
ચોપાતી	૧૧	નાગપાડા	૧
ગ્રાંટ રોડ....	૧	ભાએખલા ..	૧૭
તારદેવ	૨	મઝગાંમ	૩૩
ગોવાલીઆ ..	૩	મોડ	૩
ખંબાલા	૩	પરેલ	૬
માહલક્ષ્મી ..	૫	વાંદરા	૨
વાલકેશ્વર	૨		
			૯૭૩

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૨૮૮) જોડાંનાં લગન તથા ૧૭) જોડાંનાં ગગરનાં થયાં હતાં.

---

[1] "Eran Das Land zwischen dem Indus und Tigris. Beiträge zur Kenntniss des Landes und seiner Geschichte, von, Dr. Friedrich Spiegel. Berlin, 1863."

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૩.

[3] મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૨૦ નાં હીસાબની ચોપડી.

[4] ટાઇમ્સ ઓફ ઈંડીઆ, તા૦ ૬ ઠી જાનેવારી ૧૮૬૪.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૪.

આએ વર્ષનાં "બોમ્બે ગેઝેટ" નાં કાલિનડરમાં[1] સઘલી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલિનડરની માફકજછે.

નવા પારસી સુલેહના અમલદારો—બહમનજી ફરામજી કામાજી, મેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી, મેહરાંમજી જીજીભાઇ, કાવશજી માણેકજી લીમજી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, ધનજીભાઇ ખરશેદજી સરાફ, ડોશાભાઇ ફરામજી કામાજી, હીરજીભાઈ હોરમજજી શેઠના, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી.

બેંકો—

બોમ્બે બેંકનાં ડાએરેકટરોમાં રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇને બદલે લીમજી માણેકજી બનાજી.

બેંક આૅફ ઇંડીઆના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી.

સેનટરલ બેંક આૅફ વેસટરન ઇંડીઆ—શેક્રેટરી, જાંગીરજી ગુસતાદજી.

ઈનશુરનશ કુંપનીઓ—

બોમ્બે અલેકજાંડરા ઇનશુરનશ કુંપનીનાં શેક્રેટરીઓ, મેહરાંમજી નાનાભાઈ ફરામજીની કુંપની; લંડન, એસ. પી. ફરામજીની કુંપની; ચીન, ફરામજી બહમનજી કામાની કુંપની; કલકતા, ડોશાભાઇ ફરામજી કામાની કુંપની; મધરાજ, પેહેચાજી બહમનજી કામાની કુંપની; કરાંચી, મેહરવાંનજી જમશેદજીની કુંપની.

બોમ્બે રાયલ ઇનશુરનશ કુંપનીના ડાએરેકટરો—કાવશજી માણેકજી લીમજી, મેહરાંમજી નાનાભાઇ ફરામજી; શેક્રેટરીઓ શેરાબજી અને નવરોજજી નાનાભાઈ ફરામજી.

એલફીનસટન ઇનશુરનશ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની.

ઓરીએનટલ ઇનશુરનશ શોસાઇટીના ડાએરેકટરોમાં બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ, લીમજી માણેકજી બનાજી, હોમજી ખરશેદજી દાદી; શેક્રેટરીઓ, મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆના છોકરાઓ.

જોઇંટ સ્ટાક કુંપનીઓ:—

આરકરાઇટ કોટન મીલના ડાએરેકટરોમાં ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, ડોશાભાઈ રતનજી કોહલા.

કોલાબા કુંપનીનાં ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી ફરદુનજી પારખનું નામ વધારેછે.

ફ્રીઅર પ્રેસ કુંપનીનાં ડાએરેકટરોમાં મેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી.

કુરલા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીનાં ડાએરેકટરોમાં સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનું નામ વધારે.

સુરતની જાફરઅલી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીનાં ડાએરેકટરોમાં કાવશજી બરજોરજી એંટી.

પ્રીનસ આૅફ વેલસ શીપીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ડોશાભાઈ મેહરવાંનજી વાડીઆ.

બોમ્બે કોટન જીનીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી.

સીંધ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ.

ફોર્ટ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ.

યુનૈટેડ મરકનટાઇલ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી નવરોજજી વાડીઆ.

ધી ઓરીએનટલ શીપ બોઇંગ આશોશીએશનના ડાએરેકટરોમાં કાવશજી માણેકજી લીમજી, નવરોજજી નાનાભાઈ ફરામજી, પેશતનજી ધનજીભાઇ દાવર; શેક્રેટરી, શેરાબજી પેશતનજી ફરામજી.

ધી ફરામજી કાવશજી પેટંટ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, શેરાબજી પેશતનજી ફરામજી; મનેજરો, શેરાબજી અને નવરોજજી નાનાભાઇ ફરામજી.

ધી વિકટોરીઆ પ્રેસ કુંપની આૅફ મધરાજના ડાએરેકટરોમાં જાંગીરજી હોરમજજી મોદી.

વિકટોરીઆ લાંડ એંડ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, લીમજી માણેકજી બનાજી.

સ્કાટ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ.

કરાંચી પ્રેસ કુંપનીનાં ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી ધનજીભાઈ વાડીઆ.

કરાંચી લાંડીંગ એંડ શીપીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી ધનજીભાઇ વાડીઆ.

ઇનલાંડ કમરશીઅલ આશોશીએશનના ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી પાલણજી મેહરજી; શેક્રેટરી, શેહરીઆરજી કાવશજી ભરૂચા.

બોમ્બે ટરેડીંગ એંડ બેંકીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નશરવાંનજી મનચેરજી વાડીઆ, બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ, ડોશાભાઈ મેહરવાંનજી વાડીઆ; શેક્રેટરી, કુવરજી રૂસતમજી મોદી.

ઇસ્ટ ઇંડીઆ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે.

બોમ્બે હાઉસ એંડ લેંડ ઇનવેસ્ટમેંટ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલ.

[1] The Bombay Almanack and Directory for 1864. Bombay: printed at the Bombay Gazette Press.

ધી બામ્બે પ્રેસ કુંપનીના ડાઅેરેકટરોમાં મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે.

મોફુસીલ કૉટન પ્રેસ કુંપનીના ડાઅેરેકટરોમાં મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી.

પ્રીનસ ઑફ વેલસ પ્રેસ કુંપનીના ડાઅેરેકટરોમાં ભીમજી માણેકજી બનાજી, કાવશજી માણેકજી ભીમજી.

ઓકરસ લૉન ડીસકાઉંટ અેંડ બેંકીંગ, કુંપનીના ડાઅેરેકટરોમાં કાવશજી નાનાભાઇ દાવર, બરજોરજી શોરાબજી લાહેવાલા; શેક્રેટરી, અરદેશર બહમનજી કાકા.

ઓરીઅેનટલ સ્પીનીંગ અેંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાઅેરેકટરોમાં હોરમજજી ખરશેદજી આશબરનરનું નામ નથારેછે; શેક્રેટરી, દીનશાહ દાદાભાઇ જીલા; મીલ માનેજર, નશરવાંનજી અરદેશર વાડીઆ.

વિક્ટોરીઆ સ્પીનીંગ કુંપનીના ડાઅેરેકટરોમાં નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, શોરાબજી કાવશજી શ્રાફ, નવરોજજી ખરશેદજી બનાજી, હોરમજજી અેદલજી માડન, નશરવાંનજી અરદેશર વાડીઆ.

બાસીન શુગર કુંપનીના ડાઅેરેકટરોમાં શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી અને મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરીનાં નામ વધારેછે.

અકબર કોટન પ્રેસ કુંપનીના ડાઅેરેકટરોમાં નશરવાંનજી મનચેરજી વાડીઆ, બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ; શેક્રેટરીઓ, મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆના છોકરાઓ.

બામ્બે કોસ્ટ અેંડ રીવર સ્ટીમ નાવીગેશન કુંપનીના ડાઅેરેકટરોમાં ભીમજી માણેકજી બનાજી, કાવશજી માણેકજી બનાજી.

વિક્ટોરીઆ સ્ટીમ નાવીગેશન કુંપનીના ડાઅેરેકટરોમાં નશરવાંનજી રતનજી તાતા, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

પારસી વ્યાપારીઓ અને દલાલોમાં વધારે— મેહરાંમશાહ ધનજીભાઇ રૂઈવાલા, અેમ. અેંડ પી. બી. કોલાહની કુંપની, નવરોજજી અેદલજી (સુરતી) ની કુંપની, પાલણજી હોરમજજી (કાપડીઆ) ની કુંપની.

પારસી દુકાનદારો તથા વાઈન મરચંટોમાં વધારે, Beiträge zur શોરાબજી (કૉપર) ની કુંપની, સી. (ખરશેદજી) von, Dr. Friedrich... જી (દાંડી) ની કુંપની, ડોસાભાઇ ખરશેદજી

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ ગંદેવી મધે પોતાને ખરચે એક ઇંગ્રેજી સ્કુલ આજ દીનથી ઉઘાડી હતી. એ સ્કુલ ઉઘાડતી વેળાએ ત્યાંના જરથોશ્તીઓનો એક મેલાવડો તેનો મકાનમાં થયો હતો, જેઓએ શેઠ કાવશજી પર તેમની એ સખાવત માટે એક માનપત્ર મોકલ્યુ હતું, તથા એ સ્કુલને મદદ આપવા પોતાની ગુંજાસ માફક એક ફંડ ઉભું કરી તેમાં રૂ૪૧૭) ભર્યા, અને એ સ્કુલનું નામ "કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની ગંદેવી ઇંગલીશ સ્કુલ" કરી રાખ્યું હતું.[૧]

---

[૧] એ સ્કુલની દેખરેખ રાખવા અતરે શેક્રેટરી તથા માનેજર તરીકે પ્રથમથીજ શેઠ અરદેશર ફરાંમજી મુસને નેમ્યા હતા. વળી શેઠ કાવશજી માણેકજી ભીમજીએ એજ શાલમાં રૂ૩૦૦૦) ની રકમ એ સ્કુલના વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપ આપવા માટે આપી હતી, જે મધેથી બે વર્ષ સુધી ચાર છોકરાઓને દર માસે રૂ૫) ની સ્કાલરશીપ આપ્યા પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૭ થી એ રકમ ગુજરાતી વર્ગોના ખરચમાં વાપરવામાં આવી હતી. એ ઉપરાંત શેઠ હીરજીભાઇ જાંગીરજી રેડીમનીએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૫ માં રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તથા ગંદેવીના જરથોશ્તીઓએ ઉપલા પેહલે દીને એકઠા કરેલા રૂપીઆ ઉપરાંત બીજા રૂ૪૬૭) ભરયા હતા. પ્રથમમાં એ સ્કુલ માં માત્ર પારસીનાજ છોકરાઓ લીધામાં આવતા હતા, પણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૭ થી તે બધી ન્યાતને માટે ખોલી મુકવામાં આવી, અને તેની સાથે ગુજરાતી શિખાડવાના વર્ગો પણ ઉઘાડયા, તથા તેનું નામ "કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની ગંદેવી ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતી નીશાલ" કરી આપવામાં આવ્યું. એ સ્કુલનો સર્વે ખરચ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૯ ની આખર સુધી ઇયાને છ વર્ષનો શેઠ કાવશજીએ પોતાની ગીરેથી આપ્યો હતો, અને તે રૂ૧૬૦૦૦) નો થયો હતો. એ ઉપરાંત ગંદેવી ગામને દક્ષિણ છેડે નદી કીનારા નજદીક એક મોટું મકાન, કે જે અસલ ઇંગ્રેજ સરકારનો મુસાફરોનો બંગલો હતો, પણ રેલવે થવાને લીધે તે નીરઉપયોગી થવાથી સરકારે વેચ્યો તે શેઠ કાવશજીએ ખરીદી શરૂઆતથીજ સ્કુલને માટે મુફત આપ્યો હતો. વળી તેમાં અગવડ પડવાથી એવડે ૧૮૬૮ માં રૂ૧૦૦૦) ને ખરચે એજ કંપાઊંડમાં ઉત્તર દિશાએ ૯ ગજ લાંબુ અને ૯ ગજ પોહલું એક બીજું મકાન બંધાવી આપ્યું હતું. એ પછી ૧૯૭૦ ની શરૂઆતથી એ સ્કુલનો ખરચ જાહેર ફંડથી કરવાને ઠેરવ્યું હતું અને તેનો સર્વે વહીવટ મુંબઇવાલા શેઠ નવરોજજી દોરાબજી સકલાતવાલા અને અરદેશર ફરાંમજી મુસને તરસ્ટી તથા માનેજરો તરીકે સોંપ્યો હતો. એ ગ્રહસ્થોએ એ સ્કુલ ચલાવવાને લગતું એક ફંડ ઉભું કીધું જેમાં શેઠ કાવશજીએ રૂ૭૯૫૮) રોકડા તથા સ્કુલવાલું ઉપલું એવણનું પોતાનું મકાન તથા સર્વે સામાન મુફત વાપરવાને આપ્યો હતો. એ પછી એ સ્કુલની સાથે ગંદેવીનાં શેઠ કાવશજીના નામથી ચાલતાં ધર્મનાં દવાખાનાંનો સર્વે વહીવટ તથા હીસાબ જોડી નાખ્યો હતો, અને ઉપલા બે તરસ્ટી તથા માનેજરોએ એજ શાલની આખેરીએ પોતાની સાથે શેઠ નાનાભાઇ માણેકજી ગનજરને શામેલ કીધા હતા, તથા ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ માં શેઠ નવરોજજી દોરાબજી સકલાતવાલા મરણ પામવાથી તેમની જગો પર શેઠ હોરમજજી નવરોજજી સકલા

[૨] જુઓ જમસાંચ ઑફ ધી રાએલ એશીઆટીક

[૩] મુંબઇની પારસીમાં કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીનું નામછે. હીસાબની ચોપડી. ટીકસ ઈનસ્ટીટયુટના વાઇસ-પ્રેસીડેન્ટ ...રજી રેડીમનીનું નામછે.

...પલ કમીશનરોમાં દીનશાહ ...ગીરજી જમશેદજી રાજકોટ.

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

લંડન મધેની મેશરસ કામાની કુંપનીનાં વડા ભાગીઆ શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજીએ લંડન છોડયા આગમજ દેશીઓના ખેરખાહ મરહુમ પેહલા સર ચારલસ ફારબસ બારોનિટની યાદગારી રાખવા માટે ૧૫૦૦) પૌંડની રકમ તેના

નવાલાને નેમ્યા હતા. વળી છેલા ગ્રહસ્થ ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૨ માં મરણ પામવાથી તેમની જગો પર શેઠ જાંગીરશાહ નાનાભાઇ ગજધરને મુકરર કીધા હતા.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૦ પછી એ સ્કુલ તથા દવાખાંનાં સાથે પોતાનું નામ જોડેલું નહિ રાખવાને શેઠ કાવશજીએ પોતાની ઇછા જણાવી હતી. પણ ગંદેવીના રેહેવાસીઓએ એ વિષે એ શેઠને એક અરજી કરી લખી જણાવ્યું હતું કે—"તમો મુરબીજીએ આ નીશાલ સને ૧૮૬૪ માં ઊઘાડી તે વેળા એક માનપત્રમાં તમોં સાહેબનું નામ એ ખાતાં સાથે જોડાયલું રાખવાને હમો ગરીબ જરથોશતીઓએ અરજ કરી હતી અને તે હમારી ગરીબ અરજને તમો સાહેબે કબુલ રાખી હતી અને સરફરાજ કીધા હતા તેવીજ અરજ હમો આ વખત કરવા માગીએ છીએ અને માગી લઇએછ કે જેવી એક વખત હમારી અરજ કબુલ કરી તમો સાહેબે હમારી ઊપર મેહરબાંની કીધી હતી તેવીજ આ વખતે પણ કરશો. તમો સાહેબનું નામ આ બંને ખાતાંઓ સાથે હમેશ સુધી જોડેલું રાખવાને હમો ગરીબ અરજદારોની વીનંતીછે, અને તે અરજ કબુલ રાખી હમો ગરીબ અરજદારોનાં મન ખુશી કરશો. તમો સખી શેઠજીનું નામ આ બે ખાતાંઓ સાથે જોડાયલું જોવાથી હમો હમારાં મનથી સરફરાજ થયલા સમજીશું અને જે સખી ગ્રહસથે હમારાં ગરીબ ગામ ઊપર આવો મોટો ઊપકાર કીધેલોછે, તેનો બદલો હમો આ કરતાં બીજી રીતે વાળી શકતા નથી." આ શબબ ઊપરથી એ સ્કુલ તથા દવાખાંના સાથે એ શેઠનું નામ જોડેલું રાખ્યું હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૫ થી એ સ્કુલમાંથી ગુજરાતી વર્ગો કાઢી નાખવાથી તથા ૧૮૭૮ થી દવાખાનું બંધ પડવાથી એ સ્કુલનું નામ "સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની ગંદેવી ઇંગલીશ સ્કુલ" કરી રાખવામાં આવ્યુંછે.

એ સ્કુલ તથા દવાખાનાંની દેખરેખ ગંદેવીમાં શેઠો નશરવાંનજી શાપુરજી ચોકીદાર, હોરાંગજી કુવરજી ગજધર, હોરમજજી મનચેરજી ગજધર, સોરાબજી મનચેરજી ગજધર ઊરફે મેહતા, અને હોરમજજી એદલજી ઊનવાલાએ લાંબી મુદત સુધી ચલાવી હતી. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૪ થી સ્કુલની દેખરેખ માટે શેઠો બીખાજી ખરશેદજી મુસ, અરદેસર ખરશેદજી ગજધર, ફરાંમજી એદલજી ગજધર, અને જમશેદજી બેહરાંમજી ગજધરની એક કમીટી ઠરવી હતી. વળી મુંબઇમાં ઊપલા તરસ્ટીઓને શેઠો બેહરાંમજી કાવશજી ગજધર, ધનજીભાઇ જીવાજી દેસાઇ અને માણેકજી એદલજી લાકડાંવાલાએ વારંવાર એ ખાતાંનો વહીવટ ચલાવવામાં કીમતી મદદ કીધી હતી.

એ સ્કુલમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૦ થી ઇંગ્રેજી શિખનાર છોકરાઓ પાસેથી દર માસે રૂ૨), રૂ૧) અને રૂ૦॥ તથા ગુજરાતી શિખનારાઓ પાસેથી દર માસે ૦)= અને ૦)-ની ફી લેતી કીધી હતી, તથા સ્કુલની સાથે એજ વર્ષથી એક કસરતશાળા પણ ઊઘાડી હતી. વળી એ સ્કુલની દર વર્ષની તપાસ પ્રથમમાં ઇંગ્રેજ સરકારના કેળવણી ખાતાંના ઇનસ્પેકટરો લેતા હતા, અને હાલ ગાયકવાડ સરકારના નેમેલા ઇનસ્પેકટરો લેછે. એ સ્કુલ મધેથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૨ માં ૧ અને ૧૮૮૩ માં ૨ વિદ્યાર્થીઓએ મુંબઇની યુનીવરસીટીની મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી. હાલ એ સ્કુલમાં ઇંગ્રેજી ૬ ઠા ધોરણ સુધીની કેળવણી આપવામાં આવેછે.

એ સ્કુલનાં ફંડ તથા આવકમાં ઘણો ઘટાડો થવાથી તે તા૦ ૧ લી જુન ૧૮૭૮ થી બંધ રાખવામાં આવી હતી, અને તેને માટે મંદદ મેલવવાને ગાયકવાડ સરકારને વારંવાર અરજ કર્યાથી અંતે તે સરકારે તા૦ ૧ લી ડીસેમબર ૧૮૭૯ થી દર શાલ રૂ૬૦૦) ની ગ્રાંટ-ઇન-એડ આપવાનું નકી કર્યાથી પાછી એ સ્કુલ એજ દીનથી ઊઘાડવાંમાં આવી હતી. એ પછી વળી તા૦ ૧ લી નવેમબર ૧૮૮૧ થી એ સ્કુલમાં એક વધારે શિક્ષક રાખવાને ગાયકવાડ સરકારે બીજી રૂ૨૦) ની માસીક ગ્રાંટ આપતી કીધી હતી.

એ સ્કુલના ચાલુ ખરચને માટે નીચલા ગ્રહસ્થોએ અમુક રકમ આપી ખાતાં પડાવ્યાછે:—

(૧) તા૦ ૯ મી નવેમબર ૧૮૬૯ ને દીને શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલે પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ દીનબાઇનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ આપી પડાવેલું ખાતું. (૨) તા૦ ૩૦ મી આપરેલ ૧૮૭૦ ને દીને કલકતાવાલા શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી ગજધરે પોતાના કાકા મરહુમ શેઠ બહમનજી ધનજીભાઇ ગજધરનાં પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦) ની નોટ આપી પડાવેલું ખાતું. (૩) તા૦ ૧૧ મી આગશટ ૧૮૭૦ ને દીને શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઇ. એ પોતાના બેશીઓ મરહુમ શેઠ એદલજી નશરવાંનજી ઊનવાલા અને મરહુમ શેઠ ધનજીભાઇ નશરવાંનજી બનાજીના પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦) ની નોટ આપી પડાવેલું ખાતું (૪) તા૦ ૩૦ મી નવેમબર ૧૮૭૧ ને દીને એજ શેઠે પોતાનાં માણસ મરહુમ શેઠ બરજોરજી દાદાભાઇ ઇછાપોરીઆનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦) ની નોટ આપી પડાવેલું ખાતું. (૫) તા૦ ૧ લી ડીસેમબર ૧૮૭૨ ને દીને શેઠ નાનાભાઇ માણેકજી ગજધરે પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ બાઇઆઇ તે શેઠ માણેકજી કુવરજી ગજધરનાં ધણીઆંનીનાં પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦) ની નોટ આપી પડાવેલું ખાતું. (૬) તા૦ ૧ લી ડીસેમબર ૧૮૭૨ ને દીને એજ શેઠે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ માણેકજી કુવરજી ગજધરનાં પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦) ની નોટ આપી પડાવેલું ખાતું. (૭) તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૭૬ ને દીને ગંદેવીનાં દેસાઇ મરહુમ રા. કુવેરાય બાપુભાઇએ આગલ નીશાલના ખરચમાં રૂ૧૨૬૪) ની રકમ ધીરી હતી તે પાછી ન લીધાથી તરસ્ટીઓએ તેની રૂ૧૦૦૦) ની નોટ લઇ પડાવેલું ખાતું. (૮) તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી ૧૮૮૮ ને દીને શેઠ ધનજીભાઇ પેશતનજી મેહેતાએ પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ પેશતનજીનાં પુનને સારૂં રૂ૬૦૦) ની નોટ આપી પડાવેલું ખાતું.

એ ઊપરાંત શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ ઊપર જણાવ્યું તેમ એ સ્કુલ તરસ્ટીઓને સોંપતી વખતે રૂ૭૪૫૮) તેમજ પોતાને સી. એસ. આઇ. નો ખેતાબ મલ્યો તે વેળાએ રૂ૧૦૦૦) આપ્યા હતા. એ ઊપરાંત ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૧ માં ઊપલા વર્ગના છોકરાઓને સંસકૃત શિખવવા માટે રૂ૭૬૦) તથા ૧૮૭૨ માં બીજા રૂ૭૦૦) ભેટ આપ્યા હતા. કલકતેથી શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી ગજધરે ચ્યાર વખત એ સ્કુલનાં ફંડમાં રૂ૧૧૧૧), તથા ચીનથી આગેવાંની લઇ

બેરા ઉપર મોકલી હતી, કે તે એવું સ્કુલ બંધાવવા અથવા બીજી ગમે તે રીતે મરનારની યાદગારી રાખવાનાં કામમાં વાપરવી. આ રકમનો ઉપયોગ બીજા સર ચારલસ ફારબસ બારોનેટે સ્કાટલંડ મધેનાં પોતાનાં "કાસલ નયુઈ" નાં મકાનની પડોસમાં "કામા ફામેલ સ્કુલ" નાં નામથી એક છોકરીઓની નિશાલ બંધાવવાનાં કામમાં કીધો હતો.[૨]

ત્યાંના જરથોસ્તીઓ પાસેથી રૂ૮૮૩) ભરાવી મોકલ્યા હતા. તેમજ શેઠ નવરોજજી દોરાબજી સકલાતવાળા અને શેઠ ધનજીભાઈ જીવાજી દેસાઈએ દરેકે રૂ૩૦૦) ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૦ માં ભેટ આપ્યા હતા. એજ મુજબ એ સ્કુલ ખાતે નકશા, યંત્રો, પુસ્તકો વગેરે ખરીદવાને શેઠ બેહરામજી નશરવાનજી સીરવાઈએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૩ માં રૂ૬૦૦), તથા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૫ માં પોતે ગંદેવી પધારયા તે વેળાએ એ સ્કુલને લગતી કસરતશાળા દરૂસ્ત કરવાને રૂ૨૦૦) ભેટ આપ્યા હતા.

એ સ્કુલના ખરચમાં જતી ખોટ પુરી પાડવાને ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૩—૧૮૭૪ અને ૧૮૭૫ નાં શાલમાં શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે દર વર્ષે રૂ૫૦૦) ની રકમ, શેઠ રૂસતમજી પેશતનજી બીલીમોરીઆએ ૧૮૭૪ માં રૂ૬૦૦) અને ૧૮૭૫ માં રૂ૩૦૦), મરહુમ શેઠ દાદાભાઈ માણેકજી વાછાની પુંજીમાંથી ૧૮૭૪ માં રૂ૪૦૦) અને ૧૮૭૫ માં રૂ૨૦૦), શેઠો હોરમજજી અને ફરાંમજી બરજોરજી કપટાંને ૧૮૭૫ માં રૂ૩૦૦) અને શેઠ નાનાભાઈ માણેકજી ગજધરે ૧૮૭૭ માં રૂ૪૫૦) ની રકમ ભેટ આપી હતી.

એ સ્કુલનો ફંડમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૦ ની આખરી સુધીમાં ઉપર જણાવ્યા મુજબ રૂ૬૬૦૦) ની રકમનાં ખાતાં ઉપરાંત ઉપર મુજબ રૂ૯૦૧૨) નો બખશેશ તથા રૂ૩૭૫૦) ખરચની ખોટ પુરી પાડવામાં મલ્યા હતા. તે ઉપરાંત સર અવસરે જરથોસ્તીઓ તરફથી રૂ૮૫૭૦), વ્યાજનાં રૂ૮૩૭૨), અને છોકરાઓ પાસેથી ફીઈના રૂ૬૫૫૧) તથા ગાયકવાડ સરકાર પાસેથી ગ્રાંટ-ઇન-એડનાં રૂ૮૭૩૦) મલી કુલે રૂ૫૧૧૮૫) ઉપજ્યા હતા, અને તેની પાછલ ૧૮૭૦ થીતે ૧૮૯૦ ની આખરી સુધી તરસ્ટીઓને રૂ૩૧૫૮૩) નો ખરચ (શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીને ૧૮૬૪ થીતે ૧૮૬૯ સુધી ઉપર જણાવ્યા મુજબ રૂ૧૬૦૦૦) નો ખરચ થયલો જુદો) તથા ગંદેવીનું દવાખાનું કે જેનો હીસાબ પણ એ સ્કુલનાં ફંડની સાથેજ હતો તે પર ૧૮૭૮ સુધી થયલો ખરચ રૂ૮૫૭૫) બાદ કરતાં એ સ્કુલનું ફંડ તેના છેલ્લા ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૦ ની આખરી સુધીના હીસાબ મુજબ રૂ૧૧૦૨૭) નું છે.

એ પછી છેલ્લા ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૨ ના ફેબરવારી માસમાં એ સ્કુલની સ્થીતી સુધારવા તથા તેમાં ૭ માં ધોરણ ઇયાને મેત્રીકયુલેશની પરીક્ષા સુધીનો અભીઆસ કરાવવા માટે લાયક શિક્ષકો રાખવાની ગોઠવણ કરવા માટે તરસ્ટીઓએ એક બીજું ફંડ અતરે ઊભું કીધું હતું, જે મધે મરહુમ સર કાવશજી જાંગીરજીના બેટા શેઠ જાંગીરજી કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ રૂ૫૦૦૦) ની રકમ ભરી આપવાથી ગંદેવીના આગેવાન ગ્રહસ્થોનાં એક ડેપ્યુટેશને તા૦ ૭ મી ફેબરવારી ૧૮૯૨ ને દીને એ શેઠના વાલકેશ્વરના રેડીમની હાલમાં જઇ એમનો ઉપકાર માની એક માનપત્ર આપ્યું હતું. એ ઉપરાંત બીજા ગ્રહસ્થોએ પણ એ ફંડમાં નીચે મુજબ મોટી રકમો ભરી આપી તે રૂ૧૮૦૮૧) નું કીધું છે :—

(રૂ૫૦૦૦) જાંગીરજી કાવશજી જાંગીરજી. (રૂ૨૦૦૦) જીવણજી હોરમજજી ગજધર, અરદેસર અને દીનશાહ ધનજીભાઈ બોલટન, કલકતાવાલા શેઠો પેશતનજી તથા કુવરજી અને ફરાંમજી એદલજી ગજધર. (રૂ૧૫૦૦) મેહરવાનજી રૂસતમજી દલાલ. (રૂ૧૦૦૦) સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટ, બાઈ દીનબાઈ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, બાઈ રતનબાઈ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી બરજોરજી કપટાનનાં વીધવા. (રૂ૫૦૦) બેહરાંમજી રૂસતમજી દલાલ. (રૂ૨૫૧) ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, મરહુમ એદલજી ફરાંમજી આલબલેસના સાહેબજાદાઓ, જમશેદજી નશરવાનજી તાતા. (રૂ૨૫૦) ફ્રેમશાહ મનચેરજી હીરામાણેક. (રૂ૨૦૧) બાઈ મોટલાંબાઈ જાંગીરજી વાડીઆ. (રૂ૨૦૦) બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ. (રૂ૧૦૦) શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, નાનાભાઈ માણેકજી ગજધર, અરદેસર ફરાંમજી સોલીસીટર, પેશતનજી નશરવાનજી સીલીપની ગોદીવાલા. (રૂ૫૧) બેહરાંમજી નશરવાનજી સીરવાઈ, ફરાંમજી હોરમજજી ગજધર. (રૂ૫૦) ડોશાભાઈ એદલજી ગજધર, હોરમજજી શોરાબજી શેઠના, ફરાંમજી બરજોરજી કપટાન. (રૂ૨૫) રતનજી દાદાભાઈ તાતા.

ઊપલી રકમ એ સ્કુલનાં ઊપર જણાવેલાં આગલાં ફંડ સાથે જોડી નાખી તેનું કાયદાસરનું એક તરસ્ટડીડ બનાવવામાં આવેછે, અને તેના તરસ્ટીઓ તરીકે શેઠો અરદેસર ફરાંમજી મુસ, જાંગીરશાહ નાનાભાઈ ગજધર, જાંગીરજી કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, મેહરવાનજી રૂસતમજી દલાલ, જીવણજી હોરમજજી ગજધર, અને રતનજી ભીખાજી કરંજવાલાને મુકરર કીધાછે.

[૧] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૫ મી જુલાઈ ૧૮૬૪.

[૨] આ ૧૫૦૦) પૌંડની રકમ મોકલી આપતાં શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજીએ બીજા સર ચારલસ ફારબસ બારોનેટ ઉપર લખેલો પતર, તથા તે નામદારે ઊપલી સ્કુલ બંધાવવા બાબે ત્યાંનાં "બેનફશાયર જરનલ" નામનાં પત્ર પર લખેલો કાગજ અતરે સદાબરા ઊતારી લઇએ છૈયે :—

21 Gresham House, Old Broad Street,
London, 1st January 1864.

My dear Sir Charles,

I know the debt of gratitude which our country owes to your late venerated father, the first Sir Charles Forbes, *Baronet. I am glad to say that he has not been* forgotten in Bombay. Enclosed is a cheque for £ 1,500 from our firm, the amount to be disposed of in building *a school, or in such other manner as you may think best* to commemorate his good name as a benefactor of India. Wishing you the compliments of the season and a *happy* new year,

I remain, my dear Sir Charles,
Yours very Sincerely,
MUNCHERJEE HORMUSJEE CAMA.

Sir Charles Forbes, Bart.

To the Editor of the Banffshire Journal.

Broomwood, Clapham-on-the-Common.

Dear Sir,—Perhaps I may not be out of place, or be considered presumptuous or too full of pride, when I send you the accompanying copy of a letter from a high personage of the Parsee family of *Bombay.* The act

તા૦ ૩ જી જાનેવારી.

મુંબઇ સમાચારવાળા શેઠ ફીરોજશાહ મેહરજીએ "સુર્યોદય" નામનું દર અઠવાડીઆંના રવીવારે પ્રગટ થતું એક ગુજરાતી વર્તમાન પત્ર આજ દીનથી કાઢવા માંડયું હતું.[૨]

---

which it exhibits is so noble, and so great a blessing to the dear female children of my strath and the neighbouring glens, that I cannot resist my impulse to impart to my fellow countrymen the gratitude I feel towards the donor, as well as the pride I entertain in such a testimony of affectionate respect towards my noble father—no better friend to the natives of India; no better friend to the sons of his own dear country—old Scotland, I bear his name with pride; would that I could humbly approach his goodness and greatness. The arrangements are being made, by drawings and specifications by Mr. J. Laforest of London, an eminent architect, for one of the most beautiful buildings that can grace any Highland 'strath, and all shall be completed under my grateful superintendence as quickly as may be. Mr. Muncherjee Hormusjee Cama has been residing in London for the last few years, and has returned to Bombay full of honour from the opinions of the merchants of the city of London, and he has accumulated, as he deserved, a splendid fortune. Before he left England in March, he requested me to call upon him, and he then presented me with that munificent sum, to be expended by me in some permanent manner, to the honour and memory of my dear father. I intend to do my duty, and no better manner occurred to me than the establishment of a girls' school, under the name of the "Cama Female Schools." The site will be near my west approach of Castle Newe, and I hope my descendants and their wives and their daughters will give it their affectionate attention, and that the building and institution may remain a more beautiful and useful monument to the memory of the First Baronet of Newe than stones, carvings, brasses, and other memorials, that do no good to generations. I shall now recite the letter of Mr. M. H. Cama,

Yours very faithfully,
CHAS. FORBES, Bart. of Nwe.

May 14

૧ એ પત્રમાં એકકી ઇંગ્રેજી આરટીકલ એક વર્ષ સુધી આવી હતી, અને તે શેઠ દીનશાહ અરદેસર તાલેયારખાં તથા રૂસતમજી કાવશાજી સુરતી (જાગુની) અવાર નવાર લખતા હતા. એ પત્ર ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ ની આખરી સુધી ચાલુ રહયું હતું, અને તેટલી મુદત સુધી તેના અધીપતી તરીકે શેઠ માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીના હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૫ ની શરૂઆતથી એમાં શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજીએ જરથોશ્તી દીનને લગતી તેમજ રાસ્ત ગોફતાર પત્રની સામે કેટલીક બાબદો લખી હતી. તે બાબદોનો સંગ્રહ કરી તેનાં ફરી બે દફતરો ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૮ માં એ શેઠે પોતાને ખરચે યુનિયન પ્રેસમાંથી "સુર્યોદય" ને નામેજ છપાવી બાહેર પાડમાં હતાં. તે પછી વળી એજ શેઠે જામે જમશેદ પત્રમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૭ થીતે ૧૮૭૦ સુધીમાં "એક જરથોશતી" ને નામે લખેલાં સંખ્યાબંદ ચરચા પત્રોનો સંગ્રહ કરી તેનું એક દફતર ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦ માં ઉપલાંજ છાપાખાંનાંમાંથી "સુર્યોદય" નાં ત્રિજાં દફતરને નામે છપાવી બાહેર પાડયું હતું.

તા૦ ૪ થી જાનેવારી.

રોજ ૧૩ માહ ૫ (૬૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર અરદેસર રૂસતમજી મુલ્લાંફીરોજના—(ઉમર વર્ષ ૫૨) દસ્તુર રૂસતમજી કેકોબાદજી મુલ્લાંફીરોજનાં વડા દીકરા. એવણને ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૪ માં પોતાના બાપનાં મરણથી મુંબઇ ખાતેની કદમી અંજુમને પોતાના વડા દસ્તુર નેમ્યા હતા. મુલ્લાં ફીરોજ મદરેસાની એજ સાલમાં શરૂઆત થાઇ ત્યારથી તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ નાં ફેબરવારી સુધી એવણ તેમાં જંદ પેહલવીના શીક્ષાગુરૂ હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૧ માં એવણે ગુજરાતી ભાષામાં કદમી ખોરદેહ અવસ્તાની માએનીની એક કેતાબ છપાવી બાહેર પાડી હતી. "મરનાર ઘણા અશો, પરેહજગાર અને નેક ખશલતના હતા જેથી તેવણને પારસીની કોમથી ઘણું માન અને ઇજ્જત મલતી હતી."[૨]

તા૦ ૫ મી જાનેવારી.

ડાકટર મારટીન હાઉગે આજ દીને સુરત મધે એંડરુસ લાઇબ્રેરીમાં એક જાહેર સભાની હજુરમાં જરથોસ્તી ધર્મ વિષે એક ભાષણ આપ્યું હતું. સરનશીનની ખુરસી શેઠ રૂસતમજી ખુરશેદજી મોદીને આપવામાં આવી હતી. ભાષણ પુરું થવા બાદ દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાએ પારસીઓની ચડતી દસા અને તેમના મોબેદોની હાલત સુધારવા વિષે કેટલાક વિચારો આપ્યા હતા, તથા શેઠો કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઇવાલા અને દીનશાહ અરદેસર તાલેયારખાંએ ભાષણો કરી ઉપલા વિદ્વાન ડાકટર તથા દસ્તુરનો ઉપકાર માન્યો હતો.[૩]

તા૦ ૫ મી જાનેવારી.

કદમી પંથના વડા દસ્તુર અરદેસર રૂસતમજી મુલ્લાં ફીરોજના ગઇ કાલે મરણ પામવાથી તેમની જગોપર નવો દસ્તુર ઠેરવવાને અતરેની કદમી અંજુમનની એક જાહેર સભા આજ દીને કોટ મધેનાં મરહુમ શેઠ દાદીભાઇ નોશરવાંનજી વાળાં ઘરમાં મળી હતી. સરનશીનની ખુરશી શેઠ અરદેસર ખરશેદજી દાદીશેઠને આપવા બાદ સર્વે અંજુમનનાં એક મતથી મરહુમ દસ્તુર અરદેસરના ભાઇ દસ્તુર શોરાબજી રૂસતમજી મુલ્લાં ફીરોજનાને તેમના ભાઇની જગો પર દસ્તુર મુકરર કરવાનો ઠેરાવ થયો હતો.

એ પછી એજ મીજલસમાં શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીએ દરખાસ્ત કરવાથી અને તેને શેઠ ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલે ટેકો આપવાથી ઠેરાવ થયો કે "એક ફંડ ઉભું કરવું કે જેમાંથી આજે અંજુમનથી ઠરેલા દસ્તુરજી સાહેબને તથા તેવણની પછવાડે હવે પછી થનારા દસ્તુરોને ચોકસ રકમનો પગાર આપતો કરી શકાએ."

શેઠ ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજીએ દરખાસ્ત કરવાથી અને તેને શેઠ મનચેરજી ફરાંમજી કામાજીએ ટેકો આપવાથી

---

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી જાનેવારી ૧૮૬૪.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી ૧૮૬૪.

ઠેરવ્યું કે "અંજુમનથી ઠરાવેલા દસ્તુરનો પગાર, હક, સજા વીધીના તથા એ નવી દસ્તુરીને લગતા બીજા કાંઈ બંદોબસ્તો કરવાને એક કમીટી નેમવી અને તે કમીટીની નજરમાં દુરસ્ત લાગે તેવા કાએદાઓ બાંધીને એક દીને અંજુમન બોલાવી તેઓની પસંદગીને વાસ્તે રજુ કરવા."

એ બાદ ઉપલા ઠરાવ મુજબ શેઠો અરદેશર ખરશેદજી દાદીશેઠ, ફરામજી નશરવાનજી પટેલ, ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજી, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, બહમનજી ફરામજી કામાજી, ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલ, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, હોરમસજી જાંગીરજી દાદીશેઠ, બેહેરામજી ફરદુનજી મરજબાંન, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, લીમજી માણેકજી બનાજી, અને પેશતનજી નવરોજજી પોંહચાની એક કમીટી નેમી હતી, તથા સભામાંજ એ કારણસર એક લીસ્ટ ફરતું કીધાથી તેમાં કેટલીક રકમ ભરાયા પછી સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.[1]

તા० ૬ ઠી જાનેવારી.

આજ દીને મરહુમ દસ્તુર અરદેશર રૂસતમજી મુલ્લાં ફીરોજનાં ઉઠમણામાં તેમના ભાઈ દસ્તુર શોરાબજી રૂસતમજી મુલ્લાં ફીરોજનાને કદમી અંજુમન તરફથી ગઈ કાલે મળેલી સભાના ઠેરાવ મુજબ શેઠ અરદેશર ખરશેદજી દાદીશેઠે દસ્તુ-

[1] સભામાં ફરવેલાં એ લીસ્ટમાં તથા પછવાડેથી મળી એ ફંડમાં રૂ૧૯૧૫૫) નીચે મુજબ ભરાયા હતા:—

(૧૫૦૦) કાવશજી હોરમજજી રૂસતમ ફરામના. (રૂ૧૦૦૦) ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, બહમનજી ફરામજી કામાજી. બેહરામજી હોરમજજી કામાજી, અરદેસર ખરશેદજી દાદીશેઠ, (રૂ૭૦૧) લીમજી તથા કાવશજી માણેકજી લીમજી. (રૂ૫૦૦) મનચેરજી ફરામજી કામાજી, પેશતનજી ફરામજી કામાજી, ડોસાભાઈ ફરામજી કામાજી, પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, ડોસાભાઈ હોરમજજી કામાજી, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે. (રૂ૩૦૦) ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલ, જમશેદજી રૂસતમજી ઇરાની, બેહેરામજી નાનાભાઈ ફરામજી, દારાશાહ તથા રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંન, દાદાભાઈ હોરમજજી કામાજી, (રૂ૨૫૦) દાદાભાઈ બેહરામજી બનાજી, નવરોજજી નાનાભાઈ ફરામજી, જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઈ, ખરશેદજી કાવશજી આશબરનર. (રૂ૨૦૦) ફરદુનજી ફરામજી કોહલા, પેશતનજી મેહરવાંનજી ઇરાંની, રૂસતમજી દાદાભાઈ કામાજી. (રૂ૧૫૦) ખરશેદજી પેશતનજી ઇરાંની. (રૂ૧૨૫) ડોસાભાઈ બહમનજી મોદાભાઈ, ખરશેદજી તથા શોરાબજી રૂસતમજી દાવર. (રૂ૧૦૦) બેહરામજી તથા મેહરવાંનજી ફરદુનજી મરજબાંન, મરહુમ પાલણજી દોરાબજી મેહરજીના છો.કરાઓ, પેશતનજી હોરમજજી પસતાકીઆ, રૂસતમજી નશરવાંનજી કામાજી, દાદાભાઈ રૂસતમજી પટેલ, રૂસતમજી ફરામજી મેહેતા, દાદી નશરવાંનજી દાદીશેઠ, હોરમજજી પેશતનજી મોદી, નવરોજજી જાંગીરજી ગામડીઆ, એદલજી ફરામજી આલબલેસ, મરહુમ શોરાબજી વાછાગાંધીના છોકરાઓ, દોરાબજી ફરામજી પાંડે, (રૂ૭૫) શોરાબજી ફરામજી પટેલ, શોરાબજી જમાસપજી લાલા, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી પટેલ, માણેકજી ખરશેદજી કામાજી, બહમનજી ખરશેદજી કામાજી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, પેશતનજી ખરશેદજી સુરાર, નવરોજજી ખરશેદજી કાવશજી બનાજી. (રૂ૫૧) ધનજીભાઈ ખરશેદજી શાંડેગીઆ, બરજોરજી જમાસપજી લાલા, દાદાભાઈ જાંગીરજી દાદીશેઠ, મરહુમ કેખશરૂ ફરામજી પારકનાં છોકરાઓ, એદલજી ફરદુનજી ખંભાતા, લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઈ, હોરમજજી બેજનજી દસ્તુર, દીનશાહ એદલજી લાંભ. (રૂ૫૦) હોરમજજી શાપુરજી પારક, ફરામજી શાપુરજી લશકરી, શાપુરજી અરદેસર પાંડે, ભાભાઈ દોરાબજી ઊમરીગર, નશરવાંનજી હોરમજજી દાસવાળા, જીજીભાઈ જાંગીરજી લાંભ, માણેકજી જમાસપજી કાકા, એક કદમી જરતોશતી, દારાશાહ દોરાબજી રાંડેલીઆ, બરજોરજી તથા અસપંદીઆર બોદાદાદ ઇરાંની. (રૂ૨૫) દોરાબજી ફરામજી દોંડી, કાવશજી હોરમજજી ગાંધીભાઈ, બરજોરજી શોરાબજી આશબરનર, બહમનજી દારાશાહ કપટાંન, લીમજી દાદાભાઈ પાંડે, હોરમજજી બેહરામજી રાણા, પેશતનજી બરજોરજી દાવર, બેહરામજી ખરશેદજી સંસાઢ, હોરમજજી પેશતનજી ફરામજી, ખરશેદજી રૂસતમજી ઇજનેર, માણેકજી પેશતનજી તથાક, પેશતનજી નવરોજજી બનાજી, ફરામજી મનચેરજી પટેલ, જાંગીરજી ખરશેદજી રતનદોરાબના, બેહરામજી ખરશેદજી બંગાલી, માણેકજી શોરાબજી આશબરનર, દોરાબજી શોરાબજી બનાજી, કાવશજી કેખશરૂ પારક, શોરાબશાહ બેજનજી મોદી, શાપુરજી ખરશેદજી સુરતી, પેશતનજી દીનશાહ, ખરશેદજી રૂસતમજી કામા. (રૂ૧૯૬) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

એ ફંડની કારોબાર મંડળીમાં ઉપલા પેહેલે દીવસે ઠેરવેલા ગ્રહસ્થો ઉપરાંત અવાર નવાર ખાલી પડતી જગો ઉપર શેઠો મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, શાપુરજી અરદેસર પાંડે, ડોસાભાઈ હોરમજજી કામાજી, શોરાબજી કાવશજી શાહઓર, રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંન, હીરજીભાઈ અરદેસર દાદીશેઠ, ખાંનબાહદુર મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, હોરમજજી ખરશેદજી આશબરનર, ગાંધીભાઈ જાંગીરજી મોદી, ફરામજી જમશેદજી બાટલીબોઈ, ખરશેદજી શોરાબજી વાછાગાંધી, દીનશાહ એદલજી લાંભ અને જમશેદજી ખરશેદજી કામાજી શામેલ થયા હતા. એ ફંડના શેક્રેટરી તરીકે પ્રથમથી તે આજસુધી શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, અને ખજાંનચી તરીકે પ્રથમથી તે ઇ० સ० ૧૮૮૫ માં પોતાના મરણ સુધી શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, અને ૧૮૮૫ થી તે આજ સુધી શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાજી છે.

ઉપલી કારોબાર મંડળીએ કેટલુંક સુધી વિચાર ચલાવી નવા ઠરેલા કદમી દસ્તુરના હક, સજા વગેરેના બંદોબસ્તોને માટે કાએદાનો એક ખરડો તૈયાર કરી તે મુંબઈમાંના કદમી આતશબેહરામો તથા આદરાંનોના મુતવલીઓ ઉપર મોકલ્યો પણ તેઓમાંના કેટલાકોએ તેમની સાથે સામેલ થવાની નારાજી બતાવી તથા કેટલાકોએ જવાબ નહિ વાળવાથી દસ્તુરના હક તથા સજા વિષેના કાએદાઓ મુકરર થઈ શક્યા નહિ, પણ ઉપર મુજબ જે ફંડ ભરાયું હતું તે ઉપરથી તા० ૬ ઠી જાનેવારી ૧૮૬૪ થી તે તા० ૩૧ મી માર્ચ ૧૮૬૮ સુધી દર માસે દસ્તુર શોરાબજી રૂસતમજી મુલ્લાંફીરોજનાને રૂ૨૦૦) નો દરમાહો આપતો કીધો હતો. પણ તે પછી ફંડની હાલત નબળી થવાથી તથા તેમાં વધુ રકમો ભરાવી બંધ થવાથી તા० ૧ લી આપરેલ ૧૮૬૮ થી દસ્તુરજીનો પગાર રૂ૧૦૦) નો કીધો હતો, અને ઇ० સ० ૧૮૬૯ થી કેટલાક કદમી જરથોસ્તીઓએ દર સાલ નાખેલી નાખેલી રકમોનાં લવાજમ આપવાં કીધાં હતાં, પણ તે છતાંમાં એ ફંડની ઊણપ દર માસે

રીની શેઆલ ઓરાડી હતી, તેમજ મરહુમ શેઠ દાદીભાઈ નોશરવાંનજીનાં આતશબેહરાંમના દસ્તુર તરીકે પણ એક શેઆલ હોરાડી હતી. દસ્તુર શેરાબજીએ પોતાને મલેલાં આ માન બાબે મીજલસને કહી સંભળાવ્યું કે "માહરા ઉપર એક મોટી જોખમ ભરેલી ફરજ તમો સાહેબોએ નાંખીછે કે મહને તમો નેક સાહેબોએ દસ્તુરીનું માંન આપેલુંછે. પણ માહરે અતરે કબુલ કરવાની ફરજછે કે માહરા એઆલમાં હેવાં માનની ઉમેદ મુતલક નહી હોવાના શબબથી મેં એ ઓહોધાની ફરજો ઘટતી રીતે અદા કરવાની પુરવી તઇઆરી કીધી નથી, પણ આંપણી કદીમી અનજુમને જાહેર મતથી ઠેરાવ કરીને આજ દીને દસ્તુરીનો મરતબો મહને બક્ષેઓચ તે હું મોહોટાં હેશાંન સાથે કબુલ રાખીને આટલું કેહવાની રજા લઉંચ કે હવે પછે માહારે શર મુકેલી ફરજો બજાવવાને માહરે જેવી રીતે કોશેશો કરવી જોઇએચ, તે માહરી કમશકતી મુજબ કરવાને તજવીજ કરશ."[1]

તા૦ ૧૦ મી જાનેવારી.

રોજ ૧૯ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી,

મરણ—કાવશજી દોરાબજી સકલાતવાલા[2]—ઉમર વર્ષ ૭૦) શેઠ દોરાબજી જમશેદજી સકલાતવાલાના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમથીજ પોતાના બાપની સાથે તેમના સકલાતના વ્યાપારમાં પડેલા હતા, અને ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૩ માં બાપનાં મરણ પછી પોતાના ભાઇઓની સાથે "દોરાબજી જમશેદજીના છોકરાઓ" ને નામે મુંબઇ મધે સકલાતનો મોટો વ્યાપાર ચલાવતા હતા.

તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૦ માહા ૪ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને અહમદનગર મધે મરહુમ બાઈ આવાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ ખરશેદજી નશરવાંનજી ગોઇપોરીઆનાં વીધવાનાં ઉઠમણામાં તેમના દીકરા શેઠ નશરવાંનજી ખરશેદજી નગરવાલા તથા બીજાં બેહશીઓએ મલી ૩૩૩૫૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી.

વરોડરાના ગાયકવાડ માહરાજા ખંડેરાવ મુંબઇ મધે ફરવાને આવ્યા હતા તેમને આજ રાત્રે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે પોતાનાં કોટનાં મોટાં ઘરમાં એક નાચની મીજલસ કરી નોતરયા હતા. આ વેળાએ સર્વે દેશી શેઠયાઓ હાજર થયા હતા. સર જમશેદજીએ ગાયકવાડને એક કીમતી જરીનો પોશાક તથા કેટલાંક જહવેરાતનું નુજરાંનું કર્યું, તથા તેના સરદારોને કાશમીરી શેઆલો હોરાડી હતી.[4]

રૂ૧૦૦) ની ન થવાથી તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૭૫ થી એ ફંડની જે આવક થાય તે દસ્તુરજીને આપતી કીધી હતી, અને તે મુજબ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૫ થીતે ૧૮૭૮ સુધીની આવકનાં રૂ૮૦૦), ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૯—૮૦ માં રૂ૮૦૦), ૧૮૮૧ માં રૂ૫૦૦), ૧૮૮૨ માં રૂ૭૫૦), અને ૧૮૮૩ માં રૂ૭૭૫) દસ્તુરજીને આપ્યા હતા.

એ પછી દસ્તુર શેરાબજી રૂસ્તમજી મુલાંફીરોજનાં તા૦ ૨૬ મી નવેમબર ૧૮૮૩ ને દીને મરણ પામ્યા તેમની જગો પર કદમી અંજુમને મલી તેમના નબીરા દસ્તુર ખુરશેદજી ફીરોજજી મુલાંફીરોજનાને દસ્તુર નેમ્યા. તે વખતે મલેલી અંજુમનમાં દરેક કદમી પર દીઠ દર શાલ રૂ૫) એ ફંડમાં ભરવાની બલામણ કરવામાં આવી હતી. તે મુજબ ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૪ થીતે ૧૮૯૧ સુધીમાં રૂ૪૧૦૭॥ વશુલ થયા હતા, અને તેમાંથી નવા ઠરેલા ઊપલા દસ્તુરજીને ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૪ માં રૂ૫૦૦), ૧૮૮૫ માં રૂ૮૦૦), ૧૮૮૬ માં રૂ૬૦૦), ૧૮૮૭ માં રૂ૮૫૦), ૧૮૮૮ માં રૂ૧૦૫૦), ૧૮૮૯ માં રૂ૧૧૦૦), ૧૮૯૦ માં રૂ૬૦૦), અને ૧૮૯૧ માં રૂ૬૫૦) આપ્યા હતા, તેમજ એ નવા દસ્તુરજીને ફારસી તથા જંદ શિખવવા પાછલ ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૪ ની શરૂઆતથીતે તા૦ ૩૦ મી જુન ૧૮૮૯ સુધી રૂ૯૩૩) નો ખરચ કીધો હતો.

આએ ફંડની પુંજી સાચવવા માટે કાએદાસરનું એક ટરસ્ટડીડ હાઇ કોરટના વકીલ શેઠ હોરમજજી મનચેરજી ચીનાગરની મારફતે તા૦ ૩૦ મી મારચ ૧૮૮૬ ને દીને કરાવવામાં આવ્યું હતું, અને તે પુંજીના તરસ્ટીઓ તરીકે શેઠો ખરશેદજી રૂસ્તમજી કામાજી, હોરમજજી ખરશેદજી આશબરનેર, નવરોજજી જહાંગીરજી ગામડીઆ, મેહરવાંનજી ફરદુનજી મરજબાંન, અને હોરમજજી મનચેરજી કામાજીને નેમ્યા હતા.

એ ફંડ મધે ઊપલાં પેહેલે દીને ફેરવેલાં લીસ્ટ મધે ભરાયલા રૂ૧૯૧૫૫) ઊપરાંત અત્યાર લગન તેમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૧ સુધીના તેના છેલા હીસાબ મુજબ કદમી જરથોસ્તીઓએ દર શાલ લવાજમના રૂ૬૫૭૧॥, સર અવસરે ભરાયલા રૂ૨૯૨૮), બ્યાજના રૂ૧૦૯૭૫॥।=, તથા તા૦ ૩ જી આગસ્ટ ૧૮૬૪ ને દીને બાઇ ધનબાઇજી તે મરહુમ શેઠ ધનજીભાઇ નશરવાંનજી કામાજીનાં વીધવાએ પોતાના ખાવંદની પુંજીમાંથી પોતાની દીકરી મરહુમ બાઇ બચુબાઇ તે શેઠ બહમનજી ખરશેદજી કામાજીનાં પેહેલાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તેનું બ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને આપી તે મલી રૂ૪૦૬૩૦।=ની ઊપજ થઇ હતી, અને તે મધેથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૪ થી તે ૧૮૮૩ સુધી દસ્તુર શેરાબજીને રૂ૨૧૦૦૫) તથા ૧૮૮૪ થી તે ૧૮૯૧ સુધી નવા દસ્તુર ખુરશેદજીને રૂ૬૧૫૦) તથા બીજા પરચુટણ ખરચના રૂ૫૪૧૬। બાદ કરતાં બાકી પુંજી રૂ૮૦૫૯)ર છે.

[1] મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૭ મી જાનેવારી ૧૮૬૪.

[2] શેઠ નાનાભાઈ બરજોરજી સકલાતવાલાના બયાવા.

[3] જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪.

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી ૧૮૬૪.

નામદાર ગાયકવાડે સર જમશેદજીને તેમનાં મકાંન આગલ હમેશાં નકારખાંનું ચાલુ રાખવાને સુચના કરી તેના ખરચ માટે પોતાના મુલકમાં કાંઇ જમીર આપવા, તેમજ મુંબઇમાં બેશી ફરવાને રાજદ્વારી પાલખી ભેટ આપવાને જણાવ્યું હતું. પણ તે લેવાને મોઠા ઊપકાર સાથે ના પાડવામાં આવ્યું હતું. (જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી ૧૮૬૪.)

એ પછી ગાયકવાડ ખંડેરાવ પુણાં ખાતે ગયા હતા, અને ત્યાં પણ તા૦ ૨૫ મી જાનેવારીએ સર જમશેદજીએ તેમને પોતાના રાઉનટન હાલવાલા બંગલામાં તથા તા૦ ૨૮ મી જાનેવારીએ ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજીએ તે નામદારને પોતાના બવાની પેંટને મકાને બોલાવી ખાન આપ્યું હતું.

તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવશજી દોરાબજી મુકલાતવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ભાઇઓ શેઠો નવરોજજી, બહમનજી, શાપુરજી અને એદલજી દોરાબજી મુકલાતવાલાએ રૂ૧૦૦૦), માતાજી બાઇ માણેકબાઇ, તથા વીધવા બાઈ મેહરબાઇ અને દીકરા શેઠ બરજોરજી કાવશજી મુકલાતવાલાએ રૂ૩૫૦), એશી શેઠ નશરવાનજી રતનજી તાતાએ રૂ૩૦૦), તથા બીજાં એશીઓએ રૂ૫૫૦) મલી રૂ૨૨૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી.

નવસારી મધે ત્યાંની મદરેસાના હેડ-માશટર શેઠ શોરાબજી એદલજી વજીફદારે આજ દીને ડાકટર મારટીન હાઉગ તથા દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાને એક જીયાફત આપી હતી. જ્યાં દસ્તુરો, દેસાઇઓ તથા મોબેદોનો એક મોટો મેલાવડો થયો હતો, જેમની એ વિદ્વાન ડાકટર સાથે શેઠ શોરાબજીએ ઓળખાણ કરાવી હતી, તથા ઘણાક ધર્મ સંબંધી સુવાલ જવાબો થયા હતા.[૨]

તા૦ ૧૪ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૩ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ જમશેદજી નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆનાં ઉઠમણાંમાં તેમના એશીઓએ રૂ૫૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૧૮ મી જાનેવારી.

સુરત મધે શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ બંધાવેલી હાસ્પીટલ ઉઘાડવાની ક્રિઆ આજ દીને મુંબઇનો નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર કે જે તે તરફ ફરવાને ગયો હતો[૪] તેણે મોટી ધામધુમ સાથે કીધી હતી. પ્રથમમાં મી૦ રાજરસે સભા મલવાનું કારણ તથા એક્ઝીક્યુટીવ એનજીનીઅર મી૦ ઉડહાઉસે એ ઇમારત બાંધવા સંબંધી રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો, જે બાદ નામદાર ગવરનરે ઉઠી એક સુભાષીત ભાષાણ કરી એ હાસ્પીટલ બંધાવનાર સખી શેઠ કાવશજીની ઘણીક તારીફ કરી તથા તેવણથી બીમારીને લીધે હીયાં હાજર નહિ થવાયું તે બાબે પોતાની દલગીરી બતાવી, અને સર્વેની ખુશાલી વચ્ચે એ મકાન પ્રજાને માટે ખોલ્લું મુકેલું જાહેર કીધું.[૫]

---

[૧] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી જાનેવારી ૧૮૬૪.

[૨] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી જાનેવારી ૧૮૬૪.

[૩] મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડની સવંત ૧૯૨૦ ના હીસાબની ચોપડી.

[૪] નામદાર ગવરનર સુરત જતાં નવસારીનાં સ્ટેશન ઉપર કેટલોક વખત થોભ્યા હતા, જ્યાં તેમને ગાયકવાડના અગ્નગીરજીગર પારસીઓએ હાજર થઇ કેટલુંક માન આપ્યું શોરાબજી વા. ગવરનરે તેમનો ઉપકાર માનતાં હાનરેબલ (રૂ૭૫) શોરાબજી જીજીભાઇને ત્યાં જોઇને પોતાનો સંતોષ મેહરવાનજી નશરબંદની હેન્જગારી એક વાર પડતી મેલીને બહમનજી ખરશેદજીથા શગાંવાહલાંઓ સાથ તે કસબામાં પેશતનજી ખરશેદજી જાનીઓને શાએદા કરવામાં ગુજરખનાજી. (રૂ૫૧) ધનજીભા. દીલાસો ને સુખ ઉપજયું હશે. જમાસપજી લાલા, દાદાભાઇ ડાક્ટર હાઉગને મદદ કરવા શરૂ ફરામજી પાટકનાં છોકરાઓ તે વિદ્વાન સાથ ગયલા લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ, ૬ આશાનાની તારીફ કીધી દીનશાહ એદલજી લાંમ. (રૂ૫૦) ~

[૫] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૨ મી જાનેવારી ૧૮૬૪.

આ હાસ્પીટલ બાંધવા માટે પ્રથમ શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી ૧૮૫૭ ને દીને સરકારના શેક્રેટરી મી૦ ડબલ્યુ. હારટ પર એક કાગજ લખી તેમાં સુરત શેહરમાં એક જાહેર હાસ્પીટલ તથા દવાખાંનાંની જરૂરીઆત બતાવી તે કામ માટે નીચલી સરતે રૂ૭૦૦૦૦) ની રકમ સરકારમાં આપવાની માગની કીધી. (૧) સુરત મધે એક પાકી બાંધણીની તથા મોટી અને જુદી જુદી કોમોના દરદીઓનો સમાસ થાય એવી હાસ્પીટલ તેમાં આંખના દરદીઓના "વારડ" સુધાંની સરકારે બંધાવી આપવી. (૨) સરકારે હમેશ એ હાસ્પીટલની મરામત કરાવવી અને તેમાં ખોરાક, કપડાં, દવાદારૂ વગેરેનો ખરચ પુરો પાડવો. (૩) સરકારે એ હાસ્પીટલને માટે એક આખા દીવશનો તબીબ રાખવો. (૪) સુરતના વતનીઓ પાસેથી એ હાસ્પીટલનાં ફંડમાં કાંઇ નાણું ભરાવવું નહી. આ વીશે સરકારે મેડીકલ બોરડનો રીપોરટ મંગાવવાથી તેણે જણાવ્યું કે જોકે સુરતમાં સીવીલ હાસ્પીટલ અને ડીસ્પેનસરી બંધે છે તોપણ એ શેહરના વધારા તથા તેની ૯૦,૦૦૦) માણસોની વસ્તી તરફ જોતાં એક બીજી હાસ્પીટલની ઘણી જરૂર છે. એ પછી તા૦ ૭ મી મેએ ૧૮૫૭ ને દીને સરકારના શેક્રેટરી મી૦ હારટે ઉપલા શેઠ કાવશજીના પત્રના જવાબમાં તેમને લખી જણાવ્યું કે સુરતમાં એક નવી હાસ્પીટલ અને દવાખાંનું ઉઘાડવાનો કેટલુંક થયું સરકાર વિચાર ચલાવતી હતી, અને એ કામ માટે સુરતના કેટલાક આગેવાન ગ્રહસ્થોએ રૂ૧૯૦૦૦) સુધીની રકમ સરકારમાં આપવાને કબુલાત આપીછે, અને તેમાં ઉપલી શેઠ કાવશજીની રૂ૭૦૦૦૦) ની રકમ ઉમેરવા અને તે નીચલી સરતોથી કબુલ રાખવાને સરકાર ખુશી છે. ૧ લું—શેઠ કાવશજીની ઉપલી રકમ એક પાકી બાંધણીની તથા મોટી અને જુદી જુદી કોમોના દરદીઓનો સમાસ થાય એવી હાસ્પીટલ તેમાં આંખના દરદીઓના "વારડ" સુધાંની બાંધવાનાં કામમાં રોકશે. ૨ જું—તે હાસ્પીટલ બંધાયા પછી સરકાર તેની જાપ્ત મરામત કરાવશે. ૩ જુ—એ હાસ્પીટલમાં ખોરાક, કપડાં, વગેરેનો ખરચ ઉપલી રૂ૪૯૦૦૦) ની વધેલી રકમનાં વ્યાજ તથા બીજી સુરત શેહર મધેથી મલતી વધુ બખશેશ મધેથી કરવા ઉપરાંત વધે તો તે સરકાર પોતે આપશે. ૪ થું—એ હાસ્પીટલ તથા દવાખાનું એક સબ-આસીસ્ટંટ સરજ્યનના સ્વાધીનમાં આપવામાં આવશે, કે જેનો પગાર સરકાર આપશે.

એ પછી તા૦ ૨૧ મી જુન ૧૮૫૮ ને દીને શેઠ કાવશજી તરફથી સરકારને જણાવવામાં આવ્યું કે સુરતના લોકો પાસેથી એ હાસ્પીટલનાં બાંધકામ તથા તેના ચાલુ ખરચને માટે કોઇબી વખતે સરકાર ફસો લવાજમ નહી લેવાની

તા૦ ૨૧ મી જાનેવારી.

શેઠ પીરોજશાહ પેશતનજી મેહેર હોમજીએ "અમેરીકાની મુસાફરી" એવે નામનું ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં ઈંગલાંડથી અમેરીકાનાં યુનૈટેડ સ્ટેટસ ખાતેની મુસાફરીમાં કીધેલી દર રોજની નોધનું એક પુસ્તક રચી વગર નામે પ્રગટ કીધું હતું.[૧] એ મુસાફરી એવણે તથા શેઠ ડાબાભાઇ ફરામજી કામાજીએ તા૦ ૧ લી જુલાઇથી તે ૧૦ મી સપટેમબર ૧૮૬૨ સુધી કીધી હતી, અને લીવરપુલથી તે વેળાની રાક્ષી કદની વખાણાયલી સ્ટીમર "ગ્રેટ ઇસ્ટરન" માં સવાર થઈ ન્યુયારક ગયા હતા.

તા૦ ૨૨ મી જાનેવારી.

શેઠ શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈએ સુરતની દીવાની તુરંગમાંના બંદીવાનોનું રૂ૧૪૦૦) ની રકમ સુધીનું દેવું આપી તેમને છોડવ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૨૪ મી જાનેવારી.

રોજ ૩ માહ ૬ (કo) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને બાઈ જરબાઇ તે મરહુમ શેઠ પેશતનજી મેહેરવાંનજી ઇરાંનીનાં વીધવાએ પોતાના ખાવંદનાં પુનને માટે નવસારીની પાસેનાં તવરી ગામમાં નવાં બંધાતાં દોખ્મ-માંની સાંમે એક શગરી તથા કુવો બંધાવી ત્યાંની અંજુમ-નનાં વપરાસને માટે ઓહી મુકયો હતો.[૩]

કબુલાત આપેતો તેવણ ઉપલી પોતે આપવા માગેલી રકમમાં વધારો કરી રૂ૪૦૦૦૦) આપવાને ખુશી છે. એ પછી તે રકમ વધારી શેઠ કાવશજીએ રૂ૪૫૦૦૦) આપવા જણાવ્યા હતા. એ રકમ સરકારનાં વૈદક ખાતાંના ડાએરેકટર જનરલે બાહલ રાખવાથી તે કબુલ કરવામાં આવી, અને શેહરના મધ્ય ભાગમાં એ હાસ્પીટલ બાંધવાને ઠેરવ્યું. એ પછી હાસ્પીટલનો પલાન તથા ખરચનો અડસતો તૈયાર કરવાને સરકારે ફરમાવ્યું, જે તા૦ ૧૬ મી મેએ ૧૮૬૧ ને દીને ઊતર વીભાગના સુપરીંટેંડીંગ ઇનજીનીઅરે રૂ૩૮૬૨૦) નો કરી સરકાર પર મોકલ્યો. સરકાર તરફથી તે બાહલ રાખી હાસ્પીટલનું બાંધકામ ચાલુ કરવાનો હોકમ તા૦ ૨૫ મી જુલાઈ ૧૮૬૧ ને દીને કરવામાં આવ્યો. એની આગમજ શેઠ કાવશજીએ રૂ૪૫૦૦૦) સર-કારી તીજોરીમાં ભરયા હતા. એ પછી ખરચના અડસતામાં બીજો રૂ૧૧૦૦) નો વધારો કરવામાં આવ્યો હતો. વળી બાંધકામ ચાલુ કરવા પછી તે તરફ રેલવેની લાઇન બંધાતી હોવાને લીધે મજુરી તથા બીજા અશબાબની મોંઘવારી થવાથી ૧૮૬૨ ના નવેમબર માસમાં ખરચના અડસતામાં બીજા રૂ૧૨૦૦૯) નો વધારો એકઝીક્યુટીવ ઇનજીનીઅરે કીધો હતો. વળી હાસ્પીટલના કંપાઉંડની બાહેરની દેવાલ તથા તેમાં એક ઘડીઆલ સાથનો મીનારો બાંધવાને બીજા રૂ૧૧૯૫૦) જોઇતા હતા, જેનો અરધો ભાગ જો શેઠ કાવશજી આપેતો અરધો ભાગ સરકારે આપવાને તા૦ ૨૦ મી જાનેવારી ૧૮૬૩ ને દીને તેવણ પર લખ્યું હતું. એના જવાબમાં તેજ દીને શેઠ કાવશજીએ સરકારમાં લખી જણાવ્યું કે એ હાસ્પીટલ સંબંધી તેવણને ખરચે બંધાય એવી તેમની ખુશી છે, માટે ઉપલા અરંધા ખરચની કસ્ત્રી રકમ સરકાર પાસેથી ન લેતાં તેવણે સંધા ખરચના રૂ૨૧૦૪૨) નો એક ખીડયો હતો. આ ઉપરથી સરકારે તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી ૧૮૬૩ ને દીને નીચલો ઠેડાવ બાહેર પાડી શેઠ કાવશજીની આ સખાવત માટે તેમનો ઊપકાર માની તેમનાં નામની એક તખ્તી હાસ્પીટલના અંદરના ભાગમાં મારવાનો હોકમ કીધો હતો:—

Resolution.—The best thanks of Government should be conveyed to Mr. Cowasjee Jehanghier for his munificent liberality. The cheque should be forwarded to the Chief Engineer at the Presidency, with a request that he will issue immediate instructions for the vigorous prosecution and early completion of the hospital, its outhouses &c. The Chief Engineer should be directed to prepare an abstract of all the expenditure on this building, which after it has been audited, should be forwarded for the information of Mr. Cowasjee Jehanghier. The Governor in Council directs that a tablet be placed inside the hospital to record the name of the founder, the inscription being previously submitted for the approval of Government. The proceedings of Government should be reported to the Secretary of State for India.

એ પછી સેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટે પોતાના તા૦ ૧૭ મી આપરેલ ૧૮૬૩ ના ડીસપાચમાં ઉપલી શેઠ કાવશજીની સખાવત માટે મુંબઇની સરકાર સાથે મળતા થઇ પોતાની ખુશી નીચે મુજબ જાહેર કીધી હતી:—

"I am desirous that Mr. Cowasjee Jehanghier should be informed that I cordially join in your recognition of this instance of his munificent liberality."

આ હાસ્પીટલના દરવાજા પર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

THIS HOSPITAL
was built
in the Christian year MDCCCLXIII
in the Yezdezerdi year 1232
in the twenty sixth year of the reign of
Her Majesty Queen Victoria
For the relief of the sick of this City
at the sole cost of
Cowasjee Jehanghier Readymony Esq.
whose name it bears.
Amount Rs. 71,902.

૧ "અમેરીકાની મુસાફરી. એક પારસી ઘરહસથે સને ૧૮૬૨ માં ઈંગલંડથી અમેરીકાનાં યુનાઇટેડ સટેટસ ખાતેની મુસાફરીમાં કીધેલી દરરોજની નોંધ. મુંબઈ, દફતર આશકારા છાપખાનામાં છાપીઊછે. સન ૧૮૬૪."

૨ સુરત મીતર, તા૦ ૨૪ મી જાનેવારી ૧૮૬૪.

૩ આ શગડી ઊપર નીચે પ્રમાણે તખ્તી કોતરેલીછે:—

"બાઈ જરબાઇ તે પેશતનજી મેહેરવાંનજી ઇરાંનીની
" વીધવાએ પોતાના ખાવંદ પેશતનજી મેહેરવાંનજી ઇરાંનીનાં
" પુનને શારૂ આએ શગરી તથા કુવો બંધાવેઓછે.
" રોજ ૩ જો અરદીબેહેશત માહા ૬ થો શરેવર કદમી
" શને ૧૨૩૩ ઇઅજદેજરદી જરથોશતી. તારીખ ૨૪ મી
" જાનેવારી શને ૧૮૬૪ અંગરેજી."

તા૦ ૨૫ મી જાનેવારી.

અતરેની એલફીનસટન કાલેજ મધે સંસ્કરત ભાષાનું એક લાએક પુસ્તકખાનું ઉંધાડવા માટે સર અલેકજાંડર ગ્રાંટ બારોનેટે એક લીસ્ટ ઉભું કીધું હતું, જેમાં રૂ૧૮૫૫) હિંદુઓએ, રૂ૫૦) બોજાઓએ, અને રૂ૨૫૭૦) પારસીઓએ[1] મલી રૂ૪૪૭૫) ભરાયા હતા.[2]

તા૦ ૨૮ મી જાનેવારી.

નાશકના મામલતદાર શેઠ ધનજીભાઇ અરદેસર શેઠનાને નામદાર સરકારે રતનાગરીના ડીસ્ટ્રીક્ટ ડેપ્યુટી માજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી.

દમણ મધે હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈએ બંધાવવા માંડેલી ઇંગ્રેજી સ્કુલ તથા લેકચર હાલ જેને પોરટુગલના હાલના પાદશાહનાં નામ ઉપરથી "ડાન લુઈ ધી પ્રીમીઅર હાલ" નું નામ આપવામાં આવ્યું હતું તે મકાંનનો પાયો નાખવાની ક્રિઆ આજ દીને ત્યાંના નામદાર ગવરનર શીઓર રીકારડ કારલ કલાચે મોઠી ધામધુમ સાથે કીધી હતી. પાયાની જગોથી તે હાનરેબલ રૂસતમજીના ઉતારાનાં મકાંન સુધી ગયારીસનનાં લસ્કરની ૨૦૦) માણસોની ટુકડી સફ સમારી ઉભી હતી. સવારના નવ વાગે નામદાર ગવરનર પોતાનાં રેસાલા સાથે હાનરેબલ રૂસતમજીને એસ્તેકબાલ લેવાને તેમને મકાને ગયા હતા, અને જયાંથી સરઘસના આકારમાં સઘળાઓએ આવી માડવમાં પોતાની બેઠક લીધી હતી. પ્રથમમાં દમણના વડા પાદરીઓએ દુવા તથા ઉદવાડાના દસ્તુરોએ તંદરોસ્તી પડવા બાદ નામદાર ગવરનરે પાયાનો પથર ગોઠવ્યો, અને ઇંગ્રેજીમાં એક ભાષણ કીધું, તથા હાનરેબલ રૂસતમજીને રૈયત તરફનું એક માનપત્ર વાંચી સંભળાવ્યું. જે બાદ કીલા ઉપરથી ટોપો છોડી, તથા હાજર રહેલાં લસ્કરે તોપો ઉતારી ત્રણવાર પોરટુગલના નામદાર શાહનશાહની તથા ત્રણવાર હાનરેબલ રૂસતમજીની "વીવા" એટલે ઉમરદરાજીના ખુશાલીના પોકારો કીધા. એ પછી સ્કુલની કમીટીના સરનશીને એક માનપત્ર ભેટ આપ્યું તથા સઘળાઓ હાનરેબલ રૂસતમજીનાં મકાનમાં સાથે મેજબાંની લેવાને ગયા. એ દીનેનો મહીમાં જોવાને પુશ્કળ લોક બાહેર ગામોથી પણ દમણ આવ્યું હતું, જેમની શેઠો માણેકજી તથા દાદાભાઇ કાવશજી દમણવાલાએ ઘણી અછી રીતે પરોણાગત કરી હતી.[4]

તા૦ ૧ લી ફેબરવારી.

મુંબઇની વસ્તીની ગણત્રિ આજ દીને અતરેની સરકારના હોકમથી લેવામાં આવી હતી. એ કામ અતરેના પોલીશ કમીશનર મી૦ ફારજેટનાં ઉપરીપણાં હેઠલ થયું હતું.[5]

---

[1] પારસીઓના રૂ૨૫૭૦) નીચે મુજબ હતા:—

(રૂ૧૦૦૦) કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની. (રૂ૧૫૦) હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ, શોરાબજી જમશેદજી જીજી... ...ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ. (રૂ૧૦૦) દીન... ...જાંગીરજી ... પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, બેહરાં... શોરાબજી વ... ...બનાજી, લીમજી માણેકજી બનાજી, કાવશજી (રૂ૭૫) શોરાબજી ... ખરશેદજી દાદીશેઠ, બહમનજી ફરાં... મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ... ફરદુનજી પારખ. (રૂ૭૫) શોરાબજી બહમનજી ખરશેદજી ... દાદી બેહરાંમજી બનાજી, ધનજી... પેશતનજી ખરશેદજી ... નવરોજજી ફરદુનજી પ્રોફેસર. (રૂ૨૫) ...બનાજી. (રૂ૫૧) ધનજીભાઇ ... ફરાંમજી પટેલ, મેહરવાંનજી જમાસપજી લાલા, દાદાભાઇ ... દાદાભાઇ ગાંધી. શાહ ફરાંમજી પાટકનાં છોકરાઓ. ...

લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ, ... ૨૫ મી જાનેવારી ૧૮૬૪

દીનશાહ એદલજી લાંમ. (રૂ૫૦) ... ૯ મી જાનેવારી ૧૮૬૪.

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી જાનેવારી ૧૮૬૪.

આ મકાંન રૂ૮૭૦૦૦) ને ખરચે બંધાઇ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૭ માં તૈયાર થયું હતું, અને તેમાં હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇને ખરચે એક ઈંગ્રેજી સ્કુલ ઊંધાડવામાં આવી હતી, જેનો ખરચ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૨ સુધી એ શેઠે આપ્યો હતો, તથા તે ઉપર શેઠો માણેકજી અને દાદાભાઇ કાવશજી દમણવાલા દેખરેખ કરતા હતા. એ પછી ૧૮૭૨ માં શેઠ રૂસતમજીનાં મરણ પછી એ સ્કુલ બંધ થાઈ હતી, અને હાલ એ ઇમારતમાં દમણની મ્યુનીસીપાલીટી તરફથી ગુજરાતી તથા પોરટુગીજ શિખાડવાની એક નિશાલ તથા ત્યાંની સરકારને ખરચે એક ઈંગ્રેજી સ્કુલ નાખેલા પાયા ઉપર ઊંઘાડવામાં આવીછે.

[5] એ કામને માટે અતરેના રેહવાસીઓને ઊલટ આપવા માટે નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે તા૦ ૧૪ મી જાનેવારી ૧૮૬૪ ને દીને પોતે જાતે સુલેહના અમલદારોની સભામાં બીરાજી દરેક અમલદારને એ કામમાં ઘટતી મદદ કરવાને આગ્રહ કીધો હતો. વળી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ અને હાનરેબલ જગનાથ શંકરશેઠે મલી દેશી કોમોના આગેવાંનોની એક સભા તા૦ ૧૮ મી જાનેવારી ૧૮૬૪ ને દીને આ કામમાં સરકારને મદદ કરવાની લોકોને સમજાવત કરવા માટે મેલવી હતી. એ ઉપરાંત શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાએ "દરએક દેશ અથવા શેહરની ખરી અને ચોકસ વસ્તીનો હીસાબ કાહડવાની અગત તથા તેથી નીપજતા ફાએદા" વીશે ગુજરાતી ભાષામાં ૨૦૦૦) ચોપાંનીઆં છપાવી વેંહચ્યાં હતાં.

વસ્તીની ગણત્રિથી થતા ફાયદા બાબે જરથોસ્તી આલમને સમજ પાડવા માટે કેટલાક પારસી ગ્રહસ્થોની કોશેશથી તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી ૧૮૬૪ ને રવીવારે નીચલાં આઠ ઠેકાણાંઓ ઊપર તે લટાના સર્વે પારસીઓની સભા બોલાવી તેમાં ભાષણો કરાવ્યાં હતાં:—

સવારનાં ૧૦ વાગે ચંદનવાડી મરહુમ હોરમજજી વાડીઆનાં આતશબેહરાંમમાં દસતુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ. "આ સભામાં નવાઇ શરખા બનાવમાં એક આસરે ૧૩ વરશની વએના નાહના છોકરા (કેખશરૂ શોરાબજી નરીમાન) નું ભાષણ હતું. તે છોકરો ઘણોક વખત સુધી એવીતો ચાલાકી તથા સારાં ગ્નાન અને શફાઈથી બોલ્યો હતો કે સરવે સભાસદો અચરત થાએઆ હતા." (રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૭ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪.) એજ વખતે કોલાબે મરહુમ

તા૦ ૩ જી ફેબરવારી.

સુરતવાલા શેઠ રતનજી કાવશજી પેશતનજી ઘડીઆલી જેવણને વડોદરાના મરનાર માહરાજા ગણપતરાવે પોતાના નામીચા મોતીબાગના મેહલમાં તરેહવાર જાતનું સંચાકામ તથા ઘડીઆલો વગેરે ગોઠવી તેની જાયુકની મરામત કરવાને રાખ્યા હતા, તથા માહારાજા ખંડેરાવે પણ તેમને એજ ઓહદા પર કાએમ રાખ્યા હતા તેવણે વડોદરામાં એક "આએરન ફાઉંડરી" તથા તંકસાલ ઉભી કીધી હતી, અને તેમાં માહરાજાના હોકમથી તેનાં રાજમાં ચાલતો બાબાશાહી સિક્કો ઘણી આછી કારીગરીથી પાડયો હતો, તથા જે નવા સિક્કા માહરાજા પોતાની છેલ્લી મુંબઈની મુસાફરી વેળા અતરે પણ વાપડવાને લાવ્યા હતા.[2]

તા૦ ૪ થી ફેબરવારી.

શેઠ મેહરજીભાઈ બાપુજી વીકાજીને નામદાર સરકારે મુંબઈની કમીટમનાં પાંચમા આસીસટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા.[2]

શેઠ જીજીભાઈ દાદાભાઈનો ધર્મખાતાંની સ્કુલમાં ડાકટર કાવશજી હોરમજજીએ.

બપોરનાં બે વાગે મરહુમ દાદીશેઠનાં આતશબેહેરાંમમાં દસ્તુર શેહરાબજી રૂસતમજી મુલ્લાં ફીરોજે.

બપોરનાં ૩॥ વાગે કોટમાં મરહુમ માણેકજી શેઠની વાડીમાં દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપ આશાનાએ.

સાંજનાં ૪ વાગે ફરેલવાડી મરહુમ કાવશજી બેહરાંમજી બનાજીવાલાં આતશબેહરાંમમાં દસ્તુર પુરશેદજી પેશનજીએ.

સાંજનાં ૫ વાગે મોટ શેઠ પુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીના રેહવાના બંગલામાં શેઠ ધનજીભાઈ ફરાંમજી પટેલે.

સાંજનાં ૬ વાગે પરેલ મરહુમ શેઠ મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆવાલી દરેમેહરમાં શેઠ કુવરજી રૂસતમજી મોદીએ.

રાતનાં ૭ વાગે બાહેરકોટ મરહુમ સર જમશેદજીના અલાહીબાગમાં દસ્તુર જમશેદજી શેહરાબજી કુકાદારૂએ.

ઉપલી વસ્તીની ગણતિ સેવા બાબેનો રીપોરટ મી૦ ફારજટે સરકારમાં મોકલયો તેમાં એ કામમાં મદદ કરવા થકી પારસીઓમાં સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, પુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકા, નવરોજજી ફરદુનજી અને અરદેસર ફરાંમજી મુસની વખાણ કરી હતી, અને સરકારે પોતાના ઠેડાવમાં એ ગ્રહસ્થોનો ઉપકાર માંનયો હતો.

એ બાદ ઉપલું વસ્તીની ગણત્રિનું પરીણામ ડીસેમબર માસમાં બાહેર પડયું હતું, જેમાં જણાવ્યા મુજબ મુંબઈની વસ્તી કુલે ૮૧૬૫૬૨ માણસોની હતી; જે મધે ૪૯૨૦૧ પારસીઓ હતા. જેમાં મરદ ૨૮૦૯૮ અને ઓરત ૨૧૧૦૩ હતાં. તેઓની ઉમરનું પ્રમાંણ નીચે મુજબ હતું:—

	નર.	નારી.
૨ વર્ષની અંદરનાં બચ્ચાં ..	૮૯૩	૭૯૮
૨ થી ૧૩ વર્ષ સુધીનાં.....	૫૮૭૩	૫૭૪૫
૧૪ થી ૪૪ વર્ષ સુધીનાં....	૧૬૪૮૬	૧૦૭૯૬
૪૪ થી ઉપરનાં	૪૮૪૬	૩૭૬૦
	૨૮૦૯૮	૨૧૧૦૩

ઓરતોનું પ્રમાણ મરદો કરતાં એક તૃત્યાંસ ઓછું ", ઘયાને ૧૦૦ પારસી ઓરતોએ ૧૩૩ પારસી મરદો હતા.

ધંધા—

૭૧૮૦ લખનારાઓ મેહેતા મુનશી વગેરે.
૬૧૪૯ વ્યાપારીઓ અને સરાફો.
૫૯૦૬ સુથારો તથા કારીગરો.
૫૩૩૨ નોકરો.
૩૫૮૦ ધર્મગુરૂઓ.
૩૧૧૭ મીલકત તથા પુંજી પર રેહનારા.
૧૭૯૩૭ બેકાર તથા ઉમરની અંદરનાં.

૪૯૨૦૧

એઓમાં બીમારી એક નહી હતો. ખાપણવાલાં ૨૩૯ માણસો હતાં, જેમાં ૨૮ ઘેલાં, ૨૦ મુગાંબેહરાં, ૩૯ આંધલાં, અને ૫૨ લુલાં લંગડાં હતાં.

વસ્તીનાં મથકો—

	મરદ.	ઓરત.
કોલાબા......	૩૧૩	૨૮૩
કોટ	૧૧૦૧૧	૮૬૭૦
મેદાંન	૧	૦
મારકીટ	૩૦૯૩	૨૭૮૮
માંડવી	૨૪	૨૨
ચકલા	૨૮૬	૨૭૬
ઉમરખાડી....	૧૫૪	૧૪૫
ડુંગરી	૧૪	૦
ધોબીતલાવ ..	૭૨૨૨	૪૫૬૮
ફનસવાડી	૩૩૮	૨૮૯
ભુલેશર	૭૯૨	૪૮૭
ખારા તલાવ ..	૨૮૨	૧૮૦
કુંભારવાડા ..	૨૩૮	૨૦૬
કામાટીપરા ..	૩૦૩	૨૧૨
બેનવાડી	૧૭૮૮	૧૩૨૦
ગીરગાંમ	૧૭૪	૧૧૨
ચોપાતી	૧૨૯	૧૩૨
વાલકેશર	૩૪૫	૨૨૪
મહાલક્ષ્મી ..	૨૯૦	૧૫૫
મજગાંમ.. ..	૭૩૩	૫૭૧
પરેલ	૧૬૯	૮૬
સીવરી	૨૧	૫
સીમ	૭૬	૧૪
મેહમ	૨૬૪	૩૫૭
વરલી	૪	૧
બારાંમાં	૪	૦
	૨૮૦૯૮	૨૧૧૦૩

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૪ થી ફેબરવારી ૧૮૬૪.

પારખ, શાપુરજી ધનજીભાઈ બાટલીવાલા, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, બેહરાંમજી જીજીભાઈ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, બેહમનજી ફરાંમજી કામાજી, અરદેશર ખરશેદજી દાદીશેઠ, બેહમનજી જીજીભાઈ, લીમજી માણેકજી બનાજી,

---

પોંહચાડવાનું એક ફંડ ઊભું કરવાને રૂ૫૦૦) પ્રથમમાં ભરી જુદું ખાતું પડાવ્યું હતું, તે ખાતાંમાં એવણે તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી ૧૮૮૬ ને દીને બીજા રૂ૫૦૦) ભરયા હતા. વળી એજ કારણસર તરસ્ટીઓએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૭ માં કલકતાના જરથોસ્તીઓમાં એક લીસ્ટ ફેરવ્યું હતું તેમાં રૂ૩૬૦૪) નીચે મુજબ ભરાયા હતા:—

(રૂ૫૦૧) એક જરથોસ્તી. (રૂ૩૫૧) મેહરવાંનજી નાનાભાઇ મેહતા. (રૂ૨૫૧) જમશેદજી ફરાંમજી માડન. (રૂ૨૦૧) ધનજીભાઇ બેહરાંમજી મેહતાની કુંપની. (રૂ૧૫૧) મેહરવાંનજી હોરમજજી મેહતાની કુંપની, મરહુમ શેઠ ધનજીભાઇ એદલજી તલાટીનાં પુનને માટે કોલીબાઇ ધનજીભાઇ તલાટી, નાલીબાઇ મેહરવાંનજી મેહતા, મરહુમ શેઠ રૂસતમજી શોરાબજી ઊનવાલાનાં પુનને માટે, હોરમજજી નશરવાંનજી કુપરની કુંપની. (રૂ૧૦૧) મરહુમ શેઠ રૂસતમજી કાવશજી બનાજીનાં પુનને માટે, ફરાંમજી મનચેરજી ખુમલા, ફરાંમજી હોરમજજી અરજાંણી, જમશેદજી રતનજી બીશની, લીમજીભાઇ ધનજીભાઇ મુનશી. (રૂ૫૧) મનચેરશાહ તથા હોરમજજી ફરાંમજી ઊનવાલા, જમશેદજી રૂસતમજી સકલાતવાલા, કાવશજી પેશતનજી ગોરા, બંદે ઓદા. (રૂ૫૦) દાદાભાઇ બરજોરજી તાંગરી. (રૂ૩૧) કુવરજી ધનજીભાઇ તંબોલી, બંદે ઓદા. (રૂ૨૫) કુવરજી બેહમનજી ગનજવર, મનચેરજી શાપુરજી લશકરી, રૂસતમજી નવરોજજી પટેલ, બી. ફીરોજશાહની કુંપની, નશરવાંનજી શોરાબજી સુરતી, કાવશજી એદલજી ખંબાતા, મરહુમ શેઠ ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆનાં પુનને માટે કાવશજી જમશેદજી મોદી, જાંગીરજી જમશેદજી ઇરાંનીએ પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ પીરોજબાઇનાં પુનને માટે, શાવકશાહ ધનજીભાઇ બનાજી, મનચેરજી માણેકજી શેકારી, એક જરતોશતી, દોરાબજી રૂસતમજી સકલાતવાલા, એક જરતોશતી, હીરજીભાઇ ફરાંમજી દાવર, ધનજીભાઇ રૂસતમજી. (રૂ૭૪૯) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

વળી એજ ફંડને માટે એજ વર્ષમાં શેઠ અરદેસર નશરવાંનજી મોદીએ મુંબઇમાં એક લીસ્ટ ફેરવી નીચે મુજબ રૂ૪૮૮૮) ભરાવ્યા હતા:—

(રૂ૫૦૦) બાઇ મોટલાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ જાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆનાં બેટી, હોરમજજી નવરોજજી કાપર. (રૂ૨૫૦) શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ, મનચેરજી ફરાંમજી કામાજી તથા છોકરાઓ. (રૂ૨૦૦) નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ. (રૂ૧૫૦) મરહુમ શેઠ હોરમજજી મનચેરજી કામાજીનાં ફંડ મધેથી. (રૂ૧૨૫) ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, સી. આઇ. ઈ.; નવરોજજી શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, મરહુમ શેઠ એદલજી ફરાંમજી આલબલેશના છોકરાઓ, મરહુમ શેઠ મનચેરજી રૂસતમજી હીરામાણેકની નઇઅતે. (રૂ૧૦૦) મરહુમ શેઠ હોરમજજી એદલજી કામાજીનાં ધર્મખાતાંમાંથી, મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજીનાં ફંડમાંથી, જમશેદજી નશરવાંનજી તાતા, જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, અવાંબાઇ તે કાવશજી બેજનજી કરાંનીનાં ધણીઆંની, ખરશેદબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી બેહમનજી મોદીનાં વીધવા, બચુબાઇ તે જમશેદજી નશરવાંનજી મેહતાનાં ધણીઆંની, જમશેદજી નશરવાંનજી મોદી, મરહુમ શેઠ બેહમનજી એદલજી આલબલેસની નઇઅતે, મરહુમ શેઠ માણેકજી શોરાબજી વાછાગાંધીનાં પુણને માટે તેમનાં બેટી બાઇ મેહરબાઇએ. (રૂ૭૫) બંદે ઓદા, પોંહચાજી બેહરાંમજી બાટલીબોઇએ બાપાવા તથા બપાઇનાં પુનને માટે. (રૂ૫૧) દાદાભાઇ બેજનજી કાતરક, મનચેરજી બેહમનજી પંથકી, મરહુમ શેઠ રૂસતમજી શોરાબજી ખરાશના છોકરાઓ, મરહુમ શેઠ દીનશાહજી ભીખાજી ખાંનની નઇઅતે. (રૂ૫૦) ડાવેજર લેડી રતનબાઇ જમશેદજી જીજીભાઇ, લીમજીભાઇ મનચેરજી મોદી, જમશેદજી ફરાંમજી પાલખીવાલા, બરજોરજી રૂસતનજી મોદી, દીનબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી બેહમનજી મોદીનાં બેટી, બાઇઆઇ તે મરહુમ શેઠ મનચેરજી નશરવાંનજી મોદીનાં બેટી, મરહુમ શેઠ પેશતનજી કાવશજી શેઠનાની નઇઅતે, મરહુમ શેઠ દારાશાહ ધનજીશાહ કપટાંનના છોકરાઓ, ફરાંમજી હોરમજજી મેહેતા. (રૂ૩૦) ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, જાલભાઇ અરદેસર શેઠના. (રૂ૨૫) મરહુમ શેઠ બેહમનજી જીજીભાઇના છોકરાઓ, બેહરાંમજી નશરવાંનજી ચીરવાઇ, એદલજી મેહરવાંનજી દુબાશ, શોરાબજી કાવશજી તાતા, જમશેદજી બેહમનજી વાડીઆ, નવરોજજી જાંગીરજી ગામડીઆ, દોરાબજી નાનાભાઇ વાડીઆ, કાવશજી દીનશાહ એડનવાલા તથા બાઇઓ, જાંગીરજી હોરમજજી મોદી, મનચેરજી દોરાબજી વકીલ, નશરવાંનજી જમશેદજી મોદી, જાંગીરજી કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, ખાંનબાહદુર જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, પીરોજબાઇ તે મરહુમ શેઠ ધનજીભાઇ ડોશાભાઇ મામાનાં વીધવા, પીરોજા તે ડોશાભાઇ રૂસતમજી બીલીઆનાં ધણીઆંની. (રૂ૧૭૪) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

એ ઊપરાંત પુણેથી ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજીની મારફતે રૂ૭૦), એડનથી શેઠ કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા અને બાઇઓની મારફતે રૂ૩૬૬), તથા રંગુનથી શેઠો મેહરવાંનજી અને બેહમનજી કાવશજી કપટાંનની મારફતે રૂ૨૭૨) એ ફંડમાં ભરાયા હતા.

એ પછી મુંબઇવાલા શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ. એ તા૦ ૮ મી આગશટ ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ અરદેસર નશરવાંનજી મોદીની મારફતે એ ફંડમાં રૂ૧૨૦૦૦) ની રકમ આપી હતી અને તે બાબે એવી સરત કીધી હતી કે તેનું દર વર્ષે જે વ્યાજ ઊપજે તે મધેથી અરધી રકમ કલકતાનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલ મંજલ પોંહચાડવાના ચાલુ ખરચમાં વાપડવી, અને બાકીની અરધી રકમ અસલ મુદલનાં તેમને નામનાં ખાતાંમાં દર વર્ષો વર્ષ ઊમેરવી, અને તેવા ઊમેરેલી રકમનું જે વ્યાજ ઊપજે તે પણ અસલ રકમનાં વ્યાજનીજ માફક દર વર્ષો વર્ષ અરધું ખરચીને અરધું મુદલમાં ઊમેરવું, તેમજ એ ફંડને "બેહરાંમજી જીજીભાઇ શ્રી કલકતાનાં જરથોશતી રવાંનોને અવલ મંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ" એ પ્રમાણે નામ આપવું. આ સરતો તરસ્ટીઓએ તા૦ ૭ મી સપટેમબર ૧૮૮૭ ને દીને બાહલ રાખી હતી. એ પછી એ ફંડમાં વ્યાજ વાપડવાની સરતથી નીચલા ગ્રહસ્થોએ અમુક રકમો આપી તેનાં જુદાં ખાતાં પડાવ્યાં હતાં:—

(૧) તા૦ ૨૫ મી જુન ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ કાવશજી બેજનજી કરાંનીએ પોતાનાં દીકરી મરહુમ બાઇ જીવણબાઇ તથા તેણીના દીકરા મરહુમ શેઠ બેહમનજી અરદેસર મોદીનાં

કાવશજી માણેકજી લીમજી બનાજી, શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, નવરોજજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ, શેરાબજી ફરાંમજી પટેલ, ખરશેદજી કાવશજી આશબરનર, ધનજીભાઈ ખરશેદજી સરાફ, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી) ગ્રહસ્થોએ કરેલાં રેકવીજીશનની રૂએ આજ દીને ટાઉનહાલમાં એક જાહેર સભા નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરનાં પ્રમુખ-

---

પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. (૨) તા૦ ૨૩ મી જુલાઇ ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ શેરાબજી કાવશજી પાંઉવાળાએ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ કાવશજી ધનજીભાઇ પાંઉવાલાનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. (તેનું અરધું વ્યાજ રવાંનોને અવલ મંજલ પોહચાડવાનાં ફંડમાં તથા અરધું વ્યાજ કલકતાની જરતોશતી અંજુમનનાં ફંડમાં વાપડવાને.) (૩) તા૦ ૭ મી અકટોબર ૧૮૮૭ ને દીને શેઠો અરદેસર તથા જાંગીરજી નશરવાંનજી મોદીએ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી બહમનજી મોદીનાં પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. (૪) તા૦ ૧૩ મી ડીસેમબર ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ દીનશાહજી મનચેરજી પંથકીએ મરહુમ શેઠ કાવશજી બેજનજી દસ્તુરની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. (૫) તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી ૧૮૮૮ ને દીને સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાના નબીરા મરહુમ શેઠ અરદેશર કાવશજી પીટીટનાં પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦) ની કલકતા મ્યુનીસીપાલ લોન. (૬) તા૦ ૩ જી મેએ ૧૮૮૮ ને દીને શ્રી હાંગકાંગ, કંતાન તથા મકાઊનાં જરથોસ્તીઓએ ડાલર ૧૧૭૮)૩૦ ભરી મોકલ્યા તેની રૂ૨૫૦૦) ની નોટ લઇ પાડેલું ખાતું.

એ પછી કલકતા તથા તેની આસપાસની જગોનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલ મંજલ પોંહચાડવાનાં કારણસર જરથોસ્તી માણસોને પગારદાર રાખવા તથા તેને લગતો સર્વે બંદોબસ્ત તથા ખરચ કરવા તથા તેમના પર દેખરેખ અને ઘટતી ચોકસી રાખવા માટે કલકતાની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ફંડના તરસ્ટીઓની સાથે બીજા તે તરફ વસનારા ૫) જરથોસ્તી ગ્રહસ્થોની એક કમીટી તા૦ ૧૫ મી આપરેલ ૧૮૮૮ ને દીને નેમી હતી:—

શેઠો હીરજીભાઇ માણેકજી રૂસતમજી, કાવશજી એદલજી પટેલ, જમશેદજી રતનજી બીશની, લીમજીભાઇ ધનજીભાઇ મુનશી, ફરાંમજી મનચેરજી ખુમલા.

ઊપલા ગ્રહસ્થો મધેથી શેઠ હીરજીભાઇ માણેકજી રૂસતમજી એ ફંડના તરસ્ટી નેમાયાથી તથા શેઠ કાવશજી એદલજી પટેલ મુંબઇ આવવાથી તથા શેઠ લીમજીભાઇ ધનજીભાઇ મુનશી બેહશતનશીન થવાથી તેમની જગો પર શેઠો કુવરજી બહમનજી ગજધર, નશરવાંનજી શેરાબજી સુરતી, અને કુવરજી ધનજીભાઇ તપેલીને નેમ્યા હતા.

વળી કલકતા મધે પારસીઓના ઊપયોગને સારૂં એક લાઇબ્રેરી ઊઘાડવાને તરસ્ટીઓએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૯ માં એક લીસ્ટ ફરતું કીધું હતું, જેમાં રૂ૧૧૯૨) નીચે મુજબ કલકતામાં ભરાયા હતા:—

(રૂ૨૦૧) બરજોરજી ફરાંમજીની કુંપની. (રૂ૧૫૧) પેશતનજી તથા કુવરજી એદલજી ગજદર. (રૂ૧૦૧) ફરાંમજી મનચેરજી ખુમલા, જમશેદજી ફરાંમજી માડન. (રૂ૭૧) મેહરવાંનજી હોરમજજી મેહતાની કુંપની, લીમજીભાઇ ધનજીભાઇ મુનશી. (રૂ૫૫) મેહરવાંનજી નાનાભાઇ મેહતા. (રૂ૫૧) રૂસતમજી શેરાબજી ઊનવાલાની કુંપની. (રૂ૨૫) ફરાંમજી હોરમજજી અરજાણી, હોરમજજી નશરવાંનજી કુપર, નશરવાંનજી મેહરવાંનજી પટેલ, કાવશજી એદલજી ખંબાતા. (રૂ૨૧) માણેકજી રૂસતમજી બનાજી અને છોકરાઓ હીરજીભાઇ તથા કાવશજી, કાવશજી એદલજી પટેલ. (રૂ૨૪૮) રૂ૨૦) ની અંદરની રકમ.

એ પછી એજ શાલની ઇપાને ૧૮૮૯ ની શરૂઆતમાં હાનરેબલ સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ પોતાનાં ધણીઆંની લેડી સાકરબાઇ તથા કુટુંબ સાથે નામદાર ગવરનર જનરલની કૌનસીલમાં શામેલ થવા સારૂં કલકતે ગયા હતા તેમને તરસ્ટીઓ તથા બીજા તે તરફના જરથોસ્તીઓએ અરજ કરવાથી તેવણે એ ફંડમાં રૂ૮૦૦૦) નાં કલકતાનાં ૫) ટકાનાં વ્યાજનાં મ્યુનીસીપાલ બોંડ કે જેની લાગત રૂ૮૭૩૨)૧૦)૩ થઇ હતી તે તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૮૯ ને દીને ભેટ આપ્યાં હતાં, અને તે બાબે એવી સરત કીધી હતી કે એ બોંડનું કલકતાની જરથોશતી અંજુમનનાં ફંડનાં દફતરમાં એક જુદું ખાતું પાડી તેનાં વ્યાજની આવક જે દર વર્ષે રૂ૪૦૦) થાય. તે મધેથી રૂ૩૦૦) એ લાઇબ્રેરીના ખરચમાં વાપડવા, અને બાકી રૂ૧૦૦) દર વર્ષે ઇ૦ સ૦ ૧૯૧૬ માં એ બોંડનાં નાણાં મ્યુનીસીપાલીટી પાછાં પગાર કરે ત્યાંસુધી એ ખાતાંમાં વધારવા, અને દર વર્ષે વધારાનાં નાણાંની નોટ ખરીદી તે પણ ઊપલાં બોંડ સાથે ઊમેરવી. એ સરતો તરસ્ટીઓએ બાહલ રાખી એ લાઇબ્રેરી તા૦ ૧૪ મી આપરેલ ૧૮૮૯ ને દીનથી કલકતા મધે ઇજરા સ્ટ્રીટમાં એક ભાડેનાં મકાનમાં "ધી હાનરેબલ સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ ઝોરાસ્ત્રીઅન લાઇબ્રેરી" નાં નામથી ઊઘાડી હતી. એ લાઇબ્રેરીના વપડાસને માટે હાનરેબલ સર દીનશાજીએ કબાટ, કોચ, ખુરસી વગેરે રૂ૪૧૫)૧૧)૬ નું ફરનીચર તથા રૂ૨૬૬)૧૫ ની કીમતની જુદી જુદી ચોપડીઓ તથા ચોપાંનીઆં ભેટ આપ્યાં હતાં, અને તે માટે એ લાઇબ્રેરી ઊઘાડતી વેળાએ કલકતાની જરથોસ્તી અંજુમને મલી એ સખી શેઠનો મોટો ઊપકાર માનયો હતો, તથા લાઇબ્રેરીને લગતા કાએદાઓ ઘડવા તથા તેને લગતી બીજી ગોઠવણો કરવા માટે અંજુમનનાં ફંડનાં તરસ્ટીઓની સાથે શેઠો કાવશજી એદલજી પટેલ, લીમજીભાઇ ધનજીભાઇ મુનશી, અને જમશેદજી રતનજી બીશાનીની એક કમીટી નેમી હતી.

ઊપર જણાવ્યા મુજબ કલકતાના જરથોસ્તીઓએ લાઇબ્રેરીનાં ફંડમાં જે રૂ૧૧૯૨) ભરયા હતા તે મધેથી તરસ્ટીઓએ તા૦ ૧૦ મી મેએ ૧૮૮૯ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ ખરીદ કરી તેનું વ્યાજ એ લાઇબ્રેરીના ખરચમાં વાપડવાની સરતથી તેનું પણ એક જુદું ખાતું અંજુમનનાં દફતરમાં પાડયું હતું, તેમજ તા૦ ૨૫ મી આગશટ ૧૮૯૦ ને દીને મરહુમ લેડી સાકરબાઇ દીનશાહજી પીટીટનાં પુનને માટે તેમના ખાવંદ સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે રૂ૫૦૦), દીકરા શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦), દીકરા શેઠ બહમનજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦), દીકરી બાઇ માણેકબાઇ તે શેઠ પીરોજશાહ બહમનજી જીજીભાઇનાં ધણીઆંનીએ રૂ૫૦૦), તથા નબીરા શેઠ પેશતનજી કાવશજી પીટીટે રૂ૫૦૦) મલી રૂ૩૫૦૦) નાં કલકતાની મ્યુનીસીપાલીટીનાં બોંડ તેનું વ્યાજ મજકુર લાઇબ્રેરીના ખરચમાં વાપડવાને એક જુદું ખાતું પડાવી આપ્યાં હતાં.

પણાં હેડલ મલી હતી. આ વેળાએ માહરાંણી ઉપર મોકલવાનું માનપત્ર વાંચી બાહલ રાખી તે નામદાર ગવરનરની મારફતે મોકલી આપવાનો ઠેડાવ કરી સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.[૧]

તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી.

અતરેનાં ટાઈમસ ઑફ ઈંડીઆ છાપાખાંનાંના પ્રીંટર શેઠ હોરમજજી શાપુરજી જીજીભાઈ ઉનવાલાનાં કુટુંબમાં ગઈ તા૦ ૧૦ મી જાનેવારીથી ત્રણ દીવસના અરસામાં ૭ માણસોનો કોલેરાએ ભોગ લીધો હતો. આવો દુખદાયક બનાવ એ લાયકીવાલા ગરીબ ગ્રહસ્થનાં ઘરમાં બનવાથી ટાઈમસનાં કારખાંનાંના સર્વે કામદારોએ તેને આજ દીને એક દીલાસાપત્ર તથા સાથે એક જીનસની ભેટ કીધી હતી.[૨]

તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી.

જરમનીવાલા પ્રોફેસર એફ. યુશતીએ અવસ્તા ભાષાના શબ્દકોશ તથા વ્યાકરણનું એક પુસ્તક રચી ચાર ભાગોમાં પ્રગટ કીધું હતું.[૩]

તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી.

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ અતરેની જીયોગ્રાફીકલ સોશાઈટીની લાઇબ્રેરીમાં ભુગોલને લગતાં બીજાં પુસ્તકો ખરીદવાને રૂ૧૫૮૦) તે સોશાઇટીના પ્રમુખ હાનરેબલ ડબલ્યુ. ઈ. ફ્રીઅરની મારફતે ગઇ તા૦ ૨૨ મી જાનેવારીએ ભેટ આપ્યા હતા, જે માટે આજ દીને એ મંડલીની મલેલી સભામાં એ શેઠનો મોટો ઉપકાર માનવામાં આવ્યો હતો.[૪]

તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૯ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી,

મરણ—હોરમજજી નવરોજજી કંત્રાકટર, અમદાવાદવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૦) સુરતવાલા શેઠ નવરોજજી કાવશજી અથુગરના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં હરસોલની કાંપ મધે મેસમેનનું કામ કરતા હતા. તે પછી ત્યાંથી કાંપ નીકલી જઇ અમદાવાદમાં આવ્યાથી અમદાવાદ મધે એવણે વીલાયતી અસબાબની એક દુકાન ઉઘાડી હતી. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૪ માં એવણે ડીસાથી ભરુચ સુધીનો ટપાલ લાવ લઇ જા કરવાનું કંત્રાકટ, તથા ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૯ માં અમદાવાદથી મુંબઈ સુધી ઘોડાની મારફતે ટપાલ લાવ લઇજા કરવાનું કંત્રાકટ લીધું હતું. તે આગમજ ટપાલ કાસદોની મારફતે જતો આવતો હતો. એવણનું મરણ અમદાવાદમાં નીપજયું હતું.

તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી.

રોજ ૩૦ માહા ૬ (કે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ બયુબાઇ તે શેઠ બહમનજી ખરશેદજી કામાજીનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ ધનજીભાઇ નશરવાંનજી કામાજીનાં બેઠીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવદે રૂ૧૦૦૦), તથા મરહુમ બાવાની પુંજીમાંથી રૂ૮૦૦૦), અને માતાજી બાઇ ધનબાઇજીએ રૂ૧૦૦૦) મલી રૂ૧૦૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી.

રોજ ૮ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને શેઠ એદલજી શાપુરજી મેહતાએ પોતાના દીકરા શેઠ ખરશેદજી તથા દીકરી બાઇ માણેકબાઈની શેહાદીની ખુશાલીમાં રૂ૧૨૫૦) તથા તેવણનાં ધણીઆંની બાઇ હીરાંબાઇએ રૂ૨૫૦) તથા ભાઈ શેઠ રૂસતમજી શાપુરજી મેહતાંએ પોતાના દીકરા શેઠ રતનજીની શેહાદીની ખુશાલીમાં રૂ૫૦૦) મલી રૂ૨૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૬]

તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી.

શેઠ શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ વરોડરાથી દશ કોશ પર આવેલાં વરતલ ગામનો "ગોમતી" નામનો મોટો તલાવ ઘણી ખીશમાર હાલતમાં હોવાથી તે દરસ્ત કરાવવાને રૂ૫૦૦૦) ભેટ આપ્યા હતા.[૭]

ઊપલાં કલકતાની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ફંડનાં તેમજ મરહુમ શેઠ રૂસતમજી કાવશજી બનાજીનાં નામના ધાહંબારનાં ફંડના કાએદાસરનાં તરસ્ટડીડો તા૦ ૩૧ મી અકટોબર ૧૮૬૭ ને દીને કલકતાવાલા વકીલો મેશરસ બરનસ, સાનડરસન, ફરગયુસન, અને અપટનની મારફતે તેમજ "બેહરાંમજી જીજીભાઇ શ્રી કલકતાનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાના ફંડ" નું કાએદાસરનું એક તરસ્ટ ડીડ તા૦ ૨ જી નવેમબર ૧૮૮૯ ને દીને કલકતાવાલા વકીલો મેશરસ બકલાંડ અને કોવીની મારફતે કરાવવામાં આવ્યાં હતાં.

ઊપલાં કલકતાની જરતોશતી અંજુમનનાં ફંડની પુંજી તેના છેલા ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૦ વેરના છપાયલા હીસાબ મુજબ રૂ૧૬૮૧૮)૭)૩, તથા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી કાવશજી બનાજીને નામના ધાહંબારનાં ફંડની પુંજી રૂ૧૦૬૮૫)૩)૪, તથા એ બંધે ફંડોમાં વાપડવાને પડાવેલાં પાંચ જુદાં જુદાં ખાતાંઓનાં (૮૨૦૦)૧૦ છે. તેમજ દોખમાંની જગાની પુરની તથા મરામતનાં ફંડ ખાતે રૂ૧૬૬૨, તથા રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડની બચી પુંજી ખાતે રૂ૩૪૫૨૯)૦)૨, તથા દાઇમેરીનાં ફંડની પુંજી રૂ૧૩૧૩૮)૪)૬ મલી કુલે પુંજી (૮૫૦૩૭)૯)૩ છે.

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪.

૩ "Handbuch der Zendsprache. von, Fredinand Justi. Altbac trisches woertenbuch. Grammatik Chrestomathie. Leipzig, 1864."

૪ ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૧૧ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪.

૬ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી મારચ ૧૮૬૪.

૭ સુરત મીતર, તા૦ ૨૮ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪.

તા૦ ૨૮ મી ફેબ્રુઆરી.

શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજી દશ વર્ષે ઈંગલંડથી મુંબઈ આવવા નિકલ્યાથી આજ દીને તે તરફના જરથોસ્તીઓએ તેમને એક માનપત્ર તથા રૂપાનો ટીઇ—શટ ભેટ આપ્યો હતો. માનપત્રના જવાબમાં શેઠ મનચેરજીએ જણાવ્યું હતું કે "વેલાતમાં પેહડી કાડવા વીશે પેહલાં ૧૮૩૯ નાં શાલમાં મેં ધારીરૂં હતું પણ તે પાર પાડવામાં કેટલીક તરાંહની મદદની ખુટને લીધે ૧૬ વરસની ઢીલ પડી હતી, પણ તે જો મારા એખ્તલાથી બનવા સરજ્યું હતે તો એટલી લાંબી ઢીલ નહી થાતે."[1]

તા૦ ૨૯ મી ફેબ્રુઆરી.

શેઠ હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડરે હાઇ કોરટના વકીલની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[2]

તા૦ ૪ થી મારચ.

સુરત મધે નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે ગઇ તા૦ ૧૯ મી જાનેવારીએ એક દરબાર ભરી હતી તે વેળાએ ત્યાંના નગરશેઠ નરસઈદાસ લખમીદાસ પેહલી ખુરસી ઉપર બેઠાથી મોદી રૂસતમજી ખુરશેદજીએ મીજલસમાંજ વાંધો લીધો કે પેહલી ખુરસી ઉપર બેશવાનો મારા સિવાએ કોઇને હક નથી. તુરતવેળા ત્યાં સમાધાની જાલવવા કીજે જડજ મી૦ આર. એચ. પીનેહે નગરશેઠને બીજી ખુરસી ઉપર બેસાડયા, પણ તે પછી તા૦ ૨૪ મી જાનેવારીને દીને સરક્યુલરની મારફતે ત્યાંના પારસી, હિંદુ, અને મુસલમાંન શેઠીયાઓને સવાલ કીધો કે ઉપર જણાવેલા બંને મધેથી પેહલી ખુરસીએ બેશવા લાયક મોટો દરજ્જો કોણનો છે? આના જવાબમાં હિંદુ તથા મુસલમાંન આગેવાનોએ જણાવ્યું કે નગરશેઠનો દરજ્જો ચડતોછે. પારસીઓએ લખેલો અભીપ્રાય આપ્યો નહિં, પણ જણાવ્યું કે જેને જડજ સાહેબ પેહેલી જગા આપવાને ઠરાવે તેનો તે પર હક છે એમ તેઓની ખાતરી થવાની. આ સઘળાં ઉપરથી અને ફરીથી એવી અણગમતી બાબદ કચેરીમાં નહિં નીકલે તેથી મી૦ પીનેહે સરકારી દફતરમાં લંબાણ ખોલાસો કરી એક મીનીટ નોંધી હતી કે સુરતની જે દરબારમાં સઘળી કોમના લોકો હાજર હોય તેમાં નગરશેઠનો હક મોદી અથવા દાવરના કરતાં ચડતા દરજ્જાપર છે.[3]

તા૦ ૫ મી મારચ.

"સર જમશેદજી જીજીભાઇ ટ્રાનશલેશન ફંડ" ના તરસ્ટીઓએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૮ ના આગશટ માસમાં મુંબઇનાં ગુજરાતી વર્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી "જરતોશત બેહેરાંમનાં બનાવેલાં પેગમબર સાહેબ હજરત જરતોશતનાં જનમારાની હકીકતનાં 'જરતોશતનામાં' નામનાં ફારસી પુસતકનો ગુજરાતી તરજુમો, જે જે જગોએ શરેહ ઇયા નોટની અગત પડે તે સાથે" કરી જે કોઈ જરથોશતી સઉથી સરશ એક રીસાલો લખે તેને એ ફંડ મધેથી ૨૩૦૦) નું ઇનામ આપવાને જાહેર કીધું હતું. તે મુજબ તરસ્ટીઓ પર એકજ રેસાલો "હમાજોર બાદ જરથુશતરે સપેતમાંન અશોફ્રોહર" ની નીશાંનવાલો દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાનો લખેલો આવ્યો હતો, અને તે ઇનામને લાએક નીકલ્યાથી તેમને ઉપલું ઇનામ આપ્યું હતું, અને એ રેસાલાની ૧૦૦૦) નકલો ફંડને હીસાબે છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[4]

તા૦. ૬ થી મારચ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆવાલાં શેહનશાહી આતશબેહરાંમને લગતા સર્વે મોબેદોએ ત્યાંના વડા દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા જોગ એક લખત કરી એવો બંદોબસ્ત કીધો હતો કે તેઓમાંના કોઈ પણ મોબેદ વગર એજને નવજોત, નાવર, પાએદસ્ત, અને ઉઠમણે આશીરવાદ લેવા જવું નહિં. કોઇએ પણ ગાંમના નાહાનીઆમાં જમવા જવું નહિં તેજ પ્રમાણે કોઇબી બીજાનું ગાંમનું વેંહચાણ લેવા જવું નહિં. અગર દરેક જણને જુદાં જુદાં એજન થાય અને તે જમાડનાર અથવા વેંહચનાર ધણી અથોરનાંનનો દરજ્જો જલવાય એવી રીતે જમાડવા અથવા વેંહચવા માગે તો ત્યાં સર્વેને જવાની છુટ આપવાને કારોબાર મંડલીને હક છે. એ બંદોબસ્તો ચલાવવા માટે એક કારોબાર મંડલી મુકરર કરવી અને જે કોઇ એથી ઉલટો ચાલે તેને દસ્તુરજીએ કારોબાર મંડલીની મશવરતથી અને પોતાની સત્તાનાં બળથી ઘટતી શીક્ષા કરવી.[5]

તા૦ ૯ મી મારચ.

હાનરેબલ જગનાથ શંકરશેટે એક સદીના ત્રિજા ભાગના કરતાં વધારે મુદ્દત પોતાના દેશીઓની સેવા બજાવવામાં કાઢી તેનાં અહેશાંનમાં કાંઇ માનની નીશાની બનાવવા કીજે

---

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૨ મી મેએ ૧૮૬૪.

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪.

[3] સુરત મીતર, તા૦ ૬ થી મારચ ૧૮૬૪.
મી૦ પીનેહની કરેલી આખી મીનીટ સુરત મીતરના આ અંકમાં છાપેલીછે.

[4] "પેગમબર સાહેબ અશો જરતોશતના જનમારાના એહવાલમાં દશતુર જરતોશત બેહેરાંમે બનાવેલાં ફારસી પુસતકનો શરેહ સાથે ગુજરાતી તરજુમો. ઇનાંમનો રેસાલો. બનાવનાર, પેશોતંન દશતુર બેહેરાંમજી સંજાંણા. સર જમશેદજી જીજીભાઈ ટરાંસલેશન ફંડના તરસટી સાહેબોએ જરતોશતીઓની વાકેફગારીને સારૂં છપાવી પરગટ કરેઓછે. મુંબઇ જામે જમશેદ છાપાખાનાંમાં મધે હોરમજજી દાદાભાઈ પરીટરે છાપયોછે. સને ૧૨૩૩ ઇઅજદજરદી. સને ૧૮૬૪ ઇસવી."

[5] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૦ મી જુલાઇ ૧૮૬૪.

મુંબઈના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઈ તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારીએ શેરીફ ડાકટર જયારજ બરડવુડ જોગ અતરેના સર્વે ગ્નાતના આગેવાન ગ્રહસ્થોએ એક રીકવીઝીશન[1] મોકલ્યું હતું, તે મુજબ આજ દીને ટાઉનહાલમાં એક જાહેર સભા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસરની દરખાસ્ત ઉપરથી શેઠ જગનાથ શંકરશેઠની યાદગારી માટે તેઓનું એક બાવલું વિકટોરીઆ એન્ડ આલબરટ મ્યુઝીઅમમાં ઉભું કરવાને ઠેરાવ્યું હતું, તથા તે માટે ઉઘરાણું અને સર્વે ગોઠવણો કરવાને ૧૩ ઇંગ્રેજ, ૧૧ હિંદુ, ૨ મુસલમાંન, ૨ યાહુદી, ૨ પોરટુગીજ અને ૨૦ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, ઓનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઈ, ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ, અરદેસર ખરશેદજી દાદીશેઠ, બેહેરામજી જીજીભાઇ, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ, બેહેરામજી હોરમજજી કામાજી, બહેમનજી ફરામજી કામાજી, ધનજીભાઇ ખરશેદજી સરાફ, લીમજી માણેકજી બનાજી, ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા) ની એક કમીટી તથા શેઠો શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી અને ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલને સેકરેટરીઓ નેમ્યા હતા. આ વેળાએ, સભામાં મી૦ ટી. સી. એનસટી બારીસટરે એક અમેંડમેંટ મુક્યું અને તેને મુંબઈ ગેઝેટવાલા મી૦ જે. એમ. મેકલીને ટેકો આપ્યો કે "મુંબઇના રેહવાસીઓ પર શેરીફે નાખેલી આ ફરજ તેઓ ના પાડે છે અને એ બાબદ રીકવીઝીશન્ કરનાઓનેજ સોંપે છે." આએ અમેંડમેંટની સાંમે શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ પલીડરે ઘણા જોસથી તથા અસરકારક રીતે એક ભાષાણ કરી સભા ખુબ્જવી મુકી હતી. જે પછી અમેંડમેંટની તરફેનમાં ઉપલા બે ગ્રહસ્થો સિવાય કોઇએ મત ન આપવાથી તે રદ ગયું, અને એ બંને જણા સભામાંથી ચાલી ગયા હતા.[2]

તા૦ ૧૦ મી મારચ.

અતરેનાં "ટાઇમ્સ ઑફ ઇંડીઆ"ના અધીપતી મી૦ રાબરટ નાઇટે આ દેશની કેટલીક રાજદ્વારી બાબદોમાં તથા દેશી અને યુરોપ્યનો વચ્ચેની જુદાઈ તાલવામાં એક અધીપતી તરીકે પોતાની કલમથી જે સેવા બજાવી હતી તે મોટેનું અહેશાંન માનવા તથા તેને કાંઇ લાયક બદલો આપવા માટે આજ દીને અતરેના દેશી ગ્રહસ્થોની એક સભા મજગાંમ કાસ્ટલ મધે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ ઠેરવ્યું કે મી૦ નાઇટની સેવાનો બદલો ઘટતાં આદરમાંનથી તેને એક "પરસ" ભેટ આપી વાલવો, અને તે કારણસર ઉઘરાણું તથા ઘટતી ગોઠવણો કરવાને ૧૧ ઇંગ્રેજ, ૬ હિંદુ, ૧ મુસલમાંન, ૧ પોરટુગીજ, અને ૯ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, ઓનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી તથા શેઠ ડોશાભાઈ ફરામજી કરાકાને તેના સેકરેટરી ઠેરવ્યા

---

[1] આ રીકવીઝીશન પર ૩૦ ઇંગ્રેજ, ૧૧૦ હિંદુ, ૯ મુસલમાંન, ૭ યાહુદી, ૫ પોરટુગીજ અને નીચલા ૪૯ પારસીઓની સહીઓ હતી :—

સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, ઓનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, શેઠો ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ, બહેમનજી જીજીભાઇ, બેહેરાંમજી જીજીભાઇ, બેહેરાંમજી હોરમજજી કામાજી, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, બહેમનજી ફરાંમજી કામાજી, દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર, ધનજીભાઇ ખરશેદજી સરાફ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, શોરાબજી જાંગીરજી દાદીશેઠ, હોરમજજી બહેમનજી વાડીઆ, જીજીભાઇ જાંગીરજી લામ, મનચેરજી મેહરવાંનજી નાણીએરવાલા, એદલજી બહેમનજી મારીસ, દીનશાહ જમશેદજી ફરદુનજી પારખ, પેશતનજી દાદાભાઇ વાડીઆ, જીજીભાઇ ધનજીભાઇ બાટલીવાલા, બેહરાંમજી માણેકજી વાડીઆ, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, પાલણજી દોરાબજી રાંનજી, દાદાભાઇ બેહરાંમજી બનાજી, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ, શાપુરજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, કાવશજી માણેકજી લીમજી, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, દાદાભાઇ રૂસ્તમજી બનાજી, બેહરાંમજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, નશરવાંનજી બહેમનજી મોદી, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, મેહરવાંનજી જમશેદજી ઓલીઆજી, કાવશજી પેશતનજી ફરાંમજી, જીજીભાઇ ધનજીભાઇ સરાફ, શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ, હોરમજજી ધનજીભાઇ ધીસતા, ડોશાભાઇ ધનજીભાઇ સુરતી, બેહરાંમશાહ ધનજીભાઇ રૂઇવાલા, માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહર હોમજીના.

[2] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૦ મી મારચ ૧૮૬૪.

ઉપલી કમીટીના મેમબરોનું એક ડેપ્યુટેશન તા૦ ૧૪ મી આપરેલ ૧૮૬૪ ને દીને ઓનરેબલ જગનાથને બંગલે ગયું હતું, જયાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે એક માનપત્ર વાંચી સંભલાવી બાવલું બનાવવા બાબે એ શેઠની પરવાંનગી લીધી હતી, જે તેવણે મોટો ઊપકાર માંની આપી હતી. એ પછી એ ફંડમાં ભરાયલા આસરે રૂ૭૦,૦૦૦) માંથી બાવલું ઇંગલાંડથી તૈયાર કરી મંગાવી તે વિકટોરીઆ મ્યુઝીઅમમાં ન મુકતાં અતરેના ટાઊનહાલમાં ગોઠવવામાં આવ્યું છે.

હતા. આ વેળાએ શેઠ ડોસાભાઇએ એક લંબાંન તથા કીમતી ભાષણ કરી મી૦ નાઇટની સર્વે સેવાઓ દર્શાવી હતી.[1]

તા૦ ૧૨ મી મારચ.

ડાક્ટર મારટીન હાઉગે પોતાની ગુજરાતની મુસાફરીના અહેવાલ વિષે એક ભાષણ આજ રાત્રે મજગાંમ મધે શેઠ ડોશાભાઈ હોરમજજી કામાજીના બંગલામાં જરથોસ્તીઓના એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધું હતું. એ ભાષણમાં તેવણે ગુજરાતમાંથી મલેલાં જરથોસ્તી ધર્મ પુસ્તકો વિષે ઘણોક અગતનો ખુલાસો કીધો હતો તથા જણાવ્યું હતું કે તેઓ ૪૫૦) થી વધારે વર્ષનાં જુનાં નથી. એ પછી તે તરફના ધર્મગુરૂઓમાં કાબેલીઅત નહિ હોવા વિષે દલગીરી બતાવી હતી. એ ભાષણનો મીજલસની ફરમાસથી દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાએ ગુજરાતીમાં સાર કહી સંભલાવ્યો હતો. જે બાદ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, મુબઈ યુનીવરસીટીના રેજીસ્ટ્રાર ડાક્ટર સીંકલર, અને શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ ભાષણો કરી ડાક્ટર હાઉગનો ઉપકાર માન્યો હતો, તથા શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીએ દસ્તુર હોશંગજીને એજ બાબદ ઉપર જરથોસ્તીઓની એક જાહેર સભા બોલાવી જુદું ભાષણ કરવાની એલતેમાસ કીધી હતી, જે દસ્તુરજીએ ખુશી સાથે કબુલ રાખી હતી.[2]

[1] ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆ, ૧૨ મી મારચ ૧૮૬૪.

મી૦ નાઇટને તા૦ ૧૨ મી મેએ ૧૮૬૪ ને દીને મજ-ગાંમ કારટલ મધે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં ઉપલી "પરસ" સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે એક સુભાખીત ભાષણ કરી ભેટ આપી હતી, જેનો મી૦ નાઇટે વલતો જવાબ વાલી મુંબઇના લોકોનો ઉપકાર માનયો હતો. આ "પરસ" નાં ફંડમાં બધા મલી રૂ૬૭૧૨૬) ભરાયા હતા, જે મધે રૂ૭૭૪૦) ઈંગ્રેજોના, રૂ૧૩૪૩૫) હિંદુઓના, રૂ૨૭૧૫) મુસલમાંનોના, રૂ૧૪૫) પોરટુગીજોના, અને રૂ૪૭૦૯૧) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા :—

(રૂ૫૦૦૦) કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ. (રૂ૩૦૦૦) ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ. (રૂ૨૫૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી. (રૂ૧૫૦૦) ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, અરદેસર ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ. (રૂ૧૦૦૦) બેહરાંમજી જીજીભાઇ, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, અરદેસર ખુરશેદજી કામાજી, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીની કુંપની, અરદેસર એદલજી ચીનાઇ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, માણેકજી ખરશેદજી કામાજી, બેહમનજી ખરશેદજી કામાજી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, પેશતનજી ખરશેદજી સરાફ. (રૂ૬૦૦) નશરવાંનજી બેહમનજી મોદી તથા છોકરાઓ. (રૂ૫૦૦) દાદાભાઇ હોરમજજી કામાજી, દાદાભાઇ બેહરાંમજી બનાજી, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ, હીરજીભાઇ જાંગીરજી રેડીમની, બેહમનજી ફરાંમજી કામાજી, બેહરાંમજી માણેકજી વાડીઆ, પેશતનજી જમશેદજી, માણેકજી અને જમશેદજી ખરશેદજી, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી. (રૂ૪૦૦) ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામાજી, ખરશેદજી કાવશજી આશાબરનર, શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ. (રૂ૩૦૦) મરહુમ જાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆના છોકરાઓ, ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી. (રૂ૨૫૦) પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી, ખરશેદજી નશરવાંનજી પોંહચા, બેહરાંમજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, નવરોજજી નાનાભાઇ ફરાંમજી. (રૂ૨૨૫) ફરાંમજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા, પેશતનજી ફરાંમજી કામાજી. (રૂ૨૦૦) ભીમજી માણેકજી બનાજી, કાવશજી માણેકજી બનાજી, ખરશેદજી પેશતનજી ઇરાંની, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, એદલજી ફરાંમજી આલબલેસની કુંપની, કામાજી પોંહચાજીની કુંપની, કાવશજી જાંગીરજી જશાંવાલા, મનચેરજી કાવશજી લંગડાના. (રૂ૧૫૦) કામાજી પેશતનજી કામાજી. (રૂ૧૦૦) દોરાબજી પેશતનજી કામાજી, ફરાંમજી બેહમનજી કામાજી, જાંગીરજી નશરવાંનજી જશાંવાલાની કુંપની, શોરાબજી જામાસપજી લાલા, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલા. (રૂ૫૧) નવરોજજી બરજોરજી પારખ. (રૂ૫૦) હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, ફરાંમજી હોરમજજી શેઠના, બેહમનજી જીજીભાઇ, નવરોજજી ફરદુનજી, પોંહચાજી બેહમનજી કામાજી, રૂસતમજી ફરાંમજી મેહતા, જાંગીરજી ગુસતાદજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, અરદેસર ફરાંમજી ગુસ, દીનશાહ દાદાભાઇ ગાંધી. (રૂ૪૦) બરજોરજી શોરાબજી લાહેરવાલા. (રૂ૨૫) પાલણજી દોરાબજી રાંનજી, પેશતનજી કાવશજી ખરાસ, બરજોરજી જામાસપજી લાલા, પેશતનજી બેહરાંમજી દાંતરા, મનચેરજી પેશતનજી ચીજગર, દાદાભાઇ નશરવાંનજી ભાવનગરી, દાદાભાઇ બેહરાંમજી પુના આબજરવરવાલા. (રૂ૨૦) બાવાભાઇ દોરાબજી ઊમરીગર, જીવાજી રતનજી મહીના છોકરાઓ, બેહમનજી જમશેદજી મુલાં, તેહમુલજી દાદાભાઇ મોદી. (રૂ૧૫) નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીનાં, માણેકજી નાનાભાઇ દાવર, દાદાભાઇ બેજનજી કાતરક, પીરોજશાહ પેશતનજી ચાહેવાલા પુણાંના, દાદાભાઇ કાવશજી ખુતી. (રૂ૧૦) ફરાંમજી એદલજી દાવર, ફરાંમજી શોરાબજી ભાવનગરી, રૂસતમજી અરદેસર ઇરપેનસરના, કાવશજી ફરદુનજી મરજબાંન, પેશતનજી કાવશજી પડીઆલી, દાદાભાઇ પાલણજી ભેદવાર, ખાંનબાહદુર ફરાંમજી નશરવાંનજી શેઠના. (રૂ૧૦૦) રૂ૧૦) ની અંદરની રકમ.

એજ મુજબ એજ દીને અતરેનાં દેશી વર્તમાન પત્રો તથા ચોપાંનીઆંના અધીપતીઓનાં એક ડેપ્યુટેશને શેઠ જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડરનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ જઇ મી૦ નાઇટને એક માનપત્ર આપ્યું હતું. આ માનપત્ર પર નીચલા અધીપતીઓની શહીઓ હતી :—

કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, 'રાસ્ત ગોફતાર અને સ્ત્રી બોધના અધીપતી.

પીરોજશાહ મેહરજી, મુંબઇ સમાચારના અધીપતી.

એદલજી ફરાંમજી દોંડી, જામે જમશેદના અધીપતી.

જીવણજી હોરમજજી માસટર, સમાચાર દરપણના અધી૦

જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડર, જ્ઞાન પ્રસારકના અધીપતી.

માહદેવ નારાયણ પરમાંનંદ, નેટીવ ઓપીનીઅનના અધીપતી.

વળી તા૦ ૭ મી મેએ ૧૮૬૪ ને દીને ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆનાં સર્વે માણસોએ કોલાબે શેઠ માણેકજી પેશતનજી તબાકના બંગલામાં ભેગા મલી મી૦ નાઇટને એક માનપત્ર આપ્યું હતું. તે મી૦ દારાશાહ દોરાબજી રીપોરટરે એક સુભાખીત ભાષણ કરી વાંચી સંભલાવ્યું હતું.

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી મારચ ૧૮૬૪.

તા૦ ૧૩ મી મારચ.

શેઠ બહમનજી મનચેરજી ગગરાતે પોતાનાં બચાંઓને વાપરવા સારૂં એક નવું ઘેર બાહેરકોટ મધે બંધાવ્યું તેની ખુશાલીમાં આજ દીને રૂ૧૦૦૦) પરચુરણ ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૧૪ મી મારચ.

અમદાવાદમાં મોંઘવારીને લીધે ત્યાંના લોકોને મદદ આપવાને થકી તે તરફના હિંદુ વ્યાપારીઓએ રૂ૬૭૦૦૦) નું એક ફંડ ઉભું કીધું હતું, તે મધે ત્યાંવાલા શેઠ મનચેરજી શેરાબજી કારંજાવાલાએ રૂ૨૦૦૦) ભર્યા હતા.[૨]

તા૦ ૧૭ મી મારચ.

દસ્તુર હોશંગજી જામાસ્પજી જામાસ્પઆશાનાએ પોતાની ડાકટર હાઉગ સાથની ગુજરાતની મુસાફરીના અહેવાલ વિષે એક ભાષણ આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવસજી બેહરામજી બનાજીવાલાં આતશબેહરામમાં કીધું હતું. પ્રેસીડન્ટની ખુરસી શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજીને આપવામાં આવી હતી. દસ્તુરજીનું ભાષણ સર્વે મીજલસીઓએ ઘણી ધંભીરાઇથી સાંભલ્યું હતું, અને તેની સેવટે શેઠો શેરાબજી પેશતનજી ફરામજી અને નવરોજજી ફરદુનજીએ મોબેદોની હાલત સુધારવા માટે એક કમીટી તથા ફંડ ઉભું કરવાની સુચના કીધી હતી.[૩]

તા૦ ૧૭ મી મારચ.

શેઠ કુવરજી કાવશજી શબાવાલાને નામદાર સરકારે ભરૂચના ડેપ્યુટી કલેકટર અને મેજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૧૮ મી મારચ.

આમે વર્ષની અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી પેહલી વારની શેશન આજ દીને હાઇ કોરટમાં નામદાર જસ્ટીસ વેસ્ટરાપની હજુરમાં ભરાઈ હતી. નીચલા પારસીઓ ગ્રાંડ જુરીમાં બેઠા હતા[૫] :—

શેઠો બહમનજી ફરામજી કામાજી, હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી.

તા૦ ૧૮ મી મારચ.

શેઠ મનચેરજી કાવશજી લંગડાનાએ "જમશેદી નવરોજ" વિષે એક ચોપાનયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૬]

તા૦ ૧૯ મી મારચ.

ભોરનો રાજા જે મુંબઇ મધે ફરવાને આવ્યો હતો તે નામદારને આજ રાત્રે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે પોતાના મજગાંમ કાસ્ટલમાં એક મોટી જીયાફત આપી હતી.[૭]

તા૦ ૨૦ મી મારચ.

રોજ ૨૯ માહ ૭ (ક૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ મેહરવાનજી પેશતનજી હાંડીસનનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની તથા તેમનાં ધણીઆંની બાઈ દીનબાઈની પુંજી મધેથી રૂ૨૦૦૦), ભાઈ શેઠ માણેકજી પેશતનજી હાંડીસને રૂ૧૦૭૫), ભત્રિજા શેઠ હોરમજજી શેરાબજી હાંડીસને રૂ૫૫૦) તથા બીજાં અસ્ત્રીઓએ રૂ૫૪૫) મલી રૂ૪૧૭૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૮]

તા૦ ૨૦ મી મારચ.

શેઠ માણેકજી લીમજી હાંતરીઆ જેવણ ૧૦) વર્ષ ઇરાનથી અતરે આવ્યા હતા, તેવણે આજ દીને તે તરફની પોતાની મુસાફરીનાં બેઆંનનું એક ભાષણ મજગાંમ મધે શેઠ મેહરવાનજી ફરામજી પાંડેના બંગલામાં જરથોસ્તીઓની એક મોટી મીજલસની હજુરમાં સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ કીધું હતું.[૯]

તા૦ ૨૧ મી મારચ.

રોજ ૩૦ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને શેઠ મનચેરજી બહમનજી પંથકીની છોકરીના છોકરા શેઠ બાપુજી કેકોબાદજી કાવશજી પંથકીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના મમાવા તથા બીજાં અસ્ત્રીઓએ મલી રૂ૮૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧૦]

---

[૧] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૬૪.

[૨] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૬૪.

વળી એજ શાલની તા૦ ૨ જી નવેમબરે અમદાવાદ મધે એક બીજું રીલીફ ફંડ ઊભું કરવામાં આવ્યું હતું, જેના સેક્રેટરી તરીકે કલેકટરના હેડ કલાર્ક શેઠ દીનશાહજી હોરમજજી કરાકાને નેમ્યા હતા. એ ફંડમાં પારસીઓએ રૂ૧૭૧૫) નીચે મુજબ ભર્યાં હતા :—

(રૂ૭૦૦) મરહુમ શેઠ હોરમજજી નવરોજજી મેલકંત્રાકટરની પુંજીમાથી હા૦ ખરશેદજી પાલણજી લાલકાકા. (રૂ૧૫૦) મનચેરજી શેરાબજી કારંજાવાલા. (રૂ૧૨૫) પેશતનજી ફરામજી વકીલ. (રૂ૧૦૦) ખરશેદજી પાલણજી લાલકાકા, રતનજી પેશતનજી પટેલ. (રૂ૭૫) મેહરવાનજી કાવશજી. (રૂ૪૦) શાપુરજી શેરાબજી મગોલ. (રૂ૨૫) હોરમજજી જમશેદજી લાલકાકા.

[૩] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી મારચ ૧૮૬૪.

[૪] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૭ મી મારચ ૧૮૬૪.

[૫] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૯ મી મારચ ૧૮૬૪.

[૬] "જમશેદી નઓરોજ, બનાવનાર મનચેરજી કાવશજી, મુંબઇ, દફતર આશકારા પરેસ. મારચ સને ૧૮૬૪."

[૭] મુમબઇના સમાચાર, તા૦ ૨૨ મી મારચ ૧૮૬૪.

[૮] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી મારચ ૧૮૬૪.

[૯] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી મારચ ૧૮૬૪.

[૧૦] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી મારચ ૧૮૬૪.

તા૦ ૨૪ મી મારચ.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ ખેડાનાં રીલીફ ફંડમાં ત્યાંના કલેક્ટરની મારફતે રૂ૪૦૦૦) ભેટ મોકલ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૮ મી મારચ.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ આએ દેશના વતનીઓને સર જમશેદજી જીજીભાઈ સ્કુલ ઑફ આરટસમાં યુરોપથી ખાસ ઉસતાદો બોલાવી તેમની મારફતે ઉંચે દરજ્જેના હુનરો શિખાડવા માટે રૂ૧૫૦૦૦૦) દોઢ લાખ રૂપીઆ સરકારમાં આપવાની તા૦ ૨૩ મી મારચ ૧૮૬૪ ને દીને એક પત્ર લખી મરજી બતાવી હતી. એ હુનરોમાં પ્રથમ ચીત્ર તથા દેવાલો ઉપર આઇલ પેનટીંગ, ઢોર ચીતરવો, બાહવલી બનાવવાં, પથરનાં બાંધકામો કરવાં, બાંધકામ તેમજ ગલાસ ઉપર કોતરકામ કરવા તથા રંગ આપવા, તેમજ ધાતુઓને મણગાર આપવાનાં કામો શિખાડવાં. આ કામો સઘળાં એકજ વખતે આગલ ચલાવવાં નહિ, પણ થોડી થોડી શરૂઆત કરી તેમાં ફતેહ મળવાથી, બીજી આગલ ચલાવવી, અને રફતે રફતે સઘળું પાર પાડવું. સરકારને એ માટેની શરૂઆત કરવાને બની આવે તેથી તેવણ ઉપલી રકમનો અરધો ભાગ—રૂ૭૫૦૦૦), હાલમાં એકદમ સરકારમા આપી દેછે. સરકારે આ માગણી આજ દીને હાનરેબલ રૂસતમજી પર એક પત્ર લખી બાહલ રાખી હતી, અને આ મોટી સખાવતને માટે તેમનો ઉપકાર માન્યો હતો.[2]

તા૦ ૨૮ મી મારચ.

રાગ પોથીના બનાવનાર આ૦ શેઠ ડાહાભાઇ શોરાબજી મુનશીએ "ઇંદર સભા," રાજા ઇંદર અને

---

[1] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૪ મી મારચ ૧૮૬૪.

વળી બીજીવાર જુલાઇ માસમાં એજ શેઠે રૂ૨૦૦૦) ખેડાનાં ગરીબોને વેંહચી આપવા માટે કલેક્ટર ઊપર મોકલ્યા હતા. ઊપલી બંધે રકમોનો કલેક્ટરે અનાજ ખરીદ કરી ખેડાના મ્યુનીસીપાલ કમીશનરોની મારફતે તે ગરીબોને સસ્તે ભાવે અથવા ઘટતું હોય ત્યાં મુફત વેંહચ્યો હતો.

[2] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૪ થી મેએ ૧૮૬૪.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ એ બાબે સરકારના ચીફ-શેક્રેટરી હાનરેબલ એ. ડી. રાબરટસન ઊપર તા૦ ૨૩ મી મારચ ૧૮૬૪ ને દીને નીચે મુજબ પત્ર લખ્યો હતો :—

Sir—Having for some time past had in view the advisability of placing facilities in the way of Natives and East Indians of this Presidency improving themselves in various branches of the Fine Arts, I asked the Director of Public Instruction to do me the favor to draw up a scheme in consonance with my views on this subject.

2. I have now the honor to hand you, for the information of His Excellency the Governor in Council, a Memorandum prepared by Mr. E. I. Howard, for which I beg to express my best thanks to that gentleman.

3. It will be seen from this memorandum that six different branches of Art-Instruction are therein proposed; and I am prepared to place ultimately in the hands of Government, for the purpose of carrying out the details of this scheme, the sum of Rs. 1,50,000.

4. In making this offer, however, I propose that Government should not carry out the whole scheme at once, but take up two of the subjects at a time, and see how the experiment succeeds. If proved to be successful, the remaining subjects can hereafter be taken up by degrees, until the whole scheme has been completed.

5. To enable Government to commence operations experimentally, I propose to pay at once one-half of the offered amount, *viz*, Rs. 75,000 and should the results of these experimental operations be satisfactory, and be appreciated by the Native community generally, the remaining subjects mentioned in the proposed scheme can be taken up, and I shall then be prepared to pay the remaining Rs. 75,000 in completion of my offer.

6 It is to be understood that I make this offer to Government with the view of extending the usefulness of the "Jamsetjee Jejeebhoy School of Arts," which is already established in Bombay; and I would suggest, therefore, that the Committee of that School should be consulted by Government in respect to the details of my scheme.

7 My principal reason for proposing that the scheme should, for the present, be only partially entered on, is in view of the very deficient house accommodation which the School of Arts has at present at its disposal for imparting the requisite instruction in so many branches of the Fine Arts at once, and the necessity, therefore, of doing this by degrees.

8. *Trusting that His Excellency the Governor in* Council will approve of the scheme now laid before Government, and be pleased to accept the offer which I have made for the purpose of carrying it out.

ઊપલા પત્રનો નામદાર સરકાર તરફથી શેક્રેટરી મી૦ સી. ગોને તા૦ ૨૮ મી મારચ ૧૮૬૪ ને દીને હાનરેબલ રૂસતમજી જોગ નીચે મુજબ જવાબ લખી મોકલ્યો હતો :—

I have received and placed before His Excellency the Governor in Council your letter dated the 23rd instant, and its accompanying Memorandum by Mr. E. I. Howard, in which that officer has drawn up a scheme for the education of the Native Indian Pupils in various branches of Fine Art at your expense.

2. His Excellency in Council has desired me in acknowledging your noble offer to place in the hands of Government a sum of Rs 1,50,000 for the purpose of carrying out the details of the above scheme, to state that Government accept the trust, and will communicate to you hereafter as to the best mode of carrying out your intention.

3 Government are of opinion that your proposed plan will act as a most effectual stimulus for promoting the objects of the "Sir Jamsetjee Jejeebhoy School of Art."

4. The Deputy Auditor and Accountant General will be requested to receive and fund the first instalment of Rs. 75,000 which you propose to pay at once.

તા૦ ૩૦ મી મારચ.

રોજ ૬ માહ ૮ (ફ૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

મરણ—જાંગીરજી એદલજી પોહચા[1]—ઉમર વર્ષ ૭૧) સુરતવાલા શેઠ એદલજી બહમનજી કાપડીઆના દીકરા. એવણ પોતાનાં મમઆરનાં કુટુંબમાં ઉધરયાથી તેમની "પોહચા" ની અટકથી ઓળખાતા હતા. પ્રથમમાં એવણ અતરેના જાણીતા મોગલ વ્યાપારી આગામહમદ શુસતરીને ત્યાં કારભારી હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૨ માં તેમનાં મરણથી તેમના જમાઈ આગામહમદ રહીમ શીરાજીને ત્યાં રહયા હતા. એવણ જરથોસ્તી મજહબ તથા કદમી એતેકાદ ઉપર શુધ્ધ યકીન ધરાવતા હતા. પોતે "પધડી ટકે ઓછી ચાકરીવાલા હોવા છતાં હજારો રૂપીઆની ગેર રીતીની આવક ઉપર આડી નજર પણ કરી નથી. પોતે ઓછી સગવડ ભોગવતા છતાં રાશનીને માટે ઘણાએક તવંનગર અને વગવાલાઓની દરકાર ન કરતાં પોતાનાં અંતકરણ પરમાણે ચાલેઆછે."[2]

તા૦ ૩૧ મી મારચ.

રોજ ૧૦ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી,

આજ દીને મરહુમ શેઠ જમશેદજી એદલજી વાડીઆનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૦૦), વીધવા બાઈ પીરોજબાઇએ રૂ૮૦૦), દીકરાઓ શેઠ માણેકજી તથા ફરામજીએ જમશેદજી વાડીઆએ રૂ૯૨૫), તથા બીજા ગ્રેહીઓએ રૂ૧૧૫૦) મળી રૂ૩૮૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૩૧ મી મારચ.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ અતરેની સર જમશેદજી જીજીભાઈ હાસ્પીટલના કમપાઉંડમાં રક્તપીતના દરદીઓને માટે એક જુદો "વારડ" બાંધવાનો આખો ખરચ—રૂ૮૦૦૦૦), સરકારમાં આપ્યા હતા. અને એ વારડને હાસ્પીટલના એક ભાગ તરીકે ગણવાની સરકાર આપે સરત કીધી હતી. આ સરત નામદાર સરકારે બાહાલ રાખી એ સખાવત માટે હાનરેબલ રૂસતમજીનો મોટો ઉપકાર માન્યો હતો.[4]

તા૦ ૩૧ મી મારચ.

શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી અને દાદાભાઇ ફરામજી કરાકાને નામદાર સરકારે મુંબઈના નવા પુલિસના અમલદારો ઠેરવ્યા હતા.[5]

તા૦ ૫ મી આપરેલ.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ અમદાવાદ જીલાનાં હમામ ગામની ધર્મશાલાની મરામતને સારૂં રૂ૨૦૦૦) ત્યાંના કલેકટર પર મોકલ્યા હતા.[6]

તા૦ ૭ મી આપરેલ.

રોજ ૧૭ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ ધનબાઈજી તે શેઠ ધનજીભાઈ એદલજી આલબલેસનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ અરદેશર ફરામજી દાવરનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ખાવંદ, તથા સસરા શેઠ એદલજી ફરામજી આલબલેસ અને બીજા ગ્રેહીઓએ મળી રૂ૨૮૨૬) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[7]

તા૦ ૭ મી આપરેલ.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇને મુંબઈના નામદાર ગવરનરની લેજીસલેટીવ કૌનસીલના એક અધિકારી તરીકે ફરીથી બીજીવાર નેમ્યા હતા.[8]

મુંબાઈની યુનીવરસીટીના નવા "ફેલોઝ" તરીકે નામદાર સરકારે નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા:—

શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસર, ખાંનબાહાદુર પદમજી પેશતનજી, શેઠ સોરાબજી પેશતનજી ફરામજી.[9]

[1] શેઠ બાપુજી તથા છજીભાઈ જાંગીરજી પોહચાના બાવા

[2] મુંબઈ સમાચાર, તા૦ ૨૧ મી મારચ ૧૮૬૪.

[3] જામે જમશેદ, તા૦ ૨ જી આપરેલ ૧૮૬૪.

[4] ટાઇમસ ઓફ ઈંડીઆ, તા૦ ૨ જી આપરેલ ૧૮૬૪. આ બાબેનો સરકારી ઠેરાવ નીચે મુજબ છે:—

No 615 of 1864.

Bombay Castle, 31st March 1864.

Read the following letter from the Honorable Mr. Rustomjee Jamsetjee Jejeebhoy to Government, dated 21st March 1864.

"With reference to my letter to your address, of 29th August 1863, on the subject of building a leper ward in connection with the Jamsetjee Jejeebhoy Hospital, I have the honor to intimate to you, for the information of His Excellency the Governor in Council, my readiness to bear the whole of the estimated expense of construting this additional ward, namely, rupees 80,000 on condition that the ward in question be considered by Government as part of the Jamsetjee Jejeebhoy Hospital, and be maintained and kept in repair by Government as a portion of that institution."

Resolution.—The Honorable Rustomjee Jamsetjee Jejeebhoy should be thanked for this fresh proof of his munificence and philanthropy, and informed that Government accept his offer on the condition stated.

2. The Public Works Department should be informed with a view to the work being at once commenced. A tablet should be put up containing the donor's name and other particulars of this munificent gift.

એ મુજબની નમી હજી સુધી એ વારડમાં ભારવામાં આવી નથી.

[5] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેજેટ, ૩૧ મી મારચ ૧૮૬૪.

[6] બોમ્બે ગેજટ, તા૦ ૫ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

[7] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

[8] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેજેટ, ૭ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

[9] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેજેટ, ૭ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

તા૦ ૯ મી આપરેલ.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ પોતાની મોજને ખાતર ફરવા સારૂં ૭૧૩ ટનની એક "સ્ટીમ લાંચ" મઝગાંમની ગોદીમાં શેઠ રૂસતમજી અરદેસર વાડીઆનાં ઉપરીપણાં હેઠલ બંધાવી હતી. તેને આજ દીને પાણીમાં ઉતારવાની ક્રિઆ હાનરેબલ રૂસતમજી તથા એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં તેમની એક છોકરીની છોકરી બાઈ દીનબાઈ રૂસતમજી વાડીઆએ કીધી હતી. એ લાંચનું નામ "મારગરેટ કાફરડ" કરી રાખવામાં આવ્યું હતું.[1]

તા૦ ૧૦ મી આપરેલ.

માહરાજા ધુલીપસીંગ જેઓ ઇંગલાંડથી પોતાની માએ રાણી ચંદાકુઅર જે ગયા અકટોબર માસમાં તે તરફ મરણ પામી હતી તેણીની લાશને પંજાબ મધે જુમીદા કરવાને લાવ્યા હતા, તેમની મોલાકાતને માટે શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફે આજ દીને પોતાના ભાંએખલાના બંગલામાં દેશી ગ્રહસ્થોનો એક મેલાવડો કર્યો હતો.[2]

તા૦ ૧૧ મી આપરેલ.

મુંબઇની યુનીવરસીટીની ત્રિજં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દીને ટાઉનહાલમાં ભરાઈ હતી. પ્રમુખસ્થાને નામદાર ચાનસેલર સર બારટલ ફ્રીયર બીરાજ્યા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—

બેચલર ઑફ્ આરટસ (બી. એ.) ની સનદ—પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, કેખશરૂ એદલજી મોદી, હોરમજજી રતનજી સરાફ.

લાઈસેનશીયેટ ઑફ્ મેડીસીન (એલ. એમ.) ની સનદ— રૂસતમજી નશરવાંનજી ખોરી.

આ વેળાએ રેજીસ્ત્રારે વાંચેલા રીપોરટ પરથી જણાએછે કે શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીએ તા૦ ૨૭ મી આપરેલ ૧૮૬૩ ને દીને વાઇસ ચાનસેલર સર અલેક્ઝાંડર ગ્રાંટ બારોનેટની મારફતે યુનીવરસીટીને માટે એક ઇમારત બાંધવાને રૂ૧૦૦૦૦૦) આપવા જણાવ્યા હતા, જે ઉપકાર સાથે બાહાલ રાખવામાં આવ્યાછે. શેઠો લીમજી અને કાવશજી માણેકજી લીમજીએ તા૦ ૨૭ મી મેએ ૧૮૬૩ ને દીને વાઇસ ચાનસેલરની મારફતે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ માણેકજી લીમજી બનાજીનાં નામનો એક સોનાનો ચાંદ દર વર્ષે જે વિદ્યાર્થી હિંદુસ્થાંનની તવારીખ અને પુરાતમ બાબદો તથા આએ દેશમાં યુરોપનાં વિદ્યા હુનર કેવી રીતે ઉપયોગમાં આવે તે બાબે સીનડીકેટ ઠેડવે તે બાબદ ઉપર સઉથી સરસ રેસાલો ઇંગ્રેજી ભાષામાં લખે તેને ઇનામમાં આપવા માટે રૂ૫૦૦૦) આપવા જણાવ્યાથી તે ઉપકાર સાથે બાહાલ રાખવામાં આવ્યાછે. શેઠ હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠે તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર ૧૮૬૩ ને દીને વાઇસ ચાનસેલર સર અલેક્ઝાંડર ગ્રાંટ બારોનેટની મારફતે દર વર્ષે આએ યુનીવરસીટીનો માટ્રીક્યુલેટ થયલો જે ચંચલ વિદ્યાર્થી ઇંગ્રેજીમાં સરસ કવિતા જોડે તેને રૂ૨૦૦) નું ઇનામ પોતાનાં નામથી આપવા માટે રૂ૫૦૦૦) ની રકમ આપવા જણાવ્યાથી તે ઉપકાર સાથે બાહલ રાખવામાં આવીછે. શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ તા૦ ૨૪ મી સપટેમબર ૧૮૬૩ ને દીને ડાક્ટર જી. સી. બરડઉડની મારફતે યુનીવરસીટીની ઇધાણીનાં ઓજારો તથા કામન સીલ બનાવવાના ખરચને માટે રૂ૧૨૦૦) ભેટ મોકલ્યા તે ઉપકાર સાથે બાહલ રાખ્યાછે.

વળી શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે તા૦ ૨૫ મી જુલાઇ ૧૮૬૩ ને દીને મુંબઇના નામદાર ગવરનરની મારફતે "Economic Science" ની એક પ્રોફેસરશીપ સ્થાપવા માટે રૂ૭૫૦૦૦) આપવા જણાવ્યાછે, પણ તે માગણી તેમાંની ચોકસ સરતોને લીધે હિંદુસ્થાનની સરકારની મંજુરીઆત મળે ત્યાંસુધી બાહલ રાખી નથી. એજ મુજબ શેઠ શોરાબજી પેશતનજી ફરામજીએ તા૦ ૭ મી જાનેવારી ૧૮૬૪ ને દીને મુંબઇના નામદાર ગવરનરની મારફતે પોતાના બપાવા મરહુમ શેઠ ફરામજી કાવશજી બનાજીનાં નામની એક "ફેલોશીપ" સ્થાપવા માટે રૂ૧૦૦૦૦૦) આપવા જણાવ્યાછે, પણ તે માગણીબી ઉપલાંજ કારણને લીધે હજુસુધી બાહલ રાખી નથી. શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસરે તા૦ ૭ મી જાનેવારી ૧૮૬૪ ને દીને પોતાની તથા બીજા નાણાં ભરનારાઓની તરફથી મુંબઇના નામદાર ગવરનરની મારફતે હિંદુસ્થાંનના માજી ગવરનર જનરલ નામદાર લારડ કેનીંગના નામની એક "ફેલોશીપ" સ્થાપવા માટે રૂ૧૭૫૦૦૦)[3] આપવા જણાવ્યાછે, પણ તે માગણીબી ઉપલાંજ કારણને

---

[1] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૧ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

[2] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૪ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

[3] એ રૂ૧૭૫૦૦૦) નીચે મુજબ ચતરેના દેશીઓએ ભરી આપ્યા હતા:—

(રૂ૫૦૦૦૦) દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર. (રૂ૨૫૦૦૦) ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી. (રૂ૧૦૦૦૦) બેહરામજી હોરમજજી કામાજી, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામાજી, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ. (રૂ૫૦૦૦) ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, દાદાભાઇ બેહરાંમજી બનાજી, નવરોજજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, ચેનજીભાઈ ફરાંમજી પટેલ, દાદાભાઇ હોરમજજી કામાજી, ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી, પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, બેહરાંમજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, હાનરેબલ જગનાથ સંકરશેટ, કરસનદાસ માધવદાસ, ભગવાનદાસ પરશોતમદાસ, મંગલદાસ નથુભાઈ.

ઉપલી "પ્રોફેસરશીપ" તથા બંધે "ફેલો શીપો" ને માટે સરકાર તરફથી કાંઇબી નાણાંની મદદ તથા છ ટકાનું બ્યાજ આપવાને સેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટે ના લખ્યું હતું.

લીધે હજુસુધી બાહલ રાખી નથી, જો હિંદુસ્થાનની સરકારની તે પર મંજુરીઆત મલશે તો હવે પછી બાહલ રાખવામાં આવશે.[૧]

તા૦ ૧૩ મી આપરેલ.

અત્રેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વર્ષિક સભા આજ દીને મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રિઅરે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાક્ટર પીટિ ગયાં શાલનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો. એ પછી સરનશીને વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપની ગનદી આપી, જેમાં નીચલા પારસી વિદ્યાર્થીઓ હતા :—

(૧) રૂસતમજી જમશેદજી નાદરશાહ.

(૨) પેશતનજી જમશેદજી (લીમડીવાલા).

(૩) કાવસજી પેશતનજી (ભરૂચા).

મેકલીનન સ્કાલરશીપ અને રૂપાનો ચાંદ રૂસતમજી ભરૂચાનજી ઓગીને, તથા રૂસતમજી જમશેદજી નાદરશાહને ૫૦૦) નું શેઠ મંગલદાસ નથુભાઇ તરફથી આએ શાલ આપેલું ઇનામ આપવામાં આવ્યું હતું.

એ પછી સરનશીને એક સુભાષીત ભાષણ કરી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[૨]

તા૦ ૧૮ મી આપરેલ.

શેઠ માણેકજી કાવસજી એ દીને નામદાર સરકારે ઉતર વિભાગના સબ આસીસટંટ રેવનયુ આફીસર નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૧૬ મી આપરેલ.

ભરૂચ મધે આએ માસમાં કાલેરાનો જોસ ઘણો ફેલાવાથી તે તરફની સર્વે કોમોએ પોત પોતાના રેવાજ મુજબની ક્રિઆઓ તથા બંદગી કરી તે કીરતાર પાસે જાંનની સલાંમતી ચાહી હતી. જરથોસ્તીઓએ ઘેર ઘેર ફરેશતા તથા ઉઠમણાં કરી દરેક દરેમેહરમાં જશન કરાવ્યાં હતાં, તથા ગરીબ લાચારોને ખેરાયત, કુતરાંને મલીદો, તથા જાનવરોને ઘાસપાણી નખાવ્યું હતું.[૪]

તા૦ ૧૭ મી આપરેલ.

શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ અમદાવાદ મધે ત્યાંની લાઇબ્રેરીમાં નવી ઇંગ્રેજી કેતાબો ખરીદવાને રૂ.૨૦૦૦) તથા ત્યાંની કાલેજમાં આએ શાલ ઇનામો આપવા માટે રૂ.૫૦૦) ભેટ આપ્યા હતા.

એજ મુજબ શેઠ શોરાબજીએ ત્યાંની ગુજરાત વર્નાકયુલર શોશાઇટીને રૂ.૨૫૦૦) ની રકમ ભેટ આપી હતી કે તેનાં વ્યાજમાંથી દર શાલ રૂ.૧૦૦) નાં ઇનામનો રેસાલો ગુજરાતી ભાષામાં લખાવવો.[૫]

તા૦ ૧૮ મી આપરેલ.

આજ દીને અત્રેની મીકાનીકસ ઇનસટીટયુટની વાર્ષિક સભા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનાં પ્રમુખ પણાં હેઠલ મલી હતી. જે વેળાએ શેઠ બેજનજી મનચેરજી ઇંજનેરને મોફુસીલમાં હાટલ બાંધવાનો ડીઝાઇન સર્વેથી સરસ પાડવા માટે એક રૂપાનો ચાંદ ઇનામ આપવામાં આવ્યો હતો.[૬]

તા૦ ૧૯ મી આપરેલ.

રોજ ૨૯ માહા ૭ (મેં૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને નવસારીની પાસેનાં તવરી ગામમાં અંજુમનનાં ઉઠમણાનું રોખમું પરઠવાની ક્રિયા કરવામાં આવી હતી. જશનની ક્રિયા પુરી થવા બાદ દસ્તુર ફ્રેડોણાદજી રૂસતમજી મેહરજી રાંણાને તવરીની અંજુમન તરફથી એક શેઆલ હોરાડવામાં આવી હતી. એ દીને શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ તરફથી ત્યાં નેઆત જમાડવામાં આવી હતી,

---

[૧] ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, ૧૩ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

ઉપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઉપરાંત આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની નાઘલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા :—

ફુરસટ એકઝામીનેશન ઇન આરટસ (એફ. ઇ. એ.) ની પરીક્ષામાં—જમશેદજી બવણજી ગનજવર, પાલણજી મંચેરજી મીસતરી, શાપુરજી હોરમજજી પારક, શોરાબજી મનચેરજી રાવરનરાલા.

મેટરીકયુલેશનની પરીક્ષામાં—હોરમજજી પેશતનજી પેનેત, શોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆ, હોરમજજી મનચેરજી બીલમોરીઆ, ફેરામરોજ રૂસતમજી દારામાંનજીના, રૂસતમજી ખરશેદજી ઇંજનેર, મનચેરજી ખરાંમજી પટેલ, પેશતનજી ફરદુનજી સંજાણા, શોરાબજી એદલજી ઓમી, ખરશેદજી નશરવાંનજી વાછાંઘની, નશરવાંનજી ખરશેદજી નાનજી, નશરીજી રોસતમજી ખંડાલેવાલા.

[૨] ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, ૨૦ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

[૩] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૪ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

[૪] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

"એ વખતે કેહછે કે એક દીનસુરાત જરથોસ્તી સહરપે છ દીવસ સુધી એક દરેમેહરમાં રાત દીવસ બેશીને ઇશ્વરી પરારથના કરી હતી. એ અરસામાં તે શકવારે પાન, એલચી અને રાતનાં એક દરન અને જરા પેંડાની ચાશની કરતો હતો. છેહલે દીવસે તેણે દરેમેહર મધે દસ્તુર મોબેદોને બોલાવી મોટું જશન કીધું હતું. નીરંગદીનથી તેણે પોતાનો આતમા પાક કરી સફેદ કપડાં સુદેર પેહેરી ઉપલી ક્રીઆમાં શામેલ થાએઓ હતો. અને ઇશ્વરી પરારથના કીધા પછે દસ્તુર મોબેદો અને ગરીબ બેહદીનોને આશીરવાદ આપી હતી."

[૫] સુરત મીતર, તા૦ ૧૯ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

[૬] ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, ૨૧ મી મેએ ૧૮૬૪.

તથા સુરત અને નવસારી વચ્ચે એ શેઠને ખરચે ખાસ ટ્રેનો મુકવામાં આવી હતી.[૧]

તા૦ ૨૫ મી આપરેલ.

શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજીએ ઇંગલંડ મધે નામીચા જરમન વિદ્વાન પ્રોફેસર ફ્રેડરીક સ્પીગલના કરેલા જંદ અવસ્તાના તરજુમાનો મી૦ એ. એચ. બલીક પાસે ઇંગ્રેજીમાં તરજુમો કરાવી તેનાં ત્રણ દફતરો પોતાને ખરચે છપાવી અતરે લાવ્યા હતા, અને તે સરવે જરથોસ્તીઓમાં વેંહચ્યાં હતાં. આમાંનાં પેહલાં દફતરમાં વંદીદાદ, બીજાંમાં વીસ્પરદ અને ઇજશને, તથા ત્રીજાંમાં ખોરદેહ અવસ્તાના તરજુમાં આપેલા હતા.[૨]

તા૦ ૨૯ મી આપરેલ.

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે દીવ મધે ગરીબોને વેંહચવા માટે અનાજની ૫૦૦) ગુણો જેની કીમત રૂ૫૦૦૦) થાએ તે ત્યાંના પોરટુગીજ સત્તાવાળાઓ પર એક બારકમાં ભરી ભેટ મોકલી હતી.[૩]

તા૦ ૩૦ મી આપરેલ.

શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલે માહબલેશવર મધે સઘળા વર્ગના લોકોના ઉતારાને માટે એક ધર્મશાલા બંધાવવાને તે તરફ ઉભી થાયલી કમીટીને એક જમીનનો કટકો મુફત તથા બાંધકામને માટે બીજા રૂ૧૦૦૦) ભેટ આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૧ લી મેએ.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ દમણ મધે એક ધર્મનું દવાખાનું આજ દીનથી પોતાને ખરચે ઉઘાડયું હતું.[૫]

---

[૧] મુમબઇના ચાબુક, તા૦ ૨૭ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

આ દોખમાં પર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"આએ દોખમું શરવે જરથોશતી અંનજુમનનાં "પઇશાનું બાંધીઊછે. રોજ ૨૬ મે આશતાદ માહા ૬ "થો શરેવર શેનશાહી શને ૧૨૩૩ ઇઅજદેજરદી. તા૦ ૧૬ "મી ફેબરવારી શને ૧૮૬૪ અંગરેજી."

તખ્તીમાં જણાવેલે દાહડે કાંઇક અડચણને લીધે એ દોખમું ન પરથાતાં આએ દીવસે પરઠાયુંછે. એ દોખમાંનું ઊઘરાણું મુંબઇમાં કરવાની આગેવાની શેઠ ડોશાભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆએ કીધી હતી, તથા તેની સર્વે મેનીજ શેઠો માણેકજી મેહરાંમજી તવરીઆ અને જીવણજી નવરોજજી તવરીઆએ કીધી હતી. એ દોખમાંનાં ફંડમાં બધા મલી રૂ૧૯૩૫૭)≡ ભરાયા હતા, અને દોખમું બાંધવા પર રૂ૧૪૯૭૮।। ખરચ થાયો હતો, તથા બાકી વધેલા રૂ૪૩૭૮।।≡ દોખમાંની જગાની આસપાસ ફરતી દેવાલ બાંધવામાં કામે લગાડયા હતા.

[૨] "Avesta: The religious books of the Parsees; from Professor Spiegel's german translation of the original manuscripts. By, Arthur Henry Bleeck. In three volumes. Hertford: printed for Muncherjee Hormusjee Cama, By Stephen Austin. 1864."

એ પુસ્તકના દીબાચામાં મી૦ બલીક લખેછે કે:—

The tranlation itself was commenced more than three years ago, at the request of Mr. Muncherjee Hormusjee Cama, who was anxious to have it published for the use of his countrymen.........Mr. Cama and the Translator carefully compared it with a Gujerati manuscript translation—perhaps the best which the Parsees possess—and the principal variations between this translation and that of Professor Spiegel are added in the foot-notes to each page.

[૩] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી આપરેલ ૧૮૬૪.

એજ મુજબ એ શેઠ તરફથી સુરત મધે તા૦ ૩ જી જુનથી ત્રણ માસ સુધી દરરોજ ૩૦૦૦) માણસોને દર માણસે એક શેર ખીચડી સુરત વેંહચવામાં આવી હતી જેથી દર રોજ ૯૦) મન અનાજ ખપતો હતો. ભરૂચ મધે પણ ગરીબોને વેંહચવા માટે એવણે એજ માસમાં કેટલીક ચોખાની ગુણો શેઠ બહમનશાહ બેહરાંમજી વકીલ ઊપર મોકલી આપી હતી. એ અનાજ વેંહચવા પાંછલ તથા સુરત મધે ઊભી થાયલી ગ્રેન કુંપનીને એવણે આએ શાલના નવેમબર માસમાં ભેટ આપેલી ૭૦૦૦) બંગાલી ચોખાની ગુણોની કીમત ગણતાં શેઠ ખરશેદજીને રૂ૮૭૮૯૬) નો ખરચ થયો હતો. એજ મુજબ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૨—૬૩ માં જયારે એવણ ગુજરાતની મુસાફરીએ ગયા હતા તે વેળાએ ગરીબ ગુરબાંઓને વેંહચી આપવામાં રૂ૭૫૦૦૦) હજારથી વધુ રકમ ખરચી હતી.

[૪] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨ જી મેએ ૧૮૬૪.

એ ઊપરાંત એ ધર્મશાલાનાં બાંધકામને માટે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, શેઠો ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, અને દોરાબજી પેશતનજી પટેલે દરેક રૂ૨૦૦) આપ્યા હતા, તથા બાકીની ઘટતી રકમ શેઠ ફરાંમજીએ આપી હતી. આ ઊપરથી એ ધર્મશાલાને એમનું નામ આપી તે ઊપર નીચે મુજબ તખ્તી મારવામાં આવીછે:—

Framjee Nusserwanjee
Dhurumsalla
For all classes of travellers
Station Committee
Sir M. Sausse
George Taylor Esq.
T. Nusserwanjee Esq.
Henry Cooke, M. D. Superintendent
1864.

ઊપલી તખ્તીમાં જણાવેલી માહબલેશવરની હીલ સ્ટેશન કમીટીમાં શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૧ થી તે ૧૮૬૯ સુધી એક મેમબર હતા.

એ ઊપરાંત શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલે સેતારા જીલ્લામાં "મેઢા" ગામમાં સરકારી બંગલો હતો તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૯ માં ખરીદ કરી તેમાં રૂ૧૫૦૦) ને ખરચે સર્વે ફેરફાર કરી મુસાફરોના ઊતારાને માટે ધર્મશાલા તરીકે ખોલી મુકયો હતો.

[૫] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૮ મી મેએ ૧૮૬૪.

એ દવાખાનું ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૭ સુધી હાનરેબલ રૂસતમજીને ખરચે ચાલી બંધ પડયું હતું, અને તેની એક શાખા જે એજ શેઠને ખરચે ઊદવાડે શેઠ માણેકજી કાવશજી દમણવાલાનાં ઘર મધે કાઢવામાં આવી હતી તે પણ એજ શાલથી બંધ કરવામાં આવી, અને ઊદવાડા મધે શેઠ માણેકજીની આગેવાની હેઠલ અંજુમનને ખરચે એક દવાખાનું એજ શાલથી ઊભું કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૨ જી મેએ.

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે સુરત મધે ઘોડદોડની સરતના રસ્તા આગળની પાંજરાપોળની મરામત કરવા તથા તેમાં કેટલુંક નવું બાંધકામ વધારવાને રૂ૧૫૦૦૦) ની રકમ તેના તરસ્ટીઓને ભેટ આપી હતી.[1]

તા૦ ૩ જી મેએ.

રોજ ૧૩ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ રોજે પુણાંની પાસે અહમદનગરમાં અંજુમનનાં ઉપરાનથી બંધાવવા માંડેલાં દોખમાનો તાણો પુરવાની ક્રિઆ કરવામાં આવી હતી. એ ક્રિઆ પુણાંવાલા દસ્તુર તેહમુલજી મનચેરજી હોશંગનાં ઉપરીપણાં હેઠળ થાઇ હતી.[2]

તા૦ ૬ ઠી મેએ.

ભરૂચ જીલ્લાના આમોદના મામલતદાર શેઠ એદલજી ડોસાભાઇ ડોસાવાલાને નામદાર સરકારે બીજા વર્ગના માજીસ્ટરેટની સત્તા આપી હતી.

શેઠ ફરામજીભાઇ જમાસપજી ડોલસાને નામદાર સરકારે ગોવાના એક મ્યુનીસીપાલ કમીશનર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૭ મી મેએ.

શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીએ લાંબી મુદત થાઇ કીધેલાં ઘણાં ઉપેઓગી કામોને માટે તેવણનો ઉપકાર વાલવાનો વિચાર કરવાને આજ રોજે અત્રેના આગેવાન ગ્રહસ્થોની એક સભા શેઠ ફરામજી નસરવાનજી પટેલના ભાયખાલાના બંગલામાં મળી હતી. પ્રમુખગીરીની જગા શેઠ હીરજીભાઇ હોરમસજી શેઠનાને આપયા બાદ તેવણે તથા શેઠ સોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ શેઠ નવરોજજીની જાહેર સેવાઓનું કેટલુંક બેઆન કરી સંભળાવ્યું, જે પછી નીચલા ઠરાવો સભાનાં લોકો મતથી પસાર થયા હતા:—

"શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીએ કીધેલા ઉપકારનો લાએક રીતે બદલો વાલવાની અવસર દેશીઓની ફરજ સમજેછે.

"શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીનાં ઘણાં ઉપેઓગી કામોની પીછાંન તરીકે તેવણની યાદગારી ઘટતી રીતે કાએમ રાખવાને સારૂં તથા તેવણને નાણાંની એક રકમ ભેટ આપવાને કાજે એક ટીપ ઉભી કરવી.

"આ સભાની મતલબ પાર પાડવા તથા આ સભાએ કરેલા ઠરાવો અમલમાં લાવવાને સારૂં નીચે ટાંકેલા ગ્રહસ્થોની એક કમીટી મુકરર કરવી.[4]

---

[4] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૮ મી મેએ ૧૮૬૪.

એ કમીટીએ તુરતજ એ કારણસર અત્રે એક ફંડ ઊભું કીધું હતું, જે મધે રૂ૨૦૫૯૭) ભરાયા હતા, જેમાં કેટલાક હિંદુ મિત્રોએ પોતાની ખુશીથી રૂ૧૦૭૫) નીચે મુજબ મોકલ્યા હતા:—

(રૂ૫૦૦) ઓનરેબલ જગનાથ શંકરશેઠ. (રૂ૨૫૦) ડાકટર ભાઉ દાજી. (રૂ૧૨૫) બાલાજી પાંડુરંગ. (રૂ૧૦૦) વીનાયકરાવ જગનાથ શંકરશેઠ. (રૂ૫૦) રાવસાહેબ રામચંદર બાલકૃશનાજી. (રૂ૩૦) ડાકટર આતમારામ પાંડુરંગ. (રૂ૨૦) કરશનદાસ મુલજી.

બાકી રૂ૧૯૫૨૨) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા:—

(રૂ૧૨૦૦) બહમનજી ફરાંમજી કામાજી. (રૂ૧૦૦૦) ફરાંમજી નસરવાંનજી પટેલ, સોરાબજી પેસતનજી ફરાંમજી, બેહરાંમજી જીજીભાઇ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ખુરશેદજી નસરવાંનજી કામાજી. (રૂ૫૯૦) ડોસાભાઇ ફરાંમજી કામાજી. (રૂ૫૦૦) હીરજીભાઇ તથા ફરાંમજી હોરમસજી શેઠના, ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ, દાદાભાઇ બેહરાંમજી બનાજી, નસરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાંનજી નસરવાંનજી ભાવનગરી, અરદેશર એદલજી ચીનાઇ, મેહરવાંનજી નસરવાંનજી પટેલ, સોરાબજી ફરાંમજી પટેલ, નવરોજજી નાનાભાઇ ફરાંમજી. (રૂ૪૦૦) માણેકજી ખરશેદજી દારીઆવજેર. (રૂ૩૦૧) પેસતનજી ફરાંમજી કામાજી. (રૂ૩૦૦) ધનજીભાઇ ખરશેદજી સરાફ, બહમનજી જીજીભાઇ, પેસતનજી હોરમસજી કામાજી, ડોસાભાઇ હોરમસજી કામાજી, નસરવાંનજી બહમનજી

શેઠ ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, હીરજીભાઈ હોરમજજી શેઠના, બહમનજી જીજીભાઇ, મેહરાંમજી જીજીભાઈ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, ડાશાભાઇ ફરાંમજી કામાજી, ધનજીભાઈ ખરશેદજી સરાફ, બહમનજી ફરાંમજી કામાજી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, માણેકજી ખરશેદજી દાદીબરજોરના, શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, નવરોજજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ, શેરાબજી

લાતવાલા, નશરવાંનજી જમશેદજી ઇસફીઆવાલા, એદલજી બહમનજી મારીસ. (૩૫૧) બરજોરજી જામાસપજી લાલા, શાપુરજી નવરોજજી પોંછા, ખરશેદજી પેશતનજી ઇરાંની, (૩૫૦) રૂસતમજી દાદાભાઇ કામાજી, પાલણજી દોરાબજી રાંનજી, બાપુજી પાલણજી રાંનજી, ફરાંમજી એદલજી દાવર, મનચેરજી શાપુરજી મેહતા. જંગીરજી ગુસતાદજી, એદલજી ફરાંમજી આલબલેસની કુંપની, રૂસતમજી ફરાંમજી મેહતા, ફરાંમજી અરદેશર દાવર, પેશતનજી રતનજી કોહવા, રૂસતમજી નશરવાંનજી કામાજી, દીનશાહજી માણેકજી મોદી સુરતથી. (૩૪૦) નવરોજજી હોરમજજી પેશ્યાચના. (૩૩૦) એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, કુવરજી કાવશજી શાસાવાલા. (૩૨૫) નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીના, કાવશજી નશરવાંનજી કાંગા, કાવશજી કુવરજી બાબા, કાવશજી હોરમજજી ગાંધીભાઇ, માણેકજી લીમજી હાંતરીઆ, હોરમજજી મેરાભાઇ દલાલ, જીજીભાઇ દોરાબજી ઊમરીગર, પેશતનજી જંગીરજી તાલેયારખાં, દોરાબજી બરજોરજી કાપર, ફરદુનજી ફરાંમજી કોહલા, કુવરજી રૂસતમજી મોદી, એદલજી શાપુરજી મેહતા રેવાગરવાલા, હોરમજજી શાપુરજી જવેરી, એદલજી નશરવાંનજી માસ્તર, નવરોજજી હોશંગજી, પેશતનજી શાપુરજી મેહતા, એદલજી દારાશાહ શેઠના, શાપુરજી માણેકજી શાએર, ફેરમાદજી હોરમજજી ભરૂચા, ફરાંમજી બહમનજી પાલખીવાલા, જમશેદજી રતનાગર, શેરાબજી કાવશજી કપટાંન, પીરોજશાહ પેશતનજી ચાહેવાલા, બહમનશાહ મેહરાંમજી વકીલ ભરૂચના. (૩૨૦) માણેકજી દોરાબજી દીવેચા, રૂસતમજી શેરાબજી દલાલ ભરૂચના. (૩૧૮) નવરોજજી નશરવાંનજી ગજધર. (૩૧૫) કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, બહમનજી જમશેદજી મુલાં, જંગીરજી ફરાંમજી બખશી, જીજીભાઇ ખરશેદજી બાટલીબોઇ, નવરોજજી હોરમજજી કાબરાજી, મનચેરજી શેરાબજી દલાલ ભરૂચના, બહમનશાહ મેહરાંમજી મેહતા ભરૂચા, હોરમજજી માણેકજી નગરશેઠ ભરૂચના. (૩૧૧) દાદાભાઇ મેહરાંમજી પુણાં આબજરવરવાલા. (૩૧૦) મનચેરશાહ શેરાબશાહ મોદી, દાદાભાઇ મેહનજી કાતરક, કાવશજી ફરદુનજી મરજબાંન, દીનશાહ ફરાંમજી હમાવરા ભરૂચના, હોરમજજી નાનાભાઇ જંબુસરવાલા ભરૂચના. (૩૭૦) ૩૧૦) ની અંદરની રકમ.

ઊપલા ૩૨૦૫૯૭) બ્યાજ સાથે વધી ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૨ માં કુલે ૩૨૮૧૧૦—૧૧—૭ થયા હતા, જે મધેથી તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨ ને દીને ૩૨૫૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું બ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપડવાની સરતથી જરતોશતી છોકરીઓની નીશાલ મંડલીનાં દફતરમાં "નવરોજજી ફરદુનજી ટેસટીમોનીઅલ ફંડ કમીટીએ શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીની યાદગારી રાખવા બાબે પડાવેલું ખાતું" એવાં નામથી એક જુદું ખાતું પડાવી આપી હતી, અને એ ટેસટીમોનીઅલનાં કામસર થયલો ૩૪૩૩—૭—૫ નો ખરચ બાદ કરી બાકીની રકમ ૩૨૫૧૭૭—૮—૨ કમીટીના ઠરાવ મુજબ એજ તારીખે શેઠ નવરોજજીને એક "પરસ" તરીકે ભેટ કીધી હતી. એ ભેટ કબુલ રાખતાં શેઠ નવરોજજીએ તા૦ ૧૫ મી મારચ ૧૮૭૨ ને દીને કમીટીના શેક્રેટરી જોગ નીચે મુજબનો પત્ર લખી સર્વે નાણાં ભરનારાઓનો ઊપકાર માનયો હતો:—

શેઠજી સાહેબ શેઠ શેરાબજી શાંપુરજી બંગાલી,

જોગ.

સાહેબ,

તમારો ગયા મહીનાની તારીખ ૨૫ મીનો લખેલો પતર તથા હુમો સને ૧૮૬૪ માં અતરેથી ઇંગલંડ ગયા તે પ્રસંગે આપણા દેશીઓની જાહેર સભામાં હમોને ઇઆદગારી તરીકે નાણાંની રકમની ભેટ આપવાનો ઠરાવ થયો હતો તે અવેજ સરવે હમોને દરોબસ્ત પોહોતોછે.

માહારા નેકખાહ અને મેહરબાંન દોશતો માહારા વીશે હેવું જણાવેછે કે:—"લાંબી મુદતનાં તમોએ કરેલાં પ્રજા "ઊપયોગી કામોને માટે તમારી જીંદગીનો સરવેથી સરશ ભાગ "રોકીને આ દેશનાં વતનીઓ તેમાં અગત કરીને આપણા "પારસી લોકોના લાભ સંબંધી જે પરોપકારપણાંથી અને "બેગરજ રીતે તમોએ કામો કીધાં હતાં તે કામોનો ઊપકાર "મંજુર રાખવાની મતલબથી ઈઆદગારી તરીકે" જુમલે ૩૨૫૧૭૭—૮—૨ નો અવેજ મહને ભેટ આપેઓછે.

આપણા દેશીઓની રાજદુવારી, સનસારી, નીતી, તથા ગ્નાન સંબંધી હાલત સુધારવાની મતલબથી હુંએ જે અદના કોશેશ કીધીછે તથા જાહેર કામોમાં જે ભાગ લીધોછે તેહની માહરા દોસતોએ જે મોહોટી કીમત ગણીછે, તે કીમતને લાએક થવાનો હું દાવો કરી શકતો નથી. આપણા દેશીઓનું કલેઆંણ થાએ હેવી જે મોરાદ હું સદા રાખતો આવેઓછું તેવી મોરાદ હું હમેશાં રાખશ. આપણા જાતભાઇઓ સંબંધી માહારી જે કાંઇ ફરજછે, તે ફરજ મેહેનત લઇને અદા કરવાની હમોએ કોશેશ કીધીછે, તે ઊપરાંત હમોએ વધારે કીધું નથી. અગરજો હમારી કોઇબી કોશેશ ફતેહમંદી સાથે પાર પડી હોયતો તે જરતોશતી તથા હીંદુ ગનેઆતના લાએકીવાલા તથા માન પામેલા ગરહસથોએ અંતકરણથી કરેલી શામેલગીરી તથા કીમતી મદદથી તે પાર પડી હેવું સહમજવું.

હુંએ બજાવેલી અદના ખીદમતની ઈઆદગારી કાએમ રાખવાની ધારણાથી માહારા પેયારા મીતરોએ જરતોશતી છોકરીઓની નીશાલ મંડળીનાં કેલવણી ખાતાં, કે જે ખાતું સને ૧૮૫૮ નાં શાલમાં પરથમ સથાપવામાં આવેલું તારથી તેની સંગાથે હમોએ અતલગનો સંબંધ રાખયોછે, તે ખાતાંને જથુકની નાણાંની રકમ બખશેશ આપીછે તેથી માહારા દોશતોએ માહારા ઊપર કરેલા ઊપકારમાં વધારો કરેઓછે.

શેવટે હું તમો સાહેબને વીનંતી કરું છઊં કે જે ગરહસથોએ મહને ઊપલી કીમતી ભેટ ઇઆદગારી તરીકે આપીછે તે સાહેબોને તસદી લઇ મારી તરફથી જણાવજો જે તેઓએ માહારા ઊપર કરેલો અતીશે મોહોટાં એહશાંનનો હું ઊપકાર માનુંછું અને તે એહશાંનને લીધે માહરાં દીલ ઊપર હેવી અસર થાઇછે કે તે કદી મીટનાર નથી. એજ અરજ.

મુંબઇની તા૦ ૧૫ મી મારચ ૧૮૭૨.

હું છઊં, તમારો નમનતાઇ ભરેલો શેવક,

નવરોજજી ફરેદુનજી.

ફરામજી પેટેલ, રોથાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, આરદેશર ફરાંમજી ગુમ, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી મંજનાં, દસ્તુર શેરાબજી રૂસતમજી મુલ્લાં ફીરોઝના, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી, આરદેશર એદલજી ચીનાઈ, અને શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, (હાનરરી સેક્રેટરી.)"

તા૦ ૮ મી મેએ.

પ્રોફેસર હોગ નામના એક ડચ વિદ્વાંને જરથોસ્તી પરસ્તેશ ઉપર એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

રોજ ૨૦ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર જમશેદજી કાઉશજી કામદીનના, ભરૂચનાર[૨]—ઉમર વર્ષ ૧૦૦) ભરૂચવાલા દસ્તુર કાઉશ પદમના વડા દીકરા. એવણ "બાઇ સાહેબ દસ્તુર" નાં નામથી ઓળખાતા હતા, અને સુરત મધે ઝંદ અવસ્તાની નિશાલ ચલાવનાર શિક્ષાગુરૂ હતા. સુરતના પારસીઓમાં એમને ઘણું માન હતું. એવણનું મરણ ભરૂચ મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

રોજ ૨૦ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

મરણ—નશરવાંનજી ફરાંમજી ડાડી—ઉમર વર્ષ ૭૫) એવણે ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૦ માં શેઠ પેશતનજી નશરવાંનજી અને હોરમજજી ડાસાભાઇ માલેગાંમવાલા સાથે માલેગાંમમાં એક દુકાંન ઉંઘાડી હતી. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૫ થી શેઠ પેશતનજી કાવશજી ખરાસ સાથે "નશરવાંનજી અને પેશતનજી" નાં નામથી આરે ઇંગ્રેજ બજારમાં મોટો વ્યાપાર ચલાવતા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૭ ની એપોલો સ્ટ્રીટમાં લાગેલી મોટી આગથી એવણની દુકાંનને ઘણું નુકસાંન થયું હતું.

તા૦ ૧૧ મી મેએ.

શેઠ ધનજીભાઈ ફરાંમજી વારડીને "શારાંઇશ પોથી" નામની મુંબઇ માહેલી જાંઇંટ સ્ટાક કુંપનીઓ, તેમની થાપણ, શેરો વગેરેની હકીકતની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[૩] આ ચોપડી હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇને અર્પણ કરવામાં આવી હતી.

તા૦ ૧૫ મી મેએ.

રોજ ૨૫ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

મરણ—કાવસજી ભીમજી ઉમરીગર—ઉમર વર્ષ ૫૧) શેઠ ભીમજી ધનજી ઉમરીગરના આઠમાં તથા સઉથી નાહના દીકરા. એવણે ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૯ માં પોતાના બાપે જઇફીને લીધે વ્યાપાર છોડી દીધાથી ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૦ થી પોતાના ભાઇઓ સાથે "દાદાભાઇ તથા દોરાબજીની કુંપની" ને નામે મલબાર કોસ્તાનો વ્યાપાર ચાલુ રાખ્યો હતો, તથા ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૨ માં "શાપુરજી ભીમજીની કુંપની" ને નામે નીંગબરી ખાતે એક દુકાંન તથા પેહડી કાઢી ત્યાંનો ધંધો શરૂ કીધો હતો. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૨ માં પોતાના ભાઇ દાદાભાઇનાં મરણથી પેહડીનું નામ બદલીને "ભીમજી ધનજીના છોકરાઓ" ને નામે વ્યાપાર ચાલુ કીધો હતો. ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૭ માં ભાઇ ભાઇઓને આપસ આપસમાં ગેરસમજુતી ચાલ્યાથી મલબાર કોસ્તા તથા મુંબઇ વગેરેનો સઘળો વ્યાપાર બંધ કરી છુટા પડયા હતા.

તા૦ ૧૬ મી મેએ.

રોજ ૨૬ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

મરણ—કાવશજી દાજીભાઇ ડાકટર—ઉમર વર્ષ ૬૫) એવણ પ્રથમમાં આગરેવાલા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી ફરાંમજી હકીમના હાથ હેઠલ હતા. તે પછી તેમનાં મરણબાદ આગરે વૈદાનો ધંધો મોટા પાયા પર ચલાવતા હતા.

તા૦ ૧૭ મી મેએ.

રોજ ૨૭ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવશજી ભીમજી ઉમરીગરનાં ઉઠમણાંમાં તેવણનાં એશીઓએ રૂ૫૨૫) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૧૯ મી મેએ.

રોજ ૨૯ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે પોતાના દીકરા શેઠ જમશેદજીની નવજોતની ખુશાલીમાં ઇરાંન મધે જરથોસ્તીઓનાં છોકરાઓ માટે એક બોરડીંગ સ્કુલ સ્થાપવા સારૂં રૂ૨૫૦૦૦) ની રકમ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી પીટીટનાં પુનને માટે આપવાની તંદરોસ્તી પડાવી હતી.[૫]

---

[૪] મુંબઇની પારસી પંચાએતનાં ફંડની [illegible] હીસાબની ચોપડી.

[૫] જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી જુન ૧૮૬૪.

એ રૂ૨૫૦૦૦) ની રકમ એવણે તા૦ ૨૮ મી જુન ૧૮૬૪ ને દીને ઇરાંન દેશના રેહનારા ગરીબ જરતોસ્તીઓની હાલત સુધારનારી મંડલીનાં ફંડમાં જુદું ખાતું પડાવી આપી હતી, અને એ મંડલીની તરફથી તેહરાન મધે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ ની શરૂઆતથી બોરડીંગ સ્કુલ સ્થાપવામાં આવી હતી, પણ કેટલાંક કારણોને લીધે તે ૧૮૭૬ ના માર્ચ માસથી બંધ કરવામાં આવી, અને એ ફંડની આવક ઇરાંનીઓની હાલત સુધારવાનાં ફંડ ખાતે વાપરવામાં આવી હતી. એ પછી તા૦ ૨૨ મી નવેમ્બર ૧૮૮૨ થી બોરડીંગ સ્કુલ તેજ જગો પર પાછી ચાલુ કરવામાં આવી હતી, પણ ૧૮૯૦ નાં સપટેમ્બર માસથી તે પાછી બંધ કરી તેને બદલે ત્યાં આપો દિવસ શિખાડવાની એક સ્કુલ ઉંઘાડી તેને શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનું નાંમ આપવામાં આવ્યું છે.

તા૦ ૧૯ મી મેએ.

રોજ ૨૯ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

મરણ—ફરામજી બહમનજી સેલર—ઉમર વર્ષ ૩૦) એવણ "ફસ્સુ લાંબા" નાં નામથી મુંબઇ મધે એક જાણીતા તાલીમવાલા હતા. "મરનાર હાડે ઘણો જબરદસ્ત હતો પણ આલ મસણમાં ઘણો ભલો અને નરમ હતો. ધોબીતલાવ જાંહાં તે રેહેતો હતો તાંહાં શેલરેનો ઉપદરવ કમી થાએઓ હતો અને પોલીસના આદમીઓ ઘણીવાર તેની મદદ મેલ-વવાના ઉપકારમાં આવી પડેઆં હતાં. આએ પરમાંણે અગત પડતે તે પોતાનું ચીહના સરખું બલ બતાવતો હતો."[1] "તેણે જેમ હીમત અને કુવતમાં તેમજ પોતાની ભલમણ-શાઇમાં નામ રાખીઉં છે કેમકે બીજા તાલીમવાલાઓથી ઉલટી રીતે તે શંકટની વેલા મદદ આપતો હતો તથા ગરહસથ આદમી-મીને છેડતો નહી હતો."[2] એવણનું મરણ વાંદરા મધે મોજ કરવા ગયા ત્યાં અચાનક નીપજયું હતું, અને તે કેમ નીપજયું તે માટે અતરે ઘણુકોને શક પણ રહી ગયો હતો.

તા૦ ૨૦ મી મેએ.

અકલકોટના એક પારસી વ્યાપારી શેઠ નવરોજજી રૂસતમજીએ તે તરફ ૭૦૦) હિંદુ બ્રાહમણોને જમાડી તેમને દક્ષણા આપી હતી.[3]

તા૦ ૨૨ મી મેએ.

લંડન મધે શીનઅબરી સ્કુવેરમાં નાચાર તથા ઘરબાર વગરની ઓરતો અને બાળકોને રાખવા માટે એક "રેફયુજ હાઉસ" બાંધવાનું ફંડ થયું હતું, જે મધે અતરેથી હાનરે-બલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૧૦૦૦) તથા શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે રૂ૭૮૦) મોકલ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૬ મી મેએ.

રોજ ૬ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

મરણ—નાનાભાઈ કાંનજીભાઈ ડીઆવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૫) એવણ સુરતની પાસેનાં કરંજ ગામના રેહવાસી હતા, અને ઘણાં વર્ષો સુધી ડીસાની કાંપ મધે પોતાના ભાઈ શેઠ જમશેદજી કાંનજીભાઇની સાથે જઇ ત્યાં ઇંગ્રેજી અસ-બાબની દુકાન તથા જુદાં જુદાં કંત્રાકટો ચલાવતા હતા. એવણનું મરણ કરંજ મધે નીપજયું હતું.

તા૦ ૨૭ મી મેએ.

શેઠ રૂસતમજી કાવસજી સુરતી અથવા જાબુલી રૂસતમે આજ દીને સુરત મધે ત્યાંની એંડરૂસ લાઇબ્રેરીમાં "જીંદગીનો નાટક" એવે નામનો એક નીબંધ તથા પોતાની બનાવેલી કેટલીક કવીતાઓ ગાઇ સંભલાવી હતી.[5]

તા૦ ૩૧ મી મેએ.

રોજ ૧૧ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

મરણ—ફીરોજશાહ નશરવાંનજી નાણાંવટી[6]—ઉમર વર્ષ ૨૫) સુરતવાલા શેઠ નશરવાંનજી બેહરાંમજી નાણાંવટીનાં દીકરા. એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ ના મારચ માસથી ગુજ-રાતનાં ઉત્તર વિભાગના "અબ આસીસટંટ સેટલમેંટ આફીસર" નેમાયા હતા, અને ઓઢો બજવતાંજ બેડા મધે કોલેરાથી અચાનક મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧ લી જુન.

રોજ ૧૨ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ રતનજી મનજીભાઈ ગજધરનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા શેઠ અરદેસર રતનજી ગજધરે રૂ૫૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[7]

---

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ મી મેએ ૧૮૬૪.

[2] શારત ગોફતાર, તા૦ ૨૨ મી મેએ ૧૮૬૪.

મુંબઇ મધે એ વખતે તથા તેની આગમજ ઘણાક જાણીતા પારસી તાલીમવાલાઓ હતા, કે જેઓ કદાવર તથા હીમતવાંન હતા, અને પોતાનાં કઊવત તથા હીમતનો ઘણો સારો ઊપીઓગ કરી અગત પડે ગરીબોને સહાય થતા હતા. એઓમાંના કેટલાકોનાં નામ આ જગોએ નીચે આપીએ છૈએ:—

નાનાભાઇ કાવશજી કેઆસ, મનચેરજી એદલજી અશી-ણવાલા, દાદાભાઈ નશરવાંનજી કોપર, બેજનજી નશરવાંનજી કોપર, નશરવાંનજી કાવશજી ખીચરા, શોરાબજી હોરમજજી સુરતી (ચીકીન), પાલણજી રૂસતમજી કુમરીઆ (ઊસતાદ), હોરમજજી પેશતનજી ઇરાણીના, નાનાભાઇ પેશતનજી ઇરાણીના, જીવાજી બરજોરજી પીંઢચખાંનાવાલા (પારસી બરજ), ફરામજી હોરમજજી રીન, શાપુરજી બેજનજી કુંઆવાડીઆ, કાવશજી બરજોરજી બાંમોત (કાલી), બીખાજી કાંનજીભાઇ પંડાલેવાલા, નવરોજજી નશરવાંનજી પગી, નશરવાંનજી નવરોજજી પગી, રૂસતમજી દાદાભાઇ પાસવાલા (તીની), રૂસતમજી પેશતનજી સુરતી (સુકરાંકાપુ), તેહમુલજી નવરોજજી ભરૂચા (ઇડાંવાલા), પેશતનજી નવરોજજી ભરૂચા (ઇડાંવાલા), કાવશજી હોરમજજી નાલીએરવાલા.

[3] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી મેએ ૧૮૬૪.

[4] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૬ મી મેએ ૧૮૬૪.

[5] સુરત મીતર, તા૦ ૨૯ મી મેએ ૧૮૬૪.

[6] શેઠો માણેકજી, આદરજી અને દાદાભાઇ નશરવાં-નજી નાણાંવટીના ભાઇ. એવણના બાવા શેઠ નશરવાંનજી બેહરાંમજી નાણાંવટી સુરતના ડેપ્યુટી તથા ભરૂચના હેડ—અકાં-ઊંટંટ હતા. તેમના ભાઇઓ શેઠો બેજનજી તથા ખરશેદજી બેહરાંમજી નાણાંવટી અમદાવાદનાં કમીશરીએટ ખાતામાં હતા. એવણના કાકા શેઠ માણેકજી દાદાભાઇ નાણાંવટી તથા તેમના બે દીકરાઓ શેઠો હીરજીભાઇ તથા જમશેદજી (સુરતવાલા ડાકટર પીરોજશાહના બાવા) લાકડાંનાં કામ ઊપર હતા.

[7] મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૨૦ ના હીસાબની ચોપડી.

તા૦ ૧ લી જુન.

શેઠ સોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ મુંબાઇના કોટમાં બાજારગેટ સ્ટ્રીટમાં ગુજરાતી તથા ઇંગ્રેજી (કાલેજમાં પેસાર થઇ શકે એટલી) શિખાડવાની એક સ્કુલ ઉઘાડી હતી.[૧]

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખને ખરચે અંગરેજી સરકારી કેળવણી ખાતાં હસ્તક માહીમ મધે દેશીઓના છોકરાઓને માટે એક એંગલો વર્નાકયુલર સ્કુલ ઉઘાડવામાં આવી હતી.[૨]

તા૦ ૨ જી જુન.

ધી કમર્શીઅલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કંપનીનું ચીંચ- પોકલી તરફ આવેલું કારખાનું ચાલુ કરવાની ક્રિઆ આજ દીને થઇ હતી. ડાએરેક્ટરોના મેહેરબાન શેઠ મેહેરવાંનજી નસરવાંનજી ભાવનગરીએ એક ખુબાખીલ ભાષણ કીધું હતું[૩]

તા૦ ૫ મી જુન.

ઓનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ રતનાં- ગરી મધે ગેલવાગીન સીટિ ત્યાંના ગરીબોને સસ્તે ભાવે તથા લાચાર અને અપંગોને મુફત વેહેંચવાને ૧૦૦૦) બંગાલી ચોખાની ગુણો ત્યાંના કલેક્ટર મી૦ આરથર ક્રાફર્ડ ઉપર બેટ મોકલી હતી. એ ગુણો મી૦ ક્રાફર્ડે પોતાનાં મકાનમાં ભરાવી રાખી આજ દીનથી ગરીબ કુટું- બોને બાજાર ભાવ કરતાં કમીઆના ભાવે અનાજ વંચાડે વેચવાને ત્યાંની સ્કુલ ઓફ ઇનડસ્ટ્રીનાં મકાનમાં દુકાન ઉઘાડી હતી.[૪]

તા૦ ૬ ઠી જુન.

શેઠ મનચેરજી કાવસજી લંગડાનાએ "પારસીઓનાં ધારા વીસે તકરાર" એવે નામનું એક પુસ્તક એક બુઢા અને જવાંન પારસી વચ્ચે ચાલેલી વાતચીતના આકારમાં પ્રગટ કીધું હતું.[૫]

તા૦ ૭ મી જુન.

રોજ ૧૮ માહ ૯ (શેં૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ કુવરબાઇ તે શેઠ દોરાબજી પાલણજી પાંડેઆલાનાં ધણીઆંની તથા શેઠ દીનશાહજી મેહેરવાંનજી મેહતાનાં બહીનનાં ઉઠમણામાં તેમના કાકાસસરા શેઠ કાવસજી પાલણજી પાંડેઆલાએ રૂ૧૦૦૧) તથા બીજાં એહીઓએ રૂ૧૦૮૦) મળી રૂ૨૦૮૧) ધરમખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૬]

તા૦ ૮ મી જુન.

ઓનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ લંડન મધે સરવે કોમના ગરીબ તથા અપંગોના ફાએદાને માટેનાં જુદાં જુદાં ધરમખાતાંઓમાં વેંહચી આપવાને ૧૫૦૦૦) પૌંડ (રૂ૧૫૦૦૦૦) પોતાના તે તરફના આડતીઆ ઓનરેબલ-

---

store, together with some few mo... bags, a lucky accident has enabled me to buy here..., to last till the monsoon is over and I can get ...down more from Bombay . . ..I have not restricte... the privilege of purchasing grain at the reduced rates ...to any particular income because there are many ha...ing fair incomes who from the heavy claims on th...item, from their large families and so forth are really ...poorer than men having

આર. ડબલ્યુ. ક્રાફ્રડ ઉપર મોકલ્યા હતા, જે નીચે મુજબ વેંહચી આપવામાં આવ્યા હતા :—

પૌંડ ૨૦૦૦) લંડન હાસ્પીટલમાં.[૨]

દર ૧૦૦૦) પૌંડ લેખે યુનીવરસીટી કાલેજ હાસ્પીટલ, મેટરોપોલીટન ફ્રી હાસ્પીટલ.

દર ૫૦૦) પૌંડ લેખે રાએલ ફ્રી હાસ્પીટલ, મીડલ સેક્ષ હાસ્પીટલ, કીંગસ કોલેજ હાસ્પીટલ, લંડન ફીવર હાસ્પીટલ, સીટી ઑફ લંડન હાસ્પીટલ ફોર ડીઝીઝીસ ઑફ ધી ચેસ્ટ, સીટી ઑફ લંડન હાસ્પીટલ ફોર સીક ચીલ્ડરન, લંડન સીટી ડીસ્પેનસરી, ફેરીંગડન ડીસ્પેનસરી, લંડન સ્ટ્રેનજરસ હોમ, પ્રોવીડંટ ક્લાર્કસ ઇનસ્ટીટયુશન, સીમેનસ હાસ્પીટલ સોસાઇટી, રાએલ નેશનલ લાઈફ બોટ ઇનસ્ટીટ્યુશન.[૨]

દર ૪૦૦) પૌંડ લેખે રાએલ હાસ્પીટલ ફોર ઇનક્યુરેબલસ, બ્રીટિષ હોમ ફોર ઇનક્યુરેબલસ, એસાએલમ ફોર ઇડીઅટસ, સીટી ઑફ લંડન ઍન્ડ ઇસ્ટ ડીસ્પેનસરી, રાએલ જનરલ ડીસ્પેનસરી, મીટરોપોલીટન ડીસ્પેનસરી.

દર ૨૦૦) પૌંડ લેખે લંડન હાસ્પીટલ ફોર ડીઝીઝીસ ઑફ ધી સ્કીન, રીલરેકેડ રીશરમેનસ ઍન્ડ મરીનરસ બેનીવોલંટ સોસાઇટી.

દર ૨૦૦) પૌંડ લેખે વેસ્ટરન સીટી ડીસ્પેનસરી, ફીનસબરી ડીસ્પેનસરી, સીટી આરથોપીડીક ડીસ્પેનસરી, ક્વીન એડીલેડસ ડીસ્પેનસરી, ડેસ્ટીટ્યુટ સેલરસ એસાએલમ, સીટી ઑફ લંડન જનરલ પેનશન સોસાઇટી, સીટી ઑફ લંડન ટ્રુસ સોસાઇટી, આસોશીએશન ફોર રીલીફ ઑફ પુઅર ઇન ધી સીટી ઑફ લંડન.

દર ૧૦૦) પૌંડ લેખે એકસીડંટ રીલીફ સોસાઇટી, સોસાઇટી ફોર રીલીફ ઑફ ડીસ્ટ્રેસડ વીડોઝ, ગીલડ હાલ પુઅર બાક્સ, મેનશન હાઉસ પુઅર બાક્સ.[૩]

તા૦ ૯ મી જુન.

હાનરેબલ રુસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ "સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટ્યુટ"ને લગતી મુંબઇ તથા દેશાવરોની છોકરીઓની નિશાળોમાં દર માસે જુદી જુદી ૨૩) સ્કાલરશીપો આપવાને રૂ૮૦૦૦) ની રકમ એ ખાતાંની પંચાતને સ્વાધીન કીધી હતી.[૪]

તા૦ ૧૦ મી જુન.

આજ દીને મુંબઈ મધે કોટમાં હમામ સ્ટ્રીટમાં હાનરેબલ જગનાથ શંકરશેઠની મીલકતમાં એક મોટી આગ લાગી હતી, જેથી ઘણું નુકસાન થયું હતું, તથા શેઠ એદલજી નશરવાનજી કોલાબીવાલા, હોરમજી માણેકજી પોહચખાનાવાલા, અને બીજા બે ત્રણ પારસીઓની દુકાનોમાંનો માલ પણ બળી ગયો હતો.[૫]

---

[૨] આ લંડન હાસ્પીટલનાં ફંડમાં આપેલા ૨૦૦૦) પૌંડ મધેથી તે હાસ્પીટલની એક "વીંગ" વધારવામાં આવી હતી, અને તેનો પાયો નામદાર પ્રિનસ ઑફ વેલશે તા૦ ૪ થી જુલાઇ ૧૮૬૪ ને દીને નાખ્યો હતો.

[૨] આ રાયલ નેશનલ લાઇફ બોટ ઇનસ્ટીટયુશનનું ખાતું દર વર્ષે લંડન મધે ૫૦૦) થી ૬૦૦) જાનોનો બચાવ કરેછે. એનાં ફંડમાં હાનરેબલ રૂસતમજીએ આ પ્રમાણે કીમતી મદદ કર્યાથી તે ખાતાંની કમીટીની તા૦ ૭ મી જુલાઇ ૧૮૬૪ ને દીને મલેલી સભામાં નીચે મુજબનો ઠેરાવ પસાર કરી તેમનો ઉપકાર માનયો, તથા પોતાની લાઇફ બોટો અને ડોલીઓના નકશાઓ તેમનાપર ભેટ મોકલ્યા હતા:—

At a Meeting of the Committee of the Royal National Life Boat Institution for the preservation of Life from Shipwreck, held at their Offices, London, on the 7th day of July 1864 the following Minute was ordered to be recorded on the Books of the Society and to be communicated to R. W. Crawford Esq M. P.

Resolved, that the best thanks of the Royal National Life Boat Institution, together with Models of its Life Boat and Transporting Carriage, be presented to The Hon'ble Rustomjee Jamsetjee Jejeebhoy, member of the Legislative Council of Bombay, in acknowledgment of his munificent contribution of £500 in aid of the general fund of the Institution.

RICHARD LEWIS, *Secretary*.   THOMAS BARING, *Chairman*.

[૩] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૬૪.

એ મુજબ લંડનનાં ધર્મખાતાંઓમાં હાનરેબલ રૂસતમજીએ રકમો ભરવાથી તે ખાતાંઓના કાયદા કાનુન પ્રમાણે એવણને તેના વહીવટ વગેરેમાં ચોકસ સંખીઆના પ્રમાણમાં નીચે મુજબ મતો આપવાનો અધિકાર હતો, અને તે એમનાં મતો એમની હૈયાતી સુધી છેક લંડન વેરથી વારંવાર ઉમેદવારો લખીને પોતાની તરફેનમાં મંગાવતા હતા:—

રાએલ હાસ્પીટલ ફોર ઇનક્યુરેબલસમાં ૭૬) મત.
બ્રીટિષ હોમ ફોર ઇનક્યુરેબલસમાં ૭૬) મત.
એસાએલમ ફોર ઇડીઅટસમાં ૭૬) મત.
પ્રોવીડંટ કલાર્કસ ઇનસ્ટીટયુશનમાં ૫૦) મત.
સીમેનસ હાસ્પીટલ શોશાઇટીમાં ૫) મત.
સીટી ઑફ લંડન જનરલ પેનશન શોશાઇટીમાં ૮૦) મત.

ઉપલાં સિવાય લંડનનાં બીજાં ખાતાંઓ જેમાં એવણે રકમો આપી હતી તેમાં મત નહિં પણ કોઇબી અરજદારને ભલામણ પત્ર આપવાનો એમને હક હતો.

[૪] જામે જમશેદ, તા૦ ૯ મી જુન ૧૮૬૪.

એ રકમનાં વ્યાજ મધેથી એ ખાતાંને લગતી મુંબઇની છોકરીઓની નિશાળોમાં ૭) તથા દેશાવરોની નિશાળોમાં ૩૫) ચડતી ઉતરતી રકમની સ્કાલરશીપો આપવામાં આવેછે.

[૫] મુમબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૩ મી જુન ૧૮૬૪.

એ આગમાં એદલજી અસલાજી નામના એક પારસી કેબીનેટ મેકરનું સઘળું ફરનીચર બળી ગયું હતું, જેથી તે તદન નાચારીમાં આવવાથી બીજા પારસીઓએ એક ઉઘરાણું કરી મદદ કીધી હતી.

તા૦ ૧૦ મી જુન.

મુંબઈ મધે કાલેરાના ગરીબ દરદીઓની સારવાર કરવાને મ્યુનીસીપાલીટી તરફથી ડાકટર રૂસતમજી નશરવાંનજી ઓરીને મામાદેવીના લટા પર નેમ્યા હતા, તેવણુને તે તરફના એક કાનસ્ટેબલ મી૦ રાસે વગર કારણે માર મારવાથી આજ દીને પોલીસ કોરટમાં માજીસ્ટ્રેટ મી૦ બરાઉને તે કાનસ્ટેબલને રૂ૨૫) ના દંડની સજા કરી હતી.[૧]

તા૦ ૧૧ મી જુન.

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ સુરત મધે ફેલાએલા કાલેરાના રોગનો અટકાવ કરવા માટે પોતાને ખરચે એક ડાકટર ફરતો રાખી ગરીબોને દવાદારૂ મુફત પોંહોંચાડી હતી.[૨]

તા૦ ૧૨ મી જુન.

માહબલેશવર મધે એક "આસેમબલી રૂમ" ઉંઘાડવાને અતરેના લારડ બીશપ તથા બીજા આગેવાન ઇંગ્રેજ ગ્રહસ્થોએ એક ફંડ ઉભું કીધું હતું, જેમાં શેઠ કાવશજી માણેકજી લીમજીએ રૂ૨૦૦૦), શેઠ લીમજી માણેકજી બનાજીએ રૂ૧૦૦૦), શેઠ હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ રૂ૫૦૦), અને શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ રૂ૫૦૦) ભરયા હતા.[૩]

તા૦ ૧૮ મી જુન.

શોલાપોરની કોરટમાં કોઈ પારસીને લગતો મુકદમો નીકલવાથી ત્યાં ધારા પ્રમાણે પારસીને સુપત આપવા માટે મોબેદનું કામ પડયું. આ ઉપરથી ત્યાંની દરેમેહરના મોબેદ એ૦ બરજોરજી મેહરવાંનજી માડનને બોલાવવાને સદર બજારના માજીસ્ત્રેટ મી૦ સાંડરીયે હોકમ મોકલ્યો, પણ તે મોબેદ બરશનુમ વાપડતો હોવાથી તેણે પારસીઓના કાનુન મુજબ અદાલતમાં આવવાની ના પાડી, અને એક બીજો મોબેદ જે ત્યાંના એકઝીકયુટીવ ઇનજીનીઅરની આફીસમાં હતો તેની નિશાંની આપી. તોપણ માજીસ્ત્રેટે જબરીથી ઉપલા બરશનુમવાલા મોબેદનેજ અદાલતમાં ધસડી મંગાવ્યો, અને તેના પગમાંના જોડા ઉતરાવી તેની પાસે ઉંઘાડે પગે ઉપલા પારસીને સુપત અપાવ્યા.[૪]

તા૦ ૨૦ મી જુન.

રોજ ૧ માહા ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

મરણ—જીવાજી રતનજી અંકલેસરીઆ—ઉમર વર્ષ ૭૦) એવણ અંકલેસરથી પોતાના ભાઇ શેઠ જમશેદજીની સાથે પુણાં મધે પેશવાઈ વખતથી જઈ વસેલા હતા, અને પ્રથમમાં તે તરફ કાંપમાં ઇંગ્રેજી અશબાબની એક દુકાંન ઉંઘાડી હતી. તે પછી લશ્કરખાતાંમાં માલ પુરો પાડવાનાં તથા બીજાં કનટ્રાકટો લઈ જાણીતા થયા હતા. એવણને પેટે નર વારેસ નહિં હોવાથી પોતાના મજકુર ભાઈ શેઠ જમશેદજીના દીકરા શેઠ ધનજીશાહને પોતાના દતક કરી લીધા હતા.

તા૦ ૨૧ મી જુન.

ભોપાલની નામદાર બેગમે આજ દીને સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ તથા કુટુંબની મોલાકાત તેમનાં કોટનાં મોટાં ઘરમાં લીધી હતી.[૫]

તા૦ ૨૨ મી જુન.

આજ દીને પુણાં મધે મરહુમ શેઠ જીવાજી રતનજી અંકલેસરીઆનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા ઓલાદોએ મલી રૂ૨૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૬]

તા૦ ૨૩ મી જુન.

આજ દીને લંડન મધે મલેલી "કામન કૌનસીલ"ની દરબારમાં અતરેવાલા હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ તે તરફનાં જુદાં જુદાં ધર્મખાતાંઓમાં જે કીમતી મદદો કીધી હતી તેની પીછાંણ તરીકે તેમને "ફ્રીડમ ઑફ ધી સીટી ઑફ લંડન"નું માન આપવા માટે લંડન શેહરના આલડરમેન મી૦ ડબલ્યુ. કોપલાંડની દરખાસ્ત ઉપરથી એકમતે ઠેરાવ થયો હતો. એ દરખાસ્તને ટેકો આપતાં માજી આલડરમેન મી૦ કારટરે જણાવ્યું કે જયારે તેવણ આ શેહરના મેયર હતા ત્યારે હાનરેબલ રૂસતમજીના

[૧] ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆ, ૧૭ મી જુન ૧૮૬૪.
પછી ડાકટર રૂસતમજીએ ઉપલા કાનસ્ટેબલ ઉપર
ખરચે ગરીબ. કોરટમાં ડામીજીની ફરીઆદી માંડી હતી, પણ
અનાજ બેહચવ. તા૦ ૫ મી જુલાઇએ બંધે પોરકનો ખરચ
મહીનાનો રીપોરટ જી આપવાનું કબુલ કરી તે મુકદમો ઘેરમેલે
૧૮૬૪ ને દીને હાન.
લખેછે કે:—

It is not merely તા૦ ૧૧ મી જુન ૧૮૬૪.
benefitted, but that શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખને છ
prising many thousands ૦૦) નો ખરચ થયો હતો.
Thus the arrival of your l
season was open for boats, In ૧૩ મી જુન ૧૮૬૪.
rice from 3 and 3½ paylees pe- ૦) શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી
and since the Rains have set in ૬ ને દીને આપ્યા હતા,
tions have been cut off the Bazar
stationery, while in other parts of લી રૂમ" ને બદલે
have risen considerably. I have s આવ્યું હતું.

[૪] મુમબઈનાં સમાચાર, તા૦ ૪ થી જુલાઇ ૧૮૬૪.
આ ઉપરથી તે તરફના પારસીઓમાં ઘણી ચકચાર ચાલી, અને એ બાબેની ફરીઆદ રૂબરૂમાં કરવાને પુણેવાલા દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપ આશાના પોતાના ભાઇ દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપ આશાનાની સાથે નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરની હજુરમાં ગયા હતા, અને તે નામદારે બધું સાંભલી લઇ એ બાબેની ઘટતી તલાસ કરી ઉપલા માજીસ્ત્રેટને ઠપકો આપ્યો હતો.

[૫] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી જુન ૧૮૬૪.

[૬] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી જુન ૧૮૬૪.

વડા ભાઈ (સર જમશેદજી જીજીભાઈ બીજા બારોનેટ) એ પોતાની લંડનની મુસાફરીને દરમેઆંન તેમની મોલાકાત લઈ આ શેહરનાં ધર્મખાતાંઓમાં વેંહચી આપવાને ૨૦૦) પોંડ તથા ગરીબોને વેંહચી આપવાને ૫૦) પોંડ ભેટ આપ્યા હતા.[૨]

[૨] આ ફ્રીડમ ઑફ ધી સીટી ઑફ લંડનનાં માનનો દસ્તાવેજ સુંદર સીણગારવાળાં પારચમેન ઊપર નીચે મુજબ લખેલો ગીલીટની સોનેરી ફ્રેમમાં જડી હાનરેબલ રૂસ્તમજી પર મોકલવામાં આવ્યો હતો:—

LAWRENCE
MAYOR

A Common Council holden in the Chamber of the Guildhall of the City of London, on Thursday the 23rd day of June 1864.

Resolved Unanimously
That the Freedom of this City be Presented to
The Honourable
RUSTOMJEE JAMSETJEE JEEJEEBHOY
of Bombay.

In recognition of his munificent gift to the various Charitable Institutions of the City of London and the Metropolis and particularly in reference to the unsectarian character of his munificence.

Ordered that the Resolution for presenting the said Freedom be Ornamentally written on Vellum signed by the Town Clerk properly emblazened framed and glazed and transmited to him at Bombay.

WOODTHORPE.

આ મોટું માન એમને મળવા બાબે તે વેળાના મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે એવોને પુણાંમાં નીચે મુજબ પોતાને હાથે મુબારકબાદીનો એક કાગજ લખી મોકલ્યો હતો:—

Dapooree, July 28th 1864.

MY DEAR RUSTOMJEE,

Most heartily do I congratulate you on the very high honour of the Freedom of the City of London having been conferred on you—an honour which as you are aware, is never conferred on any one unconnected with the City, save for services which are acknowledged to be of distinguished public importance.

Lady Frere and our daughter join with me in hearty congratulations, and in sincere good wishes for your being long spared to enjoy your well deserved honours, and with our kind compliments to Mrs. Rustomjee and to your excellent Mother, the Dowager Lady Jamsetjee, when you write to her.

Believe me
My dear Rustomjee
very sincerely yours
(Sd.) H. B. E. FRERE.

P. S. I feel peculiarly glad that your character should be appreciated in our great City. I hope you will think of a visit to London to take up your Freedom and to be duly entered at Guildhall as a Bargess of the ancient *Corporation*

THE HON. RUSTOMJEE JAMSETJEE JEEJEEBHOY.

આ અસલ કાગજ શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજીના સ્વાધીનમાં છે.

તા૦ ૨૪ મી જુન.

શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાજીએ લંડન યુનીવરસીટીની મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષા આજ દીને પસાર કીધી હતી.[૨]

તા૦ ૧ લી જુલાઈ.

શેઠો પેશતનજી અને બેહમનજી ફરામજી કામાજીએ પોતાની ગોવાલીઆ તલાવ આગલની વાડીમાં પારસીઓના છોકરાઓને માટે એક ઇંગ્રેજી સ્કુલ પોતાને ખરચે શેઠ અરદેશર ફરામજી સોલનનાં ઉપરીપણાં હેઠલ ઉઘાડી હતી.[૩]

તા૦ ૪ થી જુલાઈ.

રોજ ૧૫ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ રતનબાઈ તે નવમાર્ગીવાલા શેઠ કુવરજી બેહમનજી સુતરીઆનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ મેહરાંમજી ધનજીભાઈ સુતરીઆનાં બેટીનાં અતરેનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં મામાના દીકરા હાનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ ૨૫૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૫ મી જુલાઈ.

આએ વર્ષની અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી બીજીવારની શેશન આજ દીને હાઈ કોરટમાં હાનરેબલ જસટીસ સર રીચરડ કાઉચની હજુરમાં ભરાઈ હતી. નીચલા પારસીઓ ગ્રાંડ જુરીમાં બેઠા હતા—[૫]

શેઠો જાંગીરજી નવરોજજી વાડીઆ, શોराબજી પેશતનજી ફરાંમજી, દાદાભાઈ બેહમનજી જીજીભાઈ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ.

તા૦ ૭ મી જુલાઈ.

મુંબઈની પારસી પંચાયતનાં ફંડના તા૦ ૨૮ મી અકટોબર ૧૮૬૨ થી તે તા૦ ૧૧ મી નવેમબર ૧૮૬૩ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાંનાંમાંથી તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે છેલા હીસાબની બાકીના ૩૨૪૫૭૫૮૫૨૦ ઉપરાંત આએ આખાં

[૨] લંડન યુનીવરસીટીનું ૧૮૬૪–૬૫ નું કાલેનડર.

[૩] જામે જમશેદ, તા૦ ૨ જી જુલાઇ ૧૮૬૪.

એ સ્કુલને માટે પોતાનું મકાન મુફત આપવા ઊપરાંત તેમાં આવનારા છોકરાઓ પાસેથી થોડી થોડી ફીઇ લેતાં બાકીની જે ખોટ પડતી તે ઊપલા શેઠીઆઓ પુરી આપતા હતા, અને એમ આસરે ત્રણ વર્ષ સુધી ચાલ્યા બાદ એ સ્કુલ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૭ થી શેઠ અરદેસર ફરાંમજી સોલને તેજ જગા ઊપર પોતાને માથે રાખી ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૬ ના નવેમબર માસ સુધી ચલાવી હતી.

[૪] મુંબઈની પારસી પંચાયતનાં ફંડના સંવંત ૧૯૨૦ ના હીસાબની ચોપડી.

[૫] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૬ ઠી જુલાઇ ૧૮૬૪.

વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડ ખાતે રૂ૧૦૬૫૩૯॥।૧૨ ની આવક થઈ હતી, અને ખરચ રૂ૪૨૧૯૫ાાર થયો હતો, જે બાદ કરતાં વર્ષની આખરીએ તરસ્ટીઓનાં હસ્તકમાં પંચાતના હીસાબને લગતા રૂ૩૧૦૦૯૮)૫ તથા જુદાં જુદાં પડાવેલાં ખાતાંઓના[1] રૂ૪૨૨૪૨૭)૮॥ મળી કુલે રૂ૭૩૨૫૨૫)૧૩॥ બાકી હતા.

તા૦ ૧૩ મી જુલાઈ.

રોજ ૨૪ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ જાઈજી તે શેઠ અરદેશર કાવશજી મોદીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજી-માંથી રૂ૨૫૦૦) તથા બીજાં એશીઓએ રૂ૧૮૫૦) મળી રૂ૩૯૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

આજ દીને મરહુમ શેઠ બાપુજી હોરમજજી માજુનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં એશીઓએ રૂ૯૮૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૪ મી જુલાઈ.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ આતરેની રાએલ એશીઆટીક સોશાઇટીનાં પુસ્તકખાંતાંમાં પૂર્વ દેશોનાં ભણતરને લગતાં નવાં પુસ્તકો ખરીદવાને રૂ૫૦૦૦) ભેટ આપ્યા હતા, જે માટે આજ દીને એ મંડળીની સભામાં એ સખી ગ્રહસ્થનો મોટો ઉપકાર માનવામાં આવ્યો હતો.[4]

---

[1] પંચાતનાં દફતરમાં આગલાં વર્ષનાં ૨૦) ખાતાં ઊપરાંત આએ વર્ષમાં છ નવાં ખાતાં ઊમેરાયાંછે. તેમાં પેહલું સુરતવાલા શેઠ બેહરાંમજી માણેકજી વાડીઆએ તા૦ ૧૨ મી માર્ચ ૧૮૬૩ ને દીને પોતાના મુરબી શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખની યાદગારી માટે રૂ૧૦૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું વ્યાજ સર જમશેદજી મદરેસામાં વગર મુશારે શીખતા ત્રણ વિદ્યાર્થીઓને દર માસે રૂ૧૦) ની સ્કાલરશીપ તથા સર્વથી હુશીઆર એક વિદ્યાર્થીને દર શાલ એક સોનાંનો ચાંદ શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખનાં નામથી આપવાનો બંદોબસ્ત કરી પડાવ્યું હતું. બીજું ખાતું શેઠ મનચેરજી બેહમનજી પંથકીએ તા૦ ૨૦ મી નવેમબર ૧૮૬૩ ને દીને પોતાના ભાઈ આ૦ શેઠ ખરશેદજી બેહમનજી પંથકી-નાં પુનને માટે તેવણની પોતાની પુંજી મધેથી રૂ૧૧૦૦૦) તથા તેમનાં વીધવા બાઈ મીઠીબાઈ તરફથી રૂ૧૦૦૦), દીકરી બાઈ નવાજબાઈ તરફથી રૂ૧૦૦૦), પાલક દીકરા શેઠ બેહમનજી ખરશેદજી પંથકી તરફથી રૂ૧૦૦૦), દીકરીના દીકરા શેઠ શાપુરજી નશરવાંનજી ભેદવાર તરફથી રૂ૫૦૦), તથા ભાણેજ શેઠ કેકોબાદ કાવશજી પંથકી તરફથી રૂ૫૦૦) મળી રૂ૧૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું વ્યાજ જર-તોશતી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં, મુકતાદને તાંકણે દેશાવરોના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં, નવ-સારીનાં આંધલાં પાંગલાં જરથોસ્તીઓનાં, તથા પંચાતનાં જનરલ ફંડ મધે શાલા પ્રમાણે વાપડવાનો બંદોબસ્ત કરી પડાવ્યું હતું. ત્રિજું ખાતું શેઠ નશરવાંનજી બેહમનજી મોદીએ તા૦ ૧૬ મી ફેબરવારી ૧૮૬૩ ને દીને પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ બેહમનજી જમશેદજી મોદીનાં પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું વ્યાજ પંચાતનાં જનરલ ફંડ તથા જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહ-ચાડવાનાં ફંડ ખાતે સરખે હીસ્સે વાપડવાનો બંદોબસ્ત કરી પડાવ્યું હતું. ચોથું ખાતું એજ શેઠે એજ તારીખે પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઈ બચુબાઈ તે મરહુમ શેઠ બરજોરજી અરદેશીઆરજી હકીમનાં બેટી તથા પોતાનાં પેહલીવારનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઈ પીરોજબાઈ તે મરહુમ શેઠ ફરાંમજી માણેકજી કરાંણીનાં બેટીનાં પુનને સારૂં રૂ૧૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું વ્યાજ મુકતાદને તાંકણે દેશાવરોના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં, મુંબઈનાં આંધલાં-પાંગલાં તથા લાચાર જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવાનાં, તથા સર જમશેદજી મદરેસાનાં ફંડ મધે સરખે હીસ્સે વાપડવાનો બંદોબસ્ત કરી પડાવ્યું હતું. પાંચમું ખાતું શેઠો ફરાંમજી, શાપુરજી, અને જીજીભાઈ ધનજીભાઈ બાટલીવાલા, તથા બાઈ જરબાઈ તે મરહુમ શેઠ ધનજીભાઈ ફરાંમજી બાટલીવાલાનાં બેટી અને શેઠ સોરાબજી રતનજી બાટલીવાલાનાં ધણીઆંની. એ મળી તા૦ ૨૦ મી અકટોબર અને ૭ મી નવેમબર ૧૮૬૩ ને દીને પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ ફરાંમજી નશર-વાંનજી બાટલીવાલા તથા બાપાઈ મરહુમ બાઈ નવાજબાઈનાં પુનને સારૂં રૂ૧૩૦૦૦) રોકડા આપી તેનું વ્યાજ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદો-બસ્ત કરી પડાવ્યું હતું. છઠું ખાતું એજ શેઠો અને બાઈએ એજ તારીખે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ ધનજીભાઈ ફરાંમજી બાટલીવાલા તથા માતાજી મરહુમ બાઈ કુવરબાઈનાં પુનને સારૂં રૂ૧૩૦૦૦) રોકડા આપી તેનું વ્યાજ પણ ઊપલાંજ ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કરી પડાવ્યું હતું.

એ ઊપરાંત નીચે મુજબ રૂ૬૦૦૦) ની સરકારી નોટો તેનું વ્યાજ મુંબઈનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહ-ચાડવાનાં ફંડમાં વાપડવાને ભેટ આવી હતી:— બાઈ ચાંદનબાઈ તે મરહુમ શેઠ બેહરાંમજી કાવશજી બાટલીવાલાનાં વીધવાએ તા૦ ૧૫ મી જુન ૧૮૬૩ ને દીને રૂ૫૦૦૦) ની નોટ પોતાના મરહુમ ખાવંદની પુંજી મધેથી તેમનાં પુનને સારૂં. શેઠ ધનજીભાઈ ડોશાભાઈ મામાએ તા૦ ૨૦ મી અકટોબર ૧૮૬૩ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઈ બચુબાઈનાં પુનને સારૂં.

એજ મુજબ ઊદવાડેનાં આતશબેહરાંમ સાહેબનાં ફંડ-નાં ખાતાં મધે ઊદવાડેથી દસ્તુર મીનોચેહરજી દારાબજી, દસ્તુર બરજોરજી રૂસતમજી મીરજાં, એ૦ એરજીઆરજી બેહરાંમજી ભરડા વગેરેએ તા૦ ૮ મી ડીસેમબર ૧૮૬૨ ને દીને આતશબેહરાંમની દરગાહને લગતું રૂપાંકામ તોલા ૫૭૪) તથા આતશબેહરાંમની તીજોરીમાં હાનરેબલ રૂસતમજી જમ-શેદજી જીજીભાઈએ નાખેલી રૂ૯૦૦) અને શેઠ ખરશેદજી ફરદુ-નજી પારખે નાખેલી રૂ૭૫૦) ની બેંક નોટો તથા બીજ પરચુરન મળી રૂ૫૭૬૧)૬ ઊમેરવાને મોકલ્યા હતા. તેમજ સુરતનાં આંધલાંપાંગલાં જરથોસ્તીઓનાં ફંડમાં મરહુમ શેઠ બેહરાંમજી માણેકજી મોદીનાં પુનને સારૂં તેમનાં બેટી બાઈ ડોશીબાઈએ તા૦ ૧૧ મી અકટોબર ૧૮૬૩ ને દીને રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ વાપડવાને ભેટ આપી હતી.

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી જુલાઈ ૧૮૬૪.

[3] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી જુલાઈ ૧૮૬૪.

[4] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૮ મી જુલાઈ ૧૮૬૪.

એજ મુજબ શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ ડાક્ત-રેબલ ડબલ્યુ. ઈ. ફ્રીઅરે કરેલો હિંદુસ્થાંનના જુના સિક્કા-ઓનો સંગ્રહ વેચાતો લઈ એ લાઇબ્રેરીમાં ભેટ આપ્યો હતો.

તા૦ ૨૩ મી જુલાઈ.

શેઠ ખરશેદજી શેરાબજી આશબરનરે પોતાની પાસેનાં જંદ પેહલવી, અને ફારસી પુસ્તકો તથા હસ્ત લેખોનો એક સંગ્રહ લંડનની રાએલ શેસાઇટીનાં પુસ્તકખાંનાંમાં બેટ મોકલ્યો હતો. એ સંગ્રહમાં જંદ તથા પેહલવી વંદીદાદ, પેહલવી ફરહંગ, માહભારતનો ફારસીમાં તરજુમો, ઘણા ઉંચા દસખતનું શાહનામું, વગેરે હતાં.[૧]

તા૦ ૨૯ મી જુલાઈ.

રોજ ૧૦ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ જરબાઇ તે શેઠ ખરશેદજી શાપુરજી મેહતાનાં ધણીઆંની તથા શેઠ માણેકજી મેહરવાંનજી મેહતાનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં બેટીઓએ ૨૬૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૩ જી આગશટ.

પેશાવર મધે જરથોસ્તી રવાંનોને ભુમીદા કરવાને ત્યાંનાં સદર બજારની પછવાડે એક એલાહેદી જગા જરથોસ્તીઓએ આજ દીને મેળવી હતી.[૩]

તા૦ ૧૦ મી આગશટ.

શેઠ રૂસ્તમ ગોસ્તાસપ ઇરાંનીએ "રૂસ્તમી ફાગબાજી" નામનું ગાયણનું એક ચોપાનયું રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૪]

એજ શહરથે "મુખતાત" ઉપર કવિતાનું એક ચોપાનયું પણ રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૫]

તા૦ ૧૨ મી આગશટ.

શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીએ રતનાગીરી હાઇ સ્કુલની મરામત તથા રોણક કરવાને ૩૫૦૦) બેટ આપ્યા હતા.[૬]

તા૦ ૧૮ મી આગશટ.

ધોલકાના સદર અમીન દસ્તુર દીનશાહજી પેશોતનજી કામદીનજીને નામદાર સરકારે બેડાના સદર અમીન નેમ્યા હતા.[૭]

તા૦ ૨૦ મી આગશટ.

પ્રોફેસર પીટરાઝવીકી નામના એક રૂશીઆંન વિદ્વાંને ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં તમામ જંદ અવસ્તાનો રૂશીઆંન તથા ફ્રેંચ ભાષામાં તરજુમો કરી તેનાં ત્રણ દફતરો બાહેર પાડયાં હતાં તે તરજુમો સુધારીને જરમન ભાષામાં કરી તેનાં પણ ત્રણ દફતરો આએ વર્ષમાં બાહેર પાડયાં હતાં.[૮]

તા૦ ૨૨ મી આગશટ.

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે "ગ્રીનીચ" ની ગોદીમાં બંધાવેલાં ૯૦૦ ટણનાં એક વાહણને આજ દીને પાણીમાં ઉતારવામાં આવ્યું હતું. એ વાહણનું નામ નામદાર પ્રીનસ ઑફ વેલસના ગયા જનેવારી માસમાં જનમેલા વડા બેટાનાં નામ ઉપરથી "આલબરટ વિકટર" કરી આપવામાં આવ્યું હતું.[૯]

તા૦ ૨૫ મી આગશટ.

રોજ ૨ માહ ૧ (ક૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ શુનાંબાઇ તે શેઠ દોરાબજી શેરાબજી બનાજીનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ શેરાબજી

---

[૧] એ સંગ્રહ મોકલવા બાબે ચાલેલાં કાગજ પત્રોનું એક ચોપાંનયું ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં મુંબઇનાં એડયુકેશન સોશાઇટીનાં છાપાખાંનાંમાં મી૦ આર. ડબલ્યુ. વાલરે છપાવી પ્રગટ કીધુંછે.

[૨] જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી આગશટ ૧૮૬૪.

[૩] પેશાવર મધે એ વર્ષમાં બાઇ આઇમાએ તે શેઠ હોરમસજી કાવશજી બારકરનાં ધણીઆંનીનું મરણ તા૦ ૩ જી આગશટ ૧૮૬૪ ને દીને નીપજવાથી ત્યાંના બે જરથોસ્તીઓ શેઠો ડોશાભાઇ ધનજીભાઇ મેહતા અને મેહરવાંનજી માણેકજી સરાફે (ગામવાળા) કેનટોનમેંટ માજીસ્ટ્રેટ કરનલ માલવીન પાસેથી ઘણી મેહનતે ઉપલી જગો મેળવી હતી. એ જગાને ફરતી દેવાલ મજકુર શેઠ હોરમસજી કાવશજી બારકરે પોતાને ખરચે બંધાવી હતી. એ દેવાલ ભાગી પડવાથી પાછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૧ માં શેઠ રતનજી ખરશેદજી બાટલીવાળાએ પોતાને ખરચે મજબુત કરાવી હતી, તથા ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૯ ના ફેબરવારી માસમાં તેમના દીકરા શેઠ બહમનજી રતનજી બાટલીવાળાએ તે નવેસરથી પાછી બંધાવી, પાંહે બંદગી તથા ક્રિઆ કરવાને એક ઓરડો પણ બંધાવી આપ્યો હતો. એ જગાના ખરચને માટે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦ માં શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી સરાફ (ગામવાલા) ગુજરયા ત્યારથી દર માસે ૩૬) તેમના વારેસો મેસરસ મેહરવાંનજી એન્ડ સનસ આપેછે. હિયાં આસરે ૨૦) જરથોસ્તી રવાંનોને ભુમિદા કરેલાંછે.

[૪] "રૂસ્તમી ફાગબાજી. બનાવનાર, રૂસ્તમ ઇરાની. મુંબઇ; સમાચાર પ્રેસ. ૧૮૬૪."

[૫] "મુખતાત. અથવા એક કલાકનો જુસસો, જેથી નીકલેલા 'મુકતાત' સંબંધી વીચાર. બનાવનાર, રૂસતમ ઇરાંની. મુંબઇ, ચાબુક પરેસ, આગષ્ટ ૧૮૬૪."

[૬] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૨ મી આગશટ ૧૮૬૪.

એજ મુજબ ઓનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ એ સ્કુલના ૫) સર્વેથી ચડતા વિદ્યાર્થીઓને આએ શાલના અકટોબર માસથી બે વર્ષ સુધી મુંબઇ આવી તેઓનો અભીઆસ વધારવાને દર માસે રૂ૧૦) ની સ્કાલરશીપો ત્યાંના કલેકટર મી૦ આરથર ક્રાફરડની મારફતે આપી હતી.

[૭] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૮ મી આગશટ ૧૮૬૪.

[૮] "Deutsche verbesserte Uebersetzung der Bucher des Zoroaster. Erster Theil. Zend-avesta (das "Leben-Gebende!") Zur Erleichterung der ersten Auflage, von, Dr. Prof Ignatius Pietraszewski. Berlin, 1861"

[૯] મુમબઇનાં ચાબુક, તા૦ ૧ લી અકટોબર ૧૮૬૪.

ફરામજી મામાનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના મામાના દીકરાઓ શેઠ ભીમજી તથા કાવશજી માણેકજી ભીમજીએ રૂ૧૦૦૦) તથા બીજા શેઠીઓએ રૂ૮૩૦) મલી રૂ૧૮૩૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૩૦ મી આગસ્ટ.

રોજ ૧૨ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ હીરાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ અરદેશર હોરમજજી મંતોકનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી કાવશજી પટેલનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા શેઠીઓએ મલી રૂ૨૦૫૭) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૩ જી સપટેમબર.

"સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટ" ની દેશાવરો ખાતેની સ્કુલોના ગરીબ પણ ચંચલ બુધીના વિદ્યાર્થીઓને પોતાનો અભીઆસ મુંબઇમાં આવીને આગલ ચાલુ રાખવા માટે ઉતેજન આપવા સારૂં એ ખાતાંની મુંબઇની મોટી સ્કુલમાં રૂ૧૦) ના દરમાયાની કેટલીક સ્કાલરશીપો સ્થાપવાને એ ખાતાંના પ્રેસીડેન્ટ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે રૂ૧૦૦૦૦) ની રકમ ભેટ આપી હતી.[3]

તા૦ ૫ મી સપટેમબર.

રોજ ૧૮ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ દીનબાઈ તે શેઠ જીવણજી હીરજીભાઇ રેડીમનીનાં બીજીવારનાં ધણીઆણીની તથા શેઠ બહમનજી ફરામજી કામાજીનાં બેટીનાં ઉઠમણામાં તેમના બાવા શેઠ બહમનજી ફરામજી કામાજીએ રૂ૮૭૫૦) તથા ખાવંદ શેઠ જીવણજી હીરજીભાઇ રેડીમનીએ રૂ૫૦૦૦) મલી રૂ૧૩૭૫૦) પરચુરણ ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

---

[1] મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૨૦ ના હીસાબની ચોપડી.

[2] થાણાની દરેમેહરનાં ફંડના ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૧ થી તે ૧૮૬૯ સુધીના તથા જરથોશતી છોકરીઓની નીશાલ મંડલી અને કોટનાં ધર્મનાં દવાખાંનાંના ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ ના અને મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડની સવંત ૧૯૨૦ ના હીસાબની ચોપડીઓ.

[3] જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી સપટેમબર ૧૮૬૪.
એ સ્કાલરશીપનો લાભ દેશાવરના ઘણા જણાઓએ ન લીધાથી એ રકમનાં બ્યાજ મધેથી સુરતથી અત્રે અભીઆસ વધારવા આવતા એક પારસી વિદ્યાર્થીને સ્કાલરશીપ આપ્યા ઉપરાંત બાકી વધતી રકમ મધેથી હાલ કાયમસાઉ બખશીશ તરીકે બે સ્કાલરશીપો સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટમાંથી મેટ્રીક્યુલેશનની પરીક્ષામાં પસાર થયલા બે વિદ્યાર્થીઓને કાલેજમાં જઇ અભીઆસ ચાલુ રાખવાને માટે તરીકે સર જમશેદજીનાં નામથી આપવામાં આવેછે.

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી સપટેમબર ૧૮૬૪.

તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર.

પુણાં મધે "કોનવેંટ સ્કુલ" નાં ૨૦૦) નાદારેશ બાળકોને કપડાં તથા ખોરાકીની મદદ પોંહચાડવા માટે ઉભાં થયલાં ફંડમાં રૂ૫૦૦૦) પારસી શેઠીઆઓએ ભરી આપ્યા હતા.[5]

તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર.

ડાકટર ફરામજી શાપુરજીએ "બાળકોની માવજત" નામનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[6] એ પુસ્તક હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૨૧ મી સપટેમબર.

મુંબઇ મધે ગયા જુલાઈ માસમાં ખાટકીઓએ એકસંપ કરી કોટનાં બજારમાં ગોશનો ભાવ ઘણો મોંઘો કરી નાખવાથી શેઠો નશરવાંનજી દીનશાહજી કોમ્પમેન, નશરવાંનજી પેશતનજી પાવરી, અને જમશેદજી શોરાબજી માડને મેનીજ કરી પુષ્કળ બકરાં એક હાથ કરી તે કપાવી પારસીઓ પાસે કેટલાક દીવસ સુધી બજારમાં ગોશ વેચાવ્યું હતું, તેમજ દેશાવરો ખાતેથી બકરાં ખરીદવાને શેઠો ડોસાભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆની કું૦ની મારફતે એક ફંડ ઉભું કીધું હતું, જે મધે હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ તથા બીજા પારસી ગ્રહસ્થોએ રકમો ભરી હતી. એ મધેથી પુણેથી બકરાં તથા ત્યાંનાજ ખાતકીઓને લાવી બજારમાં બેસાડયા હતા, પણ અંતે બે મહિનામાં મુંબઇના ખાતકીઓએ કાલાવાલા કરી પારસીઓ સાથે ઘટતા બંદોબસ્તો કરી પાછું અસલને ભાવે ગોશ વેચવાને શરૂ કીધું હતું.[7]

તા૦ ૨૨ મી સપટેમબર.

પુણાં મધે ગરીબોને આસરો આપવા માટે એક એસાએલમ બાંધવાને એક ફંડ ઉભું કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં મી૦ દેવીડ સાશુને રૂ૫૦૦૦૦) તથા પારસીઓએ

---

[5] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૬ મી સપટેમબર ૧૮૬૪.
આ રૂ૫૦૦૦) ની રકમ નીચે મુજબ ભરાઇ હતી:— (રૂ૧૫૦૦) હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, (રૂ૧૦૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, (રૂ૯૦૦) ખરશેદજી રૂસ્તમજી પારખ, (રૂ૭૦૦) બેહરામજી માણેકજી વાડીઆ, દોરાબજી પેશતનજી ધાસવાલા.

[6] "બાળકોની માવજત, ઇઆને તેઓની તંદરોસ્તી કેમ જાલવવી તથા ગ્નાન તથા નીતી સંબંધી કેલવણી કેમ આપવી તે વીશે. બનાવનાર, ફરામજી શાપુરજી ડાકટર. મુંબઇ, યુનીયન પ્રેસ, ઇ. સ. ૧૮૬૪."

[7] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી જુલાઇ તથા ૧૯ મી સપટેમબર ૧૮૬૪.
પુણે બકરાં ખરીદવામાં તથા બીજી મદદ દસતુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, ખાનબાહદુર ફરામજી નશરવાંનજી ચેદના તથા શેઠ દીનશાહજી રતનજી ઘડીઆલી (ભરૂચા) એ એમને કીધી હતી.

રૂ૨૬૩૨૦)[૧] હિંદુઓએ રૂ૩૦૦૦૨), મુસલમાનોએ રૂ૨૭૫૦), અને રૂ૩૦૦૦) પરચુરણ મળી રૂ૧૧૨૦૭૨) ભરાયા હતા. એ ખાતાંને "ડેવીડ સાશુન એસાએલમ" કરી નામ આપવામાં આવ્યું, અને તેનો પાયો નાખવાની ક્રિયા આજ દીને નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે કીધી હતી.[૨]

તા૦ ૨૩ મી સપટેમબર.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈને તેમની બોહલી સખાવતને માટે પોરટુગલના પાદશાહ ડોન લુઈ ધી ફરસ્ટ તરફથી તે રાજ્યના "નાઈટ ઑફ ધી આરડર ઑફ ટારીસ એન્ડ એસપાડા" ઈયાને "જવાંમરદી, વફાદારી, અને નેકી" નો ખેતાબ આપવામાં આવ્યો હતો, તેની સનદ તેમને અનાયત કરવાને આજે પારસીઓનાં નવાં વર્ષને દીને સવારનાં ૧૧ કલાકે તેમનાં કોટનાં ઘરનાં દીવાનખાનાંમાં હિંદુસ્થાન ખાતેના પોરટુગીજ સ્વસ્થાનના ગવરનર જનરલ નોવાઝ ટોરેસનાં ફરમાંનથી પોરટુગલનાં અતરેના વાઈસ કૉનસલ સર બરાઝ ફરનાનડીઝ અને બીજા જાણીતા પોરટુગીજોનું એક ડેપુટેશન હાજર થયું હતું. સર બરાઝે એક ભાષણ કરી હાનરેબલ રૂસ્તમજીએ દમણ મધે કરેલી સખાવતોની તારીફ કરી તેમને એ ખેતાબ અનાયત કીધો. હાનરેબલ રૂસ્તમજીએ ઉઠી પોરટુગલના પાદશાહનો ઉપકાર માન્યો, અને પાંન, ગોલાબ લઈ મીજલસ બરખાસ્ત થાઈ હતી.[૩]

---

૨ પારસીઓએ ભરેલી આ રૂ૨૬૩૨૦) ની રકમ નીચે મુજબ હતી—

(રૂ૩૦૦૦) ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, બેહરાંમજી માણેકજી વાડીઆ (રૂ૨૫૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ, (રૂ૧૦૦૦) શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ (રૂ૭૫૦) મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી, નવરોજજી નાનાભાઈ ફરાંમજી (રૂ૫૦૦) દાદાભાઈ હોરમજજી કામાજી, બેહરાંમજી જીજીભાઈ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી (રૂ૩૦૦) મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી, (રૂ૨૦૦) ભીમજી માણેકજી બનાજી, બહમનજી ફરાંમજી કામાજી, બેહરાંમજી નાનાભાઈ ફરાંમજી (રૂ૧૭૦) ડોશાભાઈ ફરાંમજી કામાજી (રૂ૧૨૫) પેશતનજી ખરશેદજી સરાફ, હીરજીભાઈ જાંગીરજી રેડીમની (રૂ૧૦૦) હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ (રૂ૫૦) હોરમજજી જાંગીરજી દાદીશેઠ, ધનજીભાઈ ખરશેદજી સરાફ.

૨ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧ લી અકટોબર ૧૮૬૪.

એ એસાએલમ પુણાં મધે લકરી પુલ આગલ બાંધવામાં આવ્યું છે, અને તેનાં ફંડ મધે જેઓએ રૂ૩૦૦૦) અથવા તેથી વધારે રકમ ભરી હતી તેમનાં નામ એ એસાએલમના એકકા વારડને આપવામાં આવ્યાંછે. તે મુજબ નંબર ૫ થી તે ૯ મા વારડને નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોનાં નામ આપવામાં આવ્યાંછે—

૫ મો વારડ—ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ
૬ ઠો " ખાંનબાહદુર સરદાર પદમજી પેશતનજી.
૭ મો " શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી.
૮ મો " બેહરાંમજી માણેકજી વાડીઆ.
૯ મો " હાનરેબલ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ.

વળી એ એસાએલમમાં બાઈ દીનબાઈ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનાં વીધવાએ પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ તથા દીકરા મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટનાં નામથી રગતપીતના દરદીઓને માટે બે જુદા જુદા "વારડો" બાંધવાને રૂ૮૦૦૦) ભેટ આપવાથી તે વારડોનો પાયો પુણાંના કલેકટર મી૦ આલફ્રેડ ક્યસરે તા૦ ૩૦ મી ડીસેમબર ૧૮૯૧ ને દીને નાખ્યો હતો.

૩ ટાઈમસ ઑફ ઈંડીઆ, ૨૬ મી સપટેમબર ૧૮૬૪.

પોરટુગલની સરકાર બાહેરનાઓને જે ખેતાબ આપી શકે તેમાં આએ ખેતાબ સર્વેથી મોટોછે. તે આગળ લારડ એલફીનસટન, સર ચારલસ નેપીઅર, અને સર આરથર વેલેસલીને મળ્યો હતો. એ ખેતાબની સનદ જે પોરટુગીજ ભાષામાં લખેલી છે તેની સાથે તેનો ઈંગ્રેજીમાં તરજુમો પણ મોકલવામાં આવ્યોછે, જે અતરે સદાબરો ઊતારી લઈજીએ છૈયે:—

Rustomjee Jamsetjee Jejeebhoy, Subject of Her Britannic Majesty. I, the King of Portugal and the Algarues &c., send you greeting.

Attending to the generous grants you have made for the construction of an Edifice, already commenced, in the City of Damaun—called the Hall of Don Luis I, to be devoted to a School and other objects of public utility. Taking also into consideration the deposit of the sum of thirty thousand Rupees you have made for the endowment of an English School which you also intend founding in the same Edifice. And wishing to confer on you a public testimony of the appreciation in which I hold these Services, I am pleased to nominate you Officer of the Ancient, Most Noble and Royal Portuguese Military Order of the Tower and Sword of Valour, Loyalty and Merit, in which it seemed to me that you should participate for your intelligence and satisfaction. And in order that you should be enabled to use the respective insignias, I send this letter, written at Paca da Ajuda, on the seventh of May one thousand eight hundred and sixty-four.

The King,
(Signature.)

હાનરેબલ રૂસતમજી એક બ્રિતિષ પ્રજા હોવાથી પારકાં રાજ્યનો એ ખેતાબ તથા ચાંદ તેમનાથી વપરાય તથા પેહરાય કે નહિ તે બાબે તા૦ ૨૫ મી જુલાઈ ૧૮૬૪ ને દીને અતરેની સરકારની મારફતે ઈંગ્લાંડની વડી સરકારની પરવાંનગી મંગાવી હતી. અતરેની સરકારે પોતાના તા૦ ૮ મી આગસટ ૧૮૬૪ ના ડીસપાચમાં એ બાબે હિંદુસ્થાનના સેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટને નીચે મુજબ ભલાંમણ કીધી હતી:—

2. The Honorable Rustomjee Jamsetjee Jeejeebhoy is already favorably known to Her Majesty's Government for his patriotic munificence and public spirit, and we would strongly recommend that he be honored with Her Majesty's permission to accept and wear the Order conferred upon him by the Portuguese Government.

તા૦ ૨૩ મી સપટેમબર.

આજ દીને શેહનશાહી જરથોસ્તીઓનો નવાં વર્ષનો તેહવાર હતો, અને એ તેહવાર પર સર જમશેદજી જીજી-ભાઈ બારોનેટ આએ વર્ષ પેહલવેહલા પુણાંમાં હોવાથી ત્યાંના સર્વે જરથોસ્તીઓ સવારનાં તેમની મોલાકાતે ગયા હતા. બપોરનાં હાનરેબલ જગનાથ શંકરશેઠ, ભોરનો પંટ, અકલ-કોટના રાજાના બે દીકરાઓ, તથા ઘણાક દખણના સરદારો અને સાહુકારો તેમને મુબારકબાદી આપવાને ગયા હતા.[1]

એ ડીસપાચમાંની માંગણી સ્ટેટ સેક્રેટરીએ ઈંગલાંડનાં પારકાં રાજપોના વડા પ્રધાન અરલ રસલ ઉપર સુકાદાને માટે મોકલી હતી, અને તે નામદારે માહરાંણીના પારકાં રાજપોના ખેતાબોને લગતા કાએદાની રૂહે પારકાં રાજ્યમાં દુશમનની સાંમે લડાઈનાં મેદાનમાં ઇયા દરીયામાં બાહદુરી બતાવવા અથવા તો નામદાર માહરાંણીનાં રાજ્યની બાહેરના પારકા મુલકમાં તદન નોકરી બજાવવા સારૂં મલ્યા હોય તે સિવાય બીજા કોઇને એવા ખેતાબ તથા ચાંદ વાપડવા દેવાની પરવાંનગી અપાય નહિ એવો અભિપ્રાએ આપ્યો હતો. તે નામદારના અભીપ્રાએની નકલ અતરે સદાબરી ઊતારી લઇજીએ છૈયે:—

Foreign Office, Septr. 30th 1864.

To

The Under Secretary of State for India

Sir,

I have laid before Earl Russell your letter of the 24th Instant, enclosing copy of a Despatch from the Government of Bombay, with an application from Mr. Rustomjee Jeejeebhoy, one of Her Majesty's Indian subjects and a Member of the Legislative Council of Bombay, for permission to accept the Decoration of the Order of the Tower and Sword which has been offered to him by the King of Portugal.

Lord Russell directs me to state to you in reply, for the information of Secretary Sir Charles Wood, that by Section 3 of the Queen's Regulations respecting Foreign Orders, he is precluded from entertaining an application of this kind, unless it reaches him either through the Minister of the Sovereign who confers the Order, or through the British Minister accredited at the Court of such Sovereign.

But even if the present application had been made through one of the prescribed channels, Lord Russell would have been unable to recommend Her Majesty to comply with it, because the case of Mr. Rustomjee Jeejeebhoy does not come within the terms of Section 2 of the Regulations, according to which the Queen's permission to accept and wear a Foreign Order cannot be granted to any subject of Her Majesty, unless the Foreign Order shall have been conferred in consequence of active and distinguished service before the enemy, either at Sea or in the Field, or unless he shall have been actually and entirely employed, beyond Her Majesty's dominions, in the service of the Foreign Sovereign by whom the Order is conferred

I am &c.

(Sd.) E. Hammond.

આ ખેતાબની સનદ તથા ઉપલા ડીસપાચની નકલ અમોએ શેઠ જમશેદજી બારોનેટ જમશેદજી પાસે જોઇ હતી.

તા૦ ૨૬ મી સપટેમબર.

આએ વર્ષની અપરાધીઓની છાંડણુ કરનારી ત્રિજી વારની શેશન આજ દીને હાઇ કોરટમાં હાનરેબલ જસટીસ હોરની હજુરમાં ભરાઇ હતી. નીચલા પારસીઓ ગ્રાંડ જુરીમાં બેઠા હતા—[2]

શેઠો હોરમજજી જાંગીરજી દાદીશેઠ, મનચેરજી ફરાં-મજી કામાજી, નવરોજજી નાનાભાઈ ફરાંમજી, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા.

તા૦ ૨૮ મી સપટેમબર.

શેઠો અરદેસર ખરશેદજી કામાજી, હોરમજજી અરદે-સર ધનજીભાઇ વાડીઆ, અને દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસર ગયા અકટોબર માસમાં પુરનધર હવા খાવાને ગયા હતા, તે વેળાએ એક દીને સાંજનાં ફરવા જતી વખતે ત્યાંના કમાનડીંગ આફીસર મેજર એચ. એફ. મારગેને કાંઇ નજીવા સબબથી પેહલા ગ્રહસ્થ ઉપર લાકડી ઉંચકી તથા અમર્યાદા ભરેલા સખુનો વાપડયા, જેથી તેવણે પુણાંના જડજની કોરટમાં ઉપલા અમલદાર ઉપર અપમાન આપવા બાબેની રૂ૫૦૦૦૦) ની ડામીજની ફરીઆદી માડી હતી. એ મુકદમો બે દીવસ સુધી સાંભલી જડજ મી૦ પારડને તા૦ ૧૮ મી જાનેવારી ૧૮૬૯ ને દીને પરતીવાદીના લાભમાં ચુકવી ઉરાડી નાખ્યો હતો. આ ઉપરથી શેઠ અરદેસરે હાઇ કોરટમાં આપીલ કીધાથી ત્યાં નામદાર જડજો સર જોસફ આરનોલડ તથા મેશરસ ટકર અને ન્યુટને એ ચુકાદો ફેરવી વાદી શેઠ અરદેસરને નામની ડામીજનો રૂ૧) અપાવ્યો હતો, તથા તેવણ વિષે તારીફ લાયક ટીકા કીધા હતા કે—"વાદી (શેઠ અરદેસરે) એ આખા ટંટામાં ચોકસ હીમતથી કામ બજા-વ્યું છે. તેણે ઇંગલાંડમાં જે રેહેઠાણ કીધું હતું તથા આબરૂ વિષેના ઇંગ્રેજોના વિચારને પોતામાં લીધા હતા તેથી એ હીમતની કીમત તે પીછાંણી શકેઓછે."[3]

[1] પુણા ઓબઝરવર, તા૦ ૨૪ મી સપટેમબર ૧૮૬૪.

[2] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૭ મી સપટેમબર ૧૮૬૪.

[3] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૬૪.
નામદાર જડજ સર જોસફ આરનોલડના વાદી શેઠ અરદેસર વિષેના ટીકા નીચે મુજબ હતા:—

"On the contrary he (Plaintiff Mr. Ardeshir) is fairly entitled to the credit (the value of which his residence in England, and his apparent adoption of English views as to the point of honor in conduct will have taught him to appreciate,) of having behaved with some shew of spirit in the whole affair."

એ પછી એ બાબદ નામદાર કમાનડર-ઇન-ચીફ સર વીલ્યમ માનસફીલડ આગલ ગયાથી તે નામદારે ઉપલા અમલદારને ઘણો સખ ઠપકો આપી તેને લશકરના કમાનડ ઉપરથી એક પાએરી ઊતારી પાડયો હતો.

તા૦ ૧ લી અક્ટોબર.

નવસારી, વલસાડ, અને બીલીમોરા મધે હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇને ખરચે એકકી ઇંગ્રેજી સ્કુલ આજ દીનથી ઉઘાડવામાં આવી હતી.[1]

એજ મુજબ એ શેઠને ખરચે મુંબઇ મધે સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટની કોટની મોટી સ્કુલની એક શાખા ધોબીતલાવ તરફ ઉઘાડવામાં આવી હતી.

તા૦ ૨ જી અક્ટોબર.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ ગઇ તા૦ ૧૭ મી આગશટે સરકારના ચીફ શેક્રેટરી હાનરેબલ એ. ડી. રાબરટસનને લખી જણાવ્યું હતું કે તેવણે પોતાના પુણાં મધેના બાગમાં એશીઆ, આફ્રીકા અને યુરોપના જુદા જુદા બાગોમાંથી તરેહવાર જાતની પરદેશી ફરત, રંધવાને લગતી વનસ્પતી, ફુલો, પાંદડાં, વેળા વગેરે મંગાવી રોપ્યાછે; અને આખ્ખે દેશની ખેતી સંબંધી આબાદી વધે એવા હેતુથી તેવણ સુચનાં કરેછે કે જુદા જુદા જીલાના કલેકટરોને ચેતાવવું કે હરકોઇબી સરકારી હોદ્દેદાર અથવા આબરૂદાર આથાંમી કોઇબી જાતનાં છોડવા, રોપા અથવા બી તેવણના એ બાગમાંથી મંગાવશે તે મુફત મોકલી આપવામાં આવશે. એના જવાબમાં નામદાર સરકારે આજ દીને તેવણની એ સુખાવત માટે ઉપકાર માની જણાવ્યું કે તેવણને અડચણ નહી હોય તો તેવણના ઉપલા બાગમાંના સર્વે રોપા, બી, છોડવા, વગેરેની ટીપ સરકારમાં વખતે વખત મોકલી આપવી કે તે ગવરમેંટ ગેઝેટમાં છપાવ્યાથી દેશના જુદા જુદા બાગોમાં માલમ પડે, અને તેમાંથી જોઇતા મંગાવી લેવાને સર્વેને અનુકુલ પડે. આ સુચના હાનરેબલ રૂસતમજીએ બાહલ રાખી હતી.[2]

તા૦ ૩ જી અક્ટોબર.

રોજ ૧૧ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ માણેકજી જમશેદજી ઉમરીગરનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં વીધવા બાઈ માણેકબાઈ તે મરહુમ શેઠ શાપુરજી શોરાબજી કપાવાલાનાં બેટીએ રૂ૨૦૨.૭૫) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૬ ઠી અક્ટોબર.

શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી શેઠનાને નામદાર સરકારે અહમદનગરના ડીસ્ત્રીક્ટ ડેપ્યુટી કલેકટર અને માજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૮ મી અક્ટોબર.

ડા૦ મારટીન હાઉગે "જરથોસ્તી ધર્મ" વિષે આજ દીને ગોવાલીઆ તલાવ આગલના શેઠો પેશતનજી અને બહમનજી ફરાંમજી કામાજીના બંગલાનાં દીવાંનખાનામાં પારસીઓની એક મીજલસની હજુરમાં ભાષાણું કીધું હતું. આ ભાષાણમાં આવનાર દરેક જણ દીઠ રૂ૫) ની ટીકીટ કાઢી હતી, તે છતાં આસરે ૩૦૦ જરથોસ્તીઓ તે ખરીદ કરી હાજર થયા હતા. ભાષાણની મુખીઅ બાબદ ગાથા વિષે હતી, અને તેની સેવટે શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ ગુજરાતીમાં તેનો સાર મીજલસની હજુરમાં કહી સંભલાવ્યો હતો.[5]

---

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી અક્ટોબર ૧૮૬૪.

ઉપલી નવસારી, વલસાડ તથા બીલીમોરાની સ્કુલો તેમજ મુંબઇ મધેની શાખા ઉઘાડવા માટે હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૭૦૦૦૦) ની પાંચ ટકા વાલી સરકારી પ્રામીસરી નોટો સરકારી તીજોરીમાં સ્વાધીન કીધી હતી, અને તેનું બ્યાજ જે દર વર્ષે રૂ૩૫૦૦) ઉપજે તેટલીજ રકમ એ કામમાં સરકારે પણ દર વર્ષે પોતાની તરફથી મદદ તરીકે આપવાને કબુલ કીધું હતું. નવસારી, વલસાડ તથા બીલીમોરાની સ્કુલોનો લાભ પારસીઓ ઉપરાંત બીજી કોમના છોકરાઓને પણ આપવામાં આવ્યાથી તેનો વહીવટ અત્યાર સુધી સરકારી કેળવણી ખાતાં તરફથી ચલાવવામાં આવતો હતો, પણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૯ ના આપરેલ માસથી સરકારે તે પોતાને માથેથી કાઢી નાખી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠો ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, શાપુરજી જીવાજી વાછા, અને નશરવાંનજી મેહરાંમજી શેકરેટરીની એક કમીટીને સોંપ્યો છે. બીલીમોરાની સ્કુલ બે વર્ષ સુધી ચલાવી કાઢી નાખવામાં આવીછે.

મુંબઇ મધેની ધોબીતલાવની શાખાનો લાભ ફકત પારસીઓનાજ છોકરાઓને આપવાનો અવલથીજ બંદોબસ્ત થવાથી તે સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટની પંચાતનાં સ્વાધીનમાં હજુસુધી છે.

[2] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૧ મી અક્ટોબર ૧૮૬૪.

એજ મુજબ એવણે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ ના સપટેમબર માસમાં પશ્ચિમ હિંદુસ્થાંનમાં ઝાડપાનની શોધ કરનારાઓને ઉતેજન આપવા માટે રૂ૧૦૦૦) ની રકમ ડાકટર બરડઉડ અને બીજા એ કામમાં અનુભવી ગ્રહસ્થોના સ્વાધીનમાં આપી તેનાં દર રૂ૧૦૦) નાં દશ ઇનામો ઠેડવી જે કોઇ નવી જાતનો રોપો અથવા ઝાડ શોધી કાઢી ઠેડવેલી વીગત સાથ મોકલે તેને આપવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

[3] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૯ મી અક્ટોબર ૧૮૬૪.

ઉપલી રકમ મધેથી રૂ૨૦૦૦૦) બાઇ માણેકબાઇએ તા૦ ૧૮ મી જુન ૧૮૭૦ ને દીને જે ધર્મ ખાતાંનું તરસ્ટ દીડ કીધું હતું, અને જેને લગતી વીગત આ પુસ્તકનાં પેહલાં દફતરને સફે ૯૧૭ મે આવેલીછે તે તરસ્ટમાં આપી હતી.

[4] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૬ થી અક્ટોબર ૧૮૬૪.

[5] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૯ મી અક્ટોબર ૧૮૬૪.

એ ભાષાણનું ચોપાંનીઉં નીચલાં નામથી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૫ ના જુલાઇ માસમાં ડાકટર હાઉગે છપાવી પ્રગટ કીધું હતું:—

"A Lecture on an original speech of Zoroaster, (Jasna 45) with remarks on his age. By, Martin Haug, Ph. D. Bombay: Printed and sold at the Education Society's Press. 1865."

એ ભાષાણ વેળા ઉપર જણાવ્યા મુજબ ખપેલી ટીકીટની નકી ઉપજ રૂ૧૧૦૦) થઇ હતી તે ડાકટર હાઉગે પોતે ન લેતાં સફે ૧૦૯ મે જણાવ્યા મુજબ જરથોસ્તી દીનની ખોલ કરનારી મંડલીની મારફતે દાદસતાંને દીનીનો તરજુમો કરનારને રૂ૯૦૦) તથા આફરીનગાન મેહરેસપંદનાં પંદનામાંનો તરજુમો કરનારને રૂ૨૦૦) નાં ઇનામો આપયાં હતાં.

તા૦ ૧૦ મી અકટોબર.

અત્રેની ૨૮ મી રીજમીંટના આફીસરોએ પોતાની મેસના હેડ બટલર શેઠ ભીખાજી નવરોજજીને તેની સારી ચાલ તથા કીમતી નોકરીને માટે એક સોનાનું ઘડીઆલ અને સાંકલી બેટ આપી હતી.[1]

તા૦ ૧૫ મી અકટોબર.

પુણાં મધે દખ્ખણ કાલેજ માટે એક ઇમારત બાંધવાને સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખની રકમ આપી હતી, તે ઇમારતનો પાયો નાખવાની ક્રિઆ આજ દીને નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. પ્રથમમાં એ કાલેજના પ્રીનસીપાલ પ્રોફેસર વરડસવરથે કાલેજને લગતો રીપોર્ટ વાંચી સંભલાવ્યા બાદ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે એક ટુંક ભાષણ કરી નામદાર ગવરનરને પાયો નાખવાની અરજ કીધી. સર બારટલ ફ્રીઅરે પાયો નાખવા બાદ એક સુભાષીત ભાષણ કરી સર જમશેદજીની તથા તેમનાં કુટુંબની બેહદ સખાવતોની તારીફ કીધી. જે પછી પડોશમાં એક મોટા તંબુમાં સર જમશેદજીને ખરચે તૈયાર રાખેલું રીફ્રેશમેંટ લઇ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[2]

તા૦ ૧૫ મી અકટોબર.

અત્રેની કમરશીયલ બેંકનો મનેજર મી૦ યંગ ઇંગલંડ પોતાને વતન જનાર હોવાથી તેને આજ દીને શેઠ ખરશેદજી શોરાબજી લાહેવાલા અને શોરાબજી બેહરામજી કોહલાએ, છેલા ગ્રહસ્થના બંગલામાં એક મોટી જીયાફત આપી હતી. આ વેળાએ ઇંગ્રેજ તથા દેશી વ્યાપારીઓ અને દલાલોનો એક સારો મેલાવડો ભેગો થયો હતો.[3]

તા૦ ૧૭ મી અકટોબર.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ નવસારી કશબા મધે આજ દીનેથી એક ધર્મનું દવાખાનું ડાકટર જમશેદજી બેહરામજી વીમાદલાલનાં ઉપરીપણાં હેઠલ પોતાને ખરચે ચાલુ કીધું હતું.[4]

---

[1] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૪ મી અકટોબર ૧૮૬૪.

[2] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૮ મી અકટોબર ૧૮૬૪. એ પાયાના પથર ઉપર નીચલો લેખ કોતરેલો છે:—

This Foundation Stone of
DECCAN COLLEGE
For the diffusion of learning and science
Built by Government
With the munificent aid of
SIR JAMSETJEE JEJEEBHOY 2nd BARONET,
Was laid on the 15th October 1864,
By
H. E. SIR H. B. E. FRERE K C B.
Governor of Bombay

આ કાલેજને માટે સર જમશેદજીએ રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખની રકમ આપી તે આગમજ તેમનો વિચાર પારસીઓના છોકરાઓને માટે એક બોરડીંગ સ્કુલ સરકારની મારફતે ઉઘાડવાનો હતો, પણ તે વેળાનાં કેળવણી ખાતાંના વડા મી૦ ઇ. આઇ. હાવરડે તે યોજનાને વાંધો પાડી કે હવે વડી સરકાર ખાનગી કોમોનીજ કેળવણીનાં કામમાં મદદ કરનાર નથી, માટે તેણે સર જમશેદજીને તા૦ ૧૫ મી મેએ ૧૮૬૩ ને રોજે માથેરાંનથી એક પત્ર લખી સુચનાં કીધી કે પુણાં મધે દરેક કોમના વિદ્યાર્થીઓને કેળવણી આપવા માટે એક કાલેજ બંધાવવી, અને તેમાં ૫૦) પારસીના છોકરાઓનાં રેહઠાણ કરવાની ગોઠવણ કરવી, જે ગોઠવણને હું સરકારમાં નોંધતો રેહેતો આવીશ. પણ પછી કેટલીક તકરાર ચાલવા બાદ ઉથી પારસીના છોકરાઓને માટેનો ખાસ રેહઠાણને લગતી બાબદ પડતી મુકવી પડી હતી, અને સર જમશેદજીએ તા૦ ૨૫ મી જુલાઇ ૧૮૬૩ ને રોજે નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર ઉપર નીચે મુજબ એક પત્ર લખી પુણાંમાં ઉપલી કાલેજ બાંધવાને રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખની રકમ પોતે આપવાની તથા તે માટે બીજી એટલીજ રકમ તથા જગા સરકારે મુફત આપવી એવી માગણી કીધી હતી:—

Bombay, 25th July 1863.

To
HIS EXCELLENCY SIR H. B. E. FRERE K.C.B.
President and Governor in Council

Hon'ble Sir,

Understanding that the Director of Public Instruction has several times represented in his Reports the want of a new Building for the Poona College situated at a moderate distance from the Poona City and furnished with residences for the Professors and Students I beg to offer the Donation of a Lakh of Rupees for that purpose in the hope that an equal amount and also a suitable site for the new College may be granted by the Government.

I would respectfully suggest that the land and buildings when erected may with advantage be conveyed to trustees for exclusively educational uses for ever.

I have the honor to be &c. &c.
JAMSETJEE JEJEEBHOY.

આ માંગણી નામદાર સરકારે ઉપકાર સાથે બાહલ રાખી એ કાલેજ બાંધવાને લગતી ગોઠવણ તથા જગા પસંદ કરવાને માટે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ પોતે તથા ડાઇરેકટર ઑફ પબલીક ઇનસ્ટ્રકશન મી૦ ઇ. આઇ. હાવરડ, એડ્યુકેશનલ ઇનસ્પેકટર મી૦ હોપ, એ કાલેજના વડા પ્રોફેસર વરડસવરથ, મેજર ફરાંસીસ, અને કપતાન વીલકીનસની એક કમીટી નેમી હતી. તે કમીટીએ તા૦ ૧૬ મી નવેમબર ૧૮૬૩ ને રોજે પોતાનો રીપોર્ટ કરી પુણાંના બંડની પાસેની જગા એ કામને માટે પસંદ કીધી. આ જગા બાબેની સરકારે બાહલી આપીઆથી સર જમશેદજીએ પોતાની તરફની રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખની રકમ એજ શાલના ડીસેમબર માસમાં સરકારી તીજોરીમાં ભરી હતી. એ પછી એ કાલેજ બંધાઇ તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૬૮ ને રોજેથી ઉપયોગમાં આવી હતી.

[3] મુમબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૮ મી અકટોબર ૧૮૬૪.

[4] ગુજરાત મીત્ર, તા૦ ૩૦ મી અકટોબર ૧૮૬૪. એ દવાખાનું ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૭ ના મારચ માસ સુધી શેઠ કાવશજીએ ચાલુ રાખ્યું હતું, અને તે પાછલ તેવણને રૂ૪૫૬૫) ખરચાયા હતા. એ બાદ એ દવાખાનું શેઠ અરદેશર હોરમસજી વાડીઆએ આસરે ચાર વર્ષ સુધી પોતાને ખરચે ચાલુ રાખ્યું હતું.

તા૦ ૨૬ મી અક્ટોબર.

મુંબઈના ટાઉન હાલની સામેની ગ્રીન ચોકની આસપાસની સઘળી ઈમારતો વેચાતી લઈ ત્યાં સરકલના આકારમાં આઠ નવી મોટી ઈમારતો બાંધી વચમાં બાગ તથા ફુવારો વગેરે કરવાની સરકારે ગોઠવણ કરી તેનું નામ "એલફીનસ્ટન સરકલ" રાખ્યું હતું. એ સરકલના મધ્ય ભાગની ઈમારત જે બોમ્બે બેંકને માટે બંધાનાર હતી તેનો પાયો નાખવાની ક્રિયા આજ દીને નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે કીધી હતી.[1] એ ઈમારતોમાં શેઠ અરદેસર હોરમસજી વાડીઆ તથા શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે પણ જુદી જુદી ઈમારતો બંધાવી હતી.

તા૦ ૨૭ મી અક્ટોબર.

આજ દીને સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે અતરેની મેહરસ ગીચી રટુઅરટની કુંડવાલા હાનરેબલ એમ. એસ. રસાર તથા તેની બાનુને પોતાના "મજગામ કાસલ" માં એક મોટી જીયાફત આપી હતી. આ વેળાએ નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર તથા ઘણાં આગેવાન ઈંગ્રેજ અને દેશી ગ્રહસ્થોનો એક મોટો મેળાવડો થયો હતો.[2]

તા૦ ૨૮ મી અક્ટોબર.

પારસીઓના સંસાર સંબંધી જુદી જુદી બાબદો ઉપર લખેલા રેસાલાઓના સંગ્રહનું "જવાહેરે દાનેશ" નામનું એક પુસ્તક શેઠ પેશતનજી રતનજી કોહલાએ છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૨૯ મી અક્ટોબર.

રોજ ૭ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ કુંવરબાઈ તે શેઠ રૂસતમજી બહમનજી મકલાતવાલાનાં ધણીઆણી તથા કલકતાવાલા શેઠ પેશતનજી ફરામજી મેહતાનાં દીકરીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં બેનીઓએ રૂ૧૩૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨ જી નવેમબર.

કલકતા અને તેની આસપાસના તાલુકાઓમાં ગઈ તા૦ ૫ મી અક્ટોબરે મોટું તોફાન થવાથી હજારો મકાનો તારાજ થયાં તથા સેંકડો વાહણો ડુબી ગયાં, અને દરીઆનાં પાણી ૩૦ ફીટની ઉંચાઈ સુધી ચઢી આવ્યાં, જેથી બેહદ માણસો દુખી થયાં હતાં તેમનાં દુખનું નીવારણ કરવાના ઉપાયો લેવાનો વિચાર કરવા માટે મુંબઈના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઈ તા૦ ૨૦ મી અક્ટોબરે શેરીફ ડાક્ટર જીયારજ બરડવુડ જોગ ૮૦ ઈંગ્રેજ, ૪૧ હિંદુ, ૬ મુસલમાન, ૩ પોરટુગીજ, અને ૪૩ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ, સોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, કાવસજી જાંગીરજી રેડીમની, ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, હીરજીભાઈ હોરમસજી શેઠના, બેહરામજી જીજીભાઈ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, અરદેસર દાદાભાઈ મુનશી, હીરજીભાઈ માણેકજી રૂસતમજી, નાનાભાઈ બેહરામજી જીજીભાઈ, નવરોજજી અરદેસર દાવર, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, નશરવાંનજી જાંગીરજી વાડીઆ, બેહરામજી હોરમસજી કામાજી, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, નવરોજજી નાનાભાઈ ફરામજી, દાદીભાઈ બેહરામજી બનાજી, જીજીભાઈ જાંગીરજી લાંગ, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, દીનશાહજી ભીખાજી ખાન, દાદાભાઈ હોરમસજી દુબાશ, ફરામજી માણેકજી માસટર, મનચેરજી ધનજીભાઈ દાવર, ફરામજી બહમનજી શેઠનાં, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, કાવસજી માણેકજી લીમજી, લીમજી માણેકજી બનાજી, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, જાંગીરજી ગુસતાદજી, અરદેસર હોરમસજી વાડીઆ, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, ધનજીભાઈ ખરશેદજી નરાફ, ડાબાભાઈ ફરામજી કરાકા, પેશતનજી નવરોજજી પોંચખા, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, બહમનજી ફરામજી કામાજી, અરદેસર ખરશેદજી દાદીશેઠ, બેહરામજી નાનાભાઈ ફરામજી, એદલજી ફરામજી આલબલેસ, કાવસજી પાલણજી શેઠના, ડાબાભાઈ ફરામજી કામાજી, કાવસજી શોરાબજી પટેલ) ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને ટાઉન હાલમાં એક જાહેર સભા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. મુંબઈમાં આવી મોટી સભામાં એક દેશીને પ્રમુખ કરાવવાનો આ પેહલોહલોજ બનાવ હતો. હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈની દરખાસ્ત ઉપરથી એ સંકટમાં ફસી પડેલાઓ માટે દલગીરી બતાવી તેમને મદદ કરવા માટે ઉઘરાણું કરવાનો ઠરાવ થયો હતો. હાનરેબલ રૂસતમજીએ કહ્યું કે—"આ જોગવાઈએ નાણાં જોઈએછે," એટલુંજ

---

[1] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૮ મી અક્ટોબર ૧૮૬૪.

આએ એલફીનસટન સરકલને માટે શેઠો બહમનજી અને અરદેસર હોરમસજી વાડીઆએ પોતાની બાપીકી પુરાંણી ઈમારત તથા જમીન રૂ૬૦૦૦૦૦) ની કીમતે વેચાતી આપી હતી. તે ઉપરાંત પોતાનાં ઘરની પડોસમાંની અને કમીસરીએટ આફીસની સાંમેની પોતાની ખાલી જમીનનો એક મોટો કટકો કસો ભાવ લીધા વગર સરકારને ભેટ આપ્યો હતો.

(બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી ૧૮૬૨.)

આ જગોએ આટલું નોંધી રાખવાજોગ છે કે ઉપલું સરકલમાંનું એ શેઠોના બાવા મરહુમ શેઠ હોરમસજી બહમનજી વાડીઆવાળું પુરાતન ઘર ઈ૦ સ૦ ૧૮૦૫ માં તેમના વડા દીકરા શેઠ બહમનજીનાં જન્મ વખતે નવું બંધાયું હતું, અને ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં તે સરકારને વેચી ભાંગી નાખ્યું તેજ વર્ષમાં એ શેઠનું મરણ નીપજ્યું હતું.

[2] ટાઈમસ ઓફ ઈંડીઆ, ૨૯ મી અક્ટોબર ૧૮૬૪.

[3] "જવાહેરે દાનેશ, એટલે પારસીઓના સંસાર સંબંધી જુદા જુદા પચાસ રસાલાનો સંગરહ, મુંબઈ દફતર આશકારા છાપાખાનામાં છપીછે. સને ૧૮૬૪ ઈસવી."

[4] મુંબઈની પારસી પંચાતનાં ફંડની સવંત ૧૯૨૦ નાં હીસાબની ચોપડી.

હી, પણ તે તાકીદે જોઇએછે, અને તેથી દરેક જણે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ઉતાવળેથી આપવું ઘટેછે. પછવાડેથી મોટી રકમ આપવા કરતાં તરત એક રૂપીઓ વધારે ફાએદો કરશે, અને જેથી ગરીબ શખ્સ વગર શરમાવે જેટલી રકમ આપશે તે રકમ એક તાલેવંતની મોટી રકમનાં જેટલું પુન કરશે." એ પછી ફંડ એકઠું કરવા માટે એક મોટી કમીટી તથા ડાકટરો બરડવુડ, ભાઉ દાજી, મેશરસ જેમસ ટેલર, પરેમચંદ રાએચંદ, ડોશાભાઈ ફરામજી કામાજી, અને ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલ, એ છ ગ્રહસ્થોને હાનરરી સેક્રેટરીઓ નેમી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[૨]

તા૦ ૩ જી નવેમબર.

દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાએ પોતાના બાવા મરહુમ દસ્તુર મીનોચેહરજી એદલજી જામાસપઆશાનાની લખેલી "જરથોસ્તી ધર્મની યજદાંપરસ્તી"

---

[૨] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૫ મી નવેમબર ૧૮૬૪.

આ તોફાનની ખબર મુંબઇ આવતાંનેવાર તેમાં ફસેલા લાચારોને તરત મદદ કરવાને હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૨૫૦૦૦) તથા શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૧૦૦૦૦) કલકતાવાલા મેશરસ ક્રાફરડ કોલવીનની કુંમ્૦ની મારફતે ત્યાંના સત્તાવાલાઓ ઉપર મોકલ્યા હતા. વળી ગઇ તા૦ ૧૫ મી અકટોબરે દખણ કાલેજના પાયાની ક્રિયાને વખતે નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરની સુચનાથી ત્યાં અતરેથી બીજી મદદ મોકલવાને એક લીસ્ટ ઊભું કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં પણ મોટી રકમ ભરાઇ હતી. તે ઉપરાંત ઉપલી જાહેર સભામાં નેમેલી કમીટીએ પણ ઊઘરાંણાંમાં મોટી રકમ ભરાવી હતી. આ બંધે મલી અતરેથી રૂ૧૯૯૨૭૨ ભરાયા હતા, જે મધે અતરેની બેંકોએ રૂ૭૫૦૦), ઇંગ્રેજોએ રૂ૫૭૬૯૬), હીંદુઓએ રૂ૩૩૮૪૬), મુસલમાનોએ રૂ૮૪૫), પોરટુગીજોએ રૂ૪૯૫), યાહુદીઓએ રૂ૫૦૦૦) તથા પારસીઓએ રૂ૧૦૫૩૯૦) નીચે મુજબ ભર્યાં હતા:—

(રૂ૧૦૦૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ. (રૂ૭૫૦૦) હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ ઉપલા પરબાડા મોકલ્યા ઉપરાંત બીજીવાર, ડાવેજર લેડી આંવાંબાઇ તથા તેમનાં બેટી પીરોજબાઇ. (રૂ૬૫૦૦) ખરશેદજી ફરદુનજી પારેખ. (રૂ૬૦૦૦) શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ ઉપલા પરબાડા મોકલ્યા ઉપરાંત બીજીવાર. (રૂ૫૦૦૦) ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, કાવશજી જંગીરજી રેડીમની, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, માણેકબાઇ અને મોટલાંબાઇ તે મરહુમ જંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆનાં વીધવા અને બેટી. (રૂ૩૦૦૦) લીમજી અને કાવશજી માણેકજી લીમજી, હીરજીભાઇ જંગીરજી રેડીમની. (રૂ૨૫૦૦) અરદેસર ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ, નવરોજજી રૂસતમજી મોદાભાઇ. (રૂ૨૦૦૦) મરહુમ જંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆના છોકરાઓ. (રૂ૧૫૦૦) મરહુમ જમશેદજી ફરદુનજી પારખના છોકરાઓ, શાપુરજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ. (રૂ૧૦૦૦) બેહરાંમજી માણેકજી વાડીઆ, દાદી નશરવાંનજી દાદીશેઠ, બેહરાંમજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, દાદાભાઇ રતનજીની કું૦, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી, બહમજી ફરાંમજી કામાજી, બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી, નશરવાંનજી બહમનજી મોદીની કું૦. (રૂ૭૫૦) નવરોજજી નાનાભાઇ ફરાંમજી. (રૂ૫૦૦) પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, જીજીભાઇ ધનજીભાઇ બાટલીવાલા, અરદેસર ખરશેદજી દાદીશેઠ, બેહરાંમજી જીજીભાઇ, નવરોજજી અરદેસર દાવર, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, ડી. મેહરવાંનજી, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, ડોશાભાઇ એદલજી બાકસટર, માણેકજી ખરશેદજી કામાજી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, પેશતનજી ખરશેદજી સરાફ, એમ. એંડ પી. બી. કોલાહની કું૦, ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી, બહમનજી જીજીભાઇ, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી પટેલ, કાવશજી કુંવરજી ભાભા, એચ. એંડ જે. હોરમજજી, માણેકજી અને દાદાભાઇ કાવશજી ભરડા દમણવાલા, એદલજી ફરાંમજી આલબલેશની કું૦. (રૂ૪૦૦) રૂસતમજી અરદેસર વાડીઆ. (રૂ૩૦૦) પેશતનજી નવરોજજી પોહચા, દાદાભાઇ બેહરાંમજી બનાજી. (રૂ૨૫૦) માણેકજી અને જમશેદજી ખરશેદજી, ડોશાભાઇ રતનજી કોહલા, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામાજી, કાવશજી જંગીરજી જશાંવાલા. (રૂ૨૦૦) બેહરાંમશાહ ધનજીભાઇ રૂઇવાલા, દોરાબજી ફરાંમજી પાંડે, ખરશેદજી બહમનજી શેઠનાની કું૦. (રૂ૧૫૦) શાપુરજી અરદેસર પાંડે, જીવાજી માણેકજી વાછા, હીરજીભાઇ માણેકજી રૂસતમજી. (રૂ૧૨૫) શાપુરજી જીવાજી વાછા, એદલજી બેજનજી ગાંધી. (રૂ૧૦૦) શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, એદલજી પાલણજી બાટલીવાલા, દાદાભાઇ જમશેદજી એંડ બ્રધરસ, ફરાંમજી અરદેસર દાવર, નશરવાંનજી હોરમજજી મેહતા, મનચેરજી ફરાંમજી શેઠના, રૂસતમજી ફરાંમજી મેહતા, કાવશજી ધનજીભાઇ પાંઊવાલા, હીરજીભાઇ હોરમજજી સરાફ, ડોશાભાઇ ધનજીભાઇ સુરતી. (રૂ૭૫) પેશતનજી નવરોજજી ખરાસ. (રૂ૫૦) બેહરાંમજી દાદાભાઇ કોહલા, શોરાબજી બેહરાંમજી કોહલા, બરજોરજી રૂસતમજી ભીસતરી, ફરાંમજી બહમનજી શેઠના, દોરાબજી બહમનજી દીવેચા, ખાંનસાહેબ દાદાભાઇ શાપુરજી, બેજનજી હોરમજી હકીમ, દાદાભાઇ બેહરાંમજી તારાપોરવાલા, પાલણજી ધનજીભાઇ પાંઊવાલાનાં છોકરાઓ, હોરમજજી બેહરાંમજી રાણા, ડાકટર મેહરવાંનજી શોરાબજી ખરાસ, કાવશજી ઊકરજી ખરાસ, મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ, ડોશાભાઇ શોરાબજી મુનશી, અરદેસર ડોશાભાઇ મુનશી, દોરાબજી બરજોરજી ડોપર, પેશતનજી નવરોજજી દાવર. (રૂ૨૦) હોરમજજી નશરવાંનજી પોહચા. રૂ૨૮૫) રૂ૩૦) ની અંદરની રકમ.

એ ફંડમાં જેમ રકમ ભરાતી ગઇ તેમ કલકતે મોકલી આપવામાં આવી હતી, અને ત્યાં મદદ કરતાં રૂ૫૦૦૦૦) બાકી વધયા હતા તે ઉપરથી ત્યાંના સત્તાવાલાઓએ ડીસેમબરે માસની શરૂઆતમાં અતરે તાર કરી પુછાવ્યું કે મછલીપટમનાં બંદરમાં જે મોટું તોફાન થયુંછે તેનું સંકટ હાલ ઘણું વધારે હોવાથી તે રકમ નાણાં ભરનારાઓની મંજુરીઆત મલે તો ત્યાં મદદને વાસ્તે મોકલી આપે. આ ઉપરથી ઉપલાં નાણાં ભરનારાઓની એક સભા તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર ૧૮૬૪ ને દીને ટાઉન હાલમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. જ્યાં એવું ઠેરાવ્યું કે ઉપલી આએ ફંડને હીસાબે કલકતામાં બાકી વધેલી રૂ૫૦૦૦૦) ની તથા અતરે બનાંનચી મેશરસ રીમીંગટનની કું૦માં એ બાકી નીકલતી રૂ૧૮૦૦૦) ની રકમ મછલીપટંમ ખાતે મદદને વાસ્તે મોકલી આપવી.

વિધિની વાએજ આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવસજી મેહેરાંમજી બનાજીવાલાનાં આતશબેહેરાંમનાં દીવાનખાનાંમાં કીધી હતી.[1]

તા૦ ૮ થી નવેમબર.

મુંબઈવાલા દસ્તુર પેશોતનજી બેહેરાંમજી સંજાણાને જરમનીની ઓરીએનટલ શોશાએટી[2]ના એક મેમબર તરીકે ચુંટી કાડયા હતા.[3] આ માન પારસીઓનાં એક દસ્તુરને પેહલવેહલું મલ્યું હતું.

તા૦ ૬ થી નવેમબર.

સુરત મધે અતી મોંઘવારી ચાલવાથી ત્યાંની રૈયતને સસ્તો અનાજ પુરો પાડવાને એક "ગ્રેન કુંપની" ત્યાંના કલેકટર મી૦ રાજરસની આગેવાની હેઠલ ઉભી થઇ હતી. તે કંપનીનાં ભંડોલમાં શેઠ બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજરે રૂ૨૦૦૦) તથા શેઠ જામાસપજી અને રૂસતમજી બહમનજી ભાવનગરીએ રૂ૨૦૦૦) તથા શેઠ રતનશાહ પેશતનજી વકીલે રૂ૨૦૦) ભેટ આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ-વાલાનાં આતશબેહેરાંમની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં દસ્તુર પેશોતનજી બેહેરાંમજી સંજાણાએ "આતશબેહેરાંમની શાલગરેહ એટલે શું? જરતોશતીઓને બંદગી કરવાનું મકાન કીઉં? અને બંદગી કરતી વખતે આતશનો કેબલો કરવાનું કારણ શું?" એ બાબદ ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી. તે પુરી થવા બાદ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે ઉઠી દસતુરજીને શાબાશી આપી તેમનો ઉપકાર માન્યો તથા જણાવ્યું કે આએ વાએજનું કામ ઘણુંજ સારૂં છે, અને તેથી આપણી કોમને આગલ ચાલતાં ઘણાજ ફાએદા હાંશલ થાશે.[5]

તા૦ ૧૦ મી નવેમબર.

રોજ ૧૯ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—મનચેરશાહ દીનશાહ ગાંધી—ઉમર વર્ષ ૨૪) શેઠ દીનશાહ દાદાભાઇ ગાંધીના વડા દીકરા. એવણ પોતાના બાપની પેહડીમાં ભાગયા થઈ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૧ ના નવેમબર માસમાં પોતાના ભાઇ શેઠ દાદાભાઈ દીનશાહ ગાંધી સાથે ચીન વ્યાપારને અર્થે ગયા હતા, અને ત્રણ વર્ષ પુરાં થવાથી અતરે પાછા ફરનાર હતા તેવામાં ત્યાં હાંગકાંગ મધે એમનું મરણ નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૦ મી નવેમબર.

અતરેની સરકારી ગોદીના વડા માસટર બીલડર શેઠ જાંગીરજી નવરોજજી વાડીઆને ૧૮૬૪ ના ૨ જા કાએદા મુજબ "સ્ટીમ શીપો" ના સરકારી સરવેયર નેમ્યા હતા.[6]

તા૦ ૧૫ મી નવેમબર.

રોજ ૨૪ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—બેજનજી ફરાંમજી નાજર[7]—ઉમર વર્ષ ૪૯) આ૦ ફરાંમજી તેહમુલજી મુલ્લાંના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં અતરેની કમીસરીએટ આપીસમાં એક કલાર્ક તરીકે રહેલા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૫ માં પુણાંની અદાલતના નાજર ઠરયા હતા. તા૦ ૨૧ મી નવેમબર ૧૮૪૯ ને દીને એવણે પેહલા વર્ગના મુનસફની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી, અને ૧૮૫૦ માં ૭ માસ સુધી પુણાંના આકટીંગ મુનસફનું કામ ચલાવ્યું હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૩ માં એવણને અમદા-વાદની જેલના નાજર નેમયા હતા. એ જેલને એવણે એવી તો સરશ હાલતમાં લાવી મેલી હતી કે સત્તાવાલાઓમાં તે

---

[1] આ વાઅજનો બીજો ભાગ તા૦ ૭ મી ડીસેમબરે વાંચી સંભલાવ્યો હતો, જેની સેવટે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે ઉઠી દસ્તુર જામાસપજીને શાબાશી આપી તેમનો ઉપકાર માન્યો હતો.

[2] "Deutsche Morgenlandische Gesellschaft"

[3] ટાઇમસ ઑવ ઇંડીઆ, તા૦ ૪ થી નવેમબર ૧૮૬૪.

[4] ગુજરાત મીત્ર, તા૦ ૬ થી નવેમબર ૧૮૬૪.

એ ગ્રેન કુંપનીના ડાએરેકટરો તરીકે સુરતનો કલેકટર મી૦ રાજરસ, ડેપ્યુટી કલેકટર, બે હિંદુ, બે મુસલમાન, અને બે પારસી (શેઠો ફીરોજશાહ શાપુરજી કમીશરીવાલા અને કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઇવાલા) મહરયો હતા. શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે બંગાલી ચોખાની ૭૦૦૦) ગુણ કે જેની કીમત ૨૬૦૦૦૦) હતી તે એ કુંપનીને ભેટ આપી હતી, તથા હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ એજ વખતે ગુજરાત મધે રેવીન્યુ કમીશનર મી૦ એલીસની મારફતે વેંહચવાને મોકલેલી ૭૦૦૦) ચોખાની ગુણોમાંની સુરતને શાલેની ૧૫૦૦) ગુણો કલેકટરે તેમની પરવાંનગીથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫ ના અકટોબર માસમાં બજાર ભાવે વેચી તેનાં નાણાં એ કુંપનીને આપ્યાં હતાં.

[5] જામે જમશેદ, તા૦ ૯ મી નવેમબર ૧૮૬૪.

આ વાએજ એક ચોપાંનીઆંના આકારમાં નીચે મુજબ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી:—

"આતશબેહેરાંમની શાલગરેહ એટલે શું? જરતોશતીઓએ બંદગી કરવાનું મકાન કીઉં? અને બંદગી કરતી વખતે આતશનો કેબલો કરવાનું કારણ શું? તે બાબત ઉપર દસતુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ મરહુમ શેઠ હોરમ-જજી બેહમનજી વાહાડીઆજીનાં આતશબેહેરાંમ સાહેબ પાતે જરતોશતીઓની જાહેર સભાની નજદીક કરેલું ભાશણ. મુંબઇ જામે જમશેદ છાપાખાનાં મધે છાપેલ છે. સને ૧૨૩૪ યઅ-જદજરદી. સને ૧૮૬૫ ઇસવી."

[6] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૦ મી નવેમબર ૧૮૬૪.

[7] શેઠ જમશેદજી બેજનજી નાજરના બાપા.

એક નમુનાની જેલ ગણાતી હતી.[1] અમદાવાદની "હેમાભાઇ ઇનસ્ટીટીઉટ" જે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૭ માં સ્થાપવામાં આવી હતી તેની કમીટીના એવણ શરૂઆતથી એક અધિકારી હતા. એવણનું મરણ પણ અમદાવાદ મધેજ નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૭ મી નવેમબર.

શેઠ દીનશાહ હોરમજજી કરાકાને નામદાર સરકારે અમદાવાદ શેહેરનાં ઇનકમ ટાક્સના આસેસર નેમ્યા હતા.

શેઠ મેહેરજીભાઈ બાપુજી વીકાજીને મુંબઇનાં કમરગ ખાતાંના ચોથા આસીસટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૨ મી નવેમબર.

મદરાસ ઇલાકામાં આવેલાં મછલીપટમનાં બંદરમાં ગઈ તા૦ ૧ લી નવેમબરે એક મોટું તોફાંન થઈ આવ્યું હતું. તે ઘણુંજ સખત તથા એક આખી રાત અને દાહડા સુધી ચાલુ રહયું હતું, જેથી દશ હજાર માણસો એકદમ માર્યાં ગયાં તથા બેશુમાર ઘરો અને વાહણોની ખરાબી થાઈ હતી. આ તોફાંનથી નાશ પામેલાઓને માટે અતરેથી મદદ મોકલવાને ચેમ્બર ઑફ કામરસે એક ફંડ ઉભું કીધું હતું, જેમાં તુરત રૂ૭૧૯૫) ભરાયા હતા, જે મધે રૂ૩૨૫૦) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા:—[3]

(રૂ૨૦૦૦) હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ. (રૂ૧૦૦૦) શેઠ સોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, રૂ૨૦૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, રૂ૫૦) દીનશાહજી બીખાજી દાંતરા.

તા૦ ૨૩ મી નવેમબર.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈએ દખણમાં ચાલતા દુકાળ ઉપરથી તે તરફ ૧૦૦૦૦) રૂપીઆની રકમ તથા ૭૦૦૦ ગોણીઆની ગુણ ત્યાંના ગરીબ લોકોને મદદ આપવા માટે ખાંનગી રીતે મોકલી હતી. એ બાબે મુંબઈના નામદાર ગવરનરે કલકતે વડી સરકાર ઉપર લખવાથી એ ખબર કલકતેથી પ્રગટ થઈ અતરે આવી હતી.[4]

તા૦ ૨૮ મી નવેમબર.

શેઠ નવરોજજી બેહેરામજી બારુચને નામદાર સરકારે કલાડગી જીલ્લાના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર અને મેજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

એ૦ કાવશજી એદલજી કાંગાએ વંદીદાદની પેહેલી તથા બીજી પરગરદોનો ગુજરાતી તરજુમો દરેક શબ્દનાં વ્યાકર

---

[1] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૦ મી નવેમબર ૧૮૬૪.

આ જેલ માટે મુંબઇ ઇલાકાનાં બંદીખાંનાંઓના ઇનસ્પેકટર જનરલ ડાકતર જી. એ. ઓગલવી પોતાના ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૧ ના વાર્ષિક રીપોરટમાં લખેછે કે:—

The Ahmedabad Jail has long enjoyed a high reputation amongst the Jails of this presidency for the excellence of its management; and the impressions which my inspection of it left on my mind, is described in the following extracts of a letter which I addressed to the Judge Mr. Warden, on the 30th of March last.

"I would premise by stating that, whether as regards the cleanliness and neatness of the Jail itself, its yards, wards, and cells, the cleanliness of the prisoners, their quiet, respectful and orderly demeanour, on the method and excellent workmanship exhibited in the factory Department, I believe that the Ahmedabad Jail is surpassed by none, and rivalled by few Jails in India.

"And I have the more satisfaction in making this declaration, in as much as I visited the Jail in a hypercritical spirit, having been prejudiced against it by the laudatory notices that have appeared in the newspapers ° ° ° ° ° ° But the laudations of the Ahmedabad Jail that have appeared in print are most fully merited"

2. I should, I know, distress Mr Warden, and do injustice to a very valuable public servant, were I not to add, that in his Nazir Mr. Bazonjee Framjee, Mr. Warden had a most zealous, energetic, and efficient Collaborateur. Mr. Bazonjee's services as a Jail reformer date from 1853, since then he has uninterruptedly devoted himself to the work, and were the Jail his private property, and the money expended on it derived from his own resources, he could hardly be more Zealous in the promotion of its welfare, or the reduction of its cost.

એજ મુજબ આખા ઇલાકાનાં બંદીખાંનાંઓના ઇનસ્પેકટર જનરલ ડાકતર સી. જી. વીએ પોતાના ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ ના વાર્ષિક રીપોરટમાં લખેછે કે:—

[2] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૭ મી નવેમબર ૧૮૬૪.

[3] આ ફંડ ઘણું વધી જતે, પણ તે તુરત બંધ કરવામાં આવ્યું હતું કેમકે ઈહલાં કલકતાનાં તોફાંન વખતે ત્યાં મોકલેલી રકમ મધેથી રૂ૫૦૦૦૦) ત્યાં બાકી વધેલા હતા, તથ

તથા બોલાશા સાથે કરી તેનું એક પુસ્તક રચ્યું હતું. એ પુસ્તક મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધર્મ ખાતાંનાં ફંડના ખરચે છપાઇ પ્રગટ થયું હતું.[૧]

તા૦ ૨૬ મી નવેમબર.

રોજ ૫ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી દોરાબજી પટેલ—હુમર વર્ષ ૬૪) શેઠ દોરાબજી રૂસતમજી પટેલના દીકરા. એવણ આગલા વખતમાં પોતાનો કેટલોક વ્યાપાર ચલાવતા હતા. તે પછી પછવાડેથી એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી. પોતાની જઇફ હુમર છતાં એવણ કોટથી તે માહીમ લગણ પોતાની જુદી જુદી જગાઓ ઉપરની મીલકતોની દેખરેખ કરવાને માટે પગે ચાલીને જતા હતા, જેવી સાદાઇ તથા તંદરોસ્તી થોડાઓ-માંજ જોવામાં આવતી હતી.

તા૦ ૨૮ મી નવેમબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી દોરાબજી પટેલનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા બેહીઓએ મળી રૂ૨૧૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૨૯ મી નવેમબર.

રોજ ૮ માહ ૪ (ક૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—કાવશશાહ ખરશેદજી બુમલા—ઉમર વર્ષ ૩૭) એવણ મેશરસ બેહરામજી હોરમજજી કામાજીની કું૦ તરફથી તેમની શીંગાપોરની પેહડીના વડા કારભારી તરીકે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૭ માં ગયા હતા, અને ત્યાંની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ફંડના શેક્રેટરીનું કામ પણ ચલાવ્યું હતું. એ બાદ અતરે આવી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩ ના આપરેલ માસમાં લંડન મધે મેશરસ કામાની કું૦ ની પેહડીપર ગયા હતા, અને ત્યાંજ મરણ પામ્યા હતા. તે તરફ આપણા જરથો-સ્તીઓને લગતાં ઉભાં કરેલાં ફંડના એવણ એક તરસ્ટી હતા. એવણનાં ધણીઆંની બાઇ રતનબાઇ તે કદમીઓના દસતુર અરદેશર રૂસતમજી સુલ્લાં ફીરોજનાં બેટી ચાલતા માસની તા૦ ૬ થીને દીને અતરે હક થયાં તેના સમાચાર લંડનમાં એમને મલતાંજ એમનું મરણ નીપજયું હતું.

તા૦ ૩૦ મી નવેમબર.

ઑનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ મોઘ-વારીને લીધે ગુજરાતના જુદા જુદા ભાગોમાં મુફત વેંહચવા અથવા સસ્તી કીમતે વેચવાને ૭૦૦૦ બંગાલી ચોખાની ગુણો કે જેની કીમત રૂ૬૦૦૦૦) હતી તે ઉત્તર વિભાગના રેવીન્યુ કમીશનર મી૦ બી. એચ. એલીસ ઉપર ભેટ મોકલી હતી.[૩]

---

[૧] "વંદીદાદની પેહેલી તથા બીજી પરગરદનો ગુજરાતી તરજુમો. (દરેક શબ્દનાં વ્યાકરણ તથા બોલાશા સાથે.) બનાવનાર, કાવશજી એદલજી કાંગા. મરહુમ શેઠ નોશરવાંનજી મનચેરજી કામાના ધરમખાતાંનાં ફંડના તરસટીઓએ આએ તરજુમાનો "કાપીરાઇટ" વેચાતો લઇને છપાવી પગટ કરયો છે. મુંબઇ: દફતર આશકારા પ્રેસ. સને ૧૮૬૪ ઇશવી."

[૨] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી નવેમબર ૧૮૬૪.

[૩] આ ગુણો રેલવેની મારફતે સુરત પુગાડવાને રેવી-ન્યુ કમીશનર મી૦ એલીસની સુચના ઉપરથી બરોડા રેલવે વાલાઓએ પોતાનાં ૧૨૦ વેગન ભરીને તે મોકલવાનો દર કે જે રૂ૫૦૦૦) ને આસરે થાય તે ન લઇ ધર્માદા કામને માટે મુફત પોંહચતી કીધી હતી. આ ગુણો મધેથી ૧૫૦૦) સુરત, ૧૫૦૦) ભરૂચ, ૨૦૦૦) અમદાવાદ, ૧૦૦૦) ખેડા, અને ૧૦૦૦) ખાંનદેશ જીલ્લાઓમાં વેંહચવાને મી૦ એલીસે તે જીલ્લાઓનાં કલેકટરોપર નીચલું સરકયુલર કાઢયું હતું:—

No. 3690 of 1864.

To

The Collector of Surat.
The Sub-Collector of Broach.
The Collector of Kaira and
The Collector of Ahmedabad.
KHANDESH DISTRICTS.

Camp Errundole, 29th November 1864.

Gentlemen,

In consequence of the distress caused by the high prices and the failure of crops, the Honble Rustomjee Jamsetjee Jejeebhoy, has placed at my disposal a large quantity of Bengal rice, with a view to afford the poorer classes the means of purchasing Food.

2. In order that Mr. Rustomjee's Charitable Offer may be immediately available, I have asked the Agent of the Baroda Railway Company to convey at once six thousand bags of the grain to Surat, to the care of the Collector The Collector will send to Bombay for the grain as soon as Mr Lane enables him to do so.

3. It is desired not to give the grain away, but to sell it at such price as the local authorities may consider advisable, and with such restrictions as may be deemed fit to secure the object of the grain reaching the poorer classes of the community. The money which will be received Mr. Rustomjee proposes to expend in fresh purchases.

4. The Collectors of Kaira and Ahmedabad and the sub-Collector of Broach should send to the Collector of Surat and arrange with him for receiving.

Kaira............1,000 }
Broach ....1,500 } ગુણો
Ahmedabad ......2,000 }

(the remainder to be used in Surat)

but, if a less quantity will suffice to start with, information should be given to the Collector who will make it available for other Districts.

5. The Kaira Municipality last year managed very successfully on similar donation. You should make use of the Municipal Commissioners wherever possible, and in other cases manage through the Patell associated with private individuals of influence in the locality.

6. I should be glad of a report at your convenience in order that I may inform the Honble Mr. Rustomjee of the result. You should take care to let it

તા૦ ૧ લી ડીસેમ્બર.

જરમનીવાલા ડાક્ટર ફ્રેડરીક સ્પીગલે અવસ્તાપર શરેહનાં ત્રણ દફતરો બાહેર પાડયાં હતાં; તેમાંનાં પેહલાંમાં વંદીદાદ,[૧] બીજાંમાં ઇજિશ્નને તથા વીસ્પરદ, અને ત્રિજામાં ખોરદેહ અવસ્તાપર શરેહ કીધી હતી.

તા૦ ૧ લી ડીસેમ્બર.

રોજ ૧૦ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—શાપુરજી હોરમજજી વીરાજોગીના[૨]—ઉમર વર્ષ ૬૦) શેઠ હોરમજજી ભીખાજી વીરાજોગીના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં શેઠ ફરામજી કાવશજી બનાજીની પેહડીપર હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૦ માં ચીનધરી ખાતે શેઠો જહાંગીરજી નશરવાંનજી (જશાંવાલા)ની કું૦એ પેહલવેહલી દુકાંન ઉઘાડી તેમાં માનેજર તરીકે ગયા હતા અને પછવાડેથી અતરેની દુકાનમાં હતા. જાતે ઉદયોગી તથા પ્રમાણીક હોવાથી એવણે ઘણાઓનો ચાહ પોતા તરફ ખેંચી લીધો હતો.

તા૦ ૨ જી ડીસેમ્બર.

હાંગકાંગ મધેની એક ઇંગ્રેજ વ્યાપારીની પેહડીના આસીસ્ટંટ મી૦ એડવરડ બેકરના એક કુતરા ઉપર ત્યાંનાં એક લીલાંઉખાંનામાં અતરેના એક આગલા એલફીનસ્ટોનીયન સ્કાલર શેઠ એદલજી નશરવાંનજી માસ્ટરનો પગ

---

be known that this supply of grain is from the private charity of Mr: Rustomjee and not a grant from Government, the Government Officers being concerned only so far as to assist Mr. Rustomjee in carrying out his charitable views.

I have the honor &c.

(Sd.) B. H. ELLIS,
Revenue Commissioner, N. D.

Forwarded to the Collector of Khandesh, to whom Mr. Rustomjee will be requested to assign 1,000 bags for which the Collector should send.

ઊપલાં સરકયુલર ઊપરથી ખેડાના કલેક્ટરે તા૦ ૧૭ મી જાનેવારી ૧૮૬૫ ને દીને મી૦ એલીસને સુચનાં કીધી કે તે તરફના ગરીબ લોકો ચોખા કરતાં સસતો અનાજ બાજરી, કોદરા, મકઇ, વગેરે વાપરેછે, માટે સરકાર મંજુરીઆત આપે તો ઊપલી ખેડા મોકલવાની ૧૦૦૦) ગુણો સુરતમાં બજાર ભાવે વેચી તેની જે કીમત આવે તેમાંથી ઊપલી કીસમનો અનાજ લઇ તે ગરીબોને સસતે ભાવે વેચીએ. આ સુચના મી૦ એલીસે બાહલ રાખવાથી ખેડાના કલેક્ટરે ત્યાં ઊભાં થયલાં ધર્માદા ફંડમાં ૧૩) ગુણો ભેટ આપી બાકીની ૯૮૭) ગુણો સુરતમાં રૂ૭૦૦૭)૧૫ ની કીમતે વેચાવી તે રકમ મધેથી રૂ૨૦૦૦) થાસરા તથા રૂ૪૦૦૦) કપડવંજ તાલુકાઓ ખાતે અને બાકીની રકમ નાધલાં ગામડાંઓમાં તેનો અનાજ અથવા રોકડ ગરીબોને વેંહચવામાં કામે લગાડી હતી.

અમદાવાદ મોકલેલી ૨૦૦૦) ગુણો મધેથી કલેક્ટરે ૫૦૦) ગુણ સુરતથીજ પરબાડી ગોધા બંદરે ચોકલી હતી, અને ૧૫૦૦) ગુણ અમદાવાદમાં રાખી ગરીબોને બજાર ભાવ કરતાં રૂપીઆના બશેર ચોખા વધારે વેચવા તથા એક રૂપીઆથી વધુ રકમના કોઇને નહિ વેચવાની દુકાંનો મંડાવી તે ઊપર "ધરમાદાની દુકાંન—ગરીબ લોકોને દર રૂપીએ બજાર ભાવ કરતાં બશેર અનાજ વધારે વેચવામાં આવશે". એ પ્રમાણે લખેલાં પાતીઆં માર્યાં હતાં. એ મુજબ ૨૦૦૦) ગુણો ગોધા તથા અમદાવાદ મલી વેચીઆથી ઊપજેલા રૂ૧૪૭૧૪)૧૦ કલેક્ટરે હાનરેબલ રૂસતમજીની પરવાંનગીથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫ ના સપટેમબર માસમાં અમદાવાદ તેમજ ધોલકા, ધંધુકા, વીરંમગામ, અને પ્રાંતીજના ગરીબ લોકોને અનાજ તેમજ રોકડ વેંહચી આપ્યા હતા.

ભરૂચ મોકલેલી ૧૫૦૦) ગુણો મધેથી ત્યાંના કલેક્ટર તથા મ્યુનીસીપાલ કમીશનરોની દેખરેખ હેઠલ આંધલા પાંગલા અને અશક્ત લોકોને દરરોજ ઘણી સસતી કીમતે અનાજ વેચવામાં આવ્યો હતો, તથા કોઇ કમીશનર ભલાંમણ કરે તેવાં લાચાર કુટુંબોમાં એક મહિનો સુધી ચાલે એટલો અનાજ સસતે ભાવે આપવામાં આવ્યો હતો.

સુરત મોકલેલી ૧૫૦૦) ગુણો રેવીન્યુ કમીશનર મી૦ રાજરસની સુચના ઊપરથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫ ના અકટોબર માસમાં વેચી નાખી તેનાં ઊપજેલાં નાણાં ત્યાં ઊભી થયલી ચેન કુંપનીને ગરીબોને મદદ કરવા માટે આપી દીધાં હતાં.

એ રીતે હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇની સખાવતનો સરકારી સત્તાવાલાઓના આવા સરસ વહીવટ તથા જાતી દેખરેખથી ગુજરાતના દરેક જીલ્લાઓના હજારો લોકોએ પેટ પુરતાં અનાજનો લાભ લીધો હતો. એ લાભ કસ્સી રીતના નાતજાતના તફાવત વગર એક પારસી શેઠીયાને ખરચે સઘળાંઓને મલ્યો હતો. આગલાં બે વર્ષોમાં એવી રીતની અનાજ વેંહચવાની હાનરેબલ રૂસતમજી તથા શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખની સખાવતો ખાંનગી હાથોથી થવાથી ઘણીક બેદાદીઓની ફરીઆદ થાઇ હતી. પણ આ વખતે સર્વેને સંતોષ ઊપજ્યો હતો.

[૧] "Commentar über Das Avesta. von, Friedrich Spiegel. Erster Band. Der Vendidad. Wien, 1864."

[૨] એવણના બાપના બપાવા શેઠ વીરાજોગી ઈ૦ સ૦ ૧૭૫૦ માં સુમાલી ગામથી મુંબઇ આવી વસ્યા હતા. તેમના એકજ દીકરા શેઠ ભીખાજી વીરાજોગી અતરે દારૂનો રોજગાર કરતા હતા. તેમના ચાર દીકરાઓ શેઠો કુવરજી, જમશેદજી, કાવશજી, અને હોરમજજી ભીખાજી વીરાજોગીના આએ સદીની શરૂઆતમાં પુણાં મધે એક દુકાંન લઇ ગયા હતા, અને તે દુકાંન ઈ૦ સ૦ ૧૮૧૯ માં કાઢી નાખી હતી. એઓનું મુંબઇ મધે પણ એક પોંહચખાંનું હતું, તથા વડા શેઠ કુવરજી ભીખાજી વીરાજોગી અતરે ઇંગ્રેજોમાં પણ જાણીતા હતા. તેવણને ઈ૦ સ૦ ૧૭૮૭ માં નામદાર ગવરનર બોડામે એક ઘોડાની ગાડીમાં બેશી ફરવા માટે નીચે મુજબનો પરવાંનો પોતાને હાથે લખી આપ્યો હતો :—

Bombay, 25th October 1787.

This is to certity to whom it may concern that Cooverjee Bhikajee Parsee has my Permission to ride in a horse Hankry and Conveyance.

R. H. BODDAM,

ઊપલા પરવાનાની અસલ નકલ અમોએ એમના એક નબીરા શેઠ નવરોજજી શાપુરજી વીરાજોગી પાસે જોઇછે.

અંજાણપણે પડવાથી તે ઇંગ્રેજે તેવણને ઘણાક હલકા શબ્દો બોલ્યા. આથી શેઠ એદલજીએ તેને એક વકીલની મારફતે ચીઠી લખાવી માફ માગવાને જણાવ્યું, જેના ઉત્તરમાં તેણે જણાવ્યું કે જો મી૦ એદલજી તેના કુતરા પાસે માફ માગે તો તે એક "એશીઆટીક" પાસે માફ માગવાને તૈયાર છે. આ અપમાન ઉપર અપમાન થવાથી શેઠ એદલજીએ તે ઇંગ્રેજને હાંગકાંગની પોલીસમાં ઉભો કીધો જ્યાં માજીસ્ટ્રેટ મી૦ મેએને તેને તકસીરવાર ઠેરવી પાંચ પૌંડનો દંડ કીધો હતો.[1]

તા૦ ૩ જી ડીસેમ્બર.

આખે વર્ષની અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી છેલ્લી ૧શેશન આજ દીને હાઇ કોરટમાં ચીફ જસટીસ સર માથ્યુ સાસની હજુરમાં ભરાઇ હતી. નીચલા પારસીઓ ગ્રાંડ જુરીમાં બેઠા હતા[2] :—

શેઠો મેહેરાંમજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, ધનજીભાઇ ખરશેદજી સરાફ, ડોશાભાઇ મેહેરવાંનજી વાડીઆ.

તા૦ ૪ થી ડીસેમ્બર.

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે સુરત મધે રેલવે સ્ટેશનની સાંમે રૂ૨૫૦૦૦) ને ખરચે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ ફરદુનજી શોરાબજી પારખનાં નામથી સરકાર મારફતે બંધાવેલી ધર્મશાલા આજ દીનથી ત્યાંના એકઝીક્યુટીવ ઇનજીનીઅર કપતાંન ઉડહાઉસે વર્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર આપી મુસાફરોના ઉતારાને માટે ખોલી મુકી હતી.[3]

---

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૯ મી જાનેવારી ૧૮૬૫.

[2] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૫ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૪.

[3] આ ધર્મશાલા બાંધવા માટે શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩ ના જાનેવારી માસમાં જ્યારે તેવણ સુરત હતા ત્યારે કલેક્ટર મી૦ રેવનસક્રાફ્ટ ઉપર લખ્યું હતું કે સુરતનાં રેલવે સ્ટેશનની સાંમે સર્વે જાતના દેશી મુસાફરોના ઊતારાને માટે એક ધર્મશાલા તેમાં કુવો તથા ફરતા કંપાઊંડ સાથે સરકારે સુરત જગા આપી બંધાવવી અને તેનાં બાંધકામને માટે તેવણ રૂ૧૫૦૦૦) આપશે. આ ધર્મશાલાનું નામ "ફરદુનજી શોરાબજી પારખની ધર્મશાલા" કરી રાખવું. બીજું, એ ધર્મશાલા તૈયાર થવા પછી તેવણ સરકારમાં બીજા રૂ૨૦૦૦) ની રકમ આપશે, જેનાં વ્યાજમાંથી તે મકાનની હમેશાં મરામત વગેરે કરાવવી, અને તેનો કારોબાર સુરત મ્યુનીસીપાલીટીને સોંપવો. આ શરતો સરકારે પોતાના તા૦ ૧૫ મી મેએ ૧૮૬૩ ના ઠેરાવમાં બાહાલ રાખી શેઠ ખરશેદજીનો આ સખાવત માટે ઊપકાર માન્યો હતો. એ પછી બાંધકામ શરૂ થયા પછી મોંઘવારીને લીધે જીનસોના ભાવ ચઢી જવાથી શેઠ ખરશેદજીએ ૧૮૬૪ ના જાનેવારી માસમાં બીજા રૂ૧૦૨૦૦) આપ્યા હતા.

"એ ધર્મશાલા એવી રીતે બાંધેલીછે કે તેમાં જુદા જુદા ઓરડાઓમાં કીરસ્ચીઆંન, પારસી, મુસલમાન તથા હીંદુઓનો સમાવેશ થશે. એકેક ભાગમાં મરદોને વાસ્તે એક, ઓરતોને વાસ્તે એક, તથા એક ખાંનગી એ પ્રમાણે ત્રણ ઓરડાઓછે. જે ભાગ કીરસ્ચીઆંન લોકોને વાસ્તે રાખેલોછે તેમાં ફકત બે ઓરડા અને એક બંધીઆર ઓરસોછે. જુદી જુદી જાતના લોકોને વાસ્તે ધર્મશાલાની બાહારનાં મકાંનમાં પણ ઊપર પ્રમાણે ભાગ કીધેલાછે."

(ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૪ થી ડીસેમ્બર ૧૮૬૪.)

તા૦ ૪ થી ડીસેમ્બર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ મનચેરશાહ દીનશાહ ગાંધી જેવણ ગઈ તા૦ ૧૦ મીએ હાંગકાંગ મધે મરણ પામ્યા હતા તેવણનાં અતરે થયલાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવા શેઠ દીનશાહજી દાદાભાઇ ગાંધી તથા બીજા સગાંઓએ મળી રૂ૪૧૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૧ મી ડીસેમ્બર.

અતરેના નામીચા યાહુદી વ્યાપારી મી૦ દેવીડ શાશુન જેઓ ગઈ તા૦ ૪ થી નવેમ્બરે મરણ પામ્યા હતા તેવણની યાદગારી રાખવા માટેની ગોઠવણ કરવાનો વિચાર કરવા સારૂં મુંબઈના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઇ તા૦ ૫ મી ડીસેમ્બરે શેરીફ ડાક્ટર જીઆરજ બરડવુડ જોગ ૧૮ ઇંગ્રેજ, ૬ હિંદુ, અને ૧૭ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, ધનજીભાઈ ફરાંમજી પટેલ, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, લીમજી માણેકજી બનાજી, કાવશજી માણેકજી લીમજી, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, અરદેસર ખરશેદજી ફરદુનજી, શાપુરજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા, કાવશજી શોરાબજી પટેલ) ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને ટાઉન હાલમાં એક જાહેર સભા નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મળી હતી. આ વેળાએ મરનાર દેવીડ શાશુનની યાદગારીમાં તેના ખરચે બંધાવવા ધારેલા મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટ્યુટનાં દીવાનખાનાંમાં તેનું એક બાહવલું પ્રજાને ખરચે મુકાવવા તથા તે માટે ઉઘરાંણાંની ટીપ ફરતી કરવાના ઠેરાવો થયા હતા. એ કારણસર ૬ ઇંગ્રેજ, ૬ હિંદુ, ૧ મુસલમાંન, ૧ યાહુદી, અને ૬ પારસી ગ્રહસ્થો (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, અને માણેકજી ખરશેદજી સરાફ) ની એક કમીટી ઠેરવી નામદાર ગરનશીનનો ઉપકાર માની સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[5]

---

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૬ થી ડીસેમ્બર ૧૮૬૪.

[5] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૬ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૪.

આ ઊઘરાંણાંમાં લગભગ રૂ૨૦૦૦૦) ભરાયા હતા, અને તે મધેથી મરનાર દેવીડ શાશુનનું આખાં કદનું બાહવલું ઇંગલાંડથી મંગાવી ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૦ માં નવી શાશુન મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટ્યુટનાં નીચલાં દીવાંનખાંનાંમાં મુકવામાં આવ્યું છે.

તા૦ ૨૨ મી. ડીસેમ્બર.

અનરેનાં સૈલર હોમનું મકાન તેના અસલ પલાન મુજબ પુરૂં કરવા માટે અતરે એક ફંડ થયું હતું, જેમાં રૂ૫૫૦૦૦) ની રકમ ભરાઇ હતી. જેમાં રૂ૯૧૦૦) ઇંગ્રેજોના, રૂ૧૦૦૦) યાહુદીના, રૂ૧૦૦૦) હિંદુના, અને રૂ૩૯૦૦) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા :—[१]

(રૂ૧૦૦૦) હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, કાવસજી જંગીરજી રેડીમની. (રૂ૯૦૦) ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ. (રૂ૫૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, ફરામજી સાંડસની કું૦.

તા૦ ૨૪ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૩ માહ ૫ (કo) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ પીરોજબાઇ તે શેઠ માણેકજી હીરજીભાઇ પટેલનાં ધણીઆણીની તથા મરહુમ શેઠ ધનજીભાઇ રૂસતમજી વાડીઆનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં રૂ૧૦૯૪) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[२]

તા૦ ૨૫ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે અતરેની ઈંડો બ્રિતિષ ધનસ્ટીટયુશનનાં છોકરાંઓને આગે આવુ શ્રીસટમાસના તેહવારો ઉપર એક પખવાડીઉં સુધી બાહેરગામ સેહલગાહ કરાવી લાવવા માટે રૂ૮૦૦) ભેટ આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૩૦ મી ડીસેમ્બર.

હિંદુસ્થાનના વ્યાપારને માટે બરકેનહેડ ખાતેની મેસરસ લેઆરડ બ્રધરસની ગોદી મધેથી ૧૨૦૦ ટણનું એક સુંદર વાહણ તૈયાર કરી "સોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ" નાં નામથી આજ દીને મીશીસ જેમસ પારસનસે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં તેને પાણીમાં ઉતારવાની ક્રિઆ કીધી હતી.[४]

---

[१] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૪ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૪.

[२] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૪.

[3] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૭ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૪.

એજ મુજબ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે પણ બાંધ્રિજપાની સ્કુલનાં વગર બાપાપનાં છોકરાંઓને હવા ખાવા મોકલવા માટે રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તા૦ ૨૪ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૪ ને દીને ભેટ આપી હતી.

[४] બે.ગેઝેટ, તા૦ ૨૭ ફેબરવારી ૧૮૬૫.

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર.

આખે વર્ષમાં ઇશાને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૪ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૧૦૧૧) મરણ નિપજયાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જનમેલાં......	૫૨	૩૪	૮૬
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૩૭	૩૨	૬૯
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૭૦	૯૨	૧૬
૧ થી ૫ વર્ષનાં........	૯૮	૧૩૩	[redacted]
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં......	૨૬	૨૦	[redacted]
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં......	૨૪	૨૭	[redacted]
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં......	૨૯	૩૮	[redacted]
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં......	૩૭	૪૯	૮૬
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં......	૩૯	૨૩	૬૨
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં......	૩૯	૨૪	૬૩
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં......	૨૬	૨૯	૫૫
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં......	૧૫	૩૧	૪૬
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં......	૨	૮	૧૦
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં	૨	૫	૭
	૪૯૬	૫૧૫	૧૦૧૧

એ ૧૦૧૧) મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં :—

કોલાબા	૧૧	બાહેરકોટ	૧૪૭
કોટ	૪૩૮	ખેતવાડી	૭૭
ધોબીતલાવ ..	૨૦૮	કુમારટેકડી ..	૧
ગીરગાંમ	૮	ડંકનરોડ	૧
ચોપાતી	૧૮	ભીંડીબજાર ..	૪૨
ગ્રાંટ રોડ....	૪	ભાએખલા ..	૮
તારદેવ	૨	મઝગાંમ	૨૬
ગોવાલીઆ ..	૬	ચીંચપોગલી ..	૧
ખંભાલા	૩	મોડ	૨
માહલક્ષમી ..	૩	પરેલ	૪
વાલકેશ્વર	૩	વરલી	૧
		માહીમ......	૧
			૧૦૧૧

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૨૯૧) જોડાંનાં લગન તથા ૩૭) જોડાંનાં ગંભરનાં થયાં હતાં.

રાજારૂ·
જાસમાં પૈદ.
ગ્રેન કુંપનીને ~.
એ રીતે દાન
સખાવતનો સરકારી ૨

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ" નાં કાલેનડર-માં[1] સુધલી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજછે.

નવા પારસી સુલેહના અમલદારો—અરદેશર ખરશેદજી વાડીઆ, નવરોજજી ફરદુનજી.

ઈનશુરનશ કુંપનીઓ—

આલબરટ ઈનશુરનશ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં નશરવાંનજી મનચેરજી વાડીઆ, ડોશાભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆ, બહમનજી ફરાંમજી કામાજી. શેક્રેટરીઓ, મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆના છોકરાઓ.

બોમ્બે નેટીવ ઈનશુરનશ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, બહમનજી જીજીભાઈ, ડોશાભાઈ ફરાંમજી કામાજી, શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી.

રાએલ ઇસ્ટ ઇંડીઅન મરીન ઈનશુરનશ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, ભીમજી માણેકજી બનાજી, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી.

બેંકો—

ધી એશીઆટીક બેંકીંગ કારપોરેશનના મુંબઇના ડાએરેકટરોમાં કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની.

બોમ્બે બેંકના ડાએરેકટરોમાં ભીમજી માણેકજી બનાજીને બદલે કાવશજી માણેકજી ભીમજીનું નામછે.

બેંક ઑફ ઇંડીઆના ડાએરેકટરોમાં ભીમજી માણેકજી બનાજી.

ધી બોમ્બે સીટી બેંકના ડાએરેકટરોમાં અરદેશર ખરશેદજી દાદી, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી.

બોમ્બે જાંઈંટ સ્ટાક કારપોરેશનના ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, ભીમજી માણેકજી બનાજી, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ.

બોમ્બે પ્રેસીડનસી બેંકના ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી અરદેશર દાવર, ડોશાભાઈ ફરાંમજી કામાજી, પેશતનજી નવરોજજી પોહચા, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ.

ઇસ્ટરન ફીનાનશીઅલ આશોશીએશનના ડાએરેકટરોમાં પેશતનજી ખરશેદજી સરાફ.

ઇસ્ટ ઇંડીઆ બેંકના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી જમશેદજી બાટલીબોઇ, પેશતનજી ખરશેદજી સરાફ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

ધી ફીનાનશીઅલ આશોશીએશન ઑફ ઇંડીઆ એંડ આએનાના ડાએરેકટરોમાં કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની.

ધી ઇમપીરીઅલ બેંકીંગ એંડ ટરેડીંગ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી પટેલ. શેક્રેટરી, જાંગીરજી રૂસ્તમજી મોદી.

ઇંડીઅન પેનીનશુલા લંડન એંડ ચાઇના બેંકના ડાએરેકટરોમાં અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, ધનજીભાઈ ફરાંમજી પટેલ.

રાએલ બેંક ઑફ ઇંડીઆના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી.

જાંઈંટ સ્ટાક કુંપનીઓ—

અલેકઝાંડરા પ્રેસ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠના.

એલાએનસ સ્પીનીંગ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી.

એપાલો પ્રેસ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં હાનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઈ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, બેહરાંમજી જીજીભાઈ.

બોમ્બે બરમા ટરેડીંગ કારપોરેશનના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે.

બોમ્બે એંડ કોસ્ટ કારી પલાનટેશન કું૦ના ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી.

બોમ્બે કોનટ્રાક્ટ એંડ બીલડીંગ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી.

ભરૂચ કૉટન મીલસ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ.

બોમ્બે ગ્રેન કું૦ના ડાએરેકટરોમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ.

બોમ્બે મીકાનીકલ બીલડીંગ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં અરદેશર ખરશેદજી ફરદુનજી.

બોમ્બે પ્રેસ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં દાદાભાઈ બેહરાંમજી બનાજીનું નામ વધારેછે.

બોમ્બે રેકલેમેશન કું૦ના ડાએરેકટરોમાં કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની.

બોમ્બે સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ના એજનટ માનેજર, કાવશજી નાનાભાઇ દાવર. શેક્રેટરી, દાદાભાઇ પેશોતનજી મુલાંરીરોજના.

બોમ્બે બોનડેડ વેરહાઉસ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે.

કોલાબા લાંડ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, બેહરાંમજી જીજીભાઈ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ.

---

[1] The Times of India Calendar and Directory for 1865. Bombay: printed and published at the *Times of India Office*.

કુરલા સ્પીનીંગ ઍન્ડ વીવીંગ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ અને લીમજી માણેકજી બનાજીનાં નામ વધારેછે.

ઈસ્ટ ઈંડીઆ પ્રેસ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં મેહરવાનજી ફરામજી પાંડે.

ઈસ્ટ ઈંડીઆ વીવીંગ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાનજી ફરામજી પાંડે.

એલ્ફીનસ્ટન લાંડ ઍન્ડ પ્રેસ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં બેહરામજી હોરમજજી કામાજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારેખ.

ફોર્ટ પ્રેસ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં પેશતનજી ખરશેદજી મુરાદ, શાપુરજી જીવાજી વાછા.

ગોવા કાટી કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની.

ગ્રેટ ઈસ્ટરન સ્પીનીંગ ઍન્ડ વીવીંગ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં પાલણજી હોરમજજી કાપડીઆનું નામ વધારે.

આમેરન શીપ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં મેહરવાનજી નશરવાનજી ભાવનગરી.

માણેકજી પીટીટ સ્પીનીંગ ઍન્ડ વીવીંગ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાનજી ફરામજી પાંડે. શેક્રેટરી, પેશતનજી દાદાભાઈ વાડીઆ.

ઓરીએનટલ સ્પીનીંગ ઍન્ડ વીવીંગ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં હીરજીભાઈ હોરમજજી શેઠના અને ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલને બદલે ખરશેદજી જાંગીરજી તારાચંદ અને ખરશેદજી હોરમજજી ચીનાઇનાં નામો છે.

ટીનાવલી પ્રેસ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં મેહરવાનજી નશરવાનજી ભાવનગરી, કાવશજી જાંગીરજી જશાંવાલા.

ટ્રીચર ઍન્ડ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં મેહરવાનજી નશરવાનજી ભાવનગરી, બેહરામજી નાનાભાઇ ફરામજી.

યુનીયન વીવીંગ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ.

વીગાસ પેટનટ મસીન ઍન્ડ ફાઉનડરી કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં ખરશેદજી નશરવાનજી કામાજી, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ, ડોસાભાઇ ફરામજી કામાજી, નશરવાનજી અરદેશર વાડીઆ. શેક્રેટરી, શોરાબજી ફરામરોજ ચાહનના.

વિક્ટોરીઆ પેટનટ બીક કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં ખુરશેદજી નશરવાનજી કામાજી, ડોસાભાઇ ફરામજી કામાજી, મેહરવાનજી નશરવાનજી ભાવનગરી. શેક્રેટરી, અરદેશર ફરામજી મુસ.

વેસ્ટરન ઈંડીઆ શીપ કું૦ના ડાએરેક્ટરોમાં કાવશજી જાંગીરજી જશાંવાલા.

પારસી વ્યાપારીઓમાં વધારે—અરદેશર ધનજીભાઈ વાડીઆ, બેહરામજી નશરવાનજી સીરવાઇ, દાદાભાઇ બેહરામજીની કું૦, ફરામજી અરદેશર દાવર, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, મનચેરજી શાપુરજીની કુંપની, નાનાભાઈ બેહરામજી જીજીભાઈ, નવરોજજી રૂસતમજીની કું૦, એન. એ. વાડીઆની કું૦, પેશતનજી નવરોજજી પોહચા.

બોમ્બે બ્રાંચ ઑફ ધી રોએલ એશીઆટીક શોશાઈટીની કમીટીમાં કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીને બદલે ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલનું નામછે.

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

પરેલ મધે મરહુમ લવજી વાડીઆનાં નામનું એક ધર્મનું દવાખાનું ઉંઘાડવાને અતરેનાં એ કુટુંબના ગ્રહસ્થોએ એક ફંડ ઉભું કરી રૂ૨૩૪૪૩)≈ એકઠા કીધા હતા, અને દવાખાંનાંને માટે તે તરફ એક ઇમારત મરહુમ શેઠ મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆના સાહેબજાદાઓએ પોતાની જમીનમાંથી ૮૬૦ વાર જગા લઇ રૂ૨૩૫૧૭) ને ખરચે બંધાવી આપી હતી. એ દવાખાંનું આજ દીને "લવજી વાડીઆ ડીસપેનસરી" નાં નામથી ડાક્ટર રૂસતમજી નશરવાનજી ભોરીનાં હાથ હેઠલ ઉંઘાડવામાં આવ્યું હતું.[2]

[2] ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆ, ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૬૪.

એ દવાખાંનું ઊંઘાડવા માટે શેઠ નશરવાનજી અને બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆએ તા૦ ૪ થી સપટેમબર ૧૮૬૩ ને દીને વાડીઆજીનાં ખાનદાનમાં એક લીસ્ટ ફેરવી રૂ૨૩૪૪૩)≈ નીચે મુજબ એકઠા કીધા હતા :—

(રૂ૯૩૩૭)≈) બાઇઓ માણેકબાઇ તથા મોટલીબાઇએ પોતાના ખાવંદો મરહુમ જાંગીરજી નશરવાનજી વાડીઆ તથા માણેકજી નવરોજજી વાડીઆનાં પુનને સારૂં. (રૂ૨૦૦૧) મરહુમ મેહરવાનજી હીરજીભાઇ વાડીઆના છોકરાઓ. (રૂ૨૦૦૦) અરદેસર હોરમજજી વાડીઆએ પોતાને તથા મરહુમ આઇમાએ તે મરહુમ રૂસતમજી રતનજી વાડીઆનાં ધણીઆણીને નામે. (રૂ૧૪૦૦) રૂસતમજી અરદેસર વાડીઆએ પોતાના બપાવા મરહુમ શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી વાડીઆ તથા બપાઇ મરહુમ બાઇ જરબાઇનાં પુનને સારૂં. (રૂ૧૦૦૦) નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, પુતલીબાઇ તે મરહુમ રૂસતમજી ડોસાભાઇ જમશેદજી વાડીઆનાં વીધવાએ પોતાનાં માતાજી મરહુમ મેહરબાઇ તે મરહુમ મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆનાં વીધવાનાં પુનને માટે, આઇમાએ તે મરહુમ શેઠ નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆનાં બેટી તથા મરહુમ શેઠ નાનાભાઇ બહમનજી દાવરનાં વીધવા. (રૂ૮૦૧) ખરશેદજી નવરોજજી વાડીઆ. (રૂ૭૦૦) નશરવાનજી અરદેસર વાડીઆએ પોતાનાં બપાવા મરહુમ શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી વાડીઆનાં પુનને સારૂં, દોરાબજી નાનાભાઇ વાડીઆ. (રૂ૫૦૧) અરદેસર ધનજીભાઇ વાડીઆ. (રૂ૫૦૦) બચુબાઇ તે મરહુમ શોરાબજી ફરામજી વાડીઆનાં વીધવા, ખરશેદજી શોરાબજી વાડીઆની કું૦એ મરહુમ શોરાબજી તથા નવરોજજી ફરામજી વાડીઆનાં પુનને સારૂં. (રૂ૩૦૧) રતનબાઇ તે મરહુમ અરદેસર ફરામજી વાડીઆનાં વીધવાએ બેહન મરહુમ મેહરબાઇનાં પુનને માટે. (રૂ૩૦૦) બીબીબાઇએ પોતાના પેહલા ખાવંદ મરહુમ જમ-

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

આજ દીને મુંબઈ મધે કોટમાં દેવળનાં મોહલામાં મરહુમ શેઠ હોરમજજી દોરાબજી લશકરીવાલુ ઘર કે જે હાલમાં મર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનું હતું તેમાં એક મોટી આગ લાગાથી ઘણાક વ્યાપારીઓની આફીસો તથા નીચે આવેલી દુકાનો બળી ગઈ હતી. નવાં વર્ષની બામદાદમાં આ બનાવ બન્યાથી લોકોમાં ઘણી દલગીરી ઉપજી હતી.[1]

તા૦ ૨ જી જાનેવારી.

કાઠીઆવાડમાં નવાનગર મધે આવેલાં હલાર ગામમાં "હલાર સ્પીનીંગ એન્ડ વીવીંગ કું૦" નામનું સુતર તથા કાપડ વણવાનું કારખાનું જે નવાનગરના જામ સાહેબ તથા મુંબઈવાલા શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજીની આગેવાની હેઠળ બાંધવામાં આવનાર હતું તેનો પાયો નાખવાની ક્રિઆ આજ દીને જામ સાહેબે મોટા દબદબાથી કીધી હતી. એ ક્રિઆ જોવાને તે તરફનું પુષ્કળ લોક જમાવ થયું હતું.[2]

તા૦ ૫ મી જાનેવારી.

હિંદુસ્થાનના વ્યાપારને માટે લીવરપુલ ખાતેની મેશરસ થામસ કારડવેલની કું૦ ની ગોદી મધેથી ૧૨૦૩ ટનના બોજનું એક સુંદર વાહાણ તઈઆર કરી "ખરશેદજી ફરદુનજી" નાં નામથી આજ દીને પાણીમાં ઉતારવામાં આવ્યું હતું.[3]

શેઠજી નવરોજજી વાડીઆનાં પુનને માટે. (૨૨૫૧) જરબાઇ તે મરહુમ નાનાભાઇ ફરામજી દાવરનાં વીધવાએ બેહન મરહુમ બેહરબાઇનાં પુનને માટે, શોરાબજી નવરોજજી વાડીઆ. (૨૨૫૦) હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, જમશેદજી બહમનજી વાડીઆ. (૨૨૦૦) પુતલીબાઇ તે મરહુમ મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆનાં બેટીએ મરહુમ જમશેદજી નવરોજજી વાડીઆનાં પુનને સારૂં. (૨૧૦૦) રૂસતમજી હોરમજજી વાડીઆ, બાઇજી તે મરહુમ ડોસાભાઇ જમશેદજી વાડીઆનાં વીધવાની પુંજીમાંથી.

એ ઊપજી રકમ એ શેઠાએ પોતાની "મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆના છોકરાઓ" ની પેઢીમાં બ્યાજે રાખી હતી, પણ તે પેઢી ભાગાથી એ રકમનો શલો આસરે રૂ૩૦૦૦) આપો હતો, જે રકમ શેઠો ખરશેદજી મનચેરજી વાડીઆ, નશરવાનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ અને નવરોજજી માણેકજી વાડીઆનાં નામ ઊપર ઊભી ઇમારતની મરામત વગેરેને માટે એલાહેદી રાખવામાં આવી હતી, અને એ દવાખાનાંનો સઘળો ચાલુ ખરચ શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૭ થી તે ૧૮૮૨ સુધી પોતાની હૈયાતી લગણ પોતાની ગીરેથી ચલાવતા હતા, અને ૧૮૮૨ થી તે હવડાં સુધી શેઠ નશરવાનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ પોતાની ગીરેથી તે ચલાવેછે. એ દવાખાનું હ૦ વ૦ ડાકટર ધનજીભાઈ રૂસતમજી વાડીઆનાં તબીઆતો હેઠલછે.

[1] બામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી જાનેવારી ૧૮૬૫.

[2] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી ૧૮૬૫.

[3] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૦ મી જાનેવારી ૧૮૬૫.

તા૦ ૧૦ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૦ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને બાઇ ચાંદનબાઈ તે મરહુમ શેઠ બેહરામજી કાવશજી બાટલીવાલાનાં વીધવાએ પોતાના ખાવંદની નઇઅતે તેમની તારદેવ ખાતેની વાડીમાં આદરાનની એક દરેમેહર બંધાવી પરકાવી હતી. એ દરેમેહરના ખરચ સારૂં રૂ૩૨૦૦૦) ની સરકારી નોટ તથા રૂ૧૦૦૦૦) ના મુંબઈ બેંકના શેરો એ બાઇએ એલાહેદા કાઢયા હતા એમ અંજુમન પત્રમાં જણાવ્યું હતું. એ બનાવની ખુશાલીમાં બાઇ ચાંદનબાઇએ રૂ૫૦૦) તથા તેમનાં બેહનોએ રૂ૧૩૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી.

શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજીએ સ્કાટલંડની ફ્રીમેશનોની ગ્રાંડ લાડજના તાબા હેઠલની અત્રેની લાડજ રાઈઝીંગ સ્ટારને રૂ૨૦૦૦) ની કીમતનાં ક્રિઆ વખતે પેહરવાનાં "એપરન" ની આસરે બે ડજન જોડ ઇંગલાંડથી ખાસ મંગાવી ભેટ આપી હતી.[5]

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી ૧૮૬૫.

આએ દરેમેહરમાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે.

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો.

"આએ દરેમેહરનું પવીત્ર મુકામ બાઇ ચાંદનબાઇ તે
"શેઠ બેરાંમજી કાવશજી બાટલીવાલાની વીધવાએ પોતાના
"ખાવંદ બેહેસ્તનશીન શેઠ બેરાંમજી કાવશજી બાટલીવાલાનાં
"પુનને સારૂં તેવણની નઇઅતે બંધાવીછે અને દીનની
"શરતે ક્રીઆ કરાવીને આજ દીને આતશ આદરાન શાહે
"બને પરકાવીઆછે—ને એ પવીત્ર મુકામ શરવા જરતો-
"શતીઓને બંદગી તથા દીન આઇનનું કામ કરવાને સારૂં
"ખોલ્યું મુકયુંછે. રોજ ૨૦ માહા ૪ શેહેનશાહી શને ૧૨૩૪
"યઅજદજરદી તારીખ ૧૦ મી જાનેવારી શને ૧૮૬૫ ઇશવી."

[5] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૬૫.

મુંબઈમાં દેશી ફ્રીમેશનોની પેહલવેહલી લાડજ આ "રાઇઝીંગ સ્ટાર" સ્થાપવામાં આવી હતી. તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૪ માં ડાકટર અલેકઝાંડર બરનસે ઊંધાડી હતી. તેમાં પારસી મેંબરો તરીકે પેહલવેહલા શેઠો માણેકજી ખરશેદજી સતાર અને અરદેશર ખરશેદજી વાડીઆ જોડાયા હતા. એઓની પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૨ થી બીજા પારસીઓએ એ લાડજમાં જોડાવા માંડયું હતું, અને હાલ સુધીમાં એ લાડજમાં નીચે મુજબ પારસી મેંબરો થયાછે :—

(ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૨ માં) માણેકજી લીમજી હાંતરીઆ, શોરાબજી હોરમજજી મેહતા, કાવશજી શોરાબજી પટેલ, દીનશાહ દોરાબજી મેહતા આબગારવેટરીનરી, ડાકટર અરદેશર જમશેદજી ભાઉવાલા. (૧૮૫૩ માં) મેહરવાનજી માણેકજી શેઠના, શોરાબજી હીરજીભાઈ પટેલ, મેહરવાનજી હીરજીભાઇ પટેલ, ડાકટર નશરવાનજી બહમનજી, કાવશજી હીરજીભાઈ વારડીન. (૧૮૫૪ માં) ખરશેદજી બહમનજી પંથકી, ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજી, હોરમજજી પેશતનજી ફરામજી, નવરોજજી માણેકજી લંગડા, નવરોજજી જીવનભાઇ ફરામજી,

તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી.

મલબારમાં લાગેલી મોટી આગમાં પાએમાલ થનારાઓને મદદ કરવા માટેનાં ફંડમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, શેઠો ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, અને લીમજી માણેકજી બનાજીએ દરેકે રૂ૫૦૦) ભર્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૯ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી દોરાબજી મામલતદાર[2]—ઉમર વર્ષ ૪૯) એવણુ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૯ ના મેએ માસમાં સુરતના "જેલર," તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૯ થી સુરતનાં કલેકટર ખાતાંમાં કારકુન તથા "ટ્રેજરર" ની જગાપર નેમાયા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૦ નાં સપટેમબર માસમાં એ વણને રાંડેલના ફોજદાર તથા ૧૮૫૨ ના મારચ માસથી સુરતના કોટવાલનો ઓહ્દો મલ્યો હતો. એવણના વખતમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૬ થી "કોટવાલ" ને બદલે ફોજદારનો

જામાસપજી મેહરાંમજી કોહલા. (૧૮૫૫ માં) ખરશેદજી રૂસ-
તમજી કામાજી. (૧૮૫૯ માં) માણેકજી શોરાબજી આશબરનર,
શોરાબજી કાવશજી શાએર, ડોશાભાઇ રતનજી કોહલા,
નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ. (૧૮૬૦ માં) જાલભાઇ દોરા-
બજી ઊમરીગર, ફરાંમજી કાવશજી (બેહરાંમજી) મેહતા, મન-
ચેરજી કાવશજી શાપુરજી લંગડાના. (૧૮૬૧ માં) શોરાબજી
જીજીભાઇ, બરજોરજી શોરાબજી આશબરનર, ડોશાભાઇ
ફરાંમજી કરાકા. (૧૮૬૨ માં) ફરાંમજી બહમનજી માસટર,
પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી,
શોરાબજી ફરાંમરોજ સાટનના, મનચેરજી ફરાંમરોજ સાટનના,
શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, અરદેશર ફરાંમજી મુસ, ડાકટર
રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજી, જાંગીરજી ગુસતાદજી, ખર-
શેદજી જાંગીરજી તારાચંદ, મેહરવાંનજી બહમનજી ઇજનેર.
(૧૮૬૩ માં) ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી, જીજીભાઇ જાંગી-
રજી લાંમ, મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, ખાંનબાહદુર
ફરાંમજી નશરવાંનજી શેઠના. (૧૮૬૪ માં) ડોશાભાઇ બેહ-
રાંમજી પેશીકાકાના, નવરોજજી ફરદુનજી, જાંગીરજી મેહર-
વાંનજી પલીડર, ખરશેદજી ફરાંમરોજ સાટનના. (૧૮૬૫ માં)
જમશેદજી ફરદુનજી ઊનવાલા, ફરાંમજી રૂસતમજી વીકાજી.
(૧૮૬૬ માં) દારાશાહ રતનજી ચીચગર, ખરશેદજી રૂસતમજી
શેઠના, જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, એદલજી કાવશજી
જશાંવાલા, ડાકટર ખરશેદજી ફરાંમજી બોરી, ડાકટર રૂસ-
તમજી જમશેદજી નાદરશાહ, હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર,
પેશતનજી દાજીભાઇ ઊનવાલા, રૂસતમજી હીરજીભાઇ વાડીઆ,
રૂસતમજી પેશતનજી સુરતી, હોરમજજી નવરોજજી સકલાત
વાલા, દાદાભાઇ દીનશાહ ગાંધી. (૧૮૬૭ માં) રૂસતમજી
શોરાબજી પુણેગર, શોરાબજી પાલણજી તંકસાલવાલા, લીમજી
દીનશાહ પાંડે, ફરાંમજી દોરાબજી બાધુરજી, નવરોજજી દાજી-
ભાઇ ઊનવાલા, ડાકટર બરજોરજી ફરાંમજી લાલી, ડાકટર
રૂસતમજી નશરવાંનજી બોરી, હીરજીભાઇ ફરાંમજી કોપર,
કુવરજી કાયાજી. (૧૮૬૮ માં) દારાશાહ દોરાબજી રીપોરટર,
કુવરજી શોરાબજી નાજર, માણેકજી રતનજી રીપોરટર,
જમશેદજી નવરોજજી ઊનવાલા, એમ. એ; રૂસતમજી
મેહરવાંનજી પટેલ, એમ. એ; મેહરવાંનજી શાપુરજી બાધુરજી.
(૧૮૬૯ માં) પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ;
જમશેદજી જાંગીરજી પંથકી, અરદેસર જાંગીરજી વાડીઆ.
(૧૮૭૦ માં) બહમનજી ખરશેદજી ભાંડુપવાલા, શોરાબજી
પાલણજી દોલીમેહરજીના, બરજોરજી પાલણજી દોલીમેહરજીના,
હોરમજજી અરદેસર સંતોક, જાંગીરજી રૂસતમજી મોદી,
બરજોરજી દોરાબજી પટેલ, નશરવાંનજી દોરાબજી પટેલ,
પેશતનજી દીનશાહજી એડનવાલા, રૂસતમજી હોરમજજી
[1]મતરી. (૧૮૭૧ માં) રૂસતમજી મનચેરજી ચીચગર,
ડોશાભાઇ પેશતનજી સુરતવાલા. (૧૮૭૨ માં)
કામા[illegible]મજજી મસાંની. (૧૮૭૩ માં) મનચેરજી મેહર-
[illegible] કેખશરૂ નવરોજજી કાપરાજી, માણેકશાહ
અરદેસર ફ[illegible] હોરમજજી મનચેરજી ચીચગર, જમ-
વેસ્ટરન ઇંડી[illegible]જી, માણેકજી કાવશજી એંટી.
શજી જાંગીરજી જ[illegible] વકીલ ભાવનગરવાલા. (૧૮૭૫
માં) શોરાબજી જમશેદજી મેહલાના. (૧૮૭૬ માં) ખરશેદજી
માણેકજી શેઠના, બહમનશાહ કાવશજી વકીલ. (૧૮૭૭ માં)
અરદેસર મેહરવાંનજી શેઠના. (૧૮૭૮ માં) ડાકટર તેહ-
મુલજી ભીખાજી નરીમાંન, હોરમજજી શાપુરજી ચોથીઆ.
(૧૮૭૯ માં) હોરમજજી આદરજી કાંગા, શોરાબશાહ
દોરાબશાહ ડાકટરના અથવા પેમાસટર, તેહમુલજી ધનજી-
ભાઇ ઇજનેર, ડાકટર પેશતનજી મનચેરજી નીકલીસન,
નશરવાંનજી મેહરવાંનજી પાંડે, નાનાભાઇ રતનજી ચીચગર,
કુવરજી કાવશજી જશાંવાલા. (૧૮૮૦ માં) રૂસતમ ખ. રૂ.
કામા, માણેકજી હોરમજજી માજુ. (૧૮૮૧ માં) ખરશેદજી
કાવશજી મેહતા, નવરોજજી માણેકજી પરવેજના. (૧૮૮૩ માં)
જાંગીર ખ. રૂ. કામા. (૧૮૮૪ માં) રતનજી એદલજી કાંગા,
રતનશાહ દાદાભાઇ આએરન ફાંઊંડરીવાલા, શાપુરજી શોરા-
બજી આએરન ફાંઊંડરીવાલા, હોરમજજી નશરવાંનજી વકીલ,
માણેકશાહ જાંગીરશાહ તાલેયારખાં એમ. એ; શોરાબજી દાદા-
ભાઇ દુબાશ. (૧૮૮૫ માં) ફકીરજી દીનશાહ પેનટર, બરજો-
રજી દીનશાહ લાંમ. (૧૮૮૬ માં) [illegible]નજી કાવશજી ચોલી-
શીટર, અરદેસર કાવશજી હોમજી, નવરોજજી પેશતનજી વકીલ.
(૧૮૮૭ માં) માણેકજી જાંગીરજી ગુસતાદજી. (૧૮૮૮ માં)
ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, હોરમજજી ડોશાભાઇ કામાજી,
અરદેસર ફરાંમજી બાધુરજી, દોરાબજી જમશેદજી તાતા,
બી. એ; ખરશેદજી નવરોજજી પાવરી, એલ. સી. ઇ;
(૧૮૮૯ માં) ડાકટર બરજોરજી શોરાબજી સરાફ. (૧૮૯૦ માં)
ખાંનબાહદુર ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકા, દીનશાહ અરદેસર
તાલેયારખાં. (૧૮૯૧ માં) પેશતનજી માણેકજી કાંગા, બી.
એ; એલ. એલ. બી; પીરોજ ખરશેદજી શેઠના, બી. એ;
પીરોજશાહ નશરવાંનજી પલીડર, બી. એ; એલ. એલ. બી;
(૧૮૯૨ માં) જમશેદજી જીવણજી ગજધર, એમ. એ.

એ લાડજના હાનરરી મેમબરો તરીકે શેઠો પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, સી. આઇ. ઇ; અને શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, સી. આઇ. ઇ. ને સુંટી કાઢેલાછે.

૧ ટાઇમ્સ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૦ અને ૨૧ મી જાનેવારી ૧૮૬૫.

૨ શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી કોટવાલના બાવા.

ઓહદો ચાલુ થયો હતો. ૧૮૫૮ માં એવણ ઓલપાડ તાલુકાના અને તે પછી ૧૮૬૩ માં ભરૂચ જીલ્લાના પેહલા વર્ગના મામલતદાર ઠરયા હતા. એવણનું મરણ સુરતમાં નીપજીયું હતું.

તા૦ ૨૩ મી જાનેવારી.

રોજ ૩ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—ડોશાભાઇ એદલજી બાકસટર—ઉમર વર્ષ ૬૭) શેઠ એદલજી ખરશેદજી બાકસટરના વડા દીકરા. એવણે ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૦ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ પોતાના ભાઇઓ શેઠો પેશતનજી અને હોરમજજીની સાથે મલી તેમનું લીલાંકિબાંનું તથા કમીશન એજંટનું મોહલું કામ "એદલજી ખરશેદજીના છોકરાઓ"ને નામે ચલાવ્યું હતું. એ પછી ભાઇઓથી જુદા પડી તા૦ ૧ લી ફેબરવારી ૧૮૪૯ થી "ડોશાભાઇ એદલજી અને છોકરાઓ"ને નામે તથા તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર ૧૮૫૪ થી પોતાને એખલાને નામે તેજ કામ ચાલુ રાખ્યું હતું.

તા૦ ૨૫ મી જાનેવારી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ડોશાભાઇ એદલજી બાકસટરનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં વીધવા બાઇ ખરશેદબાઇએ રૂ૨૦૦); દીકરાઓ શેઠો દાદાભાઈ, બેહમનજી, અને રતનજીએ રૂ૬૦૦); દીકરીઓ બાઇઓ મેહરબાઇ તે શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆનાં ધણીઆંની, શુનાંબાઇ તે શેઠ શોરાબજી એદલજી ડોલાબીવાલાનાં ધણીઆંની, આવાંબાઇ તે શેઠ શોરાબશાહ ડોશાભાઇ મોતીવાલાનાં ધણીઆંની, રતનબાઇ તે શેઠ શોરાબજી જીજીભાઇનાં ધણીઆંની, અને ડોશીબાઇ તે શેઠ માણેકજી રૂસતમજી બનાજીનાં ધણીઆંનીએ રૂ૮૫૦); તથા બીજાં ખેશીઓએ રૂ૩૦૧) મલી રૂ૧૯૫૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૫ મી જાનેવારી.

"સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટીઉટ"ના સરકાર તરફના એક અધિકારી શેઠ ડોશાભાઇ શોરાબજી મુનશીએ જઇફીને લીધે પોતાનો ઓહદો છોડવાથી તેમની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજીને નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૬ મી જાનેવારી.

રોજ ૬ માહ ૬ (કે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—બેહરામજી ડોશાભાઈ પારખ[3]—ઉમર વર્ષ ૬૮) શેઠ ડોશાભાઇ માણેકજી પારખના નાધલા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં સુરત મધે પોતાના ભાઇ શેઠ ફરદુનજીની સાથે, અને તે બાદ તેમનાથી છુટા પડી પોતાના સસરા શેઠ દાદાભાઈ પેશતનજી આલપાઇવાલાની મારફતે રૂઇનો વ્યાપાર તથા આડતનું કામ ચલાવતા હતા. એવણનું મરણ સુરત મધે નીપજયું હતું.

તા૦ ૨૬ મી જાનેવારી.

શેઠ બેહરામજી દાદાભાઇને નામદાર સરકારે મુંબઇનાં ટાપુ અને શેહરના ડીસ્ટ્રીકટ રેજીસ્ટ્રાર તરીકે નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૭ મી જાનેવારી.

વલસાડ મધે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોહચાડવાનું એક ફંડ આજ દીને ત્યાંના કેટલાક જરથોસ્તીઓએ ઉભું કીધું હતું. એ ગામમાં પારસીઓની વસ્તી ૨૦૦) ઘરની હતી, જેમાં મરદ ૪૦૫) અને ઓરત ૪૬૫) મલી આસામી ૮૭૦) હતાં. ઉપલાં ફંડમાંથી વલસાડ મધે પગારદાર ખાંધીઆ ૪) રાખવાં; તથા તેમને રવાંનોને અવલમંજલ પોહચાડવા લઇ જતી વખતે પેહરવાનાં નવાં કપડાં દર વર્ષે કરી આપવા, તથા દોખમું પહરેજાવવા, જોઇતી વખતે નવી ગેહાંનો કરાવવા, તથા દોખમાં અને ગેહાંનખાંનાંની મરામત કરાવવા તેમજ સગડીમાં એરાગ અને આતશ જારી રાખવા વગેરેનો બંદોબસ્ત કરવામાં આવ્યો હતો. એ ફંડના વલસાડ ખાતેના તરસ્ટી તથા માનેજરો તરીકે શેઠો બેહમનજી કુવરજી, શાપુરજી લીમજીભાઇ મેહરનોશના, વીકાજી શાપુરજી, તથા બેહમનજી પેશતનજી નેમાયા હતા; અને ઉપલો ખરચ કરતાં નાણું જે કાંઇ એકઠું થાય તે મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓ હસ્તક તેની સરકારી નોટ લઇ પંચાતનાં દફતરમાં એક જુદું ખાતું પાડી તેનું વ્યાજ જયારે ઉપલા વલસાડના તરસ્ટી અથવા માનેજરો મંગાવે તેવારે મોકલવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.[5]

---

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી જાનેવારી ૧૮૬૫.

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી જાનેવારી ૧૮૬૫.

[3] મરહુમ શેઠ નવરોજજી બેહરામજી પારખના બાવા તથા સરજયન મેજર ધનજીશાહ નવરોજજી પારખના બાવાવો.

[4] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી જાનેવારી ૧૮૬૫.

[5] એ ફંડમાં વલસાડ મધે પ્રથમ રૂ૧૦૦૦॥ નીચે મુજબ ભરાયા હતા :—

(૧૨૫) મોટાભાઇ શાપુરજી ડા૦ શાપુરજી. (રૂ૧૦૫) ધનજીભાઈ જીરાભાઈ. (રૂ૧૦૧) બહમનજી કુવરજી તથા વીકાજી શાપુરજી તથા બહમનજી પેશતનજીની કું૦એ. (રૂ૫૧) જમશેદજી માણેકશાહ, ગોરાભાઇ કાવશજી કોનટ્રા. (રૂ૫૦) દાદાભાઇ બહમનજી કાજંનવાલા. (રૂ૨૫) નાનાભાઈ દારાબજી ચોથીઆના છોકરાઓ, ફ઼ાલાભાઇ કુવરજી અલુ, ભીખાજી રૂસતમજી કોંનટ્રા, બહમનજી ભીખાજી ડાહના છોકરાઓ. (રૂ૨૦) કુવરબાઇ તે નશરવાંનજી ફરામજી કોંનટ્રાનાં વીધવા. (રૂ૧૫) રતનજી કુવરજી દુદીઆનાં, મેહરવાંનજી બરજોરજી જેશાનાં, એ૦ જમશેદજી કેરશાસપજી, એ૦ દોરાબજી તથા કાવશજી ગપરા, માણેકજી કુવરજી અલુ, રતનજી બહમનજી મુનશી. (રૂ૧૦) નશરવાંનજી બરજોરજી, એ૦ શાપુરજી કેરશાસપજી, મેહરવાંનજી કુવરજી દુદીઆનાં, દસ્તુર પીરોજજી પેશતનજી,

તા૦ ૧ લી ફેબ્રુવારી.

આજ દીને સહવારનાં ૧૦ કલાકને અમલે શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફની બેટી બાઈ આઇમાઇએનાં લગન શેઠ ખરશેદજી રૂસ્તમજી કામાજી સાથે થયાં, તેની ખુશાલીમાં એ શેઠ નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરને તેના રેસાલા સાથે, તથા કામોડોર કીંગ અને બીજા સર્વે આગેવાન યુરોપ્યન ગ્રહસ્થોને નાસ્તા ઉપર બોલાવ્યા હતા.[1]

તા૦ ૫ મી ફેબ્રુવારી.

અતરેની ધંડા ખ્રીતિપ ઇનિસ્ટીટયુશનમાં શિખનારા છોકરાઓને પાણી પીવાને શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે એક ફુવારો બંધાવી આપ્યો હતો.[2]

તા૦ ૮ મી ફેબ્રુવારી.

રોજ ૧૯ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી ખરશેદજી જશાંવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા શેઠ ખરશેદજી મેહરવાંનજી જશાંવાલાએ રૂ૮૧૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૩ મી ફેબ્રુવારી.

એ૦ બેહરાંમજી ભીખાજી કાંગાએ આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી બનાજીનાં આતશબેહરાંમનાં દીવાંનખાનાંમાં "જરથોસ્તી સને અને જરથોસ્તી ધર્મ" ઉપર એક ભાષાણ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૧૫ મી ફેબ્રુવારી.

રોજ ૨૧ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ મેહરબાઈ તે સુરતવાલા મરહુમ શેઠ રૂસ્તમજી એદલજી વાડીઆનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ ફરદુનજી શોરાબજી પારખનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૦૦૦), ભાઈ શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે રૂ૯૭૦૦), ભાઇ મરહુમ શેઠ જમશેદજી ફરદુનજી

એ૦ હીરાજી હોરમજજી ભરૂચા, રતનજી નથુભાઇ બીલપોરીવાલા, (રૂ૨૪ગ્ગા) (રૂ૧૦) ની અંદરની રકમ.

એજ મુજબ મુંબઇ મધે વસનારા વલસાડના જરથોસ્તીઓએ નીચે મુજબ રૂ૬૦૬) ભરપા હતા:—

(રૂ૨૦૦) એ૦ પેશતનજી નવરોજજી. (રૂ૫૦) એ૦ ખરશેદજી હીજીઆરજી, એ૦ નવરોજજી પેશતનજી સંજાણા અથવા કાપડીઆ. (રૂ૩૫) નાનાભાઇ બરજોરજી પાદરીનાં. (રૂ૨૫) જંગીરજી જમશેદજી કાનસ્ટા, બીખાજી ડાહ્યાભાઇ ચોથીઆ. (રૂ૨૦) એ૦ શાપુરજી હોશંગજી કંનચંનના, એ૦ બહમનજી માણેકજી વલસાડા. (રૂ૧૯) મોટાભાઇ બરજોરજી પાદરીનાં. (રૂ૧૦) એ૦ પાલણજી ફરાંમજી ટીલીઆ, એ૦ ફરાંમજી નવરોજજી કાકુઆના, એ૦ ફરાંમજી નવરોજજી રસોઇઆ, એ૦ નશરવાંનજી બેહરાંમજી ટોટીના. (રૂ૧૨૨) રૂ૧૦) ની અંદરની રકમ.

વળી મુંબઇ મધે શેઠ જીવાજી માણેકજી વાછાએ રૂ૧૦૦૦) તથા શેઠ પેશતનજી જંગીરજી તારાચંદે રૂ૧૫૧) એ ફંડમાં ભરપા હતા.

છેલી બે રકમો સિવાય એ ફંડમાં વલસાડના જરથોસ્તીઓએ સરઅવસરે તથા દર શાલ નોરોજને ટાંકણે નાવલી નાવલી રકમો ભરી એ ફંડ પગભર કીધું હતું.

એ ફંડના વલસાડ મધેના તરસ્ટી તથા માનેજરો તરીકે ઉપલા પેહલે દીને ઠરેલા ગ્રહસ્થોમાંથી શેઠ બહમનજી પેશતનજીએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૯ માં ઓહદો છોડયાથી તેમની જગોપર તેમના દીકરા શેઠ ધનજીભાઇ બહમનજી, તથા શેઠ વીકાજી શાપુરજી ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૫ માં મરણ પામયા તેમની જગોપર શેઠ પેશતનજી બહમનજી મુનશી, અને શેઠ રૂસતમજી ધનજીભાઇ માસટર અને એ૦ ખુરશેદજી દસ્તુર ફીરોજજીને એજ શાલથી નવા વધારે તરસ્ટીઓ તરીકે મુકરર કીધા હતા.

એ ફંડમાં નીચલાં ત્રણ ખાતાં દર રૂ૧૦૦) ની રકમનાં તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાની સરતથી પડાવ્યામાં આવેલાંછે:—

(૧) તા૦ ૨૧ મી નવેમ્બર ૧૮૭૪ ને દીને એ૦ રૂસતમજી કેરશાસપજીએ પોતાના ભાઇ મરહુમ એ૦ જમશેદજી કેરશાસપજીનાં પુનને માટે. (૨) તા૦ ૮ મી મેએ ૧૮૮૬ ને દીને બાઇ ખરશેદબાઇએ પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ કોલાભાઇ કુવરજી અજુનાં પુનને માટે. (૩) તા૦ ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ મોટાભાઇ દાદાભાઇ કાજંનવાલાએ પોતાનાં બેહન મરહુમ બાઇ કુવરબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી ફરાંમજી કાંનફટાનાં વીધવાનાં પુનને માટે તેવણની પુંજીમાંથી.

એ ફંડ મધે ભરાએલી રકમમાંથી પ્રથમ રૂ૭૩૫૬) ઇ૦ ૧૮૬૫ માં મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીને સ્વાધીન કીધા હતા, જેઓએ ૧૧) વર્ષ સુધી કામ રૂ૨૧૮૨ા૧૬ એકઠું કરી તા૦ ૧૭ મી નવેમ્બર આરદેસરે પંચાતનાં દફતરમાં રૂ૫૫૩૮ા૬ નું એક વેસ્ટરન ઇ વલસાડનાં જરતોશતી રવાંનોને અવલશજી જંગીરજી ઠંડું ખાતું" એવાં નામથી પાડયું હતું, અને તે રકમની સરકારી નોટ લઇ તેનું દર વર્ષનું વ્યાજ તે ખાતે એકઠું કરયા કીધું હતું. એ રકમમાં વલસાડથી ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૮ થી ૧૮૮૨ સુધીમાં અવારનવાર રૂ૫૯૭૫) ઉમેરવામાં આવ્યા હતા. એ ફંડને હીસાબે હાલ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડમાં સવંત ૧૯૪૫ સુધીના હીસાબ મુજબ તરસ્ટીઓ હસ્તકનાં ખાતાંમાં રૂ૧૬૮૨૦)ના એકઠા થયા હતા.

એ ફંડમાં બધા મળી ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૯ સુધીમાં રૂ૨૦૩૬૬ા≡ જરથોસ્તીઓ તરફથી સરઅવસરે મલપા હતા, તથા રૂ૧૧૦૨૧ાાાં≡ વ્યાજના ઉપજયા હતા, અને ખરચ બધો મળી રૂ૧૪૦૧૫)–ના થયો હતો, જે બાદ કરતાં સવંત ૧૯૪૫ ના તેના છેલા છપાયલા હીસાબ મુજબ રૂ૧૭૩૭૩ા–ની પુંજી બાકીછે, જે મધે ઉપર જણાવ્યા મુજબ રૂ૧૬૮૨૦)ના મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓ હસ્તક અને બાકી રૂ૫૫૩ાના વલસાડના તરસ્ટીઓ હસ્તક છે.

[1] મુમબઇના ચાબુક, તા૦ ૪ થી ફેબરવારી ૧૮૬૫.

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૬ થી ફેબરવારી ૧૮૬૫.

[3] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી ૧૮૬૫.

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી ૧૮૬૫.

પારખના છોકરાઓ શેઠ રતનજી, દીનશાહજી, રૂસતમજી, દોરાબજી, તથા બેહન બાઇ દીનબાઇએ રૂ૧૧૦૦), ભત્રિજા શેઠ નવરોજજી બરજોરજી પારખ તથા તેમનાં ધણીઆંની બાઇ ડોશીબાઇએ રૂ૨૫૦), કાકાના છોકરા શેઠ બેહરામજી માણેકજી વાડીઆએ રૂ૬૦૦), તથા બીજાં બહીઓએ રૂ૨૫૦) મલી કુલે રૂ૨૧૯૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૬ મી ફેબરવારી.

અતરેની જીઓલોજીકલ સોસાઇટીનું છઠું દફતર છપાવી પ્રગટ કરવાના ખરચ માટે શેઠ દોરાબજી પેશતનજી ફરામજીએ રૂ૧૦૦૦) ભેટ આપવાથી તે બાબે આજ દીને એ કંપનીની મલેલી સભામાં એ શેઠનો મોટો ઉપકાર માનવામાં આવ્યો હતો.[2]

તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૮ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—ફરામરોજ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનના[3]—ઉમર વર્ષ ૬૧). દસ્તુર જમશેદજી કાઉસજી કામદીનના અથવા "ભાઈ સાહેબ દસ્તુર" ના વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૦ થી સુરતના કોટવાલ ખાંનસાહેબ અરદેસર ધનજીશાહ બાહદુરના સરેસતેદાર હતા. તે પછી તા૦ ૧૦ મી જુલાઈ ૧૮૪૬ ને દીને સરકારે એમને રાંદેલના ફોજદાર નેમ્યા હતા. તે ઓહદો ચાર વર્ષ ભોગવી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૦ થી આંખનાં દરદને લીધે પેનશન લઇ ભરૂચ પોતાનાં વતનમાં જઈ રહયા હતા, અને ત્યાંજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૯ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—શોરાબજી મેહરવાનજી ખરેઘાત[4]—ઉમર વર્ષ ૮૧) સુરતવાલા શેઠ મેહરવાંનજી મોટાભાઇ રાંમના દીકરા. એવણ અતરેના પેહલવેહલા એકાંઉંટંટ જનરલ મી૦ વેડનબરનની નોકરીમાં હતા, અને પેહરવે ઓઘરે ઘણીજ સુરીઆંની ફ્રાવાથી "ખરેઘાત" ની અટકથી ઓલખાતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૪ માં મી૦ વેડનબરન ઇંગલાંડ ગયાથી તેની નોકરી છોડી થોડુંક પછી નીલામરી ગયા હતા, અને તે બાદ પોતાના દીકરા શેઠ મેહરવાંનજી શોરાબજી ખરેઘાત સાથે એડનનો વ્યાપાર ચલાવતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૨ માં શેઠ મેહરવાંનજીનાં મરણ પછી એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી.

રોજ ૧ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

શેઠ પેશતનજી શાપુરજી માસટર તથા શેઠ માણેકજી શાપુરજી કાકાએ પોતાનાં છોકરાંઓની આજ દીને થાયલી નવજોતની ખુશાલીમાં રૂ૧૧૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[5]

તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી.

શેઠ મનચેરજી કાવસજી શાપુરજી લંગડાનાએ "મુનતખબે શાહનામે" નામનું ફેરદોસીનાં શાહનામાં મધેથી ચુંટી કાઢેલી ફારસી બેતો તથા બીજી કેટલીક બાબદોના ગુજરાતીમાં ખોલાસાનું એક પુસતક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[6]

તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી.

સર જમશેદજી જીજીભાઈ સ્કુલ આઁફ આરટ એંડ ધનકઆીની કમીટીની ચાલતા મામુની તા૦ ૧૧ મીને દીને મલેલી સભામાં એ ખાતાંને જાધુકના સારા પાયાપર લાવવાને તેની વાર્ષિક આવકમાં રૂ૧૬૦૦) નો ઉમેરો કરવા માટે રૂ૩૫૦૦૦૦) સાડાત્રણ લાખની થાપણ કરવાને સર જમશેદજીનાં કુટુંબને અરજ કરવામાં આવ્યાથી હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ પોતાની તરફથી રૂ૫૫૦૦૦), પોતાનાં માતાજી ડાવેજર લેડી આવાંબાઈ તરફથી રૂ૧૫૦૦૦૦) ડોઢ લાખ, અને બેહન બાઈ પીરોજબાઈ તરફથી રૂ૧૫૦૦૦) મલી રૂ૨૨૦૦૦૦) ની રકમ એ સ્કુલની કમીટીનાં નામપર અતરેની કમરશીયલ બેંકમાં ૮ ટકાને વ્યાજે ત્રણ વર્ષની બાંધી મુદતે મુકવાને આજ દીને કમીટીપર લખી જણાવ્યું હતું.[7]

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી ફેબરવારી ૧૮૬૫.

[2] ટાઇમસ આઁફ ઇંડીઆ, તા૦ ૬ થી મારચ ૧૮૬૫.

[3] મરહુમ શેઠ બેહરામખાન તથા શેઠ મનચેરજી તથા દોરાબજી ફરામરોજ દસ્તુર કામદીનના બાવા.

[4] શેઠ પેશતનજી શોરાબજી ખરેઘાતના બાવા.

[5] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી ૧૮૬૫.

[6] "મુનતખબે શાહનામે, ઇઆને ઇરાંણ દેશના પારસીઓનાં પાદશાહોની તવારીખની શાહનાંમાં નામની મોટી કેતાબ જે શાએર ફીરદોસી તુસીએ આસરે બીઆં ૯૦૦ વરસોની વાતપરં લખી હતી, તે મધેથી હાલનાં પારસીઓનાં બુજરગો, જવાંનો, તેમજ બાલકોને વાંચી વાકેફ થવા જોગ ચુંટી કાહાડેલાં અસલ બેતોનું નોખવું પુસતક કેટલીએક તસવીરો સાથે. એ મધે ફીરદોસીની જીંદગીનો હેવાલ તથા પારસીઓનાં પાદશાહોની તવારીખ, તેમજ બીજી બાબદો વીશે ગુજરાતી ભાશામાં કેટલોએક ખોલાસો કીધોછે. બનાવનાર, "મનસુખ" તે મનચેરજી કાવસજી શાપુરજી લાં૦. મુંબઇ; ઇજુકેશન સોસાઇટી પરેસ. જાનેવારી સને ૧૮૬૫."

[7] ટાઇમસ આઁફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૩ મી મારચ ૧૮૬૫. ઉપલો પત્ર લખયા બાદ તા૦ ૧૬ મી જુન ૧૮૬૫ ને દીને હાનરેબલ રૂસતમજીએ કમીટીને લખી જણાવ્યું કે ચોકસ કારણોને લીધે તેવણ ઉપર જણાવેલી રૂ૨૨૦૦૦૦) ની થાપણ પોતાના કબજામાં રાખી તેનું ૮) ટકા પ્રમાણે ૧૨ માસે ઉભું-જતું વ્યાજ રૂ૧૪૬૬)૧૦)૮ ની રકમ તા૦ ૧ લી જુન ૧૮૬૫ થી દર મહીને કમીટીને ભર્યાં જશે. તે મુજબ તેવણે એક વર્ષ સુધી એ રકમ ભર્યા બાદ સમો બદલાઇ જવાથી તેમને બદલે ડાવેજર લેડી આવાંબાઇએ પોતે આપવા કહેલી ઉપલી રૂ૧૫૦૦૦૦) ની રકમનું ૮) ટકા લેખે વ્યાજના દર માસે

તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી.

રોજ ૮ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—બેજનજી કાવશજી બાંબોટ—ઉમર વર્ષ ૫૫) એવણ અતરેનાં બારાંમાંનાં વાહણોપર ખોરાકી પોંહચાડવાનો ધંધો કરતા હતા. મુંબઈમાં આગલા વખતમાં નશેશાલાર તથા ખાંચીઆઓનો જે જુલમાત ચાલતો હતો તે ટાલવામાં એવણે ઘણીક રીતે પોતાકી જાતી મદદ આપી હતી, તથા જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ અતરે સ્થાપ્યું ત્યારથી નશેશાલાર તથા ખાંચીઆઓ ઉપર દેખરેખ રાખવાને પંચાતના તરસ્ટી સાહેબો તરફથી નેમેલી કમીટીના એક અધિકારી હતા.

તા૦ ૨૮ મી ફેબરવારી.

રોજ ૯ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ માણેકજી નવરોજજી લંગડાનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં બેશીઆએ રૂ૮૨૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧ લી મારચ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ બેજનજી કાવશજી બાંબોટવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા બેશીઓ અને મીત્રોએ મલી રૂ૩૩૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૩ જી મારચ.

શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ પલીડરે અતરેની મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટના સંબંધમાં આજ દીને ટાઉન હાલમાં "લારડ કાનીંગની હિંદુસ્થાંનની કારકીરદી" વિષે એક જાહેર ભાષાણ ઇંગ્રેજીમાં કીધું હતું. સરનશીનની ખુરસીએ નામદાર ગવરનર સુર બારટલ ફ્રીઅર બીરાજનાર હતો, પણ જાહેર રોકાંણને લીધે તે નામદાર આવી શકયો નહિં.[3]

તા૦ ૯ મી મારચ.

રોજ ૧૮ માહ ૭ (ક૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ ગુલેસ્તાંનબાનું અથવા ગુલબાઈ તે મરહુમ શેઠ ફરાંમજી ભીખાજી પાંડેનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા શેઠ મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેએ રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખની રકમ પોતાનાં ધર્મખાતાંનાં ફંડોના તરસ્ટીઓના સ્વાધીનમાં કરી તે મધેથી મુંબઈ મધે તેમની નજરમાં આવે ત્યાં મોટી મોટી જગાઓ વેચાતી લઈ તેના ટુકડા પાડી જરથોસ્તીઓને મુદ્દલ ભાવે વેચવા યા ઓછે ભાડે આપવા, અથવા તે ઉપર ઇમારતો બંધાવી જરથોસ્તી કુટુંબોને સસ્તે ભાવે વેચવા, અને તેની ખોટમાં એ ઉપલી રકમ પુરી થાય ત્યાં વેર એ કામ ચાલુ રાખવાની તંદરોસ્તી પકાવી હતી.[4] એ ઉપરાંત મરનારના બીજા દીકરા શેઠ દોરાબજી ફરાંમજી પાંડેએ કેરમાંનમાં એક દોખમું બંધાવવા તથા બીજાં ધર્મનાં કારણોસર રૂ૧૦૦૦૦), દીકરાના દીકરા શેઠ ધનજીભાઈ પેશતનજી પાંડેએ રૂ૧૦૦૦), દીકરી બાઈ હભાઈજી તે શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનાં ધણીઆંનીએ રૂ૨૫૦૦), દીકરીઓ બાઈ આવાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ શેરાબજી કાવશજી આશબરનરનાં વીધવા તથા બાઈ બચુબાઈ તે શેઠ મનચેરજી ફરાંમજી કોહલાનાં ધણીઆંનીએ રૂ૧૦૦૦), જમાઈ શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ રૂ૨૫૦૦), દીકરીની દીકરીઓ બાઇ ભીખાઇજી તે શેઠ દાદીભાઇ નોશરવાંનજી દાદીશેઠનાં ધણીઆંની તથા બાઇ નવાજબાઈ તે શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઇનાં ધણીઆંની તથા બાઇ પીરોજબાઇ તે શેઠ જીજીભાઇ ધનજીભાઇ સુરાકનાં ધણીઆંનીએ મલી રૂ૧૦૦૦), વહુ બાઈ શુનાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ બરજોરજી ફરાંમજી પાંડેનાં વીધવાએ રૂ૫૦૦), વહુ બાઇ ભીખાઇજી તે મરહુમ શેઠ બેહરાંમજી ફરાંમજી પાંડેનાં વીધવાએ રૂ૫૦૦), વહુ બાઇ બચુબાઇ તે શેઠ દોરાબજી ફરાંમજી પાંડેનાં ધણીઆંનીએ રૂ૫૦૦), બેહનના દીકરાઓ શેઠો મનચેરજી હોરમજજી કામાજી તથા બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજીએ રૂ૧૦૦૦), બેહનની દીકરી બાઇ હીરાંબાઇ તે શેઠ પેશતનજી હોરમજજી કામાજીનાં ધણીઆંનીએ રૂ૨૦૦) તથા દીકરા શેઠ મેહરવાંનજીના દોસ્ત શેઠ કેરબાદજી હોરમજજી ભરૂચાએ રૂ૫૦૦), તથા બીજાં બેશીઓએ રૂ૨૭૫) મલી રૂ૨૧૪૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[5]

તા૦ ૧૨ મી મારચ.

રોજ ૨૧ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી શેરાબજી રૂસ્તમફરાંમના—ઉમર વર્ષ ૮૦) શેઠ શેરાબજી માણેકજી રૂસ્તમફરાંમના બીજા

રૂ૧૦૦૦) બીજું એક વર્ષ સુધી ખર્ચ કીધા હતા, અને તે બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૮ થી ૪) ટકા લેખે દર શાલ રૂ૪૮૦૦) ડાવેજર લેડી આવાંબાઇએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૦ માં પોતાની હેયાતી સુધી અને તે બાદ તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨ સુધી બાઈ પીરોજબાઇએ એ રકમ ખર્ચ કીધી હતી.

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી મારચ ૧૮૬૫.

[2] મુમબઈ સમાચાર, તા૦ ૮ મી મારચ ૧૮૬૫.

[3] ટાઇમસ આફ ઇંડીઆ, તા૦ ૬ થી મારચ ૧૮૬૫.

[4] એ સસતાં મકાંનો બાંધવાનું કામ શેર સટામાં થાયલી ખાવારીને લીધે ચાલુ થયું નહિં, તોપણ શેઠ મેહરવાંનજીએ કરેલવાડીના રસ્તાપર પોતે લીધેલી ખાલી જમીનના કેટલાક ટુકડાઓ તથા કેટલીક જમીન ઉપર કરતી ચાલીઓ બંધાવી તે ગરીબોને સસતે ભાડે રેહવાને બની આવે માટે ઓછી કીમતે તે વેચી નાખી હતી, અને તે ખરીદનારાઓ સાથે એવી સરત કીધી હતી કે "તેઓ જે મકાન બાંધે તેમાં પોતે વસે અને પારસીઓને વસાવે, તથા ભાડાંની મોટી લાલચ કરી પરકોમનાઓને ભાડે આપે નહિં." આવી રીતે એ તરફની જમીન મોંઘી કીમતે લઇ સસતી વેચી નાખવાથી એવણને રૂ૨૫૦૦૦) ની ખોટ ગઈ હતી.

[5] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી મારચ ૧૮૬૫.

દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાનાં બાપના ચીનના વ્યાપારમાં પોતાના ભાઇઓ સાથે શામેલ હતા. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૧ માં બાપનાં મરણ બાદ પોતે એખલાએ ચીનનો વ્યાપાર ચાલુ રાખ્યો હતો.

તા૦ ૧૪ મી મારચ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી શોરાબજી રૂસ્તમ-ફરાંમનાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી તથા વારશીઓએ મળી રૂ૫૭૦૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૫ મી મારચ.

શેઠ દાદાભાઇ ડોશાભાઈ કામાજી તેવણનાં ધણીઆંની બાઇ ગુલબાઇને, તથા શેઠ રૂસ્તમજી શાપુરજી ઉમરીગર પોતાનાં ધણીઆંની બાઇ પીરોજબાઈ અને બેટી બાઇ ભીખાઇજીને લઇ આજ દીને ઇંગલાંડની સફરે ગયા હતા.[2]

તા૦ ૧૬ મી મારચ.

અમદાવાદમાં ત્યાંના જરથોસ્તીઓએ નશાશાલારોનું એક ફંડ ઉભું કીધું હતું, જે મધે શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીએ પેહલવેહલા રૂ૨૦૦૦) ભરી આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૮ મી મારચ.

આએ વર્ષની અપરાધીઓની છાંડણુ કરનારી પેહલી વારની શેશન આજ દીને હાઇ કોરટમાં સર જોસફ આર-

---

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી મારચ ૧૮૬૫.

[2] બૉમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૬૫.

[3] ગુજરાત મીત્ર, તા૦ ૨ જી આપરેલ ૧૮૬૫.

એ રૂ૨૦૦૦) અમદાવાદની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ફંડમાં જમે કરવામાં આવ્યા હતા. એ અંજુમનનનું ફંડ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં અમદાવાદના જરથોસ્તીઓએ પોત-પોતામાં ઊભું કીધું હતું, અને તે મધે માસીક લવાજમ તેમજ નવજોત, લગન, અને ઊઠમણાંનાં અમુક ટેકસેલા લાગા ભરતા હતા; અને તે મધેથી મોબેદનો પગાર તથા દોખમાંને લગતો સર્વે ખરચ કરવામાં આવતો હતો. એ ફંડના તરસ્ટીઓ તરીક પ્રથમમાં શેઠો મનચેરજી શોરાબજી કારંજ-વાલા, ખરશેદજી બેહરાંમજી નાણાંવટી, પેશતનજી ફરાંમજી વકીલ, મેહરવાંનજી કાવશજી, ડાકટર રતનજી હોરમજજી, દીનશાહ હોરમજજી કરાકા, તેહમુલજી હોરમજજી મુનસફ, અને શાપુરજી શોરાબજી મગોલ નેમાયા હતા. એ પછી તેમાં અવારનવાર ખાલી પડતી જગા ઊપર શેઠો એદલજી ડોશાભાઈ કાકાવાલા, કાવશજી મનચેરજી કારંજવાલા, માણેકજી મનચેરજી કારંજવાલા, ફરાંમજી પેશતનજી વકીલ, ખાનબાહદુર કુવરજી કાવશજી શમાવાલા, અસપંદીઆરજી રતનજી શેઠના, ખાનબાહદુર ફીરોજ હોશંગ દસતુર જમાસપ આશાના, એમ. એ., જાંગીરજી પેશતનજી વકીલ, શાપુરજી રતનજી શેઠના અને ખરશેદજી નશરવાંનજી વાડીઆ શામેલ થયા કીધા હતા. એઓ મધેથી શેઠ શાપુરજી શોરાબજી મગોલ પ્રથમથી તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૯ માં પોતાનાં મરણ સુધી એ ફંડના શેક્રેટરી હતા. તે પછી ૧૮૭૯ થી તે ૧૮૮૭ સુધી શેઠ કાવશજી મનચેરજી કારંજવાલા શેક્રેટરી અને ૧૮૮૭ થી તે અત્યારસુધી શેઠ જાંગીરજી પેશતનજી વકીલ એ ફંડના શેક્રેટરી છે.

ઊપલા ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૫ માં શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીએ નશાશાલારોનાં ફંડમાં આપેલા રૂ૨૦૦૦) માં ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૨ સુધી બીજા રૂ૧૨૨) પરચુટન ભરાયા હતા, તથા તે શાલ સુધીનું બાજ રૂ૫૪૬—૫—૭ મલી કુલે રૂ૨૬૬૮—૫—૭ એ ફંડ ખાતે જમે હતા, તે મધે તરસ્ટીઓએ જનરલ ફંડ મધેથી રૂ૨૪૨૯—૫—૧૧ ઊમેરી એ ફંડ રૂ૫૦૯૭—૧૧—૬ નું કીધું, પણ તે એ કારણસર પુરતું ન જણાયાથી તા૦ ૨૨ મી જુલાઈ ૧૮૮૮ ને દીને અમદા-વાદના જરથોસ્તીઓમાં એક લીસ્ટ ફરતું કીધું, જેમાં રૂ૩૧૭૨) નીચે મુજબ ભરાયા હતા:—

(રૂ૭૦૧) જાંગીરજી પેશતનજી વકીલ (રૂ૫૦૧) ફરાંમજી પેશતનજી વકીલ (રૂ૫૦૦) ખાનબાહદુર નવરોજજી પેશતનજી વકીલ (રૂ૩૦૧) પેશતનજી નશરવાંનજી ઝીનવાલા (રૂ૫૧) કાવશજી મનચેરજી કારંજવાલા, ખાનબાહદુર ફીરોઝ હોશંગ દસતુર જમાસપ આશાના, એમ. એ., પેશતનજી જાંગીરજી તાલેયારખાં, સી. આઇ. ઇ., જગશેદજી અરદેસર દલાલ, એમ. એ., નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા, બી. એ., એલ.એલ. બી., ખાનબાહદુર ખરશેદજી પાલણજી લાલકાકા, ખાનબાહદુર એદલજી ડોશાભાઇ કાકાવાલા, ડાકટર જમશેદજી દીનશાહજી બંબાતા, ખાનબાહદુર દાદાભાઇ દીનશાહજી કરાકા, અરદેસર કાવશજી શેઠના બારીસ્ટર (રૂ૩૧) ધનજીભાઇ જમશેદજી (રૂ૩૦) ખરશેદજી નશરવાંનજી વાડીઆ (રૂ૨૫) ખરશેદજી શોરાબજી મોપડાંવાલા, અસપંદીઆરજી રતનજી શેઠના, માણેકજી પેશતનજી મોદી, જાંગીરજી ફેખશરૂ કાબરાજી, બીજુમાએની નઇઅતે (રૂ૨૧) દીનશાહજી હોરમજજી મેહતા, ખરશેદજી તેહમુલજી મુનસફ, નવરોજજી ફકીરબાદજી મોદી, ખરશેદજી બેહરાંમજી નાણાંવટી, ફરાંમજી દારાશાહ મોટા-ફરાંમના, ડાકટર પાલણજી હોરમજજી દાદાચાંનજીના, જાંગી-રજીનાં પુનને માટે, નશરવાંનજી અરદેસર તંનકારીવાલા (રૂ૧૫) બેહરાંમજી ફરાંમજી વકીલ, ડાકટર નાનાભાઇ કુવરજી મોદી, શાપુરજી મનચેરજી કારંજવાલા હસ્તક બરજોરજી શાપુરજી (રૂ૨૬૦) રૂ૧૫) ની અંદરની રકમ.

એ રીતે રૂ૮૨૬૯—૧૧—૬ ની રકમ થાઇ તેમાં શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ.એ રૂ૧૦૦૦૦) ની સરકારી ૪ ટકાવાલી નોટ તા૦ ૨ જી સપટેમબર ૧૮૯૦ ને દીને એવી સરતથી ભેટ આલી હતી કે એ નોટ ઊપલી રૂ૮૦૦૦) ની રકમની નોટ લઇ તેમાં ઊમેરી.જયાંસુધી તેનાં બાજથી વધી એ ફંડ રૂ૨૦૦૦૦) નું થાય ત્યાંસુધી અના-મત રાખવી, અને તે બાદ રૂ૨૦૦૦૦) નું બાજ ગરીબોને અવલમંજલ પોહચાડવાનાં કારણસર વાપરવું, પણ તેમાંથી એક સરત એવી રાખી હતી કે ઊપલી તેવણે આપેલી રૂ૧૦૦૦૦) ની નોટનું જુદું ખાતું અમદાવાદનાં જરથોસ્તી અંજુમનનાં ફંડનાં દફતરમાં પાડવું, અને તેનું જે બાજ ઊપજે તે મધેથી અરધી રકમ દર શાલ ઊપલી રૂ૧૦૦૦૦) ની મુલ રકમમાં તેની સરકારી બાજુકી નોટ લઇ ઊમેરવા કરવું અને તે બાકીની અરધી આવક ચાલુ ખરચમાં લેવી, તથા એ ફંડનું કામેદારસરનું એક તરસ્ટ ડીડ કરાવવું. એ મુજબ તા૦ ૧૦ મી આગસટ ૧૮૯૦ ને દીને એ ફંડનું એક તરસ્ટ ડીડ તેના તરસ્ટીઓ શેઠ ફરાંમજી પેશતનજી વકીલ, ખાનબાહદુર એદલજી ડોશાભાઇ કાકાવાલા, ખાનબાહદુર

નોલડ નાઈટની હજુરમાં ભરાઈ હતી. નીચલા પારસીઓ ગ્રાંડ જુરીમાં બેઠા હતા:—[1]

શેઠો અરદેશર બેહમનજી કાકા, ધનજીભાઇ જાંગીરજી દાવર, હીરજીભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆ, જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ.

તા૦ ૧૯ મી મારચ.

એ૦ બેહરાંમજી ભીખાજી કાંગાએ "જરથોસ્તી સને" વિષે હાલની નવી શોધો ઉપરથી એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[2] એ પુસ્તક એવોએ પોતાના બપાવા એ૦ નશરવાંનજી ખુરશેદજી કાંગાને અર્પણ કીધું હતું.

તા૦ ૨૧ મી મારચ.

રોજ ૩૦ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ. દીને મરહુમ બાઇ મીઠીબાઈ તે શેઠ પાલણજી હોરમજજી કાપડીઆનાં ધણીઆંની તથા શેઠ જીવાજી ફરાંમજી એદલ બેહરાંમનાં દીકરીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ખાવંદે રૂ૧૦૦૦), દીકરા શેઠ જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆએ રૂ૨૦૦૦), દીકરા શેઠ રૂસ્તમજી પાલણજી કાપડીઆએ રૂ૯૦૦), માતાજી બાઇ જાઇજીએ રૂ૩૦૦), બેહન બાઈ કુવરબાઇ તે શેઠ પાલણજી બહમનજી મેહતાનાં ધણીઆંનીએ રૂ૩૦૦), તથા બીજાં બેશીઓએ રૂ૫૫૦) મળી રૂ૫૦૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૧ મી મારચ.

ભરૂચ મધે કોટમાં જરથોસ્તી છોકરીઓની એક નિશાલ શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીની મદદથી આજ ઉઘાડવામાં આવી હતી.[4]

ફીરોઝ હોશંગ દસ્તુર જામાસ્પ આશાના, એમ. એ., અને શેઠ જાંગીરજી પેશતનજી વકીલ તથા અમદાવાદની જરથોસ્તી અંજુમને તા૦ ૧૬ મી ફેબરવારી ૧૮૯૦ ને દીને પોતાની વતી શાહી કરવાને નેમેલા ખાંનબાહદુર નવરોજજી પેશતનજી વકીલ, શાપુરજી રતનજી શેઠના, અને ખરશેદજી નશરવાંનજી વાડીઆ વચ્ચે કરવામાં આવ્યું, અને એ ફંડનું નામ "શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઇ શ્રી અમદાવાદનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ" કરી રાખવામાં આવ્યું હતું. હજુ સુધી એ ફંડ મધેથી પગારદાર માણસો રાખવામાં આવ્યાં નથી, પણ જરૂર વખતે દર રવાંન દીઠ ચોકસ લવાજમો લઇ તરસ્ટીઓ ફંડ મધેથી. ખાંધીઆઓ વગેરેને દાંમ આપી હાલ તુરત કામ ચલાવેછે.

એ ઉપરાંત અંજુમનનાં ફંડ મધેથી તયાંની શેઠો નવરોજજી અને જાંગીરજી પેશતનજી વકીલ વાલી દરેમેહરનો તથા મરહુમ શેઠ શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇવાલી ધર્મશાલાનો તથા નાવારેસ જરથોસ્તી રવાંનોનો મોત ખરચ વગેરે કરવામાં આવેછે. ઉપલી ધર્મશાલા બીસમાર હાલતમાં આવવાથી તે નવેસરથી બંધાવવા માટે તરસ્ટીઓએ એક ફંડ ઊભું કર્યું હતું, જે મધે રૂ૧૦૦૦) સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે, રૂ૧૦૦૦) શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે, અને રૂ૫૦૦) ખાંનબાહદુર નવરોજજી પેશતનજી વકીલે મળી રૂ૨૫૦૦) ભરાયા હતા, પણ તે રકમમાંથી ધર્મશાલા ન બંધાવતાં ખાંનબાહદુર નવરોજજી પેશતનજી વકીલે પોતાની ગીરેથી રૂ૧૫૦૦૦) ખરચી તે જગોપર એક કુશાદે તથા સગવડ ભરી ધર્મશાલા પારસી મુસાફરોના ઊતારાને કીજે બંધાવી આપવાનું માથે લીધાથી એ રૂ૨૫૦૦) ની રકમ તેની મરામતને સારૂં એલાહેદી રાખીછે. (એ નવી ધર્મશાલાનો પાયો નાખવાની ક્રિઆ તા૦ ૩ જી મારચ ૧૮૯૨ ને દીને સવારનાં ૮॥ વાગે અમદાવાદના વીદાય થતા સીટી માજીસ્ટ્રેટ ખાંનબાહદુર ફીરોઝ હોશંગ દસ્તુર જામાસ્પ આશાના, એમ. એ. એ ત્યાંની રૈયતના એક મોટા મેળાવડાની હજુરમાં કીધી હતી.) એ ઉપરાંત તા૦ ૩૦ મી આપરેલ ૧૮૯૧ ને દીને ખાંનબાહદુર નવરોજજી પેશતનજી વકીલનાં ધણીઆંની બાઇ બાનુબાઇનાં ઊઠમણામાં રૂ૨૨૮૪) નું એક નવું ફંડ અમદાવાદના નાચાર જરતોશ્તીઓને મદદ આપવા માટે ઊભું કીધું હતું; જે ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૧ ની આખરીએ વ્યાજ સાથે રૂ૨૩૨૯—૧૧, તથા ઊપલા ધર્મશાલાનાં ફંડના રૂ૨૫૧૮—૭—૫, ઊપરાંત તરસ્ટીઓ હસ્તક ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૧ ની આખરીએ ઊપલાં રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે રૂ૨૦૫૫૪—૧—૯ તથા અંજુમનનાં ફંડ ખાતે રૂ૩૫૩૬—૫—૧ મળી કુલે પુંજી રૂ૨૮૯૩૮—૯—૩ હતી.

[1] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૦ મી મારચ ૧૮૬૫.

[2] "જરથોસ્તી સને, હાલની નવી શોધો. અને તેમાં વીશેસે કરીને ખીલારોકી લેખોની શોધ ઊપરથી. બનાવનાર, બેહેરાંમજી ભીખાજી કાંગા. આ પુસ્તક મુંબઇ દફતર આશકારા છાપાખાનાં મધે છાપીઉંછે. સને ૧૮૬૫.ઇસવી."

[3] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી મારચ ૧૮૬૫.

[4] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૫ મી અકટોબર ૧૮૬૫.

એ નિશાલના શેક્રેટરી તરીકે શેઠ ખુરશેદજી દીનશાહજી ખંબાતાને નેમ્યા હતા, જેમની જોડે એ નિશાલના શરૂઆતના વહીવટમાં ભરૂચના ડેપ્યુટી કલેક્ટર અને માજીસ્ટ્રેટ શેઠ કુવરજી કાવશજી શયાંવાલાએ ઘણી મેહનત લીધી હતી, તથા એ નિશાલની પેહલી વાર્ષિક સભા પણ એજ શેઠના બંગલામાં મળી હતી, જ્યાં એમને ખરચે બાલકીઓને ઇનામો આપવા બાદ તેમના શિક્ષકો એ૦ દાદાભાઇ ફરદુનજી તથા એ૦ મનોચેરજી ફેરમાદજીને શાબાશી આપવા બાદ શેઠ કુવરજીની દરખાસ્તથી અને તેને શેઠ ફીરોજશાહ પેશતનજી મેહરજીએ ટેકો આપવાથી "શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીએ ભરૂચની જરથોશતી છોકરીઓની નિશાલ સ્થાપવાને જે મદદ કરીછે તેને માટે તે સાહેબનો અંતરે ઊપકાર માનવો." એ પ્રમાણેનો ઠેડાવ સર્વેનાં એકમતથી પસાર થયો હતો.

એ નિશાલ એ પ્રમાણે થોડુંક સુધી શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી તથા તે પછી ભરૂચના કેટલાક જરથોશ્તીઓએ આપતાં કરેલાં માસીક લવાજમમાંથી ચલાવવામાં આવી હતી. તે પછી તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૭૯ થી તેનો વહીવટ ભરૂચની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કીધો હતો, જેઓએ પણ ઊપર મુજબ ત્યાંના જરથોસ્તીઓ પાસેથી માસીક લવાજમ તથા સર અવસરે તેનાં ફંડમાં નાણું ભરાવી તેનું કામ ચાલુ રાખ્યું હતું. એ પછી શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટે તા૦ ૧૯ મી સપટેમબર ૧૮૮૫ ને દીને એ નિશાલના ચાલુ ખરચને માટે રૂ૪૦૦૦) નાં મુંબઇની

તા૦ ૨૨ મી માર્ચ.

શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીએ ભરૂચ મધે ત્યાંની લાઇબ્રેરી[૧] નાં ફંડમાં રૂ૧૦૦૦), ઇંગ્રેજી સ્કુલના ગરીબ વિદ્યાર્થીઓને ચોપડીઓ અપાવવા રૂ૫૦૦) તથા એ ઉપરાંત બીજી કેટલીક સખાવતો કર્યાથી ભરૂચના સર્વે રેહવાસીઓએ આજ દીને શેઠ બેહરામશાહ ધનજીભાઇ રઉવાલાનાં મકાનમાં એક સભા બોલાવી તેમને એક માનપત્ર આપ્યું હતું, તથા ત્યાંની કૉટન મીલના મૅનેજર મી૦ ગીબસે એક ભાષણ કરી એ શેઠનો ઉપકાર માન્યો હતો.[૨]

તા૦ ૨૮ મી માર્ચ.

રોજ ૩ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૬૪ યજદેજરદી.

મરણ—બેહરાંમજી દોરાબજી મેહતા—ઉમર વર્ષ ૫૩) એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૫ થી પોતાના ભાઈ શેઠ નશરવાંનજી દોરાબજી મેહતા સાથે "નશરવાંનજી દોરાબજી"નાં નામથી ચીનનો વ્યાપાર ચલાવતા હતા. એ પછી તા૦ ૧૪ મી મેએ ૧૮૪૩ ને દીને શેઠ કાવશજી શાપુરજી લંગડાને તેમાં ભાગયા કરી તે વહીવટ ઘણો વધાર્યો હતો, એ બાદ તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી ૧૮૫૩ થી પંતીઆરુ છોડી પોતે એકલાએજ વ્યાપાર ચાલુ રાખ્યો હતો. એવણે ઘણાં વર્ષ ચીન મધે કાઢયાં હતાં.

તા૦ ૨૫ મી માર્ચ.

આજ દીને અતરેના ટાઉન હાલમાં કેટલાક આગેવાન દેશી ગ્રહસ્થોએ મળી "ગુજરાતી સભા" ને નામે એક મંડળી સ્થાપી હતી. એ મંડળીની નેમ ગુજરાતને લગતા અથવા ગુજરાતી ભાષામાં લખાયલા જુના પુરાણા દસ્તાવેજોનો સંગ્રહ કરી તે છપાવવા અથવા તેના તરજુમા કરાવવા, તથા બને તો ઇંગ્રેજી સરસ પુસ્તકોના ગુજરાતીમાં તરજુમા કરાવવા, તથા ગુજરાતીમાં લખાયલાં અસલ પુસ્તકોને આસરો આપવાની રાખી હતી. એ મંડળીનો વહીવટ ચલાવવા માટે હાનરેબલ એ. કે. ફારબસ તથા ૧૨ હિંદુ અને ૩ પારસી—શેઠો અરદેશર ફરાંમજી મુસ, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, અને શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી; ગ્રહસ્થોની એક કમીટી ઠેરવી હતી.[૩]

તા૦ ૨૭ મી માર્ચ.

રોજ ૬ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ફરાંમજી બેહરાંમજી પાલીસવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૫૦૦), ભાઇઓ શેઠો ખારશેદજી, નશરવાંનજી અને મેહરવાંનજીએ રૂ૫૫૦) તથા બીજાં શેઠીઆએ રૂ૪૪૫) મળી રૂ૧૪૯૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૩૧ મી માર્ચ.

રોજ ૧૦ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ આવાંબાઈ તે શેઠ શોરાબજી જાંગીરજી દાવરનાં બેટી અને શેઠ નશરવાંનજી હોરમજજી મોટાભાઈનાં ધણીઆંણીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવાએ રૂ૧૦૦૦), માતાજી બાઈ મેહરબાઇએ રૂ૨૫૦), ભાઇઓ નાનાભાઇ તથા એદલજી શોરાબજી દાવરે રૂ૪૦૦), તથા બીજાં શેઠીઆએ રૂ૧૦૫૦) મળી રૂ૨૭૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૩૧ મી માર્ચ.

"સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટ"ને લગતી નિશાળોના છોકરાઓ તથા છોકરીઓને ઇનામો આપવા માટેનો એક મેળાવડો આજ દીને અતરેના ટાઉન હાલમાં થયો હતો. સરનશીનગી ખુરસીએ

મ્યુનીસીપાલીટીનાં બોંડ તેનું વ્યાજ વાપડવાની સરતથી તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કર્યાથી એ નિશાળનું નામ "જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ જરથોસ્તી છોકરીઓની નીશાળ" કરી રાખવામાં આવ્યું છે. વળી એ નિશાળને માટે બાઇ રતનબાઇ તે શેઠ વનજીશાહ મેહરવાંનજી ડાકટરનાં ધણીઆંનીએ ભરૂચનાં કોટ મધે હાથીખાર આગળ એક મકાંન રૂ૨૦૭૫) ને ખરચે બંધાવીને તા૦ ૧૭ મી ડીસેમ્બર ૧૮૮૫ ને દીને ભરૂચની પંચાતને સ્વાધીન કીધું છે. એ નિશાળનાં ફંડને માટે જુદા જુદા ગ્રહસ્થો તથા બાનુઓએ અમુક રકમનાં ખાતાં પંચાતનાં દફતરમાં પડાવ્યાં છે, જેને લગતી વીગત ભરૂચની પંચાતનાં ફંડને લગતી નોંધમાં આપવામાં આવશે.

૧ એ લાઇબ્રેરી ભરૂચના કેટલાક ઇંગ્રેજ, પારસી, તથા હિંદુ ગ્રહસ્થોએ મળી પ્રથમ કાઢી હતી. તેને માટે એક ઇમારત બાંધવાને ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૫ માં શેઠ પ્રેમચંદ રાએચંદે અમુક રકમ આપવાથી પછવાડેથી તેનું નામ "રાએચંદ દીપચંદ લાઇબ્રેરી" કરી રાખવામાં આવ્યું હતું. એ લાઇબ્રેરીના શેક્રેટરી તરીકે ભરૂચના આગલા ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ આદરજી જીવણજીએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૩ સુધી, તથા તે પછી થોડુંક સુધી શેઠ પ્રાણલાલ મથુરાદાસે, અને ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૫ થી તે ૧૮૮૭ સુધી શેઠ શોરાબજી પાલણજી ફેંચમેને કામ ચલાવ્યું હતું. અને હાલ ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૭ થી શેઠ દીનશાહ ફરદુનજી છીનવાલા તેના શેક્રેટરી છે.

૨ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૨ જી આપરેલ ૧૮૬૫.

એજ વખતે શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીએ સુરત મધે ગોપીપરા રીડીંગ રૂમને પણ રૂ૫૦૦) ની મદદ આપી હતી.

૩ ટાઇમ્સ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૭ મી આપરેલ ૧૮૬૫.

એ પછી હાનરેબલ એ. કે. ફારબસનાં મરણથી તેની યાદગારીમાં કમીટીની તા૦ ૯ મી અકટોબર ૧૮૬૫ ને દીને મળેલી સભામાં એ મંડળીનું નામ "ફારબસ ગુજરાતી સભા" કરી રાખવાને ઠેરવ્યું હતું.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી માર્ચ ૧૮૬૫.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૬ ઠી આપરેલ ૧૮૬૫.

તા૦ ૨૧ મી જુન.

શેઠ માણેકજી ખરશેદજી મશ્રાફને લંડનની "એકનોલોજીકલ શોશાઇટી" ના એક ફેલો તરીકે ચુંટી કાઢયા હતા.[૧]

તા૦ ૨૪ મી જુન.

રોજ ૫ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—જમશેદજી કાવશજી નરીમાન—ઉમર વર્ષ ૧૦૫) એવણ સુરતની પાસેનાં કુમજ ગામમાં આવડી લાંબી ઉમરે મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૫ મી જુન.

મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તા૦ ૧૨ મી નવેમબર ૧૮૬૩ થી તે તા૦ ૩૧ મી અકટોબર ૧૮૬૪ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાનાંમાંથી તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે છેલ્લા હીસાબની બાકીના રૂ૩૧૦૦૯૮)૫ ઉપરાંત આએ આખાં વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડ ખાતે રૂ૧૧૨૨૮૫ા૨૩ ની આવક થઇ હતી, અને ખરચ રૂ૬૧૧૫૦૨ાા૧૬ થયો હતો, જે બાદ કરતાં વર્ષની આખેરીએ તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં પંચાતના હીસાબને લગતા રૂ૩૬૦૮૮૦ાા૧૨ તથા જુદાં જુદાં પડાયેલાં ખાતાંઓના[૨] રૂ૪૯૦૧૩૭ા૧ા મળી કુલે રૂ૮૫૧૦૧૮)૧૩ા બાકી હતા.

તા૦ ૨૭ મી જુન.

આજ દીને સુરતની પાસેનાં ઇછાપોર ગામમાં બાઇ ધનબાઇજી તે શેઠ ધનજીભાઈ કાવશજી પટેલનાં માતાજીએ પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ કાવશજી મેહરાંમજીનાં પુનને

---

૧ મુમબઇ ચાબુક, તા૦ ૧૫ મી જુલાઇ ૧૮૬૫.

૨ પંચાતનાં દફતરમાં આએ વર્ષે કાંઇ નવાં ખાતાં પાડેલાં નથી, પણ શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર ૧૮૬૨ ને દીને પોતાના મુરબી મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટનાં પુનને સારૂં રૂ૨૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું વ્યાજ તેમનાં નામથી ચાલતી મદરેસાના ખરચમાં વાપડવાના બંદોસ્તથી જે ખાતું પડાવ્યું હતું તેજ ખાતાંમાં તા૦ ૧૨ મી ડીજેમબર ૧૮૬૭ ને દીને બીજા રૂ૨૦૦૦૦) ની સરકારી નોટ ઊમેરી આપી હતી, અને તેનાં વ્યાજમાંથી ઊપજી મદરેસાના બે ચડતા વિદ્યાર્થીઓને દર માસે રૂ૭૦) લેખેની સ્કાલરશીપ મરહુમ સર જમશેદજીને નામે, તથા એજ બે વિદ્યાર્થીઓમાંથી પરીક્ષામાં જે સરસ નીકલે તેને રૂ૨૫૦) નો એક સોનાંનો ચાંદ મરહુમ શેઠ ફરદુનજી શોરાબજી પારખને નામે, તથા બાકી જે રકમ વધે તે તરસ્ટીઓની નજરમાં આવે તેમ એજ મદરેસાના ખરચમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. વળી એજ મદરેસાના ખરચમાં તેનું વ્યાજ વાપડવાની સરતથી શેઠ ખરશેદજી કાવશજી આશાબરનરે તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૬૪ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ પોતાના ભાઇ મરહુમ શેઠ નવરોજજી કાવશજી આશાબરનરનાં પુનને માટે આપી હતી,

એ ઉપરાંત મરહુમ શેઠ બરજોરજી શોરાબજી દલેર અથવા સુમાલીગરાનાં પુનને માટે તેવણની પુંજીમાંથી તેવણના એકઝીકયુટરો શેઠો પેશતનજી કાવશજી ખરાસ અને પેશતનજી હોરમજજી કામાજીએ તા૦ ૧૧ મી આપરેલ ૧૮૬૪ ને દીને રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ પંચાતનાં ફંડમાં અનામત રાખી તેનું વ્યાજ આંધલાં પાંગલાં તથા લાચાર જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવાનાં તથા મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતેનાં ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડો ખાતે સરખે ભાગે વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. શેઠ જાલભાઇ દોરાબજી ઊમરીગરે તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪ ને દીને પોતાના બપાવા મરહુમ શેઠ ભીમજી ધનજી ઊમરીગરની પુંજી મધેથી તેવણનાં પુનને સારૂં રૂ૧૮૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ છેલ્લાં જણાવેલાં ફંડ મધે વાપડવાની સરતથી આપી હતી.

પંચાતના તરસ્ટીઓએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૦ માં "મુંબઇનાં જરતોશતી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવા" નું જે ફંડ ઊભું કીધું હતું તેનું નામ આએ વર્ષથી બદલી "કુલ જરતોશતી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ" એમ રાખી તે મધેથી મુંબઇ ઊપરાંત નવસારી ખાતે પણ મુસારેદાર નશાશાલાર તથા ખાંધીઆઓ રાખવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એ ફંડમાં આએ વર્ષમાં નીચે મુજબ રૂ૧૪૫૦૦) ની નોટો તેનું વ્યાજ વાપડવાને ભેટ આવી હતીઃ—શેઠ શાપુરજી માણેકજી શાએરે તા૦ ૮ મી ડીજેમબર ૧૮૬૭ ને દીને રૂ૭૦૦૦ ની નોટ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ માણેકજી દાદાભાઇ શાએરનાં પુનને સારૂં. શેઠ રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંને તા૦ ૧૦ મી ડીજેમબર ૧૮૬૭ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ રતનજી રૂસતમજી કપટાંનનાં પુનને સારૂં. શેઠો નાનાભાઇ બહમનજી સકલાતવાલા અને જમશેદજી નશરવાંનજી તાતાએ તા૦ ૧૮ મી ડીજેમબર ૧૮૬૭ ને દીને રૂ૭૫૦૦) ની નોટ મરહુમ બાઇ માણેકબાઇ તે મરહુમ એ૦ માણેકજી જમશેદજી તાતાનાં વીધવાનાં પુનને સારૂં તેવોનાં ખેશીઆએ ભરેલી રકમ મધેથી. શેઠ એદલજી નવરોજજી સખીદાસે તા૦ ૧૨ મી ડીજેમબર ૧૮૬૭ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાની ખુશીથી બખશેશ તરીકે. શેઠ કાવશજી કુવરજી ભાભાએ તા૦ ૨૪ મી ડીજેમબર ૧૮૬૭ ને દીને રૂ૫૦૦) ની નોટ પોતાની ખુશીથી બખશેશ તરીકે. શેઠ દીનશાહજી દાદાભાઇ ગાંધીએ તા૦ ૩ જી ફેબરવારી ૧૮૬૪ ને દીને રૂ૨૦૦૦) ની નોટ પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ બસુબાઇનાં પુનને સારૂં. બાઇ હમાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી ખરશેદજી દાદીશેઠનાં વીધવા તથા શેઠ દાદીભાઇ નશરવાંનજી દાદીશેઠે તા૦ ૯ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪ ને દીને રૂ૨૫૦૦) ની નોટ પોતાના મુરબી મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી ખરશેદજી દાદીશેઠનાં પુનને માટે તેવણની પુંજીમાંથી. શેઠ ખરશેદજી કાવશજી આશાબરનરે તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૬૪ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાના ભાઈ મરહુમ શેઠ નવરોજજી કાવશજી આશાબરનરનાં પુનને સારૂં.

એજ મુજબ ઊદવાડેનાં આતશબેહરાંમ સાહેબનાં ફંડનાં ખાતાં મધે ઊદવાડેથી દસ્તુર મીનોચેહરજી દારાબજી, દસ્તુર બરજોરજી રૂસતમજી મીરજા, એ૦ દાદાભાઇ જમશેદજી વગેરેએ તા૦ ૬ થી ફેબરવારી ૧૮૬૪ ને દીને આતશબેહરાંમનાં ફંડ મધે સવાબ ખાતે ભરાએલા રૂ૭૭) તથા આતશબેહરાંમની તીજોરીમાં હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ નાખેલી રૂ૧૦૨૦) ની બેંક નોટો તથા તેમનાં કુટુંબે નાખેલા

માટે એક કુવો બંધાવી ત્યાંના જરથોસ્તીઓના વપડાસને માટે ખોલ્લો મુકયો હતો.[૧]

તા૦ ૨૯ મી જુન.

શેઠ પેશતનજી જેહાંગીરજી તાલેયારખાંનને નામદાર સરકારે ઉત્તર વિભાગના "એલીએનેશન સેટલમેંટ આફીસર" તથા એજ વિભાગના રેવીન્યુ કમીશનરના આસીસ્ટંટ નેમ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૨૯ મી જુન.

લંડન મધેની મેશરસ દાદાભાઈ નવરોજજીની કું૦ની પેહડી ભાગી પડીછે એવી બુમ છાપવા માટે અતરેનાં સમાચાર દરપણ પત્રના માલિકપર એ પેહડીના એક ભાગયા શેઠ જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆએ પોલીસ કોરટમાં ચીફ–માજીસ્ટ્રેટ મી૦ ખારટન પાસેથી સમનસ મેલવ્યો હતો, પણ તે પત્રે કેટલીક આનાંકાંની પછી માફ માગવાથી આજ દીને તે મુકદમો કાઢી નાખવામાં આવ્યો હતો.[૩]

તા૦ ૧ લી જુલાઈ.

મુંબઈ મધે આજ બે ત્રણ વર્ષ થયાં દોલતની રેલ-છેલ થવાથી લોકોનો મોટા ભાગ ૧૮૬૩ થી શેરોના સટામાં પડયો હતો, અને પારસીઓને પણ એ સટાનો મોટા ચેપ લાગો હતો, જેથી ઘણાકો પોતાની મેલવેલી તેમજ બાપદાદાથી ચાલતી આવેલી દોલત ખોઇ પાયમાલ થઇ પડયા હતા. એ શેર સટાની ખીના એમછે કે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૦ ની પછી ઉત્તર તથા દક્ષિણ અમેરીકા વચ્ચે એક મોટી લડાઇ ઉઠવાથી અમેરીકાથી ઇંગલાંડ જતો રૂઉ બંધ પડી ગયો, અને ઇંગ-લાંડનાં કારખાંનાંવાલાઓને હિંદુસ્થાંન ઉપર—મુખ્ય કરી મુંબઈ ઇલાકા ઉપર મોટો આધાર રાખવો પડયો, જેથી અતરેના રૂઉના ભાવ ઇંગલાંડનાં બજારમાં એકદમ ઇથી આઠ ઘણા થઈ ગયા, અને વ્યાપારીઓને મોટા તડાકા પડયો. આ નવી દોલતનો ઘટતો તથા દેશને ફાએદો થાય એવો ઉપયોગ કરવાને બદલે લોકોએ હજુર બીજા મોટા તડાકા મારવાની ઉમેદથી નકાંમી બેંકો, ફીનાનશીયલો, શીપીંગ તથા રેકલેમેશન કુંપનીઓ વગેરે ઉભી કરવામાં રોકયો. ફકત ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ ના જુનથી તે ગયો માચ સુધીનાં બે વર્ષના અરસામાં મુંબઇમાં ૧૧૫) જુદી જુદી કુંપનીઓ ઉભી થઈ હતી.[૪] તેના પ્રોમોટરો તરીકે એકુ બે

અને બીજા જમે થયલા રૂ૭૫૪) મલી રૂ૧૭૫૧) ઊભેરવાને મોકલયા હતા. તેમજ સુરતનાં આંધલાં પાંગલાં જરથોસ્તી-ઓનાં ફંડમાં મરહુમ બાઇ સુનાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશર-વાંનજી મનચેરજી કામાજીનાં વીધવાનાં પુનને સારૂં તેમના દીકરાઓ શેઠો દાદાભાઇ, ધનજીભાઇ, ખુરશેદજી, અને દોરા-બજી નશરવાંનજી કામાજીએ તા૦ ૪ થી આગસટ ૧૮૬૪ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ તેનું બ્યાજ વાપડવાને ભેટ આપી હતી. એ ઉપરાંત મરંહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારો-નેટે પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ જીવણબાઇનાં પુનને સારૂં ગંદેવીના નશાશાલારોને સુસારો આપવા માટે રૂ૫૦૦૦) ની નોટ આપેલી હતી તેમાં હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ પોતાની તરફથી આએ શાલમાં બીજી રૂ૨૦૦૦) ની સરકારી નોટ ઊમેરી આંપી હતી.

[૧] આ કુવાપર નીચે પ્રમાણે તખ્તી મારેલીછે:—

"પનાંમે દાદાર રાશતી પશંદ

"શ્રી પાક દાદાર હોરમજદની મદદથી આએ કુવો
"બાઈ ધનાંબાઈ તે પા૦ કાવશજી બેરાંમજીની વરીઆંણીએ
"પોતાના ખાવંદ મરહુમ કાવશજી બેરાંમજી ઇછાપોરીઆ
"લકબે મંનજી શોહરાબ પટેલનાં પુનને શારૂં બંધાવી
"જરથોશતી ટોલાનાં લાભમાં શોંપ્યોછે. રોજ. ૮ માહ.
"૧૦ શને ૧૨૩૪ શેહનશાહી એજદેજરદી તા૦ ૨૭ જુન
"શને ૧૮૬૫ ઇશવી. શવંત ૧૯૨૧ આખાડ શુદ. ૪
"વાર ભોમે એ કુવાનું કાંમ શમપુરણ થાઉં."

[૨] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૯ મી જુન ૧૮૬૫.

[૩] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૪ થી જુલાઇ ૧૮૬૫.

[૪] એ સઘળી નવી ઊભી થાયલી કુંપનીઓનાં નામ નીચે મુજબ છે:—

ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં ઊભી થાયલી કુંપનીઓ:—

(૧) એશીઆટીક બેંકીંગ કારપોરેશન, (૨) બેંક ઑફ ઇંડીઆ, (૩) બ્રોકરસ લોન ડીસકાઉંટ એંડ બેંકીંગ કું૦, (૪) રાયલ બેંક ઑફ ઇંડીઆ, (૫) ઇસ્ટ ઇંડીઅન ટરેડીંગ એંડ બેંકીંગ કું૦, (૬) એલાએનસ સ્પીનીંગ કું૦, (૭) આરકરાઇટ કાટન મીલ, (૮) સ્કાટ પ્રેસ કું૦, (૯) ફ્રીઅર પ્રેસ કું૦, (૧૦) બોમ્બે પ્રેસ કું૦, (૧૧) પ્રીનસ ઑફ વેલસ કું૦, (૧૨) ફરાં-મજી કાવશજી પેટંટ પ્રેસ કું૦, (૧૩) મોફસીલ કાટન પ્રેસ કું૦, (૧૪) ઇસ્ટ ઇંડીઆ પ્રેસ કું૦, (૧૫) કલકતા પ્રેસ કું૦, (૧૬) આલબરટ પ્રેસ કુંપની ઑફ કરાંચી, (૧૭) કરાંચી પ્રેસ કું૦, (૧૮) ટીનાવેલી પ્રેસ કું૦, (૧૯) અલેકઝાંડરા પ્રેસ કું૦, (૨૦) વીકટોરીઆ પ્રેસ કુંપની ઑફ મદ્રાસ, (૨૧) સીંધ પ્રેસ કું૦, (૨૨) સેનટરલ પરાવીનસીસ કૉટન કલીનીંગ એંડ પ્રેસીંગ કું૦, (૨૩) આએરનશીપ કું૦, (૨૪) વેસ્ટરન ઇંડીઆ શીપ કું૦, (૨૫) પ્રીનસ ઑફ વેલસ શીપીંગ કું૦, (૨૬) ઓરીએનટલ શીપ-ઓનીંગ આસોશીએશન, (૨૭) બોમ્બે શીપીંગ કું૦, (૨૮) બોમ્બે એંડ બેંગાલ સ્ટીમ શીપ કું૦, (૨૯) બોમ્બે કોસ્ટ એંડ રીવર સ્ટીમ નેવીગેશન કું૦, (૩૦) વીકટોરીઆ સ્ટીમ નેવીગેશન કું૦, (૩૧) બેંગાલ સ્ટીમ ટગ કું૦, (૩૨) બોમ્બે લાંડીંગ એંડ શીપીંગ કું૦, (૩૩) કરાંચી લાંડીંગ એંડ શીપીંગ કું૦, (૩૪) યુનૈટેડ મર-કનટાઇલ કું૦, (૩૫) ઇનલાંડ કમરશીયલ આસોશીએશન, (૩૬) બોમ્બે કમરશીયલ આસોશીએશન, (૩૭) બોમ્બે હાઉસ એંડ લાંડ ઇનવેસમેંટ કું૦, (૩૮) બોમ્બે કંનત્રાકટ એંડ બીલડીંગ કું૦, (૩૯) દખણ કૉટન કલીનીંગ કું૦, (૪૦) કૉટન જીનીંગ કું૦, (૪૧) બોમ્બે ઊલ કું૦, (૪૨) ટરીચર એંડ કું૦, (૪૩) બોમ્બે બોનડેડ વેર હાઉસ કું૦, (૪૪) બરબાદ ટરેડીંગ કું૦, (૪૫) ઇસ્ટ ઇંડીઆ કૉટન એજન્સી, (૪૬) ઇંડીઅન ફ્રુઆરીંગ કું૦, (૪૭) બોમ્બે ગેઆસ કું૦.

ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ માં ઊભી થયલી કુંપનીઓ:—

(૧) ફીનાનશીયલ આસોશીએશન ઑફ ઇંડીઆ એંડ ચાઇના, (૨) બોમ્બે પ્રેસીડેનસી બેંક, (૩) ઇસ્ટ ઇંડીઆ બેંક, (૪) બોમ્બે જાંઇંટ સ્ટાક કારપોરેશન, (૫) બોમ્બે રેકલે-

વાંનીયાં, ભાટીઆ, પારસી, ખોજા, અને ઇંગ્રેજો થઇ શેરોના ભાવ દલાલોની મારફતે દમપર દમ વધરાવી ઉપરનો નફો ખાઇ જવા લાગા, અને શેરો ઉપર આવો નફો મળતો જોઇ બીચારા ખરી મેહનતથી કમાની કરનારા, તેમજ શિખેલા ભણેલા, તાલેવંત, વચલે વાધેના તથા ગરીબ એ સર્વે એ ધંધામાં પડયા. પારસીઓની ઘણીક ઓરતો તથા બાએદાળી એ સટ્ટાથી નીરાળા રહ્યા નહિ. જાયુકની મોટા પગારની નોકરીવાલાઓ પણ નોકરી છોડી દલાલીનાં કામમાં પડયા. કેટલાકો તો ફક્ત દલાલીમાંજ દરરોજ બેથી ત્રણ હજાર રૂપીઆ કમાવા લાગા. શેર બજાર સવારનાં ૯ થી તે રાતનાં ૭ વાગા સુધી ભરાતું હતું. ત્યાં હજારો લોકોની ગીરદી થાતી. ગાડી ઘોડાનો સુમાર નહિ. વળી સમાધાંની રાખવા માટે દરરોજ પોલીસની પણ મોટી ફોજ હાજર રેહતી હતી. પણ એ સઘળો પરપોટો થોડાવારમાં ફુટી ગયો. આજનો ઇયાને તા૦ ૧ લી જુલાઇ ૧૮૬૫ નો દીવસ શેર સટ્ટાની તવારીખમાં યાદગારી ભરેલો છે. એ દીનેના વાએદાના પુષ્કળ શેરોનું ૧૮૬૪ ના અકટોબર માસથી વેચાંન થવા લાગું. તે એમ કે ઘણાક સટ્ટાબાજોએ બજારમાંથી રોકડ નાણે શેરો ખરીદ કરી તે ચહડતે ભાવે બીજાં આશામીઓને ઉપલી મુદતને વાએદે વેચવા માંડયા. એ સોદામાં મોટો ઇલાકો ઘણાક પારસી શેઠીઆઓનો હતો. તેઓ માહેલા ઘણાકોએ તો પોતાની શક્તિ ઉપરાંત અને ગજાંથી શેઓ ઘણું વધારે ડોહવાણ કર્યું હતું. ઘણીક બેંકો અને ફીનાનશોએ પણ એ વાએદાના સોદા કીધાં હતા અને વાએદાનો આજનો દીવસ નજદીક આવતાં ઘણાંક આશામીઓ ભાગાં હતાં[૫]

મેશન કું૦, (૬) એલાએનસ બેંક ઑફ બોમ્બે, (૭) બોમ્બે સીટી બેંક, (૮) બોમ્બે ટરેડીંગ એંડ બેંકીંગ કું૦, (૯) ઇમપીરીઅલ બેંકીંગ એંડ ટરેડીંગ કું૦, (૧૦) ઇંડીઅન પેની નશુલા લંડન એંડ ચાઇના બેંક, (૧૧) લંડન એંડ બોમ્બે બેંક એંડ જનરલ ફીનાનશીઅલ ઇન્શુરનસ કારપોરેશન, (૧૨) ઇશ્ટરન ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૧૩) એલાએનસ ફીનાનશીયલ કારપોરેશન, (૧૪) બોમ્બે ફીનાનશ કારપોરેશન, (૧૫) બોમ્બે જનરલ કરેડીટ એંડ ફીનાનશીયલ કારપોરેશન, (૧૬) ગજગાંમ લાંડ એંડ રેકલેમેશન કું૦, (૧૭) એશીઆટીક ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૧૮) કમરશીયલ ફીનાનશ એંડ સ્ટાક એકસચેંજ કારપોરેશન, (૧૯) મરકનટાઇલ કરેડીટ એંડ ફીનાનશીઅલ આશોશીએશન, (૨૦) ઓરીએનટલ ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૨૧) યુનીયન ફીનાનશીઅલ કારપોરેશન, (૨૨) બેંક ઑફ ગુજરાત, (૨૩) બેંગાલ કરેડીટ ઓબીલીઅર, (૨૪) સેનટરલ ઇંડીઆ ફીનાનશીઅલ કારપોરેશન, (૨૫) ફીનાનશીયલ આશોશીએશન ઑફ યુરોપ એંડ ઇંડીઆ, (૨૬) ગ્રાંડ ફીનાનશ કું૦, (૨૭) ગોરયુસીલ ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૨૮) નાશનલ ફીનાનશીઅલ ઑફ ઇંડીઆ, (૨૯) વેસ્ટરન ઇંડીઆ ફીનાનશ એંડ એકસચેંજ કારપોરેશન, (૩૦) ફ્રીઅર લાંડ એંડ રેકલેમેશન કું૦, (૩૧) પોરટ કાનીંગ લાંડ ઇનવેસ્ટમેંટ કું૦, (૩૨) બોમ્બે બજાર એંડ લાંડ ઇનવેસ્ટમેંટ કું૦. (૩૩) બોમ્બે એંડ કોસ્ટ કાફી પલાંનટેશન કું૦, (૩૪) નાશનલ બજાર એંડ લાંડ ઇનવેસ્ટમેંટ કું૦, (૩૫) યુનીયન શીપીંગ કું૦, (૩૬) ગોવા કાફી કું૦, (૩૭) બોમ્બે ગ્રેન કું૦.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫ માં ઊભી થાપલી કુંપનીઓ :—

(૧) ઇમપીરીઅલ બેંક ઑફ બોમ્બે, (૨) યુનીયન બેંક ઑફ બોમ્બે, (૩) યુનીવરસલ બેંક એંડ ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૪) એલફીનસટન ફીનાનશીયલ આશોશીએશન ઑફ ઇંડીઆ, (૫) જનરલ ફીનાનશીયલ કારપોરેશન, (૬) ઇનટર નાશનલ ફીનાનશીયલ કારપોરેશન, (૭) યુનૈટેડ વિક્ટોરીઆ એંડ કોલાબા રેકલેમેશન એંડ પીઅર કું૦, (૮) કછ ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૯) નારધરન ફીનાનશીયલ આશોશીએશન ઑફ ઇંડીઆ, (૧૦) રાએલ ફીનાનશીયલ કારપોરેશન, (૧૧) બોમ્બે વારંટ બેંકીંગ કું૦, (૧૨) ઇંડો ઇજીપશીયન લંડન એંડ બોમ્બે બેંક, (૧૩) આગરા ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૧૪) અલેકજાંડરા જનરલ કરેડીટ એંડ ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૧૫) બોમ્બે કમીશન એજનસી એંડ બેંકીંગ કારપોરેશન, (૧૬) વિક્ટોરીઆ ફીનાનસ એંડ બુલીઅન આશોશીએશન, (૧૭) બોમ્બે એંડ ટરોમબે રેકલેમેશન કું૦, (૧૮) એપોલો બોનડેડ વેરહાઉસ કું૦, (૧૯) બોમ્બે આમનીબસ એંડ જનરલ કનવેઅનસ કું૦, (૨૦) ભાટીઆ ફીનાનશીઅલ આશોશીએશન, (૨૧) બોમ્બે એંડ કાઠીઆવાડ ફીનાનશીઅલ એંડ કમરશીઅલ આશોશીએશન, (૨૨) બોમ્બે એંડ માહીમ ફીનાનશીયલ કારપોરેશન, (૨૩) ઇંડીઆ એંડ કાનટીનેનટલ ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૨૪) ઇનટર નાશનલ એકઝીબીશન ઑફ બોમ્બે કું૦, (૨૫) હિંદુસ્થાન ફીનાનશીઅલ આશોશીએસન, (૨૬) બોમ્બે સીટી ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૨૭) બોમ્બે સટાનડરડ ફીનાનશીયલ, (૨૮) કરાંચી ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૨૯) મીટરોપોલીટન ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૩૦) સધરન ફીનાનશીયલ આશોશીએશન, (૩૧) બોમ્બે એંડ મલબાર ફીનાનશીઅલ આશોશીએશન.

[૫] એ પછી ઘણીક પરપોટા કુંપનીઓ તથા બેંકો પણ ઉપરાઉપરી બંધ થાઇ હજારો માણસોને દેવાદાર કરી નાખ્યાં હતાં. વળી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૫ ની આખરીએ રૂઊનો ભાવ જરા સુરખીપર આવ્યાથી સટ્ટાનો જોશ કાંઇક વધવા લાગો, પણ તે સઘું તકલીફી હોવાથી આખરે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ ના જુલાઇ માસમાં બધું પડી ભાગું, અને ભલભલા આશામીઓને નાદારીનો લાભ લેવો પડયો. એ અરસામાં ૬૦ થી વધારે આશામીઓએ દરેકે દશ લાખ રૂપીઆની ઉપરનાં દીવાળાં કાઢયાં, અને બધી મળી મુંબઇને ૩૪૫,૮૦,૦૦૦૦૦) પીસતાલીસ કરોડ હેંશી લાખ રૂપીઆની ખોટ ગઇ હતી. ખુદ મુંબઇમાં ઊપલા ૧૮૬૩ ના અકટોબર સુધીનાં રૂઊના વ્યાપારની તેજીને લીધે બધી મળી ૨૦૦૦૦૦૦૦૦) વીશ કરોડ રૂપીઆની દોલતનો વધારો થયો એમ ગણત્રિ કરવામાં આવી હતી, પણ ખરેખરી ગણત્રિને ફુલાવી મુંબઇમાં જાણે ૫૦૦૦૦૦૦૦૦) પચાસ કરોડ રૂપીયાની દોલત વધારે આવી હોય તેમ બેંકો, કંપનીઓ, વગેરે કાઢવામાં લોકોએ બેઆલી નશા ગણયા હતા, જેનું પરીણામ એ આવ્યું કે મુંબઇની ઊપલી રૂઊના રોજગારથી રૂ૨૦૦૦૦૦૦૦૦) વીશ કરોડ રૂપીઆની મળેલી ખરેખરી દોલત ઘસડાઇ જવા ઊપરાંત

તા૦ ૨ જી જુલાઈ.

શેઠો દીનશાહજી અને નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ માણેકજી નશરવાનજી પીટીટ તથા માતાજી મરહુમ બાઈ હમાંબાઈનાં નામથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૯ માં સ્થાપેલાં ધર્મખાતાંનાં ફંડ મધેથી આજ દીનથી માંડવી બંદર ઉપર એક ધર્મનું દવાખાનું "ધી માણેકજી નશરવાનજી પીટીટ ચારીટેબલ ડીસ્પેનસરી" નાં નામથી ઉઘાડયું હતું. એ દવાખાંનાંના તબીબ તરીકે શરૂઆતથીજ ડાકટર હીરાજી એદલજીને નેમ્યા હતા.[१]

તા૦ ૫ મી જુલાઈ.

શેઠ રૂસતમ ગોસ્તાસ્પ ઇરાંનીએ "જરી, બનાવ, અને પરવાનું" નામનું કવિતાનું એક ચોપાન્યું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૨]

એજ ગ્રહસ્થે "પેગામે મોહબત" નામનું એક બીજું પણ એજ મુજબની કવેતાનું ચોપાન્યું પ્રગટ કીધું હતું.[૩]

તા૦ ૬ ઠી જુલાઈ.

રોજ ૧૭ માહ ૧૧ (બ૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ શુનાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ નશરવાનજી દાદાભાઈ ગામડીઆનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરાઓ શેઠો ફરાંમજી તથા મેહરવાંનજી નશરવાનજી પટેલે ૩૩૮૦૦) તથા બીજાં એશીઓએ ૩૬૮૧) મલી ૩૪૪૮૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

લોકોની આગલી બાપોકી તથા ખરી મેહનતથી મેલવેલી પુંજી પણ સફા થઈ ગઈ હતી.

એ વિષે હિંદુસ્તાનના વાઇસરાય નામદાર સર જાન લારનસે ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૭ ના મારચ માસમાં કલકતા મધે ભરેલી લેવીમાં શેઠ માણેકજી રૂસતમજી બનાજીની ભેટ લેતાં તેવણને પુછયું કે પશ્ચિમ હિંદુસ્થાંનમાં પારસીઓ ઘણા ચાલાક, હુશીયાર અને દુરઅંદેશ હોવા છતાં તેઓ સઘળાઓની પાયમાલી કેમ થઈ ગઈ? શેઠ માણેકજીએ ઉત્તર આપ્યો કે સરકારની પરવાનગી લઈને ઊભાં કરેલાં બેંકોનાં અને બીજાં કામોના શેરોનો મોટો ભાવ આપવાથી તથા ઈંગલાંડના રૂઈના રોજગારમાં તેઓ એકદમ પડવાથી ખરાબ થાએઆછે. આ સાંભલી તે નામદારે દલગીરી બતાવી કે પશ્ચિમ હિંદુસ્થાંનમાં આગેવાની કરનારો એક ચંચલ ટોલો આવી હાલતે પુગોછે. (જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી જુન ૧૮૬૭.)

[१] એ દવાખાંનું હજુ સુધી ઊપલાંજ ફંડ મધેથી ચાલુછે, અને તેને માટે જે જગા ઊપર તે હાલમાં છે તે ઘેર ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ માં ખરીદ કરવામાં આવ્યું હતું.

[૨] "જરી, બનાવ, પરવાનું. બનાવનાર, રૂસતમ ઇરાની. મુંબઇ, યુનિયન પ્રેસ. ૧૮૬૫."

[૩] "પેગામે મોહબત. બનાવનાર, રૂસતમ ઇરાની. મુંબઈ, યુનિયન પ્રેસ. ૧૮૬૫."

[૪] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી જુલાઇ ૧૮૬૫.

તા૦ ૯ મી જુલાઈ.

શેઠ જાંગીરજી બરજોરજી વાછા પોતાનાં ધણીઆંણી બાઇ માણેકબાઇ તથા બેટા ફરાંમરોજને લઈ આજ દીને ઈંગલાંડ ગયા હતા.[૫]

તા૦ ૧૦ મી જુલાઈ.

શેઠ બેજનજી નવરોજજી આગાને કરાંચીના નાએબ કોજદારનો ઓહદો મલ્યો હતો.[૬]

તા૦ ૧૪ મી જુલાઈ.

રોજ ૨૫ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—ઊકરજી કુવરજી બનાજી[૭]—ઉમર વર્ષ ૮૧). શેઠ કુવરજી માણેકજી બનાજીના નાધલા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના બાપ કે જેવણ "બનાજી લીમજી" નાં નામથી ચાલતી આવેલી પેહડીના ભાગયા હતા તેમની સાથે તેમનાં કામોમાં શામેલ હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૧૫ માં બાપનાં મરણ બાદ મુંબઇ તથા છાસટી મધેની ઘણીક સરકારી તથા ધણીઆતી જમીનો ઇજારે લેતા હતા. તે બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૦ થી કોલાબા પ્રેસ કું૦ માં કારભારી થયા હતા. એ મરનાર ઘણા પરેહજગાર તથા સાહેબત ગ્રહસ્થ હતા.

તા૦ ૧૮ મી જુલાઈ.

રોજ ૨૯ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—માણેકજી નવરોજજી ભતુશાહ[૮]—ઉમર વર્ષ ૩૪). શેઠ નવરોજજી નશરવાનજી પુંજીઆજીના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૯ માં "સ્ટુડંટસ લીટરરી એન્ડ સાએનટીફીક શોશાઈટી" તરફથી કોટ મધે ઉઘાડેલી છોકરીઓની નિશાલના વડા શિક્ષક હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૫ માં કોટ મધે છોકરાઓની એક સ્કુલ એવણે ઉઘાડી હતી.[૯] પછવાડેથી થોડુંક સુધી એવણ કંત્રાકટનાં કામોમાં પડેલા હતા.

---

[૫] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૮ મી જુલાઇ ૧૮૬૫.

[૬] સીંધ સમાચાર, તા૦ ૧૦ મી જુલાઇ ૧૮૬૫.

[૭] મરહુમ શેઠો ધનજીભાઈ, પેશતનજી અને માણેકજી ઊકરજી બનાજીના બાવા તથા શેઠ નાનાભાઈ ધનજીભાઈ બનાજીના બપાવા.

[૮] એવણના બાવા શેઠ નવરોજજી નશરવાનજી પુંજીઆજી અસલમાં "ભતુ" નામના કોઈ ઊસતાદના હાથ હેઠલ તાલીમ બેલતા હોવાથી "ભતુશાહ" કરી ઓળખાવા લાગા હતા.

[૯] એ સ્કુલ પછવાડેથી શેઠ મનચેરજી એદલજી ગીમીએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૩ માં પોતાનાં મરણ સુધી પ્રથમ પોતે એકલાએ અને તે બાદ શેઠ દાદાભાઇ પેશતનજી માસટરની સાથે ભાગમાં ચલાવી હતી, અને હાલ તે "ફોર્ટ હાઇ સ્કુલ" ને નામે ઓળખાએછે.

તા૦ ૧૮ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૯ માહા ૧૧ (ક૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ બચુબાઈ તે મરહુમ શેઠ નાનાભાઈ ડોશાભાઈ મામાનાં વીધવા તથા શેઠ સંતોકજી નાનાભાઈ દાવરનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં રૂ૧૩૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૨૦ મી જુલાઇ.

શેઠ માણેકજી લીમજી હાંતરીઆએ પોતાની ઈરાંનની મુસાફરીનું "એજહારે શીઆતે ઈરાંન" નામનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૨૧ મી જુલાઇ.

રોજ ૨ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—શોરાબજી અરદેશર પુણેગર[૩]—ઉમર વર્ષ ૩૪). શેઠ અરદેશર ફરદુનજી પુણેગર અથવા ડીવેંટરીના બીજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં કારવાર અથવા શદાશીવગડ ખાતે વ્યાપારને માટે ગયા હતા, અને ત્યાંજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૬ મી જુલાઇ.

રોજ ૭ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—વીરબાઈજી તે નવરોજજી નશરવાંનજી હાથ કાપુનાં વીધવા—ઉમર વર્ષ ૧૦૭) એવણ સુરત મધે શાહઅદ-પરામાં આવડી લાંબી ઉમરે મરણ પામ્યાં હતાં.

તા૦ ૩૧ મી જુલાઈ.

રોજ ૧૨ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—બેજનજી શાપુરજી કાતરક[૪]—ઉમર વર્ષ ૭૫). આ૦ શાપુરજી જમશેદજી કાતરકના દીકરા. એવણ પોતાના કાકા આ૦ ફરામજી જમશેદજી કાતરક જેઓ તે વખતે શાએરી તથા કલગીર તોરાનાં ગાએણોમાં ઘણાં વખણાયલા હતા તેમના પાલક થવાથી "કલગીરવાલા" નાં નામથી ઓળખાતા હતા. એવણ પ્રથમમાં બાહેરકોટ મધે સરાફી ધંધો તથા તે પછી કેટલોક વ્યાપાર ચલાવતા હતા. બાહેર-કોટ કપાવાલાની દરેમેહર બંધાવવા તથા તેને લગતું ધર્મખાતું ચલાવવાનો અખત્યાર મરહુમ શેઠ શાપુરજી શોરાબજી પાવાલા પોતાની દીકરીની સાથે એવણને આપી ગયા હતા.

તા૦ ૫ મી આગશટ.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ પુણાં મધે સંગંમ ઉપર બંધાવવા ધારેલી "ઇનજીનીઅરીંગ કાલેજ"—જેમાં "સીવીલ ઇનજીનીઅરીંગ" ઇયાને ઇમારતો, જાહેર બાંધ-કામો, રેલવેઓ, નેહરો, વગેરેના પલાંન, ગોઠવણ, બાંધણી, અને બીજું એ વલણનું ઘણુંક ઉપયોગી કામ શિખાડવામાં આવશે,—તેનો પાયો નાખવાની ક્રિઆ આજ દીને મુંબઇના *નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે એક મોટા વગવાલા* મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. પ્રથમમાં ડાએરેકટર આૅફ પબલીક ઇનિસ્ટ્રકશન સર અલેકજાંડર ગ્રાંટ બારોનેટે કાલેજને લગતી હકીકત વાંચી સંભલાવી, જે પછી નામદાર ગવરનરે પાયાને લગતી ક્રિઆ પોતાને હાથે કીધા બાદ એક સુભાષીત ભાષાણ કરી સંભલાવ્યું, જેમાં શેઠ કાવશજીથી નાદરસ્ત તબી-યતને લીધે ત્યાં હાજર નહિ થવાયું તે માટે પોતાની દલગીરી જણાવી એ શેઠની સખાવતની ઘણીક તારીફ કીધી હતી.[૫]

---

[૧] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી જુલાઇ ૧૮૬૫.

[૨] "રીશાલે એજહારે શીઆતે ઇરાન, ઇઆને ઇરાન દેશની સફરના સારનો રીપોરટ. શ્રી હીંદુસ્તાન ગરૂર. આવી વસેલા માજદીઅસનાંન અંજુમનને વાસતે તથા હરેક વાંચ-નાર વીદવાંનોની સેવા બજાવવા સારૂં બનાવનાર તથા છપાવી પ્રગટ કરનાર, કંમતરીન મુસાફર માણેકજી લીમજી હુશંગ હાટરીઆ. શ્રી મુંબઇ મધે યુનિયન પ્રેસમાં છપાવ્યો. સને ૧૨૩૪ ઇઅજદજરદી. સને ૧૮૬૫ ઇસવી."

[૩] શેઠ ખરશેદજી શોરાબજી ડીવંટરીના બાવા.

[૪] મરહુમ શેઠો દાદાભાઇ તથા હોરમજજી, અને ડાકટર ડોશાભાઇ બેજનજી કાતરકના બાવા.

[૫] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૦ મી આગસટ ૧૮૬૫.

નામદાર ગવરનર પોતાનાં ભાષાણમાં બોલ્યા કે—

We have in the first place to perform this day a duty of justice and gratitude in acknowledging the noble benefaction of Mr. Cowasjee Jehangeer Readymony, to whom we owe it, that this building when completed may be something better than a commodious *shed. I greatly regret that the state of his health* prevents Mr. Cowasjee from being here present today to receive in person our acknowledgments for his liberality. But his absence has at least an advantage, that it permits me to speak more unreservedly than I should otherwise have ventured to do of our obligations to him, and to refer to one or two circumstances connected with *his gift which are so characteristic of him that I cannot forbear to call them to your recol*lection. Thus, it will I know interest many here present to be reminded that his offer of £ 5,000 towards building this college was coupled with the gift of a similar sum to aid the Strangers' Friend *Society in building a home in Bombay for destitute Europeans. This, Sir, as you know is not by any* means a *solitary instance of his liberality, and the gift was marked by other traits no* less characteristic of the practical business-like habits, without which such liberality must too often fail to secure its object. The large sums he contributed were paid into the Treasury as soon as he was aware that his benefaction had been accepted. On this, as on all other occasions Mr. Cowasjee Jehangeer was anxious to justify the thoroughly English surname which he had chosen for himself, and acted in accordance with what was the old boast of the great native merchants of Bombay, and will I trust, ever continue to be the practice of

તા૦ ૭ મી આગશટ.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈએ એડન મધે ચાલેલા દુકાલને લીધે ત્યાંના ગરીબોમાં વેંહચવાને ૧૦૦૦) ચોખાની ગુણ અતરેનાં કમીસરીએટ ખાતાંની મારફતે ભેટ મોકલી હતી.[૧]

---

all that deserve to be numbered among that honorable body *"that their word was as good as their bond."*

[*Bombay Gazette*, 10*th August* 1865.]

એ કાલેજ બંધાયા અગાઊ પુણાં મધે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૪ ના જુલાઈ માસથી "ઇનજીનીઅરીંગ" નું કામ શિખાડવાનો વર્ગ (સ્કુલ) શોધાડવામાં આવ્યો હતો, જે પછી તા૦ ૭ મી જુલાઈ ૧૮૬૩ ને દીને શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ તે વેળાના ડાએરેકટર આૅફ પબલીક ઇનસ્ટ્રકશન મી૦ ઈ. આઈ. હાવરડ ઊપર એક પત્ર લખી જણાવ્યું કે અગર પુણાંની ઇનજીનીઅરીંગ સ્કુલને કાલેજની પંકતી ઊપર લાવી તેને યુનીવરસીટીના સંબંધમાં આણે તો તેને માટે પુણાંમાં એક કુશાદે ઇમારત બાંધવાને હું રૂ૫૦૦૦૦) પચાસ હજાર આપવાને ખુશીધું, અને સરકારે પણ તે માટે તેટલીજ રકમ અને સુરત જમીન આપવી. આ કાગજમાં શેઠ કાવશજી લખેછે કે—

"The number of Native doctors and lawyers who are maintaining themselves by the honorable and independent practice of their respective professions affords such striking evidence of the important results of special education, that it is to be hoped the profession of civil engineering will *not* be *long forgotten*. The small *school at Poona, providing as it does merely* draftsman and clerks for the public Department, falls short of the requirements of the country. Should Government propose to extend its usefulness by raising it to the rank of a college permanently affiliated to the University of Bombay, I would beg permission to be allowed to contribute Rs. 50,000 fifty thousand towards the cost of a handsome and commodious building to be erected in Poona in consideration of a similar sum being paid by Government and a site provided."

ઊપલો પત્ર મી૦ હાવરડે સરકારમાં મોકલયાથી તે ઊપર અતરેની સરકારે હિંદુસ્થાંનની વડી સરકારની બાહલી લઇ ઊપલી શેઠ કાવશજીની માગણી તા૦ ૫ મી નવેમબર ૧૮૬૩ ને દીને ઊપકાર સાથે બાહલ રાખી હતી, અને શેઠ કાવશજીએ તા૦ ૭ મી નવેમબર ૧૮૬૩ ને દીને ઊપલી રૂ૫૦૦૦૦) ની રકમ મુંબઇની સરકારના સેક્રેટરી મી૦ ડબલ્યુ. એચ. હેવેલોક ઊપર મોકલી આપી હતી. એ કાલેજ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૮ નાં આગસટ માસમાં બંધાઇ તૈયાર થઇ હતી, અને તેપર બધો મળી રૂ૧૮૧૬૯૮) નો ખરચ થયો હતો, જેમાં રૂ૫૦૦૦૦) ઊપર મુજબ શેઠ કાવશજીના હતા. એ કાલેજ આગલ "પુણાં સીવીલ ઇનજીનીઅરીંગ કાલેજ" ને નામે ઓલખાતી હતી, અને હાલ તે "કાલેજ આૅફ સાએનસ" ને નામે ઓલખાએછે. એ કાલેજનાં દીવાંનખાનાંમાં નીચે મુજબ લેખ કોતરેલો છે:—

"To provide a new profession for his fellow countrymen, Cowasjee Jehangier Readymoney Esquire presented to Government, the sum of Rs. 50,000 towards the erection of this building. July 1863"

ઊપલા લેખની નીચે શેઠ કાવશજીનો "મોટો" "Burning I shine" કરી કોતરેલોછે.

તા૦ ૯ મી આગશટ.

રોજ ૨૧ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—શાપુરજી મનચેરજી બાલીવાલા[૨]—ઉમર વર્ષ ~૬ મનચેરજી કુવરજી બાલીવાલાના વડા દીકરા. એવણ ડા૦ દામજી ચતુર સાથે ભાગમાં વ્યાપાર તથા વીમાનો ધંધો કરતા હતા. ખેતવાડી મધે ચોથી ગલીમાં આવેલી પોતાની એક વાડી તેમાં જમ્બ ના ઓટલા સાથે એવણે જરથોસ્તીઓના સરઅવસરના વપડાસને માટે ધર્મખાતે આપી હતી.[૩]

તા૦ ૧૪ મી આગશટ.

રોજ ૨૬ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઈ બેહરાંમજી પુણાં આબજરવરવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૩). શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઇ મોદીના દીકરા. એવણ સુરતથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૮ માં પુણે ખરકી મધે શેઠ પેજનજી રતનજી બેડાવાલાની દુકાંનમાં મેહતા તરીકે આવ્યા હતા, અને તે પછી તે દુકાંન તથા તેના વહીવટના માનેજર ઠર્યા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૧ માં તે દુકાન નીકલી જવાથી એવણે "પુણાં કરાનીકલ" નામનું છાપખાંનું વેચાતું લઇ તા૦ ૧૫ મી મેએ ૧૮૫૨ થી "પુણાં આબઝરવર" નામનું દર અઠવાડીઆંનું એક ઇંગ્રેજી વર્તમાન પત્ર કાઢવા માડયું હતું. એ પછી ૧૮૫૪ થી તે અઠવાડીઆંમાં બેવાર અને ૧૮૬૧ થી ત્રણવાર પ્રગટ કરવા માડયું હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૦ માં એવણ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ સાથે ઇંગલાંડની મુસાફરીએ ગયા હતા.

તા૦ ૧૫ મી આગશટ.

રોજ ૨૭ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—મીઠીબાઈ તે મનચેરજી હોરમજજી મોદીનાં બીધવા—ઉમર વર્ષ ૧૧૦). એવણ સુરત મધે મઠીઆફરીઆમાં આવડી લાંબી ઉમરે મરણ પામ્યાં હતાં.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી આગશટ ૧૮૬૫.

એજ મુજબ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે પણ એડન ખાતે ૧૪૦૦) ચોખાની ગુણ કે જેની કીમત રૂ૧૧૮૮૭) હતી તે ગરીબોને વેંહચવાને માટે મોકલી હતી.

૨ એવણના બાપાવા શેઠ કુવરજી મેવાવાલાનાં છોકરાં પ્રથમ જીવતાં હતાં નહિ તેથી આ જીવેલા છોકરા શેઠ મનચેરજીને કાન વીંધાવી મોટી ઊમર સુધી બાલી પેહરાવી રાખીઆથી બાલીવાલાની અટક પડી હતી.

૩ આ વાડી ધર્મખાતે આપવા બાબેનું એક તરસ્ટ ડીડ તા૦ ૨૨ મી આગશટ ૧૮૮૨ ને દીને એવણનાં બેટી બાઇ વીરબાઇજી તે મરહુમ શેઠ જાલભાઇ ખરશેદજી બાટલીબોઇનાં બીધવાએ હાઇ કોરટના સોલીસીટર શેઠ હોરમજજી મનચેરજી ચીચગરની મારફતે કરાવ્યું હતું, અને તેના તરસ્ટીઓ તરીકે શેઠો કાવશજી ખરશેદજી મેહતા તથા બહમનજી બેહરાંમજી પટેલને નેમ્યા હતા.

તા૦ ૧૭ મી આગશટ.

અતરેના સરકારી લૉ કલાસમાંથી ધારાની કેળવણી લઇ સેવટની પરીક્ષામાં પસાર થયલાઓમાં ૫ હિંદુ અને ૧ પારસી—શેઠ ગાંધીભાઇ જાંગીરજી મોદી, હતા.[૧]

તા૦ ૨૪ મી આગશટ.

વલસાડના મામલતદાર શેઠ રૂસતમજી ફરાંમજી તથા આમોદના મામલતદાર શેઠ એદલજી ડાથાભાઈ કોઠાવાલાને નામદાર સરકારે સુરત જીલ્લામાં પેહલા વર્ગના સબારડીનેટ માજીસ્રેટની સત્તા આપી હતી.[૨]

તા૦ ૨૫ મી આગશટ.

મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધર્મખાતાંનાં ફંડના તરસ્ટીઓએ તા૦ ૧ લી જુલાઈ ૧૮૬૧ નાં રાસ્ત ગોફતારમાં જાહેર ખબર છપાવી "જરતોશતી ધરમ શું છે તથા એ ધરમ કેવો ઉતમછે" એ બાબદ ઉપર જરથોશ્તીઓનાં બચ્ચાંઓને સારીપેઠે સમજ પડે એવો એક નીબંધ જે કોઈ જરથોસ્તી સુઉથી સરસ લખે તેને એ ફંડમાંથી રૂ૫૦૦) નું ઇનામ આપવાને જાહેર કીધું હતું. તે મુજબ તરસ્ટીઓપર ચાર નીબંધ આવ્યા હતા, તેમાંથી "મજદીઅસનો અહમે" એવી નિશાંનવાલો દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાનો લખેલો નીબંધ ઇનામને લાયક નીકલવાથી તેમને ઉપલું ઇનામ આપ્યું હતું, અને એ નીબંધ એક ચોપાંનયાંના આકારમાં એ ફંડને ખરચે છપાવી પ્રગટ કીધો હતો.[૩]

તા૦ ૩૧ મી આગશટ.

પારસીઓને માટે બંધાયલા લગન, તલાક તથા વારસા હીસ્સાના નવા ધારા આવતી કાલથી સરકારી હોકમ મુજબ અમલમાં આવનાર હતા, અને લગન તલાકના મુકદમાઓ ચુકવવા માટેની મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના પેહલવેહલા ડેલીગેટો તરીકે નામદાર સરકારે નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા:—

શેઠો અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ, બહમનજી જીજીભાઇ, બેહરાંમજી જીજીભાઇ, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ડાથાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપ આશાના, સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, મનચેરજી ફરાંમજી કામાજી, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા, હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, દસ્તુર શોરાબજી રૂસતમજી મુલાંફીરોજના.[૪]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

શેઠ ફરાંમજી રૂસતમજી વીકાજીએ આએ વર્ષે યુનીવરસીટીમાંથી મેલવેલાં રૂ૨૦૦) નાં ઇનામની "હીમાલ્યા પર્વત" વિષેની કવિતા એક ચોપાંનીઆના આકારમાં છપાવી પ્રગટ કરવામાં આવી હતી.[૫]

તા૦ ૨ જી સપટેમબર.

રોજ ૧૫ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ ગુલબાઇ તે શેઠ નશરવાંનજી શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇનાં પેહલીવારનાં ધણીઆંની તથા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનાં બેટીનાં ઉકમણાંમાં ડાવેજર લેડી આવાંબાઇ તથા સર જમશેદજી, હાનરેબલ રૂસતમજી, શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, બાઈ પીરોજબાઈ, લેડી રતનબાઈ, તથા બાઈ બચુબાઈ તે શેઠ શોરાબજીનાં ધણીઆંનીએ મલી રૂ૧૨૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૬]

તા૦ ૬ થી સપટેમબર.

રોજ ૧૯ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી રતનજી કોપર—ઉમર વર્ષ ૫૭) શેઠ રતનજી હોમજી કોપરના વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૬ માં પોતાના બાપનાં મરણ પછી પોતાના ભાઇ શેઠ

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૭ મી આગશટ ૧૮૬૫.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૪ મી આગશટ ૧૮૬૫.

૩ "જરતોશતી ધરમ શું છે તથા એ ધરમ કેહવો ઓતમછે તે વીશેનો નીબંધ. બનાવનાર, દશતુર પેશોતનજી બેહેરાંમજી સંજાણા. મરહુમ શેઠ નોશરવાંનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધરમખાતાંનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબોએ જરતોશતીઓની વાકેફકારીને સારૂં છપાવી પરગટ કરેઓછે. મુંબઇ, યુનિયન પ્રેસમાં છપાવીયો. સને\ ૧૨૭૪ ઇઅજદેજરદી. સને ૧૮૬૫ ઇસવી."

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩૧ મી આગશટ ૧૮૬૫. ઉપલા કાએદા પ્રમાણે મુંબઇમાં થતાં પારસીઓનાં લગન રેજીસટર કરવાને સરકારે અતરેના ડીસ્રીકટ ડેપ્યુટી રેજીસ્રાર શેઠ બેહરાંમજી દાદાભાઇને નેમ્યા હતા.

૫ "The Homejee Cursetjee Prize Poem for 1864-65. The Himalaya Mountains. By, Framji Rustamji Vikaji. Published by authority of the University. Bombay: Education Society's Press, Byculla. 1865."

મુંબઇની યુનીવરસીટીના સંબંધમાં એક પારસીની જોડેલી આ પેહલવેહલી ઇંગ્રેજી કવિતા હતી. એ માટે કેળવણી ખાતાંના વડા સર અલેકઝાંડર ગ્રાંટ બારોનેટે પુણેથી તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર ૧૮૬૫ ને દીને શેઠ ફરાંમજી રૂસતમજી વીકાજી ઉપર લખ્યું હતું કે—

"I have read it with pleasure, and think that it does credit to you and to your old college."

નવરોજજીની સાથે મળી "રતનજી હોમજીના છોકરાઓ" ને નામે તેમનો વીલાયતી દારૂકામનો રોજગાર ચલાવતા હતા. એ ધંધામાં એઓ બંને ભાઈઓએ સારી પુંજી મેળવી હતી. એવણ ઘણાજ રમુજી સ્વભાવના તથા હાજર જવાબી વાળા હતા.

તા૦ ૭ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૦ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

ગીરગામ મધે મરહુમ શેઠ અરદેશજી ભીખાજી નાહલા પોલના વાલી જુની દરેમેહરની જગાપર શેઠ જહાંગીરજી બેજનજી વકીલ પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ પેશતનજીની નાંઅને આજ દીને એક દાદગાહની દરેમેહર ફરીથી પરઠાવી હતી.[२]

તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૩ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—ફરામજી બહમનજી પાલખીવાલા[२]—ઉમર વર્ષ ૪૯). શેઠ બહમનજી પેશતનજી પાલખીવાલાના બીજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૭ થી અતરેનાં કસટમ હાઉસમાં રહયા હતા, અને વધતાં વધતાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૯ માં ત્યાંના હેડ એપ્રાઈઝર નેમાઈ તે ઓહદો પોતાનાં મરણ સુધી ચલાવ્યો હતો.

તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર.

ગાથા ૩ (શે૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—મનચેરજી નશરવાંનજી નાદરશાહ—ઉમર વર્ષ ૬૭). શેઠ નશરવાંનજી રૂસતમજી નાદરશાહના બિજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં અતરેના જાણીતા મીલીનર મીઆં અહમદભાઈની દુકાનના માનેજર હતા. તે પછી તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૩૮ થી પોતે ઈંગ્રેજ બજારના મોટા સ્ટ્રીટમાં જુદી "મીલીનરી" ની દુકાંન ઉઘાડી હતી, અને એ ધંધામાં ઘણા કુશળ ગણાતા હતા.

તા૦ ૨૩ મી સપટેમબર.

રોજ ૧ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

શેઠ શેરાબજી જામાસપજી લાલાએ પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઈ બીખાઈજીનાં પુનને સારૂં મોટી દમણ મધે એક નશાખાંનું બંધાવી આપ્યું હતું.[३]

તા૦ ૩ જી અકટોબર.

શેઠ રૂસતમ ગોસતાસપ ઇરાંનીએ "રૂસતમી ગાયન" નામનું ગાયનનું એક ચોપાનયું ત્રણ આંકોમાં પ્રગટ કીધું હતું.[४]

તા૦ ૫ મી અકટોબર.

અતરેની "એગ્રીકલચરલ એન્ડ હારટીકલચરલ શોશાઈટી" નું જુનું દેવું ફીતાડી તેને હસ્તક "વિક્ટોરીઆ ગારડન" સુધારવા માટે એક ફંડ થયું હતું, જેમાં રૂ૨૧૩૦) ઇંગ્રેજોના, રૂ૧૫૪૫) હિંદુઓના, રૂ૨૨૫) યાહુદીઓના, રૂ૨૫) પોરટુગીજોના, અને રૂ૨૫૯૫)[५] પારસીઓના મળી રૂ૬૫૩૨) ભરાયા હતા.

તા૦ ૬ ઠી અકટોબર.

લંડનની "સોશીયલ સાયન્સ" નામની વખાણાયલી મંડળી આએ વર્ષ શેફીલડમાં મળી હતી તેની એક ખાસ સભામાં શેઠ માણેકજી બરજોરજી સરાફે "હિંદુસ્થાનમાં કેળવણીના ફેલાવા" ઉપર એક ભાષણ કીધું હતું.[६]

---

[१] એ દરેમેહર ચાલુ કરવા તથા તેના જરૂરીઆત ખરચ બાબે શેઠ જહાંગીરજી બેજનજી વકીલે તા૦ ૬ ઠી સપટેમબર ૧૮૬૫ નાં મુમબઈ સાચુકમાં જાહેર ખબર છપાવી સર્વે જરથોસ્તીઓને જાણ કીધી હતી.

[२] એવણના બાવા શેઠ બહમનજી પેશતનજી પાલખીવાલાએ આએ સદીની શરૂઆતમાં સુરતથી અતરે આવી પાલખી બનાવવાનું કારખાંનું ઉઘાડયું હતું. તેમના મજકુર શેઠ ફરામજી સિવાય બીજા પાંચ બેટાઓ શેઠો પાલણજી, દાદાભાઈ, કાવશજી, મનચેરજી, અને એદલજી પણ એ પાલખી બનાવવાના ધંધામાંજ પડયા હતા, અને પછવાડેથી ગાડી બનાવવાનાં જુદાં જુદાં કારખાંનો પણ ઉઘાડયાં હતાં.

[३] આ નશાખાંનાંના દરવાજાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છે:—

"બનામે ઇઝદ દાદાર—આ નશાખાનું નામદાર શેઠ
"શેરાબજી જામાસપજી લાલા શી મુંબઈ વાસીએ પોતાનાં
"બેહસતન ધનીઆંણી બાઈ બીખાઈજીનાં પુનને સારૂં બનયાવું
"છે. રોજ ૧ માહ ૧ શને ૧૨૩૫ ઇઝદજરદી."

[४] "રૂસતમી ગાયન, અંક ૧ લો (ત્રણ અંકમાં એ ગ્રંથ પુરો થાશે) કર્તા, રૂસતમ ઇરાની. મુંબઈ, યુનિયન પ્રેસ. ૧૮૬૫.

[५] પારસીઓના આ રૂ૨૫૯૫) નીચે મુજબ હતા:—
(૫૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, ઓનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ, કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમની. (રૂ૨૫૦) ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ. (૧૨૫) બહમનજી ફરામજી કામાજી, પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, (રૂ૧૦૦) ડોશાભાઈ ફરામજી કામાજી. (રૂ૭૫) ડોશાભાઈ હોરમજજી કામાજી. (રૂ૫૦) ફરામજી બહમનજી કામાજી, રૂસતમજી અરદેસર વાડીઆ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ભીમજી માણેકજી બનાજી. (રૂ૩૦) હીરજીભાઈ જહાંગીરજી રેડીમની. (રૂ૨૫) બેહરામજી જીજીભાઈ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, પેશતનજી ફરામજી કામાજી, એદલજી નશરવાંનજી કોલાબીવાલા, હીરજીભાઈ માણેકજી રૂસતમજી. (રૂ૨૦) શેરાબજી ફરામજી પટેલ, હોમજી બરજોરજી દાદીશેઠ. (રૂ૧૫) ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, કામાજી પેશતનજી કામાજી. (૧૦) માણેકજી શેરાબજી આશબરનર.

[६] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૨ મી નવેમબર ૧૮૬૫.

તા૦ ૧૧ મી અકટોબર.

મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે આજ દીને ટાઉન હાલમાં જંજીબારના સુલતાન જેઓ મુંબઈ ફરવાને આવ્યા હતા તેમનાં માન માટે એક દરબાર ભરી હતી. આ વેળાએ નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો હાજર હતાઃ—

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ, નામદાર ગવરનરની ધારા સભાના અધિકારી; સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ; શેઠ ડોશાભાઈ ફરામજી કરાકા, પોલીસના ત્રિજા માજીસ્ટ્રેટ.[1]

તા૦ ૧૨ મી અકટોબર.

સુરતવાલા શેઠ બરજોરજી મેહરવાનજી ફરેજરે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૭—૫૮ ના બલવા વખતે ઈંગ્રેજ સરકારને કેટલીક મદદ કીધી હતી, અને તેનો નાણાંનો બદલો આપવા કહયો તે લીધો નહિ, માટે તેમની વફાદારીના બદલામાં મુંબઈની સરકાર તરફથી એક સોનાંનો ચાંદ આજ દીને સુરતના કલેકટર મી૦ કામેરને એક મીજલસ ભરી તેની હજુરમાં તેમને ભેટ આપ્યો હતો કે હરેક ઘડતે અને જાહેર પ્રસંગે તેઓ તે પેહડે.[2]

તા૦ ૧૨ મી અકટોબર.

કરાંચીની પારસી ડીસ્ત્રીકટ માટરીમોનીઅલ કોરટના ડેલીગેટ તરીકે નામદાર સરકારે તે તરફના નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતાઃ—

શેઠો દીનશાહ પીરોજશાહ મીનવાલા, દીનશાહ માણેકજી મીનવાલા, શાપુરજી હોરમજજી સોપારીવાલા, મેહરાંમજી મેહરવાનજી કોટવાલ, હોરમજજી શોરાબજી કોઠારી, હોરમજજી દાદાભાઈ ઘડીઆલી, પેશતનજી મેહરાંમજી કોટવાલ, જહાંગીરજી જમશેદજી રાજકોટવાલા, ધનજીભાઈ હોરમજજી ઘડીઆલી, અરદેસર ગુસતાદજી કોહીઆર, મેહરાંમજી પીરોજશાહ મીનવાલા, પેશતનજી હોરમજજી ઘડીઆલી.[3]

---

[1] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૪ મી અકટોબર ૧૮૬૫.

[2] ગુજરાત મીત્ર, તા૦ ૧૫ મી અકટોબર ૧૮૬૫.

આ ચાંદપર નીચે મુજબ લેખ કોતરેલોછેઃ—

Presented
By the
Bombay Government
To
Mr. Burjorjee Merwanjee,
For his
Loyal conduct
During the years 1857 and 1858.

આ માનેસબું તેની ખુશાલીમાં શેઠ બરજોરજીએ તા૦ ૩૦ મી અકટોબરની રાત્રે સુરતના સર્વે ઈંગ્રેજ ગ્રહસ્થો અને બાનુઓને પોતાના બંગલામાં એક જીઆફત આપી હતી.

[3] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૨ મી અકટોબર ૧૮૬૫.

તા૦ ૧૩ મી અકટોબર.

રોજ ૨૧ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઈ પેશતનજી આલપાઈવાલા[4]—ઉમર વર્ષ ૮૮). સુરતવાલા શેઠ પેશતનજી ખરશેદજી કેરાંવાલાના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના બાપની સાથે આલપાઈમાં શેઠ નવરોજજી કાવશજી નાલીએરવાલાની પેહડીપર મેહેતાગીરીમાં રહયા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૧ થી એજ પેહડીમાં એવણની થોડીક પાંતી રાખ્યામાં આવી હતી. ત્યારબાદ શેઠ નવરોજજીનાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૫ માં મરણ પછી એવણે સુરત ખાતે આવી પોતાને હીસાબે મુંબઈ તથા ચીન ખાતેનો વ્યાપાર કરવા માંડયો. સુરત તથા તે તરફના જીલ્લાઓની સર જમશેદજી જીજીભાઈની પેહડીની રૂની આડતનું કામ એવણને હસ્તક લાંબી મુદત સુધી હતું. એ પછી મુંબઈમાંબી એવણે એક પેહડી સ્થાપી પોતે હિયાં આવી વસ્યા, અને આવડી લાંબી ઉમરે મરણ પણ હીયાંજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૬ મી અકટોબર

ડાકટર લીવીંગસટનના આફ્રીકા ખંડના અંજાણ્યા ભાગોની શોધ કરવાના સાહસમાં મદદ કરવાને અતરેની રાએલ એશીઆટીક શોશાએટીએ એક ફંડ ઉભું કીધું હતું, તેમાં રૂ૪૦૦૫) ઈંગ્રેજોના, રૂ૮૮૦) હિંદુઓના, રૂ૧૫) મુસલમાનોના અને રૂ૧૦૩૫)[5] પારસીઓના મલી એકંદર રૂ૫૮૩૫) ભરાયા હતા.[6]

તા૦ ૨૮ મી અકટોબર.

શેઠ નવરોજજી માણેકજી વાડીઆને મુંબઈ મધે "ફ્રેંચ મરચંટ સરવીસ" ને મદદ કરવા માટે ફ્રાંસના શાહ-

---

[4] શેઠો કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઈવાલા, તથા દાદાભાઈ જમશેદજી આલપાઈવાલા, બી. એ. ના બપાશા. એવણના એક સગીઆઈ ભાઈ શેઠ ફરદુનજી પેશતનજી આલપાઈવાલા પણ એમની સાથે આલપાઈમાં વ્યાપાર કરતા હતા.

[5] આ રૂ૧૦૩૫) નીચે મુજબ હતા—

(રૂ૫૦૦) હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ (રૂ૨૫૦) સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ (રૂ૨૦૦) ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી (રૂ૭૫) ફરામજી નશરવાનજી પટેલ (રૂ૧૦) માણેકજી શોરાબજી આશાબરનર.

[6] ટાઈમસ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૧ લી નવેમબર ૧૮૬૫

આ રકમ એશીઆટીક શોશાઈટીના શેક્રેટરી ડાકટર બરડવુડે તા૦ ૨૨ મી નવેમબર ૧૮૬૫ ને દીને ડાકટર લીવીંગસટન ઉપર એક પત્ર લખી મોકલી આપી હતી.

નશાહ લુઇ નેપોલીઅને એક સોનાનો ચાંદ અતરેના ફ્રેંચ કૉનસલની મારફતે ભેટ મોકલ્યો હતો.[1]

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆવાળાં આતશબેહરાંમની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં દસતુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ "માણસ જાતને ધરમની જરૂર અને મજદીઅસની ધરમનું પુરાતમપણું" એ બાબદ વિષે એક વાએજ કરી સંભળાવી હતી. તે પુરી થયા બાદ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે ઉઠી દસતુરજીનો ઉપકાર માની એ કામ ચાલુ રાખવાની તેમને મજબુત ભલામણ કીધી હતી.[2]

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૩ (ક૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—રતનજી પેશતનજી પોંહચા—ઉમર વર્ષ ૮૩) શેઠ પેશતનજી પોંહચાજીના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં મરહુમ શેઠ અરદેસર દાદીભાઇની સહાયતાથી દુબાશનું કામ કરતા હતા. તે બાદ પોતાને હીસાબે થોડોક વ્યાપાર ચલાવતા હતા, અને લાંબી મુદત સુધી જઈફીને લીધે એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી. અતરેના પારસીઓમાં એવણ તે વેળાએ "રતનજી બાવા" નાં નામથી જણીતા હતા.

---

[1] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૯ મી અકટોબર ૧૮૬૫.

આ ચાંદ ઊપર નીચે પ્રમાણેનો લેખ ફ્રેન્ચ ભાષામાં કોતરેલોછે:—

Ministere de la Marine & des Colonies
A Nowrojee Manockjee Wadia
Négociant à Bombay.
Services à la Marine Marchande Française
1865.

ઊપલા લેખનો ઇંગ્રેજી અર્થ નીચે મુજબછે:—

Ministry of the Marine & of the Colonies.
To
Nowrojee Manockjee Wadia Merchant at Bombay:—Services to the French Mercantile Marine 1865

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી નવેમબર ૧૮૬૫.

એ વાએજ એક ચોપાનીઆંના આકારમાં નીચે મુજબ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી:—

"માણસ જાતને ધરમની જરૂર અને મજદીઅસની ધરમનું પુરાતમપણું. આએ બાબત ઉપર દસતુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાંએ મરહુમ શેઠ હોરમજજી બેહેમનજી વાડીઆજીનાં આતશબેહેરામ સાહેબ બાતે જરતોશતીઓની જાહેર સભાની નજદીક કરેલું બાયાણ. જામે જમશેદ છાપાખાંનો મધે છાપેલોછે. સને ૧૨૩૫ યઝદજરદી. સને ૧૮૬૬ ઇસવી."

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—ફરાંમજી કાવશજી શેઠના[3]—ઉમર વર્ષ ૭૩). એવણ પ્રથમમાં સુરતથી અતરે આવી છાપરીઆઓની પેહડીમાં નોકરી કરતા હતા. તે બાદ પોતાના ભાઈ શેઠ પેશતનજી કાવશજી શેઠના સાથે ચીનના વ્યાપારમાં શામેલ થયા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૯ માં સુરત મધે ભરથાંણાંનાં દોખમાંઓની સામે એક પથરની શગડી એવણે પોતાના બિરાદરોની સાથે મળી બંધાવી હતી.

તા૦ ૯ મી નવેમબર.

શેઠ અરદેસર ફરાંમજી મુસને નામદાર સરકારે મુંબઈના એક જસટીસ ઑફ ધી પીસ ઈયાને સુલેહના અમલદાર નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧૧ મી નવેમબર.

રોજ ૨૦ માહ ૩ (ક૦) ૧૨૩૪ યજદેજરદી.

મરણ—રતનબાઈ તે બરજોરજી બીખાજી પાંડેનાં સાસુ—ઉમર વર્ષ ૧૦૫). એવણ મુંબઇ મધે હમામ ગલીમાં આવડી લાંબી ઉમરે મરણ પામ્યાં હતાં.

તા૦ ૧૪ મી નવેમબર.

રોજ ૨૩ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી મેહરવાંનજી માલશી—ઉમર વર્ષ ૬૬). એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૮ થી શેઠ એદલજી કાવશજી આમરીઆ, રૂસતમજી પાલણજી આમરીઆ, અને નશરવાંનજી કાવશજી હાંસોટીઆ સાથે "નશરવાંનજી તથા પાલણજીની કું૦" નાં નામથી મુંબઇ મધે ગાડીઘોડા ભાડે આપવાનો ધંધો કરતા હતા. તે બાદ ૧૮૪૬ થી "બરજોરજી તથા પાલણજીની કું૦" ને નામે તે ધંધો ચાલુ કીધો હતો. મુંબઇમાં આગલા વખતમાં નશાબાજાર તથા ખાંનીઆઓનો જે જુલમાત ચાલતો હતો તે ટાલવામાં એવણે ઘણીક રીતે પોતીકી જાતી મદદ આપી હતી, તથા જરથોસ્તી રઇનીઓને અવલમંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ અનરે સ્થાપ્યું ત્યારથી નશાબાજાર તથા ખાંનીઆઓ ઉપર દેખરેખ રાખવાને પંચાત તરફથી નેમેલી કમીટીના એક અધિકારી હતા.

તા૦ ૧૬ મી નવેમબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ બરજોરજી મેહરવાંનજી માલશીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં બેટીઓએ રૂ૫૩૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[5]

---

[3] મરહુમ શેઠ કાવશજી ફરાંમજી શેઠનાના બાવા.

[4] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૯ મી નવેમબર ૧૮૬૫.

[5] મુમબઈ ચાબુક, તા૦ ૧૮ મી નવેમબર ૧૮૬૫.

તા૦ ૧૮ મી નવેમબર.

ડાકટર કેસોવીચ્ઝ નામના એક રૂશીઆંન ગ્રહસ્થે જરથોશ્તના ગાથાનો તરજુમો લાટીન ભાષામાં કરી તેનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૨૦ મી નવેમબર.

લંડન તરફ આવેલી સાઉઠાંમપટનની એક મોટી હોનરશાલામાં સરકારને ખરચે ઇનામો આપવાનો એક મોટો મેલાવડો આજ રોજે "હારટલી હાલ" નાં દીવાનખાંનામાં લારડ મેયરનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ થયો હતો. તે વેળાએ મુંબઇની સમાલ કાઝ કોરટના જજ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફના હાથે ફતેહમંદ વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો વેંહચી અપાવ્યાં હતાં.[૨]

તા૦ ૨૩ મી નવેમબર.

પુણાંની પારસી ડીસ્ત્રીક્ટ માટરીમોનીઅલ કોરટના ડેલીગેટ તરીકે નામદાર સરકારે તે તરફના નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા :—

શેઠ અરદેસર ખરશેદજી શેઠના સુનસફ, ખાંનબાહદુર બરજોરજી ભીખાજી શહીઆર, દોરાબજી પદમજી પેશતનજી, દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલા, ધનજીશાહ જમશેદજી અકલેસરીઆ, એદલજી હોરમજજી થાંણેવાલા, ખાંનબાહદુર ફરાંમજી નશરવાંનજી શેઠના, જંગીરજી માણેકજી ચીનાઇ, મેહરવાંનજી દાદાભાઇ, દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપ આશાના, તેહમુલજી દાદાભાઇ મોદી, દસ્તુર તેહમુલજી મીનોચેહરજી હોજદાર.[૩]

તા૦ ૨૮ મી નવેમબર.

રોજ ૩ માહ ૪ (ક૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

આજ રોજે મરહુમ શેઠ પેશતનજી હોરમજજી રૂસતમ ફરાંમતાં ઉઠમણાંમાં તેમના ભાઇ શેઠ કાવશજી હોરમજજી રૂસ્તમ ફરાંમ તથા બીજા ભેશીઓએ મલી રૂ૧૧૨૫) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

૨ "Decem Sendavestæ excerpta latine vertit sententiarum explicationem et critices commentarios adjecit textum archetyhi ad Westergaardii, Spiegelii aliorumque lucubrationes recensuit Dr. Cajetanus Kossowicz. Parisiis. MDCCCLXV,"

[૨]ટાઇમસ્ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૮મી જાનેવારી ૧૮૬૬.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૭ મી નવેમબર ૧૮૬૫. પુણાંની ડીસ્ત્રીક્ટ માટરીમોનીઅલ કોરટની હદમાં પુણાં, અહમદનગર, સેતારા અને કલાદગીના આખા જીલ્લા સમાયલાછે.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી નવેમબર ૧૮૬૫.

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

શેઠ હોરમજજી મનચેરજી સીગ્ગર, એદલજી જમશેદજી સોરી, અને શાપુરજી બરજોરજી ભરૂચાએ "ત્રણ પારસી વીદયારથીઓ" ને નામે "અરેબીઅન નાઇટસ"નો ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી બે મોટાં દફતરમાં ખાહેર પાડયો હતો.[૫] એ પુસ્તક હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું, અને તેના છીબાઆમાં બનાવનારાઓએ શેઠ ધનજીશાહ મેહરવાંનજી કરાકાએ એ પુસ્તક પ્રસીધ કરવા ઘણી દીલસોજીથી કરેલી મદદ માટે તેમનો ઉપકાર માનયો હતો.

તા૦ ૨૮ મી નવેમબર.

રોજ ૭ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી નશરવાંનજી ગોટલીબાજ—ઉમર વર્ષ ૪૫). એવણ હાંગકાંગ ખાતે દલાલીનો ધંધો કરતા હતા, તથા દૂર એક ટેકડી ઉપરના બંગલામાં રેહતા હતા. તા૦ ૧૭ મી નવેમબર ૧૮૬૫ ની મધરાતના એવણના બંગલામાં પંદર વીશેક ચીના ચોરોનું એક ટોળું હથીયારો સમેત દાખલ થયું. એવણે એક ભરેલી પીસ્તોલ પોતાનો બંચાવ કરવા માટે તેઓ ઉપર ફોડી, પણ તે રદ ગઇ, અને ચોરોએ એવણને ઘણાક જખમો કરી બંગલા માહેની સર્વે કીમતી ચીજો લુટી લઇ ગયા. પછી ડાકટરની તથા હાંગકાંગના બીજા પારસીઓની મદદ આવી પોંહતાથી એવણને પારસીઓની વસ્તીવાળી જગામાં કોઇ મિત્રનાં ઘરમાં લઇ ગયા, જ્યાં દશેક દાહડા જીવી પોતાનો પ્રાંણ મેલી દીધો હતો. આ બનાવથી ચીન મધે સઘળા પારસીઓમાં ઘણી દલગીરી ફેલાઇ હતી.

તા૦ ૨ જી ડીસેમબર.

રોજ ૧૧ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી કાવશજી કમોદ[૬]—ઉમર વર્ષ ૫૪). એવણ પ્રથમમાં થોડાક ઇંગ્રેજોની સાથે દલાલીનાં કામમાં પડેલા હતા; તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૫ માં ચીન ગયા હતા, અને મકાઉમાં કેટલાક પોરટુગીજોની સાથે બ્યાપાર કરવા માંડયો હતો.

૫ "ધી અરેબીઅન નાઇટસનો ગુજરાતી તરજુમો (ચીતરો સાથે) પુસતક બેમાં. બનાવનાર, તરણ પારશી વીદીયારથીઓ. મુંબઇ, બાઇનટ સ્ટાક પરેસમાં છપાયોછે. ૧૮૬૫."

૬ ખાંનબાહદુર દાદાભાઇ હોરમજજી કુપાશના બાવા.

એવણના બાવા શેઠ કાવશજી ડોશાભાઇ કમોદ સુરતથી અતરે આવ્યા હતા, અને પ્રથમમાં કમોદના ચોખાનો બ્યાપાર કરતા હતા. તે પછી પોરટુગીજ બ્યાપારીઓ સાથે અતરે દલાલી તેમજ ગોવાનો સર્વે જીનસોનો બ્યાપાર કરવા માંડયો હતો.

તા૦ ૨ જી ડીસેમ્બર.

આજ દીને ચીન જતી મેલ સ્ટીમરમાં શેઠ હોરમસજી રૂસ્તમજી દાવર પોતાનાં ધણીઆણી બાઈ પુતલીબાઈ તે શેઠ કાવસજી સોરાબજી પટેલનાં બેટીને સાથે લઇ હાંગકાંગ ખાતે ગયા હતા. ચીન મધે આ પેહલવેહલીજ પારસી બાનું ગઇ હતી.[૧]

તા૦ ૪ થી ડીસેમ્બર.

રોજ ૧૩ માહ ૪ (કદ૦) ૧૨૩૫ યઝદેજરદી.

મુંબઇમાં વસનારા ગરીબ જરથોસ્તીઓને માંદગીની વેળાએ હવા પાણી ફેરફાર કરવા માટે શેઠ મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડેએ પોતાને ખરચે વચલે કોલાબે એક સેનીટેરીઅમ બંધાવ્યું હતું, તે મકાન ખોલ્લું મુકવાની જશનની ક્રિઆ આજ દીને કરવામાં આવી હતી. આ વેળાએ જરથોસ્તીઓની એક મોટી ઠઠ ત્યાં ભેગી મળી હતી. જશનની ક્રિઆ પુરી થવા બાદ શેઠ મેહરવાંનજી તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યો હતો. જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ મકાનનું નામ "મેહરવાંન બાગ" કરી રાખવામાં આવ્યુંછે, તથા તેનો વહીવટ ચલાવવાનું તેવણનાં ધર્મખાતાંનાં તરસ્ટીઓ શેઠો મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, શાપુરજી અરદેસર પાંડે, અને દોરાબજી ફરામજી પાંડેને સોંપવામાં આવ્યુંછે. એ મકાનમાં ૭૬) પારસી કુટુંબોના વપરાસમાં આવે એવા જુદા જુદા ઓરડાઓ કીધેલાછે. ઉપલો અંજુમનપત્ર વંચાયા પછી શેઠ મેહરવાંનજી તરફથી ત્યાં નાતનું જમન તૈયાર કરાવવામાં આવ્યું હતું તેની ચાસની કરી સર્વે લોક વદાય થયા હતાં.[૨]

તા૦ ૫ મી ડીસેમ્બર.

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહરજી જામાસ્પ આસાનાએ "આદમ જાત તે સાહેબની બખશેશને માટે કેટલું આભારી છે" એ બાબદ ઉપર એક વાએજ આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવસજી બેહરાંમજી બનાજીવાલાનાં આતશબેહરાંમનાં દીવાનખાંમાંમાં કીધી હતી. તે પુરી થવા બાદ દસ્તુર પેશોતનજી

---

[૧] બમ્બે જામશેદ, તા૦ ૧૪ મી નવેમ્બર ૧૮૬૫.

[૨] બમ્બે જામશેદ, તા૦ ૫ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૫.

એ જશનમાં શામેલ થવાને શેઠ મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડેએ તા૦ ૨ જી ડીસેમ્બર ૧૮૬૫ નાં ગુજરાતી તથા ઇંગ્રેજી વર્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી સર્વે જરથોસ્તીઓને અરજ કીધી હતી, તથા સર્વે દેશી વેપારીઓ, શેઠ સાહુકારો, વગેરેને તેમની નોકરીમાંના પારસીઓને એ દીને રજા આપવાને એલતેમાસ કીધી હતી.

આ સેનીટેરીઅમ બાંધવા માટે શેઠ મેહરવાંનજીએ સરકાર પાસેથી ૧૧૪૬૩ ચોરસવાર જગા વેચાતી લીધી તેના રૂ૨૯૯૨૮—૫—૩ તથા દરીઆ કીનારા ભણીની થોડીક જગાની પુરની કરવા, તેમજ એ ઇમારત બાંધવાના ખરચનાં રૂ૩૮૪૧૮૨—૭—૦ મળી કુલે રૂ૪૧૪૧૧૦—૧૨—૩ નો ખરચ શેઠ મેહરવાંનજીને થયો હતો.

"એ મકાનની ચારે બાજુઓ ફરતી વળાણ લઇને જુદા જુદા ૭૬ ઓરડાઓ બનાવ્યામાં આવ્યાછે, અને દરેક ઓરડા દીઠ એકેક બખરચીખાનું તથા મોરી બાંધેલીછે. દરેક ઓરડામાં હવા આવજાવ થવાના ખોલા મારગો સારી ગોઠવણથી રાખેલાછે, તથા પાછલી બાજુએથી ખલી તરફથી દરીઆ કીનારો આવેલોછે, તેમજ કંપાઉંડમાં ઝાડપાનની સારી ગોઠવણ રાખીછે; તથા ચાંહે વેપારના નજર ફેરી મુકવામાં આવ્યાછે. આગલી તરફ પચોવચમાં એક મોટો મીનારો બાંધી તે ઊપર ઘડીઆલ ગોઠવ્યુંછે, તથા જરતોશતી ધરમને લગતી કીરીઆ કરવા સારૂં એક એલાહેદો ઓરડો કાઢેલોછે."

(બમ્બે જામશેદ, તા૦ ૫ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૫.)

આ મકાન ખોલ્લું મુક્યા પછી તેમાં બીમારોને અગત્યની વેળાએ તુરત સલાહ મલે તે માટે ડાક્તર રૂસતમજી જમશેદજી નાદરશાહને અને ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૮ માં તેમનાં મરણ પછી ડાક્ટર રૂસતમજી પેશોતનજી ભરૂચાને ત્યાં પગારદારે તબીબ તરીકે રાખવામાં આવ્યાછે, એજ મુજબ એક પારસી રખેવાલ, તથા બાગબાંનો, મશાલો, વગેરે માણસો રાખવામાં આવ્યાછે. તે સઘળાંઓના પગાર તથા એ મકાનની મરામત વગેરેના ખરચને માટે શેઠ મેહરવાંનજીએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં સ્થાપેલાં રૂ૧૬૫૦૦૦) નાં "ધી શેઠ મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે ચારીટેબલ ફંડ" માંથી ખરચ બાદ કરતાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૫ માં સાંબા રૂ૫૫૫૯૮૩—૦—૬ વધ્યા હતા, તે મધેથી રૂ૪૦૦૦૦) ની રકમ જુદી કાઢી તેનું "રીપેરસ ફંડ" ને નામે એક એલાહેદું ખાતું ઊપલાં ધર્મખાતાંમાં પાડ્યું, અને તેમાં પોતાની તરફથી કોલાબા લાંડ કંપનીના છ શેરો ભેટ આપી ઊમેરયા, અને એ વખતે પોતાનાં સઘળાં ધર્મખાતાંનું એક સામટું નવુંજ તરસ્ટડીડ તા૦ ૨૪ મી મારચ ૧૮૭૫ ને દીને હાઇ કોરટના વકીલો મેશરસ ક્રાફરડ અને બ્રોવીની મારફતે કરાવ્યું હતું. એ ખાતાં મધેથી કોલાબાનું સાનીટેરીઅમ તથા કરેલવાડી તરફની એવણની "પાંડે ધર્મશાલા" ની મરામત, નોકરોના પગાર, વગેરેનો ખરચ ચલાવવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

એ મકાન જોવાને મુંબઇનો નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર તથા કમાનડર ઇન-ચીફ સર રાબરટ નેપીઅર (પછવાડેથી લારડ નેપીઅર ઑફ મગદલા) પોતાના રેસાલા સહીત તા૦ ૨૪ મી આપરેલ ૧૮૬૬ ને દીને ગયા હતા. તેમને શેઠ મેહરવાંનજીએ પોતે તથા સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ તેમજ અતરેની પોલીસના ત્રિજા માજીસ્ટ્રેટ શેઠ ડોસાભાઇ ફરાંમજી કરાકા તથા એ મકાન બાંધનાર મીસતરી શેઠ હીરજીભાઇ રતનજીએ આવકાર દઇ આખું મકાન ફરીને દેખાડ્યું. તે પછી નામદાર ગવરનરે શેઠ મેહરવાંનજીને મુબારકબાદી આપી અને કહ્યું કે "તમોને મેં આગેજ ઓળખ્યાછે, અને તમોને જોઇ હું ઘણોજ ખુશી થયોછું. હું અજબ થાઊંછું કે મોટાઓની મંડળીમાં મેં તમોને જોયા નથી, અને તમો જણવામાંથી આવ્યા નથી. આએ મકાન બાંધવાની વાત તમારાં ધીઆનમાં કેમ આવી?" આના જવાબમાં શેઠ મેહરવાંનજીએ જણાવ્યું કે "હું ગરીબાઇમાંથી વધેલોછું, તેથી માંદગીની વખતે ગરીબોને કેવી અગવડ પડેછે તે હું સારી પેઠે જાણતો હતો, અને તેનો મને અનુભવ પણ હતો." છેવટે નામદાર ગવરનરે કહ્યું કે "આવાં મકાનની તમારા લોકોમા ઘણી જરૂર હતી તે તમોએ એખલા હાથે પુરી પાડીછે તે માટે તમોને ઘણી શાબાશી

બેહરાંમજી મંજાણાએ ઉઠી મીજલસની તરફથી દસ્તુરજીનો ઉપકાર માન્યો હતો.[1]

તા૦ ૭ મી ડીસેમબર.

શેઠ રૂસ્તમજી કાવશજી સુરતી (જાપુસી) એ અમેરીકાની લડાઈને લગતું "ઉતરવાલાઓની ફતેહ અને ગોલાંમગીરીનું નાબુદ થવું." એ બાબદ ઉપર એક નામીચા ફ્રેંચ વિદ્વાંનનાં વિચારોનો ઇંગ્રેજીમાંથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી તેનું ચોપાંનયું બાહેર પાડયું હતું.[2] એ ચોપાંનયું શેઠ ડોશાભાઈ ફરામજી કામાજીને ખરચે છપાયું હતું.

તા૦ ૧૧ મી ડીસેમબર.

શેઠ ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકાએ આજ દીને લીવરપુલ ખાતે ત્યાંની "લીટરરી એન્ડ ફીલાસોફીકલ સોસાઈટી" ની એક જાહેર સભામાં "હિંદુસ્થાંન: તેની તવારીખ, રીતી અને આબાદી; તથા ત્યાંની ત્રણ મુખ્ય કોમો–હિંદુ, મુસલમાંન અને પારસીઓની રીતભાંત તથા રસમો" વિષે એક ભાષાણ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧૨ મી ડીસેમબર.

શેઠ ડોશાભાઈ ફરામજી કામાજી જેઓ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં અમેરીકાની મુસાફરીએ ગયા હતા, અને ત્યાંના લોકોની મેહનત, હુશીયારી તથા સુધારા જોઇ ઘણા ખુશી થયા હતા, તેઓએ ઉત્તર અને દખણવાલાઓ વચ્ચે ગોલાંમગીરી નાબુદ કરવાને લગતી મોટી લડાઇનું હાલ સમાધાંન થવાથી ઉત્તરવાલાઓએ દખણવાલાઓને માફ કરવા તથા પાછી ભાઇબંધી ચાલુ રાખવા વિષે પ્રોપકાર બુધીથી એક સુચનાનો પત્ર અતરેથી તા૦ ૨૩ મી જુલાઈ ૧૮૬૫ ને દીને લખી તે ત્યાંના પોતાના આડતીઆની મારફતે ત્યાંનાં "ઇવનીંગ પોસ્ટ" ના આંકમાં પ્રગટ કરાવ્યો હતો, તથા મરનાર પ્રેસીડંટ લીનકનની એક મોટી તસવીર ખરીદવાને ૫૦૦) ડાલર મોકલ્યા હતા.[4]

ઘટેછે, અને જેઓ હીયાં આવી પોતાની તબીયત સુધારી જશે તેઓના તમો ઘણા આશીરવાદ મેલવશો."

એ પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૧ માં એ મકાંનનો લાભ લઇ જનારા હજારો જરથોસ્તીઓમાંથી કેટલાકોએ શેઠ મેહરવાંનજીની એક આખાં કદની તસવીર ચીતરાવી તે એ સાનીટેરીઅમના કોઇ લાએક ભાગ ઉપર ટાંગવાનો ઠેડાવ કીધો હતો, અને તે માટે એમની પરવાંનગી મેલવવાને તા૦ ૨૭ મી આપરેલ ૧૮૭૧ ને દીને શેઠો નશરવાંનજી ફરદુનજી પારખ, મનચેરશાહ બેજનજી મેહરહોમજીના, અને તેહમુલજી પેશતનજી શેઠનાનું એક ડેપ્યુટેશન એમને મજગામને બંગલે ગયું હતું. એ પછી એ કારણસર એજ ગ્રંહસ્થોએ એક ફંડ ઊભું કીધું હતું, જેમાં ટુક વખતમાં ટુક ટુક રકમે ૩૭૦૦) થી વધુ એકઠા થયા હતા, અને તેમાંથી ઊપર જણાવ્યા મુજબ એ શેઠની તસવીર ન પધારતાં એક "બસ્ટ" ધપાળે અર્ધું બાવલું લંડનથી જાણીતા શીલ્પ શાસ્ત્રી મી૦ એમ. નોબલ પાસે બનાવી મંગાવ્યું હતું, અને તે હાલ તુરત એ મકાંનનાં દીવાંનખાંનાંમાં મુકવામાં આવ્યુંછે.

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી ડીસેમબર ૧૮૬૫.

એ વાએજ એક ચોપાંનીઆંના આકારમાં નીચે મુજબ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી:—

"આદમ જાત તે સાહેબની બખશેશ માટે કેટલું આભારી છે, એવે નામની એક વાઆજ દસ્તુર જમાસજી મીનોચેહરજી જમાસપ આશાના એઓએ વાંચી સંભાલાવી હતી તે. મુંબઇ: યુનિઅન પ્રેસ. ઇઅજહેજરદી ૧૨૩૫. ઇશવી સને ૧૮૬૬."

[2] "ઊતરવાલાઓની ફતેહ અને ગોલાંમગીરીનું નાબુદ થાવું. કાઊનટ દી મોનટાલેમબરટ નામે એક નાહ્મી વીદવાંન ફરેનચમેને રેશાલાના આકારમાં ઊપલી બાબદો વીશે પોતાના નોલેબર વીચારો "લે કોરેશપોનડનટ" નામનાં એક પારીશનાં પતરમાં જાહેર કરીઆછે તેના એક ભાગનો ઇંગરેજીમાં તરજુમો શ્રી નીઊઇઓરકનાં "ધી ઇવનીંગ પોશટ" નામનાં પતરમાં છપાએલોછે તેનો ગુજરાતી તરજુમો કરી પરગટ કરીઓછે. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાંનાંમાં છાપીયુંછે. ૧૮૬૫."

[3] આ ભાષાણનું એક ચોપાનીયું નીચલાં નામથી બાહેર પાડવામાં આવ્યું હતું:—

"*India: its history, character and prosperity*, with manners and customs of the three principal races: Hindoos, Mahomedans, and Parsees; illustrated by panorama and views of the three Presidencies: Calcutta, Madras, and Bombay. A paper read before the Liverpool Literary and Philosophical Society 11th December 1865. By, Dhunjeeshaw Maneckjee Lalcaca. Liverpool: Rockliff Brothers, Printers, 44 Castle Street. 1865."

[4] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૪ થી મારચ ૧૮૬૬.

આ પત્ર શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામાજીએ *A lover of Peace* એવા તખલ્લુસથી લખ્યો હતો. તે અતરે સઘળો ઊતારી લઇએ છીએ:—

Bombay, 23rd July.1865.

To
THE EDITOR OF THE EVENING POST
NEW YORK.

Sir,

However extravagant or presumptuous you may consider the idea of a private man making free to address you from the other end of the world on questions of state policy, yet such is human nature that when impelled by sympathy or affinity of feeling, aided by an independent turn of mind and an off-hand, impetuous and firm Zeal about action, he is pushed on to individual exertion and in dealing with questions affecting the cardinal principles of man's conduct and actions, he looks upon every thing as within his scope, and turns his inward self towards distant people and events as though the persons breathed near him and he was an eye witness of the occurrences. Every man has his idiosyncrasies and I have mine. I am an admirer of goodness, ingenuity, energy, free constitutions and civilized men and nations in the true acceptations of those terms. Among the foreign lands it has been my lot to visit, is included a portion of the

તા૦ ૧૬ મી ડીસેમબર

અતરેની હાઈ કોરટના એક કામ ચલાઉ જડજ હાનરેબલ ટી. સી. આનસટીએ ઇનસાફની ખુરસી ઉપર બેસી ઘણોજ આકલો સ્વભાવ, તોછડાઈ, તથા મજાકથી કેટલીક અણઘટતી તથા ઇનસાફની ગંભીરાઇને ન છાજે એવી ચાલ ચલાવ્યાથી તેને એ ઓહદા ઉપરથી દુર કરવા માટે નામદાર સરકારને એક અરજી કરવાને અતરેના દેશી ગ્રહસ્થોની એક વગવાળી સભા આજ દીને મરજાંમ કાઊસમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મળી હતી. આ વેળાએ નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર જોગ કરવા ધારેલી અરજી ઇંગ્રેજીમાં સરનશીને તથા તેનો ગુજરાતીમાં તરજુમો શેઠ હોરમસજી દાદાભાઇ પલીડરે વાંચી સંભળાવ્યાં. જે પછી તે મજના લોકોની સહીઓ લઇ નામદાર ગવરનરપર મોકલવાને સરનશીનને અરજ કરી સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.[૧]

તા૦ ૧૮ મી ડીસેમબર

શેઠ મેહરવાંનજી હોરમસજી મેહતાએ "ભુગોલ વર્ણન" નામનું એક પુસ્તક ગુજરાતીમાં રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીને રૂ૧૦૦૦૦) ની કીમતનું આગ હોલવવાનું

United States. I visited it along with another companion of mine about the middle of the year 1862. I was struck with the Institutions and the general aspect of the country. I was amazed at the energy, the accomplishments and the civilization of the people. Everything around me inspired me with lofty and exalted thoughts. War was even then raging in the land, but it had then made but little progress, it had not told anything upon the unprecedented prosperity of the country. Since then mighty events have befallen your cherished land, streams of blood have washed its soil. The arts of peace had fled for years and in their place had succeeded the unwelcome and dreadful avocation of strife and bloodshed. Once more again peace has been restored The sacred cause for which the conflict had been undertaken, is now an accomplished fact. The Negro is a free man · slavery no more exists as a prevailing institution and the Almighty has blessed and crowned with victory, those who advocated the cause of righteousness and of oppressed humanity.

It is however possible that the North may morally lose the brightest jewel from its victories, if a proper use is not made of them. The words of the late lamented President still ring fresh in my ears. His policy after the termination of the war was to be a policy of conciliation and peace. Revenge was to be set aside, the past was to be buried in oblivion, and they who fought one against the other were once more to clasp each other's hands, with the fervour of love and affection. Feeling as I do a warm interest in the welfare of the United States, I cannot resist the temptation of expressing my views through the medium of your valuable journal, that the safest and the best policy of the present respected President would be to carry out what Mr. Lincoln would have done if he were alive. The greatest merit of his administration will be if he tempers his justice with mercy. Though it cannot be denied that the Southerners have forfeited all claim to compassion and sympathy by their obstinacy and perverseness in prolonging an unjust conflict and upholding a cursed institution; now when they have been subdued and laid prostrate and are willing to forget the past, it will redound to the Credit of the Northern Government and speak volumes for its magnanimity and clemency if wholesale amnesty is given and the banner of forgiveness is waved in all directions Friends as well as foes, loyal subjects as well as traitors, let them all come into your ranks once more your equals and your brothers. Let clemency be conferred on all that are now in duress for undergoing their trial for offences slight or serious which have all arisen from the unhappy war. Let President Davis and all the rest be free, and it will show to the world a praise-worthy example of God-like virtue and a spirit of forbearance enjoined by all creeds and religions extant on the face of the world. It will be a line of conduct over which the spirit of Mr. Lincoln himself, will rejoice to see. The era of peace with its innumerable train of blessings has but just dawned upon you, and well will it be for the rising generation and for the glory of the imperishable Lincoln, if the hour of victory is not stained by an harsh and overbearing treatment of fallen foes.

Far be it from me to offer any hints to guide those who possess extraordinary sagacity and will for their work but my object in writing this will be fully gained if my feeble voice add even the least degree of strength to Mr Johnson's kindred convictions derived from whatever other sources.

Apologizing for the length of this letter, and requesting you to give it a corner in your valuable paper,

I remain Dear Sir,

Yours faithfully

A lover of peace.

શેઠ ડોસાભાઇ ફરામજી કામાજીના આ પત્રે અમેરીકામાં કેટલીક અસર કીધી હતી, અને તેનો ગુજરાતી તરજુમો તા૦ ૪ થી મારચ ૧૮૬૬ નાં રાસ્ત ગોફતારમાં છપાએલોછે.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી ડીસેમબર ૧૮૬૫.

એ અરજીનો જવાબ તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬ ને દીને સરકાર તરફથી સર જમશેદજી જોગ આવ્યો તેમાં જણાવ્યું હતું કે સર જોસેફ આરનોલડના ઇંગ્લાંડથી પાછા ફર્યાથી મી૦ આનસટીની હાઈ કોરટના કામ ચલાઊ જડજ તરીકેની મુદત પુરી થાઇ તે ન્યાએની ખુરસી પરથી ઊઠયોછે, તોપણ એ અરજીમાં કરેલી માગણી અમલમાં લાવી નહિ શકાય એવી હતી તે વિષે સરકારે લંબાણથી ખુલાસો કીધો હતો.

૨ "ભુગોલ વર્ણન, એવે નામે ભુગોલ વિદ્યાનું પુસ્તક ગુજરાતીમાં સીખનારાઓને સારૂં મેહરવાંનજી હોરમસજી મેહેતાએ અંગ્રેજી ઊપરથી ભાષાંતર કરીને રચ્યુંછે. મુંબઇ મધે સને ૧૮૬૫ માં દફતર આશકારા છાપખાનામાં છપાયુંછે."

એક "સ્ટીમ ફાયર ઍનજીન" ભેટ આપ્યું હતું.[1] એ ઍનજીનનું નામ તે વેળાના મ્યુનીસીપાલ કમીશનર મી૦ કાફરડ "રૂસતમ" કરી રાખ્યું હતું.

તા૦ ૨૧ મી ડીસેમબર.

શેઠ મેહરજીભાઈ બાપુજી વીકાજીને નામદાર સરકારે મુંબઈનાં કસ્ટમ ખાતાંના વિજા આસીસ્ટંટ કમીશનર, તથા ડાક્ટર રતનજી હોરમજજીને અમદાવાદના કામચલાઉ સીવીલ સરજ્યન તથા ત્યાંની જેલના સુપરીંટેંડંટ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૨ મી ડીસેમબર.

શેઠ નાનાભાઈ રૂસ્તમજી રાંણીનાએ કરેલા શેકસપીઅરના બે નાટકોના ગુજરાતી તરજુમાનું એક પુસ્તક દફતર આશકારા છાપખાંનાંના માલેકોએ છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[3] એ પુસ્તકમાં "કામેડી ઑફ એરરસ" તથા "ઓથેલો" નામના શેકસપીઅરના બે નાટકોનો તરજુમો આપ્યો હતો.

તા૦ ૨૫ મી ડીસેમબર.

આજ દીને મરહુમ બાઈ જરબાઈ તે શેઠ બહમનશાહ કાવસજી વકીલ, ભરૂચાનાં ધણીઆંણીનાં પુનને માટે તેમના આવંદ તથા બીજાં એશીઓએ મલી રૂ૭૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૬ મી ડીસેમબર.

રોજ ૫ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૫ યઝદજરદી.

મરણ—હોરમજજી રતનજી બનાજી—ઉમર વર્ષ ૮૦) શેઠ રતનજી માણેકજી બનાજીના નાહના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૧૭ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ પોતાના વડા ભાઈ શેઠ કાવસજી રતનજી બનાજી સાથે તેમનો વહીવટ ચલાવતા હતા. એ પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૧ માં બંન્ને ભાઈઓ જુદા પડયા હતા. અતરેની મરહુમ શેઠ બનાજી લીમજી વાલી પુરાતમ દરેમેહરનો વહીવટ એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૫ થી ચલાવતા હતા.

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર ૧૮૬૫.

એજ મુજબ સુરતની મ્યુનીસીપાલીટીને પણ હાનરેબલ રૂસતમજીએ આગ હોલવવાનાં બે "સ્ટીમ ફાયર ઍનજીન" ભેટ કીધાં હતાં, અને તે બાબે ત્યાંના કલેકટર તથા મ્યુનીસીપાલીટીના પ્રમુખ મી૦ જે. ડબલ્યુ. રાબરટસને તા૦ ૧૪ મી ડીસેમબર ૧૮૬૫ ને દીને એ શેઠ ઉપર એક પત્ર લખી સુરતની રૈયત તરફથી એમનો મોટો ઉપકાર માનયો હતો.

[2] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૧ મી ડીસેમબર ૧૮૬૫.

[3] "શેકસપીર નાટક, અંક, ૧. ભાશાંતર કરનાર, નાહાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાણીના. છપાવી પ્રગટ કરનાર, દફતર આશકારા છાપખાનાના માલેકો. મુંબઇ, દફતર આશકારા પ્રેસ. ૧૮૬૫."

[4] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૬૫.

તા૦ ૨૮ મી ડીસેમબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી રતનજી બનાજીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી તેમનાં વીધવા બાઈ હમાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ જીવાજી ધનજીભાઈ દાંડીની બેટીએ રૂ૧૧૫૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[5]

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર.

આએ વર્ષમાં ઈસવીને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૬૫ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૧૧૪૩) મરણ નિપજયાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જનમેલાં......	૪૪	૩૧	૭૫
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૪૩	૩૭	૮૦
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૬૯	૭૯	૧૪૮
૧ થી ૫ વર્ષનાં......	૧૪૪	૧૩૭	૨૮૧
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં......	૧૯	૨૩	૪૨
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં......	૧૮	૩૦	૪૮
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં......	૨૨	૪૧	૬૩
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં......	૩૬	૨૪	૬૦
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં......	૪૪	૧૭	૬૧
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં......	૫૬	૩૭	૯૩
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં......	૪૭	૩૮	૮૫
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં......	૩૦	૩૭	૬૭
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં......	૯	૨૬	૩૫
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં	૨	૨	૪
૧૦૦ થી ૧૦૫ વર્ષનાં	૦	૧	૧
	૫૮૩	૫૬૦	૧૧૪૩

એ ૧૧૪૩) મરણ નીચલા લત્તાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૧૫	બાહેરકોટ	૧૭૦
કોટ	૪૭૨	ખેતવાડી	૮૦
ધોબીતલાવ ..	૨૪૧	કામાટીપરા ..	૧
ગીરગાંમ	૬	ડંકનરોડ	૩
ચોપાતી	૨૭	ભીંડીબજાર ..	૩૫
ગ્રાંટ રોડ....	૪	ભાંગેખલા ..	૯
તારદેવ	૪	મજગાંમ	૪૯
ગોવાલીઆ ..	૨	મોડ	૧
ખંબાલા	૨	પરેલ	૮
માહલક્ષમી....	૭	માહીમ......	૨
વાલકેશ્વર	૪	વાંદરા	૧
			૧૧૪૩

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૨૮૯) જોડાંનાં લગન તથા ૧૯) જોડાંનાં ગગરૈનાં થયાં હતાં.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૬.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ" નાં કાલેન-ડરમાં[1] ગયલી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય ગલાં કાલેનડરની માફક જ છે.

નવા પારસી સુલેહના અમલદારો—અરદેસર હોરમજી ગુસ, ડાક્તર બેહરામજી નવરોજજી, હોરમજજી રુસ્તમજી વાડીઆ, ડાક્તર મનચેરજી બેહરામજી કોહસા, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, નવરોજજી નાનાભાઈ ફરામજી.

ઇનશુરનશ કુંપનીઓ—

આલબરટ ઇનશુરનશ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દાદાભાઈ મેહરવાંનજી વાડીઆને બદલે મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ.

બોમ્બે ઓરીએનટલ ઇનશુરનશ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી પટેલ. શેક્રેટરીઓ, મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડેની કુંપની.

ઓરીએનટલ ઇનશુરનશ શોશાએટીના ડાએરેકટરોમાં શેઠ સોરાબજી માણેકજી બનાજીને બદલે બેહમનજી ફરામજી કામાજી.

બેંકો

બોમ્બે બેંકના ડાએરેકટરોમાં હાનરેબલ રુસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇનું નામ વધારેછે.

બેંગાલ કરેડીટ શોશાએટી (કલકતામાં) ના ડાએરેકટરોમાં શેઠ ખીમજીભાઈ ધનજીભાઈ મુનશી.

બોમ્બે જનરલ કરેડીટ એંડ ફીનાનશીયલ કારપોરેશનના ડાએરેકટરોમાં એદલજી હોરમજજી બનીવાલા.

બોમ્બે પ્રેસીડનસી બેંકના ડાએરેકટરોમાં રુસ્તમજી ફરામજી મેહતા અને શાપુરજી અરદેસર પાંડેનાં નામ વધારેછે.

બોમ્બે ટરેડીંગ એંડ બેંકીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દાદાભાઈ મેહરવાંનજી વાડીઆને બદલે બેહમનજી ફરામજી કામાજી.

બોમ્બે ડીસકાઉંટ એંડ બેંકીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં રુસ્તમજી બરજોરજી મોદી, સોરાબજી પાલનજી મેહરજી, અને દોરાબજી ફરામજી પાંડેનાં નામ વધારેછે.

સેનટરલ ઇંડીઆ ફીનાનશીયલ કારપોરેશનના ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી રુસ્તમજી બોરાભાઈ.

ફીનાનશીયલ આશોશીએશન ઑફ ઇંડીઆ એંડ ચાએનાના ડાએરેકટરોમાં હાનરેબલ રુસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇનું નામ વધારે તથા કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીને બદલે હોરમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ.

ચાંડ ફીનાનશ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દાદાભાઈ હોરમજજી પટેલ. શેક્રેટરી, પેશતનજી દાદાભાઈ વાડીઆ.

ઇંડો ઇજીપશીયન લંડન એંડ બોમ્બે બેંકના ડાએરેકટરોમાં બેહરામજી જીજીભાઇ, બેહમનજી ફરામજી કામાજી.

ઇંડીયન પેનીનશુલા લંડન એંડ ચાએના બેંકના ડાએરેકટરોમાં ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલને બદલે સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ.

મોફુસીલ ફીનાનશીયલ આશોશીએશનના ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, હીરજીભાઈ મેહરવાંનજી વાડીઆ.

રાયલ ફીનાનશીયલ કારપોરેશનના ડાએરેકટરોમાં ધનજીભાઈ જહાંગીરજી દાવર.

જાઇંટ સ્ટાક કુંપનીઓ—

અલેકજાંડરા જનરલ કરેડીટ એંડ ફીનાનશીયલ આશોશીએશનના ડાએરેકટરોમાં પેશતનજી જહાંગીરજી વાંમ.

એપોલો બાનડેડ વેરહાઉસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

એપોલો પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં બેહરામજી જીજીભાઈને બદલે સોરાબજી નવરોજજી વાડીઆ.

આરકરાઇટ કૉટન મીલસના ડાએરેકટરોમાં દાદાભાઈ રતનજી કોહસાને બદલે નશરવાંનજી અરદેસર વાડીઆ. શેક્રેટરી, શાપુરજી ફરામજી કરાકા.

એશીઆટીક ફીનાનશીયલ આશોશીએશનના ડાએરેકટરોમાં અરદેસર ખરશેદજી દાદીશેઠ, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

બોમ્બે ફીનાનશ કારપોરેશનના ડાએરેકટરોમાં કાવશજી મનચેરજી અમદાવાદવાલા.

બોમ્બે આઇસ વરકસ કુંના શેક્રેટરી, અરદેસર ફરામજી ગુસ.

બોમ્બે એંડ માલીબ ફીનાનશીયલ કારપોરેશનના ડાએરેકટરોમાં રુસ્તમજી મેહરવાંનજી નાલીએરવાલા, મનચેરજી રતનજી ખોલીમોરીઆ, બરજોરજી માણેકજી બરનીવાલા.

બોમ્બે રેકલેમેશન કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનું નામ વધારે તથા કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીને બદલે કાવશજી માણેકજી શીમજી.

---

1 The Times of India Calender and Directory for 1866. Bombay: printed and published at the *Times of India Office.*

બોમ્બે ઍંડ ટરામબે રેકલેમેશન કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ, નવરોજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, બેહરાંમજી નાનાભાઈ ફરાંમજી, અને મેહરવાંનજી નશરવાંનજી પટેલ.

ભરુચ કૉટન મીલસ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલનું નામ વધારે તથા સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટને બદલે હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ.

કોલાબા પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ.

કમરશીયલ ફીનાનસ ઍંડ સ્ટોક ઍક્ષચેંજના ડાએરેક્ટરોમાં દીનશાહ અરદેસર દાવર.

એલફીનસટન ફીનાનશીયલ આશોશીએશન ઑફ ઇંડીઆના ડાએરેક્ટરોમાં મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે.

ફોરટ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં શાપુરજી જીવાજી વાછાને બદલે મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

ફ્રીઅર લાંડ ઍંડ રેકલેમેશન કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, અરદેસર એદલજી ચીનાઇ.

ફ્રીઅર પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં બેહરાંમજીહોરમજજી કામાજીને બદલે ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ.

જપારજ ધી થરડ જુટ ઍંડ વુલ સ્પીનીંગ ઍંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં નશરવાંનજી મનચેરજી વાડીઆ, બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ. શેક્રેટરીઓ, મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆના છોકરાઓ.

ગોવા કૉફી કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીને બદલે હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ.

ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ ઍંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરીને બદલે ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી.

બોમ્બે હાઉસ ઍંડ લેંડ ઇનવેસ્ટમેંટ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં ધનજીભાઈ ફરાંમજી પટેલને બદલે નવરોજજી રૂસતમજી મોદીભાઈ.

લંડન ઍંડ બોમ્બે બેંક ઍંડ જનરલ ફીનાનશ કારપોરેશનના ડાએરેક્ટરોમાં દાદાભાઇ બેહરામજી બનાજી, જીજીભાઇ જાંગીરજી લાંમ.

માણેકજી પીટીટસ્પીનીંગ ઍંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં બહમનજી ફરાંમજી કામાજીનું. નામ વધારેછે. શેક્રેટરી, દાદાભાઇ રૂસતમજી લાલી.

માફુસીલ પ્રેસ ઍંડ જીનીંગ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરીને બદલે ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ:

પોરટ કાનીંગ લેંડ ઇનવેસ્ટમેંટ રેકલેમેશન ઍંડ ડાક કુંપનીના મુંબઇના ડાએરેક્ટરોમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે.

યુનૈટેડ સ્પીનીંગ ઍંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં કાવશજી માણેકજી લીમજીનું નામ વધારેછે.

યુનૈટેડ વિક્ટોરીયા ઍંડ કોલાબા રેકલેમેશન ઍંડ પીઅર કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, લીમજી માણેકજી બનાજી, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી.

યુનીયન ફીનાનશીયલ કારપોરેશનના ડાએરેક્ટરોમાં હોરમજજી ધનજીભાઇ ધીસતા, બેહરાંમજી નાનાભાઈ ફરાંમજી, દાદાભાઇ બેહરામજી બનાજી.

વિક્ટોરીયા પેટનટ બ્રીક કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરીને બદલે નશરવાંનજી અરદેસર વાડીઆ.

ફડચામાં ગએલી કુંપનીઓ—

એશીઆટીક ફીનાનશીયલ આશોશીએશન—લીકવીડટર, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

બોમ્બે ફીનાનસ કારપોરેશન—લીકવીડટર; અરદેસર બહમનજી કાકા.

ઇસ્ટરન ફીનાનશીયલ આશોશીએશન—લીકવીડટર, નશરવાંનજી અરદેસર વાડીઆ.

યુનીયન ફીનાનશીયલ કારપોરેશન—લીકવીડટર, હોરમજજી ધનજીભાઈ ધીસતા.

ઇનટરનેશનલ એક્ઝીબીશન કુંપની—લીકવીડટર, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ.

ઓરીએનટલ શીપઓઇંગ આશોશીએશન—લીકવીડટરો, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી અને દાદાભાઈ બેહરાંમજી બનાજી.

પ્રીનસ ઑફ વેલસ શીપીંગ કુંપની—લીકવીડટર, દાદાભાઇ બેહરાંમજી બનાજી.

યુનૈટેડ મરકનટાઇલ કુંપની—લીકવીડટર, ખરશેદજી નવરોજજી વાડીઆ.

પારસી વ્યાપારી પેહડીઓ—

બી. ઍંડ એ. હોરમજજી.

કલીવર, જોન, ઍંડ કુંપની,
ખરશેદજી જમશેદજી બાટલીબોઇ.

ખરશેદજી નશરવાંનજી કામા ઍંડ કુંપની,
પેશતનજી ધનજીભાઇ કુરલાવાલા.
મેહરવાંનજી હોરમજજી મેહતા.
પાલણજી ફરાંમજી મેહતા.
અરદેસર ખરશેદજી કામા.

હોરમજજી દીરાબજી કામા.
પોંહ્યાજી પેશતનજી પોંહ્યા.
મેહેરાંમજી ફરાંમજી મેહેતા.
નવરોજજી દીરાબજી ગાએ.
મનચેરજી નશરવાંનજી પોંહ્યા.

ફરાંમજી સાંનડસ એંડ કુંપની,
શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ.

ફ્રીથ (રાબરટ) એંડ કુંપની,
ધનજીભાઈ જાંગીરજી દાવર.
પેશતનજી ધનજીભાઈ દાવર.

હોરમજજી મનચેરજી કામાજીના છોકરાઓ,
પેશતનજી હોરમજજી કામાજી.
ડોસાભાઈ હોરમજજી કામાજી.
દીરાબજી પેશતનજી કામાજી.
દાદાભાઈ ડોસાભાઈ કામાજી.

જાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆના છોકરાઓની કુંપની,
નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ.
નશરવાંનજી જાંગીરજી વાડીઆ.

જમશેદજી નશરવાંનજી મેહતાની કુંપની,
જમશેદજી નશરવાંનજી મેહતા.
બહેમનજી નશરવાંનજી ઓવડાંવાલા.

જમશેદજી ખરશેદજી એંડ કુંપની,
જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઈ.
ફરાંમજી જમશેદજી બાટલીબોઈ.

જી. એસ. કીંગ એંડ કુંપની,
નાનાભાઈ મેહેરાંમજી જીજીભાઈ.

લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઈ.

એમ. એંડ એમ. ખરશેદજી કામા એંડ કુંપની,
માણેકજી ખરશેદજી કામાજી.
મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

મેકારથી એંડ કુંપની,
ખરશેદજી દીનશાહજી ખંબાતા.

મનચેરજી શાપુરજી એંડ કુંપની,
મનચેરજી શાપુરજી મેહતા.
નશરવાંનજી હોરમજજી બીલીઆ.

એન. એ. વાડીઆ એંડ કુંપની,
નશરવાંનજી અરદેસર વાડીઆ.
મેહેરાંમજી ખરશેદજી ગાંધી.

નશરવાંનજી બહેમનજી મોદીની કુંપની,
નશરવાંનજી બહેમનજી મોદી.
મનચેરજી નશરવાંનજી મોદી.
અરદેસર નશરવાંનજી મોદી.
જાંગીરજી નશરવાંનજી મોદી.

નશરવાંનજી રતનજીની કુંપની,
નશરવાંનજી રતનજી તાતા.
જમશેદજી નશરવાંનજી તાતા.
શાપુરજી દીરાબજી સકલાતવાલા.

પી. એંડ ડી. એફ. કામા એંડ કુંપની,
પેશતનજી ફરાંમજી કામાજી.
ડોસાભાઈ ફરાંમજી કામાજી.
જમશેદજી રૂસતમજી ઈરાની.
રૂસતમજી નશરવાંનજી કામાજી.
કાવશજી પેશતનજી ગોરા.

પાલણજી હોરમજજી સનસ એંડ કુંપની,
પાલણજી હોરમજજી કાપડીઆ.
જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ.
રૂસતમજી પાલણજી કાપડીઆ.

પેશતનજી મેહેરાંમજી એંડ કુંપની,
પેશતનજી મેહેરાંમજી ફકીરાજી.

શોરાબજી એંડ નવરોજજી નાનાભાઈ,
શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી.
નવરોજજી નાનાભાઈ ફરાંમજી.
મેહેરવાંનજી જમશેદજી ઓલીઆજી.

તા૦ ૩ જી જાનેવારી.

અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનાંમો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી હાનરેબલ સી. જે. અરસ્કીને લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાકટર હેનસે ગયાં સાલનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો. એ પછી ચાર વિદ્યાર્થીઓ જેઓથી કાલેજની ચોકસ ટરમના વાંધાને લીધે યુનીવરસીટીની સેવટની તબીબી પરીક્ષામાં જઈ શકાયું નહિં, તેઓની તેજ પરીક્ષકોએ કાલેજમાં પરીક્ષા લીધાથી તેઓ પસાર થયા હતા, તેમને સરનશીને પોતાને હાથે તબીબપણું ચલાવવાની સનદો આપી જેઓમાં નીચલો એકજ પારસી હતો:—

પારસી—કાવશજી પેશતનજી, ડાકટર.

એ પછી ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપો આપી હતી જેઓમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—

(૧) ડાકટર રૂસતમજી જમશેદજી નાદરશાહને રૂ૨૫૦) નું સર જમશેદજી જીજીભાઈ મેડીકલ પ્રાઇઝ, (૨) એરચશાહ માણેકજી બનાજીને રૂ૧૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ.

સેવટે સરનશીને એક સુભાષીત ભાષણ કરી સભા બરખાસ્ત કીધી હતી.[૧]

તા૦ ૪ થી જાનેવારી.

હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ "સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુશન" ની સ્કુલોનાં તમાંમ બાલકોને આજ દીને પોતાને ખરચે મેદાન માંહેલો મી૦ મેકાલમવાલો સરકસ દેખડાવ્યો હતો. આ મીજબાનીનો લાભ એ ખાતાંમાં શીખતાં આસરે ૧૦૦૦) બાળકોએ લીધો હતો.[૨]

તા૦ ૮ મી જાનેવારી.

શેઠ દીનશાહ અરદેસર તાલેયારખાંએ આજ દીને સુરતની એંડરૂસ લાઇબ્રેરીનાં દીવાનખાંનામાં "હિંદુસ્થાનના

---

૧ ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડીઆ, ૮ મી જાનેવારી ૧૮૬૬.
૨ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૬ ઠી જાનેવારી ૧૮૬૬.

દેશીઓમાં જીંદગી કોશ કરનારી કેટલીક ખરાબીઓ" એ બાબદ ઉપર ઇંગ્રેજીમાં એક ભાષણ કીધું હતું.[१]

તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૫ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—બાપુરજી જમશેદજી પદરખાંનાંવાલા[૨]—ઉમર વર્ષ ૮૪) સુરતવાલા શેઠ જમશેદજી રૂસતમજી મનજી ભગવાગરના દીકરા. એવણ આએ સદીની શરૂઆતમાં સુરતથી મુંબઇ આવી પ્રથમમાં કોઈ ઇંગ્રેજ પદરખાનાંવાલાને ત્યાં નોકરી રહયા હતા. તે પછી મી૦ મેકવીન અને તે બાદ મી૦ લીગેટ પદરખાનાંવાલાઓ સાથે ભાગ કીધો હતો. ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૨ થી એવણે "બાપુરજીની કુંપની" ને નામે પોતાનું જુદું પદરખાનું કોટમાં મેડા સ્ત્રીટમાં ઉંઘાડયું હતું, જયાં ઘણી સરસ પેસ્ત્રી વગેરે બનાવ્યાથી દરરોજ યુરોપ્યન તેમજ દેશીઓની મોટી ઘરાકી મેલવી હતી. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૮ માં જઈફીને લીધે એ પદરખાનું પોતાના ભાણેજ શેઠ મનચેરજી પેશતનજીને સોંપી પોતે એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી. એવણ તે વેળાએ અતરેના સર્વે લોકોમાં ઘણા જાણીતા હતા.

તા૦ ૧૮ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૮ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઇ જીજીભાઈ વીરાજોગીના—ઉમર વર્ષ ૭૧) શેઠ જીજીભાઈ મોદી નરશંગના દીકરા. એવણ પોતાના મામા શેઠ કુવરજી ભીખાજી વીરાજોગીના આસરા હેઠલ ઉધરેલા હોવાથી વીરાજોગીની અટકથી ઓળખાતા હતા. પ્રથમમાં એવણ પોતાના બંનેવી શેઠ પાલણજી દોરાબજી મેહરજી સાથે કલકતે તેમના વ્યાપારનાં કામસર ગયા હતા. તે બાદ અતરે આવી પોતાના ભાઇ શેઠ પેશતનજી જીજીભાઈ મોદી નરશંગનાની સાથે દુબાશના ધંધામાં પડયા હતા.

તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી.

શેઠ માણેકજી પેશતનજી તબાક ગઈ તા૦ ૨૬ મી ડીસેમબરની રાત્રે અતરેનાં મેદાંનમાંથી થાઇ પોતાની ગાડી હાંકતા કોલાબે જતા હતા, તેવામાં નામદાર રાંણીની ચોથી રીજમીટવાલો લફટનંટ ડી. મેકલીઓડ તથા પાંચમી કેવેલરીવાલો મી૦ આઇ. એસ. બી. શેરીબર સાંમેથી જોસમાં ગાડી હાંકતા આવી લાગા, અને શેઠ માણેકજીને એક ચાબક લગાવી ગાડી દોડાવી ગયા. આ ઉપરથી શેઠ માણેકજીએ તેઓની પુઠ પકડી, જયારે ગાડીમાંથી તે બંનેએ તેમને ગાલો ભાંડી, તથા તેમને હંફાવવા માટે પોતાની ગાડી પ્રથમ મેદાંનમાં રાંમલાલના કુવા તરફ દોડાવી ગયા, ત્યાં શેઠ માણેકજીને પછવાડે જોઇને તેઓએ કોટ તરફ હેરીરૂં લીધું, જયાં દેવલના મોહલામાંથી શેકસ્ટરીએટ તરફ થઇને તેઓ મેડા સ્ત્રીટમાં આવ્યા. હીયાં પણ શેઠ માણેકજી તેઓની પુઠે હોવાથી તેઓ પાછા મેદાંન તરફ દોડયા, જયાંથી મરીન પલટણની લાઇન આગલ વલતા હતા, પણ પોતાના શેકારીને ત્યાંના આવતો જોઇ તેઓ સરકસના તંબુ આગલ ગયા. ત્યાંથી કાલબાદેવી થાઇને તેઓ ભીંડીબજાર, નાગપાડા અને ભાંએખલા સુધી ગયા, અને છેલી જગોએ બાંમ્બે હાટલમાંથી તેઓ પકડાયા. શેઠ માણેકજીએ તેઓને ત્યાંને ત્યાંજ ઠોકી નાખવાનો વિચાર કીધો હતો, પણ તેઓના વડા અમલદાર તરફ દોસ્તી અને માન ધરાવ્યાથી તેવણે એ વિચાર માંડી વાલી બીજે દીને તે અંમલદારની મોલાકાત લઇ ઉપલા બંને જણા ઉપર પોલીસ કોરટમાં માજીસ્ત્રેટ શેઠ ડાયાભાઇ ફરાંમજી કરાકાની હજુરમાં ફરીઆદી માંડી હતી, જે મુકદમો આજ દીને નીકલતાં કેટલીક તકરાર પછી ઉપલા લફટનંટ મેકલીઓડ માજીસ્ત્રેટની હજુરમાં માફ માગી કે "મી૦ તબાકને ચાબક મારવાની મારી ધારણા નહિં હતી, પણ જો તેને અછરતોં લાગી ગયો હોયતો હું દલગીર છું." આ માફ શેઠ માણેકજીએ કબુલ રાખી, તથા બીજા પરતીવાદી મી૦ શેરીબરને ગાલો ભાંડવાના વાંક માટે રૂ૨૦) નો દંડ થયો હતો.[૩]

તા૦ ૨૩ મી જાનેવારી.

મુંબઇ મધે નામદાર માહરાણી વિક્ટો[illegible] બથાર નામદાર પ્રીનસ આલબરટની યાદગા[illegible] બાંધવા માંડેલી "વિક્ટોરીયા એંડ આલબરટ મ્યુઝીયમ" ની ઇમારતનું ફંડ ઘટી જવાથી તે માટે બીજું વધારાનું એક ફંડ કરવાને આજ દીને ટાઉન હાલ મધે નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ એક જાહેર સભા મલી હતી, જે વેળાએ એ ઇમારત પુરી કરવા થકી ઉપર મુજબનું વધારાનું ફંડ ઉભું કરવા તથા એ ખાતાંનું નામ "વિક્ટોરીયા એંડ આલબરટ મ્યુઝીયમને બદલે વિક્ટોરીયા મ્યુઝીયમ એંડ ગારડનસ" કરી રાખવાને ઠેરવ્યું હતું.[૪]

---

૧ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૨૧ મી જાનેવારી ૧૮૬૬.

૨ એવણના બાવા શેઠ જમશેદજી રૂસતમજી મનજી ભગવાગર સુરત મધે વલંદા વ્યાપારીઓની કોઠીમાં નોકરીએ હતા. તેવણ સુરતવાલા મરહુમ ડાકટર માણેકજી ખરશેદજી ના પીતાઇ તથા બીલગાંમવાલા મરહુમ શેઠ જમશેદજી રતનજી ખાનસાહેબના કાકા હતા. તેવણના બાવા શેઠ રૂસતમજી મનજી રૂસ્તમખાંને નામે તથા કાકાઓ બેહરાંમખાં, કાંજીખાં, અને પાલણખાંને નામે સુરત મધે જાણીતા હતા.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૦ મી જાનેવારી ૧૮૬૬. શેઠ માણેકજી પેશતનજી તબાકની આ હીમત માટે અતરેનાં દેશી વર્તમાંનપત્રોએ તેમને ઘણી શાબાશી આપી હતી.

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૫ મી જાનેવારી ૧૮૬૬. એ વધારાનાં ફંડમાં રૂ૪૯૨૨૫) ની રકમ ભરાઇ હતી, જે મધે રૂ૯૨૦૦) ઇંગ્રેજોના, રૂ૧૯૦૨૫) હીંદુઓના, રૂ૩૦૦૦ યાહુદીઓના, અને રૂ૧૮૦૦૦) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા:—

(રૂ૫૦૦૦) ઓનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, (રૂ૨૫૦૦) બેહરાંમજી જીજીભાઇ, (રૂ૨૦૦૦) ડાવેજર લેડી

વાને મને રૂબરૂ તક મળેલી જોઇને આનંદ ઉપજેછે. આ વખને કીલ્લા ઉપરથી માન તરીકે ૨૧ તોપો છોડવામાં આવી હતી, અને હાનરેબલ રૂસતમજીએ ઇંગ્રેજીમાં એક ભાષણ કરી પોરટુગલના નામદાર શાહનશાહનો તથા ગવરનરનો ઉપકાર માન્યો હતો.[1]

તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ જરથોસ્તી ધર્મને લગતા પોતાના અભીઆસમાં, શોધમાં, તથા વાંચવામાં આવતી બાબદો આપણા લોકોની જાણમાં લાવવા માટે "જરતોશતી અભીઆસ" નામનું એક ચોપાનયું આજે માસથી પરવરતાવવા માંડયું હતું.[2]

તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૩ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ રતનજી જમશેદજી બનાજી તે મરનાર શેઠ જમશેદજી કેખશરૂ બનાજીના દીકરા તથા શેઠ ધનજીભાઈ ખરશેદજી સરાફની દીકરી બાઈ મેહેરબાઈના દીકરાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના વેશીઓએ રૂ૧૩૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારી.

શેઠ ફરામજી બહમનજી માસટરે અમદાવાદ મધે હેમાભાઈ ઇનસ્ટીટયુટમાં "હિંદુસ્તાનને માટે કેવા જુવાનયાઓ જોઇએ" એ બાબદ ઉપર ઇંગ્રેજીમાં એક ભાષણ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૬ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—અરદેસર કાવશજી પારખ—ઉમર વર્ષ ૬૭) એવણ પ્રથમમા સુરતના વતની હતા, અને ત્યાંથી મુંબઈ આવી તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૦૦ માં છોડી જઇ ત્રિસ વર્ષ લગણ મલબાર કોસ્ટા ભણી વકીલાતનું કામ ચલાવ્યું હતું. તે પછી મધરાજ ખાતે જઈ ત્યાં પ્રથમમાં અતરેવાલા ડા૦ છવા એતાની તરફથી અને તે પછી પોતાને હીસાબે વ્યાપાર કરતા હતા, અને ઉપલી લાંગી ઉમરે મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી.

સુરત મધે "જાફર અલી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપની" નું કારખાનું ચાલુ કરવાની ક્રિઆ આજ દીને ત્યાંના જડજ મી૦ સી. જે. કેમબાલે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. આ વેળાએ એ ક્રિઆમાં શામેલ થવાને એ ખાતાંના કનસલટીંગ ડાએરેકટર શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી તથા મીલને માટેનું સાંચાકામ મંગાવી આપનાર શેઠ નશરવાંનજી અરદેશર વાડીઆ પણ મુંબઇથી ત્યાં આવ્યા હતા.[5]

તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—જહાંગીરજી નવરોજજી વાડીઆ—ઉમર વર્ષ ૪૫) શેઠ નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆના બીજા દીકરા.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૮ મી મારચ ૧૮૬૬.

એ બાદ તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારીએ ગોવાના નામદાર ગવરનર જનરલે હાનરેબલ રૂસતમજીનાં માનમાં સરકારી મેહલમાં એક બૉલ આપ્યો હતો. તા૦ ૧૩ મીએ ઓલડ ગોવા કે જ્યાં પોરટુગીજ રાજ્યની આગલા વખતની જાહોજલાલીની જોવા લાયક નિશાનો છે ત્યાં ગવરનરે હાનરેબલ રૂસતમજીને પોતાની સાથે લઇ જઇ ત્યાંની પુરાતન ઇમારતો, દેવલો, વગેરે દેખાડ્યાં હતાં. તા૦ ૧૫ મીએ ગોવાના પ્રખ્યાત વ્યાપારી રાજેશ્રી કુશાજી ગોવીંદજી કેમપાએ હાનરેબલ રૂસતમજીને એક બૉલ આપ્યો હતો, તથા આતશબાજીના તરેહવાર ખેલ કરાવ્યા હતા. તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારીએ હાનરેબલ રૂસતમજી ગોવાથી પાછા મુંબઇ આવવાને નીકલતી વખતે નામદાર ગવરનર જનરલ તથા તેનો રેસાલો અને સર્વે અમલદારો તથા આગેવાન શેહરીઓ મેહલમાં એકઠા થઇ સ્ટીમર ઊપર તેમને મુકવાને આવ્યા હતા, તથા તેમની સ્ટીમર "મારગરેટ કારરડ" ઊપર રાજાવાને પોરટુગલના રાજા તરફથી પંચરંગી બે ટોપી ગવરનરે ભેટ આપી હતી. એ બાદ સ્ટીમર ચલુ થતાં ગોવાના ચારે કીલ્લાપરથી ૨૧ તોપો છોડી માન આપ્યું હતું. ગોવા છોડતી વખતે હાનરેબલ રૂસતમજીએ ત્યાના ગરીબોને વેંહચવા માટે રૂ૨૦૦૦૦) ની રકમ તથા રૂ૧૦૦૦૦) નું કાપડ ત્યાંના મુખ્ય આગેવાન શખસોને સપુરદ કીધું હતું. નામદાર ગવરનરે ઊપલી બે ટોપી હાનરેબલ રૂસતમજીને ભેટ આપી તે માટે તા૦ ૩૧ મી જુલાઇ ૧૮૬૬ ના ગોવાનાં સરકારી ગેજેટમાં જણાવેછે કે નામદાર ગવરનર જેનરલે જે વિચારથી ઊપલી ટોપી ભેટ કીધી તેને પોરટુગલની પાદશાહી સરકારે મંજુર રાખ્યોછે અને હાનરેબલ રૂસતમજીનાં ઘણાંક શાબાશભરેલાં કામોની ઇનામી દાખલ ઊપલી ભેટ આપી તે નામદાર પાદશાહને ઘણી પસંદ પડીછે.

૨ એ ચોપાનીયાના ૧૧ આંક ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૯ ના મારચ માસ સુધી શેઠ ખરશેદજીએ પરવરતાવ્યા હતા, અને તે પછી તે બંધ કરવામાં આવ્યું હતું. એના પેહલા ૯ આંકનું એક પુસ્તક અને ૧૦ માથી બીજું પુસ્તક ચાલુ કીધું હતું.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬.

એ ભાષણનું એક ચોપાનયું એજ સાલના અકટોબર માસમાં નીચલાં નામથી છપાઇ બહેર પડ્યું હતું.:—

"Young men for India; a study of national life. By, Framji Bomanji. Bombay: Printed at the "City Press" 1866."

૫ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬.

એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૭ માં મુંબઈની સરકારી ગોદીમાં એક શિખાઉ તરીકે રહયા હતા. તે બાદ એવણના બાવાએ એવણને તથા પોતાના ભાણેજ શેઠ હીરજીભાઈ મેહરવાંનજી વાડીઆને તા૦ ૨૯ મી મારચ ૧૮૩૮ ને દીને સાથે ઈંગલાંડ ખાતે વાહણ બાંધવાનો હુનર સુધરેલી ઢબે શિખવા માટે મોકલ્યા હતા. ત્યાં "ઉલવીચ" ના આરસનલ તથા "ચાથામ" ની ગોદીમાં ૨॥ વર્ષ સુધી એ બાએની તાલીમ લઈ તા૦ ૬ ઠી જુલાઈ ૧૮૪૧ ને દીને મુંબઈ પાછા ફર્યા હતા. આ વેળાએ લંડનથી "કોરટ ઑફ ડાએરેકટરસે" એઓ બંધેએ ત્યાં સંપાદન કરેલા હુનર તથા એમની ચાલચલણ વિષે શાબાસીનો એક ડીસપાચ તા૦ ૨૧ મી આપરેલ ૧૮૪૧ ની તેરીખનો અત્રેની સરકારપર મોકલ્યો હતો. લંડન મધે એઓ બંધેએ ૧૮૪૧ ના મેએ માસમાં પોતાની તે તરફની મુસાફરીના અહેવાલનું એક મોટું પુસ્તક ઈંગ્રેજી ભાષામાં રચી પ્રગટ કીધું હતું. અત્રે આવ્યા બાદ એઓને નામદાર સરકારે અત્રેની ગોદીમાં "આસીસ્ટંટ માસ્ટર બીલડર" નો ઓહદો આપ્યો હતો. એ બાદ વડા માસ્ટર બીલડર શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી વાડીઆએ જઈફીને લીધે પોતાનો ઓહદો છોડવાથી તે જગોપર નામદાર સરકારે એવણને તા૦ ૧ લી નવેમબર ૧૮૫૭ ને દીને મુકરર કીધા હતા. આ વેળાએ ઈંડીઅન નેવીના તવા હડેલા કમાન્ડર–ઈન–ચીફ કામોડોર જી. જી. વેલેસલી, સી. બી. એ પારસીઓને બદલે એ ઓહદો ઈંગ્રેજોને આપવાને ઈંગલાંડ લખ્યું હતું, પણ "કોરટ ઑફ ડાએરેકટરસે" પોતાના તા૦ ૧૧ મી આગસ્ટ ૧૮૫૮ ના અત્રેની સરકારજોગા ડીસપાચમાં તેમ કરવાને માફ ના પાડી એવણની નેમણુક બાહાલ રાખી હતી. એ બાદ એક વર્ષમાંજ કામોડોર વેલેસલીએ પણ એવણની ચતુરાઈ જોઈ પોતાનો વિચાર ફેરવ્યો હતો. એ ઓહદો એવણે ઘણી માનભરી રીતે ચલાવ્યો હતો, તથા એમનાં કામકાજથી લશકરી તેમજ દરીયાવરી ખાતોના સઘળા અમલદારોએ ઘણા ખુશી થાઈ એમને વારંવાર શાબાશી તથા માનપત્રો આપ્યાં હતાં. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૯ માં એવણે આગેવાની લઈ ગોદીના અશકત સુથારોને પેનશન આપવાનું ફંડ ઉભું કીધું હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૦ માં નામદાર સરકારે એવણને સુબેહના અમલદાર નેમી માન આપ્યું હતું. ફ્રાન્સનાં ઈમપીરીઅલ મરીન ખાતાનાં વાહણોને એવણે મુંબઈમાં વારંવાર ઘણી કીમતી મદદો આપવાથી ત્યાંની સરકારે એવણને ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં એક સોનાનું ઘડીઆલ ઘરતા લેખ સાથે ભેટ આપ્યું હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૪ ના ૨ જા કાએદાની રૂએ એજ શાલના નવેમબર માસમાં એવણને મુંબઈમાં "સ્ટીમ શીપો" ના સરકારી સરવેયર નેમ્યા હતા.

તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી.

મુંબઈની યુનીવરસીટીના નવા ફેલોઝ તરીકે નામદાર સરકારે હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈને ચુંટી કાઢયા હતા.[१]

તા૦ ૨૩ મી ફેબરવારી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ જાંગીરજી નવરોજજી વાડીઆનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા વીધવા બાઈ આઈમાએ અને દીકરાઓ શેઠો અરદેસર, રૂસતમજી, અને એદલજી તથા બીજા એશીઓએ મળી ૩૨૧૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી.

પુણાં કોલેજના સંસકરત ભાષાના પ્રોફેસર ડાકટર મારટીન હાઉગ પોતાનો ઓહદો છોડી પોતાને વતન જરમની જનાર હોવાથી તે વિદ્વાન ગ્રહસ્થે જરથોસ્તીઓનાં ધર્મ પુસ્તકોનો અથાગ અભીઆસ કરી તેનો લાભ જે અત્રે આપ્યો તે વિષેનું અહેશાન બતાવવા માટે પારસીઓની એક દબદબા ભરેલી સભા શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીનાં નોતરાંથી આજ દીને કોટ મધે કોટકોટ શેઠ ફરામજી ધનજીભાઈ બાટલીવાલાનાં ઘરમાં મળી હતી. પરનશીનની ખુરસી સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટને આપવા બાદ તેમની ફરમાસથી ડાકટર હાઉગને આપવાનું માનપત્ર શેઠ દોરાબભાઈ ફરામજી કરાકાએ વાંચી સંભળાવ્યું, જેપર આશરેના ૪૦૦) જરથોસ્તીઓની સહીઓ હતી. એ બાદ દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણાએ તથા દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાએ એ ભલા ગ્રહસ્થની તારીફમાં કેટલુંક કહી સમજાવ્યા બાદ ડાકટર હાઉગે માનપત્રનો જવાબ લંબાણથી ઈંગ્રેજી ભાષામાં આપ્યો, જેમાં તેને સર જમશેદજીવાલી મદરેસા નિકલવાથી તથા તેના એક શિક્ષક એ૦ શેહરીઆરજી દાદાભાઈ ભરૂચાએ ઝંદ ભાષાનું વ્યાકરણ બનાવ્યા વિષે તથા શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી ઝંદ ભાષા તથા તેનાં વ્યાકરણનો અભીઆસ મોબેદોમાં ફેલાવવાની જે કોશેશ કરેછે તે વિષે ખુશાલી બતાવી તથા દસ્તુરો પેશોતનજી અને હોશંગજીના ઝંદ સાહીત્યના અભીઆસની ઘણીક તારીફ કીધી. એ બાદ પરનશીને પોતાને હાથે ઉપલું માનપત્ર તથા રૂ૫૦૦૦) ને આસરેની એક "પરસ" સભાની તરફથી ભેટ કીધી, અને પાન ગોલાબ લઈ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[૩]

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૨ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬.

૨ મુંબઈ સમાચાર, તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬.

૩ બમ્બે જમશેદ, તા૦ ૨૬—૨૭ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬.
ડાકટર હાઉગને આપેલી આ "પરસ" નાં ફંડમાં પારસીઓએ બધા મળી રૂ૪૧૨૪) નીચે મુજબ ભર્યા હતા:— (રૂ૫૫૦) સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, એક ગ્રહસ્થ હા૦ દોરાબભાઈ ધનજીભાઈ. (રૂ૨૨૫) ફરામજી નોશરવાંનજી પટેલ,

તા૦ ૧ લી મારચ.

રોજ ૧૦ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ રતનબાઈ તે શેઠ રતનજી ખરશેદજી રુસ્તમજી મુનશીનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજી મધેથી તથા ખાવંદ અને બીજાં એશીઓએ મલી ૨૬૫૦) પરચુટણ ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૨ જી મારચ.

ચીન મધે હાંગકાંગ ખાતેના પારસીઓએ પોત પોતામાં એક ઉઘરાણું કરી ત્યાંના જાહેર બાગમાં ૧૫૦૦) ડાલર ખરચી એક બેંડ સ્ટાંડ ઉભું કરાવ્યું હતું.[૨]

અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામાજી. (રૂ૧૦૦) બેહરાંમજી જીજીભાઈ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, બહમનજી ફરાંમજી કામાજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, પાલણજી હોરમજજી કાપડીઆ, ફરાંમજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા, કાવશજી હોરમજજી રૂસ્તમ ફરાંમના. (રૂ૫૧) નશરવાંનજી અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ, પેશતનજી ફરાંમજી કામાજી, બંદે ખુદા, જમશેદજી દોરાબજી નાએગાંમવાલાની કુંપની, ડાક્ટર માણેકજી આદરજી. (રૂ૫૦) નશરવાંનજી બહમનજી મોદીની કુંપની, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, રતનજી એદલજી બાટલીવાલા, પેશતનજી ખરશેદજી સરાફ, મનચેરજી ફરાંમજી કામાજી, ડોશાભાઇ ધનજીભાઇ સુરતી, દીનશાહ ડોશાભાઇ સુરતી. (રૂ૭૭) એકદીલી મંડળી. (રૂ૭૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ જરતોશતી મદરેસાના વિદ્યાર્થીઓ. (રૂ૨૫) મનચેરજી નશરવાંનજી મોદી, રૂસ્તમજી ફરાંમજી મેહતા, જમશેદજી રૂસ્તમજી ઇરાંની, હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, દીનશાહ દાદાભાઇ ગાંધી, બહમનજી જીજીભાઇ, જીજીભાઇ જાંગીરજી લાભના, પેશતનજી ધનજીભાઇ કુરલાવાલા, પેશતનજી નવરોજજી પોંઢચા, કાવશજી દાદી લીમજી, એદલજી ફરાંમજી આલબલેસ, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી પટેલ, ખરશેદજી જાંગીરજી તારાચંદ, પેશતનજી હોરમજજી સંતોક, દોરાબજી પેશતનજી કામાજી, નશરવાંનજી અને બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ, નવરોજજી બરજોરજી પારખ, ફરાંમજી બહમનજી કામાજી, પેશતનજી રૂસ્તમજી કાંગા, જાંગીરજી ફરાંમજી જશાંવાલા, જમશેદજી કુવરજી જશાંવાલાના છોકરાઓ, ફરાંમજી હોરમજજી શેઠના, બહમનશાહ કાવશજી વકીલ. (રૂ૨૦) મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠના, માણેકજી ખરશેદજી દાદીબરજોરના, ખરશેદજી તથા શોરાબજી રૂસતમજી દાવર, શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ, (રૂ૧૫) રૂસતમજી નશરવાંનજી કામાજી, જાલભાઇ દોરાબજી ઊમરીગર, પાલણજી ધનજીભાઇ પાંઊવાલાના છોકરાઓ, ડોશાભાઇ રતનજી કોહલા, શાપુરજી માણેકજી શાએર, જીવણજી બહમનજી મેહેતા, એદલજી રૂસતમજી સુનાવાલા, કુવરજી હોરમજજી ભાભા, મનચેરજી ફરાંમજી શેઠના, મુલાં ફીરોજ મદરેસાના વિદ્યાર્થીઓ, શોરાબજી જમાસપજી લાલા, પેશતનજી જાંગીરજી તારાચંદ, પેશતનજી નવરોજજી બનાજી. (રૂ૧૧) જાંગીરજી ફરાંમજી બખશી. (રૂ૧૦) શોરાબજી જીજીભાઇ, ખરશેદજી પેશતનજી ઇરાંની, શાપુરજી અરદેસર પાંડે, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા, દસ્તુર શોરાબજી રૂસતમજી મુલાં ફીરોજના, ફરાંમજી એદલજી દાવર, અરદેસર ફરાંમજી મુસ, જાંગીરજી ગુસતાદજી, ખરશેદજી રતનજી કોહલા, ડાક્ટર રૂસતમજી કાવશજી બાહાદુરજી, ડાક્ટર કાવશજી હોરમજજી, દાદાભાઇ દોરાબજી લાલકાકા, હોરમજજી બેહરાંમજી રાંણા, કાવશજી પાલણજી શેઠના, ખરશેદજી બહમનજી શેઠના, દાદાભાઇ બેહરાંમજી બનાજી, મેહરવાંનજી જમશેદજી ઓલીઆજી, નશરવાંનજી જમશેદજી ઇસકારૂવાલા, માણેકજી જમશેદજી વાડીઆ, નવરોજજી ફ્રેકાબાદજી મોદી, ડાક્ટર ખરશેદજી ફરાંમજી બોરી, નશરવાંનજી ચાંદાભાઇ ઇજનેર, માણેકજી શોરાબજી મારકર, શાપુરજી ફરાંમજી છાપગર, નવરોજજી બેજનજી ફકીરાજી, ફરાંમજી તથા શોરાબજી કેખશરૂ પારક, પેશતનજી કાવશજી ખરાસ, બહમનજી જમશેદજી મુલાં, દાદાભાઇ નશરવાંનજી પોંહચખાનાંવાલા, અરદેસર ડોશાભાઇ મુનશી, પીરોજશાહ મેહરજી, જાંગીરજી રૂસતમજી મોદી, એદલજી ફરદુનજી ખંબાતા, ફરાંમજી મનચેરજી પટેલ, પાલણજી દોરાબજી રાંનજી, બેહરાંમજી ખરશેદજી બંગાલી, કુવરજી રૂસતમજી મોદી, શોરાબજી પાલણજી દોલીમેહરજીના, એદલજી દારાશાહ શેઠના, જાંગીરજી હોરમજજી પંથકી, કાવશજી એદલજી કાંગા, પેશતનજી નવરોજજી ખરાસ, ખરશેદજી શોરાબજી નાદરશાહ, જીવણજી એદલજી અપુના છોકરાઓ, અરદેસર લીમજી બનાજી, હોરમજજી ખરશેદજી, બહમનજી એદલજી, એદલજી બહમનજી મારીસ, મેહરજીભાઇ બાપુજી વીકાજી, મનચેરજી પેશતનજી ચીચગર, દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાના, દારાશાહ મેહરવાંનજી શેઠના, ફરાંમજી રૂસતમજી વીકાજી, અરદેસર જમશેદજી લીલાંઊવાલા, બરજોરજી જામાસપજી લાલા, શોરાબજી રૂસતમજી મોદી, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, શેહરીઆરજી કાવશજી ભરૂચા, ખરશેદજી રતનાગર, ડોશાભાઇ હોરમજજી પટેલ, ધનજીભાઇ ડોશાભાઇ ભાભા. (રૂ૧૪૦) રૂ૧૦) ની અંદરની રકમ.

એજ મુજબ પુણાંના પારસીઓએ પણ તા૦ ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬ ને દીને ભવાંની પેંઠ મધે શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનાં બંગલામાં દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ એક મીજલસ ભરી ડાક્ટર હાઊગને માનપત્ર આપ્યું હતું. દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજીએ પારસીઓ તરફથી તૈયાર કરેલું માનપત્ર વાંચી સંભલાવ્યા બાદ પુણાં કાલેજના પારસી વિદ્યાર્થીઓ તરફનું માનપત્ર શેઠ શોરાબજી પીરોજશાહે વાંચી સંભલાવ્યું જે સંધાનો ડાક્ટર હાઊગે જવાબ વાલ્યા બાદ સરનશીને પોતાને હાથે તેમને એક જરની શાલ, સુરતનું ઘણુંજ નકશીથી બનાવેલું હાથીદાંતનું એક વાચ સ્ટાંડ તથા કારડ પલેટ, મેકબનું સોનાંનું ઘડીઆલ તથા છડો વગેરે ભેટ આપ્યાં હતાં.

[રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬].

વળી શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬ ને દીને ડાક્ટર હાઊગનાં માનમાં મજગાંમ મધે શેઠ ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજીના બંગલામાં એક "ઇવનીંગ પારટી" નો મેળાવડો કર્યો હતો, અને ત્યાં સર્વે સાથે એ નામીચા વિદ્વાંનની મોલાકાત કરાવી હતી.

[મુંબઇ ચાબુક, તા૦ ૨૮ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬.]

૧ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડની સવંત ૧૯૨૨ ના હીસાબની ચોપડી.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૬૬.

તા૦ ૫ મી મારચ.

ડાકટર મારટીન હાઉગની ભલામણ ઉપરથી પેહલવી ભાષાનાં કેટલાંક પુસ્તકો અધુરી હાલતમાં હોવાને લીધે એ ભાષાના ફાયદાને માટે સુધારવાની જરૂર હતી, તે પુસ્તકોને નકી કરી તથા ગોઠવીને છાપવાનું કામ મુંબાઈની સરકારે દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાને સોંપ્યું હતું. એ કામ સારૂં સરકારે દસ્તુર હોશંગજીને ચાર વર્ષની મુદતે—પેહલાં બે વર્ષ રૂ૧૫૦) તથા પછેનાં બે વર્ષ રૂ૨૦૦) ને દરમાયે, પોતાનાં કામમાં લીધા હતા.[1]

તા૦ ૭ મી મારચ.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ અલફેની એલફી-નસટન કાલેજને માટે એક ઈમારત બાંધવાને રૂ૨૦૦૦૦૦) બે લાખની રકમ સરકારમા આપી હતી, અને તે માટે સરકારે પરેલ વિક્ટોરીયા ગારડનની સામેની કુશાદે જગા પસંદ કીધી હતી. તે ઇમારતનો પાયો નાખવાની ક્રિઆ આજ રોજે મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે મોટી ધામધુમ સાથે કીધી હતી. પ્રથમમાં મુંબઈની યુનીવરસી-ટીના વાઈસ ચાનસેલર સર અલેકઝાંડર ગ્રાંટ બારોનેટે એ કાલેજને લગતી વીગત વાંચી સંભળાવી, જેમાં જણાવ્યું હતું કે હાલ ગોવાલીઆ તલાવ આગલ જે મકાનમાં કાલેજ છે તે શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીનાં માતાજી બાઈ મેહરબાઈનું છે અને તે તેઓએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ થી ઘણું સસ્તે ભાડે કાલેજને આપેલુંછે, તથા તેનાં ભાડાંના દર માસે રૂ૧૦૦) શેઠ કાવશજી પોતાની ગીરેથી એજ વખતથી આપતા આવ્યા છે. એ બાદ નામદાર ગવરનરે ઉઠી એક સુશોભીત ભાષણ કીધું જેમાં શેઠ કાવશજીની તથા તેમનાં બુજરગ માતાજીની સ્તુતી કરી[2] પાયાના પથર ઉપર એક રૂપાંની થાળી વડે ચુનો નાખી તે ખુશાલીના પોકારો વચ્ચે બરાબર ગોઠવાયેલો જાહેર કીધો.[3] એ બાદ મેળાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[4]

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી ૧૮૬૬.

એ રીતે દસ્તુર હોશંગજીએ રચી તૈયાર કરેલાં "ઓયુમ યેક" નામની જંદ પેહલવી ગ્લોસરી, પાજંદ પેહલવી ગ્લોસરી, અરદાવીરાફનામું તથા તેની ફરહંગ, અને શેકનગુમાની વજર નામની કેતાબો છપાઈ પ્રસિદ્ધ થાઈ હતી: તેમજ વંદીદાદ, ઇજશને અને ખોરદેહ અવસ્તાનો પેહલવી તરજુમો શરેહ તથા ગ્લોસરી સાથે, દીનકરદનું સાંકળીઉં, અને બેપાન પાજંદ પુસ્તકો તથા ભણતરોમાં આવેલા શબ્દોનો કોષ પણ રચી તૈયાર કર્યા હતાં, લેકીન તે છપાઈ પ્રગટ થયાં નથી.

૨ સર બારટલ ફ્રીઅરે પોતાનાં ભાષણમાં કહ્યું કે:—

"Upon an occasion of that kind there was not much in the way of novelty that could be said: but there were some features in the history of that day's proceedings which he should be sorry to let pass without a word of comment. And in particular, he would recall to their recollection the fact, that the gentleman to whose liberality they owed the building, was not the first of his family who had so distinguished himself, and he (Sir Bartle Frere) found that one of Mr. Cowasjee Jehangier's paternal ancestors, was one to whom the Parsees were indebted for the China trade. Heerjee was the first, in conjunction with the great house of Forbes, to develop that trade which had enriched so many of the Chief men of the place, and it was he, who by the promptitude and regularity of his payments obtained for himself the name of "Readymoney." He (Sir Bartle Frere) found also in the writings of the Duke of Wellington some record of his grace's opinions of the services of the house, not in one letter, but in three or four, and in which the opinion was expressed that that great commercial house had made their own mercantile transactions subservient to the good of the British Government in India. He was told too, that upon the maternal side, the gentleman to whose liberality they owed the building, was related to that Parsee, at whose funeral Mr. Jonathan Duncan, the then Governor, ordered the great bell of St. Thomas' to be tolled. These things were not insignificant in a community like that of the Parsees, and while they thought of the ancestors of some, let them not forget the liberality of the lady to whom the College had owed its operations so long. Fortunately in that community, the lady was not alone, as one who showed herself worthy to be the wife and mother of the liberal and enlightened Parsees of Bombay. Let them trust she might long be spared to see her example followed by matrons of the Parsee community, and let them hope too, that in time to come, the fashions of that community might so far change that Parsee ladies might be permitted to be present on occasions when the citizens paid their tribute of respect to the husband and brother of whom those ladies might so well be proud.

૩ આ પથર ઊપર નીચે મુજબનો લેખ કોતરેલો હતો:—

"This Chief Corner stone of a Building provided for Elphinstone College by the Liberality of Cowasjee Jehanghir Readymoney, and of the Government of India, was laid by His Excellency Sir Henry Bartle Edward Frere K C B. on the 7th March 1866.

A wise man shall inherit glory among his people, and his name shall be perpetual."

૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૯ મી મારચ ૧૮૬૬.

એલફીનસ્ટન કાલેજને માટે આ નવી ઇમારત બાંધવા સારૂં શેઠ કાવશજીએ તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી ૧૮૬૩ ને રોજે સરકારના ચીફ-સેક્રેટરી ઓનરેબલ એચ. એલ. એનડરસન ઊપર એક પત્ર લખી એવી માગણી કીધી હતી કે એ કાલેજને માટે મુંબઈ ખાતે એક લાયક જગા ઊપર ઇમારત બાંધવાને તેવણ સરકારમાં રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખ રૂપીઆની રકમ આપવાને તૈયાર છે, અને સરકારે પણ બીજી તેટલીજ રકમ એ ઇમારત પાછલ ખરચવી, અને બીજો કોઈ આશામી પાસે કાંઈ નહીં એ કારણસર લેવું નહી. આના જવાબમાં સરકાર તરફથી ઓનરેબલ મી૦ આનડરસને તા૦ ૭ મી ફેબરવારી ૧૮૬૩ ને રોજે શેઠ કાવશજીને લખી જણાવ્યું કે એ શરતો સરકારે ઊલાસ સાથે કબુલ રાખીછે, અને તે બારેની સર્વે ગોઠવણ કરવાને સરકારે સર અલેકઝાંડર ગ્રાંટ બારોનેટ, મી૦ ઇ. આઈ. હાવરડ અને ડાકટર જે. એચ. ભરડવુડની એક કમીટી ઠેરવીછે, અને તમો પોતે પણ તેમાં શામેલ થઈ તે કમીટી સાથે સર્વે મસલત ચલાવવી. વળી એ ઇમારત સાથે તમારૂં નામ જોડવાને નામદાર સરકાર ઘણી ખુશીછે. ઊપલો જવાબ આવ્યા પછી શેઠ કાવશજીએ

તા૦ ૭ મી માર્ચ.

રોજ ૧૬ માહ ૭ (કo) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મુંબઇમાં દેશાવરોથી કામકાજને માટે આવતા જરથોસ્તીઓને અતરે થોડા દીવસ ઉતારો લેવાને ઘણી અડચણ પડતી હતી તે તાલવાને માટે શેઠ મેહેરવાંનજી ફરામજી પાંડેએ પોતાને ખરચે ફરેલવાડી મરહુમ શેઠ કાવશજી બેહેરામજી બનાજીવાલાંના આતશબેહેરામની સાંમે એક ધર્મશાલા બંધાવી હતી, તે તૈયાર થવાથી ઓલી મુકવાની જશનની ક્રિયા આજ દીને કરવામાં આવી હતી. આ વેળાએ જરથોસ્તીઓની

તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી ૧૮૬૩ ને દીને સરકારી તીજોરીમાં રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખનો મુંબઇ બેંક જોગો ચેક મોકલપો હતો. એ પછી ઊપલી કમીટીએ તા૦ ૧૮ મી મેએ ૧૮૬૩ ને દીને સરકારમાં પોતાનો રીપોરટ મોકલ્યો, જેમાં સરકારે એ ઇમારત સારૂં પરેલના રસ્તા ઊપર આપવા માગેલી જગા પશંદ કીધી, તથા એ ઇમારતનો સરકારી ઇજનેર પાસે તૈયાર કરાવેલો પલાંન તથા તેના ખરચનો રૂ૧૮૪૨૯૬ નો અડસતો મોકલી આપ્યો, અને સુચના કીધી હતી કે "એલફીનસટન કાલેજ" નું નામ ચાલુ રેહવા દઇ એ ઇમારતને શેઠ કાવશજીનું નામ આપવું. એ બાબે કમીટીએ પોતાના રીપોરટમાં લખ્યું હતું કેઃ—

"The Committee are of opinion that the Edifice should be entitled the "Cowasjee Jehangir Buildings." This name will bear nearly the same relation to "Elphinstone College" as "Nevilles' Buildings" do to *Trinity College, Cambridge.*"

એ પછી ઊપલી સર્વે બીના હિંદુસ્તાનની વડી સરકારની મંજુરીઆતને માટે જવાથી તે નામદારે તા૦ ૭૦ મી સપટેમબર ૧૮૬૩ ને દીને એ બાબે બાહલી આપી, શેઠ કાવશજીનો ઊપકાર માનવાને મુંબઇની સરકારપર નીચે મુજબ લખ્યુ હતું :—

2. *I am desired to request that the Government of Bombay convey to Mr. Cowasjee Jehangeer an expression of the high satisfaction with which the Government of India views this fresh instance of his enlightened liberality."*

એ પછી મુંબઇ મધે મોઘવારી, તથા જીનસોના ભાવ અને મજુરીના દરમાં ઘણો વધારો થવાથી એ ઇમારત ઊપલી અડસતેલી રકમમાં બંધાઇ નહિ શકશે એવું શેઠ કાવશજીનાં ધીઆંન ઊપર સરકાર તરફથી લાવવામાં આવ્યાથી, તેવણે તા૦ ૨૧ મી જુન ૧૮૬૪ને દીને કેળવણી ખાતાંના વડા સર અલેકઝાંડર ગ્રાંટ બારોનેટ ઊપર એક પત્ર લખી જણાવ્યું કે તેવણે એ કાલેજની ઇમારત માટે જે આગલ રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખ સરકારમાં ભર્યાં છે તે ઊપરાંત બીજા રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખની રકમ તેવણ આપશે, અને બાકીની રકમ સરકારે પુરી કરી એ ઇમારતનું કામ જલદીથી આગલ ચલાવવું. આ પત્રની ખબર નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરને મલતાંજ તે નામદારે દાપુરીના સરકારી મેહેલમાંથી નીચે મુજબનો એક કાગજ શેઠ કાવશજીપર લખ્યો હતો :—

Dapooree, June 21th 1864.

My dear Sir,

I have just heard from Sir Alexander Grant of your noble offer to forward the completion of the Elphinstone College. I will not await the arrival of his official letter before thanking you for such an act of well judged liberality which is peculiarly gratifying to me, whether I regard it as Governor of the Presidency, or as the Chancellor of the University.

I trust now that I may have the pleasure, at no distant period, of congratulating you on the completion of the College, and that you may long live to see the younger members of your community trained to learning and sound morals, in the building your *liberality will have provided.*

Believe me,
My dear Sir,
very faithfully Yours,
H. B. E. FRERE,

To

COWASJEE JEHANGEER READYMONEY, ESQ.

એ પછી નામદાર સરકારની તરફથી શેક્રેટરી મી૦ સી. ગોને તા૦ ૨૯ મી જુલાઇ ૧૮૬૫ ને દીને શેઠ કાવશજીને લખી જણાવ્યું કે હિંદુસ્થાનની વડી સરકારે એલફીનસ્ટન કાલેજને માટેની ઇમારત બાંધવા સારૂં તમારી રૂ૨૦૦૦૦૦) બે લાખ રૂપીઆની બખશેશ ઊપરાંત બીજા રૂ૩૨૫૦૦૦) નો ખરચ કરવાની મંજુરીઆત આપીછે. એ કાગજના જવાબમાં શેઠ કાવશજીએ તા૦ ૧૪ મી આગશટ ૧૮૬૫ ને દીને શેક્રેટરી મી૦ ગોનને લખ્યું કે તેવણ ઊપર કબુલેલા બીજા એક લાખ રૂપીઆ સરકારમાં ભરે તે આગમજ તેવણને લખીત ખાતરી આપવી કે હવે એ ઇમારત ગમે તે ખરચે પુરી કરવાને સરકાર બંધાપલીછે, અને તેવણ ઊપર બીજી વધુ રકમની માગણી કરવામાં આવશે નહિં. આના જવાબમાં સરકાર તરફથી તા૦ ૬ થી સપટેમબર ૧૮૬૫ ને દીને ઊપર મુજબની લખીત ખાતરી આપવામાં આવી હતી, અને શેઠ કાવશજીએ તા૦ ૧૪ મી સપટેમબર ૧૮૬૫ ને દીને સરકારના ચીફ-શેક્રેટરી જોગ રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખ રૂપીઆનો મુંબઇ બેંક જોગો બીજો ચેક મોકલ્યો હતો. એ પછી એ ઇમારત બાંધવાનું કામ ચાલુ થયું, અને તેનો પાયો ઊપર મુજબ નામદાર ગવરનરે નાખ્યો હતો.

એ બાદ એ ઇમારત ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦ ના મારચ માસમાં રૂ૫૩૧૯૭૭) ને ખરચે બંધાઇ તૈયાર થાઇ, અને તે ઊપર નીચે મુજબ તખ્તી મારવામાં આવી હતીઃ—

The Cowasjee Jehanghir Buildings.
for the use of
ELPHINSTONE COLLEGE,
were erected at a cost of Rupees——,
of which two lacs were
contributed by Mr. Cowasjee Jehanghir
Readymoney, C.S.I.
Completed March 1870.

એ કાલેજ ૧૮) વર્ષ સુધી એ ઇમારતમાં રહયા બાદ પરેલનો લટો અનુબાકારી બરેલો તથા વિદ્યાર્થીઓને દુર પડવાને લીધે નામદાર સરકારે કાલેજને ફોરટ મધે કોટફોરના લટાર શાયન મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટનાં મકાંનની પડોશમાં ગવરમેંટ સેનટરલ પ્રેસને માટે બંધાતી નવી કુવારે ઇમારતમાં લઇ જવાનો ઠેરાવ કીધો, અને તે માટે સરકારના શેક્રેટરી

એક મોટી સંખ્યા ત્યાં ભેગી મલી હતી. જશનની ક્રિયા પુરી થવા બાદ કદમીઓના વડા દસ્તુર શેરીઆરજી રૂસતમજી સુર્આંશેરેજનાએ જરથોસ્તી ધર્મ પુસ્તકોમાંથી ધર્મશાલા બાંધવાના હોકમો બાબેના કેટલાક દાખલા વાંચી સંભલાવ્યા, જે બાદ શેઠ મેહરવાંનજી તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચી સંભલાવવામાં આવ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ મકાનનું નામ "પાંડે ધર્મશાલા" કરી રાખવામાં આવ્યુંછે, તથા તે તેમનાં માતાજી મરહુમ બાઈ ગુલેસ્તાંનબાનુનાં પુનને માટે બંધાવી સર્વે પરદેશી જરથોસ્તીઓના ઉતારાના વાપરવાસને કાજે ખોલ્લું મુકી તેનો વહીવટ ચલાવવાનું તેવણનાં ધર્મખાતાંનાં તરસ્તીઓને સોંપવામાં આવ્યુંછે. એ પછી શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકાએ ધર્મશાલા બાંધવાથી કેવા ફાયદા આપછે તે વિષે તથા શેઠ મેહરવાંનજીએ આએ નેક કામ ઉઠાવી લીધું તેથી પારસીઓની હોરમતમાં વધારો થવા બાબે એક ભાષણ કીધું હતું. એ બાદ ચાશની કરી સર્વે લોક વદાએ થયું હતું.[1]

તા૦ ૮ મી મારચ.

મુંબઇની સરકારી ગોદીના વડા માસ્ટર બીલડર તથા બારાંના સરવેયર મરહુમ શેઠ જાંગીરજી નવરોજજી વાડીઆની જગો પર નામદાર સરકારે શેઠ જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆને નેમ્યા હતા.

સુરતની પારસી ડીસ્ત્રીકટ માટ્રીમોનીઅલ કોરટના ડેલીગેટો તરીકે નામદાર સરકારે તે તરફના નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા:—

શેઠો રૂસતમજી ખુરશેદજી મોદી, દસ્તુર કેખશરૂ દાદાભાઈ, માણેકજી બહુખાંજી ડાકટર, કેખશરૂ હોરમજજી આસપાઇવાલા, પેશતનજી બરજોરજી એંટી, મેહેરાંમજી પેશતનજી ડાકટર, મેહરવાંનજી અમુપંડીઆરજી મોદી (ભાએઆ), જામાસપજી બહેમનજી ભાવનગરી, મનચેરજી શેરાબજી કારંજાવાલા, પેશતનજી ફરામજી વકીલ, ખરશેદજી મેહેરાંમજી નાણાવતી, શાપુરજી શેરાબજી મગોલ, બહમનશાહ મેહેરાંમજી વકીલ, રૂસતમજી શેરાબજી દલાલ, બહમનશાહ મેહેરાંમજી મેહતાજી, નશરવાંનજી જમશેદજી દસ્તુર કામદીનના.[2]

તા૦ ૯ મી મારચ.

રોજ ૧૮ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

આજ દીને પુણાંની પાસે અહમદનગરમાં અંજુમનના ઉધરાતથી બંધાવેલું દોખમું પરહવાની ક્રિઆ કરવામાં આવી હતી. જશનની ક્રિઆ પુરી થવા બાદ ત્યાંવાલા શેઠ નશરવાંનજી ખરશેદજી ગોદપોરીઆએ એક અંજુમન પત્ર વાંચી સંભલાવીઓ, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ દોખમાંનાં ઉધરાંણાંમાં પુણાંવાલા ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજીએ રૂ૨૫૦૦) તથા તેવણે પોતે રૂ૨૫૦૦) અને બાકી બીજા રૂ૧૪૬૩) મલી રૂ૬૪૬૩) ની રકમ ભરાઇ હતી, અને ખરચ રૂ૫૮૦૦) થતાં બાકી રૂ૬૪૩) વધશે તેનો ઘટતો ઉપયોગ અંજુમનની મરજી પ્રમાણે હવે પછી કરવામાં આવશે. એ શેહરમાં ધર્મનાં જેટલાં કામો થયલાંછે તેમાં મરહુમ ખાંન બાહદુર પેશતનજી શેરાબજી તથા તેમના પેટા ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજીની હમેશાં મદદ તથા સર્વે ધર્મની ક્રિઆ દસ્તુર તેહમુલજી મનચેરજી હોજદારને હાથે થયલીછે તેથી

મી૦ ડબલ્યુ. લીવારનરે મરહુમ સર કાવશજીના વારસ શેઠ જાંહગીરજી કાવશજી જાંહગીરની મંજુરીઆત તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર ૧૮૮૭ ને દીને એક પત્ર લખી મંગાવી હતી. શેઠ જાંહગીરજીએ એ બાબેની મંજુરીઆત તા૦ ૨૬ મી ડીસેમબર ૧૮૮૭ ને દીને મી૦ લીવારનર પર એક કાગજ લખી આપી, અને તેમાં સુચના કીધી હતી કે એ નવી ઇમારતના બાહેરનાં ભાગ ઉપર "Sir Cowasjee Jehanghir Building for the Elphinstone College" એવા શબ્દો કોતરાવવા, તથા દરવાજા પર સર કાવશજીનું એક "મીડાલીઅન બસ્ટ" મુકાવવું. એ સુચના નામદાર સરકારે બાહલ રાખી, અને શેઠ જાંહગીરજીએ કાલેજની લાઇબ્રેરીના વધારા તથા તેનાં ફરનીચર વગેરેને માટે રૂ૫૦૦૦) ની રકમ સરકારમાં લેઇ આપવાની કબુલાત કીધી હતી. એ પછી એ નવી ઇમારતમાં કાલેજ લાવી તે મુંબઇના નામદાર ગવરનર લારડ રેએ તા૦ ૪ થી ફેબરવારી ૧૮૮૯ ને દીને એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં ખોલી મુકી, અને ઉપલી પરેલવાલી જુની ઇમારતમાં નવી સ્થાપેલી વિકટોરીયા જુબીલી ટેકનીકલ ઇનસ્ટીટયુટ લઇ જવામાં આવી હતી.

[1] બમે જમશેદ, તા૦ ૮ મી મારચ ૧૮૬૬.

એ ધર્મશાલા બાંધવાને માટે શેઠ મેહરવાંનજીએ પોતાની ૧૩૯૦ ચોરસવાર જમીન કે જેની કીમત રૂ૭૬૧૪૦) હતી તે મુફત આપી, તથા તેપર બાંધકામને માટે રૂ૭૫૩૩૪—૦—૭ ખરચાયા તે મલી એવણને કુલે રૂ૧૧૧૪૭૪—૦—૭ નો ખરચ થયો હતો.

એ ધર્મશાલાને બાર જુદા જુદા ઓરડાછે, તથા વચમાં એક મોટો ઓરડો આવેલોછે. પછવાડે બબરચીખાંનું, કુવો, વગેરે જરૂરનાં મકાંનોછે. હીયાં દરેક જરથોસ્તી મુસાફરને આઠી બે અઠવાડીઆં સુધી ઉતારો લેવાની છુટ છે, તથા એમાં સુવાનાં બીછાંણાં અને રાંધવાનાં વાસણો તેમજ ઉતારૂઓની બરદાસ્તને માટે એક પારસી ચાકર રાખ્યામાં આવ્યોછે.

એ ધર્મશાલા ખોલી મુકાયા પછી તેજ રસ્તા પર "બોમ્બે બરોડા એંડ સેનટરલ ઇંડીઆ રેલવે" નું ચરની રોડનું સ્ટેશન થયાથી બાહેરગામોથી આવતા જરથોસ્તીઓને ઉતારો લેવાને એ મકાન ઘણું સવલ થઈ પડ્યુંછે. એ ધર્મશાલાની મરામત તથા બીજો ખરચ શેઠ મેહરવાંનજીએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૫ માં સ્થાપેલાં "રીપેરસ ફંડ" માંથી થાયછે, કે જેને લગતી વીગત આ પુસ્તકને સફે ૧૬૯ મે આપેલીછે.

[2] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેજેટ, ૮ મી મારચ ૧૮૬૬.

સુરતની ડીસ્ત્રીકટ માટ્રીમોનીઅલ કોરટની હદમાં સુરત, ભરૂચ, અને અમદાવાદના આખા જીલા સમાયલાછે.

તેઓનો ઉપકાર માનવામાં આવ્યો હતો. એ બાદ અંજુમન તરફથી દસ્તુર તેહમુલજીને તથા ખાંનબાહદુર પદમજીના દીકરા શેઠ દોરાબજી પદમજીને શેઆલો હોરાડવામાં આવી હતી, તથા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ અને શેઠ જમશેદજી હોરમજજી બાટલીવાલાને આ કામમાં આગેવાંની લઇ ઘણી મેહનત કરવા માટે એકકી શેઆલ હોરાડી હતી. એ બાદ ત્યાં ખાનું લઇ સર્વે લોક વદાય થયા હતા.[1]

તા૦ ૧૦ મી મારચ.

દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાએ "આપણો માજદયશની ધરમ ક્રીઆ પાએઆ ઉપર છે, અને તે બેહેશતનો મારગ કેહવો બતલાવેછે" એ બાબદ ઉપર એક વાએજ આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી બનાજીવાલાનાં આતશબેહરાંમનાં દીવાંનખાંનાંમાં કીધી હતી. તે પુરી થરા બાદ દસ્તુર શેરાબજી રૂસતમજી મુલાં ફીરોજનાએ ઉઠી દસ્તુર જામાસપજીનો ઉપકાર માની તેમને શાબાશી આપી હતી.[2]

તા૦ ૧૭ મી મારચ.

રોજ ૨૬ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી પેશતનજી દીવેચા[3]—ઉમર વર્ષ (૧) શેઠ પેશતનજી નાથાજી દીવેચાના બીજા દીકરા. એવણ ઉમમાં પોતાના વડા ભાઈ શેઠ ફરાંમજી પેશતનજી દીવેચાના ...ાય હેઠલ મુંબઈના ગવરનરોનાં ઘરખાતાંના તમામ વહીવટના કારભારી હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૫ માં શેઠ ફરાંમજીનાં મરણથી એવણ તેમની જગોએ વડા કારભારી થયા હતા. એવણને આ ઓહદાપર પોતાની ચંચલાઈ તથા નીમકહલાલીને માટે મુંબઇના દરેક ગવરનરો તરફથી શાબાશી મલતી હતી. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૧ માં સર જારજ.રસલ કલાર્કના વખતમાં એવણે જઇફીને લીધે પેનશન લઇ ઓહદો છોડયો હતો.

તા૦ ૧૮ મી મારચ.

રોજ ૨૭ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

આજ દીને તારાપોર મધે અંજુમનના ઉધરાતથી બંધાવેલાં દોખમાને પરઠવાની ક્રિઆ કરવાંમાં આવી હતી. આ વેળાએ વરોડરા રેલવે કુંપનીએ મુંબઇ તથા સુરતથી ખાસ ત્રેનો મુકવાથી પુષ્કળ જરથોસ્તીઓ ત્યાં એકઠા થયાં હતા. જશનની ક્રિઆ ઉદવાડેના દસ્તુરજી તથા મોબેદોએ કીધા બાદ મુંબઇવાલા દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાએ જરથોસ્તી મજહબમાં દોખમાં બાંધવાને લગતી એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી. તે બાદ એ દોખમાં બાબેનું ઉઘરાણું વગેરેની આગેવાની શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીએ મુંબઈમાં ઘણી મેહનત અને કોશેશ કરી કીધી હતી તેઓના થાએલા ઉપકારમાં તારાપોરની અંજુમન તરફથી એક માનપત્ર વાંચી સંભલાવવામાં આવ્યું હતું, તથા ત્યાંનાં અમલી નામીચાં વીકાજી મેહરજીનાં ખાંનદાંનવાલાઓનાં આભાર અને તેમની આગલી જાહોજલાલી વિષે પણ એક ખીના વાંચી સંભલાવવામાં આવી હતી. એ પછી ઉદવાડાવાલા દસ્તુર મીનોચેહરજી દારાબજી તથા દસ્તુર બરજોરજી રૂસતમજી મીરજાંને તથા તારાપોરના અકાબર શેઠ દાદાભાઇ બેહરાંમજી તારાપોરવાલાને તથા દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાને અંજુમન તરફથી એકકી શેઆલ હોરાડવામાં આવી હતી, અને નેઆતનું જમન જમી સર્વે લોક વદાય થયા હતા.[4]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૧ મી મારચ ૧૮૬૬.

આ દોખમાંનાં ફંડમાં રૂ૬૪૬૩) નીચે મુજબ ભરાયા હતા:—

(રૂ૨૫૦૦) ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી, નશરવાંનજી બરજોરજી ગોઇપોરીઆ. (રૂ૩૭૫) ખાંનબાહદુર બરજોરજી ભીખાજી શરીઆર. (રૂ૨૦૦) મરહુમ જમશેદજી પેશતનજી પલાંનજીનના છોકરાઓ. (રૂ૧૫૧) ખરશેદજી નશરવાંનજી શેઠના. (રૂ૧૦૧) આદરજી બરજોરજી ગેઆરા. (રૂ૭૫) બહમનજી શેરાબજી શેઠના. (રૂ૫૧) ફરાંમજી અરદેસર ફેકીબાદના, આ૦ માણેકજી ખરશેદજી ગાંડા, નવરોજજી રૂસતમજી ટોપર. (રૂ૪૧) દોરાબજી રૂસતમજી ભરૂચા, ઊકરજી ફરાંમજી મોતીવાલા, દીનશાહ બહમનજી ગોઇપોરીઆ, જમશેદજી પુંજીઆજી ભગત, ડોશાભાઇ હોરમજજી અહુગર, ફરાંમજી પેશતનજી ભમગરા, નવરોજજી બહમનજી મોરેના. (રૂ૩૧) માણેકજી પેશતનજી મેસમેન. (રૂ૨૫) પાલણજી પેશતનજી ટોપર, ધનજીભાઇ ઊકરજી. (રૂ૧૫) આ૦ ખરશેદજી કેખશરૂજી નરીમાંન, કાવશજી મનચેરજી ઇછાપોરીઆ. (રૂ૧૦) શેરાબજી જમશેદજી મશીદીઆ.

૨ મુંબઇ ચાબુક, તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૬૬.

૩ શેઠો માણેકજી અને શેરાબજી તથા મરહુમ શેઠો પેશતનજી અને એદલજી બરજોરજી દીવેચાના બાવા. એવણના એક નાહના ભાઇ શેઠ રૂસતમજી પેશતનજી દીવેચા પણ ગવરમેંટ હાઊસમાં હીસાબ રાખનાર હતા.

૪ મુંબઇ ચાબુક, તા૦ ૨૧ મી મારચ ૧૮૬૬.

એ દોખમું પરઠવાનાં જશનમાં શામેલ થવાને તેના માનેજરો શેઠો દોરાબજી ભીખાજી તારાપોરવાલા, રૂસતમજી શાપુરજી તારાપોરવાલા, અને રતનજી કુવરજી તારાપોરવાલાએ તા૦ ૮ મી મારચ ૧૮૬૬ નાં ગુજરાતી વરતમાંન પત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી સર્વે જરથોસ્તીઓને અરજ કીધી હતી.

એ દોખમાંની સાંમેની શગડીપર નીચલી તખ્તી મારેલીછે:—

"શ્રી પાક અહુરમજદની મદદથી આએ દોખમું તથા
"હેને લગતી શગડી તથા કુવો શ્રી તારાપોર મધે જરતોશ-
"તીઓને વાશતે શ્રી મુમબઇ તથા બીજાં ગાંમોની જરતો-
"શતી અનજુમને ઊઘરાંણું કરી ઇંગરેજ શરકારનાં રાજમાં
"બંધાવીઊંછે. રોજ ૨૭ આશમાંન માહા ૬ શેહેનશાહી
"તથા માહા ૭ મેહેર કદમી શને ૧૨૩૫ ઇઅજદજરદી
"તારીખ ૧૮ મારચ શને ૧૮૬૬ શવંત ૧૯૨૨ નાં ચઇતર
"શુદ ૨ વાર રવેઊ."

ઊપલી શગડીની પાસે એજ વખતે એક કુવો બંધાવેલોછે, તે ઊપર પણ નીચે પ્રમાણે તખ્તી મારેલીછે:—

તા૦ ૨૦ મી માર્ચ.

"સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઈનસ્ટીટયુટ" ને લગતી નિશાળોનાં છોકરાઓ તથા છોકરીઓને ઈનામો આપવા માટેનો એક મેળાવડો આજે દીને અતરેના ટાઉનહાલમાં થયો હતો. સરનશીનની ખુરસીએ મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર બીરાજયો હતો. એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ મી૦ જેમસ સ્કારજીએ રીપોરટ વાંચી સંભળાવ્યો, જેમાં જણાવ્યા મુજબ એ ખાતાંને લગતી મુંબઈની નીશાળોમાં ૬૨૮ છોકરા તથા ૭૫૦ છોકરીઓ તથા દેશાવરોની નિશાળોમાં ૮૪૯ છોકરા અને ૩૪૦ છોકરી મળી ૨૮૬૭ બાળકો કેળવણી લેતાં હતાં. એ બાદ રેવરંડ મી૦ એટકીનસે છોકરાઓ તથા ડાકટર ધીરજરામ દલપતરામે છોકરીઓની સેહજ પરીક્ષા લીધી, જે બાદ સરનશીને પોતાને હાથે ઈનામો વેંહચી એક સુભાખીત ભાખાણ કીધું જેની સેવટે જણાવ્યું હતું કે "નામદાર લેડી આવાંબાઈ જેઓ એ ખાતાંની અમર કીરતીના સ્થાપનારનું માનવંતું નામ રાખેછે, તેમની સાથે જ્યારે તે નામદારને મેળાપ થશે ત્યારે તેણે અંહી શું જોયું હતું અને તેથી તેને કેવી ખુશાલી ઉપજી હતી તેથી તેઓને તે વાકેફ કરશે." એ પછી સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે ઉઠી નામદાર સરનશીનનો એક નાઇસ્તું ભાખાણ કરી ઉપકાર માન્યો, અને સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[૧]

તા૦ ૨૫ મી માર્ચ.

રોજ ૪ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

આજે દીને ગંદેવી ગામ મધે અંજુમનનાં ઉધરાતથી બંધાવવા માડેલાં દોખમાંનો તાણો પુરવાની ક્રિઆ નવસારીવાલા દસ્તુર કૈકોબાદજી રૂસતમજી મેહરજીરાણાનાં ઉપરીપણાં હેઠલ કરવામાં આવી હતી. આ વેળાએ ૪૦૦૦ જરથોસ્તીઓનો મેળાવડો ત્યાં થયો હતો, તથા શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ એ દોખમાંનાં કામમાં નાણાંની સારી મદદ કરી તેથી તેમનો ઉપકાર માનવામાં આવ્યો હતો.[૨]

તા૦ ૨૭ મી માર્ચ.

લંડનની "એથનોલોજીકલ સોસાઇટી" ની હજુરમાં ગઈ તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારીએ મી૦ જાન ક્રાફરડે વાંચેલા રેસાલામાં એવું જણાવ્યું હતું કે એશીઆ ખંડના લોકો કરતાં યુરોપ ખંડના લોકોની મનશક્તિ વધારે ચહડતી અને બળવાન છે. એ ઉપરથી એ રેસાલાના જવાબમાં શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસરે એજ સોસાઇટીની આજ દીને મળેલી સભામાં એક બીજો રેસાલો વાંચી હિંદુઓ તથા પારસીઓની મનશક્તિ કેટલી ખીલી શકેછે, તેના દાખલા આપ્યા, તથા બતાવી આપ્યું કે એશીઆ ખંડમાં નીતિ, સરચાઈ અને બીજી નેકીને યુરોપના સરખો દરજ્જોછે.[૩]

તા૦ ૩૧ મી માર્ચ.

ભરૂચ મધે જરથોસ્તી રવાનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનું એક ફંડ ઉભું કરવાને ત્યાંની અંજુમન આજ દીને બાહેરકોટની કાંડાપરની દરેમેહરમાં ભેગી મળી હતી. તે વેળાએ એ બાબેનું એક ફંડ ત્યાંની પંચાતના તરસ્ટીઓ હસ્તક ઉભું કરવાનો ઠેડાવ થયો હતો, અને તેમાં તેજ વખતે રૂ૫૪૯૨। ભરાયા હતા. આ વેળાએ મુંબઈથી ગયલા શેઠ બહમનશાહ કાવશજી ભરૂચા અથવા વકીલ તેમજ શેઠ સોરાબજી રતનજી ડાકટરે અસરકારક ભાખાણો કીધાં હતાં.[૪]

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદથી આ કુવો શને ૧૨૩૫ "ઇઅજદજરદી શને ૧૮૬૬ ઇશવી શવંત ૧૯૨૨ નાં "વીકરમાંજીત. એ શાલમાં શ્રી તારાપોરનાં નવાં દોખ"માંનાં કાંમ શારૂં બાંધેઓછે. રોજ ૨૭ માં ને માહ ૬ "ઠો તથા ૭ મો."

એ દોખમું તથા શગડી બાંધવા પર બધો મળી રૂ૪૨૦૦૦) નો ખરચ થયો હતો, અને ઉઘરાણું રૂ૩૧૦૦૯)૨૪।।। નું થયું હતું. જેથી બાકીની રૂ૧૧૦૦૧) ની રકમ મેળવવાને એના માનેજરો શેઠો ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, મેરરજીભાઇ બાપુજી વીકાજી, દોરાબજી ભીખાજી તારાપોરવાલા, રૂસતમજી શાપુરજી તારાપોરવાલા, અને રતનજી કુવરજી તારાપોરવાલાએ તા૦ ૨૨ મી નવેમબર ૧૮૬૮ નાં રાસ્ત ગોફતારમાં જાહેર ખબર છપાવી સર્વે જરથોસ્તીઓને અરજ કીધી હતી.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી મારચ ૧૮૬૬.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૬૬.

૩ આ રેસાલાનું એક ચોપાંનયું નીચલાં નામથી બાહેર પાડવામાં આવ્યું હતું :—

"The European and Asiatic races. Observations on the paper read by John Crawford Esq. F. R. S. before the Ethnological Society, on February 14th, 1866 Read before the Ethnological Society, March 27th, 1866. By, Dadabhai Naoroji. London; Trubner & Co., 60, Paternoster Row, 1866."

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૮ મી આપરેલ ૧૮૬૬.

એ રૂ૫૪૯૨। નીચે મુજબ ભરાયા હતા :—

(રૂ૫૦૧) રૂસતમજી સોરાબજી દલાલ, બહમનશાહ બેહરાંમજી વકીલ, મનચેરજી સોરાબજી દલાલ, હોરમજજી બેહરાંમજી વખારીઆ. (રૂ૫૦૦) બહમનશાહ બેહરાંમજી મેહતાજી. (રૂ૨૦૦) હોરમજજી નાનાભાઈ કાલાભાઈ જંબુસરવાલા, હોરમજજી માણેકજી નગરશેઠ. (રૂ૧૫૦) દીનશાહજી ફરાંમજી હમાલરાના. (રૂ૧૨૫) હોરમજજી અસલાજી ગાંધી, બહમનશાહ સોરાબજી ધનજીભાઈ મારફતેના. (રૂ૧૦૦) નવરોજજી મનચેરજી વખારીઆ, પેશતનજી હોરમજજી ધરૂ, જીવાજી બેહરાંમજી હાથીદારૂવાલા, શેહરીયારજી નશરવાંનજી મેહતાના, સોરાબજી રતનજી ડાકટર મુંબઈવાલા. (રૂ૭૫) દસ્તુર પેશોતનજી અસપંદીઆરજી કામદીનજીનાં નામે, બેહરાંમશાહ

જીજીભાઈ બારોનેટ, ઓનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજી-ભાઈ, ફરામજી નશરવાનજી પટેલ, ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજી, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી ખરશે-દજી જમશેદજી, મેહેરવાનજી ફરામજી પાંડે, અરદેશર હોરમ-

---

મુસાફરોના ઊતારાને માટે બંધાવેલા જમશેદ બાગ તથા તેનાજ કંપાઊંડમાં પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ હોરમજજી બેહરામજી વખારીઆનાં પુનને માટે બંધાવેલી દરેમેહરના ચાલુ ખરચમાં વાપડવાને તે મકાનોના તરસ્ટીઓને દર શાલ સુપરદ કરવાને. (૧૬) તા૦ ૯ મી ડીસેમબર ૧૮૮૩ ને દીને શેઠ રૂસ્તમશાહ પેશતનજી ચોવડાંવાલાએ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ પેશતનજી હોરમજજી ખરૂ અથવા ચોવડાંવાલાનાં પુનને સારૂં તેવણની પુંજીમાંથી રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ જરથોસ્તી રવાંનોને અવસમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ મધે વાપડ-વાને. (૧૭) તા૦ ૧૯ મી ડીસેમબર ૧૮૮૩ ને દીને શેઠ હોરમજજી નાનાભાઈ કાલાભાઈ જંબુસરવાલાએ પોતાના દીકરા શેઠ શાપુરજીનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઈ ગુલબાઈનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ ખરાસવાડાની દરેમે-હરના ખરચમાં વાપડવાને. (૧૮) તા૦ ૧૮ મી માર્ચ ૧૮૮૪ ને દીને બાઈ ગુલબાઈ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી બેહરામજી વખારીઆનાં દીકરીએ પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ માણેકશાહ ફરદુનશાહ ખંબાતાનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ જમશેદબાગ તથા તેને લગતી દરેમેહરના ખરચમાં વાપડવાને. (૧૯) એજ દીને બાઈ દીનબાઈ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી બેહરામજી વખારીઆનાં વીધવાએ પોતાના ખાવં-દનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની રકમ ઊપલાંજ કારણસર વાપડ-વાને. (૨૦) તા૦ ૧૭ મી જાનેવારી ૧૮૮૫ ને દીને શેઠ તેહમુલજી હોરમજજી મુનશીએ પોતાના દીકરા તથા દીકરીના દીકરાઓની નવજોતની ખુશાલીમાં રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ ભરૂચનાં કોઈ ગરીબ જરથોસ્તીનાં છોકરાંને સુદરેહ પેહરાવવા અથવા લગન કરવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૨૧) તા૦ ૩૦ મી માર્ચ ૧૮૮૫ ને દીને શેઠ શોરાબજી હોરમજજી વખારીઆ અથવા લાકડાંવાલાએ રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ કોટની જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલના ખરચમાં વાપડવાને. (૨૨) તા૦ ૨૫ મી આગસ્ટ ૧૮૮૫ ને દીને શેઠ અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કામદીને રૂ૫૦૦) નું મુંબઈની મ્યુનીસીપાલીટીનું બોંડ તેનું વ્યાજ કોટની જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલની સર્વેથી ચઢતી છોકરીને તેમનાં માતાજી બાઈ ગુલબાઈ તે મરહુમ દસ્તુર શોરાબજી પેશોતનજી કામદીનનાં વીધવાનાં નામથી દર માસે રૂ૨) ની સ્કાલરશીપ આપવામાં વાપડવાને. (૨૩) તા૦ ૧૯ મી સપટેમબર ૧૮૮૫ ને દીને શેઠ જમશેદજી નશ-રવાનજી પીટીટ રૂ૪૦૦૦) નાં મુંબઈની મ્યુનીસીપાલીટીનાં બોંડ તેનું વ્યાજ કોટની જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલ કે જેને તેમનું નામ આપવામાં આવ્યું છે તેના ચાલુ ખરચમાં વાપડ-વાને, તથા તા૦ ૪ થી અકટોબર ૧૮૮૫ ને દીને બીજા રૂ૩૦૦) નાં એજ મ્યુનીસીપાલીટીનાં બોંડ તેનું વ્યાજ એજ નિશાલ-ની બે ચઢતી છોકરીઓને દર શાલ રૂ૭) અને ૫) નાં બે ઇનામો આપવામાં વાપડવાને. (૨૪) તા૦ ૨૦ મી સપટે-મબર ૧૮૮૫ ને દીને શેઠ અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કામદીને રૂ૫૦૦) નું મુંબઈની મ્યુનીસીપાલીટીનું બોંડ તેનું વ્યાજ ભરૂચની મરહુમ શેઠ છછભાઈ દાદાભાઈવાલી છોકરીઓની નિશાલની સર્વેથી ચઢતી છોકરીને તેમનાં ધણીઆંની બાઈ આવાંબાઈનાં નામથી દર માસે રૂ૨) ની સ્કાલરશીપ આપવામાં વાપડવાને. (૨૫) એજ દીને એજ શેઠે રૂ૫૦૦) નું એજ મ્યુનીસીપાલીટીનું બીજું બોંડ તેનું વ્યાજ ભરૂચની મરહુમ શેઠ છછભાઈ દાદાભાઈવાલી છોકરાઓની નિશાલના સર્વેથી ચઢતા છોકરાને પોતાના બાવા મરહુમ દસ્તુર શોરાબજી પેશો-તનજી કામદીનજીનાં નામથી દર માસે રૂ૨) ની સ્કાલરશીપ આપવામાં વાપડવાને. (૨૬) તા૦ ૨૨ મી સપટેમબર ૧૮૮૫ ને દીને શેઠ જમશેદજી બહમનશાહ વકીલે પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઈ ધનબાઈજી તે મરહુમ શેઠ બહમનશાહ બેહરામજી વકીલનાં વીધવાનાં પુનને માટે રૂ૭૯૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ અથવા જરૂર પડે તો મુદલ મરહુમ શેઠ બહમન-શાહે પોતાને ખરચે બાહેરકોટ અગીઆરી આગલ બંગલો બંધાવી પંચાતને સ્વાધીન કીધોછે તે વધારવા અથવા સુધારવા પાછલ ખરચવાને. (૨૭) તા૦ ૧૩ મી ડીસેમબર ૧૮૮૫ ને દીને બાઈ રતનબાઈ તે શેઠ ધનજીશાહ મેહેરવાનજી ડાકટરનાં ધણીઆંનીએ ભરૂચના કોટમાં હાથીખાર આગલ અગીઆરીની સાંમે પંચાતની જગાપર જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલને સારૂં એક મકાન રૂ૨૦૭૫) ખરચી બંધાવી તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કીધું તે મકાનપર થાયલી લાગતની રકમનું પડાવેલું ખાતું. (૨૮) તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી ૧૮૮૬ ને દીને શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાનાં દીકરી મરહુમ બાઈ રતનબાઈ તે શેઠ ફરામજી દોરાબજી પાંડેનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) નું મુંબઈનાં પોરટ તરસ્ટનું બોંડ તેનું વ્યાજ સરખે હીસ્સે જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટ જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલ તથા ગરીબ જર-થોસ્તીઓને આસરો આપવાનાં ફંડમાં વાપડવાને. (૨૯) તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી ૧૮૮૬ ને દીને શેઠ પીરોજશાહ રૂસ્તમજી દલાલે પોતાના બાવા મરહુમ ખાનબાહદુર રૂસ્તમજી શોરાબજી દલાલ તથા માતાજી મરહુમ બાઈ આવાંબાઈનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ પંચાતનાં જનરલ ફંડમાં વાપડવાને. (૩૦) તા૦ ૧૭ મી આગસ્ટ ૧૮૮૬ ને દીને શેઠો માણેકજી મેહેરવાનજી અને પેશતનજી કાવશજી ચોવડાંવાલાએ પોતાના મુરબી મરહુમ શેઠ મેહેરવાનજી અસ-લાજી ભરૂચા ચોવડાંવાલાનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ જરથોસ્તી રવાંનોને અવસમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં વાપડવાને. (૩૧) તા૦ ૧ લી નવેમબર ૧૮૮૬ ને દીને શેઠો ડોસાભાઈ, ખરશેદજી, હોરમજજી અને રૂસ્તમજી જમાસપજી દારૂવાલાએ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ જામાસપજી જીવાજી દારૂવાલાનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દારૂવાલાઓના દાહંબારના ખરચમાં વાપડવાને. (૩૨) તા૦ ૨૧ મી નવેમબર ૧૮૮૬ ને દીને શેઠો નશરવાનજી, અરદેશર, પીરોજશાહ, દીનશાહ અને દાદાશાહ રૂસ્તમજી દલાલ તથા બેહન બાઈ ધનબાઈજીએ પોતાના કાકા મરહુમ શેઠ મનચેરજી શોરાબજી દલાલનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ ગરીબ જરથોસ્તીઓને આસરો આપવાનાં ફંડમાં વાપડવાને. (૩૩) તા૦ ૨૮ મી જાનેવારી ૧૮૮૭ ને દીને શેઠો રૂસ્તમજી અને હોરમજજી નાનાભાઈએ ખરાસ-વાડામાં જરથોસ્તીઓને સરઅવસરે વાપડવાનું એક મકાન બંધાવી પંચાતના તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કીધું તે વેજાની ખુશાલીમાં પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ નાનાભાઈ કાલાભાઈનાં

જજી વાડીઆ, શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, બહમનજી જીજીભાઈ, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, મનચેરજી

પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું બ્યાજ ગરીબ જરથોશ્તીઓને આસરો આપવાનાં ફંડમાં વાપડવાને. (૩૪) તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૮૭ ને દીને શેઠો આદરજી અને રતનજી મનચેરજી દલાલે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ મનચેરજી શોરાબજી દલાલનાં પુનને માટે તેમની પુંજીમાંથી રૂ૧૫૦૦) નાં મુંબઇનાં પોરટ તરસ્ટ બોંડ તેનું બ્યાજ ગરીબ જરથોસ્તીઓને આસરો આપવાનાં ફંડમાં વાપડવાને. (૩૫) તા૦ ૩ જી મારચ ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ નવરોજજી મનચેરજી કાવશજી વખારીઆએ પોતાનાં ધણીઆંની બાઇ બીખાઇજીનાં પુનને માટે રૂ૬૦૦) ની નોટ તેનું બ્યાજ સરખે હીસ્સે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં તથા ગરીબ જરથોસ્તીઓને આસરો આપવાનાં ફંડમાં વાપડવાને. (૩૬) તા૦ ૧૪ મી આપરેલ ૧૮૮૭ ને દીને સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાના નબીરા મરહુમ શેઠ અરદેસર કાવશજી પીટીટનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) નું મુંબઇનાં પોરટ તરસ્ટનું બોંડ તેનું બ્યાજ પંચાતના અંજુમનના ધાહબારના ખરચમાં વાપડવાને. (૩૭) તા૦ ૧ લી અકટોબર ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ બહમનશાહ જમશેદજી વખારીઆએ પોતાનાં બેહન મરહુમ બાઇ ગુલબાઇ તે શેઠ જામાસપજી હોરમજજી નાનાભાઇ જંબુસરવાલાનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) ની નોટ તેનું બ્યાજ જમશેદ બાગને લગતાં આદરાંનમાં દરૂન દમશેદ જારી રાખવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૩૮) તા૦ ૧૭ મી નવેમબર ૧૮૮૭ ને દીને શેઠો આદરજી અને રતનજી મનચેરજી દલાલે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ મનચેરજી શોરાબજી દલાલની વરશીને દીને તેમનાં તથા પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ જરબાઇનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) નું મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીનું બોંડ તેનું બ્યાજ કુતરાં તથા મુગાં જનાવરો અને ગોસપંદોની પરવરસી કરવા તથા દર વર્ષે રૂ૫) થી ૧૦) સુધીની નાહની રકમ ઊપજાં બધિ મરનારોના રોજગાર ઊપર ધર્મ ક્રિઆ કરવાને ખરચવાને. (૩૯) તા૦ ૧૯ મી નવેમબર ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ પેશતનજી દોરાબજી કામાજી તથા તેમનાં કુટુંબે મરનાર બાઇ દીનબાઈ તે મરહુમ શેઠ દોરાબજી કામાજીનાં વીધવાનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું બ્યાજ ખારાસવારાની દરેમેહરમાં સુખડ બાળવાના ખરચમાં વાપડવાને (૪૦) તા૦ ૨૯ મી નવેમબર ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે પોતાના ભત્રિજા મરહુમ શેઠ કાવશજી દીનશાહજી પીટીટના દીકરા મરહુમ શેઠ અરદેસર કાવશજી પીટીટનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) નું મુંબઇનાં પોરટ તરસ્ટનું બોંડ તેનું બ્યાજ ગરીબ જરથોસ્તીઓને આસરો આપવાનાં ફંડમાં વાપડવાને. (૪૧) તા૦ ૧ લી ડીસેમબર ૧૮૮૭ ને દીને હાનરેબલ સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ તેનું બ્યાજ પાજનીગરોના ધાહબારના ખરચમાં વાપડવાને. (૪૨) તા૦ ૨ જી આપરેલ ૧૮૮૮ ને દીને શેઠ બહમનજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ૫૦૦) નું મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીનું બોંડ તેનું બ્યાજ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલની બે હુશીઆર છોકરીઓને પોતાનાં નામથી દર માસે રૂ૧) નાં સ્કાલરશીપ આપવામાં વાપડવાને. (૪૩) તા૦ ૨૦ મી આપરેલ ૧૮૮૮ ને દીને શેઠ બહમનશાહ જમશેદજી વખારીઆએ પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ સુનાંબાઇનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું બ્યાજ જમશેદ બાગને લગતાં આદરાંનના દરૂન બાજના ખરચમાં વાપડવાને. (૪૪) તા૦ ૨૮ મી જુલાઇ ૧૮૮૮ ને દીને શેઠ શોરાબજી હોરમજજી લાકડાંવાલા અથવા વખારીઆએ પોતાના દીકરા શેઠ મનચેરશાહની બેટી બાઇ ડોશીબાઇની નવજોતની ખુશાલીમાં રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું બ્યાજ મરહુમ શેઠ જમશેદજી હોરમજજી વખારીઆના ધાહબારના ખરચમાં વાપડવાને. (૪૫) તા૦ ૧૧ મી આગસ્ટ ૧૮૮૮ ને દીને શેઠ ખરશેદજી મનચેરજી કામાજીએ પોતાનાં દીકરી મરહુમ બાઇ ડોશીબાઇનાં પુનને માટે, તથા બાઇ ખરશેદબાઇ તે મરહુમ શેઠ એદલજી નશરવાંનજી મનાનાં વીધવાએ પોતાના ખાવંદ તથા દીકરા મરહુમ શેઠ પેશતનજી એદલજી મના તથા બાવા મરહુમ શેઠ શેહરીઆરજી નાલાભાઇ તથા ભાઇ મરહુમ શેઠ મનચેરજી શેહરીઆરજી પોરટવાલાનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું બ્યાજ સરખે ભાગે મરહુમ શેઠ જીજીભાઇ દાદાભાઇવાલી છોકરીઓની નિશાલમાં દર શાલ એક ઇનાંમ આપવા તેમજ પશતાકીઆ તથા કાપડીઆના ધાહબારના તથા રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાના તથા ગરીબ જરથોસ્તીઓને આસરો આપવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૪૬) તા૦ ૩ જી સપટેમબર ૧૮૮૮ ને દીને ડાકટર મનચેરજી શોરાબજી પોરટવાલાએ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ શોરાબજી તેહમુલજી પોરટવાલા તથા બપાવા મરહુમ શેઠ તેહમુલજી જીવાજીનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) નું મુંબઇનાં પોરટ તરસ્ટનું બોંડ તેનું બ્યાજ ગરીબ જરથોસ્તીઓને આસરો આપવાનાં ફંડમાં વાપડવાને. (૪૭) તા૦ ૨૪ મી સપટેમબર ૧૮૮૮ ને દીને બાઇ હીરાંબાઇ તે હાનરેબલ સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનાં બેટીએ પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) નું મુંબઇનાં પોરટ તરસ્ટનું બોંડ તેનું બ્યાજ તે મરહુમનાં નામની જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલના ખરચમાં વાપડવાને. (૪૮) તા૦ ૨૮ મી ફેબરવારી ૧૮૮૯ ને દીને શેઠ બહમનશાહ પેશતનજી ડુંગાજી તથા ભાઇઓએ મરહુમ બાઇ રતનબાઈ તે મરહુમ શેઠ શેહરીઆરજી નશરવાંનજી મોરાનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) ની નોટ ઊપલી બાહેરકોટની કાંઠા ઊપરની દરેમેહરનો ખરચ કરવો એઓ ભાઇઓ બંધ કરે ત્યારે તેપણ તેનાં ચહડેલાં બ્યાજની આવક સાથે એ દરેમેહરના ખરચમાં વાપડવાને. (૪૯) તા૦ ૧૨ મી મારચ ૧૮૮૯ ને દીને શેઠ ધનજીશાહ મેહરવાંનજી ડાકટરે પોતાનાં બેટી બાઇ જરબાઇનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું બ્યાજ એ બાઇની બાજને દીને ધર્મ ક્રિઆ કરી બાકીનું પશતાકીઆઓના ધાહબારના ખરચમાં વાપડવાને. (૫૦) તા૦ ૨૧ મી મારચ ૧૮૮૯ ને દીને શેઠો બેહરામશાહ, જાંગીરજી, રતનજી, પીરોજશાહ, અને શોરાબજી દીનશાહજી દલાલે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ દીનશાહજી રૂસતમજી દલાલનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું બ્યાજ દોખમાં આગલ જવાના રસ્તાની મરામત કરવાનાં ફંડ ખાતે વાપડવાને. (૫૧) એજ દીને શેઠો નશરવાંનજી, અરદેસર, પીરોજશાહ, અને દારાશાહ રૂસતમજી દલાલ તથા બેહન બાઇ ધનબાઇજીએ પોતાના ભાઇ મરહુમ શેઠ

પેશતનજી વાડીઆ, દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજી, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, ડોશાભાઇ ફરામજી કામાજી, દીનશાહ દાદાભાઇ ગાંધી, જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ, ડાક્ટર મનચેરજી બેહરામજી કોહલા, ડાક્ટર બેહરામજી નવરોજજી,

---

દીનશાહજી રૂસતમજી દલાલનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ પંચાતનાં જનરલ ફંડમાં વાપરવાને. (૫૨) તા૦ ૨૫ મી મારચ ૧૮૮૯ ને દીને શેઠો બહમનજી મનચેરજી વકીલ તથા એદલજી મનચેરજી કંત્રાકટર તથા દીનશાહજી બહમનજી વકીલ ભાવનગરવાલાએ મલી પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કાકાનાં પુનને માટે રૂ૬૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ સરખે હીસ્સે રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં તથા ગરીબ જરથોસ્તીઓને આસરો આપવાનાં ફંડમાં વાપરવાને (૫૩) તા૦ ૧૬ મી મેએ ૧૮૮૯ ને દીને શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦૦) નાં પોરટ ટ્રસ્ટ બોંડ તેમાંનાં રૂ૧૦૦૦) નું વ્યાજ અંજુમનના દાહંબારના ખરચમાં વાપરવાને, રૂ૧૦૦૦) નું વ્યાજ ભરૂચના ગરીબ જરથોસ્તી વિદ્યાર્થીઓને ચોપડીઓ અપાવવાના ખરચમાં વાપરવાને, અને રૂ૩૦૦૦) નું વ્યાજ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ જરતોસ્તી છોકરીઓની નિશાલના ખરચમાં વાપરવાને. (૫૪) તા૦ ૧૬ મી સપટેમબર ૧૮૮૯ ને દીને શેઠો ફકીરજી, માણેકજી અને પેશતનજી શેહરીઆરજી કાપડીઆ તથા માતાજી બાઇ દેબાનોએ પોતાના બાવા તથા ખાવંદ મરહુમ શેઠ શેહરીઆરજી હોરમજજી કાપડીઆનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ ખરાસવાડાની દરેમેહરના ખરચમાં વાપરવાને. (૫૫) તા૦ ૪ થી ડીસેમબર ૧૮૮૯ ને દીને શેઠો આદરજી તથા રતનજી મનચેરજી દલાલે રૂ૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલની બે ચડતી છોકરીઓને મરહુમ શેઠો દીનશાહજી તથા પીરોજશાહ રૂસતમજી દલાલનાં નામથી સ્કાલરશીપ આપવામાં વાપરવાને. (૫૬) એજ દીને એ શેઠોએ બાહેરકોટની ફુરજા આગલની ધર્મશાલાની પૂર્વ તરફ નીચે એક પાણીનાં પરબનું મકાંન તથા રૂ૩૦) નાં વારસીક ભાડાંનો એક ગાલો રૂ૫૦૦) ની કીમતનો બાંડું પરબ મંડાવવાના ખરચમાં વાપરવાને. (૫૭) તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૯૦ ને દીને શેઠ રતનજી જીવણજી હમાંવાલાએ પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ પીરોજશાહ રતનજી હમાવાલાનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટનું વ્યાજ દોખમાંઓને સુનો તથા જરૂરીઆત મરામત પાછલ ખરચવાને. (૫૮) તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી ૧૮૯૦ ને દીને શેઠો નશરવાંનજી, અરદેસર, દીનશાહજી અને દારાશાહ રૂસતમજી દલાલ તથા બેહન બાઇ ધનબાઇજીએ પોતાના ભાઇ મરહુમ શેઠ પીરોજશાહ રૂસતમજી દલાલનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ દોખમાં આગલ જવાના રસ્તાની મરામત કરવાનાં ફંડ ખાતે વાપરવાને. (૫૯) એજ દીને બાઇ વીરબાઇજી તે મરહુમ શેઠ પીરોજશાહ રૂસતમજી દલાલનાં વીધવાએ પોતાના ખાવંદનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ પંચાતનાં જનરલ ફંડમાં વાપરવાને. (૬૦) તા૦ ૧૭ મી જાનેવારી ૧૮૯૦ ને દીને શેઠ મનચેરજી ખરશેદજી કાપડવાલા તથા બીજા કાપડના જરથોસ્તી વ્યાપારીઓએ કાપડીઆઓના દર શાલ શેહરેવર મહીનામાં ઊપરાંણીથી થતા દાહંબારના વધારાના રૂ૩૦૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ એ દાહંબારના માનેજરોને તેના ખરચમાં વાપરવા આપવાને. (૬૧) તા૦ ૧૨ મી આગસ્ટ ૧૮૯૦ ને દીને સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ લેડી શાકરબાઇ તે મરહુમ શેઠ ફરાંમજી ભીખાજી પાંડેનાં બેટીનાં પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ ટ્રસ્ટ બોંડ તેનું વ્યાજ અંજુમનના દાહંબારના ખરચમાં વાપરવાને. (૬૨) તા૦ ૨૨ મી ડીસેમબર ૧૮૯૦ ને દીને બાઇ ભીખાઇજી તે મરહુમ શેઠ ધનજીભાઇ બરજોરજી ખંબાતાનાં વીધવા તથા શેઠ દીનશાહજી ધનજીભાઇ ખંબાતાનાં દીકરીએ પોતાના મરહુમ ખાવંદ તથા દીકરી મરહુમ બાઇ દીનબાઇનાં પુનને માટે રૂ૬૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ દર શાલ મરહુમ બાઇ દીનબાઇની બાજને દીને ભરૂચનાં નાચાર અને ગરીબ જરથોસ્તીઓમાં કપડાં વેંહચી આપવામાં વાપરવાને. (૬૩) તા૦ ૩ જી જાનેવારી ૧૮૯૧ ને દીને શેઠ બહમનજી મનચેરજી વકીલે પોતાના નબીરા જાંગીરજી દીનશાહ વકીલની નવજોતની ખુશાલીમાં રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ ભરૂચની આરતો માટે પાસ થએલી દાએણ રાખવાના ખરચમાં વાપરવાને. (૬૪) તા૦ ૮ મી જુન ૧૮૯૧ ને દીને શેઠો ડોશાભાઇ હોરમજજી ગાંધી તથા અરદેશર અને શોરાબજી ડોશાભાઇ ગાંધીએ મરહુમ બાઇ જરબાઇ તે શેઠ ડોશાભાઇ હોરમજજી ગાંધીનાં ધણીઆંની અને મરહુમ બાઇ માણેકબાઇ તે શેઠ પેશતનજી નશરવાંનજીનાં ધણીઆંની તથા ખાંનબાહદુર રૂસતમજી શોરાબજી દલાલનાં બેહનનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ ગાંધીઓના દાહંબારના ખરચમાં વાપરવાને. (૬૫) તા૦ ૨૯ મી નવેમબર ૧૮૯૧ ને દીને શેઠ નવરોજજી દીનશાહજી દસ્તુર કામદીનના તથા બાઇઓએ પોતાના બાવા મરહુમ દસ્તુર દીનશાહજી પેશોતનજી કામદીનજીનાં પુનને માટે રૂ૨૦૦) નું પોરટ ટ્રસ્ટ બોંડ તેનું વ્યાજ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલમાં ઇનામ અથવા સ્કાલરશીપ આપવામાં વાપરવાને. (૬૬) તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી ૧૮૯૨ ને દીને શેઠ નશરવાંનજી બહમનશાહજી મેહતાજીએ પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ કુવરબાઇનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ ભરૂચની આરતો માટે પાસ થએલી દાએણ રાખવાના ખરચમાં વાપરવાને. (૬૭) તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી ૧૮૯૨ ને દીને શેઠો મનચેરશાહ શોરાબજી વખારીઆ તથા રૂસતમજી હોરમજજી વખારીઆએ રૂ૫૦૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ ભરૂચના જરથોસ્તી વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપ આપવા માટે સ્થાપેલાં "શોરાબજી હોરમજજી વખારીઆ પારસી સ્કાલરશીપ" નાં તરસ્ટીઓને દર શાલ એ કારણસર આપવા માટે. (૬૮) તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી ૧૮૯૨ ને દીને શેઠ મનચેરજી જીવાજી દારૂવાલાએ પોતાના ભાઇ મરહુમ શેઠ પેશતનજી જીવાજી દારૂવાલાનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ દર શાલ દારૂવાલાના દાહંબારના ખરચમાં વાપરવાને. (૬૯) તા૦ ૧૮ મી આપરેલ ૧૮૯૨ ને દીને શેઠ દીનશાહજી ફરાંમજી હમાવાલા તથા તેવણનાં ધણીઆંની બાઇ આવાંબાઇએ પોતાની દીકરીની દીકરી મરહુમ બાઇ માણેકબાઇ તથા બાવા મરહુમ શેઠ ફરાંમજી નવરોજજી હમાવાલા અને માતાજી બાઇ ગુલબાઇનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ ભરૂચની હમાવાલાની દરેમેહરમાં બોઇ દેનાર મોબેદના પગારમાં વાપરવાને. (૭૦) તા૦ ૧૨ મી

કાવશજી નશરવાંનજી કાંગા, પાલણજી હોરમજજી કાપડીઆ, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, દીનશાહ જમશેદજી ફરદુનજી, નવરોજજી જીવાજી માણેકજી, પેશતનજી દાદાભાઈ નવસારીવાલા, એદલજી બહમનજી મારીઝ, મનચેરજી હોરમજજી કામાંજી, બહમનજી ફરામજી કામાજી, રુસતમજી ખુરશેદજી મોદી, એદલજી ખુરશેદજી મોદી, કેખશરૂ એદલજી મોદી, બી. એ; અરદેસર ખરશેદજી ફરદુનજી, જાંગીરજી ગુસતાદજી) ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને ટાઉનહાલમાં એક જાહેર સભા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ તે નામદાર પર મોકલવાનાં માનપત્રનો ખરડો વાંચી બાહલ રાખી તે નામદારપર સરનશીને મોકલી આપવાનો ઠેડાવ થયો હતો.

જુન ૧૮૯૨ ને દીને શેઠ ફરદુનજી હોરમજજી ઓલીઆજી તથા તેવણનાં ધણીઆંની બાઈ ડોશીબાઈએ પોતાની દીકરી મરહુમ બાઈ માણેકબાઈનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) ની નોટ તેનાં વ્યાજ મધેથી અરધી રકમ મજકુર હમાવાળાની દરેગેહરમાં બોઓ દેનાર મોબેદના પગારમાં વાપડવાને તથા અરધી રકમ ગરીબ જરથોસ્તીઓને કપડાં તથા અનાજ વેંહચી આપવાના ખરચમાં વાપડવાને.

ઊપલાં ખાતાં ઊપરાંત તરસ્ટીઓ હસ્તક બાઈ ગુલબાઈ તે મરહુમ શેઠ જાંગીરજી પેહરાંમજી ગામડીઆનાં વીધવા પોતાના ખાવંદનાં પેહલાં ધણિઆંની બાઈ નવાજબાઈ તે મરહુમ શેઠ નવરોજજી મેહરજીનાં બેટીનાં પુનને વાસ્તે તે મરહુમ બાઈએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૪ માં બંધાવેલો બાહેરકોટ કાંઠા ઊપરની કુવાલીનો હવાડો ભરાવવાના ખરચ માટે દર શાલ રૂ૪૦) તરસ્ટીઓપર મોકલેછે.

વળી ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૨ માં પાજનીગરાના ધાહંબારની પુંજીના રૂ૧૭૦૦) શેઠો દીનશાહજી અસલાજી તથા ડોશાભાઈ હમાજીએ તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કીધા હતા, તેમજ એજ શાલમાં પસ્તાકીઆના ધાહંબારની પુંજીના રૂ૭૦૦) પણ શેઠો ફરદુનશાહ બેજનજી, ફરદુનજી કાવશજી, ખરશેદજી પેશતનજી, અને નશરવાંનજી હોરમજજીએ તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કીધા હતા. એ ઊપરાંત પંચાતના અંજુમનના ધાહંબારનો હીસાબ શેઠો અરદેસર કાલાભાઈ તથા મેહરવાંનજી મનચેરજી કેરીઆને તાંહાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૭ થી તે ૧૮૮૧ સુધીનો હતો તેનાં વધેલા રૂ૧૦૭૧) પણ એજ શાલમાં એ ગ્રહસ્થોએ તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કીધા હતા.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૧ માં સુરતવાલા ખાંનબાહદુર બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજરે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી હોરમજજી ફરેજરવાલી ભરૂચના કોટ મધેની મેહરવાંન બાગ તથા કાંઠા ઊપરની ધર્મશાલા નવેસરથી બંધાવી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કીધી હતી, અને તેની મરામત વગેરેનો ખરચ પણ અંજુમનનાં ફંડ મધેથી કરવામાં આવેછે. એજ ધર્મશાલાનાં મકાંનમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૨ માં શેઠ નશરવાંનજી જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને ખરચે તરસ્ટીઓ હસ્તક એક મોટું ટાંકું ખોદાવ્યું હતું. એ ટાંકું ખોદાવતાં જમીન મધેથી કેટલાક સોનાં તથા રૂપાંના સિક્કા દાટેલા નિકલ્યા હતા, જેની માલેકી બાબે કેટલોક વાંધો ચાલ્યા બાદ અંતે સરકારે તે અંજુમનની મીલકત ઠેરવ્યાથી તરસ્ટીઓએ તેમાંના કેટલાક ભરૂચના કલેક્ટર મી૦ વાઈડલની મારફતે મુંબઈની રાએલ એશીઆટીક શોશાઈટીને તથા કેટલાક આરકીઓલોજીકલ ડીપારટમેંટવાલા મી૦ જેમસ બરજેસની મારફતે યુરોપ મધે મલી ૭૯૯ સોનાંના તથા ૭૦૦ રૂપાંના વેચ્યા હતા, અને તેના બધા મલી રૂ૬૮૯૬॥ ઊપજ્યા હતા.

ઊપલાં જુદાં જુદાં આશામીઓએ પડાવેલાં ખાતાંઓના રૂ૮૯૫૯૦) ઊપરાંત તરસ્ટીઓ હસ્તક તેમના સંવત ૧૯૪૮ સુધીના છપાયલા છેલા હીસાબ મુજબ ભરૂચની પંચાયતની કુલ આમદાની એટલે જનરલ ફંડ ખાતે રૂ૬૮૯૧૨)–॥।, રવાંનોને અવલજંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે રૂ૨૦૬૯૦॥।≡, ગરીબ જરથોસ્તીઓને આસરો આપવાનાં ફંડ ખાતે રૂ૧૦૦૪૬॥–, કોટની જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલનાં ફંડ ખાતે રૂ૪૮૦૭)≡, સરકાર દરબારના ઇનચાર તથા પારસીઓને આસરો આપવાનાં ફંડ ખાતે રૂ૧૪૭૭૧॥)॥।, ધાહંબાર, વાસણ, તથા બીજા પરચુરન ખાતે રૂ૭૯૫૪ા–॥, તેમજ પંચાતના વજીફાને લગતી જમીન વેજલપોર, ડુંગરી, કાસદ, દેગાંમ, અને સરફુદીન હસનપોરમાંછે તેની લાગતના રૂ૭૭૨૭॥–॥, તથા પંચાતને લગતી મીલકત નીચે મુજબછે તે પરની લાગતના રૂ૨૧૭૦૧॥।≡॥ છે:—

દુકાન ૨) કોટમાં હાથીખારની અગીઆરી પાસેની તથા તે ઊપર છોકરીઓની નિશાલ બાઈ રતનબાઈ તે શેઠ ધનજીશાહ મેહરવાંનજી ડાક્ટરનાં ધણીઆંનીએ બંધાવી આપેલી, ફુરજા ઊપરનો બંગલો ૧), ઘર ૧ બાહેરકોટ હાથીખારની અગીઆરીની પાછલનું, વખાર ૧) ખીમજીવાડ મધેની, વખાર ૨) બાહેરકોટ કાંઠા ઊપરની, બાહેરકોટમાં ખોલી જમીન, વખાર ૧) બાહેરકોટ કાંઠાપરની અગીઆરીની નીચેની, વખાર ૧) ખાંનબાહદુર રૂસતમજી શેરાબજી દલાલની ખડકી મધેની, કાંઠા ઊપરની ખોલી જમીન, વખાર ૧) વેજલપોરના પારસીવાડા મધેની, બંગલો ૧) કોટમાં એનાયત વાડા મધેનો, ફુરજા આગલની ધર્મશાલા ખાંનબાહદુર બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજરે ધર્મખાતે આપેલી તથા તેની નીચેનું પરબનું મકાંન શેઠો આદરજી તથા રતનજી મનચેરજી દલાલે બખશેશ આપેલું, કોટમાં મેહરવાંન બાગ.

એ ઊપરાંત નીચલાં ધર્મનાં મકાંનો તરસ્ટીઓ હસ્તકછે:—

કોટમાં—હાથીખારની અગીઆરી, મરહુમ શેઠ હોરમજજી પેહરાંમજી વખારીઆની અગીઆરી, ખરાસવાડાની અગીઆરી, નશાખાંનું, કાંઠા ઊપરની જુની અગીઆરી, ખરાસવાડા મધેનું જમાતખાંનું શેઠો રૂસતમજી તથા હોરમજજી નાનાભાઈએ બંધાવી આપેલું.

બાહેરકોટ—કાંઠા ઊપરની અગીઆરી, દાદગાંહની બંગલી, નશાખાંનું, હાથીખારની અગીઆરી, ખરશંગો, જમાતખાનું શેઠ બહમનશાહ પેહરાંમજી વકીલે બંધાવી આપેલું.

એ મુજબ ભરૂચની પંચાતને લગતું ફંડ તરસ્ટીઓ હસ્તક સંવત ૧૯૪૮ ની આખરીએ ઊપલાં ખાતાં, પુંજી, મીલકત, વગેરે મલી રૂ૧૭૪૬૦૦) ની સરકારી નોટ, રૂ૭૪૫૦૦) નાં પોરટ તરસ્ટ બોંડ, રૂ૭૦૦૦) નાં મ્યુનીસીપાલ બોંડ, રૂ૭૭૨૭॥–॥ વજીફાની જમીનની લાગત, રૂ૨૧૭૦૧॥।≡॥ મીલકતની લાગત, અને રૂ૪૫૨૯॥)॥ રોકડ તથા આશામીઓપર લેહણા મલી જુમલે રૂ૨૪૯૬૫૫ા–॥। નુંછે.

રકમ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડમાં તેનું એક જુદું ખાતું પડાવી આપવાની તંદરોસ્તી પડાવી હતી. તેમજ મરનારનાં વીધવા બાઈ મોટીબાઇએ રૂ૬૦૦) દીકરી બાઈ છીરણબાઇએ રૂ૩૦૦), દીકરી બાઈ ગુલબાઇએ રૂ૫૦), દીકરીની દીકરી બાઇ જરબાઇએ રૂ૫૦), તથા જમાઈ શેઠ એદલજી હોરમજજી બાતીવાલાએ રૂ૩૦૦) મલી રૂ૧૩૦૦) પરચુરણ ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૫ મી આપરેલ.

શેઠ ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકાએ આજ દીને સુરતની એંડરૂસ લાઇબ્રેરીનાં દીવાંનખાંનાંમાં "ઇંગલાંડ અને ત્યાંના લોકો" એ બાબદ ઉપર ઇંગ્રેજીમાં એક ભાષણ કીધું હતું. સભાપતીની ખુરસીએ ત્યાંના જડજ મી૦ સી. જે. કેમબાલ બીરાજ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧ લી મેએ.

બીલીમોરા મધે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોહચાડવાનું એક ફંડ આજ દીને ત્યાંની અંજુમનનાં ફંડના તરસ્ટીઓએ ઉભું કીધું હતું.[3]

તા૦ ૪ થી મેએ.

કથાડગીના ડેપુટી કલેકટર અને માજીસ્ટ્રેટ શેઠ નવરોજજી બેહરાંમજી પારખે સરકારી કેળવણી આપવાની

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી આપરેલ ૧૮૬૬.

૨ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૨૯ મી આપરેલ ૧૮૬૬.

૩ એ ફંડ મધેથી કેટલુંક સુધી કાંઇ ખરચ ન કરી તે વધારયા કીધું હતું, અને ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૯ થી એની ઉપજ મધેથી ચારપગારદાર માણસો તથા દોખમાંઓને લગતો સર્વે ખરચ કરવામાં આવેછે. એ ફંડની બાકી સવંત ૧૯૪૭ ની આખરીએ રૂ૧૨૮૪૫)નાાા હતી.

બીલીમોરાની પારસી પંચાતનું ફંડ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૭ થી ત્યાંના જરથોસ્તીઓએ પોતપોતામાં બંદોબસ્ત કરી ઉભું કીધું હતું. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૭ થી ચેરાગખાતાંને નામે એક બીજું ફંડ કરી તે મધેથી દોખમાં આગલ હમેશાં ચેરાગ તથા દોખમાંને લગતો સર્વે ખરચ, તથા દરેમેહર મધે દરૂન બાજ, આફરંગાંન, ઇજશને, વગેરે હમેશાં જારી રાખવાનો ખરચ ચાલુ કીધો હતો. એ ફંડ મધે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૦ માં શેઠો મોટાભાઇ જમશેદજી બીલીમોરીઆ, રૂસતમજી મેહરવાંનજી બીલીમોરીઆ, રૂસતમજી રતનજી બીલીમોરીઆ, તથા પેસ્તનજી જીનાભાઇ બીલીમોરીઆની મારફતે રૂ૩૦૫૫) મુંબઇથી ભરાયા હતા. એ ઉપરાંત એજ શાલથી બીલીમોરામાં ધાહંબાર કરવાનું એક ફંડ તરસ્ટીઓએ ઉભું કીધું હતું, જેમાંથી દર શાલ મેહર મહીનાનો ધાહંબાર કરવામાં આવતો હતો. એ ધાહંબાર ફંડને હીસાબે જુની મુંબઇ બેંકના શેરો લીધા હતા તેની ખોટના રૂ૫૧૦૦) ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૨ માં ઉધારી વાલી ૧૮૭૩ થી એ ફંડને અંજુમનનાં જનરલ ફંડ સાથે જોડી નાખ્યું હતું. વળી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૦ થી ગરીબ ઇરાનીઓને આશરો આપવા સારૂં એક ફંડ ઉભું કરી તે મધેથી તેવા ગરીબ લાચાર ઇરાનીઓને મદદ કરવામાં આવેછે, તથા ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ ના ઇરાંનના દુકાલ વખતે મુંબઇ ખાતે ઉભાં થએલાં ફંડમાં તે મધેથી રૂ૫૦૦) મોકલવામાં આવ્યા હતા. અંજુમનનાં ફંડ મધેથી ઉપલાં દોખમાં તથા દરેમેહરમાં ક્રિયા કરાવવાના ખરચ ઉપરાંત ધર્મશાલાની મરામત તથા તેને લગતો સર્વે ખરચ તથા બીલીમોરાનાં રેલવે સ્ટેશન ઉપર જરથોસ્તીઓને પાણી પાવા સારૂં એક માણસ રાખવાનો ખરચ તથા લાચાર જરથોસ્તીઓને આસરો આપવામાં આવેછે.

એ ફંડના તરસ્ટીઓ તરીકે પ્રથમ ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૫ થી શેઠો શોરાબજી છીછાભાઇ લીમજીભાઇ, કાલાભાઇ શાપુરજી (કાલાકાકા), નાનાભાઇ દાદાભાઇ, દાદાભાઇ લીમજીભાઇ લીમખાકુના, મોટાભાઇ બરજોરજી મેધોરા, ફરાંમજી બરજોરજી બારીઆ, અને લીમજીભાઇ હોરમજજી મેગુશી હતા. તે પછી તેમાં અવારનવાર ખાલી પડતી જગા ઉપર શેઠો રૂસતમજી લીમજીભાઇ લીમખાકુના, રૂસતમજી કાલાભાઇ કાલાકાકાના, બેહરાંમજી ફરાંમજી બારીઆ, રૂસતમજી મોટાભાઇ મેધોરા અને માણેકજી દાદાભાઈ લુતીઆ શામેલ થયા હતા.

એ ફંડમાં નીચે મુજબનાં ૧૬) ખાતાં પડાવવામાં આવ્યાંછે:—

(૧) ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં બાઇ બીરબાઇજી તે શેઠ નાનાભાઇ દાદાભાઇનાં બેટીએ બોમ્બે બેંકનો શેર ૧) તેનું વ્યાજ દર શાલ ૧) ધાહંબાર તથા દરરોજ ૧) પટેટ કરાવવામાં વાપડવાને. (૨) ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં શેઠ હોરમજજી રૂસતમજી મગુશીએ રૂ૫૦૦) તથા ૧૮૬૬ માં શેઠ નશરવાંનજી હોરમજજી મગુશીની નઇઅતે રૂ૬૫૬ આપ્યા ને તેનું વ્યાજ ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૪ સુધી રૂ૨૫૮૨ાાા— સુધી વધરાવી પછી તે શાલથી મેહર મહીનાનો પાંચમો ધાહંબાર કરવામાં વાપડવાને. (૩) ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ માં શેઠ મેનાભાઈ લીમજીભાઇ બીલીમોરીઆએ રૂ૫૦૦૦) તેનું વ્યાજ દર શાલ ધાહંબાર ૨) તથા દરેમેહરમાં દરરોજ ઇજશને, આફરંગાન બાજ તથા ૪) પટેટ કરાવવામાં વાપડવાને. (૪) ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૫ માં શેઠ નાનાભાઈ દાદાભાઇએ રૂ૧૦૦૦) ની રકમ તથા જી. આઇ. પી. રેલવેનો શેર ૧) પૌંડ ૧૨૦) નો મલી રૂ૨૩૪૪) તેનું વ્યાજ દર શાલ ધાહંબાર ૧) તથા દરરોજ પટેટ ૧) કરાવવામાં વાપડવાને. (૫) ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં શેઠ રૂસતમજી મેહરવાંનજી બીલીમોરીઆએ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી લીમજીભાઇ બીલીમોરીઆનાં નામનું ખાતું પડાવી રૂ૨૫૦૦) ની રકમ દર વર્ષે દેહ મહીનાનો ધાહંબાર ૧) કરવા તથા બીલીમોરા મધે ૧૮૪૪ માં પોતે બંધાવેલી ધર્મશાલાની તથા ૧૮૩૬ માં પોતાના બાવાએ બંધાવેલા દોખમાં આગલ જવાના રસ્તાપરના પુલની મરામત કરાવવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૬) ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ માં બાઇ હમાંબાઇ તે શેઠ ધનજીભાઇ દાદાભાઇ દારીશેઠનાં ધણીઆંનીનાં પુતને માટે તેવણનાં માતાજી મરહુમ બાઈ રતનબાઇ તે શેઠ બહમનજી છીછાભાઇનાં ધણીઆંનીની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૭) ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૬ માં બાઇ બીરબાઇજી તે શેઠ પેશતનજી બેહરાંમજી મેહતા ગંદેવીવાલાનાં ધણીઆંનીએ પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ નવરોજજી પેશતનજી મેહતાનાં પુતને સારૂં રૂ૯૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ બીલીમોરાનાં દોખમાંપર જવાના પોતે બંધાવી આપેલા રસ્તાની મરામતમાં વાપડવાને. (૮) ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૨ માં

રીત તથા તેથી જવાંનયાઓ કેવા થાયછે તે વિષે એક ચોપાંનયું રચી ઇંગ્રેજીમાં પ્રગટ કીધું હતું.[૧]

શેઠ દાદાભાઇ હોરમજજી લીમરાએ રૂ૨૫૦૦) ની રકમ રૂ૨૦૦૦) નું વ્યાજ દર શાલ ૧) ધાઈંબાર કરવામાં તથા રૂ૫૦૦) નું વ્યાજ ચેરાગનાં ફંડમાં વાપડવાને. (૯) ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૨ માં શેઠ દાદાભાઇ ભીમજીભાઇ ભીમભાકુનાએ રૂ૨૦૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર શાલ અરદીબેહશત મહીનાનો પાંચમો ધાઈંબાર કરવામાં વાપડવાને. (૧૦) ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૩ માં બાઇ પીરોજબાઇ તે મરહુમ શેઠ પરજોરજી મેહરવાંનજી માવજીનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ જીવણજી રતનજી માવજીનાં દીકરીએ પોતાના બાવાનાં પુનને સારૂં રૂ૧૫૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ દર શાલ તીર મહીનાનો ત્રીજો ધાઈંબાર કરવામાં વાપડવાને. (૧૧) ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૫ માં બાઇ પીરોજબાઇ તે શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી ગજધર ગનદેવીવાલાનાં ધણીઆંનીએ રૂ૨૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ તેમની હૈય તી સુધી તેમને પોતાને આપવા તથા તે બાદ દર શાલ ધાઈંબાર ૧) કરવામાં વાપડવાને. (૧૨) ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૬ માં શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાનાં દીકરી મરહુમ બાઇ રતનબાઇ તે શેઠ ફરાંમજી દોરાબજી પાંડેનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ તેનું વ્યાજ રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૧૩) ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૬ માં શેઠ કુવરજી દાદાભાઇ ગુતીઆએ રૂ૧૩૫૦) ની રકમ તે વધી રૂ૨૦૦૦) થાય ત્યાંસુધી અનામત રાખી પછી તેનું વ્યાજ દર શાલ ધાઈંબાર ૧) કરવામાં વાપડવાને. (૧૪) ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૮ માં શેઠ ફરાંમજી કાવશજી મેહતા તથા કુટુંબે પોતાનાં માશી મરહુમ બાઇ રતનબાઇ તે મરહુમ શેઠ નવરોજજી પેશતનજી મેહતા ગંદેવીવાલાનાં બીરવા તથા મરહુમ શેઠ રૂશતમજી મેહરવાંનજી બીલીમોરીઆનાં બેટીનાં પુનને સારૂં રૂ૭૦૦) ની રકમ તેનું વ્યાજ રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૧૫) ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૦ માં શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ તેનું વ્યાજ રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૧૬) ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૦ માં સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ લેડી સાકરબાઇ તે મરહુમ શેઠ ફરાંમજી ભીખાજી પાંડેનાં બેટીનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ તેનું વ્યાજ રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાના ખરચમાં વાપડવાને.

એ ફંડની પુંજી તેના છેલા સંવત ૧૯૪૭ સુધીના છપાયલા હીસાબ મુજબ ઊપલાં રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ સુધાં રૂ૬૩૭૫૦ાા૩ા ની તરસ્ટીઓ હસ્તક છે.

તા૦ ૫ મી મેએ.

રોજ ૧૫ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદજરદી.

મરણ—હોરમજજી બેહરાંમજી હારડા[૨]—ઉમર વર્ષ ૬૫) શેઠ બેહરાંમજી જીવણજી હારડાના દીકરા. એવણ પેહલ વેહલા ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૨ માં મારવાડી ગણેશદાસ કીશનાજી તથા બીજા વ્યાપારીઓની આડત લઇ ચીન ખાતે ગયા હતા. તે બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૫ સુધીમાં ચીનની ઘણીક સફરો કરી એજ શાલમાં મુંબઇ આવી પોતાને હીસાબે ચીનનો રોજગાર પોતાના દીકરા શેઠ બરજોરજીને ત્યાં મોકલી ચલાવતા હતા.

તા૦ ૬ ઠી મેએ.

રોજ ૧૬ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ પુતલીબાઈ તે મરહુમ શેઠ રૂસતમજી ડોશાભાઇ જમશેદજી વાડીઆનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ભાઇઓ શેઠો નશરવાંનજી તથા ખરશેદજી મનચેરજી વાડીઆએ રૂ૧૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૩]

મરણ—શેરાબજી દાદાભાઈ દુબાશનાં બપાઇ કુવરબાઇ—ઉમર વર્ષ ૧૧૦) એવણ આવડી લાંબી ઉમરે મુંબઇ મધે કોટમાં મરણ પામ્યાં હતાં.

તા૦ ૭ મી મેએ.

મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટની યાદગારી રાખવા સારૂં ઉભી કરેલી જરતોશતી મદરેસાના વિદ્યાર્થીઓને ઇનાંમો આપવાની પેહલી સભા આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆવાલાં આતશ બેહરાંમમાં મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે લીધા પછી એ મદરેસાના હાનરરી ઉપરી શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ એ મદરેસાની સ્થાપણાથી તે અત્યાર સુંધીનો ત્રણ વર્ષનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો, જે બાદ સરનશીને એ મદરેસાના બે ચઢતા વિદ્યાર્થીઓ એ૦ શેહરીઆરજી દાદાભાઇ ભરૂચા અને એ૦ ફરાંમજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાનાને પોતાને હાથે પેહલાને રૂ૨૫૦) અને બીજાને રૂ૧૨૫) નો એમ બે સોનાનાં ચાંદ પેહરાવ્યા, તથા બે વિદ્યાર્થીઓ એ૦ તેહમુરશ દીનશાહ અંકલેસરીઆ અને એ૦ એદલજી કેરશાસપજી આંતીઆને

---

૧ અતરેનાં ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆમાં મીશનરીઓની તરફથી લખાંણ આવતું હતું કે સરકારે આ દેશમાં સરેશતાની કેળવણી સાથે ખ્રીસ્તી ધર્મની કેળવણી પણ આપવી જોઇએ, જેમ ન કરવાને લીધે જવાંનયાઓ કાંઇ પણ ચોકસ ધર્મ પાળતા નથી અને અધર્મી થાયછે. એ તોહમતનો આ ચોપાંનપાંમાં શેઠ નવરોજજીએ જવાબ આપ્યોછે કે કેળવણી પામેલા જવાંનો કાંઇ અધર્મી થતા નથી, પણ પોતાની જુની બુતપરસ્તી અને વેહમનરેલી ક્રિઆઓને મુકી જઇ એક ખરા ખોદાને માનેછે.

૨ શેઠો બરજોરજી, ખરશેદજી, અને નાનાભાઇ હોરમજજી હારડાના બાવા. એવણના બાવા શેઠ બેહરાંમજી જીવણજી સુરતથી અતરે આવી તે વેળાની મેશરસ બ્રુસ ફાસેટની કુંપનીના ભાગયા હાનરેબલ મી. હાડોની નોકરીમાં રેહવાથી "હાડાના" કરી ઓળખાવા લાગા હતા.

૩ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડની સંવત ૧૯૨૨ ના હીસાબની ચોપડી.

એ મોટી રકમનાં ઇનામો આપ્યાં. એ પછી તેવણે તેમજ એ મદરેસાના શિક્ષાગુરૂ દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ તથા દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાએ ભાષાણો કરી વિદ્યાર્થીઓને ઉત્તેજનના સખુનો કહયા, અને તે બાદ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[1]

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

મુંબઇના ડેપ્યુટી રેજીસ્ત્રાર શેઠ બેહરાંમજી દાદાભાઇને સરકારી દસ્તાવેજો નોંધાવવા બાબેના ૧૮૬૬ ના નવા કાએદા પ્રમાણે મુંબઇના રેજીસ્ત્રાર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૮ મી મેએ.

મુંબઇ મધે ચંદનવાડી ખાતે રેહનાર હીરાંબાઇ નામની એક પારસણ ઘેરવાડીને પોતાની કુવરબાઇ નામની ભાણેજ સાથે ગઈ તા૦ ૫ મી આપરેલ મારામારી થવાથી પેહલીએ છેલ્લીને લાટ મારી દાદર પરથી નીચે નાખી દીધી હતી, જેથી તેણીનાં શરીરને કેટલુંક નુકસાન થયું હતું. આ ઉપરથી કુવરબાઇએ અતરેની પોલીસમાં ફરીઆદી કરવાથી તે મુકદમો માજીસ્ત્રેટ શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકાએ બે દિવસ સુધી સાંભલી મજકુર હીરાંબાઇને તકસીરવાર ઠેરવી તેણીને એક માસનાં કેદખાંનાંની સજા કીધી હતી.[3] એક પારસી સ્ત્રીને મારામારીના વાંકસર કેદખાંને જવાનો આ પેહલોજ બનાવ હતો.

તા૦ ૨૧ મી મેએ.

રોજ ૧ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

બાઈ બચુબાઇ તે મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી હોરમજજી ફરેજરનાં બેટી તથા મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી દરબારીનાં બીવાએ સુરત મધે કાંકરાખાડી તરફનાં પારસીઓનાં દોખમાંઓની સરહદમાં એક પાકો ઓરચો તથા કુવો વગેરે રૂ૧૫૦૦) ને ખરચે બંધાવી આપ્યાં હતાં.[4]

તા૦ ૨૨ મી મેએ.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ કોટનાં મોટાં દેવલ "સેંટ થામસ કેથીડરેલ" ના કંપાઉંડના પશ્ચિમ દરવાજા તરફ રૂ૧૩૭૭૭) ને ખરચે એક મોટો ફુવારો બંધાવી તે દેવલના સત્તાવાલાઓને જાહેર વપરાસને માટે સ્વાધીન કીધો હતો.[5]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી મેએ ૧૮૬૬.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૦ મી મેએ ૧૮૬૬.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી મેએ ૧૮૬૬.

૪ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૧૬ મી સપટેમબર ૧૮૬૬.
એ ઓરચાની દેવાલમાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—
"શ્રી પાક પરવરદેગાર બેહુ જાંહનના પેદાના કરનાર
"સાહેબનાં નેકનામની બરકત અને મદદથી શ્રી સુરતવાસી
"બેહશતનશીન શેઠ મેરવાનજી હોરમજજી ફરેજર સાહેબ-
"વાલાની તરફથી તેવો સાહેબના પઇસાથી તેવો મરનારના
"સવાબને વાસતે તેવોની છોકરી નેકબખત બાઇ બચુબાઇએ
"આ સુખતાદ સાહેબની ફરતી વાડનો પાકો સુખંણના બારણા
"સાથેનો દરવાજો તથા કુવો ૧ એક પાકો વગરે છોછારાંનું
"પરસુરણ કામ બનાવીને સંવત ૧૯૨૨ ના વરખે પરથમ
"જેઠ સુદ ૭ ને વાર સોમે તા૦ ૨૧ મી મેહે સને ૧૮૬૬
"અંગ્રેજી રોજ ૧ લો દાદાર હોરમજદ માહ ૯ મો આદર
"સેહેનશાઇ સને ૧૨૩૫ યજદજરદીને રોજે સરવે કામ
"કુલ સુખતાદ સાહેબોની મદદથી પુરૂ કરીને શ્રી સુરતની
"પારસીઓની કુલે અંજુમનના હવાલામાં સોંપીછે."

૫ આ ફુવારા માટે પ્રથમ રૂ૭૦૦૦) ની રકમ ભેટ આપવા શેઠ કાવશજીએ તા૦ ૬ ઠી મેએ ૧૮૬૩ ને દીને એ દેવલના વડા તરસ્ટી રેવરંડ ડબલ્યુ. કે. ફલેચર પર લખ્યું હતું કે—

"I myself, Sir, and my family for several generations have lived from childhood to old age in the house which I now occupy in Church-Gate Street, close to the Cathedral. All my dearest associations from my schoolboy days till now are connected with this neighbourhood, and I feel that I should be wanting in gratitude to Heaven, which has blessed me here with long life and prosperity, if I did not use every opportunity to do good to my fellow-citizens, by improving that part of my native town which I have always loved as my birth-place and my home"

"I request, therefore, that I may be allowed the privilege of contributing to carry out the good work you have in hand by the erection, at my own cost, of a fountain at the western entrance of the Cathedral. I have set apart for this purpose, should my request be complied with, the sum of rupees (7,000) seven-thousand, and I attach to my offer only this condition, that the fountain shall be a public drinking fountain, for the use of all the inhabitants of Bombay."

આ માગણી તરસ્ટીઓની તરફથી રેવરંડ મી૦ ફલેચરે તા૦ ૧૫ મી મેએ ૧૮૬૩ ને દીને મોટા ઉપકાર સાથે બાહલ રાખી જણાવ્યું હતું કે—

"The fountain will be erected within the iron rails which are to surround the church, and be at all times fully seen, and the water will flow into a basin at the outside, for the free use of all passers without distinction.

એ પછી શેઠ કાવશજીએ તા૦ ૨૩ મી મેએ ૧૮૬૩ ને દીને રૂ૭૦૦૦) ની રકમ મેશરસ રીમીંગટનની કું૦ માં એ દેવલને હીસાબે ભરી હતી. એ ફુવારાપર પછવાડેથી ખરચ વધી પડવાથી શેઠ કાવશજીએ તા૦ ૨૮ મી અકટોબર ૧૮૬૫ ને દીને બીજા રૂ૩૦૦૦) રેવરંડ મી૦ ફલેચરની અરજ ઉપરથી આપ્યા હતા. એ પછી એ ફુવારો લંડનથી મુંબઇ આવી પુગા બાદ તે દેવલમાં ગોઠવાવી આપવાના ખરચના રૂ૧૦૪૧) તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી ૧૮૬૬ ને દીને તથા સેવટે બીજાં બાંધકામના અને ખરચના રૂ૨૭૩૬) તા૦ ૨૫ મી આપરેલ ૧૮૬૬ ને દીને શેઠ કાવશજીએ મેશરસ રીમીંગટનની કું૦ માં આપ્યા હતા. એ રીતે એ ફુવારાપર બધા મલી રૂ૧૩૭૭૭) શેઠ કાવશજીના ખરચાયા હતા. એ ફુવારાના વચલા ભાગપર નીચલી બાઇબલમાંની બે લીટીઓ કોતરેલીછે:—

Whosoever drinketh of the water that
I shall give him shall never thirst

તા૦ ૨૩ મી મેએ.

ખીલીમોરાનાં દોખમાંની ઊગમન દ્વાર્એ રેલવેનું સ્ટેશન નજદીક આવેલું હોવાથી ત્યાંના જરથોસ્તીઓની અરજ ઉપરથી શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈએ પોતાન બાવા મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦૦) ખરચી દોખમાંની આસપાસ ફરતી દેવાલ બંધાવી આપી હતી.[1]

તા૦ ૨૪ મી મેએ.

શેઠ ફરામજી નશરવાનજી પટેલે માહબલેશ્વર મધે માલ્કમ પેંથમાં રૂ૩૩૬૩) ને ખરચે એક "રેઝરવાયર" બંધાવી તે ત્યાંની સ્ટેશન કમીટીના સ્વાધીનમાં આપ્યો હતો.[2]

તા૦ ૨૮ મી મેએ.

મુંબઈની સમાલકાઝ કોરટના બીજા જડજ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફ તથા મી૦ કાફરડ વકીલ વચ્ચે ૧૮૬૪ ના આગશ્ટ માસમાં એક મુકદમાના સંબંધમાં "હરડા" બોલ ઉપરથી ઉઠેલા જઘડાની બાબદ આજ દીને પાર્લામેંટમાં એક સભાસદ લારડ એમસફરડ લાવ્યા હતા. તેવણે એક સુભાષીત ભાષણ કરી દરખાસ્ત કીધી કે એ બાબદને લગતાં સઘળાં કાગજ પત્રો પાર્લામેંટમાં રજુ કરવાં તેના જવાબમાં હિંદુસ્થાનના નવા શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ અરલ ગરેએ મુંબઈના ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરની એ બાબદમાં થયલી ભુલ કબુલ કરી તેની સરકારે આ એક જડજ અને આડવોકેટ વચ્ચેના મુકદમામાં કરેલા ટીકા ઘણા સખ્ત હતા એમ જાહેર કીધું, અને જણાવ્યું કે હવે એ બાબદને લગતાં કાગજ પત્રો રજુ કરવાં નકામાં છે. આ ઉપરથી લારડ એમસફરડે શેઠ માણેકજીને પુરતો ઈનસાફ મલેલો જણાવી પોતાની દરખાસ્ત પાછી ખેંચી લીધી હતી.[3]

૧ આ દેવાલની મુખ્ય બાજુપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે :—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદત હોજો.

"આએ જગા ઊપર શ્રી બીલીમોરાનાં દોખમાંને "ફરતી દેવાલ નહી હતી, શબબ શ્રી મુંબઈવાશી રૂશતમજી "જમશેદજી જીજીભાઈએ પોતાનાં ખરચથી પોતાનાં મરહુમ "પીતા મુરબી શાહેબ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારા- "નેટનાં પુનને શારૂં ફરતી દેવાલ બંધાવીછે. શને ૧૨૩૫ "યઝદજરદી. શને ૧૮૬૬ અંગરેજી. શવંત ૧૯૨૨ "વીક્રમાજીત."

૨ આ માટે માહબલેશ્વરના તે વેળાના સુપરીટેંડંટ કાપ્તાન હેનરી કુકે શેઠ ફરામજી ઊપર નીચલો પત્ર લખી તેમનો સરકાર તરફથી ઊપકાર માન્યો હતો :—

No, 153 of 1866.

To

Framjee Nusserwanjee Patell, Esquire.

Member of the Station Committee

Sir,

I have the honor to inform you that I have been instructed to tender to you the acknowledgments of Government for your great liberality in the matter of the Reservoir now under construction and the assistance rendered towards building the Frere Institute.

I have the honor to be,

Sir,

Mahableshwar, 11th April 1866

Your Most Obedt Servant,

(Sig) HENRY COOK,

Supt. Assistt. Collector.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી જુન ૧૮૬૬.

આ મુકદમાની કેફીઅત એમ છે કે મુંબઈની સમાલ કાઝ કોરટમાં જડજ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફ આગલ કેટલાક ઈંગ્રેજ વકીલો મુકદમો ચલાવવાને પોતાના મીજાજ તથા ગરૂરીને લીધે નારાજી દીસતા હતા. એવો એક બનાવ તા૦ ૪ થી આગસ્ટ ૧૮૬૪ ને દીને એક મુકદમાના સંબંધમાં "હરડા" બોલ વિષે મી૦ કાફરડ વકીલ અને શેઠ માણેકજી વચ્ચે બન્યો હતો. તે એમ કે મી૦ કાફરડે "હરડા" બોલનો અર્થ શેઠ માણેકજીને પુછવાથી તેવણે ટકોરમાં જવાબ દીધો કે "એ બોલ જો તમો જાણતા નહિ હોવો તો મારવાડી બજારમાં જઈને પુછી આવો." આ ઊપરથી મી૦ કાફરડ અપમાન લઈ જતો રહ્યો, અને પછી તા૦ ૧૦ મી આગસ્ટ ૧૮૬૪ ને દીને ફુલ કોરટમાં તે મુકદમાની નવી તપાસ કરવાની અરજ કરતાં તે શેઠ માણેકજી વિષે ઘણા કડવા સખુનો બોલ્યો હતો. એ બનાવનો રીપોરટ બોમ્બે ગેઝેટ પત્રમાં આવવાથી સરકારે તા૦ ૧૯ મી આગસ્ટ ૧૮૬૪ ને દીને સમાલકાઝ કોરટના વડા જડજની મારફતે એ બાબેનો ખોલાસો શેઠ માણેકજી પાસે માગયો હતો. તેવણે તે ખોલાસો મોકલી આપી ઊપલા ગેઝેટમાં છપાયલા રીપોરટની ગલતી બતાવી, તોપણ તેમનો ખોલાસો ખરો છે કે ખોટો તે તેવણને જણાવ્યા વગર સરકાર તરફથી સમાલકાઝ કોરટના વડા જડજ ઊપર એક પત્ર લખી તેમાં શેઠ માણેકજીના ઠુટી, અસ્ક્ષુરાત, અને શાસ્ત્રા ઈનસાફની તારીફ કરી તેમના સ્વભાવ બાબે ઠપકો આપી જણાવ્યું કે તેવણ પોતાની સાંમે આવતા વકીલ બારીસ્ટરોનાં માનની દરકાર કરતા નથી, માટે હવે પછી સંભાલ રાખવાને જણાવવું. આ પત્ર શેઠ માણેકજીને વંચાવવાને જણાવ્યું હતું, પણ હજુતો તે તેવણને મલે તેટલાં વર્તમાનપત્રોમાં છપાઈ ગયો. આ ઊપરથી શેઠ માણેકજીએ ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરને એક ચીઠી લખી તેનાં આ કામ માટે પોતાની દલગીરી તથા અચરતી બતાવી, અને અરજ કીધી કે તેવણે વાલેલો જવાબ પણ ઈનસાફને ખાતર પ્રજાની જાણને માટે છપાવવો. આ ઊપરથી તા૦ ૨૮ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૪ ને દીને સરકારે લખી જણાવ્યું કે ઊપલો પત્ર જેવો મોકલવામાં આવ્યો તેવીજ તેની નકલ એડીટરસ રૂમમાં મુકવામાં આવી હતી જેથી તે તમોને પુગા આગમજ છપાયો હતો. આવા ઊકલવનારા જવાબથી શેઠ માણેકજીએ પોતાનો ઓહદો છોડવાનું રાજીનામું સરકાર ઊપર મોકલી આપ્યું, પણ ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરને તેવણ સાથે અંગત મીત્રાચારી હોવાથી અને તેવણ વિષે તે ઊંચુ ઊમદા મત રાખતો હતો તે બતાવવા માટે તેણે એક પત્ર લખી શેઠ માણેકજીને આગ્રહ કીધો કે તેવણે પોતાનો ઓહદો છોડવો

તા૦ ૨૯ મી મેએ.

રોજ ૯ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મુંબઈ મધે શેર સટ્ટાની ખુવારીથી વ્યાપારીઓ ઉપર જે મોટું વાદલ આવી પડયું હતું તે ટલી જાય માટે ખોદાતાલાની બંદગી કરવાને મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબોએ છુટાં હેંડબીલોની મારફતે ખબર આપી આજ દીને સવારનાં ૯ કલાકને અમલે મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆવાલાં આતશબેહેરામ મધે એક જાહેર જશનમાં શામેલ થવાને સર્વે જરથોસ્તીઓને એલતેમાસ કીધી હતી, તે મુજબ તે જગોએ જરથોસ્તીઓની એક મોટી સંખીઆ હાજર થઈ હતી. જશનની ક્રિઆ પુરી થવા બાદ દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણાએ એ આફત દુર થાય તે માટે ગુજરાતીમાં એક બંદગી વાંચી સંભલાવી હતી, જેમાં સર્વે શામેલ થયા બાદ આશની કરી સર્વે લોક વદાય થયું હતું.[1]

તા૦ ૧ લી જુન.

મુંબઈ મધે કેટલેક ઠેકાણે ગાથાના દીવસોમાં અસપંદાદ મહીનો પઢવાનું શરૂ કરવાથી દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણાએ "ફરમાંને દીન" ઇયાને ગાથા ધાહંબારમાં અસપંદાદ મહીનો નહિ પઢવાની બાબદમાં પોતાનાં બપાવા મરહુમ દસ્તુર એદલજી દારાબજી સંજાણાએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૭ માં છપાવી પ્રગટ કીધેલું ચોપાનયું પોતાની તરફના કેટલાક ખોલાસા સાથે બીજીવાર પાછું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[2]

નહિ, તેમજ તેમની મોલાકાત લઇને પણ સમજાવ્યા, લેકીન શેઠ માણેકજીએ તા૦ ૭ મી ફેબરવારી ૧૮૬૫ ને દીને સેવટનો જવાબ લખી કેવાં બલતાં જીગર, તુટેલાં દીલ અને આનાકાંનીથી તેવણને પોતાનું રાજીનામું લખવું પડેછે તે વિષે ખોલાસો કરી જણાવ્યું કે પોતા તરફ માન અને સ્વતંત્રપણું જાલવતાં એ ઓહ્દો જે ૧૧ વર્ષ વેર કાંઇબી ડપકો અને ડાઘ લગાડીઆ વગર તેવણે ચલાવ્યોછે તે હવે વધુવાર તેવણ રાખી શકતા નથી.

એ પછી શેઠ માણેકજી ૧૮૬૫ ના આપરેલ માસમાં ઇંગ્લાંડ ગયા, અને ત્યાં સેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટને એક પત્ર લખી પોતાનો મુકદમો રજુ કીધો, પણ તે નામદારે વચ્ચે પડવા ના પાડયું. આ ઉપરથી એ બાબદ પાર્લામેંટમાં લારડ ચેમસફરડ ઉપર મુજબ લાવ્યા હતા. એ તકરારને દરમેઆન સેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ અરલ ગરેએ જણાવ્યું હતું કે શેઠ માણેકજીને ઉપલો સરકાર તરફનો ડપકાનો કાગજ મલ્યા અગાઊ વર્ત્તમાનપત્રોમાં છપાયો તે કાંઇક ગફલતી ઇયા ભુલથી એ પત્ર એડીટરસ રૂમમાં મુકવાથી થયું હતું, અને તે બાબે સર બારટલ ફ્રીઅર દલગીરી બતાવી ચુકોછે અને તે પોતે પણ દલગીર છે. તેમજ એક જડજ અને આડવોકેટ વચ્ચેના મુકદમામાં મુંબઇની સરકારે ઉપલા ટીકા ઘણા સખ્ત કીધા હતા એમ તે માનેછે. આ પ્રમાણે જેવારે બધો મુકદમો સભાની આગલ રજુ થઇ ચુકોછે તેવારે એ બાબદને લગતાં કાગજપત્રો માંગવાની દરખાસ્ત નકામી છે. આ ઉપરથી ઉપર આપણે જોયું તેમ દરખાસ્ત પાછી ખેંચી લેવાઇ હતી, તોપણ લારડ એલનબરોએ કહી સંભલાવ્યું કે જે પત્ર શેઠ માણેકજી ઉપર લખવામાં આવ્યો તે બીજા શબ્દોમાં લખાયો હતે અને છાપવામાં નહિ આવ્યો હતે તો ઠીક થતે. કાંઇક મતલબનો કાગજ લખવાને ગવરનરે સેક્રેટરીને ફરમાવ્યું, અને તે કાગજ રવાંના કર્યા આગમજ કોઇને વાંચવાને સુજીયું નહિ. જેને માટે તે લખવામાં આવ્યું તે વાંચે તેની અગાઊ વર્તમાન પત્રોમાં તે છપાઇ ગયું. આ ઘણું મુશ્કેલ કામ થયું હતું. પેહલું તો એક એક ગ્રહસ્થ જેને પંદર વર્ષની લાંબી મુદત સુધી ન્યાય ખાતાંમાં પોતાની ઉમદા કાબેલીઅતને માટે સારી શાબાશી મેલવેલી, એટલું છતાં નજીવા વાંકને સારૂં તેને એવા શબ્દોમાં લખવામાં આવે કે તેને પોતાનો ઓહ્દો પોતાને દુખ લાગયું તે માટે નહિ પણ પોતાના અધિકારને માટે છોડીઆ વના છુટકોજ નહિ— કેમકે આવો ડપકો મલવા પછી કોરટમાં પોતાનો ઓહ્દો બજાવે એ બાહલ છે. આટલા ઉપરથી તેને પોતાની ફરજ જોઇ કે પોતાનો ઓહ્દો છોડે, તો જોકે તેથી તેનાં કુટુંબની આબાદ હાલતને મોટો ધોકો પુગવાનો હતો. પણ આથી પણ વધારે ખરાબ બાબસો બન્યોછે. કેટલાક યુરોપ્યનો એમ માનેછે કે તેઓને લગતા મુકદમાં દેશી ન્યાએધીસ આગલ લઇ જવામાં ફાએદો નથી. દરએક યુરોપ્યન હર કોઇ દેશી જડજ આગલ તેનો મુકદમો જાય તેનાં કરતાં પોતાને સરસ સમજેછે અને તેટલા માટે મુંબઇની કોરટમાં દેશી જડજ આગલ આવતા યુરોપ્યન વકીલની તરફેનમાં સરકાર સઘલો વજન આપે તો પછી મુંબઇ કે બાહેરગામની જેબી કોરટમાં યુરોપ્યન વકીલ આવે તાંહાં દેશી જડજને પોતાનો મરતબો જાલવવો મુશકેલ થાઇ પડવાનો. અરલ ગરેને મોઢેથી જે સખુનો નિકલ્યા તે ઉપરથી સેની ખાતરી છે કે તેઓ એ બાબદમાં કાંઇબી રીતે વચ્ચે આવ્યા નથી, તોપણ જો તેઓ એટલી સુચના મુંબઇ સરકારને કરે કે આ દેશી અમલદારે જે ઓહ્દો છોડયોછે તેવોજ મોભાવાલો ઓહ્દો તેને મુંબઇ પાછું ફરતાં આપે તો તેથી કાંઇ એ સરકારને માથું લાગવાનું નથી.

ઉપલી પાર્લામેંટમાં થયલી સુચના મુજબ શેઠ માણેકજી ઇંગ્લાંડથી મુંબઇ પાછા ફરે તે આગમજ તા૦ ૨૬ મી જુલાઇ ૧૮૬૬ નાં સરકારી ગેઝેટમાં તેમની સમાલકાઝ કોરટના બીજા જડજ તરીકેની નેમણુંક સર બારટલ ફ્રીઅરની સરકારે જાહેર કીધી હતી. અને શેઠ માણેકજી ઇંગ્લાંડથી પાછા ફર્યા બાદ તા૦ ૪ થી અકટોબર ૧૮૬૬ ને દીને પોતાના એ ઓહ્દા ઉપર બીરાજયા હતા.

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૩ જી જુન ૧૮૬૬.

એજ મુજબ કલકતા મધે પણ તા૦ ૯ મી જુન ૧૮૬૬ ને દીને મરહુમ શેઠ રૂસતમજી કાવસજી બનાજીની દરેમેહરમાં એક જશન કીધું હતું, જે વેળાએ શેઠ ધનજીભાઇ બેહરામજી મેહતાએ એક વાએજ કરી તેમાં શેર તથા રૂઇના સટાથી થાએલી ખરાબીનું અવલથી તે આખર સુધી બેઆંન કીધું, અને સેવટે કુલ વ્યાપારીઓની સલામતી ઇછી કે જેથી ગરીબોની રોજી તથા પાલણ થાએ.

૨ "ફરમાંને દીન, ઇઆને ગાથા ધહંબારમાં અસપંદારમદ મહીનો નહી પઢવાની બાબદમાં. બીજીવાર. છપાવનાર, પેશોતન દશતુર બેહેરાંમજી દારાબજી શંજાંણા.

તા૦ ૭ જી જુન.

શેઠ શેરાબજી ખરશેદજી ઇજનેરે "નામાંકીત જુલી-અસ સીઝરની જીંદગી" એવે નામનું એક ગુજરાતી પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[1]

તા૦ ૧૨ મી જુન.

રોજ ૨૩ માહ ૯ (થ૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મુંબઈ મધે કોટમાં હરમાંન ગલીમાંનાં એક ધોબીનાં ઘરમાં આજ પાછલી રાત્રે એક મોટી આગ લાગી હતી, જેથી તેની પડોસમાં આવેલું એક પારસી શેઠ મનચેરજી દોશાભાઈ મસમેનનું ઘર પણ બળી ગયું હતું. આગ નરમ પડ્યા પછી ઉપલા શેઠ મનચેરજી ઘરમાં રહેલાં બીજાં માણસો તથા સામાન બચાવવાને પાછા ઘરમાં ગયા, અને જેવા બાહેર નીકલતા હતા તેવામાં એક મોટી દેવાલ પડી ગઈ, જેની તલીએ તેવણ પોતે તથા શેઠ શાપુરજી કુવરજી દલાલ અને નાલીબાઇ તે શેરાબજી માછલીવાલાની વીધવા નામની એક પારસી સ્ત્રી એ ત્રણ જણાં દબાઇ મુઆં હતાં.

આ બનાવથી કોટના પારસીઓમાં મોટો ઘભરાત ઉપજયો હતો. આ વેળાએ શેઠ હોરમજજી શાપુરજી પાવરી, શેઠ શાપુરજી પેશતનજી માકાબચાના (મુછીયલવાલા), નવરોજજી પેશતનજી તારીવાલા, જમશેદજી શેરાબજી માડન અને પોલીસના પારસી જમાદાર શેઠ શેરાબજી બેહરાંમજી કાંગા તથા બીજા પારસીઓએ ઘણી મરદાંનગીભરી મેહનત કરી ઘણાંકોના જાન બંચાવ્યા હતા,[2] તથા નુકશાંન પામેલાઓને તરત વેળા શેઠ મનચેરજી બહમનજી પંથકીએ પોતાની તરફથી મદદ કરી તેમના આસરાને માટે એક ઉઘરાંણું પણ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧૪ મી જુન.

રોજ ૨૫ માહ ૧૦ (ક૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ રૂસતમજી ફરામજી માકીદલાલનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજી મધેથી તેમનાં ફુઈનાં દીકરી બાઈ ધનબાઇજી તે શેઠ દાદાભાઇ પેશતનજી વાડીઆનાં ધણીઆંનીએ રૂ૫૦૦) ધર્મખાતે આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૦ મી જુન.

જદ્દાથી હાજીઓ લઇ કલકતે જતું "ડાએમંડ" નામનું એક વાહણ તોફાંન ખાઇ મુંબઈનાં બારાંમાં આવતાં આજ દીને કોલાબેથી છેક વાલકેશર અને માહલક્ષમી સુધી ઘસડાઇ ગયું, અને ત્યાં મરહુમ શેઠ એદલજી ફરાંમજી આલબલેસની વાડીની સાંમે કીનારાની નજદીકમાંજ ખરાબે ચઢી ગયું હતું. એ બારકસમાં ૪૩૬ આદમીઓ હતાં તેમને કીનારે લાવવાને આખો દિવસ ઘણી દોડધાંમ થાઇ, પણ કોઇની બોટો તેની નજદીકમાં જઈ શકી નહિ. અંતે તે વાહણ પરનાં ૩૭ માણસો જેમને તરતાં આવડતું હતું તેઓ અફરાતા જીખાતા માહલક્ષમીના કીનારા ઉપર આવ્યા, જેમને શેઠો નશરવાંનજી અને બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆએ પોતાના બંગલામાં ઉતારો આપી તેમની સારી માવજત લીધી હતી, તથા વરલીના માછીમારોને દામ આપી ઘણાકોને દરીઆમાંથી બાહેર કઢાવ્યા હતા, અને તેમને પણ પોતાના બંગલામાંજ

મુંબઇ. ઇમ્પીરીઅલ છાપખાનાંમાં છાપીઉંછે: સને ૧૨૩૫ ઇઅજદજરદી તથા સને ૧૮૬૬ અંગરેજી."

એ ચોપાનયું બાહેર પડયા પછી તેના રદીઆમાં દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૭ ના આગશટ માસમાં "રદીએ કેતાબે ફરમાંને દીન" નામનું નીચલું ચોપાનયું બાહેર પાડયું હતું:—

"રદીએ કેતાબે ફરમાંને દીન. ઇઆને એ બધે ફરમાંને દીન નાંમનાં ચોપાંનીઆંમાં દસ્તુર પેશોતનજીએ પોતાની તરફથી કરેલા પચારે ખોલાશાનો ૨૬ જવાબ હમારી તરફથી તથા ફરમાંને દીન ચોપાંનીઆંનો ૨૬ જવાબ હમારા મરહુમ મુરબીજી દસ્તુરજી એદલજી-દારાબજી જામાશપઆશાનાંની તરફથી દાખેલ કીધામાં આવીઆછે. છપાવી જાહેર કરનાર, જામાશપજી દસ્તુર મીનોચેહેરજી એદલજી. મુંબઇ મધે અંગરેજી તથા ગુજરાતી "બાબ પરીનટીંગ" છાપખાંણાંમે છાપીછે. સને ૧૨૩૬ ઇઅજદજરદી. સને ૧૮૬૭ ઇંગરેજી."

એ ચોપાનયું બાહેર પડયા પછી નવસારીની વડી દરેમેહરને તાબેના ભગર સાથના અતરેના ૧૮૭ મોબેદોની તથા મુંબઇની ૨૧) શેહનશાહી દરેમેહરોના પંથકીઓની શહી સાથના ખોલાસાનું એક ચોપાનયું આએજ શાલના અકટોબર માસમાં બાહેર પાડવામાં આવ્યું હતું કે તેઓ બધાઓ પોતે તેમજ તેમની દરેમેહરોના સર્વે ગાહંબાર ગાથાના દીવસોમાં અસપંદાદ મહીનો ગુતલક પડતા નથી.

એ ઉપરાંત દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ વળી એ પુસ્તકના રદીઆમાં "તફસીરે ગાહે ગાસાની" નામનું નીચલું પુસ્તક એજ શાલના ડીસેમબર માસમાં બાહેર પાડયું હતું:—

"તફસીરે ગાહે ગાસાની. એટલે જે ગાથાના દીવસોમાં સ્પંદારમદ મહીનો પડવાની તરફેનમાં મરહુમ દસ્તુર એદલજી દારાબજી જામાસપઆસાવાલાએ બનાવેલાં "રદીએ કેતાબે ફરમાને દીન" નામનાં પુસતકનો ૨૬ જવાબ. તથા ગાથાના દીવસો સ્પંદારમદ મહીના સાથે તાલ્લુકો રાખતા નથી તે વીશેનો જરતોશતી દીનની રાહે ખોલાસો. બનાવનાર, પેશોતન દસ્તુર બેહેરાંમજી દારાબજી સંજાણાં. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપખાનાંમાં છાપીઉંછે. સને ૧૨૩૭ ઇઅજદજરદી. સને ૧૮૬૭ ઇશવી."

૧ "નામાંકીત જુલીઅસ સીઝરની જીંદગી. ગુજરાતીમાં બનાવનાર, શેહરાબજી ખરશેદજી ઇજનેર. મુંબઇ, ચાબુક પ્રેસ. સને ૧૮૬૬ ઈસ્વી."

૨ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી જુન ૧૮૬૬.

૩ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૭ મી જુન ૧૮૬૬.

૪ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સંવત ૧૯૨૨ ના હીસાબની ચોપડી.

રાખ્યા હતા. એજ મુજબ શેઠ ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ અને શેઠ બેહરામજી જીજીભાઈએ પણ કેટલીક મદદો કીધી હતી. આ તોફાંનમાં ૨૮) માણસો મરી ગયાં હતાં જેમાંનાં ૧૩) ની લાશ મલી આવી હતી.[૨]

તા૦ ૨૮ મી જુન.

હાનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઈએ મુંબઈ ઇલાકાની લેજીસલેટીવ કૌનસીલના એક અધિકારી તરીકેનો પોતાનો ઓહદો નાદરૂસ્ત તબીઅતને લીધે છોડવાથી તે ઓહદા ઉપર નામદાર સરકારે શેઠ ફરામજી નશરવાંનજી પટેલને નેમ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૩ જી જુલાઈ.

શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર ઉપર શેર સટ્ટાના વખતમાં લોકોને આંખ મીચીને નાણાં ધીરવાને લીધે મુંબઈ બેંકની થાયલી માઠી હાલત, તેનાં કારણો અને ઉપાય બતાવનારો એક માયાકુલ કાગજ આજ દીને લખ્યો હતો. એ કાગજમાં મુંબઈ બેંકના આગલા અને હાલના ચારટરમાં કેટલો ફેર છે તથા ડાએરેકટરો અને માનેજરોએ કેવો બેદાદ વહીવટ ચલાવી સટ્ટાબાજોને ઉતેજન દીધું તે વીગતવાર બતાવી આપ્યું, તેમજ ઇંગલાંડમાં બેંકો ચલાવવાનો સરેશતો કેવો છે અને નામીચા લખનારાઓ કેવા નીયમ બતાવી ગયાછે તેની શાહદતો ટાંકી હતી.[૩]

તા૦ ૮ મી જુલાઈ.

રોજ ૧૯ માહ ૧૦ (શે૦). ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—નશરવાંનજી મનચેરજી ગજધર[૪]—ઉમર વર્ષ ૭૫) ગંદેવીવાલા શેઠ ધનજીભાઈ રતનજી ગજધરના

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૨, ૨૩, ૨૫ મી જુન ૧૮૬૬

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૮ મી જુન ૧૮૬૬.

હાનરેબલ રૂસતમજીએ ગયા આપરેલ માસમાં ઓહદો છોડયો તે વેળાએ નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે તેમના ઉપર નીચે પ્રમાણે પોતાની દલગીરી બતાવનારો એક ખાંનગી કાગજ લખ્યો હતો:—

Malabar Point, April, 21st 1866.

My dear Rustomjee,

I received, with great regret, your official letter, resigning your seat in Council. Knowing what heavy private duties and responsibilities are always pressing on you, and that your health lately has not been as strong as your friends could wish, I feel that I could not again ask you to reconsider your determination. But I assure you it has caused me very great regret on personal as well as on public grounds to lose from among my Colleagues one for whom I feel, as a public man, such sincere respect, and who has been so long a valued personal friend.

I sincerely trust a little rest will bring you renewed health, *Lady Frere joins me* in kind remembrances to Mrs. Rustomjee and your family.

I am ever
My dear Rustomjee
Sincerely yours,
(Sd.) H. B. E. FRERE.

એજ મુજબ હાનરેબલ રૂસતમજીનાં રાજીનામાં વિષે સર બારટલ ફ્રીઅર અને તેમણના કૌનસીલરોએ એ શેઠની કૌનસીલના મેમબર તરીકેની અમુલ્ય સેવાની પીછાંણ કરનારી મીનીટો લખી હિંદુસ્થાંનના શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ ઉપર મોકલાવી હતી, જે ઉપરથી તે નામદારે તે મીનીટો સાથે પોતાનું દીલોજાનીભર્યું એકમત દરશાવનારો નીચલો ડીસપાચ તા૦ ૨૭ મી સપટેમબર ૧૮૬૬ ને દીને અતરે મોકલ્યો હતો:—

India Office
London, 27th September 1866.
Legislative, No. 6.

Sir,

The despatch of your Excellency in Council dated 21st July (No. 22) 1866 stating that Mr. Rustomjee Jamsetjee Jejeebhoy had resigned his appointment as an additional Member of your Excellency's Council, and transmitting minutes recorded by members of your Government relative to the character and services of that gentleman, has been laid before me in Council.

2. In recording my entire concurrence in the views expressed in your Excellency's minutes and in those of your honorable Colleagues, as to the eminent services rendered to Government and to the community by Mr. Rustomjee Jamsetjee Jejeebhoy, I desire that the sense entertained by the Secretary of State in Council of the high character of that gentleman may be communicated to him.

I have the honor &c.
(Sd.) CRANBORNE.

૩ મુંબઈ બેંકને ગઈ તા૦ ૩૦ મી જુને ખલાખર થયલાં અરધાં વર્ષમાં તેનાં રીજરવ ફંડના રૂ૩૬૦૦૦૦૦) જતાં બીજા રૂ૫૦૦૦૦૦૦) ની ખોટ આવી હતી તે ઉપરાંત બીજીબી ખોટ હોય તે સંધો હીસાબ જોઈ તારવી કાઢવા માટે મેશરશ વીલ્યમ હંટર, એડવરડ હારીસન, અને દીનશાહજી માણેકજી પીટીટની એક કમીટી તા૦ ૧૪ મી આગશટ ૧૮૬૬ ને દીને નેમી હતી. તે કમીટીએ ઉપલી મુદત પછીના બીજા બે માસમાં ઉપલી ખોટમાં રૂ૩૪૫૦૦૦૦) નો વધારો બતાવ્યો. આ ઉપરથી વળી શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ તા૦ ૯ મી અકટોબર ૧૮૬૬ ના ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆમાં એક પત્ર લખી બેંકને ગયલી ઉપલી રૂ૧૨૦૫૦૦૦૦) ની ખોટ વિષે બાગીદારોનું ધીઆંન ખેચી સુચના કીધી કે બેંકને વધારે ખોટમાંથી બચાવવી હોય તો તેના પાસે જેટલાં ધીરેલાં નાણાંની જામીનગીરીમાં શેરો તથા સ્થાવર મીલકત હોય તે જે ભાવે જાય તે ભાવે તુરત વેચી રોકડ નાણું કરવું, જેથી વધારે ફાએદો થશે. બની બેંક બંધ કરી નવા પાયાપર ઉભી કરવી, અને તેના શેરોની કીમત રૂ૧૦૦૦) ને બદલે રૂ૫૦૦) કરી જુના બાગીદારોને જ કાયમ રાખવા. આ કાગજ શેઠ શેરાબજીએ લખ્યા પછી મુંબઈ બેંકને લગતું એક નવું બીલ અતરેની લેજીસલેટીવ કૌનસીલમાં સરકાર તરફથી લાવવામાં આવ્યું હતું.

૪ કલકતાવાળા મરહુમ શેઠો નવરોજજી, મેનાબાઈ, અને બેહરામજી નશરવાંનજી ગજધરના બાવા.

દીકરા. એવણને પોતાના મામા શેઠ મનચેરજી નવરોજજી ભીખાજી ગજધરે દતક કરી લીધાથી તેમનાં નામ સાથે ઓળખાતા હતા. ચંદેવી તેમજ મુંબઇ ખાતેની પોતાના વડવાઓની "નવરોજજી ભીખાજી" ને નામે ચાલતી પેહડીનો વહીવટ એવણે લાંબી મુદત સુધી ચલાવ્યો હતો. ચંદેવીનાં જરથોસ્તી અંજુમનને લગતાં ફંડ તથા ધર્મખાતાંના એવણ અવલથીજ એક તરસ્ટી હતા. એવણનું મરણ ગંદેવી મધેજ નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૨ મી જુલાઈ.

શેઠ મનચેરજી કાવશજી મરજબાંનને સરકારે મુંબઇ ઇલાકાના આરકીટેકચરલ એકઝીકયુટીવ ઇનજીનીઅર અને સરવેયરના આસીસટંટ નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૪ મી જુલાઈ.

રોજ ૨૫ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—નવરોજજી શોરાબજી દલાલ—ઉમર વર્ષ ૨૯) એવણે ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૪ થી મુંબઇ મધે ઘરો, બંગલા, વાડી, વગેરે ભાડે આપવાની દલાલી એટલે "હાઉસ એજ-નસી" નું કામ શેઠ પેશતનજી બેહરામજી કોહલા (બી. બેહરામજી) સાથે ભાગમાં "એન. શોરાબજી" નાં નામથી ચાલુ કીધું હતું. મુંબઈ મધે એ ધંધો પેહલવેહલો એવો બંનેએ શરૂ કીધો હતો.

તા૦ ૧૫ મી જુલાઇ.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજના કંપાઉડમાં રૂ૧૧૧૯૭૭) ને ખરચે સરકાર મારફતે બંધાવેલી આંખની હાસપીટલ તૈયાર થવાથી તે "કાવશજી જાંગીર ઓપથાલમીક હાસપીટલ" ને નામે આજ દીને સરકારના હોકમથી ખોલી મુકવામાં આવી હતી.[2]

તા૦ ૧૮ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૯ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

સુરત મધે ગોપીપરામાં મુંબઇવાલા શેઠ દોરાબજી નશરવાંનજી મીસ્તરીએ ત્યાંના જરથોસ્તીઓને ધર્મ ક્રિઆ

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૨ મી જુલાઇ ૧૮૬૬.

૨ આ હાસ્પીટલ ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજના કંપાઊડમાં બંધાવવા માટે શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ પ્રથમ ડાકટર પીટ આગળ ખાહેશ બતાવી હતી. એ પછી તા૦ ૧૨ મી મારચ ૧૮૬૩ ને દીને સરકારના શેક્રેટરી ઓનરેબલ એ. ડી. રાબરટસન ઊપર એક પત્ર લખી એવી એક હાસ્પીટલની મુંબઇમાં જરૂર જણાવી તે બાંધવા માટે રૂ૫૦૦૦૦) ની રકમ સરકારમાં આપવાની માગણી કીધી હતી. આ માગણી સરકારે તા૦ ૧૯ મી મારચ ૧૮૬૩ ને દીને ઊપકાર સાથે ખાહલ રાખી તે ઊપર સરકારી વૈદક ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ઇનસ્પેક્ટર જનરલનું મત મંગાવ્યું, જેણે પણ આંખના દરદીઓની એ હાસ્પીટલની ઘણી જરૂર જણાવી તે ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજના કંપાઊડમાંજ બાંધવાની અગત જણાવી, તથા તે માટે જગા પસંદ કરવા અને પલાંન અડસતા વીગેરે તૈયાર કરવાને ત્રણ અમલદારોની એક કમીટી નેમવાની સુચના કીધી. સરકારે તે સુચના ખાહલ રાખી એ કમીટીમાં શેઠ કાવશજી જાંગીરજીનું નામ પણ ઊમેર્યું હતું. એ પછી શેઠ કાવશજીએ તા૦ ૧૨ મી આપરેલ ૧૮૬૩ ને દીને રૂ૫૦૦૦૦) ની રકમનો ચેક સરકારના શેક્રેટરી ઓનરેબલ એ. ડી. રાબરટસન ઊપર એ કામ ચાલુ કરવા થકી મોકલી આપ્યો હતો. એ પછી ઇંગલાંડથી શેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ સર ચારલસ ઊડે તા૦ ૨૫ મી જુન ૧૮૬૩ ના નીચલા ડીસપાચમાં શેઠ કાવશજીની ઊપજી સખાવત માટે પોતાની ખુશાલી જણાવી તે ઊપર મુંબઇની સરકારને અમલ કરવાની બાહલી આપી હતી:—

India Office, London, 25th June 1863.

Public—No. 18.

His Excellency the Honourable
the Governor in Council.
BOMBAY.

Sir,

I have considered in Council your letters dated 28th March (No. 6) and 13th April (No 9) 1863, relative to the munificent offer of Mr Cowasjee Jehangeer to contribute Rupees 50,000 towards the construction of an Eye Hospital on the premises of the Grant Medical College.

2. I do not doubt that the construction of a building specially adapted for the treatment of diseases of the eye, will be found highly beneficial, and I have to request that Mr. Cowasjee Jehangeer may be informed of the high sense I entertain of his liberality in contributing so largely towards the provision of such a building.

I approve the manner in which it is proposed to give effect to the offer of Mr. Cowasjee Jehangeer.

I have the honor to be, &c.

(Sd.) C. WOOD.

એ પછી ઊપર નેમેલી કમીટીએ એ હાસ્પીટલને લગતા પલાંન તથા અડસતા વગેરે સરકારી ઇજનેર કરનલ જે. એ. ફુલર પાસે તૈયાર કરાવ્યા. જે અડસતો શેઠ કાવશજીએ પ્રથમ આપેલી રકમ કરતાં લગભગ બેવડો યાને રૂ૯૭૧૪૭) નો થયો, અને તે કમીટીએ તા૦ ૨૧ મી અકટોબર ૧૮૬૩ ને દીને સરકારપર મોકલી આપી જણાવ્યું કે એ બધી રકમ આપવાને શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ ખુશી બતાવીછે. આ પલાંન તથા અડસતો સરકારે બાહલ રાખી તા૦ ૭ મી ડીસેમબર ૧૮૬૩ ને દીને નીચલો ઠેરાવ બાહેર પાડયો હતો:—

Resolution—His Excellency the Governor in Council approves of the design, and sanctions the estimate submitted by the Committee.

2. The thanks of Government should be again conveyed to Mr. Cowasjee Jehanghier for this additional proof which he has given of his liberality by offering to defray the whole cost of the building. These proceedings should be reported to Her Majesty's Secretary of State for India, and the Government of India.

(Sd.) A. D. ROBERTSON,
Officiating Chief Secretary to Government.

એ પછી ઊપલી બાબદ શેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટની જાણમાં

કરવા માટેનું એક મકાન બંધાવી આપી આજ દીને તેને ખોલ્લું મુકવાનું જશન કીધું હતું.[1]

ગયાથી તે નામદારે તા૦ ૨૯ મી ફેબરવારી ૧૮૬૪ ને દીને નીચલો ડીસપાચ અતરે મોકલ્યો હતો:—

India Office, London, 29th February 1864.

His Excellency the Honorable

The Governor in Council

BOMBAY.

Sir,

I have considered in Council your letter dated 12th December No 29 of 1863, and request that you will again express the sincere thanks of Her Majesty's Government to Mr. Cowasjee Jehangeer for the donation, *of nearly equal amount with his former one of half a lac of Rupees, towards the erection of an Eye Hospital* in connection with the Grant Medical College.

I have the honor to be, &c.

(Sd.) C. WOOD.

એ બાદ ઊપલી હસ્પીટલ બાંધવાનું કામ ચાલુ થયા પછી વળી ઊપલા અડસતામાં રૂ૧૪૮૩૪) નો વધારો થયો હતો, અને તે રકમ શેઠ કાવશજીએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૬ ના ફેબરવારી માસમા ડાકટર આર. હેનસની મારફતે સરકારમાં ભરી હતી. એ મુજબ એ હસ્પીટલ રૂ૧૧૧૯૭—૩—૬ ને ખરચે તૈયાર થવા પછી ઊપલી કમીટીના સરનશીન ડાકટર હંટર તેમજ સરકારી મેડીકલ ડીપારટમેંટના ઇનસ્પેકટર જનરલ ડાકટર એમ. સ્ટોવલે તા૦ ૨૩ મી જુન ૧૮૬૬ ને દીને સરકારપર લખી તેનું નામ "કાવશજી જાંગીર આઇ હાસ્પીટલ" ને બદલે "કાવશજી જાંગીર ઓપથાલમીક હાસ્પીટલ" કરી રાખવાની સુચના કીધી હતી, અને નામદાર સરકારે તા૦ ૧૪ મી જુલાઈ ૧૮૬૬ ને દીને નીચલો ઠેડાવ બાહેર પાડી એ નામ પસંદ કીધું, તથા એ હાસ્પીટલ શેઠ કાવશજીની ખાહેશ મુજબ કરસી પણ ક્રિઆ કીધા વગર ખોલી મુકવાને હોકમ કીધો હતો:—

Resolution—His Excellency the Governor in Council congratulates Mr. Cowasjee Jehanghier on the completion of this building, which will prove a lasting memorial of his philanthropy.

2. In accordance with Mr. Cowasjee Jehanghier's express wish, His Excellency the Governor in Council is pleased to direct that the Hospital be at once opened without ceremony of any kind.

3. The Changes in nomenclature suggested by Drs. Stovell and Hunter may be adopted, provided that as regards the Hospital the alteration is not distasteful to the gentleman whose name it bears.

(Sd.) J. KING,

For Chief Secretary to Government.

એ હસ્પીટલ ખોલી મુકાયા પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૦ માં તેમાં જુદાં બબરચીખાના તથા નોકરોનાં રેહઠાણો બાંધવાને શેઠ કાવશજીએ બીજા રૂ૫૦૦૦) આપ્યા હતા.

તા૦ ૨૦ મી જુલાઈ.

રોજ ૧ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ માણેકબાઈ તે મરહુમ શેઠ ખરશેદજી બહમનજી પંથકીનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા એશીઓએ મલી રૂ૧૨૦૦), ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૬ મી જુલાઈ.

શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફને નામદાર સરકારે મુંબઈની સમાલકાઝ કોરટના બીજા જડજ તરીકે નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૯ મી જુલાઈ.

રોજ ૧૦ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ ખરશેદબાઈ તે શેઠ મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાંની પુંજીમાંથી રૂ૨૫૦૦) આવંદે રૂ૩૦૦), તથા બાઈ શેઠ અરદેસર હોરમજજી વાડીઆએ રૂ૫૦૦) મલી રૂ૩૩૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧ લી આગશટ.

વરોડરા રેલવેની લાઇન ઉઘડીઆથી મુંબઇ અને ગુજરાત તરફ આવજાવ કરનારા મુસાફરોની સંખીઆમાં મોટો વધારો થયાથી એ તરફ મુસાફરી કરતા દેશીઓના ઉતારા માટે સગવડ કરી આપવા સારૂં ઉત્તર તાલુકાના રેવીન્યુ કમીશનર મી૦ બી. એચ. એલીસે ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૪ માં કાઢેલાં એક સરકયુલર ઉપરથી નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો તથા બાનુઓએ જુદાં જુદાં સ્ટેશનો આગલ નીચે મુજબની રકમ ખરચી ધર્મશાલાઓ બંધાવી આપવાને કબુલ કીધું હતું, અને નામદાર સરકારે તે બાબે તા૦ ૧૦ મી જુન ૧૮૬૫ ને દીને એક ઠેડાવ બાહેર પાડી એ ગ્રહસ્થો તથા બાનુઓનો ઉપકાર માનયો હતો. એ ધર્મશાલાઓ આએ વર્ષમાં બંધાઇ તૈયાર થવાથી મુસાફરોના ઉતારાને માટે ખોલી મુકી હતી.

---

[1] ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ ૧૮૬૬.

આ મકાનમાં નીચે મુજબ નકશી મારેલી છે:—

"પાક દાદાર હોરમજદની મદદ
"આએ મકાન સુરત મધે ગોપીપુરાના નરપીરની-
"ઓને ધર્મની ક્રીયા કરવા સારૂં મુંબઇવાલી શેઠ દારાબજી
"નશરવાંનજી મીઠતરીએ પોતાની અસલ જમીન ઊપર
"બંધાવી આપ્યું છે. રોજ ૨૯ મો માહ ૧૦ મો શેહન-
"શાહી સને ૧૨૩૫ યઝદેજરદી, તા૦ ૧૮ મી જુલાઇ સને
"૧૮૬૬ ઇસવી."

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી જુલાઇ ૧૮૬૬.

[3] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી જુલાઇ ૧૮૬૬.

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૩૧ મી જુલાઇ ૧૮૬૬.

ગ્રાંટ રોડ સ્ટેશન આગલ હાનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૧૧૦૦૦૦).[1]

વાંદરા મધે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ રૂ૧૦૦૦૦).[2]

પાહડી ખાતે શેઠ ફરામજી નશરવાનજી પટેલ રૂ૫૦૦૦).[3]

દઇસર મધે બાઇ શુનાંબાઇ તે શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખનાં ધણીઆંનીએ રૂ૧૨૦૦૦).[4]

પારડી મધે હાનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૧૦૦૦૦)[5]

ઉલ્વારા મધે ડાવેજર લેડી આવાંબાઈ જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૪૭૫૦૦).[6]

---

[1] ગ્રાંટ રોડની ઊપલી ધર્મશાળા બાંધવા માટે હાનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ તા૦ ૧૨ મી નવેમબર ૧૮૬૩ ને દીને નામદાર સરકારપર એક પત્ર લખી રૂ૧૦૦૦૦૦) એક લાખની રકમ આપવા જણાવ્યું હતું, અને તે માટેની જગા સરકારે મુફત આપવી તથા મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીએ તે ધર્મશાળાની હમેશાં મરામત કરાવવી એવી અરજ કીધી હતી. એ માગણી સરકાર તરફથી તેમના સેક્રેટરી મી૦ એ. ડી. રાબરટસને તા૦ ૨૮ મી નવેમબર ૧૮૬૩ ને દીને હાનરેબલ રૂસ્તમજી ઊપર નીચે મુજબ એક પત્ર લખી ઊપકાર સાથે પાહુંચ રાખી હતી:—

No. 1807 of 1863.

General Department,
Bombay Castle, 28th November 1863.

To the Honorable Rustomjee Jamsetjee Jejeebhoy.

Sir,—I am directed to acknowledge the receipt of your letter dated the 12th instant, offering the sum of One Lac of Rupees to build a Dhurrumsalla in Bombay, for the convenience of Travellers of all castes, on certain specified conditions.

2. In reply, I am desired to convey to you the acknowledgments of His Excellency the Governor in Council for your public-spirited and charitable offer, and to inform you that an answer on the subject of the conditions attached to your proposal will be communicated to you hereafter.

I have the honor to be &c.
(Sd.) A D. ROBERTSON,
Officiating Chief Secretary to Government.

એ પછી હાનરેબલ રૂસ્તમજીએ બીજા રૂ૧૦૦૦૦) એ ધર્મશાળાની મરામતને માટે આપવાને જણાવ્યું હતું, અને મ્યુનીસીપાલીટીએ તેની હમેશની મરામત કરાવવા તથા તેનો વહીવટ ચલાવવાને તથા સરકારે તે માટે મુફત જગા આપવાને કબુલ કીધું હતું. આ માટે સરકાર તરફથી તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર ૧૮૬૪ ને દીને નીચલો પત્ર આવ્યો હતો:—

No. 1601 of 1864.

GENERAL DEPARTMENT,
Bombay Castle, 15th September 1864.

To

THE HONORABLE RUSTOMJEE JAMSETJEE JEEJEEBHOY.

Sir,

With reference to Mr. Officiating Chief Secretary Robertson's letter No. 1807, dated the 28th November 1863, I am directed by His Excellency the Governor in Council to inform you that the Municipal Commissioners for the Town and Island of Bombay have accepted to receive charge of and maintain the Dhurumsalla to be built with the money presented by you for the purpose, and that Government recognize your further liberality in presenting a further sum of Rupees (10,000) ten thousand for the maintenance of the Building.

2. With reference to paragraph 3 of your letter dated the 12th November 1863, *I am desired to inform* you that Government will endeavour to provide a suitable site for the Dhurumsalla, and will be happy to call on Captain Wilkins to submit a design, and to undertake its construction through the Public Works Department.

I have the honor &c.
(Sd.) H. E. JACOMB,
Offg, Under Secretary to Govt.

એ બાદ તા૦ ૨૧ મી ડીસેમબર ૧૮૬૫ ને દીને મુંબઇના મ્યુનીસીપાલ કમીશનર મી૦ આરથર ક્રાફરડે હાનરેબલ રૂસ્તમજીને જણાવ્યા મુજબ બેંચ ઑફ જસટીસે એ ધર્મશાળા બાંધવાને માટે બોમ્બે બરોડા રેલવેનાં ગ્રાંટ રોડનાં સ્ટેશનની પાસેની તેવણે પસંદ કરેલી જગા આપી હતી, અને ૧૮૬૬ ના જાનેવારી માસથી તેપર સરકારના આરકીટેકચરલ ઇનજનેર કપતાન ફુલરનાં ઊપરીપણાં હેઠલ બાંધકામ શરૂ થયું હતું, જે ૧૮૬૮ ના ડીસેમબર માસમાં પુરું કરવામાં આવ્યું હતું.

[2] વાંદરાની એ ધર્મશાલાપર તખ્તી મારેલી નથી, પણ તે બંધાવવા માટે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે તા૦ ૨૭ મી જાનેવારી ૧૮૬૫ ને દીને સરકારી તીજોરીમાં રૂ૧૦૦૦૦) ની રકમ ભરી હતી.

[3] પાહડીની એ ધર્મશાલાપર તખ્તી મારેલી નથી, પણ તે બંધાવવા માટે શેઠ ફરામજી નશરવાનજી પટેલે તા૦ ૧૪ મી નવેમબર ૧૮૬૪ ને દીને સરકારી તીજોરીમાં રૂ૫૦૦૦) ની રકમ ભરી હતી.

[4] દઇસરની એ ધર્મશાલાપર તખ્તી મારેલી નથી, પણ તે બંધાવવા માટે શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે તા૦ ૧૦ મી આપરેલ ૧૮૬૫ ને દીને સરકારી તીજોરીમાં રૂ૧૨૦૦૦) ની રકમ ભરી હતી.

[5] પારડીની એ ધર્મશાલાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"This Dhurumsalla was erected in the
Yezdezerdee æra 1235
Christian year 1866.
Sumvant 1923.
for the accommodation of travellers
by Rustomjee Jamsetjee Jejeebhoy, Esq of Bombay.
Architect, Lieut. C. Mant, R. E.
Cost Rs. 10,000."

[6] ઊલ્વારાની એ ધર્મશાલા રેલવે સ્ટેશનની સાંમે ન બંધાવતાં ત્યાંનાં આતશબેહરામની નજદીકમાં લેડી આવાંબાઇએ બંધાવી આપીછે. તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૮ માં બંધાઇ તૈયાર થાઇ હતી.

વલસાડ મધે શેઠ બેહરામજી માણેકજી વાડીઆએ પોતાના મુરબી શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખને નામે રૂ૧૫૦૦૦).[૧]

સુરત ખાતે શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ ફરદુનજી શોરાબજી પારખને નામે રૂ૨૫૦૦૦).[૨]

સાએણ મધે બાઇ મેહેરબાઇ તે મરહુમ શેઠ ફરદુનજી શોરાબજી પારખનાં બેટીની પુંજીમાંથી શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે રૂ૧૨૦૦૦).[૩]

ભરૂચ મધે હાનરેબલ રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૨૦૦૦૦).[૪]

તા૦ ૧૯ મી આગશટ.

જરમનીવાલો પ્રોફેસર એફ. બૉપ કે જે આજ ૬૦ વર્ષ થયાં દુન્યાંની પુરાતમ ભાષાઓની શોધમાં ગુંતાયલોછે, અને જંદ ભાષાને લગતી તેની શોધથી યુરોપમાં આપણા ધર્મ વિષે ઘણુંક અજવાલું પડયુંછે, તે જઇફ વિદ્વાન ગ્રહસ્થને એક ટેસ્ટીમોનીઅલ આપવા માટે યુરોપમાં એક ફંડ ઉભું થયું હતું. આ ફંડમાં અતરેના પારસીઓથી કાંઇક મદદ મેલવવાને બરલીનથી પ્રોફેસર વેબરે એક સરક્યુલર શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી ઉપર મોકલ્યું હતું, જેમાં તેવણે અતરેના પારસીઓ પાસેથી રૂ૫૩૧॥= બરાવી મોકલ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૨૦ મી ઑગશટ.

બગાલ ઇલાકામાં ઓરીસા, ચીતાગોગ, કટક, બાલાસોર, વગેરે પ્રાંતોમાં મોટા દુકાલ ચાલવાથી ત્યાંનાં ગામડાંઓના હજારો લોક થાકીને કલકતા શેહેર તરફ નાશી આવ્યા હતા. તેઓને તેમજ મધરાજ ભણી ચાલતા દુકાલમાં નાશ પામેલાઓને થકી પણ અતરેથી મદદ મોકલવા માટે ચોકસ કારણોને લીધે જાહેર સભા ન ભરતાં ઉઘરાણું વગેરેની ગોઠવણો કરવા માટે નામદાર સરકારે ૩ ઇંગ્રેજ, ૨ હિંદુ, ૧ યાહુદી, અને ૩ પારસી (હાનરેબલ ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, અને શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમી હતી.[૬]

---

૧ વલસાડની એ ધર્મશાલાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે :—

"The Cursetjee Furdoonjee Parukh Dhurumsalla, erected A.D. 1866 at the expense of Byramjee Maneckjee Wadia Esq. as a token of his esteem and gratitude to Cursetjee Furdoonjee Parukh Esq. Architect, Lieut, C. Mant, R. E.

Cost Rs. 16,000."

૨ સુરતની એ ધર્મશાલા સર્વેથી પેહલી બંધાઇ તૈયાર થઇ હતી, અને તે તા૦ ૪ થી ડીસેમ્બર ૧૮૬૪ થી મુસાફરોના ઉતારાને માટે ખોલી મુકી હતી. એ ધર્મશાલાપર તખ્તી મારેલી નથી.

૩ સાએણની એ ધર્મશાલાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે :—

"Dhurmsalla

Erected A.D. 1866 at the expense

of

Bye Merbye the daughter of Furdoonjee Sorabjee Parukh of Bombay.

Architect, Lieut, C. Mant, R.E.

Cost Rs 12,000"

૪ ભરૂચની એ ધર્મશાલાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે :—

"This Dhurumsalla was erected in the

Yezdezerdee era 1235

Christian year 1866

Sumvant 1922

For the accommodation of Travellers

By

Rustomjee Jamsedjee Jeejibhoy

of Bombay

Architect, Lieut, Col. C. Mant, R. E.

Cost, Rs. 20,000"

૫ આ રૂ૫૩૧॥= ના ૩૫૧) ડાલર થયા તે પ્રોફેસર વેબર ઉપર શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ મોકલી આપ્યાથી તે વિદ્વાન ગ્રહસ્થે તા૦ ૯ મી ફેબરવારી ૧૮૬૭ ને દીને તેની પોંહચ મોકલી-તેમાં જણાવ્યું હતું કે પ્રોફેસર બૉપની ખુબી જરથોસ્તીઓએ બુજીછે તેથી તેઓને ઘણો આનંદ ઉપજયોછે.

આ રૂ૫૩૧॥= નીચે મુજબ ભરાયા હતા :—

(રૂ૧૦૦) રાહનુમાએ માજદીઅસનાંન સભા તરફથી, (રૂ૫૩) જરથોસ્તી દીનની ખોલ કરનારી મંડલી તરફથી, (રૂ૫૦) માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, (રૂ૨૫) મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, (રૂ૧૨૮॥=) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

એજ મુજબ કરાંચીના જરથોસ્તીઓએ પણ એ ફંડમાં રૂ૧૦૦) ભર્યાં હતા તેનો ૧૦) પૌંડ, ૨) શીલીંગ અને ૧) પેનીનો ડરાફટ શેઠ હોરમજજી શોરાબજી કાયારીએ તા૦ ૭ મી આગશટ ૧૮૬૭ ને દીને પ્રોફેસર વેબર ઉપર મોકલી આપ્યો હતો.

પ્રોફેસર બૉપ એ પછી એક વર્ષે ઇધાને તા૦ ૨૩ મી અકટોબર ૧૮૬૭ ને દીને જરમની મધે મરણ પામ્યો હતો.

૬ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૧ મી આગશટ ૧૮૬૬.

એ ફંડ મધે દેશી રાજવંશીઓએ તથા સર્વે સરકારી અમલદારોએ નાણાં ભરેલાં તેમજ ભરાવેલાં હોવાથી તે રૂ૨૭૮૮૧૮—૯—૮ નું થયું હતું. પારસીઓની એમાં નીચે મુજબ રૂ૧૬૪૯૩॥ ની રકમ હતી :—

(રૂ૨૦૦૦) અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, (રૂ૧૦૦૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, રૂસતમજી દાદાભાઇ કામાની કુંપની, (રૂ૭૦૦) મરહુમ નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધર્મખાતાંમાંથી, (રૂ૫૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, ફરામજી સાંડેસની કુંપની,

તા૦ ૨૦ મી આગશ્ટ.

કેતાબ અલ ફેહરેશતમાં પેહલવી અને હુજવારેશ ભાષાનાં આંપેલાં લખાંણ બાબે નામીઆ ફ્રેંચ વિદ્વાન મોનશીયો ગેનોએ પ્રોફેસર મોહલ ઉપર લખેલો કાગજ અને તે ઉપર એક બીજા વિદ્વાંન મોનશીયો ડ્રોન બરગે કરેલી શરેહનું પુસ્તક ફ્રાન્સની સરકારને ખરચે પારીસ મધે આગસ્ટ માસમાં છપાઈ પ્રગટ થયું હતું.[1]

તા૦ ૨૧ મી આગશ્ટ.

રોજ ૩ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઈ બેહરાંમજી તારાપોરવાલા[2]—ઉમર વર્ષ ૫૫) શેઠ બેહરાંમજી ભીમજી તારાપોરવાલાના વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૨ માં પોતાના બાપના પિત્રાઈ શેઠ

માણેકબાઈ અને મોટલાંબાઈ, બેહરાંમજી નશરવાંનજી ચીરવાઈ, (રૂ૭૦૦) હોરમજી મનચેરજી કામાજીના છોકરાઓ, (રૂ૨૫૦) સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઈનસ્ટીટ્યુટની છોડીઓની નિશાલના શિક્ષકો અને શિષ્યો, (રૂ૨૦૦) હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, દોરાબજી બરજોરજી કુપર, એદલજી ફરાંમજી આલબલેસની કુંપની, મેહરવાંનજી જીજીભાઈના છોકરાઓ, નવરોજજી જાંગીરજી ગાબડીઆ, એક પારસી કંત્રાકટર, માણેકજી અને દાદાભાઈ કાવશજી દમણવાલા, (રૂ૧૭૭) પેશતનજી અને ડોશાભાઈ ફરાંમજી કામાજીની કુંપનીનાં માણસો, (રૂ૧૫૫) નશરવાંનજી બહમનજી મોદીના છોકરાઓ, (રૂ૧૦૪) મરહુમ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆનાં આતશબેહરાંમના મોબેદો, (રૂ૧૦૮) અલેકજાંડરા ગરલસ સ્કુલની છોડીઓ, (રૂ૧૦૦) તેહમુરશ જમશેદજી દેસાઈ, એક પારસી વીધવા, કાવશજી અને પાલણજી ધનજીભાઈ પાંઊવાલા, હીરજીભાઈ અને ફરાંમજી હોરમજજી શેઠના, ફરાંમજી અને શોરાબજી કેખશરૂ પાઠક, દીનશાહજી દાદાભાઈ ગાંધી, ખરશેદજી બહમનજી (શેઠના) ની કુંપની, રૂસતમજી શોરાબજી કમીશરીવાલા, રૂસતમજી મનચેરજીની કું૦; રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંન, મેહરવાંનજી ખરશેદજી ઘડીઆલી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, (રૂ૮૮) ફરાંમજી નશરવાંનજી એંગલો વર્નાક્યુલર સ્કુલના શિક્ષકો તથા વિદ્યાર્થીઓ, (રૂ૭૫) કાંદાવાલા મોહલાના પારસીઓ, એમ. એંડ પી. બી. કોલાહની કું૦, (૬૧) બી. એંડ એ. હોરમજજીની પેઢીનાં માણસો, (રૂ૬૦) જીવણજી એદલજી અપુના છોકરાઓ, (રૂ૫૧) પેશતનજી બાપુજી બુચીઆ, (રૂ૫૦) એદલજી ખરશેદજી બનાતવાળાની કલબ, મોદી એદલજી ફરાંમજી ખંબાતા, એસ. પી. ધનજીભાઈની કું૦, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, એદનજી પાલણજી બાટલીવાલા, મરહુમ જાંગીરજી નવરોજજી વાડીઆને નામે, જાંગીરજી ગુસતાદજી, બીકીબાઈ, મઊનો એક પારસી, જીવાજી રતનજી મઊના છોકરાઓ, કાવશજી મેહરવાંનજી હથીદારૂ, નવરોજજી ખરશેદજીની કું૦, (રૂ૪૧) એક પારસી કુટુંબ, (રૂ૩૬) એક જરથોસ્તી, (રૂ૩૩) ડોશાભાઈ ભીખાજી કાંગાની સ્કુલના વિદ્યાર્થીઓ, (રૂ૩૦) મરહુમ ખરશેદજી બહમનજી પથકીને નામે, (રૂ૨૫) એક ગરીબ જરતોશતી, નશરવાંનજી ચાંદાભાઈ, રૂસતમજી અરદેસર વાડીઆ, ડાકટર મેહરવાંનજી શોરાબજી ખરાસ, એ. ડી. મોદીની કું૦, મેહરવાંનજી હીરજીભાઈ બાટલીવાલા, જમશેદજી ડોશાભાઈ ફરાંસીસ, શીરીંબાઈ, ખરશેદજી, આવાંબાઈ, એદલજી દાદાભાઈ લંગડાની કું૦, માણેકબાઈ તે શોરાબજી શાપુરજી ઈજનેરનાં ધણીઆંની, નશરવાંનજી ફરાંમજી પીસતા, (રૂ૫૧૪) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

સુરતથી એ ફંડમાં રૂ૧૬૭૭॥ નીચે મુજબ પારસીઓએ ભરી મોકલ્યા હતા :—

(રૂ૧૦૦૦) બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજર તથા ધણીઆંની પીરોજબાઈ, (રૂ૧૦૦) બાઈ બચુબાઈ તે મરહુમ મેહરવાંનજી હોરમજજી ફરેજરનાં બેટી, (રૂ૯૭॥) સઈયદપરાના પારસીઓએ હસ્તક રૂસતમજી જમશેદજી કાપડીઆ, (રૂ૫૧) નશરવાંનજી પેશતનજી વકીલ, રતનશાહ પેશતનજી વકીલ, (રૂ૫૦) જમશેદજી કાવશજી એંટી, (રૂ૨૮) મરહુમ દાદાભાઈ નશરવાંનજી મોદીનાં આતશબેહરાંમના મોબેદો હસ્તક દસ્તુર કેખશરૂ દાદાભાઈ, (રૂ૨૫) ખરશેદજી એદલજી હાથીખાંનાંવાલા, નશરવાંનજી દારાશાહ ખાંનસાહેબ, પેશતનજી બરજોરજી એંટી, કાવશજી નવરોજજી સુરીગર, (રૂ૧૫૯) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

ભરૂચથી રૂ૯૭૨) નીચે મુજબ પારસીઓએ મોકલ્યા હતા :—

(રૂ૭૫૬) એદલજી મનચેરજી કંત્રાકટર હસ્તક, (રૂ૭૨૬) રૂસતમજી શોરાબજી દલાલ હસ્તક, (રૂ૫૦) બહમનશાહ બેહરાંમજી વકીલ, (રૂ૨૫) રૂસતમજી શોરાબજી દલાલ, નશરવાંનજી બહમનશાહ, ફરદુનજી જીવણજી, બહમનશાહ બેહરાંમજી મેહતાજી, જમશેદજી હોરમજજી વખારીઆ, બેહરાંમશાહ દાદાભાઈ મુનસફના, (રૂ૯૦) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

રૂ૨૧૨) દમણ, ઊદવારા, વગેરેના જરથોસ્તીઓએ હસ્તક શેઠ માણેકજી કાવશજી દમણવાલા.

રૂ૧૧૭) ગંદેવીના જરથોસ્તીઓ તરફથી હસ્તક ડાકટર ખરશેદજી જમશેદજી ઊમરીગર.

રૂ૭૮॥ ગુજરાતના ઈનસ્પેકટીંગ પોસ્ટ માસતર શેઠ ખરશેદજી પાલણજી લાલકાકાએ ઊઘરાવી મોકલેલા.

રૂ૫૬) દમણની હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈવાલી ઇંગ્રેજી સ્કુલના વિદ્યાર્થીઓ.

રૂ૩૨॥ ગણદેવીની કાવશજી જાંગીર રેડીમનીવાલી સ્કુલના વિદ્યાર્થીઓ હસ્તક હેડ-માસટર શોરાબજી મનચેરજી બાગલીઆ.

વળી આ દુકાલની ખબર અતરે પોંહચતાંવાર ડાવેજર લેડી આવાંબાઈએ પોતાના દીકરા શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈની મારફતે રૂ૧૫૦૦) પરભાડા કલકતે મોકલ્યા હતા, જે વિષેની ખબર તયાંનાં બંગાલ હરકારૂએ ખાસ વધારો કાઢી લોકોને કીધી હતી. એજ મુજબ શેઠ બહમનજી જીજીભાઈએ પણ રૂ૫૦૦) કલકતે શોશાઈટી ઑફ સેંટ વીનસંટ ડી પાલના વાઈસ-પ્રેસીડંટની મારફતે પરભાડા મોકલ્યા હતા. એ ઊપરાંત લેડી આવાંબાઈએ રૂ૮૦૦) ની રકમ પરભાડી મથરાજ ખાતે પણ મોકલી હતી.

૧ "Lettre A. M. Mohl, sur un passage du kitab El-Fihrist, relatif au Pehlevi et au Huzvarech. Par, M. Ch. Ganneau, avec quelques observations sur le meme sujet. Par. M. Derenbourg. Paris. Imprimerie imperiale MDCCCLXVI."

૨ શેઠ જાંગીરજી દાદાભાઈ તારાપોરવાલાના બાવા.

વીકાજી મેહરજીએ બીન મધે "બાપુજી વીકાજી" નાં નામથી ઉંઘાડેલી પેહડીમાં તે તરફ ગયા હતા. તે પછી અતરે આવી ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૬ થી તારાપોર મધેજ રેહવાંણુ કીધું હતું, અને ત્યાં પોતાની બાપીકી જાગીરેનો વહીવટ ચલાવતા હતા. ત્યાંના સર્વે જરથોસ્તીઓ એમને પોતાના વડા અકાબર તરીકેનું માન આપતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૫ માં તારાપોર મધે ભાંગર્યા નામના લુટારાએ પાડેલી હુલને લીધે ઘોડો દેહશનના માર્યા કીલામાં ભરાઈ બેઠા હતા, તે વેળાએ એઓએ ઘણી હીમત બતાવી લોકોને મદદ કીધી હતી, તથા તે લુટારાને ગામની બાહેરથીજ નસાડયો હતો. એવણનું મરણ તારાપોર મધેજ નીપજયું હતું, અને એમનાં રવાંનને ગયા માસ્મ માસમાં તારાપોર મધે પરહાયલાં નવાં દોખમાંમાં પેહલવેહલું અવસમંજલ પોંહચાડવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૨૪ મી આગસ્ટ.

કરાંચીવાલા શેઠ પેશતનજી દીનશાહ મીનવાલા જેઓ નવા કાએદા પ્રમાણે અતરેની મેશરસ કલીવલાંડ અને પીલ સોલીસીટરોની પેહડીમાં આરટીકલડ કલાર્ક હતા તેઓએ સોલીશીટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી. પારસીઓમાં પેહલવેહલા એવણ સોલીશીટર તરીકે પસાર થયા હતા.[1]

તા૦ ૩૧ મી આગસ્ટ.

રોજ ૧૩ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૫ યજદેજરદી.

એડન મધે અંજુમનના ઉધરાતથી એ૦ એરચજી કાવશજી ગારાની આગેવાંની હેઠલ પાહડ ઉપર એક દોખમું બંધાવી આજ દીને પરહાવ્યું હતું.[2]

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૫ મી આગસ્ટ ૧૮૬૬.

૨ એ દોખમાંપર નીચલી તખ્તી મારેલી છે:—

"પાક દાદાર હોરમજદ જે બીનોઇ દુઆને ગેટીનો " સાહેબ તેનાં મુબારક નામથી અશો જરથોશત અસપંનતે" માન અનોશેહરવાંનની રાસ્ત અને નેક રેનોમાઇથી આએ " દોખમું તથા સગડી તથા ફરતી દેવાલ સરવે શ્રી એદંનના " જરથોશતી અંજુમનના ખરચથી અને કંઇએક શ્રી " મુંબઇના જરથોશતીઓની મદદથી નોમેદ એરચજી કાવ" શજી ગારાનાં ઊારીપનાંથી બાંધીઊછે. એ મકાન આજ " દીનથી જરતોશતી કાયદા મુજબ વાપરવાને અંજુમનને " અસ્તાક કીધુંછે. રોજ ૧૩ મો તેશતર તીર માહ ૧૨ " મો અસ્પંદારમદ સને ૧૨૩૫ ઇઅનદેજરદી. તારીખ " ૩૧ મી આગસ્ટ ૧૮૬૬ ઇશાવી. સવંત ૧૯૨૨ શ્રાવન " વદ ૬ ને વાર ગુરે."

એ દોખમાંનાં ફંડમાં શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજીએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ના આપરેલ માસમાં ઇંગલાંડથી મુંબઇ પાછા ફરતી વખતે રૂ૧૦૦૦) ની રકમ ભરી હતી.

એ દોખમાંને લગતી સગડી તથા કુવો તથા પાહડ ઊપર જવાનો રસ્તો એડનવાલા શેઠ એદલજી માણેકજી કોલાબેવાલાએ બંધાવી અંજુમનને હવાલે કીધો હતો.

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

એ૦ ડોશાભાઇ ભીખાજી કાંગા અને શેઠ ધનજીભાઈ શાપુરજી બાટલીવાલાએ મલી "ફોરટ ઇંગલીશ એંડ ગુજરાતી સ્કુલ" નામની શરૂઆતથી તે મેટ્રીકયુલેશન સુધીની કેલવણી આપવાની એક સ્કુલ મુંબઇનાં કોટ મધે ઉઘાડી હતી.[3]

તા૦ ૬ થી સપટેમબર.

શેઠ ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલને નામદાર સરકારે મુંબઇના એક જસટીસ ઑફ ધી પીસ અથવા સુલેહના અમલદાર નેમ્યા હતા.

શેઠ એદલજી ફકીરજીને નામદાર સરકારે કરાંચીની સમાલ કાજ કોરટના કલાર્ક નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૮ મી સપટેમબર.

રોજ ૧૬ માહ ૧ (ક૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—કેકોબાદજી મનચેરજી મુલાં ફીરોજ—ઉમર વર્ષ ૫૬) દસ્તુર મનચેરજી કેકોબાદજી મુલાં ફીરોજના બીજા દીકરા. એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૦ માં પેહવાર ઉપયોગી સંસાર ચોપડી, ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૯ માં વીસ્પરદ તથા ઇરાંની પટેતની આખી માએની, તથા વંદીદાદના મુખતેશર ધનતેખાબનો ગુજરાતીમાં તરજુમો, તથા ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૮ માં મરહુમ મુલાં ફીરોજ બીન મુલાં કાઉશવાલી દસાતીર કેતાબનો ફારસીમાંથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી બાહેર પાડયો હતો. તા૦ ૧ લી આગસ્ટ ૧૮૪૯ થી એવણે શેઠ નવરોજજી દોરાબજી ગાંધી તથા દસ્તુર અસપંદીઆરજી ફરામજી રબાડી સાથે મલી "સમાચાર દરપણ" છાપાખાંનું તથા વર્તમાન પત્ર કાઢવા માડયું હતું. એ કારખાનાંમાંથી શેઠ નવરોજજી દોરાબજી ગાંધી છુટા પડવા પછી તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૫૮ થી શેઠ ફરામજી બહેરામજી પ્રીંટરને ભાગયા કરી એવણ પોતાનાં મરણ સુધી તેમાં શામેલ હતા.

તા૦ ૯ મી સપટેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૧ (ક૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આજે દીને મરહુમ શેઠ દાદીભાઈ નોશરવાંનજીવાલાં કદમી આતશમેહરાંમની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં દસ્તુર શેરાબજી રૂસતમજી મુલાં ફીરોજનાએ "૧૮૬૫ ના એરસટાના ઝીગામમાં ફરામોશ માનવીએ ગફલતી કરી જે દુખ પોતા ઉપર ખેચી લીધુંછે તે વિષે પશેમાંની જાહેર કરી તે અજીમ ખુદરતના સાહેબની દરગાહમાં તોબોસ ઉતારી માફી માગવા" વિષે એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી.[5]

૩ એ સ્કુલ મધેથી શેઠ ધનજીભાઇએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૫ માં પોતાનો સંબંધ છોડયો હતો, અને તે એખલા એ૦ ડોશાભાઇએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૧ સુધી ચલાવી હતી. એની આગમજ ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૫ થી એ૦ ડોશાભાઇએ એક એંગલો વર્નાકયુલર સ્કુલ મુંબઇનાં કોટ મધે ઊઘાડેલી હતી.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૬ થી સપટેમબર ૧૮૬૬.

૫ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર ૧૮૬૬.

તા૦ ૯ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૨ માહ ૧૨ (શ૦) ૧૨૩૫ યજદજરદી.

આંજ દીને મરહુમ બાઈ નવાજબાઈ તે શેઠ દીનશાહજી હોરમજજી બાટલીવાલાનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ પાલણજી પેશતનજી બાટલીવાલાનાં બેટીનાં ઉકમણાંમાં તેમનાં સાસુ બાઈ મોઠીબાઈ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી પેશતનજી બાટલીવાલાનાં વીધવાએ રૂ૭૫૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર.

રાહનુમાએ માજદીઅસનાન સભા તરફથી તેના સરનશીન શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીનાં નામને રૂ૧૫૦) નાં ઇનામને એક રેસાલો "પરસ્તેશ કરવાને લાયક એકલો પરવરદેગાર છે" એ બાબદ ઉપર એ૦ ખુરશેદજી માનોચેહરજી કેટલીએ લખ્યો હતો તે રેસાલાનું એક ચોપાનુ એ સભા તરફથી પ્રગટ કરવામાં આવ્યું હતું.[2]

તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર.

પુણાં મધે ફુલફુલો તથા વનસ્પતીનું એક મોટું પ્રદર્શન નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈએ બંધાવેલા "નવસારી હાલ" વાલા સુશોભીત અને કુશાદે બંગલામાં ભરાયું હતું. એ પ્રદર્શનની કમીટીમાં મોટા મોટા ઇંગ્રેજ અમલદારો તથા એકજ પારસી ગ્રહસ્થ—ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી હતા.[3]

તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર.

શેઠ કાવસજી શોરાબજી પટેલે "ક્રોનોલોજી" અથવા કાળમાન વિદ્યાને લગતું એક પુસ્તક ઇંગ્રેજીમાં રચી ઇંગલાંડથી છપાવી મંગાવ્યું હતું.[4] એ પુસ્તકમાં દરેક દેશના સનેની ગણત્રિ[5] તથા તેના દાહડાવારનું બ્યાંન કીધુંછે.

તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર.

એ૦ કાવસજી મનચેરજી સોદીએ "દાદે જરથોશત" નામનું માજદીઅસની દીનની બાબદમાં એક ચોપાનયુ છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[6]

તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર.

રોજ ૩ માહ ૧ (શ૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

નવસારી મધે આજ દીને રપીથવનનાં જશનની ક્રિઆ પુરી થવા બાદ દસ્તુર રૂસતમજી કેકોબાદજી મેહરજી રાંણાએ "માણસ જાતને સરચાઇથી રેહવાની જરૂર" એ બાબદ ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી.[7]

તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર,

મુંબઇની સર જમશેદજી મદરેસાવાલા એ૦ શેહરીઆરજી દાદાભાઈ ભરૂચાએ આજ દીને ભરૂચ મધે શેઠ બેહરામશાહ ધનજીભાઈ રૂઇવાલા (ખંબાતા) નાં મકાનમાં જરથોસ્તી ધર્મની જાણવાજોગ બાબદો તથા એ ધર્મને લગતી યુરોપ ખંડમાં થયલી શોધો વિષે એક ભાષણ કીધું હતું. સરનશીનની ખુરસી દસ્તુર મોનોચેહરજી અસપંદીઆરજી કામદીનજીને આપવામાં આવી હતી, જેવણે પ્રથમમાં આપણું ગયું શાલ આખર થયું તેમાં જે ગોનાહ થયા હોય તેની ખોદાતાલાથી માફી ચાહવા અને આવતું શાલ તમામ આલમને મુબારક થાએ તે વિષે દોઆ ચાહી, જેમાં આખી મજલેસે ઉભા થાઇ શામેલગીરી બતાવી હતી. એ પછી ભાષણ ચાલુ થયું જે ૨॥ કલાકે પુરૂં થયું હતું.[8]

તા૦ ૮ મી અકટોબર.

રોજ ૧૬ માહ ૧ (શ૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—માણેકજી મેહરવાંનજી મેહતા—ઉમર વર્ષે ૬૮). શેઠ મેહરવાંનજી ભીખાજી મેહતાના વડા દીકરા. એવણ સર ચારલસ ફારબસની કુંપનીના ગોડાઉનકીપર હતા, અને લાંબી મુદત પ્રમાણિકપણેથી ત્યાંજ રેહયા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૦ માં નામીચા સર ચારલસ ફારબસ બારોનેટે પોતાની અતરેની આફીસના ગામડી કામદારોને માટે પોતાની યાદદાસ્તની એકકી ચીજ લંડનથી ભેટ મોકલી, તેમાં એવણને માટે એક કીમતી રૂપાંની દાબડી હતી.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર ૧૮૬૬.

૨ "પરસતેશ કરવાને લાએક એકલો પરવરદેગારછે. એ બાબતમાં રચેલો નવરોજજી ફરદુનજી ઇનામનો નીબંધ. બનાવનાર, એરવદ ખુરશેદજી મનચેરજી કટેલી. સઘલા જરતોશતીઓને વાકેફ કરવા સારૂં રાહનુમાએ માજદીઅસનાં સભાની કારોબાર મંડલીએ છપાવી પરગટ કરેઓછે. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાનાંમાં છાપેઓછે. સને ૧૨૭૫ ઇઅજદજરદી. સને ૧૮૬૬ ઇસવી."

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૮ મી સપટેમબર ૧૮૬૬.

૪ "Cowasjee Patell's Chronology, containing corresponding dates of the different Eras used by Christ ans, Jews, Greeks, Hindus, Mohamedans, Parsees, Chinese, Japanese, &c. By, Cowasjee Sorabjee Patell. London: Trubner and Co, 60, Paternoster Row. MDCCCLXVI"

૫ નીચલા સનેઓની ગણત્રિ એ પુસ્તકમાં આપેલીછે:—

રૂમી, યુનાની, ખ્રિસ્તી, સીઅરીઅન, સીકંદરીઅન, આનટીઓક, ઇસ્ટમબોલ, આબીસીનીઅન, યાહુદી, નેબોનેસર, ફીલીપ, આરમીનીઅન, યજદજરદી, જરથોસ્તી, ફ્રેંચ રીપબલીક, હીજરી, ચીનાઇ, જેપાનીસ, ટીબેટી, બરમીસ, ઇત્યાદિ.

૬ "દાદે જરથોશત, ઇઆને હોરમજદે પોતાની પવીતર મજદીઅસની દીનનો દાદ ઇનસાફ જરથોશતની મારફતે મોકલેઓય તેની શાબેતી બતલાવામાં ધરમનાં અવશતા વાંણી સુધાંનાં ઘણાંએક પુસતકોમાંથી સુધ અસુધ બાબદો જુદી પાડી દેખાડવાને મુખતેસરમાં બોલાયો. એ૦ કાવસજી મનોચેરજી સોદીએ કરી ચાબુક પરેસમાં છપાવેઓછે. મુંબઇ, સને ૧૨૭૫ ઇઅજદેજરદી—૧૮૬૬ ઇસવી."

૭ મુંબઇ ચાબુક, તા૦ ૧૦ મી અકટોબર ૧૮૬૬.

૮ રાસત ગોફતાર, તા૦ ૭ મી અકટોબર ૧૮૬૬.

તા૦ ૧૨ મી અકટોબર.

મુંબઈના કોટ માહેલું બજાર કાઢી નાખી તે નવી બંધાતી (કાફરડ) મારકીટમાંજ સાથે રાખવાનો સત્તાવાળાઓનો વિચાર હોવાથી તેની સામે કોટના રેહવાસીઓની ૧૫૦૦ શહીની એક અરજી લઈ ચાર પારસી ગ્રહસ્થો (શેઠો શાપુરજી પેશતનજી માકાબચાના, પેશતનજી બેહરાંમજી દાંતરા, રૂસતમજી બેહરાંમજી મીનીબેગ અથવા પાપા, ભીમજીભાઇ બેહરાંમજી મીસતરી અથવા મારીનસ) નું એક ડેપ્યુટેશન પુણે નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરની હજુરમાં ગયું હતું. નામદાર ગવરનરે તેઓની માન સાથે મોલાકાત લીધા પછી એ બાબદ ઉપર મ્યુનીસીપાલ કમીશનર સાથે મસલત કરી ધીઆંન આપવાને કબુલાત આપી હતી.[૧]

તા૦ ૧૪ મી અકટોબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવશજી હોરમજજી રૂસ્તમ ફરાંમનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા વીધવા બાઇ શુનાંબાઇ, દીકરા શેઠ અરદેસર કાવશજી રૂસ્તમ ફરાંમના અને દીકરી બાઇ બાઇજી તે શેઠ બહમનજી હોરમજજી જશાંવાલાનાં ધણીઆંનીએ મળી રૂ૧૬૦૦) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૨૫ મી અકટોબર.
રોજ ૩ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—પાલણજી હોરમજજી કાપડીઆ—ઉમર વર્ષ ૫૫) એવણ પ્રથમમાં ડા૦ રૂપજી જેઠા સાથે "પાલણજી રૂપજી" નાં નામથી કાપડની દુકાન ચલાવતા હતા. તે બાદ ડા૦ રૂપજીનો ભાગ તા૦ ૬ થી આગશટ ૧૮૪૬ થી બંધ કરી તે પેહડી "પાલણજી હોરમજજીની કુંપની"ને નામે શેઠો પેશતનજી નવરોજજી કાપડીઆ તથા અરદેશર નશરવાંનજી નાદરશાહ સાથે ભાગમાં ચલાવતા હતા. એ પછી તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ ૧૮૫૯ થી ઉકલા ભાગયાઓથી છુટા પડી પોતાના દીકરાઓ શેઠો જમશેદજી તથા રૂસતમજી સાથે "પાલણજી હોરમજજી સનસ" ને નામે વહીવટ ચાલુ કીધો હતો. એ ઉપરાંત "મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરીની કુંપની" નાં નામની પેહડી ખાતે પણ એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩ ની આખરી સુધી ભાગ્યા હતા. ધી ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૪ થી એક ડાએરેકટર હતા. એવણ સુધરેલા વિચારના તથા એક હીમતવાંન શેહરી હતા.

તા૦ ૮ મી નવેમબર.
રોજ ૧૭ માહા ૨ (શે૦) ૧૨૩૬ યઝદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆવાલાં આતશબેહરાંમની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં દસ્તુર પેશતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ "જરતોશતી દીન આપણને પાક ખોદાતાલાની તરફથી મલેલીછે તેહની જાહેર તથા અંદરખાનેની પુરવારી, અને તે ઉપર એતેકાદ રાખવાની જરૂર" એ બાબદ ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી.[૩]

તા૦ ૧૦ મી નવેમબર.

શેઠ નાનાભાઈ નશરવાંનજી પાલણજી (માસ્ટર) એ ખોરદેહ અવસ્તાની ત્રણ ચોપડીઓ નીચે મુજબ પ્રગટ કીધી હતી:—

ખોરદેહ અવસ્તા, યુરોપ્યન કાયદે ઉકલાવી શુદ્ધ ઉચ્ચારે ગુજરાતીમાં.[૪]

ખોરદેહ અવસ્તા, હાલ ચાલુ કાએદે ઉકલાવી શુદ્ધ ઉચ્ચારે ગુજરાતીમાં.[૫]

ખોરદેહ અવસ્તા, તેની માએનીનો ગુજરાતી ભાષામાં સાર.[૬]

તા૦ ૧૫ મી નવેમબર.

ડાકટર મનચેરજી બેહરાંમજી કોહલા, એમ. ડી. ને નામદાર સરકારે ઉત્તર વિભાગના શીતળાખાતાંના શુપરીંટેંડંટ ઠેરાવીને વડા નેમ્યા હતા.[૭]

---

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૪ મી અકટોબર ૧૮૬૬.
એ પછી તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી ૧૮૬૭ ને દીને ઊપલી અરજીના જવાબમાં નામદાર ગવરનર તરફથી જણાવવામાં આવ્યું હતું કે કોટનાં જુનાં બજારની પડોસમાંજ નવું બજાર બાંધવાને એક સારી જગા ચુંટી કાઢવામાં આવી છે તે પર તે બાંધવામાં આવશે.

૨ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના હીસાબની સવંત ૧૯૨૩ ના હીસાબની ચોપડી.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી નવેમબર ૧૮૬૬.

૪ "ખુરદેહ અવસ્તા. યુરોપ્યન કાયદે ઊકલાવી શુદ્ધ ગુજરાતીમાં. બનાવનાર, નાનાભાઇ નશરવાંનજી પાલણજી, સર જ. જી. પી. બી. ઇનસટિટ્યુશનને લગતી કોટની છોકરીઓની સ્કુલનો વડો શિક્ષક. મુંબઇ મધે ગણપત કૃષ્ણાજીનાં છાપખાનામાં છપાયો. સને ૧૨૩૫ ય૦ સને ૧૮૬૬ ઇ૦"

૫ "ખુરદેહ અવસ્તા. હાલ ચાલુ કાયદે ઊકલાવી શુદ્ધ ગુજરાતીમાં. બનાવનાર, નાનાભાઇ નશરવાંનજી પાલણજી. મુંબઇ મધે ગણપત કૃષ્ણાજીનાં છાપખાનામાં છપાયો. સને ૧૨૩૫ ય૦ સને ૧૮૬૬ ઇ૦"

૬ "ખુરદેહ અવસ્તા. તેનો ગુજરાતી ભાષામાં (સાર). બનાવનાર, નાનાભાઇ નશરવાંનજી પાલણજી. મુંબઇ મધે ગણપત કૃષ્ણાજીનાં છાપખાનામાં છપાયો. સને ૧૨૩૫ ય૦ સને ૧૮૬૬ ઇ૦"

૭ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૫ મી નવેમબર ૧૮૬૬.

કીમતનું એક મોટું રૂપાનું આફરગાનીઉં પોતાને ખરચે તૈયાર કરાવી ભેટ આપ્યું હતું, તે આફરગાનીઆંમાં આજ દીને આતશબેહરાંમને તખ્તનશીન કરી તેનું એક જશન તથા ગામની બાહરાં માછીડાઓની નેઆત શેઠ બેહરાંમજીને ખરચે કરવામાં આવી હતી.[1]

તા૦ ૧ લી ડીસેમબર.

ઇંગલાંડ મધે હિંદુસ્થાંનના લોકોના લાભ સાચવવા તથા વધારવાને શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસરે ત્યાંના કેટલાક મોટા દરજાના ઇંગ્રેજ ગ્રહસ્થો સાથે મળી "ઇસ્ટ ઇંડીઆ આશોશીએશન" નામની એક સભા આજ દીનથી ઉભી કીધી હતી.[2]

તા૦ ૫ મી ડીસેમબર.

શેઠ એદલજી ફરામજી ઢાંડીએ "એક જરથોશતી"ને નામે "શેરના સટાથી થએલી ખુહારી. બીનાચેરનો કીસ્સો" એવે નામનું એક ચોપાનયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૬ થી ડીસેમબર.

મુંબઇની પોલીસ કોરટોમાં પારસી શાક્ષીઓને આજવેર એક મોબેદ મારફતે સોગંદ આપવામાં આવતા હતા, પણ તે મોબેદ પોતે સોગંદની મતલબ બરાબર ન સમજવાને લીધે, આજ દીનથી સોગંદ આપવાનું કામ ચીફ-માજીસ્ત્રેટ મી૦ આર. બી. બારટને પોતાને હસ્તક લઈ તેનો તરજુમો દુભાશીઆની પાસે કરાવી તે શાક્ષીને સંભળાવી મોબેદ ફકત અવેસ્તાની એક ચોપડી શાક્ષીના હાથમાં ધરી સોગંદ કોરટ તરફથી આપવાની રીત દાખલ કીધી હતી.[4]

---

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૯ મી ડીસેમબર ૧૮૬૬.

એ અફરગાંનીઉં આતશબેહરાંમમાં ચઢાવવા દેવાના સંબંધમાં નવસારીના દેસાઇ ખરશેદજી નવરોજજી તથા શેઠ બેહરાંમજી સોરાબજી વચ્ચે કેટલીક બાંજઘડ તે વેળાએ ઉઠી હતી, અને દેસાઇજીએ શેઠ બેહરાંમજી પાસે અનીકની ઢડીએ જે લેખ લખાવી લીધો હતો તે વિષે જાહેરમાં ઘણી ચકચાર ચાલી હતી.

૨ એ આશોશીએશનની કૌનસીલમાં હમેશાં મોટા ઇંગ્રેજ ઉમરાવો, ગ્રહસ્થો, તથા હિંદુસ્થાંનમાં આવી ગયલા સરકારી અમલદારો શામેલ થયા કીધાછે, તથા શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર પેહલાંથી તે અત્યાર સુધી તેમાં શામેલ છે. વળી કૌનસીલમાં કોઇ કોઇવાર ખાલી પડતી જગા પર પારસીઓમાં શેઠો દાદાભાઇ ડોશાભાઈ કામાજી, હોરમજજી અરદેસર ધનજીભાઇ વાડીઆ, જમશેદજી જીવણજી ગજધર, નવરોજજી ફરદુનજી, દાદાભાઇ બેહરાંમજી ચોથરી, હોરમજજી નશરવાંનજી વકીલ, રૂસતમજી વીકાજી મેહરજી, મનચેરજી દાદાભાઇ દારીશેઠ, અરદેસર કાવશજી શેઠના, માણેકજી બેહરામજી દાદાભાઇ, અને મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી શામેલ થયાછે. એ ઉપરાંત શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસરે એ આશોશીએશનના હાનરરી શેક્રેટરી તરીકે ૧૮૬૯ થી તે ૧૮૭૧ સુધી કામ ચલાવ્યું હતું. એ આશોશીએશનની જાહેર સભાઓમાં નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોએ નીચલી રાજદ્વારી બાબદો ઉપર નીબંધો વાંચ્યા હતા, અને જે એ આશોશીએશનનાં દફતરમાં છપાયલાછે:—

શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર—હિંદુસ્થાંન તરફ ઇંગ્લીશોની ફરજો (૨ જી મેએ ૧૮૬૭), માઇસોરનાં રાજ બાબે (૫ મી જુલાઇ ૧૮૬૭), આબીસીનીઆની ચટાઇના ખરચ બાબે (૨૯ મી નવેમબર ૧૮૬૭), હિંદી સીવીલ સરવીસમાં કેળવાયલા દેશીઓને દાખલ કરવા વિષે (૧૭ મી આપરેલ ૧૮૬૮), સ્થાનીક હિંદી આશોશીએશનોની ફરજો (૧૯ મી અકટોબર ૧૮૬૮), હિંદુસ્થાંનના ગવરનર જનરલનાં બીલમાંના સીવીલ સરવીસ વિષેના ફકરા બાબે (૭ મી જુલાઇ ૧૮૬૯), મુંબઇના રૂઇની ભેળશેળના ૧૮૬૯ ના કાયદા વિષે (૨૧ મી ડીસેમબર ૧૮૬૯), હિંદુસ્થાંનની હાજતો અને સાધનો બાબે (૨૭ મી જુલાઇ ૧૮૭૦), હિંદુસ્થાંનના વ્યાપાર વિષે (૧૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૧), હિંદુસ્થાંનની નાણાં સંબંધી રાજનીતિ વિષે (૧૦ મી મેએ ૧૮૭૧), હિંદુસ્થાંનની હાલત બાબે શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ સાથે કેટલાક સંદેશાઓ (૧૮૮૦ માં); ફીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા—મુંબઇ ઇલાકામાં કેળવણી સંબંધી રીતિ (૧૭ મી ડીસેમબર ૧૮૬૭); દીનશાહ ધનજીભાઇ દાવર—ઇંગલાંડ અને હિંદુસ્થાંન વિષે (૩ જી જુન ૧૮૮૦); એદલજી જમશેદજી મોરી—એક ઇંગ્રેજ હિંદુસ્થાંનમાં (૨૬ મી જુન ૧૮૮૨); નશરવાંનજી શેહરીયારજી જીનવાલા—(શેઠ મનચેરજી દાદાભાઇ દારીશેઠે વાંચેલો) હિંદુસ્થાંનમાં ઇંગ્રેજ અને દેશીઓ વચ્ચે વ્યાવહાર (૭ મી ફેબરવારી ૧૮૮૩); (સર રોપર લેથબ્રીડજે વાંચેલો) હિંદી સીવીલ સરવીસ વિષે (૧૭ મી ડીસેમબર ૧૮૮૪); અરદેસર કાવશજી શેઠના—હિંદી સીવીલ સરવીસની હરીફાઇની પરીક્ષામાં જવાની ઉમર વિષે (૧૯ મી જાનેવારી ૧૮૮૫); માણેકજી બેહરાંમજી દાદાભાઇ—ઇંગલાંડથી હિંદુસ્થાંનનો રાજકારોબાર ચાલવા વિષે (૨૦ મી નવેમબર ૧૮૮૫); હિંદુસ્થાંનના રાજકારોબારમાં કરવા જોઇતા સુધારાઓ વિષે (૧૬ મી ડીસેમબર ૧૮૮૬).

એ ઉપરાંત શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજીએ મુંબઇ મધે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૯ ના આપરેલ તથા મેએ માસમાં એ આશોશીએશનનાં કામકાજ બાબે ત્રણ ગુજરાતીમાં અને બે ઇંગ્રેજીમાં જાહેર ભાષણો કરી લોકોને સમજ આપી હતી, તથા મુંબઇથી શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીએ તા૦ ૩ જી જુન ૧૮૬૯. ને દીને એ આશોશીએશનની પુંજીમાં રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ વાપડવાની સરતથી ભેટ મોકલી હતી. એ આશોશીએશનની એક શાખા સભા મુંબઇ મધે તા૦ ૨૨ મી મેએ ૧૮૬૯ ને દીને સ્થાપી હતી, જેની વીગત તે શાલની નોધમાં જોવામાં આવશે.

૩ "શેરના સટાથી થએલી ખુહારી. બીનાચેરનો કીસ્સો. ઇઆને-શેરના સટાની વેલાએ સારાં સારાં આશાંમીઓ કેહેવી રીતેથી ફશી પડીઆં તથા તેઓને ફુશલાવનારાઓએ કેહેવી ઇલાકતીથી તેઓને પાએમાલ કીધાં તેનો હેવાલ. બનાવનાર, એક જરથોશતી. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાનામાં છાપેઓછે. શને ૧૮૬૬."

૪ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૭ મી ડીસેમબર ૧૮૬૬.

તા० ૯ મી ડીસેમ્બર.

એ० કાવશજી એદલજી કાંગાએ વંદીદાદની ૧૯ મા પરગરદનો ગુજરાતી તરજુમો દરેક શબ્દનાં વ્યાકરણ તથા બોલાશ સાથે કરી તેનું,[1] તથા ઇજશનેના ૯ મા હા (હાવનીમ) નો ગુજરાતી તરજુમો એજ રીતે કરી તેનું પુસ્તક રચ્યું હતું.[2] એ બંધે પુસ્તકો મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધર્મખાતાંનાં ફંડના ખરચે છપાઇ પ્રગટ થયાં હતાં.

તા० ૧૨ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૨૧ માહ ૪ (ક०) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—જમશેદજી રૂસતમજી ઇરાંની[3]—ઉમર વર્ષ ૫૬) શેઠ રૂસતમ ફરોખખશ ઇરાંનીના દીકરા. એવણ ઇરાંનથી ઇ० સ० ૧૮૨૪ માં અતરે આવ્યા હતા. તે પછી થોડીજ મુદતમાં શેઠ બરજોરજી ફરાંમજી પાંડે સાથે પેહલ-વેહલા ચીન ગયા હતા, અને ત્યાંના વ્યાપારનો ઘણોક અનુભવ મેલવી ઇ० સ० ૧૮૪૦ માં શેઠો બહમનજી અને પેશતનજી ફરાંમજી કામાની કુંપનીમાં ભાગીયા થયા હતા. એ પછી તે પેહડી મેશરસ પી. એંડ ડી. એફ. કામાની કુંપનીમાં બદલાઇ ગઇ હતી, અને જેના એવણ સેવટ સુધી ભાગીયા હતા. એવણે ઇ० સ० ૧૮૨૪ થી તે ૧૮૫૪ સુધી ચીનની ઘણીક સફરો કીધી હતી, અને ત્યાંના વ્યાપારીઓમાં મોટો વગ ધરાવતા હતા.

તા० ૧૬ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૨૫ માહ ૩ (શે०) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આંજ દીને શેઠ એદલજી રૂસતમજી સુનાંવાલાએ પોતાના છોકરા તથા છોકરાઓનાં છોકરાઓની શેહાદીની નવજોતની મીજલસમાં એક અંજુમન પત્ર વંચાવ્યો હતો કે—"એતવાડીમાનાં હમારા રેહેવાના બંગલાને લગતી જે પાછેની જગો જે હમે ખરીદ કરેઆ પછે જરથોશતીઓનાં લગન, શેહાડીએ વાપરવાની રજા આપતા આવેઆ છેઇએ અને તે જગાને માંથે હમારે ખરચે મોહોટી રકમ ખરચીને અમલો, મકાંન બાંધેઉછે તે નવું મકાંન શુધાં ટરશટમો આપવાને ઠેડાવ આજ રોજે કરેઓછે, તે એ રીતે જે નીચેની જગો જરથોશતીઓને શેહાડી રાંમશની લગન તથા તેવાંજ કારણમો વાપરવાને નયુક આપેઆમો આવી શએ અને એ મકાંનને સદા સારી હાલતમો રાખવા તથા મરાંમત કરવાના ખરચમો વાપરવા યશી એ જગાની ઉપર હમે નવાં બાંધેલાં મકાંનની જે પેદાશ ભાડું ઉપજે તે એનાં ખરચમો ટરશટીઓએ વાપડવું." એ ઉપરાંત બીજા રૂ૨૫૦) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા० ૨૦ મી ડીસેમ્બર.

મુંબઈની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ પેશતનજી હોરમજજી કામાજીએ પોતાનો ઓહ્દો છોડવાથી તેમની જગોપર નામદાર સરકારે શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીને નેમ્યા હતા.[5]

તા० ૨૪ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ નશરવાંનજી ચાંદાભાઈ ઇજનેરને પુણાંના મ્યુનીસીપાલ કમીશનર તરીકે રૂ૫૦૦) ને દરમાયે નેમ્યા હતા.[6]

---

૧ "વંદીદાદની ઓગણીસમી પરગરદનો ગુજરાતી તરજુમો. (દરેક શબ્દનાં વ્યાકરણ તથા બોલાશ સાથે) બનાવનાર, કાવશજી એદલજી કાંગા. મરહુમ શેઠ નોશરવાંનજી મનચેરજી કામાના ધરમખાતાંનાં ફંડના તરસ્ટીઓએ આએ તરજુમાનો "કાપીરાઇટ" વેચાતો લઇને છપાવી પ્રગટ કરયોછે. મુંબઇ: દફતર આશકારા પ્રેસ. સને ૧૮૬૬ ઇશવી."

૨ "ઇજશનેનો ૯) મો હા (હાવનીમ) નો ગુજરાતી તરજુમો. (દરેક શબ્દનાં વ્યાકરણ તથા બોલાશ સાથે) બનાવનાર, કાવશજી એદલજી કાંગા. મરહુમ શેઠ નોશરવાંનજી મનચેરજી કામાના ધરમખાતાંનાં ફંડના તરસ્ટીઓએ આએ તરજુમાનો "કાપીરાઇટ" વેચાતો લઇને છપાવી પ્રગટ કરયોછે. મુંબઇ: દફતર આશકારા પ્રેસ. સને ૧૮૬૬ ઇશવી."

૩ એવણના બે ભાઇઓ શેઠો શેહરીઆરજી તથા ખરશેદજી રૂસતમજી ઇરાંની પણ પ્રથમમાં એમની સાથે તથા પછવાડેથી પોતાને હીસાબે ચીનનો રોજગાર કરતા હતા, તથા બંધેએ ત્યાંની ઘણીક સફરો કીધી હતી. એવણના બાવા શેઠ રૂસતમ ફરોખખશ ઇરાનથી અતરે આવી ૧૧) માસમાં મરણ પામ્યા હતા. તેવણની સાથે તેવણના જમાઇ શેઠ ખોદાદાદ બેહરાંમ (શેઠો બરજોરજી તથા અસપંદીઆર ખોદાદાદ ઇરાનીના બાવા) પણ અતરે આવ્યા હતા.

૪ જામે જમશેદ, તા० ૧૭ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૬.

એ મકાનનું કામેદારશનું એક તરસ્ટ ડીડ શેઠ એદલજીએ તા० ૮ મી મારચ ૧૮૭૧ ને દીને હાઇ કોરટના સોલીશીટર શેઠ શાપુરજી હોરમજજી પાટક મારફતે કરાવી તેના પોતે તથા પોતાના એક દીકરા શેઠ બેજનજી એદલજી સુનાંવાળા તથા શેઠ એદલજી ખરશેદજી સુરતી (ધનજી મેહતાના) ને તરસ્ટીઓ ઠેડવ્યા હતા. એ પછી છેલા ગ્રહસ્થ મરણ પામવાથી તા० ૧૯ મી આપરેલ ૧૮૮૦ ને દીને એક બીજું તરસ્ટ ડીડ કરી પોતે તથા પોતાના ચાર બેટાઓ શેઠો બેજનજી, ફરાંમજી, જાંગીરજી, અને બહમનજીને તરસ્ટીઓ નેમ્યા હતા. એ રીતે આ જગા લગનશરાં વગેરેને માટે ધર્મખાતે આપ્યા બાદ બેતવાડી મધે એજ કારણસર બીજા બાગો તથા વાડીઓ થવાને લીધે એનો ગ્યાગો બપ ન થવાથી શેઠ એદલજીએ તે ઇ० સ० ૧૮૭૧ થી બેતવાડીની સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીવાળી પારસી છોકરીઓની નિશાળને વગર ભાડે વાપડવા આપ્યું હતું, જે હજુ સુધી સુરત વાપડવામાં આવેછે. એ ઉપરાંત એ વાડીના કંપાઉંડમાં બેતવાડી ખાતે ઊભી થયલી કસરતશાળા પણ ઇ० સ० ૧૮૭૪ નાં ડીસેમ્બર માસથી તે ૧૮૯૧ ના સપટેમ્બર માસ સુધી સુરત રાખવામાં આવી હતી.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૦ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૬.

૬ જામે જમશેદ, તા० ૨૫ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૬.

એ ઓહ્દો એવણે ઇ० સ० ૧૮૬૮ ના મારચ માસમાં છોડયો હતો.

તા० ૨૫ મી ડીસેમબર.

રોજ ૪ માહા ૪ (શે०) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—હીરજીભાઇ ખરશેદજી વારડીન[1]—ઉમર વર્ષ ૩૪) શેઠ ખરશેદજી હીરજીભાઇ વારડીનના વડા દીકરા. એવણ સારી કેળવણી પામી સર જમશેદજીવાલી મોટી સ્કુલમાં શિક્ષક હતા, તથા વકીલનાં કામનો અભીઆસ કરતા હતા. એવણે "ઘણીવાર અગતની બાબતપર અંગરેજી વરતમાંન પતરોમાં દેખાવ કીધો હતો, અને જાંણવાજોગ બાબતો ઉપર લખાણ આપેલું હતું."[2]

તા० ૨૬ મી ડીસેમબર.

રોજ ૫ માહ ૫ (શે०) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—શોરાબજી જાંગીરજી દાદીશેઠ—ઉમર વર્ષ ૫૧) શેઠ જાંગીરજી અરદેશર દાદીશેઠના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં મેશરસ આડમ સ્કીનરની કું० માં એક આસીસ્ટંટ તરીકે રહેલા હતા. તે પછી ઈ० સ० ૧૮૪૪ માં શેઠ અરદેસર લીમજી બનાજીની સાથે "અરદેસર લીમજીની કું०" ને નામે મેશરસ ફ્રેન જાઇલસની કું० ના બ્રોકર થયા હતા, અને તા० ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૪૭ થી તેમાંથી પોતાનો ભાગ છોડ્યો હતો. પછવાડેથી મેશરસ ડબલ્યુ. એંડ એ. ગ્રાહમની કુંપનીમાં પોતાના ભાઈ શેઠ હોરમજજીની સાથે દલાલીનાં કામમાં શામેલ થયા હતા. છાસટી મધે એવોના વડવાઓને મલેલાં દઇસર, એકસર, માગાથાંન, અને પાહડી ગામની જાગીરોનો વહીવટ એવણ પોતાના ભાઈઓ સાથે ચલાવતા હતા. ઈ० સ० ૧૮૫૫ માં નામદાર સરકારે એવણને સુલેહના અમલદારનું માન આપ્યું હતું.

તા० ૨૭ મી ડીસેમબર.

સુરત જીલાના આમોદ તાલુકાના મામલતદાર શેઠ દારાશાહ ડોશાભાઇને નામદાર સરકારે તે જીલાના પેહલા વર્ગના સબારડીનેટ માજીસ્ટેટની સત્તા આપી હતી.[3]

તા० ૩૧ મી ડીસેમબર.

આએ વર્ષમાં તા० ૨૧ મી જુન ૧૮૬૬ થીતે તા० ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૬૬ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં ૭૩૧ જન્મ થયલાં નોધાયાં હતાં.[4]

એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધે પારસીઓમાં ૨૨૯ જોડાંનાં લગન તથા ૪૭ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાં:—

		નર.	નારી.	જુમલે.
લગન—	૫ વર્ષનાં	૦	૩	૩
	૬ થી ૧૦ વર્ષનાં ..	૫	૧૪	૧૯
	૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૫૬	૧૫૮	૨૧૪
	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૬૬	૪૬	૧૧૨
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૬૪	૮	૭૨
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૨૦	૦	૨૦
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૧૪	૦	૧૪
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૩	૦	૩
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
		૨૨૯	૨૨૯	૪૫૮
ગગરનાં—	૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૦	૪	૪
	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૦	૧૭	૧૭
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૧૧	૧૪	૨૫
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૮	૮	૧૬
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૯	૪	૧૩
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૫	૦	૫
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૮	૦	૮
	૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૪	૦	૪
	૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
	૫૫ થી ૬૦ વર્ષનાં ..	૨	૦	૨
		૪૭	૪૭	૯૪

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૮૩૩ મરણ નિપજયાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જનમેલાં......	૫૬	૨૯	૮૫
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૨૪	૪૩	૬૭
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૫૮	૬૯	૧૨૭
૧ થી ૫ વર્ષનાં......	૯૬	૧૦૫	૨૦૧
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં......	૧૧	૧૦	૨૧
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં......	૧૨	૧૫	૨૭
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં......	૨૦	૨૫	૪૫
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં......	૨૬	૧૪	૪૦
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં......	૩૩	૨૨	૫૫
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં......	૩૩	૧૯	૫૨
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં......	૨૫	૨૨	૪૭
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં......	૧૯	૨૩	૪૨
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં......	૧૦	૧૦	૨૦
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં	૨	૧	૩
૧૧૦ વર્ષનાં	૦	૧	૧
	૪૨૫	૪૦૮	૮૩૩

---

૧ શેઠો હોરમજજી તથા બેહરામજી હીરજીભાઇ વારડીનના બાવા.

૨ જામે જમશેદ, તા० ૨૭ મી ડીસેમબર ૧૮૬૬.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૭ મી ડીસેમબર ૧૮૬૬.

૪ મુંબઇમાં થતા જન્મની નોંધ આએ શાલથી રાખવાનું શરૂ થયું હતું, અને તે તા० ૨૧ મી જુન ૧૮૬૬ થી દર અઠવાડીએ ગવરમેંટ ગેઝેટમાં છાપવા માંડી હતી તેથી આએ ૧૮૬૬ નાં શાલના જન્મની નોંધ અરધાં વર્ષની આપીછે. એ જન્મની નોંધ શરૂઆતનાં વર્ષોમાં બરાબર નોંધાઇ તો હોયજ નહિ, તોપણ જેમ સરકારી ગેઝેટમાં તે છપાઇછે તે ઉપરથી અમોએ ગણતિ કરી લીધીછે.

એ (૮૩૩) મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં :—

કોલાબા	૯	બાહેરકોટ	૧૨૫
કોટ	૩૨૯	એતવાડી	૬૯
ધોબીતલાવ	૧૮૦	કામાઠીપરા	૩
કરેલવાડી	૧	ડંકનરોડ	૩
ગીરગામ	૪	ભીંડીબજાર	૨૫
ચોપાતી	૧૩	ભાંએખલા	૧૬
ગ્રાંટ રોડ	૩	મંઝગામ	૨૫
તારદેવ	૩	ઓક	૫
ગોવાલીઆ	૪	પરેલ	૬
ખંબાલાં	૩	માહીમ	૧
માહલક્ષ્મી	૨	વાંદરા	૧
વાલકેશર	૩		
			૮૩૩

એ (૮૩૩) મરણ નીચલાં કારણોથી નિપજ્યાં હતાં :—

તાવ	૨૩૯
શ્વાસનતંતુને લગતાં દરદો	૯૩
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૯૧
લોહીવીકાર તથા નાકવતી	૯૬
જલંદર	૧૪
શીતલા	૩૪
ગોવરૂ	૨૯
કોલેરા	૧૧
મરડો તથા પેટ	૧૧૮
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૩
ચામડી તથા હાલચાલ અને તંતુનેલગતાં દરદો.	૬
તરતનાં જન્મેલાં	૮૫
નહિં જણાયલાં કારણો	૨
આપઘાત	૪

(૩ કુવામાં પડીને.
૧ તલાવમાં પડીને).

એ ચારે આપઘાતો પુરૂષોએ કીધા હતા, તેમાં એક ૫૫) વર્ષના તથા બીજા ૫૦) વર્ષનાએ બીમારીને લીધે કુવામાં પડીને, એક ૫૦) વર્ષનાએ ઘરમાં ટંટાને લીધે કુવામાં પડીને, અને એક ૪૫) વર્ષના બાબરચીએ કાંઇ કારણ વગર તલાવમાં પડીને આપઘાત કીધા હતા.

હોનારત, અકસમાત, વગેરે	૮

(૩ ઘર પડી જવાથી.
૧ પ્રાંચપરથી તુટી પડવાથી.
૧ દરીયામાં નાહતાં.
૧ તલાવમાં નાહતાં.
૧ દાદરપરથી પડી જવાથી.
૧ કુવામાંથી પાણી કાહડતાં).

અકસ્માતથી મરણ પામેલાં આઠ જણાંમાં છ પુરૂષ અને બે સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૬૦) વર્ષનો તથા બીજો ૩૫) વર્ષનો કોટમાં હરમાંન ગલીમાં આગને લીધે ઘર પડી જવાથી તેમાં દબાઇને, એક ૨૬) વર્ષનો પાંચમે માલેથી પ્રાંચપરથી તુટી પડવાથી, એક ૧૮) વર્ષનો દરીયામાં નાહતાં તથા બીજો ૧૧) વર્ષનો તલાવમાં નાહતાં ડુબી જવાથી, અને એક ૧૪) મહીનાનો છોકરો પોતાની બેહનના હાથમાં રમતાં દાદરપરથી પડી જવાથી મરણ પામ્યા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૪૦) વર્ષની ઉપલાં હરમાંન ગલીમાં પડી ગયલાં ઘરમાં દબાઇને તથા બીજી ૨૪) વર્ષની ઘરની પરોસમાંના કુવામાંથી પાણી ભરતાં તેમાં પડી જઇ મરણ પામી હતી.

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે ૯૭ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેળવવાને અરજી કીધી હતી.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૭.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ" નાં[1] કાલેનડરમાં કેટલીક ઘણી જીના ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજછે.

ઇનશુરનશ કુંપનીઓ—

ધી બામ્બે લાઇફ અશ્યોરન્શના ડાએરેકટરોમાં હાનરેબલ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ.

આલબરટ ઇનશુરનશ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ અને બહમનજી ફરાંમજી કામાજીને બદલે એદલજી રૂસતમજી મોદી અને જાંગીરજી હોરમસજી ચીનાઇ.

બામ્બે નેટીવ મરીન ઇનશુરનશ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખુરશેદજી નશરવાંનજી કામાજી, ડાબાભાઇ ફરાંમજી કામાજી, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ.

બામ્બે ઓરીએનટલ ઇનશુરનશ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇનું નામ વધારેછે.

બામ્બે રાયલ ઇનશુરનશ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં બહમનજી જીજીભાઈ, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, શેરાબજી ફરાંમરોજ માસ્તર.

બેંકો—

બામ્બે પ્રેસીડનસી બેંકના આડીટર તરીકે હોરમસજી જાંગીરજી દાદીશેટ.

[1] The Times of India Calendar and Directory for 1867. Bombay: printed and published at the Times of India Office.

મનચેરજી બેહરાંમજી કોહલા, અને કુવરબાઈ અરદેશર ખરશેદજી કામાજી ઉભાં હતાં, તથા તેમને બીજી કેટલીક બાઈઓ મદદ કરતી હતી.[1] આ દેખાવ પારસીઓમાં પેહલવેહલો હોવાથી ઘણી અજાયબી ફેલાઈ હતી.

તા૦ ૧ લી ફેબરવારી.

મુંબઈ મધે થોડાક દીવસ થયા વાહણ પરના સેલરો તથા બીજા રખડતા યુરોપ્યનો છુરી તથા બીજાં જીવલેન હથીયારો સાથે ફરતા હોવાથી તથા તેનો ઘણી છુટથી અને બાજે વેળા નજીવે બાહાને ઉપ્પોગ કરવાથી લૌકો વચ્ચે ઘણો ધભરાત ફેલાયો હતો. આ ઉપરથી મુંબઈ સમાચાર પત્રના રીપોરટર શેઠ નાનાભાઇ નવરોજજી દાબુએ અતરેના પોલીસ શુપરીટેંડંટ મેજર એનડરસનની મોલાકાત લઇ તેનો પોલીસ તરફથી અટકાવ કરવાની કેટલીક સુચનાઓ કીધી હતી. આ સુચનાઓ માટે શેઠ નાનાભાઇનો ઉપકાર માની મેજર આનડરસને અતરેનાં બારાંમાં પડેલાં વાહણોના કપતાનો ઉપર સરકયુલર કાઢયું કે તેઓએ પોતાના વાહણોના સેલરોને છુરી અથવા એવાંજ બીજાં કોઇ હથીઆર જોડે કીનારે ઉતરવા દેવા નહિ, તથા પોલીસના અમલદારોને હોકમ કીધો કે કોઇબી રખડતા ધણી પાસ છુરી જેવું અથવા બીજું કાંઇ હથીઆર જોય તો તે જપત કરી લીએ.[2]

તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી.

મુંબઇનો નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર પોતાનો ઓહ્દો છોડી ઇંગલાંડ જતો હોવાથી તે નામદારે આ દેશમાં બજાવેલી કીમતી નોકરીઓ માટે તેનું અહેશાંન માનવા તથા તેની અતરે કાંઈ યાદગારી રાખ્વાનો ઠેડાવ કરવાને મુંબઇના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઈ તા૦ ૬૧ મી જાનેવારીએ શેરીફ શેઠ વીનાયકરાવ વાસુદેવ ઉપર ૬૧ ઇંગ્રેજ, ૧૨ હિંદુ, ૭ યાહુદી, ૨ પોરટુગીજ, અને ૧૩ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, હાનરેબલ ફ્રાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, બેહરાંમજી જીજીભાઈ, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, બહમનજી જીજીભાઇ, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી, ડાધાભાઈ ફ્રાંમજી કરાકા, જાંગીરજી ગુસતાદજી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી) ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીક્વીજીશનની રૂહે આજ દીને ટાઉન હાલમાં એક જાહેર સભા હાનરેબલ એ. જે. હંટરનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળા એ નામદારને એક માનપત્ર આપવા તથા તેનું બાહવલું બનાવી મંગાવી અતરેના ટાઉન હાલમાં મુકવાના ઠેડાવો થયા હતા, તથા તે માટે ઉઘરાંણું વગેરેની ગોઠવણો કરવાને ૨૪ ઇંગ્રેજ, ૧૦ હિંદુ, ૨ મુસલમાંન, ૩ યાહુદી અને ૯ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, હાનરેબલ ફ્રાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, મનચેરજી ફ્રાંમજી કામાજી, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થાઈ હતી.[3]

---

[1] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૭ જી ફેબરવારી ૧૮૬૭.

એ શાનસી બજારથી થયલી ઊપજના રૂ૨૦૫૬) દુકાલનાં ફંડમાં આપવામાં આવ્યા હતા.

[2] મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૨ જી ફેબરવારી ૧૮૬૭.

[3] ટાઇમ્સ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૭ મી ફેબરવારી ૧૮૬૭.

ઊપલું મુંબઈના રેહવાસીઓ તરફનું માનપત્ર નામદાર સર બારટલ ફ્રીઅરને તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૬૭ ને દીને પરેલના સરકારી મેહલમાં કમીટીના ગ્રહસ્થોએ લઇ જઈ આપ્યું હતું. એ નામદાર તા૦ ૬ ઠી મારચ ૧૮૬૭ ને દીને અતરેથી વદાય થયો હતો. ઊપલાં એ નામદારના બાહવલાંનાં ફંડમાં રૂ૧૭૧૩૦) ભરાયા હતા, જે મધે ઇંગ્રેજોના રૂ૮૪૪૦), દેશી રજવાડાઓના રૂ૨૦૦૦), હિંદુઓના રૂ૨૭૯૫), મુસલમાનોના રૂ૭૦), યાહુદીઓના રૂ૨૪૫૦), પોરટુગીજોના રૂ૫૦), અને પારસીઓના રૂ૧૭૬૫) નીચે મુજબ હતા:—

(રૂ૫૦૦) હાનરેબલ ફ્રાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની (રૂ૨૫૦) અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ (રૂ૧૦૦) ડોશાભાઇ ફ્રાંમજી કરાકા, શોરાબજી ફ્રાંમજી પટેલ, બેહરાંમજી જીજીભાઇ (રૂ૫૦) ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, શોરાબજી જાંગીરજી તાલેયારખાં, દાદી માણેકજી લીમજી (રૂ૨૫) ડોશાભાઇ શોરાબજી મુનશી (રૂ૨૦) અરદેશર ડોશાભાઈ મુનશી, એદલજી નશરવાંનજી કાલાબેવાલા.

સર બારટલ ફ્રીઅરનું એ બાહવલું લંડનથી બનાવી મંગાવી અતરેના સર કાવશજી જાંહગીર યુનીવરસીટી હાલમાં મુકવામાં આવ્યું છે.

સુરત મધે પણ એ નામદારને માનપત્ર આપવાનો ઠેડાવ કરવાને તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારીએ એક સભા મલી હતી. તે વેળાએ એક માનપત્ર મુંબઇ મોકલી આપવા તથા ત્યાંની નિશાલોની છોકરીઓને એ નામદારને નામનું એક પ્રાઇઝ આપવા માટે ઊઘરાંણું કરવાનો ઠેડાવ થયો હતો, તથા તે માટે ૭ હિંદુ અને ૨ પારસી (ડાકટર ડોશાભાઇ પેશતનજી અને શેઠ દીનશાહ અરદેશર તાલેયારખાંન) ની એક કમીટી નેમવામાં આવી હતી. એ ફંડમાં બધા મલી રૂ૧૦૯૨) ભરાયા હતા, જે મધેથી રૂ૨૯૦) મુસલમાંનોના, રૂ૧૪૦) હિંદુઓના, અને રૂ૬૬૨) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા:—

(રૂ૨૫૦) બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજર (રૂ૫૧) દાદાભાઇ માણેકજી વખારીઆ, રતનશાહ પેશતનજી વકીલ (રૂ૫૦) કાવશજી બરજોરજી એંટી, બીજુભાઇ માણેકજી પ્રીનશીપાલ સદર અમીનના (રૂ૨૫) પેશતનજી બેહરાંમજી એંટી,

તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૨ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ મીઠીબાઈ તે મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી જીજીભાઇનાં વીધવા અને મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી પટેલનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા છોકરાંઓએ રૂ૮૦૦), માતાજી બાઇ શુનાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી પટેલની વીધવાએ રૂ૩૦૦), દીકરી બાઇ દીનબાઇ તથા તેમના ખાવંદ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦), દીકરી બાઈ આવાંબાઇ તથા તેમના ખાવંદ શેઠ કાવશજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ૫૦૦), વહુઓ બાઇ હીરાંબાઈ તે શેઠ ધનજીભાઈ મેહરવાંનજી જીજીભાઇનાં ધણીઆંની અને બાઇ નવાજબાઇ તે શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઇનાં ધણીઆંનીએ રૂ૩૫૦), તથા બાઇના દીકરાઓ શેઠો માણેકજી અને દોરાબજી ખરશેદજી પટેલ અને તેમનાં કુટુંબે રૂ૩૭૫) મલી રૂ૩૩૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૨ માહ ૬ (ક૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ આવાંબાઈ તે શેઠ જાંગીરજી શાપુરજી લાલાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં ખેશીઓએ રૂ૫૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી.

બરલીનવાલા પ્રોફેસર એ. વુલરસે ફારસી અને અસલી ધરાંની તેમજ સંસક્રત અને બીજી ભાષાઓનાં શબ્દોનાં મૂળ તથા પ્રકૃતિ તેમજ ફારસી અને લાટીન ભાષાનો એક કોશ રચી પ્રગટ કીધો હતો.[3]

તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૮ માહ ૬ (ક૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—નશરવાંનજી માણેકજી લાંમના—ઉમર વર્ષ ૬૬) શેઠ માણેકજી જીજીભાઈ લાંમના નાહના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૫ થી અતરે ઘોડાનો વ્યાપાર તથા દલાલી કરતા હતા, અને સર્વે ઇંગ્રેજો તથા દેશીઓમાં એક નામીચા ઘોડા દલાલ તરીકે વખણાયલા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં પોતાના દીકરા શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી લાંમનાં મરણથી એઓએ નીરાશ થાઇ એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી લાંમનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૫૦૦) તથા ખેશીઓએ રૂ૫૦૦) મલી રૂ૧૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી.

રોજ ૧ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ નવરોજજી જાંગીરજી જશાંવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવા શેઠ જાંગીરજી ફરાંમજી જશાંવાલાએ રૂ૧૦૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[5]

તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી.

સુરત મધે મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ નશરવાંનજી મોદીવાલાં શેહનશાહી આતશબેહરાંમના બાએ દેનાર મોબેદોએ આગેવાંની કરી આતશબેહરાંમમાં અંજુમનને નામે દરરોજ ઇજશની, બાજ આફરંગાંન, તથા બારે માસનાં જશન, ધાહંબાર વગેરે સવાબતાં કામો કરવાંને થકી એક ફંડ આજ દીનથી "મોદી દાદાભાઇ નશરવાંનજીનાં શેહનશાહી આતશબેહરાંમ સાહેબનાં ધાહંબાર વીગરે ધરમનાં કામનું ફંડ" એવાં નામથી ઉભું કીધું હતું. એ ફંડના ખજાનચીઓ તરીકે પ્રથમમાં શેઠ મનચેરજી દાદાભાઇ જોશી તથા એ૦ ફરદુનજી માણેકજી ફરેદુન બહમનનાને ઠેરવ્યા હતા, તથા ધર્મનાં કામોની તપાસ તથા ખરચ વગેરેનો બંદોબસ્ત રાખવા સારૂં દસ્તુર રૂસતમજી જમશેદજી, દસ્તુર નશરવાંનજી કેખશરૂ, અને શેઠ મનચેરજી દાદાભાઈ જોશીને નેમ્યા હતા.[6]

જમશેદજી કાવશજી એંટી, કેખશરૂ મનચેરજી હીરામાણેકના. (રૂ૧૭૫) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

પુણાં મધે પણ એ નામદારને એક માનપત્ર આપવા તથા તેની યાદગારી રાખવાનો ઠેડાવ કરવાને તા૦ ૮ મી નવેમબર ૧૮૬૬ ને દીને ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજીનાં પ્રમુખપણા હેઠલ એક સભા મલી હતી, જે વેળાએ એ કારભુસર એક કમીટી નેમી તેના શેક્રેટરી તરીકે શેઠ નવરોજજી પદમજી પેશતનજીને નેમ્યા હતા. એ માનપત્ર તા૦ ૪ થી ફેબરવારી ૧૮૬૭ ને દીને પુણાં મધે કૌનસીલ હાલમાં એક દબદબાવાલી મીજલસ મેલવી ખાંનબાહદુર પદમજીએ વાંચી સંભલાવ્યું હતું, તથા એ નામદારની એક મોટાં કદની તસવીર ચીતરાવી ત્યાંના કૌનસીલ હાલમાં મુકવામાં આવી હતી.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી ૧૮૬૭.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી ૧૮૬૭.

૩ "Verborum Linguae Persicae Radices, e dialects antiquioribus Persicis et lingua Sanscrita et aliis linguis maximo cognatis erutae atque illustratae. Supplementum Lexici sui Persico-Latini scripsit Joannes Augustus Vullers. Bonnae ad Rhenum. 1867."

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી ૧૮૬૭.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી ૧૮૬૭.

૬ એ ફંડ મધે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦ ની શરૂઆત સુધીમાં રૂ૧૩૦૦) સુરતના જરથોસ્તીઓએ શરઅવસરે ભર્યા હતા, તથા શેઠ મનચેરજી દાદાભાઇ જોશીએ રૂ૨૦૦૦) ની રકમ ભેટ આપી હતી તે મલી રૂ૩૩૦૦) થયા તે મુંબઇ મધે શેઠો હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, જમશેદજી બહમનજી વાડીઆ, અને બહમનજી મનચેરજી ધનજીમેહતાને તરસ્ટીઓ નેમી તેમનાં નામપર કીધા હતા, તથા બીજું જેપી

તા૦ ૨૧ મી ફેબ્રવારી.

શેઠ માણેકજી કાવશજી એંટીને પંચમાહલના આક્ટીંગ ડીસ્ત્રીક્ટ ડેપ્યુટી કલેક્ટર તથા તેમની જગાપર શેઠ શેરાબજી જાંગીરજી તાલેયારખાંનને ઉતર વિભાગના કામચલાઉ સેબ આંસીસ્ટંટ સેટલમેંટ આફીસર તરીકે સરકારે નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી.

શેઠ ધનજીભાઇ રૂસ્તમજી લાલીએ "સુબ્એ માહામેર" યાને જમશીદ બીન પરવીઝનું દાસ્તાંન નામની એક વારતાની ચોપડી ઇંગ્રેજીમાંથી ગુજરાતીમાં રચી પ્રગટ કીધી હતી.[2]

તા૦ ૧ લી મારચ.

શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ ખરશેદજી માણેકજી સરાફની યાદગારી માટે, લંડનની કોલાબ્રુકડેલ કુંપનીએ અમેરીકાનાં ચીલી શેહરની સરકારને માટે બનાવેલા ૫૦૦૦) પૌંડની કીમતનો એક સુંદર ફુવારો, કે જેને ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ નાં લંડનનાં મોટાં પ્રદરશણમાં લોકોનું ઘણું ધ્યાંન ખેંચી ઇનામ પણ મેલવ્યું હતું, તેનો બ્રોનઝ ધાતુમાં આબેહુબ ધાત ઉતરાવી, તેને મથાલે મરહુમ શેઠ ખરશેદજીનું જામા પીછોડીના પોશાગ સાથનું આખાં કદનું એજ ધાતુનું એક બાહવલું,[3] કે જે સંધાં પર એમને રૂ૨૦૦૦૦) નો ખરચ થયો હતો તે મુંબઈ મધે મંગાવી ભાંએખલા, નાગપાડા, બેલાસીસ, અને ડંકન રોડ પર જવાના ધોરી રસ્તાઓની વચ્ચોવચના સંગમે એમની પોતાને હસ્તકની ખાલી જમીન[4] પર બંધાવી, અતરેની મ્યુનીસી-

---

નાણું એ ફંડમાં ભરાય તે એ તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કરી તેની સરકારી નોટ લેવાને ઠેરવ્યું હતું. જેઓ તેનું ફકત બ્યાજ સુરત મધે પંજાંનચીઓપર મોકલે. ઉપલા સુરતના માનેજરો મધેથી શેઠ મનચેરજી દાદાભાઇ જોશી મરણ પામવાથી તેમની જગોપર શેઠ આદરજી મનચેરજી જોશી નેમાયા હતા. તથા મુંબઇના તરસ્ટીઓ મધેથી શેઠો હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ તથા બહમનજી મનચેરજી ધનજીભેહતાના મરણ પામવાથી તેમની જગોપર શેઠો પેશતનજી હોરમજજી વાડીઆ તથા માણેકજી બહમનજી ધનજીભેહતાનાને નેમ્યા હતા.

એ ફંડ મધે નીચલા ગ્રહસ્થો તથા બાનુઓએ અમુક રકમો આપી જુદાં ખાતાં પડાવ્યાંછે :—

(૧) બાઇ પીરોજબાઇ તે શેઠ હોરમજજી દારાશાહજી ખાંનસાહેબનાં બેટીએ તા૦ ૧૧ મી જુન ૧૮૮૫ ને દીને રૂ૨૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનાં બ્યાજમાંથી દર વર્ષના છઠ્ઠે ધાહંબાર પર એકકો દીવસ તેમનાં નામથી ક્રિઆ કામ કરાવી બોએ દેનારા મોબેદોને જમાડવા. (૨) એજ મુજબ બાઇ હીરાંબાઇ તે શેઠ પેશતનજી ધનજીભાઇ રાજકોટવાલાનો વીધવાએ તા૦ ૯ મી સપટેમબર ૧૮૯૦ ને દીને રૂ૪૦૦) ની રકમ તેનાં બ્યાજમાંથી દર શાલ દેહ મહીનાના ચોથા ધાહંબારને દીને તેમનાં નામથી ક્રિઆકામ કરાવી બોએ દેનારા મોબેદોને જમાડવા. (૩) વળી શેઠ એદલજી બરજોરજી વાડીઆએ ઉદેપોર (મેવાડ) થી તા૦ ૭ મી ફેબરવારી ૧૮૯૧ ને દીને રૂ૧૦૦૦) નું મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીનું બોંડ તેનાં બ્યાજમાંથી એ ફંડની ક્રિઆઓમાં સુખડ લોબાંન અપાવવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૪) શેઠ રતનજી રૂસતમજી લાકડાંવાલાએ તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર ૧૮૯૨ ને દીને પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી લાકડાંવાલાની પુંજી મધેથી રૂ૫૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું બ્યાજ એ ફંડનાં ચાલુ ક્રિઆકામના ખરચમાં વાપડવાને. (૫) બાઇ પીરોજબાઇ તે મરહુમ શેઠ રતનજી રૂસતમજી સુખીઆનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ મનચેરજી દાદાભાઇ જોશીનાં બેટી તથા શેઠ શાપુરજી રૂસતમજી સુખીઆએ તા૦ ૧૮ મી નવેમબર ૧૮૯૨ ને દીને પોતાના ખાવંદ તથા ભાઇ મરહુમ શેઠ રતનજી રૂસતમજી સુખીઆની પુંજી મધેથી રૂ૩૦૦૦) ની રકમ તેનું બ્યાજ એ ફંડના ચાલુ ક્રિઆકામના ખરચમાં વાપડવાને. (૬) શેઠો રૂસતમજી પુંજીઆજી દલાલ તથા આદરજી મનચેરજી જોશીએ તા૦ ૩૦ મી મેએ ૧૮૯૩ ને દીને મરહુમ આ૦ તેહમુલજી માણેકજી લેહેરાની પુંજી મધેથી રૂ૬૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું બ્યાજ એ ફંડના ચાલુ ક્રિઆકામના ખરચમાં વાપડવાને.

શેઠ નશરવાંનજી અસપંદીઆરજી પોંહચખાનાંવાલા એ ફંડનાં સવાબનાં કામોમાં વાપડવા સારૂં શરૂઆતથી તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૪ સુધી દર શાલ સુખડ મન ૪ાા તથા લોબાંન શેર ૭ાા મુંબઇથી પોતાને ખરચે મોકલ્યા કરતા હતા. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૦ સુધી શેઠ. એદલજી બરજોરજી વાડીઆએ પોતાને ખરચે તે પુરૂં પાડ્યું હતું.

એ ફંડની પુંજી સાચવવા માટેનું કોમીશનરનું એક તરસ્ટડીડ હાઇ કોરટના વકીલ શેઠ ફરાંમજી રૂસતમજી વાડીઆની મારફતે તા૦ ૧ લી અકટોબર ૧૮૫૦ ને દીને કરાવ્યામાં આવ્યું હતું. એ ફંડની પુંજી તેના છેલા સને ૧૨૬૨ યજદજરદી સુધીના છપાયલા હીસાબ મુજબ રૂ૨૧૮૭૫–૧૩–૨ ની હતી.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૧ મી ફેબરવારી ૧૮૬૭.

૨ "સુબ્એ માહમેર, યાને જમશીદ બીન પીરવીઝની દાસ્તાન. [એક અંગ્રેજી કેતાબની મદદથી] બનાવનાર, ધનજીભાઇ રૂસ્તમજી લાલી. વાલમ પેહલું. મુંબઇ: ગણપત કૃષ્ણાજી પ્રેસ. ૧૮૬૭."

૩ એ બાહવલાંમાં શેઠ ખરશેદજીને જામા પીછોડીનો પોશાગ તથા બાંધે શેઆલ હોરાડેલીછે. તેમના જમના હાથમાં બે સુખડનાં પેરીયાં તથા ડાબા હાથમાં જંદ અવસ્તાનું દફતર પકડેલુ છે, અને પગની હુઠલ એક નાધલો તખ્તો મુકાવી તે પર નીચે મુજબનો લેખ કોતરેલોછે :—

"CURSETJEE MANOCKJEE
Born 19th August 1763,
Died 7th May 1815."

૪ એ જમીનવાલી જગોએ અસલમાં કેહછે કે મરહુમ શેઠ ખરશેદજી માણેકજી સરાફનો એક તલાવ હતો. તે તલાવનાં પાણી બગડવાથી તે પુરી નાખ્યો, અને તે પુરેલી જગા વેચવાથી જે કીમત ઉપજે તે મરહુમ શેઠ ખરશેદજીને નામનાં કોઇ ઉપેગી કામમાં વાપડવી એવો બંદોબસ્ત કીધો હતો, પણ તેટલાં ઉપલો ફુવારો શેઠ માણેકજીને મલી

પાલીટીને તેની હમેશાં મરામત કરાવવા તથા તેમાં વીઆરનું પાણી અને ઉપર મુકેલાં ફાણુસોમાં ગ્યાસની રોશની કરવા-ની સરતથી ભેટ આપ્યો હતો. એ ફુવારાની ચારે બાજુએ ગોઠવેલી પુતલીઓનાં મોઢાંમાં આપેલી વાંસલીના આકારની નલીઓ વડે વીઆરનું પાણી ઉંડી હેઠલ બાંધેલી પથ્થરની હોજમાં પડતું રેહછે.[२]

તા૦ ૪ થી માર્ચ.

મુંબઈના વીદાય થતા ગવરનર નામદાર સર બારટલ ફ્રીઅરની બાનુ લેડી ફ્રીઅરે આ દેશમાં સ્ત્રી કેળવણીના સંબંધમાં કરેલી કીમતી મેહનતને માટે તે નામદારને અતરેની દેશી સ્ત્રીઓ તરફનું એક માનપત્ર આસરે ૪૦) બાઈઓનાં એક ડેપ્યુટેશને પરેલના સરકારી મેહલમાં લઇ જઇ આપ્યું હતું. બાઈ શીરીનબાઈ માણેકજી ખરશેદજીએ તે વાંચી સંભળાવ્યા બાદ બાઈ ધનબાઈજી તે મરહુમ શેઠ ધનજીભાઈ નશરવાંનજી કામાજીનાં વીધવાએ તે નમનતાઇથી ભેટ કર્યું હતું. લેડી ફ્રીઅરે તેનો જવાબ વાલંવા બાદ સર્વે બાઇ-ઓને પોતાના બાગમાં ફેરવી ઘણીક મદારત કીધી હતી.[२]

જવાથી એ જગો ન વેચતા તે ત્યાં લાવી ગોઠવ્યો, અને એ રીતે તે મરહુમની પોતાની જગો પર તેમની યાદગારી રાખ-વામાં આવીછે.

૧ એ ફુવારાની વચ્ચો વચના મોટા થાંભલા ઊપર સોનેરી અક્ષરે "Trust in God and be not daunted" એ પ્રમાણેનો એ ફુવારો ભેટ આપનાર શેઠ માણેકજી ખર-શેદજી સરાફનો "મોટો" કોતરેલોછે. એ ફુવારાની કારીગરી બાબે લંડનનાં જાણીતાં "આરટ જરનલ" ના ૧૪ માં વાલમ (૧૮૭૫ નાં) માં સફે ૨૧૧ મે તેનો એક આબેહુબ ચીતાર આપી નીચે પ્રમાણેનું બ્યાંન કરેલું છે:—

Memorial Fountain, Bombay.—Nearly twenty years ago the Coalbrookdale Company received a commission from the Chilian Government for a fountain, to be placed in the great square of the City of Concepcion, in that Republic. The work was executed at a cost, as we have heard, of £5,000, and was placed in the International Exhibition of 1862, when a prize was awarded to it. Among those whose attention had been attracted by the fountain was Judge Manockjee Cursetjee, a Parsee gentleman of Bombay, who, desirous of paying a filial tribute to the memory of his father, Cursetjee Manockjee, had a duplicate of the work cast, and erected in one of the most picturesque quadrants in Bombay, where it serves the double purpose of a fountain and a public light. It consists of an elegant Corinthian column, surmounted by a richly—decorated capital, the abacus of which supports a plinth whereon stands a statue of the deceased gentleman, executed by Mr. John Bell. In the original fountain a statue of Ceres crowns the column; and in the decorative details are some introductions appropriate to Chili, for which others are substituted in the Bombay duplicate. The work, as our engraving shows, forms a fine ornamental as well as useful object where it stands.

[The Art Journal, vol. XIV p. p, 211.]

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૦ મી માર્ચ ૧૮૬૭.

એ માનપત્ર સાથે લેડી ફ્રીઅરની અતરે કાંઇ યાદગારી રાખવા માટે દેશી બાઇઓ તરફથી એક ફંડ ઊભું કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં હિંદુ બાઇઓએ રૂ૧૫૭૫), મુસલમાંન બાઇઓએ રૂ૫૦) તથા પારસી બાઇઓએ નીચે મુજબ રૂ૧૩૯૨) મલી રૂ૨૯૧૭) ભરાયા હતા:—

(રૂ૧૫૦) બાઇ શીરીનબાઇ માણેકજી ખરશેદજી, (રૂ૧૦૦) બાઇ દીનબાઇ ધણી ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, બાઇ સુનાં-બાઇ ધણી ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી, (રૂ૭૫) બાઇ ભીખાઇજી ધણી ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, બાઇ આઇમાએ ધણી ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, (રૂ૫૧) બાઇ જરબાઇ વીધવા દાદી લીમજી બનાજી, બાઇ ભીખાઇજી ધણી દાદાભાઇ દીનશાહ ગાંધી, (રૂ૫૦) બાઇ ધનબાઇજી વીધવા ધનજીભાઇ નશરવાંનજી કામાજી, બાઇ કુવરબાઇ ધનજીભાઇ નશરવાંનજી કામાજી, બાઇ જાઇજી ધણી ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, બાઇ પીરોજબાઇ ધણી ડોશાભાઇ રતનજી કોહલા, બાઇ જાઇજી ધણી શેરાબજી ફરાંમજી પટેલ, બાઇ બસુબાઇ ધણી શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, બાઇ કુવરબાઇ ધણી મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠના, બાઇ માણેકબાઇ ધણી બેહરાંમજી જીજીભાઇ, બાઇ જરબાઇ ધણી જાંહગીરજી ગુસતાદજી, (રૂ૪૦) બાઇ મેહરબાઇ ધણી ખરશેદજી જાંગીરજી તારાચંદ, બાઇ રતનબાઇ ધણી જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડર, (રૂ૨૫) બાઇ ગુલબાઇ ધણી ડોશાભાઇ બેહરાંમજી પેશીકાકાના, બાઇ ગુલબાઇ ધણી ડાકટર મનચેરજી બેહરાંમજી કોહલા, (રૂ૨૦) બાઇ હીરાંબાઇ ધણી ખરશેદજી રતનજી કોહલા, બાઇ માણેકબાઇ વીધવા રતનજી હોરમજજી કામાજી, (રૂ૧૫) બાઇ કુવરબાઇ ડોશાભાઇ કરાકા, બાઇ દીનબાઇ ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી, બાઇ પુતલીબાઇ ધણી અરદેસર ફરાંમજી મુસ, બાઇ મોટીબાઇ ધણી ડાકટર રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજી, બાઇ જરબાઇ ધણી મનચેરજી નશરવાંનજી મોદી, (રૂ૧૦) બાઇ સુનાંબાઇ ડોશાભાઇ કરાકા, બાઇ મેહરબાઇ ધનજીભાઇ, બાઇ ગુલબાઇ ધણી મનચેરજી બેજનજી, બાઇ મેહરબાઇ ધણી ખરશેદજી ફરાંમ-રોજ, બાઇ શાકરબાઇ ધણી મનચેરજી પેશતનજી ચીચગર, બાઇ પીરોજબાઇ ધણી માણેકજી હોરમજજી માજી, બાઇ બસુબાઇ ધણી નવરોજજી રતનજી વાછા, (રૂ૫) બાઇ કુવર-બાઇ ધણી કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, બાઇ ભીખાઇજી ધણી દારાશાહ રતનજી ચીચગર, બાઇ ડોશીબાઇ ધણી ડાકટર ખરશેદજી ફરાંમજી બોરી, બાઇ આવાંબાઇ ધણી રૂસતમજી શેરાબજી પુણેગર, બાઇ ગુલબાઇ ધણી મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન.

ઊપલી રૂ૨૯૧૭) ની રકમ એ ફંડનાં શેક્રેટરી બાઇ શીરીનબાઇ માણેકજી ખરશેદજીએ તા૦ ૬ થી જુલાઈ ૧૮૬૮ ને દીને શેઠો શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી અને ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીને સોંપી હતી, જેઓએ તે વ્યાજે વધારી રૂ૩૧૮૭) ની કરી તેમાંથી રૂ૩૦૦૦) ની સરકારી નોટ લઇ તે મધેથી ૯૨ રૂ૧૦૦૦) ની નોટ તા૦ ૨૯ મી મેએ ૧૮૭૪ ને દીને એલેકજાંડરા ગરલસ સ્કુલ, જરતોશતી છોકરીઓની નીશાલ મંડલી, તથા સ્ટુડંટસ લીટરરી શોશાઇટીની મરાથી છોડીઓની નિશાલોમાં ચહતી આવનારી છોકરીઓને ૯૨ વર્ષ તેનાં વ્યાજમાંથી લેડી ફ્રીઅરનાં નામનું એક ઇનામ આપવા માટે તે ખાતાંની કમીટીઓને ભેટ આપી હતી.

તા૦ ૧ લી આપરેલ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની સાંમે લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટી તથા લોકલ ફંડ કમીટીના અધિકારીઓ તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા:—

મ્યુનીસીપાલીટીના મેમબરો.

સુરત—શેઠ માણેકજી ખશુખાંજી ડાકટર, કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઇવાલા, ડાકટર ડોશાભાઇ પેશતનજી.

ભરૂચ—શેઠ ધનજીશાહ મેહરવાંનજી ડાકટર, રૂસતમજી શોરાબજી દલાલ, ખરશેદજી દીનશાહ ખંબાતા, ફરદુનજી જીવણજી, પીરોજશાહ રૂસતમજી દલાલ.

અમદાવાદ—શેઠ આદરજી જીવણજી.

થાંણા—શેઠ એદલજી હોરમજજી કંત્રાકટર.

મનમાર—શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી.

નગર ઠઠા—ડાકટર કાવશજી પેશતનજી.

સુરત જીલ્લાની તાલુકા લોકલ ફંડ કમીટીના મેમબરો—
શેઠ હોરમજજી ગાંડાભાઇ પારડીવાંલા, બગવાડા.

તા૦ ૫ મી આપરેલ.

રોજ ૧૫ માહા ૮ (ક૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—દારાશાહ દોરાબજી રાંડેલીઆ[૧]—ઉમર વર્ષ ૭૧) શેઠ દોરાબજી બેહરાંમજી રાંડેલીઆના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના બાપનાં બ્યાપારવનજનાં કામોમાં પડેલા હતા, અને તે માટે બે વાર મોરીસ તરફની સફરો પણ કીધી હતી. ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૦ માં બાપનાં મરણ બાદ થોડેક વર્ષે એવણે સઘળો બ્યાપાર બંધ કરી તદન એકાંતપણે જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૯ મી આપરેલ.

"સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટ્યુટ" ને લગતી નિશાળના છોકરાઓ તથા છોકરીઓને ઇનાંમો આપવા માટેનો એક મેલાવડો આજ દીને અતરેના ટાઉન હાલમાં થયો હતો. સરનશીનની ખુરસીએ મુંબઇનો નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટઝજરાલડ બીરાજયો હતો. એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ મી૦ જેમસ બરજેસે રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો હતો, જેમાં જણાવ્યા મુજબ એ ખાતાને લગતી મુંબઇની નીશાળોમાં ૯૫૪ છોકરા તથા ૭૫૪ છોકરીઓ તથા દેશાવરોની નિશાળોમાં ૬૭૭ છોકરા અને ૩૭૧ છોકરી મલી ૨૭૫૬ બાળકો કેળવણી લેતાં હતાં. મુંબઈ ઉપરાંત સુરત, નવસારી, ગંદેવી, બીલીમોરા, વલસાડ, ઉદવારા, ભરૂચ, અને તારાપોર મલી એ ખાતાંની ૨૩) નિશાળોછે. એ બાદ રેવરંડ ડાકટર વીલસને છોકરાઓ તથા છોકરીઓની સેહજ પરીક્ષા લીધા બાદ નામદાર ગવરનરની વહુ મીશીશ ફીટઝજરાલડે છોકરાંઓને ઇનાંમો વેંહચી આપ્યાં, જે પછી નામદાર સરનશીને એક સુભાષીત ભાષાણ કીધું હતું. એ પછી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે ઉઠી નામદાર સરનશીનનો ઉપકાર માન્યો, અને સભા બરખાસ્ત થાઈ હતી.[૨]

એક છોકરા પાસે કરાવી તે ઉપલી હકીકત સાથે આંધલી લારા બરીજમન ઊપર મોકલ્યો હતો. આથી તે તથા તેણીની આસપાસનાંઓ એટલાં ખુશી થયાં હતાં કે તે આખો કાગજ આએંજ શાલના આગશટ માસમાં એક અમેરીકન પત્ર મધે છપાવ્યો હતો. એ કાગજમાં લખનારી બાઇ ગુલબાઇએ લારા બરીજમનના ભલા ગુણોની તારીફ કરી તે આંધલી છતાં જે ઊસતાદે તેને કેળવણી આપી તેનાં વખાંણ ગાઇ ખાએસ બતાવી હતી કે અતરેનાં આંધલાંઓ ભીખ માંગેછે તેને બદલે એવીજ રીતે અતરે શીખયાં હતે તો કેવું સારૂ!

૧ શેઠ જાંગીરજી દારાશાહ રાંડેલીઆના બાવા.

તા૦ ૧૧ મી એપરેલ.

હિંદુસ્થાંનની સરકારે કાઢેલો ઇમપીરીઅલ લાઇસિનસ ટાક્ષનો કર મુંબઈ મધે વશુલ કરનાર સ્પેશીયલ આફીસર તરીકે નામદાર સરકારે અતરેની પોલીસના ત્રિજા માજીસ્ટ્રેટ શેઠ ડોશાભાઈ ફરામજી કરાકાને નેમ્યા હતા.

એ કર મુંબઈ મધે મ્યુનીસીપાલીટી તરફથી વશુલ કરવાને માંડવી વારડના શુપરીંટેંડંટ તરીકે શેઠ નશરવાંનજી ફરદુનજી પારખ અને કામાઠીપરા વારડના શુપરીંટેંડંટ તરીકે શેઠ ફરાંમજી દોરાબજી બાધુરજીને નેમ્યા હતા.

આએ વર્ષની મુનસફની પરીક્ષામાં એકજ પારસી—શેઠ એદલજી મનજીભાઇ મોદી, પશાર થયા હતા.[૩]

તા૦ ૧૬ મી આપરેલ.

રોજ ૨૬ માહ ૮ (ક૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ રતનબાઇ તે શેઠ દાદાભાઇ રૂસતમજી પારખનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ નાનાભાઇ ફરાંમજી દાવરનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૩૦૦), માતાજી બાઈ જરબાઇએ રૂ૫૦૦), ભાઈ શેઠ સંતોકજી નાનાભાઈ દાવરે રૂ૨૦૦), અને ખાવંદ શેઠ દાદાભાઇ રૂસતમજી પારખે રૂ૧૨૫) મલી રૂ૧૧૨૫) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૨૫ મી આપરેલ.

રોજ ૫ માહ ૯ (ક૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—કાવશજી જમશેદજી માકીદલાલ[૫]—ઉમર વર્ષ ૭૧) સુરતવાળા શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી માકીદલાલના

૨ ટાઇમસ આફ ઇંડીઆ, ૧૨ મી આપરેલ ૧૮૬૭.

૩ બોમ્બે ગવરનમેંટ ગેઝેટ, ૧૧ મી આપરેલ ૧૮૬૭.

૪ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૨૩ ના હીસાબની ચોપડી.

૫ શેઠ ખરશેદજી કાવશજી માકીદલાલના બાવા.

ઊંચા. એ મુકરર મી એક જણીના વ્યાપારી તથા ત્યાંની પારસી પંચાયતનાં ધર્મનાં ફંડના એક માનેજર હતા. સુરત મી એમણે મોટી મોહલ્લામાંની પોતાના વડવાઓની દરેમેહેર ફરી બંધાવી તેમાં તા૦ ૧૨ મી મે ૧૮૪૫ ને દીને જશ્ન આફરીંગાન પઢાવ્યા હતા.

તા૦ ૨૫ મી આપરેલ.

અમદાવાદના કલેક્ટરની આફીસના હેડ-એકાઉંટંટ મિ૦ આરદેશર ફરામજીને અમદાવાદ મધે લાઇસંસ ટાક્ષ ઊઘરાવવાના સ્પેશીઅલ આફીસર તરીકે નામદાર સરકારે નીમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧ લી મે.

રોજ ૧૧ માહ ૮ (કદ૦) ૧૨૩૬ યજદજરદી.

મરણ—હોરમસજી નશરવાનજી મગોસનાં—ઉમર વર્ષ ૬૦. એમનુ ઘણી લાંબી મુદત થઇ સુરતથી ઇંદોર મધે ધંધા રોજગારના સબબથી જઈ વસેલા હતા, અને પછવાડેથી ત્યાંના મહારાજ હોલકરની ખાસ નોકરીમાં હતા. એમનુ મરણ ઇંદોર મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨ જી મે.

મુંબાઇની પારસી ગરીબ માંદગીઓની ઇસ્પિતાલના ડાક્ટરના એક ઓફિસર મિ૦ નવરોજજી જીજીભાઇએ પોતાનો એહેદો છોડવાથી તેમની જગોહ સરકારે મિ૦ મહેરવાનજી ફરામજી પોટેને નીમ્યા હતા.

મિ૦ પેસતનજી માહેરજીને પંચમહાલ મધે લાઇસંસ ટાક્ષ ઊઘરાવનાર સ્પેશીઅલ આફીસર તરીકે નામદાર સરકારે નીમ્યા હતા.[2]

ડાક્ટર નશરવાનજી જહાંગીરજી સાંમને તેના તબીબ ઠેરવ્યા હતા.[3]

---

૩ એ દવાખાંનાંને માટે પ્રથમમાં શેઠ જમશેદજી ફરદુનજી પારખવાળી ફીવાખાની ચારીટેબલ ડીસ્પેનસરી બંધ થઇ તેનો સર્વ અસબાબ ડાક્ટર કાવસજી હોરમસજીની મારફતે લેઇ મલ્યો હતો. એ દવાખાનું ચાલુ કીધા પછી તેમાં સરખાવહારે કેટલીક રકમ ભરાઇ હતી, તથા સર આલેક્ષાંડર ગ્રેંટ સાહેબે રૂ૫૦૦૦), શેઠ કીકાભાઇ માણેકજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦), અને શેઠ કાવસજી જહાંગીરજી રેડીમનીએ રૂ૫૦૦) મળી રૂ૬૫૦૦) ની સરકારી નોટો તેનું વ્યાજ એ દવાખાંનાંના ખરચમાં વાપરવાને લેઇ આપી હતી. એ નોટો મરહુમ રેવરંડ મુરજી નશરવાનજી કાપડ, ઇ. એચ. મોઝીસ, અને એ. વીસાસનાં નામ ઊપર ટરસ્ટીઓ તરીકે રાખી હતી. એ પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં બાનુ મોટાભાઇ તે મરહુમ શેઠ જહાંગીરજી નશરવાનજી વાડીઆનાં વીધવા અને બેટીએ એ દવાખાંનાની ઊપજી પુંજમાં રૂ૧૦૦૦૦) ની બીજી સરકારી નોટ તથા માહીમ મધે લેડી જમશેદજી રોડ ઊપર એકલીજ રકમનું પોતાનું એક ઘર ફુરત લેઇ આપ્યું, અને એ દવાખાંનાંનું નામ ફેરવી "જહાંગીર નશરવાનજી વાડીઆ માહીમ ચારીટેબલ ડીસ્પેનસરી" કરી રાખ્યું, તથા દવાખાંનાંને લગતી ઊપજી રૂ૧૬૫૦૦) ની નોટો તથા ઊપલું મકાન તા૦ ૨૧ મી મારચ ૧૮૬૬ ને દીને એક તરસ્ટ ડીડ કરી સરકારને સ્વાધીન કીધું. સરકારે તેનો વહીવટ પોતે ન ચલાવતાં એક જુદી કમીટીની મારફતે ચલાવવાનો મંજુર ખાઇએ સાથે જ દેખરત કીધો, અને તેના નીભાવને માટે પોતાની તરફથી રૂ૯૮૫) ની વારસીક ગ્રાંટ-ઇન-એઇડ આપવની કીધી હતી. એ કમીટી સરકારની મંજુરીઆતથી શેઠ નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ—ચેરમેન, શેરામજી શાપુરજી બંગાળી, રેવરંડ ખાન રસ્ટનજીન, ડાક્ટર મેકડોનલ્ડ, નાખોદા મહમદ અલી રોગે, અને જહાંગીરજી ગુસ્તાદજી—સેક્રેટરી, ની બની હતી. એ કમીટીમાં ખાલી પડતી જગા ઊપર શેઠ જમશેદજી નાદીરજી કામાજી, ડાક્ટર કાવસજી હોરમસજી, જે. એ. ઓલીવરા, અને જે. જે. ડ કોસ્તાને સામેલ કીધા હતા; તથા ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૧ માં શેઠ જહાંગીરજી ગુસ્તાદજી ગુજરવાથી સેક્રેટરી તરીકે શેઠ જમશેદજી નાદીરજી કામાજીને નેમ્યા હતા. એ બાદ ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૫ માં મરહુમ બાઇ મોટીબાઇ તે મરહુમ શેઠ જહાંગીરજી નશરવાનજી વાડીઆનાં વીધવા બેહસ્તનશીન થવાથી તેમનાં બેટી મરહુમ બાઇ મોટાંબાઇએ તેમનાં પુનને માટે બીજા રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ તથા ઊપરાંત માહીમ મધે દવાખાંનાંને ઈનામ લેઇ આપેલાં ઘરની પાસેની રૂ૫૦૦) ને આસરેની કીમતની થોડીક ખાલી જમીન એ દવાખાંનાંના વાપરને માટે સરકારના સ્વાધીનમાં તા૦ ૨૯ મી સપટેમ્બર ૧૮૮૫ ને દીને બીજું એક ડીડ કરી આપી હતી, અને સરકારે ઊપર એ બાબતે બની રૂ૯૮૫) ની વારસીક ગ્રાંટ-ઇન-એઇડમાં વધારો કરી ને રૂ૧૧૦૦) ની કીધી હતી. એ ગ્રાંટ તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૯૨ થી તે ઓછી કરી રૂ૮૦૦) ની કીધી હતી. હાલ એ દવાખાંનાંનો પાસ મંજુર રૂ૧૬૫૦૦) ની સરકારી નોટોનાં વ્યાજ તથા રૂ૮૦૦) ની વારસીક ગ્રાંટ ઉપર ચાલે છે, અને તેના તબીબ તરીકે મરહુમ શેઠ જીને ડાક્ટર નશરવાનજી જહાંગીરજી સાંમ હજી સુધી છે.

તા૦ ૪ થી મેએ.

રોજ ૧૪ માહ ૮ (શ૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મજગાંમ મધે નવાબના તળાવના રસ્તાપર મરહુમ શેઠ નાનાભાઇ જમશેદજી ગજધરે બંધાવવા માંડેલી આદરાંનની દરેમેહર તૈયાર થવાથી તે તેમની નઇઅતે તેમના બેટાઓ શેઠો શોરાબજી તથા રૂસતમજી નાનાભાઇ ગજધરે આજ દીને એક જશન કરી પરહાવી હતી. જશનની ક્રિયા પુરી થવા બાદ એ શેઠો તરફથી એક અંજુમન પત્ર વંચાવવામાં આવ્યો હતો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ દરેમેહરના જાથુકના ખરચને માટે પડોસમાંજ એક ચાલી બંધાવવામાં આવશે.[1]

તા૦ ૫ મી મેએ.

રોજ ૧૫ માહ ૮ (શ૦) ૧૨૩૬ યજદજરદી.

મરણ—માણેકબાઇ તે ફકીરજી કાવશજી મીસ્રતરીનાં માએ—ઉમર વર્ષ ૧૦૦) એવણ મુંબઈ મધે કોટમાં આવડી લાંબી ઉમરે મરણ પામ્યાં હતાં.

તા૦ ૮ મી મેએ.

રોજ ૧૮ માહ ૯ (ક૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ ખરશેદબાઇ તે શેઠ રૂસતમજી પેશતનજી સુનાંવાલાનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા શેઠ એદલજી રૂસતમજી સુનાંવાલાએ રૂ૫૦૦) તથા વહુ બાઇ શુનાંબાઇએ રૂ૨૦૦) મલી રૂ૭૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૯ મી મેએ.

હાનરેબલ સી. જે. અરસ્કીન જેવણ આએ ઇલાકાના પેહલવેહલા ડાએરેક્ટર ઑફ પબલીક ઈનસ્રકશન, તથા તે પછી હિંદુસ્થાંનના ગવરનર જનરલની કૌનસીલના મુંબઇ ઇલાકાના એક અધિકારી, તથા છેલ્લા મુંબઇના ગવરનરની એકઝીકયુટીવ કૌનસીલનાં એક અધિકારી હતા તેવણ પેનશન લઈ પોતાને વતન જનાર હોવાથી તેમની આ દેશમાં કરેલી સેવાઓના બદલામાં અતરેના દેશીઓ તરફથી એક માનપત્ર આપવાનો ઠેડાવ કરવાને આજ દીને આગેવાંન દેશીઓની એક સભા શેઠ વીનાયકરાવ જગનાથ શંકરશેઠનાં મકાંનમાં મલી હતી. પ્રમુખસ્થાંન સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટને આપવા બાદ માનપત્રનો ખરડો વાંચી નકી કરવામાં આવ્યો તથા તે સર જમશેદજી જીજીભાઇ, હાનરેબલ ફરાંમજી નસરવાંનજી પટેલ, શેઠો બેહરાંમજી જીજીભાઈ, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, વગેરે ગ્રહસ્થોનાં એક ડેપ્યુટેશને જઈ મી૦ અરસ્કીનને પોંહચાડી આવવાનો ઠેડાવ કરી સભા બરખાસ્ત થાઈ હતી.[3]

તા૦ ૧૨ મી મેએ.

જરમનીવાલા ડાકટર થીઓડોર બેનફીએ ઇંડો-જરમન શબ્દોના કેટલાક બેવડા ઉઠતા અર્થોના બોલાચાનું એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૧૬ મી મેએ.

શેઠ જમશેદજી માણેકજીને સેતારા કલેકટરેટ મધે લાઇસંસ ટાક્ષ ઉઘરાવનાર સ્પેશીયલ આફીસર તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.

શેઠ એદલજી ડોશાભાઇ કોઠાવાલાને નામદાર સરકારે વલસાડના મામલતદાર નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૧૯ મી મેએ.

શેઠ ખરશેદજી શોરાબજી ચાંનદારૂએ મુંબઇના શેર સટાની તવારીખનું એક પુસ્તક "એક પારસી" નાં નામથી છપાવી પ્રગટ કીધુ હતું.[6]

તા૦ ૨૩ મી મેએ.

શેઠ તેહમુલજી હોરમજજી ગોદરેજને અમદાવાદ જીલ્લાનાં બોરસદ ગામના પેહલા વર્ગના મુનશફ તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[7]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી મેએ ૧૮૬૭.

એ દરેમેહર શેઠ નાનાભાઇએ પોતાનાં બેહન મરહુમ બાઇ રતનબાઇ તે શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીનાં ધણીઆંનીની પુંજીમાંથી બંધાવી હતી, અને ઉપલા અંજુમન પત્રમાં જણાવ્યા મુજબની ચાલી ન બંધાવાથી એ દરેમેહરનો સર્વે વહીવટ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૭ માં સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ પોતાને સ્વાધીન લીધો, તથા તેના નીભાવને માટેનો બંદોબસ્ત કરનાર હતા, તેટલાં તેવણ મરણ પામવાથી તેવણના એકજીકયુટરોએ તેમની પુંજીમાંથી રૂ૨૩૦૦૦) ની રકમ એ દરેમેહરના જાથુકના ખરચને માટે એલાહેદી કાઢી તેનું તા૦ ૯ મી અકટોબર ૧૮૮૦ ને દીને એક જુદું તરસ્ટ દીડ કરી તે એવણના બેટા શેઠ જાંગીરજી કાવશજી જાંગીરજીને તરસ્ટી તરીકે સોંપી હતી.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી મેએ ૧૮૬૭.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૧ મી મેએ ૧૮૬૭.

ઊપલું માનપત્ર ડેપ્યુટેશને તા૦ ૧૩ મી મેએ ૧૮૬૭ ને દીને ખંબાલે હાનરેબલ મી૦ અરસ્કીનને મકાંને જઇ પોંહચાડયું હતું. તે પ્રમુખ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે વાંચી સંભલાવ્યું, અને મી૦ અરસકીને તેનો દીલોજાંની ભર્યો જવાબ આપ્યો હતો.

૪ "Ueber einige Pluralbildungen des indogermanischen Verbum. von, Theoder Benfey. Gottingen, 1867."

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૬ મી મેએ ૧૮૬૭.

૬ "મુમબઇના શેર સટાની તવારીખ તેનું ચહડવું તથા પડવું અને તેનાં શેવટનાં પરીણામો. બનાવનાર, એક પારસી. મુંબઇ. અંગ્રેજી તથા ગુજરાતી "જામ પરીનટીંગ છાપખાંનાંમાં છાપેલું છે. શને ૧૮૬૭ ઇશવી."

૭ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૩ મી મેએ ૧૮૬૭.

તા૦ ૨૪ મી મેએ

રોજ ૫ માહ ૬ (ક૦) ૧૨૩૬ યઝદજરદી.

મરણ—દાદાભાઈ સોરાબજી મનોચેહેર[1]—ઉમર વર્ષ ૩૯) શેઠ સોરાબજી દાદાભાઈ મનોચેહેરના વડા દીકરા. એઓશ્રુ પોતાના બાપની હેયાતીમાંજ તેમની સહાયતા હેઠળ પોતાના ભાઈઓ શેઠ મનોચેહેરજી તથા પેસ્તનજીઆદજીની સાથે આબરથા-નશી પીણાં મંગાવવાનો, તથા બીજા મળકે આવતા ઘોડા-ઓની દલાલી કરવાનો ધંધો કરતા હતા. તે ઉપરાંત શેઠ ફરામજી તથા મેહેરવાનજી સોરાબજી મીસ્ત્રી સાથે બાગમાં ફંગરંગના રોજગાર ચલાવતા હતા, જે મધેથી તા૦ ૨૦ મી માર્ચ ૧૮૫૭ ને દીને ભાગ છોડ્યો હતો. ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં બાપનાં મરણબાદ વધુ ભાઈઓએ એજ ધંધો ચાલુ રાખ્યો હતો. "મરનાર નમાઝી, મીલનસાર, દયેઆળુ, ધીર, ઉદારચરીત, અને હંનરોઇનાં નામ તથા ખાનદાનનો એક ગુણી પારસીગ્રસ્ત હતો."[2]

તા૦ ૨૬ મી મેએ.

શેઠ નાનાભાઈ રૂસ્તમજી રાણીનાએ આગસ ખ્રી ખોર, ગાન પ્રમાણ, મલ્લ ધિસ વગેરેમાં કરેલાં ભપાંહેમાંથી શીખોને વાંચવા લાયક ભાગોનો સંગ્રહ કરી તેનું એક પુસ્તક અ૦ રૂસ્તમજી પેસ્તનજી વખિલ છાપી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

ફરામજીએ મળી એક મેહેરનોજી બાહેર પાડી આગેના દેશી ગ્રહસ્થોમાં ઉપરાંતાંની એક ટીપ ફરતી કીધી હતી. તે મધે વસુલ થએલી રકમ[4] ની એક "પર્સ" તથા એક માનપત્ર એઓને બેટ આપવા માટે ઉપલા ગ્રહસ્થોએ એક સભા આજ દીને કેટોર શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનાં ઘરમાં મેળવી હતી. મરહુમની ખુરશી પર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટને આપવા બાદ શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે નાણાં ભરાવવાને લગતો રીપોર્ટ વાંચી સંભળાવ્યો, ને બાદ ઠરાવ કીધું કે "ડાકટર ભીખાભાઈ જીજીભાઈ રાહેદીઆ જે પરોપકારી કામ આજ ઘણી મુદત થાઈ બજાવતા આવ્યા છે તેની મેહેનતના બદલામાં મુંબઈની પ્રજા તરફથી એઓને એક માનપત્ર આપવું, તથા તે સાથે કમીટીના હાથમાં જે નાણાંની એક રકમ ભેગી થઈ છે તે એઓને બખશીશ દાખલ આપવી." એ બાદ શેઠ ભીખાજી-ભાઈને એક માનપત્ર વાંચી સંભળાવ્યું,[5] તથા ઉપલી

---

૪ એ રકમ રૂ૦૭૦૦૦ની થાઈ હતી, પણ તે પૈકી રૂ૫૦૧૧૮) વસુલ થયા હતા, અને તે બાજ સુધાં રૂ૫૮૮૬૫) થયા હતા. એ મધેથી ડા૦ ભીખાભાઈને ખરચનો કારભાર પોહોંચ ન થવા બાબતે બે વરસમાં આપ્યું છે, અને બાકીનું આજ દીને ચાલી રહ્યું છે.

"પરસ" ભેટ આપી. શેઠ ભીમજીભાઇએ તેનો લાયક ઉતર વાલવા બાદ ઓનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે એક સુભાખીત ભાષાણ કીધું, જેમાં તેવણે શેઠ ભીમજીભાઇના હુનરની તારીફ કરી તેવણે અતરેના માજી ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરના મોરચાએલા પગને સાજો કીધો તેનું તથા બીજું કેટલુંક બેઆંન આપી જણાવ્યું કે "રોજ સર્વે જાતનાં માણસો જેઓ એવણને ત્યાં પોતાનો ઇલાજ કરાવવા જાયછે તેઓનું પાકું યકીન હશે ત્યારેજ જંતાં હશે એમાં કસો શક નથી. રસ્તાંમાં કોઇ લંગડાતો, કોઈ ગાડાંમાં, કોઇ પાલખીમાં, કોઇ ભાડુતી બગીમાં જોશો તો રોજ ઘણાં માણસો જોવામાં આવેછે, જેઓનાં હાડ ભાગવાની અથવા નુકસાંન થવાની એજ નિશાંન જે રૂઉ દેખાઇતો હરેક બદનના સાંધા જયાં દરદ હોય ત્યાં મારેલો ને તે ઉપરથી જણાયછે કે ભીમજીભાઇએ લેપ મારેઓ હશે."[1] એ બાદ મીજલસ બરખાસ્ત થાઈ હતી.

તા૦ ૨૯ મી મેએ.

સુરતની પાસેનાં ભાઠાં ગામની પાદરે આગલ આવેલી મોટી ખાડી ઉપર ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૩ માં મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટે બંધાવેલો મોટો પૂલ જે તેજ વખતે થોડાક માસમાં તુટી પડયો હતો, તે પૂલ પાછો પોતાના મરહુમ સુરબીનાં નામથી બાંધવાને શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ સરકારમાં રૂ૧૫૦૧૦—૧૨—૧ આપ્યા હતા, જેમાં સરકારે પોતા તરફથી રૂ૩૮૦૩—૩—૧૧ ઉમેરી તે રૂ૧૮૮૧૪) ને ખરચે પાકો બંધાવી આમે માસથી લોકોના વપરાસને માટે ખોલી મુકયો હતો.[2]

તા૦ ૩૦ મી મેએ.

શેઠ કુવરજી કાવશજી શબાવાલાને નામદાર સરકારે અમદાવાદના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨ જી જુન.

રોજ ૧૭ માહ ૧૦ (કo) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ શુનાંબાઇ તે શેઠ ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજીનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ

ગારી વધારે મજબુતી ભરેલી કરવાને પ્રજા તરફથી નાણાંની એક રકમ ભેગી કીધામો આવીછે તે તમોને આ વખતે તેમની તરફથી ભેટ આપવાની જે ફરમાએશ થાઇછે તે હમો મોટી ખુશી સાથે બજાવીએછ, અને ઉમેદ રાખીએચ કે એ રકમ તમો પ્રજા તરફની મમતાની નીશાની તરીકે કબુલ રાખશો. અને શેવટે હમો એવું ઇછીએ છેઇએ કે તમો તથા તમારા ભાણેજ ભાઇ બાપુજી (બરજોરજી રાંદેલીઆ) તથા છોકરાઓ તથા બીજા બેશીઓ જે તમારી સાથે આવાં સુભ કામમાં શામેલ થએલાછે તે સાહેબોની તનદરોસ્તીઓ ખોદા સાહેબ વધારો કરે, અને તમારી પેઠે તેઓ દીલસોજીથી દરદીઓ તરફ બલકે સઘળાં માનવીજાત તરફ પોતાની ફરજ સમજી તેમને ફાએદો થાએ એવી રીતે પોતાનો હુનર ચાલુ રાખી તેઓ ઉપર પડતાં અકશમાત દુખોનું નીવારણ કરતા રેહે. હમો છીએ તમારા નમનતાઇ ભરેલા શેવકો.

[1] એ ભાષણની સેવટે સર જમશેદજીએ કહી સંભલાવ્યું કે:—

ભાઇ ભીમજી તથા ભાઇ બાપુજી

હમો તમોને આ જોગવાઈએ જાહેરમાં એટલુંજ કેહેવા માંગીએછે જે આજ લગભગ વરશ ૨૦) થઆં તમો શ્રી મુંબઇમાં આવીને અતરેનાં ગરીબ કારીગર તથા બીજા લાચાર લોકોનાં જોખમાએલાં શરીરને પુરતું ધેઆંન આપીને દરૂશત કીધાંછે, ને તેના બદલામાં તમોએ કંઇબી દામ તેઓ પાસેથી લીધું નથી. એવું અમો પોતે તથા આ મીજલશમાં હાજર થએલા ઘણાએક શાહેબો સારી પેઠે જાણેછે. દરદીનાં દુખનું નીવારણ કરવું ને તેઓની દુઆ લેવી એ જેવું પુનનું કામ બીજું કંઇ નથી, ને તેવું પુન તમોએ તથા તમારા બીજા બેશીઓએ કીધું તેનો બદલો પાક પરવરદેગારની તરફથી તમોને મલેઆ વગર રેહશે નહી તે સત જાણજો. તમારી ગુંજાસ થોડી છે તોપણ તમો એક અમીરનાં જેવું ઉદાર દીલ બતલાવીઉંછે, ને શું અદના કે શું આલા સરવેનાં જોખમાએલાં શરીરને એકસરખી રીતે ધેઆંન આપીને દરૂશત કરવામાં કસી કસુર રાખી નથી. ડાકટરોની એજ ફરજ છે કે કોઇબી દરદી રાત દીવા અગરાતની વેળાએ હેરાંનગતી ભોગવતો હોય તેની મદદે તરત જવાની ઢીલ કરવી નહી ને તે ફરજ તમોએ હમારા સાંભળેઆ પ્રમાણે ઘણું કરીને બજાવીછે તેથી તમોને માંન ઘટેછે. દરદીનાં ખરાં જીગરની દુવા એજ તમારી મેહેનતનો બદલો તમો સમજેઆ છેઓ, એ તમારો ગુણ ઘણો તારીફ લાયક છે ને ઉમેદ રાખીએછે કે એવો ગુણ તમારા જેવા બીજા ડાકટરોને વધારે પ્રકાશતો માલમ પડે. હવે શેવટે હમો એટલીજ ઉમેદ રાખીએછે કે જાંહાંસુધી તમારી જીંદગી છે તાંહાં સુધી એ નેક કામ પછવાડે તમો તથા તમારા બેશીઓ પોતાનો વખત રોકીને તથા પુરતું ધેઆંન આપીને મશગુલ રેવો ને જેવી શાલેશાઇ તથા નરમ મીજાજ ગરીબ દરદીઓ તરફ બતલાવતા આવેઆ છેઓ તેમ હમેશાં બતલાવતા રેહજો. ખરી નેકી ને મેહનતનો બદલો કદી ખાલી જતો નથી તેમ તમારો બદલો કદીબી ખાલી જનાર નથી. આ નહી તો પેલી જેહાંનમાંથી મલેઆ વગર રેહશે નહી. પાક પરવરદેગારની રેહેમ તમારી ઉપર હોજો.

[2] એ પૂલપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"This bridge at Bhatta was constructed partly at the expense of Mr. Rustomjee Jamsetjee Jejeebhoy of Bombay as a memorial of his late father Sir Jamsetjee Jejeebhoy, the first Baronet, and partly at the expense of the British Government, under the supervision of Lieut. C. Mant, R. E., Exect. Engr., Surat.

Donation by Mr. Rustomjee Jamsetjee Jejeebhoy	...Rs.	15,010	12	1
Grant by Government ...	... "	3,803	3	11
	Rs.	18,814	0	0

In the Christian year 1867, corresponding with the Yezdezerdee era 1236."

એ પૂલની જગની બાજુપર મરહુમ સર જમશેદજીવાળા જુના પુલની પડી ભાગેલી નીશાનો છે.

[3] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૩૦ મી મેએ ૧૮૬૭.

બીમજી ઉમરીગરનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ખાવંદ રૂ૭૦૦૦) તથા ગામ બાઇ રતનબાઈ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી મનચેરજી કામાજીનાં વીધવાએ રૂ૨૦૦૦) મળી રૂ૯૦૦૦) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૭ મી જુન.

રોજ ૧૮ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૬ યઝદેજરદી.

મરણ—અરદેશર એદલજી શેઠ[2]—ઉમર વર્ષે ૭૬) શેઠ એદલજી પેસ્તનજી રઈસ્આના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના મામા શેઠ ખરશેદજી માણેકજી સરાફનાં કંત્રાકટનાં કામોમાં પડેલા હતા., તે બાદ શેઠ ફરામજી બહમનજી સરાફ સાથે વાહણોને ભરના "શીપ ચાંડલરી" ના સામાનની દુકાન ઉઘાડી હતી. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૫ થી એવણે તે દુકાનમાંથી ભાગ છોડી પરચુરણ બ્યાપાર કરવા માંડયો હતો.

તા૦ ૧૩ મી જુન.

શેઠ એદલજી મનજીભાઇ મોદીને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલાનાં ગુનધા ગામના મુનસફ તરીકે નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૫ મી જુન.

રોજ ૨૬ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૬ યઝદેજરદી.

મરણ—ખાનસાહેબ દાદાભાઈ શાપુરજી[4]—ઉમર વર્ષ (૯) એવણ પેહલવેહલા ઈ૦ સ૦ ૧૮૧૩ માં સુરતની સદર અદાલતમાં એક લખનાર તરીકે રહ્યા હતા. તે પછી વધતાં વધતાં ત્યાંના હેડ-કલાર્ક ઠર્યા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૫ માં એઓ થાણા તથા કોકણ જીલામાં કસટમ ખાતાંના ઈનસ્પેકટર નેમાયા હતા, અને ૧૮૩૭ ના અકટોબર માસમાં એમને સરસ નોકરી બજાવવા માટે સરકાર તરફથી એક સરપાવ બેટ મલ્યો હતો. તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૪૭ ને દીને નામદાર સરકારે એમની નોકરીનાં માન ખાતર "ખાન સાહેબ" નો એલકાબ આપ્યો હતો. એજ શાલમાં એવણ ઓલપાડના સરકારકુન હતા, અને ત્યાંથી તા૦ ૨૭ મી મારચ ૧૮૪૭ થી સુરતની કસટમના ઈનસપેકટર તથા ૧૮૪૮ ના નોવેમબર માસથી ઊભ્ભુ (કારંજ) ના સરકારકુન નેમાયા હતા. ૪૧) વર્ષ સુધી સરકારી નોકરી બજાવી એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૪ થી પેનશન મેળવી મુંબઈ આવી એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી. એવણનું મરણ મુંબઈ મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨૦ મી જુન.

નવસારી મધે માહરાંણી વિકટોરીઆનાં નામથી "વિકટોરીઆ ચારીટેબલ ડીસ્પેનસરી" નામનું ધર્મનું દવાખાંનું ઉઘાડવાને મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટે રૂ૭૫૦૦૦) પોતાની હૈયાતીમાં એલાહેદા કાઢ્યા હતા તે મધેથી નવસારી ખાતે કાલીઆવાડીમાં રૂ૧૦૩૫૯)ને ખરચે એક ઇમારત બંધાવી બાકીની રકમ તેનું બ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને માટે સરકારમાં અનામત રાખવામાં આવી હતી, અને તે દવાખાંનું ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ થી ચાલુ થયું હતું. એ દવાખાંનાંપર નવસારીથી જવાનો રસ્તો ઘણો દીકટ હોવાથી તે આખો રસ્તો પાકો બાંધવાને ડાવેજર લેડી આવાંબાઇએ પોતાના ખાવંદ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનાં પુનને સારૂં રૂ૧૮૩૭૬) સરકારમાં આપ્યા હતા, અને બાકીના રૂ૩૭૬૬) તેમાં સરકારે ઉમેરીને રૂ૨૨૧૪૨) ને ખરચે આખો બંધાવી આજ શાલમાં પ્રજાને વાપરવાને ખોલી મુકયો હતો.[5]

તા૦ ૨૫ મી જુન.

રોજ ૬ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૬ યઝદેજરદી.

મરણ—દોરાબજી કુવરજી માસ્તુ—ઉમર વર્ષ ૬૧) એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૦ થી પોતાના ભાઈ શેઠ ખરશેદજી કુવરજી માસ્તુ તથા વોહરા શમશુદીન શાદુલા સાથે ભાગમાં "દોરાબજી એંડ શમશુદીનની કું૦" નાં નામથી ઇંગ્રેજ બજારમાં મીલીનરીની મોટી દુકાન ચલાવતા હતા. તે બાદ તા૦ ૧૮ મી મેએ ૧૮૪૭ થી ઉપલા બંધે ભાગયાઓથી જુદા પડી પોતાનાં એકલાનાં નામથી નવી દુકાન ઉઘાડી બ્યાપાર ચલાવતા હતા.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી જુન ૧૮૬૭.

૨ શેઠ અરદેશર કોટવાલના મામા.
એવણના બાવા શેઠ પેસ્તનજી ... રઈસ્આ આગલા વખતની મુંબઈની પારસી પંચાયતના એક આગેવાન હતા.

૩ બોંબે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી જુન ૧૮૬૭.

૪ ખાનબહાદુર બેહરામજી દાદાભાઈ ... ના બાવા.
એવણના બાવા શેઠ ... બેહરામજી પ્રથમમાં સુરત ખાતે ઇંગ્રેજ અમલદારોની અને તે બાદ ... ના ... હતા.

૫ એ રસ્તાને નાકે નીચે મુજબની તખ્તી ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતીમાં મારવામાં આવીછે:—

"This Road
from the town of Nowsaree
To the Victoria Charitable Dispensary
at Kaliawari
was constructed partly at the expense of
Bye Awabye the Dowager Lady Jejeebhoy
of Bombay
as a memorial of her late husband
Sir Jamsetjee Jejeebhoy the First Baronet,
and partly at the expense of the British Government,
under the supervision of Lieut. C. Mant, R. E.
Exec. Engr. Surat and Broach

Donation by Awabye the Dowager Lady Jejeebhoy	... ... Rs.	18,376
Grant by Government	... ... „	3,766
		22,142

In the Christian year 1867
Corresponding with the Yazdejardee era 1236"

તા૦ ૮ મી જુલાઇ.

રોજ ૧૯ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—શુતાંબાઇ તે રૂસતમજી જમશેદજી જીજી-ભાઇનાં ધણીઆંણી—ઉમર વર્ષ ૪૨) એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૬ માં પરણ્યાં હતાં, અને એક લાયક ભથારનાં લાયક બાયડી તરીકે પારસી ટોળામાં વખણાયલાં હતાં. પોતાના ભથારના સારા વખતમાં ગરીબ ગુરબાંઓને આસરો આપવામાં તથા ભથારની સાથેજ ઘણીક સખાવતો કરવામાં એવણ આગલ હતાં. આવા બળાપોના વખતમાં એ બાઇનાં મરણથી એમના ખાવંદ તથા કુટુંબ તરફ માન દેખાડવા માટે સઘળા પારસી દુકાનદારોએ પોતાનો ધંધો રોજગાર એક દાહડો બંધ રાખ્યો હતો, તથા "વડોદરા રેલવેની આફીશનાં સઘળાં ખાતાં મધે ચાકરી કરનારા પારશીઓએ આ કારણ માટે પોતાના વડાને એલતેમાસ કરીને એ આફીશ મધેનાં સઘળા પારશીઓ ગેઇ પરમદીને પોતાની ચાકરી ઉપર ગએઆ નહી હતા, અને તેઓની એલતેમાસ તેઓનાં વડાએ વગર ઢીલે કબુલ રાખી હતી."[૧]

તા૦ ૧૦ મી જુલાઈ.

આજ દીને મરહુમ બાઈ શુનાંબાઇ તે શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇનાં ધણીઆંણીનાં ઉઠમણાંમો તેમનાં સાસુ બાઇ આવાંબાઇ તે ડાવેજર લેડી જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૫૫૦૦) પારસી પંચાએતને લગતાં તથા રૂ૧૫૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુશનને લગતાં ફંડોમાં મલી ૨૭૦૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ.

સુરત જીલ્લાનાં કાલીઆવાડી ગામના મામલતદાર શેઠ રૂસતમજી ફરાંમજી કાલાપેશીનાંને અમદાવાદ જીલ્લાનાં ગોધા ગામના મામલતદાર તરીકે નામદાર સરકારે નેમી, બીજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટની સતા આપી હતી.[૩]

તા૦ ૨૪ મી જુલાઇ.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટ નીકલ્યા પછી પેહલ વેહલો મુકદમો શેઠ રૂસતમજી ફરાંમજી ઘાતીગરા નામના એક પારસીએ પોતાની ધણીઆંની બાઇ પીરોજબાઇ સાંમે રાહતવાતની ફરીઆદીનો માંડયો હતો અને તે સાંભલી ગઇ તા૦ ૧૯ મી જાનેવારીએ તે બાઇને પોતાના ભથારને ઘર જવાનો નામદાર જડજે હુકમ કીધો હતો, પણ તે હુકમ પ્રમાણે તે બાઇ ફકત એક પખવાડીઉં પોતાના ખાવંદ સાથે રહી પોતાના બાપને ઘેર પાછી જતી રેહવાથી મજકુર રૂસ-તમજીએ તે બાઈ પર માટરીમોનીઅલ કોરટના હુકમને અપમાંન આપવાનો વાંક મેલી પોલીસ કોરટમાં ઉભી કીધી હતી, જ્યાં ત્રિજા માજીસ્ત્રેટ શેઠ ડાશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાએ તા૦ ૨૨ મી આપરેલ ૧૮૬૭ ને દીને ચુકાદો આપ્યો કે ઉપર જણાવેલાં માટરીમોનીઅલ કોરટનાં હોકમનામાંને તાબે નહિ થવાના વાંકની તપાસ કરવાનું કામ જે અસલ કોરટે તે હોકમનામું કીધું હોય તે કોરટનું જછે, માજીસ્ત્રેટનો તે પર અમલ નથી. આ ઉપરથી વળી વાદીની તરફથી એવી કીશમનો મુકદમો માજીસ્ત્રેટોથી સાંભલી શકાએ કે નહિ તે જાણવા માટે હાઇ કોરટને અરજ કીધી હતી, જેનો ફડચો નામદાર જડજો સર જોસફ આરનોલડ અને સર એમ. આર. વેસટરાપે કીધો કે શેઠ ડાશાભાઇ માજીસ્ત્રેટનો મજકુર ચુકાદો વાજબી અને વાંધા વગરનોછે, માટે વાદીએ એ મુકદમો પાછો માટરીમોનીઅલ કોરટમાંજ લઇ જાવો. એ પછી પ્રતીવાદી પીરોજબાઇએ તુરતજ માટરીમોનીઅલ કોરટમાં અરજ કીધી કે તેણી પોતાના ભથારને ત્યાં જઈ રેહવા પછી આજારી પડી, અને ત્યાં તેણીની બરાબર દવા દારૂ કીધી નહી, તથા તેણીની જનસ પાછી આપી નહિ અને માર માર્યો તેથી તેણીને તેનાં માબાપને ઘર રેહવાનો હોકમ કરવો. આ મુકદમો વળી નામદાર જસટીસ ટકર અને ૧૧ ડેલીગેટોની હજુરમાં ૭ દિવસ સુધી સાંભલ્યા બાદ બાઇએ પોતાના ખાવંદ પર મેલેલા આરોપો પુરવાર ન થવાથી તે ઉરાડી નાખવામાં આવ્યો હતો. જે પછી રૂસતમજી તરફથી પાછી ઉપર જણાવેલી કોરટનાં પેહલાં હોકમનામાંને બાઇએ તાબે નહિ થવાના વાંક બાબે અરજી કીધી હતી જે સાંભલીઆ પછી નામદાર જડજે આજ દીને જણાવ્યું કે ભથારે જ્યારે આટલું બધું કર્યું છે ત્યારે તો ૭ માસ સુધી ખાંમોસી પકડવી જોઇએ કાંકે બાઈની તરફના ડાકટરોએ જણાવ્યું છે કે હાલ તે આજારીછે, પણ એટલી મુદત બાઇએ મુંબઇમાંજ રેહવા માટે રૂ૨૦૦૦)નો હાથમચકડો તથા રૂ૨૦૦૦)ના જામીન એક અઠવાડીઆંમાં કોરટને આપવા, નહિતો તે આજારી છતાં ભથારને ઘેર જવાનો એકદમ હોકમ કીધામાં આવશે.[૪]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી જુલાઈ ૧૮૬૭.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી જુન ૧૮૬૮.

૩ બોંમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૬૭.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી જુલાઇ ૧૮૬૭.

ઉપલી ૭ માસની મુદત પુરી થવા પછી પણ પીરોજ-બાઇએ ભથારને ઘેર જવાની ના પાડવાથી ભથાર તરફથી પાછી માટરીમોનીઅલ કોરટમાં જડજ મી૦ ટકરને તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮ ને દીને અરજ કરવામાં આવી હતી, જે વેળાએ બાઇની તરફથી જણાવવામાં આવ્યું હતું કે તેણીને હીસ્ટીરીઆનો મરજછે, અને ભથારની હાલત ગરીબ હોવાને લીધે તેનાથી તેણીની બરાબર માવજત થાઇ શકે નહિ, માટે બીજા ૭ માસની મુદત આપવી. નામદાર જડજે જણાવ્યું કે તેણીને જે ૭ માસની મુદત આગલ આપવામાં આવી હતી તે ફકત મેહરબાંની તરીકે હતી. તેના ભથારને તેણીને પોતાને ઘેર રાખવાનો હક છે, અને તેનાં સુખ દુખનો સાથી પણ તેજછે, માટે બાઇએ તેને ઘર જવું. બાઇ તરફથી જણાવવામાં આવ્યું કે પારસી કાએદા મુજબ જો એકજ વેળાએ એક માસ કેદ રાખી રૂ૨૦૦) નો દંડ લઇ તેણીનો

તા૦ ૩૧ મી જુલાઈ.

રોજ ૧૨ માહ ૧૨ (કo) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઈ નશરવાંનજી કામાજી—ઉમર વર્ષ ૬૦) શેઠ નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજીના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમા શેઠ ડાબાભાઈ હોરમજજી ડાબાખાડીની સાથે ચીન ગયા હતા. તે પછી અતરે આવી થોડોક વ્યાપાર ચલાવી એકાંતપણે જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૨ જી આગશ્ટ.

રોજ ૧૪ માહ ૧૨ (કo) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ મેહરબાઈ તે શેઠ દોરાબજી નશરવાંનજી કામાજીનાં ધણીઆંણીનાં પાછલી રાતનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ખાવંદે રૂ૧૦૦૦) તથા દીકરા શેઠ હોરમજજી દોરાબજી કામાજીએ રૂ૫૦૦) મલી રૂ૧૫૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૩ જી આગશ્ટ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ દાદાભાઈ નશરવાંનજી કામાજીનાં પાછલી રાતનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજી મધેથી રૂ૧૨૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૫ મી આગશ્ટ.

શેઠ પેશતનજી રતનજી કોહલાએ લંડન મધે હિંદુસ્થાનમાં કારખાંનાં તથા સાંચાથી ઉદ્યોગનો ફેલાવો કરવા વિષે ઇંગ્રેજીમાં ૩૫૦ સફાનું એક મોટું પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૩] એ પુસ્તકમાં હિંદુસ્થાંનની જુદી જુદી મોટી ખુદરતી પેદાશો, તેમની ખેતીવાડી, અને તેમને લગતાં કારખાંનાં તથા સાંચાઓનો ઘણોજ વીગતવાર હેવાલ તેમના નકશા તથા ચીતારો તેમજ આંકડા અને હીસાબોથી ભરી અને અમલમાં આવે એવી બીનાઓ સાથે આપેલી છે.

તા૦ ૧૦ મી આગશ્ટ.

રોજ ૨૨ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ મેહરાંનજી ખરશેદજી બંગાલીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજી મધેથી રૂ૫૦૦) તથા ભેશીઓએ રૂ૧૫૦) મલી રૂ૬૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૧૭ મી આગશ્ટ.

રોજ ૨૯ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ એદલજી નશરવાંનજી ભીમતરી (ભરુથા) નાં ઉઠમણાંમાં તેવણના ભાઈ શેઠ દોરાબજી નશરવાંનજી ભીમતરીએ રૂ૫૦૦) તથા બીજાં ભેશીઓએ રૂ૧૯૫) મલી રૂ૬૯૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૧૮ મી આગશ્ટ.

સુરત મધે રૂસ્તમપરામાં એક રીડીંગ રૂમ સ્થાપવા માટે ત્યાંના જરથોસ્તીઓની એક સભા આજ દીને મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી દસ્તુર ખુરશેદજી બારજોરજી દારાબપાલણજીનાને આપવા બાદ "ધી રૂસ્તમપરા જરથોસ્તી રીડીંગ રૂમ" સ્થાપવાનો ઠેરાવ થયો તથા તેના ખજાંનચી તરીકે સરનશીનનેજ નેમ્યા, અને એ શહેરના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વાંચવાનો માહવરો નહિ હોવાથી કેટલાક જવાંનીઆઓએ પોતાની ફુરસદે ત્યાં આવી લોકોને વાંચી સંભળાવવાનું માથે લીધું હતું.[૬]

નીશાન કીધામાં આવતો હોય તો બધારને પર જવા કરતાં ફેરખાંનાનું કામ ખમવાને તેણી તૈયાર છે. નામદાર જડજે જણાવ્યું કે ફીરદનો હોકમ તોડવાને બાઇને જેમની સજા કરવામાં આવશે, અને તે લોઅરવીઆ પછીથી જો તે બધારને ઘેર જવાનો ફીરદનો હોકમ તોડશે તો જેટલીવાર તે તે કરશે તેટલીવાર તેને ફરી સજા થશે, પણ તે બિજોનો વિચાર કરવાની હવે જરૂર નથી. હાલમાં તો તેણીને આજથી આઠ દીવસમાં ધણીને ઘેર જવાનો હોકમ કરવામાં આવે છે. ફર પછી વીરીનબાઇ અને તા૦ ૨૭ મી દેસરવાએ પોતાના

૪ મુંબઈની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૨૪ ના હીસાબની ચોપડી.

૫ મુંબઈની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૨૪ ના હીસાબની ચોપડી.

૬ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૨૫ મી આગશ્ટ ૧૮૬૭.

એ રીડીંગ રૂમને માટે શેઠ અરદેશીર બારજો રતનજી શેનાએ પોતાનું મકાન ૧૭ વર્ષ સુધીને ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૪ સુધી મુફત વાપરવા આપ્યું હતું, તથા શેઠ પેશતનજી નશરવાંનજી સીરવાઇએ રીડીંગ રૂમને માટે ફરનીચર લેવાને રૂ૨૦૦) પ્રથમમાં લેઇ આપ્યા હતા.

એ રીડીંગ રૂમના સરનશીન તથા ખજાંનચી તરીકે પ્રથમથી તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૨ માં પોતાનાં મરણ સુધી દસ્તુર ખુરશેદજી બારજોરજી દારાબપાલણજીના, અને ૧૮૭૨ થી તે આજદીન સુધી દસ્તુર દારાબજી ખુરશેદજી દારાબપાલણજીના D. સેક્રેટરી તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૬૯ સુધી શેઠ એદલજી બારજોરજી પટેલ, ૧૮૬૯ થી તે ૧૮૭૨ સુધી શેઠ પાલણજી બાપુજી ઘોના, ૧૮૭૨ થી તે ૧૮૭૪ સુધી શેઠ હોરમજજી નસરવાનજી ગોરવાલા, ૧૮૭૮ થી તે ૧૮૭૮ સુધી પાણી

તા૦ ૧૯ મી આગશટ.

શેઠ બેહરાંમજી કાવશજી મોદીએ યજદજરદી ૧૨૩૭ નાં શાલનું પારસી કાલેનડર છપાને પારસીઓને લગતી બીનાનું ગુજરાતીમાં એક પંચાંગ પોતાનાં "દાદી પ્રેસ"માંથી બાહેર પાડયું હતું.[1]

તા૦ ૨૦ મી આગશટ.

શેઠ રૂસ્તમ ગોસ્તાસ્પ ઇરાંનીએ "રૂસ્તમી ગાયન" નામનું ગાયણનું એક ચોપાનયું રચી પ્રગટ કીધું હતું.[2]

તા૦ ૨૧ મી આગશટ.

શેઠ બેહરાંમજી પેશતનજી ઉનવાલાએ સઘળી જાતનાં ગાએનનો સંગ્રહ કરી તેની એક મોટી ચોપડી "ગાએને દેલચમંન" નાં નામથી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[3]

તા૦ ૨૯ મી આગશટ.

શેઠ મેહરજીભાઇ બાપુજી વીકાજીને અતરેની કસ્ટમના બીજા વર્ગના કામચલાઉ આસીસ્ટંટ કમીશનર તથા બેડાના સદર અમીન ખાંનસાહેબ દીનશાહજી પેશુતનજી દસ્તુર કામદીનને અમદાવાદના કામચલાઉ પ્રીનસીપાલ સદર અમીન તરીકે સરકારે નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

શેઠ રૂસ્તમજી અરદેશર વાડીઆને નામદાર સરકારે અતરેની ગોદીના આસીસ્ટંટ માસટર બીલડર નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૯ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૨ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

મરણ—ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆ[6]—ઉમર વર્ષ ૫૭) શેઠ મેહરવાંનજી હીરજીભાઇ વાડીઆના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં મી૦ જાન ઉલરની કંપનીમાં ૨૦) વર્ષ સુધી ગોડાઉનકીપર હતા. તે પછી પોતાના ભાઇઓની સાથે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૫ થી "ડોસાભાઇ મેહેરવાંનજી એન્ડ કં૦" નાં નામથી ચાલતી પેહડીના એક ભાગયા થયા હતા. એ પેહડી અમેરીકાની સરકારની પણ આડત ચલાવતી હતી.

તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૪ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ નવાજબાઇ તે શેઠ બરજોરજી નવરોજજી દાદીબરજોરનાં પેહલીવારનાં ધણીઆંની અને શેઠ ફરાંમજી નવરોજજી બેબડુ અથવા બાઇસાહેબનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવાએ રૂ૨૭૫) તથા મામાઓ મરહુમ શેઠ એદલજી ફરાંમજી આલબલેસના સાહેબજાદાઓએ રૂ૩૭૫) અને બીજાં શેઠીઓએ રૂ૩૦) મલી રૂ૬૮૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[7]

તા૦ ૨૩ મી સપટેમબર.

રોજ ૧ માહા ૧ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી રૂસતમજી કરાકા[8]—ઉમર વર્ષ ૬૪) શેઠ રૂસ્તમજી બેહરાંમજી કરાકાના દીકરા. એવણે ૩૫) વર્ષ સુધી ગુજરાત મધે કમીશરીએટ ખાતાંમાં નોકરી કરી હતી.

શેઠ એદલજી બરજોરજી પટેલ, અને ૧૮૭૮ થી તે અત્યાર સુધી શેઠ શોરાબજી હોરમજજી ચોરી બેલીફ છે.

એ લાઇબ્રેરીનું નામ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૨ માં દસ્તુર ખુરશેદજી બરજોરજી દારાબપાલણનાં ઉઠમણાંમાં "રૂસ્તમપરા દસ્તુર ખુરશેદ લાઇબ્રેરી" કરી રાખવાનો ઠેડાવ થયો હતો, અને તે મુજબ હજુ સુધી એ નામથી તે ચાલેછે. વળી ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૪ થી સુરત મ્યુનીસીપાલીટી તરફથી એ લાઇબ્રેરીને દર શાલ રૂ૧૨૦) ગ્રાંટ-ઇન-એડ તરીકે મલેછે. એ ઉપરાંત એ લાઇબ્રેરીને માટે ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૬ માં રૂસ્તમપરામાં એક મકાન રૂ૫૦૭—૩—૯ ખરચી બંધાવ્યુંછે, અને તે રકમ ખજાંનચી દસ્તુર દારાબજી ખુરશેદજીએ વગર વ્યાજે ધીરી હતી, અને તે દર વર્ષે લાઇબ્રેરીને મલતી ગ્રાંટમાંથી ખાંચે ખાંચે આપતાં ૧૮૯૩ ના મારચ માસની આખરી સુધી તેમના રૂ૮૧૭—૫—૩ લાઇબ્રેરીપર નીકલતા હતા. એ લાઇબ્રેરીની પુંજી ઘણી નાબલી છપાને તા૦ ૩૧ મી મારચ ૧૮૯૩ સુધી ફકત રૂ૪૦૦) ને આસરેની હતી.

૧ "પારશી કેલ્આલંડર. પેહેલીવાર છપાઇ બાહેર પડીઊંછે. તેમો કદમી તથા શેહેનશાહી પારશીઓનાં રોજ, માહા, જશનો, તથા ઘહમબારોનો બોલાશો અને એ વતરોગે લગન તથા તલાકને લગતા ધારા વીગરે દાખલ કીધુંછે. બનાવનાર, બેહેરાંમજી કાવશજી. મુંબઇ મધે દાદી પરેશમો છાપીઊંછે. સને ૧૨૩૭ ઇઅજદજરદી. સને ૧૮૬૭ ઇસવી."

એ કાલેનડર લાગત પાંચ વર્ષ સુધી દર શાલ પ્રગટ થયું હતું.

૨ "રૂસ્તમી ગાયન, આરુબો. કર્તા, રૂસ્તમ ઇરાની. મુંબઇ, યુનિયન પ્રેસ; ૧૮૬૭."

૩ "ગાએને દેલ ચમંન. એવે નાંમની શરવે જાતનાં ગાએનોની ચોપડી. તેહેમો ગજલો, રેખતાવો, તથા શંગજી જાતનાં કબીરી ગાએનો, તથા પદો તથા (૧૭) તરેહનાં ગણાંજ દીલને ખુશ કરનારાં ગાએનો તેહેમો (ખીઆલો) (તપાવો) (ઠુમરીઓ) (ધુરપદો) (તીલાંણુંવો) તથા શંગજી મલીને ૨૫૯ (હોરીઓ) તથા શંગલાં મલારીનાં ગાએનો, તથા કુલગીર તોદાનાં ઊરદુ ગાએનો, એ શરવેનો શંગરેહ કરીને આએ એકજ ચોપડી મધે દાખલ કરીઊંછે. પેહેલીવાર. અંગરેજી તથા ગુજરાતી "જાબ પરીનટીગ" છાપાખાણાંગો છાપીછે. શને ૧૮૬૭."

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૯ મી આગશટ ૧૮૬૭.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૩ જી અકટોબર ૧૮૬૭.

૬ મરહુમ ખાંનબાહદુર જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ અને શેઠ શોરાબજી ધનજીભાઇ વાડીઆના બાવા.

૭ મુંબઇની પારશી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૨૪ ના હીસાબની ચોપડી.

૮ મરહુમ શેઠો દીનશાહ અને બેહરાંમજી તથા ખાંન બાહદુર ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકાના બાવા.

તેમાં વાંની મુસ્તે ગુલી શાલ્ટોઇ અને તે બાદ અમદાવાદમાં ખીમજીમેહ ખાતામાં હેડ-ક્લાર્ક હતા. એમનું મરણ પણ અમદાવાદ મધ્યે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨૮ મી સપ્ટેમ્બર.

ઠકુર એરચજી ફરામજી મિસ્ત્રીવાળાએ આજ રાત્રે સંગાતના મિત્રોમાંથી મરહુમ શેઠ નસરવાનજી હીરજીભાઈ રાનીવાળાની ફેમિલીમાં મે૦ હોરમસજી માણેકજી ગીમાસાએ એક નાટકની ખીતમતમાં એરાકાબાગની ખુશાલી નિમિત્તે એક નામીલ કરી ગંભાવી હતી.¹

તા૦ ૩ જી ઓક્ટોબર.

મી૦ માણેકજી એદલજીને શોલાપુર ખાતે આસિસ્ટંટ રાજ ઉઘરાવનાર રેવીન્યુ આફીસર નેમ્યા હતા.²

તા૦ ૪ થી ઓક્ટોબર.

મુંબઈની પારસી પંચાયતનાં ફંડના તા૦ ૩૦ મી સપ્ટેમ્બર ૧૮૬૫ થી તે તા૦ ૧ લી નવેમ્બર ૧૮૬૬ સુધીના હિસાબની એક છાપેલી ચોપડી ટ્રસ્ટીઓએ બહાર પાડી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવે છે કે ઉપલા હિસાબની બાકીના રૂ૦ ૪૨૩૪૮॥ ઉપરાંત આખા વરસમાં પંચાયતનાં ફંડ ખાતે રૂ૦ ૧૭૬૬૯।૧૨।૩ ની આવક થઇ હતી, અને ખર્ચ રૂ૦ ૪૨૩૧૫।૦ થયો હતો, જે બાદ કરતાં વરસની આખરીએ ટ્રસ્ટીઓના હસ્તમાં પંચાયતના હિસાબને પડતા રૂ૦ ૪૪૮૪૭॥।૨॥ તથા જુદાં જુદાં વકફ ખાતાઓના³ રૂ૦ ૧૧૦૨૧૬।૪ મળી કુલ રૂ૦ ૧૫૫૦૬૩।૬॥ બાકી હતા.

તા૦ ૧૦ મી ઓક્ટોબર.

ઠક્કર આગાસાહ છાપખાનાંના માલીકોએ લખેલી ઇંગ્રેજી કેનાલ ગુર્નીઝની ગુલામગીરીના ૧ લા ભાગ (પીપીપરનાં પેહેલીઆં) ના ગુજરાતી તરજુમાનું એક પુસ્તક છાપી પ્રગટ કીધું હતું.⁴ એ તરજુમો મી૦ અરદેશર પીરોજશાહજી મરજબાને કીધો હતો.

તા૦ ૧૪ મી ઓક્ટોબર.

મી૦ દાદાભાઈ પીરાજીજી નારાપોરવાળાએ "ઔ ગુજરાન પારસી" ના લખાણોમાંથી "ધરેછેણીઆ" કહાણી વીલાયતની એક ગોરી મીસાભડી એવે નામનું એક પુસ્તક ઇંગ્રેજીપરથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી પ્રગટ કીધું.⁵

તા૦ ૨૩ મી ઓક્ટોબર.

રોજ ૧ માહ ૨ (કદમી) ૧૨૩૭ યજદજરદી.

મરણ—ખાનબહાદુર ફરામરોજ દસ્તુર કામદીનના¹—(ઉમર વર્ષ ૪૮) મી૦ ફરામરોજ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનના દીકરા. એમને પ્રથમ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૦ માં સુરતનાં કલેક્ટર ખાતામાં આસિસ્ટંટ હેડ તરીકે રહ્યા હતા. તે પછી સુરત જીલ્લાના જમાલપોરમાં ફોજદાર નેમાયા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૦ માં સરકારી નોકરી છોડી વડોદરા રાજ્યમાં અને તે બાદ ગાયકવાર રાજ્યમાં પે-માસ્તર થયા હતા. ત્યાંથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫ માં નાગપોરના પોલીસ ઇનસ્પેક્ટર તરીકે નેમાઇને ગયા હતા, અને એ વર્ષમાં ત્યાંજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૪ મી ઓક્ટોબર.

રોજ ૨ માહ ૨ (કદમી) ૧૨૩૭ યજદજરદી.

મરણ—રતનજી ખરશેદજી કોરાંગાબા—(ઉમર વર્ષ ૭૫) એમનું ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૦ થી પોતાના બાપ મી૦ નસરવાનજી

ખરશેદજી કેરાંવાલા સાથે "નશરવાંનજી એંડ રતનજી" નાં નામથી ઇંગ્રેજ બજારમાં વીલાયતી અશબાબ તથા દારૂકામની મોટી દુકાંન ચલાવતા હતાં. તે બાદ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૧ માં શેઠ નશરવાંનજીનાં મરણથી એવણે એખલાએ તે દુકાંન ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૭ સુધી ચલાવી હતી. અતરેના ઇંગ્રેજ તથા દેશી વ્યાપારીઓમાં એવણ ઘણા જાણીતા હતા, તથા પ્રજા ઉપયોગી કામોમાં ઘણીવાર આગેવાંની લેતા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૯ માં મુંબઇ મધે. પાણીની ટીપણી ચાલ્યાથી એવણે પોતાને ખરચે પવનચકીનાં મેદાનમાં એક કુવો બંધાવી પ્રજાને વાપડવાને ખોલો મુકયો હતો. ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૧ નાં મુંબઈનાં મુસલમાંનોનાં હુલડ વેળાએ એવણે પારસીઓની તરફથી દાદખાહીને માટે ઘણીક મેહનત કીધી. ખેતવાડી મધેની પોતાની એક મોટી વાડી એવણ સર્વે જરથોસ્તીઓને સરઅવસરે મુફત વાપડવાને આપતા હતા. એવણ થોડીક મુદત થાઇ પુણે રેહવાને ગયા હતા, અને ત્યાંજ એમનું મરણ નીપજયું હતું.

તા૦ ૨૫ મી અકટોબર.

પેહલવી ભાષાનાં અધુરી હાલતમાં રહી ગયલાં પુસ્તકોને સુધારી તથા ગોઠવીને છપાવવાનું કામ મુંબઇની સરકારે ગયાં વર્ષમાં ડાકટર મારટીન હાઉગની ભલાંમણ ઉપરથી પુણાંવાલા દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાને સોંપ્યું હતું, તેવણે તૈયાર કરેલી "જંદ-પેહલવી ગ્લોસરી" તેનાં અસલ શબ્દો, ઇંગ્રેજી તરજુમો વગેરે સાથે મુંબઈની સરકારને ખરચે ડાકટર હાઉગની તપાસ હેઠલ જરમની મધે છપાઇ પ્રગટ થાઇ હતી.[1]

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૨ (શેં૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહેમનજી વાડીઆ-વાલાં આતશબેહરાંમની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ "બંદગી કોણને માટે કરવી જોઇએ" એ બાબદ ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી.[2]

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

મુંબઇ મધે ગીરગાંમના રસ્તા ઉપર ગઈ તા૦ ૨૮ મીં અકટોબરે શેઠ પેશતનજી નશરવાંનજી વાડીઆનાં લગનનું સાજન જતું હતું તેમાં ચાલતા કેટલાક મરદ અને ઓરતો ઉપર અતરેની હાઇ કોરટના એક વકીલ મી૦ લાંગલીએ પોતાની ગારીમાંથી ચાબકા માર્યા અને ગાડી જોશથી હંકારી ગયો. આ ઉપરથી તેની પુઠે ત્રણ ચાર પારસીઓએ દોડી ગાડીપર ચઢી જઇ તેનું નામ મેલવ્યું, અને પોલીસ કોરટમાં વડા માજીસ્ટ્રેટ મી૦ જાન કાનનની હજુરમાં બાઇ જરબાઇ તે શેઠ ડોશાભાઈ નશરવાંનજી વાડીઆનાં ધણી-આંની અને શેઠ પેશતનજી મનચેરજીની તરફથી શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ પલીડરે તેની સાંમે ફરીઆદી માંડી હતી, જે મુકદમો આજ દીને નીકલતાં મી૦ લાંગલીએ નીચે મુજબ માફીપત્ર લખી આપવાથી તે કબુલ કરી મુકદમો કાઢી નાખવામાં આવ્યો હતો:—"કામચલાઉ વડા માજી-સ્ટ્રેટની હજુરમાં મારી ઉપર સમન કાઢીઆમાં આવ્યોછે તે વિષે એવું જણાવીઆમાં આવેછે કે જે બનાવ ઉપરથી આ સમન મેલવ્યામાં આવ્યોછે તે બનાવ વિષે હું મારી તરફથી અતી ઘણી દલગીરી બતાઉંછું, અને વધારે દલગીરી એટલા માટે બતાઉંછું કે તે સાજનમાં પારસી બાનુઓ હતી."[3]

તા૦ ૯ મી નવેમબર.

પુણાંની જેલમાં પારસી બંધવાઓનાં દીલપર શુદરેહ કુશતી નહિ રાખવાથી તે બાબેની ફરીઆદનો એક પત્ર જામે જમશેદના રીપોરટર એ૦ પેશતનજી કાવશજી રબાડીએ ગઈ તા૦ ૭ મી અકટોબરે મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટઝજરાલડ ઉપર લખી એ બાબે તે નામદારનું ધીઆંન ખેંચ્યું હતું. એ પત્રના જવાબમાં તે નામદાર તરફથી સરકારના અંદર શેક્રેટરીએ એ૦ પેશતનજીને લખી જણાવ્યું કે બંદીખાંનાંઓના ઇનસ્પેકટર જનરલે પુણાંની જેલના શુપરીંટેંડંટનું જેલના કાએદાઓની સરતો ઉપર ધીઆંન ખેંચીને પારસી બંધવાઓને તેઓને પોતાને ખરચે શુદરેહ કુશતી પેહરવા દેવાની રજા આપીછે.[4]

તા૦ ૧૩ મી નવેમબર.

શીંગાપોરના એક જાણીતા પારસી વ્યાપારી શેઠ ખર-શેદજી પેશતનજી લાલાને સાએમની સરકારે શીંગાપોર ખાતેનો પોતાના આડતીઆ નેમી, તેમના ઉપર એક કીમતી સરપાવ અને સોનાંનો ચાંદ ભેટ મોકલ્યો, તથા તેમને "ફુલંગપરાજ ધરમબરીજ" એટલે "ધર્માતુ અને ઉદાર ખવાશનો વ્યાપારી" એવો ખેતાબ આપ્યો હતો.[5]

---

૧ "An old Zand-Pahlavi Glossary. Edited in the original characters with a transliteration in Roman letters, an English translation and an alphabetical Index. By Destur Hoshengji Jamaspji, High Priest of the Parsis in Malwa, India. Revised with notes and introduction by Martin Haug, Ph. D. Published by order of the Government of Bombay. 1867. Stuttgart, printed at the K. Hofbuchdruckerei zu Guttenberg (Carl Gruninger)."

૨ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૮ મી નવેમબર ૧૮૬૭.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૯ મી નવેમબર ૧૮૬૭

આ માફી પત્રના ઇગ્રેજી શબ્દો નિચે મુજબછે:—

"With reference to the summonses taken out against me before the acting chief Magistrate, I have to express my extreme regret for the occurrences which led to the issuing of the summonses, and extreme regret that there were ladies in the procession. You are at liberty to make any use of this you please."

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી નવેમબર ૧૮૬૭.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી નવેમબર ૧૮૬૭.

તા૦ ૧૫ મી નવેમબર.

મુંબઇ મધે ગીરગાંમના રસ્તા ઉપર આઇસ બનાવવાનું એક કારખાંનું ઉભું કરવામાં આવ્યું હતું, તેનું બાઇલર આજ ધીને સવારનાં ૯ કલાકે એકદમ ફાટી જવાથી ત્રણ માણસો મરણ પામ્યાં હતાં, અને ૪ ઘાએલ થયાં હતાં, તથા રસ્તેથી જતા કેટલાક રાહદારીઓને પણ ઇજા થઇ હતી. મરણ પામેલાઓમાં એક પારસી—તે એ ફેકટરીના સેલસમેન શેઠ હોરમજજી બહમનજી કાકા પણ હતા. એઓની લાશપર બેઠેલી જુરીએ ઘણાક શાક્ષીઓ લઇ તા૦ ૨૯ મી નવેમબરે એવો અભીપ્રાય આપ્યો કે બાઇલરનું લોઢાંકામ ઘણું હલકું હોવાને લીધે તે ફાટી ગયું હતું. આ બનાવ મુંબઇમાં પેહલવેહલોજ બનવાથી લોકોમાં મોટો ધભરાત ઉપજયો હતો.[1]

તા૦ ૧૬ મી નવેંમબર.

ઇંગલાંડ મધે પ્રગટ થતાં "ઇલસ્ટ્રેટેડ ટાઇમસ" નામનાં અઠવાડીક પત્રના આજની તેરીખના આંકમાં મુંબઇવાલા શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફની એક સુંદર તસવીર તથા તેમની જીંદગીનો થોડોક હેવાલ છપાઇ પ્રગટ થાયો હતો.

તા૦ ૧૮ મી નવેમબર.

શેઠ દાદાભાઇ જમશેદજી મીરજાંએ વીઆજ તથા પગાર ગણવાના કોઠાની એક ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[2]

તા૦ ૨૦ મી નવેમબર.

પારીસ મધે આએ શાલ ભરાયલાં દેશ પરદેશનાં મોટાં પરદર્શણમાં મુંબઇવાલા યુનિયન પ્રેસના માનેજીંગ પ્રોપ્રાએટર શેઠ નાનાભાઈ રૂસતમજી રાણીનાને તથા દફતર આશકારા છાપખાંનાના માલેકો મેસરસ બેહરામજી ફરદુનજી (મરઝબાંન)ની કુંપનીને તેમનાં ઇંગ્રેજી, ગુજરાતી, મરાઠી, અને બીજી ભાશાઓમાં સરસ ચોપડી ચોપાંનીઆંની છપાઇને માટે કાંસાના મોટો ઇનામમાં મલ્યા હતા; તેમજ ઇંગ્રેજ બજારવાલા મેસરસ નવરોજજી શાપુરજીની કુંપનીને તેમનાં સરસ ફરનીચર માટે, અને કાવસજી મનચેરજી, ફરામજી હીરજીભાઈ અને જમશેદજી હીરજીભાઇને તેમના કારીગરીના પરચુરણ સામાન માટે "હાનરેબલ મેનશન" એટલે શાબાશી મલી હતી.[3]

તા૦ ૨૧ મી નવેમબર.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના ત્રણ ડેલીગેટો શેઠો અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ, બહમનજી જીજીભાઇ, અને કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીએ પોતાના ઓહદા છોડવાથી તથા શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફ ઇંગલાંડ જવાથી તેમની જગોપર શેઠો ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, દાદાભાઈ રૂસતમજી બનાજી, એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, અને પેશતનજી નવરોજજી પોંહચાને સરકારે નેમ્યા હતાં.

એજ મુજબ એ કોરટના ડેલીગેટો તરીકે નીચલા ૧૦) પારસી ગ્રહસ્થોને સરકારે વધારયા હતા:—

શેઠો અરદેસર ફરામજી મુસ, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, દાદાભાઇ હોરમજજી પંથકી થાંણેવાલા, રૂસતમજી કાવશજી વકીલ થાંણેવાલા, દોરાબજી બાલાભાઇ કલીઆંણીવાલા, એ૦ દોરાબજી રૂસતમજી મંજણા કલીઆંણીવાલા, એદલજી હીરજીભાઇ તારાપોરવાલા, જાંગીરજી દાદાભાઈ તારાપોરવાલા.[4]

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

જરમનીવાલા ડાકટર ફ્રેડરીક સ્પીગલે અસલી બેકત્રીઅન ભાષાનું વ્યાકરણ ગાથાની જબાંન વિષે એક વધારા સાથે છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[5]

તા૦ ૨૬ મી નવેમબર.

રોજ ૫ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—નવરોજજી રૂસતમજી લારક[6]—ઉમર વર્ષ ૫૦) શેઠ રૂસતમજી એદલજી લારકના વડા દીકરા. એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૦ માં શેઠ મેહરવાંનજી હોરમજજી મેહતા સાથે ઇંગ્રેજી અને ગુજરાતી શીખનારાઓને સાહેલાઈ પુસ્તક કે જેની તે વેળાએ દેશીઓમાં ઘણી અગત હતી તે રચી પ્રગટ કીધું હતું. એ પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૬ તથા ૧૮૪૭ માં "મુંબઈ વરતમાંન" નામનું એક અઠવાડીક પત્ર એજ ગ્રહસ્થ સાથે પરસીધ્ધ કરતાવ્યું હતું. એ બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૯ થી મેશરસ વાલિસ તથા તે પછી મેશરસ ફરામજી સાંડસની કુંપનીમાં આસીસ્ટંટ રહ્યા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૧ ના આપરેલ માસમાં એવણે છોકરીઓને કેળવણી આપવા માટે એક ભાષણ કીધું હતું, તથા એજ શાલના જુન માસમાં બાહેરકોટની સર જમશેદજી જીજીભાઇવાલી છોકરીઓની નિશાલના થોડેક સુધી ઉસ્તી પણ હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૩—૫૪ માં

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ અને ૨૭ મી નવેમબર ૧૮૬૭.

૨ "વીઆજ તથા પગાર ગણવાની ચોપડી. બનાવનાર, દાદાભાઈ જમશેદજી. મુંબઈ ધી ઇમપીરીઅલ પ્રેસમાં નવરોજજી રાણીનાએ છાપીઉં. સને ૧૮૬૭."

૩ ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડીઆ, ૨૨ મી નવેમબર ૧૮૬૭.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૧ મી નવેમબર ૧૮૬૭.

૫ "Grammatik der Altbaktrischen Sprache nebst einem Anhange über den Gâthâdialekt. von, Friedrich Spiegel. Leipzig 1867."

૬ શેઠ હોરમજજી નવરોજજી લારકના બાવા.

એવણે કોટનાં ધર્મનાં દવાખાનાંના હાનરરી શેક્રેટરી તરીકે કામ ચલાવ્યું હતું. ૧૮૫૫ માં એવણે રાહનુમાએ માજદી-અસનાં સભાના સંબંધમાં "માજદીઅશની દીનના અથીરતાંન તથા બેહદીન લોકોની ફરજ" બાબે એક નીબંધ વાંચયો હતો. આપણા લોકોની રાહરસમથી એવણ સારી રીતે માહીતગાર ગણાતા હતા.

તા૦ ૨૭ મી નવેમબર.

હિંદુસ્થાનના નામદાર ગવરનર જનરલની કૌનસીલે બંગાલાની સરકારની ભલામણ ઉપરથી આખાં હિંદુસ્થાનમાં એક સરખાં તોલ અને માપ મુકરર કરવાનું બની શકે કે નહિ તે વિષે રીપોરટ કરવાને ૨ ઇંગ્રેજ, ૨ બાબુ, અને ૧ પારસી—શેઠ માણેકજી રૂસતમજી બનાજી, ની કમીટી મુકરર કીધી હતી.[1]

તા૦ ૧ લી ડીસેમબર.

શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ માં વરોડરાની કાંપ મધે ઇંગ્રેજી સ્કુલને સારૂં એક મકાન બંધાવવા માટે રૂ૫૦૦૦) આપ્યા હતા, તેમાં બીજી એટલીજ રકમ ઇંગ્રેજ સરકારે ઉમેરી તે મકાન બંધાવી આજે માસથી ખોલ્લું મુકયું હતું.[2]

તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર.

શેઠ ખરશેદજી નશરવાંનજી પેશતનજી વાડીઆએ "હેકાયાતે દીલપસંદ" નામની વાંચવા લાયક વાર્તાના સંગ્રહની એક ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[3] એ ચોપડી શેઠ બેહરાં-મજી જીજીભાઇને અર્પણ કરવામાં આવી હતી.

તા૦ ૧૩ મી ડીસેમબર.

પુણાંવાલા શેઠ અરદેસર ખરશેદજી મુનશીએ પોતાનો ઓહદો પેનશન લઈ છોડવાથી તેમને આજ દીને પુણાંની રૈયત તરફથી નાના ફરનવીસવાલા બાગમાં સરદારોના એજંટ મી૦ એફ. લાપોડનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ એક મેલાવડો કરી એક માનપત્ર તથા ૨૭૦૦) ની કીમતની એક શેઆલ અને એક હીરાની વીંટી ભેટ આપી હતી.[4]

તા૦ ૧૪ મી ડીસેમબર.

બોમ્બે આશોશીએશનની સભા જે આજ કેટલુંક થયું ફકત નામની હતી તેને પાછી નવેસરથી ઉભી કરવા માટે આજ દીને અતરેના મુખ્ય દેશી ગ્રહસ્થોની એક સભા ગીરગાંમ મધે હાનરેબલ મંગલદાશ નથુભાઇના બંગલામાં તેમનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. જે વેળાએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૨ નાં શાલમાં જે કાનુન ઉપર બોમબે આશોશીએશનને ઉભી કરી હતી તે કાયમ રાખીને અને એના કાએદામાં ઘટતો ફેરફાર કરીને તેને નવેસરથી ઉભી કરવાનો ઠેરાવ થયો, તથા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટને તેના આનરરી પ્રેસિડન્ટ; હાનરેબલ મંગલદાસ નથુભાઇને ચેરનશીન; હાનરેબલ ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, શેઠો કાવશજી જંગી-રજી રેડીમની, બેહરાંમજી જીજીભાઈ, અને વીનાયકરાવ જગનાથ શંકરશેઠને નાયબે ચેરનશીન; તથા ૧૭ હિંદુ, ૨ મુસલમાન, અને ૧૫ પારસી (શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, બહમનજી જીજીભાઇ, હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, હોર-મજજી બહમનજી વાડીઆ, પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, ધનજીભાઇ ખરશેદજી મરાદ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજી-ભાઇ, હોરમજજી દાદાભાઈ પલીડર, અરદેસર ફરામજી મુસ) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી તથા શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીને શેક્રેટરી ઠેરવી સભા બરખાસ્ત થઇ હતી.[5]

---

[1] મુંબઇ ચાબુક, તા૦ ૩૦ મી નવેમબર ૧૮૬૭.

[2] એ મકાનમાં નીચે મુજબની તખ્તી મારેલીછે:—

"This Building
for the Baroda Anglo Vernacular School
was erected at the joint Cost of
Sorabjee Jamsetjee Jejeebhoy Esq.
And the Government of Bombay
A. D. 1867.

Donation by Sorabjee Jamsetjee Jejeebhoy Esq. ... ...Rs.	5,000	0	0
Grant by Government ... ... „	5,000	0	0
Total Rs.	10,000	0	0

Architect Lieut. C. Mant, R. E."

[3] "હેકાયાતે દીલપસંદ, યાને કેટલીક રમુજ તથા દાનાઇ ભરેલી વાતોનો એક વાંચવા લાયક સંગ્રહ. (કેટલાં એક અંગ્રેજી પુસ્તકોની મદદથી) બનાવનાર, ખરશેદજી નસ-રવાંનજી પેસતનજી. મુંબઇ, યુનીવરસલ પ્રેસ. ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૭."

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી ડીસેમબર ૧૮૬૭.

[5] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૭ મી ડીસેમબર ૧૮૬૭.

એ આશોશીએશનની કમીટીમાં ઊપલા પેહલે દીને મુકરર કરેલા અધિકારીઓ ઊપરાંત ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૮ સુધી જ્યાં લગણ એ મંડલીનું કામ ચાલ્યું, તેટલા અરસામાં પારસીઓમાં શેઠો ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ, ડાકટર બેહરાં-મજી નવરોજજી, શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીના, પીરોજ-શાહ મેહરવાંનજી મેહતા, અને હોરમજજી જાંગીરજી દાદીશેઠ અવારનવાર શામેલ થયા કીધા હતા. ચેરનશીન તરીકે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૭ થી તે ૧૮૭૫ સુધી હાનરેબલ મંગલદાસ નથુ-ભાઇ, અને ૧૮૭૫ થી તે ૧૮૭૮ સુધી શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નાયબે ચેરનશીન તરીકે ઊપલા પેહલે દીને ઠેરવેલા ગ્રહસ્થો મધેથી શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઇએ ૧૮૭૨ માં ઓહદો છોડવાથી તેમની જગોપર શેઠ ખુરશેદજી નોશર-વાંનજી કામાજી, તથા શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ વધારે. શેક્રેટરી તરીકે પ્રથમ ૧૮૬૭ થી તે ૧૮૭૫ ના અક-ટોબર સુધી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી, અને તે પછીથી તે

તા૦ ૧૯ મી ડીસેમ્બર.

મોરીસ મરી આગળ ખાસ તાવનો ઝેરી મરજ ફેલાવાથી ગયા ફેબ્રુઆરીથી જુન માસ સુધીમાં તે મરજથી ૨૮૦૦૦) માણસો મરણ પામ્યાં હતાં, તથા તે પછીથી ચાંપતા ઉપાયો કરવાં છતાં બીજાં ઘણાં સંખ્યાબંધ માણસો મરી જવાથી

૧૮૭૮ સુધી સેક્રેટરી તરીકે શેઠ યશવંત વાસુદેવ આથલે, અને ખજાનચી તરીકે શેઠ અરદેશર ફરામજી મુસે કામ ચલાવ્યું હતું. ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦ માં શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી આસોશીએશન તરફથી ઇંગ્લાંડ ગયા, તે વેળાએ શેઠ જનાર્દન સખારામ ગાડગીલે, તથા ૧૮૭૩ માં ઇંગ્લાંડ ફીનાન્સ કમીટી આગળ શાહેદી આપવા ગયા, તે વેળાએ શેઠો હોરમજજી દાદાભાઇ વકીલ અને કાશીનાથ ત્રીંબક તેલંગે કામ ચલાવ્યું હતું. એ આસોશીએશન તરફથી ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૮ સુધીમાં નીચલી બાબદો ઊપર ઇંગ્લાંડની, હિંદુસ્થાનની, તેમજ અંતરેની સરકાર જોગ અરજીઓ કરવામાં આવી હતી, જે ઘડી કાઢવામાં મુખ્ય મેહનત સેક્રેટરી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીની હતી:—

(૧) પેહલવેહલી અરજ હિંદુસ્થાનના નામદાર વાઇસરાય ઊપર હાનરેબલ મી૦ મેનનાં હિંદુસ્થાનના જે દેશીઓ ખ્રિસ્તી ધર્મ નહિ પાળતા હોય તેઓ વચ્ચેનાં લગન કાએદાસરનાં ઠરાવવા બાબેનાં બીલની સામે તા૦ ૨ જી ફેબરવારી ૧૮૬૯ ને રોજે મોકલી હતી. એ બીલની સામે એજ મુજબ દેશના જુદા જુદા ભાગોમાંથી બીજી અરજીઓ જવાથી તે બારગે પડ્યું, અને ૧૮૭૨ માં તે કેટલાક ફેરફાર સાથે ફક્ત બ્રહ્મોસમાજ પંથવાળાઓને લાગુ પડતું કીધું હતું. (૨) જી. આઇ. પી. રેલવેનાં બોરઘાટ તરફ ૧૮૬૯ ના જાનેવારી માસમાં થએલી ભયંકર ફુજ વિષે તપાસ કરવાને નેમેલાં કમીશનમાં કોઇ દેશી અધિકારી નહિ નેમવાથી તેની સામે ૧૮૬૯ ના ફેબરવારી માસમાં અંતરેની સરકારને અરજ કીધી હતી. આ ઊપરથી સરકારે તે કમીશનમાં શેઠ ડોસાભાઇ ફરામજી કામાને એક દેશી અધિકારી તરીકે એજ સાલના માર્ચ માસમાં નેમ્યા હતા. (૩) પૈરાવાનાં કુતરનો નાશ કરવાને મુંબઇની સરકારે ઠરાવ કીધાથી તેની સામે ૧૮૬૯ ના આપરેલ માસમાં સરકારને અરજ કીધી હતી. આ ઊપરથી સરકારે જણાવ્યું કે નાશ કરવા ધારેલાં કુતરાં ફક્ત ચાર ચાર જાતનેં તપાસ્યાંછે, અને જે તરત નકામાં

રોજજીએ એ બીલ વિષે લંડનમાં ચરચા કીધી હતી, અને એ બાબે ઇસ્ટ-ઇંડીઆ આસોશીએશનની તા૦ ૨૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૯ ને રોજેની સભામાં એક નીબંધ વાંચ્યો હતો. (૮) તા૦ ૧૧ મી આગષ્ટ ૧૮૬૯ ને રોજે ખેડુતોનાં મેહસુલપર સરકાર મોટી રકમનું વ્યાજ લેતી હતી તે બાબે અરજ કરી તે ઘટાડાવ્યું હતું. (૯) તા૦ ૧ લી ફેબરવારી ૧૮૭૦ ને રોજે સાધારણ ફોજદારી અદાલતોની સત્તામાંથી યુરોપિયન બ્રિટિશ પ્રજાને મુક્ત રાખવામાં આવે તેની સામે હિંદુસ્થાનની લેજીસલેટીવ કૌનસીલને એક અરજ કીધી હતી. આથી વડી સરકારે ધારામાં ફેરફાર કરી પેહલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટોને યુરોપિયન બ્રિટિશ પ્રજાની તપાસ કરી તેને ત્રણ મહીનાનાં કેદખાનાંની અથવા રૂ૧૦૦૦) ના દંડની સજા કરવાની સત્તા આપી હતી, અને મોટા અપરાધને માટે હાઇ કોરટમાં તેની તપાસ કરવાને ઠેરવ્યું હતું. (૧૦) ઇનકમ ટાકસ વિષે તા૦ ૨ જી મેએ ૧૮૭૦ ને રોજે ટાઉન હાલમાં જાહેર સભા ભરી બાહર રાખેલી અરજ ઇંગ્લાંડ સેક્રેટરી ઑવ સ્ટેટપર મોકલી હતી. (૧૧) ૧૮૭૦ ના મેએ માસમાં હિંદુસ્થાનના નાણાં સંબંધી કારોબાર વિષે આસોશીએશને તેમજ દેશના બીજા ભાગોમાંથી પાર્લામેંટપર મોકલેલી અરજીને ત્યાંના અધિકારીઓ તથા અમલદારો વગેરેમાં ટેકો અપાવવાને સેક્રેટરી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીને ઇંગ્લાંડ મોકલ્યા હતા. તેવણે લંડન જઇ સેક્રેટરી ઑવ સ્ટેટ ડ્યુક ઑવ આરગાઇલ, અંડર સેક્રેટરી મી૦ ગ્રાંટ ડફ, બોર્ડ ઑવ કંટ્રોલના પ્રેસીડંટ લારડ લીવીડન, તથા બીજા મોટા મોટા અમલદારોની મોલાકાત લઇ એ બાબદપર ધ્યાન ખેંચ્યું હતું, તેમજ લાનકેશાયરમાં જઇ ત્યાંના વ્યાપારી વર્ગની પણ દીલસોજી ખેંચી હતી. વળી લંડન છોડતી વખતે શેઠ નવરોજજીએ તા૦ ૨૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૦ ને રોજે વડા પ્રધાન રાઇટ હાનરેબલ ડબલ્યુ. ઇ. ગ્લાડસ્ટનપર એક પત્ર લખી ઊપલી અરજમાં જણાવેલી આ દેશની નાણાં સંબંધી હાલત ઊપર ધ્યાન ખેંચી તે સુધારવાના કેટલાક ઉપાયો સુચવ્યા હતા. (૧૨) ઇંગ્લાંડમાં જન્મ પામેલા ઇંગ્રેજને હિંદુસ્થાનની કૌનસીલોમાં વધાર

એ શેહરમાં ૨૦૦૦) થી વધારે કુટુંબો તદન નીરાધાર હાલતમાં આવી પડયાં હતાં, તેમને માટે અતરેથી કાંઇ મદદ મોકલવાને નામદાર સરકારે ૯) ઇંગ્રેજ, ૩) હિંદુ, અને ૩) પારસી (હાનરેબલ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, સર જમશેદજી

મુંબઇની સરકારને તા૰ ૧૫ મી આપરેલ ૧૮૭૧ ને દીને અરજી કીધી હતી. (૧૭) એ ઉપલી અરજીપર લેજીસલેટીવ કૌનસીલમાં પ્રમુખ સર સેમોર ફીટઝજરાલડે કરેલા સખ્ત ટીકાના જવાબમાં તા૰ ૫ મી આગશટ ૧૮૭૧ ને દીને એક લંબાંન જવાબ લખી મોકલ્યો હતો. (૧૮) તા૰ ૯ મી આપરેલ ૧૮૭૨ ને દીને મુંબઇના નવા મ્યુનીસીપાલ કાએદા વિષે લેજીસલેટીવ કૌનસીલને કેટલીક સુચનાંઓની એક અરજી કીધી હતી. એ બાદ એ કાએદામા કરેલા કેટલાક ફેરફારો વિષે બીજી કેટલીક સુચનાંઓની અરજી તા૰ ૧૪ મી સપટેમબર ૧૮૭૨ ને દીને લેજીસલેટીવ કૌનસીલપર મોકલી હતી. (૧૯) તા૰ ૧૪ મી આગશટ ૧૮૭૨ ને દીને માહેલાં ગામોમાંથી ખેતીવાડી ઉપરાંતના બીજા કરો કાઢી નાખવાને એક અરજી મુંબઇની સરકાર પર મોકલી હતી. (૨૦) નામદાર વાઇસરાય લૉરડ નારથબ્રુક મુંબઇ ફરવાને આવ્યા તે ટક લઇ તા૰ ૨૦ મી નવેમબર ૧૮૭૨ ને દીને તે નામદારની મોલાકાતે એક ડેપ્યુટેશન જઇ દેશના વહીવટ વિષે તે નામદાર આગલ સઘળી ફરીઆદો રજુ કીધી હતી. (૨૧) તા૰ ૨૭ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨ ને દીને પાર્લામેંટની સભાને એક અરજી કીધી હતી કે હિંદુસ્થાંનનું બડજેટ મોસમની શરૂઆતમાં પાર્લામેંટમાં રજુ કરવાનો ઠેકાવ કરવો કે તે ઉપર બધા મેમબરોને તકરાર કરવાને બને. આ સુચનાં પાર્લામેંટે બાહેર રાખી વાઇસરાય પર લખ્યુ કે નાણાં સંબંધી વર્ષ ૩૧ મી મારચને બદલે ૩૧ મી ડીસેમબરે પુરું કરવું કે જેથી બડજેટ જલદી રજુ થાય. (૨૨) તા૰ ૨૭ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨ ને દીને પાર્લામેંટના મેમબર પ્રોફેસર એચ. ફાસેટને સભાખાં હિંદની સેવા બજાવવા માટે તેમજ તેને ચુંટી કાઢનારાં બ્રાઇટનના ઇલેકટરો પર ઉપકારના પત્રો મોકલાવ્યા હતા. (૨૩) હિંદુસ્થાંનના નાણાં સંબંધી રાજકારોબાર વિષે પરપુછ તથા તલાસ કરવાને જે પાર્લામેંટરી સીલેકટ કમીટી લંડનમાં નેમવામાં આવી હતી તેમાં શાક્ષી આપવાને આશોશીએશને તેમજ પુણાં સાર્વજનીક સભાએ મલી શેક્રેટરી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીને તા૰ ૧૪ મી આપરેલ ૧૮૭૩ ને દીને લંડન મોકલ્યા હતા. (એ આગમજ શેઠ નવરોજજી ગુજરાત અને દખણના કેટલાક બાગોમાં જાતે ફરી લોકોની—મુખ્ય કરી ખેડુતોની ખરી હાલત, હાજત અને ફરીઆદો જોઇ આવ્યા હતા.) શેઠ નવરોજજીએ તા૰ ૧૭ મી જુન ૧૮૭૩ ને દીનેથી શાક્ષી આપવી શરૂ કીધી, જે ૭ દીવસે પુરી થાઇ હતી. એ દરમેઆન તે કમીટીનાં પ્રમુખ હાનરેબલ એ. એસ. આરીટન અને બીજા મેમબરોએ શેઠ નવરોજજીની ઘણી સખ્ત ઉલટ પાલટ તપાસ ચલાવી હતી. એજ મુજબ શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજીએ પણ તા૰ ૧૧ મી અને ૧૫ મી જુલાઇના બે દીવસો સુધી શાક્ષી આપી હતી. શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીની શાક્ષીમાંની નવ બાબદો વિષે મુંબઇ ઇલાકાના ઉત્તર વિભાગના રેવીન્યુ કમીશનર મી૰ એલ. આર. આશબરનરે મુંબઇનાં ઇંગ્રેજી વર્ત્તમાંન પત્રોમાં ખરે નામે જાહેર કીધું હતું કે તે બાબદો શકરાગાત ભરેલીછે. આનો જવાબ શેઠ નવરોજજીએ ઇંગલાંડમાં તરત છપાવી તથા અતરે મોકલી પોતાની શાહેદીમાંની બીના ખરેખરી સાબીત કરી આપી હતી. વળી શેઠ નવરોજજીએ ઇંગલાંડ છોડતી વખતે ઇસ્ટ ઇંડીઆ આશોશીએશનની કૌનસીલમાં હિંદુસ્થાનના લાભ જાળવવા કેટલીક ઉપયોગી સુચનાંઓ કીધી હતી. (૨૪) ૧૮૭૩ ના જુન માસમાં મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનમાં મત આપનારાં બાઇ બાવરાં અથવા સગીરોની વતી તેમનાં મતો નોધાવવાને સવલતા આપવાને સરકારને એક અરજી કીધી હતી. (૨૫) તા૰ ૮ મી નવેમબર ૧૮૭૩ ને દીને ટાઉન હાલમાં જાહેર સભા ભરી મુંબઇ ઇલાકાની ડીસ્રીક્ટ, મ્યુનીસીપાલીટીઓ, નાકાં જગાત, અને નીમખના નવા ધારાની સાંમે નામદાર વાઇસરાયની કૌનસીલને એક અરજી કીધી હતી. (૨૬) ઇસ્ટ ઇંડીઆ આશોશીએશનની લંડનની કૌનસીલના પ્રમુખ મી૰ આઇ. ટી. પ્રીચરડ મુંબઇ આવ્યો તે ટક લઇ તેમના પાસે તા૰ ૧૦ મી નવેમબર ૧૮૭૩ ને દીને ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં સ્થાનીક આશોશીએશનો, તેમનો સરકાર સાથનો સંબંધ, સ્થાંનીક રાજ વહીવટ વગેરેપર એક જાહેર ભાષણ કરાવ્યું હતું. (૨૭) તા૰ ૨૩ મી ડીસેમબર ૧૮૭૩ ને દીને મુંબઇ ઇલાકામાં જમીનની મેહસુલના સંબંધમાં દીવાંની અદાલતોની સત્તાની હદ મુકરર કરવાના નવા ધારાના ખરડાની સામે નામદાર વાઇસરાયની કૌનસીલપર એક અરજી કીધી હતી. (૨૮) તા૰ ૨૬ મી જાનેવારી ૧૮૭૪ ને દીને ઇલાકાનાં મુખ્ય શેહરોના દેશી પોલીસ માજીસ્રેટોને યુરોપ્યનોની તપાસ ન કરવા દેવાની માગણીની સાંમે નામદાર વાઇસરાયની કૌનસીલને અરજી કીધી હતી. (૨૯) તા૰ ૧૨ મી જાનેવારી ૧૮૭૫ ને દીને મુંબઇની સરકારને મુંબઇ અને પુણાં વચ્ચે દોડતી આગગાડીઓ ઓછી કરવાની સાંમે એક અરજી કીધી હતી. (૩૦) તા૰ ૧૮ મી મેએ ૧૮૭૬ ને દીને પ્રેસીડનસી માજીસ્રેટોની સત્તા વધારવા બાબેનાં નવા ધારાના ખરડાની સાંમે નામદાર વાઇસરાયને અરજી કીધી હતી. પણ એ ખરડો પસાર થવાથી તેની સાંમે શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટને તા૰ ૧૧ મી અકટોબર ૧૮૭૭ ને દીને બીજી અરજી કીધી હતી. (૩૧) તા૰ ૨૨ મી ડીસેમબર ૧૮૭૬ ને દીને મુંબઇની સરકારપર જુના રૂઉનાં કાવતરાંના ધારાની સખતાઇમાં વધારો ન કરવાને અરજી કીધી હતી. (૩૨) તા૰ ૨૨ મી ડીસેમબર ૧૮૭૬ ને દીને થાંણા અને રતનાગીરી કલેકટરેટમાં એક પાસેંજર ૨૪) કલાકમાં જેટલીવાર મછવો ઓળંગે તેટલીવાર તેની પાસે જગાત લેવાના રેવાજની સાંમે અરજી કીધી હતી. (૩૩) તા૰ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૭૭ ને દીને નામદાર માહરાંણીએ શાહનશાહબાનુનો ખેતાબ ધારણ કીધો તેની ખુશાલીમાં મુબારકબાદીનું એક માનપત્ર મોકલ્યું હતું. (૩૪) તા૰ ૧૮ મી આપરેલ ૧૮૭૭ ને દીને બોમ્બે રેવીન્યુ જુરીસડીકશન આકટની સાંમે ઇંગલાંડ શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટને અરજી કીધી હતી. (૩૫) તા૰ ૨૧ મી આપરેલ ૧૮૭૭ ને દીને નવા પસાર થનારા ઇંડીઅન રેલવે આકટની કેટલીક કલમોની સાંમે નામદાર વાઇસરાયપર અરજી કીધી હતી. (૩૬) તા૰ ૨૧ મી આપરેલ ૧૮૭૭ ને દીને લવાદીના ફેસલાનામાં ઉપર મારવા જોઇતા મોટી રકમના સ્ટાંપની સાંમે નામદાર વાઇસરાયપર અરજી કીધી હતી. (૩૭) તા૰ ૩ જી સપટેમબર ૧૮૭૭ ને દીને દરીયાને માર્ગે નીમખ નહિ લઇ જવાના કાએદાની સાંમે નામદાર વાઇસરાયને અરજી કીધી હતી. (૩૮) તા૰ ૧૨ મી અકટોબર ૧૮૭૭ ને દીને હિંદુસ્થાંનથી મોરીસ જતા મજુરો ઉપરના જુલમાત બાબે નામદાર વાઇસરાયને અરજી કીધી

જીજીભાઈ બારોનેટ અને શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઈ) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમી હતી. એ કમીટીને અતરે તથા દેશાવરો ખાતે ઉઘરાંણાંની ટીપ ફેરવી એકઠી થાયલી રકમ સ્કોટલૅન્ડ મોકલી આપવાને સોંપવામાં આવ્યું હતું.[1]

તા૦ ૨૦ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીએ માહીમ મધેનાં સ્કાટીશ આરફનેજનાં ફંડમાં રૂ૧૦૦૦)ની સરકારી પાંચ ટકાનાં વ્યાજની એક નોટ તેનાં વ્યાજમાંથી એ આરફનેજનાં બાળકોને દર વર્ષે કપડાં કરવા સારૂં આજ દીને બેટ આપી હતી.[2]

તા૦ ૨૨ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ બહમનજી ડોશાભાઈ મુનશીએ ઇંગ્રેજી, ફારસી તથા આરબી ભાષા મધેના ઉપયોગી વપડાતા વાકયોના સંગ્રહનું એક ચોપાંનયું આબીસીનીઆની ચઢાઈ ઉપર જનારા અમલદારોના ઉપયોગને માટે છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૨૬ મી ડીસેમ્બર.

પુણાંવાલા દસ્તુર નોશરવાંનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાને તેઓએ ૧૮૫૭—૫૮ ના બળવા વખતે સરકારને કરેલી મદદના બદલામાં હિંદુસ્થાંનની નામદાર સરકારે "ખાંનબાહદુર" નો એતાબ આપ્યો હતો.[4]

તા૦ ૨૯ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૮ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ કુવરબાઇ તે શેઠ જાંગીરજી નશરવાંનજી મોદીનાં પેહલીવારનાં ધણીઆંની તથા શેઠ ધનજીભાઈ એદલજી આલબલેસનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં બેશીઓએ રૂ૨૮૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[5]

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર.

આએ વર્ષમાં ઇસવીને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૭ સુધીમાં મુંબઈના પારસીઓમાં ૮૭૬ જન્મ થયલાં નોધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમાં મુંબઈમધે પારસીઓમાં ૨૦૭ જોડાંનાં લગન તથા ૭૫ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાં:—

હતી. (૭૯) તા૦ ૯ મી નવેમ્બર ૧૮૭૭ ને દીને જંગલખાતાંના નવા કાએદાના ખરડાની સાંમે વાઇસરાયને અરજી કીધી હતી. (૪૦) તા૦ ૨૬ મી નવેમ્બર ૧૮૭૭ ને દીને મુંબઈનાં મ્યુનીસીપલ કમીશનરે જે બાઇ-લાઝ પડયા હતા તેની સાંમે મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનપર અરજી કીધી હતી. (૪૧) તા૦ ૧૫ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૭ ને દીને ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં જાહેર સભા ભરી હિંદુસ્થાંનની સનદી નોકરીની પરીક્ષામાં દાખલ થવાની ઊમર ૨૧) પરથી ઘટાડી ૧૯) ની કીધી તેની સાંમે પાર્લામેંટપર અરજી મોકલી હતી. (૪૨) તા૦ ૨૨ મી ડીસેમ્બરે ૧૮૭૭ ને દીને મુંબઈના નવા આબકારી ધારાના ખરડાની સાંમે નામદાર ગવરનરને અરજી કીધી હતી.

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૮ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૭.

આ કમીટીએ મુંબઈમાં ફકત રૂ૩૦૦૦) એકઠા કીધા હતા, જે મધે રૂ૧૨૦૦) ઇંગ્રેજોના, ૧૦૦૦) હિંદુઓના, અને રૂ૮૦૦) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા:—

(રૂ૩૦૦) ઓનરેબલ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, (રૂ૨૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ.

એડનથી રૂ૮૫૦) ભરાઇ આયા હતા, જે મધે રૂ૫૦) ઇંગ્રેજોના, રૂ૮૪) હિંદુઓના, રૂ૬૮) મુસલમાંનોના, અને રૂ૬૫૫) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા:—

(રૂ૫૦૦) એદલજી માણેકજી કોલાબેવાલા, (રૂ૧૦૦) કાવશજી દીનશાહ એડનવાલા, (રૂ૨૫) શોરાબજી કાવશજી ખરાસ, મનચેરજી એદલજી સોપારીવાલા, (રૂ૫) કાવશજી રૂસ્તમજી તુરકી.

સુરતથી રૂ૨૫૮) ભરાઇ આયા હતા, જે મધે રૂ૨૩) હિંદુઓના અને બાકી રૂ૨૩૫) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા:—

(રૂ૧૦૦) બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજર, (રૂ૨૫) માણેકજી કાવશજી એંટી, જમશેદજી કાવશજી એંટી, (રૂ૮૫) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

૨ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૩ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૭.

આ નોટ શેઠ કાવશજીએ એ આરફનેજના શેક્રેટરી ઊપર નીચે મુજબના પત્ર સાથે મોકલી હતી:—

Bombay, 20th December 1867.

To

The Secretary Scottish Orphanage, Mahim.

Sir,—I have the pleasure to enclose you one Promissory Note for Rs. 1,000 (one thousand) of 5 per cent. interest No. 016396 of 1856-57 which please keep as deposit, and interest of it only to be spent towards clothing the children of the above Institution.

Please always keep our accout with the former donation in Government paper of Rs. 1,000. I consider that as a Parsee I owe a heavy debt of gratitude to the English nation under whose Government I enjoy freedom and liberty.

I have the honor to be,

Sir,

Your most obedient servent

COWASJEE JEHANGHIER.

a "A collection of useful sentences, &c. in English, Persian, and Arabic; the whole in Roman characters; by Bomanji *Dosabhai Munshi.* Bombay *printed* at the English and Guzraty Job Printing Press. 1867."

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૬ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૭.

એ એતાબ સાથે એમને દખણના બીજા વર્ગના સરદારની પદવી તથા હકો પણ બખશવામાં આવ્યા હતા.

[રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૬ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮.]

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૭.

	નર.	નારી.	જુમલે.
લગન— ૪ વર્ષનાં	૦	૧	૧
૫ વર્ષનાં	૦	૧	૧
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં ..	૩*	૨૫	૨૮
૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૪૯	૧૩૨	૧૮૧
૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૬૩	૪૨	૧૦૫
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૬૦	૫	૬૫
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૨૧	૧†	૨૨
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૭	૦	૭
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ...	૧	૦	૧
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૨.	૦	૨
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં ..	૧‡	૦	૧
	૨૦૭	૨૦૭	૪૧૪
ગગરનાં—૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૦	૨	૨
૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૧	૧૧	૧૨
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૩	૧૧	૧૪
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૭	૭	૧૪
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૧૦	૩	૧૩
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૭	૧§	૮
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૫	૦	૫
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
૫૬ થી ૬૦ વર્ષનાં ..	૧‖	૦	૧
	૩૫	૩૫	૭૦

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૮૧૩ મરણ નિપજયાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જનમેલાં......	૪૬	૩૩	૭૯
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૪૪	૩૩	૭૭
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૫૮	૬૦	૧૧૮
૧ થી ૫ વર્ષનાં......	૭૩	૭૩	૧૪૬
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં......	૧૪	૧૦	૨૪
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં......	૧૨	૧૭	૨૯
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં......	૨૮	૩૧	૫૯
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં......	૩૬	૨૧	૫૭
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં......	૩૩	૧૮	૫૧
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં......	૨૯	૨૪	૫૩
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં......	૨૭	૨૨	૪૯
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં......	૨૧	૩૩	૫૪
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં......	૧	૧૦	૧૧
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં	૨	૪¶	૬
	૪૨૪	૩૮૯	૮૧૩

* એમાં નાથલાંમાં નાથલો ૭ વર્ષનો એક છોકરો હતો.
† એ ૨૮) વર્ષની એક કુવારી છોકરી હતી.
‡ એ ૫૨) વર્ષનો બીજવર હતો.
§ એ ૭૭ વર્ષની રંડાયલી સ્ત્રી હતી.
‖ એ ૬૦) વર્ષનો રંડાયલો માટીડો હતો.
¶ એમાં ૧૦૦) વર્ષની એક ઓરત હતી.

એ ૮૧૩) મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૧૨	બાહેરકોટ	૧૧૩
કોટ	૩૧૪	ખેતવાડી	૬૩
ધોબીતલાવ ..	૧૭૫	કામાઠીપરા ..	૨
કરેલવાડી....	૪	બેટાંકી	૩
ગીરગાંમ	૧૪	નાગપારા	૧
ચોપાતી	૧૩	ભીંડીબજાર ..	૨૯
ગ્રાંટ રોડ....	૫	ભાંખ્ખલા ..	૯
તારદેવ	૬	મજગાંમ	૨૯
ગોવાલીઆ ..	૫	પરેલ	૫
ખંબાલા	૧	વરલી......	૧
માહલક્ષ્મી....	૧	માહીમ......	૩
વાલકેશર	૪	વાંદરા	૧
			૮૧૩

એ ૮૧૩) મરણ નીચલાં કારણોથી નિપજયાં હતાં:—

તાવ	૨૨૨
પ્રાનતંતુને લગતાં દરદો	૯૪
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૯૧
લોહીવીકાર તથા નાકવતી	૧૦૩
જલંદર..................	૧૦
શીતલા	૩૭
ગોવરૂં	૬
કાલેરા	૧૬
મરડો તથા પેટ	૧૧૪
પીશાબને લગતાં દરદો	૪
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૯
ચામડી તથા હાલચાલ અને તંતુનેલગતાં દરદો.	૭
તરતનાં જન્મેલાં..............	૭૯
રગદપીત	૨
નહિં જણાયલાં કારણો	૩
આપઘાત	૭

(૪ જેહર ખાઇને.
૧ ગલું કાપીને.
૨ કુવામાં પડીને.)

આપઘાત કરી મરણ પામેલાં સાત જણામાં પાંચ પુરૂષ અને બે સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૨૮) વર્ષનાએ કાંઇ જણાયલાં કારણ વગર તથા એક ૨૧ વર્ષનાએ કોઇની રાખવા આપેલી રૂ૧૦૦૦) ની નોટ ખરચાઇ જવાથી ચકુમનને લીધે બંધીએ શોમલ ખાઇને એક ૧૮) વર્ષના છોકરાએ મગજની અસ્થિર હાલતમાં ગલું કાપીને તથા એક ૫૭) વર્ષનાએ ચાકરી ખોવાથી ઊચક મન થવાને લીધે અને એક ૭૦) વર્ષનાએ માંદગીથી કંટાલીને બંધીએ કુવામાં પડી આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૧૪) વર્ષની છોકરીએ જણાયલાં કારણ વગર અને બીજી ૨૭) વર્ષનીએ પોતાની એક વાહલી બેહનનાં મરણના ગમને લીધે મગજની હાલત બગડવાથી બંધીએ શોમલ ખાઇને આપઘાત કીધા હતા.

હોનારત, અકસ્માત, વગેરે.............. ૯

(૧ છાકટપણાંમાં.
૧ દરીયામાં મછવો ઉંધો વલવાથી.
૧ દરીયામાં પ્રાંચ પરથી તુટી પડવાથી.
૧ દરીયામાં નાહતાં.
૧ પેટમાં કટેરો ભોકાયાથી.
૧ બાઇલર ફાટાથી ડાઝવાથી.
૧ મતોડીને બદલે શોમલ ખાધાથી.
૧ ગાડી તલે આવી જવાથી
૧ ત્રીજે માલથી પડી જવાથી.)

અકસમાતથી મરણ પામેલાં નવ જણાંમાં છ પુરૂપ અને ત્રણ સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૬૦) વર્ષનો છાકટ દારૂની દુકાંનમાંથી કુદરતી મોહતે મરણ પામેલો મલી આવ્યો, એક ૨૪) વર્ષનો કુબાશ દરીયામાં વાહણ પર જતાં પવનને લીધે મછવો ઉંધો વલવાથી તથા એક ૪૫) વર્ષનો કલશાતી વાહણ પર કામ કરતાં પરાંચનું દોરડું તુટી જવાથી અને એક ૨૦) વર્ષનો છોકરો દરીયામાં નાહતાં ડુબી ગયા હતા, એક ૧૭) વર્ષનો છોકરો હુલડાઇથી કમીશરીએટ આફીસનો દરવાજો કુદાવતાં પેટમાં કટેરો ભોકાયાથી અને એક ૫૦) વર્ષનો ગીરગાંમમાં આઇસ ફાકટરીનું બાઇલર ફાટાથી તેમાં ડાઝી જવાથી મરણ પામ્યા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૨૮) વર્ષનીએ મરોડી ખાવાની ટેવને લીધે તેને બદલે ભુલથી ઊંદર મારવાનાં શોમલનો કટકો ખાધાથી, તથા એક ૨૫) વર્ષની રસ્તામાં ગાડી તલે આવી જવાથી અને એક ૯) વર્ષની છોકરી ત્રિજે માલની બારીએથી ડોકાવતાં છજ્જાંપરથી રસ્તામાં પડી જવાથી મરણ પામીઓ હતી.

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે ૮૩ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં ત્રણ ઓરતો પણ હતી.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૮.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમ્સ ઑફ ઇંડીઆ" નાં કાલેન-ડરમાં[1] સઘળી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજછે.

બેંકો—

ન્યુ બેંક ઑફ બોમ્બેના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ.

જાઇંટ સ્ટાક કુંપનીઓ—

અમદાવાદ યુનૈટેડ પ્રીંટીંગ એંડ જેનરલ એજનસી કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી હોરમજજી કરાકા.

આલબરટ મીલસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ.

આલબરટ પ્રેસ કુંપની ઑફ કરાંચીના ડાએરેક-ટરોમાં ડાકટર અરદેસર જમશેદજી ભાજીવાલાનું નામ વધારે. માનેજર, જાંગીરજી હોરમજજી મોદી.

બેલાબા કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં હાનરેબલ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, બેહ-રાંમજી છજીભાઈ.

ફીઅર લેંડ એંડ રેકલેમેશન કુંપનીના શેક્રેટરી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએ-રેકટરોમાં ખરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીને બદલે મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી, તથા અરદેશર ડોશાભાઈ મુનશીનું નામ વધારેછે.

ગોદરાની ગુજરાત આઇલ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં અમ્પંચીઆરજી રૂસ્તમજી. શેક્રેટરી, શાપુરજી પીરજી.

હાઉસ એંડ લેંડ ઇનવેસ્મેંટ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં જાંગીરજી રૂસતમજી મોદીનું નામ વધારેછે.

સુરતની જાફરઅલી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં રતનશાહ પેશતનજી વકીલનું નામ વધારેછે.

મલબાર કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં હોરમજજી બેહ-મનજી વાડીઆ.

માણેકજી પીટીટ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં એદલજી નશરવાંનજી શેઠના, ફીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઇ અને પેશતનજી હોરમજજી મંતોકનાં નામોછે.

ઓરીએનટલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના એજંટો, મેહરવાંનજી ફરાંમજી (પાંડે) ની કુંપની.

ટીનાવલી પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, દાદાભાઇ જમશેદજી નાએગાંગવાલા.

યુનૈટેડ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ડાકટર બેહરાંમજી નવરોજજીનું નામ વધારેછે.

ફડચામાં ગયલી કુંપનીઓ—

બોમ્બે સીટી બેંકના લીકવીડેટરોમાં જાંગીરજી રૂસતમજી મોદીને બદલે ખરશેદજી રૂસ્તમજી મોદી.

બોમ્બે પ્રેસીડનસી બેંક—લીકવીડેટરો, પેશતનજી નવ-રોજજી પોંહચા, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામાજી, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ.

બોમ્બે ટરેડીંગ એંડ બેંકીંગ આસોશીએશન—લીકવી-ડેટરો, દાદાભાઇ રૂસ્તમજી બનાજી, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા. માનેજર, કુવરજી રૂસ્તમજી મોદી.

બરસ બેંક એંડ ફીનાનશીયલ આસોશીએશન—લીકવીડેટર, હોરમજજી નાનાભાઇ જંબુસરવાલા.

[1] The Times of India Calendar and Directory for 1868, Bombay: Printed and published at the Times of India Office.

ઓકરમ લોન ડીસકાઉંટ એંડ બેંકીંગ કુંપની—લીકવીડેટરો, કાવશજી નાનાભાઇ દાવર, રુસતમજી બરજોરજી મોદી, શોરાબજી પાલણજી મેહરજી, દોરાબજી ફરામજી પાંડે. માનેજર, અરદેસર બેહમનજી કાકા.

ગુજરાત ફીનાનશીયલ આશોશીએશન (અમદાવાદની)—લીકવીડેટર, ફરામજી પેશતનજી વકીલ.

લારેનસ ફીનાનશીયલ આશોશીએશન (અમદાવાદની)—લીકવીડેટર, દીનશાહ હોરમજજી કરાકા.

રાયલ બેંક ઑફ ઇંડીઆ—લીકવીડેટરો, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ.

યુનીયન બેંક ઑફ બોમ્બે—લીકવીડેટર, શોરાબજી તેહમુલજી લીગેટના.

આલબરટ ઇનશુરનશ કુંપની—લીકવીડેટરો, ડાકટર અરદેસર જમશેદજી ભાજીવાલા, ખરશેદજી રુસતમજી શેઠના, જમશેદજી દાદાભાઈ વાડીઆ.

બોમ્બે એંડ ટરોમબે કુંપની—લીકવીડેટર, પેશતનજી દાદાભાઇ વાડીઆ.

બોમ્બે મરચંટ ઇનશુરનશ કુંપની—લીકવીડેટરો, પેશતનજી ધનજીભાઈ કુરલેવાલા, નવરોજજી દોરાબજી ગાએ.

બોમ્બે ઓરીએનટલ ઇનશુરનશ કુંપની—લીકવીડેટરો, મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી પટેલ, ભીમજી જમશેદજી બાટલીબોઈ.

બોમ્બે રાયલ ઇનશુરનશ કું૦—લીકવીડેટરો, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, બેહમનજી જીજીભાઇ, શોરાબજી ફરામરોજ શાટનના.

જીયારજ ધી થરડ જુટ એંડ વુલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપની—લીકવીડેટર, નશરવાંનજી અરદેસર વાડીઆ.

ઓરીએનટલ ઇનશુરનશ શોશાઇટી—લીકવીડેટરો, ખરશેદજી હોરમજજી ચીનાઇ, કુવરજી રુસતમજી મોદી.

વીગાસ પેટનટ સલીપ એંડ ફાઉંડરી કુંપની—લીકવીડેટરો, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, શોરાબજી ફરામરોજ શાટનના.

પારસી વ્યાપારી પેહડીઓમાં વધારે—

બી. એંડ. એ. હોરમારજી,
અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ.
નશરવાંનજી અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ.

બી. એચ. કામા.

ખરશેદજી શોરાબજી વાડીઆ એંડ કુંપની.

ધનજીભાઇ રતનાગર એંડ કુંપની.
ધનજીભાઇ ખરશેદજી રતનાગર.
બરજોરજી ખોદાદાદ ઇરાની.

એદલજી ફરામજીની કુંપની,
કાવશજી બેજનજી આલબલેસ.
માણેકજી એદલજી આલબલેસ.
ધનજીભાઇ એદલજી આલબલેસ.
બેહમનજી એદલજી આલબલેસ.
દાદાભાઇ એદલજી આલબલેસ.
હોરમજજી એદલજી આલબલેસ.

ફરામજી એદલજી,
ફરામજી એદલજી દાવર.
હોરમજજી એદલજી દાવર.

રુસતમજી દાદાભાઈ કામાની કુંપની,
દાદાભાઇ હોરમજજી કામાજી.
રુસતમજી દાદાભાઇ કામાજી.

શાપુરજી દોરાબજી સકલાતવાલા.

યુરોપીયન પેહડીના પારસી દલાલોમાં વધારે—

એંગસ એંડ કુંપની—પીરોજશાહ પેશતનજી (મેહરજી) ની કુંપની.

બાઇસ એંડ કુંપની—માણેકજી ખરશેદજી (દાદીબરજોર) ની કુંપની.

કલીવર (જાન) એંડ કુંપની—ખરશેદજી જમશેદજી બાટલીબોઈ.

ફીનલે કલાર્ક એંડ કુંપની—ફરામજી એદલજી દાવર.

ગમપરટ, એ. સી.—ફરામજી અરદેશર દાવર.

તા૦ ૩ જી જાનેવારી.

શેઠ ફરામજી મોટાભાઇ વકીલ તથા બરજોરજી નશરવાંનજી વકીલે સુરત મધે ઇંગ્રેજી શિખવવાની એક સ્કુલ શાહપુરના લટા ઉપર આજદીનથી ઉઘાડી હતી.[1]

તા૦ ૪ થી જાનેવારી.

મુંબઇ સમાચારના માલેકો શેઠ નાનાભાઈ રુસતમજી રાંણીના અને માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીનાએ "લોક મીત્ર" નામનું મુંબઈ સમાચાર પત્રમાંથી આખાં અઠવાડીઆંની જાણવા લાયક બાબદો તથા ખબરોના ઉતારાનું દર અઠવાડીઆંના શનીવારે સાંજનાં પ્રગટ થતું એક વર્તમાનપત્ર પ્રગટ કરવા માડ્યું હતું.[2]

---

૧ એ સ્કુલમાંથી શેઠ બરજોરજી નશરવાંનજી વકીલે ૧૮૬૯ ના માર્ચથી પોતાનો સંબંધ છોડવાથી શેઠ ફરામજી મોટાભાઇ વકીલે તે ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૧ માં પોતે મરણ પામ્યા ત્યાંસુધી ચલાવી હતી. એ બાદ તેમના ભાઇ શેઠ જાંગીરશાહ મોટાભાઇ વકીલે તે ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૯ સુધી પોતાને નામે ચલાવી હતી, અને હાલ તે શેઠ કરશનદાસ નારણદાસ મેહતાજી ચલાવેછે.

૨ એ પત્ર થોડુંક સુધી દર શનીવારે સાંજનાં નીકલ્યા પછી તે દર રવીવારે પ્રગટ થવા માડ્યું હતું, અને ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૬ થી તે દર અઠવાડીઆંમાં બેવાર બ્રેસપત અને રવીવારે પ્રગટ થાયછે. ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૧ ના અકટોબર માસમાં મજકુર શેઠ નાનાભાઇ રુસતમજી રાંણીનાએ મુંબઇ સમાચારમાંથી ભાગ છોડ્યાથી એ પત્રની માલેકી એકલા શેઠ માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીના હાથમાંછે.

તા૦ ૯ મી જાનેવારી.

ગ્રાન્ટની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચળ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ રોજે મળી હતી. પ્રમુખગીરીની ખુરસી હાનરેબલ બી. એચ. એલીસે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાકટર સ્ટેડમેને ગયાં વરસનો રીપોર્ટ વાંચી સંભળાવ્યો. ને પછી ચંચળ વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપો આપી હતી, જેઓમાં એકજ પારસી—તેહમુલજી ભીખાજી નરીમાન, ને રૂ૨૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ મળી હતી. એ કાલેજનાં પુસ્તકખાંનામાં ખુદરતી તવારીખને લગતાં પુસ્તકો ખરીદવા માટે શેઠ કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીએ રૂ૨૦૦૦) ની રકમ આજ રોજે બક્ષીસ મોકલી હતી[1] તે ઉપકાર સાથે બાહલ રાખવા બાદ સરનશીને એક સુભાષીત ભાષણ કરી સભા બરખાસ્ત કીની હતી.[2]

તા૦ ૯ મી જાનેવારી.

શેઠ હીરજીભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆને નામદાર સરકારે કામગીરાને ગોરવણ તરીકે (આબીસીનીયાની લડાઇને લીધે) તા૦ ૨૦ મી નવેમબર ૧૮૬૭ થી મુંબઇની સરકારી ગોદીના ખાસ ડેપુટી માસટર-બીલડર તરીકે નેમ્યા હતા.

પુણાંના માજી મુનસફ શેઠ અરદેશર ખરશેદજી શેઠનાને નામદાર સરકારે પુણાં જીલાના હાનરરી માજીસ્ટ્રેટ નેમી તેમને પેહલા વર્ગના સબારડીનેટ માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી.[3]

તા૦ ૧૦ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૦ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

સુરતની પાસેનાં સુમાલી ગામમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૨ માં મરહુમ શેઠ કુવરજી માણેકજી મુકાદમે જે આદરાંનની દરેમેહર બંધાવી હતી તે રેતીના ફસામાં દટાઇ જવાની તૈયારીમાં હોવાથી તેમના ભત્રિજા શેઠ રૂસતમજી શાપુરજી મુકાદમે બીજી જગા લઇ ત્યાં દરેમેહર બંધાવી નવેસરથી આદરાંન બનાવી આજ રોજે પોતાના મજકુર કાકાની નઇમીતે પરઠાવ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી.

મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટ્ઝજેરાલડે આજ રાત્રે પરેલના સરકારી મેહલમાં એક "રીસેપશન" ભર્યું હતું, જે વેળાએ નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો હાજર થયા હતા—

હાનરેબલ ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, ડાથાભાઈ ફરામજી કરાકા, બહમનજી જીજીભાઇ, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, અરદેશર ખરશેદજી દાદીશેઠ, નવરોજજી ફરદુનજી, મેહરજીભાઇ બાપુજી વીકાજી' હોરમજજી બાપુજી વીકાજી, હીરજીભાઈ અરદેશર દાદીશેઠ, દાદાભાઈ બહમનજી જીજીભાઈ, પેશતનજી બહમનજી જીજીભાઇ, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઈ, તેહમુલજી જમશેદજી દેસાઈ.[5]

તા૦ ૧૪ મી જાનેવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીની સાતમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ રોજે ટાઉન હાલમાં ભરાઇ હતી. પ્રમુખસ્થાંને ચાનસેલર સર સેમોર ફીટ્ઝજેરાલડ બીરાજ્યા હતા. આ વેળાએ

---

૧ એ રકમ શેઠ કાવસજીએ ડાકટર બરડવુડ ઉપર નીચલી ચીઠી સાથે મોકલી હતી, જે સભામાં વાંચી સંભળાવવામાં આવી હતી :—

My dear Birdwood,

Will you ask Dr. Stedman to announce today at the annual meeting of the Grant Medical College the enclosed gift of Rs 2,000, cheque on the Bank of Bombay, to be expended on the purchase of works of Natural History for the College Library

Yours Sincerely,

COWASJEE JEHANGHIER.

9th January, 1868

૨ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, ૧૧ મી જાનેવારી ૧૮૬૮.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૯ મી જાનેવારી ૧૮૬૮.

એ લડાઇ વખતે કમીશ્રીએ કરેલી મેહનત તથા બતાવેલી ખંત અને હુશીઆરીને માટે તે વેળાના કમાંડર ઇન ચીફ સર રાબર્ટ નેપીઅરે નામદાર સરકાર ઉપર ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૮ ના જુન માસમાં મોકલેલા રીપોર્ટમાં લખેલું છે કે :—

"To the Engineer and Land department, to Mr Jamsetjee D[illegible] Wadia and [illegible] Assistant Mr. Hirjibhoy Merwanjee Wadia (Special Assistant Master Builder), Mr Rustomjee Ardeshir Wadia Assistant Master [illegible] &c. &c. &c. the warmest praise is due for a zeal and energy that has done them honour, and reflected the greatest credit on the public service."

૪ આ દરેમેહર ઉપર નીચલી તખ્તી મારેલી છે :—

"પાક દાદાર હોરમજદની મદદથી.

"પાક આદરીઆંન સાહેબ અગલમાં સુમાલી ગામ
"વધી બેહશતનશીન પારસી કુવરજી માણેકજી મુકાદમે
"બંધાવેલું હતું. પણ રેતીના ફસાથી તે આદરીઆંન ડટાઇ
"જવા આવ્યાથી નવા પાયાથી મરહુમ કુવરજી માણેકજી
"મુકાદમની નઇમીતે તેવણનાં ભતરીજા રૂસતમજી શાપુરજી
"મુકાદમે ફરીને નવા પાયાથી બંધાવ્યું છે. રોજ ૨૦
"બેહરાંમ માહ ૪ તીર સને ૧૨૩૭ યજદેજરદી. તા૦
"૧૦ મી જાનેવારી સને ૧૮૬૮ અંગરેજી સાંવત ૧૯૨૪ નાં
"પોષ ૧૬ ૧ વાર શકે."

એ દરેમેહર પણ બીસમાર થવાથી ત્યાં બીજી જગાએ શેઠ દાદાભાઇ અને કાવસજી પાલનજી ચવનાએ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ પાલનજી દાદાભાઇ ચવનાની નઇમીતે નવી દરેમેહર બંધાવી તે તા૦ ૧૨ મી આપરેલ ૧૮૮૦ ને રોજે પરઠાવી હતી.

૫ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, ૧૩ મી જાનેવારી ૧૮૬૮.

જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—૧

માસટર ઑફ્ આરટસ (એમ. એ.) ની સનદ—શાપુરજી હોરમજજી પાટક, દાદાભાઇ શેરાબજી પટેલ, રૂસતમજી મેહરવાંનજી પટેલ, જમશેદજી નવરોજજી ઉનવાલા.

બેચલર ઑફ્ આરટસ (બી. એ.) ની સનદ—જમશેદજી અરદેસર દલાલ, પીરોજશાહ દાદાભાઇ ભેદવાર, જમશેદજી ખરશેદજી દુબાશ, બહમનજી એદલજી મોદી, માણેકજી નશરવાંનજી નાણાંવતી, ફરાંમજી રૂસતમજી વીકાજી.

આ વેળાએ આપાયલાં યુનીવરસીટી પ્રાઇઝોમાં રૂ૨૦૦) નું "હોમજી ખરશેદજી પ્રાઇઝ" શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદીને "સૂર્ય મંડળ" ઉપર સઉથી સરસ ઇંગ્રેજી કવિતા રચવા માટે આપવામાં આવ્યું હતું.

વળી શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ આજ દીને યુનીવરસીટીના વાઇસ ચાનસેલર સર અલેકજાંડર ગ્રાંટ બારોનેટ જોગ એક પત્ર લખી રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનાં વ્યાજમાંથી દર શાલ મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં લાટીન ભાષામાં ચડતા આવનાર વિદ્યાર્થીને તેમનાં નામની સ્કાલરશીપ આપવા માટે ભેટ આપી હતી.૨

તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૫ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર કેખશરૂ દાદાભાઈ, સુરતવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૨) સુરતના વડા દસ્તુર દાદાભાઇ રૂસતમજીના વડા દીકરા. એવણને ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૧ માં પોતાના બાપનાં મરણથી સુરતના શેહનશાહી જરથોસ્તીઓના વડા દસ્તુર નેમ્યા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૩ માં સુરત મધે મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ નશરવાંનજી મોદીની નઇઅતે પરઠાયલાં શેહનશાહી આતશબેહરાંમની પેહલી બોઇ એવણે દીધી હતી. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૭ માં સુરતની દસ્તુરી બાબે એઓ તથા એઓના કાકાના દીકરાના દીકરા દસ્તુર જમશેદજી બરજોરજી કે જેવણનો પણ પોતાના બપાવાની જગો પર દસ્તુરીનો હક હતો તેઓ વચ્ચે વાંધો ઉઠયો, જેથી સુરતની તે વેળાની પંચાતના અકાબરોએ બંને દસ્તુરો વચ્ચે તા૦ ૨ જી સપટેમ્બર ૧૮૩૮ ને દીને એક દસ્તાવેજ કરાવી સુરતની દસ્તુરીના તમાંમ હકો પર બંનેનો સરખો હીસ્સો રાખ્યો હતો. "દસ્તુરજીએ પોતાને માટે સારી આબરૂ જાલવી હતી અને પોતાના હાથ હેઠલનાઓનો ઘણો સારો બંદોબસત રાખતા હતા."૩

તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી.

ગઈ તા૦ ૧૧ મીએ મુંબઈ મધે મુંબાદેવીના લટાપર લાગેલી ભયંકાર આગ હોલવવામાં પોલીસ તથા ફાએર

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૬૮.

ઉપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઉપરાંત આએ વર્ષે યુનીવરસીટીની નાધલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા—

ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઈન આરટસ (એફ. ઇ. એ.) ની પરીક્ષામાં—હોરમજજી જાંગીરજી ભાભા, બહમનજી પીરોજશાહ કંત્રાકટર (ચાહેવાલા), બરજોરજી એદલજી મોદી, બરજોરજી રૂસતમજી મોદી, ફરદુનજી કાવશજી મુલ્લાં, દાદાભાઇ નશરવાંનજી નાણાંવતી, મેહરાંમજી ફરાંમજી પટેલ, મનચેરજી ફરાંમજી પટેલ, નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલ, માણેકશાહ જાંગીરશાહ તાલેયારખાં, નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલેવાળા.

મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં—દાદાભાઇ જમશેદજી આલપાઈવાલા, મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી, દોરાબજી જમશેદજી કંત્રાકટર (નાએગાંમવાલા), નવરોજજી માણેકજી કંત્રાકટર (પરવેજ), ફરાંમજી નવરોજજી દાદીબરજોર, જમશેદજી નશરવાંનજી દારૂવાલા, હીરજીભાઇ ફરાંમજી દાવર, ફરાંમજી મીનોચેહરજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાના, બેજનજી માણેકજી જંબુસરીઆ, ફરાંમરોજ રૂસતમજી જોશી, જમશેદજી મેહરાંમજી કાંગા, ડોશાભાઇ બરજોરજી કાંદાવાલા, ફરદુનજી બેજનજી કરાંની, જમશેદજી દીનશાહ ખંબાતા, કાવશજી દીનશાહજી ખંબાતા (કરાંચીના), હોરમજજી નવરોજજી લારડ, જાંગીરજી મેહરાંમજી મરજબાંન, હોરમજજી દાદાભાઇ મસાંની, શેરાબજી બહમનજી માસટર, એદલજી જમશેદજી ચીસતરી, રૂસતમજી હોરમજજી નાણાંવતી (અમદાવાદના), ધનજીશાહ નવરોજજી પારખ, પેશતનજી હોરમજજી પાટક, એદલજી શેરાબજી સરાફ, નશરવાંનજી ફરાંમજી તંબોલી, મનચેરશાહ ફરાંમજી ઊનવાલા, માણેકશાહ બાપુજી વીકાજી, ડોશાભાઇ નશરવાંનજી વાડીઆ, હોરમજજી હીરજીભાઇ વાડીઆ, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી વાડીઆ.

૨ શેઠ કાવશજીએ એ બાબે લખેલો પત્ર નીચે મુજબ છે:—

Bombay, 14th January 1868.

To

Sir Alexandle Grant Bart.

Vice Chancellor of the University of Bombay.

Sir,

On the occasion of the Convocation which is to be held today, I beg to mark my interest in the Bombay University, by enclosing for the acceptance of the senate Government Promissory Notes of 4 %. interest for Rs. 5,000, viz. $\frac{\text{No.}}{\text{a.}}\ \frac{001793}{1891}$ for Rs. 2,000, $\frac{\text{No.}}{\text{a.}}\ \frac{001794}{1891}$ for Rs. 2,000, and $\frac{\text{No.}}{\text{a.}}\ \frac{001891}{641}$ for Rs 1,000, bearing interest from 1st November last. The interest of the said Notes to be applied to the establishment of an annual prize to be awarded each year to the best competitor in *Latin* at the Maticulation examination.

I have the honor, &c., &c.,

COWASJEE JEHANGHIER.

૩ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૨૧ મી જાનેવારી ૧૮૬૮.

બંગાળનાં માણસોએ જે કીમતી મદદ કીધી હતી તે શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે નજરેનજર જોયાથી તેવણે તેમને બેટ તરીકે વેંહચી આપવા માટે રૂ૭૦૦) ની રકમ આજ દીને અતરેના પોલીસ કમીશનર મી૦ એફ. એચ. મુડર ઉપર મોકલી હતી.[૨]

તા૦ ૧૭ મી જાનેવારી.

આજ દીને સુરત મધે મરહુમ દસ્તુર કેખશરૂ દાદાબાઈનાં ઉઠમણાંમાં પંચાતની તરફથી મોદી રૂસતમજી ખુરશેદજીએ મરનારના વડા દીકરા દસ્તુર નશરવાંનજી કેખશરૂને દસ્તુરીની એક શેઆલ હોરાડી હતી, તથા મરનારના કાકાના દીકરાના દીકરા દસ્તુર રૂસતમજી જમશેદજી જેઓ મુંબઈમાં હતા તેમને સારૂં બી એક શેઆલ આપવામાં આવી હતી, અને દસ્તુરનો હક ભોગવવા બાબે આગલ જે બંદોબસ્તો થયા હતા તે ફરી તાજા કરવામાં આવ્યા હતા. દસ્તુર નશરવાંનજીને એ ઉપરાંત પસ્ત કીઆઓ, દારૂવાલાઓ, ૨ બાગબીઆ સોમેતે, તથા નાનપરાના જરથોસ્તીઓએ શેઆલો હોરાડી હતી.[૩]

તા૦ ૧૭ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૭ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૬૭ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમસજી શાપુરજી મોતીવાલા[૪]—ઉમર વર્ષ ૫૧) શેઠ શાપુરજી નશરવાંનજી મોતીવાલાના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં જવાહેરનો વ્યાપાર કરતા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૮ માં પોતાના પિતાઈ શેઠ પેશતનજી માણેકજી નામે જમશેદવાલાનાં મરણથી તેમનાં બે કારખાનાંનો સેહેં વહીવટ એવણ ચલાવતા હતા. "જામે જમશેદ પતરને ઉપી તો ચાગી રીતે અને ખંભાલથી તેવણે ઉધારીઉછે કે એક નાંહના ગરબા રોપા ઉપરથી તેને એક મોહટું દરખત બનાવીઉછે."[૫]

તા૦ ૨૨ મી જાનેવારી.

આજ દીને મુંબઈના સુધરાઈના અમલદારોની મળેલી સભામાં મુનીસીપાલીટીનો ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૮ નાં સાલનો હીસાબ તપાસવા માટે બે મેંબરોની સાથે શેઠ અરદેસર ફરાંમજી મુસને દરેકને રૂ૧૦૦૦) ને સવાજમે બેંચ તરફના આડીટર નેમયા હતા, તથા મુનીસીપાલીટીનો વહીવટ કમીશનર સાથે મસલહત કરી ચલાવવા ૩ અંગ્રેજ, ૧ હિંદુ, અને ૨ પારસી—શેઠો ડાહાબાઈ ફરાંમજી કરાકા અને શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીની સ્ટાનડીંગ કમીટી નેમવામાં આવી હતી.[૬]

તા૦ ૨૫ મી જાનેવારી.

પુણાંવાલા દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાને "ખાંનબાહદુર" નો એતાબ મલ્યો તેની મુબારકબાદીમાં મુંબઈની અથોરનાંન અંજુમન તરફથી એક માનપત્ર શેઠો અરદેસર ડાહાબાઈ મુનશી, હોરમસજી નવરોજજી મકલાતવાલા, દીનશાહ મનચેરજી પંથકી અને જાંગીરજી હોરમસજી પંથકીનાં એક ડેપ્યુટેશન મારફતે પુણે મોકલ્યું હતું. તે માનપત્ર આજ દીને ભવાંનીપેંઠ મધેના શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટવાલા બંગલામાં એક મીજલસ ભરી દસ્તુરજીને અનાયત કરવામાં આવ્યું હતું. મરનશીનની ખુરસી હેદરાબાદવાલા શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી સુરતી ધનજીમેહતાનાને આપવામાં આવી હતી, જેવણે મોગલાઈ અદબઆદાબથી એક ભાષણ કરવા બાદ શેઠ અરદેસર ડાહાબાઈ મુનશીએ માનપત્ર વાંચી સંભલાવ્યું, જેનો દસ્તુરજીએ ઘટતો જવાબ વાલ્યો હતો. એ માનપત્રપર દસ્તુરો જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાના, પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણા, શોરાબજી રૂસતમજી મુલાં ફીરોજના, ફરાંમજી બેજનજી, એરચજી શોરાબજી મેહરજી રાંણાના, રૂસતમજી જમશેદજી દસ્તુર તથા શેઠો તેહમુરસ જમશેદજી દેસાઈ, ડાહાબાઈ શોરાબજી મુનશી, નવરોજજી દોરાબજી મકલાતવાલા, મનચેરજી બેહમનજી પંથકી, અને બીજા ૫૬૯) અથોરનાનોની સહીઓ હતી.

એ પછી શેઠ હોરમસજી દોરાબજી ચીનાઈએ પુણાંના જરથોસ્તીઓની તરફથી મુબારકબાદીમાં શામેલ થઈ મુંબઈની અથોરનાંન અંજુમન તથા ઉપલા ડેપ્યુટેશનના ગ્રહસ્થોનો ઉપકાર માન્યો હતો.

ત્યારબાદ દખણ હેદરાબાદના જરથોસ્તીઓએ એક કાશમીરી શેઆલ સાથે મોકલેલું માનપત્ર મરનશીનની ફરમાસથી તેમના બેટા શેઠ પેશતનજી જમશેદજી સુરતી ધનજીમેહતાનાએ વાંચી સંભલાવ્યું, જેપર શેઠો બાપુજી વીકાજી, જીવણજી પેશતનજી મેહરજી, નશરવાંનજી શોરાબજી ચીનાઈ, એદલજી શોરાબજી ચીનાઈ, ફરાંમજી શોરાબજી ડાટીવાલા, જમશેદજી એદલજી ચીનાઈ, પાલણજી હોરમસજી ડાટીવાલા, રૂસતમજી ખરશેદજી નેતુરવાલા, હીરજીભાઈ નરશંગજી, દારાબજી ડાહાબાઈ ડાટીવાલા, વગેરેની સહીઓ હતી.

સેવરે સેતારા તથા માહબલેશરના જરથોસ્તીઓ તરફથી શાલજોડા સાથેનો એક માનપત્ર દસ્તુર ખુરશેદજી જમશેદજી જામાસ્પઆશાનાની મારફતે આપ્યો હતો તે એ૦ કાઉસજી રૂસતમજી મરજીબાને વાંચી સંભલાવ્યો, જેપર શેઠો કાવસજી શાપુરજી હાથીખાઉ, એદલજી રતનજી બાંડિ-

---

૧ બામ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૮ મી જાનેવારી ૧૮૯૮.

૨ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી ૧૮૯૮.

૩ મુંબઈ સમાચાર, તા૦ ૨૧ મી જાનેવારી ૧૮૯૮.

૪ શેઠ ડાહાભાઈ અને શાપુરજી બેજનજી મોતીવાલાના કાકા.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી જાનેવારી ૧૮૯૮.

૬ ટાઈમ્સ ઓફ ઈંડીઆ, ૨૪ મી જાનેવારી ૧૮૯૮.

મેસંગના, એદલજી ખરશેદજી આંતીઆ, કુવરજી કાવશજી હાપીખાડ્રૂ, બેજનજી કાવશજી સેતારેવાલા વગેરેની શહીઓ હતી. જે પછી પાંન ગોલાબ લઈ મીજલસ બરખાસ્ત થાઇ હતી[૨]

તા૦ ૨૭ મી જાનેવારી.

આકોલા મધે દેશપ્રદેશના હુનર તથા કારીગરીનું એક સંગ્રહસ્થાંન આજ દીને બીરારના કમીશનર મી૦ આલફ્રેડ લાયલે મોઠી ધામધુમ સાથે ઉંઘાડયું હતું, અને તે તા૦ ૩ જી ફેબરવારી સુધી ખોલ્લું મુકવામાં આવ્યું હતું. એટલા દિવસો ત્યાં ભારે ધામધુમ મચી રહી હતી. એ સંગ્રહસ્થાનમાં અપાયલાં સંખ્યાબંધ ઇનામોમાં આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાને સુરથ રૂઉના નમુનાને માટે એક રૂપાનો ચાંદ તથા દફતર આશકારા છાપાખાંનાના માલેકો શેઠો બેહરાંમજી ફરદુનજી (મરજબાંન) ની કુંપનીને સઉથી સારી છપાઇને માટે "સરટીફીકેટ આૅફ મેરીટ" મળી હતી.[૨]

તા૦ ૧ લી ફેબરવારી.

આજ દીને "ધી કુવીન, ધી લેડીસ ન્યુસપેપર" નામનાં લંડનનાં એક અઠવાડીક પત્રમાં મુંબઇવાલા શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફની બે બેટીઓ બાઈ આઇમાંએ તે શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીનાં ધણીઆંની, તથા બાઇ શીરીનબાઇની તસવીરો, તથા તેણીઓએ લીધેલી ઇંગ્રેજી કેળવણીની હકીકત છપાઇ હતી.

તા૦ ૨ જી ફેબરવારી.

શેઠ શોરાબજી ખરશેદજી ઇજનેરે "સનડે રીવ્યુ" નામનું દર અઠવાડીઆંના રવીવારે પ્રગટ થતું એક ગુજરાતી વર્ત્તમાન પત્ર આજ દીનથી પરવરતાવવા માંડયું હતું.[૩]

તા૦ ૩ જી ફેબરવારી.

રોજ ૧૪ માહ ૫ (શ૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

નવસારી મધે એ૦ કાવશજી શોરાબજી ભેદવારે ત્યાંના જરથોસ્તીઓને સુર અવસરે વાપરવાને તથા પારસી મુસાફરોના ઉતારાને માટે એક ધર્મશાલા પોતાનાં મમાઈ મરહુમ બાઇ કુવરબાઇ તે આ૦ દાદાભાઇ નશરવાંનજી ભેદવારનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે બંધાવી આજ દીને તેને ખોલ્લી મુકવાનું જશન કીધું હતુ. એ મકાંનનું નામ એ૦ કાવશજીએ પોતાના બાવા એ૦ શોરાબજી પાલણજી ભેદવારનાં નામ ઉપરથી "શોરાબ બાગ" કરી રાખ્યું હતું, તથા તેની મરામતને માટે રૂ૨૦૦૦) ની સરકારી નોટ એલાહેદી કાઢી હતી. એ મકાંન બંધાયાની ખુશાલીમાં એવણે બીજે દીને નવસારીમાં ગામના તમામ જરથોસ્તી મરદોની તથા ત્રિજે દીને ઓરતોની નેઆત જમાડી હતી.[૪]

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી અને ૬ થી ફેબરવારી ૧૮૬૮.

એજ મુજબ પુણાંની જરથોસ્તી અંજુમન તરફનું માનપત્ર જે મોટી ધામધુમ સાથે દસ્તુરજીને આપવામાં આવનાર હતું, તે દસ્તુરજીના એકપુરા બેટા એ૦ આદરબાદ દસ્તુર નશરવાંનજીનાં ગઇ તા૦ ૧૫ મી મારચે થયલાં અકાલ તથા ગમગીની ભરેલાં મરણને લીધે ધામધુમથી ન આપતાં તા૦ ૮ મી જુન ૧૮૬૮ ને દીને પુણાંની મરહુમ શેઠ શોરાબજી રતનજી પટેલની દરેમેહરની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં એ માનપત્ર તથા પરસ આપવા બાબે થાયલી કમીટીના સરનશીન શેઠ હોરમજજી દોરાબજી ચીનાઇએ વાંચી સંભલાવી પુણાં મધે એકઠા થયલા રૂ૨૦૦૦) ની પરસ સાથે દસ્તુરજીને અનાયત કીધું હતું. તેજ મુજબ ઊપલી કમીટીના શેક્રેટરી શેઠ શોરાબજી જાંગીરજી ચીનાઇની મારફતે આવેલાં નવસારી, વીઆરાસુનધડ, તારાપોર, કલીઆંણી, શોલાપુર (શેઆલ સાથે), બીરાર (ચાંદીનો સટ તથા શેઆલ સાથે), મઊ (સુનાં રૂપાંના દાણાની તશથી તથા શેઆલ સાથે), ઇંડોર (રૂપાંનાં કલમદાંન સાથે), નીમચ (શેઆલ સાથે), નશીરાબાદ (શેઆલ સાથે) થી આવેલાં માનપત્રો પણ તેવણે એજ મીજલસમાં એનાયત કીધાં હતાં, જે સર્વેનો દસ્તુરજીએ ઘટતો જવાબ વાલ્યા બાદ ચાશની કરી મીજલસ બરખાસ્ત થાઇ હતી.

એ પછી કુલકતેથી શેઠ ધનજીભાઇ બેહરાંમજી મેહતા તથા બીજા જરથોસ્તીઓની શહી સાથનું એક માનપત્ર તથા રૂપાંનું આફરંગાંનીઊ દસ્તુરજીને ભેટ આપવા માટે પુણાં મધે શેઠ શોરાબજી જંગીરજી ચીનાઇવાલા "જંગીર હાલ" માં તા૦ ૨૦ મી ડીજેમબર ૧૮૬૮ ને દીને જરથોસ્તીઓની સભા મળી હતી. ત્યાં શેઠ હોરમજજી દોરાબજી ચીનાઇએ ઊપલું માનપત્ર વાંચી સંભલાવી તે ભેટ કીધું હતું, જેનો દસ્તુરજીએ જવાબ વાંચી સંભલાવ્યા બાદ પાંનગોલાબ લઇ મીજલસ બરખાસ્ત થાઇ હતી.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૯ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮.

એ સંગ્રહસ્થાંન વેળાએ પારસીઓની ઘણી. મદારત આકોલાના આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાએ કીધી હતી તે વિષે ઊપલાંજ રાસ્ત ગોફતારમાં આકોલાનો ખબરપત્રી લખેછે કે—

"શંગરશથાનના દીવશમાં જે કાઇ જરથોશતીઓ અતરે મુંબઇથી તથા પુણેથી આવીઆ હતા તેઓમાંના ઘણાએક સાહેબોએ ભાઇ બહમનજી આશીશટંટ કમીશનરના બંગલામો ઊતારો લીધો હતો અને તાંહાં શરવે રીતે અછી મદારત થઇછે, આએ વખતે તક લઇને કહુંછું કે કાઇબી જરથોશતી મુસલીશ ઇઆ મોટો જે એવણને તાંહાં જાએછે તેને સરખી રાહે મદારત લીધામો આવેછે. એ ભાઇ ઘણાજ ભોલા, સાદા તેમજ ચંચલછે. પોતાના મોટા ઓધાની કશીબી મગરૂરી વગર પોતાની કોમને ઘણુંજ સારૂં લાગે તે માફક કામ બજાવેછે."

૩ એ પત્ર ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ સુધી ચાલુ રહયું હતું.

૪ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮.

એ મકાનમાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ છે.

"આએ મોકાનનું નામ શોરાબ બાગ કરીને રાખીઊંછે.
"તે મુમબાઇના રેવાશી આ૦ કાવસજી શોરાબજી ભેદવારે
"પોતાનાં મમાઇ કુવરબાઇ તે આ૦ દાદાભાઈ નશરવાંનજી

તા૦ ૫ મી ફેબરવારી.

વાંસડાથી બે કોશ દુર મનાસ ગામમાં નવસારીના એક પારસી આ૦ હોરમજજી એદલજી કોટવાલે એક મોટો વાઘ માર્યો હતો, જે માટે તેમને વાંસડાની સરકાર તરફથી રૂ૧૨) નું ઇનામ મલ્યું હતું. એ શેઠ હોરમજજી વાઘના શીકારના ઘણા શોખીલાછે, અને તેઓએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૪ થી તે અત્યાર સુધીમાં વીશેક વાઘ માર્યા હતા.[૧]

તા૦ ૬ થી ફેબરવારી.

શેઠ નશરવાંનજી દોરાબજી આપઅખતીઆરે "ધઅ-જદાં પરસ્ત" નામનું જરથોસ્તી ધર્મનાં સબકો અને સ્રત જરથોસ્તનાં ફરમાંનો તેમજ જરથોસ્તી ટોલાની નીતિ, સંસાર અને કેળવણીને લગતી બીનાઓ તથા સુચનાઓનું દર બ્રેસપતવારે પ્રગટ થતું એક વર્ત્તમાંન પત્ર આજ દીનથી પરવરતાવવા માંડયું હતું.[૨]

તા૦ ૭ મી ફેબરવારી.

શેઠ માણેકજી કાવશજી એંટીને પંચમાહલના ડીસ્ટ્રી-કટ ડેપ્યુટી કલેકટર અને શેઠ શેરાબજી જાંગીરજી તાલેયાર-ખાંનને ગુજરાતના થર્ડ આસીસ્ટંટ સેટલમેંટ આફીસર તરીકે મુંબઇની સરકારે કાયમ કીધા હતા.[૩]

તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી.

જરમનીવાલા ડાકટર ફ્રેડરીક સ્પીગલે અવસ્તા પર શરેહનાં બાહેર પાડવા ધારેલાં ત્રણ દફતરોમાં વંદીદાદની શરેહનું પેહલું દફતર ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ ના ડીસેમબર માસમાં તથા બીજું વીસ્પરદ, ઇજશ્નેને અને ખોરદેહ અવસ્તાની શરેહનું હાલમાં છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૪]

તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી.

સુરતના એક મ્યુનીસીપાલ કમીશનર ડાકટર માણે-કજી બહુબાંજીને નામદાર સરકારે સુરતના એક હાનરરી માજીસ્ટ્રેટ નેમી ત્યાંના પેહલા વર્ગના સબારડીનેટ માજીસ્ટ્રે-ટની સત્તા આપી હતી.[૫]

તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૯ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હીરજીભાઇ એદલજી મારીસ[૬]નાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૪૦૦), બાવા શેઠ એદલજી બહમનજી મારીસે રૂ૪૦૦), બાઈ શેઠ મનચેરજી એદલજી મારીસે રૂ૨૦૦), તથા બીજાં ઓશીઓએ રૂ૨૩૫) મલી રૂ૧૨૩૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૭]

તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૭ યઝદેજરદી.

મરણ—ડોશાભાઇ ખરશેદજી વાડીઆ—ઉમર વર્ષ ૭૧) શેઠ ખરશેદજી ફરામજી વાડીઆના વડા દીકરા. એવણ મેહલવેહલા અતરેની સરકારી ગોદીમાં "આસીસ્ટંટ બીલડર" તરીકે રહયા હતા. ત્યાંથી વીશ વરસે ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૦ માં પોતાની ખુશીથી ઓહદો છોડી પોતાના મામા શેઠ જાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆની પેહડીપર વડા મુનીમ તરીકે રહયા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૩ માં શેઠ જાંગીરજીનાં મરણથી એજ શાલની તા૦ ૧ લી જુનથી શેઠો અરદેસર ફરાંમજી દાવર અને રૂસતમજી બરજોરજી મોદી સાથે "અરદેસર ડોશાભાઇની કું૦" નાં નામથી પેહડી ઉઘાડી વ્યાપાર તથા ફ્રેન્ચ અને અમેરીકન સરકારની આડતનું કામ ચલાવતા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૦ માં તે પેહડી બંધ કરી મોનશીયો ગુચની સાથે "ડોશાભાઇ ખરશેદજીની કું૦" નાં નામથી ફ્રાંનસ સાથનો વ્યાપાર તથા તે સરકારની અતરે આવતી મનવારોની આડત કરવાનું શરૂ કીધું હતું.

"બેહવારનાં ધનીઆનીનાં પુનને શારૂ શ્રી નોશારી કશબા "મધે શરવે જરથોશતીઓને વાપરવા શારૂ બનાવેઓછે. "રોજ ૧૪ મો ગોશ ઇજદ માહા ૫ મો અમરદાદ અમ-"શાશપંદ શેહનશાઇ, માહ ૬ થો શરેવર અમશાશપંદ કદમી "શને ૧૨૩૭ એજદેજરદી તા૦ ૩ જી ફેબરવારી શને ૧૬૬૮ "ઇંગરેજી શંવત ૧૯૨૪ ના માહ સુદ ૧૦ ને વાર શોમે."

૧ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮.

૨ એ પત્રમાં દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા પ્રથમમાં થોડાક માસ ધર્મ સંબંધી લખાંણ મોકલતા હતા, પણ તેવણે એજ શાલના નવેમબર માસમાં વર્તમાંન પત્રોમાં એક પત્ર લખી એ પત્ર સાથ પોતાનો કસ્સો સંબંધ નથી એમ જાહેર કીધું હતું. એ પછી કેટલીક મુદત સુધી એમાં દસ્તુર જમશેદજી શેરાબજી કુકાદારૂએ ધર્મ સંબંધી લખાંણો કીધાં હતાં. પાછળથી એ પત્ર દર બ્રેસપતવારને બદલે રવીવારે પ્રગટ થવા લાગું હતું, અને તે શેઠ નશરવાંનજી દોરાબજી આપઅખતીઆરે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૮ માં પોતાનાં મરણ સુધી પોતે ચલાવ્યું હતું, અને તે બાદ તેમના ભત્રિજા શેઠ બરજોરજી નવરોજજી આપઅખતીઆરે તે દશ વર્ષ સુધી ચલાવી તા૦ ૨૨ મી જુન ૧૮૮૯ થી બંધ કીધું હતું.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૧ મી જુન ૧૮૬૮.

૪ "Commentar über Das Avesta. von, Friedrich Spiegel. Zurcit er Band. Vispered, yacna und Khorda-Avesta, Wien, 1868."

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૩ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮.

૬ એવણ કોટ મધે દેવલવાલા મોહલામાં પોતાના બાપનાં ઘેરની મરામત થતી હતી તે જોવાને પાસેની ગલીમાં બાંધેલી પરાંચ ઉપર ચઢયા હતા તેવામાં ઉપરથી પગ છટક-વાથી ૧૮ ફીટની ઉંચાઇએથી નીચે જમીન ઉપર તુટી પડયા હતા, અને એક માસ લગન તેની ઇજા ભોગવી મરણ પામ્યા હતા.

૭ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૨ માં ફ્રાન્સની સરકારની અતરે આવતાં વાહણો તથા તેમના કાફલાઓને કીમતી મદદ કરવા માટે એ સરકાર તરફથી એવણને પેહલા વર્ગનો એક સોનાનો ચાંદ ભેટ મલ્યો હતો. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૪ થી અતરેની મેશરસ જારજ પાલિકસરીનની કું૦ ની દલાલીનું કામ પણ એવણ ચલાવતા હતા.

તા૦ ૨૨ મી ફેબ્રરવારી.

શેઠ જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડરે આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી બનાજીવાલાં આતશબેહરાંમમાં જરથોશ્તીઓની એક મોટી મીજલસ હજુર "ધરમ" ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી.[1]

તા૦ ૨૨ મી ફેબ્રરવારી.

આજ દીને મધરાતનાં મુંબઈના કોટ મધે માપલાની પોરમાં એક ભયંકાર આગ લાગી હતી જેથી એ પોરમાં આવેલી શેઠો મનચેરજી બહમનજી પંથકી, હોરમજજી પેશતનજી બાટલીવાલાના છોકરાઓ, રતનજી એદલજી બાટલીવાલા, શેરાબજી રૂસતમજી બાલીવાલાના છોકરાઓ, મેહરવાંનજી ખરશેદજી ધડીઆલી, નશરવાંનજી કુવરજી બાટલીવાલા, અને હોરમજજી એદલજી માડનની વખારો બળી જવાથી તેમને આસરે રૂ૭૫૦૦૦૦) નું નુકસાંન થયું હતું. એ આગ હોલવવામાં પુષ્કળ પારસીઓએ જાંન ફેશાંનીથી મેહનત કીધી હતી, જેઓમાં મુખીઅ શેઠો શાપુરજી પેશતનજી માકાબચાના, હોરમજજી શાપુરજી પાવરી પોતાના પારસી મજુરોની આખી પલટણ સાથે, પોલીસના જમાદાર આ૦ શેરાબજી બેહરાંમજી કાંગા, જમશેદજી શેરાબજી માડન, ખરશેદજી શેરાબજી કાતરક અને ધનજીભાઈ શેરાબજી કાતરક હતા. આ આગથી કોટના પારસીઓમાં મોટો ધભરાત તથા દેહશત ફેલાઈ હતી.[2]

તા૦ ૨૩ મી ફેબ્રરવારી.

દમણ મધે શેઠ માણેકજી કાવશજી દમણવાલાએ પોતાના દીકરા શેઠ શેરાબજી તથા બીજાં ઓશીઓનાં બાળકોનાં લગન કીધાં તેની ખુશાલીમાં દમણના ગવરનર તથા બીજા સર્વે પોરટુગીજ અમલદારોને આજ રાત્રે એક બૉલ આપ્યો હતો.[3]

તા૦ ૨૪ મી ફેબ્રરવારી.

મુંબઈ મધે હુનર તથા કારીગરીની જીનસોનું એક પ્રદર્શણ આજ દીને નવી બધાયલી ફરાંમજી કાવશજી ઈનસ્ટીટયુટનાં દીવાંનખાંનાં મધે ઉઘાડવામાં તથા એ ઈનસ્ટીટયુટને પણ ખોલી મુકવાની ક્રિઆ કરવામાં આવી હતી. પ્રથમમાં સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે ઉઠી નામદાર ગવરનરની ગેરહાજરીમાં એ ક્રિઆ કરવાને હાનરેબલ બી. એચ. એલીસને અરજ કીધી, અને તેમ કરતાં પ્રદર્શણ ઉભું કરવાને લગતી કેટલીક વીગત કહી સંભલાવી. એ પછી હાનરેબલ મી૦ એલીસે એક સુભાખીત ભાષાણ કરી પ્રદર્શણ તથા ફરાંમજી કાવશજી ઈનસ્ટીટયુટ ખોલી મુકેલી જાહેર કીધી હતી. જે બાદ સઘળાઓ પ્રદર્શણમાં મુકેલી ચીજો જોવાને મંડી ગયા હતા.[4]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી ફેબ્રરવારી ૧૮૬૮.

એ વાએજનું એક ચોપાનયું નીચલાં નામથી એજ શાલના આપરેલ માસમાં પ્રગટ કરવામાં આવ્યું હતું :—

"ધરમ ઊપર વાહાજ. ભાઈ જાંહાંગીર મેહેરવાંનજીએ મરહુમ સેઠ કાવસજી બેહેરાંમજીનાં આતશબેહેરાંમનાં મકાંન ઊપર શેહેનશાહી રોજ ૩ જો અરદીબેહેશત, માહા ૬ ઠો શેહેરેવર સને ૧૨૩૭ ઈઅજદજરદીને દીને જરતોશતી અંજુમન આગલ ધરમ ઊપર કીધેલી વાહાજ. મુંબઈ, દફતર આશકારા છાપાખાનામાં છાપીછે. અપરેલ ૧૮૬૮."

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ અને ૨૯ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮.

એ આગ હોલવવામાં મદદ કરનારાં પોલીશ અને ફાએર બ્રીગેડનાં માણસોને વેંહચી આપવા માટે શેઠ રતનજી એદલજી બાટલીવાલાએ રૂ૫૦૦) ની રકમ તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮ ને દીને મ્યુનીસીપાલ કમીશનર મી૦ આરઠર કારફરડની મારફતે પોલીશ કમીશનર ઊપર મોકલી આપી હતી. એજ મુજબ ડાકટર એદલજી નશરવાંનજીએ પણ રૂ૧૦૦) ની રકમ એજ કારણસર તા૦ ૧૦ મી માર્ચ ૧૮૬૮ ને દીને પોલીશ કમીશનર ઊપર મોકલી હતી.

એ જબરી આગ હોલવવામાં શેઠ શાપુરજી પેશતનજી માકાબચાનાએ કરેલી મેહનત વિષે બોલતાં તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮ નાં મુંબઈ સમાચારમાં લખેછે કે—"જોકે તે પુંજીવાલો નથી તોપણ મશીઅમપણે આબરૂથી પોતાનું ગુજરાંન ચલાવેછે. તે સરકારી કામોમાં સારો ઊપયોગી માણસ માલમ પડીઓછે. તે પોલીસ સાથે જોડાયલો નથી, પણ અગતની વેલાએ અને કોઈબી આફતની વખતે, જે મેહનત કરેછે તે તારીફ લાયક હોયછે. આ વેલાએ પાણી ઊરાડવામાં, બલતાં છાપરાં બેસાડવામાં અને બીજી સાધારણ માનેજમેંટમાં તેણે થોડી જડપ અને ઊપયોગ બતાવયો ન હતો. તેનાં કામ જેઓએ જોયાં હશે, તેઓ તેની એકસરખી તારીફ કરશે. આ પારસીને હમો સરકારની અને પરજાની જાણમાં લાવતાં ઊમેદ રાખીએછે કે, તેની કદર બુજવાને ઘટતા ઊપાય લેવાય."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮.

૪ ટાઈમસ ઑફ ઈંડીઆ, ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮.

એ પ્રદર્શણને લગતી ગોઠવણો કરવાને નેમાયલી કમીટીમાં ૨૪ ઈંગ્રેજ, ૭ હિંદુ, અને ૧૧ પારસી (હાનરેબલ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકા, બેહરાંમજી જીજીભાઈ, રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ, જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆ, શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ) ગ્રહસ્થો હતા.

તા૦ ૨૫ મી ફેબ્રુવારી.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટ્રીમોનીઅલ કોરટના કલાર્ક શેઠ બરજોરજી ફરામજી થાણેવાલાને હાઇ કોરટની આપેલેટ સાઇડના રીપોરટર તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧ લી મારચ.

શેઠ બેજનજી રતનજી કોટવાલે ૧૮૫૯ ના ૧૪ મા ઍક્ટને "લૉ ઑફ લીમીટેશન" ના કાએદાનું તેની શરેહ તથા ઓલામા સાથનું પુસ્તક ઇંગ્રેજીમાં પ્રગટ કીધું હતું.[2] એ પુસ્તક સમાલ કાઝ કોરટના માજી ચીફ-જડજ મી૦ જે. એફ. લોરને અર્પણ કીધું હતું.

તા૦ ૧૦ મી મારચ.

શેઠ દાદાભાઇ શોરાબજી તારાપોરવાલાએ "એક જુવાન પારસી"ને નામે "જનાનખાનાંની બીબીઓ" નામનું એક વાર્તાનું પુસ્તક ઇંગ્રેજી ઉપરથી ગુજરાતીમાં છાપી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧૬ મી મારચ.

સુરત મધે ડાકતર ડોસાભાઇ પેશતનજીએ આજ દીને ત્યાંની એંડ્રુસ લાઇબ્રેરીનાં દીવાનખાનામાં "સુરત શેહરની તંદરોસતી" વિષે ઇંગ્રેજીમાં એક ભાષણ કીધું હતું. મસનદની ખુરસી જડજ મી૦ ફ્રેમજાલે લીધી હતી.[4]

તા૦ ૧૭ મી મારચ.

રોજ ૨૦ માહ ૬ (શેં૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

આજ દીને પુણાં મધે ખાનબાહદુર દસ્તુર નશરવાનજી જમાસપજી જમાસપઆશાના એકપુરા બેટા એ૦ આરદબાદનાં ઉમાનુંમાં પુણાં મધે નશાશાલાવોનું એક ફંડ ઉભું કરવા માટેનું ટીપ ઉભું કરવામાં આવ્યું હતું, જે મધે ખાનબાહદુર દસ્તુર નશરવાનજીએ પ્રથમ રૂ૫૦૦) તથા બીજા જરથોસ્તીઓએ સારી રકમો ભરી હતી.[5]

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮.

૨ "Act XIV of 1859, on the Law of Limitation. With decisions upon each section, by the High Courts of Judicature of the three Presidencies. By Bejonjee Ruttonjee Kotwal, Interpretor, Small Cause Court, Bombay. Bombay, printed by N. R. Ranina at the Union Press, 1868."

૩ "જનાનખાનાંની બીબીઓ. એક વારતા. (ઇંગ્રેજી ઉપરથી. દરદાર દાખીને ભાગ ભાગમાં—ભાગ પેહલો. બનાવનાર, એક જુવાન પારસી. મુંબઇ મધે ઇનડીઅન પ્રેસમાં નશરવાનજી રતનજીએ છાપ્યુંછે. ૧૮૬૮."

એનો બીજો ભાગ સપટેમબર ૧૮૬૮ માં બાહેર પડયો હતો.

૪ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૨૨ મી મારચ ૧૮૬૮.

૫ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૯ મી મારચ ૧૮૬૮.

એ ફંડ સ્થાપવાનો ઠેડાવ કરવાને પુણાંના જરથોસ્તીઓની એક સભા તા૦ ૯ મી આગસ્ટ ૧૮૬૮ ને દીને મરહુમ શેઠ શોરાબજી રતનજી પટેલવાલી દરેમેહરમાં ખાનબાહદુર દસ્તુર નશરવાનજી જમાસપજી જમાસપઆશાનાનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ માટે આગમજથી રૂ૧૦૨૩૮) ની રકમ ભરાઇ હતી, અને તે મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓને કાંઇક વાંધાને લીધે ન સોંપતાં તેનો વહીવટ પુણાં મધેજ ચલાવવાને ઠેરવ્યું હતું, અને તે માટેની સર્વે ગોઠવણો કરવાને ખાનબાહદુર પદમજી પેશતનજી, શેઠો ધનજીશાહ જમશેદજી અંકલેસરીઆ, એદલજી હોરમજજી મોદાભાઇ, દોરાબજી પેશતનજી ગનતરૂપવાલા (ઘાસવાલા), હોરમજજી દોરાબજી ચીનાઇ, શોરાબજી જાંગીરજી ચીનાઇ, દીનશાહ રતનજી ઘડીઆલી, તેહમુલજી દાદાભાઇ મેહતા (મોદી), અને દસ્તુર હોશંગજી જમાસપજી જમાસપઆશાનાની એક કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી. એ કમીટી મધે ખાનબાહદુર પદમજી પેશતનજી શામેલ ન થવાથી એ જગોપર શેઠ દાદાભાઇ પાલણજી ભેદવારને નેમ્યા હતા.

એ પછી એ ફંડનું કામ ચાલુ કરી તે મધેથી તા૦ ૧૫ મી આગસ્ટ ૧૮૬૮ થી બે પગારદાર નશાશાલારો રૂ૧૬) ને દરમાહે રાખ્યા હતા, પણ ફંડ ઘટવાથી ૧૮૭૬ ના ડીસેમબર માસથી એકજ ફિઆદાર નશાશાલાર રાખ્યો હતો. એ બાદ પાછું ફંડ વધવાથી તા૦ ૧૬ મી ડીસેમબર ૧૮૮૭ થી બે નશાશાલાર રાખવામાં આવ્યાછે.

શેઠ પેશતનજી એદલજી સુખીઆએ પુણાં મધેના પોતાના એક બંગલાનાં ભાડાંની પેદાએશ જે ઉપજે તે મધેથી અરધી પેદાએશ આએ ધર્મ ખાતે તા૦ ૧ લી નવેમબર ૧૮૬૮ થી આપતી કીધી હતી, જે હજુ સુધી ચાલુછે.

આએ ફંડના ચાલુ ખરચને માટે નીચલા ગ્રહસ્થો તથા બાનુઓએ નીચે મુજબ અમુક રકમો આપી તેનું વ્યાજ વાપડવાની સરતથી જુદાં ખાતાં પડાવ્યાંછે :—

(૧) બાઇ મુનાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ બેજનજી ફરામજી કરાંણીનાં વીધવાએ પોતાના ભાઇ મરહુમ શેઠ કાવશજી રતનજી રાંણાનાં પુનને માટે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૯ માં રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ. (૨) હાનરેબલ બેહરામજી જીજીભાઇએ પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ માણેકબાઇનાં પુનને માટે એજ સાલમાં રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ. (૩) શેઠ બહમનજી જીજીભાઇએ પોતાની યાદગારીને માટે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦ માં રૂ૫૦૦) ની સરકારી નોટ. (૪) મરહુમ શેઠ દારાશાહ શોરાબજી નરીમાનના છોકરાઓએ પોતાના બાવાનાં પુનને માટે ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૮ માં રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ. (૫) શેઠ નશરવાનજી મ.બેહ૦ પીટીટે પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટનાં પુનને માટે ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૯ માં રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ. (૬) સર દીનશાહજી મ.બેહ૦ પીટીટ બારોનેટે પોતાના સેહરી ડાકતર નશરવાનજી મેહરવાનજી રતનજી પ.રખનાં પુનને માટે ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૦ માં રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ. (૭) સર દીનશાહજી મ.બેહ૦ પીટીટ બારોનેટે પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ લેડી સકરબાઇ તે મરહુમ શેઠ ફરામજી ભીખાજી પાંડેની દીકરીનાં

તા૦ ૧૯ મી મારચ.

અમદાવાદના એક મ્યુનીસીપાલ કમીશનર શેઠ દીનશાહ હોરમજજી કરાકાંને નામદાર સરકારે અમદાવાદના એક હાનરરી માજીસ્ત્રેટ નેમી ત્યાંના પેહલા વર્ગના સબારડીનેટ માજીસ્ત્રેટની સત્તા આપી હતી.[૧]

તા૦ ૨૨ મી મારચ.

રોજ ૨ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ ચાંદનબાઇ તે મરહુમ શેઠ માણેકજી જીજીભાઇ વાછાનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજી મધેથી રૂ૪૦૦૦) તથા દીકરા શેઠ જીવાજી માણેકજી વાછાએ રૂ૪૦૦) મલી રૂ૪૪૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૨૩ મી મારચ.

જરથોસ્તીઓમાં પરણતે સમે આશીરવાદ દેવાએછે તેના ગુજરાતી કવિતામાં દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાએ કીધેલા તરજુમાનું એક ચોપાનયું દસ્તુર ખુરશેદજી જમશેદજી જામાસપઆશાનાએ છપાવી બાહેર પાડયું હતું.[૩]

એજ મુજબ એ૦ રૂસતમજી જામાસપજી દસ્તુર મેહરજીરાંણાએ "આસીરવાદ પાજંદની માએની સાથે, અને સંસકરત સાદા" એવે નામનું એક ચોપાનયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૪]

તા૦ ૨૭ મી મારચ.

રોજ ૭ માહ ૮ (ક૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—શેરાબશાહ બેજનજી મોદી[૫]—ઉમર વર્ષ ૭૨) સુરતવાલા શેઠ બેજનજી સોહરાબજી મોદીના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં સુરત મધે પોરટુગીજ વ્યાપારીઓની દલાલી કરતા હતા. તે પછી કોઇ પોરટુગીજ વ્યાપારીની ભલાંમણ ઉપરથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૬ માં જડજ મી૦ આનડરસને એવણને મુંબઇની સદર અદાલતમાં હેડ-કલાર્ક તરીકે રાખ્યા હતા. તે ઓહદો ૩૦ વર્ષ સુધી બજાવી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૬ માં પેનશન લીધું હતું.

તા૦ ૩૦ મી મારચ.

રોજ ૧૦ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—શેરાબજી જાંગીરજી દાવર[૬]—ઉમર વષ ૬૦) શેઠ જાંગીરજી ફરાંમજી દાવરના વડા દીકરા. એવણ પેહલપેહલા ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૮ માં શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી તબાક સાથે ચીન ગયા હતા. ત્યાંથી થોડીક મુદતે અતરે પાછા ફર્યા બાદ મી૦ લારકીન વકીલની પેહડીપર રહયા હતા, અને તે પેહડી તરફથી દેશાવરો ખાતે એક બે મુકદમાઓની ફતેહમંદ રીતે મેનીજ કરવાને લીધે ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૮ થી તેના માનેજીંગ કલાર્ક ઠડયા હતા. મી૦ લારકીનની પછી એ પેહડી મેશરર્સ ઉડહાઉસ, મારગેન, હેનકાક, લીડસ, અને કાલીએર વકીલોએ એક પછી એક ચલાવી, તે સંધાના એવણ માનેજીંગ કલાર્ક હતા. વકીલોને ત્યાં લગભગ આખી જીંદગી ગુજારવાથી એવો પણ કાએદા કાનુનો જાણવામાં અરધા વકીલ જેવા માહીતગાર હતા.

પુનને માટે ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૦ માં રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ. (૮) સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે પોતાનાં ફુઇના દીકરા મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી રતનજી પારખનાં પુનને માટે ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૦ માં રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ. (૯) સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે પોતાનાં ફુઇનાં વહુ મરહુમ બાઇ જરબાઇ તે મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી રતનજી પારખનાં વીધવાનાં પુનને માટે ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૧ માં રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ. (૧૦) બાઇ દીનબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનાં વીધવાએ પોતાના ખાવંદનાં પુનને માટે ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૨ માં રૂ૫૦૦) ની સરકારી નોટ. (૧૧) સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે પોતાનાં ફુઇનાં દીકરા મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી રતનજી પારખનાં બેટી મરહુમ બાઇ આવાંબાઇ તે ખાંનસાહેબ ફરદુનજી પેશતનજી વરીઆવાનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૩ માં રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ.

એ ફંડનું કાયદાસરનું એક તરસ્ટ ડીડ તા૦ ૨૮ મી સપટેમબર ૧૮૭૨ ને દીને હાઇ કોરટના વકીલો મેશરસ જાફરસન એંડ પેનની મારફતે કરાવી તેના તરસ્ટીઓ તરીકે ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, શેઠો શેરાબજી જાંગીરજી ચીનાઇ, અને એદલજી જીવાજી અંકલેસરીઆને નેમ્યા હતા. એઓ મધેથી ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૪ માં બેહશતનશીન થવાથી તેમની જગોપર ખાંનબાહદુર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાને એક તરસ્ટી તરીકે નેમ્યાછે. એ ફંડની પુંજી હાલ રૂ૨૨૫૦૦) નીછે.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેજેટ, તા૦ ૧૯ મી મારચ ૧૮૬૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી મારચ ૧૮૬૮.

૩ "જરતોસતીઓમાં પરણતે સમે આશીરવાદ દેવાએછે, તેહનો કવીતામાં કરેલો તરજુમો. બનાવનાર, દસ્તુર હોશંગજી જામાશપજી જામાસપઆશાના. છાપાવી પ્રગટ કરનાર ખુરશેદજી જમશેદજી દસ્તુર જા૦ આ૦ મુંબઇ, યુનિયન પ્રેસમાં ન્હાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાણીનાએ છાપીલીછે. સને ૧૨૩૭ એજદજરદી. સને ૧૮૬૮ ઇસવી."

૪ "આસીરવાદ પાજંદના માએની સાથે અને સંસકરતના સાદા. છપાવનાર, એરવદ રૂશતમજી જામાસપજી દશતુર મેહેરજીરાંણાના. મુંબઇ ઇમપીરીઅલ પરેશમાં નવરોજજી ફરાંમજીએ છાપ્યુંછે. શને ૧૨૩૭ ઇઅજદેગરદી. ઇસવી ૧૮૬૮."

૫ શેઠો ફરાંમજી અને મનચેરશાહ શેરાબશાહ મોદીના બાવા.

૬ શેઠો નાનાભાઇ અને એદલજી શેરાબજી દાવરના બાવા.

તા० ૧ લી આપરેલ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ગોરાબજી જહાંગીરજી દાવરનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા વીધવા બાઈ મેહરબાઈ અને છોકરા છોકરીઓએ મળી રૂ૧૧૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા० ૨ જી આપરેલ.

શેઠ મેહરજીભાઈ બાપુજી વીકાજીને મુંબઈનાં કસ્ટમ ખાતાંના બીજા વર્ગના આસીસટંટ કમીશનર તરીકે નામદાર સરકારે મુકરર કીધા હતા.[૨]

તા० ૩ જી આપરેલ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આ વર્ષમાં તેમનાં નામની સાંમે લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટીના મેમબરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા:—

સુરત—શેઠ બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજર.
રાંદેર—શેઠો નશરવાંનજી બરજોરજી, દીનશાહજી મેહરવાંનજી, અને હોરમસજી ફરામજી.
અમદાવાદ—શેઠો ખરશેદજી પેશ... પાલણજી લાલ... મોદી, ખરશેદજી ... [illegible]
ભરૂચ—શેઠ રૂસ્તમજી પેશતનજી ઉમરીગર.
અહમદનગર—ખાંનબાહદુર બરજોરજી ભીખાજી નસીઆર; શેઠ નશરવાંનજી ખરશેદજી ગેહાપીરજીઆ (નગરવાલા).
નાગપુર—શેઠ નશરવાંનજી ફરામજી.
ઇગતપુરા—શેઠ બેહરામજી પેશતનજી.
મંછુરા—ખાંનસાહેબ કાવસજી રતનજી.
કરાંચી—શેઠ જમશેદજી અરદેશર માણેકશાહના.

તા० ૫ મી આપરેલ.

મેસ આબલ હોવેલાક નામના એક ફ્રેંચ વિદ્વાને જંદ ભાષાનાં વ્યાકરણનું એક પુસ્તક પારીસ મધે છાપી પ્રગટ કીધું હતું.[૩]

તા० ૮ મી આપરેલ.

ડાક્તર સોરાબજી રૂસ્તમજી મુગાંઘરીઆવાલાએ આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવસજી બેહરામજી બનાજીવાલાનાં આતશબેહરામનાં દીવાનખાંનામાં "આગ વરો" એટલે આગનું બેહનું એ બાબદ ઉપર એક ભાષણ કીધું હતું.[૪]

તા० ૨૫ મી આપરેલ.

સુરત મધે નાનપરામાં એક રીડીંગ રૂમ સ્થાપવાને આજ દીને ત્યાંના પારસી રેહવાસીઓની એક સભા શેઠ પાલણજી હોરમજજી નાજરનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મળી હતી. તે વેળાએ "નાનપરા નેટીવ રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરી"ના નામે એ ખાતું સ્થાપી તેનો વહીવટ ચલાવવાને શેઠો પાલણજી હોરમજજી નાજર—પ્રમુખ, દોરાબજી શેહરીઆરજી મોદી, પેશતનજી જીવાજી ડાકતર, સોરાબજી જમશેદજી પોહોના, પ્રાણજીવનદાસ કીશનદાસ, અને સોરાબજી પેશતનજી શમાવાલાની એક કમીટી તથા શેઠ પાલણજી બેજનજી કોટવાલને તેના શેક્રેટરી નેમ્યા હતા.[૫]

[૫] મુંબઈ સમાચાર, તા० ૨૫ મી આપરેલ ૧૮૬૮.

એ લાઇબ્રેરીને માટે શેઠ બહમનજી નશરવાંનજી વકીલે નાનપરામાં વલંદાનાં બંદરની સાંમેની ઝડકપરનું પોતાનું મકાન તા० ૧ લી ડીસેમબર ૧૮૭૦ થી વગર ભાડે વાપરવાને આપ્યું છે, અને તે બાબે તા० ૩૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૧ ને દીને એ લાઇબ્રેરીના તે વેળાના શેક્રેટરી શેઠ પાલણજી બેજનજી કોટવાલ સાથે એવું કરારનામું કીધું હતું કે જ્યાં સુધી એ લાઇબ્રેરી ચાલુ રહે ત્યાં સુધી એ મકાન લાઇબ્રેરીના ઉપયોગને માટેજ વાપરે, અને તેનું ભાડું તેવણે લેવું નહિ અને કોઈ રીવસે તે ખાલી કરાવવું નહિ. [એ શરત મુજબની શરતે એ મકાનની પડોસનો બીજો ભાગ શેઠ બહમનજીએ નાનપરાની ડાકતર જમાસપજી જીવાજીવાલી ડીસ્પેન્સરીને મુફત વાપરવાને આપેલો છે]

એ લાઇબ્રેરીની કમીટીમાં મજકુર પેહલે રીવસે ઠરેલ મેમબરો ઉપરાંત ખાલી પડતી જગાઓપર શેઠો ... ના શાપુરજી ચોથીઆ, દીનશાહજી માણેકજી મોદી અથવા ... જી તે નશરવાંનજી પાલણજી પોહો, રૂસ્તમજી ફકીરજી ... ચોરાબજી માણેકજી બાએઆ, રૂસ્તમજી હોરમજજી ... મનચેરશાહ પાલણજી ડેકોબાદના, આદરજી ભીખાજી ... રૂસ્તમજી નવરોજજી પટેલ, જમાસપજી જીવાજી ડાક... તેનુંજી ફરદુનજી ડાકટર, કાવસજી રૂસ્તમજી મોદી— પાલણજી લાલકાકા અને અરદેશર મેહરવાંનજી ગાંધી ફરાંમજી નવાર શામેલ થયા કીધા છે. સરનશીન તરીકે શરૂઆતથી ઈ० સ० ૧૮૭૭ સુધી શેઠ પાલણજી હોરમજજીની સર- ૧૮૭૭ થી તે ૧૮૮૦ સુધી શેઠ રતનજી શાપુરજીએ પોતાની ૧૮૮૦ થી તે ૧૮૮૫ સુધી શેઠ પેશતનજી ... માટે એમ અને ૧૮૮૫ થી તે અત્યાર સુધી શેઠ દીનશાહજી બહમનજી મોદી અથવા બાએઆ છે. શેક્રેટરી તથા ખજાનચી ૧૮૭૦ માં શરૂઆતથી તે ઈ० સ० ૧૮૭૭ સુધી શેઠ પાલણજી બેજનજી કોટવાલ, ૧૮૭૭ થી તે ૧૮૭૮ સુધી શેઠ નશરવાંનજી પાલણજી પોહો, ૧૮૭૮ થી તે ૧૮૭૯ સુધી શેઠ રૂસ્તમજી હોરમજજી કોટવાલ, ૧૮૭૯ થી તે ૧૮૮૦ સુધી શેઠ મનચેરશાહ પાલણજી ડેકોબાદના, અને ૧૮૮૦ થી તે અત્યાર સુધી શેઠ રૂસ્તમજી નવરોજજી પટેલ; ૧૮૮૮ થી તે ૧૮૯૨ સુધી તેમની સાથે શેઠ હોરમજજી ફરદુનજી ડાકટર અને ૧૮૯૨ થી તે અત્યાર સુધી શેઠ અરદેશર મેહરવાંનજી ગાંધી જાઇંટ શેક્રેટરી તરીકે છે.

શેઠ આદરજી ભીખાજી રોજે એ લાઇબ્રેરીને ઘણાં વર્ષો સુધી મદદ કીધી હતી તે ઉપરથી તેવણે ઈ० સ० ૧૮૮૬

[૧] જામે જમશેદ, તા० ૪ થી આપરેલ ૧૮૬૮.

[૨] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા० ૨ જી આપરેલ ૧૮૬૮.

[૩] "Abel Hovelacque, Grammaire de la Langue Zende, Paris 1868."

[૪] જામે જમશેદ, તા० ૮ મી આપરેલ ૧૮૬૮.

તા૦ ૧૫ મી આપરેલ.

રોજ ૨૬ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—ધનજીભાઈ દાદાભાઈ કામદીન—ઉમર વર્ષ ૧૦૧) એવણ આવડી લાંબી ઉમરે મુંબઇ મધે મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૫ મી આપરેલ.

રોજ ૨૬ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—જાંગીરજી શાપુરજી લાલા[1]—ઉમર વર્ષ ૫૧) શેઠ શાપુરજી મનચેરજી લાલાના વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૧ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ તેમનું કાઠીઆવાડ કમરશીયલ એજંટનું કામ ચલાવતા હતા. એ પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૩ માં તે ખાતું બંધ પડવાથી ગુજરાત તથા કાઠીઆવાડ ખાતે વ્યાપાર અને લેકિોની આડતનું કામ કરતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૬ થી એવણ દખ્ખણ ભણી મેલની ગાડીઓ ફેરવવાનું, તથા તે પછી ગુજરાત તરફ ફરતી સ્ટીમરો, લવજી ફેમીલી, વિક્ટોરીયા, ફલાકસ, વગેરેની આડત ચલાવતા હતા. એવણ આગે શાલમાં શાલકોત કાંઇ કામસર ગયા હતા, અને ત્યાંજ એમનું મરણ નીપજયું હતું.

તા૦ ૨૨ મી આપરેલ.

રોજ ૩ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

આજ દીને મુંબઈ મધે ગ્રાંટ રોડના રસ્તા ઉપર એ૦ શેરાબજી હોરમજજી રાંનજીએ પોતાના બાવા એ૦ હોરમજજી શેરાબજી રાંનજીની નઇઆતે આદરાંનની એક દરેમેહર બંધાવી પરકાવી હતી. આ વેળાએ જશનની જલસમાં સર્વે આગેવાન શેઠીયાઓ તથા ઘણાક જરથોસ્તીઓ શામેલ થયા હતા. જશનની ક્રિઆ પુરી થવા બાદ એ૦ શેરાબજી તરફથી વંચાયલા અંજુમન પત્રમાં જણાવ્યું હતું કે એ દરેમેહર સર્વે જરથોસ્તીઓને ધર્મ-ખાનાં કામોને માટે આલી મેલીછે, અને તેના જાયુકના રાતબને માટે એની પડોસમાંનો એવણે બંધાવેલો બંગલો ધર્મખાતે આપ્યોછે, કે જેને લગતો બંદોબસ્ત કરવામાં આવશે. એ બાદ એ૦ શેરાબજીને તેમના મિત્રો તરફથી ચાર શેઆલ હોરાડવામાં આવી હતી, અને ચાશની કરી સર્વે મીજલસ બરખાસ્ત થાઇ હતી.[2]

તા૦ ૨૯ મી આપરેલ.

રોજ ૭ માહ ૯ (ક૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી ફરાંમજી મેહતા[3]—ઉમર વર્ષ ૭૨) શેઠ ફરાંમજી મેહરવાંનજી મેહતાના વડા દીકરા. એવણ ઘણા આગલા વખતમાં પેહલવેહલા તાલચરી, અને તે બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૩ મા કલીકટ ખાતે ગયા હતા. કલીકટમાં એવણે આખી જીંદગી વ્યાપાર કરવામાં કાઢી હતી, અને ૪૫ વર્ષના અરસામાં એકવારબી મુંબઇ આવ્યા ન હતા. એવણનું મરણ કલીકટ મધેજ નીપજયું હતું.

તા૦ ૩૦ મી આપરેલ.

શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ. એ ઇંગલાંડ મધે બારીસ્ટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી. હિંદુસ્થાંનમાં ધંધો ચલાવનારા બારીસ્ટરોને જે થોડીક "ટરમો" ઓછી કરવામાં આવી હતી તે સઘળી પસાર કરીને, બાકીની ઇંગલાંડના બારીસ્ટરો જેટલી "ટરમો" પણ પુરી કરવાથી એવણને "અટર બારીસ્ટર" તરીકે ત્યાંની બારમાં બોલાવ્યા હતા. પારસીઓમાં પેહલવેહલા એવણ બારીસ્ટર થયા હતા.[4]

તા૦ ૧ લી મેએ.

રોજ ૧૨ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—તેહમુલજી રૂસતમજી રેડીમની—ઉમર વર્ષ ૫૯) શેઠ રૂસતમજી તેહમુલજી રેડીમનીના દીકરા. એવણ પેહલવેહલા ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૪ માં પોતાના પિત્રાઇ શેઠ કેખશરૂ

મરણ પામ્યા તે વેળાએ સર્વે મેમ્બરોએ ઊપરાંણું કરી એમની એક તસવીર લાઇબ્રેરીનાં મકાનમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૭ જુન માસમાં મુકાવીછે. વળી એ લાઇબ્રેરીને ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૩ થી સુરત મ્યુનીસીપાલીટી તરફથી દર શાલ રૂ.૧૫૦) ગ્રાંટ-ઇન-એડ તરીકે મલેછે.

એ લાઇબ્રેરીની પુંજી તા૦ ૩૧ મી મારચ ૧૮૯૩ ને દીને રૂ૧૧૫૦—૨—૩ ની હતી.

એ લાઇબ્રેરીની આગમજ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં કેટલાક ઇંગ્રેજો તથા ડાકટર શેપરડ સાથે મલી શેઠ ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકાએ *"નાનપરા રીડીંગ રૂમ"* ઊંઘાડયો હતો, પણ તે થોડુંક સુધી ચાલી બંધ પડયો હતો.

૧ હાંનપોરવાલા શેઠો જમશેદજી અને હોરમજજી જાંગીરજી લાલાના બાવા.

૨ મુંબઇ આખબ, તા૦ ૨૫ મી આપરેલ ૧૮૬૮.

એ દરેમેહર બંધાયા પછી એ૦ શેરાબજી ૮ મહીને મરણ પામવાથી ઊપલા અંજુમન પત્રમાં જણાવેલા એ દરેમેહરના નીભાવને માટે ધર્મખાતે કાઢેલા બંગલાનો કસ્સો બંદોબસ્ત થાયો નહિં. આથી મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે એ દરેમેહરનો ચાલુ ખરચ પોતાની હૈયાતી સુધી ચલાવ્યો હતો, અને તે બાદ તેમનાં વીધવા બાઇ દીનબાઇ તે હજુ સુધી ચલાવેછે.

૩ રંગુનવાલા મરહુમ શેઠ નાનાભાઇ તથા શેઠો નવરોજજી, દીનશાહ, અને બહમનજી બરજોરજી મેહતાના બાવા. એવણના બાવા શેઠ ફરાંમજી મેહરવાંનજી મેહતા મુંબઇ મધે મરહુમ શેઠ નવરોજજી કાવશજી નાળીએરવાલાની પેહડી પર મેહતા હતા. એવણના એક બીજા ભાઇ શેઠ પેશતનજી ફરાંમજી મેહતા *ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૬ માં કલકતે ગયા હતા*, અને ૪૯ વર્ષ સુધી ત્યાં રહી ૧૮૮૫ માં કલકતા મધેજ મરણ પામ્યા હતા.

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૪ મી મેએ ૧૮૬૮.

શેરાબજી રેડીમની તરફથી ચીન ગયા હતા. તે પછી બીજીવાર સર જમશેદજી જીજીભાઇ તરફથી, અને તે બાદ પોતાને હીસાબે કમીશન એજંટ તરીકે આઠવાર ત્યાંની મુસાફરી જઇ આવ્યા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૫ થી એવણ અમદાવાદવાલા શાહ૦ હઠીસીંગ કેસરીસીંગની અતરેની પેઢીપર ૧૫) વર્ષ સુધી કારભારી તરીકે રહ્યા હતા.

તા૦ ૩ જી મેએ.

રોજ ૧૪ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—કાવશજી હોરમસજી મારકર—ઉમર વર્ષ ૫૮) એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૭ થી અતરે મેદાનમાં વીનસેંટ ડી. માનેટોમના બીલીઅર્ડ રૂમ અને રાકેટકોર્ટમાં "માર્કર" હતા. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૧ માં તે સીનોર એ મકાન એમને સોંપી પોતાને વતન ગયો હતો. ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૩ માં એવણે ક્રીકેટ તથા બીલીઅર્ડ વગેરેના સામાનની એક દુકાન મુંબઇ મધે ઉઘાડી હતી.

તા૦ ૫ મી મેએ.

રોજ ૧૬ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—શાપુરજી દોરાબજી મુકલાતવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૦) શેઠ દોરાબજી જમશેદજી મુકલાતવાલાના ચોથા દીકરા. એવણ પ્રથમથીજ પોતાના બાપની સાથે તેમના મુકલાતના વ્યાપારમાં પડેલા હતા, અને ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૩ માં બાપનાં મરણ પછી પોતાના ભાઇઓની સાથે "દોરાબજી જમશેદજીના છોકરાઓ" ને નામે મુંબઇ મધે મુકલાતનો મોટો રોજગાર ચલાવતા હતા. એ ઉપરાંત ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૦ થી એવણ શેઠ કાહનદાસ નારણદાસ, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, અને જમશેદજી નશરવાંનજી તાતા સાથે "નશરવાંનજી રતનજીની કુંપની" નાં નામથી બીજે વ્યાપાર તથા કંત્રાકટનાં કામોમાં પડેલા હતા. એજ સાલથી એઓ અતરેની યુનૈટેડ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના એક ડાએરેકટર, તથા ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ થી બેનવાડીની કાવશજી જાંગીરજી જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાળના એક દાનરૂપી ઉપરી હતા. નાહનપણથીજ આરબ વ્યાપારીઓ સાથના વાતચીતના મોહાવરાને લીધે એવણ આરબી ભાષા સારી રીતે બોલી જાણતા હતા.

તા૦ ૭ મી મેએ.

આજ રોજે મરહુમ શેઠ શાપુરજી દોરાબજી મુકલાતવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ભાઇઓ શેઠ નવરોજજી, બહેરામજી, અને એદલજી દોરાબજી તે મરહુમ શેઠ દોરાબજી જમશેદજી મુકલાતવાલાના છોકરાઓએ રૂ૫૦૦), શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતાએ રૂ૧૦૦), તથા બીજાં જેશીઓએ રૂ૪૫) મળી રૂ૬૪૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૭ મી મેએ.

રોજ ૧૮ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—દીનશાહજી દાદાભાઇ જીજીભા—ઉમર વર્ષ ૬૯) શેઠ દાદાભાઈ રૂસતમજી જીજીભાના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના બાપના હાથ હેઠલ મેસરસ ગરેની કુંપનીમાં હતા. તે બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૬ ના જુલાઇ માસથી અતરે હુંડી, શેર, સરકારી કાગજીયાં વગેરેની દલાલીનો ધંધો શરૂ કીધો હતો. ૧૮૬૩ ના આગશટ માસથી એવણને અતરેની ઓરીએનટલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના શેક્રેટરી નેમ્યા હતા, જે ઓહદો મરણ સુધી ચલાવ્યો હતો.

તા૦ ૭ મી મેએ.

શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાને નામદાર સરકારે મુંબઇનાં શેહેર અને ટાપુ મધે નવા નાખેલા ધંધા વ્યાપારપરના "સરટીફીકેટ ટાક્ષ" ના કલેકટર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

"ઓરતોનું કામ શું" હેવાં મથાલાં હેઠલ લંડનનાં સાટરડે રીવ્યુ મધે આવેલી એક મોતેબર બીનાનો તરજુમો જામે જમશેદ પત્ર મધે છપાયો હતો તેનાં જુદાં ચોપાનયાં શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ પોતાને ખરચે છપાવી મુંબઇની પ્રજામાં મુફત વેંહચ્યાં હતાં.[3]

તા૦ ૧૪ મી મેએ.

ઉત્તર વિભાગના "એલીએનેશન સેટલમેંટ આફીસર" શેઠ પેશતનજી જાંગીરજી તાલેયારખાંનને નામદાર સરકારે પોતાના ઓહદા ઉપરાંત દક્ષિણ વિભાગના પણ કામચલાઉ એલીએનેશન સેટલમેંટ આફીસર નેમ્યા હતા.[4]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી મેએ ૧૮૬૮.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૭ મી મેએ ૧૮૬૮.

મુંબઇ મધે ગએ વર્ષે નાખેલો "લાઇસંસ ટાક્ષ" બંધ કરી તેને બદલે આ નવો ટાક્ષ નાખ્યો હતો. લાઇસંસ ટાક્ષના અકારા કરને શેઠ ડોશાભાઇએ એવી તો સારી સમજ તથા હુશીયારીથી અમલમાં આણ્યો હતો કે એક હાથ ઊપર તેનું અકારાપણું પણું ઓછું થવા સાથે લોકો રાજી રહ્યા હતા, તથા બીજા હાથ ઊપર સરકારને એટલી ઊપજ થઇ હતી કે તેટલી ઊપજ હિંદુસ્થાંનનાં બીજાં થોડાંજ મોટાં શેહેરોમાં થઇ હતી.

૩ આ ચોપાનયું છપાયા પછી એક "ઇંગ્રેજ સ્રી" એ તેના જવાબમાં "સ્રી કેળવણીની જરૂરીઆત વિષે હિંદુસ્થાંનના કેલવાયલા દેશીઓ જોગ એક પત્ર" એવાં નામથી એક બીજું ચોપાંનયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૪ મી મેએ ૧૮૬૮.

એ રીતે શેઠ પેશતનજી જાંગીરજી તાલેયારખાંન આખા ઇલાકામાં વડા "સેટલમેંટ આફીસર" થયા હતા. એ ઓહદાની મતલબ આગલા વખતની જાગીરો તથા બીજી મીલકતો ઊપર તેમના ધણીઓના દાવા તથા હક તપાસી નકી કરવાની હતી.

ડાક્તર રૂસતમજી બેહરામજી પારખ, એમ. ડી. ને નામદાર સરકારે રતનાગીરીના કામચલાઉ સીવીલ સરજ્યન નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૬ મી મેએ.

મુંબાઇ મધે સારા પાયા ઉપર ગુજરાતી ભાષામાં નાટકો કરવાને શેઠ ફ્રેમ્મશરૂ નવરોજજી કાબરાજીની આગેવાની હેઠલ "વિક્ટોરીયા નાટક મંડલી" નામે એક નાટક મંડલી ઉભી કરવામાં આવી હતી. એ મંડલીના ખેલોની તપાસ કરવા તથા સહલા આપવા માટે નીચલા ગ્રહસ્થોની એક કમીટી ઠડી હતી:—

શેઠ વીનાયકરાવ જગનાથજી શંકરશેઠ—પ્રેસીડંટ.

ડાકડર ભાઉ દાજી, શેઠો ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, ડોશાભાઇ ફ્રરાંમજી કરાકા, અરદેસર ફ્રરાંમજી મુસ, જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડર, મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠના, ફ્રેમ્મશરૂ નવરોજજી કાબરાજી—શેક્રેટરી, પેશતનજી ધનજીભાઇ માસટર—ડાએરેક્ટર.[2]

તા૦ ૧૮ મી મેએ.

રોજ ૨૯ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

નવસારી મધે એ૦ નશરવાંનજી ખરશેદજી કાંગાએ ત્યાંના જરથોસ્તીઓને સર અવસરે વાપડવાને તથા પારસી

શેઠ પેશતનજીએ ઉત્તર વિભાગમાં ધર્માદા તથા ઇનામની જાગીરોની તપાસ ઘણી મેહનત, ચાલાકી, તથા ઝડપથી બજાવી હતી, અને તેમના રીપોરટો બાબે ઈંગલાંડ વેરથો તારીફ લખાઇ આવ્યા સાથે નામદાર સ્ટેટ શેક્રેટરી લારડ હાલીફાક્સ અને તે પછી લારડ ક્રાંનબોરને એમને ખાસ શાબાસી આપી હતી.

૧ મોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૪ મી મેએ ૧૮૬૮.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૩ જી મેએ ૧૮૬૮.

એ મંડલીના પેહલવેહલા માલેકો શેઠો દાદાભાઇ રતનજી હુંડી, ફરાંમજી ગુસતાદજી, કાવશજી નશરવાંનજી કોહીદાર, અને હોરમજજી ધનજીભાઇ મોદી હતા. તેઓએ પેહલવેહલા શેક્સ્પીઅરમાંથી કેટલાક નાટકો ગુજરાતીમાં કર્યાં હતા. તે પછી તા૦ ૨૦ મી મારચ ૧૮૬૯ ને દીને શાહનામાંમાં લખાયલાં અસલી પેહલવાંનોનાં દાસ્તાંનોમાંથી "બેજન અને મનીજેહ" નો નાટક કે જે શેઠ ફ્રેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ લખ્યો હતો તે અસલી ઇરાંની લેબાશ તથા સીનરીથી કરી બતાવ્યો હતો, અને તે પ્રજાને પસંદ પડવાથી ઘણીવાર કરવો પડયો હતો. એ પછી એવીજ રીતના નાટકો જાહેર ઇનામો આપી એ મંડલી તરફથી લખાવવામાં આવ્યા હતા, અને તેમાં પેહલો રૂ૭૦૦) નાં ઇનામનો શેઠ એદલજી જમશેદજી ખોરીનો લખેલો "રૂસ્તમ અને શોરાબ" નો ઇરાંની દાસ્તાંનનો નાટક પસંદ કરી તે ભજી બતાવવામાં આવ્યો હતો. એ બાદ ઉપલી કમીટીના શેક્રેટરીનો ઓહદો શેઠ ફ્રેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ ૧૮૬૯ ના આગસટ માસમાં છોડવાથી તે જગોપર શેઠ દાદાભાઈ શોરાબજી પટેલ, એમ. એ. ઠડયા હતા, પણ તે પછી એ કમીટીબી થોડુંકમાં ભાગી પડી હતી. ઉપલા પેહલા ચાર માલેકોએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૦ માં ગ્રાંટ રોડ જવાનાં ખુણાંપર વિક્ટોરીયા નાટકશાળાને નામે એક નવી નાટકશાળા પણ પોતાની મંડલીને માટે ખાસ બંધાવી હતી. એ પછી એ નાટક મંડલી ઉપલા માલેકો પાસેથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૨ માં શેઠ દાદાભાઇ શોરાબજી પટેલે લીધી હતી, અને તેણે તેવણનાં ઉપરીપણાં હેઠલ હિંદુસ્થાંની ભાષામાં નાટકો ભજી બતાવવાનું તથા દેશાવરો ખાતે પણ નાટકો કરવા જવાનું શરૂ કર્યું હતું, અને પેહલવેહલા એજ વર્ષમાં હેદરાબાદ ખાતે જઇ ત્યાંના દીવાંન સર સાલારજંગના આસરા હેઠલ કેટલાક ખેલો કીધા હતા. એ બાદ બીજે વર્ષે એટલે ૧૮૭૩ માં શેઠ દાદાભાઇએ એ મંડલી મુકી દઇ તે શેઠ કુવરજી શોરાબજી નાજરને આપી હતી, અને શેઠ કુવરજીએ તે બે વર્ષ ચલાવ્યા બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૬ ના જાનેવારી માસમાં તેમની પાસેથી તે શેઠો ધનજીભાઇ ખરશેદજી ઘડીઆલી, ખરશેદજી મેહરવાંનજી બાલીવાલા, ડોશાભાઇ ફરદુનજી મગોલ, દાદાભાઇ રતનજી હુંડી, અને ફરાંમજી દાદાભાઇ અપુએ લીધી હતી. એ પાંચે ભાગયાઓએ એ મંડલી લીધા પછી તેઓ કલકતા, બનારસ, દીલી, લાહોર, જેપોર, વગેરે હિંદુસ્થાંનનાં મુખ્ય શેહરોમાં નાટક કરવાને ગયા હતા, અને ત્યાં ઘણીક કમાંની કરી આવ્યા હતા. ૧૮૭૭ માં છેલા બે ભાગયાઓ છુટા પડયા, અને બાકી રહેલા ત્રણ ભાગયાઓ ૧૮૭૮ માં કંપની લઇ રંગુન, શીંગાપોર, વગેરે ઠેકાંણે નાટકો કરવાને ગયા હતા, જયાં તેમની તારીફ સાંભલી ૧૮૮૧ ના સપટેમબર માસમાં બરમાના રાજા થીબોએ એમને પોતાની રાજધાંની માંડલે ખાતે બોલાવી રૂ૪૩૦૦૦) ની રકમ આપી તેમના પાસે ૭૫) ખેલો હિંદુસ્થાંની ભાષામાં કરાવ્યા હતા. આ વેળાએ એ મંડલીમાં નીચલા ૨૭) પારસીઓ હતા:—

શેઠો ખરશેદજી મેહરવાંનજી બાલીવાલા, ધનજીભાઇ ખરશેદજી ઘડીઆલી, ડોશાભાભાઇ ફરદુનજી મગોલ—માલેકો. શોરાબજી મનચેરજી કુબાશ, પેશતનજી ખરશેદજી માડન, શોરાબજી માણેકજી મીસતરી, મેહરવાંનજી પેશતનજી મેહતા, નશરવાંનજી વીરજીભાઇ ગોઇપુરીઆ, નશરવાંનજી દોરાબજી પટેલ, ધનજીભાઇ બરજોરજી અંજીરબાગ, હોરમજજી શાપુરજી તાંતરા, દોરાબજી કાવશજી બજાં, બેહરાંમજી બરજોરજી તાંતરા, હોરમજજી જમશેદજી મુલાં, બહમનજી જમશેદજી ગરડા, દાદાભાઇ જમશેદજી કેરાંવાલા, પેશતનજી એદલજી મીસતરી, કાવશજી બહમનજી સાતીશા, રૂસતમજી પેશતનજી મેહતા, જમશેદજી એદલજી પટેલ, ફ્રેખશરૂ હોરમજજી લાલા, બાપુજી હોરમજજી પુણેગર, દોરાબજી નવરોજજી પરીંટર, પેશતનજી રૂસતમજી લાલી, પેશતનજી જીજીભાઇ બાટલીવાલા, બરજોરજી જામાસપજી મીસતરી, બેહરાંમજી રૂસતમજી ઉદવારીઆ.

એઓ ઉપરાંત એમનો હિંદુસ્થાંની મુનશી, બજવઇઆઓ, નોકર નફરો વગેરે બીજા ૧૩) તથા રંગુનથી ત્યાંની રીકારડર કોરટના ઇનટરપ્રેટર શેઠ કાવશજી એદલજી ગાંધીને પોતાના ખાસ દુભાશીઆ તરીકે લઇ ૪૧) જણાનો મોટો કાફલો માંડલે ગયો હતો. આવડો મોટો પારસી કાફલો પેહલવેહલો પ્રદેશ ખાતે આએજ ગયો હતો. એ કાફલા પાછલ રોજનો ખરચ રૂ૨૦૦) ઇયાને દર માસે રૂ૬૦૦૦) નો હતો, જે જોખમ એ મંડલીના ઉપલા ત્રણ માલેકો જેઓ બધા ગરીબ હાલતના પણ આબરૂદાર ગ્રહસ્થો હતા તેઓએ ખેડયો હતો, અને તેઓ તેનાં સારાં ફેજને પુગા હતા, ઇયાને

તા૦ ૨૮ મી જુલાઈ.

એક ફરામજી રૂસતમજી વીકાજી બી. એ. એ "જરથોસ્તી ધર્મ બાબે ફ્રેંચોના વિચાર" એવે નામનું મો૦ ફ્રાંક તથા ઑપરટ નામના બે વિદ્વાનોનાં મતોનો ફ્રેંચમાંથી ઇંગ્રેજીમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક બાહેર પાડ્યું હતું.[1]

તા૦ ૬ થી આગશટ.

જરમનીવાલા ડાકટર મારટીન હાઉગે જંદ ફાઇલાલોજીની હાલની પંકતિ, ડાકટર ફરડીનાંડ યુશતીની કેહવાતી કદીમ બેકત્રીયન ડીક્ષનરીને ખાસ અનુસરીને, તથા જંદ અવસ્તાના ખોલાશાના સંબંધમાં લખાણનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[2]

તા૦ ૧૫ મી આગશટ.

બાઈ સાહેબ ડાવેજર લેડી આવાંબાઈ તે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટનાં વીધવાએ ઉદવાડા મધે જરથોસ્તીઓને ઉતારો લેવા તથા ગામના જરથોસ્તીઓને સર અવસરે વાપડવાને માટે એક કુશાદે ધર્મશાલા ૩૪૭૫૦૦) ને ખરચે બંધાવી ખોલી મુકી હતી.[3]

તા૦ ૧૮ મી આગશટ.

રોજ ૧ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર મીનોચેહરજી અસ્પંદીઆરજી કામદીનજી—ઉમર વર્ષ ૭૨) ભરૂચવાલા દસ્તુર અસ્પંદીઆરજી કામદીનજીના ચોથા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૬

જી સકલાતવાલા. (૧૮૬૯ માં) પીરોજશાહ રૂસતમજી સુરતી અથવા ધનજીમેહતાના, જાંગીરજી હોરમજજી દાદીશેઠ, રૂસતમજી હોરમજજી મીસતરી, જમશેદજી નશરવાંનજી દાદીશેઠ, શોરાબજી મનચેરજી જાલ, લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ, નાનાભાઇ જમશેદજી મુસ, જાંગીરજી એદલજી તીજોરીવાલા, દીનશાહ ડોશાભાઇ કરાંની, શોરાબજી રૂસતમજી ઇજનેર, બેહમનજી શોરાબજી તારાપોરવાલા, એદલજી શાપુરજી આએરન ફાઊંદરીવાલા, નાનાભાઇ શોરાબજી દાવર, ફરાંમજી કેખશરૂ પાટક, શોરાબજી નવરોજજી કુપર. (૧૮૭૦ માં) રતનજી દીનશાહ ડરાફ્સમેન (રાજકોટના), હોરમજજી પેશતનજી મોતવાલા, શોરાબજી ફરાંમજી કરાકા, ધનજીશાહ મનચેરજી કાપડીઆ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઇ, કાવશજી દાદી લીમજી, લીમજી કાવશજી બાંમજી, ધનજીભાઇ કાવશજી પાલખીવાલા, હોરમજજી નશરવાંનજી ધીસતા, હોરમજજી શોરાબજી પુણેગર, ધનજીભાઇ મેહરવાનજી જીજીભાઇ, હોરમજજી ફરાંમજી, બેજનજી રતનજી કોટવાલ. (૧૮૭૧ માં) રૂસતમજી પાલણજી બેંકવાલા, શોરાબજી બરજોરજી દોરાબજી કુપર. (૧૮૭૨ માં) મેહરવાંનજી બહમનજી ઇજનેર, રૂસતમજી ખરશેદજી કુપર. (૧૮૭૩ માં) રૂસતમજી ફરાંમજી ખરાસ, બેહરાંમજી માણેકજી તાજુકદાર. (૧૮૭૪ માં) પેશતનજી મેહરવાંનજી નારીએલવાલા, જમશેદજી નશરવાંનજી મેહરહોમજીના, કાવશજી ફરાંમજી મીસતરી, નવરોજજી નશરવાંનજી વાડીઆ. (૧૮૭૫ માં) ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, માણેકશાહ કાવશશાહ તાલેયારખાં, બહમનશાહ કાવશજી વકીલ. (૧૮૭૬ માં) મેહરવાંનજી એદલજી ચીનાઇ, હીરજી અરદેશર દાદીશેઠ, દાદી માણેકજી લીમજી. (૧૮૭૭ માં) જાંગીરજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, બાપુજી હોરમજજી સકલાતવાલા, રૂસતમજી લીમજીભાઇ બાટલીબોઇ, એદલજી પેશતનજી કામાજી, શોરાબજી મેહરવાંનજી ગમીરના. (૧૮૭૮ માં) હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, ડાકટર દાદાભાઇ બમાસપજી કાપડીઆ. (૧૮૭૯ માં) પેશતનજી દીનશાહ એડનવાલા, માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીના, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીના, પીરોજશાહ બહમનજી જીજીભાઇ, કાવશજી શોરાબજી હોરમજજી બાટલીવાલા. (૧૮૮૦ માં) શેરાબજી નશરવાંનજી વાડીઆ, હોરમજજી નશરવાંનજી વકીલ. (૧૮૮૧ માં) રતનજી દોરાબજી એડનવાલા, બહમનજી પીરોજશાહ સોલીશીટર, ખરશેદજી રતનજી બહમનજી દુમાશ, મનચેરજી ડોશાભાઇ કામાજી. (૧૮૮૨ માં) જાંગીરજી એદલજી દાવર. (૧૮૮૩ માં) ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, શોરાબજી ડોશાભાઇ ફરાંમરોજ, ડાકટર શોરાબજી ડોશાભાઇ નદરશાહ, મનચેરજી ખરશેદજી હીરામાણેક, ફરાંમજી બહમનજી જીજીભાઇ, રૂસતમજી ફરાંમજી કમીશરીવાલા. (૧૮૮૫ માં) દોરાબજી જમશેદજી સેતા, શાપુરજી કાવશજી સંજાણા, ડાકટર રૂસતમજી નશરવાંનજી બોરી, મેહરવાંનજી કાવશજી મોતીશાહ, નવરોજજી દોરાબજી માજુ, ખરશેદજી કુવરજી મોદી, હોરમજજી દોરાબજી કામાજી, માણેકજી હોરમજજી કમીશરીવાલા. (૧૮૮૬ માં) રૂસતમજી [illegible]નજીભાઇ શેઠના, અરદેશર પેશતનજી દાવર. (૧૮૮૮ માં) [illegible]જી મેહરવાંનજી મેહતા. (૧૮૯૦ માં) નશરવાંનજી [illegible]જી કુપર. (૧૮૯૧ માં) કુવરજી કોપાજી, ડાકટર શોરાબજી ખરશેદજી નરીમાંન. (૧૮૯૨ માં) ડોશાભાઇ બરજોરજી મીસ્રી. (૧૮૯૩ માં) રૂસતમજી બહમનશાહ વકીલ, બી. એ; એલ. એલ. બી.

એ લાડજના હાનરરી મેમબરો તરીકે શેઠો દાદાશાહ રતનજી ચીચગર, પેશતનજી બેજનજી મેહરહોમજીના અને ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીને સુંટી કાઢેલાછે.

[1] "French Views on Zoroastrianism. Translated from the texts of M. Adolphe Franck, and M. Jules Oppert. Bombay: Education Society's Press. 1868."

[2] "Ueber den gegenwartigen stand der Zend-philologie mit besonderer Quicksicht auf Ferdinand Justi's sogenanntes altbaktrisches Worterbuch. Ein Beitrag zur Erklarung des Zendawesta. Von, Dr. M. Haug. Stuttgart, 1868."

[3] આ ધર્મશાલામાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદથી
"આએ મકાંન શ્રી મુંબઇવાલાં
"બાઇ શાહેબ લેડી આવાંબાઇ તે મરહુમ શર જમશે-
"દજી જીજીભાઇ પેહેલા બારોનેટનાં ધણીઆણીએ પોતાનાં
"ખરચથી દેશાવરથી આવનાર જરતોશતી કોમનાં લોકોને
"ઊતરવાનાં સુખને શારૂં તથા જશન ભીજશર વીગરે શર
"અવશરે ગાંમના જરતોશતીઓને વાપરવા બંધાવીઊં.
"શને ૧૨૩૭ યઅજદેજરદી—શેહેનશાહી
"શને ૧૮૬૮ ઇશાવી. શવંત ૧૯૨૪ વીકરમાજીત
"એ મકાંનપર એકંદર ખરચ ૩૪૭૫૦૦ પડ્યોછે."

એ ધર્મશાલા તા૦ ૧૫ મી મારચ ૧૮૬૯ થી વાપરવામાં આવી હતી.

માં પોતાના બીજા ભાઈ દસ્તુર પેશોતનજી અશપંદીઆરજી કામદીનજીનાં મરણ બાદ તેમની જગોએ ભરૂચના વડા દસ્તુર ઠર્યા હતા. એવા "સારી ખસલતના અને ગની-આંની દસ્તુરનું મોહોટ નીપજવાથી પારશી આલમ ગમ-ગીન થઇછે."[१]

તા૦ ૨૦ મી આગશટ.

આજ દીને ભરૂચ મધે મરહુમ દસ્તુર મીનોચેહરજી અશપંદીઆરજી કામદીનજીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના જમાઇ અને આગલા દસ્તુર પેશોતનજીના દીકરા દસ્તુર શોરાબજી પેશોતનજી કામદીનજીને દસ્તુરીની શેઆલ આપવામાં આવી હતી.[२]

તા૦ ૨૧ મી આગશટ.

લંડન મધેનાં "પ્રીનટરસ પેનશન આમ હાઉસ અને ઑરફન એસાએલમ" નાં ફંડમાં મુંબઇથી શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીએ હિંદુસ્થાનમાં છુટાપણું ભોગવનાર વર્તમાન પત્રોથી ઉત્પન થતા આશીરવાદ પીછાંની તેની ઇધાંની દાખલ ૧૦૦) પૌંડ બક્ષેશ મોકલ્યા હતા.[३]

તા૦ ૨૨ મી આગશટ.

સુરત મધે ગોપીપરામાં શેઠ દોરાબજી નશરવાંનજી મીસતરીએ સર્વે ઝાતનાં બાળકો માટે એક નિશાલ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી પુંજીઆજીનાં નામે બંધાવી હતી તે ખોલી મુકવાની ક્રિઆ આજ દીને ગુજરાતના એડયુકેશનલ ઇનસ્પેકટર મી૦ ટી. બી. કરટીસે કીધી હતી.[४]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

ગુજરાત તરફ આએ શાલ પડેલા ભારે વરસાદ તેમજ તોફાંન અને રેલથી અમદાવાદ, ખેડા, અને બીજા જીલા-ઓમાં લોકોનાં ઘરબારો પડી જવા સાથે બીજી ઘણીક નુકસાંની થઈ હતી. આ ઉપરથી તે તરફ મદદ મોકલવાને અતરે એક "રીલીફ ફંડ" શેઠો રાંમજી માધવજી અને

---

૧ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૩૦ મી આગશટ ૧૮૬૮.

૨ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૩૦ મી આગશટ ૧૮૬૮.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી આગશટ ૧૮૬૮.

ઉપલા ૧૦૦) પૌંડની બક્ષેશની સાથે શેઠ કાવશજીએ એ શોશાઇટીના શેક્રેટરી જોગ લંડન લખેલો પત્ર તથા તેનો જવાબ નીચે મુજબ છે:—

BOMBAY, 9th APRIL 1868.

To

The Secretary, Printers Pension Society, London.

Sir,—The objects and operations of the Printers Pension Society in London having been brought under my notice by my friend Mr. Mull, I have determined to hand over to that Society the sum of £100 to be permanently held in Trust, the interest thereof to be devoted to the highly beneficient purposes for which the Society is established.

The Press has effected so much good for India, and as it is one of the mightiest Engines of the progress introduced by the British into the country (as it is also the mightiest in every other) I am desirous of testifying, at the source from whence spring the benefits we enjoy, my high appreciation of a free Press in India.

I am, Sir,
Your faithful Servant,
COWASJEE JEHANGHIER,

12 Chadwell Street,
LONDON E. C.
August 1868.

MR. COWASJEE JEHANGHIR,

Sir,—I am directed by the Trustees and Council of this Corporation to express to you their warmest thanks for the munificent donation which you have been pleased to forward for the objects of the Corporation. Your wish that the amount should be invested and the annual proceeds applied towards the payment of a pension to a decayed printer will be strictly and faithfully fulfilled.

At our Anniversary Festival recently held under the Presidency of the very Reverend Dr. Stanly, Dean of the Westminister, I had the pleasure of announcing the fact of your donation, which intelligence was received with marked expression of gratification by the friends of the Institution assembled, and your high appreciation of the value to Society at large of the art of printing as expressed in your letter, met with the hearty sympathy of the meeting. I shall forward you at an early opportunity a printed copy of the list of subscriptions announced on the occasion; and I may conclude by saying that sympathizing as you evidently do with the objects of our Corporation, I shall be at all times happy to receive communications from you on the subject.

In the name of the Trustees and Council I beg to thank you and to remain Sir,

Your obedient Servant,
(Sd.) J. S. HODSON,
Secretary.

એવુંજ છાપાખાંનાંનાં માણસોને પેનશન આપવાને લગતું એક ફંડ મુંબઇ મધે પણ સ્થાપવાને શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીએ પોતાને ખરે નામે વર્તમાન પત્રોમાં કાગજ લખી સુચના કીધી હતી, અને તેમાં પોતાની તરફથી પ્રથમમાં રૂ૧૦૦૦) ભેટ આપવાની ખાએશ બતાવી હતી, પણ તે કામ કોઇએ ઊંચકી લીધું નહિ.

૪ મુંબઇ ચાબુક, તા૦ ૨૯ મી આગશટ ૧૮૬૮.

એ નિશાલનાં મકાનમાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"આ મકાન મુંબઇના રહેવાશી શેઠ દોરાબજી નશર-
"વાંનજી મીસ્રીએ રૂ૦ ૮૦૦૦ પંડના ખરચીને પોતાના પિતાની
"યાદગીરીને સારૂ બાંધ્યું તે સને ૧૮૭૦ ના એપ્રિલ માસમાં
"સરકારને નજર કીધું. અને તેનું નામ નશરવાંનજી પુંજી-
"આજી સ્કુલ હાઊસ ઠરાવ્યું."

એ નિશાલનો વહીવટ ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦ ના આપરેલ માસથી સરકારી કેળવણીખાતાં હસ્તક સોંપેલોછે.

મોરારજી ગોકળદાસે ઉભું કીધું હતું, જે મધે રૂ૫૧૯૦૯) ભરાયા હતા.[૧]

તા० ૧૦ મી સપટેમબર.

યુનિયન પ્રેસના માલેકોએ "ખરજોરનામાં" ના અસલ ગુજરાતીમાં છપાયલા તરજુમા ઉપરથી તથા બીજી કેતાબોની મદદ લઇને, ચાલુ વખતની એબારતબંદીના કાયદા મુજબ રંગીન અને અસરકારક ભાષામાં પેહલો ભાગ છપાવી પ્રગટ કર્યો હતો.[૨]

તા० ૧૧ મી સપટેમબર.

કરાંચીવાલા શેઠ નાનાભાઈ ચાંનજીભાઇને સીંધની સદર અદાલતના નામદાર જડજે સીંધ હેદરાબાદ જીલાને લગતી કોરટોમાં પલીડરનું કામ ચલાવવાની સનદ આપી હતી.[૩]

તા० ૧૨ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૬ માહ ૧૨ (શે०) ૧૨૩૭ યજદેજરદી.

આજ દીને પુણાં મધે મરહુમ બાઇ બચીઆઇજી તે મરહુમ દસ્તુર જામાસપજી એદલજી. જામાસપઆશાનાનાં ચીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજી મધેથી ૨૪૦૦૦) ખરચી આકોલા મધે એક દરેમેહર બંધાવવા તથા તેમાં જાયુક મોબેદ રાખવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી.[૪] એ ઉપરાંત મરનારના દીકરાઓ ખાંનબાહદુર દસ્તુર નાશરવાંનજી, હોરમજજી, બહમનજી, મેહરાંમજી, રતનજી, અને હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાના અને દીકરી બાઈ બહમનબાઇ

૨ એ રૂ૫૧૯૦૯) માં રૂ૨૫૬૯૧) હિંદુઓના, રૂ૫૫૩૧) મુસલમાંનોના, રૂ૭૧૦) ઇંગ્રેજોના, અને રૂ૧૯૯૭૭) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા:—

(રૂ૨૦૦૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, (રૂ૧૫૦૦) એદલજી ફરાંમજી (આલબલેસ) ની કુંપની, (રૂ૧૦૦૦) માણેકબાઇ અને મોટલાંબાઇ જાંગીરજી વાડીઆ, દાદાભાઈ હોરમજજી કામાજી, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, હોરમજજી મનચેરજી કામાજીના છોકરાઓ, બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, જાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆના છોકરાઓની કુંપની, મરહુમ નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધર્મખાતાંમાંથી, (રૂ૭૫૦) રતનજી એદલજી બાટલીવાલા, (રૂ૭૦૦) ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, (રૂ૫૦૦) મરહુમ હોરમજજી એદલજી કામાજીનાં ધર્મખાતાંમાંથી, ડાવેજર લેડી આવાંબાઇ જમશેદજી જીજીભાઇ, કાવશજી નાનાભાઈ દાવર, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, મરહુમ મનચેરશાહ દીનશાહજી ગાંધીનાં પુનને માટે, (રૂ૪૦૦) શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, (રૂ૩૦૫) ફોરટ હાઇ સ્કુલના શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ, (રૂ૩૦૦) ખરશેદજી બહમનજી (શેઠના) ની કું०, અરદેશીઆરજી જમશેદજી કમીશરીવાલા, (રૂ૨૫૧) મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, (રૂ૨૫૦) દાદાભાઈ રતનજીની કું०, એક પારસી બાનુ, શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટના કારભારીઓ, ખરશેદજી કાવશજી આશાબરનર, (રૂ૨૦૦) નશરવાંનજી બહમનજી મોદીના છોકરાઓ, સખાવતને ચાહનાર એક પારસી, (રૂ૧૫૧) હીરજીબાઇ તથા ફરાંમજી હોરમજજી શેઠના, માણેકજી (જમશેદજી વાડીઆ) એંડ લખમીદાસ, (રૂ૧૫૦) નશરવાંનજી અરદેસર વાડીઆ, દોરાબજી નશરવાંનજી મીસતરી, એમ. એંડ. બી., (રૂ૧૨૫) મનચેરજી ફરાંમજી કામાજી અને છોકરાઓ, (રૂ૧૦૧) જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઇ, ધરમખાતાંને આસરો આપનાર, (રૂ૧૦૦) ધનજીભાઇ (ખરશેદજી) રતનાગરની કું०, પાલણજી હોરમજજી (કાપડીઆ) ના છોકરાઓની કું०, જાંગીરજી ગુસતાદજી, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, મરહુમ શોરાબજી માણેકજી શેઠનાનાં ધર્મખાતાંમાંથી, રૂસતમજી શોરાબજી કમીશરીવાલા, (રૂ૭૫) મરહુમ પીરોજબાઇ તે ફરાંમજી હોરમજજી શેઠનાનાં ધણીઆંણીનાં પુનને માટે, (રૂ૬૭) ડોશાભાઇ ભીખાજી કાંગાની સ્કુલના શિક્ષકો તથા વિદ્યાર્થીઓ, (રૂ૫૨) મનચેરજી શોરાબજી લાલા, સી. એંડ પી. ડી. ના છોકરાઓ, દીનશાહજી અને ફરાંમજી ભીખાજી ખાંન, (રૂ૫૦) ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, મનચેરજી ફરાંમજી શેઠના, એદલજી બહમનજી મારીસ, દીનશાહ દોરાબજી મીસતરી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, (રૂ૨૫) દોરાબજી બરજોરજી ટોપર, નાનાભાઇ માણેકજી ગજધર, ધનજીભાઇ તથા નવરોજજી પેશતનજી ગદેવીઆ, એક પારસી મીત્ર, એક જરથોશતી, એક પારસી સી, નવરોજજી કાવશજી દારૂખાનાંવાલા, (રૂ૧૭૨) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

એ ઉપરાંત હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇએ રૂ૨૫૦૦) તથા હાનરેબલ મંગળદાસ નથુભાઇએ રૂ૨૫૦૦) પરભાડા બેડાના કલેક્ટર ઊપર મોકલ્યા હતા, તેમજ શેઠ અરદેસર હોરમજજી વાડીઆએ ૬૦૦) બંગાલી ચોખાની ગુણ અમદાવાદ મધે લાચાર થઇ ગયલા લોકોને વેંહચી આપવા માટે અકટોબર માસમાં કલેક્ટર ઊપર મોકલી આપી હતી.

અમદાવાદ મધે આ એ રીલીફનાં કામમાં શેઠ મનચેરજી શોરાબજી કારંજવાલા તથા રીલીફ કમીટીના શેક્રેટરી શેઠ આદરજી જીવણજીએ ઘણીક જાતી મેહનત લીધી હતી.

ઊપલા મુંબઇ મધે ભરાયલા રૂ૫૧૯૦૯) મધેથી રૂ૩૦૦૦૦) અમદાવાદ ખાતે કલેક્ટર ઊપર મોકલયા હતા, અને બીજો પરચુરણ ખરચ બાદ કરતાં બાકી વધેલી રૂ૨૦૪૨૭—૭—૦ ની રકમ શેઠો વરજીવનદાસ માધવદાસ, રાંમજી માધવજી અને મોરારજી ગોકળદાસનાં નામપર મુંબઈ બેંક મધે ગુજરાત રીલીફ ફંડને હીસાબે અનામત રાખી હતી.

૨ "ખરજોરનામું. અસલ ગુજરાતીમાં છપાયલા તરજુમા ઊપરથી તથા બીજી કેતાબોની મદદ લઇને ચાલુ વખતની એબારતબંદીના કાયદા મુજબ રંગીન અને અસરકારક ભાશામાં છપાવી જાહેર કરવામાં આવીઊંછે. દફતર ૧ લું. માહ બેહમંન સને ૧૨૩૭ ઇઅજદેજરદી. માહ આગસટ સને ૧૮૬૮ ઇસવી. મુંબઇ મધે યુનિયન પ્રેસમાં ન્હાનાભાઇ રૂસતમજી રાણીનાએ છાપ્યું છે."

એનું બીજું દફતર પણ એજ મુજબ યુનિયન પ્રેસમાં છપાઇ પ્રગટ થયું હતું, અને તે પછીનાં ૭ દફતરો આગલાં વર્ષોમાં છપાયલાં હોવાથી ૯ માંથી તે ૧૮ માં સુધીનાં દફતરો એક પછી એક ઇ० સ० ૧૮૭૯ સુધીમાં યુનિયન પ્રેસને બદલે મુંબઇ સમાચાર છાપાખાનાંમાંથી તેના માલેક શેઠ માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહર હોમજીનાએ છપાવી પ્રગટ કીધાં હતાં.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૪ મી સપટેમબર ૧૮૬૮.

૪ એ દરેમેહર બંધાઇ તા० ૧૪ મી નવેમબર ૧૮૬૯ ને દીને પરઠાઇ હતી, પણ તે જુની થવાથી પાછી બંધાવી તા० ૯ મી નવેમબર ૧૮૯૧ ને દીને પરઠાવી હતી.

તે એ૦ પેશતનજી રૂસતમજી કાંગાનાં ધણીઆંનીએ મલી. રૂ૧૯૦૦) પુણાં મધે મરહુમ શેઠ શેરાબજી રતનજી પટેલવાલાં દોખ્મમાંની સામે એક બીજી નવી શગડી બંધાવવાર[1] તથા રૂ૭૦૧) બીજાં ધર્મખાતાંમાં, તેમજ જમાઇ એ૦ પેશતનજી રૂસતમજી કાંગાએ રૂ૫૦૦) મલી રૂ૭૧૦૧) ધર્મખાતે ખરચવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી.[2]

તા૦ ૧૩ મી સપટેમબર.

મુંબઇની સરકારી ગોદીના વડા માસટર બીલડર શેઠ જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆને આજ દીને લંડન મધે મલેલી "ઇનિસ્ટીટયુશન ઑફ નેવલ આરકીટેકટસ" ની કૌનસીલની સભામાં એ મંડલીના એક મેમબર તરીકે ચુંટી કાઢયા હતા.[3]

તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર.

શેઠ અરદેસર ફરામજી મુસ અને ડાકટર ધીરજરામ દલપતરામે ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૭ નો મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ ખાતાંના રીપોરટનો ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક છંપાવી બાહેર પાડયું હતું.[4]

તા૦ ૧૮ મી સપટેમબર.

શેઠ ખરશેદજી રૂસ્તમજી કામાજીએ "ગાથા ઘાહંબાર" ઉપર બે ભાષાણો ફરામજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં ગઇ કાલે તથા આજે કીધાં હતાં. સરનશીનની ખુરસી બંને દિવસ શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીને આપવામાં આવી હતી.[5]

---

૧ એ શગડી પુણાંના એક અસલ રેહવાસી શેઠ બેહરામજી માણેકજી તાલુકદારે ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૫ માં બંધાવી આપવાથી એ રકમ દોખમાંને ફરતી દેવાલ બંધાવવાનાં કામમાં વાપરવામાં આવી હતી, પણ એટલી રકમમાં તે દેવાલ બંધાઇ ન શકાવાથી પાછલથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૨ માં શેઠ હોરમજજી શેરાબજી તાડીવાલાએ તે બંધાવી પુરી કરી આપી હતી.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી સપટેમબર ૧૮૬૮.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૪ મી અકટોબર ૧૮૬૮.

૪ "મુંબઇના મીઊનીસીપલ કમીશનરનો તથા હેલ્થ આફીસર અને એક્ઝિકયુટીવ ઇંજીનરના સને ૧૮૬૭ નાં સાલના વારશીક રીપોરટનો ગુજરાતી તરજુમો. કોઠાઓના તરજુમા સાથે. મુંબઇમાં; યુનિયન પ્રેસમાં ન્હાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાણીનાએ છાપીયોછે. ૧૮૬૮."

૫ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર ૧૮૬૮.

એજ મુજબ પુણાં મધે ભવાની પેંટમાં શેઠ પેશતનજી જાંગીરજી તાલેયારખાંનના રેહવાના બંગલામાં શેઠ ખરશેદજીએ એજ બાબદ ઊપર તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર ૧૮૬૮ ને દીને તથા પેગામબર સત જરથોસ્તના જનમારા વિષે તા૦ ૨૧ મી સપટેમબર ૧૮૬૮ ને દીને જરથોસ્તીઓની મોટી સભા હજુર બે ભાષાણ કીધાં હતાં.

તા૦ ૧૯ મી સપટેમબર.

ડાકટર રૂસતમજી બેહરામજી પારખ કે જેવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૭ માં ઇંગલાંડ મધે લશ્કરી વૈધક ખાતાંની સનદી નોકરીની પરીક્ષા પસાર કરી હતી, અને જેવણ હાલ સરકારી નોકરીમાં નીમચ ખાતે લશ્કરી તબીબ તરીકે પોતાની પલટણ સાથે રેહતા હતા, તેવણ ઉપર તેવણનાં ધણીઆંની બાઇ રતનબાઈ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી દાદાભાઇ આલપાઇવાલાનાં દીકરીએ અતરેની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટમાં રાહતવાતની ફરીઆદી માંડી હતી. ડાકટર રૂસતમજીના બંચાવમાં બે મુખ્ય બાબદો હતી. પેહલું એ કે તેવણ મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટની સત્તાની હદથી બાહેર વસનાર હતા, અને બીજું એ કે તેવણની બાયડી કેળવણી તથા બીજી રીતે તેવણને લાયકની નહીં હતી. આ મુકદમો ૧૧ માસ સુધી લંબાયા પછી આજ દીને નામદાર જડજ મી૦ ટકરે તેનો ચુકાદો આપ્યો હતો. જેમાં તે નામદારે ડાકટર રૂસતમજીના પેહલા બંચાવને બાહલ રાખ્યો હતો કે આ ફરીઆદી મંડાઇ તે આગમજ તેવણ પોતાની પલટણ સાથે નીમચ રેહતા હતા, અને ત્યાંથી રજા લઇ ઇંગલાંડ જવા સારૂં મુંબઇમાં એક હોટલ મધે ૨૬ દીવસ સુધી આવી રહયા હતા. પણ એટલા દાહડા મુંબઇ મધે ઉપલી મતલબને માટે રેહઠાંણ કીધાથી તેવણ કાંઇ મુંબઇના રેહવાસી ઠડતા નથી, અને તેથી કરીને મુંબઇની ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટની સત્તા તલે તેવણ આવી શકતા નથી. માટે આ મુકદમો તે નામદારે ઉરાડી નાખ્યો, પણ તેમ કરતાં ડાકટર રૂસતમજીના બંચાવની બીજી બાબદ ઉપર તે નામદારે સખ્ત ટીકા કીધા કે "મનશક્તિની ચાલાકીમાં અથવા નીતિ સંબંધી સુધરાઇમાં માટી બઇએર વચ્ચે ગમે એટલો તફાવત હોય તે કાંઈ લગન સંબંધી હકો અપાવવાને ના પાડવાનું અથવા લગનનાં સાટાંમાંથી ભથારને છુટો પાડવાનું કારણ ગણાય નહિં........ પરતીવાદીએ મુકદમા મધે પોતાનો જેવી પ્રકારનો બચાવ કીધો છે, તેથી વધારે હીનપસ્તીભરેલો બંચાવ મનમાં ઉતરવો મુશકેલછે. એવો બંચાવ કરવામાં પરતીવાદીએ જે ચાલ ચલાવીછે તે બાબે મારી નાપસંદગી વધારે ખુલ્લીરીતે બતાવવામાં હું મારી ફરજ સમજું છું. પરતીવાદી પોતાની ચહડતી કીસમની કેળવણીને નીતિ સંબંધી તથા ધારા સંબંધી ફરજોમાંથી નીકલી જવાનું કારણ ગણે તથા એક બીનતકસીરવાર ઓરતદારને બાહલ રાખવા અને ગુજરાંન ચલાવવાનું ના પાડવાને વાજબી વિચારે એ એકલપેતાપણુંનો દાખલો છે. અને અગરજો આવી નઠારી ચાલનું પરીણાંમ ઇંગલાંડ જઈ આવવાથી તથા યુરોપના એલમ હાંસલ કરવાથી નીપજયું હોય તો પછે દેશી પ્રજાનાં બુઘા લોકો ઇંગલાંડની મુસાફરી જેવા કોઇવાર ખરાબ અસર પેદા કરનારા વગ તલે પોતાના દીકરાઓને વીહીલા મુકવાની આનાકાંની કરે તેમાં કાંઇ નવાઇ નથી. આશા રાખવામાં આવેછે કે

આ પરતીવાદી જે ઇંગ્રેજી લસ્કરમાં આફીસરનું કમીશન ધરાવેછે, તે ખાંનગી જીંદગીના સંસારમાં ઘટતાં માન તથા ફરજ પીછાંણે એવી રીતે તેને શુધીમાં આંણવાને કાંઇ ઉપાય થશે."[1]

તા० ૨૦ મી સપટેમબર.

દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાનાએ આજ દીને કોટ મધે મરહુમ માણેકજી શેઠની વાડી મધે "નોરોજ" વિષે એક ભાપાણ કરી સંભળાવ્યું હતું.[2]

તા० ૨૨ મી સપટેમબર.

શેઠ શોરાબજી રૂસતમજી બનશાએ આએ ચાલુ યજદ-જરદી ૧૨૩૮ નાં શાલથી ઇંગ્રેજીમાં "પારસી કાલેનડર" છાપી પ્રગટ કરવા માડયું હતું.[3]

તા० ૨૫ મી સપટેમબર.

હાનરેબલ સર અલેકજાંડર ગ્રાંટ, બારોનેટ કે જેણે છેલાં આઠ વર્ષમાં એલફીનસટન કાલેજના પ્રોફેસર તથા પ્રીનસીપાલ, મુંબઇની યુનીવેરસીટીના વાઇસ-ચાનસેલર, તથા ડાએરેકટર આૅફ પબલીક ઇનિસ્ત્રકશનના ઓહદા ભોગવ્યા હતા તે પોતાને વતન બીજા મોટા ઓહદા પર જવાથી આજ દીને તેને તેના શિષ્યો, કેળવણી ખાતાંના અમલદારો, તથા બીજા અતરેના આગેવાન ગ્રહસ્થોએ ફરાંમજી કાવશજી ઇનિસ્ટીટયુટમાં ચીફ-જસટીસ સર રીચરડ કાઉચનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ એક માનપત્ર આપ્યું હતું, તથા તેની એક સરસ તસવીર ચીતરાવી કોઇ લાયક જગા પર મેલવાનો ઠડાવ કીધો હતો. માનપત્રનો જવાબ આપતાં સર અલેકજાંડર ગ્રાંટે આ ઇલાકાની કેળવણી સંબંધી એક સરસ વ્યાખ્યાંન કીધું, અને ધારાની કેળવણી બાબે ટીકા કરતાં શેઠ પીરોજ-શાહ મેહરવાંનજી મેહતાનો દાખલો આપ્યો કે જેવણ સભાને દીનેજ એક કલાક અગાઉ ઇંગલાંડથી બારીસ્ટરની પદવી મેલવી અતરે આવી પુગા હતા, અને સભામાં પણ હાજર હતા, તેમને દીલસોજીથી મુબારકબાદી આપી તથા જે ધારાનાં વાતાવરણમાંથી એ ગ્રહસ્થ તાજો આવ્યોછે તે વાતાવરણ તેને ફલે અને તે ફતેહ પાંમે એવી ઉમેદ ચાહી હતી. વળી શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ આ ઇલાકામાં કેળવ-ણીના બાબમાં જે મોટી રકમોની મદદ આપી તે માટે તેમની તારીફ કરી હતી.[4]

તા० ૨૯ મી સપટેમબર.

મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તા० ૮ મી નવેમબર ૧૮૬૬ થી તે તા० ૨૭ મી અકટોબર ૧૮૬૭ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાંનાંમાંથી તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે છેલા હીસાબની બાકીના રૂ૪૪૮૪૭૧।।।૨૧।। ઉપરાંત આએ આખાં વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડ ખાતે રૂ૧૨૦૪૨૬।।।૧૦ ની આવક થઇ હતી, અને ખરચ રૂ૫૬૬૮૫)૨૨।। થયો હતો, જે બાદ કરતાં વર્ષની આખેરીએ તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં પંચાતના હીસાબને લગતા રૂ૫૧૨૨૧૩।।૯ તથા જુદાં જુદાં પડાવેલાં ખાતાંઓના[5] રૂ૬૧૦૬૧૧।૨૩ મલી કુલે રૂ૧૧૨૨૮૨૫)૭ બાકી હતા.

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા० ૨૫ મી સપટેમબર ૧૮૬૮.

હાનરેબલ જસટીસ ટકરના આ વિચારો નિચે મુજબછે :

At the commencement of trial, I intimated my opinion that the last plea set up by the defendant was no defence to the action. That a disparity between husband and wife in intellectual ability or moral culture, however wide the difference might be, could form no ground for a refusal of conjugal rights or for releasing a husband from the obligations arising out of the contract of marriage.

A more discreditable defence than that which the defendant has set up on the merits it is difficult to conceive, and I feel it to be a duty to express in a marked manner my disapprobation of his conduct. That the defendant should consider a superior education to be a ground for escaping from his moral and legal obligations, and to be a justification of his refusing to receive or to support an unoffending wife, is a monstrous instance of self delusion; and if misconduct of this description is to be the resut of a visit to England, and of the acquisition of European learning, it can hardly excite surprise that the elders among the native community are unwilling to expose their sons to influence which are shown to have a demoralizing effect in some cases It is to be hoped that some means may be found to awaken this defendant, who holds the commission of an officer in the British army, to a sense of honour and duty in the private relations of life.'

૨ જામે જમશેદ, તા० ૨૪ મી સપટેમબર ૧૮૬૮.

૩ "The Parsee Calender and Directory for the year of Yezdjird 1238 (22nd September 1868 to 21st September 1869) compiled by, Sorabjee Rustomjee Bunshah. Bombay: Printed at the Education Society's Press. 1868."

એજ મુજબનાં પારસી ... સાલી ચોખાની શુધ અમ-ઇપાને ૧૨૩૯ અને બિજે સાલ ... ને વેંહચી આપવા માટે દીખાં શેઠ શોરાબજીએ દસતર આ... ફ્ફી આપી હતી. પ્રગટ કીધાં હતાં, અને તે પછીથી એ...

૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૮ મી સપટેમબર ૧૮૬૮.

૫ પંચાતનાં દસતરમાં આગલાં વર્ષોનાં ૨૯) ખાતાં ઉપરાંત આએ વર્ષમાં એક નવું ખાતું ઉમેરાયુંછે. તે એ કે મરહુમ શેઠ હોરમજજી કાવશજી મીસતરીએ પોતાની હૈયાતીમાં પંચાતનાં ફંડમાં આપવા રૂ૨૦૦૦૦) ની રકમ એલાહેદી કાઢેલી હતી તે રકમની સરકારી નોટ લઇ તેવણનાં વીધવા બાઇ મોટીબાઇએ તા० ૨૦ મી આગશટ ૧૮૬૭ ને દીને તે પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓના સ્વાધીનમાં આપી તેનું મરના-રનાં નામનું જુદું ખાતું પડાવી તેનું વ્યાજ પંચાતના શેહન-શાહી ધાર્મ્મખાતોના, આંધલા પાંગલા જરથોસ્તીઓનાં, રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં, તથા મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો તેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડોમાં ને દીને ... બંદોબસ્ત કીધો હતો.

તા० ૯ મી ...રાંત મરહુમ શેઠ શોરાબજી માણેકજી રૂસતમ

તા० ૧ લી. અકટોબર.

મસકતના મુંબઈના કૉનસલ જનરલ હાજી મહમદ નબીખાંન યુરોપની મુસાફરીએ જવાથી તેમની ગેરહાજરીમાં અતરેનાં મસકતના કૉનસલ તરીકે શેઠ દાદાભાઈ રૂસતમજી બનાજીની નેમણુક નામદાર સરકારે બાહલ રાખી હતી.

શેઠ શાપુરજી જામાસપજી ભાવનગરીને મુંબઈનાં કસટમ ખાતાંમાં એક એક્ષટરા આસીસટંટ કમીશનર તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[१]

તા० ૬ થી અકટોબર.

પુણાં મધે આજ દીને મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટઝજરાલડે દખણ તથા ગુજરાતના રાજા રજવાડા અને સરદારોની એક દરબાર પુણાં એનજીનીઅરીંગ કાલેજવાલાં મકાનમાં ભરી હતી. આ વેળાએ અરસ પરસ નજરાંણાં તથા ખેરઆશીઅત થયા પછી નામદાર ગવરનરે સરદાર ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપ આશાનાને નામદાર સરકાર તરફથી એક સોનાંનો ચાંદ ભેટ આપ્યો, અને તેમ કરતાં બોલ્યા કે—"આએ ચાંદ તમોને ભેટ આપતાં મને ઘણી ખુશી ઉપજેછે, તે એટલામાટે કે હરેક ધરમના ઉપાધીઆઓની ફરજ જે રાજ તરફ વફાદારી તથા શુભ સુચનાનીછે તે તમોએ ઘણીજ વાજબી રીતે ૧૮૫૭ તથા ૧૮૫૮ ના ખુનખાર બલવામો અદા કીધીછે, એટલુંજ નહી પણ તમારા જાતીભાઈઓને તમોએ તેમ કરવાને જોગે એક દાખલો આપેલોછે. હું વધારે ખુશી એ વાસ્તે છેઉં કે તમોને સરકારે મરતબો બખશીઓછે, તે ચો તરફથી પશંદ થાએલો તથા વાજબી ગણાએલોછે. હું આશા રાખુંછ કે આએ ચાંદ તમો તનદરૂશતી સાથે ઘણું શુધી વાપરો કે જેહને તમો પુરા લાએક છેવો. ખુદા કરેને તમારી જીંદગી લાંબી થાએ." એ પછી કોલાપુરના માહરાજાએ એક માનપત્ર વાંચ્યું, જેનો નામદાર ગવરનરે એક સુભાખીત ભાષણ કરી ઉપકાર માન્યા બાદ દરબાર બરખાસ્ત થાઇ હતી.[२]

ફરાંમનાં પુનને સારૂં તેવણુની પુંજી મધેથી કાઢેલાં ધર્મખાતાંને હીસાબે તેનાં તરસ્ટીઓ શેઠો શેરાબજી અને નશરવાંનજી ડોશાભાઇ રૂસ્તમફરાંમના તથા અરદેસર કાવશજી રૂસ્તમ ફરાંમનાએ તા० ૩૦ મી આગશટ ૧૮૬૭ ને દીને રૂ૨૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું વ્યાજ આંધલા પાંગલા જરથોસ્તીઓનાં તથા મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડોમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. વળી શેઠ દીનશાહજી દાદાભાઈ ગાંધીએ પોતાનાં બેહન બાઇ દીનબાઇ તે મરહુમ શેઠ અરદેસર ખરશેદજી ગાંધીનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ દાદાભાઈ જીવાજી ગાંધીનાં બેટીનાં પુનને માટે તા० ૨ જી આપરેલ ૧૮૬૭ ને દીને રૂ૭૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તે મધેની રૂ૨૦૦૦) નીનું વ્યાજ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈવાલી ઝંદ પેહલવી મદરેસાના ખરચમાં તથા રૂ૧૦૦૦) નીનું વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

એજ મુજબ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં આએ વર્ષ નીચે મુજબ રૂ૭૫૦૦) ની નોટો તેનું વ્યાજ વાપડવાને ભેટ આવી હતી:—શેઠ નશરવાંનજી કાવશજી વાછાગાંધીએ તા० ૧૬ મી નવેમબર ૧૮૬૬ ને દીને રૂ૨૦૦૦) ની નોટ પોતાના બપાવા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી શેરાબજી વાછાગાંધીનાં પુનને સારૂં. શેઠ ધનજીભાઇ બેહરાંમજી રાંણાએ તા० ૯ મી મેએ ૧૮૬૭ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાનાં વહુ મરહુમ બાઇ માણેકબાઇ તે શેઠ અરદેસર ધનજીભાઇ રાંણાનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ માણેકજી દાદાભાઇ શાએરનાં બેટીનાં પુનને સારૂં. આ० પાલણજી રતનજી દાદાચાંનજીએ તા० ૧૧ મી જુન ૧૮૬૭ ને દીને રૂ૫૦૦) ની નોટ પોતાના બાવા મરહુમ આ० રતનજી બરજોરજી દાદાચાંનજીનાં પુનને સારૂં. શેઠ પેશતનજી હોરમજજી કામાજીએ પોતાનાં માતાજી બાઇ રતનબાઇ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી મનચેરજી કામાજીનાં વીધવાની તરફથી તા० ૨૭ મી જુલાઇ ૧૮૬૭ ને દીને રૂ૨૦૦૦) ની નોટ તેમનાં વહુ મરહુમ બઇ શુનાંબાઇ તે શેઠ ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજીનાં ધણીઆંનીનાં પુનને સારૂં. શેઠ હોરમજજી જાંગીરજી દાદીશેઠે તા० ૯ મી અકટોબર ૧૮૬૭ ને દીને રૂ૨૦૦૦) ની નોટ પોતાના ભાઇ મરહુમ શેઠ શેરાબજી જાંગીરજી દાદીશેઠનાં પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦) ની પોતે તથા રૂ૧૦૦૦) ની મરનારની પુંજી મધેથી આપી હતી.

એ ઉપરાંત શેઠ જમશેદજી દોરાબજી નાએગાંમવાલા તથા સુમાલી ગામના બીજા જરથોસ્તીઓએ સુમાલી, મોરા, તથા ડાંભકાનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં કારણસર ત્યાંના જરથોસ્તીઓએ ઊભાં કરેલાં ફંડની રૂ૭૦૦૦) ની નોટ તા० ૧૪ મી જાનેવારી ૧૮૬૭ ને દીને અતરે પંચાતના તરસ્ટીઓ ઉપર મોકલી તથા આગલ સુમાલીનાં નશાશાલાર ૨) ને મુસારો આપવાનાં ફંડની રૂ૨૫૦૦) ની નોટ જે શ્રી સુરતનાં ધર્મનાં ફંડખાતાંમાં હતી તેનો હવાલો આપી એ રૂ૯૫૦૦) ની નોટનાં વ્યાજમાંથી તથા તેમ કરતાં જો ઘટે તો કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાંથી ઊમેરી બે નશાશાલાર સુરતવાલા માનેજરોની મારફતે મુસારો આપીને સુમાલી મધે રાખવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા० ૧ લી અકટોબર ૧૮૬૮.

૨ જામે જમશેદ, તા० ૯ મી અકટોબર ૧૮૬૮.

દસ્તુર નશરવાંનજીને ભેટ આપેલા આ ચાંદ ઊપર નીચલો લેખ કોતરવામાં આવ્યોછે:

Presented
by the
Bombay Government
to
KHAN BAHADOOR DUSTOOR
NUSHERWANJEE JAMASPJEE
For
Distinguished Loyalty
and
Good services
in 1857–58.

તા૦ ૧૧ મી અકટોબર.

એ૦ શેહરીઆરજી દાદાભાઇ ભરૂચાએ ભરૂચ મધે ફાટની પંચાએતની વાદીમાં "ખોદાતાલાની હસ્તી અને આપણ બંદાઓએ તેની બંદગી કેમ કરવી જોઇએ" એ બાબદ ઉપર જરથોસ્તીઓની એક મોટી મીજલસ હજુર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી. સરનશીનની ખુરસીએ ભરૂચના દસ્તુર શેરાબજી પેશોતનજી કામદીનજી બીરાજ્યા હતા, જેમનો તથા વાએજ કર્તાનો ઉપકાર ત્યાંના પોસ્ટ માસ્ટર શેઠ ફરદુનજી રૂસતમજી દસ્તુર કામદીનનાએ એક ભાષણ કરી માનયો હતો.[૧]

તા૦ ૧૩ મી અકટોબર.

રોજ ૨૨ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મુંબઇ મધે ગીરગાંમના રસ્તા ઉપર મરહુમ શેઠ એદલજી ફરાંમજી આલબલેસની પુંજી મધેથી તેમના સાહેબજાદાઓએ જરથોસ્તીઓને સરઅવસરે વાપડવાનું એક મકાંન બંધાવી તેને ખોલ્લું મુકવાની ક્રિઆ આજ દીને કરવામાં આવી હતી. આ વેળાએ જરથોસ્તીઓની એક મોટી મીજલસ ત્યાં ભરાઇ હતી, જેની હજુરમાં જશનની ક્રિઆ થવા બાદ શેઠો માણેકજી, ધનજીભાઈ, બહમનજી દાદાભાઈ, અને હોરમજજી એદલજી આલબલેસની તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચવામાં આવ્યો હતો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે તેમના બાવા મરહુમ શેઠ એદલજી ફરાંમજી આલબલેસનાં વશીહતનામાંની ૯ મી કલમ પ્રમાણે તેમની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૦૦૦૦) ખરચીને ધર્મનું કામ કરવાને ફરમાવ્યું હતું તે મુજબ આએ મકાંન તે મધેથી બંધાવ્યુંછે. એ મકાનને માટેની જગા રૂ૫૫૦૦૦) ની કીમતે વેચાતી લઇ તે ઉપર બે જુદા જુદા ઓટલાઓ શેઠ હીરજીભાઇ રતનજી મીસતરી હસ્તક બંધાવ્યાછે અને તે મધે ઘટતો સરસામાન તથા વાસણકુસન વગેરે મુકાવી આજથી એ મકાંન સર્વે જરથોસ્તીઓને વાપડવાને ખોલ્લું મુક્યુંછે. એના ઉપર સર્વે લાગત રૂ૧૩૫૦૦૦) ની થાઇછે, અને એની મરામત તથા ચાલુ ખરચને માટે રૂ૧૫૦૦૦) ની સરકારી ૫) ટકાનાં વ્યાજની નોટ એલાહેદી કાઢી તેનુંતરસ્ટડીડ કરાવવામાં આવશે. એ પછી આશનની કરી સર્વે મીજલસ બરખાસ્ત થાઈ હતી.[૨]

---

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૮ મી અકટોબર·૧૮૬૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪–૧૫ મી અકટોબર ૧૮૬૮. એ મકાંનના વચલા ભાગમાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:

"શ્રી પાક દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો.

"આએ મુકાંમ બેહેશતનશીન મરહુમ એદલજી ફરાં-"મજી ફરાંણીની નઇઅંતે એનાંની ઇઆદગારીને કીજે "એનાંની પુંજી મધેથી શરવે જરથોશતીઓને શરઅવશરે "વાપરવાને શારૂં એનાંના દીકરાઓએ બંનધાવીઉંછે. "રોજ ૨૨ મો માહ ૧ લો શેહેનશાઇ માહ ૨ જો કદમી "શને ૧૨૩૮ ઇઅજદેજરદી, તા૦ ૧૩ મી અકટોબર શને

તા૦ ૧૭ મી· અકટોબર.

રોજ ૨૬ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ રૂપાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ ખરશેદજી મોટાભાઈ ડોટીવાલાનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ કાઉભાઇ નશરવાંનજી કોહલાનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા ખેશીઓએ મલી રૂ૫૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૨૦ મી અકટોબર.

મુંબઇ મધે હાલમાં કાલેરાનો રોગ વધારે ફેલાવાથી અતરેની શેઠો ડોશાભાઈ મેહરવાંનજી વાડીઆની કુંપનીએ હેલ્ડ આફીસર ડાકટર હયુલેટ ઉપર "ડેવીસ પેનકીલર" ની ૧૪૪) સીસી કાલેરાના ગરીબ દરદીઓને મુફત આપવા માટે ભેટ મોકલી હતી.[૪]

"૧૮૬૮ અંગરેજી, શવંત ૧૯૨૪ નાં આશો વદ ૧૨ ને "વાર સોમમે."

ઉપલા અંજુમન પત્રમાં જણાવ્યા મુજબનાં એ મકાંનની મરામત તથા ચાલુ ખરચને માટેના એલાહેદા કાઢેલા રૂ૧૫૦૦૦) નું કાએદાસરનું એક તરસ્ટ ડીડ તા૦ ૧૨ મી જુન ૧૮૬૯ ને દીને હાઇ કોરટના સોલીશીટર શેઠ પેશતનજી દીનશાહની મારફતે કરાવી તેના તરસ્ટીઓ તરીકે એ પાંચે ભાઇઓ તથા એમના પિત્રાઇ શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેસ ઠડયા હતા. એ પછી ઉપલી રૂ૧૫૦૦૦) ની રકમમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૨ માં શેઠ દાદાભાઇ એદલજી આલબલેસ બેહશતનશીન થયા ત્યારે તેમની પુંજીમાંથી તેમનાં વશીહત મુજબ રૂ૧૦૦૦૦), ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૩ માં શેઠ બહમનજી એદલજી આલબલેસ બેહશતનશીન થયા ત્યારે તેમની પુંજીમાંથી તેમનાં વશીહત મુજબ રૂ૧૦૦૦૦), અને ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૩ માં શેઠ માણેકજી એદલજી આલબલેસ·બેહશતનશીન થયા ત્યારે તેમની પુંજીમાંથી તેમનાં વશીહત મુજબ રૂ૧૦૦૦૦) એ ફંડ મધે ઉમેરવામાં આવ્યા હતા, અને હાલ તે રૂ૪૫૦૦૦) નુંછે. એ મકાન મધે બંધે દરવાજ આગલના પરણનાર છોકરા તથા છોકરીને ઉતારાના બંગલાઓ તથા કંપાઉંડ મધે ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૯ માં રૂ૭૫૦૦૦) ને ખરચે મોટો ફેરફાર કરાવી તે કુશાદે કરવામાં આવ્યાછે.

એ મકાંન જરથોસ્તીઓને શેઆદી રાવશની વગેરેને માટે ઘણું કામનું અને કુશાદે તથા તેનો ઉપયોગ ઘણોખરો દરરોજનો થાઇ પડવાથી અતરેના જરથોસ્તીઓમાં મરહુમ શેઠ એદલજી ફરાંમજી આલબલેસ તરફ માનની લાગણી ઉશ્કેરાઇ, અને તે તકનો લાભ લઇ ખાંનબાહદુર મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, સી. આઇ ઇ. એ જરથોસ્તીઓ વચ્ચે નાની નાની રકમનાં ઉઘરાંણાંથી રૂ૪૨૫૧) એકઠા કરી તેવણનું એક બસ્ટ અથવા અર્ધ બાવલું તેયાર કરાવી તે તા૦ ૨૧ મી મારચ ૧૮૯૪ ને દીને એ મકાંનના કંપાઉંડમાં ખોલ્લું મુક્યુંછે.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી અકટોબર ૧૮૬૮.

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૨ મી અકટોબર ૧૮૬૮.

તા૦ ૨૨ મી અકટોબર.

મુંબઈની સરકારી ગોદીના વડા માસટર બીલડર શેઠ જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆને અતરેની "હારબર અને પાઇલટેજ બોરડ" ની આજ દીનેની સભામાં સરનશીન મી૦ એલ. રીડે બોરડની તરફની નૌકાશાસ્ત્રને લગતાં ઓજારોનો ઇંગલાંડથી તૈયાર થઈ આવેલો એક બાક્ષ, એ ગ્રહસ્થે અતરે લાઇટ વેસલસ, પાઇલટ બોટસ, સ્કુનરસ, વગેરેની મરામતોનાં કામમાં બોરડને ઘણી કીમતી મદદો આપવાના બદલામાં ભેટ આપ્યો હતો. એ ભેટ આપતાં મી૦ રીડ શેઠ જમશેદજીની ચતુરાઇની ઘણી વખાંણો કીધી હતી.[૧]

તા૦ ૨૩ મી અકટોબર.

આ૦ એદલજી આદરજી માડને "અરદાએ વીરાફનામાં" નાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૪ માં મરહુમ શેઠ રૂસતમજી શોરાબજીએ પ્રગટ કરેલા ગુજરાતી તરજુમાનું પુસ્તક ફરીથી છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૨૯ મી અકટોબર.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને મુંબઈની સરકારે નવા સુલેહના અમલદારો ઇયાને "જસટીસ ઑફ ધી પીસ" નેમ્યા હતા:—

શેઠો હોરમજજી દાદાભાઈ પલીડર, જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆ, મેહરજીભાઈ બાપુજી વીકાજી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, તાનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, નશરવાંનજી ચાંદાભાઈ, શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ.

શેઠ એદલજી ડોશાભાઇ કોશાવાલાને નામદાર સરકારે સુરત જીલ્લાનાં સુપા ગામના મામલતદાર તરીકે નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૪ થી નવેમબર.

રોજ ૧૪ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ રતનબાઈ તે મરહુમ શેઠ જમશેદજી પેશતનજી પલાંનટીનનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજી મધેથી રૂ૧૦૦૦) તથા બીજાં એશીઓએ રૂ૧૧૦) મલી રૂ૧૧૧૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૫ મી નવેમબર.

ભરૂચવાલા શેઠ શોરાબશાહ દાદાભાઈ મુનશફનાએ આબીસીનીઆ દેશ તથા ત્યાંના રાજા થીઓડોર વિષે ગુજરાતીમાં એક નાહાનું પુસ્તક રચી ભરૂચ મધે પ્રગટ કીધું હતું.[૫]

તા૦ ૭ મી નવેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆવાલાં આતશબેહરાંમની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ "પાક ખોદાતાલાની બંદગીથી માણસ જાતને થતા ફાએદા" વિષે એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી.[૬]

તા૦ ૧૦ મી નવેમબર.

રોજ ૨૦ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

વરોડરાંની કાંપમાં એક ધર્મશાલા બાંધવાને ત્યાંના જરથોસ્તીઓએ એક ફંડ ઉભું કીધું હતું, જે મધે રૂ૯૪૧૨ાા ભરાયા હતા,[૭] તથા તે માટે નામદાર ગાયકવાડ સરકારે મુફ્ત

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૭ મી અકટોબર ૧૮૬૮.

આ બાક્ષ પર નીચે મુજબ લેખ કોતરેલોછે:—

"Presented to
Jamsetjee Dunjeebhoy Wadia, Esq.
Master builder, Her Majesty's Dockyard.
In recognition of the valuable services he has rendered to the Bombay Harbour and Pilotage Board.
Bombay, *28th May* 1868."

૨ "અરદાએ વીરાફ નાંમું અથવા બેહેશત તથા દોજખનો હેવાલ. અસલ પેહેલવી ઉપરથી પારસી રૂસતમજી શોરાબજી એઓએ ફારસી ઉપરથી ગુજરાતીમાં કરેલાં ભાષાંતરનાં બોલેબોલ ઉતારી ફરીથી પ્રગટ કરનાર, આ૦ એદલજી આદરજી માડણ. મુંબઇ, ઇમપીરીયલ પ્રેસમાં નવરોજજી ફરાંમજીએ છાપીયુંછે. અકટોબર ૧૮૬૮ ઇસ્વી."

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૯ મી અકટોબર ૧૮૬૮.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી નવેમબર ૧૮૬૮.

૫ "એબિસીનીયા દેસ તથા તેહેનો રાજા "થીઓડોર" વિષે. કેટલોએક હેવાલ આ સમય જાંણવાની હોંસ બ્રિટીસ સરકારની હિંદુસ્થાંન મધેની હરેક ખેરખાહ રૈયતને હોયછે એહેવું માની આ નાહાનું ચોપાનીઊં ભરૂચના રેહેવાસી સોરાબસા દાદાભાઇયે રચ્યુંછે. ઇસ્વી સંન ૧૮૬૮. તે ભરૂચ વરતમાંન છાપાખાનાંમાં છપાવી પ્રગટ કર્યું."

૬ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી નવેમબર ૧૮૬૮.

૭ એ રૂ૯૪૧૨ાા નીચે મુજબ ભરાયા હતા:—

(રૂ૩૧૦૦) મેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ. (રૂ૧૦૦૦) મેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ કારટીંગ એજંટની કું૦, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ. (રૂ૫૨૫) શોરાબજી શાપુરજી આએરન શંઊડરીવાલા તથા કાવશજી હોરમજજી સરાફ. (રૂ૩૦૧) બેહરાંમજી રૂસતમજી (વરોડરાવાલા) નાં છોકરાઓ, અસપંદીઆરજી રૂસતમજી દસતુર કામદીનના, (રૂ૩૦૦) બીખાજી બેહરાંમજી વેહવાઇ તથા ભાઇઓ. (રૂ૨૧૦) નવરોજજી શોરાબજી કેરાંવાલા ભરૂચના. (રૂ૨૦૦) બાપુજી કુવરજી કંત્રાકટર વાંદરેવાલા. (રૂ૧૫૦) જમશેદજી નવરોજજી પાદરાવાલા, બેજનજી ફરાંમજી રૂઊવાલા. (રૂ૧૧૦) હોરમજજી ખરશેદજી શુડસ કલાર્ક વરોદરાના. (રૂ૧૦૧) રૂસતમજી તથા મનચેરજી શોરાબજી દલાલ ભરૂચવાલા, નવરોજજી બહુમનજી વકીલ સુરતના, પાલણજી પેશતનજીની કું૦. (રૂ૧૦૦) દીનશાહ હોરમજજી અવાશીઆ. (રૂ૭૫) દસતુર પેશોતનજી અસપંદીઆરજી કામદીનજી. (રૂ૫૧) પેશતનજી બેજનજી સદરવાલા તથા કાવશજી નવરોજજી શાપકીપર, ડાકટર માણેકજી આદરજી, એદલજી શોરાબજી કાલાભાઈ પટેલ. (રૂ૫૦) દાદાભાઇ શાપુરજી મેસમેન, જમશેદજી હોરમજજી લાકડાંવાલા ભરૂચના, હોરમજજી માણેકજી નગરશેઠ ભરૂચના, પેશતનજી ફરદુનજી, બેહરાંમજી શોરાબજી મુસ. (રૂ૧૧૮૪ાાા) રૂ૫૦) ની અંદરની રકમ.

જગા આપી હતી, પણ તે રકમ એ કામને માટે પુરતી ન જણાયાથી શેઠ બેહરામજી નશરવાંનજી સીરવાઇએ એ ફંડમાં એક મોટી રકમની મદદ કરી એ ધર્મશાલા બંધાવી પુરી કીધી તથા તેમાં દીનઆઇનનું કામ કરવા સારૂં એ હોડાલાની જગા એકલાહેદી પોતાને ખરચે કરી આપી હતી. એ સઘળું તૈયાર થવાથી તેને પરઠવાની જશનની ક્રિઆ આજ દીને કરવામાં આવી હતી. જશનની ક્રિયા ભરૂચવાલા દસ્તુર શોરાબજી પેશોતનજી કામદીનજીએ કર્યાં બાદ મુંબઇવાલા દસ્તુર એરચજી શોરાબજી મેહરજી રાંણાએ દરેમેહર તથા ધર્મશાલા બાંધવાનાં જરથોસ્તી ધર્મનાં ફરમાન વિષે એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી. એ પછી શેઠ બેહરામજી તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચી સંભલાવવામાં આવ્યો જેમાં જણાવ્યું હતું કે:—"અતરેનાં જરથોસ્તી સાહેબોએ હમુને ખાહિશ બતલાવવાથી અતરે એક ધરમશાલા બાંધવાની જરૂર જોવામાં આવી; અને તે કારણસર તમો સાહેબોએ હુધરાંણાંનું જે લીસટ ઉભું કરયું હતું તે મધે એટલી રકમ ભરાએલી નહી હતી કે જેથી એ કામ સરઅનજામ પોંહચી શકે, તે ઉપરથી પાક પરવરદેગારની બખશેશથી એ ધરમશાલાનું કામ મનમાનની રીતે સરઅનજામ પોંહચે, એટલી રકમની મદદ કરીને એ કામ પુરૂં કરયુંછે. ઉપલી ધરમશાલાનાં મકાંન મધે દીનઆઇનનું કામ કરવાને સારૂં એ હોડાલાની જગો હેલાએદી હમોએ હમારે ખરચે કરી આપીછે, તેની સાથે કીરીઆ કામને વાસ્તે જેટલાં વાસણોની જરૂર હતી તે સઘલાં હમોએ હમારે ખરચે કરી આપયાછે, અને તે સાથે એ ધરમશાલામાં આવી ઉતરનારા જરથોશતીઓને વાપરવા સારૂં સઘલી જાતનાં વાશણો તથા ફરની-ચર પણ હમોએ અમારા ખરચે મેલીઉછે. એ ધરમશાલા તથા અગીઆરી તથા વાશણો તથા ફરનીચરની તપાસ તથા જાલવની કરવા સારૂં તમો સાહેબો મધેથી જણ ચારને નીમાવું. એ મકાંન મધે મરામતના તથા બીજા ખરચ સારૂં રૂ૨૦૦૦) ની સરકારી નોટ ટકા ૫) નાં વીઆજની જુદી કાહાડીછે." ઉપલો અંજુમન પત્ર વંચાયા બાદ વરોડ-રાની અંજુમન તરફથી શેઠ બેહરામજીને એક માનપત્ર તથા શેઆલ શેઠ અસપંદીઆરજી રૂસતમજી દસ્તુર કામદીનનાએ હોરાડી હતી, તથા સુરતનાં રૂસ્તમપરાવાલા દસ્તુર ખુરશેદજી બરજોરજી દારાબ પાલણનાએ શેઠ બેહરામજીએ રૂસ્તમપરામાં સખાવત તથા એ તરફનાં લોક ઉપર કરેલા ઉપકારના બદલામાં એક શેઆલ ત્યાંની બગર સાથની અંજુમન તરફથી હોરાડી હતી. એ બાદ ચાશની કરી સર્વે લોક વદાય થયું હતું.[1]

તા૦ ૧૧ મી નવેમ્બર.

મુંબઈ સમાચાર તથા યુનિયન પ્રેસના માલેકોએ પારસી-ઓમાં સર અવસરે ગાવા લાયક શેઠ ખરશેદજી બેહેમનજી ફરાંમરોજના રચેલા ગરબાઓનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[2]

---

૧ દારૂતે શોરતાર, તા૦ ૧૫ મી નવેમ્બર ૧૮૯૮.

આ દરેમેહર તથા ધર્મશાલા ઉપર નીચે પ્રમાણે તખ્તીઓ મારેલી છે:—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ છે

"પાક પેદાના કરનાર ખોદાની બખશેશથી વરોડરાની
"કાંપ મધે આએ દરેમેહર મુંબઇના રેહેવાશી આ૦ બેરાંમજી
"નશરવાંનજી શીરવાઇએ પોતાના ખરચે દરોબસત તઇઆર
"કરી બરહક માજદીઅસની દીનને લગતું કામ કરવા શારૂ
"કુલે જરથોશતીઓને વાપરવા આપીછે. રોજ ૯ મો આદર
"ઇજદ માહા ૯ મો આદરઇજદ શને ૧૨૭૭ ઇઅજદજરદી.
"તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૯૮ ઇશવી."

"શ્રી પાક દાદાર હોરમજદની મદદથી

"આએ વરોદરાની કાંપ મધેની ધરમશાલાનું નામ
""બેરાંમજી નશરવાંનજી શીરવાઇ રાખુંછે" શબબ કે
"એઓ સાહેબે અવલથી આખર સુધી મોટી રૂપીઆઓની
"રકમો આપીઆથી તથા બીજી જોઇતી વખતે પુરતી મદદ
"કરવાથી એ ધરમશાલા બંધાઇ તઇઆર થઇછે. બીજું
"શરૂઆતમાં ઊધરાંણાંની ટીપ ઊભી કરવામાં આવી હતી તે
"વખતે વરોદરાની કાંપમાના થોડાક ગરીબ જરથોશતીઓએ
"તથા દેશાવર ખાતાંના જરથોશતીઓએ નાણાંની મદદ કરી
"હતી. રોજ ૯ મો આદર ઇજદ માહા ૯ મો આદર ઇજદ
"શને ૧૨૭૭ ઇઅજદેજરદી તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૯૮
"ઇશવી."

ઊપર તખ્તીમાં લખેલા દીવસે એ મકાંન પરઠાવવાનું હતું, પણ તે દીને તે તૈયાર ન થવાથી ઊપલે દીને પરઠાવ્યું હતું.

એજ મકાંનમાં શેઠ કાવશજી નવરોજજી બાંમજીની કું૦ એ એક કુવો બંધાવેલોછે તે પર નીચે મુજબ લેખ કરેલોછે:—

"સને ૧૮૯૮ ઇસવી

"શેઠ કાવશજી નવરોજી બાંમજીની કંપની

"શને ૧૨૭૭ ઇઅજદેજરદી."

એ ધર્મશાલા તથા દરેમેહરના વહીવટ બાબે પાછલથી વરોડરાના જરથોસ્તીઓ તથા શેઠ બેહરાંમજી વચ્ચે વાંધો પડયો હતો, અને તેનો મુકદમો ચાર પાંચ વર્ષ સુધી ત્યાંની અદાલતોમાં ચાલ્યા બાદ વરીશટ કોરટ તરફથી એ મકાનોના વહીવટ કરનારાઓ તરીકે ત્યાંના ચાર જરથોસ્તીઓ શેઠો હોશંગજી બેહરાંમજી, દાદાભાઇ શાપુરજી મેસમેન, જમશેદજી નવરોજજી પારદીવાલા, અને જાંગીરજી કાવશજી દલાલને નેમ્યા હતા.

૨ "પારસી ગરબા, અંક ૧ લો. પારસીઓમાં સર અવસરે ગાવા લાયક નવા રચેલા ગરબા. બનાવનાર, "ખુર-શેદ" છપાવી પ્રગટ કરનાર, મુંબઇ સમાચાર તથા યુનિયન પ્રેસના માલેકો. મુંબઇમાં, યુનિયન પ્રેસમાં નહાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાણીનાએ છાપી પ્રગટ કરયુંછે સને ૧૮૯૮."

એ પુસ્તકનો બીજો અંક ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ ના જાનેવારી માસમાં છપાઇ પ્રગટ થયો હતો.

તા૦ ૧૯ મી નવેમબર.

મુંબઈની પારસી ચીફ માટ્રીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈએ ઓહદો છોડવાથી તેમની જગો પર નામદાર સરકારે શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીને નેમ્યા હતા.

કલાડગીના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ નવરોજજી મેહરાંમજી પારખને નામદાર સરકારે બેલગાંમના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર તરીકે નેમ્યા, તથા ત્યાંના માજીસ્ત્રેટની પણ સત્તા આપી હતી.[૧]

તા૦ ૨૩ મી નવેમબર.

રોજ ૩ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને પુણાં મધે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટની દરેમેહરની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં એ૦ ભીખાજી જામાસપજી દસ્તુર મેહરજી રાંણાવાલાએ "બંદગી" ની બાબદ ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી. તે પુરી થવા બાદ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટની તરફથી શેઠ અરદેસર ખરશેદજી મુનશફે ઉઠી તેમનો ઉપકાર માન્યો હતો.[૨]

તા૦ ૨૮ મી નવેમબર.

કરાંચી મધે ફ્રીમેશનોની એક નવી લાડજ "હારમની" નામે આજ દીનથી ઉઘાડવામાં આવી હતી.[૩]

તા૦ ૧ લી ડીસેમબર.

રોજ ૧૧ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ માણેકજી એદલજી મીસતરી (ભરુચા) નાં ઉઠમણાંમાં તેમના કાકા શેઠ દોરાબજી નશરવાંનજી મીસતરીએ ૩૨૦૦) તથા બીજાં અશખાસોએ ૩૩૯૦) મલી ૬૫૯૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૨ જી ડીસેમબર.

શેઠ દારાશાહ શેરાબજી તારાપોરવાલાએ રૂઈની ગાંસડીઓનાં ભરતના ઇંગ્રેજીમાં કોઠાનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૫]

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૯ મી નવેમબર ૧૮૬૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી ડીસેમબર ૧૮૬૮.

૩ સીંધ સમાચાર, તા૦ ૪ થી ડીસેમબર ૧૮૬૮.

એ લાડજમાં હાલ સુધીમાં નીચે મુજબ પારસી મેશનો થયાછે:—

(ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૮ માં) અરદેસર ગુસતાદજી ડોટીઆર, જમશેદજી અરદેસર માણેકશાહના, દાદાભાઈ હીરજીભાઈ પટેલ, ખરશેદજી દારાશાહ મજ્નઈના, નવરોજજી નશરવાંનજી પીંચ્યા, દાદાભાઈ એદલજી સુખીઆ, દીનશાહ પેશતનજી નાજર, ફરદુનજી નશરવાંનજી મજગાંમવાલા, મેહરવાંનજી અરદેસર મુકાદમ. (૧૮૬૯માં) પેશતનજી મેહરાંમજી કોટવાલ, દોરાબજી નાનાભાઈ શેઠના, અરદેસર ખરશેદજી રાજકોટવાલા, પીરોજશાહ હોરમજજી ખરાસ, બેહમનજી મેહરાંમજી સરાફ, માણેકજી ફરાંમજી કાલાબેવાલા, પેશતનજી હોરમજજી ઘડીઆલી, બરજોરજી નાનાભાઈ શેઠના, ડોશાભાઈ હોરમજજી લાકડાંવાલા. (૧૮૭૦ માં) ફરાંમજી રૂસતમજી દેસાઈ; મેહરાંમજી એદલજી. (૧૮૭૧ માં) મેહરાંમજી જાંગીરજી રાજકોટવાલા. (૧૮૭૨ માં) મેહરાંમજી મેહરવાંનજી કાઊબાં, માણેકજી હોરમજજી કમીસરીવાલા, કાવશજી દાદાભાઈ ફરદુનજી કથીક. (૧૮૭૪ માં) હોરમજજી જમશેદજી રૂસતમજી, બેહમનજી ફરાંમજી શેઠના, એદલજી ફકીરજી ભરૂચા માસટર, શેરાબજી શાપુરજી દલાલ, ધનજીભાઈ હોરમજજી ઘડીઆલી, એદલજી દીનશાહ સરાફ. (૧૮૭૫ માં) નાનાભાઈ ચાંનજીભાઈ ગોરવાલા, ધનજીશાહ એદલજી મના. (૧૮૭૭ માં) નશરવાંનજી જમશેદજી ગોરવાલા, દોરાબજી રૂસતમજી ઇન્જેનેર, ફરાંમરોજ એદલજી પંથકી. (૧૮૮૦ માં) જાંગીરજી એદલજી પટેલ, ફરાંમજી બેહમનજી સકલાતવાલા, જમશેદજી ફરાંમજી માડન, નશરવાંનજી નવરોજજી પારખ. (૧૮૮૧ માં) ફરાંમજી મેહરવાંનજી સરાફ પેશાવરવાલા, દીનશાહ ડોશાભાઈ ગોરવાલા, જાંગીરજી પેશતનજી લેદવાર, જમશેદજી રૂસતમજી દેસાઈ. (૧૮૮૨ માં) દાદાભાઈ મેહરવાંનજી ગોરવાલા, ખરશેદજી જમશેદજી અરદેસર માણેકશાહના, ધનજીશાહ અસપંદીઆરજી કમીસરીવાલા. (૧૮૮૪ માં) ધનજીશાહ ફરાંમજી મેહતા, હોરમજજી એદલજી મના, જાંગીરજી હોરમજજી કોથારી. (૧૮૮૫ માં) ફરાંમરોજ ફીરોઝ પંથકી, ફરાંમજી મનચેરજી બીલીમોરીઆ. (૧૮૮૬ માં) પેશતનજી દીનશાહ દસ્તુર, નશરવાંનજી રૂસતમજી મેહતા, પાલણજી આદરજી મીસ્ત્રી, ફરાંમજી દાદાભાઈ લાલકાકા, શેરાબજી જાલભાઈ પીંચ્યખાંનાંવાલા, અરદેસર દાદાભાઈ પટેલ, માણેકજી હીરજીભાઈ પટેલ, રૂસતમજી રતનજી ગોરવાલા, ડોશાભાઈ શેરાબજી દલાલ. (૧૮૮૭ માં) બરજોરજી આદરજી ગાંધી, હોરમજજી કાવશજી લોટાંવાલા, શેરાબજી મનચેરજી બીલીમોરીઆ. (૧૮૮૮ માં) દીનશાહ પેશતનજી ઘડીઆલી, જમશેદજી કુવરજી પુણેગર. (૧૮૮૯ માં) કાવશજી દાદાભાઈ ખરાસ, હોરમજજી જમશેદજી કોટવાલ, ડાકટર શેરાબજી માણેકજી કાકા. (૧૮૯૧ માં) જમશેદજી એદલજી ફકીરજી, કાવશજી હોરમજજી કાતરક. (૧૮૯૨ માં) શેરાબજી કુવરજી પસતાકીઆ, બરજોરજી કાવશજી દુબાશ, દાદાભાઈ શેરાબશાહ મુનસફ, અરદેસર ખરશેદજી ડોટીવાલા. (૧૮૯૩ માં) શેરાબજી પીરોજશાહ દુબાશ, નશરવાંનજી ગુસતાદજી મીનીના. (૧૮૯૪ માં) પીરોજશાહ નાનાભાઈ ગોરવાલા, ડાકટર માણેકજી બાપુજી લાહેવાલા. (૧૮૯૫ માં) કાવશજી રતનજી ઊનવાલા, કાવશજી રૂસતમજી વરીઆવા, કાવશજી મેહરવાંનજી કાપડીઆ. (૧૮૯૬ માં) પીરોજશાહ રતનજી મીનવાલા, પેશતનજી જાંહગીરજી કોલાહ.

એ લાડજના હાનરરી મેમબરો તરીકે શેઠો કાવશજી દાદાભાઈ ફરદુનજી કથીક અને દારાશાહ રતનજી ચીચગરને ચુંટી કાઢેલાછે.

કરાંચી મધે "સીંધ મેસોનીક બેનીવોલંટ ફંડ" ની પુંજી રૂ૧૭૯૦૦) ની છે, અને તેના સેક્રેટરી તરીકે ખાંન સાહેબ ફરાંમરોજ એદલજી પંથકી, તથા ખજાનચી તરીકે શેઠ પેશતનજી મેહરાંમજી કોટવાલ ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૨ થીછે.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી ડીસેમબર ૧૮૬૮.

૫ "Tables of Measurement of Patent Bales. By Darashaw Sorabjee, Clerk, Messrs. Finlay, Clarke & Co. Published at the Oriental Press. 1868."

તા૦ ૩ જી ડીસેમબર.

મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટ્ઝજેરાલ્ડે આજ રોજે અપરેના ટાઉનહાલમાં એક લેવી ભરી હતી. હાજર રહેલાઓમાં નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો હતા :—[1]

પ્રાઈવેટ એનટ્રી—સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, હાનરેબલ બેહરામજી જીજીભાઈ.

પબલીક એનટ્રી—શેઠ અરદેશર ડાબાભાઈ મુનશી, અરદેશર ફરામજી મુસ, બાપુજી બીકાજી મેહરજી, બહમનજી જીજીભાઈ, બેહરામજી દાદાભાઈ રેડીઆર, ખરશેદજી રૂસ્તમજી કામાજી, કાવસજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવસજી દાદી ભીમજી, કાવસજી માણેકજી ભીમજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારેખ, દાદાભાઈ રૂસ્તમજી બનાજી, દાદાભાઈ બેહમનજી જીજીભાઈ, દાદી માણેકજી ભીમજી, ધનજીભાઈ ખરશેદજી શરાફ, ડોસાભાઈ ફરામજી કામા, ફરામજી નશરવાનજી પટેલ, હોરમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆ, માણેકજી ખરશેદજી શરાફ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, મોદી રૂસ્તમજી ખરશેદજી, નાનાભાઈ બેહરામજી જીજીભાઈ, નવરોજજી ફરદુનજી, નશરવાનજી માંદાભાઈ, પેસ્તનજી બેહમનજી જીજીભાઈ, રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઈ.

તા૦ ૫ મી ડીસેમબર.

શેઠ ખરશેદજી રૂસ્તમજી કામાજીએ "[illegible]" ઊપર આજ રોજે ફરામજી કાવસજી ઈનસ્ટીટ્યુટમાં એક ભાષણ કીધું હતું. પ્રમુખની ખુરશી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીને આપવામાં આવી હતી.[2]

પત્ર આપવામાં આવ્યું હતું. બંને માનપત્રો મોટા અવાજે શેઠ ધનજીભાઈ માણેકજી ખાસકાંસે વાંચી સંભળાવ્યાં હતાં, જેમનો તે નામદારોએ ઘટતો ઊત્તર આપ્યો હતો.[3]

તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર.

જરમનીવાળા ડાકટર એફ. યુસ્તીએ "બુનદેહેશ" કેતાબની પેહેલ વેહેલ નકલ, તેનો તરજુમો તથા ગ્લોસરીનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૧૨ મી ડીસેમબર.

શેઠ જાંહગીરજી મેહરવાનજી પલીડરે આજ રોજે ફરામજી કાવસજી ઈનસ્ટીટ્યુટનાં દીવાનખાનામાં જરથોસ્તીઓની એક મોટી મીજલસ હજુર "નીતિ" ઉપર એક વાયેજ કરી સંભળાવી હતી.[5]

એજ રોજે દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહેરજી જામાસપ આસાનાએ પણ બાહેરકોટ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈવાળા એનાહી બાગમાં "જરથોસ્તી ધર્મ પાળવાની અગત" વિષે એક વાયેજ કરી સંભળાવી હતી. વાયેજની સેરે દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણાએ ઊઠીને જણાવ્યું કે એ વાયેજ ઘણી સરસ છે, માટે સઘળા જરથોસ્તીઓએ તે યાદ રાખી તે પ્રમાણે ચાલવું, અને એવાં વાયેજનાં કામોને હમેશ ઉત્તેજન આપતા રેહવું.[6]

---

૩ ટાઇમસ ઓફ ઈંડીઆ, ૨૧ મી ડીસેમબર ૧૮૬૮.

૪ "Der Bundehesh. Zum Ersten Mall. Herausgegeben, Transcribirt, Übersetzt und mit glossar versehen. von, Ferdinand Justi. Leipzig 1868."

તા૦ ૧૫ મી ડીસેમ્બર.

હિંદુસ્થાંનની ધારા બાંધનારી સભામાં બંગાલ પ્રાંતમાં નવા ઉભા થયલા "બ્રહમો સમાજ" પંથવાલાઓના માગવાથી આ દેશના ખ્રિસ્તી સિવાય હિંદુ, મુસલમાંન, બુધીસ્ટ, પારસી અને યાહુદી લોકોને પસંદ પડતી રીતે લગન કરવાની, યાને ઉપલીમાંથી હર કોઇ ન્યાતનો જે કોઇ શખ્સ પોતાના ધર્મની ક્રિઆથી પરણવાને પસંદ ન કરતો હોય તે કોઇબી ન્યાતની સ્ત્રી સાથે પરણવાને સરકારે મુકરર કરેલા રેજીસ્ત્રાર તથા બીજા ત્રણ શાક્ષીઓની હજુરમાં જઇ એક બીજાને લગનનો કોલ આપે તો તેવાં લગન હકદાર ગણાએ, એવી છુટ આપવાનો એક કાએદાનો ખરડો હાનરેબલ મી૦ મેને રજુ કરવાથી તે ધારો, આપણા પારસીઓનો લગન તલાકને લગતો ૧૮૬૫ નો ૧૫ મો આકટ કે જેની ત્રિજી કલમમાં એક પારસીએ આશીરવાદની ક્રિઆ મોબેદ પાસે કરાવી પારસી સ્ત્રી સાથેજ લગન કીધાં હોય તેજ લગન હકદાર ગણયાંછે, તે આપણા ધારાને અડચણ તથા અવગુણ ભર્યો થઇ પડશે, માટે એ મી૦ મેનવાલો નવો ધારો પારસીઓને લાગુ પાડવો નહિ, એવી મતલબની એક અરજી હિંદુસ્થાંનના નામદાર વાઇસરાય જોગ મોકલવાનો વિચાર કરવાને ગઇ તા૦ ૪ થી નવેમબર ૧૮૬૮ ને દીને પારસી આગેવાનોની એક સભા શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલે બોલાવી હતી. તે સભામાં એ બાબેની એક અરજી તેયાર કરવાને શેઠો ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ (સરનશીન), સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, બહમનજી જીજીભાઇ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, મનચેરજી હોરમજજી કામાંજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજી, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા, દસ્તુર શેરાબજી રૂસતમજી મુલાં ફીરોજના, દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપ આશાના, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, કુવરજી રૂસતમજી મોદી, એદલજી બહમનજી મારીસ, નશરવાંનજી બેહરાંમજી શેકરેટરી, હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, અરદેસર ફરાંમજી મુસ, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, મનચેરજી કાવશજી લંગડાના, તથા શેઠો ખરશેદજી રૂસતમજી થાંણેવાલા અને એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર (શેક્રેટરીઓ) ની એક કમીટી નેમી હતી. એ કમીટીએ તૈયાર કરેલી અરજી બાહલ રાખવા સારૂં આજ દીને ગીરગાંમ મધે આલબલેસ બાગમાં જરથોસ્તીઓની એક જાહેર સભા મલી હતી. સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટની દરખાસ્ત ઉપરથી સરનશીનની ખુરસી શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલને આપવામાં આવી હતી. તેવણ તરફથી સભા બોલાવવાનાં કારણનો ખોલાસો એક શેક્રેટરી શેઠ એદલજી રૂસતમજી રીપોરટરે વાંચી સંભલાવ્યો હતો, તથા તૈયાર કરેલી અરજીનો ગુજરાતીમાં તરજુમો બીજા શેક્રેટરી શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી થાંણેવાલાએ વાંચી સંભલાવ્યો, જેમાં ઉપલા નવા ધારાથી પારસીઓને નડતી મુશકેલીઅતો જણાવ્યા બાદ અરજ કીધી હતી કે એ પસાર કરવા ધારેલા નવા ધારામાં એક એવી કલમ નાખવી કે પારસીઓનાં લગન તલાક બાબેનો જે ધારો છે, તેમાં મુખ્ય કરીને ત્રિજી કલમમાં કસો ફેરફાર થાય નહિ, અને આએ નવા ધારામાં પરણનાર જોડાંએ જે એકરાર કરવા ફરમાવેલું છે તેમાં એવો ફેરફાર કરવો કે જો કોઇ પારસી એ નવા ધારાનો લાભ લે તો તેણે ખોલો એકરાર કરવો કે હવે હું જરથોસ્તી ધર્મ પાલતો નથી, અને તે ધર્મનાં ફરમાંન મુજબ લગન કરવાને મને હરકત છે. એ પ્રમાણેનો એકરાર કરવાથી તે ધણી કાયદા મુજબ પારસી રેહશે નહિ, અને તે પારસીના ફીરકામાંથી તદન દુર થશે. ઉપલી અરજી શેઠ જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડરની દરખાસ્ત ઉપરથી બાહાલ રાખી તે ઉપર શહીઓ લઇ હિંદુસ્થાંનની ધારા બાંધનારી સભા ઉપર મોકલી આપવાને ઠેડવી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[૧]

---

૧ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૯ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૮.

એજ મુજબ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડનાં તરસ્ટીઓ શેઠો રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ અને દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે તા૦ ૧૯ મી નવેમબર ૧૮૬૮ ને દીને નામદાર વાઇસરાયની કૌનસીલ જોગ એક અરજી કરી એ ધારો પારસીઓને લાગુ નહિં કરવાની માગણી કીધી હતી, અને તેના ટેકામાં જણાવ્યું હતું કે પારસીઓનાં ધર્મનાં મકાંનોમાં ભણવા ગણવાની તથા મુવા પછી દોખમે ચહાવવાની તથા બીજી પવિત્ર ક્રિઆઓમાં આવી રીતનાં પરજાતનાં લગનોથી જયાંસુધી તેઓ પોતાનો પારસી તરીકેનો હક છોડી દેશે નહિં ત્યાંસુધી ઘણો ઘેર બંદોબસ્ત તથા કુસંપ ફેલાશે, અને કોમની ધર્મ સંબંધી લાગની દુખાયા વગર રેહશે નહિ. વળી તેઓ પારસીની અંજુમનનાં ધર્મખાતાંના તરસ્ટીઓ હોવાથી એવાં લગન તેઓ હકદાર ગણકારશે નહિં, તથા તેવાં લગનથી થયલાં બચ્ચાંઓને અંજુમનનાં ફંડ વગેરેનો લાભ આપવાને અટકાવવાના ઊપાયો લેશે. એ વગેરે બીજી કેટલીક અડચણો બતાવી અરજ કીધી હતી કે એ ધારો પારસીઓને લાગુ નહિં પાડવો અથવા તો તેમાં એક એવી કલમ નાખવી કે જે પારસી એ નવા લગનના ધારાનો લાભ લેવા લાગે તેને તેજ વેળાએ રેજીસ્ત્રારની આગલ તે પોતાની કોમથી છુટો પડયોછે એવો એકરાર કરવાની પણ ફરજ પાડવી.

એ મુજબની બીજી ઘણીક અરજીઓ દેશના જુદા જુદા ભાગોમાંથી નામદાર વાઇસરાય જોગ ગઇ હતી, તથા તે નાંમદારની લેજીસલેટિવ કૌનસીલના ઘણાક સભાસદો પણ એ ધારાના ખરડાની વીરૂદ્ધ હતા, તેમજ સરેશતા પ્રમાણે એ બીલ જે સીલેકટ કમીટીને રીપોરટ કરવાને સોંપ્યું હતું, તે પણ એ વિષેનો બરાબર રીપોરટ નહિં કરી શકવાથી એ બીલ પોતાની મેલે રદ ગયું હતું, અને ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૧ ના સપટેમબર માસમાં એમાં કેટલોક ફેરફાર કરી એ ધારો ફકત "બ્રહમો સમાજ" પંથવાલાઓનેજ લાગુ પાડયો હતો.

તા૦ ૧૬ મી ડીસેમ્બર.

એ૦ ખુરશેદજી મીનોચેહરજી ફરેલીએ "દીન-આમુજે બચેગાંન" નામની જરથોસ્તી બચ્ચાંઓને દીન શિખવવાની એક ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[1] એ ચોપડી શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈને અર્પણ કીધી હતી.

તા૦ ૧૮ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ અમદાવાદ મધે હેમાભાઈ ઈનસ્ટીટયુટનાં દીવાંનખાંનાંમાં જરથોસ્તીઓની એક મોટી સભાની હજુરમાં "જરથોસ્તી ધર્મ" બાબે એક ભાષણ કીધું હતું. સરનશીનની ખુરસી શેઠ મનચેરજી હોરમસજી કારંજવાલાને આપવામાં આવી હતી.[2]

તા૦ ૧૯ મી ડીસેમ્બર.

મુંબઈ મધે ચોપાતીનાં પારસીઓનાં દોખમાંઓવાલા ડુંગરની પડોસના મરહુમ બાઈ બચુબાઈ તે મરહુમ શેઠ અરદેસર દાદીભાઈનાં વીધવાવાળા ડુંગર પરના કેટલાક લાટોની જગા જે આપણાં દોખમાંઓને લગતી હતી, તે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટે પોતાની હૈયાતીમાં ખરીદ કરી મુંબઈની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબોના સ્વાધીનમાં આપવા ધારી હતી કે આએનદે કોઈબી જુદદીનનો પગપેસારો તે તરફ થાય નહિ; તથા ઉપર ડુંગર પર જવાનો ગાડી ઘોડાનો રસ્તો ન હોવાથી તે પણ બંધાવવાને ધાર્યો હતો કે જઈફ તથા નાતવાંન જરથોસ્તીઓને પણ ફુરવરદીઆંનનો સેજદો કરવાને બની આવે, પણ તેટલામાં તે નામદારનું મરણ નીપજવાથી તેમનાં ઉમેદોમાં તેમના સાહેબજાદાઓએ એ બંને કામો સંપુરણ કરી આપવાની તંદરોસ્તી પદાવી હતી. તે મુજબ એ ઉપલા જમીનના લાટો ખરીદ કીધા, તથા ઉપર છેક ડુંગર સુધી ગાડી ઘોડા જવાનો રસ્તો એ નામદારના સાહેબજાદાઓ સર જમશેદજી જીજીભાઈ (બીજા) બારોનેટ તથા શેઠો રૂસતમજી અને સોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈએ બંધાવી "સર જમશેદજી રોડ" ને નામે પારસીઓનાજ ઉપેગને સારૂં મુંબઈની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબોને આજ દીનથી સ્વાધીન કીધો, તથા સાથે એ રસ્તાની તુરત વેળાની બીજી ઘટની મરામત કરવાને રૂ૨૦૦૦) ની રકમ ભેટ મોકલી તથા એવો બંદોબસ્ત કીધો હતો કે ઉપલા જમીનના લાટોની દર સાલ જે ઉપજ થાય તે મધેથી એ રસ્તાની સદા મરામત કરાવવી.[3]

---

૧ "દીન-આમુજે બચેગાન, (યાને જરતોશતી બચાંઓને દીન શીખવનાર) અંક ૧ લો. બનાવનાર, એ૦ ખુરશેદજી મીનોચેહરજી ફરેલી. મુંબઈ મધે; યુનિયન પ્રેસમાં નહાનાભાઈ રૂસતમજી રાણીનાએ છાપી પ્રગટ કીધો. ૧૨૩૮ યજદેજરદી. ૧૮૬૮ ઇસવી."

એનો બીજો આંક બાહેર પડયો નથી.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૭ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૮.

એજ મુજબ શેઠ ખરશેદજીએ અમદાવાદ મધે એજ મકાનમાં યજદજરદી સને વિષે પણ ભાષણો કીધાં હતાં. છેલે દિવસે કેટલાક સાહેબોએ વર્ષની ગણત્રિમાં પડેલા ફરક બાબે કેટલાક સવાલો પુછયા હતા, તથા સરનશીન શેઠ મનચેરજી કારંજવાલાએ તેમજ શેઠ નવરોજજી પેશતનજી વકીલે ભાષણકર્તાનો ઉપકાર માનયો હતો. તા૦ ૧૯ મી ડીસેમ્બરે સાંજે શેઠ પેશતનજી ફરામજી વકીલના બંગલામાં થોડીક પારસી બાનુઓની એક મીજલસ આગલ શેઠ ખરશેદજીએ એક ભાષણ કરી ધર્મ અને ઓરત જાતની ફરજો બાબે ધર્મની રૂહુએ સમજ પાડી હતી.

એ પછી અમદાવાદથી નીકલી શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી ભરૂચ ગયા હતા, અને ત્યાં શેઠ બેહરાંમશાહ ધનજીભાઈ રૂઈવાલાનાં દીવાંનખાંનાંમાં ચાર દિવસો સુધી જરથોસ્તીઓની સભા ભરી ભાષણો કીધાં હતાં. પેહલું ભાષણ જરથોસ્તી ધર્મ ઉપર, બીજું જરથોસ્ત પેગાંમબર વિષે, ત્રિજું પાદશાહો વિષે અને ચોથું યજદજરદી સને વિષે હતું. એ ચારે સભાઓમાંથી પેહલી ત્રણમાં સરનશીનની ખુરસી શેઠ બેહરાંમજી ફરદુનજી વકીલને તથા છેલીમાં એ૦ દાદાભાઈ ફરદુનજીને આપવામાં આવી હતી, જેઓએ તથા શેઠો બમહનશાહ બેહરાંમજી વકીલ અને ખરશેદજી દીનશાહજી ખંભાતાએ છેલે દિવસે ભાષણો કરી શેઠ ખરશેદજીનો ઉપકાર માનયો હતો. એજ મુજબ [illegible] એક મોહલામાં ભોળા લોક મધે બાઈઓની પણ મીજલસ ભરી તેમની હજુરમાં ઓરતોને લાયકની બાબદો ઉપર શેઠ ખરશેદજીએ ભાષણો કીધાં હતાં.

ભરૂચથી નીકલી શેઠ ખરશેદજી સુરત ગયા હતા, અને ત્યાં પણ જરથોસ્તી મરદો તથા ઓરતોની જુદી જુદી ત્રણ સભાઓ ભરી જરથોસ્તી ધર્મ, પયગંબર, સને, વગેરે જાણીતી બાબદો ઉપર કીમતી ભાષણો કીધાં હતાં.

સુરતથી નીકલી શેઠ ખરશેદજી નવસારી આવ્યા હતા, અને ત્યાં તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૬૯ ને દીને અને તે પછીના ત્રણ દિવસો સુધીમાં ચાર ભાષણો ત્યાંની વડી દરેમેહરમાં કીધાં હતાં. પેહલું ભાષણ જરથોસ્તી ધર્મની શીખસુરી અને ઓતમપણાં વિષે, બીજું ભાષણ સપેતમાંન જરથોસ્તના જનમારા વિષે, ત્રિજું ભાષણ પાદશાહોની ફસલ વિષે, અને ચોથું આપણી સુખીઅ બંદગી યથા, અષેમ, તથા હમાયરસ્ત્ર વિષે હતું. એજ મુજબ એ ત્રણે દિવસો ઉપર બપોરના દેસાઈજીના દરવાજા આગલ ઓરતોની મીજલસ ભરી ત્યાં તેમને લાયકની બાબદો ઉપર ભાષણો કીધાં હતાં, તથા છેલે દીને મુંબઈ આવતી વેળાએ મોબેદોની એક ખાસ મીજલસ બોલાવી મંદીદાદની ૧૮ મી પરગરદમાં અથોરનાનની ફરજો વિષે જે લખેલું છે તે બોલાસા સહીત સમજાવ્યું હતું.

૩ એ રસ્તાની ઉતરે નાકાપર પેશતાંજ કમાંન રોડ એક મોટું આરકું મારી તેને દરવાજ મુકી બંધે છે નીચે મુજબ ઈંગ્રેજી તથા ગુજરાતીમાં તખ્તીઓ મારેલી છે:—

SIR JAMSETJEE ROAD.

This Road
Leading to the Parsee Towers of Silence
Was constructed
In Memory of the Late
SIR JAMSETJEE JEJEEBHOY, THE FIRST BARONET
By his Sons,
And has by them been given in charge
Of the
Trustees of the Parsee Punchayet Fund
For the use of Parsees only
19th December 1868 A. C.—1238 Yezdezurdi."

"સર જમશેદજી રોડ

"દોખમાંવાલા ડુંગર ઉપર જવાનો આએ રસ્તો બેહ-
"શ્તનશીન નામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટ-

તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર.

મુંબઇના માજી ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરની બેટી મીસ ફ્રીઅરે દંતકથા ઉપરથી લખેલી Old days of Deccan ની ચોપડીનો શેઠ જીવણજી હોરમજજી માસ્ટરે ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી તેનું "દખણની અસલી વારતાઓ" નામનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૧] એ પુસ્તક હાનરેબલ બેહરામજી જીજીભાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૨૨ મી ડીસેમબર.

ભરૂચ મધે ઉદ્યોગ અને ખેતીવાડીનું એક મોટું સંગ્રહસ્થાન આજ દીને નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટઝ-જરાલડે ઉઘાડયું હતુ. એ સંગ્રહસ્થાનને લગતી સર્વે ગોઠવણો કરવા માટે ૪ ઇંગ્રેજ, ૨ હિંદુ અને ૧ પારસી—શેઠ ખરશેદજી દીનશાહ ખંબાતા, ગ્રહસ્થોની મેનેજીંગ કમીટી નેમવામાં આવી હતી.[૨]

તા૦ ૨૩ મી ડીસેમબર.

રોજ ૩ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને પુણાં મધે મરહુમ શેઠ કાવશજી રતનજી રાંણાનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં બેહન બાઇ શુનાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ બેજનજી ફરાંમજી આલબલેસનાં વીધવાએ રૂ૧૧૨૫) ધર્મખાતે આપ્યા હતા.[૩]

"ની ઇઆદગારીને શારૂ એવણનાં સાહેબજાદાઓએ બંધા-
"વીને ફકત પારસીઓનાજ ઊપીઓગને સારૂ મુંબઇની
"પારસીની પંનચાએતનાં ફંડના તરસટી સાહેબોને સવાધીન
"કીધીછે. તારીખ ૧૯ મી ડીસેમબર ૧૮૬૮. સને ૧૨૩૮
"ઇઆજદજરદી."

૧ "દખણની અસલી વારતાઓ, જે મીસ ફરીઅરે દંતકથા ઊપરથી બનાવીચ તેહેનો તથા સર બારટલ ફરીઅરની કલમથી લખાએલા દીબાચાનો ગુજરાતી તરજુમો. સર બારટલ ફરીઅરની ખાસ અને મેહેરબાંનગી ભરેલી પરવાંનગીથી. મુંબઇ, "પરીંટરસ પરેસ" છાપાખાણામાં ફરાંમજી ખરશેદજીએ છાપીયોછે. ૧૮૬૮"

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૮ મી ડીસેમબર ૧૮૬૮.

એ સંગ્રહસ્થાન જોવા સરકારનાં નોતરાંથી ગયલા ચોટે વાધેના દેશી ગ્રહસ્થોને સુરતનાં કલેકટર મી૦ ટી. સી. હોપે ઘણું અપમાંન આપ્યું હતું, તથા હાનરેબલ બેહરામજી જીજીભાઇને તો ધમકી વટીક આપી હતી. આ ઊપરથી હાનરેબલ બેહરામજીએ તે અમલદાર ઊપર પગલાં ભરવાની નોટીસ મોકલ્યાથી તેણે હાનરેબલ બી. એચ. એલીસને વચ્ચે પાડી જે બન્યું તે માટે દલગીરી બતાવી હતી.

એ પ્રદર્શણમાં સરશ કારીગરીના નમુના માટે મલેલાં ઇનામોમાં નીચલા પારસીઓને રૂપાંના ચાંદાનાં ઇનામ મલ્યાં હતાં:—

શેઠ બેહરાંમજી હીરજીભાઇ, હિંદુસ્થાંનની જેલીઓ માટે; શેઠ નવરોજજી રતનજી, રેસમનાં ગાંભડી કપડાં માટે; શેઠ ડોશાભાઇ પેશતનજી, સોનેરી ભરતની કોર માટે; શેઠ પીરોજશાહ શાપુરજી, ટેબલ કલોઠ બરોકેડ માટે; મેશરસ બેહરાંમજી ફરદુનજી (મરજબાંન)ની કું૦, દફતર આશકારા પ્રેસવાલાને સરશ કોતરકાંમ માટે.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી ડીસેમબર ૧૮૬૮.

તા૦ ૨૪ મી ડીસેમબર.

હિંદુસ્થાનના નવા ઠરેલા ગવરનર જનરલ અરલ ઑફ મેયો પોતાની બાનુ સાથે કલકતે ઓહદાનો અખત્યાર લેવા જવા માટે મુંબઇ આવ્યો હતો તે નામદારની બાનુ કાઉનટેસ ઑફ મેયોએ નામદાર ગવરનરની વહુ બીબીશ ફીટઝજરાલડ સાથે આજ દીને મજગામ કાસ્ટલ મધે સર જમશેદજી જીજીભાઇનાં કુટુંબની મોલાકાત લીધી હતી. એ પછી તેઓએ કોટ મધેનાં મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટવાલાં ઘરમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટને લગતી નિશાલોની છોકરીઓ તથા છોકરાઓને એકઠાં કરી તેમની ભેટ લીધી હતી. સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ અને એ ખાતાંની પંચાતના અધિકારીઓએ તેમને આવકાર દઇ સઘળું બતાવ્યું હતું. એ પછી તેઓ માલ ઉપર ડાવેજર લેડી આવાંબાઇની મોલાકાતે ગયાં હતાં, જ્યાં તે જઇફ બાનુ સાથે કેટલીક વાતચીત કીધાબાદ પાંન ગોલાબ લઇ વદાય થયાં હતાં.[૪]

તા૦ ૨૪ મી ડીસેમબર.

રોજ ૪ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—એ૦ શેરાબજી હોરમજજી રાંનજી—ઉમર વર્ષ ૫૫) એ૦ હોરમજજી શેરાબજી રાંનજીના દીકરા. એવણ પ્રથમ મોબેદી તથા તે પછી કંત્રાકટનાં કામોમાં પડેલા હતા, અને છેલા ૮ માસ પર ગ્રાંટ રોડના રસ્તા ઉપર આદરાંનની એક દરેમેહર બંધાંવી તે તા૦ ૨૨ મી આપરેલ ૧૮૬૮ ને દીને પરહાવી હતી.

તા૦ ૨૫ મી ડીસેમબર.

શેઠ શેરાબજી મનચેરજી ભાગલીઆએ "સ્ત્રી જ્ઞાન દીપક" એટલે જે હિંદુ તથા પારસી બાઇઓને જ્ઞાન ઉપજે એવા ઉપયોગી વિષ્યોના સંગ્રહનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૫] એ પુસ્તક ઉત્તર વિભાગના એડયુકેશનલ ઇનસ્પેકટર મી૦ ટી. બી. કરટીસને અર્પણ કીધું હતું.

૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૫ મી ડીસેમબર ૧૮૬૮.

એજ રાત્રે નામદાર લારડ મેયો અતરેના કમાનડર-ઇન-ચીફ લારડ નેપીઅર ઑફ મગડલા સાથે પુણે ગયો હતો, ત્યાં વલતે દીને ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાની તેમના ભાઇ દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજીની સાથે ખાંનગી મોલાકાત લીધી હતી, અને દસ્તુરજીનો ચેહરો, પોશાગ, તથા દમદમાબ જોઇ ઘણો ખુશી થયો હતો.

૫ "સ્ત્રી જ્ઞાન દીપક. હિંદુ તથા પારસી બાઇઓને જ્ઞાન ઉપજે એવા ઉપયોગી વિષયનો સંગ્રહ. બનાવનાર, શેરાબજી મંચેરજી ભાગલીઆ, શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીની ગણદેવી ઇંગ્રેજી નિશાલનો વડો શિક્ષક. મુંબઇ, યુનિયન પ્રેસમાં ન્હા. રૂ. રાણીનાએ છાપ્યું છે. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૮."

	નર.	નારી.	જુમલે.
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં......	૨૪	૨૩	૪૭
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં......	૨૭	૩૧	૫૮
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં......	૩૭	૨૫	૬૨
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં......	૩૨	૨૯	૬૧
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં......	૩૪	૩૨	૬૬
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં......	૩૨	૨૯	૬૧
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં......	૧૬	૨૬	૪૨
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં......	૪	૧૮	૨૨
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં	૦	૩*	૩
૧૦૧ વર્ષનાં	૧	૦	૧
	૪૬૫	૪૯૨	૯૫૭

એ ૯૫૭) મરણ નીચલા લટાઓ ઉપર થયાં હતાં :—

કોલાબા	૧૩	બાહેરકોટ	૧૪૦
કોટ	૩૬૮	ખેતવાડી	૬૨
ધોબીતલાવ ..	૨૧૪	કામાઠીપરા ..	૪
ફરેલવાડી....	૧૦	ખેટાંકી	૨
ગીરગાંમ	૧૦	ડંકન રોડ....	૧
ચોપાતી	૧૪	ભીંડીબજાર ..	૩૭
ગ્રાંટ રોડ....	૬	ભાંએખલા ..	૧૮
તારદેવ	૨	મજગાંમ	૨૭
ગોવાલીઆ ..	૭	શેઠ........	૧
ખંબાલા	૧	પરેલ	૯
માહાલક્ષમી....	૧	દાદર	૧
વાલકેશ્વર	૧	માહીમ......	૫
		વાંદરા	૩
			૯૫૭

એ ૯૫૭) મરણ નીચલાં કારણોથી નિપજ્યાં હતાં :—

તાવ	૨૪૫
શ્વાસનતુંને લગતાં દરદો	૧૦૯
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૧૦૨
લોહીવીકાર તથા નાકવતી	૧૧૮
જલંદર........................	૧૭
શીતળા	૮૩
ગોવરૂં	૭
કોલેરા	૧૨
મરડો તથા પેટ	૧૨૭
દીવાસમાં આપેલા સંદરો	૫
શેઠ૦ પારલુંજી કાપડીઆ. ઘરો	૮
N. R. Ranina at the એ તંતુનેલગતાં દરદો.	૧૮

૩ ન્યુમનમરવાલા શેઠ તે કે ઓરત હતી.
જીના પાયા.

તરતનાં જન્મેલાં..................	૮૧
નહિં જણાયલાં કારણો..............	૪
આપઘાત	૧૫

(૯ ઝેહર ખાઇને.
૫ કુવામાં પડીને.
૧ ગલે ફાંસો દઇને.)

આપઘાત કરી મરણ પામેલાં પંદર જણામાં ૧૧ પુરૂષ અને ૪) સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૭૨) વર્ષનાએ પૈસા જવાથી ઘેલાપણાંની અસરમાં ગલાંમાં ફાંસો દઇને; એક ૨૫) વર્ષનાએ ચાર દહાડાપર બાપડી મરણ પામી તેની ગમગીનીમાં, એક ૧૭) વર્ષના છોકરાએ ઘરમાં ભાઇએ ધમકાવ્યાથી, અને એક ૫૦) વર્ષના બગી હાંકનારે તાવની ગુમમાં ત્રણેકએ કુવામાં પડીને; એક ૩૨) વર્ષના કંપાઉન્ટરે શીશાંથી કંટાલી, એક ૪૩ વર્ષના કંત્રાકટરે તથા એક ૨૩) વર્ષનાએ બાપડી સાથે કજીયો થવાને લીધે, એક ૩૫) વર્ષના બીલ ઊધરાવનારે નાણાં ઊચાપત થવાથી, એક ૩૫) વર્ષના ફીટરે છાકતપણાંને લીધે, તથા એક ૩૨) વર્ષના મોબેદ અને ૨૦) વર્ષના વિદ્યાર્થીએ કાંઇ જણાયલાં કારણ વગર સાતેએ ઝેહર ખાઇ આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૩૬) વર્ષનીએ દીવાનાંપણામાં તથા એક ૧૮) વર્ષનીએ ઘર સંસારી ખીનાકેસાને લીધે બંધેએ કુવામાં પડીને; તથા એક ૪૫ વર્ષનીએ આઠ મહીનાપર છોકરો મરણ પામવાની ગમગીનીમાં, અને એક ૨૦) વર્ષનીએ હીસ્ટીરીયાથી કંટાલી બંધેએ ઝેહર ખાઇ આપઘાત કીધા હતા.

હોનારત, અકસમાત, વગેરે............	૬

(૧ ટ્રાંમ પરથી ત્રુટી પડવાથી.
૧ રેલવે તલે આવી જવાથી
૧ ઘોડા પરથી ત્રુટી પડવાથી.
૧ ઠોકર લાગાથી.
૧ ડાઝી જવાથી.
૧ કુવામાંથી પાણી કાઢતાં.)

અકસમાતથી મરણ પામેલાં છ જણામાં ચાર પુરૂષ અને બે સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૩૦) વર્ષનો ટ્રાંમ પરથી ૧૮ ફીટની ઊંચાઇએથી પડી જવાથી, એક ૨૬) વર્ષનો રેલવેનાં ગારાં તલે કચડાઇ જવાથી, એક ૩૨) વર્ષનો ઘોડા પરથી પડી જવાથી પછડાઇને, અને એક ૩૫) વર્ષનો રસ્તામાં પાણીના નળની પાઇપની ઠોકર લાગાથી મરણ પામ્યાં હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૮૧) વર્ષનાં ડોશાં કુવામાંથી પાણી કાઢતાં સમતોલપણું ખોઇ કુવામાં પડવાથી અને બીજી એક ૧૦) વર્ષની છોકરી દીવાની ઝાલે કપડાં ડાઝી જવાથી મરણ પામીઓ હતી.

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે ૫૮ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં એક ઓરત પણ હતી.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમિસ ઑફ ઇંડીઆ" નાં કાલેનડરમાં[૧] સઘળી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજછે.

જાંઈંટ સ્ટાક કુંપનીઓ—

આલબરટ મીલસ કુંપનીના ડાએરેકટરોનાં હોરમજજી પેશતનજી મોદી અને જાંગીરજી હોરમજજી મોદી. જાંઇંટ શેક્રેટરીઓ અને એજંટો, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી અને જાંગીરજી હોરમજજી મોદી.

કોલાબા કુંપનીનાં ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી ફરદુનજીનું નામ વધારેછે.

કુરલા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી જાંગીરજી તારાચંદ.

ફ્રીઅર લાંડ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, બેહરાંમજી ખરશેદજી ગાંધી. શેક્રેટરી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

ગુજરાત કૉટન કલીનીંગ કુંપની—શેક્રેટરી, શેરાબજી પાલણજી.

મોફસીલ પ્રેસ એંડ જીનીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નશરવાંનજી બેહરાંમજી શેક્રેટરી.

ઓરીએનટલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીનાં ડાએરેકટરોમાં નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનું નામ વધારે. શેક્રેટરી, હોમજી દીનશાહ જીલ્લા.

રાએલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, ખરશેદજી જાંગીરજી તારાચંદ. મીલ માનેજર, નશરવાંનજી ખરશેદજી ગાંધી.

વિકટોરીઆ પ્રેસ કુંપની ઑફ મથરાજના ડાએરેકટરોમાં હોરમજજી પેશતનજી મોદી. શેક્રેટરી એંડ ટરેજરર, જાંગીરજી હોરમજજી મોદી.

ફડચામાં ગયલી કુંપનીઓ—

સેંટરલ બેંક ઑફ વેસ્ટરન ઇંડીઆ—લીકવીડેટર, લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઈ.

ચાઇના મરચંટ ઇનશુરન્શ કુંપની—લીકવીડેટર, બેહરાંમજી ખરશેદજી ગાંધી.

ગુજરાત ઑઇલ કુંપની—લીકવીડેટર, અસપંદીઆરજી રુસતમજી.

વિકટોરીઆ સ્પીનીંગ કુંપની—લીકવીડેટર, બેહરાંમજી ખરશેદજી ગાંધી.

પારસી વ્યાપારી પેહડીઓમાં વધારે—

દીનશાહ દાદાભાઈ ગાંધી એંડ કુંપની.
દીનશાહ દાદાભાઈ ગાંધી.
દાદાભાઈ દીનશાહ ગાંધી.
જીવણજી બહમનજી મેહતા.

હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા.
જમશેદજી નશરવાંનજી તાતા.
જાંગીરજી હોરમજજી (મોદી).
મનચેરજી ધનજીભાઈ દાવર.
મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.
નશરવાંનજી રતનજી તાતા.
પેશતનજી નવરોજજી (કાપડીઆ).
રતનજી એદલજી (બાટલીવાલા).

યુરોપ્યન પેહડીના પારસી દલાલોમાં વધારે—

એડવરડ બીગ એંડ કુંપની—મેહરવાંનજી નશરવાનજી (પટેલ) સનસ એંડ કુંપની.

જાન ફ્રેરાર એંડ કુંપની—નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ.

પાસમૉર સ્મીથ એંડ કુંપની—શેરાબજી જીજીભાઇ.

જી. એફ. પીલ એંડ કુંપની—દાદાભાઈ, રતનજી (દુબાશ) એંડ કુંપની.

સ્પેનસર શાહ એંડ કુંપની—શાપુરજી જીવાજી (વાછા).

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.
રોજ ૧૨ માહ ૫ (ક૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—અરદેશર લીમજી બનાજી—ઉમર વર્ષ ૫૫) શેઠ લીમજી કાવશજી બનાજીના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમ ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૨ માં અતરેની બોમ્બે બેંકના ફરસ્ટ આસીસ્ટંટ હતા. તે પછી ૧૮૪૪ થી તે ૧૮૪૭ સુધી પોતાના નાધલા ભાઈ શેઠ દાદાભાઈ સાથે "અરદેશર એંડ દાદી લીમજી બનાજી" નાં નામથી મેશરસ ગ્રાએનટ જાઇલિસ એંડ કુંપનીના દલાલ થયા હતા, તેમજ એજ મુદત સુધી શેઠ શેરાબજી જાંગીરજી દાદીશેઠ સાથે "અરદેશર લીમજીની કુંપની" ને નામે મેશરસ ગ્રેન જાઇલિસની કુંપનીની તથા બીજી પેહડીઓની દલાલી કરતા હતા. એ પછી ૧૮૫૦ થી મી૦ કલેમંટ કો નામના ઇંગ્રેજ સાથે "કલેમંટ કો એંડ કુંપની" નાં નામથી લીલાંઉખાનું તથા કમીશન એજંટનું કામ ચાલુ કીધું, અને મી૦ કલેમંટ ૧૮૫૯ માં નીકલી જવાથી તેજ શાલની તા૦ ૧ લી જુલાઇથી એવણે એખલાએ "અરદેશર લીમજીની કુંપની" નાં નામથી તે લીલાંઉખાંનું ૧૮૬૭ સુધી ચલાવ્યું હતું.

તા૦ ૩ જી જાનેવારી.
રોજ ૧૪ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ આવાંબાઈ તે શેઠ ખરશેદજી બહમનજી શેઠનાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેવણના

[૧] The Times of India Calendar and Directory for 1869, Bombay: Printed and published at the Times of India Office.

તા૦ ૨૮ મી જાનેવારી.
રોજ ૬ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી રતનજી બાએઆ—ઉમર વર્ષ ૫૭)—એવણ પ્રથમમાં પોતાના ભાઈઓ શેઠ શેરાબજી અને નશરવાનજી સાથે એડન, પંજાબ, નાગપોર, વગેરે દેશાવરો ખાતે દુકાનને બરનો સર્વે માલ લઈ જાઈ જાતે વેચી આવતા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૮ થી નીમચ તથા નસીરાબાદ ખાતે દુકાનો ઉઘાડી હતી. એવણનું મરણ મુંબઈ મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨૮ મી જાનેવારી.

મુંબઈની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના બે ડલીગેટો શેઠ હીરજીભાઈ હોરમજજી શેઠના અને જાંગીરજી દાદાભાઈ તારાપોરવાલાએ પોતાના ઓહદા છોડવાથી તેમની જગો પર નામદાર સરકારે શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ અને મેહેરવાનજી માણેકજી શેઠનાને નેમ્યા હતા.

અમદાવાદના ડીસ્ટ્રીક્ટ ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ માણેકજી કાવશજી એંટીને નામદાર સરકારે ભરૂચના ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી.

અતરેનાં લશ્કરી ખાતાંના સનદી આસીસટંટ સરજ્યન રૂસ્તમજી મેહેરવાનજી પારખે લશ્કરી નોકરીમાં બાર વર્ષ પુરાં કીધાથી તેમને "સરજ્યન" ની પદવી મળી હતી.[2]

તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી.

શેઠ પાલણજી નશરવાનજી ખંબાતાએ પોતાનાં પારસી પ્રીંટીંગ પ્રેસમાંથી "ગુબારીઓ" નામનું એક માસીક ચોપાનયું પ્રગટ કરવા માંડયું હતું.[3]

તા૦ ૩ જી ફેબરવારી.
રોજ ૧૫ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—જમશેદજી બરજોરજી ધનજીમેહતાના[4]—ઉમર વર્ષ ૫૧) શેઠ બરજોરજી એદલજી ધનજીમેહતાના બિજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૬ માં શેઠ વીકાજી તથા પેશતનજી મેહેરજીની નોકરીમાં હેદરાબાદ ખાતે ગયા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૮ માં મજકુર પેઢી ભાગાથી પાછા મુંબઈ આવ્યા હતા. બાર વર્ષના અરસામાં હેદરાબાદ ખાતે સઘળા અમીર ઉમરાવો તથા અમલદારોમાં સારી પીછાંન કીધાથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૧ માં તે વેળાના નીજામનાં રાજ્યના દીવાન નવાબ શીરાજ ઉલ મુલકે એવણને પોતાની નોકરીમાં બોલાવ્યા હતા. તે પછી ઉપલા દીવાનના ભત્રિજા નવાબ સર સાલારજંગ બાહાદુરને ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૩ માં નીજામનાં રાજ્યની દીવાનગીરી મળી ત્યારે તેણે પણ એવણને પ્રથમમાં પોતાના મદદગાર અને તે પછી પોતાના ખાનગી શેક્રેટરીનો ઓહદો રૂ૧૫૦૦) ને દરમાયે આપ્યો હતો. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૭ માં એવણ નીજામ સરકારની નોકરી છોડી પેનશન લઈ મુંબઈ આવી વસ્યા હતા, અને મરણ પણ હિયાંજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૫ મી ફેબરવારી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ જમશેદજી બરજોરજી ધનજી મેહતાનાનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં અશીલોએ રૂ૫૭૧) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[5]

તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી.

અતરેની બોમ્બે બેંકને લગભગ રૂ૧૧૨૪૦૦૦૦) નું કરજ થવાથી અને તે અદા નહિં કરી શકવાથી બેંકનો વહીવટ બંધ કરવાનો તેના ભાગીદારોએ ઠેરાવ કીધો હતો, અને કેટલાક ભાગીદારોએ ઇંગલાંડ શેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટને એ બેંકના માથા વહીવટ બાબે ફરીઆદ લખી મોકલવાથી બેંકના વહીવટ સંબંધી તલાસ અને પુછપરછ કરી રીપોરટ કરવાને શેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટના ફરમાવ્યાથી હિંદુસ્થાનની સરકારે એક ખાસ ધારો પસાર કરી સર ચારલસ જાકસન, મી૦ મેકસવેલ મેલવીલ અને મેજર જે. જે. મેકીનીઅનું એક કમીશન મુકરર કીધું હતું. એ કમીશને તા૦ ૧૦ મી જુન ૧૮૬૮ થી અતરેના ટાઉનહાલમાં પોતાની બેઠકો શરૂ કીધી, અને બધી મળી ૨૯) બેઠકમાં ૭૧)[6] શાક્ષીઓ તપાસ્યા;

---

[1] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેજેટ, ૨૮ મી જાનેવારી ૧૮૬૯.

[2] બોમ્બે ગેજેટ, તા૦ ૪ થી ફેબરવારી ૧૮૬૯.

[3] એ ચોપાનયું ૫.૨ વર્ષ સુધી ચાલ્યું હતું, અને તેના અધીપતી તરીકે પ્રથમમાં શેઠ ધનજીભાઈ રૂસ્તમજી મીસતરી, અને તે પછી છેવટ સુધી શેઠ શેરાબજી બહેમનજી પેશતનજી માસ્તર હતા.

[4] હેદરાબાદવાલા શેઠ ફરામજી જમશેદજી ફુનરી (નવાબ ફરોમરઝ જંગ) તથા શેઠ પેશતનજી જમશેદજી ધનજીમેહતા, સુરતીના બાવા.

[5] મુંબઈની પારસી પંચાતના ફંડની સંવંત ૧૯૨૫ ના હીસાબની ચોપડી.

[6] મુંબઈમાં એ કમીશને તપાસેલા ૭૧) શાક્ષીઓમાં નીચલા ૨૦) પારસીઓ હતા:—

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઈ, શાપુરજી જીવાજી વાછા, બરજોરજી રૂસ્તમજી મીસતરી, મેહેરવાનજી હોરમજજી કામાજી, મેહેરવાનજી ફરામજી પાંડે, જાંગીરજી રૂસ્તમજી મોદી, ડોશાભાઈ ધનજીભાઈ સુરતી, શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, બહમનજી ખરશેદજી કામાજી, શેરાબજી મેહેરવાનજી ડોકટર, રૂસ્તમજી દાદાભાઈ પોંચા, શાપુરજી ધનજીભાઈ બારડીવાલા, દાદાભાઈ મેહેરવાનજી બનાજી, ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલ, કાવસજી માણેકજી લીમજી, બહમનજી ફરામજી કામાજી, હોરમજજી નવરોજજી મુકાદમવાલા, મેહેરવાનજી રૂસ્તમજી દલાલ, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ.

એ કમીશનના કુમાશીઆ તરીકે નામદાર સરકારના હોકમથી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીને નેમ્યા હતા.

તથા તા૦ ૯ મી નવેમબર ૧૮૬૮ થી લંડન મધે ૯) બેઠકો કરી ૧૨) શાક્ષીઓ તપાસ્યા, અને આજ દીને પોતાનો રીપોરટ નામદાર સરકાર ઉપર મોકલ્યો હતો, જેમાં બેંકના વહીવટ ઉપર ઘણીક નુકતેચીનીઓ કરવા બાદ તે ભાગવાનાં નીચલાં છ કારણો બતાવ્યાં હતાં.

૧—૧૮૬૩ નો ૧૦ મો આકટ જેની રૂહે આગલા આકટ મધેની કેટલીક બંધીઓનો છુટકારો થયો હતો, અને જેથી બેંકને નુકશાનકારક વહીવટ કરવાની છુટ મળી.

૨—પોચાં મનનાં અને હલકી નીતિના શેકરેટરીઓએ એક દેશી ડાએરેકટર મી૦ પ્રેમચંદ રાએચંદની સલાહ પ્રમાણે ચાલી ઉપલા આકટમાં આપેલી સત્તાનો ગેરઉપ્પોગ કીધો.

૩—બેંકની તવારીખની પેહલી અને બીજી મુદતમાં પ્રેસીડંતો અને ડાએરેકટરોએ (થોડાક સીવાય) બેંક અને તેના શેકરેટરીઓ ઉપર પુરતી તકેદારી અને કબજો નહિં રાખ્યો, અને બેંકનો વહીવટ કેમ ચાલેછે તેની ખબર રાખવાની પોતાની ફરજ બજાવતાં બેદરકાર રહયા.

૪— નહિં ધારેલા બુરા વખતને લીધે, કે જે વેળાએ બેંક સાથે જોડાએલા દરેક જણે સાહુચેતી વાપડવી હતી તે નહિં વાપડી.

૫—પ્રેસીડંટ અને ડાએરેકટરો બેંક ચલાવવાની રીતથી વાકેફગાર નહિં હતા, અને મુંબઇ બેંક સરખાં ખાતાનો કારભાર આવા બારીક સમયમાં ચલાવવાને તેઓ નાલાયક હતા.

૬—ધારા સંબંધી મજબુત સલાહ અને મદદની ગેર હાજરી હતી.

તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી.

શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીએ મુંબઈ મધે ઘોડ દોડની સરત વેળાએ સરશ આરબી ઘોડાના જીતનારને પોતાનાં નામની એક "પર્સ" દર શાલ આપવા માટે આજ દીને રૂ૫૪૦૦) ની રકમ "બોમ્બે ટર્ફ કલબ" ને ભેટ આપી હતી.[1]

તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૪ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—ખરશેદજી મનચેરજી સોબેદાર[2]—ઉમર વર્ષ ૫૪) શેઠ મનચેરજી નવરોજજી સોબેદારના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૬ થી અતરે સરકારી તથા બ્યાપારીઓનાં વાહણોના દુબાશનું કામ કરતા હતા. મેશરસ લીકી, ગ્રાહમ, બેટસ વગેરે અતરેની પેહલે વાધેની ઇંગ્રેજી પેહડીઓ મારફતે આવતાં વાહણોના એવણ દુબાશ હતા, અને એ ધંધામાં સારી કુનેહ તથા અનુભવ મેલવ્યાથી વખણાઈ ગયા હતા. એઓની દુબાશની પેહડી હજુ એઓનાં ફરજંદો "ખરશેદજી મનચેરજી સનસ" ને નામે ચલાવેછે.

તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી.

દસ્તુર એરચજી શેહરાબજી મેહરજી રાંણાએ અસલ હુજવરશ ભાષાના બોલોને બાબબંદ ગોઠવી તેના પેહલવી ઉચ્ચાર તથા ગુજરાતી અર્થ સાથે બનાવી તેનું શીળા છાપા પર "હુજવારશ અને પેહલવી ફરહંગ" નામનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારી.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ આજ દીને ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં ફકત પારસી ઓરતોની મીજલસ આગલ જરથોસ્તી ધર્મ ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી.[4]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી માર્ચ ૧૮૬૯.

એ રકમ "ટર્ફ કલબે" પાંચ ટકાની સરકારી નોટમાં રોકી તેનાં બ્યાજના રૂ૨૫૦) ની એક "પર્સ" દર શાલ ઉપર મુજબ સરત જીતનારને શેઠ કાવશજીનાં નામથી આપવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એ બાદ એ નોટ ચાર ટકામાં બદલાયાથી તે પર્સની રકમ રૂ૨૦૦) ની કીધી હતી. ૧૮૭૪ ના મેએ માસમાં ટર્ફ કલબ તરફથી શેઠ કાવશજીને સુચના થાઇ કે તેવણની આ નોટનું બ્યાજ ઓછું આવવાથી જો તેવણ પરવાનગી આપે તો એ રૂ૫૦૦૦) માંથી બાંએખલા કલબની સાંમે એક "રેસ-સ્ટાંડ" બાંધે અને તેનું ભાડું રૂ૫૦૦) ઉપજશે જેથી તેવણનાં નામની ઉપલી પર્સ મોટી રકમની થાશે. શેઠ કાવશજીએ એ સુચનાં પ્રમાણે ચાલવાની ના પાડી કે અગરજો તે જગોપર સરત નહીં થાય તો એ સ્ટાંડ તદન નકામું તથા બેકીમત પડે. માટે ગમે તે બ્યાજે પણ સરકારી નોટજ રાખવાને આગ્રહ કીધો હતો. એ પછી ઉપલી બોમ્બે ટર્ફ કલબ "વેસ્ટરન ઇંડીઆ ટર્ફ કલબ" નાં નામમાં બદલાઇ અને શેઠ કાવશજી વાલી નોટ પણ તેને સ્વાધીન થાઇ, જેનાં બ્યાજમાં કેટલીક રકમ કલબનાં ફંડમાંથી ઊમેરી તે દર શાલ ઊપર મુજબ સરત જીતનારને "કાવશજી જાંહગીર પર્સ" નાં નામથી ઇનામ આપવામાં આવેછે.

૨ એવણના એક ભાઇ શેઠ દારાશાહ મનચેરજી સોબેદાર પણ અતરે આગલા વખતમાં એક જાણીતા દુબાશ હતા. એમના બાવા શેઠ મનચેરજી નવરોજજી અતરેની કસટમમાં સોબેદાર હતા.

૩ "હુજવારશ અને પેહલવી ફરહંગ. છપાવી બાહેર પાડનાર, એરચજી દસતુર શેહરાબજી મેહરજીરાંણા. છપાવીછે બાપુ હરશેઠ દેવલેકર એઓનાં છાપાખાનાંમાં. સને ૧૨૩૮ ઇઅજદજરદી."

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી ૧૮૬૯.

એજ મુજબ એજ જગોપર બીજી વાએજ તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી તથા તિજી વાએજ તા૦ ૭ મી મારચ ૧૮૬૯ ને દિને તથા ચોથી વાએજ તા૦ ૨૧ મી મારચ ૧૮૬૯ ને દીને તથા પાંચમીવાર તા૦ ૪ થી આપરેલ ૧૮૬૯ ને દીને પારશી ઓરતોની મીજલસ આગલ એજ બાબદ ઊપર કરી સંભલાવી હતી.

તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી.

મુંબઈના પ્રખ્યાત પાદરી રેવરંડ ડાકટર જાન વીલસન, ડી. ડી. કે જેમને આ દેશમાં આવ્યાને આજે બરાબર ૪૦) વર્ષ પુરાં થયાં અને એ દરમેઆન આ દેશના લોકોનો સુધારો કરવા વિષે તેણે ઘણી ભારી મેહનત લીધી હતી, તેની યાદગારીમાં અતરેના સઘળી ન્યાતના લોકોએ આજ દીને ટાઉનહાલમાં નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટઝજરાલડનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ જાહેર સભામાં ભેગા મળી એક માન પત્ર તથા રૂપાંનો "આલવર" ભેટ આપ્યો, તથા રૂ૨૭૦૦૦) ને આસરેનું એક ફંડ કરી તેનું વ્યાજ એ વિદ્વાંનને તેની હેયાતી સુધી આપવાને અને તે બાદ યુનીવરસીટીમાં ફાઇલાલોજીના અભ્યાસમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.[1]

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૭ મી ફેબરવારી ૧૮૫૯.

ડાકટર વીલસનને ઉપલું માનપત્ર તથા ટેસ્ટીમોનીઅલ આપવા માટેની સર્વે ગોઠવણો કરવાને અતરેના પેહલે વાધેના ૪૮ ઇંગ્રેજ, ૧૦ હિંદુ, ૨ મુસલમાંન, ૧ યાહુદી, અને ૬ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, ખરશેદજી કાવશજી આશાબરનર, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામા, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, અને શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમાઇ હતી. એ કમીટીની મારફતે ટેસ્ટીમોનીઅલ ફંડમાં રૂ૨૭૯૦૪) ભરાયા હતા, જે મધે રૂ૧૯૭૬૨) ઇંગ્રેજોના, રૂ૪૨૧૭) હિંદુઓના, રૂ૧૨૫૦) યાહુદીઓના, રૂ૫૬૦) મુસલમાંનોના, રૂ૭૦) પોરટુગીજોના, અને રૂ૨૦૪૫) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા:—

(રૂ૫૦૦) અરદેશર હોરમસજી વાડીઆ. (રૂ૨૫૦) શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ. (રૂ૨૦૦) હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ. (રૂ૧૫૦) ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ. (રૂ૧૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ. (રૂ૫૦) ખરશેદજી કાવશજી આશાબરનર, ખાનબહાદુર પદમજી પેશતનજી, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામા, શાપુરજી રૂસતમજી મીસતરી. (રૂ૨૫) હોરમસજી બમનજી વાડીઆ, પેશતનજી દીનશાહ સોલીશીટર, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, અરદેશર ફરાંમજી મુસ, જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ, ખરશેદજી શોરાબજી નારેરશાહ, દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર, ફીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ; શોરાબશાહ ડોશાભાઇ મોનીવાલા. (રૂ૨૦) નાનાભાઈ રૂસતમજી રાણીના. (રૂ૧૫) બેહરાંમજી હોરમસજી કામાજી. (રૂ૧૦) હોરમસજી પેશતનજી ફરાંમજી.

એ રૂ૨૭૯૦૪) મધેથી ખરચ બાદ કરતાં બાકી રૂ૨૭૫૦૦) ની સરકારી નોટ લઇ તે તા૦ ૨ જી માર્ચ ૧૮૬૦ ને દીને મુંબઈની યુનીવરસીટીમાં "વીલસન ફાઇલાલોજીકલ લેક્ચરશીપ" સ્થાપવા માટે આપી હતી, અને તેનું વ્યાજ ડાકટર વીલસનને તેમની હેયાતી સુધી યુનીવરસીટીએ આપવા બાદ તેવણ તા૦ ૧ લી ડીસેમબર ૧૮૭૫ ને દીને ગુજરી ગયા પછી તે ઉપલી લેક્ચરશીપને માટે વાપડવામાં આવેછે.

તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી.

અતરેની જી. આઈ. પી. રેલવેની શોલાપુરથી આવતી એક ટ્રેન ગઇ તા૦ ૨૫ મી જાનેવારીની પાછલી રાતનાં બે વાગે ખંડાલાથી તે ઉપડયા પછી બોરઘાટનાં "રીવરસીંગ સ્ટેશન" સુધી ભય ભરેલી જડપથી દોડી આવી જ્યાં ઉભી રેહવી જોઇએ તેથી આગલ ધસી છેક છેડા સુધી જઇને નીચે પડી ગઈ હતી, જેથી એક પેહલા વર્ગની, એક બીજા વર્ગની, અને ત્રણ ત્રીજા વર્ગની ગાડીઓના ટુકડા થઈ ગયા, તથા ૧૯ ઉતારૂઓ માર્યા ગયા અને ૪૨ જણા ઘાએલ થયા હતા. આ ઉપરથી નામદાર સરકારે એ હોનારત કેમ થઈ તેનું કારણ શોધી કાડવા, તથા રેલવેનું કામ ઉતારૂઓના જાનની સલાંમતી સાથે ચાલે તે માટે કેવા ઉપાયો લેવા તે વિષે રીપોર્ટ કરવાને આડવોકેટ જનરલ, રેવીન્યુ કમીશનર, અને બીજા ચાર ઇંગ્રેજ ઇંજીનેરો તથા શેઠ ડાશાભાઈ ફરાંમજી કામા મળી સાત ગ્રહસ્થોનું એક કમીશન નેમ્યું હતું.[2]

તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી.

ભરૂચવાલા શેઠ દારાશાહ રૂસતમજી દલાલે "પોલ અને વરજીનીયા" નામનાં ફ્રેંચ વાર્તાનાં એક પુસ્તકનો ઇંગ્રેજીમાંથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૨ જી માર્ચ.

રોજ ૧૨ માહ ૭ (ક૦) ૧૨૨૮ યજદેજરદી

મરણ—નશરવાંનજી પેશતનજી વકીલ, સુરતવાલા[4]—ઉમર વર્ષ ૬૨) સુરતવાલા શેઠ પેશતનજી કાલાભાઈ વકીલના બીજા દીકરા. એવણ સુરત મધે અદાલતી વકીલની પરીક્ષા પસાર કરી ત્યાંજ વકીલાતનો ધંધો કરતા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૦ માં બાપનાં મરણ પછી થોડોક વ્યાપાર પણ ચલાવતા હતા. ૧૮૫૨ ના ફેબરવારી માસમાં એઓએ સ્ટીમર "લવજી ફેમીલી" મુંબઇથી ખરીદ કરી સુરત, ખંભાત,

---

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૪ મી ફેબરવારી ૧૮૫૯.

એ કમીશને આપરેલ માસમાં પોતાનો રીપોર્ટ સરકાર જોગ કીધો હતો તેમાં એ હોનારતનું કારણ "બ્રેક" દાબવામાં તથા એનજીન "રીવર્સ" કરવામાં ગફલતી તથા દવની વખતે પાટા ઉપર રેતી બરાબર નહીં નાખવાનું જણાયું હતું, તથા હવે પછી એવી હોનારત નહીં બને તે માટે કેટલીક કીમતી સુચનાંઓ કીધી હતી.

૩ "પોલ અને વરજનિયાનું (એજ નામની સેન્ટપીયરની બનાવેલી એક રસુજ ફ્રેન્ચ વાર્તાનાં ઇંગ્રેજી ભાષાન્તર ઉપરથી) ગુજરાતી ભાષાન્તર કર્તા, દારાશા રૂસતમજી દલાલ. મુંબઇ, બોમ્બે ટાઇમ્સ પ્રેસમાં મુદ્રાંકિત થઇ પ્રસિદ્ધ થયું"

૪ મરહુમ શેઠ બહમનજી તથા શેઠ બેહરાંમશાહ, બરજોરજી, દીનશાહ, અને હોરમસજી નશરવાંનજી વકીલના બાપા.

ગોધા તથા મુંબાઈ વચ્ચે ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫ સુધી ફરતી કીધી હતી. સુરત મધે એઓ એક આગેવાંન વ્યાપારી તથા શેહરી હતા. ૧૮૫૨ માં રાંડેલ મધે અંજુમનનાં ઉધરાતનું દોખમું બંધાવવાની એવણે આગેવાંની લીધી હતી, તથા સુરતની પારસી પંચાતનાં ધર્મનાં ફંડોના એવણ ૧૮૪૧ થી એક કારોબારી તથા કેટલુંક સુધી પ્રમુખ હતા.

તા૦ ૪ થી મારચ.

આજ દીને સુરત મધે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી પેશતનજી વકીલનાં ઉઠમણાંમાં સુરતનાં તેમના બાવા મરહુમ શેઠ પેશતનજી કાળાભાઈ વકીલનાં કદમી આતશબેહરાંમનાં વકફનાં ફંડમાં ઘટાડો થવાથી એક નવું ફંડ ઉભું કીધું હતું; અને તે મધે મરનારનાં વીધવા બાઈ હમાંબાઇએ રૂ૨૦૦૦), ભાઇઓ શેઠો રતનશાહ અને મોટાભાઈ પેશતનજી વકીલે રૂ૨૦૦૦), દીકરાઓ શેઠો બહમનજી, બેહરાંમશાહ, અને ખરશેદજી નશરવાંનજી વકીલે રૂ૩૦૦૦), તથા ભત્રિજાઓ શેઠો અરદેસર, કાવશશાહ, તથા ફરાંમજી રૂસતમજી વકીલ રૂ૫૦૦) મલી રૂ૭૫૦૦) ભરાયા હતા. એ ઉપરાંત બીજા રૂ૪૫૪) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૫ મી મારચ.

રોજ ૧૫ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—નાનાભાઈ નવરોજજી શેઠના—ઉમર વર્ષ ૭૫) શેઠ નવરોજજી શોરાબજી શેઠના બીજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૧૩ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ પોતાના વડા ભાઇ શેઠ નશરવાંનજીની સાથે પરચુટણ વ્યાપાર કરતા હતા. તે પછી શેઠો ધનજીભાઇ અને કેખશરૂ નશરવાંનજી બનાજી તથા પાલણજી ફરાંમજી શેઠના સાથે ભાગમાં "ધનજીભાઈ નાનાભાઇની કું૦" ને નામે ચીનનો વ્યાપાર ચલાવતા હતા, તથા તે માટે ૧૮૨૦ માં "રાયલ ચારલેટ" નામે એક મોટું વાહણ પણ ખરીદ્યું હતું. એ બાદ ૧૮૨૪ માં ભાગયાઓથી છુટા પડયા હતા, અને લાંબી મુદત સુધી એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૫ મી મારચ.

મુંબાઇની હાઇ કોરટનો એક લાયકીવાળો જડજ સર જોસફ આરનોલડ કે જેને છેલ્લાં ૯થ વર્ષના અરસામાં આ દેશના લોકો સાથે ઘણી પ્રીત તથા મીત્રાચારી રાખી ઇનસાફનાં કામમાં અપક્ષપાતપણાં સાથે ડાહપણ અને રેહમદીલી બતાવી હતી, તથા પારસી લૉ કમીશનનાં ચેરમેન તરીકે આપણા લોકોને ઘણી કીમતી મદદ કીધી હતી, તે નામદાર પોતાનો ઓહદો છોડી પોતાને વતન જનાર હોવાથી તેને આ દેશના વતનીઓ તરફનું એક માનપત્ર આપવાનો ઠેડાવ કરવાને અતરેના આગેવાંન ગ્રહસ્થોની એક સભા આજ દીને "મજગાંમ કાશ્ટલ" માં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ સર્વેનાં એકમતથી એવો ઠેડાવ થયો કે નામદાર સર જોસફ આરનોલડ તરફ આ સભા પોતાનું ઘટતું માન તથા એ નામદારની ન્યાએધીસ તરીકેની લાએકી તથા ઉતમ ગુણો વિષે ઘણું ઉંચું મત ધરાવેછે અને ઠેડાવ કરેછે કે "એ નામદાર આએ દેશનો કીનારો છોડે તે આગમજ તેને દેશીઓ તરફનું એક માનપત્ર આપવું, તથા તેની યાદગારી રાખવા માટે એક ટીપ ઉભી કરવી." આ માટેની સર્વે ગોઠવણો કરવાને ૭ હિંદુ, ૨ મુસલમાંન, અને ૬ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠો રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઇવાલા અને દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસર) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી ઠેડવી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[2]

---

૧ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૭ મી મારચ ૧૮૬૯.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી મારચ ૧૮૬૯.

એ માનપત્ર તા૦ ૨૮ મી આપરેલ ૧૮૬૯ ને દીને સર જોસફ આરનોલડને દેશી શેઠીયાઓનાં એક ડેપ્યુટેશને હાઈ કોરટમાં જઇ આપ્યું હતું. સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે તે બુલંદ અવાજે વાંચી સંભલાવ્યું, જેમાં જણાવ્યું હતું કે તે નામદારની યાદગારી રાખવા માટે દેશીઓએ એક ફંડ ઊભું કીધુંછે, જેનાં વ્યાજમાંથી મુંબઇની યુનીવરસીટીમાં તે નામદારને નામની એક સ્કાલરશીપ દર શાલ આપવામાં આવશે. એ મુજબ તે ફંડમાં ભરાયલા રૂ૬૦૦૦) ની સરકારી નોટ લઇ તે તા૦ ૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૧ ને દીને યુનીવરસીટીમાં આપી તેનાં વ્યાજમાંથી દર શાલ એલ. એલ. બી. ની પરીક્ષામાં ચટતા આવનાર વિદ્યાર્થીને સર જોસફ આરનોલડને નામની સ્કાલરશીપ આપવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

એજ મુજબ સર જોસફ આરનોલડની યાદગારી માટે શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ અતરેની સ્કાટીશ આરફનેજનાં ફંડમાં નીચલો પત્ર લખી રૂ૫૦૦) ની પાંચ ટકાનાં વ્યાજની સરકારી નોટ ભેટ આપી હતી કે તેનાં વ્યાજમાંથી દર શાલ એ સુદ્દા ન્યાએધીસની શાલગરેહને દાહડે આરફનેજનાં છોકરાંઓને મીઠાઇ ખવાડવી.

To

THE SECRETARIES, SCOTTISH ORPHANAGE SOCIETY.

Gentlemen,—I have the pleasure to enclose you a Government promissory note for Rs. (500) five hundred, of five per cents, bearing interest from 28th February 1869, No. $\frac{005899}{66555}$ the interest of which you will oblige me by spending year after year, on the anniversary of Sir Joseph Arnould's birth-day, in sweetmeats for the children of the Orphanage under your charge, to preserve some trifling permanent reminiscene of the career amongst us of a Judge whose arduous duties have been discharged *to the universal satisfaction of the community.*

I am, &c.,

COWASJEE JEHANGHIER READYMONY.

Bombay, 11th March.

તા૦ ૨૦ મી માર્ચ.

સુરતની પાસેનાં મગદલ્લાપોર ગામમાં આવેલા મીર કાસમજી ફકીરજીએ મુસલમાનોની નિમાજને માટે મસજીદને એક મકાન બાંધી આપ્યું હતું, તે આજ રોજે ખોલવું સુરતની સિવિલ સુરજનના એકઝીક્યુટીવ એનજીનીઅર ડાક્ટર જુબેરે એઓ સિગારામની હજુરમાં કીધી હતી.[૧]

તા૦ ૨૧ મી માર્ચ.

સુરત મધે નાનપરામાં આજ રોજે મી૦ કાસમજી ફકરુદ્દીન ભરાઈએ "સુરત તથા હિંદુસ્તાનના બીજા ભાગોમાં રહી ઓસીઓની સંભાળી લેવત" એ બાબત ઉપર મજલીસમાં એ ભાષણ કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૨૩ મી માર્ચ.

મી૦ હોરમસજી મેહરવાનજી બાવનેરવાલાને નામદાર સીંધ સરકારે ત્યાંના ડાર આબાદ નામના તાલુકામાં ખાનગીના નાયબ નેમ્યા હતા.[૩]

હનોરેબલ બી૦ એચ૦ સીવરેથી તા૦ ૨ ઠ આગસ્ટ ૧૮૫૯ ને રોજે તારીખ વારી સર્વેનો રિપોર્ટ બાંધ્યો હતો.

તેમાં હનોરેબલ બી૦ એચીસને પારસીઓની વસ્તી ૬૦૦૦) ભાવનગરના ખાવંદ, ૨૨૮૫) હિં૦, ૩૬૫૦) મુસલમાન, અને ૬૭૨૦) નીચે મુજબ પારસીઓના મળી ૧૬૭૪૫) વસ્તી હતા:—

તા૦ ૨૫ મી માર્ચ.

કરાંચીની પારસી ડીસ્પીસર માટ્રીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ મી૦ બાપુજી હોરમસજી સોપારીવાળાએ પોતાનો ઓહદો છોડવાથી નામદાર સરકારે તેમની જગોએ મી૦ રૂસ્તમજી ફરામજી મારફતાને નેમ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૨૬ મી માર્ચ.

અગરેની હાઈ કોરટના નામદાર જડજ હાનરેબલ એચ. પી. સેંટ જ્યારજ ટકર નામદાર ગવરનરની કૌનસીલના અધિકારી નેમાવાથી, તે નામદારને આજ રોજે પારસી ચીફ માટ્રીમોનીઅલ કોરટની એક બેઠક પુરી થયા પછી પારસી ડેલીગેટોની તરફથી તેમના ફોરમેન મી૦ જમશેદજી છબ્બીરામ બાટલીવાલા હતી તે નામદારનો આ કોરટમાં બીરાજવાનો આ છેલો દિવસ હોવાથી તે નામદારે ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫ માં આ કોરટ સ્થાપી ત્યારથી તેના જડજ તરીકે જે ગુણગ્નતા તથા લાયકીથી પોતાનો ઓહદો બજાવ્યો તે માટે આભાર માની તેમના નવા મોટા ઓહદા પર જવા માટે મુબારકબાદી આપી હતી.[૫]

તા૦ ૩૦ મી માર્ચ.

ડાક્તર માર્ટીન હાઉગે વંદીદાદની ૧૮ મી ફરગરદના તરજુમા તથા ખોલાસાનું એક પુસ્તક જરમન ભાષામાં રચી મ્યુનીચ મધે છાપી પ્રગટ કીધું હતું.[૬]

તા૦ ૧ લી આપરેલ.

રોજ ૧૨ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ માણેકબાઈ તે હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇનાં ધણીઆંનીનાં ઉકમણાંમાં તેવણના બાવંદ હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇએ રૂ૨૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ એલાહેદી કાઢી તેનું જુદું તરસ્ટ કરી જે કાંઈ વ્યાજ ઉપજે તે દર વર્ષે તરસ્ટીઓનાં ધેઆંનમાં દરસ્ત લાગે તેવાં કોઇબી ધર્મખાતાંમાં મરનારનાં નામથી આપવામાં આવશે, તથા તેના વહીવટનો હીસાબ દર વર્ષે છપાવવામાં આવશે એ પ્રમાણે તંદરોસ્તી પઢાવી હતી.[1] એજ મુજબ મરનારના દીકરા શેઠ નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇએ રૂ૧૦૦૦), વહુ બાઈ હીરાંબાઇએ રૂ૧૦૦૦), તથા નબીરાંઓ શેઠો રૂસતમજી, દાદાભાઈ, અને બાઇ ગુલબાઇ નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇએ રૂ૧૦૦૦) મલી રૂ૩૦૦૦) જુદાં જુદાં ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યાં હતાં.[2]

તા૦ ૨ જી આપરેલ.

રોજ ૧૩ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—નશરવાંનજી દોરાબજી મેહતા[3]—ઊમર વર્ષ ૬૬) શેઠ દોરાબજી રૂસતમજી મેહતાના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૧ માં શેઠ ફરાંમજી મનચેરજી કોહલા સાથે ચીન ગયા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૫ થી પોતાના ભાઈ શેઠ બેહરાંમજી દોરાબજી મેહતા સાથે "નશરવાંનજી દોરાબજી" નાં નામથી ચીનનો વ્યાપાર ચલાવતા હતા. એ પછી તા૦ ૧૪ મી મેએ ૧૮૪૩ ને દીને શેઠ કાવશજી શાપુરજી લંગડાને તેમાં ભાગયા કરી તે વહીવટ ઘણો વધારયો હતો. એ બાદ તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી ૧૮૫૩ થી પતીઆલું છોડી પોતે એખલાએજ વ્યાપાર ચાલુ રાખ્યો હતો. એવણે ઘણાં વર્ષ ચીન મધે કાડયાં હતાં.

તા૦ ૩ જી આપરેલ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની સાંમે લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટી તથા ડીસ્ટ્રીકટ લોકલ ફંડ કમીટીના મેમબરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા:—

મ્યુ ની સી પા લી ટી.

ઉરન—શેઠ જાંગીરશાહ શોરાબશાહ તાલેયારખાં.

કલીઆંણી—શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી થાંણેવાલા,[4]
ડાકટર નશરવાંનજી ધનજીભાઇ.

ઇગતપુરા—શેઠ ધનજીભાઇ રૂસતમજી.

નાશક—શેઠ ખરશેદજી નશરવાંનજી શેઠના, પોલીસ ઇનસ્પેકટર.
શેઠ બેહરાંમજી જાંગીરજી રાજકોટવાલા

તારાપોર—શેઠ રૂસતમજી શોરાબજી ભાઇ,
શેઠ શોરાબજી જેશંગજી.

નડીઆદ—શેઠ રતનજી શાપુરજી ચોથીઆ, હાઇ સ્કુલના હેડ-માસ્ટર.

ધોલકા—શેઠ તેહમુલજી હોરમજજી ગોદરેજ.

કરાંચી—શેઠ બેહરાંમજી મેહરવાંનજી કોટવાલ.

ડીસ્ટ્રીકટ લોકલ ફંડ કમીટી.

થાંણા—શેઠ હોરમજજી જાંગીરજી દાદીશેઠ,
શેઠ માણેકજી શોરાબજી આશબરનર.

ખેડા—શેઠ ખરશેદજી પેશતનજી મોદી.

તા૦ ૪ થી આપરેલ.

રોજ ૧૫ માહ ૮ (અ૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઇ રૂસતમજી પટેલ—ઉમર વર્ષ ૫૯). શેઠ રૂસતમજી કાવશજી પટેલના ત્રિજા દીકરા. એવણ પોતાના બાપના વખતથીજ તેમની પટેલાઇનાં તથા "બોટ કંત્રાકટ" નાં કામોમાં પડેલા હતા; ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૭) માં એવણને સરકાર તરફથી બારાં માંહેનાં બારકસોપર પાણી પુરૂં પાડવાનું કંત્રાકટ મલ્યું હતું, તે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૫) લગણ ચલાવ્યું હતું. મુંબઇ મધે વ્યાપારીઓનો માલ વાહાણોપરથી ઉતારવા તથા ચઢાવવાની "લાંડીંગ એંડ શીપીંગ કંપની" ૧૮૪૨ માં નીકલી તેના શુપરીનટેનડન્ટનો ઓહદો તે કંપનીની હૈયાતી સુધી એવણે ચલાવ્યો હતો. ૧૮૪૫ માં એવણનું "સ્કેલબી કાસ્ટલ" નામનું ૧૫૦૭ ટણનું એક મોટું વાહાણ હતું. શ્રી થાંણાની જરથોશતી અંજુમનના એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૩ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ સરનશીન ઠડયા હતા, તથા તે અંજુમનનું એક ફંડ સ્થાપ્યું હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૪ માં ત્યાંનાં જરથોશતી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ પણ એવણે ઉભું કીધું હતું, અને તે

---

૧ એ રૂ૨૫૦૦૦) નું જુદું તરસ્ટ ન કરતાં તે એલાહેદા રાખી હાનરેબલ બેહરાંમજીએ તા૦ ૧૪ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨ ને દીને જે મોટું રૂ૨૫૦૦૦૦૦) પચીસ લાખનું પોતાના વડા વારસના લાભનું તરસ્ટ કીધું હતું તેમાં ધર્મનાં કામોને માટે જુદા સામેલ કીધાછે.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી આપરેલ ૧૮૬૯.

૩ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી મેહતાના બાવા.

૪ શેઠ ખરશેદજી કલીઆંણીના સબારડીનેટ જડજ હોવાથી તેવણે સરકારમાં લખી જણાવ્યું કે ઇનસાફ ખાતાંના અમલદારોને મ્યુનીસીપાલ કમીટીમાં નેમવાથી ઇનસાફનાં કામને બાજે વખત અગવડ જેવું થાઈ પડશે. આ ઉપરથી નામદાર સરકારે એવણનાં મત સાથે એક મલતા થાઈ તા૦ ૧૫ મી અકટોબર ૧૮૬૯ ને દીને એક ઠેડાવ બાહેર પાડયો કે હવેથી કોઈબી જડજ, આસીસ્ટંટ જડજ અથવા સબારડીનેટ જડજને મ્યુનીસીપાલીટીના મેમબર તરીકે નેમવા નહિં.

આગમજ ત્યાંના નસેથાલારેનો પગાર પોતાની ગીરોથી આપતા હતા; તેમજ ત્યાંના જરથોસ્તીઓનાં બાળકોને ધર્મની તથા ગુજરાતી ભાષાની કેળવણી આપવા માટે એવણે એક નિશાળ સ્થાપી હતી. બાહેરકોટનું પોતાના બપાવા મરહુમ શેઠ કાવસજી રૂસતમજી પટેલનું બંધાવેલું નસાખાનું ઘણું જુનું થવાથી એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૯ ની તા૦ ૨૭ મી અકટોબરે તે નવેસરથી પાછું બંધાવી આપ્યું હતું. થાણાનાં એવણના બાવાએ બંધાવેલાં દોખ્માની સામેની ઓલી સગડીને નવેસરથી છાપરૂં કરાવી તે તા૦ ૧૨ મી આપરેલ ૧૮૫૪ ને દીને ત્યાંના લોકોને વાપડવાને ઓલી મુકી હતી. એવણનાં મરણથી થાણાંના જરથોસ્તીઓ ઘણા દલગીર થયા હતા.

તા૦ ૪ થી આપરેલ.

આજ દીને સુરતની પાસેનાં ભાઠાં ગામમાં ત્યાંના એક વતની શેઠ માણેકજી દોરાબજી બુચરે પોતાનાં ધણીઆંની બાઈ માણેકબાઈની નામએતે જરથોસ્તીઓના સર અવસરના વપડાસને માટે એક ધર્મશાલા બંધાવી ઓલી મુકી હતી.[૧]

તા૦ ૮ મી એપરેલ.

ઉત્તર વિભાગના સેટલમેંટ આફીસર શેઠ પેશતનજી જહાંગીરજી તાલિયારખાંનને નામદાર સરકારે દક્ષિણ વિભાગના કામચલાઉ "એસીસ્ટેનટ સેટલમેંટ આફીસર" તરીકે નેમ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૯ મી આપરેલ.

જરથોસ્તી દીનની ખોલ કરનારી મંડલી તરફથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫ ના જાનેવારી માસમાં મુંબઈનાં ગુજરાતી વર્ત્તમાંન પત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી આદરબાદ મારેસ્પંદનાં પેહલવી પંદનામાંનો ગુજરાતી તરજુમો, દરેક પેહલવી બોલના ઉચ્ચાર તથા સેવતે સઘળા બોલો તથા જાણવાજોગ ટપોની ફરહેંગ સાથે જે કોઈ જરથોસ્તી સઉથી સરસ કરી મોકલે તેને ડાકટર માર્ટીન હાઉગે તા૦ ૮ મી અકટોબર ૧૮૬૪ ને દીને જરથોસ્તી ધર્મ વિષે કરેલાં ભાષાણની ઉપજના રૂ૧૧૦૦) મધેથી રૂ૨૦૦) નું ઈનામ આપવાને જાહેર કીધું હતું. તે મુખ્ય મંડલી પર એકજ રેસાલો "આતરે પાતહે આમોના ફરાવીસ પજ્જમર્દ" ની નીશાંનવાલો મે૦ શેહરીઆરજી દાદાભાઈ બરૂચાનો જણો આવ્યો હતો, અને તે ઈનામને લાએક નીકલવાથી તેમને ઉપલું ઈનામ આપ્યું હતું, અને એ રેસાલો મંડલીને હીશાબે છપાવી પ્રગટ કીધો હતો.[૩]

તા૦ ૧૦ મી આપરેલ.

પુણાંના જડજ તથા દખણના સરદારોના એજંટ મી૦ એફ. લાયડ હાઇ કોર્ટના જડજ તરીકે નેમાવાથી તે નામદારને વીદાયગીરીનું એક માનપત્ર આપવાને પુણાંના આગેવાન દેશી ગ્રહસ્થોની એક સભા આજ દીને ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાં મકાનમાં તેમનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. પુણાંના સદરઅમીન સૈયદ હુસન અલમેદીનીએ માનપત્ર વાંચી સંભલાવ્યો, જેનો મી૦ જસટીસ લાયડે ઘટતો જવાબ વાલ્યા બાદ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[૪]

તા૦ ૧૫ મી આપરેલ.

ખાંનસાહેબ દીનશાહજી પેશોતનજી દસ્તુર કામદીનનાને અમદાવાદની, તથા શેઠ તેહમુલજી હોરમજજી ગોદરેજને ધોલકાની, તથા શેઠ કાવસજી એદલજી મસાંનીને વાઘરાની દીવાંની કોર્ટના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૧૬ મી આપરેલ.

મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટ્‌ઝજેરાલ્ડ આજ દીને ડાવેજર લેડી આવાંબાઇ જમશેદજી જીજીભાઈની મોલાકાતે તેમનાં કોટ મધેનાં ઘરમાં પધારયા હતા.[૬]

તા૦ ૧૭ મી આપરેલ.

શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસરે ઇંગલાંડ મધે ઉભી થાયલી ઇસ્ટ ઇંડીઆ આસોશીએશન વિષે ફરામજી કાવસજી ઈનસ્ટીટયુટમાં ગુજરાતીમાં એક ભાષણ કીધું હતું. સરનશીનની ખુરસી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીને આપવામાં આવી હતી.[૭]

---

૧ આ ધર્મશાલામાં નીચે મુજબની તખ્તી મારેલી છે:—

"ધી દાદાર હોરમજદની મદદ

"રોજ ૨૫ માહ ૭ સને ૧૨૩૮ એજદેજરદી તા૦ "૪ આપરેલ સને ૧૮૬૯ ઇસવીને 'દીને પરમદાદનું' જશન "કીધું—બંધાવનાર પારસી માણેકજી દોરાબજી બુચરની અરધાં "ગેવાણી બાઇ માણેકબાઈ પોતાની ધરી.... માણેકબાઈની "યાદગીરી."

૨ મોંબે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૮ મી આપરેલ ૧૮૬૯.

૩ "આદરબાદ મારાસપંદનું પંદનામું. ડાકટર હાઉગનાં ઈનામનો રીસાલો. અસલ પેહેલવી જુબાંનમાં—રોમન તથા ગુજરાતી હરફે ઉચ્ચાર, ગુજરાતી તરજુમો, અને અસલમાં આવેલા દરએક શબ્દની ફરહંગ સુધાં. ઈનામ મેલવનાર, મે૦ શેહેરીઆરજી દાદાભાઇ ભરૂચા. છપાવી પ્રગટ કરનાર, જરતોશતી દીનની ખોલ કરનારી મંડલી. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપખાનામાં છાપીયુંછે. સને ૧૨૩૮ ઇઆજદજરદી—સને ૧૮૬૯ ઇસવી."

૪ મોંબે ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી આપરેલ ૧૮૬૯.

૫ મોંબે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૫ મી આપરેલ ૧૮૬૯.

૬ મોંબે ગેઝેટ, તા૦ ૧૭ મી આપરેલ ૧૮૬૯.

૭ એજ બાબદ ઉપર બીજું ભાષણ તા૦ ૨૪ મી આપરેલે તથા ત્રીજું તા૦ ૧ લી મેએ કર્યાં હતાં. એ ત્રણે સભાઓ ભરવાનો ખરચ ઓનરેબલ બેહરામજી જીજીભાઈએ

તા૦ ૧૮ મી આપરેલ.

યુનિયન પ્રેસનાં માલેકો શેઠ નાનાભાઈ રૂસતમજી રાંણીના અને માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહર હોમજીનાએ "ધી યુનિયન પ્રેસ" નામનું દરરોજનું વ્યાપાર વનજને લગતી બાબદોનું એક ગુજરાતી વર્તમાન પત્ર પરવરતાવવા માડયું હતું.[१]

તા૦ ૨૧ મી આપરેલ.

મુંબઈના નામદાર કમાનડર-ઇન-ચીફ લારડ નેપીઅર ઑફ મગદલા આબીસીનયાથી પાછા ફરવા પછી તુરત ટક ન મલવાથી પુણાંના પારસીઓએ ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાનની આગેવાંની હેઠલ આજ દીને તે નામદારને મકાંને જઇ મુબારકબાદીનું એક માનપત્ર આપ્યુ હતું, તથા હિંદુસ્થાંનના નવા ઠરેલા વાઇસરાય લારડ મેયોને માટેનું માનપત્ર પણ તે નામદારને પોંહચાડવા લારડ નેપીઅરને આપ્યું હતું.[२]

તા૦ ૨૨ મી આપરેલ.

શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાંને મુંબઇમાં આવતી તા૦ ૧ લી મેએથી નવા નાખવામાં આવનારા ઇનકમ ટાકસના કલેકટર તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[३]

સુરતની પારસી ડીસ્ટ્રીકટ માટરીમોનીઅલ કોરટના બે ડલીગેટો દસ્તુર કેખશરૂ દાદાભાઇ અને શેઠ બહમનશાહ મેહરાંમજી મેહતા મરણ પામવાથી તથા બે ડલીગેટો શેઠો જામાસપજી બહમનજી ભાવનગરી અને મેહરવાંનજી અમ-પંદીઆરજી ભાએઆએ ઓહદો છોડવાથી તેમની જગોએ નામદાર સરકારે દસ્તુર નશરવાંનજી કેખશરૂ, શેઠો હોરમ-જજી નાનાભાઇ જંબુસરવાળા, ફરાંમજી જામાસપજી ભાવ-નગરી અને શેરાબજી માણેકજી ભાએઆને નેમ્યા હતા.

શેઠ મેહરજીભાઇ બાપુજી વીકાજીને મુંબઈનાં કસ્ટમ ખાતાંના બીજા વર્ગના આસીસ્ટંટ કમીશનર તથા શેઠ બાપુ-રજી જામાસપજી ભાવનગરીને ચોથા વર્ગના આસીસ્ટંટ કમીશનર તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[४]

તા૦ ૨૭ મી આપરેલ.

રોજ ૮ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી

મરણ—જમશેદજી દોરાબજી બાબીટવાલા[५]—ઉમર વર્ષ ૮૪) એવણ પ્રથમમાં મુંબઇ મધે બાંબીટ ઇથીને વાહણો પર ખોરાકી વગેરેનો સામાંન મોટામાં લઈ જઇ વેચી આવતા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૧૨ થી દુબાશનું કામ કરવા માડયું હતું, તથા આગલી રાયલ અને પછવાડેથી ઇંડીઅન નેવીને લગતાં વાહણો તથા મનવારોના પણ એવણ દુબાશ હતા. કામ કરવાની એવણની ચોંપ તથા જાહડફને માટે એ ખાતાંઓને લગતા ઘણા મોટા અમલદારોએ એવણને વારંવાર શાબાશી તથા સરટીફીકેટો આપી હતી.

તા૦ ૧ લી મેએ.

આજ રાત્રે મુંબઇ મધે કોટમાં ઇંગ્રેજ બજારમાં મેડો સ્ટ્રીટમાં આમડાંકામ વેચનાર મી૦ ગ્રાંટની દુકાનમાં એક મોટી આગ લાગી હતી, જેથી તે ઇમારત કે જે શેઠ જમ-શેદજી હોરમજજી પેટરની હતી તે તથા તેની પડોશની શેઠ પેશતનજી સુખલાજી બેનેટની એક મોટી ત્રણ મજલાની ઇમારત બળી ગયાં હતાં.[६]

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

દસ્તુર એરચજી શોરાબજી મેહરજીરાંણાએ જરથોસ્તી મજહબને લગતી કેટલીક બીનાઓની સવાલ જવાબના આકારમાં "રેહબરે દીને જરથુશતી" નામની એક કેતાબ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[७]

આપ્યો હતો. એ ત્રણડે ભાષાણોનું એક ચોપાનયું નીચલાં નામથી એજ શાલમાં છપાવી પ્રગટ કર્યું હતું—

"ઇસટ ઇનડીઆ આસોસીએશન તથા તેનાં કામ વીશે શેઠ દાદાભાઇ નવરોજીએ કીધેલાં ૩ ભાશણો. તથા એ આસોસીએશનની લંડન ખાતેની કાઊનસીલના તથા અતરેની શાખાની કમીટીના મેમબરોનાં નામની ટીપ તથા ધારા. મુંબઇ; યુનિયન પ્રેસમાં ન્હાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાણીનાએ છાપ્યુંછે. ૧૮૬૯."

વળી એજ બાબદ ઊપર તા૦ ૫ મી મેએ તથા તા૦ ૩ જી જુન ૧૮૬૯ ને દીને શેઠ દાદાભાઇએ એજ જગા ઊપર સર્વે જાતના લોકોને માટે ઈંગ્રેજીમાં બે ભાષણ કીધાં હતાં. તે વેળાએ સરનશીનની ખુરસી શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાંને આપવામાં આવી હતી.

૧ એ પત્ર આસરે છ મહીના ચાલી બંધ પડયું હતું.

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૩ મી આપરેલ ૧૮૬૯. આ માનપત્રનો નામદાર લારડ મેયોએ તા૦ ૨૨ મી મેએ ૧૮૬૯ ને દીને સીમલાથી ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જોગ જવાબ લખી પુણાંના પારસીઓનો ઊપકાર માન્યો હતો.

૩ શેઠ ડોશાભાઇએ પોતાની નેમણુક થયા પછી અતરેનાં ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતી વર્તમાંન પત્રોમાં તા૦ ૨૭ મી આપરેલ ૧૮૬૯ ને દીને એક લંબાન પત્ર લખી રૈયતના લોકોને એ કર બાબે સમજણ આપી હતી, તથા સર્વેએ તેમને પોતાની આવકને લગતી જોઇતી ખબરો બરાબર આપવી, તેવણ તે ખાંનગી રાખશે, અને સર્વેને બરાબર ઇનસાફ આપશે એમ જાહેર કીધું હતું.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૨ મી આપરેલ ૧૮૬૯.

૫ અતરેના એક દીનસુરત જરથોસ્તી શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી બાબીટવાલાના બાવા.

૬ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૩ જી મેએ ૧૮૬૯.

૭ "રેહબરે દીને જરથુશતી. એટલે જરથુશતી દીનનો લોભીઓ. બનાવનાર, એરચજી દસ્તુર સોહરાબજી મેહરજીરાંણાં. મુંબઇમાં આપએખતીઆર છાપખાંનામાં નશરવાંનજી દોરાબજી આપએખતીઆરે છાપીછે. સને ૧૨૩૮ ઇઅજદગરદી."

તા૦ ૧૫ મી મેએ.

નામીચા ફ્રેંચ વિદ્વાન કાઉંટ ગોબીનોએ પારસીઓની તવારીખનાં બે પુસ્તકો અસલી ગ્રીક, લાટીન, તથા ઉગમણ તરફના ગ્રંથકારો પરથી રચી પારીસ મધે છપાવી પ્રગટ કીધાં હતાં.[1]

તા૦ ૨૦ મી મેએ.

શેઠ આરદેશર હોરમસજીને અમદાવાદ મધે ઈનકમ ટાક્સ ઉઘરાવવાના ખાસ આફીસર, તથા શેઠ માણેકજી એદલજી ખડીઆળીને શોલાપુર અને બારસીના ખાસ આફીસર તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૧ મી મેએ.

ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆના માજી અધીપતી મી૦ રાબર્ટ નાઇટે ગ્રેટ બ્રીટનની પાર્લામેંટના સભાસદો જોગ એક પત્ર લખી તેમાં હિંદુસ્થાનનાં લાભ ઉપર પાર્લામેંટ કેટલું થોડું ધીઆન આપેછે, તથા એ દેશની આબાદી બાબે કેટલી બેપરવાઇ બતાવી સામનું તેને કેવી રીતે લુટવામાં આવેછે તે સંપૂર્ણ લંબાણથી બતાવી આપ્યું હતું. આ પત્રપર સત્તાવાલાઓનું ધીઆન ખેંચાય માટે તે એક ચોપડીના આકારમાં ઇંગલાંડ ખાતે શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમનીને ખરચે છપાવી વેંહચવામાં આવ્યો હતો.[3]

તા૦ ૨૨ મી મેએ.

ઇસ્ટ ઇંડીઆ આસોશીએશનની એક શાખા મુંબઇ મધે ઉઘાડવાને શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસરે આજ દીને એક જાહેર સભા ફરામજી કાવશજી ઇનસ્ટીટ્યુટમાં બોલાવી હતી. સરનશીનની ખુરસી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે લીધા બાદ તેવણે તથા શેઠ દાદાભાઇએ સભાને મદદ આપવાની અગત અને તેના ફાયદા કહી સંભળાવ્યા. જે બાદ ઇસ્ટ ઇંડીઆ આસોશીએશનને આ દેશમાંથી નાણાંની મદદ તથા રાજકારોબારને લગતી ખબર અંતરો મોકલી આપવાને તેની એક શાખા મુંબઇ મધે સ્થાપવાનો ઠેરાવ થયો, તથા તેના કાએદા કાનુનો બાહેર રાખી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટને પ્રમુખ તથા શેઠો ફરામજી નસરવાનજી પટેલ, ઓનરેબલ બેહરામજી જીજીભાઇ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ખરશેદજી નસરવાનજી કામાજી, અને બીજા પાંચ હિંદુ ગ્રહસ્થોને નાએબ પ્રમુખો, તથા ૧૩ હિંદુ, ૫ મુસલમાન, અને ૧૨ પારસી (શેઠો સોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ, અરદેશર ફરામજી મુસ, હોરમસજી દાદાભાઇ ધનીકર, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, જહાંગીરજી મેહરવાનજી પલીડર પેશતનજી દીનશાહ સોલીસીટર, મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, ડાકટર રૂસતમજી કાવશજી બાનુરજી, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, ડાકટર રૂસતમજી નસરવાનજી ખોરી, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી તથા શેઠો પીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતા, એમ. એ. અને બાલા મંગેશ વાગલેને સેક્રેટરીઓ ઠેરવી સભા બરખાસ્ત થઇ હતી.[4]

તા૦ ૨૩ મી મેએ.

શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ "બેજન અને મનીજેહ" ના લખેલા નાટકની એક ચોપડી વિક્ટોરીઆ નાટક મંડલીના માલેકોએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[5]

---

1 "Histoire des Perses, d'après les auteurs orientaux, Grecs et Latins. Par, Le Comte de Gobineau. Paris MDCCCLXIX."

2 મુંબઇ ગવરમેંટ ગેજેટ, તા૦ ૨૦ મી મેએ ૧૮૬૯.

3 જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી ...

4 ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૪ મી મેએ ૧૮૬૯.

એ શાખાએ મુંબઇમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૨ સુધી થોડું કામ બજાવ્યું હતું, અને તે પછીથી તેની હેયાતી ફકત નામની છે. ઉપલી પેહલે દીને ઠેરવેલી કારોબાર મંડલીમાં અવારનવાર ખાલી પડતી જગા ઉપર પારસીઓમાં શેઠો મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, જહાંગીરજી બરજોરજી વાછા, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીના, દીનશાહ એદલજી વાછા, બેહરામજી મેહરવાનજી મલબારી, કાવશજી મેહરવાનજી સરાફ, અને બહમનજી મનચેરજી પંથકી સામેલ થયા હતા. સેક્રેટરી તરીકે શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતાએ ૧૮૭૧ માં હોદ્દો છોડયો, અને એજ઼ખલા શેઠ બાલા મંગેશ વાગલે ૧૮૭૫ સુધી. ૧૮૭૫ થી ૧૮૮૦ સુધી શેઠો જવેરીલાલ ઊમયાશંકર યાજ્ઞીક અને કાશીનાથ ત્રીંબક તેલંગ. ૧૮૮૦ થી ૧૮૮૨ સુધી શેઠો કાશીનાથ ત્રીંબક તેલંગ અને મનચેરજી મેહરવાનજી ભાવનગરી, અને ૧૮૮૨ થી દાજી આબાજી ખારે. ખજાનચી તરીકે પ્રથમમાં શેઠો અરદેશર ફરામજી મુસ અને હોરમસજી અરદેશર ધનજીભાઇ વાડીઆ, અને તે પછી ૧૮૭૧ થી તે ૧૮૮૧ સુધી એજ઼ખલા શેઠ અરદેશર ફરામજી મુસ. સરનશીન તરીકે ૧૮૮૨ થી સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટ.

એ આસોશીએશનની તરફથી મુંબઇ મધે નીચલી બાબદો ઊપર ભાષણ કરવામાં આવ્યાં હતાં:—

પીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતા, એમ. એ.—મુંબઇ ઇલાકામાં ગ્રાંટ-ઇન-એડને લગતી રીત બાબે (૧૮૬૯), ઇસ્ટ ઇંડીઆ લૉ એંડ રેગ્યુલેશન બીલના ૬ થા ફકરા વિષે (૧૮૭૦); કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી—ઇસ્ટ ઇંડીઆ આસોશીએશનનો ઇંગ્રેજ સરકાર સાથ સંબંધ વિષે ગુજરાતીમાં ત્રણ ભાષણો (૧૮૭૦), હિંદુસ્થાનનું મેહસુલ અને ઇનકમ ટાક્સ વિષે ગુજરાતીમાં ચાર ભાષણો (૧૮૭૦); દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર—હિંદુસ્થાનની ગરીબાઇ વિષે ચાર ભાષણો (૧૮૭૬); સર ડેવીડ વેડરબરન (પાર્લામેંટના મેમબર)—મુંબઇ આવ્યા તે વેળાએ હિંદુસ્થાનના રાજકારોબાર વિષે ભાષણ (૧૮૭૭).

5 "બેજન અને મનીજેહ. નાટક ૪ અંકી. શાહનામાના આધાર ઉપરથી વીક્ટોરીઆ નાટક મંડળીને સારૂં. બનાવનાર, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી. મુંબઇ, દફતર આશકારા પરેસ. સને ૧૮૬૯."

તા૦ ૨૪ મી મેએ.

આજ દીને નામદાર માહરાંણીની શાલગરેહની ખુશાલીમાં તે નામદાર તરફથી અપાયલા એતાબોમાં મુંબઇવાલા શેઠ કાવશજી જેહાંગીરજી રેડીમનીને "કંમપાનીઅન ઑફ ધી સ્ટાર ઑફ ઇંડીઆ"(સી. એસ. આઇ.) નો એતાબ મલ્યો હતો.[1]

તા૦ ૨૫ મી મેએ.

શેઠ ખરશેદજી નશરવાંનજી પેશતનજી વાડીઆએ "નકલીઆત નામું" ઇઆને નીતિ તથા દાનાઇ ભરેલી રમુજી વારતાઓના સંગ્રહનું એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[2] એ પુસ્તક શેઠ લખમીદાસ ખીમજીને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૨૮ મી મેએ.

રોજ ૯ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

કરાંચી મધે મરહુમ શેઠ ડોશાભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆની યાદગારી રાખવા તેવણના ભત્રિજા શેઠ શેરાબજી ધનજીભાઇ વાડીઆએ ગામ મધે ગાડી ખાતામાં પારસી બાળકો સારૂં એક સ્કુલનું મકાન બંધાવ્યું હતું, તે મકાન જોઇએ તે કરતાં મોટું હોવાથી અને ત્યાં દરેમેહરની જરૂર જણાયાથી તેના માલેકની ખાહલીથી તેમાં ઘટતો ફેરફાર કરી દરેમેહર બનાવી તે આજ દીને પરહાવી હતી.[3]

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૮ મી જુન ૧૮૬૯.

૨ "નકલીઆત નામું, યાને નીતી તથા દાનાઇ ભરેલી રમુજી વારતાઓનો એક વાંચવા લાયક સંગ્રહ. (કેટલાંક ઇંગ્રેજી પુસ્તકોની મદદથી રચીને) છપાવી પ્રગટ કરનાર, ખરશેદજી નશરવાંનજી પેશતનજી. મુંબઇ, પારસી પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ ઈ૦ સને ૧૮૬૯."

૩ એ દરેમેહરમાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો.

"આએ મકાંન

"મરહુમ શેઠ ડોશાભાઇ મેરવાંનજી વાડીઆજીની ઇઆદ-
"ગારી માટે એવોનાં ભેશીઓએ બંનધાવીઉં હતું પાછલથી
"એ મકાંન દરેમેહેર તથા નીશાલ શારૂં કરાંચી જરથોશતી
"અનજુમનને શવાધીન કીધુંછે.

"એ દરેમેહેરને લગતી જોઇતી ઇમારત બંધાવવાનો
"ખરચ તથા ચાલુ ખરચ કરાંચી તથા મુંબાઇ વગેરે બીજાં
"દેશાવર ખાતેના સખી જરતોશતીઓએ કરાંચીની અગી-
"આરી ફંડમાં બખશેશ કીધેલાં નાણાંથી કરવામાં આવેછે.

"એ દરેમેહેરનાં જશનની મુબારક કીરીઆ આજ દીને
"થાઇ. રોજ ૯ મો આદર માહા ૯ મો આદર શેહેનશાહી
"તથા માહા ૧૦ મો દએ કદમી શને ૧૨૩૮ ઇઅજદેજરદી.
"તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૬૯ ઇશવી."

એ ઊપલા મકાનમાં ઘટતો ફેરફાર કરી દરેમેહર બનાવવાને તે તરફના જરથોસ્તીઓએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૮ ના આગશટ માસમાં એક ફંડ ઊભું કરવા સારૂં નીચલા ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમી હતી:—

શેઠો અરદેસર ગુસતાદજી—ચરમેન, જમશેદજી અરદેસર રૂસતમજી માણેકશાહના, હોરમજજી પેશતનજી શેઠના (દુબાશ), હોરમજજી શેરાબજી કોઠારી, જમશેદજી રૂસતમજી ઘડીઆલી, મેહરવાંનજી અરદેસર મુકાદમ, દાદાભાઇ હીરજીભાઇ પટેલ—શેક્રેટરી, રતનજી મોટાભાઇ બીલીમોરીઆ—ખજાંનચી.

એની આગમજ કરાંચી મધે એક દરેમેહરનાં કારણસર ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૭ ના આગશટ માસમાં ગામખાતાંના જરથોસ્તીઓએ એક ફંડ ઊભું કીધું હતું તેના વ્યાજ સુધાં એકઠા થયલા રૂ૩૪૭૫) આએ ફંડ મધે આપ્યા હતા, તથા આએ કમીટી હસ્તક રૂ૫૪૭૭) નીચે મુજબ કરાંચીના જરથોસ્તીઓએ બીજા ભર્યા હતા:—

(રૂ૧૦૦૧) અરદેસર ખરશેદજી રાજકોટવાલા, હોરમજજી પેશતનજી શેઠના (દુબાશ). (રૂ૫૦૦) અરદેસર ગુસતાદજી કોહીયાર. (રૂ૭૫૧) હોરમજજી શેરાબજી કોઠારી. (રૂ૩૨૫) જાંગીરજી જમશેદજી રાજકોટવાલા. (રૂ૭૦૧) માણેકજી ફરાંમજી કોલાબેવાલા. (રૂ૨૫૧) અરદેસર રૂસતમજી માણેકશાહના. (રૂ૧૫૧) રતનજી મોટાભાઇ બીલીમોરીઆ, બેહરાંમજી પીરોજશાહ મીનવાલા. (રૂ૧૨૦) નવરોજજી કાવશજી મીનવાલા. (રૂ૧૨૫) જમશેદજી રૂસતમજી ઘડીઆલી. (રૂ૧૧૦) મેહરવાંનજી નવરોજજી મીનવાલા. (રૂ૧૦૧) મેહરવાંનજી બહમનજી વાડીઆ, બેહરાંમજી મેહરવાંનજી કોટવાલ, દારાશાહ બેહરાંમજી મજાઇના. (રૂ૫૫) બેહરાંમજી બેજનજી કોલાબેવાલા. (રૂ૫૧) પીરોજશાહ હોરમજજી ખરાસ, મેહરવાંનજી અરદેસર મુકાદમ, ખરશેદજી દારાશાહ મજાઇના, આવાંબાઇ તે એદલજી નશરવાંનજી કોલાબેવાલાનાં બેહન, પીરોજબાઇ તે બેહરાંમજી બેજનજી કોલાબેવાલાનાં ધણીઆંની, હોરમજજી દાદાભાઇ ઘડીઆલી, ફરાંમજી કુવરજી મોદી, ફરાંમજી શેરાબજી મેહતા. (રૂ૫૦) બેહરાંમજી એદલજી પસતાકીઆ, લીમજી પેશતનજી. (રૂ૭૫) હોરમજજી દીનશાહ દુબાશ. (રૂ૨૫) હોરમજજી પાંડેવાલા, પેશતનજી બેહરાંમજી કોટવાલ, આદરજી પેશતનજી. (રૂ૬૧) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

વળી મુંબઇ મધે પણ એ કારણસર શેઠ શેરાબજી ધનજીભાઇ વાડીઆ હસ્તક એક ટીપ ફરતી કીધી હતી, જે મધે પણ રૂ૬૮૧૨) નીચે મુજબ ભરાયા હતા:—

(રૂ૫૦૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ, મરહુમ હોરમજજી એદલજી કામાજીનાં ધર્મ ખાતાં તરફથી, માણેકબાઇ તથા મોટલાંબાઇ વાડીઆ. (રૂ૩૦૦) બહમનજી જીજીભાઇ, મરહુમ નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધર્મખાતાં તરફથી. (રૂ૨૫૦) નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ. (રૂ૨૦૦) ઓનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, બેહરાંમજી નશરવાંનજી શીરવાઇ. (રૂ૧૫૧)ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, રતનજી એદલજી બાટલીવાલા, કાવશજી નાનાભાઇ દાવર. (રૂ૧૫૦) હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ. (રૂ૧૨૫) રતનજી ધનજીભાઇ મીસતરી તથા દોરાબજી પેશતનજી મેવાવાલા, મનચેરજી કાવશજી શાપુરજી લંગડાનાએ માતાજી મરહુમ માણેકબાઇ તે

એવરુને ઈ० સ० ૧૮૧૮ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ મરહુમ માણેકજી શેઠનાં ધર્મખાતાંના મુતવલીપણાનો વહીવટ મળયો હતો. ઈ० સ० ૧૮૨૫ માં મુંબઈમાં પાણીની ટીપણી પડવાથી એવણે પોતાને હસ્તકની મરહુમ માણેકજી શેઠની વાડીના કંપાઉંડમાં જરથોસ્તીઓના વપરાશને માટે એક મોટો કુવો બંધાવ્યો હતો. એજ વાડીમાંનો અસલ પુરાંણો ઓટલો બીસમાર થવાથી તે એવણે ઉખેડાવી નાખી ઈ० સ० ૧૮૩૫ માં નવો બંધાવ્યો હતો, તથા બીજા બે ઓટલા પણ જુના થવાથી તે ૧૮૪૩ માં ઉખેડાવી નવેસરથી બંધાવ્યા હતા. એમાંના એક ઓટલા પર એજ વખતે માલ પણ બંધાવ્યો હતો. ઈ० સ० ૧૮૪૨ માં નવસારીની વડી દરેમેહરને તાબેના ભગર સાથના મોબેદોનાં ધર્મખાતાંનું ફંડ ઉભું કરવામાં એવણે મુખ્ય આગેવાંની લીધી હતી, તથા તે ફંડના સેવટ સુધી એખલા તરસ્ટી હતા. ઈ० સ० ૧૮૦૬ માં સુલેહના અમલદારોની બેંચે દેશી સુલેહના અમલદારોના સાંમા થવા છતાં બજારોમાં બેશનારા દુકાંનદારો પાસેથી છાપો લેવાનો ઠેડાવ કર્યાથી બધાં બજારોમાં વેચવા બેશનારાઓએ દશ મહીના સુધી દુકાંનો માડી નહિં. આથી કોટના રેહવાસીઓની વીપતી ટાલવા માટે એવણે તે તરફના દુકાંનદારોને પોતાને હસ્તકની ઉપલી વાડીના ઓટલાઓ પર દુકાંનો માડી દશ મહીના સુધી બેશવા દીધા હતા. એજ મુજબ ઈ० સ० ૧૮૫૧ નાં મુસલમાંનોનાં હુલ્લડ વખતે ભીંડીબજાર, કાંદાવાલો મોહલો, અને બાહેરકોટના ઘણાક પારસીઓ પોતાનાં ઘરબાર ખાલી કરી કોટ અને ચંદનવાડી તરફ સંભાલની જગામાં આવ્યા તેઓમાંના ગરીબોને એવણે ઉપલી વાડીમાં કેટલુંક સુધી ઉતારો આપ્યો હતો. મરહુમ માણેકજી શેઠનાં ધર્મખાતાંનાં મુતવલીપણાંનો વહીવટ એવણે ૫૧) વર્ષની લાંબી મુદત સુધી ચલાવ્યો હતો.

તા० ૨ જી જુન.

આજ દીને મરહુમ શેઠ માણેકજી મેહરવાંનજી શેઠનાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના વડા બેટા તથા ગાદીવારસ શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠનાએ નીચલો અંજુમન પત્ર રજુ કરી તે અતરેનાં ગુજરાતી વર્તમાન પત્રોમાં છપાવ્યો હતો:—[1]

"અનજુમનના સાહેબો,

આપણા જરતોશ્તી ટોલાને માથે આગતછે કે એક આપઅખ્તીઆર અને કાબેલ દસ્તુર હમેશાં જોઈએ, તે હું ઉમેદ રાખુંછું કે સરવે અનજુમન કબુલ રાખશે. પણ એવું બનવા સારૂં જરૂરછે કે એવા દસ્તુરના દરજ્જા તથા કાબેલીઅત મુજબ તેને સારૂં કાંઈ અંનજુમન તરફથી ગુજરાન દરમાએઆની ગોઠવણ થવી જોઈએ, અને તેને વાસ્તે એક મોટું હમેશગીનું ફંડ ઉભું થવું જોઈએ જેની પેદાશ મધેથી દરમાએઆની જોઈતી ગોઠવણ થાઈ શકે. આએ નેક કામ પાર પડે તો આપણા મોબેદોના ટોલાનેજ નહીં પણ સરવે જરતોશ્તી ટોલાને મોટું માન તથા ફાએદો થાએ. મારા મુરબીજી હમેશાં મોબેદોના ટોલા વીશે પોતાથી

કાવશજી શાપુરજી લંગડાનાં વીરવાનાં પુનને માટે. (રૂ.૧૦૦) નશરવાંનજી બહેમનજી મોદીના છોકરાઓ, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેની કું०, મરહુમ પેશતનજી કાવશજી શેઠનાને નામે, રૂસ્તમજી ધોરાબજી કમીશરીવાલા, અરદેશીઆરજી જમશેદજી કમીશરીવાલા, દાદાભાઈ રતનજીની કું०, નવરોજજી ખરશેદજી લીવરવાલા, અરદેશર ખરશેદજી વાડીઆ. (રૂ.૭૫) એસ. પી. ધનજીભાઈની કું०, દીનશાહ જમશેદજી ફરદુનજી પારખ. (રૂ.૫૧) જમશેદજી કુવરજી જશાંવાલાના છોકરાઓ, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, મરહુમ બરજોરજી રતનજી કાપરની પુંજીમાંથી. (રૂ.૫૦) હોરમસજી પેશતનજી બાટલીવાલાના છોકરાઓ, દારાશાહ તથા રૂસ્તમજી ધનજીશાહ કપટાન, મનચેરજી ફરાંમજી કામાજી, ધોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, મરહુમ ડોશાભાઈ ખરશેદજી વાડીઆને નામે, પાલણજી પેશતનજી પોંછખાંનાવાલા, નશરવાંનજી એદલજી મેહતા. (રૂ.૧૨૫૬) રૂ.૫૦) ની અંદરની રકમ.

એ રીતે ઉપર મુજબ રૂ.૧૫૭૨૦) થયા તે મધેથી એ મકાનમાં દરેમેહરને લાયકનો ફેરફાર કરી (તેમાં શેઠ બેજનજી ખરશેદજી ગોલવાલાએ પોતાને ખરચે બાંએતલીએ પથરની લાદી જડાવી તથા બે હીંધોલા મુકાવી આપ્યા હતા.) બાકીનાં નાણાંમાંથી રૂ.૧૧૮૦૦) ની સરકારી નોટ તેનાં વ્યાજ મધેથી ચાલુ ખરચ કરવા માટે ખરીદ કરી તેના શેઠો અરદેશર ગુસ્તાદજી કોડીઆર, દાદાભાઈ એદલજી મુખીઆ, અને અરદેશર ખરશેદજી રાજકોટવાલાને તરસ્ટીઓ નેમ્યા હતા. એ પછી તેમાં ખાલી પડતી જગા પર અપારનવાર શેઠો રૂસ્તમજી ફરાંમરોજ સાટનના, જહાંગીરજી હોરમસજી કોઠારી, શાપુરજી હોરમસજી સોપારીવાલા, અને ખરશેદજી શાપુરજી સોપારીવાલાને તરસ્ટીઓ નેમ્યા હતા, અને શેઠ દોરાબજી નાનાભાઈ શેઠના ઈ० સ० ૧૮૮૧ થી તેમના શેક્રેટરી અને ટ્રેજરર તરીકે કામ ચલાવેછે.

એ દરેમેહર વરસાઈ તે વેળાએ અવલમાં ઉપલા શેઠ બેજનજી ખરશેદજી ગોલવાલાએ દરેમેહરને લાયકનાં સઘળાં વાસણો સોનથી મંગાવી આપ્યાં હતાં, તથા ઈ० સ० ૧૮૮૭ ના મારચ માસમાં ત્યાંવાલા શેઠ એદલજી દીનશાહ સરાફે જરથોસ્તીઓને સર અવસરે વાપરવાને રૂ.૧૦૦૦) નાં વાસણો એ દરેમેહરમાં ભેટ આપ્યાં હતાં. વળી એ દરેમેહરનાં ફંડમાં સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે ઈ० સ० ૧૮૮૭ માં પોતાના નબીરા મરહુમ શેઠ અરદેશર કાવશજી પીટીટનાં પુનને માટે રૂ.૫૦૦) નુ મુંબઈનાં પોરટ તરસ્ટનું બોંડ તથા ૧૮૯૬ માં પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટનાં પુનને માટે રૂ.૧૦૦૦) નુ મ્યુનીસીપાલ બોંડ તેનાં વ્યાજ વાપરવાને ભેટ આપ્યાં હતાં.

એજ મકાનમાં અગાડીમાં જે જરથોસ્તી બાળક શાળા હતી તે પણ હજુ સુધી ત્યાંના જરથોસ્તીઓ વગેરે ઉપરાણું તથા મારફત સ્વાધ્યાયથી ચલાવવામાં આવેછે. તેની પુંજીમાં રૂ.૧૫૦૦) ની સરકારી નોટ છે, જેનું વ્યાજ તથા ઉપલી આવક મધેથી મોબેદ શીક્ષકને દરમાએ આપવામાં આવેછે. તેના અંદર શેક્રેટરી અને ટ્રેજરર તરીકે શેઠ જાંગીરજી હોરમસજી કોઠારી અને દોરાબજી નાનાભાઈ શેઠના ઈ० સ० ૧૮૮૧ થી કામ ચલાવેછે.

---

[1] જામે જમશેદ, તા० ૫ મી જુન ૧૮૬૯.

બને તેવી શેવા કરતા આવેલ્યાછે અને તે શબબથી આજ રોજ મારા ઉપર ફરજ આવીછે કે મારાથી બને તેમ મારા મુરબ્બીજીની ઇઆદગારી શારૂં આએ નેક કાંમ કોઈ પરકારે અનજુમનની આગલ રજુ કરૂં. એ વીચારથી હું આપણી જરતોશથી અનજુમનના અકાબર સાહેબોને અરજ કરૂંછું કે તે મેહેરબાંન સાહેબો આગેવાંની કરીને એક ધરતું ફંડ ઉભું કરવાનું કામ શરૂ કરે તો મારા મુરબ્બીજીની ઇઆદગારીને સારૂં તે ફંડની અંદર હું રૂ૫૦૦૦) અંકે પાંચ હજાર આપવાને હાજર છેઉં. એ મારી અરજ ઉમેદ રાખુંછું કે આપણા અકાબર સાહેબો તથા અનજુમન કબુલ રાખશે. રોજ ૧૪ મો માહા ૯ મો શેનશાહી સને ૧૨૩૮ ઇઅજદ જરદી તા૦ ૨ જી જુન ૧૮૬૯ અંગરેજી."

વળી મરનારનાં પુનને સારૂં શેઠ મેહરવાંનજીએ રૂ૮૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૫ મી જુન.

રોજ ૧૭ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

શેઠ પાલણજી ખરશેદજી કામા અથવા ચીનાઇએ ખેતવાડી મધે એક દરેમેહર તથા તેના કંપાઉંડમાં જરથોશ્તીઓને સર અવસરે વાપડવાનો એક બંગલો તથા જમનશાલાનો ઓટલો બંધાવી આજ દીને તે ખોલ્લાં મુકવાની ક્રિઆ કરાવી હતી. સવારનાં ૯ કલાકે ઉપલી દરેમેહરમાં આતશ આદરાંન તખ્તનશીન કીધા બાદ દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પ આશાનાએ જશનની ક્રિઆ શરૂ કીધી હતી. જે પુરી થવા બાદ શેઠ પાલણજી તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચવામાં આવ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ મકાંનો તેવણે પોતાને ખરચે બંધાવ્યાંછે, જે પાછલ કુલે ખરચ વાશણ, ફરનીચર, વગેરે મલી આસરે એક લાખ રૂપીઆનો થયોછે, તથા એના નીભાવને માટે રૂ૪૦૦૦૦) ની ચાર ટકાનાં બ્યાજની સરકારી નોટ જુદી કાઢી તેનું તરસ્ટડીડ કરી તે શેઠો એદલજી પાલણજી બાટલીવાલા, ધનજીભાઈ પાલણજી બાટલીવાલા અને શેરાબજી રતનજી ભાબાને તરસ્ટીઓ નેમી સ્વાધીન કીધીછે. એ મકાનનું નામ "પાલણજી કામાબાગ" તથા દરેમેહરનું નામ "પાલણજી કામાની અગીઆરી" કરી રાખ્યુંછે. એ ઉપરાંત એ મકાંન ખોલ્લું મુકાયું તેની ખુશાલીમાં રૂ૧૦૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા. એ અંજુમન પત્ર વંચાયા બાદ શેઠ પેશતનજી દીનશાહ સોલીશીટરે આએ ધર્મખાતાંને લગતાં તૈયાર કરેલાં તરસ્ટડીડનો ગુજરાતીમાં તરજુમો વાંચી સંભલાવ્યો. એ પછી દસ્તુર જામાસપજીએ આતશનો કેબલો કરી બંદગી કીધાથી કેવી અસર થાયછે તે વિષે એક વાએજ કરી સંભલાવી, તથા શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકાએ ઉઠી આ ધર્મનું કામ કરવા માટે શેઠ પાલણજીનો જરથોસ્તી અંજુમન તરફથી ઉપકાર માનયો હતો. એ બાદ ચાશની કરી સર્વે લોક વદાય થયું હતું. બીજે દીને એટલે રવીવારે શેઠ પાલણજીએ એ મકાંન ખોલ્લું મુકવાની યાદગારીમાં મરહુમ સર જમશેદજીવાલા એલાહીબાગમાં પારસી અંજુમનની નયાતનું એક જમન કીધું હતું.[2]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી જુલાઇ ૧૮૬૯.

શેઠ મેહરવાંનજીના ઉપલા અંજુમન પત્ર ઉપરાંત શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઇ. એ પણ પંચાતના તરસ્ટી સાહેબો ઉપર એક પત્ર લખી તે મધે આપણા શેહનશાહી ટોલામાં એક દસ્તુર નેમવાની યોજના કીધી હતી, પણ એ કામ પાર પડે નહિં એવું ધારી શેઠીયાઓએ પડતું નાખ્યું હતું.

એ બાદ તા૦ ૪ થી જુલાઇ ૧૮૬૯ ને દીને સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મજગાંમ કાસ્ટલમાં કેટલાક આગેવાંન શેઠીયાઓની એક સભા મલી હતી. તે સભામાં દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા તથા દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પ આશાના પણ હાજર થયા હતા. તેઓ બંધેને કેટલાક સવાલો લખી આપ્યા હતા કે હાલમાં આપણા ટોળામાં કેટલીક ક્રિઆઓમાં જુદી જુદી રીતે ભણતર થાયછે તેમાં ખરૂં અને ખોટું કયું તેનું છાંડન તેઓએ કરી આપવું, પણ તે કામથી પાર પડી શકયું નહિં.

વળી મુંબઇ મધે ભણતરોમાં નવસારીની વડી દરેમેહરને તાબેના ભગર સાથ ટોળાના અથોરનાંનનાં કાએદાથી થોડાક જણાઓ ફેરફાર પડવાને લીધે વારંવાર રીતનો તથા કંકાસ થયા કરતો હતો, તેનો ફડચો લાવવાની ગોઠવણ કરવા સારૂં શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠનાએ તા૦ ૧ લી મેએ ૧૮૭૧ ને દીને પોતાના ગીરગાંમના બંગલામાં મોબેદોની એક સભા બોલાવી હતી, અને ત્યાં એ કારણસર કેટલાક જાણકાર દસ્તુર મોબેદોની એક કમીટી નેમી હતી, પણ તે કમીટીથી એ કામ હાર પડયું નહિં.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી જુન ૧૮૬૯.

ઉપલા અંજુમન પત્રમાં જણાવ્યા મુજબના એ મકાંનના નીભાવને માટે એલાહેદા કાઢેલા રૂ૪૦૦૦૦) નું કાએદાસરનું તરસ્ટ દીડ એજ દીને એટલે તા૦ ૫ મી જુન ૧૮૬૯ ને દીને કીધું હતું. એ રૂ૪૦૦૦૦) ની રકમમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૭ માં શેઠ પાલણજી ખરશેદજી કામા બેહશતનશીન થયા ત્યારે તેમનાં વીરવા બાઇ બાઇઆઇએ રૂ૨૦૦૦) મરનારની દર વર્ષની બાજને દીને ક્રીયા કરાવવા તથા દરેમેહરની શાલગરેહનું દર શાલ જશન કરવા માટે, તથા ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૫ માં તેમના બેટા શેઠ કુવરજી પાલણજી કામા બેહશતનશીન થયા ત્યારે પણ રૂ૨૦૦૦) ઉપલાંજ કારણસર, તેમજ ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૭ માં મ્યુનીસીપાલીટીએ એ બાગની પશ્ચિમ બાજુની થોડીક જગા રસ્તો પોહલો કરવાને લીધી તેના ઉપજેલા રૂ૧૦૦૦) એ ફંડ મધે ઉમેરવામાં આવ્યા હતા, અને હાલ તે રૂ૪૫૦૦૦) નું છે.

ઉપલા પેહલે દીને ઠેરવેલા તરસ્ટીઓમાં મરણને લીધે જગા ખાલી પડવાથી શેઠો ડોશાભાઇ પાલણજી કામા, પેશતનજી દાદાભાઇ આશાવઈદના, દીનશાહ નવરોજજી બેલગાંમવાલા, અને કાવશજી એદલજી બાટલીવાલાને તરસ્ટીઓ તરીકે અવાર નવાર નેમ્યા હતા. પેહલા તરસ્ટી શેઠ એદલજી પાલણજી બાટલીવાલાએ ૧૮૬૯ થી તે ૧૮૯૫ માં પોતાનાં મરણ સુધી એ મકાંનનો વહીવટ ઘણી દાનાઇથી ચલાવ્યો હતો, અને તેમને બદલે હાલ તેમના બેટા મજકુર શેઠ કાવશજી એદલજી બાટલીવાલા તે ચલાવેછ.

તા૦ ૫ મી જુન.

રોજ ૧૭ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—રૂસતમજી શાપુરજી ઉમરીગર—(ઉમર વર્ષ ૩૫) શેઠ શાપુરજી બોમનજી ઉમરીગરના નાઘલા દીકરા. એઓ પ્રથમમાં શેઠ હોરમસજી મનચેરજી કામાના છોકરાઓની પેઢી તરફથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૬ માં ચીન ગયા હતા. ત્યાંથી ત્રણ વર્ષ આવી પાછા ૧૮૬૦ માં મેસર્સ કામાની કુંપની તરફથી ઇંગલાંડ ગયા હતા. લંડન મધે સ્થાપેલાં યુરોપના જરથોસ્તીઓનાં ધર્મનાં ફંડના એઓ ૧૮૬૩ તથા ૧૮૬૪ માં હાનરરી સેક્રેટરી હતા. એઓનું મરણ મુંબઈ મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૫ મી જુન.

રોજ ૧૭ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—મેહેરવાનજી દાદાભાઈ પોસ્ટવાલા—(ઉમર વર્ષ ૬૬) એઓ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૫ માં પ્રથમ શોલાપોરના કલેક્ટરની આફીસમાં એક ક્લાર્ક તરીકે રહ્યા હતા. તે બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૮ માં પોસ્ટ ખાતાંમાં દાખલ થઈ વધતાં વધતાં ઇનસ્પેક્ટીંગ પોસ્ટ માસ્તર તથા તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૪૬ થી પુણાંના પોસ્ટ માસ્તર નેમાયા હતા. ૩૨ વર્ષ સુધી સરકારની નીમકહલાલીથી નોકરી કરી ૧૮૫૭ માં પેનશન લઇ પુણાં મધે એકાંત જીંદગી ગુજારતા હતા. ૧૮૬૫ માં પુણાંની ડીસ્ટ્રીક્ટ પારસી માટ્રીમોનીઅલ કોરટના એઓને સરકારે એક ડેલીગેટ નેમ્યા હતા. એઓનું મરણ પુણાં મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૭ મી જુન.

રોજ ૧૯ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—ખરશેદજી મેહેરવાનજી વાડીઆ—(ઉમર વર્ષ ૫૬) શેઠ મેહેરવાનજી હીરજીભાઈ વાડીઆના વિજા દીકરા. એઓ પોતાની નાઘલી વએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૮ માં ચીન ખાતે મરહુમ શેઠ ખરશેદજી ફરામજી વાડીઆની પેહેડી પર ગયા હતા. ત્યાંથી પાછા ફર્યાં બાદ શેઠ જહાંગીરજી નશરવાનજી વાડીઆની પેહેડીમાં કેટલુંક સુધી રહ્યા હતા. તે પછી પોતાના ભાઈઓની સાથે ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૪ થી "દાદાભાઈ મેહેરવાનજીની કુંપની" નાં નામથી ચાલતી પેહેડીના એક ભાગીયા થયા હતા. એ પેહેડી અમેરીકાની સરકારની ફરજ આડત ચલાવતી હતી. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં એઓ યુરોપ ગયા હતા, અને ત્યાં આરામના વાસ્તે બનાવત તથા ફરતજોની તપાસ કરતાં શિખ્યા, તથા ત્યાંના માહેરોની હોશિયાર સાથે પોતાનો ઘણો રસ વસતિ વધારયો હતો. એઓ પોતાની તંદુરસ્તીના સુધારાને માટે યુરોપ ગયા હતા, પણ બોટમાં ત્યાંથી પાછા ફરી મુંબઈ પોતાને ઘેર આવવાને વાર એક બે દહાડામાં મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૭ મી જુન.

ભરૂચ તથા ભાવનગર વચ્ચે ફરતી આગબોટ "જેલમ" ભાવનગરથી આવતાં આજ દીને રસ્તામાં ભાગી ગઈ, જેમાં ૧૭૦ ઉતારૂઓ ડુબી ગયા હતા, જેઓમાં સુરતના એક મોબેદ આ૦ બેજનજી માણેકજી તઠી પણ ડુબા હતા.[1]

તા૦ ૮ મી જુન.

રોજ ૨૦ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને નવસારીની પાસે આવેલાં તવરી ગામ મધે અંજુમનના ઉધરાતથી એક દરેમેહેર બંધાવી પરકાવી હતી. એ દરેમેહેરની આગેવાની શેઠ માણેકજી બેહરામજી તવરીઆ તથા ત્યાંના પટેલ નાનાભાઇ શાપુરજીએ લીધી હતી.[2]

તા૦ ૯ મી જુન.

કાબુલના અમીર શેહરઅલીએ પેશાવર ખાતેની મેસર્સ જહાંગીર (જશાવાલાની) કંપનીને આસરો આપી કાબુલ મધે એક દુકાન ઉઘડાવી હતી.[3]

તા૦ ૧૧ મી જુન.

શેઠ નાનાભાઇ નશરવાનજી પાલણજી (માસ્તર) એ "પનોતા પુતર" ઇઆને બાળપણથી અજબ મન શક્તિ, ઉદ્યોગ અને બાહદુરી બતાવી મોટપણે નામીચાં માણસ થયલા છોકરાઓનાં ચરિત્રનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[4] એ પુસ્તક સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટના પુત્રો શેઠ માણેકજી તથા કાવસજી ખરશેદજી જમશેદજીને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૧૫ મી જુન.

સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટના એક શિક્ષક શેઠ જીવણજી હોરમસજી માસ્તરે મુંબઈના કોટ મધે કોર્ટેકોટ મેટ્રીક્યુલેશનનાં ધોરણ સુધી શીખ-

૧ એ બીના સુરતવાલા શેઠ પાલણજી બેજનજી દેસાઈવાળાની નોંધપોથી હમોને મળીછે.

૨ મુંબઈ સમાચાર, તા૦ ૨૫ મી જુન ૧૮૬૯.

એની આગમજ તવરી મધે એક બીજી દરેમેહેર શેઠ રૂસ્તમજી જીવણજી દાવરની આગેવાની હેઠળ તા૦ ૨૪ મી ફેબ્રુઆરી ૧૮૬૯. (રોજ ૬ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી) ને દીને પરકાઈ હતી.

૩ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી જુન ૧૮૬૯.

૪ "પનોતા પુતર, ઇઆને બચપણથીજ અજબ જેહની મનશક્તિ, ઉદ્યોગીપણું અને બહાદુરી બતાવી સખત અને મોટપણે જગ નામીચા અને મોટા માણસ થયલા છોકરાઓનું ચરીતર. બનાવનાર, નાનાભાઇ નશરવાનજી પાલણજી, સર જ. જી. પી. બી. ઇનસ્ટીટયુશનને લગતી દેશની છોકરીઓની સ્કુલનો વડો ઉસ્તાદ. મુંબઈ મધે જામે જમશેદ છાપખાનામાં છાપ્યું. સને ૧૮૬૯."

વવાની એક સ્કુલ "એંગલો વર્નાક્યુલર સ્કુલ" ને નામે ઉઘાડી હતી.[૧]

તા૦ ૧૬ મી જુન.

શેઠ માણેકજી કાવશજી દમણવાલાએ પોતાને હસ્તકનાં ધરમપોર રાજ્યને લગતાં બરાઈ ગામથી ત્રણ મેલ દુર એરલાઉ નામનાં ગામમાં આજ દીને પોતાની બંદુક વતે એક મોટો વાઘ માર્યો હતો. એ વાઘની લંબાઈ ૬।। ફીટ અને ઉનચાઈ ૩।। ફીટની હતી. તેનું ચામડું ઉખેડાવીને શેઠ માણેકજીએ સુરતના કલેક્ટરની કચેરીમાં ભેટ મોકલાવ્યું હતું.[૨]

તા૦ ૧૭ મી જુન.

રોજ ૨૯ માહ ૧૦ (કo) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—એદલજી ફરદુનજી ખંબાતા[૩]—ઉમર વર્ષ ૭૨). ખંબાતવાલા શેઠ ફરદુનજી રૂસ્તમજી ખંબાતાના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૦ માં પોતાનાં જન્મ વતન ખંબાતથી અતરે નીકલી આવી શેઠ હોરમજજી શાપુરજી પસતાકીઆની સાથે ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૩ માં ચીન ગયા હતા. તે બાદ ૧૮૩૪ થી પોતાને હીસાબે વ્યાપારીઓની આડત તથા કમીશન એજંટનું કામ કરતા હતા. ૧૮૪૫ થી કામાજી પોહચાજીની કુંપનીને નામે પેહડી ચાલતી હતી તેનો વહીવટ ૧૮૫૦ ની આખરીએ બંધ કરી તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૫૧ થી એવણે શેઠ દાદાભાઇ દોરાબજી લાલકાકા સાથે "એદલજી તથા દાદાભાઇ" ને નામે નવી પેહડી ચાલુ કીધી હતી. તે ૧૮૫૬ માં બંધ કરી મુંબઇ આવી એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી. એવણ ઘણાં વર્ષો સુધી ચીન મધે રહેલા હતા.

તા૦ ૧૯ મી જુન.

આજ દીને મરહુમ શેઠ એદલજી ફરદુનજી ખંબાતાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજી મધેથી રૂ૩૦૦), વીધવા બાઈ નવાજબાઇએ રૂ૨૦૦), ભત્રિજા શેઠ શેરાબજી કાવશજી ખંબાતાના બેટાઓ શેઠ ફરાંમજી શેરાબજી ખંબાતા તથા ધનજીભાઈ એદલજી ખંબાતાએ રૂ૨૦૦), તથા બીજાં બેશીઓએ રૂ૨૭૬) મલી રૂ૯૭૬) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૨૧ મી જુન.

ગોંડલના ઠાકોર સાહેબ જેઓ હાલ મુંબઈમાં ફરવાને આવ્યા હતા તેવણે આજ દીને પોતાનાં ગોવાલીઆ તલાવ આગલનાં ઉતારાનાં મકાનમાં એક મોટી સભા બોલાવી હતી, જ્યાં શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસરે "હિંદુસ્થાનના હક" વિષે એક ભાષણ ગુજરાતીમાં કીધું હતું, જેની સેવટે ઠાકોર સાહેબના કારભારી શેઠ શુંદરજી દુરગાદાશે એક પત્ર વાંચી શેઠ દાદાભાઇને શાબાશી આપી તથા ઇસ્ટ ઇંડીઆ આશોશીએશનનાં ફંડમાં દર વર્ષે રૂ૨૪૦૦) ની મદદ આપવાની પોતાની મરજી જણાવી હતી.[૫]

તા૦ ૨૫ મી જુન.

શેઠ રૂસ્તમજી કાવશજી સુરતી અથવા જાબુલી રૂસ્તમનાં જોડેલાં બેતો તથા કવેતોની એક ચોપડી "જાબુલી રૂસ્તમ કાવ્ય સંગ્રહ" નાં નામથી તેમના એક મિત્ર શેઠ જમશેદજી ફરાંમજી પાલીસવાલાએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[૬] એ ચોપડી મસકતના ઈમાંમ નામદાર સૈયદ તુરકી બીન સૈયદ સાયદને અર્પણ કરવામાં આવી હતી.

તા૦ ૨૬ મી જુન.

વાંદરા મધેના હાનરેબલ બેહરામજી જીજીભાઇના "સેંડસ એન્ડ" નામના બંગલાના રસ્તા પરથી કેટલાક ઇંગ્રેજો ફરવા હરવા તથા ટેકડીનો દેખાવ જોવાને જાવ આવ કરતા હતા. તેમને એ શેઠે ત્યાં એક દરવાજો બાંધી લઈ અટકાવવાથી તેવણ ઉપર એક જાહેર રસ્તો બંધ પાડવાની ફરીયાદી થાંણાના મામલતદારની કોરટમાં મંડાઈ હતી. તેનો ચુકાદો આજ દીને એ શેઠના લાભમાં થયો હતો. શાક્ષીઓથી એવું પુરવાર થયું કે એ રસ્તો કાંઈ જાહેર હતો નહિં. તે એ શેઠની જગાછે, અને ત્યાંથી જતા આવતાઓને ઘણીવાર અટકાવવાની કોશેશ થતી હતી, જે પેશ નહિં પડવાથી આ દરવાજો બાંધવામાં આવ્યો હતો.[૭]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી જુન ૧૮૬૯.
એ સ્કુલ થોડાંક વર્ષ ચાલી બંધ પડી ગઇ હતી.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૦ મી જુન ૧૮૬૯.
એજ મુજબ બંહઓરડીવાળા શેઠ બહમનજી રાંમજી વરા જેવણ થોડાંક વર્ષ થયાં મરણ પામ્યાછે તેવણે પોતાની આખી જીંદગીમાં નજદીક ૧૫) વાઘો માર્યા હતા, અને તેવણના વડવા બાબે પણ કેવીજ હીમત સાંભલેઆમાં આવીછે. વળી નારગોલવાલા શેઠ નરશંગજી રતનજી વાંકડીઆએ પણ વાઘના શેકારો કરેલા જણાયલાછે. તારાપોરવાલા મરહુમ શેઠ રતનજી નાહનજી કે જેમનું મરણ આ પુસ્તકનાં પેહલાં દફતરમાં સફે ૨૦૫ મે નોંધેલુંછે. તેવણે બંદુકથી નહિં પણ તલવારના ઘાહથી વાઘો મારેલા હતા.

૩ એવણના બાવા શેઠ ફરદુનજી રૂસ્તમજી ખંબાતા ખંબાત મધે અફીક તથા બીજી ચીજોનો વ્યાપાર કરતા હતા. તેમના એક બીજા દીકરા શેઠ કાવશજી ફરદુનજી ખંબાતા પણ પાછલથી મુંબઇ આવી રોજગાર કરતા હતા.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી જુન ૧૮૬૯.

૫ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૨૩ મી જુન ૧૮૬૯.

૬ "જાબુલી રૂસ્તમ કાવ્ય સંગ્રહ. બે બાગમાં, ગુજરાતી તથા હિંદુસ્થાની (સને ૧૮૫૬—૬૯ ના માર્ચ સુધીમાં અવાર નવારની ફુરસતે) બનાવનાર, કવિશ્વર જાબુલી રૂસ્તમ તે રૂસ્તમજી કાવશજી સુરતી. છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર, જમશેદજી ફરાંમજી, અખબારે સોદાગર તથા સમાચાર દરપણના અધીપતી. મુંબઇ, ઇમ્પીરિયલ પ્રેસમાં મી૦ નવરોજજી ફરાંમજીએ છાપ્યો છે. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ માસ મે."

૭ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૮ મી જુન ૧૮૬૯.

તા૦ ૨૭ મી જુન.

શેઠ નાનાભાઇ નશરવાનજી પાલણજી માસ્ટરે રેલવેની ટ્રેનો ચાલતી હોય તે વેળા અકસ્માત હંયા ધાસતીને વખતે ઉતારૂઓ, ગારડ, અને ડराइवर વચ્ચે સંદેશા ચલાવી શકાય એવી એક કળા શોધી કાહાડી હતી.[1]

તા૦ ૨૮ મી જુન.

રોજ ૧૦ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—એદલજી નશરવાનજી માસ્ટર (પરશીયા)—ઉમર વર્ષ ૪૦) એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૦ માં અતરેની એલફીનસ્ટન ઇનસ્ટીટયુટમાંથી વેસ્ટ સ્કાલરની પદવી મેલવી હતી, અને તેજ ઇનસ્ટીટયુટમાં એક શિક્ષક તરીકે ૧૮૫૭ સુધી રહ્યા હતા. ૧૮૪૯ માં સ્ટુડંટસ લીટરરી એંડ સાએનટીફીક સોસાઇટીએ છોકરીઓની નિશાલો ઉઘાડી તેમાં એવણે પણ ઘણી મદદો કીધી હતી, તથા કેટલુંક સુધી મુફત શિક્ષક તથા ઉપરી રહ્યા હતા. રાસ્ત ગોફતાર પત્ર શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસરે કાઢયું તેમાં પણ એવણની પ્રથમથીજ લખાંણો સંબંધી મદદ હતી, અને તે પત્રના એઓ ૧૮૫૨ ના આગસ્ટથી તે ૧૮૫૩ ના માર્ચ સુધી એખલા અધીપતી હતા. જ્ઞાન પ્રસારક મંડલી સ્થાપવામાં પણ એવણનો હાથ હતો, અને તે મંડલીના એવણ ૧૮૫૩ થી તે ૧૮૫૮ સુધી ઓનરરી સેક્રેટરી તથા એજ મુદત સુધી તેનાં ચોપાંનયાંના અધીપતી હતા. એજ મુજબ રાહનુમાએ માજદીઅસનાંન સભાના પણ એવણ પેહલાંથીજ અધીકારી તથા ૧૮૫૭—૫૮ માં તે સભાના મુનશી હતા, અને એ બંને સભાઓના સંબધમાં ઘણાંક કીમતી ભાપાણો કીધાં હતાં. ૧૮૫૭ થી ૧૮૬૦ સુધી એવણ અતરેનાં બોમ્બે ટાઈમસ પત્રના માનેજર હતા, અને તે દરમેઆંન ૧૮૫૮ માં થોડાક માસ ચીન જઇ આવ્યા હતા. એ બાદ ૧૮૬૦ ના આપરેલ માસમાં ઇંગલાંડ ખાતે શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજીની પેઢીમાં ગયા હતા, પણ ત્યાંથી એક વર્ષમાં પાછા આવી ૧૮૬૩ માં શેઠ એદલજી શાપુરજી મેહતા, રેવાગરવાલાની પેઢી પર હાંગકાંગ ગયા હતા. ત્યાંથી આવી પાછાં ૧૮૬૭ માં હાંગકાંગ અને ત્યાંથી ગયે વર્ષ શીંગાપોર ગયા હતા, અને ત્યાંજ મરણ પામ્યા હતા. એવણમાં પોતાના "હોધા ઉપર ખંતીપણું, રેગડીનકારી મેહેનત, જાતાં કામની બારી ખુજ તથા લોકોનાં દુખની ખરાં દીલની દાઝ"[2] ઘણી મજબુત હતી.

તા૦ ૨૯ મી જુન.

આજ દીને સુરત મધે એંડરૂસ લાઇબ્રેરીના દીવાનખાંનામાં મી૦ દીનશાહ અરદેશર તાલિયારખાંએ પોતાની દક્ષિણ હિંદુસ્થાનમાં છ માસની મુસાફરીનો થોડોક અહેવાલ સંક્ષેપમાં વાંચી સંભળાવ્યો હતો.[3]

તા૦ ૧ લી જુલાઈ.

મુંબઈ તથા તેને લગતા જીલ્લાઓની કન્યાશાળાઓને માટે સ્ત્રી શિક્ષકો કેળવી તૈયાર કરવા સારૂં નામદાર સરકારે મુંબઈ મધે "ફીમેલ નાર્મલ સ્કુલ" સ્થાપી હતી. અને તે મધે દાખલ થનારીઓને ઉતેજન તરીકે દર માસે રૂ૧૦) થી ૨૫) ના પગાર સુધીની ૧૦) સ્કાલરશીપો આપવાને મુકરર કીધું હતું.[4] એ ખાતાંપર દેખરેખ રાખવા સારૂં ૬ હિંદુ અને ૧ પારસી (શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી) ગ્રહસ્થોની કમીટી નામદાર સરકારે નેમી હતી.[5]

તા૦ ૩ જી જુલાઈ.

શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસરે પોતાના દેશ અને દેશીઓની બજાવેલી કીમતી સેવાનો આભાર શી રીતે માંનવો, તે બાબે વિચાર કરવાને તેમના દોસ્તો અને ચાહનારાઓની એક ખાસ સભા આજ દીને ફરામજી કાવસજી ઇનસ્ટીટયુટમાં મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી શેઠ ફરામજી નશરવાનજી પટેલને આપવા બાદ તેવણે તથા શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી, વીનાયકરાવ જગનાથ શંકરશેઠ, ડાકટર ભાઉ દાજી અને રાવસાહેબ વીશવનાથ નારાયણ મંડલીકે શેઠ દાદાભાઇની જાહેર સેવાઓનું કેટલુંક બેઆન કહી સંભલાવ્યું. જે પછી નીચલા ઠેરાવો સર્વેનાં એકમતથી પસાર થયા હતાઃ—

"શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજીએ ઘણાં વર્ષોની એક લાંબી મુદત સુધી દેશના ફાયદાને અર્થે જે મેહેનત કીધીછે તે સઘળી તેવણની સેવા અને ખુબીઓ આ સભા બાહલ રાખેછે અને તેમની ઘટતી કદર બુજવાની ખાએસ રાખેછે.

"શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી અતરેથી ઇંગલાંડ રવાંના થાય તે વેળા તેવણને એક માનપત્ર આપવું તથા તેવણની બીનસ્વાર્થી જાહેર સેવાઓનો ઉપકાર માનવાને એક ઉઘરાંણું કરી તે મધેથી એક "ટેસ્ટીમોનીઅલ" આપવું અને તે કયા આકારમાં આપવું તે આજ દીને ઠડતી કમીટીના વીચાર ઉપર સોંપવું.

"આ કામ પાર પાડવા માટે નીચલા ગ્રહસ્થોની એક કમીટી ઠેરવવી અને તેના સેક્રેટરીઓ તરીકે શેઠ અરદેશર ફરામજી મુસ અને બાલા મંગેશ વાગલેને નેમવાઃ—સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠ ફરામજી નશરવાનજી પટેલ, વીનાયકરાવ જગનાથ શંકરશેઠ, ઓનરેબલ મંગલદાસ નથુભાઇ, ઓનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, વરજીવનદાસ માધવદાસ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજી, અહમદભાઇ હબીબભાઇ, હાજી ઇસમાએલ હાજી હબીબ, ધરમસી પુંજાભાઈ, નશરવાનજી

[1] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૦ મી જુન ૧૮૬૯.

[2] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૬૯.

[3] ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૨૭ મી જુન ૧૮૬૯.

[4] એ ઉપરાંત બીજી એક રૂ૨૫) ના દરમાયાની સ્કાલરશીપ શેઠ કાવસજી જહાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઈ. એ; તથા બીજી રૂ૧૫) ની શેઠ સોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ પુરે નામે આપતી કીધી હતી.

[5] જામે જમશેદ, તા૦ ૨ જી જુલાઇ ૧૮૬૯.

જાંગીરજી વાડીઆ, ડાક્ટર ભાઉ દાજી, રાવસાહેબ વીશવનાથ નારાયણ મંડલીક, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, નવરોજજી ફરદુનજી, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, રતનજી બહમનજી દુબાશ, નાનાભાઇ મેહરાંમજી જીજીભાઈ, હોરમજજી નવરોજજી સ્કલાતવાલા, ડાક્ટરો ધીરજરામ દલપતરાંમ, રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજી, આતમારાંમ પાંડુરંગ, શેઠો શાંતારાંમ નારાયણ, હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર, જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડર, ભગવાંનદાસ પરશોતમદાસ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, અને કરસનદાસ માધવદાસ."[૧]

તા૦ ૬ થી જુલાઈ.

રોજ ૧૮ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—નશરવાંનજી મનચેરજી વાડીઆ—ઉમર વર્ષ ૫૪) શેઠ મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમથીજ પોતાના બાપ સાથે તેમનાં વ્યાપાર વનજનાં કામોમાં શામેલ હતા, અને ૧૮૪૧ માં મેશરસ ગીલાંનડરસ ઇવિરટની કુંપનીમાં વડા કારભારી હતા. તા૦ ૧ લી જુન ૧૮૪૩ થી એવણના બાવાએ એવણ તથા એવણના ભાઇ શેઠ બરજોરજીને પોતાની સાથે શામેલ કરી "મનચેરજી જમશેદજીના છોકરાઓ" ને નામે વહીવટ શરૂ કીધો હતો,

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૪ થી જુલાઈ ૧૮૬૯.

ઊપલી સભામાં ઠેડવેલું માનપત્ર શેઠ દાદાભાઇને તા૦ ૨૬ મી જુલાઇ ૧૮૬૯ ને દીને ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં એક દબદબાર જાહેર સભા ભરી આપવામાં આવ્યું, તથા તેમનાં ઊપલાં ટેસ્ટીમોનીયલ ફંડમાં ભરાયલા રૂ૨૮૯૨૬) માંથી તેમની એક તસવીર ચીતરાવી ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં મુકવાના ખરચ વગેરેના બાદ કરી બાકી રૂ૨૫૦૦૦) ની એક "પર્સ" તેમને ભેટ આપી હતી. સરનશીનની ખુરસી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટની માંદગીને લીધે ગેરહાજરીમાં શેઠ વીનાયકરાવ જગનાથ શંકરશેઠને આપવા બાદ કમીટીના એક સેક્રેટરી શેઠ અરદેસર ફરાંમજી મુસે બુલંદ અવાજે માનપત્ર વાંચી સંભળાવ્યું હતું, જે અતરે સદાબરૂ ઊતારી લઇજીએ છીએ:—

To

DADABHAI NAOROJI Esquire,

We, your friends and admirers, feel it our duty on the eve of your departure to England to express our feeling of heart-felt gratitude and sincere thankfulness for the valuable services you have rendered to our country. Wherever you have been, at home or abroad, you have always evinced the warmest interest in the promotion of the social, political, and moral welfare of India and its inhabitants.

Pre-eminently you are one of those self-made men, who rise by the force of their individual merits and conduct: all the greater therefore is our respect and esteem for you.

Your distinguished career as a scholar at the Elphinstone Institution, your native taste and talent for Mathematics and Natural Sciences, and your sterling qualities as a teacher were not long in bringing you to the notice of the late Board of Education and the Government of Bombay, by whom you were nominated to the chair of Mathematics and Natural Philosophy in the Elphinstone College on the death of the late lamented Professor Patton, and in your nomination the whole native community felt itself highly honoured, for you were the second native, after the late lamented Professor Bal Gungadhur Shastri, on whom this honourable post was conferred; and it has afforded us extreme pleasure to find that during your tenure of office, you conducted your duties with credit to yourself and advantage to those entrusted to your care.

From early life you have always taken an active part in every movement which had for its object the improvement of the moral, social and political condition of our countrymen and in particular, you have evinced great interest in the cause of popular education and the diffusion of useful knowledge. The records of the Students' Literary and Scientific Society, the Guzerati Dnyan Prasarak Sabha, the Native General Library, *the Framji Cowasji Institute, the Parsee Girl School* Association, and the Bombay Association, bear ample testimony to your indefatigable energy and zeal for the public cause.

For the spread of vernacular literature and the creation of a taste for reading in the Guzeraty speaking population of this Presidency, we are in a great measure indebted to you. In starting the Guzerathy Dnyan Prasarak Sabha, the first of its kind in Bombay, and the magazine, bearing the same name, you took a prominent part, and besides delivering public lectures in the vernacular and contributing instructive and interesting essays to the magazine, you materially assisted its funds so as to cheapen its price and bring it within the reach of the poorer classes of community.

In respect to Female Education your services are not less marked. You were one of those few who took an important part in establishing the first Native Girl's School under the auspices and superintendence of the Students' Literary and Scientific Society, and assisted in overcoming by their personal influence and labours as voluntary teachers, the prejudices of the people against female education. With the valuable aid of several leading members of the Parsee Community, you contributed not a little to put the Parsi Schools on a permanent footing.

Such were your labours in the cause of native progress and enlightenment, when 15 years ago, you proceeded to England as partner in the first native firm established in that country, with the important object of naturalizing native commercial enterprize therein.

By directing your attention during your stay in England towards the study of politics, you have proved yourself of immense service to India, being able thereby to represent our cause honestly and faithfully before the English public.

Your disinterested labors in the establishment and conduct of the London Indian Society and the East India Association, and in the formation of a branch of the latter at Bombay, your valuable services in the discussion of important and Imperial questions affecting the rights and interests of the natives of India, are too recent and well known to require lengthy acknowledgments.

Such are your services, and when to your high character for integrity and probity, dear Sir, we add your readiness disinterestedly *to devote your time,* talents and energy towards the advancement and welfare of India, with such urbanity of manners and width of sympathy as to place your valuable advice within the reach of every countryman who might need it, we cannot refrain from publicly acknowledging them and as a

અને મેશરસ ઇવરટ લાયન તથા તે પછી ઇવરટ લાયામની પેહડીના દલાલ થયા હતા. ૧૮૬૨ માં બાપનાં મરણ બાદ એઓ બંધે ભાઇઓએ એજ નામથી પેહડી ચાલુ રાખી હતી, અને જારજ ધી થરડ જુટ એંડ વુલ સ્પનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપની, અકબર કાટન પ્રેસ કુંપની, ઇમપીરીઅલ કાટન પ્રેસ કુંપની, ઓરીએનટલ ઇનશુરનશ શોશાઇટી, આલબરટ ઇનશુરનશ કુંપની, અને બામ્બે ટરેડીંગ એંડ બેંકીંગ કુંપનીઓ ઉભી કરી તેના શેક્રેટરી અને ટરેજરર નેમાયા હતા. પરેલ મધે પોતાના બાવાએ બંધાવવા માડેલી દરેમેહર તૈયાર થવાથી એઓ બંધે ભાઇઓએ તેમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૪ માં લાલબાગ મધે શેઠો દાદાભાઇ અને મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆએ પરઠાવેલાં આતશ આદરાંન તખ્તનશીન કરાવી તા૦ ૯ મી આગશટ ૧૮૬૩ ને દીને પરઠાવી હતી. એ દરેમેહરની પડોસમાંજ "લવજી વાડીઆ ડીસ્પેનસરી"નાં નામથી એક ધર્મનું દવાખાંનું ઉંઘાડવાની એઓ બંધે ભાઇઓએ આગેવાંની લીધી હતી, તથા તે માટે પોતાની જમીન ઉપર રૂ૨૩૫૧૭)ને ખરચે એક મકાંન બંધાવી આપી તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૬૫ થી દવાખાંનું ચાલુ કીધું હતું. ૧૮૬૬ ના જુન માસમાં જદદાથી હાજીઓ લઇ કલકતે જતું "ડાએમંડ" નામનું એક વાહાણ તોફાંન ખાઇ મુંબઇનાં બારાંમાં આવતાં માહલક્ષમીના કીનારાની નજદીકમાં ખરાબે ચઢી ગયું તેમાંના ઘણાક ઉતારૂઓને એઓ બંધે ભાઇઓએ પોતાના વરલીના બંગલામાં ઉતારો આપી તેમની સારી માવજત લીધી હતી, તથા વરલીના માછીમારોને દામ આપી ઘણાકોને દરીયામાંથી બાહેર કઢાવ્યા હતા. આ માટે એઓ બંધે ભાઇઓને સત્તાવાલાઓ તરફથી શાબાશી મલી હતી. ૧૮૬૭ માં એઓની પેહડીને નુકસાંન જવાથી તે બંધ કરી થોડુંક સુધી એવણે એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૬ થી જુલાઇ.

રોજ ૧૮ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—રૂસતમજી જીવણજી પોસટ માસતર[1]—ઉમર વર્ષ ૪૬) એવણ સુરતના પોસટ માસતર હતા.

---

small token of our esteem and affection we request your kind acceptance of a purse which we have subscribed.

We also solicit the favour of your kindly consenting to have your life size portrait placed in the hall of the Framji Cowasji Institute.

In conclusion we beg heartily to wish you a happy voyage to England, and we pray Almighty God to grant you long life and prosperity and that we may have the happiness of once more seeing that benign and cheerful countenance, among us.—

We remain, dear Sir,

Your sincere friends and admirers.

શેઠ દાદાભાઇએ ઘણી લાગણીથી ઊપધાં માનપત્રનો જવાબ આપ્યો, તથા ભેટ આપેલી "પર્સ" ઊપકાર સાથે બાહલ રાખી, જે બાદ શેઠ રતનજી બહમનજી હુમારાની સુચનાંથી તેમની જય પોકારી મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.

૧ એવણના એક ભાઇ શેઠ આદરજી જીવણજી રાજકોટ મધે પોસટ માસતર હતા, અને ત્યાંજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૬ થી જુલાઇ.

રોજ ૧૮ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ માણેકબાઈ તે શેઠ ફરદુનજી ધનજીભાઇ આલબલેસનાં ધણીઆંની તથા શેઠ નવરોજજી બરજોરજી પારખનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં બેટીઓએ રૂ૬૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૯ મી જુલાઇ.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઇ. એ અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં સ્થાપેલા વૈદું શિખાડવાના ગુજરાતી વર્ગમાં દર માસે રૂ૧૦) ની પોતાનાં નામની એક સ્કાલરશીપ આપવાને રૂ૨૫૦૦) ની સરકારી નોટ સરકારમાં ભેટ આપી હતી.[3]

---

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી જુલાઇ ૧૮૬૯.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૧ મી આગશટ ૧૮૬૯.

આ ભેટ આપતી વેળાએ શેઠ કાવશજીએ ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજના પ્રીનસીપાલ ડાકટર હંટર ઊપર નીચે મુજબનો પત્ર લખ્યો હતો:—

To

Dr. W. G. Hunter,

Principal, Grant Medical College.

Sir,—I was glad to find from conversation I had with you that it was the intention of Government to establish a Guzrati Vernacular Class in Grant Medical College. In a country of so extensive an area as Guzrat it is sad to think the poor should be so ill—provided with medical advice as they are and there can be little doubt that hundreds of lives are yearly sacrificed for want of medical aid. The scheme for placing this at their disposal by means of Guzrati speaking natives trained in the science of European medicine is I consider exceedingly judicious. In earnest of my wishes for the success of the scheme I have the pleasure to place at your disposal two Government 5 per cent. promissory notes for Rs. 2,500 costing me with premium Rs 2,756¼ for the purpose of founding a scholarship of the value of Rs. 10 per month.

I have &c.,

COWASJEE JEHANGHIER,

Bombay, 9th July 1869.

આ ભેટ સ્વીકારતાં સરકાર તરફથી ડાએરેક્ટર ઑફ પબલીક ઇનસ્પેકશન મી૦ જે. બી. પીલે નીચલો પત્ર લખી શેઠ કાવશજીનો ઊપકાર માનયો હતો:—

No. 1749 of 1869-70.

Poona, Office of the Director of Public Instruction,

16th August 1869.

To

Cowasjee Jehangeer, Esq., C.S.I.

Bombay.

Sir,—I have the pleasure to convey to you, by order of the Right Hon'ble the Governor in Council the warm acknowledgments by Government of the additional instance of judicious liberality you have given in

તા૦ ૧૧ મી જુલાઈ.

શેઠ બહમનજી ડોશાભાઈ મુનશીએ "તફહીમે દીને મજદયસ્નન" નામની એક ચોપડી "એક ભલું ઇછનાર" ને નામે છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[1]

તા૦ ૧૫ મી જુલાઈ.

ખાંનસાહેબ દીનશાહજી પેશોતનજી દસ્તુર કામદીનજીને સુરત જીલ્લાના પેહલા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ, તથા શેઠ કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઈવાલાને અમદાવાદના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ, તથા મુંબઈની હાઈ કોરટની આપેલેટ સાઈડના ત્રાનસલેટર અને ઈનટરપ્રીટર શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી થાણેવાલાને કલીઆંણીના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૩ મી જુલાઈ.

રોજ ૫ માહ ૧૨ (ક૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—કેખશરૂ હોરમજજી મોદી—ઉમર વર્ષ ૭૫) સુરતવાલા શેઠ હોરમજજી ભીમજી મોદીના નાહલા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના ભાઈઓ સાથે બાપીકા રોજગારમાં પડેલા હતા. તે પછી શેઠ કુવરજી મેહરવાંનજી ધંમીરનાની સાથે ગુજરાતની કમીસરીએતમાં કંત્राકતો લેતા હતા.[3]

તા૦ ૨૮ મી જુલાઈ.

રોજ ૧૦ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—ખરશેદજી બરજોરજી દાદી બરજોરના[4]—ઉમર વર્ષ ૮૨) શેઠ બરજોરજી દોરાબજી દાદી બરજોરના ચોથા દીકરા. એવણ આગલા વખતમાં સરકારી વેર હાઉસ માં ખાંડનો તથા બીજો પરચુરન વ્યાપાર કરતા હતા.

તા૦ ૨૯ મી જુલાઈ.

શેઠ શેરાબજી પેશતનજી મેહતાને એડન મધે નામદાર સરકારે ત્યાંના "રેજીસ્ત્રાર ઑફ ટરેડ" નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૩૦ મી જુલાઈ.

મારવાડ મધે ઉતર બાજુએ સખ્ત દુકાલ પડવાથી ત્યાં મદદ મોકલવાને અતરે એક ફંડ ઉભું થયું હતું, જે મધે રૂ૧૬૯૧૧) ભરાયા હતા.[6]

તા૦ ૨ જી આગશટ.

રોજ ૧૫ માહ ૧૨ (ક૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ દીનબાઈ તે શેઠ ફરામજી નશરવાંનજી પટેલનાં ધણીઆંનીના ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાથી રૂ૩૫૦૦) તથા ખાવંદ અને ફરજંદોએ રૂ૭૫૫૦) મલી રૂ૧૧૦૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[7]

તા૦ ૨ જી આગશટ.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ લંડન મધે રીજંટ પાર્કમાં એક ફુવારો બાંધવાને ત્યાંની "મીટરો પોલીટન ડરીંકીંગ ફોટન એંડ કેટલ ટ્રો આશોશીએશન" પર ૧૪૦૦) પૌંડ (રૂ૧૩૫૪૪) ભેટ મોકલ્યા હતા. તે ફુવારો બંધાઈ તૈયાર થવાથી આજ દીને નામદાર પ્રીનસેસ મેરી ટેકે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં તે ખોલી મુકયો હતો. પ્રથમમાં રાઈટ હાનરેબલ ડબલ્યુ. કાઉપર, એમ. પી. એ ઉભો થાઈ

your endowment of a scholarship for the Guzerathee Vernacular Class of the Grant Medical College.

I have &c.,

J. B. PEILE,

Director of Public Instruction.

ઊપલો ગુજરાતી વર્ગ ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાંથી કાઢી નાખવાથી એ રૂ૨૫૦૦) ની રકમ અમદાવાદની "બેહરાંમજી જીજીભાઈ મેડીકલ સ્કુલ" ખાતે લઈ જવામાં આવીછે, અને ત્યાં શેઠ કાવશજીને નામની સ્કાલરશીપ આપવામાં આવેછે.

૧ "તફહીમે દીને મજદઃયસ્નઃ યાને મજદઃયસ્નન મજહબની તાલીમ; તથા એ મજહબ ઉપર જુદદીનોની થયલી બેજા મુનાહેમતનો મુઆકુલ જવાબ; તે સાથે ઘણીએક નવી મહા ઊપયોગી બાબતોનો સંગ્રહ. બનાવનાર, એક ભલું ઇછનાર. મુંબઈ મધે, અંગરેજી તથા ગુજરાતી "જામ પ્રીંટીંગ" છાપાખાનાંમાં છપાયુ છે. ઈ૦ સને ૧૮૬૯."

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી જુલાઈ ૧૮૬૯.

૩ એમના વડા ભાઈ શેઠ મનચેરજી હોરમજજી મોદી સુરત મધે જાણીતા ગ્રહસ્થ હતા, તથા બીજા ભાઈ શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી મોદી પ્રથમમાં સુરત મધે સ્ટાંપ પર હતા, અને તે પછી વલસાડના મામલતદાર ઠરયા હતા.

૪ મરહુમ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી દાદીબરજોરના બાવા.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૯ મી જુલાઈ ૧૮૬૯.

૬ એ રૂ૧૬૯૧૧) માં રૂ૪૨૦૦) ઈંગ્રેજોના, રૂ૭૪૩૦) હિંદુઓના, રૂ૧૨૫) મુસલમાંનોના, રૂ૧૪૦૦) યાહુદીઓના, અને રૂ૩૭૫૬) નીચે મુજબ પારસીઓના હતાઃ—

(રૂ૨૦૦૧) અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ. (રૂ૬૦૦) એદલજી ફરાંમજી આલબલેસના છોકરાઓની કું૦. (રૂ૨૫૧) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ. (રૂ૨૫૦) ફરાંમજી સાંડસની કું૦. (રૂ૧૫૧) રતનજી એદલજી બાટલીવાલા. (રૂ૧૦૧) ખરશેદજી બહમનજી શેઠના. (રૂ૧૦૦) શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી. (રૂ૫૧) મેહરવાંનજી બહમનજી ઘડીઆલી.

એજ મુજબ અમદાવાદ મધે પણ એક ફંડ ઊભું કરી તે મધેથી અનાજ ખરીદ કરી તે અનાજ મુફત નહિં પણ સસતે ભાવે વેચવાને મારવાડ મોકલવાને ઠેડ્યું હતું. એ માટે એક રીલીફ કમીટી નેમી હતી, તથા તેના હાનરરી શેક્રે-ટરી તરીકે શેઠ દીનશાહ હોરમજજી કરાકાને નેમ્યા હતા.

૭ જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી આગશટ ૧૮૬૯.

જુદાં જુદાં પડાવેલાં ખાતાંઓના[1] રૂ૯૩૧૫૦ાાર મળી કુલે રૂ૧૧૯૧૮૨૬ાા૨૮ બાકી હતા.

તા૦ ૨૦ મી આગષ્ટ.

રોજ ૩ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૬૮ યજદેજરદી.

મરણ—જમશેદજી રતનજી ખાંનસાહેબ, બેલગાંમવાલા[2]—ઉમર વર્ષ ૬૦) શેઠ રતનજી નાનાભાઈ રૂસ્તમખાં અથવા ખાંનસાહેબના વડા દીકરા. એવણ બેલગાંમ મધે રૂ, લાકડાં તથા બીજી જનસોનો મોટો વ્યાપાર ચલાવતા હતા. તે તરફના ઇંગ્રેજ તથા દેશીઓમાં એમને વિષે મોટું માન હતું. એવણનું મરણ બેલગાંમ મધેજ નીપજ્યું હતું.

---

૧ પંચાતનાં દફતરમાં આએ વર્ષ કાંઈ નવાં ખાતાં પાડેલાં નથી. પણ શેઠાંણી બાઈ આવાંબાઈ તે ડાવેજર લેડી જમશેદજી જીજીભાઈએ પોતાનાં વહુ મરહુમ બાઈ શુનાંબાઈ તે શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે તા૦ ૭૦ મી મેએ ૧૮૯૮ ને દીને રૂ૫૫૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તે મધેની રૂ૩૦૦૦) નીનું વ્યાજ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈવાલી જંદ પેહલવી મદરેસાના ખરચમાં, રૂ૧૫૦૦) નીનું વ્યાજ મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડમાં, રૂ૫૦૦) નીનું વ્યાજ શેહનશાહી ધાઉંબારનાં ફંડમાં તથા રૂ૫૦૦) નીનું વ્યાજ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એજ મુજબ શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ પોતાના પડોસી તથા બાવાના દોસ્ત મરહુમ શેઠ બહમનજી બેજનજી કાકાનાં પુનને માટે તા૦ ૨૧ મી નવેમબર ૧૮૯૭ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તે મધેથી રૂ૫૦૦) નીનું વ્યાજ આંધલાપાંગલા જરથોસ્તીઓનાં તથા રૂ૫૦૦) નીનું વ્યાજ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. વળી શેઠ એદલજી બહમનજી મારીસે પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઈ હમાંબાઈનાં પુનને માટે તા૦ ૭૦ મી મેએ ૧૮૯૮ ને દીને રૂ૧૦૦૦) સરકારી નોટ આપી તેનું વ્યાજ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એ ઉપરાંત શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ પોતાની ખુશીથી તા૦ ૧૮ મી મેએ ૧૮૯૮ ને દીને રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું વ્યાજ જરથોસ્તી જંદ અવસ્તાની નિશાલોનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એજ મુજબ શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાની બેટીઓ બાઈ રતનબાઈ તથા હમાંબાઈની તા૦ ૧૧ મી મેએ ૧૮૯૭ ને દીને થયલી શેહાદીની ખુશાલીમાં તા૦ ૧૫ મી આગષ્ટ ૧૮૯૮ ને દીને રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું વ્યાજ મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ તા૦ ૧૧ મી મેએ ૧૮૯૮ ને દીને એક જરથોસ્તી ગ્રહસ્થ તરફથી બખશેશ તરીકે રૂ૪૦૦૦) ની કરનસી નોટ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈવાલી જંદ પેહલવી મદરેસામાં એક લાએક વિદ્યાર્થીને પાંચ વર્ષ સુધી દર માસે રૂ૧૫) ની એક "ફેલોશીપ" ડાવેજર લેડી આવાંબાઈ જમશેદજી જીજીભાઈનાં નામથી આપવા સારૂં ભેટ આપી હતી. [એ રકમ શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ પોતે પોતાની ગીરેથી એમ ગુપે નામે આપી હતી, અને તે મધેથી તા૦ ૨૦ મી આગષ્ટ ૧૮૯૮ (સવંત ૧૯૨૪) માં તરસ્ટીઓએ રૂ૪૨૦૦) ની સરકારી નોટ લઈ તેનું દર શાલ રૂ૧૬૮) વ્યાજ ઉપજ્યું હતું, અને શેઠ શેરાબજીના લખવા મુજબ એ ફેલોશીપ લેડી આવાંબાઈનાં નામથી તા૦ ૧ લી નવેમબર ૧૮૯૪ થી તે તા૦ ૩૧ મી અકટોબર ૧૮૯૯ સુધી પાંચ વર્ષ એ મદરેસાના જુનેથી ચાલતા વિદ્યાર્થી તથા સંસ્કૃત શિખનાર મી૦ તેહમુરશ દીનશાહ અનકલેસરીઆને આપી હતી, અને તે બાદ (સવંત ૧૯૭૫ માં) ઊપલી રૂ૪૨૦૦) ની નોટ વેચી નાખી હતી.]

વળી બાઈ માણેકબાઈ તે મરહુમ શેઠ નાનાભાઈ નશરવાંનજી બનાજીનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ ખરશેદજી અરદેસર દાદીશેટનાં બેટીએ પોતાનાં દીકરી મરહુમ બાઈ હમાંબાઈ તે શેઠ નવરોજજી ખરશેદજી કાવશજી બનાજીનાં ધણીઆંનીનાં પુનને સારૂં રૂ૨૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ મુંબઈનાં આંધલાંપાંગલાં તથા લાચાર જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવાનાં ફંડમાં વાપડવાને તરસ્ટીઓનાં નામપર ચટાવી આગલ બોમ્બે બેંક મધે અનામત મેલેલી હતી તે નોટ ત્યાંથી ઊપાડી લઈ તા૦ ૧૭ મી આપરેલ ૧૮૯૮ ને દીને તરસ્ટીઓનાં હસ્તકમાં આપી તેનું વ્યાજ એજ ફંડ ખાતે દર વર્ષ વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એજ મુજબ બાઈ પીરોજબાઈ તે મરહુમ શેઠ રૂસતમજી નવરોજજી મોટાભાઈનાં વીધવાએ રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ રૂસતમજી નવરોજજી મોટાભાઈનાં પુનને સારૂં તેમની દર વર્ષની બાજ રોજ ૨૬ મો માહ ૧૨ મો શેહનશાહીને દીને પડેછે તે દીને ચોપાતીની ધર્મશાલામાં રેહનારાં આંધલાંપાંગલા તથા લાચાર જરથોસ્તીઓને નવાં કપડાંની એકેકી જોર ભેટ આપવાનાં કારણસર વાપડવાને તરસ્ટીઓનાં નામપર ચટાવી આગલ બોમ્બે બેંક મધે અનામત મેલેલી હતી તે નોટ ત્યાંથી ઊપાડી લઈ તા૦ ૧૨ મી અકટોબર ૧૮૯૮ ને દીને તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં આપી તેનું વ્યાજ એજ કારણસર દર વર્ષ વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એજ મુજબ બાઈ કુવરબાઈ તે મરહુમ શેઠ મનચેરજી ધનજીભાઈ ફલાકુકાના અથવા દુબાશનાં વીધવાએ પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ મનચેરજી ધનજીભાઈ ફલાકુકા અથવા દુબાશનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં તથા મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડમાં સરખે હીસ્સે વાપડવાને તરસ્ટીઓનાં નામપર ચટાવી આગલ બોમ્બે બેંક મધે અનામત મેલેલી હતી તે નોટ ત્યાંથી ઊપાડી લઈ તા૦ ૭ મી સપટેમબર ૧૮૯૮ ને દીને તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં આપી તેનું વ્યાજ એજ બંને ફંડો ખાતે દર વર્ષ વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

૨ એવણના એક ભાઈ નવરોજજી રતનજી ખાંનસાહેબ (મરહુમ શેઠો આદરજી નવરોજજી ખાંનસાહેબ તથા દીનશાહ નવરોજજી બેલગાંમવાલાના બાવા) સુરત તથા બેલગાંમ વચે વ્યાપાર ચલાવતા હતા. બીજા ભાઈ શેઠ પેશતનજી રતનજી ડાક્તર (શેઠ અરદેસર આદરજી ખાંનસાહેબના મબાવા) મુંબઈ મધે હકીમું કરતા હતા, અને ત્રિજા ભાઈ શેઠ કાવશજી રતનજી ખાંનસાહેબ (સુરતવાલા ખાંનબાહદુર નાનાભાઈ કાવશજીના

તા૦ ૨૧ મી આગશટ.

શેઠ ફરામજી કાવશજી ગોટલાએ "મુંબઈ દોસ્ત" નામનું એક અઠવાડીક ગુજરાતી વર્ત્તમાન પત્ર આજ દીનથી પ્રગટ કરવા માંડયું હતું.[૧]

તા૦ ૨૬ મી આગશટ.

રોજ ૯ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૮ યઝદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ માણેકબાઇ તે શેઠ હીરજીભાઈ બરજોરજી વાછાનાં ધણીઆંની તથા શેઠ જમશેદજી હોરમજજી બાટલીવાલાનાં બેહીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં સસરા શેઠ બરજોરજી માણેકજી વાછા તથા એશીઓએ મલી રૂ૭૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા[૨]

તા૦ ૨૭ મી આગશટ.

કરાંચી મધે ત્યાંના રતન તલાવ આગલ શેઠ શાપુરજી હોરમજજી સોપારીવાલાએ એક મોટો કુવો પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઈ હીરાંબાઈનાં પુનને માટે બંધાવી લોકોને વાપરવાને ખોલ્લો મુકયો હતો.[૩]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

રોજ ૧૫ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૮ યઝદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ ધનબાઈજી તે શેઠ પીરોજશાહ દાદાભાઈ બેદવારનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં માતાજી બાઈ નવાજબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી શાપુરજી બેદવારનાં વીધવા તથા બીજાં એશીઓએ રૂ૧૩૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૮ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૨ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૮ યઝદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી વીકાજી મેહરજી—ઉમર વર્ષ ૫૮) શેઠ વીકાજી મેહરજીના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં તારાપોર તથા તે પછી ઉમરગામ ખાતે પોતાના બાપના ઇજારાનાં કામની તપાસપર રહયા હતા. તે બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૨ માં ચીન ગયા હતા. ચીનથી આવ્યા બાદ હૈદરાબાદ ખાતે બાપની પેહડીપર ગયા હતા, અને બાલાપુર ખાતે વહીવટ ચલાવતા હતા. એ બાદ નીઝાંમ સરકારનાં ધારાશિવ તથા નલદરૂગના તાલુકદાર, અને છેલ્લા નાંદેર જીલ્લાનાં સાત તાલુકાએ (કીલ્લા બંધાર, વશમન, નાંદેર, શારખાડા, અરધાપૂર, મુધોલ, દેગલૂર) ના સદર તાલુકદાર નેમાયા હતા. એવણનું મરણ નાંદેર તાલુકામાં નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર.

ડાકટર મારટીન હાઉગે પેહલવી ભાષાની ખુબી તથા વિશેષ ગુણો વિષે, ખાસ કરી તક્તીઓ પરથી એક રેસાલો જરમન ભાષામાં છપાવી પ્રગટ કીધો હતો.[૫]

તા૦ ૧૮ મી સપટેમબર.

પંજાબ મધે આવેલાં જલંદરની કાંપ મધે ગયા આપરેલ માસમાં શેઠ કેખશરૂ હોરમજજી પટેલ નામનો એક પારસી વ્યાપારી તા૦ ૧૦ મીએ પેહલાં અને તેની પાછલ તા૦ ૨૧ મીએ ભીખાઈજી નામની તેની સુવાવડી ધણીઆંનીનાં કોઈ તેમનાં એશીઓએ ખુન કરવાથી તેની તપાસ ત્યાંના કમીશનર અને શેશન જડજ મેજર પાસકની હજુરમાં ચાલી હતી, અને એ ખુન મરનારોનાં એક એશીએ કરેલાં પુરવાર થવાથી તેને જન્મટેપની સજા મલી હતી.[૬]

બાવા) ગુજરાત મધે કસટમ ખાતાંમાં ઇનસ્પેકટર હતા. એવણના બાવા શેઠ રતનજી નાનાભાઇ રૂસ્તમખાં નાહલી વયમાં ઇંગલાંડ કોઇની નોકરીમાં જઇ આવ્યા હતા, અને પછી બેલગાંમ મધેજ પોતાના નાહલા ભાઇ શેઠ ડોશાભાઇની સાથે રોજગાર ચલાવતા હતા. તેવણનું મરણ માલવાંન મધે નીપજ્યું હતું. એઓના બાવા શેઠ નાનાભાઇ રૂસતમજી મનજીવરા સુરત મધે પોતાના ભાઇ શેઠ જમશેદજી રૂસતમજી મનજીવરા (મુંબઇવાલા મરહુમ શેઠ બાધુરજી જમશેદજી પદરખાંનાવાલાના બાવા) સાથે વલંદા વ્યાપારીઓની કોઠીમાં નોકરીએ હતા. તેમના બપાવા શેઠ મનજીવરા ભગવા ગામના રેહવાસી હતા, અને તેમના ચાર બેટાઓ રૂસ્તમખાં, બેહરાંમખાં, કાઉખાં (મરહુમ ડાકટર માણેકજી બરજોરજીના બપાવા), અને પાલણખાં સુરતના જાણીતા ગ્રહસ્થો હતા.

૧ એ પત્ર દશેક વર્ષ સુધી નીયમીત ચાલયું હતું, અને હમણાં કોઇ કોઇવાર જાહેર ખબરોને લીધે તેના છુટા છવાયા આંકો પ્રસિધ્ધ થાયછે.

૨ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડની સવંત ૧૯૨૫ ના હીસાબની ચોપડી.

૩ એ કુવાપર નીચે મુજબ તક્તી મારેલીછે:—

"બાઇ હીરાંબાઇ તે બેસ્તી હોરમજજી બેહેરાંમજી
"સોપારીવાલાની ધનીઆંની રોજ ૭ મો માહા ૧૦ મો
"શેહનશાહી સને ૧૨૩૭ ઇઅજદજરદી તા૦ ૨૫ મી જુન
"૧૮૬૮ ઇસવીને દીને શ્રી મુંબાઇ મધે બેશતનશીન થયાં
"તેવનનાં પુનને કીજે બેશતનનાં દીકરા શાપુરજીએ આએ
"કુવો બંધાવી સરવનાં વાપરવા સારૂં મુકેઓછે."

"This well was built for the public use
By, Sapurji Hormasji Sopariwala
In memory of his deceased mother Hirabai
A. D. 1869."

૪ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડની સવંત ૧૯૨૫ નાં હીસાબની ચોપડી.

૫ "Ueber den charakter der Pehlewisprache mit besonderer Rucksicht auf die Inschriften. Im auszuge mitgetheilt. von, Dr. M. Haug. Munchen, 1869."

૬ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૬ મી સપટેમબર અને ૩ જી અકટોબર ૧૮૬૯.

ઉઠમણામાં મધ્યમ જગો પર આવેલી હોવાથી તે એ ઉઠમણાને લગતા તથા આગરાના જરથોસ્તીઓને મુવાળનાં કામસર વાપરવાને આપી મુકીછે, તથા તેનાં મુતવલીપણાનો હક તેઓના બાબ દસ્તુર બહમનજી તથા દસ્તુર રતનજીને સોંપીઓછે, તથા તેને લગતા મોબેદો વગેરે હમેશાં પુણાંની મરહુમ શેઠ ગોરાબજી રતનજી પટેલની દરેમહરને તાબે દરેક ધર્મને લગતી બાબદમાં રહે એવો ઠરાવ કર્યોછે. એ અંગુમન પત્ર વંચાયા બાદ એલચપુરના આસીસ્ટંટ કમીશનર શેઠ દીનશાહ ગોરાબજી ગંધાર-એ એક માનપત્ર ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજીને વાંચી સંભળાવ્યું તથા બીરારના જરથોસ્તીઓ તરફથી તેમને એક શેઆલ હોરાડી. એ બાદ મુંબઇવાળા દસ્તુર જમાસપજી મનોચેહરજી જમાસ્પઆસાનાએ તેમજ દસ્તુર ખુરશેદજી જમશેદજી જમાસ્પઆસાનાએ ભાષણો કીધા બાદ આફરીન કરી મરે લોક વદાય થયું હતું.[1]

તા૦ ૧૬ મી નવેમબર.

મુંબઇ મધે ગોવાલીઆતલાવ પર રેહનારા કેટલાક જરથોસ્તી ગ્રહસ્થોએ દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણા ઉપર આજ દીને એક પત્ર લખી અરજ કીધી હતી કે તેઓને તાબેના મોબેદો તે તરફ બેહદીનોનાં ઘરમાં ધર્મ ક્રિયા કરતી વેળા અરધો પોશાગ પેહરીને આવેછે, માટે હવેથી તેઓને હોકમ કરો કે તેઓએ જરથોસ્તીઓનાં મકાંન મધે ધર્મની ક્રિયા કરવાને જતી વેળા બદનમાં જામો અથવા અંગરખો પેહરો જેથી તે મોબેદ સાહેબોને મહતાજો અને બેહદીનોને શોભા મળશે.[2]

તા૦ ૧૮ મી નવેમબર.

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ ના અકટોબર માસમાં અત્રેની "એગ્રી-હારટીકલચરલ સોસા-ઇટી ઓફ વેસ્ટરન ઇંડીઆ" ને તે વેળાના ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરની યાદગીરીમાં એક મોટો શોભીતો ફુવારો લંડનથી મગાવી તે "ફ્રીઅર ફાઉંટન" ને નામે વિકટોરીઆ ગારડનમાં મુકાવવાને રૂ૨૦૫૦૦) ની રકમ આપી હતી, અને મજકુર સોસાઇટીએ તે રકમ લંડન ખાતે પોતાના આડતીઆ પર તે ફુવારો બનાવવા માટે મોકલી હતી,[3] પણ જે ધણીને લંડન મધે એ કામ સોંપવામાં આવ્યું હતું તેણે તે બરાબર નહિં બનવ્યાથી તેને આપેલા ૬૮૦ પૌંડ મધેથી ૧૯૨) પૌંડ પાછા મલ્યા, અને બાકીના ૪૮૮) પૌંડ જતા રહયા હતા. વળી એ ફુવારો તૈયાર થતાં સોસા-ઇટીને ઉપલા શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખવાલા રૂ૨૦૫૦૦) ખરચાઇ જતાં બીજન ૯૦૬) પૌંડનું કરજ થયું, જેથી એ ફુવારો તે વેળાની "એસપ્લેનેડ ફી ફંડ કમીટી" ને સ્વાધીન કીધો,[4] જેને પોતાનાં ફંડ મધેથી ઉપલું તેને લગતું કરજ ફેડી તે કોટમાં દેવલના મોહલાને નાકેનાં મેદાનમાં "ફ્લોરા ફાઉંટન" ને નામે ઉભો કરી તે આજ દીને ખોલો મુકયો હતો.[5]

---

૩ એ બાબે અત્રેની "એગ્રી-હારટીકલચરલ સોસાઇટી ઓફ વેસ્ટરન ઇંડીઆ" ના ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૫ ના રીપોરટમાં લખેછે કે—

"The Frere Fountain, which was ordered by Mr. Cursetjee Furdoonjee Paruck, is reported to be in fair progress towards completion. The whole of the lower portion of the work has been dispatched, and Rs. 20,500 in two instalments, have been remitted on account."

૪ આ વેળાએ એવી ગોઠવણ થાઇ હતી કે શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે તેના માટે રૂ૨૦૫૦૦) ની રકમ આપવાથી તે બીના એ ફુવારા પરની તખ્તીમાં નોંધવી. એ માટે ઉપલી સોસાઇટીના ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ થી ૧૮૬૮ સુધીના રીપોરટમાં લખેછે કે—

"As however, the donors have paid a sum of Rs. 20,500 towards it, it is proposed that the fountain should bear an inscription acknowledging that fact."

આવી રીતની કાંઇ તખ્તી એ ફુવારા પર મારેલી જણાતી નથી.

૫ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, ૧૯ મી નવેમબર ૧૮૬૯.

એજ મુજબ ઓનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ તા૦ ૩ જી મેએ ૧૮૬૫ ને દીને ઉપરાંત વિકટોરીયા ગારડનસમાં એક મોટા શીણગારનું આરકું પોતાને ખરચે રૂ૨૩૦૦૦) સુધીની રકમમાંથી બંધાવી આપવાને એ ખાતાંના સેક્રટરી ડાકટર બરડવુડ ઉપર નીચે મુજબ લખ્યું હતું:—

Bombay, 3rd May 1865.

To

G. C. M. Birdwood Esq.,

Secretary, Victoria Museum and Gardens

તા૦ ૨૦ મી નવેમબર.

શેઠ શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈએ પેગાંમબર જરથોસ્તની તારીફમાં કોઈ ફારસી આલમાએ જોડેલાં બેતો તથા બીજા નશીહતના કલામોનો ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી તેનું "તૌસીફે જરતોશત" નામનું એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[1] એ પુસ્તક એવણે પોતાના એક માયાલુ અને કીમતી દોસ્ત કે જેવો વીપત અને સંકતની વેળા એવણુ સાથ એક લાયક દોસ્ત થઇ પડયા હતા તેમને તેઓની મરજીને માન આપી તેમનું નામ છુપું રાખી અર્પણ કીધું હતું.

તા૦ ૨૧ મી નવેમબર.

મરહુમ શેઠ જમશેદજી કુવરજી જશાંવાલાના છોકરાઓએ દીલ્હી મધે ફીરોઝાબાદમાં ગુજરેલા પારસીઓને ભુમીદા કરવાને ૩૦૦) વાર જગો જુદી કાઢી ત્યાં આએ વર્ષમાં ફરતી દેવાલ બંધાવી હતી.[2]

તા૦ ૨૩ મી નવેમબર.

રોજ ૩ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

આજ દીને પુણાં મધે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટની દરેમેહરની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં એ૦ ભીખાજી જામાસપજી દસ્તુર મેહરજી રાંણાવાલાએ "બખશેશ" ની બાબદ ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી. તે પુરી થવા બાદ શેઠ અરદેશર ખરશેદજી સુનસરે ઉઠી તેમનો ઉપકાર માન્યો હતો.[3]

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

ડાકટર સી કોસોવીટ્ઝ નામના રશીયન વિદ્વાને બ્રોકહાઉસ, વેસ્ટરગારડ અને સ્પીગલનાં પુસ્તકો ઉપરથી એસ્તુઅદ ગાથા—લાટીન હરફે નોધ તથા ખોલાસા સાથે છપાવી પ્રગટ કીધા હતા.[4]

તા૦ ૩૦ મી નવેમબર.

મુંબઈ મધે શેહનશાહી જરથોસ્તીઓમાં એક દસ્તુર મુકરર કરવાની તકરાર થોડાક માસ થવા નીકલવાથી અતરેનાં બે શેહનશાહી દસ્તુરો પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણા અને જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાનાની તરફથી તેમના કેટલાક દોસ્તો હીમાયત કરવા તથા કેટલાકો સામાને તોડી પાડવાની કોશેશ કરવા લાગા હતા. અતરે પ્રગટ થતાં "સન્ડે રીવ્યુ" નામનો પત્રના તા૦ ૧૫ મી આગશટ ૧૮૬૯ ના આંકમાં "રાંણી સંજાણાઓની સંજાણી તદબીરોને હાંકી કાઢનાર નેજો" એવી શહીથી એક ચરચા પત્ર લખી તેમાં દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણાના ભાઇ એ૦ નવરોજજી શાપુરજી સંજાણાની તેઓ ૧૪ વર્ષની વાત ઉપર વાસીંડ મધે કંત્રાકટર હતા ત્યારે રાંડ રાખી હતી તથા તેને પેટે છોકરાં થયાં હતાં, અને ત્યાં તેઓ મુસલમાનને હાથનું પકાવેલું ખાણું ખાતા હતા, વગેરે બદનક્ષી કરવા માટે મજકુર એ૦ નવરોજજીએ શેઠ જમશેદજી શેરાબજી માડન ઉપર લાઇબલની ફરીઆદી માડી હતી. તે મુકદમો અતરેની પોલીસના ચીફ માજીસ્ત્રેટ મી૦ જાન કાનને શેશન કમીટ કર્યાથી હાઈ કોરટની ચાલુ શેશનમાં ચાર દિવસ સુધી તે નામદાર ચીફ જસટીસ સર માઇકિલ વેસટરાપની હજુરમાં ચાલપો હતો. તે દરમેઆંન વાદી તરફથી તેમના ભાઇ દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણા, તથા શેઠો શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, નવરોજજી ફરદુનજી, મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠના, અને હોરમજજી બહમનજી વાડીઆએ શાક્ષી આપી હતી કે મજકુર ચરચા પત્રમાં જણાવેલી બીના જો ખરી હોય તો વાદીની આબરૂને પારસી કોમમાં નુકસાંની પોંહચેછે તથા તેનાથી આતશબેહરાંમમાં એક મોબેદ તરીકે કામ થાઇ શકે નહિં. પરતીવાદી તરફથી પણ કેટલાક શાક્ષી લાવી એ ચરચા પત્રમાં જણાવેલી બીના ખરી પુરવાર કરવાની કોશેશ કરવામાં આવી હતી. પણ જુરીએ તે નહિં માની એકમતે પરતીવાદીને અપરાધી ઠેરવ્યાથી નામદાર જડજે તેની સાથે એકમત થાઇ તેને ૯ માસનાં આશાન કેદખાંનાંની તથા રૂ૨૦૦૦) ના દંડની શીક્ષા કીધી હતી. એ વેળાએ નામદાર જડજે ટીકા કર્યા હતા કે જે પત્રના માલેકે પોતાની કતારમાં ઉપલું ચરચા પત્ર છાપ્યું તેને પણ આ ચરચા પત્ર છાપવાથી જે નામોશી થાઇછે તેમાં મોટો ભાગ પોતાને માથે લીધોછે.[5]

---

૧ "તોસીફે જરતોશત, એટલે જે પેગમબર હજરત જરતોશતની તારીફનો ફારસી કેતાબ ઉપરથી, સોહરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, તોહફએ જમશીદ, તકવીઅતે–દીને માજદીઅસનાં, રાહે પારશા અને જોહરે જીનદેહગાંની બનાવનારે, કરેલો ગુજરાતી તરજુમો. મુંબઇ, દફતર આશકારા પ્રેસમાં છાપીઉં છે. સને ૧૨૩૯ ઈઅજદજરદી. સને ૧૮૬૯ ઇસવી."

એ પુસ્તક બાહેર પડયા પછી શેઠ શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર ૧૮૬૯ નાં જામે જમશેદમાં પોતાની શહી સાથે એક પત્ર લખી સર્વે જરથોસ્તી આલમને જાહેર કીધું હતું કે, એ પુસ્તકમાં પેહલેથી તે ૨૬ માં સફા સુધી જે બેતોનો તેવણે તરજુમો કીધોછે તે મરહુમ દસ્તુર મુલાંફીરોજજીનાં બનાવેલાંછે, એવી તેમની ખાતરી દસ્તુર શેરાબજી રૂસતમજી મુલાં ફીરોજે તેમની પાસે આવી કરી આપીછે.

૨ આ જગોપર નીચે મુજબની તખ્તી મારેલીછે :—
The Parsee Tower of Silence, Built A. D. 1869,
by Jamsetjee Cooverjee's Sons, Jussawalla.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી ડીસેમબર ૧૮૬૯.

૪ "Gata Ustavaiti, Latine vertit et explicavit textum archetypi adhibitis Brockhausii, Westergaardii et spiegelii editionibus. Recensuit, Dr. O. Kossowicz. Petropoli, MDCCCLXXIX."

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧ લી ડીસેમબર ૧૮૬૯.

તા૦ ૧ લી ડીસેમબર.

મી૦ ખરશેદજી મેહરવાનજી ફ્રેઝરે સુરત મધે ગીરવાની પાસે નદીને કાંઠે લોકોને ફરવા હરવાનો એક પરોમાનેડ રૂ(૮૦૦૦)ને ખરચે બંધાવી ત્યાંની મ્યુનીસીપાલીટીને સ્વાધીન કીધો હતો.[૧]

તા૦ ૫ મી ડીસેમબર.

મીસ છછઆ' ખરશેદજી કાવસીઆ તથા હોરમસજી દોરાબજી ગીમીઆએ "ઈરાન તથા તુરાન દેશની વારતા" નામનું એક પુસ્તક ફ ઓઇજી ઉપરથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી છાપી પ્રગટ કીધું હતું.[૨] એ પુસ્તક ઓનરેબલ બેહ-રામજી છછઆને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર.

રોજ ૨૦ માહ ૩ (કદ૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—ખાનસાહેબ ડોસાભાઈ હોરમસજી ડોસા-ભાઈ[૩]—ઉમર વર્ષ (૮) એવણ અમદાવાદ મધે આગલા વખતમાં "રાઉનવાન" ડયુટી સરકાર તરફથી વસુલ કરનાર સરકારકુન હતા. તા૦ ૧૪ મી માર્ચ ૧૮૪૦ ને દીને નામદાર સરકારે એમની નોકરીનાં માન ખાતર "ખાનસાહેબ" નો એલકાબ આપેલો હતો. એ બાદ અમદાવાદમાં મ્યુનીસી-પાલીટી થયાથી સરકારે એ ડયુટી કાઢી નાખવાને લીધે એવણ એકાંત જીંદગી ભોગવતા હતા. એવણનું મરણ અમદાવાદ મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૩ મી ડીસેમબર.

રોજ ૨૩ માહ ૩ (કદ૦) ૧૨૩૮ યજદેજરદી.

મરણ—મનચેરજી ડોસાભાઈ ખાંડવાલા[૪]—ઉમર વર્ષ ૫૩) સુરતવાળા મી૦ ડોસાભાઈ ફરામજી ડેડીખાનના દીકરા. એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૧ માં બાપનાં મરણ બાદ તેમની ખાંડ મધેની દુકાન તથા કંસારનાં કામો ચલાવ્યાં હતાં. એ પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૮ માં અમદાવાદ[૫] આવી ત્યાં ગીરજાઆરનાં તથા બીજાં સરકારી કંટ્રાક્ટો લેવા માંડે, ત્યાં કારંજ આગળ એક મોટી અંગ્રેજી અસબાબની દુકાન ઉઘાડી હતી. અમદાવાદ મધે ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૩ માં દોખમું બંધાવવાની એવણે આગેવાની લીધી હતી, તથા ત્યાંની દરેમેહરની પડોસમાં જરથોસ્તીઓના મર અવસરના વપરા-સને માટે પોતે એક ધર્મશાલા બંધાવી તે તા૦ ૧૭ મી જાનેવારી ૧૮૪૯ ને દીને ખોલી મુકી હતી.[૬] ૧૮૫૧ માં અમદાવાદમાં ગુજરાત વરનાક્યુલર સોસાએટી સ્થાપવા તથા તેને સારું ફંડ ઉભું કરવા માટે એવણે આગેવાની લઈ તેનાં ફંડમાં રૂ૧૦૦૦) ભર્યા હતા. ૧૮૫૭ માં હેમાભાઈ ઇનસ્ટી-ટયુટ ઉઘડી ત્યારથી તેના કારોબારમાં સામેલ હતા. ૧૮૬૩ માં અમદાવાદની જરથોસ્તી અંજુમનનું ફંડ ઉભું કરવામાં એવણે મોટી આગેવાની લઈ તેના સેવટ સુધી વડા તરસ્ટી હતા. ૧૮૬૪ માં અમદાવાદમાં મોંઘવારીને લીધે ત્યાંના ગરીબ લોકોને મદદ આપવા વખતે તેમજ રેલ, દુકાળ, વગેરે આફતની વખતે જુદાં જુદાં ફંડો ઉભાં કરવામાં એવણ હમેશ આગેવાની તથા જાતી મેહનત લેતા હતા. ૧૮૬૬ માં સુરતની પારસી ડીસ્ટ્રીક્ટ માટ્રીમોનીઅલ કોર્ટ ઉઘડી તેના એવણ પ્રથમથીજ એક ડેલીગેટ નેમાયા હતા. અમદાવાદના સર્વે લોકોમાં એવણ ઘણા જાણીતા તથા આગેવાન રેહવાસી હતા. એવણનું મરણ સુરત મધે નીપજ્યું હતું, અને અમ-દાવાદમાં તેની ખબર પડતાં એવણનાં માનને ખાતર ત્યાંના માણેકચોક માંહેલી સઘળી દુકાનો બંધ રાખી હતી.

તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર.

ડાક્ટર ખરશેદજી બેહરામજી (ભાવનગરવાળા) એ "તબીબ જ્ઞાન" એટલે શરીર વિદ્યા તથા સર્વે દરદોને લગતી ઉપયોગી સમજણનું એક મોટું પુસ્તક ગુજરાતીમાં રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૭]

૧ આ પરોમીનેડની પથ્થરની તકતી ઉપર નીચલી નકશી કોરેલી છે :—

તા૦ ૨૧ મી ડીસેમબર.

આજ દીને સુરતની પાસેનાં અરાજણ ગામમાં શેઠ માણેકજી જમશેદજી કરાઇ અથવા કાંકરીવાલાએ એક મોટો અભાડા સાથનો કુવો બંધાવી પ્રજાના વપડાસને માટે ખોલી મુકયો હતો.[1]

તા૦ ૨૨ મી ડીસેમબર.

મુંબઇની પોલીસ કોરટમાં ચાલતા જુઠા સોગંદ ખાવાને લગતા એક મુકદમામાં સાક્ષી આપવાને ત્રિજા માજીસ્ટ્રેટ શેઠ નાહના મોરોજીએ અતરેની સ્માલ કાઝ કોરટના ખીજા જડજ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફને સમનસ કીધો હતો, પણ શેઠ માણેકજીએ એક જડજ તરીકે માજીસ્ટ્રેટની કોરટમાં સાક્ષી આપવાને જવાને ના પાડવાથી એ બાબદ મજકુર માજીસ્ટ્રેટે નામદાર સરકારના ચુકાદાને માટે લખી મોકલી હતી, જેનો સરકારે આડવોકેટ જનરલનું મત લઇ શેઠ માણેકજીની તરફેણમાં ચુકાદો કીધો હતો.[2]

તા૦ ૨૩ મી ડીસેમબર.

ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦ નાં શાલની હાઇ કોરટ તથા ડીસ્ટ્રીકટ પલીડરની પરીક્ષાના એક પરીક્ષક તરીકે નામદાર ચીફ જસટીસે કલીઆંણીના સબારડીનેટ જડજ ખાંનસાહેબ ખરશેદજી રૂસતમજી થાંણેવાલાને નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૫ મી ડીસેમબર.

રોજ ૫ માહ ૫ (ક૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—આ૦ ડાશાભાઈ ફરામજી મજગાંમવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૧) એવણ એક જાણીતા કદમી મોબેદ હતા, અને ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૫ માં મજગાંમની શેઠ ફરામજી નશરવાંનજી પટેલવાલી દરેમેહર પરઠાઈ ત્યારથી તેના પંથકી હતા.

તા૦ ૨૭ મી ડીસેમબર.

રોજ ૭ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

સુરતની પાસે આવેલાં એલાવ ગામમાં આજ દીને મુંબઇવાલા શેઠ જમશેદજી બરજોરજી મીસતરીએ આદરાંનની એક દરેમેહર બંધાવી પરઠાવી હતી. આ વેળાએ મુંબઇથી દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાના, હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, તથા મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે પણ જશનની મીજલસમાં શામેલ થયા હતા. જશનની ક્રિઆ એલાવનાં પંથકવાલા અથોરનાનોની ફરમાશથી દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાનાએ કીધી હતી. જે પુરી થવા બાદ શેઠ જમશેદજી બરજોરજી મીસતરી તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચી સંભલાવવામાં આવ્યો, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે એ દરેમેહર તેવણે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ બરજોરજી નશરવાંનજીનાં પુનને સારૂં બંધાવી કુલે જરથોસ્તીઓને વાપડવાને ખોલી મુકીછે, તથા તેના ચાલુ ખરચને સારૂં રૂ૨૫૦૦૦) ની સરકારી ૪ ટકાનાં બ્યાજની નોટ એલાહેદી કાઢી તેના તેવણ પોતે તથા શેઠો કાવશજી ફરદુનજી મીસતરી અને શોરાબજી પાલણજી દોલીમેહરજીને તરસ્ટીઓ નેમ્યાછે.[4] તથા એલાવ મધે એ દરેમેહર પર દેખરેખ રાખવા તથા તેનો અગતનો કારોબાર ચલાવવાને ત્યાંવાલા શેઠો જીવણજી ભીખાજી પટેલ, હોરમજજી ખરશેદજી પટેલ, નશરવાંનજી મનચેરજી પટેલ અને એમ૦ નશરવાંનજી ફરામજીને મેનેજર ઠેરવ્યાછે. વળી એ મકાંનની બાજુ ઉપર એક નાહનો બંગલો તથા એક ઓટલો વગેરે પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ રૂસતમજીનાં પુનને સારૂં બંધાવી કુલ જરથોસ્તીઓને સર અવસરે વાપડવાને ઉંઘાડો મેલી તે મકાંનનું નામ "રૂસ્તમ બાગ" કરી રાખ્યુંછે. ઉપલો અંજુમન પત્ર વંચાયા બાદ દસ્તુર જામાસપજીએ

૧ એ કુવા ઊપર તખ્તી મારેલી નથી તે વિશે હમારા સુરતવાલા મીત્ર શેઠ પાલણજી બેજનજી કોતવાલ તે તરફ તપાસ કરી લખેછ કે "શેઠ માણેકજીનાં ઘરડાં માએ પુતલીબાઇ નામનાં હતાં તેવોને હુવો વેહેમ હતો કે મીઠાં પાણીનાં કુવા ઊપર તખતી મારવાથી પાણી ખોલાં- અથવા ખારાં થઇ જશે તેથી તખતી મારી નહી."

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી ડીસેમબર ૧૮૬૯.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૪ મી ડીસેમબર ૧૮૬૯.

૪ એ દરેમેહર બંધાયા પછી થોડીજ મુદતમાં એટલે તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારી ૧૮૭૧ ને દીને શેઠ જમશેદજી બરજોરજી મીસતરી મરણ પામવાથી તેમનાં વશીહત મુજબ તેમનાં વીધવા બાઇ મેહરબાઇએ ઊપલા રૂ૨૫૦૦૦) ની રકમ તેનાં બ્યાજમાંથી એ દરેમેહરમાં તેલ, કાઠી, સુખડ, તથા દરરોજ દરૂન બાજ ઇજશને તથા બીજો ચાલુ ખરચ કરવા, તથા રૂ૫૦૦૦) ની રકમ તેનાં બ્યાજમાંથી એ દરેમેહરની મરામત કરાવવા માટે, તથા રૂ૫૦૦૦) ની રકમ તેનાં બ્યાજમાંથી એ દરેમેહરમાં મરહુમ શેઠ જમશેદજી બરજોરજી મીસતરી તથા તેમનાં બેશીઓની નઇઅતે ચાલુ દરૂન બાજ તથા મુકતાદ મંડાવવાના ખરચને માટે મલી રૂ૩૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ એલાહેદી કાઢી તેનું તા૦ ૭ મી આગશટ ૧૮૮૨ ને દીને હાઇ કોરટના વકીલ શેઠ પેશતનજી કાવશજી સોલીશીટરની મારફતે કાએદાસરનું એક તરસ્ટ ડીડ કરાવી તેનાં એ બાઇ મેહરબાઇ પોતે તથા શેઠો દાદાભાઈ બાપુજી લાંમ, બાપુજી પેશતનજી ખરાસ, દીનશાહ એદલજી લાંમ, કાવશજી ફરદુનજી મીસતરી, શોરાબજી પાલણજી દોલીમેહરજી અને પેશતનજી નવરોજજી ખરાસને તરસ્ટીઓ ઠેરવ્યા હતા. એ બાદ છેલ્લા ત્રણ ગ્રહસ્થોનાં મરણ પામવાથી તથા શેઠ દીનશાહ એદલજી લાંમે તરસ્ટીનો ઓહદો છોડવાથી તેમની જગાપર તા૦ ૩૦ મી જુન ૧૮૯૦ ને દીને શેઠો નાનાભાઇ ધનજીભાઇ બનાજી અને બહમનજી બેહરાંમજી પટેલને તરસ્ટીઓ નેમ્યા હતા. આખા ગુજરાત જીલ્લામાં એજ દરેમેહરનું ફંડ આવડું મોટું છે.

આતશના કેબલા વિષે એક વાએજ કરી સંભળાવી હતી.[1] તે બાદ એલાવની જરથોસ્તી અંજુમન તરફથી તે ગામના પટેલ શેઠ જીવણજી ભીખાજીએ દસ્તુરજીને તથા શેઠ જમશેદજી ભીમજીને તથા હાનરેબલ બેહેરામજી જીજીભાઈ, એવણ તરફથી એલાવમાં તેમના બાવા મરહુમ શેઠ જીજીભાઈ દાદાભાઈનાં ધર્મખાતાને ખરચે જેંદ અવસ્તાની નિશાળ ઉઘાડવામાં આવીછે તથા એ ગામના ધંહબારનાં ફંડના તરફથીછે તેમને માનપત્રો વાંચી સંભળાવી એકેકી શાલ હોરાડવામાં આવી હતી. તેમજ એલાવના પંથકીઓ અને એ દરેમેહરના મોબેદો તરફથી એક જુદી શેઆલ દસ્તુર જામાસપજીને હોરાડી હતી. એ બાદ શેઠ જમશેદજી તરફથી તૈયાર કરેલું નેઆતનું જમન જમી સર્વે લોક વદાય થયું હતું.[2]

તા૦ ૨૮ મી ડીસેમ્બર.

નામદાર માહરાંણી વિકટોરીયાનો બીજો પુત્ર શાહજાદો આલફ્રેડ અથવા ડયુક ઑફ એડીનબરો દુનયાંની મુસાફરીએ નીકળેલો કલકતા ખાતે હાલ આવેલો હતો. તે નામદારની ભેટ લેવા સારૂં નામદાર વાઇસરાય લારડ મેયોનાં ઇજનથી પારસીઓના વડા અફાબર સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ પોતાના સાહેબજાદાઓ શેઠો માણેકજી તથા કાવસજી ખરશેદજી જમશેદજી તથા મિત્રો શેઠો માણેકજી ખરશેદજી સરાફ અને શોરાબજી નવરોજજી વાડીઆ સાથે કલકતે ગયા હતા, જયાં નામદાર શાહજાદાએ તેઓને ગઇ કાલે સાંજનાં પોતાની સ્ટીમર "ગેલેશીયા" ઉપર બોલાવી આદરમાંન આપી તેમની મોલાકાત લીધી હતી, તથા આજ દીને સર જમશેદજી તથા બેટાઓ નામદાર શાહજાદાની મોલાકાતે કલકતાના સરકારી મેહેલમાં ગયા હતા, જયાં આરસપરસ આરધોએક કલાક સુધી વાતચીત થાઇ હતી.[3]

તા૦ ૨૯ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૯ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—ફરાંમજી એદલજી બીશની—ઉમર વર્ષ (૬૨) શેઠ એદલજી બેહરાંમજી બીશનીના બીજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૧ માં પોતાના ભાઈ શેઠ કાવસજી એદલજી બીશની સાથે ચીન ગયા હતા, અને ત્યાં ઘણાં વર્ષો સુધી રહી તેમના સાથે વ્યાપાર ચલાવ્યો હતો. ૧૮૪૦ માં એવણ કલકતા ખાતે જઇ ત્યાં લાંબી મુદત સુધી વાસો કરી નવરોજજી નશરવાંનજીની કુંપનીને નામે ભાગીઆઓ સાથે વ્યાપાર ચલાવતા હતા, તથા કલકતામાંજ મરણ પામ્યા હતા. કલકતા ખાતે એઓ એક આગેવાન વ્યાપારી ગણાતા હતા.

તા૦ ૩૦ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૧૦ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—મેહરવાંનજી મનચેરજી ખાંન—ઉમર વર્ષ ૪૦) શેઠ મનચેરજી બરજોરજી ખાંનના દીકરા. એવણ પોતાના કાકાના દીકરાઓ શેઠો દીનશાહજી તથા ફરાંમજી ભીખાજી ખાંનની કોચીન તથા કોલંબોની પેહડીના ભાગયા હતા, અને ઘણાં વર્ષો સુધી તે તરફ રહેલા હતા. એવણનું મરણ કોચીન મધે નીપજયું હતું.

---

૧ એની આગમજ ત્રણ ચાર દીવસો સુધી દસ્તુર જામાસપજીએ સુદરેહ કુશતી વિષે, ગાથાના દીવસોમાં અસપંદાદ મહીનો પડવા વિષે, દરેમેહર બંધાવવા વિષે, વગેરે બાબદો ઊપર એલાવના જરથોસ્તીઓની હજુરમાં તથા સુદરેહ કુશતી વિષે ત્યાંની જરથોસ્તી ઓરતોની હજુરમાં વાએજ કરી સંભળાવી હતી.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૯.

આ દરેમેહરના દરવાજા ઊપર નીચલી તખ્તી મારેલીછે:—

"પાક દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો.

"આએ દરેમેહર કે જે મધે પાક જરથોશતી ધરંમનાં
"કાનુન મુજબ આતશ આદરાંન શાહેબનો કેબલો તખતે-
"નશીન કરવામાં આવેલોછે તે આએ ગાંમ શ્રી એલાવનાં
"જરથોશતી રેહેવાસીઓને બંદગી કરવા તથા દીનને લગતી
"ક્રીઓઆ કરવાને વાશતે પારશી જમશેદજી બરજોરજી મીશ-
"તરીએ પોતાના મરહુમ પીતા બરજોરજી નોશરવાંનજીની
"નામેને બંધાવીછે. તથા એ દરેમેહરને લગતો અમલો
"પણ તેઓએ એ ગામના જરથોશતી રેહેવાશીઓને શાર
"અપદરે વાપરવાને વાશતે પોતાની એ બેહેશતી બાવાની
"નામેકે ધરમખાતે મેલેઓછે. રોજ ૭ અમરદાદ ઇજદ
"માહ ૪ તાતર તીર ઇજદ શેનશાહી શાલ ૧૨૩૯ એજદે-
"જરદી મુતાબેક તારીખ ૨૭ મી ડીશંબર શને ૧૮૬૯ અંગરેજી
"મુતાબેક શવંત ૧૯૨૬ નાં માગશર વદ ૯ વાર શોમે."

૩ નામદાર શાહજાદો કલકતેથી સીધાવયા પછી તા૦ મી જાનેવારી ૧૮૭૦ ને દીને નામદાર વાઇસરાય લારડ મેયોએ પોતાની બાનુ સાથે સર જમશેદજીની મોલાકાત તેમનાં ઊતરવાના શેઠ માણેકજી રૂસતમજી બનાજીવાળા મકાનમાં આવી લીધી હતી. એજ મુજબ ત્યાં પધારેલા પણાક માહરાજાઓએ પણ એમની ખાસ મોલાકાત લઇ માન આપ્યું હતું.

સર જમશેદજી તા૦ ૬ થી ડીસેમ્બર ૧૮૬૯ ને દીને અગતરેથી કલકતે ગયા હતા. તેઓ તા૦ ૧૩ મી ડીસેમ્બરે કલકતે પુગા, જયાં તેમને એસ્તેકબાલ લેવાને હાવરાનાં સ્ટેશન ઊપર કલકતાના સર્વે જરથોસ્તીઓ ગયા હતા. જરથોસ્તીઓએ પોતાથી બનતું તેટલું માન એવણને આપ્યું હતું, તથા તા૦ ૧૦ મી જાનેવારી ૧૮૭૦ ને દીને એઓ મુંબઇ આવવા નીકળયા તે વેળાએ શેઠ માણેકજી રૂસતમજી બનાજીનાં મકાનમાં ભારે ધામધુમથી રોશની કરી કલકતાના સર્વે આગેવાંન ગ્રહસ્થોને એમની મોલાકાતે તેડયા હતા.

કલકતે આવ્યા આગમજ નામદાર શાહજાદો નવેમબર માસમાં હાંગકાંગ ગયો હતો, જયાં તે તરફના પારસી ગ્રહસ્થોએ એ નામદારને એક માનપત્ર આપ્યું હતું, જે પર શેઠો ધનજીભાઇ રતનજી ચીનાની, જહાંગીરજી ફરાંમજી બખશી, બાપુજી પાલણજી શેનજી, નશરવાંનજી પેશોતનજી મુલ્લાં ફીરોજાના, અને બીજા (૧૭) પારસી ગ્રહસ્થોની શહીઓ હતી.

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૧૧ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—રૂસતમજી અસપંદીઆરજી કામદીનજી—ઉમર વર્ષ ૭૮) ભરૂચવાલા દસ્તુર અસપંદીઆરજી કામદીનજીના ત્રિજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૭ થી ભરૂચનાં સરકારી સરવાઇખાતાંમાં એક ઇંગ્રેજી લખનાર હતા. તે પછી તા૦ ૧૬ મી આપરેલ ૧૮૩૨ થી ભરૂચની અંદર ડીસ્ટ્રીકટના સુપરીનટેંડંટ નેમાયા હતા. તે ઓહદો ૩૦ વર્ષ ચલાવી જઇફીને લીધે તા૦ ૧૭ મી મેએ ૧૮૬૨ થી પેનશન લઈ એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી. એવણે પોતાના મરહુમ દીકરા શેઠ એદલજીનાં પુનને સારૂં ભરૂચ મધેનાં કાલી તરાવરી આગલનાં પારસીઓનાં પુરાતમ દોખ્માંની સાંમેના મોટા કુવાની ૧૮૪૮ માં પોતાને ખરચે મરામત કરાવી તેની પાસે ત્રણ મોટા અબારા બંધાવ્યા હતા.

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર.

આજ દીને કલકતા મધે મરહુમ શેઠ ફરામજી એદલજી ખીશનીનાં ઉઠમણાંમાં તેવણની પોતાની પુંજી મધેથી ૩૮૦૦) તથા ભત્રિજાઓ શેઠો એદલજી અને ખેહરાંમજી કાવશજી ખીશનીએ ૩૨૦૦) મલી રૂ૧૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર.

આએ વર્ષમાં ઇશાને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૯ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં ૭૫૮ જન્મ નોધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં **૨૦૫** જોડાંનાં વાંનન તથા **૨૭** જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે ...ાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
લગન— ૬ થી ૧૦ વર્ષનાં ..	૫	૨૨	૨૭
૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૩૦	૧૨૦	૧૫૦
૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૭૫	૫૫	૧૩૦
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૬૩	૭	૭૦
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૧૮	૧*	૧૯
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૪	૦	૪
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૪	૦	૪
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૫	૦	૫
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૧†	૦	૧
	૨૦૫	૨૦૫	૪૧૦

	નર.	નારી.	જુમલે.
ગગરનાં—૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૦	૧*	૧
૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૦	૨	૨
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૧	૮	૯
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૨	૮	૧૦
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૫	૬	૧૧
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૬	૨	૮
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૩	૦	૩
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૨	૦	૨
૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં ..	૫	૦	૫
૫૬ થી ૬૦ વર્ષનાં ..	૩†	૦	૩
	૨૭	૨૭	૫૪

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૯૭૪ મરણ નિપજ્યાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જનમેલાં......	૪૦	૩૫	૭૫
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૩૫	૩૪	૬૯
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૯૧	૭૬	૧૬૭
૧ થી ૫ વર્ષનાં......	૧૧૩	૧૧૫	૨૨૮
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં......	૧૩	૧૩	૨૬
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં......	૧૩	૨૨	૩૫
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં......	૨૧	૨૭	૪૮
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં......	૪૩	૨૧	૬૪
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં......	૨૩	૩૦	૫૩
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં......	૪૦	૨૭	૬૭
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં......	૩૬	૩૪	૭૦
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં......	૧૯	૨૪	૪૩
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં......	૧૦	૧૫	૨૫
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં	૦	૪‡	૪
	૪૯૭	૪૭૭	૯૭૪

એ ૯૭૪) મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૯	બાહેરકોટ	૧૪૮
કોટ	૩૪૯	ખેતવાડી	૭૨
ધોબીતલાવ ..	૨૨૮	કામાઠીપરા ..	૨
કરેલવાડી....	૫	નલબજાર	૨
ગીરગાંમ	૮	મેટાંકી	૪
ચોપાતી	૧૪	ખારા તલાવ ..	૧
ગ્રાંટ રોડ....	૨	ડંકન રોડ....	૧
તારદેવ	૪	નાગપારા	૧
ગોવાલીઆ ..	૧૨	ભીંડીબજાર ..	૪૦

---

૧ મુંબઇ ચાબુક, તા૦ ૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૦.

* એ એક ૨૯) વર્ષની કુવારી છોકરી હતી.

† એ ૪૯) વર્ષનો બીજવર હતો.

* એ ૧૪) વર્ષની રંડાયલી સ્ત્રી હતી.

† એમાં બે ૬૦) વર્ષના રંડાયલા પુરૂષો હતા.

‡ એમાં ૧૦૦ વર્ષની એક ઓરત હતી.

ખંબાલા	૨	ભાંએખલા ..	૧૯
માહાલક્ષ્મી....	૬	મજગાંમ	૩૪
વાલકેશ્વર	૨	મોઢ........	૧
		પરેલ	૩
		વરલી	૧
		માહીમ......	૪
			૯૭૪

એ ૯૭૪) મરણ નીચલાં કારણોથી નિપજ્યાં હતાં :—

તાવ	૨૪૨
જ્ઞાનતંતુને લગતાં દરદો	૧૨૯
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૧૨૩
લોહીવીકાર તથા નાકવતી	૧૦૫
જલંદર........................	૧૧
શીતલા	૪૭
ગોવરૂં	૩૧
કોલેરા	૧૯
મરડો તથા પેટ	૧૪૦
પીશાબને લગતાં દરદો	૭
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૯
ચામડી તથા હાલચાલ અને તંતુનેલગતાં દરદો.	૧૮
તરતનાં જન્મેલાં................	૭૫
રગદપીત	૩
નહિં જણાયલાં કારણો	૨
આપઘાત	૮

(૫ ઝેહર ખાઈને.
૧ દરીયામાં પડીને.
૧ તલાવમાં પડીને.
૧ ગલે ફાંસો દઈને.)

આપઘાત કરી મરણ પામેલાં આઠ જણામાં ૪) પુરૂષ અને ૪) સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૨૮) વર્ષનાએ ૩,૦૦૦) ની નોટ ખોવાથી કુદ્રતને લીધે, એક ૬૦) વર્ષનાએ નાણાં સંબંધી ગુંચવાડાને લીધે માથું ખસી જવાથી, અને એક ૨૭) વર્ષનાએ ધંધામાં નુકસાન જવાથી ઊદાસીને લીધે ઝેહર ખાઈને; તથા એક ૭૦) વર્ષનાએ બાયડી સાથ અણબનાવને લીધે દરીયામાં ડુબીને આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૩૮) વર્ષનીએ મગજની અસ્થિર હાલતને લીધે તથા બીજી ૧૭) વર્ષની એક બબરચીની બાયડીએ કાંઈ જણાયલાં કારણ વગર બંધીએ ઝેહર ખાઈને; એક ૪૭) વર્ષની કંત્રાકટરની બાયડીએ ઘરમાં કંકાસને લીધે ગલામાં ફાંસો દઈને અને એક ૬૬) વર્ષનીએ ભેજાંનાં દરદની હેરાનગતીને લીધે તલાવમાં પડીને આપઘાત કીધા હતા.

હોનારત, અકસ્માત, વગેરે............	૫

(૨ કુવામાંથી પાણી કાઢતાં.
૧ દરીયામાં નાહતાં.
૧ મીલમાં પઈ ફાટાથી.
૧ બારીએથી પડી જવાથી.)

અકસ્માતથી મરણ પામેલાં પાંચ જણામાં ૪) પુરૂષ અને ૧) સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૧૭) વર્ષનો છોકરો દરીયામાં નાહતાં, એક ૩૨) વર્ષનો આટો દળવાના કારખાનાંમાં પઈ ફાટાથી તેની અડફટમાં આવવાથી, એક ૪૦ વર્ષનો કુવામાં પડેલું વાસણ કાઢતાં સમતે પણ ખોવાથી, અને એક ૧૪ વર્ષનો બબરચીનો છો[illegible] કુવાના વરાપર ઊભો રહી પાણી ખેંચતાં ઊઠલાઈ જ[illegible]યા મરણ પામ્યા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૩૨) વર્ષ[illegible] સુવાનો પલંગ બારીની સપાતીની બરાબર હોવાથી [illegible] માં તે પરથી રસ્તામાં પડીને મરણ પામી હતી.

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધે ૧૩ પારસીઓએ દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કી[illegible] જેમાં એક ઓરત પણ હતી.

[illegible]

ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૦.

આએ વર્ષનાં "ટાઈમ્સ ઑફ ઇંડીઆ" નાં કાલેનડરમાંરે સઘળી બાબતો નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજ છે.

જોઈંટ સ્ટાક કુંપનીઓ—

" કોલાબા કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી માણેકજી
" તરાજ [illegible] નામ વધારે છે.
" નાઈએતે [illegible] એંડ વીવીંગ કુંપની (આગલી કુરલા
" પણ તેઓએ એ[illegible]

ફરામજી કાવશજી પેટંટ પ્રેસ કુંપનીના [illegible] પેશતનજી ધનજીભાઈ કુરલેવાલાનું નામ [illegible]

ફ્રીઅર લાંડ એંડ પીઅર કુંપનીના[illegible] બેહરામજી ખરશેદજી ગાંધી.

હાઈડ્રાલીક પ્રેસ કુંપનીના સેક્રેટરી, અરદેશર[illegible] મોદી. ઈજનેર, બહમનજી ફરામજી વારડીન. મૅનેજર, ખરશેદજી રતનજી પારખ કોટમાં તથા હોરમજજી દાદા-

ફડચામાં ગયલી કુંપનીઓ—

કુરલા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપની—લીકવીડેટર, મેહેરાંમજી ખરશેદજી ગાંધી.

ઇસ્ટરન ઇનશુરનસ કુંપની—લીકવીડેટર, હીરજીભાઇ જાંગીરજી રેડીમની.

ઇસ્ટ ઇંડીઆ શીપીંગ કુંપની—લીકવીડેટરો, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, પીરોજશાહ મેહેરવાંનજી જીજીભાઇ.

પારસી વ્યાપારી પેહેડીઓમાં વધારે—

મેહેરાંમજી નાનાભાઇ ફરાંમજી એંડ કુંપની.

એન. વી. કરાંની એંડ કુંપની.

નવરોજજી વીરજીભાઈ કરાંની.
હોરમજજી કુવરજી દારૂવાલા.

મેહેરવાંનજી એંડ કુંપની.

મેહેરવાંનજી ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ.
કાવશજી શાપુરજી મેહતા.

મુલજી થાકરસી એંડ કુંપની.

બેહેરાંમજી ફરાંમજી (મધરાજવાલા.)

યુરોપ્યન પેહડીના પારસી દલાલોમાં વધારે—

કા બ્રુસ્ટાલ રસલ એંડ કુંપની—ખરશેદજી શેરાબજી અ નાદરશાહ.

એચ. ડી. ફ્રેક એંડ કુંપની—નવરોજજી અરદેસર દાવર) એંડ સનસ.

એ. સી. ગમપરટ એંડ કુંપની—મનસુખભાઇ ભગુ- ના૦ ઇ અને ફરાંમજી અરદેસર દાવર.

હુ...માં જાફરસન કેંમબેલ એંડ કુંપની—ગોકલદાસ (માધ- અ. ...) મેહેરવાનજી (ફરાંમજી પાંડે) એંડ કુંપની.

વાંનત ...ર. એફ. પીમ. એંડ કુંપની—દાદાભાઈ હોરમજજી ... તાં).

સી લીલાંઉખાંનાંવાલા—બાપુજી હોરમજજી — ...એંડ કુંપની, બેનેટ એંડ કુંપની (પેશતનજી ...નેટ), બહમનજી ડાશાભાઈ (બાકસટર) એંડ ... મજી ફરાંમજી (હાએવાએ) એંડ કુંપની, ક્રાફ- ...ની (મી૦ ડબલ્યુ. એચ. એસ. ક્રાફરડ અને ...થજી મોદી), દીનશાહ (અરદેસર લીલાંઉ- ...જી (મનચેરજી વાડીઆ) એંડ કુંપની, ક્રીચ ... (ધનજીભાઈ જાંગીરજી દાવર), મેહેરજી જાન- ...એંડ કુંપની (શેરાબજી તથા બરજોરજી પાલણજી દાલીમેહેરજી, મનચેરજી એદલજી મેહેરજી, માણેકજી ફરાંમજી માપલા અને રતનજી ખરશેદજી બાટલીબાઇ), મીનીસ એંડ કુંપની (રતનજી ફરદુનજી પારખ, નશરવાંનજી ફરાંમજી ધીસ્તા), નશરવાંનજી (દોરાબજી પટેલ) કલીઆંણદાસ એંડ કુંપની, રૂસતમજી પેશતનજી (બાકસટર).

બુકસેલર—હોરમજજી શેરાબજી (ચાંનદારૂ).

ઘોડા દલાલો—નવરોજજી બેજનજી ફકીરાજીની કુંપની, નવરોજજી નશરવાંનજી (લાંમ), જામાસપજી કાવશજી (પાદશાહ), રૂસતમજી શાપુરજી (મેહતા), સંતોકજી શેરાબજી સંતોક.

દુબાશો—મેહેરાંમજી (બેજનજી) અને મેહેરવાંનજી (બેજનજી), મેહેરાંમજી મનચેરજી, કાવશજી (રતનજી પારખ) અને માણેકજી, ખરશેદજી અને એદલજી, ખરશેદજી મનચેરજી (સોબેદાર), દાદાભાઇ રતનજીની કુંપની, દાદી એંડ દોરાબજી, ડાશાભાઈ દીનશાહજી, એદલજી એંડ રૂસતમજી, ફરાંમજી એંડ દાદાભાઇ, ફરાંમજી નશરવાંનજીની કુંપની, હોરમજજી જમશેદજી, મેહેરવાંનજી નશરવાંનજી (નાદરશાહ), મેહેરવાંનજી પેશતનજી (એનડરસન) ના છોકરાઓ, નાનાભાઇ એંડ શેરાબજી, પાલણજી ફરાંમજી (ચેઠના), પેશતનજી જમશેદજી, રતનજી મનચેરજી જાલ, શેરાબજી એદલજીની કુંપની, શેરાબજી માણેકજી, એસ. પી. ધનજીભાઈ (શેરાબજી એદલજી દુબાશ, પેશતનજી મેહેરવાંનજી દુબાશ, એદલજી મેહેરવાંનજી દુબાશ, ધનજીભાઈ પેશતનજી પાંડે).

એક્ષચેંજ બ્રોકર—નશરવાંનજી એંડ ફરાંમજી.

હાઉસ એજંટ—પી. બેહેરાંમજી (પેશતનજી બેહેરાંમજી દાદાભાઇ કોહલા).

આએરન ફાંઉડરસ—એદલજી શાપુરજી, શેરાબજી શાપુરજી એંડ કુંપની.

શીપ ચાંડલરસ—પેશતનજી પુકરીડજ (Puckridge) એંડ કુંપની, રૂસતમજી શેરાબજી (કમીશરીવાલા).

તબેલાવાલા—બરજોરજી મેહેરવાંનજી (માલવી) ની કુંપની, ખરશેદજી દોરાબજીની કુંપની, જમશેદજી એદલજીની કુંપની, નશરવાંનજી હીરજી, રૂસતમજી નવરોજજી, રતનજી રૂસતમજી.

મેસ એજંટો—બોલટનની કુંપની (અરદેસર અને દીનશાહ ધનજીભાઈ બોલટન), બરજોરજી રૂસતમજી બાટલીવાલા, કાવશજી અરદેસર ફરદુનજી, એદલજી નશરવાંનજી કોલાબેવાલા, એદલજી પાલણજી બાટલીવાલા, જમશેદજી ફરાંમજી કચોક, જીવણજી એદલજી (અપુ) ના છોકરાઓ, જીવાજી રતનજી (મઉ) ના છોકરાઓ, જાંહગીર નશરવાંનજી (જશાંવાલા) એંડ કુંપની, મનચેરજી એદલજી (સોપારીવાલા), પાલણજી હીરજીભાઈ (બાટલીવાલા) સનસ, પેશતનજી જીવણજી (ભંડારા) એંડ કુંપની, રતનજી ખરશેદજી.

મીલીનરસ—બનાજી મેહેરવાંનજી એંડ કુંપની, બરજોરજી નશરવાંનજી (ગોટલીબાજ), ખરશેદજી એંડ કુંપની, ધનજીભાઇ રૂસતમજી (અપુ) એંડ કુંપની, દોરાબજી કુવરજી માજુ.

શેર બ્રોકરો—ભીખાજી કેખશરૂ દસ્તુર, ભીખાજી નવરોજજી પાહલણજી, બેહરાંમજી ભીખાજી કાંગા, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, ખરશેદજી રતનજી કોહલા, દીનશાહ (હોરમજજી ખાલીમોરીઆ) એંડ શાપુરજી (શોરાબજી મેહમવાલા), એદલજી ખરશેદજી સુરતી, ફરાંમજી ગુસતાદજી, જમશેદજી કાવશજી બીલીમોરીઆ, મેહરવાંનજી (રુસતમજી ગંદેવીઆ) એંડ બેહરાંમજી (રુસતમજી બહમન બેહરાંમના), મનચેરજી મેહરવાંનજી દાદીના, પીરોજશાહ કાવશશાહ નાણાંવતી, શાપુરજી બરજોરજી ભરૂચા, શાપુરજી બેહરાંમજી કોહલા, શોરાબજી બેહરાંમજી કોહલા.

તા૦ ૨ જી જાનેવારી.

રોજ ૧૩ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—બેહરાંમજી ફરદુનજી વકીલ[1]—ઉમર વર્ષ ૭૪) ભરૂચવાલા આ૦ ફરદુનજી એદલજી વાંદરાના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં ભરૂચની અદાલતમાં સરકારી દફતરની બુકો બાંધવા તથા પારસીઓને સોગંદ આપવાનાં કામ ઉપર હતા. તે પછી દીવાંની તથા ફોજદારી કાએદાનો અભીઆસ કરી ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૯ માં મુંબઈની સદર અદાલતમાંથી વકીલની સનદ મેલવી ભરૂચની અદાલતમાં વકીલાતનું કામ કરવા માડયું હતું, અને તે ઘણી બાહોશીથી ચલાવી મોટી ઘરાકી મેલવી હતી. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૭ નાં ભરૂચનાં હુલડ વખતે એવણે પારસીઓ તરફથી ઘણીક લડત ચલાવી હતી, તથા ભરૂચની પારસી પંચાતનાં ફંડના થોડુંક સુધી એક તરસ્ટી હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૧ થી ૧૮૬૭ સુધી એવણ ભરૂચના પબલીક પ્રાસીક્યુટર હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ માં એવણે ભરૂચના નવાબ મોઅઝુજખાંન બાહદુરના કીસ્સાનો અસલ ઉરદુ પરથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.

તા૦ ૫ મી જાનેવારી.

ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મલી હતી. ચેરમેનની ખુરસી હાનરેબલ મી૦ ટકરે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાકટર હંટરે ગયાં શાલનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો. જે પછી ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપો આપી હતી, જેઓમાં ત્રણ પારસી વિદ્યાર્થીઓ—હોરમજજી દાદાભાઈ મસાની, નશરવાંનજી નવરોજજી ખંભાતા, અને ડોશાભાઈ બરજોરજી કાંદાવાલાને દરેકને રૂ૧૫) ની સ્કાલરશીપો મલી હતી. રીપોરટમાં જણાવ્યા મુજબ એ કાલેજમાં ગુજરાતી ભાષામાં વૈદું શિખાડવાનો વર્ગ પણ આએ શાલથી ઉઘાડવાને નામદાર સરકારે ઠેરવ્યું હતું, અને તે વર્ગમાં દર માસે રૂ૧૦) ની સ્કાલરશીપ આપવાને શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઇ. એ રૂ૨૫૦૦) તથા હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઈએ રૂ૩૦૦૦), તથા એક બુક ફંડને માટે શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે રૂ૫૦૦) ભેટ આપ્યા હતા, જે માટે તેમનો ઉપકાર માનવામાં આવ્યો હતો. વળી શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ ગયે શાલના જાનેવારી માસમાં એ કાલેજમાં રૂ૧૦) ની બે જુનીયર સ્કાલરશીપો સ્થાપવાને રૂ૫૦૦૦) ભેટ આપ્યા તે માટે પણ રીપોરટમાં તેમનો ઉપકાર માનયો હતો. એ બાદ ચેરમેને એક સુભાષીત ભાષણ કરી સભા બરખાસ્ત કીધી હતી.[2]

તા૦ ૬ થી જાનેવારી.

રોજ ૧૭ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી હીરાજી હીરા કરાઈના—ઉમર વર્ષ ૬૦) એવણ સુરતના વતની હતા, અને પંજાબ ભણી ધંધાસર ગયલા હતા. એવણનું મરણ દેરા ઇસમાલખાંન મધે નીપજયું હતું.

તા૦ ૮ મી જાનેવારી.

મુંબઈની યુનીવરસીટીના નવા ફેલોઝ તરીકે નામદાર સરકારે નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને ચુટી કાઢયા હતા:—[3]

શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી.

શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી.

---

૧ ભરૂચવાલા શેઠ શોરાબજી ફરાંમજી વકીલના પપાવા. એવણના વડા ભાઈ એ૦ રુસતમજી ફરદુનજી વાંદરાના ભરૂચના એક જાણીતા મોબેદ હતા. એઓના બાવા એ૦ ફરદુનજી એદલજી વાંદરાના ભરૂચના મોબેદોનું દફતર તથા બારમાસીઆં, લગનવડી, લાગાવડી, વગેરે હંમકારની વેંહચણીનું દફતર રાખતા હતા. તેમની પછી એ દફતર એ૦ કેખશરૂ પેશતનજી શીકારગર તથા એ૦ ફરાંમજી હોરમજી ખાંદન અને એ૦ રતનજી જીવણજી બેરડા રાખતા હતા.

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૭ મી જાનેવારી ૧૮૭૦.

સર જમશેદજી જીજીભાઈ હારપીટલ કે જયાં આ કાલેજના વિદ્યાર્થીઓને તાલીમ આપવામાં આવેછે તે હારપીટલનાં મકાનમાં આ શાલમાં રૂ૧૫૦૦૦૦) ને ખરચે વધારો કરવામાં આવ્યો હતો, અને તે ખરચનો ત્રિજો ભાગ રૂ૫૦૦૦૦) સર જમશેદજીનાં કુટુંબે આપ્યો હતો, જે માટે ડાકટર હંટર પોતાના રીપોરટમાં જણાવેછે કે:—

"The Jamsetjee Jeejeebhoy Hospital, the practical school of instructions for the students, and without which this College could scarcely venture to exercise any claim to being considered a *School of Medicine*, has undergone considerable additions and improvements. A handsome upper storey has been added which admits of increased accommodation for nearly 80 beds, and well arranged bathing rooms, on the most recently *improved principles*, are attached. An operating theatre has also been *built*, an *hydraulic lift* leads from it to the upper wards, and thus avoids the necessity of patients being carried up and downstairs. The whole was designed and carried out by Lieut.-Colonel Fuller, R. E., at an outlay of Rs. 1,50,000, one-third of which was liberally given by the Sir Jamsetjee Jejeebhoy family, and the remainder by Government."

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૩ મી જાનેવારી ૧૮૭૦.

તા૦ ૧૦ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૧ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—માણેકજી પેશતનજી સરાફ અથવા ગામવાલા[1]—ઉમર વર્ષ ૬૨) કરાંચીના એક જાણીતા પારસી વ્યાપારી. એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૯ માં ઇંગ્રેજ સરકારે સીંધ લીધું ત્યારના કરાંચી તરફ વ્યાપારને માટે સુરત શેહરથી ગયા હતા, અને આખી જીંદગી ત્યાંજ ગુજારી હતી. એવણે પોતાના છોકરાઓને નામે પેશાવર તથા બીજી જગાઓ પર દુકાનો કાઢી હતી.

તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીની નવમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દીને ટાઉનહાલમાં ભરાઈ હતી. પ્રમુખસ્થાંને વાઇસ-ચાનસેલર રેવરંડ ડાકટર જાન વીલસન બીરાજયા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—[2]

માસટર ઑફ આરટસ (એમ. એ.) ની સનદ—જમશેદજી અરદેસર દલાલ.

બેચલર ઑફ લાઝ એંડ લીટરેચર (એલ. એલ. બી.) ની સનદ—કેરશાસ્પજી રૂસતમજી દાદાચાંનજી, ફરાંમજી રૂસતમજી વીકાજી.

બેચલર ઑફ આરટસ (બી. એ.) ની સનદ—નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા, બરજોરજી જમશેદજી કોહલા, બેહરાંમજી ફરાંમજી પટેલ, મનચેરજી ફરાંમજી પટેલ, એદલજી દોરાબજી તલાટી.

આ વેળાએ અપાયલાં યુનીવરસીટી ઇનામોમાં માણેકજી લીમજી ગોલ્ડ મેડલ રૂસતમજી મેહરવાંનજી પટેલ, એમ. એ. ને "હિંદુસ્થાંનની સરકારી તથા બીજી ઇમારતોનાં બાંધકામની જુદી જુદી પ્રકારની રીત, અને દેશની રૂતુને તેઓ કેવી અનુકુળ થાઈ પડેછે તેનો મુકાબલો" એ બાબદ ઉપર સઉથી સરશ ઇંગ્રેજી નિબંધ લખવા માટે,[3] તથા હોમજી બરશેદજી પ્રાઇઝ જાંગીરશાહ એરચશાહ કોહીયારને "સિંદ્હુ નદી" વિષે સઉથી સરશ ઇંગ્રેજી કવિતા રચવા માટે આપવામાં આવ્યાં હતાં.

તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી.

મેહમુદાબાદ ખાતે બાઇ માણેકબાઇ તે હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇનાં ધણીઆંનીનાં નામથી બંધાવવા માંડેલાં દવાંખાનાંનો પાયો નાખવાની ક્રિઆ આજ દીને એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં ખેડાના કલેકટર મી૦ જી. ડબલ્યુ. ઇલીઅટનાં બાનુ મીશીશ ઇલીઅટે કીધી હતી. મીશીશ ઇલીઅટે પાયો નાખ્યા બાદ કલેકટરે એક સુભાખીત ભાષાણ કરી હાનરેબલ મંગલદાસ તથા હાનરેબલ બેહરાંમજીની કેટલીક સ્તુતી કરી હતી.[4]

તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૭ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—શેરાબજી શાપુરજી ઇજનેર, આએરન ફાંઉડરીવાલા—ઉમર વર્ષ ૪૫) એવણ પ્રથમમાં મુંબઇની સરકારી ફેકટરીમાં મીકાનીકસનું કામ શિખેલા હતા. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૦ માં શેઠ કાવશજી હોરમજજી સરાફ સાથે ભાગમાં શેરાબજી શાપુરજીની કુંપનીનાં નામથી "આએરન

૧ પેશાવરવાલા શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી સરાફ અથવા ગામવાલાના બાવા.

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૩ મી જાનેવારી ૧૮૭૦.

ઊપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઊપરાંત આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની નાખલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા:—

ફરસ્ટ એલ. સી. ઈ. ની પરીક્ષામાં—પેશતનજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા.

ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઈન આરટસ (એફ. ઇ. એ.) ની પરીક્ષામાં—દાદાભાઇ જમશેદજી આલપાઇવાલા, ફરાંમજી નવરોજજી દારીઅરજોરના, ફરાંમજી મીનોચેહરજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાના, એદલજી શેરાબજી સરાફ, કોશાભાઇ નશરવાંનજી વાડીઆ.

મેત્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં—નવરોજજી બરશેદજી આંતીઆ, માણેકજી દાદાભાઇ અરજાંણી, માણેકજી કાવશજી અરજાંણી, બેજનજી પેશતનજી બેનેટ, નશરવાંનજી દોરાબજી ભડા, રૂસતમજી પેશતનજી બરૂચા, શેરાબજી મનચેરજી બીલીમોરીઆ, બરશેદજી પેશતનજી કામાં, બહમનજી શેરાબજી ચંદાલીવાલા (તારાપોરવાલા), જમશેદજી અસપંદીઆરજી ચીનાઇ, દીનશાહ બરશેદજી દલાલ, પીરોજશાહ જમશેદજી દમણીઆ, જમશેદજી નવરોજજી દસ્તુર, પીરોજશાહ પાલણજી ડાકટર, બાપુજી વીરજીભાઇ ગોપીપુરીઆ, માણેકજી હોરમજજી કાંગા, અરદેસર બેહરાંમજી કાપડીઆ, બેહરાંમજી નશરવાંનજી કોપાજી, માણેકજી ફરાંમજી લાકડાંવાલા, અરદેસર બેજનજી સેનટીન, ફરાંમજી બહમનજી પેશતનજી માસટર, અરદેસર દીનશાહ મેહતા, બહમનજી શેરાબજી મેહતા, ધનજીભાઇ કાવશજી પાલખીવાલા, ફરાંમજી બરશેદજી પટેલ, નશરવાંનજી મેહરવાંનજી પાવરી, રતનજી મનચેરજી સેતારેવાલા, કાવશજી મેહરવાંનજી સરાફ, બેજનજી માણેકજી વાછા, માણેકજી હોરમજજી વજીફદાર, બાપુજી પેશતનજી વાડીઆ.

૩ આ નીબંધ માટે નામદાર વાઇસ-ચાનસેલરે પોતાનાં ભાષાણમાં કહ્યું હતું કે:—

"The essay which gained the Manockjee Limjee Gold Medal for 1868 is a very creditable production."

૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૦.

મીશીશ ઇલીઅટ પાયાનો પથ્થર ગોઠવતી વેળા બોલ્યાં હતાં કે—

"I lay the corner stone of the Manockbai Dispensary in memory of that lady, late wife of the Hon'ble Byramjee Jejeebhoy, who, with the Hon'ble Manguldass Nathoobhoy, gave the funds by which this building will be raised, a monument to their charity, and a relief to affliction."

સાથે બાળપણથીજ જોડાઇ સઘળાં રૂડાં કામોમાં પોતાની સલાહ આપતાં હતાં. એવણનું દીલ પણ સખાવત કરવામાં પોતાના નેક ખાવંદના જેવુંજ હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૨ માં એવણે દેશાવરોના ગરીબ જરથોસ્તીઓને દર શાલ નાણાંની મદદ મોકલવા માટે બંગાલ બેંકના ૩) શેર કે જેની કીમત રૂ૨૨૫૦૦) હતી તે ધર્મખાતે આપ્યા હતા, તેમાં તા૦ ૧૭ મી નવેમબર ૧૮૪૩ ને દીને ઉદવાડા મધે એ બાઇ પોતે ગયાં તે વેળાએ એક મોટું જશન કરી બીજા રૂ૧૫૦૦૦) ના બે શેર ધર્મખાતે આપી, તેની ઉપજમાંથી ઉદવાડાની આસપાસનાં ૧૮) ગામોના ગરીબ નાચાર જરથોસ્તીઓનાં છોકરાંઓને શુદરેહ પેહરાવવા તથા પરણાવવા તથા ગરીબ નાચારનાં રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનો ખરચ કરવાનો બંદોબસ્ત કરી તે પાંચે શેર, આસરે રૂ૪૦૦૦૦) ની કીમતના સર જમશેદજીવાલાં મોટાં ધર્મખાતાંમાં આપ્યા હતા. ૧૮૪૫ માં એવણે માહીમ અને વાંદરા વચ્ચેની ખારીપરનો પૂલ બાંધવા માટે સરકારને રૂ૧૫૫૮૦૦) આપ્યા હતા, અને તે પૂલ તૈયાર થવાથી તા૦ ૮ મી આપરેલ ૧૮૪૫ ને દીને ગવરનર સર જારજ આરથરે ખોલ્લો મેલ્યો હતો. એજ મુજબ માહીમનાં બજારથી તે ઉપલા પૂલ સુધી જવાનો જમની બાજુપરથી એક બીજો પાક્કો રસ્તો એવણે રૂ૨૨૦૦૦) ને ખરચે બંધાવ્યો હતો, જે તા૦ ૫ મી જુન ૧૮૪૬ થી પ્રજાને વાપડવા માટે ખોલ્લો મુકયો હતો. ૧૮૪૯ માં એવણે અતરેની ડીસ્ટ્રીકટ બેનીવોલંટ શોશાઇટીનાં ફંડમાં રૂ૨૦૦૦૦) ભેટ આપ્યા હતા. ૧૮૫૦ માં એઓ પોતાના ખાવંદ સાથે નવસારી ગયાં તે વેળાએ ત્યાં પોતાની તરફથી ઘણીક મોટી ખાંનગી સખાવતો કરી હતી. ૧૮૫૧ માં *એવણે ભાંએખલે સર જમશેદજી હાસ્પીટલની પડોસમાં* આવેલો ડોંકનો તલાવ નવેસરથી મોટો ખણાવી તેની આસપાસ ફરતી દેવાલ વગેરે રૂ૨૩૦૦૦) ને ખરચે બંધાવી હતી. વાંદરા મધે ટેકડીની હેઠલથી તે મોંટ મેરીનાં દેવલ સુધી જવાનો એક પાક્કો રસ્તો બાંધવાને એવણે સરકારમાં રૂ૩૧૨૦) આપ્યા હતા, અને તે રસ્તો ૧૮૫૪ ના ડીસેમબર માસમાં તૈયાર થયો હતો. ૧૮૬૨ માં એવણે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં રૂ૧૦૦૦૦) ભેટ આપ્યા હતા. એજ શાલના મેએ માસમાં એવણે પોતાના ખાવંદ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટનાં નામની એક જંદ પેહલવી મદરેસા સ્થાપવા માટે પંચાતના તરસ્ટીઓને રૂ૩૫૦૦૦) ની કીમતના બંગાલ બેંકના ૫) શેર ભેટ આપ્યા હતા. ૧૮૬૪ માં કલકતા મધે થયલાં મોટાં તોફાંનથી નાશ પામેલાઓને આસરો આપવાનાં ફંડમાં એવણે રૂ૭૫૦૦) ભેટ આપ્યા હતા. સર જમશેદજી જીજીભાઈ સ્કુલ ઑફ આરટ એંડ ઇનડસ્ત્રીનાં ખાતાંને સારા પાયા પર લાવવાને એવણે ૧૮૬૫ થી તે પોતાનાં મરણ સુધી તેમાં કટકે કટકે રૂ૪૦૦૦૦) ને આસરેની રકમ આપી હતી. નવસારી મધે કાલીઆવાડીનાં મરહુમ સર જમશેદજીવાલાં ધર્મનાં દવાખાનાં પર જવાનો રસ્તો ઘણો દીકટ હોવાથી તે આખો રસ્તો પાક્કો બાંધવાને એવણે સરકારમાં રૂ૧૮૩૭૧) આપી તે ૧૮૬૭ માં બંધાવી ખોલ્લો મુકયો હતો. ૧૮૬૮ માં ઉદવાડા મધે પારસીઓના ઉતારાને માટે એવણે એક ધર્મશાલા રૂ૪૭૫૦૦) ને ખરચે બંધાવી ખોલ્લી મુકી હતી. એ સિવાય એવણની પણ પોતાના ભથારની માફક ઘણીક ખાંનગી સખાવતો હતી. એવણનાં મરણની દલગીરી જણાવવા માટે જે દીને એવણનાં રવાંનને અવલમંજલ પોંહચાડવામાં આવ્યું તે દીને અતરેના સઘળા પારસી દુકાંનદારોએ પોતાનો ધંધો રોંજગાર બંધ કીધો હતો.

તા૦ ૨૫ મી જાનેવારી.

આજ દીને સુરત મધે નાનપરામાં મરહુમ શેઠ કાવશજી રૂસતમજી તમનાવાલી ધર્મશાલામાં મુંબઇવાલા દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાનાએ "જરથોસ્તી ધર્મ એ શું છે તથા તેને પાલવાની અગત કેટલી બની છે" એ બાબદ ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી. સરનશીનની ખુરસીએ શેઠ પાલણજી હોરમજજી અફુગર (નાજર) બીરા જ્યા હતા, જેવણે તથા શેઠ જમશેદજી ડોશાભાઈ શેક્રેટરી અને પાલણજી બેજનજી કોટવાલે વાએજ પુરી થવા બાદ ભાષણો કરી દસ્તુરજીનો ઉપકાર માન્યો, તથા છેલ્લા ગ્રહસ્થે નાનપરાની અંજુમન તરફથી એક માનપત્ર દસ્તુરજીને વાંચી સંભલાવ્યો તથા એક શેઆલ હોરાડી હતી.[૨]

તા૦ ૨૬ મી જાનેવારી.

આજ દીને મરહુમ ડાવેજર લેડી આવાંબાઈ તે સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટનાં વીધવાનાં ઉમ-

---

નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ તેનું વ્યાજ લાચાર જરથોસ્તીઓને મદદ કરવાનાં ફંડમાં વાપડવાને. (૫) તા૦ ૨૬ મી અકટોબર ૧૮૪૨ ને દીને બાઇ દીનબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનાં વીધવાએ પોતાના ખાવંદનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ મુકતાદ, ઘાહંબાર તથા બાજ જશન એ ત્રણે ફંડોમાં વાપડવાને. (૬) તા૦ ૨૫ મી જુન ૧૮૬૬ ને દીને શેઠ ડોશાભાઈ દાદાભાઈ આલબલેશે પોતાના કાકા મરહુમ શેઠ ધનજીભાઈ એદલજી આલબલેશનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ તેનું વ્યાજ બાજ જશનનાં ફંડમાં વાપડવાને.

એ ફંડની બાકી પુંજી તેના છેલ્લા યજદજરદી ૧૨૬૭ ની આખરી સુધીનાં છપાયલા હીસાબ મુજબ મુકતાદ ફંડને હીસાબે રૂ૯૨૦ાાા૩, બાજ જશનનાં ફંડને હીસાબે રૂ૬૦૬૨ાાા=, ઘાહંબાર ફંડને હીસાબે રૂ૪૦૭૯)૩, બંચાવ ફંડને હીસાબે રૂ૨૫૬૭ાા)૦ તથા લાચાર જરથોસ્તીઓને મદદ કરવાનાં ફંડને હીસાબે રૂ૨૨૭૭ાાા= મલી રૂ૨૪૩૦૭ાા=ાાા છે.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૦.

ણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૦૦૦) તથા બીજા રૂ૮૦૦૦) મળી રૂ૧૮૦૦૦) ધર્મખાતે આપવામાં આવ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી.

રોજ ૧૦ માહ ૬ (કo) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ ભીખાઈજી તે શેઠ કાવશજી મેહરાંમજી લીલાંઉવાલાનાં ધણીઆંની અને મરહુમ શેઠ એદલજી ફરાંમજી આલબલેશનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૨૦૦૦), બાર્વદે રૂ૫૦૦), ભાઇઓ શેઠો માણેકજી, ધનજીભાઈ, બહમનજી, દાદાભાઈ, અને હોરમજજી એદલજી આલબલેશે પોતાના બાવાની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૨૫), કાકાના દીકરા શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેસે રૂ૫૦૦), અને બીજાં બેશીઓએ રૂ૩૫૦) મળી રૂ૪૩૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી.

શેઠ મેહરવાંનજી એદલજી ચીનાઇએ "કૉટન કેલક્યુલેટર" એટલે રૂના ભાવ ગણવાનું એક પુસ્તક ઈંગ્રેજીમાં છાપી પ્રગટ કીધું હતું.[૩]

તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી.

નામદાર માહરાંણી વિક્ટોરીયાનો બીજો પુત્ર શાહજાદો આલફ્રેડ અથવા ડયુક ઑફ એડીનબરો દુનયાંની મુસાફરીએ નીકલેલો કલકતે થઇ આવતા માસમાં મુંબઇ આવનાર હોવાથી તેને માન આપવાની ગોઠવણ કરવા કીલ્લે અતરેનાં રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને તા૦ ૨૭ મી જાનેવારીએ મુંબઇના શેરીફ મી૦ ડબલ્યુ. એફ. હન્ટર જોગ ૨૪ ઈંગ્રેજ, ૨૦ હિંદુ, ૨ મુસલમાંન, ૨ પોરટુગીજ, અને ૩૩ પારસી (હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, શેઠો ડોશાભાઈ ફરાંમજી કામા, નવરોજજી ફરદુનજી, મનચેરજી ફરાંમજી કામાજી, ખરશેદજી રૂસ્તમજી કામાજી, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, સોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, ડાક્ટર બેહરાંમજી નવરોજજી, અરદેસર ફરાંમજી મુસ, સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, કાવશજી માણેકજી લીમજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ, અરદેશર ખરશેદજી ફરદુનજી, લીમજી માણેકજી બનાજી, ડાક્ટર મેહરવાંનજી શોરાબજી ખરાસ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, ધનજીભાઈ ફરાંમજી પટેલ, કાવશજી શોરાબજી પટેલ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ, ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, બહમનજી ફરાંમજી કામાજી) ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીકવીજીશનની રૂહે એક જાહેર સભા આજ દીને ટાઉન હાલમાં હાનરેબલ મી૦ ટકરનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મળી હતી. આ વેળાએ શાહજાદો મુંબઇમાં આવે ત્યારે તેને મુંબઈની પ્રજા તરફથી મુબારકબાદીનું એક માન પત્ર તથા બાજું સર્વે પ્રકારનું માનપાન આપવાનો ઠેરાવ થયો, તથા તે માટે એક ફંડ ઉભું કરવા તથા સર્વે પ્રકારની ગોઠવણો કરવાને ૩ ઈંગ્રેજ, ૨ હિંદુ, અને ૧ પારસી (શેઠ ડોશાભાઈ ફરાંમજી કામા) ની રીસેપશન કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થાઈ હતી.[૪]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી જાનેવારી ૧૮૭૦.

મરહુમ લેડી આવાંબાઇ તરફ સર્વે ઠેકાંણેના પારસીઓને મોટું માન હતું, તેથી તેમનાં ઉઠમણાં ઉદવાડા, વલસાડ, બીલીમોરા, ગંદેવી, નવસારી, સુરત, ભરૂચ, અમદાવાદ, પુણાં, અહમદનગર, કલકતા, વગેરે ઠેકાંણે થયાં હતાં.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૦.

૩ "The Bombay Cotton Calculator, or Tables for calculating the value of cotton from 1 to 2,000 candies at rates rising from Rs. 100 to 400 per candy of 784 pounds, &c. By, Merwanjee Eduljee Chinoy. Bombay: Printed at the Commercial Press. 1870."

૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨ જી ફેબરવારી ૧૮૭૦.

એજ મુજબ મુંબઇના આગેવાંન દેશી ગ્રહસ્થોની એક સભા પણ તા૦ ૧૮ મી નવેમબર ૧૮૬૯ ને દીને મજગાંમ કાસ્ટલમાં સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મળી હતી, જયાં નામદાર શાહજાદાને માંન એકરામ આપવાના ઠેરાવો થયા હતા, પણ ઉપલી શેરીફે બોલાવેલી જાહેર સભા મળવાથી સંઘું કામ તે સભાએ નેમેલી રીસેપશન કમીટીએ કીધું હતું. એ રીસેપશન કમીટીએ શાહજાદાને આવકાર દેવાને ઉભાં કીધેલાં ફંડમાં બધા મળી રૂ૬૨૧૨૨) ભરાયા હતા, જે મધે રૂ૨૦૫૮૯) ઈંગ્રેજોના (તેમાં મુંબઇની સઘળી બેંકોથી), રૂ૧૭૦૨૫) હીંદુઓના (જેમાં કેટલાક હિંદુ રજવાડાથી), રૂ૬૫૦૦) મુસલમાંનોના, રૂ૭૫૦૦) યાહુદીઓના, રૂ૧૦૦) પોરટુગીજોના, અને રૂ૧૮૪૦૮) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા :—

(રૂ૨૦૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમની, અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ. (રૂ૧૦૦૦) ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ. (રૂ૭૫૦) ફરાંમજી સાંડસની કુંપની. (રૂ૫૦૦) હોરમજજી મનચેરજી કામાજીના છોકરાઓ, માણેકબાઇ અને મોટલાંબાઇ તે મરહુમ જહાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆનાં વીધવા અને બેટી, દાદી માણેકજી લીમજી, બહમનજી જીજીભાઈ, મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠના, ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી, રતનજી એદલજી બાટલીવાલા. (રૂ૭૦૦) દાદાભાઇ તથા મનચેરજી હોરમજજી તથા રૂસતમજી દાદાભાઈ કામાજી, એદલજી ફરાંમજી આલબલેસની કું૦, મનચેરજી ફરાંમજી કામાજી. (રૂ૨૫૦) મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ. (રૂ૨૦૦) શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, નાનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, નશરવાંનજી બહમનજી મોદીની કું૦. (રૂ૧૦૦) મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, ખરશેદજી બહમનજી શેઠનાની કું૦, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામા, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, બેહરાંમજી નશર-

તા૦ ૧ લી ફેબરવારી.

શેઠ જાંગીરજી બરજોરજી વાછાએ "સૂર્ય, અને તેને લગતી નવી શોધો" વિષે ફરાંમજી કાવશજી ઇનિસ્ટીટયુટનાં દીવાંનખાંનાંમાં આજ દીને ગુજરાતીમાં એક જાહેર ભાષણ કીધું હતું.[૧]

તા૦ ૨ જી ફેબરવારી.

એડન મધે શેઠો કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા, એદલજી માણેકજી કોલાબેવાલા અને રૂસતમજી શેરાબજી બરાસની આગેવાંની હેઠલ "પારસી લાઇબ્રેરી" ને નામે એક પુસ્તકખાંનું આજ દીનથી ઉઘાડયું હતું.[૨]

તા૦ ૩ જી ફેબરવારી.

રોજ ૧૫ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇએ મજગાંમ મધે પોતાની રેહવાની વાડીમાં એક એસાહેદી દરેમેહર બંધાવી તે આજ દીને પરહાવી હતી. જશનની ક્રિઆ પુરી થવા બાદ એ શેઠ તરફથી વંચાયલા અંજુમન પત્રમાં જણાવ્યું હતું કે એ દરેમેહર તેવણે પોતાનાં પુણનાં કામ ચલાવવાને વાસ્તે બંધાવીછે, અને તેમાં દરરોજ જાથુક યજશને, દરૂન, આફરંગાંન, વગેરે પુણનાં કામ કરવા સારૂં મોબેદની એક જોર તથા આતશદાદગાંહ અને ચેરાગ હમેશાં રોશન રાખવામાં આવશે, અને તેના ખરચને માટે રૂ૨૦૦૦૦) ની સરકારી લોન તેવણે એસાહેદી કાઢીછે, જેનું પાકું તરસ્ટ ડીડ કરાવવામાં આવશે.[૩]

બીજું, વરોડરાની કાંપ મધે એવણે બંધાવેલી દરેમેહરનાં તા૦ ૧૦ મી નવેમબર ૧૮૬૮ ને દીને કરેલાં જશનની મીજલસમાં એવણે તેને લગતા ખરચને સારૂં જે રૂ૨૦૦૦) ની સરકારી લોન આપવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી તેમાં બીજા રૂ૩૦૦૦) ઉમેરી તે રકમ રૂ૫૦૦૦) ની કીધી હતી, અને તેનું વ્યાજ દર વર્ષ વરોડરાના તરસ્ટીઓ ઉપર દરેમેહરમાં વર્ષનાં બારે જશન તથા છએ ધાહંબારની ક્રિઆ કરવા, તથા જાથુક બે ચેરાગ મુકવા, તથા સાફસુફ વગેરે કરવા સારૂં એક પારસી માણસ રાખવા, તથા દરેમેહરની

વાંનજી સીરવાઇ. (રૂ૫૦) હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર, જાંહગીર ગુસતાદજી, લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ. (રૂ૩૦) બેહરાંમજી દાદાભાઇ રેજીસ્ટ્રાર. (રૂ૨૫) નશરવાંનજી ચાંદાભાઇ, શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, હોરમારજી અરદેશર હોરમારજી. (રૂ૭૦૭ રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૬ ઠી ફેબરવારી ૧૮૭૦.

એજ બાબદ ઉપર શેઠ જાંગીરજી બરજોરજી વાછાએ બીજું ભાષણ તા૦ ૮ મી ફેબરવારી અને ત્રિજું તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી તથા ચોથું તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી ૧૮૭૦ ને દીને મલી ચાર ભાષણો કીધાં હતાં. એ ચારે વેળા સરનશીનની ખુરસીએ શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી બીરાજયા હતા.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારી ૧૮૭૦.

એ લાઇબ્રેરીને માટે શેઠ એદલજી માણેકજી કોલાબેવાલાએ પોતાનાં મકાનમાં એક ઓરડો વગર ભાડે આપ્યો હતો, તથા શેઠ દીનશાહજી મનચેરજી સોપારીવાલાએ ફરનીચર લેઇ આપ્યું હતું. ઉપલાં શેઠ એદલજીવાલાં મકાનમાં બે ત્રણ વર્ષ રહયા પછી લાઇબ્રેરી શેઠ કાવશજી દીનશાહ એડનવાલાનાં મકાંનના એક ભાગમાં દશેક વર્ષ રાખવામાં આવી હતી, અને તે પછી ૧૮૮૪ થી તે રૂ૮) ને ભાડેનાં એક મકાનમાં લઇ જવામાં આવીછે. એ લાઇબ્રેરીના ખરચને માટે શેઠ કાવશજીની આગેવાંની હેઠલ પ્રથમમાં એક ફંડ ઊભું કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં નીચે મુજબ રૂ૧૫૦૫) ભરાયા હતા.

(રૂ૫૦૦) કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા. (૧૭૫) એદલજી માણેકજી કોલાબેવાલા. (રૂ૧૦૦) રૂસતમજી શેરાબજી બરાસ, બરજોરજી શેરાબજી બરાસની કુંપની, મનચેરજી એદલજી સોપારીવાલા, આગા હસનઅલી રજબઅલી, (રૂ૫૦) ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકા, શેરાબજી પેશતનજી મેહતા. (રૂ૪૦) મનચેરજી રૂસતમજી ધોલુ, શેરાબજી કાવશજી મેહતા, દોરાબજી હોરમજજી ડાંગા. (રૂ૨૫) પેશતનજી રૂસતમજી તુરકી, પેશતનજી શેરાબજી ગવરનર, દાદાભાઇ બેહરાંમજી ચોધરી, મહમદ સાલેહ જાફર. (રૂ૨૦) ડોસાભાઇ નશરવાંનજી ગોરવાલા. (રૂ૧૫) કેખશરૂ બેહરાંમજી બરાસ, કાવશજી હોરમજજી દાદાચાંનજી, મેહરવાંનજી ફરાંમજી દમરી, એદલજી દાદાભાઇ મોટાવાલા, રૂસતમજી ખરશેદજી, શેરાબજી પેશતનજી કીકા, ભીખાજી કાવશજી મોતીવાલા. (રૂ૧૦) કાવશજી રૂસતમજી બાટલીવાલા. (રૂ૫) રૂસતમજી મનચેરજી.

એ લાઇબ્રેરીમાં જરથોશ્તીઓ ઉપરાંત બીજી ઝાતનો કોઇબી દેશી અથવા યુરોપ્યન મેમ્બર થવાને ખાએસ બતાવે તો તેઓને સરનશીન અથવા શેક્રેટરીને વાંધો નહિં હોય તો દાખલ કરવામાં આવેછે, જેથી કરીને આગલાં વર્ષોમાં એડનના લશ્કરી તથા બીજા યુરોપ્યન અમલદારોનો મોટો ભાગ એ ખાતાંનો લાભ લેતા હતા.

એ લાઇબ્રેરીના સરનશીન તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૭૨ સુધી શેઠ એદલજી માણેકજી કોલાબેવાલા, તથા ૧૮૭૨ થી તે આજ સુધી શેઠ કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા છે. શેક્રેટરી તથા ખજાંનચી તરીકે પ્રથમ એક વર્ષ શેઠો ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકા અને શેરાબજી પેશતનજી મેહતા, ૧૮૭૧ થી તે ૧૮૮૮ સુધી શેઠ મનચેરજી રૂસતમજી ધોલુ, અને ૧૮૮૮ થી તે આજ સુધી શેઠ બહમનજી શેરાબજી મેહતા છે.

એ લાઇબ્રેરીમાં લગભગ ૮૦૦ પુસ્તકો છે, તથા તેમાં મુંબઇ અને ઇંગલાંડનાં ઘણાંક વર્તમાન પત્રો લેવામાં આવે છે. મેમબરોનું લવાજમ પેહલા વર્ગવાલા પાસેથી દર માસે રૂ૨) અને બીજા વર્ગવાલા પાસેથી રૂ૧) લેવામાં આવેછે, તથા સરનશીન શેઠ કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા તેના નીભાવને માટે દર માસે રૂ૧૦) ની રકમ એ ખાતાંની સ્થાપનાથી તે આજ સુધી આપેછે. એ રીતે ઉપલાં શરૂઆતમાં થયલાં ફંડ તથા માસીક લવાજમની આવકમાંથી એ લાઇબ્રેરીનો ખરચ ચાલેછે, અને તેનું ફંડ હાલ ફકત રૂ૧૫૦૦) નું છે.

૩ એ રૂ૨૦૦૦૦) ની રકમ તથા દરેમેહરનાં મકાંનનું એક પાકું તરસ્ટ ડીડ શેઠ બેહરાંમજીએ તા૦ ૧૭ મી જુલાઇ ૧૮૯૫ ને દીને હાઇ કોરટના સોલીશીટર શેઠ હોરમજજી મનચેરજી ચીચગરની મારફતે કરાવ્યું હતું.

સલામત કરાવવામાં ખરચવા માટે મોકલવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો તે બાબેની આજ રીતે તંદરોસ્તી પડી હતી.[1]

વળી આજનાં જશનની ખુશાલીમાં શેઠ પેહરાંમજીએ રૂ.૨૦૦૦) ની રકમ ધર્મખાતાંઓમાં ભેટ આપી હતી.[2]

તા૦ ૮ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૦ માહ ૬ (ક૦) ૧૨૩૯ યઝદેજરદી.

મરણ—જહાંગીરશાહ ગોરાબશાહ તાલેયારખાંન[3]— ઉમર વર્ષ (૬૧) સુરતવાળા શેઠ ગોરાબશાહ પેશતનજી તાલેયારખાંનના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં જંબુસર તરફ નીમખ-ખાતીના દરોગા, અને તે બાદ પનવેલ તથા ઉરણમાં સર કારકુન નેમાયા હતા. ઉરણની મ્યુનીસીપાલીટીના એઓ એક મેમ્બર હતા, અને મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા હતા, જ્યાંથી એમનું શબ મુંબઈ લાવવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી.

મુંબઈના નામદાર ગવરનરની કાઉનસીલના એક અધિકારી ઓનરેબલ મી૦ ટકર અને તેની બાનુએ આજ રાતનાં વાલકેશ્વર ખાતે શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ વાળા "પીટીટ હાલ" ના કુશાદે બંગલામાં એક "ફાનસી ડરેસ બૉલ" આપ્યો હતો. આ બૉલમાં કેટલાક દેશી ગ્રહસ્થોને પણ નોતરયા હતા, જેઓમાં ઘણાખરા જમાનાજોડીના સાદા પોશાગમાં આવ્યા હતા, તથા કેટલાકોએ યુરોપીઅનોની માફક આગલા વખતના કોઈ ખરેખરા યા એઆલી પોશાગો પેહરયા હતા. નીચલા પારસીઓ "ફાનસી ડરેસ" માં બીરાજયા હતા:—

ખાંનસાહેબ ખરશેદજી રૂસતમજી થાણેવાળા, ગાયકવાડ માહારાજના સરદારના પોશાગમાં. શેઠ ડોસાભાઈ ફરામજી કામા, સાસાનીઆન વંશના પાદશાહ શાહપુર બીજાના, પીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતા, એજ વંશના પાદશાહ ફીરોજના તથા મનચેરજી નવરોજજી બનાજી પણ એજ વંશના પાદશાહ હોરમજના પોશાગમાં. શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, હખામનીઆન વંશના પાદશાહ દારાયસના પોશાગમાં. શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ વકીલ, કરનાટકના નવાબના પોશાગમાં. શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી, નીઝાંમ હૈદરાબાદના મારવાડી સરાફના પોશાગમાં. શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, કણબી સિપાગમાં તથા તેઓના બેટી બાઈ ગૂલીન-બાઈ અમસી ડરેસની બાનુના પોશાગમાં તથા મેસ સે૦ ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી યુનાન દેશના ઓગીઆના પોશાગમાં.[4]

તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી.

શેઠ ધનજી જહાંગીરજી રેડીમની, મો. આઈ. એ મુંબઈ મધે ગરીબીના ગુજરાતમાં રહેનારા સેવ બીમારો માટેની અન્નાઓ સગવડ કરવા વાસ્તે એક વર્ષના ખરચના રૂ.૫૦૦) સરકારમાં ભેટ આપ્યા હતા. આ વિષે નામદાર સરકારે એમનો ઉપકાર માનયો હતો.[5]

---

૧ એ રૂ.૫૦૦૦) ની રકમનાં વ્યાજ મધેથી ઉપર જણાવ્યા મુજબનો ખરચ શેઠ પેહરાંમજીએ ઘણાંક વર્ષો સુધી કીધો હતો, અને તે પછી ત્યાંની અદાલતમાં એ રકમ વિષે આવેલા ફેંસલાને લીધે હાલ તે મોકુફ રહેલો છે.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૪ થી ફેબરવારી ૧૮૭૦.

૩ એ મરહુમના દીકરાની જગાની આગે મુકતાદ ખાડ-વાની જગોપર નીચલો લેખ કોતરેલો છે:—

"પાક દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો. આ૦ પેરાંમજી
" મો૦ ઢીલવાળાએ પોતાનાં ધનીઆની બાઈ માણેકબાઈનાં
" પુનને વાસતે રચેર બંધાવીછે ગોહરબાઈ રોજ ૧૫ માહ
" ૫ મો ૬ને ૧૨૩૯ યઝદજરદી તા૦ ૩ જી ફેબરવારી
" ૧૮૭૦."

તા૦ ૧ લી મારચ.

શેઠ કાવશજી શાપુરજી મેહતાએ આજ દીને પોતાનાં કોટનાં રેહવાનાં મકાનમાં ઘણાક કેળવાયલા તથા આગેવાન ગ્રહસ્થોનો એક મેલાવડો કરી વિજલી વિષે થયલી નવી શોધોના કેટલાક અખતરા ખોલાસા સાથે કરી બતાવ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૩ જી મારચ.

રોજ ૧૩ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—ખરશેદજી રતનાગર[૨]—(ઉમર વર્ષ ૫૭) એવણ પ્રથમ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૯ માં મી૦ લારકીનસ વકીલને ત્યાં એક કલાર્ક તરીકે રહયા હતા. તે પછી એ પેહડી ખાતે અવાર નવાર મેશરસ પેન, ફેથફુલ, પાલાક, રામસડેન, ક્રેર, પરેસકાટ અને વીંટર ભાગયાઓ થયા હતા, જે બધાઓના અમામમાં છેક ગયાં વર્ષ સુધી માનેજીંગ કલાર્ક હતા. ઉપલા દરેક વકીલોએ ઇંગલાંડ જતી વખતે એમને ઘણી સરસ સરટીફિકેટો આપી હતી. મી૦ રામસડેને એવણને માટે લંડનથી ઘડતા લેખ સાથનો એક રૂપાંનો "ફલાવર વાઝ" ભેટ મોકલ્યો હતો.

તા૦ ૩ જી મારચ.

શેઠ જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડરે આજ દીને ફરાંમજી કાવશજી ઈનિસ્ટીટયુટનાં દીવાંનખાંનાંમાં જરથોસ્તીઓની એક મોટી મીજલસ હજુર "સંસાર" ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી. સરનશીનની ખુરસીએ શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી બીરાજયા હતા.[૩]

૧ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૭ મી મારચ ૧૮૭૦.

એજ મેલાવડામાં અતરેની જ્ઞાન પ્રસારક મંડલી નવેસરથી ચાલુ કરવા વિષેની શરૂઆત થઇ હતી, અને પાછલથી તે એજ શાલના આપરેલ માસમાં ચાલુ કરવામાં આવી હતી.

૨ શેઠો ધનજીભાઇ, મનચેરજી અને મરહુમ શેઠ રતનજી ખરશેદજી રતનાગરના બાવા. એવણના બાવા શેઠ રતનજી જીવણજી ગનધર ગંદેવીથી અતરે આવી લાકડાંનો વ્યાપાર કરતા હતા. તેવણનાં નામ રતનજી ઊપરથી સર્વે દોસ્તો, વ્યાપારીઓ વગેરે લાડમાં "રતનાગર" નાં નામથી બોલાવતા હતા.

૩ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૫ મી મારચ ૧૮૭૦.

એ વાએજ તથા એની આગમજ આગલાં વર્ષોમાં એવણે કરેલી ધરમ તથા નીતિ વિષેની વાએજોનું એક સામટું પુસ્તક એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૧ ના આપરેલ માસમાં નીચે મુજબ છપાવી પ્રગટ કીધું હતું:—

"ધરમ, નીતી, તથા સંસાર ઊપર, જાંહાંગીર મેહેરવાંનજીએ કોધેલી વાએજ. મુંબઇ: યુનિયન પ્રેસમાં ન્હાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાણીનાએ છાપીછે. સને ૧૨૪૦ યજદેજરદી. સને ૧૮૭૧ ઇસવી."

તા૦ ૫ મી મારચ.

શેઠ દાદાભાઇ બેહરાંમજી ચોધરી જેઓ ચાર વર્ષ ઇંગલાંડથી અતરે આવ્યા હતા, તેવણે આજ દીને ફરાંમજી કાવશજી ઇનિસ્ટીટયુટનાં દીવાંનખાંનાંમાં "સુએજની નેહર" વિષે ગુજરાતીમાં એક જાહેર ભાષાણ કીધું હતું. સરનશીનની ખુરસીએ શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી બીરાજયા હતા.[૪]

તા૦ ૧૧ મી મારચ.

નામદાર માહરાંણી વિકટોરીયાનો બીજો પુત્ર શાહજાદો આલફ્રેડ અથવા ડયુક ઑફ એડીનબરો આજ સાંજે મુંબઇ આવી પુગો હતો. બોરીબંદરનાં રેલવે સ્ટેશન પરથી તે ઉતરયો હતો, અને પરેલના સરકારી મેહલમાં ઉતારો લીધો હતો. તે નામદારની મોલાકાતને માટે રાત્રે પરેલના સરકારી મેહલમાં એક "રીસેપશન" ભરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં અતરે આવેલા સઘળા દેશી રાજવંશીઓ, જુદી જુદી ઝાતના આગેવાન રેહવાસીઓ, તથા નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો હાજર હતા:—[૫]

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૮ મી મારચ ૧૮૭૦.

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૭૦.

બીજે દીને એટલે તા૦ ૧૨ મી મારચે આ શેહરની રૈયત, સુલેહના અમલદારો, ચેમબર ઑફ કામરસ, દેશી રજવાડા, વગેરેનાં માનપત્રો તે નામદારને આપવામાં આવ્યાં હતાં. રાતનાં તે નામદારનાં માનમાં મોટી રોશની થાઇ હતી, જેમાં પારસીઓએ મોટો ભાગ લીધો હતો, તથા જગેજગ તેની ગારી ઊભી રખાવી પારસી બાનુઓએ ઓવારણાં લઇ ગજરા પેહરાવ્યા હતા. એ દીને રાતનાં મેદાનમાં મોટી આતશબાજી થાઇ હતી. તા૦ ૧૫ મી મારચે શાહજાદો ઘારાપુરીના ગોફાઓ જોવાને ગયો ત્યારે બારાંમાંના સઘળાં વાહણોએ ખુબ રોશની કરી હતી. તા૦ ૧૭ મીએ શાહજાદો એલફીનસટન કાલેજ જોવા ગયો હતો, જ્યાં ત્રણ વિદ્યાર્થીઓ શેઠો ડોશાભાઇ નશરવાંનજી વાડીઆ, જાંગીરશાહ એરચશાહ કોહીઆર, અને બરજોરજી એદલજી મોદીએ તે નામદારની પધરાંમણીની બાબદમાં જોડેલી ખાસ ઇંગ્રેજી કવિતાઓ તે નામદારને ભેટ આપવામાં આવી હતી. એજ દીને સાંજનાં અલેકઝાંડરા સ્કુલની છોડીઓ ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં મલી હતી તે જોવાને શાહજાદો ગયો હતો, જ્યાં મીસ રતનબાઇ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામાએ તે નામદારને આવકાર આપવાની ઇંગ્રેજીમાં એક કવિતા ગાઇ સંભલાવી, તથા બાઇ શીરીનબાઇ તે શેઠ ખરશેદજી કાવશજી આશબરનરનાં ધણીઆંનીએ તેને એક શેઆલ હેરાડી, તથા બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ બહમનજી ખરશેદજી કામાજીનાં ધણીઆંનીએ તેને ઓવરણાં લઇ એક ફુલનો હાર પેહરાવ્યો, જે ક્રિયા જોઇ તે નામદાર ઘણો અજબ થયો હતો. એજ સાંજનાં દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાએ પરેલ મધે એ નામદારની મોલાકાત લઇ તેમને જંદ બાપામાં લખેલી દોઆનો એક આડરેસ ભેટ આપ્યો હતો. એજ મુજબ દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ પણ પારસીઓના મોબેદોની તરફથી જંદ અને પેહલવીમાં એક આડરેસ, તથા એ૦ ખુરશેદજી મીનોચેહરજી કટેલીએ ફારસી ભાષામાં એ નામદારની પધરાંમણીની મુબારકબાદીમાં બેતો જોડી તે નામદારને અનાયત કીધાં હતાં.

તા૦ ૨ જી આપરેલ.

શેઠ અરદેસર જાંગીરજી બનાજીએ પોતાનાં ધણીઆંની બાઇ આવાંબાઇ તે શેઠ જમશેદજી દાદાભાઈ વાડીઆની બેટી પર અતરેની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટમાં રાહતવાતની ફરીઆદી માડી હતી તે મુકદમો સાત દીવસ સુધી નામદાર જસટીસ ટકર અને ડેલીગેટોની હજુરમાં ચાલવા બાદ તેનો તા૦ ૨૯ મી મારચ ૧૮૬૯ ને દીને વાદીના લાભમાં ચુકાદો થયો, એટલે પરતીવાદી બાઇને તેણીના ખાવંદને ઘેર જવાનો હોકમ થયો તથા બંધે બાજુનો ખરચ તેણીને માથે નાખ્યો હતો.[1] આ ચુકાદાથી નારાજી થાઇ તેની સાંમે બાઇ આવાંબાઇ તરફથી હાઈ કોરટમાં અપીલ કરવામાં આવી હતી, જેની તકરાર નામદાર ચીફ-જસટીસ સર રીચરડ કાઉચ અને જસટીસ મેલવીલે સાંભલી તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૦ ને દીને તે અપીલ ઉરાડી નાખી હતી. આ ઉપરથી માટરીમોનીઅલ કોરટનું હોકમનામું અમલમાં લાવવાને શેઠ અરદેસર તરફથી પાછી તે કોરટમાં આજ દીને નામદાર જસટીસ વારડનને અરજ કરવામાં આવી હતી. આ વેળાએ બાઇ આવાંબાઇને કોરટનો હોકમ નહિં બજાવવાનું કારણ પુછતાં તેણી રડી પડીને બોલી કે "તેનો ભરથાર તેની ઉપર ઘણુંજ ઘાતકીપણું ગુજારેછે. આગલ જારે અગીઆર માસ સુધી તે પોતાના ભરથારને ઘેર જાઇને રહી હતી તારે માતરે અગીઆર કલાકબી તેણે સુખના કાઢીઆ નહી હતા, માટે અગર જો કોરટની તરફથી તેને કોઇ શીખશા કીધામાં આવશે તો તે ભોગવવાને તે તઇઆર છે, પણ ભરથારને ઘેર જવાને રાજી નથી." આ ઉપરથી નામદાર જડજે જણાવ્યું કે આ બાઇ એક આબરૂદાર કુટુંબની છે, પણ તેણીએ દીધેલા જવાબ ઉપરથી કોરટના હાથમાં હવે કસો ઇલાજ રહયો નથી, માટે જો ભરથારને ઘેર નહિં જાય તો એક માસ સુધી ફોજદારી તુરંગમાં કેદ જવું. આ હોકમ મુજબ બાઇ આવાંબાઇ એક માસ સુધી કેદખાને ગઇ હતી.[2]

તા૦ ૩ જી આપરેલ.

મુંબઇની સરકારી ગોદીમાં નામદાર સરકારને માટે બંધાયલી એક નવી સ્ટીમર "મનોરા" ને પાણીમાં ઉતારવાની ક્રિઆ આજ દીને નામદાર ગવરનરની બેટી મીસ ફીટઝજેરાલડે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. સરેશતા પ્રમાણે ચંપીનની બાટલી ફોડયા પછી એ આગબોટને પાણીમાં ઉતારી, અને તે પછી તે બાંધનાર વડા માસટર-બીલડર શેઠ જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ તથા આસીસટંટ માસટર-બીલડર શેઠ રૂસતમજી અરદેસર વાડીઆને એકકી શેઆલ હોરાડવામાં આવી હતી.[3]

તા૦ ૫ મી આપરેલ.

મુંબઇ મધે સેંટ ઝેવીઅરસ કાલેજને માટે મેદાંન મધે ઇમારત બાંધવાને અતરેના રોમન કાથેલીક આરચ બીશપની આગેવાની હેઠલ જે ફંડ થયું હતું તેમાં પારસીઓમાં શેઠ અરદેસર હોરમજજી વાડીઆએ ૨૧૦૦૦), શેઠ ખરશેદજી કાવશજી આશબરનરે ૨૨૦૦), તથા શેઠો ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, અને હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ એ દરેકે ૨૧૦૦) ભરયા હતા.[4]

તા૦ ૬ થી આપરેલ.

રોજ ૧૭ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

શેઠ હોરમજજી બરજોરજી કપટાંને ગંદેવી મધે અંજુમનના ઉઘરાતથી નવાં બંધાયલાં દોખ્મામાંની સાંમે એક મોટી કુશાદે સગડી પોતાના મરહુમ સુરબીઓ જમશેદજી ફરાંમજી કાતરક તથા બરજોરજી ફરાંમજી કાતરક તથા ખરશેદજી ફરાંમજી કાતરક તથા કાવશજી શાપુરજી કપટાંન તથા મેહરવાંનજી કાવશજી કપટાંન તથા માતાજી મરહુમ બાઈ રતનબાઇ તે આ૦ બરજોરજી ફરાંમજી કાતરકનાં વીધવાનાં પુનને માટે બંધાવી તે આજ દીને જશન કરી ત્યાંની અંજુમનના સ્વાધીનમાં આપી હતી.[5]

---

૧ પરતીવાદી બાઇ આવાંબાઇને માથે આ ખરચ નાખ્યાથી તેણીની તરફથી તા૦ ૫ મી આપરેલ ૧૮૬૯ ને દીને પાછી હાનરેબલ જસટીસ ટકરને અરજ કરવામાં આવી હતી કે તેણી તો પરણેલી સ્રી છે, માટે ઈંગ્રેજી કાયદા પ્રમાણે તે હારી ગઇ છતાં તેણીનો ખરચ ભથાર પાસે અપાવવો. નામદાર જડજે એ અરજ ના પાડી હતી.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૪ થી આપરેલ ૧૮૭૦.

એ મુજબ બાઇ આવાંબાઇ એક માસ જેલમાં જઇ આવ્યા પછી પાછી શેઠ અરદેસરે તેણીપર માટરીમોનીઅલ કોરટનું હોકમનામું અમલમાં આણવા માટે ફરીઆદી માડી હતી, જેનો ચુકાદો તા૦ ૨૯ મી જુન ૧૮૭૧ ને દીને નામદાર જસટીસ મેલવીલે આપેયો કે પરતીવાદી બાઇ એક વાર એક માસ જેલમાં જઇ આવી જેથી તેણી ઉપરની ડીકરી અમલમાં આવી ચુકી, માટે તે ફરીને અમલમાં આવે નહિં, એમ જણાવી શેઠ અરદેસરની અરજ ઊરાડી નાખી બંધે બોરડનો ખરચ તેવણને માથે નાખ્યો હતો. આ ચુકાદા સામે વળી શેઠ અરદેસરે હાઇ કોરટમાં અપીલ કીધી હતી, જેની તકરાર નામદાર ચીફ જસટીસ સર ચારલસ સારજંટ અને જસટીસ લાયડે સાંભલી તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર ૧૮૭૨ ને દીને તેનો ચુકાદો બાઇ આવાંબાઇની તરફેણમાં આપ્યો હતો કે પારસી માટરીમોનીઅલ આકટની ૩૬ મી કલમ મુજબ બાઇને એકવાર સજા થઇ ચુકીછે, માટે ફરીને તે સજાને લાયક નથી, એમ જણાવી બંધે બાજુનો ખરચ શેઠ અરદેસરને માથે નાખ્યો હતો.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૪ થી આપરેલ ૧૮૭૦.

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૬ થી આપરેલ ૧૮૭૦.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી આપરેલ ૧૮૭૦.

તા૦ ૮ મી એપરેલ.

રાજકોટવાલા શેઠ ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકાએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૦ ની "કાઠીઆવાડ લોકલ ડીરેકટરી" નું ટાઈમસ ઑફ ઇંડીઆ કાલેનડરના જેવડું એક મોટું પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[1]

તા૦ ૯ મી આપરેલ.

રોજ ૨૦ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

ગંદેવી મધે અંજુમનના ઉધરાતથી બંધાવલું ૧૦૮) પાવીનું નવું દોખમું પરઠવાની ક્રિઆ આજ દીને નવસારી-વાલા દસ્તુર કૈકોબાદજી રૂસતમજી મેહરજી રાંણાનાં ઉપરી-પણાં હેઠલ કરવામાં આવી હતી. જશનની ક્રિઆ પુરી થવા બાદ એ દોખમું બાંધવાને લગતી ગંદેવીમાં મેનીજ કરનાર શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ ગજધર તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચવામાં આવ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ દોખમાં થકી નામદાર ગાયકવાડ સરકારે ૬॥ વીંઘા જમીન ધર્માદા આપીછે, તથા દોખમાં પર કુલે ખરચ ૨૪૩૫૮૦। નો થયો છે, તથા એની સર્વે દેખરેખ મુંબઇવાલા શેઠ દોરાબજી નશરવાંનજી મીસતરીએ કીધીછે.

એ બાદ શેઠ હોરમજજી બરજોરજી કપટાંનની તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચવામાં આવ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે તેઓએ પોતાના મરહુમ મુરબીઓ જમશેદજી ફરાંમજી કાતરક તથા બરજોરજી ફરાંમજી કાતરક તથા ખરશેદજી ફરાંમજી કાતરક તથા કાવશજી શાપુરજી કપટાંન તથા મેહરવાંનજી કાવશજી કપટાંન તથા માતાજી મરહુમ બાઈ રતનબાઇ તે આ૦ બરજોરજી ફરાંમજી કાતરકનાં વીધવાનાં પુનને સારું આએ દોખમાં આગલ શગડી બંધાવી તે ગયા સુરોશ રોજે જશન કરી ઇજીવી અંજુમનના સ્વાધીનમાં આપીછે.[2] વળી તેઓએ તા૦ ૨૦ મી જુન ૧૮૬૫ ને દીને ગંદેવી મધે કરેલાં રૂ૧૫૦૦૦) નાં ધર્મખાતાનો ખરચ તેની ઉપજમાંથી બસ થતો નથી તેથી આજ રોજે બીજા રૂ૧૦૦૦૦) તેમાં ઉમેરી તે રૂ૨૫૦૦૦) કરી તેની સરકારી લોન લઈ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબોના સ્વાધીનમાં આપીશું કે તેઓ દર શાલ તેનું બ્યાજ એ ધર્મ ખાતાંના ખરચ સારૂં મોકલ્યા કરે.[3] આએ શગડી બાંધ-વાની મેનીજ શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ ગજધરે ઘણી સારી રીતે કરી તેથી તેમનો મોટો ઉપકાર માનયો હતો. એ ઉપરાંત શેઠ હોરમજજી કપટાંન તરફથી એક બીજો અંજુમન પત્ર વંચાવી તેમાં ગંદેવી ગામમાં ચોમાશાના દીવસોમાં ખરાબ રસ્તાને લીધે રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવા લઇ જવાને ઘણી અડચણ પડતી હોવાથી ગામથી તે દોખમાં સુધી જવાનો પાક્કો રસ્તો પોતાનાં ફુઈ બાઇ કુવરબાઇ તે મરહુમ શેઠ કાવશજી શાપુરજી કપટાંનનાં વીધવા તથા પોતાનાં ધણી-આંની બાઇ રતનબાઇનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦૦) ખરચી બંધાવવાની,[4] તથા તે રસ્તો બંધાયા પછી તેની તથા ઉપલી શગડીની તથા એવણે ગંદેવીમાં બંધાવેલા કુવાઓની તથા અરદીશુર આગલ બંધાવેલી બંગલીની દર શાલ મરામત વગેરેને માટે રૂ૧૫૦૦) ની રકમ અંજુમનનાં ફંડમાં એલાહિદી આપવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી.

ઉપલા અંજુમન પત્રો વંચાયા બાદ ગંદેવીની અંજુ-મન તરફથી મજકુર શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ ગજધર, શેઠ હોરમજજી બરજોરજી કપટાંન, શેઠ દોરાબજી નશરવાંનજી મીસતરી, તથા શેઠ નાનાભાઇ માણેકજી ગજધર જેવણે એ દોખમાંનાં ફંડમાં રૂ૧૦૦૦૦) ની મોટી રકમ આપી હતી તેમને એકકાં માનપત્ર તથા શેઆલો હોરાડવામાં આવી હતી. તેમજ શેઠ હોરમજજી બરજોરજી કપટાંનને તેમનાં મોબેદ બેહરાંમદારૂ (આ૦ બેહરાંમજી ફરાંમજી કાતરક) નાં ખાંન-દાંનીઓએ તેવણે ગામમાં આટલો બધો ધર્મ કરવા માટે શાબાશીનું એક માનપત્ર તથા શેઆલ હોરાડી હતી. એ પછી નેઆતનું જમન જમી સર્વે લોક વદાય થયા હતા.[5]

---

૧ "કાઠીઆવાડ લોકલ ડીરેકટરી. ૧૮૭૦. રચનાર, ધંનજીશા હોરમગજી કડાકા, આકટીંગ એકસ્ત્રા આસીસ્ટંટ પોલીટિકલ એજંટ, કાઠીઆવાડ. મુંબઇ: એજયુકેશન સોસા-ઇટીનાં છાપાખાનામાં છપાઇછે. ૧૮૭૦."

એજ મુજબની એક ડીરેકટરી શેઠ ધનજીશાહે ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૧ નાં શાલની તથા તે પછી ૧૮૮૬ નાં શાલની બે ભાગમાં, અને છેલ્લી આએ ચાલુ ૧૮૯૬ ની બે ભાગમાં છપાવી પ્રગટ કીધીછે. એ ડીરેકટરીઓમાં આખા કાઠીઆ-વાડનાં સર્વે પ્રાંતો, સંસ્થાનો, તથા તાલુકાઓનો તેમજ રાજ રજવાડાઓનો સંપુરણ અહેવાલ, દીવાંની તથા ફોજદારી રીતિઓ, કાનુનો, સનદો, એજનસીને લગતા હોકમો, વગેરે સર્વે જાણવાજોગ બાબદો ઈંગ્રેજી તેમજ ગુજરાતીમાં સમાવીછે.

૨ એ શગડી પર નીચે મુજબની તખ્તી જડેલીછે—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો

"આએ સગડી હોરમજજી બરજોરજી કપતાંન તથા
"કાતરકનાએ પોતાના મરહુમ મુરબીઓ જમશેદજી તથા
"બરજોરજી તથા ખરશેદજી ફરાંમજી કાતરક તથા કાવશજી
"શાપુરજી કપતાંન તથા મેરવાંનજી કાવશજી કપતાંન તથા હમારાં
"માતાજી બેહેસ્તનશીન રતનબાઇનાં પુનને સારૂ બંધાવીને
"જરથોસતી અનજુમનનાં સવાધીનમાં આપીછે. શા. ૧૯૨૬
"નાં શાલમાં રોજ ૨૦ માહ ૭ સેનશાહી શને ૧૨૩૯
"ઇઅજદેજરદી તા૦ ૯ મી એપરેલ ૧૮૭૦."

૩ એ રકમ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબોએ પોતાના સ્વાધીનમાં લેવાની ના પાડવાથી શેઠ હોર-મજજીએ તેમાં બીજી કેટલીક રકમ ઉમેરી તેનું પોતાના તરસ્ટીઓ હસ્તક એક જુદું ધર્મખાતું ચાલુ કીધું હતું, જેને લગતી વીગત આગલ જોવામાં આવશે.

૪ પછવાડેથી શેઠ હોરમજજીએ એ રસ્તો ન બંધાવતાં ગંદેવીની દરેમેહરનો ખરચ ચલાવવાને માથે લીધું હતું, અને એ રસ્તો શેઠ નાનાભાઈ માણેકજી ગજધરે બંધાવી આપ્યો હતો.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી આપરેલ ૧૮૭૦.

એ દોખમું પરઠવાનાં જશનમાં શામેલ થવાને તેના તરસ્ટીઓ શેઠો પેશતનજી કાવશજી મેહતા નેહાવવાલા અને

તા૦ ૯ મી આપરેલ.

ડાકટર રૂસતમજી નશરવાંનજી ઓરીએ આજ દીને ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં "લોહી" વિષે ગુજરાતીમાં એક ભાષાણ કીધું હતું. સરનશીનની ખુરશીએ શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી બીરાજયા હતા.[2]

તા૦ ૧૨ મી આપરેલ.

અતરેની ગ્નાન પ્રસારક મંડળીનું કામ આજ કેટલીક મુદત થાઈ ચાલતું બંધ પડવાથી તે પાછું ચાલુ કરવાની ધારણાથી અતરેના કેટલાક ગ્રહસ્થોએ લવાજમ આપવાને કબુલ કરવાથી તેઓની એક સભા આજ દીને ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીને આપવા બાદ ગ્નાન પ્રસારક મંડલી અતરે પાછી ઉભી કરવાનો ઠેડાવ થયો, તથા તેનું કામ હાર પાડવા તથા કાએદા કાનુનો ઘડવા અને જુની ગ્નાન પ્રસારક મંડલી પાસે જે પુંજી તથા મતા બાકી રહી હોય તે મેલવવાને શેઠો ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, એદલજી જમશેદજી ઓરી, માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહર હોમજી, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, અને કાવશજી શાપુરજી મેહતાની એક પ્રોવીજનલ કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[2]

જીવણજી હોરમજજી ગજધરે મુંબઇ તથા સર્વે દેશાવરોના જરથોસ્તીઓને તા૦ ૧૬ મી મારચ ૧૮૭૦ થી વર્ત્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી અરજ કીધી હતી, તથા સર્વે જાતના વ્યાપારીઓને પોતાનાં પારસી માણસોને એ દીવસે ગંદેવી આવવા માટે રજા આપવાની એલતેમાસ કીધી હતી. એ દોખમું બાંધવાનાં ફંડ મધે બધા મલી રૂ૪૫૬૨૬)।। ભરાયા હતા, જે મધે મુખીઅ રકમ શેઠ નાનાભાઈ માણેકજી ગજધરે રૂ૧૦૦૦૦), શેઠો હીરજીભાઇ તથા કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની અને તેમનાં માતાજી બાઇ મેહરબાઇ અને બેહન બાઇ ધનબાઇજીએ મલી રૂ૭૫૦૦), શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૧૫૦૦), શેઠો દાદાભાઇ અને બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી તથા રૂસતમજી દાદાભાઇ કામાજીએ મલી રૂ૧૧૨૫), શેઠ દાદાભાઈ નશરવાંનજી શેઠનાએ રૂ૧૦૦૦), શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી બેહમનજી મોદીની કુંપની, જમશેદજી દોરાબજી નાએગાંમવાલાની કુંપની, કાવશજી નાનાભાઇ દાવર, બેહરાંમજી શોરાબજી ગજધર અને હોરમજજી બેહરાંમજી ગજધરે દરેકે રૂ૫૦૦) વગેરે બીજી નાની નાની રકમો હતી. એ દોખમાં પર કુલે ખરચ રૂ૪૭૮૯૮।।।– થયો હતો.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૭ મી આપરેલ ૧૮૭૦.

એ પ્રોવીજનલ કમીટીએ જુની ગ્નાન પ્રસારક સભાની કારોબાર મંડલી સાથ કેટલાક સંદેશાઓ ચલાવ્યા બાદ એ સભાનું નામ તથા પુંજી તથા મતા જે હોય તે નીચલી બે સરતોથી લેવાને કબુલ કીધું હતું:–

૧—ગ્નાન પ્રસારક મંડલીના રેસાલાઓમાં દીન ધર્મની કાંઇ બાબત લખવી નહિં તથા હાલની ઈંગ્રેજી હકુમત વિષે તથા ઈંગ્રેજ સરકારનાં હિંદુસ્થાંનના કારોબાર વિષે કાંઇ પણ મત આપવું નહિં.

૨—આગલી ગ્નાન પ્રસારકની જે પુંજી સપુરદ કરવામાં આવે તેનાં મુદ્દલ નાણાં અનામત રાખવાં અને માતર બ્યાજ વાપડવું.

એ બે સરતો તા૦ ૧૫ મી જુન ૧૮૭૦ ને દીને નવી મંડલીના સભાસદોએ બાહલ રાખવાથી જુની મંડલીની બાકી રહેલી પુંજીની રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેને મલી હતી, અને તે બાદ મંડલીનું કામ શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.

એ સભાની પેહલવેહલી કારોબાર મંડલી શેઠો ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, જાંગીરજી બરજોરજી વાછા, કાવશજી શાપુરજી મેહતા, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડર, અરદેસર ફરાંમજી મુસ, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીના, ડાકટર ખરશેદજી ફરાંમજી બોરી, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા એમ. એ; અને ડાકટર ધીરજરાંમ દલપતરાંમની નેમાઇ હતી. એ કારોબાર મંડલીમાં અવારનવાર ખાલી પડતી જગાઓપર શેઠો એદલજી જમશેદજી બોરી, મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, દારાશાહ રતનજી ચીચગર, રૂસતમજી મેહરવાંનજી પટેલ, એમ. એ; એલ. એલ. બી; ડાકટર રૂસતમજી કાવશજી બાહુરજી,

તા૦ ૧૩ મી આપરેલ.

પેહલવી ભાષાનાં અધુરી હાલતમાં રહી ગએલાં પુસ્તકો-ને સુધારી તથા ગોઠવીને છપાવવાનું કામ મુંબઈની સરકારે ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં ડાકટર મારટીન હાઉગની ભલાંમણ ઉપરથી પુણાંવાલા દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપ

વાંનજી મેહતા, સી. આઈ. ઈ; ખજાંનચી તરીકે પ્રથમમાં શેઠ કાવશજી શાપુરજી મેહતા, તે પછી ૧૮૭૨ થી ૧૮૭૪ સુધી ડાકટર ખરશેદજી ફરાંમજી ખોરી, અને ૧૮૭૪ થી તે આજ સુધી શેઠ દારાશાહ રતનજી ચીચગર; શેક્રેટરી તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૮૦ સુધી શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, ૧૮૮૦ થી ૧૮૮૪ સુધી શેઠ કાવશજી દાદાભાઈ નાયગાંમવાલા, એમ. એ; અને ૧૮૮૪ થી તે આજ સુધી શેઠ નશરવાંનજી હીરજી-ભાઈ પટેલ.

એ મંડલીની તરફથી ભાષાણો અપાવાનું તા૦ ૨૦ મી નવેમબર ૧૮૭૧ થી ચાલુ થયું હતું. દરેક ભાષાણ કરનારને તે પોતાની ભાષાણની બાબદ ઉપર ખાસ મેહનત લીએ માટે રૂ૫૦) નું હાનરેરીયમ આપવાની ગોઠવણ ઈ. સ. ૧૮૭૩ થી ૧૮૭૬ સુધી કરવામાં આવી હતી, અને તે માટે દર વર્ષે જોઈતી રૂ૫૦૦) થી તે ૬૦૦) સુધીની રકમ શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ અતરેના આગેવાંન દેશી ગ્રહસ્થો પાસેથી મેલવી આપી હતી. વળી ૧૮૭૭ થી પાછી ભાષાણકર્તાઓને રૂ૫૦) નું હાનરેરીયમ મંડલીનાં ફંડમાંથી આપવાની શરૂઆત થાઈ હતી, તે ૧૮૯૦ સુધી ચાલુ હતી.

૧૮૭૬ થી મંડલી તરફથી થતાં ભાષાણોના ખાસ રીપોરટ રાસ્ત ગોફતાર પત્ર મધે લેવાની ગોઠવણ કીધી હતી, તથા ૧૮૮૨ થી તેનાં થોડાંક ધુટાં ચોપાંનયાં કાઢી સભાસદોને વેંહચતા હતા. એ પછી નામદાર સરકાર તરફથી એડયુકેશન ડીપારટમેંટના તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી ૧૮૮૭ ના નંબર ૨૮૩ વાલા ઠેડાવની રૂહે એ મંડલીને દર વર્ષે રૂ૩૦૦) ની ગ્રાંટ-ઈન-એડ મલવા લાગી હતી, જેથી તેનાં દરેક ભાષાણો-નાં ૨૨૫૦) ધુટાં ચોપાનયાં કાઢીને રાસ્ત ગોફતાર સાથે વેંહચ્યા ઉપરાંત ડાએરેકટર ઑફ પબલીક ઈનક્ષકશનના હોકમથી તેની ૨૦૦) નકલો કેળવણી ખાતાંના ત્રણડે વિભાગના ઈન-સ્પેકટરો ઉપર મોકલવામાં આવતી હતી. એ બાદ ૧૮૯૬ થી દરેક ધુટાં ભાષાણનાં ચોપાંનયાંને બદલે આખી મોસમનાં ભાષાણોનો સંગ્રહ છપાવી તે રાસ્ત ગોફતાર સાથ વેંહચવાનું બંધ કરી તેને બદલે ૭૦૦) ચોપાંનયાં પ્રગટ કરી ઉપર મુજબ કેળવણી ખાતાંના ઈનસ્પેકટરો, તથા મંડલીના સભાસદો, પુસ્તકખાનાંઓ, શાળાઓ, વગેરેપર મોકલવામાં આવેછે.

વળી ૧૮૭૬ ની શરૂઆતમાં મુંબઈ શેહર મધે શીતલાના રોગનો જોરાવર ફેલાવો થયો હતો તે અરસામાં દેશી પ્રજાને ગઊશીતલાના ફાએદાની સમજ તથા ગ્નાન આપવા માટે આએ મંડલી તરફથી ૧૮૭૨ માં ડાકટર ખરશેદજી ફરાંમજી ખોરીએ ગઊશીતલા વિષે કરેલાં ભાષાણના ઈનતેખાબની ૬૦૦૦) નકલો મુંબઈનાં મ્યુનીસીપાલ ખાતાંએ ચોપાંનયાંના આકારમાં છપાવી ગુજરાતી વાંચનારી દેશી પ્રજામાં મુફત ફેલાવી હતી.

આ મંડલી નવેસરથી સ્થાપવા તથા તેને ૧૦) વર્ષ સુધી સારી રીતે ચલાવવા માટે શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ કરેલી કીમતી સેવાઓં માટે તેમને ૧૮૮૦ માં એ મંડલીના એક હાનરરી મેમબર નેમી માન આપ્યું હતું. એજ મુજબ જ્ઞાની ગ્નાન પ્રસારકને સ્થાપનાર તથા તેના મુખ્ય સુકાંની શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસરને પણ ૧૮૮૨ માં એક હાનરરી મેમબર નેમી માન આપ્યું હતું, તથા ૧૮૯૨ માં તેઓ ગ્રેટ બ્રીટનની પાદશાહી પાર્લામેંટના મેમબર થયા અને તે પછી મુંબઈ આવ્યા તે વેળાએ આ ઈલાકા તરફથી તેમને જુદાં જુદાં માનપત્રો તા૦ ૧૬ મી ડીસેમબર ૧૮૯૩ ને દીને ટાઊન હાલમાં અપાયાં તેમાં આ મંડલી તરફથી પણ એક માનપત્ર તેમને આપવામાં આવ્યું હતું.

એ મંડલી તરફથી ૧૮૯૫ ના ડીસેમબર માસની આખરીનાં અઠવાડીઆંમાં વિદ્યા હુનરના મેલાવડાનું એક "કૉનવરઝેશીયોની" એલફીનસટન હાઈ સ્કુલમાં ભરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં ઘણાક પારસી તથા હિંદુ ગ્રાડયુએટોએ પોતાના અભીઆસને લગતી વિદ્યા હુનરની બાબદો લોકોને સમજાવવામાં ભાગ લીધો હતો, તથા ત્રણ દીવસ સુધી મેલા-વડાનો લાભ પણ મુંબઈના પુશ્કળ લોકોએ લીધો હતો.

એ મંડલીમાં ઈ. સ. ૧૮૭૧ ના નવેમબર માસથી તે ૧૮૯૬ ના મેએ માસ સુધીમાં નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો તથા બાનુઓએ નીચલી બાબદો ઉપર ગુજરાતી ભાષામાં રેસાલા વાંચ્યા તથા ભાષાણો કર્યાં હતાં:—

અરદેશર કાવશજી હોમજી—વરાળયંત્ર (૧૮૮૬); એદલજી કાવશજી મસાંની—વશીએતનામાં બાબેનો ધારો (૧૮૭૪); એદલજી જમશેદજી ખોરી—વાતાવરણ અથવા હવા (૧૮૭૨), વાંદર અને માણસ વચ્ચે મુકાબલો બે ભાષાણ (૧૮૭૪); ડાકટર એદલજી નશરવાંનજી—આજના વખતની વાહડકાપની વિદ્યા (૧૮૮૦); ડાકટર એરચ શેહરીયારજી ભરૂચા—ચામડીનો તંદરોસ્તી સાથ સંબંધ (૧૮૯૪); કાવશજી દાદા-ભાઈ નાયગાંમવાલા, એમ. એ.—વિજલી વિષે ત્રણ ભાષાણો (૧૮૭૭), ગરમી વિષે ત્રણ ભાષાણો (૧૮૭૮), લોહચુંબક (૧૮૭૯), સ્પેકટ્રોસકોપની શોધ, બનાવત અને ઉપયોગ (૧૮૭૯), ફોનોગ્રાફ અને બીજાં અવાજ નોંધનાર યંત્રો (૧૮૭૯), શ્રવણ શાસ્ત્ર વિષે બે ભાષાણ (૧૮૮૧), હવાની કેવલ ગેરહાજરીથી બીલકુલ ખાલી નહિં પણ સેજસાજ હવા હાજર રહી જવાથી અત્યંત ખાલી એવી જગાનાં પોલાણમાં પ્રોફેસર ક્રૂકસે કરેલી શોધ (૧૮૮૩), સૂર્ય વિષે બે ભાષાણ (૧૮૮૫) સૂર્ય—જગતમાં તેનો મોભો (૧૮૮૬), પૃથ્વિનો ગોળાકાર તથા તેની દરરોજની પ્રદક્ષિણાની સાબેતીઓ (૧૮૮૭); ડાકટર કાવશજી નવરોજજી મેહતા—દવાદારૂ વિષે સાધારણ મુલો (૧૮૮૦), ખઈ રોગ તેનાં અટકાવ તથા શબબો (૧૮૮૪); કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી—બદનની કેળવણી અથવા કસરત (૧૮૭૨), બરનારડ પેલીસી (૧૮૭૨), આફ્રીકા ખંડમાં ડાકટર લીવીંગસ્ટની શોધો વિષે બે ભાષાણ (૧૮૭૪), નાઈલ નદીનું મુળ (૧૮૭૪), દેશી ગાયનની વિદ્યા વિષે પાંચ ભાષાણો (૧૮૭૫-૭૬), પારસી ગાયનો વિષે ત્રણ ભાષાણો (૧૮૭૮-૭૯-૮૦), દેશી ગાયનનો રસ પ્રવેસ અને ઉપયોગ (૧૮૮૧), ગાયન વિદ્યા (૧૮૮૩), દેશી ગાયન—રાગણી જેજોતી (૧૮૮૪), રાગણી ભૈરવી (૧૮૮૫), પાછલા પોહરનાં રાગરાગણીઓ (૧૮૮૬), ગાયનની ભાષા (૧૮૯૧), શુદ્ધ ગુજરાતી વિરૂધ પારસી ગુજરાતી વિષે બે ભાષાણ (૧૮૯૪); ડાકટર કેખશરૂ નશરવાંનજી બાધુરજી—ખોરાક અને તેની પચા-વત (૧૮૮૯); ડાકટર કેખશરૂ રૂસતમજી વીકાજી—પાણી,

આશાનાને સોંપ્યું હતું, તે મુજબ તેવણે તૈયાર કરેલી બીજી કેતાબ "પેહલવી-પાજંદ ગ્લોસરી" મુંબઈની સરકારને ખરચે ડાકટર મારટીન હાઉગની તપાસ હેઠલ જરમની મધે છપાઇ પ્રગટ થાઇ હતી. એ પુસ્તકની

વીહારનું પાણી અને તંદરોસ્તી ઊપર તેની અસર (૧૮૭૩), હવા, મુંબઇનાં ઘરો માંહેલી હવા અને તંદરોસ્તી ઊપર તેની અસર (૧૮૭૪), શેહરોમાં ગતરોની અગત અને તેઓનો આપણી તંદરોસ્તી સાથે સંબંધ (૧૮૮૪); ડાકટર કેખશરૂ શેરાબજી નરીમાન—કાલેરા વિષે (૧૮૭૫); ડાકટર ખરશેદજી ફરામજી ઓરી—આપણાં શરીરનાં હાડકાં વિષે બે ભાષાણ (૧૮૭૧-૭૨), શીતલા અને ગઊશીતલા (૧૮૭૨), ખોરાકનું પાચણ કામ (૧૮૭૩), આંખ અને અશમા (૧૮૭૪), ભેજાં વિષે ચાર ભાષાણો (૧૮૭૫), જીંદગી લાંબી કરવાનાં સાધનો વિષે છ ભાષાણ (૧૮૭૬), જીંદગી ટુકી થવાનાં કારણો વિષે ત્રણ ભાષાણ (૧૮૭૭), ખોરાકનું રસાએણ શાસ્ત્ર, ત્રણ ભાષાણો (૧૮૭૭), પ્રજાની સુખાકારી જાલવવાનાં સાંધનો વિષે ચાર ભાષાણ (૧૮૭૯); ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી—ખુન ઇરાન દાનેશ અઝ જબાનશનાશી અથવા જબાનોના અભીઆસ ઊપરથી ઊપજાવી કાઢેલી ઇરાનની તવારીખ વિષે ચાર ભાષાણ (૧૮૭૧-૭૨); એ૦ જીવણજી જમશેદજી મોદી, બી. એ.—રૂતુ વિદ્યા વિષે ચાર ભાષાણ (૧૮૮૧), રૂતુ વિદ્યા (૧૮૮૩), ધુમસ અને વાદલાં (૧૮૮૩), બળતા પાહાડો અને ધરથીકંપ (૧૮૮૪), હવાની વિજલી (૧૮૮૫), વરસાદ (૧૮૮૬), પવન (૧૮૮૭), ભુતલવિદ્યા—પૃથ્વિ એક ગ્રહ તરીકે (૧૮૮૮), સૃષ્ટિની અનંતતા (૧૮૮૯), વિસુવીઅસ અને પૉમપીઆઇ (૧૮૯૦), સુએઝની નેહરની અસલી તવારીખ—ઇરાની પાદશાહ દારાયસની તેના સંબંધમાં પેહલવેહલી ફતેહમંદ કોશેશ (૧૮૯૦), ઇલોરાના ગુફાઓ (૧૮૯૧), સને ૧૮૮૩ નાં શાલમાં ક્રાકાતોઆનો બળતો પાહડ ફાટવાનો મોટો બનાવ (૧૮૯૧), અસલી ઇરાની બાનુ અને તેણીનો સંસાર (૧૮૯૨), આ પૃથ્વિ ઊપર માણસજાતની અને બીજી જાન ધરાવનાર પેદાયશની હસ્તી કયાં સુધી રહી શકશે (૧૮૯૩), પામીરનો મુલક, એ એક વખતના જરતોસ્તી મુલકની ભુગોલ તથા તવારીખ અને હાલમાં રશિયા સાથ ઊઠેલો વાંધો (૧૮૯૩), ઇજીપ્તની પીરામીડો (૧૮૯૪), શાહનામું અને ફેરદોસી (૧૮૯૫), કાશમીર (૧૮૯૬), ફેરદોસીની જીંદગીનો અહેવાલ (૧૮૯૬); જાંહગીરજી એદલજી દાવર—બાહડ પાંનની જીંદગી (૧૮૭૩), હિંદુસ્થાંનના સાકાવાલા રોપાઓ (૧૮૭૫); જાંહગીરજી બરજોરજી વાછા—પૃથ્વિનું ભીતર (૧૮૭૧), વિદ્યાના વધારા વિષે (૧૮૭૩), પરવાલાંનાં ટાપુઓ (૧૮૭૩), વનસ્પતી અને પ્રાણી વિદ્યા વચેનો સંબંધ (૧૮૭૯), જાણવરી પતીત્રા (૧૮૮૧), વિદ્યાનો માર્ગ (૧૮૮૧), ધુમકેતુઓ (૧૮૮૧), સુક્ષમ જીવ તથા દરદોનાં સુક્ષમે (૧૮૮૩); જાંહગીરજી બરજોરજી સંજાણા, બી. એ.—વનસ્પતી વિદ્યા (૧૮૮૪); જાંહગીરજી મેહરવાંનજી પલીડર—યોગે શાસ્ત્ર (૧૮૭૩), ધારો અને ધારા જાણનારાઓ (૧૮૭૫); જાંહગીરશાહ એરચશાહ કોહીઆર—શુક્રના ગ્રેહનું ગમન (૧૮૭૫); દારાશાહ રતનજી ચીચગર—માઇક્રોબ્સ નામનાં જીનાં જંતુઓ અને તેથી નીપજતાં દુખદરદો (૧૮૮૭), ખરી રીતે દમ લેવા તથા કાઢવા શિખવાથી તંદરોસ્તીમાં થતો સુધારો અને તેથી ચોકસ દુખ દરદોનું થતું નિવારણ (૧૮૮૮), કિન્ડરગાર્ટન તથા હરબાર્ટીઅન કેળવણીની રૂઢી વિષે બે ભાષાણ (૧૮૯૫); દીનશાહ પેશતનજી ઘડીઆલી—વિજ્ળીક રોશની, તેની ઊત્પંતી, ઊપયોગ તથા ફાયદા (૧૮૯૧), ઇનશાંનના ઊપયોગમાં વિજળી, લોહચુંબક તથા બીજી મહા બળવાંન શકિતઓ (૧૮૯૩), વિજળીક ટેલીફોન (૧૮૯૫), પદાર્થની અતો હવાઇ સ્થિતી તથા અણુદીપ પ્રકાશીત શકિત (૧૮૯૬); દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ.—માણસ જાતની ખાસીઅતો અને તે ઊપર કેળવણીની અસર (૧૮૭૩); દોરાબજી મેહરવાંનજી દાપુ—વીજળીનો તાર (૧૮૯૬); ડાકટર ધનબાઇ શેરાબજી માસટર—બચ્ચાંની માવજત (૧૮૯૨); નવરોજજી પેશતનજી કામાજી—વીજળીનો તાર (૧૮૭૮); નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલ—દોલતની ઊતપંતી (૧૮૭૩), દોલતની વેંહચણી (૧૮૭૪), દોલતની અદલા બદલી વિષે બે ભાષાણ (૧૮૭૮), દોલતનો ખરચ અને પ્રજા ઊપર કર નાખવાના કાનુનો (૧૮૭૯), રૂપાંના ભાવમાં ઘટાડો, તેનાં કારણ, અસર અને તેને લગતો ધખરાત (૧૮૮૦), ઇતિહાસ વિષે બે ભાષાણ (૧૮૮૪-૮૫); નાનાભાઇ અરદેસર મુસ, એલ. સી. ઇ.—રોશની (૧૮૮૯); પાલણજી બરજોરજી દેસાઇ—કીમીઆ (૧૮૭૪), ઇરાનના કેઆંની પાદશાહ કેખુશરો અને હખામની પાદશાહ સાઇરસ વચેનો તફાવત (૧૮૮૫), પારસીઓ અને હિંદુઓની અસલી દંતકથાઓનો મુકાબલો (૧૮૮૬), શાહનામાં મધેનું એક દાસ્તાંન, અને રામાયણ તથા ઇલ્યડની વાર્તાઓ સાથ તેની સરખાંમણી (૧૮૮૯), પુરાતન પારસીઓ—અસલી તવારીખમાં તેમનો દરજ્જો (૧૮૯૦), સૂર્ય સંબંધી અસલી આર્ય ફીલસુફી (૧૮૯૧), હિંદુસ્થાંનમાં આવી વસેલા પેહલવેહલા પારસીઓ (૧૮૯૨), પારસીઓના પેગામબર હજરત જરથોસ્તનો જમાંનો (૧૮૯૪), પશ્ચિમ હિંદુસ્થાંનમાં ઇરાંનનો મોટો કાબુ (૧૮૯૫); પેશતનજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા, એલ. સી. ઇ.—વરાળ યંત્ર (૧૮૭૭); પેશતનજી ધનજીભાઇ માહલક્ષમીવાલા—સુધરેલા પાયાપર ખેતી ચલાવવાના ફાયદા (૧૮૮૪); ડાકટર ફકીરજી રતનજી હાડવૈદ—અકસમાતથી જખમી થયલાં તથા ઇજા પામેલાંઓને શરૂઆતની મદદ કેમ કરવી (૧૮૯૪); ડાકટર ફરામજી જીવણજી પટેલ—દંત વિદ્યાની તવારીખ, દાંત અને દાંતનાં દરદો, તેમનો અટકાવ તથા ઇલાજ (૧૮૯૩); બહમનજી બેહરાંમજી પટેલ—ફારસી ભાષા અને તેનું ભણતર (૧૮૭૩), આરીયન ટોળો અને તે ઊપરથી ફેલાયલી કોમો (૧૮૭૪), હિંદુસ્થાંનમાં આપણી આઝલ થાઇ ગયલા પારસીઓ, તેમની સંસારી તથા વ્યાપારી હાલત (૧૮૭૯), મુંબઇ ઇલાકામાં દેશી કેળવણીની શરૂઆત અને તેની તવારીખ (૧૮૮૫), મુંબઇનાં ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતી છાપાની શરૂઆત અને તેની તવારીખ (૧૮૯૫); મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન—શીલ્પ શાસ્ત્ર (૧૮૭૩); મનચેરજી ફરામજી પટેલ, બી. એ.—કસરત, પારસીઓને સુચનાં (૧૮૮૫); ડાકટર મનચેરજી બેહરાંમજી કોહલા—પ્રાણી જીંદગીના કુદરતી કાયદા (૧૮૯૩), બેકટીરિયા અથવા બૅસીલાઇ વિષે થોડુંક જાણવાજોગ ગ્નાન તથા તેમનું કુદરતમાં કામ (૧૮૯૪); મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી—ધી ટાઇમસ (૧૮૭૨); માણેકજી પેશતનજી દાદીબરજોર—પક્ષીઓ (૧૮૭૩), જીનાં જાનવરોનો ઊપદરવ અને તેમની બાંધણી વિષે બે ભાષાણો (૧૮૭૪), જીનાં જાનવરો વિષે બે ભાષાણ (૧૮૮૦); ડાકટર રતનબાઇ અરદેસર મલબારવાલા—ફેફસાં, તેમની બાંધણી તથા કામ, અને સંસારી રીતભાતોથી તે પર થતી અસર

શરૂઆતમાં ડાક્ટર હાઉગે પેહલવી ભાષા વિષેની કેટલીક ખીનાઓનો એક માયાકુલ નિબંધ લખ્યો હતો.[૧]

તા૦ ૧૪ મી આપરેલ.

અતરેનાં સરકારી આસીસ્ટંટ કેમીકલ એનાલાઇઝર ડાક્ટર કેખશરૂ રૂસતમજી વીકાજીએ આજ દીને ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં "રસાએણુ શકતિ અને રસાએણુ વિદ્યા" વિષે ગુજરાતીમાં એક ભાષાણુ કીધું હતું. સરનશીનની ખુરસી શેઠ જાંગીરજી બરજોરજી વાછાને આપવામાં આવી હતી.[૨]

તા૦ ૧૭ મી આપરેલ.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ ગયે શાલ કબીશાની તકરારને લગતી ભરેલી મીજલસમાં શેઠ શાપુરજી હોશંગજી ડોટીવાલા નામના એક જાઇફ જરથોસ્તી ગ્રહસ્થે કેટલાક વાંધાઓ ઉઠાવ્યા હતા, અને તેના પુરાવામાં આજ દીને એક ભાષાણુ પોતાની તરફથી ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં કીધું હતું.[૩]

તા૦ ૨૨ મી આપરેલ.

શેઠો ગાંધીભાઈ જાંગીરજી મોદી અને શાપુરજી હોરમજજી પાટક, એમ. એ. એ હાઇ કોરટના શોલીશીટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[૪]

તા૦ ૨૪ મી આપરેલ.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ "પેગંબર અશો જરથોસ્તના જન્મારાનો હેવાલ—અવસ્તા પ્રમાણે" એ બાબદ ઉપર ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૮ ના આપરેલ તથા મેએ માસમાં રાહનુમાએ માજદીઅસનાં સભા તરફથી જે ચાર ભાષાણો કીધાં હતાં તેનું લંબાવી ખોલાસાવાર રચેલું પુસ્તક એ સભાએ છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૫]

તા૦ ૨૫ મી આપરેલ.

શેઠ કુવરજી કોયાજી, જેવણે ગયે શાલ ડીસ્ટ્રીકટ પલીડરની પરીક્ષા પસાર કરી કાઠીઆવાડ ખાતે પલીડરનું કામ ચલાવતા હતા, તેવણને રાજકોટ ખાતે કાઠીઆવાડ એજનસી કોરટોના તરજુમો કરનાર તરીકે નેમ્યા હતા.[૬]

(૧૮૮૯), દરદીની માવજત કેમ કરવી (૧૮૯૧); ડાકટર રૂસ્તમ નાનાભાઇ રાંણીના—રોશનીની ગતી અથવા જાદુઇ ફાણુસ અને તેની બનાવટ (૧૮૯૦), જીંદગી જાળવવાનાં સાંધન—માણસનાં શરીરની રચણાં (૧૮૯૧), મુંબઇની નવી ગટર, તેની સમજ તથા ઉપયોગ (૧૮૯૩); રૂસ્તમ બરજોરજી પેમાસટર, બી. એ.—વિદ્યા અને ફીલસુફીમાં બારમી સદીના મહમદીઆંનોનો હીસ્સો (૧૮૯૨); રૂસતમજી મેહરવાંનજી પટેલ, એમ. એ; એલ. એલ. બી.—દેવ દેવીની કથાઓ (૧૮૭૩);-શાપુરજી નશરવાંનજી ભેદવાર—ફોતોગ્રાફીનો હુનર, તેનું ચિત્રયુકત પરીણાંમ (૧૮૯૩); એ૦ શેહરીઆરજી દાદાભાઇ ભરૂચા—ઇરાનનાં કોતરકામો ઉપરનાં પુરાતમ લેખો, તસવીરો, મોહરો, તથા સિક્કાઓની શોધ તથા ઉકલાંન વિષે ત્રણ ભાષાણ (૧૮૭૬); ડાકટર હોરમજજી ડોશાભાઇ પેશીકાકા—દારૂ, તેનો ઉપયોગ તથા ગેરઉપયોગ (૧૮૮૧); હોરમજજી પાલણજી દોલીમેહરજીના—માછલાં (૧૮૭૩), કુતરાં (૧૮૭૪).

એ મંડલીની પુંજી મધે સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે પોતાના બેટા મરહુમ શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટનાં પુનને માટે તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી ૧૮૯૬ ને દીને રૂ૧૦૦૦) નું મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીનું બોંડ વ્યાજ વાપડવાને ભેટ આપ્યું છે, તે સાથે ઉમેરતાં મંડલીની અનામત પુંજી તેનાં તા૦ ૩૦ મી જુન ૧૮૯૬ ને દીને આખર થતાં વર્ષે રૂ૯૦૭૫) હતી.

૧ "An Old Pahlavi-Pazand Glossary. Edited with an alphabetical Index. By, Destur Hoshangji Jamaspji Asa, High Priest of the Parsis in Malwa, India. Revised and enlarged, with an introductory essay on the Pahlavi language, by Martin Haug, Ph.D. Published by order of the Government of Bombay. 1870. Printed at the K. Hofbuchdruckerei Zu Guttenberg (Carl Grnninger) at Stuttgart, Wurtemberg."

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી આપરેલ ૧૮૭૦.

૩ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૪ મી આપરેલ ૧૮૭૦.

એજ બાબદ ઉપર બીજું ભાષાણ એવણે તા૦ ૨૪ મી આપરેલે તથા ત્રિજું ભાષાણ તા૦ ૮ મી મેએ કીધું હતું. તે પછી તા૦ ૧૫ મી મેએ એઓ અને શેઠ ખરશેદજી કામા વચ્ચે તકરારને માટે સભા મલી હતી. શેઠ કામાજીનું કેહવું એવું હતું કે સુરજને મેષ રાસીમાં પાછો આવતાં ૩૬૫ દાહડા, ૫ કલાક, ૪૮ મીનીટ અને ૪૮ સેકંડ લાગેછે તથા પારસીઓનો છેલ્લો શાહનશાહ યઝદેજરદ તખતે બેઠો ત્યારે મીથુન રાસી હતી અને ત્યાર પછે મુતલક કસર લેવાઇ નથી. શેઠ શાપુરજીનું કેહવું એવું હતું કે સુરજને મેષ રાસીમાં પાછો આવતાં ૩૬૫ દહાડા, ૫ કલાક, અને ૫૫ મીનીટ લાગેછે તથા યઝદેજરદ તખ્તે બેઠો ત્યારે મીન રાસી હતી અને કસર ૫) મહીના ૧૨) દાહડાની લેવાઇછે. શેઠ શાપુરજીને પોતાના વિચારની સાંમે છતાં આ ચાર સભાઓ ભરવાની જોગવાઇ શેઠ ખરશેદજીએ પોતે કરી આપી હતી.

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૩ મી આપરેલ ૧૮૭૦.

૫ "પેગમબર અશો જરતોશતના જનમારાનો અહેવાલ, અવસતા ઉપરથી. બનાવનાર—ખુરશેદજી રૂશતમજી કામાજી. રાહનુમાએ માજદીઅસનાં સભાની કારોબાર મંડલીએ કુલ જરતોશતીઓની વાકિફગારીને વાસતે છપાવી પરગટ કીધોછે. મુંબઇ, દફતર આશકારા પરેસ. સને ૧૨૩૯ ઇઅજદજરદી—સને ૧૮૭૦ ઇસવી."

એ પુસ્તકની બીજી આવૃતિ ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૦ માં રાહનુમાએ માજદીઅસનાં સભાની પરવાંનગીથી એ૦ તેહમુરશ દીનશાહજી અંકલેસરીઆએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.

૬ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૭ મી આપરેલ ૧૮૭૦.

તા૦ ૨૬ મી આપરેલ.

શેઠ માણેકજી રૂસતમજી બનાજીને ઈરાંનના નામદાર શાહે કલકતા ખાતેના ઈરાંનના કૉનસલ નેમ્યા હતા, અને તે નેમણુકને નામદાર માહરાંણીની સરકારે બાહલી આપી ગઇ તા૦ ૨૯ મી મારચનાં લંડન ગેઝેટમાં છપાવી હતી.[1]

તા૦ ૨૭ મી આપરેલ.

રોજ ૮ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—પેશતનજી એદલજી બાક્ષટર[2]—ઉમર વર્ષ ૬૮) શેઠ એદલજી ખરશેદજી બાક્ષટરના બીજા દીકરા. એવણે ઇ. સ. ૧૮૨૦ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ પોતાના ભાઇઓ શેઠો ડાશાભાઇ અને હોરમજજીની સાથે મલી તેમનું લીલાંઉખાંનું તથા કમીશન એજંટનું મોહલું કામ "એદલજી ખરશેદજીના છોકરાઓ" ને નામે ચલાવ્યું હતું. એ પછી ભાઇઓથી છુટા પડી તા૦ ૧ લી ફેબરવારી ૧૮૪૯ થી પોતાને એખલાને હીસાબે લીલાંઉખાંનું ઉઘાડયું હતું.

તા૦ ૨૮ મી આપરેલ.

શેઠ એદલજી જમશેદજી ઓરીએ "રૂસતમ અને સોહરાબ" ના લખેલા નાટકની ચોપડી વિક્ટોરીયા નાટક મંડલીના માલિકોએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[3]

તા૦ ૨૯ મી આપરેલ.

રોજ ૧૦ માહ ૯ (આ૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—આવાંબાઇ તે મરહુમ ખાંનસાહેબ અરદેશર ધનજીશાહ બાહદુરનાં વીધવા—ઉમર વર્ષ ૬૯) એવણને પોતાના ખાવંદ તથા તેમના વડીલોની કીમતી સરકારી નોકરીઓના બદલામાં ઇંગ્રેજ સરકાર તરફથી "સ્પેશીયલ ઝીવાઇ" તરીકે તા૦ ૨૪ મી જાનેવારી ૧૮૬૬ થી દર માસે ૩૭૫) નું પેનશન મલતું હતું. એ ઉપરાંત ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ થી તેમાં મોગલાઇ પેનશન તરીકે દર માસે ૩૫૦) નો વધારો થયો હતો.[4]

તા૦ ૩૦ મી આપરેલ.

આજ દીને અતરેની ગ્રાંટ કાલેજ મેડીકલ શોશાઇટીની ડાકટર હંટરનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલેલી સભામાં ડાકટર ખરશેદજી ફરામજી ઓરીએ "મુંબઇની હાલની દાઇઓથી થતું નુકસાંન અને વધારે સારી દાઇઓ પુરી પાડવાના ઉપાયો" વિષે એક નીબંધ વાંચ્યો હતો, જેમાં ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં દેશી સ્ત્રીઓને દેશી ભાષામાં દાઇપણું શિખવવાનો એક વર્ગ ઉઘાડવાની સુચનાં કીધી હતી. પ્રમુખે જણાવ્યું કે એ બાબે તેવણે સખી શેઠ રૂસતમજી જમશેદજીજીભાઇ સાથે સંબંધ ચલાવ્યાછે, અને તેનાં પરીણામે તેવણનાં બેહન બાઇ પીરોજાબાઇએ એવો એક વર્ગ કાલેજ ઉઘાડવાને એક વર્ષના ખરચના ૩૭૦૦) બક્ષ આપ્યા જેથી હવે એ વર્ગ જલદીથી ઉઘાડવામાં આવશે.[5]

---

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૭ મી આપરેલ ૧૮૭૦.

આ નેમણુક વિષે કલકતા ઇંગલીશમેનના તા૦ ૭ મી જુલાઇ ૧૮૭૦ નાં આંકમાં લખેછે કે—

"Mr. Manockjee Rustomjee has been, we believe, a resident of this city for the last thirty years, and enjoys the respect and good-will of the entire mercantile community. Though not a Persian subject, he was selected in preference to a long list of eligible candidates, on the recommendation of his Excellency the Persian Ambassador at the Court of St. James."

(Calcutta Englishman, 7th July 1870.)

આ નેમણુક વિષે નામદાર શાહ તરફથી આવેલું ફરમાંન વાંચી સંભલાવવાને તા૦ ૨૧ મી મારચ ૧૮૭૧ ને દીને કલકતે શેઠ માણેકજીનાં મકાનમાં ત્યાંના મોગલો તથા બીજા સર્વે જાતના ગ્રહસ્થોનો એક મેલાવડો કીધો હતો, જ્યાં તે ફરમાંન ફારસીમાં બુલંદ અવાજે વાંચી સંભલાવી આખી મીજલસમાં હાથો હાથ ફેરવ્યું હતું. એ ફરમાંનમાં લખ્યું હતું કે—"કલકતેવાલા વડા પારશી મી૦ માણેકજી રૂસતમજી બનાજીને હમો હમારી રાજીખુશીથી કલકતા ખાતેનાં હમારાં સરવે કામકાજો બજાવવાની મુખતીઆરી આપીએ છઇએ. તેવણ એ શેહેરમાં બરીટીશ રાજમાં વસતી મારી રઇએતનાં હકો જાલવશે ને એવણજ એ રઇએતનાં ગેર શનશારી તથા વેહેવારી વાંધાઓનો જે સુધારો કરશે તે હમોને બાહલ છે, તેમજ કલકતામાં વસતી મારી રઇએતે અને બરીટીશ રાજની નામદાર રાંણી વીકટોરીયા તથા તેણીનાં ડાહેઆ અમલદારો પણ એ નેમણુક બાહલ રાખશે એવી હમોને આશા છે." એ બાદ માહરાંણીજી તરફની બાહલી વાંચી આખી મીજલસે ઉભા થઇ શેઠ માણેકજીને મુબારકબાદી આપી, અને પાંન ગોલાબ લઇ મેલાવડો બરખાસ્ત થયેલ હતો.

(સુરત ગોફતાર, તા૦ ૨૬ મી મારચ ૧૮૭૧.)

૨ મરહુમ શેઠ રૂસતમજી પેશતનજી બાક્ષટરના બાપા.

૩ "રૂસતમ અને સોહરાબ. નાટક પાંચ અંકી. ફારસી શીરદોસી તુસીનાં બનાવેલાં શાહનામાંના આધારે ચાંનમાં વીકટોરીઆ નાટક મંડલીને સારૂં. બનાવનાર, એદલજી ઓરી તથા શેદજી ઓરી. છપાવી પરગટ કરનાર, વીકટોરીઆ નાટક મંડળીના માલેકો. મુંબઇ, દફતર આશકારા પરેસ. સને ઇ૦ ૧૮૭૦

૪ બાઇ આવાંબાઇની પછી એ બંધોબસ્ત (૧૮૯૫); એમનાં વહુ બાઇ ડોશીબાઇ તે મરહુમ શેઠ (૮૭૩); મનચેરજી મેહરેમંદખાનનાં વીધવાનાં નામ ઉપર તેઓને મુઅનાં સુધી ચાલુ રાખી હતી. પાછલથી સરકારે જમશેદજીભાઇના અરદેશર બાહદુરનાં જાગીરી ગામ કમલાપોર ઉપર બાઇ વિષે હક તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી ૧૮૭૧ થી ખાલસા (૧૮૫૪); ઉપરાં મોગલાઇ પેનશનના દર શાલના રૂ૬૦૦) (૧૮૬૨); નો ઉમેરો કરી રૂ૧૦૦૦) કીધા હતા. એ રીતે બાઇને દર શાલ રૂ૧૯૦૦) ને હીસાબે દર માસે રૂ૧૫૮-બાણો તેમની હેયાતી સુધી મલશે.

૫ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૭ મે ૧૮૭૦.

તા૦ ૨ જી મેએ.

હિંદુસ્થાંનની સરકારે રૈયત ઉપર નાખેલા ઇનકમટાક્ષનો કર વધાર્યો તથા હિંદુસ્થાંનનું મેહસુલ ખાતું જે માઠી હાલતમાં ચાલેછે તે બાબે ઇંગલાંડ શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ જોગ એક અરજી મોકલવાનો ઠેડાવ કરવાને અતરેની બોમ્બે આશોશીએશને આજ દીને ટાઉન હાલમાં એક જાહેર સભા બોલાવી હતી. શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીની દરખાસ્ત ઉપરથી પ્રમુખસ્થાંન હાનરેબલ મંગલદાસ નથુભાઇને આપવામાં આવ્યું હતું. પેહલી દરખાસ્ત સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે કીધી અને તેને શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ પલીડરે ટેકો આપ્યો કે ગવરનર જનરલે ૧૮૭૦ નો ઇનકમટાક્ષનો ધારો પુરતી પ્રસિદ્ધતા વગર ઉતાવલે નાખ્યો તેની સામે પ્રજા પ્રોટેસ્ટ કરેછે. એ પછી એ કર લેવાની કસ્સી જરૂર નથી તથા લોકોને માથે તે એકસરખી રીતે લાગુ પડતો નથી વગેરેની દરખાસ્તો પસાર થયા પછી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીએ ઘડી કાઢેલી શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ જોગની અરજી વાંચી સંભલાવી, જે બાહલ રાખવા બાદ મુંબઇની સરકારની મારફતે ઇંગલાંડ રવાંના કરવાનો ઠેડાવો પસાર કરી સભા બરખાસ્ત થાઈ હતી.[1]

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

રોજ ૨૧ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—દીનશાહજી મેહરવાંનજી જાલનેવાલા[2]—ઉમર વર્ષ ૫૭) એવણ નીજાંમ સરકારનાં રાજ્યમાં હેદરાબાદ ખાતે ઘણાં વર્ષ સુધી કસટમનાં શુપરીનટેંડંટ હતા, અને જાલના મધે મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

રોજ ૨૧ માહ ૯ (ક૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—દીનશાહજી માણેકજી મીનવાલા[3]—ઉમર વર્ષ ...રમજ એવણ પ્રથમમાં મુંબઈ અને તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૮ તરાં (રાંચી મધે રાયલ આરટીલરીમાં હેડ કલાર્ક હતા, જેથી એ "ગન તરૂપવાલા" ની અટકથી પણ ઓળખતા હતા. ...ટીટ બારોનં મુલતાંનની લડાઇ વખતે એવણ આરટીલરીની ...ટીટનાં ફુનકેરફ ગયા હતા. એ પછી સરકારી નોકરી છોડી ...૧૦૦૦) શું સુ મારચ ૧૮૫૨ થી કરાંચીમાં મી૦ ડબલ્યુ. ઇ. ...ને લેટ આપ્રુાયે ભાગમાં "દીનશાહ ચેમબરલેન ઍંડ કુંપની" ...જી તેનાં તા૦ ...નાપારી પેહડી કાઢી હતી. તે પેહડી બંધ થયા ...૨૯૦૭૫) ...૭ માં એવણે કરાંચીના સરકારી મેસ કંત્રાકટનું કામ ...ર૦ ૧૮૫૯ માં ત્યાંનાં "શીંધ કાસદ" છાપાખાનાં તથા વર્ત્તમાંન પત્રના એઓ માલીક થયા હતા. કરાંચીની ડીસ્ત્રીકટ પારસી માટરીમોનીઅલ કોરટના એવણ ૧૮૬૫ થી એક ડેલીગેટ હતા. ૧૮૬૭ થી એઓ મુંબઇ આવી રહયા હતા, અને મરણ પણ અતરેજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૩ મી મેએ.

નવસારી મધે ત્યાંની અંજુમનને લગતાં ધર્મનાં કામો કરવાને માટે આજ દીને અંજુમને ભેગી મલી "નવસારી હુમ્મરસ્તેહ ફંડ" પ્રમાને નવસારીના જરથોસ્તીઓનું નેક કામને લગતું ફંડ ઉભું કીધું હતું, અને તેનાં વ્યાજ મધેથી પ્રથમમાં જરથોસ્તી રવાનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં કારણસર નવસારી ખાતે દોખ્મમાં સુધી જે રસ્તો બંધાય તેની ઘટતી મરામત કરવાનો, તથા તે ઉપરાંત જો વધુ ઉપજ થાય તો દર રોજની એક ઇજશની તથા આફરીગાંન બાજ અને દર ફરવરદીન રોજે દોખ્મમાં આગલ જશન કરવાનો, તથા તે કરતાં પણ વધુ ઉપજ થાય તો દર શાલનો તીર મહીનાનો એક શેહરી ધાહંબાર કરવાનો, વગેરે ઠેડાવો થયા હતા. એ ફંડનો વહીવટ ચલાવવા માટે દેસાઇ બરજોરજી પાલણજી (સરનશીન તથા ખજાંનચી), દસ્તુરજાદા માહીઆરજી કેકોબાદજી (નાયબે સરનશીન તથા ખજાંનચી), દેસાઇ મનચેરજી બરજોરજી (મુનશી), જામાસપજી એદલજી દેસાઈ, નવરોજજી રતનજી કુતાર, માણેકજી બેહરાંમજી મુનશી, જામાસપજી રૂસતમજી ગારડા, એદલજી રૂસતમજી ગાએ, ફરાંમજી ફકીરજી તંબોલી અને રતનજી પેશતનજી સુતરીઆને તરસ્ટીઓ ઠેડવ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧૫ મી મેએ.

રોજ ૨૬ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી..

સુરત મધે નાનપરામાં શબાવાલાના મોહલામાં આ૦ જમશેદજી માણેકજી ઉનવાલાએ પોતાની બંધાવેલી ધર્મશાલામાં દીનઆઇનનાં કામો કરવા માટે હિંધોલા બનાવી તે આજ દીને ઇજાવી જશન કીધું હતું. આ વેળાએ નવસારીના વડા દસ્તુર કેકોબાદજી રૂસતમજી મેહરજીરાંણા પણ જશનમાં બીરાજયા હતા. જશનની ક્રિઆ પુરી થવા પછી એ૦ જમશેદજીને બે શેઆલો હોરાડવા બાદ રૂસ્તમપરાવાલા દસ્તુર ખુરશેદજી બરજોરજી દારાબપાલણનાએ એક બીજાનાં પંથકની હદ બાબે માજી નવાબના વખતમાં શેહરમાંના

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૪ થી મેએ ૧૮૭૦.

૨ શેઠ હોરમજજી મેહરવાંનજી જાલનેવાલાના ભાઇ.

૩ મરહુમ શેઠ ગુસતાદજી દીનશાહજી ગનતરૂપવાલા ...ને પેશતનજી દીનશાહ સોલીશીટરના બાવા.

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૧ મી આગશટ ૧૮૭૦.

એ ફંડ નવસારી મધે તા૦ ૪ થી ડીશેમબર ૧૮૭૨ ને દીને નવાં ઊભાં થયલાં જનરલ ફંડ સાથે મેલવી નાખ્યું હતું, અને તેમાં ભરાયલા રૂ૪૩૫૫ (નવસારી ખાતે રૂ૨૮૦૪ અને મુંબઇ ખાતે રૂ૧૫૫૧) તથા તેનાં ૨॥ વર્ષનાં વ્યાજ મધેથી ખરચ બાદ કરી રૂ૪૦૦૦) ની સરકારી નોટ અને રૂ૩૫૫) રોકડા એ નવાં ઊભાં થયલાં જનરલ ફંડમાં આપી દઈ એ ફંડનો હીસાબ બંધ કીધો હતો.

જરથોસ્તીઓ સાથ થયલો ફારસી દસ્તાવેજ વાંચી સંભલાવ્યો હતો,[1] જે પછી પાંન ગોલાબ લઈ મીજલસ બરખાસ્ત થાઇ હતી.[2]

તા૦ ૧૯ મી મેએ.

શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકાને નામદાર સરકારે ૧૮૭૦ ના ૧૬ મા કાએદાની રૂહે મુંબઇ મધે નાખેલા ઇનિકમ ટાક્ષના કલેક્ટર નેમ્યા હતા.[3] એ ઓહ્દો એવણે ગયે વર્ષ પણ મનપતીજ ભરી રીતે બજાવી નામદાર સરકારને સંતોષ આપ્યો હતો.

તા૦ ૨૨ મી મેએ.

નવસારી મધે આજ દીને એ૦ મનચેરજી શાપુરજી વાછાએ કબીશા વિષે એક ભાષાણ કીધું હતું. સરનશીનની ખુરસીએ દેસાઈ બરજોરજી નવરોજજી બીરાજ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૪ મી મેએ.

ભીડીબજારના લતા ઉપર રેહનારા કેટલાક પારસી ગ્રહસ્થોએ તે તરફ એક રીડીંગ રૂમ તથા લાઇબ્રેરી ઉઘાડવા માટેનો વિચાર કરવાને આજ દીને તે તરફની કાંદાવાલા મોહલામાંની મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી હીરજીભાઇ કરાંણીવાલી દરેમેહરમાં એક સભા ભરી હતી. આ વેળાએ "કાંદાવાલા મોહલા રીડીંગ રૂમ" નાં નાંમથી એક રીડીંગ રૂમ સ્થાપવા તથા તેનો વહીવટ ચલાવવા માટે શેઠ અરદેસર શોરાબજી દસ્તુર કામદીનના—સરનશીન, શોરાબજી રતનજી ડાકટર—નાયબે સરનશીન, બહમનજી માણેકજી ચોકસી—ખજાંનચી, માણેકજી કાવશજી તાડીવાલા—શેક્રેટરી, નશરવાંનજી રૂસતમજી દલાલ, ધનજીભાઈ એદલજી લવંગીઆ, અરદેસર શેહરીઆરજી માસટર, લીમજીભાઇ એદલજી બાજી-

---

૧ એ તથા બીજા એવા કેટલાક સુરતના નવાબો તથા સુબાઓ તરફથી નવસારીને લગતા મોબેદોને મલેલા અસલ ફારસી દસ્તાવેજો તેના ગુજરાતીમાં તરજુમા સાથે એ૦ રૂસતમજી બહમનજી ઊનવાલાએ ૧૮૭૧ ના જુલાઇ માસમાં "નેજાબ શેકન" નામનું એક ચોપાનયું છપાવી તેમાં બાહેર પાડયા હતા.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી મેએ ૧૮૭૦.

એ દરેમેહરના દરવાજાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"રોજ ૧ માહ ૧૨ મો શને ૧૨૩૮ એ દીને મોબેદ "જમશેદજી માણેકજી રૂશતમજી ઊનવાલાએ પોતાના બુજ- "રોગોનાં રવાંનોનાં શવાબને વાશતે ધરમની જગો બંધાવી "જરતોશતીઓને વાપરવાને વાશતે ને ઇઓજદાથરેનાં કામને "વાશતે ઇધીરા ઇજાવેઆછે. તે નોશારીની વડી દરેમેહેરને "તાબેના અંજુમનના શાહેબોને નેક કામ કરવા વીશે બંધાવી "શવાધીન એ જગો કીધીછે."

ઊપલી તખ્તી મધે જે રોજ માહ જણાવ્યોછે તે દીને એ મકાંન જરથોસ્તીઓને સર અવસરે વાપડવાને ધર્મશાલા તરીકે પરઠાવ્યું હતું, અને તે પછી તેમાં હિંધોલા બનાવી તે આએ પ્રમાણે આજ રોજે દરેમેહર તરીકે ઇજાવી હતી.

નાનપરાંમાં એ રીતે એક નવસારીવાલા મોબેદ દરેમેહર બનાવવાનો વિચાર કીધાથી સુરતના જરથોસ્તીઓમાં ચકચાર ઊઠી હતી, અને તેઓની તરફથી નીચલા આગેવાંનોએ નવસારી દસ્તુર કેકોબાદજી રૂસતમજી મેહરજીરાણાં તથા દેસાઇ બરજોરજી નવરોજજી વગેરે શમશત અંજુમન જોગ તા૦ ૩ જી મેએ ૧૮૭૦ ને દીને એક પત્ર લખી અરજ કીધી હતી કે "નોસારી પંથકના મોબેદોએ આજ સુધી સુરત પંથકનો હક તોડી કામ કરીઊં નથી ને હાલ નાંનપરાવાલા નોશાકરા મોબેદ જમશેદજી માણેકજી ઊનવાલા નાનપરાંમાં પોતે ધરમશાલા બંધાવી અંજુમનના વકફમાં કાહાડી આપેલી તેજ ધરમશાલામાં નોસારી પંથકના મોબેદો પાસે કામ કરાવવા હીંધોલા બનાવી ગેરશીરશાતે દરેમેહર બનાવવા ચાહેછે—એથી હમોને મોહટી હરકત પડે કે કદીમથી આજ સુધીનો જે મજબુત રીવાજ છે તે તુટશે .... તમો શાહેબોને તો ખબર છે કે આપણાં પંથકોની હદ અસલથી આપણા બુજરોગોના વખતથી છુટી પાડી આપવા વિષેના પરવાંના થએલા હાલ મોજુદ છે, ને તે ઊપરથી એક બીજાનાં પંથકની અંદર મોબેદોને ઇઓજદાથરેગરેનાં મોહટાં કામો કરવાની હદ મુકરર કરી આપેલી તો કદીમ રીવાજ મુજબ આજ સુધી ચાલીઊં જાએછે. અગર નોસારીમાં કોઇ હમારા મોબેદોની દરેમેહર બનાવવા ચાહે તો તમો વીચારી જુઓ કે તે બની શકતું નથી, તેમ નાનપરામાં કે જાંહાં સુરત પંથકનાજ મોબેદો કામ કરતા આવેલાછે તાંહાં કોઇબી વાર સુરત વશીઊં તારથી તે આજ સુધી નોસારી પંથકના મોબેદોની દરેમેહર બનાવવામાં આવી નથી અને બનવી જોઇએ પણ નહી ...... એ મોબેદોને હરેક કોઇબી વેલા તહમો પાછા હઠાવી શકોછો તેથી તહમો જેવા સમજુ અને દુરઅંદેશ શાહેબો હેવાં ગેરશીરશાતનાં કામને બનતી કોશેશ કરી આગલ વધવા દેશો નહીં તો મેહરબાંની થાશે." એ પત્ર ઊપર નીચલા સુરતવાસી ગ્રહસ્થોની શહીઓ હતી:—

દાવર રૂસતમજી ખુરશેદજી મોદી, દસ્તુર નશરવાંનજી કુબશાહ, દાદાભાઇ માણેકજી વખારીઆ, પેશતનજી બરજોરજી એંટી, પીરોજશાહ શાપુરજી કમીશરીવાલા, રતનશાહ પેશતનજી વકીલ, બેહરાંમજી પેશતનજી ડાકટર, પેશતનજી રતનજી મોદી, નશરવાંનજી ફરદુનજી ગ્રાંટના, ગુસતાદજી જમશેદજીની કુંપની, નશરવાંનજી પાલણજી પોહો, માણેકજી દોરાબજી લાલકાકા, દોરાબજી શેહરીઆરજી મોદી, પાલણજી બેજનજી કોટવાલ.

એ પત્રના જવાબમાં નવસારીથી ઊપલા દસ્તુર કેકોબાદજી તથા દેસાઇ બરજોરજીએ તા૦ ૯ મી મેએ ૧૮૭૦ ને દીને લખી જણાવ્યું હતું કે "તહમો શાહેબો દાનાવ છઓ તો વધારે લખવાની હાજત નથી કે એવન પોતાની જગામાં કરેચ તેહમાં તહમો શાહેબોને કશી હરકત છેજ નહી—બીજું વલી તહમો શાહેબો આગલી પાછલી તકરાર લખોચ તેમાં પણ બારીકીથી જોતાં ઊલટું છે. તે વીશે હાલ લંબાંન કરી જણાંવવાને હમો ખુશી નથી." એ પછી એ દરેમેહર એક અઠવાડીઆમાં પરઠાઇ હતી.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૯ મી મેએ ૧૮૭૦.

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૯ મી મેએ ૧૮૭૦.

વાલા, ડોશાભાઈ એદલજી સરાફ, અને રૂસ્તમજી ખરશે-દજી ધાભરની એક કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થાઈ હતી.[૨]

તા० ૨૫ મી મેએ.

શેઠ મેહેરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઈએ સુરત ડીસ્ત્રીકટનાં લોકલ ફંડ હસ્તક રૂ૨૦૦૦) ની રકમ આપી ઉદવાડાનાં રેલવે સ્ટેશનથી તે પારસીઓનાં પુરાતમ આતશબેહરાંમ

---

૧ જમે જમશેદ, તા० ૨ જી જુલાઈ ૧૮૭૦.

એ કમીટીને તે તરફ રહેનારા શેઠ હોરમજજી માણેકજી સીંગારાએ કેટલીક મદદ કીધી હતી, અને તેને સર્વે ગોઠવણ કરી આ રીડીંગ રૂમ તા० ૧ લી જુલાઈ ૧૮૭૦ થી ઉઘાડયો હતો, અને તેની સાથે તા० ૧ લી જુલાઈ ૧૮૭૧ થી એક પુસ્તકખાનું સ્થાપી તેનું નામ "કાંદાવાલા મોહલા રીડીંગ રૂમ એંડ લાઈબ્રેરી" કરી રાખ્યું હતું. ૧૮૭૪ થી તેમાં ભરૂચા મોહલાનું નામ પણ ઉમેરયું હતું. એ પછી એ ખાતાંના એક પ્રથમ સ્થાપક શેઠ અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કામદીનની સુચનાથી ઈ० સ० ૧૮૮૪ માં શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે એ લાઈબ્રેરીનાં ફંડમાં રૂ૩૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ વાપરવાને આપવાને કબુલ કર્યાથી તા० ૩૦ મી નવેમબર ૧૮૮૪ ને દીને મલેલી મેમબરોની સભામાં એ ખાતાંનું નામ "દીનશાહજી પીટીટ કાંદા મોહોલા તથા ભરૂચા મોહોલા લાઈબ્રેરી" કરી રાખવાને ઠેરવ્યું હતું. તે પછી તા० ૨૦ મી મારચ ૧૮૮૮ ને દીને તેનું નામ "સર દીનશાહજી પીટીટ કાંદા મોહોલા અને ભરૂચા મોહોલા લાઈબ્રેરી" કરી રાખ્યું હતું.

શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઈએ એ ખાતાંને પ્રથમ રૂ૧૩૦) નું ફરનીચર તથા બીજી કેટલીક મદદ આપી હતી. તેમજ ૧૮૭૨ થી ડાએરેકટર ઑફ પબલીક ઈનસ્ત્રકશને એ લાઈબ્રેરીને પોતાની આફીસમાં નોંધી, અને સરકાર તરફથી તેને પુસ્તકોની મદદ કરવામાં આવેછે. ૧૮૮૪ માં શેઠ અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કામદીને એક બુક ફંડ ઊભું કીધું, જેમાં શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે રૂ૨૫૦), શેઠો ફરાંમજી તથા બહમનજી દીનશાહજી પીટીટે દરેકે રૂ૨૨૫), શેઠો નવરોજજી નશરવાંનજી વાડીઆ, શોરાબજી નશરવાંનજી વાડીઆ, અને અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કામદીને દરેકે રૂ૨૦૦), તથા બીજા પરચુરણ રૂ૮૧૨) ભરાયા હતા.

એ લાઈબ્રેરીની કારોબાર મંડલીમાં ઉપલા પેહલે દીને ઠેરવેલા ગ્રહસ્થો ઉપરાંત શેઠો શાપુરજી હોરમજજી બારીઆ, રૂસ્તમજી શાપુરજી બાટલા, કુવરજી કાવશાજી તવરીઆ, દારાશાહ રૂસ્તમજી દલાલ, ડાકટર હીરજીભાઈ જમશેદજી અપુ, પેશતનજી નવરોજજી ભરૂચા મોવડાંવાલા, દારાશાહ મેહરવાંનજી ભરૂચા, ડાકટર હોરમજજી માણેકજી માસીના, માણેકજી મનચેરજી ભરૂચા, રતનજી મનચેરજી દલાલ, બી. એ; મેહરજીભાઈ નશરવાંનજી કુકા, એમ. એ; અને કાવશાજી બેજનજી ગોરવાલા, શામેલ થયા કીધાછે. ચરનશીન તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૭૩ સુધી શેઠ અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કામદીનના, ૧૮૭૩ થી ૧૮૮૧ સુધી શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઈ, ૧૮૮૧ થી ૧૮૮૪ સુધી શેઠ કુવરજી કાવશાજી તવરીઆ, ૧૮૮૪ થી તે ૧૮૮૮ સુધી શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, ૧૮૮૮ થી તે ૧૮૯૫ સુધી શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, અને ૧૮૯૫ થી તે આજ સુધી શેઠ જીજીભાઈ ફરાંમજી પીટીટ. નાયબે ચરનશીન તરીકે પ્રથમથી તે સને ૧૮૭૩ સુધી શેઠ શોરાબજી રતનજી ડાકટર, ૧૮૭૩ થી તે ૧૮૭૬ સુધી શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી મેહરહોમજી, ૧૮૭૬ થી ૧૮૮૧ સુધી શેઠ કુવરજી કાવશાજી તવરીઆ, ૧૮૮૧ થી ૧૮૮૪ સુધી ડાકટર હીરજીભાઈ જમશેદજી અપુ, અને તે પછી એ ઓહદો કાઢી નાખ્યો હતો. ખજાનચી તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૭૪ સુધી શેઠ બહમનજી માણેકજી ચોકસી, ૧૮૭૪ થી તે ૧૮૮૩ સુધી શેક્રેટરી તથા ખજાનચી સાથેજ, અને ૧૮૮૩ થી તે આજ સુધી શેઠ પેશતનજી નવરોજજી ભરૂચા મોવડાંવાલા. શેક્રેટરી તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૭૭ સુધી શેઠ માણેકજી કાવશાજી તાડીવાલા, ૧૮૭૭ થી તે ૧૮૭૯ સુધી શેઠ શાપુરજી હોરમજજી બારીઆ, ૧૮૭૯ થી તે ૧૮૮૩ સુધી શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી દારૂવાલા, ૧૮૮૩ થી શેઠો દારાશાહ મેહરવાંનજી ભરૂચા તથા શાહબખશ ગુલમહમદ બાવાસાહેબ, અને ૧૮૮૫ થી તે આજ સુધી એકલા શેઠ દારાશાહ મેહરવાંનજી ભરૂચા. એ લાઈબ્રેરીની પુંજીના તરસ્ટીઓ તરીકે ૧૮૮૪ માં શેઠો જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કામદીનના, કુવરજી કાવશાજી તવરીઆ, દારાશાહ રૂસ્તમજી દલાલ, અને પેશતનજી નવરોજજી ભરૂચ. મોવડાંવાલા નેમાયા હતા. ૧૮૮૮ માં શેઠ જમશેદજીનાં મરણથી તેમની જગોએ શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, અને ૧૮૯૫ માં શેઠ ફરાંમજીનાં મરણથી તેમની જગોએ શેઠ જીજીભાઈ ફરાંમજી પીટીટ નેમાયાછે.

એ લાઈબ્રેરીની પુંજી સાચવવા માટેનું એક કાએદાસરનું તરસ્ટ ડીડ તા० ૪ થી સપટેમબર ૧૮૯૧ ને દીને હાઈકોરટના સોલીશીટર શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાજીની મારફતે કરાવ્યુંછે.

એ લાઈબ્રેરીના પેટરન શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટને નામદાર માહરાંણી તરફથી "નાઈટહુડ" નો ખેતાબ મલ્યો તેની મુબારકબાદીમાં મેમબરો તરફથી તા० ૨૩ મી ફેબરવારી ૧૮૮૭ ને દીને તથા એજ મુજબ "બારોનેટ" નો ખેતાબ મલ્યો તેની મુબારકબાદીમાં તા० ૨૮ મી મારચ ૧૮૯૦ ને દીને માનપત્રો આપવામાં આવ્યાં હતાં.

એ લાઈબ્રેરીની પુંજીમાં નીચલા ગ્રહસ્થો તથા બાનુઓએ વ્યાજ વાપરવાની સરતથી નીચે મુજબની અમુક રકમો આપી જુદાં ખાતાં પડાવ્યાંછે :—

(૧) શેઠ કાવશાજી જહાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઈ. એ તા० ૧૦ મી અકટોબર ૧૮૭૧ ને દીને રૂ૫૦૦) ની સરકારી નોટ. (૨) શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટે તા० ૨૦ મી મારચ ૧૮૮૪ ને દીને રૂ૫૦૦) તથા તા० ૧૬ મી આપરેલ ૧૮૮૫ ને દીને બીજી રૂ૫૦૦) મલી રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ. [તેનાં વ્યાજમાંથી દર વર્ષે ચોપડીઓ ખરીદવા] (૩) શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે તા० ૧૬ મી ફેબરવારી ૧૮૮૫ ને દીને રૂ૩૦૦૦) ની સરકારી નોટ. (૪) શેઠો ફરાંમજી તથા બહમનજી દીનશાહજી પીટીટે તા० ૧૬ મી જુલાઈ ૧૮૮૬ ને દીને રૂ૫૦૦) નું મ્યુનીસીપાલ બોંડ. (૫) શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે તા० ૧૫ મી મેએ ૧૮૮૯ ને દીને પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ. [તેનાં વ્યાજમાંથી દર વર્ષે (નોવેલ વગેરે) પુસ્તકો ખરીદવા] (૬) સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે તા० ૫ મી આગસટ ૧૮૯૦ ને દીને પોતાનાં ધણીઆંણીની મરહુમ લેડી

તા૦ ૧૮ મી જુન.

સુરતના જડજ મી૦ કેમબાલની અતરેની હાઇ કોરટ-ના એક જડજ તરીકે નેમણુક થવાથી તે નામદારને આજ રાતે સુરતની રૈયત તરફથી મદરવાલા બંગલામાં એક મોટો મેલાવડો કરી માનપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું. શેઠ કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઇવાલાએ ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતીમાં માનપત્ર વાંચી સંભલાવ્યું, જેનો તે નામદારે ઘટતો ઉત્તર વાલ્યા બાદ રીફ્રેશમેંટ લઇ તથા આતશબાજી જોઈ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[1]

તા૦ ૨૩ મી જુન.

રોજ ૫ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—શોરાબજી ડોશાભાઇ સોપેદાર—ઉમર વર્ષ ૪૧) એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૪ માં શા૦ અનંતરામ સાગર-મલની મારવાડી પેહેડી તરફથી ચીન ગયા હતા. તે પછી ૧૮૬૩ થી ૧૮૬૬ સુધી કલકતામાં રોજગાર કરતા હતા. ૧૮૬૯ માં એવણે પોતાના દીકરા શેઠ નવરોજજી શોરાબજી સોપેદાર, શા૦ નરશી કેશવજી અને મહમદભાઈ નેનશી સાથે "નરશી કેશવજીની કુંપની" ને નામે હાંગકાંગ, શેંઘાહી, અને બીજે ઠેકાણે વ્યાપારી પેહડીઓ કાઢી હતી, અને તે પછી પોઢંકમાં હાંગકાંગ મધેજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૩ મી જુન.

રોજ ૫ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ રતનજી કાવશજી સરાફનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ભાઇ શેઠ પેશતનજી કાવશજી ચોકસી તથા બંધેવી શેઠ પેશતનજી સુખલાજી પેનેટ અને બીજાં સગીઓએ રૂ૫૧૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૩ મી જુન.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને મુંબઇની સરકારે નવા સુબેહના અમલદારો યાને "જસટીસ ઑફ ધી પીસ" નેમ્યા હતા :—

શેઠ બેહરામજી દાદાભાઇ રેહઆર.
શેઠ ફીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતા, એમ. એ.[3]

તા૦ ૨ જી જુલાઇ.

દસ્તુર જમાસપજી મીનોચેહરજી જમાસપઆસા-નાએ "જેહ ગેહન" યાને (જનાકારીનાં) બદફેલીના ફેલાવાને તોડનાર એવે નામનું એક ચોપાનયું પ્રગટ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૩ જી જુલાઈ.

મુંબઇની નામદાર સરકારે આએ વર્ષમાં ચેપી રોગ-ને લગતો ધારો આ શેહરમાં દાખલ કરવાથી તેની રૂહે એકુ બે પારસી ઓરતોએ જાહેર વેશીયાપણું ચલાવવાની સરટીફીકિટ મેલવવાને લીધે આપણા લોકોમાં મોટી દલગીરી ફેલાઈ, અને પારસીઓમાં કોઇ જાહેર વેશીયા નહિં હોવાની લાંબી મુદતની કીર્તિ ગુમ થવાની ધાસ્તી રહી હતી. આ ઉપરથી મુંબઇના આસરે ૨૦૦) જરથોસ્તીઓએ સહી કરી પારસી કોમના આગેવાનો સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારો-નેટ, શેઠો કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઇ; ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, બહમનજી જીજીભાઈ, હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, મન-ચેરજી હોરમજજી કામાજી, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, અરદેશર ખરશેદજી દાદી-શેઠ, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી અને મેહરવાંનજી માણે-કજી શેઠના ઉપર એક અરજી ગઇ તા૦ ૪ થી જુને મોકલી એવી એલતેમાસ કીધી હતી કે "આપણી કોમની જે ઓરતો જાહેર રીતે વેશીઆનો બુરો ધંધો કરે તેહવી ઓર-તોને, તથા તેઓને પેટે જે ફરજંદો અવતરે તેઓને, આપણી ભલી જરતોશતી દીનની પવીતરાઇ જાલવવા માટે, એ દીનની કીરીઆઓથી, તથા પવીતર મકાંનોથી, તથા દોખમાં-ઓથી દુર રાખવા સારૂં, જરતોશતી અંજુમન મેલવીને ઘટતા બંદોબશતો કરવા." એ અરજીમાંની બાબદ વિષે વિચાર કરવાને ઉપલા શેઠીઆઓ ત્રણ વાર "મઝગાંમ કાસ્ટલ" મધે ભેગા મલ્યા હતા, અને તે વેળાએ દસ્તુરો તથા સર્વે આતશબેહરાંમો, આદરાંનો, અને દાદગાહોના મુતવલી તથા વહીવટ ચલાવનારાઓને પણ બોલાવી તેમની મસલહત લઇ એવા ઠેરાવ ઉપર આવ્યા હતા કે એ અરજી-ની બાબદ ધીઆંન પોંહચાડવા જોગ છે, અને કુલ જર-થોસ્તી અંજુમન મેલવીને તેઓનાં વિચારથી ઘટતા બંદો-બસ્તો કરવા મુનાસબ છે. આ ઠેરાવની રૂહે પ્રમુખ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે વર્તમાનપત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી ગમશત જરથોસ્તી અંજુમનની એક સભા આજ

---

1 ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૧૯ મી જુન ૧૮૭૦.

2 મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડની સવંત ૧૯૨૬ ના હીસાબની ચોપડી.

૨૩ મી જુન ૧૮૭૦.

4 "જેહ ગેહન, યાને બદફેલીના ફેલાવાને તોડનાર. જરથોસ્તીઓને વાકેફ થવા સારૂં છપાવી પ્રગટ કરનાર, દસ્તુર જમાસપજી મીનોચેહરજી જમાસપઆસાના. મુંબઇ મધે યાજુદ પ્રેસમાં રતનજી સોહરાબજીએ છાપ્યું છે. સાને ૧૨૩૯ યજ-દજરદી. સાને ૧૮૭૦ ઈસવી."

એ ચોપાનયાંમાં આપેલા કેટલાક દાખલાઓ વિષે તે વખતે વર્તમાનપત્રોમાં ઘણી નાપસંદગી તથા ચરચા થઇ હતી.

દીને આલબલેસ બાગમાં બોલાવી હતી. આ વેળાએ આસરે ૨૦૦૦ જરથોસ્તીઓ ત્યાં ભેગા થયા હતા. શરૂઆતમાં શેઠ હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠનાએ દરખાસ્ત કરવાથી અને તેને શેઠ ફરામજી નશરવાનજી પટેલે ટેકો આપવાથી સરનશીનની ખુરસી સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે લીધા બાદ તેવણ તરફનું ભાપાણ તથા ઉપલી ૨૦૦) જરથોસ્તીઓ તરફથી આવેલી અરજી શેઠ નશરવાનજી બેહરામજી શેક્રેટરીએ વાંચી સંભલાવ્યાં, જે બાદ નીચલા ઠેડાવો સભામાં એકમતથી પસાર થયા હતા:—

શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ ટેકો આપ્યો કે:—"આજ દીને ભેગી થાએલી શમશત નાધલી મોટી જરતોશતી અંજુમનની નજરમાં હેવું આવેચ કે, આપડી કોમની જે ઓરતો વેશીઆનો બુરો પેશો કરે તેવી ઓરતોને, તથા તેઓને પેટે જે ફરજંદો અવતરે તેઓને, જરતોશની તરીકે ગણવાં નહીં, અને આપડી જરતોશતી દીનને લગતાં સરવે પવીતર મકાનોથી, તથા દીનની કીરીઆઓથી, તથા જમણોથી, તથા દોખમાંઓથી તેઓને દુર રાખવાં સજાવાર છે."

શેઠ દાદાભાઇ હોરમજજી કામાજીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ જાંહગીરજી મેહરવાનજી પલીડરે ટેકો આપ્યો કે:—"આજ દીને અંજુમનનાં મતથી પસાર થાએલા ઠરાવોની નકલ, આએ અંજુમનની તરફથી સરનશીન સાહેબે, મુંબઇનાં સરવે આતશબેહરાંમ સાહેબ, તથા આતશ આદરાંન સાહેબ તથા આતશ દાદગાહ સાહેબનાં મુતવલીઓ અથવા વહીવટ ચલાવનારા સાહેબો ઉપર મોકલીને, તે સાથે આએ અંજુમનને નામે સરનશીન સાહેબે તસદી લઇને એક કાગલ લખવો, અને તે મધે એલતેમાસ કરવી, કે આપડી કોમની જે ઓરતો વેશીઆનો ધંધો કરે તેવી ઓરતોને, તથા તેઓને પેટે જે ફરજંદો અવતરે તેઓને મુતવલી અથવા વહીવટ ચલાવનારા સાહેબોએ પોત પોતાને હસતકનાં પવીતર મકાનોથી દુર રાખવાને માટે ઘટતા બંદોબસ્તો કરવા, તથા તેઓને તાંહાંની દીનને લગતી કોઇબી કીરીઆ અથવા યોજદાથરેગરીનું કામ કરવાથી પહરેજ રેહવાને પોત પોતાને હસતકની દરેમેહરના મોબેદોને મજબુત ભલાંમણ કરવી."

શેઠ એદલજી બહમનજી મારીસે દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ બહમનજી ફરામજી કામાજીએ ટેકો આપ્યો કે:—"આજ દીને અંજુમનનાં મતથી પસાર થાએલા ઠરાવની નકલ, આએ અંજુમનની તરફથી સરનશીન સાહેબે એક કાગલ લખીને પંચાએતનાં ફંડના તરસટી સાહેબો ઉપર મોકલવી, અને એ સાહેબોને એલતેમાસ કરવી કે, આપડી કોમની જે ઓરતો વેશીઆનો બુરો ધંધો કરે તેવી ઓરતોને, તથા તેઓને પેટે જે ફરજંદો અવતરે તેઓને, તેઓનાં મરણ પછે, દોખમાંઓ મધે નહીં નાખવા વીશે, જેમ એ સાહેબોની નજરમાં આવે તેમ ઘટતી સલાહ મેલવીને ગોઠવણ કરવી."[1]

શેઠ મનચેરજી ફરામજી કામાજીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ મેહરજીભાઇ બાપુજી વીકાજીએ ટેકો આપ્યો કે:—"સરનશીન સાહેબે પોતાનો ઓધો ચાલાકીથી બજાવીઓ તેથી તેવણનો ઉપકાર આએ અંજુમને માનવો."

ઉપલા સર્વે ઠેડાવો પસાર થયા પછી શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી તરફથી આવેલો એક પત્ર સરનશીન સાહેબની ફરમાસથી શેઠ નશરવાનજી બેહરાંમજી શેક્રેટરીએ વાંચી

૧ ઉપલા ઠેડાવો પંચાતનાં ફંડના તરસટી સાહેબો ઉપર લખાઇ જવાથી તેઓએ એ બાબે અતરેના ત્રણ દસ્તુરો પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણા, જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાના, અને શોરાબજી રૂસતમજી મુલાંફીરોજના સાથે મસલત કરી વેશીયા ઓરતોને તથા તેઓનાં ફરજંદોને દોખમાંમાં નખાય કે નહિં તે બાબે દીનની રાહે તેઓનો ફતવો માગયો હતો, જે તેઓએ તા૦ ૨૭ મી જુલાઇ ૧૮૭૦ ને દીને તરસ્ટીઓપર લખી પોતાનું લેખું મત આપ્યું હતું કે (૧) કોઇબી પારસી ઓરત અગર વેશીઆનો ધંધો કરતી હોય, પણ જો તે ખરાં દીલથી પશ્ચાતાપ કરીને પાછી આપણા મજહબમાં આવવા માગે તો તેણીને રીમન નપડાવીને તથા તેહાર પછી ફરીને પતેત કરવા સાથે નોહોન નવડાવીને જરથોસ્તી તરીકે તેણીને આપણી સાથે શામેલ કરવી, તથા ધરમનાં પવીત્ર મકાંનોનો તથા દોખમાંનો જરથોસ્તી તરીકનો લાભ તેણીને આપવો, પણ એક સરતથી કે, વેશીઆપણાંના વખતમાં જો તેણીને હમેલ રહયા હોય. તો તે હમેલથી છુટયા સીવાય તેણીને આપણી દીનમાં પાછી લેવી નહિં. (૨) અગર કોઇ પારસી ઓરત વેશીઆનો ધંધો કરતી હોય પણ જો તે પોતાનાં મરણની છેલ્લી ઘડીએબી પોતાની ચાલને માટે પસ્તાવો કરે અથવા તેણીનાં મુવા બાદ તેનાં ભલાં બેશીઓ તેનાં બાગમાં પોતાની દલગીરી સાથની સારી સોચના બતલાવે તો તેણીને દોખમાંનો હક તો હરગેજ નહિં આપવો, પણ તેણીની લાશને મરણની જગાથી ખાંધીઆઓએ જોડ વલગીને ઊંચકીને દોખમાંવાલા ડુંગર આગલ એ કારણસર મુકરર કીધેલી જગો ઊપર લઇ જવી, અને તે ઠેકાણે બરશનુમ વગરના બે મોબેદો પાસે ઘેહ સરાવીને તેની લાશને પાયદસ્ત વગર લઇ જઇને ચોતરા ઊપર મેલાવવી, પણ તેણીને પેતનાં વેશીઆપણાંની હાલતનાં જનમ પામેલાં ફરજંદોને જુદદીન દાખલ ગણવાં, તથા તેઓની લાશને દોખમાંમાં મેલવાનો અથવા ચોતરા ઊપર નાખવાનો કસ્સો હક આપવો નહિં. (૩) તેવાં છોકરાંઓ ૧૫ વરસની ઊમરે પુગા બાદ પોતાની સમજ સાથે પોતાના એતેકાદથી જરથોસ્તી દીનમાં આવવા માગે તો તેવોને જરથોસ્તી દીનની માહીતગારી આપીને તથા શુદરેહ કુશતી પેહરાવીને લેવાં, પણ તેવાં છોકરાં જેઓ ૧૫ વરસથી વધારે અથવા ઓછી ઊમરનાં હોય અને જરથોસ્તી દીનમાં નહિં આવેલાં હોય તો તેઓને જુદદીન દાખલ ગણીને જરથોસ્તી તરીકે કોઇબી હક આપવો નહિં. (૪) એવાં છોકરાંઓ દીનની રાહે શુદરેહ કુશતી પેહરાવીઆ વગર મરણ પામે તો તેમની લાશને જુદદીન તરીકે ગણવી.

એ રીતેના ફતવાઓ મલવાથી ઊપલા અંજુમનના ઠેડાવો કોઇ પણ પ્રકારે અમલમાં આવ્યા હતા નહિં.

સંભળાવ્યો,[૨] જેમાં લખ્યું હતું કે (૧) પારસી વેશીઆઓને તેઓના ધંધાથી અટકાવ કરવાની મતલબથી પારસીઓમાં હાલમાં ઉલટ આવીછે તે તારીફ લાયક છે. (૨) પારસી વેશીઆઓને શરૂઆતમાં હેવી નશીહત આપવી ઘટારત છે કે જેની અસરથી એ ઓરતો પોતાનો ભુલેલો રસ્તો જોઈ શકે, અને પાછાં સીધા રસ્તા ઉપર આવવાને ચાનક પકડે. (૩) અસલના વખતમાં ગુનેહગારોને જે સજા તથા તોજેસ કરાવવામાં આવતી તેની જે ગવાહી અવસ્તામાં છે તેમાં જનાકારી કરનારી ઓરત તથા મરદને દીનનાં મકાનોથી દુર કરવાની સજા યા તોજેસ ફરમાવેલી મારા જોવામાં આવી નથી. (૪) ગુનેહગારોને તેઓની તકસીર પ્રમાણે જુદી જુદી સજા તથા તોજેસ કરાવવાનું અવસ્તામાં આવેલુછે તેમાં હરેક કોઈ ગુનાહને ખાતરબી માણસોને દીનમાંથી હાંકી કાડવાની સજા ઠેરવેલી કોઇબી જગોએ મારા જોવામાં આવી નથી. (૫) અગરજો ઉતાવલ કરી આપે ઓરતોને દીનથી દુર કીધી અને તેમની લાશને દોખમાંમાં મુકવાનો અટકાવ કીધો તો તેને ડાટવા યા બાળવાની ફરજ પડશે, અને મુરદાંઓને ડાટવા તથા બાળવાનું આપણા અવસ્તામાં મના કીધેલુંછે, એટલુંજ નહીં, પણ કોઇ બાળતા હોય તો તેનો અટકાવ કરવાની ફરજ નાખેલીછે. (૬) મોટા ગુનેહગારોબી જરથોસ્તી દીનમાંજ રહેલા ગણાતા હતા, કેમકે તનાફુર ગુનાહ, જે મોટા કેહવાયછે તે કરનારાઓના ગુજરવા પછે, જેમ અશો માણસનાં ગુજરવા પછે શોક યા બંદગી કરે તેમજ કરવાને અવસ્તામાં જણાવેલુછે. વાસ્તે આ ઓરતોને મંડલી તથા વેહવારથી દુર કીધીછે, હેવો તથા હેવી પ્રકારનો કોઇ બીજો ઘટતો ઠેડાવ કરીને મીજલસ સંતોશી પકડશે.[૨]

તા૦ ૧૦ મી જુલાઈ.

હેદરાબાદની નીજામ સરકારે દસ્તુર બેહરામજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાને ઓરંગાબાદના એક્ષ્ટરા આસીસ્ટંટ તાલુકદાર, તથા શેઠ રૂસતમજી નશરવાંનજી ચીનાઇને

---

૧ શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ આ પત્ર શેઠ ડોશાભાઈ ફરામજી કરાકા પાસે મીજલસનું કામ ચાલે તેની આગમજ સર જમશેદજીને હાથોહાથ પોંહચતો કીધો હતો તે છતાં સર્વે ઠેડાવો પસાર થાઇ ચુકા પછે તે વંચાવ્યો તે બાબે શેઠ ખરશેદજીએ તા૦ ૫ મી જુલાઇ ૧૮૭૦ ને દીને સર જમશેદજીપર એક પત્ર લખી પુછાવ્યું હતું કે શા સબબથી એ કાગજ મીજલસ પોતાનું મત બાંધી ચુકી ત્યાં સુધી દાબી રાખવામાં આવ્યો તે જણાતુ નથી. કાંઈ વીસરાંત થાઈ હતી કે શું? સર જમશેદજીએ એના જવાબમાં બીજે દીને શેઠ ખરશેદજીને લખી જણાવ્યું કે તમારા કાગજ બાબે વખત પ્રમાણે જે હમારેથી બની આવ્યું એટલું કરવામાં આવ્યું હતું.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી જુલાઇ ૧૮૭૦.

એ પછી તા૦ ૨૧ મી જુલાઈ ૧૮૭૦ ને દીને આતરેના ૨૫) આબરૂદાર જરથોસ્તી ગ્રહસ્થોએ એ સભાના સરનશીન સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ ઊપર એક પ્રોટેસ્ટ લખી મોકલ્યો હતો કે:—તા૦ ૩ જી જુલાઈ ૧૮૭૦ ને દીને મલેલી સભાને તમોએ "શમશાત નાંખવી મોહોટી અંજુમન" નું જે નામ આપ્યુછે, તે હમો વાંધા ભરેલું સમજીએ છે. જે સભા તમોએ તથા તમારી સાથના બીજા પંદર ગ્રહસ્થોએ બોલાવી હતી તે સભા "શમશાત નાંખવી મોહોટી અંજુમન" કેહવાઇ શકાય નહિં. મુંબઇની આપણી જરથોશતી વસ્તીમાં આજ કોઇબી કબુલ રાખેલો પુરૂશ અથવા કબુલ રાખેલી મંડલી નથી કે જેઓ શમશાત નાંખવી મોહોટી અંજુમનને સત્તાથી બોલાવીને ભેગી કરી શકે, અને તે સભામાં અગર કોઇ જરથોસ્તી હાજર નહિં થાય અથવા પોતાનું મત સભાના વધારે ભાગની વીરૂધ આપે તોપણ સભાએ કરેલા ઠેડાવ મુજબ ચાલવાની તેને ફરજ પડે. અગરજો જરથોસ્તી વસ્તીના બીજા ૧૦૦ ઇયા ૨૦૦ માણસો કોઇ બીજા પંદર ઇયા વીશ ગ્રહસ્થોને અરજી કરીને તેમાં કોઇ ધારેલી હરકત બાબે જાહેર સભા મેલવીને ચુકાદો કરાવવા ચાહે, અને તે ઊપરથી તે પંદર ઇયા વીશ ગ્રહસ્થો તા૦ ૩ જી જુલાઇની સભાનો દાખલો પકડીને એક જાહેર સભા બોલાવે અને તે સભામાં ઠરાવો પસાર કરે તો શું તે સભાબી "શમશાત નાંખવી મોહોટી અંજુમન" કરીને કેહવાઈ શકાશે, અને શું તેના ઠરાવોને તેવું વજન અને અખતયાર મલશે? અને એજ પ્રકારે ગમે એટલી બીજી જાહેર સભાઓ ભેગી થાય તો તેના ઠરાવોનું બંધાંણ શું સર્વે જરથોસ્તીઓની ઊપર લાગુ પાડી શકે? અગરજો હેવુંજ બને તો પછી અખતયારવાલી મંડલીઓ આપણાં લોકોમાં ઘણી વધી પડે, અને તે મધેથી ધારતી ભરેલું બેકાએદાપણું નીપજી આવેઆ વના રેહે નહિં. ઊપલી તા૦ ૩ જી જુલાઇની સભામાં થએલું કામ હમોને પુખ્ત વીચાર વગરનું તથા ખાંમીભરેલું નજર આવેછે. હમો માનીએ છે કે વેશીયા ઓરતોને અને તેજ માફક નીતી સંબંધી બીજા ગુનાહ કરનારાં માણસોને મંડલીથી દુર કરવાનો અખતયાર આપણા સર્વેના હાથમાં છે; પણ જે વેશીયા ઓરત જરથોસ્તી ધરમ માનતી હોય તેને જરથોસ્તી નહિં ગણવી તથા તેને જબરદસ્તીથી જરથોસ્તી મજહબ નહિં પાલવાની ફરજ પાડવી, એટલુંજ નહિં, પણ તેહનાં બચાંઓને જરથોસ્તી ધરમમાં આવવાથી અથવા એ ધરમ પાલવાથી અટકાવવાં હેવી નેમથી તમોએ કરેલા ઠરાવો હમારી સમજ પ્રમાણે જરથોસ્તી મજહબની સરીએત પ્રમાણે હોવાની જગોએ જરથોસ્તી ધરમનાં મુલ તતવ સંબંધી માતરે અતીશે અંજાણપણું દેખાડી આપેછે.

આ પ્રોટેસ્ટ ઊપર નીચલા ગ્રહસ્થોની શહીઓ હતી:—

શેઠો ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકા, રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, હોરમજજી બાપુજી વીકાજી, જમશેદજી જીવાજી સુનાવાલા, રતનજી બહમનજી દુબાશ, ખરશેદજી ફરાંમજી બોરી, રૂસતમજી નશરવાંનજી બોરી, માણેકશાહ ધનજીશાહ ડાકટરના, ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, ડોશાભાઈ રતનજી કોહલા, ફરાંમજી એદલજી દાવર, ડોશાભાઈ બેહરાંમજી પેશીકાકા, જીજીભાઈ જાંહગીરજી લાંમ, લીમજી નવરોજજી બનાજી, પીરોજશાહ પેશતનજી વીકાજી, નશરવાંનજી જાંહગીરજી લાંમ, જાંહગીરજી બરજોરજી વાછા, પેશતનજી જાંહગીરજી તાલેયારખાં, જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ, બહમનશાહ કાવશજી વકીલ, ફરાંમજી શાપુરજી ડાકટર, પેશતનજી દાજીભાઈ ઊનવાલા.

આસીસ્ટંટ તાલુકદાર; તેમજ ત્યાંનાં જંગલ ખાતાંના વડા શેઠ બેહરામજી માણેકજીને રાયચોર દોઆબ જીલ્લાના ફરસ્ટ તાલુકદાર તથા શેઠ બરજોરજી માણેકજીને જંગલ ખાતાંના વડા નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૦ મી જુલાઈ.

રોજ ૨૨ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—ખરશેદજી જામાસપજી બનાતવાલા[2]—ઉમર વર્ષ ૬૨) શેઠ જામાસપજી રૂસતમજી કાપડીઆના નાહના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૮ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ પોતાના વડા ભાઈ શેઠ શોરાબજી સાથ તેમનો કાપડ-નો વ્યાપાર તથા સકલાતની દુકાંન ચલાવતા હતા. તે મધેથી તા૦ ૧૮ મી ડીસેમબર ૧૮૩૩ થી શેઠ શોરાબજીનો ભાગ છોડવી એખલા એવણે તે વહીવટ ચલાવ્યો હતો. કામાટી-પુરા તરફ "ખરશેદજી સુખલાજી સ્ટ્રીટ" ને નામે ઓળખાતો મોહલો તે તરફ એઓની કેટલીક મીલકત આવેલી હોવાથી એમનાં નામ ઉપરથી છે.

તા૦ ૧૯ મી જુલાઈ.

રોજ ૧ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—ડાકટર મેહરવાંનજી શોરાબજી ખરાસ—ઉમર વર્ષ ૪૧) શેઠ શોરાબજી નવરોજજી ખરાસના વડા દીકરા. એવણ અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાંથી પેહલવેહલા પસાર થયલા સાત દેશી તબીબોમાંના એક હતા, અને તા૦ ૧૫ મી આપરેલ ૧૮૫૧ ને દીને તબીબપણાંની સનદ મેલવી હતી. એની આગમજ જાનેવારી ૧૮૫૧ માં મુંબઈ મધે કાલેરાનો રોગ સખ્ત ફેલાયાથી, એવણે પોતાની કાલેજના વડા ડાકટર મોરહેડની સુચના ઉપરથી એ રોગ બાબે અતરેના દેશીઓને ચેતવણી આપવા તથા તેનો ઇલાજ અને માવજત કેમ કરવી તે બાબે ગુજરાતીમાં એક નીબંધ લખી તેનાં ચોપાનીઆં છપાવી મુફત બાહેર પાડયાં હતાં. એજ શાલના ઈવાને ૧૮૫૧ ના નવેમબર માસમાં ગ્રાંટ કાલેજ મેડીકલ શોશાઇટી સ્થાપવામાં એવણની પણ આગેવાંની હતી, તથા તેની પેહલી કમીટીના એક અધીકારી હતા. પેહલ-વેહલા એક પારસી ઇંગ્રેજી વૈદું શિખેલા તબીબ તરીકે એઓએ અતરેના દેશીઓમાં મોટી ઘરાકી મેલવી હતી.

તા૦ ૧૯ મી જુલાઈ.

રોજ ૧ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ ખરશેદબાઈ તે શેઠ દાદા-ભાઈ પેશતનજી નવસારીવાલાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમા તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા ખાવંદે મલી રૂ૧૨૦૦) ધર્મ-ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૦ મી જુલાઈ.

રોજ ૨ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ શુનાંબાઈ તે શેઠ પેશતનજી મેહરવાંનજી તબાકનાં બેટી તથા શેઠ હીરજીભાઈ હોરમજજી પસતાકીઆનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવાએ રૂ૧૨૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

ઊપલા મધેથી ડાકટર રૂસતમજી નશરવાંનજી ખોરીએ પાછલથી પોતાની શહી પાછી ખેંચી લીધી હતી.

એની વીરૂધ મુંબઇની અંજુમનના ઊપલા ઠેડાવોને બાહલી આપવા માટે વલસાડની અંજુમન તરફથી તા૦ ૩ જી સપટેમબર ૧૮૭૦ ને દીને ઊપલા ૧૬) શેઠીયાઓ ઊપર ૭૫) શહીનો એક મેહજર લખી મુંબઇની અંજુમને જે ઠેડાવો કર્યા છે તેને તેઓની અંજુમન આધીન છે એમ જણાવ્યું હતું. એજ મુજબ નવસારીથી પણ દસ્તુર, દેસાઇઓ તથા બીજા ૫૫) આગેવાંનોની શહી સાથનો એક મેહજર તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૦ ને દીને પ્રમુખ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ જોગ આવ્યો હતો તેમાં પણ ઊપલા ઠેડાવો તમાંમ અંજુમનને કબુલ છે એમ જણાવ્યું હતું. બીલીમોરાથી પણ એજ મુજબ તા૦ ૨૮ મી આગશટ ૧૮૭૦ ને દીને ૬૦) શહીનો પત્ર સર જમશેદજીપર આયો તેમાં પણ ઊપલા ઠેડાવો પસંદ રાખ્યા હતા.

આએ બનાવ બનયા પછી ત્રણ મહીને જાહેર થયું હતું કે ઊપલી લાઇસંસ મેલવનારી બે પારસણો મધેની એકને સુધારી એક પારસી સાથે લગન કરી આપ્યાં, અને તે પોતાના ખાવંદ સાથે બાહેરગામ ગઈ હતી. એ કામની આગેવાંની તથા મેહનત ડાકટર રૂસતમજી મેહરવાંનજી દાદીના તથા એ૦ ફરાંમજી દારાબજી માડને લીધી હતી.

આએ બાબદના સંબંધમાં તા૦ ૧૦ મી આગશટ ૧૮૭૦ નાં મુંબઇ ચાબુકમાં એક દાખલો આપવામાં આવ્યો હતો કે "થોડાક માસની વાતપર દખણ હૈદરાબાદમાં વેશીયાનો પેશો કરનારી એક પારસણ મરણ પામી તેણીની લાશને કોઇ પણ જરતોસ્તીએ ઊંચકી નહીં, તથા દોખમાંમાં નાખી નહીં તેથી કેટલાક મુસલમાંનોએ તેણીને દાટી હતી. તે મરી ગઇ ત્યારે કેટલાકોએ તેણીને ઠેકાંણે પાડવાની પારસીઓને અરજ કરવાથી પારસીઓએ એવું જણાવ્યું કે તે પારસણ તો જુદ-દીન ઠરી ચુકી, અને તેથી તેણીને પારસીઓ ઊંચકનાર તથા દોખમાંમાં નાખનાર નથી."

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી જુલાઈ તથા રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૮ મી આગશટ ૧૮૭૦.

૨ શેઠો એદલજી અને રૂસતમજી ખરશેદજી બનાત-વાલાના બાવા. એવણના બાવા શેઠ જામાસપજી રૂસતમજી કાપડીઆ પોતાના વડા ભાઈ શેઠ સુખલાજી રૂસતમજી કાપડીઆ સાથે "સુખલાજી એંડ જામાસપજી" નાં નામથી અતરે કાપડ તથા બનાતનો વ્યાપાર કરતા હતા. એઓ બંધે ભાઇઓ ઘણા સંપીલા હતા.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી જુલાઈ ૧૮૭૦.

૪ મુંબઈની પારસી પંચાતનાં ફંડની સંવત ૧૯૨૬ ના હીસાબની ચોપડી.

તા૦ ૨૧ મી જુલાઈ.

આજ દીને મરહુમ ડાક્ટર મેહેરવાંનજી શોરાબજી ખરાસનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૦૦) ધર્મખાતે આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૨૧ મી જુલાઈ.

મઉ મધે કમીશરીએટ ખાતાંના હેડ–કલાર્ક શેઠ એદલજી પેશતનજી ધાસવાલાને તેમની કીમતી નોકરીઓ માટે નામદાર સરકારે "ખાંનબાહાદુર" નો ખેતાબ આપ્યો હતો.[૨]

તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ.

મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તા૦ ૧૬ મી અકટોબર ૧૮૬૮ થી તે તા૦ ૩ જી નવેમબર ૧૮૬૯ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાંનાંમાંથી તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે છેલા હીસાબની બાકીના રૂ૫૬૦૩૧૯ા૧૬ ઉપરાંત આખે આખાં વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડ ખાતે રૂ૭૯૧૭૪ા૧૬ાા ની આવક થાઇ હતી, અને ખરચ રૂ૮૪૩૫૫ા૯ાા (એ વધુ ખરચ જુદાં જુદાં ખાતાંઓના આગલાં વર્ષોના રોકડા રૂપીઆમાંથી નોટો ખરીદ કરવા વગેરેને લીધે થયો હતો.) થયો હતો, જે બાદ કરતાં વર્ષની આખેરીએ તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં પંચાતના હીસાબને લગતા રૂ૫૫૫૧૩૮ા૨૩ તથા જુદાં જુદાં પડાવેલાં ખાતાંઓનાં[૩] રૂ૬૩૭૯૯૨ાા૧૦ મલી કુલે રૂ૧૧૯૩૧૩૧)૮ બાકી હતા.

તા૦ ૨૪ મી જુલાઇ.

શેઠ નાદરશાહ નવરોજજી કાબરાજીએ "એક જુવાન જરથોસતી" નાં તખલ્લુસથી "શીઆવખશ અને ફરંગીસ" નામના એક ૪ અંકી નાટકનું પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૪]

તા૦ ૧૧ મી આગશટ.

સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટને મુંબઇના નામદાર ગવરનરની લેજીસલેટીવ કૌનસીલના એક અધીકારી તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૧૭ મી આગશટ.

શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની સી. એસ. આઈ. એ મુંબઇના જુદા જુદા ભાગો ઉપર લોકોને પાણી પીવા માટે ગોઠવવાને ૩૨) સોભીતા ફુવારા ઇંગલાંડથી મંગાવ્યા હતા, અને તે બાબે અતરેના સુલેહના અમલદારોની આજ

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી જુલાઇ ૧૮૭૦.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૦. એવણને પુણાંના જરથોસ્તીઓએ આએ ખેતાબ મલવાની મુબારકબાદીમાં તા૦ ૩૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૦ ને દીને એક માનપત્ર મરહુમ સર જમશેદજીવાલી દરેમેહરમાં ભેગા મલી આપ્યું હતું. તેપર ૧૭૬ શહીઓ હતી.

૩ પંચાતનાં દફતરમાં આએ વર્ષ કાંઇ નવાં ખાતાં પાડેલાં નથી, પણ શેઠો ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી તથા ભાઇઓએ પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ શુનાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજીનાં વીધવાનાં પુનને માટે તા૦ ૧૬ મી ફેબરવારી ૧૮૬૯ ને દીને રૂ૨૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તે મધેની રૂ૧૦૦૦) નોનું બ્યાજ મુંબઇનાં આંધલાપાંગલા જરથોસ્તીઓનાં તથા રૂ૧૦૦૦) નું બ્યાજ નવસારીનાં આંધલાપાંગલા જરથોસ્તીઓનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એજ મુજબ શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ તા૦ ૧૯ મી મારચ ૧૮૬૯ ને દીને પોતાની ખુશીથી રૂ૧૫૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું બ્યાજ દર વર્ષે રોજ ૭ મો અમરદાદ માહ ૯ મો આદરને દંને એવણના જન્મ દીવસની યાદગારીમાં ચોપાતીની ધર્મશાળા મધેનાં આંધલા પાંગલા તથા લાચાર જરથોસ્તીઓને ખુશાલી ઉપજાવનારૂં સારૂં સુતરૂં ખાણું ખવાડવામાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. વળી શેઠ નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇએ પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ માણેકબાઇ તે હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે તા૦ ૧૦ અને ૨૮ મી મેએ ૧૮૬૯ ને દીને પોતાની તરફથી રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું બ્યાજ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં તથા પોતાનાં ધણીઆંની બાઇ હીરાંબાઇ તરફથી રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું બ્યાજ આંધલાપાંગલા જરથોસ્તીઓનાં ફંડમાં વાપડવાના બંદોબસ્તથી આપી હતી. એજ મુજબ શેઠો ધનજીભાઇ તથા હોરમજજી બેહરાંમજી રાંણાએ પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ ધનબાઇજી તે મરહુમ શેઠ બેહરાંમજી રૂસતમજી રાંણાનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી બનાજીનાં બેટીનાં પુનને માટે તા૦ ૧૫ મી ડીસેમબર ૧૮૬૮ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું બ્યાજ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં વાપડવાનો, તથા શેઠ કાવશજી નાનાભાઇ દાવરે પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ ગોટલીબાઇનાં પુનને માટે તા૦ ૨૫ મી આગશટ ૧૮૬૯ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું બ્યાજ પણ એજ ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એ ઉપરાંત ઉદવારાની અંજુમન તરફથી દસ્તુર મીનોચેહરજી દારાબજી તથા દસ્તુર બરજોરજી રૂસતમજી મીરજાંએ તા૦ ૨૮ મી અકટોબર ૧૮૬૮ ને દીને શ્રી ઉદવારાનાં આતશબેહરાંમ સાહેબનાં ફંડમાં સવાબ ખાતે પરસુટણ રકમે ભરાયલા રૂ૨૦૦૦) ની રકમ મોકલી તે પંચાતને હસ્તકનાં ઉદવારાનાં આતશબેહરાંમ સાહેબનાં ફંડનાં ખાતાંમાં જમે કરી તેનું બ્યાજ દર શાલ એ ખાતાંનાં બીજા બ્યાજના રૂપીઆ મુકતાદને તાંકણે વેંહચી આપવા તથા સવાબનાં કામો સારૂં ઉદવાડે વાલવામાં આવેછે તેમાં ઉમેરી મોકલી આપવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

૪ "શીઆવખશ અને ફરંગીસ." નાટક ૪ અંકી. સાએર ફીરદોસી તુસીનાં બનાવેલાં શાહનામાંના આધાર ઉપરથી. બનાવનાર, એક જુવાન જરથોસતી. મુંબઇ, ફોર્ટ પ્રીંટીંગ પ્રેસ મધે, કાવશજી પેશતનજીએ છાપી પ્રગટ કીધું છે. સને ૧૮૭૦."

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૧ મી આગશટ ૧૮૭૦.

દીને મહેલી સભામાં એ શેઠનો ઉપકાર માનવાનો ઠેરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.[૧]

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૯ મી આગસ્ટ ૧૮૭૦.
સુલેહના અમલદારોએ પસાર કીધેલો એ ઠેરાવ નીચે મુજબ છે:—

"That the thanks of the Bench of Justices be conveyed to Cowasjee Jehangeerjee Readymoney, Esquire, C.S.I., for his liberality in presenting the City with thirty-two handsome drinking fountains."

એજ મુજબ ઈ० સ० ૧૮૬૯ ના મુંબઈના મ્યુનીસીપાલ વાર્ષિક રીપૉરટમાં સફે ૧૫ મે લખેછે કે:—

"Mr. Cowasjee Jehangeer Readymoney, C.S.I., with his usual liberality, presented the Town with thirty-two *handsome Stone and Iron Drinking Fountains*, worth some 20,000 Rupees."

એ ફુવારાઓ ગોઠવાયા પછી ઈ० સ० ૧૮૭૦ ના મ્યુનીસીપાલ વાર્ષિક રીપૉરટ સફે ૯ મે લખેછે કે:—

"All the handsome Stone and Iron Drinking Fountains so generously presented in the previous year by *Cowasjee Jehangeer Readymoney, Esquire, C.S.I.*, were this year erected, and have been of the greatest service to the poor."

એ ૩૨) ફુવારાઓ ઉપરાંત શેઠ કાવશજીએ ઈ० સ० ૧૮૭૧ માં મ્યુનીસીપાલ કમીશનર મી० આરથર ક્રાફરડની સુચનાં ઉપરથી બીજા ૮) વધારે ફુવારા ઇંગલાંડથી મંગાવ્યા હતા. એ ૪૦) ફુવારા મુંબઈના જુદા જુદા નીચલા લતાઓ ઉપર તે વખતે ગોઠવવામાં આવ્યા હતા:—

(૧) જુમા મસજીદની સામે, (૨) બજારગેટની ચોકી આગળ, (૩) કસટમ હાઊસમાં, (૪) અલસી બજાર ચોકી, (૫) મામાદેવી ચોકી, (૬) માંડવી પૉસટ આફીસ, (૭) ગીરગાંમ દેવળની સાંમે, (૮) જુનાં ધોબીતળાવપર, (૯) મજગાંમ બંદરના દરવાજા આગળ, (૧૦) બોરીબંદર સ્ટેશન આગળ, (૧૧) ઓરીએંટલ બેંકની સાંમે, (૧૨) મજગાંમ બંદર, (૧૩) બોરીબંદર, (૧૪) કસટમ હાઊસ બંદર, (૧૫) પાલવા બંદર, (૧૬) ટૅંક બંદર, (૧૭) કોલાબા કું० ની રૂઈની જગા, (૧૮) ડુંગરીનો રસ્તો, (૧૯) મધીઅ કોલાબાની પૉસ્ટ આફીસ, (૨૦) કોલાબાનાં નવાં દેવળ, (૨૧) નાયલે કોલાબે, (૨૨) બેંડ સ્ટાંડ આગળ, (૨૩) ફ્રીશ મારકેટ ગીરગાંમના રસ્તાપરની, (૨૪) રીમાઊંટ ઇસ્લેઅલ, (૨૫) ચોપાતીના રસ્તાપર (૨૬) વાલકેશરની ચોકી (૨૭) તારદેવની ચોકી (૨૮) માહલક્ષ્મીની ચોકી, (૨૯) બેલાસીસ રોડ રેલવે સ્ટેશન, (૩૦) ગ્રાંટ રોડ સ્ટેશન, (૩૧) અરસકીન રોડ મારકેટ, (૩૨) ભાંએખળા રેલવે સ્ટેશન, (૩૩) ભુલેશવરનાં દેહરાં આગળ, (૩૪) મોદીખાંનાની મારકેટ, (૩૫) ચીચપોગલી અનાજ બજાર, (૩૬) તારવાડીનું બંદર, (૩૭) જેલ રોડ મારકીટ, (૩૮) કોટમાં મરીન સ્ટ્રીટ, (૩૯) નાએગાંમનું બજાર, (૪૦) મેહમનું બજાર.

ઉપલા ૪૦) ઉપરાંત શેઠ કાવશજીને ખરચે બે મોટા તથા સોભીતા ફુવારા એક કોટમાં બજારગેટને નાકેનાં બાઠીઆ બાગમાં તથા બીજો ક્રાફરડ મારકીટમાં મુકેલાછે. તે દરેક ઉપર ૨૫૦) પૌંડની લાગત થઇ હતી. એ બે સોભીતા ફુવારા ઉપરાંત ૮) ફુવારા પથ્થરના દર ૧૨૦) પૌંડની કીમતના તથા ૩૨) લોખંડના દર ૨૦) પૌંડની કીમતના હતા, તે મળી એ ૪૨) ફુવારાપર શેઠ કાવશજીને ૨૧૦૦) પૌંડનો ખરચ થયો હતો. ઉપલા દરેક ફુવારાપર નીચે પ્રમાણે લેખ કોતરેલાછે:—

"*Presented by Cowasjee Jehanghier, Esquire, 1865.*"

તા० ૧૮ મી આગસ્ટ.

રોજ ૧ માહ ૧૨ (શે०) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

આજ દીને પુણાં મધે મરહુમ બાઇ જરબાઇ તે શેઠ દીનશાહજી પેશતનજી ઘાસવાલાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના જેઠ શેઠ દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલાએ રૂ૩૫૦૦) ખરચી પુણાંનાં દોખમામાં તરફ જવાનો રસ્તો બંધાવી આપવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી.[૨]

તા० ૨૨ મી આગસ્ટ.

રોજ ૫ માહ ૧૨ (શે०) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—મે० ડોશાભાઇ શોરાબજી મુનશી—ઉમર વર્ષ ૮૬) ભરૂચવાળા આ० શોરાબજી માણેકજી શેઠ, માજરીના દીકરા. એવણે પોતાનાં જન્મ વતન ભરૂચથી ઈ० સ० ૧૭૯૮ માં અતરે આવી તે વેળાની મોલવી હાજી મહમદ કાધમની ફારસી તથા આરબી મકતબમાં સાત વર્ષ સુધી એ ભાષાઓની તાલીમ લીધી હતી. એ પછી ઈ० સ० ૧૮૦૩ માં શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆએ પોતાનાં કુટુંબના કેટલાક જવાનોને ફારસી શિખાડવા એવણને રાખ્યા હતા, અને ત્યાંથીજ એવણને મુનશીનો એલકાબ મળ્યો હતો. અતરેના કેટલાક અરમાંની વ્યાપારીઓએ પણ પોતાના છોકરાઓને એવણના હાથહેઠલ ફારસી શિખવાને માટે સોંપ્યા હતા. એ પછી એવણે ઇંગ્રેજી ભાષાનો પણ થોડો અભીઆસ કીધાથી ઈસ્ટ ઇંડીઆ કુંપનીના કેટલાક ઇંગ્રેજ અમલદારોએ એવણ પાસે ફારસી ભાષા શિખવાનું શરૂ કીધું હતું, અને ઘણાક સનદી, લશ્કરી, તથા વૈધકખાતાંના અમલદારો તેમજ વ્યાપારીઓએ એવણ પાસે ફારસીનો અભીઆસ કીધો હતો. ઈ० સ० ૧૮૧૮ માં એવણે પેહલવેહલું કદીમનામું ઇધાને અસલી ઈરાનનો ઇતીહાસ તથા ઇરાનથી પારસીઓ નાશી આવ્યા તેનાં બયાનનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું. ઈ० સ० ૧૮૨૬–૨૭ની કબીશાની તકરારો વેળાએ બેમાંથલી શેહનશાહીઓ તરફની કમીટીના એવણ એક આગેવાન અધિકારી, તથા શેહનશાહીઓ તરફથી નીકળતાં "અખબારે કબીશે" માં મુખ્ય લખાંણ કરનાર હતા. ઈ० સ० ૧૮૨૯ માં કબીશો સાબીત કરવાની બાબદમાં હાજી હાશમ ઇસફહાંની નામના મગોલે બનાવેલી "શવાહેદોલ નઝીશે ફી અસબાતોલ કબીશે" તથા ૧૮૩૬ માં એજ મગોલની "દરઉલ હજલ" ઇધાને કબીશા જરથોસ્તી દીનમાં લાએજ છે તે વિશેની સાબેતીની કેતાબોના એવણે ગુજરાતીમાં તરજુમા કરી બાહેર પાડયા હતા. ઈ० સ० ૧૮૩૦ માં બાબે નેટીવ એજ્યુકેશન સોસાઇટીની નિશાલોને માટે નવી ચોપડીઓ બનાવવા થકી ઠેરવેલી કમીટીના એવણ

૨ જામે જમશેદ, તા० ૨૨ મી આગસ્ટ ૧૮૭૦.
એ રસ્તો પુણાંનાં અંજુમનનાં ઉપરાતનાં દોખમાંને લગતો ઘાસવાલાનાં કુટુંબ તરફથી બંધાયો હતો, પણ હાલ તે પાછો નાદરસ્ત હાલતમાં આવ્યોછે.

એક અધિકારી હતા. ૧૮૪૦ માં પારસી જવાંનમાઓની રેહનુમાઇને સારૂં "તાલીમે જરતોશત" નામની એક કેતાબ એવણે પ્રગટ કીધી હતી, તથા તેમાં રેવરંડ ડાકટર વીલસને પારસીઓના ધર્મ તથા વંદીદાદ ઉપર કરેલી મુજાહેમતોના ૨૬ જવાબ આપ્યા હતા. ૧૮૪૨ થી એવણ અતરેની એલફીનસટન નેટીવ એડયુકેશન ઇનસ્ટીટયુશનના અધિકારી તથા તેની સબ–કમીટીના એખલા પારસી મેમબર હતા. ૧૮૪૩ માં ઇંગ્રેજ અભીઆસીઓને માટે એવણે "ઇડીઓમેટીકલ સેનટેનસીસ" ઇયાને ઇંગ્રેજી, હિંદુસ્થાંની, ગુજરાતી અને ફારસી વાકયાવલીનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું. એ પુસ્તકનો ૧૮૫૨ માં સીંધના કમીશનર મી૦ ડબલ્યુ. ઈ. ફ્રીઅરની આગ્નેસથી કરનલ અરબરે સીંધી ભાષામાં તરજુમો કરી શીલાપર છપાવી પ્રગટ કીધો હતો. એજ શાલમાં એવણે "તજકરતોલ હોકમા" ઇયાને ઇરાની, યુનાની, તથા રૂમી ફીલસુફો અને પંડીતોના અહેવાલનું એક પુસ્તક છપાવ્યું હતું. ૧૮૪૭ માં તંદરેસ્તી જાલવવાની બાબદમાં "કેટેકીજમ ઑફ હેલ્થ" નામની ઇંગ્રેજી વૈદાંની કેતાબ ઉપરથી શેઠ બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆની મદદથી એવણે ગુજરાતીમાં સવાલ જવાબની એક ચોપડી પ્રગટ કીધી હતી. ૧૮૪૮ માં એશતાબ, જરેદશત અફશાર તથા જીનદેહ રોદ નામની ફારસી કેતાબોનો એવણે તરજુમો કરી બાહેર પાડયો હતો. ૧૮૪૯ માં સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટનું ખાતું ઉભું થયું ત્યારથી તેમાં એવણ સરકાર તરફના એક અધિકારી નેમાયા હતા, અને તે ઓદ્ધો ૧૮૬૫ માં જઇફીને લીધે છોડયો હતો. ૧૮૫૫ માં નામદાર સરકારે એવણને જસટીસ ઑફ ધી પીસ ઇયાને સુલેહના અમલદારનું માન આપ્યું હતું. ૧૮૫૭ નાં ભરૂચનાં હુલડ વખતે એવણે ત્યાંના પારસીઓની તરફથી અતરે સરકાર દરબારમાં અરજીઓ કરવા તથા દાદ પોંહચાડવાને ઘણી મેહનત લીધી હતી. એવણના એક શાગેરદ હાનરેબલ ડબલ્યુ. ઇ. ફ્રીઅરે એવણની એક આબેહુબ તસવીર ઉતારી તે તા૦ ૨૮ મી ફેબરવારી ૧૮૬૩ નાં "ઇલસ્ટ્રેટેડ લંડન ન્યુસ"માં એવણની જીંદગીના અહેવાલ સાથે છપાવી હતી. છેલ્લાં ૧૮૬૩ માં એવણે "દોહેરા તથા કેહવત પોથી" અને ૧૮૬૪ માં "ઇંદર સભા" નામનાં બે પુસ્તકો પ્રગટ કીધાં હતાં. એ રીતે એવણે એક લાંબી ઉપયોગી જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૨૪ મી આગશટ.

આજ દીને મરહુમ આ૦ શેઠ ડોશાભાઇ શોરાબજી મુનશીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા ખેશીઓએ મલી રૂ.૭૫૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1] એજ મીજલસમાં શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ એક અંજુમન પત્ર વાંચી સર્વે અથોરનાંનોને એ મરહુમ મુનશી સાહેબનું નામ દરેક આફરંગાંન તથા બુપ સારણાંની ક્રિઆઓમાં બીજા બુજર્ગોનાં નામ સાથે લેવાની સુચના કીધી, તથા એ મરહુમ ગ્રહસ્થની યાદગારી આપણા ટોળામાં કાયમ રાખવા માટે એક ફંડ ઉભું કરી તે મધેથી ફારસી ભાષાની કેળવણી પામેલા જવાંનોને એવણનાં નામની સ્કાલરશીપ હવે પછી ઠેડાવ કરવામાં આવે તેમ આપવામાં આવશે એમ જાહેર કીધું હતું.[2]

તા૦ ૨૫ મી આગશટ.

પંજાબ મધે જલંદર ખાતેની શેઠ જમશેદજી કુવરજી જશાંવાલાના છોકરાઓની દુકાંનના માનેજર શેઠ ભીમજીભાઈ નશરવાંનજી લીલાંઉવાલાને લાહોરની સરકારે ત્યાંનાં કોરટ ખાતાંમાં એક એક્ષટરા આસીસ્ટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૬ મી આગશટ.

સુરતવાલા એ૦ બયાબાઇ ફરાંમજી રબાડીએ "કેતાબે દીને અબીજેહ" નામનું જરથોશ્તી દીનનાં કેટલાંક ફરમાંનોનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[4] એ પુસ્તક શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૨૭ મી આગશટ.

ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૯ ના જાનેવારી માસમાં અતરેની જી. આઇ. પી. રેલવે કુંપનીની આગગાડીને બોરઘાત તરફ થયલી કજાથી તેમાં બેઠેલા બે પારસી ઉતારૂઓ શેઠ પાલણજી

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી આગશટ ૧૮૭૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી આગશટ ૧૮૭૦.

એ યાદગારીનાં ફંડમાં બધા મલી રૂ.૨૬૮૫) ભરાયા હતા, જે મધેના રૂ.૨૦૨૮) મુંબઇમાં શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇની મારફતે, રૂ.૩૩૮) ભરૂચથી મરહુમ શેઠ બહમનશાહ બેહરાંમજી વકીલના વારેસોની મારફતે, રૂ.૨૧૦) પુણાંથી ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજીની મારફતે, અને રૂ.૧૦૯) સુરતથી ખાંનબાહદુર બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજરની મારફતે ભરાયા હતા. એ મધેથી રૂ.૪૮)= ખરચના બાદ કરતાં બાકી રહેલા રૂ.૨૬૩૬ાાા= મધેથી એ ફંડમાં નાણાં ભરનારાઓની તા૦ ૧૭ મી આગશટ ૧૮૭૧ ને દીને મલેલી સભાના ઠેડાવ મુજબ રૂ.૧૬૩૬ાાા= મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટની યાદગારી સારૂં ઉભી કીધેલી જરતોશતી મદરેસા ખાતે તેનાં વ્યાજમાથી મરહુમ શેઠ ડોશાભાઇનાં નામની સ્કાલરશીપ આપવા તથા રૂ.૧૦૦૦) મુલ્લાં ફીરોજ મદરેસા ખાતે તેનાં વ્યાજમાંથી ભરનારને નામનાં ઇનામ આપવા માટે શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ તા૦ ૨૧ મી આગશટ ૧૮૭૧ ને દીને મોકલી આપ્યા હતા.

૩ મુંબઇ ચાબુક, તા૦ ૧૪ મી સપટેમબર ૧૮૭૦.

૪ "કેતાબે દીને અબીજેહ. ઇઆને બાલેસ દીન. બનાવનાર, એરવદ બયાબાઇ ફરાંમજી. મુંબઇ, પારસી પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં છાપીઉં છે. સને ૧૨૩૯ ઇઅજદેજરદી. સને ૧૮૭૦ ઇસવી."

જીવણજી મીસતરી અને તેમના શાળા શેઠ રતનજી નાનાભાઇ મીસતરી કચડાઇ મરણ પામ્યા હતા. આથી તેમનાં કુટુંબને થયલી નુકસાંનીનો બદલો મેળવવાને પેહલાનાં વીધવા બાઈ રતનબાઇએ રૂ૭૫૦૦૦), તથા છેલ્લાના બેટા શેઠ શોરાબજી રતનજી મીસતરીએ રૂ૧૫૦૦૦) ની ફરીઆદી રેલવે કુંપની ઉપર હાઇ કોરટમાં માંડી હતી. તે મુકદમાની તપાસ લાંબો વખત ચાલ્યા બાદ નામદાર ચીફ જસટીસ સર માઇકલ વેસ્ટરાપે આજ દીને તેનો ચુકાદો આપ્યો કે પેહલા મરનાર શેઠ પાલણજીએ ઇનસાલવેંટ કોરટનો આસરો લીધેલો હતો તેથી તેની વીધવાને ફક્ત રૂ૫૦૦૦) તેનાં કુટુંબ મધે ફાલા પ્રમાણે વેંહચી આપવા તથા બીજા મરનાર શેઠ શોરાબજીનાં કુટુંબને ફાલા પ્રમાણે વેંહચી આપવા રૂ૮૫૦૦) રેલવે કુંપનીએ આપવા, અને મુકદમાનો બંધે બારનો ખરચ પણ રેલવે કુંપનીએ આપવો.[1]

તા૦ ૨૮ મી આગસ્ટ.

રોજ ૧૧ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૩૯ યજદેજરદી.

મરણ—બહમનશાહ બેહરાંમજી વકીલ[2]—ઉમર વર્ષ ૬૫) ભરૂચવાલા શેઠ બેહરાંમજી જમશેદજી વકીલના નાથલા દીકરા. એવણે તા૦ ૨૭ મી જાનેવારી ૧૮૨૬ ને દીને સુરતમાં વકીલાતની સનદ મેલવી પોતાનાં જન્મવતન ભરૂચમાં આવી તે ધંધો ઘણી ખબરદારીથી ચલાવ્યો હતો. ૧૮૫૭નાં ભરૂચનાં હુલ્લડ વખતે એઓએ પોતાના હમજાતીઓની સારી સેવા બજાવી હતી. ભરૂચમાં દરેક પ્રજા ઉપેગી કામમાં એવણ આગેવાંની લેતા હતા, તથા ત્યાંની પારસી પંચાતના ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૯ માં પોતાના ભાઈ શેઠ ડાશાભાઇ બેહરાંમજી વકીલનાં મરણ પછી એક મુખ્ય અકાબર તથા તરસ્ટી હતા, અને તેનાં ફંડમાં પોતાની દીલસોજીથી ઘણો વધારો કીધો હતો. ભરૂચ મધે બાહેરકોટ પારસીઓને માટે એવણે એક જમાતખાંનું ભેટ આપ્યું હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં સુરતની ડીસ્ટ્રીકટ પારસી માટરીમાનીઅલ કોરટના નામદાર સરકારે એવણને એક ડેલીગેટ નેમ્યા હતા.

તા૦ ૩૦ મી આગસ્ટ.

આજ દીને ભરૂચ મધે મરહુમ શેઠ બહમનશાહ બેહરાંમજી વકીલનાં ઉઠમણાંમાં ક્રિયા પુરી થવા બાદ ત્યાંના દસ્તુર શોરાબજી પેશોતનજી કામદીનજીએ મરહુમની ખુબીમાં એક ભાષણ કરી એ મરહુમ શેઠનું નામ આફરંગાંન વગેરે દીનઆઇનની ક્રિયાઓમાં બીજા બુજર્ગોનાં નામ સાથે દેવાની અંજુમન પાસે પરવાંનગી માગી હતી, જે અંજુમને એકમતે આપવાથી સર્વે મોબેદાને તે પ્રમાણે ચાલવાને એક આઇન ફરજ સોંપી હતી. એ પછી મુંબઇવાલા શેઠ જીવાજી જશુભાઇ ભરૂચાએ ભરૂચની પારસી પંચાતનું ફંડ કેમ ઉભું થાયું તે બાબે એક યાદી વાંચી સંભલાવી તથા શેઠ બહમનશાહે પોતાની હેયાતીમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૪ ના મારચ માસમાં એક સીલ કરી લખી રાખેલો પત્ર દસ્તુર શોરાબજીને અંજુમનની હજુરમાં વાંચવાને આપ્યો, જેમાં લખ્યું હતું કે પ્રથમ અંજુમનનાં ફંડની મેનીજ તેમના ભાઇ શેઠ શેહરીયારજીએ તથા તેમના પછી તેમના ભાઇ શેઠ ડાશાભાઇએ અને તેમની પછી તેવણે પોતે આજની ઘડી સુધી નેક નીશટાથી ચલાવી હતી. હવેથી એ ફંડની મેનીજ તેવણનાં કુટુંબના કોઇએ લેવી નહિં. "અનજુમનનાં ફંડને લગતી તથા બીજી એકંદર બાબદમો શેઠ જીવાજી જશુભાઇએ ઘણી મદદ આપીછે તે શરવેનું માંન તેમને છે તે શાચું માંનજો. મારા વખતમો ઘણા એક લોકોનાં દીલ મને શોંપેલું કાંમ બજાવતાં દુખાએઆછે તે લોકો પાશે હું દરગુજર ચાહું છેઉં અને છેલ્લે શરવે અનજુમનનાં શાહેબોને છેલલી શલાંમ." એ બાદ અંજુમનને લગતો સર્વે વહીવટ ચલાવવાને શેઠ રૂસતમજી શોરાબજી દલાલને સર્વેનાં એકમતથી સોંપ્યું હતું, તથા બીજા બે વધારે શેઠીયાઓ (તરસ્ટીઓ) તરીકે એવણના ભત્રિજા શેઠ મનચેરશાહ ડાશાભાઈ વકીલ તથા દસ્તુર શોરાબજી પેશોતનજી કામદીનજીને ઠેરવ્યા હતા. એ પછી મરનારનાં પુણને માટે તેમનાં ખેશીઓએ તથા દોસ્તોએ રૂ૧૩૦૦) જુદાં જુદાં ધર્મખાતાંઓમાં ભર્યા હતા. વળી મરહુમ શેઠ બહમનશાહની યાદગારી કાયમ રાખવા માટે કાંઈ કરવાને શેઠ નશરવાંનજી શેહરીઆરજી જીનવાલાએ દસ્તુર શોરાબજી ઉપર તેજ દીને એક ચીઠી લખી સુચનાં કીધી હતી, તે ઉપરથી ઠોડાવ કીધો કે અંજુમનનાં ફંડ મધેથી એ મરહુમ શેઠની છ તસવીરો ચીતરાવી તે ભરૂચનાં છ આદરાનોમાં મુકાવવી.[3]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

શેઠ મનચેરજી કાવશજી શાપુરજી લંગડાનાએ યુરોપની રાહીન નદીની સરદારી વિષે ફ્રેંચ તથા જરમન લોકો વચ્ચેની તકરારનાં અસલ જરમન તથા ફ્રેંચ ભાષામાં જોડાયલાં ગીતોનો ઇંગ્રેજી ગદ્ય તથા ગુજરાતી કવિતામાં તરજુમો કરી તેનું એક ચોપાનયું પ્રગટ કીધું હતું.[4]

---

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૩૧ મી આગસ્ટ ૧૮૭૦.

ઊપલા ચુકાદાથી નારાજી થઇ બાઈ રતનબાઈએ અપીલ કીધી હતી, જે તા૦ ૧૮ મી જુલાઇ ૧૮૭૧ ને દીને નામદાર જડજો સર ચારલસ સારજંટ અને જસ્ટીસ મેલવીલે ઊરાડી નાખી હતી કે નીચલી કોરટે જે રકમ અપાવીછે તે કરતાં વાદીનાં કુટુંબને કાંઇ વધારે નશો થવાની વકી ન હતી.

૨ એવણના બાવા શેઠ બેહરાંમજી જમશેદજી વકીલ પણ ભરૂચમાં આગલા વખતમાં વકીલાતનું કામ કરતા હતા.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૦.

૪ "રાહીન નદીનાં ગીતો. અસલ જરમન તથા ફરેંચ ભાશામાં, તેનાં અંગરેજી તરજુમાં તથા ગુજરાતી ભાશાના કવીતા તથા ગીતો સીફે. રચનાર, "મંનસુખ" તે મી૦ મંનચેરજી કાવસજી શા૦ મુંબઇ ઇડીઊકેશન સોસાઇટી પરેસ. ૧૮૭૦.",

તા૦ ૫ મી સપટેમબર.

પુણાંવાલા શેઠ દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલાએ મઉ મધે એક ધર્મનું દવાખાનું ઉઘાડવા માટે રૂ૧૦૦૦૦), તથા તેને માટે એક મકાન બાંધવાને રૂ૨૦૦૦) મલી રૂ૧૨૦૦૦) સરકારમાં આપવાથી સરકારે ત્યાંનાં કેનટોનમેંટમાં "દોરાબજી પેશતનજી ચારીટેબલ ડીસ્પેનસરી" ને નામે એક દવાખાનું આજ દીનથી ઉઘાડયું હતું.[1]

તા૦ ૮ મી સપટેમબર.

સુરતવાલા શેઠ બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેદુનનાને નામદાર સરકારે તેઓની સુરત શેહરના સુધારા માટેની ઉલટ તથા જાહેર સખાવતો માટે "ખાંનબાહદુર" નો એતાબ આપ્યો હતો.

એજ મુજબ ગુજરાતના ઇનસ્પેકટીંગ પોસ્ટ માસટર શેઠ ખરશેદજી પાલણજી લાલકાકાને તેમની કીમતી નોકરીઓ માટે નામદાર સરકારે "ખાંનસાહેબ" નો એતાબ આપ્યો હતો.[2]

તા૦ ૯ મી સપટેમબર.

દુભાશીઓ ચોપાંનયાંના અધીપતી શેઠ ધનજીભાઇ રૂસતમજી મીસ્ત્રીએ "ફ્રી જનરલ અસેંબલીસ ઇનસ્ટીટયુશનનો એક આગલો વિદ્યાર્થી" નાં તખલ્લુસથી "જમશીદ અને ઝોઆક" નામના નાટકનું પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર.

શેઠ દીનશાહ અરદેસર તાલેયારખાંએ "૧૮૭૦ ની પારસીઓની સંસારી ફીકરની તપાસ" એવે નામનું એક ઇંગ્રેજી ચોપાનયું રચી પ્રગટ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર.

યુરોપ મધે આએ શાલ ઉઠેલી ફ્રાંન્સ તથા જરમની વચેની લડાઇમાં ઘાએલ થએલાઓની મદદને માટે અતરે એક ફંડ એકઠું કરવાને મુંબઇના પેહલે વાધેના ઇંગ્રેજો તથા સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટની એક કમીટી ઉભી થાઇ હતી.[5]

વળી એ મોટી લડાઇમાં ગુંઠાએલી બંધે દેશોની ફોજનાં જખમી થએલાં માણસોને મદદ કરવા સારૂં શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઇ. એ આજ દીને ઇંડીઆ કૌનસીલના એક મેમબર તથા મુંબઇના આગલા ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરની મારફતે ૧૦૦૦) પૌંડ (રૂ૧૦૭૨૬) ની રકમ તે તરફ મોકલી ઇંગ્રેજી રાજની એક રૈયત તરીકે એ રાજયનાં પડોશીઓ તરફ દીલસોજી બતાવી તેઓનાં દુખમાં મદદ કરી હતી.[6]

---

[1] આ માટે નામદાર સરકાર તરફથી તા૦ ૨૪ મી નવેમબર ૧૮૭૦ નાં બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટમાં નીચે પ્રમાણે જાહેરનામું છપાયું હતું:—

"It is hereby notified that the Dispensary lately opened at Mhow Cantonment is called "Dorabjee Pestonjee Charitable Dispensary."

[2] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૮ મી સપટેમબર ૧૮૭૦.

[3] "જમશીદ અને ઝોઆક. નાટક ૨ ભાગમાં (ફીરદુસી તુસીનાં શાહનામાંના આધારે) લખનાર, ફ્રી જનરલ અસેંબલીઝ ઇનસ્ટીટયુશનનો એક આગલો વિદ્યાર્થી. મુંબઇ: પારસી પ્રિંટર્સ પ્રેસમાં પા. ન. જંબાતાએ છાપી પ્રગટ કરયો. યજદજરદી સને ૧૨૩૯."

[4] "A Review of the Parsee Social Question of 1870 Bombay: Printed by N. R. Ranina at the Union Press, 1870"

[5] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી સપટેમબર ૧૮૭૦.

એ કમીટીએ કરેલાં ઊઘરાંણાંમાં રૂ૧૧૯૫૦) ભરાયા હતા, જે મધે મોટો ભાગ ઇંગ્રેજોનો હતો, તથા રૂ૬૬૦) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા:—

(રૂ૧૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, ઓનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી, એ પારસી ફંડ ઑફ ચારીટી (રૂ૫૦) દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલા, ધનજીશાહ જમશેદજી અંકલેસરીઆ (રૂ૨૫) હોરમજજી મોટાભાઇ થાંણેવાલા, હીરજીભાઇ હોરમજજી (રૂ૧૦) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

[6] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૭ મી ડીસેમબર ૧૮૭૦.

આ રકમ મોકલતાં શેઠ કાવશજીએ સર બારટલ ફ્રીઅરપર લખેલો નીચલો કાગજ લંડન ટાઇમસમાં છપાયો હતો, અને તે માટે ત્યાંનાં પત્રોએ એ શેઠની ઊદારતાની ઘણી સ્તુતી કરી હતી:—

Bombay, 10th September 1870.

To

Sir H. B. E. Frere, Bart., G. C. S. I.,
Late Governor of Bombay,
and now Member of India Council,
London.

My dear Sir,

I have the pleasure to enclose you a Bill for £1,000 *costing me Rs. 10,726 at 1/10⅜ at sight drawn by* Oriental Bank Corporation on Bank of England, and I have endorsed to your goodself which please realize and pay to the Prussian and French authorities on my behalf £500 to each of them for distribution among their wounded men of the armies presently engaged in several battles in Europe. Though the occurrence took place in a foreign land at so great a distance I could not obtain a peace to my mind ever since fearful slaughter and maiming of human being. Now from this day I shall satisfy myself that I served people in great distress with little money I can spare to forward for the good of my co-creatures.

You must pardon the trouble I put you in, but you will forgive me when I say you were my good and honoured late Governor of Bombay.

Please endeavour to give full publicity of this gift and inform the Secretary of State also for India officially of the deed of one of their Indian subjects assisting England's neighbours in their distress.

I remain, my dear Sir,
Yours sincerely,
Cowasjee Jehangier.

તા૦ ૧૪ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૩ માહ ૧ (કદ) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—નાનાભાઇ બરજોરજી મેહતા, રંગુનવાલા—(ઉમર. વર્ષ ૩૨) કલીકટવાલા શેઠ બરજોરજી ફરાંમજી મેહતા-ના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં કલકતા ખાતે પોતાના કાકા શેઠ પેશતનજી ફરાંમજી મેહતાના હાથ હેઠલ તાલીમ લઈ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૮ માં રંગુન ખાતે ગયા હતા. ત્યાં થોડીક મુદત મેશરસ ગલાડસ્ટન વાઇલીની કું૦ માં રહી, પછી પોતાને હીસાબે મોટા વ્યાપાર ચલાવતા હતા. એવણનું મરણ પણ ત્યાંજ નીપજયું હતું. "આ પારસી ગરહસથને અંગરેજો-માં એટલું તો માન હતું કે તેનાં રવાંનની પછવાડે ઓછામાં ઓછી એકસો ગારી ભરીને ઇંગરેજો ગયા હતા."[1]

ઉપલા કાગજનો સર બારટલ ફ્રીઅરે તા૦ ૮ મી અકટોબર ૧૮૭૦ ને દીને લંડનથી નીચે મુજબ શેઠ કાવશજી ઉપર જવાબ લખ્યો હતો.

INDIA OFFICE, OCTOBER 8TH 1870.

My dear Cowasjee,

I have had the great pleasure of receiving your noble letter of the 10th ultimo. inclosing £1,000 in a Bill drawn by the Oriental Bank on the Bank of England which shall be realized and paid as you desire to the Prussian and French authorities £500 to each for the relief of their wounded. Your well-timed benevolence will, I am sure, do an immense deal of good, both by the relief it will afford to many hundreds of the poor sick and wounded soldiers, and still more by helping to comfort many sufferers, and heal many wounds which smart more than those made by sword and shot.

I have informed the Duke of Argyll of your most handsome gift; and asked him to be the channel of conveying it officially to the Prussian and French authorities. I will let you know the result, but I will not lose a mail in telling you that your letter has safely reached me. I purpose also informing Her Majesty, and also the Princess Mary of Teck, who inaugurated your Fountain in the Regents Park, and the Crown Princess of Prussia, who is, as you know the eldest daughter of our Queen, and who will, I am sure, fully appreciate your princely liberality for the relief of her husband's poor soldiers.

That God's helping may follow you and all your noble people, for your kind thought for the relief of His suffering creatures, is, My dear Cowasjee, the sincere prayer of your old Governor.

H. B. E. FRERE.

TO COWASJEE JEHANGHIER, ESQ., C.S.I.,
BOMBAY.

એ ઉપરાંત લંડનથી શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ ડયુક ઑફ આરગાઇલે તા૦ ૨૪ મી નવેમબર ૧૮૭૦ ના નંબર ૩૧ વાલા અતરેની સરકાર જોગા પોતાના ડીસપાચમાં શેઠ કાવ-શજીનો ઉપકાર માની શાબાશી આપી હતી. એ ડીસપાચની નકલ નીચે મુજબ છે:—

Public No. 31. India Office,
London, 24th November 1870.

HIS EXCELLENCY THE RIGHT HONORABLE
THE GOVERNOR IN COUNCIL,
BOMBAY.

Sir,

I have received from Sir Bartle Frere and have considered in Council a communication from Mr. Cowasjee Jehangeer Readymoney, C.S.I., of Bombay, announcing a remittance of £1,000 for the relief of the wounded of the French and German armies now engaged in a contest which commands the anxious and painful attention of the civilized world.

2. I desire that your Excellency in Council will convey to that gentleman an expression of the gratification with which I have received the intelligence of this further instance of that generosity of which my predecessors in Council have on previous occasions expressed their recognition.

I have the honor to be &c.,
(Sd.) ARGYLL.

તા૦ ૧૮ મી સપટેમબર.

શેઠ શોરાબજી એદલજી એલચીદાંનાએ "રૂ કાંતનારનો મદદગાર" અથવા રૂનાં કારખાનાંમાં કામ કરનારાઓને પોતાનાં કામને લગતા હીસાબો ગણવાની ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[2] એ ચોપડી શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટને અર્પણ કરવામાં આવીછે.

તા૦ ૨૨ મી સપટેમબર.

શેઠ બરજોરજી નશરવાંનજી કુટારે આએ ચાલુ યજદ-જરદી ૧૨૪૦ નાં શાલથી "ઝોરાસટરીઅન કાલેનડર" ઇયાને જરતોસ્તી પંચાંગ છપાવી પ્રગટ કરવા માંડયું હતું.[3]

તા૦ ૨૪ મી સપટેમબર.

કરાંચી મધે પારસીઓના છોકરા તથા છોકરીઓને શરૂઆતમાં ગુજરાતી ભાષા શિખવવા તથા જંદ અવસ્તા પઢાવવાની એક નિશાલ "કરાંચી પારસી બાળકશાળા" ને નામે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૯ થી ત્યાંના પારસીઓએ પોતપોતામાં ઉઘરાત તથા બીજી મદદ આપી ચાલુ કીધી હતી. તે નિશાલને સારૂં ત્યાંવાલા શેઠ શાપુરજી હોરમજજી સોપારી-વાલાએ રૂ૧૦૦૦૦) ની કીમતનું એક મકાંન, ત્યાંનાં સદર બજારમાં ક્રીઅર સ્ટ્રીટમાં ભેટ આપવાથી, તેનું નામ તેમનાં ધણીઆંનીનાં નામપરથી "પારસી વીરબાઇજી સ્કુલ" કરી

૧ રંગુન ટાઇમસ પરથી રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨ જી અકટોબર ૧૮૭૦.

૨ "રૂ કાંતનારનો મદદગાર, અથવા રૂ કાંતવાનાં કારખાંનાંમાં કાંમ કરનારાં માણશોને પોતાનાં કામને લગતા હીસાબ ગણવાની ચોપડી. ભાગ ૧ લો. બનાવનાર, શોરાબજી એદલજી એલચીદાંના. મુંબઇ મધે 'જોરાશટરીઅન' છાપા-ખાંનાંમાં બાપુજી માણેકજી માસટરે છાપી પરગટ કરેઊં. સને ૧૨૩૯ ઇઅજદેજરદી. શને ૧૮૭૦ ઇશવી."

૩ એજ મુજબ "ઝોરાસ્ટ્રીઅન કાલેનડર" બીજે શાલ ઇયાને ૧૨૪૧ તથા ત્રિજે શાલ ઇયાને ૧૨૪૨ યજદજરદીમાં શેઠ બરજોરજીએ પ્રગટ કીધાં હતાં. તે પછી તેવણ મરણ પામવાથી યજદજરદી ૧૨૪૩ નું કાલેનડર નીકલ્યું નથી, અને યજદજરદી ૧૨૪૪ થી તે આજ સુધી શેઠ મનચેરજી હોશંગજી જાગોસ દર શાલ ઘટતા સુધારા તથા વધારા સાથે તે પ્રગટ કર્યાં જાયછે.

આપ્યું હતું. તે મકાન ખોલ્લું મુકવાની ક્રિયા આજ દીને સીંધના કમીશનર સર વીલ્યમ મેરીવેધરે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. પ્રથમમાં એ ખાતાંના એક ઓનરરી સેક્રેટરી શેઠ એદલજી ફકીરજી ભરૂચાએ સ્કુલની સ્થાપણાં તથા આએ નવાં મકાન વિશેનો રીપોર્ટ વાંચી સંભળાવ્યો. તે પછી શેઠ પીરોજશાહ પેશતનજી દુબાશે શેઠ શાપુરજી હોરમસજી સોપારીવાલાની તથા સ્કુલના શિક્ષક શેઠ જમશેદજી ફરામજી માસતરની સ્તુતીમાં એક અસરકારક ભાષાણ કીધું. બાદ પ્રમુખે એક ભાષાણ કરી મકાન ખોલ્લું મેલ્યું જાહેર કીધું, તથા પારસી અંજુમન તરફથી શેઠ શાપુરજીને એક શેઆલ ઓઢાડી. સેવટે સીંધના એડયુકેશનલ ઇનસ્પેક્ટર મી० જે. જી. મુરે પારસીઓની કેળવણી સંબંધી કાલજી વિષે એક ભાષાણ કીધું, અને પ્રમુખનો ઉપકાર માની મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[1]

તા० ૨૫ મી સપટેમબર.

રોજ ૪ માહ ૧ (શે०) ૧૨૪૦ યઝદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ નવરોજજી પેશતનજી મેહતા ગરદેવીગરાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૪૦૦),

૧ ધી સીંધીઅન, તા० ૨૬ મી સપટેમબર ૧૮૭૦.

કરાંચી મધે ત્યાંના જરથોસ્તી રેહવાસીઓને પોતાના બચ્ચાંઓને ધર્મ સંબંધી તેમજ ગુજરાતી ભાષાનું ગ્નાન મેલવવાની અગત જણાયાથી તેઓએ પોતપોતાનામાં ઉઘરાણું કરી તા० ૨૩ મી મેએ ૧૮૫૯ ને દીને "પારસી બાળક શાળા" નાં નામથી એક નિશાળ સ્થાપી હતી. તે સ્થાપવાની આગેવાની શેઠ નાનાભાઈ ફરામજી સ્પેનસરે લીધી હતી, અને તેઓ તેનાં પેહલાં ત્રણ વર્ષ સુધી સેક્રેટરી હતા. ૧૮૬૨ ના જુન માસમાં તેઓ મુંબઈ આવ્યાથી તેમને એ ખાતાં પાછલ લીધેલી મેહનતને માટે કરાંચીના જરથોસ્તીઓએ તા० ૨૩ મી જુન ૧૮૬૨ ને દીને એક માનપત્ર આપ્યું હતું. શેઠ નાનાભાઈની જગોએ શેઠ શાપુરજી હોરમસજી સોપારીવાલાને સેક્રેટરી તથા શેઠ પેશતનજી બેહરામજી કોટવાલને ઉપરી નેમ્યા હતા કે તેઓ રોજ નિશાળની તપાસ લીએ.

એ પછી શેઠ શાપુરજીએ છોકરાંઓની સંખીઆ વધવાથી અને તેઓ સારૂ ગ્નાન મેલવે એવા ઇરાદાથી રૂ.૨૫૦૦) ની રકમ નિશાળનાં ફંડમાં બક્ષીસ તરીકે આપી તેના ખરચમાં વધારો કીધો. નિશાળનું મકાન કુશાદે ન હોવાથી કરાંચીનાં સદર બજારમાં મ્યુનીસીપાલીટીનો એક બંગલો દર માહે રૂ.૨૦) ને ભાડે લીધો હતો. તેનું ભાડું માસ ૬૦ પછી આરજ કરવાથી બંધ થયું હતું. એ મકાન શેઠ શાપુરજીએ ઉપરનું નવું મકાન આપવાથી મ્યુનીસીપાલીટીએ નિશાળને બખશીશ તરીકે આપી દીધું હતું, અને તે મ્યુનીસીપાલીટીની મંજુરીઆતથી તરસ્ટીઓએ શેઠ હીરજીભાઈ જમશેદજી નેકરાની દરમેહરને માટે રૂ.૩૦૦૦) ની કીમતે વેચી તેરસીજ બાકી રકમ કરાંચીના પારસીઓ પાસેથી એકઠી કરી જારી મળી રૂ.૬૦૦૦) ની સરકારી નોટ સ્કુલનાં ફંડમાં ઉમેરી હતી.

સને ૧૮૭૦ ના મેએ ખાસથી સરકારી ગ્રાંટ-ઇન-એઈડના કાયદા પ્રમાણે દર સાલ પરીક્ષાનાં પરીણામ મુજબ ગ્રાંટ-ઇન-એઈડ આપવામાં આવેછે, તથા મ્યુનીસીપાલીટી તરફથી દર માહે રૂ.૫૦) ની ગ્રાંટ મળેછે. ૧૮૭૫ સુધી તેમાં ફક્ત ગુજરાતી ભાષા મેટ્રીક સુધી શિખવવામાં આવતું હતું. તે બાદ સેજ રૂ.સથી ઇંગ્રેજી પણ તેમાં દાખલ કરી એ સ્કુલનું નામ "પારસી વીરબાઈજી એંગ્લો વર્નાક્યુલર

સ્કુલ" કરી રાખ્યું હતું, તથા તેમાં ઇંગ્રેજી ત્રીજાં ધોરણ સુધી કેળવણી આપવાનું શરૂ કીધું હતું. વળી જરથોસ્તી ધર્મનું ગ્નાન તેમજ છોકરીઓને ભરવા, વેતરવા, સીવવા, વગેરેનું પણ શિખવવામાં આવેછે. ૧૮૮૦ થી છોકરીઓને શિખવવા માટે એક સ્ત્રી શીક્ષક રાખવામાં આવીછે.

એ શાળાના તરસ્ટીઓ તરીકે પ્રથમથી સીંધનો એડયુકેશનલ ઇનસ્પેક્ટર, શેઠ શાપુરજી હોરમસજી સોપારીવાલા તથા શેઠ પેશતનજી બેહરામજી કોટવાલ હતા. એ પછી શેઠ શાપુરજીનાં મરણથી તેવણની જગ્યાએ તેવણના વડા દીકરા શેઠ ખરશેદજી શાપુરજી સોપારીવાલા ચુંટાઈ થયાછે. ચેરમેન તરીકે હમેશાં કરાંચીનો જે કલેક્ટર હોય તે. નાયબ ચેરમેન તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૯૫ માં પોતાનાં મરણ સુધી શેઠ શાપુરજી હોરમસજી સોપારીવાલા, અને તે પછી તેમના દીકરા શેઠ ખરશેદજી શાપુરજી સોપારીવાલા. સેક્રેટરી તથા ખજાનચી તરીકે પ્રથમ ૧૮૫૯ થી તે ૧૮૬૨ સુધી શેઠ નાનાભાઈ ફરામજી સ્પેનસર, ૧૮૬૨ થી તે ૧૮૬૮ સુધી શેઠ શાપુરજી હોરમસજી સોપારીવાલા, ૧૮૬૮ થી શેઠ પેશતનજી બેહરામજી કોટવાલ તથા શેઠ એદલજી ફકીરજી ભરૂચા, અને ૧૮૮૬ માં શેઠ એદલજીનાં મરણથી એકલા શેઠ પેશતનજી બેહરામજી કોટવાલ આજ સુધી. કારોબાર મંડળીના અધિકારીઓ તરીકે શેઠો અરદેશર ગુસતાદજી કોઠીવાર, અરદેશર ખરશેદજી રાજકોટવાલા, જાંગીરજી જમશેદજી રાજકોટવાલા, જમશેદજી રૂસતમજી ઘડીઆલી, શાપુરજી હોરમસજી સોપારીવાલા, પેશતનજી બેહરામજી કોટવાલ, પીરોજશાહ હોરમસજી ખરાસ, દીનશાહ પીરોજશાહ મીનવાલા, હોરમસજી દાદાભાઈ ઘડીઆલી, હોરમસજી શોરાબજી કોઠારી, હોરમસજી પેશતનજી દુબાશ, બેહરામજી મેહરવાનજી કોટવાલ, દાદાભાઈ એદલજી મુનશીઆ, ફરામજી કુવરજી મોદી, પેશતનજી પાલણજી ભેદવાર, જાંગીરજી હોરમસજી કોઠારી, હોરમસજી જમશેદજી રૂસતમજી, એદલજી દીનશાહ સરાફ, નવરોજજી નશરવાનજી પોંછા, ફરામરોજ એદલજી પપેડી, નશરવાનજી જમશેદજી ગોરવાલા, એદલજી દોરાબજી તલાટી, ખરશેદજી શાપુરજી સોપારીવાલા, જમશેદજી શાપુરજી સોપારીવાલા, ખાનબાહાદુર બેહરામજી જાંગીરજી રાજકોટવાલા, પાલણજી આદરજી મીસતરી, નાદરશાહ એદલજી દીનશાહ, પ્રોફેસર બરજોરજી જમાસપજી પાદશાહ, અને રૂસતમજી હોરમસજી જમશેદજી રૂસતમજી અવારનવાર શામેલ થયા કીધાછે.

એ શાળાનાં ફંડમાં નીચલા ચાંદીના તથા સોનાના વાર્ષિક ઇનામો આપવા માટે નીચે મુજબ રકમો મુકરર થઈ આપેલીછે:—

(૧) કરાંચીની પારસી કોમે ઉઘરાણાથી ઈ० સ० ૧૮૬૮ માં રૂ.૨૦૦) બાબ એડયુકેશનલ ઇનસ્પેક્ટર મી० જે. જી. મુરનાં નામનું. (૨) તેમજ રૂ.૩૦૦) બાબ ડેપ્યુટી એડયુકેશનલ ઇનસ્પેક્ટર રાવસાહેબ નારાયણ જગનનાથનાં નામનું. (૩) શેઠ એદલજી દીનશાહ સરાફે ઈ० સ० ૧૮[illegible] માં રૂ.૧૦૦) પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઈ દીનબાઈનાં નામનું. (૪) તથા રૂ.૧૦૦) પોતાના ભાઈ મરહુમ શેઠ દોરાબજી દિ

માતાજી બાઇ વીરબાઇજી તે મરહુમ શેઠ પેશતનજી બેહરામજી મેહતાનાં વીધવાએ રૂ૧૦૦૦), ભાઇ શેઠ ધનજીભાઇ પેશ-

---

-શાહ સરાફનાં નામનું. (૫) એજ શેઠે ૧૮૮૩ માં રૂ૧૦૦) પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ દીનશાહ ડોશાભાઇ સરાફનાં નામનું. (૬) શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી પોંચ્યાએ ૧૮૮૫ માં રૂ૫૦૦) પોતાના મામા મરહુમ શેઠ જાંગીરજી ફરાંમજી જશાવાલાનાં નામનાં એક છોકરાઓ તથા એક છોકરીઓને માટે મલી બે ઈનામો. (૭) કરાંચીની ફ્રીમેશનોની લાડજ "હારમની" એ ૧૮૮૭ માં રૂ૨૫૦) મહારાંણીજીની જુબીલીની યાદગારીમાં "વિકટોરીયા જુબીલી પ્રાઈઝ" ને માટે. (૮) શેઠ કાવશજી પેશતનજી લોઠાંવાલાએ ૧૮૮૮ માં રૂ૧૦૦) પોતાનાં વેહવાંન મરહુમ બાઇ બપુબાઇ તે શેઠ એદલજી દીનશાહ સરાફનાં ધણીઆંનીનાં નામનું. (૯) મરહુમ શેઠ દીનશાહ પેશતનજી નાજરને નામનું ૧૮૮૮ માં રૂ૧૦૦) તેમનાં બેશીઓએ. (૧૦) શેઠ પેશતનજી બેહરાંમજી કોટવાલે ૧૮૮૯ માં રૂ૧૦૦) પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ બેહરાંમજી મેહરવાંનજી કોટવાલનાં નામનું. (૧૧) શેઠ એદલજી દીનશાહ સરાફે ૧૮૮૯ માં રૂ૧૦૦) પોતાના બેટા શેઠ નાદરશાહ એદલજી દીનશાહનાં નામનું. (૧૨) એજ શેઠે ૧૮૯૦ માં રૂ૧૦૦) પોતાના દોસ્ત મરહુમ શેઠ જાંગીરજી જમશેદજી રાજકોટવાલાને નામનું. (૧૩) શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી પોંચ્યાએ ૧૮૯૦ માં રૂ૧૦૦) પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ માણેકબાઇનાં નામનું. (૧૪) બાઇ આદરબાઇ તે મરહુમ શેઠ હોરમસજી પેશતનજી જગોસનાં વીધવાએ ૧૮૯૦ માં રૂ૧૦૦) પોતાના ખાવંદનાં નામનું. (૧૫) બાઇ હીરાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ કાવશજી પેશતનજી લોઠાંવાલાનાં વીધવાએ ૧૮૯૧ માં રૂ૧૦૦) પોતાના ખાવંદનાં નામનું. (૧૬) હાનરેબલ ઊધેરાંમ મુલચંદનાં નામનું ૧૮૯૧ માં રૂ૧૦૦) તેમના દોસ્તોએ. (૧૭) શેઠ જાંગીરજી હોરમજજી કોઠારીએ ૧૮૯૨ માં રૂ૧૦૦) પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ જરબાઇનાં નામનું. (૧૮) બાઇઓ બાઇજી અને બચાંમાએ હોરમજજી કોઠારીએ ૧૮૯૨ માં રૂ૧૦૦) પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ જરબાઇનાં નામનું. (૧૯) શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી જમશેદજી રૂસતમજીએ ૧૮૯૪ માં રૂ૩૦૦) પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ બેરશેદબાનુંનાં નામનું. (૨૦) મરહુમ શેઠ ધનજીશાહ એદલજી મનાને નામનું ૧૮૯૫ માં રૂ૧૦૦) તેમનાં વારેસોએ. (૨૧) શેઠ જમશેદજી એદલજી ફકીરજીએ ૧૮૯૫ માં રૂ૧૦૦) પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ હીરાંબાઇનાં નામનું. (૨૨) શેઠ નશરવાંનજી જમશેદજી ગોલવાલાએ ૧૮૯૫ માં રૂ૧૦૦) પોતાના કાકા મરહુમ શેઠ બેજનજી ખરશેદજી ગોલવાલાનાં નામનું. (૨૩) શેઠ નશરવાંનજી રૂસતમજી મેહતાએ ૧૮૯૬ માં રૂ૨૦૦) પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી માણેકજી મેહતાનાં નામનું. (૨૪) શેઠ શેરાબજી શાપુરજી શેઠનાએ ૧૮૯૬ માં રૂ૨૦૦) પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ બાઇબાઇ તે મરહુમ શેઠ શાપુરજી નશરવાંનજી શેઠનાનાં વીધવાનાં નામનું. (૨૫) શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી પોંચ્યાએ ૧૮૯૬ માં રૂ૧૦૦) પોતાના બેશી મરહુમ શેઠ શાપુરજી હોરમજજી સોપારીવાલાનાં નામનું. (૨૬) શેઠો પીરોજશાહ, બરજોરજી, અને બેહરાંમજી આદરજી ગાંધીએ ૧૮૯૬ માં રૂ૨૦૦) પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ આદરજી ડોશાભાઇ ગાંધીનાં નામનું.

એ શાળાની મનજુર શેઠ શાપુરજી હોરમજજી સોપારીવાલાવાલી હાલની ઈમારત પણ નાબલી પડવાથી સરકારની તથા મ્યુનીસીપાલીટી અને પારસીઓની મદદથી એક બીજી મોટી ઈમારત રૂ૪૬૦૦૦) ને ખરચે ત્યાંનાં દારૂખાનાંની જગો આગલ બાંધવાને લગતી હીલચાલ થાયછે, જે હજુ સંપુરણ થાઇ નથી.

એ શાળામાં હાલ ૮૩ છોકરા અને ૬૨ છોકરીઓ મલી પારસીનાં ૧૪૫) છોકરાંઓ કેળવણી લેછે, તથા તેનો ખરચ વ્યાજ, છોકરાંઓની ફીઈ, (ગુજરાતીમાં રૂ૦ થી ૦ાા અને ઈંગ્રેજીમાં રૂ૧) અને કરાંચીના કેટલાક જરથોસ્તીઓનાં દર શાલનાં લવાજમમાંથી થાયછે. એ શાળાનું ફંડ હાલમાં ઊપલા ઈનામોના જુદા કાઢેલા રૂ૩૯૫૦) ઊપરાંત બીજા રૂ૧૬૨૨૫) મલી રૂ૨૦૧૭૫) નું છે.

તનજી મેહતાએ રૂ૫૦૦), તથા બીજાં બેશીઓએ રૂ૪૮૦) મલી રૂ૨૪૮૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા. આ મધેના રૂ૨૦૦૦) બીલીમોરા મધે દોખમાંપર જવાનો પાક્કો રસ્તો બાંધવા મારૂં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૮ મી સપટેમબર.

રોજ ૭ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી માણેકજી વાછા—ઉમર વર્ષ ૫૮) શેઠ માણેકજી જીજીભાઈ વાછાના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૬ માં પોતાના કાકા મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટની પેહડી તરફથી ચીન જઈ આવ્યા હતા. તે પછી અતરે આવી તેઓનીજ સહાયતા હેઠલ પોતાના ભાઇઓની સાથે થોડોક બ્યાપાર કરતા હતા. એવણના "ગુણો ઘણા તારીફ લાએક હતા."[2]

તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ બરજોરજી માણેકજી વાછાનાં ઊઠમણાંમાં તેવણની પોતાની પુંજી મધેથી રૂ૨૫૦૦) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧ લી અકટોબર.

શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ જેમ ઈંગ્રેજોમાં ગાયણનો સુધારો કરવાને "ફીલહારમોનીક સોસાઇટી" છે તેમ દેશીઓમાં ગાયણના હુનર અને શોખનો વધારો કરવાને "ગાયણ ઉત્તેજક મંડલી" નાં નામથી એક મંડલી આજ દીનથી સ્થાપી હતી. એ મંડલીની મતલબ પારસીઓમા નીતિનાં સારાં તાલશુરવાલાં અને કાયદાસર ગાયનોનો ફેલાવો કરવાની હતી.[4]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૮ મી સપટેમબર ૧૮૭૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૦.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી અકટોબર ૧૮૭૦.

૪ એ મંડલીની પેહલવેહલી કારોબાર મંડલી શેઠો ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, જીજીભાઇ જાંગીરજી લાંમ, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, મનચેરજી મેહરવાંનજી નાલીએરવાલા, ડાકટર મનચેરજી શેરાબજી, બેહરાંમજી ફરાંમજી મલ્લરાજવાલા, માણેકશાહ ધનજીશાહ ડાકટરના અને દાદાભાઇ માણેકજી શેઠનાંની હતી. એ પછી તેમાં

તા૦ ૪ થી અક્ટોબર.

શેઠ નશરવાનજી દોરાબજી આપઅખતીઆરે "રાગ શીક્ષક" અથવા હિંદુસ્થાની રાગનું ગ્નાન મેળવવાનો મારગ એવે નામનું એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું. એ પુસ્તકમાં હિંદુસ્થાની રાગરાગણીમાં બનાવેલાં જરથોસ્તી ધર્મ, નીતિ,

---

અવારનવાર જગા ખાલી પડવાથી શેઠો મનચેરજી ખરશેદજી રતનાગર, પીરોજશાહ પેશતનજી મેહરજી, ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, ધનજીશાહ મેહરવાંનજી કરાકા, મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી, પેશતનજી ખરશેદજી મેહતા, મેહરવાંનજી ફરદુનજી મરજબાંન, જાંગીરજી એદલજી દાવર, ખરશેદજી દીનશાહ ખંબાતા, દોરાબજી નાનાભાઈ વાડીઆ, જમશેદજી રૂસતમજી શેઠના, હીરજીભાઈ ફરાંમજી દાવર, શેરાબજી પેશતનજી દાવર, નાનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, હીરજીભાઈ અરદેશર દાદીશેઠ, કુવરજી કાવશજી જશાંવાલા, અરદેશર શેરાબજી મેહમવાલા, રૂસતમજી એદલજી વાલેસ, કાવશજી ખરશેદજી મેહતા, ધનજીશાહ મનચેરજી કાપડીઆ, જાંગીરજી રૂસતમજી મોદી, જાંગીરજી બેહરાંમજી મરજબાંન, પેશતનજી એદલજી સખીદાસ, ફીરોજશાહ રૂસતમજી બાટલીવાલા, ફકીરજી દીનશાહ કરાંચીવાલા, નશરવાંનજી દોરાબજી ભડા, નાનાભાઈ બેહરાંમજી મસાંની, પેશતનજી નવરોજજી કાપડીઆ, દોરાબજી રૂસતમજી ધાકમારવાલા, ડાકટર ફરાંમજી જીવણજી પટેલ, ડાકટર મેહરજીભાઈ રૂસતમજી શેઠના, રૂસતમજી માણેકજી હીરામાણેક, હોરમજજી મેહરવાંનજી નાલીએરવાલા, નશરવાંનજી ફરાંમજી કયાંની કોલાપુરવાલા, નાનાભાઈ હોરમજજી સુસ, શેરાબજી ખરશેદજી દાંડી, જીજીભાઈ મેહરવાંનજી વાડીઆ, અને બેહમનજી નવરોજજી કાબરાજી અવારનવાર શામેલ થયા કીધાછે. સરનશીન તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૮૫ સુધી શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, ૧૮૮૫ થી તે ૧૮૯૦ સુધી શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસર, ૧૮૯૦ થી તે ૧૮૯૨ સુધી શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, ૧૮૯૨ થી તે ૧૮૯૪ સુધી શેઠ શેરાબજી ફરાંમજી પટેલ, અને ૧૮૯૪ થી તે આજ સુધી શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાજી. નાયબ સરનશીન તરીકે ૧૮૮૭ થી તે ૧૮૯૪ સુધી શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાજી, અને ૧૮૯૪ થી તે આજ સુધી શેઠ નાનાભાઈ રૂસતમજી રાંણીના. ખજાંનચી તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૭૨ સુધી શેઠ જીજીભાઈ જાંગીરજી લાંમ, ૧૮૭૨ થી ૧૮૭૪ સુધી શેઠ પીરોજશાહ પેશતનજી મેહરજી, ૧૮૭૪ થી તે ૧૮૭૫ સુધી પાછા શેઠ જીજીભાઈ જાગીરજી લાંમ, ૧૮૭૫ થી તે ૧૮૮૧ સુધી શેઠ ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, ૧૮૮૧ થી ૧૮૮૨ સુધી શેઠ અરદેશર શેરાબજી મેહમવાલા, ૧૮૮૨ થી ૧૮૮૮ સુધી શેઠ દોરાબજી નાનાભાઈ વાડીઆ, ૧૮૮૮ માં શેઠ જાંગીરજી રૂસતમજી મોદી, ૧૮૮૯ માં શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી શેઠના, ૧૮૯૦ માં શેઠ અરદેશર શેરાબજી દસ્તુર કામદીનના, ૧૮૯૧ માં શેઠ જીજીભાઈ મેહરવાંનજી વાડીઆ, ૧૮૯૨—૯૩ માં શેઠ મનચેરજી ધનજીભાઈ દાવર, અને ૧૮૯૪ થી તે આજ સુધી શેઠ શેરાબજી પેશતનજી દાવર. શેક્રેટરી તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૮૧ સુધી શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, ૧૮૮૧ થી તે ૧૮૮૨ સુધી શેઠ જમશેદજી રૂસતમજી શેઠના, ૧૮૮૨ થી તે ૧૮૮૮ સુધી શેઠ ખરશેદજી દીનશાહ ખંબાતા, ૧૮૮૮ થી તે ૧૮૯૦ સુધી શેઠ કાવશજી ખરશેદજી મેહતા, ૧૮૯૦ થી ૧૮૯૧ સુધી શેઠ ફીરોજશાહ રૂસતમજી બાટલીવાલા, ૧૮૯૧ થી ૧૮૯૪ સુધી પાછા શેઠ ખરશેદજી દીનશાહ ખંબાતા, ૧૮૯૪ માં ડાકટર મેહરજીભાઈ રૂસતમજી શેઠના, અને ૧૮૯૪ થી તે આજ સુધી પાછા શેઠ ખરશેદજી દીનશાહ ખંબાતા.

એ મંડલીની શરૂઆતથીજ ગાયનનાં સર્વે વાજીંત્રો તેના સભાસદોના ઊપયોગને માટે ખરીદ કરવામાં આવ્યાં હતાં, તેમજ શેઠ લીમજીભાઈ જમશેદજી બાટલીબોઇએ કેટલાંક વાજીંત્રો, તથા શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ એક હારમોન્યમ, તથા શેઠ હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલાએ એક પ્યાનાફોર્ટ, તથા શેઠ એદલજી રૂસતમજી રીપોરટરે દેશી ગાયનને લગતાં સાહીત્યનાં પુસ્તકો ભેટ આપ્યાં હતાં. એ ઊપરાંત જે સભાસદો ચાહે તેઓને ગાયનની ખાસ તાલીમ આપવા માટે પગારદાર ઊસતાદો રાખવામાં આવ્યા હતા. એ પછી મીજલસીઓની પોતાની ગાયનો સાંભલવા માટેની મુદતે મુદત બેઠકો કરવામાં આવતી હતી, કે જેમાં પારસી તેહવારો ઊપર ખોદાઈ ગાયનોની તથા નોરતાંના દીવસો ઊપર ગરબાની બેઠકો પણ કરવામાં આવતી હતી. પેહલવેહલા એ મંડલીમાં પારસીઓમાં શોખીન ગ્રહસ્થ ગાનારાઓ તરીકે જાહેર ગાવામાં નીચલા સભાસદો બાહેર પડયા હતા:—

શેઠો કાવશજી હોરમજજી ગાંધીભાઈ, મનચેરજી મેહરવાંનજી નાલીએરવાલા, માણેકજી હોરમજજી બારભાએઆ, ડાકટર મનચેરજી શેરાબજી, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, માણેકશાહ ધનજીશાહ ડાકટરના, દાદાભાઈ પેશતનજી વરકીંગબાક્ષવાલા.

વળી મંડલીની એક મતલબ જે ગાયન સંબંધી આપણા લોકોની છીટ દુર કરવા સારૂં સારાં ગાયનો આબરૂદાર ગ્રહસ્થોને મોહડે ગવાડવાના જલસા કરવાની હતી, તે મુજબ આજ સુધી એવા સભાસદોનાં પોતાનાં શિખેલાં ગાયનોના ૪૪) જલસા કરવામાં આવ્યાછે. એ ઊપરાંત બીજા નામીચા ગાયનના ઊસ્તાદો જેઓ મુંબઈમાં આવે તેમનાં ગાયનો સાંભળવાને ઘણીક બેઠકો કરવામાં આવીછે, તેમજ મંડલીનાં કામમાં કેટલો વધારો થયોછે તે દેખાડવા માટે મંડલીમાંજ ગાયનની તાલીમ મેલવેલા શોખીન ગ્રહસ્થોનાં ગાયનની ખાસ જુદી જુદી બેઠકો કરવામાં આવતી હતી, તે એવી રીતે કે દરેક બેઠકમાં એકજ ગ્રહસ્થનો સઘલો હુનર સભાસદોના જોવામાં આવે.

એ મંડલીએ ૧૮૭૪ થી ગાયનના હુનરને ધંધા તરીકે શિખાડવાનો બાળકોનો એક વર્ગ ઊઘાડયો હતો, અને જેમાં દરવખત ૭—૮ બાળકોએ લાભ લેયા કીધો હતો, પણ તેનું સેવટે કસ્સું પરીણાંમ આવ્યું નહિં. વળી ૧૮૭૫ માં યુરોપ્યન ગાયનની સભાસદોને તાલીમ આપવાનો એક નવો વર્ગ ઊઘાડયો હતો, જે થોડાક માસ ચાલુ રહયો હતો. એજ બે શાલોમાં મંડલીના બે જલસાઓમાં બાહેરના લોકો પાસે અમુક રકમની ફીઇ લઇ તેમને દાખલ કર્યાં હતાં, પણ તે અખતરો ફતેહમંદ નીકલ્યો નહિં. ૧૮૭૮ માં મંડલીના સભાસદો આગલ મુનશી શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ દેશી ગાયનની સમજણ વિષે ગુજરાતીમાં કેટલાંક ભાષાણો કીધાં હતાં. ૧૮૭૪ થી દર શાલ શેહનશાહી નવાં શાલની ખુશાલીમાં સભાસદોનાં કુટુંબનાં બાળકોના મેલાવડા કરી તેઓ પાસે ગાયન, વ્યાખ્યાંન, વગેરેની રમુજ કરાવી ઇનામો વેંહચવામાં આવેછે. ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૭ માં નામદાર માહરાંણી વિક્ટોરી-

તવારીખ, અને સંસારને લગતાં ગુજરાતી ગાએણો સમાવવામાં આવ્યાં હતાં, તથા હિંદુસ્થાંની વર્જંતરોના જુદા જુદા નકશા પણ આપવામાં આવ્યા હતા.[૨] એ પુસ્તક હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૫ મી અકટોબર.

રોજ ૧૪ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી એદલજી માડન[૨]—ઉમર વર્ષ ૪૬) શેઠ એદલજી રૂસતમજી માડનના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના બાપ તથા કાકાની "એદલજી (એંડ) ખરશેદજી (માડન)"નાં નામથી ચાલતી ઇંગ્રેજી અશબાબ તથા દારૂકામની મોટી દુકાંન તથા મેસ એજંટનાં કામમાં શામેલ હતા. તે પછી બાપ કાકાનાં મરણ બાદ પોતે એખલાએ તે વહીવટ ચલાવ્યો હતો. સુરત મધે રૂસ્તમપરામાં વસનારા નવસારીની વડી દરેમેહરને તાબેના ભગર સાથના મોબેદોનાં ધર્મનાં ફંડના ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૧ માં તે સ્થાપ્યું ત્યારથી એવણ તેના અતરેના એક તરસ્ટી હતા.

તા૦ ૧૦ મી અકટોબર.

એ૦ પેશતનજી કાવશજી રબાડીએ "હાદીએ મજદીઅસનાન" યાને યજદાંપરસ્તીઓને મારગ દેખાડનાર એવે નામનું એક પુસ્તક ગુજરાતીમાં પ્રગટ કીધું

પાની જુબીલીને ટાંકણે શેઠ હોરમજજી નવરોજજી કુપરે રૂ૭૫૦) શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસરને નામનાં તથા શેઠ જાંગીરજી નશરવાંનજી મોદીએ રૂ૭૫૦) સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનાં નામનાં વાર્ષિક ઇનામો એ મંડલીમાં તાલીમ લેનારાઓની પરીક્ષા લઇ તેમને દર શાલ આપવાને ભેટ આપ્યા હતા, કે જેનાં બ્યાજ મધેથી ગયાં બે વર્ષ થયાં ઇનામો આપવામાં આવેછે. એજ શાલમાં મંડલીના ૧૮૭૧ થી તે ૧૮૮૬ સુધીના ૭૪) જલસાઓનાં પરસુટન ગાયનોનો સંગ્રહ કરી તેનું એક પુસ્તક નીચલાં નામથી પ્રગટ કરવામાં આવ્યું હતું:—

"ગાયન ઊત્તેજક મંડલી. તા૦ ૨૮ મી એપરીલ ૧૮૭૧ થી તા૦ ૧૮ મી ડીસેમબર ૧૮૮૬ સુધી જલસાઓમાં ગવાએલાં ગાયનોનો સંગ્રહ. છપાવી પ્રગટ કરનાર, કારોબાર મંડલી. મુંબઇ, મ્હા. રૂ. રાણીનાના યુનિયન પ્રેસમાં છાપ્યું છે. સને ૧૮૮૭ ઇસવી."

એ પુસ્તકનું સાંકલીઉં મરહુમ શેઠ રૂસતમજી એદલજી વાલેસ અને તેમના પછી શેઠ કાવશજી ખરશેદજી મેહતાએ ઘણી મેહનત લઇ બનાવ્યું હતું. એજ મુજબ ૧૮૮૧ માં મંડલીમાં થયલા એક જલસાનાં ચોપાંનયાં ઇંગ્રેજી રૂઢી મુજબ દેશી ભાષાની "નોટેશન" માંજ છાપવામાં આવ્યાં હતાં, કે જેથી તેમાં છાપેલાં ગાયનો ફકત વાંચવાથીજ ગવાઇ શકાય, પણ એ કોશેશ ફરી કરવામાં આવી ન હતી.

શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટે ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૯ માં રૂ૧૦૦૦) ની એક બીલ્યર્ડ ટેબલ મંડલીને ભેટ આપી હતી.

શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી જેઓ મંડલીની શરૂઆતથી તેના પ્રમુખ હતા તેઓની એક સુંદર ઓઇલ-પેનટીંગની તસવીર શેઠ ફકીરજી દીનશાહ કરાંચીવાલા પાસે પડાવી તે તા૦ ૨૩ મી ફેબરવારી ૧૮૮૪ ને દીને મંડલીનાં મકાનમાં ખોલી મુકવામાં આવી હતી. એ તસવીર તથા મંડલીના સંબંધમાં એમની યાદગારીને માટે સભાસદો વચ્ચે એક ફંડ કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં રૂ૫૭૯) ભરાયા હતા, તે મધેથી ઊપલો તસવીરનો તથા બીજો ખરચ બાદ કરતાં બાકી રૂ૪૦૦) રહયા, તથા ૧૮૮૫ માં શેઠ ખુરશેદજી ગુજર્યા ત્યારે તેમની યાદગારીમાં મંડલીના સભાસદોએ એક ફંડ ઊભું કરી રૂ૬૨૪) એકઠા કીધા હતા તે મલી રૂ૧૦૦૦) ની રકમ ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૯ માં તેનું "મરહુમ સરનશીન શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીની યાદગારીમાં સભાસદોએ ઊભાં કરેલાં ફંડનું ખાતું" એવાં નામથી અનામત રાખી તેનું બ્યાજ દેશી ગાયનનો અભીઆસ કરનાર જવાંનોને ઊતેજન આપવામાં વાપડવાને ઠેડવ્યું હતું, અને તે મધેથી પણ ઊપર મુજબજ ગાયનની તાલીમ લેનારાઓને ઇનામો આપવામાં આવેછે.

એજ મુજબ શેઠ ભીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇએ એ મંડલીને શરૂઆતમાં કેટલાંક બાજંત્રો ભેટ આપ્યાં હતો, તથા મંડલીનાં કામમાં ઘણીક ઊપયોગી મદદો કીધી હતી, જેથી તેઓ ૧૮૭૫ માં ગુજર્યા તે વેળાએ સર્વે મેમબરોએ એક ઊંઘરાંણું કરી તેમની એક તસવીર પડાવી મંડલીનાં મકાનમાં ખોલી મુકી હતી.

વળી જાણીતા શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસરને તા૦ ૧૧ મી અકટોબર ૧૮૮૪ ને દીને એ મંડલીના એક હાનરરી લાઇફ મેમબર સુંટી કાઢયા હતા, તથા શેઠ ફીરોજશાહ રૂસતમજી બાટલીવાલાએ આ મંડલીની નેમ પાર પાડવા માટે ઘણાં વર્ષો સુધી દીલોજાંનીથી મેહનત કરી તથા પોતાનાં ખાસ જોડેલાં ગાયનો મંડલીના લાભને માટે આપતા ગયા હતા તે કીમતી સેવાઓની પીછાંન તરીકે તા૦ ૨૩ મી નવેમબર ૧૮૮૯ ને દીને તેવણને પણ હાનરરી લાઇફ મેમબર સુંટી કાઢયા હતા.

શેઠ ખરશેદજી દીનશાહ ખંબાતાએ આ મંડલીના શેક્રેટરી તરીકે બજાવેલી કીમતી સેવાઓ માટે તેમને તા૦ ૬ થી જુલાઇ ૧૮૮૯ ને દીને એક માનપત્ર તથા સર્વે મેમબરોએ ઊંઘરાંણું કરી ભરેલી રૂ૨૩૭૫) ની પર્સ ભેટ આપી હતી.

એ મંડલીને સ્થાપ્યાને ૨૫) વર્ષ પુરાં થયાં તેની ખુશાલીમાં મંડલીના સભાસદો તથા તેમના દોસ્તઆશનાઓ અને કુટુંબનો એક મેલાવડો તા૦ ૨૪ મી નવેમબર ૧૮૯૫ ને દીને મેદાનમાં "નોવેલટી થીએતર"માં કરવામાં આવ્યો હતો.

એ મંડલીનું ફંડ હાલ તેના છેલા છપાયલા હીસાબ મુજબ તા૦ ૩૧ મી ડીજેમબર ૧૮૯૫ સુધી રૂ૧૨૫૦૦) ને આસરે હતું.

૧ "રાગ શીક્ષક, અથવા હીંદુશથાંની રાગનું ગ્નાન મેલવવાનો મારગ. એની સાથે હીંદુશથાંની વજંતરોના નકશા, તથા હીંદુશથાંની રાગરાગણીમાં નવાં અને જુનાં બંધનથી બનાવેલાં જરથોશતી ધરમને લગતાં, નીતીને લગતાં, તવારીખને લગતાં, અને શંશારને લગતાં મધુર ગુજરાતી ગાએણો, ઇતીઆદી, ઇતીઆદી. બનાવનાર, નશરવાંનજી દોરાબજી આપએખતીઆર. મુંબઇ આપએખતીઆર છાપાખાંનાંમાં છાપેઊ છે. શને ૧૮૭૦ ઇશવી, ૧૨૩૯ ઇઅજદેજરદી."

૨ શેઠો રૂસતમજી હોરમજજી માડન, એલ. સી. ઇ., અને અરદેશર હોરમજજી માડન, બી. એ. ના બાવા.

હતું.[2] એ પુસ્તક હાનરેબલ પેહરામજી જીજીભાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૧૫ મી અક્ટોબર.

રોજ ૨૪ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—બહમનજી મનચેરજી ગગરાટ[2]—ઉમર વર્ષ ૬૫) શેઠ મનચેરજી માણેકજી ગગરાટના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાને હીસાબે રૂઉનો વ્યાપાર કરતા હતા. તે પછી શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજીની સાહેતાથી શેઠો ગોવીંદ હરી વાલિકર, ગંગારામ બાલદેવ, અને શા૦ પેમચંદ રાયચંદ શાથે રાસમાં "ગોવીંદ હરીની કુંપની" નાં નામથી મુંબઇ, કોકણ, દખણ અને ખાંનદેશમાં વ્યાપારનું કામ ચલાવતા હતા. તે પેહડી તા૦ ૧૧ મી નવેમબર ૧૮૬૩ થી બંધ કરી પાછો પોતાને હીસાબેજ ધંધો ચાલુ રાખ્યો હતો.

તા૦ ૧૭ મી અક્ટોબર.

રોજ ૨૬ માહ ૨ (ક૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ આવાંબાઇ તે શેઠ માણેકજી પેશતનજી હાંડીમતનાં ધણીઆંની તથા શેઠ હોરમજજી ખુરશેદજી જશાંવાલાનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા ખાવંદ અને માત પીતા મલી રૂ૭૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૯ મી અક્ટોબર.

શેઠ ફરામજી બહમનજી માસટરે "ઇંડીયન ક્રીટીક" અથવા "ટીકાકાર" નામનું એક ઇંગ્રેજી—ગુજરાતી દર શનીવારે પ્રગટ થતું અઠવાડીક પત્ર પરવરતાવવા માંડયું હતું.[4]

---

૧ "હાદીએ મજદીઅસનાંન, ઇઆને ઇઅજદાંપરશતીઓને મારગ દેખાડનાર. જંદ અવસતાના પવીતર કલાંમોના દાખલાઓ શાથે જરતોશતી ધરમ શંબંધી જાણવાજોગ બાબતોનો શંઘરહ. બનાવનાર, એ૦ પેશતનજી કાવશજી રબાડી. પુનેવાલા દસતુરજી શાહેબ હોશંગજી જામાસપજીની તપાશ ઊપરથી, મુંબઇ મધે પ્રીન્ટરસ પ્રેસમાં છપાવીઓછે. શને ૧૨૩૯ ઇઅજદજરદી. શને ૧૮૭૦ ઇશવી."

૨ મુંબઇની હાઇ કોરટના ચીફ—ટ્રાનસલેટર શેઠ મનચેરજી બહમનજી ગગરાટના બાવા. એવણના બાવા શેઠ મનચેરજી માણેકજી ગગરાટ અસલમાં નવસારીના રેહવાસી હતા, પણ પાછલથી મુંબઇ આવી વસ્યા હતા. તેમનું કદ તથા અવાજ ઘણો મોટો અને જબરો હોવાથી ગગરાટનાં નામથી ઓલખાતા હતા.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી અક્ટોબર ૧૮૭૦.

૪ એ પત્ર ફકત છ માસ સુધી ચાલયું હતું.

તા૦ ૨૦ મી અક્ટોબર.

મુંબઇવાલા શેઠ રૂસતમજી પેશતનજી બીલીમોરીઆએ પોતાનાં જન્મ ગામ બીલીમોરામાં એક ધર્મનું દવાખાંનું આએ માસથી પોતાને ખરચે ચાલુ કીધું હતું.[5]

તા૦ ૨૫ મી અક્ટોબર.

શેઠ પેશતનજી કુવરજી ડાકટરે પાદશાહ નોશરવાંન આદેલના વજીર બુઝરચે મેહર તથા યુનાની ફીલસુફ આરીસ્ટોટલની દાનાઇ ભરેલી નશીહતોનો સંગ્રહ, તથા મુખ્તેસર શાહનામું કવેતોમાં બનાવી તેનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[6]

તા૦ ૩૧ મી અક્ટોબર.

સુરતની પાસે કીમ નદી આગલ આવેલાં એલાવ ગામમાં મુંબઇવાલા શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ એક ધર્મનું દવાખાંનું સર્વે રૈયતના ઉપયોગને માટે ઉઘાડવા માટે સરકારમાં રૂ૧૦૦૦૦) આપ્યા હતા, તે દવાખાંનું આજ દીને એક મેલાવડો કરી ખોલ્લું મેલવામાં આવ્યું હતું.[7]

તા૦ ૫ મી નવેમબર.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ "ઇઅજદેજરદી તારીખ" નામનું હિંદુસ્થાન તથા ઇરાનના જરથોસ્તીઓ

---

૫ એજ મુજબ એવણે બીલીમોરામાં એક ઇંગ્રેજી નીશાલ પણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૫ થી પોતાને ખરચે ઊઘાડી હતી. એ નિશાલ તથા ઊપલું ધર્મનું દવાખાંનું ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૨ માં બંધ કરવામાં આવ્યાં હતા. આ બંધે ખાતાંઓ શેઠ રૂસતમજીને ખરચે આટલાં વર્ષો સુધી ચાલ્યાં તે માટે તેઓ ૧૮૯૨ ના જુલાઇ માસમાં બીલીમોરે ગયા તે વખતે ત્યાંના લોકોએ તેમને એક માનપત્ર આપ્યું હતું.

૬ "એ કેતાબ નશીહતનાં બાગની, ઇઆને પાદશાહ નોશેરવાંન આદેલનાં વજીર બુઝોરગચ મેહેર તથા અરસાતાતાલીશ હકીમની દાંનાઇ ભરેલા શવાલ જવાબની અશલ માફક શુધારીને છપાવીછે. મુખતેશર શાહનામું, શાહાનાંમાંનો ઇતીહાસ ગઇઓમરશથી તે છેલા પાદશાહ ઇઅજદેજરદ શેહેરીઆરની પાહાદશાહી શુધીનો શુધારીને કવેતોમાં બનાવીઓછે. બનાવનાર, દાકતર પેશતનજી કુવરજી ભરૂચવાલા. મુંબઇ "જામ પરીંટીંગ" છાપાખાંણામાં છપાવીઓછે. શને ૧૮૭૦ અંગરેજી."

૭ મુંબઇ ચાબુક, તા૦ ૧૨ મી નવેમ્બર ૧૮૭૦.

એ દવાખાંનાંનાં મકાનમાં નીચલી તખ્તી જડેલીછે:—

"આએ ધરમનાં દવાખાંનાંનું મકાન મુંબઇવાલા શખી
"શેઠ અરદેશરજી હોરમજજી વાડીઆનાં ખરચથી બંધાણીછે.
"શને ૧૨૪૧ ઇઅજદેજરદી. શને ૧૮૭૧ ઇશવી."

એ દવાખાંનું ઊઘાડવા થકી શેઠ અરદેશર વાડીઆનો ઉપકાર માનવાને એમને એલાવ તથા બીજાં આસેપાસેનાં ગામો તરફથી શેઠો જીવણજી લીમજીભાઇ, દીનશાહજી જીવણજી પટેલ, વગેરે ગ્રહસ્થોનાં ડેપ્યુટેશને ૧૮૭૧ ના અક્ટોબર માસમાં એમનાં લવજી કાસ્ટલનાં મકાનમાં જઇ એક માનપત્ર આપ્યું હતું.

વચ્ચે યઝદજરદી અને ગણવાના બાબમાં એક મહીનાના તફાવત વિષેની ગણત્રિનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[1]

તા० ૭ મી નવેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૨ (શ०) ૧૨૪૦ યઝદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆવાલાં શેહનશાહી આતશબેહરામની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણાએ "જરથોશતીઓને ભલું મન રાખવાની જરૂર છે" એ બાબદ ઉપર એક વાએજ કીધી હતી.[2]

તા० ૧૦ મી નવેમબર.

મુંબઈની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ ડાશાભાઈ ફરામજી કરાકાએ પોતાનો ઓહદો છોડવાથી તથા શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી ઇંગલાંડ જવાથી તેમની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠો મનચેરજી નવરોજજી બનાજી અને એદલજી બહમનજી માસ્તરને નેમ્યા હતા.[3]

તા० ૧૭ મી નવેમબર.

સુરત મધે શેઠ બરજોરજી મેહરવાનજી ફરેજરને "ખાન બાહાદુર" નો એતાબ મલ્યો તેની મુબારકબાદીમાં ત્યાંના લોકો તરફનું એક માનપત્ર એ શેઠને આપવાને આજ દીને નગરશેઠ દુલ્લભદાસ લલુભાઈ, શેઠો નશરવાનજી દારાશાહ ખાનસાહેબ, નશરવાનજી ફરદુનજી ચીનાઈ, પેશતનજી બરજોરજી એંટી, ડાકટર ડોસાભાઈ પેશતનજી, પીરોજશાહ શાપુરજી કમીસરીવાલા, રતનશાહ પેશતનજી વકીલ, મોતીરામ દલપતરામ અને બેહરામજી પેશતનજી ડાકટરે એક જાહેર સભા શેઠ પીરોજશાહ શાપુરજી કમીસરીવાલાની વાડી મધે બોલાવી હતી. સરતસીનની ખુરસી શેઠ એદલજી ખુરશેદજી મોદીને આપવા બાદ શેઠ જમશેદજી ડોશાભાઈ શેહેરીએ માનપત્ર વાંચી સંભલાવ્યું, જેનો ખાનબાહાદુર બરજોરજી તરફથી શેઠ કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઈવાલાએ જવાબ વાંચી સંભલાવ્યો. એ પછી ખાનબાહાદુર બરજોરજીને તેમના મિત્રો તરફથી સાત શેઆલો ઓઢાડવામાં આવી, તથા પાન ગોલાબ લઈ મીજલસ બરખાસ્ત થઈ, અને હાજર થએલા સર્વે ગ્રહસ્થો વાજાં ઢોલ સાથે ખાનબાહાદુર બરજોરજીને તેમને મકાન સુધી પોહચાડવા ગયા હતા.[4]

૧ "ઇઅઝદેજરદી તારીખ. હીન્દુસથાન તથા ઇરાનના જરતોસતીઓ વચે ઇઅઝદજરદી સને ગણવાના બાબમાં એક મહીનાના તફાવત ઉપર વીચાર. લખનાર તથા છપાવી પરગટ કરનાર, ખ. રૂ. કામા. મુંબઈ, દફતર આશકારા છાપાખાનાં મધે મેહરવાનજી ફરદુનજીની કંપનીએ છાપીઊં છે. સને ૧૮૭૦."

૨ જામે જમશેદ, તા० ૭ મી નવેમબર ૧૮૭૦.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા० ૧૦ મી નવેમબર ૧૮૭૦.

૪ જામે જમશેદ, તા० ૨૧ મી નવેમબર ૧૮૭૦.

એજ કૈજબ મુંબઈથી પણ દેટલાક આગલા સુરતના જરથોસ્તી રહેવાસીઓએ શેઠ રતનજી ફરદુનજી પારખની આગેવાની હેઠળ ખાનબાહાદુર બરજોરજીપર એક મુબારકબાદીનું માનપત્ર મોકલ્યું હતું.

તા० ૨૩ મી નવેમબર.

રોજ ૩ માહ ૪ (કદ) ૧૨૪૦ યઝદેજરદી.

સુરત મધે આજ દીને મરહુમ શેઠ પેશતનજી કાલાભાઈ વકીલવાલાં કદમી આતશબેહરામની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં શેઠ બહમનજી નશરવાનજી વકીલે "પોતાના મરહુમ પીતા તરફથી વારસાના હીસ્સામાં મલેલાં નાનપરાના જીલ્લામાંનાં ૪ મકાનોમાંથી બે મકાન નાનપરા નેટીવ રીડીંગ રૂમને માટે, તથા બે મકાન દવાખાંનાના ઊપીઓગને માટે વગર ભાડાએ ધરમ દાખલ વાપરવા" આપવાની તંદરોસ્તી પડાવી હતી.[5]

એજ દીને પુણાં મધે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈવાલી દરેમેહરની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં એ० ભીખાજી જામાસપજી દસ્તુર મેહરજીરાંણાએ આપણા પવીત્ર મજહબનાં પુરાતમપણાં વિષે એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી.[6]

તા० ૨૪ મી નવેમબર.

રોજ ૪ માહ ૩ (શ०) ૧૨૪૦ યઝદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ જીવણબાઈ તે મરહુમ શેઠ બરજોરજી રતનજી કોપરનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા બેટીઓએ મલી રૂ૫૯૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[7]

તા० ૧ લી ડીશેમબર.

રાંદેર અને વલસાડ મધે શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની સી. આઈ. ઇ. એ ઈ० સ० ૧૮૬૨ થી પોતાને ખરચે જે ધર્મનાં દવાખાંનાં સ્થાપ્યાં હતાં તે બંધે એ શેઠે આજ દીનથી બંધ કીધાં હતાં.[8]

તા० ૨ જી ડીશેમબર.

રોજ ૧૨ માહ ૩ (શ०) ૧૨૪૦ યઝદેજરદી.

મરણ—પેશતનજી ફરામજી વકીલ[9]—ઉમર વર્ષ ૭૫) સુરતવાલા શેઠ ફરામજી બેહરામજી આફ્રગરના દીકરા. એવણ

૫ જામે જમશેદ, તા० ૨૬ મી નવેમબર ૧૮૭૦.

૬ જામે જમશેદ, તા० ૨૬ મી નવેમબર ૧૮૭૦.

૭ મુંબઈની પારસી પંચાયતનાં ફંડની સવંત ૧૯૨૭ હીસાબની ચોપડી.

૮ જામે જમશેદ, તા० ૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૦.

રાંદેરનાં દવાખાંનાંપર શેઠ કાવશજીને એ ૯) વર્ષમાં રૂ૧૨૫૦૦) તથા વલસાડનાં દવાખાંનાંપર રૂ૧૧૫૦૦) નો ખરચ થયો હતો.

૯ અમદાવાદવાલા શેઠો ફરામજી, નશરવાનજી, નવરોજજી, અને જંગીરજી પેશતનજી વકીલના બાવા. એવણના બાવા શેઠ ફરામજી બેહરામજી આફ્રગર સુરત મધે વલંદા તથા નવાબ વચ્ચે દુભાશીઆનું કામ કરતા હતા. તે વખતે એવા એક બીજા વચ્ચે કામકાજ કરનારને વકીલનાં નામથી બોલાવવામાં આવતા હતા, અને તેજ ઉપરથી શેઠ પેશતનજીની અટક પણ વકીલની પડી હતી.

ઇ૦ સ૦ ૧૮૧૯ માં સુરતથી એડ શેઠ રતનજી નવરોજજી કેનટીનવાલાની દુકાને ગયા હતા. ત્યાંથી ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૬ માં અમદાવાદ જઇ ત્યાં પોતે ઇંગ્રેજી અશબાબની મોટી દુકાંન ઉંઘાડી હતી. તે સાથે સર્વે તરાંહનાં સરકારી કંત્રાકટો પણ લેતા હતા. અમદાવાદની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ફંડના એવણ એક તરસ્ટી તથા અકાબર હતા. એવણનું મરણ અમદાવાદ મધેજ નીપજયું હતું.

તા૦ ૫ મી ડીસેમબર.

શેઠ ડાશાભાઇ ફરાંમજી રાંદેલીઆએ "જીંદગી જોગવવાની જુગતી" ઇઆને જીંદગી અને સંસાર સંબંધી પુરાતમ નીતિ-ઉપદેશનું એક પુસ્તક ગુજરાતીમાં રચી પ્રગટ કીધું હતું.[1] એ પુસ્તક હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૮ મી ડીસેમબર.

શેઠ ખરશેદજી નશરવાંનજી પેશતનજી વાડીઆએ મુસલમાંનોના અમલનો "હિંદુસ્થાંનનો ઇતીહાસ" રચી તેનું એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[2] એ પુસ્તક હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૯ મી ડીસેમબર.

શેઠ રૂસતમજી મેહરવાંનજી પટેલ, એમ. એ; એલ. એલ. બી. એ ગયે વર્ષે મેલવેલાં બોમ્બે યુનીવરસીટીને લગતાં માણેકજી લીમજી ગોલ્ડ મેડલનાં ઇનામનો "હિંદુસ્થાંનની સરકારી તથા બીજી ઇમારતોનાં બાંધકામની જુદી જુદી પ્રકારની રીત, અને દેશની રૂતુને તેઓ કેવી અનુકુળ થાઇ પડેછે તેનો મુકાબલો" એ બાબદ ઉપરનો રેસાલો એક પુસ્તકના આકારમાં છપાવી પ્રગટ કીધો હતો.[3]

તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર.

મુંબઈમાં વસ્તા કેટલાક ઇરાંની જરથોસ્તીઓએ ફારસી ભાષામાં અસલી ઇરાંની પેહલવાનોનાં દાસ્તાંનોના નાટક કરી બતાવવાને એક "ઇરાંની નાટક મંડળી" ઉભી કરી હતી, અને ગ્રાંટ રોડની નાટકશાળામાં આજ રાત્ર "રૂસતમ અને બરજોર" નો ખેલ ફારસીમાં ભજી બતાવ્યો હતો.[4]

તા૦ ૧૧ મી ડીસેમબર.

શેઠ દાદાભાઈ ડોશાભાઇ કામાએ ઇંગલાંડ મધે બારીસ્ટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[5]

તા૦ ૧૫ મી ડીસેમબર.

ઇંગલાંડ મધે સાઉથ કેનસીંગટન ખાતે આવતાં સાલમાં ભરાનારાં દેશ પ્રદેશનાં પ્રદર્શણમાં આ દેશના હુનર તથા કારીગરીની જીનસો મોકલવા વગેરેની ગોઠવણો કરવાને નામદાર સરકારે ૧૦ ઇંગ્રેજ, ૧ યાહુદી, ૧ હિંદુ, અને ૨ પારસી (હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમી હતી.[6]

એજ મુજબ એજ કારણસર કલકતા ખાતે નામદાર ગવરનર જનરલે નેમેલી ૧૩ ગ્રહસ્થોની સેનટરલ કમીટીમાં પણ એક પારસી ગ્રહસ્થ—શેઠ માણેકજી રૂસતમજી બનાજીની નેમણુક કરી હતી.[7]

શેઠ શાપુરજી જામાસપજી ભાવનગરીને નામદાર સરકારે મુંબઇનાં કસટમ ખાતાંના ત્રિજા આસીસ્ટંટ કમીશનર તરીકે નેમ્યા હતા.[8]

તા૦ ૧૬ મી ડીસેમબર.

રોજ ૨૬ માહ ૪ (ક૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ રતનબાઇ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી મનચેરજી કામાજીનાં વીધવાનાં પાછલી રાતનાં ઉઠમણાંમાં તેવણનાં વારસોએ રૂ૫૦૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[9]

તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર.

શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ "જમશેદ" નામના લખેલા નાટકની એક ચોપડી વિકટોરીઆ નાટક મંડલીના માલેકોએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[10]

---

1 "જીંદગી જોગવવાની જુગતી. એટલે જીંદગી અને સંસાર સંબંધી પુરાતમ નીતિ-ઉપદેશ. આ પુસ્તક પ્રથમ ટિબેટ દેશના ધર્મગુરૂના હાથની લખેલી પોથી ઊપરથી એક ચિનાઇ ફિલસુફે ચિનાઇ ભાષામાં રચ્યું હતું, તેનો તરજુમો એક અંગ્રેજ ગ્રહસ્થે અંગ્રેજીમાં કીધો હતો, તે ઊપરથી ગુજરાતીમાં બનાવનાર, ડોસાભાઈ ફરાંમજી રાંદેરીઆ. મુંબઇ મધે ફોર્ટ પ્રીટીંગ પ્રેસમાં કાવશજી પેશતનજીએ છાપ્યું છે. ૧૮૭૦."

2 "હીંદુસથાનનો ઇતીહાસ: મુસલમીનોના હુમલાઓની શીરૂઆતથી તેમના અમલની આખેરી સુધી. રચણાર તથા છપાવી પ્રગટ કરનાર, ખરશેદજી નશરવાંનજી પેશતનજી. મુંબઇ એશિઆટિક પ્રેસ. ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦."

3 "The Manockjee Limjee Gold Medal Essay for 1868. A Comparision of different Styles of Architecture, in respect of their suitability for public and domestic buildings in India. By, Rastamji Mervanji Patel, M.A. Bombay: Education Society's Press, Byculla. 1870."

4 રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૪ થી ડીસેમબર ૧૮૭૦.

એ ઇરાંનીઓને આકટીંગ વગેરેની તાલીમ શેઠ દાદાભાઈ શોરાબજી પટેલ, એમ. એ. એ આપી હતી. એ મંડલી એક વર્ષમાં બંધ પડી ગઇ હતી.

5 બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૨ મી ડીસેમબર ૧૮૭૦.

6 બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૫ મી ડીસેમબર ૧૮૭૦.

7 ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆ, ૭ મી ડીસેમબર ૧૮૭૦.

8 બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૫ મી ડીસેમબર ૧૮૭૦.

9 જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી ડીસેમબર ૧૮૭૦.

10 "જમશેદ. નાટક ૩ અંકી. સાએર ફીરદોસી-તુસીનાં બનાવેલાં શાહનામાંના આધાર ઊપરથી. વીકટોરીઆ નાટક મંડલીને સારૂં. બનાવનાર, કેખશરો નવરોજી કાબરાજી. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાંનાં મધે બેહરામજી ફરદુનજીની કંપનીએ છાપીઉં છે. સને ૧૮૭૦."

	નર.	નારી.	જુમલે.
૧ થી ૫ વર્ષનાં........	૭૯	૭૬	૧૫૫
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં......	૧૨	૧૨	૨૪
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં......	૧૭	૨૦	૩૭
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં......	૨૬	૩૧	૫૭
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં......	૩૧	૧૮	૪૯
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં......	૩૪	૧૫	૪૯
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં......	૩૬	૧૮	૫૪
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં......	૩૭	૩૦	૬૭
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં......	૨૮	૪૪	૭૨
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં......	૬	૧૬	૨૨
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં......	૨	૨	૪
	૪૮૧	૪૧૦	૮૯૧

એ ૮૯૧) મરણ નીચલા લટાઓ ઉપર થયાં હતાં :—

કોલાબા	૫	બાહેરકોટ	૧૩૫
કોટ	૩૧૫	ખેતવાડી	૭૬
ધોબીતલાવ ..	૧૮૪	કામાટીપરા ..	૨
કરેલવાડી....	૧૦	બેટાંકી	૩
ગીરગાંમ	૧૬	ભીંડીબજાર ..	૩૧
ચોપાતી	૨૪	બાંએખલા ..	૧૫
ગ્રાંટ રોડ....	૨	મજગાંમ	૪૬
તારદેવ	૨	પરેલ	૫
ગોવાલીઆ ..	૭	વાંદરા	૨
ખંબાલા	૨	ઉરનથી.. ..	૧
માહાલક્ષમી....	૩	ઇગતપુરાથી ..	૧
વાલકેશ્વર	૪		
			૮૯૧

એ ૮૯૧) મરણ નીચલાં કારણોથી નિપજ્યાં હતાં :—

તાવ	૧૯૫
ફાનુસંગને લગતાં દરદો	૧૦૯
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૮૨
લોહીવીકારને લગતાં દરદો	૧૩
જળંદર........................	૧૪
શીતલા	૮
ગોવર	૫
કોલેરા	૧૩
મરડો તથા પેટ	૧૩૫
પીત્તાશયને લગતો દરદો	૫
મુત્ર બ નાને લગતાં દરદો	૧૨
ચામડીને લગતાં દરદો	૫
હાલચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૩
તરતનાં જન્મેલાં	૮૯
જઈફી તથા નાતાકતી..................	૧૨૯
બીજાં દરદો	૪૧
નહિં જણાયલાં કારણો..............	૨
આપઘાત	૨૩

(૧૩ ઝેહેર ખાઇને.
૭ કુવા તળાવમાં પડીને.
૨ ગળે ફાંસો દઇને.
૧ ગળું કાપીને.)

આપઘાત કરી મરણ પામેલાં ૨૩) જણામાં ૧૮) પુરૂષ અને ૫) સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૩૦) વર્ષનાએ ઘેલાપણામાં કોલાબાની દીવાનશાલામાં ગળે ફાંસો દઇને; તથા બીજા ૧૯) વર્ષનાએ દમની બીમારીથી કંટાલી અસ્રા વતે ગળું કાપીને; એક ૬૫) વર્ષના બજરચીએ મારવાડીએ ફરીઆદી માંડવાથી તેની ધાસ્તીને લીધે, એક ૨૨) વર્ષના શેટરે બેકારીને લીધે, એક ૧૭) વર્ષના છોકરાએ દશ રૂપીઆનાં કરજને લીધે શરમાઇને તથા બીજા ૧૭) વર્ષના છોકરાએ સ્કુલમાં આલસુ હોવાથી બાપે ધમકાવ્યાથી, તથા ત્રિજા ૧૬) વર્ષના છોકરાએ એક રૂપીઓ ચોરવાથી ભાઇએ ધમકાવવાને લીધે, એક ૪૨) વર્ષનાએ કરજની ધાસ્તીથી, એક ૩૪) વર્ષના સુથારે બાયડીનાં મરણના ગમથી, એક ૩૯) વર્ષના વ્યાપારીએ ફોજદારીની બીહકથી, એક ૬૦) વર્ષના કંપાઉટરે ફીકરાંના મરજાથી કંટાલી, એક ૨૨) વર્ષના જવાંને બે માસની મગજની અસ્થિર હાલતમાં, અને એક ૨૩) વર્ષના ભાડુતી બગીવાલાએ મોહબતની નાસીપાસીમાં ઝેહર ખાઇને; એક ૮૦) વર્ષના ચોપાતીની આંધલા લુલાની ધર્મશાલામાંના બીમારે બીમારીને લીધે તથા એક ૪૦) વર્ષના વસાઇથી આવેલા પારસીએ કાંઇ જણાયલાં કારણ વગર તલાવમાં પડીને; એક ૬૦) વર્ષના ભાડુતી બગી હાંકનારે કાંઇ જણાયલાં કારણ વગર, એક ૧૭) વર્ષના છોકરાએ અસ્થિર મગજનાં હાલતમાં તથા એક ૪૦) વર્ષનાએ છાકટપણામાં કુવામાં પડી આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૧૮) વર્ષનીએ મગજની ખરાબ હાલતમાં ગળે ફાંસો દઇને; એક ૧૯) વર્ષનીએ સાસરીઆંમાં અનબનાવને લીધે તથા એક ૪૬) વર્ષનીએ ભાઇનાં મરણની ગમગીનીમાં ઝેહર ખાઇને; એક ૨૫) વર્ષનીએ ફીકરાંથી કંટાલીને તથા એક ૨૦) વર્ષની હમેલદારે દેવાનાંપણાંની અસરમાં કુવામાં પડી આપઘાત કીધા હતા.

હોનારત, અકસ્માત, વગેરે............

(૩ બારીએથી પડી જવાથી.
૨ દરીયામાં નાહતાં.
૧ બોતમાંથી પડી જવાથી.
૧ દાદર પરથી પડી જવાથી.
૧ ડાઝી જવાથી.)

અકસ્માતથી મરણ પામેલાં આઠ જણામાં પાંચ પુરૂષ અને ત્રણ સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૨૮) વર્ષનો ફુબારો બોટમાંથી દરીયામાં પડી જવાથી, એક ૧૭) તથા બીજો ૧૫) વર્ષનો છોકરો બંધે દરીયામાં નાહતાં ડુબી જવાથી, એક ૪) વર્ષનો છોકરો રમતાં રમતાં પેહલા માળની બારીએથી રસ્તામાં પડી જવાથી, અને એક ૭) વર્ષનો છોકરો કપડાં ડાઝી જવાથી મરણ પામ્યા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૮૦) વર્ષનાં ડોશાં દાદરપરથી પડી જવાથી, એક ૧૦ વર્ષની છોકરી ચોથા માળની બારીએથી તથા એક ૫) વર્ષની છોકરી ત્રિજા માળની બારીએથી રસ્તામાં પડી જવાથી મરણ પામીઓ હતી.

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે ૧૨૬ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો લેવાવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં એક ઓરત પણ હતી.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૧.

આએ વર્ષનાં "ટાઈમસ ઑફ ઈંડીઆ" નાં કાલેનડરમાં[1] અગળી ખાંના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરના માફકજ છે.

જૉઈંટ સ્ટાક કુંપનીઓ—

ભરૂચ મીલસ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, ખરશેદજી જાંગીરજી તારાચંદ.

ફ્રીઅર લાંડ એંડ પીઅર કું૦ના ડાએરેકટરોમાં ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી અને મનચેરજી નવરોજજી બનાજીનાં નામ વધારે.

માણેકજી પીટીટ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ના એજંટો તરીકે મેહરવાંનજી ફરામજી (પાંડે)ની કું૦ને બદલે સી. એંડ એફ. દીનશાહજી (કાવશજી અને ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ).

ઓરીએનટલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી હોરમજજી ચીનાઇનું નામ વધારે.

ઈનશુરનશ કુંપનીઓ—

બામ્બે નટીવ ઇનશુરનશ કુંપની. લંડનના એજંટો, ડી. ડી. કામાની કું૦; કલકતાના એજંટો, પી. એંડ સી. એન કામાની કું૦; હાંગકાંગના એજંટો, એમ. ડી. ગાંધીની કું૦; રંગુનના એજંટો, નવરોજજી અને બેહમનજી બરજોરજી.

ફુડચામાં ગયલી કુંપનીઓ—

પોરટ કાનીંગ લાંડ ઇનવેસ્ટમેંટ, રેકલેમેશન એંડ ડૉક કુંપની—લીકવીડટર, માણેકજી રૂસતમજી બનાજી. મુંબઈના આડતીઆ, દાદાભાઈ રૂસતમજી બનાજી.

ખેહરદાસ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપની—લીકવીડટર, ખરશેદજી મેહરાંમજી નાણાંવટી.

ગુજરાત ઑઇલ કુંપનીના લીકવીડટર તરીકે અસપંદીઆરજી રૂસતમજીને બદલે મનચેરજી મેહરવાંનજી ગુરચર.

પારસી વ્યાપારી પેહડીઓમાં વધારે—

ડોશાભાઇ મેહરવાંનજી એંડ કું૦.
રૂસતમજી હીરજીભાઈ વાડીઆ.
શોરાબજી ધનજીભાઈ વાડીઆ.
માણેકજી ડોશાભાઇ વાડીઆ.

એચ. ફરામજી એંડ કું૦.
શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી.
નવરોજજી નાનાભાઈ ફરામજી.

મેનચેરજી પાલણજી (રાઇટર).

પારસી શેર બ્રોકરોમાં વધારે—

કાવશશાહ (એદલજી તંબુવાલા) એંડ દોરાબદાર (મનચેરજી કકડીઆ), કાવશજી નશરવાંનજી કાંગા, હોરમજજી બેજનજી દલાલ, કેખશરૂ મનચેરજી હીરામાણેક, રૂસતમજી માણેકજી ઇજનેર, રૂસતમજી પેશતનજી દલાલ, રતનજી માણેકજી (રતનાગર) દલાલ.

યુરોપીયન પેહડીનાં પારસી દલાલોમાં વધારે—

જે. કે. રૂથરગલેન એંડ કુંપની—માણેકજી એંડ પેશતનજી.

પારસી ઘડીઆલીઓ— બેહમનજી નશરવાંનજી એંડ કું૦, ખરશેદજી કાવશજી, એદલજી શાપુરજી, ફરામજી દોરાબજી, હોરમજજી મેહરામજી, જમશેદજી મનચેરજી (ચીકા), જાંગીરજી એદલજી, માણેકજી નવરોજજી, નશરવાંનજી ફરામજી, પેશતનજી ફરામજી.

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

દફતર આશકારા છાપાખાંનાના માલેકો મેશરસ મેહરાંમજી ફરદુનજીની કુંપનીએ "નુરેએલમ" નામનું સાધારણ જ્ઞાન, વિદ્યા, કેળવણી, સંસાર, વારતા, તવારીખ, હુનર, રમુજ, વગેરેનું દર માસે પ્રગટ થતું એક ગુજરાતી ચોપાંનયું પરવરતાવવા માંડયું હતું.[2]

તા૦ ૩ જી જાનેવારી.

મુંબઈ મધે પારસી ફ્રીમેશનનોની એક નવી લાંડજ "રાઇઝીંગ સન" નામે આજ દીનથી ઉઘાડવામાં આવી હતી.[3]

---

૨ એ ચોપાંનયું હજુ સુધી ચાલેછે, અને તેના પ્રથમ શરૂઆતથી તે ૧૮૮૦ સુધી શેઠ જાંહગીરજી મેહરાંમજી મરજબાંન અધીપતી હતા, અને ૧૮૮૦ થી તે આજ સુધી શેઠ પાલણજી બરજોરજી દેસાઇ અધીપતી છે.

૩ એ લાંડજે ઊઘાડનારા પ્રથમ મેમબરો નીચે મુજબ હતા:—

મેશરસ ઇ. ક્રીપીરન, શોરાબજી મનચેરજી જાલ, કાવશજી દાદાભાઈ, ફરદુનજી કથીક, રતનજી માણેકજી રતનાગર દલાલ, અરદેસર ફરામજી સોલન, ધનજીભાઈ પેશતનજી મેહતા, જમશેદજી ડોશાભાઇ શેઠના, શોરાબજી પેશતનજી દાવર, મેહરવાંનજી હોરમજજી મેહતા (મેકફરલેનના), ખરશેદજી રૂસતમજી કાલાપેશીના, દીનશાહ ડોશાભાઈ કરાંની, નવરોજજી ડોશાભાઇ દુબાશ, મનચેરજી દાદાભાઈ બનાજી, જમશેદજી નશરવાંનજી દારીશેઠ, બેજનજી રતનજી કોટવાલ.

એ પછી એ લાંડજમાં હાલ સુધીમાં નીચે મુજબ પારસી મેશનો થયાછે:—

(ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૧ માં) મનચેરશાહ ખરશેદજી હીરામાણેક, જમશેદજી દોરાબજી ભોમીશા, રતનશાહ કુવરજી પટેલ, નશરવાંનજી હોરમજજી આલપાઇવાલા, (૧૮૭૨ માં) ફરામજી કુવરજી પટેલ, એદલજી શોરાબજી પુણેગર, પેશતનજી ધનજીભાઈ માસ્ટર મનચેરજી ડોશાભાઈ વાડીઆ, બેહમનજી ડોશાભાઈ ઇજનેર, (૧૮૭૩ માં) બેજનજી ફરદુનજી મરચંટ, શોરાબજી જમશેદજી સકલાતવાલા, મેહરાંમજી બીખાજી કાંગા, દોરાબજી બીખાજી કાંગા, શોરાબજી કાવશજી કોટવાલ, (૧૮૭૪ માં) જીવણજી દોરાબજી મીસતરી, દીનશાહ ડોશાભાઈ સરાફ, શોરાબજી ડોશાભાઈ ફરામરોજ, નવરોજજી જીવણજી ગજદર, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, (૧૮૭૬ માં) માણેકજી રૂસતમજી અપુ, (૧૮૭૭ માં) મેહરવાંનજી નશરવાંનજી વાડીઆ, બી. એ; નાનાભાઈ રતનજી ચીચગર, દોરાબજી તેહમુલજી

---

1 The "Times of India" Bombay Calendar and Directory for 1871. Bombay: Printed and published at the Times of India Office.

તા૦ ૫ મી જાનેવારી.

મરહુમ મની ભાંના સૌનાવર માણેકજીએ, મિ૦ મંચુરે ભાઇડીનાને પરણ ગોઠવ્યા તેને ૯ માસનાં ઉપરાંતની મુદત થતી, તે મરહૂમી મહાશય ઉપર ત્યાં પ્રગટ થતાં "મરહુમ ગોંડ" એવે ટીકા થાયા તેથી માણેકજીએ તેનું પત્ર પેઠું બંધ કીધું હતું. એ ખાના મુંબઈ ગેઝ કાવસ જહાંગીરજી રેડી-

મની, સી. એસ. આઇ. ના પાંચવામાં આવ્યાથી તેઓએ તેના અશીલની જોગ એક પત્ર લખી માણેકજીએ બંધ કીધેલાં પત્રના બદલામાં પોતાની તરફથી રોજ ગ્રીટીંગ રૂમમાં એ પત્ર એક વર્ષ સુધી પેહેચાડવાને રૂ૫૨) ની હુંડી બીડી હતી.

મણીઆ, દાદાભાઇ શેરાબજી નારીએલવાળા, માણેકજી બર-જોરજી બીલીમોરીઆ, પેસ્તનજી નશરવાનજી પાડીઆ, જહાંગીરજી મેરવાનજી દાવર, રૂસ્તમજી મનચેરજી બીલીમોરીઆ, (૧૮૭૮ માં) મેરવાનજી માણેકજી શેઠના, ડાક્ટર પેસ્તનજી નશરવાનજી પાવરી, પેસ્તનજી ખરશેદજી મેહતા, અરદેશર શોરા-બજી મેઢવાળા, (૧૮૭૯ માં) દીનશાહ રૂસ્તમજી કમીસારીવાળા, માણેકજી કાવસજી તાડીવાળા, ફરદુનજી જમશેદજી પાઠ (બીલીમોરાવાળા), ખરશેદજી જહાંગીરજી ખંભાતા, (૧૮૮૦ માં) શેરાબજી મનચેરજી બીલીમોરીઆ, (૧૮૮૧ માં) નશરવાનજી જહાંગીરજી ખંભાતા, નશરવાનજી મેહરવાનજી પાંડે, (૧૮૮૨ માં) જહાંગીરજી ડોસાભાઇ મેસ્ત્રી, હોરમસજી નશરવાનજી વકીલ, નશરવાનજી નાનાભાઇ ગનજેર, (૧૮૮૩ માં) હીરાજી ધનજી-ભાઇ સરકાર, રૂસ્તમજી રૂસ્તમજી કમીસારીવાળા, માણેકજી મેહેર-વાનજી મેહતા, દાદી ખરશેદજી ફરદુનજી, રૂસ્તમજી હીરાજી મારફતિયા, માણેકજી મેહરવાનજી જાનબીલીમોરીઆ, (૧૮૮૪ માં) પેસ્તનજી શેરાબજી કાવડીઆ, (૧૮૮૫ માં) રૂસ્તમજી કાવસજી દાદાભાઇજી મેહતા, જમશેદજી એદલજી ભીનાનવાળા, હીરાજી નશરવાનજી પાઠ, હોરમસજી જમાસપજી વકીલના, (૧૮૮૬ માં) દાદાભાઇ નશરવાનજી ચોકસી, મનચેરશાહ નશરવાનજી ચોક-સી, ખરશેદજી મનચેરજી મેહતા, રૂસ્તમજી જમાસપજી બાટલી, રૂસ્તમજી નવરોજી શેઠના. (૧૮૮૭ માં) ખરશેદજી મેહરવાનજી

તા૦ ૮ મી જાનેવારી.

રોજ ૧૯ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૦ યઝદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર કેકોબાદજી રૂસ્તમજી મેહેરજીરાણાના—(ઉમર વર્ષ ૫૭). નવસારીવાળા દસ્તુર રૂસ્તમજી જમશેદજી મેહેરજીરાણાના વડા દીકરા. એઓને ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૭ માં પોતાના બાપનાં મરણથી નવસારીના વડા દસ્તુરની જગા મળી હતી. એઓના વખતમાં નવસારી તથા તેની આસે-પાસેનાં ગામોમાં કેટલીક નવી દરેમેહરો તથા દોખમાંઓ બંધાવ્યાં હતાં, જે મજલાંની ક્રિયા એઓનાં ઉપરીપણાં હેઠળ થાઇ હતી. નવસારી મની મુંબઈના પારસી પંચાયત તરફનાં તથા સર જમશેદજી જીજીભાઈ આંગીઆરી ફંડ તરફનાં ધર્મનાં કામોના ૧૮૫૦ થી એઓ એક મુખ્ય માનેજર હતા. ૧૮૯૧ માં નામદાર માહારાજા ખંડેરાવ ગાયકવાડ નવસારી આવ્યા તે વેળાએ એમની મોલાકાત લઇ એમને એક કીમતી શીરપાવ તથા પાઘડી ભેટ આપી. તેમજ પોતાનાં પરડાં માતાજીની એઓ સાથે મોલાકાત કરાવી હતી.

તા૦ ૯ મી જાનેવારી.

અત્રેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શીખનારા સંચલ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મળી હતી. મરહુમની ખુરસી હાનરેબલ મી૦ ટકરે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાક્ટર હંટરે

તા૦ ૧૦ મી જાનેવારી.

આજ દીને નવસારી મધે મરહુમ દસ્તુર કૈકોબાદજી રૂસ્તંમજી મેહરજીરાંણાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના વડા દીકરા દસ્તુર માહીઆરજી કૈકોબાદજી મેહરજીરાંણાને નવસારીના વડા દસ્તુર ઠેડવવામાં આવ્યા હતા, અને તેનાં માન દાખલ તેમને ૪૧) જુદા જુદા દસ્તુર મોબેદો તરફથી શેઆલો હોરાડવામાં આવી હતી.[1]

તા૦ ૧૦ મી જાનેવારી.

મુંબઈની યુનીવરસીટીની દશમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દીને ટાઉનહાલમાં ભરાઈ હતી. પ્રમુખસ્થાને વાઇસ-ચાનસેલર ધી હાનરેબલ મી૦ જસ્ટીસ ગીબસ બીરાજયા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—[2]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૭૧.

વળી ચીનના જરથોસ્તીઓ તરફથી એવણ માટે એક રૂપાંનું અફરગાનયું તેને લગતા સર્વે સટ સાથે ભેટ આપ્યું હતું, તે એમને તા૦ ૨૯ મી જુન ૧૮૭૧ ને દીને ભેટ આપ્યું હતું.

૨ ટાઈમસ ઑફ ઈંડીઆ, ૧૨ મી જાનેવારી ૧૮૭૧.

ઊપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઊપરાંત આએ વર્ષની યુનીવરસીટીની નાધલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા—

ફૂરસ્ટ એલ. એમ.ની પરીક્ષામાં—હોરમજજી દાદાભાઈ મસાંની, તેહમુલજી બીખાજી નરીમાંન.

ફૂરસ્ટ એલ. સી. ઈ.ની પરીક્ષામાં—ગુસતાદજી દોરાબજી નરીમાંન.

ફૂરસ્ટ એકઝામીનેશન ઈન આર્ટસ (એફ. ઈ. એ.) ની પરીક્ષામાં—શોરાબજી આદરજી બાંમ્બોટવાલા, એદલજી શોરાબજી બાટલીવાલા, મેહરવાંનજી મનચેરજી કામા, નવરોજજી પાલણજી દેસાઈ, પેસ્તનજી માણેકજી જંબુસરીઆ, ફરદુનજી માણેકજી કાંગા, જમશેદજી બેહરાંમજી કાંગા, શોરાબજી પેશતનજી કાંગા, જાંગીરજી કેખશરૂ ખંબાતા, જાંગીરશાહ એરચશાહ કોહીયાર, ખરશેદજી રૂસતમજી કુતાર, બેહરાંમજી બહમનજી પટેલ.

મેત્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં—શોરાબજી ખરશેદજી બરડી, શેહરીઆરજી દાદાભાઈ ભરૂચા, નશરવાંનજી પેશતનજી કામા, નવરોજજી પેશતનજી કામા, મનચેરજી દાદાભાઈ દાદીશેઠ, નશરવાંનજી અરદેસર દાહરીવાલા, ખરશેદજી અરદેસર દલાલ, દાદાભાઈ બરજોરજી ગંદેવીઆ, માણેકજી મનચેરજી ગીમી, દીનશાહ પેશતનજી કાંગા, હોરમજજી આદરજી કાંગા, અરદેસર રતનજી લવજી (વાડીઆ), માણેકજી ડોશાભાઈ મકુના, નશરવાંનજી કાવશજી મસાંની, મેહરવાંનજી જાંગીરજી મેહતા, હોરમજજી રૂસતમજી મોદી, શોરાબજી ડોશાભાઈ નાદરશાહ, રૂસતમજી ધનજીભાઈ પટેલ, માણેકજી એદલજી રીપોરટર, અરદેસર ધનજીભાઈ સરાફ, દોરાબજી ધનજીભાઈ સરાફ.

માસટર ઑફ આરટસ (એમ. એ.) ની સનદ—હોરમજજી જાંગીરજી ભાભા.

બેચલર ઑફ લાઝ એંડ લીટરેચર (એલ. એલ. બી.) ની સનદ—જમશેદજી અરદેસર દલાલ; અરદેસર ફરાંમજી ધાસવાલા, માણેકજી નશરવાંનજી નાણાંવતી, રૂસતમજી મેહરવાંનજી પટેલ, માણેકશાહ જાંગીરશાહ તાલેયારખાં.

બેચલર ઑફ આરટસ (બી. એ.) ની સનદ—બહમનજી પીરોજશાહ કન્ટ્રાકટર (ચાહેવાલા), ડોશાભાઈ નશરવાંનજી વાડીઆ.

આ વેળાએ અપાયલાં યુનીવરસીટી ઈનામોમાં માણેકજી લીમજી ગોલડ મેડલ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ. ને "હિંદુસ્થાંનમાં રેલવે દાખલ થવાથી દેશનાં સંસારી તથા વ્યાપાર સંબંધી કામો ઉપર થાતી અસર" એ બાબદ ઉપર સઉથી સરસ ઇંગ્રેજી નીબંધ લખવા માટે, તથા હોમજી ખરશેદજી પ્રાઇઝ જાંગીરશાહ એરચશાહ કોહીયારને "વાસ્કો ડી ગામા" વિષે સઉથી સરસ ઇંગ્રેજી કવિતા રચવા માટે, તથા એલીસ પ્રાઈઝ દીનશાહ પેશતનજી કાંગાને મેત્રીકયુલેશનમાં ગુજરાતી ભાષામાં સર્વેથી વધારે માર્કસ મેલવવા માટે આપવામાં આવ્યાં હતાં.

તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી.

મુંબઈની યુનીવરસીટીના નવા "ફેલોઝ" તરીકે નામદાર સરકારે નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા:—

શેઠ હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ.

ડાકટર એદલજી નશરવાંનજી.

આએ વર્ષની હાઇ કોરટના પલીડરોની પરીક્ષાના એક પરીક્ષક તરીકે નામદાર જડજોએ વાધરાના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ શેઠ કાવશજી એદલજી મસાંનીને નેમ્યા હતા.

ખાંનસાહેબ ધીનશાહજી પેશોતનજી કામદીનજીને નામદાર સરકારે સુરતના પેહલા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ તથા શેઠ એદલજી મનજીભાઈ મોદીને અમદાવાદના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૩ માહ ૫ (કo) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ હમાંબાઇ તે શેઠ બહમનજી જીજીભાઈનાં દીકરી તથા શેઠ ધનજીભાઈ દાદાભાઈ દાદીશેઠનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવા શેઠ બહમનજી જીજીભાઇ તથા માતાજી મરહુમ બાઇ રતનબાઈની પુંજીમાંથી મલી રૂ૩૦૦૦), તથા સસરા શેઠ દાદાભાઇ જાંગીરજી દાદીશેઠ રૂ૨૦૧) મલી રૂ૩૨૦૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૨ મી જાનેવારી ૧૮૭૧.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૧.

તા૦ ૩૦ મી મારચ.

આજ દીને મડ મધે મરહુમ શેઠ નાનાભાઈ મેહેરવાંનજી મસાલાવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા શેઠ દીનશાહજી નાનાભાઇ મસાલાવાલાએ મડની દરેમેહેરમાં વાપડવાને અર્થે નાહનાં મોટાં વાસણો પોતાને ખરચે બનાવી આપવાની તંદરોસ્તી પડાવી હતી. એ બાદ એ૦ ફરામજી હોરમજજી માડને મરનારની ખુબીમાં એક ભાષણ કરી તેમની મડ મધે યાદગારી રાખવા માટે એક ફંડ ઉભું કરવાની સુચનાં કીધી હતી.[1]

તા૦ ૩૦ મી મારચ.

સુરતની પારસી ડીસ્ટ્રીકટ માટ્રીમોનીઅલ કોરટના ડેલીગેટો શેઠ રૂસતમજી ખુરશેદજી મોદી અને રૂસતમજી શેરાબજી દલાલે પોતાના ઓહદા છોડવાથી તથા શેઠ મનચેરજી શેરાબજી કારંજવાલા મરણ પામવાથી તેમની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ એદલજી ખરશેદજી મોદી, મનચેરશાહ ડાયાભાઈ વકીલ, અને કાવસજી મનચેરજી કારંજવાલાને નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧ લી આપરેલ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની સાંમે લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટીના મેમબરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા:—

મ્યુનીસીપાલીટી.

ખેડા—શેઠ મેહેરાંમજી જીવણજી, પેનશનર.
ભેસગાંમ—શેઠ નવરોજજી મેહેરાંમજી પારખ.
બરૂચ—શેઠ એદલજી મનચેરજી કારટીંગ એજંટ, મનચેરશાહ બહમનશાહ મારશલના.

તા૦ ૩ જી આપરેલ.

મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટની યાદગારી રાખવા સારૂં ઉભી કરેલી જરતોશતી મદરેસાના વિદ્યાર્થીઓને ઈનામો આપવાની વિજી સભા આજ દીને કોટ મધે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનાં કોટેકોટનાં ઘરમાં મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે લીધા પછી એ મદરેસાના હાનરરી ઉરી શેઠ શેરાબજી ચાપુરજી બંગાલીએ એ મદરેસાનો ગયાં બે વર્ષનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો, જેની સેવરે આ ખાતું ઉભું કરનાર બાપ સાહેબ ડાવેજર લેડી આવાંબાઇનાં ગયે સાલ નીપજેલાં મરણ બાબે દલગીરી બતાવવામાં આવી હતી. એ બાદ સરનશીને પોતાને હાથે એ મદરેસાના સઉથી ચડતા વિદ્યાર્થી એ૦ એદલજી કેરશાસપજી આંતીઆને રૂ૭૫) ની મરહુમ શેઠ ફરદુનજી શેરાબજી પારખને નામની ફેલોશીપ અને બીજા વિદ્યાર્થી એ૦ તેહમુરશ દીનશાહ અંકલેસરીઆને એજ શેઠનાં નામનો રૂ૨૫૦)નો સોનાનો ચાંદ આપ્યો હતો. એ પછી તેવણ સાહેબે એક કીમતી ભાષણ કીધું હતું, અને તે બાદ મેલાવડો બરખાસ્ત થાયો હતો.[3]

તા૦ ૫ મી આપરેલ.

મુંબઈનો નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટજરાલડ પોતાના રેસાલા તથા હાનરેબલ મી૦ ટકર તથા સર સ્ટ્રાફરડ નારથકોટના બેટા મી૦ નારથકોટ સાથે આજ સાંજે વાંદરા મધે દરીઆની ટેકરી પર આવેલા હાનરેબલ મેહેરાંમજી જીજીભાઇના "લેંડસ એંડ" ના બંગલામાં તેમની મોલાકાતે ગયો હતો. હાનરેબલ મેહેરાંમજી તથા તેવણના દીકરા શેઠ નાનાભાઇએ એ નામદારને ઘટતો આવકાર આપી પોતાનાં મકાનમાંથી મુંબઈનો સરસ "વ્યુ" વગેરે બતાવ્યો હતો, તથા રાત્રે એડાલજી હાટલવાલા શેઠ પાલણજી પેશતનજીની મેનીજ હેઠલ તૈયાર કરાવેલું ખાણું લઇ એ નામદાર ત્યાંથી સીધાર્યો હતો.[4]

તા૦ ૧૩ મી આપરેલ.
રોજ ૨૪ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—રૂસતમજી હીરજીભાઇ વાડીઆ—ઉમર વ૦ ૩૪) શેઠ હીરજીભાઇ મેહેરવાંનજી વાડીઆના વડા દીકરા. એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૬ માં અતરેની એલફીનસ્ટન ઈનસ્ટીટ્યુશનમાંથી "વેસ્ટ સ્કોલર" ની પદવી મેલવી હતી. તે બાદ એજ શાલના મેએ માસમાં ઈંગલાંડ ખાતે સીવીલ સરવીસની પરીક્ષામાં જવાનો અભીઆસ કરવાને ગયા હતા. ઈંગલાંડ ખાતે એવણે રાા વર્ષ સુધી લંડન યુનીવરસીટી કાલેજમાં અભીઆસ કીધો હતો, અને તે દરમીઆંન ઈંગ્રેજી, લાટીન, ફ્રેંચ, તથા ગણિતમાં એ કાલેજ મધેથી ઇનામો તથા "સરટીફીકેટ ઑફ હાનર" પણ મેલવી હતી. આ વખતે લંડનના સતાવાલાઓએ એકદમ આગમજથી ખબર આપ્યા વગર સીવીલ સરવીસમાં દાખલ થવાની ઉમરની હદ ૨૩) ઉપરથી ઘટાડીને ૨૨) વર્ષની કીધી, જે ઉમર પરીક્ષાને તાંકણે પસાર થઈ જવાથી એમની ઉમેદ ભંગ થઇ ગઇ હતી, અને તે બાબે ઘણીક અરજીઓ વગેરે કરવા છતાં કસ્સી દાદ લાગી નહિં. આથી એઓ નાસીપાસ થાઇ ઈંગલાંડ છોડી અમેરીકા જઈ ત્યાંનાં બોસ્ટન, ન્યુયાર્ક, વાશીંગટન, વગેરે નામીચાં શેહેરોમાં ૧ાા વર્ષ લગણ મુસાફરી કરી હતી, તથા ત્યાંનાં રાજ્ય મંડલના વડા પ્રેસીડંટ

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી આપરેલ ૧૮૭૧.
૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૭૦ મી મારચ ૧૮૭૧.
૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી આપરેલ ૧૮૭૧.
૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૭ મી આપરેલ ૧૮૭૧.

ખુરાનન સાથે મેલાકાત પણ કીધી હતી. એ પછી ૧૮૬૨ માં અતરે પાછા આવી પોતાના બાપ તથા કાકાઓની "ડાથાભાઇ મેહરવાંનજીની કું૦" નાં નામથી ચાલતી પેહડીમાં શામેલ થયા હતા.

તા૦ ૧૯ મી આપરેલ.

રોજ ૩૦ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર શોરાબજી પેશોતનજી કામદીનજી, ભરૂચનાં[1]—ઉમર વર્ષ ૫૫) ભરૂચવાલા દસ્તુર પેશોતનજી અસપંદીઆરજી કામદીનજીના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં ભરૂચની અદાલતમાં શીરસ્તેદાર હતા. તે પછી મુનસફની પરીક્ષા પસાર કરી ભરૂચની અદાલતમાં સનદી વકીલનું કામ ચલાવતા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૦ માં એવણ ત્યાંના સીનીયર આસીસ્ટંટ જડજની કોરટમાં ડપ્યુટી નાજર નેમાયા હતા, અને ૧૮૬૩ માં તે ઓહદો છોડયો હતો. એ પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૮ માં એવણના કાકા દસ્તુર મીનોચેરજી અસપંદીઆરજી કામદીનજીનાં મરણથી તેમની જગોપર ભરૂચના વડા દસ્તુર ઠયા હતા.

તા૦ ૨૦ મી આપરેલ.

શેઠ ડાથાભાઇ ફરામંજી કરાકાને ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ ના ૧૨ મા કાએદાની રૂહે મુંબઇ શેહરના ઇનકમટાક્ષના કલેકટર તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૧ મી આપરેલ.

રોજ ૨ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—બેહરામજી નાનાભાઈ કંત્રાકટર—ઉમર વર્ષ ૪૬) એવણે નાશકની પાસે આવેલાં દેવલાલી મધે લશ્કરને માટે બરાકો બાંધવાનાં કંત્રાકટો લીધાં હતાં, અને ત્યાં એમનો એકપુરો દીકરો મરણ પામવાથી તેને ભુમિડા કરેલી જગો ઉપર તે તરફનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોહચાડવા માટે એક પાકો ગરકો ૧૮૬૯ ના સપટેમબર માસમાં બંધાવ્યો હતો. એવણનું મરણ પણ દેવલાલી મધેજ નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨૨ મી આપરેલ.

આજ દીને કરાંચી મધે મરહુમ શેઠ ડાથાભાઈ મેહરવાંનજી વાડીઆવાલી દરેમેહર મધે ત્યાંની શમશત અંજુમનની એક સભા શેઠ અરદેસર રુસતાદજી કોહીયારનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ સુરતવાલા મરહુમ દસ્તુર જમશેદજી બરજોરજીના દીકરા દસ્તુર કાવશજી જમશેદજીને કરાંચીના દસ્તુર ઠેડવી કાંપ તથા ગામ તથા બીજા જરથોસ્તીઓ તરફથી મલી ત્રણ શેઆલો હોરાડી મજકુર દરેમેહર તેમને સ્વાધીન કીધી હતી.[3]

તા૦ ૨૩ મી આપરેલ.

રોજ ૪ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

જાલના મધે કાદરાબાદ શેહરની બ્રીતિષ હદમાં ત્યાંની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ઉધરાતથી એક દોખમું બંધાવી આજ દીને પરઠાવવામાં આવ્યું હતું. એ કામની આગેવાંની ત્યાંવાલા શેઠ પેશતનજી મેહરવાંનજી જાલનેવાલાએ લીધી હતી. જશનની ક્રિઆ પુણાંવાલા ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાની તરફથી ત્યાં ગયલા દસ્તુર ખુરશેદજી જમશેદજી જામાસ્પઆશાનાએ કીધી હતી, જે પુરી થવા બાદ તેવણે આપણા મજહબની રૂહે દોખમાંની અગત વિષે એક ભાષણ કરી સંભલાવ્યું હતું. એ પછી ચાશની કરી સર્વે લોક વદાય થયું હતું.[4]

તા૦ ૨૫ મી આપરેલ.

શેઠ ખરશેદજી બહમનજી ફરામરોજે "જેહાનબખ્શ અને ગુલરૂખસાર" ના લખેલા નાટકની એક ચોપડી આલફ્રેડ નાટક મંડલીના માલેકોએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[5]

તા૦ ૨૬ મી આપરેલ.

આજ દીને લંડન મધે નામદાર માહરાંણીજીના હોકમથી પ્રીનસ આવ વેલસે સેંટ જેમસીસ પાલેસમાં ભરેલી લેવીમાં મુંબઇવાલા શેઠ હોરમજજી અરદેસર સંતોક હિંદુસ્થાંનના શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટની મારફતે હાજર થયા હતા.[6]

---

૧ શેઠ અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કામદીનના બાવા.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૦ મી આપરેલ ૧૮૭૧.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી મેએ ૧૮૭૧.

એવણ ત્રણ ચાર વર્ષ કરાંચી રહી પાછા સુરત આવી મરણ પામ્યા હતા.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી મેએ ૧૮૭૧.

એની આગમજ ઇ૦ સ૦ ૧૮૦૦ ને આસરે જાલના મધે એક ઘણુંજ નાહનું દોખમું શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી જાલનેવાલાએ બંધાવ્યું હતું, પણ તે પછી વસ્તી વધવાથી ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૪ માં બીજું એક દોખમું આસરે ૧૫) પાવીનું એજ શેઠની આગેવાંનીથી બંધાયું હતું. એ બંધે દોખમાંઓ બીસમાર હાલતમાં આવવાથી તેમજ વસ્તીથી દુર પડવાને લીધે આ ત્રિજું દોખમું બંધાવ્યું હતું.

૫ "જેહાનબખ્શ અને ગુલરૂખસાર. આલફરેડ નાટક મંડलીને માટે ખાસ જોડેલો ચાર અંકી નાટક. બનાવનાર, ખરસેદજી બમનજી ફરામરોજ. મુંબઇ, આલફરેડ છાપખાનાં મધે રૂસ્તમજી શાપુરજી બાટલીએ છાપીઓછે. સને ૧૮૭૧."

૬ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૩૧ મી મેએ ૧૮૭૧.

તા૦ ૨૭ મી આપરેલ.

શેઠ લીમજી નવરોજજી બનાજીને અતરેની હાઇ કોરટના આકટીંગ ડેપ્યુટી કલાર્ક ઑફ ધી ક્રાઉન અને કોરટ ઑફ આડમીરલટીના ડેપ્યુટી રેજીસ્ટ્રાર નેમ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૨૮ મી આપરેલ.

આજ દીને ઇરાંનના નામદાર શાહ નાસરૂદીનની શાલગરેહની ખુશાલીમાં કલકતા ખાતે ત્યાંના પરશીયન કૉનસલ શેઠ માણેકજી રૂસતમજી બનાજીએ પોતાનાં મકાનમાં દેશી તથા યુરોપ્યનોનો એક મોટો મેલાવડો કીધો હતો. આ વેળાએ જુદા જુદા ૧૪) ધર્મ પાલનારાઓ તેમાં શામેલ થયા હતા.[૨]

તા૦ ૨ જી મેએ.

શેઠ મનચેરજી નશરવાંનજી રૂસ્તમ ફરાંમનાએ "ઇસા બેલાનાં લગનમાં વધન" નામના એક નાટકની ચોપડી ઇંગ્રેજીપરથી તરજુમો કરી બાહેર પાડી હતી.[૩]

તા૦ ૪ થી મેએ.

શેઠ બહમનજી એદલજી મોદીને નામદાર સરકારે ઉતર વિભાગના કામચલાઉ આસીસ્ટંટ રેવીન્યુ કમીશનર નેમ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૧૨ મી મેએ.

રોજ ૨૩ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—એમ એરચજી કાવશજી ગારા—ઉમર વર્ષ ૬૬) એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૪ થી એડન મધે પંથકી હતા, અને ત્યાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૭ માં શેઠ મેહરવાંનજી શેરાબજી ખરેઘાતે બંધાવેલું દોખમું એવણનાં ઉપરીપણાં હેઠલ પરઠાયું હતું. ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં એડન મધે ઉઘરાંણાંથી બંધાયલું બીજું દોખમું પણ એવણની આગેવાંની તથા ઉપરીપણાં હેઠલ બંધાઇ પરઠાયું હતું. એવણનું મરણ મુંબઇ મધે નીપજ્યું હતું.

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૭ મી આપરેલ ૧૮૭૧.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી મેએ ૧૮૭૧.

૩ "ઇસાબેલાનાં લગનમાં વધન. નાટક ૫ અંકી. "બ્રીટીશ ડ્રામા" માંની બી૦ ટી. સધરને રચેલી "પલે" ઊપરથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરનાર, મ૦ ન૦ રૂસતમફરાંમના. છપાવી પ્રગટ કરનાર, ફરાંમરજી. મુંબઇ મધે ચાબુક પ્રેસમાં રતનજી શેહેરાબજીએ છાપી પ્રગટ કરેઓછે. ૧૨૪૦ યજદજરદી—૧૮૭૧ ઇસવી."

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૪ થી મેએ ૧૮૭૧.

તા૦ ૧૩ મી મેએ.

શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ સેંટ મેરી સ્કુલનાં છોકરાંઓને રૂ૧૦૦૦) ની કીમતનાં કપડાં કરાવી બક્ષ આપ્યાં હતાં.[૫]

તા૦ ૧૫ મી મેએ.

શેઠ એદલજી જમશેદજી ખોરીએ "હજમબાદ અને ઠગણનાજ" નામના લખેલા નાટકની એક ચોપડી વિક્ટોરીઆ નાટક મંડલીના માલિકે છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[૬]

તા૦ ૧૯ મી મેએ.

રોજ ૩૦ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ મીઠીબાઇ તે શેઠ શેરાબજી નવરોજજી વાછાનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી નવરોજજી શેઠનાનાં બેઠીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૨૦૦૦) તથા બેશીઓએ ૩૦૧) મલી રૂ૨૩૦૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૭]

તા૦ ૨૦ મી મેએ.

રોજ ૧ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ કુવરબાઇ તે શેઠ મનચેરજી કાવશજી દાવરનાં પેહલાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ સંતોકજી નાનાભાઈ દાવરનાં બેઠીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૨૫૦), સસરા શેઠ કાવશજી નાનાભાઇ દાવરે રૂ૨૦૦), માતાજી બાઈ પીરોજબાઇએ રૂ૨૫૦), બપાઇ બાઇ જરબાઈ તે મરહુમ શેઠ નાનાભાઇ ફરાંમજી દાવરનાં વીધવાએ રૂ૨૦૦), તથા બીજાં બેશીઓએ રૂ૫૨૫) મલી રૂ૧૪૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૮]

તા૦ ૨૪ મી મેએ.

આજ દીને નામદાર માહરાંણીની શાલગરેહની ખુશાલીમાં તે નામદાર તરફથી અપાયલા ઇતાબોમાં મુંબઇવાલા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટને "કંમપાનીઅન ઑફ ધી સ્ટાર ઑફ ઇંડીઆ" (સી. એસ. આઇ.) નો ઇતાબ મલ્યો હતો.[૯]

---

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૩ મી મેએ ૧૮૭૧.

૬ "હજમબાદ અને ઠગણનાજ. નાટક ૪ અંકી. વીક્ટોરીઆ નાટક મંડલીને સારૂં. બનાવનાર, એદલજી જમશેદજી ખોરી. છપાવી પ્રગટ કરનાર, વીક્ટોરીઆ નાટક મંડલીનો માલેક. મુંબઈ દફતર આશકારા છાપાખાનાં મધે બેહરાંમજી ફરદુનજીની કંપનીએ છાપીઉંછે. સને ૧૮૭૧ ઇસવી."

૭ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી મેએ ૧૮૭૧.

૮ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી મેએ ૧૮૭૧.

૯ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૨ મી મેએ ૧૮૭૧.

તા૦ ૨૫ મી મેએ.

ભાઈ બેહમનજી બેહરામજી પટેલે નામીચા શાએર ફેરદોસી તુસીની જીંદગીના અહેવાલનું "અહેવાલે-ફેરદોસી" નામનું એક પુસ્તક ગુજરાતીમાં રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૧]

તા૦ ૨૭ મી મેએ.

શેઠ દીનશાહ અરદેશર તાલેયારખાંએ "મુંબઈ ઇલાકાના કરો બાબે ૧૮૭૧ માં ઉઠેલી ભાંજગડની તપાસ" એવે નામનું એક ઇંગ્રેજી ચોપાનયું રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૧ લી જુન.

શેઠ ફરામજી નશરવાનજી શેઠનાને નામદાર સરકારે ખાનદેશના, તથા શેઠ બેહમનજી એદલજી મોદીને એડાના, ડીસ્ટ્રીક્ટ ડેપ્યુટી કલેક્ટરો તરીકે નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૩ જી જુન.

ઇરાન મધે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૯ નાં શાલમાં કોલેરાની મરકી ચાલી હતી, જેની અસરથી ત્યાં વસ્તા આપણા સેંહકડો હમજાતીઓ મરણ પામ્યા હતા. તે પછી આજ બે વર્ષ થયાં ત્યાં વરસાદ અને હીમની આવક કમતર થવાને લીધે અનાજનાં ભાવો ચારૂ ઘણા વધી કેટલાક ભાગો ઉપર કકરતો દુકાલ ચાલ્યો હતો, જેની ખરાબીમાં આવી ગયલા આપણા ગરીબ ઇરાની જરથોસ્તીઓને આસરો આપવા માટેનો ઠેરાવ કરવાને ઇરાન દેશના રેહેનારા ગરીબ જરથોસ્તીઓની હાલત સુધારનારી મંડલીની તરફથી અતરેના જરથોસ્તીઓની એક જાહેર સભા આજ દીને આલબલેસ બાગમાં બોલાવવામાં આવી હતી. પ્રમુખસ્થાને એ ખાતાંના સરનશીન શેઠ ફરામજી નશરવાનજી પટેલ બીરાજ્યા પછી હાનરરી શેક્રેટરી શેઠ કાવશજી એદલજી પટેલે ઇરાન તરફ ચાલતા દુકાલની ખરાબીની કેટલીક કેફીઅતો વાંચી સંભલાવી, જે પછી ઠેરાવ થયા કે:—

"ઇરાન દેશમાં હાલ ચાલતા ભયંકાર દુકાલની ખરાબીમાંથી આપણા દુખ પાંમતા જરથોસ્તી ઇરાની ભાઇઓનું નીવારણ કરવા શારૂ ઉઘરાંણું કરીને એક ફંડ ઉભું કરવું, અને તેનું નામ '૧૮૭૧ નાં શાલમાં ઇરાન દેશનાં રેહેનારા જરતોસ્તીઓ ઉપર પડેલા દુકાલનું નીવારણ કરવા શારૂ ઉભું કીધેલું ફંડ' કરીને રાખવું."

"ઇરાન દેશના રેહેનારા ગરીબ જરથોસ્તીઓની હાલત સુધારવા શારૂ અને ૧૮૫૪ માં સ્થાપેલાં ધર્મખાતાંની કારોબાર મંડલીના નીચે જણાવેલા અધીકારીઓના હસ્તકમાંજ આ દુકાલનાં ફંડનો વહીવટ સોંફવો, અને ઉઘરાંણાંમાં ભરાએલી કુલે રકમો વસુલ કરીને ઇરાન દેશમાં જ્યાં જ્યાં દુકાલ ચાલતો હોય ત્યાંના જરથોસ્તીઓને બનતી મદદ આપવા માટે ખરચ કરવાનો કુલ અખત્યાર તેઓને આપવો:—શેઠો ફરામજી નશરવાનજી પટેલ, ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજી, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, દાદાભાઇ હોરમજજી કામાજી, મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, નશરવાંનજી બેહમનજી મોદી, એદલજી બેહમનજી મારીમ, ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ, અરદેશર ડોશાભાઇ મુનશી, મનચેરજી કાવશજી લંગડાના."

"આએ દુકાલનાં ફંડ મધે દેશાવર ખાતેના જરથોસ્તી સાહેબો હસ્તકથીબી મદદ મેલવવા સારૂ અતરેની કારોબાર મંડલીએ પેહેલી જોગવાઇએ ભલાંમણ કરવી."

સભામાં શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીએ સુચનાં કીધી કે "આપણા ઇરાનવાલા જાતભાઇઓને સુધારવા માટે અતરે નાણું એકઠું કરી ત્યાં મોકલવાથી હાલની ત્યાંની સરકારના તાબામાં તેઓ સુધરી શકનાર નથી, અને તેઓપર ફોકત ખરચ કરવા કરતાં સેહેલો મારગ એ છે જે તેઓને હિંદુસ્થાન બોલાવવા. તેઓને જો અટકાવવામાં આવતા હોય તો અતરેથી લખાંણ કરીને ત્યાં ઘટતે ઠેકાંણે વગ પોંહચાડયાથી, તેઓને આવવા દેવાની અડચણ નીકલી જશે." એના જવાબમાં શેઠ મનચેરજી કાવશજી શાપુરજી લંગડાનાએ જણાવ્યું કે "ઇરાનીઓ અતરે આવતા નથી, કારણ કે તેઓને પોતાનું વતન વાહલું છે, અને ત્યાં તેઓની લાખો રૂપીઆની ધાહંબારને લગતી ધર્મખાતાંની જાગીરો છે, ને તેઓને વતનનો શોખ એટલો છે જે એક ઇરાની ચાકરી કરીને ગાંઠે થોડાક રૂપીઆ થયા તો ત્યાંના જુલમાત છતાં ઇરાન ચાલતી પકડેછે. તે સાથે મજબુત લખાંણ કરી ઇંગ્રેજ સરકારને વચ્ચે પાડી શકાય તેવું નથી, કારણ જે એક તો આપણી સરકાર વચમાં પડતી નથી, અને બીજું તો ઇરાની સરકાર ઇંગ્રેજ સરકારનું વચમાં પડવું બાહલ રાખતી નથી." શેઠ જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆએ જણાવ્યું જે "આગલ શાહ નાદીરશાહના વખતમાં આપણી જરથોસ્તી વસ્તી ઇરાન દેશ મધે ચાર લાખ માણસની હતી, તેના આજે પાંચ હજાર થાઇ ગયાછે, ને જો એમજ ચાલ્યું તો થોડા વખતમાં આપણી ત્યાંની વસ્તી નાબુદ થઇ જશે." એ બાદ શેઠ બેહરામજી ખરશેદજી ગાંધી તથા દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાના અને દસ્તુર શેરાબજી રૂસતમજી મુલાંફીરોજનાએ એ આપણાં સંકટમાં આવી પડેલાં ભાઇબંદોને મદદ કરવાની

૧ "અહેવાલે ફેરદોસી. ઇઆને નામીચા શાએર ફેરદોસી તુસીના જનમારાનો અહેવાલ, તે સાથે બાસતાંન નાંમાંને લગતી હકીકત. અસલ ફારસી ઉપરથી ગુજરાતીમાં બનાવનાર, બેહમનજી બેહરાંમજી પટેલ. મુંબઇ મધે: ફોર્ટ પ્રીંટીંગ પ્રેસમાં કાવશજી પેસતનજીએ છાપીયુંછે. ૧૨૪૦ યજદજરદી. ૧૮૭૧ ઇસવી."

૨ "A Review of the Bombay Taxation Discussion of 1871, by, Dinshah Ardeshir Tale-yarkhan. Bombay: Printed by N. R. Ranina at the Union Press. 1871."

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧ લી જુન ૧૮૭૧.

આપણી ફરજ વિષે કેટલુંક કહી સંભળાવ્યા બાદ સરનશાન સાહેબનો ઉપકાર માની સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[૧]

૧ જમે જમશેદ, તા૦ ૫ મી જુન ૧૮૭૧.

ઊપલી સભામાં થયલા ઠેડાવો મુજબ કારોબાર મંડલીએ મુંબઇ તથા દેશાવરો ખાતે ઊધરાણાંની ટીપ ફરતી કીધી હતી, જેમાં રૂ૩૯૦૪૦ાા૨૪ા ભરાયા હતા, જે મધેના રૂ૩૦૪૯૦)૧૭ા નીચે મુજબ મુંબઇમાં ભરાયા હતા:—

(રૂ૧૦૫૦) બાઇ પીરોજબાઇ જમશેદજી જીજીભાઇ, (રૂ૧૦૦૧) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, (૧૦૦૦) ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, સર કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઇ., મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેની કું૦, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, મરહુમ જાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆ અને મરહુમ માણેકજી નવરોજજી વાડીઆને નામે, (રૂ૬૦૦) હોરમજજી એદલજી કામાજીના છોકરાઓ, (રૂ૫૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, બાઇ શાકરબાઇ દીનશાજી પીટીટ, (રૂ૪૦૦) નશરવાંનજી બહમનજી મોદીના છોકરાઓ, (રૂ૩૦૦) એદલજી ફરાંમજી આલબલેસની કું૦, હોરમજજી તથા જમશેદજી બહમનજી વાડીઆ, બાઇ માણેકબાઇ તે મરહુમ જાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆનાં વીધવા, માણેકબાઇ તે બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇનાં ધણીઆંની. (રૂ૨૫૧) લીમજીભાઇ જમશેદજી બાટલીબોઇ (રૂ૨૫૦) શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી, જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઇ. (રૂ૨૦૮) સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટની છોડીઓ, (રૂ૨૦૨) નવરોજજી કાવશજી દારૂખાનાંવાલા, (રૂ૨૦૦) ખરશેદજી બહમનજી શેઠનાની કું૦, બહમનજી ધનજીભાઇ મીસતરી, મરહુમ સુનાંબાઇ તે દોરાબજી ફરાંમજી કોહીદારનાં ધણીઆંનીને નામે, (રૂ૧૭૫) કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ, ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ, (રૂ૧૫૧) જમશેદજી દોરાબજી નાએગાંમવાલાની કું૦, (૧૫૦) એદલજી બહમનજી મારીસ, ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ, (રૂ૧૩૬ાા૨૭ા) ઓરીએંટલ બેંકના જરથોસ્તી શેર હોલડરો, (રૂ૧૨૬) હોમજી દીનશાહ જીલ્લા, (રૂ૧૨૫) રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, બાઇ ખરશેદબાઇ તે નશરવાંનજી બહમનજી મોદીનાં ધણીઆંની, (રૂ૧૦૨) નશરવાંનજી દાદાભાઇ નવસારીવાલા, (રૂ૧૦૧) શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, કાવશજી તથા પાલણજી ધનજીભાઇ પાંઊવાલાના છોકરાઓ, કાવશજી દીનશાહ એડનવાલા, જમશેદજી નવરોજજી કાપડીઆ, ખરશેદજી બોદાબખશ ઇરાની, દારાશાહ ખરશેદજી પટાપટી, નવાજબાઇ દાદાભાઇ નવસારીવાલા, કાંદાવાલા મોહલાના જરથોસ્તી રેહવાસીઓનાં ધર્મ ખાતાંનાં ફંડમાંથી, (રૂ૧૦૦) ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, પોંહચાજી ફરાંમજીની કું૦, હોરમજજી તથા જમશેદજી દુબાશ, ખરશેદજી એદલજી દુબાશાની કું૦, જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, દીનશાહજી તથા નશરવાંનજી નવરોજજી બોદ, પેશતનજી હોરમજજી સંતોક, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, દારાશાહ તથા રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંન, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી નાદરશાહ, મરહુમ દાદાભાઇ માણેકજી વાછાનાં નામે, મરહુમ રતનજી દાદાભાઇ વાછાનાં નામે, પેશતનજી બેહરામજી મેહતા, નવરોજજી અરદેશર દાવર, કુંવરજી રૂસતમજી મોદી તથા ભાઇઓ, મરહુમ જમશેદજી બરજોરજી મીસ્રીનાં નામે, નવરોજજી રતનજી કોપર, નશરવાંનજી હોરમજજી ઘાસવાલા, શેરાબજી જમશેદજી દુબાશ, મરહુમ બરજોરજી રતનજી કોપરનાં નામે, હોરમજજી જાંગીરજી દાદીશેઠ, માણેકજી શેરાબજી વાછાગાંધી, ખરશેદજી શેરાબજી વાછાગાંધી, પેશતનજી નશરવાંનજી ગોદીવાલા, માણેકબાઇ તે મરહુમ ખરશેદજી દાદીશેઠનાં બેટી, કુકીબાઇ તે કાવશજી ફરાંમજી મારકરનાં બેટી, નવાજબાઇ ધણી ફરાંમજી કાવશજી મારકર, મેહરબાઇ ધણી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, આવાંબાઇ ધણી કાવશજી બેજનજી આલબલેસ, હીરાંબાઇ ધણી નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ (રૂ૧૦૮૮૯ા) રૂ૧૦૦)ની અંદરની રકમો.

એ ઊપરાંત રૂ૮૫૫૦ાા૭ા દેશાવરો ખાતે નીચે મુજબ ભરાયા હતા:—

૧૬૬૭ાાા૧	પુણાં.	૨૦૫)	દમણ.
૧૪૭૬ાા૨૨ાા	હાંગકાંગ.	૧૬૯)	વરોડરા.
૯૭૩ા૨૫	શેંગાહી.	૧૪૪)	રાજકોટ.
૭૦૦)	ભરૂચ.	૧૦૧)	ઊદવાડા.
૫૦૬)	અમદાવાદ.	૬૭)	ઇછાપોર.
૫૦૦)	બીલીમોરા.	૫૦)	સેતારા.
૪૩૫ા	મઊ.	૫૦)	પેશાવર.
૪૩૫)	નવસારી.	૫૦)	અકલેસર.
૩૬૩)	કુલીઆંણી.	૨૫)	બેલગાંમ.
૩૦૩)	અહમદનગર.	૧૦)	કાનપોર.
૨૪૯ા૧૮ાા	સુરત.	૩૦)	ભુજ.

એ રૂ૩૯૦૪૦ાા૨૪ મધેથી ઇરાંન ખાતે વાખાના મારેલા લાચાર ઇરાંનીઓને જુદા જુદા લટાઓ તરફ નગદ નાણાંની તથા અનાજની મદદ પોંહચાડવા રૂ૨૫૮૬૧)૪, ઇરાંનના શાહે એ દુકાલ બાબે એક જનરલ ફંડ કીધું હતું તે મધે આપણા ફીરકા તરફથી તુમાંન ૨૫૦ ભર્યા તેના રૂ૧૦૮૬ાા૧૯ા, દુકાલના હાદેસાના મારેલા નાશી આવેલા ટોલાબંધ ઇરાંની જરથોસ્તીઓને બંદરઆબાસથી અતરે સ્ટીમરો તથા બગલાઓમાં લાવવાનાં નુર, ખાધખોરાકી તથા દવાદારૂ વગેરેના રૂ૬૨૮૫ાા૯ા, તથા મુંબઇ મધે તારો વગેરેના પરચુરણ ખરચનાં રૂ૧૦૯૮)૪ાા મલી રૂ૩૪૩૩૧ાા૧૨ાા નો ખરચ થયો હતો, અને બાકી વધેલા રૂ૪૭૦૯ા૧૨ એ ફંડમાં નાણાં ભરનારાઓની તા૦ ૧૭ મી ડીજેમબર ૧૮૭૪ ને દીને મલેલી સભાના ઠેડાવ મુજબ ઇરાન દેશમાં રેહનારા ગરીબ જરથોસ્તીઓની હાલત સુધારવાનાં ફંડ મધે આપ્યા હતા.

એ ઊપરાંત શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ ઇરાંનમાં જરથોસ્તીઓને પરભાડી મદદ મલે તે માટે રૂ૫૦૦૦) નીરકમ અતરેની સરકાર મારફતે અબુ શેહર ખાતે કરનલ પેલીપર મોકલી હતી કે તે યજદ અને કેરમાંન ખાતે જરથોસ્તીઓને વેંહચે. કરનલ પેલીએ તે રકમ તેહરાંન ખાતે બ્રીટિષ એલચી મી૦ આલીસનને મોકલી, જેણે તે મધેથી શેઠ માણેકજી લીમજી હાંતરીઆની મારફતે રૂ૩૫૦૦) યજદમાં રૂ૭૫૦) કેરમાંનમાં, અને રૂ૭૫૦) તેહરાંનમાં વેંહચ્યા હતા.

તા૦ ૩ જી જુન.

રોજ ૧૫ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—નવરોજજી દોરાબજી મકલાતવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૫) શેઠ દોરાબજી જમશેદજી મકલાતવાલાના બીજા

દીકરા. એવણુ નાની ઉમરથીજ પોતાના બાપની સકલાતની દુકાંન ઊપર કામકાજમાં પડેલા હતા, અને ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૩ માં બાપનાં મરણ બાદ ભાઇઓની સાથે મલી સકલાતનો વ્યાપાર દેશ પરદેસ સાથે ઘણો વધારી મુકયો હતો. ઇ૦ સ૦

વળી શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે રૂ૨૨૦૦) ની રકમ, તથા સુરતના જરથોસ્તીઓએ શેઠ એદલજી ખરશેદજી મોદીની આગેવાંની હેઠલ રૂ૨૪૦૦) ની રકમ ભેગી કરી તે મુંબઇની સરકારની મારફતે ઇરાંનનાં એલચીખાતાંપર મોકલી ત્યાંના ગરીબ જરથોસ્તીઓને અનાજ વેંહચાવ્યો હતો, તથા એ કામમાં મદદ કરવાને શેઠ કેખશરૂ મેહરબાંન ઇરાંનીપર તાર કીધો હતો.

એ દુકાળથી યઝદ તથા કેરમાંનના શેંહકડો જરથોસ્તીઓ પોતાનાં બચ્ચાં છોકરાં સાથે તેહરાંન રાજધાંની તરફ નીકલી પડયાં હતાં, જેઓને ત્યાં શેઠ માણેકજી લીમજી હાંતરીઆએ પોતાની તરફથી તથા ફંડ મધેથી આસરો આપ્યો હતો, તથા શેંહકડો જરથોસ્તીઓ મુંબઇ આવવાને નીકલ્યા હતા. ૧૮૭૧ ની શરૂઆતમાં કેટલાક જરથોસ્તીઓનો એક કાફલો ઇરાંનનાં આખાત તરફથી અતરે નાશી આવ્યો હતો, તેઓમાંના કેટલાકોને "ફતેહરેમાંન" નામનાં એક વાહણના નાખોદાએ ખોરાક પાંણી વગેરેની ઘણી સખ્તી પાડી હતી, જેની તેઓએ અતરે આવી ફરીઆદ કરવાથી તેમના તરફથી શેઠ જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડરે બીનસ્વાર્થે મેહનત લઇ કેટલીક અરજીઓ મુંબઇનાં બારાંના કનઝરવેટર ઑફ પોરટસ ઊપર કરી તે ઘાતકી નાખોદાને ૧૮૭૧ ના ફેબરવારી માસમાં દંડ કરાવ્યો હતો.

વળી એ દુકાલથી પીડાતા જરથોસ્તીઓને યઝદમાં અનાજ વેંહચવા તથા બંદરઆબાસથી અતરે લાવવા માટે અતરેના જાણીતા ઇરાંની વ્યાપારી શેઠ ગોદરેજ મેહરબાંન તથા જાંહગીરજી મેહરવાંનજી પલીડરે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ ના મે માસમાં મુંબઇના જરથોસ્તીઓમાં એક ફંડ ઊભું કીધું હતું. જે મધે રૂ૧૭૩૨૪)≡ વસુલ થયા હતા. એ મધેથી બંદરઆબાસથી ગરીબ ઇરાંની જરથોસ્તીઓ અતરે આવ્યા તેઓના નોલના તથા દરીયા ઊપરના ખરચના રૂ૧૯૪૭॥=, યઝદ તથા કેરમાંન મધે ગરીબ જરથોસ્તીઓને અનાજ તથા રોકડ વેંહચ્યા તેના રૂ૮૦૮૦), બંદરઆબાસ તથા અબુ શેહર મધે ગરીબ જરથોસ્તીઓની માવજત કરવામાં તથા તેઓની પાસપોર્ટની ફીઇ આપી રવાંના કરવામાં રૂ૨૧૮૨॥≡, તથા અતરેથી તારો મુકવાના અને બીજા પરચુટણ ખરચના રૂ૪૯૨॥≡॥ મલી રૂ૧૨૭૦૩॥)॥ ખરચ થયો હતો, અને બાકી વધેલા રૂ૪૬૨૦॥=॥ તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી ૧૮૭૩ ને દીને ઇરાંન દેશના રેહનારા ગરીબ જરથોસ્તીઓની હાલત સુધારવાનાં ધર્મખાતાંના ફંડના તરસ્ટીઓને તે રકમ પોતાનાં દફતરમાં "શેઠ ગોદરેજ મેહરબાંન તથા શેઠ જાંગીરજી મેહરવાંનજી હસ્તક ઇરાંન મધે સને ૧૨૪૦—૪૧ યજદજરદી સાલમાં દુકાલથી દુખી થાએલા જરથોસ્તીઓને મદદ કરવા થકી ઊભાં થાએલાં ફંડની બાકી જે આએ ધર્મખાતાં મધે આપીછે તેનું ખાતું" એવાં નામથી જુદું ખાતું પાડી તેનું વ્યાજ વાપડવા, અથવા તો ઓદા ન કરેને કાઇબી પ્રકારની આશામાંની અથવા સુલતાંની આફત ઇરાંનના જરથોસ્તીઓ ઊપર આવી પડે તો તેવે વખતે મજકુર મુદલ નાણુંબી ખરચવાની સરતથી આપ્યા હતા. એ ફંડના સંબંધમાં મુંબઇ મધે મજકુર શેઠ ગોદરેજ મેહરબાંનની પેહડીના ભાગીઆ શેઠ અરદેશર મેહરબાંન ઇરાંનીએ તથા યઝદમાં શેઠ કેખશરૂ મેહરબાંને તથા અબુશેહર ખાતે શેઠ પોલાદ તીરંદાઝે તથા બંદરઆબાસ ખાતે શેઠ ખુસરૂ મેહરબાંને ઘણીજ જેહમત ખેંચી બની આવી તેટલી મદદ કીધી હતી. એ ઊપલાં બંધે ફંડોની મદદથી ૧૮૭૧ ના અકટોબરથી તે ૧૮૭૨ ના મારચ સુદ્ધીમાં ઇરાંનથી ૫૯૨) જરથોસ્તીઓ સલાંમત મુંબઇ આવ્યાં હતાં, તથા ૫૯) જણાં દરીયામાં મરણ પામ્યાં હતાં, અને ૯૮) જણાં મુંબઇ આવ્યા પછી તરત મરણ પામ્યાં હતાં.

ઊપર મુજબ અતરે જે લાચાર ઇરાંનીઓ નીકલી આવ્યા તેઓને ચોપાતીની મરહુમ શેઠ ખરશેદજી અરદેશર દાદીશેઠવાલી ધર્મશાલામાં રાખી તેમની અતરેનાં નઃવારેસ ઇરાંનીઓનાં ફંડ મધેથી પરવરસી કરવામાં આવી હતી, અને તેઓની તકેદારી તથા ધર્મશાલાના કારોબાર ઊપર વધારે બારીકીથી ધિઆંન આપવાને તરસ્ટી સાહેબોએ તા૦ ૧૫ મી જુલાઇ ૧૮૭૧ ને દીને શેઠો બહમનશાહ કાવશજી વકીલ, શોરાબજી પાલણજી દોલીમેહરજીના, નવરોજજી હોરમજજી કાબરાજી, રતનજી બહમનજી દુબાશ, અને માણેકજી ફરાંમજી માપલાની એક કમીટી નેમી હતી. વળી એ કમીટીને શેઠો બરજોરજી પાલણજી દોલીમેહરજી, પીરોજશાહ શેહરીઆરજી ભરૂચા, પાલણજી શાપુરજી ફીટર, તથા બહમનજી બેહરાંમજી પટેલે પોતીકી જાતી ઘણી સારી મદદ કીધી હતી. એ ઊપરાંત ઓરતો અને છોકરાંઓની ઘર સંસારી કેળવણી આપવામાં શેઠ બહમનશાહ કાવશજી વકીલનાં ધણીઆંની બાઇ મોટીબાઇ તથા શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસરનાં માતાજી બાઇ માણેકબાઇએ પણ પોતાની અતી ઘણી કીમતી મદદ આપી હતી. વળી એ ધર્મશાલામાં જગાની તંગીને લીધે વધારે માણશો આવી પડે તો તેમનો સમાવેશ કરવાને શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઇ. એ ધર્મશાલાના કંપાઊંડમાં માલ સાથનું એક બીજું મકાન બંધાવી આપી તે તા૦ ૧૫ મી જુન ૧૮૭૨ ને દીને તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કીધું હતું. એ મકાન બંધાઇ તૈયાર થાય તેટલાં ધર્મશાલાની પડોસમાંની મરહુમ શેઠ શોરાબજી વાછાગાંધીની દરેમેહરને લગતા ઓટલા તથા માલ ઊપર ઇરાનીઓને રાખવાને એ દરેમેહરના મુતવલીઓએ પરવાંનગી આપી હતી. વળી એ ધર્મશાલાની મરામત કરવાની જરૂર પડવાથી તેમાંથી સર્વે ઇરાંનીઓને ખાલી કરાવી તા૦ ૧ લી ફેબરવારી ૧૮૭૨ થી કોટમાંની મરહુમ માણેકજી શેઠની વાડીમાં તેના મુતવલી શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠની પરવાંનગીથી લાવી રાખ્યા હતા.

શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ ધર્મશાલામાંના દરદી ઇરાંનીઓની દવાદારૂ તથા માવજત કરવાને સાત માસ સુધી દર માસે રૂ૪૦૦), તથા મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ માણેકજી વાછાનાં ચેરીટી ફંડના તરસ્ટીઓએ એક લાયક તબીબને વરસાંણ આપવાને રૂ૫૦૦) ભેટ મોકલ્યા હતા. વળી એ લાચાર ઇરાંનીઓની પરવરસી કરવાના ખરચમાં શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ તથા નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે એક વરસ સુધી દરેક દર માસે રૂ૧૨૫) ની રકમ, શેઠો બહમનજી જીજીભાઇ તથા એદલજી માણેકજી કાલાબેવાલાએ છ માસ સુધી દરેક દર માસે રૂ૧૦૦), તેમજ શેઠો કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા, હોરમજજી તથા જમશેદજી બહમનજી વાડીઆ, નશરવાંનજી નવરોજજી બોદ, અને દાદાભાઇ બેજ-

૧૮૪૯ માં સુરત મધે રૂસ્તમપરાના ભગારીઆ મોબેદોએ ધાહંબાર, સુકતાદ, વગેરે મવાબનાં કામો તે તરફ કરવાને ઉભાં કરેલાં ફંડનાં મુંબઇ મધે ભરાયલાં નાણાં વશુલ કરવાને એવણને એખલા તરસ્ટી ઠેરવ્યા હતા, અને તે પછી ૧૮૫૭ થી એમની સાથે શેઠ કુવરજી હોરમજજી ભાભાને નેમ્યા હતા. એ અધિકાર એવણે પોતાનાં મરણ સુધી ચલાવ્યો હતો. ગંદેવીની શેઠ કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીવાલી ઈંગ્રેજી સ્કુલના તથા એજ શેઠનાં નામનાં ધર્મનાં દવાખાંનાના એવણ શેઠ અરદેશર ફરાંમજી સુસ સાથે પોતાનાં મરણ સુધી તરસ્ટી તથા માનેજર હતા. મુંબઇમાં આગલા વખતમાં નશેશાલાર તથા ખાંધીઆઓનો જે જુલમાત ચાલતો હતો તે ટાલવામાં એવણે ઘણીક રીતે પોતીકી જાતી મદદ આપી હતી, તથા કુલે જરથોસ્તી રવાનોને અવલમંજલ પોહચાડવાનું ફંડ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૦ માં અતરે સ્થાપ્યું ત્યારથી નશેશાલાર તથા ખાંધીઆઓ ઉપર દેખરેખ રાખવાને પંચાત તરફથી નેમેલી કમીટીના એવણ એક અધિકારી હતા. એ ઉપરાંત બીજાં પ્રજા ઉપેગી કામોમાં એવણ સારી આગેવાંની લેતા હતા.

તા૦ ૫ મી જુન.

શેઠ એદલજી જમશેદજી ખોરીએ "ઓદાબખસ"[1] નામના એક નાટકની ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[2]

તા૦ ૬ થી જુન.

રોજ ૧૮ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી ભીખાજી શહીઆર—ઉમર વર્ષ ૭૩). એ૦ ભીખાજી જામાસપજી શહીઆરના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં અહમદનગર મધે વકીલાતનું કામ કરતા હતા. તે પછી સરકારી નોકરીમાં રહયા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૬ માં અહમદનગર મધે પેહલવેહલું દોખમું બંધાવવાની આગેવાંની એવણે બીજાઓ સાથે લીધી હતી, તથા તે માટે સરકાર પાસેથી તા૦ ૧ લી ડીસેમબર ૧૮૨૬ ને દીને મુફત જગા મેલવી હતી. સરકારી નોકરીમાં વધ એઓ ૧૮૪૦ થી અહમદનગર જીલામાં જુદે જુદે ઠેકાં મુનસફ નેમાયા હતા. તે બાદ ૧૮૪૬ માં ધુલીઆન મુનસફ, ૧૮૫૦ માં શોલાપુરના સદરઅમીન, ૧૮૫૫ ' નાશકના સદરઅમીન, ૧૮૫૭ના જુન માસમાં સુરત પ્રીનસીપાલ સદરઅમીન, અને એજ શાલના ડીસેમબ માસથી અહમદનગરના પ્રીનસીપાલ સદરઅમીન નેમાયા હત ૧૮૫૯ માં મુનસફના ઓહદાની પરીક્ષાના સદર અદાલત જડજોએ એવણને એક પરીક્ષક નેમ્યા હતા. ૧૮૬૨ ' અહમદનગર મધે ઘણી મોંઘવારી ચાલી તે વેળાએ લોકો સંકટ ટાલવામાં એઓએ ઘણી મદદ કીધી હતી. તા૦ ૧૬ સપટેમબર ૧૮૬૩ ને દીનથી એવણે પેનશન લઇ સરકા નોકરી છોડી તે વેળાએ અહમદનગરના શેઠ સાહુકારો તર રૈયતે એમને માનપત્ર આપ્યું હતું. ઓહદો છોડયા પછ પણ એઓ અહમદનગર મધેજ રહયા હતા, અને ત્યાં મ્યુનીસીપાલીટીના એક કમીશનર તરીકે સરકારે કેટલાંક વર્ષ સુધી એમને નેમ્યા કીધા હતા. ૧૮૬૫ માં પુણાંની પારસ ડીસ્ત્રીકટ માટરીમાનીઅલ કોરટના નામદાર સરકારે એવણ એક ડેલીગેટ નેમ્યા હતા. છેલા નવ માસ થયા એવ પોતાનાં જન્મ વતન નવસારી મધે જઇ રહયા હતા, અ મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા હતા. એઓનાં મરણથી અહમ નગરના સર્વે લોકો ઘણા દલગીર થયા હતા, અને જરથો સ્તીઓએ પોતાને ખરચે એમનું ઉઠમણું પણ કરાવ્યું હ

તા૦ ૮ મી જુન.

ભરૂચ વર્તમાન પત્રના અધીપતી શેઠ સોરાબશાહ દાદ ભાઇ મુનસફનાએ ભરૂચ મધે ફુલપાવર માજીસ્ત્રેટની કોરટમ એક મુકદમામાં શાક્ષી આપતી વખતે "જયારે તેમને ધાર મુજબ જંદ અવસતાની ચોપડી હાથમાં આપી તે ઉપ શોગંદ લેવા કહયું ત્યારે તેવણે તેમ કરવાને ના પાડેઉં હતું અને તેનાં કારણમાં તેવણે જણાવેઉં હતું કે એ પુશતક તેઓ પરમેશવર તરફથી ઉતરેલું માનતા નથી. જયારે કોર તરફથી તેમને પુછવામાં આવેઉં કે તેઓ બીજો કઓ ધર માનિછે, તીઆરે તેઓએ જણાવેઉં હતું કે જાણીતા ધરમ માંથી તેઓ કોઇ પણ ધરમ માનતા નથી, પણ ... "ડીઇઝમ" ઇઆને દીલથી એક ખોદાને માનવા ઉપર તેમનો એતેકાદ છે. કેટલીક તકરાર થએઆ પછે અ કોરટે તેમને શોગંદ આપવાનું માફ વાલેઉં હતું, અ એટલીજ કબુલાત લીધી હતી કે તેઓએ જે બોલવું તે સાચુંજ બોલવું."[2]

નજી કાતરકે એક વર્ષ સુધી દરેકે દર માસે રૂ૫૦) આપ્યા કીધા હતા. વળી એ ફંડમાં મદદ કરવાને શેઠ બહમનશાહ કાવશજી વકીલે ૧૮૭૨ ના જાનેવારી માસમાં ભરૂચ તથા સુરત મધે ભાષાણો કરી રકમો ભરાવી હતી, તથા મુંબઇ મધે પણ એજ માસમાં મરહુમ સર જમશેદજીવાલા એલાફીબાગ, ફરામજી કાવસજી ઇનસ્ટીટયુટ, કામાબાગ, માણેકજી શેઠની વાડી, અને મોડી બજારની મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી હીરજી કરાંનીની દરેમેહરમાં ભાષાણો કીધાં હતાં, જેની અસરથી મુંબઇ મધે રૂ૧૨૭૭૭)રા।, સુરત ખાતે રૂ૨૭૭૭), ભરૂચ મધે રૂ૯૫૯), કલકતા મધે રૂ૧૩૪૧), એડન મધે રૂ૬૬૯), વડોદરા ખાતે રૂ૧૪૦।।, નવસારી ખાતે રૂ૭૦૦), વલસાડ મધે રૂ૧૨૮૭), ઊરન મધે રૂ૧૦૨૫), લાનોલી ખાતે રૂ૧૧૭), અને થાણામાં રૂ૨૬૮) ભરાયા હતા. એ સઘળાં ભરાયલાં નાણાં મધેથી ઈરાનીઓની પરવરસી તથા તેઓને કપડાંલતાં તથા દવાદારૂ વગેરે બાબતમાં કરવામાં આવી હતી.

[1] "ઓદાબખસ. નાટક તરણ અંકી. ઝોરાસ્તરીઅન નાટક મંડલીને સારૂં. બનાવનાર, એદલજી જમશેદજી ખોરી. મુંબઇ, જામે જમશેદ પરેસ. સને ૧૮૭૧."

[2] ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૧૮ મી જુન ૧૮૭૧.

એ "ભરૂચ વર્તમાન" પત્ર ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૧ મેં આ૦ પેશતનજી રૂસતમજી ભરૂચા વાંદરાનાએ શાહાપર છપાતું દર અઠવાડીએ પ્રગટ કરવા માંડયું હતું. તે ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૫ સુધી ચાલ્યું હતું, અને તેના અધીપતી તરીકે લાંબી મુદત સુધી શેઠ સોરાબશાહ દાદાભાઇ મુનસફના હતા.

તા૦ ૧૪ મી જુન.

શેઠ દાદાભાઇ કાવશજી અખબારે સોદાગરવાલાએ તમાંમ અવસ્તાનું એક મોટું દફતર ગુજરાતીમાં ચાર ભાગોમાં છાપી પ્રગટ કીધું હતું.[૧] તેના પેહલા ભાગમાં તમાંમ ખોરદેહ અવસ્તા, બીજા ભાગમાં દાહંબાર અને જશનોના દાહડાઓપર બાજ ઇજીવાના અવસ્તા તેની ક્રિઆ વગેરે, ત્રિજા ભાગમાં આખી ઇજીશને તથા હાદોખ્ત અને વીસ્તાસ્પ યષ્ટનાં મોજુદ રહેલા અવસ્તા વગેરે, અને ચોથા ભાગમાં આખો વંદીદાદ છાપેલો છે.

તા૦ ૨૩ મી જુન.

રોજ ૫ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

ખીલીમોરાનાં રેલવે સ્ટેશન આગલ પારસીઓને વીશ્રામો લેવા તથા પાણી પીવા સારૂં એક મકાંન શેઠ દાદાભાઇ નશરવાંનજી ખીલીમોરીઆએ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી ફકીરજી ચાવલનાં પુનને સારૂં બંધાવી ધર્મખાતે આપ્યું હતું.[૨]

તા૦ ૨૫ મી જુન.

ફારસી ભાષા મુંબઇની યુનીવરસીટીમાં દાખલ થવાથી સુરતવાલા શેઠો નરહર ગદાધર ફડકે, બી. એ. અને શોરાબશાહ બેહરાંમજી ડાકટરે એ ભાષા શિખનારાઓને માટે ફારસીની પેહલી ચોપડી ઇંગ્રેજીમાં રચી પ્રગટ કીધી હતી.[૩]

તા૦ ૧ લી જુલાઇ.

શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠનાએ ભીંડીબજારના નાકા ઉપર કાંદાવાલા મોહલ્લામાં જરથોસ્તી છોકરીઓની એક નિશાલ પોતાને ખરચે આજ દીનથી ઊંઘાડી હતી.[૪]

તા૦ ૫ મી જુલાઇ.

રોજ ૧૭ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—પાલણજી હીરજીભાઇ બાટલીવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૫) એવણ પ્રથમમાં સુરતથી અતરે આવી એક નાહની પરચુરણ સામાનની દુકાન માડી બેઠા હતા. તે પછી વધતાં વધતાં ઇંગ્રેજી અશબાબ તથા દારૂકામનો મોટો વ્યાપાર પ્રથમ પોતે એખલાએ અને તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૧ થી પોતાના ભેશી શેઠ બેહરાંમજી કાવશજી બાટલીવાલા સાથે ભાગમાં "બેહરાંમજી અને પાલણજીની કુંપની" નાં નામથી કરવા માડયો હતો. એ બાદ ૧૮૬૦ માં તે ભાગ છોડવી પોતાના છોકરાઓને શામેલ કરી "પાલણજી હીરજી સનસ" ને નામે વહીવટ ચાલુ રાખ્યો હતો.

---

૧ "આએ કેતાબ ઇઅજદાંની બેહેતર સેતાએશ અને બરતર નીઆએશ પઢવાનાં અને ઇજવાનાં તમાંમ અવસતા. માજદીઅશની દીનનાં શાહેબોને પઢવાને વાશતે કમતરીન બાકશાર બેહેદીન દાદાભાઇ કાવશજીએ મુમબઇનાં અખબારે શોદાગર તથા શમાચાર દરપણ છાપખાનાંમો છાપેઆછે. શને ૧૨૪૦ ઇઅજદજરદી."

૨ એ મકાંન ઉપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે :—

"શી દાદાર હોરમજની મદદ હોજો

"આએ પાંનીનો મુકામ બેહેશતનશીન નશરવાંનજી "ફકીરજી ચાવલના છોકરા દાદાભાઇએ પોતાના બાવા નશર- "વાંનજી ફકીરજીનાં પુનને શારૂં કુલ જરથોસ્તીઓને વાપરવા "શારૂં બંધાવેઓછે. શને ૧૨૪૦ ઇઅજદેજરદી. શવંત "૧૯૨૭ નાં. શને ૧૮૭૧. રોજ ૫ મો માહા ૧૦ મો. "તારીખ ૨૩ મી જુન આખાડ શુદ ૫ ને વાંર શુકરે."

૩ "First Book of Persian. For the use of beginners. By, Narahar Gadadhar Phadake, B.A. and Sorabshaw Byramji Doctor. Surat: printed at the Irish Presbyterian Mission Press by William Raymond, 1871."

૪ એ નિશાલ શેઠ મેહરવાંનજીએ પોતાના મિત્ર શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીની ભલાંમણ ઉપરથી ઊંઘાડી હતી, અને તેનો શરૂઆતનો સર્વ ખરચ તથા ફરનીચર વગેરે પોતાને ખરચે મુકાવ્યું હતું. એ ઉપરાંત તેના ખરચને માટે દર માસે રૂ૭૫) થી ૮૦) સુધી પોતાની ગીરોથી આપતા હતા. એ નિશાલનો વહીવટ ચલાવવા માટે શેઠ મેહરવાંનજીએ પ્રથમથીજ શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીને સરનશીન, શેઠ જાંગીરજી હોરમજજી પંથકીને શેક્રેટરી, તથા શેઠો માણેકજી કાવશજી તાડીવાલા, માણેકજી ખરશેદજી માસીના, અને પાલણજી મેહરવાંનજી બોખરીની એક કમીટી નેમી હતી. એ પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૩ માં શેઠ મેહરવાંનજી બેહશતનશીન થયા તે વેળાએ કાંદાવાલા અને ભરૂચા મોહલાના જરથોસ્તીઓએ તેવણના બેટા શેઠ અરદેશર મેહરવાંનજી શેઠના પર એક દીલાસા પત્ર મોકલ્યો હતો, જેના જવાબમાં શેઠ અરદેશરે પોતાના પીતાએ ઊંઘાડેલી મજકુર નિશાલને મનમાનતા પાયા ઉપર લાવવાની ઊમેદ બતાવી હતી. અને તે મુજબ શેઠ અરદેશરે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૮ માં પોતાનાં મરણ સુધી તે પોતાને ખરચે ચલાવી હતી. એ બાદ ૧૮૭૮ થી તે એવણના ગાદીવારસ શેઠ જાલભાઇ અરદેશર શેઠ ચલાવેછે, અને તેને હજુ સુધી મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજીનુંજ નામ આપેલુંછે. ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૮ થી એમાં શિખતી શકતિવાલાં માબાપોની છોકરીઓ પાસેથી દર માસે રૂ૦॥ ની ફીઇ લેતી કીધી હતી, તથા ૧૮૮૧ થી અતરેનાં સરકારી કેળવણીખાતાંમાં એ નિશાલ રેજીસ્ટર કરી તેને સરેશતા પ્રમાણેની ગ્રાંટ–ઇન–એડ મલતી થાઇ હતી, અને પેત્રન શેઠ જાલભાઇ દર માસે રૂ૩૫) ની મદદ કરતા આવેછે. ૧૮૮૬ માં એ નિશાલના શેક્રેટરીનો ઓહ્દો શેઠ જાંગીરજી હોરમજજી પંથકીએ છોડવાથી તે ડાકટર હીરજીભાઇ જમશેદજી અપુને આપવામાં આવ્યો હતો, જેઓ હજુ સુધી તે કામ ચલાવેછે, તથા સરનશીન શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી ૧૮૯૩ માં બેહસ્તનશીન થવાથી તેમની જગોપર પેત્રન શેઠ જાલભાઇ અરદેશર શેઠને સરનશીન પણ મુકરર કીધા હતા. એનો વહીવટ કરનારી ઉપલી કમીટીમાં અવારનવાર શેઠો પેશતનજી નવરોજજી ભરૂચા ભોવડાંવાલા, નાનાભાઇ બહમનશાહ મારશલના, કાવશજી બેજનજી ગોરવાલા, અને પેશતનજી કાવશજી અસલાજી ભરૂચા શામેલ થયા કીધાછે. એ નિશાલનો લાભ હમેશાં આસરે ૧૦૦ છોકરીઓ લેતી આવેછે.

ને નામે મેટ્રીક્યુલેશનના અભ્યાસ સુધી શિખવવાની એક સ્કુલ ઉઘાડી હતી.[૧]

તા૦ ૬ ઠી આગસ્ટ.

ભરૂચ મધે ત્યાંની રૈયતને થતા ગેરઇનસાફી સરકારના કાંન ઉપર લઇ જવા તથા રૈયતના હકો ઉપર દેખરેખ રાખવાને "ભરૂચ આસોશીએશન" નામની એક સભા આજ રોજે સ્થાપવામાં આવી હતી. એ સભાના સેક્રેટરી તરીકે શેઠ સોરાબશાહ દાદાભાઈ મુનશફનાને નેમવામાં આવ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૭ મી આગસ્ટ.

રોજ ૨૦ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૦ યઝદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર રતનજી મનચેરજી કુટાર[૩]—ઉમર વર્ષ ૭૮) નવસારીવાલા દસ્તુર મનચેરજી રતનજી કુટારના વડા દીકરા. એવણુ નવસારી મધે દસ્તુર પાલણ ફરેદુનવાલી બીજી પેઢીનું માન ઈ૦ સ૦ ૧૮૧૮ થી ધરાવતા હતા.

તા૦ ૧૦ મી આગસ્ટ.

આજ રોજે નવસારી મધે દસ્તુર રતનજી મનચેરજી કુટારનાં ઉઠમણાંમાં સુરતવાલા દસ્તુર ખુરશેદજી બરજોરજી દારાબપાલણનાએ મરનારના વડા બેટા એ૦ જમશેદજી રતનજી કુટારને દારાબ પાલણનાં ખાંનદાન તરફથી એક શેઆલ ઓઢાડી તેમના બાવાની નવસારીના બીજા દસ્તુરની ખુરસી પર તેમને જાયનશીન કીધા હતા.[૪]

---

૧ એ સ્કુલમાં તા૦ ૧ લી ફેબરવારી ૧૮૭૩ થી શેઠ બરજોરજી ખરશેદજી સંજાણાને ભાગયા કીધા હતા, જેઓ ૧૮૮૭ માં પોતાનાં મરણ સુધી તેમાં શામેલ હતા. એ પછી શેઠ નસરવાનજીએ થોડુંક સુધી એ સ્કુલ પાછી પોતે એકલાએ ચલાવ્યા બાદ તે ૧૮૯૦ માં પોતાનાં મરણની થોડુંક આગમજ "પ્રોક્ટે હાઇ સ્કુલ" સાથે જોડી નાખી "પ્રોક્ટે એંડ ચંદનવાડી હાઇ સ્કુલ" નાં નામથી ચાલુ કીધી હતી, જે હજુ સુધી તેજ નામથી શેઠ ફરામજી બહમનજી પેસ્તનજી માસ્તર, બી. એ. ની માલેકી હેઠલ ચાલેછે.

૨ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૭ મી આગસ્ટ ૧૮૭૧.

એ આસોશીએશને પોતાની ચાર પાંચ વર્ષની હેયાતીમાં મ્યુનીસીપાલ હાઉસ ટેક્ષ, નાન-એગ્રીકલચરલસેસ, ડીસ્ટ્રીક્ટ મ્યુનીસીપાલ આક્ટ, ભરૂચમાં હાઇ સ્કુલ તથા આસીસ્ટંટ જજની કોરટ સ્થાપવા, તથા તે જીલ્લાને કલેક્ટરેટમાં ફેરવવા, વગેરે માટે લજીક અરજીઓ કીધી હતી, જેમાં મુખ્ય હાથ સેક્રેટરી શેઠ સોરાબશાહ દાદાભાઈ મુનશફનાનો હતો.

૩ એવણની આગમજ એવણના બાવા દસ્તુર મનચેરજી રતનજી કુટાર ઈ૦ સ૦ ૧૭૭૧ થી તે ૧૮૧૮ સુધી, તથા તેની આગમજ તેમના બાવા દસ્તુર રતનજી માણેકજી કુટાર ઈ૦ સ૦ ૧૭૪૮ થી, અને તે આગમજ તેમના બાવા દસ્તુર માણેકજી રતનજી કુટારે પણ કેટલુંક સુધી નવસારીમાં બીજી પેઢીનું માન ભોગવ્યું હતું.

૪ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૨ મી આગસ્ટ ૧૮૭૧.

તા૦ ૧૧ મી આગસ્ટ.

મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તા૦ ૪ થી નવેમબર ૧૮૬૯ થી તે તા૦ ૨૪ મી અક્ટોબર ૧૮૭૦ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાંનામાંથી તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે છેલ્લા હીસાબની બાકીના રૂ૫૫૫૧૩૮।૨૩ ઉપરાંત આએ આખાં વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડ ખાતે રૂ૮૧૦૭૧।૪।। ની આવક થાઇ હતી, અને ખરચ રૂ૪૬૩૪૫।।।૨ થયો હતો, જે બાદ કરતાં વર્ષની આખેરીએ તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં પંચાતના હીસાબને લગતા રૂ૫૮૯૮૬૪)૨।। તથા જુદાં જુદાં પડાવેલાં ખાતાંઓના[૫] રૂ૬૫૬૭૭૪।।૭।। મળી કુલે રૂ૧૨૪૬૬૩૮।।૯ બાકી હતા.

---

૫ પંચાતનાં દફતરમાં આગલાં વર્ષોનાં ૩૦ ખાતાં ઉપરાંત આએ વર્ષમાં એક નવું ખાતું ઉમેરાયુંછે. તે એ કે મરહુમ શેઠ દાદાભાઈ માણેકજી વાછાનાં વસીહતનામાંમાં લખવા મુજબ તેમની પુંજી મધેથી પંચાતનાં ફંડમાં આપવા જણાવેલી રકમને પેટે રૂ૧૧૫૦૦) ની સરકારી નોટ એવણનાં વીલવા તથા વકીલાતણ બાઇ પીરોજબાઈ તથા વકીલો શેઠ શાપુરજી જીવાજી વાછા અને નાનાભાઇ બરજોરજી વાછાએ તા૦ ૧૭ મી અક્ટોબર ૧૮૭૦ ને રોજે પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓના સ્વાધીનમાં આપી તેનું મરનારનાં નામનું જુદું ખાતું પડાવી તેનું વ્યાજ પંચાતનાં જનરલ ફંડમાં, શેહનશાહી પાદશાહોનાં, આંધલાપાંગલા જરથોસ્તીઓનાં, રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં, જરથોસ્તી જેંદ અવસ્તાની નીશાલોનાં, તથા મુક્તાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડોમાં વાપરવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

એ ઉપરાંત શેઠ માણેકજી એદલજી આલબલેસ તથા બેહેનોએ મરહુમ બાઇ બીખાઇજી તે મરહુમ શેઠ એદલજી ફરામજી આલબલેસનાં બેટી તથા શેઠ કાવસજી પેસ્તનજી લીમડીવાલાનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી ૧૮૭૦ ને રોજે રૂ૨૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તે મધેની રૂ૧૦૦૦) નીનું વ્યાજ પંચાતનાં જનરલ ફંડમાં તથા રૂ૧૦૦૦) નીનું વ્યાજ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં વાપરવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એજ મુજબ શેઠ દોરાબજી બરજોરજી કોયરે તા૦ ૯ મી આગસ્ટ ૧૮૭૦ ને રોજે રૂ૬૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તે મધેની રૂ૧૫૦૦) નીનું વ્યાજ પોતાનાં પુનને સારૂં જરથોસ્તી જેંદ અવસ્તાની નીશાલોનાં ફંડમાં, રૂ૧૦૦૦) નીનું વ્યાજ પોતાનાં મરહુમ ધણીઆંનીઓ બાઇઓ ગુલબાઇ તથા ધનબાઇનાં પુનને માટે શેહનશાહી પાદશાહોનાં ફંડમાં, રૂ૨૦૦૦) નીનું વ્યાજ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ બરજોરજી બીખાજી કોયર તથા માતાજી મરહુમ બાઇ ગુલસીરીંનાં પુનને માટે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં, તથા રૂ૧૫૦૦) નું વ્યાજ પોતાના ભાઇ મરહુમ શેઠ ખરશેદજી બરજોરજી કોયર તથા બેહેનો બાઇઓ બીખાઇજી તે શેઠ કુવરજી સોરાબજી કોયરનાં ધણીઆંની અને રતનબાઇ તે શેઠ મેહરવાંનજી કુવરજી કોયરનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇવાલી જેંદ પેહલવી મદ્રેસાનાં

તા० ૧૨ મી આગસ્ટ.

દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ પેહલવી ભાષાનાં વ્યાકરણનું એક પુસ્તક ગુજરાતીમાં રચી પ્રગટ કીધું

ફંડમાં વાપરવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. વળી શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ તથા ફરજંદોએ મરહુમ બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલનાં ધણીઆંનીનાં પુનને માટે તા० ૯ મી નવેમબર ૧૮૬૯ ને દીને રૂ૩૫૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તે મધેની રૂ૫૦૦) નીનું વ્યાજ આંધલા પાંગલા જરથોસ્તીઓનાં ફંડમાં તથા રૂ૫૦૦) નીનું વ્યાજ જરથોસ્તી જંદ અવસ્તાની નીશાલોનાં ફંડમાં તથા રૂ૨૦૦૦) નીનું વ્યાજ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં તથા રૂ૫૦૦) નીનું વ્યાજ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇવાલી જંદ પેહલવી મદરેસાનાં ફંડમાં વાપરવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

એ ઊપરાંત કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં આએ વર્ષમાં નીચે મુજબ રૂ૧૦૦૦૦) ની બીજી નોટો તેનું વ્યાજ વાપરવાને ભેટ આપી હતી:— બાઇ નવાજબાઇ તે મરહુમ આ० ખરશેદજી બેહમનજી પંથકીનાં બેટીએ તા० ૩૦ મી અકટોબર ૧૮૬૯ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાનાં બેટી બાઇ ધનબાઇજી તે શેઠ પીરોજશાહ દાદાભાઇ ભેદવારનાં ધણીઆંનીનાં પુનને સારૂં. શેઠ જાંગીરજી બરજોરજી વાછાએ તા० ૧૦ મી નવેમબર ૧૮૬૯ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાના બેટા બાઇ ફરાંમરોજ જાંગીરજી વાછાનાં પુનને સારૂં. બાઇ ભીખાઇજી તે શેઠ દોરાબજી પેશતનજી કામાજીનાં ધણીઆંનીએ તા० ૮ મી ફેબરવારી ૧૮૭૦ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાના બાવાનાં માસી મરહુમ બાઇ ગુલબાઇ તે મરહુમ શેઠ હીરજીભાઇ કાવશજીનાં બેટી તથા મરહુમ શેઠ બેજનજી હીરજીભાઇ અછાજીનાં વીધવાનાં પુનને સારૂં. બાઇ મીઠીબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી નવરોજજી શેઠનાનાં બેટી તથા મરહુમ આ० શોરાબજી નવરોજજી વાછાનાં વીધવાએ તા० ૪ થી આપરેલ ૧૮૭૦ ને દીને રૂ૨૫૦૦) ની નોટ પોતાનાં દીકરી મરહુમ બાઇ માણેકબાઇ તે આ० ડોશાભાઇ શાપુરજી વાછાનાં ધણીઆંનીનાં પુનને સારૂં. શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇએ તા० ૨૧ મી આપરેલ ૧૮૭૦ ને દીને રૂ૫૦૦) ની નોટ પોતાની મજગાંમની વાડી મધે બંધાવેલી દરેમેહર ઇજવી તેની ખુશાલીમાં. શેઠ પેશતનજી મેહરવાંનજી તબાકે તા० ૨૭ મી જુલાઇ ૧૮૭૦ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાનાં દીકરી મરહુમ બાઇ શુનાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ હીરજીભાઇ હોરમજજી પસતાકીઆનાં વીધવાનાં પુનને સારૂં. શેઠ હીરજીભાઇ રતનજી મીસતરીએ તા० ૨૬ મી જુલાઇ ૧૮૭૦ ને દીને રૂ૧૫૦૦) ની નોટ પોતાની ખુશીથી બખશેશ તરીકે. બાઇ બસુબાઇ તે મરહુમ આ० એદલજી પાલણજી કુટાર ચોકસીનાં વીધવાએ તા० ૨૬ મી મારચ ૧૮૬૯ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાના ખાવંદ મરહુમ આ० એદલજી પાલણજી કુટાર ચોકસીનાં પુનને સારૂં. શેઠ હોરમજજી પેશતનજી મોટવાલાએ તા० ૨૭ મી સપટેમબર ૧૮૭૦ ને દીને રૂ૫૦૦) ની નોટ પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ જીવણબાઇ તથા દીકરા મરહુમ શેઠ ડોશાભાઇ હોરમજજી મોટવાલાનાં પુનને સારૂં.

હતું.[1] એ પુસ્તક શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા० ૧૯ મી આગસ્ટ.

માહ ૨ (કo) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

મરણ—બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી[2]—ઉમર વર્ષ ૪૪). શેઠ હોરમજજી એદલજી કામાજીના નાહાના દીકરા. એવણ પ્રથમ તા० ૨૮મી અકટોબર ૧૮૪૮ થી પોતાના ભાઇઓ દાદાભાઇ, મનચેરજી કામાની કું० માં ભાગયા થયા હતા. તે પછી તા० ૯મી નવેમબર ૧૮૫૫થી એ પેહેડી "દાદાભાઈ હોરમજજી કામાની કું०" નાં નામથી ચાલુ રહી, અને તા० ૨૪ મી અકટોબર ૧૮૬૨થી તે બંધ કીધી હતી. એ પેહેડી શીંગાપોર, ચીન, કલકતા, વગેરે મથકોનો વ્યાપાર કરતી હતી. ૧૮૬૨ પછી એવણે પોતાનાં નામથી ચીન, કલકતા, ઇંગલાંડ, વગેરે નો વ્યાપાર કરવા માંડયો હતો, અને લંડન મધે પણ પેહેડી ઉઘાડી હતી. તથા એકવાર પોતે ત્યાં મુસાફરી પણ કરી આવ્યા હતા. આ ટાંકણે અમેરીકાની લડાઇ ચાલતી હોવાથી રૂઉના વ્યાપારમાં એવણે મોટી દોલત મેળવી હતી, અને તેનો સારો ઉપયોગ કીધો હતો. ૧૮૫૨ માં અતરે કામા ઇનશુરનશ કું० કાઢી તેનાં એવણ શેક્રેટરી હતા. ૧૮૫૯ તથા ૧૮૬૦માં કોટનાં ધર્મનાં દવાખાંનાંના એવણ હાનરરી શેક્રેટરી હતા. તથા તેનાં ફંડમાં ૧૮૬૨-૬૩ માં રૂ૧૨૦૦૦)ની રકમ આપી હતી. એજ શાલોમાં એવણ અતરેની એલફીનસ્ટન લાંડ કું०, ફ્રીઅર લાંડ એંડ પ્રેસ કું० તથા રાયલ બેંકના ડાયરેકટર હતા. એજ શાલોમાં લાનકેશાયર તથા મધરાજના વણકરોના ભુખમરાનાં ફંડમાં એઓએ મોટી રકમો ભરી હતી. તા० ૨૮મી ડીજેમબર ૧૮૬૨ ને દીને એવણે રૂ૧૦૦૦૦૦) ની સરકારી નોટ તરસ્ટમાં આપી પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ હોરમજજી એદલજી કામાજીનાં નામથી એક ધર્મખાતું સ્થાપી તેનાં વ્યાજમાંથી નાચાર ગરીબોની પરવરસી તથા બીજાં અગતનાં ધર્મનાં કામો કરવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. ૧૮૬૩માં નામદાર સરકારે એવણને સુલેહના અમલદારનું માન આપ્યું હતું. ૧૮૬૫ના શેરસતાના વમલમાં એઓની પેહેડીને પ્રથમમાંજ મોટું નુકશાન થયું હતું, અને તેજ શાલના મેએ માસમાં વહીવટ બંધ કરવો પડયો હતો.

---

૧ "પેહલવી ભાષાનું વ્યાકરણ, અસલ પુસ્તકોનાં દાખલાઓ તથા સેમીટીક ભાષાને મલતા શબ્દોની ફરહંગ સાથે. બનાવનાર, પેશોતન દસ્તુર બેહેરાંમજી સંજાંણા. મુંબઈ, દફતર આશકારા છાપાખાંનાં મધે બેહરાંમજી ફરદુનજીની કુંપનીએ છાપીછે. સને ૧૨૪૦ યજદજરદી, સને ૧૮૭૧ ઇસવી."

એ વ્યાકરણ બાહેર પડયા પછી વલસાડવાલા એ० જમશેદજી પેશોતનજી સંજાણાએ તેની તપાસનું ૧૩૭ પાનાંનું એક પુસ્તક ઈ० સ० ૧૮૭૩ના સપટેમબર માસમાં બાહેર પાડયું હતું.

૨ શેઠો હોરમજજી બેહરાંમજી કામાજી તથા નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજી, બી. એ; એલ. એલ. બી. ના બાવા.

તા૦ ૨૦ મી આગસ્ટ.

સુરત મધે શેઠ એદલજી ખારશેદજી વગેરે "બાલોપયોગી સંગ્રહ" નામની નાહનાં બાળકોને શિખાડવાની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[1]

તા૦ ૨૧ મી આગસ્ટ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ બેહરામજી હોરમસજી કામાજીનાં કામણાંમાં તેમનાં વારસોએ રૂ૧૬૫૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૨ મી આગસ્ટ.

ગાથા ૫ (૬૦) ૧૨૪૦ યજદજરદી.

આજ દીને શેઠ નાપુરજી માણેકજી ગાંધીએ પોતાની બેટી બાઈ દીનબાઇની નવજોતની ખુશાલીમાં પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ માણેકજી દાદાભાઇ ગાંધીએ ધર્મ ખાતે એબાહેદી કાઢેલી રકમમાંથી બાકી રહેલા રૂ૫૦૦૦)ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ માહવારીની મરહુમ શેઠ હોરમસજી દાદાભાઈ ગાંધીવાલી દરેમેહરના ચાર બારસમાં વાપરવા ને આપી હતી, તથા તે મધેથી એ દરેમેહરમાં દસ્તુર ડરમી ગાથામાં એક પાયંબાર જે ઠરાવીએના પાયંબારને બાગે વધતા આપેસ તેના ખર્ચમાં રૂ૧૦) આપવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.[3]

તા૦ ૨૪ મી આગસ્ટ.

શેઠ ખીમજી નવરોજજી બનાજીને નામદાર સરકારે હાઇ કોરટના કામ ચલાઉ ડેપ્યુટી રેજીસ્ટ્રર તથા આરોપીઓ લેનાર કમીશનર તરફે નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૫ મી આગસ્ટ.

જરથોસ્તી ગાથા ઉપર ડાકટર રોસોનીઅસ નામના જર્મીયન વિદ્વાને પ્રોફેસરો ઓર હાગ્સ, વેસ્ટરગારડ અને સ્પીગલનાં લખાણો ઉપરથી એક પુસ્તક રચી જરમન ભાષામાં પ્રગટ કીધું હતું.[1]

તા૦ ૨૮ મી આગસ્ટ.

મુંબઈ મધે પારસી ડ્રામેટીસ્ટોની એક નવી આલત "આલમ" નામે આજ દીનથી ઉઘાડવામાં આવી હતી.[3]

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૪ મી આગસ્ટ ૧૮૭૨.

શેઠ ખીમજીએ ૭ મહીને એ કામચલાઉ હોદો છોડયો તે વેળાએ નામદાર ચીફ જસ્ટીસ સર માઇકલ વેસ્ટરાપે તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨ ને દીને કોરટ ઉઘડતી વખતે શેઠ ખીમજીએ જે કાબેલીઅતથી પોતાનો હોદ્દો ચલાવીઓ તે માટે તેમને નીચે મુજબ શાબાશી આપી હતી:—

The Chief Justice said —"As Mr. Charles Bentley has returned from Europe and relieved Mr. Kheemjee Nowrojee Banajee as clerk to Mr Justice Bayley and first Deputy Registrar, I wish to acknowledge publicly the excellent manner in which he has performed his duties. He has performed them to the satisfaction of the Court and with courtesy to the suitors, and, I may add, to the complete satisfaction of Mr. Justice Bayley"

તા૦ ૩૦ મી આગશટ.

શેઠ અરદેશર ફરાંમજી મુસે હિંદુસ્થાનમાં કરેલી મુસાફરીની નોધનું એક મોટું પુસ્તક જગેજગના દેખાવો તથા પુશ્કળ ચિત્રો સાથેનું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૧] એ પુસ્તક નામદાર માહરાંણીના બીજા પુત્ર શાહજાદા આલફ્રેડ તે ડયુક ઓફ એડીનબરોને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૪ થી સપટેમબર.

શેઠ નાનાભાઈ નશરવાંનજી માસટરે જરથોસ્તીઓને કુશતી કરવાની અગત તથા તેના ફાએદા વીશે એક ચોપાનયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૬ ઠી સપટેમબર.

રોજ ૨૦ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૦ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ બચુબાઇ તે શેઠ હોરમજજી મોટાભાઇ બીલીમોરીઆ, દલાલનાં ધણીઆંણીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૨૭૫), બાવદે રૂ૩૦૦), દીકરા ડાકટર કાવશજી હોરમજજીએ રૂ૧૦૦), તથા બીજાં એશીઓએ રૂ૧૯૦) મલી રૂ૮૬૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતાં.[૩]

તા૦ ૮ મી સપટેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૧ (ક૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—ખરશેદજી માણેકજી લીલાંઉવાલા[૪]—ઉમર વર્ષ ૮૫) શેઠ માણેકજી કાવશજી લીલાંઉવાલાના નાધલા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના બાપની સાથે ઇસ્ટ ઇંડીઆ કુંપનીનાં સરકારી લીલાંઉઓમાં ફાએર તરીકે જતા હતા. તે પછી કેટલુંક સુધી મેહતાગરી તથા પાછળથી પોતાનો વ્યાપાર ચલાવતા હતા.

મજી ફરાંમજી વાડીઆ (૧૮૭૮ માં) કુવરજી મેહરવાંનજી ગજદર, રૂસતમજી કાવશજી સુરતી (જાબુલી), દીનશાહ ફરાંમજી વાડીઆ, પાલણજી રૂસતમજી કમીશરીવાલા, પેશતનજી મનચેરજી ચલલા, દીનશાહ નવરોજજી બેલગાંમવાલા, પેશતનજી દીનશાહ સોપારીવાલા, જાંગીરજી દાદાભાઈ ખંબાતા (૧૮૭૯માં) બરજોરજી ખરશેદજી પાવરી, હોરમજજી કેઆસજી સંજાણા, ડાકટર રૂસતમજી મેહેરવાંનજી દાદીના, હોરમજજી કુવરજી મોદી, શોરાબજી હોરમજજી લાકડાંવાલા, કાવશજી એદલજી શીગનપોરીઆ, તેહમુરશ દીનશાહ અકલેસરીઆ (૧૮૮૦માં) બાપુજી હોરમજજી મોદી, ખરશેદજી નવરોજજી પાવરી, વીકાજી મેહરજીભાઈ વીકાજી, બેજનજી જાંગીરજી બખશી (૧૮૮૧ માં) હોરમજજી દોરાબજી શેઠના, આદરજી બરજોરજી સરાફ, માણેકજી કુંવરજી શેઠના, બરજોરજી દોરાબજી પટેલ (કુવેટાવાલા), ડાકટર શોરાબજી ડોશાભાઈ નાદરશાહ, જમશેદજી બરજોરજી વીકાજી, એદલજી શાપુરજી લાહેર, હીરજીભાઈ હોરમજજી દારૂખાનાંવાલા (૧૮૮૨ માં) હોરમજજી લીમજીભાઈ બાટલીવાલા, રતનશાહ દાદાભાઇ આએરનશાંઊડરીવાલા, (૧૮૮૩ માં) શાપુરજી શોરાબજી આએરનફાંઊડરીવાલા, શોરાબશાહ ફરદુનજી ખુમલા (૧૮૮૪ માં) ફરાંમજી બેજનજી બીલીમોરીઆ (૧૮૮૫ માં) કાવશજી બેજનજી શેઠના, એલ. સી, ઇ; દોરાબજી તેહમુલજી પાવરી, એલ. સી. ઇ; માણેકજી રતનજી સરવેઅર, એલ. સી. ઇ; દીનશાહ દોરાબજી કોલાબેવાલા, રતનજી રૂસતમજી શીંગારા, ખરશેદજી રૂસતમજી ઇજનેર, ડાકટર બેજનજી દાદાભાઈ કાપડીઆ, બેહરાંમજી એદલજી મેહતા (૧૮૮૬ માં) કાવશજી ઊકરજી ખરાસ, અરદેશર શોરાબજી ઇજનેર, પીરોજશાહ ધનજીભાઈ બનાજી, રૂસતમજી દીનશાહ મુલાં ફીરોજ, બેહરાંમજી દાદાભાઈ બનાજી, ડોશાભાઈ રૂસતમજી કેરાંવાલા, મેહરવાંનજી રૂસતમજી દુબાશ (૧૮૮૭ માં) ફરાંમરોજ રૂસતમજી જોશી, હોરમજજી જમશેદજી કોંટવાલ, એલ. સી. ઇ; (૧૮૮૮ માં) કાવશજી ખરશેદજી ધડીઆલી, પીરોજશાહ ધનજીભાઈ સરાફ, મોટાભાઇ ધનજીભાઈ કંત્રાકટર, શોરાબજી એદલજી ધાસવાલા, અરદેસર હોરમજજી ખંબાતા, શોરાબજી પાલણજી ફેંચમેન (૧૮૮૯ માં) જમશેદજી દાદાભાઈ નાદરશાહ, એલ. સી. ઇ; ડાકટર કાવશજી બેહરાંમજી સરાફ (૧૮૯૦ માં) નશરવાંનજી કેકાશજી મેહતા, ડાકટર મેહરજીભઇ રૂસતમજી શેઠના, બહમનજી ફરાંમજી વાડીઆ (૧૮૯૧ માં) દાદાભાઇ જીવણજી દારૂવાલા અથવા પટેલ, બેહરાંમશાહ પેશતનજી ઇજનેર (૧૮૯૨ માં) જમશેદજી એદલજી માસટર, ડાકટર બાપુજી રૂસતમજી વાડીઆ, બેહરાંમજી બીખાજી જવેરી, દોરાબજી શાપુરજી સકલાતવાલા, ખરશેદજી રતનજી ખસરૂ (૧૮૯૩ માં) નશરવાંનજી મનચેરજી દલાલ, એલ. સી. ઇ; ફરાંમરોજ કાવશશાહ તંબુવાલા (૧૮૯૪ માં) હીરજીભાઈ બહમનજી વારડન (૧૮૯૫ માં) બાપુજી હોરમજજી શુંથી, જાંહગીરજી બરજોરજી સંજાણા, બી. એ; (૧૮૯૬ માં) ડાકટર અરદેશર માણેકજી ડોદીવાલા (૧૮૯૭ માં) શોરાબજી હોરમજજી દારૂખાનાંવાલા, શાપુરજી દીનશાહ ડાલાસ (૧૮૯૮ માં) પેશતનજી મેહરવાંનજી હીરાના.

૧ "હિંદુસ્થાનમાં મુસાફરી. બનાવનાર, અરદેસર ફરાંમજી મુસ. પુસ્તક પેહેલું. મુંબઇ: એડયુકેશન સોસાઇટીનાં છાપાખાનાંએ છાપી પ્રગટ કરીયું છે. ૧૮૭૧"

૨ "કુશતી કરવાની અગત તથા ફાએદા. લખનાર, નાનાભાઇ નશરવાંનજી પાલણજી. મુંબઇ, યુનિયન પ્રેસમાં ન્હાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાંણીનાએ છાપ્યું છે. સને ૧૨૪૦ ઇઅજદેજરદી."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૯ મી અકટોબર ૧૮૭૧.

૪ શેઠ અરદેશર તથા ડાકટર જાંહગીર જમશેદજી લીલાંઊવાલા તથા શેઠ ફરાંમજી બેજનજી લીલાંઊવાલાના બપાવા. એવણના ત્રણ વડા ભાઇઓ શેઠો બહમનજી, બરજોરજી તથા બેહરાંમજી (મરહુમ શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી લીલાંઊવાલાના બાવા) માણેકજી લીલાંઊવાલા ઇ૦ સ૦ ૧૮૦૮ માં પોતાના બાપનાં મરણ પછી અતરેનાં સઘળાં લીલાંઊખાનાઓમાં તથા ઇસ્ટ ઇંડીઆ કુંપનીનાં અફીમ અને બીજા વ્યાપારને લગતા માલોનું લીલાંઊ કરવાને ફાએર તરીકે જતા હતા. આએ ફાએરોને તે વેળાએ જામા પીછોડી સાથે ઇજત હોરમતથી જવું પડતું હતું, તથા તેમની ફીઇ પણ ઘણી મોટી હતી.

તા૦ ૨૩ મી અકટોબર.

રોજ ૨ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—રૂસતમજી મેહરવાંનજી સુધ—ઉમર વર્ષ ૬૦). એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૦ થી કછભુજમાં જઇ વસ્યા હતા, અને ત્યાં ઇંગ્રેજી સામાણની મોટી દુકાન ઉઘાડી હતી, તથા લાંબી મુદત સુધી ત્યાંની કાંપ અને ગામના દારના ઇજારે-દાર હતા. એવણનું મરણ પણ ત્યાંજ નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨૮ મી અકટોબર.

શેઠ એદલજી જમશેદજી ખોરીએ "સોનાનાં મુલની ખોરશેદ" નામનો ગુજરાતી નાટક અતરેની વિકટોરીયા નાટક મંડલીને માટે બનાવ્યો, તેનો હિંદુસ્થાંની ભાષામાં શેઠ બેહરાંમજી ફરદુનજી મરજબાંને તરજુમો કીધો હતો, તે નાટકનું હિંદુસ્થાંની જબાંનમાં ગુજરાતી હરફે એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[1]

તા૦ ૧ લી નવેમબર.

સુરતવાલા ખાંનબાહદુર બરજોરજી મેહરવાંનજી ફ્રેજરે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી હોરમજજી ફ્રેજરની યાદગારીમાં સુરત મધે નવાપરાના લટા તરફ રૂ૧૪૦૦૦)ને ખરચે ઘડીઆલ ગાયનો એક મોટો મીનારો બંધાવી પ્રજાના વપડાસ માટે ખોલ્લો મુકયો હતો.[2]

તા૦ ૩ જી નવેમબર.

રોજ ૧૩ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ રતનબાઈ તે મરહુમ શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી મોદીનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ શોરાબજી વાછા ગાંધીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૨૦૦), દીકરાઓ શેઠ કુવરજી, બરજોરજી, જાંગીરજી, હોરમજજી રૂસતમજી મોદી, તથા નબીરા શેઠ નવરોજજી જમશેદજી મોદી અને વહુઓએ રૂ૬૫૦), ભાઇઓ શેઠ માણેકજી અને ખરશેદજી શોરાબજી વાછા ગાંધી તથા બેહનોએ રૂ૨૦૦), અને બીજાં એશીઓએ રૂ૧૦૨ મલી રૂ ૧૧૫૨) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૪ થી નવેમબર.

રોજ ૧૪ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ નવાજબાઇ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી પેશતનજી બાટલીવાલાનાં બેટી તથા શેઠ પેશતનજી નશરવાંનજી બાટલીવાલાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા એશીઓએ મલી રૂ૫૫૨) ધર્મખાતાં-ઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૫ મી નવેમબર.

શેઠ દાદાભાઇ એદલજી પોંહચખાનાંવાલાએ "બંદે-ઓદા"નાં પોતાનાં સરેશતાનાં નામથી "બરજો અને મેહેર સીમીનઓજાર"ના નાટકની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[5]

તા૦ ૭ મી નવેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆનાં આતશબેહરાંમની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ દુકાલથી પીડાતા લાચાર ઇરા-ની જરથોસ્તીઓને મદદ કરવા માટે જરથોસ્તી ધર્મનાં કેટલાંક ફરમાનો વાંચી સંભળાવ્યાં હતાં, તથા શેઠ બહમનશાહ કાવશજી વકીલે ઇરાનથી અતરે આવેલા લાચાર ઇરાનીઓના વહીવટનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવી તેમને મદદ કરવાને લોકોને અરજ કીધી હતી.[6]

તા૦ ૭ મી નવેમબર.

મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીના ઓહદેદારોના ગેરવહી-વટથી મ્યુનીસીપાલીટીનાં નાણાંની થયલી હાલની હાલત

૧ "સોનાનાં મુલની ખોરશેદ. હીંદુસ્થાંની નાટક. વીકટોરીયા નાટક મંડલીને વાસતે ગુજરાતી ભાશામાં એદ-લજી જમશેદજી ખોરીએ બનાવીયો તે ઉપરથી એક પારસી ગરફસધે હીંદુસ્થાની જબાનમાં તરજુમો કીધોછે. હીંદુસ્થાની જબાન ગુજરાતી હરફે. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાનાં મધે બેહરાંમજી ફરદુનજીની કુંપનીએ છાપીઊં તથા પરગટ કીધુંછે. સને ૧૮૭૧ ઇસવી."

૨ આ મીનારાની અધવચમાં નીચલી તખ્તી મારેલીછે:—

"This Clock Tower was Erected
In memory of
MERWANJEE HORMUSJEE FRASER Esq.
And for the convenience of the inhabitants of Surat
By his Son
KHAN BAHADOOR BURJORJEE MERWANJEE FRASER
At a cost of Rs. 14,000
A. D. 1871."

એ મીનારો ચોખંદ બાંધેલોછે. તેની ઊંચ્યાઇ જમી-નથી ૮૫ ફીટ તથા દરેક બાજુની પોહલાઈ ૧૫॥ ફીટ છે. વચમાં ઘડીઆલ ગોઠવ્યુંછે, જેની તખ્તીનો ઘેરાવો ૫॥ ફીટનો છે. એ ટાવરને છેક મથાલેથી આખાં સુરત શેહરનો દેખાવ ઘણો સરસ દેખાયછે.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી નવેમબર ૧૮૭૧.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી નવેમબર ૧૮૭૧.

૫ "બરજો અને મેહેર સીમીનઓજાર નાટક. ચાર અંકી. બરજોનામાની દલીલ ઉપરથી પરશીઅન જોરાસટરી-અન નાટક મંડળીને માટે ખાસ ફરમાસથી બનાવનાર, "બંદેઓદા." મુંબઇ: ધી રિપોર્ટર્સ પ્રેસમાં મેરવાનજી નવરો-જજી દાબુએ છાપીઓછે. ઇઅઝદજરદી શને ૧૨૪૧, ઇશવી સને ૧૮૭૧."

૬ જામે જમશેદ તા૦ ૮ મી નવેમબર ૧૮૭૧.

ઉપર વિચાર કરી તે બાબે જેમ વાજબી લાગે તેમ સરકારનાં ધીઆંનપર લાવવા માટે મુંબઇના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવા માટે શેરીફ ડાકટર ભાઉદાજી જોગ અતરેના ૧૪ ઇંગ્રેજ, ૧૫ હિંદુ, ૨ મુસલમાન, અને ૯ પારસી (શેઠો નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, નશરવાંનજી જાંગીરજી વાડીઆ, પેશતનજી હોરમજજી મંતોક, હીરજીભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆ, જમશેદજી નશરવાંનજી તાતા, જાંહગીરજી ગુસતાદજી, એદલજી રૂસતમજી મોદી, રૂસતમજી બરજોરજી મોદી, હીરજીભાઇ હોરમજજી સરાફ) ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને એક જાહેર સભા ટાઉન હાલમાં મેશરસ ફારબસની કું. વાલા મી૦ જે. એ. મેકડોનલડનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ મ્યુનીસીપાલ બાબદ ઉપર ઘણાંક ભાષાણો તથા ઠેડાવો થયા બાદ સરકારપર એક અરજી મોકલવા સારું કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી. એ સભામાં પારસીઓમાં શેઠ નવરોજજી માણેકજી વાડીઆએ વધુ બાગ લીધો હતો.[1]

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

શેઠ માણેકજી ફરદુનજી પટેલે ટેલીગ્રાફની સીગનલ કરવાનો એક નવી ઢપનો સાંચો બનાવી તે માટે હિંદુસ્થાનની સરકાર તરફથી પેટંટ મેલવ્યું હતું.[2]

તા૦ ૯ મી નવેમબર.

ડાકટર રીચરડ ગોશ નામના એક જરમન વિદ્વાને ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૨ થી ૧૮૬૭ સુધી થયલાં પૂર્વ દેશોનાં ધર્મ સંબંધી લખાંણોની વાર્ષિક નોધમાંની બાબદોનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧૦ મી નવેમબર.

અહમદનગર શેહરમાં ઉનાલાના દીવસોમાં પાણીની ઘણી તાંણ ચાલવાથી એ તરફ આવેલા નાગાબાઇ નામના જહરાના અસલના મુસલમાંન પાદશાહોના વખતમાં બંધાવેલા નલોને દરસત કરાવી તે વતે શેહરમાં પાણી પોંહચતું કરવાને મુંબઇવાળા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે સરકારને રૂ૧૫૦૦૦) ની રકમ આપી હતી. આ રકમમાં બીજી એટલીજ રકમ સરકારે તથા એટલીજ રકમ ત્યાંની મ્યુનીસીપાલીટીએ ઉમેરી તે નલોને દરૂસ્ત કરાવી ઉપલા નાગાબાઇના જહરા સાથે બાંધી લીધા હતા, તથા જુદે જુદે ૧૭ ઠેકાણે પાણીના કરંજાની કુડીઓ બંધાવી હતી. જેથી શેહરના એક તૃત્યાંસ ભાગને પાણી મુફત મલવા લાગું. શેઠ દીનશાહજીની આ સખાવતની યાદગારી કાએમ રાખવા માટે અહમદનગરની મ્યુનીસીપાલીટીએ ત્યાંની પારસીઓની દરેમેહરની સામે એક મોટો કારંજો રૂ૬૨૦૦) ને ખરચે બંધાવી તેનું નામ "પીટીટ કારંજા" કરી રાખ્યું હતું.[4]

તા૦ ૧૨ મી નવેમબર.

ખાંનબાહદુર બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજરે સુરત જીલ્લાને લગતાં મોજે અઠવા ગામમાં એક મોટો કુવો તથા હવાડો બંધાવી લોકોને વાપડવાને ખોલો મેલ્યો હતો.[5]

તા૦ ૧૪ મી નવેમબર.

શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાજીએ લંડન મધે સોલીશીટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[6]

તા૦ ૧૫ મી નવેમબર.

શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ "હિંદુસ્થાંનનું મેહશુલ અને ઇનકમટાક્ષ" એ બાબદ ઉપર ગયે વર્ષ કરેલાં ચાર ભાષાણોનું એક ચોપાનયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[7]

તા૦ ૧૬ મી નવેમબર.

રોજ ૨૬ માહ ૨ (પેં૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—એ૦ જમશેદજી જીવણજી મોદી[8]—ઉમર વર્ષ ૬૪) એ૦ જીવણજી જમશેદજી મોદીના વડા દીકરા. એઓ કોલાબાની મરહુમ શેઠ જીજીભાઇ દાદાભાઇની દરેમેહરના ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૬ માં તે પરઠાઇ ત્યારથી પંથકી હતા.

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૯ મી નવેમબર ૧૮૭૧.

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૭ મી નવેમબર ૧૮૭૧.

૩ "Wissenschaftlicher Jahresbericht uber die morgenlandischen Studien 1862 bis 1867. Von, Dr. Richard Gosche. Heft I. Leipzig 1871."

૪ એ કારંજાની એક બાજુ ઊપર નીચલી તખ્તી કોતરાવીછે :—

"PETITE KARRANJA

This Karrunjah erected in commemoration of a gift of Rs. 15,000 from Mr. Dinshaw Manockjee Petite of Bombay towards the restoration of Nagabai aquiduct."

૫ એ કુવાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"શી દાદાર હોરમજદની મદદછે. મોજે અઠવા ગામમાં
"કુવો તથા હવાડો પાકો બંધાવી ધરમખાતે ગામ લોકોને
"તથા જાનવરો વગેરેને પાણી પીવા શારૂં સુરતવાશી પારશી
"ખાંનબાહાદર શેઠ બરજોરજી મેરવાંનજી ફરેજરવાળાએ પોતાના
"ખરચથી બંધાવી આએપોછે. શવંત ૧૯૨૮ શને ૧૮૭૧."

૬ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૭ મી નવેમબર ૧૮૭૧.

૭ "હીંદુસતાનનું મેહેસુલ અને ઇનકમટાકસ. એવે નામનાં ચાર ભાશણો. ઇસ્ટ ઇનડીયા આસોસીએશનની મુંબઇની શાખાની હજુરમાં કરનાર, કેખુશરો નવરોજજી કાબરાજી. મુંબઇ દફતર આશકારા છાપાખાંનાંમાં બેહરાંમજી ફરદુનજીની કંપનીએ છાપીયુંછે. સને ૧૮૭૧ ઇસવી."

૮ શામશુલ ઓલમાં એ૦ જીવણજી જમશેદજી મોદી, બી. એ. ના બાવા.

વંતાં મિત્રો શેઠો આદરજી શાપુરજી ગુજરાતી તથા પેશતનજી શાપુરજી માસટરને અર્પણ કીધું હતું.

તા૦ ૨૩ મી ડીસેમબર.

અતરેની ફ્રેંચ બેંકનો માનેજર મી૦ ઇ. જે. હારડકેસ્ટલ જેણે પોતાના ઓહદા ઉપર દેશી દલાલો સાથે ઘણી ભલી ચાલ અને, રેહમદીલી બતાવી હતી. તે આજ દીને પોતાને વતન સીધારવાથી તેને અતરેના દેશી દલાલો તરફથી ફ્રેંચ બેંકમાં એક માનપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું. એક દલાલ શેઠ શાપુરજી બરજોરજી ભરૂચાએ માનપત્ર વાંચી સંભલાવ્યું, જેનો મી૦ હારડકેસ્ટલે ઘટતો ઉતર વાલ્યા બાદ પાંન ગોલાબ લઇ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[૨]

તા૦ ૨૬ મી ડીસેમબર.

રોજ ૬ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઇ ફરામજી દીવેચા[૨]—ઉમર વર્ષ ૬૧) શેઠ ફરામજી પેશતનજી દીવેચાના ત્રિજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં મુંબઇના દરેક ગવરનરોનાં ઘરખાતાંના હીસાબ લખનાર હતા. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૫ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ ગવરમેંટ હાઉસમાં હેડ-સ્ટુઅરડ થયા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં એવણે પેનશન લઈ ઓહદો છોડયો હતો, અને તે વખતથી ગવરમેંટ હાઉસમાંથી પારસી કારભારીઓનો પગદંડો નીકલી ગયો હતો.

તા૦ ૨૬ મી ડીસેમબર.

રોજ ૬ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

આજ દીને પુણાં મધે આકોલાના આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસપ આશાનાના દીકરા એ૦ જાંહગીરજીનાં ઉઠમણાંમા તેમના બાપ તથા બીજાં એશીઓએ ૨૫૦૦) ધર્મખાતે આપ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૨૬ મી ડીસેમબર.

આજ દીને અમલસાડનાં રેલવે સ્ટેશન આગલ કલકતાવાલા મરહુમ શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી ગજધરની પુંજીમાંથી તેમના વારેસોએ એક કુવો બંધાવી ધરમ ખાતે આપ્યો હતો.[૪]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી ડીસેમબર ૧૮૭૧.

૨ શેઠો દીનશાહ અને હોરાબજી દાદાભાઇ દીવેચાના બાવા.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૮ મી ડીસેમબર ૧૮૭૧.

૪ આ કુવાપર નીચે પ્રમાણેની તખ્તી મારેલીછે:—

"શનંત ૧૯૨૭ નાં પોશ શુદ ૪ વાર શોમ તા૦
"૨૬ ડીસેમબર સને ૧૮૭૧ રોજ ૬ માહ ૪ શેનશાહી

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર.

રોજ ૧૧ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

નવસારી મધે આજ દીને એ૦ માણેકજી ખરશેદજી દોરડીના બેટા મનચેરજી નાવર થયા તેની ખુશાલીમાં તેમના બાપ તથા કાકાઓ તે એ૦ ખરશેદજી મનચેરજી દોરડીના છોકરાઓએ નવસારી મધે ઉભી થતા પેહલા દસ્તુર મેહરજીરાંણા કેતાબખાંનાંમાં પોતાની પાસનાં જુદાં જુદાં ૨૦૪) પુસ્તકો તંદરોસ્તી પઢાવી ભેટ આપ્યાં હતાં.[૫]

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર.

રોજ ૧૧ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદજરદી.

બાલીમોરાની પાસે આવેલાં ચીકલી ગામ મધે અંજુમનના ઉધરાતથી બંધાવવામાં આવનારાં દોખમાંનો તાંણો પુરવાની ક્રિઆ આજ દીને કરવામાં આવી હતી. આ વેળાએ જરથોસ્તી મરદો તથા ઓરતોનો એક મોટો મેલાવડો ભેગો મલયો હતો. ક્રિઆનું ઉપરીપણું નવસારીવાલા દસ્તુર માહીઆરજી કેકોબાદજીની ગેરહાજરીમાં તેમના ભાઇ દસ્તુર રૂસતમજી કેકોબાદજી મેહરજીરાંણાએ કીધું હતું, તથા એ દોખમાંનાં ફંડની આગેવાંની કરનાર શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ્બી મુંબઇથી ક્રિઆમાં શામેલ થવાને આવ્યા હતા. એ કામની સર્વે મેનીજ શેઠો ફરાંમજી તથા દોરાબજી હોરમજજી ગજધરે કીધી હતી.[૬]

"શને ૧૨૪૦ ઇઅજદેજરદી ને દીને પારશી નવરોજી નશર-
"વાંનજી ગજદર બેહેસતી થઆ તેવનનાં પુનને સારૂં પોતાની
"પુંજીમાંથી અમલસાડનાં ઇશટેશન આગલ અંગરેજ
"સરકાર પાસેથી ધરમની જમીન લઇને આ કુવો બંધાવી
"સરવ લોકોને ધરમખાતે વાપરવા આપેઓછે."

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૨.

૬ જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી જાનેવારી ૧૮૭૨.

એ તાંણો પુરવાની ક્રિઆમાં શામેલ થવાને મુંબઇ તથા બીજાં દેશાવરોના સર્વે જરથોસ્તીઓને એ કામના માનેજરોએ તા૦ ૨૩ મી ડીસેમબર ૧૮૭૧ નાં વર્તમાનપત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી ઇજન કીધું હતું.

એ દોખમાંનાં "લાભનો પથર" બેસાડવાની ક્રિઆ તા૦ ૮ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨ ને દીને ગામના સર્વે જરથોસ્તીઓની હજુરમાં કરવામાં આવી હતી. "એક શીશામાં ચાલુ શાલના શીકાઓ તથા ગુજરાતમાં આગલ ચાલતા શીકાઓ ભરી કેટલાંક ગુજરાતી અને ઇંગરેજી પતરો સાથ આ પથર હેઠલ મેલીઆમાં આવીછેંચ. આ મધે એક રૂપાંની તકતી બનાવી તે ઊપર ઈંગરેજી તથા ગુજરાતી શાલનો લેખ કોતરીઆમાં આવીઓચ અને તે આ શીશા સાથ હેઠલ મેલીઆમાં આવીચ."

(જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨.)

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર.

આએ વર્ષમાં ઇવીને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૧ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં ૫૨૬ જન્મ—જેમાં ૨૬૪ છોકરા અને ૨૬૨ છોકરી—નોંધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૨૨૮ જોડાંનાં લગન તથા ૩૨ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાં:—

		નર.	નારી.	જુમલે.
લગન—	૭ થી ૧૦ વર્ષનાં ..	૨*	૧૫	૧૭
	૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૨૭	૧૩૭	૧૬૪
	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૭૫	૬૩	૧૩૮
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૮૧	૧૦	૯૧
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૨૯	૩	૩૨
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૧૦	૦	૧૦
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૨	૦	૨
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
	૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
		૨૨૮	૨૨૮	૪૫૬
ગગરનાં—	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૦	૮	૮
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૨	૧૧	૧૩
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૪	૭	૧૧
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૬	૫	૧૧
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૧૩	૧	૧૪
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૫	૦	૫
	૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
	૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
		૩૨	૩૨	૬૪

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૯૯૪ મરણ નિપજ્યાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જનમેલાં......	૫૫	૩૮	૯૩
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૪૯	૩૩	૮૨
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૭૯	૬૨	૧૪૧
૧ થી ૫ વર્ષનાં......	૯૫	૯૫	૧૯૦
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં......	૧૭	૨૩	૪૦
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં......	૨૧	૧૯	૪૦
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં......	૨૮	૨૮	૫૬
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં......	૩૨	૧૭	૪૯
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં......	૨૮	૨૯	૫૭
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં......	૫૪	૨૦	૭૪
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં......	૫૧	૩૧	૮૨
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં......	૨૬	૩૮	૬૪
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં......	૧૦	૧૧	૨૧
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં......	૧	૩	૪
૧૦૧ થી ૧૦૫ વર્ષનાં......	૧†	૦	૧
	૫૪૭	૪૪૭	૯૯૪

* એમાં એક ૭ તથા બીજો ૯ વર્ષનો છોકરો હતો.

એ ૯૯૪) મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૫	બાહેરકોટ	૧૨૯
કોટ	૩૩૯	ખેતવાડી	૬૮
ધોબીતલાવ ..	૨૩૦	કામાઠીપરા ..	૧
કરેલવાડી....	૧૮	ફોકલંડ રોડ ..	૨
ગીરગાંમ	૯	દંકન રોડ ..	૧
ચોપાતી	૫૧‡	ભીંડીબજાર....	૪૪
ગ્રાંટ રોડ....	૬	ભાએખલા....	૧૪
તારદેવ	૨	મજગાંમ	૩૫
ગોવાલીઆ ..	૧૩	શેઠ	૧
ખંબાલા	૩	પરેલ	૯
માહલક્ષમી....	૩	ચીચપોગલી ..	૧
વાલકેશ્વર	૨	દાદર	૧
		માહીમ	૩
		વાંદરા	૨
		કુરલાથી	૧
		વાહણમાંથી....	૧
			૯૯૪

એ ૯૯૪) મરણ નીચલાં કારણોથી નિપજ્યાં હતાં:—

તાવ	૨૨૩
પ્રાનતંતુને લગતાં દરદો	૧૨૩
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૬૨
લોહીવીકારને લગતાં દરદો	૧૩
જલંદર......................	૧૪
શીતલા	૨૧
ગોવર	૧૩
કોલેરા	૧૨
મરડો તથા પેટ	૧૫૬
પીશાબને લગતાં દરદો	૬
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૮

† એ એક ૧૦૧) વર્ષનો પુરૂષ હતો.

‡ ચોપાતી મધે લાચાર ઇરાનીઓની ધર્મશાળામાં ઇરાનના દુકાલથી પીડાતા ઘણાક જરથોસ્તીઓ અતરે આવી મરણ પામવાથી ચોપાતીનાં મરણની આ સંખ્યા મોટી થાઇછે. એ શાલના જુનથી તે ડીસેમ્બર સુધીમાં ઇરાનથી આવેલા ૪૨) જરથોસ્તીઓ મુંબઇમાં મરણ પામ્યાં હતાં.

ચામડીને લગતાં દરદો	૮
હાલચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૩
તરતનાં જન્મેલાં	૬૩
રગતપીત	૧
જઇફી તથા નાકવતી	૧૬૬
બીજાં દરદો	૫૬
આપઘાત	૮

(૪ ઝેહેર ખાઈને.
૩ કુવામાં પડીને.
૧ દરીયામાં ડુબીને.)

આપઘાત કરી મરણ પામેલાં આઠ જણામાં સાત પુરૂષ અને એક સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૫૪) વર્ષના ખરાબ સ્વભાવના બબરચીએ કાંઈ જણાયલાં કારણ વગર, તથા એક ૧૨ વર્ષના છોકરાએ સ્કુલમાં લેશન નહીં કરવાથી બાપે ધમકાવ્યાથી, તથા એક ૧૭) વર્ષના નબલાં મગજના છોકરાએ કાંઇ જણાયલાં કારણ વગર કુવામાં પડીને; એક ૨૦) વર્ષના બબરચીએ બાઈએ ધમકાવ્યાથી, તથા એક ૭૭) વર્ષનાએ બાયડી સાથે કજીઓ થવાથી, તથા એક ૨૨) વર્ષનાએ કાંઈ જણાયલાં કારણ વગર ઝેહેર ખાઇને; તથા એક ૭૨) વર્ષના દુખાથે બેકારીને લીધે મગજ નબલું પડવાથી દરીયામાં પડી આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એકજ ૭૦ વર્ષનીએ ભથાર બે વર્ષ થયાં મુકીને જતો રેહવાથી ઝેહેર ખાઇને આપઘાત કીધો હતો.

હોનારત, અકસમાત, વગેરે............

(૨ બારીએથી પડી જવાથી.
૧ કુવામાં નાહતાં.
૧ દરીયે કીનારે ફીફરૂં આવવાથી.
૧ સીહડીનાં ડાંડીઆંપરથી પડી જવાથી.
૧ દીલપરથી આગ ગાડી ચાલી જવાથી.
૧ ભુલથી આરસનીક ખાધાથી.)

અકસમાતથી મરણ પામેલાં સાત જણામાં છ પુરૂષ અને એક સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૧૯) વર્ષનો દરીયે કીનારે ભણતાં ફીફરૂં આવવાથી દરીયામાં ડુબી જઇ, એક ૧૫) વર્ષનો છોકરો કુવામાં નાહતાં ડુબી જવાથી, એક ૭૭) વર્ષના ઊપર ચાલતી ટરેન ફરી જવાથી, એક ૧૧) વર્ષના છોકરાએ ખાંડને બદલે ભુલથી આરસનીક ખાધાથી, એક ૪) વર્ષનો છોકરો બારીએથી રમતાં હેઠે રસ્તામાં પડી જવાથી તથા એક ૪૦) વર્ષનો પીધેલાની બાહેરમાં ત્રિજા માળની બારીએથી પડી જવાથી મરણ પામ્યા હતા. સ્ત્રીઓમાં એકજ ૭) વર્ષની બુચી ઓટલાની સીહડીનાં ડાંડીઆંપરથી પડવાથી હાડકું ભાગાથી મરણ પામી હતી.

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે ૨૦૨ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં બે ઓરતો પણ હતી.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૨.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ" નાં કાલેનડરમાં[1] સઘળી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગળાં કાલેનડરની માફકજ છે.

જાંઇટ સ્ટાક કુંપનીઓ—

અલેકજાંડરા પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી નવરોજજી વાડીઆ, જાંગીરજી હોરમજજી મોદી.

અલેકજાંડરા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

ભાવનગર મીલસ એંડ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ.

બોમ્બે પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં રૂસતમજી દાદાભાઇ કામાજીનું નામ વધારે.

કોલાબા પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં હીરજીભાઇ જાંગીરજી રેડીમનીને બદલે હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ.

ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇનું નામ વધારે.

પોરટ કાનીંગ લેંડ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ; કાનીંગ ખાતે એજંટ, કાવશજી એદલજી ખંબાતા.

ફડચામાં ગયલી કુંપનીઓ—

વિકટોરીયા પ્રેસ કુંપની ઑફ મધરાજ—લીકવીડેટર, શેરાબજી શાપુરજી માસ્ટર.

પારસી વ્યાપારી પેહડીઓમાં વધારે—

અરદેસર ફરામજી મુસ.
બહમનજી માણેકજી પંથકી.
મનચેરજી બહમનજી પંથકી.
કાવશજી જાંગીરજી એંડ કુંપની.
કાવશજી જાંગીરજી ગજધર.
દાદાભાઇ રૂસતમજી.
ખરશેદજી રૂસતમજી.

૧ The "Times of India" Bombay Calendar and Directory for 1872. Bombay: Printed and published at the "Times of India" Office.

ધનજીભાઇ રતનાગર એંડ કું૦ના ભાગયાઓમાં પીરોજશાહ પેશતનજી મેહરહોમજીનું નામ વધારે.
દીનશાહ શોરાબજી એંડ કું૦.
નશરવાંનજી માણેકજી (પીઠીટ) એંડ કું૦.
રતનશાહ અરદેશર પારખ.
એમ. પી. ફરાંમજી એંડ કું૦.
શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી
નવરોજજી નાનાભાઈ ફરાંમજી.
શરીફ સાલેમહમદ એંડ કું૦.
રતનજી સોટાભાઈ પટેલ.

યુરોપ્યન પેહડીના પારસી દલાલોમાં વધારે—
ફીનલે મયુર એંડ કુ૦—ફરાંમજી એદલજી દાવર.
મનરો -ધ્રુમ્મ એંડ કું૦—મેહરવાંનજી નશરવાંનજી (પટેલ) સનસ એંડ કું૦.
થામસ સ્ટુઅરટ એંડ કું૦—માણેકજી એંડ પેશતનજી.

પારસી દુબાશોમાં વધારે—મેહરાંમજી પેશતનજી, કાવશજી દીનશાહ, કાવશજી એંડ નશરવાંનજી, દાદાભાઈ હોરમજજી, ફરાંમજી બહમનજી (શેઠના) એંડ કું૦, જમશેદજી જાંગીરજી (લુલીપારખના), પેશતનજી હોરમજજી (હાંડીસત) સનસ, રતનજી બહમનજી એંડ કું૦, શોરાબજી એંડ પેશતનજી, (શોરાબજી એદલજી દુબાશ, પેશતનજી મેહરવાંનજી દુબાશ, એદલજી મેહરવાંનજી દુબાશ).

નોલના દલાલો—ભીખાજી રૂસતમજી, મનચેરજી જીવણજી મેહતા, પીરોજશાહ કાવશશાહ નાણાંવતી, ટેલર નશરવાંનજી એંડ કું૦

નબેલાવાલાઓમાં વધારે—દાદાભાઈ બહમનજી (પાલખીવાલા.)

વાજીંત્રો વેચનાર—નવરોજજી બહમનજી (મેહરહોમજી)ની કું૦

શેર બ્રોકરોમાં વધારે—અરદેશર લીમજી (ખીલીમોરીઆ), કાવશશાહ એદલજી તંબુવાલા, ધનજીભાઇ પેશતનજી માહલક્ષમીવાલા, દીનશાહ એદલજી વાહુઘી, દીનશાહ ડાયાભાઈ શોખેદાર, હીરજીભાઇ શોરાબજી, મનચેરજી ભાઈજી, મનચેરજી નવરોજજી માસ્ટર, નશરવાંનજી કેરશાસ્પજી તાતા, નવરોજજી નશરવાંનજી મામા, રૂસતમજી નવરોજજી ખીલીમોરીઆ.

શીપીંગ એજંટો—દારાશાહ રતનજી ચીનગર, મેહરવાંનજી પેશતનજી ચીનગર.

ઘડીઆલીઓમાં વધારે—મેહરવાંનજી ખરશેદજી, નવરોજજી કાવશજી,

પારસી પોસ્ટ માસતરો—ખાંનસાહેબ ખરશેદજી પાલણજી લાલકાકા, ગુજરાતના ઇનિસ્પેકટીંગ પોસ્ટમાસટર,; રતનજી જમશેદજી લાલકાકા, સુપરન્યુમરી ઇનસ્પેકટીંગ પોસ્ટ માસ્ટર; શોરાબજી ખરશેદજી, બેલગાંમના પોસ્ટ માસ્ટર; ખરશેદજી શોરાબજી, ભુજના પોસ્ટમાસ્ટર; ફરદુનજી રૂસતમજી, ભરૂચના પોસ્ટમાસ્ટર; અરદેશર જાંગીરજી, ધુલીઆના પોસ્ટ માસ્ટર; ખરશેદજી મનચેરજી, ખેડાના પોસ્ટ માસ્ટર; આદરજી જીવણજી, સુરતના પોસ્ટ માસ્ટર.

પારસી મ્યુનીસીપાલ અમલદારો—હોરમજજી બાપુજી વીકાજી, આસીસ્ટંટ મ્યુનીસીપલ કમીશનર; નશરવાંનજી કોયાજી, હેડ-એકાંઉટંટ; એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, વીહલ ટેક્ષના કલેકટર.

તા૦ ૪ થી જાનેવારી.

મેશરસ દોરાબજી જમશેદજી (નાએગાંમવાલા) ની કું૦એ "માજંદરાણનું તલેશમાતી" પુતલું" એવે નામનું ઇંગ્રેજી ઉપરથી વારતાનું એક પુસ્તક દર બરેસ્પતવારે છુટા આંકોમાં પ્રગટ કરવા માંડયું હતું.[1]

તા૦ ૫ મી જાનેવારી.

રોજ ૧૬ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

તારાપોર મધે ભીમજીભાઇ મેહરવાંનજી પુંજીઆ નામના ૫૦) વર્ષની ઉમરના એક પારસીનું તેના નાના ભાઇ જીવણજી મેહરવાંનજી પુંજીઆએ કાંઈ ઘર વેચવા સંબંધી ટંટાને લીધે એક લાંબા સોટા વતે માથું ચીરી નાખી અંજાણપણે ખુન કીધું હતું.[2]

તા૦ ૬ ઠી જાનેવારી.

અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મળી હતી. ગરવરનરની ખુરસી હાનરેબલ મી૦ ટકરે લીધા બાદ એ ખાતાના પ્રીનસીપાલ ડાકટર સીલવેસ્ટરે ગયાં શાલનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો, ને પછી ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપો આપી હતી, જેઓમાં નીચલા પાંચ પારસીઓ હતા:—

(૧) હોરમજજી દાદાભાઇ મસાંનીને રૂ૨૫) ની ફરનાક સ્કાલરશીપ, (૨) નશરવાંનજી નવરોજજી ખંબાતાને રૂ૧૫) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૩) પીરોજશાહ જમશેદજી દમણીઆને રૂ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૪) બેજ-

---

[1] એ પુસ્તક ૫૨) આંકોમાં ૪ ભાગે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૨ ની આખરીએ પુરૂં થયું હતું. તેના મોટા ભાગનો તરજુમો શેઠ બેજનજી શાપુરજી ગાડને કીધો હતો.

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૨.

એ ભીમજીભાઇનાં રવાનને તપાસને માટે તારાપોરથી મુંબઇ લાવ્યા હતા, અને હીયાંજ અવલમંજલ પોંહચાડયું હતું, તથા મજકુર જીવણજીને અતરેની અપરાધીઓની છાંડણુ કરનારી સેશનમાંથી અંજાણપણે ખુન કરવાના વાંકસર ત્રણ વર્ષનાં કેદખાંનાંની સજા થાઇ હતી.

નજી પેશતનજી બેનેટને રૂ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૫) માણેકજી મનચેરજી ગીમીને રૂ૧૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ.

સેવટે સરનશીને એક સુભાષીત ભાષાણ કરી સભા બરખાસ્ત કીધી હતી.[૧]

તા૦ ૮ મી જાનેવારી.

શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈએ પોતાની ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩—૬૪ ની ગુજરાતની મુસાફરી વેળાએ સુરત મધે હાઈ સ્કુલને માટે એક લાએક મકાન બાંધવાને રૂ૩૮૫૦૦) ની રકમ સરકારમાં આપી હતી, અને જેમાં સરકારે બીજા રૂ૩૫૬૨૫) તથા લોકલ ફંડ કમીટીએ રૂ૧૨૦૭૩) આપ્યા હતા તે મળી રૂ૮૬૧૯૮) ને ખરચે તે મકાંન બંધાઈ તૈયાર થયું હતું, તેને ખોલ્લું મુકવાની ક્રિયા આજ દીને સુરતના નવા કલેકટર મી૦ શાહ સ્ટુઅરટે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. પ્રથમમાં એડયુકેશનલ ઇનસ્પેકટર ડાકટર બુલરે એ સ્કુલ બાબેનો રીપોરટ[૨] વાંચી સંભળાવ્યા બાદ પ્રમુખે એક સુભાષીત ભાષાણ કરી એ મકાંન ખોલ્લું મુક્યું, તથા કવિ નર્મદાશંકર લાલશંકરે એ અવસરને લગતી કવિતા ગાઈ સંભળાવી, ને પછી મેલાવડો બરખાસ્ત થાયો હતો.[૩] શેઠ શોરાબજીએ પોતાના માનવંત પીતા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનું એક ખાવલું ભેટ મોકલયું હતું તે એ સ્કુલનાં દીવાંનખાંનામાં મેલવામાં આવ્યું હતું.[૪]

તા૦ ૧૦ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૧ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—પેશતનજી ડોશાભાઈ કમીશરીવાલા[૫]—ઉમર વર્ષ ૬૧) શેઠ ડોશાભાઈ રૂસતમજી કાંદાવાલાના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં અતરેની કમીસરીએટમાં હેડ-કલાર્ક હતા. તે પછી પેનશન લઈ ઓહદો છોડી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૭ થી અતરેની પાંજરાંપોલના શેક્રેટરી થયા હતા, અને તે ઓહદો મરણ સુધી ચલાવ્યો હતો.

તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી.

"સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટીઉટ" ના એક અધિકારી મરહુમ શેઠ બહમનજી જીજીભાઈની જગોપર એક નવો અધિકારી ઠેરાવવા માટે આજ દીને એ ખાતાંની એક સભા મળી હતી. તે વેળાએ સર્વેનાં એકમતથી હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઈને એ જગોપર મુકરર કરવામાં આવ્યા હતા.[૬]

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૨.

૨ એ રીપોરટમાં સ્કુલની આ નવી ઈમારત બાબે ડાકટર બુલરે જણાવ્યું હતું કે:—

"It now remains for me to give an account of the circumstances which led to the erection of the new building which is to be opened to-day. The Surat High School has suffered under the want of proper accommodation when Mr Sorabjee Jamsetjee Jeejeebhoy being informed of this by Mr. Pinhey, then Judge of Surat, offered with the enlightened liberality which characterises his family, and to which education in Gujrat owes so much, to supply the school with a good building on condition that Government should pay half its cost, give a site, and undertake care of repairs after it had been built. He also promised to pay the difference between the rent, of any commodious building which might be hired as a temporary school-house and the Government allowance for the rent, and he actually paid Rs. 10 per mensem on this account up to 1869. Mr. Sorabjee paid his contribution towards the High School building, amounting to Rs 35,000, in December 1865. He further gave Rs. 3,500 to the ejected traders, whose shops formerly occupied the site of the present building as compassionate allowances for loss to which they were put. The plans and estimates of the building, prepared by Capt. Mant, Royal Engineer, were sanctioned in March 1868, and the grant was budgetted in 1869-70.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૭૨.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૭૨.

એ સ્કુલનાં મકાનમાં નીચલી તખ્તી મારેલીછે:—

"This English High School
was erected for the benefit of the
inhabitants of Surat at the expense
of
Mr. Sorabjee Jamsetjee Jeejibhoy
of Bombay, and
the British Government
A. D. 1872.
Donation by

Mr. Sorabjee Jamsetjee Jeejibhoy	Rs.	38,500
Grant by Government	"	35,625
Grant by Local Fund Committee	"	12,073
Total Rupees...		86,198

Designed by Captain Mant, R. E."

શેઠ શોરાબજીએ એ સ્કુલ બાંધવા માટે આવડી મોટી રકમ આપવા છતાં તેને એમનું નામ આપેલું ન હોવાથી એ સ્કુલના હેડ-માસ્તર શેઠ એદલજી દોરાબજી તલાટી, બી. એ. એ અતરેનાં કેળવણી ખાતાંના વડા મી૦ ઈ. એમ. ચાટરીલડનું તે ઉપર ધીઆન ખેંચવાથી તેમની ભલામણ ઉપરથી નામદાર સરકારે ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૫ના સપટેમબર માસમાં એક ઠેરાવ બાહેર પાડી એ સ્કુલને "ધી શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ હાઈ સ્કુલ, સુરત" એવું નામ આપ્યું હતું.

૫ મરહુમ ડાકટર પાલનજી પેશતનજીના બાવા.

૬ જામે જમશેદ [illegible] મી જાનેવારી ૧૮૭૨.

તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી.

મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીને લગતો હાલનો ધારો સુધારવાની સુચનાઓ કરવાને નામદાર સરકારે ૩ ઇંગ્રેજ અને ૧ પારસી—શેઠ ડોશાભાઈ ફરામજી કરાકા,ની કમીટી નેમી હતી.[૧]

તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૪ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—જમશેદજી મનચેરજી ચીકા ઘડીઆલી[૨]—(ઉમર વર્ષ ૬૩) શેઠ મનચેરજી ફરદુનજી ઘડીઆલીના વડા દીકરા. એવણ "ચીકા ઘડીઆલી" નાં નામથી મુંબઇના સઘળી વર્ણના લોકોમાં જાણીતા થયલા હતા, તથા પોતાના વડવાઓથી ઉતરેલો ઘડીઆલીનો ધંધો કરતા હતા. પ્રથમમાં એઓ ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૮ થી અતરેના જાણીતા ઘડીઆલી તથા ક્રોનોમીટર સમારનાર મેશરસ મેથીઆસ એંડ બરનને ત્યાં રહેલા હતા. એ પછી તેઓ પોતાને વતન ગયાથી તેમની ઉપલી ઘડીઆલ તથા ક્રોનોમીટરની દુકાંન ખરીદી તા૦ ૧ લી આગશટ ૧૮૫૨ થી એવણે પોતાનાં નામથી ચાલુ કીધી હતી. એવણ પોતાના વખતમાં એક ઘણા ખબરદાર ઘડીઆલી તથા ક્રોનોમીટર સમારનાર ગણાતા હતા.

તા૦ ૧૪ મી જાનેવારી.

શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ. ને અમદાવાદ ટ્રેનીંગ કોલેજમાં અર્થ વિદ્યા અને તર્ક શાસ્ત્રના શિક્ષક નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ જમશેદજી મનચેરજી ચીકા-ઘડીઆલીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૪૨૫), વીધવા બાઇ ધનબાઇજીએ રૂ૭૭૫) તથા બીજાં બેશીઓએ રૂ૫૩૦) મલી રૂ૧૭૩૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી.

મુંબઈની યુનીવરસીટીની અગીઆરમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દીને ટાઉન હાલમાં ભરાઈ હતી. પ્રમુખસ્થાને ચાનસેલર સર સેમોર ફીટ્ઝજરાલ્ડ બીરાજયા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—[૫]

માસટર ઑફ્ આરટસ (એમ. એ.) ની સનદ—બરજોરજી એદલજી મોદી.

બેચલર ઑફ્ આરટસ (બી. એ.) ની સનદ—ફરામજી મીનોચેહરજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાના.

આ વેળાએ અપાયલાં યુનીવરસીટી ઇનામોમાં માણેકજી લીમજી ગોલ્ડ મેડલ માણેકજી નશરવાંનજી નાણાંવતી, બી. એ; એલ. એલ. બી. ને "મુંબઇ ઇલાકાની રેવીન્યુ સરવે તથા સેટલમેંટનો માજી ગવરનર જનરલ લારડ કારનવાલીસની તેમજ વાય્વ્યુ ખુણાંનાં પ્રાંતોની જમીનની મેહશુલને લગતી રીતીઓ સાથેનો મુકાબલો" એ બાબદ ઉપર સઉથી સરસ ઇંગ્રેજી નીબંધ લખવા માટે આપવામાં આવ્યો હતો.

વળી આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની પુંજીમાં હાનરેબલ બેહરામજી જીજીભાઇએ તા૦ ૧૦ મી આગશટ ૧૮૭૧ ને દીને રૂ૨૦૦૦) ની રકમ તેનાં વ્યાજમાંથી દર શાલ સેનેટની નજરમાં આવે તેવાં ગ્નાનમાં જે વિદ્યાર્થી ચહડતો આવે તેને પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ માણેકબાઇનાં નામથી એક ઇનામ આપવાને ભેટ આપી હતી.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી ૧૮૭૨.

૨ એવણના નાહના ભાઈ શેઠ એદલજી મનચેરજી ઘડીઆલી પણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૪ થી ઉપલી મેશરસ મેથીઆસ એંડ બરનની દુકાનપર હતા, અને ૧૮૫૨ થી જ ભાઈ સાથે ભાગયા થયા હતા. એઓના બાવા શેઠ મનચેરજી ફરદુનજી ઘડીઆલી પણ અતરે પોતાનો બાપીકો ઘડીઆલીનો ધંધોજ કરતા હતા. તેમના બાપ શેઠ ફરદુનજી જોગાજી પણ અતરેના એક નામીચા ઘડીઆલી હતા. કેહછે કે એક વેળાએ ઘડીઆલીનાં કામ સરજ તેવણને પુણે જવું પડયું હતું. અને ત્યાં પેશવાનાં માણસોએ એવણને કાંઇક સંજોગથી વગર કારણે કેદમાં રાખ્યા હતા. જ્યાં બેઠા બેઠા એવણે એક નાહની રાગની પેટી બનાવીને બાજીરાવને માટે ભેટ મોકલી, કે જેથી તેણે ઘણો ખુશ થઇ એવણને તત્કાલ બંદીખાંનેથી છોડયા, તથા નજરાંણું આપી પાછા અતરે રવાંના કીધા. એવણના બાપ શેઠ જોગાજી રતનજી મુંબઇમાં પેહલવેહલા પારસી ઘડીઆલી હતા. તેવણ ઇ૦ સ૦ ૧૭૨૮ માં અતરે આવેલા કોઇ ફ્રેંચ ઘડીઆલી પાસેથી એ ઊતામ હુન્નર શિખ્યા હતા. તેવણના બાપ શેઠ રતનજી શોરાબજી કડવાજી પણ અતરે આવેલા કોઇ યુરોપ્યન પાસે સીતાર બનાવતાં તથા વગાડતાં શિખ્યા હતા, અને તેમાં તે વખતે ઘણા વખણાઇ ગયા હતા. આ પુસ્તકનાં પેહલાં દફતરને સફે. ૨૧ મે જણાવેલા રતનજી પારસી એવણ હશે એમ માલમ પડેછે. એવણના બાપ શેઠ શોરાબજી કડવાજી ઇ૦ સ૦ ૧૬૬૩ માં મુંબઇમાં આવેલા કેહવાયછે.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૭૨.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી જાનેવારી ૧૮૭૨.

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૨.

ઉપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઉપરાંત આગ્રે વર્ષ યુનીવરસીટીની નાહલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા—

ફરસ્ટ એલ. એમ. ની પરીક્ષામાં—ડોશાભાઇ બરજોરજી કાંદાવાલા, નશરવાંનજી નવરોજજી ખંબાતા.

ફરસ્ટ એલ. સી. ઈ. ની પરીક્ષામાં—બહમનજી શોરાબજી તારાપોરવાલા; નશરવાંનજી દોરાબજી ભડા, માણેકજી હોરમજજી વજીફદાર.

ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઈન આરટસ (એફ ઈ. એ.) ની પરીક્ષામાં—પેશતનજી ખરશેદજી ભાજીવાલા, દાદાભાઇ હોરમજજી કુપર, પેશતનજી અસ્પંદીઆરજી ખંબાતા, પેશતનજી હોરમજજી પાઠક, ફરદુનજી કુવરજી તારાપોરવાલા.

તા૦ ૧ લી ફેબરવારી.

શેઠ શેરાબજી હોરમજજી મરાફે મજગાંમ મધે કમારાવારમાં મેટ્રીક્યુલેશનનાં ધોરણ સુધીની કેળવણી આપવાને "મજગાંમ હાઇસ્કુલ" નાં નામથી એક સ્કુલ ઉઘાડી હતી.[1]

તા૦ ૨ જી ફેબરવારી.

રોજ ૧૪ માહ ૬ (કો૦) ૧૨૪૧ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ હીરાંબાઇ તે શેઠ ભીમજીભાઇ મનજીભાઇ મોદીનાં ધણીઆંણીની તથા મરહુમ શેઠ શેરાબજી વાછાગાંધીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી ૧૮૦૦) તથા બીજા ખેશીઓએ ૨૫૦૧) મલી ૩૧૩૦૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી પેશતનજી મોદી અથવા વાછાગાંધીનાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી ૩૧૦૦૦), તથા બીજા ખેશીઓએ ૨૫૫૦) મલી ૩૧૫૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૫ મી ફેબરવારી.

રોજ ૧૭ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—દોરાબજી બરજોરજી કોપર[3]—ઉમર વર્ષ ૭૨) શેઠ બરજોરજી ભીખાજી કોપરના નાહના દીકરા. એવણ સ૦ મ૦ ૧૮૨૮ થી પોતાના વડા ભાઈ શેઠ ખરશેદજી બરજોરજી કોપર સાથે "ખુરશેદજી તથા દોરાબજી કોપર" ને નામે અતરે ઇંગ્રેજ બજારમાં વીલાયતી અશબાબ તથા દારૂકામનો મોટો વ્યાપાર કરતા હતા. તે પછી ૧૮૩૮ માં ભાઇના મરણ પામવાથી પોતે એખલાએ તે વહીવટ ચાલુ રાખ્યો હતો. ૧૮૫૨ માં પોતાની સાથે પોતાના ખેશી શેઠ ફરામજી શાપુરજી કોપરને શામિલ કરી "દોરાબજી ફરામજીની કું૦" નાં નામથી તે પેહડી ચલાવી હતી. એ બાદ ૧૮૬૭માં કામ પુરૂં કરી એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી. એવણ હવાના ફેરફાર સારૂં સુરત ગયા હતા, અને ત્યાંજ એમનું મરણ નિપજ્યું હતું.

તા૦ ૭ મી ફેબરવારી.

આજ દીને સુરત મધે મરહુમ શેઠ દોરાબજી બરજોરજી કોપરનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી ૩૧૦૫૦) તથા બીજા ખેશીઓએ ૨૧૦૦) મલી ૩૧૧૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૮ મી ફેબરવારી.

કાઠીઆવાડના ત્રિજા આસીસ્ટંટ પોલીટીકલ એજંટ શેઠ ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકાને નામદાર સરકારે ખાંડવા રાજ્યના સ્પેશીયલ આસીસ્ટંટ નેમ્યા હતા.

નડીઆડ હાઇ સ્કુલના હેડ-માસટર શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ એમ. એ. ને એલફીનસ્ટન કાલેજમાં ગણિત શિખવવાને નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૯ મી ફેબરવારી.

શેઠ હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલાએ આપણા જરથોસ્તીઓમાં મરણ વખતે એટલે તથા ઉઠમણે આવતા ગ્રહસ્થોને મહૂમેત થયલે ઘેરના નજદીકના ખેશીએ ખરી મીજલશ ભરાયા પછી એક ફેરો ખાઇ સર્વેને સલામ કરવાને ફરવાનો રેવાજ હતો, તેની સામે એક હેંડબીલ છપાવી તમામ જરથોસ્તીઓને એ રેવાજનાં અણછાજતાંપણાં બાબે ઓલાસો કરી તે બંધ કરવાનો આગ્રહ કીધો હતો.[6]

તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી.

આએ વર્ષની ડીસ્ટ્રીકટ પલીડરોની પરીક્ષાના એક પરીક્ષક તરીકે હાઈ કોરટના નામદાર જડજોએ કાઠીઆવાડના સબારડીનેટ જડજ ખાનસાહેબ ખરશેદજી રૂસતમજી થાણાવાલાને નેમ્યા હતા.[7]

તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૩ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદજરદી.

મરણ—દીનશાહજી દોરાબજી બંગાલી[8]—ઉમર વર્ષ ૬૭) કલકતાવાલા શેઠ દોરાબજી બેહરામજી બંગાલીના નાહના દીકરા. એવણ પોતાના બાપ સાથે બાળપણથી કલકતામાં રેહતા હતા, અને ૧૮૩૨ માં ચીન ગયા હતા. જ્યાં સાત આઠ વર્ષ ગુજારી ૧૮૪૧ માં મુંબઇ આવી પોતાનાં કુટુંબને સાથે લઇ કલકતે ગયા હતા, અને આખી જીંદગી ત્યાંજ વ્યાપારમાં ગુજારી હતી, તથા મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા હતા.

---

1 જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨.
એ સ્કુલ શેઠ શેરાબજીએ બે વર્ષ સુધી એખલાએ ચલાવ્યા બાદ તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૭૪ થી તેમાં શેઠ નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલ અને કાવસજી જમશેદજી કાપડીઆને સામેલ કીધા હતા, અને એઓ ત્રણેએ એ સ્કુલ તથા ચંદનવાડી તરફ "આલફ્રેડ હાઇ સ્કુલ" નાં નામથી એક નવી સ્કુલ ઉઘાડી તેના માલેક થયા હતા. એ પછી ઉપરની મજગામની સ્કુલ તા૦ ૧ લી અકટોબર ૧૮૭૪ થી તે ૧૮૭૬ ની આખરી સુધી એખલા શેઠ નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલે ચલાવી બંધ કીધી હતી.

2 જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨.

3 મરહુમ ડાકતર બરજોરજી દોરાબજી કોપર તથા શેઠ એરચશાહ, મનચેરશાહ, કુવરજી અને જહાંગીર દોરાબજી કોપરના બાપ.

4 જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨.

5 બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૮ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨.

6 રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨.
એ બાદ એ રેવાજ રફતે રફતે બે ચાર વર્ષમાં બંધ પડ્યો હતો.

7 ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨.

8 કલકતાવાલા શેઠ દોરાબજી દીનશાહજી બંગાલી વકીલના બાપ.

તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૭ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ શાપુરજી નવરોજજી મર્ના તથા કાપડીઆ તે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટનાં માણસનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા એશીઓએ ૩૨૬૭) તથા બાઈ પીરોજબાઈ તે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનાં બેટીએ "પોતાના બેહશતનશીન મુરબીજી શાહેબની તથા પોતાની મરનારે લાંબી મુદત સુધી સારી ચાકરી બજાવી તેથી મરનારની નાઇઅતે" ૩૩૨૫) મલી ૬૫૯૨) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારી.

હિંદુસ્થાંનના નામદાર વાઈસરાય અને ગવરનર જનરલ અરલ ઑફ. મેયોનું ગઇ તા૦ ૮ મી ફેબરવારીએ પોરટ બ્લેર ખાતે શેહરઅલી નામના કોઈ ચંડાલ બંદીવાને ખુન કરી મારી નાખવાથી નામદાર માહરાંણીની આ દેશની સઘળા વર્ગની પ્રજાને જે મોટો અફસોસ ઉપજયોછે તે બતલાવવા તથા એ નામદારની બાનુ કાઉનટેસ ઑફ મેયો પર દીલાસા પત્ર મોકલવાનો ઠેરાવ કરવા માટે મુંબઈના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઈ તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારીએ આંહેના શેરીફ શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા જોગ ૩૮ ઇંગ્રેજ, ૬ યાહુદી, ૩૩ હિંદુ, ૭ મુસલમાંન, અને ૪૯ પારસી (હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, કાવશજી જંગીરજી રેડીમની, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, નાનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, નવરોજજી ફરદુનજી, હીરજીભાઈ હોરમજજી રેડના, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, બેહરાંમજી ખરશેદજી ગાંધી, ડાક્ટર કાવશજી હોરમજજી, ડાક્ટર બેહરાંમજી નવરોજજી, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, શોરાબજી નવરોજજી વાડીઆ, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી, જાંહગીર માણેકજી ખરશેદજી, અરદેશર ફરાંમજી મુસ, દીનશાહ જમશેદજી ફરદુનજી પારખ, મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ, કાવશજી શોરાબજી પટેલ, ડોશાભાઈ ધનજીભાઇ સુરતી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, શોરાબજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, હોરમજજી અરદેશર સંતોક, નશરવાંનજી જમશેદજી રતનાગર, પાલણજી પેશતનજી પોહચખાંનાવાલા, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, અરદેશર ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, શાપુરજી ધનજીભાઈ બાટલીવાલા, બેહરાંમજી દાદાભાઇ રેજીસ્ત્રાર, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, હોરમજજી રૂસતમજી ઉમરીગર, એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકા, જમશેદજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, પેશતનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, ભીમજી માણેકજી બનાજી, જમશેદજી બહમનજી વાડીઆ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા) ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને ટાઉનહાલમાં એક જાહેર સભા હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઈ. નાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. પ્રમુખે એક ગમગીની ભરેલું ભાષણ કીધા બાદ ઠેરાવ થયો કે "આખાં હિંદુસ્થાંનને મલતા થાઇને મુંબઈના લોકો લારડ મેયોનું ખુન કરનાર ઉપર ધીટકાર નાખેછે, અને આ કરપીનના હાથે હિંદુસ્થાંને પોતાનો જે નાંમીચો રાજકર્તા ખોહયોછે તે માટે અફસોસ કરેછે." એ પછી ઠેરવ્યું કે "લારડ મેયોનાં મરણથી લેડી મેયો અને તેનાં કુટુંબને ઉપજેલાં દુખમાં પુરતો ભાગ લઇ તેને દીલાસો દેવા આ સભા ચાહેછે." એ પછી ઉપલો પેહલો ઠેરાવ હિંદુસ્થાંનના શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ ઉપર તથા બીજો લેડી મેયો ઉપર આંહેના નામદાર ગવરનરની મારફતે મોકલવાને સભામાંથી થોડાક ગ્રહસ્થોનાં નેમેલાં ડેપ્યુટેશને જઇ તે નામદારને પોંહચાડવાને ઠેરવ્યું હતું. છેલ્લા ઠેરાવને ટેકો આપતાં શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીએ એક સુભાખીત ભાષણ કરી ઉપલો ખુન કરનાર હિંદુસ્થાંનનો નહિં પણ ખાઇબરની બીણનો રેહવાસી છે એમ જણાવી તે જાત વિષે કેટલુંક બયાંન કીધું હતું. એ પછી સભા ગમગીની સાથ બરખાસ્ત થઈ હતી.[2]

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨.

ઉપલા બંધે ઠેરાવો નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટ્‌ઝજરાલડને હાથોહાથ પોંહચાડવાને ૨ ઇંગ્રેજ, ૧યાહુદી, ૧૫ હિંદુ, ૫ મુસલમાંન, અને ૧૪ પારસી (હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ., હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા, શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, નવરોજજી ફરદુનજી, દસ્તુર જામાસજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાના, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી) ગ્રહસ્થોનું ડેપ્યુટેશન પરેલના સરકારી મેહલમાં તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨ ને દીને ગયું હતું, જ્યાં પ્રમુખ સર જમશેદજીએ ભરાએલી છાતી સાથે એક ભાષણ કરી બંધે ઠેરાવો નામદાર ગવરનરના હાથમાં આપ્યા હતા, અને તે નામદારે પણ અતિશ્ય શોકકારક એક ભાષણ કરી મુંબઇના રેહવાસીઓનો આ દીલસોજીને માટે ઉપકાર માનયો હતો.

અહમદનગરના પારસીઓએ મેશરસ ખરશેદજી એંડ સનસની આગેવાંની હેઠલ એક દીલાસાપત્ર લેડી મેયો ઉપર મી૦ ચેપમેનની મારફતે મોકલી આપ્યો હતો. એ બાદ

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨.

પંચાતના ફંડમાં તેનું જે વ્યાજ ઉપજે તે દર શાલ મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતેનાં ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડમાં વાપરવાને માટે ભેટ આપી હતી.[1]

તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી.

શેઠ પાલણજી પેશતનજી સરાફે કેટલીક નશીહતરૂપી વારતાઓની "નશીહતે પાહાલણ" નામની એક ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[2] એ ચોપડી ડાકટર ભાઉ દાજીને અર્પણ કરવામાં આવી હતી.

તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી.

શેઠ માણેકજી ફરદુનજી પટેલે રેલવેને શીગનલ કરવા માટેનો એક સુધારેલો સાંચો બનાવી તે માટે હિંદુસ્થાનની સરકારમાંથી પેટંટ મેલવ્યું હતું.[3]

તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી.

રોજ ૯ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

નામદાર માહરાંણી વિકટોરીયાના પાટવીકુવર નામદાર પ્રિન્સ ઑફ વેલસને પાકપરવરદેગારે પોતાની અજીમ કુદરતથી સખત માંદગીમાંથી ભોકલો કરી તંનદરોસ્તી બખશી

સીવીલ કેનટોનમેંટોમાં.

	નર.	નારી.	જુમલે.
મઊ	૧૪૨	૧૪૨	૨૮૪
વરોડરા	૯૯	૭૬	૧૭૫
એડન	૯૩	૨૮	૧૨૧
ડીસા	૮૫	૮૬	૧૭૧
રાજકોટ	૫૨	૫૭	૧૦૯
	૪૭૧	૩૮૯	૮૬૦

એ ૮૬૦ પારસીઓમાં ૭૯૧ શેહનશાહી (૪૩૨ નર અને ૩૫૯ નારી) તથા ૬૯ કદમી (૩૯ નર અને ૩૦ નારી) હતાં.

એ રીતે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૨ ની વસ્તીની ગણતિ મુજબ મુંબઇ શેહરમાં ૪૪૦૯૧, મુંબઇ ઇલાકાનાં બીજાં શેહેરોમાં ૨૨૪૦૭, મુંબઇ ઇલાકાને લગતાં દેશી રાજ્યોનાં ગામોમાં ૮૩૪૧, અને સીવીલ કેનટોનમેંટોમાં ૮૬૦ મલી ૭૫૬૯૯ પારસીઓ (૩૮૪૭૭ નર અને ૩૭૨૨૨ નારી) હતાં, જેઓમાં ૬૯૮૨૬ શેહનશાહી અને ૫૦૧૩ કદમી એતેકાદવાલાં હતાં.

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨.

[2] "નશીહતે પાહાલણ. ભાગ પેહેલો. બનાવનાર, પાલણજી પેશતનજી સરાફ. મુંબઇ મધે વર્તમાન છાપખાનાં-માં બહેરામજી નસરવાનજીએ છાપી પ્રગટ કીધીછે. સને ૧૨૪૧ યઝદજરદી—૧૮૭૨ ઇસવી."

[3] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨.

તે બાબે તે કીરતારનો ઉપકાર માનવા તથા તેની બંદગી કરવા સારૂં નામદાર માહરાંણીજીએ પોતાની ઇંગલાંડની રૈયતને હોકમ ફરમાવી તે માટે તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારીનો દીવસ મુકરર કીધો હતો. એ ઉપરથી હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. એ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબોને એક પત્ર લખી એ દીને મુંબઇ મધે સર્વે જરથોસ્તીઓને નામદાર માહરાંણીની વફાદાર રૈયત તરીકે જાહેર બંદગી કરવા સારૂં પંચાતની તરફથી એક જાહેર જશન કરવાની સુચનાં કીધી હતી. તે મુજબ પંચાતના તરસ્ટીઓએ વર્તમાનપત્રોમાં જાહેરખબર છપાવી તે દીને સુહવારનાં ૯ કલાકને અમલે મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆવાલાં આતશબેહેરામ મધે એક જાહેર જશન તથા બંદગીમાં શામેલ થવાને સર્વે જરથોસ્તીઓને એલતેમાસ કીધી હતી, પણ તે બાદ હિંદુસ્થાનના નામદાર વાઇસરાય અને ગવરનર જનરલ લારડ મેયોનાં અતી સંતાપ ભરેલાં મરણને લીધે એ દિવસ ફેરવી હિંદુસ્થાનની સરકારે આજનો દીવસ ઠેરવ્યો હતો, તેની રૂહે તરસ્ટી સાહેબોએ પણ આજે એ જશન કીધું હતું. એ જગોએ જશનની મીજલસમાં પુષ્કળ જરથોસ્તીઓનો મેલાવડો થયો હતો. જશનની ક્રિયા નીચલા પાંચ દસ્તુર સાહેબોએ જુદાં જુદાં આફરગાંન માંડી કીધી હતી:—

૧—દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા. ૨—દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાના. ૩—દસ્તુર શોરાબજી રૂસ્તમજી મુલાંફીરોજના. ૪—દસ્તુર ખુરશેદજી બેજનજી. ૫—દસ્તુર એરચજી શોરાબજી મેહરજીરાંણાના.

ક્રિઆ પુરી થવા બાદ ઉપલા પાંચે દસ્તુર સાહેબોએ નામદાર શાહજાદાને પાક ખોદાતાલાએ તંદરોસ્તી બખશી તેને માટે તે સાહેબનો આભાર માની તેના શોકર ગુજાર કરવા માટે ગુજરાતીમાં જોડલી બંદગીઓ વાંચી સંભળાવી, જેમાં સર્વે મીજલસ શામેલ થઇ હતી. એ પછી ચાશની કરી સર્વે લોક વદાય થયું હતું.[4]

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨.

એજ મુજબ સુરત મધે એ દીને સાંજનાં મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ નસરવાંનજી મોદીવાલાં આતશબેહેરામમાં શેઠ રૂસ્તમજી ખુરશેદજી મોદી તથા સુરત પારસી ચારીટી ફંડના માનેજરોની આગેવાની હેઠલ એક જાહેર જશન કરવામાં આવ્યું હતું. પ્રથમમાં શેઠ એદલજી ખુરશેદજી મોદીએ એ દીવસની ક્રિયા તથા જશનનાં કારણ બાબેનું ગુજરાતીમાં પત્ર વાંચી સંભલાવ્યું, જે બાદ દસ્તુર નશરવાંનજી કેખશરૂએ જશનની ક્રિઆ શરૂ કીધી જે પુરી થવા બાદ બાહેર હાજર રહેલાં બેંડ ખુશાલીના અવાજો કાઢયા અને ચાશની કરી સર્વે મીજલસ બરખાસ્ત થઇ હતી. નવસારી મધે પણ એ દીને સવારનાં ત્યાંનાં આતશબેહેરામ સાહેબમાં અંજુમન તરફથી જશનની ક્રિયા કરવામાં આવી હતી, જે પુરી થયા બાદ એ૦ખરશેદજી એરચજી દસ્તુર મેહરજીરાંણાનાએ ઇંગ્રેજ સરકારની અદલ રાજનીતિ તથા તેમાં પ્રજાની સલામતી અને

તા૦ ૨૯ મી ફેબરવારી.

શેઠ ડોશાભાઈ ફરામજી કરાકાને નામદાર સરકારે મુંબઈની પોલીસના કામચલાઉ બીજા માજીસ્ત્રેટ નેમ્યા હતા.

શેઠ ફરામજી નશરવાંનજી શેઠનાને નામદાર સરકારે અહમદનગરના હજુર ડેપ્યુટી કલેક્ટર અને માજીસ્ત્રેટ નેમ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૫ મી મારચ.

રોજ ૧૬ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

આજ દીને હાનરેબલ બેહરામજી જીજીભાઈના બેટા શેઠ નાનાભાઈનાં દીકરા શેઠ રૂસ્તમજીનાં લગનની નવજોતની મીજલસમાં હાનરેબલ બેહરામજી તરફથી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીએ એક અનજુમન પત્ર વાંચી સંભળાવ્યો હતો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે તેવણે ગઈ તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારીને દીને પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૪૦૦૦૦૦) ની સરકારી ૪ ટકાનાં વ્યાજની નોટો તથા જી. આઈ. પી. રેલવે કુંપનીના રૂ૨૭૦૦૦) ની કીમતના ૧૦૦ શેરો કે જેની કીમત આજના ભાવે રૂ૫૬૦૦૦) થીબી વધુ થવા જાયછે તથા રેહવાના બંગલાઓનું ફરનીચર અને સર્વે સરંજામ તથા જુદી જુદી બાબીશ

પારસીઓની વફાદારી વિષે એક ભાષણ કરી સંભળાવ્યું હતું. પુણાં મધે એ કારણસર આગમજથી ઇપાને રવીવાર તા૦ ૨૧ મી જાનેવારીએ ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજીનાં નોતરાંથી સર્વે પારસીઓ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈવાળાં આદરાંનમાં ભેગા થયા હતા, અને બંદગીથી ફારેગ થયા પછી શેઠ દોરાબજી પદમજી પેશતનજીએ કહી સંભળાવ્યું કે "ગઈ વેળાએ આપણે કીરતારની બંદગી ગુજારી હતી કે શાહજાદાનો જાંન બંચાવે, અને એ અરજ તે કીરતારે સાંભળીને શાહજાદાને વાલી આપ્યોછે, તે માટે શુકરગુજારી કરવી જોઈએ." એજ મુજબ સરકારે ઠેરવેલે દીને ઇપાને તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારીએ પુણાં મધે મરહુમ શેઠ શોરાબજી રતનજી પટેલ વાલાં આદરાનમાં ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાનાં ઇજનથી સાંજનાં ૪ કલાકે સર્વે જરથોસ્તીઓ શોકરગુજારી કરવાને ભેગા મલયા હતા. દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાએ એક વાએજ કરી ઇનશાન જાતે ગમે એવી હાલતમાં હોવા છતાં હરદમ ખોદાતાલાપરે ભરોશો રાખી હીમત ન હારતાં મન સ્થિર રાખી સલાંમતી ભરેલા ઇલાજો લેવાથી મુશ્કેલી દુર થાયછે તે વિષે ટુંક કહી સંભળાવ્યું હતું, અને સેવટે ગુજરાતીમાં એ તાંકણાં માટે જોડેલી એક બંદગી ગંભીર અવાજે વાંચી સંભળાવી, જેમાં સર્વે મીજલસ શામેલ થઈ હતી. ભરૂચ મધે પણ બાહેરકોટની કાંઠા ઊપરની દરેમેહરમાં એક જશન થયું હતું, જેની સેવટે નાયબ દસ્તુર એ૦ દાદાભાઈ ફરદુનજી તથા શેઠ શોરાબશાહ દાદાભાઈ મુનસફે વાએજ કરી નામદાર શાહજાદાને દોઆ ચાહી હતી. થાણાં મધે પણ એ દીને સવારના પારસીઓએ મરહુમ શેઠ રૂસ્તમજી કાવશજી પટેલવાલી દરેમેહરમાં જશન કીધું હતું, જેની સેવટે ત્યાંના દસ્તુર ખુરશેદજી બોમનજી મેહેરજી પંથકીએ તથા શેઠ કુવરજી કાવશજી શબાવાલાએ ગુજરાતીમાં દોઆ ગુજારી હતી. કલકતા મધે પણ એ દીને મરહુમ શેઠ રૂસ્તમજી કાવશજી બનાજીવાલી દરેમેહરમાં શેઠ માણેકજી રૂસ્તમજી બનાજીની આગેવાંની હેઠલ એક જશન કરી ત્યાં વસ્તા પારસીઓએ શોકરગુજરી કરી હતી. આકોલા મધે પણ ત્યાંની દરેમેહરમાં સર્વે જરથોસ્તીઓ શોકરગુજારી કરવાને ભેગા મલ્યા હતા અને બંદગીથી ફારેગ થયા બાદ બીરારના આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાની તરફથી એ૦ એદલજી જમશેદજી સંજાણાએ એક વાયજી કરી બ્રીતિશ હકુમતની સનાયેશત કીધી હતી. સીકંદરાબાદની દરેમેહરમાં પણ પારસીઓએ ભેગા મલી જશન કીધું હતું, જેની સેવટે ત્યાંના દસ્તુર હોરમજજી જામાસપજી જામાસપ આશાનાએ એક વાએજ કરી જરથોસ્તી ધર્મમાં પોતાપર રાજ્ય કર્તાઓ માટે બંદગી કરવાને ફરમાવેલુંછે, તે વિષેની સમજ આપી હતી. વલસાડ મધે પણ મરહુમ શેઠ મોટાભાઈ શાપુરજીવાલી દરેમેહરમાં પારસીઓએ સવારનાં જશન કીધું હતું. વરોડા મધે પણ ત્યાંની શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી શીરવાઈવાલી દરેમેહરમાં પારસીઓએ ભેગા થઈ જશન કીધું હતું, જેની સેવટે ત્યાંના પંથકી એ૦ ફરાંમજી મોટાજી પેશારીએ શોકરગુજારીની બંદગી વાંચી સંભળાવી હતી. રાજકોટ મધે પણ પારસીઓએ ત્યાંના રાજબાગમાં ભેગા મલી શોકરગુજારી કીધી હતી, જેની સેવટે શેઠ કુવરજી કાપાજીએ એક અસરકારક ભાષણ કરી શાહજાદાની સ્તુતી કરી અને જણાવ્યું કે જો નામદાર વાઈસરાય લારડ મેયોનું કવખતનું મરણ નિપજ્યું ન હતે તો પારસીઓ આજે હજુ વધારે ધામધુમ તથા ખુશી રામસની કરતે. અમદાવાદ મધે પણ પારસીઓએ ત્યાંની દરેમેહરમાં જશન કીધું હતું, જેની સેવટે શેઠ કાવશજી મનચેરજી કારજાવાલાએ એક ભાષણમાં નામદાર માહરાણીજીનાં કુટુંબને આશિષ દીધા હતા. મઊ મધે પણ ત્યાંની દરેમેહરમાં પારસીઓએ જશન કીધું હતું, જેની સેવટે ત્યાંના પંથકી એ૦ ફરાંમજી હોરમજજી ભાડને ગુજરાતીમાં નેક દોઆ ગુજારી હતી. કરાંચી મધે પણ પારસીઓએ ત્યાંની પંચાતની વાડીમાં ભેગા થઈ શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ ઘડીઆલીની આગેવાંની હેઠલ શોકર ગુજારીનું જશન કીધું હતું, જ્યાં દસ્તુર કાવશજી જમશેદજી સુરતવાલાએ જશનની ક્રિયા કીધી હતી, જે પુરી થવા બાદ તેવણે તથા શેઠો એદલજી ફકીરજી ભરૂચા અને જમશેદજી ફરાંમજી માસટરે માહરાંણીનાં રાજ્યની સલાંમતી વિષે દોઆ ચાહી હતી.

નામદાર શાહજાદો સાજો થયો તેની ખુશાલીમાં અતરેથી શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઈ. એ જાનેવારી માસમાં લંડન મધે રૂ૨૦૦૦) ની રકમ નામદાર શાહજાદાની મરજી પુછી તે લંડન ખાતે ગરીબ લાચારોને આસરો આપનારાં કોઈ લાએક ધર્મખાતાંમાં આપવાને મોકલી હતી. એ બાબે નામદાર શાહજાદાની મરજી પુછતાં તે નામદારના પ્રાઈવેટ શેક્રેટરી જનરલ નાલીએ લખી જણાવ્યું કે લંડન ખાતે ઘણાં સારી કીસમનાં ધર્મખાતાંઓછે તેઓમાંથી આસરો આપવા લાયક પસંદ કરવું મુશ્કેલછે, તોપણ નામદાર શાહજાદો તેના તબીબોની ચંચલાઈ અને હીકમતથી તથા તે કીરતારની મેહરબાંનીથી સાજો થયો માટે લંડનની ફીવર હાસપીટલમાં એ નાણાંનો એક ભાગ આપવાને તે સુચના કરેછે. આ ઊપરથી તે હાસપીટલમાં સઘળું નાણું આપવામાં આવ્યું હતું.

[૧] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨.

તા० ૧૨ મી મારચ.

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાને ત્યાં થએલી શેહાદીની ખુશાલીમાં પોતાના વાલકેશ્વરના બંગલામાં આજ રાત્રે ઇંગ્રેજ તથા દેશીઓનો એક "ઇવનીંગ પારટી"નો મેલાવડો કર્યો હતો.[1]

તા० ૧૪ મી મારચ.

રોજ ૨૫ માહ ૬ (શે०) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—જહાંગીરજી ભીમજી ઉમરીગર—ઉમર વર્ષ (૬૩) શેઠ ભીમજી ધનજી ઉમરીગરના સાતમા દીકરા. એવણે ઈ० સ० ૧૮૨૯ માં પોતાના બાપે જઇફીને લીધે વ્યાપાર છોડી દીધાથી ઈ० સ० ૧૮૩૦ થી પોતાના ભાઇઓ સાથે "દાદાભાઇ તથા દોરાબજીની કું०" ને નામે મલબાર કોસ્તાનો વ્યાપાર ચાલુ રાખ્યો હતો, તથા ઈ० સ० ૧૮૩૨ માં "શાપુરજી ભીમજીની કું०" ને નામે મીલગરી ખાતે એક દુકાંન તથા પેહડી કાઢી ત્યાંનો ધંધો શરૂ કીધો હતો. ઈ० સ० ૧૮૪૨ માં પોતાના ભાઇ દાદાભાઇનાં મરણથી પેહડીનું નામ બદલીને "ભીમજી ધનજીના છોકરાઓ" ને નામે વ્યાપાર ચાલુ કીધો હતો. ઈ० સ० ૧૮૫૭ માં ભાઈ ભાઇઓને અપઅપસમાં ગેરસમજુતી ચાલવાથી મલબાર કોસ્તા તથા મુંબઇ વગેરેનો સઘળો વ્યાપાર બંધ કરી છુટા થયા હતા. તે પછી શેઠ હીરજીભાઈ મનચેરજી માલેગાંમવાલા સાથે કાનાનોરમાં "જહાંગીર હીરજીની કું०" નાં નામથી વ્યાપાર કરવા માંડયો હતો, જે મધેથી તા० ૭ મી જુલાઇ ૧૮૬૨ ને દીને ભાગ છોડયો હતો, અને એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી.

તા० ૧૪ મી મારચ.

આએ સાલની ડીસ્ટ્રીક્ટ પલીડરની પરીક્ષામાં એકજ પારસી—શેઠ દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆ, પસાર થયા હતા.[2]

તા० ૨૮ મી મારચ.

નામીચો મુસાફર ડાકટર લીવીંગસ્ટન જે મધ્ય આફ્રીકામાં શોધ કરવાને ગયો હતો તેનો ઘણો વખતં થયો કાંઇ પત્તો ન મલવાથી, તેની શોધમાં ઇંગલાંડથી જનાર એક સાહસીક શાહુનાના ખરચનાં ફંડમાં અત્રેથી શેઠ કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઇએ ૧૦૦) પૌંડ અથવા રૂ૧૦૦૦) ની રકમ મોકલી હતી. આ ઉપરથી ત્યાંની જીઓગ્રાફીકલ સોસાઇટીના પ્રમુખ સર હેનરી રાલીનસને આઠ દીને શેઠ કાવશજી ઉપર એક પત્ર લખી આ કીમતી બક્ષીસ માટે તેમનો ઉપકાર માન્યો હતો.[3]

તા० ૧ લી આપરેલ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની સામે લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટી તથા તાલુકા લોકલ ફંડ કમીટીઓના મેમબરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા :—

મ્યુ ની સી પા લી ટી.

માહબલેશ્વર—શેઠ કાવશજી શાપુરજી હાથીખાડે.
કલીઆંણી—એ० દોરાબજી રૂસતમજી સંજાણા.
શીરૂર—શેઠ નશરવાંનજી નવરોજજી.
ખેડા—શેઠ દાદાભાઈ નશરવાંનજી નાણાવટી.

તા લુ કા લો ક લ ફં ડ ક મી ટી.

દેહણું—શેઠ બરજોરજી ફરાંમજી પટેલ, દવીહરવાલા.

તા० ૨ જી આપરેલ.

રોજ ૧૪ માહ ૭ (શે०) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—ખરશેદજી શોરાબજી મેજર—ઉમર વર્ષ ૫૪) શેઠ શોરાબજી એદલજી મેજરના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં અત્રેના જાણીતા વકીલ મી० લારકીનસને ત્યાં એક કલાર્ક હતા. તે પછી ઈ० સ० ૧૮૪૫ માં સુપરીમ કોરટમાં એક લખનાર તરીકે રહયા હતા, અને ૧૮૪૭ થી તે પોતાનાં મરણ સુધી ત્યાંની "ઇનસાલવેંટ કોરટ" એટલે નાદાર દેવાદારોનો છુટકારો કરનારી અદાલતના હેડ-કલાર્ક હતા. તે ઓહદાપર ઘણાં વર્ષ રેહવાથી એ કોરટનાં કાયદાની સારી માહીતી ધરાવતા હતા.

---

[1] બોમ્બે ગેઝેટ, તા० ૧૪ મી મારચ ૧૮૭૨.

[2] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા० ૧૪ મી મારચ ૧૮૭૨.

[3] બોમ્બે ગેઝેટ, તા० ૨૯ મી આપરેલ ૧૮૭૨.

સર હેનરી રાલીનસને લખેલો આ પત્ર નીચે મુજબ છે:—

London, March 28, 1872

Dear Sir,

On behalf of the Royal Geographical Society of London I beg to acknowledge the receipt through Dr. Birdwood, of your very handsome contribution of (£ 100) one hudred pounds to the Livingstone Search and Relief Fund.

It gives me the greatest pleasure to have this opportunity of addressing you, retaining as I do a lively recollection of our former personal acquaintance, and impressed as I always have been with a high appreciation of the truly munificent spirit in which you have supported the public and private institutions of Bombay.

I remain, &c

(Sd.) H. RAWLINSON,

President of the Royal Geographical Society.

To

Cowasjee Jehangeer Readymoney, Esq. C.S.I.

તા૦ ૬ થી આપરેલ.

શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ બીકાનેર કલેક્ટરેટના રતનનગર જીલ્લામાં ગરીબોના વપડાશને માટે રૂ૧૨૦૦૦) ને ખરચે એક તલાવ બંધાવી ઓલ્લો મુકયો હતો.[૧]

તા૦ ૯ મી આપરેલ.

હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઈએ આજ રાત્રે મુંબઈના વીદાય થતા ગવરનર સર સેમોર ફીટઝજરાલડને પોતાના તારદેવના બંગલામાં એક મોટો બૉલ આપ્યો હતો. આ વેળાએ અતરેના સઘળા પેહલે વાધેના ઈંગ્રેજ ગ્રહસ્થો અને બાનુઓ તથા કેટલાક દેશી શેઠયાઓ બીરાજયા હતા.[૨]

તા૦ ૧૧ મી આપરેલ.

રોજ ૨૩ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ આ૦ શેહરીઆરજી બરજોરજી ભેદવારનાં ઉઠમણાંમાં તેવણનાં ભત્રિજી બાઈ માણેકબાઈ તે શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઈનાં ધણીઆંનીએ રૂ૧૦૦૦) તથા બીજાં એશીઓએ રૂ૧૯૧) મલી રૂ૧૧૯૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૧૧ મી આપરેલ.

આએ શાલની મુનસફ અને હાઈ કોરટ પલીડરની પરીક્ષામાં ૩ હિંદુ અને ૧ પારસી—શેઠ એદલજી કાવશજી મસાંગી, પસાર થયા હતા.[૪]

તા૦ ૧૩ મી આપરેલ.

રોજ ૨૫ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઈ—ઉમર વર્ષ ૪૯) સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટના બીજા દીકરા. એવણ તા૦ ૧ લી આગશટ ૧૮૪૪ થી પોતાના બાપની "જમશેદજી જીજીભાઈના છોકરાઓની કું૦" નાં નામથી ચાલતી પેહડીમાં ભાગયા થયા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૯ માં બાપનાં મરણ બાદ સર્વે ભાગયાઓ છુટા પડયા હતા. અને એવણે એખ્લાએ પોતાનો બ્યાપાર ચાલુ કીધો હતો. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૧—૬૨ ની અમેરીકાની લડાઈ વખતે એવણે રૂઉનો બોહલો બ્યાપાર કરવાથી એક બહુ મોટી દોલત મેલવી હતી. પોતાના સખી વજુદ બાપની માફકજ એવણે એ દોલત પોતાને એખ્લાને માટે નથી એવા મજબુત ઠેડાવથી તેનો મોટો ભાગ સખાવતનાં કામોમાં—અને તે પણ નાતજાતનો તફાવત રાખ્યા વગર સર્વે ઇનશાનોના ફાયદા માટે આપ્યો હતો.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૪ માં એવણ ૨૧ વર્ષની ઉમરે પુગા અને કામકાજમાં પડયા તેવાજ અતરેની "એલફીનસ્ટન નેટીવ એડયુકેશન ઇનસ્ટીટયુશન" ની કમીટીના એઓને એક મેમબર નેમ્યા હતા. ૧૮૪૫ માં મુંબઇ મધે નાધલા દીવાંની મુકદમાઓનો ચુકાદો કરનારી "કોરટ ઑફ રીકવેસ્ટસ" ના એવણને એક હાનરરી કમીશનર ઠેડવ્યા હતા. ૧૮૫૦ માં મુંબઇની પાંજરાંપોલના, ગુજરાતના આંધલા લુલા તથા નાચાર હિંદુઓની પરવરસી કરવાનાં ફંડના, તથા સર જમશેદજી જીજીભાઇ સુરત અને નવસારી ચારીટી ફંડાના એવણ તરસ્ટી નેમાયા હતા. ૧૮૫૧ માં નામદાર સરકારે એવણને સુલેહના અમલદારનું માન આપ્યું હતું. એજ શાલમાં અતરેની સરકારી સેવીંગ બેંકનો કારભાર ચલાવનારી કમીટીના નામદાર સરકારે એવણને એક અધિકારી નેમ્યા હતા. ૧૮૫૨ માં અતરેની કોલાબા પ્રેસ કું૦ના એવણ એક ડાએરેકટર નેમાયા હતા. ૧૮૫૪ માં સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટના એવણને એક અધિકારી નેમ્યા હતા. એજ શાલમાં મુંબઇ બેંકના એવણને એક ડાએરેકટર નેમ્યા હતા, જે ઓહદો ૧૮૬૦ તથા ૧૮૬૩ માં થોડાક માસના ખાંચા સિવાય ૧૮૬૫ સુધી એવણે ચલાવ્યો હતો. ૧૮૫૫ માં મુંબઇનાં શેહર સુધરાઇ ખાતાંનો વહીવટ ચલાવનારી "બોરડ ઑફ કનસરવંસી" નો દર વર્ષનો હીસાબ તપાસવા સરકારની સુચનાથી સુલેહના અમલદારોએ નેમેલી કમીટીના એવણને એક અધિકારી નેમ્યા હતા. ૧૮૫૬ માં એજ "બોરડ ઑફ કનસરવંસી" ના એવણને એક મેમબર નેમ્યા હતા, જે ઓહદો ૧૮૫૮ માં એઓએ છોડયો હતો. ૧૮૫૭ થી સર જમશેદજી જીજીભાઇ સ્કુલ ઑફ આરટ એંડ ઇનડસ્ત્રીની કમીટીના સરકારે એવણને એક અધિકારી નેમ્યા હતા. એજ શાલમાં કોલાબા લેંડ કું૦ના એવણ એક ડાએરેકટર નેમાયા હતા. ૧૮૫૯ માં મુંબઇની પારસી પંચાયતનાં ફંડના એવણને પોતાના નામવર બાપની જગોએ વડા ત્રસ્ટી નેમ્યા હતા, જે વહીવટ એઓએ પોતાનાં મરણની છેલ્લી ઘડી સુધી ચલાવ્યો હતો. ૧૮૬૦ માં તા૦ ૩ જી મેએથી તે ૧૮૬૨ માં નવસારી મધે પોતાના મરહુમ બાપવાલી વિક્ટોરીયા ડીસ્પેનસરી ઉંઘડી ત્યાંસુધી એવણે પોતાને ખરચે એક ધર્મનું દવાખાંનું ઉંઘાડયું હતું, અને તે પર રૂ૪૭૦૦) નો ખરચ થયો હતો. મુંબઇ મધે આગલા વખતમાં નશેશાલાર તથા ખાંધીઆઓનો જે જુલમાત ચાલતો હતો તે ટાલવામાં એવણે ઘણીક રીતે પોતાકી જાતી તથા જરની મદદ આપી હતી, અને ૧૮૬૦ ના મેએ માસથી પોતે

૧ ટાઈમસ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૬ ઠી આપરેલ ૧૮૭૨. એ તલાવ ૧૫૦ વાર લાંબો અને ૬૦ વાર પોહલો હતો. એ ઊપરાંત એજ શાલમાં બીકાનેર કલેકટરેટનાં સંકુ જીલ્લામાં પણ એવણે રૂ૧૪૦૦૦) ને ખરચે બે મોટા તલાવો બંધાવ્યા હતા.

૨ ટાઈમસ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૧૨ મી આપરેલ ૧૮૭૨.

૩ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૪ મી આપરેલ, ૧૮૭૨.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૧ મી આપરેલ ૧૮૭૨.

આગેવાની લઈ કુલે જરથોસ્તી રવાનીને અવલમંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ ઉભું કીધું હતું, અને તેમાં પેહલવેહલા પોતે રૂ૭૦૦૦) ભર્યા હતા, અને જો એ ફંડને જોઈતો આસરો ન મલે તો ત્રણ વર્ષ સુધી જેટલી ખુટ પડે તે પોતાની ગીરેથી આપવાને કબુલાત આપી હતી, તે ઉપરાંત તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી ૧૮૬૨ ને દીને એ ફંડમાં પોતે રૂ૨૫૦૦૦) ની બીજી રકમ ભેટ આપી હતી. એજ સાલના અકટોબર માસમાં હિંદુસ્થાનનાં વાયવ્ય પ્રાંતોમાં સખ્ત દુકાલ પડયો તેમાં પીડાતા લોકોને માટે એકદમ મદદ તરીકે એવણે આગેથી રૂ૫૦૦૦) પરબારા તે તરફ મોકલ્યા હતા. ૧૮૬૧ માં એવણ કુરલા સ્પીનીંગ ઍંડ વીવીંગ કું૦ ના તથા બોમ્બે સ્ટીમર કું૦ ના ડાએરેકટર થયા હતા.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં તા૦ ૧૧ મી જાનેવારીએ પાર્લામેંટના નવા ઇંડીઅન કૌનસીલ એકટની રૂહે મુંબઈના નામદાર ગવરનરની ધારા બાંધનારી સભા એટલે લેજીસલેટીવ કૌનસીલની પેહલવેહલી નેમણુક આ ઈલાકામાં થઈ હતી, અને તેમાં પેહલવેહલા પારસી અધિકારી તરીકે સર બારટલ ફ્રીઅરની સરકારે એવણને નેમ્યા હતા. એ ઓહદો ૪।। વર્ષ ભોગવી એવણે તા૦ ૨૦ મી આપરેલ ૧૮૬૬ ને દીને છોડયો હતો, અને તે વેળાએ નામદાર ગવરનર તથા તેવણના કૌનસીલરોએ એવણની કૌનસીલના મેમબર તરીકેની અમુલ્ય સેવાની પીછાંણ કરનારી મીનીટો લખી હિંદુસ્થાનના સેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ લારડ ક્રેનબરન ઉપર મોકલાવી હતી. જે મીનીટો સાથે તે નામદારે પોતાનું દીલોજાની ભર્યું ઓનર દરશાવનારો ડીસપાચ તા૦ ૨૭ મી સપટેમબર ૧૮૬૬ ને દીને અતરે મોકલ્યો હતો. કૌનસીલર તરીકેની પોતાની કારકીરદીમાં એવણે મુંબઈ ઈલાકામાં જેહર રેસ્તાની મનાઈ બાબેના કાએદાનું એક બીલ રજુ કરી તે તા૦ ૧૭ મી આપરેલ ૧૮૬૬ ને દીને કૌનસીલની સભામાં એક કાએદા તરીકે પસાર કરાવ્યું હતું. એજ સાલ (૧૮૬૨) ના ફેબરવારી માસમાં સુરત મધે નાનપરાનાં બજારમાં લાગેલી મોટી આગમાં નુકસાન પામેલાઓને મદદ કરવા ધારી એવણે રૂ૫૦૦૦) ની રકમ પરબારી મી૦ રાજરસ કલેકટર ઉપર મોકલી હતી. એજ સાલમાં નામદાર સરકારે એવણને મુંબઈની યુનીવરસીટીના એક "ફેલો" નું માન આપ્યું હતું. એજ સાલમાં બાનકોટ અપરના મજુરો તથા જનુરોનાં સુખમાતાં ફંડમાં એવણે રૂ૨૫૦૦૦) ની મોટી રકમ ભરી હતી. એજ સાલની આખરીએ એવણ સ્વતાતરની તંદુરસ્તી માટે કુટુંબ સહીત ગયા હતા, અને પ્રથમ તા૦ ૧૧ મી નોવેમબરે દમણ પોંહતા તેવું ત્યાંના ગવરનરના હુકમથી ૧૩ તોપોનું માન આપવામાં આવ્યું, તથા ગવરનર અને ત્યાંના મોટે વાહેલા અમલદારો અને પારસીઓ એમને મીલવા ઘર એજેનાબાદ ઉતારે હાજર થયા હતા. તા૦ ૨૬ મી નવેમબરે ગવરનરે એમનાં માનમાં એક "બૉલ" આપ્યો હતો, તથા ત્યાંની પ્રજા તરફનું આવકારનું માનપત્ર વાંચી સંભળાવ્યું હતું. દમણથી એઓ ઉદવાડે ગયા હતા. અને ત્યાં જેટલી વખત આતશબેહરામને સેજદો કરવા ગયા તેટલી વખત પુશકળ પેંહચાંણ કીધું તથા આતશબેહરામની તીજોરીમાં એકી રકમે રૂ૬૦૦) ની કરનસી નોટ નાખી હતી. એજ મુજબ વલસાડ, નવસારી, સુરત, ભરૂચ, વરોડરા અને અમદાવાદ ગયા હતા, અને ત્યાં દરેક જગે ગરીબોમાં પુશકળ પેંહચાંણ તથા ખેરાત કીધી હતી, અને અમદાવાદની જેલમાંના દીવાંની બંધવાઓનું રૂ૧૦૦૦) સુધીનું કરજ આપી તેમને છોડયા હતા. એ આખી મુસાફરી દરમીઆંન એઓએ રૂ૮૦૦૦૦) ગરીબ ગુરબાંઓ વચ્ચે વેંહચ્યા હતા. એજ મુજબ બીજે સાલ ઇપાને ૧૮૬૩ ની આખરીએ પણ પોતાનાં બુજર્ગ માતાજી ડાએજર લેડી આવાંબાઈ તથા કુટુંબ સાથે ઉદવાડા, નવસારી, અને સુરત ગયા હતા, અને તે વેળાએ પણ મોટી રકમનું પેંહચાંણ ગરીબ ગુરબાંઓમાં કીધું હતું, તથા ઉદવાડાનાં આતશબેહરામની તીજોરીમાં રૂ૧૦૨૦) ની બેંક નોટો નાખી હતી. તેમજ સુરત મધે મોમવારીને લીધે ગરીબોને આસરો આપવા માટે ઉભાં કરેલાં ફંડમાં રૂ૨૫૦૦) ભર્યા હતા. સુરતની તમામ રૈયત તરફથી એમને તા૦ ૨૦ મી જાનેવારી ૧૮૬૪ ને દીને આવકારનું એક માનપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં ગોવાની પશ્ચિમે ધાનની નજ દીકમાં કાફી અને બીજી પેદાશોનું એક મોટું ઈસ્ટેટ એવ અરીમની ખેતી કરવાને માટે ખરીદ્યું હતું. એજ સાલ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટની યાદગીરી રાખવા સારૂ ઉભી કરેલી જરથોસ્તી મદરેસા એવણે પોતાનાં માતાજી ડાએજર લેડી આવાંબાઈને આપી હતી, તથા તેની આગેવાની પોતે લઈ મદરેસા વવાના ખરચમાં જો ખુટ પડે તો તે ત્રણ વર્ષ સાલ રૂ૧૨૦૦) સુધી પુરી પાડવાનું પોતે માથે એજ સાલમાં મધરાસ ઈલાકાનાં કનલવરાંન વણકરોને સુખમરાને લીધે આસરો આપવાને અરથે ફંડમાં એવણ, સર જમશેદજી જીજીભાઈ બીજા બારોનેટ અને મી૦ ખરશેદજી ફરદુનજી પારેખ મલી રૂ૨૫૦૦૦) ની રકમ ભરી હતી. એજ સાલમાં ગુજરાત તરફ આવેલી મોંઘવારીને લીધે ત્યાંના ગરીબોપર પડેલી મોટી આપદા દૂર કરવા હોવાથી એવણે સપટેમબર માસમાં સુરતના ગરીબ જરથોસ્તીઓમાં વેંહચી આપવા માટે રૂ૧૫૦૦૦) મોકલ્યા હતા, તેમજ ભરૂચ મધે દર ગરીબ હમદીનનાં ઘેર દાડ રૂ૫) થી ૧૦) સુધી વેંહચવાને, તથા નવસારી, વલસાડ, બીલીમોરા, ગણદેવી, ઉદવાડા, દમણ, તારાપોર, વગેરે ગામોના હમદીનોને ત્યાં પોતાને ખરચે અનાજ પેંહચતો કરવાની ગોઠવણ કરી હતી. એજ માસમાં એવણે પશ્ચિમ હિંદુસ્થાનમાં મા-

પાંનની શોધ કરનારાઓને ઉત્તેજન આપવા માટે રૂ૧૦૦૦) ની રકમ ડાકટર બરડઉડ અને બીજા બે કામમાં અનુભવી ગ્રહસ્થોના સ્વાધીનમાં આપી તેનાં દર રૂ૧૦૦) નાં દશ ઇનામો કડવી જે કોઇ નવી જાતનો રોપો અથવા ઝાડ શોધી કાઢી કેડ-વેલી વીગત સાથ મોકલે તેને આપવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એજ મુજબ આ દેશની ખેતી સંબંધી આબાદી વધે એવા હેતુથી એવણે પુણાં મધેના પોતાના બાગમાં એશીઆ, આફ્રીકા, અને યુરોપના જુદા જુદા ભાગોમાંથી તરેહવાર જાતની પરદેશી ફ્રુત, વનસ્પતી, ફુલો, પાંડદાં, વેળા, વગેરે મંગાવી રોપ્યા હતા, અને તે બાબે તા૦ ૧૭ મી આગશટ ૧૮૬૪ ને દીને સરકારને કાગજ લખી સુચનાં કીધી હતી કે જુદા જુદા જીલ્લાના કલેકટરોને ચેતાવવું કે હર કોઇબી સરકારી ઓહદેદાર અથવા આબરૂદાર આમાંમી કોઇબી જાતના છોડવા, રોપા અથવા બી તેવણના એ બાગમાંથી મંગાવશે તે મુફત મોકલી આપવામાં આવશે. વળી એજ પ્રમાણે બંગાલ ઇલાકામાં રીહા ફાઇબરના શાખા કાઢવાનું સરશ યંત્ર શોધી કાઢવાને મી૦ ગ્રેગન ઇજિનેરે નામદાર વાઇસરાય લારડ મેયોના વખતમાં ઠરાવેલું રૂ૧૫૦૦૦) નું ઇનામ મેલવ્યું હતું, તે યંત્ર બનાવવાને મી૦ ગ્રેગનને એવણની મોટી મદદ હતી. જો એવણની મદદ નહિં હતે તો એ યંત્ર જે સાત વર્ષની સખ્ત મેહનતનું ફલ હતું, તે જન્મ પામતેજ નહિં.[1] એજ શાલ (૧૮૬૩) ના ડીજેમબર મહીનામાં એવણે હિંદુસ્થાનના પાંચ દેશી વિદ્યાર્થીઓ—જેઓમાં મસ મુંબઇના, ૧ કલકતાનો, અને ૧ મધરાજના, ને ઇંગલાંડ કલી બારીસ્ટરનો ધંધો શિખવવાને રૂ૧૫૦૦૦૦) ગહેદા કાઢવા બાબે એક યાદી છપાવી બાહેર પાડી હતી.

૨.૫ કલકતાથી બાબુ ડબલ્યુ. સી. બાનરજીએ એવણને મ બારીસ્ટરની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી, મધરાજથી ૪૯) સર વિદ્યાર્થી મી૦ પીઝોલડ અભીઆસ કરતાં મરણ દીકરા. હતા, અને મુંબઇથી ગયલા વિદ્યાર્થી શેઠ પીરોજ- બાપની હરવાંનજી મેહતાએ એવણના આડતીઆ પાસે નાણું સામગ્રી ૃયું હતું.

ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ માં એવણે દમણમધે બંધાવના માડેલી ઇંગ્રેજી સ્કુલ તથા લેકચર હૉલ જેને પોરટુગલના તે વખતના પાદશાહ "ડૉન લુઇ ધી પ્રીમીઅર હૉલ" નું નામ આપવામાં આવ્યું હતું, તેનો પાયો દમણના ગવરનરે તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૬૪ ને દીને મોટી ધામધુમ સાથે નાખ્યો હતો, અને તે મકાંન બંધાઇ તૈયાર થવા પછી તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૬૭ ને દીને એજ પ્રમાણેની ધામધુમની ક્રિઆ સાથે ગવરનરે ખોલ્લું મુક્યું હતું. એ મકાંન પાછલ એવણને રૂ૯૭૦૦૦) નો ખરચ થયો હતો. એજ શાલ ૧૮૬૪ ના જાનેવારી તથા જુલાઇ માસમાં એવણે ખેડાનાં રીલીફ ફંડમાં રૂ૬૦૦૦) ત્યાંના કલેક્ટરની મારફતે મોકલ્યા હતા, અને તે અમલદારે એ રકમનો અનાજ ખરીદ કરી ખેડાના મ્યુનીસીપાલ કમીશનરોની મારફતે તે ગરીબોને સસ્તે ભાવે અથવા ઘટતું હોય ત્યાં મુફત વેંહચ્યો હતો. એજ શાલના મારચ માસમાં એવણે અતરેની સર જમશેદજી જીજીભાઇ સ્કુલ ઑફ આરટસમાં યુરોપથી ખાસ ઉસતાદો બોલાવી તેમની મારફતે આ દેશના વતનીઓને ઉંચે દરજ્જેના હુનરો જેવા કે ઑઇલ પેનટીંગ, ઢોર ચઢાવવા, બાવલાં બનાવવાં, પથ્થરનાં બાંધકામો કરવાં, ધાતુઓને સણ-ગાર આપવા, વગેરેની તાલીમ આપવા માટે રૂ૭૫૦૦૦)ની રકમ સરકારમાં આપી હતી. વળી એ સ્કુલને સારા પાયા ઉપર લાવવાને તેના ખરચમાં મદદ તરીકે એવણે તા૦ ૧ લી જુન ૧૮૬૫ થી એક વર્ષ સુધી દર માસે રૂ૧૪૬૬)૧૦)૮ ની રકમ તેની કમીટીને આપ્યા કીધી હતી. એ ઉપરાંત એ સ્કુલને માટે પોતાનું બાહેરકોટ એસ્પ્લાનેડની સાંમેનું જુનું રેહવાનું ઘર તેમાં ઘટતો ફેરફાર કરી કેટલીક મુદત સુધી વગર ભાડે વાપડવાને આપ્યું હતું, પણ ત્યાં બરાબર સમાવેશ ન થવાથી ૧૮૬૬ માં મેદાનમાં કામ ચલાઉ છાપરાંઓ બંધાવી તેમાં સ્કુલ લઇ જવામાં આવી હતી, અને તે છાપરાંઓના ખરચનો મોટો ભાગ એવણે આપ્યો હતો. એજ શાલ (૧૮૬૪) ના મારચ માસમાં એવણે અત-રેની સર જમશેદજી જીજીભાઇ હાસ્પીટલના કંપાઉંડમાં રગદપીતના દરદીઓને માટે એક જુદો "વારડ" બાંધ-વાનો આખો ખરચ—રૂ૮૦૦૦૦), સરકારમાં આપ્યા હતા, અને એ વારડને હાસ્પીટલના એક ભાગ તરીકે ગણવાની સરકાર સાથે સરત કીધી હતી. એજ શાલના આપરેલ માસમાં અમદાવાદ જીલ્લાનાં હમામ ગામની ધર્મશાલાની મરામતને સારૂં એવણે રૂ૨૦૦૦) ત્યાંના કલેક્ટર પર મોકલ્યા હતા. એજ વખતે એવણે પોતાની મોજને ખાતર ફરવા સારૂ ૩૧૩ ટણની એક સ્ટીમ લાંચ "મારગ્રેટ ક્રાફરડ" નાં નામથી મજગાંમની ગોદીમાં બંધાવી પાણીમાં ઉતરાવી હતી, તેમજ પોતાના વ્યાપારનાં કારણસર "લેડી ફ્રીઅર" નાં નામથી એક વાહણ પણ ઇંગલાંડથી બંધાવી મંગાવ્યું હતું. ૧૮૬૪ ની તા૦ ૧ લી મેએથી તે ૧૮૬૭ સુધી એવણે દમણ મધે એક ધર્મનું દવાખાનું પોતાને ખરચે ચાલુ કરાવ્યું હતું, તથા તેની એક શાખા ઉદવાડા મધે પણ ઉઘાડી હતી. એ બંધે દવાખાનાંઓ પાછલ એમને રૂ૧૨૦૦૦) નો ખરચ થાયો હતો. એજ શાલના જુન માસમાં એવણે રતનાગીરી મધે મોંઘવારીને લીધે ત્યાંના ગરીબોને સસ્તે ભાવે તથા લાચાર અને અશ-કતોને મુફત વેંહચવાને ૧૦૦૦) બંગાલી ચોખાની ગુણો ત્યાંના કલેક્ટર મી૦ આરથર ક્રાફરડ ઉપર ભેટ મોકલી હતી. એજ માસમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેની-વોલંટ ઇનસ્ટીટયુશનને લગતી મુંબઇ તથા દેશાવરોની છોકરી-ઓની નિશાલોમાં દર માસે જુદી જુદી ૨૩) સ્કાલરશીપો

[1] હિંદુ રીફારમર, તા૦ ૨૭ મી જુન ૧૮૭૨.

તા૦ ૧૮ મી આપરેલ.

શેઠ માણેકજી એદલજી ખરીખાઉને નામદાર સરકારે પુણાં કલેકટરેટનાં શીરૂર ગામના મામલતદાર નેમ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૧૯ મી આપરેલ.

નવસારી મધે પેહલા દસ્તુર મેહરજીરાંણાનાં નામથી એ ખાનદાંનના કેટલાક ગ્રહસ્થોએ એક કેતાબખાંનું આજ દીનથી ઊઘાડ્યું હતું. એ કેતાબખાંનાને માટે શેઠ બરજોરજી બહમનજી પદમે નવસારી મધે લાકડ ફલીઆને નામે ઓળખાતા ચકલા ઊપર પોતાની જમીન ઊપર રૂ૫૦૦૦) ને ખરચે એક મકાંન બંધાવી આપ્યું હતું.[૨]

તા૦ ૨૪ મી આપરેલ.

રોજ ૬ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ એદલજી ફરામજી આલબલેસના છોકરાઓના છોકરાંઓ (પીરોજશાહ ધનજીભાઈ,

---

૪૭૫) ડાલર ભરાયા હતા, તથા તે ઊપરાંત એવો ઠેરાવ થયો હતો કે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટ સાહેબ ગુજરયા ત્યારે જેમ અંજુમનનાં ફંડમાંથી તેવણની બે તસવીરો ઊતરાવી એક હાંગકાંગ મધેના અંજુમનના બંગલામાં અને બીજી મુંબઈ મધે મરહુમ શેઠ હોરમસજી બહમનજી વાડીઆનાં આતશબેહરાંમનાં દીવાંનખાંનાંમાં મુકાવી હતી, તેજ મારફક મરહુમ શેઠ રૂસતમજીની પણ બે તસવીરો અંજુમનનાં ફંડમાંથી ઊતરાવી ઊપલેજ ઠેકાંણે મુકાવવી.

હિંદુસ્થાનનો નવો ઠરેલો વાઈસરાય નામદાર લારડ નારથબ્રુક પોતાના ઓહદાપર જવા આપરેલ માસની આખરીએ મુંબઈ આવ્યો તે નામદારે અતરેથી કલકતે રવાંને થવાની આગમજ હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટની ખાંનગી મોલાકાત પરેલના સરકારી મેહલમાં લીધી હતી, અને તે વેળાએ મરહુમ શેઠ રૂસતમજીનાં મરણ વિષે ઘણી દલગીરી જણાવી હતી.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૮ મી આપરેલ ૧૮૭૨.

૨ એ કેતાબખાંનાંમાં પ્રથમમાં દસ્તુરો ફરાંમજી તથા જમશેદજી શોરાબજી મેહરજી રાંણાએ પોતાના બાવા મરહુમ દસ્તુર શોરાબજી ફરાંમજી મેહરજી રાંણાની આપણા ધર્મને લગતી જંદ, પેહલવી તથા ફારસી કેતાબો હતી તે સઘળી ભેટ આપી હતી; તેમજ દસ્તુર રૂસતમજી કેકોબાદજી મેહરજી રાંણા, દસ્તુર એરચજી શોરાબજી મેહરજી રાંણા, એરવદો બેહરાંમજી, માણેકજી અને દાદાભાઈ ખરશેદજી દોરડી તથા બીજા સાહેબોએ ઘણીક કેતાબો ભેટ આપી કેતાબખાંનું ચાલુ કીધું હતું. એ કેતાબખાંનાંના ખરચને માટે પ્રથમમાં મેહરજી રાંણાના કુટુંબવાલાઓએ પોતપોતામાં એક ઊપરાંણું કીધું હતું, પણ તે મધેથી ખરચ પુરતો ચાલી નહિં શકવાથી આગલ એ ખાનદાંનવાલાઓએ મરહુમ દસ્તુર મેહરજી રાંણાની બાજ કરવાને ઊભાં કરેલાં મેહરજી રાંણા જશન ફંડ મધે નાણાંનો વધારો થવાથી તેવણ સાહેબની બાજને દને હંમેશાં સાધતું ખાનું કરવામાં આવતું હતું તે બંધ કરી અસલ ફંડની મતલબ મુજબ બાજને દને ફકત જશનજ કરી બાકીનું સઘળું વ્યાજ એ કેતાબખાંનાંના ખરચમાં વાપરવાનો ઠેરાવ કીધો હતો. તે મુજબ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૬ સુધી એ વ્યાજના રૂ૭૩૧॥≡ વાપરવામાં આવ્યા હતા.

એ કેતાબખાંનાંને માટે શેઠ બરજોરજી બહમનજી પદમે જે મકાંન બંધાવી આપ્યું હતું તેનું નવસારીના કાએદા મુજબનું એક લખાંન તા૦ ૧૭ મી આગસટ ૧૮૭૪ ને દીને કરી તરસ્ટીઓને સોંપ્યું હતું. એ બાબે શેઠ બરજોરજીનો ઊપકાર માનનારૂં મેહરજી રાંણા ખાનદાંનવાલા ૬૪) ગ્રહસ્થોની શહી સાથનું એક માનપત્ર તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર ૧૮૭૪ ને દીને મુંબઈ મધે તેવણને આપવામાં આવ્યું હતું. એ કેતાબખાંનાંનાં મકાનમાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છેઃ—

શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ છે.

"મરહુમ પેહેલા દસતુરજી શાહેબ મેહેરજી રાંણા ઈઅજ-
"દેજરદી ૯૬૦ નાં શાલમાં હક થાએલા તેવનની ઈઆદ-
"ગારી કાએમ રાખવા તેવનનાં નામનું કેતાબખાંનું હમેશાં
"શુધી રાખવા શારૂં નવશારી મધે આએ મકાંન મુંબઈ
"વાશી આ૦ બરજોરજી બમનજી પદમએ પોતાના ખર-
"ચથી ધરમ ખાતે બંધાવી આપેઓછે. અને તે શાથે
"તેવંણે એ મકાનવાલી તથા તેહેને લગતી આશપાશની જે
"જમીન છે તે પણ રશતા ને શારૂં મોહલી રાખીને શદાકાલ
"જરથોશતી અંનજુમનને વાપરવા શારૂં ધરમખાતે આપીછે.
"રોજ. ૩૦ માહ ૭ મો શેહેનશાહી શને ૧૨૪૧ ઈઅજ-
"દેજરદી. તા૦ ૧૮ મી એપરેલ શને ૧૮૭૨ અંગરેજી."

એ કેતાબખાંનાંનો વહીવટ ચલાવવા સારૂં પ્રથમમાં ઊપલાં મેહરજી રાંણા જશન ફંડના તરસ્ટીઓ દસ્તુર માહીઆરજી કેકોબાદજી, એરવદો જામાસપજી શોરાબજી દસ્તુર મેહરજી રાંણાના, નશરવાંનજી શોરાબજી વજીફદાર, અને ફરાંમજી શોરાબજી દસ્તુર મેહરજી રાંણાને મુકરર કીધા હતા. તેમાં પછવાડેથી એરવદો કાવસશાહ રૂસતમજી દસ્તુર મેહરજી રાંણાના તથા ખરશેદજી એરચજી દસ્તુર મેહરજી રાંણાને વધારયા હતા. એ પછી તરસ્ટીઓમાં અવારનવાર ખાલી પડતી જગા ઊપર દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી, શેઠો હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, અરદેશર ફરાંમજી મુસ, જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, ખરશેદજી નશરવાંનજી ચીરવાઈ, અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કામદીનના, બેહરાંમજી નશરવાંનજી ચીરવાઈ, હોરમજજી ખરશેદજી કુરલાવાલા, હોરમજજી દાદાભાઈ જડેજા અને ડાકટર ખરશેદજી નવરોજજી સહીઆર શામેલ થયા કીધાછે. એ તરસ્ટીઓના ચેરમેન તરીકે પ્રથમમાં દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી, તે પછી ૧૮૮૪ થી તે ૧૮૯૫ સુધી શેઠ અરદેશર ફરાંમજી મુસ, અને ૧૮૯૫ થી તે અત્યારસુધી શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ જડેજા. શેક્રેટરી તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૮૪ સુધી એ૦ કાવસશાહ રૂસતમજી દસ્તુર મેહરજી રાંણાના, ૧૮૮૪ થી ૧૮૯૧ સુધી શેઠ અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કામદીનના, અને ૧૮૯૧ થી તે અત્યારસુધી એ૦ રૂસતમજી કેરશાસપજી મોદી. ખજાંનચી તરીકે ૧૮૮૩ થી તે ૧૮૮૮ સુધી શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, ૧૮૮૮ થી તે ૧૮૯૦ સુધી શેઠ ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, અને ૧૮૯૦ થી તે અત્યાર સુધી શેઠ અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કામદીનના. એ કેતાબખાંનાંની નવસારીની કારોબાર મંડલીના અધિકારીઓ તરીકે પ્રથમમાં શેઠો બરજોરજી પાલણજી દેસાઈ, દસ્તુર રૂસતમજી કેકોબાદજી મેહરજીરાંણાના, મનચેરજી બરજોરજી દેસાઈ, મનચેરજી એરચજી દેસાઈ, ફરાંમજી નવરોજજી દાદીસરજોરના.

નવરોજજી દાદાભાઈ, હીરજીભાઈ દાદાભાઈ, ડાગીબાઈ દાદાભાઈ, બેજનજી હોરમસજી, ગીગીનબાઈ હોરમસજી,

કેખશરૂ ફરદુનજી અને રતનબાઈ ફરદુનજી) ની દેહાડીની યાદગીરીમાં રૂ૧૦૦૦); તથા શેઠ નશરવાંનજી બહમનજી

બી. એ; અને બેહરામજી ખરશેદજી દોરડી હતા. તે પછી વખતોવખત તેમાં ખાલી પડતી જગા ઉપર એ૦ શેહરીઆરજી દાદાભાઈ ભરૂચા, શેઠ દોરાબજી ખરશેદજી નરીમાન, બી. એ; રૂસ્તમજી જમાસજી દસ્તુર મેહરજીરાણાના, રતનજી કરાંમજી દારૂ, મેહરજીભાઈ નશરવાંનજી કુપર, એમ. એ; દીનશાહ દાદાભાઈ મુનશી, નશરવાંનજી શોરાબજી વછરદાર, તેહમુલજી નશરવાંનજી કોમા, જમશેદજી એદલજી ઝીરવાઈ, તેહમુલજી નવરોજજી દસ્તુર મેહરજીરાણાના, બેજનજી નવરોજજી કુપર, એમ. એ; દસ્તુર એદલજી નવરોજજી મેહરજીરાણાના, હોરમસજી ફરદુનજી દસ્તુર મેહરજીરાણાના, ડાકતર શોરાબજી ફરદુનજી ગનજ્બર, ધનજીશાહ એદલજી પટેલ, બી. એ; નવરોજજી ડોસાભાઈ દેસાઈ, હીરજીભાઈ કરાંમજી મારકર, બી. એ; સરનશીન તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૯૦ સુધી શેઠ બરજોરજી પાલણજી દેસાઈ, ૧૮૯૦ થી તે ૧૮૯૬ સુધી ડાકતર શોરાબજી ફરદુનજી ગનજ્બર અને ૧૮૯૬ થી તે આજ્યારસુધી દસ્તુર દારાબજી માહીયારજી મેહરજીરાણાના. સેક્રેટરી તરીકે પ્રથમમાં દસ્તુર રૂસ્તમજી કેકોબાદજી મેહરજીરાણા, તે પછી ૧૮૭૪ થી એ૦ બેહરામજી ખરશેદજી દોરડી, ૧૮૭૮ થી શેઠ કરાંમજી નવરોજજી દાદીબરજોરના, બી. એ; ૧૮૮૬ થી નવરોજજી ડોસાભાઈ દેસાઈ, ૧૮૮૮ થી મ. છારાંમ ગોરધનદાસ, ૧૮૯૧ થી શેઠ હીરજીભાઈ કરાંમજી મારકર, બી. એ; અને ૧૮૯૫ થી તે અત્યાર સુધી શેઠ રતનજી કરાંમજી દારૂ.

એ કેતાબખાંનાના ખરચને માટે ૧૮૭૭ માં એક ઉઘરાણું કીધું હતું જેમાં રૂ.૯૧૬) ભરાયા હતા, તથા ૧૮૮૪ માં નવા સેક્રેટરી શેઠ અરદેશર શોરાબજી દસ્તુર કોમદીને મેહનત કરી રૂ.૨૧૫૦) ફંડમાં ભરાવ્યા હતા; તથા નામદાર ગાયકવાડ સરકારે ૧૮૮૨ માં રૂ.૩૦૦) અને ૧૮૮૫ માં રૂ.૩૦૦) કેતાબખાંનાંમાં મદદ તરીકે આપ્યા હતા.

એ કેતાબખાનાંમાં ડાઈરેક્ટર ઓફ પબલીક ઇનસ્ટ્રકશને ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૨ ના નવેમબર માસથી ચોપડીઓ વગેરેની ભેટ આપવી ચાલુ કીધી હતી, તથા શેઠો નશરવાંનજી જાંગીરજી વાડીઆ અને જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટે પોતાનાં મરણ સુધી એ કેતાબખાંનાંમાં પુસ્તકો તથા કેટલાંક વર્તમાન પત્રો પોતાને ખરચે મોકલ્યા કીધાં હતાં. શેઠ નશરવાંનજી ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૭ માં બેહસ્તનશીન થયા પછી તેઓનાં વીધવા બાઈ પીરોજબાઈએ તે મરહુમ સદગૃહસ્થ આ કેતાબખાનાને ઉપયોગી થયું ત્યારથી જે વર્તમાન પત્રો મુફત મોકલતા હતા તે ચાલુ રહે એવા ઇરાદાથી તા૦ ૭ મી જુન ૧૮૯૭ ને દીને કાયમ લખી રૂ.૨૦૦૦) ની નોટ એનાહેરી કરી તે પોતાના તેમજ ડાકતર તેહમુલજી નવાજી નરીમાન તથા શેઠ દીનશાહજી શોરાબજી મોદીનાં નામપર તબદીલ કરી આપી હતી. કે તેનાં વ્યાજમાંથી દર સાલ વર્તમાન પત્રો આમજનની ખાતર મોકલાય, અને બાઈ પીરોજબાઈની હયાતી બાદ ઉપલા તરફીઓ તે નોટ કેતાબખાનાના તે વેળાના તરફીઓનાં નામપર કરી આપે.

એ કેતાબખાનાંની માહેની પુસ્તકોની એક ફેહરસ્ત ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૧ માં એરવદ જમશેદજી શોરાબજી દસ્તુર મેહરજીરાણાએ પોતાને ખરચે છપાવી પ્રગટ કીધી હતી, તથા બીજી એક પુરવણી ફેહરસ્ત ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૪ માં કેતાબખાનાના ૨૬ ખરચે છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.

દસ્તુર એરચજી શોરાબજી મેહરજી રાણાએ તા૦ ૧૪ મી આપરેલ ૧૮૯૭ ને દીને પોતાનું ખાનગી કેતાબખાનું એક કબાટ ભરી આ ખાતાંને સપુરદ કીધું હતું. તેમાં ૫૧૭ કેતાબો જલદમાં બાંધેલી, ૮૯૨ ચોપડી ચોપાનયાં, તથા જંદ, પેહલવી, ફારસી, અને ગુજરાતીમાં હાથનાં લખેલાં ૧૧૯) દફતરો હતાં. એમાંની કેટલીક કેતાબો ઘણી કીમતી તથા કમયાબ છે.

એ કેતાબખાંનાંની પુંજી સાચવવા માટેનું એક કાયદાસરનું તરસટડીડ તા૦ ૨૨ મી અકટોબર ૧૮૮૬ ને દીને હાઈ કોરટનાં સોલીસીટર શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાજીની મારફતે કરાવ્યું છે.

એ કેતાબખાંનાંની પુંજીમાં નીચલા સખશોએ વ્યાજ વાપરવાની સરતથી નીચે મુજબની અમુક રકમો આપી જુદાં ખાતાં પડાવ્યાં છે :—

(૧) શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટે તા૦ ૮ મી નવેમબર ૧૮૮૪ ને દીને રૂ.૫૦૦) ની સરકારી નોટ તથા તા૦ ૨૨ મી જુન ૧૮૮૬ ને દીને રૂ.૫૦૦) નું પોરટ તરસટ બોંડ તેનું વ્યાજ કેતાબખાંનાંને માટે પુસ્તકો ખરીદવામાં વાપરવાને (૨) શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે તા૦ ૧૪ મી સપટેમબર ૧૮૮૫ ને દીને રૂ.૧૦૦૦) નું પોરટ તરસટ બોંડ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને. (૩) શેઠો કરાંમજી તથા બહમનજી દીનશાહજી પીટીટે તા૦ ૧૪ મી સપટેમબર ૧૮૮૫ ને દીને રૂ.૫૦૦) નું પોરટ તરસટ બોંડ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને. (૪) શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી તાતાએ તા૦ ૨૬ મી જુન ૧૮૮૬ ને દીને પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતાનાં પુંનને માટે રૂ.૫૦૦) નું મ્યુનીસીપાલ બોંડ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને. (૫) મરહુમ શેઠ એદલજી બરજોરજી પાલમની પુંજીમાંથી તેમના એકઝીકયુટર ડાકતર ખરશેદજી નવરોજજી સુરીઆરે તા૦ ૧ લી જુલાઇ ૧૮૮૬ ને દીને રૂ.૧૦૦૦) નાં મ્યુનીસીપાલ બોંડ એ કેતાબખાનાંનાં મકાનમાં કોઈ સમે વધારો કરવામાં આવે તેમાં ખરચવાને, અને ત્યાંસુધી તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને. [એ રકમ આજસુધી અનામત રાખી તેનું વ્યાજ કેતાબખાંનાના ચાલુ ખરચમાં વાપરવામાં આવે છે. અને ૧૮૮૭ માં તેનાં મકાનમાં ફંડ મધેથી રૂ.૩૬૬ાા ખરચી થોડોક ફેરફાર તથા ડુંગો ઓટલો કાયમ કરવામાં આવ્યો છે.] (૬) શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે તા૦ ૨૪ મી મે ૧૮૮૯ ને દીને પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટની પુનને માટે રૂ.૧૦૦૦) નું પોરટ તરસટ બોંડ તેનું વ્યાજ કેતાબખાંનાંને માટે (નાવેલો સિવાય) પુસ્તકો ખરીદવામાં વાપરવાને. (૭) શેઠ બેહરામજી નશરવાંનજી કપાડીઆએ તા૦ ૫ મી જુલાઈ ૧૮૮૯ ને દીને રૂ.૫૦૦) નું પોરટ તરસટ બોંડ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને. (૮) શેઠ રતનજી દાદાભાઈ તાતાએ પોતાના કાકા મરહુમ શેઠ ઈરાનજી ડાયાજી તાતાની પુંજીમાંથી તા૦ ૨૭ અકટોબર ૧૮૯૦ ને દીને રૂ.૫૦૦) નું પોરટ તરસટ બોંડ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને. (૯) સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે તા૦ ૧૭ મી ડીસેમબર ૧૮૯૫ ને દીને પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ ફરામજી દીનશાહજી પીટીટનાં પુનને માટે રૂ.૧૦૦૦) નું ઇંપ્રુવમેંટ મ્યુનીસીપીટીનું બોંડ તેનું વ્યાજ [illegible]

મોદીનાં છોકરાંઓ (જમશેદજી નશરવાંનજી તથા આઇમાએ અરદેશર મોદી) ની શેહાદીની ખુશાલીમાં રૂ૨૦૦) મલી રૂ૧૨૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૪ મી આપરેલ.

રોજ ૬-માહ ૯ (કo) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—દીનશાહજી રતનજી ઘડીઆલી, પુણાંના—[2] ઉમર વર્ષ ૬૪) ભરૂચવાલા આ૦ રતનજી રૂસતમજીના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૮ માં પુણાં મધે જઇ વસ્યા હતા, અને ત્યાં ઘડીઆલીની દુકાંન ઉંઘાડી હતી, તથા તેમાં સારી પુંજી મેલવી હતી. પુણાં મધેનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલ-મંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડની કમીટીના એઓ એક અધિકારી તથા ત્યાંની મરહુમ શેઠ હોરમજજી શેરાબજી તાડીવાલાની ધર્મશાળાના એક તરસ્ટી હતા. એવણનું મરણ પુણાં મધેજ નીપજયું હતું.

તા૦ ૨૫ મી આપરેલ.

મુંબઇ મધે ફરતો આવેલો "ફલાઇંગ સ્કવોડરન" અથવા બ્રીતિષ મનવારોના કાફલાનાં માણસોને એક જીયાફત આપવાને ફંડ ઊભું થયું હતું, જે મધે રૂ૮૦૬૦) ભરાયા હતા, જેમાં રૂ૬૫૭૫) ઇંગ્રેજો અને રૂ૧૪૮૫) પારસીઓએ ભર્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૬ મી આપરેલ.

બાઈ મેહરબાઈ તે શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆનાં ધણીઆંનીએ માહબલેશરથી સેતારા જવાના રસ્તા ઉપર "ચોરપાની" નજદીક પાણીની બે ટાંકીઓ—એક રાહદારીઓને માટે તથા બીજી જાનવરોને માટે, પોતાને ખરચે બંધાવી આપી હતી.[4]

તા૦ ૨૭ મી આપરેલ.

શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી બાંમબોટવાલાએ ઉદવાડાનાં રેલવે સ્ટેશનની નજદીક એક મોટો કુવો પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ જમશેદજી દોરાબજી બાંમબોટવાલાનાં પુનને સારૂં બંધાવી ખોલ્લો મુકયો હતો.[5]

તા૦ ૨૮ મી આપરેલ.

શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ વાંદરાનાં સેંટ જોસફ્સ કોનવેંટનાં નાવારસ બાળકોનાં કપડાં સીવડાવવાને રૂ૧૦૦૦) ની રકમ ભેટ આપી હતી.[6]

તા૦ ૧ લી મેએ.

હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટને નામદાર માહરાંણીએ આપેલા "સી. એસ. આઇ." ના ખેતાબનો ચાંદ આપવાની ક્રિઆ આજ દીને મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટઝજરાલ્ડ પરેલના સરકારી મેહલમાં એક દબદબાવાલી મીજલસની હજુરમાં કીધી હતી. પ્રથમમાં માહરાંણીજી તરફથી આવેલો પત્ર "માસટર ઑફ સેરીમનીઝ" મી૦ સી. ગાને વાંચી સંભલાવ્યો, જે પછી કરનલ સર મેરીવેધર વડા નાઇટ તરીકે સર જમશેદજીને નામદાર ગવરનરનાં તખ્ત આગલ લઇ ગયા, જે વેળાએ તે નામદારે સર જમશેદજીની સીફતના કેટલાક સખુનો બોલી તેમને

આત્મજ્ઞાન અને ખોદાશનાસીને લગતાં પુસ્તકો ખરીદવામાં વાપરવાને.

એ કેતાબખાંનાંમાં બધાં મલી ૫૨૬૦ પુસ્તકો છે, તથા તેના મેમબરોનું લવાજમ પેહલા વર્ગનું રૂ૦॥, બીજા વર્ગનું રૂ૦।; ત્રિજા વર્ગનું ૦)=, અને ચોથા વર્ગનું ૦)- છે. એ ખાતાંની પુંજી તેના છેલ્લા તા૦ ૩૦ મી જુન ૧૮૯૭ સુધીના છપાયલા હીસાબ મુજબ રૂ૧૨૫૭૫)૧૨)૫ ની છે.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી આપરેલ ૧૮૭૨.

૨ શેઠ રતનજી તથા મરહુમ શેઠો અરદેશર અને ફરાંમજી દીનશાહજી ઘડીઆલીના બાવા. એવણના એક ભાઇ શેઠ માણેકજી (મરહુમ શેઠ બેહરાંમજી તથા શેઠો જમશેદજી અને બરજોરજી માણેકજી તાલુકદારના બાવા) પ્રથમ સેતારામાં ઘડીઆલી હતા, અને ત્યાંના રાજા તરફથી પેનશન મલતું હતું. તે બાદ પુણાંમાં આવી ઘડીઆલીનો ધંધો કરતા હતા. બીજા ભાઇ શેઠ મનચેરજી રતનજી ઇજનેર થઇ સરકારી નોકરીમાં સરવેયર તરીકે રહેલા હતા. તેમને "લોંપભરૂ" કરી કેહતા હતા.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૭ મી આપરેલ ૧૮૭૨.

પારસીઓના રૂ૧૪૮૫) નીચે પ્રમાણે હતા:—

(રૂ૧૦૦૦) કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઇ; (રૂ૧૦૦) હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ (રૂ૮૫) રૂ૧૦૦) ની અંદરની રકમ.

એ ઉપરાંત તા૦ ૩૦ મી આપરેલ ૧૮૭૨ ને દીને અતરેનાં બેંડ સ્ટાંનડનાં મેદાંનના "ઓવલ" માં એક મોટો કુશાદે માંડવ બાંધી આપો હતો.

૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૭ મી આપરેલ ૧૮૭૨.

૫ આ કુવાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છે:—

"શ્રી પાક દાદાર હોરમજદની મદદથી આએ કુવો ધરમ "ખાતે જાનવરો તથા માણસોને પાણી પીવાને સારૂં શ્રી મુંબ-"ઇના રેંહવાશી બેહેસ્તનશીન જમશેદજી દોરાબજી બાંમબોટ-"વાલાનાં પુનને કાજે તેવણનાં પુતર રૂસતમજી જમશેદજી "બાંમબોટવાલાએ બંધાવેઓ છે શઇ. રોજ ૮ મો માહ "૮ મો શેહેનશાહી સને ૧૨૪૧ ઇઅજદેજરદી. સવંત ૧૯૨૮ "નાં વીકરમાજીત. સને ૧૮૭૨ ઇંગરેજી."

૬ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૩૦ મી આપરેલ ૧૮૭૨.

આ ભેટ માટેની ખબર આપતાં અતરે પ્રગટ થતાં "આરગસ" પત્રના તા૦ ૨૮ મી આપરેલ ૧૮૭૨ ના આંકમાં લખે છે કે—

"It is universally acknowledged that the feelings of the Parsees, as a nation, are more friendly towards Christians than any of the other nations that make up the sum-total of the population of India."

એ મરહુમ સાહેબના ભાઈઓ આનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, સી. એસ. આઈ. તથા શેઠ શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ ઉપર મોકલી આપવી."૧

શેઠ નાનાભાઈ બેહરામજી જીજીભાઈએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆએ ટેકો આપ્યો કે—"મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈએ પોતાની હઈઆતીમાં જે નેકનામીનાં ધરમાઉ કામો કરીઆંછે તે કામોની પીછાનત આએ સભા પુરતી રીતે કરીને એ મરહુમ અકાબર તરફ માનની ઘણી દેખાડવા તેમની યાદગારી કાએમ રાખવી સઝાવાર ગણેછે. વાસ્તે એ કામ માટે કુલે જરતોશતીઓમાં એક ફંડ ઉભું કરવું અને તે ફંડ માટે ઉઘરાંણાંની ટીપ આએ સભાની તરફથી અતરે તથા દેશાવરોમાં ફરતી કરવી અને જે નાણું વશુલ થાય તે નવી મુંબઈ બેંકમાં રાખવું."

શેઠ નવરોજજી માણેકજી વાડીઆએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસરે ટેકો આપ્યો કે—"આ સભાની તરફથી એ કામસર નીચલા ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમવી અને તે કમીટીને પોતાની સાથે બીજા મેમબરો વધારવાની તથા પોતાના શેકરેટરી તથા ખજાનચી ઠેરાવવાની સતા આપવી, તે સાથે ફંડ એકઠું થયા પછી એ મરહુમ ગ્રહસ્થની યાદગારી કેવી રીતે રાખવી તે માટે એ કમીટીને બંદોબસ્ત કરવાનો પુર અખતીઆર આપવો તથા તેઓએ એ ફંડના સંબંધમાં કરેલું કામ સમાપ્ત કરવા પછે એ કામનો સર્વે હીસાબ વરતમાન પત્રોની મારફતે જાહેર કરવો :—શેઠો ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઈ; દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, હીરજીભાઈ હોરમજજી શેઠના, અરદેશર ખરશેદજી દાદીશેઠ, મનચેરજી ફરાંમજી કામાજી, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકા, નાનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, દાદાભાઈ રૂસતમજી બનાજી, ધનજીભાઈ ખરશેદજી સરાફ, દાદાભાઈ હોરમજજી કામાજી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, દસ્તૂર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાના, દસ્તૂર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા, દસ્તૂર શેરાબજી રૂસતમજી મુલાંફીરોજના, દસ્તુર ફરાંમજી બેજનજી, પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, ધનજીભાઈ ફરાંમજી પટેલ, જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆ, ફીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, નશરવાંનજી બહમનજી મોદી, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ડોશાભાઈ હોરમંજજી કામાજી, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, અરદેસર ફરાંમજી મુસ, દોરાબજી ફરાંમજી પાંડે, નવરોજજી ફરદુનજી, હીરજીભાઈ જાંહગીરજી રેડીમની, બેહરાંમજી દાદાભાઈ રેજીસ્ટ્રાર, હોરમજજી અરદેશર ધનજીભાઈ વાડીઆ, બહમનજી ફરાંમજી કામાજી, માણેકજી એદલજી આલબલેશ, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, પેશતનજી જાંહગીરજી તારાચંદ, જાંહગીરજી ફરાંમજી જશાવાલા, લીમજી નવરોજજી બનાજી, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, એદલજી બહમનજી મારીસ, મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠના, શેરાબજી નવરોજજી વાડીઆ, અરદેશર ડોશાભાઈ મુનશી, મેહરજીભાઈ બાપુજી વીકાજી, ડાકટર ડોશાભાઈ બેજનજી, લીમજી માણેકજી બનાજી, નવરોજજી અરદેશર દાવર, કુવરજી રૂસતમજી મોદી, ખરશેદજી કાવશજી આશબરનર, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, મનચેરજી બહમનજી પંથકી, પેશતનજી પાલણજી માકાબચાના, દાદાભાઈ રૂસતમજી અપુ, એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, દારાશાહ ધનજીશાહ કપટાંન, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસર, મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ."

શેઠ મનચેરજી નવરોજજી બનાજીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠે ટેકો આપ્યો કે—"મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈની યાદગારી કાએમ રાખવાને શરૂઆતનાં કામમાં પેહલવેહલાં શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ તથા આનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઈએ નેક દીલથી મેહેનત લીધી માટે તેમનો આએ સભાએ ઉપકાર માનવો."

એ બાદ ચરનશીનનો ઉપકાર માની સભા બરખાસ્ત થાઈ હતી.૨

૧ ઉપલા ઠેરાવમાં જણાવ્યા મુજબનો દીલાસા પત્ર મરહુમ શેઠ રૂસતમજીના બંધે ભાઈ સાહેબો હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, સી. એસ. આઈ. અને શેઠ શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ ઉપર તા૰ ૩૧ મી મેઈ ૧૮૭૨ ને દીને કમીટીના શેક્રેટરીઓ શેઠો અરદેસર ફરાંમજી મુસ અને કુવરજી રૂસતમજી મોદીની શહી સાથે મોકલવામાં આવ્યો હતો, અને જેનો તેઓએ તા૰ ૪ થી તથા ૧૯ મી જુન ૧૮૭૨ ને દીને જવાબ લખી જરથોસ્તી અનજુમનનો ઉપકાર માનીયો હતો.

૨ એ કમીટીએ પોતાના શેક્રેટરીઓ તરીકે શેઠો અરદેશર ફરાંમજી મુસ અને કુવરજી રૂસતમજી મોદીને નેમ્યા હતા, તથા પોતાની સંખીઆમાં નીચલા ગ્રહસ્થોનો વધારો કીધો હતો.

શેઠો ફરાંમજી ધનજીભાઈ બાટલીવાલા, માણેકજી જામાસપજી કાકા, પેશતનજી હોરમજજી સંતોક, નશરવાંનજી બેહરાંમજી શેકરેટરી, કુવરજી શેરાબજી નાજર, ધનજીભાઈ મેહરવાંનજી જીજીભાઈ, દાદાભાઈ બહમનજી જીજીભાઈ, દીનશાહજી દાદાભાઈ ગાંધી, રતનજી બહમનજી દુબાશ, હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, અરદેશર ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, લીમજીભાઈ જમશેદજી બાટલીબોઈ.

ઉપલી કમીટીએ પ્રથમમાં મરહુમ શેઠ રૂસતમજીની યાદગારીનાં ફંડમાં નાણું ભરાવવાને મુંબઈ તથા દેશાવરો ખાતે ઉઘરાંણાંની ટીપ ફરતી કીધી હતી, જેમાં રૂ૨૭૧૩૯—૧૪—૪ ભરાયા હતા, જે મધેના રૂ૨૧૨૦૫ાા નીચે મુજબ મુંબઈમાં ભરાયા હતા :—

તા૦ ૯ મી મેએ.

મુંબઈની સરકારી ગોદીમાં અતરેની હારબર એંડ પાયલટેજ બોરડને માટે બારાંની બાહેર રોશની બતાવનારૂં "બોમ્બે" નામનું એક નવું વાહાણ પાણીમાં ઉતારવાની ક્રિઆ આજ દીને કસ્ટમના કમીશનર મી૦ ગ્રીડની બેટીએ એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. મી૦ ગ્રીડ એક ભાષાણ કરી એ બારકસ બાંધનાર સરકારી ગોદીના માસ્ટર બીલડર શેઠ જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆના હુનરની સ્તુતી કરી તેમને એક રૂપાંનો કુટ જે બોરડે ઇંગલાંડથી મંગાવ્યોછે તે આવી પુગવેથી ભેટ આપવામાં આવશે એમ જાહેર કીધું હતું. એ પછી રીફ્રેશમેંટ લઇ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[૨]

(રૂ૫૦૦) સર કાવશજી જાંહગીર રેડીમની, નાઇટ, સી. એસ. આઈ; જાંહગીર જીવણજી રેડીમની, બેહરાંમજી જીજીભાઇ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ. (રૂ૩૦૦) ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, હોરમજજી મોટાભાઇ બીલીમોરીઆ દલાલ, માણેકબાઇ તથા મોટલાંબાઇ વાડીઆ. (રૂ૨૫૦) મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, હોરમજજી તથા જમશેદજી બહમનજી વાડીઆ.(રૂ૨૦૦)હીરજીભાઇ જાંહગીરજી રેડીમની, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, દાદાભાઇ હોરમજજી કામાજી, એદલજી ફરાંમજી (આલબલેશ) ની કું૦, બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, શોરાબજી નવરોજજી વાડીઆ, મનચેરજી બહમનજી પંથકી, એક જરતોશતી દોસત, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, જમશેદજી દોરાબજી (નાએગાંમવાલા) ની કું૦, (રૂ૧૫૨) હીરજીભાઈ તથા ફરાંમજી હોરમજજી શેઠના. (રૂ૧૫૦) દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા. (રૂ૧૨૫) નશરવાંનજી બહમનજી મોદી તથા છોકરાઓ, નશરવાંનજી બેહરાંમજી શેકરેટરી, એક જરતોશતી શેવક. (રૂ૧૦૦) જીવણજી હીરજીભાઈ રેડીમની, મંનચેરજી હીરજીભાઇ રેડીમની, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, સાકરબાઇ ધણી દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ, ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ, દીનબાઇ ધણી નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, આવાંબાઈ નશરવાંનજી પીટીટ, હીરાંબાઇ ધણી મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, દોરાબજી ફરાંમજી પાંડે, ખરશેદજી નવરોજજી વાડીઆ, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, રતનજી એદલજી બાટલીવાલા, પેશાતનજી હોરમજજી કામાજી, ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી, દાદાભાઇ બેજનજી કાતરક, જાંગીરજી ફરાંમજી જશાંવાલા, નવરોજજી જાંગીરજી ગામડીઆ, ખરશેદજી જાંગીરજી તારાચંદ, દારાશાહ તથા રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંન, માણેકજી શાપુરજી, તેહમુલજી જમશેદજી દેસાઇ, મરહુમ દાદાભાઈ શાપુરજી ખાંનસાહેબને નામે, મરહુમ કાવશજી ધનજીભાઇ પાંઉવાલાને નામે, ડોશાભાઇ ધનજીભાઈ દીનશાહ સુરતી, રૂસતમજી દાદાભાઈ કામાજી, ખરશેદજી કાવશજી આશબરનરના છોકરાઓ (રૂ૧૧૪૨૯॥) રૂ૧૦૦) ની અંદરની રકમ.

એ ઉપરાંત રૂ૫૯૭૪—૬—૪ દેશાવરો ખાતે નીચે મુજબ ભરાયા હતા :—

૧૧૭૪)૬)૪	હાંગકાંગ.	૧૧૫)	વલસાડ.
૮૫૨)	કલકતા.	૧૧૧)	અહમદનગર.
૬૭૭॥	નવસારી.	૧૧૦)	કુલીઆંણી.
૪૫૦)	દમણ તથા ઉદવારા.	૯૫)	મઉ.
૩૮૫)	સુરત.	૮૧)	તારાપોર.
૩૬૯)	પુણાં.	૬૫॥	ગંદેવી,
૩૪૩)	બીલીમોરા.	૫૨)	ઈંડોર.
૩૧૯)	કરાંચી.	૫૧)	વલસાડ.
૨૬૯)	એડન.	૫૦)	તેહરાંન
૧૬૮)	ભરૂચ.	૫૦)	દેશાવરથી છુપે નામે.
૧૧૬)	થાંણા.	૩૧)	બેલગામ.

તા૦ ૯ મી મેએ.

સીંધ હેદરાબાદના મેલ શુપરીંટેંડંટ શેઠ કાવશજી નશરવાંનજીને તેમની કીમતી નોકરીઓ માટે હિંદુસ્થાંનની સરકારે "ખાંનબાહદુર" નો એતાબ આપ્યો હતો.

ઊપલા ભરાયલા રૂ૨૭૧૩૯—૧૪—૪ મધેથી ખરચ બાદ કરતાં બાકી વધેલા રૂ૨૬૬૦૦) એ ફંડની કમીટીની તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૪ ને દીને મલેલી સભાના ઠેડાવ મુજબ મરહુમ શેઠ રૂસતમજીની યાદગારી રાખવા માટે નીચે મુજબ વાપડયા હતા:—

૧—રૂ૨૦૦૦૦) ની સરકારી નોટ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેની વોલંટ ઇનસ્ટીટયુટનાં ફંડમાં "મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇની યાદગારી કાયમ રાખવાને મુંબઈ તથા દેશાવરના જરતોશતીઓએ ઊભું કરેલું ફંડ" એવાં નામથી જુદું ખાતું પાડી અનામત રાખી તેનું વ્યાજ એ ઇનસ્ટીટયુટના ખરચમાં વાપડવાને તા૦ ૧૬ મી નવેમબર ૧૮૭૪ ને દીને એ ખાતાંના તરસ્ટીઓ પર મોકલી હતી.

૨ રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ મુંબઈની પારસી પંચાતનાં ફંડમાં "મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ જેવણ રોજ ૨૫ મો અરશેશંગ માહા ૭ મો મેહેર શેહનશાહી સને ૧૨૪૧ યજદેજરદી તા૦ ૧૩ મી એપરેલ ઇશવી સને ૧૮૭૨ ને દીને બેહશતનશીન થયા તેવણની યાદગારી કાયમ રાખવાને મુંબઇ તથા દેશાવરના જરતોશતીઓએ ઊભું કરેલું ફંડ" એવાં નામથી જુદું ખાતું પાડી અનામત રાખી તેનું વ્યાજ તરસ્ટીઓની નજરમાં આવે તેવાં પોતાના હસતકનાં ધર્મખાતાંઓમાં વાપડવાને તા૦ ૧૬ મી નવેમબર ૧૮૭૪ ને દીને એ ખાતાંના તરસ્ટીઓ પર મોકલી હતી, અને એ ફંડમાં જે જરથોસ્તી સાહેબો પોતાની ખુશીથી સર અવસરે નાણું ભરે તે લેવા અને તેમાં વધારો કરવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. (એ ખાતાંમાં વધારો થતાં હાલ તેના છેલ્લા સવંત ૧૯૫૧ સુધીના છપાયલા હીસાબ મુજબ રૂ૭૬૧૪॥)॥ ની પુંજીછે.)

૩—રૂ૧૬૦૦) ની રકમ મરહુમ શેઠ રૂસતમજીનું સંગેમરમરનું એક બસ્ટ બનાવી તે ઉપર ઘટતો લેખ કોતરાવી સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટનાં મકાનમાં મુકવાને એ ખાતાંના તરસ્ટીઆને આપ્યા હતા, અને તેઓએ રૂ૯૫૦) ને ખરચે એ બસ્ટ બનાવી ઇ. સ. ૧૮૭૭ નાં ડીસેમબર માસમાં એ ઇનસ્ટીટયુટનાં દીવાંનખાંનાંમાં મેલયું હતું.

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૦ મી મેએ ૧૮૭૨.

અતરેની સરકારી સેવીંગસ બેંકની કમીટીના એક મેમબર મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ શોરાબજી પેશતનજી ફ્રરાંમજીને નેમ્યા હતા.

ભરૂચ જીલ્લાનાં આમોદ ગામના મામલતદાર શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના પેહલા વર્ગના સબારડીનેટ માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી.[1]

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

રોજ ૨૨ માહ ૯ (ક૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—આ૦ રૂસતમજી દાદાભાઈ ભપુ—ઉમર વર્ષ. ૫૭) સુરતવાલા આ૦ દાદાભાઈ ફ્રરાંમજી ભપુના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૪ માં સુરતથી અતરે આવી મરહુમ શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી બનાજીવાલાં કદમી આતશબેહરાંમ પરઠવાની ક્રિઆમાં રોકાયા હતા. એ બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૬ થી કોટ મધે કાવશજી પટેલના મોહલામાં પારસી બાળકોને જંદ અવસ્તા તથા ગુજરાતી શિખાડવાની એક નિશાલ ઉઘાડી તે પોતાનાં મરણ સુધી ચલાવી હતી. એક શિક્ષાગુરૂ તરીકે તે વેળાએ પારસી બાળકોમાં એવણનો ઘણો તહરાસ હતો.

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

મુંબઈના નવા હડેલા ગવરનર નામદાર સર ફીલીપ ઉડહાઉસે આજ દીને અતરેના ટાઉનહાલમાં એક લેવી ભરી હતી. જે વેળાએ નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો ત્યાં હાજર થયા હતા—

અરદેશર ખરશેદજી દાદીશેઠ, અરદેશર ડોશાભાઈ મુનશી, અરદેશર ફ્રરાંમજી મુસ, બહમનજી ખરશેદજી ભાંડુપવાલા, બેહરાંમજી દાદાભાઈ રેડીમની, બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઈ, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી દાદી લીમજી, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, કાવશજી માણેકજી લીમજી, ખાંનસાહેબ ખરશેદજી રૂસતમજી થાણેવાલા, કાવશજી ખરશેદજી ભાંડુપવાલા, ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, જાંહગીર માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, દાદી માણેકજી લીમજી, દાદી નશરવાંનજી દાદી, ડોશાભાઈ ફ્રરાંમજી કરાકા, દાદાભાઈ ખરશેદજી ભાંડુપવાલા, દાદાભાઈ ડોશાભાઈ કામાજી, દોરાબજી હોરમજજી ભાંડુપવાલા, ફીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, ફ્રરાંમજી નાનાભાઈ દાવર, ફ્રરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, હોરમજજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, હોરમજજી બાપુજી વીકાજી, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, હોરમજજી ખરશેદજી આશબરનર, હોમજી ખરશેદજી દાદી, હોરમજજી અરદેશર સંતોક, જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી, જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆ, સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, સી. એસ. આઈ; જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ, ડાકટર કેખશરૂ રૂસતમજી વીકાજી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, મેહરજીભાઈ બાપુજી વીકાજી, નાનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, નવરોજજી નાનાભાઈ ફ્રરાંમજી, નશરવાંનજી ચાંદાભાઈ, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ.[2]

તા૦ ૧૧ મી મેએ.

આજ દીને અતરેની "શાશુન મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટ" ની વાર્ષિક સભામાં શેઠ નશરવાંનજી દારાંજી મીરજાંને ઇંગ્રેજોનાં દેવલનો સઉથી સરસ પલાંન અને ડીઝાઇન બનાવવા માટે સરનશીન મી૦ થામસ આરમીસ્ટને પોતાને હાથે એક રૂપાનો ચાંદ ભેટ આપ્યો હતો.[3]

તા૦ ૧૨ મી મેએ.

શેઠ મનચેરજી કાવશજી શાપુરજી લંગડાનાએ ફ્રરદોસીતુસીનાં શાહનામાંમાં આવેલી તવારીખનો ગુજરાતી બેતોમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક છુટા ભાગોમાં પ્રગટ કરવા માંડ્યું હતું.[4] એ પુસ્તક હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઈને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૧૭ મી મેએ.

શેઠ જાંગીરશાહ એરચશાહ કોહીઆરે ગયે વર્ષ મેલવેલાં બાબે યુનીવરસીટીને લગતાં હોમજી ખરશેદજી પ્રાઇઝ પોએમની "વાસ્કો ડી ગામા" વિશેની ઇંગ્રેજી કવિતા એક ચોપાંનીઆંના આકારમાં છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[5]

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૯ મી મેએ ૧૮૭૨.

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૩ મી મેએ ૧૮૭૨.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી મેએ ૧૮૭૨.

૪ "ગુજરાતી શાહનાંમું. પારશી લોકોના પાદશાહો, પેહલવાંનો, અને આગલા નેઆગાંનોની કીરતી તથા કામકાજો, તથા દમાંમ અને જાહોજલાલી, તથા લડાઈઓ અને બીજી તરેહવાર દીલકશ અને વાંચવા લાએક બાબતોનું તવારીખનાંમું, ઘણીએક અગતની બાબતોના ખોલાસા સાથેનું. અસલ શાએર ફીરદોસીતુસીનાં શાહનામાં નામની કેતાબના આધાર ઊપરથી ઊપજાવનાર અથવા ગુજરાતી બેતોમાં તરજુમો કરનાર "મંનસુખ" તે મી૦ મંનચેરજી કાવસજી શાપુરજી. અંક પેહલો. મુંબઈ. યુનિયન પરેસમાં નાનાભાઈ રૂસતમજી રાંણીનાએ છાપીઉં છે. એપરેલ ૧૮૭૨."

એ પુસ્તક ૪) ભાગોમાં ૧૧૨૭ સફાનું ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૪ સુધીમાં અધુરું પ્રગટ થયું છે.

૫ "The Homejee Cursetjee Prize Poem for 1870. Vasco De Gama, By, Jehángirsháh Erachsháh Kohiyar. Bombay: printed at the Education Society's Press, Byculla, 1872."

તા૦ ૨૪ મી મેએ.

આજ દીને નામદાર માહરાંણીની શાલગરેહની ખુશાલીમાં તે નામદાર તરફથી આપાયલા ખેતાબોમાં મુંબઇના જાણીતા પારસી વ્યાપારી શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, સી. એસ. આઇ. ને તેમની સખાવત તથા પરોપકારીપણાંને માટે "નાઇટ હુડ" નો માન ભરેલો ખેતાબ મલ્યો હતો.[૧]

તા૦ ૨૫ મી મેએ.

શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ. એ ગએ વર્ષ મેલવેલાં બાંમ્બે યુનીવરસીટીને લગતાં માણેકજી લીમજી ગોલ્ડ મેડલનાં ઇનામનો "હિંદુસ્થાનમાં રેલવે દાખલ થવાથી દેશનાં સંસારી તથા વ્યાપાર સંબંધી કામો ઉપર થતી અસર" એ બાબદ ઉપરનો રેસાલો એક પુસ્તકના આકારમાં છપાવી પ્રગટ કીધો હતો.[૨]

તા૦ ૨૭ મી મેએ.

રોજ ૯ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

નવસારી મધે આજ રાત્રે સરેશતા મુજબનાં આદરનાં જશનની મીજલસમાં મુંબઇવાલા શેઠ હોરમજજી બરજોરજી કપટાંને નવસારીનાં દોખમાં આગલ જવાનો પાકો રસ્તો તથા પુલ પોતાનાં ફુઇ મરહુમ બાઇ કુવરબાઇ તે મરહુમ શેઠ કાવશજી શાપુરજી કપટાંનનાં વીધવા તથા પોતાનાં ધણીઆંણી બાઇ રતનબાઇનાં પુનને સારૂં બંધાવવાને રૂ૧૨૦૦૦) ની રકમ અંજુમનને આપવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી.[૩]

તા૦ ૩૦ મી મેએ.

રોજ ૧૨ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી કાવશજી દાવરનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવા શેઠ કાવશજી નાનાભાઇ દાવરે રૂ૧૦૦), બપાઇ બાઇ જરબાઇ તે મરહુમ શેઠ નાનાભાઇ ફરાંમજી દાવરનાં વીધવાએ રૂ૨૦૦) તથા બીજાં બેહેદીનોએ ૨૪૨૫) મલી રૂ૧૨૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૩૦ મી મેએ.

મુંબઇની પોલીસના બીજા માજીસ્ટ્રેટ શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાને નામદાર સરકારે ૧૮૭૨ ના ૮ મા કાએદા પ્રમાણે મુંબઇના ઇનકમ ટાક્ષના કલેક્ટર નેમ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૩૧ મી મે.

રોજ ૧૩ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—ધનજીભાઇ કાવશજી શેઠના[૬]—ઉમર વર્ષ ૩૭) પુણાંવાલા ખાનબાહદુર અરદેશર શેઠ ખરશેદજી મુનસફના ચોથા દીકરા. એવણ પોતાના મામા શેઠ કાવશજી નશરવાંનજી બેહરાંમદાદાના પાલક થયલા હોવાથી તેમનાં નામ સાથે ઓળખાતા હતા. પોતાની નાઘલી વયથી એઓ સરકારી નોકરીમાં રહયા હતા, અને ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૬ થી અહમદનગર જીલ્લાનાં પાટોડા તથા પત્રલા તાલુકાઓના ફોજદાર હતા. એ દરમેઆંન તા૦ ૨૦ મી જાનેવારી ૧૮૫૮ ને દીને મુંડવાર તાલુકામાં ભીલ લોકોનાં હુલડ વખતે ભર ગોલીઓના મારામાંથી હીમત કરીને એક યુરોપ્યન અમલદારનો જીવ બંચાવ્યો હતો.[૭] એ બાદ એઓ

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૬ થી જુન ૧૮૭૨.

૨ "The Manockjee Limjee Gold Medal Essay for 1870. The Social and Economic effects of the Introduction of Railways into Ind a. By, Dorabji Edalji Gimi, B.A. Bombay: Printed at theEdncation Society's Press, Byculla, 1872.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ અને ૧૪ મી નવેમબર ૧૮૭૨.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૪ થી જુન ૧૮૭૨.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩૦ મી મેએ ૧૮૭૨.

ઇનકમ ટાક્ષનો એ કર ૧૮૭૩ ના આપરેલ માસથી કાઢી નાખવામાં આવ્યાથી શેઠ ડોશાભાઇએ પોતાનો એ કર ઊઘરાવવા બાબેનો છેલ્લો રીપોર્ટ જે તા૦ ૧૪ મી જુન ૧૮૭૩ ને દીને નામદાર સરકાર ઊપર મોકલ્યો હતો, તેના છેલ્લા ફકરામાં લખ્યું હતું કે:—

The income tax is abolished, and with it my office of Collector ceases. I therefore, hope to be pardoned for saying in this my final report, that in discharging the peculiarly delicate, responsible, and arduous duties of Collector of license tax, certificate tax, and income tax during the last six years, my great anxiety has been to act conscientiously and justly both by the Government and the tax payers, and I would respectfully leave it to Government to determine to what extent I have succeeded in this respect.

આ ઊપરથી નામદાર સરકારે પોતાના તા૦ ૧૪ મી જુલાઇ ૧૮૭૩ ના ઠેડાવમાં પ્રસિદ્ધ કીધું હતું કે:—

It now only remains for His Excellency in Council to record his sense of the zeal, tact, and efficiency with which Mr. Dosabhoy Framjee has carried out the *difficult task entrusted to him for the last six years.* Mr. Dosabhoy's services have been frequenty noticed, and Mr. Dosabhoy is to be congratulated on the marked success which has always attended his labours.

૬ શેઠો રૂસતમજી ધનજીભાઇ શેઠના, બી. એ., એલ. એલ. બી. બારીસટર અને કાવશજી બેજનજી શેઠના, બી. એ., એલ. એલ. બી. વકીલ [એઓ પોતાના કાકા મરહુમ શેઠ બેજનજી અરદેશર શેઠનાના પાલક થયલા હોવાથી તેમનાં નામ સાથે ઓળખાએછે] ના બાવા.

૭ આ એમની હીમત તથા બાહદુરી માટે ૨૬ મી દેશી પલટણના કમાનડીંગ આફીસર કપટાંન ચેમબરલેન તા૦ ૧૭ મી ફેબ્રુવારી ૧૮૫૮ ને દીને લખેછે કે:—

ને નામે વ્યાપાર તથા રેલવે કંત્રાકટનું કામ કરતા હતા, અને જી. આઈ. પી. તથા વરોડરા રેલવેની ઘણાક મૈલોની લાંબી સડક તથા પૂલો એવોની કુંપનીએ બાંધ્યા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૦ માં બીલીમોરા મધે જરથોસ્તી સ્થાંનોને અવસ્મંજલ પોંહચાડવા માટેનું ફંડ ઉભું કરવાને અતરે નાણાં ભરાવવાની એવણે બીજાઓ સાથે આગેવાંની લીધી હતી. વરોડરા રેલવેની સાનંદથી વીરમગાંમ સુધીની રેલવેની સડક બાંધવાનાં કંત્રાકટનું કામ બજાવવા એઓ અમદાવાદ ગયા હતા, અને ત્યાં એમનું મરણ નીપજયું હતું.

તા૦ ૧૦ મી જુન.

રોજ ૨૩ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—બેહરાંમજી માણેકજી વાડીઆ[1]—ઉમર વર્ષ ૫૪) સુરતવાલા શેઠ માણેકજી શોરાબજી વાડીઆના દીકરા. એવણ સુરત મધે રૂઉનો વ્યાપાર તથા પોતાના પિત્રાઇ શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખની આડત કરતા હતા. સુરતની પારસી પંચાતનાં ધર્મનાં ફંડના એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૭ થી એક માનેજર હતા. ૧૮૬૦ માં સુરત મધે ઉભી થાયલી "કૉટન કલીનીંગ, સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦" સ્થાપવામાં એવણે આગેવાંની લીધી હતી તથા તેના એક ડાએરેકટર હતા. તા૦ ૧૨ મી મારચ ૧૮૬૩ ને દીને એવણે મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડમાં રૂ૧૦૦૦૦) ની રકમ આપી જુદું ખાતું પડાવી તેનું વ્યાજ મરહુમ સર જમશેદજીવાલી ઝંદ પેહલવી મદરેસામાં હુશિયાર વિદ્યાર્થીઓને ત્રણ સ્કાલરશીપો તથા એક સોનાનો ચાંદ પોતાના મુરબ્બી શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખનાં નામથી આપવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. ૧૮૬૪ માં પુણાં મધે ગરીબ લાચારોને આસરો આપવાનાં "દેવીડ શાશુન એસાએલમ" નાં ફંડમાં એવણે રૂ૩૦૦૦) આપવાથી ત્યાંના નંબર ૮ માં વાલા વારડને એવણનું નામ આપવામાં આવ્યું હતું. ૧૮૬૬ માં એવણે વલસાડનાં સ્ટેશન આગલ રૂ૧૫૦૦૦) ને ખરચે એક ધર્મશાલા પોતાના મુરબ્બી શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખને નામે બંધાવી હતી. એવણનું મરણ સુરત મધે નીપજયું હતું.

તા૦ ૧૦ મી જુન.

રોજ ૨૩ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ખરશેદજી કાવશજી દાવરનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવા શેઠ કાવશજી નાનાભાઈ દાવરે રૂ૪૦૦), બપાઇ બાઇ જરબાઈ તે મરહુમ શેઠ નાનાભાઈ ફરાંમજી દાવરનાં વીધવાએ રૂ૨૦૦), તથા બીજા બેહીઓએ રૂ૩૨૫) મલી રૂ૯૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

---

૧ મરહુમ શેઠ એદલજી બેહરાંમજી વાડીઆના બાવા.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી જુન ૧૮૭૨.

તા૦ ૧૨ મી જુન.

રોજ ૨૫ માહ ૧૦ (ક૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ ધનબાઇજી તે શેઠ નશરવાંનજી પેશોતનજી મુલ્લાંફીરોજનાનાં બીજી વારનાં ધણીઆંણી તથા શેઠ નશરવાંનજી બહમનજી મોદીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા બેહીઓએ મલી રૂ૮૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૫ મી જુન.

ઇરાંન મધે ચાલેલા ભયંકાર દુકાલને લીધે અતરે આવેલાં સંખ્યાબંધ ઇરાની જરથોસ્તીઓના ઉતારાને માટે સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. એ ચોપાતી મધે નાચાર ઇરાંની જરથોસ્તીઓને રાખવા માટેની પોતાના મમાવા મરહુમ શેઠ ખરશેદજી અરદેશર દાદીશેઠવાલી ધર્મશાલાના કંપાઉંડમાં તેની પડોસમાંજ એક બીજી ધર્મશાલા બંધાવી તે આજ દીને એક પત્ર લખી નાચાર ઇરાંની જરથોસ્તીઓનાં ફંડના તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કીધી હતી.[4]

તા૦ ૨૦ મી જુન.

દસ્તુર એરચજી શોરાબજી મેહરજીરાંણા તથા એ૦ મનચેરજી શાપુરજી વાછાએ "ઇઅશત બા માએની" ને નામે ખોરદેહ અવસ્તામાંની દશ યશ્તો તીર, ગોશ, મેહર, રશના, ફરવરદીન, રાંમ, દીન, અરશીશંગ, આસતાદ અને જમીઆદનો ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[5] એ પુસ્તક શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

---

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી જુન ૧૮૭૨.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી જુલાઇ ૧૮૭૨.

એ નવી ધર્મશાળાના દરવાજાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"શેઠ ખરશેદજી અરદેશર ધરમશાલા. સર કાવશજી
"જાંહાંગીર રેડીમની નાઇટ, શી. એશ. આઇ. એઓએ
"પોતાના ખરચથી પોતાના મમાવાની ઇઆદગારીને શારૂં
"ગરીબ ઇરાની જરતોશતીઓને વાશતે બંનધાવીછે. ઇઅજ-
"દેજરદી ૧૨૪૧ વીકરમાજીત ૧૯૨૮."

૫ "ઇઅશત બા માએની. પાક ખુરદેહ અવસતા મધેથી દશ ઇઅશતો અને તેઓનો ગુજરાતી તરજુમો. કરનાર, એરચજી દસતુર શોહોરાબજી મેહેરજીરાંણાના તથા એરવદ મીનોચેહેરજી શાપુરજી વાછા. દફતર બીજું. મુંબઇ, ઇમપીરીઅલ પ્રેસમાં નવરોજજી ફરાંમજીએ છાપીઊછે. સાલ ૧૨૪૧ ઇઅજદજરદી. સને ૧૮૭૨ ઇસવી."

ઊપલાં ટાઇટલ પેજપર દફતર બીજું કરી લખેલુંછે તેનું કારણ એના બનાવનારાઓએ દીબાચામાં એવું આપેલુંછે કે "એમાં જે ઇઅશતો સમાવેલી છે તે ખુરદે અવસતાનાં પાછલા ભાગમાં છે, અને તેની શરૂઆતમાં જે નીઆએશો અને ઇઅશતો છે તેને પેહેલાં દફતરને નામે છપાવાને ધારેલુંછે." પણ તેઓની ધારણા પાર નહિં પડી પેહલું દફતર બાહેર પડી શકયું નથી.

તા૦ ૨૧ મી જુન.

મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇનાં મરણથી તેમની ખાલી પડેલી જગોપર મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના એક તરસ્ટી તરીકે હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજી-ભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. ને હેયાત તરસ્ટી સાહેબોએ મુકરર કરી તેમનાપર તા૦ ૧૮ મી જુન ૧૮૭૨ ને દીને એક પત્ર લખ્યો કે "તમો સાહેબનાં નામવર કુટુંબની તરફથી પંચાતનાં ફંડોને મોટો આસરો મલતો આવ્યોછે વાસ્તે એ ફંડનો કારોબાર ચલાવવા સારૂં તમો સાહેબે શામેલ થવું." એના જવાબમાં હાનરેબલ સર જમશેદજીએ આજ દીને એક પત્ર લખી એ ઓહદો કબુલ કરી જણાવ્યું હતું કે "પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી તરીકે શામેલ થવાને તેવણની પોતાની ફરજ છે, અને જરતોશતી અનજુમનની ખીદમત બજાવવામાં તેવણ મોટું માન સમજેછે."[૨]

તા૦ ૨૪ મી જુન.

શેઠ અરદેસર ફરામજી ઘાસવાલા, બી. એ; એલ. એલ. બી. એ મુંબઇની હાઇ કોરટના સોલીશીટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[૨]

તા૦ ૨૫ મી જુન.

એ૦ ફરદુનજી નશરવાંનજી રબાડીએ પારસી બાળ-કોને શિખવવા માટે "જરતોશ્તી મહજબ" નામની સવાલ જવાબના આકારમાં એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[૩]

તા૦ ૨૬ મી જુન.

શેઠ ફરામજી તથા દોરાબજી હોરમજજી ગનધરે ચીખલી ગામમાં એક કુવો પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ નાલીબાઇનાં પુનને માટે બંધાવ્યો હતો.[૪]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી જુન ૧૮૭૨.

૨ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૫ મી જુન ૧૮૭૨.

૩ "પારસી બાળકો માટે, જરતોશ્તી મજહબ. રચનાર, મોબેદ ફરદુનજી નોશરવાંનજી રબાડી, શેઠ કા. જાં. રેડીમની, સી. એસ. આઇ. ની ખેતવાડી પારસી છોકરીઓની નિશાળનો શિક્ષક. મુંબઇ: પારસી પ્રિનટિંગ પ્રેસમાં પા. ન. બંબાતાએ છાપ્યુંછે. ય૦ સ૦ ૧૨૪૧—ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૨."

એ ચોપડીની બીજી આવૃતિ ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૩ માં છપાઇ બાહેર પડી હતી.

૪ એ કુવાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"પાક દાદાર હોરમજદની મદદ છે

"આ કુવો ગાંમ ચીખલીનાં કુલે રેહવાશીના વાપરવાને "શારૂં બાઇ નાલીબાઇ તે બીખાજી નવરોજી ઇટાલીઆની "છોકરીનાં પુનને સારૂં તેવનનાં પુતર પારસી ફરાંમજી તા૦ "દોરાબજી હોરમજી ગનદરે બનવાવીઓછે. સને ૧૨૪૧ "ઇઅજદેજરદી ૧૮૭૨ ઇશાવી."

તા૦ ૨૭ મી જુન.

શેઠ એદલજી મનજીભાઈ મોદીને નામદાર સરકારે ભરૂચની મમાલકાળ કોરટના રેજીસ્ત્રાર નેમ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૨૮ મી જુન.

કલીઆંણીના સબ-જડજ ખાંનસાહેબ ખરશેદજી રૂસતમજી થાણેવાલાની તપાસ હેઠલ મુંબઇની સરકારે New Evidence and Contract Acts ના મરાથી તથા ગુજરાતી તરજુમા કરવાનું કામ મેશરસ શંકર પાંડુરંગ પંડીત અને વીરપ્રસાદ તાપીપ્રસાદને સોંપ્યું હતું.[૬]

તા૦ ૩૦ મી જુન.

રોજ ૧૩ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર શેરાબજી બરજોરજી દારાબપાલણના—ઉમર વર્ષ ૬૧) સુરતવાલા દસ્તુર બરજોરજી ખરશેદજી દારાબપાલણના નાઘલા દીકરા. એવણ સુરત મધે રૂસ્તમ-પરામાં પોતાના વડા ભાઇના હાથ હેઠલ દસ્તુરી ચલાવતા હતા. અકસમાત ગાડીમાંથી પડી જવાથી એમનું મરણ નીપજયું હતું.

તા૦ ૪ થી જુલાઇ.

શેઠ શાવકશાહ શેરાબજી દાવરને નામદાર સરકારે પુણાં જીલ્લાનાં ખેડ ગામની સીવીલ કોરટના કામચલાઉ સબા-રડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી નાણાંવતી, બી. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે ખાંનદેશ જીલ્લાનાં શીરપુર ખાતે બીજા વર્ગના કામચલાઉ સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[૭]

તા૦ ૪ થી જુલાઇ.

"સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇન-સ્ટીટ્યુટ" ના એક અધિકારી મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમ-શેદજી જીજીભાઇની જગોપર એક નવો અધિકારી ઠેરવવા માટે આજ દીને એ ખાતાંની એક સભા મલી હતી. તે વેળાએ સર્વેનાં એકમતથી શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલને એ જગોપર મુકરર કરવામાં આવ્યા હતા.[૮]

---

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૭ મી જુન ૧૮૭૨.

૬ એ તરજુમા ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૨ ના આગષ્ટ તથા સપટેમબર માસનાં ગવરમેંટ ગેઝેટમાં છપાયલાછે, અને તે બંધે ઊપર શેઠ ખરશેદજીની શહીઓ છે. આ કામ માટે એઓને રૂ૪૦૦) નું "હાનરેરીયમ" નામદાર સરકારે આપ્યું હતું.

૭ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૪ થી જુલાઇ ૧૮૭૨.

તા૦ ૬ થી જુલાઇ.

શેઠ મનચેરજી મેહેરવાંનજી ભાવનગરીએ "ઇસ્ટ ઇંડીઆ કંપનીનાં બંધારણ" વિષે ઇંગ્રેજીમાં એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[1]

તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૪ માહ ૧૧ (ક૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—કાવશજી હોરમજજી સરાફ—ઉમર વર્ષ ૬૪) એઓણે પ્રથમ મુંબઇની સરકારી ફેક્ટરીમાં મીકાનીકસનું કામ શિખેલા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૦ માં ખેત-વાડીના રસ્તા ઉપર શેઠ શોરાબજી શાપુરજી ઇજનેર સાથે ભાગમાં "આએરન ફાંઉડરી" ઇયાને લોઢાંનું કારખાનું મોટા પાયા ઉપર કાઢયું હતું. ખેતવાડીનાં જરથોસ્તીઓનાં મુકતાદ તથા બાજ જશન તથા ઘહંબારનાં ફંડોના એઓણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૭ માં તે સ્થાપ્યું ત્યારથી એક તરસ્ટી હતા.

તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ.

શેઠ હોરમજજી બાપુજી વીકાજીને નામદાર સરકારે સેતારાના ડીસ્ત્રીક્ટ ડેપ્યુટી કલેક્ટર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૩ મી જુલાઇ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવશજી હોરમજજી સરાફનાં ઉઠમણાંમાં તેઓએ ખેતવાડીની ત્રિજી ગલીમાંની હોરમજ બાગની વાડી અસલ માલેકો પાસેથી રૂ૧૬૦૦૦) ની કીમતે લીધી હતી તે મુંબઇના કુલે જરથોસ્તીઓને સર અવસરે વાપડવા સારૂં ઓક્ષી મુકવાની, તથા તેની મરામત વગેરેને માટે રૂ૨૦૦૦) ની રકમ મરનારની પુંજીમાંથી એલાહેદી કાઢવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી. એ ઉપરાંત મરનારની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૩૦૦૦) તથા બીજાં વેશીઓએ ૨૪૭૨) મળી રૂ૩૪૭૨) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૫ મી જુલાઇ.

શેઠ ફરામજી બહેમનજી માસ્ટરે સુરતના માજી કોટ-વાલ મરહુમ ખાંનસાહેબ અરદેશર ધનજીશાહ બાહદુરની જીંદગીના સંક્ષેપ અહેવાલનું ગુજરાતીમાં એક નાહનું પુસ્તક રચી બાહેર પાડયું હતું.[4]

તા૦ ૧૭ મી જુલાઇ.

બોમ્બે ગેઝેટના અધીપતી મી૦ જે. એમ. મેકલીને આ શેહરનાં ભલાને માટે પોતાની કલમ સ્વતંત્ર રીતે ચલાવી તેની કાંઇક પીછાંણ કરવા માટે તે હાલ પેતાને વતન જતો હોવાથી તે તકનો લાભ લઇ તેને એક "પર્સ" આપવા માટે તેના દોસ્તો અને વખાણનારાઓ વચ્ચે એક ઉઘરાંણું કરવામાં આવ્યું હતુ, જે મધે રૂ૩૪૦૦) ભરાયા હતા, જેમાં રૂ૫૦૦) ઇંગ્રેજો, ૫૦૦) હિંદુઓ, ૧૦૦૦) યાહુદીઓ અને રૂ૧૪૦૦) પારસીઓના હતા.[5]

તા૦ ૨૦ મી જુલાઇ.

રોજ ૩ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—ખરશેદજી મનચેરજી મુસ—ઉમર વર્ષ ૬૫) ગંદેવીવાલા શેઠ મનચેરજી રતનજી મુસના દીકરા. એવણ આગલા વખતમાં અતરે તથા ચીન અને શીંગાપોર ખાતે એક જાણીતા વ્યાપારી હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૦ માં એવણનું "બનારસ" નામે એક સફરી વાહણ હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૨ માં એવણે ગંદેવી મધે પોતાનાં માતાજીનાં પુનને માટે ત્યાંનાં દોખમાંઓના આઠમણ દસાએ એક કુવો તથા પાએદશે આવનારાઓને બેશવાને એક પથ્થરનો ઓટલો બંધાવ્યો હતો. એવણ લાંબી મુદત સુધી શીંગાપોર મધે વ્યાપારને સર રહેલા હતા, અને ત્યાંના સર્વે વાધેના લોકોમાં પલોટા-મલા હતા. એ પછી છેલ્લાં દશ બાર વર્ષ થયાં મુંબઇ આવી જઇફીને લીધે એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ.

રોજ ૫ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી પેશતનજી શેઠના[6]—ઉમર વર્ષ ૪૮) શેઠ પેશતનજી ડાશાભાઇ શેઠનાના નાહલા દીકરા. એવણ

---

૧ "The Constitution of the East India Company. By, Mancherjee M. Bhownaggree. Bombay: Printed and published at the Dufter Ashkara Press by Byramjee Furdoonjee & Co. 1872."

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૨.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૨.

એ વાડી મરનાર શેઠ કાવશજીએ પોતાની હૈયાતીમાંજ જરથોસ્તીઓને સરઅવસરે વાપડવાને ધર્મ ખાતે કાઢેલી હતી, અને તે બાબે પોતાનાં વશીહતનામાંમાં પણ લખેલું હતું, કે જેની રૂએ ઉપર મુજબ તંદરોસ્તી પઢાવી હતી. એ વાડીનો વહીવટ પ્રથમમાં મરહુમ શેઠ કાવશજીના વડા દીકરા તથા એક્ઝીક્યુટર શેઠ હોરમજજી કાવશજી સરાફ ચલાવતા હતા. તેમની પછી તેમના બીજા ભાઇ શેઠ ડોશાભાઇ કાવશજી સરાફ, અને હાલ તેમના ત્રિજા ભાઇ શેઠ નશરવાંનજી કાવશજી સરાફ ચલાવેછે. એ વાડીનું તથા તેની મરામતની ઉપજી રૂ૨૦૦૦) ની પુંજીનું કરસું તરસ્ટ ડીડ હજુ સુધી થયું નથી.

૪ "સુરત શહેરના ખાનબહાદુર અરદેશર કોટવાલ: તેમની જીંદગીનો સંક્ષેપ અહેવાલ. (અંગ્રેજી નોધ ઉપરથી) પ્રગટ કરનાર બે. મુંબઇ: બોમ્બે પ્રીનટીંગ પ્રેસ. ૧૮૭૨ ઇસવી."

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૮ મી જુલાઇ ૧૮૭૨.

પારસીઓના રૂ૧૪૦૦) નીચે પ્રમાણે હતા:—

(રૂ૧૦૦૦) સર કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમની, નાઇટ, સી. એસ. આઇ., (રૂ૨૦૦) અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, (રૂ૧૦૦) બેહરામજી જીજીભાઇ, રૂ૧૦૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ.

૬ શેઠ અરદેશર પેશતનજી ડોશાભાઇ શેઠનાના ભાઇ.

એક વાર્તાનું પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[1] એ પુસ્તક હાનરેબલ એ. રાજરસને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૨૯ મી આગશટ.

શેઠ શાપુરજી જામાસપજી ભાવનગરીને નામદાર સરકારે મુંબઈનાં કસટમ ખાતાંના ચોથા આસીસ્ટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૩૦ મી આગશટ.

રોજ ૯ માહ ૧ (ક૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી બેહરામજી બનાજી—ઉમર વર્ષ ૬૨) શેઠ બેહરામજી કાવશજી બનાજીના બીજા દીકરા. એવણ નાધલી ઉમરથીજ પોતાના બાપનાં ઘોડાના વ્યાપારનાં કામમાં પડેલા હતા, અને સેવટ સુધી ઘોડાની ખરીદી તથા દલાલી કરતા હતા.

તા૦ ૩૧ મી આગશટ.

રોજ ૧૦ માહ ૧ (ક૦) ૧૨૪૨ યજદજરદી.

મરણ—ફરામજી શોરાબજી ખંબાતા[3]—ઊમર વર્ષ ૩૯) શેઠ શોરાબજી કાવશજી ખંબાતાના વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૭ માં પોતાના બાપના કાકા શેઠ એદલજી ફરદુનજી ખંબાતા સાથે ચીન ગયા હતા. ત્યાં થોડુંક સુધી વ્યાપારી પેહડીમાં રહી પોતાને હીસાબે દલાલી તથા બીજો બ્યાપાર કરતા હતા, અને મુંબઈમાં આવી મરણ પામ્યા હતા. એવણ ૨૧) વર્ષ ચીન મધે રહેલા હતા.

તા૦ ૫ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૦ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

મરણ—દારાશાહ ખરશેદજી પટાપટી—ઉમર વર્ષ ૭૨) એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૩ થી આતરે શેઠો અરદેશર રૂસતમજી શોએરી તથા બહમનજી રૂસતમજી નાળીએરવાલા સાથે ભાગમાં ચીનીકામ તથા ગલાસ કામનો ધંધો "દારાશાહ અરદેશર" ને નામે કરતા હતા. તે પછી તા૦ ૩૧ મી જુલાઈ ૧૮૫૧ થી ભાગ છોડવી પોતે એખલાને નામે તે ધંધો ચલાવતા હતા. મુંબઈ મધે કેરોસીન તેલના લાંપો અમેરીકાથી આવતા શરૂ થયા તે વેળાએ તેનો મોટો રોજગાર એવો કરતા હતા. એવણે તા૦ ૨૦ મી મેએ ૧૮૭૧ ને દીને પોતાની હૈયાતીમાં પોતાની ખુશીથી રૂ૧૦૦૦૦) ની રકમ મુંબઈની પારસી પંચાતનાં ફંડમાં પોતાનાં નામનું જુદું ખાતું પડાવી તેનું બ્યાજ પંચાતને લગતાં ચાર ધર્મખાતાંઓમાં વાપડવાને ભેટ આપી હતી.

તા૦ ૬ ઠી સપટેમબર.

રોજ ૨૧ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૧ યજદેજરદી.

આજં દીને નવસારી મધે શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠનાએ એક નશાખાનું બંધાવી ત્યાંની અનજુમનને વાપડવાને સપુરદ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૭ મી સપટેમબર.

શેઠ બેહરામજી જીજીભાઈએ છેલ્લાં ચાર વર્ષ સુધી મુંબઈની લેજીસલેટીવ કૌનસીલના એક અધિકારી તરીકે પ્રજાની કેટલીક સેવાઓ બજાવી હતી તેમને હાલ કૌનસીલમાંથી રીટાયર થતી વખતે તેમના દોસ્તો અને ચાહનારાઓ તરફથી ૫૦૦૦) શહીનું એક માનપત્ર હાનરેબલ નારાયણ વાસુદેવજીએ આજ દીને એક પત્ર લખી મોકલી આપ્યું હતું.[5]

---

૧ "માહરૂં સ્વપ્નું અથવા વિશ્વાપર વિપતિ. ભાગ ૧ લો. બનાવનાર, જહાંગીરશાહ અરદેશર તાલેયારખાં. સુરત મધે વિક્ટોરિયા પ્રેસમાં કીકાભાઈ પરભુદાસે છાપ્યું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૨."

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૯ મી આગશટ ૧૮૭૨.

૩ શેઠો ફરદુનજી ફરામજી અને ફ્રેખશાર ધનજીભાઈ ખંબાતાના બાવા.

૪ એ નશાખાનાં ઊપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"પાક દાદાર અહુરમજદની મદદ હોજો

"આ નશાખાંનું શેઠ મેરવાંનજી માણેકજી શેઠે જરથો-
"સ્તીયોનાં વપરાશ સારૂં બંનવાવ્યું છે. યજદજરદી શને
"૧૨૪૧ શવંત ૧૯૨૮."

૫ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૪ મી સપટેમબર ૧૮૭૨.

આ માનપત્ર નીચે મુજબ હતું:—

To

BYRAMJEE JEEJEEBHOY, ESQUIRE.

Ex-Member of the Council of His Excellency the Governor for making Laws and Regulations Bombay.

Dear and Worthy Sir,

On your retirement from the local Legislative Council, we beg to express to you our acknowledgment of the valuable services gratuitously rendered by you to your *fellow-countrymen.*

Widely-known as a member of one of the principal native families of highly respectable position, and as a leading merchant of this city, you had the reputation of being one of our foremost, enterprising, pulic-spirited and patriotic citizens, when you were called upon by the representatives of Her Most Gracious Majesty the Queen, to take an active part in the Legislative Department of the Government of this presidency.

Your knowledge of men and manners in general, and of the wants and wishes of the various classes of the population of this presidency in particular, your great industry and aptitude for business, combined with ripe experience, forethought and prudence, had inspired the hope that your career as a legislator would prove of even tenor with the course of the other successful pursuits of your life. The result tends to prove the hope fully realised. We have the satisfaction to note that your labours as a member of the Legislative Council have proved useful to your countrymen.

તા૦ ૮ મી સપટેમબર.

શેઠ નાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાંણીનાએ દેશી બાળકોને શિખાડવાને ઇંગ્રેજી અને ગુજરાતી નાનકા વાકયોની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[1]

During the space of four years that you were one of *its members, the Legislative Council discussed* and decided many important public questions involving the interests of the different sections of the population of this presidency; and you, Sir, ever showed by your efforts that you were not wanting in the discharge of your duty to those whose well-being you were expected to watch and promote. Those efforts, though not marked by eloquent speeches, which usually enhance the worth of public men, were fruitful in regard to the preservation and advancement of the welfare of your fellowcountrymen. The drawback of speech-making in a foreign tongue on your part was often more than compensated for by the varied knowledge, mature experience, and deep meditation which you generally brought to bear on the consideration of great public questions, and which induced the disposal of many of them in a satisfactory manner.

The object of this address is not to enumerate your services to your countrymen, but simply to record our appreciation of them; and we beg to assure you, Sir, that various as those services have been, you have rendered them willingly and in a manner gratifying to those for whom you have voluntarily worked. We beg to thank you for the obligations you have thus conferred, and to assure you that the *zeal, industry, intelligence,* and independence with which you have served your countrymen, will be long remembered by them with feelings of becoming gratitude.

That you and yours may live long to enjoy ever increasing honour and prosperity is the ardent wish of, dear and worthy Sir, your friends and admirers.

એજ મુજબ શેઠ બેહરાંમજીને સુરતના લોકો તરફથી એક માનપત્ર તા૦ ૧૬ મી નવેમબર ૧૮૭૨ ને દીને શેઠો રતનશાહ પેશતનજી વકીલ, પીરોજશાહ શાપુરજી કમીશરીવાલા, હીરજીભાઇ જીવણજી ફોજદાર, અને ડાકટર ડોશાભાઇ પેશતનજીનાં એક ડેપ્યુટેશને એવણને તારદેવને બંગલે જઇ આપ્યું હતું. એજ માનપત્રની સાથે સચીનના નવાબ સાહેબ સીદી મહમદ ઇબ્રાહીમ યાકુતખાંન તરફનું પણ એક માનપત્ર એઓ શેઠોએ આપ્યું હતું. ભરૂચ તરફથી પણ એક માનપત્ર ત્યાંના આગેવાંન રેહવાસીઓની શહી સાથનું તા૦ ૮ મી નવેમબર ૧૮૭૨ ને દીને ભરૂચ આશોશીએશનના શેક્રેટરી શેઠ શોરાબશાહ દાદાભાઈ મુનસફે એક પત્ર લખી શેઠ બેહરાંમજીપર અતરે મોકલી આપ્યું હતું. અમદાવાદના આગેવાંનો તરફથી પણ એક માનપત્ર તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૨ ને દીને રાવબાહદુર બેહચરદાસ અંબાઇદાસે એક પત્ર લખી શેઠ બેહરાંમજીપર મોકલી આપ્યું હતું. નવસારીના લોકો તરફથી પણ તા૦ ૫ મી અકટોબર ૧૮૭૨ ને દીને દસ્તુર માહીઆરજી કેકોબાદજી મેહરજીરાંણાના તથા શેઠો બરજોરજી નવરોજજી દેસાઈ, બહમનજી દારાબજી દેસાઈ, જામાસપજી ખરશેદજી દેસાઇ, ડોશાભાઇ બહમનજી દેસાઇ, અને બરજોરજી રૂસ્તમજી ગારડાએ એક પત્ર લખી માનપત્ર મોકલી આપ્યું હતું. એલાવના જરથોસ્તીઓ તરફથી પણ એક માનપત્ર તા૦ ૧૨ મી અકટોબર ૧૮૭૨ ને દીને ત્યાંના પટેલ જીવણજી ભીખાજીએ એક પત્ર લખી મોકલી આપ્યું હતું.

[1] "Short Sentences, English and Gujarati. With a Glossary of useful words, for the use of Schools and private families. Bombay: Printed by N. R. Ranina at the Union Press, 1872."

તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૨ માહ ૧ (કે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—નવરોજજી બેહરાંમજી પારખ[2]—ઉમર વર્ષ ૪૫) શેઠ બેહરાંમજી ડોશાભાઈ પારખના વડા દીકરા. એવણે ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૨ માં અતરેની એલફીનસ્ટન ઇનસ્ટીટયુશનમાંથી "કલેર સ્કાલર" ની પદવી મેલવી હતી. તે પછી એલફીનસ્ટન કાલેજમાં ઉપશિક્ષક થયા હતા. ૧૮૪૬ ના જુન માસથી એઓ સુરતની ઇંગલીશ સ્કુલના એક શિક્ષક તથા ૧૮૪૯ થી વડા શિક્ષક થયા હતા. ૧૮૫૧ માં અતરે આવી સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટના વડા શિક્ષક તરીકે કામ ચલાવ્યું હતું. તે બાદ શિક્ષકની નોકરી છોડી સરકારી ખાતાંમાં રહયા, અને તા૦ ૨૩ મી મારચ ૧૮૫૨ થી ભરૂચના ડેપ્યુટી કલેકટર અને માજીસ્ટ્રેટ નેમાયા હતા. ૧૮૫૫ માં નામદાર સરકારે એવણને સુલેહના અમલદારનું માન આપ્યું હતું. એ બાદ ૧૮૫૭ માં એઓ ખાંનદેશના, ૧૮૬૦ માં ખેડાના, ૧૮૬૧ માં શોલાપુરના, અને ૧૮૬૪ માં કલાડગી જીલ્લાના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર અને માજીસ્ટ્રેટ નેમાયા હતા. ૧૮૬૬ માં એવણે સરકારી કેળવણી આપવાની રીત તથા તેથી જવાંનયાઓ કેવા થાયછે તે વિષે ઇંગ્રેજીમાં એક ચોપાનયું પ્રગટ કીધું હતું. એ ઉપરાંત અતરેનાં ઇંગ્રેજી વર્ત્તમાન પત્રોમાં એવણ વારંવાર લખાંણો કરતા હતા. એવણનું મરણ બેલગાંમ મધે નિપજયું હતું.

તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર.

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ. ને નામદાર સરકારે એલફીનસટન કાલેજમાં ગણિતના કામચલાઉ જુનીયર પ્રોફેસર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૩ મી સપટેમબર.

રાહનુમાએ માજદીઅસનાંન સભા તરફથી મુંબઇનાં ગુજરાતી વર્ત્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી દુવા નાંમ સેતાએશનેનો ગુજરાતી તરજુમો તથા શરેહ સાથે જે કોઇ જરથોસ્તી સહુથી સરસ રીસાલો લખી મોકલે તેને એ સભાના સરનશીન શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીનાં નામનું રૂ૫૦૦) નું ઇનામ આપવાને જાહેર કીધું હતું. તે મુજબ સભાપર આઠ રીસાલા લખાઇ આવ્યા હતા, તેમાંથી "અજેમ અહુરહે મજદાઓ સ્તાત અહમી" એવી નિશાંનવાલો એ૦ ખુરશેદજી મીનોચેહરજી કટેલીએ લખેલો રીસાલો ઇનામને લાએક નીકલવાથી તેમને ઉપલું ઇનામ આપ્યું

[2] સરજ્યન લપટનંટ કરનલ ધનજીશાહ નવરોજજી પારખ તથા ડાકટર નશરવાંનજી નવરોજજી પારખના બાવા.

[3] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર ૧૮૭૨.

હતું, અને એ રીસાલો સભાને ખરચે છપાવી પ્રગટ કીધો હતો.[1]

તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર.

અમદાવાદ મધે આવેલી છેલ્લી રેલ વખતે ગરીબોને મદદ કરવા થકી ત્યાંના કલેકટરપર મોકલેલા રૂપીઆ મધેથી આસરે રૂ૫૦૦૦) જે હાનરેબલ બેહરાંમજી જીજીભાઇ તથા હાનરેબલ મંગલદાસ નથુભાઈના ભરેલા હતા તે મદદ કરતાં બાકી વધવાથી તે રૂપીઆમાંથી એ બંધે ગ્રહસ્થોની મંજુરીઆત લઇ નામદાર સરકારે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૯ માં ખેડા જીલ્લામાં આવેલાં મેહમુદાબાદમાં એક ધર્મનું દવાખાંનું બાંધવાને તથા તેનું નામ હાનરેબલ બેહરાંમજીનાં મરહુમ ધણીઆંનીનાં નામપરથી "માણેકબાઇ ડીસ્પેનસરી" કરી રાખવાને ઠેરવ્યું હતું. આ કામ માટે હાનરેબલ મંગલદાસે બીજા રૂ૧૦૦૦) ભેટ આપ્યા હતા,[2] અને તે દવાખાંનું આએ વર્ષમાં બંધાઇ તૈયાર થવાથી પ્રજાને વાપરવાને ખોલ્યું મુક્યું હતું.[3]

તા૦ ૨૧ મી સપટેમબર.

રોજ ૧ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

આજ દીને શેહનશાહી પારસીઓનો નવાં વર્ષનો દીવસ હોવાથી ભરૂચ મધે ત્યાંના ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ આદરજી જીવણજીએ ત્યાંની દરેમેહરમાં પારસીઓનો એક મેલાવડો ર્યો હતો. આ મેલાવડામાં નાયબે દસ્તુર દાદાભાઇ ફરદુનજીએ જરથોસ્તી દીનનાં ફરમાંન મુજબ ચાલવાથી થતા લાભ વિશે એક ભાષણ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર.

આ માસમાં ગુજરાતના ઘણાક ભાગોમાં મોટો વરસાદ પડવાને લીધે અમદાવાદ, ભરૂચ, સુરત, નવસારી, વલસાડ, બીલીમોરા, વગેરે ઠેકાણે રેલ આવી હતી, અને ગરીબ લોકોને મોટું નુકસાંન ખમવું પડયું હતું. આ વેળાએ સર્વે ઠેકાંણેના પારસીઓએ મોટી મદદ કીધી હતી તથા ઘણાક ગરીબ નાચારોના જીવ બંચાવ્યા હતા.[5]

તા૦ ૨૬ મી સપટેમબર.

લખનોર મધે પારસીઓની સેવટની આરામગાહની જગો આગલ ત્યાંવાલા શેઠ હોરમજજી શાપુરજી બુકબાંઇડર અથવા કોચબીલડરે જરથોસ્તીઓના ગરઆવસરના વપડાસને માટે એક મકાંન "હોરમજદ બાગ"નાં નામથી બંધાવી ખોલ્યું મુક્યું હતું.[6]

તા૦ ૨૭ મી સપટેમબર.

શેઠ કાવશજી દીનશાહજી કેઆસે મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈની જીંદગીના અહેવાલનું બેત બાજીમાં "અહેવાલે રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ" નામનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[7]

તા૦ ૨૯ મી સપટેમબર.

રોજ ૯ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઇ કાવશજી દમણવાલા—ઉમર વર્ષ ૩૮) દમણવાલા શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી ભરડાના નાધલા દીકરા. એવણ પોતાના ભાઇ શેઠ માણેકજી કાવશજી દમણવાલા સાથે તેમનાં ધરમપોર તથા વાંસડાનાં રાજ્યના મોહલા વ્યાપારમાં શામેલ હતા. ઉદવારા ખાતે એક ધર્મનું દવાખાંનું ઉભું કરાવવા તથા તેને ચાલુ રાખવાને એવણે પોતાના મજકુર ભાઇ સાથે શરૂઆતથીજ કાલજી રાખી હતી, તેમજ તે તરફની નિશાલ તથા બીજાં પ્રજા ઉપયોગી કામોમાં એવણ સારૂં ધ્યાન આપતા હતા. ધરમપોર, વાંસડા, દમણ, તથા ઉદવારાના લોકોમાં એવણ ઘણા જાણીતા હતા.

---

1 "દુવા નાંમ સેતાએશને, તરજુમો તથા સરેહ સાથે. શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીની ઇઆદગારીનો ઇનામનો રીસાલો. બનાવનાર—એરવદ ગુરશેદજી મીનોચેરજી કટેલી. સઘલા જરતોસતીઓને વાકેફ થવા સારૂં રાહાનુમાએ માજદીઅશનાંન સભાની કારોબાર મંડલીએ છપાવી પરગટ કરેઓછે. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાનાં મધે બેહરાંમજી ફરદુનજીની કુંપનીએ છાપીઉં છે. સને ૧૨૪૧ ઇયજદેજરદી. સને ૧૮૭૨ ઇશવી."

2 ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ ૧૮૬૯.

3 જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૨.

4 મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૨.
એજ મુજબ તા૦ ૧૦ મી અકટોબરે ભરૂચની હમાવાલાની દરેમેહરમાં શેઠ આદરજીની કોશેશથીજ એક બીજું ભાષણ જરથોસતી ધર્મની બાબદમાં એ૦ કેખશરૂ પેશતનજી શીક્ષાગુરૂએ કીધું હતું.

5 જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી સપટેમબર ૧૮૭૨.
બીલીમોરામાં મદદ મોકલવા થકી ડાકટર કાવશજી હોરમજજીએ અતરે એક ઊધરાંણું કીધું હતું, જે મધે શેઠો બેહરાંમજી જીજીભાઈ તથા દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે દરેકે રૂ૩૦૦) તથા બાઇઓ માણેકબાઇ અને મોટલાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ જંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆનાં વીધવા અને બેટીએ મલી રૂ૧૦૦) તથા બીજી કેટલીક નાધલી રકમો ભરાઇ હતી.

6 જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી મેએ ૧૮૮૭.
એ મકાંન ઊપર નીચે મુજબ ઇંગ્રેજીમાં તખ્તી મારેલીછે:

"THE PARSI HURMUZD BAGH,
ERECTED 1872.
BY LATE HORMUSJI SHAPURJI COACH-BUILDER.

7 "અહેવાલે રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ. (ફોટોગરાફ તસવીર સાથે) બનાવનાર, કાવસજી દીનશાહજી કેઆસના. મુંબઇ મધે, મુંબઇ સમાચાર છાપખાનામાં માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહર હોમજીનાએ છાપેપોછે. સને ૧૨૪૧ યઝદેજરદી—સને ૧૮૭૨ ઇસવી."

તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર.

પુણાં મધે ભરાએલાં આ શાલનાં સરશ ઘોડાનાં પ્રદર્શણમાં પારસીઓમાં હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટને ગાડીમાં જોડવાના સરશ ઘોડાઓ માટે પેહલું તથા બીજું ઇનામ, શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆને બરહામમાં જોડવા લાયક સર્વેથી સરશ ઘોડા માટે પેહલું ઇનામ, તથા શેઠ જમશેદજી ધનજીભાઇ પટેલને દેશી સરશ ટટુઓ માટે રૂપાંના ચાંદનાં ઇનામો મલયાં હતાં.[1]

તા૦ ૧ લી અકટોબર.

આજ દીને દમણ મધે મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ કાવશજી દમણવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ભાઇ શેઠ માણેકજી કાવશજી દમણવાલાએ ઉદવાડા મધે જે ધર્મનું દવાખાંનું ચાલતું હતું તે હમેશ ચાલુ રાખવાના હેતુથી એક ફંડ ઉભું કીધું હતું, અને તે મધે પ્રથમ પોતે રૂ૧૫૦૦), મરનારનાં વીધવા બાઇ જરબાઇએ રૂ૨૨૦), વીધવાના ભાઇઓ શેઠો બેહરામજી અને મેહરવાંનજી ફરદુનજી મરજબાંને રૂ૧૦૦), તથા બીજાં એશીઓ અને ઉદવાડા, દમણ, વલસાડ, પારડી, ઉમરસાડી, અને નારગોલના જરથોસ્તીઓએ મલી રૂ૨૧૧૩) ભર્યા હતા.[2]

તા૦ ૧ લી અકટોબર.

સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. ને નામદાર માહરાંણી વિકટોરીઆ તરફથી મલેલા "નાઇટ હુડ"ના એતાબની મુબારકબાદીમાં અતરેના સર્વે વરણના લોકો તરફથી એક માનપત્ર આજ દીને તેમનાં કોટનાં મકાનમાં લઈ જઇ આપવામાં આવ્યું હતું. પ્રથમમાં અતરેના પેહલે વાર્ગના આસરે ૧૦૦) ગ્રહસ્થો મેશરસ ફારબસની કું૦ની આફીસમાં ભેગા થાઇ સર કાવશજીનાં ઘરમાં ચાલતા આવ્યા હતા. ત્યાં સર્વે બીરાજવા બાદ હાનરેબલ મી૦ જસટીસ ગીબસે એક સુભાષીત ભાષાણ કરી પ્રજા તરફનું માનપત્ર વાંચી સંભલાવ્યું હતું, જેનો સર કાવશજી

---

1 સરત ગોઝતાર, તા૦ ૬ થી અકટોબર ૧૮૭૨.

2 જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી ૧૮૭૩.

એ દવાખાંનું પ્રથમમાં તા૦ ૧ લી મેએ ૧૮૬૪ થી હાનરેબલ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇએ દમણ મધે પોતાને ખરચે જે ધર્મનું દવાખાનું ઊઘાડયું હતું તેની શાખા તરીકે તેજ વખતથી એ શેઠને ખરચે શેઠ માણેકજી કાવશજી દમણવાલાનાં મોટાં મકાંન મધે ઊઘાડવામાં આવ્યું હતું. તે ઇ. સ. ૧૮૬૭ સુધી શેઠ રૂસતમજીને ખરચે ચાલ્યું, પણ તે પછી તે બંધ ન કરતાં શેઠ માણેકજી દમણવાલાએ આગેવાંનો લઇ અંજુમનના ઊઘરાણથી તે ચલાવ્યું, પણ ત્યાંના લોકો ગરીબ હોવાથી એટલાં ઊઘરાંણાંથી તે ચાલી નહિં શકે માટે શેઠ માણેકજીની સુચના ઊપરથી ચીન કંતાનના જરથોસ્તીઓએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૪ માં ઊદવાડાનાં જરતોસ્તીઓને માટે કરેલાં ફંડ મધેથી મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓ હસતકથી દર શાલ મુકતાદને વાંકએ ઊદવારેના મોબેદો તથા નાપારેસ બેહદીનોમાં અનાજ વેંહચવાને જે રકમ આવતી હતી તે આખી રકમ એ દવાખાંનાના ખરચમાં વાપરવાનું નકી કીધું અને તેમાં જે ખુટ પડે તે શેઠ માણેકજીએ પોતે ખાનગી ભરવાને કબુલ કીધું હતું. તે વખતે એ વીઆજની રકમ રૂ૯૦૦) મળતી હતી અને વારશીક ખરચ રૂ૧૨૦૦) ઊપરાંત થતો હતો. એ બાદ ઊપર મુજબ મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ કાવશજી દમણવાલાનાં ઊઠમણાંમાં એ દવાખાંનું બાબુક ચાલુ રાખવાના હેતુથી જે રૂ૨૧૧૩) નું ફંડ કરવામાં આવ્યું તે મધે શેઠ માણેકજીએ પોતાના બેટા શેઠ શોરાબજીની શેહાદી તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી ૧૮૬૮ ને દીને થાઇ તેની ખુશાલીમાં આપેલી રૂ૧૦૦૦) ની થાપણ આમેજ કીધી, તથા ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૩ માં હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. આતશબેહરાંમ સાહેબને સેજડો કરવા આવ્યા તેવણે રૂ૫૦૦) તથા એજ શાલમાં એક જરથોસ્તી બાનુએ બંદેખોદાને નામે પોતાના મરહુમ બુજર્ગોની નઇઅતે રૂ૭૨૭), ૧૮૭૪ માં શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ આતશબેહરાંમને સેજડો કરવા આવ્યા ત્યારે તેવણે પોતાને તથા પોતાનાં બોહરદાર અને ફરજંદોને નામે રૂ૧૧૫૦), ૧૮૮૩ માં મરહુમ શેઠ બહમનજી એદલજી આલબલેસનાં પુનને સારૂં તેવણના ભાઇઓ તે મરહુમ શેઠ એદલજી ફરાંમજી આલબલેસના છોકરાઓએ રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ, ૧૮૮૪ માં શેઠ ફરાંમજી હોરમજજી બહમનજી શેઠનાએ પોતાનાં ભત્રિજી બાઇ બચુબાઇની બેટી મરહુમ બાઇ પુતલીબાઇ તે શેઠ બહમનજી ખરશેદજી શેઠનાનાં ધણીઆંનીનાં પુનને સારૂં બંગાલ બેંકનો શેર ૧) જેની લાગત રૂ૮૨૭॥ હતી તે, તથા ૧૮૮૫ માં મઊવાલા મરહુમ ખાંનબાહાદુર એદલજી પેશતનજી ઘાસવાલાની પુંજીમાંથી તેમનાં વશીઅત મુજબ રૂ૫૦૦) ભરવામાં આવ્યા હતા. તે ઊપરાંત એમાં ઊદવારેના તથા મુંબઇ અને સર્વે દેશાવરો ખાતેથી આતશબેહરાંમ સાહેબને સેજડો કરવા આવનારા જરથોસ્તીઓએ નાખેલી મોટી રકમો ભરી એ ફંડ રફતે રફતે રૂ૩૦૦૦૦) ને આસરેનું કીધું હતું. એ ફંડ મધેથી હાલ સુધી દવાખાંનાંને લગતો કસ્સો ખરચ કરવામાં આવ્યો નથી, પણ તેનું વ્યાજ વધારી મોટી રકમ કરવામાં આવેછે, જે અત્યાર સુધી આસરે ૪૦૦૦૦) ની થઇછે, અને દવાખાંનાંનો ખરચ જે હાલ દર શાલ આસરે રૂ૨૦૦૦) સુધી થાયછે તે ઊપર કહ્યું તેમ હજુ સુધી ચીન કંતાનના જરથોસ્તીઓનાં ફંડના વ્યાજના રૂપીઆ જે હાલ રૂ૧૭૦૦) સુધી આવેછે તે તથા બાકીની ખુટ જેમ મરહુમ શેઠ માણેકજી કાવશજી દમણવાલા પુરી પાડતા હતા તેમ તેમના બેટા શેઠ શોરાબજી માણેકજી દમણવાલા પુરી કરી આપેછે. એ દવાખાંનાંનાં મકાંનને માટે શેઠ માણેકજીએ પાછલથી પોતાનું એક બીજું ઘર મુફત વાપરવા આપેલુંછે જેમાં હજુ તે ચાલેછે. એ દવાખાનાંનાં ફંડના અવલ તરસ્ટીઓ તરીકે શેઠ માણેકજી કાવશજી દમણવાલા, દસ્તુર મીનોચેહરજી દારાબજી, દસ્તુર બરજોરજી રૂસતમજી મીરજા, શેઠ શોરાબજી જમાસબજી લાલા, અને એ૦ પેશતનજી એન્જીનીઆરજી ભરડા હતા. તે પછી તેઓનાં મરણથી ખાલી પડેલી જગાઓપર શેઠ શોરાબજી માણેકજી દમણવાલા, દસ્તુર ખુરશેદજી મીનોચેહરજી, દસ્તુર પેશોતનજી બરજોરજી મીરજા, અને એ૦ દારાબજી બીખાજી ભરડા નેમાએલા છે.

તરફથી ડાક્ટર મેકેનઝીએ જવાબ વાંચી સંભળાવ્યો હતો.[2] એ પછી સુરતની રૈયત તરફથી આવેલું માનપત્ર શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે વાંચી સંભળાવ્યું, જેનો જવાબ સર કાવશજી તરફથી શેઠ ડાહ્યાભાઈ ફરામજી કરાકાએ વાંચી સંભળાવ્યો. જે બાદ અતરેની પોલીસના સીનીયર માજીસ્ટ્રેટ તથા પીસ ઑફ જસ્ટીસના પ્રમુખ મી૦ જાન કાનને સર કાવશજીની તારીફમાં કેટલુંક કહી સંભળાવ્યા બાદ પાન ગોલાબ લઈ મીજલસ બરખાસ્ત થાઇ હતી.[2]

---

૧ એ માનપત્ર તથા તેનો જવાબ નીચે મુજબ છે :—

To

Sir Cowasjee Jehangier Readymoney, Knight, C.S.I.

Sir,

We your friends and admirers wish to add our congratulations to those of others on the mark of distinction with which you have been honoured by Her Most Gracious Majesty the Queen. It is most gratifying to us your fellow-citizens to know that the acts of charity with which for years we have been familiar, are appreciated at their true worth in England also, and that the Queen herself has, by conferring upon you the title of a Knight of the United Kingdom, recognized the nobleness of a character which finds relief under severe and prolonged physical sufferings in ministering to the wants of the poor and sick of every race and creed. It would be distasteful to you Sir, for us to enumerate the good deeds which have gained you a world-wide reputation for philenthropy; but we who have seen their fruits, can bear witness that they do credit to your shrewdness of judgment, good taste, and public spirit, as well as to your liberal disposition. We hope that you may long be spared to Bombay, whose citizens are proud to place on its roll of worthies the honored name of Sir Cowasjee Jehangier. We subscribe ourselves, Sir, with sentiments of esteem and respect, your faithful Friends and Admirers

Bombay, July, 1872.

સર કાવશજી તરફથી ડાક્ટર મેકેનઝીએ ઊપલાં માનપત્રનો વાંચેલો જવાબ નીચે મુજબ હતો :—

Hon'ble Sir and Gentlemen,—I beg of you to accept my warmest thanks for your congratulation on the high honour which Her Most Gracious Majesty the Queen has been pleased to confer on me, one of her very humble but most grateful and loyal subjects.

To receive such an address as you have tendered to me to-day I conceive to be the greatest honour that a man can obtain from his fellow-citizens, and it is peculiarly gratifying to know that I have so many friends among different races and creeds, and that this address contains the names of those honored and respected not only in this country, but in Great Britain.

Gentlemen, I scarcely know how to reply to your feeling allusion to the sufferings which it has pleased an all-wise Providence to inflict on me, but let me assure you that in my feeble efforts to assist the poor I have only imitated the good works of my forefathers, an example of which was honorably acknowledged by a former Governor of this presidency more than a century ago. I pray that this feeling may continue among those who will inherit my name, and that so long as the name of "Readymoney" may exist, that it shall always be found associated with loyalty and philanthropy.

Hon'ble Sir and Gentlemen, it but remains for me to thank you for your attendance here to-day, and to request you to accept and convey to all my friends my respectful assurance that their address will always be preserved and treasured in my family as one of its proudest memorials —Permit me to remain, Gentlemen, your very faithful and obliged servant.

---

૨ ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૭ જી અક્ટોબર ૧૮૭૨.

એજ મુજબ નવસારીની અનજુમન તરફથી દસ્તુર માહીઆરજી કેકોબાદજી, શેઠો બરજોરજી નવરોજજી દેસાઇ, બહમનજી દારાબજી દેસાઈ, અને બીજા જરથોસ્તીઓની શહી સાથનું આવેલું એક માન પત્ર તા૦ ૨૫ મી અક્ટોબર ૧૮૭૨ ને દીને દસ્તુરો પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણા, એરચજી શોરાબજી મેહરજીરાંણાના, માણેકજી નશરવાંનજી કુટાર, અને શેઠ હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલાનાં એક ડેપ્યુટેશને સર કાવશજીને તેમનાં કોટનાં ઘરમાં લઇ જઇ પોંહચાડ્યું હતું. ગંદેવીથી ૩૦૦) શહીનું આવેલું મુબારકબાદીનું માન પત્ર તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૨ ને દીને શેઠો હોરમજજી બરજોરજી કપટાંન, હોરમજજી મનચેરજી મેહતા, હોશંગજી કુવરજી ગજધર, હોરમજજી એદલજી ઊનવાલા, નાનાભાઈ માણેકજી ગજધર, ભીખાજી ખરશેદજી મુસ, દાદાભાઈ હોશંગજી, મેનાભાઈ નશરવાંનજી ગજધર, માણેકજી એદલજી લાકડાંવાલા, જમશેદજી નવરોજજી ફરનીચરમેકર, હોરમજજી બેહરામજી મુસ, હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, અને અરદેસર ફરાંમજી મુસે મોકલી આપ્યું હતું. વલસાડથી દસ્તુર ફીરોજજી પેશોતનજી, ડાક્ટર પેશાતનજી બહમનજી ધનજી મેહેતાના, શેઠો દાદાભાઈ ફરાંમજી, બહમનજી કુવરજી, મેહરવાંનજી બરજોરજી પોસ્ટવાલા, બહમનજી પેશતનજી, ભીખાજી રૂસતમજી કાંનસ્ટા, અને બીજાઓની શહી સાથનું એક માન પત્ર તા૦ ૫ મી જુલાઇ ૧૮૭૨ ને દીને મોકલી આપ્યું હતું. નવસારીની કાવશજી જાંહગીર મદરેસાના હેડ માસ્ટર શેઠ કેરશાસપજી રૂસતમજી દાદાચાંનજી, એમ. એ; એલ. એલ. બી. તથા સર્વે શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ તરફથી આવેલું મુબારકબાદીનું એક માન પત્ર તા૦ ૧૦ મી જુન ૧૮૭૨ ને દીને હાનરરી શેક્રેટરી એ૦ કાવશજી નશરવાંનજી કાંગાએ આવી હાથોહાથ સર કાવશજીને પોંહચાડ્યું હતું. ખેતવાડીનં કાવશજી જાંહગીર રેડીમની છોકરીઓની નિશાલની કમીટી તરફથી તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૨ ને દીને એક માન પત્ર શેઠો એદલજી રૂસતમજી સુનાંવાલા, અરદેશર બહમનજી કાકા, અરદેશર રૂસતમજી મુનશી, હોરમજજી ખરશેદજી આશબરનર, દીનશાહ એદલજી લાંમ, ડાક્ટર ફરાંમજી શાપુરજી અરદેશર ફરાંમજી મુસ, અને રૂસતમજી મેહરવાંનજી માસ્ટરના એક ડેપ્યુટેશને સર કાવશજીને વાલકેશરને બંગલે લઈ જઈ આપ્યું હતું. કાંદાવાલા મોહલા રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરીની કમીટી તરફથી એક માન પત્ર તા૦ ૨૮ મી જુલાઇ ૧૮૭૨ ને દીને શેઠો શોરાબજી રતનજી ડાક્ટર, રૂસતમજી શાપુરજી બાટલા, શોરાબજી અસલાજી ભરૂચા, શાપુરજી હોરમજજી બારીઆ, અને માણેકજી કાવશજી તાડીવાલાનાં ડેપ્યુટેશને સર કાવશજીને બંગલે લઇ જઇ પોંહચાડ્યું હતું. બાહેરકોટ ઇમપરૂવમેંટ લાઇબ્રેરીની કમીટી તરફથી એક માન પત્ર તા૦ ૭ મી જુલાઇ ૧૮૭૨ ને દીને શેઠો કાવશજી એદલજી પટેલ, નશરવાંનજી નવરોજજી બોદ, જમશેદજી લીમજીભાઇ અપુ, અને હોરમજજી દારાબજી શોદાનાનાં એક ડેપ્યુટેશને સર કાવશજીને બંગલે લઇ જઇ આપ્યું હતું.

તા૦ ૫ મી અક્ટોબર.

આએ વર્ષમાં સુરતની પાસેનાં રાંદેર ગામમાં મોરા બાગર આગલ મુંબઇવાલા મરહુમ શેઠ જમશેદજી દોરાબજી બાંબોટવાલાના છોકરાઓએ પોતાના બાપની પૂંજીમાંથી તેમનાં પુનને માટે એક મોટો કુવો બંધાવી ધર્મ ખાતે ઓહલો મુકપો હતો.[1]

તા૦ ૮ મી અક્ટોબર.

રોજ ૧૮ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

આજ દીને નવસારી મધે મરહુમ બાઇ નવાજબાઇ તે મરહુમ આ૦ રતનજી દોરાબજી તાતાનાં બેટી તથા મરહુમ આ૦ ભીખાજી એરચજી લશકરીનાં વીધવાનાં ઉકમણાંમાં તેવણની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૭૦૦૦) ની રકમ નવસારી મધે જરથોસ્તી છોકરીઓને જંદ અવસ્તા તથા બીજી ઘટતી કેળવણી આપવા માટે નીશાલ કાઢવા સારૂં આપવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી.[2] એ ઉપરાંત મરનારના ભાઇ શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતાએ રૂ૧૦૫૦) તથા બીજાં બેશીઓએ રૂ૮૫) મલી રૂ૧૧૩૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૦ મી અક્ટોબર.

શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ પોતાની ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ ની ગુજરાતની મુસાફરીમાં ભરૂચ મધે એક હાસ્પીટલ બાંધવાને માટે રૂ૨૫૦૦૦) ની રકમ સરકારને આપી હતી, તે હાસ્પીટલ આએ વર્ષમાં બંધાઇ તૈયાર થઇ હતી, અને તે પર ઉપલા શેઠ શોરાબજીવાલા રૂ૨૫૦૦૦) તથા સરકારના રૂ૩૫૦૦૦) અને ત્યાંની મ્યુનીસીપાલીટીના રૂ૫૦૦૦) તથા લોકલ ફંડ કમીટીના રૂ૪૦૦૦) મલી રૂ૬૯૦૦૦) નો ખરચ થયો હતો.[4]

---

૧ આ કુવાપર નીચે પ્રમાણે તખ્તી મારેલીછે :—

"શ્રી પાખ ખુદાએતાલાની મદદથી આએ કુવો શ્રી "મુંબઇનાં રેવાશી બેહસ્તનશીન પારશી જમશેદજી દોરાબજી "બાંમબોટવાલાનાં પુનને કાજે તેવણનાં પુતરોએ પોતાના "બાપની પુંજીમાંથી બંધાવીને માણસો તથા જાનવરોને પાણી "પીવાને સારૂં ધરમખાતે આપેઓછે શહી. શવંત ૧૯૨૮ "વીકરમાજીત. શને ૧૮૭૨ અંગરેજી. શને ૧૨૪૧ એજ- "દેજરદી તથા ૧૨૮૮ હીજરીનાં શાલમાં."

૨ નવસારી મધે જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલ ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૪ માં શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામાજીએ પોતાને ખરચે શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીની ભલામણ ઊપરથી ઊંઘાડી હતી, અને ૧૮૬૬ સુધી તેનો ખરચ પોતે એખલે હાથે ચલાવ્યો હતો. તે બાદ થોડુંક સુધી શેઠ શોરાબજી બંગાલીએ તેનો ખરચ પોતે આપ્યો હતો, અને પાછલથી તે શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતાને સ્વાધીન કીધી હતી, જેવણે ઉપર મુજબ પોતાનાં મરહુમ બેહન બાઇ નવાજબાઇની પુંજીમાંથી તે આએ શાલથી "નવાજબાઇ તાતા નવસારી જરતોશતી છોકરીઓની નિશાલ" નાં નામથી ચાલુ રાખી હતી. શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતાએ તા૦ ૩ જી અક્ટોબર ૧૮૮૩ ને દીને એક તરસ્ટ કરી પોતાની સેંટરલ ઇંડીઆ સ્પીનીંગ વીવીંગ એંડ માન્યુફેકચરીંગ કુંપનીના ૭૦) શેરો તેની ઊપજ ચોકસ ધર્મનાં કામોમાં ખરચવાને એલાહેદા કાઢ્યા હતા, અને તેની ઊપજના ૧૦૦ હીસ્સા કરી અનેક પ્રમાણમાં તે સાત ખાતાંઓને વેંહચી આપ્યા હતા, જે મધેથી ઊપજી નવાજબાઇ તાતા નિશાલને માટે ૨૭ હીસ્સા ખરચવાને ઠેરવ્યું હતું, અને હાલ તે ઊપજ ૨૭ હીસ્સાને હીસાબે વધતાં વધતાં દર શાલ આસરે રૂ૨૫૦૦) ની થાયછે. ૧૮૮૬ માં શેઠ નશરવાંનજી તાતા બેહસ્તનશીન થયા તેવણનાં ઊઠમણાંમાં તેમના બેટા શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી તાતાએ રૂ૫૦૦૦) ની રકમ એ નિશાલનાં ફંડ ખાતે તેનું વ્યાજ વાપડવાને અનામત આપી હતી, પણ તે વ્યાજ વાપડવામાં આવ્યું નથી, અને તે રકમભી વધી આસરે રૂ૧૦૦૦૦) ની થાઇછે.

એ નિશાલનો વહીવટ ચલાવવા માટે ઊપલાં શેઠ નશરવાંનજી વાલાં તરસ્ટના તરસ્ટીઓ શેઠો જમશેદજી નશરવાંનજી તાતા, દોરાબજી જમશેદજી તાતા, અને શોરાબજી કાવશજી તાતાએ તા૦ ૧૪ મી જુન ૧૮૮૬ ને દીનેથી શેઠો ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી (ચેરનશીન), ખરશેદજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, દોરાબજી જમશેદજી તાતા, કાવશજી નશરવાંનજી કાંગા, ખરશેદજી માંણેકજી તાતા, અને અરદેશર જમશેદજી બીલીમોરીઆ (હાનરરી શેક્રેટરી) ની એક કમીટી નેમી હતી, અને તે કમીટીમાં અવાર નવાર શેઠો બહમનજી બેહરાંમજી પટેલ, દારાશાહ રતનજી ચીચગર, રતનજી દાદાભાઇ તાતા, ફરદુનજી માણેકજી કાંગા, અને રતનજી જમશેદજી તાતા ઊમેરાયા હતા. એ નિશાલ તથા પોતાની જંદ અવસ્તાની મદરેશાને માટે શેઠ નશરવાંનજી તાતાએ નવસારી મધે આસરે રૂ૨૦૦૦૦) ને ખરચે એક કુશાદે મકાંન બંધાવી તે તા૦ ૨૭ મી મારચ ૧૮૮૩ ને દીને પોતે ખોલ્લું મુકયું હતું, જેમાં એ નિશાલ લઇ જવામાં આવીછે. એ નિશાલમાં ગુજરાતી ૭ માં ધોરણ સુધીની કેળવણી આપવામાં આવેછે, તથા તેની પછી સ્ત્રી કેળવણીને ઘરની તાલીમ આપવાનો એક વર્ગ પણ ઊંઘાડવામાં આવ્યોછે. એ નિશાલનો લાભ સરેરાશ ૨૦૦) છોકરીઓ લેછે, અને તે પાછલ દર માસે ૧૮૦) નો ખરચ ચાલુછે.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી અક્ટોબર ૧૮૭૨.

૪ આ હાસ્પીટલમાં નીચે પ્રમાણે તખ્તી મારેલીછે :—

"This Hospital
was erected for the benefit of the inhabitants of Broach
at the expense of
Mr. Sorabjee Jamsetjee Jeejibhoy
of Bombay and
The British Government
A. D. 1872.
Donation by

Mr. Sorabjee Jamsetjee Jeejibhoy ...	Rs.	25,000
Grant by Government......................	"	35,000
Grant by the Municipality................	"	5,000
Grant by the Local Fund Committee.	"	4,000
Total Rupees...		69,000

Designed by Captain C. Mant, R. E."

તા૦ ૧૧ મી અક્ટોબર.

શેઠ કાવશજી પેશતનજી સરાફે "દીલચમન ગાયણ સંગ્રહ" નામની ૪૦૦) ગાયણોના સંગ્રહની એક ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[1]

તા૦ ૧૭ મી અક્ટોબર.

રોજ ૨૭ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી[2]—ઉમર વર્ષ ૪૮) એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૮ થી ભાવનગરનાં થાકોર સાહેબના મુંબઈના એજંટ નેમાયા હતા. એ એજનસીનું મુખ્ય કામ તે વેળાએ એ હતું કે ભાવનગર રાજ્યને તાબેનાં પેશવાઈ ૧૧૬ ગામો ઉપર ઇ૦ સ૦ ૧૮૧૬ માં મુંબઇ સરકારની ભલાંમણથી હિંદુસ્થાંનની વડી સરકારે નવો કાયદો કરી ત્યાંના થાકોર સાહેબ પાસેથી ફોજદારી તથા દીવાંની હકુમત છીનવી લઈ તે અમદાવાદના જડજ તથા કલેક્ટરને સોંપી હતી. એ બાબદ વડી સરકારમાં તથા ઇંગલાંડ કોરટ ઑફ ડાએરેકટરસને અરજીઓ વગેરે કરવાનું કામ એવણને સોંપ્યું હતું, અને એવણે મેહનત લઇ ઘણાંક વર્ષો સુધી તકરાર તથા લખાંણો સરકારમાં ચલાવ્યા પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ ના ફેબરવારી માસમાં સરકારે ભાવનગરના મરહુમ થાકોર સાહેબ જસવંતસીંહજીને દીવાંની તથા ફોજદારી હકુમત અમલ મુજબ સોંપી હતી. એ મેહનત બદલ એવણ (શેઠ મેહરવાંનજી) ને રૂ૫૦૦૦૦) રોકડાનું ઇનામ તથા રૂ૫૦૦) નું પેનશન એમની જીંદગી સુધી મલ્યું હતું.[3] ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૨ ના અક્ટોબરથી તે ૧૮૬૦ સુધી એવણે થોડાક ભાગીદારો સાથે અતરેનાં "ટેલીગ્રાફ એંડ કુરીઅર" પત્રની માલિકી ચલાવી હતી. ૧૮૫૩ માં એવણે બોમ્બે પેપર માન્યુફેકચરીંગ કુંપની નામનું અતરે કાગજ બનાવવાનું તથા ૧૮૫૮ માં બોમ્બે ઑઇલ પ્રેસ કુંપની નામનું તેલ બનાવવાનું કારખાનું ભાગીદારો સાથે ઉંઘાડયું હતું. છેલ્લું કારખાનું એવણે પોતે ૧૮૬૩ માં રૂ૧૮૦૦૦) ની કીમતે વેચાતું લીધું હતું. ૧૮૫૮ થી તે ૧૮૬૪ સુધી એવણની પેહડીમાં શેઠ પાલણજી હોરમજજી કાપડીઆ શામેલ હતા. તે પછી તા૦ ૧ લી મારચ ૧૮૬૪ થી પોતાના દીકરા શેઠ મનચેરજી તથા ભાવનગરના દીવાંન ગવરીશંકર ઉદેશંકરના દીકરા શેઠ પ્રભાશંકર સાથે "મનચેરજી પ્રભાશંકર એંડ કું૦" નાં નામથી બીજી બ્યાપારી પેહડી કાઢી હતી. ૧૮૫૮ ના આગશટ માસમાં એવણે આપણા પારસીઓનાં બાળકોની તંદરોસ્તીનો વધારે સંભાલ કરવાને તેમને બદનની કસરત કરાવવાને "કસરત શાળા સ્થાપક મંડલી" ઉભી કરી તેની મારફતે મેદાનમાં કસરત શાળા ઉંઘાડી હતી, અને તેના શરૂઆતથી તે પોતાનાં મરણ સુધી પ્રમુખ હતા. ૧૮૬૦ માં ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ સ્થાપવામાં એવણે મુખ્ય આગેવાંની લીધી હતી તથા તેના શરૂઆતથીજ ડાયેરેકટર તથા પ્રમુખ હતા. ૧૮૬૩ માં એવણ બેંક ઑફ ઇંડીઆ, બોમ્બે કૉટન જીનીંગ કું૦, મોફ્‌ફુસીલ કૉટન પ્રેસ કું૦, અને બાસીન શુગર કું૦ના પ્રોમોટર તેમજ ડાએરેકટર, તથા એજ મુજબ ૧૮૬૪ માં બોમ્બે સીટી બેંક, ધી ઇમપીરીઅલ બેંકીંગ એંડ ટરેડીંગ કું૦, એલાએનસ સ્પીનીંગ કું૦, બોમ્બે કોનત્રાકટ એંડ બીલડીંગ કું૦, આએરનશીપ કું૦, ટીનાવલી પ્રેસ કું૦, ત્રીચર એંડ કું૦, વિકટોરીઆ પેટનટ બ્રીક કું૦, અને એશીઆટીક ફીનાનશીયલ આસોશીએશનના પ્રોમોટર તેમજ ડાએરેકટર હતા. ૧૮૬૫ ની જુન માસમાં એઓની પેહડીને મોટું નુકસાંન થવાથી તે બંધ કરવી પડી હતી. તે પછી ૧૮૬૮ થી એવણ પોતાની સ્થાપેલી ઉપર જણાવેલી ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ના એજંટ, તથા આલબ્રટ મીલસ કું૦ના શેઠ જાંગીરજી હોરમજજી મોદી સાથે જોઇંટ શેક્રેટરી અને એજંટ નેમાયા હતા. પ્રજા ઉપયોગી કામોમાં એવણ હમેશાં ભાગ લેતા હતા. એવણનાં મરણ પછી એવણની સ્થાપેલી ઉપલી કસરતશાળા સ્થાપક મંડલીના મીજલસીઓ તથા એમના બીજા મિત્રોએ એમની યાદગારીમાં રૂ૧૨૫૩ાા નું ફંડ એકઠું કરી તેનાં વ્યાજમાંથી કસરતશાળાના ચેલાઓને એમના નામનાં ઇનામો આપવાનો બંદોબસત કીધો હતો, તથા એ કસરતશાળાને માટે એમના બેટા શેઠ મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરીની કોશેશથી સરકાર તથા સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે મેદાનમાં જાયુકની ઇમારત બંધાવી આપી તેના દરવાજાપર એવણનું એક મેડેલીઅન બસ્ટ સર દીનશાહજીને ખરચે જડાવી તે તા૦ ૧૦ મી મારચ ૧૮૯૩ ને દીને મુંબઇના નામદાર ગવરનર લારડ હેરીસને હાથે ખોલ્લું મુકાવ્યું હતું.

તા૦ ૧૭ મી અક્ટોબર.

સીરરના મામલતદાર શેઠ માણેકજી એદલજી બગીખાઉને નામદાર સરકારે પુણા જીલ્લાના પેહલા વર્ગના સબારડીનેટ માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી.

---

૧ "દીલચમન ગાયણ સંગ્રહ. જેમાં જુદી જુદી મુંબઇની સઘળી નાટક રોલીમાં ગવાયલાં તથા સરબ્યવસરે ગવાયલાં, તેમજ કેટલાંક ઘુરાં છવાયાં છપાયલાં એ સઘળાં એકઠાં કરીને નજદીક ૪૦૦ ગાયણનો સંગ્રહ. છપાવી પ્રગટ કરનાર, ગાયણ—શોખી. મુંબઇ, રેસ્ટ પ્રીંટીંગ પ્રેસ મધે કાવશજી પેશતનજી પ્રીંતરે છાપી પ્રગટ કીધુંછે. સને ૧૮૭૨"

૨ શેઠ મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી, સી. આઇ. ઇ; એમ. પી. ના બાવા.

૩ એ દીવાંની તથા ફોજદારી હકુમત બાબદ અરજીઓ વગેરે કરવાને શેઠ મેહરવાંનજીના હાથ હેઠલ અવલથીજ શેઠ ફરામજી શોરાબજી વાડીઆ અથવા ભાવનગરીને રાખ્યા હતા, જેવણે પણ એ બાબદમાં સારી નોકરીઓ બજાવ્યાથી તેમને ઇનામ, લવાજમો વગેરે મલ્યાં હતાં.

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે સુરત હાઈસ્કુલના આકટીંગ હેડ માસ્તર નેમ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૧૯ મી અકટોબર.

ફ્રાંકફોરટ શેહરની ૧૬૨ મી વારની પાદશાહી સોરતીમાં આએ વેળાએ પુણાંવાળા શેઠ હોરમજજી મનચેરજી સોપારીવાળાને ૨૦૦૦૦) ફલારનસ (રૂ૧૪૫૦૦ ને આસરે) ની સોરતી લાગી હતી.[૨]

તા૦ ૨૧ મી અકટોબર.

રોજ ૧ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—એ૦ નોશરવાંનજી ખુરશેદજી કાંગા—ઉમર વર્ષ ૮૩) એ૦ ખુરશેદજી દારાબજી કાંગાના દીકરા. એવણું અતરેનાં ઘણાંક પુરાતમ પારસી કુટુંબોના પંથકી હતા. પોતે મોબેદી કરી મેળવેલા પૈસામાંથી પોતાનાં જન્મ વતન નવસારી ખાતે જરથોસ્તીઓના ઉતારા તથા ત્યાંના લોકોના સરઅવસરના વપરાસને માટે એક ધર્મશાલા બંધાવી તે તા૦ ૧૮ મી મેએ ૧૮૬૮ ને દીને ખોલી મુકી હતી, તથા તેનું નામ "નોશરવાંન બાગ" કરી રાખ્યું હતું.

તા૦ ૨૩ મી અકટોબર.

આજ દીને એ૦ નોશરવાંનજી ખુરશેદજી કાંગાનાં ઉઠમણાંમાં તેવણે નવસારીમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૮ માં બંધાવેલા "નોશરવાંન બાગ" ની મરામતને માટે એલાહેદા કાઢેલા રૂ૨૫૦૦) માં બીજા રૂ૨૦૦૦) તેવણની પોતાની પુંજીમાંથી તથા રૂ૫૦૦) તેવણનાં વીધવા બાઇ જીવણબાઇએ ઉમેરવાની તનદરોસ્તી પઢાવી હતી. એજ મુજબ સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની નાઈટ, સી. એ સ. આઇ. એ પોતાનાં ઘરના એ પંથકીનાં પુણને માટે રૂ૫૦૦) નવસારીની પોતાનાં નામની મદરેસામાં આપ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૧ લી નવેમબર.

શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં દેશી ઓરતોને દાઇનો ધંધો શિખાડવા માટે એક વર્ષ, અને જો જરૂર પડે તો બે વર્ષ, સુધી દર માસે રૂ૧૦) ના દરમાયાની છ સ્કાલરશીપો આપવાનું તથા ડાક્ટર રૂસતમજી નશરવાંનજી ખોરીએ તે વર્ગને મુફત કેળવણી આપવાનું માથે લીધાથી, એ કાલેજમાં આજ દીનથી એવો એક વર્ગ ડાક્ટર રૂસતમજીનાં શિક્ષકપણાં હેઠળ ઉઘાડવામાં આવ્યો હતો.[૪]

તા૦ ૪ થી નવેમબર.

હિંદુસ્થાંનનો નામદાર વાઇસરાય અને ગવરનર જનરલ લારડ નારથબ્રુક મુંબઈ ખાતે એક દરબાર ભરવાને આવનાર હોવાથી તે નામદારને ઘટતી પ્રકારનો આવકાર દેવાને અતરેની બેંચ ઑફ જસ્ટીસ તરફથી પ્રમુખે કરેલાં રીકવીજીશનની રૂહે મુંબઇના શેરીફ શેઠ ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકાએ આજ દીને એક જાહેર સભા ટાઉન હાલમાં બોલાવી હતી. સરનશીનની ખુરસી શેરીફ શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાને આપવા બાદ નામદાર વાઇસરાય અતરે આવે તે વેળાએ તેને ઘટતો આવકાર આપવા, તથા એક "રીસેપશન ફંડ" ઊભું કરવા, અને તે મધેથી તે નામદારની યાદગારીને માટે કોઇ મુકરર જગાએ "નારથબ્રુક ગારડન" નામનો બાગ બનાવવાને બેંચ આફ જસ્ટીસે નેમેલી ૧૬ ઇંગ્રેજ, ૧૪ હિંદુ, ૬ મુસલમાંન, ૨ યાહુદી, અને ૧૭ પારસી (હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; શેઠો નવરોજજી ફરદુનજી, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, બેહરાંમજી જીજીભાઇ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, હોરમજજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી) ગ્રહસ્થોની એક રીસેપશન કમીટીને સોંપવાના ઠેરાવો કરી સભા બરખાસ્ત થઇ હતી.[૫]

---

૧ બોમ્બે ગવંરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૭ મી અકટોબર ૧૮૭૨.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી અકટોબર ૧૮૭૨.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી અકટોબર ૧૮૭૨.

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૩ મી અકટોબર ૧૮૭૨.

એ બાબે નામદાર સરકાર તરફથી નીચે મુજબનો ઠેરાવ બાહેર પાડવામાં આવ્યો હતો:—

Letter from the Acting Director of Public Instruction dated 25th September 1872 submitting to Government a letter from the Principal, Grant Medical College, enclosing an offer of Mr. Ardeshir Hormusjee Wadia to provide six stipends of Rs. 10 each for the training of Guzeratee midwives, for one year, with a promise of an extension of the subscription for a second year, if necessary; stating that Mr. Rustomjee N Khory, L M., proposes to teach the class gratuitously; and that the Marathee class might stand over for the present; and requesting permission for the formation of the proposed Guzeratee class.

Resolution—The acknowledgments of Government should be conveyed to Mr. Ardeshir Hormusjee Wadia and to Mr. Rustomjee N. Khory, L. M., for their public spirited offers to enable a class of Guzeratee midwives to be properly trained. The Director of Public Instruction should take the necessary steps for the formation of this class. As no funds are available for the formation of a Marathee class, nothing can at present be done in that direction.

૫ ટાઇમસ ઑવ ઇંડીઆ, તા૦ ૬ ઠી નવેમબર ૧૮૭૨.

નામદાર વાઇસરાય તા૦ ૧૪ મી નવેમબરને દીને મુંબઇ આવી પુગો હતો. તા૦ ૧૬ મી નવેમબરને દીને

તા૦ ૧૫ મી નવેમબર.

હિંદુસ્થાંનના વાઈસરાય નામદાર લારડ નારથબ્રુકે આજ દીને અતરેના ટાઉન હાલમાં એક લેવી ભરી હતી; જેમાં નીચલા પારસીઓ હાજર થયા હતા—

અરદેશર ખરશેદજી દાદીશેઠ, અરદેશર ખરશેદજી ફરેદુનજી, અરદેશર ડોશાભાઇ મુનશી, અરદેશર ફરામજી મુસ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, અરદેશર નવરોજજી દાવર, ડાકટર બેહરામજી નવરોજજી, બહમનજી ખરશેદજી ભાંડુપવાલા, બેહરામજી દાદાભાઇ રેજીસ્ત્રાર, બેહરામજી જીજીભાઇ, બેહરામજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, કુવરજી કાવશજી શબાવાલા, કાવશજી ખરશેદજી ભાંડુપવાલા, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી દાદી લીમજી, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, કાવશજી માણેકજી લીમજી, ખરશેદજી ફરેદુનજી પારખ, ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી, ખરશેદજી પાલણજી લાલકાકા, ખરશેદજી રૂસતમજી થાંણેવાલા, દાદાભાઈ ડોશાભાઇ કામાજી, ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકા, દાદી નશરવાંનજી દાદી, દાદાભાઇ બહમનજી જીજીભાઇ, દાદાભાઇ માણેકજી વખારીઆ, ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી જીજીભાઇ, ધનજીભાઇ રૂસતમજી અપુ, દીનશાહ જમશેદજી ફરેદુનજી, દીનશાહ માણેકજી પીટીટ, દોરાબજી હોરમજજી ભાંડુપવાલા, એદલજી ખરશેદજી માણેકજી સરાફ, ફરામજી શાપુરજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા, હીરજી અરદેશર દાદી, હીરજીભાઇ ખરશેદજી ભાંડુપવાલા, હોમજી ખરશેદજી દાદી, હોરમજજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, હોરમજજી અરદેશર સંતોક, હોરમજજી અરદેશર ધનજીભાઈ વાડીઆ, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર, જાંહગીર માણેકજી ખરશેદજી, જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી, જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, જમશેદજી ધનજીભાઇ પટેલ, હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ.; જીવાજી શાપુરજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, લીમજી નવરોજજી બનાજી, લીમજી માણેકજી બનાજી, નશરવાંનજી ચાંદાભાઇ, ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસજી જામાસપઆશાના, પી. નાલાશેઠ, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણા, પેશતનજી બેહરામજી ફકીરા, પેશતનજી ધનજીભાઇ પટેલ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઈ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી, શાપુરજી હોરમજજી પાટક, શોરાબજી એદલજી વાડીઆ, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, શોરાબજી પદમજી પેશતનજી, દસ્તુર શોરાબજી રૂસતમજી સુક્ષાંશીરોજના.[1]

તા૦ ૧૬ મી નવેમબર.

શેઠ હોરમજજી એદલજી કોટવાલે વાંસડાનાં જમાલીઆ ગામમાં ૮ ફીટ લાંબો અને ૩॥ ફીટ ઉચો એક વાઘ મારી વાંસડાના રાજા તરફથી ઇનામ મેલવ્યું હતું.[2]

તા૦ ૧૭ મી નવેમબર.

શેઠ અરદેશર બેહરામજી કાપડીઆએ લંડન મધે બા[...] સટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[3]

તા૦ ૧૮ મી નવેમબર.

આજ દીને અતરેના ટાઉન હાલમાં શીનોર મારાશને[...] કાનસરટમાં એક પારસી બાઇ—દીનબાઈ તે શેઠ બહમન ખરશેદજી ભાંડુપવાલાનાં ધણીઆંનીએ, એક ગાએણ બી[...] ઇંગ્રેજ સ્ત્રીઓ ભેગું ગાયું હતું.[4] પારસીઓમાં આ બ[...] પેહલવેહલો હોવાથી એ બાબે ઘણી ચકચાર થાઇ હતી.

તા૦ ૧૯ મી નવેમબર.

"સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ [...] સ્ટીટયુટ"ની કોટની મોટી સ્કુલને માટેનું ફોરફોટ [...] બાંધેલું મોટું મકાંન ખોલ્લું મુકવાની ક્રિયા આજ [...] સવારનાં ૮॥ કલાકે હિંદુસ્થાંનના નામદાર વાઇસરાય [...] ગવરનર જનરલ લારડ નારથબ્રુકે નામદાર ગવરનર [...] ફીલીપ ઉડહાઉસ તથા એક મોટા મેલાવડાની હજુ[...] કીધી હતી. પ્રથમમાં એક રૂપાંની કુંચી વડે નામદાર વ[...] સરાએ ઇમારતનો નીચલો દરવાજો ઊંઘાડવા બાદ [...] ત્રિજા મજલા ઊપર ગયા, જયાં એ ખાતાંના પ્રમુખ હ[...] રેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આ[...] એ નામદાર વાઇસરાયનો ઉપકાર માનતાં જણાવ્યું કે [...] શેહર ખાતે તમો થોડોવાર રેહવાના તેટલામાં તમોને ઘ[...] જોવું અને ઘણે ઠેકાંણે ખીરાજવું છે તે હમો જાણીએ [...] એટલા માટે તમો નામદાર અતરે અરધી ખાંનગી [...] કરવા આવવાને રાજી થાવા તે માટે હમો તમારા આ[...] થાયા છૈયે. એ પછી પ્રીનસીપાલ મી૦ જેમસ બર[...] એ ખાતાંની ટુક તવારીખ વાંચી સંભલાવી, અને [...] જમશેદજીએ એક ટુક ભાષાણમાં નામદાર વાઇસરા[...] એ નવી ઇમારત ખોલ્લી મુકવાની અરજ કીધી. નામ[...] વાઇસરાએ એક સુભાખીત ભાષાણ કરી મરહુમ સર જ[...] શેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટનાં કામોની સ્તુતી કરી

1 ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૬ મી નવેમબર ૧૮૭૨.

2 જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨. એની પછી તા૦ ૨૬ મી નવેમબરે એવણે એ[...] ઠેકાંણે બે વાઘનો મારી હતી. એ બાદ તા૦ ૮ મી ડી[...] મબરે વાઊકામાલનાં ગામડાં મધે ૭॥ ફીટ લાંબા અને [...] ફીટ ઊંચા બે વાઘો એવણે મારયા હતા.

3 ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૭ મી ડીસેમબર ૧૮[...]

4 જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી નવેમબર ૧૮૭૨.

ઇમારત ખોલી મેલેલી જાહેર કીધી, અને ખુશાલીના પોકારો વચ્ચે મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો. હેકલ પાછા ફર્યા તે વેળાએ સર જમશેદજીએ એ ઇમારત બાંધનાર શિલ્પશાસ્ત્રી શેઠ દીનશાહ દોરાબજી મીસ્ત્રીને નામદાર વાઇસરાય આગલ રજુ કીધા, જેવણને તે નામદારે શાબાશી આપી હતી.[1]

તા૦ ૨૦ મી નવેમબર.

શેઠ દીનશાહજી હોરમજજી સોપારીવાલાએ ખોરદેહ અવસ્તાના પદેપદના તરજુમાની ફુલ ગીલીટનાં સોભીતાં પુઠાંની એક કેતાબ- છપાવી સસતી કીમતે બાહેર પાડી હતી.[2] એ કેતાબમાં આપેલો તરજુમો મરહુમ દસ્તુર એદલજી દારાબજી સંજાણાના કરેલા તરજુમા ઉપરથી હતો.

તા૦ ૨૨ મી નવેમબર.

રોજ ૩ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી નાનાભાઈ બીલીમોરીઆ, કાબુલી—ઉમર વર્ષ ૬૫) એવણ પ્રથમમાં અતરેથી શેઠ જાંગીરજી, નશરવાંનજી જશાવાલાની કું૦ના આડતીઆ તરીકે ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૯ માં કાબુલ ખાતે પેહલવેહલી બ્રીતિષ ફોજ ગઇ તેની સાથે એક દુકાંન લઇ ગયા હતા. ત્યાં બે વર્ષ રહયા બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૧ ની આખરીએ ઇંગ્રેજી લશ્કર કાબુલ ખાલી કરી નીકલ્યું ત્યારે એવણ દુશમનોને હાથ કેદ પકડાયા હતા, પણ થોડુંકમાં એમનો છુટકો થયો હતો. તે બાદ ઊપલીજ કુંપનીના મેનેજર તરીકે થોડુંક સુધી મુલતાંન અને તે પછી સીંધ હેદરાબાદ ખાતે રહયા હતા. અને પાછલથી એ જગાપર પોતાને હીસાબે ધંધો કરતા હતા. એવણનું મરણ સીંધ હેદરાબાદ ખાતે ઘોડાપરથી પડી જવાથી નીપજયું હતું.

તા૦ ૨૩ મી નવેમબર.

હિંદુસ્થાંનના નામદાર વાઇસરાય લારડ નારથબ્રુક મુંબઇથી ગઇ કાલે ઉપડેલા પુણે જઇ પુગા હતા. જ્યાં તે નામદારે કૌનસીલ હાલમાં આજ દીને એક લેવી ભરી હતી, જેમાં નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો હાજર થયા હતા :—

શેઠો અરદેશર ખરશેદજી મુનસફ, મેહરાંમજી જીજીભાઇ, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, દોરાબજી પદમજી, દાદાભાઇ માણેકજી વખારીઆ, હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી, નાનાભાઇ મેહરાંમજી જીજીભાઇ, ખાંનબાહાદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપ આશાના, ખાંનબાહાદુર પદમજી પેશતનજી, શોરાબજી પેશતનજી કાંગા, દસ્તુર તેહમુલજી મીનોચેહરજી હોજદાર.[3]

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

રોજ ૬ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ માણેકબાઈ તે મરહુમ શેઠ શોરાબજી જીજીભાઈ મોદીનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ શોરાબજી વાછાગાંધીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં એથીઓએ ૩૫૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૯ મી નવેમબર.

હિંદુસ્થાંનના નામદાર વાઇસરાય લારડ નારથબ્રુક પુણામધે આજ દીને સંધયાકાલે હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, સી. એસ. આઈ. ની મોલાકાતે તેમના "ફાઉનટન હાઉસ" વાલા બંગલામાં ગયા હતા. આ વેળાએ બંગલો તથા તેનો કંપાઉડ ભભકદાર રોશનીથી શણગારવામાં આવ્યો હતો. લારડ નારથબ્રુકે થોડોક વાર સર જમશેદજી સાથે ગોફતેગો કર્યા બાદ સર્વેને મલી ભેટી રૂખસદ લીધી હતી.[5]

---

[1] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૧ મી નવેમબર ૧૮૭૨.

[2] "પાક ખોરદેહ અવસતા બા માએની. આ કેતાબ અસલ તરજુમા ઊપરથી, દરેક શબ્દની હેઠે તેની મતલબ ગોઠવી છાપનાર, બાકી, દીનશા હોરમજજી શોપારીવાલા. મુંબઇ, દીનીઆર પરેશમાં છાપીછે. રોજ ૧ લો માહ ૭ મો શને ૧૨૪૧ ઇય૦"

એ કેતાબ છાપવાને માટે શેઠ દીનશાહજીએ પોતાનાં ચંદનવાડીનાં રેહવાનાં ઘરમાં "દીનીઆર પ્રેસ" નામનું એક ખાસ નાહનું છાપાખાનું કાહડયું હતું. એ કેતાબની ૫૧૦૦) નકલો તુરત ખપી જવાથી છ પશ્ટોના વધારા સાથે એવાંજ ફુલ ગીલીટનાં તેમજ સીપનાં સોભીતાં પુઠાં સાથે તે બીજીવાર ૧૮૭૪ માં પોતાનાં એજ "દીનીઆર પ્રેસ" માંથી બાહેર પાડી હતી.

વળી એ કેતાબનો જેમ બને તેમ સસતી કીમતમાં ફેલાવો કરવાને ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૫ માં ડાકટર હોરમજજી લીમજીભાઇ બાટલીવાલાએ શેઠ દીનશાહજીની રજાથી તેની ૫૦૦૦) નકલો ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ પ્રેસમાં છપાવી ત્રણ આનાની નામની કીમતે બાહેર પાડી હતી, અને તે પણ ખપી જવાથી ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૮ માં તેની બીજી આવૃત્તિ બે પશ્ટોના વધારા સાથે શ્રી જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ પારસી આરફનેજ કેપટન પ્રીંટીંગ પ્રેસમાં છપાવી બે આનાની નામની કીમતે બાહેર પાડી હતી.

[3] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૫ મી નવેમબર ૧૮૭૨.

[4] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨.

[5] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૮ મી નવેમબર ૧૮૭૨.

વળી પુણાંના પારસીઓ તરફથી ખાંનબહાદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપ આશાનાએ તા૦ ૨૨ મી નવેમબર ૧૮૭૨ ને દીને નામદાર વાઇસરાય ઊપર મુબારકબાદીનું એક માનપત્ર મોકલી આપ્યું હતું.

તા૦ ૨૮ મી નવેમબર.

કલીઆંણીના સબારડીનિટ જડજ ખાંનસાહેબ ખરશેદજી રૂસતમજી થાંણેવાલાને ત્યાંના સમાલ કાઝ કોરટના જડજ તરીકે રૂ૫૦) સુધીના દાવાના મુકદમાઓ ચુકવવાની સતા આપવામાં આવી હતી.[૧]

તા૦ ૧ લી ડીસેમબર.

"જે, સી. બાટલીબોઇ" નામનું એક મોટું વાહણ કે જે અતરેના જાણીતા પારસી બેપારી શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઇનાં નામથી મેશરસ એડવરડ બેટસની કું૦ એ બંધાવ્યું હતું, તે વાહણ હાંગકાંગથી અતરે આવતાં અગીયર ટાપુ આગલ આજ દીને ભાગી ગયું હતું.[૨]

તા૦ ૩ જી ડીસેમબર.

શેઠ એદલજી જમશેદજી ઓરીએ ગુજરાતીમાં લખેલા "નુર જેહાંન" નામના નાટકના શેઠ નશરવાંનજી મેહરવાંનજી ખાંનસાહેબે હિંદુસ્થાંની જબાંનમાં કરેલા તરજુમાનું એક પુસતક અતરેની એલફીનસટન નાટક મંડલીના માલેકોએ છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૩]

તા૦ ૫ મી ડીસેમબર.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ પોતાનો ઓહદો છોડવાથી તેમની જગોએ શેઠ બેહરાંમજી દાદાભાઇ રૂજી-સ્તારને નેમ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૬ ઠી ડીસેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—મનચેરજી નશરવાંનજી મોદી[૫]—ઉમર વર્ષ ૪૮) શેઠ નશરવાંનજી બહમનજી મોદીના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના બાપની પેહડીપર હતા, અને તે પેહડી તરફથી ચીન તથા કલકતા ખાતે ઘણું મુખી રેહેલા હતા. તે પછી તા૦ ૧૦ મી નવેમબર ૧૮૫૫ થી પોતાના બાપની સાથે તેમની અતરેની "દાદાભાઇ હોરમજજી કામાની કું૦" તથા ચીનની દાદાભાઇ નશરવાંનજી મોદીની કું૦માં ભાગયા થયા હતા. તા૦ ૨૪ મી અકટોબર ૧૮૬૨ ને દીને તે પેહડી બંધ કરી એજ દીનથી પોતાના ખાવા, ભાઇ શેઠ અરદેશર તથા એવણ પોતે મલી "નશરવાંનજી બહમનજી મોદીની કું૦" નાં નામથી વહીવટ ચાલુ કીધો હતો, તથા મુંબઈ, ચીન, અને કલકતા ઉપરાંત ઇંગલાંડ મધેથી મેશ-રસ મોદીની કું૦નાં નામથી પેહડી શેઘાડી હતી, જે ત્રણ ચાર વર્ષમાં બંધ કીધી હતી. ૧૮૬૫ માં એઓની પેહડી-માં ત્રિજા ભાઈ શેઠ જાંહગીરજીને પણ શામેલ કીધા હતા.

તા૦ ૭ મી ડીસેમબર.

શેઠ બહમનજી બેહરાંમજી પટેલે "ઇરાંનની મુખ્તે-સર તવારીખ" નું એક પુસ્તક એક બાપ પોતાની બેટી ઉપર પત્રો લખતો હોય તેવા આકારમાં પ્રગટ કીધું હતું.[૬]

તા૦ ૮ મી ડીસેમબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ મનચેરજી નશરવાંનજી મોદીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા સબંધીઓએ મલી ૨૮૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૭]

તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર.

ડાકટર મારટીન હાઉગ અને પ્રોફેસર ઇ. ડબલ્યુ. વેસ્ટે અરદાવીરાફનામું, તેના દસતુર હોશંગજી જામાસપજી જામા-સપ આશાનાએ લખેલા પેહલવી હરફોમાં તથા બીજા દસત લેખો સાથે મુકાબલો કરી તેનો ઇંગ્રેજી તરજુમો, તથા સાથે વધારામાં ગોસ્તે ફ્રીઆંન અને હદોખ્ત નસ્ક પેહલવી હરફે, તથા ઇંગ્રેજીમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક મુંબઇની સરકારના હોકમથી છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૮]

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૮ મી નવેમબર ૧૮૭૨.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૫ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨.

૩ "નુર જેહાન, હિંદુસથાંનો નાટક. એલફીનસટન નાટક મંડલીએ ... માં બનાવનાર, એદલજી જમશેદજી ઓરી, ...નજી જીજીભાઈ, પીરોજશાહે નઝરસે ... કર-નાર, નશરવાંનજી ... પદમજી પેશતનજી, ચાપુરજી હોરમ-કરનાર કુવરજી શોરા... એદલજી વાડીઆ, શોરાબજી પેશ-પટેલ, એમ. એ. તે ... મુંબઇ, આપએખતીઆર ... પુરજી બંગાલી, શોરાબજી પા-બજી આપએખતીઆરે છાપી... રૂસતમજી મુલાંરીરોજના.[૧]

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ...

૫ મરહુમ શેઠ ભીખાજીભાઇ ... ૨૬ મી નવેમબર ૧૮૭૨.

૬ "ઇરાનની મુખ્તેસર તવારિખ. કયોમરસના વખતથી તે યઝદજર્દ શેહરીયારનાં રાજ્યની આખેરી સુધી... પત્રના આકારમાં, દરેક પત્રને લગતા સવાલો સાથે. બનાવ-નાર, બહમનજી બેહરાંમજી પટેલ. મુંબઈ, દફતર આશકારા છાપાખાનાં મધે બેહરાંમજી ફરદુનજીની કુંપનીએ છાપીઊં ઈ. ૧૨૪૨ યઝદજર્દી. ૧૮૭૨ ઇસવી."

એ પુસ્તકની પેહલી આવૃતિ ખપી જવાથી બીજી આવૃતિ ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૩ માં, ત્રિજી આવૃતિ ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૦ માં, અને ચોથી આવૃતિ ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૯ માં પ્રગટ થઇ હતી.

૭ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨.

૮ "The Book of Arda Viraf. The Pahlavi Text prepared by Dastur Hoshangji Jamaspji Asa. Revised and collated with further M S S., with an English translation and introduction, and an appendix containing the texts and translations of the Gosht-I-Fryano, and Hadokht-Nask. By, Martin Haug, Ph D., Assisted by ... West, Ph. D. Published by order of the Government, Bombay, 1872. Bombay, Government Central ... London, Messrs Trubner and Co"

તા૦ ૧૧ મી ડીસેમ્બર.

સુરત મધે ખાંનબાહાદુર બરજોરજી મેહરવાંનજી ફ્રેજરે વરોડરા રેલવેના ટરાફીક શુપરીનટેંડંટ મી૦ વીલકીનસનની ત્યાંથી બદલી થવાથી તેમનાં માનમાં આજ રાત્રે પોતાના બંગલામાં ઇંગ્રેજ તથા દેશી ગ્રહસ્થોનો એક મોટો મેલાવડો કરી માનપત્ર આપ્યું હતું.[૧]

તા૦ ૧૨ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ આરીયન ટોળાની જબાનોના અભેઆસ ઉપરથી તથા જુદી જુદી ભાષાઓના શબ્દોની ભાષાશાસ્ત્રની મારફતે સરખામણી કરવાથી શોધી કાયલી પુરાતમ ઇરાનીઓની તવારીખ બાબે જ્ઞાન પ્રસારક મંડળીમાં કરેલાં ચાર ભાષાણોનું "ખુન ઇરાન દાનેશ અજ જબાન શનાસી" એવે નામનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૧૪ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ હોરમજજી એદલજી કોટવાલે વાંસડા ગામનાં ગોવાસ નામનાં જંગલમાં આજે એક રાતમાં બે વાઘ મારીયા હતા.[૩]

તા૦ ૧૫ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી બુમનાએ "કરણી તેવી પાર ઉતરણી" એવે નામની વાર્તાની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[૪]

તા૦ ૧૯ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે ભરૂચ જીલ્લાનાં આમોદ તાલુકાના મામલતદાર નેમ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૨૧ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૨ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ફ્રરામજી રતનજી જથાંવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવા શેઠ રતનજી જમશેદજી જથાંવાલા તથા કાકાઓ શેઠો કાવસજી અને ધનજીભાઇ જમશેદજી જથાંવાલાએ મલી ૩૫૦૧) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૬]

તા૦ ૨૨ મી ડીસેમ્બર.

એ૦ ફ્રરામજી મીનોચેહરજી દસ્તુર જામાસ્પ આશાના, બી. એ. એ જંદ ભાષા શિખનારાઓને સારૂં "જંદ શીક્ષક" નામની જંદની પેહલી ચોપડી બનાવી પ્રગટ કીધી હતી.[૭]

તા૦ ૨૩ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૪ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ પીરોજબાઇ તે મરહુમ શેઠ દીનશાહજી નાનાભાઇ દાવરનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ અરદેશર ફ્રરામજી દાવરનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા બેશીઓએ મલી ૩૧૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૮]

તા૦ ૨૬ મી ડીસેમ્બર.

એ૦ પેશતનજી કાવસજી રબાડીએ "મનોરંજક કથા" ઇયાને દીલને રમુજ આપનારી વારતાઓનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૯] એ પુસ્તક શેઠ મેહરાંમજી જીજીભાઇને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૨૮ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૯ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—આદરજી શાપુરજી ગુજરાતી—ઉમર વર્ષ ૫૬) એવણ લાંબી મુદત સુધી ચીન મધે દલાલી તથા વ્યાપારનાં

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૮ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૨.

૨ "ખુન ઇરાનદાનેશ અજ જબાન શનાસી, યાને જુબાનોના અભીઆસ ઉપરથી ઉપજાવી કાહાડેલી ઇરાની ટોલાની પુરાતન તવારીખ ઊપર ભાશાણો. આપનાર, ખ. રૂ. કામા. મી૦ પેસ્તનજી દાદાભાઇ ખંબાતાએ લીધેલા ખાસ રીપોરટ ઊપરથી. મુંબઇ: યુનિયન પ્રેસમાં ન્હાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાંણીનાએ છાપ્યુંછે. સને ૧૮૭૨ ઇસવી."

૩ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૩.

એની આગમજના એક માસમાં શેઠ હોરમજજીએ બીજા બે વાઘ એજ જંગલમાંથી માર્યાં હતા.

૪ "કરણી તેવી પાર ઊતરણી. બનાવનાર, જમશેદજી ખરશેદજી. મુંબઇ, યુનિયન પ્રેસમાં ન્હાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાંણીનાએ છાપ્યુંછે. સન ૧૮૭૨"

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૯ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૨.

૬ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૨.

૭ "જંદ શીક્ષક. પેહેલી ચોપડી. બનાવનાર, ફરામજી મીનોચેહેરજી દસ્તુર જામાસ્પ આશાજીના, બી. એ. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાના મધે બેહરાંમજી ફરદુનજીની કુંપનીએ છાપીછે. સને ૧૨૪૨ ઇઅજદેજરદી—સને ૧૮૭૨ ઇસવી."

૮ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૨.

૯ "મનોરંજક કથા, ઇઆને દીલને રમુજ આપનારી વારતાઓ. આગલા રાજાઓ, પાદશાહઓ, અને તે વીગેરેની પરચુરણ કથા તથા કાંહણીઓનો શંઘરહ. બનાવનાર, એ૦ પેશતનજી કાવશજી રબાડી. જામે જમશેદ ખાનામાં પરશીધ કરેઓછે. શને ૧૨૪૨ ઇઅજદજરદી શને ૧૮૭૨ ઇશાવી."

કામમાં પડેલા હતા. ચીન કંતાનની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ધર્મનાં ફંડના એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૮ માં એક તરસ્ટી હતા. એવણનું મરણ હાંગકાંગ મધે નિપજયું હતું.

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર.

આએ વર્ષમાં ઉપાને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં **૧૨૩૧** જન્મ—જેમાં ૬૬૭ છોકરા અને ૫૭૪ છોકરી—નોધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં **૨૭૫** જોડાંનાં લગન તથા **૨૧** જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાં:—

		નર.	નારી.	જુમલે.
લગન—	૪ થી ૧૦ વર્ષનાં ..	૬*	૨૭†	૩૩
	૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૩૦	૧૭૪	૨૦૪
	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૯૯	૬૬	૧૬૫
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૯૯	૭	૧૦૬
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૩૦	૧	૩૧
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૬	૦	૬
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૪	૦	૪
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
	૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
	૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
	૫૬ થી ૬૦ વર્ષનાં ..	૧‡	૦	૧
		૨૭૫	૨૭૫	૫૫૦
ગગરનાં—	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૧	૬	૭
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૧	૮	૯
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૩	૪	૭
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૩	૨	૫
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૫	૦	૫
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૩	૧	૪
	૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૨	૦	૨
	૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં ..	૩	૦	૩
		૨૧	૨૧	૪૨

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૧૨૪૯§ મરણ નિપજયાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જનમેલાં......	૫૬	૪૩	૯૯
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૪૭	૪૧	૮૮
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૯૨	૮૨	૧૭૪
૧ થી ૫ વર્ષનાં..	૧૪૬	૧૮૬	૩૩૨
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં..	૨૮	૨૪	૫૨
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં..	૩૪	૩૭	૭૧
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં..	૩૦	૩૨	૬૨
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં..	૨૭	૨૮	૫૫
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં..	૪૧	૨૪	૬૫
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં..	૪૦	૩૬	૭૬
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં..	૪૯	૩૪	૮૩
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં..	૨૭	૩૬	૬૩
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં..	૯	૧૨	૨૧
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં	૩	૪‖	૭
૧૦૧ થી ૧૦૫ વર્ષનાં	૦	૧¶	૧
	૬૨૯	૬૨૦	૧૨૪૯

એ ૧૨૪૯) મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૧૦	બાહેરકોટ	૧૪૬
કોટ	૪૫૪	ખેતવાડી	૧૦૫
ધોબીતલાવ ..	૨૬૫	કામાઠીપરા ..	૭
કરેલવાડી	૧૨	ફાકલંડ રોડ ..	૧
ગીરગાંમ	૧૭	દંકન રોડ ..	૩
ચોપાતી	૬૯**	ભીંડીબજાર....	૪૮
ગ્રાંટ રોડ	૩	ભાંએખલા....	૨૨
તારદેવ	૮	મજગાંમ	૩૭
ગોવાલીઆ ..	૮	મોઠ	૨
ખંબાલા	૧	પરેલ	૧૦
માહલક્ષ્મી....	૪	ચીંચપોગલી ..	૩
વાલકેશર	૩	સીવરી	૧
		વરલી	૧
		માહીમ......	૩
		વાંદરા	૪
		તારાપોરથી....	૧
		વાહણમાંથી....	૧
			૧૨૪૯

---

* એમાં નાથલાંમાં નાથલો ૫) વર્ષનો એક છોકરો હતો.

† એમાં નાથલાંમાં નાથલી ૪) વર્ષની એક છોકરી હતી.

‡ એ એક ૬૦) વર્ષનો બીજવર ૧૮) વર્ષની કુંવારી સાથે પરણયો હતો.

§ આએ શાલમાં ઇરાંનના દુકાલથી પીડાતા ઘણા ઇરાંની જરથોસ્તીઓ મુંબઇમાં આવી મરણ પામવાથી મરણની સંખ્યા આગલાં શાલો કરતાં વધારે થાઇછે. એ આખાં શાલમાં ઇરાંનથી આવેલાં ૧૨૪) જરથોસ્તીઓ મુંબઇમાં મરણ

૫

‖ એમાં એક ૧૦૦) વર્ષની ઓરત હતી.

¶ એ એક ૧૦૩) વર્ષની સ્ત્રી હતી.

** ચોપાતીની ઇરાંનીઓની ધર્મશાલામાં આએ શાલ પણ ઘણા જરથોસ્તીઓ મરણ પામવાથી ચોપાતીનાં મરણની આ સંખીઆ મોટી થાઇછે.

એ ૧૨૪૯) મરણ નીચનાં કારણોથી નિપજ્યાં હતાં :—

તાવ	૧૬૨
જ્ઞાનતંતુને લગતાં દરદો	૧૩૧
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૯૦
લોહીવીકારને લગતાં દરદો	૧૮
જલંદર	૨૩
શીતળા	૧૪૨
ગોવરૂં	૫
કોલેરા	૧
મરડો	૫૪
પેટ	૭૦
પીશાબને લગતાં દરદો	૮
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૧૩
ચામડીને લગતાં દરદો	૧૩
હાલચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૬
તરતનાં જન્મેલાં	૯૯
જઇપી તથા નાકવતી	૨૪૪
બીજાં દરદો	૧૪૭
આપઘાત	૧૪

(૮ જેહર ખાઇને.
૪ કુવામાં પડીને.
૨ ગલે ફાંસો દઇને.)

આપઘાત કરી મરણ પામેલાં ૧૪ જણાંમાં ૭ પુરૂષ અને ૭ સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૫૬) વર્ષનાએ માગનારાઓનાં દબાણને લીધે, તથા એક ૬૨) વર્ષના અને બીજા ૨૨) વર્ષનાએ કાંઇ જણાયલાં કારણ વગર જેહર ખાઇને; એક ૪૫) વર્ષનાએ નાચારીને લીધે તથા એક ૫૦) વર્ષનાએ છાકટપણાંની ઝુમમાં કુવામાં પડીને; એક ૨૫) વર્ષનાએ પૈસા સંબંધી સંકટને લીધે તથા એક ૧૭) વર્ષના છોકરાએ મારામારીને લીધે ગલે ફાંસો દઇને આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૨૮) વર્ષનીએ સાસુ સાથના અનબનાવને લીધે, તથા બીજી ૨૦) વર્ષનીએ સંસારી કલેશને લીધે, એક ૧૮) વર્ષનીએ અસ્થિર મગજની હાલતમાં, એક ૧૭) વર્ષનીએ માંદગીથી કંટાલી, તથા એક ૭૫) વર્ષનીએ કાંઇ જણાયલાં કારણ વગર જેહર ખાઇને; એક ૪૪) વર્ષનીએ દીકરો મરી જવાના ગમમાં, તથા એક ૪૨) વર્ષનીએ કાંઇ જણાયલાં કારણ વગર કુવામાં પડી આપઘાત કીધા હતા.

હોનારત, અકસ્માત, વગેરે	૪

(૩ કુવા તથા તલાવમાં ડુબી.
૧ બાઇલર ફાટાથી ડાઝી.)

અકસ્માતથી મરણ પામેલા ચારે જણા પુરૂષ હતા. તેઓમાં એક ૧૪) વર્ષનો છોકરો હાથમોહું ધોતાં તલાવમાં ડુબી જઇ, તથા એક ૭૫) વર્ષનો મોબેદ કુવામાંથી પાણી કાઢતાં સમતોલપણું ખોવાથી ડુબી જઇ, તથા એક ૨૫) વર્ષનો ઇરાની તલાવમાં નાહતાં ડુબી જવાથી, તથા એક ૫૫) વર્ષનો જી. આઇ. પી. રેલવેમાં ફાએરમેન એનજીનનું બાઇલર ફાટાથી ડાઝી જવાથી મરણ પામ્યા હતા.

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધે ૧૪૮ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં ત્રણ ઓરતો પણ હતી.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૩.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ" નાં કાલેનડર[૧] માં સઘળી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજ છે.

ચેમબર ઑફ કામરસની કમીટીમાં શેરાબજી ફરામજી પટેલ.

જૉઇંટ સ્ટાક કુંપનીઓ—

આલબરટ મીલસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નશરવાંનજી અરદેશર ખરશેદજી વાડીઆનું નામ વધારે.

એપોલો પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી નવરોજજી વાડીઆ અને પેશતનજી હોરમજજી સુંતોક.

ભાવનગર મીલસ એંડ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ અને શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી.

બોમ્બે બરમા ટરેડીંગ કારપોરેશનના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ.

કોલાબા કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નાનાભાઈ મેહરાંમજી જીજીભાઇનું નામ વધારે.

ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં રૂસતમજી પેશતનજી બીલીમોરીઆનું નામ વધારે.

હાઇડ્રાલીક પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે.

કરાંચી લાંડીંગ એંડ શીપીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં જાંગીરજી જમશેદજી રાજકોટવાલાનું નામ વધારે.

મલબાર કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેનું નામ વધારે.

વોલકરટ યુનેટેડ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ અને દાદાભાઇ જમશેદજી નાએગાંમવાલા.

પારસી બુકસેલરોમાં વધારે—

કુપર એંડ કું૦, દોરાબજી જમશેદજી (નાએગાંમવાલા) ની કું૦.

પારસી વ્યાપારી પેહડીઓમાં વધારે—

એ. બી. મોદી એંડ કું૦.
અરદેશર એદલજી ચીનાઈ.
બરજોરજી રૂસતમજી મોદી.

૧ The "Times of India" Calendar and Bombay Directory for 1873. Bombay: Printed and published at the "Times of India" Office.

તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીના નવા "ફેલોઝ" તરીકે નામદાર સરકારે નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા:—[1]

શેઠ ફરામજી રૂસ્તમજી વીકાજી, બી. એ; એલ. એલ. બી.

ડાકટર કેખશરૂ રૂસ્તમજી વીકાજી, એલ. એમ.

તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી.

રોજ ૧ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

આજ દીને અંકલેસર મધે બાઇ હીરાંબાઇ તે શેઠ નશરવાંનજી હીરજીભાઈ અંકલેશરીઆનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા શેઠ પેશતનજી નશરવાંનજી અંકલેશરીઆએ રૂ૨૫૦૦) ને ખરચે ત્યાંની દરેમેહરની તથા તેની પડોસના જરથોસ્તીઓના ઉતારાના બંગલાની મરામત કરાવવા તથા તેને લગતી દેવાલ બંધાવી આપવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી.[2]

તા૦ ૨૩ મી જાનેવારી.

શેઠ ઉકરજી ફકીરજી મીસતરીએ "હિંદુસ્થાનનાં ખેડુતો અને ખેતી" એ બાબદ ઉપર આજ દીને અતરેની બોમ્બે પ્રેસીડનસી એગ્રીકલચરલ શોશાઇટીની એક જાહેર સભામાં નિબંધ વાંચ્યો હતો.[3]

તા૦ ૨૪ મી જાનેવારી.

વરોડરા રેલવે કું૦ ના રેસીડીંટ ઇજનેર મી૦ ડેવીડ ડ્રીચમંડ તથા શેઠ માણેકજી ફરદુનજી પટેલે એક નવી જાતની "લારી" બનાવવા માટેનું પેટંટ વાઇસરાયની સરકાર તરફથી મેલવવાને અરજી કીધી હતી.[4]

એજ મુજબ અમદાવાદવાલા શેઠ નવરોજજી પેશતનજી વકીલે બાલવાનાં લાકડાંની જગોએ કામ લાગે એવું કાંઇ બલતન બનાવવા માટે હિંદુસ્થાંનની સરકાર તરફથી પેટંટ મેલવવાને અરજી કીધી હતી.[5]

તા૦ ૨૫ મી જાનેવારી.

રોજ ૭ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—દીનશાહ શોરાબજી ચીનાઇ—[6] ઉમર વર્ષ ૪૩) હેદરાબાદવાલા શેઠ શોરાબજી પેશતનજી ચીનાઇના નાહાના દીકરા. એવણ પેહલવેહલા ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૬ માં આકોટના તેહસીલદાર નેમાયા હતા. તે પછી કારંજા, ઉમરાવટી, અને મોરસીમાં તેહસીલદારના ઓહદા બજાવ્યા હતા. ૧૮૬૫ ના મારચ માસથી એઓ ઇલચપોરના આસીસ્ટંટ કમીશનર થયા હતા, અને મરણ સુધી તે ઓહદો ભોગવ્યો હતો. એવણનું મરણ ઇલચપોરમાંજ નીપજયું હતું.

તા૦ ૨૫ મી જાનેવારી.

શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીએ આજ દીને અમદાવાદ મધે હેમાભાઇ ઇનસ્ટીટયુટમાં રાજદ્વારી બાબદ ઉપર ગુજરાતીમાં એક ભાષણ કીધું હતું.[7]

તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી.

સેતારાના ડીસ્ટ્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ હોરમજજી બાપુજી વીકાજીને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના ત્રિજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[8]

તા૦ ૩ જી ફેબરવારી.

રોજ ૧૬ માહ ૬ (ક૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—બાપુજી નાનાભાઈ લાંમ[9]—ઉમર વર્ષ ૭૪) સુરતવાલા શેઠ નાનાભાઇ નશરવાંનજી લાકડાંવાલાના દીકરા. એવણ પોતાના સસરા શેઠ દાદાભાઇ જીજીભાઇ લાંમને ત્યાં ઉછરવાથી લાંમની અટકથી ઓળખાતા હતા. આગલા વખતમાં એવણ ઇંગ્રેજી તથા ફારસી સારીપેઠે પઢેલા હોવાથી સારજંટ સાઇકસની જાણીતી ઇંગ્રેજી સ્કુલમાં લાંબી મુદત સુધી શિક્ષક હતા. પારસીઓના આગલા વખતના ઘણાક શેઠીયાઓના દીકરાઓ એવણના હાથ તલે ઇંગ્રેજી શિખેલા હતા.

૧૮૮૧ ના આગશાટ માસથી તેની માલેકી શેરટ પ્રીંટીંગ પ્રેસવાલા એ૦ તેહમુરસ દીનશાહ અંકલેસરીઆએ લીધી, અને અધીપતીપણું શેઠ બહેમનજી નવરોજજી કાબરાજીએ ચલાવ્યું હતું. ૧૮૯૦ ના આગશાટ માસમાં એ૦ તેહમુરશે તેની માલેકી છોડી દઈ શેઠ બહેમનજી કાબરાજીને તે સ્વાધીન કીધી હતી, જેઓ હજુ સુધી તે ચલાવેછે.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૭૩.

૨ અંકલેસરની દરેમેહરની પડોસમાંનો જરથોસ્તી મુસાફરોના ઉતારાનો આ બંગલો ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૫ માં સુરતવાલા શેઠ મેહરવાંનજી હોરમજજી ફરેજરે પ્રથમમાં બંધાવ્યો હતો. એજ પ્રકારે અંકલેસર મધે તમાંમ ન્યાતના મુસાફરોના ઉતારાને માટે એક મોટી ધર્મશાલા પણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૭ માં બંધાવી હતી. ઉપલી દરેમેહર તથા બંગલાની મરામત શેઠ પેશતનજીએ કરાવી હતી, પણ હાલ તે બધું બીસમાર થવાથી પાડ્યું ઊખેડી બાઇ દીનબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટને ખરચે દરેમેહર તથા મુસાફરોનાં ઊતારાનું મકાંન નવેસરથી બંધાયછે.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી જાનેવારી ૧૮૭૩.

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૪ મી જાનેવારી ૧૮૭૩.

૫ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૩.

૬ શેઠ અરદેશર દીનશાહ ચીનાઇના બાવા.

૭ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨ જી ફેબરવારી ૧૮૭૩.

૮ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી ૧૮૭૩.

૯ એવણને ત્યાં કોઇ વારસ ન હોવાથી પોતાના સાલાના દીકરા શેઠ દાદાભાઇ જાંગીરજી લાંમને દતક કરી લીધા હતા, જેઓ દાદાભાઇ બાપુજી લાંમને નામે ઓળખાએ છે.

તા૦ ૫ મી ફેબરવારી.

શેઠ ધનજીભાઈ હોરમજજી બતીવાલા (વાડીઆ) એ જાણીતી ઇંગ્રેજી કેતાબ ગુલીવરની મુસાફરીના ૨ જા ભાગ (બ્રોબ્ડિંગનેગના રાક્ષસો) ના ગુજરાતી તરજુમાનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૧] એ પુસ્તક એવણે પોતાના શિષ્ય શેઠ હોરમારજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆને અર્પણ કીધું હતું.

તા૦ ૭ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૦ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

નવસારીથી આસરે બાવીશ કોશ ઉપર આવેલાં પાતકવાડી નામે ગામમાં ધનબાઇજી તે રૂસતમજી નવરોજજી ભોપતી નામના પારસીની ધણીઆંણીનું આજ રાત્રે પીસ-તોલ વતે કોઇએ ખુન કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના કલાર્ક શેઠ ફરામજી રૂસતમજી વીકાજી, બી. એ; એલ. એલ. બી. એ મુંબઇ મધે હાઇ કોરટના આડવોકેટ (બારીસ્ટર) ની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[૩]

તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારી.

મુંબઇની હાઇ કોરટના એક સોલીશીટર પેશતનજી દીનશાહ તથા સકારાંમ રાધોબા નામના એક દલાલને અત-રેના પોરટુગીજ રેહવાસી મી૦ નીકોલસ ડીગા અને તેની બાયડી રોઝ મેરી ડીગાનાં જાદુ અથવા છલમથી ખુન કરા-વવાની કોશેશ કરવા માટે અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી શેશનમાં નામદાર જસટીસ બેલી અને ખાસ જુરીની હજુરમાં ઊભા કીધા હતા. એ મુકદમાની કેફીઅત એમ છે કે મજકુર પેશતનજી દીનશાહ તથા એન પેનસ નામની એક પોરટુગીજ બાઇ મરનાર હેનરી સ્ટીવનસ, એની સ્ટીવનસ અને એલાઇઝા ફીલીપસની અશકેઆંમતનાં એક્ષીક્યુટરસ હતાં, અને તે અશકેઆંમત મધેથી મજકુર બાઇ રોઝ મેરી ડીગાને વારસો તથા સ્થાવર મીલકત મલવાની હતી. તે મેલવવાને એ બાઈ તથા તેણીના ખાવંદ મજકુર નીકો લસ ડીગાએ ફરીઆદી માંડી હતી, અને તે દરમેઆંન મજકુર ઇસ્ટેટને લગતી કાંઇબી અશકેઆમત વાપડતાં પેશ-તનજી દીનશાહ તથા તેવણની સાથની એક્ષીક્યુટરીક્ષને અટકાવવાનું હોકમનામું હાઇ કોરટમાંથી મેલવ્યું હતું. પણ તે પછી બંધે બોરકુવાલાઓ એક માસની મુદત (તા૦ ૭ મી જાનેવારી ૧૮૭૩ સુધી) માં ઉપલા હકદારોને ચોકસ રકમ તથા મજગાંમમાંની એક મીલકતનો કબજો આપવાની સમ-જુતીપર આવ્યા હતા. એ એક માસ વીતે તેની આગમજ મજકુર પેશતનજી દીનશાહ તથા સકારાંમે ઉપલાં બંધે ધણીધણીઆંની મી૦ નીકોલસ ડીગા તથા રોઝ મેરી ડીગાને જાદુથી મારી નાખવાનો એઆલ કીધો, અને અલીમહમદ તઇયબઅલી નામનો એક હોરો કે જે ચોરીના વાંકસર ૧૮ માસ કેદખાને જઇ આવ્યો હતો તેની મારફતે બાકી-શાહ નામના એક ફકીરને શોધી કાઢયો, અને તેને ત્યાં તા૦ ૧૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨ ની રાત્રે બધાઓ સાથે ગયા. ઉપલા હોરાએ એ બાબદની ખબર પોલીસને આગ-મજથી આપવાથી પોલીસના આકટીંગ ડેપ્યુટી કમીશનર મી૦ આર. એચ. વીનસેંટ, શુપરીંટેંડંટ મી૦ મીલસ, તથા ડિટેકટીવ ખાતાંના બે અમલદારો કામાટીપરાનાં ત્રિજી ગલીમાં ઉપલા ફકીરનાં ઘરના એક ઓરડામાં ભરાઇ બેઠા, અને એક કામરાંની કુરમાંથી તેઓ વચ્ચે થાવલી વાતચીત સાંભલી. પેશતનજી તથા સકારાંમે ફકીરને કહ્યું કે તેઓ બે શખસો જેઓ પેશતનજી શેઠને દુખ દેછે, તેમને જાદુ અથવા છલમથી મારી નખાવવા માગેછે. તેઓ ખ્રીસ્તી છે, અને તેમનાં નામ નીકોલસ ડીગા તથા રોઝ મેરી ડીગા છે. તેઓ બીમાર પડે તે દીને રૂ૫૦૦) અને મરણ પામે તે દીને રૂ૨૦૦૦) તે ફકીરને આપવા જણાવ્યા હતા. પોલીસે એ સંધું સાંભલયા પછી માજીસ્ત્રેટ પાસેથી વારંટ મેલવી તા૦ ૧૪ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨ ને દીને પેશતનજી તથા સકારાંમને પકડયા હતા. એ મુકદમો બે દીવસ સુધી શેશ-નસમાં ચાલ્યો હતો, જે દરમેઆંન બંધવાઓના બારીસટ-રોએ મજબુતીથી બંચાવ કીધો કે જાદુ અથવા છલમથી ખુન કરવું એ કાંઇ કાએદાથી મનાય નહિં, તોપણ જુરીએ બંધે બંધવાઓને એકમતે અપરાધી ઠેરવ્યાથી નામદાર જડજે આજ દીને તે બંધેને સાત સાત વર્ષનાં સખ્ત કેદખાંનાંની સજા કીધી હતી.[૪] પેશતનજી પારસી કોમમાં પેહલવેહલો

---

૧ "બ્રોબ્ડિંગનેગના રાક્ષસો, એટલે બ્રોબ્ડિંગનેગ નામનાં રાક્ષસી માણસોના દેશમાં ગલિવર નામના પુરૂષે કીધેલી મુસાફરી. અંગ્રેજી ઊપરથી તરજુમો કરનાર, ધનજી-ભાઇ હોરમજજી બતીવાલા. મુંબઇ મધે, ફોર્ટ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં છાપ્યોછે. ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૩."

૨ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૩.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી ૧૮૭૩.

૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૩.

એ પછી બંધે બંધવાઓ તરફથી ઊપલા મુકદમા વેળાએ નામદાર જડજે જુરીને ચારજ આપતી વેળાએ કરેલાં બાયા-ણમાં ફકત ખુન કરવાની કોશેશ તેજ; શા ઊપાયથી ખુન કીધું તે ધીઆંનમાં લીધા વના અપરાધ ગણાવાને બસ છે, એમ સમજાવેલું તથા તે નામદારે સમજાવેલી બીજી ધારા સંબંધી પાંઇટો ઊપર વાંધા ઊઠાવી તે બાબેની તકરાર નામ-દાર ચીફ જસટીસ સર માઇકલ વેસ્રાપ, તથા જડજો સર ચારલસ સારજંટ, ગીબસ, મેલવીલ, અને બેલી મલી પાંચ જડજોનાં ફુલ બેંચ હજુર બે આખા દીવસ ચાલી હતી, અને જેનો તા૦ ૨૪ મી મારચ ૧૮૭૩ ને દીને નામદાર

સોલીશીટર થયલો તથા એક ચંચલ જવાન અને ફતેહમંદ વકીલ હોવાથી તે આવા ભુરા લપ્પમાં પડી આ ફેજે પોંહચ્યો તે માટે સર્વેને દલગીરી ઉપજી હતી.

તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી.

મુંબાઇ મધે વિક્ટોરીયા એંડ આલબરટ મ્યુજીયમમાં વિદ્યા હુનર તથા કારીગરીની જીનસોનું એક મોટું પ્રદર્શણ આજ દીને નામદાર ગવરનર સર ફીલીપ વોડ હાઉસે ખોલ્લું મુકવાની ક્રિઆ કીધી હતી. એ પ્રદર્શણમાં નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને ઇનામો મલ્યાં હતાં:—

શેઠ જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆને વાહણો તથા બોટોના મોડલો તથા લાકડાંના સરસ સંગ્રહને માટે પેહલા વર્ગના બે રૂપાંના ચાંદો; મેશરસ નવરોજજી શાપુરજી (કેબીનેટ મેકર)ની કુંપનીને સરસ ફરનીચર મટે, તથા શેઠ બરજોરજી નવરોજજી તાતા (સર જ. જી. સ્કુલ ઑફ આર્ટસ વાલા) ને સોભાયમાંન લોખંડકામ માટે બીજા વર્ગના રૂપાંના ચાંદો; બાઇ આવાંબાઇ તે ડાકટર બરજોરજી દોરાબજી કોપરનાં ધણીઆંનીને ઑઇલ પેનટીંગનાં સરસ ચિત્રોના સંગ્રહ માટે, શેઠ ડોશાભાઈ ફરાંમજી કામાજીને અમેરીકાનાં એક સરસ ચિત્ર માટે, તથા હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. ને એડીસનાં સરસ ફોતોગ્રાફો માટે કાંસાના ચાંદો.[1]

તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી.

શેઠ દાદાભાઈ હીરજીભાઈ પટેલે "અવસ્તા અને જંદ શબ્દોના અર્થો" એ બાબદ ઉપર ગુજરાતીમાં એક ચોપાનયું રચી પ્રગટ કીધું હતું.[2]

તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી.

અતરેની હાઇડ્રાલીક પ્રેસ કું૦ના ઇજનેર શેઠ બહમનજી ફરાંમજી વારડને "કમબાઇન હારીઝોનટલ સ્ક્રુ અને વરટીકલ હાઇડ્રાલીક કોટન પ્રેસ" ની પોતે કરેલી શોધ માટે હિંદુસ્થાંનની સરકાર તરફથી પેટંટ મેલવવાને અરજ કીધી હતી.[3]

તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી.

રોજ ૧૦ માહ ૬ (શ૦) ૧૨૪૨ યજદજરદી.

મરણ—મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠના—ઉમર વર્ષ ૫૦) શેઠ માણેકજી મેહરવાંનજી શેઠનાના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૫ થી અતરેની મેશરસ ઇવિટ લાયામની પેહડીમાં રહેલા હતા. ગણિતમાં વધારે ખબરદાર હોવાથી એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૮ માં ઈંગ્રેજી ભાષામાં વ્યાજ ગણવાના કોઠાઓનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૮ થી તે ૧૮૬૦ સુધી એવણ જરતોસ્તી છોકરીઓની નિશાલ મંડલીની મજગાંમની નિશાલના હાનરરી ઉપરી હતા. ૧૮૬૨ માં સુરત મધે રૂસ્તમપરામાં વસનારા નવસારીની વડી દરેમેહરને તાબેના ભગર સાથના મોબેદો તથા તેઓને લગતા બેહદીનોનાં સ્થાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ ઉભું થયું ત્યારથી તેના એક તરસ્ટી હતા. એજ શાલથી અતરેની અલેકજાંડરા પ્રેસ કું૦ ના એવણ એક ડાએરેક્ટર નેમાયા હતા. ૧૮૬૩ માં શેઠ મનચેરજી કાવશજી લંગડાના અથવા મનસુખે પ્રગટ કરેલાં ગંજનામાંનાં પુસ્તકના છેલ્લા ભાગમાં સફે ૭૮૯ થી તે ૯૬૬ સુધીમાં "પ્રીનસ આલબરટ" નાં મથાલાં હેઠલ આપેલી બીનાનો શુદ્ધ ઈંગ્રેજી સારી એબારતથી કવિતાનીજ ધપમાં તરજુમો કરનારને રૂ૧૫૦૦) નું ઇનામ આપવાનું એવણે ૧૮૬૪ ના આપરેલ માસમાં છુપે નામે જાહેર કરવાથી તે તરજુમો મી૦ ડબલ્યુ. એચ. હેમીલટને કરી એ ઇનામ એવણ પાસેથી મેલવી તેનું પુસ્તક છપાવ્યું હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ માં પોતાના બાપનાં મરણથી મરહુમ માણેકજી નવરોજજી શેઠનાં ધર્મખાતાંનાં મુતવલીપણાનો વહીવટ એવણને મલ્યો હતો, અને તેજ શાલથી એવણ નવસારીની વડી દરેમેહરને તાબેના ભગર સાથના મોબેદોનાં મુંબઇનાં ધર્મખાતાંનાં ફંડના બાપ-

---

ચીફ-જસટીસે ચુકાદો આપ્યો કે બધા જડજો એકમતે બંધવાઓનો ગુનહ અને શેશન કોરટે ઠેડવેલી સજા બાહાલ રાખેછે.

એ પછી એ મુકદમાને લગતી પાંઇટો લંડન મધે પ્રીવી કૌનસીલના ચુકાદા માટે લઇ જવાને બંધવાઓ તરફથી ઉપલીજ હાઇ કોરટની ફુલ બેંચને તા૦ ૭ મી આપરેલ ૧૮૭૩ ને દીને અરજ કરવામાં આવી હતી, જે બાહલ રાખવામાં આવી નહિ, અને એજ દીને અતરેની લા આશોશીએશન તરફથી આડવોકેટ જેનરલે પેશતનજી દીનશાહનું નામ હાઇ કોરટના વકીલોની ટીપમાંથી કાઢી નાખવાની અરજ કીધી હતી, જે કોરટે બાહલ રાખી તેવણનું નામ વકીલોની ટીપ મધેથી કાઢી નાખ્યું હતું.

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૮ મી નવેમબર ૧૮૭૩.

એ પ્રદર્શણના ખરચ તથા ઇનામો આપવા માટે અતરેના આગેવાંનોમાં એક ટીપ ફરતી કરવામાં આવી હતી, જે મધે રૂ૨૫૭૬) ઇંગ્રેજોના, રૂ૧૧૭૦) હિંદુઓના, રૂ૫૬૫) મુસલમાંનોના, રૂ૨૫૦) યાહુદીઓના, રૂ૧૦૦) પોરટુગીજોના, અને રૂ૮૦૫) નીચે મુજબ પારસીઓના મલી રૂ૫૪૨૬) ભરાયા હતા—

(રૂ૧૫૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ (રૂ૧૦૦) અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, બેહરાંમજી જીજીભાઇ, ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી (રૂ૭૫) ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ (રૂ૫૦) હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, હોરમારજી અરદેશર વાડીઆ, (રૂ૨૫) ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ, (રૂ૫) મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન.

૨ "અવસ્તા અને જંદ શબ્દોના અર્થો. બનાવનાર, દાદાભાઇ હીરજીભાઇ પટેલ. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાનાં મધે બેહરાંમજી ફરદુનજીની કંપનીએ છાપીઉં છે. સને ૧૮૭૩."

૩ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી ૧૮૭૩.

ની જગોપર તરક્કી કરયા હતા. એ પછી મુંબઇના શેહન-શાહી પારસીઓમાં એક વડો દસ્તુર નેમવાની, તથા મોબેદોનાં ભણતર સંબંધી વાંધાઓનો ફૈસલો કરવાનું એવણે માથે લીધું હતું, તથા તે માટે કમીટી વગેરે નેમી હતી, પણ કસ્સું સેવટ આવ્યું નહિં. મુંબઇ મધે ભીંડીબજારના રસ્તા ઊપર કાંદાવાલા મોહલામાં પારસીઓની છોકરીઓને કેળવણી આપવા માટે એવણે તા૦ ૧ લી જુલાઇ ૧૮૭૨ થી પોતાને ખરચે એક નિશાલ સ્થાપી હતી, જે હજુ સુધી એમનાં નામથી ચાલેછે. નવસારી મધે એવણે એક નશા-ખાનું બંધાવી તે તા૦ ૯ થી સપટેમબર ૧૮૭૨ ને દીને ત્યાંની અંજુમનને આપ્યું હતું. ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ માં ઇરાનમાં પડેલા દુકાલ વખતે ત્યાંથી અતરે આવતા સેંહકડો ગરીબ ઇરાની જરથોસ્તીઓને રાખવાને ચોપાતીની ધર્મશાલા બસ નહિં પડવાથી એવણે કોટમાંની પોતાને હસ્તકની મરહુમ માણેકજી શેઠવાલી વાડીના ત્રણ ઓટલા પાંચ મહિના લગણ તેઓને રાખવા માટે મુફત આપ્યા હતા. પુણાંના રેહવાસીઓનાં ગરીબ બાળકોને કેળવણી આપવા માટે એવણે પોતાની ડાપુરી ખાતેની મીલકતમાંથી એક એલાહેદું મકાન ભેટ આપ્યું હતું. એવણ એક જુના ફ્રીમેશન હતા, અને ૧૮૫૩ થી અતરેની "લાડજ રાઇઝીંગ સ્ટારમાં જોડાયા હતા. મરહુમ માણેકજી શેઠનાં ધર્મખાતાંનાં મુતવલીપણાંનો વહીવટ એવણે ફક્ત ૩ાા વર્ષ ચલાવ્યો હતો.

તા૦ ૯ થી મારચ.

એડા જીલ્લાનાં બોરસડ તાલુકાના મામલતદાર શેઠ એદલજી ડોસાભાઇ કોથાવાલાને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલ્લાનાં દશક્રોઇ તાલુકાના મામલતદાર નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૩ મી મારચ.

એડા જીલ્લાનાં થાસરા ગામના મામલતદાર શેઠ દારાશાહ ડોસાભાઇને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના પેહલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૫ મી મારચ.

શેઠ બહેમનજી પીરોજશાહ કંત્રાકટર કે જેવણે ગયે સાલ મધરાજ યુનીવરસીટીની એમ. એ. ની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી, તેવણે આએ સાલ તેજ યુનીવરસીટીની એલ. એલ. બી. ની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી.[3]

તા૦ ૧૬ મી મારચ.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ આજ દીને ફરામજી કાવસજી ઇનસ્ટીટયુટમાં "જમશેદી નોરોજ" વિષે એક ભાષાણ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૧૭ મી મારચ.

મુંબઇ મધે ભેનવાડી પારસીવાડાની પેહલી ગલીમાં આજ દીને પાછલી રાતનાં ચાર કલાકને સુમારે એદલજી પેશતનજી સરાફ નામના ૩૫) વર્ષની વયના એક પારસીએ પોતાની ૪૫) વર્ષની ઊમરની સાવકી માએ બાઇ નવાજ-બાઇ તે મરહુમ પેશતનજી એદલજી સરાફનાં વીધવા તથા તેણીના ૧૮) વર્ષના દીકરા લીમજીભાઇ અને ૧૦) વર્ષની દીકરી નાલીબાઇ જેઓ ઘરના પેહલા માલ ઉપર એકજ ઓરડામાં શુતેલાં હતાં તેઓને એક તરતના ઘસેલા છરાથી જખમો કરી લોહીલુવાંન કીધાં હતાં, સબબ તેને પોતાની ઉપલી મતરાઇ સાથે પૈસા સંબંધી વાંધો ચાલતો હતો. નવાજબાઇ બીચારી ઉપલા જખમોથી તુરતજ મરણ પામી હતી, અને એદલજીએ ઊપલું બુરૂં કામ કીધા પછી પોતાનાં માથાંમાં પણ તેજ છરા વતે જખમો કરી બે વાર ઘરના પાછલા ભાગમાં આવેલા કુવામાં નખાવી દીધું, જ્યાંથી તેને લોકોએ તુરતજ બાહેર કાઢયો અને પોલીસ તેને હાસ્પીટલમાં લઇ ગઇ હતી.[5]

તા૦ ૨૦ મી મારચ.

આએ સાલની હાઇ કોરટ પલીડર તથા સબારડીનેટ જડજની પરીક્ષામાં નીચલા બે પારસીઓ પસાર થયા હતા:—

શેઠ દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆ.

શેઠ અરદેશર બેજનજી પાલખીવાલા (વકીલ).

શેઠ શાવકશાહ શોરાબજી દાવરને નામદાર સરકારે થાંણા જીલ્લાનાં ભીમરડી ગામના સબારડીનેટ નેમ્યા હતા.[6]

તા૦ ૨૧ મી મારચ.

શેઠ ફરામજી કુવરજી ભરૂચા કે જેવણે ૭ વર્ષ સુધી સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટમાં એક શિક્ષક તરીકે કામ ચલાવી અનુભવ મેલવ્યો હતો તેવણે વાંદરા મધે પારસીના છોકરાઓને રાખી કેળવણી આપવા તથા ખવાડવા પીવાડવા વગેરે માટે એક "બોરડીંગ સ્કુલ"

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૯ થી મારચ ૧૮૭૩.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી મારચ ૧૮૭૩.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૮ મી મારચ ૧૮૭૩.

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૬ મી મારચ ૧૮૭૩.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી મારચ ૧૮૭૩.

પછવાડેથી એદલજી પાંચ દીવસે તા૦ ૨૩ મી મારચે હાસ્પીટલમાં પોતાનાં માથાંમાં પડેલા જખમોની અસરથી મરણ પામ્યો હતો, અને તેનાં ઉપલાં સાવકાં ભાઈ બેહનો એક માસ સુધી હાસ્પીટલમાં બીમારી ભોગવી સાજાં થયાં હતાં.

૬ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૦ મી મારચ ૧૮૭૩.

તા૦ ૪ થી આપરેલ.

રોજ ૧૬ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—મેહરવાંનજી કાવશજી ગંભીર (અથવા શબનીશના—ઉમર વર્ષ ૫૪) અમદાવાદવાલા શેઠ કાવશજી કુવરજી શબનીશના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં અમદાવાદની કમીશરીએટમાં કલાર્ક હતા. તે પછી ત્યાંની સેનટરલ બેંકના એકાંઉટંટનો ઓહદો થોડુંક સુધી સજાવ્યો હતો. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૬ થી એવણે અમદાવાદ મધે "વીલસનની કું૦"નાં નામથી જનરલ એજનસીનું કામ શરૂ કીધું હતું. એવણનું મરણ અમદાવાદ મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૦ મી આપરેલ.

ભરૂચની સમાલ કાઝ કોરટના રેજીસ્ત્રાર શેઠ એદલજી મનજીભાઈ મોદીને નામદાર સરકારે પંચમાહલ જીલ્લાનાં ગોધરા ગામના મુનસફ અને શેઠ દાદાભાઈ હોરમજજી નાણાંવટીને તેમની જગોએ ભરૂચની સમાલ કાઝ કોરટના રેજીસ્ત્રાર નેમ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૧૪ મી આપરેલ.

રોજ ૨૬ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—મનચેરજી એદલજી ગીમી[૨]—(ઉમર વર્ષ ૪૧) શેઠ એદલજી શેહરીઆરજી ગીમીના વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૫ થી કોટ મધે શેઠ માણેકજી નવરોજજી ભનુશાએ બંધાવેલી છોકરાઓની સ્કુલમાં એક ભાગીઆ તરીકે શામેલ હતા, અને ૧૮૬૦ થી તે સ્કુલ પોતે એખલાએ ચલાવી હતી. એ બાદ તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૬૬ થી શેઠ દાદાભાઇ પેશતનજી માસટરને ભાગયા કરી તેમાં માત્રીકયુલેશન સુધીની કેળવણી આપવાનું ચાલુ કરી તેને "ફોરટ હાઈ સ્કુલ" નામ આપ્યું હતું, જે નામથી તે હજુ સુધી ચાલુછે. એવણ એક શિક્ષક તથા ગ્રહસ્થ તરીકે ઉંન્ચી મનશકિત અને નીતિના હતા.

તા૦ ૧૭ મી આપરેલ.

શેઠ મનચેરજી રૂસતમજી ચીલુને નામદાર સરકારે એડનના રેસીડંટની કોરટના રેજીસ્ત્રાર નેમી તેમને રેજીસ્ત્રારના હાથ તલે સમાલ કાઝ કોરટના એક જડજની સત્તા આપી હતી.[૩]

તા૦ ૧૯ મી આપરેલ.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના કલાર્ક શેઠ ફરામજી રૂસતમજી વીકાજી, બી. એ.; એલ. એલ. બી. રજા ઉપર ઇંગલાંડ જવાથી તેમની જગોપર નામદાર સરકારે શેઠ ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, બી. એ. ને નેમ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૨૪ મી આપરેલ.

ખાંનસાહેબ તેહમુલજી હોરમજજી ગોદરેજને નામદાર સરકારે સુરત જીલ્લાના જંબુસર તાલુકાના મુનસફ નેમ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૨૭ મી આપરેલ.

રોજ ૯ માહ ૯ (ક૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરહુમ શેઠ દાદીભાઇ નોશરવાંનજીવાલાં કદમી આતશબેહરામનાં મકાંનમાં તેના મુતવલી શેઠ અરદેશર ખરશેદજી દાદીશેઠે કેટલીક ફેરફાર કરાવી તેની મરામત કીધી તેની ખુશાલીમાં આજ દીને ત્યાં એક જશન કરવામાં આવ્યું હતું. જશનની સેવટે દસ્તુર શેરાબજી રૂસતમજી મુલાંફીરોજનાએ એ મકાંનની તવારીખને લગતું એક ભાષાણ કીધું હતુ, જેમાં જણાવ્યું હતું કે "આએ મકાંન મધે જે કાંઈ ફરનીચર, આરશી, જુંમર, ગલીચા વગેરે આગલા વખતનાં હતાં તે શરવેને બદલ કરવાને અને નવું ફરનીચર તથા ગલીચા વગેરે આએ પવીતર મકાંનમો મુકવાને વાસતે શેઠ કાવશજી બેહરામજી લીલાંઉવાલાએ એવણનાં ધણીઆંની બાઇ બીખાઇજી એદલજી આલપાઈવાલાના હક થાએઆં તેવણનાં પુનને વાસતે આસરે રૂ૩૦૦૦) ખરચીને આએ પાક મકાંન મધે મેલીઉ છે." એ બાદ ચાશની કરી મીજલસ બરખાસ્ત થાઇ હતી.[૬]

તા૦ ૩૦ મી આપરેલ.

શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી જીનવાલા, અકલેસરીઆએ કાટન જીનો માટે ડાંતાવાલો રોલર બનાવવાની પોતાની શોધ માટે હિંદુસથાંનની સરકાર તરફથી પેટંટ મેલવવાને અરજ કીધી હતી.[૭]

તા૦ ૬ થી મેએ.

શેઠ મેહરવાંનજી નશરવાંનજી વાડીઆએ "દાસ્તાંને દેલરૂબા" ધવાને સાન, બોધ, અને રમુજ આપનારી હકીકતોના સંગ્રહનું એક પુસ્તક ઇંગ્રેજી ઉપરથી ગુજરાતીમાં

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૦ મી આપરેલ ૧૮૭૩.

૨ ડાકટરો માણેકજી તથા ફ્રેમજી મનચેરજી ગીમી અને શેઠો રૂસતમજી મનચેરજી ગીમી, બી. એ., એલ. એલ. બી. તથા પીરોજશાહ મનચેરજી ગીમી, બી. એ. ના બાવા. એવણના બાવા શેઠ એદલજી શેહરીઆરજી ગીમી ભરૂચથી આતરે આવી કામાટીપરામાં દારૂનો ધંધો કરતા હતા. તેવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૧ માં એક વખતે મગોલ ચોરો પકડવાના સંબંધમાં તલવારના કેટલાક ઝપેટા ખાઇ ઘણી હીમત બતાવી ચોરો પકડયા હતા. આથી એમને "ઝપેતાખાઉ" કરી ઓળખતા હતા.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૭ મી આપરેલ ૧૮૭૩.

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૯ મી આપરેલ ૧૮૭૩.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૪ મી આપરેલ ૧૮૭૩.

૬ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી મેએ ૧૮૭૩.

૭ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૪ થી મેએ ૧૮૭૩.

તરજુમો કરી છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૧] એ પુસ્તક એવણે પોતાનાં પ્રિય માતાજીને હેત અને માનની નિશાન દાખલ અર્પણ કીધુ હતું.

તા૦ ૮ મી મેએ.

શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે સુરતના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

શેઠ ફરામજી શોરાબજી ભરૂચાને નવાનગરના જામે પોતાનાં રાજ્યના સર-ન્યાએધીસ નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૧૨ મી મેએ.

મુંબઈના માજી ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર કે જેવણ નામદાર માહરાંણીની તરફથી જંગબાર અને મસ્કત બાતેનો ગોલામેનો વ્યાપાર બેસાડી દેવાને ખાસ એલચી તરીકે ગયા હતા, અને પોતાનું કામ કેટલેક દરજજે પાર ઉતારી પાછા આજ દીને ઇંગલાંડ સીધારનાર હોવાથી તે નામદારને આ દેશના એક જુના મિત્ર તરીકે મુબારકબાદીનું માનપત્ર આપવાને મઝગાંમ કાસ્ટલમાં હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. એ એક દબદબાભરેલી મીજલસ બોલાવી હતી. સર જમશેદજીએ તે નામદારને ઘટતા શબ્દોમાં મુબારકબાદી આપી માનપત્ર વાંચ્યા બાદ તે નામદારે તેનો જવાબ વાલી સર્વેનો ઉપકાર માનયો, અને આખી સવારી ત્યાંથીજ પાલવા બંદર ઉપર તે નામદારને વદાય કરવાને ગઇ હતી.[૪]

તા૦ ૧૫ મી મેએ.

આએ શાલની ડીસ્ત્રીક્ટ પલીડરની પરીક્ષામાં એકજ પારસી—શેઠ મેહરજીભાઇ કુંવરજી તારાપોરવાલા, પસાર થયા હતા.[૫]

તા૦ ૨૧ મી મેએ.

રોજ ૩ માહ ૯ (શ૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

આજ દીને માંડવી ગામમાં ત્યાંના જરથોસ્તીઓ તેમજ મુંબઇ તથા સુરતની અંજુમનનાં ઉથરાતથી એક દરેમેહર બંધાવી પરસ્થાયામાં આવી હતી.[૬]

તા૦ ૨૩ મી મેએ.

રોજ ૫ માહ ૯ (શ૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—બહમનજી જમશેદજી મુલાં—ઉમર વર્ષ ૬૫) આ૦ જમશેદજી રૂસતમજી મુલાંના નાધલા દીકરા. એવણ પેહલવેહલા ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૩ માં પોતાના વડા ભાઇ શેઠ માણેકજી જમશેદજી મુલાં સાથ ચીન ગયા હતા, અને ૧૮૪૦ થી તેમના ભાગયા થયા હતા. તે પછી મુંબઇ આવી ૧૮૪૫ થી મુંબઇનાં બારાંમાંનાં વાહણોને ધારાપુરીનું પાણી દર ટણે ૨૩) ને ભાવે પુરૂં પાડવાનું કંત્રાક્ટ લીધું હતું. એ બાદ રેલવેની સડક બાંધવાનાં તથા કોલાબાનો દરીયો પુરવાનાં અને બીજાં ઘણાંક મોટાં બાંધકામોનાં કંત્રાક્ટ એવણે લીધાં હતાં. ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૦ માં મોટે કોલાબે પ્રોટેસ્ટંટ દેવલની સાંમે, તથા તે પછી વાલકેશ્વર કુતરવાડીમાં, તેમજ કસારા ઘાતની હેઠે એવણે પોતાને ખરચે કુવા બંધાવી લોકોને વાપડવાને ખોલ્લા મુક્યા હતા. એવણની પુંજીમાંથી એવણનાં વીધવા બાઇ મોટીબાઇએ વલસાડની પાસે આવેલાં બેરગાંમ મધે એક દરેમેહર, દોખમું, તથા શગડી બંધાવી તે તા૦ ૨૧ મી મેએ ૧૮૮૨ ને દીને પરસ્થાયાં હતાં.

તા૦ ૨૫ મી મેએ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ બહમનજી જમશેદજી મુલાંનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૫૫૦૦), વીધવા બાઇ મોટીબાઇએ રૂ૫૦૦), દીકરા શેઠ નશરવાંનજી બહમનજી મુલાંએ રૂ૧૦૦), તથા બીજાં બેહેરીઓએ રૂ૨૦૨) મલી રૂ૬૩૦૩) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૭]

તા૦ ૨૫ મી મેએ.

રોજ ૭ માહ ૧૦ (ક૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ માણેકબાઇ તે મરહુમ શેઠ ખરશેદજી અરદેશર દાદીશેઠનાં બેટી તથા મરહુમ શેઠ નાના-

૧ "દાસ્તાને દેલરૂબા; અથવા ગ્યાન, બોધ અને રમુજ આપનારી હકીકતોના સંગ્રહનું અંગ્રેજી ઉપરથી કરેલું ગુજરાતી ભાષાંતર. બનાવનાર, મેહરવાંનજી નસરવાંનજી વાડીઆ. મુંબઇ; એજયુકેશન સોસાઇટીની કું૦. ગણપત કૃષ્ણાજીનાં છાપાખાનાંમાં છાપ્યુછે."

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૮ મી મેએ ૧૮૭૩.

૩ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૨ મી મેએ ૧૮૭૩.

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી મેએ ૧૮૭૩.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી મેએ ૧૮૭૩.

૬ એ દરેમેહર ઉપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે :—

"પાક પરવરદેગારની મદત છે.

"શવંત ૧૯૨૯ નાં શાકણ શુદ ૮ ને વાર ગરેઉ રોજ ૧૭

"માહ ૬ શને ૧૨૪૨ અગીઆરીનું કામ શરૂ થઊંછે ને

"વઇશાખ વદ ૧૦ ને વાર બુધ રોજ ૩ નો માહ ૯ મે

"પરેઠીછે. શરવે અંજુમને બંધાવીછે."

એ દરેમેહરનો સર્વે ખરચ ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૧ સુધી જરથોસ્તીઓ વચ્ચે ઉઘરાંણું કરી ચલાવ્યો હતો. જે બાદ ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૧ થી શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ અને તેમનાં પછી તેમનાં વીધવા બાઇ દીનબાઇ તરફથી તે ચલાવ્યામાં આવેછે, અને તે માટે બાઇ દીનબાઇએ તા૦ ૨૯ મી માર્ચ ૧૮૯૮ ને દીને શ્રી નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ ચારીટી ફંડના ટરસ્ટીઓને રૂ૮૦૦૦) ની સરકારી નોટ સ્વાધીન કીધીછે કે તેનાં વ્યાજમાંથી એનો ખરચ પુરો પાડે.

એની આગમજ હિયાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૦ માં દોખમું પરસ્થાયું તેવારેજ એક દરેમેહર પરસાઇ હતી, પણ તે આગમાં બળી જવાથી પાછી નવેસરથી આ દરેમેહર પરસાવી હતી.

વળી માંડવી ગામમાં દર વર્ષે પેહલા સાથાને દીને મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટને નામે એક ઘાહંબાર કરવાને બાઇ દીનબાઇએ તા૦ ૧૬ મી જુન ૧૮૯૮ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ ઉપલાંજ ચારીટી ફંડના ટરસ્ટીઓને સ્વાધીન કીધીછે.

૭ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૭૩.

ભાઈ નશરવાંનજી બનાજીનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૩૦૦૦), દીકરીના દીકરા શેઠ મનચેરજી નવરોજજી બનાજીએ રૂ૧૦૦૦), અને દીકરીની દીકરી બાઈ શુનાંબાઈ તે શેઠ હીરજીભાઈ અરદેશર દાદીશેઠનાં ધણીઆંણીએ રૂ૧૦૦૦) મળી રૂ૫૦૦૦) ધર્મખાતાઓમાં આપ્યા હતા. આ મધેથી રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ મરહુમ શેઠ દાદીભાઈ નોશરવાંનજીનાં આતશબેહરાંમ તથા આદરાંનના ખરચને સારૂં એક નવું ફંડ ઉભું કરી તેના તરસ્ટીઓને વ્યાજ વાપડવાની સરતથી આપી હતી.[૨]

તા૦ ૨૬ મી મેએ.

રોજ ૮ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—પાલણજી ખરશેદજી કામા[૨]—ઉમર વર્ષ ૮૪) સુરતવાલા શેઠ ખરશેદજી કામાજીના બીજા દીકરા. એવણ લાંબી મુદ્દત સુધી પીનાંગ મધે પોતાનો વ્યાપાર ચલાવતા હતા, અને જઈફીને લીધે છેલ્લાં થોડાંક વર્ષ થયાં મુંબઈ મધે એકાંત જીંદગી ગુજારતા હતા. એવણે ખેતવાડીમાં એક દરેમેહર તથા તેના કંપાઉંડમાં જરથોસ્તીઓને સર-અવસરે વાપડવાના બે બંગલા તથા જમવાના ઓટલા બંધાવી તે તા૦ ૫ મી જુન ૧૮૬૯ ને દીને "કામા બાગ" ને નામે પબ્લીકી ખોલ્લા મુકયા હતા. તે પાછલ એમને રૂ૧૦૦૦૦૦) નો ખરચ થયો હતો, તથા તેના નીભાવને માટે રૂ૪૦૦૦૦) જુદા કાઢ્યા હતા.

તા૦ ૨૮ મી મેએ.

રોજ ૧૦ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—દીનશાહજી દોરાબજી મેહતા—ઉમર વર્ષ ૪૯) એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૦ માં અતરેની એલફીનસ્ટન ઈનસ્ટીટ્યુશનમાંથી "વેસ્ટ સ્કાલર" ની પદવી તથા ગણિતમાં ચડતા આવવા માટે રૂપાંના ચાંદનું ઈનામ મેલવ્યું હતું. તે પછી એ ઈનસ્ટીટ્યુશનમાં થોડુંક સુધી શિક્ષક રહ્યા હતા. ગણિતમાં એવણની ચડતા પ્રકારની માહીતીને લીધે પ્રોફેસર ઓરલીબારની ભલામણ ઉપરથી એવણને કોલાબાની સરકારી આબઝરવેટરીના હેડ-આસીસ્ટંટ નેમ્યા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ માં શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી સાથે એવણે કબીશાને લગતી તકરારો જોતીશ શાસ્ત્રના કાએદા મુજબ ઘણું સુધી ચલાવી હતી. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૨ થી એક કમીશનર હતા.

તા૦ ૩૦ મી મેએ.

રોજ ૧૨ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—ફરાંમજી મેહરવાંનજી નાણાંવતી[૩]—ઉમર વર્ષ ૫૦). એવણ પોતાના વડા ભાઈ શેઠ નશરવાંનજી સાથે ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૬ માં સુરતથી કરાંચી દારૂના ગુદા ઊપર ગયા હતા. તે પછી બંને ભાઈઓ સરકારી તેમજ કમીસરીએટ ખાતાંનાં કંત્રાકટો લેતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં શેઠ નશરવાંનજીનાં મરણ પછી એવણ એકલા તે વહીવટ ચલાવતા હતા. પોતાના મામા શેઠ હીરજીભાઈ જમશેદજી બેહરાની દરેમેહરના તરસ્ટી તરીકે તેનો વહીવટ એવણે ઘણાં વર્ષો સુધી ચલાવ્યો હતો. એવણનું મરણ કરાંચી મધેજ નીપજયું હતું.

તા૦ ૩૦ મી મેએ.

રોજ ૧૨ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—દોરાબજી શોરાબજી હકીમ—ઉમર વર્ષ ૪૦) સુરતવાલા શેઠ શોરાબજી જમશેદજી વઈદ અથવા શોલા ડાકટરના નાઘલા દીકરા. એવણ પણ સુરત મધે વૈદાનો ધંધો ચલાવતા હતા, અને તે કામમાં ઘણા ખબરદાર હતા.

તા૦ ૩૧ મી મેએ.

રોજ ૧૩ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—મેહરવાંનજી ફકીરજી મોરીનાસ[૪]—ઉમર વર્ષ ૪૨) શેઠ ફકીરજી બેહરાંમજી કેબીનેટમેકરના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં મી૦ મોરીનાસ કરી એક સ્પેનીશ ગ્રહસ્થે અતરે ઈંગ્રેજ બજારમાં આઈસક્રીમ બનાવવાની દુકાંન ઉઘાડી તેમાં નોકરી રહયા હતા. મી૦ મોરીનાસના અતરેથી ગયા પછી મી૦ ગારબેલો કરી તેના આસીસ્ટંટે એ દુકાંન રાખી તેમાં એવણ ભાગયા થયા હતા, અને મી૦ ગારબેલો અતરેથી ગયા બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૮ થી એ દુકાંન પોતે એકલાએ "મોરીનાસની કું૦" ને નામે ચાલુ રાખી હતી. મુંબઈમાં તે વેળાએ આઈસક્રીમ બનાવવાની એ એકજ દુકાંન હોવાથી તેમાં ઈંગ્રેજ તથા દેશીઓના મોટી ઘરાકી હતી.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૭૦ મી મેએ ૧૮૭૩,

એ નવાં ફંડ મધે મરહુમ દાદીશેઠનાં કુટુંબીઓએ તથા બીજા કેટલાક જરથોસ્તીઓએ નાણાં ભરયાં હતાં, તથા વ્યાજ વાપડવાની સરતથી મરહુમ સર કાવશજી જંગીરજી રેડીમની તથા દાદીશેઠનાં કુટુંબના કેટલાક સાહેબો તરફથી અનામત નોટો આપી હતી. એ ફંડના તરસ્ટીઓ તરીકે શેઠો અરદેશર ખરશેદજી દાદીશેઠ, હીરજીભાઈ અરદેશર દાદીશેઠ, અને ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી ઠરયા હતા, અને તેનું ટ્રસ્ટડીડ-દસ્તાવેજ તારીખ ૧૮૭૪ ના મારચ માસમાં થયું હતું. શેઠ અરદેશર ખરશેદજી દાદીશેઠ એજ શાલના જુલાઈ માસમાં બેહસ્તનશીન થવાથી તેમની જગોએ શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીને એક તરસ્ટી ઠેરવ્યા હતા. હાલ એ ફંડ આસરે રૂ૧૧૦૦૦) નું થયું છે.

૨ એવણના એક ભાઈ શેઠ નશરવાંનજી ખરશેદજી કામા મશરાજ મધે વ્યાપાર કરતા હતા અને મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા હતા, તથા નાઘલા ભાઈ શેઠ કાવશજી ખરશેદજી કામા મુંબઈ મધે ચીનપતીનો વ્યાપાર કરતા હતા. એવણના બાવા શેઠ ખરશેદજી કામાજી સુરત મધે ખરશી કામાને નામે આગલા વખતમાં જાણીતા હતા.

૩ કરાંચીવાલા શેઠ દીનશાહજી ફરાંમજી નાણાંવતીના બાવા.

૪ શેઠ જમશેદજી તથા મરહુમ શેઠ જહાંગીર મેહેરવાંનજી મોરીનાસના બાવા.

તા૦ ૧૦ મી જુન.

શેઠ નશરવાંનજી નવરોજજી મોદીને નામદાર સરકારે લખનોરના પોલીસ સુપરીંટેંડંટ નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૩ મી જુન.

મુંબઇના નામદાર ગવરનરે સર ફીલીપ ઉડહાઉસે આજ દીને પુણાં મધે કૌનસીલ હાલમાં એક લેવી•ભરી હતી, જે વેળાએ નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો ત્યાં હાજર થયા હતા :—[2]

શેઠો અરદેશર શેઠ ખરશેદજી મુનશફ, દોરાબજી પદમજી, નવરોજજી પદમજી, દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાના,ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી, દસ્તુર તેહમુલજી મીનોચેહરજી હોજદાર.

તા૦ ૧૫ મી જુન.

શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી રાંડેરીઆએ "પત્ર-પોથિ" ઇયાને ગુજરાતીમાં ચીઠી પત્રી વગેરે લખવાનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૨૫ મી જુન.

રોજ ૮ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—પેશતનજી મનચેરજી ચીચગર[4]—ઉમર વર્ષ ૭૫) શેઠ મનચેરજી બેહરાંમજી ચીચગરના દીકરા. એવણ પ્રથમ પોતાના બાપનાં વાહણોને બારવા તથા સુકાંનીઓ વગેરે પુરા પાડવાનાં કામમાં પડેલા હતા. તે બાદ ૧૮૩૩ થી અતરેનાં બારાંમાંનાં સર્વે વાહણોના માલેકોએ કરેલા ઠેડાવની રૂહે દરેક વાહણ ઉપર જોઇતા કામદાર અને મજબુત બાંધાંના સુકાંનીઓ તથા સરહંગના ઉપરીઓ રૂ૨૦) અને રૂ૩૫) ને સુમારે શેંહકડે પાંચ ટકાની હકસાઇ લઇ પુરા પાડવાનું કંત્રાકટ એવણને મલ્યું હતું. ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૦ માં "મરચંટસ શીપીંગ આકટ" નીકલવાથી એવણ પોતાના દીકરા શેઠ મનચેરજીને નામે સરકારી શીપીંગ બ્રોકરનું કામ કરતા હતા, અને તેમાં પોતાની ચાલાકીથી સરકારને તથા વાહણવતીઓને ઘણી સગવડ કર્યાથી શાબાશી મેલવી હતી. એ ઉપરાંત મોરીસ ખાતે ખેતીવાડીને લગતું કામ કરવાને અતરેથી દેશી મજુરો તથા કામદારો મોકલવાનું કામ પણ સરકારની બાહેધરી હેઠલ એઓ લાંબી મુદત થઇ ચલાવતા હતા.

તા૦ ૧ લી જુલાઇ.

શેઠ શાપુરજી બીમજીભાઇ તારાપોરવાલાએ જરથોસ્તી ગ્નાન વર્ધક મંડલીની તરફથી "ગ્નાન વર્ધક" નામનું વિદ્યા હુનર, નાટક, તવારીખ, કેળવણી તથા બીજી લોકોપયોગી બાબદોનું એક માસીક ચોપાનયું પરવરતાવવા માંડયું હતું.[5]

તા૦ ૨ જી જુલાઇ.

શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇની મદદથી સુરત મધે રૂસ્તમપરામાં એક ધર્મનું દવાખાનું ઉઘાડવામાં આવ્યું હતું.[6]

---

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૫ મી જુન ૧૮૭૩.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી જુન ૧૮૭૩.

૩ "પત્ર-પોથિ. ગુજરાતિ કન્યા ઊપયોગિ. જેમાં છોકરીઓને ચિઠ્ઠી-પત્રી લખવાની રીત, તથા હુંડી, બીલ, આંકડા, ભરતયું, વિચ્આજુ ચિઠ્ઠી, ઘર ભાડે લેવાનાં લખત, ઇત્યાદિની રીતીઓ, તેમજ લખતી વેળા વિરામ ચિન્હો વાપરવાની સમજણ બતાવવામાં આવીછે. બનાવનાર ડોસાભાઇ ફરાંમજી રાંદેરીઆ. મુંબઇ મધે, રોર્ટ પ્રીંટીંગ પ્રેસમાં કાવશજી પેશતનજીએ છાપ્યુંછે. ૧૮૭૩."

૪ મરહુમ શેઠો મનચેરજી તથા રતનજી અને શેઠ મેહરવાંનજી પેશતનજી ચીચગરના બાવા. એવણના બાવા શેઠ મનચેરજી બેહરાંમજી ચીચગર પ્રથમ નવસારીમાં બેશ વેચતા હતા. ત્યાંથી અતરે આવી કાપડનો ધંધો કરવા લાગા, અને તે અરસામાં ગાબઠી વાહણોને લગતો અનુભવ મલયાથી વાહણોપર બારવાઓ તથા સુકાંનીઓ પુરા પાડવાનું કામ કરવા લાગા હતા. તેઓના એક ભાઇ શેઠ જમશેદજી બેહરાંમજી ચીચગર (મરહુમ શેઠ દોરાબજી જમશેદજી સકલાતવાલાના બાવા) પણ પ્રથમ નવસારી અને તે પછી અતરે બેશ તથા કાપડ વેચવાનો ધંધો કરતા હતા.

૫ એ ચોપાનયું જરથોસ્તી ગ્નાન વર્ધક મંડલીની માલેકીમાંથી છોડવી શેઠ શાપુરજીએ પોતાની એખલાની માલેકીમાં ૧૮૭૬ ના જાનેવારી માસથી લીધું હતું. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૦ થી તેની માલેકી શેઠ જાંગીરજી બેજનજી કરાંનીને સોંપી તેનું લખાંન તથા તેમાં આવતા ભરતકામના નમુના શેઠ શાપુરજીએ પોતે પુરા પાડવાનું માથે રાખ્યું, અને ૧૮૮૨ ના ફેબરવારી માસથી લખાંન વગેરે તમામ કામ શેઠ જાંગીરજીનેજ સોંપી દીધું, જેવણે તે પોતે પોતાના કેટલાક દોસ્તો સાથે ૧૮૯૧ સુધી ચલાવી તેની માલેકી પોતે કાઢેલી જાંહગીર બેજનજી કરાંની એંડ કુંપની લીમીટેડને સ્વાધીન કીધી હતી, અને તેના અધીપતી તરીકે શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી લંગડાના (રફીક) ને ઠેડવ્યા હતા. ૧૮૯૪ માં એ કુંપનીનો અવેજ મેશરસ ડી. લખમીદાસની કુંપનીએ વેચાતો લીધો ત્યારે એ ચોપાંનીયાંની માલેકી તેમના હાથમાં ગઇ, અને તેના અધીપતી તરીકે શેઠ રૂસ્તમજી હોરમજજી ભીસ્તી થયા. જે બાદ ૧૯૦૦ ની શરૂઆતથી તેના માલેક તથા અધીપતી શેઠ રતનજી બેહરાંમજી માડન થયા, અને ૧૯૦૧ થી તેની માલેકી શેઠ પીરોજશાહ દીનશાહ મુકાદમને સોંપી મજકુર શેઠ રતનજી તેના અધીપતી રહ્યા હતા.

૬ એ દવાખાનું આસરે સાતેક વર્ષ શેઠ બેહરાંમજીને ખરચે ચાલ્યું હતું.

તા૦ ૫ મી જુલાઈ.

મુંબઈનાં સરકારી સેનટરલ પ્રેસ છાપાખાંનાંનો ખરચ કેમ કમતર થાય તે વિષે રીપોરટ કરવાને નામદાર સરકારે ૧ ઇંગ્રેજ, ૧ હિંદુ, અને ૧ પારસી (શેઠ ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકા) અમલદારોની કમીટી નેમી હતી.[૧]

તા૦ ૧૬ મી જુલાઈ.

મુંબઈ મધે ચોપાતી પારસીઓનાં દોખમાંઓવાળા ડુંગરની ડાબી બાજુએ આવેલા વાલકેશવર તરફના ડુંગરની જગા જે પારસી પંચાતના સ્વાધીનમાં હતી, અને જેનાં ખતપત્રો વગેરે પણ પંચાત પાસે હતાં, તથા જે જગાને લગતાં સરકારી મેહસુલનાં બીલો વરીક પારસી પંચાત આપતી હતી, તે જગાની ઉપર ઠકર કુવરજી પરાગજી અને જેકબ જમાલ નામના બે ધણીઓએ ખોટો દાવો ઉઠાવી તે ઉપર કબજો કરવાના ઈરાદાથી છાપડાં નાખ્યાં હતાં[૨] તે છાપડાં ગઈ તા૦ ૪ થી આપરેલે (શેહનશાહી મેહરગાંનનાં જશનને દીને) કેટલાક પારસીઓએ ત્યાં સવારનાં પોહરમાં ભાંગી નાખ્યાં હતાં. આ ઉપરથી તે જગોએ અતરેની પોલીસના કમીશનર મી૦ ફ્રાંક સુટર તથા ડેપ્યુટી કમીશનર મી૦ આર. એચ. વીનસેંટ પણ જઈ લાગા અને ત્યાંનાં બારણાં બંધ કરી ત્યાંથી શેઠો માણેકજી દોરાબજી બુચર, કાવશજી શેરાબજી ભેદવાર, કાવશજી માણેકજી, ડોશાભાઈ માણેકજી, દાદાભાઈ કાવશજી અને બીજા ૭૨) પારસીઓને એકદમ વગર ઓળખે પીછાણે પકડી તેઓને હાથે બેડી ઘાલી પોલીસ ચોકીમાં લઈ ગયા હતા. એ જગોએ શેઠો હોરમજજી શાપુરજી પાવરી અને હોરમજજી દોરાબજી ભરૂચાં તેઓ સઘળાના જામીન થાઈ છોડાવ્યા હતા, એ બાદ તેઓને પીનલકોડના ધારાની ૧૪૭ મી કલમ પ્રમાણે તોફાન કરવાનો, તોફાન કરવા સારૂં બેકાયદે એકઠા મલવાનો અને જાણી બુજીને મીલકતને નુકસાંન કરવાના વાંકો મેલી તા૦ ૫ મી આપરેલે ગીરગાંમ પોલીસ મધે મી૦ કુપર માજીસ્ટ્રેટની સાંમે ઊભા કીધા હતા. તે મુકદમો ૧૩) વાર સાંભલવામાં આવ્યો હતો, અને તે દરમેઆંન ૨૨) પરતીવાદીઓને શાક્ષી પુરાવાની ગેરહાજરીમાં માજીસ્ત્રેટે છોડી દીધા હતા,[૩] અને બાકીનાઓને તા૦ ૧૪ મી મેએ અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી શેશનમાં કમીટ કીધા હતા, જેઓની તપાસ ૯) દીવસ સુધી નામદાર જસ્ટીસ મી૦ ગ્રીન અને કામન જુરીની હજુરમાં ચાલી હતી, જે દરમેઆંન સાતમે દીવસે ૯) પરતીવાદીઓને શાક્ષી પુરાવાની ગેરહાજરીમાં છોડી દીધા હતા, અને આજ દીને જુરીએ સઘળાઓને એકમતે નીરપરાધી ઠેરવ્યાથી તેઓને છોડી દીધા હતા.[૪]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી જુલાઈ ૧૮૭૩.

૨ એ જગા પછી પંચાતને હસ્તક મેલવવા માટે તરસ્ટીઓએ હાઈ કોરટમાં એક દીવાંની મુકદમો માંડયો હતો. એ જમીન મુંબઈના કલેકટરને ત્યાં જુદા જુદા ચાર લાટથી નોંધાયલી હતી, અને તેની ઊપર ૫૬—૫૭—૫૯ અને ૬૦ ાં નંબરો દીધામાં આવેલાં હતાં. તે ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૦ થી ારસી પંચાતના સ્વાધીનમાં હતી, અને તેનું ભાડું પણ ચાતનેજ મલતું હતું. ઊપલા ચારે નંબરોના લાટને લગતાં ાતપત્રો અને તે કોણ અને કયા કયા શખસો પાસેથી લીધા ા તેઓનાં નામ અને તેને લગતા બીજા સઘળા દસ્તાવેજો રસી પંચાતના સ્વાધીનમાં હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૪ માં ગેશ પરશોતમ નામના એક હિંદુએ ૫૭ માં નંબરવાલા ાટની જગાપર દાવો ઊઠાવી ત્યાં એક તંબુ મારયો હતો, ાને ઠકર કુવરજી પરાગજી તથા બીજાઓ હાલમાં જે દાવો ા હતા તે ઊપલા મંગેશ પરશોતમની તરફનોજ હતો. ં મંગેશે તે વેળાએ મારેલો તંબુ પારસી પંચાતનાં માણસોએ જબરદસતીથી તે વેળાએ તોડી પાડયો હતો. ફરીને બીજી વાર ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫ માં મંગેશે તે જગાની ઊપર બીજા બે તંબુઓ ઊભા કર્યાં હતા, પણ તે બંધે પાછા પારસી પંચાતનાં માણસોએ જબરીથી તોડી પાડયા હતા. એ ઊપરથી મંગેશે તે વખતના પંચાતના તરસ્ટી સાહેબો ઊપર સમાલ કાઝ કોરટમાં ઊપલા તંબુ ફાડી નાખવાનાં નુકસાંનના ૨૭૦૦) વસુલ કરવાની ફરીઆદી માંડી હતી, પણ પાછલથી પોતેજ પોતાનો દાવો પાછો ખેંચી લીધો હતો. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં ફરીને મજગાંમ પોલીસ મધે તે વખતના માજીસ્ત્રેટ મી૦ બ્રાઊનની હજુરમાં મંગેશ પરશોતમે પારસી પંચાતનાં ત્રણ માણસો ઊપર ત્રેસપાસ અને નુકસાન કરવાનો વાંક મેલી ફરીયાદી માંડી હતી. આ મુકદમો આગલ ચાલયો હતો, અને મંગેશ તથા તેની તરફના એક શાક્ષીને તપાસયા છતાં મંગેશે તે ફરીયાદી પાછી કાઢી લીધી હતી. મંગેશ પરશોતમ અને કુવરજી પરાગજીએ એ જગા ઊપર દાવો કીધા સિવાય ૩૩) વર્ષના અરસામાં બીજા કોઈ પણ શખસે એ જમીનો ઊપર કદીએ દાવો કીધો હતો નહિં, અને તે સઘલો વખત સુધી એ જગા પારસી પંચાતની મીલકત ગણાતી હતી.

૩ આ મુકદમો પોલીસમાં ચાલતો હતો તે દરમેઆંન તા૦ ૩૦ મી આપરેલ ૧૮૭૩ ને દીને પારસી પંચાતના તરસ્ટીઓ તરફથી મી૦ આનસ્ટી બારીસ્ટરે હાઈ કોરટમાં ઓનરેબલ મી૦ જસટીસ બેલીની હજુરમાં હાજર થાઈ ઊપલા કુંવરજી પરાગજી તથા જેકબ જમાલ ઊપર એવી મતલબનું હોકમનામું મેલવ્યું હતું કે એ ઊપલી જગાને લગતો દીવાંની મુકદમો હાઈ કોરટમાં નીકલે ત્યાંસુધી ઊપલી જગા ઊપરનાં ઝાડો કાપવાનો, જમીનને નુકસાંન કરવાનો, ત્યાં હદ દાખલ બાંધેલી પથર વગેરેની દેવાલ ભાંગવાનો, સુરંગ ફોડવાનો, અને મીલકતો વગેરે બાંધવાનો અથવા હરેક બીજું કામ કરવાનો પરતીવાદીઓને અટકાવ કરયો. નામદાર જડજે એ મુજબનું હોકમનામું આપ્યું હતું.

૪ ટાઈમસ ઓફ ઈંડીઆ, તા૦ ૧૭ મી જુલાઈ ૧૮૭૩.

પારસીઓ આ મુકદમામાં નીરપરાધી ઠરી છુટી ગયાથી અતરે તથા દેશાવરો ખાતે ઘણી ખુશાલી ફેલાઈ હતી. અતરે ઘણાઓએ તેની ખુશાલીમાં જશનો તથા રોશની કીધી હતી. નવસારી તથા સુરતના પારસીઓએ પણ એની ખુશાલીમાં જશનો કીધાં હતાં. "આ મોટા મુકદમા મધે પેહલાં પોલીસ કોરટમાં પોણાસો અને પછે હાઈ કોરટમાં આશરે સો પારસી ભાઈઓ ઊપર હુલડ અને ફેસાદ કરવાનો અનેઆએ મેલવામાં આવ્યો હતો. એ અનેઆએ તરફ નહિ પણ એ સંબીઆ તરફ જોતાં તરતજ એ મુકદમાની અગતનો બોલાસો

તા૦ ૨૧ મી જુલાઈ.

મુંબઇવાલા ડાકટરો રૂસ્તમજી કાવશજી બાપુરજી અને ખરશેદજી ફરામજી ભોરી જેઓ ઇંગલાંડની મુસાફરીએ ગયલા હતા તેઓએ લંડનની રાએલ કાલેજ ઑફ સરજીઅનસ એંડ ફીઝીશીયનસની તેમજ એજ કાલેજની ડેનટલ સરજરીની પરીક્ષાઓ પસાર કીધાથી તેના મેમબરો થયા હતા.[1]

તા૦ ૩૧ મી જુલાઈ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને મુંબઇની સરકારે નવા સુલેહના અમલદારો ઇયાને "જસટીસ ઑફ ધી પીસ" નેમ્યા હતા :—[2]

શેઠો અરદેશર ડોશાભાઇ મુનશી, બેહરામજી નશરવાંનજી સીરવાઈ, બેહરામજી ખરશેદજી ગાંધી, દાદી માણેકજી લીમજી, ડાકટર એદલજી નશરવાંનજી, હીરજીભાઇ હોરમજજી શરાફ, જાંહગીર ગુસતાદજી, ડાકટર માણેકજી આદરજી, પાલણજી પેશતનજી ડાકટર, ડાકટર રૂસતમજી મેહરવાંનજી દાદીના.

તા૦ ૧ લી આગસ્ટ.

મુંબઇ મધે ગીરગાંમના રસ્તા તરફ એક કન્યાશાળાની જરૂર જણાયાથી શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ અતરેનાં ડાએરેકટર ઑફ પબલીક ઇનસ્ત્રકશનને તે નિશાલ પાછલ દર માસે જે ખોટ જાય તેનો અરધો ભાગ બે વર્ષ સુધી પોતાની ગીરેથી આપવાને જણાવી કરેલવાડીની સાંમે ઠાકોરદવારનાં દેહડાં આગલ એક કન્યાશાળા ઉઘડાવી હતી. એ કન્યાશાળાને માટેનું તમામ ફરનીચર, નકશા,

---

મલી આવેછે. આ અનેઓએ કાંઇ એકાદ બે ખાંનગી આસાંમીઓ ઊપર કાંઇ ખાંનગી ટંટાસરં ઊભો થયો હતો નહિ, પણ આટલાંબધાં માણસો જયાં શામેલ હોય ત્યાં ઘણું કરીને બનેછે તેમ, એક જાહેર ઇયાને પ્રજા સંબંધી, સર્વે લોકોની સાધારણ મકસદ અને સાધારણ બાબત સંબંધી, એ ટંટો ઊઠયો હતો. વળી જે જગા ઊપર અને જે જગાને લગતો આ ટંટો હતો તે જગા તરફ નજર કરતાં, એ જગા હેવી કીસમની હતી કે જે કુલે આદમજાતને વાહાલામાં વાહાલી લાગે, જેને સર્વે લોકો પવિત્રમાં પવિત્ર ગણે, અને જેને માટે તેઓ મોટામાં મોટું માન ધરાવે. એ જગા ફકત મુંબાઇનાજ જરથોસ્તીઓની નહિ પણ દેશપરદેશ વસનારા સર્વે જરથોસ્તીઓનો હક અને તાબુકો ધરાવનારી હતી."

આ મુકદમામાં સાંમી બાજુને મુંબઈની પોલીસે પણ મદદ કરવા સાથે સરકારી તીજોરીને ખરચે પબલીક પ્રાસીકયુટરની મારફતે મદદ મલી હતી, પણ પારસીઓને તો એ મુકદમો ચલાવવાને લગભગ રૂ૭૦,૦૦૦) ના મોટા ખરચના ખાડામાં ઊતરવું પડયું હતું.

એ મુકદમામાં અતરેના પ્રખ્યાત બારીસ્ટર મી૦ ટી. સી. આનસ્ટીએ શેશન કોરટમાં પારસીઓનો બચાવ કરવામાં ઘણી દીલભરીથી મેહનત લીધી હતી, અને તે એ મુકદમાંની થાકથીજ ૨૬ દીવસે એટલે તા૦ ૧૩ મી આગસટે એકાએક મરણ પામ્યો હતો. જેની લાશને તા૦ ૧૪ મીની સાંજનાં દફનાવવા લઇ જતી વખતે પારસીઓની એક અતી મોટી સંખ્યા જામાપીછોડી સાથે તેની પાયદલે ગાડીમાં બેશી સીવરીનાં કાબ્રસ્તાંન સુધી ગઇ હતી, અને તેની કબર ઊપર પારસીઓમાં ફંડ કરી કાંઇ યાદગારીનો સ્થંભ ઊભો કરવાનો પણ વિચાર કીધો હતો, લેકીન પછવાડેથી તે પડતો નાખવામાં આવ્યો હતો, તે છેક ૨૭ વર્ષે પાછો તાજો કરી અતરેનાં કયસરે હિંદ પત્રના માલેક શેઠ ફરાંમજી કાવસજી મેહતાએ પોતાનાં પત્ર મારફતે પારસીઓમાં રૂ૯૭૭ાા નું એક ફંડ ઊભું કરી તે મધેથી ઈ૦ સ૦ ૧૯૦૧ ના ફેબરવારી માસમાં મરનારની કબર ઊપર એક સ્થંભ ઊભો કરાવી તેઊપર નીચે મુજબ લેખ કોતરાવ્યો હતો :—

To the Memory of
Thomas Chisholm Anesty.
Born in London 1816.
Died 12th August 1873.
Lawyer, Jurist, Politician.
M. P. for Youghal in Ireland
Attorney—General for Hongkong.
Advocate and some time Judge
High Court, Bombay.
This Memorial Raised.
By the Parsee Community of
Bombay,
To mark their sense of gratitude for his zealous services in their cause in the "*Towers of Silence*" *case* in 1873.

" Whatsoever good any man doeth
The same shall he receive of the Lord."
R. I. P.
Ephes. VI 13

એ મુકદમામાં મી૦ આનસ્ટીને આપણા તે વેળાના ઊભરતા પારસી બારીસ્ટર શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતાએ ઘણી મદદ કીધી હતી. પંચાતનાં ફંડોના શેક્રેટરી શેઠ નશરવાંનજી બેહરાંમજીએ અવલથી તે આખર સુધી આ મુકદમાની મેનીજ ઘણી ખાતરીભરી રીતે કીધી હતી, તથા તેમને શેઠ કાવશજી એદલજી પટેલે મેનીજ કરવામાં ઘણી મદદ આપી હતી. એઓનેબી મેહનત કરવામાં ઘણા પ્રકારની મદદ બીજા પારસીઓએ આપી હતી, જેઓમાં શેઠો હોરમજજી શાપુરજી પાવરી, હોરમજજી દોરાબજી ભરૂચા, જમશેદજી શોરાબજી માડન, માણેકજી પેશતનજી તંબાક અને રૂસતમજી કાવશજી બંબાતા મુખીઅ હતા.

એ મુકદમાની શેશનમાં ચાલેલી તપાસના સંપુરણ અહેવાલનાં ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, રાસ્ત ગોફતાર, તથા મુંબઇ સમાચારમાંથી છુટાં ચોપાનયાં નીકલયાં હતાં; તથા કવિ રામશંકર ગવરીશંકર નામના હિંદુ ગ્રહસ્થે મુકદમાને લગતા અહેવાલનું ગરબી અને બેતોમાં "દોખમી દાઝ" નામનું એક ચોપાનયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૭ મી જુલાઇ તથા ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૨ મી આગસટ ૧૮૭૩.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૩.

વગેરે પેહલા વર્ગની છોકરીઓની નિશાળને ખરચનો સઘળો અશબાબ શેઠ શોરાબજીએ પોતાને ખરચે અપાવ્યો હતો.[1]

તા૦ ૨ જી આગશટ.

શેઠ કાવશજી દીનશાહજી કેઆસે "બેહરામગોર અને બાનુ હોશંગ" નામના લખેલા નાટકની એક ચોપડી અતરેની ઝોરાસ્ત્રીઅન નાટક મંડલીના માલેકોએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[2]

તા૦ ૪ થી આગશટ.

રોજ ૧૮ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ જરબાઇ તે મરહુમ શેઠ નાનાભાઈ ફરામજી દાવરનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી વાડીઆનાં બેટીનાં ઉકમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા બેશીઓએ મલી રૂ૧૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૫ મી આગશટ.

લંડનની-યુનીવરસીટી કાલેજમાં વૈધાંની તાલીમ લેતા એક પારસી વિદ્યાર્થી શેઠ ધનજીશાહ નવરોજજી પારખે ગયે શાલ તે કાલેજમાં દવા દારૂનાં તત્વો તથા ગુણ દોષ વિષેની પરીક્ષામાં ચઢતા આવવાથી પેહલા નંબરના સોનાંના ચાંદનું ઇનામ મેલવ્યું હતું, તેવણે એજ કાલેજના ચઢતા વર્ગમાં આએ શાલ સુવાવડ તથા બઇરાંનાં દરદોની પરીક્ષામાં ચઢતા આવી તેવાજ એક બીજા સોનાંના ચાંદનું ઇનામ મેલવ્યું હતું.[4]

તા૦ ૬ થી આગશટ.

રોજ ૨૦ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મુંબઇની પાસેના કોલાબા જીલ્લામાં અલીબાગ ખાતે જરતોસ્તી મુસાફરોના ઉતારાને માટે શેઠ હીરાજી હોરમજજી બારીઆએ એક ધર્મશાલા બંધાવી આજ દીને ખોલ્લી મુકી હતી.[5]

તા૦ ૭ મી આગશટ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને મુંબઇની સરકારે નવા સુલેહના અમલદારો ઇયાને "જસટીસ ઑફ ધી પીસ" નેમ્યા હતા:—

શેઠ લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઈ.

ડાકટર રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજી.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠનાની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજીને નેમ્યા હતા.[6]

તા૦ ૯ મી આગશટ.

મઉવાલા ખાંનબાહદુર એદલજી પેશતનજી ધાબુવાલાને આજ દીને પુણાં મધે માજી ડેપ્યુટી કમીશ્નર ગંતાસ કરનલ મીને એક રૂપાંનો વાંઝ ભેટ આપ્યો હતો.[7]

---

૧ ઊપલાં બે વર્ષ પુરાં થવા પછી શેઠ શોરાબજીએ બીજાં બે વર્ષ સુધી એ કન્યાશાળાના ખરચની બેટના દર માસે રૂ૩૦) કેળવણી ખાતાંમાં ભર્યા હતા. તે પછી તે મ્યુનીસીપાલીટીને સ્વાધીન કીધી હતી.

એ સ્કુલ ઊંઘાડવાનો શેઠ શોરાબજીનો મુખ્ય હેતુ એ હતો કે અમદાવાદ જીલ્લામાં આવેલાં કેરવાડા ગામની સરકારી કન્યાશાળાની એક સ્ત્રી શિક્ષક બાઇ જીવકોરે તેજ જીલ્લાનાં કતપોર ગામની સરકારી નિશાલના એક મેહતાજી લલુભાઇ સાથે પુનર્વીવાહ કરવાથી તે બંધેને ત્યાંના લોકોએ પુષ્કળ સતાવ્યાથી શરૂઆત મુંબઇ આવવું પડયું હતું, અને મુંબઇમાં બાઈ જીવકોરને આબરૂથી ગુજરાંનનું સાધન કરી આપવા માટે શેઠ શોરાબજીએ આગેવાંની લઇ બલકે પોતાની ગીરોના અરસા પૈસા આપી એ કન્યાશાળા સ્થાપી તેમાં બાઈ જીવકોરને વડી શિક્ષક તરીકે રૂ૩૦) ને દરમાયે નેમાવી હતી.

એ પછી શેઠ શોરાબજી બંગાલી તા૦ ૩ જી આપરેલ ૧૮૯૩ ને દીને બેહસ્તનશીન થયા તેમની યાદગારી રાખવા માટે મુંબઇના લોકોએ શેરીફની મારફતે જાહેર સભા બોલાવી ઊભાં કરેલાં ફંડ મધેથી તેની કમીટીના તા૦ ૨ જી અકટોબર ૧૮૯૭ ના ઠેડાવ મુજબ રૂ૨૫૦૦૦) ની રકમ આએ કન્યાશાળાને માટે એક પાકું મકાન બાંધવાને મુંબઇની જાઈંટ સ્કુલ કમીટીને સપુરદ કરવાને ઠેરવ્યું હતું, એવી સરતે કે એ રકમ અનામત રાખવી, અને તેમાંથી જ્યારેબી મકાન બંધાય ત્યારે તેને મરહુમ શેઠ શોરાબજીનું નામ આપવું, અને જ્યાંસુધી મકાન બંધાય ત્યાંસુધી પણ એ નિશાલને મરહુમ શેઠ શોરાબજીનું નામ આપવું. તે મુજબ એ નિશાલને "શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી કન્યાશાળા" નામ આપવામાં આવ્યું છે, અને હાલ તે કરેલવાડી મરહૂમ શેઠ કાવશજી બેહરામજી બનાજીવાલાં આતશબેહરાંમની પડોસમાં કામચલાઊ મકાનમાં ચલાવવામાં આવેછે.

૨ "બેહરાંમગોર અનેબાંનુ હોશંગ. નાટક ત્રણ અંકી. અસલ કીસ્સા ઊપરથી રચનાર, કાવશજી દીનશાહજી કેઆશનાં. છપાવી પ્રગટ કરનાર, ઝોરાશ્ટ્રીઅન નાટક મંડલીના માલેકો. મુંબઇ મધે, વર્તમાન પ્રેસમાં મનચેરજી હોશંગજીએ છાપ્યો છે. યજદેજરદી ૧૨૪૨—સને ૧૮૭૩ ઇશવી."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી આગશટ ૧૮૭૩.

૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૭ મી આગશટ ૧૮૭૩.

૫ આ ધર્મશાલામાં નીચે મુજબની તખ્તી મારેલીછે:—

"દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો

"આ ધરમશાલા પારશીઓના વપરાસ શારૂ હીરાજી

"હોરમજજી બારીઆએ પોતાના મુરબી હોરમજજી માણેકજી

"બારીઆની ઇઆદગારીમાં બંધાવીછે. શને ૧૨૪૨ ઇઅજ-

"દજરદી. ઇશવી શને ૧૮૭૩. શવંત ૧૯૨૯."

૬ મોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૭ મી આગશટ ૧૮૭૩.

૭ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૪ મી આગશટ ૧૮૭૩.

તા૦ ૧૦ મી આગશટ.

શેઠ બહમનજી દોશાભાઇ મુનશીએ ઇંગ્રેજી, ગુજરાતી, હિંદુસ્થાની અને ફારસી ભાષાઓની વાકયાવળીની એક મોટી ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[1] એ ચોપડીની શરૂઆતમાં એવણે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ દોશાભાઇ શોહરાબજી મુનશીની જીંદગીનો થોડોક હેવાલ આપ્યો હતો.

તા૦ ૧૪ મી આગશટ.

શેઠ દોશાભાઇ ફરામજી કરાકાને નામદાર સરકારે મુંબઇની પોલીસના બીજા માજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૯ મી આગશટ.

ડાકટર રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજીને ઇંગલાંડની "બ્રીતિષ મેડીકલ આશોશીએશન" ના એક હાનરરી મેમબર તરીકે ચુંટી કાઢયા હતા.[3]

તા૦ ૨૪ મી આગશટ.

રોજ ૮ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી જમશેદજી કોહલા, બી. એ.—ઉમર વર્ષ ૨૩) એવણે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૯ માં મુંબઇની યુનીવરસીટીની બી. એ. ની પરીક્ષા પસાર કરી હતી, અને તે પછી કાયદાનો અભીઆસ કરતા હતા, તેટલાંમાં ઉગતી જવાન વયે મરણ નીપજયું હતું.

તા૦ ૨૮ મી આગશટ.

શેઠ માણેકજી કાવશજી એંદીને સુરતના ડપ્યુટી કલેકટર નેમી "સીટી સરવે એંડ એનકુવાએરી" આફીશનો ચારજ આપ્યો હતો.[4]

તા૦ ૪ થી સપટેમબર.

મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ ખાતાંનો વહીવટ જે અત્યાર સુધી સુલેહના અમલદારોની બેંચ હસ્તક ચાલતો હતો તે હવેથી ૧૮૭૨ ના ૩ જા કાએદા પ્રમાણે મુંબઇના કર ભરનારાઓ તરફના ૩૨), સુલેહના અમલદારો તરફના ૧૬), અને સરકાર તરફના ૧૬, મલી ૬૪, અધિકારીઓનાં એક મ્યુનીસીપલ કારપોરેશનથી ચલાવવાનું નકી થયું હતું. તે મુજબ આવતાં બે શાલનો કારોબાર ચલાવવાને મુંબઇના કર ભરનારાઓ તરફના ૩૨) અધિકારીઓની ચુંટણી ગઇ તા૦ ૨૬ મી જુલાઇને દીને થઇ હતી, જે વેળાએ ૪ ઇંગ્રેજ, ૧૪ હિંદુ, ૩ મુસલમાન, ૧ પોરટુગીજ, અને નીચલા ૧૦ પારસીઓ કારપોરેટરો તરીકે ચુંટી કડાયા હતા:—

કોટ; શેઠો બેહરામજી ખરશેદજી ગાંધી, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી. મારકીટ; શેઠ બહમનજી પેશતનજી માસ્તર. ધોબીતલાવ; ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, શેઠ નવરોજજી બેહરામજી સંતોક. ભાંએખલા; શેઠ હીરજીભાઈ હોરમજજી સરાફ. ગીરગાંમ; શેઠ જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ. માહલક્ષ્મી; શેઠો મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, રૂસતમજી મેહરવાનજી નાલીએરવાલા. પરેલ; શેઠ નાનાભાઈ બેહરામજી જીજીભાઇ.

એજ મુજબ સુલેહના અમલદારો તરફના ૧૬ અધિકારીઓની ચુંટણી તા૦ ૧૧ મી આગશટને દીને થઇ હતી, જે વેળાએ ૬ ઇંગ્રેજ, ૪ હિંદુ, ૧ મુસલમાન, અને નીચલા ૫ પારસીઓ કારપોરેટરો તરીકે ચુંટી કડાયા હતા:—

શેઠ દોશાભાઈ ફરામજી કરાકા, હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; શેઠો બેહરામજી જીજીભાઇ, અરદેશર ફરામજી મુસ, પીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતા.

વળી સરકાર તરફના ૧૬ અધિકારીઓ તા૦ ૨૨ મી આગશટને દીને નેમાયા હતા, જે મધે ૧૨ ઇંગ્રેજ, ૨ હિંદુ, ૧ મુસલમાન, અને ૧ પારસી—શેઠ હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, હતા.

એ કારપોરેશનની પેહલી સભા આજ દીને મલી હતી, જે વેળાએ આવતાં બે શાલ માટે કારપોરેશન તરફના ૩ ઇંગ્રેજ, ૩ હિંદુ, અને નીચલા ૨ પારસીઓ ટાઉન કૌનસીલના મેમબરો તરીકે ચુંટી કડાયા હતા:—[5]

શેઠ દોશાભાઇ ફરામજી કરાકા.

શેઠ નાનાભાઈ બેહરામજી જીજીભાઇ.

તા૦ ૪ થી સપટેમબર.

શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે અહમદનગર જીલ્લાનાં રાહુરી ગામના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[6]

---

૧ "A new self-instructing work entitled Idiomatic Sentences, in the English, Gujarati, Hindustani, and Persian languages. The whole in Oriental and Roman characters; in seven parts, with notes explanatory and illustrative: to which are added copious vocabularies of military, political, naval, mercantile, fiscal, and medical words and expressions. By Bahmanji Dosabhai, Munshi, with a memoir of the late Mr. Dosabhai Sohrabji, Munshi. Bombay: printed at the "Reporters Press" by Merwanji Nowrojee Daboo, 1873."

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૪ મી આગશટ ૧૮૭૩

૩ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૮ મી સપટેમબર ૧૮૭૩.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૮ મી આગશટ ૧૮૭૩.

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૩.

૬ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૪ થી સપટેમબર ૧૮૭૩.

તા૦ ૭ મી સપટેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૧ (કદમી) ૧૨૪૩ યજદેજરદી:

મરણ—ખરશેદજી પેશતનજી લાલા (હુવાંગ પરદીસ ધરમબાનીજ)—ઉમર વર્ષ ૩૮) શેઠ પેશતનજી બરજોરજી લાલાના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૪ માં શેઠ બેહરાં-મજી હોરમજજી કામાજીની પેહડીપર શીંગાપોર ખાતે ગયા હતા. તે પછી પોતાને હીસાબે તે તરફ વ્યાપાર કરતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૭ માં સાએમની સરકારે એવણને શીંગાપોર ખાતેના પોતાના આડતીઆ નેમ્યા હતા, અને સીઆમીસ ભાષામાં ચમરપત્ર ઉપર એક સનદ[1] લખી આપી "હુવાંગ પરદીસ ધરમબાનીજ" એટલે ધર્માનુ અને ઉદાર ખવાસનો વ્યાપારી એવો ખેતાબ એનાયત કીધો, તથા સાથે એક કીમતી સરપાવ તથા હાથીના આકાર સાથનો સોનાંનો ચાંદ અને ૪૦૦ એકર જેટલી ભાતની જમીન ભેટ આપી હતી. એવણનું મરણ શીંગાપોર મધે નીપજયું હતું.

તા૦ ૭ મી સપટેમબર.

દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાએ આજ દીને કોટ મધે મરહુમ માણેકજી શેઠની વાડીમાં "ફરોહર" વિષે એક વાએજ કરી સંભળાવી હતી.[2]

તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર.

શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી જાલભાઇએ "પ્રસિદ્ધ પેગમબરો અને કોમો" એવે નામનું એક પુસ્તક રચી ગુજરાતીમાં પ્રગટ કીધું હતું.[3] એ પુસ્તક શેઠ ફરામજી નશરવાનજી પટેલને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

---

૧ એ અસલ સનદ તેના નીચલા ઇંગ્રેજી તરજુમા સાથે હમોએ એવણના દીકરા શેઠ બરજોરજી ખરશેદજી લાલા પાસે જોઇછે :—

Hue Sunt
Vera Regia dicta
Supremi Regis
Siami et Regionum
Attributarum.

The Siamese Suprime royal man-date from the Suprime Ruler of the Kingdom of Siam who is the fourth Sovereign in the present Royal dynasty named Samdetch Phra Paramendy Maha Mongkut issued thus.

Let Master C. P. Lallah the Persian merchant at port of Singapore receive the honor conferred on him according to Siamese custom of ranked person in Sanskrit title of "Hluang Parades Dharm Banij" being ranked private agent of Siamese royalty extraordinary or out of Political affairs of Siamese Government, and let him received the gold decoration being ensign to that rank which the shape of Eliphant that is the Siamese arm, and Siamese characters showing the Sanskrit title below of the Eliphant and let him have power of possessing the piece of Siamese land for being rice farm, extended to 400 square senses, suitable for his rank in dignifical custom of Siam.

This honor and dignity and power shall be continued to Mr. C. P. Lallah who now is hereby denominated "Hluang Parades Dharm Banij" during the royal pleasure of the Suprime Ruler of Siamese Kingdom or during the pleasure and life of Mr. C. P. Lallah "Hluang Parades Dharm Banij" himself.

The King prays to the Superagency of the Universe that may be bestow his divine blessing upon Mr. C. P. Lallah "Hluang Parades Dharm banij" for favorable protection to let him be well in enjoyment of happiness for long while. Amen.

Given at the Royal Audience hall of Anant Samagome Grand Palace Bangkoke on the Thursday the 6th night of naning moon of the Lunar month of Badrpad the 10th month from commencement of cold season in the year of Hare ninth decade of the Siamese Astronomical Era 1229 corresponding to the European Solar date of 19th September Christian Era 1867 which is the 17th year or 5972nd day of the current Siamese reign

The above lines were certified
by S. P. P. McMingkut Rt.
in 5972nd Day of reign.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૩.

એજ મુજબ એજ જગોપર દસ્તુરજીએ તા૦ ૮ મી ડીસેમબરે "ફરોહરોની આરાધના," તા૦ ૧૨ મી ડીસેમબરે "બંદગી," તા૦ ૧૩ મીએ "બંદગી કઇ જુબાનમાં કરવી," તા૦ ૧૫ મીએ "ગાથા," તા૦ ૨૦ મીએ "નોરોજે આબ તથા સીપરન," અને તા૦ ૨૫ મીએ "નોરોજે બાદ" વિષે મળી ૭ વાએજો કીધી હતી.

૩ "પ્રસીદ્ધ પેગમબરો અને કોમો. તેમાં જરતોસ્ત—મુસા—કરાઇસત, અને મહમદ એઓની જંદગીના અહેવાલ અને પુરાતન 'એરીઅન' (અસલ પારસી) એઓની દફે, અને પાદુરી—ખ્રીસતી—અને ઇસલાંમી કોમોની અને તે સાથ આ દુનયાને પેદા થવાની સંપુર્ણ તવારીખ. (ઇ ફુરતકો—એક કીતાબમાં) બનાવનાર, રૂસતમજી હોરમજજી જાલભાઇ, થીઓસાફર. મુંબાઇ, "ફ્રસટીલ્ડ પ્રેસ" છાપખાનામાં છાપીઓ. ૧૮૭૩."

તા૦ ૧૬ મી સપટેમબર.

ગાથા ૧ (યે૦) ૧૨૪૨ યજદેજરદી.

મરણ—મેનાભાઈ નશરવાંનજી ગંજધર[1]—ઉમર વર્ષ ૪૬) શેઠ નશરવાંનજી મનચેરજી ગજધરના બિજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૬ થી પોતાના ભાઇની "મેશરસ નવરોજજીની કુંપની"માં ભાગયા થઇ ચીન ગયા હતા. તેં પછી ભાગ છોડવી ચીન મધેજ દલાલી કરતા હતા, અને મુંબઈ આવી થોડુંકમાં અતરેજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૨ મી સપટેમબર.

મુંબઇ મધે ચોપાતી પારસીઓનાં દોખમાંઓવાલા ડુંગરની ડાબી બોરકુની જગાપર જુદદીનોએ જે તરાપ મારવાની કોશેશ કીધી, અને એ મીલકતને લગતા પારસી કોમના હકના સંબંધમાં કમનશીબે મુંબઈની પોલીસે કાંઇબી ઘટતાં અને મજબુત કારણો વગર અપમાંન ભરેલી સખતાઈ વાપડી, તથા નામદાર સરકારે પબલીક પ્રાસીકયુટરની મારફતે પારસીઓ ઉપર પોલીસમાં મુકદમો ચલાવી તેઓને છેક અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી શેશન સુધી ઘસડી લઇ ગયા, પણ સારાંનશીબે તેઓ છેલ્લી શેશનમાંથી જુરીનાં એકમતે નીરઅપરાધી ઠરી છુટી ગયા હતા. તોપણ એ બાબે આખા પારસી ટોળાને જે દુખ ઉપજયું તે ઘટતી રીતે જાહેર કરવા તથા તે જાસ્તી સંબંધી કાએદાસર અને ઘટતા ઉપાયોથી બદલો મેળવવા, તથા હવે પછી એવી જાસ્તી ચલાવવામાં નહિ આવે તેની સાહુચેતી રાખવાના ઉપાયો જેવા કે એક જાહેર ફંડ કરવા તથા નામદાર સરકાર જોગ અરજીની મારફતે દાદ ચાહવા વગેરેના ઉપાયો લેવા બાબે જરથોસ્તી ટોળાની એક જાહેર સભા બોલાવવાને સઇ તા૦ ૫ મી આગશટે અતરેના ૫૦૦૦) જરથોસ્તીઓની શહીનું એક રીકવીજીશન[2] મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરફથી સાહેબોપર મોકલ્યું હતું. એ રીકવીજીશનનો જવાબ તરસ્ટીઓએ તા૦ ૧ લી સપટેમબર ૧૮૭૩ ને દીને તેના મુખ્ય આગેવાનો શેઠ શેરાબજી જમશેદજી

---

૧ શેઠ શાપુરજી મેનાભાઇ ગજધરના બાવા.

૨ એ રીકવીજીશન નીચે મુજબ લખેલું હતું:—

"સાહેબો—લાંબા વખતની આપણા ટોલાને હશતકની ચોપાટી ઉપરની ડુંગરવાડીના નામની જણાએલી ધરમની મીલકતો જાંહાં આપણાં અશો રવાંનોનો લાંબી મુદતથી વાશો થાતો આવેલોછે તેના એક ભાગ ઉપર ચોકશ જુદદીન શખશોએ હાલને શમે અચબુથી તરાપ મારવાની કોશેસ કરીછે. એટલુંજ નહી પણ આપણાં પવીતર મજહબનાં ફરમાન મુજબ તાંહાં થાતી કેટલીએક કીરીઆ કરમ મલાહજેથી શચવાઇ નહી શકાએ એટલી નજદીકમાં તેઓ બાંધકામ પણ શરૂ કરી મુકાછે, જે બનાવથી આખા પારશી ટોલાનાં મન ઘણાં ચીંતાતુર અને દરદમંદ થાએલાંછે, તેમજ ઉપલી મીલકતને લગતા આપણા હકના શંબંધમાં કમનશીબે પોલીશ કમીશનરનાં ખાતાંએ કાંઇબી ઘટતાં અને મજબુત કારણો વગર કોઈ કાલે નહી શાંભલેલી અણઘટતી આપણાં પાક મકાનને હરકત કરનારી અને આપણા એકબારગી ટોલાને અપમાન ભરેલી શખતાંઇ વાપડીછે જેથી આપણા ટોલામાં મોટો ગભરાત અને વશવશો ઊતપન થએલોછે.

અલબતાં તમો શાહેબોથી એ વીશેનાં ઘટતા ઊપાએઓ લેવામાં આવેલાછે—જેથી કરીને ઇનસાફની અદાલતોમાં એટલો ખોલાશો થાઓછે કે પારશી ટોલો પોતાનું પુરતું નીરદોશપણું શાબીત કરવા ઊપરાંત પોતાને કેટલું ખમવું પડેછે તે પણ ખોલ્લી રીતે શાબીત કરી શક્યોછે. અમે માનીએ છઇએ કે આ બાબદમાં હજીબી જે ઘટતા ઊપાએઓ લેવા પડે તે લેવામો તમો શાહેબો પછાત પડશો નહી, મગર એ બાબત આખા પારશી ટોલાને લગતીવલગતી હોવાથી તેનાં ઊપાએઓ અને પરીણામો વીશે આપણો આખો ફીરકો ઇનતેજારીની નજરથી જુવે તેમાં કશી તાજુબી નથી.

એ કારણશર હમે નીચે શહી કરનારાઓ નમનતાઇ શાથ માંગીએ છીએ કે આપણાં ટોલાની ડુંગરવાડીની જગાનાં ટરશટી અથવા રખેવાલ તરીકે તમો શાહેબોએ ઊપલા જાશતી ભરેલા બનાવોથી આખા પારશી ટોલાને જે દુખ ઊપંજેલું છે તે ઘટતી રીતે જાહેર કરવા તથા તે જાશતી શંબંધી કાએદાશર અને ઘટતા ઊપાએઓથી બદલો મેલવવા તથા હવે પછી એવી જાસતી ચલાવવામો નહી આવે તેહની શાહુચેતી રાખવાનાં ઊપાએઓ જેવા કે એક જાહેર ફંડ કરવું તથા નામંદાર શરકાર જોગ અરજીની મારફતે દાદ ચાહવી, ઇતીઆદી. તે ઊપાએઓ લેવા બાબે જરથોશતી ટોલાની એક જાહેર શભા આલબલેશ બાગમાં અથવા કોઇ હેવાંજ કુશાદે મુકામમાં વગર ઢીલે બોલાવવી. અગર હાવી કોઈ જાહેર શભા તમો શાહેબોની નજરમાં દરૂશત નહી દીશે તો હમો એવી અરજ કરીએચ કે ઊપલી મીલકતનાં ટરશટીઓ તરીકે તમોએ નામદાર શરકારની ઊપર મોકલવા શારૂ એક અરજી તઇઆર કરાવીને જેમ તમો શાહેબોને સલાહ મલે તેમ તે અરજી ઊપર તમોએ પોતે શહી કરીને તથા તમારી સાથે અનજુમનના બીજા લોકોની શહી લઇને આપણી નામદાર શરકારની ઊપર મોકલી આપવી.

હમારી ખાતરી છે કે તમારી આગેવાની તલે હેવી કાંઇ હીલચાલ ઊભી થશે તો અતરેના શરવે ખાશ વ આંમ લોકો મોહોટી ખુશી સાથે તેહમાં શાંમેલ થાશે અને વળી તે ઊપરાંત પોલીશના ઓધેદારોની ઊપર જણાવેલી અણઘટતી ચાલ વીશે આપણે માથેનાં રાજ ચલાવનારા અખતીઆરીઓને વાકેફ કરવાને આપણી જે ફરજ છે તે ફરજ આપણી તરફથી અદા થાએલી કેહેવાશે."

ઊપલાં રીકવીજીશન ઊપર નીચલી મુખીઅ શહીઓ હતી:—

શેઠો શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા, દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપ આશાના, દસ્તુર શેરાબજી રૂસતમજી મુલાંફીરોજનાં, દસ્તુર ફરાંમજી બેજનજી, દસ્તુર ખરશેદજી બેજનજી, ડોશાભાઈ હોરમજજી કામાજી, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ફરાંમજી હોરમજજી શેઠનાં, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, દાદાભાઈ હોરમજજી કામાજી, ફરાંમજી બહમનજી કામાજી, દાદાભાઈ,

જીજીભાઇ અને નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ ઉપર મોકલી ેમાં જણાવ્યું હતું કે પારસી તોહમતદારો મુંબઈની મ્હોટી સતે દરજ્જેની અદાલતમાં નીરઅપરાધી ઠરવાથી આપણી કોમને તે બાબદમાં ઈનસાફ મલ્યોછે, માટે તે બાબે સરકાર આગલ ફરીઆદ લઇ જવાનું હવે કારણ રહ્યું નથી, અને આપણી કોમ ઉપર જે ગેરઇનસાફી ગુજરીછે તે વીશે સરકાર ઉપર ફરીઆદ લખી મોકલવાને બદલે હાઈ કોરટમાં જમીનની બાબદમાં જે મુકદમો ચલાવ્યોછે, તેની મારફત આપણે ઈનસાફ મેલવવો એ બેહતર માર્ગ છે.[1] એ જવા પારસી કોમને મનપસંદ નહિ લાગવાથી તે વિષે પ્રોટે

દ્રમનજી જીજીભાઇ, મનચેરજી બહ્મનજી પંથકી, નસરવાનજી જહાંગીરજી વાડીઆ, ધનજીભાઈ ખરશેદજી સરાફ, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, જમશેદજી બહ્મનજી વાડીઆ, સોરાબજી પેસતનજી ફરામજી, ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, કાવસજી નાનાભાઈ દાવર, દાદાભાઈ એદલજી આલબલેસ, કાવસજી બેજનજી આલબલેસ, ધનજીભાઈ એદલજી આલબલેસ, નસરવાનજી બહ્મનજી મોદી, અરદેશર નસરવાનજી મોદી, જહાંગીરજી નસરવાનજી મોદી, એદલજી બહ્મનજી મારીસ,* નસરવાનજી રતનજી તાતા, દાદી નસરવાનજી દાદી, જમશેદજી નસરવાનજી દાદી, નવરોજજી નાનાભાઈ ફરામજી, દાદાભાઈ ડોસાભાઈ કામાજી, હીરજીભાઈ મેહરવાનજી વાડીઆ, રૂસ્તમજી બરજોરજી મોદી, પેસતનજી હોરમસજી સતોક, પેસતનજી ધનજીભાઈ કરસેવાળા, દાદાભાઈ પેહ્રામજી બનાજી, મેહરવાનજી નસરવાનજી પટેલ, દીનશાહ મનચેરજી પંથકી, ફિરોઝશાહ કાવસજી પંથકી, દીનશાહ એદલજી લાંબ, એદલજી રૂસ્તમજી સુનાંવાળા, નસરવાનજી જમશેદજી ઇસફોરૂવાળા, દોરાબજી સોરાબજી બનાજી, ડોસાભાઈ પાલણજી કામા, વીરજીભાઈ ડોસાભાઈ ગોઇપીરીઆ, બરજોરજી જમાસજી લાલા, હોરમસજી ધનજીભાઈ પીસતા, જમસભાઈ દોરાબજી ઊમરીગર, કાવસજી જહાંગીરજી જરીવાળા, માણેકશાહ જહાંગીરશાહ તાલેયારખાં, ડાક્તર એદલજી નસરવાનજી, દાદીભાઈ જહાંગીરજી દાદીશેઠ, ગાંધીભાઈ જહાંગીરજી પલીડર, ડાક્તર અરદેશર જમશેદજી ભાઉવાળા, ડાક્તર રૂસ્તમજી જમશેદજી નોંદરશાહ, ડાક્તર મનચેરજી સોરાબજી, હોરમસજી જહાંગીરજી દાદીશેઠ, દારાશાહ ધનજીશાહ કપરાંન, નવરોજજી કાવસજી દારૂખાનાવાળા, જહાંગીર મેહરવાનજી પલીડર, ડાક્તર રૂસ્તમજી નસરવાનજી મોદી, અરદેશર એદલજી ચીનાઇ, ડાક્તર તેહમુલજી ભીખાજી નરીમાન, દોરાબજી નાનાભાઈ વાડીઆ, ડાક્તર ફરામજી શાપુરજી, ફરામજી ડોસાભાઈ વાડીઆ, મનચેરજી ડોસાભાઈ વાડીઆ, હોરમસજી શાપુરજી પારક, ખરશેદજી નવરોજજી વાડીઆ, પેસતનજી નવરોજજી પીંહોમાજી, રૂસ્તમજી પેહ્રામજી ચીનાઈ, મેહરવાનજી દાદાભાઈ વાડીઆ, દીનશાહ દાદાભાઈ ગાંધી, જીવનજી બહ્મનજી મેહતા, પાલણજી દોરાબજી લાલકાકા, હોરમસજી દાદાભાઈ પલીડર, દાદાભાઈ પાલણજી મરવાં, કાવસજી પાલણજી મરવાં, બરજોરજી રૂસ્તમજી મોદી, હોરમસજી મનચેરજી નીકીટન, ખરશેદજી હોરમસજી ચીનાઈ, શીમજીભાઈ દીનશાહ પાંડે, પેહ્રામજી દીનશાહ પાંડે, નસરવાનજી દોરાબજી મ.પુરજી, ખરશેદજી દીનશાહ ખંભાતા, હોરમસજી મેહરવાનજી હોડીડન, જહાંગીરજી હોરમસજી દાદીશેઠ, માણેકજી રતનજી જીના, ખરશેદજી માણેકજી વાછા, કાવસજી ડોસાભાઈ વીરજી, પેસતનજી હીમજી બનાજી, ફરામજી દાદીભાઈ પાંડે, રૂસ્તમજી મેહરવાનજી ખાજર, એદલજી પેસતનજી ઈરવાણી, જહાંગીરજી હોરમસજી સોનીઆબાજી, પેસતનજી હોરમસજી પારક, નવરોજજી હોરમસજી પારક, કાવસજી માણેકજી ગાંધી, શાપુરજી મનચેરજી ખુરશેદરોજ, ધનજીભાઈ ભીખાજી દીનશા, પેહ્રામજી હોરમસજી દોંદા, પેસતનજી હોરમસજી ઘંટા, હોરમસજી કાવસજી દાવર, મિ૦ ઘીઘીઆબાજી દાદાભાઈ બાપા, જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ, પેસતનજી મુંચરજી પીનેઇ, મિ૦ ખરશેદજી બીનાશેઠજી કરેલી, રતનજી ફરામજી વાછા, જમશેદજી જહાંગીરજી પંથકી, ફરામજી નાનાભાઈ દાવર, પેસતનજી નવરોજજી બનાજી, હીરજીભાઈ હોરમસજી સરાફ, ડાક્તર હોરમસજી દાદાભાઈ મદાન, બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ, ખરશેદજી જહાંગીરજી તારાપોર, સોરાબજી કાવસજી શાએર, મનચેરજી ફરામજી કામાજી, મેહરવાનજી મનચેરજી કામાજી; દાદાભાઈ માણેકજી શેઠનાં, મનચેરજી ખરશેદજી રતનાગર, નવરોજજી નાનાભાઈ ફરામજી, સોરાબજી બરજોરજી જસાંવાલા, કાવસજી હોરમસજી ગાંધીભાઈ, નસરવાનજી સોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ, જહાંગીર ગુસતાદજી, એ તેહમુરસ દીનશાહ અંકલેસરીઆ, સોરાબજી પેહ્રામજી કોમા, અરદેશર પેસતનજી શેઠનાં, પેહ્રામજી હોરમસજી પટેલ, બહ્મનજી પેહ્રામજી પટેલ, મનચેરજી કાવસજી શાપુરજી લંગડા, નવરોજજી માણેકજી લંગડા, જહાંગીરજી હોરમસજી માલેવાળા, ખરશેદજી પાલણજી પાઊંવાળા, કાવસજી પેહ્રામજી બાટલીવાળા, નસરવાનજી ભાઈ બહ્મનજી શકલાતવાળા, શાપુરજી માણેકજી શમેર, ખરશેદજી રૂસ્તમજી દાવર, દોરાબજી પાલણજી પાંજીવાળા, પાલણજી ફરામજી મેહતા, નસરવાનજી કુંવરજી બારીવાળા, દાદાભાઈ દોરાબજી લાલકાકા, બહ્મનજી ખરશેદજી પંથકી, અસપંદીઆરજી જમશેદજી કમીશરીવાળા, રૂસ્તમજી ધનજીભાઈ રાંણા, બરજોરજી રૂસ્તમજી મુલાંફીરોઝ, હોરમસજી એદલજી આલબલેસ, નસરવાનજી ફરામજી દોંડી, હોરમસજી સોરાબજી ચાંનદારૂ, ખરશેદજી કુંવરજી બાજી, નસરવાનજી કાવસજી વ.બા. ગાંધી, સોરાબજી તેહમુલજી લીગેટનાં, બરજોરજી દોરાબજી પટેલ, નસરવાનજી દોરાબજી પટેલ, એદલજી જહાંગીરજી વાડીઆ, નવરોજજી દાજીભાઈ ઊનવાળા, દારાશાહ રતનજી ચીનગર, ઇત્યાદી, ઇત્યાદી.

૧ એ જવાબની નકલ અત્રે સદરહુ ઊતારી લઈએ છીએ:—

"સાહેબો—ગત હમારાં સેક્રેટરી જોગનાં તા૦ ૫ મી આગસ્ટ ૧૮૭૩ ની તેરીખનાં તમો સાહેબોનાં પત્ર (આ૦ નજદીક ૫૦૦૦) જરતોશતી સાહેબોની સહી સુધાં એજ તેરીખનું હમારા જોગનું એક રેઝોલ્યુશન મોકલેલ તે હાથે પોહોંચું છે—એ રેઝોલ્યુશન મધે તમો તથા તમારી કોમનાં બીજા આબરૂદાર તથા વગવાળા જરથોશતી સાહેબોએ કરેલી સુચનાને ઘરતો માનથી હમોએ પુરતી રીતે હમારા ધ્યાનમાં લીધીછે, અને તે વીશે હમો નીચે મુજબ હમારૂં પત્ર જણાવીએછ:—

૧ લું—આગલા દંગાએક જરતોશતી બાબતી ઊપર, આગલાં દેવળોને લગતી જમીન સંબંધી કજીઆ તથા તકરાર કરવાનો જે અનીઆએ ફકરાઓ મોજુદ હતો, તે વીશેની નરાશ મુંબઈની દરજાની અદાલતમાં થઇ હતી અને તે અદાલતમાં તેઓ નીર આરોપી ઠરેલાથી આવેલી ફેસલને તે બાબતમાં ઇનસાફ

કરવાને પારસી કોમની એક જાહેર સભા શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ અને નવરોજજી માણેકજી વાડીઆએ આજ દીને આલબલેસ બાગમાં બોલાવી હતી, જ્યાં પારસીઓની એક મોટી સંખ્યા ભેગી મલી હતી. સભાના સરનશીનની ખુરસી શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇને આપવામાં આવી હતી. તેવણે એ બાબદ ઉપર એક ભાષાણ કરી સંભલાવ્યા બાદ, શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ નવરોજજી માણેકજી વાડીઆએ ટેકો આપ્યો કે:—

"આપણી જરથોસ્તી અંજુમનનાં ૫૦૦૦ આસામીઓએ ગયા માસ આગશટની તા૦ ૯ ડીએ, આપણી અંજુમનનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબો જોગ, શ્રી ડુંગરવાડીની આપણી પવીતર જગો ઉપર જે જાસતી ગુજારવામાં આવી છે તે સંબંધી, આપણા તરસ્ટી સાહેબોની મારફતે આપણી નામદાર સરકારથી દાદ ચાહવાને રેકવીજીશન મોકલ્યું હતું, તેનો પરતીઉતર તે તરસ્ટી સાહેબોએ ચાલતા માસની તા૦ ૪ થીને દીને મોકલયોછે, તે આપણી માંગણીનો બરોબર ઉતર નથી, તેથી આ સભા દલગીરી જણાવેછે,"

શેઠ નવરોજજી નાનાભાઇ ફરામજીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને ડાકટર અરદેશર જમશેદજી ભાજીવાલાએ ટેકો આપ્યો કે:—

"આપણાં ધર્મનાં ફંડોના તરસ્ટી સાહેબોના તા૦ ૪ થી સપટેમબરને દીને આવેલા જવાબ ઉપર, આએ સભામાં પસાર કરેલા ઉપલા પ્રોટેસ્ટની નકલ, તરસ્ટી સાહેબોનાં દફતરમાં નોંધી રાખવા સારૂં તેમના ઉપર રવાંના કરવાને, શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ તથા શેઠ નવરોજજી માણેકજી વાડીઆને સતા આપવી."

શેઠ જાંહગીરજી ગુસતાદજીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ એદલજી બહમનજી મારીસે ટેકો આપ્યો કે:—

"આ સભા ભરવા સારૂં આલબલેસ બાગનું મકાંન વાપરવા આપવું માટે. એ મકાંનના મુતવલીઓનો ઉપકાર માનવો."

ઉપલી ત્રણઉ દરખાસ્તો સભાએ એકમતે પસાર કીધા બાદ શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીની દરખાસ્ત તથા શેઠ શોરાબજી તેહમુલજી લીગેટના ટેકાથી સરનશીનનો ઉપકાર માની સભા બરખાસ્ત થાઈ હતી.[1]

તા૦ ૨૩ મી સપટેમબર.

શેઠ મનચેરજી કાવશજી શાપુરજી લંગડાનાએ "પારસી પાદશાહોની તવારીખ" નામનું એક પુસ્તક ૪ ભાગોમાં છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[2] એ પુસ્તક શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર.

મુંબઇની મ્યુનીસીપલ કારપોરેશનની આજ દીને મલેલી સભામાં શેઠ અરદેસર ફરામજી મુસને મ્યુનીસીપાલ

મલેઓછે, માટે તે બાબે આપણી નામદાર સરકારની આગળ આપણી તરફથી ફરીઆદ લેઈ જવાનું હવે કારણ રહેઉં નથી.

૨ જું—આપણાં દોખમાંની નજદીક હમારા તાબા મધેની આપણી અનજુમનની જમીન, ગએઆ મારચ મહીનાની ૨૭ મી તારીખે ચાર જુદદીન શખશોએ જે અણઘટતી રીતે પોતાનાં શવાધીનમાં લીધીછે, કે જેથી તે જમીનનો કબજો પાછો લેવા ખાતર આપણી અનજુમનને મોહોટા ખરચ તથા મહેનતમાં નાખવામાં આવીછે, તે બાબદમાં કુલ જરથોસ્તી આલમની સાથે હમો એકમલતી રીતે દલગીર છઇએ—પણ એ બાબદમાં હમોએ પુખત વીચાર કરીને તથા જરૂર જોગ શલાહ લીધા પછે હેવો ઠરાવ કીધોછે કે આપણી દોખ ઉપર જે ગેરઇનસાફી ગુજરીછે તે વીશેની ફરીઆદ નામદાર શરકાર ઉપર લખી મોકલવાને બદલે, હાઈ કોરટ મધે હમોએ એ જમીનની બાબદમાં અનજુમનની તરફથી જે મુકદમો ચલાવેઓછે, તે મુકદમાની મારફતથી આપણે ઇનશાફ માંગવો તથા મેલવવો, એ બેહતર મારગ છે."

મેહેરબાની કરીને હમારો ઉપલો વીચાર તમારી શાથનાં શરવે શહી કરનારા શાહેબોને જાહેર કરવાની તશદી લેજોજી.

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૮ મી સપટેમબર ૧૮૭૩.

ઉપલી જાહેર સભાનો પ્રોટેસ્ટ તેમાં ઠેરવ્યા મુજબ તરસ્ટી સાહેબો ઉપર શેઠો શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ અને નવરોજજી માણેકજી વાડીઆએ તા૦ ૨૭ મી સપટેમબર ૧૮૭૩ ને દીને મોકલી આપ્યો હતો, જેનો તરસ્ટી સાહેબોએ તા૦ ૯ મી અકટોબર ૧૮૭૩ ને દીને નીચે મુજબ જવાબ મોકલ્યો હતો:—

"સાહેબો—જત તા૦ ૨૭ મી સપટેમબર ૧૮૭૩ ની તેરીખના તમો સાહેબોના પતર મધે એજ માસની તા૦ ૨૨ મીને દને મલેલી કેટલાએક જરતોશતીઓની સભામાં પસાર થાયલા બે ઠરાવો ટાંકી મોકલીને તમો સાહેબો એલતેમાસ કરોછો કે એ ઠરાવો અંજુમનનાં દફતરમાં નોંધવા, તેના જવાબમાં નીચે મુજબ હમો લખી જણાવીએ છીએ.

ઠરાવ ૧ લા માં હેવું જણાવીઉંછે કે હમોએ તા૦ ૧ લી સપટેમબરની તેરીખે લખી મોકલેલો જવાબ તમારી તરફનાં "રેકવીજીશન" ની માંગણીનો બરોબર ઉતર નથી—પણ હમારા વીચાર પરમાણે તે જવાબ વાજબી અને ઘટતો છે—તથા આપણા ટોલાની બેહબુદી ચાહીને લખીઓછે, વાશતે તમો સાહેબોએ ટાંકી મોકલેલા બે ઠરાવો અંજુમનનાં દફતરમાં નોંધવાને હમો અગત જોતા નથી, અને આએ હમારો જવાબ શેવટનો સમજવોજી."

એ પછી એ બાબદ હીયાંજ ખતમ થાઇ હતી.

૨ "પારસી પાદશાહોની તવારીખ; ઇઆને કદીમ ઇરાંન દેશના પારસી લોકોના પાદશાહો તથા તેઓને લગતી બીજી બાબતોનો એહવાલ. ઘણીએક અગતની બાબતોના ખોલાસા તથા ઇઅરોપીઅંન ગરંથકારોનાં મતો અને શાહદતો સાથેનો. અસલ શાએર ફીરદોશી તુસીનાં શાહનામાંના આધાર ઉપરથી ઉપજાવનાર અથવા તરજુમો કરનાર, "મનસુખ" તે મી૦ મનચેરજી કાવશજી શાપુરજી. ભાગ ૧ લો. મુંબઇ, સપટેમબર સને ૧૮૭૩. જામે જમશેદ પરેસમાં હોરમજજી દાદાભાઇએ છાપીઉં છે."

એ પુસ્તક ૪ ભાગોમાં (પાદશાહ કોઉશના અહેવાલ સુધી) ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૩ સુધીમાં છપાયલુંછે.

મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, નાનાભાઇ મેહેરામજી જીજીભાઇ, શોરાબજી ફરામજી પટેલ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, અરદેશર મેહેરામજી કાપડીઆ, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, મેહેરામજી નશરવાનજી સીરવાઇ, ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ, લીમજી માણેકજી બનાજી, અરદેશર ફરામજી મુસ, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, શોરાબજી નવરોજજી વાડીઆ, કાવશજી માણેકજી લીમજી, નશરવાનજી ચાંદાભાઇ, હોરમજજી અરદેશર હોરમજજી, મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, હોરમજજી નવરોજજી મકલાતવાલા, મનચેરજી ફરામજી કામાજી, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, નવરોજજી પેશતનજી વકીલ, રૂસતમજી ડોશાભાઇ શેઠના, રૂસતમજી ફરામજી દીવેચા, હીરજીભાઈ હોરમજજી સરાફ, દાદી માણેકજી લીમજી, જમશેદજી બહેમનજી વાડીઆ, માણેકજી ખરજેરજી મીનોચેહર હોમજીના, અરદેશર ડોશાભાઇ મુનશી, બમનજી પેસતનજી માસ્તર અને નશરવાનજી મેહરવાંનજી પાંડે) ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને એક જાહેર સભા ટાઉન હાલમાં મી૦ જે. એ. ફારબસનાં પ્રમુખપણા હેઠલ મલી હતી, જે વેળાએ એવા ઠેડાવો પસાર થયા હતા કે (૧) "આ સભા ધારા બાંધનારી સભાનાં પસાર કરેલાં નીમખનાં બીલને પ્રજાના હક તથા છુટાપણાંમાં હરકત કરનારાં દાખલ ઘણું નાપસંદ કરેછે." (૨) "જે ઉતાવલથી મુંબઈની ધારા બાંધનારી સભા અગતના ધારાઓ પસાર કરેછે તે ઉતાવલ સામે આ સભા પ્રોટેસ્ટ કરેછે." એ પછી શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ એક ભાષણ કરી નીમખનાં બીલ સામે નામદાર વાઇસરાયને અરજી કરવા માટે ૬ ઇંગ્રેજ, ૧ યાહુદી, ૧૨ હિંદુ, ૨ મુસલમાન, અને ૧૦ પારસી (શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, મેહેરવાંનજી ફરામજી પાંડે, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, નાનાભાઈ મેહેરામજી જીજીભાઇ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, હોરમસજી અરદેશર વાડીઆ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, અરદેશર ફરામજી મુસ, ફીરોજશાહ મેહેરવાંનજી મેહતા અને હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી ઠેરવવાની દરખાસ્ત કરી હતી, જે પસાર થવા બાદ સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[1]

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

રોજ ૧૯ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર માહીઆરજી કેકોબાદજી મેહરજીરાંણાના—ઉમર વર્ષ ૪૫) નવસારીવાલા દસ્તુર કેકોબાદજી રૂસ્તમજી મેહરજીરાંણાના વડા દીકરા. એવણને ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ ની શરૂઆતમાં પોતાના બાપનાં મરણથી નવસારીના વડા દસ્તુરની જગા મલી હતી, જે ફકત ત્રણ વર્ષ પેરજ ભોગવવા એવણ પામ્યા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦ માં નવસારીમાં હુન્નરસ્તેહ ફંડ ઉભું કરવાની એવણે આગેવાની લીધી હતી, તથાં તેના ખજાંનચી હતા. નવસારી મધે મુંબઇની પારસી પંચાત તરફનાં તથા સર જમશેદજી જીજીભાઇ ચારીટી ફંડ તરફનાં ધર્મનાં કામોના એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ થી મુખ્ય માનેજર હતા.

તા૦ ૧૦ મી નવેમબર.

આજ દીને નવસારી મધે મરહુમ દસ્તુર માહીઆરજી કેકોબાદજી મેહરજીરાંણાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના વડા દીકરા એરવદ દારાબજી માહીઆરજી મેહરજીરાંણાને નવસારીના વડા દસ્તુર ઠેરવવામાં આવ્યા હતા, અને તેનાં માન દાખલ તેમને ૨૯) જુદા જુદા દસ્તુર મોબેદો તરફથી શેઆલો હોરાંડવામાં આવી હતી.[2]

તા૦ ૧૩ મી નવેમબર.

શેઠ લીમજી નવરોજજી બનાજીને નામદાર સરકારે હાઇ કોરટના પ્રોથોનોટરીના વડા આસીસ્ટંટ નેમ્યા હતા.

શેઠ દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆને નામદાર સરકારે અહમદનગર જીલ્લાનાં રાહુરી ગામના બીજા વર્ગના સબોરડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

શેઠ દારાશાહ ડોશાભાઇને નામદાર સરકારે ખેડા જીલ્લાનાં આનંદ ગામના મામલતદાર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૫ નવેમબર.

મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તા૦ ૧૩ મી નવેમબર ૧૮૭૧ થી તે તા૦ ૧ લી નવેમબર ૧૮૭૨ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપખાંનામાંથી તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે છેલા હીસાબની બાકીના ૩૫૯૨૫૮૩।૭।। ઉપરાંત આએ આખાં વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડ ખાતે ૩૬૯૦૪૬।।૧૪ ની આવક થાઇ હતી, અને ખરચ ૩૫૭૬૧૨।।।૧૮ થયો હતો, જે બાદ કરતાં વર્ષની આખેરીએ તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં પંચાતના હીસાબને લગતા ૩૬૦૪૦૧૬।।।૧૩।। તથા

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૦ મી નવેમબર ૧૮૭૩.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી નવેમબર ૧૮૭૩.

"બીજે દીવસે (નવા) દસ્તુરજી સાહેબને અંજુમન વડી દરેમેહરમાં લેઇ ગઇ હતી જાંહાં એવો ઠેડાવ થએલોછે કે દસ્તુરજી હજુર પુખત ઊમરનાં નહી હોવાથી જાંહાંસુધી ઊમરે પુગે તાંહાંસુધી દસતુરજીના વકીલ કાકા દસતુરજી રૂસતમજી કેકોબાદજી મેહરજીરાંણાની સલાહથી દરેક કાંમકાજ કરવું, અને મરનાર દસતુરજી સાહેબનું નામ મોટા દસતુરજીની સાથેજ અનજુમનમાં લેવું."

૩ મોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૭ મી નવેમબર ૧૮૭૩.

જુદાં જુદાં પડાવેલાં ખાતાંઓના[1] રૂ૬૯૬૯૨૦૨૧ મલી કુલે રૂ૧૩૦૦૯૩૭૫ાા બાકી હતા.

તા૦ ૧૯ મી નવેમબર.

રોજ ૨૭ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

નાંદોદ ગામ મધે દારૂની દુકાંન માંડનાર એરચશાહ બેજનજી નામના અકલેશરના રેહનાર ૧૮) વર્ષના એક જવાંન પારસીએ ગાયકવાડી ફોજદારને કાંઇ ચોરો વિષેની બાતમી આપવાથી ત્યાંના ભીલ જાતના ચોરોએ તેનાં પીઠાંમાં જઇ આજ રાત્રે તેને હુંગમાં બલતાં લાકડાંથી જખમો કરી મારી નાખ્યો હતો.[2]

તા૦ ૨૦ મી નવેમબર.

શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇએ મુંબઇના ટાઉન હાલમાં સર આલબરટ શાશુને ભેટ આપેલાં મોટાં આરગનની સાથે પ્રજાને વાપડવાને એક કીમતી પીઆનાફોરટ. ઇંગલાંડથી મંગાવી ભેટ આપી હતી.[3]

તા૦ ૩૦ મી નવેમબર.

રોજ ૧૧ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—પાલણજી બહમનજી પાલખીવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૮) શેઠ બહમનજી પેશતનજી પાલખીવાલાના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમગાં પોતાના બાપનાં પાલખી બનાવવાનાં કારખાંનાંમાં હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૦ થી પોતે એખલાએ ગાડી બનાવવાનું કારખાનું ઉંધાડયું હતું.

તા૦ ૧ લી ડીજેમબર.

શેઠ ડાબાભાઇ નશરવાંનજી વાડીઆ, એમ. એ. ને આતરેની સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટની મોટી સ્કુલના પ્રીનસીપાલ તરીકે મી૦ જેમસ બરજેસની જગોએ એ ખાતાંની પંચાતે આજ દીનથી નેમ્યા હતા, અને તે નેમણુકને નામદાર સરકારે બાહલી આપી હતી.[4]

તા૦ ૨ જી ડીજેમબર.

શેઠ ધનજીશાહ નવરોજજી પારખે લંડન મધે "લાઇશેનશીયેટ ઑફ ધી રાએલ કાલેજ ઑફ ફીઝીશીયનસ" (એલ. આર. સી. પી.) ની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[5]

---

૧ પંચાતનાં દફતરમાં આગલાં વર્ષોનાં ૭૭) ખાતાં ઉપરાંત આએ વર્ષમાં એક નવું ખાતું ઉમેરાયું છે. તે એ કે. શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાના દીકરા શેઠ બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ તથા નબીરાઓ શેઠો મેહરવાંનજી અને માણેકજી કાવશજી પીટીટની શેઆદી તેમજ બેટીઓ બાઇ બસુબાઇ અને ગુલબાઇ તથા નબીરાઓ મેહરવાંનજી, માણેકજી અને પેશતનજી કાવશજી પીટીટની નવજોત તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૨ ને દીને કીધી તેની ખુશાલીમાં તા૦ ૨૮ મી અકટોબર ૧૮૭૨ ને દીને રૂ૭૫૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું જુદું ખાતું પડાવી તે મધેની રૂ૫૦૦૦) ની નોટનું વ્યાજ મુકતાદને તાંકણે દેશાવરોં ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડમાં તથા રૂ૨૫૦૦) ની નોટનું વ્યાજ નારગોલ મધે જરથોસ્તી બાળકો માટે એક જંદ અવસ્તાની નીશાલ ચાલુ રાખવા સારૂં જરથોસ્તી જંદ અવસ્તાની નીશાલોનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એજ નવાં ખાતાંમાં શેઠ દીનશાહજીએ આગલ તા૦ ૧૫ મી આગશટ ૧૮૬૮ ને દીને પંચાતનાં ફંડમાં રૂ૫૦૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડમાં વાપડવાને આપી હતી તે નોટ પણ ઉમેરી એ ખાતું રૂ૧૨૫૦૦) નું કીધું હતું.

એ ઉપરાંત કુલે જરથોસ્તી ધ્વાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં આએ વર્ષ નીચે મુજબ રૂ૬૬૦૦) ની સરકારી નોટો તેનું વ્યાજ વાપડવાને ભેટ આવી હતી:— શેઠો દાદાભાઇ, હોરમજજી, પેશતનજી, અને ફરાંમજી બહમનજી જીજીભાઇએ તા૦ ૨ જી આપરેલ ૧૮૭૨ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાના બાવા શેઠ બહમનજી જીજીભાઇનાં પુનને સારૂં. શેઠ દોરાબજી એદલજી કોલાબેવાલાએ તા૦ ૧૩ મી આપરેલ ૧૮૭૨ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ ખરશેદજી દોરાબજી કોલાબેવાલાનાં પુનને સારૂં. શેઠ ફરાંમજી કાવશજી મારકરે તા૦ ૭ મી મારચ ૧૮૭૨ ને દીને રૂ૫૦૦ ની નોટ પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ ખરશેદબાઇ તે મરહુમ શેઠ કાવશજી ફરાંમજી મારકરનાં વીધવાનાં પુનને સારૂં. બાઇઓ નવાજબાઇ રૂસતમજી વાડીઆ, મેહરબાઇ ખરશેદજી તારાચંદ, તથા ખરશેદબાઇ શાપુરજી જીવાજીએ તા૦ ૧૩ મી મેએ ૧૮૭૨ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇનાં પુનને સારૂ. શેઠ માણેકજી હોરમજજી મોદીએ તા૦ ૭ મી જુન ૧૮૭૨ દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ હોરમજજી પેશતનજી મોદીનાં પુનને સારૂં તેવણની પુંજીમાંથી. બાઇ મેહરબાઇ તે મરહુમ શેઠ જમશેદજી બરજોરજી મીસતરીનાં વીધવાએ તા૦ ૫ મી આગશટ ૧૮૭૨ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાના ખાવંદની પુંજીમાંથી તેવણનાં પુનને સારૂં. શેઠો કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા તથા ભાઇઓએ તા૦ ૧ લી અકટોબર ૧૮૭૨ ને દીને રૂ૧૧૦૦) ની નોટ પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ દીનબાઇ તે મરહુમ શેઠ દીનશાહજી હોરમજજી દરજીનાં વીધવાનાં પુનને સારૂં.

એજ મુજબ મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડમાં નીચે મુજબ રૂ૧૨૦૦) ની નોટો તેનું વ્યાજ વાપડવાને ભેટ આવી હતી:—શેઠ દાદાભાઇ પેશતનજી નવસારીવાલાએ તા૦ ૨૭ મી મેએ ૧૮૭૨ ને દીને રૂ૭૦૦) ની નોટ પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ ખરશેદબાઇનાં પુનને સારૂં તેવણની પુંજીમાંથી. શેઠ ફરાંમજી કાવશજી મારકરે તા૦ ૧ લી આગશટ ૧૮૭૨ ને દીને રૂ૫૦૦) ની નોટ પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ ખરશેદબાઇની વરસીપર તેમનાં પુનને સારૂં.

૨ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૨૦ મી નવેમબર ૧૮૭૩.

૩ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૪ મી નવેમબર ૧૮૭૩.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી ડીજેમબર ૧૮૭૩.

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૨ મી ડીજેમબર ૧૮૭૩. એ બાદ ફેબરવારી ૧૮૭૪ માં એવણે "મેમબર ઑફ ધી રાએલ કાલેજ ઑફ સરજયનસ" (એમ. આર. સી. એસ.) ની પરીક્ષા પસાર કરી પદવી મેલવી હતી.

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર.

આખે વર્ષમાં એટલે તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૩ સુધીમાં મુંબઈના પારસીઓમાં ૧૧૯૭ જન્મ—જેમાં ૬૪૨ છોકરા અને ૫૫૫ છોકરી—નોધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૧૩૫ જોડાંનાં લગન તથા ૧૬ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
લગન— ૫ થી ૧૦ વર્ષનાં ..	૧*	૧૦†	૧૧
૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૧૬	૭૭	૯૩
૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૩૩	૪૦	૭૩
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૫૮	૮	૬૬
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૧૨	૦	૧૨
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૧૧	૦	૧૧
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૨	૦	૨
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૨‡	૦	૨
	૧૩૫	૧૩૫	૨૭૦
ગગરનાં—૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૦	૬	૬
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૦	૪	૪
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૩	૨	૫
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૪	૧	૫
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૪	૨	૬
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૨	૧	૩
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
૫૬ થી ૬૦ વર્ષનાં ..	૧§	૦	૧
૬૧ થી ૬૫ વર્ષનાં ..	૧‖	૦	૧
	૧૬	૧૬	૩૨

સલાહ ફુન્ડ ચાલી સામો બગાડો કરતો હતો, જેથી શેઠ દાદાભાઈ તથા તેમની સાથવાલાઓએ કંટાલી તા• ૨૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૪ ને દીને ઓહદો છોડી તા• ૧૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૫ ને દીને મુંબઇ નીકલી આવ્યા હતા.

* એ એક ૧૦) વર્ષનો છોકરો હતો.

† એમાં નાવસાંમાં નાવસી ૫) વર્ષની એક છોકરી હતી.

‡ એમાં ૪૪) વર્ષનો એક બીજવર ૧૬) વર્ષની કુંવારી સાથે પરણ્યો હતો.

§ એ એક ૫૬) વર્ષના રંડાપણાએ ૩૫) વર્ષની વીધવા સાથે નાતરૂં કીધું હતું.

‖ એ એક ૬૪) વર્ષના રંડાપણાએ ૪૨) વર્ષની વીધવા સાથે નાતરૂં કીધું હતું.

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૯૯૦ મરણ નિપજ્યાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જન્મેલાં	૪૭	૩૭	૮૪
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૪૮	૩૫	૮૩
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૮૯	૭૫	૧૬૪
૧ થી ૫ વર્ષનાં..........	૧૦૪	૭૫	૧૭૯
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં.........	૧૦	૧૪	૨૪
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં.........	૧૬	૨૬	૪૨
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં.........	૨૧	૨૪	૪૫
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં.........	૩૬	૩૨	૬૮
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં.........	૩૯	૨૨	૬૧
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં.........	૪૪	૩૧	૭૫
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં.........	૨૮	૩૨	૬૦
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં.........	૨૮	૪૧	૬૯
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં.........	૫	૧૯	૨૪
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં......	૪	૭	૧૧
૧૦૧ થી ૧૦૫ વર્ષનાં......	૦	૧¶	૧
	૫૧૯	૪૭૧	૯૯૦

એ ૯૯૦) મરણ નીચલા લટાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૮	બાહેરકોટ	૧૪૩
કોટ	૩૪૯	ખેતવાડી	૭૭
ધોબીતલાવ ..	૨૨૯	કામાઠીપુરા ..	૧
કરેલવાડી	૧૬	ફાકલંડ રોડ ..	૧
ગીરગાંમ	૧૦	ડંકન રોડ ..	૨
ચોપાતી	૩૨	ભીંડીબજાર....	૩૮
ગ્રાંટ રોડ	૧૩	બાંએખલા....	૧૧
તારદેવ	૪	મજગાંમ	૨૯
ગોવાલીઆ તલાવ	૫	પરેલ	૬
ખંબાલા	૧	ચીંચપોગલી ..	૨
માહાલક્ષમી....	૧	નાએગાંમ	૨
વાલકેશર	૩	માહીમ	૩
		કુરલાથી	૧
		એલફીંસ્ટનથી ..	૧
			૯૯૦

એ ૯૯૦) મરણ નીચલાં કારણોથી નિપજ્યાં હતાં:—

તાવ	૨૨૦
શાનતંતુને લગતાં દરદો	૧૨૭
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૭૧
લોહીફીરાને લગતાં દરદો	૧૨
જનંદર........................	૧૧

¶ એ એક ૧૦૨) વર્ષની સ્ત્રી હતી.

શીતળા ૬૧
ગોવરૂં ૪
કોલેરા ૭
મરડો ૫૧
પેટ ૫૫
પીશાબને લગતાં દરદો ૮
છુપા ભાગને લગતાં દરદો ૯
ચામડીને લગતાં દરદો ૬
હાલચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો ૪
તરતનાં જન્મેલાં ૮૪
જ્વરી તથા નાકવતી ૧૪૫
બીજાં દરદો ૯૦
(૬ તાવને લગતાં.
૩૨ છાતીને લગતાં.
૫૨ પાચન શકતીને લગતાં.)
આપઘાત ૬*
(૨ જેહર ખાઈને.
૨ કુવામાં પડીને.
૧ તલાવમાં પડીને.
૧ ગલે ફાંસો દઈને.)
હોનારત, અકસ્માત, વગેરે .... ૧૧†
(૪ ડાઝી જવાથી.
૨ ઘોડાની ગાડી તલે આવી જવાથી.
૧ આગગાડીનું ચાક ફરી જવાથી.
૧ બોટ ઉંધી વલવાથી.
૧ હાથનાં આંગલાં કચડાઈ જવાથી.
૧ દરીયે નાહતાં ડુબી જવાથી.)
૧ ઘરની અગાસીપરથી પડી જવાથી.)

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધે ૧૨૪ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં પાંચ ઓરતો પણ હતી.

* આપઘાત કરી મરણ પામેલાં છ જણાંમાં ૩ પુરૂષ અને ૩ સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૧૯) વર્ષનો કંપાઉંડર સાએ ધમકાવ્યાથી ગલે ફાંસો દઈને; એક ૪૮ વર્ષનો મીસ્રી બીમારીથી કંટાલી પ્રથમ જેહર ખાઈ પછી તલાવમાં નખાવી દઈને; અને એક ૩૦) વર્ષનો ઈરાની કાંઈ જણાયલાં કારણ વગર જેહર ખાઈને આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૨૬) વર્ષનીએ સંસારી ખટપટને લીધે કુવામાં પડીને, તથા એક ૧૭) વર્ષનીએ ઘરસંસારી કજીઆને લીધે તથા બીજી ૪૦) વર્ષનીએ કાંઈ જણાયલાં કારણ વગર જેહર ખાઈને આપઘાત કીધા હતા.

† અકસમાતથી મરણ પામેલાં ૧૧ જણાંમાં ૯ પુરૂષ અને બે સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૧૦) વર્ષનો છોકરો કપડાં ડાઝી જવાથી, તથા એક ૨૫) વર્ષનો રેલવેનો ફાએર મેન એનજીનપરથી ડાઝી જવાથી, એક ૭૫) વર્ષનો ડોશો તથા એક ૫) વર્ષનો છોકરો શીગરામ તલે આવી જવાથી, એક ૫૫) વર્ષનો ચાલતી આગગાડીપર બેશવા જવાથી ગાડીનું ચાક ફરી જવાથી, એક ૨૫) વર્ષનો બોટમાંથી દરીયામાં ઊંધો વલી જવાથી, એક ૩૦) વર્ષનો છાકતપણાંમાં હાથનાં આંગલાં બે બોટની વચ્ચે કચડાઈ જવાથી, એક ૨૨) વર્ષનો ઊરનના દરીયામાં નાહતાં ડુબી જવાથી, અને એક ૩૨) વર્ષનો પેહલે માલની અગાસીપરથી રસ્તાઓમાં પડી જવાથી માથાંની ખોપરી ભાગાથી મરણ પામ્યા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૪૯) વર્ષની તથા બીજી ૧૩) વર્ષની રાંધતાં કપડાં સલગી જવાથી ડાઝી મરણ પામી હતી.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૪.

આએ વર્ષનાં "ટાઈમસ ઑફ ઇંડીઆ" નાં કાલેનડર[1] માં સઘળી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજ છે.

ગવરમેંટ સેવીંગસ બેંકની કમીટીમાં નાનાભાઈ બેહરામજી જીજીભાઈનું નામ વધારે.

જાંઈટ સ્ટાક કુંપનીઓ:—

આલબરટ મીલસ કુંપનીના ડાએરેકટરોના પ્રમુખ તરીકે દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ તથા શેક્રેટરીઓ અને એજંટો તરીકે સી. એંડ એફ. દીનશાહજી (કાવશજી અને ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ.)

એપોલો પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં પેશતનજી હોરમસજી મંતોકને બદલે હોરમસજી ખરશેદજી આશબરનર.

બોમ્બે પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરો તરીકે દોરાબજી ફરામજી પાંડે, લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ, રૂસતમજી દાદાભાઈ કામા, કેખશરૂ મનચેરજી હીરામાણેક, શેરાબજી રૂસતમજી બનથા. શેક્રેટરી અને ત્રેજરર તરીકે કે. એમ. હીરામાણેકની કુંપની.

બોમ્બે યુનૈટેડ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખુરશેદજી નૌશિરવાનજી કામાજીનું નામ વધારે.

ભરૂચ મીલસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી જાંહગીરજી તારાચંદ, મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, મેહરવાંનજી નશરવાંનજી પટેલ, ફરામજી જમશેદજી બાટલીબોઇ, એજંટો—મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડેની કુંપની. શેક્રેટરી, ફરદુનજી મેહરવાંનજી બનાજી.

ફરામજી કાવશજી પેટંટ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ફરામજી જમશેદજી બાટલીબોઇ અને કેખશરૂ મનચેરજી હીરામાણેક.

[1] The Times of India Calendar and Bombay Directory for 1874. Bombay: Printed and published at the Times of India Office.

ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાયરેકટરોમાં હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા અને મનચેરજી નવરોજજી બનાજીનાં નામ વધારે.

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

રોજ ૧૩ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

કરાંચી મધે જરથોસ્તીઓની વસ્તી વધવાથી ત્યાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૮ માં બંધાવલું દોખમું નાહલું પડવાથી તથા જરા બીસમાર થવાથી ત્યાંની અંજુમને તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી ૧૮૭૩ ને દીને પારસી વીરબાઈજી સ્કુલમાં એક સભા ભરી ઊધરાંણાંની ટીપ ફરતી કરી એક નવું દોખમું બંધાવવાનો ઠેરાવ કીધો હતો. તે મુજબ થએલાં ઉઘરાંણાંમાંથી બંધાવવા માંડેલાં દોખમાંનો તાંણો પુરવાની ક્રિયા આજ દીને કરવામાં આવી હતી. ક્રિયાની સેવટે શેઠ જમશેદજી ફરામજી માસ્તરે એ નવાં દોખમાં બાબેનો રીપોરટ વાંચી સંભળાવી ભાષણ કીધું. તે બાદ નેઆતનું જમન જમી મેળાવડો બરખાસ્ત થયો હતો. તાંણા તથા નેઆતનાં કામની સર્વે ગોઠવણ શેઠ માણેકજી ફરાંમજી કોઠાબેવાલાએ તારીફલાયક રીતે કીધી હતી.[1]

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

શેઠ અરદેશર શોરાબજી ડૉક્તરે "વિદ્યા મિત્ર" નામનું વિદ્યા, જ્ઞાન, હુન્નર, કેળવણી, સંસાર, વારતા, સાહિત્ય, તવારીખ, નીતિ તથા સાધારણ વિષયોનું એક માસીક ચોપાનીઉં પરવરતાવવા માંડયું હતું.[2]

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

શેઠો નશરવાનજી હીરજીભાઈ પટેલ, શોરાબજી હોરમજજી સરાફ, અને કાવશજી જમશેદજી કાપડીઆએ મળી ચંદનવાડી તથા મજગામ મધે બે હાઈ સ્કુલો "આલફ્રેડ હાઇ સ્કુલ" અને "મજગામ હાઇ સ્કુલ" ને નામે આજ દીનથી ઉઘાડી હતી.[3]

તા૦ ૭ મી જાનેવારી.

રોજ ૧૯ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી,

મરણ—પેશતનજી મનચેરજી બાલીવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૨) શેઠ મનચેરજી કુંવરજી બાલીવાલાના બીજા દીકરા, એવણ મુંબઈ મધે "ફોર્ટ વિકટોરીઆ હોટલ" તથા "બ્રીટીશ હોટલ" ચલાવતા હતા.

તા૦ ૧૦ મી જાનેવારી.

અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મળી હતી. ગરનરની ખુરસી હાનરેબલ મી૦ ટકરે લીધા બાદ એ ખાતાંના આકટીંગ પ્રીનસીપાલ ડાકટર કુકે ગયાં સાલનો રીપોરટ વાંચી સંભળાયો, ને પછી ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપો આપી હતી; જેઓમાં નીચલા ૭) પારસીઓ હતાઃ—

(૧) પીરોજશાહ જમશેદજી દમણીઆને રૂ૨૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૨) મનચેરજી શોરાબજી પોસ્ટવાલાને રૂ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ, (૩) માણેકજી મનચેરજી ગીમીને રૂ૧૫) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૪) બેજનજી દાદાભાઇ કાપડીઆને રૂ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ, (૫) માણેકજી ડાયાભાઈ મકુનાને રૂ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૬) માણેકજી એદલજી રીપોરટરને રૂ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ, (૭) અરદેશર પેશતનજી કામાને રૂ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ.

સેવટે ગરનરે એક સુભાષીત ભાષણ કરી સભા બરખાસ્ત કીધી હતી.[4]

તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી.

ઇંદોરના માહરાજા હોલકર જેઓ હાલ પુનાં મધે ફરવાને આવ્યા હતા તેવણે આજ દીને મકરસંક્રાંતીના તેહવારની એક દરબાર પોતાનાં મકાનમાં ભરી હતી, જ્યાં ત્યાંના વડા દસ્તુર ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના તથા તેવણના ભાઈ દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાને ઘણાં માન સાથે કિમખાબ બંધિન શાલ પાઘડી સાથના સરપાવ ભેટ આપ્યા હતા.[5]

[1] બી સીપીઅન, તા૦ ૩ જી જાનેવારી ૧૮૭૪.

એ ક્રિયામાં શામેલ થવાને એ દોખમાંના ફંડના ખજાંચ ટ્રસ્ટીઓ શેઠો અરદેશર ખરશેદજી વાનઠાટવાલા તથા જમશેદજી ફરાંમજી માસ્તરે મુંબઈનાં વર્તમાનપત્રોમાં પંદર દીવસ આગમજથી જાહેરખબર છપાવી સર્વે જરથોસ્તીઓને અરજ કીધી હતી.

[2] એ ચોપાનીઆંમાં શેઠ અરદેશરની સાથે શેઠ પેશતનજી કાવશજી સંજાણા પણ લખતા હતા. ૧૮૭૭ માં એ ચોપાનીઆંની માલેકી મુંબઈ વર્તમાન પ્રેસવાલા શેઠ મનચેરજી હોરમસજી જગોસે લીધી, જેઓને હસ્તક તે શેઠો ફરામજી દાદી પાંડે, બેહરામજી પેશતનજી મીસ્ત્રી, એમ. એ; અને મેહેરજીભાઈ દાદાભાઈ મીયાંઈવાલા ચલાવતા હતા. ૧૮૮૪ માં તે મુંબઈ સમાચારના માલેક શેઠ માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીને સ્વાધીન કરવામાં આવ્યું, જેવણે તે પોતાના માહલીપોની ટોપી આસરે એક વર્ષ ચલાવી બંધ પાડયું હતું.

[3] રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૪ થી જાનેવારી ૧૮૭૪.

એ સ્કુલો પાંચ છ વર્ષ ચલાવી બંધ કરવામાં આવી હતી.

[4] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી ૧૮૭૪.

[5] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૪.

એજ મુજબ દસ્તુરજીએ પણ પોતાના "દસ્તુર બાગ" નાં મકાનમાં માહારાજાને નોતરી માન આપ્યું હતું. મહારાજાએ દસ્તુરજીનાં બંને દીકરાઓને બીરાદ મુકવાની હીરાની પ્રતલીઓ ભેટ આપી હતી.

ઓહ્દો ચલાવ્યો હતો. તે બાદ ૧૮૫૪ માં સુરતના ડેપ્યુટી કલેક્ટર નેમાયા હતા. ત્યાંથી ૧૮૫૫ ના સપટેમબર માસથી એવણને પાછા મુંબઇ લાવી કસટમના પાંચમા આસીસ્ટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા, તે વધતાં વધતાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૮ માં બીજા વર્ગના આસીસ્ટંટ કમીશનરના ઓહ્દા ઉપર ચડયા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં તારાપોર મધે અંજુમનના ઉધરાતથી દોખમું બંધાયું તેની એવણે બીજાઓ સાથે આગેવાંની લીધી હતી. ૧૮૬૮ માં નામદાર સરકારે એવણને સુલેહના અમલદારનું માન આપ્યું હતું. "લોકોને ખુશી રાખીને પોતાનો ઓહ્દો બરાબર બજાવવાની કુનેહ અને કળા જે થોડાજ સરકારી નોકરોમાં હોયછે તે એવણમાં વધારે હતી."[૨] એવણનું મરણ મુંબઇ મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૭ મી ફેબરવારી.

હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. એ આજ દીને પોતાના મજગાંમં કાસ્ટલમાં માહરાજા હોલકરની મોલાકાતને માટે દેશી ગ્રહસ્થોનો એક મોટો મેળાવડો કીધો હતો.[૨]

તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૬ માહ ૬ (કો) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ રતનબાઇ તે મરહુમ શેઠ શરવાંનજી રૂસતમજી રાંણાના વીધવા તથા મરહુમ શેઠ રાંમજી કાવશજી બનાજીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની જીમાંથી રૂ૧૦૦૦) તથા બીજાં એશીઓએ રૂ૨૩૦) મલી ૧૨૩૦) ધરમખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી.

શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી જાસભાઇએ ગયાં વર્ષના જુન માસમાં પ્રગટ કરેલી "પ્રસિદ્ધ પેગમબરો અને કોમો" ની ચોપડીમાં મુસલમાંન કોમ તથા તેમના પેગામબર હજરત મહમદની તવારીખનું થોડુંક બેઆંન વાશીંગટન ઇરવીંગની નાવેલી મહમદની જીંદગીના અહેવાલની ઇંગ્રેજી ચોપડી ઉપરથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી છાપ્યું હતું. તે બેઆંનમાં એઓના પેગાંમબર સાહેબને કાંઈ અપમાંનભરેલું લખ્યુંછે એવું સમજી અતરેના કેટલાક મુસલમાનોએ પારસીઓપર વેર લેવા માટે આજ દીને બાહેરકોટની જુમા મસજીદમાંથી બપોરનાં નીમાજ કરી બાહેર નીકળતી વખતે સંખ્યાબંદ લોકો ગુસે પોતાના હાથમાં જે જે હથીયાર આવ્યાં તે લઇને પારસીઓ ઉપર હુમલો કરવાના ઇરાદાથી "દીન, દીન," કરી પોકાર મારતા બાહેરકોટ સર જમશેદજી જીજીભાઇના એસ્લાહીબાગવાલો મોહલો તથા બીડીબજાર તરફ ચાલ્યા, અને જે જે પારસીઓ તેમને રસ્તામાં મલ્યા તેમને માર્યા તથા તેઓપર સીતમ ગુજાર્યો.[૪] પેહલવેહલા તેઓ બાહેરકોટ

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૮ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪.

૪ બીજે દીને એટલે તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારીએ ખેતવાડી મધે ઢેડવાડના સઘળા મુસલમાંન હલાલખોરો તથા તેનીજ પડોસમાં ફાકલંડ રોડથી તે ડંકન રોડ સુધીના મુસલમાંન વણકરો તથા તેઓની સાથે થોડાક આરબો, સીદીઓ વગેરે સાથે મલી હાથમાં સોટાઓ રાખી નલ બજારથી તે ખેતવાડીના રસ્તા સુધી એકઠા થયા હતા, અને સવારનાં ૧૧ કલાકે અગીઆરી મોહલાને નાકે આવી મોટા પોકારો સાથે હાથમાંના સોટાઓ ઊંચે ધરી દેખાડતા તથા ગોયા લડાઇ માગતા હતા. બીજી બાજુએ ઘણાક પારસીઓ આ લોકની સાંમે પોતાનો મોહલો બચાવવાને ઊભા હતા, અને પોતાની લાકડીઓ ઊંચી કરી તેમને બીહીવાડતા હતા. આ વેળાએ થોડીક મારામારી થાઇ હતી, પણ પોલીસની મદદથી હુલડખોરો વીખરાઇ ગયા હતા. આ ઊપરથી ખેતવાડીના રેહવાસીઓ તરફથી શેઠો જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ, જીજીભાઇ જાંહગીર લાંમ, અને મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી તુરતજ વડા કૌનસીલર હાનરેબલ મી૦ ટક્કરની મોલાકાતે ગયા, અને ખેતવાડીની ધાસ્તીભરેલી હાલત તેને જાહેર કીધી. તે નામદારે તેઓને ઘણીક ધીરજ આપી, અને સાફ કહયું કે પારસીઓએ પોતે પોતાના બચાવને માટે બેલાસક પુરતી તૈયારી કરવી, અને જે બદમાશો તમારાં ઘરમાં ઘુસી આવે તેઓને તમે ગમે એટલી સજા કરશો તો રાણીનો ધારો તમે તોડેલો કેહવાશે નહિ. એજ દીને બપોરનાં બીડી બજારમાં કાંદાવાલા મોહલા ઊપર આસરે ૫૦૦) હુલડખોરોએ ધસારો કર્યો હતો, તથા પારસીઓનાં ઘરો અને ત્યાંની મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી હીરજીભાઇ કરાંનીવાલી દરેમેહરપર હુમલો કરી પથરાનો વરસાદ વરસાવ્યો હતો. એજ દીને સાંજનાં ગ્રાંટ રોડના રસ્તાપર પણ તોફાંન થયું, અને એક પારસીનાં પીંહચખાંનાંના કાચ અને બારી બારણાં ભાંજી નાખ્યાં અને કેટલીક મારામારી કીધી. એજ વખતે શેઠો ફીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, જમશેદજી નશરવાંનજી તાતા અને ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી એક ગાડીમાં બેશી બીડી બજારને રસ્તેથી જતા હતા, તેઓને મુસલમાંનોએ ઘેરી લીધા, જે ઊપરથી તેઓ ગાડીમાંથી ઊતરી પડયા, અને છેલ્લા બે ગ્રહસ્થોએ પોતાના હાથમાંની રીવોલવર દેખાડવાથી તેઓ વીખરાઇ ગયા હતા. એ પછી શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઇ બોમ્બે ગેઝેટના અધીપતી મી૦ મેકલીન તથા બીજા ઈંગ્રેજોને લઇ હુલડવાલી જગા જોવાને ગયા હતા, તથા પારસીઓને કેટલોક દીલાસો આપ્યો હતો. શેઠ બેહરાંમજીએ તે પછી પોલીસ કમીશનર મી૦ સુટર ઊપર નીચલો કાગજ લખી સઘળી બીના વીસ્તારીને જણાવી હતી.

To

F. H. Souter, Esq. C.S.I.,

Commissioner of Police.

Sir,—I beg to call your attention to the state of the city, especially in the neighbourhood of Khetwady, Dhanji Dungaria Street, Abdool Rehman and other streets adjacent. In these quarters mobs of Mahomedans have on two or three occasions this morning collected in a threatening manner to the alarm and terror of the inhabitants, and these mobs have not been attacked and dispersed by the police, but have

પોલીસના પારસી ઇનસ્પેકટર શેઠ ફરાંમજી ભીખાજી કુમાનાના ઘર તરફ જઇ તેનાં બારી બારણાંનાં કડકેકડકા કરી નાખ્યાં તથા સરસામતનો નાશ કીધો. આ વેળાએ શેઠ ફરાંમજીએ ઘણી બાહદુરી બતાવી હતી. શેંહકડો મુસલમાનોના ધસારાથી

been simply turned back only to collect again at some other point that seems more defenceless..

On enquiring at Khetwady main road, I was informed by the European constables there that they were quite exhausted, having been on duty since 1 o'clock yesterday; that they had no proper communication with the different sections of police, and consequently were unable to assemble in sufficient strength to attack and disperse the rioters. Under these circumstances, I beg, on behalf of my countrymen of the neighbourhood in question, that you will obtain futher assistance, as it is evident that the Police Force in its present condition is unable to cope with the rioters, who, if by any chance they obtain an opportunity, will renew the dreadful out-rages of yesterday. I have been requested by several deputations of my countrymen to make this communication to you.

I submit to you that what has occurred today tends to show that all necessary precautions have not been taken, and I take the liberty of suggesting that the stationing of the military on these districts will alone scare the evil-doers and restore confidence to the Parsee community. It is much safer to err on the side of peace and order, and to put beyond all possible doubt the chance of the repetition of what occurred yesterday.—I have, etc.,

(Sd.) BYRAMJEE JEEJEEBHOY.

Bombay, 14th February 1874.

એજ મુજબ સાંજનાં મોડેથી હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; શેઠો બેહરાંમજી જીજીભાઇ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી અને કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજીનાં એક ડેપ્યુટેશને નામદાર ગવરનર આગલ જઇ સઘળી કેફીઅત કહી સંભલાવી, અને આ બખેડો તોડવાને માટે પોલીસ સામર્થવાંન નહિં હોવાને લીધે લશ્કરી મદદ માગી. નામદાર ગવરનરે તેઓની ફરીઆદ સાંભલી દલગીરી બતાવી, પણ એવો ઊત્તર વાલ્યો કે પોલીસે હવે સારો બંદોબસ્ત કર્યો છે. માટે લશ્કરી મદદની હવે કાંઇ જરૂર નથી. શેઠીયાઓ આ સાંભલી નાસીપાસ થયા હતા.

રવીવાર, તા૦ ૧૫ મીની સવારનાં પ્રથમ મરહુમ દાદીશેઠનાં આતશબેહરાંમવાલા મોહલામાં અને તે પછી ધોબીતલાવપર સોનાપુરની ગલી આગલ મોહું તોફાંન એક લાશની સાથે આવેલા મુસલમાંનો તથા સીદીઓએ કીધું હતું. આ વખતે તે લટાપર મરહુમ હોરમજજી વાડીઆવાલાં આતશબેહરાંમને લીધે પારસીઓમાં મોટી ચીંતા ફેલાઇ હતી, અને એ લટાંના સર્વે પારસીઓ ત્યાં એકઠા થાઇ ઊભા તથા મોટા ભાગે માથે પીછોરી બાંધી હાથમાં સોટા લઇ આતશબેહરાંમના બચાવને માટે તૈયાર થાઇ ઊભા. આ વેળાએ સોનાપુરની ગલીમાં મામલો ઘણો ખારતીભરેલો થાઇ પડયો હતો. પારસીઓ તથા સીદીઓ ત્યાં જીવ સટોસટ મરાયા હતા, તથા એક બે માણસો મરી ગયાં હતાં, અને ઘણાકો ઘાએલ થયા હતા. એજ વખતે મરહુમ દાદીશેઠનાં આતશબેહરાંમવાલા લટાપર તથા ચીરાબજાર તથા ચંદનવાડીનાં મોટાં રસ્તા ઊપર પણ સોટા લઇ બાહેર નીકલેલા મુસલમાંનો તથા પારસીઓ વચ્ચે મોટી મારામારી થાઇ હતી. આ વેળાએ પોલીસ જોકે હાજર હતી, અને તેમનાથી કસ્સો બંદોબસ્ત થયો નહિ, તથા પોલીસ કમીશનર મી૦ સુટર ઘણો ચીરડાઇ જઇ ઊશ્કેરાઇ ગયો, અને તેને ચંદનવાડી તરફ આતશબેહરાંમની સાંમે એકઠા મલેલા પારસીઓને ગોસ્સામાંજ કહ્યું કે "Damn you Parsees, you have provoked this row. The Mussulmans were quite orderly but you provoked the row." આ ઊપરથી મુંબઇના રેજીસ્ટ્રાર શેઠ બેહરાંમજી દાદાભાઇએ નરમાસથી કહ્યું કે "But, Sir, one of our Parsees is killed" મી૦ સુટરે તેનો જવાબ આપ્યો કે "I am very glad of it, and I should like to see all the Parsees killed, and I will tell the Governor not- to help the Parsees, and I will remove all the polico force." આવા હલકા જવાબથી શેઠ નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીનાએ કહ્યું કે "Sir, it's a great slur upon the Parsees" આથી મી૦ સુટર ઘણા ચીરડાયા અને બોલ્યા કે—"Damn you, who are you? Sowar, take him up" અને તે પછી પોતાનું દંડુકું ઊંચકીને સીહડી આગલ ઘોડો ચલાવ્યો, અને શેઠ નાનાભાઇને મારવા જતા હતા, પણ તેટલાંમાં પોતાનું મન ફેરવ્યું અને ચાલતા થયા. એ પછી બોમ્બે ગેઝેટનો અધીપતી મી૦ મેકલીન એ લટાઓ ઊપર જાતે ફરી બધું નજરે જોવાને આવ્યો હતો, અને પોતે જે જોયું તે પોતાની ખરી શાહી સાથે બીજે દીનનાં બોમ્બે ગેઝેટમાં છાપ્યું હતું. એ પછી બપોરનાં લશ્કરી મદદ બોલાવવામાં આવી હતી, અને સોનાપુરની ગલી આગલ તથા પારસીઓનાં ત્રણે આતશબેહરાંમો આગલ ૨૦ મી પલટણનાં માણસોને ચોકીએ રાખ્યા હતા. તે બાદ સાંજનાં નામદાર ગવરનરે પોતાના ખાંનગી શેક્રેટરી પાસે હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. ઊપર નીચલો પત્ર લખાવ્યો હતો.

Parel, Sunday, 15th February.

My dear Sir Jamsetjee,—As I write, the Military assistance for which you asked is in the town of Bombay, and the Government will be prepared to take such further action as may be necessary. H. E. told you last night, that from the latest accounts received he was of opinion that the Mussulmans were quieted by the arrest of the late rioters, and it is therefore his earnest hope that the leading gentlemen of the Parsee community will repress by every means in their power any sign of retaliation on the part of the Parsees, or any exhibition of vindictive feeling, which if it does not provoke a fresh breach of the peace, will keep old sores open. H. E. is exceedingly sorry to learn that despite the presence of a strong police force, some Parsees to day threw stones at some Mussulmans during a funeral service, and brought on a fight which caused injury to several people. There has also been a smaller row in Fort Bora Bazaar Street, where one European inspector has been badly hit by a Parsee. Of course such things cannot be altogether avoided, but with the influence which you and the gentlemen who called last night possess over the Parsee community, H. E. must look to you, as he is sure he can with full

આખો મોહલો ચીકાર ભરાઈ ગયો હતો, તેમાં શેઠ ફરામ-મજીએ એખલા હાથે ઘણાઓને મારી હઠાવ્યા હતા. એક

---

confidence advise all Parsees to remain at home as much as possible until some greater degree of quiet is restored.

Yours very truly,

(Sd.) W. Lee-Warner,

Private Secretary.

ઊપલા પત્રમાં જે કોટની મારામારી વિશે ઇસારો કીધોછે તે એ છે કે એ દીને સવારનાં ૧૧॥ વાગે કોટમાં વાત ફેલાઇ કે મુસલમાનોએ હુલકાવેલા આરબો અને સીદીઓ કોટમાં દુકાનો લુટવા અને મારામારી કરવા આવેછે. આ ઊપરથી સઘળા પારસીઓએ દુકાનો બંધ કરી દીધી. કેટલાકો પોતાનાં ઘરોમાં જઇ ભરાયા અને કેટલાક પોતાનાં તથા કુટુંબના બચાવ માટે હાથમાં લાકડીઓ લઇ ઊભા. લગાર ધાસ્તી નરમ પડવા પછી એક યુરોપ્યન ઇનસ્પેકટર કેટલાક સીપાઇઓ સાથ હાંફલો ફાંફલો આવી લાગયો અને ગરબડાત કરી મુકી, તથા એક જુવા મોબેદને છાતીમાં થાપત મારી નાખી દીધો. કેટલાક પારસીઓએ આ ચાલ માટે વાંધો લીધો, જેમનાં આંગ ઊપર તે ધસી ગયો, અને એ રીતે પારસીઓ તથા તે અમલદાર વચ્ચે ખટપટ થાઇ તેમાં તેને ડાંગ વાગી. કદાપી તે પારસીને હાથેબી હોય કે પારસીઓને મારવા જતાં સીપાઇને હાથેબી હોય.

એ દીનેની સોનાપુર આગલની મારામારીમાં શેઠ જમશેદજી દોરાબજી શેઠના અથવા દુબાશ નામના ૩૧ વર્ષના એક સારાં કુટુંબનાં જવાંનને સીદીઓએ માથાંમાં પથર મારી ઘાએલ કરવાથી તેને સર જમશેદજી જીજીભાઇ હાસ્પીટલમાં લઇ ગયા હતા, જ્યાં તે તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારીએ મરણ પામ્યો હતો. એ સુધાં એ હુલડમાં ૨) પારસીઓ અને ૫) મુસલમાંનો માર્યા ગયા હતા, તથા સંખ્યાબંધ મુસલમાંનો અને ૪૫) પારસીઓ ઘાએલ થયા હતા, જે બધાને સારવાર માટે સર જમશેદજી જીજીભાઇ હાસ્પીટલમાં લઈ ગયા હતા.

એ રીતે તા૦ ૧૩, ૧૪ અને ૧૫ મી ફેબરવારીના આખા દીવસ અને રાત સર્વે લટાના પારસીઓમાં ઘભરાત ફેલાયો હતો. એ ત્રણુંએ રાત લોકોએ ઊજાગરામાં કાહડી હતી. આખી રાત પારસી મરદો પોતપોતાના મોહલાઓમાં ફરતા ફર્યા હતા. પોતાના ઓટલાઓ ઊપર બેશી રહયા હતા, અને ઓરતો તથા છોકરાંઓ ઊંઘ ખોઈને હેબતમાં ને હેબતમાં એકેકનાં પાસાંમાં ચંપાઇને બેઠાં હતાં. ખેતવાડીના લોકો સમજતા કે પેહેલાં તોફાંનીઓ તેમના તરફ આવશે, બાહેરકોટના લોકો સમજતા કે તેમનો મોહલો તેઓની વધારે નજદીકમાં હોવાથી હીઆં પેહલો ધસારો થશે, કરેલ-વાડીના લોકો બીહતા કે મોટું અને સુંદર આતશબેહરાંમ તે તરફ હોવાથી વધારે ધસારો હીઆં થશે, ધોબીતળાવના લોકો વીચારતા કે કબરસ્તાંન પાસે હોવાથી પેહલે કે છેલ્લે પણ હીઆં તો મુસલમાંનો આવવાનાજ, અને કોટના લોકો સમજતા કે કોટ તદન બચાવ વગરનું હોવાથી અને પોલીસની નજર સઘળી બાહેરકોટ રોકાવાથી કોટ ઊપર તેઓ ધુપા ઊતરી પડશે. એ રીતે દરેક લટાવાળા પારસીઓ ધાસ્તીમાં રહયા હતા. તેઓ એટલા બીધા હતા કે પોતાના સ્પેશ્યલ એંકમાં

બાટકીએ એવણને આખા સીકડી લીધા, જે વખતે એવણે હીમતથી બેઠક મારી દીધી, જેથી એવણને પકડનાર ઉઠલાઈ

મુકી દીધા, તથા પોતાના મોહલાંઓ, ઘરો; અને દુકાનોની ચોકી કરવા પરદેશીઓ તથા ઇંગ્રેજ સેલરો રાખ્યા તથા દરેક મોહલામાં એવી રીતે બચાવ કરવાને માટે ફંડો એકઠાં કીધાં હતાં.

તા૦ ૧૬ મી ફેબરવારી અને શોમવારે સાંજનાં સોના-પુરના રસ્તા ઊપર વળી એક બીજું મોટું તોફાંન થવાની વકી હતી. હાજી હામદ નામનો ૮૦) વર્ષનો એક જઇફ મેમન જે શનીવારે એજ જગોપર થયલાં હુલડ વખતે જખમી થયો હતો, અને જેને સર જમશેદજી જીજીભાઇ હાસ્પીટલમાં લઇ ગયા હતા તે ત્યાં મરણ પામવાથી તેની લાશ સાથે મુસલ-માંનોનું પુષ્કળ મોટું ટોળું મોહલે મોહલેથી એકઠું થાઇ આવ્યું હતું. આ વેળાએ ગામઠી તેમજ ઇંગ્રેજી લશ્કરની ટુકડીઓ ત્યાં હાજર હોવાથી તથા પોલીસનો પણ સારો બંદોબસ્ત હોવાથી કસ્સું હુલડ થયું નહિ. અંતે ત્રણ દીવસ મારામારી તથા લૂટફાટ થયા પછી સરકારે લશ્કર બોલાવ્યું, અને હુલડવાલાં લટાઓ ઊપર ફરતું રાખ્યું, તથા બારાંમાં થાલી પીટાવી વાહણોપરના સીદીઓને કીનારે ઊતરવાની મનાઇ કીધી કે તેમને ટોળાંઓ થઇ શેહરમાં જવા દીધામાં આવશે નહિ.

[હુલડ ઊઠવાનું છે અથવા કાંઇબી બખેડો થશે એવી આગમજથી ખબર હતી, કેમકે તા૦ ૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪ ને દીને મુસલમાંનોના કાજી અબદુલ લતીફ થોડાક ગ્રહસ્થોનાં એક ડેપ્યુટેશન સાથે પોલીસ કમીશનર મી૦ સુટર પાસે ગયા અને શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી જાલભાઇની ચોપડી વીશે તેનું ધ્યાન ખેંચ્યું કે તેમાં આવેલો હજરતં મહમદ વીશેનો ફકરો તેમના પેગામબરનું અપમાન કરનારો છે. મી૦ સુટરે શેઠ રૂસતમજીને તેડાવી તેની પાસે જેટલી ચોપડીઓ બાકી હતી તે માગી લીધી, અને તેનાં જે મુખ્ય ઘરાકો હતાં તેમનાં નામ માગયાં તથા તેઓપર જુદી ચીઠીઓ લખી તેમના પાસની ચોપડીની નકલો મંગાવી લીધી. તે પછી તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪ ને દીને ભાએખલે દાદા મકબાના બંગલામાં મુસલમાંનોની સભા મેલવી, જેમાં તે કોમના આગેવાનોએ ઘણાંક ધીરજભર્યાં ભાષણો કીધાં હતાં. એ ઊપરાંત ધોબી-તલાવના લટા ઊપર રેહનારા જરથોસ્તીઓની તરફથી શેઠ નવરોજજી બેહરાંમજી સંતોક, જમશેદજી રતનાગર, રૂસતમજી એદલજી બરડી, જીવાજી બરજોરજી પોંહોચખાંનાંવાલા, રૂસત-મજી માણેકજી પોંહોચખાનાવાલા, કુવરજી ધનજીભાઇ મોસતરી, કાવશજી એદલજી અને દોરાબજી નશરવાનજી પાલીસવાલાનું એક ડેપ્યુટેશન તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪ ને દીને ડેપ્યુટી કમીશનર મી૦ એડજીંગટન પાસે જઇ તેને ચેતવણી આપી હતી કે તેઓને પકી ખબર મલીછે કે મી૦ રૂસત-મજી હોરમજજી જાલભાઇ ધોબીતલાવનો રેહેવાસી હોવાથી મુસલમાંનો એ લટાના પારસીઓ ઊપર તુટી પડનાર છે, અને તેઓ વચ્ચે બખેરેલી ખરાબી કરનાર છે. મી૦ એડજીંગટને કહ્યું કે કાંઇ પણ આડું કામ થવાની તમોએ ધાસ્તી રાખવી નહિં, પોલીસે મુસલમાંન ટોળાના આગેવાંન ગ્રહસ્થો સાથે સંધેશો ચલાવ્યોછે, તે ગ્રહસ્થોએ આવતી કાલે એકઠા મલ-વાની તથા સુલેહનો બગાડ નહિ થાય તેનો અટકાવ કરવાની કબુલાત આપીછે. વળી મી૦ એડજીંગટને તેઓને એવું પણ કહ્યું હતું કે તમો કાંઇ પણ ધાસ્તી રાખોછો એવું તમારૂં

ગયો અને એવણે તેને સખ્ત માર્યો. બીજી તરફથી હુલડખોરો સર જમશેદજી જીજીભાઇના એન્નાહીબાગમાં દાખલ થઈ તેમાંની પારસીઓની પવિત્ર જગાનો તથા ચીજોનો નાશ કીધો તથા ત્યાંનાં દાદગાહમાંનો આતશ અફરગાંનીઆંમાંથી

હીલચાલ ઊપરથી મુસલમાંનોને જણવા દેશે નાં, અને અગર જો તેઓ બોદા ન કરેને ઊલટા ચાલશે તો પોલીસ તેમની શુદ્ધ બરાબર ઠેકાંણે લાવશે.]

તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારીએ સવારનાં નાબોદા મહમદ અલી રોગેનાં મકાનમાં કેટલાક વગવાલા મુસલમાંન ગ્રહસ્થોની એક સભા મલી હતી. જયાં એવો ઠેડાવ થયો કે "મુસલમાંન ટોળીના કેટલાક ઝનુની લોકોએ કરેલી મારામારીથી એ ટોળાને ઘણું દુખ ઊપજયું છે, અને પારસીઓને થયલાં નુકસાંનની દલગીરીમાં તેઓ ઘણો ભાગ લેછે, કે આ બખેડાને જેમ બને તેમ બેશાડી દેવા તથા સમાધાંની બતાવી આપવાની તેઓ પોતાની ફરજ વીચારેછે." એ પછી વળી ઠેડવ્યું કે નાબોદા મહમદઅલી રોગે અને મુનશી અકબરઅલીનું ડેપ્યુટેશન સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ પાસે જવું, અને પારસીઓનેથી એવીજ સભા બોલાવવાની તેઓએ અરજ કરવી કે જેથી બેહુ ટોળાની સભાઓ એકજ દીને ભેગી મલી સુલેહના વીચારો એક એકને જાહેર કરે, અને એ રીતે હાલના બખેડાનો અંત આવે. એ ઠેડાવ મુજબ ઊપલું ડેપ્યુટેશન એજ દીને સર જમશેદજીની મોલાકાતે ગયું, જ્યાં તેઓએ પોતાના મુસલમાંન ભાઇબધો તરફથી પારસી ટોળાને થયલાં દુખને માટે ઘણી દલગીરી બતાવી તથા અરજ કીધી કે જે દાહડે હમે હમારા ટોળાના લોકોની એક મોટી સભા સુલેહ કરવા માટે બોલાવવે, તેજ દાહડે તેવણે પારસીઓની એક સભા પણ એજ કારણસર બોલાવવી. સર જમશેદજીએ તેમની ભલી સૂચનાને માટે ઘણું માન આપવા પછ જવાબ દીધો કે હાલનું આ હુલડ કાંઇ પારસીઓએ કીધું નથી, માટે પારસીઓને કોઇપણ રીતે સુલેહ કરવા અથવા બીજા કોઇ ઊપાયો સારૂં સભા ભરવાની જરૂર નથી; આ તોફાંન તો સઘળું મુસલમાંનો તરફથી શરૂ થયુંછે, માટે અગર સભાઓ ભરવાની તથા લોકોને સમજાવવાની જરૂર હોય તો તે મુસલમાંન ગ્રહસ્થોએજ કરવું. વળી એજ દીને ખાઉટફોટના કેટલાક પારસીઓનું એક ડેપ્યુટેશન મ્યુનીસીપાલ કમીશનર મી૦ ડબલ્યુ. જી. પેડર પાસે ગયું હતું. આ વેળા મી૦ પેડરે શેહરની હાલત બાબે લંબાણથી ખોલાસો કરી જણાવ્યું કે પારસીઓના જાન માલને નુકસાંન થયું તેથી તે બહુત દલગીર છે, અને પારસીઓએ પેહલે છેડતી થોથી ન હતી. હવે પુરતું લશ્કર તૈયાર છે અને કસ્સી ધાસ્તી રાખવાનું કારણ નથી. આ વેળા શેઠ એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર કે જેવણ ડેપ્યુટેશન સાથે હાજર હતા તેવણે સુચના કીધી કે પારસીઓનાં દોખમાં ઊપર લશ્કરી ચોકી હોય તો ઘણું સારૂં, જે ઊપરથી મી૦ પેડરે જવાબ દીધો કે એ બાબે તેણે જનરલ જેલ અને મી૦ સુટર સાથે વાત કીધી હતી, અને તેઓ દોખમાં બાબે ધાસ્તી રાખવાનું કસ્સું કારણ જોતા નથી, પણ તે છતાંબી તેવણ ફરીથી એ અમલદારો સાથે મસલહત કરશે.

વળી આવતી તા૦ ૨૮ મી ફેબરવારીને દીને મુસલમાંનોનાં તાબુત ઠંડાં કરવાનો દીવસ હતો તેથી આએ વર્ષ તાબુતનાં સરઘસો બંધ કરવાનો સરકારે ઠેડાવ કર્યો હતો, અને તે બાબે તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪ ને દીને હોકમનામું કાઢયું હતું કે:—

૧—આવતા મોહરમમાં મુંબઇ શેહરમાંના કોઇ પણ સાર્વજનીક ગામમાંના રસ્તામાં અથવા રાહદારીનાં ઠેકાણાંમાં મંડલીને એકઠી થવા દેશે નહિ, અથવા એકઠી થાઇને ચાલવા દેશે નહિ.

૨—આવતા મોહરમમાં તાબુત અથવા પંજો અથવા દુલાનો પંજો બનાવવાનો અથવા બાહાર ફેરવવાનો અથવા સાર્વજનીક રસ્તામાં વાજાં વગાડવાનો પરવાનો આપવામાં આવશે નહિ, અને જે પરવાના આપવામાં આવ્યા હશે તે સઘળા આ જાહેરનામાં ઊપરથી રદ કીધાછે.

[આ હુકમનામું નીકલ્યા પછી કેટલાક મુસલમાંન ગ્રહસ્થોનું એક ડેપ્યુટેશન તા૦ ૨૩ મી ફેબરવારી અને સોમવારે સવારના દશ વાગે નામદાર ગવરનર પાસે ગયું, અને તાબુતનાં સરઘસો કાઢવાનાં હમેશની માફક ચાલુ રાખવાને અરજ કરી, પણ નામદાર ગવરનરે તેની ખોહી ના પાડી જણાવ્યું કે આવા દગા ફેસાદને લીધેજ આ વર્ષ તાબુત બંધ કરાવવાની ફરજ પડીછે, અને આ વેળા જો મોહરમ ચુપચુપ પસાર થશે તો, અને હવે પછી બીજું કાંઇ તોફાંન ન થશે તો આવતાં વર્ષેમાં તેઓની રસમમાં વચ્ચે પડવાને સરકારને જરૂર પડશે નહિ એવી આશા છે. એજ મુજબ હાજી હાફીઝ અબદુલ કાદર અને બીજા ૬૦૦ લોકની મુસલમાંનોએ પણ તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪ ને દીને એજ બાબદ ઊપર નામદાર ગવરનરને અરજી કીધી હતી, જેનો પણ તેમને જવાબ વાલવામાં આવ્યો કે આ વર્ષ મોહરમને તાંકણે કોઇ પણ જાતનાં સરઘસ નહિ કાઢવાનો હોકમ રદ ન કરવાને નામદાર ગવરનર પોતાની ફરજ સમજેછે. વળી તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારીએ કોકણી અને દખણી બંધે વર્ણના આગેવાંન મુસલમાંનોનું એક ડેપ્યુટેશન પરેલ નામદાર ગવરનરની મોલાકાતે ગયું હતું. તેઓએ ગવરનરને અરજ કીધી કે તાબુતો ફેરવવાની મનાઇવાલો ઠેરાવ રદ કરવો. તેઓએ કબુલ કીધું કે તાબુતો કાંઇ અમારા ધર્મમાં ફરમાવેલાં નથી, પણ લાંબા જમાના થયા એ રેવાજ ચાલતો આવેલોછે, અને તેમાં સરકારના વચ્ચે પડવાથી અમો લોકોને દલગીરી પેદા થાયછે. નામદાર ગવરનરે જવાબ દીધો કે જાહેર મોહોલાઓમાં તાબુત બંધ કરવાની જરૂર પડીછે માટે હું દલગીર છઊં, પણ એ હોકમ કાંઇ એક ટોળાના લોકો આગલ બીજા ટોળાના લોકોને ઊતારી પાડવા અથવા ચહડાવવાના વીચારથી કાઢયો નથી, મગર બખેડો અને જીવનો ઘાત અટકાવવાનોજ હેતુ તેમાં છે. સરકારની પેહલી ફરજ લોકોના જાન બચાવવાની છે, અને મુંબઇની હાલની ઊશ્કેરાયલી હાલતમાં અમોને જરૂરનું દીસેછે કે આટલાબધા જીવનો ઘાત થવા પછ વધારે હુલડનો જોખમ ખેંચી લેવો નહિ જોઇએ. એજ દીને મજગાંમના મુસલમાંનો તરફથી ૪૧ શાહીની એક અરજી નામદાર ગવરનર ઊપર મોકલવામાં આવી હતી, તેમાં લખ્યું હતું કે આગલાં સઘળાં તોફાંનો તથા બળેવાની વેળા મજગાંમના મુસલમાંનોએ કસ્સાં હુલડમાં ભાગ લીધો નથી, તથા ત્યાંના મુસલમાંનો અને પારસીઓ વચ્ચે કસ્સી લડાઇ થઇ નથી, પણ સઘળો વખત તેઓ ભાઈ તરીકે સુલેહભરેલી રીતે રેહેતા આવ્યાછે. હાલનું હુલડ તો એવાઓએ કર્યુંછે કે જેઓ ઘરબાર અને છઇઆં છોકરાં

બાહેર ફેંકી દીધા, અને ઘણીક કીમતી ચીજો તથા નાણાં લુટી લીધાં. એ પછી એલાહીબાગની સાંમેનાં શેઠ જીજી-બાઈ ધનજીભાઈ બાટલીવાલાનાં ઘર ઉપર હુલડખોરોએ ધમારો કીધો, અને તેમાંનો કીમતી-સરસામાન સઘળો ધુલ-

---

વગરના છે, નામદાર માહરાણીના ઢંઢેરા મુજબ તેઓને પોતાના ક્રિઆ માર્ગો ઉપર હક પોંહચેછે, માટે તાબુતો અને પંજાઓ કાહાડવાની રજા આપવી. આ અરજીનો બીજે દીને જવાબ વાલવામાં આવ્યો કે મુસલમાંન લોકો પોતપોતાનાં મકાનોમાં જેબી ધર્મ સંબંધી ક્રિઆઓ કરે તેમાં સરકાર વચ્ચે પડનાર નથી. હાલનું જાહેરનામું માત્ર રસ્તાઓ ઉપર સરઘસો કાઢ વાની સાંમે છે, અને તે આખાં શેહરની સમાધાંનીને ખાતર કાઢવું પડયું છે, માટે તે ફેરવી શકાશે નહિ. વળી તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારીએ મહમદ. એચ. મૉરગે અને બીજા ૨૦૦૦ મુસલમાંનોની સહી સાથની એક અરજી એજ કારણસર ગવરનર પર ગઇ હતી, અને તેનો પણ એજ મુજબ જવાબ મલ્યો હતો. એ રીતે મુંબઇમાં તાબુતનાં સરઘસ બીલકુલ આએ વર્ષે નીકલ્યાં હતાં નહિ. સુરતના અકાબરોએ મનાઇ ફેરવી હતી કે કોઇબી પારસીએ તાબુતના મેલામાં જવું નહિ તેને માન આપી જરથોસ્તીઓ બીલકુલ તાબુત જોવા ગયા નહિ, તેમજ જાહેર રસ્તા ઉપરની પોતાની દુકાંનો તે દાહડે બંધ રાખી હતી. એજ મુજબ નવસારી, વલસાડ, તથા પુણાં મધે પણ કોઇ પારસીઓ તાબુત જોવા ગયા હતા નહિ.]

તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારીને દીને હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ તથા બીજા પારસી અકાબરો, દસ્તુરો અને ધર્મનાં મકાંનોના મુતવલીઓએ સહી કરી નામદાર ગવરનર ઉપર એક અરજી મોકલી હતી કે આ હુલડ બેશાડી દેવાને સખ્ત ઉપાયો લેવા ઉપરાંત મોહરમ ઉપર પારસીઓના બંચાવ થકી લશ્કરની ચોકીઓ તથા દોખમાં અને આતશ-બેહરાંમોના બંચાવ થકી પોહરાઓ રાખવા. આ અરજીની નકલ નીચે મુજબ છે:—

To His Excellency the Honourable Sir Phillip E. Wodehouse, K.C.B. ·

Governor and President in Council, Bombay.

The humble petition of the principal Parsee inhabitants residing in Bombay.

Respectfully Showeth,—That on Friday, the 13th inst., a very disgraceful attack was made by a mob of Mussulmans upon Parsees residing in the neighbourhood of Shaik Abdool Raymon Street and the Bhendy Bazaar in Bombay. The rioters also at the same time attacked the religious place belonging to the Parsee community, called Alibaug, and several Parsee Fire-temples. On that occasion houses were broken into, furniture was recklessly smashed, and property of every description either stolen or utterly destroyed, many Parsees were seriously hurt, women and children were obliged to leave their houses terror-stricken on account of the outrages thus committed.

2. That, since Friday, this disgraceful rioting on the part of the Mahomedan rabble has been carried on in the neighbourhood of Dhobee Talao, Khetwaddy, and wherever there are residences of Parsees, thus showing that the disturbance is by no means quelled.

3. That not only has there been wanton spoliation and destruction of valuable private property belonging to Parsees during these riots, but several Fire-temples have been desecrated, their most sacred places have been forcibly entered, their sacred books have been seized, torn up, and thrown away. Full details of this disgraceful riot have been published in the daily newspapers. These do not by any means overstate the facts, and your memorialists are now constrained by the urgency of the case, as the tumultous feeling on the part of the ill disposed members of the Mussulman community does not appear to have subsided, to make an earnest representation on the subject to your Excellency in Council.

4. Your memorialists are members of a Community which has always been remarkable for their love of peace and good order, and their loyalty and attachment to the British Government under whom they have so long enjoyed security of life and property. They feel sure, therefore, that when they represent to your Excellency in Council the sad consequences of the very serious riots by the Mussulmans against Parsees, the matter will receive from Government that careful attention which its importance demands.

5. At this moment the whole Parsee community of Bombay is panic-stricken on account of this savage attack on their persons and property, many persons have been seriously wounded, and, in some cases, the results from injuries received have been fatal; valuable private property (such as clothes, furniture, Jewels, etc. has been ruthlessly plundered and wantonly destroyed; many houses have been completely gutted and internally-injured; wells belonging to Parsees have been polluted. So great is the excitement that Parsees are afraid to leave their residences to go to their ordinary employments and avocations for fear of being molested and maltreated, and every Parsee household considers itself unsafe and unprotected.

6. Such being the present state of matters in Bombay, and in view of the length of time during which this serious riots has lasted, it certainly justifies the apprehension entertained by many that the police are utterly unable to cope with the emergency which has presented itself, but, however, this may be, it unfortunately cannot be concealed that the Parsee community has lost all confidence in the efficiency of the police for the duty which is now imposed upon it.

7. Your memorialists would draw attention here to certain injudicious remarks made by the Commissioner of Police in the presence of the Registrar of Bombay and several respectable Parsees as quoted by Mr. J. M. Maclean in his letter published in Bombay Gazette of the 16th instant. These remarks were as follows, and were made in reply to Mr. Byramjee Dadabhoy, the Registrar, informing the Commissioner that a Parsee had* been killed, the Commissioner retorted. "I am very glad of it, and I should like to see Parsees killed." Remarks like these at such a critical time have greatly annoyed the Parsees, and it is for Your Excellency to judge whether the Parsee community can any longer safely rely on the co-operation and assistance of the police, whose chief has shown himself so prejudiced against them.

ઘાંની કરી રસ્તામાં ફેંકી દઇ જેમ લુટાય તેમ લુટી લીધો. વળી બીજાં ટોળાંએ એજ ઘરની નીચે ડાકટર પેશતનજી મનચેરજી નીકલસનનું દવાખાંનું ભાંગીફોડી નાખી ત્યાંથી પૈસાની પેટી તથા કપડાં લુટી લીધાં. તેની પડોશમાંની

8. Your memorialists have, with regret, to admit that, in a few instances, violent assaults have been made by some of the lower class of Parsees upon Mahomedans, but these are solitary cases, and were chiefly provoked in self defence and in consequence of alarms which were raised as to the approach of the rioters in Parsee quarters; and considering that the Parsees were left in such circumstances quite defenceless by the police, it is not to be wondered at that, in some few cases, they should have been irritated to the commission of such assaults, but generally throughout this disturbance the Parsees have acted with forbearance and moderation, and if their principal streets and religious places are protected by strong military guards, your memorialists have every hope that confidence will soon be restored.

9. Another circumstance which invests the present state of matters with increased ground for apprehension is the near approach of the Mohurrum festival, and your memorialists would venture to bring this fact prominently before your Excellency's Government in the hope that not only will your Excellency take prompt, dicisive, and effectual measures to quell the present disturbance, but that special precautionary measures be adopted for the protection of the Parsee community during the Mohurrum. There is a good ground for apprehension that the present excitement among the lower orders of the Mussulman population will be much increased during the approaching Mohurrum when it is well known the fanticism of these men is roused to an extraordinary pitch.

10. It is hard to say what further outrages may not then be committed against Parsees. Not only may further robberies, spoliation, and violence be expected, but desecration of more Fire-temples may take place and even the Towers of Silence may be violated.

11. Your memorialists, therefore, pray that immediate steps of a very decided character be taken to crush this disgraceful riot, and that during the continuance of the Mohurrum festival, orders be issued that special protection be extended to the Parsee community by regular patrols of regimental soldiers, and sowars being marched during day and night through the principal streets occupied by Parsees, and also that strong military guards be placed at the Parsee Fire temples, and the Towers of Silence, so that furthur outrages may be averted, as nothing but the strong hand of Government at this crisis will prevent further mischief and bloodshed.—And your memorialists, as in duty bound, shall ever pray.

Jamsetjee Jeejeebhoy,
and 27 others.

ઉપલી અરજીનો જવાબ નીચે મુજબ આવ્યો હતો:—

To The Hon'ble Sir, Jamsetjee Jeejeebhoy, Bart., C.S.I.

Hon'ble Sir,—I am directed to acknowledge the receipt of the petition of the principal Parsee inhabitants residing in Bombay, forwarded with your letter of the 18th instant, *to the address of His Excellency* the Governor, and in reply to state that His Excellency in Council cannot but *perceive* that it was written before the measures of precaution and repression ordered by the Government had been carried into effect.

2. His Excellency much regrets that during disturbances, undoubtedly originating with individuals professing the Mahomedan religion, some lives, both of Parsees and Mahomedans, have been lost, valuable property belonging to Parsees has been destroyed, insults have been offered to their places of worship, and much alarm has been created. It must, however, be observed that no property has been destroyed since the suppression of the riot on the afternoon of Friday last, *and that the subsequent disorders have been in some* degree attributable to acts of retaliation on the part of the Parsees.

3. These outbreaks have occurred immediately before the commencement of the celebration of the ceremonies connected with Mohurrum festival, which have at all time an exciting effect on large bodies of the community, and the Government has, therefore, decided, with a view to the welfare of the whole community, that on this occasion no procession of any kind shall be permitted on the public streets of Bombay while the Mohurrum lasts.

4. There will be no interference with religious rites or ceremonies conducted with places of worship or on private premises.

5. The Government hopes that the military force, which has been brought to Bombay, will be sufficient to discourage any attempt at a violation of its orders, and certainly it will be sufficient to inflict severe punishment on those, of whatever class, who may commit further outrages.

6. His Excellency in Council is glad to learn that efforts are being made by the influential friends of both parties to remove mutual misunderstanding, and to restore harmony between them.

7. Such efforts are entitled to the warmest approbation of the Government, and will, it is hoped, be frankly and honestly responded to by the head of both communities.—I have &c.

John Nugent,
Under Secretary to Government.

Bombay Castle, February 19, 1874.

તા० ૨૧ મી ફેબ્રુવારી અને શનીવારની રાતનાં ૭॥ કલાકે આસરે વીશ બાવીશ સીદીઓ મેદાનમાં ચર્ચગેટ સાંમેના ફુવારા આગલ એકઠા મલેલા માલમ પડ્યા. તેઓને જોતાંજ પોલીસના એક સીપાઇએ બુમ પાડી કે "સીદીઓ આયા, પકડો પકડો," જે ઉપરથી હાઇકોર્ટની દાદીપેદની અગીઆરી તરફ બેઠેલા ઇરાનીઓ, મેદાનમાં ગમતને માટે સાહરી-શાનસોપર બેઠેલા પારસીઓ તથા બીજાઓ તરતજ દોડી ગયા. તેઓમાંના કેટલાકોના હાથમાં લાકડી સોટા હતા અને કેટલાકો ખાલી હાથે હતા. તેઓને આવતાં જોઇ સીદીઓ વીખરાઇ જઇ નાહસવા લાગા, પણ થોડાક પારસી-

ગે કુવરજી એદલજી ઉમરીગરની દારૂની દુકાન ભાંજી તેમાંથી પીવાય તેટલો દારૂ પીધો અને બાકીની બાટલીઓ ભાંજીફોડી નાખી દારૂનાં પીપોના કાકો ફેરવી દારૂ મંધો ઢોળી નાખ્યો. બીજાથી એ મોહલામાંના ઘણા પારસી દુકાનદારોની દુકાનો તથા ગોડાઉનો ભાંજીને લુટી લીધાં. નલ બજાર તથા ભીંડીબજાર તરફ પણ હુલડખોરોએ એવીજ રીતે

ઓના હાથમાં આવી ગયા, અને તેઓ વચ્ચે આમન સામન મારામારી ચાલી. પછવાડેથી માલમ પડયું કે આ સીદીઓ તો આંગ્લોઈન્ડીઅન લાયડની સ્ટીમર "આરેટયુથા" ઉપર કામ કરવા ગયલા હતા, જયાંથી તેઓ સાંજનાં પાલવાનાં કીનારા ઉપર ઉતરી મી૦ લાસન નામના એ સ્ટીમરના સ્ટીવી ડોરની મેડો સોટમાં આપેલી આશીસમાંથી પોતાનો રોજ લઈ એકદા મળી જતા હતા. તેઓનો મતલબ કાંઈ હુલડ કરવાની હતી નહિ.

તા૦ ૨૩ મી ફેબરવારી અને શોમવારે નામદાર ગવરનરે પાંચ પારસી શેઠીયાઓ શ્રી હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજી-ભાઈ બારોનેટ, શેઠ બેહરામજી જીજીભાઈ, દીનશાહજી માણે-કજી પીટીટ, મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, અને ખરશેદજી ફરદુ-નજી પારખને ગવરમેંટ હાઊસમાં બોલાવી તેમને કેટલોક ઠપકો આપ્યો, કે જે વિષેની બીના તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારીનાં બોમ્બે ગેઝેટમાં નીચે મુજબ છપાઈછે :—

"His Excellency informed them that he sent for them in order to impress upon them the *great necessity* that existed for using their influence *to repress the* ill-feeling which continued to show itself on the part of the Parsees towards the Mussulman. His Excellency wished to be perfectly frank with them, and speaking generally of the whole community which they represented, he could not but consider the conduct of the Parsees as *injudicious* and unconciliatory. They must remember that the Government could alone put a stop to open breaches of the peace, *the sore of revenge* and ill-feeling between sect and sect *the Parsees* themselves must cure. The present bad *spirit could* not be allowed to last for ever, and His Excellency regretted that they had not supported Mr. Narayen Wassodew's laudable efforts, made with the full support of the Governor, in the way which they deserved. They must seriously consider the effect which *their* present attitude would have upon themselves when the troops were hereafter withdrawn and upon their own fellow castemen in other cities of the Presidency. His Excellency then read translations of the extracts from their own vernacular *newspapers*, and from newspapers printed in other cities, and pointed out to them that as long as this exaggerated and unconciliatory style of writing lasted, reconciliation was impossible. It was *quite certain that the* papers adopted that style because they thought it *gratified* the leading members of the Parsee community, and he *begged* them to set their faces against it. Let them never forget that at present the feelings which they and their organs excited were restrained by the strong aid of Government, and that this exceptional aid *could not* always be expected. It would, therefore, be wise *on* their part to render themselves, as soon as possible, independent of that aid by exerting themselves to restore harmony and cordiality and setting their faces against all attempts to annoy or exasperate the Mussulmen."

નામદાર બાહરાંણીના ગવરનરના મેટોમાંથી નીકલેલા આવા બોલો જયાં જયાં જાણવામાં આવ્યા ત્યાં મોટી અજાયબી પેદા થાઈ હતી.

એ અરસામાં નામદાર ગવરનરની લેજીસલેટીવ કોન-સીલના એક હિંદુ અખત્યારી હાનરેબલ નારાયણ વાસુદેવજી મુસલમાન અને પારસીઓ વચ્ચે સમાધાનીથી સુલેહ કરાવવાની નેમ દેખાડી વચ્ચે પડયા, પણ તેઓએ કાંઈ કીધું નહિ, અને પારસી આગેવાંનોની બે વખત સભા કોટમાં મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટવાળાં ઘરમાં બોલાવી તેઓને અમસથા બેઠી રાખ્યા. તેવણે તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪ ને દીને મુસલમાન ગ્રહસ્થોની એક સભા ખાંબેખતે મુનશી મહમદ ઇબ્રાહીમ મકબાના બંગલામાં બોલાવી હતી, જયાં નીચલા બે ઠરાવો પસાર કરાવ્યા હતા :—

૧—તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી ને બાર ગુજરેને દને કેટલાએક મહમદીઆંનોએ જે હીનપસ્તીભરેલી અને દુખડ ભરી ચાલ ચલાવીછે તે માટે આએ સભા પોતાની દલગીરી જણાવેછે, અને દીલોજાંનથી ઇછેછે કે મુસલમાંન અને પારસી કોમ વચ્ચે જે મીત્રાચારી અત્યારસુધી હતી તે પાછી ચાલુ રેહે.

૨—શ્રી હાનરેબલ શેઠ નારાયણ વાસુદેવજીના વચ્ચે પડવાથી પારસી કોમના આગેવાંનોની તરફથી મોહોબત અને મીત્રાચારીભરેલી સોચના અરસપરસ તરીકે દેખાડવામાં આવીછે, તે જાણીને આ સભા ઘણી ખુશીછે, અને મુસલમાંન તથા પારસી કોમ વચ્ચે મીત્રાચારી ચાલુ રેહે એવા સર્વે ઘટતા ઊપાયો લેવાને આ સભા અતરેથી પોતાની તરફથી કબુલાત આપેછે.

એ ઠરાવો પર કાજીજી તથા બીજા ચાર પાંચ આગે-વાંન મુસલમાંન શેઠીયાઓની શાહી કરાવી પારસીઓપર મોકલ-વાની હાનરેબલ શેઠ નારાયણે આગમજથી પારસી શેઠીઆઓ સાથે ગોઠવણ રાખી હતી, અને તે મળયા પછી પારસીઓએ પણ તેવાજ ઠરાવો પસાર કરવાનું મુકરર કીધું હતું, અને તે માટે પારસીઓએ પણ ગોઠવણ પ્રમાણે તુરતજ તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪ ની સાંજે સર જમશેદજીનાં કોટનાં ઘરમાં પોતાની સભા બોલાવી હતી, પણ ત્યાં કેટલોક વખત સુધી બેઠી થયા બાદ હાનરેબલ સર જમશેદજીએ કહી સંભળાવ્યું, કે મુસલમાન લોકોના સાહેબોની સભાના ઠરાવો પરતી શાહી અને સભા સાથ મોકલવાને હાનરેબલ શેઠ નારાયણ વાસુ-દેવજી તથા ડાકતર થામસ બ્લેનીએ મરજી બતાવવાથી સભાને તસદી આપીછે, પણ હજીસુધી તે ઠરાવો આવ્યા નહિ માટે સભાને ફેરો પડયોછે. એ પછી સભાની તરફથી સર જમશેદજીએ શેઠ સોરાબજી શાપુરજી બંગાલીને અરજ કીધી કે તેવણે હાનરેબલ શેઠ નારાયણ પાસે આ ઠરાવોની ખાતરી કરવા તથા ઘાદ આપવા જવું. આ ઉપરથી શેઠ સોરાબજી બંગાલી બાહેર જઈને આસરે અરધા કલાકમાં પાછા આવી સભાને જાહેર કીધું કે હું હાનરેબલ શેઠ નારાયણ તથા ડાકતર બ્લેની બંને સાહેબોને મળી આવ્યો, તથા સભા બેઠી અને બેઠી છે તે તેમને જાહેર કીધાથી તેઓ કેહેછે કે ઠરાવો ઉપર કાજી સાહેબોની હજી સહી થઈ નથી, પણ રાતનાં ૭ વાગતા સુધીમાં સહી થવાની વકી છે, માટે તે કદાચ એ ઠરાવો

પારસીઓનાં ઘરો તથા દુકાનો લૂટી લઇ ઘણાઓને માર્યા હતા, તથા ત્યાંની દરેમેહરમાંથી લુટફાટ ચલાવી આતશ બુજવી નાખ્યો હતો. પારસીઓએ પણ પોતાનો બચાવ કરવા કેટલાક મુસલમાનોને માર્યા હતા. બાહેરકોટ, ભીંડીબજાર વગેરે મુસલમાનોના ગીચ લતા તરફ વસનારા પારસીઓ પોતાનાં ભરેલાં ઘરો ઓદાને હવાલે કરી પોતાનો જીવ

કાજીજીની શહી સાથ ખચીત મોકલવામાં આવશે. આ ઊપરથી સભા બીજે દીને સવારનાં દશ વાગાપર મુલતવી રાખી હતી, પણ તે વખતથી બે કલાક મોટી થવા છતાં તે ઠેડાવો આવ્યા નહિ, અને સભા બરખાસ્ત કરવી પડી. જે પછી તેજ દીને સર જમશેદજીએ હાનરેબલ શેઠ નારાયણ તથા ડાકટર બલેની પર નીચે મુજબ ચીઠી લખી હતી :—

Mazagon Castle, 28th February 1874.

THE HON'BLE NARAYEN VASUDEO, AND
DR. THOMAS BLANEY.

Dear Sirs,—Your letter of to-day reached me at 2.40 P.M. The Parsee gentlemen, as you must have seen from the appointment in the newspapers, met at 10 A.M., and after waiting for one hour for the promised copy of the resolutions the meeting broke up at 11 o'clock. You have not explained why the Cazees, as the representatives of the Mahomedan Community who were present at the meeting, have so long delayed sending us the document with their signatures. Without receiving the document signed by some members of the Mahomedan community holding a recognized position among the people, I hope you will agree with the leading members of the Parsees in thinking that they could not proceed in the matter.

I shall, however, be very glad to have the resolutions when returned to you signed as arranged.

I remain &c.,
JAMSETJEE JEJEEBHOY.

એ ચીઠીનો બંધે ગ્રહસ્થોએ તુરતજ નીચે મુજબ જવાબ વાળયો હતો :—

Bombay, 28th February 1874.

THE HON'BLE SIR, JAMSETJEE JEJEEBHOY, BART., C.S.I.

Dear Sir,—Your letter of this date reached us at 8 P.M. It appears from that letter that the Parsee gentlemen who are associated with you are unable to recognise us in regard to the resolutions passed at the public meeting of Mahomedans held on Thursday last. It is therefore out of our power to do more than refer you to "the members of the Mahomedan community holding a recognised position among the people." Should the Cazees in the interval favour us with the document you require it will afford us much pleasure to send it on to you without loss of time.

We are, &c.,
NARAYEN VASUDEO,
THOMAS BLANEY.

આ ઠેડાવો મોકલવાની વાત કાંઇ નવી હતી નહિ, પણ ઊપલી તા૦ ૨૮ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪ ની પારસીઓની સભામાં એક શેઠીયા શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજી.કે જેવણ શરૂઆતથીજ આ મસલહતમાં શામેલ હતા, તેવણે જણાવ્યું તેમ એ શહીનો સવાલ કાંઇ નવો ઇયા પછવાડેથી ઊભો કરેલો નથી, કેમકે જયારે એ ઠેડાવોને શેઠીયાઓની સભામાં પેહલાં ઘડયા અને શેઠ નારાયણ જયારે ક ડાવો પેહલાં મંજુરીને માટે લઇ ગયા ત્યારેજ કબુલાત આપી ગયા હતા કે તે ઊપર કાજીઓની અને બનશે તો બીજ પાંચ છ વગવાલા ગ્રહસ્થોની શહી તેઓ કરાવી આપશે. એ રીતે સુલેહ કરવાની વાત હાપાંજ પડતી રહી હતી.

ઊપલા હુલડના દીવસો પછી ૧૫) દીવસો સુધી અવારનવાર પારસીઓ ઊપર છુટા છવાયા મુસલમાનોએ હુમલા કીધા હતા. આ હુલડને લીધે પારસીઓને જે હેરાનગતી પોહતી તથા સત્તાવાલાઓ તરફથી અપમાનો થયાં તે માટે ઘટતે ઠેકાણે દાદ માગવાને એક અરજી કરવાનો વિચાર કરવા સારૂં લગભગ ૫૦૦ આગેવાંન પારસી ગ્રહસ્થોની એક સભા તા૦ ૮ મી મારચ ૧૮૭૪ ને દીને મજગાંમ કારટલમાં મળી હતી, જયાં ઘટતી સલ્લા મેળવી જરથોસ્તી કોમની તરફથી એક લાએક અરજી ઘટતે ઠેકાંણે મોકલવા માટે તઇયાર કરવાને એક કમીટી નેમવામાં આવી હતી.

એ પછી સરકાર તરફથી એ હુલડની આગમજથી રચના કરી રાખી હતી કે કેમ તે વિષે મુસલમાંન બંધવાઓથી છુપી રીતે તપાસ કરવાને એક કમીટી નેમવાની પોલીસ કમીશનર મી૦ સુટરે દરખાસ્ત કીધી હતી, અને તે કમીટીમાં એકુ બે પારસીઓને શામેલ કરવાને સર જમશેદજી જીજીભાઇ પર એક પત્ર લખી સુચનાં કીધી હતી. સર જમશેદજીએ તે પત્ર ઊપલી મજગાંમ કાસ્ટલમાં નેમાયલી કમીટી હજુર મુકી તેના જવાબમાં ના લખી જણાવ્યું કે એવી કમીટીથી કાંઇ બાતમી મેળવી શકાવાની નથી. પોલીસ તે બધું મેળવી શકે એમ છે. એ પત્રોની નકલ અતરે સદાબરી ઊતારી લઇએ છીયે :—

Bombay, 14th March

My Dear Sir Jamsetjee,—As it seems to be the opinion of many, and particularly those of your community, that the riot which took place on the 13th had been premeditated and that it was not an accidental ebullition of class malevolence, I am most anxious, in addition to the serching enquiries I have already made by means of the detective force at my command, to institute a close investigation by some other channel and altogether unconnected with my paid detectives. It is thought that the Mahomedan prisoners now awaiting trial can reveal some information which *might throw light on the matter. I therefore propose* to secure the services of one or two intelligent Mahomedan gentlemen with whom I would wish to associate one or more Parsees and perhaps a Hindoo or two to form themselves into a sort of Committee to examine each of the prisoners separately. I would arrange that a police officer (probably Mr. Edginton or myself) should always be present, and I think under the promise of pardon, which I know Government would authorise me to offer, we should, under such an arrangement, be able to ascertain whether the riot was premeditated or not, and if it was we should by this means be able to get at the chief instigators.

I write to you therefore, as the head of your community, to ask if you will kindly nominate

પંચાવવા માટે ત્યાંથી નીકળી પીલ બરાઓપર પોતાના ઓળખાવાઓને માર ખાઇ રહ્યા હતા. માંતનાં ત્રણ વાગે પોલીસ કમીશનર મી૦ સુટર, ડેપ્યુટી કમીશનર મી૦ એક્રજ-ગટન, વગેરેએ. આ બી હુલડખોરોને વીખેરી નાખ્યા હતા. એ પછી બાહેરકોટના પારસીઓમાંથી શેઠ પેશતનજી પાત-શાહજી સોલીસીટર, ડાવરજી ખેરસજી પટેલ, ડાક્ટર પેશ-

one or more Parsees in whom you may all have confidence for the purpose mentioned, and I feel sure that Government will be glad to remunerate any gentlemen who may kindly lend their services in this manner. I do not intend that the *inquiries so organised should be confined to the prisoners awaiting trial*, but any other information which the members so associated could bring forward calculated to throw light on the main points, viz, whether the riot was premeditated or not, would be carefully gone into by me.—

Believe me, yours sincerely,

F. H. Souter,

Commissioner of Police.

The Hon'ble Sir Jamsetjee Jejeebhoy, Bart., C.S.I.

Mazagon Castle, 15th March, 1874.

My dear Mr. Souter,—I consulted with a few leading members of our community on the subject of your letter of yesterday. We feel that after the meeting of Parsees at Mazagon Castle last week it would be advisable to submit your letter to the committee which was appointed on that occasion, but before doing so I should be glad to know your wishes whether you have any objection to my handing over your letter as proposed.

Believe me, yours sincerely,

JAMSETJEE JEJEEBHOY.

F. H. SOUTER, Esq, C.S.I.

Police Commissioner's Office.

Bombay, 16th March, 1874.

My dear Sir Jamsetjee,—Pray make any use you think proper of my letter of the 14th. I shall, however, be glad of an early decision in the matter, as I am anxious these additional enquiries as proposed by me shall be instituted without delay.

Yours sincerely,

FRANK H. SOUTER.

Sir Jamsetjee Jejeebhoy, Bart., C.S.I.

In the second place, I am of opinion that such a committee, if appointed as you suggest, would be entirely without any legally recognised authority to conduct the proposed enquiry, or indeed to put any question whatever to any one or more of the prisoners.

In the third place, I fail to see what object would be attained by such an enquiry conducted by a committee so constituted, even supposing that any of the Mahomedan prisoners now in custody were willing, on *an offer of pardon, to divulge the names of the instigators of the riots in the presence of the Mahomedan* members of the Committee. We think that such a result would be yet more easily attained by an offer of pardon privately made, and I think that the fact of such an offer having been made by, or in the presence *of, such a committee as you suggest, if elicited in the* Sessions Court by the counsel for the prisoners in cross examination, would make it almost impossible to obtain a conviction in any case in which evidence was given induced by such an offer.

Lastly, I think that for the purposes merely of a judicial investigation into the conduct of those concerned in the late riots, *the police both can and ought to collect evidence at least as efficiently as such* a committee as you propose, while for any other purpose an enquiry by a committee into the circumstances connected with the late riots ought certainly not to be confined to the one question which you mention.

For the above *reasons it is decided to decline the* invitation contained in your letter *to me, but I shall be ready at all times to give you any information in* my power which may tend to throw light on the origin of the late riots.

Of course in declining to nominate the members of such a committee as you propose it must not be supposed that we in any way object to the appointment by *yourself*, or by the Government, of any *gentleman who may be willing to act as a member.*—

Believe me, &c.,

JAMSETJEE JEJEEBHOY.

F. H. Souter, Esq, C. S. I.

નજી મનચેરજી નીકલસન, નશરવાંનજી નવરોજજી બોદ, દાદાભાઇ પાલણજી ચવના, રૂસતમજી પેશતનજી ઉમરીગર રૂસતમજી પેશતનજી ખંભાતા, અને એ૦ એદલજી આદરજી હોમજીનું એક ડેપ્યુટેશન ડેપ્યુટી કમીશનર મી૦ એડજીંગટનની મોલાકાતે ગયું હતું, જેઓને તે અમલદારે ધીરજ

ધાંધલ કરવાના વાંકસર ૧૭) મુસલમાંન બંધવાઓને તા૦ ૧૦ મી મારચે દરેકને ઉપલીજ સજા. (૩) એજ દીને ખડક ઊપરના એક પારસી દારૂવાલાની દુકાંન ભાંજી તેમાંથી લૂટ કરનાર ચાર મુસલમાંન મધેથી એકને તા૦ ૧૦ મી મારચે ત્રણ માસનાં સખ્ત કેદખાંનાંની સજા અને બાકીના ત્રણને છોડી દીધા. (૪) એજ દીને એલાઊીબાગના મોહલાના એક પારસીનાં ઘરના ઓટલાપરથી લોહડાંના કટેરા ચોરી જવા માટે એક મુસલમાંનને તા૦ ૧૧ મી મારચે છ અઠવાડીઆંનાં સખ્ત કેદખાંનાંની સજા. (૫) એજ દીનેનાં હુલડમાં બાહેરકોટ જાહેર રસ્તા ઊપર ધાંધલ કરવાના વાંકસર છ મુસલમાનોને તા૦ ૧૧ મી મારચે દરેકને રૂ૨૦) નો દંડ તથા સુલેહ રાખવા માટે દરેકના રૂ૧૦૦) ના હાથમચકડા. (૬) એજ દીને બીબીજાંન સ્ટ્રીટમાં ધાંધલ કરવાના વાંકસર એક પારસીને તા૦ ૧૨ મી મારચે ચઊદ દીવસનાં સખ્ત કેદખાંનાંની સજા. (૭) એજ દીને બાહેરકોટ હુલડ તથા ધાંધલ કરવાના વાંકસર એક આરબ ખલાસીને તા૦ ૧૨ મી મારચે રૂ૨૦) નો દંડ તથા સુલેહ રાખવા માટે રૂ૧૦૦) ના હાથમચકડા.

ઊપલા શેશન કમીટ કરેલા ૧૦૫ બંધવાઓ (૯૫ મુસલમાંન અને ૧૦ પારસી) ની તપાસ અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી એક ખાસ શેશન તા૦ ૨૪ મી મારચ ૧૮૭૪ ને દીનેથી હાઇકોરટમાં હાનરેબલ મી૦ જસટીસ મારીએટની હજુરમાં ભરી શરૂ કીધી હતી. તે શેશનની જુરીઓમાં પારસી તથા મુસલમાંનોને બેશવા દીધામાં આવ્યાં હતા નહિ. એ તપાસમાં ૭૪) જણાને નીચે મુજબ સજા થાઈ હતી, તથા ૩૧) જણાને છોડી દીધા હતા:—

(૧) તા૦ ૧૩ મી અને શુકરવારનાં પેહલાં હુલડમાં પકડાયલા ૬૨) મુસલમાંનો મધેથી ૧) ને છોડી દીધા, ૪) ને તેમની નાહલી વય હોવાથી દરેકને એકેક વર્ષની, અને બાકીના ૫૭) ને દરેકને પાંચ પાંચ વર્ષની સખ્ત કેદખાનાંની સજા. (૨) એજ દીને ભીડીબજારમાં તોશાંન કરતા તથા મરહુમ શેઠ બહમનજી મેહરવાંનજી મેવાંવાલાની દરેમેહરમાં લૂટ ચલાવતાં પકડાયલા બે સીદીઓને દરેકને ત્રણ ત્રણ વર્ષનાં સખ્ત કેદખાનાંની સજા. (૩) એજ દીને શાકલેંડ રોડ ઊપર એક મુસલમાંનને હુલડ મચાવવાનાં વાંકસર ઊભો કરેલો તેનાપર વાંક સાબેત ન થવાથી છોડી મેલ્યો. (૪) તા૦ ૧૫ મી અને રવીવારની અહવારનાં સોનાપુરની ગલીમાં હુલડ કરવાનાં વાંકસર ૩૦) મુસલમાંન અને ૧૦) પારસી- [પારસીઓને નવ દાહડા પછી પકડયા હતા] ની તપાસ તા૦ ૩૧ મી મારચથી તે ૪ થી આપરેલ સુધી પાંચ દીવસ ચાલ્યા બાદ તેમાંના ૧૧) મુસલમાંન બંધવાઓને છોડી દીધા તથા બાકીનાને માટે જુરી એકમત ન થવાથી તપાસ તા૦ ૨૧ મી આપરેલે પાછી ચલાવી હતી. તે તપાસ પારસી તથા મુસલમાંન બંધવાઓની જુદી ચલાવવાને ઠેરવ્યું હતું. તે મુજબ બાકી રહેલા ૧૯) મુસલમાંનોની તપાસ ચલાવી તેઓમાંના ૧૫) જણાને છોડી દીધા, અને ૪) ને દરેકને બબે મહીનાનાં સખ્ત કેદખાંનાંની સજા કીધી. (૫) એ બાદ ૧૦) પારસી બંધવાઓની તપાસ શરૂ કીધી, પણ તેમના તરફથી ઘણાક જુરરોને ચાલેંજ કરવાથી નામદાર જડજે બબે પારસી બંધવાઓનો મુકદમો જુદો ચલાવવાનો હોકમ કીધો, જે ઊલટા હોકમથી તેમના બધા બારીસ્ટરો ખ્રીફ મુકીને ચાલ્યા ગયા, જે પછી વગર બંચાવે મુકદમો સરસરાટ ચલાવી બંધે બંધવાઓને ગુનેહગાર ઠેરવ્યા. બીજે દીને બીજા બે પારસી બંધવાઓની તપાસ એજ મુજબ વગર બારીસટરે ચાલી અને એક બંધવાને ગુનેહગાર ઠેરવ્યો તથા બીજાને છોડી દીધો. ત્રિજે દીને બીજા ચાર પારસી બંધવાઓની તપાસ ચલાવી, જે વેળા પાછા બારીસ્ટરો હાજર થયા હતા, અને ચારેને જુરીએ ફકત બેકાએદે એકઠા થવાના વાંકસર ગુનેહગાર ઠેરવ્યા હતા. ચોથે દીને બીજા બે પારસીઓની તપાસ ચલાવી તેમને છોડી દીધા હતા. એ રીતે ૧૦) પારસી બંધવાઓમાંથી ૩) ને છોડી દીધા, અને બાકીના ૭) ને દરેકને છ છ મહીનાનાં સખ્ત કેદખાંનાંની સજા કીધી.

ઊપલાં સોનાપુરનાં હુલડમાં પકડાયલા એક પારસી બંધવા તરફથી શેશનમાં ખોટી શાક્ષી આપવા માટે બે ખ્રિસ્તી તથા બે પારસીઓને તા૦ ૩૦ મી જુન ૧૮૭૪ ને દીને અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી શેશનમાં નામદાર જડજ સર ચારલસ સારજંટ અને ખાસ જુરીની હજુરમાં ઊભા કીધા હતા, જયાં તેઓમાંના ત્રણે ગુનાહ કબુલ કીધાથી તેમને બબે વર્ષનાં સખ્ત કેદખાંનાંની સજા કીધી હતી, તથા ચોથાને જુરીએ બેગુનાહ ઠેરવ્યાથી છોડી દીધો હતો.

ઊપલા સજા પામેલા મુસલમાંન બંધવાઓ મધેના ૯) જણાની પાંચ વર્ષની સજા નામદાર ગવરનરે ૧૮૭૫ ના આપરેલ માસમાં ઘટાડીને બે વર્ષની કીધી હતી, તથા ૨૮) જણાને એજ વખતે છોડી મુકયા હતા.

એ હુલડને લગતા ફેસાદનાં તમામ અહેવાલનાં ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆં તથા બોમ્બે ગેઝેટમાંથી ચોપાંનયાં નીકલ્યાં હતાં, તથા શેશનમાં ચાલેલા મુકદમાંઓનાંબી બંધે પ્રેસોમાંથી જુદાં ચોપાનયાં નીકલ્યાં હતાં.

ડાકટર કાવશજી નવરોજજી મેહતાએ ૧૮૭૪ ના જુન માસમાં "*Notes and Reflections on the Bomay Riot of 1874*" તથા શેઠ દીનશાહ અરદેશર તાલેયારખાંએ જુલાઇ માસમાં True History and Philosophy of the Riots એવે નામનાં ચોપાનયાં ઇંગ્રેજી ભાષામાં રચી પ્રગટ કર્યાં હતાં.

એજ મુજબ શેઠ મનચેરજી કાવશજી લંગડાના (મનસુખ) એ ફેસાદના અહેવાલનું એક પુસ્તક ગુજરાતી બેતોમાં, તથા શેઠ કાવશજી દીનશાહજી કેઆશે પણ ગુજરાતી બેતોમાં "ફેસાદે ફેબરવારી" નાં નામથી એક બીજું પુસ્તક રચી બાહેર પાડયાં હતાં. "ફોર્ટ પ્રીંટીંગ પ્રેસમાંથી "એ૦ જ૦" નાં નામે એ હુલડમાં બનેલા સર્વે બનાવોના સંગ્રહનું એક ગુજરાતી ચોપાંનયું છપાઇ પ્રગટ થયું હતું.

વળી તા૦ ૧૯ મી મારચ ૧૮૭૪ ને દીને શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી જેવણ તે વેળાએ લંડન ખાતે હતા તેવણે ત્યાંનાં મુખ્ય વર્તમાનપત્ર "લંડન ટાઇમસ" પર એક પત્ર લખી માગયું કે મુંબઇની પોલીસની ગફલત અને નબલાઇને લીધે ત્રણ દીવસો સુધી એક મોટું શેહર તોશાંનીઓના હાથમાં જવા દીધું તે બાબે તમો વડી સરકારનું ધેઆન ખેંચશો. એજ મુજબ લંડનમાં પ્રગટ થતાં "ઓરીએનટલ" નામનાં ચોપાંનેયાંના આગશટ માસના આંકમાં શેઠ ફરાંમજી રૂસતમજી વીકાજીની કલમથી એ હુલડ બાબે લખાયલી એક ઘણી સરસ આરટીકલ પ્રગટ થઈ હતી.

૧૪ સમજ પાડી કે વધારે બખેડો નહિ થાય તેને માટે પોલીસે પુરતો બંદોબસ્ત કીધોછે, તથા લશ્કરની ટુકડીઓ તૈયાર રાખવાનો હુકમ થયોછે.

એ દીનેની મારામારીમાં દાદાભાઇ રતનજી નામના ૧૯) વર્ષના એક પારસી છોકરાને ખારા કુવા આગલ મુસલમાનોએ મારવાથી તે બીજે દીને સર જમશેદજી જીજીભાઇ હાસ્પીટલમાં મરણ પામ્યો હતો.

બાહેરકોટ ઉપરાંત નાગદેવી, કુંભારવાડા, ભીંડીબજાર, કાંદાવાલો મોહલો, અરસ્કીન રોડ, ખેતવાડી, ફાકલંડ રોડ, ઓબલીસ્ક રોડ, વગેરે લટાઓપર એ દીને સાધેજ હુલડ થયાં હતાં.

તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારી.

બંગાલ ઇલાકામાં પડેલા દુકાલથી લાચારીમાં આવેલાઓને મદદ કરવા થકી અતરે એક ફંડ ઉભું કરવાને ટાઉનહાલમાં નામદાર ગવરનર સર ફીલીપ વુડહાઉસનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ આજ દીને એક જાહેર સભા મલી હતી. આ વેળાએ નામદાર ચીફ-જસટીસ સર માઇકલ વેસ્ટ્રાપની દરખાસ્ત અને તેને હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. એ ટેકો આપવાથી એક ફંડ ઉભું કરવાનો ઠરાવ થયો હતો, તથા તે કારણસર ૪૮ ઇંગ્રેજ, ૧૪ હિંદુ, ૫ મુસલમાન, ૨ યાહુદી, ૨ પોરટુગીજ અને ૧૦ પારસી (હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; મેહેરવાનજી જીજીભાઈ, અરદેશર હોરમસજી વાડીઆ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ડોસાભાઈ ફરામજી કામા, ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ, એદલજી નશરવાનજી ડોલાબે-વાલા, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, માણેકજી એદલજી આલ-બલેસ, શોરાબજી ફરામજી પટેલ) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[1]

તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીની તેરમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દીને નવા સર કાવસજી જહાંગીર યુનીવરસીટી હાલમાં ભરાઇ હતી. પ્રમુખસ્થાને ચાનસેલર સર ફીલીપ વુડહાઉસ બીરાજ્યા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—

બેચલર ઑફ લાજ એંડ લીટરેચર (એલ. એલ. બી.) ની સનદ—નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા.

લાઇસેનશીયેટ ઑફ મેડીસીન (એલ. એમ.) ની સનદ—નશરવાનજી નવરોજજી ખંબાતા.

લાઇસેનશીયેટ ઑફ સીવીલ ઈનજીનીઅરીંગ (એલ. સી. ઇ.) ની સનદ—બહમનજી શોરાબજી તારાપોરવાલા; નશરવાનજી દોરાબજી ભડા, હોરમસજી આરસજી કાંગા, પેશતનજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા.

બેચલર ઑફ આર્ટસ (બી. એ.) ની સનદ—દીનશાહ પેશતનજી કાંગા; દાદાભાઈ જમશેદજી આલપાઇવાલા, જમશેદજી મેહેરવાનજી કાંગા, પેશતનજી હોરમસજી પાઠક.

આ વેળાએ અપાયલા યુનીવરસીટી મેડલોમાં હોમસ્ જરકલી ગોલ્ડ મેડલ એંડ પ્રાઇઝ બહમનજી શોરાબજી તારાપોરવાલાને એલ. સી. ઇ. ની પરીક્ષામાં સર્વથી ચડતા આવવા માટે, સ્કાલરશીપોમાં એલીસ સ્કાલરશીપ દીનશાહ પેશતનજી કાંગાને બી.-એ. ની પરીક્ષામાં ઇંગ્રેજી પત્રમાં સઉથી ચડતી માર્કસ મેલવવા માટે, અને પ્રાઇઝોમાં એલીસ પ્રાઇઝ મેહેરામશાહ રૂસતમજી કંત્રાકટરને મેટ્રીક્યુલેશનની પરીક્ષામાં ફારસી ભાષામાં સઉથી ચડતી માર્કસ મેલવવા માટે આપવામાં આવ્યાં હતાં.[2]

---

૧ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, ૧૬ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪.

એ ફંડમાં મુંબઇ તથા રજવાડાઓ મલી રૂ૧૭૭૨૫૮) ભરાયા હતા, જે તે તરફ મોકલી આપવામાં આવ્યા હતા. મુંબઇ મધે ભરાયલી રકમોમાં રૂ૨૫૯૨૫) ઇંગ્રેજોના, રૂ૧૪૮૬૭) હિંદુઓના, રૂ૨૮૨૫) મુસલમાનોના, રૂ૭૫૦) પોરટુગીજોના, અને રૂ૫૬૬૫) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા :—

(રૂ૧૦૦૦) હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સર કાવસજી જહાંગીરજી રેડીમની નાઇટ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, (રૂ૬૦૦) અરદેશર હોરમસજી વાડીઆ, (રૂ૫૦૦) મેહેરવાનજી જીજીભાઇ, દાદાભાઇ નવરોજી પ્રોફેસર, (રૂ૨૫૦) શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, (રૂ૨૫૦) એદલજી ફરામજી આલબલેસની કંપની, (રૂ૨૦૦) માણેકજી એદલજી આલબલેસ, કાવસજી અને પાલનજી ધનજીભાઇ પીટીટવાલાના છોકરાઓ, (રૂ૨૫) પેસ્તનજી જહાંગીરજી તાલેયારખાં, દીનશાહ અરદેશર તાલેયારખાં, જહાંગીરજી મેહેરવાનજી પંડીત, એદલજી મેહેરવાનજી કુપાસ, (રૂ૭૬૫) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

એ દુકાલનાં ફંડમાં મદદ કરવાને વળી પુણાં મધે તા૦ ૨૩ મી મારચે એક સભા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટના "રોઝ કાટેજ" બંગલામાં મેજર જનરલ સર હોપ ગ્રાંટનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી, જે વેળાએ એ કારણસર એક કમીટી નેમી શેઠ દોરાબજી પદમજી પેશતનજીને તેના શેક્રેટરી ઠેરવ્યા હતા. એજ મુજબ સુરત મધે પણ તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારીએ એક સભા ત્યાંના મ્યુનીસીપાલ હાલમાં કલેક્ટર મી૦ ટી. સી. હોપનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી, જે વેળાએ ફંડ એકઠું કરવાને એક કમીટી તથા મેહતાજી દુરગારામ મંછારામ અને શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ. ને શેક્રેટરીઓ નેમ્યા હતા.

૨ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, ૧૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪.

ઊપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઉપરાંત આણી વર્ષ યુનીવરસીટીની નીચલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પાસ થયા હતા:—

ફરસ્ટ એલ. એમ. ની પરીક્ષામાં—કેખશરૂ બારજોરજી કુપર, માણેકજી મનચેરજી ગીમી, મેરવાનજી દાદાભાઇ કાપડીઆ, હીરાજી જહાંગીરજી ખંબાતા, માણેકજી ડોસાભાઇ મજુના, માણેકજી એદલજી ટીપીટર.

ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઈન આર્ટસ (એફ. ઇ. એ) ની પરીક્ષામાં—માણેકજી દાદાભાઇ અરજણી, દોરાબજી

તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી.

શેઠ ફરાંમજી રૂસતમજી વીકાજી બારીસ્ટરે ઇંગલાંડ મધે વેસ્ટ મેનીસ્ટર ડીબેટીંગ શોસાઇટીની એક સભામાં બંગાલ ઇલાકાનાં દુકાલ વિષે આજ દીને એક નિબંધ વાંચ્યો હતો.[1]

તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી.

શેઠ ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકાને નામદાર સરકારે મુંબઇની પોલીસના આકટીંગ સીનીયર માજીસ્ટ્રેટ તથા રેવીન્યુ જડજ નેમ્યા હતા.

શેઠ હોરમજજી જાંહગીરજી ભાભા, એમ. એ. ને નામદાર સરકારે નડીઆદ હાઇ સ્કુલના કામચલાઉ હેડ-માસ્ટર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી.

રોજ ૩ માહ ૭ (ક૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઈ પેશોતનજી મુલાંફીરોજના—ઉમર વર્ષ ૫૧) શેઠ પેશોતનજી રૂસતમજી મુલાંફીરોજના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં મેશરસ લાનકેશરની કુંપ-નીમાં હીસાબ રાખનાર, અને તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ થી શેઠ કાવશજી નાનાભાઇ દાવરવાલી બોમ્બે સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના શેક્રેટરી તથા માનેજર હતા.

તા૦ ૨૨ મી ફેબવવારી.

રોજ ૫ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—કાવશજી ભીખાજી ધાંમત—ઉમર વર્ષ ૭૫) એવણ ખેડા તથા હરસોલ ખાતે આગલા વખતમાં સરકારી રીજમીટ રેહતી હતી ત્યાં દુકાન ચલાવતા હતા. તે બાદ ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૦ માં અમદાવાદ આવી ત્યાંની સદર ડીસ્ટી-લરીના શુપરીનટેંડંટ નેમાયા હતા. તે ઓહદો ૧૮૫૪ સુધી ચલાવ્યો હતો, અને મરણ પણ અમદાવાદમાંજ પામ્યા હતા.

હોરમજજી બાંડુપવાલા, આદરજી મનચેરજી દલાલ, માણેકજી નશરવાંનજી દલાલ; ફરદુનજી મનચેરજી દસ્તુર કામદીનના, ફીરોઝશાહ હોશંગજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાના, મેહરવાંનજી પેશતનજી ખરેઘાત, નશરવાંનજી કાવશજી મસાંની, જાંહગીર એદલજી મોદી, રૂસતમજી ધનજીભાઈ પટેલ, મેહરવાંનજી નશર-વાંનજી વાડીઆ.

મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં—શોરાબજી નશરવાંનજી આપાંદાંન, ફરાંમજી માણેકજી આમલીઆ, કાવશજી જામા-સપજી પાદશાહ, માણેકજી નવરોજજી વલસાડા, દાદાભાઇ પેશતનજી બનાજી, કાવશજી એદલજી બારીઆ, શાપુરજી ભીખાજી બારીઆ, ફરાંમજી શાપુરજી બાટલીવાલા, નશરવાં-નજી ફરાંમજી ભંડારા, હોરમજજી કાવશજી ભરૂચા, નશરવાં-નજી બહમનજી ભરૂચા, પેશતનજી નવરોજજી ભરૂચા, કેખશરૂ પેશતનજી ભેદવાર, હોરમજજી બહમનજી કામા, હોરમજજી મનચેરજી કામા, મનચેરજી ડોશાભાઈ કામા, રૂસતમજી હોર-મજજી કામા, બેહરાંમશાહ રૂસતમજી કંત્રાકટર, હોરમજજી નવરોજજી કંત્રાકટર, ખરશેદજી નશરવાંનજી કંત્રાકટર, જમ-શેદજી જાંહગીરજી દલાલ, રતનજી મનચેરજી દલાલ, ભીખાજી જીવાંજી દમણીઆ, બરજોરજી હોરમજજી દાંતરા, અરદેશર એદલજી દાવર, અરદેશર પેશતનજી દાવર, દીનશાહ ધનજીભાઈ દાવર, નાનાભાઈ ફરાંમજી દાવર, અરદેસર માણેકજી દેશાઈ, જમશેદજી બેહરાંમજી દીવેચા, ધનજીભાઈ બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનશરના), કેખશરૂ એદલજી ડાકટર, પીરોજશાહ બરજોરજી ડાકટર, પાલણજી પેશતનજી ધીવાલા, માણેકજી રૂસતમજી ગેબાવાલા, હોરમજજી મેહરવાનજી હકીમ, તેહમુલજી નશરવાંનજી કાંગા, પીરોજશાહ પેશતનજી કાપડીઆ, રતનજી પેશતનજી કાપડીઆ, કાવશજી દીનશાહજી કરાના, મેહરવાંનજી ધનજી-ભાઈ કરંજીઆ, ડોશાભાઈ ખરશેદજી કાતરક, કાવશજી હોરમ-જજી કાતરક, મનચેરશાહ પાલણજી કેકોબાદના, રતનજી ફરદુનજી ખંબાતા, હોરમજજી ખરશેદજી કુરલાવાલા; રૂસતમજી કાવશજી લાહા, નાનાભાઈ બેહરાંમજી મસાંની, રૂસતમજી મન-ચેરજી મોબેદજીના, જીજીભાઈ એદલજી મોદી, પીરોજશાહ બરજોરજી મોદી, પીરોજશાહ દાદાભાઇ મોદી, બેહરાંમજી અર-દેશર નરીમાન, માણેકજી ખરશેદજી નરીમાંન, ગોદરેજજી દોરાબજી પદમજી, નવરોજજી મેહરવાંનજી પાજનીગરા, જમશે-દજી બેજનજી પાવરી, જાંહગીર માણેકજી પેંટી, કાવશજી જમ-શેદજી સંજાણા, મનચેરશાહ ખરશેદજી સંજાણા, કાવશજી બેજનજી શેઠના, એદલજી બેહરાંમજી સરાફ, હોરમજજી નશર-વાંનજી સીરંવાઇ, અરદેશર રૂસતમજી સોગુ, જાંહગીર ખરશે-દજી સુખીઆ, દીનશાહ ડોશાભાઈ સુરતી, મનચેરજી બેહરાં-રાંમજી તલાટી, માણેકજી દોરાબજી તલાટી, પીરોજશાહ પેશત-નજી તાલેયારખાં, ખરશેદજી માણેકજી તાતા, રૂસતમજી ખરશે-દજી વાછા, બહમનજી ફરાંમજી વાડીઆ, જાંહગીર પેશતનજી વાડીઆ, રૂસતમજી ડોશાભાઈ વાડીઆ.

આએ વર્ષ યુનીવરસીટીના પરીક્ષકો તરીકે પેહલવેહલા બે પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યાં હતા, જેઓમાં (૧) શેઠ ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ (મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં) તવારીખ અને ભુગોલના, તથા (૨) ડાકટર કેખશરૂ રૂસતમજી વીકાજી (એફ. ઇ. એ. ની પરીક્ષામાં) રસાએણ શાસ્ત્રના પરીક્ષકો હતા.

યુનીવરસીટીને માટેનો નવો સર કાવશજી જાંહગીર હાલ બંધાઇ તૈયાર થયો, અને તેમાં આ વર્ષ પેહલવેહલી કાનવો-કેશન ભરી તે માટે સીનડીકેટે પોતાના રીપોરટમાં નીચે મુજબ મુબારકબાદી આપી હતી:—

In conclusion, the Syndicate desire to congratulate your Excelency and the Senate on the completion of this noble Hall, in which the Convocation for Conferring Degrees has, for the first time, been held, and for which the University is indebted to the munificent benefaction of Sir Cowasjee Jehanghier and the liberality of Government.

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૭ મી માર્ચ ૧૮૭૪.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪.

તા૦ ૨૩ મી ફેબરવારી.

રોજ ૬ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—ધનજીભાઈ ખરશેદજી સરાફ—ઉમર વર્ષ ૭૩) શેઠ ખરશેદજી માણેકજી સરાફના બીજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૨ થી અતરેનાં "આરમીકબોર્ડીગ" ખાતામાં ઓવરસીયર નેમાયા હતા. તે પછી ઓહદો છોડી તે ખાતાંનાં તેમજ કમીસરીએટનાં કેટલાંક કંત્રાકટો તથા ચીનનો વ્યાપાર ચલાવતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૯ ના મારચ માસમાં એવણે પોતાના વડા દીકરાનાં લગન પ્રસંગે તે વખતની સુભ અવસરપર સખાવત કરવાની રીત પ્રમાણે. અતરેની દીવાંની તુરંગમાંના ૧૧) બંધવાઓનું કરજ આપી છોડવ્યા હતા, જેઓમાં ત્રણ હિંદુ સ્ત્રીઓ પણ હતી. ૧૮૫૨ માં અતરેના તે વેળાના ચીફ—જસટીસ સર. અરસ્કીન પેરી અતરેથી નયુક પોતાને વતન સીધાર્યા તે વેળાએ તા૦ ૧૫ મી નવેમબરે એવણે તે નામદારને પોતાના ગોવાલીઆ તલાવ આગલના બંગલામાં સઘળી જાતના આગેવાન દેશીઓનો એક મોટો મેલાવડો કરી નાચ આપ્યો હતો. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં નામદાર સરકારે એવણને મુસેહના અમલદાર નેમી માન આપ્યું હતું. એવણના બાપની ઈ૦ સ૦ ૧૮૧૬ માં કોટમાં પરઠાવલી પુરાતમ દરેમેહરવાલું મકાન તેમના ભત્રિજાએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં વેચવા કાઢવાથી એવણે એખલે હાથે તેની સાંમે થાઈ ૭ વર્ષ સુધી હાઈ કોરટમાં મુકદમો લડી તે દરેમેહર બચાવી હતી, તથા તેના નયુકના ખરચનો બંદોબસ્ત કરાવ્યો હતો.

તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી.

બાઈ ધનબાઈ તે મનચેરજી પાલણજી રાઈટરનાં ધણીઆંની અને રૂસતમજી પેશતનજી નામના પારસી બખરચીની ૨૮ વર્ષની ઉમરની બેટીનું ગઈ તા૦ ૩૦ મી નવેમબર ૧૮૭૩ ની રાતનાં કોટ મધે કાવશજી પટેલના મોહલામાં ચાહેરની સામેનાં ઘરમાં નશરવાંનજી બેહરાંમજી બાટેના નામના એક પારસી મજુર અને કાવશજી - બેજનજી સુરતી નામના હિંદુ ઓરતને પેટના એક પારસીએ તેણીનાં ઘરમાંનાં સર્વે જણાં લગનમાં ગએલાં હોવાથી નવરૂં જોઈ તેણીના બાપની પેટીમાંથી કેટલાક ડાગીના તથા રૂ૫૦૦) ની નોટનું બંડલ ચોરી લઈ તેણીને એક પરાહી વતે જખમી કરી કુવામાં નાખી દઈ ખુન કીધું હતું. આ બંધે કરપીનોની તપાસ ગઈ તા૦ ૪ થી ફેબરવારીને દીને અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી સેશનસમાં ખાસ જુરીની હજુરમાં થઈ, જ્યાં જુરીએ તેમને તકસીરવાર ઠેરવ્યાથી નામદાર જડજ સર ચારલસ સારજંટે ફાંસીની સીક્ષા કીધી હતી; તે બંધે જણાને આજ દીને સવારનાં ૭ કલાકે બાઈખલે તુરંગ આગલ ફાંસી દીધામાં આવ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૮ મી ફેબરવારી.

શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ તથા દીનશાહજી અને ફરાંમજી ભીખાજી ખાંન, તથા અરદેશર ડાશાભાઈ મુનશીએ ચીકલી ગામમાં એકકા કુવા બંધાવી ખોલ્લા મુકયા હતા.[2]

તા૦ ૨ જી મારચ.

રોજ ૧૩ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

બીલીમોરાની પાસે આવેલાં ચીકલી ગામ મધે અંજુમનના ઉધરાતથી બંધાવલું દોખમું પરઘવાની ક્રિઆ આજ દીને કરવામાં આવી હતી. એ વેળાએ મુંબઈ તથા બાહરથી ખાસ રેલવેની ગાડીઓ બીલીમોરાનાં સ્ટેશન સુધી મુકવામાં આવી હતી; જેનો લાભ ઘણા જરથોસ્તીઓએ લીધો હતો. જશનની ક્રિયા પુરી થવા બાદ એ દોખમાંનાં કામની આગેવાની લેનાર શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે એક અંજુમનપત્ર વાંચી સંભલાવી એ દોખમાંનાં ફંડમાં આજ સુધી રૂ૧૦૦૦૦) એકઠા થયાછે, તથા ખરચ રૂ૧૨૦૦૦) થયોછે તેની બાકી ઘટના રૂ૨૦૦૦) ની ખુટ સઘળી જરથોસ્તીઓએ પુરી પાડવાની એલતેમાસ કીધી હતી. એ બાદ ચીકલીની જરથોસ્તી અંજુમન તરફથી એ૦ રૂસતમજી જામાસપજી નામના મોબેદે એક અંજુમનપત્ર વાંચી સંભલાવી શેઠો દોરાબજી અને ફરાંમજી હોરમસજી ગજધરે ચીકલી ગામમાં દરેમેહર, સગડી, નવાખાનું, વગેરે બંધાવી આપ્યાં, તથા આ દોખમાંનાં ઉધરાણાંની તથા કામની સર્વે મેહનત કીધી તેમનો તથા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનો ઉપકાર માનો હતો, તથા ચીકલી ગામના ચાર ગ્રહસ્થો શેઠો દાદાભાઈ દાજીભાઈ જોગીના, બરજોરજી જીવણજી ઘડાલયા, ફકીરજી પાલણજી ઘટાલીઆ અને પેશતનજી કુવરજી ઘટાલીઆને ત્યાંની અંજુમનના તરસ્ટીઓ ઠેરવ્યા હતા, કે તેઓ એ દોખમું તથા દરેમેહર વગેરેનો વહીવટ ચલાવે. એ બાદ અંજુમન તરફથી નવસારીના દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી મેહરજીરાંણાના, શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ અને દોરાબજી હોરમસજી ગજધરને એકેકી સિઆલ ઓઢાડવામાં

---

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪.
એ બંધે ખુનીઓની લાશને સાધારણ દોખમામાં ન નાખતાં ડુંગરવાના ચોતરા ઉપર નાખી હતી.

[2] એ ત્રણે કુવાઓપર નીચે મુજબ તખ્તીઓ મારેલીછે.

"આએ કુવો મુંબઈવાલા શેઠ દીનશાજી માણેકજી "પીટીટે બંધાવેલોછે. ૧૨૪૩ યઅજદેજરદી. ૧૮૭૪ "ઈશવી. સવંત ૧૯૩૦ વીક્રમાજીત."

"આએ કુવો મુંબઈવાલા શેઠ દીનશાજી તથા ફરાંમજી "ભીખાજી ખાંને બંધાવેલોછે. ૧૨૪૩ યઅજદેજરદી. "૧૮૭૪ ઈશવી. સવંત ૧૯૩૦ વીક્રમાજીત."

"આએ કુવો મુંબઈવાલા શેઠ અરદેશરજી ડાશાભાઈ "મુનશીએ બંધાવેલોછે. ૧૨૪૩ યઅજદેજરદી. ૧૮૭૪ "ઈશવી. સવંત ૧૯૩૦ વીક્રમાજીત."

આવી હતી. એ પછી ચાશની કરી સર્વે લોક વદાયે થયું હતું.[૧]

તા૦ ૬ ઠી મારચ.

રોજ ૧૭ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

બીલીમોરાની પાસે આવેલાં ચીકલી ગામમાં આજ દીને શેઠો ફરામજી તથા દોરાબજી હોરમજજી ગજધરે પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ નાલીબાઈ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી કુવરજી ગજધરનાં વીધવાનાં પુનને માટે એક દરેમેહર બંધાવી પરહાવી હતી.[૨]

તા૦ ૯ મી મારચ.

ગઈ તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી તથા તે પછીના દીવસોએ થયલાં મુસલમાનોનાં હુલડને લીધે પારસીઓને જે હેરાનંગતી પોહતી તથા સત્તાવાળાઓ તરફથી અપમાનો થયાં તે માટે ઘટતે ઠેકાંણે દાદ માગવાને એક અરજી કરવાને વિચાર કરવા સારૂં લગભગ ૫૦૦ પારસી આગેવાન ગ્રહસ્થોની એક સભા આજ દીને મઝગાંમ કાસલમાં ધી હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઈ. નાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. પ્રમુખ સાહેબે એક ઘણું ગંભીર ભાષાણ કર્યા બાદ શેઠ બેહરામજી જીજીભાઇએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ ટેકો આપ્યો કે :—

"મુસલમાન ટોલાના જે લોકોએ હુલડ કરીને બીન સબબે સુલેહનો ભંગ કીધોછે તથા આપણા જરતોશતીઓને ઘણા હેરાન કીધાંછે તથા તેઓનાં ઘેરબારો અને ધરમનાં પવીતર મકાનો લુટીને બરબાદ કીધાંછે તે વાતથી આખી જરતોશતી કોમનાં દીલ ઘણાં દરદમંદ થએઆછે અને એ બાબે ઘટતા ઉપાએઓ લેવાની જરૂર છે, એવો આ સભાનો વીચાર છે."

શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ જણાવ્યું કે :—

"શેઠ બેહરામજી જીજીભાઇએ તમો સાહેબોની નજદીક હમણાં જે દરખાસત વાંચી શંભલાવી, તે દરખાસતને શેવક ટેકો આપવાની રજા લેછે. એ દરખાસત મુજબ આપણે જે ફરીયાદ ઉઠાવવા ધારીછે, તે ફરીઆદ અંગરેજી રાજની સાંમે આપણે ઉઠાવીએછે એમ નથી, એવું આપણે સરવેએ ચોકશ ધેઆનમાં રાખવું જરૂર છે. એ ફરીઆદ આપણાં રાજની સાંમે નથી, પણ આપણી રાજ કરતા રાણીએ આપણા જાન માલનો સંભાલ જે માણશોનાં હસતકમાં શોપીએછે, તેઓ વીશે છે. જેમ ચાકરોનાં ભુલ ભરેલાં કાંમથી તેમનો શેઠ બદનામ થાએછે, તેમ માતરે આપણી રાણીનાં ચાકરોનાં કામથી રાણીનું રાજ બદનામીમાં આવેછે. જો તેવું નહી હોએ તો આજનાં જેવી સભા ભરવી ફોકટ છે. બરીટીશ રાજ અદલ છે, અને એ અદલ રાજની નીતી એવું ફરમાવેછે કે, રાણીની પરજા માહેલાં કોઈબી મીશકીન અથવા અદનામાં અદના શખસનાં સંભાલને કીજે જો જરૂર પડે, તો બરીટીશ રાજને તાબેની સરવે દોલતથી અને સરવે બલથી તે અદના માણસનો બચાવ થવો જોઇએ. પણ જીઆરે આપણા ગવરનર સાહેબે થોડાએક દાહાડાની વાત ઉપર આપણા પારસી શેઠીઆઓને પોતાને તીઆં બોલાવીને ધમકી સાથે કહીઉં કે, તમો મુસલમીનો સાથે સુલેહ કરો, નહીતર સરકાર જીઆરે લશકરને પાછું ખેંચી લેશે તીઆરે તમારા હમજાતીઓની હાલત ઉપર એ લશકર ખેંચી લેવાથી શું અસર થશે, તે વીશે તમોએ વીચાર કરવો. જીઆરે આપણો નામદાર ગવરનર એવી રીત બોલીઓ, અને તે વલી આપણી પારસીના જેવી વફાદાર રઇએત વીશે બોલીઓ, તીઆરે આપણે સમજવું જોઇએછે કે, એ શબદો આપણી રાણીને પસંદ પડે તેવા નથી, કાંકે તે શબદો નામદાર રાણીના રાજની નીતીને મલતા આવતા નથી. એ શબદો ગવરનર સાહેબના માતરે પોતાના છે, અને તે વીશે નામદાર રાણીના હીંદુસતાન ખાતેનાં પરધાન (શેક્રેટરી આવ સ્ટેટ) ઉપર આપણે ફરીઆદ લઇ જઇએ તો તે વાજબી છે. એ ફરીઆદ અને

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૬-૭ મી મારચ ૧૮૭૪.

એ દોખમું પરહવાનાં જશનની ક્રિઆમાં શામેલ થવાને સર્વે જરથોસ્તી બાસોઆંમને એ કામના આગેવાનો શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ તથા દોરાબજી હોરમજજી ગજધરે તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪ નાં વર્તમાનપત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી ઇજન કીધું હતું. એ દોખમું ૩૧ પાવીનું છે, અને તેપર કુલ ખરચ રૂ૧૭૪૧પા૬ થયો હતો.

એ દોખમું તથા તેને લગતી શગડીપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે :—

"પાક દાદાર હોરમજદની મદદ છે.

"આએ દોખમું તા૦ શગડી ચીખલી ગાંમનાં તા૦
"તેની આસપાસનાં તથા બીજા જરથોશતીઓને વાપરવાને
"કીજે જરથોશતી ટોલામાંના દીનશાજી માણેકજી પીટીટે તથા
"ફરાંમજી તથા દોરાબજી હોરમજજી ગજદર હસતક ઊગરાંનું
"કરી ફરાંમજી તથા દોરાબજી હોરમજજી ગજદરે માંથે લેઇ
"બાંધીઊં છે. રોજ ૧૩ મો તીર ઇજદ માહ ૬ થો સરેવર
"અમશાશપંદ સને ૧૨૪૩ ઇઅજદેજરદી. ૧૮૭૪ ઇસવી
"તા૦ ૨ મારચ. ૧૯૩૦ વીકરમાજીત શાગન સુદ ૧૪
"વાર શોમે."

૨ આ દરેમેહરમાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"પાક દાદાર હોરમજદની મદદ છે.

"આ અગીઆરી ચીખલી કસબાનાં તથા બીજાં પાડોસનાં ગાંમોના રહેનાર જરથોશતી લોકોનાં ધરમનાં કાંમની
"કીઆ કરવાને સારૂં બાઇ નાલીબાઇ તે બીખાજી નવરોજજી
"ધટાલીઆની દીકરીનાં પુનને સારૂં તેમના પુત્રો પારશી
"ફરાંમજી તથા દોરાબજી હોરમજજી ગજદરે પોતાનાં ખરચથી
"બંનધાવીછે. સને ૧૨૪૩ ઇઅજદેજરદી. ૧૮૭૪ ઇશવી.
"રોજ ૧૭ માહ ૬."

તા૦ ૨૧ મી મારચ.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ "જમશેદી નોરોજ" અથવા અસલી ઇરાની શાહાનશાહતનાં નવાં શાલ બાબે ઇંગ્રેજીમાં એક ચોપાનીઉં છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[1]

તા૦ ૨૩ મી મારચ.

નવસારીની બાઇ નવાજબાઇ તાતા જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલમાં શિખાઉ છોકરીઓને માટે સાંચાથી કાંતેલું સુતર અરથો રતલ મંગાવીને થોડાક દીવસ થયા કશતી વણાવવામાં આવતી હતી. તે ઉપરથી ત્યાંની કેટલીક ગોરાંણીઓએ તોફાંન ઉઠાવ્યું કે એ સુતરથી કશતી વણાવ્યાથી અમારો ધંધો બંધ પડશે, એટલુંજ નહિ, પણ એ સુતરમાં ગુતનો ભાગ છે તેથી એ ધર્મથી ઉલટું છે. આ બાબદમાં ત્યાંના આકાબરોએ પણ તેમને ઉત્તેજન આપવાથી તેઓ એક મોટી સંખીઆમાં આજ દીને સવારનાં ૧૦ વાગાને સુમારે નિશાલનાં મકાનમાં ધસી ગઇઓ, અને ત્યાંનું સુતર તથા વણાની કશતીઓ ખરાબ કરી નાખી તથા પોતાની આસરે ૨૫) છોકરીઓને ઉઠાડી લઇ ગઇ. "આટલુંજ કરીને તેઓ ધરાઇ નહી, પણ આખા પારસીવારામેં મોહલે મોહલે જઇને પોકારો મારવા લાગી કે દસ્તુર દેશાઇની રોવાઇ છે કે કોઇ ઇંગ્રેજી સ્કોલમે છોકરીઓને મોકલે નહી, જે કોઇ મોકલશે તેનું ઘર નીઆતબાહર, ને બેહદીનની ઓરતો સુતર કાંતેય તેની કશતી કોઇ વણે નહી, જે કોઇ વણશે તેનું ઘર પણ નીઆતબાહર કરવામાં આવશે."[2]

તા૦ ૨ જી આપરેલ.

આએ વરસની મેટ્રીક્યુલેશન(?) જાહેર અને હાઇ કોરટ પલીડરની પરીક્ષામાં નીચલા બે પારસીઓ પસાર થયા હતા:—[3]

શેઠ મેહરજીભાઇ કુવરજી તારાપોરવાલા.
શેઠ ફરામજી કેખશરૂ પાટક.

તા૦ ૩ જી આપરેલ.

રોજ ૧૫ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—ફરામજી દીનશાહજી પટીઆરી—ઉમર વરસ ૩૪) પુણાંવાલા શેઠ દીનશાહ રતનજી પટીઆરીના વડા દીકરા. એવણ ધારવાર મધે નવી મુંબઈ બેંકની શાખા ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ માં ઉઘડી તેના વડા સરાફ નેમાયા હતા. એવણનું મરણ પુણાં મધે નીપજયું હતું.

તા૦ ૫ મી આપરેલ.

રોજ ૧૭ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—રૂસતમજી બેહરામજી દેસાઇ[4]—ઉમર વરસ ૫૬) એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૭ માં પોતાના મામીના દીકરા શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર સાથે ઇંગલાંડ જઇ ત્યાં ૭) વર્ષ રહી સાબુ, પોમેટમ, કોસંગવાટર, વગેરે ખુશબોદાર અતરો અને એસંસો બનાવવાનો હુનર શીખી લીવરપુલમાં ત્રણ વરસ તે ધંધો ચલાવી ૧૮૬૪ માં મુંબઇ આવ્યા હતા, અને માહીમમાં સાબુ વગેરે બનાવવાનું કારખાનું ઉઘાડી મરણ સુધી તે ચલાવ્યું હતું.

તા૦ ૯ મી એપરેલ.

શેઠ શાપુરજી જમાસપજી ભાવનગરીને નામદાર સરકારે મુંબઈનાં કસ્ટમના બિજા આસીસ્ટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૧૦ મી આપરેલ.

રોજ ૨૨ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—મેહરવાંનજી ફરામજી પટેલ—ઉમર વરસ ૪૭) શેઠ ફરામજી નશરવાનજી પટેલના ચોથા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના બાપનાં વ્યાપારનાં કામમાં શામેલ હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ ના ફેબરવારી માસથી શેઠ સોરાબજી શાપુરજી મેહતા સાથે ભાગમાં પોતાનો વ્યાપાર કરવા માટે "મેહરવાંનજીની કુંપની" નાં નામથી પેહડી કાઢી હતી.

તા૦ ૧૧ મી આપરેલ.

ગઇ તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારી તથા તે પછીના દીવસોએ થએલાં મુસલમાનોના હુલડથી પારસીઓને જે મોટું નુકસાન(?) પડયું તથા મુસલમાનોથી અપમાનો ખમવાં પડયાં હતાં તે બાબે ગઇ તા૦ ૮ મી મારચે ઓનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટના પ્રમુખપણા હેઠળ [illegible] પારસી આગેવાનોની સભામાં થએલા ઠરાવ મુજબ [illegible]

1 "Jamshedi Naoroz. The new year's day of the ancient Persian Empire, embodying translations from the German of the eminent Numismatician, Dr. A. D. Mordtmann, of Constantinople. By K. R. Cama. Bombay: Duftur Ashkara Press. 1874."

કેટલાંક વરસ ઉપર જમશેદી નોરોજ વિષે એવણે કીતાબોની છાપણીમાં ૧૮૬૪ તથા ૧૮૬૬ માં કરેલાં ભાષણોનાં ચોપાનીઆં પણ છપાવી પ્રગટ કીધાં હતાં.

2 રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૫ મી આપરેલ ૧૮૭૪.

3 કેટલોક વખત પછી ગુજરાત રાજથી આવ્યાં અને પોતાની છોકરીઓને પાછી નિશાલમાં મુકી હતી.

3 ટાઇમ્સ અવ ઇંડીઆ, ૨ જી આપરેલ ૧૮૭૪.

4 જંગલબારીવાલા શેઠ રતનજી રૂસતમજી દેસાઇના બાપ.

5 ટાઇમ્સ અવ ઇંડીઆ, ૯ મી આપરેલ ૧૮૭૪.

રડી સરકારપર મોકલવા ધારેલી અરજી તૈયાર થવાથી[1] તે બાહલ રાખવાને આજ દીને શમશત જરથોસ્તી અંજુ-મનની એક મોટી સભા ગીરગાંમ આલબલેસ બાગમાં સાંજનાં ૪ કલાકે મળી હતી. આ સભામાં જરથોસ્તીઓની

[1] આ અરજી ઘણી મોટી, સરસ ભાષામાં લખાયલી, અને દાખલા દલીલોથી ભરપુર હોવાથી તે અતરે, સદાબરી ઊતારી લઇએ છીએ:—

To

THE MOST NOBLE THE MARQUIS OF SALISBURY,

HER MAJESTY'S PRINCIPAL SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL,

LONDON.

The Memorial of the Parsee Inhabitants of the City of Bombay, in the East Indies,

SHEWETH,

1. That your Memorialists have felt themselves constrained to adopt the unusual course of addressing a direct appeal to your Lordship in Council, both in order to obtain redress for cruel wrongs suffered by the Parsees of Bombay during the recent Mahomedan Riots and security against the recurrence of such outrages, and also to vindicate the Parsee Community before Her Majesty's Government and the people of England from unjust reproaches cast upon them by the Government of Bombay.

2. That the records of the proceedings in the Police and High Courts during the trial of the rioters, and the other documents annexed to this Memorial, establish beyond dispute, in your Memorialists' belief, the following propositions—(1) that on the 13th day of February last mobs of Mahomedan rioters, carrying out a preconcerted design, issued from their Mosques, and made almost simultaneous attacks in different localities on Parsee fire-temples and dwelling-houses, defiling sacred things, destroying or plundering property, and maltreating individual Parsees; (2) that the Parsee Community had done nothing whatever to provoke this outbreak; (3) that, had the police done its duty, there would have been no serious rioting at all; (4) that the continuance of the agitation in the town after the 13th, and especially the renewal of the rioting on the forenoon of Sunday the 15th February, must be ascribed to the weakness of the Government in failing to realize the actual state of affairs in Bombay, and to provide a force sufficient to restore confidence and maintain order.

3. That the fact of premeditation on the part of the rioters is proved, not merely by rumours current in the town for some days before the 13th that an organized onslaught would be made on the Parsees, but by the evidence given in the Police and High Courts that the riots began on the 13th of February in the same manner, and, as far as can be ascertained, nearly at the same hour; and that the principal object of the mobs in Shaik Abdool Rehman Street, the Bhendy Bazaar, and Khetwaddy, was to offer the worst of insults to the Parsees, by profaning and polluting their fire-temples. The suggestion that the chief riot, that in Shaik Abdool Rehman Street, arose accidentally out of a casual dispute between a Parsee Police Constable and some mischievous Mussulman boys, is shown to be quite baseless by the evidence of Police Constable Gough, the European policeman, who was on duty at the Jumma Musjid, whence the rioters rushed out on the 13th, and who saw how the riot began; and Serjeant Atkinson, the counsel who defended the Mussulman rioters, admitted that this part of the defence had completely broken down, and that the Parsee Constable had entirely cleared himself of the charge of having in any way helped to provoke a disturbance. Your Memorialists would also call attention to the important, because precise, statement of a Parsee fruit-seller, named Dorabjee Pestonjee, who declares that on the 12th of February he was warned by a Mussulman friend and partner in business, that it was probable there would be a disturbance on the following day, and who in consequence removed his wife from his house in the native town to the house of a relative on Cumballa Hill. The warning was repeated on the morning of the 13th, when Dorabjee went as usual on business to the Crawford Markets, and he retired to his house, which was one of those afterwards attacked by the rioters, though they did not succeed in forcing an entrance. A similar warning was given to the schoolmasters of the Girls' School of the Jamsetjee Jejeebhoy Benevolent Institution in the neighbourhood, and of another school in Bhendy Bazaar, and the pupils were in consequence removed, and the schools closed at about half-past eleven and eleven o'clock respectively on Friday.

4. That the Parsee Community was perfectly innocent of having given any cause of offence to the Mahomedans is clear from an examination of the pretext alleged for the ill-feeling of the Mahomedans against the Parsees. On the 15th of June 1873 a Parsee named Rustomjee Hormusjee Jalbhoy had published in Bombay a Guzerati book containing, among the biographies of other renowned Prophets, a "*Life of Mahomet*," compiled from *Ockley's History of the Saracens*, Gibbon's *Decline and Fall of the Roman Empire*, and Washington Irving's *Life of Mahomet*. In narrating the family history of the Mussulman Prophet, Mr Jalbhoy had spoken of the mother of Mahomet's only son as a "concubine" or "kept woman," using the Guzerati term રાખેલી રાંડ, which is the very same expression, without the adjective રાખેલી (kept), employed with the same object in a *Life of Mahomet*, published by the Christian Missionaries belonging to the Bombay Tract and Book Society in 1853. No notice was taken of Mr. Jalbhoy's book by the Mussulmans for eight months, till in the beginning of February 1874, and just on the eve of the Mohurrum (a festival which almost invariably gives occasion for some disturbances among Indian Mussulmans), a number of respectable Mahomedan citizens of Bombay waited upon Mr. Souter, the Commissioner of Police, to inform him that their co-religionists were dreadfully excited, because a Parsee had published a book in which Marian, their Prophet's favourite, had been described as "a prostitute." The Guzerati word for prostitute is quite different from that used by Mr. Jalbhoy; but at the urgent request of Mr. Souter and Mr. Edginton (the Deputy Commissioner of Police), who called upon him for an explana-

બાદ શેઠ જાંહગીરજી મેહેરવાનજી પલીડરે આ સભા મળવા માટે આગલથી વર્તમાન પત્રોમાં છપાવેલી તથા હેંડબીલ-ની મારફતે ફેલાવેલી જાહેર ખબર વાંચી સંભળાવી, અને તે પછી મુસનશીન સાહેબ તરફનું ભાષણ, તેમની

police are expected to do all the work!" Though the conduct of the Parsee residents of Sonapore, who on Saturday night armed themselves with sticks and stones to defend their houses and fire-temples after having applied uselessly for a larger number of police to be stationed in the neighbourhood, cannot be said to have been a direct consequence of the Governor's scornful advice to the Parsees to defend themselves, yet the words used by His Excellency and the admitted helplessness of the police may fairly be pleaded in their justification. The opportunity for self-defence came only too soon. On Sunday morning, about 10 o'clock, two Mahomedan burial processions, composed of about 400 or 500 persons, a great number of whom were, it was afterwards discovered, armed with bludgeons, entered the Parsee quarter. On their way to the graveyard at Sonapore through the native town, they showed their real character by attempting to assault two Parsees they happend to meet. According to the evidence there were with the procession, after it had reached Bholeshwur, one European policeman, Superintendent Mills, and about twenty native policemen, and two other European Constables joined them at the burial-ground. The excited Parsees, who were also armed with sticks, gathered in crowds near the graveyard. Stones were thrown, Inspector Austin states, by some Parsees first of all (though the Parsees deny that they were the aggressors), and then a free fight ensued, resulting in loss of life and in serious injuries to a large number of Seedees and Parsees; and it became necessary to call out the troops to quell the disturbance. It appears to your Memorialists to be of little consequence who began the stone throwing. A conflict was inevitable when two bodies of men—one of them excited by the indulgence given for two whole days to their turbulent spirit, and the other thrown into anxiety and alarm by the prevalent rumours about fresh outrages in contemplation, deprived of all *confidence in* the efficiency of the police, and hurt by the indifference and inaction displayed by the Government—had been brought within fighting distance of one another. What else could the police have expected? If they had desired to provoke a fresh riot, what more could they *have done than deliberately* to march a procession composed, not of peaceful Mahomedan citizens, but of ignorant and savage adventurers frequenting the port of Bombay (for such is the character of the Seedees and Arabs who were engaged in the affray) into the heart of that division of the town of Bombay which is most thickly inhabited by Parsees? If troops had been sent to escort the procession, all would have passed off quietly, as was shown on the following day when a still more numerous funeral procession was escorted to Sonapore. But the twenty native policemen could do nothing against a crowd of able-bodied men intent on violence. Mr. Mills, in his evidence, mentions that the Mahomedans more than once "rushed through the police," who could not restrain them, and he bears witness to the general feeling of the Parsees when he reports the remark of one Parsee in the crowd who said to him, when remonstrated with for breaking the law, "The Police won't protect us; we must protect ourselves." When the Military had once been called out, no further serious disturbances occurred. The Parsees were satisfied that the Government would not suffer them to be again molested, and the only occasion on which they made a fresh attempt at "*self defence*" was when a sepoy, on Saturday the 21st February, raised an alarm that a party of Seedees going through the Fort had hostile intentions. The Parsees, many of whom had fled to the Fort from the native town for *safety, certainly on that occasion made the mistake of* assaulting the Seedees, but this again was not an organized attack on the Mahomedan community; it was only an onslaught on men, supposed to be rioters, begun in the belief that these men had invaded a part *of the city previously considered to be perfectly secure.* If the police themselves were not of the same opinion originally as to the object the Seedees had in view in entering the Fort, how does it happen that they only arrested Seedees and did not take any Parsees prisoners? Your Memorialists, however, regard the encounters which took place after the 15th of February as of no great importance; what they contend is that the anarchy of the Sunday forenoon might have been averted, and the loss of life and other serious injuries caused on that day to both the Parsees and the Mahomedans would not have occurred if the Government had been roused to action in time; and that the proper use of the ordinary garrison of Bombay on the evening of Friday the 13th of February would have rendered unnecessary the great display of vigour made too late by the Government on Tuesday *the 17th,* when it invoked the aid of formidable reinforcements of Cavalry, Infantry, and Artillery from Poona to enable it to keep the peace in Bombay during the Mohurrum.

7. That your Memorialists having now, *as they* conceive, demonstrated all the propositions set forth in the second paragraph of this Memorial, wish to address themselves to the still more serious and delicate task of answering accusations brought against the *whole* Parsee community by the *Governor of Bombay.* These accusations seem to have had their origin in a report made to His Excellency by Mr. Souter, the Commissioner of Police, as to the cause of the Sonapore riot. In a narrative of his own experience of the state of Bombay on the 15th February, Mr. Markam, the Editor of the *Bombay Gazette,* says Mr. Souter told him he was just going off to Parell to let the Governor know that the Parsees had created the whole disturbance, and on the same morning Mr. Souter charged the Parsees generally with having provoked the row, and said in his anger he would "*like to see* all the Parsees killed." Your Memorialists are not specially anxious to have Mr. Souter personally called to account for these hasty and intemperate words, which he no doubt sincerely regrets having used, and *which may be pardoned to a man called suddenly to*

બીમારીને લીધે તેમના વડા સાહેબજાદા શેઠ માણેકજી બરશેદજી જમશેદજીએ વાંચી સંભળાવ્યું હતું. એ પછી શેઠ

શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ તૈયાર કરાવેલી અરજી એક સુભાષીત ભાષણ કરી સભા આગલ રજુ કીધી, ને

suppress a riot of which he had not seen the beginning and which broke out after he had persuaded himself and the Government that the town was perfectly quiet. Your Memorialists only refer to this incident to show how His Excellency the Governor became biassed against the Parsees to such a degree that he seems now actually to hold them at *least equally* worthy of blame with the Mahomedans for the disturbances that occured after the 13th of February. On the evening of the 14th the language of Sir Philip Wodehouse in the interview he gave the Parsee deputation was not very friendly in tone; but on Sunday evening, after Mr. Souter had made his report on the riot of that day, His Excellency, without inquiring whether the conduct of the Commissioner of Police himself might not be deserving of censure on account of the extraordinary carelessness which alone, as your Memorialists contend, made the affray of Sunday morning possible, at once took up a distinctly hostile position against the Parsees, adopting the view of Mr. Souter that they had wantonly assailed a funeral procession of innocent Mahomedans in spite of the presence of "a strong police force." Your Memorialists have already given the true history of the Sonapore riot without seeking to extenuate the conduct of the Parsees, and they now invite the attention of your Lordship in Council to the following account of the same affair written by Mr. Lee-Warner, the Governor's Private Secretary:—

PARELL, SUNDAY, 15TH FEBRUARY.

MY DEAR SIR JAMSETJEE,—As I write, the Military assistance for which you asked is in the town of Bombay, and the Government will be prepared to take such further action as may be necessary. H. E. told you last night, that from the latest accounts received he was of opinion that the Mussulmans were quietted by the arrest of the late rioters, and it is therefore his earnest hope that the leading gentlemen of the Parsee community will repress by every means *in their power any sign of retaliation* on the part of the Parsees, or any exhibition of vindictive feeling, which, if it does not provoke a fresh breach of the peace, will keep old sores open. H. E. is exceedingly sorry to learn that, despite the presence of a strong police force, some Parsees to-day threw stones at some Mussulmans during a funeral service, and brought on a fight which caused injury to several people. There has also been a smaller row in Fort Bora Bazaar Street, where one European inspector has been badly hit by a Parsee. Of course such things cannot be altogether avoided, but, with the influence which you and the gentlemen who called last night possess over the Parsee community, H. E. must look to you, as he is sure he can with full confidence, to advise all Parsees to remain at home as much as possible until some greater degree of quiet is restored.—Yours very truly,

(Signed) W. LEE-WARNER,
Private Secretary.

The "smaller row" referred to in this letter had evidently been reported to His Excellency in the same one-sided way of which your Memorialists think they have reason to complain as regards Mr. Souter's version of the "greater row," no mention being made of the fact that the assault complained of was occasioned by the violent and unjustifiable conduct of the *inspector himself in having beaten in the first instance* an aged and inoffensive Parsee priest.

Again, on the 19th February, in answer to a Memorial from Sir Jamsetjee Jejeebhoy and others, praying that the strong hand of Government might be used to avert further outrages on the Parsees, Mr. Nugent, Under Secretary to Government, was instructed to say that "the disorders subsequent to that of Friday afternoon have been in some degree attributable to acts of retaliation on the part of the Parsees." Your Memorialists would respectfully submit that the very thought of attempting "retaliation" never even entered the minds of the Parsees. Where are the proofs the Government has to offer of the "retaliation" of which it complains? What Mosques have the Parsees defiled? What dwelling-houses or shops have they plundered? What quarter of the town have they invaded for the purpose of killing or injuring peaceful Mahomedan citizens? In the Fort there is one small Mussulman Mosque, near which very few Mussulmans live, but which is surrounded by Parsee houses. Here was an opportunity for safe retaliation if the Parsees had desired it; yet this Mosque was left untouched. While the riots were going on, the Mahomedan inhabitants of Bombay, knowing they had nothing to dread, remained at home, or went about their usual avocations as they had been accustomed to do in ordinary times; they knew that no mob of Parsee rioters would attack them or their families. So great on the other hand was the justifiable terror of the Parsees, after the events of the 13th February, lest they might become the victims of fresh attacks, that more than 150 Parsee families residing in the native town left their houses, and at considerable expense removed with their families into the Fort for better protection. A much larger number of families had to employ, at their own expense, as guards over their houses, English sailors and other Europeans, Poorbheeas from the North-West Provinces, and others, amounting in all to about one thousand men. This broad distinction must, in fact, be drawn between the acts of the two communities. The Mussulmans, without having received any provocation, assailed with the utmost fury the whole Parsee race in Bombay; while the Parsees in no instance became the aggressors, but remained always on the defensive, and only attacked such Mahomedans as they supposed to have come amongst them with evil designs. Some reprehensible acts of violence were no doubt committed by individual Parsees, but may not these be forgiven to men who, after having been exposed to the most shameful outrages, were taunted by a Government, which should have calmed their fears, with their

અંગ્રેજીમાં શેઠ ફીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતા, એમ. એ. બારીસ્ટરે ખુરસી ઉપર ઉભા રહી ઘણે મોટે અને બાહોં

inability to defend themselves? Was not the mad act of the police in letting the funeral processions enter the Sonapore district while the Parsee quarter was guarded only by a few police sepoys, on the Sunday morning, sufficient in itself to drive the Parsees to desperation? Yet the Government of Bombay, anxious as it would appear to have an excuse for its own lamentable weakness, has lost no chance of defaming the character of the Parsees. On Monday the 23rd February, after the brawl in the Fort, His Excellency the Governor sent for Sir Jamsetjee Jejeebhoy and other leading Parsee gentlemen, and lectured them on the ill feeling which continued to show itself on the part of the Parsees towards the Mussulmans His Excellency wished, he said, "to be perfectly frank with them, and, speaking generally of the whole community which they represented, he could not but consider the conduct of the Parsees as injudicious and unconciliatory. They must remember that Government could only put a stop to open breaches of the peace, the sore of revenge and ill-feeling between sect and sect the Parsees themselves must cure. The present bad spirit could not be allowed to last for ever, nor could the troops always be kept in Bombay, and the Parsees must seriously consider the effect their present attitude would have upon themselves when the troops were withdrawn." His Excellency expressed the same feeling when he received on Wednesday the 25th of February a large deputation of Mahomedan gentlemen who came to ask him that the Taboot processions of the Mohurrum might be allowed. With marvellous indiscretion His Excellency the Governor told the deputation that, although they might "give security for the good behaviour of their own people, such a guarantee was one sided, and would not affect the behaviour of the Parsees or any one else who wished to create a disturbance." In other words the Governor tried to relieve himself of the responsibility of having prohibited the Mohurrum processions, by telling the Mahomedans that they must thank the Parsees for this act of the Government, as the Police and Military could not protect the processions against the violence of that turbulent people! And yet His Excellency gravely exhorts the Parsees to beware of perpetuating ill-feeling between sect and sect. Your Memorialists cannot say what may be the feeling of the Mahomedans, but they confidently affirm that the Parsees are an industrious, peaceful, orderly people, whose sole desire is to live on terms of amity with all men, and to obtain that protection for their own lives, property, and religion, which they would gladly see all other classes and races enjoy. It is, they assert, a pure delusion on the part of His Excellency Sir *Philip* Wodehouse to suppose that the Parsees have any special enmity against the Mahomedans as a class, or any desire to violate the law and create disturbances in Bombay. No class has so strong an interest in keeping the peace as the Parsees, for they are few in number, prosperous, and unaccustomed to any other than commercial pursuits Not once or twice only, but frequently, have Mahomedan publishers

અવાજે તથા છટા ભરેલી રીતે વાંચી સંભળાવી, અને તેનો ગુજરાતીમાં તરજુમો તેવીજ રીતે બુલંદ અવાજે પારસી

reprinted works in which vile and offensive language is used in speaking of the Prophet Zoroaster and his followers, but the Parsees have uniformly let such attacks pass unnoticed. Your Memorialists may perhaps venture to call witnesses to character in opposition to Sir Philip Wodehouse by reminding your Lordship in Council what has been thought and said of the Parsee community by distinguished English and Anglo-Indian Statesmen of our own day and of former times. The Parsees, who had settled on the western coast of India in the beginning of the eighth century, made Bombay their chief place of residence as soon as the island came into the possession of the English; and for the last two centuries they have been amongst the most loyal, the most industrious, and the most enterprising subjects of the British Crown. They now number 44,000 in Bombay alone. Sir John Malcolm said of the Parsees half a century ago—"There is no body of natives in India so remarkable for their intelligence and enterprise as the Parsees;" and, since the introduction of English education into India, they have more than maintained their former character by the eagerness with which they have, as a people, availed themselves of the opportunities of improvement offered them by the foundation of Schools and Colleges in Bombay. Sir Henry Anderson, now one of the Secretaries to the Council of India, remarked when he was proposing to the Legislature of Calcutta to pass a special law relating to this people—"The Parsees will day by day prove themselves more efficient as an agency by which the civilization of the West will be able to influence the destiny of this magnificent country. From the time when the Davur of Surat afforded aid to our first Factory to the time when Sir Jamsetjee Jejeebhoy called on his countrymen to stand by the British Government with their fortunes as they would, if need were, with their lives, the Parsees have ever been faithful and loyal to our Rule;" and on the same occasion Mr. Harrington, another Member of the Legislative Council, said he "most entirely concurred in all that Sir Henry Anderson had said as to the intelligence, the advanced civilization, the loyalty, and general good conduct of the Parsee community." In a Resolution dated 16th October 1863, on the report of the Parsee Law Commission, the Government of Bombay described the Parsees as "an enterprising and sagacious community," and said, moreover, "that Her Majesty possesses no subjects, who, for loyalty, intelligence, capacity for public duties, liberality, sympathy with suffering, and honest admiration for British justice, have a better claim to a full and intelligent consideration of their needs, than the Parsee community of Bombay and the Mofussil." And it would be easy for your Memorialists to quote much more testimony to a like effect, but they believe that your Lordship in Council must be familiar with the reputation of the Parsees, and able to judge between them and the present Government of Bombay.

Your Memorialists are confident that your Lordship in Council will grant them the justice which, until enlightened by the experience of the last few weeks, they

પંચાતના સેક્રેટરી શેઠ નસરવાંનજી મેહરાંમજીએ વાંચી સંભળાવ્યો. આ વેળાએ સભામાં એટલી તો ચુપકીદી થાઇ હતી કે અરજી તથા તેનો ગુજરાતી તરજુમો છેક દરવાજા સુધી ઉભેલા લોકોના સાંભળવામાં આવ્યાં હતાં.

તે સંધું વંચાઇ રેહવા બાદ શેઠ મેહરાંમજી જીજીભાઇએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ. એ ટેકો આપ્યો અને એકમતથી પસાર થાઇ કે—"મુંબઇના પારસી રેહવાસીઓની અરજી નામદાર માહરાંણીના શ્રી હીંદુસ્થાંન ખાતેના મુખીઅ પરધાંન મારકવીસ ઑફ સાલસબરી જોગની જે હમણાં આએ સભા આગલ વાંચી સંભળાવીઆમાં આવી તે બાહલ રાખવી અને તે અતરેથી બાહલ રાખવામાં આવેછે. એ અરજીની નકલો મુખીઅ આતશબેહરાંમોમાં તથા બીજી જાહેર જગાઓ ઉપર સહીઓને માટે મુકવી, અને એ અરજી મુંબઇની સરકારની મારફતે રવાંના કરવા સારૂં સરનશીન સાહેબને સત્તા આપવી."[1]

believed, it was impossible that they could ever have to ask for in vain from any Representative of Her Most Gracious Majesty *holding the high office of Governor of* Bombay; and, having regard to the matters stated in the foregoing Memorial, they pray that your Lordship in Council may be pleased to adopt such measures as may seem meet for the purpose of ascertaining,—

(*a.*) What was the real cause and who were originators of the late riots;

(*b.*) The extent and duration of the said riots

(*c.*) What precautions, if any, had been taken against the occurrence of the said riots before their outbreak, and if no precautions had been taken, the reason for such inaction;

(*d.*) The measures taken after the outbreak of the said riots for their suppression and the efficiency of such measures, whether there was any delay in the taking of any such measures, and, if so, the reason for such delay;

(*e.*) The measures necessary to prevent the *recurrence of such riots in the future;*

(*f.*) The efficiency and integrity of the Police and Detective Force of Bombay;

(*g.*) And generally the action taken by His Excellency the Governor and the Com*missioner of Police with regard to the* late riots and all the circumstances connected therewith.

And your Memorialists, as in duty bound, will ever pray.

Bombay, *13th April*, 1874.

૧ ઉપલી અરજી ઉપર તાકીદેથી સહી થાય અને ઝાઝા દાહડા લાગે નહિં તે માટે નીચલા ગ્રહસ્થોએ નીચલે જુદે જુદે ઠેકાણે ઊભા રહી સહીઓ કરાવવાનું માથે લીધું હતું, અને તે મુજબ તેઓએ ૮૪૩૮ સહીઓ કરાવી હતી:—

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે ટેકો આપ્યો કે—"તા૦ ૮ મી મારચ ૧૮૭૪ ને દીને મજગાંમ કાસલમાં મળેલી સભામાં અરજી તઇઆર કરવા જીને ઠરાવેલી કમીટીના સરનશીને તથા અધીકારીઓએ જે તસદી લીધીછે તે માટે એ સાહેબોનો ઉપકાર આએ સભા માનેછે."

શેઠ મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડેએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ મનચેરજી હોરમસજી કામાજીએ ટેકો આપ્યો કે—"ધી ઓનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. એ સરનશીનનો ઓહદો ચાલાકીથી બજાવ્યો તે માટે આએ સભા તેઓનો ઉપકાર માનેછે."

ઉપલી દરખાસ્તો હુરરેના પોકારો સાથે પસાર થયા પછી સભા સાત કલાકે બરખાસ્ત થાઇ હતી.[2]

કોટ......—મરહુમ માણેકજી શેઠની દરેમેહર—શેઠ જમશેદજી શોરાબજી માડન.
મરહુમ દાદીશેઠની દરેમેહર—શેઠો કાવસજી ખરશેદજી મેહતા અને બેહમનજી મેહરાંમજી પટેલ.

ધોબીતલાવ,—નેટીવ જનરલ લાઇબ્રેરી—શેઠ ધનજીશાહ મેહરવાંનજી કરાકા.
મરહુમ હોરમસજી વાડીઆવાળું આતશબેહરાંમ—દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા.
મરહુમ દાદીશેઠવાળું આતશબેહરાંમ—દસ્તુર શોરાબજી રૂસતમજી મુલાંફીરોઝના.
મરહુમ કાવસજી બેહરાંમજી બનાજીવાળુ આતશબેહરામ—દસ્તુર ફરામજી બેજનજી.

બાહેરકોટ..—મરહુમ સર જમશેદજીનો એલાઇબાગ—એ૦ એદલજી આદરજી હોમજી તથા શેઠ ખરશેદજી એદલજી પોસ્ટવાળા.

ખેતવાડી..—શેઠ હોરમસજી દોરાબજી લરૂચા.

ભીંડીબજાર—શેઠ માણેકજી કાવસજી તાડીવાળા.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૯ મી આપરેલ ૧૮૭૪.

ઉપલી અરજી સર જમશેદજીએ તા૦ ૧૮ મી આપરેલ ૧૮૭૪ ને દીને મુંબઇના નામદાર ગવરનરની કોનસીલની મારફતે ઈંગલાંડ સેક્રેટરી આફ સટેટ ઉપર મોકલી હતી, અને તેનો જવાબ તા૦ ૮ મી આગસ્ટ ૧૮૭૪ ને દીને મુંબઇની સરકારની મારફતે નીચે મુજબ આવ્યો હતો:—

Bombay Castle, 8th August 1874.

To Sir Jamsetjee Jejeebhoy, Bart.

Sir,—With reference to your letter dated the 18th April last, forwarding a memorial from the Parsee inhabitants of Bombay to the address of Her Majesty's Secretary of State regarding the riots which took place in this city in February last, I am directed by the Honourable the *Governor In Council* to inform you that the decision of the Secretary of State upon the memorial will be published in to-day's *Government of India Gazette* and republished in this *Government*

તા૦ ૧૪ મી આપરેલ.

મુંબઇ મધે પ્રગટ થતાં રાસ્ત ગોફતાર પત્રના અધી-
પતી શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ અતરે પ્રગટ

Gazette, to which the memorialists are referred by direction of the Government of India.

I have, &c.
E. JAMES,
Fisrt Secretary to Government.

Gazette of India, 8th August 1874.

The following correspondence is published for general information:—

No. 108, dated Fort William, 2nd April 1874.

From A. C. Lyall, Esq Secretary to the Government of India, to C. Gonne, Esq, Secretary to the Government of Bombay.

I am directed to acknowledge receipt of a copy of the despatch sent by the Government of Bombay to the Secretary of State for India on the subject of the disturbances in the Town of Bombay in February last. Your letter of the 16th March, No. 1458, has also been received, forwarding, with other enclosures, copy of a report on these disturbances submitted to your Government by the Commissioner of Police at Bombay.

2. His Excellency the Governor-General in Council regrets much that some of the Parsee Community in Bombay should have been subjected to violent aggression that was originally altogether unprovoked, and that retaliation should in some instances have been made upon innocent persons in a manner that is entirely indefensible. His Excellency trusts that the leading representatives of the Parsees and of the Mahomedans in Bombay will succeed in their praiseworthy exertions to restore the good feeling between the two communities which has been interrupted by these unfortunate collisions.

3. His Excellency in Council considers that the authorities acted rightly in supporting the police by military force; indeed, the opinion of the Government of India, upon the information now before them, is that this necessary and proper step should have been taken earlier. The action of the Local Government in prohibiting public processions during the late Mohurrum is also approved. This prohibition was not intended as a penalty, but as a temporary and exceptional precaution considered necessary to secure the peace of the city.

4. The Commissioner of Police reports at length upon the conduct of the Bombay Police during these riots, especially upon the point whether the first outbreak ought to have been foreseen, and might thus have been prevented. He lays much stress upon the disadvantage at which the Police are said to be placed by their having no barracks or lines; so that for want of proper quarters they live scattered about the town, and thus upon sudden emergencies the reserve force cannot be speedily collected. Into these important questions of internal administration I am to say

થતાં પારસી પંચ પત્રના માલેક તથા અધીપતી શેઠ નશર-
વાનજી દોરાબજી આપઆપત્યાર ઉપર ઇંડીઅન પીનલ
કોડની ૫૦૦ મી કલમ મુજબ ઉપલાં પારસી પંચ મધે

that His Excellency in Council will not enter, since they are now undergoing full inquiry and consideration in the hands of the Government of Bombay.

No. 31.

India office, London, 9th July 1874.

From Her Majesty's Secretary of State, to the Government of India.

The Despatch of your Excellency in Council, dated 10th April, No. 10 of 1874, on the subject of the riots in Bombay on the 13th and 15th of February last, has been considered by me in Council.

2. I have since received a memorial from the Parsee community at Bombay, complaining of the conduct of the Government of that Presidency in connection with the riots, together with a Despatch from the Governor in Council of Bombay of the 8th of May, commenting on the statements in the memorial; and your Excellency's Despatch of the 2nd June, commenting upon the Despatch of the Government of Bombay.

3. The cause of the outbreak on the part of the Mussulmans was an ill-advised expression in a notice of the life of Mahomet published by a Parsee. The words employed were in themselves indefensible, and their use was the more to be condemned that a more harmless biography of Mahomet had, in 1851, led to a very serious riot in Bombay. But this provocation did not afford the slightest excuse for the Mahometan riot of the 13th of February, in which some houses of the Parsees were sacked, two fire-temples were desecrated, several wounds inflicted, and one life lost.

4. Before that day, the Commissioner of Police was informed of the existence of an angry feeling among the Mussulmans, and he tried to calm it by procuring the suppression of the book. In neglecting at the same time to take suitable precautions against disorder, Mr. Souter committed an error of judgment. If the feelings of the Mahometans were not likely to be dangerously excited, there was no need to interfere with the circulation of the book; if they were, that measure would not by itself avail to ensure the maintenance of order. Unaccompanied by any preparations for repression, it may have been interpreted as a proof of weakness, and have increased, rather than allayed, the prevailing excitement

5. When, however, the disturbance broke out, and the houses of some respectable Parsees had been plundered and two temples defiled by Arab and Sydee rioters, Mr. Souter behaved with the conspicuous gallantry which he has always evinced throughout his official career. Ably supported by those under his command, he soon quelled the disturbance, and took 64 prisoners. Whatever error of judgment may be laid to Mr. Souter's charge before the actual outbreak, he amply redeemed his character as a vigorous and resolute officer, when the time for action had arrived.

વારંવાર અસેમસે તેવણુની પ્રતીસા કરવાનો વાંક મેલી ગઈ તા૦ ૨૯ મી સપટેમબર ૧૮૭૩ ને દીને પોલીસ કોરટ મધેથી સમનસ મેલવ્યા હતા. તે મુકદમો માજીસ્ટ્રેટ મી૦ નાના મોરોજીની હજુરમાં સાત વખત સાંભલવામાં આવ્યો

6. On Saturday, the 14th February, the town continued in a state of feverish excitement, and great apprehensions were entertained with respect to some Mahometan funerals which had been appointed for the next day. On the evening of Saturday, the 14th, Sir Jamsetjee Jeejeebhoy, and four other leading members of the Parsee community, waited on His Excellency the Governor. They represented that their countrymen were panic-stricken, and implored him to call out the troops for their protection, and for the preservation of order. His Excellency declined to comply with their request. At the same time, he exclaimed in forcible language to the deputation the view which he entertained of the duties of a Government in case of public disturbance, and which has been more formally enunciated in their Despatch of May 8th by the Government of Bombay.

7. On the next day, Sunday, the 15th, a large funeral procession of Mussulmans took place, and a still more formidable riot occurred, in which many men were wounded, and five men were killed. The police again exhibited remarkable efficiency in the restoration of order. The learned judge who subsequently tried the rioters was of opinion that the Parsees were in this riot the aggressors. But it should be remembered to the credit of the Parsees that they injured no mosque and destroyed no property of their opponents.

8. After the serious outbreak of Sunday, the 15th, the troops were called out, and no further disturbance worthy of the name occurred. The processions on the occasion of the Mohurrum were prohibited, and a large number of the perpetrators of the outrage of Friday, the 13th February, were tried before the High Court, found guilty, and sentenced to rigorous imprisonment for five years.

9. The Memorial of the Parsees, signed by many gentlemen of high consideration, prays for the institution of an inquiry into the origin of the riots, and the measures taken for their suppression. I am of opinion that such an inquiry would add nothing material to the information we possess, and would serve no useful object. The anxiety of the Parsees to clear the reputation of their community seems to me superfluous. The original indiscretion, however grave, of one of their number, cannot leave any slur upon their well-known loyalty and public spirit. There is not, on the other hand, anything in the conduct of the Commissioner of Police which calls for inquiry. He underrated the danger to which public order was exposed, but when it came, he met it with vigour and capacity.

10. It remains for me to notice the conduct of the Government of Bombay. I concur with your Excellency in thinking that the recourse to a military force ought not to have been delayed so long. But the error of the Government of Bombay in this respect did not arise from negligence, but from the adoption of a mistaken principle. If they are to be judged according to the views of the duty of a Government which they themselves entertain, no exception can be taken to the course which they pursued. In their Despatch of 8th May they say, "We "therefore avow it to be our opinion that Military "force should not be brought into active operation "against rioters unless or until it is known, or has "been shown, that the civil force at the disposal of "the authorities is unable to overcome them, and we "assert, without fear of contradiction, that in no "single instance in these riots was it found that the "Police could not master the rioters as soon as they "acted in a body against them. The active assistance "of a soldier was not once required."

11. His Excellency the Governor of Bombay, in his answer to the Parsee deputation on the 14th February, expressed himself in the same sense. His Excellency, if he has been accurately reported, said, "I cannot call the military into the town until I hear that the Police are quite unable to cope with the rioters and suppress the riot. The members of your community ought to learn the lesson of defending yourselves from the rioters, and not to depend wholly on Government, but form themselves into what they call in England special constables." His Excellency asked more than once, "Are you Parsees quite unable to defend yourselves?"

12. I must express the distinct dissent of Her Majesty's Government from the view thus taken of their duty by the Government of Bombay. In England, military force is only used for the repression of civil disturbances in the last resort. This usage has its origin and its justification in political circumstances peculiar to England. It is wholly inapplicable to India. There is nothing distasteful to India feelings in the employment of troops for the maintenance of order. The nature of India institutions, the excitable character of the people, and the many causes of conflict which are supplied to them by diversities of race and creed, impose upon every Indian Government, a special obligation to repress with an unfaltering hand the first beginnings of disorder. Compared to the primary importance of this duty, the question whether it should be performed by civil or military agency must take a secondary rank. Nothing is gained by witholding military support until the insufficiency of the Police has been ascertained by experiment, but during the time which elapses while the proof is being worked out, extensive loss of life and property may take place, and passions may be excited from which serious calamities may flow. On the other hand, the early display of a sufficient force will tend to save life, by depriving the disorderly of all hope of impunity.

13. Some observations attributed to the Governor of Bombay, in a speech made shortly after these riots, appear to indicate a doubt in his mind whether his legal powers are adequate to enable him to act with promptitude in the suppression of disorder. These doubts, if he entertains them, will be set at rest for the future by the recent extension to the Presidency towns of sections 480 to 488 of the

હતો, અને તે દરમેઆંન વાદી તરફથી તેવણુંની પોતાની, શેઠો મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી જીજીભાઈ, હોરમજજી નવરોજજી સુકલાતવાલા, હાનરેબલ મંગલદાસ નથુભાઇ, લખમીદાસ ખીમજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, મથુરાદાસ લવજી, અને ખરશેદજી રુસ્તમજી કામાજીની શાક્ષીઓ લઇ માજીસ્ત્રેટે તા૦ ૨૨ મી જાનેવારી ૧૮૭૪ ને દીને તે અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી શેશનમાં નોંધ્યો હતો, જયાં તે આજ દીને હાનરેબલ મી૦ જસટીશ બેલીની હજુરમાં નીકલ્યો હતો, પણ પ્રતીવાદીએ માફીપતર લખી આપવાથી[૧] વાદી તરફથી તેના સાંમે શાક્ષી રજુ નહિં કરવામાં આવી અને નામદાર જડજે તેને છોડી દીધો હતો.[૨]

Code of Criminal Procedure, of which the provisions are in harmony with the principles I have laid down.

14. An impression appears to have prevailed in the minds of some of the Parsee Community that the Governor of Bombay was animated by a spirit of hostility to them. I am unable to find any trace of such a feeling in his language or his measures. He did not in any respect depart from the careful impartiality which is required by his high position.

15. A copy of this Despatch has been forwarded to the Government of Bombay.

૧ આ માફીપત્ર નીચે મુજબ છે:—

"Sir,—I stand committed to take my trial at the present Sessions on the charge of having defamed your character in a paper called the *Parsee Punch*, of which I am the proprietor and editor. While the proceedings in respect of the above matter were in course of investigation before the Police Court, I instituted cross proceedings against you and the proprietors of the *Rast Goftar* on charges of defamation against me. These latter proceedings have been summarily dismissed by the Senior Magistrate of Police. With respect to the case against me, I now fully acknowledge the libellous nature of the attacks I have directed against you and am aroused to the improper nature of such conduct. As the only reparation now in my power, I tender to you my amplest apologies and most sincere regrets for the libels I published against you, and you may rest assured that they will never be repeated."

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૫ મી આપરેલ ૧૮૭૪.

એજ મુજબ પારસી પંચના માલેક તથા અધીપતી શેઠ નસરવાંનજી દોરાબજી આપઆપત્યારે રાસ્ત ગોફતારના માલેકો શેઠો બેરામજી તથા મેહરવાંનજી ફરદુનજી મરઝબાંન અને અધીપતી શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી ઉપર પોતાની પ્રતીષ્ઠા કરવાનો વાંક મેલી સમનસ લીધા હતા તે મુકદમો વડા માજીસ્ટ્રેટ મી૦ જાન કાનનની હજુરમાં ત્રણ વખત સાંભલ્યા પછી તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૪ ને દીને ઉડાડી નાખ્યો હતો.

તા૦ ૧૬ મી આપરેલ.

રોજ ૨૮ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૩ યઝદેજરદી.

મરણ—ફરાંમરોજ મનચેરશાહ બેજનજી મેહરહોમજીના—ઉમર વર્ષ ૮) આટલાં નાધલાં બાળકનાં મરણની નોંધ આખાં પુસ્તકમાં આ જગોએ પેહલવેહલી કર્યામાં આવીછે. આ બાળક "સેતરંજની બાજી ખેલવામાં એટલી તો મનશક્તિ બતાવતું હતું કે કેટલાક સારા રમનારાઓને તેણે માહત કરી હેરત કર્યા હતા. આ બાળક જોકે કાયાનું નબળું પણ મનશક્તિએ બહું ખીલેલું હતું, અને સેતરંજ ખેલવાની તેની શક્તિ કાંઇ મોજેજા જેવી હતી. અલબતાં તે એક કુદરતે નવાજેલું 'જીનીઅશ' હતું, અને જો તે જીવતે તો ઘણું કરી શકતે એ દેખીતું હતું."[૩]

તા૦ ૧૭ મી આપરેલ.

રોજ ૨૯ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૩ યઝદેજરદી.

મરણ—એદલજી હોરમજજી થાંણેવાલા—ઉમર વર્ષ ૪૭) પુણાંવાલા શેઠ હોરમજજી મોટાભાઈ થાંણેવાલાના દીકરા. એવણ પુણા મધે પોતાના બાપની "હોરમજજી મોટાભાઇની કુંપની" નો વહીવટ પોતાના ભાઇઓ સાથે ચલાવતા હતા, અને ત્રણ મથકોપર એમની દુકાનો હતી. એ ઉપરાંત લશ્કર ખાતાંને કેટલોક અશબાબ પુરો પાડવાનાં કંત્રાકટો પણ લેતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫ માં નામદાર સરકારે એવણને પુણાંની ડાસ્ત્રીકટ પારસી માટ્રીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ નેમ્યા હતા.

તા૦ ૧૮ મી આપરેલ.

રોજ ૩૦ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૩ યઝદેજરદી.

મરણ—રુસ્તમજી શોરાબજી ગોરાઇના અથવા ઘડાંવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૦) એવણ મુંબઇમાં ઘડા વેચવાનો ધંધો કરતા હતા, અને પોતાની સકમાઇના પૈસામાંથી પોભીતલાવપર એક નાહની દરેમેહર બંધાવી તે તા૦ ૬ મી સપટેમબર ૧૮૪૩ ને દીને પરઠાવી હતી.[૪]

---

૩ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૬ મી આપરેલ ૧૮૭૪.

૪ એ દરેમેહરમાં તા૦ ૧૨ મી આગશટ ૧૮૪૮ ને દીને શેઠ રુસ્તમજી છવણજી પીંઢયખાનાંવાલાએ પોતાને ખરચે આતશ આદરાંન પરઠાવ્યા હતા, જેને રોશન (રાખવાનું) ખરચ બાઇ આવાંબાઇ તે શેઠ અરદેશર ખરશેદજી વાડીઆનાં ધણીઆંની આપતાં હતાં. તે પછી બાઇ આવાંબાઇએ એ દરેમેહર મકાનની પડોસમાંની જગા વેચાતી લઇ તેપર એક દરેમેહર બંધાવી તેમાં ઉપલાજ આદરાંન તખ્તનશીન કરી તે તા૦ ૧૬ મી આપરેલ ૧૮૬૨ ને દીને પરઠાવી હતી. ઉપરથી જુની દરેમેહરનું મકાંન બીસમાર થવાથી શેઠ નવરોજજી નસરવાંનજી વાડીઆ, સી. આઇ. ઈ. એ તે નવેસરથી બંધાવી ઉપલી પોતાનાં બપાઇવાલી નવી દરેમેહર સાથે જોડી નાખી એક કરી તે તા૦ ૨૦ મી આપરેલ ૧૮૯૯ ને દીને પરઠાવી હતી.

તા૦ ૧૮ મી આપરેલ.

રોજ ૩૦ માહ ૮ (ફ૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—દીનશાહ પીરોજશાહ મીનવાલા—ઉમર વર્ષ ૫૧) કરાંચીવાલા શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાનજી મીનવાલાના વડા દીકરા. એવણ કરાંચી મધે કમીશરીએટ તથા બીજાં કંત્રાકટનાં કામોમાં પડેલા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં નામદાર સરકારે એવણને કરાંચીના એક મ્યુનીસીપલ કમીશનર, તથા ૧૮૬૫ માં ત્યાંની પારસી ડીસ્ત્રીકટ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ નેમ્યા હતા. એવણનું મરણ કરાંચી મધેજ નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨૧ મી આપરેલ.

રોજ ૩ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી દોરાબજી ચીનાઈ—ઉમર વર્ષ ૬૪) પુણાંવાલા શેઠ દોરાબજી માણેકજી ચીનાઈના દીકરા. એવણના બાપને ઈ૦ સ૦ ૧૮૧૪—૧૫ ની પુણાંની લડાઈ વખતે ઇંગ્રેજી સોલજરોને પોતાની ગાંઠથી પૈસા ખરચી કેટલીક ખોરાકી વગેરેની મદદ કરી હતી તથા નાણાં ધીરયાં હતાં, તેના બદલામાં ૨૨૦૦) નું જે પેનશન સરકાર તરફથી મલતું હતું તે ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૫ માં તેમનાં મરણ પછીથી એવણને હેયાતી સુધી ચાલુ રહયું હતું. નામદાર સરકાર તરફથી એવણને દખણના ત્રિજા વર્ગના સરદારનું પણ માન મલ્યું હતું. એવણનું મરણ પુણામાં નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨૩ મી આપરેલ.

રોજ ૫ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

પુણાંની મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈવાળી દરેમેહરના દસ્તુર તેહમુલજી મીનોચેહરજી હોજદારનાં છોકરીના છોકરા એ૦ આદરજી મનચેરજી હોજદાર તથા ભત્રિજાના છોકરા એ૦ જમશેદજી દોરાબજી હોજદારને નાવર કરવાની ક્રિયા આજ દીને નવસારી મધે થઈ હતી. તે પ્રસંગે મલેલી મોટી મીજલસમાં એ દસ્તુરજીનાં ઘરમાં રહી પુણાંની દખણ તથા ઇનજીનીઅરીંગ કાલેજોમાં કેળવણી લેનારા પારસી વિદ્યાર્થીઓએ એક માનપત્ર તથા કશબી શેઆલ અને દસ્તુરજીની એક "ઓઈલ પેનટીંગ" ની તસવીર ચીતરાવી એનાયત કર્યાં હતાં. માનપત્રમાં જણાવ્યું હતું કે—"તમોએ હમોને આસરો આપી પુર દેખરેખ સાથે જાતી બચાંની માફક હમારી પરવરસી કીધીચ, એટલુંજ નહીં, પણ હમારામાંના કેટલાકોની ગરીબી હાલતને લીધે નજર કરી જોગવાઈ પડતે નાણાંની પણ કીમતી મદદ કીધીછે. આવી કીમતી મદદ અને આસરાથી હમારામાંના બે જણાઓએ મુંબઈની યુનીવરસીટી તરફથી "એલ. સી. ઈ." ની અને એક જણે "બી. એ." ની પદવીઓ મેલવીછે, અને બે જણાઓ હજુર તમો સાહેબના તારીફલાયક આસરા હેઠલ કેલવણી લેછે." દસ્તુરજીએ માનપત્રનો જવાબ વાલતાં સર્વે વિદ્યાર્થીઓનો ઉપકાર માન્યો, અને જણાવ્યું કે ઉપલી તેઓએ ભેટ કરેલી તસવીર પુણાંની મરહુમ સર જમશેદજીવાલી દરેમેહરમાં તાંગવામાં આવશે. માનપત્રપર નીચલા ૭ વિદ્યાર્થીઓની શહીઓ હતી:—[1]

શેઠો મનચેરજી હોરમજજી વજીફદાર, જમશેદજી બેહરામજી કાંગા, બી. એ., માણેકજી હોરમજજી વજીફદાર, એલ. સી. ઈ., બીખાજી જામાસપજી દસ્તુર મેહરજી રાણાના, હોરમજજી આદરજી કાંગા, એલ. સી. ઈ., નવરોજજી માણેકજી ખોરી, શાપુરજી દાદાભાઈ બાંમજી.

તા૦ ૨૩ મી આપરેલ.

અમદાવાદ જીલ્લાનાં દસકરોઈ ગામના મામલતદાર શેઠ એદલજી ડાશાભાઈ કોઠાવાલાને નામદાર સરકારે પંચમાહલના કામચલાઉ ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૫ મી આપરેલ.

શેઠ એદલજી જમશેદજી ખોરીએ અતરેની એલફીનસટન નાટક મંડલીને સારૂં "કમર-અલ-જમાન" નામના લખેલા નાટકનું એક ચોપાનું છાપી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧ લી મેએ.

ઉદવાડા મધે ત્રિજાં ધોરણ સુધી ઇંગ્રેજી શિખાડવાની એક સ્કુલ શેઠ માણેકજી કાવશજી દમણવાલાની મારફતે પુણાંવાલા શેઠ દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલાને ખરચે આજ દીનથી ઉઘાડવામાં આવી હતી.[4]

તા૦ ૧ લી મેએ.

આજ દીને નામદાર માહરાંણીજીએ સેંટ જેમસીસ પાલેસમાં ભરેલી લેવીમાં સરજયન મેજર રૂસતમજી બેહરામજી પારખ હિંદુસ્થાંનના શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટની મારફતે હાજર થયા હતા.[5]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨ જી મેએ ૧૮૭૪.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૩ મી આપરેલ ૧૮૭૪.

૩ "કમર-અલ-જમાન. નાટક ચાર અંકી. એલફિંસ્ટન નાટક મંડળીને સારૂં. બનાવનાર, એદલજી જમશેદજી ખોરી. મુંબઈ, યુનિયન પ્રેસમાં નાનાભાઈ રૂસ્તમજી રાણીનાએ છાપ્યોછે. સને ૧૮૭૪."

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી આપરેલ ૧૮૭૪.
એ સ્કુલ નજદીક ત્રણ ચાર વર્ષ ચાલુ રહી હતી, અને તેનો સર્વે ખરચ શેઠ દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલાએ પોતાની ગીરોથી આપ્યો હતો, પણ પછી તે બરાબર ન ચાલવાથી બંધ કરવી પડી હતી.

૫ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૭૪.

તા૦ ૧ લી મેએ.

રોજ ૧૩ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

બાઈ ધનબાઈજી તે મરહુમ શેઠ જમશેદજી મનચેરજી ચીકા ઘડીઆલીનાં વીધવાએ આજ દીને નવસારીની પાસે આવેલાં તવડી ગામ મધે દાવરના મોહલામાં એક કુવો તથા અભાડો બંધાવી જરથોસ્તીઓને વાપડવા સારૂં ઓપ્નો મુકયો હતો.[૧]

તા૦ ૬ થી મેએ.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી અરદેશર વાડીઆએ ઇંગલાંડ મધે સીવીલ સરવીસની પરીક્ષા પોતાની ૧૮) વર્ષની વયે ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી. પારસીઓમાં પેહલ-વેહલી એ પરીક્ષા પસાર કરનાર એવણ હતા.[૨]

તા૦ ૭ મી મેએ.

સેતારા મધે આએ અઠવાડીઆંમાં ત્યાંનાં પારસીઓનાં દોખમાંમાં કોઇ ચીબાવલાઓએ દાખલ થાઈ તેમાંથી લાશનાં છુટાં પડેલાં હાડકાં બાહેર ફેંકી નાખ્યાં, તથા શગડીમાંનો ચેરાગ બુજાવી નાખી બે ખાલી ગેહાંનો તથા લાશ ઉંચનારાઓનાં પેહરવાનાં કપડાં વગેરે બાહેર વીખરાતું નાખી ચાલી ગયા હતા. એ બાબે સીટી ફોજદારને પારસીઓએ ખબર આપવાથી તે અમલદારે તપાસ ચલાવી હતી, પણ ગુનેહગારોનો કાંઇ પતો મલ્યો નહિં.[૩]

તા૦ ૯ મી મેએ.

રોજ ૨૧ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—ભીમજીભાઈ ડોશાભાઈ પાલમકોટવાલા[૪]—ઉમર વર્ષ ૪૧) શેઠ શોરાબજી રૂસતમજી ગારાનાવડા દીકરા. એવણ પોતાના બાપના મામાના દીકરા શેઠ ડોશાભાઈ પાલણજી પાલમકોટાવાલાના[૫] પાલક થવાથી તેમનાં નામ સાથે ઓળખાતાં હતા. શેઠ ડોશાભાઇએ એવણને નાધલી ઉમરથીજ મધરાજ ઇલાકામાં આવેલાં પાલમકોટા મધે પોતાના બાપીકા વ્યાપારમાં નાખ્યા હતા, અને ૧૮૫૧ માં તેમનાં મરણ બાદ સઘળો વહીવટ એવણે ચલાવ્યો હતો. ૧૮૬૩ માં પાલમકોટાથી વહીવટ બંધ કરી એવણ મુંબઈ આવી ત્યાંના વ્યાપારીઓની આડત ચલાવતા હતા, અને મરણ પણ હીયાંજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

આ શાલની તા૦ ૧૫ મી મારચનાં રાસ્ત ગોફતારમાં "હીચકારા પુરૂશો, માણસોની વસ્તીમાં તેઓનું કમીનાપણું" એ બાબદ વિષે જે કોઈ સરશમાં સરશ એક નિબંધ લખી મોકલશે તેને એક સખી ગ્રહસ્થ (શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી) ની તરફથી રૂ૫૦) નું ઇનામ આપવાનું જાહેર કીધું હતું. તે મુજબ તેવણપર ૧૪ નિબંધો લખાઈ આયા હતા, તે શેઠો ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી અને કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી પાસે તપાસાવ્યાથી તેમાંથી "બેરેહોમ" એવી નિશાંનવાલો શેઠ શોરાબજી પેશતનજી કાંગાનો લખેલો નિબંધ ઇનામને લાયક નીકલવાથી તેમને ઉપલું ઇનામ આપ્યું હતું.[૬]

---

૧ એ કુવા પર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"પાક દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો. રોજ ૧૩ મો "તીર માહ ૮ મો આવાં ઇજદ સને ૧૨૪૩ યજદેઝરદી. "તા૦ ૧ લી મેએ સને ૧૮૭૪ ઇસવીને દીને આએ કુવો "ગામ તવરીના સઘલા જરથોશતીઓને વાપરવા સારૂં મરહુમ "શેઠ જમશેદજી મનચેરજી ઘડીઆલીનાં પુનને સારૂં તેવનનાં "ધણીઆંની બાઇ ધનબાઇજીએ બંધાવીઓછે."

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૭૪.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૩ મી મેએ ૧૮૭૪.

એ બાબે તા૦ ૩૧ મી મેએ ૧૮૭૪ નાં રાસ્ત ગોફતારમાં સેતારેથી એક જરથોસ્તી મિત્રે ખોલાસો લખી મોકલ્યો હતો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે:—ઉપલી તારીખને દીને તોપખાનાંની એક નાહની ટુકડી જે પુનેથી બેળગાંમ આસરે ૭ તોપો લઇ જતી હતી, તે સાથ ઘોડા હાથીઓ હતા તે ઉપર ઘણાખરા મહમદીઆંનો હતા, તે લોકોએ ગુપચુપ રાતનાં યા દીહાનાં એવું કામ કીધું તે કેહેવાઇ શકાતુ નથી. તાંહાં આપણો કોઇ રાંખોશી રેહતો ન હતો કે વીગતવાર ખબર મલે. દુખમાંને કશું નુકસાંન પોંહોચાડીઊં નથી કેમકે તે લોકો પાસ કાંઇ ઓજારો ન હતાં. જો ઓજારો હતે તો દોખમાંનાં તાલાંને તથા દોખમાંની ભીતને ભાંજતે. પથરથી દોખમાંનાં તાલાંને ભાંજવાને ધારીઊં હશે પણ તાલું મજબુત હોવાના સબબથી ભાગી શખીઊં નહી. એવું પણ ધારવામો આવેછે કે તે ખાસરતો (હાથીવાંન) દોખમાંની દેવાલ આગલ હાથી ઊભો કરી તે ઊપર ચહડીને શગરીની ચેરાગની જોત જે દોખમાંની દેવાલમાં છેડ છે જેમાંથી શગરીની જોત દોખમાંમો જણાએછે તે છેડ ઊપર પગ મેલીને અંદર ઊતરેલા હશે છે, પણ બરોબર કેહેવાઇ શકાતું નથી. ઊપલી ટુકડીના લોકો ઘણાખરા મહમદીઆંનો તે દીને દોખમાંની આસપાસ જમતા માલુમ પડીઆ હતા અને ઊપલી ટુકડી દોખમાંની નજીકમાંજ વાસો કરી પડેલી હતી. હાડકાં સઘલાં મલી નાહનાં મોહટાં સુમારે પંદર હતાં."

૪ શેઠ શોરાબજી ભીમજીભાઈ પાલમકોટના બાવા.

૫ એ શેઠ ડોશાભાઈના બાવા શેઠ પાલણજી બેહરામજી પાલમકોટા મધે એક મોટા અને ઓખતાજ પારસી વ્યાપારી હતા. તેઓ તા૦ ૨૧ મી ડીસેમબર ૧૮૨૬ ને દીને ત્યાંજ મરણ પામ્યા હતા. (જુવો દફતર ૧ લું સફે ૨૦૧.)

૬ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૦ મી મેએ ૧૮૭૪.

એ નિબંધ તા૦ ૧૭ મી મેએ ૧૮૭૪ નાં રાસ્ત ગોફતારમાં છાપલોછે.

તા૦ ૧૨ મી મેએ.

પ્રોફેસર એફ. રૂકરટ નામના જરમન વિદ્વાને અગલી ધરાંનીઓની કવિતા, વ્યાકરણ અને અલંકાર વિષે જરમન ભાષામાં એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[1]

તા૦ ૧૪ મી મેએ.

શેઠ ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, બી. એ. ને નામદાર સરકારે અહમદનગરની સમાલ કાઝ કોરટના જડજ નેમ્યા હતા.[2]

શેઠ જાંહગીર માણેકજી ખરશેદજી સરાફની મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના કલાર્ક તરીકેની હાઇ કોર્ટના જડજોએ કરેલી નેમણુકને નામદાર સરકારે બાહલી આપી હતી.[2]

તા૦ ૧૭ મી મેએ.

રોજ ૨૯ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—જમશેદજી ધનજીભાઇ શેઠના—ઉમર વર્ષ ૫૪) શેઠ ધનજીભાઇ ફરામજી શેઠનાના વડા દીકરા. એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૨ થી પોતાના એશી શેઠ બહમનજી નવરોજજી શેઠનાની સાથે "જમશેદજી બહમનજીની કુંપની" ને નામે વાહણોને બારનો સામાણ, રંગ, તેલ, વગેરે શીપચાંડલરનો ધંધો કરતા હતા.

તા૦ ૨૦ મી મેએ.

રોજ ૨ માહ ૧૦ (ક૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—જાલભાઇ ખરશેદજી બાટલીબોઇ—ઉમર વર્ષ ૮૫) શેઠ ખરશેદજી જમશેદજી બાટલીબોઇના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં મરહુમ શેઠ લીમજી ભીખાજી (પાંડે) ના છોકરાઓની તરફથી ચીન; મોરીસ, મલબાર કોસ્તા વગેરે તરફ જતા હતા. તે પછી મેશરસ દીનશાહ એંડ અરદેશર ફરદુનજીની પેહડી તરફથી લાંબી મુદત સુધી ચીનમાં રહયા હતા, અને ૧૮૬૦ થી મુંબઇ આવી જઇફીને લીધે એકાંત જીંદગી ગુજારવા માંડી હતી.

તા૦ ૨૧ મી મેએ.

શેઠ દારાશાહ ડોશાભાઇને નામદાર સરકારે ખેડાના કામચલાઉ હજુર ડેપુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[3]

શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે ભરૂચ જીલ્લાના પેહલા વર્ગના માજીસ્ટેટની સત્તા આપી હતી.[3]

તા૦ ૨૨ મી મેએ.

રોજ ૪ માહ ૧૦ (ક૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ જાલભાઈ ખરશેદજી બાટલીબોઈ નાં ઉઠમણાંમાં તેમના ભાઈ શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઇએ રૂ૧૦૦૦) તથા બીજા એશીઓએ રૂ૧૨૫) મલી રૂ૧૧૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૩ મી મેએ.

શેઠ નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલે "અર્થ વિદ્યા" વિષે કરેલાં ભાષાણનું એક ચોપાનયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[5]

તા૦ ૨૪ મી મેએ.

જરથોસ્તી દીનની ખોલ કરનારી મંડલી તરફથી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ ના જાનેવારી માસમાં મુંબઇનાં ગુજરાતી વર્તમાનપત્રોમાં જાહેરખબર છપાવી વંદીદાદનાં આખાં પુસ્તકનો અસલ અવસ્તા ઉપરથી શરેહ તથા નોટ સાથે ગુજરાતીમાં શુદ્ધ તરજુમો અને "કમપારેટીવ ફાઇલાલોજી" ને કાયદે એક ફરહંગ જે કોઇ જરથોસ્તી સઉથી સરસ બનાવી મોકલે તેને શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ આપવા માગેલા રૂ૬૦૦) નું ઇનામ આપવાને જાહેર કીધું હતું. પાછલથી તે રકમમાં રૂ૨૦૦) વધારી રૂ૮૦૦ નું કીધું હતું. તે મુજબ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૯ ના જાનેવારી માસમાં મંડલીપર એકજ તરજુમો بندهٔ خدا (બંદે ખોદા) ની નિશાનવાલો એ૦ કાવશજી એદલજી કાંગાનો કરેલો આવ્યો હતો, અને તે ઇનામને લાયક નીકલવાથી તેમને ઉપલું ઇનામ આપ્યું હતું, અને એ તરજુમાનું એક મોટું સોલેંનું પુસ્તક રૂ૧૨) ની કીમતે મંડલીને હીસાબે છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[6]

1 "Grammatik, Poetik und Rhetorik der Perser· F. Rückert. Gotha-1874."

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૪ મી મેએ ૧૮૭૪.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૧ મી મેએ ૧૮૭૪.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી મેએ ૧૮૭૪.

૫ "પોલીટીકલ ઇકાનામી ઇયાને અર્થ વિદ્યાના પેહલા ભાગ, ક્ષયની ઉત્પતીપર કીધેલું ભાષણ. કર્તા, નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલ. મુંબઇ: અંગરેજી તથા ગુજરાતી જાથ પ્રીંટીંગ પ્રેસ. ૧૮૭૪."

એજ મુજબ બીજા ભાગ, ક્ષયની વેંહચણીપર કરેલાં ભાષાણનું ચોપાનયું ૧૮૭૫ ના સપટેમબર માસમાં નીચે મુજબ છપાયું હતું:—

"પોલીટિકલ ઇકોનોમી ઇયાને "અર્થ વિદ્યા" ના બીજા ભાગ, "ક્ષયની વેંહેચણી" પર કીધેલું ભાષાણ. કર્તા, નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલ. મુંબઇ: વર્તમાન પ્રેસમાં મનચેરજી હોરમસજીએ છાપ્યું છે. સને ૧૮૭૫ ઇસવી."

૬ "(ખ. રૂ. કામાનો ઇનામનો રીસાલો) વંદીદાદનો અસલ અવસ્તા ઉપરથી શરેહ તથા નોટ સાથનો તરજુમો તથા વંદીદાદમાં આવેલા અવસ્તાના તમામ બોલોની ફાઇલાલોજીને કાએદે બનાવેલી ફરહંગ. બનાવનાર, કાવશજી એદલજી કાંગા. છપાવી પ્રગટ કરનાર:—જરતોશતી દીનની ખોલ કરનારી મંડળી. મુંબઇ: દફતર આશકારા છાપાખાનાં મધે

તા૦ ૨૫ મી મેએ.

શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ "ફરેદુન"ના પોતાના લખેલા નાટકની એક ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[1]

તા૦ ૨૯ મી મેએ.

મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનના એક અધિકારી ડાકટર ડાલાસની ખાલી પડેલી જગો ઉપર સુલેહના અમલદારોએ શેઠ બેહરામજી નશરવાંનજી સીરવાઇને ચુંટી કાઢયા હતા.[2]

તા૦ ૫ મી જુન.

શેઠ રતનજી ફરાંમજી વાછાએ "મુંબઇનો બાહાર" નામનું મુંબઇને લગતી આગલી પાછલી હકીકતોનું એક મોટું પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧૦ મી જુન.

શેઠ નશરવાંનજી મેહરવાંનજી ખાંનસાહેબે અતરેની વિકટોરીયા નાટક મંડલીને સારૂં લખેલા "જાંહાગીરશાહ ઓર ગોહર" નામના ઉરદુ આપેરાની એક ચોપડી શેઠ કુવરજી શોરાબજી નાજરે છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[4]

તા૦ ૧૫ મી જુન.

રોજ ૨૮ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—જાંહગીરજી ફરાંમજી બખશી[5]—ઉમર વર્ષ ૬૭) શેઠ ફરાંમજી જમશેદજી બખશીના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં અતરેની જાણીતી સારજંટ સાઇકસની સ્કુલમાં એક શિક્ષક હતા. તે પછી અતરે ઇસ્ટ ઇંડીઆ કંપનીના વકીલની પેહડીપર રહયા હતા, જયાં કેટલીક કાયદા સંબંધી માહીતગારી મેલવી હતી. તે બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૬ માં પેહલવેહલા ચીન ખાતેની શેઠો દાદાભાઇ અને માણેકજી રૂસતમજી બનાજીની પેહડીપર ગયા હતા, અને ત્યાં વ્યાપારમાં સોહવાસ પડી જવાથી જુદી જુદી વ્યાપારી પેહડીઓના મુનીમ તરીકે ૪૫) વર્ષ સુધી કામ ચલાવ્યું હતું. ચીન મધે લાંબા વસવાટને લીધે સરકાર દરબારમાં તથા વ્યાપારી મંડલોમાં એવણને ઘણું માન હતું. ત્યાંની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ધર્મનાં ફંડના એવણ ૧૮૫૪ થી તે ૧૮૭૩ સુધી એક તરસ્ટી હતા. ૧૮૬૪ માં હાંગકાંગના પારસી મિત્રોએ એમના તરફનાં માન દાખલ એઓને એક રૂપાંનું વાજ ધરતા લેખ સાથે ભેટ આપ્યું હતું,[6] તથા એવણની એક તસવીર પડાવી તે ત્યાંનાં અંજુમનનાં મકાનમાં મુકી હતી. છેલ્લા એવણ ૧૮૭૩ ના મેએ માસમાં બીમાર પડી મુંબઇ આવ્યા, અને એક વર્ષમાં અતરેજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૦ મી જુન.

શેઠ ફરાંમજી બહમનજી માસ્ટરે ગુજરાત તથા કાઠીઆવાડ દેશની વારતાઓનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[7]

બેહરાંમજી ફરદુનજીની કુંપનીએ છાપીછે. સને ૧૨૪૩ યઝદજરદી—સને ૧૮૭૪ ઇસવી."

એ તરજુમામાં વંદીદાદમાં અમલમાં આવેલા તંદરોસ્તી જાલવવા બાબેના ફકરાઓની હેઠલ ફુટ નોટમાં હાલની વૈધક વિધાની નજરે તે બાબદો કેવી દીસેછે તે વિષે ડાકટર ખરશેદજી ફરાંમજી બેરીએ પોતાના વિચારો આપ્યાછે.

આએ પુસ્તકની બીજી આવૃતિ ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૪ માં એ૦ કાવશજીએ પોતાને હીસાબે છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.

૧ "ફરેદુન. નાટક ૪ અંકી. બનાવનાર, કેખુશરો નવરોજજી કાબરાજી. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપખાંનાં મધે બેહરાંમજી ફરદુનજીની કંપનીએ છાપીછે. સને ૧૮૭૪ ઇસવી"

૨ બોંબે ગેઝેટ, તા૦ ૩૦ મી મેએ ૧૮૭૪.

૩ "મુંબઇનો બાહાર, જેમાં આ ટાપુની આગલી તથા પાછલી હાલતનું વરણન, જુદી જુદી જાતના લોકોએ આવીને કીધેલો વાશો, તેઓ માહેલા કેટલાક પરમારથીઓની જીંદેગીનો જાણવા લાએક અહેવાલ, અને તે ઉપરાંત બીજી ઇઆદ રાખવાજોગ બીનાઓ, સમાવીને તેનાં બે પુસ્તકો કરીઆંછે. પુસ્તક ૧ લું. નોંધ લેનાર, રતનજી ફરાંમજી વાછા. મુંબઇ મધે યુનિયન પ્રેસમાં દાદાભાઇ રૂસતમજી રાંણીનાએ છાપેલછે. સને ૧૮૭૪ ઇસવી."

એનું બીજું પુસ્તક બાહેર પડયું નથી.

૪ "જાંહાગીરશાહ ઓર ગોહર ઉરદુ આપેરા. વીકટોરીઆ નાટક મંડલીને માટે. બનાવનાર, નસરવાંનજી મેહેરવાંનજી ખાંનસાહેબ. છપાવી પ્રગટ કરનાર, કુવરજી સોરાબજી નાજર. મુંબઇ: કુપર કંપની મેડો ઇસટરીટ, ફોર્ટ. દોરાબજી જમશેદજીની કંપની, કાલબાદેવી રોડ. ૧૮૭૪."

૫ એવણના બપાવા શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી અને તેમના એક ભાઇ શેઠ શોરાબજી નશરવાંનજી કરી સુરતના બખશીની નોકરીમાં રહેલા તેથી બખશીની અટક પડી હતી. તેમના દીકરા શેઠ ફરાંમજી જમશેદજી બખશી આગલા વખતમાં મુંબઇના ગવરનરોનાં ઘરખાતાંના સરસામાન પુરો પાડનાર હતા. નામદાર ગવરનર સર જાન માલકમના વખતમાં તેવણને મેદાંન મધે હાલની કારફડ મારકીટની ઉતરે કેટલીક જમીન ઇનામમાં મલી હતી.

૬ આ વાજ એમના એક દીકરા શેઠ બેજનજી જાંહગીરજી બખશીના સ્વાધીનમાં છે, અને તે ઉપર નીચે મુજબ લેખ કોતરેલોછે:—

"To
"Jehangheerjee Framjee Buxey Esq.
"From his Parsee friends in Hongkong
"As a token of their respect and esteem towards him.
"January 1864."

૭ "ગુજરાત તથા કાઠીઆવાડ દેશની વારતા. (દેશમાં ફરી લોકની કહેણી ઉપરથી ઉતારી લીધેલી.) બીજી ફેર માળા. મુંબઇ: ઇજલ પ્રીંટીંગ છાપખાનાંમાં છાપ્યું. ૧૮૭૪."

તા૦ ૨૪ મી જુન.

આજે શાલની મુંબઇમાં લેવાયલી "ગીલક્રીશટ સ્કાલરશીપ" ની પરીક્ષાનાં લંડનથી આવેલા પરીણાંમ મુજબ તે એલફીનસ્ટન કાલેજના એક વીદયારથી શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી દલાલ (ભરૂચવાલા)ને મલી હતી. એ સ્કાલરશીપ મેલવનારને પાંચ વર્ષ સુધી દર શાલ ૧૦૦ પૌંડ તથા ઇંગલાંડ જવા આવવાનો ખરચ મલશે.[1]

તા૦ ૨૫ મી જુન.

અતરેની હાઇ કોરટની આપેલેટ શાઇડના હેડ-કલાર્ક શેઠ ફરામજી શોરાબજી મોદીની એ કોરટના ચીફ જસટીસ તથા બીજા જડજોએ કરેલી કામચલાઉ આસીસ્ટંટ રેજીસ્ત્રાર અને હાઇ કોરટ પ્રેસના શુપરીંટેંડંટ તરીકેની નેમણુકને નામદાર સરકારે બાહલી આપી હતી.[2]

તા૦ ૯ મી જુલાઇ.

શેઠ આદરજી જીવણજીને નામદાર સરકારે પંચ માંહલના ડીસ્ત્રીકટ ડેપુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૫ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૮ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—નવરોજજી હીરજી ખરાસ[4]—ઉમર વર્ષ ૪૭) કુરગવાલા શેઠ હીરજી માણેકજી ખરાસના દીકરા એવણના બાપ પર કુરગના રાજાની ઇતરાજી થવાથી એવણને પારસીઓએ છુપી રીતે કાનાનોરમાં લાવી શેઠ ભીમજી ધનજી ઉમરીગરની દુકાનમાં રાખ્યા હતા, જ્યાં અનુભવ મેલવી એવણ પાછલથી કલીકટ આવી બેપાર ચલાવતા હતા, અને ત્યાં સારી રીતે વખાણાઇ ગયા હતા. એવણનું મરણ કલીકટ મધેજ નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૫ મી જુલાઇ.

નામદાર માહરાંણીના પોસ્ટ માસ્ટર જનરલે પી. એંડ ઓ. કુંપની સાથે વેલાતનો મેલ લાવ લઇજા કરવા માટે કરેલાં બાબતમાં મેલની જહેડફ ફકત એકજ દીવસ વધારી તે પુરતી ન હોવાથી તે માટે પ્રોટેસ્ટ કરવા તથા ઇંગલાંડની સરકાર ઉપર એક અરજી મોકલવાનો ઠેરાવ કરવા શરૂ મુંબઇના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઇ તા૦ ૯ મી જુલાઇએ અતરેના શેરીફ મી૦ જારજ ટેલર જોગ ૭૮ ઇંગ્રેજ, ૪ યાહુદી, ૫ હિંદુ, ૪ મુસલમાન અને ૧૧ પારસી (શેરાબજી ફરાંમજી પટેલ, બેહરાંમજી જીજીભાઇ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, જાંહગીર હોરમજજી મોદી, જે. એન. વાડીઆ સનસની કુંપની, જાંહગીર ગુસતાદજી, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી) ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને ટાઉન હાલમાં એક જાહેર સભા હાનરેબલ જે. કે. બાઇઠલનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ મેલ લાવવા લઈ જવાની જહેડફ પુરતી વધારવા માટે પાર્લામેંટને એક અરજી કરવાનો ઠેરાવ પસાર કરી તથા તે અરજી બાહલ રાખી સભા બરખાસ્ત થઇ હતી.[5]

તા૦ ૧૯ મી જુલાઇ.

શેઠ મનચેરજી કાવશજી શાપુરજી લંગડાનાએ "સત્ય મીત્ર" નામે દર રવીવારે પ્રગટ થતું એક વર્તમાંનપત્ર પરવરતાવવા માંડ્યું હતું. એ પત્રમાં પારસીઓમાં થતા સુધારાની સામે લખાંણો કરવામાં આવતાં હતાં.[6]

તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ.

થાંણાની ડીસ્ત્રીકટ કોરટના નાજર શેઠ જમશેદજી રતનજીને તેમની કીમતી સેવાઓના બદલામાં હિંદુસ્તાનની સરકારે "ખાંન સાહેબ" નો એતાબ આપો હતો.[7]

તા૦ ૨૩ મી જુલાઇ.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેએ ઓહ્દો છોડવાથી નામદાર સરકારે તેમની જગોએ શેઠ કાવશજી માણેકજી લીમજી બનાજીને નેમ્યા હતા.[8]

તા૦ ૨૭ મી જુલાઇ.

રોજ ૧૦ માહ ૧૨ (ક૦) ૧૨૪૩ ય૦

મરણ—અરદેશર ખરશેદજી દાદીશેઠ—ઉમર વર્ષ ૫૯) શેઠ ખરશેદજી અરદેશર દાદીશેઠના વડા દીકરા. એવણ તા૦ ૭ મી નવેમબર ૧૮૩૯ થી પોતાના બાપની "ખરશેદજી અરદેશરની કું૦" માં ભાગયા થઇ તેમના બોહલા વ્યાપાર તથા મેશરસ હીગીનસ એંડ કારડવેલ, જાન સ્કીનર,

---

૧ ટાઇમસ આૅફ ઇંડીઆ, ૨૪ મી જુન ૧૮૭૪.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૫ મી જુન ૧૮૭૪.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૯ મી જુલાઇ ૧૮૭૪.

૪ રંગુનવાલા શેઠ હીરજી અને માણેકજી નવરોજજી ખરાસના બાવા.

૫ ટાઇમસ આૅફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૭ મી જુલાઇ ૧૮૭૪.

૬ એ પત્ર શેઠ મનચેરજીએ ૧૯) વર્ષ સુધી ચલાવી તેની માલેકી તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૯૩ થી શેઠ મનચેરજી હોશંગજી જગોસને હવાલે કીધી હતી, જેવણે તે તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૯૮ સુધી ચલાવી બંધ પાડ્યું હતું.

૭ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ ૧૮૭૪.

૮ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૩ મી જુલાઇ ૧૮૭૪.

ગરેની કુંપની, પીલ કાસલમની કુંપની, તથા કરેસવેલ રોસન એંડ કુંપનીની દલાલીનાં કામમાં સામેલ થયા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૧ માં બાપનાં મરણ બાદ તા૦ ૧૩ મી નવેમબર ૧૮૫૨ ને દીનથી પોતાના ભાઈઓ શેઠ નશરવાનજી અને હોમજીને સામેલ કરી "ખરશેદજી અરદેશરના છોકરાઓ" ને નામે પેહડી ચાલુ રાખી હતી. ૧૮૬૫ માં તે પેહડીનો વહીવટ બંધ કીધો હતો. ૧૮૭૦ થી પાછી "અરદેશર ખરશેદજી દાદીની કુંપની" ને નામે પેહડી કાઢી બ્યાપાર ચલાવવા માંડયો હતો. આગલા વખતમાં એઓ અતરે એક આગેવાંન બ્યાપારી ગણાતા હતા, તથા ૧૮૪૩ માં મુંબઈની ચેમબર ઑફ કામરસની કમીટીના એક અધિકારી હતા. ૧૮૫૫ માં નામદાર સરકારે એવણને સુલેહના અમલદાર નેમી માન આપ્યું હતું. ૧૮૫૧ થી એવણ મરહુમ દાદીશેઠનાં આતશબેહરાંમ તથા ધર્મખાતાંઓના મુતવલી તથા કદમી ધાહંબાર ફંડના તરસ્ટી થયા હતા. ૧૮૬૪ માં કદમી દસ્તુરને ગુસારો આપવાનું ફંડ ઉભું થયું તેના એવણ શરૂઆતથી પ્રમુખ હતા. મુલાં ફીરોજ કેતાબખાનું તથા મુલાંફીરોજ મદરેસા જે દાદીશેઠનાં આતશબેહરાંમની સામેનાં દસ્તુરને રેહવાનાં મકાનમાં હતાં ત્યાંથી તેમને ખાલી કરાવ્યાથી એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં તે બંને ખાતાંઓનાં ફંડમાં મલી રૂ૫૨૦૦) ની રકમ આપી હતી કે તેનું બ્યાજ બંને ખાતાંના ચાલુ ખરચમાં વપરાય, પણ જો કેતાબખાનાં અથવા મદરેસાને કીજે કોઈ વખતે મકાન બાંધવાનો ઈયા લેવાનો સમો આવે ત્યારે તે મુદલ રકમ પણ વાપરવી. એ ઉપરાંત એઓ ત્રણે ભાઈઓએ મલી પોતાના બાપનાં નામથી ચોપાટી મધે નાચાર ઈરાનીઓને રાખવા માટે એક ધર્મશાલા બંધાવી તે તા૦ ૨૦ મી આગશટ ૧૮૫૩ ને દીને ખોલી મુકી હતી, તથા નવસારી મધેની મરહુમ મોબેદ માનીચેહર હોમજીવાલી પુરાણી દરેમેહરમાં ઘટતો ફેરફાર કરી તે નવેસરથી પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઈ ભીખાઈજીનાં પુનને માટે બંધાવી તા૦ ૧૦ મી મેએ ૧૮૬૨ ને દીને ખોલી મુકી હતી.

તા૦ ૨૯ મી જુલાઈ.

ખીરારના આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાએ પોતાને એક ગારડથી અપમાંન મલવા સંબંધી જી. આઈ. પી. રેલવે ઉપર ડામીજની ફરીઆદી માંડી હતી, તે રેલવેના સત્તાવાલાઓએ માફ માગવાથી માંડી વાલી હતી.[१]

તા૦ ૩૦ મી જુલાઈ.

અનરેનાં સરકારી કમીશરીએટ ખાતાંવાલા શેઠ એજનજી શેરાબજી ગોરવાલાએ છેલી આબીસીનીઆની ચડાઈ વખતે કમીશરીએટ ખાતાંમાં બજાવેલી કીમતી નોકરીઓ માટે હિંદુસ્થાંનની નામદાર સરકારે તેમને "ખાંનસાહેબ" નો એતાબ આપ્યો હતો.[२]

તા૦ ૧ લી આગશટ.

ચીકલી ગામ મધે એક ધર્મનું દવાખાંનું ઉઘાડવાને શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે સરકારમાં રૂ૫૦૦૦) ની રકમ આપી હતી તે દવાખાંનાંની ઈમારત બંધાઈ તઈયાર થવાથી તે આજ દીનથી ખોલ્યું મુકયું હતું.[३]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી જુલાઈ ૧૮૭૪.

૨ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૩૦ મી જુલાઈ ૧૮૭૪.

૩ એ દવાખાંનાંને માટે શેઠ દીનશાહજીએ તા૦ ૧૨ મી મારચ ૧૮૭૩ ને દીને સરકારમાં રૂ૫૦૦૦) ની રકમ આપવાની માગણી એવી શરતથી કીધી હતી કે (૧) એ દવાખાંનાંને માટે સરકારે એક ઈમારત બંધાવવી, (૨) તેનો ચાલુ ખરચ સરકારે કરવો તથા દરદીઓને મુફત દવા દારૂ આપવી, (૩) અને દવાખાંનાંને તેમનું નામ આપવું. એ શરતો સરકારે બાહલ રાખી તા૦ ૫ મી આગશટ ૧૮૭૩ ને દીને નીચલો ઠેડાવ બાંહેર પાડયો હતો.

DISPENSARIES

No. 2756.

GENERAL DEPARTMENT,

Bombay Castle, 5th August 1873.

Memorandum from the Revenue Commissioner, N. D. No. 1580 dated 9th April 1873.

Forwarding with his recommendation a letter No. 268, dated 2nd Idem from the Collector and President Local Fund Committee Surat, who submits copy of one from Mr. Dinshaw Manockjee Petit offering Rs. 5,000 for a Dispensary Building at Chikli upon condition of Government undertaking themselves to maintain and conduct the Dispensary perpetually and to treat and dispense Medicines to the sufferers free of any charge and that the Dispensary shall be called the Dinshaw Manockjee Petits' Charitable Dispensary; and requests authority to accept the offer with thanks, as the case is parallel to that of Bulsar, sanctioned in Government Resolution No. 704 dated 17th March 1871, substituting the Local Funds for the Municipalty.

Memorandum from the Revenue Commissioner, N. D. No. 3467 dated 17th July 1873.

Forwarding a letter No. 565 dated 15th Idem from the Collector of Surat who states in reply to a reference that Mr. Dinshaw Manockjee Petit although he expresses his sorrow to observe that Government are unable to increase their annual grant to the Dispensary or to sanction any departure from the standard Rules regarding the supply of Medicines, is however willing to contribute his grant of Rs. 5,000 on the terms laid down by Government as per standard Rules regarding Charitable Dispensaries published under date the 11th November 1871, and recommends that the offer be accepted and early orders passed, as

તા૦ ૧ લી આગશટ.

મુંબઇના પ્રખ્યાત ડાકટર ભાઉ દાજી જેઓ તા૦ ૧ લી જુન ૧૮૭૪ ને દીને ગુજરી ગયા હતા તેમની યાદગારી કાએમ રાખવાનો ઠેડાવ કરવા માટે મુંબઇના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઈ તા૦ ૨૪ મી જુલાઇએ આતરેના શેરીફ મી૦ જારજ ટેલર જોગ ૧૭ ઇંગ્રેજ, ૨ પોરટુગીજ, ૧૫ હિંદુ, ૪ મુસલમાંન, અને ૯ પારસી (હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકા, અરદેશર ફરાંમજી મુસ, ડોશાભાઈ હોરમજજી કામાજી, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી) ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને ટાઉન હાલમાં એક જાહેર સભા હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ ચીફ્‌–જસટીસ સર માઇકલ વેસ્ટ્રાપે દરખાસ્ત કીધી અને તેને હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે ટેકો આપ્યો કે "ડાકટર ભાઉ દાજીનાં કવખતનાં મરણથી આ દેશે એક પ્રખ્યાત વિદ્યાર્થી તથા પ્રાચીન કાળની ભાષાનો અભીઆસી તથા એક કાબેલ તબીબ અને ધર્માતમા શેહરી ખોહયો તે માટે આ સભા પોતાની દલગીરી જાહેર કરેછે, અને આશા રાખેછે કે તેની યાદગારી કાએમ રાખવા માટે એક લાયક મેમોરીઅલ તઇઆર કરવી." એ પછી ઉપલો ઠેડાવ અમલમાં લાવવા માટે ૨૦ ઇંગ્રેજ, ૩૦ હિંદુ, ૭ મુસલમાંન, ૩ પોરટુગીજ અને ૨૫ પારસી (હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ડોશાભાઈ હોરમજજી કામા, કેકોબાદ કાવશજી પંથકી, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ, અરદેશર એદલજી ચીનાઇ, દારાશાહ રતનજી ચીચગર, હોરમજજી મનચેરજી ચીચગર, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, હોરમજજી જાંહગીરજી તાલેયારખાં, જમશેદજી નશરવાંનજી તાતા, મેહરાંમજી દાદાભાઇ રેજીસ્ત્રાર, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાણીના, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, નવરોજજી નાનાભાઇ ફરાંમજી, શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, ખરશેદજી કાવશજી ભાંડુપવાલા, ડાકટર રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજી) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી તથા ડાકટર એ. કોડરીંગટન, શેણા વીશવનાથ નારાયણ મંડલીક અને અરદેશર ફરાંમજી મુસને શેક્રેટરીઓ નેમી યાદગારી કેવા આકારમાં રાખવી તે તેમની મુનસફી ઉપર સોંપવાના ઠેડાવો કરી સભા બરખસ્ત થાઇ હતી.[2]

the contribution is urgently required to meet immediate demands for the Work.

Resolution—Mr. Petit's liberal donation may now be accepted with thanks.

(Sd) F. S. CHAPMAN,
Chief Secretary to Government.

એ પછી શેઠ દીનશાહજીએ તા૦ ૨૮ મી આગશટ ૧૮૭૩ ને દીને રૂ૫૦૦૦) ની રકમ સરકારી તીજોરીમાં ભરી હતી, અને દવાખાંનાંનુ બાંધકામ તૈયાર થવાથી તે ઉપર મુજબ ખોલ્લું મુકવામાં આવ્યું હતું. એ દવાખાંનાંના મકાનમાં નીચલી તખ્તી મારેલીછે :—

"The Chicklee
"PETIT CHARITABLE DISPENSARY.
"This Dispensary was founded by Dinshaw Manekji
" Petit, Esq. of Bombay.
"A.D. 1874 Yezedezurd 1243."
" આએ ચીકલી ગામનું ધરમનું દવાખાનું મુંબાઇવાલા
" શેઠ દીનશાજી માણેકજી પીતીતે શથાપીઅું છે.
"ઇશવી શન ૧૮૭૪ અને ૧૨૪૩ ઇઅજદંજરદી."

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૪ થી આગશટ ૧૮૭૪.

ડાકટર ભાઉ દાજીની યાદગારીમાં ઊભાં કરેલાં આ ફંડમાં હિંદુસ્થાંનના નામદાર વાઇસરાય લારડ નાર્થબ્રુક રૂ૩૦૦), મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર ફીલીપ ઊડહાઊસે રૂ૨૫૦), હેદરાબાદના નામદાર દીવાંન સર સાલારજંગે રૂ૪૨૫) તથા બીજા નામીચા આશામીઓએ મલી રૂ૧૧૪૪૧) ભર્યાં હતા. મુંબઇ મધે ભરાયલા રૂ૮૮૬૫) માં ઈંગ્રેજોના રૂ૧૪૧૫), મુસલમાંનોના રૂ૧૦૪૮), હિંદુઓના રૂ૭૨૯૨), અને પારસીઓના રૂ૭૧૧૦) નીચે મુજબ હતા :—

(રૂ૭૦૦) સર કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ; માણેકજી બહમનજી ગોરા. (રૂ૨૫૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ. (રૂ૨૦૦) લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ. (રૂ૧૫૦) શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, નશરવાંનજી રતનજી તાતા. (રૂ૧૨૫) મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેની કુંપની. (રૂ૧૦૦) નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, દારાશાહ અને રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંન, પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી, હાનરેબલ ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજી. (રૂ૫૦) ફરાંમજી એદલજી દાવર, જમશેદજી નશરવાંનજી તાતા, શેરાબજી ફરાંમજી પટેલ, હોરમજજી મનચેરજી ચીચગર, મેહરવાંનજી અને બેહરાંમજી, નવરોજજી ફરદુનજી, શાપુરજી હોરમજજી પાટક. (રૂ૭૦) દારાશાહ અને નાનાભાઇ રતનજી ચીચગર, ડાકટર બરજોરજી અને રૂસતમજી અરદેશર સ્પેનસરના. (રૂ૨૫) નવરોજજી દાજીભાઇ ઊનવાલા, જમશેદજી નવરોજજી ઊનવાલા, એમ. એ; રૂસતમજી મનચેરજી ચીચગર, જાંહગીર મનચેરજી ચીચગર, દેરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલા, નશરવાંનજી ચાંદાભાઇ ઇનજનેર, જમશેદજી મેહરવાંનજી આરીઆં, દીનશાહ મેહરવાંનજી આરીઆં, જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, કાવશજી પેશતનજી કામા, ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકા (રૂ૪૫૦) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમો.

એ પછી ઊપલાં ભરાયલાં નાણાંનો ઊપયોગ કેમ કરવો તે બાબેનો ઠેડાવ કરવાને ઊપલી કમીટીની સભા તા૦ ૧૧ મી આગશટ ૧૮૭૬ ને દીને હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી, તે વેળાએ ઠેરવ્યું કે ઊપલી

તા૦ ૩ જી આગશટ.

થાંણાવાલા શેઠ જમશેદજી રતનજી નાજરને મલેલા "ખાંનસાહેબ" ના એલકાબની સનદ આજ દીને થાંણા મધે જડજ મી૦ ડોગલેને એક દરબાર ભરી તેમને આનાયત કીધી હતી. એ વેળાએ મી૦ ડોગલેને ખાંનસાહેબ જમશેદજીએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૮ થી તે આજ સુધી થાણાના જેલર, નાજર, વગેરેની સરકારી નોકરીઓ ઘણી ઇમાનદારીથી કીધી તથા ૧૮૫૭ ના બળવા વખતે થાંણાની જેલમાં ઘણાક રાજદ્રોહી તથા બીજા તોફાંની બંધવાઓ હતા તે વેળાએ બતાવેલી બાહદુરી વિષે કેટલુંક કહી સંભલાવ્યું હતું.[૨]

તા૦ ૧૦ મી આગશટ.

રોજ ૨૪ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજશાહ જામાસપજી ડોબસાર[૨]—ઉમર વર્ષ ૪૮) સુરતવાલા શેઠ જામાસપજી ડોશાભાઇ ડોબસાના બીજા દીકરા. એવણ લાંબી મુદત સુધી નીમચ, મઉ, આજમેર, જેપોર, વગેરે મધ્ય પ્રાંતોનાં શેહેરોમાં પોસ્ટ માસ્ટરના ઓહદા ઉપર હતા અને મરણની થોડુંક આગમજ પેનશન લઇ પોતાનાં જન્મ વતન સુરતમાં આવી ત્યાંજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૩ મી આગશટ.

ડાકટર ધનજીશાહ નવરોજજી પારખે લંડન મધે યુનીવરસીટીની મેડીકલ સરવીસની સેવટની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[૩]

તા૦ ૧૫ મી આગશટ.

ફ્રાંન્સ મધે સ્ટ્રાસબર્ગ યુનીવરસીટીનું નામીચું પુસ્તકખાનું ત્યાંની છેલી લડાઇમાં નાશ પામ્યું હતું, તે પુસ્તકખાનાંને નવેસરથી પાછું ઉભું કરવા તથા તેમાં દરેકજાતની કેતાબોની મદદ માગવાને ફ્રાંન્સમાં નેમાયલી મોટી કમીટીએ અતરે હિંદુસ્થાંનથી સઘળી જાતની કેતાબો અથવા નાણાં ભેગાં કરી ત્યાં મોકલવાને ૧૩ ઇંગ્રેજ, ૩ હિંદુ, ૩ મુસલમાંન, ૨ પોરટુગીજ, અને ૩ પારસી (શેઠ આરદેશર રૂસતમજી કામાજી, ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ અને શેઠ ખરશેદજી જમશેદજી જીજીભાઇ) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમી હતી, તે કમીટીએ અતરેથી ઘણીક કેતાબો ભેગી કરી ફ્રાંન્સ મોકલી આપી હતી.[૪]

તા૦ ૧૮ મી આગશટ.

પુણાંવાલા સરદાર ખાંનબાહદુર પદમજી પેશતનજીને મુંબઇના નામદાર ગવરનરની લેજીસલેટીવ કૌનસીલના એક અધિકારી નેમ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૧૯ મી આગશટ.

શેઠ એદલજી કાવશજી મસાંનીએ પારસી, હીંદુ અને મુસલમાંન લોકોનાં વસીએતનામાંઓને લગતા કાએદાની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[૬] એ ચોપડી શેઠ હોરમજજી દાદાભાઇ વકીલને અર્પણ કરવામાં આવી હતી.

તા૦ ૧૯ મી આગશટ.

રોજ ૩ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—હોમજી દીનશાહ જીજીના—ઉમર વર્ષ ૩૧) શેઠ દીનશાહ દાદાભાઇ જીજીનાના ત્રિજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ થી અતરેની ઓરીએનટલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના શેક્રેટરી હતા.

તા૦ ૨૦ મી આગશટ.

એ૦ તેહમુરશ દીનશાહ અનકલેસરીઆએ "અર્દાવીરાફ નામા" ની શુદ્ધ ચોપડી ગુજરાતી ભાશામાં છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[૭] એ ચોપડી મરહુમ ડાકતર સી

તા૦ ૨૪ મી આગસ્ટ.

મુંબઇ શેહર સિવાય આખા ઇલાકાની મુડદાંઓને ઠેકાણે પાડવાની જગાઓ જેવી કે દોખમાં, કબરસ્તાંન અને મસાંનો જો પ્રજાની સુખાકારીને હરકત કરનારાં જણાય તો તે સરકારે તુરત વપડાતાં બંધ કરાવવાં એવો એક કાયદાનો ખરડો આજ ત્રણ વર્ષ થયાં મુંબઇની લેજીસલેટીવ કૌનસીલમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૦ નાં નંબર ૭ માં વાલાં બીલને નામે આવ્યો હતો. તે ખરડાની સાંમે દેશાવરો ખાતે વસનારા જુદા જુદા પારસીઓ તરફથી ૧૨), પુણાંની સાર્વજનીક સભા તરફથી ૧) અને સુરત તથા અમદાવાદના મુસલમાનો તરફથી ૧) મલી ૧૫ અરજીઓ કૌનસીલ જોગ ગઇ હતી. એ અરજીઓ ઉપર રીપોરટ કરવાને કૌનસીલે હાનરેબલો રાજરસ, કરનલ કેનડી, સર જમશેદજી જીજીભાઈ, મંગલદાસ નથુભાઇ અને નારાયણ વાશુદેવની એક સીલેકટ કમીટી ઠરાવી હતી,[1] તે કમીટીના રીપોરટમાં મતફેર પડવાથી એ બીલ ધારા પ્રમાણે કલકતે વાઇસરાયની કૌનસીલમાં જતાં ત્યાં રદ કરી તેનાં કારણમાં જણાવ્યું હતું કે હાલમાં ચાલતી રીત પ્રમાણે એવી જગાઓથી લોકની તંદરોસ્તીમાં બગાડો થતો હોય એમ જણાતું નથી, અને તેથી એવો એક કાયદો ઘડીને દેશીઓના ધર્મને લગતી બાબદોની વચ્ચે હાથ ઘાલવાનું વાજબી જણાતું નથી. એવી જગાઓથી જો કોઇ કોઇ ઠેકાંણે તંદરોસ્તીની બાબદમાં અડચણ થતી હોય તો તે માટે સુખાકારીની જાળવણીને લગતો કાયદો સેહેલથી લાગુ પડી શકાયછે અને તેથી નવો કાયદો વગર જરૂરનો છે.[2]

૧ એ કમીટીના ત્રણઉ દેશી મેમબરોએ બીલની સાંમેની આ અરજીઓમાંના ઘણાખરા વાંધાઓને પાએદાર તથા પુરતા વજનને લાએકના ગણયા હતા, તથા તેઓનું મત એવું હતું કે ગુજરી જનારને લગતી ક્રિઆ માર્ગો વિષે દેશી પ્રજામાં એવા જોસ્સાએ જડ ઘાલીછે કે આવું એક બીલ પસાર કરવાનું ડાહપણભરેલું નથી, અને તેથી ઓર લોકોમાં ખેદીલી તથા ઊશ્કેરણી વધશે. એની સાંમે ઈંગ્રેજ મેમબરોએ વાંધા ઊઠાવ્યા હતા અને જણાવ્યું હતું કે દેશી મેમબરોના વાંધા ઘણાખરા નજીવા અને નાપાયદાર છે. દાખલા તરીકે પારસીઓનાં દોખમાંઓના સંબંધમાં બીલમાં ધર્મ સંબંધી ક્રિઆ માર્ગોની કાંઇ હરકત કરી નથી, પણ માતર અગતને સર તે ક્રિઆ માર્ગોની જગા બદલવા, ચોકસ દોખમું વપરાતું બંધ કરવા અને બીજું વાપરવા વિષે લખેલુંછે. આ જગાઓ બંધ કરવાની સત્તા કાંઇ કલેક્ટરના હાથમાં નથી, પણ પાછલથી ફેરવીને સરકારના હાથમાં રાખીછે. જો દોખમાંઓ વસ્તીથી દુરજ હોયછે અને સુખાકારીને હરકત કરતાં નથી તો તેમને બંધ કરવાની અગત પડશે નહિં. કોઇ વાર એકાંત જગામાં બાંધેલાં દોખમાં ત્યાં વસ્તી વધતી જાય ત્યારેજ બંધ કરવાની કદાચ અગત માલમ પડે. અગર કોઇ દોખમું બંધ કરવાનો હુકમ થાય તો બીજું દોખમું બંધાય ત્યાંસુધીની હરકત અરજીઓમાં બતાવીછે તે વાજબી નથી, કેમકે બીલમાં એવો બંદોબસ્ત કર્યોછે કે મુડદાંઓની કોઇ પણ જગા બંધ કરવા આગમજ બીજી જગા તૈયાર કરવી અને પછી તે હોકમ કાઢવો. પારસી અરજીઓમાં માત્ર બેઆસી વાંધો લીધોછે કે આ બીલથી દોખમાં કાઢી નાખવામાં આવશે. દોખમાં કાઢવા ધાર્યાંજ નથી, પણ માત્ર તે વપડાતાં બંધ કરવાનો બંદોબસ્ત કરેલોછે.

તા૦ ૨૫ મી આગસ્ટ.

રોજ ૯ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—ફરાંમજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા—ઉમર વર્ષ ૫૦) શેઠ ધનજીભાઇ ફરાંમજી બાટલીવાલાના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના ફુવા સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટની પેહડીપર હતા. ને પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૯ થી પોતાના ભાઇઓ શેઠો શાપુરજી તથા જીજીભાઇ સાથે "ફરાંમજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા અને ભાઈઓની કુંપની" ને નામે પેહડી કાઢી વ્યાપાર ચલાવવા માંડયો હતો. તે બાદ ૧૮૫૯ થી શેઠ બેહરાંમજી દોરાબજી મેહતા સાથે ચીનમાં "ફરાંમજી બેહરાંમજી મેહતાની કુંપની" ને નામે પેહડી કાઢી હતી, અને ૧૮૬૨ ના અકટોબર માસમાં તેમાંથી છુટા પડયા હતા.

તા૦ ૨૮ મી આગસ્ટ.

રોજ ૧૨ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૩ યજદેજરદી.

મરણ—નવરોજજી બેહરાંમજી ખંબાતા—ઉમર વર્ષ ૪૦) એવણ મઉનાં કમીસરીએટ ખાતાંમાં એક કલાર્ક હતા, અને તે તરફ પારસીઓને લગતાં દરેક કામમાં જાતી મેહનતથી મદદ કરતા હતા. મઉની જરતોસ્તી છોકરાઓની સ્કુલના એવણ ૧૮૬૬ થી તે પોતાનાં મરણ સુધી હાનરરી શેક્રેટરી હતા.

તા૦ ૩ જી સપટેમબર.

પુણાંની પારસી ડીસ્ટ્રીકટ માટરીમોનીઅલ કોરટના ત્રણ ડેલીગેટો શેઠો મેહરવાંનજી દાદાભાઇ પોસ્ટવાલા, એદલજી હોરમજજી ઘાંણેવાલા અને ખાંનબાહદુર ખરશેદજી ભીખાજી શહીઆર મરણ પામવાથી તથા દસ્તુર તેહમુલજી મીનોચેહરજી હોજદારે ઓહદો છોડવાથી તેમની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠો બેહમનજી શોરાબજી શેઠના, એદલજી જીવાજી અકલેસરીઆ, નશરવાંનજી ખરશેદજી નગરવાલા, અને મનચેરજી દોરાબજી વકીલને નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર.

ભરૂચવાલા દસ્તુર જમશેદજી રૂસતમજી કામદીનજીએ "બાગે પારશા" નામની એક ઇશ્વરને માનવાના મજહબને લગતી એક ચોપડી છાપી પ્રગટ કીધી હતી.[4]

૨ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧ લી સપટેમબર ૧૮૭૮.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૩ જી સપટેમબર ૧૮૭૪.

૪ "બાગે પારશા, એટલેકે (પારશી) પરહેજગાર લોકોનો બાગ ઇઆને કદીમથી પારશી લોકો જે ઇઅજદાંપરસતી કરનારા અથવા નીરંનજંન નીરાકાર ઇશવરને પરાપુરવે ભજનારા

તા૦ ૧૪ મી સપટેમબર.

દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાએ આજ દીને કોટમાં મરહુમ માણેકજી શેઠની વાડીમાં "પજાનાં પરસતી" વીશે એક વાએજ કરી સંભળાવી હતી.[૧]

તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર.

ડાકટર ફ્રેડરીક સ્પીગલે આઈરીઅન અબીઆસ વિષે જરમન ભાષામાં એક ગ્રંથ રચી પ્રગટ કીધો હતો.[૨]

તા૦ ૧૬ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૯ માહ ૧ (ક૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—નશરવાંનજી કાવશજી વાછાગાંધી—ઉમર વર્ષ ૪૨) શેઠ કાવશજી રૂસતમજી શોરાબજી વાછાગાંધીના દીકરા. એવણ પોતાના બાપના કાકાઓ શેઠો માણેકજી તથા ખર-શેદજી શોરાબજી વાછાગાંધી સાથે મુંબઈમાં કમીસરીએટ તથા મ્યુનીસીપાલીટીનાં કંત્રાકટો લેતા હતા. પોતાના વડીલ મરહુમ શેઠ હીરજી વાછા મોદીએ મુંબઇમાં ચોપાતીનાં દોખમાંઓની સાંમે બંધાવેલી ૨૦૦ વર્ષની પુરાતમ નાથલી શગડી એઓ વણુંઉએ સાથે મલી બંધાવી ગયે શાલ તા૦ ૭ મી અકટોબરે પરઠાવી હતી.

તા૦ ૨૧ મી સપટેમબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી કાવશજી વાછા ગાંધીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં એહલીઓએ ૩૧૧૨૭) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૨૬ મી સપટેમબર.

રોજ ૬ માહ ૨ (ક૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—બહમનજી મેહરવાંનજી મેવાવાલા—ઉમર વર્ષ ૯૦) એવણ મુંબઇમાં પકવાંકીઆનો ધંધો કરતા હતા, અને પોતાની સુકમાઇના પૈસામાંથી ભીંડીબજારના રસ્તા ઉપર એક આદરાંનની દરેમેહર બંધાવી તે તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી ૧૮૫૧ ને દીને પરઠાવી હતી.

તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર.[૧]

રોજ ૧૦ માહ ૨ (ક૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ જરબાઈ તે મરહુમ શેઠ દાદીભાઈ લીમજી બનાજીનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ ખર-શેદજી કાવશજી બનાજીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી ૩૫૦૦), દીકરા શેઠ કાવશજી દાદી લીમજીએ ૩૫૦૦), તથા બીજાં એહલીઓએ ૩૧૦૦) મલી ૩૧૧૦૦) ધર્મખાતે આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૧ લી અકટોબર.

ડાકટર કેખશરૂ રૂસતમજી વીકાજીને ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજના ગુજરાતી વર્ગમાં રસાએણ શાસ્ત્ર અને મેડીકલ જુરીસપરૂડંનસના શિક્ષક તરીકે નેમ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૮ મી અકટોબર.

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ. ને નામદાર સરકારે સુરત હાઈ સ્કુલના આકટીંગ હેડ-માસટર નેમ્યા હતા.

શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ. ને નામદાર સરકારે નડીઆદ હાઈ સ્કુલના આકટીંગ હેડ-માસટર નેમ્યા હતા.

શેઠ પેશતનજી જાંહગીરજી તાલેયારખાંનની વરોડરા ખાતે સેટલમેંટ આફીસર તરીકે નેમણુંક થવાથી તેમની જાગાએ નામદાર સરકારે શેઠ આદરજી જીવણજીને ઉતર વિભાગના એસીસ્ટંટ સેટલમેંટ આફીસર નેમ્યા હતા.[૬]

તા૦ ૧૦ મી અકટોબર.

પ્રોફેસર હરમન ટોટપેલ નામના એક જરમન વિદ્વાને અવસ્તાના મુખ્ય ભાગો વિષે લાટીનમાં એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[૭]

પંદ. તે દાવાની શાબેતીમાં તેઓ જે અશલથી બેતાબ ધારી ... આવેઆછે તે વીશે તથા હાલી તે બેતાબથી તેઓ ... ની બેનશીબી ભોગવેછે તે બાબતનો ટુક બોલાચો. ... જમશેદજી વજીદ મરહુમ રૂશતમજી એબને મગફરત ... દસ્તુર અસફંદીઆરજી ફ્રાંમદીનજી શાહેબ ભરૂચવાલાની તરફથી છપાવા તઇઆર કીધો, તે શ્રી મુમબઈ મધે વરતમાન પરેસ્ટદો પારશી મનચેરજી હોશંગજી જગોસે છાપેઓ. સને ૧૨૪૩ ઇઅજદજરદી. સને ૧૮૭૪ ઇસવી."

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી સપટેમબર ૧૮૭૪.

એ વાએજના બીજા બે ભાગો એજ જગા ઊપર તા૦ ૧૮ અને ૧૯ મીએ તથા "જરથોશ્તી ધર્મ પાલવાની અગત" વીશેની એક વાએજ તા૦ ૨૧ મી સપટેમબરે દસ્તુરજીએ કરી સંભળાવી હતી. એ બંધ વાએજોનું એક ચોપાંનયું ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૫ ના આપરેલ માસમાં દસ્તુરજીએ નીચે મુજબ છપાવી પ્રગટ કીધું હતું :—

તા૦ ૧૧ મી અક્ટોબર.

મુંબઈ મધે ખેતવાડી ખાતે એક કસરતશાળા ઉભી કરવાનો ઠરાવ કરવા માટે ત્યાંના રેહવાસીઓની એક સભા આજ દીને સવારનાં તે તરફના શેઠ એદલજી રૂસતમજી સુનાંવાલાના બંગલામાં તેમનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. પ્રથમમાં શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી તથા ડાકટર ફરામજી શાપુરજીએ કસરતના ફાએદા કહી સંભલાવ્યા બાદ ખેતવાડી અને તેની આસપાસના લતા ઉપર બદનની કેળવણીને માટે એક કસરતશાળા "ખેતવાડી કસરતશાળા" નાં નામથી ઉઘાડવાનો ઠરાવ થયો, તથા તે માટે શેઠો એદલજી રૂસતમજી સુનાંવાલા, કમરૂદીન તૈયબજી, દીનશાહ એદલજી લાંમ, ડાકટર ફરામજી શાપુરજી, રૂસતમજી મેહરવાંનજી માસ્ટર, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, હોરમજજી ખરશેદજી આશબરનર, માણેકજી બેજનજી કુપર, અરદેશર બહમનજી કાકા, ડાકટર આતમારામ પાંડુરંગ, કાશીનાથ તરીમબક તેલંગ, જીજીભાઈ જાંહગીર લાંમ, નશરવાંનજી ચાંદાભાઈ, દીનશાહ શાપુરજી ડાલાંમના, બરજોરજી જમાસપજી લાલા, દાદાભાઈ શોરાબજી મેહતા, એદલજી શાપુરજી આએરન ફાઉંડરીવાલા, પાલણજી મેહરવાંનજી મીસતરી, શાપુરજી હોરમજજી પાટક, અને બેજનજી મનચેરજી ઇજનેરની એક કમીટી નેમી તથા ખરચ સારૂં ઉઘરાંણાંની ટીપ કરી સભા બરખાસ્ત થાઈ હતી.[1]

તા૦ ૧૩ મી અક્ટોબર.

અતરેના કમીસરીએટ ખાતાંવાલા શેઠ ફરદુનજી પેશતનજી વરીઆવાને તેમની કીમતી નોકરીઓ માટે હિંદુસ્થાંનની સરકારે "ખાંનસાહેબ" નો ખેતાબ આપ્યો હતો.[2]

તા૦ ૧૪ મી અક્ટોબર.

મુંબઈ શેહર અને ઇલાકામાં કાંતવા તથા વણવાના ઉદ્યોગનો વધારો થતો જવાથી મીલના માલેકોના ફાયદાને માટે એક આશોશીએશન સ્થાપવાનો વિચાર કરવાને આજ દીને અતરેની મેથરસ નીકલની કુંપનીની આફીસમાં મી૦ હેમીલટન મેક્ષવેલનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ એક સભા મલી હતી,

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી અકટોબર ૧૮૭૪.

એ ટીપમાં તે દીને રૂ૪૦૦) ભરાયા હતા, જે પછી તેનો ખરચ જાહેર ઉઘરાંણું તથા શિખનારાઓની ફીઇથી ચલાવવામાં આવ્યો હતો. એ કસરતશાળાની કમીટીમાં ઉપલા પેહલે દીને ઠરવેલા ગ્રહસ્થોમાં અવારનવાર જગા ખાલી પડવાથી શેઠો બેજનજી એદલજી સુનાંવાલા, ત્રીભોવનદાસ મંગલદાસ નથુભાઈ, ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, ડાકટર અરદેશર દાદાભાઈ મોદી, ડાકટર કાવશજી એદલજી દાદાચાંનજી, હોરમજજી દોરાબજી ભરૂચા, જીજીભાઈ ફરાંમજી પીટીટ, જમશેદજી ખરશેદજી કામાજી, ખાંનબાહદુર બહમનજી બેહરાંમજી પટેલ, અને મનચેરજી ફરાંમજી પટેલ, બી. એ. ને નેમ્યા હતા. પ્રમુખ તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૮૦ સુધી શેઠ એદલજી રૂસતમજી સુનાંવાલા, ૧૮૮૦ થી ૧૮૯૧ સુધી શેઠ બેજનજી એદલજી સુનાંવાલા, ૧૮૯૨ થી ૧૮૯૫ સુધી શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, અને ૧૮૯૫ થી શેઠ જીજીભાઈ ફરાંમજી પીટીટ. શેક્રેટરી તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૮૦ સુધી શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, ૧૮૮૦ થી ૧૯૦૧ સુધી શેઠ રૂસતમજી મેહરવાંનજી માસ્ટર, અને ૧૯૦૧ થી ડાકટર કાવશજી એદલજી દાદાચાંનજી. ખજાંનચી તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૯૪ સુધી શેઠ દીનશાહજી એદલજી લાંમ, અને તે પછીથી ખજાંનચીનું કામ પણ શેક્રેટરીને સોંપવામાં આવ્યું હતું. કસરતશાળાના ઓનરરી ફીઝીશીઅન તરીકે ૧૯૦૨ સુધી ડાકટર ફરાંમજી શાપુરજી અને તે પછી ડાકટર અરદેશર દાદાભાઈ મોદી.

પ્રથમમાં એ કસરતશાળા ખેતવાડી શેઠ એદલજી રૂસતમજી સુનાંવાલાના બંગલાના કુશાદે કંપાઉંડમાં તા૦ ૨૭ ડીસેમ્બર ૧૮૭૪ ને દીને એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં શેઠ મંગલદાસ નથુભાઈ, સી. એસ. આઈ. એ ખોલી મુકી હતી. ત્યાં તે ૧૮૯૧ ના સપટેમ્બર માસ સુધી વગર ભાડે રાખવામાં આવી હતી. એ બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૮ ના મારચ માસમાં શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટનું દલગીરીભર્યું મરણ નીપજવાથી કમીટીએ કરેલી અરજ ઉપરથી તેમના પીતા શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે રૂ૪૦૦૦) ની રકમ ફંડમાં આપી, અને સરત પ્રમાણે એ ખાતાંને "જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ કસરતશાળા" નું નામ આપવામાં આવ્યું હતું, તે બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૧ માં ખેતવાડી મેન રોડ ઉપર જમીનના ખાલી ટુકડા વેચવાના હતા તે મધેથી ૧૦૦ ફુટ લાંબો અને ૭૫ ફુટ પોહલો એક ટુકડો શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે કસરતશાળાના ઉપયોગને માટે વેચાતો લઈ આપવાને કબુલ કીધું હતું, પણ તેટલામાં તેવણનું મરણ નીપજવાથી તેમનાં વીધવા બાઈ દીનબાઈએ એ ટુકડો રૂ૬૮૩૬) ની કીમતે ખરીદ કરી અપાવ્યો, તથા તે ઉપર કસરતશાળાનું મકાંન બાંધવાને મદદ કરવાને ડાએરેક્ટર ઑફ પબલીક ઇનસ્પેકશનને અરજ કરવામાં આવી. ડાએરેક્ટર ઑફ પબલીક ઇનસ્પેકશને કસરતશાળાની ઉપલી જમીન, શેઠ નશરવાંનજીવાલી ઉપલી રૂ૪૦૦૦) ની રકમ, કસરતશાળાનાં ઓજારો તથા બીજું ફંડ મલી એ ખાતાંના અવેજનો અડસતો કરી તેપર કેળવણીખાતાંના કાયદા મુજબ રૂ૭૮૪૪—૪ ની ગ્રાંટ-ઇન-એડ આપી, જેમાંથી મકાંન બાંધવામાં આવ્યું. એ પછી કસરતશાળાનો કંપાઉંડ વધારે મોટો રાખવાને બાઈ દીનબાઈએ પડોસની બીજી ૪૧૮) વાર જગા રૂ૪૨૧૬) ની કીમતે વેચાતી લઈ ભેટ કીધી હતી. તથા કોઈ વાર ઉપલું મકાંન લંબાવી મોટું કરવું પડે તો, ખરચવાને રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ ભેટ આપ્યું હતું। એ રીતે બાઈ દીનબાઈએ રૂ૧૧૦૫૨) ની જમીન તથા રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ ભેટ આપ્યાં હતાં. એ ઉપરાંત સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે ૧૮૯૫ માં રૂ૧૭૦૦) નું મ્યુનીસીપાલ બોંડ ભેટ આપ્યું હતું.

એ પછી નવી કસરતશાલા તા૦ ૧૧ મી મારચ ૧૮૯૪ ને દીને સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટને હાથે ખોલી મુકાવવામાં આવી હતી. હાલ એ ખાતાંની પુંજી રૂ૭૫૦૦) ની છે, જેનાં બ્યાજ તથા શિખનારાઓની ફીઇ મધેથી તેનો ખરચ ચલાવવામાં આવેછે.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી અકટોબર ૧૮૭૪.

જ્યાં "મીલ ઓનરસ આસોશીએશન" ને નામે એક મંડળી સ્થાપવા તથા તેના કાએદા કાનુનો વગેરે ઘડવાને ૩ ઇંગ્રેજ, ૩ હિંદુ, ૧ મુસલમાંન અને ૩ પારસી (શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી) સહસ્યોની કમીટી ઠેરવી સભા બરખાસ્ત થઇ હતી.[૧]

તા૦ ૧૪ મી અકટોબર.

શેઠ કાવસજી મેહરવાંનજી સરાફ કે જેવણ હાલમાં યુરોપ તથા અમેરીકાની મુસાફરીએ ગયા હતા તેવણે અમેરીકાનાં ન્યુઓરક, ફીલાડેલફીઆ, વગેરે શેહેરોમાં પારસી પોથાગ પેહડી પારસીઓ વિષે કેટલાંક ભાષણો કીધાં હતાં. આ ભાષણોની ટીકીટો લોકોને વેચાતી આપી હતી, જેથી એઓને કેટલોક નફો પણ થયો હતો.[૨]

તા૦ ૧૫ મી અકટોબર.

ખાંનદેશના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ માણેકજી કાવસજી એંટીને નામદાર સરકારે સુરતના ડીસ્ટ્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૧૬ મી અકટોબર.

શેઠ નશરવાંનજી નવરોજજી પારખે "ખરી મોહબત, યાને ફલકસુર અને મલીમ" નામનો એક નાટક ગુજરાતીમાં રચી પ્રગટ કીધો હતો.[૪]

તા૦ ૧૮ મી અકટોબર.

જરતોસ્તી જ્ઞાન વર્ધક સભા નામની જવાંન વિદ્યાર્થીઓની એક મંડળી તરફથી આગમજથી આપેલી જાહેર ખબર મુજબ સરસ વકતાઓ પાસે "સેલ્ફ હેલ્પ" નામની ઇંગ્રેજી કેતાબમાંના ચોકસ નેમેલા સફાઓમાંથી એક પછી એક બાબત આપી તેનું ૫ા કલાક સુધી વિવેચન કરાવી સહુથી સરસ બોલનારને એક સોનાંનાં ઘડીઆળનું ઇનામ આપવા માટે આજ દીને ફરામજી કાવસજી ઇનસ્ટીટયુટમાં મો જાહેર સભા બોલાવી હતી. સરનશીનની ખુરસી શેઠ દાદાભાઈ ફરામજી કરાકાને આપી હતી. એ હરીફાઈમાં ચાર પારસી જવાંનો નીકલ્યા હતા, જેઓ મધેથી એલફીનસ્ટન કાલેજના એક વિદ્યાર્થી શેઠ જીજીભાઈ એદલજી માદીએ "જાન ધ્યાઈટ" ઉપર સહુથી સરસ ભાષણ વધારે જોસ અને છટા સાથે કરવાથી સરનશીને તેમને એક સરસ બોલનાર તરીકે ઉપલું સોનાંનાં ઘડીઆળનું ઇનામ આપ્યું હતું.[૫]

તા૦ ૨૮ મી અકટોબર.

રોજ ૨૮ માહ ૨ (ક૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઈ હોરમજજી કામાજી—ઉમર વર્ષ ૫૬) શેઠ હોરમજજી મનચેરજી કામાજીના બિજા દીકરા. એવણે ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૮ માં પોતાના ભાઈઓ શેઠો રુસ્તમજી, પેશતનજી અને રતનજીની સાથે મળી "હોરમજજી મનચેરજી કામાજીના છોકરાઓ" નાં નામથી અત્રે પેહડી સ્થાપી હતી, અને ૧૮૪૨ માં "રતનજી હોરમજજી કામાની કંપની" ને નામે ચીનમાં તેની એક શાખા ઉઘાડી હતી. ૧૮૪૯ માં એવણ તે પેહડી ચલાવવા ચીન ગયા હતા, અને ૫ વર્ષ સુધી ત્યાંની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ફંડના મો. તરસ્ટી હતા. ૧૮૫૧ માં ચીનથી અત્રે પાછા ફર્યા, અને અત્રેજ રહી ઇંગલાંડ તથા ચીનનો વ્યાપાર ચલાવ્યા કીધો હતો. અત્રેનાં પારસીઓને લગતાં કેટલાંક ધર્મખાતાંઓના એવણ તરસ્ટી હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ માં જ્યારે ઉપલી "હોરમજજી મનચેરજી કામાજીના છોકરાઓ" ની પેહડી બંધ કીધી ત્યારે એવણ, એવણના ભાઈ શેઠ પેશતનજી અને

---

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી અકટોબર ૧૮૭૪.

એ કમીટીએ કાએદા કાનુનો વગેરે બાંધી આસોશીએશન ઉભી કીધી, અને તેમાં મુંબઈમાંની ઘણીખરી મીલો જોડાઈ. આસોશીએશને કારખાનાંઓને લગતા તથા કાપડ સુતરની જકાતને લગતા જેઓ ધારા તથા જપતાઓ થતા હતા તેની સાંમે અરજીઓ કીધી, તથા આ દેશનાં કારખાનાંઓનો માલ દુર દેશોમાં ખપે તેને લગતી ગોઠવણો કરવા, મંદી તેજીના વખતમાં કારખાનાંઓ મધેથી ઓછો વધતો માલ કાઢવા, મજુરોના દર મુકરર કરવા વગેરેના ઘણાક સવાલોપર ધીઆન આપ્યું હતું. આસોશીએશનના પ્રમુખ તરીકે ૧૮૭૯ થી તે ૧૮૮૪ સુધી મુંબઈના મુખ્ય મીલ માલેક શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ હતા. તે પેહલાં તેઓ ૧૮૭૪ થી તે ૧૮૭૯ સુધી નાયબ પ્રમુખ હતા. નાયબ પ્રમુખ તરીકે ૧૮૮૩ થી તે ૧૮૯૫ સુધી શેઠ ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ, ૧૮૯૫ થી તે ૧૮૯૯ સુધી ડા. નરીમાન નવરોજજી નશરવાનજી વાડીઆ, સી. આઈ. ઈ.; અને ૧૮૯૯ થી તે હમણાં સુધી ઓનરેબલ બમનજી દીનશાહજી પીટીટ છે. આસોશીએશનની કમીટીમાં ઉભવા પેહલે દીને ઠેરવેલા સહસ્યો ઉપરાંત પારસીઓમાં આવાર જાતે શેઠો નાનાભાઈ બેહરામજી જીજીભાઈ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, નવરોજજી નશરવાંનજી વાડીઆ, ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ, ખરશેદજી રુસતમજી કામાજી, જાંહગીરજી હોરમજજી મોદી, કેખશરૂ મનચેરજી હીરામાણેક, દીનશાહ એદલજી વાછા, બમનજી દીનશાહજી પીટીટ, જીજીભાઈ ફરામજી પીટીટ, દોરાબજી ખરશેદજી શેઠ, જમશેદજી અરદેશર વાડીઆ, સર જાંહગીર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની, ખરશેદજી નવરોજજી નાશરવાંનજી વાડીઆ, અને દોરાબજી જમશેદજી તાતા. બી. બી. ચામેર ધ્યા કીધાછે.

૪ "ખરી મોહબત, યાને ફલકસુર અને મલીમ. એક અંકી ઓપરેટીક નાટક. પારસી એલ્ફિન્સ્ટન ડ્રામેટીક કમ્પની સારૂં. બનાવનાર, નશરવાંનજી નવરોજજી પારેખ. મુંબઈ: ફોર્ટ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ મધે કાવસજી પેસ્તનજીએ છાપ્યું. ૧૮૭૪."

ભત્રિજા શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ મલી રૂ૧૨૫૦૦૦) ની રકમ જુદી કાઢી તેનું તા૦ ૨૩ મી જાનેવારી ૧૮૭૨ ને દીને તરસ્ટડીડ કરી "મરહુમ શેઠ હોરમજજી મનચેરજી કામાનું ધર્મખાતું" સ્થાપી તેમાં એવો બદોબસ્ત કીધો હતો કે એ રકમનાં વ્યાજમાંથી એઓના પોતાના કુટુંબીઓ, એશીઓ, તથા બીજા કોઈ જરથોસ્તીઓ લાચારીમાં આવી ગયા હોય તેમને બની શકતો આસરો આપવો, તથા કોઈબી ધર્મનાં અને પરોપકારી કામોમાં તથા જરથોસ્તી ધર્મને લગતી બેહતરીનાં કામોમાં મદદ કરવી. એવણ "સારાં કામોને પઈસાથી ટેકો આપનાર હતા, એટલુંજ નહી, પણ પોતે દાખલાથી પેહેલ કરનારા હતા."[૧]

તા૦ ૨૧ મી અકટોબર.

લંડન મધે મીસ ઈ. એ. માનીંગે સ્થાપેલી નેશનલ ઈંડીઅન આસોશીએશનની શાખા તરફથી આજ દીને તે તરફ શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીની મોલાકાતને માટે એક મોટો મેલાવડો કરવામાં આવ્યો હતો, જ્યાં શેઠ નવરોજજીએ પારસીઓની વફાદારી તથા તેમના ઈંગ્રેજ સરકાર સાથના સંબંધ વિષે એક ભાષાણ કર્યું હતું, તથા મીસ માનીંગને તેણીની વીલાયત જતા દેશીઓ તરફની દીલસોજીને માટે એક માનપત્ર તથા મુંબઈનાં સુંદર કોતરકામના બે દાગીના ભેટ આપ્યા હતા. એ પછી પંજાબવાલા પ્રખ્યાત ડાકટર લીટનરે એક સુભાષીત ભાષાણ કરી ઘણી ખુશાલી બતાવી કે શેઠ નવરોજજીએ ઈસ્ટ ઈંડીઆ ફીનાનસ કમીટી આગલ હિંદુસ્થાનનાં ઈંગ્રેજી રાજ્યની ખામીઓ ધુરથી દેખાડવા પછે, એજ પ્રમાણે એ રાજ્યની ખુબીઓ પણ તેવણ કબુલ રાખેછે.[૨]

તા૦ ૨૨ મી અકટોબર.

શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ પલીડરને નામદાર સરકારે મુંબઈની સમાલકાઝ કોરટના કામચલાઉ ચોથા જડજ નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૨૪ મી અકટોબર.

અતરેની પોલીસનો સીનીયર માજીસ્ટ્રેટ મી૦ જાન કાનન કે જે આગલ ઘણાં વર્ષો સુધી મુંબઈ ગેઝેટનો માલિક તથા અધીપતી હતો, અને તે ઓહદાપર મુંબઈની પ્રજાની ઘણી સેવા બજાવી હતી તે ગયા જુન માસમાં વેલાતથી અતરે પાછો ફરતાં અલેકજાંડરીઆ ખાતે ગુજરી જવાથી તેની યાદગારી રાખવા સારૂં તેના મિત્રો અને ચાહનારાઓએ ઉભાં કરેલાં ફંડની કમીટીની એક સભા આજ દીને "બામ્બે ગેઝેટ" પત્રની આફીસમાં શેઠ નાનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઈનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. જે વેળાએ એ ફંડ મધે ભરાયલા રૂ૯૩૬૭)[૪] મધેથી રૂ૫૦૦) ની એક રકમ અલેકજાંડરીઆ ખાતે મરનાર મી૦ કાનનની કબર ઉપર યાદગારીનો સ્થંભ ઉભો કરવા માટે ખરચી બાકીની રકમ અતરેની સ્કાટીશ એડયુકેશન શોશાઈટીને તેમની શાળાને "જાન કાનન હાઈ સ્કુલ" નું નામ આપી સપુરદ કરવાને ઠેરવ્યું હતું.[૫]

તા૦ ૨૫ મી અકટોબર.

બાઈ ખરશેદબાઈ પેશતનજી ડાકટરે લારડ ચેસ્ટરફીલડની નશીહતોનો ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[૬]

તા૦ ૨૭ મી અકટોબર.

રોજ ૭ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

આજ દીને શેઠ રૂસતમજી કાવશજી દુબાશે પોતાના દીકરા શેઠ હોરમજજીના દીકરા મનચેરશાહની નવજોતની

---

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૫ મી અકટોબર ૧૮૭૪.

એવણના મિત્રોએ એમની યાદગારી રાખવા માટે શેઠો શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી અને જાલભાઈ દોરાબજી ઊમરીગરની મારફતે પોતપોતામાં રૂ૧૭૭૫) નું એક ફંડ એકઠું કરી તે મધેથી રૂ૧૨૦૦) ની સરકારી નોટ લઈ તે તા૦ ૧૦ મી આપરેલ ૧૮૭૫ ને દીને સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટમાં એક ચંચલ વિદ્યાર્થીને એવણનાં નામથી દર માસે રૂ૪) ની સ્કાલરશીપ આપવા માટે તે ખાતાંપર મોકલી હતી.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૨ મી નવેમબર ૧૮૭૪.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૨ મી અકટોબર ૧૮૭૪.

શેઠ હોરમજજી તા૦ ૨ જી નવેમબર ૧૮૭૪ ને દીને પોતાના આ નવા ઓહદાપર બીરાજ્યા તે વેળાએ વકીલ મંડલ તરફથી એક જુના વકીલ શેઠ નસરવાંનજી નવરોજજી વકીલે તેમને મુબારકબાદી આપી ભલી દોઆઓ ઇછી હતી. શેઠ હોરમજજીએ તેનો ટુંકમાં જવાબ આપતાં જણાવ્યું કે મારેથી બનશે તેમ હું મેહનત કરશ, અને તમોએ મને જે ભલી ઇછાઓ દેખાડીછે તે હું ચાહુંછું કે ખરી પડે.

૪ એ રૂ૯૩૬૭) માં રૂ૧૭૪૦) નીચે મુજબ પારસીઓના હતા, અને બાકીની રકમ ઇંગ્રેજોની હતી:—

(રૂ૧૦૦૦) સર કાવશજી જહાંગીર રેડીમની નાઈટ, સી. એસ. આઈ; (રૂ૧૫૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, (રૂ૧૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ડોશાભાઈ ફરાંમજી કામા, બેહરાંમજી જીજીભાઈ, (રૂ૫૦) નાનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, (રૂ૨૫) માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, (રૂ૨૦) એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, (રૂ૧૫) પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, (રૂ૧૦) ગાંધીભાઈ જાંગીરજી મોદી, જમશેદજી ખરશેદજી કામા, પેશતનજી કાવશજી સોલીશીટર.

૫ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી અકટોબર ૧૮૭૪.

૬ "લાર્ડ ચેસટરફીલડની નસીહતો. ઈંગ્રેજી ઊપરથી ગુજરાતીમાં કરનાર, ખરશેદબાઈ પેશતનજી ડાકટર. મુંબઈ, ફરતર આશકારા છાપાખાંનાં મધે બેહરાંમજી ફરદુનજીની કંપનીએ છાપીછે. સને ૧૮૭૪ ઇસવી."

ખુશાલીમાં પોતાનાં મરહુમ ધણીઆંની બાઈ ડોશીબાઇનાં પુનને માટે રૂ૫૦૦) ધર્મખાતે આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૨૮ મી અકટોબર.

ડાકટર કેખશરૂ રૂસ્તમજી વીકાજીએ "પાણી તથા હવા, એઓનો તંદુરસ્તી સાથે સંબંધ" એવે નામની એક ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[૨]

તા૦ ૨૯ મી અકટોબર.

શેઠ નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા, બી. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે થાણા જીલ્લાનાં મોર. બાદ ગામના કામચલાઉ સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૧ લી નવેમબર.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની આગલ લખેલાં જુદા જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટી તથા તાલુકા લોકલ ફંડ કમીટીઓના મેમબરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા:—

મ્યુનીસીપાલીટી.

થાણા——શેઠ કુવરજી કાવસજી થબાવાલા.
શેઠ દાદાભાઈ હોરમજજી પંથકી.
કલીઆંણ——ડાકટર પેશતનજી બહમનજી ધનજીમેહતાના.
ખાંનસાહેબ ખરશેદજી રૂસ્તમજી થાણેવાલા.
દસ્તુર દોરાબજી રૂસ્તમજી સંજાણા.
ભીવંડી——શેઠ ફરામજી હોરમજજી.
ઉરન——શેઠ રૂસ્તમજી પેશતનજી ઉમરીગર.
પુણાં——દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાના
શેઠ દોરાબજી પદમજી પેશતનજી.
અહમદનગર——શેઠ નશરવાંનજી ખરશેદજી નગરવાલા.
શોલાપુર——શેઠ દોરાબજી ભીમજીભાઇ.
નાશક——શેઠ બેહરામજી જાંહગીરજી રાજકોટવાલા.
વલસાડ——ડાકટર નશરવાંનજી ધનજીભાઇ.
શેઠ શાપુરજી દાદાભાઇ.
શેઠ શાપુરજી ગોરાભાઈ.
સુરત——ખાંનબાહદુર બરજોરજી મેહરવાંનજી ફ્રેજર.
ડાકટર માણેકજી બયુખાંજી.
ડાકટર ડોશાભાઇ પેશતનજી.
શેઠ કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઇવાલા.
શેઠ રતનશાહ પેશતનજી વકીલ.
રાંડેલ——શેઠ દીનશાહ મેહરવાંનજી રૂઉવાલા.
ડાકટર ભીમજીભાઇ જીવણજી રાંડેલીઆ.
માંડવી——શેઠ હોરમજજી ખરશેદજી.
ભરૂચ——શેઠ રૂસ્તમજી પાલણજી બેંકવાલા.
શેઠ એદલજી મનચેરજી કંત્રાકટર.
શેઠ બેહરામશાહ દાદાભાઇ મુનસફના.
શેઠ ધનજીશાહ મેહરવાંનજી ડાકટર.
જંબુસર——શેઠ રૂસ્તમજી નાનાભાઇ જંબુસરીઆ.
અમદાવાદ——ડાકટર રતનજી હોરમજજી
શેઠ નવરોજજી પેશતનજી વકીલ.
ખેડા——શેઠ બેહરામજી જીવણજી.

તાલુકા લોકલ ફંડ કમીટી.

શોલાપુર——શેઠ જીવણજી કાવસજી.

તા૦ ૧ લી નવેમબર.

અતરેનાં સરકારી જાહેર બાંધકામ ખાતાંનાઆસીસ્ટંટ એકઝીકયુટીવ એનજીનીઅર શેઠ મનચેરજી કાવસજી મરજબાંનને ઇંગલાંડની સીવીલ એનજીનીઅરોની ઇનસ્ટીટયુટના એક આશોશીએટ (એ. એમ. આઇ. સી. ઇ.) ચુટી કાઢયા હતા.[૪]

તા૦ ૩ જી નવેમબર.

મુંબઈની પારસી પંચાતનાં ફંડના તા૦ ૨ જી નવેમબર ૧૮૭૨ થી તે તા૦ ૨૧ મી અકટોબર ૧૮૭૩ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાંનાંમાંથી તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે છેલ્લા હીસાબની બાકીના રૂ૬૦૪૦૧૬॥।૧૩॥ ઉપરાંત આએ આખાં વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડ ખાતે રૂ૬૭૬૬૫ા૩ ની આવક થાઇ હતી, અને ખરચ રૂ૮૯૧૪૮ા૨૦ [એ મરી ચોપાટીનાં દોખમાંઓની પડોસમાંની જગા ઉપર જુદીનોએ અનઘટતી રીત ધસારો કીધો તેના પોલીસ તથા હાઇકોરટમાં ચાલેલા ફોજદારી મુકદમાનો ખરચ રૂ૩૨૪૧ા૧૩ થયો] થયો હતો, જે બાદ કરતાં વર્ષની આખેરીએ તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં પંચાતના હીસાબને લગતા રૂ૫૮૨૫૩૪)૨॥ તથા જુદાં જુદાં પડાવેલાં ખાતાંઓના[૫] રૂ૬૯૭૩૦૭)ા॥ મલી કુલે રૂ૧૨૭૯૮૪૧૧૪ બાકી હતા.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૮ મી અકટોબર ૧૮૭૪.

૨ "પાણી તથા હવા, એઓનો તંદુરસ્તી સાથે સંબંધ; વેહારનાં તલાવનાં પાણીની ખુબી તથા મુંબઇની ગીચ વસ્તીનાં ઘરોમાં તાજી હવા દાખલ કરવાની જરૂરીઆત. રચનાર, કેખુશરો રૂસ્તમજી વીકાજી. મુંબઇ મધે એજયુકેશન સોસાઇટીનાં છાપખાનામાં છાપ્યું. ૧૮૭૪."

એ ચોપડીની ૧૦૦ નકલો મુંબઇ તથા સુરતની મ્યુનીસીપાલીટીઓને માટે સરકારે ખરીદ કીધી હતી.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૯ મી અકટોબર ૧૮૭૪.

૪ ટાઇમ્સ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૫ મી જાનેવારી ૧૮૭૫.

૫ પંચાતનાં દફતરમાં આગલાં વર્ષોનાં ૭૪) ખાતાં ઉપરાંત આએ વર્ષમાં એક નવું ખાતું ઉમેરાયુંછે. તે એ કે શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ

તા૦ ૪ થી નવેમબર.

રોજ ૧૫ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી માણેકજી થીંગારા—ઉમર વર્ષ ૭૦) એવણુ દારૂનો ધંધો કરતા હતા, તથા ભીડીબજારના લત્તા ઉપર એક આગેવાન જરથોસ્તી તરીકે પારસીઓને લગતાં દરેક કામમાં મદદ કરતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૧ નાં મુસલમાનોનાં હુલડ વખતે એવણે તે તરફના પારસીઓને ઘણી હીમત તથા મદદ આપી હતી. ૧૮૭૦ માં તે તરફ કાંદાવાલા મોહલા રીડીંગ રૂમ એંડ લાઈબ્રેરી ઉંઘાડવામાં પણ એવણે આગેવાંની લઈ કેટલીક મદદ આપી હતી.

તા૦ ૫ મી નવેમબર.

સુરતવાલા શેઠ શોરાબશાહ બેહરામજી ડાક્ટરે ફારસી ભાષાનાં વ્યાકરણની એક ચોપડી ઇંગ્રેજીમાં રચી પ્રગટ કીધી હતી.[૧]

તા૦ ૧૦ મી નવેમબર.

શેઠ પેશતનજી રતનજી કોહલાએ લંડન મધે "હિંદી સવાલોનો ફડચો—ખીલવ્યા વગરની હિંદની દોલત, અને દોલત ઉત્પન કરી શકે એવાં કામો. દુકાલો પડતા અટકાવવા અને હિંદુસ્થાંનનો સંગીન વધારો કરવાના ઉપાયો" એ બાબદ ઉપર ઇંગ્રેજીમાં એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૧૨ મી નવેમબર.

શેઠ માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીનાએ "દાતરડું" નામનું આલુ બનાવો ઉપર રમુજી ટાહુકા, ટીકા તથા નાહની મોટી સંસારી વાર્તાઓ, કવિતા અને ગાયન સાથનું દર અઠવાડીઆંના બ્રેસ્પતવારે નીકલતું એક વર્ત્તમાંનપત્ર પરવરતાવવા માડયું હતું.[૩]

માણેકજી નશરવાંનજી પીટીટનાં પુનને સારૂં ચોપાતીના દોખમાંઓના ડુંગર ઉપર શગડી બાંધી આપી તે ઠેકાંણે ચેરાગ તથા આતશ રોશન રાખવા તથા શગડીની મરામત કરવાના ખરચ સારૂં તા૦ ૧૮ મી અકટોબર ૧૮૭૩ ને દીને રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું વ્યાજ તે ખરચોમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

એ ઉપરાંત શેઠ એદલજી નશરવાંનજી શેઠનાએ તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૩ ને દીને પોતાનાં બેહન મરહુમ બાઇ મીઠીબાઇ તે આ૦ શોરાબજી નવરોજજી વાછાનાં વીધવા તથા આ૦ નશરવાંનજી નવરોજજી શેઠનાનાં બેટીની પુંજીમાંથી રૂ૨૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેમાંની રૂ૧૦૦૦) નીનું વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં તથા રૂ૧૦૦૦) નીનું વ્યાજ મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતે ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. વળી ચીનવાલા શેઠ મનચેરજી પેશતનજી શેઠનાએ તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૩ ને દીને પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ પેશતનજી શોરાબજી શેઠનાનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેનું વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એજ મુજબ બાઇ ભીખાઇજી તે મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇનાં વીધવાએ તા૦ ૧૬ મી અકટોબર ૧૮૭૩ ને દીને પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇનાં પુનને સારૂં રૂ૩૦૦૦) ની સરકારી નોટ આપી તેમાંની રૂ૨૦૦૦) નીનું વ્યાજ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટની યાદગારી સારૂં ઊભી કરેલી જરથોસ્તી મદરેસાનાં ફંડમાં, રૂ૫૦૦) નીનું વ્યાજ મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતે ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં ફંડમાં, તથા રૂ૫૦૦) નીનું વ્યાજ આંધલા પાંગલાં તથા નાચાર જરથોસ્તીઓનાં ફંડમાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

વળી ચોપાતીનાં દોખમાંઓની પડોસમાં શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી દાદીશેઠની રાઅગુન હીલને નામે ઓળખાતી ખાનગી મીલકતમાંથી આસરે ૩૪૦૦) વાર જમીન જે દોખમાંઓની છેક નજદીકમાં આવેલી હતી તે જમીનનો કટકો તેવણે તા૦ ૨૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૩ ને દીને પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી ખરશેદજી દાદીશેઠનાં પુનને સારૂં પંચાતના તરસ્ટીઓને ભેટ આપ્યો હતો, અને એવો બંદોબસ્ત કીધો હતો કે તે જગાપર કોઇબી વખતે કસો અમલો બાંધવો નહી, પણ તેપર ખેતીવાડી તથા ઝાડપાનની પેદાયશ કરીને પંચાતનાં ફંડમાં વાપડવી. એજ મુજબ મુંબઇનાં બાહેરકોટ ખાતે મરહુમ શેઠ કાવશજી રૂસતમજી પટેલે અસલમાં બંધાવેલું નશાખાનું જે પુરાંણું થવાથી ફરીથી તેમના નબીરા શેઠ દાદાભાઇ રૂસતમજી પટેલે ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૯ માં બંધાવ્યું હતું અને જે અસલથીજ પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસટીઓના હસતકમાં ધર્મખાતે આપેલું હતું, પણ તેની મરામત તથા ચલાઇ, વગેરેનો ખરચ અંજુમનનાં ફંડમાં ઊગારો કરવા થકી મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ પટેલ કરતા હતા, તે નશાખાનું તા૦ ૩૦ મી અકટોબર ૧૮૭૩ ને દીને એ શેઠના એકઝીક્યુટરો શેઠો બેહરાંમજી હોરમજજી પટેલ અને બરજોરજી દોરાબજી પટેલે એક કાએદાસરનું લખત કરી પંચાતના તરસ્ટીઓના સ્વાધીનમાં આપી તેની ઘટતી મરામત તથા ચલાઇ વગેરેનો ખરચ પંચાતનાં ફંડમાંથી કરવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

૧ "A new Grammar of the Persian Tongue. For the use of Schools and Colleges. By, Sorabshaw Byramji Doctor. Part I Accidence. Surat: printed at the Irish Presbyterian Mission Press. 1874."

૨ "The Indian Problem solved. Undeveloped wealth in India and state reproductive works. The ways to prevent famines, and advance the material progress of India. London: Virtue, Spalding, and Co. 1874."

૩ એ પત્ર પંદર વર્ષ ઇપાને ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૯ સુધી ચાલુ રહ્યું હતું, અને તેના અધીપતી તરીકે શેઠ માણેકજી પોતેજ હતા, પણ તેમાં ઘણીક બાબદોનાં લખાંણો, વાર્તા, કવિતા વગેરે શેઠ ખરશેદજી બહમનજી ફરાંમરોજ તથા અખારનવાર શેઠો નાનાભાઇ નશરવાંનજી માસટર, એદલજી જમશેદજી ખોરી, વગેરે કરતા હતા.

તા૦ ૧૨ મી નવેમબર.

શેઠ એદલજી ડોસાભાઇ કોકાવાલાને નામદાર સરકારે પંચમાહલના કામચલાઉ ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૩ મી નવેમબર.

આજ દીને મુંબઇનાં મ્યુનીસીપલ કારપોરેશનની સભામાં મ્યુનીસીપાલીટીનો ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૫ નાં શાલને હીસાબ તપાસવા માટે શેઠ અરદેશર ફરામજી મુસ અને ગોવીંદ બાલકરૂશણુને આડીટરો નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૭ મી નવેમબર.

રોજ ૨૮ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મુંબઇ મધે ધોબીતલાવ મરીન લાઇનસનાં સ્ટેશનની સામે શેઠ જમશેદજી દાદાભાઇ આમરીઆએ એક દરેમેહર બંધાવી પરહાવી હતી.[3]

તા૦ ૧૯ મી નવેમબર.

આએ વર્ષની દેશી માજીસ્ટ્રેટની પરીક્ષામાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા:—

શેઠ મનચેરજી દાદાભાઇ દાદીશેઠ, શેરાબજી આદરજી બાવોટવાલા, ફરામજી જહાંગીરજી ચીનાઇ, બેજનજી આદરજી કલેકટર.[4]

તા૦ ૨૨ મી નવેમબર.

દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાનાએ ગયા ફરવરદેગાંનના દીવસો ઉપર મુંબઇમાં કરેલી "વાઅજો"નું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[5] એ પુસ્તકમાં ફરોહરો, ફરવરદેગાંન, બંદગી, ગાથા, નોરોજે આમે, રપીથ્વીન તથા નોરોજે ખાસે એ બાબદોપર કરેલી વાઅજો હતી.

તા૦ ૨૬ મી નવેમબર.

મુંબઇની પારસી ચીફ-માટરીમોનીઅલ કોરટના બે ડેલીગેટો દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાના અને શેઠ મનચેરજી ફરામજી કામાજીએ પોતાના ઓદ્દા છોડવાથી તેમની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ અને હીરજીભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆને નેમ્યા હતા.

શેઠ ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકાને નામદાર સરકારે કાઠીઆવાડ એજનસીના બીજા ડેપ્યુટી આસીસ્ટંટ પોલીટીકલ એજંટ નેમ્યા હતા.[6]

તા૦ ૨૮ મી નવેમબર.

રોજ ૯ માહ ૪ (ક૦) ૧૨૪૪ ય૦

ઇરાંન મધે યઝદમાં ત્યાંના એક જાણીતાં તથા સોદાગરી કુટુંબના ૩૫ વર્ષની વયના જવાન નબીરા શેઠ રસીદ મેહરબાંન ઇરાંની જેવણે ત્યાંના અમલદારો, હાકમો, તથા શાહ નાસરૂદીન સુધી ઘણો વગ વસીલો ધરાવતા હતા, તથા જેવણે ઇરાંનના છેલ્લા દુકાલ વખતે ત્યાંના જરથોસ્તીઓને ઘણીક કીમતીમદદ આપી હતી, તેવણ આજ દીને યઝદનાં બજારમાંથી ચાલી જતા હતા તેવામાં કોઇ ચંદાલે બંદુકની ગોળીથી મારી નાખી તેમનું ખુન કીધું હતું. આ વાતની ખબર ઇરાનના શાહ તથા વજીરને થવાથી તેઓએ તેની તેહેકીક જુઇ કરી ગુનેહગારોને સજા કરવાનો હુકમ આપ્યો હતો.[7]

તા૦ ૧ લી ડીસેમબર.

દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણાએ સર જમશેદજી જીજીભાઇ ત્રાંનસલેશન ફંડના આસરા તલે પેહલવી દીનકર્દ કેતાબ તેહની અસલ એબારત તથા ગુજરાતી અને ઇંગ્રેજી તરજુમા તથા શરેહ સાથે છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[8]

---

1 બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૨ મી નવેમબર ૧૮૭૪.

2 ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૬ મી નવેમબર ૧૮૭૪.

3 જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી નવેમબર ૧૮૭૪.

4 બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૯ મી નવેમબર ૧૮૭૪.

5 "વાઅજો. દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાનાએ ગયા ફરવરદેગાંનના દીવસો ઉપર કીધેલી. મુંબઇ સમાચાર છાપાખાનામાં છાપીછે. સને ૧૨૪૩ યજદેજરદી, સને ૧૮૭૪ ઇસવી."

6 બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી નવેમબર ૧૮૭૪.

7 આ ખુન કરનાર પકડાયો, પણ તે કોઇ બીજાઓનો હથીઆર હોવાથી તેને કોઇ શેહર તરફ દેશનીકાલ કીધો હતો.

8 "દીનકર્દ કેતાબ, તેહની અસલ પેહલવી એબારત-ઉચ્ચાર, ગુજરાતી તથા ઇંગ્રેજી તરજુમો, શરેહ, અને અસ્તેજોગ પેહલવી શબ્દોની ફરહંગ સાથે. બનાવનાર, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણા. દફતર પેહલું. દફતર આશ્કારા છાપાખાનું. ૧૨૪૩ યજદેજરદી. ૧૮૭૪ ઇસવી."

એનાં નવ દફતરો અત્યાર સુધીમાં છપાઇ બાહેર પડયાંછે. પેહલાં, બીજાં, ત્રીજાં, અને ચોથાં દફતરોમાં ઇંગ્રેજી તરજુમો શેઠ રતનશાહ એરચશાહ કોહીઆર, બી. એ; એલ. એલ. બી. એ; પાંચમાં અને છઠાં દફતરોના તરજુમા દસ્તુર પેશોતનજીના દીકરા એ૦ દારાબજી પેશોતનજી સંજાણા, બી. એ. એ, સાતમાં દફતરનો શેઠ રૂસ્તમજી પેસ્તનજી કરકરીઆ, બી. એ. એ, આઠમાં દફતરનો શેઠ ફરામજી કાવશજી બનાજી, એમ. એ. એ, તથા નવમાં દફતરના દીકાક કાવશજી બનાજી, એમ. એ. એ, તથા નવમાં દફતરના ૧૮૯૯ માં ભાગનો શેઠ ફરામજી બનાજીએ અને તેઓ ૧૮૯૯ માં ગુજરવાથી બાકીનો શેઠ મેહરજીભાઇ નવરોજી કુપર, એમ. એ. એ કીધોછે. દસ્તુર પેશોતનજી ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૮ માં આઠ દફતરો છપાવ્યા પછી બેહસ્તનશીન થવાથી એ કામ તેમના દીકરા શમસુલ ઓલમા દસ્તુર દારાબજી પેશોતનજી સંજાણા, બી. એ. એ ચાલુ રાખ્યુંછે.

તા૦ ૪ થી ડીસેમ્બર.

રોજ ૧૫ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર જમશેદજી રૂસતમજી કામદીનજી—ઉમર વર્ષ ૫૯). ભરૂચવાલા દસ્તુર રૂસતમજી અસ્પંદીઆરજી કામદીનજીના વડા દીકરા. એવણ ભરૂચનાં કસટમ, પોસ્ટ, રેવીન્યુ તથા પોલીસખાતાંમાં, અને છેલ્લાં ત્યાંના કલેક્ટરની આફીસમાં હેડ–કલાર્ક હતા. લાંબી મુદત સુધી એ સઘળાં ખાતાંઓમાં સરકારી નોકરી કરી પછી ૧૮૬૫ થી પેનશન લેવું કીધું હતું. એવણે મરણની થોડાક દીવસ આગમજ "બાગે પારશા" નામની એક ઈશ્વરને માનવાના મજહબને લગતી એક ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.

તા૦ ૧૦ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ મનચેરજી હોશંગજી જાગોશે મુંબઈમાં અસલથી નીકલતી આવેલી તમામ દેશી નાટક મંડળીઓમાં ગવાયલાં ગુજરાતી ગાયનોના સંગ્રહનું "નાટક ગાયન સંગ્રહ" નામનું ૫૧૯ સફાનું એક મોટું પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[૧]

તા૦ ૧૩ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૨૪ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—એદલજી ખરશેદજી બાઇસ[૨]—ઉમર વર્ષ ૪૮) શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી બાઇસ (મુગા) ના દીકરા. એવણ પોતાના બાપની વ્યાપારની આડત લઇ ઘણાં વર્ષો સુધી બેલગાંમમાં રહ્યા હતા, અને તે તરફ લોકોનો ઘણો ચાહ મેલવ્યો હતો. એવણનું મરણ પણ બેલગાંમમાંજ નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૫ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ કાવસજી દીનશાહજી કેઆસે ગુલેસ્તાંન કેતાબના પેહલા ભાગનો તરજુમો ગુજરાતીમાં કરી તેની એક ચોપડી બાહેર પાડી હતી.[૩]

---

૧ "નાટક ગાયન સંગ્રહ. મુંબઇમાં અસલથી નીકલતી આવેલી તમામ દેશી નાટક મંડળીઓમાં ગવાયલાં ગુજરાતી ગાયનોનો સંગ્રહ. (શરૂઆતથી તે સને ૧૮૭૧ ની નાટક મોસમની આખરી સુધી ગવાયલાં.) પ્રસીદ્ધ કરનાર, મનચેરજી હોસંગજી. મુંબઇ મધે વર્તમાન છાપાખાનાંમાં મ. હો. જાગોસે છાપેલું. સને ૧૮૭૪ અંગરેજી."

૨ શેઠો પેશતનજી, મેહરવાંનજી અને જમશેદજી એદલજી બાઈસના બાવા.

૩ "The Gulistan of Shaik Sadi. Translated into Gujarati with copious explanatory notes &c. By, Kawasji Dinshaw Kiash. Part I Bombay: printed by Muncherjee Hosungjee Jagoos at the Vartman Press. 1871."

એના બીજા ભાગો બાહેર પડ્યા નથી.

તા૦ ૧૮ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૨૯ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ વીરબાઇજી તે મરહુમ શેઠ જમશેદજી કુવરજી જશાંવાલાનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરાઓ શેઠો કાવશજી, ધનજીભાઈ, અને રતનજી જમશેદજી જશાંવાલાએ રૂ૧૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૧૯ મી ડીસેમ્બર.

મુંબઇ મધે મુગાં જાનવરો ઉપર ઉપજતું ઘાતકીપણું અટકાવવા તથા તેમની હાલત સુધારવાના ઉપાયો લેવા સારૂં એક મંડલી સ્થાપવાનો વિચાર કરવાને આજ દીને અતરેના આગેવાંન ઇંગ્રેજ તથા દેશી ગ્રહસ્થોની એક જાહેર સભા ટાઉન હાલમાં હાનરેબલ જસટીસ ગ્રીનેહનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ એવી એક મંડલી સ્થાપી તેનાં કામકાજ બાબેની સર્વે ગોઠવણો તથા ફંડ એકઠું કરવાને ૧૧ ઇંગ્રેજ, ૩ હિંદુ અને ૩ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; શેઠો કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી અને ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી) ગ્રહસ્થોની એક પ્રોવીજનલ કમીટી નેમી હતી.[૫] એ મંડલીનું નામ "શોશાઇટી ફોર ધી પ્રોવેનશન

---

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૪.

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૪.

એ કમીટીએ કેટલાક કાયદા કાનુનો બાંધી મંડલીનું કામકાજ ચાલુ કર્યું હતું. કમીટીના પ્રમુખ તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૯૫ સુધી હાનરેબલ મી૦ જસ્ટીસ એલ. એચ. બેલી, ૧૮૯૬ સુધી હાનરેબલ મી૦ જસટીસ જાન જારડીન, ૧૮૯૬ થી તે ૧૮૯૯ સુધી હાનરેબલ મી૦ જસટીસ ફુલટન, ૧૮૯૯ થી તે ૧૯૦૦ સુધી સર જારજ કૉટન,. અને ૧૯૦૧ થી ડાકટર જાન પોલન. મંડલીના શેક્રેટરીઓ તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૭૫ સુધી મી૦ ડબલ્યુ. લીવારનર અને હાનરેબલ રાવસાહેબ વીશવનાથ નારાયણ મંડલીક, તે પછી ૧૮૭૫ ના અકટોબરથી મી૦ એલન એફ. ટરનર અને શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, મી૦ ટરનરે ૧૮૭૬ માં ઓહદો છોડવાથી મી૦ ઇ. વેનડરસ્ટ્રેટન, ૧૮૮૦ માં શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ ઓહદો છોડવાથી શેઠ કાવશજી મેહરવાંનજી સરાફ એબલા શેક્રેટરી થયા તે હાલ સુધી. એ ખાતાંની કમીટીમાં પારસીઓમાં હાલ સુધીમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ (બીજા) બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; શેઠો ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, અરદેશર ફરામજી મુસ, સર જમશેદજી જીજીભાઇ (ત્રિજા બારોનેટ), કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી જીજીભાઇ, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, કાવશજી મેહરવાંનજી સરાફ, ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ, જીજીભાઇ ફરામજી પીટીટ, હાનરેબલ બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ, અને જાહંગીરજી બહમનજી પીટીટ વખતોવખત શામેલ થયા કીધાછે.

એ મંડલીએ પ્રથમમાં બે યુરોપ્યન પેનશન મેલવનાર

ઑફ ક્રુઅલટી ટુ એનીમલ્સ" છપાને "જાનવરો પર દર્દ પાતકીપણું અટકાવનારી મંડળી" એ પ્રમાણે આપવામાં આવ્યું હતું. આવી મંડળી મુંબઇમાં ઉભી કરવાને એ વખતે ઘણી જરૂર જણાઇ હતી, કેમકે ભાગુની ઘોડા

સોલજરોને આડતીઆ તરીકે નેમી મુંબઇમાં ગાડી ઘોડા જવાના રસતાઓ, બંદરો, રેલવે સ્ટેશનો, રૂઇના જથા વગેરે ઠેકાણાંઓપર ફરી જે જાનવરોના માલેકો તથા હાંકનારાઓ-તેમનાપર કોઇપણ પ્રકારનું પાતકીપણું ગુજરે તેમને પકડી પોલીસ, માં ઉભા કરી સજા કરાવવાને મારચ ૧૮૭૫ થી સોંપ્યું હતું, અને પેહેલે વર્ષે તેઓએ ૨૪ ઘોડા, ૧૩૭ બળદ તથા બીજાં ૧૩ જાનવરોપર પાતકીપણું ગુજરનારા ૧૭૮ જણાને દંડની સજા કરાવી હતી, જે દંડ બધો મળી પેહેલે વર્ષે રૂ.૧૦૩૪) ની રકમનો થયો હતો. (ગયે વર્ષે એટલે ૧૮૯૧ માં મંડળીના એજંટોએ ૪૮૨૪ જણાને સજા કરાવી હતી, અને દંડની રકમ રૂ.૮૯૧૭ ની થઇ હતી) એ ઉપરાંત મ્યુનીસીપાલ ખાતાંના બળદો ઉપર ચોકસી રાખવાને મુંબઇના હેલ્થ આફીસરને તથા વિક્ટોરિયા ગારડનસમાં રાખેલાં જંગલી જાનવરોનાં પીંજરાં વગેરે બદલવાને મ્યુનીસીપાલ કમીશનરને તથા ટ્રામવેના ઘોડાઓને વધું ખેંચતાણ ન કરાવવાને તે કંપનીને લખાણો કીધાં હતાં. વળી બજારોમાં વેચાવા આવતાં તથા લોકોએ ખરીદ કીધેલાં મરઘાં બતકાંઓ નીચી મુંડીએ લટકતાં ધરીને ચાલનારાઓને તેમ નહિ ધરવાને સમજાવવા, અને જો ન સમજે તો દંડ કરાવવાને ઠેરવ્યું હતું. ભાર-ભરનારી જાનવરો પાસે એક ગાડીમાં ૧૪ મણથી વધુ બોજો નહિ ખેંચાવવાને પોલીસ કમીશનર મારફતે ચાલ પડાવી હતી.

જાનવરોપર પાતકીપણું ગુજરનારાઓને મંડળી તરફથી પોલીસમાં જે દંડ કરવામાં આવતા હતા તે દંડની અરધી રકમ મંડળીની અરજ ઉપરથી તેનાં ફંડમાં આપવાને નામદાર સરકારે ૧૮૭૬ માં હોકમ કીધો હતો. તે પછી ૧૮૮૫ માં એ દંડની આખી રકમ દર માસે રૂ.૨૫) કસાઇના ખરચના કાપી લઇ મંડળીને આપવાને સરકારે હોકમ કીધો હતો.

અતરે કારખાનાંઓમાં વેચાતા રૂઇ ઉપર દર ખાંડીએ ચાર આનો આ મંડળીનાં ફંડમાં ભરવાને લખતો કીધાં હતાં. તે પછી શેઠ દીનશાહજીએ તા૦ ૫ મી આપરેલ ૧૮૮૭ ને દીને મંડળીના પ્રમુખ ઓનરેબલ મી૦ જસ્ટીસ બેલી ઉપર એક પત્ર લખી પરેલ મધેની પોતાના એક બેઠી શેઠ પેટનજી બહમનજી છીછીભાઇ હસ્તકની ૪૦૫૦૦ વાર જમીન તેના માલ સાથના એક મોટા બંગલા તથા તબેલા વગેરે રૂ.પી જાનવરોની એક હાસ્પીટલ પોતાનાં ધણીઆંની બાઇ સાકર-બાઇને નામે ઉઘાડવાને મંડળીને ભેટ આપવાની માગણી કીધી હતી. એ ભેટ મંડળીએ ખુશી સાથે સ્વીકારી, અને એ મીલકત શેઠ દીનશાહજીએ તા૦ ૨૪ મી મારચ ૧૮૮૮ ને દીને કાયદાસરનું એક ખત કરી મંડળીનાં નામ ઉપર કરી આપી હતી. એ બાદ મંડળીએ પોતાનાં ફંડ મધેથી ઉતરી જગાના કંપાઉંડમાં દરદી જાનવરોને માટે ઘણુ મોટાં પાકી બાંધણીનાં છાપરાં રૂ.૨૩૬૯૭) ને ખરચે બંધાવ્યાં હતાં. એવામાં હિંદુસ્થાનના નવા નેમાએલા વાઇસરાય અને ગવરનર જનરલ અરલ ઑફ ડફરીનનું મુંબઇ આવવું થયું, અને કમીટીએ તે નામદારને હાથે તા૦ ૧૦ મી ડીસેમ્બર ૧૮૮૪ ને દીને "બાઇ સાકરબાઇ દીનશાહ પીટીટ જાનવરોની હાસ્પીટલ" નો પાયો નખાવ્યો હતો. એ હાસ્પીટલના નીભાવ માટે શેઠ દીનશાહજીની સુચનાં ઉપરથી મંડળીએ તા૦ ૨૪ મી મારચ ૧૮૮૪ ને દીને પોતાનાં ફંડ મધેથી રૂ.૧૦૦૦૦) નો રકમ એલાહેદી કાઢી તેનું પોતાનાં દફતરમાં એક જુદું ખાતું પાડયું હતું, અને તેમાં લોકો તરફથી બીજી જે રકમ મળે તે ઉમેરવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

ઉપલી બાઇ સાકરબાઇ હાસ્પીટલની સાથે જાનવરોનું વૈદું શિખાડવા માટે એક વેટરીનરી કાલેજ સરકારે સ્થાપવું નકી થયું હતું. તે વિષે વિચાર કરી રીપોર્ટ કરવાને નામદાર

તથા બળદો ઉપર તેમના માલેકો તથા હાંકનારાઓ ઘણું ઘાતકીપણું ગુજારતા હતા. કલકતા મધે તો આપણી ઘણું

આગમજ ઇધાને ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં એવી મંડળી ઉભી થાઈ હતી, અને તેને ઘણું ઉપેગી કામ બજાવ્યાથી મુંબઇમાં પણ તેવી સભા ઉભી કરવાને ઉલટ થાઇ હતી.

૧૮૯૦ ને દીને નામદાર ગવરનર લારડ રેએ ઉપર એક પત્ર લખી એવી એક "પેથો-બેકટ્રીઓલોજીકલ લેબોરેટરી" જો સરકાર નીભાવે તો પોતાને ખરચે બંધાવી આપવાની માગણી કીધી હતી. એ માગણી સરકારે ઉપકાર સાથે બાહલ રાખવાથી સર દીનશાહજીએ તે રૂ૧૭૦૦૦) ને ખરચે બંધાવી આપી, અને તેનો પાયો તા૦ ૧૭ મી મારચ ૧૮૯૦ ને દીને નામદાર ગવરનર લારડ રેએ નાખ્યો હતો, તથા નામદાર ગવરનર લારડ હેરીસે તા૦ ૨૧ મી મારચ ૧૮૯૧ ને દીને તે ખોલ્લી મુકી હતી.

શેઠ અજરામલ હરજીએ ઢોરોને માટે એક મોટો "શેડ" રૂ૪૦૦૦) ને ખરચે તથા શેઠ નુરમહમદ જેરાજભાઇ પીરભાઇએ પોતાનાં માતાજી બાઇ મીનબાઇની યાદગારીમાં રૂ૭૦૦૦) ને ખરચે ઘોડાઓને માટે એક મોટો "શેડ," તથા બાઇ અવાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ કાવશાજી દીનશાહજી પીટીટનાં વીધવાએ પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ અરદેશર કાવશાજી પીટીટને નામે રૂ૨૦૦૦) ને ખરચે કુતરાંઓને માટે એક "શેડ" બંધાવી આપ્યા હતા તે ખોલ્લા મુકવાની ક્રિયા નામદાર ગવરનર લારડ રેએ તા૦ ૫ મી મારચ ૧૮૮૮ ને દીને કીધી હતી.

એ છતાં જાનવરોની સારવાર કરવા માટે એક બીજા વારડની જરૂર જણાયાથી લેડી સાકરબાઇ દીનશાજી પીટીટે રૂ૯૦૦૦) ને ખરચે બીજો એક મોટો ૬૦ ઢોરો સમાએ એવડો "શેડ" બંધાવી આપ્યો હતો, તે ખોલ્લો મુકવાની ક્રિયા હિંદુસ્થાનના નવા ઠડેલા વાઇસરાય લારડ લેનસડાઉને તા૦ ૫ મી ડીસેમબર ૧૮૮૮ ને દીને કીધી હતી.

વળી દરદી જાનવરોને રાખવાનો એક જુદો "આઇસોલેશન વારડ" રૂ૩૫૯૧) નાં જાહેર ઉઘરાંણાં તથા રૂ૭૫૫૫) ની સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ તરફની બખશેશ તથા રૂ૯૪૯) મંડળીનાં ફંડમાંથી મળી રૂ૮૦૯૫) ને ખરચે ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૯ માં બાંધ્યો હતો, અને તેને સર દીનશાહજીનું નામ આપ્યું હતું. શેઠ ફરદુનજી ધનજીભાઇ આલબલેસે રૂ૫૦૦૦) ને ખરચે ઉપલી હાસ્પીટલના વારડોની પાસે એક સુંદર પાણીનો ફુવારો પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ એદલજી ફરદુનજી આલબલેસની યાદગારીમાં એજ શાલમાં બંધાવી આપ્દો હતો. બાઇ દીનબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનાં વીધવાએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૩ માં પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટને નામે રૂ૬૬૬૫) ને ખરચે એક કુશાદે ઢોરોનો વારડ, તથા પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટને નામે હાસ્પીટલમાં દાખલ થવાનો એક સુંદર દરવાજો રૂ૫૨૭૪) ને ખરચે બંધાવી આપ્યો હતો.

એ મંડળી તરફથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૬ માં અતરેની હાઇ સ્કુલોના વિદ્યાર્થીઓ તથા છોકરીઓની નિશાલોમાં શિખતી મોટી છોકરીઓ પાસે "જાનવરોપર માયા રાખવાની માણસની ધર્મ તથા નીતિની રૂડી ફરજ" બાબે ઇનામના રેસાલા લખાવી મંગાવ્યા હતા, તે મુજબ લગભગ ૮૦૦ રેસાલા લખાઇ આવ્યા હતા. તે એક સ્કુલના લખનારાઓના બીજી સ્કુલના શિક્ષકો પાસે તપાસાવી તે મધેથી રૂ૫૦) નું એક, રૂ૩૦) નાં ત્રિસ, અને રૂ૨૫) નું એક મળી ૩૨ ઇનામો આપવામાં આવ્યાં હતાં. વળી એ રેસાલા લખનારાંઓને જાનવરોની હાસ્પીટલની બધી ગોઠવણો તથા સારવાર કરવાની રીત તા૦ ૮ મી ફેબરવારી ૧૮૯૬ ને દીને પરેલમાં બોલાવી દેખાડી હતી, તથા વેટરીનરી કાલેજના એક આગલા ગ્રાડયુએટ શેઠ માણેકજી કાવશાજી પટેલ પાસે તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી ૧૮૯૬ ને દીને નાવેલટી થીએટરમાં "જાનવરોપર માયા રાખવાની ફરજ" બાબે એક ભાષાણ કરાવી સઘળાંઓને સમજ આપી હતી. એ ઉપરાંત શેઠ દાદી એદલજી તારાપોરવાલા પાસે રૂ૩૦૦) નાં ઇનામની જાનવરો સાથે માયાથી વરતવા બાબે નાહની નાહની ગુજરાતી કવિતાઓની એક ચોપડી લખાવી તે સસતી કીમતે વેચી હતી. વળી શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી સીરવાઇએ "પશુરક્ષક" નામનું દર મહીને એજ બાબત ઉપર એક ચોપાન્યું પ્રગટ કરવા માંડયું હતું, પણ તે થોડુંકમાં બંધ પડયું હતું.

એજ મુજબ ઈ૦ સ૦ ૧૯૦૨ માં પણ ઉપર પ્રમાણેજ વિદ્યાર્થીઓ તથા છોકરીઓ પાસે "બાઇ સાકરબાઇ હાસ્પીટલ તથા વેટરીનરી કાલેજ એ બેહુ પોતાનાં કામથી જાનવરોપર માયા રાખવાના બાબમાં કેવો હીસ્સો આપેછે" તે વિષે ઇનામના રેસાલા લખાવી મંગાવ્યા હતા, તે મુજબ ૫૪૦) રેસાલા લખાઇ આવ્યા હતા, અને તે પણ ઉપર મુજબજ તપાસાવી તે મધેથી રૂ૫૦) નું એક અને રૂ૨૦) નાં પચીસ મળી ૨૬) ઇનામો આપવામાં આવ્યાં હતાં, તથા રેસાલા લખનારાંઓને જાનવરોની હાસ્પીટલ તથા વેટરીનરી કાલેજ તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી ૧૯૦૨ ને દીને દેખાડી હતી, તથા ઉપલાજ શેઠ માણેકજી કાવશાજી પટેલ પાસે તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી ૧૯૦૨ ને દીને નાવેલટી થીએટરમાં એજ બાબદ ઉપર ભાષાણ કરાવી સઘળાંઓને સમજ આપી હતી.

એ મંડળીનાં ફંડમાં નીચલા ગ્રહસ્થો તથા બાનુઓએ અમુક રકમો અનામત આપી તેનું બ્યાજ વાપરવાને નીચે મુજબ રૂ૮૨૦૦૦) ની રકમનાં ૪૮) જુદાં જુદાં ખાતાં પડાવ્યાં છે, જે મધે રૂ૭૪૦૦૦) ની રકમનાં ખાતાં મરહુમ સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટ અને તેમનાં કુટુંબનાં છે:—

(૧) તા૦ ૧૯ મી મેએ ૧૮૮૪ ને દીને શેઠ હોરમજજી બહમનજી જીજીભાઇએ રૂ૫૦૦) ની સરકારી નોટ પોતાનાં ધણીઆંની બાઇ જાઈજીનો તરફથી તેમના બાવા મરહુમ શેઠ નવરોજજી અરદેશર દાવરની યાદગારી માટે. (૨) તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી ૧૮૮૬ ને દીને શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ પોતાનાં બેહન મરહુમ બાઇ રતનબાઇ તે શેઠ ફરાંમજી દોરાબજી પાંડેનાં ધણીઆંનીની યાદગારી માટે. (૩) તા૦ ૫ મી મેએ ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ રાંમજી માધવજીએ રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ પોતાની યાદગારી માટે. (૪) તા૦ ૭ મી મેએ ૧૮૮૭ ને દીને સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ પોતાના નબીરા મરહુમ શેઠ અરદેશર કાવશાજી પીટીટની યાદગારી માટે. (૫) એજ તારીખે લેડી સાકરબાઇ દીનશાહજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ

તા૦ ૨૭ મી ડીસેમબર.

રોજ ૮ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—ખુરશેદજી પેશતનજી મોદી ખંભાતવાલા—ઉમર વર્ષ ૪૫) મોદી પેશતનજી ખુરશેદજી ખંભાતવાલાના દીકરા. એવણ પોતાના વડીલ પુણાંવાલા મરહુમ મોદી ખુરશેદજી જમશેદજીને પેશવાઈ તરફથી ઈનામમાં મલેલાં રાલેજ ગામના માલેક હતા, અને ખંભાત તથા અમદાવાદ ખાતે રેહતા હતા. ૧૮૬૮ માં એવણને નામદાર સરકારે અમદાવાદની મ્યુનીસીપાલીટીના, તથા એડાની ડીસ્ટ્રીક્ટ લોકલ ફંડ કમીટીના મેમબર નેમ્યા હતા. એવણનું મરણ ખંભાત મધે નીપજ્યું હતું.

એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૬) એજ દીને શેઠ બહ્મનજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૭) એજ દીને બાઈ આવાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ કાવશજી દીનશાહજી પીટીટનાં વીધવાએ રૂ૨૦૦૦) નાં પોરટ તરસ્ટ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૮) તા૦ ૨૮ મી જુલાઈ ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ અરદેશર શેરાબજી દસ્તુર કામદીને રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ પોતાનાં બપાઈ મરહુમ બાઈ આવાંબાઈ તે મરહુમ દસ્તુર પેશોતનજી અસપંદીઆરજી કામદીનજીનાં વીધવાની યાદગારી માટે. (૯) તા૦ ૧૨ મી આગશટ ૧૮૮૭ ને દીને શેઠ કેશવજી ઈસરે રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ પોતાની યાદગારી માટે. (૧૦) તા૦ ૧ લી મારચ ૧૮૮૮ ને દીને શેઠ અરદેશર માણેકજી વાછાગાંધીએ રૂ૧૫૦૦) ની સરકારી નોટ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ માણેકજી શેરાબજી વાછાગાંધીની યાદગારી માટે તેનું વ્યાજ આજારી કુતરાંઓને ખવડાવવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૧૧) તા૦ ૪ થી આગશટ ૧૮૮૮ ને દીને શેઠો એદલજી ફરામજી આલબલેસના સાહેબજાદાઓએ રૂ૫૦૦) ની સરકારી નોટ પોતાના ભત્રિજાના બેટા મરહુમ શેઠ એદલજી ફરદુનજી આલબલેસની યાદગારી માટે. (૧૨) તા૦ ૨૨ મી સપટેમબર ૧૮૮૮ ને દીને શેઠો માણેકજી, પેશતનજી અને હોરમજજી કાવશજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ પોતાના ફુવા મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટની યાદગારી માટે. (૧૩) એજ દીને લેડી સાકરબાઈ દીનશાહજી પીટીટે રૂ૧૫૦૦) નાં પોરટ તરસ્ટ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૧૪) તા૦ ૧૫ મી મારચ ૧૮૮૯ ને દીને શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે રૂ૫૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટની યાદગારી માટે. (૧૫) તા૦ ૨૧ મી મારચ ૧૮૮૯ ને દીને શેઠ હરકીસનદાસ નરોતમદાસે રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ પોતાના મિત્ર શેઠ મુરમહમદ જેરાજ પીરભાઈનાં માતાજીને નામે બંધાવેલા "મીનબાઈ હોરસ વારડ" ની દર શાલની મરામત કરવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૧૬) તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી ૧૮૯૦ ને દીને શેઠો માણેકજી તથા હોરમજજી એદલજી આલબલેશે રૂ૫૦૦) ની સરકારી નોટ પોતાના ભત્રીજા મરહુમ શેઠ પીરોજશાહ ધનજીભાઈ આલબલેસની યાદગારી માટે. (૧૭) તા૦ ૧૨ મી આપરેલ ૧૮૯૦ ને દીને બાઈ બચુબાઈ તે શેઠ ડોશાભાઈ દારાશાહ શેઠનાં ધણીઆંનીએ રૂ૫૦૦) નું મ્યુનીસીપાલ બોંડ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ હીરજીભાઈ હોરમજજી શેઠનાની યાદગારી માટે. (૧૮) તા૦ ૨૧ મી જુન ૧૮૯૦ ને દીને સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે રૂ૫૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ પોતાની બેટીઓ તરફથી તેમનાં માતાજી મરહુમ લેડી સાકરબાઈની યાદગારી માટે તેમની પુંજીમાંથી. (૧૯) તા૦ ૧૧ મી આગશટ ૧૮૯૦ ને દીને શેઠ બહ્મનજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ પોતાનાં માતાજી મરહુમ લેડી સાકરબાઈની યાદગારી માટે. (૨૦) એજ દીને બાઈ બીખાઈજી તે શેઠ દાદી નશરવાંનજી દાદીશેઠનાં ધણીઆંનીએ રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૨૧) એજ દીને બાઈઓ બચુબાઈ, કુવરબાઈ અને મેહરબાઈ ફરામજી દોરાબજી પાંડેએ રૂ૧૫૦૦) નાં પોરટ તરસ્ટ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૨૨) એજ દીને બાઈ હીરાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટનાં વીધવાએ રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૨૩) એજ દીને બાઈ હમાંબાઈ તે શેઠ ફરામજી રૂસતમજી કામાનાં ધણીઆંનીએ રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૨૪) એજ દીને બાઈ નવાજબાઈ તે શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઈનાં ધણીઆંનીએ રૂ૧૫૦૦) નાં પોરટ તરસ્ટ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૨૫) એજ દીને બાઈ માણેકબાઈ તે શેઠ પીરોજશાહ બહ્મનજી જીજીભાઈનાં ધણીઆંનીએ રૂ૧૫૦૦) નાં પોરટ તરસ્ટ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૨૬) એજ દીને બાઈ બચુબાઈ તે શેઠ મેહરવાંનજી શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈનાં ધણીઆંનીએ રૂ૧૫૦૦) નાં પોરટ તરસ્ટ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૨૭) તા૦ ૪ થી જુલાઈ ૧૮૯૧ ને દીને શેઠો માણેકજી, ધનજીભાઈ અને હોરમજજી એદલજી આલબલેસે રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ પોતાના કાકાના દીકરા મરહુમ શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેસની યાદગારી માટે. (૨૮) તા૦ ૧૯ મી સપટેમબર ૧૮૯૧ ને દીને સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે રૂ૧૫૦૦) નાં પોરટ તરસ્ટ બોંડ તેનાં બ્યાજમાંથી દર શાલ વેટરીનરી કાલેજના વિદ્યાર્થીઓને પુસ્તકો તથા ઓજરોના ઈનામો આપવા માટે. (૨૯) તા૦ ૧૪ મી જુન ૧૮૯૨ ને દીને સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ જુની રાયલ બેંકના લીકવીડેટર તરીકે તેઓના હસ્તકમાં વગર દાવે થવે પડી રહેલાં નાણાંમાંથી લઈ તેનું વ્યાજ જાનવરોના પાસ ચારાની ખરીદીના ખરચમાં વાપડવાને. (૩૦) એજ દીને એજ શેઠે રૂ૩૦૦૦) ની સરકારી નોટ જુની ફ્રીઅર લાંડ એંડ પીઅર કુંપનીના લીકવીડેટર તરીકે તેઓના હસ્તકમાં વગર દાવે થવે પડી રહેલાં નાણાંમાંથી લઈ તેનું વ્યાજ ઊપલાંજ કારણસર વાપડવાને. (૩૧) તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર ૧૮૯૨ ને દીને એજ શેઠે રૂ૩૦૦૦) ની સરકારી નોટ પોતાની તથા મરહુમ લેડી સાકરબાઈ તથા શેઠ ફરામજી અને બહ્મનજી દીનશાહજી પીટીટની તરફથી મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટની યાદગારી માટે તેનું વ્યાજ દરદી જાનવરોની સારવાર માટે દવા ખરીદવાના ખરચમાં વાપડવાને. (૩૨) તા૦ ૨ જી નવેમબર ૧૮૯૨ ને દીને બાઈ દીનબાઈ તે મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનાં વીધવાએ રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટની યાદગારી માટે. (૩૩) તા૦ ૪ થી જુન ૧૮૯૪ ને દીને મરહુમ શેઠ માણેકજી એદલજી

તા૦ ૨૮ મી ડીસેમબર.

રોજ ૯ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—પાલણજી નશરવાંનજી પટેલ—ઉમર વર્ષ ૭૫) એવણે પોતાનો આખો જનમારો ચીન મધે વ્યાપાર તથા દલાલી કરવામાં કાઢયો હતો, અને મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા હતા. કલીઆંણી મધે એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૨ માં ત્યાંનાં દોખમાંનો રસ્તો, તથા દરેમેહરને ફરતી દેવાલ, વગેરે બંધાવી આપ્યાં હતાં. ચીનની જરથોસ્તી અંજુમનને લગતાં ધર્મનાં ફંડમા એવણે ૧૮૬૫ માં ૫૦૦) ડાલરનું ખાતું પડાવી તેનું વ્યાજ ત્યાંના ગરીબ લાચાર ચીનાઓને આસરો આપવામાં વાપડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

તા૦ ૩૦ મી ડીસેમબર.

રોજ ૧૧ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—જામાસપજી ખુરશેદજી દેસાઈ—ઉમર વર્ષ ૬૪) નવસારીવાલા દેસાઈ ખુરશેદજી રૂસતમજીના વડા દીકરા. એવણ પોતાના વડવાઓનાં નવસારીનાં દેસાઈગરાંને માટે છેક ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૦ થી વરોડરે ગાયકવાડ સરકાર હજુર દાદ ચાહવાને ગયા હતા, તે છેક ૧૮૬૨ માં તે હક પાછો મેલવી નવસારી આવ્યા, અને પોતે મામલત ચલાવી હતી. વરોડરામાં એવણને ગાયકવાડ તરફથી પાલખી મસાલનું માન મલ્યું હતું. ૧૮૬૧ માં માહરાજા ખંડેરાવ ગાયકવાડ નવસારી આવ્યા ત્યારે એમને મકાને જઈ એમની ખાસ મોલાકાત લીધી હતી. નવસારીની જરથોસ્તી અંજુમનને એવણે ઘણીક મદદ કીધી હતી, જેથી અંજુમને એમનું નામ જરથોસ્તી મજહબને લગતી જાહેર ક્રિયાઓમાં બીજા બુજરગોનાં નામ સાથે દેવાને ઠેરવ્યું હતું.

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર.

આએ વર્ષમાં ઇવાને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૪ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં ૧૧૦૫ જન્મ—જેમાં ૫૬૦ છોકરા અને ૫૪૫ છોકરી—નોધાયાં હતાં.

આલબલેસના એકઝીકયુટરોએ તેમની પુંજીમાંથી રૂ.૫૦૦) ની સરકારી નોટ તેમની યાદગારી માટે (૩૪) તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૯૫ ને દીને સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે રૂ.૨૫૦૦) નાં મ્યુનીસીપાલ બોંડ પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટની યાદગારી માટે. (૩૫) એજ દીને બાઇઓ ભીખાઇજી, નવાજબાઇ, હમાંબાઇ, હીરાંબાઇ, માણેકબાઇ અને બનુબાઇ દીનશાહજી પીટીટે રૂ.૩૦૦૦) નાં મ્યુનીસીપાલ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૩૬) એજ દીને શેઠ બહમનજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ.૧૫૦૦) નાં મ્યુનીસીપાલ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૩૭) એજ દીને બાઇઓ બનુબાઇ, કુવરબાઇ અને મેહરબાઇ ફરાંમજી દોરાબજી પાંડેએ રૂ.૫૦૦) નું મ્યુનીસીપાલ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૩૮) તા૦ ૭ જી ફેબરવારી ૧૮૯૬ ને દીને બાઇ આવાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટનાં વીધવાએ રૂ.૧૦૦૦) નું મ્યુનીસીપાલ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૩૯) તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારી ૧૮૯૬ ને દીને શેઠ જીજીભાઇ ફરાંમજી પીટીટે રૂ.૧૦૦૦) નું મ્યુનીસીપાલ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૪૦) તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી ૧૮૯૬ ને દીને શેઠો માણેકજી, પેશતનજી, હોરમજજી, ખરશેદજી, શેરાબજી અને ફરદુનજી કાવશજી પીટીટે રૂ.૨૦૦૦) નાં મ્યુનીસીપાલ બોંડ એજ મરહુમની યાદગારી માટે. (૪૧) તા૦ ૪થી મેએ ૧૮૯૬ ને દીને શેઠ ખુરશેદજી મેહરવાંનજી બાલીવાલાએ મંડલીના લાભ માટે પોતાની નાટક કંપની પાસે એક ખેલ કરાવ્યો તેની આવક મધેથી રૂ.૧૦૦૦) નું પોરટ તરસ્ટ બોંડ. (૪૨) તા૦ ૨૧ મી સપટેમબર ૧૮૯૬ ને દીને શેઠો જાંગીરજી, ધનજીભાઇ, પીરોજશાહ, દીનબાઇ અને માણેકબાઇ બહમનજી પીટીટે રૂ.૨૦૦૦) નાં મ્યુનીસીપાલ બોંડ પોતાના કાકા મરહુમ શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટની યાદગારી માટે. (૪૩) તા૦ ૪ થી આગશટ ૧૮૯૭ ને દીને બાઇ નવાજબાઇ દીનશાહજી પીટીટ તે મરહુમ શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઇના વીધવાએ રૂ.૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ પોતાના જેઠ મરહુમ શેઠ ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી જીજીભાઇની યાદગારી માટે. (૪૪) તા૦ ૨૧ મી અકટોબર ૧૮૯૭ ને દીને શેઠો ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, અરદેશર શેરાબજી દસ્તુર કામદીનના અને કાવશજી મેહરવાંનજી સરાફે મરહુમ લેડી સાકારબાઇ દીનશાહજી પીટીટ ૧૮૯૦ માં બેહુશતનશીન થયાં તે વેળાએ તેમની યાદગારી રાખવા માટે તેમનું એક "બસ્ટ" બનાવી હાસ્પીટલના કંપાઉંડમાં મુકવાને ફંડ કીધુ હતું, પણ પાછલથી સર દીનશાહજીએ પોતાને ખરચે તેવું એક બસ્ટ બનાવી હાસ્પીટલમાં મુકવાને ભેટ આપવાથી તે ફંડમાં ભરાયલા રૂ.૬૫૦૦) જે વ્યાજ સાથે રૂ.૯૭૩૯)૨)૫ થયા હતા તેમાં એ મરહુમ બાઇની બેટીઓએ બીજા રૂ.૧૭૫૭)૩)૨ ઉમેરી તેનાં રૂ.૧૦૦૦૦) નાં મ્યુનીસીપાલ બોંડ લઇ તેનું વ્યાજ હાસ્પીટલમાં જાનવરોના ઘાસચારા સારૂં વાપડવાને આપ્યાં હતાં. (૪૫) તા૦ ૧૭ મી અકટોબર ૧૮૯૮ ને દીને સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટ અને ફરજંદોએ રૂ.૮૦૦૦) ની સરકારી નોટ પોતાનાં વડાં બેટી મરહુમ બાઇ ભીખાઇજી તે શેઠ દાદી નશરવાંનજી દાદીશેઠનાં ધણીઆંનીની યાદગારી માટે. (૪૬) એજ દીને એજ શેઠે રૂ.૨૦૦૦) નાં પોરટ તરસ્ટ બોંડ આગલી ગોરડન સ્પીનીંગ એંડ મા-યુફેકચરીંગ કંપનીનો ફડચો કરતાં બાકી વધેલી રકમમાંથી લઇ તેનું બ્યાજ વાપડવાને. (૪૭) તા૦ ૨૮ મી આગશટ ૧૯૦૧ ને દીને બાઇ માણેકબાઇ તે શેઠ પીરોજશાહ બહમનજી જીજીભાઇનાં ધણીઆંનીએ રૂ.૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ પોતાના બાવા મરહુમ સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટની યાદગારી માટે. (૪૮) એજ દીને બાઇ બનુબાઇ તે મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇનાં વીધવાએ રૂ.૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ એજ મરહુમની યાદગારી માટે.

એ મંડલીની પુંજી તેના છેલ્લા ઈ૦ સ૦ ૧૯૦૧ સુધીના છપાયલા હીસાબ મુજબ રૂ.૭૦૦૭૧૬) ની છે, તથા પરેલની બાઇ સાકરબાઇ હાસ્પીટલના કંપાઉંડમાં આવેલી બધી મીલકત રૂ.૨૭૨૧૦૦) ની કીમતની છે.

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૨૪૫ જોડાંનાં લગન તથા ૧૯ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
લગન— ૭ થી ૧૦ વર્ષનાં ..	૪	૨૧	૨૫
૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૩૨	૧૪૬	૧૭૮
૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૮૦	૬૫	૧૪૫
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૯૦	૧૩	૧૦૩
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૨૮	૦	૨૮
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૯	૦	૯
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
	૨૪૫	૨૪૫	૪૯૦
ગગરનાં—૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૦	૬	૬
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૨	૪	૬
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૫	૬	૧૧
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૫	૨	૭
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૧	૧	૨
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૩	૦	૩
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૩	૦	૩
	૧૯	૧૯	૩૮

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૯૯૨ મરણ નિપજયાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જન્મેલાં	૬૦	૪૨	૧૦૨
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૪૧	૩૦	૭૧
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૭૮	૭૫	૧૫૩
૧ થી ૫ વર્ષનાં..	૧૧૪	૮૭	૨૦૧
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં..	૨૬	૧૮	૪૪
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં..	૨૦	૨૫	૪૫
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં..	૩૦	૨૪	૫૪
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં..	૩૧	૨૪	૫૫
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં..	૩૩	૨૦	૫૩
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં..	૩૮	૨૫	૬૩
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં..	૩૫	૩૦	૬૫
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં..	૨૫	૩૬	૬૧
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં..	૭	૧૨	૧૯
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં	૨	૪	૬
	૫૪૦	૪૫૨	૯૯૨

એ ૯૯૨) મરણ નીચલા લટાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૪	બાહેરકોટ	૧૬૦
કોટ	૨૯૧	ખેતવાડી	૮૬
ધોબીતલાવ ..	૨૩૯	કામાઠીપરા ..	૧
કરેલવાડી	૧૫	ઉમરખાડી ..	૧
ગીરગાંમ	૧૩	ભીંડીબજાર....	૩૮
ચોપાટી	૩૦	ભાંએખલા....	૨
ગ્રાંટ રોડ	૧૪	મજગાંમ	૩૫
તારદેવ	૫	પરેલ	૫
ગોવાલીઆ તલાવ	૧૩	સીવ	૩
અંબાલા	૧	નાએગામ	૧
માહલક્ષ્મી....	૩	દાદર	૧
વાલકેશર	૨	માહીમ	૩
		વાંદરા...	૪
		સર જમ૦ જી૦ હાસ્પીટલ ...	૧૭
		જુની તુરંગ આગલ ફાંસી...	૨
		ધારાપોરીથી ..	૧
		માથેરાંનથી.. ..	૧
		નાગપોરથી....	૧
			૯૯૨

એ ૯૯૨) મરણ નીચલાં કારણોથી નિપજયાં હતાં:—

તાવ	૧૭૮
ગ્નાનતંતુને લગતાં દરદો	૧૧૩
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૬૦
લોહીવીકારને લગતાં દરદો	૧૫
જલંદર....................	૧૬
શીતલા	૨૨
ગોવરં	૨૪
કોલેરા	૧
મરડો	૩૩
પેટ	૪૪
પીશાબને લગતાં દરદો	૧૪
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૭
ચામડીને લગતાં દરદો	૮
હાડચામ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૧
તરતનાં જન્મેલાં....................	૧૦૨
જખરી તથા નાકવની....................	૧૭૫
બીજાં દરદો	૧૨૮

(૯ તાવને લગતાં.
૫૨ છાતીને લગતાં.
૬૭ પાંચનચક્રતીને લગતાં.)

આપઘાત ૧૧*

(૩ જેહર ખાઇને.
૪ કુવામાં પડીને.
૩ તલાવમાં પડીને.
૧ ગલે ફાંસો દઇને.)

હોનારત, અકસ્માત, વગેરે .... ૭†

(૧ ડાઝી જવાથી.
૧ દરીયે નાહતાં ડુબી જવાથી.
૧ નિશાલમાં ઉંધો પડી જવાથી.
૧ રમતાં બારીએથી કુવામાં પડી જવાથી.
૧ મછવો ઉંધો વલવાથી.
૧ ત્રામના આચકાથી.
૧ રોલર તલીએ ડબાઇ જવાથી.)

નહિં જણાયલાં કારણોથી ૩

૬૯૨

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધ્યે ૧૦૫ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં ત્રણ ઓરતો પણ હતી.

* આપઘાત કરી મરણ પામેલાં ૧૧ જણાંમાં ૮) પુરૂષ અને ૩ સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૧૬ વર્ષના છોકરાએ નિશાલે નહિં જવા માટે માએ ધમકાવ્યાથી તલાવમાં પડીને, એક ૨૫ વર્ષના જવાંને બેકારીને લીધે તથા બે ૨૬ વર્ષના જવાંનોએ માંદગીથી કંટાલી એકે તલાવમાં તથા બેએ કુવામાં પડીને, એક ૪૫ વર્ષના ભાડુતી બગી હાંકનારે, એક ૪૮, વર્ષના સુથારે, એક ૬૫) વર્ષના આગલા વ્યાપારીએ તથા એક ૭૨) વર્ષના સુથારે મગજની અસ્થિર હાલતમાં બેએ કુવામાં, એકે તલાવમાં અને એકે જેહર ખાઇને આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૧૯ વર્ષનીએ સંસારી ખટપટને લીધે ગલેફાંસો દઇને, બીજી ૨૩) વર્ષનીએ એજ કારણ સર જેહર ખાઇ તથા ત્રિજી ૨૧ વર્ષનીએ માંદગીથી કંટાલી જેહર ખાઇને આપઘાત કીધા હતા.

† અકસમાતથી મરણ પામેલાં ૭ જણામાં બધા પુરૂષો હતા. તેઓમાં એક ૪) વર્ષનો બુચો રમતાં રમતાં બારીએથી કુવામાં પડી જવાથી, એક ૯) વર્ષનો છોકરો નિશાલમાં અકસમાત ઊંધો પડી જવાથી, તથા બીજો ૯) વર્ષનો છોકરો રસ્તામાં ખડી ડાબવાનાં રોલર તલે ડબાઇ જવાથી, એક ૧૭) વર્ષનો વીદ્યાર્થી દરીયામાં નાહતાં મોજના જોસમાં તણાઇ જવાથી, એક ૩૦) વર્ષનો ત્રામવેનો ઈન્સપેકટર ત્રામવેના આચકાની અડફાંતમાં આવવાથી, એક ૪૧) વર્ષનો જવાંન કીરોસીન તેલનો દીવો ફાતાથી ડાઝી જવાથી અને એક ૪૫) વર્ષનો ડુબાશ મછવો ઊંધો વલવાથી દરીયામાં ડુબી જઇ મરણ પામ્યા હતા.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૫.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ" નાં કાલેનડરમાં[1] સઘળી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલા કાલિનડરની માફકજ છે.

જાઇંટ સ્ટાક કુંપનીઓ :—

ફ્લેમીંગ સ્પીનીંગ ઍંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી અને પેશતનજી નવરોજજી પોહચા.

ભરૂચ મીલસ કુંપનીના શેક્રેટરી તરીકે કાવશજી એદલજી પટેલ.

કરાંચી લાંડીંગ ઍંડ શીપીંગ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં એદલજી દીનશાહ સરાફનું નામ વધારે.

માણેકજી પીટીટ સ્પીનીંગ ઍંડ વીવીંગ કુંપનીના શેક્રેટરી તરીકે ફરદુનજી મેહરવાંનજી બનાજી. મીલ માનેજર—નવરોજજી નશરવાંનજી વાડીઆ.

ઓરીએનટલ સ્પીનીંગ ઍંડ વીવીંગ કુંપનીના શેક્રેટરી તરીકે જાંહગીરજી એદલજી દાવર.

બોમ્બે હેમ્પ ઍંડ જ્યુટ મીલ કુંપનીના ડાએરેક્ટરો તરીકે દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, હીરજીભાઇ જાંહગીરજી રેડીમની, અરદેશર બહમનજી કાકા. શેક્રેટરી—શોરાબજી રૂસતમજી બનશા.

નેશનલ સ્પીનીંગ ઍંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ, જાંહગીર હોરમજજી મોદી. શેક્રેટરી અને એજંટ, જાંહગીર હોરમજજીની કુંપની.

નડીઆડ સ્પીનીંગ ઍંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં નાનાભાઈ મેહરાંમજી જીજીભાઈ.

ઉમરાવતી કાટન મીલસ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ; કાવશજી જાંહગીરજી જશાંવાલા. એજંટ—કાવશજી જાંહગીરજી જશાંવાલા.

શાહુન સ્પીનીંગ ઍંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેક્ટરોમાં એદલજી બહમનજી મારીસ, પેશતનજી હોરમજજી સંતોક, શોરાબજી નવરોજજી વાડીઆ. એજંટો—ઇ. મોસીસ અને બરજોરજી રૂસતમજી મોદી. શેક્રેટરી—કુવરજી રૂસતમજી મોદી.

યુરોપ્યન પેહડીઓના પારસી દલાલોમાં વધારે :—

સી૦ બોનીવાલ ઍંડ કુંપની—રહીમતુલા કાદરભાઇ અને રૂસતમજી દાદાભાઈ પોહચા.

જાન ફ્લેમમેઝ ઍંડ કુંપની—મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેની કુંપની.

[1] The Times of India Calendar and Bombay Directory for 1875. Bombay: Printed and published at the Times of India Office.

હેનરી રોડમ ઍંડ કુંપની—મુલજી નશરવાંનજી (રતનજી તાતા) ઍંડ કુંપની.

કીંગ કીંગ ઍંડ કુંપની—અરદેશર રૂસતમજી મુનશી.

કીંગ નાજર ઍંડ કુંપની—કુંવરજી શોરાબજી નાજર.

તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી.

અત્રેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી ઓનરેબલ મી૦ ગીબસે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાક્ટર હંટરે ગયાં સાલનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો, જે પછી ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપો આપી હતી, જેઓમાં નીચલા ૯) પારસીઓ હતા:—

(૧) કેખશરૂ શોરાબજી નરીમાનને રૂ૨૫૦) નું સર જમશેદજી જીજીભાઇ મેડીકલ પ્રાઇઝ તથા રૂ૨૫) ની મેકલીનન સ્કાલરશીપ અને રૂપાંનો ચાંદ, (૨) રૂસતમજી હોરમજજી નાણાંવટીને સર જમશેદજી જીજીભાઇ ગોલ્ડ મેડલ, (૩) કેખશરૂ બરજોરજી કુપરને રૂ૨૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૪) માણેકજી ડાશાભાઇ મહુનાને રૂ૧૫) ની ફ્રીઇશ સ્કાલરશીપ, (૫) દીનશાહ દોરાબજી મીસ્ત્રીને રૂ૨૦) ની ફ્રીઇશ સ્કાલરશીપ, (૬) શોરાબજી પાલણજી મુન્શીને રૂ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ, (૭) ફરામજી રતનજી દીવેચાને રૂ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૮) રતનજી રૂસતમજી દાદીનાને રૂ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૯) રૂસતમજી હોરમજજી કામાને રૂ૧૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ.

રીપોરટમાં જણાવ્યા મુજબ દાઇપણું શિખવવાના ગુજરાતી વર્ગમાંથી નીચલી ચાર પારસી બાઇઓ એ સાલમાં પસાર થાઇ હતી:—

(૧) આવાંબાઇ જમશેદજી, (૨) આવાંબાઇ હોરમજજી મીસ્ત્રી, (૩) રતનબાઇ ખરશેદજી, (૪) આવાંબાઇ ખરશેદજી.

સેવટે સરનશીને એક સુજાબીત ભાષણ કરી સભા બરખાસ્ત કીધી હતી.[1]

તા૦ ૧૯ મી જાનેવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીની ચઉદમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દીને સર કાવસજી જાંહગીર યુનીવરસીટી હાલમાં ભરાઇ હતી. પ્રમુખપદને વાઇસ-ચાનસેલર ધી ઓનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસ બીરાજ્યા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—

લાઇસેનશીયેટ ઑફ મેડીશીન (એલ. એમ.) ની સનદ—કેખશરૂ શોરાબજી નરીમાન, રૂસતમજી હોરમજજી નાણાંવટી.

લાઇસેનશીયેટ ઑફ સીવીલ ઇનજીનીઅરીંગ (એલ. સી. ઇ.) ની સનદ—અરદેશર કાવસજી મોદી.

બેચલર ઑફ આર્ટસ (બી. એ.) ની સનદ—ફરદુનજી મનચેરજી દસ્તુર કામદીનના, જાંહગીર એદલજી મોદી; દોરાબજી હોરમજજી બાંકુવાલા, ધીરોસ હોરમસ દસ્તુર જામાસપઆશાના, નવરોજજી પાલણજી દેસાઇ, મેહરવાંનજી પેશતનજી ખરેઘાત, મેહરવાનજી નશરવાંનજી વાડીઆ.

આ વેળાએ અપાયલી ડયુક ઑફ એડીનબરો સ્કાલરશીપ ફરદુનજી મનચેરજી દસ્તુર કામદીનનાને બી. એ. ની પરીક્ષામાં પેહલા વર્ગમાં સર્વથી ચડતા આવવા માટે, તથા એલીસ સ્કાલરશીપ જાંહગીર એદલજી મોદીને બી. એ. ની પરીક્ષામાં ઇંગ્રેજી પત્રકમાં સઉથી ચડતી માર્કસ મેલવવા માટે, તથા જામ શ્રી વીભાજી સ્કાલરશીપ આરદરજી રૂસતમજી ગેગાવાલાને કાઠીઆવાડના રેહવાસી તરીકે મેટ્રીક્યુલેશની પરીક્ષામાં ઇંગ્રેજી પત્રકમાં ચડતી માર્કસ મેલવવા માટે આપવામાં આવી હતી.

વળી આજે વર્ષે યુનીવરસીટીની પુંજીમાં મરહુમ શેઠ ડાશાભાઇ હોરમજજી કામાજીના વારસો તરફથી મી૦ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ તા૦ ૨૮ મી નવેમબર ૧૮૭૪ ને દીને રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનાં વ્યાજમાંથી દર સાલ ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજનો જેણી પસાર થએ ગ્રાજ્યુએટ અથવા એલ. એમ. ની પદવી ધરાવનારો સીનડીકેટ ઠેરવે તેવી વૈદ્યાને લગતી બાબદમાં એક સરસ નીબંધ લખે તેને મરહુમ શેઠ ડાશાભાઇનાં નામથી એક ઇનામ આપવાને ભેટ આપી હતી.[2]

ઊપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઊપરાંત આજે વર્ષે યુનીવરસીટીની નાખલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા—

ફરસ્ટ એલ. એમ. ની પરીક્ષામાં—દીનશાહ દોરાબજી મીસ્ત્રી; અરદેશર પેશતનજી કામા, ફરામજી રતનજી દીવેચા, બેહરામજી નશરવાંનજી દેપાજી, કાવસજી હોરમજજી મીસ્ત્રી, શોરાબજી પાલણજી મુન્શી, કાવસજી ખરશેદજી [illegible]

ફરસ્ટ એલ. સી. ઇ. ની પરીક્ષામાં—પેશતનજી હોરમજજી પારક, ફરદુનજી કુવરજી તારાપોરવાલા.

ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઇન આર્ટસ (એફ. ઇ. એ.) ની પરીક્ષામાં—રોહરીઆરજી દાદાભાઇ ભરૂચા, ફરદુનજી પાલણજી દેસાઇ, જીવાજી દીનશાહ ગાંધી, રૂસતમજી મનચેરજી ગીમી, કાવસજી ખરશેદજી જમશેદજી, દીનશાહ [illegible] ખંભાતા, જીવણજી જમશેદજી મોદી, દાદાભાઇ ખરશેદજી [illegible] (કટેલી), દોરાબજી ખરશેદજી નરીમાન, માણેકજી [illegible]

મેટ્રીક્યુલેશનની પરીક્ષામાં—બેહરામજી [illegible] આગા, જમશેદજી મેહરવાંનજી અનટીઆ, બેહરામજી [illegible] બજી પનાજી, હોરમજજી ફરામજી ભરૂચા, કાવસજી [illegible] ભરૂચા, મનચેરજી કાવસજી ભરૂચા, દાદાભાઇ [illegible], રતનજી કાવસજી ઓદર, બરજોરજી શોરાબજી મીનવાલા, [illegible]

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૪ મી જાનેવારી ૧૮૭૫.

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૫

તા૦ ૨૦ મી જાનેવારી.

રોજ ૨ માહ ૬ (૩૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—બેહરામજી નશરવાંનજી દાંતરા[1]—ઉમર વર્ષ ૭૭) શેઠ નશરવાંનજી જમશેદજી દાંતરાના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં સુરતનો રેશમી કાપડ તથા દારૂનો વ્યાપાર કરતા હતા. તે પછી સુરત, રાજકોટ, ભુજ, પુણાં, અહમદનગર, ખીરકી, સેતારા, વગેરેના નામીચા પારસી વ્યાપારીઓની અતરે આદત કરતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૨ થી એવણે કલકતા તથા મધરાજની સરકારી સોરતીની ટીકીટો સરકાર પાસેથી ઉચર લઇ લોકોને વેચવા માડી હતી. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૩ ની કલકતાની પેહલી વારની સરકારી સોરતીમાં એવણને સઉથી મોટું રૂ૧૦૦૦૦૦) નું ઈનામ આવ્યું હતું, જેમાં અરધો ભાગ એવણનો અને અરધો ભાગ બીજા ભાગયાઓનો હતો.

તા૦ ૨૧ મી જાનેવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીના નવા "ફેલોઝ" તરીકે નામદાર સરકારે નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા:[2]—

શેઠ માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી જીજીભાઈ.

શેઠ મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, એ. એમ. આઇ; સી. ઈ.

શેઠ નાનાભાઈ રૂસતમજી રાંણીના.

ડાકટર રૂસતમજી મેહરવાંનજી ૧ ઘીના.

તા૦ ૨૨ મી જાનેવારી.

વડોદરાના માહરાજા મહલારરાવને ગાદીએથી ઉઠાડી મેલી ત્યાંનો રાજકારોબાર થોડુંક સુધી હિંદુસ્થાનના નામદાર વાઇસરાયે પોતાના એજંટ કનરલ સર લુઇ પેલીની મારફતે ચલાવ્યો હતો, તે અમલદારે ત્યાંના સરદારોનાં લેહણાં,

વાંનજી ખરશેદજી ચીનાઈ, ડોશાભાઈ અરદેશર ચોકસી, એદલજી રૂસતમજી દાદાચાંનજી, કાવશજી એદલજી દાદાચાંનજી, પાલણજી હોરમજજી દાદાચાંનજી, જાંહગીર ખરશેદજી દાજી, રૂસતમજી શેરાબજી દારૂવાલા, મનચેરશાહ કાવશજી ડાકટર, ખરશેદજી રતનજી દુબાશ, દારાશાહ જમશેદજી ડુંગાજી, કેખશરૂ શેરાબજી એનજીનીઅર, મનચેરજી પેશતનજી ઘડીઆલી, પેશતનજી મનચેરજી ઘડીઆલી, પેશતનજી શેરાબજી ગાડીવાલા, રતનજી નશરવાંનજી ગેઆરા, આદરજી રૂસતમજી ગોધાવાલા, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી હકીમ, ખરશેદજી બેહરામજી હાથીરામ, ફરામજી કાવસજી કાકા, નવરોજજી બેહરામજી કાકા, ફરામજી દીનશાહ કામદીન, જાંહગીર હોરમજજી કાંગા, રૂસતમજી જમશેદજી કાપડીઆ, શાપુરજી અસપંદીઆરજી કાપડીઆ, દાદાભાઇ નાનાભાઈ કરંજીઆ, જમશેદજી રૂસતમજી ખંબાતા, શેરાબજી કાવશજી ખંબાતા, ભીખાજી ફરામજી ખાન, મેહરવાંનજી શેહરીઆરજી બેશવાલા, જમશેદજી શેરાબજી ક્રોહલા, એદલજી ભીખાજી કુમાના, મનચેરશાહ શેરાબજી લાકડાંવાલા (વખારીઆ), મનચેરજી ખરશેદજી માડન, પીરોજશાહ દારાશાહ માણેકશાહના, રૂસતમજી ફરામજી મેહતા, મેહરવાંનજી દાદાભાઈ મીસ્ત્રી, અરદેશર દાદાભાઈ મોદી, માણેકજી પેશતનજી મોદી, નાનાભાઈ કુવરજી મોદી, ફરામરોજ અરદેશર મુસ, નશરવાંનજી પેશતનજી મુનશી, એદલજી રૂસતમજી નગરવાલા, અરદેશર બેહરામજી પટેલ, એદલજી દોરાબજી પટેલ, ફરદુનજી પાલણજી પાવરી, ખરશેદજી નવરોજજી પાવરી, જાંહગીર જીવણજી રેડીમની, એદલજી બરજોરજી શહીઆર, બહમનજી ખરશેદજી શેઠના, દીનશાહ પીરોજશાહ શેઠના, પેશતનજી કુવરજી શેઠના, રૂસતમજી ધનજીભાઈ શેઠના, નોશરવાંન મીનોચેહર સરાફ, હોરમજજી જમશેદજી સીરવાઈ, જાંહગીર ખરશેદજી તારાચંદ, જાંહગીર શેરાબજી તારાપોરવાલા, નવરોજજી આદરજી તાતા, રતનજી દાદાભાઈ તાતા, એદલજી કાવશજી તુકીના, બાપુજી ખરશેદજી વાછાગાંધી, કાવશજી નવરોજજી વેશુગરા, ધનજીભાઇ રૂસતમજી વાડીઆ.

આએ વર્ષે યુનીવરસીટીના પરીક્ષકોમાં એકજ પારસી—ડાકટર કેખશરૂ રૂસતમજી વીકાજી (એફ. ઇ. એ. ની પરીક્ષામાં) રમાએણી માનના પરીક્ષક હતા.

યુનીવરસીટીને માટેનો સર કાવશજી જાંહગીર હાલ આ વર્ષે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૪ ને દીને સરકારે યુનીવરસીટીને સ્વાધીન કીધો હતો. એ હાલમાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

The Sir Cowasjee Jehangbier Hall of the University of Bombay was erected from designs by Sir Gilbert Scott., R. A , F. S. A., F. R. I. B. A., and sanctioned by the Government of Bombay, on the 16th January 1869.

The work was commenced on the 1st March 1869. H. E. the Right Honourable Sir Seymour FitzGerald' G. C. S. I., Chancellor; the Rev. John Wilson, D. D.' F. R. S., Vice-Chancellor; and was completed on the 31st December 1874. H. E. the Honourable Sir Philip Edmond Wodehouse, K. C. B., Chanceller. The Honourable James Gibbs, C. S., Vice-Chancellor.

The work was carried out under the immediate orders of Lieut.-Colonel J. A. Fuller, R. E. from March 1869 to May 1871; J. H. E. Hart, M. Inst. C. E. from May 1871 to November 1872; Colonel J. A. Fuller, R. E. from November 1872 to December 1874; Rao Saheb Muckoond Ramchunder being Assistant Engineer in charge. Sir Cowasjee Jehangier, K. C. S. I., contributed Rs. 1,00,000. Estimate as sanctioned Rs. 4,15,304; actual cost Rs. 3,79,389.

M. K. KENNEDY, R. E. Colonel,
Secretary to Government, P. W. D.

એ પછી તા૦ ૪ થી માર્ચ ૧૮૭૫ ને દીને મલેલી યુનીવરસીટીની સેનેટની સભામાં નીચે મુજબનો ઠેરાવ પસાર થયો હતો:—

"That in recognition of Sir Cowasjee Jehanghier Readymoney's noble gift of Rs. 1,00,000 for the erection of University Buildings, the Hall, now handed over by Government to the University, be named, "The Sir Cowasjee Jehanghier Hall of the University of Bombay."

૧ શેઠ પેશતનજી બેહરામજી દાંતરાના બાવા.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૫.

દાતા, અને હકો વિષે તપાસ કરવાને એક કમીટી નેમી હતી; તેના સરનશીન તરીકે શેઠ પેશતનજી જહાંગીરજી તાલેયારખાંનને નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૪ મી જાનેવારી.

રોજ ૬ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—પેશતનજી પાલણજી માકાજીવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૨) એવણ અગરે પસ્તાલીઆનો ધંધો મોટા પાયાપર કરતા હતા. ૧૮૪૬ માં "બાહેરકોટના મુડદાનું ફંડ" પેહલવહેલું સ્થાપવામાં એવણે આગેવાની લઈ તેના સેવટ સુધી એક તરસ્તી હતા. ૧૮૫૨ નાં મુસલમાનોનાં હુલ્લડ વખતે એવણે બાહેરકોટના પારસીઓને ઘણી મદદ કીધી હતી. મુંબઈમાં આગલા વખતમાં નસેસાલાર તથા ખાંધીઆઓનો જે જુલમાત ચાલતો હતો તે ટાળવામાં એવણે ઘણીક રીતે પોતાની જાતી મદદ આપી હતી, તથા ૧૮૬૦ માં જરથોસ્તી રવાનોને અસલમંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ ઉભું થયું તે વેળાએ નસેસાલાર ખાંધીઆઓ ઉપર બરોબસ્ત રાખવા પંચાયતના તરસ્તીઓએ નેમેલી કમીટીના એવણને પ્રમુખ નેમ્યા હતા, જે ઓહદો એવણે જાહેરી જતાં પોતાના મરણ સુધી બજાવ્યો હતો.

તા૦ ૨૬ મી જાનેવારી.

તા૦ ૨૮ મી જાનેવારી.

રોજ ૧૦ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—ખરશેદજી મેહેરવાનજી ખાપ્રુ[3]—ઉમર વર્ષ ૫૭) શેઠ મેહેરવાનજી રુસ્તમજી ખાપ્રુના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં આગરે રહી શેઠ જમશેદજી રતનજી બેલ-ગાંમવાલાની લાકડાંની આડત કરતા હતા. તે પછી બેલગાંમ ખાતે જઈ રુઈનો વ્યાપાર તથા આગરેની પેહલી આઈમ કુંપનીની તે તરફની રુઈની આડતનું કામ કરતા હતા. બેલગાંમ તરફ એવણ લોકોમાં ઘણા પંકાઈ ગયા હતા. એવણનું મરણ મુંબઈ મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨ જી ફેબરવારી.

રોજ ૧૫ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—જમશેદજી હોરમસજી બાટલીવાલા—ઉમર વર્ષ ૫૧) શેઠ હોરમસજી પેશતનજી બાટલીવાલાના વડા દીકરા. એવણને તા૦ ૬ ઠી નવેમબર ૧૮૪૦ થી બાપે પોતાની પેહડીમાં ભાગીયા કરી તે "હોરમસજી પેશતનજીના છોકરાઓ" નાં નામથી ચાલુ રાખી હતી. તે પેહડીમાંથી તા૦ ૧ લી જુન ૧૮૬૯ થી એવણે ભાગ જુદો કરી મોકળી જીંદગી ગુજારી હતી. ૧૮૬૬ માં અહમદનગર મધે દખમું બંધાયું તેનાં કામમાં એવણે અંતરેથી કેટલીક મદદ કીધી હતી.

તા૦ ૪ થી ફેબરવારી.

લાવ્યા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૮ માં મુંબઇના કોટ બાંજી તથા ચર પુરી તેપર ઇમારતો બંધાઇ શકાય કે નહિં વગેરેનો રીપોર્ટ કરવાને નામદાર સરકારે નેમેલી અનુભવીઓની કમીટીના એવણને એક અધિકારી નેમ્યા હતા. એજ શાલથી મુંબઇનાં કદમી બાહંબાર ફંડના એવણ એક તરસ્ટી ઠરયા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૨ માં બાપનાં મરણ બાદ તેવણનો બાંકુપનો સઘળો વહીવટ એવણે આટોપી લીધો હતો. અતરેની સરકારને લસ્કર ખાતાં માટે રમ દારૂ પોંહચાડવાનું કંત્રાકટ એવણે લીધું હતું, અને ૧૮૫૭—૫૮ ના બળવા વખતે એવણે સરકારને પોતાનાં કંત્રાકટ ઉપરાંત ૨૦૦૦૦૦) ગયાલન વધારે દારૂ મોટી ખોટ ખમી હંમેશના ભાવ પ્રમાણે પોંહચતો કીધો હતો. એ બાદ ૧૮૬૫ થી એવણે એ કંત્રાકટ મેલી દીધું હતું. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૫ માં નામદાર સરકારે એવણને એક સુલેહના અમલદાર નેમી માન આપ્યું હતું.

તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ખરશેદજી કાવશજી આશબરનરનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજી મધેથી ૨૬૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૪ માહ ૬ (ક૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—બેહરામજી પેશતનજી દોલીમેહરજીના—ઉમર વર્ષ ૬૫) શેઠ પેશતનજી દોરાબજી મેહરજીના બીજા દીકરા. એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૯ થી શીંગાપોર ખાતે પોતાના ભાઇ શેઠ પોંહચાજી પેશતનજી દોલીમેહરજીના સાથે બ્યાપાર કરતા હતા, અને મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી થાણેવાલાને નામદાર સરકારે સુરતના પેહલા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—શોરાબજી મનચેરજી જાલ—ઉમર વર્ષ ૪૪) એવણ પ્રથમમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટમાં એક શિક્ષક રહેલા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૧ માં એવણે શેઠ અસપંદીઆરજી જમશેદજી સરાફ અથવા કમીશરીવાલા સાથે "રમુજે સેતરંજ" નામનું સેતરંજની રમત બાબેનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું. ૧૮૫૫ થી તે ૧૮૫૭ સુધી એવણ અતરેનાં જામે જમશેદ પત્રના અધીપતી હતા. તે પછી થોડુંક સુધી રાસ્ત ગોફતાર પત્રના અધીપતીનું કામ ચલાવી પાછા ૧૮૫૮ ના સપટેમબરથી એક વર્ષ સુધી જામે જમશેદના અધીપતી થયા હતા. ૧૮૫૮ થી તે ૧૮૬૦ સુધી એવણ રાહનુમાએ માજદીઅસનાંન સભાના હાનરરી શેક્રેટરી હતા. એ બાદ મેશરસ ફરાંમજી સાંડસની પેહડીમાં એવણ એક આસીસ્ટંટ તરીકે રહયા હતા. ૧૮૭૧ માં ફ્રીમેશનોની નવી લાડજ "રાઇઝીંગ સન" ઉઘાડવામાં એવણે આગેવાંની લીધી હતી.

તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી.

રોજ ૩ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—મેહરવાંનજી શાપુરજી જનરાલ—ઉમર વર્ષ ૬૭) એવણ પ્રથમમાં મુંબઇનાં લશ્કર ખાતાંના આગલા વડા બ્રીગેડીઅર જનરલ લીટલની નોકરીમાં હોવાથી "જનરલ" નાં નામથી ઓળખાતા હતા. એ અમલદાર એવણને ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૫ માં પોતાની સાથે ઇંગલાંડ લઈ ગયો હતો. ત્યાંથી આવ્યા બાદ એવણ અતરે રેહતી રીજમીટોને ખોરાકી તથા બીજો અસબાબ પુરો પાડતા હતા, અને પોતાની સાલેશાઇ, ઉદાર દીલ તથા સારા સ્વભાવને લીધે સર્વે લસ્કરી અમલદારોમાં ઘણા પલોટાઇ ગયલા હતા.

તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી.

રોજ ૪ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—એદલજી ખરશેદજી સુરતી, ધનજી મેહતાના—ઉમર વર્ષ ૫૩) શેઠ ખરશેદજી એદલજી ધનજી મેહતાના ત્રિજા દીકરા. એવણે ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૮ માં અતરેની એલફીનસ્ટન ઇનસ્ટીટયુટમાંથી "વેસ્ટ સ્કાલર" ની પદવી મેલવી હતી. તે બાદ ઇંગ્રેજ અમલદારોને ફારસી શિખવવાનું કામ કરતા હતા. ૧૮૫૨ માં એવણ અતરેની ઓરીએનટલ બેંકના વડા સરાફ નેમાયા હતા. ૧૮૫૭—૫૮ માં એઓ હેદરાબાદ ખાતે ગયા હતા. તે બાદ અતરે પાછા આવી પરચુટણ રોજગાર તથા દલાલી કરતા હતા.

તા૦ ૨૩ મી ફેબરવારી.

રોજ ૬ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—રૂસતમજી મેહરવાંનજી દારૂખાનાંવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૩) શેઠ મેહરવાંનજી રૂસતમજી દારૂખાનાંવાલાના વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૯ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ સરકારી તોપખાંનાંને માટે બારૂત બનાવવાનાં કારખાંનાના વડા થયા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૧ માં એવણ સરકારને ખરચે "ઓલડહોમ" ખાતે કેવી રીતે બારૂત બનાવેછે તે જોવાને ઇંગ્લાંડ ગયા હતા.

---

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી ૧૮૭૫.

[2] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૮ મી ફેબરવારી ૧૮૭૫.

તા૰ ૨૩ મી ફેબરવારી.

મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટે પોતાના બારોનેટસી ખેતાબના પેહડી દર પેહડી વડા વારસના દરજજા તથા લાભ માટે હિંદુસ્થાંનની વડી ધારા સભા મારફતે એક ખાસ કાયદો—ઇ૰ સ૰ ૧૮૬૦ નો ૨૦ મો આક્ટ, બંધાવી મજગાંમ કાસ્ટલનો રેહવાનો બંગલો તથા રૂ૨૫૦૦૦૦૦) પચીસ લાખની રકમનું એવાહેદું તરસ્ટ કીધું હતું, તે તરસ્ટને આધારે હાલના સર જમશેદજી જીજીભાઈ બીજા બારોનેટે પોતાના વારસોની સમતીથી પોતાને જોઈતા રૂ૪૫૦૦૦૦) ની રકમ તે દર શાલ ઉપલાં તરસ્ટની ઉપજમાંથી રૂ૪૦૦૦૦) ને હફતે ૧૭ વર્ષે પાછી અદા કરવાની સરતથી સરકાર પાસે ઉછીની માગી હતી, કે જે મુદતમાં પાંચ ટકાનાં વ્યાજ સુધાં સઘળું દેવું ફીટી જાય. એ માગણી હિંદુસ્થાનની સરકારે બાહલ રાખી હતી, પણ તે માટે ધારાથી સત્તા મેલવવાની જરૂર હોવાથી તે બાબે એક નાહનો ધારાનો ખરડો હિંદુસ્થાંનની વડી ધારા સભામાં હાનરેબલ મી૰ બી. એચ. એલીસે રજુ કીધો હતો, જે આજ દીને ઇ૰ સ૰ ૧૮૭૫ ના ૬ ઠા આક્ટને નામે કોનસીલમાં વંચાઈ પસાર થયો હતો.[1]

તા૰ ૨૩ મી ફેબરવારી.

રોજ ૬ માહ ૬ (શે૰) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ શુનાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ બેજનજી ફરાંમજી આલબલેસનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેસે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ બેજનજી ફરાંમજી આલબલેસની પુંજીમાંથી રૂ૩૦૦૦૦) ની રકમ તેમનાં નામનું જુદું ખાતું પડાવી તેનું વ્યાજ જુદાં જુદાં ધર્મખાતાંઓમાં વાપડવાને પંચાતનાં ફંડમાં આપી હતી. એજ મુજબ મરહુમ બાઈ શુનાંબાઈની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૫૦૦૦), દીકરા શેઠ કાવશજીએ પોતે રૂ૨૦૦૦૦), બનીજાઓ શેઠો માણેકજી, ધનજીભાઈ, બહેમનજી, દાદાભાઈ અને હોરમજજી એદલજી આલબલેસે રૂ૨૦૦૦) તથા બીજાં એરીઓએ રૂ૬૫૦) મલી રૂ૫૭૬૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૰ ૨૪ મી ફેબરવારી.

વરોડરાના માહરાજા મલ્હારરાવ ગાયકવાડને ત્યાંના ઈંગ્રેજી રેસીડંટ કરનલ ફેરને ગરબતમાં ઝેહેર આપવાના વાંકસર હિંદુસ્થાંનની સરકારના હોકમથી કલકતાના ચીફ-જસ્ટીસ સર રીચરડ કાઉચ, સર રીચરડ મીડ, મી૰ મેલવીલ, ગોવાલીઅરના માહરાજા, જેપોરના માહરાજા અને સર દીનકરરાવનાં એક કમીશન મારફતે આજથી તપાસ શરૂ થાઈ હતી. એ કમીશનના દેશી બુજાશીઆઓ તરીકે શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી અને ખરશેદજી રૂસતમજી થાણેવાલાને સરકારે નેમ્યા હતા.[3]

તા૰ ૨૫ મી ફેબરવારી.

શેઠ નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા, બી. એ., એલ. એલ. બી.ને નામદાર સરકારે થાણા જીલાનાં સીતાર ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[4]

તા૰ ૨૮ મી ફેબરવારી.

શેઠ પેશતનજી જીવણજી પેશતનજી મેહરજીએ દખ્ખણ હેદરાબાદ મધે આજ રાત્રે ૬॥ ફીટ લાંબો એક મોટો ચીતો વાઘ મારેલ હતો.[5]

તા૰ ૧ લી મારચ.

રોજ ૧૨ માહ ૬ (શે૰) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—એ૰ હોરમજજી બેહરાંમજી માદન[6]—ઉમર વર્ષ ૮૦) એવણ માથની મરહુમ શેઠ નવરોજજી કાવશજી નાળીએરવાલાની દરેમેહરના પંથકી હતા, અને મજાજ સાહેબત તથા પહરેજગાર અથોરનાંન હતા. ગોય માટલીના આરાકથી એવણ મદંતર વેગલા રેહતા હતા.

તા૰ ૪ થી મારચ.

મઉનાં કમીશરીએટખાતાંવાલા શેઠ એદલજી પેશતનજી ધાસવાલાને તેમની કીમતી સરકારી નોકરીઓ માટે હિંદુસ્થાંનની સરકારે "ખાંનબાહદુર" નો ખેતાબ આપ્યો હતો.[7]

---

૧ ટાઈમસ ઑફ ઈંડીઆ, તા૰ ૬ ઠી અને ૨૪ મી ફેબરવારી ૧૮૭૫.

એ ધારાનું નામ નીચે મુજબ ઈંગ્રેજીમાં આપ્યું છે:—
"An Act to secure the repayment of a Loan by Government of India to Sir Jamsetjee Jejeebhoy Baronet."

૨ જામે જમશેદ, તા૰ ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૫.

૩ જામે જમશેદ, તા૰ ૩ જી મારચ ૧૮૭૫.

એ કમીશનની તપાસ તા૰ ૧૮ મી મારચ ૧૮૭૫ ને દીને પુરી થાઈ હતી. કમીશનરો મતમાં વેંહચાઈ ગયા હતા. તોપણ એ માહરાજાના આડા વરતાવને લીધે તેને તા૰ ૨૨ મી આપરેલ ૧૮૭૫ ને દીને રાજપદથી ઉઠાડી મુક્યો. વરોડરાની ગાદી માહરાજ પીલાજીરાવના વંશના [illegible] નામના એક નાહના ૧૨ વર્ષના છોકરાને આપી તેને તા૰ ૨૭ મી મેએ ૧૮૭૫ ને દીને શીઆજીરાવનાં નામથી ગાદીએ બેસાડયો હતો.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૫.

૫ સુરત મિત્ર ગોફતાર, તા૰ ૭ મી મારચ ૧૮૭૫.

૬ એ૰ કાંમજી હોરમજજી માદનના બાવા.

૭ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૰ ૪ થી મારચ ૧૮૭૫.

તા૦ ૧૦ મી મારચ.

શેઠ કાવશજી મેહેરવાનજી સુરાફે આજ દીને અતરેની શાશુન મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટના સંબંધમાં પોતાની અમેરીકાની છેલ્લી મુસાફરી વિષે એક ભાષણ કીધું હતું.[२]

તા૦ ૧૮ મી મારચ.

રોજ ૨૯ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—શાપુરજી પેશતનજી બારભાએઆં—ઉંમર વર્ષ ૧૦૪) એઓણુ પ્રથમમાં બાહેરકોટવાલા નામીચા હિંદુ બારભાએઆને ત્યાં અને તે બાદ કોટમાં સકલાતવાલાની દુકાને નોકરી હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૨ માં નોકરી છોડી પરચુરણ લોકોના હીસાબ કેતાબો તથા અરજીઓ લખતા હતા, અને ઉપલી અસાધારણ ઉંમરે મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૯ મી મારચ.

"સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટ" ને લગતી નિશાળોના છોકરાઓ તથા છોકરીઓને ઇનામો આપવા માટેનો એક મેલાવડો આજ દીને કોટ મધે કોરકોટ એ સ્કુલવાલાં નવાં મકાનમાં થયો હતો. સરનશીનની ખુરસીએ મુંબઇનો નામદાર ગવરનર સર ફીલીપ ઉડહાઉસ બીરાજયો હતો. એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ શેઠ ડોશાભાઈ નશરવાનજી વાડીઆ, એમ. એ. એ રીપોર્ટ વાંચી સંભલાવ્યો, જેમાં જણાવ્યા મુજબ એ ખાતાને લગતી મુંબઇની નિશાળોમાં ૮૧૮ છોકરા તથા ૮૮૨ છોકરીએ, તથા દેશાવરોની નિશાળોમાં ૫૭૧ છોકરા અને ૪૪૯ છોકરી મળી ૨૭૨૫ બાળકો કેળવણી લેતાં હતાં. ૧૮૭૧ માં એ સ્કુલમાંથી ૪), ૧૮૭૨ માં ૧૧), ૧૮૭૩ માં ૭) અને ૧૮૭૪ માં ૬) જણાઓ મેટ્રીક્યુલેશનની પરીક્ષામાં પસાર થયા હતા. એ બાદ ઉપલા વર્ગના એક ચંચલ વિદ્યાર્થીએ એ સ્કુલના એક આગલા વિદ્યાર્થી શેઠ મેહેરવાનજી નશરવાનજી વાડીઆ, બી. એ. એ જોડેલી મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટની તારીફની કવિતા છટાથી બોલી સંભલાવી, તથા બીજા છોકરાઓ અને છોકરીઓએ કવિતા ગાઇ સંભલાવ્યા પછી નામદાર ગવરનરે છોકરાંઓને ઇનામો વેંહચી આપ્યાં, જે બાદ તે નામદારે એક સુભાખીત ભાષણ કીધું હતું. એ પછી સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, સી. એસ. આઈ. એ ઉઠી નામદાર સરનશીનનો ઉપકાર માન્યો, અને સભા બરખાસ્ત થાઈ હતી.[२]

તા૦ ૧૯ મી મારચ.

રોજ ૩૦ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ જીવણાઈ તે શેઠ અરદેશર નશરવાંજી મોદીનાં ધણીઆંની તથા શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેશનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી ૩૨૦૦), બાવ દે ૩૨૦૦), સસરા શેઠ નશરવાનજી બહેમનજી મોદી તથા ધણીઆંની બાઈ ખરશેદબાઇએ ૩૩૦૦), બાવા શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેશ ૨૧૦૦૦), મામાઓ શેઠ માણેકજી, ધનજીભાઇ, બહેમનજી, દાદાભાઇ અને હોરમજજી એદલજી આલબલેશે ૨૧૦૦૦), તથા બીજા એશીઓએ ૨૪૫૦) મળી ૩૩૧૫૦) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[३]

તા૦ ૨૫ મી મારચ.

પંડીત દયાનંદ સરસ્વતી સ્વામી નામનો એક ઇશ્વરને માનનારો તથા મુર્તી પુંજાને ધીકારનારો એક પ્રખ્યાત વિદ્વાન ફરતો ફરતો મુંબઇ ઉપદેશ કરવાને આવ્યો હતો, અને અતરે બે માસ સુધી મુર્તિ પુંજાની સામે તથા ખરા ઇશ્વરી ધર્મની હીમાયતમાં ભાષાણો કીધાં હતાં. આ ભાષાણો વખતે દરરોજ લોકોની પુષ્કળ ગીરદી થવાને લીધે બજારગેટ તરફનાં મેદાનમાં એક મોટો મંડપ નાખી તેમાં બેઠકોની ગોઠવણ કરી હતી, અને તેના ખરચ સારૂ કરેલાં ઉઘરાંણામાં શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ મોટી મદદ આપી હતી.[४]

તા૦ ૨૫ મી મારચ.

મુંબઇ ઇલાકાને લગતાં ગામોનાં કારખાનાંઓમાં કામ કરનારા મજુરોની હાલત અને કામ કરવાની રીત વિષે તપાસ કરવા તથા તે સુધારવા અને ખાસ કરી ઓરતો તથા બાળકોના બાબમાં મજુરીના કલાક મુકરર કરવા તથા તેમની હોનારતથી સંભાલ લેવા માટે ધારો બાંધવાની જરૂર છે કે નહિ તે વિષે રીપોર્ટ કરવાને ૫ ઇંગ્રેજ, ૩ હિંદુ અને ૧ પારસી—શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ગ્રહસ્થોનું એક કમીશન મુંબઇની સરકારે નેમ્યું હતું.[५]

---

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૧ મી મારચ ૧૮૭૫.

૨ ટાઇમ્સ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૨ મી મારચ ૧૮૭૫.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી મારચ ૧૮૭૫.

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૮ મી ફેબરવારી ૧૮૭૫.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૫ મી મારચ ૧૮૭૫.

એ કમીશનની હજુરમાં પારસીઓમાં એલાએનસ મીલના શેક્રેટરી શેઠ શાવકશાહ ધનજીભાઇ બનાજી, તથા માનેજર શેઠ તેહમુલજી ધનજીભાઈ, ગ્રેટ ઇસ્ટરન-મીલના શેક્રેટરી શેઠ મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, મોરારજી ગોકલદાસ મીલના માનેજર શેઠ નશરવાંનજી દાદાભાઇ કાતરક વગેરેએ જબાંની આપી હતી. કમીશનના ત્રણ સભાસદો તેનાં કામકાજમાં શામેલ થઇ શકયા ન હતા. બેનો વિચાર એવો કાયદો ઘડવાની તરફેણમાં હતો, તથા ચારનો વિચાર સરકારે વચ્ચે પડવું બીન જરૂરનું છે એમ હતો. આ ઉપરથી સરકારે હાલ તુરત કસાં પગલાં ભર્યાં ન હતાં. મીલ ઓનરસ આશોશીએશનથી કાયદો બંધાય તેની સાંમે હતી.

શેઠ માણેકજી એદલજી ખરીખાટીને નામદાર સરકારે પુણાં કલેકટરેટનાં પુરંધર તાલુકાના મામલતદાર નેમ્યા હતા.[१]

તા૦ ૨૭ મી મારચ.

રોજ ૮ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ જીવણબાઇ તે શેઠ લવજી-ભાઇ મનચેરજી વાડીઆનાં ધણીઆંની અને શેઠ દાદાભાઇ પેશતનજી વાડીઆનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી ૨૫૦૦, દીકરી બાઇ પીરોજાબાઇ તે શેઠ નશર-વાંનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆનાં ધણીઆંનીએ ૨૫૦૦), તથા બીજાં એશીઓએ ૨૩૦૦) મલી ૩૧૩૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[२]

તા૦ ૩૦ મી મારચ.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ "મીથ્રની આરાધના" વિષે આજ દીને અતરેના ફ્રીમેશનોના જમશેદી નોરોજના મેલાવડામાં એક ભાષણ કીધું હતું. એ ભાષણમાં શેઠ ખરશેદજીએ સમજાવ્યું હતું કે જેમ જરથોસ્તી ધર્મમાં એક ખોદાને માનવા તથા માણસને તેનાં કામોનો બદલો આવતી દુનયાંમાં કરણી માફક મલવાને લખેલુંછે, તેમેજ ફ્રીમેશનરીનો પણ એતેકાદ છે.[३]

તા૦ ૧ લી આપરેલ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની આગલ લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટી તથા તાલુકા લોકલ ફંડ કમીટીઓના મેમબરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા:—

મ્યુનીસીપાલીટી.

જલગાંમ——શેઠ જમશેદજી જીવાજી.
માલકમપેઠ (માહબલેશ્વર)—શેઠ કાવશજી શાપુરજી હાપીખાઉ.
ધગતપુરા——શેઠ રૂસતમજી ખરશેદજી સરાફ.
અહમદનગર—શેઠ ફરામજી અરદેશર કેકોબાદના.
અંકલેશ્વર——શેઠ પેશતનજી નશરવાંનજી.
શેઠ નરીમાંનજી શોરાબજી.
નડીઆદ——શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ.
શેઠ દારાશાહ જમશેદજી પોસ્ટમાસ્ટર.
ઉરન———શેઠ મેહરવાંનજી શાપુરજી.

તાલુકા લોકલ ફંડ કમીટી.

ખેડા———શેઠ ફરદુનજી ખરશેદજી મોદી.

તા૦ ૫ મી આપરેલ.

ડાકટર કેખશરૂ રૂસતમજી વીકાજીએ "સિદ્ધ પદાર્થ વિજ્ઞાન" એટલે જે ગરમી, રોશની, વીજલી, અને રસાયની આકર્ષણ વગેરેનાં મુલ તત્વોના સંગ્રહની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[४] એ ચોપડી ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજના પ્રોફેસર ડાકટર આઇ. બી. લાયનને અર્પણ કરી હતી.

તા૦ ૮ મી આપરેલ.

આએ વર્ષની સબારડીનેટ જડજ અને હાઈ કોરટ પલીડર તથા ડીસ્ત્રીકટ પલીડરની પરીક્ષામાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા[५]:—

હાઇ કોરટ પલીડર—શેઠ બહમનજી પીરોજશાહ કંત્રાકટર
ડીસ્ત્રીકટ પલીડર—શેઠ ખરશેદજી નશરવાંનજી વાડીઆ.

તા૦ ૧૦ મી આપરેલ.

રોજ ૨૨ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—શોરાબજી કાવશજી ખરાસ[६]—ઉમર વર્ષ ૭૩) શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી ખરાસના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૮ માં ચીન ખાતે વ્યાપારીની પેહડીપર ગયા હતા. ત્યાંથી આવી ૧૮૪૦ થી એડન જઇ ત્યાં એક દુકાન ઉઘાડી હતી, અને રફતે રફતે તે તરફનો વ્યાપાર વધારી મેલ્યો હતો. એડનથી ઘણે વર્ષે મુંબઇ આવી અતરેજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૨ મી આપરેલ.

રોજ ૨૪ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર હોરમજજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાના[७]—ઉમર વર્ષ ૫૫) પુણાંવાલા દસ્તુર જામાસપજી એદલજી જામાસ્પઆશાના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમ મઉમાં પંથક ચલાવતા હતા તથા ૧૮૪૧ માં ત્યાંની દરે-મેહર એવણનાં ઉપરીપણાં હેઠલ પરઠાઇ હતી. એ બાદ ૧૮૪૭ થી હેદરાબાદનું પંથક ચલાવતા હતા, અને ત્યાંના પારસીઓ તથા બીજાઓથી ઘણું માન મેલવ્યું હતું. એવણનું મરણ પુણાં મધે નીપજ્યું હતું.

---

१ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૫ મી મારચ ૧૮૭૫.

२ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી મારચ ૧૮૭૫.

३ એ ભાષણનું એક ચોપાંનીયું નીચલાં નામથી ૧૮૭૬ ના જુલાઇ માસમાં છપાઇ પ્રગટ થયું હતું:—
"A Discourse on the Mithraic Worship, and the Rites and Mysteries connected with it. By, K. R. Cama. Delivered at the Freemasons' Jamshedi Naoroz Festival, on Saturday the 30th March 1875. Bombay: printed at the Times of India Steam Press, 1876."

४ "સિદ્ધ પદાર્થ વિજ્ઞાન. (અભ્યાસિયોને વાસ્તે.) ગરમી, રોશની, વિજળી અને રસાયની આકર્ષણ વગેરેનાં મુળતત્વોનો સંગ્રહ (૪૫ ચિત્ર સહિત) રચનાર. કેખશરૂ રૂસતમજી વીકાજી. મુંબઇ મધે એજ્યુકેશન સોસાઇટીનાં છાપખાનામાં છાપ્યું છે. ૧૮૭૫."

५ બોમ્બે ગવરમેંટગેઝેટ, તા૦ ૮ મી આપરેલ ૧૮૭૫.

६ મરહુમ શેઠ રૂસતમજી શોરાબજી ખરાસના બાવા.

७ એ૦ જમશેદજી હોરમજદયાર દસ્તુરના બાવા.

તા૦ ૧૯ મી મેએ.

રોજ ૧ માહ ૧૦ (કો૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—રતનશાહ પેશતનજી વકીલ, સુરતના—ઉમર વર્ષ (૫) સુરતવાલા શેઠ પેશતનજી કાલાભાઇ વકીલના ત્રિજા દીકરા. એવણ ૧૮૩૦ માં પોતાના બાપનાં મરણ પછી સુરત મધે વ્યાપાર કરતા હતા, તથા ત્યાંની કાટન કલીનીંગ, સ્પીનીંગ, એંડ. વીવીંગ કુંપની અને જાફરઅલી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના તેમની શરૂઆતથી ડાએરેકટર હતા. ૧૮૫૯ માં સુરતની જરથોસ્તી ફારસી મદરેસા નીકલી તેના એવણ ખજાંનચી હતા. ૧૮૭૦ થી સુરતની મ્યુનીસીપાલીટીના સરકારે એવણને એક કમીશનર નેમ્યા હતા. સુરતની પારસી પંચાતનાં ધર્મનાં ફંડોના એવણ એક કારોબારી હતા.

બંધાવવી અને તેને તેમનું નામ આપવું. એ શરતો સરકારે બાહલ રાખી તા૦ ૧૯ મી જુન ૧૮૭૩ ને દીને નીચલો ઠેરાવ બાહેર પાડયો હતો:-

Leper Hospital (Rutnagiri).

No. 2385.

Financial Department,

Bombay Castle, 19th June 1873.

Transfer from the General Department of the Secretariat No. 2108, *dated 18th June 1873, of a* memorandum from the Revenue Commissioner S. D. No. 2118, dated the 28th May 1873 Forwarding a letter No. 1661 of 20th Idem, from the Collector of Rutnagiri, who submits an offer received from Mr. *Dinshaw Manockjee Petit, through Raosaheb Vishwanuth* Narayen Mandlik of Rs. 12,000 towards the construction of the Leper Hospital at Rutnagiri on conditions stated, and recommends its acceptance by Government.

Resolution—Government will gladly accept Mr. Petits public spirited offer on the following conditions:—

1st. That a sum of 7,000, or whatever further amount may be required in addition to the donation of Rs. 12,000 to complete the building and the necessary fittings and furniture, be raised by private subscriptions.

2nd. That the Local Fund Committee guarantee an annual subscription of Rs. 2,000.

In the event of these conditions being complied with Government will guarantee such sum, not exceeding Rs. 2,000 per annum, as may from time to time be required to supplement the contribution from Local Funds.

It is to be understood that the services of the Civil Surgeon will be given gratuitously, that the cost of the establishment is not to exceed Rs. 621 per annum, and the cost of maintenance for each leper is not to be more than Rs. 30.

(Sd.) F. S. CHAPMAN,

Chief Secretary to Government.

એ પછી શેઠ દીનશાહજીએ તા૦ ૭ મી માર્ચ ૧૮૭૪ ને દીને રૂ૧૨૦૦૦) ની રકમ સરકારી તીજોરીમાં ભરી હતી. તે બાદ તેઓનાં ધીઆન ઉપર લાવવામાં આવ્યું કે ઉપલી રકમમાં જો બીજા રૂ૩૦૦૦) ઉમેરવામાં આવે તો એ હાસ્પીટલના ઘનેબારે વધુ વરડો બંધાય અને તેમાં ૬૦ ને બદલે ૧૦૦ રોગીઓનો સમાસ થાય, તથા બીજા રૂ૫૦૦) વધારે ભરે, તો અગત્યનું ફરનીચર તથા રોગીઓનાં બીછાંનાં વગેરે લેવામાં આવે. આ ઉપરથી શેઠ દીનશાહજીએ તા૦ ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૫ ને દીને બીજા રૂ૩૫૦૦) સરકારી તીજોરીમાં ભર્યાં હતા, જે બાબે કલેકટર મી૦ જે. એલફીનસટને તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૫ ને દીને તેવણ ઉપર નીચે મુજબ પત્ર લખી ઉપકાર માનયો હતો:—

No. 359 of 1875.

Rutnagherry Collector's Office.

Camp Malvan, 15th February 1875,

To

Dinshaw Manockjee Petit, Esq.,

Bombay.

Sir,

I have the honor gratefully to acknowledge, on behalf of the Leper Hospital Committee, your 2nd *Donation of Rs 3,500 towards the construction of the* Leper Hospital at Rutnagheri. The extra sum of Rs. 500 kindly sent by you will enable the Hospital Committee to furnish the Dispensary Hall with the necessary furniture and to buy beds and bedding for the intended occupants of the building, who for the most part are too poor to supply their own beds. The Leper Hospital Committee, therefore, feel greatly *obliged to you for relieving them of all anxiety as* regards funds for this purpose and it will, they know, be a source of delight to you to learn that your liberality will not only afford a comfortable lodging to the 100 Lepers but will serve to protect them from the inclemency of the weather and from much bodily pain which the want of cots, sufficient bedding and the requisite furniture might have entailed.

I have the honor to be &c.,

(Sd.) J. ELPHINSTONE,

Collector and President Leper Hospital Committee.

એ બાદ એ હાસ્પીટલ તૈયાર થવાથી તે ઉપર મુજબ રોગીઓને માટે ખોલી મુકવામાં આવી હતી. એ હાસ્પીટલના પાયાની દીવાલ ઉપર નીચે મુજબ તખતી મારવામાં આવેલી છે:—

"Dinshaw Manockjee Petit Charitable Leper Hospital

"This Hospital is called after the aborenamed "Gentleman in consideration of his most benevolent "and liberal contribution of Rs. 15,000 towards it. "construction.

"Commenced in the month of May 1875 by Mrs "W. Ashdown, Local Fund Engineer, at a Total cost "of Rs. 27,000."

એ લેપર હાસ્પીટલની કમીટીનો બીજો રીપોર્ટ જે ૧૮૬૫ ના આગશટ માસમાં બાહેર પડયો હતો તેના બીજા ફકરામાં કમીટી લખે છે:—

2. "The amount of General contribution in hand on the 1st August 1871 was Rs. 16,120 9 3 and

તા૦ ૧૯ મી મેએ.

શેઠ બહમનજી પીરોજશાહ કંત્રાકટર (ચાહેવાલા) એ હાઇકોરટના સોલીશીટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[૧]

તા૦ ૨૦ મી મેએ.

શેઠ બેહરામજી મેહરવાનજી મસખારીએ "નીતી વિનોદ" નામની જુદી જુદી નીતિ સંબંધી કવિતાઓની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[૨] એ ચોપડી સર મંગળદાસ નથુભાઇ નાઇટ, સી. એસ. આઇ. ને અર્પણ કરવામાં આવી હતી.

તા૦ ૨૧ મી મેએ.

આજ દીને સુરત મધે મરહુમ શેઠ રતનશાહ પેશતનજી વકીલનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૫૦૦) તથા બીજાં બેહેદીનોએ રૂ૧૮૨) મળી રૂ૬૮૨) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૨૧ મી મેએ.

રોજ ૩ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

આજ દીને રાજકોટ મધે અંજુમનના ઉઘરાતથી એક દરેમેહર પરકાવવામાં આવી હતી. જશનની ક્રિયા ત્યાંના પંથકી એ૦ બરજોરજી ખરશેદજી અવાશીઆએ કીધા બાદ અંજુમન તરફથી તેમને એક શેઆલ શેઠ ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકાએ હોરાડી હતી. એ દરેમેહરનું કામ મજકુર એ૦ બરજોરજી તથા શેઠ ધનજીશાહ ઉપરાંત શેઠો માણેકજી પેશતનજી દમરી, નવરોજજી નશરવાનજી કમીશરીએટ એજંટ અને કુવરજી કોયાજી પલીડરે ઘણી મેહનત તથા આગેવાની લઇ પાર પાડયું તે માટે તેમનો ઉપકાર માની ચાશની કર્યા બાદ બેંડના સરોદો વચ્ચે ખુશાલીના પોકારો કરી મેળાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[૪]

તા૦ ૨૩ મી મેએ.

રોજ ૫ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—ભીમજીભાઇ જીવણજી રાંડેલીઆ—ઉમર વર્ષ ૬૫) રાંડેલવાલા હાડવૈદ્ય શેઠ જીવણજી શેરાબજી રાંડેલીઆના દીકરા. એવણ પોતાના બાપથી ભાગેલાં હાડ દુરસ્ત કરવાનો હુનર શિખ્યા હતા. એ ધંધામાં એમની ઘણી માહીતીને લીધે ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૬ માં અતરેની સરકારી ગોદીના વડા માસટર બીલડર શેઠ નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆનો પગ જોખમાએઓ હતો તે દુરસ્ત કરવાને એવણને રાંડેલથી મુંબઇ બોલાવ્યા હતા, અને તે દરમેઆંન સર્વે જાતનાં ઘણાંક ગરીબોનાં જોખમાએલાં હાડોને એવણે દુરસ્ત કરી આરામ કીધો હતો. આ ઉપરથી અતરેના આગેવાન પારસી ગ્રહસ્થોએ એક ફંડ ઉભું કરી તેમાંથી એવણને દરમાયો આપી અતરે જાયુક રાખી ગરીબોનાં હાડ મુફત દુરસ્ત કરવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એ બંદોબસ્ત મુજબ એવણે મુંબઇ મધે ગોઘાના મોહલ્લામાં પોતાનાં રેહવાનાં ઘરમાં ભાગેલાં હાડ દુરસ્ત કરવાને, ઘયાને હાથ પગ મોરચાએલા અથવા ઉતરી ગયલા દુરસ્ત કરવા તથા ભાગાં હાડ સાંધવાનો ધંધો ચાલુ કીધો હતો. એ દરમેઆંન પોતાની જાતી મેહનત તથા ઘણું કરીને પોતાની ગીરેના ખરચથી ગરીબોનો ઇલાજ કરતા હતા. આ એમની ૨૧) વર્ષની સેવાઓના બદલામાં એવણને એક "પર્સ" ભેટ આપવાને અતરેના આગેવાન દેશી ગ્રહસ્થોએ એક ઉઘરાણું કરી તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૬૭ નેં દીને એક મોટી સભા ભરી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટને હાથે એક માનપત્ર તથા રૂ૫૮૮૬૫) ની "પર્સ" ભેટ આપી હતી. એવણના આ હુનરનો લાભ દેશીઓ ઉપરાંત નામીચા ઇંગ્રેજો—મુંબઇના ગવરનર સુધાં, લેતા હતા. મુંબઇ ઉપરાંત કલકતા અને મદરાજ પેરથી પણ હાડકાંની મરામતને માટે એમને તેડાં આવતાં હતાં. "ખરેખર ભીમજી તે ગોયા કોઇ માણસ નહી, પણ એક ખાતું (Institution) થાઇ પડયો હતો."[૫]

તા૦ ૨૫ મી મેએ.

શેઠ ફરામજી રૂસતમજી વીકાજીએ લંડનની નૈશનલ ઇંડીઅન આસોશીએશનની એક સભામાં આજ દીને

the Committee have been able to collect since that date Rs. 2,221 making with other items (vide Appendix A.) a total of Rs. 23,351-1-5 this includes the additional sum of Rs. 3,500 (total Rs. 15,500) contributed by Dinshaw Manockjee Petit Esq. of Bombay, whose munificent gift has mainly ensured the construction of the Leper Hospital. The Managing Committee avail themselves of this opportunity of tendering to him their best thanks for the liberal interest he has evinced in the cause of humanity. In order to perpetuate his name, it has been resolved to called the Hospital "the Dinshaw Manockjee Petit Leper Hospital" in all official correspondence."

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૯ મી મેએ ૧૮૭૫.

૨ "નીતિ વિનોદ. રચનાર, બેહરાંમજી મેહરવાંનજી મસખારી. મુમબઇ મધે 'ઇન્દસત્રિયલ' છાપાખાનામાં છાપ્યું. સંવત ૧૯૩૧"

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી મેએ ૧૮૭૫.

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૬ થી જુન ૧૮૭૫.

એ દરેમેહરનાં મકાનમાં પાછળથી ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૩ માં શેઠ ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકાએ પોતાને ખરચે ગુંબજ, વરંદા, વગેરેનો કેટલોક વધારો કરાવ્યો હતો.

૫ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૩૦ મી મેએ ૧૮૭૫.

તા० ૧૯ મી મેએ.

રોજ ૧ માહ ૧૦ (ક०) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—રતનશાહ પેશતનજી વકીલ, સુરતના—ઉમર વર્ષ ૬૫) સુરતવાળા શેઠ પેશતનજી કાલાભાઈ વકીલના નિજ દીકરા. એઓ ૧૮૩૦ માં પોતાના બાપનાં મરણ પછી સુરત મધે વ્યાપાર કરતા હતા, તથા ત્યાંની કાટન કલીનીંગ, સ્પીનીંગ, એંડ વીવીંગ કુંપની અને જાફરઅલી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના તેમની શરૂઆતથી ડાએરેકટર હતા. ૧૮૫૯ માં સુરતની જરથોસ્તી ફારસી મદરેસા નીકલી તેના એઓ ખજાનચી હતા. ૧૮૭૦ થી સુરતની મ્યુનીસીપાલીટીના સરકારે એઓને એક કમીશનર નેમ્યા હતા. સુરતની પારસી પંચાતનાં ધર્મનાં ફંડોના એઓ એક કારોબારી હતા.

મુજુક ચલાવવી અને તેને તેમનું નામ આપવું. એ સરતો સરકારે બાહાલ રાખી તા० ૧૯ મી જુન ૧૮૭૩ ને દીને નીચલો ઠેરાવ બાહેર પાડયો હતો:—

Leper Hospital (Ratnagiri).

No. 2386.

Financial Department,

Bombay Castle, 19th June 1873.

Transfer from the General Department of the Secretariat No. 2108, dated 18th June 1873, of a memorandum from the Revenue Commissioner S. D. No. 2113, dated the 28th May 1873 Forwarding a letter No. 1661 of 20th Idem, from the Collector of Ratnagiri, who submits an offer received from Mr. Dinshaw Manockjee Petit, through Raosaheb Vishwanuth Narayen Mandlik of Rs. 12,000 towards the construction of the Leper Hospital at Ratnagiri on conditions stated, and recommends its acceptance by Government.

Resolution—Government will gladly accept Mr. Petits public spirited offer on the following conditions:—

1st. That a sum of 7,000, or whatever further amount may be required in addition to the donation of Rs. 12,000 to complete the building and the necessary fittings and furniture, be raised by private subscriptions.

2nd. That the Local Fund Committee guarantee an annual subscription of Rs. 2,000.

In the event of these conditions being complied with Government will guarantee such sum, not exceeding Rs. 2,000 per annum, as may from time to time be required to supplement the contribution from Local Funds.

It is to be understood that the services of the Civil Surgeon will be given gratuitously, that the cost of the establishment is not to exceed Rs. 621 per annum, and the cost of maintenance for each leper is not to be more than Rs. 30.

(Sd.) F. S. CHAPMAN,

Chief Secretary to Government.

એ પછી શેઠ દીનશાહજીએ તા० ૭ મી માર્ચ ૧૮૭૪ ને દીને રૂ૧૨૦૦૦) ની રકમ સરકારી તીજોરીમાં ભરી હતી. તે બાદ તેઓનાં ધીઆન ઉપર લાવવામાં આવ્યું કે ઉપલી રકમમાં જો બીજા રૂ૩૦૦૦) ઉમેરવામાં આવે તો એ હાસ્પીટલના બેને બદલે ત્રણ વારડા બંધાય અને તેમાં ૬૦ ને બદલે ૧૦૦ દરદીઓનો સમાસ થાય, તથા બીજા રૂ૫૦૦) વધારે મલે, તો અગત્યનું ફરનીચર તથા દરદીઓનાં બીછાણાં વગેરે લેવામાં આવે. આ ઉપરથી શેઠ દીનશાહજીએ તા० ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૫ ને દીને બીજા રૂ૩૫૦૦) સરકારી તીજોરીમાં ભર્યા હતા, જે બાબે કલેકટર મી० જે. એલફીનસટને તા० ૧૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૫ ને દીને તેઓ ઉપર નીચે મુજબ પત્ર લખી ઉપકાર માનયો હતો:—

No. 359 of 1875.

Rutnagherry Collector's Office.

Camp Malvan, 15th February 1875,

To

Dinshaw Manockjee Petit, Esq,

Bombay.

Sir,

I have the honor gratefully to acknowledge, on *behalf of the Leper Hospital Committee, your 2nd* Donation of Rs 3,500 towards the construction of the Leper Hospital at Rutnagheri. The extra sum of *Rs. 500 kindly* sent by you will enable the Hospital Committee to furnish the Dispensary Hall with the necessary furniture and to buy beds and bedding for the intended occupants of the building, who for the most part are too poor to supply their own beds. The Leper Hospital Committee, therefore, feel greatly obliged to you for relieving them of all anxiety as regards funds for this purpose and it will, they know, be a source of delight to you to learn that your liberality will not only afford a comfortable lodging to the 100 Lepers but will serve to protect them from the inclemency of the weather and from much bodily pain which the want of cots, sufficient bedding and the requisite furniture might have entailed.

I have the honor to be &c.,

(Sd.) J. ELPHINSTONE,

Collector and President Leper Hospital Committee.

એ બાદ એ હાસ્પીટલ તેયાર થવાથી તે ઉપર મુજબ દરદીઓને માટે ખોલ્લી મુકવામાં આવી હતી. એ હાસ્પીટલના પાયાની દેવાલ ઉપર નીચે મુજબ લખી મારવામાં આવેલી છે:—

"Dinshaw Manockjee Petit Charitable Leper Hospital

"This Hospital is called after the abovenamed "Gentleman in consideration of his most benevolent "and liberal contribution of Rs. 15,000 towards it. "construction.

"Commenced in the month of May 1875 by Mrs "W. Ashdown, Local Fund Engineer, at a Total cost *"of Rs. 27,000."*

એ લેપર હાસ્પીટલની કમીટીનો બીજો રીપોર્ટ જે ૧૮૭૫ ના આગશટ માસમાં બાહેર પડયો હતો તેના બીજા ફકરામાં કમીટી લખે છે કે:—

2. "The amount of General contribution in hand on the 1st August 1874 was Rs. 16,120 9 3 and

તા૦ ૧૯ મી મેએ.

શેઠ બહમનજી પીરોજશાહ કંત્રાકટર (આહેવાલા) એ હાઇ કોરટના સોલીશીટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[૧]

તા૦ ૨૦ મી મેએ.

શેઠ બેહરામજી મેહરવાનજી મલબારીએ "નીતી વિનોદ" નામની જુદી જુદી નીતિ સંબંધી કવિતાઓની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[૨] એ ચોપડી સર મંગળદાસ નથુભાઇ નાઇટ, સી. એસ. આઇ. ને અર્પણ કરવામાં આવી હતી.

તા૦ ૨૧ મી મેએ.

આજ દીને સુરત મધે મરહુમ શેઠ રતનશાહ પેશતનજી વકીલનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી ૩૫૦૦) તથા બીજા શેઠીઓએ ૩૧૮૨) મલી ૬૬૮૨) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૨૧ મી મેએ.

રોજ ૩ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

આજ દીને રાજકોટ મધે અંજુમનના ઉઘરાતથી એક દરેમેહર પરઠાવવામાં આવી હતી. જશનની ક્રિયા ત્યાંના પંથકી એ૦ બરજોરજી ખરશેદજી અવાશીઆએ કીધા બાદ અંજુમન તરફથી તેમને એક શેઆલ શેઠ ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકાએ હોરાડી હતી. એ દરેમેહરનું કામ મજકુર એ૦ બરજોરજી તથા શેઠ ધનજીશાહ ઉપરાંત શેઠો માણેકજી પેશતનજી દમરી, નવરોજજી નશરવાનજી કમીશરીએટ એજંટ અને કુવરજી કોયાજી પલીડરે ઘણી મેહનત તથા આગેવાંની લઇ પાર પાડયું તે માટે તેમનો ઉપકાર માની ચાશની કર્યા બાદ બેંડના સરોદો વચ્ચે ખુશાલીના પોકારો કરી મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[૪]

તા૦ ૨૩ મી મેએ.

રોજ ૫ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—ભીમજીભાઇ જીવણજી રાંડેલીઆ—ઉમર વર્ષ ૬૫) રાંડેલવાલા હાડવૈદ શેઠ જીવણજી શેરાબજી રાંડેલીઆના દીકરા. એવણ પોતાના બાપથી ભાગેલાં હાડ દરસ્ત કરવાનો હુનર શિખ્યા હતા. એ ધંધામાં એમની ઘણી માહીતીને લીધે ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૬ માં અતરેની સરકારી ગોદીના વડા માસ્ટર બીલ્ડર શેઠ નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆનો પગ જોખમાએઓ હતો તે દરસ્ત કરવાને એવણને રાંડેલથી મુંબઇ બોલાવ્યા હતા, અને તે દરમેઆંન સર્વે જાતનાં ઘણાંક ગરીબોનાં જોખમાએલાં હાડોને એવણે દરસ્ત કરી આરામ કીધો હતો. આ ઉપરથી અતરેના આગેવાન પારસી ગ્રહસ્થોએ એક ફંડ ઉભું કરી તેમાંથી એવણને દરમાયો આપી અતરે જાયુક રાખી ગરીબોનાં હાડ મુફત દરસ્ત કરવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એ બંદોબસ્ત મુજબ એવણે મુંબઇ મધે ગોઘાના મોહલ્લામાં પોતાનાં રેહવાનાં ઘરમાં ભાગેલાં હાડ દરસ્ત કરવાને, ઇથાને હાથ પગ મોરચાએલા અથવા ઉતરી ગયલા દરસ્ત કરવા તથા ભાગાં હાડ સાંધવાનો ધંધો ચાલુ કીધો હતો. એ દરમેઆંન પોતાની જાતી મેહનત તથા ઘણું કરીને પોતાની ગીરેના ખરચથી ગરીબોનો ઇલાજ કરતા હતા. આ એમની ૨૧) વર્ષની સેવાઓના બદલામાં એવણને એક "પર્સ" ભેટ આપવાને અતરેના આગેવાન દેશી ગ્રહસ્થોએ એક ઉઘરાણું કરી તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૬૭ ને દીને એક મોટી સભા ભરી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટને હાથે એક માનપત્ર તથા ૩૫૮૮૬૫) ની "પર્સ" ભેટ આપી હતી. એવણના આ હુનરનો લાભ દેશીઓ ઉપરાંત નામીચા ઇંગ્રેજો—મુંબઇના ગવરનર સુધાં, લેતા હતા. મુંબઇ ઉપરાંત કલકતા અને મધરાજ વેરથી પણ હાડકાંની મરામતને માટે એમને તેડાં આવતાં હતાં. "ખરેખર ભીમજી તે ગોયા કોઇ માણસ નહી, પણ એક ખાતું (Institution) થાઇ પડયો હતો."[૫]

તા૦ ૨૫ મી મેએ.

શેઠ ફરામજી રૂસતમજી વીકાજીએ લંડનની નેશનલ ઇંડીઅન આશોશીએશનની એક સભામાં આજ દીને

the Committee have been able to collect since that date Rs. 2,221 making with other items (vide Appendix A.) a total of Rs. 23,351-1-5 this includes the additional sum of Rs. 3,500 (total Rs. 15,500) contributed by *Dinshaw Manockjee Petit Esq.* of Bombay, whose munificent gift has mainly ensured the construction of the Leper Hospital. The Managing Committee avail themselves of this opportunity of tendering to him their best thanks for the liberal interest he has evinced in the cause of humanity. In order to perpetuate his name, it has been resolved to called the Hospital "the Dinshaw Manockjee Petit Leper Hospital" in all official correspondence."

૧ ટાઇમસ ઑવ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૯ મી મેએ ૧૮૭૫.

૨ "નીતિ વિનોદ. રચનાર, બેહરામજી મેહરવાનજી મલબારી. મુમબઇ મધ્યે 'ઇન્દસત્રિયલ' છાપાખાનામાં છાપ્યું. સંવત ૧૯૩૧"

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી મેએ ૧૮૭૫.

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૬ ઠી જુન ૧૮૭૫.

એ દરેમેહરનાં મકાનમાં પાછલથી ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૩ માં શેઠ ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકાએ પોતાને ખરચે ગુંબજ, વરંડા, વગેરેનો કેટલોક વધારો કરાવ્યો હતો.

૫ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૩૦ મી મેએ ૧૮૭૫.

"હિંદુસ્થાંનમાં રેલવેઓથી થએલી રાજદ્વારી તથા સંસારી અસરો" વિશે એક નિબંધ વાંચ્યો હતો.[1]

તા૦ ૨૬ મી મેએ.

રોજ ૮ માહ ૧૦ (દે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—બારજોરજી જમાસપજી લાલા—ઉમર વર્ષ ૫૮) શેઠ જમાસપજી શોરાબજી લાલાના બીજા દીકરા. એઓ પ્રથમમાં ગીબરસ બાઉન કંપનીની કુંપનીમાં ભાગીયા હતા. તે પછી શેઠો પેશતનજી હોરમસજી પસતાકીઆ અને અરદેશર રુસ્તમજી મુનશી સાથે "પેશતનજી અરદેશરની કુંપની" ને નામે ૧૮૫૪ થી ધંધો તથા ગીબરસ રીવનસ બ્રધરસની પેઢીની દલાલી કરતા હતા. તા૦ ૧ લી આગસ્ટ ૧૮૬૩ થી ઉકલી પેઢીમાંથી ભાગ છોડવી પોતાને હીસાબે ધંધો કરતા હતા. એઓ "ઘણા સમજુ, સાદેસ અને મીઠી બોલાંણ તથા વગવાલા હતા."[2]

તા૦ ૨૭ મી મેએ.

શેઠ હોરમસજી જાંહગીરજી બાબા, એમ. એ. ને નામદાર સરકારે એલફીનસટન કાલેજમાં કામચલાઉ આસીસટંટ પ્રોફેસર નેમ્યા હતા.[3]

શેઠ નેશનજી બાદરજી કમિશ્નરે મુંબઇ મધે આજે માસમાં પેહલાવારી દેશી માસ્ટરની પરીક્ષા ઇંગ્રેજીમાં પસાર કીધી હતી.[3]

નાગપુરના પોલીસ ઇનસપેકટર ખાનસાહેબ જાંહગીરશાહ અરદેશર તાલિયારખાંનને નામદાર સરકારે એક પાયરી ચઢાવી ખાંનદેશના પોલીસ ઇનસપેકટર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૮ મી મેએ.

રોજ ૧૧ માહ ૯ (દે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

નવસારી મધે ત્યાંનાં દોખમાંપર જવાના રસ્તાની ઉપર શેઠ હોરમસજી બરજોરજી કપડાંને પોતાને ખરચે એક પાકો પુલ બંધાવી આપ્યો હતો તે ખોલી મુકવાની ક્રિઆ આજ દીને કરવામાં આવી હતી. જશનની ક્રિઆ સવારનાં ૯ કલાકે ખુરશેદવાડીમાં કીધા બાદ શેઠ હોરમસજી તરફથી એ૦ રુસ્તમજી જમાસપજી દસ્તુર મેહરજીરાંણાએ એક અંજુમન પત્ર વાંચી સંભલાવ્યો, જેમાં એ પુલ તથા રસ્તા ઉપરથી તેવણે પોતાનો દર દાવો ઉઠાડી લઇ અંજુમનને સ્વાધીન કીધો હતો, તથા તેની દર વર્ષની મરામત અંજુમને કરવી એમ જણાંવ્યું હતું. એ બાદ વડા દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી મેહરજીરાંણાએ અંજુમન તરફથી એક શેઆલ પોતાને હાથે શેઠ હોરમસજીને ઓઢાડી તથા માનપત્ર એનાયત કીધું, તેમજ શેઠ હોરમસજીએ દસ્તુરજીને તથા બીજા અકાબરોને શેઆલ ઓઢાડી માન આપ્યું. એ પછી બધું અંજુમન એ નવા પુલ તરફ રવાંના થયું, જ્યાં દસ્તુર દારાબજીએ પાક યજદાનનું નામ લઇ પોતાને હાથે દરવાજો ઉઘાડી પેહલવેહલું પોતાનું મુબારક કદમ અંદર મુક્યું, અને પુલના એક પાછલા છેડા સુધી તેવણ તથા અંજુમનના બધા સાહેબો જઇ ત્યાંથી સર્વે વીખરાઇ ગયા. રાતના શેઠ હોરમસજી તરફથી ગામનું જમન કરવામાં આવ્યું હતું.[4]

તા૦ ૨૯ મી મેએ.

રોજ ૧૧ માહ ૯ (દે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર જમશેદજી રુસ્તમજી જામાસ્પઆસાના[5]—ઉમર વર્ષ ૮૫) નવસારીવાલા એ૦ રુસ્તમજી

---

૧ આ નિબંધનું એક ચોપાનીઉં નીચલાં નામથી છપાઇ પ્રગટ થયું હતું:—

હતી. નવસારીની સર કાવશજી જાંહગીર મદરેસાની તે તરફ દેખરેખ રાખવાને નેમાયલી કમીટીના એવણ એક અધિકારી હતા, અને આવડી લાંબી ઉમરે નવસારી મધેજ મરણ પામ્યા હતા. એવણનાં રવાંનને દોખમાં આગલ જવાના ઉલ્લા નવા રસ્તા અને પૂલ ઉપરથી પેહલવેહલું લઇ જવામાં આવ્યું હતું.[૧]

તા૦ ૩૧ મી મેએ.

રોજ ૧૩ માહ ૯ (શેં૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—જામાસપજી બેહરામજી કોહલા—ઉમર વર્ષ ૩૬) શેઠ બેહરામજી હીરાજી કોહલાના બીજા દીકરા. એવણ ચીન મધે પોતાના ભાઇ શેઠ પેશતનજીની સાથે વ્યાપાર કરતા હતા, તથા હાંગકાંગથી મકાઉ જતાં મોટું તોફાન લાગવાથી સ્ટીમર ઉથી વળી તેમાં ડુબી ગયા હતા.[૨]

તા૦ ૩ જી જુન.

દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાને નામદાર સરકારે પુણાંની દખણ કાલેજમાં પૂર્વ દેશોની ભાષાઓના આસીસ્ટંટ પ્રોફેસર નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૬ ઠી જુન.

રોજ ૧૯ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

કરાંચી મધે અંજુમનના ઉપરાતથી બંધાયલું દોખમું પરઠવાની ક્રિઆ આજ દીને કરવામાં આવી હતી. જશનની ક્રિઆ પુરી થવા બાદ એ૦ જમશેદજી ફરામજી માસટરે એ દોખમાંનાં ફંડની આવક તથા ખરચનો હીસાબ વાંચી સંભલાવ્યો. જે પછી તેના શેક્રેટરી અને ખજાંનચી શેઠ અરદેશર ગુશતાદજી કોહીઆરે ફંડમાં નાણાં ભરાવવા માટે લીધેલી મેહનત વાસ્તે તેમનો તથા શેઠો કાવશજી માણેકજી, જમશેદજી પેશતનજી બેકરીવાલા અને માણેકજી ફરામજી કોલાબેવાલાએ એ દોખમું બાંધવા પાછલ લીધેલી મેહનત માટે તેમના ઉપકાર માનવામાં આવ્યા હતા. એ બાદ ચાશની કરી સર્વે લોક વદાય થયું હતું.[૪]

---

૧ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧ લી જુન ૧૮૭૫.

૨ એવણનાં મરણની યાદદાસતને માટે એવણના ભાઇ શેઠ પેશતનજીએ હાંગકાંગ ખાતે જરથોશતીઓને સુબિદા કરવાની જગાપર એક મીનારો ઉભો કરાવી તેપર નીચે પ્રમાણે લેખ કોતરાવ્યોછે:—

"In memory of the late Jamasjee Byramjee Colah, who perished on board the Str. "Poyang," when that unfortunate vessel was lost near Macao on the night of the 31st May 1875, in a terrific Typhoon. This tablet is erected by his ever lamenting brother as a slight token of their love and esteem. Aged 36 years"

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩ જી જુન ૧૮૭૫.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ મી જુન ૧૮૭૫.

એ દોખમાંના દરવાજાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"શ્રી પાક દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો

"આએ દોખમુ જરથોશતી અનજુમનના ખરચથી "બાંધીઊછે, જેનો તાંનો રોજ ૧૩ મો તીર માહ ૪ થો તીર "શને ૧૨૪૩ ઇઅજદજેરદી. અને રોજ ૧૯ મો ફરોખ "ફરવરદીન માહ ૯ મો આદર શેહનશાઇને દીને ઇજવાની "કીરીઆ કીધી હતી.

"કરાંચી તા૦ ૬ ઠી જુન ૧૮૭૫

"Kurrachee, 6th June 1875."

એ દોખમું ઇજવાની ક્રિઆમાં શામેલ થવાને તેનાં ફંડના જાંઇટ શેક્રેટરીઓ શેઠો અરદેશર ખરશેદજી રાજકોટવાલા તથા જમશેદજી ફરામજી માસટરે મુંબઇનાં વર્ત્તમાન પત્રોમાં પંદર દીવસ આગમજથી જાહેર ખબર છપાવી સર્વે જરથોસ્તીઓને અરજ કીધી હતી.

એ દોખમાંનાં ફંડમાં બધા મલી રૂ૧૯૬૮૪) ભરાયા હતા, તથા બ્યાજ વગેરેની બીજી કેટલીક ઉપજ મલી રૂ૨૦૨૯૨) થયા હતા, અને દોખમું બાંધવા પાછલ ખરચ રૂ૨૦૭૧૮॥ થયો હતો. ફંડમાં ભરાયલી મુખ્ય રકમ કરાંચીના જરથોસ્તીઓ તરફનીજ નીચે મુજબ હતી:—

(રૂ૨૫૭૫) જાંહગીરજી જમશેદજી અલેચાવાલા તથા રાજકોટવાલા. (રૂ૨૫૨૫) હોરમજજી શેરાબજી કોમારી. (રૂ૨૫૦૦) જમશેદજી રૂસતમજી ઘડીઆલી. (રૂ૧૦૧૧) મરહુમ ખરશેદજી જમશેદજી રાજકોટવાલા હા૦ અરદેશર ખરશેદજી રાજકોટવાલા. (રૂ૧૦૧૦) બેહરામજી મેહરવાંનજી કોટવાલ. (રૂ૧૦૦૦) હીરજીભાઇ જમશેદજી બેહરાના. (રૂ૭૫૦) અરદેશર ગુસતાદજી કોહીઆર. (રૂ૫૨૫) બેહરામજી પીરોજશાહ મીનવાલા. (રૂ૫૨૫) એદલજી દીનશાહ સુરતી. (રૂ૫૦૦) ફરામજી મેહરવાંનજી નાણાંવતી, કાવશજી હોરમજજી બોખા. (રૂ૩૨૫) બરજોરજી નાનાભાઇ શેઠના. (રૂ૩૦૧) માણેકજી ફરામજી કોલાબેવાલા. (રૂ૩૦૦) પેશતનજી પાલણજી બેદવાર. (રૂ૨૭૫) ફરામજી કુવરજી મોદી. (રૂ૨૫૧) ખરશેદજી મનચેરજી ગોરવાલા (રૂ૨૦૧) હોરમજજી પેશતનજી શેઠનાની કુંપની. (રૂ૨૦૦) માણેકજી હોરમજજી કમીસારીવાલા, હોરમજજી ખરશેદજી હાથીરાંમ, રૂસતમજી ફરાંમરોજ સારનના, બેહરામજી બેજનજી કોલાબેવાલા. (રૂ૧૫૧) હોરમજજી દાદાભાઇ ઘડીઆલી, એદલજી ફરામજી પસતાકીઆ. (રૂ૧૫૦) નશરવાંનજી જમશેદજી ગોરવાલા, કાવશજી શેરાબજી મોદી. (રૂ૧૨૫) દોરાબજી નાનાભાઇ શેઠના, એદલજી ફકીરજી ભરૂચા. (રૂ૧૦૧) દાદાભાઇ જીવાજી ભરૂચા, નાનાભાઇ ચાંનજીભાઇ વકીલ. (રૂ૧૦૦) રતનજી ફરામજી કેનટીનવાલા), દોરાબજી પીરોજશાહ મીનવાલા, લીમજીભાઇ બેહરામજી સારવાપા. (રૂ૨૫૦૬) રૂ૧૦૦) ની અંદરની રકમ.

તા૦ ૭ મી જુન.

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાનાએ આજ દીને કોટ મધે મરહુમ માણેકજી શેઠની વાડીમાં "આતશ" વિષે એક વાએજ કરી સંભળાવી હતી.[1]

તા૦ ૧૦ મી જુન.

અતરેની હાઈકોરટના નામદાર જડજોએ શેઠ ફરામજી સોરાબશાહ મોદીની હાઇ કોરટની આપેલેટ સાઇડના આસીસ્ટંટ રેજીસ્ટ્રાર અને હાઇ કોરટ પ્રીંટીંગ પ્રેસના શુપરીંટેંડંટ તરીકે કરેલી કામચલાઉ નેમણુકને નામદાર સરકારે બાહલી આપી હતી.[2]

તા૦ ૧૫ મી જુન.

સુરત મધે ત્યાંના પેહલા વર્ગના માજીસ્ત્રેટ રાવબાહદુર શંકર પાંડુરંગ પંડીતની હજુરમાં આ૦ મેહરવાંનજી ફરામજી અને આ૦ જીવણજી ડાશાભાઈ નામના બે મોબેદો ઉપર પારસી કાયદાની ૬ થી કલમ પ્રમાણે રેજીસ્ત્રારને ત્યાં પોતે આશીરવાદ ભરેલાં લગન નહિ નોધાવવાનો આરોપ મેલો હતો. એ મુકદમાની કેફીઅત એમ છે કે પરણનાર છોકરી ૧૮ વર્ષની ઉમરની હતી, અને પારસી કાયદાની બિજી કલમ પ્રમાણે ૨૧ વર્ષની અંદરની ઉમરનાં પરણનારની વતી રેજીસ્ટરપર તેમના બાપ અથવા વાલીની સહી થવી જોઇએ; પણ અહીં છોકરીનાં માબાપને અનબનાવ હોવાથી એ લગન વીશે બાપની મંજુરીઆત નહી લેવાથી તેમજ એ લગન તેને નાપસંદ હોવાથી તેણે (બાપે) રેજીસ્ટર પર સહી કીધી નહી, જેથી મજકુર મોબેદો છોકરીની માએની સહી લઇ રેજીસ્ત્રારને ત્યાં તે નોધાવવા લઇ ગયા, પણ સબ-રેજીસ્ત્રારે તે નોધવા ના પાડી, સબબ પારસી કાયદાની બિજી કલમ મુજબ બાપ હૈયાત હોવાથી તેનીજ સહી થવી જોઇએ. માજીસ્ત્રેટે આજ દીનેજ એ મુકદમાનો ચુકાદો આપ્યો કે બંને મોબેદોએ લગનના આશીરવાદ ભર્યા તે વખતે તેઓ જાણતા હતા કે એ કામમાં છોકરીના બાપની મંજુરીઆત લીધી નથી, તોપણ પારસી કાયદામાં કાંઇ તે બાબેની તેમને સજા ફરમાવી નથી, તો જોકે ૯ મી કલમમાં બીજી આસામીઓને માટે સજા ફરમાવીછે. વાસ્તે ઉભા મોબેદોપરનો આરોપ ઉરાડી નાખ્યો હતો.[3]

તા૦ ૧૬ મી જુન.

રોજ ૨૯ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—એ૦ ફરામજી મોટાજી ઘેલાણી—ઉમર વર્ષ ૫૦) એવણ વરીઆવની કાંપ મધે પંચકપણું ચલાવતા હતા, અને ૧૮૬૮ માં શેઠ બેહરામજી નશરવાંનજી સીરવાઇએ તે તરફ બંધાવેલી દરેમેહરના પણ પંથકી હતા. એવણનું મરણ સુરત મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૭ મી જુન.

સુરતના પેહલા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી થાંણેવાલાને નામદાર સરકારે રૂ૫૦૦) સુધીના દીવાંની મુકદમાઓ ચુકવવાને સમાલ કાઝ કોરટના જડજની સત્તા આપી હતી.[4]

તા૦ ૨૪ મી જુન.

નડીઆદ હાઇ સ્કુલના હેડ-માસ્ટર શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ. ને સુરત હાઈસ્કુલ તથા શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ. ને નડીઆદ હાઇ સ્કુલના આકટીંગ હેડ-માસ્ટર નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૧ લી જુલાઇ.

એ૦ રૂસતમજી જામાસ્પજી દસ્તુર મેહરજીરાંણાએ "જરતોસ્તી છોકરીઓને માટે ધર્મઉપદેશ" નામની ચોપડી પત્રના આકારમાં રચી પ્રગટ કીધી હતી.[6]

તા૦ ૩ જી જુલાઇ.

સર કાવશજી જાંહગીર રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. એ મુંબઇ મધે ઇંગ્રેજોને માટે મેદાનમાં બંધાનારાં જીમખાંનાને માટે એક મકાંન બાંધવાને રૂ૫૦૦૦) હાનરેબલ મી૦ જસટીસ બેલીની મારફતે ભેટ આપ્યા હતા.[7]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી જુન ૧૮૭૪.

એજ વાએજનો બીજો ભાગ એવણે બીજે દીને એટલે તા૦ ૮ મી જુને એજ જગોપર વાંચી સંભળાવ્યો હતો.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૦ મી જુન ૧૮૭૫.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૩ મી જુલાઇ ૧૮૭૫.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૭ મી જુન ૧૮૭૫.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૪ મી જુન ૧૮૭૫.

૬ "જરતોસ્તી છોકરીઓને માટે ધર્મઉપદેશ બનાવનાર, રૂસતમજી જામાસ્પજી દસ્તુર મેહેરજીરાંણાના. મુંબઇ, ઇમપીરીઅલ પ્રેશમાં નવરોજજી ફરાંમજીએ છાપોછે. ૧૨૪૪ યજદજરદી. ૧૮૭૫ ઇસવી."

૭ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૩ જી જુલાઇ ૧૮૭૫.

આ ભેટ માટે જીમખાંનાના સેક્રેટરી કપતાન ઇ. એસ. મારીઓટે સર કાવશજી ઉપર નીચે મુજબનો પત્ર લખી એ નવાં મકાંનને તેમનું નામ—"ધી સર કાવશજી જાંહગીર પેવેલીઅન," કરી આપવાની માગણી કીધી હતી:—

Marine Lines, 30th June 1875.

My dear Sir,

The Hon'ble Lyttleton Bayley having kindly placed himself in communication with the Committee.

તા૦ ૭ મી જુલાઈ.

રોજ ૨૦ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

સુરત મધે રૂસ્તમપરામાં નવસારીના ભગર સાથના મોબેદોને રેહવાને માટે એક ઘર દરેમેહરની પડોસમાં દસ્તુર દારાબજી ખરશેદજી દારાબપાલણનાએ પોતાને ખરચે બંધાવી આજ દીને એક જશન કરી ખોલ્લું મુક્યું હતું.[1]

તા૦ ૮ મી જુલાઈ.

શેઠ કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઈવાલાને નામદાર સરકારે સુરત અને ભરૂચની સમાલ કાઝ કોરટોના જડજ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૯ મી જુલાઈ.

મુંબઈ મધે શેર, હુંડી, વગેરેની દલાલી કરનારાઓના લાભ સાચવવા માટે એક "બ્રોકરસ આશોશીએશન" ઉભી કરવાનો ઠેરાવ કરવાને આજ દીને અતરેના મુખ્ય દલાલોની એક સભા શેઠ ચુનીલાલ મોતીલાલનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. જે વેળાએ એવી એક આશોશીએશન ઉભી કરી તેના ૧૮ અધિકારીઓ નેમ્યા હતા.[3]

---

of the Bombay Gymkhana with reference to your letter dated this day to him, I am desired by the Committee of that Institution to inform you that the need of a Pavilion for Gymkhana Sports for the European Community in Bombay has long been much felt, and I am requested by the Committee to submit for your favorable consideretion the following proposal: viz—

That you should pay *Rs. 5,000* towards the erection of the said Pavilion, the remaining cost which shall not be less than Rs. 5,000 being provided by the Club who will also undertake to keep the said Pavilion in good order for ever at their own expense and will be happy to call the said building *"The Sir Cowasjee Jehanghier Pavilion."*

I am also desired to request that you will kindly permit your name to be enrolled on the list of Honorary members of the Gymkhana Club

In accordance with your wishes I beg to forward for your perusal a report of the preliminary meeting on the subject, which I trust will give you some idea of the objects of the club and also a list of the subscribers who have since joined.

I have the honor to be,
my dear Sir,
Your most obedient servant,
(Sd.) E. L. MARRYAT, Captain, R. E.,
Pro. Secy. to Bombay Gymkhana.

To

Sir Cowasjee Jehanghier,

ઊપલી માગણી સર કાવશજીએ તા૦ ૧ લી જુલાઈ ૧૮૭૫ ને દીને એક પત્ર લખી ઊપકાર સાથે બાહલ રાખી, અને રૂ.૫૦૦૦) ની રકમ તા૦ ૫ મી જુલાઈ ૧૮૭૫ ને દીને જીમખાનાંના શેક્રેટરી ઊપર મોકલી આપી હતી. એ પછી કેટલાક ઈંગ્રેજોએ એ બાબે વર્તમાંનપત્રોમાં ગોંધાત કીધો હતો કે એક દેશીનું નાણું કબુલ કરવું નહિ, પણ તે બધા વાંધા તા૦ ૯ મી આગશટ ૧૮૭૫ ને દીને મલેલી મેમબરોની સભા કે જેમાં ૧૦૦ મેમબરો હાજર હતા, તેઓએ રદ કીધા અને ઊપલી બખશેશ બાહલ રહી. એ પછી સર કાવશજીએ તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી ૧૮૭૬ ને દીને નવાં મકાનમાં ફરનીચરને માટે બીજા રૂ.૧૦૦૦) હાનરેબલ મી૦ જસટીસ બેલીની મારફતે ભેટ આપવા માગયા હતા, જે પણ જીમખાનાંની કમીટીએ નીચલો પત્ર લખી બાહલ રાખ્યા હતા:—

Marine Lines, February 25th 1876.

Sir Cowasjee Jehangheer

Sir,

I am directed by the Committee of the Bombay Gymkhana to inform you that a General meeting was held on the 23rd instant in the cricket tent, the Hon'ble L. H. Bayly in the chair and some twenty members, whose names I give below, being present, when it was unanimouly decided that your very kind offer of giving Rs. 1,000 for the supply of furniture for the Sir Cowasjee Jehangheer Pavilion should be accepted.

I have the honor,
to remain Sir,
your obedient servant,
(Sd.) C. YOUNG, Lieut., R. E.,
Hon. Secy. Bombay Gymkhana.

ઊપલા રૂ.૧૦૦૦) સર કાવશજીએ તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી ૧૮૭૬ ને દીને ઓરીએનટલ બેંક ઊપર એક ચેક લખી આપ્યા હતા.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી જુલાઈ ૧૮૭૫.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૮ મી જુલાઈ ૧૮૭૫.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી જુલાઈ ૧૮૭૫.

એ અધિકારીઓએ પોતાના પ્રમુખ તરીકે શેઠ ચુનીલાલ મોતીલાલ, નાયબ-પ્રમુખ તરીકે શેઠ શોરાબજી બેહરાંમજી કોહલા, તથા શેક્રેટરીઓ તરીકે શેઠો બેહરાંમજી ભીખાજી કાંગા અને સોમનારાયણ હરનારાયણને મુકરર કીધા હતા. એ અધિકારીઓએ આશોશીએશનના કાયદા કાનુનો ઘડી તે તા૦ ૨૪ મી જુલાઈ ૧૮૭૫ ને દીને સર્વે દલાલોની સભા મેલવી બાહલ રાખ્યા હતા. એ કાએદાઓમાં ઠેરવ્યું હતું કે (૧) જેઓને દલાલ તરીકે કબુલ રાખવામાં તેઓ દરેક રૂ.૧) ફીઈ આપવાથી તેઓને પ્રમુખ અને શેક્રેટરીની શહીની એક ટીકીટ આપવી અને દર શાલ એકકો રૂપીઓ આપવે નવી ટીકીટ આપવી. (૨) કબુલ રાખેલા દલાલોની એક ટીપ બ્રોકરસ હાલમાં મુકવી અને તેની નકલો સરાફો અને વ્યાપારીઓમાં ફેરવવી. (૩) નવા દાખલ કરેલા દલાલો અને જેઓને દલાલોની સંઘમાંથી દૂર કરવામાં આવે તેઓનાં નામ દર માસે પ્રગટ કરવાં. (૪) કબુલ રાખેલા દલાલોએ આશોશીએશનના દલાલોનીજ સાથ સોદા માત્ર કરવો, અને એથી જો કોઈ ઊલટો ચાલે તો તેને દલાલોની સંઘમાંથી કાઢવો. (૫) વેચનાર અને લેનાર એ બધે દલાલોએ

તા૦ ૧૭ મી જુલાઈ.

રોજ ૩૦ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—જાંહગીરજી ફરાંમજી જથાંવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૬) શેઠ ફરાંમજી કુવરજી જથાંવાલાના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૬ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ પોતાના કાકા શેઠ જમશેદજી કુવરજી જથાંવાલા તથા પિતરાઈ શેઠ નશરવાંનજી ખરશેદજી જથાંવાલા અને ભાઈઓ સાથે મળી "જાંહગીરજી નશરવાંનજીની કુંપની" તથા "જાંહગીરની કુંપની" નાં નામથી પોતાના વડીલોની પુરાતમ દુકાનોનો વહીવટ ચલાવતા હતા. આ મોટી દુકાંનની લાહોર, મીઆંનમીર, શાલકોટ, દીલ્લી, ફીરોજપોર, જલંદર, કરાંચી, સકર, મુલતાંન, પેશાવર, રાવલપીંડી અને મરીહીલ મધે શાખાઓ સ્થાપી તેનો વહીવટ ઘણો વધારી મુકયો હતો. ૧૮૩૧ માં એવણે પોતે ગીલગટ ખાતે જઈ એક મોટી દુકાન ઉઘાડી હતી. ૧૮૩૯ માં કાબુલ ખાતે થયલી લડાઈ વખતે એઓની પેહડાએ તે તરફ કેટલોક માલ મોકલી અમલદારો તથા લશ્કરની સગવડ તથા તેઓને સુખ ચેનની ચીજો છુટથી અને સેહલાઈથી મળી શકે તે માટે દુકાંન ઉઘાડી હતી, પણ માલ લુટાયાથી તેમાં તેઓને મોટું નુકશાંન થયું હતું. એ પછી તા૦ ૩ જી નવેમબર ૧૮૬૯ થી ભાગયાઓથી જુદા પડી "જાંહગીર ફરાંમજીની કુંપની" તથા "જાંહગીરની કુંપની" ને નામે ઉપલાંમાની છેલ્લી ૭ દુકાંનો પોતાના સ્વાધીનમાં રાખી હતી.

તા૦ ૧૭ મી જુલાઈ.

રોજ ૩૦ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—પીરજીભાઈ ડોશાભાઈ ગોદીવાલા[1]—ઉમર વર્ષ ૬૫) એવણ એક આગલા વખતના શિખેલા

તેઓના સોદાના છાપેલા ફાર્મ આમને સામને કરવા; (૬) દરેક સોદો જે કોઈથી ખાસ સરત કર્યા વના કરવામ આવે તે છ દાહડામાં પતાવવો. (૭) વેચાન પછે ત્રિજે દાહડે લેનારને ત્રાંનસફર ડીડ આપવું. (૮) શેર ત્રાનસફર કર્યા પછે તેનું નાણું ચોવીસ કલાકમાં આપવું. (૯) દરેક દલાલ જે સોદો કરે તે પતાવવાનો જોખમ તેને માથે છે. (૧૦) સઘળા કબુલ રાખેલા દલાલોએ આએ કાએદાઓ પ્રમાણે ચાલવું, અને કાંઈથી વાંધો ઉઠે તેનો નીકાલ પ્રમુખ અને કમીટીના બે મેમબરોએ મળી કરવો. જો તે મનમાંનતો નહિ લાગે તો બંધે તરફવાલાઓએ બીજા બે વચારાના મેમબરો ચુંટી કાઢવા.

એ કાએદાઓ પ્રમાણે આશોશીએશનનું કામ "ધી નેટીવ શેર એંડ સ્ટોક બ્રોકરસ આશોશીએશન" નાં નામથી ચાલુ કરવામાં આવ્યું હતું, પણ બીજે શાલથી પેહલા કાયદામાં ફેરફાર કરી દાખલ થવાની રૂ૧) ની ફીઈને બદલે રૂ૨૦) તથા વાર્ષિક ફીઈ પણ રૂ૧) ને બદલે રૂ૫) ની કીધી હતી. તે બાદ ૧૮૮૭ થી દાખલ થવાની ફીઈ રૂ૫૦), ૧૮૯૦ થી રૂ૧૦૦), ૧૮૯૩ થી રૂ૨૫૦) ૧૮૯૪ થી રૂ૫૦૦), ૧૮૯૫ થી રૂ૭૫૦) અને ૧૮૯૬ થી રૂ૧૦૦૦) ની કીધી હતી, અને વાર્ષિક ફીઈ રૂ૫) નીજ રાખી હતી અગર કોઈ મેમબર મરણ પામે તો તેનો દાખલ થવાની ફીઈનો કાર્ડ વેચીને તે રકમ તેના વારસોને રોકડ, અથવા કોઈ વારસ આશોશીએશનનો મેમબર દાખલ દલાલ થવા માગે તો તેનાં નામપર કાર્ડ ત્રાનસફર કરી આપવામાં આવેછે. એ આશોશીએશનની કમીટીમાં અત્યારસુધીમાં નીચલા પારસી દલાલો શામેલ થયા કીધાછે:—

શેઠો શોરાબજી બેહરાંમજી કોહલા, બેહરાંમજી ભીખાજી કાંગા, શાપુરજી બરજોરજી ભરૂચા, મનચેરજી ભાઈજી દલાલ, કાવશજી નશરવાંનજી કાંગા, રતનજી માણેકજી રતનાગર, દીનશાહ હોરમસજી બીલીમોરીઆ, મેહરવાંનજી રૂસતમજી દસ્તુર કેખશરૂ, મનચેરજી હીરામાણેક, દીનશાહ એદલજી વાડીઆ, ભીખાજી નવરોજજી પાલણજી, માણેકજી મનચેરજી હીરામાણેક, કુવરજી મેહરવાંનજી મેહતા, રૂસતમજી માણેકજી ઇંજનેર, કાવશજી માણેકજી કુપર, શાપુરજી શોરાબજી મેહમવાલા.

પ્રમુખ તરીકે શેઠ શાપુરજી બરજોરજી ભરૂચા ૧૮૯૬ થી તે અત્યારસુધી. નાયબ પ્રમુખ તરીકે શેઠ શોરાબજી બેહરાંમજી કોહલા પ્રથમથી તે ૧૮૮૬ સુધી, અને ૧૮૮૬ થી તે ૧૮૯૫ સુધી શેઠ શાપુરજી બરજોરજી ભરૂચા. ઓ.નરરી શેક્રેટરી તરીકે પ્રથમથી તે ૧૮૮૬ સુધી શેઠ બેહરાંમજી ભીખાજી કાંગા, ૧૮૮૬ થી તે ૧૮૯૦ સુધી શેઠ કાવશજી નશરવાંનજી કાંગા, ૧૮૯૦ થી તે ૧૮૯૨ સુધી શેઠ કુવરજી મેહરવાંનજી મેહતા, ૧૮૯૩ થી તે ૧૯૦૦ સુધી શેઠ મનચેરજી ભાઈજી દલાલ, અને ૧૯૦૦ થી તે અત્યારસુધી શેઠ રૂસતમજી માણેકજી ઇંજનેર.

એ આશોશીએશનનો વહીવટ બરાબર કાએદાસર ચલાવવા માટે તા૦ ૩ જી ડીસેમબર ૧૮૮૭ ને દીને તેનું એક કાએદાસરનું તરસ્ટડીડ હાઈ કોરટના સોલીસીટર શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી કામાની મારફતે કરાવવામાં આવ્યું હતું.

એ આશોશીએશનના કેટલાક મેમબરોએ ૧૮૭૫ માં શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટને તેઓએ ઉભી કરેલી વિક્ટોરીયા મીલ કુંપનીના શેરો ભરાવી આપવામાં મદદ કીધી હતી, તે સેવાના બદલામાં તેવણે દલાલોને માટે એક મોટો હૉલ બાંધવા માટે રૂ૧૯૦૦૦) ની કીમતના તે મીલના શેરો ભેટ આપ્યા હતા. પાછલથી તેવણને ૧૮૮૭ માં "નાઈટહુડ" નો ખેતાબ મળ્યો તેની ખુશાલીમાં આશોશીએશન તરફથી એક મોટો મેલાવડો કરી માનપત્ર આપ્યું તે વેળાએ એવણે બીજા રૂ૧૨૦૦૦) ભેટ આપ્યા હતા. એ રકમો તેનાં વ્યાજ સાથે તથા આશોશીએશનનાં ફંડમાંથી બીજા ઉમેરી ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૭ માં એ હાલને માટે દલાલ સ્ટ્રીટમાંની જુની મેશરસ ફરાંમજી સાંડસની કુંપનીવાલી ઈમારત રૂ૯૭૦૦૦) ની કીમતે ખરીદી તેમાં કેટલોક સુધારો કરી તેનું નામ "સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ નેટીવ બ્રોકરસ એક્ષચેંજ હૉલ" કરી આપ્યું, અને તે તા૦ ૧૮ મી જાનેવારી ૧૮૯૯ ને દીને શેઠ બમનજી દીનશાહજી પીટીટે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં ખોલ્લો મુકયો હતો.

એ આશોશીએશનના ઈ૦ સ૦ ૧૯૦૧ ની આખરીએ ૩૨૪) મેમબરો તથા તેની પુંજી ઉપલા હૉલપર બેહેંતી બાગત સાથે રૂ૧૭૪૮૪૮) ની હતી.

[1] મરહુમ શેઠો બાપુજી અને નશરવાંનજી પીરજી ગોદીવાલાના બાવા.

ધનજીભાઇ વાડીઆ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, માણેકજી ખરશેદજી મરાઠ, મેહેરવાનજી ફરામજી પાંડે, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, નાનાભાઈ બેહેરામજી જીજીભાઇ, નવરોજજી ફરદુનજી, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, નુશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, પેશતનજી હોરમજજી કામાજી, ફીરોજશાહ મેહેરવાનજી મેહેતા, એમ. એ; સોરાબજી શાપુરજી બંગાલી) સહરપોની એક કમીટી તથા મેશરસ એચ. ઇ. જેકબ, જે. એમ. મેકલીન, ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા અને રઘુનાથ નારાયણ ખોટેને તેના શેક્રેટરીઓ નેમી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[1]

તા૦ ૪ થી આગશટ.

રોજ ૧૮ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—પેશતનજી ધનજીભાઇ માસ્તર—ઉમર વર્ષ ૪૩) એવણ પ્રથમમાં અતરેની એલફીનસ્ટન ઇનસ્ટીટયુટમાં એક શિક્ષક હતા. ૧૮૫૩ માં પારસીઓમાં ગુજરાતી ભાષામાં નાટકો કરનારી પેહલવેહલી "પારસી નાટક મંડલી" ઉભી થાઇ તેમાં એવણ પેહલવેહલા એકટર તરીકે જોડાયા હતા. ૧૮૫૪ માં મુંબઇમાં પેહલવેહલો "ઇલેકટ્રીક ટેલીગ્રાફ" ચાલુ થયો તે વેળાએ નેમાયલા થોડાક "સીગનલરો" તથા પોતાની હદની લાઇનના ઇનસ્પેકટરોમાં એવણને મુંબઇની હદમાં શેઠ અરદેશર ફરામજી મુસના હાથ હેઠલ નેમ્યા હતા. એ કામપરથી બધા પારસીઓ નીકલી જવાથી એવણે તા૦ ૩ જી ડીસેમબર ૧૮૫૪ ને દીનેથી "દોસ્તે પારસી બાનુઆન" નામનું દર રવીવારે પ્રગટ થતું એક વર્તમાનપત્ર પરવરતાવવા માડયું હતું, જે ૧૮૫૬ ની આખરી સુધી ચાલ્યું હતું. ૧૮૫૬ ના જુન માહથી તે ૧૮૫૭ ના સપટેમબર સુધી "ખ્રીસ્તી ધર્મનું ખોટાપણું" નામનાં માસીક ચોપાંનીઆંના ૧૨) આંકો એવણની મદદથી નીકલ્યા હતા. ૧૮૫૭ માં એવણ અતરેનાં "જામે જમશેદ" પત્રનો અધીપતી નેમાયા હતા, તે ઓહદો ૧૬) મહીના ચલાવી ૧૮૫૯ ના આપરેલ માહમાં છોડયો હતો. ૧૮૬૮ માં અતરે શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીની આગેવાની હેઠલ "વીકટોરીયા નાટક મંડલી" ઉભી થાઇ તેના જેશાના એવણ ડાએરેકટર હતા.

તા૦ ૮ મી આગશટ.

રોજ ૨૨ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—કાવશજી શાપુરજી હાથીખાઉ[2]—ઉમર વર્ષ ૪૭) માહબલેશરવાળા શેઠ શાપુરજી હોરમજજી હાથીખા-

---

[1] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૪ થી આગશટ ૧૮૭૫.

એ કમીટીએ ઠેરાવ મુજબ ફંડ એકઠું કીધું હતું, જે મધે રૂ૧૭૭૪૬) ઇંગ્રેજોએ, રૂ૧૧૯૧૫) હિંદુઓએ, રૂ૪૩૫૦) મુસલમાનોએ, રૂ૧૮૬૫) યાહુદીઓએ, રૂ૭૫) પોરટુગીજોએ, અને રૂ૧૪૪૬૨) નીચે મુજબ પારસીઓએ મલી રૂ૫૦૪૧૩) ભરાયા હતા :—

રૂ૨૦૦૦) સર કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ., (રૂ૧૦૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; બેહેરામજી જીજીભાઇ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, બેહેરામજી નશરવાનજી સીરવાઇ. (રૂ૬૦૦) અરદેશર મેહેરવાનજી શેઠના. (રૂ૫૦૦) અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, ખાનબેહાદુર ખાનબાહદુર પદમજી પેશતનજી, માણેકબાઇ અને મોટાંભાઇ જહાંગીરજી વાડીઆ, હીરજીભાઇ જહાંગીરજી રેડીમની. ફરામજી સાંડસની કુંપની. (રૂ૩૦૦) નશરવાનજી રતનજી તાતા, નાનાભાઇ બેહેરામજી જીજીભાઇ. (રૂ૨૫૦) સોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ફરામજી નશરવાનજી પટેલ. (રૂ૨૦૦) નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, ડોશાભાઈ ફરામજી કરાકા. (રૂ૧૨૫) માનકજી ધનજીભાઇ પાંડીઆલાના છોકરાઓ, પેશતનજી હોરમજજી કામાજી. (રૂ૧૦૦) નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, ફીરોજશાહ મેહેરવાનજી મેહેતા, નશરવાનજી જહાંગીરજી વાડીઆ, દાદાભાઇ અને મનચેરજી ડોશાભાઈ કામાજી, મનચેરજી ફરામજી કામાજી અને છોકરાઓ, દાદી માણેકજી લીમજી, કાવશજી જહાંગીરજી જયાંવાલા, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, ખાનબાહદુર દસ્તુર નશરવાનજી જામાસપજી જામાસપ આશાના, એદલજી ફરામજી આલબલેશના છોકરાઓ, નશરવાનજી બામનજી મોદી અને છોકરાઓ, જમશેદજી ખરશેદજી ખારેગીનોઇ, જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટ, જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, મેહેરવાનજી ફરામજી પાંડેની કુંપની, કાવશજી દીનશાહ એદનવાલા અને ભાઇઓ, પાલનજી પેશતનજી ખંડવાલાંવાલા, જીવનજી હીરજીભાઇ રેડીમની, જહાંગીરજી જીવનજી રેડીમની, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, ફરામજી કાવશજી મ.સરાફ, ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, હોરમજજી જહાંગીરજી દાદીશેઠ, નવરોજજી અરદેશર દાવર, કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ, ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ, બામનજી દીનશાહજી પીટીટ. (રૂ૫૦) જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, હીરજીભાઇ હોરમજજી સરાફ, કાવશજી માણેકજી લીમજી, દાદી નશરવાનજી દાદી, દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર (રૂ૩૫) રતનજી બામનજી ફ્રેઝર. (રૂ૩૦) નવરોજજી ફરદુનજી (રૂ૨૫) નશરવાનજી ચોકાભાઇ, હોરમજજી અરદેશર સંતોક, દાદાભાઇ પેસતનજી કાતરક, દોરાબજી નાનાભાઇ વાડીઆ, શાપુરજી હોરમજજી પારક. (રૂ૪૨૨) રૂ૨૫) ની અંદરની રકમ.

એજ મુજબ મુંબઇની મ્યુનીસીપાલ તીજોરીમાંથી એ કારણસર એક ખાસ કાયદો બંધાવી રૂ૫૦૦૦૦) ની રકમ કમીટીએ મેલવી હતી. તે મલી રૂ૧૦૦૪૧૩) થયા, જે મધેથી રૂ૯૦૯૧૦) નીચે મુજબ ખરચાયા હતા:—

૪૮૯૧૦) શેહરમાં રોશની કરવાપર.
૧૪૦૦૦) છોકરાંઓની જીયાફતપર.
૧૧૦૦૦) સીપાઇ અને સોલજરોની જીયાફતપર.
૧૦૦૦૦) આતશબાજીપર.
૧૦૦૦) મેદાનમાં મેલો ભરવાપર.
૩૦૦૦) માનપત્રના દાબડાપર.
૩૦૦૦) પરચુરણ ખરચ થયો.

[2] માહબલેશરવાળા મરહુમ શેઠ કુવરજી કાવશજી હાથીખાવાલાના બાવા. એવણના બાવા શેઠ શાપુરજી હોરમજજી હાથીખાજી જયારથી માહબલેશર વસાયું ત્યારના વખતથી તે તરફ ઇજારો અથવાજાનની દુકાન લઇ ગયા હતા, અને મરણ સુધી તે ચલાવી હતી.

ઉના દીકરા. એવણ પોતાના બાપની ઉઘાડેલી માહબલેશ્વરની દુકાન તથા બીજો રોજગાર તે તરફ ચલાવતા હતા, અને ફારસી ભાષા જાણતા હોવાથી તે તરફ આવનારાં અંગ્રેજોને તે શિખવતા હતા. ૧૮૫૭ માં સેતારા મધે અંજુમનના ઉત્રાંતથી જે દોખમું બંધાયું તેની ગુર્વ આગેવાંની એવણે કીધી હતી. ૧૮૬૬ માં માહબલેશ્વરની માલકમ પેંથ મ્યુનીસીપાલીટીના સરકારે એવણને એક કમીશનર નેમ્યા હતા, જે ઓહ્દો મરણ સુધી ભોગવ્યો હતો. માહબલેશ્વરમાં બજારને નાકેના એવણની દુકાનવાલા મોહલાને સત્તાવાલાઓએ "કાવશજી સ્ટ્રીટ" કરી નામ આપ્યું હતું. એવણનું મરણ સેતારા મધે નીપજ્યું હતું.

તા० ૧૦ મી આગશટ.

મુંબઇ મધે ઓપાતી પારસીઓનાં દોખમાંઓવાલા ડુંગરની ડાબી બાજુએ આવેલાં વાલકેશર તરફના ડુંગરની જગા જે પારસી પંચાતના સ્વાધીનમાં હતી, અને જેના ઉપર ઠકર કુવરજી પ્રાગજી અને જેકબ જમાલ નામના બે ધણીઓએ ખોટો દાવો ઉઠાવી ઇ० સ० ૧૮૭૩ માં પોલીસ તથા છેક સેશનસ સુધીનો એક ફોજદારી મુકદમો થયો હતો, તે જગોને લગતો દીવાંની મુકદમો અતરેની હાઇ કોરટમાં હાનરેબલ મી० જસટીસ બેલીની હજુરમાં ગઇ તા० ૨૦ મી જુલાઇને દીનેથી ચાલુ થયો હતો. એ મુકદમાના વાદીઓ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; શેઠો હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડે, ખરશેદજી ફરદુંનજી પારખ અને દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ તથા પરતીવાદીઓ મજકુર ઠકર કુવરજી પ્રાગજી, જેકબ જમાલ, હાજી મહમદ મીસ્રી અને જોશી દયારામ કાનજી હતા. એ મુકદમાની કેફીઅત એ હતી કે મુંબઇના ટાપુ ઉપર ભુલેશવર સબ—ડીસ્ટ્રીકટમાં આવેલા વાલકેશર ઉપરની જમીનના કટકા જે ભરતમાં આસરે ૬૪૫૧૦ વાર હતા, અને આસાસમેંટના કલેકટરની બુકમાં નંબર ૫૬, ૫૭, ૫૯ અને ૬૦ માં નોંધાએલા હતા, અને જેના વાદીઓ તરસ્ટી, તથા જે જગા ધરાવવાનાં તેઓ પાસે ત્રણ જુદાં જુદાં ટાઇટલો હતાં, તથા જેનું ભાડું, આવક અને ઉત્પંતી આજસુધી તેઓ ભોગવતા હતા. એ મધેની પેહલી ૧૧૪૮૦ વાર જગા જે અસલમાં મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆનાં વીધવા બાઇ મીઠીબાઇની હતી, અને જે તેમના ત્રણ દીકરાઓ શેઠો બહમનજી, રૂસતમજી અને અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ તા० ૨૫ મી જુલાઇ ૧૮૪૦ ને દીને એક ખત કરી તે વેળાના પારસી પંચાતના તરસ્ટીઓનાં નામપર રૂ૩૧૦૦) ની કીમતે વેચાંન કરી આપી હતી. બીજી ૫૧૩૦ વાર જગા જે અસલમાં મરહુમ શેઠ જાંહગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆ અને માણેકજી નવરોજજી વાડીઆની હતી, અને જે ઇ० સ० ૧૮૩૯ થી પંચાતના તરસ્ટીઓને મોંહડેની વાતથી ધર્મખાતે આપી હતી, અને જે પછવાડેથી તેમનાં વીધવાઓ બાઇ માણેકબાઇ તથા બાઇ મોટલાંબાઇએ પોતાના દીકરાઓ શેઠો નવરોજજી માણેકજી તથા નશરવાંનજી જાંહગીરજી વાડીઆની મંજુરીઆતથી તા० ૩૧ મી મેએ ૧૮૭૩ ને દીને એક ખત કરી પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓનાં નામપર ચરાવી આપી હતી.[1] ત્રિજી ૪૩૯૦૦ વાર જગા જે અસલમાં મરહુમ શેઠ કુવરજી ડોશાભાઇ પુતલીબાઇનાનાં વીધવા બાઇ જરબાઇની હતી, અને જે તેણીએ તા० ૧૮ મી મારચ ૧૮૪૫ ને દીને રૂ૧૧૫૨૫) ની કીમતે એક વેચાંન ખત કરી તે વેળાના પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓનાં નામપર વેચાતી કરી આપી હતી.[2] એ જગાઓ ઉપર તા० ૨૭ મી મારચ ૧૮૭૩ ને દીને પરતીવાદીઓ પોતાના નોકરો અને

---

૧ એ જગા અસલ ઇ० સ० ૧૭૬૦ થી મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ માણેકજી શેઠની હતી. તે ૧૮૨૪ માં તેમના વારસ શેઠ મેહરવાંનજી ખરશેદજી શેઠના પાસેથી શેઠ ફરદુનજી લીમજી પાંડેએ રૂ૭૯૨૫) ની કીમતે વેચાતી લીધી હતી, અને ૧૮૩૧ માં તે શેઠો જાંહગીરજી નશરવાંનજી અને માણેકજી નવરોજજી વાડીઆને સ્વાધીન થઇ હતી. ઇ० સ० ૧૮૩૮ માં મુંબઇમાં પારસીઓનો ઊધરાતથી જે દોખમું બાંધવાનું ફંડ થયું હતું (જુઓ આ પુસ્તકનું દફતર ૧ લું સફે ૩૨૪–૨૫) તે દોખમું એ જગાઓપર બાંધવાનું નક્કી થયું હતું, પણ તે પછી તે અહીં ન બંધાતાં ઇ० સ० ૧૮૪૪ માં કંપાઊંડની ઊત્તરે શેઠ કાવશજી એદલજી બીશનીવાલું દોખમું બંધાયું હતું.

૨ એ જગા અસલમાં ઇ० સ० ૧૭૨૪ માં અતરેના બે પોરટુગીજ રેહવાસીઓ આંડરી રોડરીગસ અને તેની બાયડી ફીલીપા ડી સોગાએ શેઠ મેહરવાંનજી ભાઇજી નામના પારસીને વેચી હતી. શેઠ મેહરવાંનજીનાં મરણ પછી તે તેમના દીકરા શેઠ બેહરામજી મેહરવાંનજી અને તેમના પછી તે તેમની દીકરીના દીકરા તથા પાલક શેઠ ડોશાભાઇ કુવરજી પુતલીબાઇનાને ઇ० સ० ૧૮૧૬ માં મલી હતી. શેઠ ડોશાભાઇની પછી તે જગા ઇ० સ० ૧૮૨૯ માં તેમના એક દીકરા શેઠ કુવરજી ડોશાભાઇ પુતલીબાઇનાએ પોતાના ભાઇ શેઠ શોરાબજી ડોશાભાઇ પુતલીબાઇનાનો હક છોડાવી રૂ૬૧૦૦) ની કીમતે લવાદીનામાંથી વેચાતી લીધી હતી, અને ૧૮૩૦ માં તેમનાં મરણ પછી તે તેમનાં વીધવા મજકુર બાઇ જરબાઇના સ્વાધીનમાં આવી હતી. એ જગાની પાસે પુર્વ તરફ અસલમાં જોસફ મેરાણા ડીસા નામના એક પોરટુગીજની જગા હતી, જે ઇ० સ० ૧૭૫૨ માં શેઠ નાનજી રતનજી નામના પારસીએ લીધી હતી. તેમના વારસો પાસેથી તે ઇ० સ० ૧૮૨૧ માં શેઠો હોરમજજી બહમનજી શેઠના તથા પેશતનજી કાવશજી નાજીરવાલાએ લીધી હતી. વળી તેની પડોસમાં શેઠ નાનજી નવરોજજી નામના પારસીની જગા હતી, જે ઇ० સ० ૧૭૮૦ માં શેરીફનાં લીલાંઊમાંથી રામચંદર શીનોઇએ લીધી હતી, કે જે પછવાડેથી તેના વારસ મંગેશ પરશોતમ સીનોઇને મલી હતી. મંગેશે તે શેઠ ગોકલદાસ લીલાધરને વેચી હતી, અને જેપર હાલના પરતીવાદીઓ દાવો કરેછે. પંચાત તે જગાપર દાવો કરતી નથી.

મજુરોને લઇ દાખલ થયા અને કબજો કરી લઇ તે હવડાં સુધી પોતાના હસ્તકમાં રાખીછે અને ઘણું નુકસાન કીધું છે, માટે એ જગા વાદીઓએ પોતાને હસ્તક પાછી લેવાને તથા તેમને થએલાં નુકસાનની ડામીજના રૂ૧૦૦૦૦) માગવાને આ ફરીઆદી નોંધાવી હતી. એ પછી મુકદમો ૧૬) દીવસો સુધી ચાલ્યો હતો, અને તે દરમીઆંન વાદીઓ તરફથી નીચલા શાક્ષીઓની જુબાંની લેવાઇ હતી:—

(૧) શેઠ ગોવીંદ ગંગાધર, તે કલેક્ટરની આફીસના માજી સરવેયર. (૨) શેઠ નાનાભાઇ ભીખાજી, તે મરહુમ શેઠ જહાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆના કારભારી. (૩) શેઠ દાદાભાઇ કાવસજી અખબારે સોદાગરવાલા. (૪) શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ, તે જામે જમશેદના પ્રીંટર. (૫) શેઠ એદલજી બહમનજી માસ્તર (૬) શેઠ મનચેરજી ફરાંમજી શેઠના. (૭) શેઠ ફરાંમજી બહમનજી સરાફ. (૮) શેઠ ગનપતરાવ જગનાથ, તે મેશર્સ રીમીંગટનની કુંપનીનો કલાર્ક. (૯) શેઠ દીનશાહ ફરાંમજી દાવર. (૧૦) શેઠ મેહરવાંનજી નવરોજજી પંચાતના મેહતા. (૧૧) શેઠ નારાયેણ વાશુદેવ, તે કલેકટરનાં આબકારી ખાતાનો ઇનસ્પેકટર. (૧૨) શેઠ પેશતનજી અસ્પંદીઆરજી મોદી. (૧૩) શેઠ દાદાભાઈ ખરશેદજી, તે કલેકટરનાં આબકારી ખાતાંના ઇનસ્પેકટર. (૧૪) ડાકટર પેશતનજી મનચેરજી નીકલસન. (૧૫) શેઠ રાણાભાઇ રૂસ્તમજી મોદ, ડાકટર. (૧૬) શેઠ બળવંતરાવ બાગકર, તે મી૦ ખંડેરાવ મોરોજી વકીલના કલાર્ક. (૧૭) શેઠ દેવજી પ્રેમજી, તે શેઠ ગોકલદાસ લીલાધરના મેહતા.

મુકદમો ચાલતો હતો તે દરમીઆંન છેલે દીવસે ઇયાને આગે પરતીવાદીઓ તરફથી સમજુતી કરવાની દરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી, પણ વાદીઓએ તેમાંના ચોક્કસ બોલોના વાંધાસર તે કબુલ નહિ રાખી. આ ઉપરથી નામદાર જડજે જણાવ્યું કે જેટલો મુકદમો ચાલયોછે તે ઉપરથી તો વાદીઓનો દાવો ઘણો મજબુત માલમ પડેછે અને તે સારી રીતે સાબીત કર્યામાં આવ્યોછે. એ બાદ મુકદમાના ખરચ સંબંધી કેટલીક તકરારો ચાલવા પછી નામદાર જડજે ચુકાદો આપ્યો કે ફરીઆદીનામામાં જણાવેલી ત્રણેવે લૉટ વાલી જગાના કબજા વાદીઓએ પોતાના સ્વાધીનમાં લેવા, લૉટ નંબર ૨ જવાલી જગા ઉપર હાલમાં જે બંગલો બાંધવામાં આવેલોછે, તથા લૉટ નંબર ૩ જવાલી જગા ઉપર ઘેર બાંધવાનો જે સામાન પડેલોછે તે પરતીવાદીઓને ખરચે આજથી ૧૪ દીવસની મુદતમાં ઇયાને તા૦ ૨૪ મી ઑગસ્ટની અંદર ત્યાંથી ખસેડવો. જે જગા અસલ મરહુમ પરશોતમ સનોઇની હતી, અને જેની ઉતર તથા પૂર્વ બાજુએ રોબમાંના કંપાઉંડની દીવાલ, અને દક્ષિણ તથા પશ્ચિમે લૉટ નંબર ૩ જવાલી જમીન આવેલીછે, અને જેઉપર પંચાતદારો કરી નાખી તેની ઉપર પરતીવાદીઓનો હક પુગેછે. ત્રણે જગાની ઉપરથી પરતીવાદીઓ, તેઓના નોકરો તથા આડતીઆઓને જવાનો રસ્તો બંધે તરફના વકીલોએ સમજુતીથી નક્કી કરવો, અને તેમાં જો વાંધો હોય તો તેનો ચુકાદો ચેમબર મધે જડજની પાસે કરાવવો. એવી રીતે જે રસ્તો કરી આપવામાં આવે તેને પલાનની અંદર દેખાડવો, કાંએકે તે પલાંન ડીક્રિની સાથે જોડવામાં આવશે. ઇંજંકશંનની વેળાએ કરેલાં મોશનનો તથા આ મુકદમાનો બંધે બાજુનો સઘળો ખરચ પરતીવાદીઓએ આપવો.[2]

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ; તા૦ ૧૧ મી ઑગસ્ટ ૧૮૭૫.

ઊપલી રીતે મંગેશવાલી જગાપર જવાનો રસ્તો બંધે બાજુના વકીલોની સમજુતીથી નક્કી નહિ થવાથી પાછી એ બાબદ હાનરેબલ મી૦ જસ્ટીસ બેલીની હજુર ચેમબરમાં જવાથી તે નામદારે પોતે તા૦ ૨૯ મી સપટેમબર ૧૮૭૫ ને દીને વાંધાવાલી જગાપર જઇ બંધે બાજુના હક વિષે તલાસ કરી, અને તે પછી તા૦ ૬, ૯, ૧૦ અને ૧૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૫ ને દીને એ વાંધાઓ બાબેની શાહેદીઓ લીધી, અને તા૦ ૨૩ મી ડીસેમબર ૧૮૭૫ ને દીને જડજમેંટ આપ્યું કે વાદીઓએ ઊપલા લૉટ ૧ લા વાલી જગાની અગ્નિ કોણથી તે વાય્વ કોણ, અને ત્યાંથી લૉટ ૨ જા વાલી જગાના એક ભાગની પશ્ચિમ, અને લૉટ ૩ જા વાલી જગાની આરપારથી મંગેશવાલી જગાપર જવાનો ચાર ફીટ પોહળાઇનો એક પગ રસ્તો કાઢવા દેવો, અને આ રસ્તાના મુકદમાનો ખરચ બંધે બારૂએ પોતપોતાનો આપવો. એ પછી નામદાર જડજ પોતે બંધે બારૂના ઇનજનેરોની સાથે તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી ૧૮૭૬ ને દીને પગ રસ્તાની હદ મુકરર કરવાને તે જગાપર ગયા અને ખુંટીઓ મરાવી. તે બાદ વળી હુકમનામામાં ઊપલા પગ રસ્તાપરથી આણવો "બલદો અથવા બીજાં ભારબરદારી જાનવરો સાથે જાય" એવા શબ્દો ઊમેરવાને પરતીવાદીના વકીલોએ ખોહસ કરવાથી વાદીઓ તે બાબદ પાછી નામદાર જડજ મી૦ બેલી આગલ ચેમબરમાં લઇ ગયા, જ્યાં તે નામદારે તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૬ ને દીને ચુકાદો આપી એ શબ્દો રદ કરાવ્યા, અને પરતીવાદીઓને માથે બંધે બારૂનો ખરચ નાખ્યો.

ઊપલા દીવાંની મુકદમા પાછલ બધો મલી ખરચ રૂ૩૫૯૭૯॥૨૦ નો થયો હતો, જે મધેના રૂ૧૯૩૯૨॥૧૨ સાંખેવાલા પરતીવાદીઓ પાસેથી હાઇ કોરટની ડીક્રી પ્રમાણે ટાક્ષીંગ માસ્ટરે નક્કી કર્યા મુજબ મલ્યા હતા, અને બાકી રૂ૧૬૫૮૭॥૮ તરસ્ટી સાહેબોએ એ કારણસર ઊભાં કરેલાં નવાં ફંડમાંથી લેવા પડયા હતા.

એ મુકદમાના ખરચ વગેરેને માટે તરસ્ટી સાહેબોએ એજ વખતે કુલે જરથોસ્તીઓ વચ્ચે એક ફંડ ઊભું કીધું હતું, કે તે મધેથી એ મુકદમાનો ખરચ આપવો તથા દોખમાંઓને લગતી પંચાતની ડુંગરની જગાઓની આસપાસ સરતી દીવાલો બાંધવી તથા દોખમાંઓના કંપાઉંડની નજદીકમાં આવેલી જમીન ખરીદ કરવી તથા જરૂર પડે તો નવાં દોખમાં બાંધવા તથા હાલનાં દોખમાંઓની મરામત કરવી તથા દોખમાંઓને લગતાં હરેક કારણસર તરસ્ટીઓની નજરમાં વાજબી દીસે તેમ એ ફંડ વાપરવું. એ ફંડમાં

તા૦ ૧૧ મી આગશટ.

રોજ ૨૫ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—બહમનશાહ મનચેરશાહ ધનજીમેહતાના—ઉમર વર્ષ ૬૦) સુરતવાલા શેઠ મનચેરશાહ એદલજી ધનજીમેહતાના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં સુરત તથા મુંબઇ મધે પોતાના બાપનાં વ્યાપારનાં કામોમાં પડેલા હતા. ઇ. સ. ૧૮૪૮ માં બાપનાં મરણ પછી અતરેની મેશરસ રીમીંગટન કુંપનીની વ્યાપારી પેહડીમાં રહેલા હતા. ઇ. સ. ૧૮૬૭ માં સુરત મધે "મોદી દાદાભાઇ નશરવાનજીનાં શેહનશાહી આતશબેહરામ સાહેબનાં દાહંબાર વગેરે ધર્મનાં કામનું ફંડ" ઉભું કીધું તેના શરૂઆતથી એવણ એક તરસ્ટી હતા.

જરથોસ્તીઓએ તેજ વખતે રૂ૩૮૪૨૭) નીચે મુજબ ભર્યાં હતા:—

(રૂ૫૦૦૦) હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, (રૂ૨૬૦૦) નશરવાંનજી બેહરાંમજી શેકરેટરી, (૧૦૦૦) સંર કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ., દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, માણેકબાઇ તે બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇનાં ધણીઆંની, (૭૧૩।।।૭।।) શ્રી હાંગકાંગના જરથોસ્તીઓ તરફથી, (રૂ૭૦૧) પેશતનજી નશરવાંનજી ગોદીવાલા, (૫૦૦) નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, પીરોજબાઇ જમશેદજી જીજીભાઈ, માણેકબાઇ તથા મોટલાંબાઇ જાંગીરજી વાડીઆ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, મરહુમ શેઠ હોરમજજી એદલજી કામાજીનું ધર્મખાતું, મરહુમ શેઠ હોરમજજી મનચેરજી કામાજીનું ધર્મખાતું, બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, (રૂ૨૫૧) ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, (રૂ૨૫૦) મનચેરજી બહમનજી પંથકી, એક જરતોશતી, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેની કુંપની, (રૂ૨૦૧) એદલજી તથા બેજનજી ફરાંમજી આલબલેસના છોકરાઓ, (રૂ૨૦૦) મરહુમ દાદાભાઇ ફરાંમજી બોદનાં ફંડમાંથી, દીનબાઇ તે નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનાં ધણીઆંની, મરહુમ શોરાબજી માણેકજી શેઠનાનાં ધર્મખાતાંમાંથી, (રૂ૧૫૭) કાવશજી દીનશાહ એડનવાલા અને ભાઇઓ, (રૂ૧૫૬) નશરવાંનજી બહમનજી મોદીના છોકરાઓ, (રૂ૧૫૧) મરહુમ મેહરવાંનજી હીરજીભાઇ વાડીઆના છોકરાઓ, (રૂ૧૫૦) જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, આવાંબાઇ તે ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટનાં ધણીઆંણી, દીનબાઇ તે મરહુમ જાંહગીરજી ખરશેદજી તારાચંદનાં વીધવા, મેહરબાઇ તે મરહુમ નશરવાંનજી કાવશજી વાછાગાંધીનાં વીધવા, (રૂ૧૨૫) કાવશજી તથા પાલણજી ધનજીભાઇ પાંઊવાલાના છોકરાઓ, એદલજી માણેકજી કોલાબેવાલા, (રૂ૧૦૧) કલકતાની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ફંડમાંથી, જમશેદજી કુવરજી જશાંવાલાના છોકરાઓ, દોરાબજી ફરાંમજી ઊશતાદ, નવરોજજી જાંહગીરજી ગામડીઆ, પેશતનજી રૂસતમજી કાંગા, મરહુમ પેશતનજી કાવશજી શેઠના, બરજોરજી રૂસતમજી બાટલીવાલા, મરહુમ બરજોરજી રતનજી કોપરનાં ફંડમાંથી, ચોટીબાઇ તે મરહુમ હોરમજજી પેશતનજી બાટલીવાલાનાં વીધવા, રતનબાઇ તે મરહુમ હોરમજજી બહમનજી શેઠનાનાં વીધવા, શોરાબજી હોરમજજી બાટલીવાલા, મોદી શોરાબજી વાછાગાંધીના છોકરાઓ, કાવશજી એદલજી બીશનીના છોકરાઓ, (રૂ૧૦૦) કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ, કાવશજી શોરાબજી ભેદવાર, જીવણજી હોરમજજી ગજ્જર, દારાશાહ તથા રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંન, દોરાબજી જમશેદજી સકલાતવાલાના છોકરાઓની કુંપની, નવરોજજી અરદેશર દાવર, પાલણજી પેશતનજી પોંહચખાંનાંવાલા, પીરોજશાહ માણેકજી દાકા, મરહુમ ફરદુનજી ફરાંમજી શેઠના, ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ, બહમનજી જીજીભાઇના છોકરાઓ, મેહરવાંનજી જીજીભાઇના છોકરાઓ, મનચેરજી પેશતનજી શેઠના, માણેકજી જામાસપજી કાકા, લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ, જમશેદજી દોરાબજી નાઓગાંમવાલા, જમશેદજી એંડ કુંપની કાનપોરવાલા, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, નવરોજજી જમશેદજી બાંમજીના છોકરાઓની કું૦, ડાકટર પેશતનજી બહમનજી ધનજીમેહતાના, ફરાંમજી કાવશજી મારકર, મનચેરજી એદલજી સનસ, માણેકજી બહમનજી ધનજીમેહતાના, રૂસતમજી શોરાબજી ખરાસ, માણેકબાઇ તે મરહુમ શોરાબજી શાપુરજી આમ્બેરન શાંઊંડરીવાલાનાં વીધવા, (રૂ૭૫) દાદાભાઇ તથા કાવશજી પાલણજી ચવના, બરજોરજી ભીમાજી દારૂવાલા મજગાંમના, (રૂ૫૧) જમશેદજી નવરોજજી કાપડીઆ, જી૦ બે૦, જીજીભાઇ જીવાજી માણેકજી, દીનશાહજી હોરમજજી બાટલીવાલા, દીનશાહજી એદલજી વાહુવી, દીનશાહજી તથા ફરાંમજી ભીખાજી ખાંન, નશરવાંનજી અસપંદીઆરજી પોંહચખાંનાંવાલા, નવરોજજી ખરશેદજી લીખુવાળાની કુંપની, મરહુમ પેશતનજી તથા બેહરાંમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ, પોંહચાજી ફરાંમજીની કુંપની, બહમનબાઇ તે પેશતનજી રૂસતમજી કાંગાનાં ધણીઆંની, મેહરવાંનજી ખરશેદજી ઘડીઆલી, શોરાબજી રતનજી બાટલીવાલાના છોકરાઓ, ઢુંનાંબાઇ તે હોરમજજી બહમનજી શેઠનાનાં બેટી, મરહુમ જાંહગીરજી માણેકજી પંથકી, મરહુમ દારાશાહ દોરાબજી રાંડેલીઆ, મેહરવાંનજી હોરમજજી આરીઆં, (રૂ૫૦) કાવશજી નવરોજજી કોપર, ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, જાંહગીરજી રૂસતમજી મોદી, મરહુમ દાદાભાઇ માણેકજી વાછાનાં ફંડ મધેથી, દોરાબજી નાનાભાઇ વાડીઆ, નશરવાંનજી એદલજી દારૂવાલા, મરહુમ નવરોજજી રતનજી કોપર, ફરાંમજી બહમનજી શેઠના, મનચેરજી ફરાંમજી શેઠના, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, મનચેરજી રૂસતમજી હીરામાણેકના છોકરાઓ, માણેકજી જીવાજી મઊ, માણેકજી જમશેદજી વાડીઆ લખમીદાસના, અરદેશર માણેકજી કાકા, ડાકટર એદલજી નશરવાંનજી, રૂસતમજી ફરાંમજી દીવેચા, શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ, કાવશજી જાંહગીરજી જશાંવાલા, જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, દાદી માણેકજી લીમજી, બેહરાંમજી હોરમજજી પટેલ, ભીખાઇજી તે ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાનાં ધણીઆંની, (રૂ૧૭૫૧૭) ૨૫૦) ની અંદરની રકમ.

એ ભરાયલી રકમ મધેથી મુકદમાનો ઊપલો ખરચ પગાર કર્યાં ઊપરાંત દોખમાંઓવાલા ડુંગરના કંપાઊંડની પડોશમાંની પંચાતની ડુંગરની જગાઓની જમીનની ફરતી હદ ઊપર ચુના પથરની દેવાલ રૂ૧૮૩૫૬)૯ નો ખરચ કરી બંધાવી હતી.

આએ મુકદમાના સંબંધમાં પંચાતનાં ફંડોના શેક્રેટરી શેઠ નશરવાંનજી બેહરાંમજીએ દીલભરીથી તારીફલાયક મેહનત કીધી તથા ઊપલી સઘળી જગાઓના પુરાણા ટાઇટલો તથા ખતપત્રો શોધી કાહડીને એ જગાઓની અસલ માલેકી વિષે પુરતી સાબેતીઓ મેલવીને મુકદમો તૈયાર કીધો, તથા કલેક-

તા૦ ૧૩ મી આગસ્ટ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ખરશેદજી મનચેરજી પસ્તકીયાના ફંડમાંથી તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૫૦૦), દીકરીઓ ડાકટર પેશતનજી તથા શેઠ મણેકજી ખરશેદજી પેસ્તનજીએ રૂ૨૦૦) તથા બીજાં જણાંઓએ રૂ૧૦૦) મળી ૨૮૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૫ મી આગસ્ટ.

શેઠ દીનશાહ અરદેશર તાલેયારખાંનને વડોદરાનાં શેહેર સુધરાઇ ખાતાંના વડા તરીકે નામદાર ગાયકવાડ સરકારે નેમ્યા હતા.[2]

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી થાંણેવાલાને નામદાર ગાયકવાડ સરકારે વડોદરાની હાઈકોરટના વડા નીઆએધીસ નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૮ મી આગસ્ટ.

રોજ ૩ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—શીમજીભાઇ નશરવાનજી સીવાંડીવાલા—ઉમર વર્ષ ૪૩) એવણ પંજાબ મધે જલંધર ખાતેની મેસર્સ જમશેદજી કુવરજી જસાવાલાના છોકરાઓની દુકાનના મેનેજર હતા. લાહોરની સરકારે એવણને જલંધરનાં કોરટ ખાતાંમાં એક એક્ષ્ટરા આસીસ્ટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા. ૧૮૭૫ ના જુલાઈ માસમાં એવણે વાયવ્ય પ્રાંતોની હાઇ કોરટના વકીલની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી. જલંધર ખાતે સરકારી નોકરી બજાવતાં એવણનું ઉપલી જવાંન વએ કાલેરાથી એકાએક મરણ નિપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૯ મી આગસ્ટ.

સુરતની ડીસ્ટ્રીક્ટ પારસી માત્રીમાનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ નશરવાનજી જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાએ પોતાનો ઓહ્દો છોડવાથી નામદાર સરકારે તેમની જગોએ શેઠ દીનશાહજી ફરામજી હમાવાલાને નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૫ મી આગસ્ટ.

શેઠ કેખશરૂજી રૂસતમજી દાદાચાનજી, એમ. એ; એલ. એલ. બી.ને નામદાર ગાયકવાડ સરકારે નવસારીના નાએબ સુબા નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૩૦ મી આગસ્ટ.

જાહેર નિશાલોમાં શિક્ષક થવાને લાયક બનવાની "પબ્લીક સરવીસ" ની પરીક્ષામાં આએ વર્ષે એક પારસી બાઇ—ડાહીબાઇ કાવશજી ખરાદી, પસાર થયાં હતાં.[6]

તા૦ ૩૧ મી આગસ્ટ.

સર કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. એ માહીમ મધે એક જાહેર બાગ બનાવવાને રૂ૨૫૦૦) ની રકમ મ્યુનીસીપાલ કમીશનર ઉપર ભેટ મોકલી હતી, જે માટે આજ દીને મ્યુનીસીપાલ ટાઉન કૌનસીલની સભામાં તેમનો ઉપકાર માની એ બાગને તેમનું નામ આપવાનો ઠેરાવ થયો હતો.[7]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

સર કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઈ. એ બાહેરકોટ ખાતે પોતાને ખરચે એક ધર્મનું

દરની અને બીજી કેટલીક સરકારી આરીસોમાંના તથા ખાનગી ચહરપીના કબજામાં જે પુરાંણાં દફતરો તથા દસ્તાવેજો હતા તેની શોધ કરીને મજકુર દોખમાઓને લગતી જમીનના અસલ માલેકો કોણ કોણ હતા, તથા એક પછી એક માલેકો બદલાયાથી એ જગા અંજુમનના હાથમાં કેમ આવી તેની ૧૫૦) વર્ષોની ક્રોનોલોજીકલ મજકુર સાબીતીઓ મેલવી; તથા ટાવેરાવાલાઓએ જે દાવો ઉભો કીધો હતો તેનું બાહાર થોડી મુદતમાં નાલેશીભરેલ રીતે તથા હુશીયારી બતાવી તે સઘળી એવણની કોશેશોથી તરફદારી સાહેબો રાખ્યા અને અંજુમનની ગએલી જગાઓ પાછી મલી તથા મુકદમાનો ખરચ બચીઓ તે સંબંધી સુવાઓની તરફથી સાહેબોએ તા૦ ૭ જી ઓકટોબર ૧૮૭૫ ને દીને પોતાની સભામાં નોંધ લઇ એ વોને રૂ૨૫૦૦) રોકડા તથા રૂ૫૦૦) ની કીમતનું એક રૂપાનું રકાબી વાસણ મઢેલો લેખ કોતરાવી ભેટ આપવાનો ઠેરાવ કીધો, તથા એજ મુકદ્દમે પંચાયતનાં ફંડના મેહતા શેઠ મેહરવાનજી નશરવાનજીએ એ મુકદમાં વેળાએ અંજુમનના તથા બીજ ધર્મીઓના ઓખાશએ મથીથી એ જમીનના પુરાવા મેલવવા વગેરે મેહનત લીધી તેની બાબ પણ જનરલ સભામાં નોંધ લઇ એવણને રૂ૧૦૦૦) રોકડા તથા રૂ૩૦૦) ની કીમતનું એક રૂપાનું આરસીનીકી, મુખમી, મખમલ તથા ચીવીઆ સાથે મઢેલો લેખ કોતરાવી ભેટ આપવાનો ઠેરાવ કીધો, અને તે મુજબ તેઓને એ રકમ તથા ચીજો ભેટ આપવામાં આવી હતી. શેઠ નશરવાનજીએ રૂ૫૦૦) ની ભેટ કબુલ રાખી ઉપલી રૂ૨૫૦૦) ની રકમમાં બીજ રૂ૨૦૦) ઉમેરી તેની રૂ૨૭૦૦) નો કરારી નોટ લઇ તે જીવાંસ દોખમાની બંધમાં ખરચ વાપરવાને ભેટ આપી હતી.

1 અખબારે સોદાગર, તા૦ ૧૬ મી આગસ્ટ ૧૮૭૫.

2 જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી આગસ્ટ ૧૮૭૫.

3 જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી ઓકટોબર ૧૮૭૫.

4 બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૯ મી આગસ્ટ ૧૮૭૫.

5 મુંબઈ સમાચાર, તા૦ ૨૭ મી આગસ્ટ ૧૮૭૫.

6 મુંબઈ સમાચાર તા૦ ૨ જી ઓકટોબર ૧૮૭૫.

7 ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડીઆ, ૩ જી સપટેમબર ૧૮૭૫. એ ઠરાવ નીચે મુજબ હતો:—

"That taking into consideration the very numerous and handsome gifts made to the public by Sir Cowasjee Jehangeer Readymoney, the new garden at Mahim should be named after him, and that the Town Council approve of the acceptance of the sum now offered towards the cost of this new work."

દવાખાંનું આજ દીનથી ઉઘાડયું હતું. એ દવાખાંનાંના તબીબ તરીકે ડાકટર રૂસતમજી મેહેરવાંનજી દાદીનાને મુકરર કીધા હતા.[1]

તા૦ ૨ જી સપટેમબર.

શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે સુરતના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

શેઠ એદલજી મનજીભાઈ મોદીને નામદાર સરકારે સુરત-જીલ્લાનાં ઓલપાડ ગામના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૪ થી સપટેમબર.

મુંબઈનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનના આવતાં બે શાલોને માટે કર ભરનારાઓ તરફના ૩૨) અધિકારીઓની ચુંટણી ગઈ તા૦ ૨૬ મી જુલાઇને દીને થાઇ હતી, જે વેળા ૩ ઇંગ્રેજ, ૧૧ હિંદુ, ૪ મુસલમાન અને નીચલા ૧૪ પારસીઓ કારપોરેટરો તરીકે ચુંટી કઢાયા હતા:—

વારડ ૧; શેઠો બેહરાંમજી જીજીભાઇ, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, ડાકટર રૂસતમજી કાવશજી બાપુરજી. વારડ ૨; શેઠો દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર, બહમનજી પેશતનજી માસટર. વારડ ૩; શેઠો નવરોજજી ફરદુનજી, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી; નવરોજજી બેહરાંમજી સંતોક. વારડ ૪; શેઠ અરદેશર-મેહેરવાંનજી શેઠના. વારડ ૭; શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી. વારડ ૮; શેઠો મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ. વારડ ૯; શેઠ નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ. વારડ ૧૦; શેઠ હોમજી ખરશેદજી દાદી.

એજ મુજબ સુબેહના અમલદારો તરફના ૧૬ અધિકારીઓની ચુંટણી તા૦ ૧૧ મી આગશટને દીને થાઈ હતી, જે વેળાએ ૫ ઇંગ્રેજ, ૫ હિંદુ, અને નીચલા ૬ પારસીઓ કારપોરેટરો તરીકે ચુંટી કઢાયા હતા:—

શેઠો ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકા, સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; પીરોજશાહ મેહેરવાંનજી મેહતા, કાવશજી માણેકજી લીમજી, અરદેશર ફરાંમજી મુસ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી.

સુબેહના અમલદારો તરફની આ ચુંટણીનાં મતો ગણવામાં સ્ક્રુટીનીયરો શેઠો નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ અને રગુનાથ નારાયણ ખોટે એ ભુલ કીધી હતી, તે એમ કે એક ઉમેદવાર શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇની તરફેણમાં મલેલાં ૮ મત ઓછાં અને બીજા એક ઉમેદવાર ડાકટર શાંતારાંમ વીઠલની તરફેણમાં મલેલાં મતોમાં ૩ વધારે ગણવાથી ડાકટર શાંતારાંમ ચુંટી કઢાયલા જાહેર થયા હતા. પણ એ ભુલ પછવાડેથી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીએ મતોનાં તે કાગજો પાછાં તપાસી શોધી કાઢવાથી ડાકટર શાંતારાંમે તરતજ રાજીનામું મોકલ્યું, અને સુબેહના અમલદારોએ તા૦ ૨૯ મી સપટેમબરને દીનેની સભામાં શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇને તરત ચુંટી કાઢયા હતા.

વળી સરકાર તરફના ૧૬ અધીકારીઓ તા૦ ૨૩ મી આગશટને દીને નેમાયા હતા, જે મધે ૧૩ ઇંગ્રેજ, ૧ હિંદુ, ૧ મુસલમાન અને ૧ પારસી—શેઠ માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, હતા.

એ કારપોરેશનની પેહલી સભા આજ દીને મલી હતી, જે વેળાએ કારપોરેશનના આએ ચાલુ શાલના ચેરમેન તરીકે શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાને ચુંટી કાઢયા હતા, તથા આવતાં બે શાલ માટે કારપોરેશન તરફના ૨ ઇંગ્રેજ, ૨ હિંદુ અને નીચલા ૪ પારસીઓ ટાઉન કોનસીલના મેમબરો તરીકે ચુંટી કઢાયા હતા:—[3]

શેઠો ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકા, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, નવરોજજી ફરદુનજી, દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસર.

ઉપલા મધેથી શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજીએ ટાઉન કોનસીલના મેમબર દાખલની પોતાની દર સભામાં હાજર થવાની રૂ૩૦) ની ફીઇ નહિ લેવા બાબે એક પત્ર લખ્યો હતો, તે તા૦ ૨૩ મી સપટેમબરની સભામાં રજુ કરી તેની નોધ લેવાને ઠેરવ્યું હતું.

તા૦ ૫ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૦ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—ખાંનબાહદુર કાવશજી નશરવાંનજી—ઉમર વર્ષ ૪૦) એવણ સીંધ ખાતે "થર" અને "પારકર" પરગણાંઓના "મેલ સુપરીનટેનડન્ટ" હતા. એમની કીમતી નોકરીઓ માટે હિંદુસ્થાનની સરકારે ૧૮૭૨ ના મેએ માસમાં એવણને "ખાંનબાહદુર" નો એતાબ આપ્યો હતો. એવણનું મરણ ઉપલાંજ પરગણાંઓ તરફ નીપજ્યું હતું, જ્યાં કોઇ પણ પારસી નહિ હોવાથી એવણના મુસલમાન નોકરોએ એવણને ભુમીદા કીધા હતા. એવણ ઘણાજ લોકપ્રીય તથા કરાંચી અને સીંધ તાલુકામાં સર્વેને માનીતા હતા.

તા૦ ૧૩ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૮ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ માણેકબાઇ તે શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવંદે રૂ૨૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

---

૧ એ દવાખાનું આસરે ત્રણ વર્ષ ચલાવી બંધ કરવામાં આવ્યું હતું.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨ જી સપટેમબર ૧૮૭૫.

૩ ટાઇમ્સ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૫.

૪ જામે જમશેદ; તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૫.

વાથી ત્યાંની "નાર્થરન ઇંડીઆ રાઈફલ આશોશીએશન" તરફના રૂપાંના ચાંદનું ઇનામ મલ્યું હતું.[૨]

તા૦ ૨૯ મી સપટેમબર.

મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનના સુલેહના અમલદારો તરફના એક અધિકારી તરીકે આજ દીને શેઠ શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇને ચુંટી કાઢયા હતા.[૨]

તા૦ ૨૯ મી સપટેમબર.

રોજ ૯ માહ ૨ (ક૦) ૧૨૪૪ યજદેજરદી.

મરણ—શેરાબજી હીરજીભાઇ પટેલ—ઉમર વર્ષ ૪૫) શેઠ હીરજીભાઇ રૂસતમજી પટેલના બીજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૪ માં અતરેથી ચીન ગયા હતા, અને ત્યાં ૧૪ વર્ષ સુધી રહી દલાલી તથા બીજા ધંધાઓમાં પડેલા હતા. હાંગકાંગ મધે ૧૮૬૧ માં ઉભી થયલી પારસી વાલંટીયર કોરમાં એવણ પ્રથમથીજ શામેલ હતા. એવણનું મરણ મુંબઇ મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર.

શેઠ મેહરજીભાઇ કુંવરજી તારાપોરવાલાને નામદાર સરકારે પુણાં જીલ્લાનાં તલેગાંમના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૧ લી અકટોબર.

રોજ ૧૧ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—ફરામજી જમશેદજી ઇસ્ફેંદીઆરવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૮) શેઠ જમશેદજી એદલજી ઇસ્ફેંદીઆરવાલાના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના મામા શેઠ ખરશેદજી શાપુરજી બનાજી સાથે ચીન ગયા હતા. તે પછી પોતાને હીસાબે ત્યાં આડત તથા દલાલીનું કામ કરતા હતા. ચીનમાં એવણ એક મોટા વ્યાપારી ગણાતા હતા, તથા ૧૮૩૯ માં ઇંગ્રેજોએ હાંગકાંગ લીધા પછી ત્યાંની બ્રીતિષ "કોરટ ઑફ જસ્ટીસ" ની અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી પેહલવેહલી શેશન તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર ૧૮૩૯ ને દીને ભરાઈ તેમાં ગ્રાંડ જ્યુરર તરીકે બેઠેલા પેહલા ચાર પારસી વ્યાપારીઓમાં એવણ એક હતા. એ પછી ૧૮૫૪ માં અતરે આવી શેઠ મેહરજીની ગુજારી હતી.

.નાં જન્મ વતન તારેખી અકટોબર.

॥ કાકા શેઠ વીકાજી કે

ની" ને ,ભાગે ચાર ,શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—શ્રી હતું.જી પેશતનજી મેહરજી—ઉમર વર્ષ ૬૪) શેઠ પેશતનજી ફરતા હતાં. વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૫ માં પોતા ાડયું, અને ૨૩ પોરથી અતરે આવી પોતાના બાપ તથ ક્યું, પણ પાછું એ મેહરજીની "પેશતનજી મેહરજીની કુંપની" નામની વ્યાપારી પેહડીપર રહયા હતા. એ પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૮ માં એવણના પિત્રાઇ શેઠ બાપુજી વીકાજીના ઔરંગાબાદ જવાથી મજકુર પેહડીનો સઘળો વહીવટ એવણને સોંપવામાં આવ્યો હતો. ૧૮૪૪ માં એવણ પણ હેદરાબાદ ગયા હતા, અને ૧૮૫૧ માં પોતાના બાપ કાકાને નીજામની સરકાર સાથે પડેલા વાંધાને લગતી અરજી લઇ પોતાના પિત્રાઇ શેઠ રૂસતમજી વીકાજી સાથે એવણ પેહલવેહલા ઇંગલાંડ ગયા હતા, જ્યાંથી સેક્રેટરી લઇ એઓ કલકતે વડી સરકારપર તે અરજીનો નીકાલ કાઢવા લઇ આવ્યા હતા, પણ ત્યાં કાંઈ નહિ વળવાથી પાછા ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૨ માં ઇંગલાંડ ગયા, અને એઓની કોશેશથી મુકદમાની તકરાર ૧૮૫૩ ના આગશટ માસમાં પાર્લામેંટમાં નીકલી હતી કે એમનો મુકદમો પ્રીવી કોનસીલમાં ઇનસાફને માટે મોકલવાની પરવાનગી આપવી, પણ જ્યાં એમની વીરૂધમાં વધારે મતો પડવાથી એ પરવાનગી મલી નહિ, તોપણ પાર્લામેંટે એમના તરફ દીલસોજી અને ઇનસાફ અવશ્ય છે એવું કબુલ કીધું, મગર ખાનગી આશામીઓનાં લેહણાં સારૂં બીજાં રાજ્યોની વચ્ચે પડવું બ્રીતિષ રાજનીતિની વીરૂધ્ધ છે એમ જણાવી ઉમેદ રાખી કે આ તકરારની અસર નીજામ સરકાર ઉપર થાશે અને તેઓ ઘટતો ઇનસાફ આપશે. એ પછી હેદરાબાદ પાછા ફર્યા બાદ એવણને નીજામ સરકારમાં "રેવીન્યુ" અને "ફીનાનસ" ખાતાંમાં ઓહદો મલ્યો હતો. ૧૮૫૬ નાં અકટોબર માસમાં એવણને હેદરાબાદના તાલુકાઓ ખાતે નામદાર નીજામ સરકાર તરફથી આસીસ્ટંટ કમીશનર ઠેઠવ્યા હતા, અને તે દરમીઆંન ૧૮૫૮ થી તે ૧૮૬૩ સુધી જાલના તાલુકો એવણને હસ્તક હતો. મરણની ૭ માસ આગમજ એવણે પેનશન મેલવ્યું હતું, તથા રાજાની નીમકહલાલીથી નોકરી બજાવવા માટે એવણને નીજામ સરકારનાં રાજા મંડલના એક સભાસદની પદ્વિ પણ મલી હતી. એવણ દખણ હેદરાબાદમાંજ મરણ પાયા હતા.

---

of our Relief Fund from "a Poor Parsee Friend of Distressed" who has asked that his contribution might be acknowledged in the *Times of India*.

I will take this opportunity to add that it is impossible to express adequately our sense of the assistance which has been offered. It was prompt, spontaneous, sympathetic, there was no waiting for an appeal, no delay in action. It is a bright example of the real charity, the true kindness of the native heart.

Yours, &c.,
A. A. BORRADAILE,

Ahmedabad, October 7th.

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨ જી અકટોબર ૧૮૭૫.

૨ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૫.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૫.

તા૦ ૯ મી અકટોબર.

રોજ ૧૯ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

પુણાં મધે મરહુમ શેઠ શેરાબજી રતનજી પટેલનાં દોખમાંની સામે આજ દીને હેદરાબાદવાલા શેઠ બેહરાંમજી માણેકજી તાલુકદારે પોતાનાં પેહલાં ધણીઆંની બાઇ હીરાંબાઇનાં પુનને માટે રૂ૨૧૦૦) ને ખરચે એક શગડી બંધાવી પરઠાવી હતી.[1]

તા૦ ૧૨ મી અકટોબર.

રોજ ૨૨ માંહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—દીનશાહજી શાપુરજી કરાંણી—ઉમર વર્ષ ૫૭) એવણ પ્રથમમાં વાહણોની દલાલી કરતા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૮ થી રેલવે કુંપનીઓમાં માલ ચઢાવવા ઉતારવાને લાંડીંગ એજંટનું કામ કરતા હતા. ૧૮૬૦ થી શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ સાથે ભાગમાં લાંડીંગ એંડ ફારવરડીંગ કંત્રાકટરસ તથા કારટીંગ એજનસીનું કામ ચલાવતા હતા.

તા૦ ૧૩ મી અકટોબર.

અતરેના જાણીતા શેહરી ડાકટર થામસ બલેનીએ "વ્રચલે વાધેના પારસીઓની બેરોજગારી તથા તેના ઉપાય શું ?" એ બાબદ ઉપર આજ દીને ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં એક ભાષણ કીધું હતું. સરનશીનની ખુરસીએ શેઠ દીનશાજી માણેકજી પીટીટ બીરાજ્યા હતા. ભાષાણની સેવટે ડાકટર બલેનીએ જણાવ્યું કે મુંબઇમાં હવે થોડીજ દોલત બાકી રહીછે, અને જે ગ્રહસ્થ મુંબઇને એક મોટું હોનર અને ઉદ્યોગનું શેહર બનાવવા માટે પોતાની દોલતનો એક ભાગ હેલાએદો રાખે તે મુંબઇના જાહેર મુરબીઓની લાંબી ટીપમાંના સર્વેથી સરશમાંનો એક ગણાય. એ બાદ ભાષાણકર્ત્તાનો ઉપકાર માનતાં શેઠો નવરોજજી ફરદુનજી તથા બહમનજી પેશતનજી માસટરે પારસીઓની હાલત બાબે કેટલોક ખોલાસો કીધો હતો.[2]

તા૦ ૧૪ મી અકટોબર.

શેઠ હોરમજજી દાદાભાઇપલીડરને નામદાર સરકારે મુંબઇની સમાલકાઝ કોરટના કામચલાઉ ચોથા જડજ નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૭ મી અકટોબર.

રોજ ૨૭ માહ ૨ (કે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—હીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ—ઉમર વર્ષ ૪૯) શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઇના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના બાપની તરફથી ચીન ગયા હતા, અને ત્યાંથી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૧ માં અતરે પાછા આવી પોતાના ભાઇ શેઠ ખરશેદજી સાથે "ખરશેદજી જમશેદજીની કુંપની" નાં નામથી વ્યાપાર ચલાવતા હતા. તે પછી ૧૮૫૯ માં પાછા મેશરસ પેશતનજી ફરાંમજી કામાની કુંપનીના ભાગયા થાઇ ચીન ખાતે ગયા હતા, અને ત્યાં બે વર્ષ રહી ૧૮૬૧ માં અતરે પાછા ફર્યા હતા. આ વેળાએ ચીનના વ્યાપારીઓએ એમની માન લાયક વર્ત્તણુક તથા જાહેર હીમત માટે તા૦ ૨૩ મી મારચે એમને રૂ૧૦૦૦) ની કીમતની એક પીસ ઑફ પલેટ ઘટતા લેખ સાથે ભેટ આપી હતી. અતરે આવ્યા બાદ ૧૮૬૨ થી તે ૧૮૭૩ સુધી એવણ મેશરસ સ્ટેનહાઉસ એંડ કુંપનીના દલાલ થયા હતા. નામદાર સરકારે એવણને ૧૮૭૩ માં એક સુલેહના અમલદાર નેમી માન આપ્યું હતું. એજ શાલમાં એવણ ઇંગ્લાંડ પણ જઇ આવ્યા હતા. અતરેની ગાયન ઉત્તેજક મંડલી કે જે ૧૮૭૦ માં ઉભી થાઇ તેને એવણે કેટલીક ઉપયોગી મદદ કીધી હતી, જેથી તેના સર્વે મેમબરોએ ઉઘરાંણું કરી એમની એક તસવીર પડાવી મંડલીનાં મકાનમાં મુકાવી હતી.

તા૦ ૧૯ મી અકટોબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હીમજીભાઇ જમશેદજી બાટલીબોઇનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૧૫૦૦) તથા બાવા શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઇ અને બીજા અશીઓએ રૂ૧૩૦૦) મલી રૂ૨૮૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૦ મી અકટોબર.

ડાકટર એનડરીઆસ નામનો એક જરમન વિદ્વાંન કે જે પુરાતમ બાબદોની શોધ કરવાને ઇરાંન જવાને મુંબઇ આવ્યો હતો તેને આજ દીને અતરેની રાએલ એશીઆટીક સોશાઇટીની સભામાં ઇરાંનની પુરાતમ જગાઓ તથા તવારીખ બાબે એક નીબંધ વાંચ્યો હતો.[5]

તા૦ ૨૧ મી અકટોબર.

શેઠ હોરમજજી જાંહગીરજી ભાભા, એમ. એ. ને નામદાર સરકારે એલફીનસ્ટન કાલેજમાં કામચલાઉ આસીસ્ટંટ પ્રોફેસર નેમ્યા હતા.[6]

---

૧ આ શગડી ઊપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે :—

"બાઇ હીરાંબાઇ તે ગુ॰ આ૦ જીજીભાઇ મેહરવાંનજી
"વેલાતીનાં બેતી રોજ ૨૭ માહ ૬ સને ૧૨૪૪ ને દને
"હક થાએઆં તેવોનાં પુણને કીજે તેમના ખાવંદ આ॰
"બેહરાંમજી માણેકજી તાલુકદારે આએ સગડી બંધાવી
"અનજુમનને ધરમ ખાતે આપીછે. રોજ ૧૯ માહ ૧
"સને ૧૨૪૫ ઇઅજદેજરદી તારીખ ૯ મી અકટોબર સને
"૧૮૭૫ ઇસવી."

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૪ મી અકટોબર ૧૮૭૫.

૩ બોંબે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૪ મી અકટોબર ૧૮૭૫.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ મી અકટોબર ૧૮૭૫.

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૬ મી અકટોબર ૧૮૭૫.

૬ બોંબે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૧ મી અકટોબર ૧૮૭૫.

તા૦ ૨૬ મી અકટોબર.

શેઠ ડાયાભાઇ હોરમસજી બાબજીએ વ્યાપાર, ઉદ્યોગ, હુન્નર તથા સર્વોપયોગી વસ્તુઓનાં નામોનો અનુક્રમે અંગ્રેજી અને ગુજરાતી ભાષામાં કોષ રચી તેનું "સંસાર કોષ" ને નામે એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૧]

તા૦ ૨૯ મી અકટોબર.

રોજ ૬ માહ ૩ (ખો૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ ગુલાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ મેહેરવાનજી માણેકજી પટેલનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૫૦૦૦), દીકરી મરહુમ બાઇ મીઠીબાઇ તે મરહુમ શેઠ મેહેરવાનજી જીજીભાઇનાં વીધવાની પુંજીમાંથી રૂ૮૦૦), દીકરા મરહુમ શેઠ ખરશેદજી મેહેરવાનજી પટેલની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૦), દીકરીના દીકરાઓ મરહુમ શેઠ મેહેરવાનજી જીજીભાઇના છોકરાઓએ રૂ૧૦૦૦), દીકરીની દીકરીઓ બાઇ બચુબાઇ ધણી શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ૫૦૦), બાઇ દીનબાઇ ધણી નવરોજજી માણેકજી પીટીટ રૂ૧૦૦૦), બાઇ આવાંબાઇ ધણી કાવસજી દીનશાહજી પીટીટ રૂ૫૦૦), બાઇ મેહેરબાઇ ધણી માણેકજી બેજનજી વખારીઆ તથા શીરીનબાઇ ધણી ફરામજી ડાયાભાઇ મામાએ રૂ૨૦૦) મળી રૂ૮૭૦૦) ધર્મખાતે આપ્યા હતા. એ રકમ માંથી બીલીમોરાની એ બાઇના ખાવંદ મરહુમ શેઠ મેહેરવાનજી માણેકજી પટેલવાળી દરેમેહેરની મરામત કરાવી તેનો સઘળો ખરચ કરવાને એક જુદું ફંડ ઉભું કીધું હતું.[૨]

રાતનાં બાબાં એડન મધે રોશની કરવામાં આવી હતી, જેમાં પારસીઓએ મોટો ભાગ લીધો હતો.[૩]

તા૦ ૩ જી નવેમબર.

મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનની આજની સભામાં શેઠ નાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાણીનાને મ્યુનીસીપાલીટીનો હીસાબ તપાસવા માટે શેઠ અરદેશર ફરામજી મુસની સાથે આડીટર નેમ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

રોજ ૧૫ માહ ૨ (ખો૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—જમશેદજી શેરાબજી ખરાસ—ઉમર વર્ષ ૩૬) એડનવાળા શેઠ શેરાબજી કાવસજી ખરાસના નાના બેટા. એઓ એડન મધે પોતાના બાપની પેહેડીપર હતા, અને ત્યાંથી મુંબઇ આવતાં આરબી સમુદ્ર મધે સ્ટીમર "દીલી"માં મરણ પામ્યા હતા.

ધ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨ જી નવેમબર ૧૮૭૫.

શાહજાદાના એડનમાં પધારવાની યાદગારીમાં ત્યાંના રેહવાસીઓએ એક ફંડ એકઠું કીધું હતું, જેમાં બધા મળી રૂ૨૨૭૭૪) ભરાયા હતા, જે મધે મુસલમાનોના રૂ૬૭૯૬), હિંદુઓના રૂ૨૧૫૦), યાહુદીઓના રૂ૭૫૦), અને પારસીઓના રૂ૧૩૦૭૮) નીચે મુજબ હતા—

(રૂ૪૦૦૦) કાવસજી દીનશાહ એડનવાળા અને ભાઇઓ (રૂ૩૫૦૦) એદલજી માણેકજી કોલાભાવાળા અને છોકરાઓ (રૂ૨૫૦૦) રૂસ્તમજી શેરાબજી ખરાસ (રૂ૨૩૦૦) મનચેરજી એદલજી'સ સનસ (રૂ૨૫૦) દાદાભાઇની કું૦ (રૂ૧૦૦) માણેકજી ધનજીભાઇ શરાફ (રૂ૭૫) શેરાબજી પેસતનજી મેહતા, મનચેરજી રૂસ્તમજી શેઠ (રૂ૫૧) કાવસજી હોરમસજીની કું૦

તા૦ ૬ થી નવેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહમનજી વાડીઆનાં આતશબેહેરામની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં દસ્તુર પેશોતનજી બેહેરામજી સંજાણાંએ નામદાર માહરાણી વિકટોરીયાના પાટવીકુંવર પ્રીનસ ઑફ્ વેલસ જેઓ આવતી પરમ દીને મુંબઇની મોલાકાતે આવનાર હતાં તેમની સલાંમતીને માટે એક બંદગી ગુજરાતી ભાષામાં કીધી હતી.[1]

તા૦ ૭ મી નવેમબર.

ખાંસવારાના આસીસ્ટંટ પોલીટીકલ એજંટ શેઠ ફરાંમજી ભીખાજી રોસને નામદાર સરકારે ઉદેપોરના માહરાંણાના રખેવાલ તરીકે થોડો વખત સુધી ખાસ ઓહ્દાપર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

નામદાર માહરાંણી વિકટોરીયાનો પાતવીકુંવર પ્રીનસ ઑફ્ વેલસ આજ સાંજે મુંબઇ આવી પુગો હતો. પાલવા બંદરપરથી તે નામદાર ઉતરયો હતો, અને પરેલના સરકારી મેહલમાં ઉતારો લીધો હતો. તે નામદારને કીનારે ઉતરતાંને વાર મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશન તરફથી આવકારનું એક માનપત્ર કારપોરેશનના પ્રમુખ શેઠ ડાશાભાઇ ફરામજી કેરાકાએ વાંચી સંભલાવ્યું હતું, જેનો તે નામદારે ઘટતો ઉતર વાલી તેનું લખેલું કાગજ શેઠ ડાશાભાઇના હાથમાં આપ્યું. જે બાદ નામદાર ગવરનર જનરલ લાર્ડ નાર્થબ્રુકે તે નામદારની હાજર થયેલા દેશી રાજવંશીઓ સાથે મોલાકાત કરાવી, જે દરમેઆંન સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. આઇ. ઇ. સાથે મોલાકાત થતાં તેમને શેકહાંડ કરી કહ્યું કે "તમારા મરહુમ પીતા અને તમારે વીશે મેં ઘણું સાંભલ્યું છે." સર જમશેદજીએ ઉપકાર માન્યા બાદ બીજા રાજવંશીઓ સાથે મોલાકાત કરી સવારી એક સરઘસના આકારમાં પરેલ જવા ઉપડી હતી. આખે રસ્તે લોકોએ હુરરેના પોકારો કરી આદરમાંન આપ્યું હતું.[3]

તા૦ ૧૦ મી નવેમબર.

નામદાર શાહજાદા પ્રીનસ ઑફ્ વેલસે આજ દીને સાંજનાં અતરેની શેક્રેટરીએટ આફીસનાં દીવાનખાંનાંમાં એક લેવી ભરી હતી, જેમાં અતરે આવેલા સઘળા દેશી રાજવંશીઓ, જુદી જુદી ગ્નાતના આગેવાંન રેહવાસીઓ, તથા નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો હાજર હતા :—

શેઠો અરદેશર બેહેરામજી કાપડીઆ, અરદેશર ખરશેદજી ભાંડુપવાલા, અરદેશર ખરશેદજી ફરદુનજી, અરદેશર ફરામજી મુસ, અરદેશર મેહરવાંનજી શેઠના, અરદેશર હોરમજજી

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી નવેમબર ૧૮૭૫.

૨ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૯ મી નવેમબર ૧૮૭૫.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૯—૧૦ મી નવેમબર ૧૮૭૫.

બીજે દીને એટલે તા૦ ૯ મી નવેમબરે નામદાર શાહજાદાની ૩૫ માં વર્ષની શાલગરેહ હોવાથી રાતનાં તે નામદારનાં માનમાં મુંબઇમાં મોટી રોશની થાઇ હતી, જેમાં પારસીઓએ મોટો ભાગ લીધો હતો, તથા જગેજગ તે નામદારની ગાડી ઊભી રખાવી પારસી બાનુઓએ ઓવરણાં લઇ ગજરા પેહરાવ્યા હતા. મુંબઇનાં મેદાનોમાં સરશ સણગાર તથા રોશની કરવાનુ માન સરકારના આસીસ્ટંટ એનજીનીઅર શેઠ મનચેરજી કાવશજી મરજબાંને મેલ્યુ હતું.

ત્રિજે દીને એટલે તા૦ ૧૦ મી નવેમબરે અતરેની સઘળી નિશાલોનાં ૧૦૨૫૦ બાળકોને મેદાનમાં એક જીયાફત આપવામાં આવી હતી, જયાં નામદાર શાહજાદો પણ હાજર થયો હતો. પારસી છોકરાંઓએ "ભલે પધાર્યા શાહજાદા" નું ગાયણ ગાયું હતું. સર બારટલ ફ્રીઅર કે જેવણ શાહજાદા સાથે ભોમીયા તરીકે આ મુસાફરીમાં આવ્યા હતા તેવણે શાહજાદા સાથે લેડી રતનબાઈ જમશેદજી જીજીભાઇ તથા તેમનાં વડાં બેટી બાઇ ધનબાઈજી, તથા શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી કે જેમની મુખ્ય મેહનત તથા ગોઠવણોને આ જીયાફત આભારી હતી તેમનાં બેટી બાઇ રતનબાઇની મોલાકાત કરાવી હતી. એ પછી બાઇ ધનબાઇ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ શાહજાદાની નજદીક જઇ તે નામદારને ફુલનો એક તોરો તથા ગજરો આપ્યો, તે તેણે હસીને લીધો, "પણ ગજરાનું શું કરવું તેની તેને સમજ પડી નહિ. મુંબઇનો ગવરનર સર ફીલીપ ઊડહાઊસ તેની પાસેજ હતો. તે દેશી બાનુઓની આ ક્રિઆ સારીપેઠે સમજતો હોવાથી તે નામદાર પોતાની ટોપી ઊતારીને વાંકો વલ્યો અને બાઇ ધનબાઇએ સર ફીલીપનાં ગલાંમાં ફુલોનો હાર પેહરાવ્યો. હવે શાહજાદાને સમજ પડી અને આ ક્રિઆ તેને એવી તો ખુશ લાગી કે પોતાનાં ગલાંમાંથી તેણે હાર પેહરાવવા દીધાં." એજ બાઇ ધનબાઇએ શાહજાદા તથા તેની બાનુની બે સુંદર પોતે ચીતારેલી તસવીરો તે નામદારને ભેટ આપી હતી.

ચોથે દીને એટલે તા૦ ૧૧ મી નવેમબરે શાહજાદાની સાથે આવેલા મનવારોના સેલરોને ખાણું આપવામાં આવ્યું હતું, જયાં પણ શાહજાદો બીરાજયો હતો. એ દીને સવારનાં પારસીઓના દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાએ શાહજાદાને પેહલવી ભાષામાં લખેલો, તથા દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ જંદ ભાષામાં લખેલો, તથા શેઠ બહમનજી ડોશાભાઇ મુનશીએ ફારસી બેતામાં લખેલો, એકકો દોઆગુજારીનો આડરેસ ભેટ આપ્યો હતો. એજ દીને તે નામદારને યુનીવરસીટી તરફનું માનપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું. યુનીવરસીટીમાં જવા આગમજ તે નામદાર વાલકેશર સર કાવશજી જાંહગીર રેડીમનીની મોલાકાતે તેમના બંગલા આગલ ગયો, પણ તે વેળાએ સર કાવશજી ઘણા બીમાર હોવાથી બાહેરથીજ તેવણની ખબર પુછાવી હતી. એની એક દીવસ આગમજ સર કાવશજીએ શાહજાદાને લઇને મનવાર સીરાપીસ મુંબઇનાં બારાંમાં શહીસલાંમત આવી પોહચી તેની ખુશાલીમાં પોર્ટસ્માઊથનાં સેલર હોમનાં ફંડમાં રૂ.૫૦૦) ની રકમ અતરેથી ભેટ મોકલી હતી.

પાંચમે દીને એટલે તા૦ ૧૨ મી નવેમબરે નામદાર શાહજાદો ઘારાપુરીના ગોફાઓ જોવાને ગયો ત્યારે બારાંમાંનાં સઘળાં વાહણોએ ખુબ રોશની કરી હતી. સરકારી ગોદીના વડા માસટર બીલડર શેઠ જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆએ

વાડીઆ, બહમનજી ખરશેદજી ભાંડુપવાળા, બહમનજી મન-ચેરજી પંથકી, બહમનજી પીરોજશાહ ચીનાગીટર, બહમનજી ડોરાબજી જમશેદજી, બરજોરજી રૂસ્તમજી મોદી, દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાના, બેહરામજી દાદાભાઇ ડેકુઆર, બેહરામજી જીજીભાઇ, બેહરામજી નશરવાનજી શીરવાઇ, બેહરામજી પદમજી, કાવસજી ખરશેદજી ભાંડુપ-વાળા, કાવસજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવસજી દીનશાહ પીટીટ, કાવસજી દાદી સીમજી, ડાક્ટર કાવસજી હોરમસજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, દાદાભાઇ બહમનજી જીજીભાઇ, દાદાભાઇ ડોસાભાઇ કામાજી, દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર, દાદી માણેકજી સીમજી, દાદી નશરવાનજી દાદી, દાદાભાઇ રૂસ્તમજી બનાજી, ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, દીનશાહ પેશતનજી કાંગા, દોરાબજી હોરમ-સજી ભાંડુપવાળા, ડોસાભાઇ ફરામજી કરાકા, ડોસાભાઇ નશરવાનજી વાડીઆ, ફરામજી નશરવાનજી પટેલ, ફરામજી શાપુરજી ધનજીભાઇ, ડાક્ટર ફરદુનજી બેહરામજી સીરવાઇ, ગાંધીભાઇ જાંહગીરજી મોદી, ગોદરેજજી દોરાબજી પદમજી, હીરજી અરદેશર દાદી, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, હીરજી-ભાઇ ખરશેદજી ભાંડુપવાળા, હીરજીભાઇ હોરમસજી સરાફ, હીરજીભાઇ મેહરવાનજી વાડીઆ, હોરમસજી અરદેશર ગતાર, હોરમસજી અરદેશર વાડીઆ, દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાના, જમશેદજી ખરશેદજી જમ-શેદજી, જમશેદજી ધનજીભાઇ ફરામજી, જમશેદજી ધનજી-ભાઇ વાડીઆ, જમશેદજી નશરવાનજી દાદી, સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેરજી જામાસ્પ આશાના, જીવાજી શાપુરજી ધનજીભાઇ, જાંહગીરજી હોર-મસજી પંથકી, જાંહગીરજી જીવણજી રેડીમની, જાંહગીર માણેકજી ખરશેદજી, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, ખર-શેદજી રૂસ્તમજી કામાજી, સીમજી માણેકજી બનાજી, માણે-કજી ખરશેદજી જમશેદજી, મનચેરજી મેહરવાનજી ભાવનગરી, મનચેરજી કાવસજી મરજબાન, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ, માણેકજી કાવસજી શેઠી, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, નાનાભાઇ રૂસ્તમજી રાણીના, ખાનબાહાદુર દસ્તુર નોશરવાનજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાના, નવરોજજી બેહરામજી ગતાર, નવરો-જજી ફરદુનજી, નવરોજજી નાનાભાઇ ફરામજી, નવરોજજી પદમજી, નશરવાનજી ચાંદાભાઇ, ડાક્ટર નશરવાનજી જાંહ-ગીરજી સામ, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણા, પીરોજ-શાહ મેહરવાનજી મેહતા, ઓનરેબલ ખાનબાહાદુર પદમજી પેશતનજી, રૂસ્તમજી ખરશેદજી ભાંડુપવાળા, ડાક્ટર રૂસ્-તમજી કાવસજી બાહુરજી, શાપુરજી હોરમસજી પારેખ, શોરાબજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, શોરાબજી ફરામજી પટેલ, શોરાબજી નવરોજજી કુપર, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, શોરાબજી પદમજી, દસ્તુર શોરાબજી રૂસ્તમજી મુગ્રાંચીરાજના.[1]

નામદાર શાહજાદાને ધારાપુરીના ગોફાનો એક લાકડાંનો મોડલ, કે જેમાં ૧ ફુટે ના ઇંચનું પરમાણ લઇ સઘળી મુરતીઓ, થાંભલા, પાણીની ટાંકી વગેરે અસલ માફક કોરી કાઢ્યાં હતાં, તે ભેટ આપ્યો હતો.

બીજે દીને એટલે તા૦ ૧૩ મી નવેમ્બરે શાહજાદો સવારનાં ૧૧ કલાકે પરેલથી એક ખાસ ટ્રેનમાં બેશી પુને ગયો હતો તે તા૦ ૧૬ મીએ રાતનાં અંતરે પાછો ફર્યો હતો. એજ દીને રાતનાં તે નામદારના માનમાં ચેંદરીએટ આરી-ઝની બેકબે રેલવેની લાઇન અને દરીઆની વચ્ચેની જગા ઉપર આતશબાજી કરવામાં આવી હતી.

તા૦ ૧૭ મી નવેમ્બરે શરકારી મેહલમાં કારપોરેશનના પ્રમુખ શેઠ ડોસાભાઇ ફરામજી કરાકા સાથે મોલાકાત થતાં તેઓએ ૧૮૫૮ માં શેઠ જીવનની મુસાફરી વેળાએ બાલમોરલ-ના મેહલની છબીઓ ભેટ કિધિ નામદાર શાહજાદાને ફરી સોંપ-યાનું જેથી તે નામદાર ખુશી થયો, અને મુંબઇના લોકોએ આપેલા આવકારથી પોતાને ઘણો સંતોષ ઉપજેલો શેઠ ડોસા-ભાઇને જણાવ્યો. એજ દીને સાંજનાં ૪ાા કલાકે તે નામદાર પારસીઓનાં દોખમાં જોવાને ગયો હતો, ત્યાં પ્રમુખ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ તથા સેક્રેટરી શેઠ નશરવાનજી બેહરાંમજી વગેરેએ તેમને આવકાર દઇ સઘળું દેખાડ્યું તથા ત્યાં ક્રિયા દોખમાંના કારણ ઉપરથી સર્વે સમજ પાડી.

તા૦ ૧૮ મી નવેમ્બરે સાંજનાં નામદાર શાહજાદો સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટની મોલાકાતે તેમને મકાને ગયો હતો. એજ દીને ૮ વાગે તે નામદાર વરોડે ગયો તે તા૦ ૨૪ મીએ સવારનાં અંતરે પાછો ફર્યો હતો.

તા૦ ૨૪ મી નવેમ્બરે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારો-નેટ શાહજાદાની વળતી મોલાકાત લેવા સારૂં તેની ખાસ સ્ટીમર સીરાપીસ ઉપર પોતાના કુટુંબસહીત ગયા હતા, અને ત્યાં શાહજાદાને મળી રીફ્રેશમેંટ લઇ પાછા ફર્યા હતા.

તા૦ ૨૫ મી નવેમ્બરે શાહજાદો પાલવા બંદરથી સ્ટી-મરમાં બેશી મધરાજ સીધાવ્યો હતો. તે વેળાએ પણ આગલે રસ્તે આગલના જેવીજ ધામધુમ થઇ હતી. રસ્તામાં પરેલ તરફ એલફીનસ્ટન કાલેજના વિદ્યાર્થીઓએ એ નામદારની ગાડી ઉભી રખાવી તેને ફુલોથી વધાવી લીધો, તથા એક વિદ્યાર્થી દીનશાહ ધનજીભાઇ દાવરે તે નામદારને એક સુંદર ફુલનો તોરો તથા બીજા એક વિદ્યાર્થી કાવસજી દાદાભાઇ નાપરાંમવાળાએ સુંદર ફ્રેમમાં જડેલો એલફીનસ્ટન કાલે-જનો એક ફોટોગ્રાફ ભેટ કીધો હતો.

અંતરેથી વીદાય થતી વખતે નામદાર શાહજાદો રૂ૧૦૦૦૦) મુંબઇનાં ગરીબ લાચારોને લગતાં ધર્મખાતાંઓમાં આપવાને આપી ગયો હતો, જે બધીથી સરખે ભાગે ઇંગ્રેજ, હિંદુ, મુસલ-માન અને પારસી કોમના ગરીબ અને અશક્તોને સખાવત કીધી હતી. એ નામદાર મુંબઇ આવેલ તેની યાદગારીમાં તેનું એક ઘોડેસ્વાર કાંસાનું બાવલું સર આલબરટ શાસુને રૂ૫૦૦૦૦) ને ખરચે વલાએતથી આવતાં મેદાનમાં ઉભું કરાવ્યું હતું.

શાહજાદો કલકતા ખાતે દરબાર ભરનાર હતો ત્યાં હાજર થવાને નામદાર વાઇસરાએ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટને નોતરૂં દીધેથી તેઓ પોતાના દીકરાઓ સાથે તા૦ ૨૬ મી ડીસેમ્બરે અંતરેથી કલકતે ગયા હતા.

૧ ટાઇમ્સ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૧ મી નવેમ્બર ૧૮૭૫.

તા૦ ૧૧ મી નવેમબર.

નામદાર શાહજાદાએ આજ દીને અતરેનાં એલફીન-સટન બંદર ઉપર બાંધવા ધારેલી નવી મોટી ગોદી જેને "પ્રીનસીસ ડૉક"નું નામ આપવામાં આવ્યુછે, તેનો પાયો નાખવાની ક્રીઆ મેશાનીક રીતી મુજબ કીધી હતી.[1]

તા૦ ૧૩ મી નવેમબર.

નામદાર શાહજાદો પ્રીનસ ઑફ વેલસ આજ દીને સવારનાં ૧૧ કલાકે પરેલથી એક ખાસ આગગાડીમાં સવાર થાઈ પુણે ગયો હતો. ત્યાં સાંજનાં તે નામદાર પુગા પછી પુણાં શેહર તરફથી આવકારનું માનપત્ર હાનરેબલ ખાંન-બાહદુર પદમજી પેશતનજીએ વાંચી સંભલાવ્યું હતું. રાતનાં આખાં શેહરમાં રોશની કરવામાં આવી હતી.[2]

તા૦ ૧૮ મી નવેમ્બર.

નામદાર શાહજાદો આજે સાંજનાં પોતાના રેસાલા સાથે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. ની મોલાકાતે તેમના મજગાંમ કાસ્ટલમાં પધાર્યો હતો. સર જમશેદજીએ તેમને ઘટતો આવકાર આપી બેઠકમાં બેસાડયા, અને અરસપરસ કેટલીક વાતચીત કરવા બાદ સર જમ-શેદજીએ તે નામદાર સાથે કેટલાક જાણીતા પારસી શેઠીયા-ઓની મોલાકાત કરાવી, જેઓમાં શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ સાથે શેકહેંડ થતાં તેને યાદ આપવામાં આવી કે તે નામદારની બાનુ પ્રીનસેસ અલેકજાંડરાએ "બાર વરસ ઉપર એજ શેઠીઆનાં બંધાવેલાં એક વાહણને સમુદરમાં ઉતારવાની ક્રીઆ કીધી હતી, અને તે બારકસને શાહજાદાના વડા દીકરાનાં નામ ઉપરથી 'આલબરટ વીકટર' એવું નામ આપયું હતું."[3] આથી શાહજાદાએ હરખાઇ એ શેઠને નજરે જોવાથી પોતાની ઘણી ખુશાલી બતાવી. એ બાદ દીવાંન-ખાનામાં ફરતાં તે નામદારની નજર પોતાને બાળપણમં સવારી કરવાના એક ટટુના ફોટોગ્રાફની આરસી ઉપર પડવાથી તે ઘણી ખુશાલી બતાવવા લાગો, જેથી તેને તુરત યાદ આપવામાં આવી કે "આ સુંદર ટટુ આજ ૩૦ વર્ષ ઉપર મરહુમ સર જમશેદજી પેહલા બારોનેટે શાહજાદાને બેશી ફરવા સારૂં નામદાર માહરાંણી ઉપર ભેટ મોકલ્યુ હતું, અને તે વેળા બીજા ચાર નામીચા આરબી ઘોડા પણ મોકલ્યા હતા,[4] જેમની પણ આ ટટુ સાથેજ તસવીર ઉત-રાવી લઇ બારોનેટ ખાંનદાને પોતાની વફાદારીની એ નીશાંન આજસુધી જાલવી રાખેલી જોવાથી શાહજાદાએ પોતાનો સંતોષ જાહેર કીધો હતો." એ પછી સર જમશેદ-જીએ તે નામદારને એક દજન માણસ જમે એટલી મોટી

---

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૨ મી નવેમ્બર ૧૮૭૫.

એ ક્રિઆ કરવા નામદાર શાહજાદો જેવો આપો તેવું એક મેશાનીક સરઘસ નીકલ્યું હતું, જેમાં ઇંગલીશ તથા સ્કાચ ગ્રાંડ લાડજના નીચલા પારસી ઓહ્દેદારો પોતાનાં ઓજારો સાથે હતા:—

(ઈંગલીશ) શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી વાડીઆ—ડીસ્ત્રીકટ ગ્રાંડ સ્ટુઅરડ, ખોલ્લી તલવાર સાથે.

શેઠ હોરમજજી નશરવાંનજી ગીસતા—ડીસ્ત્રીકટ ગ્રાંડ પરસુવંટ, પલેટ સાથે.

શેઠ દીનશાહ દોરાબજી મીસ્ત્રી—ડીસ્ત્રીકટ ગ્રાંડ સુપરીટેંડંટ ઑફ વર્કસ, પાયાના પથ્થરમાં મુકવાના રોલ સાથે.

(સ્કાચ) શેઠ જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ—ગ્રાંડ ત્રેજરર, કોરીનથીઅન લાઇટ સાથે.

શેઠ મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન—જુનીયર ગ્રાંડ વારડન, ડોરીક લાઇટ સાથે.

શેઠ ધનજીભાઈ પેશતનજી મેહતા—ગ્રાંડ જંદ અવસ્તા બેરર, અવસ્તાની કેતાબ સાથે.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી—સબ ગ્રાંડ માસટર.

શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફ—પાસ્ટ ડેપ્યુટ પ્રોવીનશીયલ ગ્રાંડ માસટર.

પાયાની ક્રિઆની શરૂઆતમાં રેવરંડ મી૦ ગીલડરે બંદગી કરી સંભલાવી. જે પછી ગ્રાંડ ત્રેજરર શેઠ જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆએ સિક્કાની બાટલી પાયામાં મુકી, તથા ડીસ્ત્રીકટ ગ્રાંડ રેજીસ્ત્રાર મી૦ એચ. ડબલ્યુ. બેરોએ પલાનનો રોલ પાયામાં મુકયો. એ પછી આરકીટેકટ મી૦ ટી. ઓરમીસ્ટને પાયામાં મુકવાની રૂપાંની તખ્તી વાંચી સંભલાવી, જેમાં બધા લેખ સાથે મુંબઈનાં બારાંના પોરટ તરસ્ટીઓનાં કોતરેલાં નામોમાં શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીનું નામ તરસ્ટી તરીકે હતું. એ બાદ શાહજાદાએ પાયાનો પથ્થર ગોઠવ્યો, જે પછી જુનીયર ગ્રાંડ વારડન શેઠ મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, સીનીયર ડીસ્ત્રીકટ ગ્રાંડ વારડન એ. એડજીંગટન, અને ડેપ્યુટી ડીસ્ત્રીકટ ગ્રાંડ માસટર એમ. બાલફોરે શાહજાદાના હોકમથી પાયાનો પથ્થર ઓલબો, હથોરી અને ફુટ વડે તપાસી બરાબર ગોઠવાયલો જાહેર કીધો. જે બાદ શાહજાદાએ તેપર અનાજ, વાઇન અને તેલ નાખ્યું, અને પાદરીએ બંદગી કીધા બાદ ક્રિઆ પુરી થાઈ.

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦૧૫ મી નવેમબર ૧૮૭૫.

તા૦ ૧૫ મીએ સાંજનાં શાહજાદો પુણાંનાં લશ્કરની કવાયદ જોવાને ગયો તે વેળાએ માર્ગમાં સેંટ પાલનાં દેવલ આગલ પુણાં કાનવેંટ સ્કુલની છોડીઓ તથા બીજી નિશાળોનાં બાળકો હારેદોર ઊભાં રહયાં હતાં. તેઓએ "ખોદા શાહ-જાદાને સલાંમત રાખે" એવું ગીત ગાયા પછી કાનવેંટ સ્કુલની બાઈ હીરાંબાઈ નવરોજજી પદમજી નામની ૧૦ વર્ષની એક છોડી ગાડીની નજદીક આવી રૂ૧૫૦૦) ની કીમતનો એક મોતીનો હાર શાહજાદાની વડી બેટી પ્રીનસેસ લુસી વિકટોરીયા અલેકજાંડરા ડાગમારને માટે પોતાને નામે ભેટ આપ્યો, જે શાહજાદાએ હસીને મોટી ખુશી સાથે કબુલ રાખ્યો. શેઠ મેહરવાંનજી નશરવાંનજી વાડીઆ, બી. એ. એ પોતાની જોડેલી શાહજાદાને આવકાર દેનારી ઇંગ્રેજી કવિતા તે નામદારપર પુણે ભેટ મોકલી હતી.

૩ એ વાહણ બાબે જુવો આ પુસ્તકને સફે ૧૨૭.

૪ એ ઘોડાઓ ભેટ મોકલવા બાબે જુવો દફતર પેહલાંને સફે ૪૫૮.

તાલણુ આખાં એકજ પાતીઆંની બનાવેલી કીમતી ટેબલ, એક રૂપાની ચીકલુનું તાજ, રેશમી બાર તાકા, અને હાથી-દાંતનું કોરેલું ચીનાઇ દેહરૂં ભેટ આપ્યું હતું. શાહજાદાએ તે ભેટ ઉપકાર સહીત સ્વીકારી સર જમશેદજીને પોતાની યાદદાસ્ત તરીકે એક સોનાનો ચાંદ તથા કીમતી કેતાબ ભેટ આપી. ને પછી હેઠલા ખંડમાં લેડી રતનબાઇની મુલાકાત લઇ રૂખસદ થતી વેળા તે નામદારે સર જમશેદજીને કહ્યું કે "ઇંગલાંડથી નીકલતી વેળા નામદાર માહરાંણીજીએ પોતે મને હુકમ કીધો હતો કે હું મુંબઇ જાઉં ત્યારે તમારી તથા કુટુંબની ભેટ ઘણાં આદરમાંન સાથ લેવી."[1]

તા૦ ૨૦ મી નવેમબર.

શેઠ ફરામજી બહમનજી માસટરે "સ્ત્રીચરિત્ર" નામનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[2]

તા૦ ૨૧ મી નવેમબર.

રોજ ૨ માહ ૩ શે૦ ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—રતનજી પેશતનજી બીલીમોરીઆ[3]—ઉમર વર્ષ ૬૯) એવણ પોતાનાં વતન બીલીમોરાથી નાહનપણમાંજ અત્રે આવી થોડીક મુદતમાં બજારગેટનાં નાકાં ઉપર હાલ જ્યાં શેઠ દામોદર ગોરધનદાસની સુખડની વખાર છે ત્યાંજ એક સુખડની દુકાન કાઢી બીજાં દેશાવરો ખાતે તેનો મોટો વ્યાપાર ચલાવ્યો હતો. એવણ એક પગે લંગડા હોવા છતાં પણ જાતે ઘણા ઉદ્યોગી તથા ખંતી હોવાથી ધંધામાં સારી પૂંજી મેળવી હતી. પાછલાં વર્ષોમાં એકાંત જીંદગી ગુજારી પોતાની સાલગરેહને દિવસેજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૨ મી નવેમબર.

રોજ ૩ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

આજ દીને પુરાં થયે મરહુમ સર જમશેદજી જીજી-ભાઇ બારોનેટની દરેમેહરની સાલગરેહનાં જશનની મીજ-લસમાં એ૦ એદલજી નવરોજજી દસ્તુર મેહરજીરાંણાએ "જરથોસ્તી ધર્મનીતિ" ઉપર એક વાએજ કીધી હતી.[4]

તા૦ ૨૫ મી નવેબર.

શેઠ દારાશાહ ડોશાભાઇને નામદાર સરકારે પંચમાહલ-ના આકટીંગ ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૨૬ મી નવેમબર.

મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તા૦ ૨૨ મી અક-ટોબર ૧૮૭૩ થી તે તા૦ ૯ મી નવેમબર ૧૮૭૪ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપખાનાંમાંથી તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે છેલા હીસાબની બાકીના રૂ૫૮૨૫૩૪)૨૧ાા ઉપરાંત આએ આખાં વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડ ખાતે રૂ૭૧૫૯૪)૩ ની આવક થઇ હતી, અને ખરચ રૂ૫૫૮૮૫ાાદ થયો હતો, જે બાદ કરતાં વર્ષની આખરીએ તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં પંચાયતના હીસા-બને લગતા રૂ૫૯૮૨૪૨ાાા૧૮ાા તથા જુદાં જુદાં પડાવેલાં ખાતાંઓના[6] રૂ૭૦૫૭૩૪ાા૨ાા મલી કુલે રૂ૧૩૦૩૯૭૭)૨૧ બાકી હતા.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી અને રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૮ મી નવેમબર ૧૮૭૫.

એજ મુજબ શેઠ સોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ પણ નામદાર શાહજાદાને મરહુમ પેહલા બારોનેટની તસવીર સાથનો એક રૂપાનો ચાંદ, તથા મરહુમ પેહલા બારોનેટના પોતે પાડેલા જુદા જુદા ફોટોની એક આલબમ, અને એક ફોટો ચાર લીધેલો સરટીફીકેટ કે જે લંડનનાં ૧૮૭૧ નાં પ્રદર્શન ની કમીટીના પ્રમુખ તરીકે નામદાર શાહજાદાએ ઉમદા ફોટોગ્રાફરોને માટે તેમને આપી હતી તે ભેટ આપ્યાં હતાં. નામદાર શાહજાદાએ સર બારટલ ફ્રીઅરની મારફતે એક કાગજ લખી શેઠ સોરાબજીનો ઉપકાર માન્યો હતો.

(રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૬ મી માર્ચ ૧૮૭૬.)

૨ "સ્ત્રી ચરિત્ર: અથવા સિપાઇએ ચતુરાઇથી પેચ રમી ખાટીઆને છેતરી પોતાના છંદના ફંદ પુરા પાડેલાની વાર્તા: (૧૬, કેરન સાથે). બનાવનાર, ફરાંમજી બહમનજી. મુંબઇ: એલિફન્ટ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ. ૧૮૭૫."

૩ મરહુમ શેઠ જમનાદાસ રતનજી બીલીમોરીઆના બાવા.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી નવેમબર ૧૮૭૫.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૫ મી નવેમબર ૧૮૭૫.

૬ પંચાતનાં દફતરમાં આએ વર્ષ કાંઈ નવાં ખાતાં પાડેલાં નથી, પણ આગલ તા૦ ૧૭ મી અકટોબર ૧૮૭૦ ને દીને મરહુમ શેઠ દાદાભાઈ માણેકજી વાછાનાં વશીઅતનામાંમાં લખ્યા મુજબ તેમની પુંજી મધેથી પંચાતનાં ફંડમાં આપવા જણાવેલી રકમને પેટે રૂ૧૧૫૦૦) ની સરકારી નોટ તેવણનાં વીધવા તથા વકીલાતણ બાઇ પીરોજબાઇ તથા વકીલો શેઠો શાપુરજી જીવાજી વાછા અને નાનાભાઈ બરજોરજી વાછાએ આપી જુદું ખાતું પડાવ્યું હતું તે ખાતાંમાં એ મરનાર ગ્રહસ્થની પુંજીમાંથી બીજી રૂ૫૧૦૦) ની સરકારી નોટો તા૦ ૪ થી જુલાઈ ૧૮૭૪ ને દીને મોકલી તેમાંની રૂ૨૬૦૦) નીનું વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી સ્વાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં, ઊદ-વાડાનાં આતશબેહરાંમનાં, નવસારીના આંધલા પાંગલા જર-થોસ્તીઓનાં, તથા સર જમશેદજી જીજીભાઈ ત્રાનસલેશન ફંડમાં, તેમજ રૂ૨૫૦૦) નીનું વ્યાજ ચોપાતીની આંધલાં પાંગલાં જરથોસ્તીઓની ધર્મશાલામાં રેહનારાંઓને દર સાલ રોજ ૪ માહ ૨ જાએ મરહુમ શેઠ દાદાભાઈની બાજને દીવસે સર્વેને કપડાં કરી આપવામાં વાપરવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

એજ મુજબ શેઠો જમશેદજી દોરાબજી નાએગાંમવાલા, બેહરામજી સોરાબજી સુમારીવાલા, ફકીરજી કાવસજી મીસ્રી, અને માણેકજી પુંજીઆજી અચારવાલાએ તા૦ ૧ લી મેએ ૧૮૬૪ ને દીને રૂ૭૦૦૦) ની સરકારી નોટ [જેમાં રૂ૨૫૦૦) ની શેઠ ફકીરજી કાવસજી મીસ્રીએ પોતાની ગીરેથી તથા રૂ૫૦૦) ની ફંડ મધેથી] મોકલી તે આસલ તા૦ ૧૪ મી જાનેવારી ૧૮૬૭ તથા તા૦ ૧ લી ડીસેમબર ૧૮૭૦ ને દીને સુમારી, મોરા, તથા ડાંભકાનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાના ખરચને માટે મોકલેલી

તા० ૨૭ મી નવેમબર.

શેઠ દીનશાહ એદલજી વાછાએ કોટની પ્રોપ્રાએટરી સ્કુલમાં ગયા મારચ માસમાં ઉઘાડેલા "સ્ટુડંટસ રીડીંગરૂમ" ને શેઠ કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલાએ રૂ૭૦૦૦) ની કીમતનાં વિદ્યા હુનર તથા ભણતરની દરેક શાખાનાં ૧૬૦૦) કીમતી પુસ્તકો ભેટ આપવાથી તે પુસ્તકખાનું આજ દીને એક મેલાવડો કરી ખોલ્લું મુકયું હતું. પ્રમુખની ખુરસી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીને આપવા બાદ શેઠ દીનશાહ વાછાએ એ પુસ્તકખાનાનો થોડાક અહેવાલ કહી સંભળાવ્યો, જે બાદ શેઠ મનચેરજી નવરોજજી બનાજીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇએ ટેકો આપ્યો કે "આ સભા શેઠ કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલાની કીમતી ઉદારતાની મોટી વખાંણ કરેછે, અને આ લાઇબ્રેરીને "કાવશજી દીનશાહ લાઇબ્રેરી એંડ રીડીંગરૂમ" નું નામ આપવાનો ઠેડાવ કરેછે." એ પછી પ્રમુખશીએ એક સુભાષીત ભાષણ કરી પુસ્તકખાનું ખોલ્લું મુકેલું જાહેર કીધું, અને મેલાવડો બરખાસ્ત થાયો હતો.[1]

તા० ૪ થી ડીસેમબર.

રોજ ૧૫ માહ ૪ (ક०) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—પેશતનજી ફરાંમજી કાવશજી બનાજી—ઉમર વર્ષ ૭૭) શેઠ ફરાંમજી કાવશજી બનાજીના બીજા દીકરા. એવણ ઈ० સ० ૧૮૩૦ થી પોતાના બાપની સહાયતા હેઠલ પોતાના ભાઇ શેઠ નાનાભાઇ સાથે "નાનાભાઇ અને પેશતનજી ફરાંમજી કાવશજી બનાજી" ને નામે ચીનનો વ્યાપાર

રૂ૧૧૦૦૦) ની નોટમાં ઊમેરી તે મધેથી નશેશાલારોના પગાર તથા શગડીવાલાનો પગાર સુરતના માનેજરોની મારફતે ગામવાલાઓને પોંહચાડવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. વળી શેઠ રૂસતમજી કાવશજી દુબાશ કુકાજીનાંએ તા० ૧ લી નવેમબર ૧૮૭૪ ને દીને પોતાના નબીરા બાઇ મનચેરજી હોરમજજી દુબાશની નવજોતની ખુશાલીમાં પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ ડોશીબાઇનાં પુનને માટે રૂ૫००) ની નોટ તેનું બ્યાજ આંધલા પાંગલા જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવાનાં ફંડમાં વાપડવાને મોકલી હતી.

એ ઊપરાંત ફુલે જરથોસ્તી સ્વાંનોને અવલ મંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં આએ વર્ષ નીચે મુજબ રૂ૩०००) ની બીજી નોટોનું બ્યાજ વાપડવાને ભેટ આવી હતી:—શેઠો દોરાબજી ફરાંમજી ઢોંડી તથા દાદાભાઇ નશરવાંનજી ઢોંડી તે મરહુમ બાઇ હમાંબાઈ જીવાજી ઢોંડી તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી રતનજી બનાજીનાં વીલવાનાં એકઝીકયુટરોએ મરનારની પુંજીમાંથી તા० ૨૯ મી નવેમબર ૧૮૭૩ ને દીને રૂ૧०००) ની નોટ. શેઠો દાદાભાઇ અને મનચેરજી ડોશાભાઇ કામાજીએ તા० ૨૬ મી અકટોબર ૧૮૭૪ ને દીને પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ ડોશાભાઈ હોરમજજી કામાજીનાં પુનને માટે રૂ૧०००) ની નોટ. શેઠ મનચેરજી નવરોજજી બનાજી તથા તેમનાં બેહન બાઇ શીરીનબાઈ તે શેઠ હીરજીભાઇ અરદેશર દાદીશેઠનાં ધણીઆંનીએ તા० ૩ જી ડીસેમબર ૧૮૭૩ ને દીને પોતાનાં મમાઈ મરહુમ બાઇ માણેકબાઇ તે મરહુમ શેઠ ખરશેદજી અરદેશર દાદીશેઠનાં બેટી તથા મરહુમ શેઠ નાનાભાઈ નશરવાંનજી બનાજીનાં વીધવાનાં પુનને માટે રૂ૫००) ની નોટ. શેઠ ફરાંમજી કાવશજી મારકરે તા० ૧૧ મી ફેબરવારી ૧૮૭૪ ને દીને પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઈ નવાજબાઇનાં પુનને માટે રૂ૫००) ની નોટ.

વળી ચોપાતીનાં દોખમાંઓવાલા ડુંગર ઊપર જવાના સર જમશેદજી જીજીભાઈ રોડની ઊગમણુ બાજુએ આ० કાવશજી શોરાબજી ભેદવારની જમીનમાંથી તેવણે થોડીક જગો આસરે ૧००) વાર જે મજકુર રસ્તાની નજદીકમાં આવેલી હતી તે તેવણે તા० ૧૭ મી નવેમબર ૧૮૭૩ ને દીને કાએદાસરનું લખત કરી જરથોસ્તી અંજુમનના ઊપયોગને સારૂં પંચાતના તરસ્ટીઓને ભેટ આપી હતી.

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા० ૨૮ મી નવેમબર ૧૮૭૫.

એ પુસ્તકખાનું ઈ० સ० ૧૮૮૬ ના અકટોબર માસ સુધી શેઠ દીનશાહ એદલજી વાછાએ એખલે હાથે મેમબરોનાં લવાજમ તથા બીજા મિત્રો તરફથી તેમજ પોતાની તરફથી થોડી ઘણી પૈસાની તેમજ પુસ્તકો અને વર્ત્તમાંનપત્રોની મદદ આપી ચલાવ્યું હતું. મેમબરોનું લવાજમ પ્રથમ પેહલા વર્ગનો દર માસે રૂ०॥ તથા બીજા વર્ગનો રૂ०। હતો, પણ પછી ખરચ વધવાથી પેહલા વર્ગનો રૂ०॥। કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રથમ થોડાંક વર્ષ તે શેઠ હોરમજજી જાંહગીરજી તાલેયારખાંનવાલી પ્રોપ્રાએટરી સ્કુલનાં એક ઓરડામાં જયાં આગલ ફોરટ રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરી હતી ત્યાં ઓછે ભાડે રાખવામાં આવ્યું હતું, પણ તે પછી શેઠ કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલાએ દર માસે રૂ૨૫) ની મદદ આપવાથી તે કોટમાં દેવલના મોહલામાં અને તે પછો કાવશજી પટેલ સ્ત્રીટમાં ભાડેનાં મકાનોમાં રાખવામાં આવ્યું હતું. શેઠ દીનશાહ એદલજી વાછાએ એ ખાતાંના માનેજર તરીકે ૧૧) વર્ષ કામ ચલાવી ૧૮૮૬ માં તે ઓહદો છોડવાથી એ ખાતાંના મેમબરોની તા० ૧૩ મી અકટોબર ૧૮૮૬ ને દીને મલેલી સભામાં શેઠો દીનશાહ પેશતનજી કાંગા, જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, નશરવાંનજી બેહરાંમજી શેકેંટરી, દીનશાહ એદલજી વાછા અને ઠેકોબાદ કાવશજી એડનવાલાની એક વરકીંગ કમીટી, તથા છેલા ગ્રહસ્થને તેના માનેજર નેમ્યા હતા. એ કમીટી મધે જગા ખાલી પડવાથી તેમાં શેઠો બહમનજી પેશતનજી માસટર, શોરાબજી એદલજી વારડન, પેશતનજી દોરાબજી પાંડે અને કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીને ઊમેર્યા હતા, જેઓએ શેઠ કાવશજીની મદદ સાથ તે બીજાં થોડાંક વર્ષ ચલાવી હતી. ૧૮૯૪ ના મેએ માસમાં શેઠ કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલાને સી. આઇ. ઈ. નો બેતાબ મલ્યો તે વેળાએ એ લાઇબ્રેરીના મેમબરોએ તેમનાપર મુબારકબાદીનું એક માનપત્ર મોકલ્યું હતું, તેના જવાબમાં શેઠ કાવશજીએ તેમનો ઊપકાર માની જણાવ્યું હતું કે તેવણે એ લાઇબ્રેરીના જથુકના નીભાવ માટે રૂ૧૫०००) એલાહેદા કાઢયાછે, જેની એડન મધે કાંઇ સારી મીલકત ખરીદી તેની ઊપજ લાઇબ્રેરીના ખરચમાં આપવામાં આવશે.

એ પછી અતરે બીજી લાઇબ્રેરીઓ વધવાથી એ લાઇબ્રેરીનો ઊપયોગ ઘણો ઓછો થવાથી તેનો સારો ઊપયોગ થાય એવા હેતુથી તે તા० ૧ લી જુલાઈ ૧૯०૧ થી તેનાં સઘળાં પુસ્તકો તથા ઊપજી રૂ૧૫००० નો રકમ સાથે ફુણાંની આલબર્ટ ઇનસ્ટીટયુટને આપી તેની લાઇબ્રેરીને શેઠ કાવશજીનું નામ આપી જોડી નાખી હતી.

ચલાવતા હતા. ૧૮૩૬ માં એઓની પેહડીનું "ગોલકોનડા" નામે વાહણ હતું. ૧૮૪૧ માં એલફીનસ્ટન નેટીવ એડયુકેશન ઇનસ્ટીટયુશનની કમીટીના એવણ એક મેમબર હતા. ૧૮૪૯ થી એવણના બાવાએ એમને મરહુમ શેઠ કાવશજી મેહરાંમજી બનાજીવાલાં આતશબેહરાંમના માનેજર ઠેરવેલા હતા. પાછલથી એઓએ લાંબી મુદત એકાંત જીંદગીમાં ગુજારી હતી.

તા૦ ૯ મી ડીસેમબર.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટ્રીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ પેશતનજી નવરોજજી પોંહચાએ પોતાનો ઓહદો છોડયો તેમની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇને નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૩ મી ડીસેમબર.

રોજ ૨૪ મો માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

બેલગાંમ મધે જરથોસ્તી રવાનોને ભુમીદા કરવાની જગોની પાસે રવાનોની ક્રિયા કરવા માટે એક પાકી બાંધણીનું મકાંન મરહુમ શેઠ એદલજી ખરશેદજી બાઇશ તથા ખરશેદજી મેહરવાંનજી બાઇશનાં પુનને માટે તેઓના એશોએ બંધાવી ખોલ્લું મુકયું હતું.[2]

તા૦ ૧૩ મી ડીસેમબર.

ગઇ તા૦ ૨૪ મી નવેમબરે સહવારનાં વાંદરેથી એક પારસી રવાંનનો સચકાર દોખમે ચલાવી કેટલાક પારસીઓ ચાર પાંચ શીગરામમાં બેશી એક હારમાં ચલાવી કોટમાં પાછા ફરતા હતા, તેવામાં ડંકન રોડને રસ્તેથી જગજીવન કીકા સ્ટ્રીટ આગલ મુંબઇના નામદાર ગવરનરના માજી પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી તથા હાલના અંદર સેક્રેટરી મી૦ ડબલ્યુ. લીવારનરે રસ્તો સાંકડો હોવાથી સાંમેથી આવતી એક ગાડી સાથે પોતાની ડાગકારટનું ચાક આડવાથી ચીરડાઇ જઇ ઉપલી પાયદસ્તથી આવતી શીગરામોમાંની એકના હાંકનારને ચાબુક માર્યો. આ ઉપરથી તે શીગરામોમાં બેઠેલા પારસીઓ અને મી૦ લીવારનર વચ્ચે મારામારી થાઇ, અને કેટલાક પારસીઓએ મી૦ લીવારનરને લાકડી તથા છતરીઓ વડે માર માર્યો. મી૦ લીવારનરે આથી તે પાયદલ સાથે હોયલા ૧૬) પારસીઓને પોતાને માર મારવાના વાંકસર કોટની પોલીસમાં મી૦ કુપર માજીસ્ટ્રેટ હજુર ઉભા કીધા હતા, જે મુકદમો ૭ દીવસ ચાલ્યો હતો, અને તે દરમેઆંન ૧૩) જણાઓને માજીસ્ત્રેટે છોડી મેલ્યા હતા, તથા બાકીના ત્રણ જણાઓમાંથી બહમનજી એદલજી કાશીનાથ અને નશરવાંનજી કાવશજી દુબાશને એકેક માસ તથા નાનાભાઇ એદલજી દુબાશને ચાર માસનાં કેદખાંનાંની સજા આજ દીને કીધી હતી. એ વેળાએ માજીસ્ત્રેટે જણાવ્યું કે "જોકે મી૦ લીવારનર ચાબક મારવામાં વાજબી ન હતો અને તેટલામાટે તેણે દલગીર થવું જોઇએછે, તોપણ જેવી રીતનો હુમલો તેની ઉપર કરવામાં આવ્યોછે તેમ કરવું ન હતું."[3]

તા૦ ૧૫ મી ડીસેમબર.

રોજ ૨૬ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી શોરાબજી ખરાસ—ઉમર વર્ષ ૪૦) એડનવાલા શેઠ શોરાબજી કાવશજી ખરાસના બીજા દીકરા. એવણ એડન મધે પ્રથમમાં પોતાના બાપની સાથે અને તે પછી "બરજોરજી શોરાબજી ખરાસની કું૦" ને નામે વ્યાપાર ચલાવતા હતા. તે ઉપરાંત ૧૮૭૦ થી ત્યાંના અમેરીકન કૉનસલનો ઓહદો ચલાવતા હતા, તથા પોરટુગીજ સરકારના પણ એડન ખાતેના આડતીઆ હતા. એવણ આરબી, સોમાલી અને પોરટુગીજ બાષાઓ સારીપેઠે જાણતા હતા. પોતાની તંદરોસ્તી સુધારવા એવણ ૧૧) વર્ષે મુંબઇ આવ્યા હતા, અને હિઆંજ થોડાંક અઠવાડીયાંમાં ઉપલી જવાન વયે મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર.

શેઠ હોરમજજી પાલણજી દોલીમેહરજીનાએ "કુદરતી એલમે ઇલાહી" ની બાબદ ઉપર એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[4]

તા૦ ૩૦ મી ડીસેમબર.

ડાકટર હોરમજજી દાદાભાઇ મસાંનીને નામદાર સરકારે અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજના ગુજરાતી વર્ગમાં મેડીકલ જુરીસપરૂડનસ તથા રસાએનશાસ્ત્રના કામચલાઉ શિક્ષક નેમ્યા હતા.[5]

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૯ મી ડીસેમબર ૧૮૭૫.

૨ એ મકાંન ઉપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"આએ મકાંન બેહેશતનશીન શેઠ એદલજી ખરશેદજી "બાઇશનાં રોજ. ૨૪ મો દીન માહ, ૪ થો તીર શેહેનશાહી "સને ૧૨૪૪ ઇઅઝદજરદી તા૦ ૨૩ મી ડીસેમબર ૧૮૭૪ "ને દીને અતરે ૪૬ મરના તથા શેઠ ખરશેદજી મેહરવાંનજી "બાઇશનાં રોજ. ૧૦ મો આવાં માહ, ૫ મો અમરદાદ "સને ૧૨૪૪ ઇઅઝદજરદી તા૦ ૨૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૫ "ને દીને ૬૬ મરના તેનાં પુનને સારૂં તેવોનાં બેટીઓ તથા "દોહતોએ બંધાવીને શ્રી બેલગાંમની જરથોશ્તી અનજુમનને "વાસ્તે સાદર કીધુંછે."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી ડીસેમબર ૧૮૭૫.

૪ "કુદરતી એલમે ઇલાહી. યા કુદરતની બનાવતો ઉપરથી ખોદાની હસ્તી તથા કરામતોની મલી આવતી શાહદતોના એલમની કેતાબ. રચનાર, હોરમસજી પાલણજી મેહરજી. મુંબઇ મધે ફોર્ટ પ્રીંટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યુંછે. સને ૧૮૭૫ ઇસવી."

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૩૦ મી ડીસેમબર ૧૮૭૫.

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર.

આએ વર્ષમાં ફરીને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૫ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં ૧૨૨૦ જન્મ—જેમાં ૬૭૦ છોકરા અને ૫૫૦ છોકરી—નોંધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૩૧૦ જોડાંનાં લગન તથા ૨૨ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાં:—

		નર.	નારી.	જુમલે.
લગન—	૭ થી ૧૦ વર્ષનાં ..	૨	૨૧	૨૩
	૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૩૨	૧૭૨	૨૦૪
	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૧૦૩	૧૦૦	૨૦૩
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૧૧૪	૧૭	૧૩૧
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૩૨	૦	૩૨
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૧૮	૦	૧૮
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૬	૦	૬
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
	૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
	૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
	૫૬ થી ૬૦ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
	૬૧ થી ૬૫ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
	૬૬ થી ૭૦ વર્ષનાં ..	૧*	૦	૧
		૩૧૦	૩૧૦	૬૨૦
ગગરનાં—	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૦	૪	૪
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૩	૧૩	૧૬
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૨	૪	૬
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૮	૧	૯
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૨	૦	૨
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૨	૦	૨
	૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૪	૦	૪
	૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
		૨૨	૨૨	૪૪

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૧૧૩૮ મરણ નિપજ્યાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જન્મેલાં	૬૨	૨૬	૮૮
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૪૪	૩૩	૭૭
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૮૭	૭૮	૧૬૫
૧ થી ૫ વર્ષનાં	૧૩૦	૧૩૪	૨૬૪
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં	૧૩	૩૨	૪૫
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં	૨૦	૨૧	૪૧
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં	૨૭	૩૧	૫૮
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં	૪૧	૩૪	૭૫
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં	૩૯	૩૪	૭૩
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં	૪૫	૨૯	૭૪
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં	૪૨	૩૭	૭૯
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં	૩૨	૩૪	૬૬
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં	૧૦	૧૮	૨૮
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં	૧	૩	૪
૧૦૧ થી ૧૦૫ વર્ષનાં	૧†	૦	૧
	૫૯૪	૫૪૪	૧૧૩૮

* એ એક ૬૭ વર્ષનો બીજવર ૨૨ વર્ષની કુંવારી સાથે પરણ્યો હતો.

એ ૧૧૩૮) મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૯	બાહેરકોટ	૧૪૧
કોટ	૪૦૧	ખેતવાડી	૯૮
ધોબીતલાવ ..	૨૩૮	કામાઠીપરા ..	૩
કરેલવાડી	૨૧	બે ટાંકી	૧
ગીરગાંમ	૧૫	ડંકન રોડ	૩
ચોપાટી	૫૯	ભીંડીબજાર....	૩૩
ગ્રાંટ રોડ	૯	બાંએખલા ..	૫
તારદેવ	૬	મજગાંમ	૪૯
ગોવાલીઆ તલાવ	૪	પરેલ	૧૨
ખંબાલા	૧	ચીચપોગલી ..	૧
માહલક્ષ્મી....	૭	શીવ..	૩
વાલકેશર	૨	નાએગામ	૧
		માહીમ	૨
		વાંદરા...	૪
		સર જમ૦ જી૦ હાસપીટલ ...	૭
		ગોકલદાસ હાસ્પીટલ	૧
		કુરલાથી	૧
		ડાંનડાંથી	૧
			૧૧૩૮

એ ૧૧૩૮) મરણ નીચલાં કારણોથી નિપજ્યાં હતાં:—

તાવ	૨૧૨
પ્રાનતંતુને લગતાં દરદો	૧૪૦
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૯૨
લોહીવીકારને લગતાં દરદો	૩૦
જલંદર......................	૧૬
શીતલા	૧૦
ગોવરું	૮૩
કોલેરા	૨૫

† એ એક ૧૦૪ વર્ષનો મરદ હતો.

રગદીત	૧
મરડો	૪૬
પેટ	૫૨
નીશાબને લગતાં દરદો	૧૦
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૧૩
ચામડીને લગતાં દરદો	૧૫
હાલચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૨
તરતનાં જન્મેલાં	૮૮
જ્હેરી તથા નાકવતી	૧૩૬
બીજાં દરદો	૧૫૫

(૧૫ તાવને લગતાં.
૬૮ છાતીને લગતાં.
૭૨ પાંચનશક્તીને લગતાં.)

આપઘાત	૮‡

(૪ ઝેહર ખાઈને.
૩ કુવામાં પડીને.
૧ ગળું કાપીને.)

હોનારત, અકસમાત, વગેરે	૩§

(૧ પગ લપસી જવાથી ખહીમાં પડી.
૧ રૂઉના ચરખા તલે કચડાઈ.
૧ ટ્રામની ગાડી નીચે આવવાથી.)

નહિં જણાયલાં કારણોથી	૧
	૧૧૩૮

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધે ૧૦૯ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી.

‡ આપઘાત કરી મરણ પામેલાં ૮) જણાંમાં ૪ પુરૂષ અને ૪ સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૨૦) વર્ષનો જવાન બધ-રચી કોઈ જણાયલાં કારણ વગર, તથા એક ૨૨) વર્ષનો નોકર ખરાબ સ્વભાવને લીધે બાયડી સાથે મારામારી કરી પછી કુવામાં પડીને, એક ૭૭) વર્ષનો તાડીવાળો બાયડીનાં મરણના ગમમાં ઝેહર ખાઈને, તથા એક ૮૫) વર્ષના જઈફ દીવાંનાંપણાંની હાલતમાં છરીથી ગળું કાપી આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૨૦) વર્ષની જવાંને ઘરસંસારી ટંટાને લીધે ઝેહર ખાઈને, એક ૨૭) વર્ષની કુંવારી છોકરીએ માંદગીથી કંટાલી કુવામાં પડીને, એક ૩૬) વર્ષની વીધવા પોલિસનો સમન આવવાથી હમતી જઇ ઝેહર ખાઈને, તથા એક ૬૨) વર્ષની સોવાસણે માંદગીથી કંટાલી ઝેહર ખાઈને આપઘાત કીધા હતા.

§ અકસમાતથી મરણ પામેલાં ૩) જણામાં ૨) પુરૂષ અને ૧) સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૭૫) વર્ષનો ખજુરાંનો ઇજારો લેનાર પગ લપસી જવાથી ઊંડી ખહીમાં પડી જઇ, અને એક ૫૦) વર્ષનો રૂઊના ચરખા તલે કચડાઈ જવાથી મરણ પામ્યા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૬) વર્ષની ખુકી ટ્રામની ગાડી નીચે આવવાથી પગ ડબાયાથી મરણ પામી હતી.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૬.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ"નાં કાલેનડરમાં[1] મુજબી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફક જ છે.

જાઈંટ સ્ટોક કુંપનીઓ—

આલબરટ મીલસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ફરામજી દીનશાહજી પીટીટનું નામ વધારે.

એપોલો પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇનું નામ વધારે.

બોમ્બે મીશનરીસ બીલડીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં સોરાબજી શાપુરજી બંગાલી.

બ્રમ્પ ટોન કોટન ક્લીનીંગ એંડ પ્રેસીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ડાકટર રૂસતમજી નશરવાનજી ખોરી.

ન્યુ કોલાબા કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નારીઓલજી માણેકજી વાડીઆ, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ.

1 The Times of India Calendar and Bombay Directory for 1876. Bombay: printed and published at the Times of India Office.

કોલાબા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજી. એજંટો ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજી અને નરશી કેશવજી.

ન્યુ ધરમસી પુંજાભાઇ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપની (જુની કુરલા મીલસ) ના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાનજી ફરામજી પાંડે, મેહરવાનજી નશરવાનજી પટેલ. એજંટો, મેહરવાનજી ફરામજી પાંડેની કુંપની, સેક્રેટરી, મનચેરશાહ બેજનજી મેહરહોમજીના.

ન્યુ ફોર્ટ ઇંડીઆ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી માણેકજી શેઠના.

ફોર્ટ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં રૂસતમજી પેશતનજી ખાલીગીરીઆ. સેક્રેટરી, કાવશજી નશરવાનજી દસબવાલા.

પીઅર લાંડ એંડ પીઅર કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, પીરોજશાહ મેહરવાનજી જીજીભાઇ અને બેહરામજી ખરશેદજી ગાંધીનાં નામ વધારે.

ઇંડીઅન પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દોરાબજી ફરામજી પાંડે અને સોરાબજી રૂસતમજી બનાજી.

સુરતની જાફરઅલી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી કાવશજી માકીદલાલનું નામ વધારે.

મજગાંમ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઇ. એજંટો, સી. એંડ એફ. દીનશાહજી. શેક્રેટરી, ફરદુનજી મેહરવાંનજી બનાજી.

નેશનલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપની ઑફ ઇંડીઆના ડાએરેકટરોમાં કાવશજી દીનશાહજી પીટીટને બદલે એદલજી નશરવાંનજી શેઠના.

પોરટ કાનીંગ એંડ લાંડ ઇમપરૂવમેંટ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં જાંહગીરજી હોરમજજી મોદી, લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ અને બરજોરજી રૂસતમજી મોદીનાં નામ વધારે.

સીંધ એંડ પંજાબ કૉટન પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી માણેકજી શેઠના.

વીકટોરીયા માન્યુફેકચરીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, એદલજી નશરવાંનજી શેઠના, કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ. એજંટો, સી. એંડ એફ. દીનશાજી. શેક્રેટરી, ફરદુનજી મેહરવાંનજી બનાજી. મીલના માનેજર, નવરોજજી નશરવાંનજી વાડીઆ.

વીગાસ સલીપ કુંપનીના શેક્રેટરી, નવરોજજી કાવશજી પોંહચા. માનેજર પેશતનજી મેહરવાંનજી નાલીએરવાલા.

વાલકરટ યુનૈટેડ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં શોરાબજી કાવશજી દોરાબજી પાંઉવાલાનું નામ વધારે.

યુરોપીઅન પેહડીના પારસી દલાલોમાં વધારે—

હયુ ડી. ફ્રીશર એંડ કુંપની—હોરમજજી જમશેદજી મીસ્ત્રી.

તા૦ ૩ જી જાનેવારી.

આજ દીને નવાં વર્ષની ખુશાલીમાં નામદાર માહરાંણીજી તરફથી અપાયલા એતાબોમાં મુંબઇવાલા શેઠ મેહરાંમજી જીજીભાઇને "કંમપાનીઅન ઑફ ધી સ્ટાર ઑફ ઇંડીઆ" (સી. એસ. આઇ.) નો એતાબ મલ્યો હતો.[1]

તા૦ ૬ ઠી જાનેવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીના નવા "ફૅલોઝ" તરીકે નામદાર સરકારે નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા:—[2]

શેઠ બહમનજી શોરાબજી તારાપોરવાલા, એલ. સી. ઇ.
શેઠ કાવશજી માણેકજી લીમજી,
ડાકટર રૂસતમજી જમશેદજી નાદરશાહ, એલ. એમ.
ડાકટર રૂસતમજી નશરવાંનજી ખોરી, એલ. એમ.

તા૦ ૧૦ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૨ માહ ૫ (ક૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા—ઉમર વર્ષ ૬૩) શેઠ નવરોજજી પેશતનજી પોંહચાના ચોથા દીકરા. એવણ પ્રથમ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૪ માં શેઠ દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજી સાથે ચીન ગયા હતા. તે પછી ૧૮૪૪ માં શેઠો ખુરશેદજી તથા દોરાબજી નશરવાંનજી કામાજી અને રૂસતમજી ફરાંમજી મેહતા સાથે ભાગમાં ચીન મધે "પી. એંડ ડી. એન. કામાની કું૦," તથા કલકતા મધે "પી. એંડ સી. એન. કામાની કું૦," તથા મુંબઇ મધે "ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાની કું૦" ને નામે પેહડીઓ કાઢી વ્યાપાર ચલાવવા માડયો હતો. ચીન કંતાનનાં જરથોસ્તી અંજુમનનાં ધર્મનાં ફંડના એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૭ થી તે ૧૮૫૦ સુધી એક તરસ્ટી હતા. ૧૮૫૦ થી એવણ મુંબઇ આવી રહયા, અને ૧૮૬૫ સુધી ઉપલી પેહડીઓ ચલાવી હતી. શેર સટાના વખતમાં એવણે અતરે સેનટ્રલ બેંક ઑફ વેસ્ટરન ઇંડીઆ, બોમ્બે પ્રેસીડનસી બેંક, અને બોમ્બે નેટીવ મરીન તથા ફાએર ઇનશુરંનસ કુંપની તથા બીજી જાંઇટ સ્ટાક કુંપનીઓ ઉભી કરવાની શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી અને બીજાઓ સાથે આગેવાંની લીધી હતી. મુંબઇની પારસી ચીફ માત્રીમોનીઅલ કોરટના એવણ ૧૮૬૭ થી એક ડેલીગેટ હતા.

તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૩ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—મનચેરજી રૂસતમજી દારૂખાનાંવાલા[3]—ઉમર વર્ષ ૮૦) શેઠ રૂસતમજી મનચેરજી દારૂખાનાંવાલાના ત્રિજા દીકરા. એવણ નાહનપણથીજ પોતાના ભાઇ શેઠ મેહરવાંનજીની સાથે અતરેનાં સરકારી તોપખાંનાને માટે બારૂત બનાવવાનાં કારખાંનાંમાં હતા, અને તેનો વહીવટ કેટલીક મુદત સુધી એવણે ચલાવ્યો હતો. ૧૮૩૧ માં એ ખાતું નીકલી જવાથી એવણે એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી.

શેઠ એદલજી જમશેદજી ખોરીએ "જાલેમ જોર" નામનો એક નાટક ગુજરાતીમાં રચી પ્રગટ કીધો હતો.[4]

તા૦ ૧૪ મી જાનેવારી.

અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૪ થી જાનેવારી ૧૮૭૬.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૬ ઠી જાનેવારી ૧૮૭૬.

૩ શેઠો મેહરાંમજી તથા નશરવાંનજી કુવરજી દારૂખાનાંવાળાના બપાવા.

૪ "જાલેમ જોર. નાટક પાંચ અંકી. ઝોરાસતરીઅન નાટક મંડલીને માટે બનાવનાર, એદલજી જમશેદજી ખોરી. મુંબઇ વર્તમાન પ્રેસમાં મી૦ મનચેરજી હોરમસજી જાગુસે છાપ્યોછે. સને ૧૮૭૬ ઇસવી."

ડાક્ટર હંટરે. સર્વ સાલનો રીપોર્ટ વાંચી સંભળાવ્યો. ને પછી સંબંધ વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કોલરશીપો આપી હતી, જેઓમાં નીચલા ૮) પારસીઓ હતા :—

(૧) દીનશાહ દોરાબજી મીસ્ત્રીને રૂ.૨૫) ની ફરનાક સ્કોલરશીપ, (૨) કુંવરજી કાવસજી વકીલને રૂ.૧૫) ની એન-ડરસન સ્કોલરશીપ, (૩) રૂસ્તમજી હોરમસજી કામાને રૂ.૧૫) ની એનડરસન સ્કોલરશીપ, (૪) સોરાબજી ફરદુનજી ગાર્ડરને રૂ.૧૩) ની ફરનાક સ્કોલરશીપ, (૫) નાનાભાઇ કુંવરજી મોદીને રૂ.૧૦) ની સરકારી સ્કોલરશીપ, (૬) ડોસાભાઇ અર-દેશર ગોદરેજને રૂ.૧૦) ની સરકારી સ્કોલરશીપ, (૭) મેહેર-વાનજી પેસ્તનજી ખરેગાત, બી. એ. ને રૂ.૧૦) ની સરકારી સ્કોલરશીપ, (૮) કેખશરૂ સોરાબજી ઇજનેરને રૂ.૧૦) ની સરકારી સ્કોલરશીપ.

રીપોર્ટમાં જણાવ્યા મુજબ સર કાવસજી જહાંગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. એ ગુજરાતી દાઇઓના વર્ગના ખરચમાં મદદ તરીકે રૂ.૨૦૪૫) ની રકમ ભેટ આપી હતી. વળી એક સખી પારસી ગ્રહસ્થે પોતાનું નામ છુપું રાખી રૂ.૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનાં વ્યાજમાંથી ગુજરાતી વૈદાંના વર્ગમાં ચઢતા આવનાર એક વિદ્યાર્થીને દર સાલ મરહુમ શેઠ હીરજીભાઇ નસરવાનજીનાં નામનું એક ઇનામ આપવા માટે ભેટ આપી હતી. એ ઉપરાંત મરહુમ શેઠ નસરવાનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધર્મખાતાંના તરસ્ટીઓ તરફથી ઉસ્તાદ વર્ગમાં સર્જરી વિદ્યામાં ચઢતા આવનાર એક વિદ્યાર્થીને દર માસે રૂ.૫) ની સ્કોલરશીપ આપવામાં આવી હતી.[૧]

તા૦ ૧૮ મી જાનેવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીની પંદરમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ રોજે સર કાવસજી જહાંગીર યુનીવરસીટી હોલમાં ભરાઇ હતી. પ્રમુખસ્થાને વાઇસ-ચાનસેલર ધી ઓનરેબલ જેમસ ગીબસ બીરાજ્યા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થી-ઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમાં નીચલા પારસીઓ હતાઃ—

માસ્ટર ઑફ આર્ટસ (એમ. એ.) ની સનદ—દીનશાહ પેસતનજી કાંગા.

લાઇસેનસીએટ ઑફ મેડીસીન (એલ. એમ.) ની સનદ—રૂસ્તમજી પેસતનજી ભરૂચા, કેખશરૂ બરજોરજી કુપર, માણેકજી ડોસાભાઇ મકુના, પીરોજશાહ જમશેદજી દમણીઆ, માણેકજી મનચેરજી મોદી, ડોસાભાઇ બરજોરજી વેસાવા, ખરશેદજી દાદાભાઇ કાપડીઆ, જમશેદજી દીન-શાહ ખંભાતા, મનચેરજી ડોસાભજી પેગરવાલા, માણેકજી એદલજી રીપોરટર.

લાઇસેનસીએટ ઑફ સીવીલ ઇનજીનીઅરિંગ (એલ. સી. ઇ.) ની સનદ—ફરદુનજી કુંવરજી તારાપોરવાલા.

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા. ૧૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૬.

બેચલર ઑફ આર્ટસ (બી. એ.) ની સનદ—આદરજી મનચેરજી દલાલ, જીવાજી દીનશાહજી ગાંધી.

આ વેળાએ અપાયલા યુનીવરસીટી મેડલોમાં જેમસ બરકલી ગોલ્ડ મેડલ એંડ પ્રાઇઝ ફરદુનજી કુંવરજી તારા-પોરવાલાને એલ. સી. ઇ. ની પરીક્ષામાં સર્વથી સરસ આવવા માટે આપવામાં આવ્યાં હતાં.[૨]

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૬.

ઊપલા પદવી મેળવેલા પારસીઓ ઊપરાંત આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની નાઇલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતાઃ—

ફરસ્ટ એલ. એમ. ની પરીક્ષામાં—કુંવરજી કાવસજી વકીલ, હીરજીભાઇ જમશેદજી અપુ, પીરોજશાહ બેહરામજી ભરૂચા, રતનજી રૂસ્તમજી દાદીના, એદલજી માણેકજી દામલા, બહમનજી ફરામજી દારૂવાલા, હોરમજજી બેહરામજી ડાકટર (ભાવનગરવાલા), પીરોજશાહ પાલણજી ડાકટર, એદલજી પાલણજી ફ્રેંચમેન, જમશેદજી ખરશેદજી કાંગા, જમશેદજી ફરામજી કોલાપુરવાલા, બરજોરજી શોરાબશાહ મુનશરના, શોરા-બજી ડોશાભાઇ નાદરશાહ, એરચશાહ ફરામજી શેઠના.

ફરસ્ટ એલ. સી. ઇ. ની પરીક્ષામાં—શાપુરજી દાદા-ભાઇ બાંમજી, કેખશરૂ પેશતનજી ભેદવાર.

ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઇન આર્ટસ (એફ. ઇ. એ.) ની પરીક્ષામાં—કાવશજી જમાસપજી બાદશાહ, બેજનજી શોરાબજી ચીનાઇ, કાવશજી દાદાભાઇ કંત્રાકટર (નાએગામ-વાલા), ખરશેદજી નશરવાનજી કંત્રાકટર, રતનજી મનચેરજી દલાલ, નાનાભાઇ બેહરામજી ડાકટર, બરજોરજી અરદેશર એંટી, ડોશાભાઇ મેહરવાનજી હીરાના, કેખશરૂ કુંવરજી કાપ-ડીઆ, અરદેશર રતનજી લવજી, શોરાબજી રતનજી માશટર, માણેકજી ખરશેદજી નરીમાંન, ગોદરેજજી દોરાબજી પદમજી, નવરોજજી મેહરવાનજી પાજનીગરા, નવરોજજી હોરમજજી પાટક, શોરાબજી કેખશરૂ પાટક, કાવશજી જમશેદજી સંજાણા.

મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં—હોરમજજી કાવશજી એડનવાલા, હોરમજજી જમશેદજી આંતીઆ, અરદેશર દાદા-ભાઇ આરીઆં, બરજોરજી રૂસ્તમજી બાદશાહ, હોરમજજી એદલજી બનાતવાલા, દારાશાહ હોરમજજી બારીઆ, બેહરાં-મજી ડોશાભાઇ બાશલા, મેહરવાનજી હીરજીભાઇ બાટલીવાલા, હોરમજજી કાવશજી બતીવાલા, રૂસ્તમજી શોરાબજી બતી-વાલા, ધનજીભાઇ શેહરીઆરજી ભરૂચા, ફરદુનજી દીનશાહજી ભરૂચા, માણેકજી શેહરીઆરજી ભરૂચા, મેહરવાનજી કુંવરજી ભરૂચા, રતનજી દોરાબજી બીલીમોરીઆ, ફકીરજી રતનજી બીનસેટર, શોરાબજી રૂસ્તમજી બાઇસ, માણેકજી ખરશેદજી કપરાંન, માણેકજી એદલજી કાલેનાર, ફરામજી જહાંગીરજી ચીનાઇ, એદલજી અરદેશર ચોકસી, પીરોજશાહ કાવશજી કપોલ્તર, એરચજી એદલજી કંત્રાકટર, કાવશશાહ એદલજી કંત્રાકટર, નવરોજજી હોરમજજી કુપર, કાવશજી તેહમુલજી દાદાચંનજી, બહમનજી મનચેરજી દાદીના, ખરશેદજી શાપુરજી દાજી, નવરોજજી કાવશજી દાજી, જહાંગીર અરદેશર દલાલ, મેહરવાનજી શોરાબજી દલાલ, ફરામજી એદલજી દારૂવાલા, હોરમજજી શોરાબજી દારૂવાલા, જહાંગીરજી એદલજી દારૂવાલા, રતનજી રૂસ્તમજી દારૂવાલા, બરજોરજી નવરોજજી દાવર (ભાવનગરવાલા), હોરમજજી ખરશેદજી ધાભર, ફરામજી દોરા-

તા૦ ૨૮ મી જાનેવારી.

રોજ ૧૦ માહ ૬ (ક૦) ૧૨૪૫ યઝદેજરદી.

મરણ—દારાશાહ ધનજીશાહ કપટાંન—ઉમર વર્ષ ૬૭) શેઠ ધનજીશાહ રતનજી કપટાંનના વડા દીકરા. એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૨ માં પોતાના બાપનાં મરણ પછી પોતાના નાહલા ભાઇ શેઠ રૂસ્તમજી સાથે "દારાશાહ અને રૂસ્તમજી ધનજીશાહ" ને નામે તેમનો વહીવટ ચલાવતા હતા.

તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૪ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૫ યઝદેજરદી.

મરણ—રૂસ્તમજી કાવશજી ખંબાતા—ઉમર વર્ષ ૩૬). એવણ પ્રથમમાં અતરેના વકીલો મેશરસ ઑકલંડ, પરેનતીસ, અને બ્રીશપની તથા તેઓની પછી તેઓના વારેસો મીશીઅરસ ક્રેગી, લીચ, અને ઓવન વકીલોની આફીસના માનેજીંગ કલારક હતા. એ વકીલોને ત્યાં અતરેની પારસી પંચાએતનું સઘળું કામ થતું આવતું હોવાથી, એવણે દોખ્મને લગતા ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૩ ના ફોજદારી તથા તેનેજ લગતા દીવાંની મુકદમામાં એક ચુસ્ત જરથોસ્તી તર્ફથી ઘણી મેહનત, કાળજી, તથા ખંત દેખાડી હતી, અને તે એવણની મેહનતને માટે તે વેલાએ વરતમાનપત્રોએ એવણને ઘણી શાબાસી આપી હતી.

તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારી.

લંડનની નેશનલ ઇંડીઅન આશોશીએશન કે જે આજ પાંચ વર્ષ થયાં તે તરફ ઉભી થાઇ હતી તેની એક શાખા મુંબઇ મધે ઉભી કરવાને આજ દીને ટાઉન હાલમાં અતરેના આગેવાંન ગ્રહસ્થોની એક સભા મલી હતી. પ્રમુખસ્થાંન હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબથે લીધા બાદ મીસ મેરી કારપેનટર કે જેવણ પણ સભામાં હાજર હતાં તેવણે એ આશોશીએશનની નેમ વિષે કેટલુંક કહી સંભલાવ્યા બાદ એ આશોશીએશનની એક શાખા મુંબઇમાં સ્થાપવા તથા તેનો વહીવટ કરવા ૨ ઇંગ્રેજ, ૧૦ હિંદુ, અને ૬ પારસી (શેઠો માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, દાદાભાઇ નવરોજજી, અરદેશર ફરામજી મુસ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, કાવશજી મેહરવાંનજી સરાફ) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી તથા છેલ્લા ગ્રહસ્થને શેક્રેટરી નેમી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[1]

તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી.

શેઠ મેહરજીભાઈ કુવરજી તારાપોરવાલાને નામદાર સરકારે થાણા જીલ્લાનાં મોરબાદ ગામના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

શેઠ બહમનજી એદલજી મોદી, એમ. એ. ને નામદાર સરકારે પંચમાહલના ડીસ્ત્રીક્ટ ડેપ્યુટી કલેક્ટર અને માજીસ્ત્રેટ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી.

રોજ ૮ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૫ યઝદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઇ કાવશજી તાતા[3]—ઉમર વર્ષ ૪૫) નવસારીવાલા આ૦ કાવશજી માણેકજી તાતાના નાહલા દીકરા. એવણ મુંબઇ, હાંગકાંગ તથા શેંગાઇ મધે શેઠો જમશેદજી નશરવાંનજી તાતા, શેરાબજી કાવશજી તાતા, નથુરાંમ જોરાવરમલ, અનંતરાંમ મનીરાંમ અને દોરાબજી બરજોરજી અવાશીઆ સાથે "તાતાની કુંપની" નાં નામથી

બજી દીવેચા, કેખશરૂ રતનજી દીવેચા, કાવશજી દાદાભાઇ દુબાશ, પેશતનજી એદલજી દુબાશ, રતનજી પેશતનજી એનજીનીઅર, શેરાબજી અરદેશર ગજધર, નવરોજજી બહમનજી ગંદેવીઆ, દારાશાહ દીનશાહ ગાંધી, ડોશાભાઇ બેહરાંમજી ગાંધી, રૂસ્તમજી દીનશાહ ગાંધી, શેરાબજી એદલજી ઘાસવાલા, એદલજી બેહરાંમશાહ ઢોડીવાલા, પેશતનજી જીવણજી જાબવાલા, જમશેદજી ગુસતાદજી જાલ, માણેકજી દોરાબજી કાંગા, પેશતનજી મોટાભાઇ કારખાનાંવાલા, હોરમજજી શાપુરજી કાતરક, માણેકજી શાપુરજી કાતરક, નશરવાંનજી દોરાબજી કાતરક, બેહરાંમજી જામાસપજી કોહલા, રૂસ્તમજી હોરમજજી કોટવાલ, રૂસ્તમજી નશરવાંનજી કોયાજી, દાદાભાઇ શેરાબજી કુકની, પેશતનજી બરજોરજી કુમાના, શેરાબજી જમશેદજી લાલકાકા, બરજોરજી કાવશજી લીચમોરના, જાંહગીરજી જમશેદજી લીલાંઊવાલા, એદલજી હોરમજજી માડન, ફરાંમજી એદલજી માડન, ફરદુનજી શાપુરજી માડન, દાદાભાઇ રૂસ્તમજી માજરા (જીન્ના), ફરાંમજી નાનાભાઈ મામા, શાપુરજી હોરમજજી મસાંની, દીનશાહ બહમનજી માસટર, ડોશાભાઇ બેહરાંમજી મેહતા, પેશતનજી મનચેરજી મેહતા. બરજોરજી એદલજી મીસ્ત્રી, ડોશાભાઇ બહમનજી મીસ્ત્રી, જીજીભાઇ પેશતનજી મીસ્ત્રી, શાપુરજી શેરાબજી મીસ્ત્રી, નવરોજજી મનચેરજી મોબેદજીના, દીનશાહ હોરમજજી મોતીવાલા, માણેકજી ફરાંમજી મુગાશેઠ, પીરોજશાહ પાલણજી મુલાં, નાનાભાઇ અરદેસર મુસ, ધનજીભાઇ રૂસ્તમજી નગરવાલા, નશરવાંનજી જમશેદજી નાણાંવતી, રતનજી દોરાબજી નાનજી, પેશતનજી ભીખાજી નરીમાંન, શેરાબજી કાવશજી પાસકોલ, ધનજીભાઇ હીરજીભાઇ પટેલ, જમશેદજી માણેકજી પટેલ, નવરોજજી ફરદુનજી પાવરી, પાલણજી નવરોજજી પાવરી, જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, જમશેદજી પોંહચાજી પોંહચા, જમશેદજી એદલજી પુણેગર, ખરશેદજી નવરોજજી શર્ઢીઆર, જમશેદજી રૂસ્તમજી સકલાતવાલા, અરદેશર કાવશજી શેઠના, એદલજી શાપુરજી સરાફ, હોરમજજી શાપુરજી સીરવાઇ, રતનજી રૂસ્તમજી સુનાંવાલા, ફરાંમરોજ જીવણજી તારાપોરવાલા, ફરાંમજી જમશેદજી તાતા, જમશેદજી રૂસ્તમજી તાતા, જાંહગીર બહમનજી તોપલીઆ, નાનાભાઈ રૂસ્તમજી ઊમરીગર, હોરમજજી ફરાંમજી ઊનવાલા, ખરશેદજી એદલજી વાછા, શેરાબજી માણેકજી વજીફદાર, શાપુરજી જાંહગીર વકીલ, હોશંગજી બરજોરજી વાંનીયા, માણેકજી શાપુરજી વેસુગરા, ફરાંમજી રૂસ્તમજી વાડીઆ, જમશેદજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, પેશતનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ.

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૬.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૪ મી ફેબરવારી ૧૮૭૬.

૩ શેઠ રતનજી દાદાભાઇ તાતાના બાવા.

તા૦ ૮ મી મારચ.

રોજ ૨૦ મો માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—અરદેશર નશરવાંનજી નાદરશાહ—ઉમર વર્ષ ૬૫) શેઠ નશરવાંનજી રુસતમજી નાદરશાહના નાંહના દીકરા. એવણ પ્રથમથીજ અતરે ઇંગ્રેજ બજારમાં "મીલીનર"નો ધંધો શા૦ વીરજીભુખનદાસ પાનાચંદ સાથે ભાગમાં કરતા હતા. તે પછી તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી ૧૮૪૪ થી તેમનો ભાગ બંધ કરી તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૪૪ થી શેઠ બનાજી મેહેરવાંનજીનો ભાગ કરી "અરદેશર એંડ બનાજી" નાં નામથી તે ચલાવવા લાગા હતા. એ બાદ તા૦ ૧ લી મેએ ૧૮૪૯ થી શેઠ પાલણજી હોરમસજી કાપડીઆ અને પેશતનજી નવરોજજી કાપડીઆ સાથે "પાલણજી હોરમસજી-ની કું૦" ને નામે વહીવટ ચલાવ્યો હતો અને તેમાંથી તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ ૧૮૫૯ થી છુટા પડી પોતે એકલાએ ૧૮૬૬ સુધી ચલાવ્યો હતો.

તા૦ ૯ મી મારચ.

રોજ ૨૧ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ મેહેરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા શેઠ નશરવાંનજી મેહેરવાંનજી પાંડેએ ૩૫૦૦), ભાઇ શેઠ દોરાબજી ફરાંમજી પાંડેએ ૩૫૦૦), બેહન બાઇ માહરબાઇ તે શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનાં ધણીઆંની તથા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે ૩૧૫૦૦), તથા બીજાં સગાંઓએ ૩૨૨૫) મલી ૩૨૭૨૫) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. મરનારનું નામ ઉઠમણાં તથા બીજી જાહેર ક્રિયાઓમાં બીજા બુજરગોનાં નામ સાથે લેવાને ઠરાવ્યું હતું.[1]

તા૦ ૧૦ મી મારચ.

ડાકતર રુસતમજી હોરમસજી નાણાંવટીએ આજ દીને અમદાવાદની હેમાભાઇ ઇનસ્ટીટયુટમાં "માણસ જાતના ખોરાક" વિષે એક ભાષણ કીધું હતું.[2]

તા૦ ૧૧ મી મારચ.

રોજ ૨૩ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—ફરાંમજી સાપુરજી મોવડાંવાલા[3]—ઉમર વર્ષ ૫૬) શેઠ સાપુરજી એદલજી મોવડાંવાલાના દીકરા. એવણ પેહલવેહલા ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૬ માં શેઠ એદલજી ફરાંમજી આલબલેસની પેહડી તરફથી ચીન ગયા હતા. ત્યાંથી કેટલુંક વર્ષ અતરે આવી ૧૮૫૨ માં મેસરસ નશરવાંનજી બેહમનજી પટેલના પેહડી તરફથી કલકતે ગયા હતા, અને ૧૮૫૬ માં એજ પેહડી તરફથી મેનેજર તરીકે ૫) વર્ષ પાછા ચીન જઇ આવ્યા હતા. ૧૮૬૩ ના મારચ માસમાં એજ પેહડી તરફથી લંડનમાં નવી પેહડી ઉંઘાડવાને એવણને વડા તરીકે મોકલ્યા હતા, અને અનુભવી તથા કારભાજ હોવાથી ત્યાં પેહડી ઉંઘાડી પાંચ વર્ષ સુધી ચલાવી હતી. લંડન મધે આપણા જરથોસ્તીઓને લગતું ધર્મનું ફંડ સ્થાપ્યું તેના એવણ ૧૮૬૩ થી તરસ્ટી તથા ૧૮૬૬ થી ૧૮૬૮ સુધી હાનરરી સેક્રેટરી હતા. તે તરફ કોઇ જરથોસ્તીની કજા થાય તો તેને અવલમંજલ પોંહચાડવા માટે "વોકીંગ" ખાતે જે એકલાહેદી જગા કરેલીછે તે ૧૮૬૩ માં મેલવવા માટે એવણે ઘણીક કારસાજી કીધી હતી. ૧૮૬૮ ના મારચ માસમાં એવણ લંડનથી મુંબઇ આવી ૭ વર્ષ અતરે રહી ૧૮૭૫ માં કલકતાની પેહડીના વડા થઇ તે તરફ ગયા હતા: ત્યાંની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ધર્મખાતાંના પણ એવણનેજ તરસ્ટી નેમ્યા હતા, અને એક વર્ષમાં તે તરફજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૩ મી મારચ.

નામદાર શાહજાદો પ્રીનસ ઑફ વેલસ ગઇ તા૦ ૨૫ મી નવેમબરે મુંબઇથી ઉપડેલો મધરાજ, કલકતા, તથા સીલાંનના ટાપુથી ઉતરે છેક કાશમીર અને નીપાલ સુધી મુસાફરી કરી ગઇ પરમ દીને બપોરનાં મુંબઇ પાછો ફર્યો હતો, અને આજ દીને સાંજે ચાર વાગે અતરેથી પોતાને વતન ઉપડી ગયો હતો. તે નામદારને મુંબઇની મુનીસીપાલ કારપોરેશન તરફથી વીદાયગીરીનું માનપત્ર આપવાંને તેના રવાંના થયા આગમજ કારપોરેશનના સર્વે મેમબરો, વગેરે તે નામદારની સ્ટીમર સીરાપીસ ઉપર ગયા હતા, અને ત્યાં પ્રમુખ શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાએ માનપત્ર વાંચી સંભલાવ્યું, જેનો તે નામદારે ઘટતો ઉતર વાલ્યા બાદ શેઠ ડોશાભાઇને પોતાને હાથે એક ચાંદ બેટ કરી તેમની છાટી ઉપર ઓલગ્યો હતો. એ બાદ સઘળાઓ વદાય થયા પછી સ્ટીમરે હંકારવા માંડયું, જે વેળાએ આસપાસની બીજી આગબોટો ઉપરથી તેમજ પાલવા બંદરથી ભેગા મલેલા લોકોએ ખુશાલીના પોકારો કીધા હતા.[4]

તા૦ ૧૫ મી મારચ.

શેઠ કાવસજી મેહેરવાંનજી શરાફે આજ દીને અતરેની સાસુન મિકેનીકસ ઇનસ્ટીટયુટમાં જાન સ્ટુઅરટ મીલનાં ચરિત્ર વીષે ઇંગ્રેજીમાં એક ભાષણ કીધું હતું.[5]

---

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૦ મી મારચ ૧૮૭૬.

૨ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૭ મી મારચ ૧૮૭૬.

૩ શેઠ નશરવાંનજી તથા મરહુમ શેઠ પાલણજી ફરાંમજી મોવડાંવાલાના બાવા.

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૭૬.

નામદાર શાહજાદાએ પાછા ફરતી વેળાએ સર કાવસજી જહાંગીર રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. ની સુખાકારી વિષે ખબર કહાડાવી તેમને માટે એક રૂપાનો ચાંદ તથા પોતાની છબી બેટ મોકલી હતી.

૫ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૬ મી મારચ ૧૮૭૬.

તા૦ ૧૭ મી મારચ.

રોજ ૨૯ માહ ૭ (કo)-૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઇ શેરાબજી પટેલ, એમ. એ.—ઉમર વર્ષ ૩૨) શેઠ શેરાબજી ફરામજી પટેલના વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ માં પોતાના બાપની સાથે ઇંગલાંડની મુસાફરીએ ગયા હતા. તે પછી મુંબઇ આવી ૧૮૬૩ માં અતરેની યુનીવરસીટીની માત્રીકયુલેશનની પરીક્ષા પસાર કરી એલફીનસટન કાલેજમાં જોડાયા હતા, અને ૧૮૬૬ માં બી. એ. તથા ૧૮૬૭ માં એમ. એ. ની પદવીઓ મેલવી હતી. તે બાદ પોતાના બાપની મેશરસ ફરામજી સાંડસની પેહડીમાં જોડાયા હતા. ક્રિકેટ અને નાટકનો એમને ઘણો શેખ લાગો હતો, તથા એકુ બે નાટક મંડલીના માલેક પણ થયા હતા.

તા૦ ૨૨ મી મારચ.

મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડેની યાદગારી કાયમ રાખવા માટે તેમના પારસી મીત્રોની એક સભા આજ દીને કોટ મધેનાં શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનાં ઘરમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. નાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. જે વેળાએ એ શેઠની યાદગારી રાખવાનું કામ આરંભવા માટે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; શેઠ મેહરાંમજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ; ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, અને માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજીની એક કમીટી તથા શેઠ હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, કાવશજી એદલજી પટેલ અને ડાકટર રૂસતમજી જમશેદજી નાદરશાહને હાનરરી સેક્રેટરીઓ નેમી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[૧]

તા૦ ૨૩ મી મારચ.

સર કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. નું ઇંગલાંડથી તૈયાર થઇ આવેલું બાહવલું "સર કાવશજી જાંહગીર યુનીવરસીટી હૉલ" માં ખોલ્લું મુકવાની ક્રિઆ આજ દીને હાનરેબલ મી૦ જેમશ ગીબસે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. પ્રથમમાં એ બાહવલાને લગતી કમીટી તરફનો રીપોર્ટ તેના હાનરરી સેક્રેટરી શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાએ વાંચી સંભલાવ્યો, જે બાદ પ્રમુખે સર કાવશજીની સ્તુતી કરી એ બાહવલું યુનીવરસીટીમાં મુકાવા બાબે પોતાની ખુશાલી બતાવીને ખુશાલીના પોકારો વચ્ચે ખુલ્લું મેલાયલું જાહેર કીધું હતું.[૨]

તા૦ ૨૬ મી મારચ.

રોજ ૮ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

આજ દીને સુરતની પાસેનાં ઇછાપોર ગામમાં મુંબઇવાલાં બાઇ પીરોજબાઇ તે મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ માણેકજી વાછાનાં વીધવાએ પોતાના ખાવંદનાં પુનને માટે ત્યાંના જરથોસ્તીઓના સરઅવસરના વપડાસ તથા મુસાફરોના ઉતારાને માટે એક ધર્મશાલા બંધાવી ખોલ્લી મુકી હતી.[૩]

તા૦ ૧ લી આપરેલ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની આગલ લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટીનાં મેમબરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા:—

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી આપરેલ ૧૮૭૬.

એ કમીટી તરફથી યાદગારીનાં ફંડમાં નાણાં ભરાવવાને વર્તમાંનપત્રોમાં જાહેરખબરો વહીક છપાવવામાં આવી હતી, પણ વહીવટ કરનારાઓની બેપરવાઇને લીધે એ કામ આગલ ચાલ્યું નહિં, અને બંધ પડી ગયું.

એ પછી અતરેના કેટલાક આબરૂદાર પારસીઓની શહીની એક અરજી ઉપલી કમીટી ઊપર મોકલી હતી, અને તેમાં એવું માગયું હતું કે મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજીનો પારસી આલમના ઊપર મોટો ઊપકાર થએલોછે, અને તે માનવા માટે પારસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવી. તેના જવાબમાં એ સાહેબોએ લખ્યું કે તેઓએ પોતે લીધેલો મારગ દરસ્ત છે, અને પારસીઓની જાહેર સભા બોલાવવાની કાંઇ જરૂર નથી. (જા૦ જ૦ તા૦ ૭-૪-૭૬)

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૪ મી મારચ ૧૮૭૬.

પછવાડેથી એ બાહવલું ત્યાંથી ખસેડી હૉલના દરવાજાની બાહેર યુનીવરસીટી બાગમાં ખોલ્લું મુકયું હતું. એ બાહવલાંને લગતી વીગત તથા તેપરના લેખ માટે જુવો આ પુસ્તકને સફે ૭૭૮–૭૯.

૩ આ ધર્મશાલામાં નીચે મુજબની તખ્તી મારેલીછે:—

"પાક પરવરદેગાર જે બંધે જેહાંનનો પેદા કરનાર
"કે જેણે શ્રી પેગંબર જરતોશત અશપંતમાંન અનોશરવાંનની
"મારફતથી ભલી માજદીઅશની દીનના લોકોને પોતાની
"નેમાજ તથા બંદગી તથા નેઆએશ તથા શીતાએશ કર-
"વાનો હોકમ કીધોછે તે શાહેબનાં નાંમથી અને તેનાં અશો અને
"દાનાં પેગંબર શાહેબની હેદાએતથી શવંત ૧૯૩૨ ચૈત્ર
"શુદ. ૧ વાર રવેઊએ પારશી શને ૧૨૪૫ રોજ ૮ દેપાદર
"માહ. ૬ શરેવર શેનશાહી ઇઅજદેજરદી. ખરીશટી ૧૮૭૬
"તા૦ ૨૬ મી મારચ ઇશવી એ દીને પારશણ બાઇ પીરોજ-
"બાઇ તે દાદાભાઇ માણેકજી વાછાની વીધવા ધરીઆંણીએ
"પોતાનાં ખાવંદનાં બેહેશ મુકાંમનાં પુન શવાબને વાશતે
"બંધાવીછે. તે ગાંમના જરતોશતી લોકોને વાપરવાને શારૂ
"તથા પરગાંમ લોકોનાં જરતોશતીઓનાં વાપરવાને શારૂ એ
"બાઇએ પોતાનાં પૈશાથી પોતાનાં ખાવંદનાં પુન શવાબને
"વાશતે બંધાવીછે. એ ધરમશરામાં શીઆરી તથા રાંમશનીને
"શારૂ તથા જરતોશતી પરદેશીના ઊતારાને શારૂ એ બાઇએ
"ગાંમ ઇછાપોર મધે બંધાવીછે."

* ઊપલી તખ્તીમાં પારશી માહ. ૬. શેહનશાહી લખેલો છે તે ભુલ છે. માહ ૭ મો શેહનશાહી જોઇએ. બીજી બધી તથી તથા વાર બરાબર છે.

મ્યુનીસીપાલીટી.

માલકમપેંથ (માહબલેશ્વર)—શેઠ કુંવરજી કાવશજી હાથીખાડે.

વાંદરા— શેઠ દાદાભાઈ બહમનજી મુકાદમ.
શેઠ હોરમજજી બહમનજી જીજીભાઈ.

અલીબાગ—ખાંનસાહેબ ફરામજી ખરશેદજી નરીમાંન.

દોહદ— શેઠ ફરામજી કાવશજી જેલર.

કારવાર— શેઠ જમશેદજી હોરમજજી.

કેવલીમાહીમ—ડાકટર બરજોરજી અરદેશર સ્પેનશર.

તા૦ ૨ જી આપરેલ.

શેઠ ડોસાભાઈ રતનજી ફરદુનજી વારએ "ઇંડીઅન સ્પેકટેટર" નામનું દર અઠવાડીઆંના રવીવારે પ્રગટ થતું એક ઇંગ્રેજી વર્તમાંનપત્ર પરવરતાવવા માંડયું હતું.[1]

તા૦ ૩ જી આપરેલ.

રોજ ૧૯ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

સુરતની પાસેનાં શીગનપોર ગામ મધે બાઈ ભીખાજી (શેઠ માણેકજી નવરોજજી જવેરીનાં માઅેનાં મમાઈ) નામનાં ૧૧૫) વર્ષની ઉમરનાં એક ઘરડાં ડોશાં આજ દીને મરણ પામ્યાં હતાં.[2]

તા૦ ૫ મી આપરેલ.

શેઠ શોરાબજી જાંહગીરજી તલિયારખાંનને નવસારીના જડજનો ઓહદો નામદાર ગાયકવાડ સરકારે આપ્યો હતો.[3]

તા૦ ૧૦ મી આપરેલ.

શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઈને મલેલા "સ્ટાર ઑફ ઇંડીઆ" (સી. એસ. આઇ.)ના ખેતાબનો ચાંદ આપવા માટે આજ દીને નામદાર ગવરનર સર ફીલીપ ઉડહાઉસે પરેલના સરકારી મેહલમાં એક દરબાર ભરી હતી. નામદાર ગવરનરે એક ટુંક ભાષાણ કરી એ ખેતાબનો ચાંદ તેમને આપ્યો,[4] જે સરેશતા પ્રમાણે છેલા નેમાયલા જુનીયર કમપાનીઅન સર મંગલદાસ નથુભાઈ નાઇટ, સી. એસ. આઇ. એ તેવણની છાતીએ ઓલગ્યો, જે બાદ શેઠ બેહરાંમજીએ ઉપકાર માનવા બાદ સરેશતાની ક્રિઆથી દરબાર બરખાસ્ત થાઇ હતી.[5]

તા૦ ૧૩ મી આપરેલ.

"સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટ" ના એક અધિકારી મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેની જગોપર એક નવો અધિકારી ઠેરવવા માટે આજ દીને એ ખાતાંની એક સભા મલી હતી. તે વેળાએ સર્વેનાં એકમતથી શેઠ માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજીને એ જગોપર મુકરર કરવામાં આવ્યા હતા.[6]

આએ શાલની ડીસ્ટ્રીકટ પલીડરની પરીક્ષામાં ૨૬ હીંદુ અને ૧ પારસી—શેઠ શોરાબજી એદલજી વારડન, પસાર થયા હતા.[7]

શેઠ રૂસતમજી અરદેશર વાડીઆને નામદાર સરકારે મુંબઇનાં બારાંના કામચલાઉ માસટર બીલડર અને સરવેયર નેમ્યા હતા.[7]

તા૦ ૧૫ મી આપરેલ.

પ્રોફેસર જારજ રાલીનસને પુરાતમ પાદશાહતોનાં ઇતીહાસનાં સાત પુસ્તકો રચી અઢાર વર્ષે પ્રગટ કીધાં હતાં. તેમાં આસીરીયા, બાબીલાન, વગેરેની તવારીખ સાથે આપણી ઇરાંનની પુરાતમ તવારીખ ચાર પુસ્તકોમાં સમાવી છે. સાતમાં અને છેલાં પુસ્તકમાં ઇરાંનનાં સાસાન્યાન તખ્તનાં પાદશાહોનાં જાહોજલાલીભરેલાં રાજ્યની આખી તવારીખ, તથા એ શેહનશાહતને લગતા લેખો, સિક્કાઓ, ઇમારતો અને કોતરકામોનાં જથાબંદ ચિત્રો તેમા સમાવ્યાછે.[8]

---

૧ એ પત્રમાં પ્રથમ થોડુંક સુધી શેઠ ફીરોજશાહ પેશતનજી તાલેયારખાં લખતા હતા. તે પછી તેની લગાંમ શેઠ બેહરાંમજી મેહરવાંનજી મલબારીના હાથમાં આપવામાં આવી હતી, જેઓ ૧૮૭૮ મી તેના માલેક પણ થયા હતા. શેઠ બેહરાંમજીએ ૨૪) વર્ષ એ પત્ર એકલે હાથે ચલાવી ૧૯૦૧ માં તે થોડાક માસ શેઠ નવરોજજી માણેકજી ડુમસીઆને સોંપ્યું હતું. ૧૯૦૨ ના આપરેલ માસથી તે "વૉઇસ ઑફ ઇંડીઆ" પત્ર સાથે જોડી નાખવામાં આવ્યું, પણ તેનું નામ "ઇંડીઅન સ્પેકટેટર" સર્વેને ગમતું હોવાથી પાછું તેજ નામથી ૧૯૦૪ ના મેએ માસથી શેઠ બેહરાંમજી મલબારીએજ તે ચાલુ રાખ્યું છે.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી આપરેલ ૧૮૭૬.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ જી આપરેલ ૧૮૭૬.

૪ આ વેળાએ નામદાર ગવરનર બોલ્યા કેઃ—

"I have very much pleasure in obeying the directions of His Excellency the Viceroy to present to you this badge of the third class as a Commandar of the Most Exalted Order of the Star of India. I trust you will long live to enjoy the honour which Her Majesty has conferred upon you. I have also to explain to you that you will be required before leaving Government House to sign a document to the effect that should you be promoted in the order or leave this world you will return the badge."

આના જવાબમાં શેઠ બેહરાંમજીએ કહયું કેઃ—

"Your Excellency—I feel very grateful for the High honour Her most Gracious Majesty has been pleased to confer upon me, and I beg your Excellency to convey my heartfelt acknowledgments and an expression of my lasting loyalty and devotion to your benign Sovereign. I thank your Excellency also most heartily."

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૧ મી આપરેલ ૧૮૭૬.

૬ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી આપરેલ ૧૮૭૬.

૭ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૩ મી આપરેલ ૧૮૭૬.

૮ "The Seventh Great Oriental Monarchy or the *Geography*, *History*, and Antiquities of the Sassanian or New Persian Empire. Collected and Illustrated

તા૦ ૧૮ મી આપરેલ.

હિંદુસ્થાનની વડી ધારાસભામાં પસાર થયલો "જમીનની મેહસુલ સંબંધી બાબદોમાં મુંબઇ ઇલાકાની દીવાંની અદાલતોની સત્તા હદમાં રાખવાને લગતો ધારો" કે જેથી ખેડુતોનાં મોહાં બંધ થઇ જઇ તેમની ફરીઆદો દીવાંની અદાલતોમાં નહિ લઇ જવાય, તે ધારો નામંજુર રાખવા માટે ઇંગલાંડ ખાતે શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટપર એક અરજી કરવાનો ઠેડાવ કરવાને મુંબઇના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઇ તા૦ ૧૧ મી આપરેલે શેરીફ ડાકટર થામસ બલેની જોગ ૧૮ ઇંગ્રેજ, ૧૯ હિંદુ, ૭ મુસલમાંન, અને ૨૭ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; બેહરાંમજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ; શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, નવરોજજી ફરદુનજી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, ડાકટર ખરશેદજી ફરાંમજી બોગી, જમશેદજી ખરશેદજી કામા, અરદેશર બેહરાંમજી કાપડીઆ, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, અરદેશર ફરાંમજી મુસ, માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીના, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીના, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, હોરમજજી જાંગીરજી દાદીશેઠ) ગ્રહસ્થોએ કરેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને સરકારે ટાઉન હાલ વાપડવા નહિ આપવાથી ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં એક જાહેર સભા હાનરેબલ મી૦ ડોનાલડ ગ્રાહમનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ એ ધારાને નામદાર માહરાંણીની વડી સરકારે બાહલી નહિ આપવા માટે સ્ટેટ શેક્રેટરી પર કરવાની અરજી પાહલ રાખી તે મોકલવાનો ઠેડાવ કરી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[1]

તા૦ ૨૨ મી આપરેલ.

રોજ ૫ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—એદલજી હોરમજજી બાંમજી[2]—ઉમર વર્ષ ૩૫) શેઠ હોરમજજી આદરજી બાંમજીના ત્રિજા દીકરા. એવણ પોતાના સસરા શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતા, શ૦ જેઠા નીકમ અને હરી ઠાકરસી સાથે ભાગમાં "મુલજી નશરવાંનજીની કું૦"ને નામે વ્યાપાર તથા ઇંગ્રેજી પેહડીઓની દલાલીનું કામ કરતા હતા.

તા૦ ૨૩ મી આપરેલ.

રોજ ૬ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—જાંહગીરજી દીનશાહજી મસરૂવાલા—ઉમર વર્ષ ૩૦) સુરતવાલા શેઠ દીનશાહ હોરમજજી મસરૂવાલાના દીકરા. એવણની સુરતનાં ચોક બજારમાં દુરોપશાપ હતી. એવણ કાંઇ કામસર આજ દીને સુરતની પાસે અમરોલી ગયા હતા, ત્યાંથી ચાલતા પાછા ફરતાં રેલવેના પૂલ ઉપરથી અકસમાત ઘણી ઉંચાઇએથી પડી જવાથી થોડાક કલાકમાં મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૪ મી આપરેલ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ એદલજી હોરમજજી બાંમજીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા બેશીઓએ મલી ૩૬૪૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૭ મી આપરેલ.

શેઠ મનચેરજી કાવશજી મરજબાંનને નામદાર સરકારે મુંબઇના કામચલાઉ એકઝીકયુટીવ એનજીનીઅર નેમ્યા હતા.

ખાંનસાહેબ નાનાભાઇ કાવશજીને નામદાર સરકારે અમદાવાદની પોલીસના ઇનસ્પેકટર નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧૧ મી મેએ.

શેઠ મેહરજીભાઇ કુવરજી તારાપોરવાલાને નામદાર સરકારે સેતારા જીલ્લામાં આવેલાં તાસગામના બીજા વર્ગના સુબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

શેઠ દારાશાહ ડોશાભાઇને નામદાર સરકારે ખેડા જીલ્લાના કામચલાઉ ડીસ્ટ્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૧૪ મી મેએ.

દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશનાએ આજ દીને ખેતવાડી મધે મરહુમ શેઠ કાવશજી માણેકજી આશબરનરની દરેમેહરમાં ગુજરેલાં જરથોસ્તીની લાશની પાછલ જોર પકડી તથા બાજ ધરી ચાલવાની બાબદમાં એક વાએજ કીધી હતી. દસ્તુરજીએ ફતવો આપ્યો કે વંદીદાદની ૮ મી પરગરદ મુજબ ગુજરેલાં જરથોસ્તીની લાશને અવલમંજલ પોંહચાડવા લઇ જતી વખતે તેની પાછલ બાજ લીધા વગર ચાલવું ગુનાહભરેલું છે, પણ બે અથોરનાનો

---

from Ancient and Modern Sources. By, George Rawlinson, M. A. London, Longmans, Green, and Co. 1876."

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૯ મી આપરેલ ૧૮૭૬. આ બીલ ઊપર સ્ટેટ સેક્રેટરીએ પોતાની બાહલી નહિ આપી તે રદ કીધું હતું.

૨ શેઠો હોરમજજી તથા કેખશરૂ એદલજી બાંમજીના બાવા.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી આપરેલ ૧૮૭૬.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૭ મી આપરેલ ૧૮૭૬.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૧ મી મેએ ૧૮૭૬.

તા૦ ૨૦ મી આગશટ.

શેઠ માણેકશાહ દાદાભાઈ માસટરે "જમાસપી યાને જમાસપનામું" ની ચોપડી ગુજરાતીમાં છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[1]

તા૦ ૨૧ મી આગશટ.

રોજ ૯ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ રતનબાઇ તે મરહુમ શેઠ નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં એરીઓએ રૂ૧૦૪૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૮ મી આગશટ.

સુરત મધે હોરમજજી એદલજી નામના એક પારસીએ જમશેદજી પેશતનજી ગાંધીની પીરોજબાઇ નામની એક છોકરી સાથે તેણીના બાપની રજા વગર ગયા મેએ માસમાં નાતરૂં કીધું, તે માટે તેનાપર, તથા મજકુર પીરોજબાઇ અને તેની માએ વીરબાઇજી ઉપર જમશેદજીએ ફોજદારી કાએદાની ૪૯૬ મી કલમની રૂએ ગેરકાયદે દગાથી લગન કરવાના ગુનાહની ફરીઆદી ત્યાંના પેહલા વર્ગના માજીસ્ત્રેટ રાવબાહદુર જગજીવનદાસ ખુશાલદાસની કોરટમાં માડી હતી. આ મુકદમો કેટલાક દીવસ સાંભલ્યા પછી માજીસ્ત્રેટે ગઇ તા૦ ૨૮ મી જુલાઇએ ચુકાદો આપ્યો કે પીરોજબાઇને તેણીના આગલા ખાવંદથી તલાક મલ્યા હતા, અને તે હોરમજજી સાથે પ્યારમાં પડી હતી તેથી બનેએ કાએદાસર નાતરૂં કીધુંછે, અને તેની સરટીફીકેટ પણ રેજીસ્ટર કરાવી-છે. સરટીફીકેટમાં ફકત એકજ ખાંમી હતી કે તેપર પીરોજબાઇના બાપની શહી હતી નહિં, પણ તેને ઠેકાણે તેની માએની શહી હતી. શાકી ઉપરથી એટલું જણાયછે કે બાપને પોતાની બાયડી તથા છોકરી સાથે અણબનાવ હતો. પારસી કાયદા પ્રમાણે ઉમરે પુગયા વગરનાં છોકરાંઓનો બાપ અને બાપ જો મરણ પામ્યો હોય તો વાલીની શહી એવી સરટીફીકેટપર જોઇએ, પણ આ સરટીફીકેટપર માએ વાલી તરીકે શહી કીધીછે તેથી આ ખાંમી કેટલેક દરજજે પુરાઇ હતી. તોહમતદારોની મરજી દગાથી નાતરૂં કરવાની હતી નહિં તેથી માજીસ્ત્રેટે તેમને ત્રણેને બેગુનાહ ઠેરવ્યાં હતાં. આ ચુકાદાથી નારાજી થઇ જમશેદજીએ સુરતના જડજ મી૦ એમ. એમ. બરડવુડની કોરટમાં અપીલ કીધી હતી, જે તે નામદારે આજ દીને સાંભલી નીચલી કોરટનો ચુકાદો બાહલ રાખ્યો હતો.[3]

૧ "જમાસપી યાને જમાસપનામું. ત્રણ ભાગમાં. ભાગ પેહેલો. છાપાવી પ્રગટ કરનાર, માનેકશા દાદાભાઇ માસટર. યજદજરદી સને ૧૨૪૫. ઇસવી સને ૧૮૭૬. મુંબઇ મધે જોરાસટરીઅન પરેસમાં છાપીઉ."

એના બીજા બે ભાગો બાહેર પડયા નથી.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી આગશટ ૧૮૭૬.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી આગશટ તથા ૪ થી સપટેમબર ૧૮૭૬.

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

શેઠ પેશતનજી નશરવાંનજી કેરાંવાલાએ મુંબઇ મધે ગીરગાંમના રસ્તા ઉપર મરહુમ શેઠ જગનાથ શંકરશેઠનાં ઘરનાં કંપાઉંડમાં દેશીઓના છોકરાઓને તરવાનો હુનર શિખવવાને માટે એક "સ્વીમીંગ બાથ" ઉઘાડયો હતો.[4]

તા૦ ૪ થી સપટેમબર.

રોજ ૨૦ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મુંબઇ મધે ગોવાલીઆ તલાવ આગલની મરહુમ બાઇ શુનાંબાઇજી હીરજી રેડીમનીવાલી દરેમેહેરની ઇમારત નબળી થવાથી તે તેમના નબીરા સર કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. એ. રૂ૩૦૦૦) ખરચી ફરી સમરાવી આજ દીને તેમાં જુનાં આદરાંન પાછા તખ્તનશીન કીધા હતા.[5]

તા૦ ૪ થી સપટેમબર.

શેઠ દાદાભાઇ ડાથાભાઇ કામાજી પોતાનાં કુટુંબ તથા થોડાક દોસ્તો સાથે ગઇ તા૦ ૧ લી જુલાઇને દીને ગેરગાંમ શેઠ મેહેરાંમજી જીજીભાઇના બંગલામાં જીયાફતે ગયા હતા, ત્યાં તેમનાપર તેમના બનેવી શેઠ શેરાબજી દારાશાહ કપટાંનને

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૩ જી સપટેમબર ૧૮૭૬.

એ બાઠ ફરતી દેવાલો વચ્ચે એક વાવના આકારમાં હતો, જેમાં અડધા વાવ સુધી સીડીડી બાંધેલી હતી. તે ૩૦ ફુટ લાંબો અને ૨૦ ફુટ પોહલો, તથા તેમાં શિખાઉ-ઓને તેરવવાની જગા તથા તરવા, ડુબકી મારવા વગેરેની કેટલીક જોગવાઇઓ હતી. એ બાઠપર દેખરેખ રાખવાને દેશી ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમાઇ હતી, જેમાં અવારનવાર નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો શામેલ થયા હતા:—

ડાકટર રૂસતમજી મેહેરવાંનજી દાદીના, શેઠો નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલ, પાલણજી આદરજી મીસ્ત્રી, મેહેરાંમજી દાદાભાઇ પોંહચખાંનાંવાલા, શેરાબજી મનચેરજી ડાવેરનવાલા, પીરોજશાહ એદલજી સખીદાસ, એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, નશરવાંનજી ખરશેદજી નાનજી, મનચેરજી ફરાંમજી પટેલ, બી. એ., કેખશરૂ મનચેરજી હીરામાણેક.

એ કમીટીના પ્રમુખ તરીકે પેહલાંથીજ રાવબાહદુર નાહના મોરોજી અને હાનરરી શેક્રેટરી તરીકે પણ પેહલાંથીજ શેઠ નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલ હતા. એ "બાઠ" ને શરૂઆતથીજ હાનરેબલ મી૦ જસટીસ બેલી, તેમજ વઢ-વાંનના નામદાર થાકોર સાહેબ, શેઠો દાદાભાઈ નવરોજજી, પ્રોફેસર, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી અને નાનાભાઇ મેહ-રાંમજી જીજીભાઇએ ઉતેજન આપી તેના જાહેર અખાડાઓમાં પ્રમુખસ્થાંને બીરાજી લોકોને તરવાના એ નાદર હુનર વિષે ઘણાક બોધો દીધા હતા. એ "બાઠ" ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૬ સુધી શેઠ પેશતનજી કેરાંવાલાએ ચાલુ રાખ્યો હતો, અને તે અરસામાં તે મધેથી ૧૮૦૦ જણા એ નાદર હુનરની તાલીમ લઇ બાહેર પડયા હતા, તથા તેમાંના ઘણાઓએ ડુબવાની હોનારતોમાંથી લોકોના જાંન બચાવ્યા હતા.

૫ ઝોરાસટરીઅન કાલેનડર, યજદેજરદી ૧૨૪૬ નું.

નામે કોઇ ચીબાવલા પારસીઓએ તારનો ખોટો સંદેશો મોકલ્યો હતો, જે ઉપરથી તેઓ સંધાં મુંબઇ પાછાં ફર્યાં, અને શેઠ શોરાબજીએ શક ઉપરથી ગ્રાંટ મેડીકલ કોલેજના એક વિદ્યાર્થી શેઠ નશરવાંનજી નવરોજજી પારખ ઉપર તે ખોટો સંદેશો મોકલવાનું તોહમત મુકી અતરેની પોલીસ કોરટમાં સીનીયર માજીસ્ટ્રેટ મી૦ સી. પી. કુપરની હજુરમાં એક મુકદમો ચલાવ્યો હતો. આ મુકદમો પાંચ વખત સાંભલવામાં આવ્યો હતો, જે દરમીઆંન ગ્રાંટ રોડનાં રેલવે સ્ટેશન પરના એક ટેલીગ્રાફ સીગનલરે પરતીવાદીને એ ખોટો સંદેશો મોકલનાર તરીકે ઓળખાવ્યો હતો, તોપણ તેની તથા બીજા શાક્ષીઓની જુબાંની હેરફેર માલમ પડવાથી માજીસ્ટ્રેટ સાહેબે એ મુકદમો કાઢી નાખી પરતીવાદીને છોડી દીધા હતા, અને તેમ કરતાં જણાવ્યું કે "જેબી ધણીએ આ ખોટો સંદેશો મોકલવાનું કરપીણ કામ કરયું હશે તેણે ઘણુંજ શરમભરેલું અને હીચકારૂં કામ કીધું છે."[1]

તા૦ ૬ થી સપટેમબરે.

રોજ ૧૭ માહ ૧ (કદ૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ દાદીભાઇ નોશેરવાંનજીનાં આતશબેહરાંમની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં દસતુર શોરાબજી રૂસતમજી મુલાંફીરોજનાએ માહબોખતારની નીયાએશ પઢવાની જરૂરીઆત વિષે એક વાએજ કીધી હતી.[2]

તા૦ ૯ થી સપટેમબર.

રોજ ૨૨ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

સુરતની તાપતી તથા ભરૂચની નર્મદા નદીમાં આજ રાત્રે મોટી રેલ આવી હતી. નર્મદા નદીનાં રેલવેના પૂલનાં ૧૭ ગાંરકાં રેલના જોસથી પડી ગયાં હતાં, અને એ પૂલના બે પારસી ઓવરસીયરો શેઠો પેશતનજી ફરાંમજી પોસ્ટવાલા અથવો ગ્રીનના તથા જાંહગીરજી નશરવાંનજી ખરક ધસડાઇ ગયા હતા, જેઓમાંના છેલ્લા તરીને નદીમાંથી બીજે દીને હૈયાત મલી આવ્યા હતા, અને પેહલા શેઠ પેશતનજીની તો લાશબી મલી આવી નહિં.[3] એ શેઠ પેશતનજી વરોડરા રેલવેની શરૂઆતમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૨ થી તેના ઈનજીનીઅર મી૦ ગ્રીનના હાથ હેઠલ રહયા હતા, અને મી૦ ગ્રીને તેમને ઈંગલાંડ લઇ જઇ ઈનજીનીઅરીંગની તાલીમ પણ અપાવી હતી. એ રેલવેના એક છેડાથી તે બીજા છેડા સુધી એવણ સર્વે સાથે પલોટાયલા અમલદાર હતા.

તા૦ ૧૪ મી સપટેમબર.

અહમદનગરના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી શેઠનાને નામદાર સરકારે નાશકના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[4]

---

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૬.

આ ખોટો તાર મોકલનાર શેઠ દાદાભાઇ ડોશાભાઇ કામાજીનાં કુટુંબનાજ ત્રણ છોકરાઓ હતા, જેમાંના એકનું મગજ ૧૮૭૭ નો જુન માસમાં એકાએક ખસી જવાથી ઘેલાપણાંમાં તે ઘણુંક બકબકવો લાગો. તે બકબકારા દરમેઆંન તેનેથી ઊપલો ખોટો તાર મોકલવાનું બોલાઇ ગયું, અને તે આધારે ઊપરથી તલાસ કરતાં એ ગોનાહમાં બીજા બે નાદાન છોકરાં હતા તેઓ પણ માલમ પડયા. આ ઊપરથી શેઠ શોરાબજી કપટાંને તા૦ ૧૯ મી જુન ૧૮૭૭ નાં ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆ તથા બોમ્બે ગેઝેટ બંધે પત્રોમાં નીચલો કાગજ લખી ઊપલા શેઠ નશરવાંનજી નવરોજજી પારખને વાંકમાંથી જાહેર રીતે મોકલા કરી એક ગ્રહસ્થ તરીકે તેમના ખરચ આપી તેનો પુરતો બદલો વાલી આપ્યો હતો :—

To the Editor of the *Times of India*.

Sir,—About this time last year I brought a charge in the Police Court against Mr. Nusserwanjee Nowrojee Parukh, of having transmitted a false telegram in my name to my brother in-law, Mr. D. D. Cama, while he was gone with a large party in a picnic to Goregaum. The charge was, after several hearings, reports of which appeared in your paper at the time, dismissed. An impression was, however, left on the minds of a number of people in consequence of what seemed to be a chain of very strong facts, that though legally acquitted Mr. Parukh was really guilty. Circumstances have now suddenly come to light in the strangest manner which, while exposing the real culprits, viz, two students of the Grant Medical College, have completely established Mr. Parukh's innocence. In endeavering to do all the reparation in my power to Mr. Parukh for the injury and annoyance *I was the unconscious instrument of causing* him, I hasten for one thing to declare his entire innocence in as public a manner as I brought the charge against him, Yours &c.

S. D. CAPTAIN.

Bombay, June 15th.

આ એક કાહણી કીસ્સા જેવો બનાવ બન્યો હતો. અગર શેઠ નશરવાંનજી તરફથી મી૦ ઈનવરારીટી જેવો ચંચલ બારીસ્ટર ન હતે તો ઊપલા ટેલીગ્રાફ શીગનલરે એવણને ખોટી રીતે ઓલખાવ્યાથી કદાચ એવણ મોટી સજામાં જતે. નીર્દોષ માણસો કોઇ વખતે કેવી રીતે વીના કારણે જંજાલમાં પડે છે તેનો આએ એક અસરકારક દાખલો છે.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી સપટેમબર ૧૮૭૬.

૩ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૯ મી સપટેમબર ૧૮૭૬.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૪ મી સપટેમબર ૧૮૭૬.

એવણ અહમદનગરથી નાશક જવા માટે તા૦ ૨૩ મી સપટેમબરે મેલ ટાંગામાં નિકલ્યા હતા, જયાં રસ્તામાં લોની અને ધાડગામની વચ્ચે લૂટારાઓએ આવી મેલ લૂટયો, તથા માંહે બેઠેલાં માણસોને પણ મારી ઘાએલ કીધાં હતાં: શેઠ ફરાંમજી બાહદુરીથી સાંમે થયા, પણ લૂટારાઓએ પાંચ ફીટ લાંબા હાથાની કોરાડીથી અંદર બેઠેલાં માણસોને મારવા માંડયાં. મારવા પછી આખરે ઊતારૂઓને બાહેર નાખી ટાંગો લઇ ગયા, અને ટાંગો લઇ જવા પછી પણ નીચે પડેલાં માણસોને મારવા લાગા. તે જગા ઊપર તેઓને કાંઇજ આસરો નહિં હોવાથી ગાડીનો કોચમેન પોતાનો હાથ તુટેલો છતાં ત્યાંથી ખબર કરવાને પાસેનાં ગામમાં દોડયો, જયાંથી

તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર.

ગાથા ૧ (શે૦) ૧૨૪૫ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમસજી બરજોરજી કપટાંન—ઉમર વર્ષ ૫૭) ગંદેવીવાલા આ૦ બરજોરજી ફરાંમજી કાતરકના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના સસરા તથા ફુવા શેઠ કાવસજી શાપુરજી કપટાંન સાથે રંગુન તેમના હાથ હેઠલ વ્યાપારને માટે ગયા હતા, અને તેપરથીજ કપટાંનની અટકથી ઓળખાતા હતા. રંગુનથી આવી ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૧ થી પોતાના ભાઇ શેઠ ફરાંમજી બરજોરજી કપટાંન સાથે મુંબઇમાં મેશરસ આબેદીન બદરૂદીનની કું૦ તથા ચીનમાં મેશરસ અમરૂદીન એંડ જાફરભાઇનાં નામની પેહડીમાં જોડાઇ વ્યાપાર કરતા હતા. ૧૮૬૩ ના મારચ માસમાં એવણે પોતાના ભાઇ શેઠ ફરાંમજીની સાથે મલી પોતાનાં જન્મ ગામ ગંદેવી મધે મોટા તલાવની ઉત્તરે એક કુવો બંધાવી પ્રજાને વાપડવાને ખોલ્લો મુકયો હતો. ૧૮૬૫ માં નદી કીનારે જરથોસ્તીઓને બંદગી કરવા સારૂં એક બંગલી બંધાવી હતી. ૧૮૭૦ માં ગંદેવીનાં દોખમાંની સામે એક મોટી શગડી બંધાવી તે તા૦ ૬ થી આપરેલને દીને ખોલ્લી મુકી હતી. ૧૮૭૨ ના સપટેમબર માસની ગુજરાતની મોટી રેલ વખતે ગંદેવીના ગરીબ લોકોને પોતાના પૈસાથી અનાજ વગેરેની સારી મદદ કીધી હતી. ૧૮૭૫ માં નવસારીનાં દોખમાં ઉપર જવાનાં રસ્તા ઉપર એક પાકો પૂલ રૂ૧૨૦૦૦)ને ખરચે બંધાવી તે તા૦ ૨૯ મી મેએ ખોલ્લો મુકયો હતો. એવણે પોતાનાં જન્મ ગામ ગંદેવી તેમજ નવસારીમાં કેટલાંક ધર્મનાં કામો કરવાને પોતાની હૈયાતીમાં રૂ૩૩૦૦૦) ની રકમનું એક ધર્મખાતું કાહડયું હતું.[1] એવણનું મરણ ગંદેવી મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧૭ મી સપટેમબર.

આજ દીને નવસારી મધે મરહુમ શેઠ હોરમજજી બરજોરજી કપટાંનનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી રૂ૨૫૦૦) ની નોટ લઇ તેનું વ્યાજ ત્યાંના દસ્તુરજીપર મરહુમની દર

માણસોએ આવી એગનો બંચાવ કીધો. શેઠ ફરાંમજી આ મારથી ઘણું મુદ્દત બીમાર રહયા હતા.

પકડાયલા ૪ લટારાઓમોના બેને ડીસેમબર માસની શેશનસમાં જન્મદેશનિકાલની સજા થઇ હતી, અને બેને છોડી દીધા હતા.

૧ એ ધર્મખાતાંમાં પ્રથમમાં શેઠ હોરમજજીએ તા૦ ૨૦ મી જુન ૧૮૬૫ ને દીને ગંદેવી મધે કેટલાંક ધર્મનાં કામો કરવાને રૂ૧૫૦૦૦) એલાહેદા કાઢયા હતા. તે પછી ૧૮૭૦ માં ગંદેવીમાં શગડી બંધાવી તે વેળાએ તેમાં બીજા રૂ૧૦૦૦૦) ઉમેરી તેની સરકારી નોટ લઇ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબોના સ્વાધીનમાં આપવા માગી હતી કે તેઓ દર સાલ તેનું વ્યાજ ગંદેવી ખાતે એ ધર્મખાતાંના ખરચ સારૂં મોકલ્યા કરે. પણ પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબોએ તે રકમ પોતાના સ્વાધીનમાં લેવાને ના પાડવાથી શેઠ હોરમજજીએ તેમાં અવારનવાર પોતાની હૈયાતીમાં ગંદેવી તેમજ નવસારીમાં બીજાં કેટલાંક ધર્મનાં કામો કરવાને બીજી રકમો ઉમેરી તે રૂ૩૩૦૦૦)ની કરી તેની સરકારી નોટો લઇ તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૫ ના મેએ માસમાં શેઠો ફરાંમજી બરજોરજી કપટાંન, પેશતનજી શાપુરજી ગનજવર, નાનાભાઇ માણેકજી ગનજવર, જમશેદજી નશરવાનજી કેબીનેટ મેકર અને દાદાભાઇ હોશંગજી ગંદેવીવાલાનાં નામ ઉપર તરસ્ટીઓ તરીકે ચહાવી હતી, અને તેનાં વ્યાજ મધેથી ઉપલાં ધર્મનાં કામો ગંદેવીની અંજુમને મુકરર કરેલા ગ્રહસ્થોની મારફતે તે તરફ કરાવતા હતા. શેઠ હોરમજજીનાં મરણ પછી તેમનાં વીધવા બાઇ રતનબાઇની સમતીથી ઉપલા તરસ્ટીઓએ છેક ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૫ સુધી એજ મુજબ એ ધર્મનાં કામો કરાવવાં ચાલુ રાખ્યાં હતાં. એ પછી બાઇ રતનબાઇએ એ ધર્મખાતાંમાં મરહુમ શેઠ હોરમજજીના ફરમાવ્યા મુજબ તેમની પુંજીમાંથી ઉપલાં ધર્મનાં કામો સિવાય બીજાં કેટલાંક ધર્મનાં કામો કરવાને રૂ૭૩૦૦) ની બીજી નોટો ઉમેરી તે રૂ૪૦૩૦૦) નું કરી તેનું કાએદાસરનું એક તરસ્ટડીડ તા૦ ૨૯ મી જુન ૧૮૮૫ ને દીને હાઇ કોરટના વકીલ શેઠ પેશતનજી કાવશજી સોલીશીટરની મારફતે કરાવી તેમાં એવો બંદોબસ્ત કીધો હતો કે ઉપલી રકમ મધેથી રૂ૩૩૦૦૦) નાં વ્યાજમાંથી નીચે મુજબનાં ધર્મનાં કામો કરવાં:—

(૧) ગંદેવીની મરહુમ શેઠ હોરમજજી ભીખાજી ચીનાઇવાલી દરેમેહર કે જેનો ખરચ તથા વહીવટ ચલાવવાનું, તથા તેની મરામત, તેમાં કાંઇ ફેરફાર વગેરે કરાવવાનું તેના મુતવલીઓ તથા ગંદેવીની અંજુમને શેઠ હોરમજજી બરજોરજી કપટાંનને વંશપરંપરા સોંપ્યું હતું તે દરેમેહરનો ચાલુ ખરચ કરવો. (૨) એ દરેમેહરમાં તેલ, કાઠી, સુખડ, વગેરે પુરૂં પાડવું તથા બોઇ દેનાર રાખવા અને દરેમેહરની શાલગરેહનું જશન કરવું. (૩) દરેમેહરની પડોશમાંની ગલીમાં આખી રાત એક ચેરાગ મુકાવવો. (૪) દરેમેહરમાં દર હમકારે તથા મુકતાદના દીવસોમાં ફુલ લાઇટ કરાવવી. (૫) દર મહીનાનાં જશન તથા હોરમજદ અને બેહરાંમ રોજે દરેમેહરમાં જશન કરાવી મોબેદોને આશોદાદ આપવી. (૬) વરસના છહે ઘાહંબારોની પાવી, વીસપરદ, જશન વગેરેની ક્રિઆ કરાવવી, તથા ત્રણ ઘાહંબારો ઉપર આખાં ગામનું મરદોનું અને બે ઘાહંબારો ઉપર આખાં ગામનું ઓરતોનું જમન કરાવવું, અને ગાથા ઘાહંબારમાં જમન કરવું નહિં. (૭) દર ફરવરદીન રોજે ગંદેવીનાં દોખમાં આગલની એ મરહુમ શેઠે બંધાવેલી શગડીપર જશન કરાવી મોબેદોને એકેક આનો આશોદાદ વેંહચવી. (૮) મજકુર શગડીમાં સદા આતશ રોશન રાખવાને સુખડ, લોબાંન, કાઠી વગેરેનો ખરચ કરવો તથા તે શગડીની મરામત કરાવવી. (૯) ગંદેવી મધેનો નવસારી ભાગર આગલનો જાનવરોને પાણી પીવાનો હવાડો હુનાલાના દીવસોમાં ભરાવવો. (૧૦) કુતરાંને ખીચડી તથા બીજાં જાનવરોને ઘાસ ખવડાવવું. (૧૧) ગંદેવીની દરેમેહરમાં દરરોજ ચાલુ આફરંગાન બાજ કરાવવું. (૧૨) દરરોજ એકકી પટેટ કરાવવી. (૧૩) ગંદેવીના હિંદુ વણકરો ઉપર ગાયકવાડ સરકારે નાખેલી રૂ૧૬) ની વાર્ષિક ખંડણી દર શાલ આપવી. (૧૪) નવસારી મધે આતશબેહરાંમમાં દરરોજ બે ચેરાગ તથા દર હોરમજદ રોજે અને હંમકારે તથા મુકતાદના દીવસોમાં ફુલ લાઇટ કરાવવી. (૧૫) નવસારી મધે કાઉડવારમાં માડેલું પાણીનું પરબ ભરાવવાનો ખરચ કરવો. (૧૬) નવસારીનાં આતશબેહરાંમમાં દર વર્ષમાં ત્રણ માચી ચઢાવવી.

વર્ષની બાજને દીને હંમંકાર સાથ જમાડવા માટે મોકલવાને તંદરોસ્તી પઢાવી હતી. ઉઠમણાંની સેવટે એ મરહુમ શેઠનું નામ જરથોસ્તી ધર્મને લગતી જાહેર ક્રિયાઓમાં બીજા બુજર્ગોનાં નામ સાથે દેવાનો ઠેડાવ થયો હતો.[1]

તા૦ ૧૮ મી સપટેમબર.

શેઠ શોરાબજી કાવશજી ખંબાતાએ "શુદ્ધ ગુજરાતી શિખવનાર" નામની એક નાધલી ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[2]

તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર.

શેઠ જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆએ "કાફરે શીહાપુશ" નામની શીહાપુશ ટોળાને લગતી એક ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[3] એ ચોપડી શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીને અર્પણ કરવામાં આવી હતી.

તા૦ ૨૨ મી સપટેમબર.

રોજ ૩ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

પુણાં મધે આજ દીને બપોરનાં મરહુમ શેઠ શોરાબજી રતનજી પટેલની દરેમેહરમાં રપીથ્વનનાં જશનની મીજલસમાં દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાએ "રપીથ્વન" ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી. આ વેળાએ દસ્તુરજીએ આપણા જરથોસ્તી પાદશાહોના વખતમાં એ જશનનો મહીમા કેહવો ને કેટલો મોટો હતો તે વિષે તથા તે વખતમાં આપણા લોકો ૩૬૫ા દીવસનું વરસ ગણતા હતા, પણ હાલ માત્ર ૩૬૫ દીવસનું ગણેછે તેથી આ જશનની મોસમમાં કેટલો ફેરફાર થઇ પડ્યોછે તે વિષે ઘણું લંબાણથી અસરકારક રીતે કહી સંભલાવ્યું હતું.[4]

તા૦ ૨૩ મી સપટેમબર.

અતરેની હાઇ કોરટમાં અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી શેશનમાં એક અગતના મુકદમાની તકરાર આજ દીને ચાલતી હતી, તે સાંભલવાને હાઇ કોરટના એક બારીસ્ટર તથા ડેપુટી રેજીસ્ત્રાર શેઠ લીમજી નવરોજજી ખનાજી તથા એક સોલીશીટર શેઠ શાપુરજી હોરમજજી પાટક બીજી જુરીને બેશવાનાં પીજરાં આગલ ઉભા રહેલા હતા, તેઓને પોલીસના એક કાનસ્ટેબલ મી૦ ગરેનને પકડીને કોરટની બાહેર જવાને ફરમાવ્યું. શેઠ શાપુરજી કસ્સુંબી બોલ્યા વગર ચાલી ગયા, પણ શેઠ લીમજીએ એ બાબદ કરાઉનના કલાર્ક મી૦ મેકફરસન આગલ ફરીઆદ કીધાથી તે અમલદારે પોલીસને તેની ચાલ બાબે ઠપકો આપી જણાવ્યું કે કોરટના આશીસરોની વચ્ચે આવવાને પોલીસને કસ્સું કારણ હતું નહિં. કાનસ્ટેબલે સેઠ લીમજીને નહિં ઓલખવા ઉપરથી ઉપલી ચાલ ચલાવી હતી, જે વાસ્તે તેણે પોતાની દલગીરી જણાવી હતી.[5]

તા૦ ૫ મી અકટોબર.

શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી નાણાંવતીને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલ્લાનાં બોરસડ ગામના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[6]

---

(૧૭) ઉપલો ખરચ કરતાં કાંઇ વધે તો તેમાંથી ગંદેવીની મજકુર દરેમેહર તથા મરહુમ શેઠ હોરમજજી કપટાંને ગંદેવીમાં બંધાવેલા કુવા તથા દરીયે કીનારે ભણવા સારૂં નંધાવેલી બંગલીની મરામત અથવા તેમાં કાંઇ સુધારા કરાવવા.

બીજી રૂ૭૩૦૦) ની રકમનાં વ્યાજમાંથી રૂ૨૦૦૦) નું વ્યાજ ગંદેવીની મજકુર દરેમેહરની મરામત પાછલ વાપડવા અથવા મરામત જ્યાંસુધી નહિં કરવી પડે ત્યાંસુધી વ્યાજ વધારવાનો, તથા રૂ૫૩૦૦) નું વ્યાજ ગંદેવી તથા નવસારી મધે મરહુમ શેઠ હોરમજજીની દર વર્ષની બાજ સર્વે ક્રિઆ તથા હંમકાર સાથનાં જમન સાથે કરવાનો, દર વર્ષ ગંદેવીમાં એક ફરવરદીઆંન કરાવવાનો, તથા અમુક રકમ ગંદેવીનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં તથા ગંદેવીની અંજુમનનાં ફંડમાં આપવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. અગર હવે પછી કદાચને મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબો આએ ફંડ પોતાને હસ્તક રાખવાની ઇછા જણાવે તો તરસ્ટીઓએ એ સઘળી નોટો તેમને સ્વાધીન કરી તેઓ જે તેનું વ્યાજ આપે તે મધેથી ઉપલાં ધર્મનાં કામો પોતાની દેખરેખ હેઠલ કરવાં એવો પણ બંદોબસ્ત રાખેલોછે. વળી કદાચને સરકારી નોટોનું વ્યાજ ઓછું થાય તો તરસ્ટીઓએ ગંદેવીની દરેમેહર તથા શગડી તથા નવસારીનાં આતશબેહરાંમના ચેરાગ સિવાય ઉપર જણાવેલાં રૂ૭૩૦૦૦) નાં વ્યાજમાંથી કરવા જણાવેલાં બીજાં ધર્મનાં કામો પોતાની આવક જોઇને બંધ કરવાં, પણ ઉપર જણાવેલાં રૂ૭૩૦૦) ની આવકમાંથી કરવાનાં કામો તો ચાલુજ રાખવાં. ગંદેવી મધે કરવાનાં સઘળાં દીનઆઇનનાં કામો ત્યાંના મરહુમ આ૦ બેહરાંમજી ફરાંમજી કાતરક અથવા બેહરાંમદારૂના વંશનાજ મોબેદો પાસે કરાવવાં એવો પણ બંદોબસ્ત કરેલોછે.

ઉપલા એ ફંડના તરસ્ટીઓ મધે અવારનવાર ખાલી જગા પડવાથી શેઠો ધનજીભાઇ પેશતનજી મેહતા, ખરશેદજી હોરમજજી કપટાંન, ડાકટર નાનાભાઇ નવરોજજી કાતરક, નવરોજજી જીવણજી ગજધર, ફીરોજ ખરશેદજી રૂસતમજી શેઠના, બી. એ; શોરાબજી ખરશેદજી માણેકજી શેઠના અને નશરવાંનજી દોરાબજી કાતરકને નેમ્યા હતા.

૧ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૬.

૨ "શુદ્ધ ગુજરાતી શિખવનાર. બનાવનાર, સોહરાબજી કાવસજી ખંબાતા. મુંબઇઃ રીતે પ્રીંતીંગ પ્રેસ. ૧૮૭૬."

૩ "કાફરે શીહાપુશઃ તેઓની તવારીખ, રીતભાત તથા ધરમાચાર બાબદોનો હેવાલ. દીનબર નામના એક શીહાપુશની તસવીર શહીત. બનાવનાર, જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ. મુંબઇ, વર્તમાન છાપાખાનાંમાં મનચેરજી હોસંગજી જગોશે છાપ્યું છે. સને ૧૮૭૬."

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી સપટેમબર ૧૮૭૬.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી સપટેમબર ૧૮૭૬.

૬ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૫ મી અકટોબર ૧૮૭૬.

તા૦ ૯ મી ઑક્ટોબર.

રોજ ૨૦ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે આજ દીને પોતાની બેટી બાઇ બચુબાઇની શેહાદી તથા દીકરા શેઠ કાવશજીનાં છોકરાંઓ હોરમજજી અને મીઠીબાઇની નવજોતની ખુશાલીમાં રૂ૨૫૦૦) મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ધર્મખાતાં-માં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૨ મી ઑક્ટોબર.

રોજ ૨૩ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—નશરવાંનજી બહમનજી મોદી—ઉમર વર્ષ ૭૬) શેઠ બહમનજી જમશેદજી મોદીના દીકરા. એવણ પેહલ-વેહલા ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૩ માં મરહુમ શેઠ ખરશેદજી ફરામજી વાડીઆ સાથે મેહતાગરીમાં ચીન ગયા હતા. જ્યાંથી વ્યાપાર સંબંધી કેટલોક અનુભવ મેલવી આતરે આવી શેઠ બરજોરજી ફરામજી કોહીદાર સાથે ભાગમાં ચીનનો વ્યાપાર કરવા માંડયો હતો. તે પછી તા૦ ૨૬ મી ઑક્ટોબર ૧૮૪૦ થી એવણે શેઠો દાદાભાઇ અને મનચેરજી હોરમજજી કામાજી અને બરજોરજી ફરામજી કોહીદાર સાથે આતરે "દાદાભાઇ મનચેરજી કામાની કુંપની" ને નામે, ચીન ખાતે "દાદા-ભાઇ નશરવાંનજી મોદીની કું૦," અને ૧૮૪૫ થી કલકતા ખાતે "બરજોરજી ફરામજીની કુંપની" ને નામે પેહડીઓ કાઢી મોટા પાયાપર વ્યાપાર ચલાવવા માંડયો હતો. તે પેહડી તા૦ ૯ મી નવેમબર ૧૮૫૫ થી બંધ કરી તેજ દીનથી શેઠો દાદાભાઇ અને બેહરામજી હોરમજજી કામાજી, રૂસ્તમજી દાદાભાઇ કામાજી અને પોતાના બે દીકરાઓ શેઠો મનચેરજી અને અરદેશરને શામેલ કરી "દાદાભાઇ હોર-મજજી કામાની કું૦" ને નામથી વહીવટ ચલાવ્યો હતો. તે વહીવટ સાત વર્ષ ચલાવી તા૦ ૨૪ મી ઑક્ટોબર ૧૮૬૨ થી ઉપલા ભાગયાઓથી છુટા પડી પોતાના દીકરાઓ સાથે "નશરવાંનજી બહમનજી મોદીની કું૦" નાં નામથી પેહડી કાઢી હતી, અને સાથે લંડન મધે પણ એક નવી પેહડી ઉઘાડી હતી. એવણે ચીનની બધી મલી ૧૫) સફરો કીધી હતી, તથા ત્યાંની જરથોસ્તી અંજુમનનાં ધર્મખાતાંનું ફંડ જે ૧૮૪૫ માં ઉભું થયું તેની આગેવાંની લઇ તેના પ્રથમથી તે ૧૮૫૦ સુધી એક તરસ્ટી હતા. તા૦ ૧૬ મી ફેબરવારી ૧૮૬૩ ને દીને એવણે મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડમાં એકદમ રૂ૨૫૦૦૦) ની રકમ તેનાં બે જુદાં ખાતાં પડાવી વ્યાજ સોકસ ધર્મખાતાંઓમાં વાપડવાની સરતે બેટ આપી હતી.

તા૦ ૧૪ મી ઑક્ટોબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી બહમનજી મોદી-નાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૭૦૦), વીધવા બાઈ ખરશેદબાઇએ રૂ૩૫૦), દીકરાઓ શેઠો અરદેશર, જહાંગીરજી અને જમશેદજી તથા મરહુમ શેઠ મનચેરજીની પુંજીમાંથી મલી રૂ૭૦૦), દીકરીઓએ રૂ૩૫૦), બેશીઓ મરહુમ શેઠ એદલજી ફરામજી આલબલેસના છોકરાઓએ રૂ૩૦૦), શેઠ કાવશજી બેજનજી કરાંનીએ રૂ૨૦૦), તથા બીજાં બેશીઓએ રૂ૬૬૦) મલી રૂ૩૨૬૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૬ મી ઑક્ટોબર.

શેઠ ખરશેદજી રૂસ્તમજી કામાજીએ યુનાની અને રોમન ગ્રંથકારો પ્રમાણે પરશીયન અને બીજા ઇરાંનીઓનો ધર્મ અને રાહરસમો વિષે ડાકટર એ. રાપનાં જરમન પુસ્તક ઉપરથી ઇંગ્રેજીમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧૯ મી ઑક્ટોબર.

ખાંનદેશ તથા દખણ-મરહટામાં આએ શાલ વરસાદની અછતને લીધે દુકાલ પડયો હતો તેનાં સંકટમાં સપડાયલાં-ઓને મદદ કરવાનો વિચાર કરવાને આતરેના આગેવાંન દેશી ગ્રહસ્થોની એક સભા શેઠ મોરારજી ગોકલદાસે આજ દીને મજગાંમ કાસ્ટલમાં બોલાવી હતી. સરનશીનની ખુરસી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. ને આપવા બાદ ઠેડાવ થયો કે "ખાંનદેશ અને દખણ મધે જે દુકાલ ચાલેછે તેનાં દુખમાં ફસેલા ગરીબોનો છુટકારો કરવા સારૂં એક ફંડ ઉભું કરવાની ઘણી અગત છે." એ બાદ એ ફંડ ઉભું કરવા ૧૪ હિંદુ, ૬ મુસલમાંન અને ૧૨ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; શેઠો બેહરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ; દીન-શાહજી માણેકજી પીટીટ, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, નશરવાંનજી રતનજી તાતા, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, અરદેશર મેહરવાંનજી શેઠના, બેહરામજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, નવરોજજી ફરદુનજી, હાનરેબલ સોરાબજી શાપુરજી બંગાલી) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[4]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી ઑક્ટોબર ૧૮૭૬.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી ઑક્ટોબર ૧૮૭૬.

૩ "The Religion and the Customs of the Persians and other Iranians, as described by the Grecian and Roman authors. Translated from the German of Dr. Adolf Rapp, by K. R. Cama. Part First. Bombay: Printed at the *Times of India* Steam Press. 1876."

એ પુસ્તક ૧૬ ભાગોમાં ૩૬૫ સફાનું છપાઇ બાહેર પડયું હતું.

૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૧ મી ઑક્ટોબર ૧૮૭૬.

એ કમીટીએ તુરત આતરે ફંડ ઊભું કીધું હતું, જે મધે રૂ૬૮૭૬૩) ભરાયા હતા, જેમાં રૂ૧૦૦૦૦) આગલાં ગુજરાત રીલીફ ફંડની બાકીના, રૂ૭૨૦૦) ઇંગ્રેજોના, રૂ૨૪૯૬૧) હિંદુઓના, રૂ૭૭૮૧) મુસલમાંનોના, રૂ૪૦૬૯)

તા૦ ૨૦ મી અક્ટોબર.

શેઠ અરદેશર દાદાભાઇ નવરોજજીએ લંડન યુનીવરસીટીની મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી.[૧]

તા૦ ૨૫ મી અક્ટોબર.

રોજ ૬ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—બેજનજી કાવશજી ખંબાતા[૨]—ઉમર વર્ષ ૬૨) રંગુનવાલા શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી ખંબાતાના દીકરા. એવણ રંગુન મધે પોતાના બાપનો જવાહેરનો વ્યાપાર કરતા હતા, અને ત્યાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૮ માં આતશદાદગાહની એક દરેમેહર બંધાવી ત્યાંની અંજુમનને સપુરદ કીધી હતી.[૩] એવણનું મરણ પણ રંગુન મધેજ નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨૬ મી અક્ટોબર.

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ. ને નામદાર સરકારે સુરત હાઇ સ્કુલના હેડ–માસ્ટર નેમ્યા હતા.[૪]

કારખાનાં, આરીસો વગેરેનાં માણસોના, અને રૂ૧૪૭૫૨) નીચે મુજબ પારસીઓના ભરાયા હતા :—

(રૂ૨૦૦૦) સર કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ., (રૂ૧૫૦૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ (રૂ૧૨૦૧) મરહુમો જાંહગીરજી નશરવાંનજી તથા માણેકજી નવરોજજી વાડીઆને નામે (રૂ૧૦૦૧) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. તથા છોકરાઓ માણેકજી, કાવશજી અને જમશેદજી (રૂ૧૦૦૦) અરદેશર મેહરવાંનજી શેઠના, નશરવાંનજી રતનજી તાતા (રૂ૫૦૦) નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, મરહુમ શેઠ હોરમજજી મનચેરજી કામાજીનું ધર્મખાતું, મરહુમ શેઠ હોરમજજી એદલજી કામાજીનું ધર્મખાતું, ફરાંમજી સાંડસની કું૦, બેહરાંમજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ., બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, મનચેરજી બહમનજી પંથકી (રૂ૩૦૦) એદલજી ફરાંમજી (આલબલેસ) ની કું૦ (રૂ૨૫૧) હાનરેબલ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી (રૂ૨૫૦) લેડી રતનબાઇ જમશેદજી જીજીભાઇ, પીરોજબાઇ ધણી શાપુરજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા (રૂ૨૦૦) મનચેરજી ફરાંમજી શેઠના (રૂ૧૫૦) કાવશજી અને પાલણજી ધનજીભાઇ પાંઊવાલાના છોકરાંઓ (રૂ૧૨૫) દાદાભાઇ બેજનજી કાતરક, જમશેદજી દોરાબજી નાએગાંમવાલાની કું૦ (રૂ૧૦૧) મેહરવાંનજી અને બેહરાંમજી (દલાલો) (રૂ૧૦૦) દીનશા- દાદાભાઇ ગાંધી, નશરવાંનજી બહમનજી મોદી તથા છોકરાઓ, મેહરવાંનજી ખરશેદજી ઘડીઆલી, મરહુમ પેશતનજી કાવશજી શેઠનાને નામે, હોરમજજી જાંહગીરજી દાદીશેઠ (રૂ૧૨૯૮) રૂ૧૦૦) ની અંદરની રકમ.

એ ઊપરાંત મઊથી A Poor Mhow Parsee and friend of distressed-ને ધુપે નામે રૂ૫૦૦) ની ચલણી નોટ ગરીબોને અનાજ વેંહચવા માટે કલેકટર ઊપર બાહરોબાહર મોકલી આપવામાં આવી હતી.

એ દુકાલથી નાવારેસ થયલાં આસરે ૨૦૦૦) નાહનાં બાળકોને રાખી પોષણ કરવા માટે ત્યાંના કલેકટરનાં બાનુ મીશીશ ગ્રાંટે એક દુધખાનું ઊભું કીધું હતું, અને તેનાં ફંડમાં જ્યાંસુધી દુકાલ ચાલ્યો ત્યાંસુધી દર માસે રૂ૧૦૦) શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે અને રૂ૩૦) દર માસે શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ આપ્યા હતા. વળી રાસ્ત ગોફતાર પત્રની મારફતે "એક પારસી ફેમીલી" એ રૂ૧૧૦), તથા મઊથી પેલાજ A Poor Mhow Parsee and friend of distressed નાં ધુપાં નામથી રૂ૧૫૦), તથા અતરેની ફોરટ હાઇ સ્કુલનાં નાહનાં બાળકોએ રૂ૨૦૦) નું ઊપરાણું એ કારણસર કરી મોકલ્યું હતું.

વળી શોલાપુરથી આસરે ૭૦૦૦ જાનવરો પુણે મોકલ્યાં હતાં, તેમને ચરવા માટે પુણાંવાલા શેઠ દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલાએ પોતાનું એક ઘાસનું આખું જંગલ જેની વાર્ષિક પેદાયશ સારા વખતમાં રૂ૭૦૦૦) ની હતી તે ફકત રૂ૫૦૦) લઇ આખું વર્ષ જાનવરોને માટે ધર્માદા આપ્યું હતું.

મઊથી ખાંનબાહદુર એદલજી પેશતનજી ઘાસવાલાએ દુકાલથી પીડાતા લોકોને માટે ૧૦૦) ચોખાની ગુણ શોલાપોરની તથા ૧૦૦) ગુણ અહમદનગરની રીલીફ કમીટીઓપર મોકલી હતી.

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૫ મી અક્ટોબર ૧૮૭૬.

૨ એવણના બાવા શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી ખંબાતા ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૪ થી રંગુન મધે જઇ વસ્યા હતા, અને ત્યાં જવાહેરનો વ્યાપાર કરતા હતા. તેવણની મેરી, સ્વેમોહોઇ, અને ફતેહ મુબારક નામની ત્રણ સ્કુનરો હતી. તેઓ ૧૮૫૧ માં ૮૫ વર્ષની બુજર્ગ વયે રંગુન મધેજ મરણ પામ્યા હતા.

૩ રંગુન મધે ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૪ માં ઇંગ્રેજ સરકારે સર્વે કોમવાલાઓને પોતાનાં ધર્મનાં મકાંનો બાંધવાને મુફત જમીન આપી હતી તેમ પારસી કોમને પણ તેમનાં રવાંનોને ભુમિડા કરવા તથા એબાદતખાનાંને માટે તે વેળાના આગેવાંનો શેઠો બેજનજી કાવશજી ખંબાતા અને શોરાબજી એદલજી ગજવરની મેહનતથી કેટલીક જમીન સરકારે ભેટ આપી હતી. આ જમીન મેલવવા માટેની અરજીમાં એ શેઠોએ સરકારને જણાવ્યું હતું કે "પારસીઓ એક સુધરેલી, સાહસીક અને વ્યાપારી કોમ છે, માટે તેઓ આએ નવા મુલકમાં મોટી સંખ્યામાં આવી વસી પોતાનાં સાહસીકપણાંથી શેહરને આબાદ કર્યા વગર રેહશે નહિં, વગેરે." આ જમીન ઊપર પ્રથમ મજકુર શેઠ બેજનજીએ ઊપલી દરેમેહર બંધાવી આપી હતી. એ દરેમેહરનું મકાંન ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૭ માં જમીનદોસ્ત થઇ જવાથી શેઠ હોરમજજી ફરદુનજી કંત્રાકટર (બાપાસોલાના) એ ૧૮૭૯ માં બીજી નવી દરેમેહર બંધાવી આપી હતી. એ દરેમેહર પણ બીસમાર થવાથી ત્યાંવાલા શેઠો શાપુરજી અને બહમનજી કાવશજી કપટાંને તે જગાપર એક નવી દરેમેહર બંધાવી તે તા૦ ૨૦ મી આગશટ ૧૯૦૪ ને દીને પરઠાવી હતી. એ દરેમેહરવાલી જગાના આગલા ભાગ ઊપર એજ શેઠે ૧૮ ગાલાની એક ચાહલી બંધાવી આપીછે, જેનાં ભાડાંમાંથી દરેમેહરનો ખરચ ચલાવવાનું નકી કીધુંછે. વળી એજ જગાપર જરથોસ્તી મુસાફરોના ઊતારાને માટે એક મકાંન તેમજ દરેમેહરના મોબેદોને રેહવાને એક મકાંન મજકુર શેઠો શાપુરજી બહમનજી તથા બહમનજી કાવશજી કપટાંને ૧૮૯૫ માં બંધાવી આપ્યાંછે.

રવાંનોને ભુમિડા કરવાની જગા જે પણ સરકારે ભેટ આપી હતી તે રંગુનનાં શેહરથી આસરે એક મૈલ દૂર છે, અને તેપર પણ શેઠો મેહરવાંનજી તથા શાપુરજી અને બહમનજી કાવશજી કપટાંને પોતાને ખરચે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ કાવશજી શાપુરજી કપટાંનની યાદગારીમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૮ માં ચોતરફ ફરતી દેવાલ ભરી લઇ દરવાજો મુકેલોછે.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૬ મી અક્ટોબર ૧૮૭૬.

તા૦ ૨૭ મી અકટોબર.

ડાકટરો શોરાબજી હોરમજજી દાંતરા અને ખરશેદજી અરદેશર દલાલે ઇંગલંડ મધે "ઇંડીઅન મેડીકલ સરવીસ" ની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[1]

તા૦ ૨૮ મી અકટોબર.

શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી રાંદેલીઆએ "Delta" ના તખલ્લુસથી "રોમેઓ અને જુલ્યટ"નો નાટક ગુજરાતીમાં રચી પ્રગટ કીધો હતો.[2]

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

અતરેવાલા ડાકટર રુસતમજી નશરવાંનજી ઓરીએ લંડન મધે લાઇસેનશીયેટ ઑફ ધી રાઑયલ કાલેજ ઑફ ફીઝીશીયનસ (એલ. આર. સી. પી.) ની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[3]

તા૦ ૯ મી નવેમબર.

શેઠ માણેકજી કાવશજી એંટીને નામદાર સરકારે ખેડાના ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા[4].

તા૦ ૧૦ મી નવેમબર

રોજ ૨૨ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—એમ મનચેરજી શાપુરજી વાછા[5]—(ઉમર વર્ષ ૩૫) આ૦ શાપુરજી મનચેરજી વાછાના વડા દીકરા. એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ માં મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટની યાદગારી રાખવા સારૂં ઉભી કરેલી જરથોસ્તી મદરેસામાં શરુઆતથીજ ધર્મનો અભીઆસ કરવા માટે દાખલ થયા હતા, અને ૧૮૬૯ માં ત્યાંથી શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખનાં નામનો સોનાનો ચાંદ ઇનામમાં મેલવ્યો હતો. ૧૮૭૨ માં એવણે દસ્તુર એરચજી શોરાબજી મેહરજી રાંણાની સાથે તરજુમો નહી થાયલી જુદી જુદી ૧૦ પસ્ટોનો ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી "ઇત્મશટ બા ઓમેની" ની એક ચોપડી પ્રગટ કીધી હતી. જરથોસ્તી ધર્મ પુસ્તકોના એવણ એક સરશ અભીઆસી હતા.

તા૦ ૧૬ મી નવેમબર.

રોજ ૨૮ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—શોરાબજી બેહમનજી નાળીએરવાલા[6]—(ઉમર વર્ષ ૮૪) બરમાવાલા શેઠ બેહમનજી શાપુરજી નાળીએરવાલાના વડા દીકરા. એવણ બરમા ખાતે પોતાના બાપનો મચાવેલો બ્યાપાર ચલાવતા હતા, અને આખી ઉમર બરમામાંજ કાઢી હતી, તથા મરણ પણ ત્યાંનાં માંડલે શેહરમાંજ પામ્યા હતા. ત્યાંના જુદા જુદા રાજાઓની એવણ ઉપર ઘણી મેહરબાંની હતી.

તા૦ ૨૧ મી નવેમબર.

મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીનો આવતાં વર્ષનો હીસાબ તપાસવા માટે કારપોરેશનની સભાએ આજ દીને શેઠો અરદેશર ફરામજી મુસ અને નાનાભાઇ રુસતમજી રાંણીનાને આડીટરો તરીકે નેમ્યાં હતાં.[7]

તા૦ ૨૨ મી નવેમબર.

મજગામ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીનાં નવાં એનજીનો ચાલુ કરવા તથા ૩૦૦ નવી લુમો ગોઠવવાનાં મકાનનો પાયો નાખવાની ક્રિઆ આજ દીને એ કુંપનીના પ્રમુખ શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. આ વેળાએ ટેબલ ઉપર એક આફરગાનયાંમાં આતશ બલતો હતો, અને નીચે ફુલ, ફરુટ, મેવો, વગેરે મુકયાં હતાં. પ્રથમમાં શેઠ દીનશાહજીએ બંધે એનજીનો ઉપર સંપીનની બાટલી ફોડયા પછી તેમને "સાકરબાઇ" અને "દીનશાહજી"નાં નામથી ચાલુ કરવામાં આવ્યાં હતાં. તે બાદ તેવણે મજકુર પાયાના પથર ઉપર ચોખા છાંટી નાળીએર ભાંગ્યાં, તથા મીલના મેનેજર શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી વાડીઆને એક શેઆલ હોરાડી નાળીએર અને પાંનસોપારી આપ્યાં હતાં, ને પછી પાંનપાંન કરી મેલાવડો બરખાસ્ત થાયો હતો.[8]

તા૦ ૨૩ મી નવેમબર.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને મુંબઇની સરકારે નવા સુલેહના અમલદારો ઇયાને "જસ્ટીસ ઑફ ધી પીસ" નેમ્યા હતા:—

શેઠો બેહમનજી ખરશેદજી ભાંડપવાલા, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, શોરાબજી નવરોજજી કુપર.

શેઠ રતનજી નશરવાંનજી કોહાવાલાને નામદાર સરકારે અમદાવાદની જેલના શુપરીટેંડંટ અને જેલર નેમ્યા હતા.[9]

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૧ મી નવેમબર ૧૮૭૬.

૨ "રોમેઓ અને જુલ્યત. નામાંકીટ નાટકગુરૂ શેકસપીયરના રચેલા ખેલ ઊપરથી ઊપજાવેલો પાંચ અંકી નાટક. જે શેકસપીયર નાટક મંડળીને માટે ખાશ રચવામાં આવીયોછે. બનાવનાર, "Delta." મુંબઇ, ફોરટ પ્રીંટીંગ પ્રેસ મધે કાવશજી પેશતનજીએ છાપીયુંછે. સને ૧૮૭૬."

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૧ મી નવેમબર ૧૮૭૬. એજ મુજબ એવણે ત્રણ અઠવાડીઆં સુધી પરીક્ષા આપી મુસલસની એમ. ડી. ની પદ્વી પણ મેલવી હતી. (બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી ૧૮૭૭.)

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૯ મી નવેમબર ૧૮૭૬.

૫ શેઠો જાંહગીર અને અરદેશર મનચેરજી વાછા, બો. એ. ના બાવા.

૬ બરમાવાલા શેઠ બેહરાંમજી શોરાબજી નાળીએરવાલાના બાવા. એ શેઠ બેહરાંમજી તથા તેમના બપાવા અને કુટુંબની વીગત આ પુસ્તકનાં પેહલાં દફતરને સફે ૮૯૪ મે આવીછે.

૭ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૨ મી નવેમબર ૧૮૭૬.

૮ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૩ મી નવેમબર ૧૮૭૬.

૯ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૩ મી નવેમબર ૧૮૭૬.

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

રોજ ૭ માહ ૪ (કદ૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઇ હોરમજજી કામાજી—ઉમર વર્ષ ૬૮) શેઠ હોરમજજી એદલજી કામાજીના બીજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૫ માં પોતાના વડા ભાઇ શેઠ નશરવાંનજી સાથે પેહલવેહલા ચીન ગયા હતા. તે પછી આતરે આવી ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૩ થી પોતાના ભાઇ શેઠ મનચેરજી સાથે "દાદાભાઇ મનચેરજી કામાની કુંપની"ને નામે ચીનનો બ્યાપાર કરવા માંડયો હતો. તા૦ ૨૬ મી અકટોબર ૧૮૪૦ થી તે પેહડીમાં શેઠો નશરવાંનજી બહમનજી મોદી તથા બરજોરજી ફરાંમજી કોહીદારૂને શામેલ કરી મુંબઇમાં ઉપલાંજ નામથી તથા ચીન ખાતે "દાદાભાઇ નશરવાંનજી મોદીની કાં૦" અને ૧૮૪૫ થી કલકતા ખાતે "બરજોરજી ફરાંમજીની કુંપની" ને નામે પેહડીઓ કાઢી મોટા પાયાપર બ્યાપાર ચલાવવા માંડયો હતો. ૧૮૪૯ માં પોતાના નાહલા ભાઈ શેઠ બેહરાંમજીને ભાગયા કરી શીંગાપોર ખાતે "બેહરાંમજી હોરમજજી કામાની કુંપની" ને નામે બીજી પેહડી ઉઘાડી હતી. ૧૮૫૫ માં લંડન ખાતે ઉઘાડવામાં આવેલી પેહલવેહલી મેશરસ કામાની કુંપનીમાં પણ એઓની પેહડી ભાગીદાર હતી. ૧૮૬૦ માં એઓએ પોતાના બીજા કુટું-બીઓ સાથે "કામા ઇનશુરનસ કુંપની" નાં નામથી વીમાની પેહડી ઉઘાડી તેના પોતે શેક્રેટરી નેમાયા હતા. એ પછી તા૦ ૨૪ મી અકટોબર ૧૮૬૨ થી ઉપલી પેહડીઓ બંધ કરી પોતાના દીકરા શેઠ રૂસતમજી સાથે "રૂસતમજી દાદાભાઇ કામાની કુંપની"ને નામે મુંબઇનો થોડોક રોજગાર ચાલુ રાખ્યો હતો, અને તે પેહડીમાં નુકસાન જવાથી ગયે વર્ષ વહીવટ બંધ કરવો પડયો હતો. એવણે ચીનની ચાર સફરો કીધી હતી. પોતાના મજહબ ઉપર એવણ ઘણા ચૂસ્ત હતા. આગલ મુંબઇ મધે કેટલાક ઇંગ્રેજ સરકારી અમલદારો પોતાની પાસે કામે આવતા ગામઠી જોડા પેહડેલા પારસીઓ પાસે તેમના જોડા ઓરડાની બાહેર કઢાવતા હતા. એક વેળા ૧૮૬૪ ના ફેબરવારી માસમાં એવણ મુંબઇના ઇનકમ ટાકસ કમીશનરની આફીસમાં કાંઇ કામસર ગયા, અને પોતે સાદો પોશાક તથા ગામઠી જોરા પેહડનારા હોવાથી એમને પણ જોડા બાહેર કાઢવાને કહયું, લેકીન એવણે તે ન કાઢતાં કમીશનરને મલયા વગર પાછા ફર્યા. પછવાડેથી કમીશનર મી૦ સ્કાટને એવણના મોભા વિષે ખબર પડવાથી તેણે દલગીરી બતાવી હતી. આ સઘળી બીનાઓ એવણે તા૦ ૧૮ મા મારચ ૧૮૬૪ ને દીને નામદાર સરકારપર એક પત્ર લખી જણાવી હતી, પણ તેનું કાંઇ મનમાનતું સેવટ આવ્યું હતું નહિ.[1]

તા૦ ૨૮ મી નવેમબર.

મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનના ચાલુ સાલના ચેરમેન તરીકે આજ દીને કારપોરેશનની સભાએ શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાને પાછા ચુંટી કાઢયા હતા.[2]

તા૦ ૩૦ મી નવેમબર.

નારકેટ સ્ટેટમાં આવેલાં જાંબુગોરાના મામલતદાર શેઠ હોરમજજી આદરજી પટેલને નામદાર સરકારે બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી.[3]

તા૦ ૧ લી ડીસેમબર.

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાનાં ધણીઆંની બાઇ સાકરબાઇનાં નામથી ચીચન તારાપોર મધે એક ધર્મનું દવાખાનું સરકાર મારફતે રૂ૧૦૦૦૦) ની રકમ આપી બંધાવી આજ દીનથી ખોલ્લું મુકયું હતું.[4]

તા૦ ૪ થી નવેમબર.

મરહુમ શેઠ કાવશજી બેહરાંમજી બનાજીનાં આતશબેહરાંમના મુતવલીઓ વચ્ચે કેટલીક મુદત થાઇ ટંટો તથા મતફેર ચાલ્યા કરતો હતો, અને તેને લીધે એ આતશબેહરાંમના ચાલુ ખરચને માટે મરહુમ શેઠ ફરાંમજી કાવશજી બનાજીએ પોતાની પવાઇની મીલકતમાંથી દર શાલ જે રૂ૨૫૦૦) ની રકમ આપવાનો બદોબસ્ત કીધો હતો તે રકમ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૦—૭૧ થી એ મીલકતના હાઇ કોરટ તરફથી નેમાયલા રીસીવરે વાંધાને લીધે કોઇને ન આપવાથી ચઢી ગઇ હતી, તે મેલવવાને એક મુતવલી શેઠ શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજીએ ગયા સપટેમબર માસમાં હાઇ કોરટને એક વચગાલેની અરજ કીધી હતી. એ અરજની સાંમે એક બીજા મુતવલી શેઠ દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજી થયા કે શેઠ શોરાબજીને એ કામ કરવાથી તથા આતશબેહરાંમના

---

[1] એ ખાસડાંનાં માનની બીના આ પુસ્તકનાં બીજા દફતરને સફે ૩૨–૩૩ મે આપેલી છે.

[2] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૯ મી નવેમબર ૧૮૭૬.

[3] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૩૦ મી નવેમબર ૧૮૭૬.

[4] એ દવાખાનાં માટે શેઠ દીનશાહજીએ તા૦ ૧૭ મી જુન ૧૮૭૨ ને દીને રૂ૧૦૦૦૦) ની રકમ સરકારમાં ભરી હતી, અને તે બાબે એવી સરત કીધી હતી કે—(૧) એ દવાખાનાંને તેમનાં ધણીઆંની બાઇ સાકરબાઇનું નામ આપવું (૨) તેને માટે એક ઇમારત બંધાવવી (૩) અને તેનો ચાલુ ખરચ સરકારે કરવો.

એ દવાખાનાંનાં મકાનમાં નીચલી તખ્તી મારેલીછે:—

"THE BAI SAKERBAI
Wife of
DINSHAW MANOCKJEE PETIT
CHARITABLE DISPENSARY
A. C. 1876. Yezdezardi 1246.

"બાઇ શાકરબાઇ તે શેઠ દીનશાજી માણેકજી પીતીતની
"ધણીઆણીનું ધરમનું દવાખાનું
"અંગરેજી સને ૧૮૭૬. એજદેજરદી સને ૧૨૪૬."

વહીવટમાં વચ્ચે પડવાથી અટકાવવા. નામદાર જડજ હાનરેબલ મી૦ બેલીએ એવો ચુકાદો આપ્યો કે "આતશબેહરાંમનો વહીવટ મી૦ સોહરાબજી આજ ૭-૮ વરશ થયાં ચલાવતા આવ્યાછે, અને કેટલાક આબરૂદાર પારસીઓની આફીડેવીટ ઉપરથી જણાયછે કે તેઓએ ઘણી મનમાનતી રીતે સઘલો કારભાર ચલાવ્યોછે, માટે સઘલું બાકું એકઠું કરવાને તેઓજ લાએક શખસ છે, અને તેટલામાટે જડજે પવાઇની મીલકતના રીસીવર મી૦ હેનરી ગેમબલને હોકમ આપ્યો કે શેઠ સોહરાબજીને એ મીલકતની ઉપજમાંથી રૂ.૨૫૦૦) લેખે ચઢી ગયલાં ભાડાંની રૂ૮૯૬૬। ની રકમ આપવી, તેમજ હવેથી વરસમાં બે વાર અકટોબર અને આપરેલ માસની પેહેલી તારીખે રૂ૨૫૦૦ ની રકમ અદા કરવી."

એ પછી સારાં માણસોના વચ્ચે પડવાથી એને લગતો મોટો મુકદમો ગેરમેલે માડીવાલી આજ દીને બન્ને બાજુની સમજુતીથી નામદાર જડજ સારજંટ એટકીનસનની કોરટમાંથી એવી મતલબનું સમજુતીનું હોકમનામું મેલવ્યું કે ચઢી ગયલાં નાણાં શેઠ શેરાબજીને આપવાં, અને તેવણે તેના ખરચનો બધો હીસાબ શેઠ દાદાભાઇને આપવો, "અને બંને જણે સાથે મલીને વહીવટ ચલાવવો અને બંધેને મેનેજર દાખલ કબુલ રાખવા. બને મેનેજરોએ આતશબેહરાંમના આછા વહીવટને માટે નવા કાયદાઓ ઘડવા, પણ જો તેમાંથી તેઓ વચે વાંધો પડે તો બંધેએ બે લવાદો ચુંટીને તેઓ ફરમાવે તે કબુલ રાખવું. મુકદમાનો ખરચ બંને બેરકુવાલાઓએ પોતપોતાનો આપવો."[1]

તા૦ ૪ થી ડીસેમબર.

રોજ ૧૬ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—માહીયારજી પેશતનજી દુબાશ—ઉમર વર્ષ ૩૨) કરાંચીવાલા શેઠ પેશતનજી ભીખાજી મેસમેનના નાધલા દીકરા. એવણ કરાંચી મધે ઘણાં વર્ષો સુધી પોતાના વડા ભાઇ શેઠ પીરોજશાહ સાથે દુબાશનું કામ મોટા પાયાપર ચલાવતા હતા, અને મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૫ મી ડીસેમબર.

મે૦ કાવસજી એદલજી કાંગાએ નામીચા ફ્રેંચ મુસાફર મોનશીયો આંકવીટલ ડુ પેરોંની હિંદુસ્થાનની મુસાફરીનાં ફ્રેંચ ભાષામાં છપાયલાં પુસ્તકમાં જરથોસ્ત પેગામબર તથા તેના ધર્મને લગતી રીતિની બાબદમાં આવેલા ફકરાઓનો ઇંગ્રેજીમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[2]

તા૦ ૭ મી ડીસેમબર.

રોજ ૧૯ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—પેશતનજી સુખલાજી બેનેટ—ઉમર વર્ષ ૬૪) શેઠ સુખલાજી શાપુરજી ડોલાખાઉના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના વડા ભાઇ શેઠ રૂસતમજી સુખલાજી ડોલાખાઉની જાણીતી કમીશન એજંટ તથા લીલાંઉખાંનાવાલી મેશરસ પટસની કુંપનીમાં શામેલ હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૭ માં તેમનાં મરણ પછી એવણે મેશરસ ઇ. આઇ. બેનેટ, એદલજી દાદાભાઇ સુખીઆ અને ફરામજી નવરોજજી હાયવાય સાથે "બેનેટની કુંપની"નાં નામથી મુંબઇમાં લીલાંઉખાંનું તથા કમીશન એજંટનું કામ ચાલુ કીધું હતું. તે પછી મી૦ બેનેટ વીલાયત જવાથી તથા ૧૮૬૧ માં શેઠ એદલજી અને ૧૮૬૮ માં શેઠ ફરામજી મરણ પામવાથી પોતાના દીકરા શેઠ કાવશજી પેશતનજી બેનેટને તેમાં શામેલ કરી એજ નામથી લીલાંઉખાનું સેવટ સુધી ચલાવ્યું હતું.

તા૦ ૭ મી ડીસેમબર.

શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખને નામદાર સરકારે આવતાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૭ નાં શાલ માટે મુંબઇના શેરીફ નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૯ મી ડીસેમબર.

નવા પારસી સીવીલ્યન શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી અરદેશર વાડીઆને નામદાર સરકારે અલાહબાદ ડીસ્ત્રીકટના આસીસ્ટંટ માજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર.

નામદાર માહરાંણી વિકટોરીયા આવતી તા૦ ૧ લી જાનેવારીને દીને "એમપ્રેસ ઑફ ઇંડીઆ" અથવા "કયસરે હિંદ" નો એતાબ લેનાર છે તે બાબતમાં તે નામદારને મુંબઇની પારસી કોમ તરફથી મુબારકબાદીનું એક માનપત્ર મોકલવા વગેરેના ઠેડાવો કરવાને અતરેના આગેવાન પારસી ગ્રહસ્થોની એક સભા આજ દીને મજગાંમ કાસ્ટલમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. નાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ સર્વેનાં એકમતથી ઠેડાવો કરવામાં આવ્યા કે—

૧—આપણી માહરાંણી કયસરે હિંદનો એતાબ લેનાર છે તે સબે મુંબઇની જરતોશતી કોમ તરફથી મુબારકબાદીનો એક માનપત્ર તૈયાર કરવો, જેમાં એ નામદારનાં રાજ્ય તરફની આપણી વફાદારી અને માહરાંણીની પોતાની અને તેવણનાં કુટુંબ તરફની આપણી બેરખાઇ જાહેર કરવી, અને તે માનપત્ર મુંબઇની સરકારની મારફતે એ નામદાર ઉપર મોકલવો.

---

૧ રાસત ગોફતાર, તા૦ ૧૭ મી સપટેમબર અને ૧૦ મી ડીસેમબર ૧૮૭૬.

૨ "Extract from the Narrative of Mons. Anquetil Du Perron's Travels in India, chiefly those concerning his researches in the life and religion of Zoroaster. Translated from the French by Kavasji Edalji Kanga. Bombay—printed at the Commercial Press. 1245 Yezdezardi, 1876. A. D."

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૭ મી ડીસેમબર ૧૮૭૬.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૯ મી ડીસેમબર ૧૮૭૬.

૨—આએ સભાની નજરમાં એવું ઘટારટ માલમ પડેછે જે જરતોશતી કોમે પોતાનાં રેહવાનાં ઘરો, દુકાનો અને જાહેર મકાનોમાં તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૭૭ ને દીને આપણી મહરાંણી પોતાનો નવો ખેતાબ અખ્તીઆર કરનાર છે તે તાંકણે રોશની કરવી અને આએ સભા એવી આશા રાખેછે જે પારસી વેપારીઓ, દુકાંનદારો, ઘરધણીઓ, અને આતશકદેહો વગેરે જાહેર મકનોના મુતવલીઓ પોતાની રાજ તરફની વફાદારી અને ખેરખાહ એ રીતે જાહેર કરવામાં પછાત રેહેશે નહીં.

૩—આ સભાની તરફથી એ કામસર નીચલા ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમવી અને તે કમીટીને પોતાની સાથે બીજા મેમબરો વધારવાની તથા આએ માનપત્ર ઘડવાની તથા એને લગતી બીજી ગોઠવણો કરવાની સત્તા આપવી:—સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ; શેઠો મેહરાંમજી જીજીભાઈ, સી. એસ. આઇ; ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના, હાનરેબલ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, નાનાભાઈ મેહરાંમજી જીજીભાઇ, માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી.[1]

તા૦ ૧૧ મી ડીસેમબર.

શેઠ હોરમજજી શાપુરજી ચોથીઆએ હાઇ કોરટના સોલીશીટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[2]

તા૦ ૧૧ મી ડીસેમબર.

હેદરાબાદના નામદાર નીજાંમ પોતાના અમીર ઉમરાવો સાથે પુણાં મધે આવ્યા હતા તેમને આજ દીને ત્યાંના ખાંનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાએ મોગલાઇ તરીકા પ્રમાણે એક જીયાફત આપી હતી.[3]

તા૦ ૧૨ મી ડીસેમબર.

રોજ ૨૪ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ પીરોજબાઇ તે શેઠ ખરશેદજી પાલણજી પાંઉવાલાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ખાવંદ તથા ખેશીઓએ રૂ૧૫૬૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧૩ મી ડીસેમબર.

રોજ ૨૫ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—રતનબાઇ તે આ૦ એદલજી શોરાબજી તાતાનાં વીધવા[5]—ઉમર વર્ષ ૧૦૨) એવણ નવસારીનાં વતની હતાં, અને મુંબઇ મધે ઇ૦ સ૦ ૧૮૧૬ થી આવી વસેલાં હતાં, જ્યાં ધોબીતલાવના લટા ઉપર આવડી લાંબી ઉમરે મરણ પામ્યાં હતાં.

તા૦ ૧૪ મી ડીસેમબર.

સરજયન ખરશેદજી અરદેશર દલાલને નામદાર સરકારે ભરૂચના આકટીંગ સીવીલ સરજયન નેમ્યા હતા.[6]

તા૦ ૧૫ મી ડીસેમબર.

અમદાવાદવાલા શેઠ નવરોજજી પેશતનજી વકીલે અમદાવાદથી અજમેર સુધીનો પશ્ચિમ રજપુતાના રેલવે બાંધવાના સંબંધમાં એક યાદીનું ચોપાનયું પ્રગટ કીધું હતું.[7]

તા૦ ૧૫ મી ડીસેમબર.

મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તા૦ ૧૦ મી નવેમબર ૧૮૭૪ થી તે તા૦ ૨૯ મી અકટોબર ૧૮૭૫ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાનાંમાંથી તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે છેલા હીસાબની બાકીના રૂ૫૯૮૨૪૨॥।૧૮॥ ઉપરાંત આએ આખાં વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડ ખાતે રૂ૧૦૧૦૫૦।૨૩ ની આવક [દાખમાંના મુકદમાનાં કારણસર રૂ૨૮૯૬૭)૨૧ ભરાયા હતા તે મલી] થાઇ હતી, અને ખરચ રૂ૬૬૪૫૭॥૧॥ થયો હતો, જે બાદ કરતાં વર્ષની આખરીએ તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં પંચાયતના હીસાબને લગતા રૂ૬૩૩૮૩૬)૫॥ તથા જુદાં જુદાં પડાવેલાં ખાતાંઓના[8] રૂ૭૭૮૯૦૧)૯॥ મલી કુલે રૂ૧૪૧૨૭૩૭)૨૪॥ બાકી હતા.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મો ડીસેમબર ૧૮૭૬.

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૩ મી ડીસેમબર ૧૮૭૬.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી ડીસેમબર ૧૮૭૬.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી ડીસેમબર ૧૮૭૬.

૫ મરહુમ શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતાના બાપના કાકાની દીકરી.

૬ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૪ મી ડીસેમબર ૧૮૭૬.

૭ "Memorandum on the Western Rajpootana Railway. Ahmedabad to Ajmeer via Pahunpore. Nowrosjee Pestonjee. *Ahmedabad, 15th December 1876*.

૮ પંચાતનાં દફતરમાં આગલાં વર્ષનાં ૭૫) ખાતાં ઉપરાંત આએ વર્ષમાં બીજાં ૬) ખાતાં ઉમેરાયાંછે તે એ કે (૧) તા૦ ૧૬ મી નવેમબર ૧૮૭૪ ને દીને શેઠો ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, મેહરાંમજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ., અને દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇની યાદગારી કાયમ રાખવા માટે ઉભાં કરેલાં ફંડની કમીટી તરફથી તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૪ ને દીને મલેલી સભાના ઠેડાવ મુજબ રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ મોકલી તેનું પંચાતનાં દફતરમાં જુદું ખાતું પાડી વ્યાજ તરસ્ટીઓની નજરમાં આવે તેમ તેઓ હસ્તકનાં હરેક ધર્મનાં ફંડમાં વાપડવા, અને એ ફંડમાં જે જરથોસ્તીઓ પોતાની ખુશીથી સરઅવસરે નાણાં ભરે તે લેવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. (૨) તા૦ ૩૦ મી મારચ ૧૮૭૫ ને દીને શેઠ કાવશજી બેજનજી કરાંની અથવા આલબલેશે પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ બેજનજી ફરાંમજી કરાંની અથવા આલબલેશનાં પુનને સારૂં રૂ૩૦૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું પંચાતનાં દફતરમાં જુદું ખાતું પાડી વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોહચાડવાનાં, આંધલા પાંગલા જર-

તા० ૧૬ મી ડીસેમ્બર.

હિંદુસ્થાંનનો નામદાર વાઇસરાય લારડ લીટન દીલ્હી ખાતે શાહનશાહી દરબાર ભરવા જવા માટે કલકતેથી ઉપડેલો કરાંચી થઇ આજ દીને મુંબઇ આવ્યો હતો. એ નામદારને આવતાંને વાર આવકાર આપનારૂં માનપત્ર અતરેનાં મુનીસીપાલ કારપોરેશન તરફથી તેના પ્રમુખ શેઠ ડોસાભાઇ ફરામજી કરાકાએ વાંચી સંભળાવ્યું હતું, જેનો તે નામદારે ઘટતો ઉતર વાલ્યો હતો.[1]

તા० ૧૭ મી ડીસેમ્બર.

એ० એદલજી કેરશાસપજી આંતીઆએ જરથોસ્તી બાળકોને શિખાડવા સારૂં "જરતોસ્તી ધર્મ શિક્ષક" નામની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[2]

તા० ૨૧ મી ડીસેમ્બર.

શેઠ માણેકજી એદલજી ખરીખાઉને નામદાર સરકારે રતનાગીરી જીલ્લાનાં ચીપલુન તાલુકાના મામલતદાર નેમ્યા હતા.[3]

તા० ૩૧ મી ડીસેમ્બર.

રોજ ૧૩ માહ ૫ (કo) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ જરબાઇ તે મરહુમ શેઠ રૂસ્તમજી નવરોજજી મોટાભાઇનાં પેહલાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ બહમનજી મોટાભાઇનાં બેઠીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૫૦૦) ધર્મખાતાઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા० ૩૧ મી ડીસેમ્બર.

આએ વર્ષમાં એટલે તા० ૧ લી જાનેવારીથી તે તા० ૩૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૬ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં ૧૨૦૨ જન્મ—જેમાં ૬૧૨ છોકરા અને ૫૯૦ છોકરી—નોધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૨૭૭ જોડાંનાં લગન તથા ૧૯ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાં:—

પોરતીઓનાં, શેહનશાહી ધાડંબારનાં, મુકતાદને તાંકણે દેશાવરો ખાતે ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહચી આપવાનાં, તથા પંચાતનાં જનરલ ફંડ ખાતે વાપડવાની સરતથી મોકલી હતી. (૩) એજ દીને એજ શેઠે પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ સુનાબાઇ તે મરહુમ શેઠ બેજનજી ફરામજી કરાંનીનાં વીધવાની પુંજીમાંથી તેમનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ જુદું ખાતું પાડી વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં વાપડવાની સરતથી મોકલી હતી. (૪) એજ દીને એજ શેઠે પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ સુનાબાઇનાં પુનને માટે પોતાની તરફથી રૂ૧૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ જુદું ખાતું પાડી વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં, આંધળા પાંગલા જરથોસ્તીઓનાં, તથા પંચાતનાં જનરલ ફંડ ખાતે વાપડવાની સરતથી મોકલી હતી. (૫) તા० ૫ મી નવેમ્બર ૧૮૭૪ અને ૫ મી જુન ૧૮૭૫ ને દીને બાઇ ગોટીબાઇ તે મરહુમ શેઠ બહમનજી જમશેદજી સુરાંનાં વીધવા તથા વકીલાતે પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ બહમનજીની પુંજીમાંથી તેમનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ જુદું ખાતું પાડી વ્યાજ સર જમશેદજી જીજીભાઇ મદરેસા, આંધળા પાંગલા જરથોસ્તીઓ, શેહનશાહી ધાડંબાર, જનરલ ફંડ, તથા રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે વાપડવાની સરતથી મોકલી હતી. (૬) તા० ૬ મી આગસ્ટ ૧૮૭૫ ને દીને શેઠો માણેકજી દોરાબજી ખુરચના, ધનજીભાઇ કાવશજી પટેલ, એ० શાપુરજી મનચેરજી ઇછાપોરીઆ, તથા હોરમજજી બીમજીભાઇ રાંડેરીઆએ કશબે રાંડેર, અરાજન, બાદા, ઇછાપોર, ભેશાંન, વરીઆવ, ઓલપાડ તથા ભાતપોરનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવા સારૂં ઉભાં કરેલાં ફંડની રૂ૧૧૯૦૦) ની નોટ જે શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ હસ્તક હતી તે પંચાતના તરસ્ટીઓ હસ્તક જુદું ખાતું પડાવી તેનું વ્યાજ દર શાલ રાંડેર મધે નશેશાલાર તથા ખાંધીઆ રાખવા મારેના ખરચ સારૂં મોકલવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

વળી તા० ૫ મી આગસ્ટ ૧૮૭૫ ને દીને પંચાતના તરસ્ટીઓએ દોખમાંઓને લગતા મુકદમાનો ખરચ કરવા તથા દોખમાંના ડુંગર ઉપર ફરતી દેવાલો બાંધવા તથા દોખમાંને લગતાં હરેક કારણસર વાપડવાને એક નવું ફંડ ઉભું કીધું હતું, જેમાં રૂ૨૩૯૬૭)૨૧ વસુલ થયા હતા, તથા શેઠ હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠનાએ રૂ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ ભેટ આપી હતી તે મલી રૂ૨૮૯૬૭)૨૧ થયા તેનું એક જુદું ખાતું પાડ્યું હતું.

એ ઉપરાંત કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં આએ વર્ષ નીચે મુજબ રૂ૪૦૦૦) ની નોટોનું વ્યાજ વાપડવાને ભેટ આપી હતી:—બાઇ મોટીબાઇ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી પેસતનજી બાટલીવાલાનાં વીધવાએ પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ જમશેદજી હોરમજજી બાટલીવાલાનાં પુનને સારૂં તા० ૨૧ મી આપરેલ ૧૮૭૫ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. શેઠ નશરવાંનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆએ તા० ૨૪ મી આપરેલ ૧૮૭૫ ને દીને પોતાનાં શાસુ મરહુમ બાઇ જીવણબાઇ તે શેઠ લવજી મનચેરજી વાડીઆનાં ધણીઆંનીનાં પુનને સારૂં તેવણની પોતાની પુંજી મધેથી તથા દીકરી બાઇ પીરોજબાઇએ મલી રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. શેઠો કાવશજી, ધનજીભાઇ, તથા રતનજી જમશેદજી જશાંવાલાએ પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ વીરબાઇજી તે મરહુમ શેઠ જમશેદજી કુંવરજી જશાંવાલાનાં વીધવાનાં પુનને સારૂં તા० ૨૯ મી આપરેલ ૧૮૭૫ ને દીને રૂ૫૦૦) ની નોટ. બાઇ બીખાઇજી તે મરહુમ શેઠ દીનશાહજી એદલજી કમીશરીવાલાનાં વીધવાએ પોતાના ખાવંદ મરહુમ શેઠ દીનશાહજી એદલજી કમીશરીવાલાનાં પુનને સારૂં તા० ૫ મી આકટોબર ૧૮૭૫ ને દીને રૂ૧૫૦૦) ની નોટ.

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૮ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૬.

૨ "જરતોસ્તી ધર્મ શિક્ષક. બનાવનાર, એદલજી કેરશાસપજી આંટીઆ. મુંબઇ, મુંબઇ સમાચાર છાપખાનામાં માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહેર હોમજીનાએ છાપીઉં છે. સને ૧૨૪૬ યજદેજરદી—સને ૧૮૭૬ ઇસવી."

એ ચોપડીની આજ સુધીમાં દશ આવૃતિઓ છપાઇછે.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૭૬.

૪ જામે જમશેદ, તા० ૩ જી જાનેવારી ૧૮૭૭.

		નર.	નારી.	જુમલે.
ઃગન—	૧ થી ૫ વર્ષનાં ..	૧*	૧*	૨
	૬ થી ૧૦ વર્ષનાં ..	૫†	૨૩	૨૮
	૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ..	૨૯	૧૪૧	૧૭૦
	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૭૫	૯૬	૧૭૧
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૧૦૩	૧૫	૧૧૮
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૪૩	૧‡	૪૪
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૧૫	૦	૧૫
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૨	૦	૨
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૪§	૦	૪
		૨૭૭	૨૭૭	૫૫૪
ગગરનાં–	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ..	૦	૨	૨
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ..	૧	૬	૭
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ..	૪	૮	૧૨
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ..	૧	૨	૩
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ..	૪	૦	૪
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ..	૫	૦	૫
	૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
	૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
	૫૬ થી ૬૦ વર્ષનાં ..	૦	૦	૦
	૬૧ થી ૬૫ વર્ષનાં ..	૧	૦	૧
		૧૮	૧૮	૩૬

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૧૧૪૨ મરણ નિપજ્યાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જન્મેલાં	૪૭	૪૭	૯૪
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૫૩	૩૭	૯૦
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૧૦૪	૮૭	૧૯૧
૧ થી ૫ વર્ષનાં	૧૧૯	૧૧૮	૨૩૭
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં	૨૭	૨૩	૫૦
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં	૨૪	૨૭	૫૧
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં	૨૭	૩૬	૬૩
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં	૪૦	૨૮	૬૮
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં	૨૯	૨૩	૫૨
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં	૩૩	૩૧	૬૪
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં	૪૦	૪૦	૮૦
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં	૩૦	૩૮	૬૮
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં	૧૫	૧૩	૨૮
૯૧ થી ૧૦૦ વર્ષનાં	૦	૫	૫
૧૦૧ થી ૧૦૫ વર્ષનાં	૦	૧‖	૧
	૫૮૮	૫૫૪	૧૧૪૨

એ ૧૧૪૨ મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૩	બાહેરકોટ	૧૫૬
કોટ	૪૦૨	ખેતવાડી	૮૪
ધોબીતલાવ ..	૨૪૦	કામાટીપરા ..	૫
ફરેલવાડી	૧૬	બે ટાંકી	૨
ગીરગાંમ	૨૯	ડંકન રોડ	૧
ચોપાતી	૪૧	ફાકલંડ રોડ ..	૫
ગ્રાંટ રોડ	૧૩	નાગપાડા	૧
તારદેવ	૬	ભીંડીબજાર....	૪૨
ગોવાલીઆ તલાવ	૬	ભાંએખલા ..	૪
ખંબાલા	૩	મજગાંમ	૩૦
માહલક્ષ્મી....	૧	પરેલ	૧૯
વાલકેશ્વર	૪	ચીંચપોગલી ..	૨
		શાયન..	૧
		નાએગામ	૩
		વરલી	૧
		દાદર	૧
		માહીમ......	૧
		વાંદરા......	૩
		સર જમ૦ જી૦ હાસ્પીટલ ...	૧૫
		ગોકલદાસ હાસ્પી૦	૧
		ગોરગામથી.	૧
			૧૧૪૨

એ ૧૧૪૨ મરણ નીચલાં કારણોથી નિપજ્યાં હતાં:—

તાવ........................	૧૮૯
ગ્નાનતંતુને લગતાં દરદો	૧૩૭
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૭૫
લોહીવીકારને લગતાં દરદો	૨૫
જલંદર......................	૧૭
શીતલા	૧૬૮
ગોવરૂ	૩
કાલેરા	૮

* એ એક પાંચ વર્ષનો છોકરો એક વર્ષની દુધમળ છોકરી સાથે પરણ્યો હતો. છેલાં પચીસ વર્ષમાં એ એક પણેજ અસાધારણ બનાવ બનેલો કેહવાય.

† એમાં બે ૯) વર્ષના અને ત્રણ ૧૦) વર્ષના છોકરા હતા.

‡ એ એક ૩૦) વર્ષની કુંવારી ઇરાંની છોકરી હતી.

§ એમાં એક ૪૫) વર્ષનો બીજવર ૧૮) વર્ષની કુંવારી, તથા બે ૪૪) વર્ષના બીજવરો ૨૩) તથા ૨૧) વર્ષની કુંવારીઓ સાથે પરણ્યા હતા.

‖ એ એક ૧૦૨) વર્ષની ઓરત હતી.

રગદપીત	૨
મરડો	૨૪
પેટ	૪૨
પીશાબને લગતાં દરદો	૭
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૧૮
ચાંમડીને લગતાં દરદો	૮
હાલચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૫
તરતનાં જન્મેલાં..................	૯૪
જખ્મી તથા નાકવતી..................	૧૩૪
બીજાં દરદો	૧૭૫
(૨૨ તાવને લગતાં.	
૬૬ છાતીને લગતાં.	
૮૭ પાંચનશકતીને લગતાં.)	
આપઘાત	૭¶
(૫ ઝેહર ખાઇને.	
૧ તલાવમાં પડીને.	
૧ ગલે ફાંસો દઇને.)	
હોનારત, અકસ્માત, વગેરે	૩**
(૧ ત્રામના આચકાથી.	
૧ બારીએથી પડી જવાથી.	
૧ ચાલતી ત્રેને ચઢવા જવાથી.)	
નહિં જણાયલાં કારણોથી	૧
	૧૧૪૨

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધે ૧૧૯ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં ત્રણ ઓરતો પણ હતી.

¶ આપઘાત કરી મરણ પામેલાં ૭) જણાંમાં ૬) પુરૂષ અને ૧) સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૬૦) વર્ષનો સુથાર કરજદારીને લીધે ગલે ફાંસો દઇને; એક ૪૨) વર્ષનો નાચાર માંદગીથી કંટાલી, એક ૭૫) વર્ષનો બીલ કલેકટર કરજદારીને લીધે, એક ૨૫) વર્ષનો સુથાર બાયડી તથા છોકરો મરી જવાના ગમને લીધે, અને એક ૧૮) વર્ષનો જવાંન ચાકરી નહિં મલવાની નીરાશીમાં ચારેએ ઝેહર ખાઇને; તથા એક ૭૨) વર્ષના રેલવે નોકરે માંદગીથી કંટાલી તલાવમાં પડી આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એકજ ૧૯) વર્ષની પરણેલીએ માંદગીથી કંટાલી ઝેહર ખાઇ આપઘાત કીધો હતો.

** અકસમાતથી મરણ પામેલાં ૩) જણામાં ત્રણે પુરૂષ હતાં. તેઓમાં એક ૨૦) વર્ષનો ટેલીગ્રાફ શીગનલર ચાલતી આગગાડીએ ચઢવા જતાં પગ લપસી જવાથી, એક ૧૮) વર્ષનો વિદ્યાર્થી ત્રામની ગાડીમાંથી ઊતરતાં સાંમે આવતી શીગરાંમના આચકાથી પડી જવાથી, અને એક ૪) વર્ષનો બુચો રમતાં રમતાં ત્રિજે માલની બારીએથી રસ્તામાં પડી જવાથી મરણ પામ્યા હતા.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૭.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ" નાં કાલેનડર[1] માં સઘળી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજ છે.

જોંઈટ સ્ટાક કુંપનીઓ—

આલબરટ મીલસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં પાલણજી ફરાંમજી મેહતાનું નામ વધારે.

એલાએનસ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇનું નામ વધારે.

બુખારાર કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇનું નામ વધારે.

ભરૂચ મીલસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દોરાબજી ફરાંમજી પાંડે અને ખરશેદજી માણેકજી શેઠનાનાં નામ વધારે.

ન્યુ કોલાબા કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી રસતમજી કામાનું નામ વધારે.

કુરલા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ અને નશરવાંનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ. એજંટો, બી. એંડ એ. હોરમજજી.

ન્યુ ધરમસી પુંજાભાઇ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દોરાબજી ફરાંમજી પાંડે અને નશરવાંનજી મેહરવાંનજી પાંડેના નામ વધારે.

ખાંનદેશ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ મીલસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી માણેકજી શેઠનાનું નામ વધારે.

મધરાજ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં મેહરવાંનજી નશરવાંનજી પટેલ અને શોરાબજી તેહમુલજી લીગેટ. શેક્રેટરી અને ત્રેજરર, દીનશાહ શોરાબજીની કુંપની.

માંડવી સ્પીનીંગ વીવીંગ એંડ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં હોરમજજી નવરોજજી મુકલાતવાલાનું નામ વધારે.

મજગાંમ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં એદલજી નશરવાંનજી શેઠનાનું નામ વધારે.

મોરારજી ગોકલદાસ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએકટરોમાં નશરવાંનજી દાદાભાઇ કાતરકનું નામ વધારે.

ઓરીએનટલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના એજંટો તરીકે મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેની કુંપનીને બદલે જે. એન. પીટીટની કુંપની.

પ્રીનસ ઑફ વેલસ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી જાંહગીરજી ગામડીઆનું નામ વધારે.

[1] The Times of India Calendar and Bombay Directory for 1877. Bombay: printed and published at the Times of India Office.

યુરોપ્યન પેહડીના પારસી દલાલોમાં વધારે—

રીચી સ્ટુઅરટની કુંપની—હીરજીભાઇ હોરમજજી સરાફ.

આર. એલ. સધરન એંડ કુંપની—બેહરામજી ખરશેદજી ગાંધી.

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

નામદાર માહરાંણી વિક્ટોરીયાએ આજ દીનથી "એમપ્રેસ ઑફ ઇંડીઆ" અથવા "કયસરે હિંદ" નો ખેતાબ લીધો તેનો ઢંઢેરો મુંબઇમાં મેદાનમાં માહરાંણીજીનાં બાહવલાં આગલ એક મોટો પલાટફાર્મ બાંધી તે ઉપર મોટા ઠાઠમાઠથી વાંચવામાં આવ્યો હતો. નામદાર ગવરનર દીલ્લી ખાતેની દરબારમાં ગયલા હોવાથી વડા કૌનસીલર હાનરેબલ મી૦ એ. રાજર્સે ઢંઢેરો ઇંગ્રેજીમાં તથા તેનો ગુજરાતીમાં તરજુમો શેઠ ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકાએ, મરાઠીમાં શેઠ વાશુદેવ પાંડુરંગે, અને હિંદુસ્થાંનીમાં મોલવી હેદાતુલાએ વાંચી સંભલાવ્યો હતો. એ પછી ખુશાલીના ત્રણ પોકારો વચ્ચે શેહનશાહી વાવટો ચઢાવવામાં આવ્યો તથા ૧૦૧ ટોપો ફોડવામાં આવી હતી. રાતનાં આખાં શેહરમાં રોશની કરવામાં આવી હતી, જેમાં પારસીઓએ મોટો ભાગ લીધો હતો.

એ દીનેની ખુશાલીમાં અપાયલા ખેતાબોમાં નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને ખેતાબો આપવામાં આવ્યા હતા:—

કમપાનીઅન ઑફ ધી સ્ટાર ઑફ ઈંડીઆ (સી. એસ. આઇ.)—શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા.

ખાંનબાહદુર—શેઠો બહમનજી શેરાબજી તારાપોરવાલા, ખરશેદજી રુસતમજી થાંણેવાલા, દાવર રુસતમજી ખરશેદજી મોદી, જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, નશરવાંનજી ખરશેદજી નગરવાલા, પેશતનજી જાંહગીરજી તાલિયારખાં, રુસતમજી શેરાબજી દલાલ ભરૂચવાલા.[1]

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતાવાલી નાગપોરની એમપ્રેસ મીલ આજ દીને ત્યાંના કમીશનરે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં ખોલી મુકી હતી. મીલનાં બંધે એનજીનો ૮૦૦ ઘોડાનાં બળનાં હતાં, જેમાંનાં મોટાને "ગોવાદ ઇજદ" અને નાહનાને "બેહરાંમ ઇજદ" નાં નામો આપ્યાં હતાં.[2]

તા૦ ૩ જી જાનેવારી.

રોજ ૧૬ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—આદરજી જીવણજી પોસ્ટ માસ્ટર—ઉમર વર્ષ ૪૫) એવણ પ્રથમમાં સુરતના અને તે પછી રાજકોટના પોસ્ટ માસ્ટર હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૫ માં વરોડરાના માહરાજા મલ્હારરાવ ગાયકવાડની તપાસને માટે કમીશન બેઠું હતું તે વેળાએ ત્યાં કાગજ પત્રોનો મોટો વ્યાવહાર ચાલવાને લીધે એવણના હસ્તકમાં ત્યાંનું ટપાલખાતું રાખ્યું હતું. એવણનું મરણ રાજકોટમાં નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૬ થી જાનેવારી.

રોજ ૧૯ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

લાહોર મધે જરથોશ્તીઓની આરામગાહની જગાની પાસે શેઠ એદલજી બરજોરજી શેઠનાએ "ગુલબાગ" નામે

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨ જી જાનેવારી ૧૮૭૭.

એ દીનેની ખુશાલીમાં સુરત મધે મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ નશરવાંનજી મોદીનાં આતશબેહરાંમ મધે પારસીઓએ એક જશન કીધું હતું, તથા કલેકટરની મારફતે માહરાંણીજી ઊપર એક મુબારકબાદીનું માનપત્ર મોકલ્યું હતું. નવસારી મધે ત્યાંનાં આતશબેહરાંમમાં શોકરગુજારીનું જશન અંજુમનને ખરચે કરવામાં આવ્યું હતું, તથા ત્યાંની સર કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમનીવાલી મદરેસામાં વડા માસટર શેઠ ફરાંમજી નવરોજજી દાદીબરજોર, બી. એ. એ માહરાંણીજીને મુબારકબાદી ઇછવાનો એક મેલાવડો દસ્તુર દારાબજી માહીયારજીનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ કીધો હતો. પુણાં મધે પણ બંધે દરેમેહરોમાં શોકરગુજારીનાં જશનો તથા રોશની કરવામાં આવી હતી. વરોડરા મધે પણ કાંપની ધર્મશાલામાં એક જશન થયું હતું. કરાંચી મધે પણ ત્યાંની સદરની દરેમેહરમાં સવારનાં જશન તથા રાતનાં સર્વે પારસીઓએ રોશની કીધી હતી. આકોલા મધે પણ ત્યાંની દરેમેહરમાં સવારનાં જશન થયું હતું, તથા રાતનાં આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાએ એક ઉજાણી આપી હતી. મધ્ય હિંદુસ્થાંનના પારસીઓએ સર હેનરી ડાલીની મારફતે મુબારકબાદીનું માનપત્ર મોકલ્યું હતું.

દીલ્લી દરબારની યાદગારીમાં નામદાર વાઇસરાયે જુદાં જુદાં રાજવાલા કૉનસલોની મોલાકાત લઇ તેમને પોતાને હાથે રૂપાંના ચાંદો પેહરાવ્યા હતા, જેઓમાં ઇરાંનના કલકતા ખાતેના કૉનસલ શેઠ માણેકજી રૂસતમજી બનાજી, તેમના બેટા શેઠ હીરજીભાઇ માણેકજી રૂસતમજી, સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. અને શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, સી. એસ. આઇ. પણ હતા.

સુરત મધે દરબાર ભરાઇ તેમાં કલેકટર મી૦ પ્રાંટે ઢંઢેરો ઇંગ્રેજીમાં તથા શેઠ કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઇવાલાએ ગુજરાતીમાં વાંચી સંભલાવ્યો. ત્રણ હિંદુ ગ્રહસ્થો તથા ખાંનબાહદુર રૂસતમજી ખરશેદજી મોદી અને ખાંનબાહદુર બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજરને કલેકટરે પોતાને હાથે વફાદારીની સરટીફીકેટો આપી હતી. સુરતની સર્વે નિશાલોનાં બાળકોને હાઇ સ્કુલના ચોગાનમાં એકઠાં કરી શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ., એલ. એલ. બી. ની આગેવાંની હેઠલ મીઠાઇ વેંહચવામાં આવી હતી.

ભરૂચની દરબારમાં કલેકટર મી૦ વાહીટે ખાંનબાહદુર રૂસતમજી શેરાબજી દલાલને, પુણાંની દરબારમાં મી૦ ન્યુનહામે બે હિંદુ ગ્રહસ્થો તથા ખાંનબાહદુર અરદેશર શેઠ ખરશેદજીને, અહમદનગરની દરબારમાં કલેકટર મી૦ જેકબે બે હિંદુ ગ્રહસ્થો તથા ખાંનબાહદુર નશરવાનજી ખરશેદજીને, તથા કરાંચીની દરબારમાં કલેકટર મી૦ મેળવીલે એક હિંદુ ગ્રહસ્થ સાથે શેઠ શાપુરજી હોરમજજી સોપારીવાલાને વફાદારીની સરટીફીકેટો આપી હતી.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૬.

એક નગરીનું મકાન બંધાવી ત્યાંની અંજુમનને અપરણ કીધું હતું.[૧]

તા૦ ૧૦ મી જાનેવારી.

શેઠ બેહરામજી મેહેરવાનજી મલબારીએ "હિંદી કવિતા ઇંગ્રેજી લેબાશમાં" એવાં નામથી ઇંગ્રેજીમાં એક ચોપડી રચી પ્રગટ કીધી હતી.[૨] એ ચોપડી મીસ મેરી કારપેનટરને અર્પણ કરવામાં આવી હતી.

તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી.

અત્રેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દિને મલી હતી. મરનશીનની ખુરસી હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાકટર કુકે ગયાં સાલનો રીપોરટ વાંચી સંભળાવ્યો, જે પછી ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપો આપી હતી, જેઓમાં નીચલા ૧૧) પારસીઓ હતા:—

(૧) અરદેશર પેશતનજી કામાને સર જમશેદજી જીજીભાઇ ગોલ્ડ મેડલ, (૨) હીરજીભાઇ જમશેદજી અપુને રૂ૨૫) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૩) એરચશાહ ફરામજી શાનાને રૂ૨૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૪) રૂસતમજી હોરમજજી કામાને રૂ૨૦) ની ફ્રીથ સ્કાલરશીપ, (૫) શેરાબજી ફરદુનજી ગઝદારને રૂ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૬) ધનજીભાઇ બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનસર) ને રૂ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ, (૭) ડાધાભાઇ અરદેશર ચોકસીને રૂ૧૪) ની ફ્રીથ સ્કાલરશીપ, (૮) જાંહગીરજી બરજોરજી દાજીને રૂ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૯) ધનજીભાઇ રૂસતમજી વાડીઆને રૂ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૧૦) હોરમજજી એદલજી ખબારવાલાને રૂ૧૦) સરકારી સ્કાલરશીપ, (૧૧) દોરાબજી (દારાશાહ) હોરમજજી બાટીઆને રૂ૧૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ.

આએ વર્ષની હાસ્પીટલ આસીસટનટીશીપની સેવટની પરીક્ષામાં એક પારસી—જીરાબજી નશરવાનજી આબાદાન, પસાર થયા હતા.[૩]

તા૦ ૧૧ મી જાનેવારી.

અહમદનગર જીલ્લામાં આવેલાં રાહુરી ગામના સબઓરડીનેટ જડજ શેઠ દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના પેહલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી.[૪]

તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૬ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—કુવરજી હોરમજજી ભાભા—ઉમર વર્ષ ૮૬) શેઠ હોરમજજી બેહરામજી ભાભાના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૩ થી શેઠ રતનજી દાદાભાઇ કોહલા સાથે ભાગમાં ચીનનો વ્યાપાર તથા આડતનું કામ ચલાવતા હતા. તે પછી તા૦ ૧૨ મી નવેમબર ૧૮૩૩ થી ભાગ છોડવી પોતાને હીસાબે એખલા વ્યાપાર તથા આડતનું કામ ચલાવતા હતા, અને તે માટે પોતાના વડા દીકરા શેઠ બેહરામજીને ૧૮૪૮ માં ચીન મોકલ્યા હતા. ૧૮૬૦ થી જયફને લીધે સઘળો વ્યાપાર બંધ કરી એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી. સુરત અને રૂસતમપરાના ભગરીઆ મોબેદોના ઘાહંબાર, મુકતાદ, વગેરે મવાબનાં કામો માટે ઉભાં થયલાં ફંડના એવણ ૧૮૫૭ થી તે ૧૮૭૪ સુધી અતરેના એક તરસ્ટી હતા.

તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી.

આજ દિને મરહુમ શેઠ કુવરજી હોરમજજી ભાભાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૨,૦૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીની સોલમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દિને સર કાવશજી જાંહગીર યુનીવરસીટી હાલમાં ભરાઇ હતી. પ્રમુખપદને વાઇસ-ચાનસેલર ધી હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસ બીરાજ્યા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમ નીચલા પારસીઓ હતા:—

માસ્ટર ઑફ આર્ટસ (એમ. એ.) ની સનદ—ફરદુનજી મનચેરજી દસ્તુર કામદીનના.

લાઇસેનશીએટ ઑફ મેડીસીન ઍંડ સરજરી[૬] (એલ. એમ. ઍંડ એસ.) ની સનદ—અરદેશર પેશતનજી કામા, ફરામજી રતનજી દલિયા, દીનશાહ દોરાબજી મીસ્ત્રી, કાવશજી હોરમજજી મીસ્ત્રી.

લાઇસેનશીએટ ઑફ સીવીલ ઇનજીનીઆરીંગ (એલ. સી. ઇ.) ની સનદ—પેશતનજી હોરમજજી પારક, બી. એ., કેખશરૂ પેશતનજી બિલ્લીમોરીઆ.

---

૧ કુંભાગ્રવાલો એ બાગ ઘણો મોટો છે, અને તેના એક ભાગ તરફ જરથોસ્તી રવાંનોને સુખડા કરવાની જગો છે. આજે "સોનજી" તરફ રવાંનોને સુખડા કરવામાં આવતાં હતાં, જ્યાં ૧૩) રવાંનોને સુખડા કરેલાછે. એ જગા ૧૮૪૧ થી ૧૮૬૪ સુધી વપરાશમાં હતી, અને ૧૮૬૪ પછી રવાંનોને ઉંચાં સુખડા કરેલાછે.

૨ "The Indian Muse in English Garb By, Behramji Merwanji Malabari Bombay: printed at the 'Reporters' Press. 1877."

આ ચોપડી વિષે નામદાર મહારાણીજી, જરમનીની કરાઉન પ્રીનસેસ, હેટોની ઑફ ઇંગ્લેન્ડ, ડયુક ઑફ આરગાઇલ, લારડ બીકનસફીલ્ડ, લારડ લીટન, લારડ નાર્થબ્રુક, પ્રોફેસર મોક્સ મુલર, ઇંગ્લાન્ડના રાજકવિ ટેનીસન, વગેરેએ ઉત્તમ મતો લખી મોકલ્યા હતા.

૩ હાંમેસ્ટ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૩ મી જાનેવારી ૧૮૭૭.

૪ મુંબઇ ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૭.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૭૭.

૬ લાઇસેનશીએટ ઑફ મેડીસીનને બદલે એ વૈદાંની પદવીનું નામ "લાઇસેનશીએટ ઑફ મેડીસીન ઍંડ સરજરી" કરી આએ વર્ષથી યુનીવરસીટીએ રાખ્યું હતું.

બેચલર ઑફ આર્ટસ (બી. એ.) ની સનદ—ફરદુનજી માણેકજી કાંગા, કાવશજી જમશેદજી સંજાણા, કાવશજી દાદાભાઈ કંત્રાકટર (નાગેગાંમવાલા), ફરદુનજી પાલણજી દેસાઇ, બરજોરજી અરદેશર એંટી, રૂસતમજી મનચેરજી ગીમી, જીવણજી. જમશેદજી મોદી, ગોદરેજજી દોરાબજી પદમજી, નવરોજજી મેહરવાંનજી પાજનીગરા, માણેકજી ચાપુરજી વાછા.

આ વેળાએ અપાયલા યુનીવરસીટી મેડલોમાં ચાનસેલરસ મેડલ ફરદુનજી મનચેરજી દસ્તુર કામદીનનાને એમ. એ. ની પરીક્ષામાં ગણિત અને ખુદરતી ફીલસુફીમાં પેહલા વર્ગમાં પસાર થવા માટે; સ્કાલરશીપોમાં એલીસ સ્કાલરશીપ ફરદુનજી માણેકજી કાંગાને બી. એ. ની પરીક્ષામાં ઇંગ્રેજી પત્રકમાં સઉથી ચડતી માર્કસ મેલવવા માટે, મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે સ્કાલરશીપ કેખશરૂ પેશતનજી ભેદવારને એલ. સી. ઇ. ની પરીક્ષામાં મીકાનીકલ ઇનજીનીઅરીંગમાં સઉથી ચડતી માર્કસ મેલવવા માટે; પ્રાઇઝોમાં જેમસ બરકલી પ્રાઇઝ પેશતનજી હોરમજજી પાટકને એલ. સી. ઇ. ની પરીક્ષામાં સર્વથી ચડતા આવવા માટે, અને બાઇ માણેકબાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ પ્રાઇઝ પેશતનજી દાદાભાઇ મરચંટને મેત્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં સાધારણ માનમાં ચડતી માર્કસ મેલવવા માટે આપવામાં આવ્યાં હતાં.

વળી આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની પુંજીમાં ઓરીએનટલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપની લીમીટેડના પ્રમુખ શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે તા૦ ૧૪ મી આગશટ ૧૮૭૬ ને દીને એ કુંપનીના એજંટ મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેની યાદગારીમાં કુંપનીની પુંજીમાંથી રૂ૬૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનાં વ્યાજમાંથી દર શાલ એલ. સી. ઇ. ની પરીક્ષામાં જે વિદ્યાર્થી મીકાનીકલ ઇનજીનીઅરીંગમાં સર્વથી ચડતી માર્કસે પસાર થાય તેને મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજીનાં નામથી દર માસે રૂ૨૦) ની એક સ્કાલરશીપ આપવાને બેટ આપી હતી.[1]

તા૦ ૧૮ મી જાનેવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીના નવા "ફેલોઝ" તરીકે નામદાર સરકારે આ વર્ષ નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા:—

દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પ આશાના.

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ., એલ. એલ. બી.

શેઠ જાંહગીરજી બરજોરજી વાછા.

શેઠ હોરમજજી જાંહગીરજી ભાભા, એમ. એ.

સેતારા જીલ્લાનાં તાસગાંમના સબારડીનેટ જડજ શેઠ મેહરજીભાઇ કુવરજી તારાપોરવાલાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના પેહલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી.[2]

તા૦ ૨૨ મી જાનેવારી.

શેઠ મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરીએ નામદાર માહરાંણી વિકટોરીઆએ સ્કાટલંડના પાહડી મુલકમાં કરેલા પ્રવાસનાં વર્ણનની પોતે બનાવેલી ઇંગ્રેજી ચોપડીનો તે નામ-

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૭ મી જાનેવારી ૧૮૭૭.

ઊપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઊપરાંત આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની નાની પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા:—

ફરસ્ટ એલ. એમ. એંડ એસ. ની પરીક્ષામાં—રૂસતમજી હોરમજજી કામા, હોરમજજી નવરોજજી કંત્રાકટર, બીખાજી જીવાજી દમણીઆ, જામાસપજી શેરાબજી દસ્તુર (કામદીનના), ધનજીભાઇ બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનસરના), એદલજી બેહરાંમજી શારબસ, શેરાબજી ફરદુનજી ગજ્જર, હોરમજજી મેહરવાંનજી હકીમ, મેહરવાંનજી ધનજીભાઇ કરંજીઆ, માણેકશાહ જમશેદજી કેલાંવાલા, હોરમજજી ડોશાભાઇ પેશીકાકા, એદલજી શેરાબજી પુણાંવાલા, દાદાભાઇ ખરશેદજી રીવીટના, શાવકશાહ શેરાબજી તારાપોરવાલા.

ફરસ્ટ એલ. સી. ઈ. ની પરીક્ષામાં—ખરશેદજી નવરોજજી પાવરી, જમશેદજી જાંહગીરજી દલાલ, જમશેદજી દાદાભાઈ નાદરશાહ.

ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઈન આર્ટસ (એફ. ઇ. એ.) ની પરીક્ષામાં—પેશતનજી મનચેરજી ઘડીઆલી, જીજીભાઇ એદલજી મોદી, કાવશજી બેજનજી શેઠના, રૂસતમજી ધનજીભાઇ શેઠના, હીરજીભાઇ પેશતનજી વાડીઆ.

મેત્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં—રૂસતમ મેહરબાંન આગા, નવરોજજી દાદાભાઇ આલપાઇવાલા, બહમનશાહ ખરશેદજી અંકલેસરીઆ, માણેકજી કાવશજી બાંમજી, પેશતનજી કાવશજી બાપાસોલા, રૂસતમ બ. રૂ. કામા, શેરાબજી રતનજી કોચમેન, ખરશેદજી હોરમજજી દાદીશેઠ, રૂસતમજી માણેકજી ડાહરીવાલા, નવરોજજી બેહરામજી દારૂવાલા, ધનજીશાહ હોરમજજી દસ્તુર કામદીનના, પાલણજી નવરોજજી દાવર, બાપુજી પાલણજી ડાકટર, રૂસતમજી ડોશાભાઇ ડાકટર, દીનશાહ જીવાજી એદલબેહરાંમના, કેખશરૂ નશરવાંનજી (ચાંદાભાઇ) એનજીનીઅર, રૂસતમજી શેરાબજી ઘડીઆલી, શેરાબજી માણેકજી કાકા, નશરવાંનજી કાવશજી કાંગા, શેરાબજી માણેકજી કાંગા, અરદેશર બેજનજી ખરાસ, કેખશરૂ ધનજીભાઇ મારકર, મરજબાંન મનચેરજી મરજબાંન, જમશેદજી નાનાભાઇ મસાલાવાલા, મેહરવાંનજી આદરજી મસાલાવાલા, રૂસતમજી મેહરવાંનજી મેહતા, મેહરવાંનજી દાદાભાઇ મરચંટ, પેશતનજી દાદાભાઇ મરચંટ, નશરવાંનજી ફરાંમજી મીરજા, ધનજીભાઇ દોરાબજી મીસ્રી, એદલજી રૂસતમજી મોદી, રતનજી એદલજી મોદી, કેખશરૂ અરદેશર મુનશી, અરદેશર નવરોજજી નાદરશાહ, કાવશજી દોરાબજી પાંડે, બરજોરજી પેશતનજી પોંચા, કેકોબાદ હોરમજજી રાવ, તેહમુલજી નવરોજજી સંજાણા, ખરશેદજી સંતોકજી સંતોક, અરદેશર હોરમજજી શેઠના, બરજોરજી શેરાબજી સરાફ, ફરાંમજી ધનજીભાઇ સરાફ, નાનાભાઇ ફરાંમજી સોપારીવાલા, હોરમજજી રૂસતમજી તાતા, પેશતનજી હીરજીભાઇ અંકલેસરીઆ, જમશેદજી બીખાજી ઊનવાલા, બહમનજી શેરાબજી વાડીઆ, અરદેશર દોરાબજી વરકીંગબોક્ષવાલા.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૭.

દારની પરવાંનગીથી ગુજરાતી તરજુમો કરી તેનું પુસ્તક છપાવી બાહેર પાડ્યું હતું.[1] એ પુસ્તક નામદાર શાહજાદા આલબર્ટ એડવરડ, પ્રીનસ ઑફ વેલસને અર્પણ કીધું હતું.

તા૦ ૨૮ મી જાનેવારી.

નામદાર માહરાંણી વિકટોરીયાએ હિંદુસ્થાંનના મુલક ઉપરની પોતાની હકુમતને મલતો "એમપ્રેસ ઑફ ઇંડીઆ" અથવા "કયસરે હિંદ" નો ખેતાબ ધારણ કર્યો તે બાબે તે નામદાર ઉપર પારસી કોમ તરફથી મોકલવા ધારેલું માનપત્ર બાહલ રાખવાને મુંબઇના જરથોસ્તી રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા આજ દીને સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે આલબલેસ બાગમાં બોલાવી હતી. સભામાં પુષ્કળ પારસીઓ એકઠા મલીઆ હતા. પ્રથમમાં શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલે દરખાસ્ત કરવાથી અને તેને શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે ટેકો આપવાથી સરનશીનની ખુરસી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇને આપવામાં આવી હતી, જેવણ તરફથી તેમના વડા બેટા શેઠ માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજીએ સભા મલવાનું કારણ વાંચી સંભળાવ્યું હતું. જે પછી માનપત્ર તથા તેનો ગુજરાતી તરજુમો પારસી પંચાતનાં ફંડના શેક્રેટરી શેઠ નશરવાંનજી બેહરાંમજીએ વાંચી સંભલાવ્યો હતો. તે બાદ નીચલા ઠેડાવો સર્વેનાં એકમતથી પસાર થયા હતા:—

શેઠ હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠનાએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ અરદેશર ડોશાભાઈ મુનશીએ ટેકો આપ્યો કે "નામદાર કયસરે હિંદ જોગનું માનપત્ર, જે આએ સભાએ બાહલ રાખ્યુછે તે દસ્તાવેજ તઇઆર કરનાર કમીટીએ મુંબઇના રેહવાસી જરતોશતીઓની તે ઉપર શહીઓ લેઇને મુંબઇ સરકારની મારફતે એ નામદાર ઉપર મોકલી આપવું."

શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે દરખાસ્ત કીધી અને તેને દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ ટેકો આપ્યો કે "માનપત્ર તઇઆર કરવા સારૂં મુકરર કરેલી કમીટીએ એ દસ્તાવેજ ઘડી કાહડીઓછે તે વીશે, તથા એ કામ સંબંધી તેઓએ જે ખીજી તસદી લીધીછે તે બાબે આએ સભા એ સાહેબોનો ઉપકાર માનેછે."

હાનરેબલ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠે ટેકો આપ્યો કે "આએ સભા ભરવા સારૂં આલબલેસ બાગના મુતવલીઓએ એ મકાંન વાપડવા આપ્યું તેથી તેમનો ઉપકાર માનવો."

શેઠ કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલાએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતાએ ટેકો આપ્યો કે "સરનશીન સાહેબે આએ સભાનું કામ ઘણી સારી રીતે બજાવ્યું તે વીશે તેમનો ઉપકાર માનવો."

એ પછી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[2]

તા૦ ૧ લી ફેબરવારી.

અતરેની હાઇ કોરટમાં પારસીઓના વારસા હીસ્સાના કાયદાની એક અગતની બાબદનો ચુકાદો હાનરેબલ મી૦ જસટીસ ગ્રીને આજ દીને એક મુકદમાના સંબંધમાં આપ્યો હતો. એ મુકદમો મરહુમ શેઠ કાવશજી નાનાભાઇ દાવર જેવણ વગર વશીહતે મરણ પામ્યા હતા તેમની મીલકતની વેંહચણીને લગતો હતો. મરહુમ શેઠ કાવસજીનો એક દીકરો નશરવાંનજી કે જે બાપની હૈયાતીમાં વગર વશીહતે તથા વગર ફરજંદે મરણ પામ્યો હતો તેમનાં વીધવા બાઇ આવાંબાઇને સસરાની મીલકતમાંથી ફાલો મલે કે નહિં તે બાબદની તકરાર નીકલી કે એક પારસીનો છોકરો બાપનાં મરણ આગમજ વગર વશીહતો મરણ પામે તો તે છોકરાના બાપની મીલકતમાં તે છોકરાની વીધવા બાયડીને હીસ્સો મલે કે નહિં. પારસી કાયદાની એક કલમમાં એવું લખવામાં આવ્યુછે કે વીધવા અને બચ્ચાંને મુકીને જો તે મરણ પામે તો તે વીધવાને ફાલો મલે, પણ હવે જો તે વીધવાને કરમાં બચ્ચાં ન હોય તો તેવે વખતે તેને ફાલો મલે કે નહિં તે શકમાં રહ્યુછે. નામદાર જડજે બધી તકરારો સાંભલી ચુકાદો આપ્યો કે ઉપલી કાયદાની કલમની મતલબ એવી પ્રકારની રાખવામાં આવીછે કે વીધવા—પછી તેને બચ્ચાં હોય યા ન હોય—તોબી તેને વગર વશીહતે મરણ પામેલાની મીલકતનો ફાલો મલવો જોઇએ. એ કલમમાં જે બોલ વાપડવામાં આવ્યાછે કે "વીધવા અથવા વીધવા અને બચ્ચું" એ બોલોનો ખોલ્લો અર્થ તેનામદારે કીધો કે આવાંબાઇને મરનાર કાવશજી દાવરની મીલકતમાંથી તેણીના મરનાર ખાવંદના ફાલાનો અરધો હીસ્સો મલવો જોઇએ, અને બાકીનો અરધો હીસ્સો તે મરનારના ભાઇ બેહનોને વેંહચી આપવો.[3]

તા૦ ૧ લી ફેબરવારી.

શોલાપુરના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ દારાશાહ ડોશાભાઇને નામદાર સરકારે ત્યાંના કામચલાઉ કલેકટર નેમ્યા હતા.

વીરમગામના મામલતદાર શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલ્લાના ડીસ્ત્રીક્ટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[4]

---

૧ "મહારાંણી વિક્ટોરિયાએ સ્કૌટલન્ડના પહાડી મુલકમાં કરેલા પ્રવાસોનું વર્ણન એ નામનાં એ મહાન પ્રતાપી રાણીએ રચેલાં પુસ્તકનું ગુજરાતી ભાષાન્તર નોંધ તથા ચિત્રો સાથે. કર્તા, મનચેરજી મેરવાંનજી ભાવનગરી. મુંબઇ: એજ્યુકેશન સોસાઇટીનાં છાપખાનાંમાં છાપી પ્રસિદ્ધ કર્યું. ૧૮૭૭."

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૭.

એ માનપત્રપર ૫૦૦૦) થી વધુ શહીઓ લઇ આગશટ ૧૮૭૭ માં મુંબઇ સરકારની મારફતે માહરાંણીઉપર મોકલ્યું હતું.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી ફેબરવારી ૧૮૭૭.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧ લી ફેબરવારી ૧૮૭૭.

તા૦ ૫ મી ફેબરવારી.

રોજ ૧૯ માહ ૬ (કદ૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ અરદેશર કાવશજી રૂસ્તમ ફ્રરામનાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૦૦) તથા બીજા એશીઓએ રૂ૨૫૦) મલી રૂ૧૨૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૬ થી ફેબરવારી.

રોજ ૨૦ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

નવસારી મધે શેઠ નશરવાનજી રતનજી તાતાએ બંધાવવા ધારેલાં દોખ્મનો પાયો કોહાડીથી ખોદવાની ક્રિયા આજ દીને તે તરફ અથોરનાનોની એક મોટી મીજલસ હજુર એમ૦ ખરશેદજી બેહરામજી સહીઆરે કીધી હતી.[૨]

તા૦ ૯ થી ફેબરવારી.

મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીને ચોપાટીનાં પારસીઓનાં દોખ્મઓવાલા ડુંગર ઉપર જવાના સર જમશેદજી જીજીભાઇ રોડની પડોસમાં તુલસીનાં પાણીને માટે નલ મુકવા તથા જાહેર નવો રસ્તો બાંધવા સારૂં પારસી પંચાતની આસરે ૮૦૦૦) ચોરસવાર જગા જોઇતી હતી, તે જગા મેલવવાને "લાંડ આકવીઝીશન આકટ" ની રૂહે મુંબઇના કલેકટરે ૧૮૭૬ માં માગણી કીધી હતી. એ જગા દોખ્મઓને લગતી હોવાથી તે જગે તલાવ નહિં બાંધે એવી તદબીર કરવા સારૂં પંચાતનાં ફંડોના તરસ્ટીઓએ શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી કરકા, સી. એસ. આઇ. ને વચમાં નાખ્યા હતા. તેવણે ઇજનેર મી૦ રીએનજી વાલટન સાથે એવી ગોઠવણ કીધી કે પંચાતની જગો ઉપર તલાવ ખોદવો નહિં, પણ તેની પડોસમાંની સરકારી જગો ઉપર પંચાતની જગોથી કેટલેક છેટે ખોદવો. એ બાબે કેટલીક તકરાર તથા સદેશાઓ ચાલ્યા બાદ તરસ્ટીઓએ તા૦ ૨૨ મી જાનેવારી ૧૮૭૭ ને દીને મ્યુનીસીપાલ કમીશનરને ચેવટનું લખી જણાવ્યું કે—(૧) એ ઉપલી હમારે હસ્તકની જગો લીધાથી મજકુર સર જમશેદજી જીજીભાઇ રોડ નકામો થશે, વાસ્તે એ કટકો લીએ તેની આગમજ મ્યુનીસીપાલીટીને ખરચે એની પડોસમાં પંચાતની જગો ઉપર તેને બદલે તેટલો પોહલો રસ્તાનો કટકો પાકો બાંધી આપવો, તથા ઉગમણી બાજુએ છાતીપુર ઉંચી ભીત બાંધીને હદ કરી આપવી. (૨) એ રસ્તાને નાકે ડુંગર ઉપર જવાની સીહડીની પડોસમાં ગાડીઓ ઉભી રેહવાની જગો છે તે જગો મધેનો એક કટકો પૂલ બાંધવા સારૂં માગોછો, પણ તે કટકો પારસીઓને ઘણો ઉપેગી છે તેથી જો બની શકતું હોય તો પૂલ જરા ઉગમણ તરફ હટાવીને બાંધો તો એ કટકો લેવાની મ્યુનીસીપાલીટીને જરૂર રેહશે નહિં. પણ તેમ કરતાં જો ઘણી મુશ્કેલી નડતી હોય તો એ કટકાની કીમત લીધા વગર તેની ઉપર ઉંચ્ચો પૂલ બાંધવાની પરવાનગી આપવી, એવી સરતે કે મજકુર પૂલની નીચેની જગો ઉપર પારસીઓના ગાડીઘોડા ઉભા રેહવા સારૂં છુટ આપવી. (૩) મ્યુનીસીપાલીટી જે નવો રસ્તો બાંધવા ધારેછે તે રસ્તો વચમાં આવ્યાથી પંચાતની જગોના બે ભાગ થશે, તેથી એક ભાગ ઉપરથી બીજા ભાગ ઉપર સગવડથી જવાઇ શકાય એવી ગોઠવણ કરી આપવી. (૪) ગામદેવીના રસ્તા ઉપરથી દોખ્મઓવાલા ડુંગર ઉપર જવાની સીહડીઓ છે તેને મજકુર નવા રસ્તાથી અડચણ થશે, તેથી તે સીહડીઓ ઉપર પૂલ બાંધો તે ઘરતી ઉંચ્ચાઇ તથા પોહલાઇનો બાંધવો, કે મોટી પાયદશને તે મધેથી પસાર થવાને હરકત નહિં નડે.

એ સરતો મ્યુનીસીપાલીટીએ આજ દીને બાહલ રાખ્યાથી એ જોઇતી ૮૦૧૦) ચોરસવાર જગા મુંબઇના કલેકટરે દર ચોરસવારનાં આસરે રૂ૨।= ની આવરેજ કીમતે રૂ૧૮૯૨૧૧૯ તરસ્ટીઓને આપી પોતાના સ્વાધીનમાં લીધી હતી, અને તે ઉપર મોટે ભાગે હાલનો "ગીબસ રોડ" બાંધવામાં આવ્યોછે.[૩]

તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૪ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર મનોચેહરજી દારાબજી ઉદવાડેવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૫) ઉદવાડેવાલા દસ્તુર દારાબજી બેહરામજીના બીજા દીકરા. એવણને ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૫ માં પોતાના બાપનાં મરણથી ઉદવાડેના વડા દસ્તુરનો ઓહદો મલયો હતો.

તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી.

આજ દીને ઉદવાડા મધે મરહુમ દસ્તુર મનોચેહરજી દારાબજીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા એમ૦ ખુરશેદજી મનોચેહરજીને તેમની જગોએ દસ્તુર નેમી અંજુમન તરફથી એક શેઆલ વડા અકાબર શેઠ માણેકજી કાવશજી દમણવાલાએ પોતાને હાથે ઓરાડી હતી, તથા મરનાર દસ્તુરજીની તારીફમાં તેવણે એક ટુક ભાષણ કીધું હતું.[૪]

તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી.

ડાકટર હોરમજજી દાદાભાઇ મસાંનીએ ઇંગલાંડ મધે "ઇંડીઅન મેડીકલ સરવીસ" ની પરીક્ષા પાંચમી પદવીએ ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[૫]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી ૧૮૭૭.

૨ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારી ૧૮૭૭.

૩ ઉપલા રૂ૧૮૯૨૧૧૯ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૩૩ ના હીસાબની ચોપડીમાં સફે ૯૦ મે જમે કરેલાછે.

૪ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી ૧૮૭૭.

૫ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી માર્ચ ૧૮૭૭.

તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી.

રોજ ૩ માંહ ૭ (કo) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—શાપુરજી અરદેશર પાંડે—ઉમર વર્ષ ૫૧) શેઠ અરદેશર ફરદુનજી પાંડેના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૮ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ તેમની મેશરસ રીચી સ્ટુઅરટની કુંપનીની પંતીઆલાઓ સાથની દલાલીનાં કામોમાં પડયા હતા. તે પછી મેશરસ ફીલીક નીક્ષનની કુંપનીમાં દલાલ તરીકે જોડાયા હતા. શેર સટ્ટાનાં વખતમાં અતરે નીકલેલી બોમ્બે પ્રેસીડનસી બેંકના એવણ એક ડાએરેકટર હતા. ૧૮૬૧ થી એવણ શેઠ મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેએ સ્થાપેલાં ધર્મખાતાંના એક તરસ્ટી હતા.

તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી.

અહમેદનગરની સમાલ કાઝ કોરટના જડજ શેઠ ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફને નામદાર સરકારે અમદાવાદની સમાલ કાઝ કોરટના જડજ નેમ્યા હતા.

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે અમદાવાદ હાઇ સ્કુલના હેડ-માસટર નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી.

અમદાવાદવાલા શેઠ કાવશજી મનચેરજી કારંજાવાલાએ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૫ ના સપટેમબર માસની અમદાવાદની મોટી રેલ વેળાએ જે તારીફલાયક મેહનત કીધી હતી, તથા પોતાનાં તન, મન અને ધનથી લોકોને જે મદદ આપી હતી તે માટે એ ગ્રહસ્થનો જાહેર રીતે ઉપકાર માનવાની ગોઠવણ કરવા થકી હીતેચ્છુ પત્રના અધીપતી શેઠ પીતાંમબરદાસ ત્રીભોવનદાસ તથા શેઠ ઉમાભાઇ હઠેસીંગે સરકયુલર ફેરવી એક જાહેર સભા આજ દીને હેમાભાઇ ઇનસ્ટીટયુટનાં દીવાનખાંનાંમાં મેલવી હતી. પ્રમુખસ્થાને રાવબાહદુર ગોપાલરાવ હરી દેશમુખ બીરાજયા હતા. આ વેળાએ ઠેરવ્યું કે અમદાવાદના લોકોની એક જાહેર સભા હવે પછી એક ચોકસ દીવસે ભેગી કરી શેઠ કાવશજીને જાહેર માનપત્ર આપવું. શેઠો ફરાંમજી તથા જાંહગીરજી પેશતનજી વકીલે શેઠ કાવશજીએ તેમનાં કુટુંબને રેલની વખતે જે મદદ આપી તે વીશે કેટલીક બીના જાહેર કરી તેમનો ઉપકાર માનયો હતો. એ પછી માનપત્ર ઘડવા પાંચ ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[2]

તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી.

રોજ ૮ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

નવસારી મધે ખુરશેદ વાડીના કંપાઉંડમાં મરહુમ શેઠ કાવશજી માણેકજી તાતાના વારસોએ પોતાના બાવાનાં પુનને સારૂં જરથોસ્તીઓને સરઅવસરે વાપડવાને પાકી બાંધણીનો માલ સાથનો એક ઓટલો બંધાવી આજ દીને તેઓના ભાઇ મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ કાવશજી તાતાની વરસી હોવાથી તે ખોલ્લો મુકવાનું જશન કીધું હતું. જશનની ક્રિયા પુરી થવા બાદ દસ્તુર ખુરશેદજી જમશેદજી જામાસપઆશાનાએ એક ભાષાણ કરી સર્વે શકતિવાલા જરથોસ્તીઓને પોતાના હમદીનોને પોતાથી બની આવતી શગવડ જાલવવા માટે મજબુત ભલાંમણ કીધી હતી. જે પછી અંજુમન પત્રની મારફતે આએ મુકામને જરથોસ્તીઓના જાહેર વપડાસ સારૂં ખોલ્લું મેલિલું જણાવ્યામાં આવ્યું હતું. તે બાદ મકાંન બંધાવનારાઓમાંના વડા શેઠ શોરાબજી કાવશજી તાતાને અંજુમન તરફથી, તથા દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી અને શેઠ નશરવાંનજી રતનજીતાતા તરફથી મલી ત્રણ શેઆલો હોરાડવામાં આવી હતી. જે પછી નેઆતનું જમન જમી સર્વે વદાય થયા હતા.[3]

તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી.

શેઠ હીરજીભાઇ માણેકજી રૂસતમજી બનાજીને કલકતાના એક મુલેહના અમલદાર તથા હાનરરી માજીસ્ટ્રેટ તરીકે બંગાલની નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧ લી મારચ.

ખાંનદેશના પોલીસ ઇનસ્પેકટર શેઠ જાંહગીરશાહ અરદેશર તાલેયારખાંનને નામદાર સરકારે પંચમાહલના પોલીસ ઇનસ્પેકટર નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૩ જી મારચ.

શેઠ ફીરોજશાહ પેશતનજી મેહરહોમજીએ મુંબઇ મધે દાદર તરફ માટીનાં તરેહવાર જાતનાં "ઇનેમલ" કરેલાં

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૨ મી ફેબરવારી ૧૮૭૭.

૨ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી ૧૮૭૭.

એ માનપત્ર કમીટીએ તૈયાર કરી તે જાહેરમાં આપેલું લાગતું નથી, પણ ખાંનગી રીતે શેઠ કાવશજીપર મોકલી આપ્યું હતું.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી ૧૮૭૭.

આ મકાનમાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે :—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ છે

"આએ ખોરશેદવાડી મધે જમનશાલા તથા તે ઉપરનો
"માર નોશારીવાશી આ૦ કાવશજી માણેકજી તાતાના વારે-
"શોએ પોતાના બાવા બેહેશતનશીન મુરબી આ૦ કાવશજી
"માણેકજી તાતાનાં પુનને શારૂં શ્રી નોશારીના સરવે જર-
"થોશતી રેહવાશીઓને વાસતે પોતાના ખરચથી બંધાવીઓછે.
"રોજ ૮ મો દેપાદર દાદાર હોરમજદ માહ ૬ થો શેરેવર
"અમશાસપંદ શાલે ૧૨૪૬ એજદેજરદી તા૦ ૨૪ મી
"ફેબરવારી શને ૧૮૭૭ ઇશવી. શવંત ૧૯૩૩."

૪ ધી એમપ્રેસ, તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૯૦૨.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧ લી મારચ ૧૮૭૭.

વાસણો તથા શણગારની બીજી જીનસો બનાવવાનું એક કુંભારનું કારખાનું "પીરોજશાહ પોટરી વર્ક્સ" ને નામે ઉઘાડ્યું હતું, તે કારખાનું ખોલ્લું મેલવાની ક્રિયા આજ દીને શેઠ બેહરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ. એ એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. શેઠ બેહરામજીએ આ નવો ઉદ્યોગ દેશમાં દાખલ કરવા માટે શેઠ પીરોજશાહ તથા તેમના ભાગયાઓ શેઠો ધનજીભાઇ ખરશેદજી રતનાગર અને બરજોરજી ઓદાદાદ ધરાંનીને શાબાશી આપી હતી, તથા શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, ડાકટર થામસ બલેની, મેશરસ મારટીન ઉડ અને રીમીનગ્રી વાલટરે ભાષણો કરી આ નવા સાહસની ફતેહ ઇચ્છી હતી. સેવટે શેઠ ધનજીભાઇ રતનાગરે ઉઠી હાજર થયલાઓનો ઉપકાર માનયો, અને મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[1]

તા૦ ૫ મી મારચ.

હેદરાબાદ ખાતે "હજુરે પુરનુર" નામદાર નીજાંમ સરકાર દીલ્હી દરબાર ગયા હતા તે સહીસલામત પાછા ફર્યાં તેની મુબારકબાદીમાં ત્યાંના જરથોસ્તીઓ તરફથી તે નામદારને એક માનપત્ર આપવાને ત્યાંના નીચલા ૧૧ આગેવાંન જરથોસ્તી ગ્રહસ્થોનું એક ડપ્યુટેશન આજ દીને અફ્જલ મેહલમાં તે નામદારની હજુરમાં ગયું હતું:—

ખાંનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, શેઠો બાપુજી વીકાજી મેહરજી, દીનશાહજી બેજનજી તુરકી, દસ્તુર બેહરાંમજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, એમ૦ પેશતનજી રૂસતમજી કાંગા, શેઠો નશરવાંનજી શેરાબજી ચીનાઇ, દારાબજી ડોશાભાઇ ડાટીવાલા, દસ્તુર રતનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, શેઠો આદરજી દોરાબજી પ્રાસવાલા, એદલજી શેરાબજી ચીનાઇ.

ડપ્યુટેશનના વડા ખાંનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના જેઓ ખાસ પુણેથી આવ્યા હતા તેઓએ માનપત્ર ફારસી ભાષામાં બુલંદ અવાજે વાંચી સંભલાવ્યું, જેનો હજુર તરફથી નવાબ રશીદ ઉદ દઉલ્લા મીર મુનશીએ જવાબ વાંચી સંભલાવ્યો, જે પછી દસ્તુરજી સાથે થોડીક વાતચીત કીધા બાદ ડપ્યુટેશનના સર્વે ગ્રહથોને પોતાનો મેહલ બતાવવાને દરબારીઓને ફરમાવ્યું, અને ઓદાબ બંદગી બજાવી દરબાર બરખાસ્ત થાઇ હતી.

બીજે દીને નામદાર નીજાંમ તરફથી દસ્તુરજી તથા તેમના ભાઇઓને મેજબાંનીએ બોલાવ્યા હતા, તથા દસ્તુરજીને બેલાત (તે મધે કીનખાબનાં થાણો, ડોશાલા, ધાકાની મલમલો, ઉંચ્ચી જામદાનીઓ, જરના શેલાં, પાઘડીઓ, તથા એક ઘણોજ સુંદર પાનાં અને મોતીનો હાર, તથા બીલીઆંનની પોંહચી અને સરપેચ) એનાયત કીધી હતી.

દસ્તુર સાહેબને આ મુસાફરી દરમેઆંન હેદરાબાદના દરેક અમીર ઉમરાવો તથા રેસીડંટે મોટા અમીર સરખું માનએકરામ આપ્યું તથા રેલવે સ્ટેશન સુધી સર્વે તેમને લેવા તથા મુકવા ગયા હતા.[2]

તા૦ ૭ મી મારચ.

શેઠ બેહરામજી ફરદુનજી મરજબાને "મેરાતુલ અરસ" નામના કુટુંબની સ્ત્રીઓને બોધ આપવા લાયક એક નસીહતરૂપી ઉરદુ કીસ્સાનો ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી તેનું પુસ્તક બાહેર પાડ્યું હતું.[3]

તા૦ ૮ મી મારચ.

રોજ ૨૦ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૬ યઝદેજરદી.

શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતાએ નવસારી મધે બંધાવવા માંડેલાં દોખમનો તાંણો પુરવાની ક્રિઆ આજ દીને ત્યાંના વડા દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી મેહરજીરાંણાના ઉપરીપણાં હેઠલ કરવામાં આવી હતી. એ ક્રિઆ બે બરશનુમવાલા હેરબદો દસ્તુર રૂસતમજી કેકોબાદજી મેહરજીરાંણા તથા એમ૦ નવરોજજી રતનજી કુતારે કીધી હતી. આ વેળાએ મુંબઇ તથા ગુજરાતથી પુશ્કળ પારસીઓ પોતાનાં કુટુંબ સહીત એ ક્રિઆ જોવાને ગયા હતા, જેમની સંખીઆ આસરે ૧૦૦૦૦ ની હતી; લોકોના ઉતારા તથા ગાડીઓ વગેરેની સર્વે ગોઠવણો શેઠ નશરવાંનજી તાતા તરફથી સારી પ્રકારે કરવામાં આવી હતી.[4]

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૫ મી મારચ ૧૮૭૭.

એ કારખાનું જોવાને મુંબઇનો નામદાર ગવરનર સર ફીલીપ વુડહાઉસ તા૦ ૨૦ મી મારચ ૧૮૭૭ ને દીને ગયો હતો, અને ત્યાં થતું કામ જોઇ ખુશી થયો, તથા એવાં કારખાંનાંને મુંબઇના લોકોએ ઊત્તેજન આપવું જોઇએ એવી મજબુત ભેશારસ કીધી હતી.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી મારચ ૧૮૭૭.

૩ "મેરાતુલ અરૂસ, યાને કન્યા દર્પણ. એવે નામની ઊરદુ ભાષામાં બનેલી એક કેતાબ જેમાં કુટુંબની સ્ત્રીઓને બોધ આપવા લાયક નસીહતરૂપી કીસ્સો છે તેનો ગુજરાતીમાં તરજુમો. અસલ ઊરદુમાં બનાવનાર, મોલવી મોહોમદ નઝીર એહમદ, ડપ્યુટી કલેકટર અને સેટલમેન્ટ આફિસર, ગોરખપુર. આ તરજુમો અસલ ગ્રંથના માલેકની પરવાંનગી લઇ, મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપખાનાંમાં મધે બેહરાંમજી ફરદુનજીની કુંપનીએ છાપ્યોછે. સને ૧૮૭૭ ઇસવી."

એ પુસ્તક ઘણું વાંચવા લાયક હોવાથી તેની ચાર આવૃતિ અત્યારસુધીમાં બાહેર પડીછે.

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૧ મી મારચ ૧૮૭૭.

એ ક્રિઆમાં શામેલ થવાને શ્રી નવસારીની અંજુમન તરફથી દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી મેહરજીરાંણાએ એક માસ આગમજથી વર્તમાનપત્રોમાં જાહેરખબર છપાવી સર્વે જરથોસ્તીઓને જાણ કીધી હતી.

તા૦ ૧૨ મી મારચ.

જલગામ મધે ૧૮૭૫ માં ચાલેલા સખ્ત કોલેરાની વખતે ત્યાંનાં રૂઉ ખાતાંના એક સબ-ઇનસ્પેકટર શેઠ જમશેદજી જીવાજીએ લોકોને દવાદારૂ વગેરેની મદદ કરી ઘણા જીવો બચાવવા માટે ત્યાંની મ્યુનીસીપાલીટીએ તેમને એક સોનાનો ચાંદ ભેટ આપ્યો હતો.[૧]

તા૦ ૨૧ મી મારચ.

પુણાંવાલા શેઠ ગોદરેજજી દોરાબજી પદમજી, બી. એ. ને હિંદુસ્થાનની નામદાર સરકારે પોતાની નોકરીમાં દાખલ કરી મુંબઈના એકાઉટંટ જનરલના છ ઠા આસીસ્ટંટ નેમ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૨૨ મી મારચ.

રોજ ૪ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—એદલજી બરજોરજી શેઠના—ઉમર વર્ષ ૫૪) શેઠ બરજોરજી ડોશાભાઇ શેઠનાના બીજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૬ થી કરાંચી તથા સીંદ હેદરાબાદ તરફ રોજગારને માટે ગયા હતા. તે પછી શેઠ જામાસપજી હોરમજજી બોગા સાથે લાહોર, રાવલપીંડી, વગેરે ઠેકાણાંઓપર મેશરસ જામાસપજીની કું૦ને નામે દુકાનો ઉઘાડી હતી. લાહોર મધે ત્યાંનાં જરથોસ્તી રવનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાની આરામગાહની જગા એક મોટા કુશાદે બગીચામાં એવણે પોતાના ખરચથી બંધાવી હતી, તથા તેની પાસે "ગુલબાગ" નામે શગડીનું એક મકાન બંધાવી તે તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૭૭ ને દીને ત્યાંની અંજુમનને સપુરદ કીધું હતું. એવણનું મરણ પણ લાહોર મધેજ નીપજ્યું હતું, અને ત્યાં ઉપલીજ આરામગાહની જગાપર એવણને સુમિદા કીધા હતા.

તા૦ ૨૩ મી મારચ.

રોજ ૫ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—રૂસતમજી નશરવાંનજી નાદરશાહ—ઉમર વર્ષ ૭૪) શેઠ નશરવાંનજી રૂસ્તમજી નાદરશાહના પાંચમા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના ભાઇ શેઠ મેહેરવાંનજી નશરવાંનજી નાદરશાહ સાથે બાગમાં દુબાશનું કામ ચલાવતા હતા. તે પછી તા૦ ૧ લી અકટોબર ૧૮૩૭ થી ભાઇ શેઠ મેહેરવાંનજી તથા શેઠ ફરામજી પેશતનજી પાંડે સાથે "રૂસતમજી નશરવાંનજીની કું૦" ને નામે વ્યાપાર ચાલુ કીધો હતો. તે પેહડી તા૦ ૨૭ મી અકટોબર ૧૮૪૦ થી બંધ કરી, અને પાછા દુબાશનાં કામમાં પડયા હતા. ૧૮૫૫ થી બાબથી છુટા પડી એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૨૫ મી મારચ.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ 'મુંબઇના દેશીઓમાં ફ્રીમેશનરીની બાબદ ઉપર એક નીબંધ લખી તેનું ચોપાનીઉં છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૩]

તા૦ ૨૭ મી મારચ.

રોજ ૯ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

આજ દીને થાણા મધેની મરહુમ શેઠ રૂસતમજી કાવશજી પટેલવાલી દરેમેહરની ૪૯ માં વર્ષની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં ત્યાંની જરથોસ્તી અંજુમને એ દરેમેહરના પંથકી એ૦ ખુરશેદજી મંનોચેહરજી પંથકી—કે જેઓના વડવાઓ જ્યારથી થાણા ગામમાં પારસીઓની વસ્તી થાઇ ત્યારથી ત્યાંના પંથકી હતા, અને જેઓએ પોતાની દયાનતદારી, પહરેજગારી અને એકમારગીપણાંના ખવાસથી થાંણાના જરથોસ્તીઓનો એક પછી એક પ્યાર મેલવ્યો હતો; તેઓને પોતાની અંજુમનને માથે વડા દસ્તુર ઠેહવી એક કીમતી શેમ્માલ હોરાડી હતી. એ વેળાએ થાણાના તમામ જરથોસ્તીઓ તથા મુંબઇથી પણ ઘણાક સાહેબો જશનમાં બીરાજ્યા હતા. જશનની ક્રિયા પુરી થવા બાદ મુંબઇવાલા દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણાએ ઉઠી એક સુભાષીત ભાષણ કરી આ ઠીલચાલને પસંદ કરી ટેકો આપો, તથા સુચના કીધી કે દસ્તુર ખુરશેદજીને પોતાના દસ્તુરી ઓહદાની ફરજો બજાવવામાં થાણાના સર્વે જરથોસ્તીઓએ હમેશાં મદદ કરવી. એ બાદ થાણાની જરથોસ્તી અંજુમન તરફથી શેઠ બહમનજી બેહરામજી પટેલે એક અંજુમનપત્ર વાંચી દસ્તુર ખુરશેદજીને સર્વેનાં એકમતથી થાણાની અંજુમનના દસ્તુર નેમેલા જાહેર કીધા. જે પછી થાણાના એક અસલ રેહવાસી ખાંનસાહેબ જમશેદજી રતનજી તે થાણાની અદાલતના નાજરે ઉઠી દસ્તુરજીને શેમ્માલ હોરાડી મુબારકબાદી આપી તથા હાજર થયલા સર્વે ગ્રહસ્થોનો ઉપકાર માનયો. જે બાદ ચાશની કરી મેલાવડો બરખાસ્ત થાયો હતો.[૪]

તા૦ ૨૯ મી મારચ.

આએ વર્ષની ડીસ્ટ્રીકટ પલીડરની પરીક્ષામાં ૧ પારસી,—શેઠ બેજનજી આદરજી કલેકટર, પસાર થયા હતા.

શેઠ ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકાને નામદાર સરકારે કાઠીઆવાડના કામચલાઉ પેહલા ડેપ્યુટી આસીસ્ટંટ પોલીટીકલ એજંટ નેમ્યા હતા[૫].

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૨ મી મારચ ૧૮૭૭.
૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૩ મી મારચ ૧૮૭૭.
૩ "A Discourse on Freemasonary among the Natives of Bombay. By K. R. Cama. Printed at the Times of India Steam Press. 1877."
૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨ જી આપરેલ ૧૮૭૭.
૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૯ મી મારચ ૧૮૭૭.

તા૦ ૩૧ મી મારચ.

અતરેની રાયલ નેવીના અમલદારો તથા પારસીઓ વચ્ચે એક ક્રિકેટ માચ આજ દીને અતરેનાં મેદાનમાં રમવામાં આવી હતી, જેમાં પારસીઓ ૭ વિકેટ જીત્યા હતા.[1]

તા૦ ૧ લી આપરેલ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની આગલ લખેલાં જુદાં જુદાં શહેરોની મ્યુનીસીપાલીટીના મેમબરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા:—

પાનોલી ———શેઠ અરદેશર મેહરવાંનજી.
પુનાં ———પ્રોફેસર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસઆશાના.
શેઠ હોરાબજી પદમજી પેશતનજી.
અહમદનગર —ખાંનબાહદુર નશરવાંનજી ખરશેદજી નગરવાલા.
શેઠ ફરામજી અરદેશર કેકોબાદના.
શોલાપુર———શેઠ દોરાબજી મનચેરજી લાલકાકા.
નાશક ———શેઠ મેહરાંમજી જાંહગીરજી રાજકોટવાલા.
ધગતપુરા ———શેઠ રૂસ્તમજી ખરશેદજી શરાફ.
ખાંનદેશ———શેઠ જમશેદજી જીવાજી.
અલીબાગ———શેઠ ફરાંમજી ખરશેદજી નરીમાંન.
કારવાર ———શેઠ જમશેદજી હોરમજજી.
વાંદરા ———શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી દાવર.
શેઠ જાંહગીરજી રૂસ્તમજી મોદી.
વલસાડ ———શેઠ શાપુરજી દાદાભાઇ.
શેઠ શાપુરજી ગોરાબાઇ.
શેઠ માણેકજી શોરાબજી.
ડાકટર નશરવાંનજી ધનજીભાઇ કરંજીઆ.
સુરત ———ખાંનબાહદુર બરજોરજી મેહરવાંનજી ફ્રેજર.
ડાકટર માણેકજી ખશુખાંજી.
ડાકટર ડોશાભાઇ પેશતનજી.
ખાંનશાહેબ ખરશેદજી પાલણજી લાલકાકા.
શેઠ ફરાંમજી જામાસપજી ભાવનગરી.
રાંદેર ———શેઠ બહમનજી ભીમજીભાઇ રાંદેરીઆ.
માંડવી ———શેઠ હોરમજજી ખરશેદજી.
શેઠ દીનશાહ બહમનજી.
અંકલેશર ———શેઠ એદલજી નશરવાંનજી જીનવાલા.
ભરૂચ ———શેઠ ધનજીશાહ મેહરવાંનજી ડાકટર.
શેઠ એદલજી મનચેરજી કંત્રાકટર.
શેઠ નશરવાંનજી બહમનશાહ મેહતાજી.
શેઠ આદરજી મનચેરજી દલાલ, બી. એ.
નડીઆડ ———શેઠ દારાશાહ જમશેદજી પોસ્ટ માસટર.
ખેડા ———શેઠ રૂસ્તમજી ધનજીભાઇ પટેલ.
દોહદ ———શેઠ જાંહગીરશાહ અરદેશર તાલેયારખાંન.

તા૦ ૨ જી આપરેલ.

રોજ ૧૫ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—જામાસપજી બહમનજી ભાવનગરી—ઉમર વર્ષ ૬૪) સુરતવાલા શેઠ બહમનજી મનચેરજી ભાવનગરીના વડા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૭ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ તેમની જાગીરો વગેરેનો વહીવટ ચલાવતા હતા. ૧૮૬૪ માં સુરત મધે અતી મોંઘવારી ચાલવાથી સસ્તો અનાજ વેચવાને ઉભી થાયલી "ગ્રેન કુંપની"ને એવણે કેટલીક મદદ કીધી હતી. સુરતની પારસી ડીસ્ત્રીકટ માત્રીમોનીઅલ કોરટના એવણ ૧૮૬૬ માં તેની શરૂઆતથીજ એક ડેલીગેટ હતા. સુરતની પારસી કોમમાં એવણ એક આગેવાન ગ્રહસ્થ હતા, તથા ત્યાંનાં દરેક પ્રજા ઉપયોગી કામમાં ભાગ લેતા. ભાવનગર મધે એઓની કેટલીક બાગાયત જમીન હતી, જે ત્યાંના મરનાર ઠાકોર સાહેબે ઇમારતો બાંધવાનાં કામમાં લીધાથી એવણે તે સામે દાવો ઉઠાવ્યો હતો, અને મુકદમો છેક ઇંગલાંડ શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ સુધી ગયો હતો, પણ તે નામદારે રાજદરબારી કારણોને લીધે તેમાં વચ્ચે પડવાને ના પાડ્યું હતું.

તા૦ ૫ મી આપરેલ.

મુંબઇ સમાચારના માલેક શેઠ માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીનાએ "હોરી સમુદય" એટલે વીણી કાહડેલી અસલ ૫૩૦ ઉંચી કીસમની હોરીઓના સંગ્રહનું એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[2]

તા૦ ૧૫ મી આપરેલ.

એ૦ એદલજી બહમનજી દસ્તુર જામાસઆશનાને ગયે શાલ બીરાર તાલુકાના રેસીડંટના "એટચી"નો ઓહદો નામદાર સરકારે આપ્યો હતો, તેમને આ શાલ

---

[1] ટાઇમસ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૨ જી આપરેલ ૧૮૭૭.
આ પારસી જીતનારા ટીમમાં નીચલા ૧૧ જણા હતા:—
શેઠો અરદેશર ખરશેદજી મેજર, પેશતનજી જીવણજી માસટર, શોરાબજી જમશેદજી ગનધર (મીસ્ત્રી), પેશતનજી જામાસજી મોદી, શોરાબજી પેશતનજી મીસ્ત્રી, ધનજીશાહ હીરજીભાઇ પટેલ, એદલજી બીખાજી કુમાના, રૂસ્તમજી ફરદુનજી બીકરસટેથ, કાવશજી રતનજી આરીઠન, રૂસ્તમજી નવરોજજી પસતાકીઆ, જમશેદજી પોહચાજી પોહચા..
શેઠ અરદેશર બેહરાંમજી પટેલ—સેક્રેટરી.

[2] "મુંબઇ સમાચારનો હોરી સમુદય, જે મધે અસલ પુસ્તકોમાંથી વીની કાહાડેલી તથા બીજી મલી ૫૩૦ નવી ઊંચી કીસમની હોરીઓનો સંગ્રહ સમાવયોછે. ભાગ ૧ લો. મુંબઇ સમાચાર છાપખાનાંમાં માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીનાએ છાપયોછે. સને ૧૮૭૭ ઇસવી."

આકોલાના ત્રિજા માજીસ્ટ્રેટ નેમી ૨૧૦૦) સુધીના દીવાંની મુકદમાઓ ચુકવવાની પણ સત્તા આપી હતી.[૧]

તા૦ ૧૬ મી આપરેલ.

હાનરેબલ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ હિંદુસ્થાંન ખાતે આયાત થતાં કાપડ તથા સુતર ઉપરની જગાત કાહડી નાખવાની વીરૂદ્ધમાં એક લંબાંન પત્ર હિંદુસ્થાંનના નામદાર વાઇસરાય લારડ લીટન ઉપર આજ દીને લખ્યો હતો, અને તેમાં બતાવી આપ્યું હતું કે હિંદુસ્થાંનની કસટમની આયાત જગાતોને રાજનાં મેહસુલની એક અગતની રકમ દાખલ જાલવી રાખવી જોઇએ.[૨]

તા૦ ૧૯ મી આપરેલ.

રોજ ૨ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—બરજોરજી બહમનજી પદમ—ઉમર વર્ષ ૬૧) નવસારીવાલા આ૦ બહમનજી રૂસતમજી પદમના દીકરા. એવણ નવસારીથી આએ સદીની શરૂઆતમાં મુંબઇ આવી સુતરાઉ કાપડની ફેરી ફરતા હતા, અને ઇંગ્રેજોમાં ઘણી ઘરાકી કીધી હતી. અતરેની મેશરસ વીલ્યમ નીકલની કું૦ની મારફતે એવણ વીલાયતથી કાપડનો મોટો જથ્થો મંગાવતા હોવાથી એમને તે જાણીતી વ્યાપારી પેહડી સાથે ઘણો સંબંધ હતો. ૧૮૭૨ માં એવણે નવસારી મધે પેહલા દસ્તુર મેહરજીરાંણા કેતાબખાંનાને માટે ૨૫૦૦૦) ને ખરચે એક મકાંન બંધાવી આપ્યું હતું.

તા૦ ૧૯ મી આપરેલ.

શેઠ શાવકશાહ શેરાબજી દાવરને નામદાર સરકારે થાંણાના બીજા વર્ગના કામચલાઉ સબારડીનેટ જડજ નેમી ૨૫૦) સુધીના દીવાંની મુકદમાઓ ચુકવવાની સમાલ કાઝ કોરટના જડજની સત્તા આપી હતી.

શેઠ કુવરજી કાવશજી શબાવાલાની વડોદરાનાં રાજ્યમાંથી બદલી કરી નામદાર સરકારે તેમને અમદાવાદના કામચલાઉ હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૨૭ મી આપરેલ.

રોજ ૧૦ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

આજ દીને નીમચ મધે ત્યાંની જરથોસ્તી અંજુમનના ઉપરાતથી એક દોખમું બંધાવી પરસાવ્યું હતું. એ દોખમાંની આગેવાંની તથા સર્વે દેખરેખ શેઠ કાવશજી જીવણજી મેવાવાલાએ કીધી હતી.[૪] દોખમાંની સામે એક શગડી શેઠ આદરજી બીખાજી એરાવવાલા તે મેવાર પોલીટીકલ એજનસીના હેડ કલાર્કે પોતાને ખરચે બંધાવી આપી હતી.[૫]

તા૦ ૨૮ મી આપરેલ.

રોજ ૧૧ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—મનચેરજી પાલણજી લાલકાકા—ઉમર વર્ષ ૬૬) શેઠ પાલણજી દોરાબજી લાલકાકાના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૯ માં શોલાપુર તરફ નોકરીએ ગયા હતા. તે બાદ ૧૮૫૦ માં ત્યાં એક વીલાયતી અથબાબની દુકાંન ઉઘાડી પોતાને હીસાબે રોજગાર ચલાવતા હતા. શોલાપુરમાં લાંબા વસવાતને લીધે એવણ ત્યાંના એક આગેવાંન રેહવાસી ગણાતા હતા. એવણનું મરણ પણ ત્યાંજ નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧ લી મેએ.

જાહેર નિશાલોમાં શિક્ષક થવાને લાયક બનવાની "પબલીક સરવીસ" ની પરીક્ષામાં આએ વર્ષ એક પારસી બાઇ—ડોશીબાઇ એદલજી વઇદ, પસાર થયાં હતાં.[૬]

તા૦ ૨ જી મેએ.

મઉની લશ્કરી છાવણીના કમાનડીંગ આફીસર મેજર જનરલ માંટગોમરી પોતાને વતન સીધારનાર હોવાથી તે નામદારે ત્યાંના પારસીઓ સાથે ચલાવેલી સલુકાઇને લીધે મઉના સર્વે પારસીઓએ આજ દીને શેઠ આદરજી દાદાભાઇ મસાલાવાલાનાં દીવાંનખાંનાંમાં ખાંનબાહદુર એદલજી પેશતનજી ધાસવાલાનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી તેને એક માનપત્ર આપ્યું હતું.[૭]

તા૦ ૫ મી મેએ.

મુંબઇની પોલીસનો ડેપ્યુટી કમીશનર મી૦ આલફ્રેડ એડજીંગટન કે જે છેલ્લાં પચીસ વર્ષ થયાં અતરેની પોલીસ ફોજમાં જોડાયલો હતો તે પોતાનો ઓહદો છોડી ઇંગલાંડ જવાથી તેને અતરેના રેહવાસીઓ તરફથી આજ દીને તેનાં મકાનમાં જઇ એક માનપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું. શેઠ

૧ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૨૮ મી આપરેલ ૧૮૭૭.

૨ એ આખો પત્ર એક ચોપાંનપાંના આકારમાં એજ શાલના મેએ માસમાં શેઠ શેરાબજીએ છપાવી પ્રગટ કીધો હતો, તથા તે એમનાં સુંદી કાહડેલાં લખાંણોના બીજા દફતરને સફે ૪૦૦ મે છાપલોછે.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૯ મી આપરેલ ૧૮૭૭.

૪ એ દોખમું પરસાએઆનાં જશનમાં શામેલ થવાને સર્વે જરથોસ્તીઓને નીમચની જરથોસ્તી અંજુમન તરફથી શેઠ કાવશજી જીવણજી મેવાવાલા, ગવરમેંટ કંત્રાકટરે અતરેનાં ગુજરાતી વર્તમાંનપત્રોમાં જાહેરખબર છપાવી અરજ કીધી હતી.

૫ આ દોખમાંપર દસ્તી તક્તી અથવા લેખ કોતરેલો નથી, પણ તેની સામેની શગડી ઊપર એક તક્તી મારી તેમાં ફકત નીચે મુજબ લખેલુછે:—

"૧૮૭૭, 1877, પારસી આદરજી બીખાજી એરાવાલે હેડ કલારક મેવાર પોલીતીકલ એજંશી ૧૨૪૭."

૬ જામે જમશેદ, તા૦ ૨ જી મે ૧૮૭૭.

૭ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૬ મી મેએ ૧૮૭૭.

નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇએ તે વાંચી સંભળાવ્યું, જેનો મી૦ એડજીંગટને ઘટતો ઉતર વાલ્યો હતો.

એજ મુજબ એજ વખતે અતરેનાં સર્વે ભાડુતી બગી-વાલાઓ તરફથી શેઠ દાદાભાઇ નશરવાંનજી કેરાંવાલાએ એક માનપત્ર વાંચી સંભળાવ્યું હતું, જેનો પણ મી૦ એડજીંગટને જવાબ વાલવા બાદ સર્વે ગ્રહસ્થો વદાય થયા હતા.[૧]

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

શેઠ માણેકજી એદલજી રીપોરટરે લંડન મધે એલ. આર. સી. પી. ની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[૨]

તા૦ ૧૧ મી મેએ.

શેઠ કાવશજી જામાસપજી પાદશાહે લંડન મધે હિંદુસ્થાંનની સીવીલ સરવીસની પરીક્ષા ૮ મી પદવીએ પસાર કીધી હતી.[૩]

તા૦ ૧૨ મી મેએ.

રોજ ૨૫ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—પેશતનજી જાંહગીરજી તારાચંદ—ઉમર વર્ષ ૬૬) શેઠ જાંહગીરજી ખરશેદજી લીકીમ અથવા તારાચંદના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના બાપનાં વ્યાપારનાં કામસર ૧૮૩૦ માં તેમની સાથે ચીન ગયા હતા. ૧૮૩૩ માં ત્યાંથી પાછા આવી અતરે વહીવટ ચલાવ્યો હતો. ૧૮૪૫ માં બાપનાં મરણ બાદ પોતાને હીસાબે અતરે થોડાક વ્યાપાર ચલાવતા હતા. ૧૮૪૯ માં કોસ્તાઓપર ફરનારી સ્ટીમર સર જે. આર. કરનાક તથા ૧૮૬૦ થી સ્ટીમર ફલાક્ષનો વહીવટ એવણ ચલાવતા હતા. તા૦ ૩૦ મી જુલાઇ ૧૮૪૯ ને દીને એવણે મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટીઓ હસ્તક રૂ૧૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ, તેનું બ્યાજ દર શાલ સુરત મધે આંધલાં પાંગલાં જરથોસ્તીઓને સુમારો આપવાના ખરચમાં વાપડવાને ભેટ આપી હતી. ૧૮૫૮ માં એવણ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનવિલંટ ઇનસ્ટીટ્યુશનના એક આડીટર, તથા ૧૮૫૯ થી તે ખાતાંના એક અધિકારી નેમાંયા હતા, અને તે ઓહદો સેવટ સુધી ભોગવ્યો હતો. મુંબઇમાં આગલા વખતમાં પાણીની ટીપની ચાલવાથી એવણે ૧૮૫૬ માં અતરેનાં મેદાનમાં હાલની એલફીનસ્ટન હાઇસ્કુલની સાંમે સર જમશેદજી જીજીભાઇના કુવાની પાશે એક મોટો કુવો ખંધાવી પ્રજાને વાપડવાને ખોલ્લો મુકયો હતો. ૧૮૬૦ માં સર જમશેદજી જીજીભાઇ (બીજા) બારોનેટ સાથે એવણ ઇંગલાંડની સફરે ગયા હતા. એ બાદ ૧૮૬૬ થી સર્વે વહીવટ બંધ કરી એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૧૪ મી મેએ.

રોજ ૨૭ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—એરચશાહ માણેકજી બનાજી—ઉમર વર્ષ ૩૨) શેઠ માણેકજી ઉકરજી બનાજીના દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૪ માં મુંબઇની યુનીવરસીટીમાં મેટ્રીક થાઇ ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં જોડાયાં હતા, અને ત્યાં બે વર્ષ સરકારી સ્કાલરશીપ પણ મેલવી હતી. એક હોનારતથી થયલી ઇજાને લીધે એવણ ઘણા બીમાર પડવાથી વૈદ્યાનો અભીઆસ છોડી દીધો હતો. બનાજીનાં કુટુંબની એક સંપુરણ તવારીખ તથા વંશાવળી બનાવવામાં એવણ ગુંથાયા હતા તેટલામાં અચબુચ કાલેરાથી એવણનું મરણ નીપજયું હતું. આ અદના લખનારને પણ કેટલીક મદદ એવણે આપી હતી.

તા૦ ૧૮ મી મેએ.

મુંબઇ શેહરના સુલેહના અમલદારોના પ્રમુખ મી૦ સી. પી. કુપરે ઓહદો છોડવાથી તેની જગોએ આજ દીને મલેલી સુલેહના અમલદારોની સભામાં શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, સી. એસ. આઇ. ને ચુંટી કાઢયા હતા.[૪]

તા૦ ૨૧ મી મેએ.

રોજ ૪ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—જમશેદજી રતનાગર[૫]—ઉમર વર્ષ ૫૪) શેઠ રતનજી જીવણજી ગજધર ગદેવીવાલાના બીજા દીકરા. એવણ પ્રથમથીજ અતરેનાં કમીસરીએટ ખાતાંમાં તથા તે પછી મ્યુનીસીપાલીટીને લગતાં કંત્રાકટો લેતા હતા.

તા૦ ૨૩ મી મેએ.

રોજ ૬ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ફરાંમજી શાપુરજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં માતાજી બાઇ પીરોજબાઇ તે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટનાં બેટીએ રૂ૧૩૦૦) ધર્મખાતે આપ્યા હતા.[૬]

તા૦ ૨૪ મી મેએ.

અમદાવાદના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ કુવરજી કાવશજી શબાવાલાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના પેહલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[૭]

તા૦ ૨૮ મી મેએ.

દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાએ પેહેલવી—ગુજરાતી અને ઇંગ્રેજી શબ્દકોષ રચી પ્રગટ કીધો

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૭ મી મેએ ૧૮૭૭.
૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૧ મી મેએ ૧૮૭૭.
૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૨ મી મેએ ૧૮૭૭.
૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૯ મી મેએ ૧૮૭૭.
૫ શેઠ નશરવાંનજી જમશેદજી રતનાગરના બાવા.
૬ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી મેએ ૧૮૭૭.
૭ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૪ મી મેએ ૧૮૭૭.

હતો.[1] એ પુસ્તક મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર ફીલીપ વુડ હાઉસને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૩૧ મી મેએ.

મુંબઈનાં બારામાં વાહણ "પ્રસ્ટ સોઠીઅન" અને એક મછવો નામે "તવકલી" સાથે અથડી પડવાથી મછવો ડુબી જઈ બે જીવની ખોવારી થાઈ તે બાબેની તપાસ કરવાને નામદાર સરકારે અતરેનાં આકટીંગ ચીફ-માજીસ્ટ્રેટ મી૦ ડબલ્યુ. વેબ, કમાંનડર જાન ગીબ, અને હાનરેબલ સોરાબજી શાપુરજી બંગાલીની એક કમીટી નેમી હતી.[2]

તા૦ ૧ લી જુન.

મુંબઈ સમાચારના માલેક શેઠ માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીનાએ "બાળોદય" નામનું એક માસીક ચોપાંનયું નિશાળોમાં ભણતાં નાની વયનાં બાળકોને માટે રચી પરવરતાવવા માંડયું હતું.[3]

તા૦ ૨ જી જુન.

રોજ ૧૬ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ પીરોજબાઈ તે શેઠ દોરાબજી પાલણજી પાંડેવાલાનાં બીજી વારનાં ધણીઆંની તથા શેઠ રૂસતમજી ફરામજી દલિઆનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી તથા અશીઓએ મલી રૂ૬૭૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૬ ઠી જુન.

રોજ ૨૦ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

સુરતની પાસેના મોજે ભેશાંન ગામમાં ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૬ માં શેઠો દાદાભાઈ તથા મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆએ પોતાના બંધિવી મરહુમ શેઠ શોરાબજી ફરામજી વાડીઆની નઈએતે એક દરેમેહર બંધાવી હતી તે દરેમેહર જુની તથા વસ્તીથી દુર થવાથી એ શેઠોનાં બેહન બાઈ બચુબાઈ તે મજકુર શેઠ શોરાબજીનાં વીધવાએ પોતાને ખરચે નવેસરથી અને પારસીઓની વસ્તીવાલી જગામાં બંધાવી તે આજ દીને પરકાવી હતી. જશનની ક્રિઆ પુરી થવા બાદ એ નેક કામ શેઠ મેહરાંમજી હીરજીભાઈ ભેશાંનીઆ તથા બીજા સાહેબોએ બીનસ્વાર્થે તસદી લઈ સરંજામ પોહચાડયું તે માટે બાઈ બચુબાઈ તરફથી તેમનો ઉપકાર માનવામાં આવ્યો હતો. એ બાદ ભેશાંનની અંજુમન તરફથી શેઠો દાદાભાઈ તથા મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ, બાઈ બચુબાઈ, તથા તેમના બેટાઓ શેઠો માણેકજી અને ખરશેદજી શોરાબજી વાડીઆને એક માનપત્ર વાંચી એનાયત કરવામાં આવ્યું હતું.[5]

તા૦ ૬ ઠી જુન.

રોજ ૨૦ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

પુણાંની મરહુમ શેઠ શોરાબજી રતનજી પટેલવાલી દરેમેહર ત્યાંના ખાંનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાએ પોતાના ભાઈઓની મદદથી ફરી બંધાવી આજ દીને પરકાવી હતી. એ દરેમેહરને લગતા કંપાઉંડમાં સારેરૂડે જરથોસ્તીઓને વાપડવા સારૂં એક મકાંન એલાહેદો બાંધી તેનું નામ "પટેલ હાલ" કરી રાખ્યું હતું. જશનની ક્રિઆ ખાંનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાંનજીએ કર્યા બાદ તેમના ભાઈ પ્રોફેસર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાએ એક અંજુમનપત્ર વાંચી સંભલાવ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે મરહુમ શેઠ શોરાબજી પટેલ સને ૧૨૧૨ યજદજરદી (ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૩) નાં શાલમાં દસ્તુર નોશરવાંનજીને સ્ટાંમપ પેપરપર પોતાની આએ દરેમેહર તથા દોખમાં વગેરે ધર્મનાં મકાંનોની મુખ્તેઆરી માલિકી કરી આપી હતી. જેની રૂહે તેવણે આએ દરેમેહર તથા "સોપો" (સર અવસરે વાપડવાનું મકાંન) પોતાના ભાઈઓની મદદથી બંધાવી બેહશતી શેઠ શોરાબજીની નઈઅતે ફરીથી ઇજાવ્યાછે. એ દરેમેહરનો વહીવટ દસ્તુરજીની

1 "પેહેલવી-ગુજરાતી અને ઈંગ્રેજી શબ્દ કોષ. રચનાર, જામાસપજી દસ્તુર મીનોચેહેરજી જામાસપઆસાના. દફતર ૧ લું. સને ૧૨૪૬ યજદજરદી. સને ૧૮૭૭ ઇસવી. મુંબઈ મધે એજ્યુકેશન સોસાઈટીનાં છાપખાનામાં છપાવી પ્રગટ કરયુંછે."

એ શબ્દ કોષનાં ચાર દફતરો "ઓમાનાક" શબ્દ સુધી અત્યાર સુધી પ્રગટ થયાંછે. એમાં શબ્દોના ઈંગ્રેજી તારજુમા એ૦ કાવશજી એદલજી કાંગાએ કરેલાછે.

2 બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩૧ મી મેએ ૧૮૭૭.

3 એ ચોપાંનયું થોડુંક સુધી ચાલી બંધ પડયું હતું.

4 જામે જમશેદ, તા૦ ૪ થી જુન ૧૮૭૭.

5 જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી જુન ૧૮૭૭.

આ દરેમેહરપર નીચલી તખ્તી મારેલીછે:—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ છે.

"આએ ગાંમમાં અસલમાં આતશ દાદગાહની દરે-
"મેહેર શ્રી મોજે ભેશાંણ તથા તેને લગતાં બીજાં ગામો
"મધેનાં જરથોશતીઓના વપરાશને માટે મરહુમ વાડીઆજી
"પેશતનજી બહમનજીનાં વારેશો વાડીઆજી દાદાભાઈ તથા
"મનચેરજી પેશતનજીએ પોતાના મરહુમ બંધિવી વાડીઆજી
"શોરાબજી ફરાંમજીની નઈએતે રોજ ૧૧ માહ ૫ શેહનશાહી
"તથા માહ ૬ કદમી શને ૧૨૧૫ એજદેજરદી તા૦ ૫
"ફેબ્રુવારી શને ૧૮૪૬ ને દીને બંધાવી પરકાવી હતી તે
"જુની થવાથી તથા વશતીથી દુર હોવાથી આએ જગોએ
"મરહુમ મજકુર વાડીઆજી શોરાબજી ફરાંમજીની વીધવા બાઈ
"બચુબાઈએ પોતાની મરહુમ દીકરી બાઈ ગુલબાઈની યાદ-
"ગારીમાં નવેશરથી બંધાવી પોતાનાં ફરજંદ વાડીઆજી
"શોરાબજી ફરાંમજીની નઈએતે રોજ ૨૦ માહ ૯ શેહનશાહી
"તથા માહ ૧૦ કદમી શને ૧૨૪૬ ઇઅજદેજરદી તા૦ ૬ થી
"જુન શને ૧૮૭૭ ને દીને પરકાવીછે."

પછી તેમના ભાઈઓ તથા વારસોએ ચલાવી મરહુમ શેઠ શોરાબજીનું નામ જાવેદાન સુધી કાએમ અને રોશન રાખવું. એ અંજુમનપત્ર વાંચ્યા બાદ દસ્તુર હોશંગજીએ "આતશ કદેહ બાંધવા માટે તથા તે બંધાવનાર ધણીને પાક યજદાંન આંએ તથા પેલી મીનોઇ જેહાંનમાં કેવું મોટું સુખ બક્ષેછે" તે વિષે એક વાએજ કીધી હતી.—એ બાદ અંજુમનના શહરયોની તરફથી શેઠ ધનજીશાહ જમશેદજી અકલેસરીઆએ ખાંનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાંનજીને તથા મરહુમ શેઠ શોરાબજીના ભત્રિજા તથા વારસ શેઠ દોરાબજી પેશતનજી પટેલની વતી તેમના બેટા શેઠ દાદાભાઇ દોરાબજી પટેલને ગુલ્આલો હોરાડી હતી. જે બાદ ચાશની કરી મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[1]

તા૦ ૭ મી જુન.

રોજ ૨૧ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—રૂસ્તમજી એદલજી માકાબચાના અથવા ઇજનેર[2]—ઉમર વર્ષ ૪૨) શેઠ એદલજી શોરાબજી માકાબચાનાના દીકરા. એવણે ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૬ માં અતરેની એલફીનસ્ટન ઇનસ્ટીટયુટમાંથી "કલેર સ્કાલર" ની પદવી મેલવી હતી. તે પછી શેઠ માણેકજી હોરમજજી મસાંની સાથે રેલવેના તથા બીજા કંત્રાકટો લેતા હતા. જમીનની માપણી અને સરવેનાં કામમાં એવણ માહીતગાર હોવાથી ઇજનેરનાં નામથી ઓળખાતા હતા.

તા૦ ૧૩ મી જુન.

રોજ ૨૭ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—એ૦ કાવશજી નવરોજજી બાંમજી—ઉમર વર્ષ ૪૪) આ૦ નવરોજજી જમશેદજી બાંમજીના વિચલા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં મોબેદી કરતા હતા. તે પછી રેલવેનાં અને બીજા કંત્રાકટ લેવાનાં કામોમાં પડયા હતા. મી૦ ટી. આર. ટામપસનની સાથે મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીને માટે વીઆર ખાતે કેટલાંક બાંધકામોનાં કંત્રાકટો એવણે લીધાં હતાં. ૧૮૬૮ માં વડોદરાની કાંપની ધર્મશાળામાં એવણે એક કુવો બંધાવી ત્યાંના જરથોસ્તીઓને વાપરવાને ખુલ્લો મુકયો હતો.

તા૦ ૧૪ મી જુન.

નારગોલ મધે ત્યાંનાં નશાખાંનાંની પાસે મુંબઇવાલા શેઠ ધનજીભાઇ શોરાબજી શેઠના તથા તેવણનાં ધણીઆંણી બાઇ કવરીબાઇએ એક કુવો બંધાવી સર્વે લોકોને વાપરવાને ખુલ્લો મુકયો હતો.[3]

તા૦ ૧૪ મી જુન.

શેઠ એદલજી દોરાબજી તલાટી, બી. એ. ને નામદાર સરકારે કરાંચી હાઇ સ્કુલના હેડ-માસટર નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧૫ મી જુન.

બીરાર પ્રાંતમાં આવેલાં ખાનગામના તેહસીલદાર શેઠ દોરાબજી કાઉશજી હાથીદારને નામદાર સરકારે આકોટના તથા આકોટના તેહસીલદાર શેઠ અરદેશર દીનશાહ ચીનાઇને આકોલાના તેહસીલદાર નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૨૮ મી જુન.

શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ. ને નામદાર સરકારે સુરત હાઇ સ્કુલના કામચલાઉ હેડ-માસટર નેમ્યા હતા.[6]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી જુન ૧૮૭૭.

એ દરેમેહરમાં નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"પાક દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો.

"આએ દરેમેહરનું પવીત્ર મકાંન પ્રથમ મરહુમ મુરબી "શેઠજી સાહેબ સોહરાબજી રતનજી પટેલે સને ૧૧૯૭ ઇઅ-"જદેજરદી રોજ ૮ માહ ૧૧ ને દીને એક સંગીન ગુંમબજ "સુધાં બંધાવી ઇજાવી હતી. તેહાર બાદ તેજ દરેમેહરનાં "મકાંનને કાંઇએક ફેરફાર કરી સને ૧૨૧૨ ઇઅજદેજરદી "રોજ ૨૦ માહ ૯ ને દીને તે મધે આદરાંન શાહેબને તખત-"નશીન કીધા હતા. પણ તે દરેમેહરનુ મકાંન અસલ જર-"થોશતીઓની વસતી મુવાફેક હતું અને તે ઘણી પુરાંની "હાલતમાંહી આવેઆથી એ દરેમેહરનો અશલ સંગીન "ગુમબજ હતો તે કાએમ રાખી નવેસરથી મોહકમ પાએઆ "ઊપર આએ દરેમેહર તઇઆર કરાવી મરહુમ શેઠ સાહેબ "સોહરાબજી રતનજી પટેલની નઇએતે ઇજાવી. સને ૧૨૪૬ "ઇઅજદેજરદી રોજ ૨૦ માહ ૯ ને દીને જરથોશતી "અંજુમનને વાપરવા સારૂં ખોલ્લી મુકીછે, તથા એજ દરે-"મેહરને લગતા કંપાઊંડમાં સારે રૂડે જરથોશતીઓને વાપરવા "સારૂં એક મકાંન એલાહેદો બાંધી તેહનું નાંમ 'પટેલ "હાલ' કરી આપીઊછે. સને ૧૨૪૬ ઇઅજદેજરદી રોજ "૨૦ માહ ૯ તા૦ ૬ જુંન ૧૮૭૭ ઇસવી. વાર બુધ.

"લા૦ કમતરીન નોશેરવાંન દસ્તુર જામાસપજી દસ્તુર "જામાસપઆશાનાં."

૨ એવણના બાવા શેઠ એદલજી શોરાબજી માકાબચાના મરહુમ શેઠ પેશતનજી પાલણજી માકાબચાના ટાકા તથા મરહુમ શેઠ શાપુરજી પેશતનજી માકાબચાના અથવા ટાઊન હાલ-વાલાના કાકાના દીકરા થતા હતા. એમના વડીલ શેઠ માણેકજી બમાનજી અતરે આગલા વખતમાં એક જાણીતા પરસતાકીઆ હતા, અને માકાબચાનાં નામથી ઓળખાતા હતા.

૩ આ કુવાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"શ્રી પાક દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો. આએ "કુવો મુંબાઇના રેહેવાશી આ૦ ધનજીભાઇ શોરાબજી શેઠના "તથા તેવણની ધનીઆંણી બાઇ કવરીબાઇ એઓ જણે "બંધેએ બંધાવીઓછે. રોજ ૨૮ મો જમીઆદ ઇજદ "માહ ૯ મો આદર ઇજદ સને ૧૨૪૬ ઇઅજદેજરદી. તા૦ "૧૪ મી જુન ૧૮૭૭ ઇસવી અંગરેજીને દને શરવેનાં "વાપરવાને શારૂં બંધાવેઓછે."

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૪ મી જુન ૧૮૭૭.

૫ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૨૦ અને ૨૧ મી જુન ૧૮૭૭.

૬ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૮ મી જુન ૧૮૭૭.

તા૦ ૩૦ મી જુન.

મુંબઇ મધે ઇંગ્રેજ વાલંટીયરોની એક પલટણ ઉભી કરવાનો ઠેડાવ કરવાને અતરેના ૨૩ ઇંગ્રેજ રેહવાસીઓએ શેરીફ શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખને ગઇ તા૦ ૨૬ મી જુનને દીને કરેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને ટાઉન હાલ મધે એક જાહેર સભા ભરાઇ હતી. નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ બારોનેટ સરનશીનની ખુરસીએ બીરાજ્યા હતા. તે નામદારે દેશના બચાવને માટે આવી એક પલટણ ઉભી કરવાની હીમાયતમાં ભાષાણ કરવા બાદ મુંબઇ ગેઝેટના અધીપતી મી૦ જેમસ મેકલીને દરખાસ્ત કીધી અને તેને મી૦ હામીલટન મેક્ષવેલ ટેકો આપ્યો કે "આ સભા મુંબઇમાં ઇંગ્રેજોની એક વાલંટીયર પલટણ ઉભી કરવાને અગત વીચારેછે." આ દરખાસ્તની સામે શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતા, એમ. એ. એ વાંધો લીધો કે વાલંટીયર પલટણ એખલા ઇંગ્રેજોની કરી તેમાં દેશીઓને કાંઇ નહિં શામેલ કરવામાં આવે. જયારે તે એખલા ઇંગ્રેજોનીજ કરવી હતી તો મુંબઇના સઘળા રેહવાસીઓની આ જાહેર સભા બોલાવવાની અગત હતી નહિં. પણ જયારે શેહરના બધા રેહવાસીઓને તેડયા પછી તેઓની નજર આગલ ઇંગ્રેજોને મનભાવતો ઠેડાવ પસાર કરવો એ કાંઇ ઠીક નહિં. એ બાદ તેવણે એમેંડમેંટ મુકયું કે "આ જાહેર સભામાં એખલા ઇંગ્રેજોની વાલંટીયર પલટણ ઉભી કરવાની કસ્સી અગત સભાની નજરમાં વાજબી જણાતી નથી." આ એમેંડમેંટને શેઠ કાશીનાથ ત્રીંબક તેલંગે ટેકો આપતાં જણાવ્યું કે જયારે આ દેશના ફાયદાનેજ માટે આટલુંબધું કરવામાં આવે ત્યારે દેશીઓને કાંઇ નહિં દાખલ કરવામાં આવે. નામદાર ગવરનરે જણાવ્યું કે સરકારી કાયદા પ્રમાણે યુરોપ્યનો સિવાય કોઇબી વરણની વાલંટીયર પલટણ ઉભી કરી શકાય નહિં. દેશીઓ ઘણા વફાદાર છે તથા દેશીઓ વાલંટીયર થવા માગે એ પણ ખુશાલીભરેલું છે. માત્ર યુરોપ્યનોની પલટણ ઉભી કરી દેશીઓને અપમાન આપવાને ધાર્યું નથી. હાલ તો ઇંગ્રેજોની પલટણ ઉભી કરવાનો વિચાર હતો તે પાર પાડવો જોઇએ. જો દેશીઓને વાલંટીયર થવાની મરજી હોય તો તેઓએ આવી એક સભા બોલાવી તેમાં વિચાર ચલાવી જે ઠેડાવ પસાર થાય તે સરકારમાં લખી જણાવવા અને તેઓની માગણી ઉપર વિચાર કરવાને હું કદી ચુકશ નહિં. આ પછી દેશીઓને શામેલ કરવાની વાત હીયાંજ પડતી નાખવામાં આવી હતી.[૧]

૧ જામે જમશેદ, પુ૦ ૨ જી જુન ૧૮૭૭.

એ બાદ એક વર્ષ રહીને એટલે તા૦ ૧૩ મી મેએ ૧૮૭૮ ને દીને પુણાંવાલા શેઠ કાવશજી દોરાબજી મેસ એજંટ અને બીજા પારસી ગ્રહસ્થોએ હિંદુસ્થાનના નામદાર વાઇસરાય લારડ લીટનને એક અરજી કરી પારસીઓની એક જુદી વાલંટીયર પલટણ ઊભી કરવાની પરવાંનગી માગી હતી, પણ તેનો તા૦ ૧૭ મી જુન ૧૮૭૮ ને દીને નીચે મુજબ જવાબ આવ્યો હતો:

તા૦ ૫ મી જુલાઈ.

આએ વર્ષની દેશી માજીસ્ત્રેટોની પરીક્ષામાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા:—

બીજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટ—શેઠ પીરોજશાહ દાદાભાઇ બેદવાર.

GOVERNMENT OF INDIA, MILITARY DEPARTMENT.
Simla, 17th June 1878.

Mr. Cowasjee Dorabjee is informed, in reply to his petition dated 13th May 1878 to the address of His Excellency the Viceroy and Governor-General in India, that His Excellency in Council has no objection to the admission of Parsees, or of any other native Indian subjects of the Empress, into Volunteer Corps; but *His Excellency in Council* does not think it advisable that separate corps, or even companies, consisting solely of natives, should be formed.

2. The object of the Governor-General in Council in aiding the formation of volunteer corps in India has been the same as that of Her Majesty's Government in England, namely, to provide an efficient suppliment to an army, which, as is the case in the English army, cannot, in the event of its being called into active service, be largely and effectively recruited at very short notice. But the same difficulty of increase does not exist in the case of the native army of India, *therefore native volunteer corps are not required either* as an addition to it or as a substitute for it.

3. Nevertheless, if any natives, either Parsees or others, should desire to take their place amongst the European members of a volunteer corps, understanding sufficiently the English language, adopting the uniform of the corps, and being willing and able to share in its duties, the Governor General in Council would be glad to see them enrolled in it.

4. *The Governor-General in Council does not* know whether this will accord with the views of Mr. Cowasjee Dorabjee and the other Parsee gentlemen who have tendered their services to the Government, but in any case His Excellency in Council desires that his cordial thanks may be conveyed to them for this mark of their loyalty.

H. K. BURNE, COLONEL,
Secretary to the Government of India.

એ પછી શેઠ કાવશજીએ તા૦ ૧૪ મી જુલાઇ ૧૮૭૮ ને દીને મુંબઇની વાલંટીયર પલટણમાં દાખલ થવાની અરજી તે પલટણના વડા જોગ કીધી હતી, જેણે તે અરજી અતરેની સરકારના ચુકાદા માટે મોકલી હતી, અને તેનો સેવટનો જવાબ તા૦ ૨૪ મી સપટેમબર ૧૮૭૮ ને દીને તેવણપર નીચે પ્રમાણે આપો હતો:—

Bombay Castle, 24th September 1878.

From the Secertary to Government, to Mr. Cowasjee Dorabjee, General Merchant, Poona.

Sir,—Your letter dated 14th July last to the Secretary to the Government of India, Military Department, on the subject of the enrolment of Parsees and others in the Bombay Volunteer Rifle Corps, having been transferred to this Government for disposal, I am directed to inform you that under the rules of that corps none but Europeans or Eurasians can be enrolled in it; that it has been ascertained that the corps will

ત્રિજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ—શેઠો દીનશાંહ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનના, રતનજી એદલજી કાંગા, શેરાબજી મનચેરજી.

શેઠ દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆને નામદાર સરકારે થાણા જીલાનાં પીપાલ ગામના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૭ મી જુલાઈ.

રોજ ૨૧ માહ ૧૧ (ક૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—હીરજીભાઇ રુસતમજી પટેલ—ઉમર વર્ષ ૬૮) શેઠ રુસતમજી કાવશજી પટેલના બીજા દીકરા. એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૪ ના આગસ્ટ માસમાં પેહલવેહલા ચીન ગયા હતા, અને ત્યાં મોહલા પાયાપર મકાઉ, કંતાન, હાંગકાંગ, શેંગાહી, શંગાપોર, પીનાંગ, કલકતા, ઇંગલાંડ, વગેરે મથકો સાથનો વ્યાપાર કરવા માંડયો હતો. એ માટે એમનાં જુદે જુદે વખતે ચારલસ માલકમ, બેહમનજી હોરમજજી, વેનસીટારટ, સ્કેલબી કાસ્ટલ, કલીપર રોઝ, બરગેનઝા, મોલમીન, અને વાઇલડ આઇરીશગરલ, નામનાં આઠ વાહણો હતાં. ચીનથી ૮ વર્ષે એટલે ૧૮૪૨ ના ફેબરવારી માસમાં એવણ મુંબઇ પાછા આવ્યા હતા,[2] અને એજ શાલના સપટેમબર માસમાં પાછા ચીન ગયા હતા, તે ૧૪ વર્ષ ત્યાંજ રહી ૧૮૫૬ ના મારચ માસમાં મકાઉથી ઇંગલાંડ ગયા હતા, તે પોતાનાં મરણની છેલ્લી ઘડી પેર ત્યાંજ રહયા હતા, અને ૩૫ વર્ષના અરસામાં એકુ વારબી પોતાનાં જન્મ વતનમાં પગ મુકયો હતો નહિં. ચીનની ૧૮૩૯ ની લડાઇ વખતે "હાંગ મરચંટો" ઉપર એવણનો મોટી રકમનો દાવો હતો, અને તે મરચંટોની વતી ચીનાઇ સરકારે બ્રિતિષ સત્તાવાલાઓને સઘળા વ્યાપારીઓનું કરજ આપવાને મોટી રકમ આપી હતી તેમાંથી પોતાનું માગતું લેવાને એવણે ઇંગલાંડમાં ઘણી વાર સરકાર ઉપર ફરીઆદીઓ માંડી હતી, પણ તેમાં નીશફલ થયા હતા. ઇસ્ટ ઇંડીઆ કુંપનીનો અમલ હિંદુસ્થાન ઉપરથી કાઢી નાખવાની બાબદમાં એ દેશના લોકો શું ધારેછે તે બાબે એવણના વિચારો તા૦ ૭ મી જુન ૧૮૫૮ ને દીને પાર્લીમેંટની સભામાં એ કુંપનીના ડેપ્યુટી ચેરમેન કરનલ સાઇકસે વાંચી સંભલાવ્યા હતા.[3] એવણનું મરણ ઇંગલાંડ મધેજ નીપજયું હતું.

તા૦ ૮ મી જુલાઈ.

ડાકટર ડબલ્યુ. ગાઇગરે વંદીદાદની પેહલી પરગરદના પેહલવી તરજુમા વિષે જરમન ભાષામાં એક નિબંધ પ્રગટ કીધો હતો.[4]

તા૦ ૧૦ મી જુલાઈ.

સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. એ મુંબઇની મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનને માટે એક સીલ કોતરવાને રુ૧૫૦૦) ભેટ આપ્યા તે માટે આજ દીને કારપોરેશનની મલેલી સભામાં તેમનો ઉપકાર માનવામાં આવ્યો, અને એ સીલ ઉપર *Primus in Indis* નો મુદ્રાલેખ કોતરવાનો ઠેડાવ થયો હતો.[5]

---

not consent to alter the rules in this respect; and that consequently His Excellency the Governor in Council regrets his inability to move on your behalf in this matter. But as it is understood that the Great Indian Peninsula Railway Volunteer Rifle Corps may consent to admit natives of India, you are recommended to apply to the officers commanding that corps on the subject. I am at the same time to observe that this Government duly appreciate the public loyalty evinced by you in desiring to serve as a Volunteer.—I have &c.

J. M. MACDONALD, Colonel,
Secretary to Government.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૫ મી જુલાઇ ૧૮૭૭.

૨ એવણનો દેખાવ ઘણો સોહામણો, બુલંદ, તથા કદાવર, તેમજ પોશાક ઘણો ઊંચો પેહરતા હતા, તેથી લોકોનાં ટોળાં ને ટોળાં એવણને જોવા માટે એવણની ગાડી જાય ત્યારે એકઠાં મલતાં હતાં. એ માટે તે વેળાનાં મુંબઇ ચાબુકમાં લખેછે કેઃ—

"ચીનથી ઘણા લોકો દોલત અને દરવ મેલવીને આવીઆય
"તેઓને જોવાની જેટલી ઇનતેજારી આપણા ગાંમઠીઓને નહી
"હતી તેટલી હીરજીભાઇ રુશતમજી પટેલ જે ગીઆં અઠવાડીઆં-
"માં પોતાની દાલ જુવારથી શુખી થઇને ચીનથી આવીઆય
"તેહને જોવાની થાઇય. કેટલાએક મુમબઇના લોકો બેશક દેવાના
"છે કે જે શખશ ગીઆં દશ વરસ ઉપર જે પોશાક અને લેબાશ
"તથા શુરતથી આપણી ટાપુની હર જગોએ જોવામો આવતો
"હતો તેજ શખશ તેજ શુરત, પોશાક અને લેબાશથી
"હમણાં ચીનની મુશાફરી કરીને આવીઓય તેને જોવાને શારૂં
"મોહલે મોહલે અને રશતે રશતે શેંહકડો માણશોનાં ટોલાં
"એકઠાં થાએચ. ચીનથી એક નબી નવાઇનું પુતલું આવીઉં
"હોએ તે જોવાનેબી એટલાં લોકો એકઠાં થતાં નથી, જાંહાં
"બેશીએચ અને જે મંડલીમાં જાઇએચ તો તાંહાં હીરજીભાઇ
"પટેલની વાત નીકલેચ. કેટલીએક ટોલકીઓમાં તો એને ટીઉક
"આફ ચાઍનાનું નામ આપીઉંચ."

(મુંબઇ ચાબુક, તા૦ ૪ થી મારચ ૧૮૪૨.)

૩ એ વિચારો આ પુસ્તકનાં પેહલાં દફતરને સફે ૭૬૨–૬૩ મે છપાયલાછે.

૪ "W. Geiger, Die Pehlevi version des ersten Capitels des Vendidâd, Erlangen. 1877"

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૨ મી જુલાઇ ૧૮૭૭.

એ બાબેનો કારપોરેશનનો ઠેડાવ નીચે મુજબ છેઃ—

"That the Town Council's recommendations, dated 12th and 19th June 1877, for obtaining a grant of arms for the city be adopted, together with the motto *Primus in Indis*, as suggested by the Chairman of the Town Council.

2. That the thanks of the Corporation be tendered to Sir Cowasjee Jehanghier, Kt., C. S. I. for the generosity in presenting the funds required for payment of the grant of arms and the purchase of a corporate seal."

--- તા૦ ૧૧ મી જુલાઈ. ---

રોજ ૨૫ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—સર જમશેદજી જીજીભાઈ (બીજા) બારોનેટ, સી. એસ. આઈ.—(ઉમર વર્ષ ૬૬) સર જમશેદજી જીજીભાઈ પેહલા બારોનેટના વડા દીકરા. એવણનું નામ ખુરશેદજી જમશેદજી જીજીભાઈ હતું, પણ પોતાના બાપનાં બારોનેટસી આંકટનાં તરસ્ટની રૂહે એવણે તા૦ ૧૨ મી નવેમ્બર ૧૮૬૦ ને દીનેથી સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટનું નામ રાખ્યું હતું. એવણને પોતાના બાપની પેહડી જે "જમશેદજી જીજીભાઈની કું૦"નાં નામથી ચાલતી હતી તેમાં તા૦ ૨૨ મી અકટોબર ૧૮૩૫ થી ભાગયા કરી તે પેહડી "જમશેદજી જીજીભાઈના છોકરાઓની કું૦"નાં નામથી ચાલુ કીધી હતી. પછવાડેથી તેમાં એમના બીજા ભાઈ શેઠ રૂસતમજીને તા૦ ૧ લી આગશ્ટ ૧૮૪૪ થી તથા નાહલો ભાઈ શેઠ શોરાબજીને તા૦ ૧ લી આગશ્ટ ૧૮૪૯ થી શામેલ કીધા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૯ માં બાપનાં મરણ બાદ સર્વે ભાગયાઓ છુટા પડયા હતા, અને એવણે એખલાએ પોતાનો વ્યાપાર ચાલુ કીધો હતો. જોકે વ્યાપાર ધંધામાં કાંઈ ઘણા ફતેહમંદ નહિં નીવડયા હતા, પણ પોતાની ૧૯ વર્ષની વયથી જાહેર જીંદગીમાં પડયા હતા, અને પોતાની ચંચળાઈ, કુનેહ અને કારસાજીથી સેવટ સુધી એવણની જાહેર કારકીરદી ફતેહમંદ નીવડી હતી.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૦ ના ફેબરવારી માસમાં મુંબઈ મધે બગાયત અને જીરાયતનો સુધારો કરવા તથા તે કામને ઉતેજન આપવા માટે "ધી એગ્રીકલચરલ એંડ હારટીકલચરલ શોશાઇટી ઑફ વેસ્ટરન ઇંડીઆ" નામની મંડલી અતરેના મોટે વાગેના લોકોએ સ્થાપી હતી તેના એવણ એક હાનરરી શેક્રેટરી નેમાયા હતા, અને તે ઓહ્દો અનેક વર્ષ સુધી ચલાવ્યો હતો. ૧૮૩૫ થી એવણ અતરેની બોમ્બે નેટીવ એડયુકેશન શોશાઇટીની કમીટીના એક અધિકારી નેમાયા હતા. એજ શાલમાં મુંબઈના નામદાર ગવરનર અરલ ઑફ કલેર પોતાને વતન સીધારતા હોવાથી તેમને એવણના બાવાએ પોતાનાં કોટ માહેલાં નવાં ઘરમાં એક બૉલ આપો હતો, જ્યાં બાનુઓની મજાંમતી લેવાડતાં એવણે કરેલાં અલંકારીક અને છતાદાર ભાષણથી એવણે પોતાની ચબરાકી માટે ઇંગ્રેજોમાં ઘણો સરસ છાપ બેસાડયો હતો. ૧૮૩૬ માં અતરેના એક પ્રખ્યાત તથા પુરાતન હિંદુ વ્યાપારી શેઠ મોતીચંદ અમીચંદ, જેવણ મોતીશાહનાં નામથી ઓળખાતા હતા તેવણનાં નામની યાદગારી રાખવા એવણના બાવાએ રૂ૩૦૦૦૦) ની રકમ એલાહેદી કાઢી ગુજરાતનાં આંધલા લુલા તથા નાચાર હિંદુઓની પરવરશી કરવા માટે એક ધર્મખાતું ઉભું કીધું હતું તેના એવણ શરૂઆતથીજ એક તરસ્ટી હતા. ૧૮૩૭ માં ગ્રેટ બ્રીટન એંડ આએરલંડની રાયલ એશીઆટીક શોશાઇટીના એવણને પેહલવેહલા દેશી નૉન-રેસીડંટ મેમબર નેમ્યા હતા, —કે જે માન તે વેળાએ ઘણું મોટું તથા અસાધારણ ગણાતું હતું. ૧૮૩૮ થી એવણ પોતાના બાપે સ્થાપેલાં સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારશી ફંડના એક તરસ્ટી હતા. ૧૮૪૦ માં મુંબઈની સરકારે તે વેળાની નાહલા દીવાની મુકદમાઓ ચુકવવાની કોરટ ઑફ રીકવેસ્ટસના એવણને એક હાનરરી કમીશનર તથા સુલેહના અમલદાર નેમ્યા હતા. ૧૮૪૧ માં મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર જે. આર. કરનાકની યાદગારીમાં ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં સ્કાલરશીપ સ્થાપવા માટે દેશી આગેવાનોએ ઉભાં કરેલાં ફંડના એવણ હાનરરી શેક્રેટરી હતા.

૧૮૪૫ થી એવણ મુંબઈમાં શેહર સુધરાઈને માટે ઠરેલી "બોરડ ઑફ કનસરવંસી"ના સુલેહના અમલદારો તરફના એક અધિકારી નેમાયા હતા. આ અધિકારની રૂહે દરેક મેમબરને અઠવાડીઆમાં બે વાર ઘોડાપર બેશી શેહરમાં સફાઈ સુઘડાઈને માટે ચોકાસી કરવા ફરવું પડતું હતું, અને એવણ એક અછા ઘોડેસ્વાર હોવાથી તે કામ આઠ વર્ષ સુધી ઘણી મનમાનતી રીતે બજાવી ૧૮૫૩ માં તે ઓહ્દો છોડયો હતો. અતરેની બોમ્બે બેંકના એવણ ૧૮૪૫ થી એક ડાએરેકટર હતા, અને તે ઓહ્દો ૧૮૫૪ માં છોડયો હતો. ૧૮૪૬ ના સપટેમબર માસમાં મુંબઈ મધે રૂઈના વ્યાપારમાં ઘટાડો થવાનાં કારણો શોધી કાઢવા તથા તેનાં ઉપાયો બતાવવાને નામદાર સરકારે નેમેલી કમીટીના એવણ એક અધિકારી હતા. ૧૮૪૭ માં અતરેની જી. આઈ. પી. રેલવે કુંપનીના એવણ એક ડાએરેકટર નેમાયા હતા, અને તે ઓહ્દો ઘણાં વર્ષ ભોગવ્યો હતો. એજ શાલમાં વડોદરાના માહરાજા શીયાજીરાવ ગાયકવાડનાં દીકરાનાં લગનમાં શામેલ થવાને નામદાર ગાયકવાડનાં નોતરાંથી એવણ વડોદરે ગયા હતા, અને ત્યાં એમને મોટું માન એકરામ મલયું હતું, તથા નામદાર ગાયકવાડ પોતે એમના ઉતારાને મકાને રેસીડંટની સાથે એમની મોલાકાતે ગયા હતા, જ્યાં ગાયકવાડી રૂઢી મુજબ એવણે નામદાર માહરાજા તથા તેમના દીકરાઓને રૂ૧૦૦૦૦) ની કીમતનું નજરાણું ભેટ આપ્યું હતું, તેમજ ગાયકવાડે એમને પણ એક ઉમદા ખેલાત ભેટ આપો હતો. એજ વખતે એવણ અમદાવાદ મધે મરહુમ શેઠ હઠેસીંગ કેસરીસીંગવાલું દેહરું બંધાયું તે જોવાને ગયા તે વેળાએ ત્યાંની પારસી અંજુમનના આગેવાનોના સ્વાધીનમાં રૂ૧૨૦૦) ની રકમ જરથોશતીઓને લગતાં કાંઈ ધર્મનાં કારણસર વાપરવાને આપી હતી, જે મધેથી તેઓએ બાહેર ગામથી આવતાં રવાનોને માટે એક નાહલું દોખમું બંધાવી તે તા૦ ૧૭ મી મેએ ૧૮૫૦ ને દીને પરઠાવ્યું હતું. ૧૮૪૯ માં મુંબઈના ગવરનરની કોનસીલના એક મેમબર હાનરેબલ મી૦ એલ. આર. રીડ ઓહ્દાથી ફારેગ થયા તેમની યાદગારીમાં ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં સ્કાલરશીપો આપવાને ઉભાં થયલાં ફંડના એવણ હાનરરી શેક્રેટરી હતા. એજ શાલમાં સર જમશેદજી જીજી-

ભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુશન ઉઘડયું તેના એવણ શરૂઆતથીજ એક અધિકારી તથા ૧૮૫૯ થી પ્રમુખ હતા. ૧૮૫૦ માં મુંબઇનાં પાંજરાપોળની પુંજીનું તરસ્ટ ડીડ થયું તેના એવણ શરૂઆતથી તે શેવટ સુધી એક તરસ્ટી તથા વહીવટદાર હતા.

૧૮૫૧ માં સર જમશેદજી જીજીભાઇ સુરત અને નવસારી ચારીટી ફંડ સ્થાપવામાં આવ્યું તેના એવણ શરૂઆતથી તે સેવટ સુધી તરસ્ટી હતા. એજ શાલથી એવણને મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના પણ એક તરસ્ટી નેમવામાં આવ્યા હતા. તે ઓહ્દો આઠ વર્ષ ચલાવી ૧૮૫૯ માં છોડયો હતો, પણ પછી ૧૮૭૨ માં ભાઇ શેઠ રૂસતમજીનાં મરણથી પાછા પંચાતનાં ફંડના વડા તરસ્ટી થયા હતા. ૧૮૫૩ માં ઇંગલાંડ મધે નામદાર માહરાંણી વિકટોરીયાના આસરા તલે ઇસ્ટ ઇંડીઆ કુંપનીનાં લશ્કર ખાતાંના અમલદારોનાં બચ્ચાંઓને કેળવણી આપવા માટે મરહુમ ડયુક ઑફ વેલીંગટનનાં નામથી એક કાલેજ ઉઘાડી તે માટે અતરે ફંડ ભેગું કરવા સરકારે નેમેલી કમીટીના એવણ હાનરરી શેક્રેટરી હતા. સર જમશેદજી જીજીભાઇ સ્કુલ ઑફ આર્ટ એંડ ઇનડસ્ત્રીની સ્થાપણા થયા આગમજ તેમાં શું શું અને કેમ શિખાડવું તે વગેરેની ગોઠવણો કરવા માટે ૧૮૫૪ માં સરકારે નેમેલી કમીટીના એવણ એક અધિકારી હતા. ૧૮૫૬ માં મુંબઇ મધે ધોબીતલાવનાં મેદાનમાં હાલની સેંટ ઝેવીઅર કાલેજની પાસે નાખોદા મહમદ અમીન રોગેએ બંધાવવા માંડલા મોટા તલાવની શરૂઆતની "જમીન ખોદવાની" ક્રિઆ તા૦ ૭ મી ફેબરવારીને દીને એવણે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. તા૦ ૨૦ મી આગશટ ૧૮૫૯ નાં ઇલસત્રેટેડ લંડન ન્યુસમાં એવણની એક તસવીર તથા જન્મચરિત્રની થોડીક નોધ છપાઇ હતી. ૧૮૬૦ ના આપરેલ માસમાં એઓ પોતાના ત્રણ દોસ્તો અને ૭ દેશી નોકરોને લઇ ઇંગલાંડની મુસાફરીએ ગયા હતા, જ્યાં એમને મોટું માન મલ્યું હતું. નામદાર માહરાંણીના વડા પ્રધાન લારડ પામરસ્ટને પોતાના મેહલમાં એમને "બૉલ" માં નોતરયા હતા, તથા તા૦ ૨૦ મી જુને લંડન મધે નામદાર માહરાંણીજીએ ભરેલી લેવીમાં તે નામદાર સાથે એમની મોલાકાત હિંદુસ્થાંનના શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ સર ચારલસ ઉડ કરાવી હતી. એજ રાત્રે માહરાંણીજીએ પોતાના મેહલમાં આપેલા "સ્ટેટ બૉલ" માં પણ એમને નોતરયા હતા, અને એમના સાથે કેટલોક વાર વાતચીત કીધી હતી. લંડન છોડવા આગમજ એવણે તા૦ ૧૫ મી અકટોબરે ત્યાંના લારડ મેયર ઉપર એક પત્ર લખી ૨૦૦) પૌંડ (રૂ૨૦૦૦) ની રકમ ત્યાંનાં ધર્મખાતાંઓમાં વેંહચી આપવાને મોકલી હતી. એ બાદ યુરોપમાં ફરી એઓ ડીસેમબર માસની આખરીએ મુંબઇ પાછા ફર્યા હતા.

૧૮૬૧ માં હિંદુસ્થાંનનાં વાય્વ ખુણાં તરફના પ્રાંતોમાં પડેલા સખ્ત દુકાલનાં સંકટમાંથી તે તરફના લોકોને તાલવા માટે અતરે ઉભાં થયલાં ફંડમાં એવણે રૂ૨૫૦૦) ભર્યા હતા. એ ફંડમાં ઇંગલાંડ ખાતેથી પણ બે વાર મલી રૂ૨૯૭૪૬૬) આવ્યા હતા, જે માટે આ દેશના લોકો તરફની લાગણીની દીલસોજી બતાવવાને એવણે તા૦ ૧૦ મી મેએ ૧૮૬૧ ને દીને દેશી કોમના વડા તરીકે લંડનના લારડ મેયર ઉપર ઉપકારનો એક પત્ર લખ્યો હતો. ૧૮૬૨ માં નામદાર સરકારે એવણને મુંબઇની યુનીવરસીટીના એક "ફેલો" નું માન આપ્યું હતું. એજ શાલમાં એવણે તથા લેડી રતનબાઇએ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટનું એક "બ્રાનઝ" (કાંશાં) નું બનાવેલું મોટું બાવલું ઇંગલાંડથી પોતાને ખરચે બનાવી મંગાવી સર જમશેદજી જીજીભાઇ હાસ્પીટલમાં ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજના પશ્ચિમ દરવાજા આગલ ઓહલું મુકાવ્યું હતું. ૧૮૬૩ માં મધરાજ ઇલાકાનાં કનજાવરાંમ તાલુકાના વણકરોને ભુખમરાને લીધે આસરો આપવાને અતરે થાએલાં ફંડમાં એવણ, શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ અને શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે મલી રૂ૨૫૦૦૦) ની રકમ ભરી હતી. ૧૮૬૪ માં વડોદરાના ગાયકવાડ માહરાજા ખંડેરાવ મુંબઇ મધે ફરવાને આવ્યા હતા તેમને તા૦ ૧૧ મી જાનેવારીની રાત્રે એવણે પોતાનાં કોટનાં મોટાં ઘરમાં એક નાચની મીજલસ કરી નોતરયા હતા. આ વેળાએ ગાયકવાડને એવણે એક કીમતી જરીનો પોશાક તથા કેટલાંક ઝવેરાતનું નજરાંણું કર્યું, તથા તેના સરદારોને કાશમીરી શેઆલો હોરાડી હતી. એજ મુજબ એજ શાલના મારચ માસમાં ભોરનો રાજા મુંબઇ આવ્યો તે નામદારને પણ પોતાના મજગામ કાસ્ટલમાં બોલાવી માન આપ્યું હતું. એજ શાલનાં જુન માસમાં રતનાગીરી મધે મોંઘવારીને લીધે ત્યાંના ગરીબોને સસ્તે ભાવે તથા લાચાર અને અશકતોને મુફત વેંહચવાને ૧૪૦૦ બંગાલી ચોખાની ગુણો કે જેની કીમત રૂ૧૧૮૮૭) હતી તે ત્યાંના કલેકટર મી૦ આરથર ક્રાફરડ ઉપર મોકલી હતી. એજ શાલના સપટેમબર માસમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુશનની દેશાવરો ખાતેની સ્કુલોના ગરીબ પણ ચંચલ બુધ્ધીના વીદ્યાર્થીઓને પોતાનો અભીઆસ મુંબઇમાં આવીને આગલ ચાલુ રાખવા માટે ઉત્તેજન આપવા સારૂં એ ખાતાંની મુંબઇની મોટી સ્કુલમાં રૂ૧૦) ના દરમાયાની કેટલીક સ્કાલરશીપો સ્થાપવાને એવણે રૂ૧૦૦૦૦) ની રકમ ભેટ આપી હતી. એજ શાલની તા૦ ૨૩ મી સપટેમબરે શેહનશાહી જરથોસ્તીઓનો નવાં વર્ષનો તેહવાર હતો, અને એ તેહવારપર એવણ આએ વર્ષ પુણામાં હોવાથી ત્યાંના સર્વે જરથોસ્તીઓ સવારનાં એમની મોલાકાતે ગયા હતા. બપોરનાં ભોરનો પંથ, અક્કલકોટના રાજાના બે દીકરાઓ, તથા ઘણાક દખણના સરદારો અને સાહુકારો એમને મુબારકબાદી આપવાને ગયા હતા. એજ શાલમાં એવણે પુણાં મધે દખણ કાલેજને માટે એક ઇમારત બાંધવાને રૂ૧૦૦૦૦૦)

ની રકમ સરકારમાં આપી હતી. તે ઇમારતનો પાયો નાખવાની ક્રિયા તા૦ ૧૫ મી અકટોબર ૧૮૬૪ ને દીને મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅરે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. એ ઇમારત ત્રણ વર્ષે બંધાઇ તૈયાર થવાથી તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૬૮ ને દીનેથી વાપડવામાં આવી હતી. એજ શાલના ઇયાને ૧૮૬૪ ના અકટોબર માસમાં કલકતા અને તેની આસપાસના તાલુકાઓમાં મોટું તોફાન થવાથી બેહદ માણસો દુખી થયાં હતાં તેમનાં દુખનું નીવારણ કરવા માટે અતરે ઉભાં થાએલાં ફંડમાં એવણે રૂ૧૦૦૦૦) ની રકમ ભરી હતી.

૧૮૬૫ નાં બેશતાં શાલને દીને એટલે તા૦ ૧ લી જાનેવારીએ મુંબઇ મધે કોટમાં દેવલના મોહલામાં એવણની માલિકીનાં એક ઘરમાં મોટી આગ લાગી હતી, જેથી એમને ઘણું નુકસાન થયું હતું. નવાં વર્ષની બામદાદમાં આ બનાવ બન્યાથી લોકોમાં ઘણી દલગીરી ઉપજી હતી. એજ શાલના મેએ માસમાં પુણાંની પાસે આવેલાં ડીકસલ ગામની ધર્મશાલાપર એવણે રૂ૨૦૦૦) ખરચી એક મજલો બંધાવી આપ્યો હતો. એજ શાલના સપટેમબર માસમાં અતરે ઉભી થાએલી પેહલવેહલી પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના નામદાર સરકારે એવણને એક ડેલીગેટ નેમ્યા હતા. છેલ્લાં બે શાલમાં અતરે ઉભી થાએલી કેટલીક જાઇંટ સ્ટાક કુંપનીઓના એવણ ડાએરેકટર હતા. ૧૮૬૬ માં હિંદુસ્થાંનના માજી શેક્રેટરી ઑફ સ્ટેટ સર આરલસ ઉડ (લારડ હેલીફાક્ષ) આઠ વર્ષ સુધી પોતાનો ઓહદો આ દેશના હકમાં ઘણીક તરાંહના ફાયદા થાય એવી રીતે બજાવ્યો હતો તે નામદારપર માનપત્ર મોકલવાને તા૦ ૨ જી આપરેલે ટાઉન હાલમાં શેરીફની મારફતે બોલાવેલી મોટી જાહેર સભામાં એવણને પ્રમુખપદ આપવામાં આવ્યું હતું. એજ શાલમાં એવણે બાંદરા મધે રેલવે સ્ટેશન આગલ રૂ૧૦૦૦૦)ને ખરચે એક મોટી ધર્મશાલા સરકાર મારફતે બંધાવી હતી. ૧૮૬૯ માં નામદાર માહરાંણી વિકટોરીયાનો બીજો પુત્ર શાહજાદો આલફ્રેડ અથવા ડયુક ઑફ એડીનબરો દુન્યાંની સુસાફરીએ નીકલેલો કલકતા ખાતે આવ્યો હતો. તે નામદારની ભેટ લેવા સારૂં નામદાર વાઇસરાય લારડ મેયોનાં ઇજનથી એવણ પોતાના સાહેબજાદાઓ શેઠો માણેકજી તથા કાવશજી સાથે કલકતે ગયા હતા, જ્યાં નામદાર શાહજાદાએ તેઓને પોતાની સ્ટીમર "ગેલેશીયા" ઉપર બોલાવી આદરમાંન આપી એમની મોલાકાત લીધી હતી, તથા બીજે દીને એઓ શાહજાદાની મોલાકાતે કલકતાના સરકારી મેહલમાં ગયા હતા, જ્યાં અરસપરસ અરધોએક કલાક વાતચીત થઇ હતી. નામદાર શાહજાદો કલકતેથી સીધારયા પછી નામદાર વાઇસરાય લારડ મેયોએ પોતાની બાનુ સાથે એવણની મોલાકાત એમના ઉતારાનાં મકાનમાં આવી લીધી હતી. એજ મુજબ ત્યાં પધારેલા ઘણાક માહરાજાઓએ પણ એમની ખાસ મોલાકાત લઇ માન આપ્યું હતું. કલકતાના સર્વે જરથોસ્તીઓએ પણ પોતાથી બનત્યું તેટલું માનપાન એવણને આપ્યું હતું. નામદાર શાહજાદો ૧૮૭૦ માં મુંબઇ આવ્યા બાદ પાંચ દીવસે એટલે તા૦ ૧૬ મી મારચે નામદાર ગવરનર તથા બીજા સાથીઓ સાથે એક ખાસ ત્રેનમાં બેશી બોરઘાતનું નામીચું કોતરકામ જોવાને ગયો હતો, અને બોરઘાત પુરો કરી બપોરનાં ૧॥ વાગે ખંડાલે જઇ પુગો હતો, જ્યાં એવણે એ નામદારને પોતાના બંગલામાં લઇ જઇ તેના દરજાને છાજતી પરોણાગત કરી તે નામદારને ખાણું આપ્યું હતું. નામદાર શાહજાદો એવણનો ઉપકાર માની ત્યાંથી સાંજનાં ૩ વાગે પોતાની ખાસ ત્રેનમાં પાછો મુંબઇ આવવા નીકલ્યો, જેમાં પોતાની સાથે એવણને પણ બેસાડયા હતા. ૧૮૭૦ ના આગશટ માસમાં મુંબઇના નામદાર ગવરનરની ધારા બાંધનારી સભા (લેજીસલેટીવ કૌનસીલ) ના એક અધિકારી તરીકે નામદાર સરકારે એવણને નેમ્યા હતા.

૧૮૭૧ ના મેએ માસમાં નામદાર માહરાંણીની શાલગરેહની ખુશાલીમાં અપાયલા ખેતાબોમાં એવણને "કમપાન્યન ઑફ ધી સ્ટાર ઑફ ઇંડીઆ" (સી. એસ. આઇ.) નો ખેતાબ આપ્યો હતો. એ ખેતાબનો ચાંદ આપવાની ક્રિયા મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર સેમોર ફીટઝજરાલ્ડે તા૦ ૧ લી મેએ ૧૮૭૨ ને દીને પરેલના સરકારી મેહલમાં એક દબદબાવાલી મીજલસની હજુરમાં કીધી હતી. ૧૮૭૨ માં હિંદુસ્થાંનના નામદાર વાઇસરાય અને ગવરનર જનરલ લારડ મેયોનું પોરટ બ્લેર ખાતે કોઇ ચંડાલ બંદીવાને ખુન કરી મારી નાખવાથી આ દેશની પ્રજાને જે મોટો અફસોસ ઉપજ્યો હતો તે બતાવવા તથા તે નામદારની બાનુપર મુંબઇની પ્રજા તરફથી દીલાસાપત્ર મોકલવાનો ઠેરાવ કરવાને તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારીએ શેરીફની મારફતે ટાઉન હાલમાં મલેલી મોટી જાહેર સભાનું પ્રમુખપદ એવણને આપવામાં આવ્યું હતું. લારડ મેયોની પછી થાએલા વાઇસરાય નામદાર લારડ નારથબ્રુક એજ શાલના નવેમબર માસમાં પુણે આવ્યા હતા તે નામદારે તા૦ ૨૧ મી નવેમબરે એવણની મોલાકાત ખાસ એમને મકાને આવી લીધી હતી. ૧૮૭૩ ના જાનેવારી માસમાં એવણ ઉદવાડાનાં પુરાતમ આતશબેહરામને સેજદો કરવાને ગયા હતા, તે દરમેઆંન દમણ મધે એમના ઉતારાનાં મકાનમાં તા૦ ૧૦ મી જાનેવારીએ ત્યાંના ગવરનર, સરકારી અમલદારો, વ્યાપારીઓ, વગેરેનાં એક ડેપ્યુટેશને ફુલ ડ્રેસમાં હાજર થાઇ એવણની મોલાકાત લઇ એમનાં એ તરફ પધારવા માટે પોરટુગીજ સરકાર તથા દમણના લોકો તરફથી મુબારકબાદી આપી હતી. મુંબઇની મ્યુનીસીપાલ કોર્પોરેશનના ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૩ ના સપટેમબર માસમાં તેની શરૂઆત થઇ ત્યારથી તે પોતાનાં મરણ સુધી સુલેહના અમલદારો તરફના એક મેમબર તરીકે ચુંટાયા કીધા હતા. ૧૮૭૪ માં મુંબઇ મધે મુસલમાનોએ પારસીઓની સામે કરેલાં હુલડ વખતે એવણે પારસી કોમના વડા તરીકે પારસીઓની તરફથી સરકાર

દરબારમાં ઠેઠ ઇંગલાંડ સુધી લડત ચલાવી પારસીઓને ઘણીક પ્રકારે મદદ કીધી હતી. ૧૮૭૫ માં નામદાર માહરાંણીના પાટવીકુંવર પ્રીનસ ઑફ વેલસ મુંબઇ આવ્યા તે વેળાએ તે નામદારની એવણ સાથે સ્ટીમરમાંથી ઉતરતાંને વાર નામદાર ગવરનર જનરલ લારડ નાર્થબ્રુકે મોલાકાત કરાવી હતી. તે વેળાએ શેકહેંડ કરતાં શાહજાદાએ એમને કહ્યું કે "તમારા મરહુમ પીતા અને તમારે વિષે મેં ઘણું સાંભલ્યુંછે." નામદાર શાહજાદો તા૦ ૧૮ મી નવેમબરે પોતાના રૈસાલા સાથે એમની મોલાકાતે એમના મજગાંમ કાસ્ટલમાં પધાર્યો હતો. આ વેળાએ એવણે તે નામદાર સાથે કેટલાક જાણીતા પારસી શેઠીયાઓની મોલાકાત કરાવી હતી, અને એ નામદારને કેટલીક ભેટ સોગાદ આપી હતી. શાહજાદાએ રૂખસદ યતી વેળાએ એવણને કહ્યું કે "ઇંગલાંડથી નીકલતી વેળા નામદાર માહરાંણીજીએ પોતે મને હુકમ કીધો હતો કે હું મુંબઇ આઉં ત્યારે તમારી તથા કુટુંબની ભેટ ઘણાં આદરમાંન સાથ મારે લેવી." એ પછી તા૦ ૨૪ મી નવેમબરે એવણ શાહજાદાની વળતી મોલાકાતે તેની ખાસ સ્ટીમર "સીરાપીસ" ઉપર પોતાનાં કુટુંબ સહીત ગયા હતા, અને ત્યાં શાહજાદાને મલી ભેટસોગાદ તથા રીફ્રેશમેંટ લઇ પાછા ફર્યા હતા.

એ રીતે લગભગ અરધી સદીની જાહેર જીંદગી તથા કોરસાજીથી એવણ એવા પુજ્ઞ થયલા હતા કે પારસીઓનાજ નહિં, પણ મુંબઇની બધી દેશી કોમોના આગેવાંન ગણાતા હતા. પ્રજાઉપેયોગી દરેક કામમાં એવણની આગેવાંની છેક ૧૮૩૦ થી માગવામાં આવતી હતી. એવણનું મરણ પુણાં મધે નીપજ્યું હતું, અને તેથી આખી પ્રજા દલગીર થાઇ હતી. એવણની લાશને અવલમંજલ પોંહચાડવા લઇ જતી વખતે પાયદશની પુઠે નામદાર ગવરનર, કમાનડર-ઇન-ચીફ, કૌનસીલરો, વગેરેની ખાલી ગાડીઓ છેક પુણાંનાં દોખમાં સુધી માનને ખાતર ગઇ હતી. મુંબઇ તથા દેશાવરોના પારસીઓએ તે દાહડે પોતાનો ધંધોધાપો તથા દુકાનો બંધ રાખી શોક પાલ્યો હતો.

તા૦ ૧૨ મી જુલાઇ.

હાનરેબલ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીને નામદાર સરકારે મુંબઇનાં બારાંના એક પોરટ તરસ્ટી નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૩ મી જુલાઇ.

આજ દીને મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટનાં મુંબઇમાં થયલાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજી મધેથી રૂ૭૦૦૦) પંચાતનાં ધર્મખાતાંમાં આપ્યા હતા. ક્રિઆની સેવટે દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ એ મરહુમ ઉમરાવની સ્તુતી કરી તેમનું નામ જરથોસ્તી મજહબને લગતી જાહેર ક્રિઆઓમાં બીજા બુજર્ગોનાં નામ સાથે લેવાની દરખાસ્ત કીધી, જેને દસ્તુર ફરદુનજી હોરમજજી મેહરજીરાંણાએ ટેકો આપ્યો હતો.[2]

તા૦ ૧૫ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૯ માહ ૧૦ (શ૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઇ પીરોજબાઇ તે શેઠ નશરવાંનજી હોરમજજી મેહતાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં એશીઓએ રૂ૭૯૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ.

પુણાં મધે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. નાં મરણ માટે દલગીરી બતાવવા તથા તેમનાં કુટુંબ ઉપર દીલાસાપત્ર મોકલવાનો ઠેડાવ કરવાને આજ દીને ત્યાંના જરથોસ્તીઓની એક સભા મરહુમ શેઠ શેરાબજી રતનજી પટેલવાલી દરેમેહરમાં ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. પ્રથમ દસ્તુરજી સાહેબે આએ વર્ષ વરસાદની તાંણને લીધે તે દાદારની બંદગી તથા જશનની ક્રિઆ કરવા બાદ તેમના ભાઇ પ્રોફેસર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાએ "હરેક મુશકેલીને વખતે સાહેબની પ્રાર્થના કરવાની જરૂરીઆત તથા ફાએદા તથા સર્વે સાથે મલી ભેગી કરેલી બંદગીની બુજર્ગી અસર અને વખાંણ" વિષે એક ટુક વાએજ કીધી હતી.

એ પછી સરનશીન ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજીએ દરખાર્સ્ત કીધી અને તેને શેઠ ધનજીશાહ જમશેદજી અકલેસરીઆએ ટેકો આપ્યો કે:—

"મરહુમ ઉમરાવ સર જમશેદજી જીજીભાઇ (બીજા) બારોનેટ સાહેબનો આપણી અંજુમન સાથે લાંબો સંબંધ હતો તથા એ ભલા અમીરે આપણી અંજુમન સાથે ઘણાંજ સારાં સલુક અને મીલનસારી બતાવી હતી માટે એવા સાહેબનાં દુખદાએક મરતુકથી આપણી અંજુમનને જે દુખ થાઇઉછે તે પરદરશાવી એક દેલાસાપત્ર

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૨ મી જુલાઇ ૧૮૭૭.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી જુલાઇ ૧૮૭૭.

એ મરહુમનાં ઊઠમણાં પુણાં, સુરત, ભરૂચ, નવસારી, વરોડરા, કલીઆંણી, વલસાડ, અમદાવાદ, મઊ, ઇંડોર, દમણ, સીકંદરાબાદ, અહમદનગર, એડન, કલકતા, આકોલા, અને બીજાં પારસીઓની વસ્તીવાલાં ગામોમાં થયાં હતાં.

ચીનના જરથોસ્તીઓએ એ મરહુમ ગ્રહસથનું એક "ઑઇલપેનટીંગ" તઇયાર કરાવી તે અતરેનાં મરહુમ શેઠ હોરમજજી બહુમનજી વાડીઆવાલાં આતશબેહરાંમનાં દીવાનખાંનામાં મેલવાને ૧૮૭૮ ના અકટોબર માસમાં એ આતશબેહરાંમના મુતવલી શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ ઉપર મોકલ્યું હતું, જે ત્યાં ટાંગવામાં આવ્યું છે.

૩ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના સવંત ૧૯૩૩ ના હીસાબની ચોપડી.

આપણી અંજુમન તરફથી નામદાર ત્રીજા બારોનેટ સાહેબ જોગ મોકલવો અને તેહનો ખરડો તૈયાર છે તે પસંદ કરી તે ઉપર શહીઓ લેવી."

એ ઠેડાવમાં શેઠ ફરામજી દોરાબજી ધાસવાલાએ નીચલો રાઇડર ઉમેરવાની દરખાસ્ત કીધી અને તેને ખાંનસાહેબ ફરદુનજી પેશતનજી વકીઆવાલાએ ટેકો આપ્યો કેઃ—

"મજકુર દેલાસાપત્ર મધે મરહુમ ઉમરાવ બીજા બારોનેટ સાહેબને જેમ અતરેની જરથોશતી અંજુમન પોતાના એક વડા અકાબર તથા આગેવાન તરીકે ગણીને માન એકરામ આપતી આવીછે તેજ જગોએ એમના સાહેબજાદા હવડાંના સર જમશેદજી જીજીભાઇ (ત્રિજા) બારોનેટને મોટાં માન સાથે કબુલ રાખેછે એવી મજમુનનો લેખ એ દેલાસાપત્રમો શામેલ કરવો."

એ બંધે ઠેડાવો એકમતે પસાર થયા બાદ દેલાસાપત્ર બાહલ રાખી તે એક ડેપ્યુટેશન મારફતે મોકલવાનો ઠેડાવ કરી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[1]

નામદાર વાઇસરાય લારડ લીટન કે જેઓ પુણે આવેલા હતા તેઓએ ગણેશખીંડના સરકારી મેહલમાં આજ દીને સર જમશેદજી તથા તેઓના બંધે ભાઇઓની મોલાકાત લઇ કેટલોક દીલાસો આપ્યો હતો.

તા૦ ૨૫ મી જુલાઇ.

મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ (બીજા) બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. નાં મરણથી તેવણના વડા સાહેબજાદા શેઠ માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી કે જેવણ હવે પછી સર જમશેદજી જીજીભાઇ (ત્રિજા) બારોનેટનાં નામથી ઓળખાશે તેવણને જરથોસ્તી અંજુમનના વડા તરીકે હવે પછી પીછાંણવા તથા કબુલ રાખવાનો ઠેડાવ કરવા માટે આવતી તા૦ ૨૯ મી જુલાઇએ જરથોસ્તી અંજુમનની જાહેર સભા મલનાર છે, તે કામ કેટલાક સાહેબોને વગર અરથનું તથા અનઘટારત માલમ પડવાથી તેની વિરૂદ્ધ વિચારવાલાઓની એક સભા શેઠો ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, અરદેશર ફરાંમજી મુસ, અરદેશર બેહરાંમજી કાપડીઆ અને દાદાભાઇ ડોશાભાઇ કામાજીએ આજ દીને ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટ્યુટ મધે બોલાવી હતી, જ્યાં આસરે ૨૦૦ જરથોસ્તીઓ હાજર થયા હતા. સરનશીનની ખુરસી શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીને આપી હતી, જેવણે લંબાનથી સભા બોલાવવાનો હેતુ કહી સંભલાવ્યો હતો, જે બાદ અંજુમનનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબો ઉપર એ શભા તરફથી મોકલવા ધારેલી અરજીનો[2] ખરડો શેઠ અરદેશર ફરાંમજી મુસે વાંચી તે બાહલ રાખવાની દરખાતસ્ત કીધી, જેને ખાંનબાહદુર મનચેરજી કાવશજી મરજબાને ટેકો આપ્યો, અને તે વધુ મતથી પસાર થાઈ હતી. એ પછી અરજી ઉપર શહીઓ લઇ તે અંજુમનની જાહેર સભામાં મોકલવા ઠેડવી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[3]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી જુલાઇ ૧૮૭૭.

ઊપલું દેલાસાપત્ર સભામાં ઠેડવેલાં ડેપ્યુટેશનના ગ્રહસ્થોએ લઇ જઇ તા૦ ૨૯ મી આગશટે સર જમશેદજીને તેમના શાઊનટન હાલના બંગલામાં પોંહચાડયું હતું.

એજ મુજબ પુણાની મરહુમ સર જમશેદજીવાલી દરેમેહરના દસ્તુર તેહમુલજી ભીનોચેહરજી હોજદાર, ખાંનબાહદુર પુદમજી પેશતનજી, ખાંનબાહદુર અરદેશર શેઠ ખરશેદજી સુનસર, વગેરે ૭૦) ગ્રહસ્થોનાં એક ડેપ્યુટેશને સર જમશેદજી તથા તેમના ભાઇઓને તા૦ ૧૮ મી આગશટ ૧૮૭૭ ને દીને ઊપલેજ મકાને જઇ એક બીજો દીલાસાપત્ર આપ્યો હતો.

૨ એ અરજીમાં લખ્યું હતું કેઃ—

"પણ મરહુમ અકાબરની જગાએ તેવણના સાહેબજાદા શેઠ માણેકજીને જરતોશતી અનજુમનના વડા તરીકે હવે પછી પીછાનવા તથા કબુલ રાખવાનો કોઇ ઠેડાવ પસાર કરવાની તમો સાહેબોને જે એલતેમાસ કરવામાં આવીછે તે વીશે હમો નમનતાઇથી જણાવવાની રજા લઇએ છઇએ કે એવો વગર અરથનો, બીનજરૂરનો અને વાંધાભરેલો કોઇબી ઠરાવ આજ સુધી પારસી કોમના કોઇબી એક શેઠીઆને અથવા મરહુમ પેહલા તથા બીજા સર જમશેદજી જેવા બુજરગ અને લાએક અકાબરોને વાસ્તે પણ આપણી અનજુમન મારફતે થએઓ નથી. એટલુંજ નહીં, પણ કોઇબી સુધરેલી કોમમાં એકજ ગ્રહસ્થને બીનહદની સતા સાથે મુકરર કરેલા વડા તરીકે પીછાનવા તથા કબુલ રાખવાનો રેવાજ જાએજ હોએ એવું હમારી જાણમાં નથી. જરતોશતી અનજુમનને સાથે વડા અકાબર તરીકે એકજ ગરહસ્થને કસાબી કાંઇ કે હદ વગરની સતા સાથે તેની જીંદગી પેર મુકરર કરાવવાને લગતી ભએભરેલી નવાઇ આ વખતે પેહલીજ વાર દાખલ કરવાની પેરવી થાએછે. તે ઊપર જો અમલ કરવામાં આવીઓ તો હમોને ભએ લાગેછે કે તેથી જરતોશતી અનજુમનના હકમાં ઘણો ગેરઇનસાફ થવા સાથ ઘણાં માઠાં પરીણામો નીપજશે; માટે હમો તમો સાહેબોને અરજ કરીએ છઇએ કે એવો કોઇ વાંધાભરેલો નવો રવઇઓ આપણી કોમમાં દાખલ કરવાને લગતું ઊતાવલું પગલું ભરવા અગાઊ તમો સાહેબોએ ઊંડો વીચાર કરવો જોઇએછે, તેમ ન કરતાં એવો કોઇ ઠરાવ પસાર કરાવવામાં આવીઓ તો તે આખી અનજુમન તરફનો ઠરાવ ગણાશે નહીં એવું હમો તમો સાહેબોને જણાવવાની રજા લઇએ છઇએ.

....

આટલા ઊપરથી હમો નીચે શહી કરનારાઓ, તમામ અનજુમનને સોચના કરવાની રજા લેઇજીએ છે કે નરીજા સર જમશેદજીને આપણા ફીરકાને લગતી નાહની મોટી બાબતોમાં નેક મસલેહત આપવાને, અગર તેમની સાથે બીજા ૨૪) અથવા વધારે ખાનદાની આબરૂવાલા પારસી ગરહસ્થોને મંડલીના કાએદા પ્રમાણે, જરતોશતી અનજુમનનાં જાહેર મતથી ચુંટી કાહડવા અને તેમની એક મંડલી મુકરર થાએ તો, તે મંડલીની સાથે હમશરીક થાઇને સર જમશેદજીને પોતાનું કામ બરોબર ચલાવવાને ઘણુંજ સેહલ થાઇ પડશે. એટલુંજ નહીં, પણ તમામ જરતોશતી આલમનો આવી કાએદાની રૂએ થાએલી પંચાત ઊપર પુરતો વીશવાશ બેશશે."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી જુલાઇ ૧૮૭૭.

તા૦ ૨૮ મી જુલાઇ.

રોજ ૧૨ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી ખરશેદજી જશાંવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૨) શેઠ ખરશેદજી કુવરંજી જશાંવાલાના ત્રિજા દીકરા. એવણુ ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૬ માં પોતાના બાપનાં મરણુ બાદ પોતાના ભાઇઓ તથા કાકા પિત્રાઇઓ સાથે મલી "જાંગીરજી નશરવાંનજીની કુંપની" નાં નામથી પોતાના વડીલોની પુરાતમ દુકાંનનો વહીવટ ચલાવતા હતા. તે પછી ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૬ થી ભાગયાઓથી છુટા પડી પોતાના ભાઇઓ સાથે "ખરશેદજી કુવરજીના છોકરાઓ" ને નામે જુદી દુકાંન અતરે તથા કરાંચી ખાતે ઉંઘાડી હતી.

તા૦ ૨૮ મી જુલાઇ.

રોજ ૧૨ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—ધનજીભાઇ પાલણુજી બાટલીવાલા[1]—ઉમર વર્ષ ૫૩) શેઠ પાલણુજી હીરજીભાઇ બાટલીવાલાના વડા દીકરા. એવણુ ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૦ થી પોતાના બાપ સાથે તેમની "પાલણુજી હીરજી સનસ" ની દુકાંનમાં જોડાયા હતા, અને તે દુકાંનની સાથે સોડા, લેમન, વગેરે "એરેરેટેડ વાટર્સ" બનાવવાનું એક કારખાનું પણ ઉંઘાડયું હતું. ૧૮૭૧ માં બાપનાં મરણુ પછી એવણે તે દુકાંન તથા કારખાનું તા૦ ૧૨ મી ડીસેમબર ૧૮૭૨ થી પોતે એપ્પલાએ રાખ્યું હતું. ૧૮૬૯ માં શેઠ પાલણુજી ખરશેદજી કામાએ ખેતવાડી મધે જરથોસ્તીઓને સરઅવસરે વાપડવાનો કામા બાગ બંધાવ્યો તેના એવણુ એક તરસ્ટી હતા.

તા૦ ૨૯ મી જુલાઇ.

મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટ, સી. એસ. આઇનાં મરણુની નોંધ અંજુમનનાં દફતરમાં દાખલ કરવા, તથા તેવણુના વડા શાહેબજાદા શેઠ માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી જેવણુ હવેથી સર જમશેદજી જીજીભાઇ ત્રિજા બારોનેટને નામે ઓળખાશે તેવણુને જરતોસ્તી અંજુમનના વડા તરીકે હવે પછી પીછાણુવા તથા કબુલ રાખવાનો ઠેડાવ કરવાને અતરેના ૧૯૦૦ જરથોસ્તી ગ્રહસ્થોએ મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબો જોગ ગઇ તા૦ ૧૪ મી જુલાઇએ કરેલા રીકવીજીશનની[2] રૂહે આજ દીને જરથોસ્તીઓની એક મોટી જાહેર સભા "આલબલેસ બાગ" માં મલી હતી. જે વેળાએ આસરે

---

૧ મરહુમ શેઠ ફરાંમજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલાના બાવા.

૨ આ રીકવીજીશન ઊપર નીચલી જાણીતી સહીઓ હતી:—

સર કાવશજી જાંહાંગીર, શેઠો અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, દાદાભાઇ પેશતનજી વાડીઆ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, દાદાભાઇ રૂશતમજી બનાજી, હીરજી અરદેશર દાદી, અરદેશર મેરવાંનજી શેઠના, મનચેરજી હોરમજજી કાંમા, પેશતનજી હોરમજજી કાંમાજી, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, નવરોજજી ફરદુનજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, નવરોજજી માંણેકજી વાડીઆ, મનચેરજી ફરાંમજી શેઠના, મનચેરજી નવરોજી બનાજી, હોમજી ખરશેદજી દાદી, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, નશરવાંનજી જાંહાંગીરજી વાડીઆ, હોરમજજી જાંહાંગીરજી દાદીશેઠ, ફરાંમજી દીનશાજી પીટીટ, મોદી ખરશેદજી શોરાબજી વાછાગાંધી, ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી જીજીભાઇ, દાદાભાઇ બહમનજી જીજીભાઇ, મનચેરજી ફરાંમજી કામા, બહમનજી ફરાંમજી કાંમાજી, માણેકજી એદલજી આલબલેશ, પેશોતન દશતુર બેહરાંમજી શંજાણા, શોરાબજી રૂશતમજી મુલાંફીરોજના, ખરશેદજી બેજનજી દશતુર, ફરદુનજી હોરમજજી દશતુર મેહેરજીરાંણાના, રૂશતમજી જમશેદજી દશતુર જામાશઆશાના, માંણેકજી નોશરવાંનજી દશતુર દારાબ પાલણના, એરચજી દશતુર શોહરાબજી મેહરજીરાંણા, ખ. રૂ. કામા, ડોશાભાઇ ફરાંમજી કાંમા, મનચેરજી બહમનજી પનથકી, નશરવાંનજી રતનજી ટાટા, ફરાંમજી હોરમજજી બહમનજી શેઠના, નશરવાંનજી મેરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેના, બેહેરાંમજી હોરમજજી પટેલ, ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ, શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ, એદલજી નશરવાંનજી શેઠના, મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ, ફીરોજશા મેહેરવાંનજી મેહેતા, ફરાંમજી રૂશતમજી વીકાજી, કુવરજી રૂશતમજી મોદી, નવરોજજી અરદેશર દાવર, માંણેકજી જામાશજી કાકા, અરદેશર બહમનજી કાકા, હોરમજજી ખરશેદજી હાશબરનર, હોરમજજી દાદાભાઇ (પલીડર), જાંહાંગીર મેરવાંનજી (પલીડર), રૂશતમજી કાવશજી બાધુરજી ડાકટર, દોરાબજી ફરાંમજી પાંડે, ફરાંમજી બહમનજી શેઠના, જમશેદજી દોરાબજી નાએગામવાલા, બહમનજી ખરશેદજી ભાંડુપવાલા, હોરમજજી બહમનજી જીજીભાઇ, પેશતનજી બહમનજી જીજીભાઇ, પીરોજશા મેરવાંનજી જીજીભાઇ, જમશેદજી ધનજીભાઇ વાંડીઆ. હીરજીભાઇ મેરવાંનજી વાડીઆ, અરદેશર ડોશાભાઇ મુનશી, પાલણુજી દોરાબજી રાંનજી, રતનજી બહમનજી દુબાશ, રતનશા એરચશા કોહીઆર, લીમજી નવરોજજી બનાજી, ખરશેદજી માંણેકજી શેઠના, એદલજી રૂશતમજી શુનાંવાલા, જાલભાઇ દોરાબજી ઊમરીગર, રૂશતમજી બરજોરજી મોદી, દોરાબજી ખરશેદજી શરાફ, દીનશા એદલજી વાછા, ફરાંમજી બહમનજી જીજીભાઇ, શાપુરજી બરજોરજી ભરૂચા, કાવશજી જમશેદજી જશાવાલા, શોરાબજી ટેમુલજી લીગેટ, જેહાંગીરજી હોરમજજી પનથકી, દોરાબજી દશતુર પેશુતનજી બેહરાંમજી શનજાણા, નોશરવાંનજી કોઆજી, કેખશરૂ રૂશતમજી વીકાજી, દારાશા મેરવાંનજી શેઠના, કેકોબાદ કાવશજી પનથકી, દીનશા શાપુરજી ડાલાશાના, શોરાબજી નવરોજજી વાડીઆ, ડોશાભાઇ ધનજીભાઇ દીનશા સુરતવાલા, કાવશજી પેશતનજી કાંમા, મંનચેરશા ખરશેદજી હીરામાંણેકના, શોરાબજી કાવશજી મીશતરી, રૂશતંમજી ફરાંમજી દીવેચા, શોરાબજી કાવશજી પાંઊવાલા, કાવશજી જાંહાંગીરજી જશાવાલા, દોરાબજી નાનાંભાઇ વાડીઆ, જીવણજી જમશેદજી મોદી, હોરમજજી મોટાભાઇ, અરદેશર જશશેદજી ભાજીવાલા, જાંહાંગીર ગુશતાદજી, પોચાજી શોરાબજી, જાંહાંગીર ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, ડોશાભાઇ દારાશાજી શેઠના, બહમનજી બેહેરાંમજી પટેલ, મીનોચેરજી જામાશજી વાછા, ફરદુનજી બરજોરજી વાછા, ફરાંમજી દાદાભાઇ મોદી, પેશતનજી ખરશેદજી શરાફ, બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ, દાદી નશરવાંનજી દાદી, ફરાંમજી એદલજી દાવર, એદલજી રૂશતમજી રીપોરટર, માણેકજી બરજોરજી મનોચેરહોમજીના, કેખુશરો નવરોજજી

૫૦૦૦) પારસીઓનો જમાવ થયો હતો. સર કાવશજી જહાંગીરજી રેડીમની, નાઈટ, સી. એસ. આઇ, તથા શેઠ દાદાભાઇ પેશતનજી વાડીઆ, કે જેઓ જાથુકની બીમારીના સબબથી કોઇબી જાહેર કામોમાં ભાગ લઈ શકતા નહિં હતા, તેઓ પણ આ સભામાં હાજર થવાથી સર્વે જરથોસ્તીઓને મોટી ખુશાલી ઉપજી હતી, અને સર કાવશજીની ગાડીના ઘોડા દરવાજાની બાહેર છોડાવી કેટલાક પારસીઓ તેને અંદર ધમુડી લાવ્યા હતા.

કાબરાજી, એદલજી ફરામજી ઘાંડી, દાદાભાઈ કાવશજી અબાંબારે શોદાગરવાલા, નશરવાંનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, કાવશજી હોરમજજી ડાકટર, જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ, ખરશેદજી હોરમજજી ચીનાઇ, જાંહગીરજી હોરમજજી ચીનાઇ, ખરશેદજી પાલણજી પાંઊવાલા, દોરાબજી પાલણજી પાઊવાલા, દીનશા એદલજી લાંમના, કાવશજી માણેકજી લીમજી, દાદી બેહેરામજી બનાજી, ડોશાભાઈ હોરમજજી પટેલ, જીજીભાઇ મનચેરજી મેહેરવાંનજી, દીનશા દાદાભાઈ ગાંધી, દાદી માણેકજી લીમજી, દાદાભાઇ નશરવાંનજી ભાવનગરીઆ, હોરમજજી નવરોજજી શકલાતવાલા, કાવશજી પાલણજી શેઠ, રૂશતમજી દાદાભાઇ કાંમા, હોરમજજી બેહરાંમજી કાંમા, બેહરાંમજી દાદાભાઇ રેજીશટરાર, શાપુરજી જમાશજી ભાવનગરીઆ, કાવશજી બેજનજી કરાંની, ધનજીભાઈ એદલજી આલબલેશ, હોરમજજી એદલજી આલબલેશ, દાદાભાઈ રૂશતમજી અપુ, ધનજીશા માણેકજી લાલકાકા, એદલજી બહમનજી મારીશ, અરદેશર માણેકજી કાકા, દાદાભાઈ પાલણજી ચઊના, કાવશજી પાલણજી ચઊના, નવરોજજી દાજીભાઈ ઊનવાલા, જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઇ, લવજી મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ, એદલજી મનચેરજી વાછા, ધનજીભાઈ રૂશતમજી અપુ, માણેકજી શેરાબજી વાડીઆ, મેહેરવાંનજી હોરમજજી પટેલ, હોરમજજી દાદાભાઇ બીલીમોરીઆ, ખરશેદજી નવરોજજી વાડીઆ, બીખાજી નવરોજજી પાલણજી, ખરશેદજી શેરાબજી વાડીઆ, દીનશાજી પેશતનજી કાંગા, આ૦ માણેકજી હોરમજજી પરબેજ, ફરાંમજી શાપુરજી ડાકટર, હોરમજજી મેરવાંનજી શેકજી, દાદાભાઇ બહમનજી મુકાદમ, દોરાબજી ફરદુનજી ઊશતાદ, એદલજી કાવશજી મોદી, હોરમજજી માણેકજી નોરીઆ, કાવશજી ફરાંમજી મોદી, ડી. બેહરાંમજી બનાજી, જમશેદજી શનતોકજી દાવર, રૂશતમજી ચોરાબજી કેમેશરીવાલા, માણેકજી બહમનજી ધનજી મેહતા, નાનાભાઈ રતનજી ચીજગર, દોરાબજી નવરોજજી કરાંની, ફરદુનજી મેરવાંનજી બનાજી, અરદેશર એદલજી દાવર, ધનજીભાઇ જીવાજી દેશાઈ, દાદાભાઇ નવરોજજી દાપર, પેશતનજી ખરશેદજી શરાફ, રૂસતમજી એદલજી બાંમજી, ખરશેદજી રશતમજી માંડન, દોરાબજી અશપંદીઆરજી બજાં, માણેકજી જીવાજી મઢુ, પેશતનજી કાવશજી ખરાશ, રતનજી જમશેદજી જશાવાલા, ધનજીભાઇ જમશેદજી જશાવાલા, હીરજીભાઇ મનચેરજી માલેગામવાલા, મનચેરજી દાદાભાઈ બાવનગરી, નશરવાંનજી ફરાંમજી ઘાંડી, જમશેદજી ફરાંમજી પાલખીવાલા, એદલજી કાવશજી બીશની, બેહરાંમજી કાવશજી બીશની, રૂશતમજી દાદાભાઇ માંડન, બેહેરાંમજી ધનજીભાઇ રાંણા, દીનશાજી નશરવાંનજી મીશતરી, ફરાંમજી મનચેરજી પટેલ, હોરમજજી મનચેરજી નીકલીશન, કાવશજી બીખાજી કેનટીનવાલા, ફરાંમજી રૂશતમજી કાંમા, નવરોજજી દશતુર શાપુરજી શનજાંણા, હોરમજજી બેહેરાંમજી રાણા, નશરવાંનજી દોરાબજી બાધુરજી, બાપુજી નવરોજજી પોશટવાળા, મનચેરજી નશરવાંનજી પટેલ, કેખશરૂ એદલજી શેઠના, શેરાબજી જાંહાંગીરજી ફરાંમજી બનાજી, નવરોજજી રતનજી તારાપોરવાલા, ખરશેદજી શેરાંબજી શેઠના, રૂશતમજી ચોરાબજી દાદી, એદલજી શાપુરજી મેહતા, દીનશા હોરમજજી બાટલીવાલા, કુવરજી કાવશજી મીશતરી, કુવરજી જીવાજી ટાશકર, જમશેદજી નશરવાનજી ચોદી, પેશતનજી અશપંદીઆરજી ચોદી, ખરશેદજી માણેકજી ખાન, માણેકજી નવરોજજી જહવેરી, જમશેદજી દાદાભાઇ વાડીઆ, ખરશેદજી બહમનજી શેઠ, કાવશજી દાદાભાઈ કુબાશ અથવા કમોદ, હોરમજજી પાલણજી મેહેરજી, રતનજી ખરશેદજી બાટલીબોઇ, બહમનજી દોરાબજી શકલાતવાલા, કેખશરૂ અરદેશરજી ચીનાઇ, ડોશાભાઇ બીખાજી કાંગા, અરદેશર દીનશાજી કરાંની, હોરમજજી મેરવાંનજી કીઆશ, શોરાબજી બેહરાંમજી કોલા, ધનજીશા મનચેરજી કાપડીઆ, ફરાંમજી બીખાજી ખાંન, દીનશા બીખાજી ખાંન, બરજોરજી પાલણજી દોલીમેહરજી, દોરાબજી માણેકજી આદરીઆંનવાલા, એદલજી પેશતનજી કેરાંવાલા, કાવશજી હીરજીભાઇ માલેગામવાલા, પેશતનજી જમશેદજી મોતીવાલા, નશરવાંનજી અશપંદીઆરજી પાંચખાનાવાલા, અરદેશર પેશતનજી રાગી, પાલનજી પેશતનજી રાગી, બેજનજી પેશતનજી રાગી, બેહરાંમજી ખરશેદજી લાલા, ગુશતાદજી બેહરાંમજી લાલા, રૂશતમજી શોરાબજી ફટાકીઆ, ફરાંમજી દોરાબજી ફટાકીઆ, હીરજીભાઇ રતનજી કાપડવાલા, લીમજી દીનશા ફરદુનજી પાંડે, બહમનજી જાંગીરજી ગાંધી, અરદેશર પેશતનજી ખેરાશ, ખરશેદજી જીવણજી રેડીમની, રૂશતમજી લીમજી બાટલીબોઇ, રૂશતમજી માણેકજી કોલા, મનચેરજી એદલજી અરીણવાલા, ખરશેદજી કાવશજી ઊમરીગર, ફરાંમજી મેરવાંનજી મેજરના, શોરાબજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, ફરાંમજી ડોશાભાઇ મેરવાંનજી વાડીઆ, હોરમજી નવરોજજી મુલાં, શાપુરજી નવરોજજી પોંચા, દીનશા નવરોજજી બોદ, પોંચાજી શાપુરજી પોંચાજી, હોરમજજી રૂશતમજી લંગડાનાં, રતનજી નવરોજી, જમશેદજી ખરશેદજી દશતુર, દીનશા ફરાંમજી કેઆશના, જાંહાંગીરજી ધનજીભાઇ સુરતી, હોરમજજી બહમનજી મોટાભાઈ, શોરાબજી નશરવાંનજી વીમાદલાલ, બીખાજી ફરદુનજી લશકરી, દીનશા દાદાભાઇ દીવેચા, શાપુરજી બીમજીભાઇ તારાપોરવાલા, હોરમજજી મંનચેરજી પારખ, માણેકજી દોરાબજી નાનજીવોરા, દોરાબજી માણેકજી શરાફ, બમનજી શોરાબજી કોલશાવાલા, રૂશતમજી જાંહાંગીરજી વાડીઆ, હીરજીભાઈ હોરમજજી શરાફ, હોરમજજી રૂશતમજી મોદી, બેજનજી રૂશતમજી રીપોરટર, કાવશજી ખરશેદજી બાંડુપવાલા, જાંહાંગીર એદલજી શકલાતવાલા, ફરાંમજી અરદેશર એંતીનાં, રૂશતમજી મેરવાંનજી બોઇશનાં, શોરાબજી ફરાંમજી કરાકા, શાપુરજી મનચેરજી બાઇશનાં, દાદાભાઇ ખરશેદજી બાંડુપવાલા, હોરમજજી જમશેદજી ઇશકોરવાલા, ફરાંમજી જમશેદજી વાડીઆ, જાંહાંગીર રૂશતમજી દશતુર, અરદેશર ખરશેદજી બાંડુપવાલા, દાદાભાઇ ખરશેદજી માજુ, એદલજી બરજોરજી નીકલીશન, દારાશા દીનશાજી એદનવાલા, રૂશતમજી ખરશેદજી બાંડુપવાલા, શોરાબજી બેજનજી તુરકી, રૂશતમજી પેશતનજી મોતીવાલા, જમશેદજી દોરાબજી પાંડે, શોરાબજી માણેકજી મુગાશેઠ, અરદેશર જાંહાંગીરજી બખશી, રૂશતમજી જાલભાઇ બાટલીબોઇ, રૂશતમજી હોરમજજી ચીનાઇ, મેહરવાંનજી બેહરાંમજી દારૂખાનાવાલા, બેહરાંમજી બરજોરજી લાલા, શાપુરજી જમશેદજી લાલા.

વીગેરે જુમલે લગભગ ૧૯૦૦) જરતોશતીઓની સહીઓ છે.

શરૂઆતમાં અંજુમનનાં ધરમખાતાંઓના શેક્રેટરી શેઠ નશરવાંનજી બેહરાંમજીએ ૧૯૦૦ જરથોસ્તીઓ તરફથી આવેલું "રીક્વીજીશન" બુલંદ અવાજે વાંચી સંભલાવ્યું. તે બાદ શેઠ હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠનાએ દરખાસ્ત કીધી, અને તેને શેઠ નવરોજજી માણેકજી વાડીઆએ ટેકો આપ્યો કે "શેઠ ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલને આ સભાના સરનશીન ઠેરવવા."

સરનશીને ખુરસી લીધા બાદ તેઓ તરફનું ભાષણ શેઠ નશરવાંનજી બેહરાંમજી શેક્રેટરીએ વાંચી સંભલાવ્યું. જે પછી શેઠ ખરશેદજી નશરવાંનજી કામાજી અને બીજા જરથોસ્તીઓ તરફથી આવેલો "પ્રોટેસ્ટ" સભામાં વાંચવાને રજુ કીધો. પણ તે વંચાયા આગમજ સભામાં મોટો ગોંઘાત થયો, અને શેઠ ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, સી. એસ. આઇએ લોકોને મુગા રેહવાને ધીરજથી સમજાવી એ "પ્રોટેસ્ટ" વાંચવા દેવા માટે તેઓનાં મત લીધાં, જે માટે એક અવાજે સર્વેએ ના, ના, કરી કહયું, જેથી તે વાંચવામાં આવ્યો નહિં.

એ પછી નીચે પ્રમાણે સભાનું કામ ચલાવ્યામાં આવ્યું હતું—

શેઠ દીનશાજી માણેકજી પીટીટની દરખાસ્તને શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે ટેકો આપ્યો કે—મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટ સાહેબનાં દલગીરી ભરેલાં મરણની નોધ હમો વાંચી સંભલાવીએય તે નોધ આંમે અંજુમનની સભાએ બાહાલ રાખવી એવી હમો દરખાસ્ત કરીએ છીએ.

મરણની નોધ.

"આપણી જરતોશ્તી અંજુમનનાં વડા અકાબર નેકનામ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટ રોજ ૨૫ મો માહ ૧૦ મો શેહેનશાહી તથા માહ ૧૧ મો કદમી સને ૧૨૪૬ યજદેજરદી તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૭—સંવત ૧૯૩૩ નાં આખાડ શુદ ૧ ને વાર બુધેને દીને, શ્રી પુણામધે બેહેશતનશીન થયા.તે માઠા બનાવથી આપણી જરતોશ્તી અંજુમનને બેહદ દલગીરી ઉપજીછે. એ મરહુમ અકાબર પોતાના જગત પરશીધ નામવર પીતા સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહેલા બારોનેટની જાહોજલાલીના વખતમાં, સને ૧૮૩૦ ઇશવીનાં સાલથી જાહેર પ્રજા ઉપયોગી કામોમાં મુખ્ય ભાગ લેતા આવ્યા હતા—અને મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહેલા બારોનેટે પોતાના વખતમાં જે જે માહાભારત સખાવતનાં તથા દીન ધરમનાં કામો કીધાં હતાં તે સર્વે કામોને ઉમેતવાર કરવામાં મુખ્ય ભાગ મરહુમ બીજા બારોનેટ સાહેબે લીધો હતો—સને ૧૮૩૦ ઇશવીનાં સાલથી તે છેક તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૭ ને દીને એવણ હક થયા ત્યાંસુધી સેંકડો કામોમાં એવણે આગેવાની કીધેલી જાહેર છે—અને પોતાના બોજ તથા લાગવગથી ઘણાંએક પ્રજા ઉપયોગી કામોને એવણ સાહેબે હાર પાડયાછે, જે જે સખાવતનાં તથા કેલવણી ખાતાંનાં તથા દીન ધરમનાં કામો એવણનાં નામાંનકીત સુરખીએ અતરે તેમજ દેશાવરો ખાતે સ્થાપેલાછે તે સર્વે કામોમાં મુખ્ય ભાગ લેઇને તેનો કારોબાર ઘણો મનમાનતી રીતે એવણ સાહેબે અત્યાર સુધી ચલાવ્યો હતો—અને એ રીતે પોતાના મરહુમ પીતાની કીરતી જાલવી રાખી હતી. હમજાત તેમજ પરજાતમાં એવણે પોતાની જાતી બાહોશી તથા મીલનશારીથી સર્વે કોઇની પરીત મેલવી હતી—એટલુંજ નહિં પણ તેઓ સર્વે એવણને મુંબઇની દેશી પ્રજાનાં એક આગેવાન તરીકે ગણતા હતા—અને તેવુંજ માન તથા મોભો તેવણ જાલવી રાખતા હતા. એવણનાં ગુંજરવાની ખબર જાહેર થતાંને વાર મુંબઇમાં તેમજ દેશાવરો ખાતેનાં આપણા હમદીન જરતોશ્તીઓ તથા બીજી ગનીઆતનાં લોકોમાં જે મોટી દલગીરી ફેલાઇ હતી, તથા ગામેગામના જરતોશ્તીઓએ એવણનાં ઉઠમણાની ક્રિયા કીધી હતી—એ ઉપરથી ભોલી રીતે જણાયછે કે, એવણની લાયકીની કદર, શું હમજાત કે પરજાત સર્વે કોઇએ પુરતી રીતે પીછાની છે. પોતાની કોમનાં લોકો ઉપર કેટલીએક વાર આવી પડેલી મુશકેલી તથા હરકતની વખતે ઘણી બાહોશી તથા જાહેર હીમત એવણે બતાવી હતી. એવણની જાતી ચાલાકી તથા અમીરી ચાલચલગતને લીધે આપણે માથે રાજ કરતી કોમનાં લોકોએ એવણને એક "સંપુરણ ઇંગ્રેજ ગ્રહસ્થ" નો માનભરેલો એલકાબ આપ્યો હતો, અને આપણી કોમના એવણ એક મુખ્ય અકાબર હોવાને લીધે એ એલકાબથી આપણી આખી કોમને મોટી શોભા મલતી હતી. શ્રી ગ્રેટ બ્રિટન તથા હીંદુસ્તાનનાં કેટલાએક ભાગો ઉપર એવણે કીધેલી મુસાફરીમાં પોતાની અમીરી રીતભાત તથા મીલનસાર સ્વભાવથી પોતાનાં ખાનદાનની કીરતી વધારી હતી, એટલુંજ નહિં, પણ આપણી જરતોશ્તી કોમની કીરતીમાં ઘણેએક દરજજો એવણે વધારો કીધો હતો. એવા મોભાદાર, વગવાલા, બાહોશ અને સરવે પ્રકારની લાએકી ધરાવનાર એક નામવર અકાબરનાં મરણથી આપણી જરતોશ્તી કોમને મોટો તોટો થયોછે જે વીશે આપણા શરવે હમદીન ભાઇઓ ઘણાં દલગીર છે. શદ હજાર દરૂદ હોજો એવણનાં અશો રૂહ ઉપર !!!"

દસતુરજી સાહેબ પેશુતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજીએ ટેકો આપ્યો કે:—

"મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટ સાહેબનાં મરણ બાબેની નોધ જે અતરે વાંચી સંભલાવયામાં આવીછે, અને જે આંમે સભાએ બાહાલ રાખીછે તે નોધ અનજુમનનાં દફતરમાં ઘટતી રીતે દાખલ કરવા સારૂ અનજુમનનાં ધરમખાતાંનાં ફંડનાં તરસ્ટી સાહેબો ઉપર આંમે સભાનાં સરનશીન સાહેબે એક ઘટતો કાગલ લખીને મોકલવો."

શેઠ ડાયાભાઈ ફરામજી કરાકાએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ હોરમજજી બેહમનજી વાડીઆએ ટેકો આપ્યો કે:—

"મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બીજા બારોનેટ સાહેબનાં મરણ વીશેની નોધ, જે આ સભાએ બાહાલ રાખીછે તેની એક નકલ, એવણનાં નેકનામ વીધવા બાઈ રતનબાઈ તે ડાવેજર લેડી જમશેદજી તથા તેવણના તરણેઉ સાહેબજાદાઓ ઉપર આ સભાનાં સરનશીન શાહેબે ધરતો કાગલ લખીને મોકલવી."

શેઠ નશરવાનજી રતનજી ટાટાએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠે ટેકો આપ્યો કે:—

"મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બીજા બારોનેટ સાહેબનાં મરણ વીશેની નોધ, જે આ સભાએ બાહાલ રાખીછે તેની એક એક નકલ, એ મરહુમ બારોનેટના ભાઈ સાહેબ શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઈ તથા તેવણનાં બેહેન બાઈ સાહેબ પીરોજબાઈ ઉપર આ સભાના સરનશીન શાહેબે ધરતાં કાગલો લખીને મોકલવી."

સર કાવશજી જાંગીરજી નાઇટ, સી. એસ. આઇ. એ દરખાસ્ત કીધી અને તેને ઓનરેબલ શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ ટેકો આપ્યો કે:—

"મરહુમ બીજા બારોનેટ સાહેબ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પોતાના વખતમાં, આપણી અનજુમનનાં ધરમના ફંડના તરશટી શાહેબો, તથા અકાબરો તથા બીજા આગેવાનોને પોતાની સાથે લેઇને મુંબઇની જરતોશતી અનજુમનને લગતાં કામકાજ જે પરમાણે ચલાવતા હતા, તેજ પરમાણે તેવણના પુતર સર જમશેદજી જીજીભાઈ તરીજા બારોનેટ હવે પછે કામકાજ ચલાવવું, તથા પરમુખનો જે દરજજો સર જમશેદજી જીજીભાઈ બીજા બારોનેટ ભોગવતા હતા તે દરજજો સર જમશેદજી જીજીભાઈ તીજા બારોનેટને આપવાને આ સભા ઠરાવ કરેછે."

શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતા, એમ. એ. બારીશટરે દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ હીરજીભાઈ અરદેશર દાદીશેઠે ટેકો આપ્યો કે:—

"સર જમશેદજી જીજીભાઈ તરીજા બારોનેટની બાબદમાં આ સભાએ હમણાં જે ઠરાવ પશાર કીધોછે તેની એક નકલ મજકુર બારોનેટ સાહેબ ઉપર આ સભાનાં સરનશીન સાહેબે એક ધરતો કાગલ લખીને મોકલવી."[1]

શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ જસાજે દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ મનચેરજી નવરોજજી બનાજીએ ટેકો આપ્યો કે:—

"આપણી કોમનાં ૧૯૦૦) જરતોશતી ગરહશથોએ અનજુમનનાં ધરમ ખાતાંનાં ફંડના તરશટી સાહેબોને આ અનજુમનની જાહેર સભા બોલાવવાને એલતેમાશ કીધી હતી તેને માન આપીને તરશટી શાહેબોએ આ સભા બોલાવી તેથી તરશટી સાહેબોનો ઘરતો ઉપકાર આ સભાએ માનવો."

શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ જાંહગીરજી કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમનીએ ટેકો આપ્યો કે:—

"આ અનજુમનની સભા ભરવા સારૂં આલબલેશ બાગનું મુકામ વાપરવાને તેના માલેકોએ રજા આપી તેથી તેઓનો ઉપકાર આ શભાએ માનવો."

શેઠ અરદેશર મેરવાનજી શેઠનાએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ ટેકો આપ્યો કે:—

"આ સભાનાં સરનશીન શાહેબે પોતાનો ઓધો ચાલાકીથી બજાવીઓ તે વીશે આ શભા તેવણનો ઉપકાર માનેછે."

ઉપલી સર્વે દરખાસ્તો એકમતે પશાર થાઇ હતી.

છેવટે શેઠ નશરવાનજી મેહરવાનજી શેઠરનાએ જણાવ્યું કે સર કાવશજી જાંગીરજી નાઇટની તરફથી તમોને જણાવવાની ફરમાશ થએછે કે આ અંજુમન ભરવાનો જેખી કાંઇ ખરચ થાએઓ હોય તે એ સાહેબ પોતાની તરફથી આપવાને મરજી બતલાવીછે.

એ ઉપરથી ખુશાલીના પોકારો વચ્ચે સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.[2]

તા૦ ૩૦ મી જુલાઇ.

રોજ ૧૪ માહ ૧૧ (શ૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ—ઉમર વર્ષ (૬૫) શેઠ નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆના બીજા દીકરા. એવણ પોતાના મમાવા મરહુમ શેઠ પેશતનજી બહમનજી વાડીઆના વારસ થવાથી તેવણનાં નામ સાથે ઓળખાતા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૧૬ માં શેઠ પેશતનજી મરણ પામ્યા તે વેળાએ એવણની વય નાખની હોવાથી એવણના વડા ભાઇ શેઠ દાદાભાઇએ પોતાને નામે તેમનો વ્યાપાર ચાલુ

---

૧ એ ઠેરાવ સર જમશેદજી જીજીભાઈ (ત્રિજા) બારોનેટપર લખી મોકલતાં તેના જવાબમાં તેવણે તા૦ ૧૦ મી આગસટ ૧૮૭૭ ને રોજે એ સભાના સરનશીન ઉપર લખી જણાવ્યું કે:—"જરતોશતી અંજુમનની સેવા બજાવવામાં હમારા પિદરશતનશીન મુરબી સાહેબો પેહલા તથા બીજા બારોનેટ પોતાની ખાસ ફરજ સમજતા હતા, તે પરમાણે હમો પણ સેવા બજાવવામાં હમારી ખાસ ફરજ સમજશું, અને જે મોટું માન અંજુમન તરફથી હમોને આપવામાં આવ્યું છે તેને લાએક થવાને હમારા બુજરગ મુરબીઓનાં પગલે ચાલવાને હમારી કોશેશ હમો સદા ચાલુ રાખશું. અંજુમનની સેવા બજાવવાને પાક પરવરદેગાર હમોને પુરતી શકતી તથા નેક તોફીક બખશે એવી હમારી પ્રાર્થના તે કીરતારની જનાબમાં છે તે કબુલ થાઓ."

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૧ મી જુલાઈ ૧૮૭૭.

રાખ્યો હતો. તે પછી એવણ ઉમરે પુગાથી તા૦ ૧ લી નવેમબર ૧૮૩૪ થી એવણને પોતાની સાથે સામેલ કરી "દાદાભાઇ અને મનચેરજી પેશતનજી" ને નામે બોહલા પાયાપર વ્યાપાર ચલાવવા માંડયો હતો. એવણની પેહડીનું કામ ઘણાં દેશાવરો સાથે હોવાથી તેમજ મુંબઇમાં એવણની મોટી મીલકતો હોવાથી દેશીઓ તેમજ ઇંગ્રેજોને પોતાનાં નાણાં મુકવાને એઓની પેહડી એક બેંકની માફક કામ લાગતી હતી, અને તેને *Iron Walls* નું નામ આપવામાં આવ્યું હતું. વ્યાપાર ઉપરાંત એઓની પેહડી તે વેળાની નામાચી મેશરસ કેમપબેલ મીયુરની તથા સાયરસ લીવીંગ-સ્ટનની કુંપનીઓની દલાલીનું કામ પણ કરતી હતી. ૧૮૩૦ માં ઉદવાડાનાં પુરાતમ આતશબેહરામ સાહેબની ઇમારત ઘણી જુની થવાથી તે એઓ બંધે ભાઇઓએ નવેસરથી પોતાને ખરચે બંધાવી તા૦ ૨૭ મી મારચ ૧૮૩૦ ને દીને તેમાં પાછા પુરાતમ આતશબેહરામ તખ્તનશીન કીધા હતા. ૧૮૩૪ માં એઓ બંધે ભાઇઓએ પોતાની પરેલની લાલબાગની વાડીમાં આદરાંનની એક દરેમેહર બંધાવી તા૦ ૧૬ મી આગશટને દીને પરઠાવી હતી. ૧૮૫૧ માં એમની પેહડી ભાગાથી લાલબાગ વેચાયો તે વેળાએ એ દરેમેહર ત્યાંથી ખસેડવામાં આવી હતી. ૧૮૩૬ માં એઓ બંધે ભાઇઓએ વસાઇ મધે ગુજરાતથી પગ રસ્તે આવતા જતા મુસાફરોના ઉતારાને માટે એક ધર્મ-શાલા બંધાવી ખોલ્લી મુકી હતી. એજ શાલમાં મુંબઇ મધે પેહલવેહલી ચેમબર ઑફ કામરસ સ્થાપી તેના એવણ શરૂઆતથીજ એક મેમબર હતા, તથા ૧૮૪૭ થી તેની કમીટીના પણ એક અધિકારી નેમાયા હતા. ૧૮૪૦ માં નામદાર સરકારે એવણને સુલેહના અમલદાર નેમી માન આપ્યું હતું. ૧૮૪૪ માં એઓ બંધે ભાઇઓએ સુરત મધે સૈયદપરામાં આદરાંનની એક દરેમેહર બંધાવી તે તા૦ ૨૬ મી જુનને દીને પરઠાવી હતી. એજ મુજબની સુરતની પાસેનાં ભેસાંણ ગામમાં પણ એઓ બંધે ભાઇ-ઓએ એક દરેમેહર બંધાવી તે તા૦ ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૪૬ ને દીને પરઠાવી હતી. ૧૮૫૦ ની આખરીએ એઓની પેહડીને વ્યાપારમાં મોટું નુકસાંન થવાથી તે ૧૮૫૧ નાં બેશતાં શાલને દીનેજ એટલે તા૦ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૫૧ ને દીને બંધ કરવી પડી હતી. આથી એઓ બંધે ભાઇઓ ઉપર વ્યાપારી આલમની ઘણી દીલસોજી ઉસ્કેરાઇ હતી. એ પછી ૨૬) વર્ષ એવણે એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી. આવડો મોટો વહીવટ છતાં એવણ ઘણાજ એકમારગી તથા રાંક હતા, અને દરેક જાહેર બાબદો તથા બનાવોની ખબર અંતર તથા જુના દસ્તાવેજો સાચવી રાખવાનો એવણને અસલથીજ માહવરો હતો. આ અદના લખનારને એવણે ઘણા જુના પુરાંણા દસ્તાવેજો તથા નોંધો દેખાડી કીમતી મદદો આપી હતી.

તા૦ ૧ લી આગશટ.

મધરાજ ખાતે વસનારા જરથોસ્તીઓએ આજ દીને પોતાની અંજુમનનાં ધર્મ ખાતાંનું એક ફંડ સ્થાપી તેનો વહીવટ ચલાવવાને શેઠો એદલજી દીનશાહ પાંડે, કાવશજી એદલજી પાંડે, શેરાબજી ફરાંમજી મધરાજવાલા, શેરાબજી રૂસ્તમજી નાણાંવતી, અને બહમનજી એદલજી પટેલને તરસ્ટીઓ નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨ જી આગશટ.

અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં ઉઘાડેલા ગુજરાતી ભાષામાં વૈદું શિખાડવાના વર્ગમાં સુવાવડ તથા વાહડકાપના શિક્ષક તરીકે નામદાર સરકારે ડાકટર એદલજી નશરવાંનજી, તથા દવાદારૂ અને ઔષધવિદ્યાના શિક્ષક તરીકે ડાકટર

---

૧ એ ફંડમાં પેહલવેહલી રૂ૫૦૦) ની રકમ શેઠ કાવ-શજી દીનશાહજી એડનવાલા જેઓ એ શાલમાં મધરાજ તરફ ગયા હતા તેઓએ ભરી હતી. એ પછી તે તરફના જર-થોસ્તીઓ તથા બીજા મુસાફરોએ મલી રૂ૨૦૦૦) ની રકમ કીધી હતી. ઊપલા તરસ્ટીઓએ મધરાજની રવાંનો બુમિડા કરવાની જગા તથા અંજુમનને લગતો બંગલો પોતાને સ્વાધીન લઇ તે દરૂસ્ત કરાવી ત્યાંના જરથોશ્તીઓને સરઅવસરે વાપડવા તથા જરથોશ્તી મુસાફરોના ઊતારાને કીજે ખોલ્લો મુકયો હતો, તથા રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવા લઇ જવા માટે એક સુંદર લોઢાંની ગાડી રૂ૫૦૦) ને ખરચે મધરાજનાં પબલીક વર્કસ ખાતાંમાંથી બનાવી હતી. એ પછી ઇ. સ. ૧૮૮૬ માં શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ મધરાજ ગયા તે વેળાએ તેવણની આગેવાંની હેઠલ અંજુમનને લગતું એક બીજું ફંડ ઊભું કીધું હતું, જે મધે શેઠ શેરાબજી ફરાંમજી મધરાજવાલાએ રૂ૧૦૦૦), શેઠ દાદાભાઇ એદલજી નીલગરી-વાલાએ રૂ૫૦૦), તથા બીજા ગ્રહસ્થોએ ભરેલા અને બ્યાજના ઊપજેલા મલી રૂ૫૦૫૮)૮૩ તા૦ ૩૦ મી આપરેલ ૧૮૯૩ ને દીને મુંબઇની પારસી પંચાયતનાં ફંડમાં "શ્રી મધરાજની જરતોશતી અંજુમનનાં ધરમનાં ફંડનું ખાતું" એવાં નામથી જુદું ખાતું પડાવી તેનું બ્યાજ તે તરફ નેમાયલી કમીટીના ગ્રહસ્થો (શેઠો ફરદુનજી નશરવાંનજી મજગાંમવાલા, ડોશાભાઈ બરજોરજી અવાશીઆ, હોરમજજી નવરોજજી ઇજનેર, અરદે-શર ફરાંમજી બમગરા અને એદલજી રૂસતમજી બાવાઆદ-મના) પર જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવા તથા દીનઆઇનનાં કામો કરવાના ખરચ સારૂં વાપડવાને મોકલી આપવું એવો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એ ફંડમાં સર દીન-શાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે ૧૮૮૬ માં પોતાના નબીરા મરહુમ શેઠ અરદેશર કાવશજી દીનશાહજી પીટીટનાં પુનને માટે રૂ૧૬૦૦), ૧૮૯૦ માં પોતાનાં ધણીઆંની લેડી સાકર-બાઇનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦), અને ૧૮૯૫ માં દીકરા શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) મલી રૂ૩૬૦૦) પોતાનાં પડાવેલાં જુદાં ખાતાંમાં આપેલાછે; તથા ૧૯૦૧ માં બાઇ આવાંબાઇ તે સરજયન લફટનંટ કર્નલ કાવશજી ખરશેદજી સંજાણાનાં ધણીઆંનીએ પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ રતનબાઇ અરદેશર એદલજી સુખીઆનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) આપ્યાછે. એ [illegible] 10th Aprilના છપા-યલા હીસાબ મુજબ રૂ૧૧૨૫/ડીઆ, ૧૭ મી આગશટ ૧૮૭૭.

રૂસ્તમજી જમશેદજી નાદરશાહને તા૦ ૧ લી નવેમબર ૧૮૭૫ થી નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૪ થી આગસ્ટ.

રોજ ૧૯ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—લીમજીભાઇ બેહરામજી મરચંટ, સકરવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૨) એવણ પ્રથમમાં સુરતની પાસેનાં કરંજ ગામથી કરાંચી જઇ વસ્યા હતા, અને ત્યાંથી સકર ભણી જઇ ત્યાં વીલાયતી અશબાબ તથા દારૂકામની એક મોટી દુકાન ઉઘાડી હતી. એવણનો વસવાત લાંબી મુદત સુધી સકર મધેજ હતો, અને છેલ્લા કરાંચી આવી ત્યાં મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૫ મી આગસ્ટ.

રોજ ૨૦ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—તેહમુરસ જમશેદજી દેસાઇ—ઉમર વર્ષ ૭૫) નવસારીવાલા શેઠ જમશેદજી મનચેરજી દેસાઇના બીજા દીકરા. એવણ પોતાના બાપનાં દેસાઇગરાંનાં કામમાં બચપણથી શામેલ હતા, તથા ૧૮૨૨ થી ૭ વર્ષ સુધી વડોદરે બાપને મદદ કરવાને રહયા હતા. એવણના બપાવા મરહુમ શેઠ મનચેરજી ખરશેદજી દેસાઇને ઇંગ્રેજ સરકારે જે વતન તથા જાગીરીની બાહિધરી આપી હતી તેના ભોગવતામાં તેમના વારસોને ઇ. સ. ૧૮૨૯ માં શીહાજીરાવ ગાયકવાડના વખતથી હરકતો નાખ્યા કીધાથી તે બાબે મુંબઇમાં આવી ઇંગ્રેજ સરકારમાં અતરે તેમજ કલકતા તથા છેક ઇંગલાંડ સુધી ઘણીક અરજીઓ કરી દાદ ચાહી હતી, અને ઇંગ્રેજ સરકારે દેસાઇઓને આપેલી બાહિધરી બાહલ રાખી હતી, છતાં ઘણાં વર્ષના વાંધાવીરતી પછી ગાયકવાડે ૧૮૫૬ માં તેનો નીવેડો આણી તેમના ભોગવતા પાછા સ્વાધીન કીધા હતા. આ માટે એવણે ૨૬ વર્ષ સુધી મુંબઇમાં ઘણી મેહનત લીધી હતી. ૧૮૫૮ માં દેસાઇ ખાનદાનના વડા શેઠ હોરમજજી રૂસ્તમજી દેસાઇનાં મરણથી તેમની જગોએ નવસારીના વડા દેસાઇ તરીકે એમની નેમણુક થાઇ હતી, અને એવણે મુંબઇમાંજ રહી તે વડપણ ચલાવ્યું હતું, તથા મરણ પણ અતરેજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૭ મી આગસ્ટ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ તેહમુરસ જમશેદજી દેસાઇનાં નવસારી મધે થયલાં ઉઠમણાંમાં તેમની જગાએ નવસારીના વડા દેસાઇ તરીકે શેઠ સોરાબજી નવરોજજી દેસાઇને નેમી એક શેઆલ હોરાવવામાં આવી હતી, તથા મરહુમ દેસાઇજીનું નામ અંજુમનને લગતી જાહેર ડિપાઓમાં બીજા બુજરગોનાં નામ સાથે દેવાને ઠરાવ્યું હતું.[2] મુંબઇ મધે થયલાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૫૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૮ મી આગસ્ટ.

રોજ ૨૩ મોહ ૧૧ (ક૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

આજ દીને વરોડરા મધે મરહુમ બાઇ જરબાઇ તે મરહુમ શેઠ જાંહગીરશાહ મનચેરશાહ તાલેયારખાંનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ ફરદુનજી ડોશાભાઇ પારખનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા ખાનબાહદુર પેશતનજી જાંહગીરજી તાલેયારખાંએ વરોડરા મધે નશેશાલારોનું ફંડ[4] ઉભું કરી તેમાં પોતે રૂ૫૦૦) ભર્યા હતા, તથા બીજા રૂ૨૦૦) ત્યાંની દરેમેહરનાં ફંડમાં આપ્યા હતા.[5]

તા૦ ૯ મી આગસ્ટ.

કરાંચીની ડીસ્ત્રીકટ પારસી માટરીમોનીઅલ કોરટના ડેલીગેટો તરીકે નામદાર સરકારે નીચલા વધુ પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા:—

શેઠો જમશેદજી રૂસ્તમજી ઘડીઆલી, પેશતનજી પાલણજી મેદવાર, જમશેદજી અરદેશર માણેકશાહના, ફરાંમજી કુવરજી મોદી, અરદેશર ખરશેદજી રાજકોટવાલા, હોરમજજી જમશેદજી ઘડીઆલી, નવરોજજી નશરવાંનજી પોંહચાજી, માણેકજી ફરાંમજી કોલાબેવાલા, દાદાભાઇ એદલજી સુખીઆ, બહમનજી ફરાંમજી શેઠના, અરદેશર કાવશજી ભરૂચા, મેહરવાંનજી દોરાબજી પીરોજશાહ મીનવાલા.

---

૧ [illegible] ગેઝેટ, તા૦ ૨૭ આગસ્ટ ૧૮૭૭.

[illegible] સાહેબો ૫૦૦ મી આગસ્ટ ૧૮૭૭.

પોતાની ખાસ ફરજ સમજતા હતા,

બજાવવામાં હમારી ખાસ ફરજ સમજશું, અને

૩ મુંબઇની પારસી પંચાયતનાં ફંડના સંવત ૧૯૩૩ ના હીસાબની ચોપડી.

૪ એ ફંડ મધે શેઠ બેહરામજી નશરવાંનજી સોરાબજીએ રૂ૫૦૦) તથા શેઠ જમશેદજી નવરોજજી પાદરાવાલાએ રૂ૧૦૦૦) તુરત ભર્યાં હતા, અને બીજી રકમો પાછલથી ભરાઇ હતી. એ રકમ દશ વર્ષે વ્યાજ સાથે વધીને રૂ૧૧૦૦૦) ની થાઇ, એટલે તા૦ ૮ મી જાનેવારી ૧૮૮૮ ને દીને મજકુર ખાનબાહદુર પેશતનજી જાંહગીરજી તાલેયારખાં, સી. આઇ. ઇ. ની મારફતે મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબો ઊપર મોકલી પંચાતનાં દફતરમાં તેનું "શ્રી વડોદરા શેહર તથા કાંપના જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડનું ખાતું" એવાં નામથી જુદું ખાતું પડાવી તેનું વ્યાજ દર સાલ વડોદરા ખાતે શેહર તથા કાંપ માટે ઠેડવેલા બબે માનેજરો ઊપર નશેશાલાર બાંધીઆઓના પગાર આપવા માટે મોકલી આપવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. એ ફંડમાં વ્યાજ વાપરવા માટે સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે ૧૮૯૫ માં પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટનાં પુનને માટે રૂ૧૦૦૦) પોતાનાં પડાવેલાં જુદાં ખાતાંમાં આપેલા છે. હાલ એ ફંડ તેના છેલ્લા છાપેલા હીસાબ મુજબ રૂપીઆ ૧૩૮૮૭)રવા નું થયું છે.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી આગસ્ટ ૧૮૭૭.

શેઠ આદરજી જીવણજીને નામદાર સરકારે અમદાવાદના ડીસ્ટ્રીક્ટ ડેપ્યુટી કલેક્ટર નેમી તે જીલ્લાના પેહલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી.[1]

તા૦ ૧૧ મી આગષ્ટ.

મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. નાં મરણથી મુંબઇ શેહરને જે ટોટો ગયો તે જાહેર કરવા તથા તેમની યાદગારી કાએમ રાખવાના ઉપાયો લેવા માટે એક જાહેર સભા બોલાવવાને મુંબઇના શેરીફ શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખને ગઇ તા૦ ૪ થીને દીને અતરેના ૧૬ ઇંગ્રેજ, ૨૨ હિંદુ, ૪ મુસલમાન, ૩ યાહુદી અને ૫૬ પારસી ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને ટાઉન હાલમાં એક જાહેર સભા મલી હતી. સરનશીનની ખુરસીએ મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ, બારોનેટ બીરાજ્યા હતા. તે નામદારે સર જમશેદજીની તથા પારસીઓની વખાણમાં એક ઘણુંજ સુભાષીત ભાષણ કીધું હતું.[2] જે બાદ હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસે દરખાસ્ત કીધી અને તેને સર મંગલદાસ નથુભાઇ નાઇટ, સી. એસ. આઇ. એ તથા શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતા, એમ. એ. એ ટેકો આપ્યો કે:—

૧—"સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. નાં મરણથી આ શેહરને ગયલી ખોટની નોધ આ સભા મોટી દલગીરી સાથ કરેછે, કે જે ગ્રહસ્થે પ્રજાનાં ભલાંને લગતી દરેક હીલચાલોમાં આગેવાન રહીને, તેમજ દરેક વરણના લોકો તરફ દયા દેખાડીને અને પોતાની ભલમણસાઇભરેલી રીતભાત વાપરીને મુંબઈ શેહરના યુરોપ્યન તેમજ દેશી વર્ગોમાં મોટું માન અને ઇજત મેલવી હતી."

સર ફ્રાંક સુટર નાઇટે દરખાસ્ત કીધી અને તેને મી૦ ઇ. ડી. શાશુને તથા શેઠ રગુનાથ નારાયણ ખોટેએ ટેકો આપ્યો કે:—

૨—"મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. ની કોઇ ઘટતા આકારમાં યાદગારી રાખવા માટે એક ફંડ ઉભું કરવું, અને આ સભાનું એવું મત છે કે કોઇ પ્રજાઉપયોગી અથવા પ્રોપકારી કામમાં એ યાદગારી રાખવી, કે જે સભામાં ઠરનારી કમીટી હવેપછી નકી કરશે."

હાનરેબલ રાવસાહેબ વીશવનાથ નારાયણ મંડલીકે દરખાસ્ત કીધી અને તેને હાનરેબલ નાબોદા મેહમદઅલી રોગેએ ટેકો આપ્યો કે:—

૩—"ફંડનાં નાણાં એકઠાં કરવાને અને આ સભાની નેમ પાર પાડવાને નીચલા ગ્રહસ્થોની એક કમીટી નેમવી,[3] અને તેઓને બીજાં નામ ઉમેરવાની સત્તા આપવી"—[એ કમીટીમાં ૪૪ ઇંગ્રેજ, ૨૩ હિંદુ, ૬ મુસલમાન, ૩ પોરટુગીજ, ૩ યાહુદી અને ૫૪ પારસી ગ્રહસ્થોનાં નામ હતાં.]

મી૦ આર. એચ. બોમબાકે દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ મનચેરજી નવરોજજી બનાજીએ ટેકો આપ્યો કે:—

૪—"ફંડનાં નાણાં મુંબઇ બેંકમાં 'સર જમશેદજી જીજીભાઇ મેમોરીઅલ ફંડ'ને નામે મુકવાં, અને તેના હાનરરી સેક્રેટરીઓ તરીકે ડાક્ટર થામસ બલેની, શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ., હાનરેબલ નાબોદા મેહમદઅલી રોગે, અને શેઠ રગુનાથ નારાયણ ખોટેને નેમવા."

શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફે દરખાસ્ત કીધી અને તેને રેવરંડ ચાર્લસ ગીલડરે ટેકો આપ્યો કે:—

૫—"ઉપલા ઠેડાવોની એક નકલ ડાવેજર લેડી જમશેદજી જીજીભાઇ ઉપર તેણીને ગયલી મોટી ખોટ માટે એક દીલાસાપત્ર સાથે હાનરરી સેક્રેટરીઓએ મોકલવી."

શેઠ બેહરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ. એ દરખાસ્ત કીધી અને તેને ડાક્ટર બલાં તથા શેઠ હોરમજજી દાદાભાઇ જરૂએ ટેકો આપ્યો કે:—

૬—"નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. એ સરનશીન તરીકે બીરાજવાની તસદી લીધી તે માટે આ સભા તેમનો ઉપકાર માનેછે."

શેઠ વરજીવનદાસ માધવદાસે દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ કેશવજી નાયકે ટેકો આપ્યો કે:—

૭—"મુંબઇના શેરીફ શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે આ સભા બોલાવી તે માટે તેમનો ઉપકાર માનવો."

એ પછી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[4]

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૯ મી અને ૨૩ મી આગસ્ટ ૧૮૭૭.

૨ નામદાર ગવરનરનું એ ભાષણ પારસીઓને વાંચવા જોગ જાણી શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ તેનો ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી નીચલાં નામથી એક ચોપાનયું એજ શાલમાં છપાવી પ્રગટ કીધું હતું:—

"પારસીઓ. મુંબઇના ગવરનર સાહેબ બાહાદુર સર રીચરડ ટેમપલ બેરોનેટ, કે. સી. એસ. આઇ. એ તા૦ ૧૧ મી આગષ્ટ ૧૮૭૭ ને દીને કરેલાં ભાશણનો ગુજરાતી તરજુમો. કરનાર, કેખુશરો નવરોજજી કાબરાજી. મુંબઇ—દફતર આશકારા પ્રેસ. સને ૧૮૭૭ ઇસવી."

૩ એ કમીટીએ તા૦ ૩૦ માર્ચ ૧૮૮૭ ને દીને યાદગારીનાં ફંડમાં એકઠી થયલી રૂ૪૩૦૦૦) ની રકમ અતરે સ્થાપેલી વિક્ટોરીયા જુબીલી ટેકનીકલ ઇનસ્ટીટયુટના સંબંધમાં મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટનાં નામની મીકેનીકલ સ્કુલને લગતી જુદી ઇમારત બાંધવાનાં કારણસર આપવાનો ઠેડાવ કીધો હતો. તે મુજબ એ રકમ અધેથી પરેલ એ ઇનસ્ટીટયુટના કમપાઉંડમાં ઉપલી ઇમારત બંધાવી તે તા૦ ૧૦ મી આપરેલ ૧૮૯૯ ને દીને મુંબઇના નામદાર ગવરનર લારડ રેએને હાથે ખોલ્લી મુકાવી હતી. એ ઇમારતના દરવાજાપર નીચલી તખ્તી મારેલી છે:—

"This the Sir J. J. School of Mechanical Engi-
"neering, for the use of students in the Engineering
"classes, was erected from the funds raised to comme-
"morate the Memory of the Hon'ble Sir Jamsetjee
"Jeejeebhoy, C. S. I. Second Baronet, and opened by
"H. E. the Righ tHon'ble Lord Reay, L L. D.; G. C. I.
"E. Governor of Bombay on the 10th April 1899."

૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૭ મી આગસ્ટ ૧૮૭૭.

તા૦ ૧૫ મી આગસ્ટ.

રાજકોટ મધે હિંદી કારીગરીના માલનું એક પ્રદર્શણ ત્યાંના દેશી ગ્રહસ્થોની આગેવાંની હેઠલ આજ દીને પોલીટીકલ રેસીડંટ મી૦ જે. બી. પીલનાં બાનુએ એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં ખોલ્લું મુકયું હતું. એ પ્રદર્શણની કમીટીના પ્રમુખ શેઠ હોરમજજી અરદેશર વાડીઆ બારીસ્ટર તથા હાનરરી સેક્રેટરીઓ મેહતાજી ઉતમરાંમ નરભેરાંમ અને શેઠ બેજનજી મેહરવાંનજી દમરી હતા.[1]

તા૦ ૧૬ મી આગસ્ટ.

શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલ્લાનાં વીરમગામના મામલતદાર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૯ મી આગસ્ટ.

રોજ ૪ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મુંબઇ ઇલાકા મધે આ એ સાલ વરસાદની ઘણી કોતાઇ માલમ પડવાથી તે પાક પરવરદેગારની જનાબમાં જાહેર બંદગી ગુજારવા તથા બાહારાંની મદદ ચાહવા માટે મુંબઇની પારસી પંચાએતનાં ફંડના તરસ્ટીઓએ અંજુમનનાં ફંડ મધેથી આજ દીને સાંજના ૪ કલાકે આલબલેસ બાગમાં એક જાહેર જશન કરી તેમાં શામેલ થવાને સર્વે જરથોસ્તીઓને એલતેમાસ કીધી હતી. તે મુજબ જરથોસ્તીઓની એક મોટી સંખ્યા તેમાં સામેલ થાઇ હતી. જશનની ક્રિઆ પાંચ દસ્તુરો પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણા, જામાસપજી મનોચેહરજી જામાસપઆશાના, શેરાબજી રૂસતમજી મુલાંફીરોજના, ખુરશેદજી બેજનજી, અને ફરદુનજી હોરમજજી મેહરજીરાંણાએ કીધી હતી, જે વેળાએ સર્વે જણા બંદગીમાં મશગુલ થયા હતા, અને તે પુરૂં થયા બાદ સઘળાઓએ એક સરઘસના આકારમાં ચર્ની રોડના દરીયા કીનારા તરફ જઇ આવાં અરદુઇશુરની બંદગી કીધી હતી.[3]

તા૦ ૨૨ મી આગસ્ટ.

રોજ ૭ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—દાદાભાઇ ફરાંમજી વકીલ—ઉમર વર્ષ ૭૮) એવણ પ્રથમમાં સુરતની જીલા કોરટોમાં વકીલનું કામ કરતા હતા. તે પછી તા૦ ૨૮ મી સપટેમબર ૧૮૪૮ થી અતરેની સદર અદાલતમાં વકીલનું કામ ચલાવવાની સનદ મેલવી અતરે વકીલનો ધંધો કરતા હતા.

તા૦ ૨૩ મી આગસ્ટ.

રોજ ૮ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૨) આ૦ પેશતનજી શેહરીઆરજી બરડીના વડા દીકરા. એવણ સુરતથી પોતાના બાપ સાથે પુણે ધંધાસર ગયા હતા, અને ત્યાં વ્યાપાર તથા કંત્રાકટો લેવા માડયાં હતાં. સરકારને જોઇતું સઘળું ઘાસ એવણ પુરૂં પાડતા હતા, અને તે માટે દખણ તરફ ઘણાંખરાં સઘળાં ઘાસનાં ખેતરો ઇજારે રાખતા હતા. પોતાનાં કંત્રાકટો ચલાવવા માટે એવણે અહમદનગર, દેવલાલી, નાશક, સીકંદરાબાદ, વગેરે ઠેકાંણાંઓપર જુદી જુદી શાખાઓ રાખી હતી. ઇ. સ. ૧૮૬૫ માં પુણાંની ડીસ્ત્રીકટ પારસી માત્રીમોનીઅલ કોરટના તેની શરૂઆતથીજ નામદાર સરકારે એવણને ડેલીગેટ નેમ્યા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૮ માં પુણાંનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ ઉભું કરવાને એવણે ખાંનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના સાથે આગેવાંની લઇ તે ઉંઘાડયું હતું. ૧૮૭૦ માં મઉ મધે એક ધર્મનું દવાખાંનું ઉંઘાડવા માટે રૂ૧૦૦૦૦) તથા તેને માટે એક મકાંન બાંધવાને રૂ૨૦૦૦) મલી રૂ૧૨૦૦૦) એવણે સરકારમાં આપવાથી સરકારે ત્યાંના કેનટોનમેંટમાં "દોરાબજી પેશતનજી ચારીટેબલ ડીસ્પેનસરી" ને નામે એક દવાખાંનું તા૦ ૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૦ થી ઉંઘાડયું હતું. ૧૮૭૩ માં વાંદરે ઉંઘાડેલી પારસી બોરડીંગ સ્કુલનાં પેહલાં બે વર્ષના ખરચની ખુટના રૂ૧૨૦૦) એવણે આપ્યા હતા. ૧૮૭૪ માં ઉદવાડા મધે ત્રિજાં ધોરણ સુધી ઇંગ્રેજી શિખાડવાની એક સ્કુલ એવણને ખરચે તા૦ ૧ લી મેએથી ઉંઘાડવામાં આવી હતી, જે એવણ મરણ પામ્યા ત્યાંસુધી ચાલુ રહી હતી. ૧૮૭૬ માં ખાંનદેશ તથા દખણના દુકાલ વખતે શોલાપુરથી આસરે ૭૦૦૦ જાનવરો પુણે મોકલ્યાં હતાં, તેમને ચરવા માટે એવણે પોતાનું ઘાસનું એક આખું જંગલ જેની વાર્ષિક પેદાયશ સારા વખતમાં રૂ૭૦૦૦) ની હતી તે ફકત રૂ૫૦૦) લઇ આખું વર્ષ જાનવરોને માટે ધર્માદા આપ્યું હતું.

તા૦ ૨૫ મી આગસ્ટ.

આજ દીને પુણાં મધે મરહુમ શેઠ દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં બેટાઓએ રૂ૩૦૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[4]

---

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨ જી સપટેમબર ૧૮૭૭.

એ પ્રદર્શણમાં દેશી કારીગરીનો માલ બનાવવા માટે કસ્બાકોને ઇનામો મળ્યાં હતાં, જેમાં શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી સાનાને પોતાનાં નવસારીનાં કારખાનાંમાં બનાવેલાં ટોલાન-વાટર, લવંડર, વગેરે સુગંધીઓ માટે એક સોનાનો ચાંદ તથા સાબુ માટે એક રૂપાનો ચાંદ ઇનામમાં મલ્યા હતા.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૬ મી આગસ્ટ ૧૮૭૭.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી આગસ્ટ ૧૮૭૭.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૭ મી આગસ્ટ ૧૮૭૭.

એવણનાં ઉઠમણાં પુણાં ઉપરાંત મુંબઇ, મઉ, અહમદનગર, શોલાપોર, સીકંદરાબાદ, સુરત, ઉદવાડા અને વલસાડ વગેરે જગાઓપર જ્યાં એમનો સંબંધ હતો ત્યાંના જરથોસ્તીઓએ કીધાં હતાં.

તા૦ ૨૫ મી આગસ્ટ.

ડાકટરો કેખશરૂ શોરાબજી નરીમાન, માણેકજી એદલજી રીપોરટર અને બેહરાંમજી નશરવાંનજી કોયાજીએ ઇંગલાંડ મધે "ઇંડીઅન મેડીકલ સરવીસ" ની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[1]

તા૦ ૨૯ મી આગસ્ટ.

હિંદુસ્થાંનની નામદાર સરકારે અમદાવાદથી અજમેર સુધીનો સાંકડા માપની રેલવે બાંધવાનો ઠેડાવ બાહેર પાડયો હતો, પણ આ મુલાકાના લાભને ખાતર પાંચ ફીટ છ ઇંચના પોહલા માપપર તે બાંધવાની અગત સરકારને જણાવવા માટે મુંબઇના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઇ તા૦ ૨૧ મી આગસ્ટે શેરીફ શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખજોગ અતરેના ૫૪ ઇંગ્રેજ, ૧૩ હિંદુ, ૪ મુસલમાંન, ૩ યાહુદી અને ૩૦ પારસી (શેઠો બેહરાંમજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ; દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ; અરદેશર ફરાંમજી મુસ, બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, ખાંનબાહદુર જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, દાદી નશરવાંનજી દાદી, અરદેશર બહમનજી કાકા, હોરમજજી જાંહગીરજી દાદીશેઠ, ભીખાજી નવરોજજી પાલણજી, અરદેશર નશરવાંનજી મોદી, જાંહગીરજી બેહરાંમજી મરજબાંન, શોરાબજી ફરાંમજી પટેલ, કુવરજી રૂસ્તમજી મોદી, બહમનજી મનચેરજી પંથકી, દાદાભાઇ હોરમજજી દુબાશ, રૂસ્તમજી ડોશાભાઇ શેઠના, હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, જીજીભાઇ જાંહગીરજી લાંમ, બહમનજી શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ, હીરજીભાઇ અસપંદીઆરજી ખંબાતા, નવરોજજી અરદેશર દાવર, શોરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી, મનચેરજી મેહરવાંનજી દાદીના, દારાશાહ ડોશાભાઇ રીપોરટર, એદલજી ફરાંમજી ઢોંડી, નાનાભાઇ રતનજી ચીચગર) ગ્રહસ્થોએ કરેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને એક જાહેર સભા ટાઉન હાલમાં મી૦ ડોનાલડ ગ્રેહાંમનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ એ બાબે મુંબઇની સરકારજોગ કરવાની અરજી વાંચી બાહલ રાખવામાં આવી, તથા તે નામદાર ગવરનરને હાથોહાથ પોંહચાડી ધટતું કરવા સારૂં ૮ ઇંગ્રેજ, ૬ હિંદુ, ૨ મુસલમાંન, ૨ યાહુદી અને ૯ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠો બેહરાંમજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ; દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, હાનરેબલ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ; નાનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી, નવરોજજી ફરદુનજી) ગ્રહસ્થોનું એક ડેપ્યુટેશન નેમી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[2]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

પ્રોફેસર ગેલડનરે પાછલા અવસ્તાનાં પદ વિષે જરમન ભાષામાં એક નિબંધ લખી પ્રગટ કીધો હતો.[3]

તા૦ ૪ થી સપટેમબર.

શેઠ બેહરાંમજી જમશેદજી વેલાતીએ "એલમે કયાફા" યાને મુખલક્ષન વિદ્યા અથવા આદમીઓના ગુણ તેમનાં મોહડાં ઉપરથી પારખવાની વિદ્યાનું એક પુસ્તક ગુજરાતીમાં રચી પ્રગટ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૫ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૧ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૬ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી જાલભાઇ શહીઅડકારૂ[5]—ઉમર વર્ષ ૬૫). એવણે પ્રથમમાં મુંબઇ મધે આબરૂદાર ગ્રહસ્થોને માટે એક તાલીમખાનું ઉઘાડીયું હતું. તે પછી સરકારી શીતળા ખાતાંમાં લાંબી મુદત સુધી એક આસીસ્ટંટ હતા, અને સહીઅડ મુકવાનાં કામમાં ઘણા ખબરદાર ગણાતા હતા.

તા૦ ૬ ઠી સપટેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૧ (ક૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ દાદીભાઇ નોશરવાંનજી વાલાં કદમી આતશબેહરાંમની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં દસ્તુર શોરાબજી રૂસતમજી મુલ્લાંફીરોજનાએ "અવસ્તા જબાંનમાં બંદગી કરવાની અગત" એ બાબદ ઉપર એક વાએજ કરી હતી.[6]

---

૧ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૬ મી આગસ્ટ અને ૨ જી સપટેમબર ૧૮૭૭.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી આગસ્ટ ૧૮૭૭.

એ ડેપ્યુટેશન તા૦ ૧૫ મી સપટેમબરે અરજી લઇ પુણે નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ હજુર ગયું હતું, પણ તે નામદારે પોહલા માપ કરતાં સાંકડા માપની રેલવેનો ખરચ ઓછો ગણીને પસંદ કરી હતી, અને અરજી નામદાર વાઇસરાયપર મોકલવાને કબુલાત આપી હતી.

૩ "Karl Geldner, über die Metrik des jüngern Avesta. Nebst Übersetzung ausgewäheter Abschnitte. Tübingen. 1877"

૪ "એલમે કયાફા, અથવા મુખલક્ષન વિદ્યા, પ્રગટ કરનાર, બેહરાંમજી જમશેદજી વેલાતી, મુંબઇ, વરતમાંન પ્રેસમાં મનચેરજી હોશંગજી જાગોસે છાપીઉં છે. ૧૮૭૭ ઇસવી."

૫ શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી જાલભાઈના બાવા.

૬ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૭.

તા૦ ૯ થી સપટેમબર.

ગઈ તા૦ ૪ થી આગબોટ વગીરલા મધે "મીઓ-પઝ" નામની સ્ટીમર ભાગી ગઇ તેના સંબંધમાં તપાસ કરવાને નામદાર સરકારે અતરેના આકટીંગ ચીફ-માજીસ્ટ્રેટ મી૦ ડબલ્યુ. વેબ, કપટાંન એન. રદ્રફ્રરડ, અને હાનરેબલ ડોરાબજી થાપુરજી બંગાલીની એક "કોરટ ઓફ એન-ક્વાએરી" નેમી હતી.[૧]

તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર.

શેઠ પેસ્તનજી મનચેરજી ઇજનેરને મુંબઇ મધે કોમ-બાલા સુધાંની બાફતી બગીનો સરસ ડીઝાઇન બનાવવા માટે મ્યુનીસીપાલીટી તરફથી રૂ૬૦૦) નું પેહલું ઇનામ આપવામાં આવ્યું હતું. "જેઓ આ બગીમાં બેશી ફરી આવ્યાછે તેઓ તેમાં હાંકનાર અને ઉતારૂઓને માટે કરેલી છુટી બેઠકોથી ઘણા રાજી થયાછે."[૨]

તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર.

ઉદવાડા મધે ગામને નાકે દમણ જવાના રસ્તા ઉપર બાઇ નવાજબાઇ તે આ૦ ડોરાબજી પાલણજી ભેદવારનાં ધણીઆંનીએ પોતાના ખાવંદનાં પુનને સારૂં એક કુવો બંધાવી જાહેરના વપરાસને માટે ખોલી મુકયો હતો.[૩]

તા૦ ૧૩ મી સપટેમબર.

મુંબઇની પારસી ચીફ-માટ્રીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. ની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ હોરમસજી નવરોજજી મકલાતવાલાને નેમ્યા હતા.

એજ જીલાનાં ઉમરેઠ ગામના સબારડીનેટ જડજ શેઠ કાવસજી એદલજી મસાંનીને નામદાર સરકારે તે જીલાના પેહલા વરગના માજીસ્ટ્રેટની તથા રૂ૫૦) ના દાવા સુધીના દીવાની મુકદમાઓ સાંભળવાની સમાલ કાસ કોરટના જડજની સત્તા આપી હતી.[૪]

તા૦ ૧૭ મી સપટેમબર.

નવસારીના અતરેની બેહેરોઝાની મરહુમ શેઠ મનચેરજી બહમનજી વાડીઆની દરેમેહરના વરસાદીઓએ તે દરેમેહરમાં કીઆ-

કામોમાં મરહુમ શેઠ હોરમસજી બહમનજી વાડીઆનાં આતશ-બેહરાંમમાં જે રીતે ભણાતું હોય તે રીતે ભણવા વિષે કેટલાક કાયદાઓ ઘડીને મોબેદોની તેપર સહીઓ માગી હતી. કેટલા-કોએ સહી કીધી અને કેટલાકોએ નહિં કીધી કે હમો તો નવસારીના કાયદા પ્રમાણે પડશું. એઓમાં એ૦ રતનજી રૂસતમજી દેસાઇ નામનો એક મોબેદ કે જેના હસ્તકમાં દરે-મેહરની એક ટાંકાબારી, જે તેના બપાવાના વખતથી હતી તે લઇ લીધી, અને તેને દરેમેહરમાંથી કાઢી મુકયો. જ્યાં તે ગઇ તા૦ ૨૮ મી મેએને દીને પડોસમાંની એક સખસની મીજલસમાં જઇ આવી દરેમેહરમાં દાખલ થતો હતો તેને રતનજી શેહરીઆરજી અને રતનજી હોરમસજી ખરીદા નામના બે પારસીઓએ અટકાવી તેનાપર હુમલો કીધો. આ ઉપરથી તેને ઉપલા બે પારસીઓપર પોતાપર હુમલો કરવાનો તથા એ દરેમેહરના એક તરસ્ટી શેઠ એદલજી નશરવાનજી શેઠનાપર તેમાં મદદ કરવાના વાંકો મેલી ગઇ તા૦ ૨૬ મી જુને કોટની પોલીસ કોરટમાં માજીસ્ટ્રેટ શેઠ નાહના મોરોજીની હજુરમાં મુકદમો માંડયો હતો, જેનો ફેસલો આજ દીને માજીસ્ટ્રેટે કરી પેહલા પરતીવાદીને છોડી મુકયો તથા બીજાને રૂ૫૦) અને ત્રીજાને રૂ૧૦૦) ના દંડની સજા કરી દંડમાંથી રૂ૫૦) વાદીને અપાવ્યા હતા.[૫]

૧ બાંમ્બે ગેઝેટ સમર, તા૦ ૧ થી સપટેમબર ૧૮૭૭.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૬ મી સપટેમબર ૧૮૭૭.

૩ આ કુવાપર નીચે મુજબ તખતી મારેલીછે—

"દ૦ ઇ.સ.૧ હોરમજદની માહ ૩. આશે કુવો બાઇ "નવાજબાઇ તે શેઠ ડોરાબજી પાલનજી ભેદવારનાં ધની-"આંનીએ પોતાના ખાવંદ ડોરાબજીનાં પુનને સારૂં બંધાવી "સરવે લોકોને વાપરવા સારૂં ખોલી મુકેલોછે. સને "૧૯૩૩ નું, ઇંડસી સને ૧૮૭૭, શેહનશેહરી સને ૧૨૪૬."

૪ બાંમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી અને ૨૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૭.

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી સપટેમબર ૧૮૭૭.

ઉપલા વાદી રતનજી તથા બીજા બે મોબેદોએ તા૦ ૨૫ મી મારચ ૧૮૭૮ ને દીને હાઇ કોરટમાં હાનરેબલ મી૦ જસટીસ પીનેહની હજુરમાં દરેમેહરમાંની ટાંકાબારીનો કબજો મેલવવાની ફરીઆદી માંડી હતી, જેનો ફેસલો નામદાર જડજે કર્યો કે કબજાની ફરીઆદી કોઇ સ્થાવર મીલકત વિષે લવાય, નહિં કે ટાંકાબારીને માટે એમ કહી ફરીઆદી ખરચ સાથે કાઢી નાખી હતી. આની સાંમે અપીલ નોંધાવવા ઉપલા વાદીઓમાંના એક એ૦ શાપુરજી ડોરાબજી દેસાઇએ તા૦ ૮ મી આપરેલ ૧૮૭૮ ને દીને ચીફ-જસટીસ સર માઇકલ વેસ્ટ્રાપને અરજ કીધી હતી, પણ તે નામદારે ઠરાવ્યું કે હાન-રેબલ મી૦ પીનેહે કીધુંછે તે કાયદા પ્રમાણે વાજબી છે, એમ કહી ખરચ સુધાં તે અરજ ઉથડી નાખી હતી. આ ખર-ચનું બીલ જે ટાક્ષીંગ માસ્તરે તપાસી રૂ૨૨૩૦) નું વાદીઓ ઉપર મોકલ્યું હતું તેના સંબંધમાં વળી તેમના તરફથી તા૦ ૧૮ મી જુલાઇને દીને હાઇ કોરટમાં હાનરેબલ મી૦ જસટીસ પીનેહને અરજ કરવામાં આવી હતી કે આ ખરચ પરતીવાદી-ઓએ વધારે કીધુંછે. આ મુકદમામાં ફકત એકજ સવાલ હતો કે ટાંકાબારી સ્થાવરમાં આવતી કે નહિં, પણ પરતી-વાદીઓ તે સવાલને વળગી ન રેહતાં બીજા આડા સવાલો ઉભા કરીને લાંબી લાંબી જુબાની કીધી, અને તેમ કરીને ખરચમાં વધારો કરી મુકયોછે. માટે આ મુકદમામાં જે જે બાબતો ઉભી કરવામાં આવી હતી તે એક બાજુ નાખીને ટાંકા-બારીનાં સવાલને લગતો ખરચ થતે તે ખરચ વાદીઓ પાસેથી અપાવવો. નામદાર જડજે ઠરાવ્યું કે જે જે સવાલો બીજીમાં ઉભા થયાછે તે પોતાના મુકદમાને મજબુતી આપવાને તેઓએ ઉભા કર્યા તેથી તે કાંઇ આડો ખરચ કીધેલો કેહવાય નહિં, માટે પરતી-વાદીઓએ જેટલો ખરચ થયો હોય તેટલો વાદીઓએ આપવો જોઇએ.

તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર.

શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ. ને મુંબઇના નામદાર ગવરનરની ધારા બાંધનારી સભાના એક મેમબર તરીકે નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર.

રોજ ૧ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

પુણાં મધે ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના તથા તેમના ભાઇ દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાએ આજ દીને "બઝમે રોજે બેહરાંમ" નામની એક મંડલી સ્થાપી હતી. એ મંડલીની નેમ એવી રાખી હતી કે જરથોસ્તીઓના દરેક મોટા તેહવારોને દીને જાહેર જશન કરવાં, તથા દર બેહરાંમ રોજે અને ગાહંબારે મંડલીના સભાસદો માટે જશન કરવાં તથા સઘળાઓએ સાથે જમવું, તથા અતરેના જરથોસ્તીઓમાં જેમ બને તેમ સુધારો દાખલ થાય તેવાં સાંધનો ઉભાં કરવાં તથા આરસપરસ એખલાસ અને સંપ વધે એવા વિષયો ઉપર જરથોસ્તી ધર્મની ખુબીઓ ઉપર ભાષણો આપવાં.[2]

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૭.
૨ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧ લી અકટોબર ૧૮૭૭.

એ મંડલીના "પેટ્રન" અથવા મુરબી તરીકે શરૂઆતથી તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૪ માં પોતાનાં મરણ સુધી સરદાર ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, અને ૧૮૮૪ થી તે આજસુધી દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના છે. સરનશીન તરીકે શરૂઆતથી તે આજ સુધી શમશુલ ઓલમા સરદાર ખાંનબાહદુર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાના. શેક્રેટરી તરીકે શરૂઆતથી તે ૧૮૮૦ સુધી શેઠ કાવશજી દોરાબજી મેસ એજંટ, ૧૮૮૦ થી તે ૧૮૮૩ સુધી શેઠ નવરોજજી ફરાંમજી કેકોબાદના, ૧૮૮૩ થી તે ૧૮૮૪ સુધી શેઠ શાપુરજી રતનજી શેઠના, ૧૮૮૪ થી તે ૧૮૮૬ સુધી શેઠ ડોશાભાઈ કાવશજી સાંગા, ૧૮૮૬ થી તે ૧૮૮૭ સુધી શેઠ કાવશજી ડોશાભાઈ દાવર, ૧૮૮૭ થી તે ૧૮૯૧ સુધી શેઠ ફરાંમજી હોરમજજી થાણાવાલા, ૧૮૯૧ થી તે અત્યારસુધી શેઠ બરજોરજી પીરોજશાહ ભરૂચા. ખજાનચી તરીકે શરૂઆતથી તે ૧૮૮૦ સુધી શેઠ કાવશજી દોરાબજી મેસ એજંટ, ૧૮૮૦ થી તે ૧૮૮૪ સુધી શેઠ દોરાબજી ફરાંમજી રોમર, ૧૮૮૪ થી તે ૧૮૮૭ સુધી શેઠ એદલજી જીવાજી અકલેસરીઆ, ૧૮૮૭ થી તે ૧૮૯૧ સુધી શેઠ નશરવાંનજી નવરોજજી આઇસવાલા, ૧૮૯૧ થી તે અત્યારસુધી શેઠ ડોશાભાઇ કાવશજી શાંગા. કારોબારીઓ તરીકે શેઠો માણેકજી હોરમજજી કમીસરીવાલા, ખાંનસાહેબ ફરદુનજી પેશતનજી વરીઆવા, ખાંનબાહદુર માણેકજી કાવશજી ડોટીવાલા, ખરશેદજી ધનજીશાહ અકલેસરીઆ, ખાંનબાહદુર દીનશાહ ડોશાભાઇ ખંભાતા, ડાકટર જમશેદજી ફરાંમજી કોલાપુરવાલા, દસ્તુર કેકોબાદ આદરબાદ નોશરવાંન જામાસપઆશાના, દોરાબજી દાદાભાઇ ખંભાતા, મેહરવાંનજી બેજનજી પાજનીગરા, દીનશાહ મેહરવાંન ઇરાંની, અને ખાંનબાહદુર મેહર હોશંગ દસ્તુર જામાસપઆશાના, બી. એ. અવાર નવાર શામેલ થયા કીધાછે.

તા૦ ૨૪ મી સપટેમબર.

"સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટ" ના એક અધિકારી મરહુમ શેઠ પેશતનજી

એ મંડલીનાં જશનો વેળાએ ધર્મ સંબંધી વાએજો કરવાનો રાબેતો પાડેલોછે, અને ૧૮૭૭ થી તે ૧૮૯૬ સુધીનાં ૧૯ વર્ષોમાં પ્રમુખ શમશુલ ઓલમા સરદાર ખાંનબાહદુર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાએ લગભગ ૫૦૦) વાએજો તથા તે પછી તેમની નબલી તબીએતને લીધે નાયબ-દસ્તુર કેકોબાદ આદરબાદ નોશરવાંને ૧૮૯૬ થી તે અત્યારસુધીમાં લગભગ ૨૦૦) વાએજો કીધીછે. દસ્તુર હોશંગજીએ કરેલી વાએજોમાંની નીચલી વાએજો બઝમનાં ફંડ મધેથી તેના રીપોરટનાં ચોપાંનીઆંઓમાં નીચે મુજબ છપાવી પ્રગટ કરવામાં આવી હતી:—

(૧૮૮૦ માં) ૧—આપણું રક્ષણ કરનાર તથા આદેલ પાદશાહ તરફ જરથોસ્તી તરીકે આપણે વફાદાર રેહવું જોઇએ. (૧૮૮૧ માં) ૨—ઇનશાંન અને તેની ફરજો, તથા ગાહંબાર કરવાના ફાયદા અને સવાબ. ૩—મુબારક નોરોજ વિષે. ૪—રપિથવન એટલે શું અને તેનાં જશનો વિષે. (૧૮૮૨ માં) ૫—ખોરદાદશાલ વિષે. ૬—અશોફરોહર એટલે શું ? તથા અફસુસન કરી ઇનશાંનનાં "ફરોહરો" તથા તેમની સેતાયશ વિષે ખોલાશો. ૭—બંદગીની ફરજીઆત, ફાયદા તથા અંજુમન એકઠી મલી જાહેર બંદગી કરવાની જરૂરીઆત તથા ખુબી વિષે. ૧૮૮૩ માં ૮—જરથોસ્તી દીન ભાઇબંધી વધારનારી અને કંકાસ કુશંપ ઘટાડનારી છે. ૯—બંદગીની જરૂર, ખુબી તથા ફાયદા અને જાહેર બંદગીનું ઉતમપણું. ૧૦—માજદયસ્ની દીનની બુજરગી, ખાલેસી તથા તાઅલીમો કેવી મોતેબર છે તે વિષે. ૧૧—ગાહંબારોની રચના, તેની પેદાયશ તથા રૂતુઓ વિષેનો ખોલાસો. ૧૨—બંદગી કરતી વખતે પાક કેબલાને સાંમે રાખવાની ફરજ તથા ફાયદા. (૧૮૮૫ માં) ૧૩—ગાહંબાર, ખોદાની કુદરતનો અભ્યાસ તથા તેના ફાયદા વિષે. ૧૪—જમશેદી નોરોજ અથવા મુલતાંની નોરોજ વિષે. ૧૫—ઇનશાંનને ધર્મની જરૂરીઆત, જરથોસ્તી ધર્મ કેવો બરતર અને બુલંદ છે. (૧૮૮૮ માં) ૧૬—નોરોજ વિષે. ૧૭—રપિથવનનાં જશનમાં શામેલ થવાની ફરજ. ૧૮—ખોરદાદશાલ. ૧૯—ફરવરદીઆંન—અશોફરોહર એટલે શું અને તેઓ તરફની આપણી ફરજો. ૨૦—મરણ પછી આપણું "રૂહ" અમર છે, તેના ફાયદા માટે સવાબ એજ સર્વોતમ ન્યામત છે.

એ સઘળી વાએજો છપાયાથી તે આપણા ધર્મને લગતું એક અગત્યનું સાહીત્ય થયું છે. એ પછીની બીજી વાએજો દસ્તુરજીની નબલી તબીઅતને લીધે છપાઇ નથી, પણ તે મંડલીનાં ફંડમાંથી રૂ૨૦૦૦) નો ખરચ કરી છપાવવાને તા૦ ૨૭ મી આગશટ ૧૯૦૨ ની સભામાં એક સબ-કમીટી નેમવામાં આવીછે, અને તે સબ-કમીટીએ આસરે પચીસ વાએજો છાપવાને આપીછે, જે થોડું કમાં બાહેર પડશે.

બઝમની શરૂઆતમાંજ તેના પ્રમુખ દસ્તુર હોશંગજીને હિંદુસ્થાનની સરકાર તરફથી "ખાંનબાહદુર" નો ખેતાબ મલ્યો તેની મુબારકબાદીમાં બઝમના સભાસદો તરફથી એક માનપત્ર તથા જીયાફત તા૦ ૧૭ મી આપરેલ ૧૮૭૮ ને દીને આપવામાં આવી હતી, અને દસ્તુરજીનું નામ કેળવણીખાતાંમાં કાયમ રાખવાની ઉમેદથી સભાસદોએ એક ફંડ ઉભું કરી તેનું બ્યાજ મુંબઇની યુનીવરસીટીની બી. એ. ની પરીક્ષામાં

જહાંગીરજી તારાચંદની જગોપર એક નવો અધિકારી ચુંટવા માટે આજ દીને એ ખાતાંની એક સભા મળી હતી. તે વેળાએ સર્વેનાં એકમતથી શેઠ હોરમજી ખરશેદજી દાદીશેઠને એ જગોપર મુકરર કરવામાં આવ્યા હતા.[1] વળી સરકાર તરફના એક અધિકારી તરીકે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. ની જગોપર સરકારે શેઠ કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજીને નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર.

ડાક્ટર કાવશજી નવરોજજી મેહતાએ "કોલેરા ઉપર નોધ—તેને કેમ તજવો અને અટકાવવો" એ બાબદ ઉપર ઇંગ્રેજીમાં એક ચોપાનીયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

દર સાલ જે જરથોસ્તી વિદ્યાર્થી ફારસી ભાષામાં સરસ આવે તેને "ખાનબાહદુર પ્રોફેસર હોશંગ પ્રાઇઝ" આપવાનો ઠરાવ કીધો હતો. તે ફંડમાં રૂ૧૧૬૪) ભરાયા હતા, અને તે રકમ પુરતી થાય ત્યાંસુધી તે વ્યાજે વધારયા કરવાનું નક્કી કીધામાં આવ્યું હતું. વળી ૧૮૯૦ માં દસ્તુરજીને "શમસુલ ઓલમા" નો ખેતાબ હિંદી સરકાર તરફથી મળ્યો તે વેળાએ તા૦ ૨૧ મી મારચ ૧૮૯૦ ને દીને પણ એક માનપત્ર તથા ઉપાસ્ત આપવામાં આવી હતી, અને એ તાકડે ઉપજાં ફંડમાં બીજા રૂ૫૮૭) ભરાયા હતા, જે પણ અસલ રકમમાં ઉમેરવામાં આવ્યા હતા, અને જે વ્યાજ સાથે વધી હાલ સુધી રૂ૭૪૭૫) થયા છે.

ઇ. સ. ૧૮૮૯ ની સુરતની મોટી આગમાં નુકસાન પામેલા જરથોસ્તીઓને મદદ કરવા માટે બઝમના સભાસદોએ એક ઉઘરાણું કરી રૂ૭૫૦) એકઠા કીધા હતા, અને તે સુરત ખાનબાહદુર કુવરજી કાવશજી રબાડીવાળાની મારફતે ૨૪) લાચાર થયલાં કુટુંબોને વેંહચી આપ્યા હતા.

ઇ. સ. ૧૮૯૦ નાં દેહ મહીનો ને મિહરાંમ રોજનાં જશનમાં મીજલસીઓનાં બાનુઓને તેમની શાદી સાહેલીઓ સાથે નોતરી હતી. અને તેમને એ મીજલસ ઘણી પસંદ પડી હતી, પણ પછીથી એવા મેળાવડાઓ કરવામાં આવ્યા નથી.

બઝમનાં ફંડમાં નીચલા ગ્રહસ્થો અને બાનુઓએ અમુક રકમો આપી નીચે મુજબ જુદાં ખાતાં પડાવ્યાં છે:—

(૧) શેઠ મિહરાંબજી ઉછાભાઇ, સી. એસ. આઇ. એ ઇ. સ. ૧૮૮૦ માં રૂ૫૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું અરધું વ્યાજ બઝમના ખરચમાં અને અરધું વ્યાજ મુદલમાં વધારયા કરતા જવાની સરતથી. એજ ખાતાંમાં તેવણે ૧૮૮૯ માં બીજી રૂ૫૦૦) ની નોટ એજ સરતથી આપી તે ૧૦૦૦) નું કીધું હતું. [એ ખાતું તેના છેલા યઝદજરદી ૧૨૬૯ (ઇ. સ. ૧૯૦૦) સુધીના છપાયલા હીસાબ મુજબ પેહલા રૂ૫૦૦) ના રૂ૬૯૩) અને બીજા રૂ૫૦૦) ના રૂ૫૯૮) મળી ૧૨૯૧) નું થયું છે.] (૨) શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે ૧૮૮૨ માં પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ કાવશજી દીનશાહજી પીટીટનાં પુનને સારૂ રૂ૧૦૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાની સરતથી. (૩) શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટે ૧૮૮૭ માં પોતાના દીકરા શેઠ જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટની શાલગરેહની ખુશાલીમાં રૂ૫૦૦) ની નોટ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાની સરતથી. (૪) શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટે ૧૮૮૯ માં પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટનાં પુનને સારૂ રૂ૧૦૦૦) નું પોરટ ટરસ્ટ બોંડ તેનું વ્યાજમાંથી મરહુમની દર સાલની બાજને દીને ક્રિઆ કરવી બાકીની રકમ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને. (૫) સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બારોનેટે ૧૮૯૦ માં પોતાનાં ધણીઆંણીની મરહુમ લેડી સાકરબાઇનાં પુનને સારૂ રૂ૫૦૦) નું પોરટ ટરસ્ટ બોંડ તેનું વ્યાજ ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને. (૬) બાઇ દીનબાઇ તે મરહુમ શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટનાં વીધવાએ ૧૮૯૩ માં પોતાના ખાવંદની પુંજમાંથી રૂ૨૫૦૦) નાં પોરટ ટરસ્ટ બોંડ તેમાંનાં ૨૦૦૦) નું વ્યાજ મરહુમ શેઠ નશરવાનજીની દર સાલની બાજ ([illegible] માહ [illegible] રોજ) ને દીને પુનાના "નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ હાલ" માં જાહેર જશન કરવાના ખરચમાં અને રૂ૫૦૦) નું વ્યાજ બઝમના ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને. (૭) એજ મુજબ બાઇ દીનબાઇએ ૧૮૯૫ માં રૂ૧૫૦૦) નાં પોરટ ટરસ્ટ બોંડ ઊપર મુજબજ પોતાના દીકરા મરહુમ શેઠ જમશેદજીની દર સાલની બાજ (મેહેર માહ અરદીબેહેશત રોજ) ને દીને એજ જગોપર જાહેર જશન કરવાના ખરચમાં વાપરવાને. (૮) બાઇ આવાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ ફરામજી દીનશાહજી પીટીટનાં વીધવાએ ૧૮૯૭ માં પોતાના ખાવંદનાં પુનને સારૂ રૂ૨૫૦૦) નાં મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીનાં બોંડ તેમાંના રૂ૨૦૦૦) નું વ્યાજ મરહુમ શેઠ ફરામજીની દર સાલની બાજ (બહમન માહ આસમાન રોજ) ને દીને ઉપલી જગાપર જાહેર જશન કરવાના ખરચમાં અને રૂ૫૦૦) નું વ્યાજ બઝમના ચાલુ ખરચમાં વાપરવાને. (૯) ખાનબાહદુર મેહેર હોશંગ દસ્તુર જામાસ્પઆશાના, બી. એ. એ ૧૯૦૦ માં પોતાનાં ધણીઆંણી મરહુમ બાઇ આલીબાઇનાં પુનને સારૂ રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનાં વ્યાજમાંથી બઝમના તરસ્ટીઓને જેમ દુરસ્ત દીસે તેમ ગરીબોને આસરો આપવાનાં કામમાં વાપરવું. એ રકમમાં મરહુમ બાઇનાં બેહેનો તથા મિત્રોએ ભરેલા તથા વ્યાજના વધારાના મળી હાલે રૂ૨૪૪૫) થયા છે. એ ઉપરાંત શેઠ દોરાબજી કાવશજી જસાવાળાએ ઇ. સ. ૧૮૮૧ માં રૂ૫૦૦) ભેટ આપી બઝમને લગતાં જશનોમાં તેમના બાવા મરહુમ શેઠ જહાંગીરજી ફરામજી જસાવાળાનું નામ બીજા સાથે યાદીની સંભારી દેવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો. વળી કરાંચીવાલા શેઠ એદલજી દીનશાહ સાહેબે પણ ૧૮૮૪ માં બઝમનાં ફંડમાં રૂ૫૦૦) ભેટ આપ્યા હતા.

બઝમની પુંજી સાચવવા માટે કાએદાસરનું એક તરસ્ટડીડ તા૦ ૯ મી મારચ ૧૮૮૭ ને દીને હાઇ કોરટના સોલીસીટર શેઠ દીનશાહ પેશતનજી કાંગા, એમ. એ; એલ. એલ. બી.ની મારફતે કરાવ્યું હતું, અને તેના તરસ્ટીઓ તરીકે ખાનબાહદુર દસ્તુર હોશંગજી જામાસ્પઆશાના, શેઠ નશરવાનજી ફરામજી કેકોબાદના અને શેઠ એદલજી ઉછાજી અંકલેસરીઆને નેમ્યા હતા.

બઝમની પુંજી હાલસુધીમાં રૂ૭૦૧૮૦) ની થઇ છે.

---

૧ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, ૨૬ મી સપટેમબર ૧૮૭૭.

૨ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, ૧૯ મી અકટોબર ૧૮૭૭.

૩ "Notes on Cholera: how to avoid and prevent it. A popular treatise. By Cowasji Nowroji, M. Graduate of the Grant Medical College, Bombay: printed at the Fort Printing Press. 1877."

તા૦ ૨૭ મી સપટેમબર.

પુણાંની વેસ્ટરન ઇંડીઆ રાઇફલ આસોશીએશનની આ શાલની નિશાંનબાજીની સરતમાં શેઠ દોરાબજી પદમજી પેશતનજી ચઢતા આવવાથી તેમને બે ચાંદીનાં ઇનામ તથા એક "ચેમપીયનશીપ" નું માન મલ્યું હતું.[૧]

તા૦ ૨૭ મી સપટેમબર.

ખાંનબાહદુર મનચેરજી કાવશજી મરજબાંનને નામદાર સરકારે મુંબઇ પ્રેસીડનસીના કામચલાઉ એકઝીકયુટીવ એનજીનીઅર નેમ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૧ લી અકટોબર.

મુંબઇની પારસી ક્રિકેટ કલબના ૧૧ ચુંટી કાઢેલા રમનારાઓ તથા મોફુસીલ ખાતેથી આવેલા ૧૧ ચુનંદા ઇંગ્રેજ રમનારાઓ વચ્ચેની એક "ક્રિકેટ માચ" ગઇ કાલે અને આજે અતરેનાં મેદાનમાં રમાઇ હતી, જેમાં પારસીઓ ૬ રેન અને બે વિકેટથી જીત્યા હતા. એની બે દીવસ આગમજ આ મોફુસીલના ટીમે અતરેનાં ઇંગ્રેજ જીમખાનાંના સરશમાં સરસ ખેલાડીઓ સાથે "માચ" રમી તેઓને હરાવ્યા હતા, અને એ રીતે જીમખાનાને હરાવનારાઓને પારસીઓએ હરાવ્યાથી ઇંગ્રેજોને ઘણી અજાયબી ઉપજી હતી.[૩]

તા૦ ૧ લી અકટોબર.

નવસારીના નાયબ સુબા શેઠ કેરશાસપજી રૂસતમજી દાદાચાંનજી, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર ગાયકવાડ સરકારે વરોડરાના કામચલાઉ ડીસ્ત્રીકટ જડજ નેમયા હતા.[૪]

તા૦ ૩ જી અકટોબર.

અહમદનગરવાલા શેઠ નશરવાંનજી ખરશેદજીને ચાલુ ખ્રિસ્તી નવાં શાલને દીને ભરાયલી દીલ્લી દરબારની ખુશાલીમાં અપાયલા "ખાંનબાહદુર" ના એતાબની સનદ આજ દીને મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે ત્યાંના મ્યુનીસીપાલ હૉલમાં એક દરબાર ભરી તેમને એનાયત કીધી હતી.[૫]

તા૦ ૪ થી અકટોબર.

પારસીઓમાં લગન વેળાએ વર તરફથી કન્યાને થયલી જનસ, કપડાં, રોકડ, વગેરેપર કોણનો હક પુગેછે તે બાબેનો એક અગતનો મુકદમો અતરેની હાઇ કોરટમાં હાનરેબલ મી૦ જસટીસ બેલીની હજુરમાં નીકલ્યો હતો. આ મુકદમાની કેફીઅત એમ છે કે શેઠ બરજોરજી શોરાબજી બનીવાલા નામે એક પારસી ગ્રહસ્થ માજી સોલીશીટર પેશતનજી દીનશાહની છોકરી જરબાઇની સાથે ઇ. સ. ૧૮૬૧ માં અદરાયા અને ૧૮૭૦ માં પરણ્યા હતા. એ બે તીરથોના અરસામાં છોકરાનાં માબાપ અને બપાઇ બપાવાએ છોકરીનાં જનસ કપડાં વગેરેનાં નાણાં તેણીના બપાવા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી મીનવાલાના હસ્તકમાં આપેલાં કે તે ઉપર મજકુર છોકરો ઉમરે આવીને, ઇયા તેની આગમજ તેના વાલીઓ તે નાણું વ્યાજે મેલવાનો ઇયા છોકરીને કપડાં ઇયા ઘરેણાં કરવાનો હક ધરાવી શકે. મજકુર શેઠ દીનશાહજી ૧૮૭૦ માં ગુજર્યાં તે વેળાએ તે રકમ રૂ૬૦૦૦) સુધીની તેમના એકઝીકયુટરોના સ્વાધીનમાં હતી, જે ઉપર મજકુર બાઇ જરબાઇએ દાવો ઉઠાવ્યો કે તે તેણીને ઘટેછે. આ ઉપરથી તેણીના મજકુર ભરથારે હાઇ કોરટથી એવી દાદ માગી કે તે રકમ કોરટમાં હાજર કરી તેને માટે તરસ્ટીઓ નેમવા. નામદાર જડજે બંધે બોરકુનું સાંભળી આજ દીને ચુકાદો આપ્યો કે "એક પારસી ભરથાર અથવા તેનાં માબાપ ઇયા સગાંઓએ તેની બાયડીને આપેલાં ઘરેણાં, પૈસા, વગેરે ઉપર તેના ભરથારનો તેમજ બાયડીનો તેઓ બંધેની હૈયાતી સુધી એકસરખો હક ચાલેછે, અને એકનાં મરણ પછી બીજો તેનો ધણી થાયછે, એમ પારસીઓની રીતભાત અને રેવાજપરથી તથા ૧૮૬૨ માં બેઠેલાં પારસી લા કમીશનના રીપોર્ટ ઉપરથી સાબિત થયુછે, માટે ઉપલી રકમ ઉપર ભરથારનો તેમજ તેની બાયડીનોબી હક પોહચેછે."[૬]

તા૦ ૫ મી અકટોબર.

શેઠ શોરાબજી બહમનજી પેશતનજી માસટરે The Easy Interpreter ઇયાને સેહલથી સમજ પાડનાર ઇંગ્રેજી વાકયો, રૂઢી, વગેરેનું એક પુસ્તક ઇંગ્રેજીમાં રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૭]

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨ જી અકટોબર ૧૮૭૭.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૭ મી સપટેમબર ૧૮૭૭.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨ જી અકટોબર ૧૮૭૭. આ પારસી જીતનારા ટીમમાં નીચલા ૧૧ જણા હતા:— શેઠો શોરાબજી બેજનજી લેશટ હેંડ, અરદેશર ખરશેદજી મેજર, બહમનજી બીખાજી પાપરૂ, પેશતનજી જીવણજી માસટર, ધનજીશાહ હીરજીભાઇ પટેલ, જમશેદજી માણેકજી પટેલ, રૂસતમજી જમશેદજી કાપડીઆ, મેહરાંમજી ભીમજી મીસ્ત્રી, શોરાબજી જમશેદજી ગનધર (મીસ્ત્રી), અરદેશર રૂસતમજી લીંબુવાલા, રૂસતમજી ફરદુનજી કાતરક.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી અકટોબર ૧૮૭૭.

૫ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૬ થી અકટોબર ૧૮૭૭.

૬ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૭ મી અકટોબર ૧૮૭૭.

૭ "The Easy Interpreter: being an alphabetically arranged collection of English Idioms, Expressions, phrases, &c. By, Soratji Bemarji Pestonji Master. Bombay: printed at the "Indian Spectator" Press. 1877."

એની બીજી આવૃતિ ઇ. સ. ૧૮૮૨ માં છપાવી પ્રગટ કીધી હતી

તા૦ ૯ મી ઑક્ટોબર.

રોજ ૨૦ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ બાઈ ધનબાઈજી તે સુમાલીવાલા મરહુમ શેઠ ધનજીભાઈ માણેકજી માકાબહમનનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં દીકરા શેઠ બહમનજી ધનજીભાઈ મીસ્તરીએ રૂ૨૦૦૦) તથા બીજાં એશીઓએ રૂ૩૫૫) મલીરૂ૨૩૫૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. એ મધેથી રૂ૨૦૦૦) નાં વ્યાજમાંથી સુમાલી ગામ મધે દર વર્ષે એક ધાહંબાર કરવાને ઠેરવ્યું હતું.[1]

તા૦ ૧૦ મી ઑક્ટોબર.

ભરૂચવાલા શેઠ રૂસ્તમજી શેરાબજી દલાલને ચાલુ ખ્રિસ્તી નવાં સાલને દીને ભરાયલી દીલ્હી દરબારની ખુશાલીમાં અપાયલા "ખાંનબાહદુર" ના એતાબની સનદ આજ દીને ભરૂચના કલેક્ટર મી૦ લૉર્ડે ત્યાંના મ્યુનીસીપાલ હૉલમાં એક દરબાર ભરી એનાયત કીધી હતી.[2]

તા૦ ૧૧ મી ઑક્ટોબર.

સુરત જીલ્લાના હાનરરી માજીસ્ટ્રેટ ડાકટર ડોશાભાઈ પેશતનજીને નામદાર સરકારે સુરત જીલ્લાના પેહલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૨ મી ઑક્ટોબર.

એમ ડુનકર નામના જરમન વિદ્વાને પુરાતમ જમાનાની તવારીખનું એક પુસ્તક ૪ ભાગમાં જરમન ભાષામાં રચી પ્રગટ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૧૩ મી ઑક્ટોબર.

સુરતવાલા શેઠ રૂસ્તમજી ખરશેદજી મોદીને ચાલુ ખ્રિસ્તી નવાં શાલને દીને ભરાયલી દીલ્હી દરબારની ખુશાલીમાં મલેલા "ખાંનબાહદુર" ના એતાબની સનદ આજ દીને સુરતના ડીસ્ટ્રીક્ટ કલેક્ટર અને જડજ મી૦ પ્રોટે ત્યાંના મ્યુનીસીપાલ હાલમાં એક દરબાર ભરી એનાયત કીધી હતી.[5]

તા૦ ૧૮ મી ઑક્ટોબર.

રોજ ૨૯ માહ ૨ (કદ૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—રૂસ્તમજી દાદાભાઈ પોહ્ન્યા—ઉમર વર્ષ ૩૪) શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પોહ્ન્યાના દીકરા. એવણ નાધલી વયથી વ્યાપારનાં કામમાં પડેલા હતા, અને ૧૮૭૩ થી મેશરસ સી. બોનીવીલ એંડ કું૦ ના શેઠ રહીમતુલા કાદરભાઈ સાથે દલાલ હતા.

તા૦ ૧૮ મી ઑક્ટોબર.

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલાનાં વીરમગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[6]

તા૦ ૨૦ મી ઑક્ટોબર.

ખાંનબાહદુર એદલજી પેશતનજી ધાસવાલાને નામદાર સરકારે મઉની કાંપના હાનરરી માજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[7]

તા૦ ૩૦ મી ઑક્ટોબર.

રોજ ૧૧ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી ફરામજી શેઠનવાલા—ઉમર વર્ષ ૫૬) સુરતવાલા શેઠ ફરામજી દાદાભાઈ શેઠનવાલાના દીકરા. એવણ ઇ. સ. ૧૮૪૧ માં પોતાના બાપનાં મરણ બાદ સુરત મધે પરચુરણ રોજગાર કરતા હતા, તથા મુંબઈ સાબુક અને બીજાં એક બે મુંબઈનાં વર્તમાન પત્રોમાં સુરતની ખબરો લખી મોકલતા હતા.

તા૦ ૧ લી નવેમબર.

રોજ ૧૩ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—જીવણજી રતનજી તારાપોરવાલા[8]—ઉમર વર્ષ ૫૪) શેઠ રતનજી માણેકજી ફીકાજી તારાપોરવાલાના વડા દીકરા. એવણ હેદરાબાદ ખાતે નીજામ સરકારની નોકરીમાં હતા, અને પ્રથમ પોતાના મામા શેઠ બાપુજી ફીકાજીના હાથ હેઠલ ધારાસીવ જીલ્લાનાં નલદરગ પરગણાંના અને ત્યારબાદ બીદર જીલ્લાના સદર તાલુકદાર નેમાયા હતા. એવણનું મરણ મુંબઈમાં નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૩ જી નવેમબર.

નવસારીના મુનશફ શેઠ શેરાબજી જાહાંગીરજી તાલેયારખાંનને નામદાર ગાયકવાડ સરકારે ત્યાંના નાયબે સુબાનો ઓહદો આપ્યો હતો.[9]

તા૦ ૫ મી નવેમબર.

પ્રોફેસર જે. વુલમહાઉસન નામના જરમન વિદ્વાને

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી ઑક્ટોબર ૧૮૭૭.

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૬ મી ઑક્ટોબર ૧૮૭૭.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૧ મી ઑક્ટોબર ૧૮૭૭.

૪ "M. Duncker, Geschichte des Alterthums. Vierter Band. 4 Auflage. Leipzig, 1877."

૫ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૧૯ મી ઑક્ટોબર ૧૮૭૭.

૬ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૮ મી ઑક્ટોબર ૧૮૭૭.

૭ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી ઑક્ટોબર ૧૮૭૭.

૮ આગરા બેંકવાલા શેઠ નવરોજજી રતનજી તારાપોરવાલાના વડા ભાઈ.

૯ મુંબઈ સમાચાર, તા૦ ૧૭ મી નવેમબર ૧૮૭૭.

પાર્થવ અને પહલવ, તથા માડ અને માહ શબ્દો વિષે જરમન ભાષામાં એક નિબંધ રચી પ્રગટ કીધો હતો.[1]

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

રોજ ૨૦ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—ધનજીભાઇ બરજોરજી ખંબાતા—ઉમર વર્ષ ૨૫) ભરૂચવાલા શેઠ બરજોરજી શેરાબજી ધનજીભાઇ ખંબાતાના દીકરા, તથા ખાંનબાહદુર રૂસતમજી શેરાબજી દલાલના પૌત્ર. એવણ વ્યાપારનાં કામોમાં પડેલા હતા, અને કલીકટ ખાતેની મેશરસ કુંવરજી અરદેશરની કું. ના એક ભાગયા હતા. કલીકટ તરફ જતાં મધરાજ રેલવેની નાગેરીનાં સ્ટેશન આગલ આજ દીને થયલી એક હોનારતમાં કચ્ચડાઇ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૬ મી નવેમબર.

રોજ ૨૮ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—અરદેશર ખરશેદજી વાડીઆ—ઉમર વર્ષ ૭૦) શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી વાડીઆના દીકરા. એવણ પેહલવેહલા ઇ. સ. ૧૮૨૨ માં મુંબઇની સરકારી ગોદીમાં પોતાના બાપના હાથ હેઠલ એક શિખાઉ તરીકે રહ્યા હતા. તે પછી ત્યાંજ વધતાં વધતાં "આસીસ્ટંટ બીલડર" ની પદવીએ ચઢયા હતા. એવણનાં મનની સઘળી વલાંણ સાંચાકામના અભ્યાસ ઉપર હતી, અને પોતે જાતી કોશેશ કરી મજગાંમની ગોદીમાં ૧૮૩૩ માં "ઇડસ" નામે એક નાંધલી સ્ટીમર પેહલવેહલી બનાવી હતી, તથા તેમાં સઘણું સાંચાકામ એવણે પોતે જડયું હતું. એ સ્ટીમરની કારીગરી જોઇ અતરેનાં દરીયાખાતાંના સઘળા અમલદારો ઘણા ખુશી થયા હતા. એ પછી એવણે પોતાનું ચીત મુંબઇમાં ગ્યાસ લાઇટનો અખતરો કરવા ઉપર લગાડયું હતું, અને પોતાના મજગાંમના બંગલામાં પોતે જાતે સઘળી નલીઓ તથા ગ્યાસ દાખલ કરવાનો સાંચો વગેરે ગોઠવી તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી ૧૮૩૪ ને દીને પેહલવેહલી તે લાઇટ સલગાવી હતી. એ અખતરો જોવા માટે તા૦ ૧૦ મી મારચ ૧૮૩૪ ને દીને મુંબઇનો નામદાર ગવરનર અરલ ઑફ ક્લેર પોતાના રેસાલા સહીત એવણને બંગલે આવો હતો. તે વખતનાં ઇંગ્રેજી વર્તમાંનપત્રો ઉપરથી માલમ પડેછે કે એવણનાં ઘર આગલ લોકોની એટલી તો ઠઠ મલી હતી કે ગવરનરની ગાડીને પણ ત્યાં જવાને ઘણી મુશકેલી પડી હતી. નામદાર ગવરનરે આએ એમની બનાવટ તથા હિંદુસ્થાનમાં યુરોપની કારીગરી દાખલ કરવાની દીલસોજીને માટે ઘણી તારીફ કરી પોતાનો સંતોષ જણાવ્યો હતો, તથા એમના સુધરેલા "ટેસ્ટ" અને ઉપયોગને માટે સરકાર તરફથી એક બેખાત અથવા "ડ્રેસ ઑફ આનર" ભેટ આપી વીદાયગીરી લીધી હતી. ગવરનર જેવા પોતાની ગાડીમાં બેશી રસ્તો લીએછે તેવામાં એવણે એક આંગલીની અસારત કરી સઘળી લાઇટ બુઝાવી નાખી, અને પછી પાછી તરત એક મીનીટમાં સલગાવી, જેથી બાહેર ઉભેલા દેશીઓ એટલા તો અજાયબ થયા અને એમજ ધાર્યું કે એ જાદુ સિવાય બીજું કાંઇજ નહિં હોય. તા૦ ૭ મી જાનેવારી ૧૮૩૭ ને દીને એવણને લંડનની "રાએલ એશીઆટીક શોશાઇટી ઑફ ગ્રેટ બ્રીતન એંડ આયરલંડ" ના એક "નાના રેસીડંટ મેમબર ઠેડવી માન આપ્યું હતું. એ પછી પોતાના હુનરની પુખ્ત માહીતગારી મેલવવા માટે એવણ ૧૮૩૯ માં ઇંગલાંડ ગયા હતા. ત્યાં "કોરટ ઑફ ડાએરેકટરસે" એવણને મેશરસ વાર્ડસ તથા કેપલ નામના ઇજનેરોના હાથ હેઠલ તેમનાં કારખાંનાંમાં તાલીમ લેવાને સોંપ્યા, અને એમને મુંબઇની ગોદીમાંથી મલતા દરમાયા ઉપરાંત જ્યાંસુધી એવણ ઇંગલાંડ મધે શિખવાને રહે ત્યાંસુધી દર માસે બીજા રૂ૩૦૦) નો વધારે દરમાયો કરી આપ્યો હતો. તા૦ ૧ લી જુલાઇ ૧૮૪૦ ને દીને નામદાર માહરાંણીજીએ ભરેલી લેવીમાં "બોરડ ઑફ કંટ્રોલ" ના વડા સર જાન હાબહાઉસે એવણની નામદાર માહરાંણીજી સાથે મોલાકાત કરાવી હતી. એજ શાલની આખેરીએ એવણે પોતાની ઇંગલાંડની મુસાફરીની નોંધની એક ચોપડી લંડન મધે ઇંગ્રેજી ભાષામાં છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. ઇંગલાંડમાં કેટલોક વધારે અભીઆસ કરી એવણ ૧૮૪૧ ના મારચ માસમાં મુંબઇ પાછા આવ્યા હતા. તે વેળાએ નામદાર "કોરટ ઑફ ડાએરેકટરસ" નાં હોકમથી સરકારે એવણને અતરેની ગોદીમાં "સ્ટીમ ફેકટરી અને ફાંઉડરી" ના વડા ઇજનેરના ઓહદાપર રૂ૬૦૦) ને દરમાયે નેમ્યા હતા. ૧૮૪૪ માં એવણ મુંબઇ મધે શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફની સાથે પેહલવેહલા દેશી તરીકે ફ્રીમેશન થયા હતા. ૧૮૪૯ માં અતરેની મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટના એવણને વાઇસ-પ્રેસીડંટ નેમ્યા હતા. ૧૮૫૧ ની તા૦ ૧ લી સપટેમબરે એવણ ૬ માસની રજા લઇ બીજી વાર ઇંગલાંડ જઇ આવ્યા હતા. ૧૮૫૫ માં નામદાર સરકારે એવણને મુંબઇના સુલેહના અમલદાર નેમી માન આપ્યું હતું. તા૦ ૧ લી આગશટ ૧૮૫૭ થી એવણે પેનશન લઇ પોતાનો ઓહદો છોડયો હતો. આ વેળાએ નામદાર સરકારે ઇંગલાંડથી "કોરટ ઑફ ડાએરેકટરસ" ના હોકમ મુજબ એવણને મલતા દરમાયાની અરધી રકમનાં પેનશન ઉપરાંત બીજા દર માસે ખાસ પેનશન તરીકે રૂ૧૦૦) વધારી રૂ૪૦૦) નું પેનશન આપતું કીધું હતું. ૧૮૫૯ માં એઓ ત્રિજી વાર ઇંગલાંડની સફરે ગયા હતા, અને ૧૮૬૧ માં લંડન મધે જરથોસ્તીઓનાં ધર્મનું ફંડ સ્થાપ્યું તેના સેવટ સુધી એક તરસ્ટી હતા. ૧૮૬૧ ની આખરીએ "કોરટ ઑફ ડાએરેકટરસ"

---

1 "J. Olshausen, Parthava and Pahlav, Mâd and Mah. Ein Votum Berlin, 1877."

ની સુચનાથી એવણ કરાંચીની "ઇંડસ ફલોટીલા કંપની" ના ચીફ-રેસીડંટ ઇન્જનેર તરીકે ૭૧૦) પૌંડને પગારે નેમાઇ આવ્યા હતા, અને ત્યાં "ઇંડસ" નદીમાં ફરી શકે એવી ત્રણ ચાર સ્ટીમરો એવણે ફતેહમંદીથી બાંધી આપી હતી. તે બાદ ૧૮૬૪ માં પાછા ઇંગલાંડ જઇ ત્યાં મેવટ સુધી એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી, અને મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૧૮ મી નવેમબર.

રોજ ૩૦ માહ ૨ (શે૦) ૧૨૫૭ યઝદેજરદી.

મરણ—શેરાબજી જીજીભાઇ—ઉમર વર્ષ ૫૮) શેઠ જીજીભાઇ દાદાભાઇના ત્રિજા દીકરા. એવણ તા૦ ૨ જી આગસ્ટ ૧૮૪૧ ને દીનથી પોતાના બાપની "જીજીભાઇ દાદાભાઇના છોકરાઓ" ની પેહડીમાં ભાગયા તરીકે જોડાયા હતા. તા૦ ૩૧ મી અકટોબર ૧૮૫૩ થી એ પેહડી રાજી ખુશીથી બંધ કરી સઉ ભાગયાઓ છુટા પડયા હતા. એવણ એક સુરત ફ્રીમેશન હતા, અને ૧૮૬૬ માં લાજ "રાઇઝીંગ સ્ટાર" માં જોડાયા હતા. ૧૮૬૮ માં મેશરસ "પામમેર રમીક એંડ કું૦" ના ચોકુંક મુખી દલાલ થયા હતા. વ્યાપારમાં એમનો પાસો અવળો પડવાથી ગરીબ હાલતમાં આવી પડયા હતા. પોતાના બાપનાં કાહડેલાં "મરહુમ શેઠ જીજીભાઇ દાદાભાઇનાં ધર્મખાતાં" ના એવણ ૧૮૪૯ માં તેની શરૂઆતથીજ એક તરસ્ટી હતા.

તા૦ ૨૨ મી નવેમબર.

શાપુરજી નવરોજજી વરીઆવા નામના ૨૫ વર્ષની ઉમરના મીસ્ત્રીનઆવપર રેહનાર એક જવાંન પારસીને ગઇ તા૦ ૨૭ મી અકટોબરની રાતનાં મશીન લાઇનમનાં રેલવે ટેશનની સામે બેરુપીના બીનારા આગળ તેના એક ભાઇ જમશેદજી નવરોજજી વરીઆવાએ છરી મારવાથી તેને સર જમશેદજી જીજીભાઇ હાસ્પીટલમાં લઇ જવામાં આવ્યો હતો, જ્યાં તે તા૦ ૧ થી નવેમબરને દીને મરણ પામ્યો હતો. આ જમશેદજીને આજ દીને અપરાધીઓની ચાંઉસ કરનારી કોરટમાં હાનરેબલ મી૦ જસટીસ બીન તથા ખાસ જુરી હજુર ઉભો કરવાથી તેનાપર દારુની કેફમાં પોતાના ભાઇને છરી મારી અંદસ્ગુણે ખુન કરવાનો વાંક સાબેત થયો, જેથી નામદાર જડજે તેને ખુનીઓને દાખલો બેસાડવા માટે પાંચ વર્ષનાં સખત કેદખાનાની સજા કીધી હતી.[૧]

તા૦ ૧ થી ડીસેમબર.

મુંબાઇ મધે નવાં ઘરો બાંધવાને લગતા જે "બાઇ-લાઝ" મ્યુનીસીપાલ કમીશનરે ઘડી કાહડયા હતા તેના સામે કારપોરેશનની સભાને અરજી કરવાને અરથે તા ૨૩ બાર-

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી નવેમબર ૧૮૮૭.

નારાઓની એક જાહેર સભા આજ દીને ફરામજી કાવસજી ઇનસ્ટીટયુટમાં શેઠ શેરાબજી ફરામજી પટેલનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ શેઠ કાશીનાથ ત્રીંબક તેલંગ બારીસ્ટરે ઘરો બાંધવાનાં કામમાં વપરાતી દરેક ચીજની તપાસ મ્યુનીસીપાલ અમલદારો પાસે કરાવવી એવું ઉપલા "બાઇલાઝ" માં લખેલું હોવાથી તેથી કેટલી અડચણો નડશે, તથા સુધરેલા દેશોમાં ઘરોને કેમ અને કેવા પદાર્થોથી બાંધવાં તે કામ પ્રજાના હાથમાં રાખ્યામાં આવેછે, માટે મુંબાઇ જેવાં શેહરોના લોકો પાસેથી તેઓનું ડાહપણ છીનવી લેવું અયગ્ય છે તે દર્શાવનારી એક અરજી વાંચી બાહાલ રાખવાની દરખાસત કીધી, જેને અતરેની શેહરના માજી આસીસ્ટંટ ખીહર શેઠ હીરજીભાઇ મેહર-વાનજી વાડીઆએ એક સુંદર ભાષણ કરી ટેકો આપ્યો,[૨]

---

૨ શેઠ હીરજીભાઇનું આ ભાષણ નોંધવાજોગ જાણી અતરે અખાબરું ઊતારી લઇએ છૈયે:—

"Mr. Heerjeebhoy Merwanjee Wadia, in seconding the proposition, said—after the very able speech of our learned friend, Mr. Telang, very little is left for me to say. *I however beg leave to take up your time for a* few minutes and refer to a very few points. I have carefully looked over the bye-laws and find that those relating to buildings on the native principle, though well meant, are framed in the misconception of the principles of native architecture. I will point out only two or three instances. Native houses are generally supported in the front, as may be seen in many buildings, on strong posts or pillars from the ground floors, and with strong beams to support the weights of the superstructure above. Posts are also placed for upper floors, and windows placed between them, and the gaps are filled up by a single brick wall, and in many houses, there is a continuous range of windows in front. This is done to lighten the weight on the posts. But in one part of the bye-laws, it is stated that "no opening shall be made in external walls more than one-third of the area of the wall.', This would take off much ventilation. Now, for the *purpose of protecting* the thin front wall, continuous sun shades are placed two to three feet above the windows, sloped down, so that the outer edges should be on a level with the window sills; but the bye-laws say "no continuous sun shades are to be allowed." And we are asked to adopt the preposterous detached sunshades over the windows, which would take away nearly one-third of the light and air from the windows. We are also told that our staircases shall be placed at a certain angle. This is a matter of convenience, and should be left to individual discretion. *Another part* of the bye-laws says. "No habitable room shall be less than 100 square feet in area, so that if a man build a room 99 square feet in area, the Municipality would say to him, "this room is not large enough. You should not live in it." Why, Sir, there is a room in my house only about 64 feet in area, but it is the most airy and best ventilated one in the whole house, but if I had to build it over again, the Municipality would say, "This is an unhealthy room You should

અને તે કારપોરેશનપર મોકલી આપવાનું ઠેડવી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[૧]

તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર.

મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તા૦ ૩૦ મી અકટોબર ૧૮૭૫ થી તે તા૦ ૧૭ મી અકટોબર ૧૮૭૬ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાનાંમાંથી તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે છેલ્લા હીસાબની બાકીના રૂ૬૩૩૮૩૬)૧૫ ઉપરાંત આએ આખાં વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડ ખાતે રૂ૮૧૧૨૮)૧૭ાા ની આવક થઇ હતી, અને ખરચ રૂ૫૩૬૫૧ાા૨૦ નો થયો હતો, જે બાદ કરતાં વર્ષની આખરીએ તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં પંચાતના હીસાબને લગતા રૂ૬૬૧૩૧૨ાા૧૨ાા તથા જુદાં જુદાં પડાવેલાં ખાતાંઓના[૨] રૂ૭૮૯૨૮૨ાા૧૦ાા મલી કુલે રૂ૧૪૫૦૫૯૫)૨૩ બાકી હતા.

તા૦ ૧૩ મી ડીસેમબર.

સેતારા જીલ્લાનાં જાઉલી તાલુકાના મામલતદાર શેઠ રતનજી એદલજી કાંગાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના ત્રિજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૧૪ મી ડીસેમબર.

પ્રોફેસર જેમસ ડારમેસ્ટેટરે હોરમજદ અને હારેમનની ઉત્પતી તથા તવારીખ વિષે ફ્રેંચ ભાષામાં એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૪]

તા૦ ૧૫ મી ડીસેમબર.

ડાકટર રૂસતમજી નશરવાંનજી ખોરીને લંડનની "રાએલ મેડીકલ એંડ સરજીકલ શોશાએટી"ના ફેલો તરીકે ચુંટી કાઢયા હતા.[૫]

તા૦ ૧૬ મી ડીસેમબર.

શેઠ માણેકજી બેજનજી કુપર જેઓ ઇંગલાંડની મુસાફરીએ ગયા હતા તેઓને લંડનની "રાયલ કોલેજ ઑફ પ્રીસેપટરસ"ના એક મેમબર તરીકે ચુંટી કાઢયા હતા.[૬]

---

not put your head in it." Mr. Telang roferred to the strength and durability of old buildings in London, but similar cases are not wanting here. The native builders, if they err, do it always on the safe side and not on the side of denger. My own house is now sixty years old, and forty years after it was built I raised two more stories upon it. The building is now firm and sound, and I would challenge the best engineer and architect to discover any weak point in the structure. I hope the meeting will unanimously adopt the protest against the byc-lows laid before them, and that the members of the Corporation, specially those elcted by the rate-payers, will pay due attention to our remonstrances.

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૮ મી ડીસેમબર ૧૮૭૭.

૨ પંચાતનાં દફતરમાં આએ વર્ષ કાંઇ નવાં ખાતાં પાડેલાં નથી, પણ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ખાતાંમાં વલસાડનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડના આગલ જમે હતા તેના વ્યાજ સાથે રૂ૫૫૩૮ાાદ થયા તેનું તા૦ ૧૭ મી અકટોબર ૧૮૭૬ ને દિને જુદું ખાતું પાડી જમે કીધા હતા, અને તેનું તથા તેમાં બીજી જે રકમ ભરાય તેનું વ્યાજ વલસાડવાલા માનેજરો એ બાબેના ખરચ સારૂં મંગાવે તે મોકલવાનો બંદોબસ્ત કીધો હતો.

એજ મુજબ શેઠ નશરવાંનજી બેહરાંમજી શેક્રેટરીએ દોખમાંઓને લગતા છેલ્લા મુકદમાના સંબંધમાં દીલભરીથી મેહનત કરવાના બદલામાં રૂ૨૫૦૦) તરસ્ટી સાહેબોએ એવણને ભેટ આપ્યા હતા તેમાં પોતાની તરફથી રૂ૨૦૦) ઉમેરી તા૦ ૧૪ મી અકટોબર ૧૮૭૬ ને દીને રૂ૨૬૦૦) ની સરકારી નોટ લઇ તે દોખમાંઓને લગતાં કારણસર ખરચ કરવાનાં ગયે વર્ષ નવાં ઉઘાડેલાં ફંડમાં તેનું વ્યાજ વાપરવાને ભેટ આપી હતી.

એ ઉપરાંત કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં આએ વર્ષ નીચે મુજબ રૂ૬૦૦૦) ની નોટો વ્યાજ વાપરવાને ભેટ આવી હતી:—(૧) શેઠ નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇએ મરહુમ શેઠ વીરજીભાઇ ડોશાભાઇ ગોઇપોરીઆનાં વીધવા બાઇ હીરાંબાઇની તરફથી તેમના ખાવંદ મરહુમ શેઠ વીરજીભાઇની પુંજીમાંથી તેમનાં પુનને સારૂં તા૦ ૨૫ મી જાનેવારી ૧૮૭૬ ને દીને રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. (૨) શેઠ કાવશજી દાદી લીમજીએ તા૦ ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૬ ને દીને પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ જરબાઇ તે મરહુમ શેઠ દાદી લીમજી બનાજીનાં વીધવાનાં પુનને સારૂં તેવણની પુંજીમાંથી તથા પોતે મલી રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. (૩) શેઠ રૂસતમજી ધનજીશા કપટાંને તા૦ ૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૬ ને દીને પોતાના ભાઇ મરહુમ શેઠ દારાશાહ ધનજીશાહ કપટાંનનાં પુનને સારૂં તેવણની પુંજીમાંથી તથા બેશીઓએ મલી રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. (૪) શેઠ બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇએ તા૦ ૨૦ મી જુલાઇ ૧૮૭૬ ને દીને પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ માણેકબાઇનાં પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. (૫) શેઠ અરદેશર કાવશજી રૂસ્તમફરાંમનાએ તા૦ ૧ લી સપટેમબર ૧૮૭૬ ને દીને પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ હીરાંબાઇનાં પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. (૬) શેઠ દીનશાહજી દાદાભાઇ ગાંધીએ તા૦ ૧૨ મી અકટોબર ૧૮૭૬ ને દીને પોતાનાં વહુ મરહુમ બાઇ ભીખાઇજી તે શેઠ દાદાભાઇ દીનશાહજી ગાંધીનાં ધણીઆંનીનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦) ની નોટ. (૭) શેઠ દાદાભાઇ બહમનજી જીજીભાઇએ તા૦ ૧૬ મી અકટોબર ૧૮૭૬ ને દીને પોતાનાં ધણીઆંની મરહુમ બાઇ ગુલબાઇનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦) ની નોટ.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૩ મી ડીસેમબર ૧૮૭૭.

૪ "*James Darmesteter*, Ormazd et Abriman, leurs origines et leur histoire. Paris, 1877."

૫ જામે જમશેદ, તા૦ ૪ થી જાનેવારી ૧૮૭૮.

૬ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૦ મી જાનેવારી ૧૮૭૮.

તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર.

રોજ ૨ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—માણેકજી શાપુરજી વાછા, બી. એ.—ઉમર વર્ષ ૨૫) આ૦ શાપુરજી મનચેરજી વાછાના બીજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૬માં મુંબઈની યુનીવરસીટીની બી. એ. ની પરીક્ષામાં પસાર થયા હતા. તે પછી "પારસી બોરડીંગ સ્કુલ" કે જે પુણાંની પાસે ડાપોલી ખાતે લઈ જવામાં આવી હતી તેના હેડ-માસટર થયા હતા. ત્યાં કોઈ છોકરાને હાથે અકસમાતથી ભરેલી પીસ્તોલથી અસકસ્માતી થવાથી તે આબાદ એવણની આંખ ઉપર ફુટી હતી, અને તુરતજ મરણ નીપજયું હતું.

તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર.

અમદાવાદ જીલાના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ કુવરજી કાવશજી શબાવાલાને અમદાવાદ જીલાના કામચલાઉ કલેકટર તરીકે સરકારે નેમ્યા હતા.

શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલાનાં બોરસડના અને શેઠ નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા, બી. એ; એલ. એલ. બી. ને પુણાં જીલાનાં વડગામના બીજા વર્ગના સબોરડીનેટ જડજો નેમ્યા હતા.

ડાકટર કેખશરૂ રુસતમજી વીકાજીને નામદાર સરકારે અતરેના આસીસ્ટંટ "કેમીકલ એનાલાઈઝર" નેમ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૨૭ મી ડીસેમબર.

શેઠ જાંહગીરશાહ અરદેશર તાલેયારખાંનને નામદાર સરકારે સુરતની પોલીસના ઈનસ્પેકટર, તથા શેઠ ફરામજી બરશેદજી નરીમાંનને પંચમાહલની પોલીસના ઈનસ્પેકટર નેમ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર.

આએ વર્ષમાં ઈવીને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૭ સુધીમાં મુંબઈના પારસીઓમાં ૧૨૭૪ જન્મ—જેમાં ૬૩૫ છોકરા અને ૬૩૯ છોકરી—નોંધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધે પારસીઓમાં ૨૮૧ જોડાંનાં લગન તથા ૨૦ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાં:—

		નર.	નારી.	જુમલે.
લગન— ૬ થી ૧૦ વર્ષનાં	..	૮*	૨૦•	૨૮
૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં	..	૨૫	૧૨૨	૧૪૭
૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં	..	૭૧	૧૨૨	૧૯૩
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં	..	૧૦૬	૧૫	૧૨૧
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં	..	૫૧	૧	૫૨
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં	..	૧૨	૧†	૧૩
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં	..	૭	૦	૭
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં	..	૦	૦	૦
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં	..	૧	૦	૧
		૨૮૧	૨૮૧	૫૬૨
ગગરનાં—૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં	..	૦	૨	૨
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં	..	૨	૧૧	૧૩
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં	..	૪	૩	૭
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં	..	૨	૨	૪
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં	..	૪	૨	૬
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં	..	૨	૦	૨
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં	..	૫	૦	૫
૫૧ થી ૫૫ વર્ષનાં	..	૧	૦	૧
		૨૦	૨૦	૪૦

એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૧૦૯૫ મરણ નિપજ્યાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જન્મેલાં	૪૭	૪૫	૯૨
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં ..	૪૬	૩૧	૭૭
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં ..	૮૬	૭૪	૧૬૦
૧ થી ૫ વર્ષનાં	૯૬	૯૨	૧૮૮
૬ થી ૧૦ વર્ષનાં	૧૩	૨૮	૪૧
૧૧ થી ૨૦ વર્ષનાં	૧૯	૨૫	૪૪
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં	૩૩	૩૧	૬૪
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં	૪૮	૩૩	૮૧
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં	૪૫	૧૯	૬૪
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં	૫૧	૨૭	૭૮
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં	૪૮	૫૪	૧૦૨
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં	૩૬	૪૨	૭૮
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં	૧૦	૧૬	૨૬
	૫૭૮	૫૧૭	૧૦૯૫

એ ૧૦૯૫ મરણ નીચલા લરાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૧૧	બાહેરકોટ	૧૫૨
કોટ	૪૦૪	ખેતવાડી	૮૨
ધોબીતલાવ ..	૨૩૭	કામાટીપરા ..	૧

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૦ મી ડીસેમબર ૧૮૭૭.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૭ મી ડીસેમબર ૧૮૭૭.

* એમાં બે ૭ વર્ષની નાની છોકરીઓ હતી.

• એમાં બે આઠ વર્ષના નાના છોકરાઓ હતા.

† એ એક ૩૧ વર્ષની કુંવારી છોકરી ૪૬ વર્ષના બીજવર સાથે પરણી હતી.

કરેલવાડી	૧૬	પે-ટાંકી	૨
ગીરગાંમ	૧૯	ઉમરખાડી	૧
ચોપાતી	૨૭	બીડીબજાર	૪૩
ગ્રાંટ રોડ	૧૩	ભાંઆખેખલા ..	૭
તારદેવ	૩	મજગાંમ	૨૩
ગોવાલીઆ તલાવ	૧૨	પરેલ	૧૧
ખંબાલા	૧	ચીંચપોગલી ..	૧
માહલક્ષમી	૧	માંથ..	૪
વાલકેશર	૫	નાંએગામ	૩
		દાદર	૧
		માહીમ......	૨
		વાંદરા...	૩
		સર જમ૦ જી૦ હાસ્પીટલ ...	૫
		ગોકલદાસ હાસ્પી૦	૨
		કુરલા	૨
		ઉરન	૧
			૧૦૯૫

એ ૧૦૯૫ મરણ નીચનાં કારણોથી નિપજ્યાં હતાં:—

તાવ..........................	૨૩૧
શ્વાસનળીને લગતાં દરદો	૧૩૭
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૬૬
લોહીવીકારને લગતાં દરદો	૨૦
જેલદરદ.........................	૨૩
શીતલા	૧૮
ગોવરૂં	૭
કોલેરા	૬૫
રગતપીત	૩
મરડા	૩૬
પેટ	૪૪
પીશાબને લગતાં દરદો	૧૪
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૨૧
ચામડીને લગતાં દરદો	૧૧
હાલચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૩
તરતનાં જન્મેલાં....................	૬૨
જઈફી તથા નાકવતી....................	૧૩૭
બીજાં દરદો	૧૪૬

(૮ તાવને લગતાં.
૬૪ છાતીને લગતાં.
૭૪ પાંચનશકતીને લગતાં.)

આપઘાત	૧૭‡

(૧૩ જેહર ખાઈને.
૪ કુવામાં પડીને.)

હોનારત, અકસમાત, વગેરે	૪§

(૨ રેલવે તલે આવી જવાથી.
૨ દરીયામાં નાહેતાં ગુંગલાઈ જવાથી).

૧૦૬૫

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધે ૭૫ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં પાંચ ઓરતો પણ હતી.

‡ આપઘાત કરી મરણ પામેલાં ૧૭) જણામાં ૧૨) પુરૂષ અને ૫) સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૭૫) વર્ષનો કંપાઉંટર માંદગીથી કંટાલી તથા બીજો ૨૧) વર્ષનો કંપાઉંટર સંસારી કલેસને લીધે બંધેએ કુવામાં પડી, એક ૪૮) વર્ષના દલાલે તથા ૫૦) વર્ષના બબરચીએ નાણાંની તંગીને લીધે બંધેએ જેહર ખાઈ, એક ૨૧) વર્ષના મોબેદ તથા બીજા ૧૭) વર્ષના કલાર્કે સંસારી કલેસને લીધે બંધેએ જેહર ખાઈ, એક ૫૧) વર્ષના ઘાસનો ધંધો કરનારે કરજદારીને લીધે, તથા એક ૪૪) વર્ષના ઊઘરાંણી કરનારે દારૂના લબમાં બંધેએ જેહર ખાઈ, એક ૧૪) તથા બીજા ૧૮) વર્ષના છોકરાએ બાબાપે ધમકાવ્યાથી બંધેએ જેહર ખાઈને, એક ૨૫) વર્ષના ફીટરે ઘર સંસારી કલેસને લીધે તથા એક ૭૨) વર્ષના બેકારે અસ્થિર મગજની હાલતમાં બંધેએ કુવામાં પડી આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૨૭), બીજી ૧૯) અને ત્રીજી ૪૭) વર્ષનીએ ઘર સંસારી કલેસને લીધે તથા એક ૨૭) અને બીજી ૨૫) વર્ષનીએ માંદગીથી કંટાલી પાંચેએ જેહર ખાઈ આપઘાત કીધા હતા.

§ અકસમાતથી મરણ પામેલાં ૪) જણાંમાં ચારે પુરૂષ હતા. તેઓમાં એક ૨૨) વર્ષનો તથા બીજો ૭૨) વર્ષનો બંધે રેલવે ગારડો ટ્રેન સાથે અથડી પડવાથી છુંદાઈને, એક ૧૯) વર્ષનો ફીટર ખાડીમાં તથા એક ૨૮) વર્ષનો મોબેદ દરીયામાં નાહતાં ગુંગલાઇ જવાથી મરણ પામ્યા હતા.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૭૮.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ"નાં કાલેનડરમાં[1] મધળી ખીતા નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજ છે.

જૉઇંટ સ્ટાક કુંપનીઓ—

એંગલો ઇંડીઅન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ ની મુંબઇની લોકલ કમીટીમાં નાનાભાઇ મેહેરાંમજી જીજીભાઇ અને મેહેરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ.

બોમ્બે હેમ્પ એંડ જુટ મીલ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં શાપુરજી જીવાજી વાછા અને દાદી નશરવાંનજી દાદીનાં નામ વધારે.

કુરલા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં નશરવાંનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆને બદલે હોરમજજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ.

ન્યુ ધરમસી પુંજાભાઈ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં નશરવાંનજી અરદેશર ખરશેદજી વાડીઆ, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, જહાંગીરજી રૂસતમજી મોદી અને પેશતનજી કાવશજી સોલીસીટરનાં નામો વધારે.

ફોરટ પ્રેસ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી નવરોજજી વાડીઆનું નામ વધારે.

ન્યુ ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં નાનાભાઇ મેહેરાંમજી જીજીભાઇ, હોરમસજી નવરોજજી મકલાતવાલા અને અરદેશર ડોશાભાઇ મુનશી. શેક્રેટરી—મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

સુરતની જાફરઅલી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં જમશેદજી કાવશજી એંઠી અને મોટાભાઇ પેશતનજી વકીલનાં નામ વધારે.

મજગાંમ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ના ડાએરેકટરોમાં ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી જીજીભાઇ અને દાદી નશરવાંનજી દાદીનાં નામ વધારે.

માનચેસ્ટર એંડ બોમ્બે સ્પીનીંગ એંડ માન્યુફેકચરીંગ કું૦ના મુંબઇના માનેજીંગ ડાએરેકટર તરીકે નશરવાંનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ.

મોફ્યુસીલ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી જહાંગીરજી ગામડીઆનું નામ વધારે.

નીકલ પ્રેસ એંડ માન્યુફેકચરીંગ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, અને ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી જીજીભાઇ.

નરસી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી.

ઓરીએન્ટલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી કાવશજી દોરાબજી પાંઉવાલાનું નામ વધારે.

પોરટ કાનીંગ એંડ લેંડ ઇમપરૂવમેંટ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં હીમજી જમશેદજી બાટલીવાલાને બદલે હોરમજજી નવરોજજી મકલાતવાલા.

સુંદરદાસ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ મીલસ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી માણેકજી શેઠના.

વિક્ટોરીઆ માન્યુફેકચરીંગ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં દાદી નશરવાંનજી દાદીનું નામ વધારે.

યુરોપેઅન પેહેડીના પારસી દલાલોમાં વધારે—

રેફરશચાઇલડ એંડ કું૦—હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ.

વીને એંડ કું૦—ખરશેદજી શેરાબજી વાડીઆ.

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

આજ દીને નવાં વર્ષની ખુશાલીમાં હિંદી સરકાર તરફથી અપાયલા ખેતાબોમાં પુણાંવાલા દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાને "ખાંનબાહદુર" નો ખેતાબ આપ્યો હતો.[2]

શેઠ ડોશાભાઈ ફરામજી કરાકાને ગયે શાલ મલેલા સી. એસ. આઇ. ના ખેતાબનો ચાંદ તથા સનદ એનાયત કરવાને આજ દીને અતરેની શેક્રેટરીએટ આફીસનાં દીવાંનખાંનાંમાં એક દરબાર ભરાઇ હતી. નામદાર ગવરનરની ગેર હાજરીમાં વડા કૌનસીલર હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસે શેઠ ડોશાભાઇની સેવાઓ વિષે એક મુબાખીત ભાષણ કરી તેમને ચાંદ એનાયત કીધો હતો.[3]

તા૦ ૪ થી જાનેવારી.

રોજ ૧૭ માહ ૪ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—ફરામજી ભીખાજી ખાંન[4]—ઉમર વર્ષ ૫૩) શેઠ ભીખાજી બરજોરજી ખાંનના દીકરા. એવણ ઓ. મ.

---

1 The Times of India Calendar and Bombay Directory for 1878. Bombay: printed and published at the Times of India Office.

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૮.

૩ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨ જી જાનેવારી ૧૮૭૮.

આ વેળાએ હાનરેબલ મી૦ ગીબસે કહ્યું કે—

"It gave him particular pleasure to be the means of handing to him the jewel of the Order, which Her Majesty had been pleased to confer upon him. His (Mr. Dossabhoy's) *long and able services to the Government* was one of the principal reasons why he had been selected for the honour now to be bestowed upon him; and he (*Mr. Gibbs*) *had very* great pleasure in doing so, because when he served as Special Income Tax Commissioner in Bombay in 1860, he had the pleasure to be associated with Mr. Dossabhoy, who worked under him for two years; and he could say that from that time Mr. Dossabhoy's services had been of great value to the Government.

૪ શેઠ ભીખાજી અને મનચેરજી ફરામજી ખાંનના બાવા.

૧૮૪૪ થી પોતાના કોઠીયા ભાઇ શેઠ દીનશાહજી સાથે મુંબઇમાં "દીનશાહ ભીખાજી ખાંનની કું૦" અને કોલંબો મધે "ફરામજી ભીખાજી ખાંનની કું૦" નાં નામથી તથા કોચીન મધે શેઠ ડાદાભાઇ મેહરવાંનજી દલાલ સાથે "ડાદાભાઇ મેહરવાંનજીની કું૦" નાં નામથી વ્યાપાર ચલાવતા હતા. એઓની પેહડીનાં "ખીગ રાયલ વિકટોરીયા, ખીગ તીરાતારદરીન અને સ્કુનર માહી" નામનાં ત્રણ વાહણો હતાં. કોલંબો મધે એવણ લાંબી મુદત સુધી રહેલા હતા. એવણનું મરણ મુંબઇ મધે નીપજયું હતું.

તા૦ ૬ થી જાનેવારી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ફરામજી ભીખાજી ખાંનનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં એશીઓએ રૂ૧૦૧૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૮ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૧ માહ ૫ (કo) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—દીનશાહજી ફરદુનજી પાંડે[2]—ઉમર વર્ષ ૬૧) શેઠ ફરદુનજી લીમજી પાંડેના બીજા દીકરા. એવણને ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૨ માં ૧૫ વર્ષની વયે એમના બાપે ઇંગલાંડ કેળવણી લેવાને મોકલ્યા હતા, જે બનાવ પારસીઓમાં પેહલવેહલો હતો. ત્યાં હેલીબરી કાલેજમાં તરબીયત આપી સીવીલ સરવીસની પરીક્ષામાં પણ મોકલવાનો એવણના બાવાએ વિચાર કીધો હતો, પણ તે અમલમાં આવી શકયો નહિં,[3] અને એવણ ૧૮૩૬ માં અતરે પાછા આવી ૧૮૩૭ માં ચીન પોતાના ભાઇ શેઠ અરદેશર સાથે "ડી. એંડ એ. ફરદુનજી" નાં નામથી પેહડી કાઢી જોડાયા હતા. ચીન મધે એઓ એક આગેવાન વ્યાપારી હતા, અને ૧૮૩૯ ના સપટેમબર માસમાં હાંગકાંગ ખાતેની બ્રીટિશ "કોરટ ઑફ જસટીસ"ની અપરાધીઓની છાંડણ કરનારી શેશનસમાં પેહલવેહલા ગ્રાંડ જુરીમાં જે પાંચ પારસી વ્યાપારીઓને બેસાડયા તેઓમાં એવણ એક હતા. ૧૮૪૨ માં એવણ મુંબઇ પાછા ફર્યા હતા, અને મગજની બીમારીમાં લાંબી મુદત અતરેજ કાઢી મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૯ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૨ માહ ૫ (કo) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—નવરોજજી નાનાભાઇ ફરામજી[4]—ઉમર વર્ષ ૪૮) શેઠ નાનાભાઇ ફરામજી કાવશજી બનાજીના નાથલા દીકરા. એવણે અતરેની એલફીનસ્ટન કાલેજમાંથી ઇ. સ. ૧૮૪૩ માં વેસ્ટ સ્કાલરની પદવી મેલવી હતી. તે પછી એજ કાલેજમાં પ્રોફેસર ડબલ્યું. પોલના હાથ હેઠલ ઉઘાડવામાં આવેલા ઇજનેરનું કામ શિખવવાના વર્ગમાં ત્રણ વર્ષ અભિઆસ કરી ૧૮૪૭ ના ડીસેમબર માસમાં "સીવીલ ઇનજીનીઅર" તરીકે પણ પસાર થયા હતા. વળી ૧૮૫૦ માં એઓએ એલફીનસ્ટન કાલેજમાંથી નાર્મલ સ્કાલરની ઉંચી પદવી મેળવી હતી. ૧૮૫૧ માં એઓ એલફીનસ્ટન ઇનસ્ટીટયુટમાં એક શિક્ષક તરીકે જોડાયા હતા. સ્ટુડંટસ લીટરરી એંડ સાએનટીફીક શોશાઇટી, ગ્નાન પ્રસારક મંડલી, અને રાહનુમાએ માજદીઅસનાં સભાઓમાં એવણ શરૂઆતથીજ જોડાયા હતા, અને તે મંડલીઓના સંબંધમાં ૧૮૪૯ થી તે ૧૮૫૩ સુધીના અરસામાં જુદાં જુદાં પાંચ જાહેર ભાષણો કીધાં હતાં. સ્ટુડંટસ શોશાઇટી તરફથી દેશી છોકરીઓની જે ચાર નિશાલો પેહલવેહલી ૧૮૪૯ માં ઉઘાડવામાં આવી તે મધેની મજગાંમની નીશાલનું ઉપરીપણું એવણે પોતાના પિત્રાઇ શેઠ શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી સાથે કેટલીક મુદત સુધી ચલાવ્યું હતું, અને કોટ મધેની નિશાલનાં ઘરનું ભાડું એવણે પોતાની ગીરોથી છ માસ સુધી આપ્યું હતું. ૧૮૫૨ માં કોટનું ધર્મનું દવાખાંનું ઉઘડયું તેના એવણ પેહલવેહલા હાનરરી શેક્રેટરી હતા. ૧૮૫૪ માં એવણ ફ્રિમેશનોની લાડજ રાઇઝીગસ્ટારમાં જોડાયા હતા, અને તે લાડજને માટે એક મકાન બંધવાને થયલી ટીપમાં એવણે ભરેલા રૂપીઆના અવેજમાં ભાએખલાના રસ્તા ઉપર જમીનનો ટુકડો ભેટ આપ્યો હતો, પણ તે જમીન કારગત ન લાગવાથી વેચી તે નાણું મેદાન મધે બંધાયલા નવા મેશાનીક હોલમાં જમવાનો ઓરડો—"ફરામજી કાવશજી બેનકવેટીંગ હૉલ," ને નામે બાંધવાનાં કામમાં વાપડયું હતું.[5] ૧૮૫૩ માં એવણ, શેઠ શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી અને શેઠ મેહરવાંનજી જમશેદજી ઓલીઆજીએ મલી મુંબઇમાં "શોરાબજી એંડ નવરોજજી નાનાભાઇ ફરામજી" નાં નામથી અને કરાંચીમાં "મેહરવાંનજી જમશેદજીની કું૦" નાં નામથી વ્યાપારી પેહડીઓ કાઢી હતી. ૧૮૬૩ માં તે પેહડીની લંડનમાં "એસ. પી. ફરામજી એંડ કું૦" નાં નામથી શાખા ઉઘાડી હતી. શેર સતાના વખતમાં એઓની પેહડીએ બોમ્બે રાયલ ઇનશુરનસ કુંપની, ઓરીએનટલ શીપ બોઇંગ આશોશીએશન, બોમ્બે એન્ડ કોસ્ટ કૉફી પલાંનટેશન કુંપની, વગેરે કેટલીક જાઇંટ સ્ટાક કંપનીઓ ઉભી કીધી હતી. ૧૮૬૫ માં

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી ૧૮૭૮.

૨ શેઠો લીમજીભાઇ અને મેહેરાંમજી દીનશાહજી પાંડેના બાવા.

૩ એ બાબે જુવો આ પુસ્તકનાં પેહલાં દફતરને સફે ૨૫૩ અને ૨૭૪.

૪ શેઠ લીમજી નવરોજજી બનાજીના બાવા.

૫ એ હૉલપર નીચે મુજબ તખતી મારેલીછે:—

"Framjee Cowasjee Masonic Barqueting Hall.
"Part of the expenses of the erection of this Hall
"was met by the contribution of Funds viz.
"Rs. 14,936-7-1 held on the Trusts created by the late
"Wor. Bro. Navrojee Nanabhoy Framjee of Lodge
"Rising Star of Western India No. 342 S. C. and by
"the leave of the High Court in accordance with
"which this Hall is to be called by the above name."

નામદાર સરકારે એવણને સુલેહના અમલદાર નેમી માન આપ્યું હતું. ૧૮૬૬ ના મેએ માસથી એઓએ પોતાનો બધો વહીવટ બંધ કીધો હતો. એઓનું મરણ આપઘાતથી નીપજ્યું હતું.

તા० ૧૦ મી જાનેવારી.

શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી નાણાંવતી, બી. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે ખાંનદેશ જીલ્લાનાં નંદબારના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[1]

તા० ૧૦ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૩ માહ ૪ (શે०) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—માણેકજી જમશેદજી વાડીઆ—ઉમર વર્ષ ૬૬) શેઠ જમશેદજી એદલજી વાડીઆના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં પોતાના બાપની "ઠા० દામજી ચતુર" નાં નામથી ચાલતી કાપડની દુકાંનના વહીવટમાં પડેલા હતા. તે પછી ઈ० સ० ૧૮૫૦ થી ઠા० લખમીદાસ દાંમજી સાથે "લખમીદાસ અને માણેકજી" નાં નામથી કાપડના રોજગારનું પતીઆલું ચાલુ કીધું હતું. તેમાંથી તા० ૭ મી આપરેલ ૧૮૭૨ થી છુટા પડી એખલાએ "લખમીદાસ માણેકજી" ને નામે સેવટ સુધી રોજગાર ચલાવ્યો હતો.

તા० ૧૨ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૫ માહ ૪ (શે०) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—દસ્તુર પેશતનજી જીવાજી સાતપરાંવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૦) સુરતવાલા સાતપરાંના દસ્તુર જીવાજી ફરાંમજીના દીકરા. એવણ મરહુમ દસ્તુર બેહરાંમ ફરાંમરોજનાં ખાંનદાંનના હતા, અને સુરતનાં ગોપીપરાં, નવાપરાં, શઈયદપરાં, દુકી, શીગનપોર, વગેરે સાતપરાંના દસ્તુર હતા.

તા० ૧૩ મી જાનેવારી.

શેઠ હોરમજજી મનચેરજી ચીનગરે અતરેની હાઇ કોરટના સોલીશીટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[2]

તા० ૧૪ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૭ માહ ૪ (શે०) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

આજ દીને સુરત મધે મરહુમ દસ્તુર પેશતનજી જીવાજીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા એ० દોરાબજી પેશતનજી તથા તેમના પિત્રાઇ ભાઇ એ० એદલજી અસપંદીઆરજીને તેમના બાપની જગે સાતપરાંના દસ્તુર ઠેઠવી મોટી એદલજી ચુરશેદજીએ બંધેને શેઆલો હોરાડી હતી.[3]

તા० ૧૪ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૭ માહ ૪ (શે०) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—હોરમજજી મનચેરજી બતીવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૫) પુણાંવાલા શેઠ મનચેરજી ભીખાજી બતીવાલાના દીકરા. એઓ પુણાં મધે ઘણા જુના પારસી રહીશ હતા, અને પોતાના ભાઇઓ શેઠો દાદાભાઇ તથા અરદેશર સાથે સોજાં મીન મધેથી બતીઓ બનાવવાનો પોતાનો બાપીકો ધંધો ચલાવતા હતા, અને એવોની બનાવેલી મીનબતી આખી પેશવાઇ મધે વખણાતી હતી. એ બાદ પુણાં મધે લશ્કરને પાણી પુરું પાડવાનાં તથા બીજાં સરકારી કંત્રાકટો એવણે ચલાવ્યાં હતાં. એવણને ત્યાં કોઇ નર વારસ ન હોવાથી પોતાની દીકરીના દીકરા શેઠ ધનજીભાઇ નશરવાંનજી વાડીઆને દતક કરી લીધા હતા.

તા० ૧૬ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૯ માહ ૫ (ક०) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—મેહરવાંનજી અસપંદીઆરજી મોદી, ભાએઆ—ઉમર વર્ષ ૯૦) સુરતવાલા શેઠ અસપંદીઆરજી જીજીભાઇ લવજી મોદીના વડા દીકરા. એવણ તથા એવણના નાધલા ભાઇ શેઠ માણેકજી[4] નાહનપણથી સાથે વીટલાયલા હોવાથી "ભાએઆ" ની અટકથી ઓળખાતા હતા. બંધે ભાઇઓએ ઈ० સ० ૧૮૨૦ માં સુરત મધે નાનપરામાં ઇંગ્રેજી અશબાબની એક મોટી દુકાંન ઉંઘાડી હતી, અને ૧૮૩૦ માં નાધલા ભાઈ શેઠ માણેકજીનાં મરણ પછી થોડુંક સુધી તે એખલાએ ચલાવી હતી. ૧૮૫૦ થી એવણ સુરત મધે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇનાં તથા પારસી પંચાયતનાં ધર્મખાતાંઓના એક અધિકારી હતા. સુરતની પારસી ડીસ્ત્રીકટ માટરીમોનીઅલ કોરટના એવણ ૧૮૬૬ થી એક ડેલીગેટ હતા, પણ ૧૮૬૯ માં જઇફીને લીધે તે ઓહદો છોડયો હતો.

તા० ૧૮ મી જાનેવારી.

શેઠ બેહરાંમજી મેહરવાંનજી મલબારીએ અતરેવાલા રેવરંડ ડાકટર જાન વીલસન, ડી. ડી. ની સેફતમાં "વિલ્સન વિરહ" નામનું ગુજરાતી કવિતાનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[5] એ પુસ્તક રેવરંડ જે. વિ. એસ. ટેલરને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા० ૨૪ મી જાનેવારી.

શેઠ આદરજી જીવણજીને નામદાર સરકારે સુરતના ડીસ્ત્રીકટ ડપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧० મી જાનેવારી ૧૮૭૮.

૨ બોમ્બે ગેઝેટ, તા० ૧૪ મી જાનેવારી ૧૮૭૮.

૩ ગુજરાત મિત્ર, તા० ૨० મી જાનેવારી ૧૮૭૮.

૪ શેઠો શેરાબજી તથા દીનશાહજી માણેકજી ભાએઆના બાવા.

૫ "વિલ્સન વિરહ. રચનાર, બેરાંમજી મેરવાંનજી મલબારી. મુમ્બઇ મધે: ધિ સ્પિોર્ટર્સ પ્રેસમાં મેરવાંનજી નવરોજજી દારુએ છાપ્યું. સન ૧૮૭૮."

શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલ્લાનાં ધંધુકાના મામલતદાર નેમ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૨૪ મી જાનેવારી.

રોજ ૭ માહ ૫ (શ૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—ખરશેદજી બાપુજી વીકાજી[૨]—ઉમર વર્ષ ૪૪) શેઠ બાપુજી વીકાજીના ત્રિજા દીકરા. એવણ હેદરાબાદ મધે નીજાંમ સરકારની નોકરીમાં પ્રથમ નલદરૂગ જીલ્લામાં ખજાંના ઉપર રહયા હતા. તે બાદ એ જીલ્લાનાં "કલમનૂરી" તથા તે પછી રાયચોરના તેહસીલદાર નેમાયા હતા. ૧૮૬૫ માં એમની બદલી બીદર જીલ્લાના મુખ્યમ તાલુકદાર અને તે પછી પરભણી જીલ્લાના "પાથરી" તાલુકાના દુયમ તાલુકદાર તરીકે થાઇ હતી. એ દરમયાંન નામદાર નીજાંમ સરકારની રયાસતની સરહદ નક્કી કરવાના ખાસ ઓહ્દા ઉપર એવણને કેટલુંક મુદ્દત રોકાવું પડયું હતું. ૧૮૬૯ ના અકટોબર માસમાં એઓ પોતાના કાકા મરહુમ શેઠ બરજોરજી વીકાજીની જગોએ નાંદેરના અવલ તાલુકદાર નેમાયા હતા. એવણનું મરણ હેદરાબાદ મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૨૬ મી જાનેવારી.

રોજ ૯ માહ ૬ (ક૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—નવરોજજી રૂસતમજી ઇજનેર—ઉમર વર્ષ ૬૫) સુરતવાલા શેઠ રૂસતમજી મંતોકજી પેશતનજામાસપના ત્રિજા દીકરા. એઓ સુરતથી અતરે આવી પોતાના ભાઇ શેઠ ખરશેદજી સાથે આગલા વખતમાં મુંબઇ ખાતેના લશ્કરી ઇજનેર કર્નલ જારવીસના હાથ હેઠલ તાલીમ લઇ ઇજનેર તરીકે બાહેર પડયા હતા. તે બાદ થોડુંક મુદ્દત સરકારી નોકરીમાં રહી પછી બંધે બાઇઓ રેલવે, મીલો, તથા બીજાં બાંધકામોનાં કંત્રાકટ લેતા હતા. ૧૮૪૫ માં અતરેનાં કરેલવાડી આગલનાં મરહુમ શેઠ કાવશજી બેહરામજી બનાજીવાલાં આતશબેહરાંમની ઇમારત એઓ બંધે બાઇઓનાં ઉપરીપણાં હેઠલ બંધાઇ હતી. ૧૮૫૭ માં એવણ ઇરાંનની લડાઇ વખતે સરકારી નોકરીમાં અબુ શેહર તરફ ગયા હતા.

તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીના નવા "ફેલોઝ" તરીકે નામદાર સરકારે આએ વર્ષ નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા:—[૩]

ડાકટર કાવશજી હોરમજજી.

શેઠ જમશેદજી નવરોજજી ઉનવાલા, એમ. એ.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૪ મી જાનેવારી ૧૮૭૮.

૨ શેઠો ફરાંમજી અને જાંહગીરજી ખરશેદજી વીકાજીના બાવા.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૩૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૮.

તા૦ ૧ લી ફેબરવારી.

રોજ ૧૫ માહ ૬ (ક૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—ડાકટર રૂસતમજી જમશેદજી નાદરશાહ—ઉમર વર્ષ ૩૬) શેઠ જમશેદજી દાદાભાઇ નશરવાંનજી નાદરશાહના વડા દીકરા. એવણે ઇ. સ. ૧૮૬૫ ના આપરેલ માસમાં મુંબઇની યુનીવરસીટીની વૈધાંની "એલ. એમ." ની સનદ મેલવી હતી, તથા એજ વખતે ઉંચ્ચા અભીઆસ માટે ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાંથી રૂ૨૫૦) નું સર જમશેદજી જીજીભાઇ મેડીકલ પ્રાઇઝ મેલવ્યું હતું. તે પછી સરકારી તબીબીખાતાંની નોકરીમાં રહી થ્રણ માસમાં તે છોડી દઇ ૧૮૬૬ થી કોલાબાનાં મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેવાલાં પારસી સેનટેરીયમના તબીબ તરીકે રહયા હતા. તે ઉપરાંત ૧૮૬૭ માં મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટી તરફથી કોલાબાના લટાના જન્મ અને મરણ નોંધવા માટેના રેજીસ્ત્રાર, તથા ૧૮૭૦ માં ચેપી રોગના નવા કાયદાની રૂહે આસીસ્ટંટ શુપરીંટેંડંટ, અને ૧૮૭૧ માં મુંબઇનાં શીતલા ખાતાંના આકટીંગ શુપરીંટેંડંટ નેમાયા હતા. ૧૮૭૫ થી એવણ ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં સ્થાપેલા ગુજરાતી વર્ગના દવાદારૂ અને તેના ગુણદોષના શિક્ષક ઠરયા હતા. ૧૮૭૬ માં નામદાર સરકારે એવણ ને મુંબઇની યુનીવરસીટીના ફેલો નેમી માન આપ્યું હતું.

તા૦ ૨ જી ફેબરવારી.

મુંબઇની યુનીવરસીટીની સતરમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દીને સર કાવશજી જાંહગીર યુનીવરસીટી હાલમાં ભરાઇ હતી. પ્રમુખસ્થને ચાનસેલર નામદાર સર રીચર્ડ ટેમપલ બીરાજ્યા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—

માસટર ઑફ આર્ટસ—(એમ. એ.) ની સનદ—કાવશજી દાદાભાઇ કંત્રાકટર (નાએગાંમવાલા); ફીરોઝ હોશંગ દસ્તુર જામાસપઆશાના.

બેચલર ઑફ લૉઝ—(એલ. એલ. બી.) ની સનદ—દીનશાહ પેશતનજી કાંગા.

લાઈસેનશીયેટ ઑફ મેડીસીન ઍંડ સરજરી (એલ. એમ. ઍંડ એસ.) ની સનદ—રતનજી રૂસતમજી દાદીના, પીરોજશાહ પાલણજી ડાકટર, એદલજી પાલણજી ફ્રેમમેન, કુવરજી કાવશજી વઇદ, બરજોરજી શેરાબશાહ મુનસફના, હીરજીભાઇ જમશેદજી અપુ, પીરોજશાહ બેહરામજી ભરૂચા, બહમનજી ફરાંમજી દારૂવાલા, જમશેદજી ફરાંમજી કોલાપુરવાલા, કાવશજી ખરશેદજી સંજાણા, એરચશાહ ફરાંમજી શેઠના.

લાઈસેનશીયેટ ઑફ સીવીલ ઈનજીનીઅરીંગ (એલ. સી. ઇ.) ની સનદ—શાપુરજી દાદાભાઇ બાંમજી.

બેચલર ઑફ આર્ટસ (બી. એ.) ની સનદ—કાવસજી બેજનજી શેઠના, રૂસતમજી ધનજીભાઇ શેઠના, ખરશેદજી નશરવાંનજી કંત્રાકટર, રતનજી મનચેરજી દલાલ, કેખશરૂ કુવરજી કાપડીઆ, ફરાંમજી બહમનજી પેશતનજી માસટર, શેરાબજી રતનજી માસટર.

આ વેળાએ અપાયલા યુનીવરસીટી મેડલોમાં ચાનસેલરસ મેડલ કાવશજી દાદાભાઇ કંત્રાકટર (નાએગાંમવાળા) ને એમ. એ. ની પરીક્ષામાં ખુદરતી વિદ્યામાં પેહલા વર્ગમાં પસાર થવા માટે, તથા સ્કાલરશીપોમાં કાવશજી જાંહગીર લાટીન સ્કાલરશીપ રૂસ્તમ બહમનશાહ વકીલને મેત્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં લાટીન ભાષામાં સર્વેથી વધુ માર્કસ મેલવવા માટે આપવામાં આવ્યાં હતાં.[1]

તા૦ ૩ જી ફેબરવારી.

રોજ ૧૭ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—જમશેદજી લીમજીભાઇ અપુ[2]—ઉમર વર્ષ ૫૪) શેઠ લીમજીભાઇ મનચેરજી અપુના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં મેહતાગરી અને તે પછી પરચુરણ રોજગાર ચલાવતા હતા. અતરેની રાહનુમાએ માજદીઅસનાંન સભાના એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૦ થી તે ૧૮૭૧ સુધી હાનરરી શેક્રેટરી હતા, અને ૧૮૬૨ માં એ સભાની તરફથી ઇરાંન અને હિંદુસ્થાંનના જરથોસ્તીઓમાં શેહાદી કરવાની રીત બાબે એક જાહેર ભાષણ કીધું હતું. ૧૮૫૩ માં "કારનામે અરદેશર બાબેગાંન" નામનાં પેહલવી પુસ્તકનો દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ ગુજરાતીમાં તરજુમો કરી છપાવ્યો હતો તેની સાંમે કેટલીક તકરારો ઉભી થવાથી તેના બંચાવમાં એવણે પોતાને ખરે નામે એક ચોપાનયું પ્રગટ કીધું હતું.

તા૦ ૪ થી ફેબરવારી.

રોજ ૧૮ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—ફરદુનજી જમશેદજી ડાકટર—ઉમર વર્ષ ૫૦) આ૦ જમશેદજી હોરમજજી ભરૂચાના દીકરા. એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૫ માં અતરે પેહલવેહલી ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજ ઉંઘડી તેમાં દાખલ થયા હતા, પણ પરીક્ષામાં નિષ્ફળ થવાથી અતરે ખાંનગી દવાખાંનું ઉંઘાડી તબીબપણાંનો ધંધો ચલાવતા હતા. ૧૮૫૮ માં એવણ સુરત રેહવાને ગયા હતા, અને ત્યાં તબીબી ધંધો સારી રીતે ચલાવ્યા ઉપરાંત જાહેર ફાયદાની બાબદોમાં પણ ભાગ લેતા હતા. ૧૮૫૯ માં સુરતની જરથોસ્તી ફારસી મદરેસા ઉંઘાડવામાં એવણે એ૦ ખુરશેદજી મીનોચેહરજી કટેલીને ઘણીક મદદ કીધી હતી, અને તે મદરેસાના પેહલવેહલા હાનરરી શેક્રેટરી થયા હતા. ૧૮૬૨ ના આપરેલ માસમાં એવણે સુરત મધે સોડા, લેમન, વગેરે પીણું બનાવવાનું એક કારખાનું ઉંઘાડયું હતું. ૧૮૬૩ ના સપટેમબર માસમાં સુરત મધે એક કસરતશાળા "ફરદુનજી જમશેદજી જીમનેશીયમ" ને નામે ઉંઘાડી હતી, જે બે વર્ષ સુધી ચાલી હતી. ૧૮૭૨ ના આગસટ માસમાં સુરતથી પાછા મુંબઇ આવી અતરે તબીબી ધંધો ચાલુ કીધો હતો, અને મરણ પણ અતરેજ પામ્યા હતા.

---

૧ ટાઈમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૪ થી ફેબરવારી ૧૮૭૮.

ઊપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઊપરાંત આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની નાની પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા:—

ફરસ્ટ એલ. એમ. એંડ એસ. ની પરીક્ષામાં—ડોશાભાઈ અરદેશર ચોકસી, કેખશરૂ શેરાબજી એનજીનીઅર; કાવશજી એદલજી દાદાચાંનજી, પાલણજી હોરમજજી દાદાચાંનજી, જાંહગીર ખરશેદજી દાજી, મેહરવાંનજી નવરોજજી ગંદેવીઆ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી હકીમ, રૂસતમજી જમશેદજી કાપડીઆ, મેહરવાંનજી પેશતનજી ખરેઘાત, નાનાભાઇ કુવરજી મોદી, એદલજી કાવશજી તુકીના, ધનજીભાઇ રૂસતમજી વાડીઆ, જાંહગીર પેશતનજી વાડીઆ.

ફરસ્ટ એલ. સી. ઈ. ની પરીક્ષામાં—દાદાભાઇ ખરશેદજી મુનશી (કટેલી), નાનાભાઇ અરદેશર મુસ.

ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઈન આર્ટસ (એફ. ઇ. એ.) ની પરીક્ષામાં—હોરમજજી ફેરદુનજી ભરૂચા; જમશેદજી એદલજી દારૂવાલા, નવરોજજી બેહરાંમજી કાકા, હોરમજજી શાપુરજી કાતરક, શેરાબજી પદમજી પેશતનજી, ફરદુનજી પાલણજી પાવરી, મનચેરજી ખરશેદજી સંજાણા, પેશતનજી કુવરજી શેઠના, હોશંગજી બરજોરજી વાંણીઆ, ફરાંમજી રૂસતમજી વાડીઆ.

મેત્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં—રૂસ્તમ બહમનશાહ વકીલ, રૂસતમજી માણેકજી વઇદ, ધનજીભાઈ દોરાબજી ગીલડર, પીરોજશાહ જાંહગીરશાહ તાલેયારખાં, દોરાબજી તેહમુલજી પાવરી, ડોશાભાઇ હોરમજજી કાતરક, નાનાભાઇ નવરોજજી કાતરક, જીવાજી કાવશજી ભરૂચા, બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ, જમશેદજી બરજોરજી ડાકટર (કુપર), શેરાબજી ફરાંમજી કાપડીઆ, પેશોતન હોરમજજી દસ્તુર, રૂસતમજી પાલણજી કુટાર, જાંહગીર મનચેરજી બીલીમોરીઆ, ધનજીભાઇ રૂસતમજી બોગા, નશરવાંનજી ફરાંમજી બનશા, જાંહગીર બરજોરજી સંજાણા, એદલજી શેરાબશાહ મુનસફ, અરદેશર હોરમજજી તાડીવાલા, શેરાબજી પેશતનજી માસટર, ખરશેદજી ફરાંમજી કાપડીઆ, હોરમજજી પેશતનજી તલાટી, દાદાભાઇ આદરજી બાંબોટવાલા, એદલજી બરજોરજી કોટવાલ, દાદાભાઇ દીનશાહ તલાટી, અરદેશર મેહરવાંનજી ગાંધી, બહમનજી મેહરવાંનજી પાવરી, હોરમજજી આદરજી નાણાંવતી, મેહરવાંનજી રૂસતમજી બાઇસ, કાવશજી દાદાભાઈ કાંગા, ધમજીભાઇ પેશતનજી મોદી, પેશતનજી કુવરજી તાસકર, જાંહગીર બરજોરજી કુપર, એદલજી દીનશાહ લાંમ, નાદરશાહ હોરમજજી સુખીઆ, ડોશાભાઈ કાવશજી કેલાંવાલા, ધનજીશાહ પીરોજશાહ કાપડીઆ, દાદાભાઈ કાવશજી દરબારી, માણેકજી રતનજી સરવેયર, મનચેરજી દીનશાહ કટેલી.

૨ એવણના બપાવા શેઠ મનચેરજી એદલજી અપુ જાણીતા શેઠીઆઓ જીવણજી તથા પાલણજી એદલજી અપુના નાનલા ભાઈ હતા.

તા૦ ૬ ઠી ફેબરવારી.

પુણાંની દખણ કાલેજના આસીસ્ટંટ પ્રોફેસર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાને આગલે શાલ મલેલા "ખાનબાહદુર" ના એતાબની સનદ આજ દીને દખણ કાલેજનાં દીવાનખાનામાં એક મેલાવડાની હજુરમાં એ કાલેજના પ્રીનસીપાલ પ્રોફેસર આર. જી. આક્ષનહામે એનાયત કીધી હતી. પ્રથમમાં તેઓએ દસ્તુરજીની સેહતમાં એક ભાષણ કરતાં મેહનત અને અજમેઅશેથી માણસ કેટલું વધેછે અને માનને લાયક થાયછે તે વિષે દસ્તુરજીનો દાખલો આપ્યો, અને તેમને પગલે ચાલવાને બીજાઓને ભલામણ કીધી. દસ્તુર હોશંગજીએ પ્રોફેસર આક્ષનહામનો તથા નામદાર સરકારનો ઉપકાર માનયા બાદ પાન ગોલાબ લઈ મેલાવડો બરખાસ્ત થાયો હતો.[1]

તા૦ ૭ મી ફેબરવારી.

એતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાકટર કુકે ગયાં સાલનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો, જે પછી ચંચલ વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપો આપી હતી, જેઓમાં નીચલા ૧૬ પારસીઓ હતા :—

(૧) કુવરજી કાવશજી વકીલને સર જમશેદજી જીજીભાઈ ગોલ્ડ મેડલ તથા રૂ૨૫૦) નું સર જમશેદજી જીજીભાઈ મેડીકલ પ્રાઈઝ, (૨) એદલજી પાલણજી ફ્રેમજીને રૂ૨૫) ની મેકલીનન સ્કાલરશીપ અને રૂપાનો ચાંદ, (૩) રૂસ્તમજી હોરમસજી કામાને રૂ૨૫) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૪) શેરાબજી ફરદુનજી ગજધરને રૂ૨૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૫) ધનજીભાઈ બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનસર)ને રૂ૨૫) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૬) ડોશાભાઈ અરદેશર ચોકસીને રૂ૨૦ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૭) કેખશરૂ શેરાબજી એનજીનીઅરને રૂ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ, (૮) ધનજીભાઈ રૂસતમજી વાડીઆને રૂ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૯) હોરમજજી એદલજી બનાતવાલાને રૂ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૧૦) જાહંગીર જમશેદજી લીલાંઉવાલાને રૂ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૧૧) દીનશાહ બહમનજી માસટરને રૂ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૧૨) રૂસતમજી દીનશાહ ગાંધીને રૂ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૧૩) શેરાબજી માણેકજી કાકાને રૂ૧૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ, (૧૪) ફકીરજી રતનજી હાડવઈદને રૂ૧૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ, (૧૫) નવરોજજી બહમનજી ગદેવીઆને રૂ૧૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ, (૧૬) અરદેશર દાદાભાઈ મોદીને રૂ૧૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ.

કાલેજના ગુજરાતી વર્ગોની સેવટની પરીક્ષામાં ૬ હિંદુ અને નીચલા ૩ પારસીઓ પસાર થયા હતા :—

પીરોજશાહ દીનશાહ કુપર.
હોરમજજી કાવશજી લીબુવાલા.
ધનજીભાઈ રતનજી તંબુવાલા.

ગુજરાતી વર્ગોની રૂ૫) ની મરહુમ શેઠ નશરવાનજી મનચેરજી કામાજીનાં નામની સ્કાલરશીપ એરચશાહ જમશેદજી હકીમને શરિર વિદ્યામાં ચઢતા આવવા માટે આપી હતી.

છેલા દખણમાં ચાલેલા દુકાલ વખતે દુકાલનાં બાંધકામોપર કામે લાગેલા મજુરોની સારવાર માટે સરકારને પુરતા સનદી તબીબો ન મલવાથી આગલે કાલેજના ઉપલા વર્ગોના ૧૨ વિદ્યાર્થીઓને સરકારના હોકમથી તે તરફ રવાંના કરવામાં આવ્યા હતા, જેઓમાં ૪ હિંદુ, ૩ પોરટુગીજ, અને નીચલા ૫ પારસીઓ હતા:—

એદલજી માણેકજી દામલા, બીખાજી જીવાજી દમણીઆ, એદલજી મેહરાંમજી ફ્રારબસ, નાદરશાહ દાદાભાઈ ભેદવાર, કેખશરૂ એદલજી ડાકટર.

એઓએ પોતાનું કામ સંતોષકારક રીતે બજાવ્યું હતું, એમ રીપોરટમાં જણાવ્યુંછે.

સેવટે સરનશીને એક સુભાષીત ભાષણ કરી સભા બરખાસ્ત કીધી હતી.[2]

તા૦ ૮ મી ફેબરવારી.

"સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટ" ને લગતી નિશાલોના છોકરાઓ તથા છોકરીઓને ઇનામો આપવા માટેનો એક મેલાવડો આજ દીને કોટ મધે કોટેકોટ એ સ્કુલવાલાં મકાનમાં થયો હતો. સરનશીનની ખુરસીએ મુંબઈનો નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ બીરાજયો હતો. પ્રથમમાં એ સ્કુલના એક ચંચલ વિદ્યાર્થીએ પ્રીનસીપાલ શેઠ ડોશાભાઈ નશરવાનજી વાડીઆ, એમ. એ. એ જોડેલી નામદાર સર રીચરડ ટેમપલની દુકાલના વખતની મેહનત અને કારકીરદી બાબેની કવિતા છટાથી બોલી સંભલાવી હતી. જે બાદ પ્રીનસીપાલ શેઠ ડોશાભાઈએ રીપોરટ વાંચી સંભળાવ્યો, જેમાં જણાવ્યા મુજબ એ ખાતાને લગતી મુંબઈની નિશાલોમાં ૭૮૧ છોકરા તથા ૭૭૦ છોકરીઓ, તથા દેશાવરોની નિશાલોમાં ૬૦૬ છોકરા અને ૪૨૦ છોકરી મલી ૨૫૭૭ બાળકો કેળવણી લેતાં હતાં. ૧૮૭૫ માં એ સ્કુલમાંથી ૧૬), ૧૮૭૬ માં ૪), અને ૧૮૭૭ માં ૩) જણાઓ મેત્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં પસાર થયા હતા. એ પછી છોકરાઓએ બ્યાખ્યાન અને છોકરીઓએ ગાયન ગાઈ સંભલાવ્યા બાદ નામદાર ગવરનરની બેટી મીસ ટેમપલે ઇનામો વેંહચી આપ્યાં, તથા પ્રમુખે એક સુભાષીત ભાષણ

---

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી ૧૮૭૮.

[2] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૮.

કીધું હતું. એ પછી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે ઉઠી નામદાર ગવરનર તથા મીસ ટેમપલનો ઉપકાર માન્યો, અને સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[1]

તા૦ ૮ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૨ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—ડાકટર રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજી—ઉમર વર્ષ ૪૯) સુરતવાલા શેઠ કાવશજી પાલણજી સોલીભટના દીકરા. એવણ મુંબઇ મધે પોતાના મામા શેઠ બાધુરજી જમશેદજી પદરખાંનાંવાલાને ત્યાં લાંબી મુદત રેહવાથી "બાધુરજી" ની અટકથી ઓળખાતા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૯ ના આપરેલ માસમાં એવણે અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાંથી તબીબપણું ચલાવવાની સનદ મેલવી હતી, અને મુંબઇ મધે પોતાનો ખાંનગી ધંધો ચલાવતા હતા. ૧૮૬૧ થી તે પોતાનાં મરણ સુધી એવણ કોટનાં ધર્મનાં દવાખાંનાંના તબીબ હતા. ૧૮૬૮ ના ફેબરવારી માસથી એવણે ડાકટર ખરશેદજી ફરામજી ઓરી સાથે દાંતના ડાકટરનું કામ મુંબઇ મધે ચલાવવા માડયું હતું. ૧૮૭૨ માં નામદાર સરકારે એવણને મુંબઇની યુનીવરસીટીના ફેલો નેમ્યા હતા. ૧૮૭૩ ના આપરેલ માસમાં એવણ ઇંગલાંડ ગયા હતા, અને જુલાઇ માસમાં લંડનની રાએલ કાલેજ ઑફ સરજયનસ એંડ ફીઝીશીયનસની તેમજ એજ કાલેજની "ડેનટલ સરજરી" ની પરીક્ષાઓ પસાર કરી તેના મેમબર નેમાયા હતા. એજ શાલના આગશટ માસમાં એવણને લંડનની બ્રીતિષ મેડીકલ આશોશીએશનના હાનરરી મેમબર ચુંટી કાઢયા હતા. ઇંગલાંડથી પાછા ફર્યા બાદ ૧૮૭૩ ની આખરીએ નામદાર સરકારે એવણને સુલેહના અમલદાર નેમી માન આપ્યું હતું. મુંબઇની મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનના એવણ ૧૮૭૫ થી કોટ વિભાગના કર ભરનારાઓ તરફના એક મેમબર તરીકે ચુંટી કઢાયા હતા.

તા૦ ૯ મી ફેબરવારી.

શેઠ કેકોબાદ લીમજીભાઇ વલસાડવાલાએ ખડકી મધુરી તરફ આજ રાત્રે ૨॥ ફીટ ઉંચો અને ૬॥ ફીટ લાંબો એક વાઘ માર્યો હતો.[2]

તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી.

મુંબઇ સમાચારના માલેક શેઠ માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીનાએ "રૂશિયા અને ટરકી વચ્ચેની લડાઇની તવારીખ" ગુજરાતી ભાષામાં શેઠ એદલજી જમશેદજી ઓરી પાસે લખાવી તેનું એક પુસ્તક ચિત્રો સાથે છુટા ભાગોમાં પ્રગટ કરવા માડયું હતું.[3]

તા૦ ૧૧ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૫ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ ડાકટર રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજીનાં બામદાદમાં થયલાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં વીધવા બાઇ મોટીબાઇએ રૂ૫૨૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧૪ મી ફેબરવારી.

શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે વલસાડના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

એડન ખાતેના પોરટુગીજ સરકારના કોંનસલ શેઠ દોરાબજી દીનશાહજી એડનવાલાની ગેરહાજરીમાં શેઠ કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલાની નામદાર સરકારે તે ઓદ્ધા ઉપર કામચલાઉ નેમણુક કીધી હતી.[5]

તા૦ ૧૫ મી ફેબરવારી.

મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે આજ દીને મઉ ખાતે ખાંનબાહદુર એદલજી પેશતનજી ઘાસવાલાને તેઓએ ૩૦ વર્ષ સુધી કમીશરીએટ ખાતાંમાં ઇમાનદારી, હુશીયારી અને દીલોજાંનીથી, જેમ છાવણીઓમાં તેમ લડાઇનાં મેદાનમાં સરકારી નોકરી બજાવવા માટે હિંદુસ્થાનની સરકાર તરફથી એક પાલખી તેની સાથના લવાજમા સાથે અનાયત કરવાને એક દરબાર ભરી હતી. પ્રથમમાં મઉના કમીશરી જનરલ કરનલ વેનહેયુસને ખાંનબાહદુર એદલજીની નોકરીઓ વિષે કહી સંભલાવ્યા બાદ નામદાર ગવરનરે એક ભાષાણ કરી[6] ખાંનબાહદુર એદલજીની સ્તુતી

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૯ મી ફેબરવારી ૧૮૭૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી ૧૮૭૮.

એજ મુજબ એથી મોટો એક બીજો વાઘ એવણે તા૦ ૧૩ મી ફેબરવારીએ એજ જંગલમાં માર્યો હતો. શેઠ કેકોબાદ તથા તેવણના ભાઇએ વાઘ મારવાનાં મોટાં પીંજરાં બનાવી તેમાં ઘણાક વાઘોને સપડાવી મારી નાખ્યા હતા.

૩ "રૂશિયા અને ટરકી વચ્ચેની લડાઇની તવારીખ. ચિત્રો સાથે. ભાગ ૧ લો. લખનાર, એદલજી જમશેદજી ઓરી. મુંબઇ સમાચાર છાપાખાનાંમાં છપાઇ. સને ૧૮૭૮."

એ પુસ્તકના ૪ ભાગો આએ શાલની આખેરી સુધીમાં બાહેર પડયા હતા.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી ફેબરવારી ૧૮૭૮.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૧૪ મી ફેબરવારી ૧૮૭૮.

૬ નામદાર ગવરનરે આ ભાષાણમાં કહી સંભલાવ્યું કે:—

"Khan Bahadoor Eduljee Pastonjee—I am certainly very glad that I am offered on opportunity of publicly thanking you on behalf of Government for faithfully serving them in the Commissariat Department for a long period of nearly 30 years. On the strong representation of the Commissary Generals of the Bombay Army, I am happy to find that the Bombay Government have recognised your valuable services by conferring on you the honorable title of "Khan Bahadoor" as a badge of distinction. Not only that, but the local Government, Government of India, and, lastly, the Supreme Government, have publicly acknowledged

કરી હતી, જેનો ખાનબાહદુર એદલજીએ ઘટતો ઉત્તર વાલ્યો. તેમાં જણાવ્યું હતું કે "મારા છોકરાઓને પણ સરકારની તાબેદારી કેવી રીતે કરવી તેની અછી તાલીમ આપુંછું ને ઉમેદ રાખુછું કે તેઓ પણ પોતાના વખતમાં સરકારના ઇમાનદાર અને માનીતા નોકરો થવાને પછાત પડશે નહીં." એ બાદ દરબાર બરખાસ્ત થાઇ હતી, અને ખાનબાહદુર એદલજી પોતાની નવી પાલખીમાં બીરાજી સર્વેની ખુશાલીના પોકારો વચ્ચે સરઘસના આકારમાં પોતાને મકાને સીધાર્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૬ મી ફેબરવારી.

ડાકટરો પીરોજશાહ જમશેદજી દમણીઆ, કેખશરૂ શેરાબજી નરીમાંન, બેહરાંમજી નશરવાંનજી કોયાજી અને માણેકજી એદલજી રીપોરટરે ઇંગલાંડ મધે "ઇંડીઅન મેડીકલ સરવીસ"ની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[2]

તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારી.

નામીચા ફ્રેંચ વિદ્વાંન પ્રોફેસર જેમસ ડારમેસ્ટેટે પારસીઓમાં પાદશાહ સિકંદર વિષેની કેહતીઓનું ફ્રેંચમાં એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી.

મુંબઇની ધારા બાંધનારી સભામાં હાલ જે કર નાખવાના સંબંધમાં નવી ગોઠવણ—મુખ્ય કરી ધંધાદારીઓ ઉપર લાઇસંસ ટાક્ષ કવખતે અને બીનજરૂરીઆતે નાખવામાં આવેછે તેના સામે પ્રોટેસ્ટ કરવા તથા તે માટે પાદશાહી પાર્લામેંટને અરજી કરવાનો ઠેડાવ કરવાને મુંબઇના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઇ તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી એ શેરીફ મી૦ હેમીલટન મેક્ષવેલ જોગ ૩૬ ઇંગ્રેજ, ૧૦ હિંદુ, ૨ મુસલમાંન, ૧ યાહુદી, ૧ પોરટુગીજ અને ૧૫ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, બેહરાંમજી જીજીભાઈ, સી. એસ. આઇ; દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, હોરમારજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, શેરાબજી ફરાંમજી પટેલ, ડોશાભાઇ નશરવાંનજી વાડીઆ, અરદેશર ફરાંમજી મુસ, માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીના, હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, જીજીભાઇ જાંહગીરજી લાંમ) ગ્રહસ્થોએ મોકલેલાં રીકવીઝીશનની રૂહે આજ દીને એક જાહેર સભા મેદાંન મધેના વીલસનસ ગ્રેટ વર્લ્ડ સરકસના તંબુમાં મી૦ ડોનાલ્ડ ગ્રેહામનાં પ્રમુખપણાંહેઠલ ભરાઇ હતી. આ વેળાએ એ બાબદ ઉપર પાર્લામેંટપર એક અરજી જે સભાએ બાહલ રાખી હતી તે મોકલવાનો ઠેડાવ, જેને શેઠ શેરાબજી ફરાંમજી પટેલ ટેકો આપ્યો હતો, તે પસાર કરી સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[4]

તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી.

શેઠ શેરાબજી જમશેદજી રીડરે "સર્વોપયોગી નુસખા સંગ્રહ" ને નામે કેટલાક ઘરગતુ નુસખાઓના સંગ્રહનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[5]

તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ આજ દીને કોટ મધેની મરહુમ દાદીશેઠવાલી દરેમેહરમાં "મોહત" ઉપર એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી. શેઠ ખરશેદજીએ સમજાવ્યું કે માણસ અશોઇથી ચાલે, બદ હવસોથી દુર રહી સચ્ચાઇ અખત્યાર કરે, અને એવાં જો સારાં કામો કરે તો, કવખતે નહીં, પણ પરવરદેગારે ઠેડવેલેજ વખતે તેનું મરણ નીપજે.[6]

તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી.

રોજ ૬ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—બાપુજી વીકાજી મેહરજી—ઉમર વર્ષ ૭૨) શેઠ વીકાજી મેહરજીના વડા દીકરા. એઓણ પોતાની ૧૭ વર્ષની વયે પેહલવેહલા ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૩ માં તારાપોરથી મુંબઇ આવ્યા હતા, અને પોતાના બાપ તથા કાકાની

your worth, by presenting you with a silver medal in Commemoration of Her Gracious Majesty the Empress's Proclamation at Delhi (which medal, I and my European Colleagues are happy to see on your brest to-day,) and with this richly-furnished palanquin with a handsome palanquin allowance. I will never forget the admirable way you have raised the standard of the Commissariat Department in the eyes of the public. I am very much pleased to hear several officers of this station say that you are held in high estimation by all those with whom you have come in contact as a public servant and as a private gentleman."

૧ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૭૮.

૨ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૩ મી ફેબરવારી તથા જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી મારચ ૧૮૭૮.

૩ "J. Darmesteter, La Légende d' Alexandre chez les Parsés. Paris 1878"

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી ૧૮૭૮.

૫ "સર્વોપયોગી નુસખા સંગ્રહ, જેની અંદર વિદ્યા, હુનર, રસાયન, વૈદક, તથા ઘરગતુ ૫૦૦ ચીજ નુસખાઓનો સમાસ કર્યોછે. રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર, સોરાબજી જમશેદજી રીડર. ભાગ ૧ લો. મુંબઇ: ગણપત કૃષ્ણાજીનાં છાપાખાનાંમાં છાપ્યોછે. ઇ. સ. ૧૮૭૮."

એનો બીજો ભાગ બીજે મહીને બાહેર પડયો હતો, તે પછી બીજા ભાગો બાહેર પડયા નથી.

૬ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી ફેબરવારી ૧૮૭૮.

"પેશતનજી મેહરજીની કુંપની" ના વહીવટમાં પડયા હતા. ૧૮૩૨ માં તે પેહડીની એક શાખા ચીન મધે "બાપુજી વીકાજી" નાં નામથી સ્થાપી તેના વડા તરીકે એવણને ત્યાં મોકલ્યા હતા. ત્યાં એવણ એક આગેવાન વ્યાપારી તરીકે ગણાતા હતા, અને ૧૮૩૪ માં કંતાન ખાતે પેહલવેહલી સ્થાપાયલી ચેમબર ઑફ કામરસના એક અધિકારી નેમાયા હતા. ૧૮૩૫ માં એવણ મુંબઇ પાછા ફર્યાં, અને તેજ શાલમાં એવણના બાવા તથા કાકાને હેદરાબાદ ખાતે જવું પડયાથી અતરેની પેહડીનો સઘળો વહીવટ એવણે ચલાવ્યો હતો. ૧૮૪૦ માં મુંબઇની સરકારે એવણને સુલેહના અમલદાર નેમી માન આપ્યું હતું. હેદરાબાદ ખાતે શેઠો વીકાજી અને પેશતનજીનો પગ પેસારો થયા પછી ૧૮૩૯ માં એવણને ત્યાં બોલાવી ઔરંગાબાદની મેહશુલનો વહીવટ ઇયાને મુનેદારીનો ઓહદો આપ્યો હતો. તે બાદ નીજામ સરકાર સાથે એમના બાપ કાકાને હીસાબનો વાંધો પડયાથી તેને લગતાં કામકાજો કરવા તથા હીસાબ તપાસવાને માટે એવણે હેદરાબાદ ખાતે રાજધાંનીમા આવી ઘણાક દીવસો સુધી નીજામના દફતરદારો સાથે બેશીને સઘળો હીસાબ મુકરર કરાવ્યો હતો. ૧૮૫૩ માં નીજામ સરકારના માનવંત દીવાન સર સાલરજંગની સેફારશથી એમને શુરાપોર જીલ્લાના તાલુકદાર નેમ્યા હતા. અને ત્યાં ફીરસદ મલને જંગલ જેવાં ઠેકાણાં ઓપર એવણે ૧૮૫૫ માં પોતાના બાપ કાકા તથા કુટુંબની ચાપલી ચરતી તથા પડતીનો અહેવાલ ખુદ પોતાને હાથદસ્ખતે "ચહડતી અને પડતી દશા. વીકાજી મેહરજી અને પેશતનજી મેહરજી શીતારપોરવાલાનાં જનમારાનો હેવાલ. ગરીબીમાંથી તવંગર થાઆ અને તવંગરીથી પાછા એવા ખરખાદ થાઆ કે તેજ અફસોસમાં જનમારો પુરો કરી પેદા કરનારની પાસે ગઆ—૧૮૫૫ ઇશવી." એવાં મથાળાં હેઠળ લખ્યો હતો.[1] ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૧ માં નીજામ સરકારનાં આગલા વખતમાં તાબે કરેલાં કેટલાંક પ્રગણાંઓ ઇંગ્રેજ સરકારે નીજામે બળવાના વખતમાં બતાવેલી વફાદારીના બદલામાં તેને પાછાં સપુરદ કીધાં હતાં, તેમાંનાં નલદરગ, ધારાસી, વગેરે પ્રગણાંઓના નામદાર નીજામે એવણને વડા તાલુકદાર નેમી તેનો સર્વે વહીવટ સોંપ્યો હતો. ૧૮૭૧ માં હેદરાબાદની ફરોડગરી ઇયાને નાકેબંદીની જગાત તથા પંચોત્રીના વડા "સદર તાલુકદાર" નો ઓહદો એમને મલ્યો હતો, તે ત્રણ વર્ષ ભોગવી ૧૮૭૪ માં પેનશન લઇ ત્યારપછી બે સુનંદા બેટાઓ શેઠો મેહરજીભાઇ તથા ખરશેદજીનાં મરણનો ગમ ખાઇ પોતે હેદરાબાદ મધેજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી.

રોજ ૧૧ માહ ૭ (કo) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ હોરમજજી મેહરવાંનજી ધામવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૨૦૦૦) તથા વીધવા બાઇ દીનબાઇ અને બીજાં બેશીઓએ રૂ૧૫૦) મલી રૂ૨૧૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૮ મી ફેબરવારી.

આએ વર્ષની ડીગ્રીકટ પલીડરની પરીક્ષામાં નીચલા ત્રણ પારસીઓ પસાર થયા હતા:—[3]

શેઠ જમશેદજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા.
શેઠ કાવશશાહ એદલજી તારાપોરવાલા.
શેઠ હોરમજજી બહમનજી ગંદેવીઆ.

તા૦ ૧ લી મારચ.

ઇંગલાંડ અને હિંદુસ્થાંન વચ્ચેના મેલની આગબોટની ચાલમાં વધારો કરી તે એક દીવસ વેહલો ઇયાને ૧૬ દાહડે આવી પુગે તેમ કરવાને નામદાર માહરાંણીના પોસ્ટ માસ્ટર જનરલને એક અરજી કરવાનો ઠેડાવ કરવાને મુંબઇના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને અતરેના શેરીફ મી૦ હામીલ્ટન મેક્ષવેલ જોગ ૭૭ ઇંગ્રેજ, ૧૫ હિંદુ, ૧ મુસલમાંન, ૨ યાહુદી, અને ૨૦ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, બેહરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ; દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારેખ, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, શોરાબજી ફરામજી પટેલ, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, અરદેશર ફરામજી મુસ, ડાશાભાઇ નશરવાંનજી વાડીઆ, હોરમજજી અરદેશર હોરમજજી, જીજીભાઇ જહાંગીરજી સાંમ, અરદેશર બેહરામજી કાપડીઆ, ફરામજી રૂસતમજી વીકાજી, ડાક્ટર કાવશજી હોરમજજી) ગ્રહસ્થોએ કરેલાં રીકવીજીશનની રૂએ આજ દીન એક જાહેર સભા ટાઉન હાલમાં ઓનરેબલ મી૦ જાસ્ટર સેંગનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ ઉપર મુજબની અરજીનો રજુ કરેલો ખરડો મી૦ જારજ ફોરબીસની દરખાસ્ત અને સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટના

---

૧ એ અહેવાલ અસલ એમના હાથદસ્ખતથી લખેલો એમના એક ભાણેજ શેઠ નવરોજજી રતનજી તારાપોરવાલા પાસે મોજુદ છે. તેમાં એક ઠેકાણે એ અજાયબથી ચકલ્પ લખેછે કે—"મોતા જુરો દાહાડો કોઇ ઉપર લાવે નહી. ગરીબી સંસારમાં જનમારો ગુજરે તે સબે તેવી તવંગરી થાઇ પછી પાછી ખરાબી અને કદાદી અને શકેટ ભોગવે તે કરતાં હજાર દરજે બેહતર છે. દુનીઆની તવંગરીના લોભથી આજની ખરાબ અને બરબાદ થાએચ. એવા લોભ ઉપર ઘણાં ઇનશાનો ખરાબીમાં આવેઓચ તે નજરે જોવામાં આવેલાછે. અફસોસ—અફસોસ અને હજાર અફસોસ ચહડતી દશા માઇને પડતી દશા સામે તે ઉપર છે."

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી માર્ચ ૧૮૭૮.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, ૨૮ મી ફેબરવારી ૧૮૭૮.

ટેકા સાથે બાહલ રાખવામાં આવ્યો, તથા શેઠ નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇની દરખાસ્ત ઉપરથી તે હિંદુસ્થાંનની સરકાર ઉપર. મોકલી સ્ટેટ શેક્રેટરી સાથ તે બાબે સંદેશા ચલાવવાને અરજ કરવાને ઠેડવ્યું હતું. શેઠ ફીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ.એ એ દરખાસ્તને એક સુભાખીત ભાષાણુમાં ટેકો આપતાં જણાવ્યું કે પી. એંડ ઓ. કંપની કરતાં જે કંપની વધુ જડફથી મેલ લાવ લઇજઇ શકતી હોય તેને એ કંત્રાકટ આપવું, પણ મેલની જડફ તો વધારવીજ. એ બાદ સભા બરખાસ્ત થાઇ હતી.[૧]

તા૦ ૨ જી મારચ.

અતરેની એલફીનસ્ટન કાલેજના વિદ્યાર્થીઓ તથા પ્રોફેસરોએ એક ઉધરાણું કરી એ કાલેજનું મકાન બંધાવનાર સર કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. ની એક સુંદર આંઇલ-પેનટીંગની તસવીર અતરેની સર જમશેદજી જીજીભાઇ સ્કુલ ઑફ આર્ટસવાલા મી૦ ગ્રીફીથસ પાસે રૂ૨૦૦૦) ને ખરચે પડાવી હતી તે કાલેજનાં દીવાનખાંનામાં ખોલી મુકવાની ક્રિઆ હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસે આજ દીને એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. સર કાવશજીએ એ બનાવની ખુશાલીમાં કાલેજનાં પુસ્તકખાંનાને માટે ખુદરતી વિદ્યાનાં વધુ પુસ્તકો ખરીદવાને રૂ૧૦૦૦) ની રકમ ભેટ આપી હતી.[૨]

તા૦ ૪ થી મારચ.

નવસારી મધે શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતાએ બંધાવેલું નવું દોખમું જોવાને મુંબઇનો નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ આજ દીને એક ખાસ ત્રેનમાં સવાર થાઈ નવસારી ગયો હતો. તે નામદાર સવારનાં ૭ કલાકે ત્યાં પોંહચતાં તેને રેલવે સ્ટેશનપર સારો આવકાર મલ્યો હતો. તે નામદારને લુનસી કુઇની સાંમે દસ્તુરજીની વાડીના બંગલામાં ઉતારો આપવામાં આવ્યો હતો, જ્યાંથી સવારનાં આઠ વાગે ઘોડાપર બેશી તે દોખમું જોવાને ગયો હતો. દોખમાંમાં અંદર દાખલ થઇ તે નામદારે બધું બારીકીથી જોઇ ત્યાં હાજર થયલા દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાન, હાનરેબલ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ. તથા ઇજનેર શેઠ નશરવાંનજી ચાંદાભાઇથી બધી પુછપરછ કીધી હતી. તે પછી દોખમાંની સાંમે બંધાયલી શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટવાલી નવી શગડીમાં ઉપલાજ ગહસ્થો સાથે દાખલ થાઇ તે પણ તપાસી હતી.

સાંજના નામદાર ગવરનરના ઉતારાના બંગલામાં એક મોટો મેલાવડો થયો હતો, જ્યાં નવસારીના જરથોસ્તીઓ તરફથી આવકાર આપવાનું એક માનપત્ર એ૦ ફરદુનજી માણેકજી કાંગા, બી. એ. એ વાંચી સંભલાવ્યું હતું, જેનો તે નામદારે લંબાનથી જવાબ આપી પારસીઓની અસલી જાહોજલાલી, કેઆંનીઆન ઓલાદ વગેરેના લંબાણથી ઇશારા કરી પોતાના વડવાઓની માફક ખેતીવાડી કરવા તથા સાચવટ અને નીતિથી ચાલવાના બોધ દીધા હતા. રાતનાં મેલ ત્રેનમાં તે નામદાર પાછા મુંબઇ આવવા નીકલ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૫ મી મારચ.

રોજ ૧૭ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ હમાંબાઇ તે શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી પીટીટનાં ધણીઆંનીની યાદગારીમાં નવસારીનાં દોખમાંઓની સાંમે એક શગડી બંધાવી આજ દીને ઇજાવી ખોલી મુકી હતી. જશનની ક્રિઆ પુરી થવા બાદ શેઠ દીનશાહજી તરફથી એક અંજુમનપત્ર વાંચી એ શગડી જરથોસ્તીઓ માટે ધર્મખાતે આપેલી જાહેર કીધી, અને તેની મરામત તથા તેમાં આતશ અને ચેરાગ રોશન રાખવા માટે રૂ૩૦૦૦) ની સરકારી નોટ નવસારીનાં ફંડોના તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કરવાને જણાવ્યું હતું. એ બાદ નવસારીની અંજુમન તરફથી શેઠ દીનશાહજીને આપવાનું માનપત્ર દસ્તુર હોશંગજી જામાસ્પજીના સાહેબજાદા એ૦ ફીરોજ દસ્તુર હોશંગ જામાસ્પઆશાના, એમ. એ. એ વાંચી સંભલાવ્યું, જે એક શેઆલ સાથે એનાયત કીધા બાદ તેમને બીજાઓ તરફથી શેઆલો હોરાડવામાં આવી હતી. શેઠ દીનશાહજીએ પોતા તરફથી એક શેઆલ નવસારીના વડા દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી મેહરજીરાંણાને અને બીજી એ શગડી બાંધનાર કંત્રાકટર એ૦ કાવશજી શેરાબજી ભેદવારને હોરાડી હતી. એ બાદ મુંબઇવાલા દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાનાએ “શગડી” વિષે એક વાએજ કરી સંભલાવી હતી, અને ચાશની કરી મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨ જી મારચ ૧૮૭૮.

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૪ થી મારચ ૧૮૭૮.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી તથા રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૦ મી મારચ ૧૮૭૮.

નામદાર ગવરનરની નવસારીની પધરાંમનીની યાદગારી માટે શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતાએ ત્યાંની સર કાવશજી જાંહગીર મદરેસાનાં ફંડમાં રૂ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનાં વ્યાજમાંથી એ મદરેસાનો જે વિદ્યાર્થી દર શાલ મુંબઇની યુનીવરસીટીની માત્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં સર્વેથી વધારે માર્ક મેલવે તેને સર રીચરડ ટેમપલનાં નામનું એક ઇનામ આપવા માટે આપી હતી.

નામદાર ગવરનરની આગમજ એ દોખમું બંધાતું જોવાને વડોદરાના માહરાજા સીહાજીરાવ ગાયકવાડ તથા માહરાણી જમનાબાઈ પોતાના બધા રેસાલા સાથે તા૦ ૬ ઠી ડીસેમબર ૧૮૭૭ ને દીને ગયાં હતાં.

એજ દીને સાંજનાં શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ દોખ્મમાંની બાબદ ઉપર એક ભાષણ એજ જાગાપર કીધું હતું.[1]

તા૦ ૭ મી મારચ.

રોજ ૧૯ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—નવરોજજી કાવસજી દારૂખાનાંવાલા[2]—ઉમર વર્ષ ૭૭) શેઠ કાવસજી દાદાભાઇ દારૂખાનાંવાલાના બીજા દીકરા. એવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૧૮ થી પોતાના સસરા શેઠ જીવાજી મેહરવાંનજી ગારડીનના હાથ હેઠલ અતરેનાં "આરમીકલોદીંગ" ખાતાંમાં રહયા હતા. તે પછી ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૧ માં તેમનાં મરણ પછી ત્યાંના "ઓવરસીયર" થયા હતા. ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૮ થી એવણે ઓહ્દો છોડી પેનશન લીધું હતું, અને પોતાને હીસાબે ત્યાંનાં કેટલાંક કંત્રાકટો લેતા હતા.

તા૦ ૭ મી મારચ.

નવસારી મધે આજ દીને સાંજનાં નવાં દોખ્મમાં આગલના માડવમાં દસ્તુર જામાસપજી મનોચેહરજી જામાસ્પઆશાનાએ "વખત" ઉપર એક વાએજ કીધી હતી.

એજ વેળાએ શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ ખુરશેદવાડીમાં ઓરતોની એક મીજલસ હજુર "રડવા કુટવાની રસમ તથા બેહશત અને દોજખ" વિષે એક ભાષણ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૭ મી મારચ.

બાઇ ગુલબાઇ માણેકજી ડાયાભાઇ મામાએ પોતાના મામાના દીકરા માણેકજી લીમજી માણેકજી બનાજી ઉપર લગનનો કોલ તોડવા માટે રૂ૨૦૦૦૦) ની ડામીજની ફરીઆદ અતરેની હાઇ કોરટમાં માંડી હતી. વાદીની ઉમર ૨૧ વર્ષ તથા પરતીવાદીની ઉમર ૨૩ વર્ષની હતી. તેઓ બંધેને આજથી ૧૮ વર્ષ આગમજ તેઓની બાળવયમાં તેમનાં માબાપોએ અદરાવ્યાં હતાં. ૧૮૭૬ ના સપટેમબર માસમાં વાદીને તેણીના કેહવા મુજબ પરતીવાદીથી રહેલા હમેલથી એક છોકરીનો જન્મ થયો હતો, જે બાળક તા૦ ૨ જી જુનને દીને ૯ માસની ઉમરે મરણ પામ્યું હતું. પરતીવાદીએ આ બાળકનો ઇનકાર કરી જણાવ્યું કે તેની અદરાવાની અગાઇ તેનાં માબાપે તેની નાધલી વયમાં કીધીછે, માટે તે જો તોડે તો તેનાપર એ માટેનો કાંઇએ દાવો પારસીઓના કાયદા પ્રમાણે ચાલે નહીં. આ મુકદમો હાનરેબલ મી૦ જસટીસ બેલીની હજુરમાં ૧૭ દીવસ સાંભલવામાં આવ્યો હતો, અને તેનો ચુકાદો આજ દીને તે નામદારે કીધો કે વાદીને અવતરેલાં બાળકનો પીતા પરતીવાદી છે, એમ સાબેત થયુછે. કારજ તોડવાના એક સબબમાં તેને વાદીની માએ તે પોતાની કુઇ ઉપર જનાકારીનો અપરાધ મુકયોછે તે તદન નીસાજરો તથા બેલીબાસ ખોટો છે. તેની તરફના શાક્ષીઓએ ખોટી શાક્ષી આપી ખોટા સપત ખાધાછે. તેણે વાદીની આબરૂ લુટીછે, માટે તેણીને ડામીજી અપાવવી જોઇએ. વાદી તથા પરતીવાદી બંધેની હાલત ગરીબ છે, અને તેણીએ જે ડામીજી માગીછે તે જો અપાવવામાં આવે તો ઘણું ભારી પડી જાએ, માટે પરતીવાદીએ તેણીને ૨૩૦૦૦) ડામીજના તથા મુકદમાનો બંધે બાજુનો ખરચ આપવો.[4]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી અને રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૦ મી મારચ ૧૮૭૮.

એ શગડીમાં નીચે મુજબ નખી મારેલીછે:—

"પાક દાદાર હોરમજદની મદદ

"આએ શગડી શેઠ દીનશાહ માણેકજી પીતીતે
"પોતાનાં બેહશતનશીન માતાજી હમાંબાઇ જીજીભાઇ મુગાનાં
"પુનને શારૂં બનાવી જરથોશતી અનજુમનને વાપરવાને
"આપીછે. રોજ ૧૭ મો સરોશ ઇજદ માહ ૬ ઠો શરેવર
"અમશાસ્પંદ શેનશાહી, માહ ૭ મો મેહર ઇજદ કદમી
"શને ૧૨૪૭ યઅજદેજરદી. સંવંત ૧૯૩૪ ના ફાગણ સુદ
"૧ ને વાર લોમે તા૦ ૫મી મારચ ૧૮૭૮ ઇશાવી."

૨ જામનગરના દીવાન શેઠ મેહરવાંનજી પેશતનજી દારૂખાનાંવાલા, બી.એ; એલ. એલ. બી. ના બાપના બાપાવા.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી મારચ ૧૮૭૮.

એજ મુજબ શેઠ ખરશેદજીએ તા૦ ૯ મી મારચે ઓરતોની મીજલસ હજુર એક બીજું ભાષણ "માદી બાઇઓરની એક બીજ તરફની ફરજ અને સંસાર સુખ કેમ હાંસલ થાયછે" એ બાબદ ઉપર કીધું હતું, જેની સેવટે બાઇ જાઇજી નવરોજજી કોલા નામની એક જવાન બાઇએ ઉઠી શેઠ ખરશેદજીનો ઉપકાર માન્યો અને કહયું કે "જે કામ દસ્તુરોનું છે તે તમો બજા લાવોછો. મુંબઇ વેરથી આવી તમો અતરે જે ભાષણો આપી ઓરતોની ફરજ સમજાવોછો તે માટે તમોને ઉપકાર ઘટેછે." એક બાનુ તરફનાં આ ભાષણથી મીજલસમાં અજયબી ઉપજ હતી.

વળી શેઠ ખરશેદજીએ તા૦ ૧૦ મી મારચે સવારનાં વડી દરેમેહરમાં મોબેદોની હજુરમાં "અધીરનાંનોની ફરજ" વિષે એક ભાષણ કરી સર્વે મોબેદોને રૂ૧) આશોદાદ વેંહચી હતી. એજ દીને બપોરનાં ખુરશેદવાડીમાં નામદાર ગવરનરનાં છેલ્લાં ભાષણનો તરજુમો કરી સંભળાવ્યો હતો, અને તેમ કરતાં જણાવ્યું કે નામદાર ગવરનરે તેમ કરવાની તેઓને ફરમાએશ કીધી હતી.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી મારચ ૧૮૭૮.

આ ચુકાદાથી નારાજ થાઇ પરતીવાદી માણેકજીએ અપીલ નોંધાવી હતી. તે અપીલના સંબંધમાં પ્રથમમાં તા૦ ૧૨ મી જુલાઇ ૧૮૭૮ ને દીને બાઇ ગુલબાઇ તરફથી નામદાર જડજ હાનરેબલ મી૦ ગ્રીનને અરજ કરવામાં આવી કે આ મુકદમાનો ખરચ જે હાનરેબલ મી૦ જસટીસ બેલીએ માણેકજીને માથે નાખ્યોછે તે ટેક્ષીંગ માસ્તરે મુકરર કર્યા મુજબ રૂ૬૦૧૫)ક નો થયોછે તે આપવાને માણેકજીમાં શક્તિ નથી, અને તે ઉપરાંત આ અપીલનો ખરચ ઘણો મોટો થશે, માટે બંધે ખરચોનો કોરટમાં તેની પાસે જામીનગીરી મુકાવવી. ડામીજના ૨૩૦૦૦) જે

તા૦ ૭ મી મારચ.

શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે નાશકના કામચલાઉ હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૮ મી મારચ.

રોજ ૨૦ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

નવસારી મધે શેઠ નશરવાનજી રેતનજી તાતાએ પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ કુવરબાઇ તે મરહુમ શેઠ રતનજી દારાબજી તાતાનાં વીધવાની નઇઅતે બંધાવેલું નવું દેખમું પરઠવાની ક્રિઆ આજ દીને ત્યાંના વડા દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી મેહરજીરાંણાનાં ઉપરીપણાં હેઠલ કરવામાં આવી હતી. જશનની ક્રિઆ દસ્તુરજીના કાકા દસ્તુર રુસતામજી ફ્રેદોબાદજી મેહરજીરાંણાએ માડી હતી, અને આતર વક્ષી એ૦ નવરોજજી રતનજી કુટારે કરી હતી. એ ક્રિઆ પુરી થવા બાદ શેઠ નશરવાનજી તરફથી એક અંજુમન પત્ર વંચાયો, જેમાં એ દેખમું નવસારીની જરથોસ્તી અંજુમનને હવાલે કરવા જોડે દેખમાંના કંપાઉંડની બાહેર ઉતર બાજુએ આવેલી પાંચ વીઘા જગા જે માજી માહરાજા મહલારરાવે દેખમું બાંધવાનાં કારણસરજ આપી હતી તે પણ અંજુમનને સ્વાધીન કરી હતી. એ બાદ દસ્તુર દારાબજીએ ઉઠી નવસારીની અંજુમન તરફથી શેઠ નશરવાનજીનો ઉપકાર માની તેમને એક માનપત્ર વાંચી સંભલાવી શેઆલ સાથે એનાયત કીધું. જે બાદ તેમને બીજા દસ્તુરો તથા શેઠીયાઓએ મલી ૧૭ શેઆલો હોરાડી હતી. શેઠ નશરવાનજીએ પોતા તરફથી કેટલાક દસ્તુરો, ચાર દેસાઇઓ, પોતાને ત્યાંના પંથકીઓ, કારભારીઓ, માસટરો, દાજનેરો તથા મીસ્ત્રીઓ વગેરેને મલી ૩૩ શેઆલો હોરાડી હતી. એ બાદ ચાશની કરી મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.

આ વેળાએ મુંબઇ તથા ગુજરાતથી ખાસ ત્રેનો મારફતે પુશ્કળ પારસીઓ પોતાનાં કુટુંબ સહીત એ દેખમું જોવાને ગયા હતા, જેમની સંખીઆ આસરે ૧૨૦૦૦ ની હતી. લોકોના ઉતારા તથા ગાડીઓ વગેરેની સર્વે ગોઠવણો શેઠ નશરવાનજી તરફથી સારી પ્રકારે કરવામાં આવી હતી.[૨]

તા૦ ૯ મી મારચ.

રોજ ૨૧ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—ડોશાભાઇ હોરમજજી ડોલાબાઉ—ઉમર વર્ષ ૭૫) શેઠ હોરમજજી શાપુરજી ડોલાબાઉના ત્રિજા દીકરા. એવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૫ માં પેહલવેહલા ચીન ગયા હતા, અને પોતાના બે વડા ભાઇઓ શેઠો નવરોજજી તથા જમશેદજી સાથે તે તરફ વ્યાપાર તથા આડતનાં કામમાં પડયા હતા. ૧૮૨૫ થી તે ૧૮૫૨ સુધીના અરસામાં એવણે ચીનની ૧૮) સફરો કીધી હતી. ૧૮૫૨ માં એવણ વહીવટ બંધ કરી મુંબઇ આવ્યા હતા, અને હીયાંજ એકાંત જીંદગી ગુજારી હતી.

તા૦ ૧૨ મી મારચ.

ડાકટર વીલ્હેમ ગાઇગરે "ઓગમદેચા" નો પાજંદ, અવસ્તા અને સંસકરતમાં તરજુમો તથા ફરહંગ સાથનું એક પુસ્તક જરમન ભાષામાં બનાવી પ્રગટ કીધું હતું.[૩]

તા૦ ૧૪ મી મારચ.

શેઠ દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆને નામદાર સરકારે રતનાગીરી જીલ્લાનાં વીંગોરલાના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

અંકલેસરના મામલતદાર શેઠ દીનશાહ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે ભરુચ જીલ્લાના ત્રિજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી.

નામદાર જડજે અપાયાછે તે બારેની કાંઇ જામીનગીરી તેણી માગતી નથી. તેણીને જો રૂ૧) ની ડામીજ અપાવતે તો ખાંુશીથી લેતે, કાંએક તેણીની આબરૂ ઊપર જે ડાઘ લગાડયોછે તે સાફ કરવા તેણી માગતી હતી. નામદાર જડજે સુકર્યું જે આજસુધી એવો દાખલો બનયો નથી, માટે તે જામીનગીરી મુકાવી શકતો નથી. એ બાદ અપીલ નામદાર ચીફ-જસટીસ ઓનરેબલ મી૦ વેસ્ટરાપ અને સર ચારલસ સારજંટની હજુરમાં તા૦ ૨૨ મી આગસટ ૧૮૭૮ ને દીને નીકલી હતી, જેની તકરાર ત્રણ દીવસ સુધી સાંભલ્યા બાદ તે નામદારોએ સુકર્યું કે નીચલી કોરટમાં ચાલેલો મુકદમો બધી ગુલબાઇની તરફેણમાં જાયછે, પણ નામદાર જડજે અપાવેલી ડામીજની રૂ૭૦૦૦) ની રકમ માણેકજીની ગરીબ હાલત તરફ જોતાં વધારે છે, માટે તે ઘટાડી રૂ૧૦૦૦) ની કીધી, અને ખરચ જેમ કુલ કુલો વચ્ચે ટેક્ષ કરવામાં આવે તે આપવાનો હોકમ કીધો હતો. એ બાદ ત્રણ મહીને એટલે તા૦ ૨૫ મી નવેમબર ૧૮૭૮ ને દીને માણેકજી ગુજરી ગયો હતો.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૭ મી મારચ ૧૮૭૮.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૧૦ મી મારચ ૧૮૭૮.

એ ક્રિઆમાં શામેલ થવાને શ્રી નવસારીની જરથોસ્તી અંજુમન તરફથી દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી મેહરજીરાંણાએ તેમજ શેઠ નશરવાનજી રતનજી તાતાએ પોતાની તરફથી ત્રણ અઠવાડીઆં આગમજથી વર્ત્તમાનપત્રોમાં જાહેરખબર છપાવી સર્વે બાસોઆંમ જરથોસ્તીઓને એલતેમાસ કીધી હતી.

એ દેખમાંના દરવાજાપર નીચલી તખ્તી મારેલીછે:—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો. આ દેખમું
"આ નોશારી કશબાના વતની એરવદ નોશરવાનજી રતનજી
"તાતાએ પોતાનાં મરહુમ માતાજી કુવરબાઇનાં પુનને શારૂ
"બંધાવેલું છે. રોજ ૨૦ મો મેહરાંમ ઇઅજદ માહ ૬ થો
"શેહરેવર અમશાશપંદ સને ૧૨૪૭ ઇઅજદેજરદી. સંવત
"૧૯૩૪ નાં ફાગણ શુદ ૪ ને વાર શકરે."

૩ "*Wilhelm Geiger*, Aogemadaêca, ein Parsentractat in Pazend, Altbaktrisch und Sanskrit herausgegeben, übersetzt, erklärt und mit Glossar versehen. Erlangen 1878."

શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી નાણાંવટી, બી. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે રતનાગીરી જીલ્લાનાં માલવાન ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧ લી આપરેલ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આગ્મે વર્ષમાં તેમનાં નામની આગલ લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટીના મેમબરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતા:—

કુરલા——ડાકટર કુવરજી દોરાબજી મેહતા.
શેઠ પેશતનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ.
શેઠ ફરામજી દોરાબજી પાંડે.
થાંણા——શેઠ દાદાભાઇ હોરમજજી પંથકી.
શેઠ કુવરજી કાવશજી શબાવાલા.
ધાગતપુરા—શેઠ નાનાભાઇ ફરામજી મેસમેન.
નાશક——શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનના.
કલાદગી—સરજ્યન ખરશેદજી અરદેશર દલાલ.
માલકમપેઠ (માહબલેશર)-શેઠ કુવરજી કાવશજી હાથીખાંડે.
સુરત——શેઠ શોરાબજી એદલજી વાડીઆ.
ભરૂચ——શેઠ રૂસતમજી પાલણજી બેંકવાલા.
નડીઆદ—શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ.
અમદાવાદ-ડાકટર રતનજી હોરમજજી.
શેઠ નવરોજજી પેશતનજી વકીલ.

તા૦ ૧૩ મી આપરેલ.

પુણાંવાલા પ્રોફેસર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાને "ખાંનબાહદુર" નો એતાબ નામદાર હિંદી સરકારે બખશયો તે બાબેની ત્યાંના જરથોસ્તીઓ તરફની મુબારકબાદીનું માનપત્ર આપવાનો એક મેલાવડો આજ દીને ત્યાંના ભવાંની પેંઠમાના શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટના "રોઝ કટેજ" બંગલામાં શેઠ ધનજીશાહ જમશેદજી અપકલેસરીઆનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલ્યો હતો. આ વેળાએ દસ્તુરજીને આપવાનું ૩૦૦ થી વધુ સહીનું મુબારકબાદીનું માનપત્ર શેઠ કાવશજી દોરાબજી મેસ્ત્રી એજન્ટે વાંચી સંભલાવ્યું હતું, જેનો દસ્તુરજીએ ઘટતો જવાબ વાલ્યા બાદ શેઠ એદલજી જીવાજી અપકલેસરીઆએ દખણ હેદરાબાદ, સીકંદરાબાદ, ખાંનદેશ, બારાર અને સેનટરલ પ્રાવીનસના જરથોસ્તીઓ તરફથી આવેલાં માનપત્રો, શેઆલ અને ટીઇ-સટ દસ્તુરજીને એનાયત કીધાં, જેના દસ્તુરજીએ જવાબો ઘટતે ટેકાણે લખી મોકલવાને જણાવ્યું હતું. એ બાદ પાન ગોલાબ લઇ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[2]

તા૦ ૧૭ મી આપરેલ.

પુણાંની "અનમે રોજે બેહરાંમ" તરફથી તેના પ્રમુખ પ્રોફેસર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાને

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેજેટ, ૧૪ મી માર્ચ ૧૮૭૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી આપરેલ ૧૮૭૮.

મલેલા "ખાંનબાહદુર"ના એતાબની મુબારકબાદીનું એક માનપત્ર આજ દીને આપવામાં આવ્યું હતું. એ માનપત્રમાં દસ્તુરજીનું નામ કેળવણીખાતાં સાથે કાયમ રાખવાની ઉમેદથી અનમના સભાસદોએ એક ફંડ ઉભું કરી તેનું વ્યાજ મુંબઇની યુનીવરસીટીની બી. એ. ની પરીક્ષામાં દર સાલ જે જરથોસ્તી વિદ્યાર્થી ફારસી ભાષામાં સરસ આવે તેને "ખાંનબાહદુર પ્રોફેસર હોશંગ પ્રાઇઝ"[3] આપવાનું જાહેર કીધું હતું. એ બાદ મઉના જરથોસ્તીઓ તરફથી આવેલું માનપત્ર તથા સોનાનું ઘડીઆલ એ૦ પેશતનજી નશરવાંનજી માસ્ટરે વાંચી દસ્તુરજીને એનાયત કીધું, તથા શેઠ જમશેદજી મનચેરજી ભરૂચાએ મઉના એક આગેવાન શેઠીઆ આદરજી દાદાભાઇ મસાલાવાલા તરફથી એક શેઆલજોડો, તથા ખાંનસાહેબ ફરદુનજી પેશતનજી વરીઆવાએ નીમચના જરથોસ્તીઓ તરફનું માનપત્ર અને રૂપાંનું આફ્રગાંનીઉં દસ્તુરજીને આ મુબારકબાદીની વધાઇમાં અર્પણ કીધાં હતાં. એ બાદ પાંનગોલાબ લઇ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[4]

તા૦ ૧૯ મી આપરેલ.

રોજ ૩ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

દવીહર મધે કામારવાડા તરફ એક કુવો ત્યાંવાલા શેઠો હોરમજજી તથા અરદેશર દારાબજીએ પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ દારાબજી ધનજીભાઇ દવીહરવાલાનાં પુનને માટે બંધાવી આજ દીને ખોલ્લો મુકયો હતો.[5]

તા૦ ૨૩ મી આપરેલ.

અતરેની દેશી છોડીઓને ઇંગ્રેજી શિખાડવાની "અલેકઝાંડરા નેટીવ ગરલસ ઇંગલીશ ઇનસ્ટીટયુશન"ને માટે મેદાન મધે બંધાનારાં નવાં મકાનનો પાયો નાખવાની ક્રિઆ મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે આજ દીને એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી. પ્રથમમાં એ ખાતાંના હાનરરી શેક્રેટરી શેઠ મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરીએ એ નવી ઇમારત બાબેનો રીપોર્ટ વાંચી સંભલાવ્યો, ને બાદ નામદાર ગવરનરે પાયાનો પથ્થર

૩ એ પ્રાઇઝ ફંડ વિષે જુવો આ પુસ્તકને સફે ૬૦૫-૧૦.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી આપરેલ ૧૮૭૮.

૫ એ કુવાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છે:—

"સવંત ૧૯૩૪ ચૈત્ર વદ ૪ વાર શનેઉ તા૦ ૧૯ "અપરેલ સને ૧૮૭૮ ઇશવી. આ એ કુવો પારસી હોરમજજી "તથા અરદેસર દારબજી દવીએરવાલાએ પોતાને ખરચે "પોતાના બાવા બેહેસતી દારબજી ધનજીભાઇનાં પુનને વાસ્તે "બંધાવી પુરો કરાવો છે. પારસી રોજ ૩ માહ ૮ શા૦ "૧૨૪૭."

ગોઠવી[1] તે ખુશાલીના પોકારો વચ્ચે બરાબર મુકાએલો જાહેર કીર્ધો, અને એક સુભાખીત ભાષાણ કીધું. શેઠ માણેકજી ખરશેદજી સરાફે ઉઠી નામદાર ગવરનરનો ઉપકાર માન્યો, અને મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[2]

તા૦ ૧ લી મેએ.

મુંબઇ સમાચારના માલીક શેઠ માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીનાએ "સુખદુખનો સાથી" નામનું દર માસની અધવચે નીકલતું એક માસીક ચોપાનયું આજ દીનથી પરવરતાવવા માડયું હતું. એ ચોપાનયાંમાં દુન્યાંનાં સુખદુખમાંથી પસાર થતાં જાણવા અને ધયાનમાં રાખવા જોગ પરચુરણ બાબતો, સાહુચેતીઓ, સલાહો, ઉપાયો અને નુસખાઓનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો હતો.[3]

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડનાં તા૦ ૧૮ મી અકટોબર ૧૮૭૬ થી તે તા૦ ૫ મી નવેમબર ૧૮૭૭ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાંનામાંથી તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે છેલા હીસાબની બાકીના રૂ૬૬૧૩૧૨ાા૧૨ાા ઉપરાંત આએ આખાં વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડ ખાતે રૂ૩૫૮૭૪૮)૧૪ ની આવક [સર જમશેદજી ત્રાનસલેશન ફંડ, ઇનસાફ તથા અરજી કરવાનું ફંડ તથા સર જમશેદજી મદરેસાનાં ફંડ ખાતાંઓ પણ આએ વર્ષથી પંચાતના હીસાબમાં ઉમેરવાથી આવક વધુ જણાયછે.] થાઇ હતી, અને ખરચ રૂપીઆ ૧૭૩૩૧૬ાા૮ાા થયો હતો, જે બાદ કરતાં વર્ષની આખરીએ તરસ્ટીઓના હસ્તકમાં પંચાતના હીસાબને લગતા રૂ૮૪૧૬૭૪ાા૧૮ તથા જુદાં જુદાં પડાવેલાં ખાતાંઓના[4] રૂ૬૩૦૬૭૨ાાા૭ મલી કુલે રૂ૧૪૭૭૪૧૭ાાા બાકી હતા.

તા૦ ૧૫ મી મે.

પ્રોફેસર બેઝ્ઝનબરગરે અવસ્તાના કેટલાક બોલો અને પ્રકાર વિષે જરમન ભાષામાં એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[5]

તા૦ ૧૬ મી મે.

સુરતની ટાઉન પોલીસના ઇનસ્પેકટર શેઠ હીરજીભાઇ જીવણજી પટેલને નામદાર સરકારે ખેડાના ડીસ્ટ્રીકટ પોલીસ ઇનસ્પેકટર નેમ્યા હતા.[6]

તા૦ ૧૮ મી મેએ.

નવસારીના પારસીઓમાં પાલકના હક બાબેના એક અગતના મુકદમાનો વરોડરાની વરીશટ કોરટમાં ચીફ જડજ ખાંનબાહદુર ખરશેદજી રૂસતમજી થાણેવાલાની હજુરમાં આજ દીને ચુકાદો થયો હતો. એ મુકદમાની કેફીઅત એ હતી કે નવસારીના એક પારસી શેઠ દાદાભાઇ બહમનજી દેસાઇએ ત્યાંની જીલા જડજની કોરટમાં બાઇ ભીખાઇજી તે દેસાઇ તેહમુલજી જામાસપજીનાં વીધવા તથા તેમનાં બેટી બાઇ ગુલબાઇ ઉપર એવો દાવો કીધો હતો કે મારા ભાઇ

૧ એ પાયાના પથ્થર ઉપર નીચે મુજબ લેખ કોતરેલોછે :—

"The Foundation Stone of the
"Albert Hall"
For the Accommodation and Use of the
"Alexandra Native Girls' English Institution
was laid by
His Excellency Sir Richard Temple Bart, G. C. S. I.
Governor of Bombay
On the 23rd day of April 1878
In the Reign of Her Most Gracious and Imperial
Majesty Victoria"

૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, ૨૪ મી આપરેલ ૧૮૭૮.

૩ એ ચોપાન્યાંનાં ૧૮૮૭ સુધી ૧૦ પુસ્તકો છપાઇ બાહેર પડયાંછે.

૪ પંચાતનાં દફતરમાં આએ વર્ષ કાંઇ નવાં ખાતાં પાડેલાં નથી, પણ આગલાં વર્ષોનાં પડાવેલાં ૪૨) ખાતાંઓમાંથી સર જમશેદજી ત્રાનસલેશન ફંડ, ઇનસાફ તથા અરજી કરવાનું ફંડ તથા સર જમશેદજી મદરેસાનાં ખાતાંઓ કાઢી નાખી પંચાતનાં ફંડના હીસાબ સાથે આમેજ રાખ્યાંછે, જેથી જુદાં જુદાં ખાતાંઓની સંખ્યા ૩૯) ની થાઇ તેની રકમ પણ રૂ૭૮૯૨૮૨ાા૧૦ાા ઉપરથી ઘટી રૂ૬૩૦૬૭૨ાાા૭ ની થાઇછે.

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાનાં બેટી બાઇ બચુબાઇની શેહાદીની ખુશાલીમાં તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૭ ને દીને રૂ૨૫૦૦) ની સરકારી નોટ પોતાનાં આગલ ૧૮૬૭ તથા ૧૮૭૨ માં શેહાદીની ખુશાલીમાં પડાવેલાં ખાતાંમાં ઊમેરી તેનું વ્યાજ જરથોસ્તી જંદ અવસ્તાની નિશાલોનાં ફંડ ખાતાંમાં વાપરવાને આપી હતી.

કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડમાં આએ વર્ષ નીચે મુજબ રૂ૨૫૦૦) ની નોટો વ્યાજ વાપરવાને ભેટ આવી હતી:—(૧) શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે તા૦ ૨૮ મી અકટોબર ૧૮૭૬ ને દીને પોતાના સાલા મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડેનાં પુનને સારૂં રૂ૧૦૦૦) ની નોટ. (૨) શેઠ નશરવાંનજી મેહરવાંનજી પાંડેએ તા૦ ૨ જી જુલાઇ ૧૮૭૭ ને દીને પોતાના બાવા મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડેનાં પુનને સારૂં રૂ૫૦૦) ની નોટ. (૩) શેઠો હોરમજજી તથા જમશેદજી બહમનજી વાડીઆએ તા૦ ૧૫ મી અકટોબર ૧૮૭૭ ને દીને પોતાનાં માતાજી મરહુમ બાઇ ધનબાઇજી તે મરહુમ શેઠ બહમનજી હોરમજજી વાડીઆનાં વીત્રવાનાં પુનને સારૂં તેવણની પુંજીમાંથી રૂ૧૦૦૦) ની નોટ.

શેઠ અરદેશર બહમનજી કાકાએ આએ વર્ષમાં તા૦ ૧૦ મી જુલાઇ ૧૮૭૭ ને દીને પંચાતનાં જનરલ, રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં, તથા આંધલાંપાગલાં જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવા તથા પગાર આપવાનાં ફંડ ખાતે રૂ૨૮૦૦) રોકડા ભેટ મોકલ્યા હતા.

૫ "A. Bezzenberger, Einige avestische Wörter und Formen. Göttinger Gelehrte Anzeigen. 1878."

૬ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૬ મી મેએ ૧૮૭૮.

શેરાબજીને દેસાઇ તેહમુલજી જામાસપજીએ પાલક કીધો હતો, અને એ મારા ભાઇનો હું પાલક થયલોછું, તેથી દેસાઇ તેહમુલજીની મીલકત મને પોંહચેછે. એમ છતાં તેમનું એક ઘર તેમનાં વીધવા પરતીવાદી બાઇ ભીખાઇજીએ વેચ્યુંછે તે ઘરનો કબજો મને મલવો જોઇએ. આ મુકદમાનો ફેંસલો કરતાં જીલ્લા જડજે જણાવ્યું કે પારસીઓના કાયદામાં પાલક વીશે કાંઇ ખોલાસો નથી, માટે એ બાબે રેવાજ શો છે તે જોવો જોઇએ. રેવાજ બાબે એક જુનો દસ્તાવેજ સવંત ૧૭૩૨ (ઇ૦ સ૦ ૧૬૭૬)નો વાદીએ રજુ કર્યોછે, તે ઉપરથી માલમ પડેછે કે પરબારાને પાલક કરી આવવામાં આવતો હતો તે બંધ કરીને નવસારીની અંજુમને એવું ઠેરવ્યું જે પાલક કરવો તે મરનારનાં વંશનો અતલગનો કરવો. એ પ્રમાણે ઠેરાવ કરવાનો હેતુ એટલોજ માલમ પડેછે જે વંશનો પાલક થાએ તેને વારસો મલે. વારસો બીજા તરાહેતને ત્યાં જાય નહિ. એ કામમાં મરનારના સગા ભત્રિજાને પાલક કર્યા હતા, પણ તેઓને વંશના સંબંધથી વારસો આપવાનું માલમ પડેછે, ફક્ત પાલક થયા માટેજ તેને વારસો પાલકના હકથી અપાવ્યાનું માલમ પડતું નથી. એ દાખલા નવસારીના છે, તે સિવાય એક દાખલો સુરતનો મલેછે, પણ તે કામમાં કોરટથી ફેંસલો થયો નથી. દસ્તુરજીને લવાદી સોંપી તેઓએ કરેલો ઠેરાવ કાયમ રાખ્યોછે. દસ્તુરજીએ ઠેરવ્યું કે મરનારનો જે પાલક થયો હોય તેને મરનારની મીલકતમાંથી કાંઇક હીસ્સો મલે, પણ મરનારની સર્વે મીલકત તેને મલે નહીં, અને પાલકના ખરા બાપની મીલકત ઉપરથી પાલક થનાર છોકરાનો વારસો ઉડી જતો નથી. [બોરોડેલ સદર અદાલત રીપોરટ વાલમ ૧ કેસ નંબર ૭] સદર અદાલતના રેજીસ્ત્રાર મી૦ બોરોડેલે કેટલાક સવાલો સુરતના પારસીઓને કરેલા તેના જવાબ ખાતરી લાએક રીતે તજવીજ કરીને મુંબઇના પારસીઓએ તા૦ ૨૧મી નવેમબર ૧૮૩૮ને દીને એક અરજી સાથે નામદાર ગવરનર જનરલ ઉપર મોકલીઆછે તે મહીના સવાલ ૧૩ તથા ૧૮માં સાફ ખોલાસો કર્યોછે કે "મરનાર વશીહતનામું કરી જાય અને તેમાં પાલકને કાંઇ અપાવે તો તેટલુંજ પાલકને મલે. પાલકનો હક મરનારની મીલકત ઉપર બીજી રીતે નથી. મરનારની વીધવા તથા છોકરીને મરનારની મીલકત મલે, અને જો વશીહતનામું ન હોય અને પાલક સગાંવાહલાંની મંજુરીથી લેખ કરીને કર્યો હોય તો મરનારની સ્થિતી તથા મીલકત ઉપર નજર રાખીને પાલકને કાંઇ બખશેશ આપવું." પાલકે મરનારની મીલકત લીધીલીછે એવા દાખલા કદાચ હશે પણ તે વીશે તકરાર પડીને આ રાજ્ય (ગાયકવાડ)ની કોરટોએ પાલકનો વારસાનો હક કાએમ રાખ્યોછે એવા કાંઇ દાખલા મલતા નથી. મરનારની વીધવા વગેરેએ પાલકને પોતાની ખુશીથી મરનારની માલમીલકત લેવા દીધી હોય અગર આપી હોય તો તે વાત જુદી છે, તેથી કરીને સર્વે પાલકોનો હક નક્કી થયાનું કેહવાય નહિ. પારસીઓના વારસા હીસ્સા બાબેના ધારા (૧૮૬૫નો આક્ટ નંબર ૨૧)નો ખરડો કરવામાં આવ્યો તેમાં ૪૩ મી કલમ એવી હતી જે "હરેક પારસી પોતાનાં મરણ પછીની ક્રિઆ કરવા સારૂં પોતાની હયાતીમાં પાલક મુકરર કરે અથવા તેનાં મરણ પછી ધરમપુત્ર મુકરર કરે તો આ ધારાથી તેમ કરવાને કસી હરકત નથી." એ ઉપલી કલમ ધારો પસાર કરતી વખતે (કોનસીલે) કાહડી નાખીછે, અને તેનું કારણ એટલુંજ માલમ પડેછે કે ક્રિઆ કરવા માટે પાલક અગર ધરમપુત્ર કરવા સાથ વારસા હીસ્સાને કાંઇ સંબંધ નથી. આ ઉપરથી એમ જણાયછે જે વાદીને પાલક તરીકે મરનારની મીલકતમાં કાંઇ હક પોંહચતો નથી. જો મરનારના વંશનો તે છે તેથી તેને મરનારની મીલકતમાં કાંઇ વારસો અગર હીસ્સો પોંહચતો હોય તો તે મેલવવાને તેને રસ્તો છે.

આ ચુકાદા ઉપર વાદીએ વરોડરાની વરીશટ કોરટમાં અપીલ કીધી હતી, જ્યાં તેની સુનાવણી ચાલ્યા બાદ નામદાર ચીફ જડજ ખાનબાહદુર ખરશેદજી રૂસ્તમજી થાણેવાલાએ આજ દીને ચુકાદો આપ્યો કે "આ કામની સર્વે હકીકતનો વીચાર કરી જોતાં નીચલી કોરટે જે ઠરાવ પરતીવાદી ભીખાઇજીના લાભમાં કર્યોછે તે ખરોબર છે માટે એ ઠરાવ બાહલ રાખીને અપીલ સર્વે ખરચ સાથે રદ કર્યે છૈયે."[૧]

તા૦ ૨૩ મી મેએ.

મુંબઇ સરકારે ધંધા રોજગાર ઉપર નાખેલા લાઇસંસ ટાક્ષ સુરતના લોકોને અકારો લાગવાથી તેઓએ ઘટતા ઉપાયો લેવાના છોડી દઇ ગઇ તા૦ ૪—૫ આપરૂલે એક હડતાલ પાડી મોટું હુલડ કીધું હતું, પણ તે કામમાં પારસીઓ તથા મુસલમાનો શામેલ ન થવાથી મુંબઇના નામદાર ગવરનરે ખાનબાહદુર દાવર રૂસતમજી ખુરશેદજી મોદી તથા મીર ગુલામબાબા ઉપર પત્રો લખી તેમની મારફતે તેમની કોમ એ કામમાં શામેલ ન થાઇ તેથી સંતોષ બતાવી શાબાશી આપી હતી.[૨]

તા૦ ૨૪ મી મેએ.

રોજ ૭ માહ ૬ (શ૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—એદલજી દારાશાહ શેઠના—ઉમર વર્ષ ૪૭) શેઠ દારાશાહ મેહરવાનજી શેઠનાના બીજા દીકરા. એવણ જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાલ મંડલીની કોટ બાતેની નિશાળનાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૮ માં તેની સ્થાપણાથી વડા શિક્ષક

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪મી મેએ ૧૮૭૮.
૨ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૩ મી મેએ ૧૮૭૮.

હતા. શિખ્વવવાનાં કામમાં એવણુ ઘણા કહરેલ હતા, અને કેટલાંક મુગાં બેહરાં બાળકોને પણ એવણે આપેલી તાલીમ તે વખતે ઘણી વખણાતી હતી. ૧૮૬૫ ના સપટેમબર માસમાં એ ખાતાંની કારોબાર મંડલીના અધિકારીઓએ એમની ઘણી દીલસોજી ભરી નોકરી માટે એમને ૩૪૭૫) ની કીમતનું એક સોનાનું ઘડીઆલ તથા સાંકલી ધરતા લેખ સાથે ભેટ આપી હતી. તા૦ ૧ લી જુલાઇ ૧૮૭૩ થી એવણને એ ખાતાંના આસીસ્ટંટ શેક્રેટરી તથા કોટ અને મઝગામની નિશાલોના ઉપરી ઠેરવ્યા હતા. એવણની યાદગારીમાં એમનાં મરણ પછી એમના દોસ્તો અને શેઠીઓએ એક ફંડ એકઠું કરી ૩૧૫૦૦) ની રકમ તેનાં વ્યાજમાંથી દર શાલ એમનાં નામનાં ત્રણ ઇનામ મંડલી હસ્તકની ત્રણે નિશાલોની એકકી હુશીઆર છોકરીને આપવાને મંડલીનાં ફંડમાં આપી હતી.

તા૦ ૨૯ મી મેએ.

રોજ ૧૨ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—અરદેશર એદલજી ચીનાઇ—ઉમર વર્ષ ૫૬) શેઠ એદલજી ભીખાજી ચીનાઇના વડા દીકરા. એવણ પ્રથમમાં મરહુમ શેઠ ખરશેદજી માણેકજી સરાફના હાથ હેઠલ તેમનાં કમીશરીએટનાં કંત્રાકટનાં કામમાં મેહતાગીરીપર રહયા હતા. ત્યાં કમીશરીએટ ખાતાનો અનુભવ મલ્યાથી પોતે કંત્રાકટો લેવા માંડયાં હતાં. ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૫ માં બસરા ખાતે રવાંના થયલા કાફલા વખતે એવણે પેહલવેહલાં કમીશરીએટનાં કંત્રાકટો લીધાં હતાં. ૧૮૫૭ માં શેઠ નશરવાંનજી રતનજી તાતા સાથે એવણે સરકારી બોટ કંત્રાકટ લીધું હતું, અને ઉત્તર તથા દખ્ખણનાં બારાંઓ, કછ, કરાંચી, એડન, જંગબાર વગેરે મથકો ખાતે દેશી બારકસો મારફતે માલ મોકલતા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૨ ના આગશટ માસમાં અતરેની બોમ્બે સ્ટીમ નેવીગેશન કુંપનીમાં માલની ચોરી, કંત્રાકટરોની લુચ્ચાઇ, હીસાબની ઘાલમેલ, વગેરેનું કેટલુંક ભોપાલું એવણે શોધી કાઢી ભાગીદારો હજુર મેલ્યું હતું, જેથી તે વખતે ઘણા વખણાયા હતા. શેર સતાના વખતમાં કેટલીક જાઇંટ સ્ટાક કંપનીઓના એવણ ડાએરેકટર તથા લીકવીડેટર થયા હતા. એ પછી શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી મોદી સાથે ભાગમાં "એ. બી. મોદી એંડ કુંપની" નાં નામથી ચીનનો વ્યાપાર કરવા સારૂં પેહડી ઉઘાડી હતી, અને તે મધેથી તા૦ ૧૭ મી નવેમબર ૧૮૭૩ ને દીનથી પોતાનો ભાગ છોડયો હતો. જાહેર કામોમાં એવણ પોતાના વખતમાં ઠીક ભાગ લેતા હતા.

તા૦ ૩૦ મી મેએ.

સરજયન હોરમસજી દાદાભાઇ મસાંનીને નામદાર સરકારે ભરૂચના કામચલાઉ સીવીલ સરજયન નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧ લી જુન.

ડાકટર એદલજી માણેકજી દામલાએ લંડન મધે એલ. એમ. એંડ એસ. ની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[2]

તા૦ ૧ લી જુન.

રોજ ૧૫ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—માણેકજી કાવશજી એંટી—ઉમર વર્ષ ૩૮) સુરતવાલા શેઠ કાવશજી બરજોરજી એંટીના નાઘલા દીકરા. એવણે સુરત મધે કેળવણી લીધી હતી, અને પ્રથમ મુંબઇ આવી બોમ્બે ગેઝેટ પત્રમાં આસીસ્ટંટ રહયા હતા. ૧૮૬૧માં પાછા સુરત ગયા, અને એ દરમેઆંન ત્યાંની જરથોસ્તી ફારસી મદરેસાના હાનરરી શેક્રેટરી થયા હતા. ૧૮૬૨ના મારચ માસમાં એવણને સુરતની અદાલતમાં એક આસેસર તરીકે બોલાવી જડજ મીં૦ વારડને જોડો કાઢવાની ફરજ પાડવાથી એવણ તેની સામે થયા, અને એ ખાંસડાંનાં માન બાબે ઉકર ઉઠાવી છેક નામદાર ગવરનર સર બારટલ ફ્રીઅર સુધી માયાકુલ દાખલા દલીલો સાથે અરજી કીધી હતી. એ પછી એવણ સરકારી નોકરીમાં જોડાઇ ૧૮૬૨ના સપટેમબર માસથી ઉત્તર વિભાગની સેંટલમેંટ આફીસમાં હેડ-કલાર્ક તરીકે રહયા હતા, અને વધતાં વધતાં ૧૮૬૫માં સબ-આસીસ્ટંટ સેટલમેંટ આફીસર થયા હતા. ૧૮૬૮ના ફેબરવારી માસમાં નામદાર સરકારે એવણને પંચમાહલના અને ૧૮૬૯માં ભરૂચના અને ૧૮૭૧ માં ખાંનદેશના ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર અને માજીસ્ત્રેટ નેમ્યા હતા. ૧૮૭૩ના આગશટ માસમાં એવણને સુરતમાં સીટી સરવે એંડ એનકવાએરીનાં કામ ઉપર ખાસ નેમ્યા હતા. તે બાદ ૧૮૭૪માં સુરતના અને ૧૮૭૬માં ખેડાના ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર અને માજીસ્ત્રેટ નેમ્યા હતા. એ ઓહદા ઉપરજ એવણ અમદાવાદમાં કોલેરાંથી ઉપલી જવાંન વયે મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨ જી જુન.

વલસાડનાં રેલવે સ્ટેશન આગલ બાઇ હીરાંબાઇ તે શેઠ ધનજીભાઇ ભુરાભાઇનાં ધણીઆંનીએ એક કુવો બંધાવી આજ દીને ધર્મ ખાતે ઓલો મુકયો હતો.[3]

તા૦ ૩ જી જુન.

રોજ ૧૭ માહ ૧૦ (ફ૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મુંબઇ મધે ભીંડી બજારના રસ્તાપર મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી માણેકજી પટેલે ઇ૦ સ૦ ૧૮૦૮ માં બંધાવેલાં

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩૦ મી મેએ ૧૮૭૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી જુન ૧૮૭૮.

૩ એ કુવાપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલીછે:—

"હીરાંબાઇ તે ધનજીભાઇ ભુરાભાઇનાં ધણીઆંનીએ "આ કુવો ધરમ ખાતે બંધાવેલોછે. શાલ ૧૯૩૪ નાં "જેઠ શુદ ૧."

આદરાંનનું મકાંન ઘણું પુરાંણું થવાથી તે એવણનાં દીકરી મરહુમ બાઇ મીથીબાઇનાં દીકરી બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનાં ધણીઆંનીએ નવેસરથી બંધાવી આજ દીને તેમાં અસલ આદરાંન તખ્તનશીન કર્યાં હતા. એ નવી ઇમારતની દર શાલ મરામત કરવા માટે શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટે રૂ૩૦૦૦) ની રકમ એનાં ફંડના તરસ્ટીઓને સ્વાધીન કીધી હતી.[2]

તા૦ ૩ જી જુન.

નામદાર માહરાંણીજીના હોકમથી આજ દીને પ્રીનસ ઑફ વેલસે લંડનના સેંટ જેમસીસ પાલેસમાં ભરેલી લેવીમાં નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોની હિંદુસ્થાંનના સ્ટેટ શેક્રેટરીએ મોલાકાત કરાવી હતી:—[2]

ડાકટર રૂસતમજી નશરવાંનજી ખોરી, શેઠ દોરાબજી ખરશેદજી સરાફ, શાપુરજી જીવાજી વાછા, દાદી માણેકજી સીમજી, ભીખાજી નવરોજજી પાલણજી.

તા૦ ૩ જી જુન.

આજ દીને સુરત મધે મરહુમ શેઠ માણેકજી કાવશજી એંટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવા શેઠ કાવશજી બરજોરજી એંટીએ રૂ૩૫૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૪ થી જુન.

શેઠ નવરોજજી રૂસતમજી મોટાભાઇએ ઇંગલાંડ મધે બારીસ્ટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[4]

ડાકટર હીરાજી જાંહગીરજી ખંબાતાએ સ્કાટલંડ મધે એલ. એમ; એલ. આર. સી. પી. વગેરેની પરીક્ષાઓ ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[5]

૧ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૪ થી જુન ૧૮૭૮.
એ દરેમેહરમાં નીચલી તખ્તી મારેલીછે:—
"પાક દાદાર હોરમજદની મદદ છે.
"આએ આતશઆદરીઆંન મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી
"માણેકજી પટેલે રોજ ૨૨ મો ગોવાદઇજદ, માહ ૧૨ મો
"અસપંદારમદ અમશાસપંદ શેહનશાહી સને ૧૧૭૭ યજદેજરદી,
"તા૦ ૨૩ મી સપટેમબર સને ૧૮૦૮ અંગ્રેજીને દીને તખત
"નશીન કર્યાં હતાં; પણ એ આતશઆદરીઆંનનું મકાન
"પુરાણું થાઇ ગયાથી એવનની બેહશતન દીકરી-મીઠીબાઇની
"દીકરી બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીતી
"તની ધરીઆંણીએ નવેસરથી પાછું બાંધી, અસલ આતશ
"આદરીઆંન રોજ ૧૭ મો સરોસઇજદ, માહ ૯ મો
"આદર ઇજદ શેહનશાહી, સને ૧૨૪૭ યજદેજરદી, તા૦
"૩ જી જુન સને ૧૮૭૮ અંગ્રેજી, સવંત ૧૯૩૪ નાં જેઠ
"શુદ ૨ વાર સોમેને દીને પાછાં તખતનશીન કરીઆંછે."
૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૩૦ મી જુન ૧૮૭૮.
૩ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૫ મી જુન ૧૮૭૮.
૪ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૭ મી જુન ૧૮૭૮.
૫ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૫ મી આગસ્ટ ૧૮૭૮.

તા૦ ૬ થી જુન.

રોજ ૨૦ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

આજ દીને પુણાં મધે મરહુમ શેઠ શોરાબજી રતનજી પટેલનાં આદરાંનની શાલગરેહનાં જશનની મીજલસમાં ખાંનબાહદુર પ્રોફેસર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાએ "આતશના કેબલા" વિષે એક વાએજ કીધી હતી. એ વાએજમાં દસ્તુરજીએ આપણ આદમ જાતને તે દાદાર હોરમજદ તરફથી જે મોતેબર બખશેશો થાયછે, અને થાતી જાયછે, તેના બદલામાં તે સાહેબનો ઉપકાર બંદગીને રાહે વાલવા, અને તે બંદગી પવિત્ર કરેલા આતશના કેબલાની સનમુખ કરવાની નશિહત દીધી હતી.[6]

તા૦ ૬ થી જુન.

શેઠ દારાશાહ ડોશાભાઇને નામદાર સરકારે શોલાપુરના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[7]

તા૦ ૧૧ મી જુન.

રોજ ૨૫ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૭ યજદેજરદી.

મરણ—ડાકટર મનચેરજી શોરાબજી ચલા—ઉમર વર્ષ ૪૮). એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૨ ના આપરેલ માસમાં અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાંથી તબીબપણું ચલાવવાની સનદ મેલવી હતી. તે પછી સરકારી તબીબીખાતાંની નોકરીમાં રહી પ્રથમમાં મેવાર પ્રગણાંનાં કોતરા ગામના તબીબ નેમાયા હતા. તે બાદ ૧૮૫૬ માં એમની બદલી માલેગાંમ ખાતે થાઇ હતી, અને તેજ શાલના જુલાઇ માસથી સરકારી નોકરી છોડી મુંબઇ આવી તબીબી ધંધો ચલાવવા માંડયો હતો. અતરેની ગ્રાંટ કાલેજ મેડીકલ શોશાઇટીમાં એવણે ૧૮૫૩ થી તે ૧૮૬૨ સુધીના અરસામાં ૭ કીમતી નીબંધો વાંચ્યા હતા. એવણને ગાયણનો ઘણો શોખ હતો, અને ૧૮૭૦ માં અતરે ગાયણ ઉતેજક મંડલી સ્થાપવામાં શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી સાથે એવણ પણ શામેલ થયા હતા, તથા પારસીઓમાં એક શોખીન ગાનાર તરીકે જાહેરમાં ગાવામાં પણ ભાગ લીધો હતો.

તા૦ ૧૩ મી જુન.

સરજ્યન ખરશેદજી અરદેશર દલાલને નામદાર સરકારે કલાદગીના કામચલાઉ સીવીલ સરજ્યન નેમ્યા હતા.[8]

તા૦ ૧૪ મી જુન.

શેઠ દોરાબજી જમશેદજી તાતાએ કેમ્બ્રીડજ યુનીવરસીટીની પ્રીવ્યસની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[9]

૬ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી જુન ૧૮૭૮.
૭ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૬ ઠી જુન ૧૮૭૮.
૮ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી જુન ૧૮૭૮.
૯ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨ જી જુલાઇ ૧૮૭૮.

ખુલાસો.

"પારસી પ્રકાશ" ના રચનાર મારા વાહલા ભાઇ ખાન બાહાદુર બહમનજી બેહરાંમજી પટેલ ગાથા ૨ જે ઉસ્તવદ (શે.) ૧૨૭૭ યઝદેજરદી, તા૦ ૯ મી સપટેમબર સને ૧૯૦૮ ઇસવીને દીને હક થયા છે. તેવણનું આ માનીતું પુસ્તક, જે પાછલ તેવણે પોતાની જીંદગીનો મોટો ભાગ રોકયો હતો, તેનાં બીજાં દફ્તરનો આ આખરો અને છેલ્લો ભાગ પારસી આલમ હજુર ધરવાની દુઃખદાયક ફરજ મારે માથે આવી પડી છે.

આ અંકમાં સમાવેલી બાબદોનો મોટો ભાગ મરનારે હસ્ત લેખમાં તૈયાર કર્યો હતો. થોડીક વીગતો જે અધુરી હતી તે મેં એવણની નોંધ ઉપરથી તમામ કરી છે. આ અંકમાં ત્રણ અંક જેટલાં પાનાં સામટાં આપ્યાં છે. તેના બીજા ભાગમાં "પારસી પ્રકાશ"ના પેહલાં દફ્તરની માફક સાંકલીઉં આપ્યું છે, કે જેથી બીજાં દફ્તરમાં આપેલી કોઇ પણ બાબદ ખોલવાને વાંચનારને સગવડ પડે.

આ અંક તૈયાર કરવામાં મારા મરહુમ ભાઇના જે મીત્રોએ મને મદદ કરી છે તેઓનો ઉપકાર માનવાની રજા લઉં છું.

મારા મરહુમ ભાઈનાં પારસી પ્રકાશનાં બીજા દફ્તરનો આ છેલ્લો ભાગ છે. તેમાં તેવણનાં મરણ તાંકણે પારસી પ્રજાએ પારસી પત્રો મારફતે તેવણની જીંદગી માટે જે કદરશનાશીની નોંધ લીધી છે તે એક વધારા તરીકે અંકની સેવટે આપવાની રજા લેઉંછું.

દીનબાઈ બેહરાંમજી પટેલ.

કોટ, દાદીશેઠ હાઉસ, કાવસજી પટેલ સ્ટ્રીટ,
તા૦ ૧ લી ડીસેમબર ૧૯૧૦.

૧૮૭૦ માં "રાગ શીક્ષક' અથવા હીંદુસ્તાની રાગનું જ્ઞાન મેળવવાનો માર્ગ એવે નામનું એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું. એવણુ પોતાની એક સગીના જાહાનસી ખાતે મરણ પામેલા ભરથારનું લેણદેણ નક્કી કરવા માટે તે તરફ ગયા હતા, અને સાંજ એમનું મરણ નીપજ્યું હતું.[1]

તા૦ ૨૦ મી જુન.

રોજ ૪ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૭ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ ગુલબાઇ તે શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનાં બેટી તથા શેઠ રૂસ્તમજી નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇનાં પહેલાં ધણીઆણીનાં ઉદ્દમનામાં તેમના બાવા શેઠ દીનશાહજીએ રૂ. ૫૦૦૦), માતાજી બાઇ સાકરબાઇ અને છોકરાંઓએ રૂ. ૫૫૦૦), કાકા શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટે રૂ. ૧૦૦૦), અને બપાવા સસરા શેઠ બેહરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ., એ રૂ. ૧૦૦૦) મલી રૂ. ૧૨૫૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૬ મી જુન.

રોજ ૧૦ માહ ૧૧ (ક૦) ૧૨૪૭ ય.

મરણ—શાવકશાહ સોરાબજી દાવર[3]—ઉમર વર્ષ ૩૩) શેઠ સોરાબજી રૂસ્તમજી દાવરના વડા દીકરા એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ ના મારચ માસમાં અતરે ડીસ્ત્રીકટ પલીડરની તથા ૧૮૭૦ના મારચ માસમાં હાઇકોરટ પલીડરની પરીક્ષાઓ પસાર કરી હતી. તે પછી સરકારી ન્યાય ખાતાંની નોકરીમાં જોડાઇ પ્રથમ પુણાં જીલ્લાનાં ખેડ ગામના, તે પછી ૧૮૭૨ના આગસ્ટ માસથી સુરત જીલ્લાનાં વાઘરા ગામના, ૧૮૭૩ ના મારચથી ભીવંડીના, અને આ ચાલુ સાલના આપરેલ માસથી થાણાના સબારડીનેટ જડજ રૂ. ૫૦) સુધીના દીવાની મુકદમાઓ ચુકવવાની સમાલ કાઝ કોરટના જડજની સતા સાથે નેમાયા હતા, પણ ત્રણ માસમાં એમનું મરણ મુંબઇ મધે નીપજયું હતું.

તા૦ ૨૭ મી જુન

રોજ ૧૧ માહ, ૧૧(ક૦) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—શાપુરજી હોરમજજી પાટક એમ. એ. એલ એલ. બી.[1]—ઉમર વર્ષ ૩૪). શેઠ હોરમસજી શાપુરજી પાટકના વડા દીકરા. એવણે ઇ. સ. ૧૮૬૫ માં મુંબઇની યુનીવરસીટીની બી. એ., ૧૮૬૭ માં એમ. એ., અને ૧૮૬૮ માં એલ. એલ. બી. ની પરીક્ષાઓ પસાર કરી હતી. ૧૮૭૦ ના આપરેલ માસમાં એઓ હાઇકોરટના સોલીસીટરની પરીક્ષા પસાર કરી તે ધંધામાં પડયા હતા, અને એજ સાલના અકટોબર માસથી બીજા એક સોલીશીટર શેઠ ઠાકોરદાસ આતમારામ મેહતા, બી. એ., એલ. એલ. બી. સાથે "શાપુરજી એંડ ઠાકોરદાસ" ને નામે વકીલની પેહડી કાઢી હતી. એ પેહડી ૭ા વર્ષ ચાલી તેટલામાં એવણે મોટી નામના મેલવી હતી.

તા૦ ૧ લી જુલાઇ

શેઠ ગોદરેજજી દોરાબજી પદમજી, બી. એ., ને હિંદુસ્થાનની નામદાર સરકારે મુંબઇના એકાઉટંટ જનરલના આસીસ્ટંટ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૪ થી જુલાઇ.

શેઠ એદલજી મનજીભાઇ મોદીને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલ્લાનાં બોરસડ ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

સરજયન બેહરાંમજી નશરવાંનજી કોયાજીને નામદાર સરકારે માલેગાંમના કામચલાઉ સીવીલ સરજયન નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૫ મી જુલાઇ.

દસ્તુર બહમનજી જામાસ્પજી જામાસ્પઆશાનાને નામદાર સરકારે બીરાર જીલ્લાને લગતાં ખાનગામના જડજ નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૮ મી જુલાઇ

રોજ ૧૨ માહ ૧૦ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—મનચેરજી હીરજીભાઇ રેડીમની—(ઉમર વર્ષ. ૩૮). મરહુમ શેઠ હીરજીભાઇ જાંગીરજી રેડીમનીના

---

૧ હીંદી પંચવાળા શેઠ બરજોરજી આપ અખત્યારના બાવા.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૩ મી જુન ૧૮૭૮.

૩ વકીલો શેઠો મેહરવાનજી (કેખશરૂ આલપાઇવાલા), અરદેશર, અને જાંહગીર શાવકશાહ દાવર, તથા મરહુમ ડાકટર ફરાંમરોજ શાવક. શાહ દાવર, એલ. આર. સી. એસ., એમ. ડી., ના બાવા.

૧. શેઠો ફરાંમજી, હીરજીભાઇ, અને હોરમજી શાપુરજી પાટકના બાવા.

૨ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૯ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૪ થી જુલાઇ ૧૮૭૮.

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૭ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.

દીકરા., અને સર કાવસજી જાંગીર નાઇતના ભતરીજા. મરનાર ભોલા અને ખુશ સ્વભાવના હતા. શેર સતાના અઇયામમાં વેપારમાં એમનો પાસો અવળો પડયા પછી, જવાન વયે મરણ પામ્યા હતા. [1]

તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ.

આએ સાલની દેશી માજીસ્ત્રેટોની પરીક્ષામાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતાઃ—

ત્રીજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટ—શેઠો દાદાભાઇ દીનશાહ કરાકા, ધનજીભાઇ દોરાબજી મોદી, પેશતનજી હીરજીભાઇ અંકલેસરીઆ.

મુંબઇની પારસી ચીફ-માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ ઓધ્ધો છોડવાથી નામદાર સરકારે તેમની જગાએ શેઠ કાવસજી ખરશેદજી જમશેદજીને નેમ્યા હતા.

સરજયન હોરમસજી દાદાભાઇ મસાંનીને નામદાર સરકારે થાણાના કામચલાઉ સીવીલ સરજયન નેમ્યા હતા. [2]

તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ.

હાનરેબલ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનને તેમની સભાનાં દીવાંનખાંનાંમાં ટાંગવાને ઇંગલાંડથી મંગાવેલો એક ઘણોજ સોભીતો ઝુંડો કારપોરેશનના સુદ્રા લેખ સાથે ભેટ કીધો હતો. આ ઝુંડો આજની સભામાં પેહલવેહલો ટાંગવામાં આવ્યો હતો, અને તે માટે કારપોરેશને હાનરેબલ શોરાબજીનો ઉપકાર માનયો હતો [3]

---

૧ શેઠ રૂસ્તમજી મંચેરજી રેડીમનીના જાવા,

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૩ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.

એ ઝુંડો હાનરેબલ શેઠ શોરાબજીએ નીચલો પત્ર લખી મ્યુનીસીપલ કમીશનર ઉપર મોકલ્યો હતો—

BOMBAY, 9th July 1878.

J. H. GRANT, Esq, c. s.

Municipal Commissioner.

Dear Sir,

I have the honour, as a citizen and member of the Corporation, to forward herewith for presentation to the City, the Banner of the Municipal Corporation of Bombay, prepared under the directions of our late Municipal Commissioner, Mr. Pedder, and just received from England. With many best wishes for the prosperity and increasing usefulness of our Municipal Corporation.—I have &c.

SORABJEE SHAPOORJEE BENGALLEE.

તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૫ માહ ૧૦ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

નવસારી મધે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટે ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૩ માં બંધાવેલી શગડી પડી ભાગાથી તે એવણના ધરમનાં ફંડ મધેથી પાછી નવેસરથી બંધાવી આજ દીને એવણના વડા દીકરા મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. ની વરસીને રોજે ઇજાવી હતી. [1]

તા૦ ૧૩ મી જુલાઇ

રોજ. ૨૭ માહ. ૧૧ (કં૦) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંન [2]—ઉમર વર્ષ. ૬૧) ચીનના એક જાણીતા પારસી વેપારી એઓ એ· ચીન, યુરોપ તથા લગભગ અરધી દુનીયાની મુસાફરી કરી હતી. તા૦ ૧૭ મી મે ૧૮૫૨ ને દીને એવન ચીન ગયા હતા. અને હાંગકાંગથી તા૦ ૪ થી એપ્રીલ ૧૮૫૯ ને દીને નજદીક સાત વર્ષે અતરે પાછા ફર્યા હતા. અને ૧૮૬૦ ના મે મહીનામાં પાછા હાંગકાંગ ગયા હતા. ચીન ખાતેની મી૦ ફરાંમજી હોરમજીની કું૦ની પેહડીના સંબંધમાં તા૦ ૧ લી મારચ ૧૮૬૯ થી રૂસ્તમજી ધનજીશાહની કું૦ નાં નામથી વેપાર તથા આડતનું કામ અતરે શરૂ કર્યું હતું જે ફેબરવારી ૧૮૭૫માં બંધ કર્યું હતું. નામદાર માહરાણીનો એલચી રાઇટ આનરેબલ અરલ ઑફ એલગીન પીકીનની દરબારમાં જવા માટે હાંગકાંગ આવ્યો ત્યારે તા૦ ૩ જી જુલાઇ ૧૮૫૭ ને દીને પરદેશી વેપારીઓનાં એક ડેપ્યુટેશને

---

૧ આ નવી શગડીપર ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૩ વાલી જુની શગડીપરની તખતી પાછી જડાવી તેની હેઠલ નીચલી નવી તખતી મારેલી છેઃ—

" પાક દાદાર હોરમજદની મદદ છે. "

" ઉપલી તકતી મધે જણાવેલી શગડી બીશમાર
"થઇને ભાગી ગીઆના શબબથી રાખીવજીદ અકાબર
"શાહેબ શર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહેલા બારોનેટનાં
"ધરમનાં ફંડ મધેથી એવણ શાહેબનાં માતાજી બાઇ
"જીવણબાઇનાં પૂનને શારૂં આએ શગડી અશલ જગો
"ઉપર નવેશરથી બંધાવીને તથા એવણ શાહેબના વડા
"પૂતર મરહુમ શેઠ ખરશેદજી જમશેદજી તે શર જમશેદજી
"જીજીભાઇ બીજા બારોનેટ, શી. એશ. આઇ. ની વરશીને
"રોજે ઇજાવી ને જરતોશતી અન્જુમનને વાપરવા આપી
"છે. શ્રી નોશારી રોજ ૨૫ મો માહ ૧૦ મો શેહેનશાહી
"સને ૧૨૪૭ ઇઅજદજરદી તા૦ ૧૧ . મી જુલાઇ
"૧૮૭૮ ઇશવી. "

૨ મરહુમ શેઠ ધનજીશાહ તથા શેઠ હોરમજજી નવરોજી કપતાનના બાપના કાકા.

તેને મકાંને જઇ તેને એક માનપતર આપ્યું હતું, તે વેળાએ પારસી વેપારીઓમાં એવંન એક હતા. "ચીનની અંજુમનનાં ફંડ" ના ૧૮૬૦ થી ૬૫ સુધી એવંન એક તરસતી હતા. પોતાના ભાઇ શેઠ દારાશા કપતાંનની સાથે મલી અતરે ઉભાં થતાં દરેક ઉધરાનામાં એવંન પોતાનો હીસો આપતા હતા. તા૦ ૧૯ મી મારચ ૧૮૭૭ ને દીને એવંને રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦) એક લાખનું એક તરસત દીડ કીધું હતું જેમાં એવી સરત હતી કે, એવંનની હઇયાતી દરમેઆંન તેનું વ્યાજ એવંનને મલે અને એવંનની હઇયાતી બાદ તે નીચે પ્રમાણે ખરચેઃ—૧ લું મરહુમ ધનજીશાહ રતનજી કપતાન (મરનાર રૂસ્તમજીના બાવા) અને ધણીયાંણી બાઇ ધનબાઇજી (મરનાર રૂસ્તમજીનાં માતાજી) ની ઓલાદથી ઉતરી આવેલા જેઓ નાચાર અને અશકત હોય તેઓના ગુજારા માટે અને પછી ૨ જું પારસી જરથોસ્તી ધરમ પાલનાં લાચારબેચારને પગાર આપવામાં અને તેઓના મોત ખરચ લગન અને નવજોત કીયા કરવામાં. હાલ એ ફંડ રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦) એક લાખપરથી વધી રૂપીયા એક લાખ દશ હજાર ઉપર થયું છે,

બીજું એક ફંડ ઉપલીજ સરતે એમના ભતરીજા મરહુમ શેઠ દીનશાહજી દારાશાહ કપતાનની યાદગારીમાં તેમના ધણીયાંની બાઇ માણેકબાઇએ કીધું છે. જે અસલ રૂ. ૧૫,૦૦૦) નું હતું તે હાલ વધી રૂ. ૧૬,૫૦૦) સોલ હજાર પાંચસો ઉપર ગયું છે,

---

તા૦ ૧૫ મી જુલાઇ.

શેઠ નાદરશાહ હોરમજજી સુખીઆએ ઇસપનીતિ કથાનો ફારસીમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[1] એ પુસ્તક મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૧૫ મી જુલાઇ.

મુંબઇના કદમી પારસીઓના ઘહંબારની ક્રિયા કે જે અસલથી મરહુમ દાદી શેઠનાં આતશબહેરામમાં થતી હતી, તથા તેનું જમન એજ આતશબહેરામને લગતા જમવાના ઓટલાઓ ઉપર કરવામાં આવતું હતું, પણ એ ઓટલાઓ ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૯ થી તદન બીસમાર થવાથી જમન આલબલેસ બાગમાં કરવાની ફરજ પડતી હતી. આ ઉપરથી ઘણાક કદમી પારસીઓનો વિચાર થયો કે ઘહંબારની ક્રિયા તથા જમન સાથેજ અસલની માફકજ દાદી શેઠનાં આતશબહેરામમાં કરવું, અને એ ઘહંબારનું ફંડ જે હાલમાં રૂ. ૧૯૩૯૭૦) નું છે, અને જેની દર વર્ષે સરેરાસ આવક રૂ. ૭૯૨૧) તથા ખરચ રૂ. ૫૪૦૭) થાય છે તથા રૂ. ૨૫૦૦) ને આસરે વધારે રહે છે, તેથી એ ફંડ મધેથી મજકુર આતશબહેરામમાંજ જમનના બે નવા ઓટલા બંધાવવા. હવે એ ઘહંબાર ફંડનું ત્રસ્ટ દીડ જે ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૮ માં કરવામાં આવ્યું છે તેમાં લખ્યા મુજબ એ પુંજીમાંથી ઘહંબારની ક્રિયા તથા જમન સિવાય બીજાં કાંઇ કામો થઇ શકે નહિં. આ ઉપરથી એ બાબે હાઇ કોરટની પરવાનગી લેવાની જરૂર જણાયાથી કાયદા પ્રમાણે એ ફંડના આગલા ત્રસ્ટીઓ શેઠો મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, મનચેરજી ફરામજી કામાજી, અને ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજી ને એક બાજુના તથા હાલના ત્રસ્ટીઓ શેઠો ફરામજી નશરવાનજી પટેલ, ભીમજી માણેકજી બનાજી, બહમનજી ફરામજી કામાજી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી અને હીરજીભાઇ અરદેશર દાદીશેઠને બીજી બાજુના નામના વાદી પ્રતીવાદી ઠેડવી હાઇ કોરટનો હોકમ લેવા એક ફરીઆદી માંડી, જેની સુનાવણી આજ દીને નામદાર જસટીસ ગ્રીનની હજુરમાં નીકળી હતી, જે વેળાએ બંને બેરહુની તકરાર સાંભળી તેમની સમજુતીથી એ ફંડમાંથી રૂ. ૩૦૦૦૦) ની રકમ ઉપાડી મજકુર દાદીશેઠનાં આતશબહેરામના કમ્પાઉંડમાં ઘહંબાર તથા બીજાં જાહેર અને ખાનગી જમનોને માટે બે ઓટલા મજકુર ત્રસ્ટીઓ હસ્તક બંધાવવાની મંજુરીઆત આપી હતી.[1]

તા૦ ૧૯ મી જુલાઇ.

રોજ ૩ માહ ૧૧ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની, નાઇટ, સી. એસ. આઇ.—૧ ઉમર વર્ષ ૬૭) પારસી કોમમાં નાઇટહુડનું માન મેલવનારા બીજા શેઠીયા. એમનો જનમ તા૦ ૨૪ મી મે ૧૮૧૨ ને દીને એમના મમાવા દાદીશેઠના કાવસજી પટેલના મોહલ્લામાં આવેલાં ઘેર મધે થયો હતો. એવણે ઇંગ્રેજીની કેળવણી કોટ માહેલી સારજંત સાઇકસની શાલામાં લીધી હતી જયારે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટ સાહેબ એમના ગોઠીયા હતા. એમનાં માતાજી બાઇ મેહરબાઇ—જેવન એવનની પછી ૧૮૮૪ માં ૯૩) વર્ષની અતી બુજરોગ વયે ગુજર્યાં છે—બહુ બાહોશ હતાં અને મરહુમ શેઠની જાહોજલાલીનો પાયો નાખવામાં તેમનો હાથણી કેહવાઇ

---

1 "A Persian Translation of Æsop's Fables' By Nadarshaw Hormusjee Sukhia. Bombay. Printed at "Hydree Press." 1878."

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.

શકાય. તે વેળાના શેઠીયા વર્ગની વેપારી વલાંણને અનુસરી મરહુમને ૧૫) વર્ષની ઉમરે એક ઈંગ્રેજી પેહડીમાં તાલીમ માટે મેલ્યા હતા. પેહલવેહલા મેસરસ ડંકન ગીબ અને કંપનીમાં ગોડાઉન કીપર અને કલારકનું કામ કીધા પછી પોતાની ૨૫) વર્ષની ઉમરે તા૦ ૩૦ મી એપ્રીલ ૧૮૩૭ થી એજ મેસરસ ડંકન ગીબની કંપનીની દલાલીનું કામ માથે લીધું હતું. ૧૮૪૦ની ચીનની લડાઈ પછી ચીનનાં વેપારમાં પારસીઓએ જે દોલત મેળવી તેઓમાં મરહુમ એક હતા. તા૦ ૨૪ મી એપ્રીલ ૧૮૩૭ ને દીને સુરતમાં લાગેલી મોટી આગમાં નુકશાન પામેલાઓને આશરો આપવાને મુંબઈની માહજને જે ઉઘરાણું કરી જમશેદજી જીજીભાઈના છોકરાઓની કું૦ માં નાણું એકઠું કીધું હતું તેમાં સર કાવસજીએ રૂ. ૩૦૧) ભર્યા હતા. ૧૮૪૬ થી એમને પોતાનો સ્વતંત રોજગાર ચલાવા માંડેલો જણાય છે અને એજ વર્ષમાં નામદાર સરકારે એમને સુલેહના અમલદારનું માન આપ્યું હતું. તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી ૧૮૫૧ ને દીને ઓઓએ નેટીવ ડીસપેનસરીની કમીટીના એક વધારાના મેમબર એમને નેમ્યા હતા. કોલાબા પ્રેસનો વરાળ બળથી ચાલતો પેહલો સાંચો ૧૮૫૩ માં ઉભો કીધો તેના એક ડાયરેકટર હતા. તા૦ ૫ મી આગષ્ટ ૧૮૫૩ ને દીને અતરેની સીવરી ખાતેની "સ્કુલ ઓફ ઈનડસટરી" ના સઘળા છોકરાઓને પોતાને ખરચે એકેકી નવી કપડાંની જોડ, તથા આગગાડીમાં થાણા સુધીની સેહલ કરાવી હતી. ન્યુ કનઝરવંસી આકટ ઉપર વિચાર કરવા તથા રીપોરટ કરવાને બેંચ ઓફ જસ્તીસીસની તા૦ ૧૭ મી નવેમ્બર ૧૮૫૫ ને દીને મળેલી સભામાં ૬ ઈંગ્રેજ, ૧ હીંદુ, અને ૨) પારસીની કમીટી નેમી હતી તેમાં એવન એક હતા. તા૦ ૬ ઠી સપટેમ્બર ૧૮૫૬ ને દીને સખત બીમારીમાંથી સાજા થયા તેની ખુશાલીમાં પોતે જે ચાર કંપનીઓના દલાલ હતા તે ચારે પેહડીઓનાં તમામ માણસો–યુરોપીયન આસીસ્તંતથી તે હમાલ સુધી–ને રૂ. ૧૫,૦૦૦)ની રકમ વેંહચી આપી હતી. ૧૮૫૭ ના મારચ માસમા સર કાવસજીએ સુરત મધે એક ઇસપીતાલ સ્થાપવા સારૂં રૂ. ૩૦,૦૦૦ ની રકમ સરકારના સવાધીનમાં આપવાની ખાહેશ જણાવી હતી. તા૦ ૬ ઠી આપરેલ ૧૮૫૭ ને દીને અતરેની મરકનતાઈલ બેંકના ભાગીદારોની સભામાં શેઠ નવરોજી ફરદુનજીએ એવી તકરાર ઉઠાવી હતી કે એ બેંક મધે ઉંચી પદવીના અને જોખમભરેલા ઓધાઓ દેશીઓને કેમ નહીં આપતા. તેની સામે કાવસજી નાહનાભાઈ દાવરે દેશીઓ માટે હલકો વીચાર જણાવ્યો હતો. શેઠ કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીએ એખલાએ શેઠ નવરોજીના વીચારોને ટેકો આપ્યો હતો. તા૦ ૭ મી આપરેલ ૧૮૫૯ નાં ગવરનમેંટ ગેઝેતમાં જે સખસ શેઠ કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીની સુરતમાં બાંધવા ધારેલી આસપીતલનો સરસ પલાંન બનાવી તા૦ ૧ લી આગષ્ટ ૧૮૫૯ સુધીમાં સરકારી ઈજનેરને હવાલે કરશે તેને રૂ. ૫૦૦) ઇનામ આપવામાં આવશે એવી જાહેર ખબર છપાઈ હતી. ૧૮૪૦ થી ૬૦ સુધીના ચીનના વેપારમાં પારસીઓએ જે ફતેહ મેલવી તે લાકડાં અને સડનાં વાહણોનો જમાનો હતો. વરાળ બળનાં વાહણોની બળવંત ઈંગ્રેજી હરીફાઈ લાર પછી હરોલમાં આવી. ૧૮૫૯ માં કોસ્તાપર ફરતી સ્તીમર માઉંટ સ્તુઅર્ટ એલફીનસ્તનના સર કાવસજી માલેક હતા. ૧૮૬૦ માં ડાકટર બ્યુસ્તનાં કુટુંબને આશરો આપવા માટે "ફરેંડ ઓફ ઈંડીયા" એ એક ફંડ કીધું હતું, તેમાં શેઠ કાવસજીએ રૂ. ૫૦૦) ભર્યા હતા. ૧૮૬૦ માં નામદાર સરકારે એમને ઇનકમટાક્ષના કમીશનર નેમ્યા હતા. તે ઇનકમટાક્ષ કમીશનના પ્રમુખ મી૦ જેમસ ગીબસે નામદાર સરકાર અને શેહરીઓ બેઉ પક્ષને સંતોષ આપનારી એમની કુનેહ અને કારસાજીની એક ભાષાનમાં બહુ વખાન કીધી હતી. તે સેવાના બદલામાં એમને ધારાસભાના સભાસદ નેમવાની નામદાર સરકારની ખાહેશ હતી. પણ તે વખતથી એવંન દેહના દુખથી એવા સપડાઈ ગયા હતા કે પોતાની બાકીની જીંદગી જાહેર કામકાજથી અલગજ કાહરવી પડી હતી. પણ પોતાના ધંધા વેપાર અને જાહેર પરોપકારમાં સેહેજબી અલવલ આવવા દીધી હતી નહીં. તા૦ ૧૫ મી અકટોબર ૧૮૬૧ નાં જામે જમશેદમાં એવંન તરફથી નીચલી જાહેર ખબર છપાઈ છેઃ—

કરીકેટની રમતના શોખીઓને શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીની તરફની ભેટ.

ચાલતા મહીનાની તા૦ ૧૨મીનાં રાશત ગોફતારમાં કરીકેટ વીશે જે જાહેર ખબર છપાઈ છે તેને લગતી એ શેઠ તરફથી વધારે સુચના થાએઆથી એ રમતના સોખીઓને જણાવવામાં આવે છે કે જે આબરૂવાન જુવાન ગરહસ્થો આવતી શીઆળાની મોસમમાં એ રમત રમવાને શારૂં પોત્તપોતામાં કલબો ઉભી કરશે તેમને જોઈતો શામાન એ શેઠની તરફથી નીચે શઈ કરનાર પાશેથી મલી આવશે.

તા૦ ૧૪ મી અકટોબર ૧૮૬૧.

અરદેશર ફરામજી.

જરતોશતી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ વીશે શેઠ કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીએ પંચાતના

તરસતીઓ ઉપર એક પતર લખીઓ હતો, તે ઉપરથી તરસતીઓએ પોતાની તા૦ ૧૮ ફેબરવારી ૧૮૬૨ ને દીને મળેલી સભામાં એ ફંડ મધેથી શું શું ખરચો કરવામાં આવશે તેની એક યાદી નકી કીધી હતી, જે તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૬૨ નાં જામે જમશેદમાં છપાયલીછે. એવને તા૦ ૨૩ મી જુન ૧૮૬૩ ના જામે જમશેદમાં જાહેર ખબર આપી હતી કે પારસીના ટોલામાંથી હરેક શખસ ઇંગલાંડ જઇને બારીસતરના ધંધામાં દાખલ થઇને અતરે આવયા પછી અતરેની હાઇ કોરતમાં સપત લઇને ધંધો ચલાવે તેહવા શખસને ઇનામ તરીકે રૂ. ૫૦૦૦ની રકમ તેવણ આપશે આજથી ચાર મહીનાની મુદત સુધીમાં જો આએ ઇનામ મેલવવાને માટે કોઇબી શખસનું નામ નહીં નોધાશે તો તે મુદત પછી આ રકમ એ ઉપયોગમાંથી કાઢી નાખવામાં આવશે. શેઠ કાવસજીએ તા૦ ૩ જી જુન ૧૮૬૭ નાં જામેમાં પોતાની ખરી શહીથી એક ચરચાપત્ર લખી સુચના કીધી હતી કે મ્યુનીસીપાલ ખાતું જન ૧૨)ને સોંપવું, તેનું નામ ટાઉન કૌનસીલ રાંખવું, તેનો જાયુક સરનશીન કમીશનરને કરવો ને બાકીના ૧૧ મેમબરો સર્વે જ્ઞાતમાંથી ચુંટી કાઢવા, વગેરે. વળી ૧૮૬૫ માં પારસી ચીફ માતરીમોનીયલ કોરટના પેહલ વેહલા ડેલીગેટો નેમાયા હતા તેમાં એવન એક હતા. તા૦ ૧૪ મી જુન ૧૮૬૯ નાં બોમ્બે ગેઝેટમાં છપાવ્યું હતું કે મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ ખાતાંને જે મોટું દેવું થયું છે તે ફીટાડવા માટે જો મુંબઇના લોકો પોતાની શકતી મુજબ પાંચ લાખ રૂપીયાભરે તો તેવણ પોતેબી તેમાં દશ હજાર રૂપીયા ભરવાને તઇઆર છે. ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆના માજી અધીપતી મી૦ રાબરટ નાઇટે ગ્રેટ બ્રીટનની પાર્લામેંટના સભાસદો જોગ એક પત્ર લખી તેમાં હીંદુસ્તાનના લાભ ઉપર પારલામેંટ કેટલું થોડું ધીઆંન આપે છે, તથા એ દેશની આબાદી બાબે કેટલી બેપરવાઇ બતાવી સામતું તેને કેવી રીતે લુટવામાં આવે છે તે સંધું લંબાનથી બતાવી આપયું હતું. આ પત્રપર સતાવાળા ઓનું ધીઆંન ખેંચાય માટે તે એક ચોપડીના આકારમાં ઇંગલંડ ખાતે એવણે પોતાને ખરચે છપાવી ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૯ માં વેંહચ્યું હતું.

અતરેની એલફીનસ્ટન કોલેજ માટેની કાવસજી બીલડીંગ પરેલ ખાતે પેહલી તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી ૧૮૭૧ ને દીને વપરાસમાં આવી ત્યારે એજ કોલેજવાળા મી૦ ડોસાભાઇ નશરવાનજી વાહડીયાએ એમનાં માનમાં એક કવીતા રચી એમને અરપણ કીધી હતી. ૧૮૭૧ ના મે માસમાં નામદાર મહારાણીની સરકારે એમને સી. એસ. આઇ. નો ખેતાબ અને ૧૮૭૨ ના જુન મહીનામાં યુનાઇટેડ કીંગડમના નાઇટનો ખેતાબ એનાયત કીધો હતો, અને એ પ્રસીધ્ધ પારસી તે માટે ખરેજ લાયક છે, એમ તે વેળા દરેક કોમે માન્યું હતું. તે એ પરથી જણાશે કે ૨,૦૦૦ બે હજાર શેહરીઓની શહીજેઓમાં લોર્ડ બીશપ, કાઉનસીલના મેમબરો, અને જડજો વગેરે હતા.–સાથનું એક મુબારકબાદીનું માનપત્ર એમનાં ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટનાં રેહવાનાં મકાનમાં આગેવાન ઇંગ્રેજ અને દેશી ગ્રહસ્થોએ એમની માંદગી સબબે જઇ હાથોહાથ આપ્યું હતું, અને તેજ વેળા જાહેર પ્રજાએ એકઠા કરેલા નજદીક રૂ- ૨૫,૦૦૦) ની એક રકમમાંથી એમનું એક બાહવલું ઉભું કરવા દેવાની રજા માંગી હતી. એ ઉપરાંત હીંદુસ્થાનના ઘણાક ભાગોમાંથી મુબારખાદીનાં ઘણાક માનપત્રે એમને મલયાં હતાં. ઉપલું બાહવલું "યુનીવરસીટી હોલ" ના દરવાજા આગલ આજે એમની મોટાઇ અને ભલાઇની યાદ આપતું ઉભેલું છે; એ બાહવલું તા૦ ૨૩ મી મારચ ૧૮૭૬ ને દીને ઓનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબ્સે એક મોટા મેલાવડા સનમુખ ખોલ્લું કીધું હતું. આપણા નામદાર રાજા સાતમા એડવર્ડ જે વેળા પ્રીન્સ ઓફ વેલસ તરીકે મુંબઇની મુલાકાતે આવયા હતા ત્યારે એમને બંગલે વીઝીટે ગયા હતા; પણ માંદગીને શબબે એવણ મળી શકયા નહીં તેથી એક રૂપાનો ચાંદ, એક ચોપડી, અને પોતાની તથા નામદાર પ્રીનસેસની એક સબી સર કાવસજીપર ભેટ મોકલી હતી. એમની સખાવત નાતજાતનાં ફરક વનાની હતી તે પછવાડે આપેલી ટીપપરથી જણાશે. વળી એજ નામદાર રાજા મરણતોલ માંદગીમાંથી સાજો થયો તેની શુકરગુજારીમાં ૨૦૦) બસો પાઉંડની રકમ ઇંગ્લાંડનાં કોઇબી ધરમખાતાંમાં આપવાને એવને સર જયોર્જ તે વખતના ડાકટર–બર્ડવુડ ઉપર મોકલી હતી. તે પરથી તે વેળાનાં "લંડન પંચે" રમુજ કીધી હતી કે "Is Mr. Readymoney a Parsee? At any rate he is the reverse of Parsi-monious." પોતાની જીંદગીના છેલ્લાં ચાદ વર્ષો માદગીને બીછાને તેબી સખત પીડાકારીમાં કહર્યાથી એવંને કાઇ જાહેર કે રાજદવારી જીંદગીમાં નામ નહીં કાહડયું પણ એવંનની બોહળી સખાવતે એવંન પોતાનુ નામ અમર કરી ગયા છે. એવંને બંધાવેલી જાહેર ઇમારતોમાં પહેલી સુરતની "સર કાવસજી જાંગીર સીવીલ હાસપીતલ" છે, જે બંધાવવા માટે રૂ. ૩૦,૦૦૦) આ પવ.ની એવંને પેહલાં માંગની કરી હતી. પણ છેવટે એવંને રૂ. ૬૬,૦૦૦ સુધીનો ખરચ કરી તે સંપુરન

કરી આપી હતી. તેજ અરસામાં મુબઇમાં ગ્રાન્ટ મેડીકલ કાલેજને લગતી "સર કાવસજી જાંગીર આંખની હાસપીતલ' બંધાવવા એવંને રૂ. ૫૦,૦૦૦) આપવા માંગ્યા' અને તે છેલ્લે રૂ. ૯૭,૧૪૩) ને ખરચે પુરી થઇ, જે બધો ખરચ એવંને આપયો હતો. એમની ઉદારતાનો ત્રીજો સ્થંભપુનાની "સર કાવસજી જાંગીર કોલેજ ઓફ સાયનસ" છે, જે માટે રૂ. ૫૦,૦૦૦) આપયા હતા. એ મકાન ૧૮૬૫ માં ખુલ્લુ મેલતાં તે વેળાના ગવરનર સર બારટલ ફ્રીયરે જાહેર કીધું હતું કે આ મકાંન માંટે જેમ રૂ. ૫૦,૦૦૦) સર કાવસજીએ આપ્યા છે, તેમ તેજ વેળાએ મુંબઇમાં નાચાર યુરોપીયનોને મદદ કરનારી "સ્ત્રેંજરસ ફ્રેંડ સોસાયટી" ને એક ઇમાંરત બાંધવ એટલીજ રકમ આપવાની માંગની કીધી છે. પણ એવનની ઘણી અગતની સખાવત એલફીનસ્તન કોલેજની ઇમારત માટે આપેલા રૂ. ૨૦૦,૦૦૦ (કે જે ઇમારતનો પાયો નાખવાની ક્રીયા તા૦ ૭ મી મારચ ૧૮૬૬ ને દીને ગવરનર સર બારટલ ફ્રીયરે કરી હતી,) અને મુંબઇના "યુનીવરસીટી હૉલ" માટે આપેલા રૂ. ૧૦૦,૦૦૦ છે. એ હૉલ તા૦ ૩૧ મી ડીજેમબર ૧૮૭૪ ને દીને સરકારે યુનીવરસીતીને સ્વાધીન કીધો હતો. એ મકાંનો એમની યાદગારી જાથુકની જાળવશે, પણ એમની સખાવતની એક ટીપ અતરે આપ્યા વના ચાલતું નથી[1] એ મકાનોના પાયાની તથા ઉઘાડવાની દબદબાભરી ક્રીયાઓના અને એમની જાહોજલાલીના બીજા હેવાલો આ દફતરના આગલા ભાગોમાં આવી ગયલા છે, તે સાંકળીઉં ઉકલાવાથી મલી આવશે.

તા૦ ૨૯ મી જુલાઇ ૧૮૭૭ ને દીને મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટ, સી. એસ. આઇ., ના મરણની નોંધ અજુમનનાં દફતરમાં દાખલ કરવા, તથા તેવણના વડા સાહેબજાદા તે ત્રીજા બારોનેટ સાહેબને જરથોસ્તી અંજુમનના વડા તરીકે સ્વીકારવાને અંજુમનની મોટી જાહેર સભા "આલબલેસ બાગ" માં મલી હતી ત્યાં સર કાવસજી—જેઓ જાથુકની બીમારીના સબબથી કોઇબી જાહેર કામોમાં ભાગ લઇ શકતા નહી હતા—હાજર થવાથી સર્વ જરથોસ્તીઓને મોટી ખુશાલી ઉપજી હતી, અને એવનની ગાડીના ઘોડા દરવાજાની બાહેર છોડાવી કેટલાક પારસીઓ તેને અંદર ઘસડી લાવ્યા હતા. અતરેની એલફીનસ્તન કૉલેજના વિદ્યાર્થીઓ તથા પ્રોફેસરોએ એક ઉઘરાણુ કરી એમની એક સુંદર ઓઇલ પેનટીંગ તસવીર પડાવી હતી, તે કૉલેજનાં દીવાનખાનામાં ખુલ્લી મુકવાની ક્રીયા હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસે, તા૦ ૨ જી મારચ ૧૮૭૮ ને દીને એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી.

એવન વાલકેશ્વર ખાતેના પોતાના બંગલામાં મરણ પામ્યા હતા જે વેળા જાહેર છાપાએ એમને "પૂર્વના

---

૧ સર કાવસજી જાંગીર, નાઇટની સખાવતોની ટીપ.

૧૮૪૬	ડા૦ ફ્રેમનરની ડીસપેનસરી હમણાની નેતીવ જેનરલ ડીસપેનસરી ...	રૂ. ૧૦૦૦
૧૮૫૦	કામાતીપુરાની આગમાં સપડાયલાં નીરાધારો માટે ૩૭ નળીયાં સાથના ઝુપડાં બાંધવા	૧,૨૨૫
,,	ડીસ્ત્રીક્ટ બેનીવોલંટ સોસાયટી ...	૧,૦૦૦
૧૮૫૨	બોમ્બે એસોસીએશન	૫૦૦
,,	પેરી તેસ્તીમોનીઅલ ફંડ ...	૧,૦૦૦
૧૮૫૩	સ્કુલ ઓફ ઇંડસ્ત્રીમાં, ઇનામ માટે	૧,૦૨૬
૧૮૫૪	વાંદરા ડીસપેનસરી	૫૦૦
,,	સર જે. જે. બેનીવોલંટ ઇનસ્તીતયુશન	૩,૫૦૦
૧૮૫૮	સ્કોતીશ ફીમેલ ઓરફનેજ અને પુના ઓરફનેજને ઇમારત અને કપડાં માટે.	૫,૯૭૧
૧૮૫૯	વીકટોરીયા મ્યુઝીયમ	૨,૬૦૦
૧૮૬૧	વાય્વ પ્રાંતોનું દુકાળ ફંડ ...	૧૦,૦૦૦
૧૮૬૧ } ૧૮૬૨ }	સુરતની કાવસજી જાંગીર સીવીલ હાસપીતલ	૭૧,૯૦૨
૧૮૬૨	માંચેસ્ટરનું દુકાળ ફંડ... ...	૧,૦૦૦
,,	લાંકેશાયર દુકાળ નીવારન ...	૨,૦૦૦
૧૮૬૩	સર કાવસજી જાંગીર યુનીવરસીટી હૉલ	૧૦૦,૦૦૦
૧૮૬૩	પુના એનજીનીયરીંગ કૉલેજ ...	૫૦,૦૦૦
,,	સ્ત્રેજરસ હોમ ફ્રેંડ સોસાયટી ...	૫૦,૦૦૦
,,	રોયલ એશયાતીક સોસાયટી ને ઓરીયેંતલ વર્કસ માટે	૫,૦૦૦
,,	યુનીવરસીટીનું સીલ	૧,૨૦૦
,,	પોરબંદરનું પાંજરાપોલ ફંડ ...	૨,૨૦૦
,,	અલેકજાંડરા ગર્લ્સ સ્કુલ ફંડ ...	૫,૦૦૦
,,	સેંત જોનસ ચર્ચ કોલાબાનો મીનારો	૭,૫૦૦
૧૮૬૪	રોયલ એશીયાટીક સોસાયટીને સીકકાઓ ખરીદવા માટે.	૮,૦૦૦
,,	મદરાસના વનકરોનાં નીવારણ માટે	૫,૦૦૦
,,	એલફીનસ્તન કોલેજને સંસ્કૃત ચોપડીઓ માટે	૧,૦૦૦
,,	કલકતાનું દુકાળ ફંડ	૫,૦૦૦
૧૮૬૫	મુંબઇના સેલરસ હોમમાં ...	૧,૫૦૦
,,	લંડનનાં આલબર્ત ઑરફનેજ અસાઇલમ	૪,૭૫૨
૧૮૬૬	કાવસજી જાંગીર આંખની હાસપીટલ.	૧૧૨,૦૦૦
,,	એલફીનસ્તન કોલેજની કાવસજી જાંગીરની ઇમારત.	૨૦૦,૦૦૦
૧૮૬૬	કોટનાં સેંત થોમસ કેડીડ્રલનો ફુવારો	૧૩,૭૭૭
,,	કાવસજી જાંગીર નવસારી મદરેસાને ૫) ટકાની સરકારી નોટ ...	૧,૧૦૦

પીબડી " ની ઉપમા આપી બહુ ખેદ બતાવ્યો હતો. નામદાર સરકારે એક ઠરાવ બહાર પાડયો હતો જે નીચે ઉતારી લીધો છેઃ—

GENERAL DEPARTMENT,

Bombay Castle, 19th July 1878.

IT is with deep regret that the Governor in Council has received intelligence of the death at an early hour this morning of Sir Cawasji *Jehangir Readymoney, Kt., C. S. I.*

Remembering the munificent charities and benefactions with which Sir Cawasji's name has been connected during the past quarter of a century, the Government consider that this public recognition of his work is pre-eminently called for.

૧૮૬૭	ખેડા તાલુકાના ગામ કપડવંજમાં લાઇબ્રેરી અને મીનારો. ...		૨,૫૦૦
,,	હીંદુસ્તાન અને ચીનની ફીનાનશીયલ એસોસીએશન		૨૦૦,૦૦૦
	નીચલાં દવાખાનાઓ નીભાવવામાં આવ્યાં:—		
	રાંદેરનું દવાખાનું ૧૮૬૨–૭૧...રૂ.	૧૨,૫૦૦	
	ગંદેવીનું દવાખાનું ૧૮૬૫–૬૮...રૂ.	૫,૫૦૦	
	નવસારીનું દવાખાનું ૧૮૬૪–૬૭...રૂ.	૪,૫૬૫	
	વલસાડનું દવાખાનું ૧૮૬૨–૭૧...રૂ.	૧૧,૫૦૦	
			૩૪,૦૬૫
,,	નીચલી નિશાળો નીભાવવા માટે :—		
	ગંદેવીની નિશાળ: ૧૮૬૪ થી ૬૯ ... રૂ.	૧૪,૦૦૦	
	ખેતવાડીની છોકરીઓની નિશાળ, ૧૮૫૦–૭૦ રૂ.	૨૨,૫૦૦	
	કાવસજી જાંગીર નવસારી મદરેસા ... રૂ.	૩૫,૦૦૦	
			૭૧,૫૦૦
,,	મુંબઇના જુદા જુદા લત્તાઓપર ફુવારાઓ બંધાવવાને રૂ. ૩૦,૦૦૦; પારસી પંચાયતનાં આંધળાંપાંગળાંના ફંડમાં; અને જુદી જુદી એસોસીએશન, લાઇબ્રેરી અને દવાખાનાઓના ફંડમાં		૨,૧૦,૨૮૮
,,	નવસારી મદરેસામાં પાંચ ટકાની નોટ		૫૨૯
૧૮૬૮	પંચાયતનાં આંધળાંપાંગળાંનાં ફંડમાં		૫૮૦
,,	,, જ. રવાનોને અવલમંજલ પહોંચાડવાનું ફંડ		૫૮૫
,,	મુંબઇ યુનીવરસીટીને લાટીન સ્કોલરશીપ માટે		૫,૦૦૦
,,	ગ્રાન્ટ મેડીકલ કોલેજને નેચરલ હીસતરીની ચોપડીઓ ખરીદવા ...		૨,૦૦૦
,,	બોમ્બે એસોસીએશનને ...		૧,૦૦૦
૧૮૬૯	લંડનની પ્રીનટરસ પેનશન એસોસીએશનને		૧,૦૪૬
,,	પારસી પંચાયત		૫,૦૦૦
,,	નેટીવ જેનરલ લાઇબ્રેરી... ...		૧,૧૦૦
,,	સીંધ હૈદરાબાદની દેવાનાશાળા અને આગ		૫૦,૦૦૦
૧૮૬૯	લંડનના રીજંટ પારકમાં ફુવારો બંધાવવા		૧૩,૫૪૪
,,	ગ્રાન્ટ મેડીકલ કોલેજમાં બે સ્કોલરશીપ માટે		૫,૫૧૪
,,	ઇંડયન તર્ફે સોસાયટી... ...		૫,૪૦૦
,,	લાચાર ઇરાનીઓને ખાણું આપવા		૩,૮૧૫
,,	લંડનની ઇસ્ટ ઇંડયા એસોસીએશનને		૧,૧૧૨
,,	ફીમેલ નોરમલ સ્કુલને, સ્કોલરશીપ માટે		૧,૫૦૦
,,	મુંબઇની સેંટ ઝેવીયર કોલેજનો મીનારો		૫,૦૦૦
,,	સેંટ ઝેવીયર કોલેજમાં લાતીન સ્કોલરશીપ		૨,૭૪૨
,,	ગ્રાંટ મેડીકલ કોલેજમાં સ્કોલરશીપ		૨,૭૫૬
,,	કાવસજી જાંગીર નવસારી મદરેસા		૧,૦૮૦
,,	લંડનના જુદાં જુદાં ધરમખાતાંના ફંડોમાં		૨,૦૦૦
,,	ડયુક ઓફ એડીનબરોનાં આવકાર ફંડમાં		૨,૦૦૦
,,	ઇચ્છાપોરનાં રવાનોનાં ફંડમાં ...		૧,૦૮૦
૧૮૭૦	કાવસજી જાંગીર ગંદેવી ઇંગ્લીશ... સ્કુલ		૩,૦૦૦
,,	ઇડયન મેડીકલ ડીપારતમેંતને શીતલાના અખતરા માટે		૫૪૦
,,	કાંદાવાળા મોહલ્લા રીંડીગ રૂમ ને લાઇબ્રરી		૫૦૦
,,	કાવસજી જાંગીર ગંદેવી સ્કુલ અને દવાખાનું		૧,૦૦૦
,,	ફ્રેંકો પ્રસીયન લડાઇના સીપાહોનું નીવારન ફંડ...		૧૦,૭૨૬
૧૮૭૧	કાવસજી જાંગીર ખેતવાડીની છોકરીઓની નિશાળ		૧,૦૦૦
,,	નાચાર ઇરાનીઓનાં જત્થા ફંડમાં		૯,૯૭૫
,,	ઇરાનનું દુકાળ ફંડ.		૧,૦૦૦
,,	ઇચ્છાપોરનું જનરલ ફંડ ...		૫૦૦
,,	કાવસજી જાંગીર ગંદેવી સ્કુલ અને દવાખાનું		૫૦૦
,,	બોમ્બે ફીલ હારમોનીક સોસાયતી		૫૦૦
,,	ઇરાનીઓનું દુકાળ ફંડ		૫૦૧
,,	લાચાર ઇરાનીઓ માટે ચોપાતી આગળ ધરમશાલા બંધાવી. ...		૧૫,૦૦૦

By his death the Government has lost one of its most loyal subjects, India a generous benefactor, and the Town and Island of Bombay one of its most upright and independent citizens.

By Order of His Excellency the
Honourable the Governor in Council.
N. W. RAVANSCROFT,
Chief Secretary to Government.

એમની પાયદસ્ત બહુ દબદબાથી કાહરવામાં આવી હતી, જેની હરોલમાં તે વેળાના પોલીસ કમીશનર સર ફ્રાંક સુતર ચોપાતી સુધી ચાલ્યા હતા. પારસી પંચાયતે અંજુમનની સભા બોલાવી દલગીરી અને દીલાસાના ઠરાવો પસાર કરી એમનાં માતાજી અને વારેસ દીકરા પર મોકલી આપ્યા હતા. એવંને પોતાના વસીહતનામામાં પોતાના અંગત નોકરોને વરસાન અને ઉંચકાઓ આપ્યા હતા.[૨]

એ ઉપરાંત એમની ખાનગી સખાવતનો આંકડો નજદીક ૩,૦૦,૦૦૦ નો અંકાય છે. સગાં સ્નેહીઓમાં એમની આપ લે બહુ બોહલી હતી.[૩]

તા૦ ૨૧ મી જુલાઇ-

આજ દીને મરહુમ સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની, નાઇટ, સી. એસ. આઇ. નાં ઉઠમણાંની ક્રિયા મરહુમ શેઠ દાદીભાઇ નોશરવાંનજીવાલાં આતશબેહરાંમમાં થઇ હતી, જે વેળાએ તેમના પાલક બેટા શેઠ જાંહગીરજી કાવશજી રેડીમનીએ રૂ. ૭૬૦૦) મરનારની નઇઅતે ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા. ઉઠમણાંની સેવટે દસ્તુર પેશાતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ ઉઠી મરહુમ

૧૮૭૧	પ્રીન્સ ઓફ્ વેલ્સ સાજા થયા તેની ખુશાલીમાં લંડનના ધરમખાતાંઓમાં વેંહચવા મોકલ્યા ...	૨,૦૪૮
૧૮૭૨	ડા૦ લીવીંગ્સ્ટનની શોધ માટેનું ફંડ સર જયોરજ બરડવુડ મારફતે ...	૧,૦૨૬
,,	સેલરોની જયાફત ફંડ	૧,૦૦૦
,,	અલેક્જાંડરા ગર્લ્સ સ્કુલમાં "નોર્થબ્રુક પ્રાઇઝ"	૫૦૦
,,	સર સેમોર ફીતઝરાલ્ડ મેમોરીયલ ફંડ	૫૦૦
,,	રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇ મેમોરીયલ ફંડ	૧,૪૦૦
,,	પ્રોતેસ્તંત ઇનસ્તીતયુશન ...	૨,૦૦૦
,,	મેકલીન ફંડ	૧,૦૦૦
,,	દાદાભાઇ નવરોજી તેસ્તીમોનીયલ ફંડ.	૫૦૦
,,	કેઠલીક ક્રીસ્ચીયન ઇનસ્તીતયુશન...	૧,૦૦૦
,,	નવસારી મદરેસા	૫૦૦
,,	ખાનદેશ અને નાશક નીવારન ફંડને લોર્ડ નોથબ્રુકની હીંદની પધરાંમણીનાં માનમાં	૧,૧૦૦
૧૮૭૩	લંડનના "શેકસપીઅરસ પ્લે ફંડ"માં	૧,૦૫૨
૧૮૭૪	બંગાલનાં નીવારન ફંડમાં ...	૧,૦૦૦
,,	કાવસજી જાંગીર યુનીવરસીતી હૅાલમાં ફરનીચર મુકવા મુંબઇ સરકારને	૧૦,૦૦૦
,,	જોન કોનન મેમોરીયલ ફંડ ...	૧,૦૦૦
૧૮૭૫	ગ્રાન્ટ મેડીકલ કૅાલેજ, દાયનના વર્ગ માટે	૨,૦૪૫
,,	કાવસજી જાંગીર નવસારી મદરેસા.	૧,૨૦૦
,,	ઓબ્રાયન ફેમીલી ફંડ	૧,૦૦૦
,,	ફોર્ટ રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરી	૧,૦૦૦
,,	ભુલેશ્વર લાઇબ્રેરી	૫૦૦
,,	મુંબઇનાં ઇંગ્રેજોના જીમખાનાને ...	૫૦૦
,,	માહીમના બાગ માટે, મુંબઇ મ્યુનીસીપાલીટીને	૨,૫૦૦
૧૮૭૫	અમદાવાદ સંકટ નીવારન ફંડ ...	૧,૫૦૦
,,	પારસી પંચાયતનું દોખમા ફંડ ...	૧,૦૦૦
,,	મુંબઇની સ્કુલ ઓફ્ આર્ટમાં ઇલીસ પ્રાઇઝ	૧,૦૩૪
,,	રોયલ પોર્તસમાઉથ સેલરસ હોમ	૫૫૬
,,	પ્રીન્સ ઓફ્ વેલ્સ રીસેપશન ફંડ	૨,૦૦૦
૧૮૭૬	કાવસજી જાંગીર નવસારી મદરેસા	૧,૨૦૦
,,	મુંબઇનાં ઇંગ્રેજોનાં જીમખાનાને ફરનીચર માટે	૧,૦૦૦
,,	પેન તાલુકામાં ફુવારો તથા હવાડો	૩,૦૦૦
,,	ગોવાલીયા તલાવની હીરજી રેડીમનીની અગીયારી સમરાવી	૩,૦૦૦
,,	નવસારી મદરેસા	૧,૨૦૦
,,	દખણ મરાઠાનું દુકાળ નીવારન ફંડ	૨,૦૦૦
,,	વાંદરાનું ધરમનું દવાખાનું ...	૧૦,૦૦૦
,,	મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીને સીલ માટે	૨,૧૯૬
,,	સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટની યાદગારીનું ફંડ ...	૧,૫૦૦
,,	એલફીનસ્ટન કૅાલેજને સાયનટીફીક ચોપડીઓ ખરીદવા	૫૦૦
	જુમલે	૧૪,૪૨,૭૦૬

૨ એમના પોતાના વારસ ન હોવાથી પોતાના ભત્રીજા જીવનજીના દીકરા જાંગીરને પોતાના દીકરા કરી લીધા હતા, જેવંન મરહુમને પગલે ચાલી સખાવતોમાં નામ કાહ્યું છે, જેની પીછાનમાં નામદાર સરકારે એમનેબી નાઇટહુદનું પદ આપ્યા પછી ૧૯૦૮ માં બેરોનેટસી બક્ષી છે, જે એવને પોતાના મરહુમ મુરબીના નામથી સર કાવસજી જાંગીર, બેરોનેટ, કરી ધારન કીધી છે.

૩ આ ટીપ એમના દીકરા સર કાવસજી જાંગીર પહેલા બારોનેટે બાહર પાડેલાં એમનાં જનમ વૃતાંતપરથી લીધી છે.

સર કાવશજીની સ્તુતી કરી તેમનું નામ જરથોસ્તી મજહબને લગતી જાહેર ક્રિઆઓમાં બીજા બુજર્ગોનાં નામ સાથે લેવાની સુચના કીધી, જેને દસ્તુર શેરાબજી રૂસતમજી મુલ્લાં ફીરોજનાએ ટેકો આપ્યો હતો [૧]

એવંનનું ઉઠમનું પુનાના જરથોસ્તીઓએ સર જમશેદજી જીજીભાઇની અગીઆરીમાં કીધું હતું જે વેળા ઘણા જરથોસ્તીઓ હાજર હતાં. [૨]

તા૦ ૨૪ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.

પારસીઓમાં પોતાની વ્યાપારી પેહડીઓનાં હીસાબનાં દફતરોમાં જુદાં ખાતાં પાડી તરસ્ટ કરવાને લગતો એક અગતનો મુકદમો અતરેની હાઇ કોરટમાં નામદાર જડજ સર ચારલસ સારજંટની હજુરમાં નીકળ્યો હતો. એ મુકદમા મધે મુંબઇમાં આગલ વ્યાપાર કરતી મેસરસ ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાની કુંપનીના આગલા ભાગયાઓ શેઠો ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજી, દોરાબજી નશરવાંનજી કામાજી, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, અને રૂશતમજી ફરાંમજી મેહતા ઉપર શેઠ પીરોજશાહ કાવસજી પોંહચાએ તરસ્ટનાં નાણાં બાબે ફરીઆદી માડી હતી. એની કેફીઅત એમ હતી કે વાદીના બાપ શેઠ કાવસજી નવરોજજી પોંહચા કે જેવણ ઉપલી કુંપનીની પેહડીમાં કામકાજ કરતા હતા તેવણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૦ ના મેએ માસમાં ગુજર્યા તે વેળાએ પેહડીના ભાગયાઓનો એવો વીચાર થયો જે તેવણની જગો તેવણના ભાઇ શેઠ શાપુરજી નવરોજજી પોંહચાને આપવી અને જે કમીશન દર વર્ષે થાય તેમાંથી અરધું તેવણ લીએ અને અરધું મરહુમ શેઠ કાવશજીનાં છોકરાઓને આપવું, અને એ રીતનું એક ખાતું પોતાનાં દફતરમાં આ પ્રમાણે પાડયું—"ભાઇ ખરશેદજી નશરવાંનજી કાંમાની કંપની તે બેહેશતી કાવશજી નવરોજજી પોંચાજીના છોકરાઓને આપતા કીધેલા હકના તરશટીઓનું ખાતું." એ ખાતું પાડવાનો શબબ તેમાં એવો જણાવ્યો હતો જે "બેહેશતી કાવશજીની નઇએત ઇતબાર તથા હમારી પેહેડીમાં સારી મેહેનત તથા મેનીજ કીધી તેના બદલામાં તેવણના બચાંઓને ગુજરાંન તથા ખરચ શારૂં હક આપતે કીધોય. એ નાણું ઉપર હમારી પેહેડીનો કશો દાવો નથી પણ તે નાણું જાલવવાનો હક હમારી કમપનીનો છે." એ રીતે ઉપલાં ખાતાંમાં ૧૮૫૯ સુધી ચોકસ રકમો દર વર્ષે જમે નાખ્યા કીધી, અને ખાતું ચાલુ રાખીને દર વર્ષે તેનું વ્યાજ ચઢાવતા ગયા. ૧૮૬૩ માં ઉપલા ભાગયાઓ છુટા પડયા, અને તેઓના છોકરાઓ, ભાઇ, તથા બીજાઓને પેહડીમાં ભાગયા કીધા. ૧૮૬૭ માં પેહડીને મોટું નુકસાન થયું, અને ૧૮૭૩ માં તેઓએ માગનારાઓ સાથે પતાવટ કરી વહીવટ બંધ કીધો. આ ઉપરથી વાદી દાદ માગે છે જે હમારા તરસ્ટનાં નાણાંનો હીસાબ એ પેહેડીવાલાઓ પાસેથી લેઇને તેમાંથી અરધું નાણું મારા ભાગનું અપાવવું, અને જો હાલની પેહેડીવાલાઓ નહિં આપે તો અસલના ભાગયાઓ જે તરસ્ટીઓ છે તેઓ તે સંધું ભરી આપે. એના જવાબમાં પરતીવાદીઓ કેહ છે જે હમોએ કાંઇ મરનાર શેઠ કાવશજીનાં કુટુંબને વાસ્તે કાયદાસરનું તરસ્ટ કીધું નથી, અને હમોએ ઉપલું ખાતું પાડી આગલ જે કાંઇ આપ્યું તે ફકત ધર્મ દાખલ સિવાય બીજી રીતે આપ્યું નથી. તે કરતાં વાદીને જો પોતાનો હક લાગયો હોય તો પેહડી બંધ થતી વખતેજ તેને ફરીઆદી માડી પોતાનાં નાણાંની શાન કરી લેવી હતી. એ મુકદમો કેટલાક દીવસો સુધી સાંભલ્યા બાદ નામદાર જડજ સર ચારલસ સારજંટે આજ દીને તેનો ચુકાદો આપ્યો કે ઉપલી દફતરનાં ખાતાંની નોધ ઉપરથી જણાય છે કે કાવશજીના હક દારોને કાંઇ પણ અપાવવાનો અસલ ભાગયાઓનો વિચાર હતો, અને તેઓ તે નાણાંના ત્રસ્ટી થયલા, તથા ત્રસ્ટ પુરતું થયલું ગણાય, કાંએજે તેઓ એ ખાતું ૧૮૬૩ ની દીવાલી વેર તેઓ ભાગયા હતા ત્યાં સુધી ખેચતા આવ્યા છે, અને જે કાંઇ એ ખાતાંમાંથી ઉપાડયું છે તે માત્ર એ ત્રસ્ટનો લાભ મેલવનારાઓને વાસ્તેજ ઉપાડયું છે. ૧૮૬૩ માં ઉપલા જુના ભાગયાઓ છુટા પડયા તે વેળાએ તેઓએ એ ત્રસ્ટ ફંડ વિષે કશી દરકાર કીધી નહીં, અને પેહડીનો વહીવટ એમનો એમ નવા ભાગયાઓને સોંપ્યો, પણ તેથી કાંઇ તેમનો જોખમ ઓછો નથી. તેઓએ એ ત્રસ્ટનાં ખાતાં વિષે બંદોબસ્ત કરી ત્રસ્ટીપણાંની ફરજ બરાબર અદા કરવી હતી. ઉપલામાંના બે પરતીવાદીઓ શેઠ દોરાબજી નશરવાનજી કામાજી ૧૮૫૧ થી ચીનમાંજ રહે છે, અને શેઠ રૂસતમજી ફરામજી મેહતા ૧૮૬૬ માં ગુજરી ગયા છે તેથી તેઓપર કાંઇ બેદરકારી અથવા ગફલતી લાગુ પડતી નથી. તેટલા માટે બાકીના હેયાત રહેલા ભાગયા શેઠ ખરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી અને ગુજરી ગયલા ભાગયા શેઠ પેશતનજી નવરોજજી પોંહચાની મીલકતના વકીલાતણ બાઇ બીખાઇજીએ ૧૮૬૩ ની દીવાલી સુધી ઉપલાં ખાતાંની જે બાકી દફતરમાં બોલતી હતી તે ૧૮૬૩ પછી વાદીને જે રકમો ખરચ સારૂં આપી છે

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.
૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.

તે બાદ કરી ૬ ટકાનાં બ્યાજને હીસાબે એકાઉંટંટ જનરલને સ્વાધીન કરવી, જે તે મધેથી વાદીને આ ફરી. આદી માડી તે દીવસથી યાને ૧૮ મી ડીસેમબર ૧૮૭૬ થી દર માસે રૂ. ૧૦૦ લેખે ગણીને આપે, અને બાકી જે રહે તેનાં સરકારી ૪) ટકાની લોન લીએ, અને તેનું બ્યાજ દર માસે રૂ. ૧૦૦ જેટલું ન ઉપજે તો લોન વેચીને પણ જયાં સુધી ચાલે ત્યાં સુધી દર માસે રૂ. ૧૦૦ આપે. બંને બાજુનો ખરચ પણ ઉપલા બે પરતીવાદીઓને માથે નાખ્યો હતો.[1]

તા૦ ૨૪ મી જુલાઇ.

રોજ ૮ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—પીરોજશાહ શાપુરજી કમીશરીવાલા—ઉમર વર્ષ—એવન સુરતના રહેવાસી હતા, અને ૧૮૬૦ ના દાહેકામાં તે તરફના દરેક જાહેર કામોમાં આગેવાની લેતા હતા. ૧૮૬૦ ના ડીસેમ્બર માસમાં "સુરત કાટન કલીનીંગ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુાં૦" સ્થાપવા માટેની પહેલી સભામાં એમને એ કુંપનીના એક ડાયરેકટર ઠેરવ્યા હતા. ૧૮૬૧ માં સુરત મધે "હુનરી નવરોજી એંડ કંપની"ને નામે ધંધો કરતી રેલવેના અને સરકારી કંત્રાકટરોની પહેડીના એક ભાગ્યા હતા. તા૦ ૨૩ મી જાનેવારી ૧૮૬૩ ને દીને સરકારે એમને સુરતના એક મ્યુનીસીપલ કમીશનર નેમ્યા હતા. સુરતની પારેખ હુન્નરશાળાનો કારોબાર ચલાવવાને સરકારે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ ના આગષ્ટ માસમાં નેમેલી કમીટીના એવન એક સભાસદ હતા. સુરત મધે ઘણી મોંઘવારી ચાલવાથી ત્યાંની રૈયતને સસ્તો અનાજ પુરો પાડવાને એક "ગ્રેન કુંપની" ત્યાંના કલેકટર મી૦ રાજરસની આગેવાની હેઠળ તા૦ ૬ ઠી નવેમ્બર ૧૮૬૪ ને દીને ઉભી થઇ હતી. તેના બે પારસી ડાયરેકટરોમાં એક એવન (અને બીજા શેઠ કેખશરૂ હોરમજી આલપાઇવાલા) હતા. એમનું મરણ સુરત મધે નીપજ્યું હતું.

તા૦ ૧ લી આગશટ.

શેઠ કાવસજી દાદાભાઇ નાએગામવાલા, એમ. એ., ને ગ્રેટબ્રીટન એંડ આયરલંડની રસાયણીઓની મંડલી (Institute of Chemistry) ના એક "આશોશીએટ" તરીકે ચુંટી કાઢયા હતા.[2]

તા૦ ૩ જી આગશટ.

રોજ ૧૮ માહ ૧૨ (ક૦) ૧૨૪૭ ય૦

આજદીને મરહુમ શેઠ ફરામજી ડોશાભાઇ મામાનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં ખેશીઓએ રૂ. ૯૫૦) ધર્મખાતાંઓમ આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૮ મી આગશટ.

રોજ ૨૩ માહ ૧૧ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ બચુબાઇ તે મરહુમ શેઠ શેરાબજી ફરામજી વાડીઆનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૫૦૦), દીકરાઓ શેઠો માણેકજી અને ખરશેદજી શેરાબજી વાડીઆએ રૂ. ૧૦૦૦) તથાં બીજાં ખેશીઓએ રૂ. ૬૧૫) મલી રૂ. ૨૧૧૫) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૩ મી આગશટ.

રોજ ૨૮ માહ ૧૧ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—એદલજી નવરોજજી સખીદાસ-ઉમર વર્ષ ૭૯) એવંન અતરેના એક દલાલ હતા. ઇ. સ. ૧૮૬૦ માં પંચાતના ટરસતીઓએ "મુંબઇનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવા"નું ફંડ સ્થાપી પછી તેનુ નામ બદલી "કુલ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ" એમ રાખ્યું હતું તેમાં તા૦ ૧૨ મી ડીસેમબર ૧૮૬૩ ને દીને રૂ. ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાની ખુશીથી બખસેસ તરીકે આપી હતી.

તા૦ ૨૧ મી આગશટ.

શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆના એક દીકરા પેશતનજી કે જેવણની ઉમર ૧૯) વર્ષની હતી તેવણે એક ઠેકાણે પોતાની શેહાદી કરવાનું નક્કી કીધું, પણ તેમનાં માબાપની મરજી ન હોવાથી પારસી લગનના કાયદાની ત્રિજી કલમ પ્રમાણે ૨૧) વર્ષની અંદરની ઉમરનાં છોકરાંઓથી બાપ અથવા વાલીની મંજુરીઆત એટલે તેમની લગનનાં રેજીસ્ટર ઉપર શહી વગર લગન થાય નહિં એવી બંદી હોવાથી એ ભાઇએ તે બાઇને નવસારી લઇ જઇ ત્યાં ગઇ તા૦ ૩૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૭ ને દીને લગન કીધાં કે નવસારી ગાયકવાડી કસબો હોવાથી ત્યાં પારસી કાયદાની બંદી લાગુ પડી

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.
૨ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨ જી આગશટ ૧૮૭૮.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૬ ઠી આગશટ ૧૮૭૮.
૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૨ મી આગશટ ૧૮૭૮.

શકશે નહિં, પણ લગન કરનાર બંધે જણાં ઇંગ્રેજી રૈયત હોવાથી તેમને એ કલમ કેથેખી જાય ત્યાં લાગુ પડે, અને આએ ઉમરે પોંહચ્યા વગરનાં લગન બાપ અથવા વાંલીની મંજુરીઆત વગર કાએદેસર હોયજ નહિં એવાં જાણીતા બારીસ્ટરોનાં મત પડવાથી આખરે એક વર્ષ રહી એટલે આજે એ ભાઇએ માબાપની મંજુરીઆતથી અતરે મુંબઇમાં પોતાનાં લગન પાછાં તેજ બાઇ સાથે કીધાં હતાં.[1]

તા૦ ૨૨ મી આગશટ.

રોજ ૭ માહ ૧૨ (શે.) ૧૨૪૭ ય.

મરણ—ધનજીભાઇ પેશતનજી માહલક્ષમીવાલા—ઉમર વર્ષ ૪૨) એવન અતરેના એક શેરના દલાલ હતા.[2]

તા૦ ૨૨ મી આગશટ.

એડનના પોલીટીકલ રેસીડંટની કોરટના કલાર્ક અને રેજીસ્ત્રાર શેઠ મનચેરજી રૂસતમજી ઘીલુને નામદાર સરકારે બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની તથા સ્માલ કોઝ કોરટેના જડજની સતા આપી હતી.

શેઠ શાપુરજી જામાસ્પજી ભાવનગરીને નામદાર સરકારે અત્રેનાં કસ્ટમના ત્રિજા તથા શેઠ જાંહગીરજી ડોશાભાઇ કરાકાને ચોથા વર્ગના આસીસ્ટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૭ મી આગશટ.

રોજ ૧૨ માહ ૧૨ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ ફરામજી હોરમજજી બહમનજી શેઠનાનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૧૭૦૦), બાવા શેઠ ફરામજી હોરમજજી શેઠનાએ રૂ. ૫૦૦) તથા બીજાં ખેશીઓએ રૂ. ૫૦૦) મલી રૂ. ૨૭૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૮ મી આગશટ.

રોજ ૧૩ માહ ૧૨ (શે.) ૧૨૪૭ ય.

મરણ—પેશતનજી મેહરવાંનજી તબાક[2] ઉમર વર્ષ ૬૯), ચીનના એક જાણીતા વેપારી હતા. સખાવતના દરેક ફંડમાં હીસો આપતા હતા, ૧૮૫૪ ની પાણીની ટીપની વેળાએ સરકારે ત્રણ અમલદારોની એક કમીટી ઠેડવી હતી. તે કમીટીને અતરેના દેશી ગ્રહસ્થોએ પોતાના ખાનગી કુવાઓ જાહેર વપડાસ માટે સપુરદ કીધા હતા. તેમાં એવને પણ ખેતવાડીમાં ૧) કુવો આપ્યો હતો.

તા૦ ૨૯ મી આગશટ.

હાનરેબલ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ. ને નામદાર સરકારે મુંબઇના ટાપુમાં નાખેલા "લાઈસિનસ ટાક્ષ"ના કરને લગતી અપીલો સાંભલી ચુકાદા કરવાને એક કલેકટરના જેવી સત્તા સાથે ખાસ ઓધ્ધેદાર નેમ્યા હતા.

સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટના સરકાર તરફના એક અધીકારી મરહુમ સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટને નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૩૦ મી આગશટ.

રોજ ૧૫ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—એ૦ એદલજી હોરમસજી પંથકી, પાણીવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૨) મરહુમ શેઠે રતનજી ફરામજી બાટલીબોઇ સાથે કરાંચીમાં ઇંગ્રેજી અસબાબ અને દારૂકામની દુકાન ઉઘાડી હતી. એમનું મરણ થાના મધે નીપજયું હતું.[4]

---

૧ એ બાબે જાણીતા બારીસ્ટર મી૦ મેકફરસનનુ મત તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૭ માં રાસ્ત ગોફતારમાં છપાયલું છે, જેમાં તે લખે છે કે "ઇંગ્રેજી રાજમાં વસનાર કોઇ પારસી મરદ ઇયા ઓરત ૨૧ વરસની અંદરની ઉમરમાં પોતાનાં માબાપ ઇયા વાલીની પરવાંનગી વગર ઇંગ્રેજી કોરટોની સતાની બાહેર જઇ પરણી આવે તો તે લગન સઘળી ઇંગ્રેજી કોરટોમાં રદ બાતલ છે."

૨ મરહુમ શેઠ બહમનજી પેસ્તનજી માસ્તરના ભાઇ. અને શેઠો કાવસજી, પેસ્તનજી, તથા જમશેદજી ધનજીભાઇ મહાલક્ષમીવાલાના બાવા.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૨ મી આગશટ ૧૮૭૮.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૮ મી આગશટ ૧૮૭૮.

૨ શેઠો માણેકજી અને મેહરવાંનજી પેસ્તનજી તબાકના બાવા.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૯ મી આગસ્ટ ૧૮૭૮.

૪ કરાંચીવાળા શેઠ ફરામરોજ એદલજી પંથકી એમના પાલક દીકરા થાય છે.

તા૦ ૩૦ મી આગસ્ટ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ પેસ્તનજી મેહરવાંનજી તબાકનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૧૦૦૦, વીધવા બાઇ રતનબાઇએ રૂ. ૫૦૦, દીકરા શેઠ માણેકજી પેસ્તનજી તબાકે રૂ. ૫૦૦, શેઠ બેહરાંમજી નશરવાનજી સીરવાઇએ રૂ. ૫૦૦, તથા બીજા બેશીઓએ રૂ. ૨૦૦ મલી રૂ. ૨૭૦૦ ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર

શેઠ શેરાબજી જમશેદજી રીડરે "ગુલ અફશાંન" નામનું વિદયા હુનર, વાર્તા, નીતિ, ઇત્યાદી બાબદોનું એક માસીક ચોપાન્યું આજ દીનથી પરવરતાવવા માડ્યું હતું.

તા૦ ૩ જી સપટેમબર.

રોજ ૧૯ માહા ૧૨ (શે.) ૧૨૪૭ ય.

આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવશજી નશરવાંનજી નાનમોદીનાં ઉઠમણામાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા બેશીઓએ મલી રૂ. ૬૧૬) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૫ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૧ માહા ૧૨ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—બરજોરજી રૂસતમજી બાટલીવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૩) અતરેના એક વેપારી અને વાઇનમરચંત હતા.

તા૦ ૭ મી સપટેમબર.

કલકતાથી બાર મૈલ દુર શીરામપોર ખાતે શેઠ ધનજીભાઇ બેહરાંમજી મેહતાની આગેવાંની હેઠલ બંધાયલી પેહલ વેહલી "ધી એમપ્રેસ ઑફ ઇંડીઆ મીલ" ઉઘાડવાની ક્રિઆ આજ દીને તે તરફ ધામધુમથી કરવાંમાં આવી હતી. પ્રથમમાં એક ડાએરેકટર શેઠ રૂસતમજી સોરાબજી ઉનવાલાએ એ કારખાંનાંને લગતો અહેવાલ કહી સંભલાવ્યા પછી શેઠ ધનજીભાઇનાં ધણીઆંની બાઇ ખરશેદબાઇએ સરેની ખુશાલીના પોકારો વચ્ચે ચંપીનની બાટલી ફોડી બંધે એનજીનોને "રૂસ્તમ" અને "વાટસન" નાં નામો આપી ચાલુ કર્યાં હતાં.[3]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી સપટેમબર ૧૮૭૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.

૩ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૨ મી સપટેમબર ૧૮૭૮ આ મીલને લગતું સર્વે સાંચાકામ શેઠ ધનજીભાઇના બેટા શેઠ રૂસતમજી ધનજીભાઇ મેહતા ઇંગલાંડ જઇ ખરીદી લાવ્યા હતા.

તા૦ ૭ મી સપટેમબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ બરજોરજી રૂસતમજી બાટલીવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજી મધેથી તેવણનાં વીધવા બાઇ બચુબાઇએ રૂ. ૭૭૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૭ મી સપટેમબર.

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાનાએ આજ દીને કોટ મધે મરહુમ દાદીશેઠની દરેમેહરમાં "ફરવરદેગાંનના દીવસો" વિષે એક વાએજ કીધી હતી.[2]

તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર.

ડાકટર એદલજી માણેકજી દામલાએ લશ્કરી વૈધક ખાતાંની "ઇંડીઅન મેડીકલ સરવીસ" ની પરીક્ષા ઇંગ્લાંડ મધે ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[3]

તા૦ ૧૨ મી સપટેમ્બર.

ડાકટર કેખશરૂ રૂસ્તમજી વીકાજીને લંડનની "ઇનસ્ટીટયુટ ઑફ કેમીસ્ત્રી ઑફ ગ્રેટ બ્રીટન એન્ડ આયરલંડ" ના એક "ફેલો" તરીકે ચુંટી કાઢયા હતા.[4]

તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર.

શેઠ દોરાબજી તેહમુલજી કાપડયાને નામદાર સરકારે ખાંનદેશ જીલ્લાનાં એરાંનડોલ ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર.

શેઠ અરદેશર શેરાબજી દસ્તુર કામદીને "સ્કુલ બોયસ ગાઇડ" અથવા નિશાલ્યાનો ભોમયો નામની

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.

એજ મુજબ એજ જગોપર તા૦ ૧૧ મી સપટેમબરે દસ્તુરજીએ "અહુરમઝદને ખુશનુદ કેવી રીતે કરવો" તે બાબદ ઉપર તથા તા૦ ૧૪ મી સપટેમબરે "બંદગી" ની બાબદ ઉપર વાએજીઓ કીધી હતી.

૩ *ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.*

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૨ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.

ચોપડી ઇંગ્રેજી ભેલ ગુજરાતી ભાષામાં રચી પ્રગટ કીધી હતી.[1]

તા૦ ૨૧ મી સપટેમબર.

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે મુંબઇની રાએલ એશીઆટીક શોશાઇટીની લાઇબ્રેરીને માટે "એનસાઇ કલોપીડીઆ બ્રીટેનીકા" નો સટ ખરીદવાને રૂ. ૭૫૦) ભેટ આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૧ મી સપટેમબર.

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચહેરજી જામાસ્પઆશાનાએ આજ દીને કોટમાં મરહુમ શેઠ દાદીભાઇ નોશરવાનજી વાલી દરેમહેરમાં "નેરંગ" ઉપર એક વાએજ કીધી હતી.[3]

તા૦ ૨૪ મી સપટેમબર.

રોજ ૫, માહ ૧ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦.

મરણ—ફરામજી કાવસજી માણેકજી મેહતા ઉમર વર્ષ ૫૮). એવણ પહેલાં મુંબઇની તંકસાલમાં બુલીયન કીપરના ઓધા ઉપર હતા. પછી શેર સતાના અધ્યામમાં તે નોકરી છોડી દઇ દીલ્હી ગયા હતા, જ્યાંથી ફીરોઝપોરની શેઠ જસાવાલાની પેહડીમાં જોડાયા હતા. એવણ એક મેસન હતા. ૧૮૭૮ માં ફીરોજપોરમાં ખરાબ તાવનો રોગ ફાતી નીકલ્યો હતો, તેમાં સપડાઇ એવણ તાંહજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨ જી અકટોબર.

રોજ ૧૩, માહ ૧ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ ડોશીબાઇ તે શેઠ દાદાભાઇ એદલજી આલબલેસનાં બેટી અને શેઠ કેખશરૂ ફરદુનજી ધનજીભાઇ આલબલેસનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણામાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૧૦૦૦), બાવા શેઠ દાદાભાઇએ રૂ. ૬૦૦૦), માતાજી બાઇ પીરોજબાઇએ રૂ. ૫૦૦), કાકાઓ શેઠો માણેકજી બહમનજી અને હોરમજી એદલજી આલબલેસે રૂ. ૧૦૦૦), બપાવા સસરા શેઠ ધનજીભાઇ એદલજી આલબલેસે રૂ. ૧૦૦૦), ખાવંદ શેઠ કેખશરૂ તથા સસરા શેઠ ફરદુનજી ધનજીભાઇ આલબલેસે રૂ. ૪૦૦), ભાઇઓ શેઠો ડોશાભાઇ, નવરોજી, અને હીરજીભાઇ દાદાભાઇ આલબલેસે રૂ. ૩૫૦), ફુવા શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેસે રૂ. ૩૦૦), અને બીજાં બેશીઓએ રૂ. ૨૭૧) મલી રૂ. ૧૦૮૨૧) ધર્મખાતાં ઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૩ જી અકટોબર.

શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી, એમ. એ. એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે સુરત જીલ્લાના જંબુસરના તથા શેઠ એદલજી મનજીભાઇ મોદીને નામદાર સરકારે વલસાડના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૬ થી અકટોબર.

મરહુમ સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. નાં મરણની નોંધ અંજુમનનાં દફતરમાં ઘટતી રીતે દાખલ કરવા સારૂં અતરેના ૬૬૫ જરથોસ્તી ગ્રહસ્થોએ ગઇ તા૦ ૨૦ મી આગસ્ટે મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબો જોગ કરેલાં રીકવીજીશનની[3] રૂહે આજ દીને જરથોસ્તીઓની એક મોટી જાહેર સભા "આલબલેસ બાગ"માં મલી હતી. શરૂઆતમાં શેઠ ફરામજી નશરવાનજી પટેલે દરખાસ્ત કીધી કે "જરતોસ્તી અંજુમનની છેહલી સભાના ઠેરાવ પ્રમાણે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ સાહેબે સરનશીનની ખુરસીએ બીરાજવું."

---

૧ "The School Boy's Guide. Being a collection of a few English Idioms, Phrases, &c. alphabetically arranged. By Ardesir Sorabji Dustoor Bombay: printed at the, "Bombay Samachar Press." 1878.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.

૩ એ વાએજનું ઇ. સ. ૧૮૭૯ માં નીચે મુજબ ચોપાનયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું:—

"નેરંગ ઉપર વાઆજ બનાવનાર, દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેરજી જામાસ્પઆસાના. મુંબઇ:—ઇગલ પ્રીંટીંગ પ્રેસ. ૧૨૪૮ યજદજરદી. ૧૮૭૯ ઇસવી."

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

૨ બોમ્બે ગવરનમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩ જી અકટોબર ૧૮૭૮.

૩ આ રીકવીજીશન ઉપર નીચલી જાણીતી સહીઓ હતી:—

શેઠો દાદાભાઇ પેશતનજી વાડીઆ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, બેહરામજી જીજીભાઇ, નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી જીજીભાઇ, ઓનરેબલ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણા, દસ્તુર શોરાબજી

સરનશીને ખુરસી લીધા બાદ અંજુમનનાં ધર્મખાતાંના સેક્રેટરી શેઠ નશરવાનજી બેહરામજીએ ૬૬૫ જરથોસ્તીઓ તરફથી આવેલું "રીકવીજીશન" વાંચી સંભલાવ્યું. એ બાદ સરનશીન સાહેબે એક લાગણી ભર્યું ભાષણ કરી મરહુમ સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. નાં દલગીરી ભરેલાં મરણની નોધ નીચે મુજબ વાંચી સંભલાવી:—

મરણની નોંધ.

"સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી એસ. આઇ. રોજ ૩ જો માહ ૧૧ મો શેહનશાહી તથા માહ ૧૨ મો કદમી ૧૨૪૭ ઇઅજદેજરદી–તા૦ ૧૯ મી જુલાઇ સને ૧૮૭૮ ને વાર શુકરને દીને મુંબઇ મધે હક થાએઆતે માઠા બનાવથી જરતોશતી અંજુગનને ઘણી દલગીરી ઉપજી છે. જરથોસ્તીઓના ફાયદાને કીજે સખાવતનું પેહેલવેહેલું કામ એવણે કીધું ત એ છે કે સને ૧૮૫૩ ઇસવીનાં સાલમાં રૂ. ૩૦૦૦૦ અંકે તીસ હજારની મોટી રકમની સરકારી ટકા ૪ ની નોટો આપીને પોતાનાં બેશીઓનાં પુનને માટે તરણ જુદાં જુદાં ખાતાંઓ પંચાએતનાં ધરમનાં દફતરમાં એવણે પડાવીઆં હતાં, જેનું વીઆજ આંધલાં પાગલાં તથા લાચાર જરતોશતીઓની પરવરશી કરવાનાં ફંડમાં, તથા જંદ અવસ્તા શીખવવાની નીશાલોનાં ફંડમાં વાપરવામાં આવે છે. એ ઉપરાંત જુદે જુદે પ્રસંગે પંચાએતનાં ફંડમાં રૂ. ૮૫૦૦ તથા સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસટીટીઉશનનાં ફંડમાં રૂ. ૩૫૦૦ એવણે ધરમ ખાતે આપીઆ હતા. ઇરાન દેશના જરથોસ્તી રેહેવાસીઓના જજીઆનાં ફંડમાં રૂ. ૧૦૦૦૦ અંકે

રૂસતમજી મુલ્લાંપીરોજના, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, બહમનજી ફરામજી કામાજી, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, નશરવાનજી જાંગીરજી વાડીઆ, હીરજીભાઇ મેહરવાનજી વાડીઆ, ખાનબાહદુર જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, નવરોજજી ફરદુનજી, શોરાબજી નવરોજજી વાડીઆ, દાદાભાઇ બહમનજી જીજીભાઇ, નશરવાનજી રતનજી તાતા, કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા, ધનજીભાઇ મેહરવાનજી જીજીભાઇ, પીરોજશાહ મેહરવાનજી જીજીભાઇ, જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી, પેશતનજી બહમનજી જીજીભાઇ, જમશેદજી બહમનજી વાડીઆ, શોરાબજી ફરામજી પટેલ, બેહરામજી નશરવાનજી સીરવાઇ, નશરવાનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, પીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતા, નવરોજજી અરદેશર દાવર, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, એદલજી ફરામજી ઢોંડી, જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટ, ડોશાભાઇ ધનજીભાઇ સુરતી, એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, ખરશેદજી જમશેદજી બાટલીબોઇ, અરદેશર ફરામજી મુસ, મેહરવાનજી નશરવાનજી પટેલ, મનચેરજી બહમનજી પંથકી, દોરાબજી ફરામજી પાંડે, નશરવાનજી મેહરવાનજી પાડે, શોરાબજી પેશતનજી ફરામજી, હોરમજજી બેહરામજી રાણા, હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, ખરશેદજી પાલનજી પાંઉવાલા, શોરાબજી તેહમુલજી લીગેટના, ખાનબાહદુર બેહરામજી દાદાભાઇ રેજીસ્ત્રાર, ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, ફરામજી હોરમજજી બાહમનજી શેઠના, નવરોજજી જાંહગીરજી ગામડીઆ, બહમનજી બેહરામજી પટેલ, જાલભાઇ દોરાબજી ઉમરીગર, જમશેદજી કુંવરજી જશાવાલાના છોકરાઓ, જાંહગીરજી હોરમજજી ચીનાઇ, ખરશેદજી સોરાબજી વાડીઆ, અરદેશર બહમનજી કાકા, હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, પેશતનજી નશરવાનજી વાડીઆ, બરજોરજી રૂસતમજી મોદી, દીનશાહજી મનચેરજી પંથકી, અરદેશર રૂસતમજી મુનશી, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાણીના, શોરાબજી નવરોજજી કુપર, નશરવાનજી ફરદુનજી પારખ, દારાશાહ દોરાબજી રીપોરટર, જાંગીરજી ગુસતાદજી, માણેકજી ડોશાભાઇ વાડીઆ, લવજીભાઇ ખરશેદજી વાડીઆ, માણેકજી સોરાબજી વાડીઆ, જમશેદજી સંતોકજી દાવર, રૂસતમજી શોરાબજી કમીશરીવાલા, પીરોજશાહ માણેકજી કાકા, બેજનજી પેસ્તનજી ખરાસ, અરદેશરજી માણેકજી ખાન, સોરાબજી પાલણજી મેહરજી, નવરોજજી રતનજી વીકાજી, સોરાબજી એદલજી દુબાશ, અરદેશર ફરામજી સોલીસીટર, દોરાબજી એદલજી સકલાતવાલા, શાપુરજી નવરોજજી પોંહચા, એદલજી બેહરામજી વાડીઆ, નસરવાનજી ફરામજી ઢોંડી, દાદાભાઇ દોરાબજી લાલકાકા, મનચેરજી મેહરવાનજી દાદીના, એદલજી ફરામજી આલબલેસના છોકરાઓ, નશરવાનજી ધનજીભાઇ રાણા, જાહગીરજી હોરમસજી પંથકી, હોરમસજી મનચેરજી કામાજી, જાંગીરજી ડોશાભાઇ ફરામજી, ફરામજી કાવશજી મારકર, કાવશજી પેશતનજી કામા, રૂસતમજી ફરામજી દીવેચા, હીરજીભાઇ હોરમસજી શરાફ, રતનજી ફરદુનજી ડોશાભાઇ પારખ, કાવસજી જાંહગીરજી જશાવાલા, માણેકજી ફરામજી માપલા, જમશેદજી મહેરવાનજી કોલસાવાલા, બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ, જમશેદજી નશરવાનજી વાડીઆ, એદલજી દસ્તુર પેશોતનજી સંજાણા, જાંહગીરજી મહેરવાનજી પલીડર, ધનજીશાહ મહેરવાનજી કરાકા, ફરામજી હોરમસજી દારૂખાનાવાલા, રૂસતમજી ડોશાભાઇ ડાકટર, ફરામજી મહેરવાનજી વાડીઆ, દારાશાહ સોરાબજી તારાપોરવાલા, પેશતનજી દાદાભાઇ સરવેયર, કાવસજી દાદાભાઇ દુબાશ, જમશેદજી નશરવાનજી મોદી, કાવસજી નશરવાનજી કાંગા, દોરાબજી ફરામજી બીલીઆ, પેશતનજી કાવસજી કાંગા, પેશતનજી ખરશેદજી સરાફ, દાદાભાઇ માણેકજી વાડીઆ, બહમનજી એદલજી દાવર, દીનશાહજી ભીખાજી ખાન, જાંહગીરજી નશરવાનજી મોદી, રૂસતમજી જાંહગીરજી વાડીઆ, શોરાબજી બેજનજી સરાફ, અરદેશર કાવસજી શેઠના, પીરોજશાહ પેશતનજી વાડીઆ, લીમજીભાઇ મનચેરજી મોદી, માણેકજી ફરામજી દારૂખાનાવાલા, બરજોરજી રૂસતમજી મીસ્ત્રી, ડોશાભાઇ બરજોરજી મીસ્ત્રી, મનચેરજી હોશંગજી જાંગોશ, વગેરે.

દશ હજારની બખશેશ એવણે કીધી હતી, અને ગરીબ ધરાનીઓને રેહવાને માટે મુંબઇમાં ચોપાતી આગલ મરહુમ શેઠ અરદેશરજી ખરશેદજી દાદીશેઠની ધરમ શાલાના કમપાઉંડમાં એક મકાન રૂ. ૧૫૦૦૦ અંકે પંદર હજારને ખરચે બંધાવીને ધરમ ખાતે આપીઉં હતું. ખેતવાડીના જરથોસ્તીઓની બાલક છોકરીઓને માટે એક નીશાળનો ખરચ લાંબી મુદત સુધી એવણે પોંહચતો પાડીઓ હતો. જરથોસ્તીઓનાં લાભને માટે દેશાવરો ખાતે જે સખાવતો એવણે કીધી છે તેમાં મુખ્ય કરીને નવસારીની મદરેસા, તથા ગણદેવી ખાતેની નીશાલ ચાલુ રાખવાનો ખરચ લાંબી મુદત સુધી એવણે પોંહચતો પાડીઓ હતો, જેનો લાભ જરથોસ્તીઓનાં શેંકડો બાલકોએ લીધો છે. મુંબઇ તથા દેશાવરો ખાતેની કેટલી એક દરમેહરોને ઘટતો આસરો એવણ તરફથી મલીઓ હતો, તથા ગોવાલીઆ તલાવ ઉપરની એવણનાં બપાઇ બેહશતનશીન બાઇ શુનાંબાઇ હીરજી રેડીમનીવાલી દરમેહર જે તદન બીસમાર હાલતમાં હતી તેને મોટી રકમ ખરચીને સમરાવી હતી. બીજી કોમનાં લોકો સમેત જરથોસ્તીઓને લાભ થાએ, એવાં ઘણાંએક કામો એ મરહુમ અકાબરે મોટી રકમો ખરચીને કીધાં છે, તેની ટુંક વીગત નીચે મુજબ છે:—

મુંબઇ શહેરને જેબ આપે એવી યુનીવરસીટીની જાણીતી ઇમારત બાંધવાના ખરચને માટે એવણે રૂ. ૧૦૦૦૦૦ આપયા હતા, તથા ભાએખલા આગલની એલફીનસટન કાલેજને માટે બંધાવેલી રોનકદાર હવેલી ઉપર રૂ. ૨૦૦૦૦૦ ખરચયા હતા, જે બંધે ખાતાંઓ ઉધરતા જવાનોને કેળવણીનાં મોટાં મંદીરો તરીકે હાલ ગણાએ છે. સર જમશેદજી જીજીભાઇ હાસ્પીટલના કમપાઉનડ મધે આંખના દરદીઓને માટે એક મકાન બંધાવીયું તે પાછલ રૂ. ૧૧૨૦૦૦ અંકે એક લાખ ને બાર હજાર ખરચીઆ હતા, તથા પુણા ખાતે ઇનજીનીઅરીંગ કોલેજની ઇમારતને માટે રૂ. ૧૦૦૦૦૦ આપીઆ હતા. સુરતની હાસપીતલની ઇમારત બાંધવા માટે રૂ. ૭૨૦૦૦ની બખશેશ કીધી હતી, જે ખાતું હાલ સુરત શહેરના સરવે કીસમના લોકોને ઘણું ઉપયોગી થઇ પડયું છે. ગરીબોને મુફત દવા તથા સહલા આપવા માટે મુંબઇ, વાંદરા, ગણદેવી, વલસાડ, નવસારી, રાંદેર વીગેરે બીજાં ગામો ખાતે એ સખી ગ્રહસ્થે દવાખાનાઓ કેટલીએક મુદત સુધી ચલાવવા પાછલ મોટી રકમનો ખરચ કીધો હતો. એ ઉપરાંત જાહેર પુસ્તક ખાનાંઓ, તથા બીજાં ઉપયોગી ખાતાંઓને એવણની તરફથી આશરો મલીઓ હતો. દુકાલની વેલાએ ગરીબોને આશરો આપવા માટે સારી રકમો એવણે ધરમ ખાતે આપી હતી. મુંબઇ શહેરમાં સરવે ગનેઆતનાં ગરીબ લોકોને પાણી પીવા સારૂં એવણે પોતાને ખરચે ઠેકાણે ઠેકાણે ફુવારાઓ ઉભા કરાવીઆ હતા, જેને માટે આશરે રૂપીઆ ૨૫૦૦૦ અંકે પચીસ હજારની રકમ એવણે બખશેશ આપી હતી.

ઉપર જણાવેલાં તથા તે ઉપરાંત બીજાં અનેક સખાવતનાં અને પરજા ઉપીયોગી કામો કરીને, જુમલે પંદર લાખ રૂપીઆની મોટી રકમ ધરમ ખાતે આપીને દુનીઆના દરમીઆનમાં આપણી પારસી કોમનાં માનમાં એ પ્રમાણે વધારો કીધો છે. સરાફી તથા વહેવારી ઘણાંએક ખાતાંના કારોબારમાં એવણે અગતનો ભાગ પોતાની જવાનીના વખતમાં લીધો હતો, અને એક શેહરી તરીકે એવણે ઘણી અગતની ફરજો અદા કીધી હતી. મુંબઇ શેહેરમાં જેબી પરજા ઉપીયોગી તથા દેશ હીતકારીક કામો ઉભાં કરવામાં આવતાં હતાં, તેની આગેવાની તથા તેમાં અગતનો ભાગ લેવાને એવણ પોતાના ચાલતા વખતમાં સદા તઇયાર રેહતા હતા. બ્રીટીશ રાજની એક વફાદાર રઇયત તરીકે એવણ પોતાની ફરજો અદા કરવાને કોઇબી રીતે પછાત પડયા નથી. જે કુરપાલુ, મહા બલવાન રાજના છાહેઆ હેઠલ એવણે પોતાની દોલત મેલવી હતી, તે રાજ કરતાઓના ગરીબ અને બીન વારેશ જાતભાઇઓને માટે અતરેનાં તેમજ ઇંગલંડનાં ઘણાંએક ધરમ ખાતાંઓમાં આસરો આપવા માટે પોતાનો સખી દસત એવણે લંબાવીઓ હતો, તથા તેમ કરીને બ્રીટીશ રાજ તરફની પોતાની વફાદારી જાહેર કીધી હતી. એવા એક સખી અને જાહેર હીમતવાલા ગ્રહસ્થનાં મરણથી આપણી કોમે એક ઉદાર દીલના અકાબરને તથા મુંબઇએ એક નામીચા શેહરીને ખોહેઓ છે, જે માહા બનાવથી આપણી જરથોસ્તી અંજુમન ઘણી દલગીર છે."

ઉપલી નોંધ વાંચયા બાદ સરનશીન સાહેબે દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ ટેકો આપ્યો કેઃ—

"બેહેશતનશીન સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. નાં દલગીરી ભરેલાં મરણની નોંધ અતરે વાંચી સંભલાવી તે અંજુમનની આએ સભાએ બહાલ રાખવી અને તે અતરેથી બાહાલ રાખવામાં આવે છે."

આનરેબલ ડોસાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ. એ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ હોરમસજી બહમનજી વાડીઆએ ટેકો આપ્યો કેઃ—

"મરહુમ સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમનીની નાઇટનાં મરણ વીશેની નોંધ જે આંએ-સભાએ બાહાલ રાખી છે તેની એક નકલ આપણી અંજુમનનાં દફતરમાં દાખલ કરવા સારૂં અંજુમનનાં ધરમખાતાંનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબો ઉપર આએ સભાના સરનશીન સાહેબે એક ઘટતો કાગલ લખીને મોકલવી."

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે ટેકો આપયો કેઃ—

"મરહુમ સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટનાં દલગીરી ભરેલાં મરણુ વીશેની નોંધ જે આએ સભાએ બાહાલ રાખી છે, તેની એક એક નકલ એવણનાં માતાજી સાહેબ મેહેરબાઇ તથા એવણનાં ભાઇ સાહેબ શેઠ હીરજી જાંહગીરજી રેડીમની તથા એવણના પાલક શેઠ જાંહગીરજી કાવશજી જાંહગીરજી ઉપર આએ સભાના સરનશીન સાહેબે ઘટતાં કાગલો લખીને મોકલવી."

શેઠ હોરમજી ખરશેદજી દાદીશેઠે દરખાસ્ત કીધી અને તેને દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણાએ ટેકો આપ્યો કેઃ—

"આપણી કોમના ૬૬૫ જરથોસ્તીઓએ અંજુમનની આએ સભા બોલાવવા સારૂં અંજુમનનાં ધરમખાતાંનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબોને એલતેમાસ કીધી હતી તેને માન આપીને તરસ્ટી સાહેબોએ આએ સભા બોલાવી તથા તેને લગતી સરવે ઘટતી ગોઠવણો કીધી તે વીશે આએ સભા તેઓનો ઉપકાર માને છે."

શેઠ હીરજીભાઇ હોરમજી શેઠનાએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને દસ્તુર સોરાબજી રૂસ્તમજી મુલ્લાંફીરોજનાએ ટેકો આપયો કેઃ—

"આએ અંજુમનની સભા ભરવા સારૂ આલબલેસ બાગનું મકાન વાપરવાને તેના માલેકોએ રજા આપી તેથી તેઓનો ઉપકાર આએ સભાએ માનવો."

શેઠ બહમનજી ફરામજી કામાજીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ જાંહગીરજી મેહરવાનજી પલીડરે ટેકો આપ્યો કેઃ—

"અંજુમનની સભાના સરનશીન સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ પોતાનો ઓધો ચાલાકીથી બજાવીઓ તે વીષે આએ સભા તેવણનો ઉપકાર માને છે."

ઉપલી સરવે દરખાસ્તો એકમતે પસાર થવા બાદ સભા બરખાસ્ત થઇ હતી. [1]

[1] જામે જમશેદ તા૦ ૭ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

૩

તા૦ ૮ મી અકટોબર.

રોજ ૧૯ માહ ૧ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦

પુણા મધે શેઠ હોરમજજી શોરાબજી તાડીવાલાએ લાંનાં મરહુમ શેઠ શોરાબજી રતનજી પટેલવાલાં દોખમાં પર જવાનો અરધા માઇલનો લાંબો રસ્તો પોતાને ખરચે બંધાવી આપ્યો તે આજ દીને ખોલ્યો મુકવામાં આવ્યો હતો. [1]

તા૦ ૧૦ મી અકટોબર.

શેઠ દીનશાહ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે પંચમહાલમાં ગોધરાના મામલતદાર નેમ્યા હતા. [2]

તા૦ ૧૨ મી અકટોબર.

ભરૂચના સબ જડજ દસ્તુર દીનશાહજી પેશોતનજી કામદીને ૪૦ વર્ષની સરકારી લાંબી નોકરી કરી પોતાનો આખો પેનશન લઇ છોડવાથી તેમને લાંની રૈયતના લોકોએ આજ દીને અદાલતવાલાં મકાનમાં એક માનપત્ર આપ્યું હતું. [3]

તા૦ ૧૬ મી અકટોબર.

રોજ ૨૭ માહ ૧ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—અરદેશર મેહરવાનજી શેઠના—ઉમર વર્ષ ૩૫) મરહુમ માણેકજી શેઠના ધરમ ખાતાંના ૭) મા મુતવલી નેમાયા હતા, અને તે વહીવટ ફકત પાંચ વરસની ટુંક મુદતજ ભોગવી જવાન વયે ઘોડાપરથી પડી જવાથી મરણ પામ્યા હતા. પોતાના બાપની જગોએ ભગર સાથના મોબેદોના ફંડના એવનને તા૦ ૧૧ મી જુન ૧૮૭૬ ને દીને ત્રસ્ટી નેમયા હતા, એવનના બાપે સ્થાપેલી કાંદાવાળા મોહલ્લાની પારસી છોડીઓની નીશાળ એવને પોતાનાં મરણ સુધી પોતાને ખરચે ચલાવી હતી. મુંબઇમાં સ્થાપેલી પારસી બોરડીંગ સ્કુલને માટે એવણે તા૦ ૧ લી મારચ ૧૮૭૭ થી પુનાની નજદીક ડાપુરીમાં આવેલા પોતાના બંગલા સસ્તે ભાડે કેટલુંક સુધી આપયા હતા. મુંબઇની મ્યુનીસીપલ કોરપોરેશનની તા૦ ૨૬ મી જુલાઇ ૧૮૭૫ ને દીને થયલી ચુંટણીમાં કર ભરનારાઓના

[1] મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૨ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

[2] બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૦ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

[3] મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૫ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

ના એક મેમબર તરીકે ચુંટી કહાડયા હતા. ૧૮૭૬ ના ખાનદેશ તથા દખન મરાઠાના દુકાળની સંકટ નીવારણ કમીટીના એવણ એક સભાસદ હતા. મરહુમ માણેકજી શેઠની ધરમ ખાતાંની કોટની વાડીના જુના ઓટલા એવને ઉખેડાવી નવેસરથી બંધાવ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૦ મી અકટોબર.

શેઠ બહમનજી બેહરામજી પટેલે "પારસી પ્રકાશ" અથવા પારસીઓ ઇરાનથી હિંદુસ્થાન આવ્યા, અને એક કોમ તરીકે ઉગી નીકલ્યા, તેટલાં તેઓએ પોતાનો ધર્મ, કોમ, અને નામ સાચવવાને કેવા ઉપાયો લીધા, કેટલી મુસીબતો બેંચી, અને કેવી ખંત રાખી, તે આપણા પૂર્વજોની હાલતનો આ જમાનાનાં છુટાપણાં અને સુખ ચેનમાં આપણને ખયાલ પણ નથી તે ખયાલ આપવા તેઓને લગતી બની શકતી નોંધોનું એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું. એ પુસ્તકમાં આગલા વખતથી તે હાલના વખત સુધીમાં જેબી બનાવો આપણી કોમના સંબંધમાં બન્યા હોય તેની, તથા બીજું જે બી જાણીતા જરથોસ્તી જાગીરદારો, ધર્મના ઉપાધ્યાઓ, વેપારીઓ, વીદવાનો, સરકારી અમલદારો, કારીગરો, ગ્રંથકારો વગેરે આ ચાલુ તથા ગઇ સદીમાં થઇ ગયા હોય, અને જેઓએ પોતાના ધરમ તથા કોમ તરફ દીલસોજી, રાજ્ય તરફની વફાદારી, સચાઇ અને હક વાજબી ઇનસાફનો ચાહ, સખાવત અને વેપાર ધંધાની કુનેહ કે જે પારસીઓના ખુદરતી ખવાસો છે તે ઘટતી રીતે જાહેરમાં કોઇબી પ્રકારે ખરૂં પાડી આપવાને કોશેશ કીધી હોય, તે સઘળાઓની નોંધ એકંદર આકારમાં સચવાઇ રહૂે એવી મકસદ રાખી હતી.[2]

૧ એવનને તાંહ નર વારેસ નહીં હોવાથી એમના ભાઇ જાલભાઇ એમના પાલક થઇ જાલભાઇ અરદેશર શેઠ તરીકે મરહુમ માણેકજી શેઠનાં ધરમ ખાતાંના ૮ મા મુતવલી છે. એવણની બે દીકરીઓમાંની એક બાઇ બાનુબાઇ મી૦ ફીરોઝ ખરશેદજી શેઠનાનાં ધણીયાણી અને બીજાં નવાજબાઇ મી૦ રતનજી જમશેદજી તાતાના ધણીયાણી છે.

૨ "પારસી પ્રકાશ અથવા પારસીઓ ઇરાનથી હિંદુસ્થાન આવયા તયારથી તે ઇ. સ. ૧૮૬૦ સુધીમાં તેઓના સંબંધમાં બનેલા અગતયના બનાવોની વર્ષોને અનુક્રમે નોધ. દફતર ૧ લું;—૧૧ ભાગોમાં રચનાર, બહમનજી બેહરામજી પટેલ. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાના મધે, રૂસ્તમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપયું છે, કોટ:—કાવસજી પટેલ સ્ત્રીટ, નાં૦ ૮૭, છાપવું શરૂ સને ૧૮૭૮ ઇસવી—૧૨૪૮ યજદજરદી, ખતમ સને ૧૮૮૮ ઇસવી –૧૨૫૮ યજદજરદી."

તા૦ ૨૩ મી અકટોબર.

રોજ ૪ માહ ૨ (શે.) ૧૨૪૮ ય.

મરણ—કાવસજી દીનશાહજી પીટીટ—ઉમર વર્ષ ૩૪) મરહુમ સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ પેહલા બારોનેટ સાહેબના વડા દીકરા. એવણને એમના પીતાજીએ મોટા વેપાર અને કામકાજમાં નાંખ્યા હતા અને તેમાં જેઓના સંબંધમાં તેવણ આવતા તેઓથી મોટું માન મેલવતા હતા. સર દીનશાહજીના દીકરાઓને નામે ચાલતી મેસરસ સી. એંડ એફ દીનશાહજીની કંપનીના એવણ વડા ભાગ્યા હતા, જે પેહડી માણેકજી પીટીટ, મજગામ, વીકટોરીયા, ભરૂચ અને અતરેની બીજી મીલોનાં એજંટનું કામ કરતી હતી. એવણની પાયદસત વાલકેસરના "પીટીટ હોલ"માંથી કાહડી તે વેલા મરનારની એજનસી હેઠલની પાંચે મીલો બંધ રાખવામાં આવી હતી, અને તેનાં સઘળાં માણસો ખંબાલા હીલથી તે એવણના બંગલા સુધી હારે દોર એમના રવાનને માન આપવાને ગમગીની સાથે ઉભા હતાં.[1]

તા૦ ૨૫ મી અકટોબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવસજી દીનશાજી પીટીટનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૫૦૦૦), બાવા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે રૂ. ૮૦૦૦), માતાજી બાઇ સાકરબાઇ દીનશાહજી પીટીટે રૂ. ૩૦૦૦), વીધવા બાઇ આવાંબાઇએ રૂ. ૧૫૦૦), દીકરાઓ શેઠો માણેકજી, મેહરવાનજી, પેશતનજી, હોરમજજી, ખરશેદજી, અરદેશર અને સોરાબજીએ રૂ. ૨૫૦૦), દીકરીઓ બાઇઓ મીઠીબાઇ, વીરબાઇજી અને સુનાંબાઇએ રૂ. ૧૦૦૦), વહુઓ બાઇઓ ગુલબાઇ માણેકજી પીટીટ તથા મેહરબાઇ મેહરવાનજી પીટીટે રૂ. ૫૦૦), કાકા શેઠ નસરવાનજી માણેકજી પીટીટે રૂ. ૨૦૦૦), ભાઇઓ શેઠો ફરામજી અને બહમનજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ. ૩૦૦૦), બેહનો બાઇઓ ભીખાઇજી, નવાજબાઇ, રતનબાઇ, હમાબાઇ, હીરાંબાઇ, માણેકબાઇ અને બચુબાઇએ રૂ. ૩૫૦૦), તથા ભોજાઇઓ બાઇઓ આવાંબાઇ ફરામજી પીટીટ અને ગુલબાઇ બહમનજી પીટીટેરૂ. ૫૦૦) મલી રૂ. ૩૦૫૦૦) ધરમખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

૧ શેઠો માણેકજી, પેસતનજી, હોરમજી, ખરશેદજી, સોહરાબજી, ફરદુનજી અને મરહુમ મેહરવાનજી તથા અરદેશર કાવસજી પીટીટના બાવા.

૨ જામે જમશેદ, તા. ૨૬ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

પાછલી રાતનાં ઉઠમણાંમાં બાવા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે બીજા રૂ. ૨૭૦૦) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૪ થી નવેમબર.

રોજ ૧૬ માહા ૨ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—શાપુરજી શેરાબજી મગોલ—ઉમર વર્ષ ૫૭) એવણ અમદાવાદના એક અનુભવી અને આબરૂદાર વેપારી હતા. અમદાવાદની જરથોસ્તી અંજુમનનું ફંડ જે ૧૮૬૩ માં ઉભું થયું તેના પેહલેથી તે પોતાના મરણ સુધી એક ટ્રસ્ટી અને સેક્રેટરી હતા. ઇ. સ. ૧૮૬૬ માં સુરતની પારસી ડીસ્ટ્રીક્ટ મેટરીમોનીયલ કોરટના એક ડેલીગેટ નેમાયા હતા. એવણ અમદાવાદ મધેજ ગુજર્યા હતા.

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાના એ આજ દીને કોટ મધે મરહુમ દાદીશેઠની દરેમેહરમાં "ફરજંદોની તેઓનાં મા બાપ તરફની ફરજ" એ બાબદ ઉપર એક વાએજ કીધી હતી.[2]

તા૦ ૧૧ મી નવેમબર.

મુંબઇમાં વસનારા ૨૭૦૦ જરથોસ્તીઓની શહી સાથનો એક પત્ર પારસી પંચાતનાં ફંડના ટરસ્ટી સાહેબો જોગ આજ દીને મોકલવામાં આવ્યો હતો, અને તેમાં અરજ કીધી હતી કે "આપણા જરથોશતી ટોળામાં હાલમાં અતી ઘણો અનીતીનો તથા બીજી રીતની બદકારી અને બદ એકીનીનો દીન ઉપર દીન ઘણો વધારો થાય છે, તે વીશે આપ સાહેબો પુરતી રીતે વાકેફ હશો. વાસ્તે તમો સાહેબોને તસદી આપીએચ અને અરજ ગુજારીએચ કે તે પાંતીનો કોઇબી સવલ રસતે કસોબી બંદોબસ્ત કરવા સારૂં એક પંચ મંડળી ઉભી કરીને તેઓની મારફતે બંદોબસ્ત કરાવા સારૂ અરજ કરીએ છીએ, અને જો હવેથી એવી મંડલી ઉભી કરીને ઘટીટ બંદોબસ્તો નહીં કરવામાં આવશે તો તમારા અરજદારો અતી ઘણો ભય રાખે છે કે હવે પછેના થોડાજ વખતમાં મોહોટી ખરાબી આપણા ઇજતદાર ટોળામાં થશે એમાં કશો શક નથી."[3]

૧ જામે જમશેદ, તા. ૨૮ મી અકટોબર ૧૮૭૮.
૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી નવેમબર ૧૮૭૮.
૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી નવેમબર ૧૮૭૮.

તા૦ ૧૪ મી નવેમબર

શેઠ જમશેદજી બેહરામજી મુકાતીને નામદાર સરકારે સુરત જીલ્લાનાં ઓલપાડના ખાસ કામ ચલાઉ સબ રેજીસ્ત્રાર નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૧ મી નવેમબર.

શેઠ દોરાબજી દીનશાહજી એડનવાલાને સપેનનાં રાજના એડન ખાતેના વાઇસ કોનસલ નેમ્યા તે નેમણુંકને હિંદુસ્થાનની નામદાર સરકારે બાહલી આપી હતી. [2]

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

"પકવાન પોથી" યાને પારસીઓમાં રંધાતી સઘળી કીસમની વાનીઓ, પકવાનો, મીઠાઇઓ, પેસત્રી, અથાનાં, ઇત્યાદી સઘળી મલી ૪૦૦ વાંનીઓ બનાવવાની રીતીનું એક પુસ્તક શેઠ બરજોરજી નશરવાનજી હીરાએ રચેલું દફતર આશકારા છાપખાનાના માલેકોએ છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૫ મી ડીજેમબર.

સરજયન ફેખશરૂ શેરાબજી નરીમાનને નામદાર સરકારે પંચમાહલના કામચલાઉ સીવીલ સરજયન નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૬ ઠી ડીજેમબર.

રોજ ૧૮, માહ ૩ (શે) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—કાવસજી માણેકજી ગાંધી—ઉમર વર્ષ ૬૮) ખેતવાડીમાં રેહતા જરથોસ્તીઓએ અંજુમનને

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૪ મી નવેમબર ૧૮૭૮.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૧ મી નવેમબર ૧૮૭૮.

૩ "પકવાંન પોથી. યાને પારસીઓમાં રંધાતી સઘલી વાનીઓ, પકવાનો, મીઠાઇઓ, અથાનાં વગેરે બનાવવાની રીતી. સઘલી મલી ૪૦૦ વાનીઓ છે. દફતર આશકારા પરેસના માલેકોને માટે, બનાવનાર, બરજોરજી નશરવાનજી હીરા. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાનાં મધે રૂસ્તમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપી છે. સને ૧૮૭૮ ઇસવી."
એ પુસ્તકની ૧૮૮૨ માં બીજી અને ૧૮૯૬ માં ત્રિજી આવૃત્તિઓ બાહેર પડી હતી.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૫ મી ડીજેમબર ૧૮૭૮.

નામે ૧૮૫૭ માં મુકતાદ ફંડ તથા પછી બાજ જશન ફંડ અને ગહમબાર ફંડ કીધાં હતાં, તેના પેહલેથી એક તરસ્તી હતા.

તા૦ ૭ મી ડીસેમબર

પુણા ખાતે વૈદું શીખાડવાની એક શાળા ઉઘાડવા માટે શેઠ બેહરામજી જીજીભાઈ, સી૦ આઈ૦ ઈ૦ એ ત્યાંની શાસુન હાસ્પીટલની પાસેનો એક બંગલો તેને લગતી ૨૫૫૦૦ વાર જમીન સાથે, તથા રૂ. ૧૦૦૦૦) ની રોકડ રકમ સરકારમાં ભેટ આપી હતી, જે બાહલ રાખી નામદાર સરકારે એ શાળા "ધી બેહરામજી જીજીભાઈ મેડીકલ સ્કુલ" ને નામે ગઈ તા૦ ૧ લી નવેમ્બરથી ઉઘાડી હતી, અને તેને જાહેર રીતે ખોહલી મેલવાની કીઆ મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં આજ દીને કીધી હતી. તે પર નીચે પ્રમાણે તખતી છે:–[1]

THE BYRAMJEE JEEJEEBHOY MEDICAL SCHOOL
POONA.
Established 1st November 1878.
Like the sister Institution at Ahmedabad
this school takes its name.
from the late
Hon'ble Mr. BYRAMJEE JEEJEEBHOY, C. S. I.
who presented
this Bungalow and the attached land
(admeasuring 25,500 Square Yards)
to be used as a Home and Play-Ground
for the Students
And who also contributed the sum of Rs. 10,000/—
in 4 per cent Government Paper
to form an Endowment Fund.

તા૦ ૧૭ મી ડીસેમબર.

રોજ ૨૯, માહ ૩ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—દાદાભાઈ પેશતનજી નવસારીવાલા—ઉમર વર્ષ. ૮૧ નામદાર પેહલા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ ના ધણીયાની લેડી આવાંબાઈના અતલસગના ખેશી હોવાથી એમના કુટુંબ સાથ બહુ પલોટાયલા હતા. અને એવંનેજ એમને ચીન તરફ વેપારનાં કામ માટે મોકલયા હતા.[2]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી ડીસેમબર ૧૮૭૮.

૨ શેઠો મેહરવાનજી, નસરવાનજી, મંચેરજી, અને પેસ્તનજી દાદાભાઈ (પલાન મેકર) નવસારી વાળાના બાવા.

તા૦ ૧૮ મી ડીસેમબર.

પુણાંની કોનવેંટ અને પેનશનરસ સ્કુલમાં શિખનારાં બાળકોને શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆનાં બાનુ બાઈ મેહરબાઈએ આજ દીને ખ્રીસ્ટમાસની એક જીયાફત આપી હતી. બાઈનાં એક બેટી બાઈ ખરશેદબાઈએ એક ભાષણ કરી સર્વે બાળકોને ખુશાલ ખ્રીસ્ટ માસ, તથા નામદાર કયસરે હિંદના બાહદુર સોલજરો કકડતી થંડી અને બરફની અંદર આફગાનીસ્તાન ખાતે લડે છે તેમની ફતેહ ચાહી હતી. [1]

શેઠો નવરોજજી હોરમજજી નસરવાનજી કુપર અને નાનાભાઈ દાદાભાઈ સતારાવાલાએ હીંદુસ્થાનની તવારીખની પ્રાચીન કાળમાં દારાયસ હીસ્તાસ્પીસના હુમલાથી તે હાલના મહારાણીજીના ઢંઢેરા સુધીના વખતની વર્ષો ને અનુક્રમે તવારીખનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું. [2]

તા૦ ૧૯ મી ડીસેમબર ૧૮૭૮.

મરહુમ શેઠ કાવશજી નાનાભાઈ દાવરની મીલકતની વેંહચણીને લગતો સવાલ જે હાઈ કોરટમાં કમીશનરની હજુરમાં ચાલતો હતો, તે દરમ્યાન આજ દીને એ મરહુમનાં વીધવા બાઈ મીઠીબાઈ તરફથી નામદાર જડજ સર ચારલસ સારજંટને અરજ કરવામાં આવી હતી કે મરનારની બે નાબલી દીકરીઓ ધનબાઈ અને જરબાઈ જેઓ આઠ વર્ષની ઉમરે પુગવામાં આવી છે, તેણીઓને પારસીઓની રીત મુજબ શુદરેહ પેહરાવવો જોઈએ, માટે તેના ખરચના રૂ. ૧૫૦૦, તેણીઓનો ફાલો, જે રૂ. ૩૪૦૦૦) નો થશે, તેમાંથી કમીશનર પાસે અપાવવા. મરનારની આખી મીલકત રૂ. ૬૨૭૦૦૦) ની કોરટની સંભાલ તલેછે. આ નવજોત માટે માંગેલી રકમ ધર્મની ક્રિઆ, ખાણા, અને બીજા ખરચોને માટે જોઈશે, અને તેમનાં કુટુંબના દરજા પ્રમાણે એ રકમ કાંઈ ઘણી નહિં કેહવાશે. નામદાર જડજે જણાવ્યું કે શુદરેહ પેહરાવવાની ક્રિઆ મેં નજરે જોઈ છે, અને તે ઘણી થોડી છે, માટે તેપર આટલો મોટો ખરચ કરવો મને ઠીક લાગતો નથી, અને આએ કોરટ તેને ઉતેજન આપશે નહિ. એમ કહી બંધે

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી ડીસેમબર ૧૮૭૮.

૨ "Outlines of the History of India. Arranged in Chronological order. By, N. H. Cooper and N. D. Sataravala. Bombay: printed at the Fort Mercantile Press, 1878."

છોકરીઓની સાથે નવજોત કરવા સારૂં રૂ. ૭૫૦) અપાવવાનો હુકમ કીધો હતો. [1]

તા૦ ૨૩ મી ડીસેમબર.

રોજ ૫ માહ ૪ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—માણેકજી ખરશેદજી દાદીબરજોરના—ઉમર વર્ષ ૬૩ શેઠ ખરશેદજી બરજોરજી દાદીબરજોરના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં ૧૮૪૦ થી પોતાના મામા શેઠ જીજીભાઈ દાદાભાઇની સહાયતાથી મેસરસ એડવરડ બેટસને ત્યાં શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઇ સાથે ભાગમાં દલાલી કરતા હતા. જેમાંથી તા૦ ૧૯ મી અકટોબર ૧૮૬૫ ને દીને છુટા પડી રીટાયર થયા હતા. "પોતાની આસપાસના ઓળખાંન પીછાનવાળા તથા સગા વહાલાઓમાંના જેઓ બેકાર અને લાચાર હાલતમાં હોએ તેઓને ધંધે રોજગારે લગાડવા તથા આશરો આપવામાં મરહુમ શેઠ સદા ઉલટ બતાવતા હતા અને તેથી તેવણ લોકોમાં મોહટાં માનને લાએકના થઆ હતા."[2]

તા૦ ૨૪ મી ડીસેમબર.

સુરત જીલ્લાને લગતાં કુંડીઆંણાં ગામ મધે ત્યાંની દરેમેહરની બાહેર પારસીઓના વપડાસને માટે એક કુવો કોઇ હમદીન જરથોસ્તીએ આજ દીને બંધાવી આપ્યો હતો. [3]

તા૦ ૨૬ મી ડીસેમબર,

શેઠ રતનજી એદલજી કાંગાને નામદાર સરકારે અહમદનગર જીલ્લાના રાહુરી તાલુકાના કામ ચલાઉ મામલતદાર નેમ્યા હતા.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર ૧૮૭૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી ડીસેમબર ૧૮૭૮.

૩ આ કુવાપર નીચલી તખ્તી મારેલી છે.

"શ્રી પાક દાદગર દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો.
" શ્રીકુલ કુંદીઆંનાંના જરથોસ્તી નાનાં તથા મોટાં અન
" જુમનને તથા દરેમેહેરમાં વાપડવા સારૂં એક અમદી
" આન જરથોસ્તીએ આ કુવો બંધાવી આપ્યો છે. પારસી
" રોજ ૬ થો મહા ૪ થો સને ૧૨૪૮ શેનશાહી યજદે
" જરદી. હીંદુ પોસ સુદ ૧ વાર ભોમે સંવત ૧૯૩૫
" ના તા૦ ૨૪ મી ડીસેમબર ૧૮૭૮ અંગરેજી."

આએ કુવો મુંબઇવાલા શેઠ જાંગીરજી રૂસતમજી મોદીએ પોતાને ખરચે કુંદીઆંણાવાલા શેઠ ખરશેદજી પાલણજીની મારફતે બંધાવી આપ્યો હતો.

શેઠ માણેકજી એદલજી ખરીખાઉને નામદાર સરકારે બીજાપુરના મામલતદાર નેમ્યા હતા[1]

વાંદરા મધેના ઓનરેબલ બેહેરામજી જીજીભાઇના "લેંડસ એન્ડ" નામના બંગલાના રસ્તા પરથી કેટલાક ઇંગ્રેજો ફરવા હરવા તથા ટેકડીનો દેખાવ જોવાને જાવ આવ કરતા હતા. તેમને એ શેઠે ત્યાં એક દરવાજો બાંધી લઇ અટકાવવાથી તેવણ ઉપર એક જાહેર રસ્તો બંધ પાડવાની ફરીઆદી થાણાના મામલતદારની કોરટમાં મંડાઇ હતી. તેનો ચુકાદો તા૦ ૨૬ મી જુન ૧૮૬૯ ને દીને એ શેઠના લાભમાં થયો હતો કે એ રસ્તો કાંઇ જાહેર હતો નહી, તે તો એ શેઠની જગા છે. તે પછી શેઠ બેહરાંમજીએ પોતાની જગાપરથી એક રસ્તો કરી વાંદરાના ટાપુના નાકાની સુંદર જગા પર બેઠકો વગેરે બંધાવી જાહેર પ્રજાને ફરવા હરવા માટે આ શાલમાં ખુલ્લો મુકયો હતો તે પર નીચે પ્રમાણે તખતી મારેલી છે.

BYRAMJEE JEEJEEBHOY POINT.
The land forming this Point, and the Pathway leading to it were Presented to the Public by
BYRAMJEE JEEJEEBHOY, Esq., C.S.I.
who also contributed a large portion of the Expenses of constructing the Sea-side Road and it is therefore also called after him the
BYRAMJEE JEEJEEBHOY ROAD.
A. D. 1878.

એ ઠેકાણે પોરતુગીઝોનો અસલ કીલ્લો હતો તેના ઉપર નીચે પ્રમાણે જુની તખતી હતી તે હાલ બી મોજુદ છે અને કીલ્લાનો થોડો ભાગ બી મોજુદ છે.

ESE. BALVAR
TE. SEFESEM
LOVOR-DONO
ME. DEIESVS
E. M. 1640

એનો તરજુમો એવો થાય છે કે "આ કીલો ખોદાની યાદમાં સને ૧૬૪૦ માં બાંધવામાં આવીયો છે."

એ દરીયે કીનારેનો રસ્તો બંધાયો તે આગમજ બેહરાંમજી પોઇંત પર જવાને લોકો જુનો હીલ રોડ વાપરતાં હતાં. ૧૮૭૦ ના એપ્રીલ માસની આખરીના એક દીને મુંબઇના તે વેળાના વડા જડજ સર ચારલસ સારજંત, મી૦ જસ્તીસ વારડન, ડા૦ લમસડન વગેરે

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી ડીસેમબર ૧૮૭૮.

યુરોપીયન ગ્રહસ્થો અને કેટલીક બાનુઓ શેઠ બેહરામજીના બંગલામાં પીકનીકે જઈ બે મોટી આમનીબસ (તે વેળાએ રવૈયો હતો તેમ) ભરાઈ રાતે પાછાં ફરતાં હતાં. તેટલાં પેહલી આમનીબસ જે સર ચારલસ સારજંત નાઈત પોતે હાંકતા હતા તે ટેકડીની તલીએની એક કઢંગી વલાંન આગલ એક પથર સાથે અફડી ગબડી પડી કે બસને મથાળે બેઠેલાં બે યુરોપીયન બાનુઓ મીસીસ વીને અને મીસ ફીલીપસ ત્યાંહ આવેલા એક ઉંડા પાર વગરના કુવામાં પડી જઈ ડુબી મુવાં. આ અકસ્માત પછી તે કુવાને મોટી દેવાલ કરી રસ્તો સુધાર્યો હતો. તો પણ ભવીષમાં અકસમાત ન બને, અને પ્રજાની સગવડ માટે સેંત એંડરૂના દેવલથી દરીયે કીનારેથી રસ્તો કાહડવા શેઠ બેહરામજીએ મ્યુનીસીપાલીતીને મોટી રકમ આપી હતી. જે કબુલી મ્યુનીસીલીટીએ તે રસ્તાને "ધી બેહરામજી જીજીભાઈ રોડ" નામ આપવાનો ઠરાવ કીધો હતો, એ રસ્તો પુરો કરતાં મ્યુનીસીપાલીતીએ નાણાં સંબંધી મુશકેલી બતાવી ઘણી ઢીલ કરી હતી. ૧૮૯૮ નાં શાલ સુધી તે પુરો થયલો નહીં હોવાથી બે. જી. તરસત સેતલમંતના તરસતીઓએ ૨૯ મી અકટોબર ૧૮૯૮ ને દીને રૂ. ૨૦૦૦ અને ૧૯૦૬ માં બીજા રૂ. ૧૨૦૦ મ્યુ. ને આપ્યા હતા. વળી તરસતી સાહેબોએ રૂ. ૨૦૦૦ ને ખરચે રસ્તાપર શોભતી પથરની બેઠકો બંધાવી આપી છે.

શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસરે ઈ. સ. ૧૮૭૬ ના ફેબ્રુવારી, આપરેલ અને જુલાઈ માસમાં ઇસ્ટ ઇંડીઆ એસોસીએશનની મુંબઈની શાખાના સંબંધમાં કરેલાં "હિંદુસ્તાનની ગરીબાઈ" વિષેનાં ભાષણની એક ચોપડી લંડન મધે છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[1]

પ્રોફેસર મેક્ષમુલરે પોતાનાં અધીપતીપણાં અને જાતી દેખરેખ હેઠળ પૂર્વ તરફની ભાષાના નામીચા વિદ્યાર્થીઓ પાસે પૂર્વ તરફના ધરમને લગતાં કેટલાંક ઉપયોગી પુસ્તકોની એક હારમાલા "સેક્રેડ બુકસ ઑફ ધી ઇસ્ટ"નાં નામથી આએ વર્ષથી પ્રગટ કરાવવા માંડી હતી.[2]

પ્રોફેસર સી. હારલેએ ફ્રેંચ ભાષામાં અવસ્તાનાં વ્યાકરણ, anthologic, ફરહંગ વગેરેનું એક નાધલું પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

મોનશીયો એ. હોવેલાક નામના ફ્રેંચ વિદ્વાને અવસ્તા, જરથોસ્ત, માજદીઅશની દીન, વગેરેના જુના લેખોની તવારીખનું એક પુસ્તક ફ્રેંચ ભાષામાં પ્રગટ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૩૧ મી ડીજેમબર.

આએ વર્ષમાં ઇશાને તા૦ ૧લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીજેમબર ૧૮૭૮ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં ૧૧૨૪ જન્મ-જેમાં ૫૯૮ છોકરા અને ૫૨૬ છોકરી-નોંધાયાં હતાં,

એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધે પારસીઓમાં ૨૯૫ જોડાંનાં લગન તથા ૧૬ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાં:—

		નર.	નારી.	જુમલે.
લગન—	૭ થી ૧૦ વર્ષના.	૨	૧૧	૧૩
	૧૧ થી ૧૫ વર્ષના.	૨૧	૧૨૩	૧૪૪
	૧૬ થી ૨૦ વર્ષના.	૮૦	૧૨૬	૨૦૬
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં.	૧૩૨	૩૩	૧૬૫
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં.	૪૨	૨	૪૪

---

1 "Poverty of India. By Dadabhai Naoroji. London: printed by Vincent Brooks, Daz and Son. 1878."

૨ એ હાર માલાનાં આજ સુધી ૪૯) દફતરો છપાઈ પ્રગટ થયાં છે, જે મધે પુરાતન ઇરાનીઓના ધર્મને લગતાં ૮) દફતરોમાં નીચલી બાબદોના તરજુમા કરેલા છે:—

દફતર ૪ થું—વંદીદાદ(જેમસ ડારમેસ્ટેટર)—૧૮૮૦.
દફતર ૫ મું—બુનદેહશ, બહમન યષ્ટ, અને શાયશ લાશાયશ (ઇ. ડબલ્યુ વેસ્ટ)—૧૮૮૦.
દફતર ૧૮ મું—દાદેસ્તાને દીની અને માનુશચેહરનાં ધર્મ પત્રિકા (ઇ. ડબલ્યુ વેસ્ટ) ૧૮૮૨.
દફતર ૨૩ મું—શીરોઝા, યષ્ટો અને નીયાએશો (જેમસ ડારમેસ્ટેટર)—૧૮૮૪.
દફતર ૨૪ મું—દીનાએ મીનો ખેરદ, સેકંદ ગુમાનીવજાર, અને સદદર (ઇ. ડબલ્યુ વેસ્ટ) ૧૮૮૫.
દફતર ૩૧ મું—યજશને, વીસ્પરદ, આફરીનગાન, ગાહ અને પરસુટણુ (એલ. એચ. મીલ્સ—૧૮૯૨.)
દફતર ૩૭ મું—એકવીશે નુસ્કની હકીકત, દીનકરદની ૮ મી તથા ૯ મી કેતાબમાં જણાવ્યા મુજબ (ઇ. ડબલ્યુ. વેસ્ટ) ૧૮૯૨.
દફતર ૪૭ મું—જરથોસ્ત પેગમબરના મોજેજ (ઇ. ડબલ્યુ વેસ્ટ)—૧૮૯૭.

૩ "C. de Harlez manuel, de la langue de l' Avesta. *Grammair, Anthologiec, Lexique.* Paris 1878."

૪ "A Hovelacque, L'Avesta, *Zoroastre et le* Mazdeisne. Premiere Partie. Intraduction. Decouverte et interpretation de L'Avesta. Paris 1676."

૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં.	૧૦	૦	૧૦
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં.	૫	૦	૫
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં.	૨	૦	૨
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં.	૧	૦	૧
	૨૯૫	૨૯૫	૫૯૦
ગગરનાં—૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં.	૦	૪	૪
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં.	૧	૫	૬
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં.	૧	૩	૪
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં.	૩	૪	૭
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં.	૬	૦	૬
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં.	૩	૦	૩
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં.	૨	૦	૨
	૧૬	૧૬	૩૨

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૧૧૭૩ મરણ નિપજયાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જન્મેલ ...	૪૭	૨૪	૭૧
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીના...	૫૨	૩૪	૮૬
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીના...	૯૮	૯૧	૧૮૯
૧ થી ૫ ,, ...	૧૨૪	૧૧૪	૨૩૮
૬ થી ૧૦ ,, ...	૨૫	૨૧	૪૬
૧૧ થી ૨૦ ,, ...	૧૨	૩૬	૪૮
૨૧ થી ૩૦ ,, ...	૨૭	૨૯	૫૬
૩૧ થી ૪૦ ,, ...	૪૦	૩૧	૭૧
૪૧ થી ૫૦ ,, ...	૪૧	૨૧	૬૨
૫૧ થી ૬૦ ,, ...	૫૬	૩૯	૯૫
૬૧ થી ૭૦ ,, ...	૫૦	૪૬	૯૬
૭૧ થી ૮૦ ,, ...	૨૭	૪૯	૭૬
૮૧ થી ૯૦ ,, ...	૧૩	૨૩	૩૬
૯૧ થી ૧૦૦ ,, ...	૧	૨	૩
	૬૧૩	૫૬૦	૧૧૭૩

એ ૧૧૭૩ મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા ...	૧૦	બાહિરકોટ ...	૧૬૩
કોટ ...	૪૦૯	ખેતવાડી ..	૯૨
ધોબીતલાવ ...	૨૭૨	બેટાંકી ...	૨
કરેલવાડી ...	૧૮	ભીંડીબજાર ...	૩૭
ગીરગામ ...	૨૪	ભાંએખલા ...	૫
ચોપાતી...	૨૬	મજગાંમ ...	૩૪
ગ્રાંટરોડ... ...	૧૯	પરેલ	૧૧
તારદેવ	૫	સોય	૨
ગોવાલીઆ તલાવ...	૧૦	નાએગાંમ ...	૩
અંબાલા ...	૨	દાદર	૧
વાલકેશર ...	૮	માહીમ	૩
		વાંદરા	૫
		સર જ. જી. હારપી૦	૭
		ગોકલદાસ હારપી૦	૨
		ઇગતપુરા ...	૨
			૧૧૭૩

એ ૧૧૭૩ મરણ નીચલાં કારણથી નીપજયાં હતાં:—

તાવ	૨૪૬
જ્ઞાન તંતુને લગતાં દરદો	૧૫૧
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૮૦
લોહી વીકારને લગતા દરદો	૧૭
જલંદર	૧૭
શીતલા	૨૨
ગોવરૂં	૪૦
કોલેરા	૪૩
મરડો	૩૬
પેત	૪૧
પીસાબને લગતાં દરદો	૪
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૧૬
ચામડીને લગતાં દરદો	૧૯
હાલચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૩
તરતનાં જન્મેલાં	૭૧
જરીઇ તથા નાકવતી	૧૩૯
બીજાં દરદો	૨૧૪
(૧૩ તાવને લગતાં.	
૯૬ છાતીને લગતાં.	
૧૦૫ પાચન શક્તિને લગતાં.)	
આપઘાત	૧૨[1]

૧ આપઘાત કરી મરણ પામેલાં ૧૨) જણમાં ૫) પુરૂષ અને ૭) સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૪૮) વર્ષના આગલા વ્યાપારીએ નાણાં ગયાના ગમમાં અસ્ત્રાવડે ગળાં પર જખમ કરી તથા સાથે ઝેર ખાઇ, એક ૫૮) વર્ષના નશેશાલારે મગજની અસ્થિર હાલતમાં દરીયામાં પડી, એક ૫૩) વર્ષના દુકાનદારે માંદગીથી કંટાળી કુવામાં પડી, એક ૫૩) વર્ષના બબરચીએ છાકટપણાંના અવેશમાં દરીયામાં પડી, તથા એક ૨૩) વર્ષના રીટરે નોકરીથી રજા મલવાની નીરાશીમાં કુવામાં પડી આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૧૮) વર્ષનીએ માંદગીથી કંટાલી,

(૬ જેહર ખાઇને.
૬ કુવામાં પડીને.)
હોનારત, અકસમાત, વગેરે ... ...૭[૨]
(૩ ડાઝી જવાથી.
૧ નાહતાં ડુબી જવાથી.
૧ રેલવે તલે આવી જવાથી.
૧ માએ બાળા ગોળી વધુ ખવાડવાથી.
૧ બારીએથી રસ્તામાં તુટી પડવાથી.)

૧૧૭૩
વળી એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે ૮૧ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આશરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં બે ઓરતો પણ હતી.

એક ૨૫) વર્ષનીએ ઘરસંસારી કલેશને લીધે, બે ૨૬) વર્ષનીઓએ ભરથારોના મરણના ગમને લીધે, અને એક ૬૦) વર્ષનીએ મગજની અસ્થિર હાલતમાં પાંચેએ ઝેર ખાઇ, તથા એક ૬૭) અને બીજી ૩૫) વર્ષનીઓએ માંદગીથી કંટાળી બંનેએ કુવામાં પડી આપઘાત કીધા હતા.
૨ અકસ્માતથી મરણ પામેલાં ૭) જણામાં ૪) પુરૂષ અને ૩) સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૪૦) વર્ષના નોકરનાં કપડાં દીવાથી સળગી જવાથી, એક ૫૮) વર્ષનો પેનશનર ચાલતી ત્રેને ઉતરવા જતાં પડી જવાથી, એક ૯) વર્ષનો છોકરો દરીયામાં નાહતાં ડુબી જવાથી, અને એક ૪૦) દીવસના બુચાને માએ ભુલમાં બાળગોળી વધારે ખવાડવાથી મરણ પામ્યા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૭૫) વર્ષની બુઢી તથા એક ૫) વર્ષની બુચી દીલમાંનાં કપડાં અકસ્માતીક સળગી જવાથી, તથા એક ૩૫) વર્ષની ઘરમાં આગ લાગવાથી ગભરાતમાં બારીએથી રસ્તામાં તુટી પડી મરણ પામી હતી.

ઈ. સ. ૧૮૭૯.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમસ, ઓફ ઇંડીઆ" નાં કાલેનડરમાં[૧]સઘળી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજ છે.

જાંઇટ સ્ટાક કુંપનીઓ:—

સેંત્રલ ઇંડીઆ સ્પીનીંગ વીવીંગ એંડ માન્યુફેકચરીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નશરવાનજી રતનજી તાતા, ખરશેદજી જાંહગીરજી તારાચંદ, ફરામજી હોરમજજી મેહતા, દાદાભાઇ દીનશાહ ગાંધી, અને જમશેદજી નસરવાનજી તાતા. શેક્રેટરી—જાંહગીરજી બરજોરજી વાછા.

ન્યુ કોલાબા કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, શેરાબજી ફરામજી પટેલ, અને ખરશેદજી રૂસ્તમજી કામાજીનાં નામ વધારે.

કોલાબા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નશરવાનજી દાદાભાઇ કાતરકનું નામ વધારે.

ફ્રેંચ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહ ફરામજી કેઆસ.

ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં પાલણજી ફરામજી મેહતાનું નામ વધારે.

હિંદુસ્થાન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ મીલસ કુંપનીના માનેજર તરીકે ફરામજી બહમનજી પટેલ.

મધરાજ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા, એદલજી નશરવાનજી શેઠના, જાંહગીરજી હોરમજજી મોદી. શેક્રેટરી એંડ ત્રેજરર જાંહગીર હોરમજજીની કું૦

મધરાજ યુનાઇટેડ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ મીલસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી માણેકજી શેઠના.

માણેકજી પીટીટ માન્યુફેકચરીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દાદી નશરવાનજી દાદીનું નામ વધારે.

તા૦ ૧ લી જાનેવારી

આજ દીને નવાં વર્ષની ખુશાલીમાં નામદાર માહારાણીજી તરફથી અપાયલા ખેતાબોમાં આકોલાના આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાને "કંમપાનીઅન ઑફ ધી ઈંડીઅન એમપાએર" (સી. આઇ. ઇ.) નો ખેતાબ મલ્યો હતો.[૧]

તા૦ ૨ જી જાનેવારી

રોજ ૧૫ માહ. ૪ (શે૦) ૧૨૪૮ ય.

મરણ—ખરશેદજી કુવરજી માજુ—ઉમર વર્ષ ૬૯) ૧૮૪૦ થી પોતાના પીતરાઇ હોરમજી માણેકજી માજુની

૧ The "Times of India" Calendar and Bombay Directory for 1879. Bombay: printed and published at the "Times of India" office.

૧ નામે જમશેદ,તા૦ ૩ જી જાનેવારી ૧૮૭૯

ઇંગ્રેજ બજારની મીલીનરીની દુકાનમાં પોતાના ભાઇ દોરાબજી સાથ જોડાયા હતા. અને ૧૮૪૭ મા તેમાંથી છુટા પડી પોતે જુદો રોજગાર ચલાવતા હતા.

તા૦ ૭ મી જાનેવારી

મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનના આવતાં ત્રણ વર્ષોને માટે કર ભરનારાઓ તરફના ૩૬) અધિકારીઓની ચુંટણી ગઇ તા૦ ૩૦ મી અકટોબરને દીને થાઇ હતી, જે વેળા ૩ ઇંગ્રેજ, ૧ પોર્તુગીજ, ૧૫ હિંદુ, ૪ મુસલમાન અને નીચલા ૧૩ પારસીઓ કારપોરેટરો તરીકે ચુંટી કઢાયા હતાઃ—

વારડ. ૧; શેઠ હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, કાવશજી માણેકજી લીમજી. વારડ ૨; શેઠો બહમનજી પેશતનજી માસટર, હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર; વારડ ૩; શેઠો નવરોજજી ફરદુનજી, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, નવરોજજી બેહરામજી સંતોક. વારડ ૪; શેઠ નશરવાનજી ચાંદાભાઇ ઇજનેર. વારડ, ૬; શેઠ જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ. વારડ ૭; શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી. વારડ ૮; શેઠો મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, બેહરામજી નશરવાનજી સીરવાઇ, વારડ ૯; શેઠ નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ.

એજ મુજબ સુબેહના અમલદારો તરફના ૧૬ અધિકારીઓની ચુંટણી તા૦ ૧૩ મી નવેમબરને દીને થાઇ હતી, જે વેળાએ ૭ ઇંગ્રેજ, ૪ હિંદુ, અને નીચલા ૫ પારસીઓ કારપોરેટરો તરીકે ચુંટી કઢાયા હતા.—

હાનરેબલ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ; ખાંનબાહદુર બેહરામજી દાદાભાઇ રેજીસ્ત્રાર, શેઠો હોમજી ખરશેદજી દાદી, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ; સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ.

વળી સરકાર તરફના ૧૬ અધીકારીઓ તા૦ ૧૨ મી ડીસેમબરને દીને નેમાયા હતા, જે બધા ઇંગ્રેજો હતા.

એ કારપોરેશનની પહેલી સભા આજ દીને મલી હતી, જે વેળાએ આવતાં ત્રણ શાલ માટે કારપોરેશન તરફના ૨ હિંદુ, ૨, મુસલમાન, અને નીચલા ૪ પારસીઓ ટાઉન કૌનસીલના મેમબરો તરીકે ચુંટી કઢાયા હતા —[1]

શેઠો નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, નવરોજજી ફરદુનજી, હાનરેબલ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ; મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી

રોજ ૨૫ માહ ૫ (ક.) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—દાદાભાઇ બેહરાંમજી બનાજી—ઉમર વર્ષ ૬૬) એ પણ પ્રથમ કલકતા અને ચીન તરફ મોટો રોજગાર ચલાવતા હતા. ૧૮૪૫ માં ચીન મધે ત્યાંની જરથોસ્તી અંજુમનનું જે ફંડ સ્થાપ્યું તેના એઓ પણ એક તરસ્ટી હતા. ચીનથી અતરે આવયા પછી પણ લાંબો વખત વેપારમાં પડયા હતા. અલેકજાંડરા સ્કુલ સ્થાપવા માટે મરહુમ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી શરાફે ઉભાં કીધેલાં પેહલાં લીસ્તમાં એઓને રૂ. ૨૫૦૦) ભર્યા હતા. મુંબઇ બેંકની નાદારી બાબે સેક્રેતરી ઓફ સ્તેતે ૧૮૬૮ માં જે કમીશન નેમ્યું હતું, તેમાં એઓને શાક્ષી આપી હતી.

તા૦ ૧૪ મી જાનેવારી.

આડમીનીસ્ત્રેટર જનરલનો ૧૮૭૪ નો ૨ જો કાએદો કે જેમાં—"હિંદુ, મુસલમાન, બુધીસ્ટ, તથા જે લોકોને ૧૮૬૫ના ઇંડીઅન સકસેશન આકટની ૩૩૨ મી કલમ મુજબ તે કાએદાના અમલ તલેથી બાતલ કીધા હોય" તેઓને ખાસ છુટા કરી બીજા સઘળા લોકોને તે લાગુ પાડયો છે, તે કાએદો પારસીઓને પણ લાગુ પડવાથી મોફસીલમાં તેની રૂહે એક મરનાર પારસી જો કાંઇ પોતાની મીલકત મુકી જાય તો તેની મીલકત લેવાને કોઇ હકદાર ઠરે અને તેને તે મીલકત સપુરદ કરવામાં આવે. ત્યાં સુધી તે મીલકત જીલ્લા જડજના અથવા તે મુકરર કરે તેવા અધિકારીના તાબામાં રહે. આ કલમથી ગુજરાતના પારસીઓને તેમના રેવાજ મુજબ ઘણી અગવડો નડવાથી તેઓના તરફથી શેઠ રૂસતમજી ખુરશેદજી મોદીએ એક અરજી હિંદુસ્થાનનાં વાઇસરાય નામદાર લારડ લીટન જોગ ૧૮૭૮ના ફેબરવારી માસમાં કરી એ કાયદામાંથી પારસીઓને પણ બાતલ કરવાને આજીજી કીધી હતી. શબબ તેઓ તો આ દેશનાજ હાલ વતની હોવાથી તેઓની મીલકતનો સંભાલ લેવાને તેઓનાં ઘણાં સગાં વાહલાં તથા મિત્રો નીકલી આવે એમ છે. આ ઉપરથી નામદાર વાઇસરાએ જુલાઇ ૧૮૭૮ માં મુંબઇની સરકારને પુછાવ્યું કે, અગર આ કાએદામાંથી પારસીઓને બાતલ કરવામાં આવે તો કાંઇ હરકત છે કે નહિં, તથા ગુજરાત સિવાય મુંબઇ ઇલાકાના બીજા પારસીઓબી આ ધારામાંથી બાતલ થવાને ઇચ્છે છે કે ? આ ઉપરથી મુંબઇની સરકારે પુણાના પારસીઓનો વિચાર ખાનબાહદુર પદમજી પેશતનજી તથા, ખાંનબાહદુર દસતુર નોશરવાંનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાની મારફતે, તથા અહ

---

૧ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૯

મદનગરના પારસીઓનો વિચાર ખાંનબાહદુર નશરવાંનજી ખરશેદજી નગરવાલાની મારફતે કાગજે લખી જાણવા માગયો હતો, જેઓ બધાઓએ એક અવાજે જણાવ્યું કે પારસીઓને આએ કાએદામાંથી બાતલ રાખવા જોઈએ. એજ મુજબ મુંબઈના પારસીઓના વિચાર જાણવાને પણ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટને લખવાથી તેવણે આજ દીને અતરેના આગેવાન પારસીઓની એક સભા પોતાના મજગાંમ કાસ્ટલમાં બોલાવી હતી, જ્યાં સંઘો પત્ર વ્યાવહાર વાંચ્યા પછી શેઠ બેહરામજી જીજીભાઈ, સી. એસ. આઈ. ની દરખાસ્ત, અને શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ. ના ટેકાથી ઠેડાવ થયો કે, "સુરત તથા મોફ્યુસીલ અને બીજી જગાના પારસી રેહવાસીઓએ આડમીનીસ્ટ્રેટર જનરલના આક્ટ વીશે જે અરજી કીધી છે, તે મધે જાહેર કીધેલા શબબોને લીધે એ ધારાના અમલમાંથી જે પ્રમાણે અને જેટલી હદ સુધી હીંદુ, મુસલમાન, અને બુધ્ધીસ્ટ લોકોને અલગ રાખ્યામાં આવ્યા છે, તેજ પ્રમાણે અને તેટલીજ હદ સુધી પારસીઓનેબી અલગ રાખવા જોઈએ એવું આ સભાનું મજબુત મત છે, અને એ રીતે તેઓને અલગ રાખવાનાં કારણ સારૂં મજકુર ધારાની ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૩૬, અને ૬૪ મી કલમમાં "મુસલમાન" તથા "બુધીસ્ટ" એ શબ્દોની વચ્ચે "પારસી" શબ્દ ઉમેરવો બસ છે, એવું આ સભા વિચારે છે." ૧

તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી

ડાક્ટર કુવરજી કાવશજી વઈદે એડીનબરોની એલ. આર. સી. એસ; તથા ગલાસગોની એલ. એફ.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી ૧૮૭૯.

ઉપલો ઠેડાવ સર જમશેદજીએ નામદાર સરકાર પર તા૦ ૧૬મી જાનેવારી ૧૮૭૯ને દીને એક પત્ર સાથે લખી મોકલ્યો હતો, પણ તે વિષે હિંદુસ્થાનની વડી સરકારને જરા ગુંચવાડો જણાયાથી તે બાબે પાછો વિચાર ચલાવવાને સર જમશેદજીને લખી મોકલ્યું હતું, અને તે ઉપરથી તેવણે તા૦ ૨૪ મી મારચ ૧૮૮૦ ને દીને પાછી ઉપલી સભા બોલાવી તેમાં એ બાબે નીચે મુજબ ખોલાસાથી ઠેડાવ પસાર કરી મોકલ્યો હતો:—

"નામદાર સરકારને સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે પોતાના તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૭૯ના પત્ર મધે જણાવ્યું હતું કે પારસીની કોમના લાભને કીજે આડમીનીસ્ટ્રેટર જનરલ આક્ટની ૧૫ મી તથા ૧૭ મી તથા ૧૮ મી કલમો ઉપયોગી છે, માટે તે ધારા પુસ્તકમાં રાખવી જોઈએ એમ જે લખ્યુ હતુ તે મુખ્ય કરીને ૧૭ મી તથા ૧૮ મી કલમ વીશે હતું, અને ૧૫ મી કલમ વિષે એ લખાણને ઘણો સેહેજ સંબંધ હતો. શબબ કે ૧૬ મી કલમ બાતલ કીધા પછી મજકુર ૧૫ મી કલમ ઘણે દરજ્જે નીરઉપયોગી થઈ પડશે એવું વીચાર્યું હતું. તોપણ વશીહત કર્યા વગર ગુજરી જનાર હરેક ધણીની મીલકતનો વહીવટ ચલાવવાનો અખત્યાર મેલવવા માટે તે મરનારના માનનારાઓને જે દરજ્જે "ઈંડીઅન શકશેશન આક્ટ" ની ૨૦૬થી કલમમાં આપવામાં આવ્યો છે, તેનાથી ચહડતો દરજ્જે ઇયાને તે અખત્યાર મેલવવાને તેઓથી પુર્વ હક આડમીનીસ્ટ્રેટર જનરલને ઉપર જણાવેલી ૧૫ મી કલમમાં આપેલો છે, તેથી એ કલમ બીલકુલ નીરઉપયોગી કહેવાય નહીં.

"૨—પણ અગરજો મજકુર આક્ટની ૧૫ મી અને ૧૬ મી કલમો એક બીજા સાથે સામતી વંચાતી હોય, તથા તેનો અર્થ બી સામતો થાઈ શકે, અને ૧૬ મી કલમમાં "પારસી" એ શબ્દ ઉમેર્યાથી ૧૫ મી કલમનો લાભ પારસીની કોમને મલતો બંધ પડતો હોય તોપણ પારસીઓની એવી અરજ છે કે, ૧૫ મી કલમથી મલતો લાભ ખોઈનેબી ૧૬ મી કલમના અમલમાંથી તેઓની કોમને અલગ રાખવી.

"૩—મજકુર ૧૬ મી કલમની સામે પારસીઓને જે વાંધા છે તે સુરતના પારસીઓ એ પોતાની અરજીના ૬ થા તથા ૭ મા પારેગ્રાફમાં ખોલ્લી રીતે જણાવેલા છે અને જે વાંધા ૬૪ મી કલમની સાંમે ઉઠાવવામાં આવ્યા છે તેજ ઘણાખરા વાંધા ૧૬ મી કલમને બી લાગુ પડે છે."

એ પછી એ કાયદાની ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૩૬ અને ૬૪ મી કલમમાં જ્યાં મુસલમાંન અથવા બુધીસ્ત શબ્દો આવેલા છે તેની વચ્ચે "પારસી" શબ્દ ઉમેરવાને લગતું એક નાધલું બીલ નામદાર વાઈસરાયની ધારા સભામાં રજુ કરવા ધારા શાસ્ત્રી મી૦ વીહટલીસ્ટોકસે તૈયાર કીધું હતું, અને તે કૌનસીલમાં રજુ કરવા આગમજ પારસીઓની પસંદગીને માટે નામદાર વડી સરકારે મોકલી આપ્યું હતું. એ બીલ ઉપર વિચાર કરવા માટે પાછી પારસી આગેવાંનોની એક સભા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે તા૦ ૧૧ મી આગસ્ટ ૧૮૮૦ ને દીને મજગાંમ કાસ્ટલમાં બોલાવી હતી, જ્યાં શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીની દરખાસ્ત અને શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખના ટેકાથી ઠેડાવ થયો કે "હાનરેબલ મી૦ વીહીટલીસ્ટોકસે રજુ કીધેલું બીલ મુફસીલના પારસીઓને તેમની અડચણોમાંથી સારી રીતે મોકલા કરવા સરખું ચોકસ છે તેથી તેના ઉપર પારસી કોમની પુરેપુરી મંજુરયાત છે—સીવાય કે બીલની બીજી કલમમાં દાખલ કરેલી આકટની ૩૬ મી કલમ." આ ૩૬ મી કલમ વિષે શેઠ જાંહગીરજી મેહરવાંનજી પલીડરે સમજ આપી કે એ કલમનું બંધણ લાભકારક અને ફાયદે પડતું હતું. તેથી કોઈ મરનાર શખસની વીધવા, છોકરા, છોકરી, વગેરે બેઠીને ટુંક ખરચમાં રૂ. ૧૦૦૦) ની અંદરની અસકયામત કીજે પવરના સરખી સરટીફીકેટ આડમીનીસ્ટ્રેટર જનરલ તરફથી મલે. આ સુચના પ્રમુખ સર જમશેદજીએ પોતાના કાગજમાં સરકારને લખી જણાવવાને ઠેરવ્યું હતું.

એસ. પી., એલ. ની પરીક્ષાઓ ફતેહમંદી સાથે પસાર કીધી હતી. [1]

તા૦૧૫ મી જાનેવારી

રોજ. ૨૮ માહ ૫ (ક) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—ગાંધીભાઇ જાંહગીરજી મોદી—ઉમર વર્ષ ૪૦). ૧૮૬૫ માં હાઇ કોરટ પલીડરની તથા ૧૮૭૦ માં સોલીશીતરની પરીક્ષા પસાર કરી હતી. 'જનારધન એંડ ગાંધીભાઇ' ને નામે વકીલાતનું કામ ચલાવતા હતા, અને સમોલ કોઝ કોરટમાં મુકદમો ચલાવતાં અચાનક મરણ પામયા હતા. [2]

તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી

કરાંચી તાલુકાના કામચલાઉ વડા મુનશી શેઠ ફરામરોજ એદલજી પંથકીને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના ત્રીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સતા આપી હતી. [3]

તા૦ ૧૭ મી જાનેવારી

આજ દીને મરહુમ શેઠ ગાંધીભાઇ જાંહગીરજી મોદીનાં ઉઠમણામાં તેમના બાવા શેઠ ખરશેદજી શેરાબજી વાચ્છાગાંધી તથા બીજા બેહીઓએ મલી રૂ૦ ૯૭૮) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. [4]

તા૦ ૨૦ મી જાનેવારી

રોજ. ૩ માહ. ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—શાપુરજી બેજનજી લુલાવાડીઆ—ઉમર વર્ષ. ૭૧) મુંબઇ મધે ૧૮૬૦—૭૦ ના દાહેકામાં તથા તેની આગમજ ઘણાંક જાણીતા પારસી તાલીમવાળાઓ હતા–જેઓ કદાવર અને હીંમતવાન હોવાથી–પોતાનાં કૌવત અને હીંમતનો ઘણો સરસ ઉપયોગ કરી અગત પડવે ગરીબોને સહાય થતા હતા. તેઓમાંના મરનાર એક હતા. અને વેપાર કરતા હતા,

---

તા૦ ૨૮ મી જાનેવારી

મુંબઇની યુનીવરસીટીની અઢારમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દીને સર કાવશજી જાંહગીર યુનીવરસીટી હાલમાં ભરાઇ હતી. પ્રમુખ સ્થાને વાઇસચાનસેલર ધી હાનરેબલ જેમસ ગીબસ બીરાજ્યા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનંદો આપવામાં આવી હતી તેમાં નીચલા પારસીઓ હતાઃ—

માસટર ઑફ આર્ટસ(.એમ. એ.) ની સનદ—કાવશજી જમશેદજી સંજાણા; કેખશરૂ કુંવરજી કાપડીઆ

બેચલર ઑફ લૉઝ (એલ. એલ. બી.) ની. સનદ—જાંહગીર એદલજી મોદી.

લાઇસેનશીયેટ ઑફ મેડીસીન એંડ સરજરી (એલ. એમ. એંડ એસ.) ની સનદ—રૂસતમજી હોરમજજી કામા, ધનજીભાઇ બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનસરના), શેરાબજી ફરદુનજી ગજધર, માણેકશાહ જમશેદજી કેરાંવાળા, ભીખાજી જીવાજી દમણીઆ, મેહરવાંનજી ધનજીભાઇ કરંજીઆ, દાદાભાઇ ખરશેદજી રીવીટના, શાવકશાહ શેરાબજી તારાપોરવાલા.

લાઇસેનશીયેટ ઑફ સીવીલ ઇનજીનીઅરીંગ (એલ. સી. ઇ.) ની સનદ—જમશેદજી જાંહગીર દલાલ, નાનાભાઇ અરદેશર મુસ, જમશેદજી દાદાભાઇ નાદરશાહ, ખરશેદજી નવરોજજી પાવરી.

બેચલર ઑફ આર્ટસ(બી. એ.) ની સનદ—હોરમજજી કેરબાદજી ભરૂચા, જીજીભાઇ એદલજી મોદી, દાદાભાઇ ખરશેદજી મુનશી (કટેલી), નાનાભાઇ બેહરામજી ડાકટર, નશરવાનજી કાવશજી મસાની, દેરાબજી ખરશેદજી નરીમાન, હોશંગજી બરજોરજી વાંનીયા, ફરામજી રૂસતમજી વાડીઆ.

આ વેળાએ અપાયલાં યુનીવરસીટી મેડલોમાં ચાનસેલરસ મેડલ કાવશજી જમશેદજી સજાંણાને એમ એ. ની. પરીક્ષામાં ગણિત શાસ્ત્રમાં પેહલા વર્ગમાં પસાર થવા માટે, તથા પ્રાઇઝોમાં જેમસટેલર પ્રાઇઝ જીજીભાઇ એદલજી મોદીને બી. એ. ની. પરિક્ષામાં તવારીખ અને અર્થવિદ્યામાં સર્વેથી ચઢતી માર્કસ મેલવવા માટે આપવામાં આવ્યાં હતાં.

વળી આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની પુંજીમાં શેઠ જાંહગીર કાવશજી જાંહગીર રેડીમનીએ નવેમબર ૧૮૭૮માં પોતાના બાવાના દોસ્ત હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસની યાદગારીમાં રૂ. ૨૦૦૦) ની રકમ તેના વ્યાજમાંથી દર શાલ "ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઇન આર્ટસ"ની પરિક્ષામાં જે વિદ્યાર્થી ખુદરતી વિદ્યામાં સર્વેથી ચઢતી માર્કસે પસાર થાય તેને હાનરેબલ મી૦ ગીબસના નામથી ઇનામ આપવાને ભેટ આપી હતી. [1]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી જાનેવારી ૧૮૭૯

૨ શેઠ ખરશેદજી શેરાબજી વાચ્છાગાંધીના દીકરા પણ મમાવા શેઠ જાંગીરજી ફરદુનજી મોદીના પાલક

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૭૯.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૯.

---

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૯.

ઉપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઉપરાંત આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની નાધલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતાઃ—

તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી

રોજ ૧૨ માહ. ૬.(ક૦)૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ જાઇજી તે શેઠ કાવશજી દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજીનાં ધણીઆંની તથા કલકતા-વાલા. શેઠ માણેકજી રૂસતમજી બનાજીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં ખેશીઓએ રૂ. ૮૫૦) ધર્મખાતાંઓ માં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી

મુંબઇની યુનીવરસીટીના નવા "ફેલોઝ" તરીકે નામદાર સરકારે આએ વર્ષ નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નેમ્યા હતા:–ડાકટર કાવશજી પેશતનજી, શેઠ જાંહગીર કાવશજી જાંહગીર રેડીમની.

શેઠ શાપુરજી જામાસપજી ભાવનગરીને નામદાર સરકારે મુંબઇનાં કસટમસના ત્રિજા આસીસ્ટંટ કમીશનર તથા શેઠ જાંહગીરજી ડોશાભાઇ ફરાંમજીને ચોથા આસીસ્ટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી

રોજ ૧૪ માહ. ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ બચુબાઇ તે મરહુમ શેઠ પાલણજી ધનજીભાઇ પાંઉવાલાનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેવણુની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૫૦૦), તથા દીકરાઓ શેઠો ખરશેદજી અને દોરાબજી પાલણજી પાંઉવાલા તથા શોરાબજી કાવશજી પાંઉવાલાએ રૂ.૧૦૦૦૦),

---

ફરસ્ટ એલ. એમ. એંડ. એસ. ની પરીક્ષામાં હોરમજજી એદલજી બનાતવાળા, દારાશાહ હોરમજજી બારીઆ, શોરાબજી રૂસતમજી બાઇસ, હોરમજજી શોરાબજી દારૂવાલા, ફરામજી દોરાબજી દીવેચા, જાંહગીર જમશેદજી લીલાંઉવાલા, ફરાંમજી એદલજી માડન, દીનશાહ બહમનજી માસટર, પીરોજશાહ પાલણજી મુલ્લાં, ફરાંમરોજ અરદેશર મુસ, રતનજી દોરાબજી નાનજી, શોરાબજી કાવશજી પાસકોલ, હોરમજજી જમશેદજી સીરવાઇ, હોરમજજી નશરવાનજી સીરવાઇ, જાંહગીર ખરશેદજી સુખીઆ, નાનાભાઇ રૂસતમજી ઉમરીગર.

ફરસ્ટ એલ. સી. ઇ. ની પરીક્ષામાં—માણેકજી શેહરીઆરજી ભરૂચા, એદલજી હોરમજજી માડન, અરદેશર નવરોજજી નાદરશાહ, કેકોબાદ હોરમજજી રાવ, હીરાજી નાનાભાઇ સ્પેનસર,

ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઇન આર્ટસ (એફ઼ ઇ. એ.) ની પરીક્ષામાં—રૂસતમ ખ. રૂ. કામા, શોરાબજી માણેકજી કાંગા, બહમનશાહ ખરશેદજી સ્પ્રકયેસરીઆ, જમશેદજી મેહરવાંનજી આંતીઆ, ધનજીશાહ હોરમજજી દસ્તુર કામદીનના, દારાબજી દસ્તુર પેશોતનજી સંજાણા, કેખુશરૂ નશરવાનજી (ચાંદાભાઇ) ઇજનેર, એદલજી બેહરામશાહ હોડીવાલા, માણેકજી દોરાબજી કાંગા, માણેકજી શાપુરજી કાતરક, જીજીભાઇ પેશતનજી મીસ્ત્રી, નશરવાનજી પેશતનજી મુનશી, તેહમુલજી નવરોજજી સંજાણા.

મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં—દોરાબજી હીરજીભાઇ વાછા, ખરશેદજી ધનજીભાઇ સરાફ, અરદેશર જમશેદજી લાલકાકા, શોરાબજી ખરશેદજી નરીમાન, મનચેરજી કાવસજી કાંગા, પાલણજી હોરમજી કાતગરા, કાવશજી બેજનજી ખરાસ, જમશેદજી એદલજી સકલાતવાલા, બહમનજી કાવશજી વાછા, નવરોજજી હોરમજજી કાતરક, શોરાબજી જમશેદજી દાજી, નશરવાનજી શાપુરજી તવરીઆ, કેખુશરૂ ફરાંમજી મોદી, આદરજી મેહરનોશજી મસાંની, મેહરજીભાઇ રૂસતમજી શેઠના, નશરવાંનજી શેહરીઆરજી કરંજીઆ, માણેકજી લીમજી ભાજીવાલા, અરદેશર કાવશજી પટેલ, હોરમજજી બહમનજી મીસ્ત્રી, જીજીભાઇ પેશતનજી નીકલસન, નશરવાંનજી હોરમજજી ચોકસી, શાપુરજી ફરાંમજી મીસ્ત્રી, મનચેરજી માણેકજી સરાફ, નવરોજજી મનચેરજી પટેલ, અરદેશર ફરાંમજી ઉનવાલા, ફરાંમજી નશરવાંનજી પારખ, માણેકજી એદલજી વખારીઆ, દીનશાહ જીજીભાઇ ડાકટર, મેહરહોશંગ દસ્તુર જામાસ્પ આશાના, ધનજીભાઇ બેહરામજી રાઇટર, પેશતનજી રતનજી મેહતા, ખરશેદજી ફરાંમજી દારૂવાલા, રતનજી નવરોજજી ચીનાઇ, દોરાબજી ખરશેદજી ચાંનદાર, કાવશજી ખરશેદજી લાલકાકા, હીરાજી કાવશજી કોહલા, ફરામજી એદલજી દાવર, નાનાભાઇ દાદાભાઇ સોનારેવાલા, કેખુશરૂ નાનાભાઇ સ્પેનસર, દીનશાહ દાદાભાઇ કરાઇ, ખરશેદજી હોરમજજી મીસ્ત્રી, રૂસતમજી રતનજી લીંબુવાળા, શોરાબજી રૂસતમજી હકીમ, બેજનજી બેહરામજી ચોકસી, પીરોજશાહ માણેકજી મોદી, દારાશાહ શેહરીઆરજી હોમાજીના, ડોસાભાઇ મેહરવાંનજી ઉમરીગર, શોરાબજી દાદાભાઇ સુરતી, એદલજી માણેકજી મોદી, કાવશજી મોટાભાઇ બાટલીવાલા, પેશતનજી જમશેદજી સંજાણા, રૂસતમજી હોરમજજી માડન, દીનશાહ ડોશાભાઇ સાંગા, પેશતનજી દીનશાહ ધાસવાલા, બરજોરજી બહમનજી મીસ્ત્રી, નશરવાનજી મનચેરજી ભાઇજી દલાલ, હોરમજજી નવરોજજી તલાટી, કેખુશરૂ નશરવાંનજી બાહદુરજી, નશરવાનજી મેહરવાનજી પારખ, જાંહગીર બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનસરના), હોરમજજી જમશેદજી કોટવાલ, દોરાબજી હોરમજજી ભરૂચા, જમશેદજી દોરાબજી મીસ્ત્રી, જમશેદજી રૂસતમજી મીસ્ત્રી, જીજીભાઇ જીવાજી વાછા, ફરામજી કાવશજી લીચમોરના, માણેકજી કાવશજી ભરૂચા, જમશેદજી રૂસતમજી વાડીઆ, ફરામજી દોરાબજી તલાટી, રૂસતમજી શોરાબજી દાવર, અરદેશર શોરાબજી કાતરક, ફકીરજી કાવશજી માંડવીવાલા, અરદેશર નશરવાંનજી થાંણેવાલા, એદલજી નવરોજજી દેસાઇ, કેખુશરૂ જમશેદજી મોદી, ભીખાજી એદલજી ધાસવાલા, રતનજી હોરમજજી ભ.પા.

આએ વર્ષે યુનીવરસીટીના પરીક્ષકોમાં એકજ પારસી—ખાનબાહદુર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાના (મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં)–ફારસી ભાષાના પરીક્ષક હતા.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી ફેબરવારી ૧૮૭૯
૨ બોંમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી ૧૮૭૯

તથા બીજાં ખેશીઓએ રૂ. ૧૫૬)મલી રૂ. ૧૦૬૫૬) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. [1]

તા૦ ૩ જી ફેબરવારી

રોજ ૧૭ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—નશરવાનજી ફરદુનજી ગ્રાંટનાં[2]–ઉમર વર્ષ (૧) સુરતના કલેકટર મી૦ ગ્રાંટના કારભારી, અને તે પછી મુંબઈની ભાયખલા કલબના મેનેજર. ૧૦ વર્ષ સુધી કલબની વખાણવા લાયક અને ઇમાનદારીથી નોકરી કરી તેથી એ કલબના મેમબરોએ એક સોનાનો ચાંદ એમને ભેટ આપવા સુરતના કલેકટર મી૦ રેવનસક્રોફતપર મોકલ્યો હતો. ૧૮૭૪ સુધી સુરતની સદર ડીસતીલરીના દરોગા હતા. નાનપરા ચેરીટી ફંડની કમીટીના એક અધીકારી તથા સુરતની પારસી પંચાયતના એક તરસ્ટી હતા. એવણ સુરત મધે ગુજર્યા હતા.

તા૦ ૬ થી ફેબરવારી.

સુરતની પારસી ડીસ્ત્રીકટ માટ્રીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ ભરૂચવાલા શેઠ એદલજી મનચેરજી કંટ્રાકટરે ઓધ્ધો છોડવાથી નામદાર સરકારે તેમની જગોએ સ્તુર દીનશાહજી પેશોતનજી કામદીનજીને નેમ્યા હતા.

શેઠ દીનશાહ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે સુરત જીલ્લાનાં પારડી ગામના કામચલાઉ મામલતદાર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૬ થી ફેબરવારી.

રોજ ૨૦, માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—તેહમુલજી દાદાભાઇ મોદી–ઉમર વર્ષ ૬૨) એવણે સરકારી નોકરીમાં પુના ખાતે પોસ્ટ માસ્તરનો ઓધો ઘણી ચાલાકીથી ચલાવ્યો હતો. તથા કાબુલની લડાઇ વખતે અને બળવા વખતે સરકારની નોકરી નીમકહલાલીથી બજાવી હતી. પાંતરીસ વર્ષની સરકારી નોકરી પછી પેનશન લીધું હતુ અને "પુના આબજરવર" પતરના માલેક થયા હતા. અને પુનામાં સર્વેના માનીતા થઇ પડયા હતા. ઇ. સ. ૧૮૬૫ માં પુનાની ડીસ્ત્રીકત માતરીમોનીયલ કોરટના એક ડેલીગેટ નેમાયા હતા. એમનું મરણ પુના મધે નીપજ્યું હતું.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી ફેબરવારી ૧૮૭૯

૨ મરહુમ શેઠો કાવસજી નશરવાનજી કલબવાલા અને હોરમજશાહ નશરવાનજી ગ્રાંટના બાવા.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૬ થી ફેબરવારી ૧૮૭૯.

તા૦ ૭ મી ફેબરવારી.

મુંબઇ ઇલાકાનાં આબકારી ખાતાંના કમીશનર મી૦ સી. બી. પ્રીચરડ તરફથી હાલ એવું જાહેરનામું નીકલ્યું હતું કે "*એક ગયાલન અથવા ૭ બાટલી ગામડી* દારૂથી વધુ જેના પાસેથી મલી આવશે તે કલેકટરનાં લાઇસનસ, પરવાના, અથવા ખાસ હોકમ વગર રાખેલો ગેર કાએદાનો કહેવાશે." આ ઉપરથી અતરેના આગેવાંન પારસી ગ્રહસ્થો સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠો બેહેરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ફરાંમજી નશરવાનજી પટેલ, હીરજી ભાઇ હોરમજજી રોહના, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, અને બીજાઓએ આજ દીને નામદાર સરકાર જોગ એક અરજી કીધી હતી કે એ જાહેરનામાંથી હમો જેવા તેનો ખપ કરનારાઓને ઘણી જંજાલીઅતમાં આવવું પડશે, કાંએકે આએ વાત તો નકી છે કે ગામડી દારૂ લાંબો વખત રાખવાથી તે સુધરે છે, અને એક બે વર્ષનો જુનો અને તરેહવાર મસાલાઓથી તૈયાર કરવા સિવાય એક પારસી ગ્રહસ્થની ટેબલ ઉપર તે કદી વપરાતો નથી એ દારૂને પીનાર પોતાના ખવાસ અને શોખ મુજબ તરેહવાર જાતનો બનાવે છે, અને તેને મહીનાને મહીના બલકે વર્ષોનાં વર્ષો સુધી રાખી જુનો કરે છે. ગામડી દારૂ પાછલ એ મુજબ લેવાતી સંભાલ, જોતી મેહનત અને ખરચો તરફ જોતાં એકી વખતે તેનો એક મોટો જથો ભરી રાખવાની અગત પડે છે, અને ગમે તેવી બીસાદવાલો એક પારસી ગ્રહસ્થ પોતાનાં ઘરમાં દશ ગયાલનથી ઓછો દારૂ તો કવચીતજ ભરતો હશે. આજે ઘણાક પારસી ગ્રહસ્થોનાં ગોડાંઉનોમાંથી જુદી જુદી જાતનો ૫૦ થી ૧૫૦ ગયાલન ગામડી દારૂ મલી આવશે, જેમાં કેટલોક ૨૫ થી ૫૦ વર્ષનો જુનો હશે. તેટલા માટે હમોને એ ધારાની કલમમાંથી ફકત હમારાં પોતાનાં ઘરનાં ખપને માટે હમો જે દારૂ ભરી મુકયે તેનેજ માટે બાતેલ કરાવવા. [1]

---

૧ ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી ૧૮૭૯.

આ અરજીના જવાબમાં નામદાર સરકારના સેક્રેટરી મી૦ ટી. ડી. મેકેનઝીએ તા૦ ૨૧ મી ફેબરવારી ૧૮૭૯ ને દીને સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ જોગ લખી જણાવ્યું કે "આબરૂદાર અને મોભો ધરાવનાર ગ્રહસ્થોને પડતી સઘળી અગવડોમાંથી મોકલા રાખવાને, મુંબઇના કલેકટરને એવી ફરમાસ કરવામાં આવી છે કે તે તેની મરજી મુજબ ખાસ પરવાંનગી કાહાડી તેઓને તેમની હૈયાતીમાં તેઓ પોતાના ખાંનગી ખપને માટે જેટલો ગામડી દારૂ ભરી રાખવા માગે તેટલો તેમને રાખવા દેવો."

તા૦ ૭ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૧, માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—મનચેરજી ફરામજી શેઠના-ઉમર વર્ષ ૮૦) શેઠ ખાનદાન કુટુંબના એક વડીલ તથા મુંબઈમાં જાણીના મીલકતદાર.

તા૦ ૯ મી ફેબરવારી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ મનચેરજી ફરામજી શેઠનાના ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી રૂ ૭૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૯ મી ફેબરવારી.

રોજ ૨૩ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—ખરશેદજી કાવસજી ઘડીઆળી, ઉમર વર્ષ ૪૨) મરહુમ પોતાના કુટુંબોથી ઉતરી આવેલો ઘડીઆળીનો ધંધો પોતીકા પીત્રાઈ મરહુમ જમશેદજી મંચેરજી ચીકા ઘડીયાળીના હાથ હેઠળ શીખીને ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૭ માં પોતે ઘડીઆળીનું કામ કરવા લાગા, અને મેડો સ્ટ્રીટમાં એક નાની જેવી દુકાન કાહડી. તે વખતે રાસીલેટની કંપનીની એક નામીચી ઘડીયાળીની દુકાન હતી, તયાંનું સઘલે રીપેર કામ મરહુમને સોંપવામાં આવતું હતું. અને તેજ વરસમાં જી. આઈ. પી. રેલ્વે આગળ ચાલુ થઈ તેના ઘડીયાળો દરસ્ત કરવા એ ખાતાંના ખાસ ઘડીયાળી તરીકે નેમાયા, અને પોતાના પીતરાઈ માફક નામીચા ઘડીયાળી તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા તેમ જી. આઈ. પી. રેલ્વેના એજન્ટોનો પુરો વીશ્વાસ મેલવ્યો. એવણનાં મરણ બાદ મરહુમના છોકરાઓએ હજુર સુધી તે કામ સાચવી રાખીને મરહુમના નામથી દુકાન ચાલુ રાખી છે તથા ઇંગ્રેજોમાં ઘણું સારૂં નામ જાળવી રાખ્યું છે.

તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારી.

રોજ ૧, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—એ૦ બરજોરજી બહમનજી મીનોચેહેર હોમજીના-ઉમર વર્ષ ૮૭). નવસારીના મીનોચેહર હોમજીના સાથવાળા મોબેદોના મુંબઈના વડા. એ સાથ વાળાઓને લગતું ધરમનું ફંડ સ્થાપવામાં આગેવાન તથા તેના પેહલા વેહલા તરસ્તી.

તા૦ ૫ મી મારચ.

રોજ ૧૭, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—દસ્તુર શાપુરજી મનચેરજી મુલાંફીરોઝના—ઉમર વર્ષ ૬૫). મુંબઈના કદમીઓના એક દસ્તુર.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી ૧૮૭૯.

તા૦ ૫ મી મારચ.

ડાકટર એદલજી માણેકજી દામલાએ લંડન મધે ઈંડીઅન મેડીકલ સરવીસની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[1]

તા૦ ૫ મી મારચ.

અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિધ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાકટર કુકે ગયાં શાલનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો, જે પછી ચંચલ વિધ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપો આપી હતી, જેઓમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—

(૧) ધનજીભાઇ બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનસર) ને રૂ. ૨૫૦) નું સર જમશેદજી જીજીભાઇ મેડીકલ પ્રાઇઝ (૨) ડોશાભાઇ અરદેશર ચોકસીને રૂ. ૨૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૩) ધનજીભાઇ રૂસતમજી વાડીઆને રૂ. ૨૫) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૪) કેખશરૂ શોરાબજી એનજીનીઅરને રૂ. ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ, (૫) હોરમજજી એદલજી બનાતવાલાને રૂ. ૨૦) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૬) શોરાબજી કાવશજી પાસકોલને રૂ. ૧૫) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૭) નાનાભાઇ રૂસતમજી ઉમરીગરને રૂ. ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ (૮) દારાશાહ હોરમજજી બારીઆને રૂ. ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૯) શોરાબજી માણેકજી કાકાને રૂ. ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ, (૧૦) અરદેશર દાદાભાઇ મોદીને રૂ. ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ (૧૧) રૂસતમજી ખરશેદજી વાછાને રૂ. ૧૪) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૧૨) ફકીરજી રતનજી હાડવઇદને રૂ. ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૧૩) નવરોજજી બહમનજી ગરેવીઆને રૂ. ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૧૪) નાનાભાઇ નવરોજજી કાતરકને રૂ. ૧૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ.

કાલેજના ગુજરાતી વર્ગોની સેવટની પરીક્ષામાં ૧ હિંદુ અને નીચલા પારસીઓ પસાર થવા હતા:—

એરચશાહ જમશેદજી હકીમ, હોરમજજી લીમજીભાઇ બાટલીવાલા, ધનજીભાઇ મોટાભાઇ, બેહરામજી જીવણજી, નશરવાનજી પાલખજી[2]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી મારચ ૧૮૭૯.
૨ ટાઇમ્સ ઓફ ઈંડીઆ, તા૦ ૧૧ મી મારચ ૧૮૭૯.

તા૦ ૬ થી મારચ.

પુણાંની ડીસ્ત્રીક્ટ પારસી માટરીમોનીઅલ કોર્ટના ડેલીગેટો તરીકે નામદાર સરકારે શેઠો દાદાભાઇ પાલણજી ભેદવાર અને આદરજી દોરાબજી ધાસવાલાને નેમ્યા હતા.

શેઠ દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆને નામદાર સરકારે પુણા જીલ્લામાં આવેલાં જુનાર ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ., એલ. એલ. બી.ને નામદાર સરકારે અમદાવાદની આરટસ કોલેજમાં ગણિત શાસ્ત્ર તથા ખુદરતી ફીલસુફીના પ્રોફેસર તરીકે નેમ્યા હતા.

શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ. ને નામદાર સરકારે નડીઆડ હાઇ સ્કુલના હેડ માસ્તર તરીકે કાયમ કીધા હતા.[૧]

તા૦ ૬ થી મારચ.

સુરત મધે મોજે મેશુ ગામની સીમમાં બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ જીવાજી જમશેદજી ડાકટરનાં બેટી તથા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી ફરામજી હીરા માણેકનાં વીધવાએ પોતાનાં ભાણેજનાં છોકરી મરહુમ બાઇ આલીબાઇ કુવરજી દીનશાહજી મસાલાવાલાનાં પુનને માટે એક મોટો કુવો બંધાવી ખોલ્લો મુકયો હતો.[૨]

તા૦ ૬ થી મારચ.

રોજ ૧૮, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—નવસારીવાળા જમશેદજી તેહમુલજી દેશાઇ—ઉમર વર્ષ ૬૭). નવસારીની અંજુમનના એક આગેવાન અકાબર. ફારસી ભાશામાં ઘણુંજ કાબેલ અને ત્યાંની સર કાવસજી જાંહગીર મદરેસાના નવસારી ખાતેના પોતાના મરણ સુધી સેક્રેટરી.

તા૦ ૮ મી મારચ.

રોજ ૨૦, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

બીલીમોરા મધે અંજુમનના ઉધરાતથી બંધાવવા મંડેલાં દાખમાંનો તાણો પુરવાની ક્રિઆ આજ દીને તે તરફ જરથોસ્તીઓના મોટા મેળાવડાની હજુરમાં કરવામાં આવી હતી.[૧]

તા૦ ૧૦ મી મારચ.

દસ્તુર બહેમનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાને ચાલુ ખ્રિસ્તી નવાં શાલને દીને મલેલા સી. આઇ. ઇ. ના ખેતાબની મુબારકબાદીમાં આજ દીને પુણાંના જરથોસ્તીઓએ શેઠ ધનજીશાહ જમશેદજી અંકલેસરીઆનાં મકાનમાં તેમનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ એક મેલાવડો કરી માનપત્ર આપ્યું હતું. શેઠ એદલજી જીવાજી અંકલેસરીઆએ તે વાંચી સંભલાવ્યા બાદ દસ્તુરજીએ તેનો લટતો જવાબ વાલ્યો હતો. જે બાદ દસ્તુરજી તરફનાં માનની નિશાન દાખલ તેમને એક સુંદર કારીગરીનું "ફલાવરવાઝ" ભેટ આપ્યું હતું.[૨] એ પછી પાંન ગોલાબ લઇ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[૩]

તા૦ ૧૧ મી મારચ.

શેઠ માણેકજી શેરાબજી મેહતા (જુલીઅન કીપર) એ ઇંગ્લાંડ મધે એલ. આર. સી. પી. તથા એલ. આર. સી. એસ. ની પરીક્ષાઓ ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[૪]

તા૦ ૧૩ મી મારચ.

ડાકટર રૂસતમજી નશરવાનજી ખોરીએ "વૈદાંને લગતા કાનુનો તથા તેની વિદ્યા" ને લગતું એક પુસ્તક રચી

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૬ થી મારચ ૧૮૭૯.

૨ આ કુવા ઉપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છે:—
"મરહુમ બાઇ આલીબાઇ તે શેઠ કુવરજી દીનશાજી મસાલાવાલાની બેટીનાં પુનને વાશતે બાઇ દીનબાઇ તે જીવાજી દાકટરની બેટીએ આ કુવો બંધાવ્યો છે. તા૦ ૬ થી મારચ સને ૧૮૭૯."

૧ જામે જમશેદ તા૦ ૧૦ મી મારચ ૧૮૭૯.
આ ક્રિઆમાં સામેલ થવાને એ દોખમાંનાં કામનમાનેજરો શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, રૂસતમજી લીમાજીભાઇ લીમમાકુના, રૂસતમજી કોલાભાઇ કોલાકાકાના, લીમજીભાઇ હોરમજજી મેગુશી, અને બેહરામજી ફરામજી બારીઆએ તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી ૧૮૭૯ નાં વર્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી સર્વે જરથોસ્તીઓને અરજ કીધી હતી.

૨ આ "ફલાવર વાઝ" પર નીચે મુજબ લેખ કોતરેલો છે:—

"Presented to Dustoor Bymonjee Jamaspjee, Esq., C. I. E. Asstt. Commissioner, Hyderabad Assigned Districts by his friends and admirers amongst the Zoroastrian community of Poona on the happy occasion of his being made a companion of the Order of the Indian Empire as a slight token of esteem and regard 1879."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી મારચ ૧૮૭૯.

૪ ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૭૯.

તા૦ ૭ મી ફેબરવારી.
રોજ ૨૧, માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—મનચેરજી ફરામજી શેઠના-ઉમર વર્ષ ૮૦) શેઠ ખાનદાન કુટુંબના એક વડીલ તથા મુંબઇમાં જાણીતા મીલકતદાર.

તા૦ ૯ મી ફેબરવારી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ મનચેરજી ફરામજી શેઠના-ના ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી રૂ ૭૦૦) ધર્મખાતાં-ઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૯ મી ફેબરવારી.
રોજ ૨૩ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—ખરશેદજી કાવસજી ઘડીઆળી, ઉમર વર્ષ ૪૨) મરહુમ પોતાના કુટુંબેથી ઉતરી આવેલો ઘડીયા-ળીનો ધંધો પોતીકા પીત્રાઇ મરહુમ જમશેદજી મંચેરજી ચીકા ઘડીયાળીના હાથ હેઠળ શીખીને ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૭ માં પોતે ઘડીઆળીનું કામ કરવા લાગા, અને મેડો સ્ટ્રીટ-માં એક નાની જેવી દુકાન કાહડી. તે વખતે રાસીલેટની કંપનીની એક નામીચી ઘડીયાળીની દુકાન હતી, તયાંનું સઘળે રીપેર કામ મરહુમને સોંપવામાં આવતું હતું. અને તેજ વરસમાં જી. આઇ. પી. રેહલ્વે આગળ ચાલુ થઇ તેના ઘડીયાળો દરૂસ્ત કરવા એ ખાતાંના ખાસ ઘડી-યાળી તરીકે નેમાયા, અને પોતાના પીતરાઇ માફક નામીચા ઘડીયાળી તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા તેમ જી. આઇ. પી. રેહલ્વેના એજંટોનો પુરો વીશ્વાસ મેલવ્યો. એવણનાં મરણ બાદ મરહુમના છોકરાઓએ હજુર સુધી તે કામ સાચવી રાખીને મરહુમના નામથી દુકાન ચાલુ રાખી છે તથા યંત્રેજોમાં ઘણું સારૂં નામ જાળવી રાખ્યું છે.

તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારી.
રોજ ૧, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—એ૦ બરજોરજી બહમનજી મીનોચેહર હોમજીના-ઉમર વર્ષ ૮૭). નવસારીના મીનોચેહર હોમજીના સાથવાળા મોબેદોના મુંબઇના વડા. એ સાથ વાળાઓને લગતું ધરમનું ફંડ સ્થાપવામાં આગેવાન તથા તેના પેહલા વેહલા તરસ્ટી.

તા૦ ૫ મી મારચ.
રોજ ૧૭, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—દસ્તુર શાપુરજી મનચેરજી મુલ્લાંપીરોજના—ઉમર વર્ષ ૬૫). મુંબઇના કદમીઓના એક દસ્તુર.

તા૦ ૫ મી મારચ.

ડાકટર એદલજી માણેકજી દામલાએ લંડન મધે ઇંડી-અન મેડીકલ સરવીસની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[2]

તા૦ ૫ મી મારચ.

અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિધ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાકટર કુકે ગયાં શાલનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો, જે પછી ચંચલ વિધ્યાર્થી-ઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપો આપી હતી, જેઓમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—

(૧) ધનજીભાઇ બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનસર) ને રૂ. ૨૫૦) નું સર જમશેદજી જીજીભાઇ મેડીકલ પ્રાઇઝ (૨) ડોશાભાઇ અરદેશર ચોકસીને રૂ. ૨૫) ની એનડર-સન સ્કાલરશીપ, (૩) ધનજીભાઇ રૂસતમજી વાડીઆને રૂ. ૨૫) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૪) કેખશરૂ શેરાબજી એનજીનીઅરને રૂ. ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ, (૫) હોરમજજી એદલજી બનાતવાલાને રૂ. ૨૦) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૬) શેરાબજી કાવશજી પાસકોલને રૂ. ૧૫) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૭) નાનાભાઇ રૂસતમજી ઉમ-રીગરને રૂ. ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ (૮) દારાશાહ હોરમજજી બારીઆને રૂ. ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૯) શેરાબજી માણેકજી કાકાને રૂ. ૧૫) ની રીડ સ્કાલર-શીપ, (૧૦) અરદેશર દાદાભાઇ મોદીને રૂ. ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ (૧૧) રૂસતમજી ખરશેદજી વાછાને રૂ. ૧૪) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૧૨) ફકીરજી રતનજી હાડવઇદને રૂ. ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૧૩) નવરોજજી બહમનજી ગદેવીઆને રૂ. ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૧૪) નાનાભાઇ નવરોજજી કાતરકને રૂ. ૧૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ.

કાલેજના ગુજરાતી વર્ગોની સેવટની પરીક્ષામાં ૬ હિંદુ અને નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા:—

એરચશાહ જમશેદજી હકીમ, હોરમજજી લીમજીભાઇ બાટલીવાલા, ધનજીભાઇ મોટાભાઇ, બેહરામજી જીવણજી, નશરવાનજી પાલણજી[2]

---

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી ૧૮૭૯.

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી મારચ ૧૮૭૯.
[2] ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૧ મી મારચ ૧૮૭૯.

તા૦ ૬ થી મારચ.

પુણાંની ડીસ્ત્રીકટ પારસી માટરીમોનીઅલ કોર્ટના ડેલીગેટો તરીકે નામદાર સરકારે શેઠો દાદાભાઇ પાલણજી ભેદવાર અને આદરજી દોરાબજી ઘાસવાલાને નેમ્યા હતા.

શેઠ દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆને નામદાર સરકારે પુણા જીલ્લામાં આવેલાં જુનાર ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ., એલ. એલ. બી.ને નામદાર સરકારે અમદાવાદની આરટસ કોલેજમાં ગણિત શાસ્ત્ર તથા ખુદરતી ફીલસુફીના પ્રોફેસર તરીકે નેમ્યા હતા.

શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ. ને નામદાર સરકારે નડીઆડ હાઇ સ્કુલના હેડ માસ્તર તરીકે કાયમ કીધા હતા.[1]

તા૦ ૬ થી મારચ.

સુરત મધે મોજે મેશુ ગામની સીમમાં બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ જીવાજી જમશેદજી ડાક્ટરનાં બેટી તથા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી ફરામજી હીરા માણેકનાં વીધવાએ પોતાનાં ભાણેજનાં છોકરી મરહુમ બાઇ આલીબાઇ કુવરજી દીનશાહજી મસાલાવાલાનાં પુનને માટે એક મોટો કુવો બંધાવી ખોલ્લો મુકયો હતો.[2]

તા૦ ૬ થી મારચ.

રોજ ૧૮, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—નવસારીવાળા જમશેદજી તેહમુલજી દેશાઇ—ઉમર વર્ષ ૬૭). નવસારીની અંજુમનના એક આગેવાન અકાબર. ફારસી ભાશામાં ઘણુંજ કાબેલ અને ત્યાંની સર કાવસજી જાંહગીર મદરેસાના નવસારી ખાતેના પોતાના મરણ સુધી સેક્રેટરી.

તા૦ ૮ મી મારચ.

રોજ ૨૦, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

બીલીમોરા મધે અંજુમનના ઉઘરાતથી બંધાવવા માંડેલાં દોખમાંનો તાણો પુરવાની ક્રિઆ આજ દીને તે તરફ જરથોસ્તીઓના મોટા મેળાવડાની હજુરમાં કરવામાં આવી હતી.[1]

તા૦ ૧૦ મી મારચ.

દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાને ચાલુ ખ્રિસ્તી નવાં શાલને દીને મલેલા સી. આઇ. ઇ. ના ખેતાબની મુબારકબાદીમાં આજ દીને પુણાંના જરથોસ્તીઓએ શેઠ ધનજીશાહ જમશેદજી અંકલેસરીઆનાં મકાનમાં તેમનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ એક મેલાવડો કરી માનપત્ર આપ્યું હતું. શેઠ એદલજી જીવાજી અંકલેસરીઆએ તે વાંચી સંભલાવ્યા બાદ દસ્તુરજીએ તેનો ઘટતો જવાબ વાલ્યો હતો. જે બાદ દસ્તુરજી તરફનાં માનની નિશાંન દાખલ તેમને એક સુંદર કારીગરીનું "ફલાવરવાઝ" ભેટ આપ્યું હતું.[2] એ પછી પાંન ગોલાબ લઇ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[3]

તા૦ ૧૧ મી મારચ.

શેઠ માણેકજી શેરાબજી મેહતા (ઝુલીઅન ફીપર) એ ઇંગ્લાંડ મધે એલ. આર. સી. પી. તથા એલ. આર. સી. એસ. ની પરીક્ષાઓ ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[4]

તા૦ ૧૩ મી મારચ.

ડાકટર રૂસતમજી નશરવાનજી ખોરીએ "વૈદાંને લગતા કાનુનો તથા તેની વિદ્યા" ને લગતું એક પુસ્તક રચી

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૬ થી મારચ ૧૮૭૯.

૨ આ કુવા ઉપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છે:—
"મરહુમ બાઇ આલીબાઇ તે શેઠ કુવરજી દીનશાજી મસાલાવાલાની બેટીનાં પુનને વાશતે બાઇ દીનબાઇ તે જીવાજી દાક્ટરની બેટીએ આ કુવો બંધાવ્યો છે. તા૦ ૬ થી મારચ સને ૧૮૭૯."

---

૧ જામે જમશેદ તા૦ ૧૦ મી મારચ ૧૮૭૯.

આ ક્રિઆમાં સામેલ થવાને એ દોખમાંનાં કામનમાનેજરો શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, રૂસતમજી લીમાજીભાઇ લીમમાકુના, રૂસતમજી કોલાભાઇ કોલાકાકાના, લીમજીભાઇ હોરમજજી મેગુશી, અને બેહરાંમજી ફરાંમજી બારીઆએ તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી ૧૮૭૯ નાં વર્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી સર્વે જરથોસ્તીઓને અરજ કીધી હતી.

૨ આ "ફલાવર વાઝ" પર નીચે મુજબ લેખ કોતરેલો છે:—

"Presented to Dustoor Bymonjee Jamaspjee, Esq., C. I. E. Asstt. Commissioner, Hyderabad Assigned Districts by his friends and admirers amongst the Zoroastrian community of Poona on the happy occasion of his being made a companion of the Order of the Indian Empire as a slight token of esteem and regard 1879."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી મારચ ૧૮૭૯.

૪ ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૭૯.

પ્રગટ કીધું હતું. હિંદુસ્થાનના વજીરે એની કેટલીક નકલો ખરીદી હિંદુસ્થાનની મેડીકલ કાલેજોમાં મોકલી આપી હતી.*૧

તા૦ ૧૫ મી મારચ.

રોજ ૨૭, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—જમશેદજી હોરમજજી લાકડાવાલા અથવા વખારીઆ-ઉમર વર્ષ ૫૫). એવન ભરૂચના એક જાણીતા વેપારી હતા. પ્રથમ સાગી મલબારી લાકડા, મોવડાં વગેરેનો વેપાર કરતા હતા. ત્યાર બાદ રૂઉના મોહટા સાહસીક વેપારી તરીકે જાણીતા થયા હતા અને રૂઉ પીલવાના કારખાના તથા ગાંશડી બાંધવાના પ્રેશો એમને ઉભા કીધા હતા. એવણની નઇયતે ભરૂચમાં એક તથા ઉદવાડામાં એક ગહમબાર સહેરવર મહીનો અને આસમાન રોજે થાય છે. એમના ભાઇઓએ તથા કુંટુમ્બીઓએ એમનું નામ કાયમ રાખવા બહાર ગામના જરથોસ્તીઓને ઉતરવા એક મુસાફરખાનાનો બાદશાહી બંગલો ભરૂચમાં બાંધ્યો છે અને તે "જમશેદ બાગ" ના નામથી ઓલખાય છે. એમના વારસમાં એમના મરહુમ દીકરીના દીકરા શેઠ બમનશા જામાશજી જંબુસરવાલા છે અને તેઓના પણ રૂઉ, કપાસ, વ્યાજના ધંધા છે અને અંકલેશરમાં જીન અને પ્રેસના માલેક છે. મરહુમના એક ભાઇ શેઠ ધનજીશાહ હોરમજજી વખારીઆ પણ એજ ધંધામાં શ્રી પાલેજ ખાતે જીનીંગ ફેકટરી છે. અને રૂઉ તથા વ્યાજનો બહોલો ધંધો કરે છે. એમના નાહના ભાઇ શેઠ રૂસતમજી વખારીઆના ભરૂચ-પાલેજ અંકલેસરમાં જીનો પ્રેસો છે તથા ગુજરાતમાં રૂઉના શાહ વેપારી તરીક ગણાય છે. એક ભાઇ મરહુમ સોરાબજી લાકડાવાલાના દીકરા શેઠ મંચેરશાહ લાકડાનો મુંબાઇ-ભરૂચ-અંકલેશર-અમદાવાદનો મોહટો બહોલો ધંધો છે. અને એ કુટંબ તરફથી અનજુમનને મોહટી બક્ષેશો થયલી છે અને ધર્મના તથા શહેરના આગેવાન કામોમાં અગ્રેસરો છે તથા પંચાતના અકાબરો તથા તરસ્ટીઓ છે.

તા૦ ૧૭ મી મારચ.

આજ દીને ભરૂચ મધે મરહુમ શેઠ જમશેદજી હોરમજજી વખારીઆ અથવા લાકડાવાળાના થયલા ઉઠમણામાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૧૨૨૨૫, માતાજી બાઇ દીનબાઇ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી બેહરામજી વખારીઆનાં વીધવાએ રૂ. ૫૦૦, ભાઇ શેઠ શેરાબજી હોરમસજીએ રૂ. ૩૦૦૦, તથા શેઠો રૂસતમજી અને ધનજીશાહ હોરમજજીએ રૂ. ૨૦૦૦, મળી રૂ. ૧૭૭૨૫, ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.૧

તા૦ ૨૦ મી મારચ.

શેઠ આદરજી જીવણજીને નામદાર સરકારે ખેડાના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.

ખાંનબાહદુર બહમનજી શેરાબજી તારાપોરવાલા, એલ. સી. ઇ., ને નામદાર સરકારે પુણાં જીલ્લાના કામચલાઉ એકઝીકયુટીવ એનજીનીઅર નેમ્યા હતા. ૨

તા૦ ૨૦ મી મારચ.

મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે આજ દીને નવી સેક્રેટરીએટ આફીસનાં દીવાનખાનામાં એક લેવી ભરી હતી, જે વેળાએ નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો ત્યાં હાજર થયા હતાઃ—

પ્રાઇવેટ આંત્રી—બેહરાંમજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ; હાનરેબલ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ; સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ:

પબલીક આંત્રી—અરદેશર ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, અરદેશર ડોશાભાઇ મુનશી, અરદેશર ફરામજી મુસ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, બહમનજી મંચેરજી પંથકી, બહમનજી ખરશેદજી ભાંડુપવાળા, ખાન બાહદુર બેહરામજી દાદાભાઇ રેજીસ્ત્રાર, બેહરાંમજી નશરવાનજી સીરવાઇ, કાવશજી દાદી લીમજી, કાવશજી ખરશેદજી શેઠજી, કાવશજી માણેકજી લીમજી, ખરશેદજી ફરદુન પારખ, દાદાભાઇ ડોશાભાઇ કામાજી, દાદી માણેકજી લીમજી, દાદી નશરવાંનજી દાદી, એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, ગોદરેજજી દોરાબજી પદમજી, હોમજી ખરશેદજી

1 "Digest of the Principles and Practice of Medicines." Dr. Khory's recently published "Digest of the Principles and Practice of Medicines" has been brought to the notice of the Secretary of State, who, being of opinion that the work has been apparently written without any view to profit and is an instance of devotion to the scientific studies of the higher branches of the medical profession by a native of India (Dr. Khory being a Parsee) has ordered a number of copies to be purchased and transmitted to India for distribution among the medical colleges.

[Times of India, 19th May 1879]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૭૯.
૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ; તા૦ ૨૦ મી મારચ ૧૮૭૯.

દાદીશેઠ, હોરમારજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, હોરમજજી બેહરામજી મુસ, હોરમજજી અરદેશર સંતોક, ખાનબાહદુર જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી, જીવાજી શાપુરજી ધનજીભાઇ, જાંહગીર માણેકજી ખરશેદજી, જાંહગીર કાવસજી જાંહગીર, જાંહગીર ડોસાભાઇ ફરામજી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી, ખાંન બાહદુર મનચેરજી કાવસજી મરજબાંન, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, નશરવાંનજી હીરજીભાઇ કરાંની, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, નશરવાનજી ચાંદાભાઇ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, રૂસતમજી નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ. [1]

તા○ ૨૫ મી મારચ.

મોબેદ અસપંદીઆરજી બરજોરજી પંથકીએ " ફારસી ભાષાનો ભોમીઓ " એવે નામનો એક ઇંગ્રેજી, ફારસી અને ગુજરાતી કોષ રચી પ્રગટ કીધો હતો.[2] એ પુસ્તક સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા○ ૨૭ મી મારચ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નામદાર સરકારે નવા સુલેહના અમલદારો તરીકે નેમ્યા હતાઃ—[3]

શેઠો અરદેશર મેહરવાંનજી શેઠના, હીરજીભાઇ અરદેશર દાદીશેઠ, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીના.

તા○ ૩૦ મી મારચ.

અતરેનાં "ટાઇમ્સ ઓફ઼ ઇંડીઆ" પત્રના રીપોરટર શેઠ નાનાભાઇ રતનજી ચીજગરે મી○ પીટમેનની રીતી મુજબ "શારટહેંડ" ઇઆને જાવતમાં લખવાની પરીક્ષા પસાર કરી તે માટે, તથા એ હુનર બીજાઓને શિખાડવાની લાયકાત માટે સરટીફીકેટ મેલવી હતી.[4]

તા○ ૩૧ મી મારચ.

રોજ ૧૨, માહ ૭ (શે○) ૧૨૪૮ ય○

મરણ—દાદાભાઇ રૂસતમજી અપુ-ઉમર વર્ષ ૫૮) મઉ તથા વડોદરા ખાતેનો વેપાર ચલાવતા હતા. મુંબઇના નસેસાલાર ખાંધીયાઓનું ફંડ ઉભું થયું તેની તકેદારી કરવા નેમાયલી કમીટીના એવણ એક અધીકારી હતા.

તા○ ૧ લી આપરેલ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની આગલ લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટી તથા ડીસ્ટ્રીકટ લોકલ ફંડ કમીટીઓના મેમ્બરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતાઃ—

મ્યુનીસીપાલીટી.

બાંદરા—શેઠ જાહંગીરજી રૂસતમજી મોદી.
શેઠ દાદાભાઇ નવરોજજી દાવર.
કલીઆંણી—ડાકટર પેસતનજી બહમનજી ધનજીમેહતાના.
શેઠ ભીખાજી જીજીભાઇ શેઠના.
ડાપોલી—શેઠ ફરામજી રતનજી શેઠ.
દેવલામાહીમ-ડાકટર બરજોરજી અરદેશર સ્પેનસરના.
ઉરન—શેઠ કુંવરજી એદલજી ઉમરીગર.
શેઠ રૂસતમજી પેશતનજી ઉમરીગર.
જલગાંમ—શેઠ બેજનજી નવરોજજી.
અંકલેસર—શેઠ પેશતનજી નશરવાનજી જીનવાલા.
શેઠ એદલજી નશરવાનજી જીનવાલા.
શેઠ જમશેદજી જીવાજી સુનાવાલા.
ભરૂચ—શેઠ નશરવાનજી શેહરીઆરજી જીનવાલા.
ખેડા—શેઠ આદરજી જીવણજી.
દાહોદ—સરજ્યન કેખશરૂ શોરાબજી નરીમાન.

ડીસ્ટ્રીકટ લોકલ ફંડ કમીટી.

સુરત—શેઠ બરજોરજી રૂસતમજી ગારડા.

તા○ ૩ જી આપરેલ.

શેઠ શાપુરજી જામાસપજી ભાવનગરીને નામદાર સરકારે કસટમસના ત્રીજા વર્ગના અને શેઠ જાંહગીરજી ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકાને ચોથા વર્ગના આસીસ્ટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા.

---

૧ ટાઇમ્સ ઑફ઼ ઇંડીઆ, તા○ ૨૨ મી મારચ ૧૮૭૯.

2 "Guide to the Persian Language. An English, Persian and Gujarati Vocabulary. For the use of English, Persian, and Gujarati learners. Compiled by, Mobed Aspundiarji Burjorji Punthaki. Bombay: Education Society's Press, 1879."

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા○ ૨૭ મી મારચ ૧૮૭૯.

૪ જામે જમશેદ, તા○ ૩૧ મી મારચ ૧૮૭૯.

આએ ચાલની ડીસ્ત્રીકટ પલીડરની પરીક્ષામાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતાઃ—૧

શેઠ બેજનજી માણેકજી જ'બુસરીઆ, બી. એ.

શેઠ ઉકરજી ફકીરજી મીસ્ત્રી.

શેઠ નવરોજજી અરદેશર.

તા૦ ૩ જી આપરેલ.

બાઇ આવાંબાઇ તે શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેસનાં ધણીઆનીએ નવસારીની પાસેનાં તવડી ગામની પાદર આગલના મીઠા કુવાની પાસે એક મોરો અબાડો બ'ધાવી આપ્યો હતો.૨

તા૦ ૯ મી આપરેલ.

રોજ ૨૨ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ કુકીઆઇજી તે શેઠ માણેકજી બરજોરજી શેઠનાના ધણીઆની તથા મરહુમ શેઠ કાવશજી ફરામજી મારકરના બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ખાવંદે રૂ. ૧૦૦), દીકરા શેઠ એદલજી માણેકજી શેઠનાએ રૂ. ૫૦૦), ભાઇ શેઠ ફરામજી કાવશજી મારકરે રૂ. ૫૦૦), તથા બીજા ખેશીઓએ રૂ. ૫૦) મલી રૂ. ૧૧૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.૩

તા૦ ૧૦ મી આપરેલ.

શેઠ માણેકજી નશરવાનજી નાણાવટી, બી, એ; એલ. એલ. બી.ને નામદાર સરકારે થાણા જીલ્લાનાં વસાઇ અને દેહણુંના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.૪

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩ જી આપરેલ ૧૮૭૯.

૨ આ અબાડા ઉપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છેઃ—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ છે.

"બાઇ આવાંબાઇ તે શેઠ કાવશજી બેજનજી આલ-
"બરસનાં ધણીઆનીએ પોતાના પુનને સારૂં પોતાના
"ખરચથી આએ અબાડો બ'ધાવેઓ છે. રોજ ૧૬ મો
"મેહેર ઇજદ, માહ ૭ મો મેહેર ઇજદ, સને ૧૨૪૮
"ઇઅજદજરદી સ'વત ૧૯૩૫ ના ચઇતર શુદ ૧૧ ને
"વાર ગરેઉ તા૦ ૩ જી એપરેલ સને ૧૮૭૯ ઇસવી."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

૪ બોમબે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૦ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

તા૦ ૧૭ મી આપરેલ.

પુણાંવાલા ખાનબાહદુર પદમજી પેશતનજીને નામદાર સરકારે દખણના પેહલા વર્ગના સરદાર નેમ્યા હતા.૧

તા૦ ૧૮ મી આપરેલ.

રોજ ૧ માહ ૮ (શે૦)૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ આઇમાએ તે શેઠ પીરોજશાહ ધનજીભાઇ આલબલેસના ધણીઆની તથા શેઠ અરદેશર નશરવાનજી મોદીના બેટીના ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૧૦૦૦), મમાવા શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેસે રૂ. ૫૦૦૦), મમાઇ બાઇ આવાંબાઇએ રૂ. ૫૦૦), સસરા શેઠ ધનજીભાઇ એદલજી આલબલેસે રૂ. ૫૦૦), કાકાસસરાઓ મરહુમ શેઠ એદલજી ફરામજી આલબલેસના સાહેબજાદાઓએ રૂ. ૧૦૦૦), તથા બીજા ખેશીઓએ રૂ. ૫૨૫) મળી રૂ. ૮૫૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા ૨

તા૦ ૨૦ મી આપરેલ.

પુણાં મધે નામદાર શાહજાદા પ્રીન્સ ઓફ વેલ્સની પધરામણીની યાદગારીમાં બ'ધાનારી આલબરટ એડવર્ડ ઇનસ્ટીટયુટની ઇમારતનાં ફ'ડમાં મઉવાલા ખાનબાહદુર એદલજી પેશતનજી ધાસવાલાએ રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા હતા.૩

તા૦ ૨૨ મી આપરેલ.

શેઠ મનચેરજી ફરામજી પટેલ, બી. એ. એ લ'ડનની નેશનલ ઇ'ડીઅન આશોશીએશનની મુ'બઇની શાખાના સ'બધમાં આજ દીને ફરામજી કાવસજી ઇનસ્ટીટયુટમાં "આપણાં રૂઉનાં કારખાનાં, તેમની હાલની હાલત, તે કેમ આવી, અને તેને ભવીષમાં સુધારવાના ઉપાયો" વિષે ઇંગ્રેજીમાં એક ભાષણ કીધું હતું. સરનશીનની ખુરસીએ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ બીરાજ્યા હતા. ૪

---

૧ ટાઇમ્સ ઓફ ઇ'ડીઆ, તા૦ ૨૧ મી આપરેલ ૧૮૭૯.
૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી આપરેલ ૧૮૭૯.
૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી આપરેલ ૧૮૭૯.
૪ ટાઇમસ આફ ઇ'ડીઆ, તા૦ ૨૬ મી આપરેલ ૧૮૭૯.
એ ભાષણનું એક ચોપાનીયું નીચલા નામથી છપાઇ પ્રગટ થયું હતુંઃ—

"Our Spinning and Weaving Mills. their present condition, how brought about, remedies for the future. A Lecture delivered by Muncherjee Framjee Patell, B. A. in connection with the Bombay Branch of the National Indian Association. Bombay: printed at the Duftur Ashkara Press. 1879."

તા૦ ૨૫ મી આપરેલ.

અતરેની કુરલા મધે ચાલતી ન્યુ ધરમસી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના એજંટો અને ડાએરેકટરો વચ્ચે મીલના વહીવટ બાબે ટપાટપી ચાલતી હતી. તે દરમેઆન એજંટોએ ગયા નવેમબર માસમાં પોતાના બચાવમાં એક ચોપાનીયું છપાવી ભાગીદારો વચ્ચે વેંહચ્યું હતું. આ ચોપાનીયાંમાં પોતાની આબરૂને નુકસાન પોંહચે એવું લખાણ ધારી ડાએરેકટરોના પ્રમુખ શેઠ નશરવાનજી અરદેશર ખરશેદજી વાડીઆએ એજંટોની પેહડીના ભાગયાઓ શેઠો નશરવાનજી મેહરવાનજી પાંડે અને દારાબજી ફરામજી પાંડે ઉપર અતરેની પોલીસ કોર્ટમાં બદનક્ષીની ફરીઆદી માંડી હતી જે મુકદમો માજીસ્ટ્રેટ-શેશનમાં મોકલ્યાથી તેની તપાસ ત્રણ દીવસ સુધી હાનરેબલ મી૦ જસ્ટીસ બેલી અને ખાસ જુરીની હજુરમાં ચાલી હતી, જે દરમેઆન પ્રથમ વાદીની શાક્ષી લેવાઇ હતી, અને મી૦ ઇનવરારીટી બારીસ્ટરે લીધેલી ઉલટ પાલટ તપાસમાં તેનું ઘણુંક ભોપાલું બાહેર આવ્યું હતું. આથી જુરીએ પ્રતીવાદીઓનો બચાવ સાંભળ્યા વગર પોતાનું મત આપ્યું કે "જે શાક્ષી આ કોર્ટ સામે પડી છે તે ઉપરથી એવું સાબીત થતું નથી કે પ્રતીવાદીઓએ નવી ધરમસી પુંજાભાઇ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ભાગીદારોમાં ફરીઆદ કરેલી બદનક્ષીવાળું ચોપાનીયું છપાવીને વેંહચવામાં કાંઇબી ખરાબ ધારણા રાખી નહીં હતી, અને વળી બીજું એ કે આ મુકદમો ફરીઆદીએ આ કોર્ટમાં લાવવો જોઇતો નહતો." નામદાર જડજે જણાવ્યું કે *તમારા મતને હું તદન મલતો છું, તથા આજ સહવારના મેં એ ચોપાનીયું આખું વાંચ્યું હતું,* અને તે ઉપરથી માલમ પડે છે કે પ્રતીવાદીઓએ ઇમાનદારીથી પોતાના બચાવમાં *ખરી વીગત બાહેર* પાડી છે, અને તેઓને આબરૂથી છોડી દેઉં છું.[૧]

તા૦ ૨૬ મી આપરેલ.

શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ "લવકુશ" નામે નાટક રચી પ્રગટ કીધો હતો.[૨]

તા૦ ૨૭ મી આપરેલ.

રોજ ૧૦ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

ઇંડોર મધે શેઠ હોરમજજી માણેકજી ભમગરાએ પોતાના મરહુમ ધણીઆની બાઇ નવાજબાઇનાં નામથી બંધાવેલી આતશ દાદગાહની દરેમેહર પરઠવાની ક્રિઆ આજ દીને કરવામાં આવી હતી. જશનની ક્રિઆ પુણાવાલા ખાનબાહદુર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાએ કરવા બાદ તેવણે એક ગંભીર વાએજ કરી સંભલાવી હતી. જે પછી શેઠ હોરમજજી તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચવામાં આવ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ દરેમેહરનું મકાન શ્રી ઇંડોરની જરથોસ્તી અંજુમનને સ્વાધીન આપ્યું છે. તેનું માપ ૪૬ ફીટ લાંબુ અને ૩૮ ફીટ પહોલું છે. તેની સામે એક કુવો છે. અને પાસે એક નાધલું બબરચીખાનું છે. દરેમેહરના મકાનની પૂર્વે જે અમારૂં મકાન છે તે પણ આજ દીને અંજુમનને સ્વાધીન કીધું છે, એવી સરતથી કે એ મકાનબી ઉપલાં દરેમેહરના મકાન સાથેજ સંબંધ રેહ જે મધે મોબેદ સાહેબો પોતાનાં બાલબચાં સાથે રેહ. એ સર્વે મકાનોપર આજ દીનથી હમારો તથા હમારા વારસ વકીલો અથવા ફરજંદાંન ફરજંદોનો મુખતીયારી સંબંધી કશો હક અથવા દાવો નથી. એ દરેમેહરનાં મકાંનની મરામત તથા દાદગાહ વગેરેનો ખરચ અંજુમન સાહેબે ચલાવવા કબુલાત આપી છે. છેલ્લે અંજુમન સાહેબને નમનતાઇથી અરજ છે જે "હમારા ગુજરીઆ બાદ અતરે થતી જશન વીગેરે જાહેર કીરીઆઓમાં મારૂં નામ શામેલ કરવાને અંજુમન તથા દસ્તુર સાહેબ ઠેરાવ કીધાથી શેવકને આએ જેહાન તેમજ તે જેહાનમાં સરફરાજી છે." ઉપલો અંજુમન પત્ર વંચાયા બાદ ઇંડોરની અંજુમનના પ્રમુખ શેઠ કાવસજી પેશતનજીએ અંજુમન તરફથી શેઠ હોરમજજીને માનપત્ર વાંચી સંભલાવી શેઆલ હોરાડી હતી, જે પછી ચાશની કરી સર્વે લોક વદાય થયું હતું.

તા૦ ૨૮ મી આપરેલ.

શેઠ દીનશાહ પેશતનજી કાંગા, એમ. એ.; એલ. એલ. બી. એ હાઇકોરટના સોલીશીટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી ૨.

તા૦ ૩ જી મેએ.

હિંદુસ્થાનમાં આયાત થતાં કાપડ ઉપરથી વડી સરકારે જગાત કાહડી નાખી હિંદુસ્થાંનની એ મેહસુલ

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

૨ લવકુશ નાટક. ત્રણ અંકમાં. રચનાર, કેખુશરો નવરોજજી કાબરાજી. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાના મધે, રૂસ્તમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપ્યો છે. સને ૧૮૭૯ ઇસવી.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૬ ઠી મેએ ૧૮૭૯.

૨ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૩૦ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

ઓછી કરી તે સામે પ્રોટેસ્ટ કરવા ઇંગલાંડ પાર્લામેંટને એક અરજી કરવા માટેનો ઠેરાવ કરી તે બહાલ રાખવા માટે મુંબઇના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઇ તા૦ ૧૬ મી આપરેલે શેરીફ ડાકટર આતમારામ પાંડુરંગ જોગ ૫ ઇંગ્રેજ, ૨૩ હિંદુ, ૬ મુસલમાન, ૨ યાહુદી, ૨ પોરટુગીજ, અને ૩૪ પારસી (શેઠો બેહેરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ., દીનશાહજી, માણેકજી પીટીટ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, નવરોજ ફરદુનજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, પીરોજશાહ મેરવાંનજી મેહતા, એમ એ; નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીના, અરદેશર ફરામજી મુસ, ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, બહમનજી શેરાબજી જ. જીજીભાઇ, હોરમારજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, કાવસજી માણેકજી લીમજી, હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, બહમનજી પેશતનજી માસટર, જમશેદજી ખરશેદજી કામા, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીના, જાંહગીર કાવશજી જાંહગીર રેડીમની, હીરજીભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆ, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી, શેરાબજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, અરદેશર બેહરાંમજી કાપડીઆ, દાદી નશરવાંનજી દાદીશેઠ, અરદેશર ખરશેદજી ફરદુનજી, બરજોરજી રૂસતમજી મોદી) ગ્રહસ્થોએ કરેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને સરકારે ટાઉન હાલ વાપડવા નહિં આપવાથી ફરાંમજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં એક જાહેર સભા સર મંગલદાસ નથુભાઇ, સી. એસ. આઇ. નાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ શેઠ મોરારજી ગોકલદાસની દરખાસ્ત અને તેને શેઠ નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ તથા શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીએ ટેકો આપવાથી પાર્લામેંટને અરજી કરવાનો ઠેરાવ થયો હતો. આ અરજીનો તૈયાર કરેલો ખરડો શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા સી. આઇ. ઇ. એ વાંચી સંભલાવ્યો, જે બાહલ રાખી તે પ્રોફેસર ફાસેટની મારફતે પાર્લામેંટ પર મોકલી આપવાને ઠેરાવ્યું હતું. [1]

તા૦ ૮ મી મેએ.

ડાકટર સ્પીગલનું "ઇરાંનીઅન એનટીકવીટીસ" નું પુસ્તક ત્રણ દફતરમાં પુરૂં થયું હતું.

૧ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૫ મી મેએ ૧૮૭૯.

તા૦ ૧૫ મી મે.

મુંબઇના બારાંના એક પોરટ તરફથી શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ પોતાનો ઓધ્ધો છોડવાથી નામદાર સરકારે તે જગાપર શેઠ શેરાબજી ફરામજી પટેલને નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૯ મી મેએ ૧૮૭૯

રોજ ૧૨ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—હોરમજજી પેશતનજી બેનેટ, એમ. એ. ઉમર વર્ષ ૩૧, ઇંગલાંડ જઇ ૧૮૭૧ માં બારીસ્ટરની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી. અને ૧૦ મી આગશટ ૧૮૭૧ ને દીને હાઇ કોરટમાં ધંધો ચલાવવાના સપત લીધા હતા. કમનશીબે ૧૮૭૭ ના સપટેમબર માસમાં હાઇકોરટ તરફથી એમને દેવાના ઠેરવ્યા હતા. પછી હરી વર્ષે કુવામાં પડી આપઘાત કરી મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૯ મી મેએ.

રોજ ૧૨ માહ ૧૦ (ક૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—કાવશજી માણેકજી લીમજી[2]—ઉમર વર્ષ ૪૫) મેસરસ લીમજી માણેકજીના છોકરાઓની કંપનીના નામે મોટો વેપાર ચલાવતા હતા. મુંબઇની યુનીવરસીટીમાં પોતાના બાપને નામનો "માણેકજી લીમજી ગોલ્ડ મેડલ" દર શાલ આપવાને રૂ. ૫૦૦૦) આપ્યા હતા. અત્રેની મ્યુનીસીપાલ કોરપોરેશનના એક સભાસદ અને માતરીમોનીયલ કોરટના એક ડેલીગેટ હતા.

તા૦ ૧૧ મી જુન.

રોજ ૨૫ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ શેઠ મેહરવાનજી કાવશજી દીનશાહજી પીટીટના ઉઠમણાંમાં તેમના બપાવા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે રૂ. ૩૦૦૦), બપાઇ બાઇ સાકરબાઇએ રૂ. ૧૦૦૦), બાપના કાકા શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટે રૂ. ૧૦૦૦), માતાજી બાઇ આવાંબાઇએ રૂ. ૧૦૦૦), ફુઇ તથા સાસુ બાઇ ભીખાઇજી તે શેઠ દાદી નશરવાનજી દાદીશેઠનાં ધણીઆનીએ રૂ. ૫૦૦, મરનારના ધણીઆની બાઇ મેહરબાઇએ રૂ૫૦૦), કાકાઓ શેઠો ફરામજી તથા બહમનજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦), ભાઇઓ શેઠો માણેકજી, પેશતનજી, હોરમજજી,

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી મેએ ૧૮૭૯.
૨ શેઠ ખરશેદજી કાવશજી માણેકજી લીમજીના બાવા.

ખરશેદજી, અરદેશર, શેરાબજી અને ફરદુનજી તથા એહનો બાઇઓ મીઠીબાઇ, વીરબાઇજી અને સુનાબાઇએ મળી રૂ. ૧૫૦૦), ફુઇઓ બાઇઓ નવાજબાઇ, રતનબાઇ, હમાબાઇ, હીરાંબાઇ, માણેકબાઇ અને બચુબાઇએ રૂ. ૧૦૦૦) મળી રૂ. ૧૦૫૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.

પાછલી રાતના ઉઠમણાંમાં બપાવા શેઠ દીનશાહજી એ બીજા રૂ. ૧૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૧૬ મી જુન.

આજ દીને અમદાવાદ મધે બેહરામજી જીજીભાઇ મેડીકલ સ્કુલની સ્થાપના થઇ હતી. તેની ઇમારત પર નીચે મુજબની તખતી છે.

The Byramjee Jeejeebhoy Medical School
Ahmedabad.
Established 16th June 1879.
Like the Sister Institution at Poona
This school takes its name
From the late
Hon'ble Mr. Byramjee Jeejeebhoy, C. S. I.,
Who contributed a sum of Rs. 20,000
Towards the construction of the
School Building.

તા૦ ૧૭ મી જુન.

આજ દીને બાઇ ખરશેદબાઇ તે શેઠ બરજોરજી નશરવાનજી ગોટલીબાજનાં ધણીઆનીએ શ્રી દવીહર ગામમાં એક કુવો બંધાવી ખુલ્યો મુકયો હતો.[૨]

તા૦ ૨૬ મી જુન.

શેઠ કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજીને નામદાર સરકારે નીમખની મેહસુલના સુપરન્ટુમરી આસીસ્ટંટ કલેકટર નેમયા હતા.[૧]

તા૦ ૨૬ મી જુન.

નામદાર માહરાંણી વિકટોરીયાનો પાટવી કુંવર પ્રીનસ ઓફ વેલસ ૧૮૭૫ માં મુંબઇ ફરવાને આવ્યો તેની યાદગારીમાં તેનું એક ઘોડેસ્વાર કાંસાનું બાહવલું સર આલબરટ દેવીડ સાસુને રૂ. ૫૦,૦૦૦) ને ખરચે ઇંગલાંડથી બનાવી મંગાવ્યું હતું તે તૈયાર થઇ અતરે આવ્યાથી તે પાલવેથી આવતાં મેદાનમાં ખોહલું મેલવાની ક્રિઆ મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે આજ સાંજે મોટી ધામધુમ સાથે કીધી હતી. એ બાહવલાંમાં નામદાર શાહજાદાને ફીલ્ડ મારશલના પોશાકમાં ઘોડાપર કુચ કરતો કોતરયો છે, તથા નીચલા પથ્થર ઉપર તે નામદાર મુંબઇ આવ્યો તે વેળાએ તેને જે આવકાર દીધામાં આવ્યો હતો તેનો ચીતાર કોતરવામાં આવ્યોછે.[૨]

તા૦ ૨૭ મી જુન.

શેઠ કાવશજી દીનશાહજી કેઆસે "ગુલેસ્તાન"નો તમામ તરજુમો નામે ગુજરાતી પુસ્તક બાહર પાડયું હતું.[૩]

તા૦ ૩૦ મી જુન.

મુંબઇના મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનના કર ભરાનરાઓ તરફના એક મેમબર શેઠ કાવશજી માણેકજી લીમજી ગુજરી જવાથી તેમની જગોએ આજ દીને કર ભરનારાઓએ શેઠ હીરજીભાઇ અરદેશર દાદીશેઠને ચુંટી કાઢયા હતા.[૪]

તા૦ ૧ લી જુલાઇ.

મધરાજ ખાતે ઉઘાડવામાં આવેલી ખેતીવાડીની કોલેજમાં અભ્યાસ કરી નીચલા ૮) પારસીઓ સેવટની પરીક્ષામાં પસાર થયા હતાઃ—

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી જુન ૧૮૭૯.

૨ તે પર નીચે મુજબ તખ્તી છેઃ–

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મેહત. આએ કુવો શ્રી મુંબઇ- "વાશી બાઇ ખરશેદબાઇ તે શેઠ બહમનજી માણેકજી "ચોકશીના બહુને પોતાના ખાવંદ બરજોરજી નશરવાં- "નજી ગોટલીબાજનાં પુનને શારૂ શવાબ ખાતે બંધાવેઓ "છે. શંવત ૧૯૩૫ ના વીરોધ નામ શંવતશર જેઠ વદ "૧૩ વાર સોમે પારશી રોજ ૧ લો દાદાર હોરમજદ માહ "૧૦ દેહ યજદ શને ૧૨૪૮ યઅજદ જરદી. ઇગરેજી "તારીખ ૧૭ માહે જુન શને ૧૮૭૯ ઇશવી૦ એ કુવાનું "કામ પારશી હોરમજી ભીમજીભાઇ દવીઅરવાલાના "હાતથી શમાપત થાઉં છે, ને હવે પછે એ કુવા પર "દેખરેખ એજ ધણી તરફથી રેહશે."

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી જુન ૧૮૭૯.

૨ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૭ મી જુન ૧૮૭૯.

૩ શેખસાદીનું બનાવેલું ફારસી ગુલસ્તાન. ચાર ભાગમાં તરજુમો કરનાર, કાવશજી દીનશાહજી કેઆશના. મુંબઇ વર્તમાન પ્રેસમાં છાપ્યું છે. યજદેજરદી ૧૨૪૯. સન ૧૮૭૯ ઇસવી.

૪ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧ લી જુલાઇ ૧૮૭૯.

નવરોજજી હોરમજજી પાટક, પીરોજશાહ દાદાભાઇ મોદી, જાંહગીર મનચેરજી ચીચગર, અરદેશર ડોશાભાઇ કોહલા, ફરાંમજી નશરવાંનજી ખંભાતા, બેહરામશાહ હીરજીભાઇ કોટવાલ, રતનજી દાદાભાઇ તાતા, બહમનજી મનચેરજી દાદીના [1].

તા૦ ૩ જી જુલાઇ.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ મરહુમ શેઠ કાવશજી માણેકજી લીમજીની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ હીરજીભાઇ અરદેશર દાદી શેઠને નેમ્યા હતા.

આએ શાલની દેશી માજીસ્રેટોની પરીક્ષામાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા:[2]—

બીજા વર્ગના માજીસ્રેટ—રતનજી એદલજી કાંગા, દીનશાહ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનના.

ત્રીજા વર્ગના માજીસ્રેટ—હોરમજજી ખરશેદજી કુરલાવાલા, ખરશેદજી રૂસતમજી દાદાચાનજી.

તા૦ ૧૦ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૯ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—ખરશેદજી જાંહગીરજી ચીનાઇ—ઉમર વર્ષ

એવંન એકજીક્યુટીવ ઇજનેરની આફીસમાં આસીસ્ટંટ અકાઉંટંટ હતા. અને પુને ગુજર્યા હતા.

તા૦ ૧૦ મી જુલાઇ.

થાણા જીલ્લાનાં વસાઇ અને ડાહણુના સબારડીનેટ જડજ શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી નાણાંવતી, બી. એ.; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે રૂ. ૫૦) સુધીના દાવાના દીવાની મુકદમાએ ચુકવવાને સમાલકાઝ કોરટના જડજની સત્તા આપી હતી[3]

તા૦ ૧૩ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૭ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—પેશતનજી દાદાભાઇ વાડીઆ—ઉમર વર્ષ ૫૪) મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ પેશતનજી વાહડીઆના દીકરા. એવણ એક સ્કાલર હતા. ઇ. સ. ૧૮૩૮ માં "નેટીવ એડયુકેશન સોસાઇટી"ની નામદાર ગવરનર સર રાબરટ ગ્રાંટનાં પ્રમુખપણાં હેઠળ મળેલી સભામાં એમને સ્કાલરશીપ માટે પસાર થયલા જાહેર કીધા હતા. પણ તે પોતાની ખુશીથી લેવા ના પાડી પોતાથી ઉતરતા વિદ્યાર્થીને અપાવી હતી. એવનના બાવાનો પરેલ માંહેલો લાલબાગ તેવનની નાદારી વેળા વેચાયો હતો. તે માટે ૧૮૫૨ માં એવને સુપ્રીમ કોરટમાં એવો દાવો ઉઠાવ્યો હતો કે એ જગા સરકારે એમના વડીલોને આપેલી હોવાથી તે પર માગનારાઓનો નહીં પણ એમના વારેસોનો હક છે. પણ નામદાર જડજ સર અરસકીન પેરીએ તે દાવો રદ કર્યો હતો. "માણેકજી પીટીટ સ્પીનીંગ"ના એવન કેટલુંક સુધી સેક્રેટરી અને પછી ઓડીટર હતા. હીસાબ કીતાબમાં બહુ બાહોશ હોવાથી શેર સતા વેળા ઘણીક કંપનીઓના લીકવીડેટર નેમાયા હતા[1].

તા૦ ૧૭ મી જુલાઇ.

રોજ ૧ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને પુણાં મધે મરહુમ બાઇ હીરાંબાઇ તે ખા૦ બા૦ એદલજી ઘાસવાલાનાં વહુ તથા મરહુમ શેઠ દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલાંનાં બેટીનાં ઉઠમણામાં રૂ. ૬૦૫) તેમના બાવાનાં નામથી ઉભાં કરેલાં ફંડમાં આપ્યા હતા. [2]

તા૦ ૧૯ મી જુલાઇ.

રોજ ૩ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને સુરતની પાસેનાં ઇછાપોર ગામમાં મુંબઇવાળા શેઠ જાંગીરજી કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ પોતાના બાવા મરહુમ સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, નાઇટ, સી. એસ. આઇ,નાં પુનને માટે એક નશાખાનું બંધાવી આપ્યું હતું.[3]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૪ થી જુલાઇ ૧૮૭૯.
૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩ જી જુલાઇ ૧૮૭૯.
૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૦ મી જુલાઇ ૧૮૭૯.

૧ શેઠો બાપુજી તથા હીરજી અને ડા૦ જાંગીર પેશતનજી વાહડીયાના બાવા.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૯.

૩ આએ નશાખાનાંપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છે:—

"શ્રી દાદાર હોરમજની મદદ હોજો. આએ નશા-
"ખાનું શેઠ જાંહગીરજી કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમ-
"નીએ પોતાના બેહેશતનશીન મુરબીજી બાવાજી સર
"કાવશજી જાંહાગીરજી રેડીમની, શી. એશ. આઇ. ના
"પુણને શારૂં બંધાવયું છે. રોજ ૩ જો માહ ૧૧ મો
"સને ૧૨૪૮ યઅજદેજરદી. તા૦ ૧૯ મી જુલાઇ સને
"૧૮૭૯ ઇસવી. સંવત ૧૯૩૫ ના આખાડ વદ ૩૦ ને
"વાર સનેઉ."

તા૦ ૨૪ મી જુલાઈ.

શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી, એમ. એ.; એલ. એલ. બી., ને નામદાર સરકારે ભરૂચના સબારડીનેટ જડજ; તથા શેઠ એદલજી મનજીભાઈ મોદીને જંબુસરના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા. ૧

તા૦ ૭ મી આગસ્ટ.

રોજ ૨૨ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—માણેકજી પુંજીઆજી-અચારવાલા-ઉમર વર્ષ ૬૧) એવણ પ્રથમમાં બાઈ ધનાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ હીરજીભાઈ બહમનજી વારડનનાં ધણીઆનીના હાથ હેઠલ અચાર ચટણી વગેરે બનાવવાનો હુન્નર શીખ્યા હતા. તે બાદ ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૩ થી હિંદી ચટણી, અચાર, મુરબો, વગેરેનો ધંધો કરતા હતા. ૧૮૫૫ માં એવણે પોતાના દીકરાઓને તેમાં શામેલ કરી "માણેકજી પુંજીઆજી એંડ સન્સ" ને નામે તે ચાલુ રાખ્યો હતો.

તા૦ ૧૭ મી આગસ્ટ.

રોજ ૨ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઈ પીરોજબાઈ તે શેઠ ફરામજી અરદેશર દાવરનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ કાવસજી બહમનજી તાપીઆનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ખાવંદે રૂ. ૮૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. ૨

તા૦ ૧૯ મી આગસ્ટ.

આ વર્ષમાં કેટલાક પારસી ગ્રહસ્થો આપણા રવાંનોને લોખંડની ગાડીમાં મેલીને અવલ મંજલ લેઈ જવાની ભલામણ કરવા લાગા હતા, તેમજ તે વિષે ન્યુસ પેપરોમાં તકરારો ચલાવી હતી, અને સેવટે મરહુમ શેઠ જમશેદજી નોશરવાનજી દાદીશેઠનાએ એક લોહડાંની ગાડી રવાનને લેઈ જવા સારૂં ઇંગ્લાંડથી બનાવીને અતરે મોકલી હતી, અને માનવંત તરસ્ટી સાહેબોપર એક પત્ર લખી; તે ગાડીમાં રવાનોને લેઈ જવાની ભલામણ કરી હતી. તે ઉપરથી ગઈ ૪થી જુન ૧૮૭૯ ને દીને શેઠ અરદેશર ડોસાભાઈ મુનશી, શેઠ એદલજી બહમનજી મારીસ, શેઠ દાદાભાઈ એદલજી આલબલેસ, શેઠ ખરશેદજી પાલનજી પાઉવાળા વગેરે આશરે ૩૦૦) જરથોસ્તીઓની શહી સાથે એક સાભી અરજી તરસ્ટી સાહેબો જોગ ગઈ હતી. જે ઉપરથી તેઓએ અતરેના પેહલે વાંધેના જાણીતા દસ્તુરજી સાહેબોના એ નવી રીત વિષે, દીનની શરીઅત પ્રમાણેના ફતવા લખી મંગાવી તે જાહેર કીધાં હતાં. તે અરજીના જવાબમાં તરસ્ટી સાહેબો લખે છે કે,

"ઉપલી એલતેમાસ મુજબ દસતુર સાહેબોએ હમારી ઉપર લખી મોકલેલા ફતવા કુલ જરતોશતી અંજુમનને વાકેફ થવા સારૂં આએ ચોપાનીઆમાં હમોએ છપાવી પ્રગટ કીધા છે. એ ફતવા ઉપર નેગાહ પોંહચાડતાં શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી દાદીશેઠનાંએ કીધેલી સુચના અમલમાં લાવવાને હમો ભલાગણ કરી શકતા નથી.

બીજું—આએ જોગવાઈએ સરવે જરતોશતીઓને હમો જાહેર કરીએ છીએ કે, આપણી દીનનાં ફરમાનોની વીરૂદ્ધ નહીં જાય એવી રીતનો ફેરફાર, દસતુર સાહેબોની સલાહથી કરવાને હમોએ ઠરાવ કીધો છે, તે ફેરફાર એ છે કે ગેહાનનાં ઉપરના ભાગ ઉપર ચારે ખુણે તથા પગ અને માંથાની બાજુએ, માફકસર ઉંચાઈનાં લોહોડાંનાં શલીઆ જડાવીને તે ઉપર ઘટ કુમાસનાં કપડાંની ચાદરનું ઢાંકણુ કરવું, કે જેથી રૂવાંનનો આકાર બાહેરનાં લોકોને દીશે નહીં. એ ફેરફાર અમલમાં લાવવાની ઘટતી ગોઠવણ હવે પછે કરવામાં આવશે.

મુંબઈ, રોજ ૨૧ મો માહ ૧૦ મો શેહનશાહી તથા માહ ૧૧ મો કદમી સને ૧૨૪૮ ઇઅજદજરદી, તારીખ ૭ મી જુલાઈ સને ૧૮૭૯.

(શહી) લા૦ સેવક જમશેદજી જીજીભાઈ.
,, લા૦ સેવક હીરજીભાઈ હોરમજજી શેઠના.
,, લા૦ સેવક ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ.
,, લા૦ સેવક દીનશાજી માણેકજી પીટીટ.
,, લા૦ સેવક ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ.
અંનજુમનનાં ફંડનાં તરશટીઓ.

૧૯ મી આગશટ.

જરથોસ્તી રવાંનોને લોહડાંની ગાડીમાં મુકી અવલ મંજલ પોંહચાડવું રવા છે કે નહીં તે બાબે દસ્તુરજી સાહેબો પાસે લખાવી મંગાવેલાં મતોનું એક ચોપાનીયું આપણી અનજુમનના તરસ્ટી સાહેબોએ પ્રગટ કીધું હતું.[૧]

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૪ મી જુલાઈ ૧૮૭૯.
૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી આગશટ ૧૮૭૯.

૧ "જરતોશતી રવાનોને લોહોડાંની ગાડીમાં મુકીને અવલમજંલ લઇ જવાને દીનની શરીઅત પરમાણે બની શકે નહીં તે બાબે દશતુર શાહેબોએ લખી મોકલેલા ફતવા. કુલ જરતોશતી અનજુમનને વાકેફ થવા શારૂ અંજુમનના ફંડ તથા મીલકતોના તરશટીઓએ છપાવી પરગટ કીધા છે. જામે જમશેદ, છાપાખાનું, છાપનાર હોરમજજી દાદાભાઈ પરીંટર શને ૧૨૪૮ ઇઅજદજરદી શને ૧૮૭૯ ઇશવી."

તા૦ ૨૧ મી આગશટ.

અહમદનગર જીલ્લાનાં રાહુરી તાલુકાના મામલતદાર શેઠ રતનજી એદલજી કાંગાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સતા આપી હતી.[૧]

તા૦ ૨૩ મી આગશટ.

રોજ ૩ માહ ૧ (ક૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—ધનજીભાઇ રૂશતમજી પારખ—ઉમર વર્ષ ૪૭ ગોવાલીઅરના માહરાજા સીંધીઆના ઘોડેસવાર તોપખાતાનાં લશકરના મેજર. એવણનું મરણ મોરારની કાંપમાં નીપજ્યું હતું,

તા૦ ૨૪ મી આગશટ.

રોજ ૯ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

શોલાપુર મધે ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૫ ના ફેબરવારી માસમાં શેઠો વીકાજી અને પેશતનજી મેહરજીએ બંધાવેલી દરેમેહર બીશમાર હાલતમાં આવવાથી તે દેશ પરદેશના જરથોસ્તી અનજુમનના ઉઘરાતથી ફરી નવે સરથી બંધાવી આજદીને પરહાવી હતી. જશનની ક્રિઆ પુણાવાલા ખાનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાનજી જામાસ્પજી જામાસ્પઆશાનાએ શરૂ કીધી હતી, જે પુરી થવા બાદ તેમના ભત્રીજા એ૦ મેહરજી હોશંગજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાનાએ "દરેમેહર" વિષે એક વાએજ વાંચી સંભલાવી હતી. એ પછી શોલાપુરના ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ દારાશાહ ડોશાભાઇ કે જેવણે એ દરેમેહર માટે ઉઘરાણું કરવા તથા તે બંધાવવા માટેની આગેવાની લીધી હતી તેવણે એક ભાષણ કરી નાણાં ભરનારાઓનો, તેમાં ખસુસ કરી શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ તથા મઉવાલા ખાનબાહદુર એદલજી પેશતનજી ઘાસવાલાનો ઉપકાર માન્યો, અને ખાનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાનજીને અંજુમન તરફથી એક શેઆલ હોરાડી હતી. એ પછી ચાશની કરી મીજલસ બરખાસ્ત થઇ હતી.[૨]

તા૦ ૨૯ મી આગશટ.

રોજ ૧૪ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—રૂસતમજી ફરામજી શેઠના–ઉમર વર્ષ ૫૨) એવનના વડવાઓ મુસા માપલાના અતરેના એજંત હતા. એવન સરકારી નોકરીમાં સેક્રેટેરીયતમાં રેકરડ કીપર હતા. અને ૧૮૭૫ની પેહલી જાનેવારીએ રીટાયર થયા હતા.

તા૦ ૩૦ મી આગશટ.

રોજ ૧૫ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—ખાનબાહદુર રૂસતમજી શોરાબજી દલાલ—ઉમર વર્ષ ૭૬), એવન ભરૂચ મધે એક જાણીતા વેપારી અને વાહણવતી હતા. દોઢ સદીનો પોતાના વડીલોનો વેપાર ચલાવતા હતા. ભરૂચની પારસી પંચાયતના ૪૦) વર્ષ સુધી તરસ્ટી અને ૧૮૭૦ થી પ્રમુખ હતા. ભરૂચનાં દોખમાં પર જવાનો રસ્તો બાંધવાના ફંડમાં પહેલા રૂ. ૫૦૦૦) આપયા તેથી તે રસ્તાને 'રૂસ્તમ રોડ' કરી નામ આપ્યું છે. ભરૂચની સરકારી હાઇસ્કુલની ઇમારતને માટે એવંનની પુંજીમાંથી પઇસા આપેલા હોવાથી એ સ્કુલને એવંનનું નામ આપવામાં આવ્યું છે.

મહારાણી વીકટોરીઆએ શેહનશાબાનુંનો ખેતાબ અખત્યાર કીધો તે વખતે સરકારે એમને દરબાર ભરીને સર્ટીફીકેટ ઓફ ઓનરનું માન આપ્યું હતું. બાદ સને ૧૮૭૮ માં એમને ખાનબાહદુરનો ખેતાબ આપ્યો હતો. કારણ કે સને ૧૮૫૭ ના બલવા વખતે તથા બીજી દેશની તમામ પ્રજાની શેવાઓ માટે તે ખેતાબ નામદાર સરકારે આપ્યો હતો. હીંદુ માહજન, મુસલમાન તેમજ પારસીઓના તમામ સર્વજનીક કામમાં એ ગૃહસ્થ આગેવાન ભાગ લેતા હતા. મરહુમના પાંચ દીકરાઓ શેઠ નશરવાંનજી, અરદેશરજી, પીરોજશાહ, દીનશાહ અને દારાશાહ પોતાના બાપના ધંધા ઉપરાંત સુતર, કાપડ તથા મીલો તથા પ્રેસોના ડીરેકટરો તરીકે પોતાની નામના મેલવી હતી પણ તેઓ બધા ટુંક ઉમરમાં બહેસ્તી થયાછે. તે દરેક અનજુમનના ફંડના તરસ્ટીઓ તથાં શહેરમાં સરવેથી આગેવાન ભાગ બજાવી ગયા છે. દવાખાના

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૧ મી આગશટ ૧૮૭૯.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧લી સપટેમબર ૧૮૭૯.

એ દરેમેહરમાં નીચે મુજબ તખતી મારેલી છેઃ—

"આએ દરેમેહર ઇઅજદજરદી સને ૧૨૧૩ ના
"શાલમાં દખણવાલા બેહેશતનશીન શેઠ વીકાજી મેહ-
"રજીએ બંધાવી શી શોલાપુરની જરતોશતી અનજુમ-
"નને હવાલે કરી હતી પણ તે બીશમાર હાલતમાં
"આવીઆથી અશલ બંધાવનારના વારેશોની પરવાનગી
"લેઇ અતરેના ખાનબાહદર દારાશા ડોશાભાઇ ડેપ્યુટી
"કલેકટરની મેહેનત તથા દીલશોજીવી દેશપરદેશના કુલે
"જરથોશતીઓમાં એક જાહેર ઉગરાનું કરી રૂ.૬૦૦૦)
"ના ખરચે ફરીથી નવેશર બંધાવી તથા આજદીને
"ઇજાવી કુલ જરથોશતીઓ માટે ખુલી મુકી છે. રોજ
"૯મો આદર ઇઅઝદ માહા ૧૨ અશપંદારમદ શને
"૧૨૪૮ ઇઅજદજરદી તા૦ ૨૪ મી આગસ્ટ સને
"૧૮૭૯ ઇશવી, વાર રવેઉ."

કેળવણીને ઉત્તેજન આપવાના કામમાં હમકોમ ઉપરાંત પરકોમને પણ છુટથી મદદ આપતા હતા. અને શહેરમાં તમામ જ્ઞાતોમાં તેમાં વીશેષ કરીને અંગ્રેજી રાજયના અમલદારો તથા વ્યાપારીઓમાં મોટો વગવસીલો ધરાવતા હતા અને તેનો લાભ અદના તથા આલા સર્વેને આપતા હતા. તે દરેક મોટી વસ્તીવાડી મેલી ગયા છે. અને તેઓ પોતાની જમીનો, એસ્તેતો, ગામો, કંત્રાકટરો અને વેપારમાં પડેલા છે, મરહુમનો એક પૌતર હાલ પેનસન ઉપર મુંબઇમાં રીટાયર્ડ થયા છે અને તેઓ ડાકટર દલાલ છે, જેવન કરનલની પદવીએ ચહડીને સરકારનું પેનશન ભોગવે છે. એક પૌતર કલીકોટમાં મલબાર કોસ્ટ ઉપર વ્યાપાર ચલાવે છે, અને એક મી૦ બમનજી દલાલે પંચમહાલ જીલ્લામાં એક ગામ પોતાના બપાવાના નામથી "રૂસ્તમપુરા" વસાવ્યું છે અને તેની હજારો રૂપીઆની આવક ભોગવે છે અને ત્યાંના ઓનરરી મેજીસ્ટ્રેટ છે.[1]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

આજ દાને ભરૂચ મધે મરહુમ ખાંનબાહદુર રૂસતમજી શેરાબજી દલાલનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરાઓએ . ૨૦૦૦) તથા બીજાં લાગતાં વલગતાંઓએ રૂ. ૧૦૦૦) મલી રૂ. ૩૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. ઉઠમણાંની સેવટે ભરૂચના દસ્તુર દીનશાહજી પંશોતનજી કામદીનજીએ મરહુમ શેઠની લાયકાત વિષે એક ભાષાણ કરી તેમનું નામ ભરૂચમાં થતી જરથોસ્તી ધર્મને લગતી જાહેર ક્રિયાઓમાં બીજા બુજર્ગોનાં નામ સાથે લેવાને સુચના કીધી હતી. એજ મીજલસમાં મરહુમની જગોએ પંચાતનો હીસાબ રાખવા માટે એમના ભાઇ શેઠ મનચેરજી શેરાબજી દલાલને અરજ કીધી હતી.[2]

મુંબઇ મધે થયલાં ઉઠમણામાં પણ એમના દીકરાઓએ રૂ. ૫૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

મુંબઇની પારસી પંચાતના ફંડના તા૦ ૬ ઠી નવેંમબર ૧૮૭૭ થી ૨૫ મી અકટોબર ૧૮૭૮ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાનામાં તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવે છે કે વરસના શેવટે પંચાતના ફંડના તરસ્ટીઓ હસ્તકના ધરમના ફંડ ખાતાંઓની પુજી એકંદર રૂ. ૧૮૭૦૫૫૩॥ ૪॥ દોકડાની હતી તેમાં શ્રી મુંબઇની પારસી પંચાતના ફંડના તથા જુદા જુદા ધરમ ખાતાંઓના મલી રૂ. ૧૫૧૨૭૭૧॥ ૫॥ દોકડાની હતી અને શ્રી સુરતની પારસી અનજુમનના ધરમના ફંડની તથા પારસી સુરત ચારેટી ફંડની રૂ. ૩૪૩૫૮૨) ૨૩ ની હતી અને અહમદનગરની દરેમેહેરને લગતા ખરચની રૂ. ૯૦૦૦) ની અને મરહુમ મી૦ ભીમજીભાઇ રાંદેલીઆ હાથ ચોરનારના સંબંધના ખાતાંની રૂ. ૫૨૦૦) ની હતી આગલા વરસની શેવટે રૂ. ૧૮,૨૬,૬૬૨) ૨૨) દોકડાની હતી એટલે એ સાલમાં કુલે વધારો રૂ. ૪૩૮૯૧॥ ૬॥ નો થયો હતો.[1]

૧ નામદાર સરકારે એમને ૧૯૦૯ નાં સાલમાં ગુજરાતના સરદારનો ખેતાબ આપ્યાથી સરદાર બહમનજી અરદેશર દલાલ તરીકે ઓળખાય છે.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૬ થી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૧ આ વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડનાં હીસાબમાં નીચલી નોટો અનામત રાખવા મલી છે–:

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાની દીકરી બેહેસ્તનશીન બાઇ ગુલબાઇ તે શેઠ રૂસતમજી નાહનાભાઇ બેહેરાંમજીનાં ધણીયાંનીના પુનને સારૂં રૂ. ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલ મંજલ પોંચાડવાનાં ફંડ ખાતે વાપરવા આપી હતી.

બેહસ્તનશીન સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટનાં પુનને સારૂં કીધેલાં ધરમખાતાંમાંથી રૂ. ૮૫૦૦) ની સરકારી નોટ. તે મધેથી રૂ. ૪૦૦૦) નું વ્યાજ દોખમાઓને લગતાં કારણો સારૂં ખરચ કરવાના ફંડ ખાતે, રૂ. ૨૫૦૦) નું આંધલાં પાગલાં જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવા તથા પગાર આપવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલ મંજલ પોહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, અને રૂ. ૧૦૦૦)નું પુણાની પારસી અનજુમનનાં ફંડ ખાતે વાપરવાને આપી હતી.

મરહુમ બાઇ ડોસીબાઇ તે શેઠ દાદાભાઇ એદલજી આલબલેસની બેટીનાં પુનને સારૂં રૂ. ૫૦૦૦)ની સરકારી નોટ. તે મધેથી રૂ. ૨૦૦૦) નું વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલ મંજલ પોંહચા ડવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું આંધલાં પાંગલાં જરથોસ્તી ઓની પરવરશી કરવા તથા પગાર આપવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું મુકતાદને ટાંકણે દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેહેચી આપવા સારૂં રૂપીયા વાલવાનાં ફંડ ખાતે, અને રૂ. ૧૦૦૦) નું પારસી પંચાતનાં શેનશાહી ગહમબાર ફંડ ખાતે, વાપરવાને આપ્યા હતા.

તા૦ ૪ થી સપટેમબર.

શેઠ આદરજી જીવણજીને નામદાર સરકારે અમદાવાદના ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર, અને શેઠ એદલજી ડોશાભાઇ કોડાવાલાને ખેડાના ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર.

એ૦ ફીરોજ હોશંગ દસ્તુર જામાસ્પ આશાના, એમ. એ.ને નામદાર સરકારે ખેડાના કામચલાઉ ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૭ મી સપટેમબર.

શેઠ રૂસ્તમ ઇરાંનીએ "રજપુત વીરરસ કથા" નામે એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧૮ મી સપટેમબર

સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટને નામદાર રકારે મુંબઇના ગવરનરની લેજીસલેટીવ કૌનસીલના ાક સભાસદ તરીકે નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલે ઓધ્ધો છોડવાથી નામદાર સરકારે તેમની જગોએ શેઠ નાનાભાઇ રૂસતમજી રાણીનાને નેમ્યા હતા.

શેઠ નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા, બી. એ; એલ. એલ. બી.ને નામદાર સરકારે પુણા જીલ્લાના જુનાર ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[5]

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૪ થી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૩ "રજપુત વીરરસ કથા. પુસ્તક બીજું. બનાવનાર રૂસ્તમ ઇરાંની. પ્રગટ કરનાર જેહાંગીર બેજનજી કરાણી. ચોપડી વેચનાર. કોટ, પારસી બજાર સ્ત્રીટ. મુંબઇ."

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૮ મી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર ૮૭૯.

તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર.

શેઠ નશરવાંનજી શોરાબજી વજીફદારને નામદાર ગાયકવાડ સરકારે નવસારીમાં મુખતીઆર વકીલાતપણું ચલાવવાની સનદ આપી હતી.[1]

તા૦ ૪ થી અકટોબર.

રોજ ૧૫ માહ ૨ (ક૦) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ ધનબાઇજી તે મરહુમ શેઠ જમશેદજી મનચેરજી ચીકા ઘડીઆલીનાં વીઘવાન-ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૨૧૦૦) તથા બીજાં બેશીઓએ રૂ. ૫૫૬) મલી રૂ. ૨૬૫૬) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૯ મી અકટોબર.

ડાકટર જમશેદજી દીનશાહ ખંબાતાને નામદાર સરકારે અમદાવાદની મેડીકલ સ્કુલમાં રસાએનશાસ્ત્ર અને મેડીકલ જુરીસપરૂડનસના શિક્ષક નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૦ મી અકટોબર.

રોજ ૨૧ માહ ૧ (શૈ૦) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ શેઠ ખરશેદજી એદલજી જવેરીના ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૦ ૫૦૦) તથા બીજાં બેશીઓએ રૂ૦ ૨૬૪) મલી રૂ૦ ૭૬૪) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧ લી નવેમબર.

મરહુમ જેહાંગીર બેજનજી કરાણીએ "હીંદુસ્થાની ગાયન સંગ્રહ" નામે કેટલાક ઓપેરાના અને છુટક ગાયનો એકઠાં કરી છપાવી પ્રગટ કીધાં હતાં.[5]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી અકટોબર ૧૮૭૯.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૯ મી અકટોબર ૧૮૭૯.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી અકટોબર ૧૮૭૯.

૫ "જેહાંગીર કરાણીનો હિંદુસ્તાની ગાયન સંગ્રહ. ભાગ પેહેલો. જેમાં ૬૦૦ થી વધુ ગાયનોનો મોટો સંગ્રહ છે. પ્રગટ કરનાર જેહાંગીર બેજનજી કરાણી, ચોપડી વેચનાર. કોટ, પારસી બજાર સ્ટ્રીટ, મુંબાઇ."

તા૦ ૬ થી નવેમબર.

શેઠ ફરદુનજી કુવરજી તારાપોરવાલા, બી. એ; એલ. સી. ઇ. ને નામદાર સરકારે અમદાવાદના કામચલાઉ એક્ઝીક્યુટીવ એનજીનીઅર નેમ્યા હતા. [1]

તા૦ ૧૧ મી નવેમબર.

રોજ ૨૩ માહ ૨ જો (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆ–ઉમર વર્ષ એવણે ૧૮૭૨ માં અતરેની ડીસ્ટ્રીક્ટ પ્લીડરની અને ૧૮૭૩ માં હાઇ કોર્ટ પ્લીડર અને સબારડીનેટ જડજની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી. પછી ૧૮૭૩ નાં નવેમબર માસમાં નામદાર સરકારે એવણને અહમદનગર જીલ્લાના રાહુરી ગામના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા, અને ૧૮૭૭ ના જાનેવારી માસમાં એજ જીલ્લાના પેહલા વર્ગના માજીસ્ત્રેટની સતા આપી હતી. પછી ૧૮૭૭ ના જુલાઇ માસમાં થાણા જીલ્લાના પીંપાળ ગામના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા. એવણે પુનાની ધર્મશાલામાં આપઘાત કીધો હતો.

તા૦ ૧૨ મી નવેમબર.

મુંબઇનો નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ ઉતર હીંદુસ્તાનની ચાવી કવેટા ખાતે આજ દીને જઇ પુગ્યો હતો. તે નામદારને ત્યાંના બ્યાપારીઓ, અમલદારો, તથા વતનીઓ તરફથી આવકારનું એક માનપત્ર રેસીડનસીમાં જઇ આપવામાં આવ્યું હતું. માનપત્ર બુલંદ અવાજે કવેટાના પોસ્ટ માસ્તર શેઠ ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકાએ વાંચ્યું હતું, અને તે ઉપર ત્યાં રહેતા નીચલા પારસીઓની શહીઓ હતી. [2]

મેશરસ રૂસતમજીની કુાં૦, ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકા, કાવશજી દીનશાહ ખંબાતા, પાલણજી રતનજી પટેલ, હોરમજજી ખરશેદજી ચીનાઇ, ડોશાભાઇ ફરામજી કાંગા, નાનાભાઇ પાલણજી શેઠના, હોરમજજી મેહરવાંનજી ઉમરીગર, બરજોરજી દોરાબજી પટેલ, દાદાભાઇ રતનજી દેશાઇ, માણેકજી એદલજી વજીફદાર, બીખાજી એદલજી વાછા, બાપુજી માણેકજી પસતાકીઆ, જમશેદજી રતનજી દેશાઇ, પીરોજશાહ શોરાબજી કોહલા, નવરોજજી કાવશજી મુલાં, અરદેશર દીનશાહ, બરજોરજી સોરાબજી કોહલા.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૬ થી નવેમબર ૧૮૭૯.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી નવેમબર ૧૮૭૯.

તા૦ ૧૩ મી નવેમબર.

અમદાવાદ જીલ્લાના વીરમગામના મામલતદાર શેઠ દાદાભાઇ દીનશાહ કરાકાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના ત્રિજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટની સતા આપી હતી. [1]

તા૦ ૨૦ મી નવેમબર.

નાશકના હજુર ડેપ્યુટી કલેક્ટર અને માજીસ્ત્રેટ શેઠ ફરામજી નશરવાંનજી શેઠનાને નામદાર સરકારે પોતાના ઓધ્ધા ઉપરાંત દેવલાલીનાં મીલીટરી કેનટોનમેંટના પણ પેહલા વર્ગના માજીસ્ત્રેટ નેમ્યા હતા. [2]

તા૦ ૧ લી ડીસેમબર.

અતરેની મેશરસ નરશી કેશવજીની કુંપની હસ્તક પરેલમાં ચાલતી ફલેમીંગ મીલ શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતા હસ્તકની માણેકજી પીટીટ માન્યુફેકચરીંગ કું૦ ને હીસાબે રૂ ૯૭૫૦૦૦ ની કીમતે ખરીદ કીધી હતી તે પાછી ચાલુ કરવાની ક્રિઆ આજ દીને એક મોટા મેળાવડાની હજુરમાં પ્રમુખ શેઠ દીનશાહજીને હાથે કરવામાં આવી હતી. એ મીલનું નામ સર્વેની ખુશાલી વચ્ચે "દીનશાહ પીટીટ મીલ્સ" કરી રાખવામાં આવ્યું હતું. [3]

તા૦ ૮ મી ડીસેમબર.

શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ "વિનાશ કાળે વિપરીત બુદ્ધિ" નામે એક નાટક રચી પ્રગટ કીધો હતો. [4]

તા૦ ૧૧ મી ડીસેમબર.

આસ્ત્રેલીઆનાં મેલબોરન ખાતે આવતા ૧૮૮૦ ના અકટોબર માસમાં ભરાનારાં દેશ પ્રદેશનાં પ્રદર્શણમાં આ ઇલાકાની સર્વે પેદાયશો ઘટતી રીતે રજુ કરવા માટે નામદાર સરકારે ૧૭ ઇંગ્રેજ, ૧ યાહુદી, ૫ હિંદુ, ૩ મુસલમાન, અને ૫) પારસી (શેઠો બેહરાંમજી જીજીભાઇ સી. એસ. આઇ., ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ, મનચેરજી

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી નવેમબર ૧૮૭૯.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૦ મી નવેમબર ૧૮૭૯.

૩ જામે જમશેદ, ૩ જી ડીસેમબર ૧૮૭૯.

૪ "વિનાશ કાળે વિપરીત બુધ્ધિ અથવા જુગારી પતિની પતિવ્રતા પત્ની, નાટક ત્રણ અંકી (ઇંગ્રેજી ઉપરથી) રચનાર, કેખુશરો નવરોજજી કાબરાજી. "બેજન અને મનીજેહ" ઇત્યાદીના કર્તા. મુંબઇ, મુંબઇ સમાચાર છાપખાનામાં માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીના- એ છાપ્યું છે. સને ૧૮૭૯."

નવરોજજી બનાજી, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, અને નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ) અહરથોની એક કમીટી નેમી હતી. [१]

તા૦ ૧૩ મી ડીજેમબર.

મરણ—એદલજી હીરજીભાઇ તારાપોરવાલા—ઉમર વર્ષ ૪૯), શેઠ દાદાભાઇ બેહરામજી તારાપોરવાલાના બીજા દીકરા. એવ'ન પોતાના મમાંવા શેઠ હીરજીભાઇ ભીમજીના પાલક થવાથી તેમના નામ સાથે ઓળખાતા હતા. અને એ પોતાના મમાવાનો વહીવટ ચલાવતા હતા. તારા પોરની અંજુમનના ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ થી પ્રમુખ હતા. ૧૮૭૦ પછી હૈદરાબાદ ગયા હતા, પણ તારાપોર પાછા આવ્યા હતા. એમનુ ઇંગ્રેજી તથા ફારસીનું ગ્નાન ઘણું સારૂં હતું, અને વિદ્વાન હતા. ફારસી, ઇંગ્રેજી, મરાઠી અને ગુજરાતીનો એક શબ્દકોષ એવ'ને બનાવવા માંડયો હતો, અને તેના ૧૧૬૯૮ શબ્દો તઇયાર કીધા હતા. પણ તેટલાં એમનું સીકંદરાબાદ ખાતે મરણ નીપજ્યું હતું. ૨

તા૦ ૧૭ મી ડીજેમબર.

આકોલાના આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાને આગલે શાલની શરૂ-આતમાં મલેલા સી. આઇ. ઇ. ના ખેતાબનો ચાંદ એનાયત કરવાની ક્રિઆ હૈદરાબાદના રેસીડંટ કરનલ સર રીચરડમીડે આજ દીને આકોલા ખાતે ખાસ આવી એક દરબાર ભરી કીધી હતી. ૩

તા૦ ૧૮ મી ડીજેમબર.

રોજ ૩૦ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—ઉદવાડેવાળા દસ્તુર બરજોરજી રૂસતમજી મીરઝાં-ઉમર વર્ષ ૬૦) એવણને ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૯ માં પોતાના બાપનાં મરણથી તેમની જગો ઉપર ઉદવાડેના બીજા દસતુર ઠેરવ્યા હતા. ઉદવાડાના આતશબેહરામને લગતી તથા બીજી ઘણીક જુની બાબદોની એવણુ માહી-તગારી ધરાવતા હતા.

વાંદરા ખાતે હીલ પર જવાના રસ્તા પર લોકોની સવલતા માટે શેઠ હોરમજજી બહમનજી જીજીભાઇએ પોતાના બાવાને નામે સીહડી બંધાવી ખુલ્લી મેલી હતી. જે પર નીચે મુજબ તખતી મારેલી છે.

"Bomonjee's steps
for Public use 1879
Presented by H. Bomonjee Jeejeebhoy
to Bandora Municipality 1879."

"Degraos De Bomonjee 1879."

"જરથોસ્તી ધર્મ એ હમણાંની ફીલસુફીનું મુળ છે." એ નામની ડાકટર રોથની જર્મન ચોપડીનો ઇંગ્રેજી તરજુમો શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ બાહર પાડયો હતો. ૧

મોનશાયો જુલસ ઓપરટ નામના ફ્રેંચ વિદ્વાને અસલી મીડ લોકો અને તેઓની ભાષા વિષે એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું. ૨

પ્રોફેસર નેલડેકે નામના જરમન વિદવાંને સાસા-નીઆંન વખતની પારસી તથા આરબોની તવારીખનું પુસ્તક જરમન ભાષામાં પ્રગટ કીધું હતું. ૩

પ્રોફેસર જયારજ રાલીનસને અસલી ઇરાંનીઅન ધર્મ વિષે એક રેસાલો લખી પ્રગટ કીધો હતો. ૪

ડાકટર વીલ્હેમ ગાઇગરે અવસ્તા ભાષાનાં વ્યાકરણ, Chrestomathia અને ફરહંગનું એક નાંધલું પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું. ૫

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝટ, તા૦ ૧૧ મી ડીજેમબર ૧૮૭૯.
૨ શેઠ દાદી એદલજી તારાપોરવાલાના બાવા.
૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી ડીજેમબર ૧૮૭૯.

1 "*Zoroastrian Religion* as one of the sources of Modern Philosophy. From Dr. Roth's German work on the Egyptian and Zoroastrian Doctrines of Faith as the Oldest Sources of our Speculative Ideas. *Extracted and translated by* K. R. Cama. Bombay: Times of India Steam Press. 1879."

2 "Jules Oppert, Le peuple et la langue des Médes. Paris, Maison neuve. 1879."

3 "The Nöldeke, Geschichte der perser und araber zur Zeit der Sasaniden. Ausder Arabischen Chronik des Yabri übersetzt und mit ausfrührlichen Erlääuterangen und Ergänzungen verschen, Lezden, *1879*."

4 "G. Rawlinson, the Religion of the ancient Iranians. 1879"

5 "Wilhelm Geiger, Handbuch der Avesta-sprache, Grammatik, Chrestomathie und Glossar, *Erlangen. 1879.*

ડાક્ટર બારથેલોમ્યોઝ નામના જરમન વિદવાંને ગાથા અથવા અસલી ઇરાંનીઓની પવીત્ર બંદગી વિષે જરમન ભાષામાં એક નાષલું પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું [1]

પ્રોફેસર નેલડેકે નામના જરમન વિદ્વાંને અરદેશર બાબેગાંનની તવારીખ પેહલવી કારનામેનાં પુસ્તકમાંથી જરમન ભાષામાં તરજુમો કરી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. [2]

મોનશીયો પીએતરેમા નામના ફ્રેંચ વિદવાંને "આરીયન લોકો અને તેમનું અસલ વતન" એ બાબદ ઉપર વંદીદાદની પેહલી પરગરદ ઉપરથી એક ચોપાન્યું રચી પ્રગટ કીધું હતું. [3]

ડાક્ટર ફરડીનાંડ યુશટીએ અસલી ઇરાંનીઓની તવારીખનું એક પુસ્તક જરમન ભાષામાં રચી પ્રગટ કીધું હતું. [4]

શેઠ અસપંદીઆરજી બરજોરજી પંથકીએ "ખુલાસે દીને જરથોસ્તી" નામે ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. [5]

શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઇએ સને ૧૮૭૪ માં હીંદુસ્થાનમાં કીધેલી મુસાફરીની નોંધોની ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. [6]

---

1 "*Chr. Bartholamæ*; Die Gâthâs und heiligen Gebete des altinânischen Volkes. Halle 1879.

2 "Th. Noldeke, Geschichte des Artachsir-i-Papakân, aus dem Pehlewi übersetzt, mit Erläuterungen und einer Einleitung versehen, 1879"

3 "P. A. Pistrement, Les Argars et leur premiere patrie, 1879."

4 "Ferdinand Justi, Geschichte des alten Persiens. Mit Illustrationen und Karten. Berlin 1879."

૫ "ખુલાસે દીને જરથોસ્તી, યાને જરથોસ્તી ધર્મ ક્રીયાના ફરમાનોના ભેદોનો ખુલાસો, હાલના વૈદક શાસ્ત્રની શોધ સાથે મુકાબલો કરીને ઉમરે પુગેલા જરથોસ્તી છોકરાંઓને વાકેફ કરવા સારૂ, બનાવનાર. મોબેદ અશપંદીયારજી બરજોરજી પંથકી. મુંબઇ, વર્તમાન પ્રેસમાં છાપ્યું. સને ૧૮૭૯."

૬ "હિંદુસ્થાનમાં મુસાફરીની કેટલીક નોંધ. બનાવનાર પીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઇ. મુંબઇ, વર્તમાન પ્રેસમાં મનચેરજી હોશંગજીએ છાપ્યું છે. સને ૧૮૭૯.'

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ જરથોસ્તીઓના હોરમજદ અને યાહુદીઓના જીહોવાના કાએદાઓના મુકાબલાનું ડાક્ટર રોહડનાં જરમન લખાંણો પરથી ઇંગ્રેજીમાં તરજુમો કરી એક ચોપાન્યું પ્રગટ કીધું હતું. [1]

"જરથોસ્તીઓમાં મુવેલાંની લાસને ઠેકાણે પાડવાની રસમો" વિષે ડા૦ સ્પીગલે રચેલી જર્મન ચોપડીને તરજુમો શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ બાહાર પાડયો હતો. [2]

શેઠ જાંગીરજી મેહેરવાનજી પ્લીડરે "આપઘાત કરવાના ગુનાહ" બાબે એક ચોપાનીઉં રચી પ્રગટ કીધુ હતું.

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર.

આએ વર્ષમાં યાને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૭૯ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં ૧૧૭૬ જન્મ—જેમાં ૬૩૬ છોકરા અને ૫૪૦ છોકરી—નોંધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૩૨૮ જોડાંના લગન તથા ૨૩ જોડાંનાં ગગરના નીચે મુજબની વીગતે થયા હતાઃ—

		નર	નારી	જુમલે
લગન—૬ થી ૧૦ વર્ષનાં	...	૨	૧૫	૧૭
૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં	...	૩૦	૧૫૩	૧૮૩
૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં	...	૮૮	૧૨૩	૨૧૧
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં	...	૧૨૮	૨૭	૧૫૫
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં	...	૪૭	૧૦	૫૭
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં	...	૧૩	૦[3]	૧૩
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં	...	૧૬	૦	૧૬
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં	...	૨	૦	૨
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં	...	૨	૦	૨
		૩૨૮	૩૨૮	૬૫૬

૧ "Comparison of the Laws of Ormuzd with the Laws of Jehova. Extracted and translated from the German of Dr. Rhode. By K. R. Cama. Bombay: Printed at the Fort Printing Press, 1879."

૨ "The Zoroastrian Mode of Disposing of the Dead. Extracted and translated from the German Works of Prof. Dr. Spiegel, Düncker, Rapp and Rhode. By K. R. Cama. Bombay: Times of India Steam Press, 1879."

૩ આ કોઠાપરથી જણાય છે કે, આ વર્ષમાં ૩૦ થી ઉપરની ઉમરની એક પણ નારીનાં પેહેલી વારનાં લગન નોંધાવાં નથી.

ગગરના—૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ...	૦	૫	૫
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ...	૧	૮	૯
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ...	૭	૬	૧૩
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ...	૨	૦	૨
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ...	૩	૪	૭
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ...	૭	૦	૭
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ...	૧	૦	૧
૫૦ થી ૬૦ વર્ષનાં ...	૨[1]	૦	૨
	૨૩	૨૩	૪૬

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૯૭૫ મરણ નીપજયાં હતાં. એમાં ૭૩ અધુરે જનમેલાં બાળકો હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જનમેલાં.........	૩૯	૩૪	૭૩
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં...	૪૯	૩૩	૮૨
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં...	૮૨	૭૪	૧૫૬
૧ થી ૫ વર્ષનાં.........	૧૦૧	૮૦	૧૮૧
૬ થી ૧૨ વર્ષનાં.........	૨૩	૧૪	૩૭
૧૨ થી ૨૦ વર્ષનાં	૧૮	૧૯	૩૭
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં	૨૮	૪૦	૬૮
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં.........	૩૫	૨૩	૫૮
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં.........	૨૪	૧૯	૪૩
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં.........	૪૩	૨૯	૭૨
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં.........	૪૫	૪૨	૮૭
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં.........	૨૫	૨૮	૫૩
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં.........	૫	૧૪	૧૯
૯૦ ઉપરનાં	૨	૭	૯
	૫૧૯	૪૫૬	૯૭૫

એ ૯૭૫ મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં—

કોલાબા	૫	ચોપાતી................	૧૫
કોટ.........	૩૨૩	વાલકેશ્વર...............	૩૧
મારકીટ......	૬૨	માહલક્ષ્મી...............	૭
ચકલા........	૪૮	મજગાંમ................	૩૪
ઉમરખાડી...	૮	તારવારી................	૩
ધોબીતલાવ...	૨૪૯	કામાતીપુરા...............	૯
		ભાયખલા................	૩
ફનસવાડી....	૨૦	પરેલ..................	૧૬
ભુલેશ્વર......	૧૧	સીમ....................	૨
ખારા તલાવ..	૧૨	માહીમ	૨
કુંભારવાડા...	૧૩	દરીયામાં................	૧
ખેતવાડી.....	૮૮	ઘર-બાર વગરનાં........	૬
ગીરગામ.....	૭		
			૯૭૫

એ ૯૭૫ મરણ નીચલાં કારણોથી નીપજ્યાં હતાં:—

તાવ	૨૨૯
જ્ઞાનતંતુને લગતાં દરદો......................	૧૧૭
ફેફસાંને લગતાં દરદો........................	૮૭
લોહી વીકારને લગતાં દરદો....................	૧૬
જલંદર.....................................	૧૪
શીતલા	૩
ગોવરૂ	૧૮
કોલેરા	૫
રગદપીત	૦
મરડો	૭૭
પેટ	૯૮
પીશાબને લગતાં દરદો	૩
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૧૨
ચામડીને લગતાં દરદો	૫
હાલ ચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૧
તરતનાં જનમેલાં	૭૩
જઇફી તથા નાકવતી	૧૦૯
બીજાં દરદો	૮૭
(૨ તાવને લગતાં ૮૫ છાતીને લગતાં તથા પાચન શકિતને લગતાં)	
આપઘાત અને અકસમાત	૨૧
(૪ ઝેર ખાઇને ૧૦ ડુબી જઇને ૭ ઇજા થવાથી)	
	૯૭૫

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે ૯૮ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં ૬ ઓરતો પણ હતી.

[1] આમાં એક ૬૦ વર્ષના નરના ત્રીજી વારના અને એક ૫૨ વર્ષના નરનાં બીજી વારનાં લગન છે.

ઈ. સ. ૧૮૮૦.

આએ વર્ષનાં " ટાઇમસ ઓફ ઈંડીઆ " નાં કાલેનડર[1]માં સઘળી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજ છે.

જાઇંટ સ્ટાક કુંપનીઓ.—

આલબરટ પ્રેસ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં ડાકટરો અરદેશર જમશેદજી ભાજીવાલા, હોરમજજી બેજનજી દાંતરા અને જાંહગીર હોરમજજી મોદી, શેક્રેટરી એન્ડ ત્રેજરર, જાંહગીર હોરમજજી (મોદી) એન્ડ કું૦.

બોમ્બે આઇસ માન્યુફેક્ચરીંગ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ.

ભાવનગર મીલસ એંડ પ્રેસ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી.

બોમ્બે બરમા ટરેડીંગ કારપોરેશનના ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી માણેકજી વાડીઆનું નામ વધારે.

બોમ્બે યુનૈટેડ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ ના શેક્રેટરી, અરદેશર ખરશેદજી ફરદુનજી, મીલ મેનેજર, મંચેરજી ખરશેદજી રતનાગર.

સેનત્રલ ઇંડીઆ સ્પીનીંગ વીવીંગ એંડ માન્યુફેક્ચરીંગ કું૦ ના શેક્રેટરી, કાવશજી ખરશેદજી મેહતા.

મજગાંમ સ્પીનીંગ એંડ માન્યુફેક્ચરીંગ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં ફરામજી દીનશાહજી પીટીટનું નામ વધારે. શેક્રેટરી, ધનજીભાઇ હોરમજજી વાડીઆ.

મોરારજી ગોકલદાસ સ્પીનીંગ એન્ડ વીવીંગ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી ફરામજી પટેલ.

ઓરીએનટલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ ના ડાએરેક્ટરોમાં જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટનું નામ વધારે.

ન્યુ પ્રીન્સ ઓફ વેલ્સ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ ના માનેજર તરીકે તેહમુલજી ધનજીભાઇ.

સીંધ પ્રેસ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ.

થાકર એંડ કું૦ ના ડાએરેકટરોમાં નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ.

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

મરણ—પેશતનજી માણેકજી તોતી—ઉમર વર્ષ ૬૨. એવણ ઇ. સ. ૧૮૪૦ થી માડાગાસકરના ફ્રેંચ ટાપુમાંના ટામાટેવ નામના શેહરમાં વ્યાપાર કરતા હતા, અને મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૪ થી જાનેવારી.

શેઠ બેહરામજી ખરશેદજી ગાંધીએ " બોમ્બે ક્રાનીકલ " નામનું દર અઠવાડીઆંના રવીવારે પ્રગટ થતું એક ઇંગ્રેજી–ગુજરાતી વર્ત્તમાન પત્ર પરવરતાવવા માંડયું હતું.

તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૫ માહ ૪ (શે.) ૧૨૪૯ ય.

વલસાડ મધે ત્યાંના જરથોસ્તીઓને સર અવસરે વાપરવાને તથા પારસી મુસાફરોને ઉતારો લેવાને દસ્તુરજીના મોહલ્લામાં મુંબઇવાલા શેઠ નવરોજજી પેશુતનજી કાપડીઆએ " નવરોજ બાગ " નાં નામથી એક મકાન બંધાવી ખુલ્લું મુકયું હતું [1]

તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી.

શેઠ શેરાબજી પદમજી પેશતનજીને નવા નેટીવ સીવીલ સરવીસ કાયદા પ્રમાણે સરકારી નોકરીમાં દાખલ કરી પુણાંના કલેકટરના આસીસ્ટંટ તરીકે નેમ્યા હતા. [2]

તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી.

શેઠ માણેકજી શેરાબજી મેહતાએ એડીનબરો તથા ગલાસગોની એલ. આર. સી. પી. તથા એલ. આર. સી એસ. ની પરીક્ષાઓ પસાર કરી પદવી મેલવી હતી. [3]

---

1 The Times of India Calendar and Bombay Directory for 1880. Bombay: printed and published at the Times of India Office.

૧ એ મકાનમાં નીચલી તખ્તી મારેલી છેઃ–

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ છે.

"આએ મકાન એજ મોહલાના આ૦ નવરોજજી "પેશુતનજી કાપડીઆએ પોતાનાં માએ બાઇ વીરબાઇજી "તથા બાવા આ૦ પેશુતનજી હોરમજજીનાં પુનને માટે "બંધાવી સરવે જરથોશતીઓને સર અવસરે વાપરવા "સારૂં પોતાના કબજા વહીવટમાં રાખી ખોલું મુકીઉં છે. "શ્રી વલસાડ રોજ ૨૫ મે માહા ૪ થે શેહેનશાહી સને "૧૨૪૯ ઇઅજદેજરદી તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી "સને ૧૮૮૦ ઇસવી ને વાર સોમે."

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી ૧૮૮૦

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી આપરેલ ૧૮૮૦.

તા૦ ૨૦ મી જાનેવારી.

મુંબઈની યુનીવરસીટીની ઓગણીસમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દીને સર કાવસજી જાંહગીર યુનીવરસીટી હાલમાં ભરાઈ હતી. પ્રમુખસ્થાને ચાનસેલર નામદાર સર રીચર્ડ ટેમપલ બીરાજ્યા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમાં. નીચલા પારસીઓ હતાઃ—

બેચલર ઑફ લૉઝ (એલ એલ. બી.) ની સનદ—જીવાજી દીનશાહ ગાંધી, બેજનજી માણેકજી જંબુસરવાલા.

લાઇસેનશીએટ ઑફ મેડીસીન એંડ સરજરી (એલ.એમ. એંડ એસ.) ની સનદ—ડોસાભાઈ અરદેશર ચોકસી, કાવસજી એદલજીદાદાચાનજી, પાલણજી હોરમજજી દાદાચાંનજી, જાંહગીર ખરશેદજી દાજી, કેખશરૂ શોરાબજી એનજીનીઅર, મેહરવાનજી નવરોજજી ગદીવીઆ. મેહરવાનજી પેશતનજી ખરેઘાત, એદલજી કાવસજી તુકીના, ધનજીભાઈ રુસતમજી વાડીઆ, જાંહગીર પેશતનજી વાડીઆ.

બેચલર ઑફ આર્ટસ (બી. એ.) ની સનદ—રૂસતમ ખ. રૂ. કામા, જમશેદજી એદલજી દારૂવાલા, ધનજીશાહ હોરમજજી દસ્તુર કામદીનના, પેશતનજી મનચેરજી ઘડીઆલી, શોરાબજી માણેકજી કાંગા, જીજીભાઈ પેશતનજી મીસ્ત્રી, તેહમુલજી નવરોજજી સંજાણા, કેખશરૂ નશરવાંનજી (ચાંદાભાઈ) ઈજનેર, નવરોજજી બેહરાંમજી કાકા, નશરવાનજી પેશતનજી મુનશી, મનચેરજી ખરશેદજી સંજાણા, પેશતનજી કુંવરજી શેઠના, હીરજી પેશતનજી વાડીઆ.

આ વેળાએ અપાયલી યુનીવરસીટી મેડલોમાં કોબડન કલબ શીલવર મેડલ રૂસતમ ખ. રૂ. કામાને બી. એ. પરીક્ષામાં અર્થ વિદ્યાનાં પત્રકમાં સઉથી વધુ માર્કસ મેળવવા માટે; સ્કાલરશીપોમાં એલીસ સ્કાલરશીપ શોરાબજી માણેકજી કાંગાને બી. એ. ની પરીક્ષામાં ઇંગ્રેજી પત્રકમાં સઉથી ચડતી માર્કસ મેળવવા માટે, અને નારાયણ વાસુદેવ સ્કાલરશીપ ધનજીશાહ હોરમજજી દસ્તુર કામદીનનાને બી. એ. ની પરીક્ષામાં કુદરતી વિદ્યાનાં પત્રકમાં સઉથી ચડતી માર્કસ મેળવવા માટે; તથા પ્રાઈઝોમાં ડોસાભાઈ હોરમજજી કામા પ્રાઈઝ ડાક્ટર કાવસજી નવરોજજી મેહતાને "હિંદુસ્થાનમાં દુકાળની જાહેર સુખાકારી પર અસર" એ બાબદ ઉપર સઉથી સરસ રેસાલો લખવા માટે, અને ગીબસ પ્રાઈઝ જાંહગીર બરજોરજી સંજાણાને ફરસ્ત એકઝામીનેશન ઈન આર્ટસની પરીક્ષામાં કુદરતી વિદ્યાના પત્રકમાં સઉથી ચડતી માર્કસ મેળવવા માટે આપવામાં આવ્યાં હતાં.[1]

---

૧ ટાઇમસ ઓફ ઈંડીઆ, તા૦ ૨૧ મી જાનેવારી ૧૮૮૦.

ઉપલા પદવી મેળવેલા પારસીઓ ઉપરાંત આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની નાઘલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા;—

ફરસ્ટ એલ. એમ. એંડ એસની પરીક્ષામાં—શોરાબજી માણેકજી કાકા, શોરાબજી નશરવાનજી આબાદાંન, ફરામજી માણેકજી આમરીઆ, ફકીરજી રતનજી હાડવૈદ, શોરાબજી રતનજી કોચમેન, બરજોરજી હોરમજજી દાંતરા, જાંહગીર બહમનજી દુબાશ, દીનશાહ જીવાજી એદલબેહરામનાં, નવરોજજી બહમનજી ગદીવીઆ, રૂસતમજી નશરવાનજી લશકરી, અરદેશર દાદાભાઈ મોદી, દીનશાહ હોરમજજી મોતીવાલા, બેહરાંમજી હોરમજજી નાણાંવતી, જમશેદજી પોંહચાજી પોંહચા, અરદેશર હોરમજજી શેઠના, બરજોરજી શોરાબજી સરાફ, રૂસતમજી ખરશેદજી વાછા.

ફરસ્ટ એલ. સી ઇ. ની પરીક્ષામાં—ધનજીભાઈ રૂસતમજી બોગા, કાવસજી દાદાભાઈ કાંગા, દોરાબજી તેહમુલજી પાવરી; માણેકજી કાવસજી બામજી, બહમનજી મેહરવાનજી પાવરી, માણેકજી રતનજી સરવેયર, અરદેશર હોરમજજી તાડીવાલા.

ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઇન આર્ટસ (એફ. ઇ. એ.) ની પરીક્ષામાં—નવરોજજી હોરમજજી કુપર, બાપુજી પાલણજી ડાક્ટર, જમશેદજી બરજોરજી ડાક્ટર (કુપર), શોરાબજી એદલજી ઘાસવાલા, નશરવાનજી કાવસજી કાંગા, શોરાબજી કાવસજી ખંબાતા, પેશતનજી દાદાભાઈ મરચંટ, નશરવાનજી ફરામજી મીરઝાં, બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ, જાંહગીર બરજોરજી સંજાણા, રૂસતમજી માણેકજી વઈદ, રૂસ્તમ બહમનશાહ વકીલ.

મેટ્રીક્યુલેશનની પરીક્ષામાં—જાંહગીર દોરાબજી નીમચવાલા, જાંહગીર ખ રૂ. કામા, દીનશાહ કાવસજી એડનવાલા, મનચેરજી જીનાભાઈ વાછા, માણેકજી તેહમુલજી પાવરી, ખરસેદજી બીખાજી ઉનવાલા, ખરશેદજી નશરવાનજી સરવેયર, જાલભાઈ અરદેશર શેઠના, મેહરવાનજી શાવકશાહ દાવર, એરચશાહ કાવસજી કારંજવાલા, બાપુજી શોરાબજી પટેલ, જમશેદજી કાવસજી પટેલ, દીનશાહ એદલજી સબજા, મનચેરશાહ મોટાભાઈ વકીલ, ખરશેદજી ફરામજી છાપગર, શોરાબજી એદલજી, બહમન રૂસ્તમ ઇરાની, પેશતનજી માણેકજી કાંગા, જમશેદજી મેહરજીભાઈ વજીફદાર, રૂસતમજી હોરમજજી પાઠક, અરદેશર હોરમજજી મોદી, મેહરવાંનજી દાદાભાઈ મસાંની, રૂસતમજી હોરમજજી પુજેગર, કેખશરૂ કેકોબાદ પંથકી, દાદાભાઈ બેહરાંમજી ગઝધર, શાપુરજી શોરાબજી ઈજનેર, અરદેશર બેહરાંમજી મસાંની, મેહરવાંનજી તેહમુલજી વઈદ, પેશતનજી ખરશેદજી અદગરા, રૂસતમજી નશરવાંનજી કાતરક, માણેકશાહ રતનજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાના, શોરાબજી કાવસજી ડાક્ટર, જમશેદજી મનચેરજી મેહતા, રતનશાહ પેશતનજી દમરી, શોરાબજી ખરશેદજી મેહતા, દોરાબજી માણેકજી

તા૦ ૨૨ મી જાનેવારી.

શેઠ કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજીને નામદાર સરકારે કારવાર મધે નીમખની મેહશુલના આસીસ્ટંટ કલેકટર નેમ્યા હતાં. ૧

તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી.

ખેડાના ડીસ્ટ્રીક્ટ ડેપ્યુટી કલેક્ટર શેઠ ફીરોજ હોશંગ દસ્તુર જામાસ્પ આશાના, એમ. એ. ને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના ત્રિજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી. ૧

તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી.

આયરલંડ મધે આ સાલ દુકાલ પડવાથી ત્યાં મદદ મોકલવાનો ઠેડાવ કરવાને અતરેના આગેવાન ગ્રહસ્થોની એક સભા આજ દીને ટાઉન હાલમાં નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલનાં પ્રમુખપણા હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ ઠેડાવ થયો કે "આયરલંડમાં ચાલતા દુકાલથી પીડાતાઓની આ સભાને ઘણી દલગીરી લાગે છે, તેથી તેઓનું દુઃખ તાલવા માટે અતરે એક ઉઘરાંણાંની ટીપ ઉભી કરવી." એ પછી ઉઘરાણું કરવા માટે ઇંગ્રેજ, હિંદુ, મુસલમાન, યાહુદી, પોરટુગીજ, અને ૧૧ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠો બેહરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ., ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, નવરોજજી ફરદુનજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, દીનશાહ માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, હીરજી અરદેશર દાદી) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી તથા ડાકટર વેર, શેઠો ડોસાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, મોરારજી ગોકલદાસ અને નાખોદા મહમદઅલી રોગેને હાનરરી શેક્રેટરીઓ નેમી સભા બરખાસ્ત થઇ હતી. ૨ એજ સંકટનાં નીવારન માટે શેઠ અ. હો. વાડીઆએ પોતાના આડતીઆની મારફતે ૫૦૦) પૌંડ મોકલ્યા હતા, અને જો વધુ અગત્ય જણાય તો બીજા ૫૦૦) પૌંડ આપવા જણાવ્યું હતું.

પટેલ, માણેકજી કાવશજી ગોભાઇ, પીરોજશાહ શોરાબજી સોલન, જાંહગીર ફરામજી હારડા, મનચેરજી ખરશેદજી લાલકાકા, બહમનજી પેશતનજી સોલભાઇ, દારાબશાહ એદલજી કોઠાવાલા, કાવશજી બેજનજી શેઠ, ફરામજી દોરાબજી ભરૂચા, અરદેશર બાપુજી પોંઇચા, જમશેદજી પેશતનજી પટેલ, ધનજીભાઇ શોરાબજી ડાલાસના, બેજનજી નવરોજજી કુટાર, મનચેરશાહ શોરાબજી ફીરોજપોરવાલા, જમશેદજી મનચેરજી બનાજી, જાંહગીર માણેકજી ખરાસ, શાપુરજી બેહરાંમજી કપટાન, હોરમજજી બેહરાંમજી ગોદાવરા, જમશેદજી બેજનજી કાંગા, ફરાંમજી અરદેશર રાણાં, ફરાંમરોજ પેશતનજી, અરદેશર જમશેદજી કેલાંવાલા, દારાશાહ મેહરવાંનજી ભરૂચા, શોરાબજી શાવકશાહ બનાજી, કાવશજી પેશતનજી બીલીમોરીઆં, અરદેશર જમશેદજી બીલીમોરીઆ, રતનજી બેજનજી સુનાવાલા, ડોશાભાઇ ખરશેદજી ગાંધી, બહમનજી દોરાબજી ડોટીવાલા, બેહરામશાહ દીનશાહ દલાલ, કેખશરૂ તીરંદાઝ ઇરાંની, ડોશાભાઇ દાદાભાઇ મોદી, દાદાભાઇ પેશતનજી શરાફ, જમશેદજી માણેકજી બીલીમોરીઆ, શોરાબશાહ કાવશજી કલબવાલા, ધનજીભાઇ શોરાબજી મસાંની, જાંહગીર પેશતનજી માસટર, ગુસતાદજી ધનજીશાહ કાપડીઆ, શોરાબજી ખરશેદજી તારાચંદ, ફરદુનજી માણેકજી મોટાફરામના, ફરામજી જીવણજી ગીલડર (પટેલ), હોરમજજી રૂસતમજી કાંગા શોરાબજી ફરામજી બીલીમોરીઆ, પેશતનજી કાવશજી કાંગા, બહમનજી શાપુરજી કોયાજી, એદલજી શાપુરજી કુપર, પેશતનજી અસપંદીઆરજી વલસાડા, રૂસતમજી બહમનજી બહમન બેહોરામના, બહમનજી હોરમજજી સાબુગોરા, બેજનજી રતનજી ખંબાતા, નાદરશાહ હોરમજજી બીલીમોરીઆ, ખરશેદજી બેહોરામજી સરાફ, બેજનજી જમશેદજી ચોકસી, બેહોરામજી બરજોરજી ઇરાંની, પાલણજી પેશતનજી ભેદવાર, કાવશજી દાદાભાઇ ચોકસી, માણેકજી શાપુરજી ગાંધી, કાવશજી અસપંદીઆરજી કારપેનટર, રૂસતમજી ખરશેદજી માડન, કાવશજી મનચેરજી લંગડાના, કેખશરૂ ધનજીશાહ ડાકટર, નશરવાંનજી દોરાબજી આદરાંનવાલા, હોરમજજી નવરોજજી કપટાંન, દારાશાહ કુંવરજી કોયાજી, ફરાંમરોજ દોરાબજી મુસ.

આએ વષ યુનીવરસીટીના પરીક્ષકોમાં એકજ પારસી —ખાંનબાહદુર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાના (મેત્રીક્યુલેશનની પરીક્ષામાં) ફારસી ભાષાના પરીક્ષક હતા.

તા૦ ૩ જી ફેબરવારી.

મુંબઇ મધે ચોપાતીનાં પારસીઓનાં દાખમાંઓની પડોસમાં મલબાર હીલના રેહવાસીઓને પાણી પુરં પાડવા માટે મ્યુનીસીપાલીટી તરફથી બંધાવવામાં આવતા "રેઝરવાએર" ઉપર છાપરૂં બાંધવું કે તે ખોલ્લોજ રાખવો તે ઉપર આજ દીને ટાઉન કૌનસીલની સભામાં તકરાર ચાલી હતી. એકઝીક્યુટીવ એનજીનીઅર મી૦ રીએનઝી વાલટને રીપોરટ કીધો હતો કે જો તે ઉપર છાપરૂં બાંધવામાં આવશે તો એ ટાંકી સાફ કરતી વેળાએ ઘણી અડચણો નડશે. આ રીપોરટ ઉપર ઘણી જોશભરી તકરારો ચાલી હતી. મ્યુનીસીપાલ કમીશનર મી૦ ઓટે એ રીપોરટ સાથે મલતાપણું બતાવ્યું હતું. પ્રમુખ

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ તા૦ ૨૨ મી જાનેવારી ૧૮૮૦.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૮૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી ૧૮૮૦.

ડાક્ટર બ્લેનીએ જણાવ્યું કે એ ટાંકીની નજદીકમાંજ પારસીઓનાં દોખમાં આવેલાં છે, તેમના સંબંધમાં કોઈ પર કોમવાલાઓ પાછલથી નકામા વાંધા નહીં કાહડે તેથી ગમે તેવે ખરચે પણ છાપરૂં કરાવવું જોઈએ. પોલીસ કમીશનર સર ફ્રાંક સુટરે જણાવ્યું કે છેલ્લા ૧૫. વર્ષની અંદર ફકત એકજ દાખલો ડાક્ટર હંટરના કંમપાઉંડને લગતો છે, અને તેબી એક બચ્ચાંનાં શરીરના ભાગ તરીકે ચોકસ ચીજને ફકત કલ્પનાથી ઠેરવવામાં આવી હતી તેને લગતો છે. માટે એ હાડકાં અને માસની વાત તો તદન નાપાયદાર અને કલપીતજ દેખાય છે, વાસ્તે તે સંબંધી ધાસ્તી રાખવાનું કસ્તું કારણ નથી. એ પછી ત્રણ લાખ રૂપીઆને ખરચે એ છાપરૂં કરાવવાનો ઠેરાવ વધુ મતે પસાર થયો હતો.[1]

તા૦ ૫ મી ફેબરવારી.

એડન ખાતેના પોરટુગલના કોનસલ તથા સ્પેનના વાઈસ કોનસલ શેઠ દોરાબજી દીનશાહજી એડનવાલાની ગેરહાજરીમાં હિંદુસ્થાનની નામદાર સરકારે તે ઓધ્ધાઓ પર શેઠ કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલાની કામચલાઉ મણુંક કીધી હતી.

પુણાવાલા ખાંનબાહદુર દસતુર નશરવાનજી જામાસપજી જામાસપઆશાનાને નામદાર સરકારે દખણના પેહલા વર્ગના સરદારનું માન આપ્યું હતું.[2]

તા૦ ૯ મી ફેબરવારી.

ડાક્ટરો કુવરજી કાવશજી વઈદ, ધનજીભાઈ બરજોરજી સ્પેનસર, ફરામજી રતનજી દીવેચા, અને રૂસતમજી હોરમજજી પેશતનજી કામાએ ઈંગલાંડ મધે "ઈંડીઅન મેડીકલ સરવીસ" ની પરીક્ષા ફતેહ મંદીથી પસાર કીધી હતી.[3]

તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી.

સુરતની પારસી ચીફ મેટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ મરહુમ શેઠ શાપુરજી સોરાબજી મગોલની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ ખરશેદજી નશરવાનજી વાડીઆને નેમ્યા હતા.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી મેઈ ૧૮૮૦.

શેઠ માણેકજી નશરવાનજી નાણાંવટી, બી. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલ્લાના ધોલકાના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી.

સુરતવાલા શેઠ હોરમજજી નશરવાનજી પેશતનજી વકીલે ઈંગલાંડ મધે "સોલીશીટર" ની પરીક્ષા ફતેહ મંદીથી પસાર કીધી હતી.[2]

તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી

રોજ ૮ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦.

મરણ—અરદેસર નશરવાનજી દાદીબરજોરનાં—ઉમર વર્ષ. ૮૦) શેઠ નશરવાંનજી બરજોરજી દાદી બરજોરના દીકરા. એવણ પેહલ વેહલા ઈ. સ. ૧૮૧૫ માં અતરેની કમીસરીએટમાં શેઠ ખરશેદજી માણેકજી શરાફના હાથ હેઠલ રહ્યા હતા. ને પછી ઈ. સ. ૧૮૧૭ માં મીલબરન કું., ૧૮૨૨ માં આડમ સ્કીનર, તથા ૧૮૩૦ થી તે ૧૮૪૮ સુધી મેશરસ. મેક ગ્રીગર બ્રાંઉનને ત્યાં ગોડાઉનકીપર અને પછી દલાલ હતા. ઈ. સ. ૧૮૩૦ માં એવણને કલકતાની રૂ. ૩૦૦૦૦)ની સરકારી લોટરી લાગી હતી. ઘણાજ સફાઈ સુઘડાઈ રાખનારા અને નીયમીત જીંદગી ગુજારનાર.

તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી.

કુરલા ગામના માલેક શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆના દીકરા શેઠ જમશેદજી અરદેશર વાડીઆને નામદાર સરકારે થાણાં જીલ્લાના ઓનરરી માજીસ્ટ્રેટ નેમી ત્રીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી.[3]

તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી.

"મુંબઈના પારસીઓ" વિષે બાબુ રાજેંદરલાલ મીતરે કલકતાની બીથુન સોસાયટી આગલ કીધેલું ભાષણ છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[4]

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦

૪ "The Parsis of Bombay: a Lecture delivered on February 25,1850, at a meeting of the Bethune Society, Calcutta. By Rajendralala Mitra, L. L. D., C. I. E. Calcutta: printed by G. C. Bose & Co., Bose Press 1850.

તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી.

રોજ ૧૧ માહ ૬ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

આજદીને મરહુમ શેઠ ફરામજી નવરોજજી બેબહુ અથવા ભાઇ સાહેબનાં ઉઠમણામાં તેમની પુંજીમાંથી અને ખેશીઓએ મલી રૂ. ૬૫૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. [1]

તા૦ ૨ જી મારચ.

રોજ ૧૫ માહ ૬ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—જામાસપજી કાવશજી પાદશાહ—ઉમર વર્ષ ૬૫[2]—અતરે ઘોડા દલાલનો ધંધો કરતા હતા.

તા૦ ૪ થી મારચ.

પોરટુગલની સરકાર તરફથી અતરેના સત્તાવાલાએ સાથે મેહસુલ વગેરેની બાબદ ઉપર કોલકરાર કરવાને આવેલા બે અમલદારો મોનશીયો કેસેલીયો અને સીનોર ડી. અગીઆરનાં માનમાં શેઠ બેહરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ. એ આજ દીને પોતાના મજગામના "બેહરામજી હાલ" માં આફટરનુન પારટીનો એક મોટો મેલાવડો કીધો હતો. [3]

તા૦ ૧૨ મી મારચ.

મુંબઇનો નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ બારોનેટ, જી. સી. એસ. આઇ. પાર્લામેંટની સભામાં બીરા જવાની ઉમેદવારી કરવાને પોતાનો ઓધ્ધો છોડી ઇંગલાંડ જનાર હોવાથી તે નામદારના માન ભર્યા અને આભારી રાજકારોબાર માટે તેમનો ઉપકાર માનવા તથા આ દેશમાં તેમની કાંઇ યાદગારી રાખવા માટેના ઠેડાવો કરવાને મુંબઇના યુરોપીયન તથા દેશી ગ્રહસ્થોની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઇ તા૦ ૧૦ મી મારચે શેરીફ મી૦ વીલ્યમ મેટલાંડ જોગ અતરેના ૨૧ ઇંગ્રેજ, ૯ હિંદુ, ૨ મુસલમાન, ૨ યાહુધી, અને ૨૩ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠ બેહરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ., ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ., કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, શેરાબજી નવરોજજી વાડીઆ, જાંહગીર બેહરામજી મરજબાંન, હોરમજજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, શેરાબજી ફરામજી પટેલ, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, જાંહગીર કાવશજી જાહગીર રેડીમની, ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ, જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, જાંહગીર ડોશાભાઇ ફરામજી, દાદી માણેકજી લીમજી,) ગ્રહસ્થોએ કરેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને એક જાહેર સભા ટાઉન હાલમાં ચીફ જસટીસ સર માઇકલ વેસ્ત્રાપનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ હાનરેબલ મી૦ મોવેટે દરખાસ્ત કરવાથી અને તેને સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે ટેકો આપવાથી ઠેડાવ થયો કે "નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલની હીંદુસ્થાન ખાતેની કારકીરદીમાં તે નામદારે બજાવેલી જાહેર સેવા તથા તેની હાકમીના દરમયાનમાં અગત્યનાં કામો વધારવા તથા સુધારવાને લીધેલી કાલજીએ તેનાં ધુંધીપણાં માટે આ ઇલાકાના રેહવાસીઓ ઉપર ઉપકાર ઘટે છે." હાનરેબલ મી૦ જસટીસ બેલીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પ આશાનાએ ટેકો આપ્યો કે "સર રીચરડ ટેમપલની જાહેર સેવા માટે તેની યાદગારી રાખવા સારૂં ટાઉનહોલ અથવા કોઇ બીજી જાહેર જગાપર તેનુ બાહવલું ઉભું કરવું એવું આ સભાનું મત છે." એ પછી નામદાર ગવરનરને આપવા ધારેલું માનપત્ર શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ. એ વાંચી સંભલાવ્યું [1] જે મી૦ ગ્રાટન ગીયરીની દરખાસ્તથી અને શેઠ નાનાભાઇ બેહરામજીના ટેકાથી બાહલ રાખી તે નામદારને અતરેથી ઉપડી જવા આગમજ પોંહચાડવા ને ઠેડવ્યું હતું. એ બાદ ઉપલા ઠેડાવો અમલમાં મુકવા માટે ઇંગ્રેજ, હિંદુ, મુસલમાંન, યાહુધી, અને પારસી, (આનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ, શેઠો ફરામજી નશરવાનજી પટેલ, દીનશાહ માણેકજી પીટીટ, બેહરામજી જીજીભાઇ, નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, નાહનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ વગેરે) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી તથા મેશરસ ચારલસ ડગલાસ અને ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા,

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી મારચ ૧૮૮૦

૨ શેઠો શેરાબજી, (ઇંડયન સીવીલ સરવીસવાલા) કાવશજી, (શેઠ જ. ન. તાતા રીસરચ ઇનસ્ટીટયુટના શેક્રેટરી) શેઠ બરજોરજી, તથા મરહુમ શેઠ પેશતનજી જામાસપજી પાદશાહ (બારીસ્ટર) ના બાવા.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી મારચ ૧૮૮૦.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી મારચ ૧૮૮૦.

સી. એસ. આઇ. ને હાનરરી શેક્રેટરીઓ નેમી સભા બરખાસ્ત થઇ હતી. [1]

તા૦ ૧૩ મી મારચ.

મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ બારોનેટ, જી. સી. એસ. આઇ. આજ દીને પોતાનો ઓહ્દો છોડી ઇંગલાડ જનાર હોવાથી તે નામદાર વીદાય થતી વખતે આજ સાંજનાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે, પોતાના મજગાંમ કાસ્ટલમાં અતરેના આગેવાન ઇંગ્રેજ તથા દેશી ગ્રહસ્થોનો એક મેલાવડો કરી તે નામદારને સફલ સફર ઇછી હતી. નામદાર ગવરનર ત્યાંથીજ પરભાડા પાલવા બંદર ઉપર રવાના થયા હતા. [2]

તા૦ ૨૫ મી મારચ.

શેઠ શાપુરજી જામાસ્પજી ભાવનગરીને નામદાર સરકારે મુંબઇનાં કસટમના બીજા વર્ગના, તથા શેઠ જાંહગીરજી ડોશાભાઇ કરાકાને ત્રીજા વર્ગના આસીસ્ટંટ કલેકટર નેમ્યા હતા. [3]

તા૦ ૨૫ મી મારચ.

રોજ ૮ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—ડાકટર ફરામજી રતનજી ખરાદી—ઉમર વર્ષ ૬૬). દેશી વઇદું કરનાર મુંબઇના જાણીતા પારસી તબીબ. એઓની બાહરકોટ તરફ મોટી ઘરાકી હતી.

તા૦ ૨૬ મી મારચ.

રોજ ૯ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

બીલીમોરા મધે અંજુમનના ઉઘરાતથી બંધાવેલું દોખમું પરકવાની ક્રિઆ આજદીને કરવામાં આવી હતી. આ વેલાએ મુંબઇ તથા ગુજરાતથી પુષ્કલ જરથોસ્તીઓ એ મેલાવડામાં શામેલ થયા હતા. જશનની ક્રિઆ નવસારીના વડા દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી તરફથી તેમના કાકા દસ્તુર રૂસતમજી કેકોબાદજી મેહરજી રાંણાએ શરૂ કીધી હતી. જે પુરી થવા બાદ એ કામના આગેવાન શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચી સંભલાવવામાં આવ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ દોખમું બાંધવાનાં કારણ સર કરેલાં ઉઘરાંણાંમાં રૂ. ૧૯૦૦૦) [1] ભરાયા હતા, અને તે બાંધવાનું

---

૧ ઉપલું માનપત્ર કમીટીનાં ડેપ્યુટેશને બીજે દીને નામદાર ગવરનરને મલબાર હીલ ઉપરના સરકારી મેહલમાં પોંહચાડ્યું હતું. સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે તે વાંચી સંભલાવ્યું, જેનો તે નામદારે ઘટતો ઉતર વાલી મુંબઇના રેહવાસીઓનો ઉપકાર માન્યો હતો.

સભામાંજ ઉઘરાણાની ટીપમાં પારસીઓએ રૂ. ૧૫૦૦) નીચલી વીગતે ભર્યા હતા. ૫૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, ૩૦૦) શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, ૨૫૦) શેઠ બેહરામજી જીજીભાઇ, ૨૦૦) શેઠ બેહરામજી નશરવાનજી સીરવાઇ, ૧૦૦) શેઠ જાંહગીર ડોશાભાઇ કરાકા, ૧૦૦) શેઠ કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, ૫૦) શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી મારચ ૧૮૮૦

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૫ મી મારચ ૧૮૮૦.

૧ પછવાડેથી એ રકમ વધી રૂ૦ ૨૨૫૩૨) ૩ા નીચે મુજબ થઇ હતી:—

(રૂ૦ ૧૦૦૧) રૂસતમજી પેશતનજી બીલીમોરીઆ (રૂ૦ ૧૦૦૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, પેશતનજી નશરવાંનજી ચાવલ, એદલજી માણેકજી નીલઘરીવાલા, (રૂ૦ ૫૦૧) બરજોરજી ફરામજી ગજધરના છોકરાઓ, (રૂ૦ ૫૦૦) મરહુમો જાંહગીરજી નશરવાંનજી તથા માણેકજી નવરોજજી વાડીઆને નામે, રૂ૦ ૪૪૪)ાા) શ્રી ચીનની જરથોસ્તી અંજુમન તરફથી ભરાઇ આવેલા (રૂ૦ ૪૦૦) હોરમજજી મોટાભાઇ બીલીમોરીઆ તથા ખેશીઓ, શોરાબજી પેશતનજીની કું૦, (રૂ૦ ૩૬૫) હોરમજજી રૂસતમજી મેગુશીના છોકરાઓ, (રૂ૦ ૩૦૧) નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ (રૂ૦ ૨૭૮) જીવણજી દારાબજી વાડીઆના છોકરાઓ (રૂ૦ ૨૭૫) બરજોરજી ફરામજીના છોકરાઓ (રૂ૦ ૨૬૭) નાનાભાઇ દાદાભાઇ રૂ૦ ૨૫૦) પેશતનજી બેહરામજી મેહતાના છોકરાઓ (રૂ૦ ૨૪૦) રૂસતમજી લીમજીભાઇ માકુજી (રૂ૦ ૨૩૭) દાદાભાઇ બરજોરજી બયાજીના છોકરાઓ (રૂ૦ ૨૩૫) મોટાભાઇ બરજોરજી મેઘોરાના છોકરાઓ (રૂ૦ ૨૦૧) એદલજી લીમજીભાઇ, દીનશાહજી તથા ફરામજી ભીખાજી ખાંન, જીવણજી દાદાભાઇ ગજધર, નશરવાંનજી રતનજી તાતા (રૂ૦ ૨૦૦) દાદાભાઇ નશરવાંનજી ચાવલ, ફરામજી દોરાબજી બહમનજીના છોકરાઓ, મરહુમ હોરમજજી એદલજી કામાજીનું ધર્મખાતું, મરહુમ બરજોરજી રૂસતમજી બાટલીવાલાના ખેશીઓ (રૂ૦ ૧૯૩) એદલજી પેશતનજી ખજોતીઆના છોકરાઓ, (રૂ૦ ૧૬૮) ફરામજી રતનજી વાડીઆના છોકરાઓ (રૂ૦ ૧૫૬) હોરમજજી દાદાભાઇ રૂસતમજી (રૂ. ૧૫૧) શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, રૂસતમજી દાદાભાઇ ગદેવીવાલા, મનચેરજી બહમનજી પંથકી, નાનાભાઇ માણેકજી ગજધર (રૂ૦ ૧૫૦) કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા, રતનજી દાદાભાઇ વાંદરીવાલા (રૂ૦ ૧૩૮) શાપુરજી કુંવરજી તાતાના છોકરાઓ (રૂ૦ ૧૩૭) શોરાબજી શાપુરજી પંથકીના છોકરાઓ (રૂ૦ ૧૩ાા) શાપુરજી મેહરજીભાઇ વાસણીઆના છોકરાઓ (રૂ૦ ૧૨૫) પાલણજી કાંનજીભાઇ લાકડાંવાલા, સાકરબાઇ ધણી નવરોજજી નશરવાંનજી ગજધર, નવરોજજી એદલજી ગજધર, ધનજીભાઇ બુરાભાઇ (રૂ૦ ૧૧૯) ભીખાજી લીમજીભાઇ ભમત (રૂ૦ ૧૧૪) રૂસતમજી કોલાભાઇ શાપુરજી (રૂ૦ ૧૦૯) બેહરામજી જીનાભાઇ બુરી (રૂ૦ ૧૦૩) પેશતનજી મેહરવાંનજી નવરોજજીના છોકરાઓ

કામ શેઠો ફરાંમજી તથા દોરાબજી હોરમજજી ગજધરને સોંપવામાં આવ્યું હતું, જેઓએ તેપર સારી મેહનત લીધીહતી, તથા દોખમાની સાંમે પોતાના ખરચથી એક શગડી તથા કુવો પણુ બંધાવી આપ્યો છે. ૨ એ અંજુમન પત્ર વંચાયા બાદ શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટને તેઓએ આ કામમાં લીધેલી આગેવાંની તથા મેહનત માટે એક માનપત્ર તથા શેઆલ હોરાડવામાં આવી હતી, તથા શેઠો ફરાંમજી અને દોરાબજી હોરમજજી ગજધરને પોતાને ખરચે શગડી બાંધી આપવા માટે એક માનપત્ર તથા સોનાંનું ઘડીઆલ ઇનામ તરીકે આપ્યું હતું. એ પછી ચાશની કરી મેલાવડો બરખાસ્ત થાયો હતો. ૩

તા૦ ૨૮ મી મારચ

રોજ ૧૧ માહ ૭ શે. ૧૨૪૯ ય૦

મરણુ—પેશતનજી બેહરાંમજી કોહલા—ઉમર વર્ષ. ૫૨). પોતાના ભાઇ જામાસપજીની સાથે ચીન મધે બ્યાપાર કરતા હતા. અતરેનાં દરેક ઉઘરાણાની ટીપમાં નાણાંભરી મદદ કરતા હતા. એવનનાં મજકુર બાઇ જામાસપજી હાંગકાંગથી મકાઉ જતાં તોફાનમાં સ્ટીમર ઉંધી વળી તેમાં ડુબી ગયા હતા. તેમની યાદમાં હાંગકાંગ ખાતે જરથોશતીઓને ભુમીદા કરવાની જગા પર એક મીનારો ઉભો કરાવ્યો હતો.

તા૦ ૧ લી આપરેલ

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની આગલ લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટી તથા તાલુકા લોકલ ફંડ કમીટીઓના મેમબરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતાઃ—

મ્યુનીસીપાલીટી

ભીવંડી—શેઠ બહમનજી ઉકરજી

લાનોલી—શેઠ અરદેશર મેહરવાંનજી

પુણાં—પ્રોફેસર દસ્તુર હોશંગજી જામાસ્પજી જામાસ્પઆશાના

શેઠ દોરાબજી પદમજી પેશતનજી.

અહમદનગર—ખાંન બાહાદુર નશરવાનજી ખરશેદજી નગરવાલા.

શેઠ ફરાંમજી અરદેશર કેકોબાદના.

શોલાપુર—શેઠ શોરાબજી એદલજી ગુલાબરી

નાશક—શેઠ બેહરાંમજી જાંહગીરજી રાજકોટવાલા

હુબલી—શેઠ દીનશાહ શોરાબજી

કારવાર—શેઠ જમશેદજી હોરમજજી

વલસાડ—ડાકટર નશરવાંનજી ધનજીભાઇ, શેઠો શાપુરજી દાદાભાઇ, એદલજી પેશતનજી દેસાઇ.

સુરત—ખાંન બાહાદુર બરજોરજી મેહરવાનજી ફ્રેજર, ડાકટર માણેકજી ખશુખાંજી, ડાકટર ડોશાભાઇ પેશતનજી, ખાંન સાહેબ ખરશેદજી પાલણુજી

(રૂ૦ ૧૦૨) કાવશજી એદલજી કોલંબેવાલા (રૂ૦ ૧૦૧) એદલજી ફરામજી આલબલેસની કું૦, શુનાબાઇ ધણી એજનજી ફરાંમજી આલબલેસ, કાવશજી શેરાબજી ભેદવાર, રૂસતમજી મનચેરજી ભાભા (રૂ૦ ૧૦૦) બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, નશરવાંનજી બહમનજી મોદીના છોકરાઓ, ફરાંમજી કાવશજી મારકર, ભીખાઇજી વીધવા પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, હોરમજજી બહમનજી જીજીભાઇ, રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંનનાં ફંડમાંથી, ફરાંસજી બરજોરજી કપટાંન (રૂ૦ ૮૨૫૩ા=) રૂ૦ ૧૦૦) ની અંદરની રકમ.

એ રૂ. ૨૨૫૩૨) ૩ા ઉપરાંત દોખમાંનો તાંણો પુરાયો તે દીને પડતના રૂ. ૯૭૫ા, થયા હતા. દોખમું ઇજાયું તે દીને પડતના રૂ. ૧૮૪૬ાાા=, તથા બ્યાજના રૂ. ૧૨૪૭) મલી રૂ. ૨૬૬૦૧)ાા થયા. જે મધેથી દોખમું બાંધવાના ખરચના રૂ. ૨૦૦૦૦) તથા બીજા પરચુટણુ ખરચના રૂ. ૪૩૨૯)૫૬ મલી રૂ. ૨૪૩૨૯) ૫૬ *બાદ કરતાં બાકી રૂ.* ૨૨૭૨ાા ૪૪ વધયા તે બીલીમોરાની અંજુમનના ફંડમાં એ દોખમાને હીસાબે જમે કરવામાં આવ્યા હતા.

૨ એ દોખમાંપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છેઃ—

"આ દોખમું બીલીમોરા ગામનાં જરથોશતી તથા દેશાવરોના કુલે જરથોશતી ટોળામાં ઉઘરાણું કરી કુલે જરથોશતી ધરમ પાલનારાઓના વપરાસને સારૂં બંધાવીઉં છે. રોજ ૯ મો માહા ૭ મો શને ૧૨૪૯ યજદેજરદી, તા૦ ૨૬ મી મારચ શને ૧૮૮૦ ઇશવી, સવંત ૧૯૩૬ ના ફાગણુ શુદ ૧૫ ને વાર શુક્ર" એની સાથની શગડી પરની તખ્તી નીચે મુજબ છેઃ—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો.

આ સગડી બીલીમોરાની અનજુમનની ફરમાસથી બેસ્તી હોરમજજી કુવરજી ગજદરનાં પુનને શારૂ એવણુનાં પુતરો ફરામજી તથા દોરાબજીએ બાંધી કુલે જરથોસ્તી ટોલાંનાં વપરાશને સારૂં બીલીમોરાની અનજુમનને સ્વાધીન કીધી છે. રોજ ૧૭ મો માહ ૬ થો સને ૧૨૪૯ ઇઅજદે જરદી સવંત ૧૯૩૬ નાં માહા વદ ૮ વાર ગરૂ. તારીખ ૪ થી માહે મારચ શને ૧૮૮૦ ઇસવી."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી મારચ ૧૮૮૦

એ દોખમું પરઠવાની ક્રિઆમાં શામેલ થવાને એ કામના માનેજરો શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, રૂસતમજી લીમજીભાઇ લીમ માકુના, રૂસતમજી કોલાભાઇ કોલા કાકાના, લીમજીભાઇ હોરમજજી મેગુશી, બેહરાંમજી ફરાંમજી બારીઆ, અને રૂસતમજી મોટાભાઇ મેધોરાએ તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦ નાં વર્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી સર્વ જરથોશતીઓને અરજ કીધી હતી.

લાલકાકા, શેઠો ફરામજી જામાસપજી ભાવનગરી, શેરાબજી એદલજી વાડીઆ.
રાંદેર—શેઠ બહમનજી ભીમજીભાઈ રાંદેલીઆ
માંડવી— શેઠ હોરમસજી ખરશેદજી
ભરૂચ—દસ્તુર દીનશાહજી પેશોતનજી કામદીનજી, શેઠો ધનજીશાહ મેહરવાનજી ડાક્ટર, એદલજી મનચેરજી કનત્રાકટર, નવરવાનજી બહમનશાહ મેહતાજી, આદરજી મનચેરજી દલાલ, બી. એ., રૂસતમજી પાલણજી બેંકવાલા, નશરવાનજી શેહરીઆરજી જીનવાલા.
નડીઆદ—શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ.
ખેડા— શેઠ આદરજી જીવણજી, ડેપ્યુટી કલેક્ટર

તાલુકા લોકલ ફંડ કમીટી.

ઓલપાડ—શેઠ દીનશાહ એદલજી રાંદેલીઆ
બારડોલી—શેઠ નાનાભાઈ ધનજીભાઈ.

તા૦ ૧ આપરેલ.

શેઠ શેરાબજી ફરામજી પટેલને નામદાર સરકારે મુંબઈનાં બારાંના એક પોરટ તરસ્ટી નેમ્યા હતા. [૧]

તા૦ ૫ મી આપરેલ

રોજ ૧૯ માહ ૭ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—પેસતનજી બરજોરજી એંટી-ઉમર વર્ષ ૬૮) સુરતના એક જાણીતા રેહવાસી તથા તયાંની પારસી પંચાયતના એક અકાબર.

તા૦ ૮ મી આપરેલ

આજે વર્ષની હાઈકોરટ પલીડર તથા સબારડીનેટ જડ્જ તેમજ ડીસ્ટ્રીકટ પલીડરની પરીક્ષામાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા:—

હાઈ કોર્ટ પલીડર—શેઠ રતનજી મનચેરજી

ડીસ્ટ્રીકટ પલીડર—શેઠ જમશેદજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા.

શેઠ નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા, બી, એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે ખાંનદેશ જીલ્લાના અમાલનેર ગામના સબારડીનેટ જડ્જ નેમ્યા હતા. [૨]

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૮૦

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ. તા૦ ૮ મી આપરેલ ૧૮૮૦

તા૦ ૧૫ મી આપરેલ.

શેઠ બેહરામજી દાદાભાઈ રેજીસ્ટ્રારને હિંદુસ્થાંનના નામદાર વાઈસરાય અને ગવરનર જનરલે "ખાન બાહદુર"નો ખેતાબ આપ્યો હતો.

મુંબઈ મધે ચાલુ માસમાં લેવામાં આવનારી સરકારી "હાયર ડીપાર્ટમેંટલ" પરીક્ષાના એક પરીક્ષક તરીકે નામદાર સરકારે સોલાપુરના હજુર ડેપ્યુટી કલેક્ટર શેઠ દારાશાહ ડોસાભાઈને નેમ્યા હતા. [૧]

તા૦ ૧૭ મી આપરેલ.

રોજ. ૧ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૯.

મરણ—નીલગીરીવાળા શેઠ એદલજી માણેકજી બીલીમોરીઆ-ઉમર વર્ષ ૭૪). નીલગીરી મધે લાંબો વખત વસી વેપાર ચલાવ્યો હતો. અને મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૩ મી આપરેલ

રોજ ૭ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ શેઠ જમશેદજી સંતોકજી દાવરના ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૩૦૦), ધણીઆંની બાઈ ધનબાઈજીએ રૂ. ૨૦૦), સસરા શેઠ ખરશેદજી પાલણજી પાંઉવાલાએ રૂ. ૨૦૦), તથા બીજા ખેશીઓએ રૂ. ૨૭૫) મલી રૂ. ૯૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. [૨]

તા૦ ૨૯ મી આપરેલ.

મુંબઈની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટે ઓધ્ધો છોડવાથી નામદાર સરકારે તેમની જગોએ શેઠ જાંહગીરજી કાવશજી જાંહગીર રેડીમનીને નેમ્યા હતા. [૩]

તા૦ ૧ લી મેએ.

નવસારીવાલા શેઠો બરજોરજી પાલણજી દેસાઈ અને પાલણજી બરજોરજી દેશાઈએ "સાસાનીઆન વંશની તવારીખ" ની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કરી હતી. [૪]

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી આપરેલ ૧૮૮૦

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી આપરેલ ૧૮૮૦

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૯ મી આપરેલ ૧૮૮૦

૪ "તવારીખે સાસાનીઆન, યાને ઇરાનના સાસાની તખ્તકના પારસી પાદશાહોની તવારીખ. મુખ્ય કરીને રોલીન્સન અને પીરદોસીના તેમજ બીજા ઇંગ્રેજી અને

તા૦ ૧ લી મેએ.

આજ દીનથી નવસારી મધે "ધી દાદાભાઇ કાવસજી તાતા નવસારી એંગ્લો વરનાક્યુલર સ્કુલ" ની સ્થાપના " ધી નવસારી એંગ્લો વરનાક્યુલર સ્કુલ " ને નામે થઇ હતી. "સર કાવસજી જાંહગીર નવસારી જરથોસ્તી મદરેસા" ને હાઇ સ્કુલના દરજજા પર મુકવાથી, તેનાં ઇંગ્રેજી નીચલાં અને ગુજરાતી બધાં ધોરણો કહાડી નાખ્યાં. તેથી શરૂઆતની કેળવણીની નવસારીમાં ઘણી અગવડ જણાવાથી આ ખાતું ચાલુ કરવામાં આવ્યું.[1]

અને તેનો કારોબાર કરવા માટે મુંબઇ મધે શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામા, શેઠ કાવશજી નશરવાનજી કાંગા, તથા શેઠ ફરદુનજી માણેકજી કાંગા શેક્રેટરી એઓની એક કામચલાઉ કારોબાર મંડલી નેમવામાં આવી. અને

ફારસી ગ્રંથો ઉપરથી શીકક્ષઓ અને તખ્તીઓની વીદવાનોએ કરેલી છેલ્લી શોધોને આધારે. બનાવનાર બરજોરજી પાહલનજી દેશાઇ તથા પાહલનજી બરજોરજી દેશાઇ. મુંબઇ દફતર આશકારા છાપાખાના મધે રૂસ્તમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપી છે. ૧૮૮૦ ઇસવી ૧૨૪૯ યજદેજરદી."

૧ એ ખાતાંની આવક કરતાં ખરચ વધુ જણાયાથી એને મુસ્તકીમ પાયા ઉપર મુકવા લગતા વળગતાઓએ તજવીજ કરવા માંડી. જે દરમ્યાન નવસારીના એક અસલ વતની શેઠ શોરાબજી કાવશજી તાતાએ પોતાના મરહુમ ભાઇ દાદાભાઇ કાવશજી તાતાની પુંજીમાંથી રૂ૦ ૭૦૦૦) ની રકમ એ સ્કુલને તેમનું નામ આપવાની અને સ્કુલમાં દરેક વર્ણના છોકરાઓને દાખલ કરવાની ખાહેશથી આપી. જેનું કાયદાસરનું તરસટ ડીડ તા૦ ૨ જી મે ૧૮૮૧ ને દીને કરવામાં આવ્યું. અને શેઠો ખરશેદજી નશરવાનજી સીરવાઇ, ફરદુનજી માણેકજી કાંગા, અને રતનજી દાદાભાઇ તાતાને તેના તરસટીઓ ઠેડવ્યા. પછી ૧૮૮૨ ના એપ્રીલ માસથી ગાયકવાડ સરકારે માસીક રૂ. ૨૫) ની ગ્રાંટ આપતી કરી. ૧૮૮૩ માં શેઠ રતનજી દાદાભાઇ તાતા ચીન જવાથી તેમની જગાએ શેઠ ખરશેદજી માણેકજી તાતાને તરસ્ટી અને કારોબાર મંડલીના એક અધીકારી ઠેડવ્યા. ૧૮૮૪ ની શરૂઆતમાં શેઠ શેરાબજી કાવસજી તાતાએ પોતાના મરહુમ ભાઇ દાદાભાઇની પુંજીમાંથી બીજા રૂ. ૩૦૦૦) આપી અસલ રકમ જે રૂ. ૭૦૦૦) ની હતી તે રૂ. ૧૦૦૦૦) ની કરી અને શેઠ નશરવાનજી રતનજી તાતાની યાદગારી રાખવા માટે શેઠ શેરાબજીએ પોતે બીજા રૂ. ૧૦૦૦) તેના વયાજમાંથી ઇનામ આપવા માટે આપ્યા. એજ અરસામાં શેઠો ફરદુનજી અને શેરાબજી માણેકજી કાંગાએ પોતાના મરહુમ મમાવા આ૦ બેજનજી રૂસતમજી કાંગાને નામે ઇનામ આપવા રૂ. ૪૦૦ ના પોરટ તરસ્ટ બોનદ આપયા હતા. શેઠ શેરાબજી કાવશજી તાતાએ રૂ. ૫૦૦) પોતાના છેલ્લા વસીહત મારફતે, એક ઇનામ સ્થાપવા આપયા હતા તથા ભાઇઓ દોરાબજી અને પેશતનજી તેમુલજી પાવરીએ પોતાના બાવાજી એ૦ તેમુલજી ડોશાભાઇ પાવરીની યાદગારી રાખવાના હેતુથી ફ્રી સ્ટુડંટશીપ આપવાનાં એક ફંડની શરૂઆત કીધી હતી. સને ૧૮૯૩ થી એક સખી ગ્રહસ્થની ઉદારતાથી ગુજરાતી શીખતા છોકરાઓની ફી સમુલગી કાહરી નાખી મુફત કેલવણી આપવાની શુભ શરૂઆત થઇ હતી. વળી એજ સાલમાં શેઠ રતનજી દાદાભાઇ તાતાએ રૂ. ૨૦,૦૦૦ ની મદદ એવી સરતે આપવાની માગની કરી હતી કે, નામદાર ગાયકવાડ સરકાર એટલીજ રકમ તથા મકાનને માટે એક લાયક જગા બક્ષેસ આપે અને તેની રૂહે એક મકાન બંધાઇ ૧૮૯૬ માં ખુલ્લું મુકાવ્યું હતું જે પર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છે:–

॥ શ્રી

પાક દાદાર અહુરમજદની મદદ.

મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ કાવશજી તાતા એંગ્લો વરનાકયુલર સ્કુલ માટેનું મરહુમ શેઠ શોરાબજી કાવશજી તાતાવાલું આ મકાન નામદાર શ્રીમંત ફતેહસીંગરાવ ગાયકવાર સાહેબે તા૦ ૨ જી જાનેવારી સને ૧૮૯૬ રોજ ૧૯ મો માહ ૪થો શેહનશાહી સને ૧૨૬૫ યજદેજરદી સંવત ૧૯૫૨ નાને દીને ઘટતી ક્રીયા સાથે ઉઘાડયું.

એ મકાનના પાયાની સ્થાપના તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૯૪ ને દીને વડોદરાના નાયબ દીવાન ખા૦ બાહદુર કેરસાસ્પ રૂશતમજી દાદાચાનજીએ કીધી હતી.

એ મકાનને લગતો કુલ ખરચ રૂા. ૪૭૪૫૦

જેમાં શ્રીમંત નામદાર ગાયકવાડ સરકારે જમીન વીગેરે માટે આપેલા રૂ. ૧૦૦૦૦) ઉપરાંત રૂ.૨૦૦૦૦) આપ્યા.

તથા શેઠ રતનજી દાદાભાઇ તાતાએ બાકીના રૂા. ૨૭૪૫૦) આપ્યા.

શેઠ નશરવાનજી દારાંજી મીરઝાં–શીલ્પશાસ્ત્રી.

ખાન સાહેબ કાવશજી હોરમજી દાદાચાનજી કંટ્રાકટરની દેખરેખ તળે આ મકાન બધાયું.

નેક નામદાર મહારાજા શયાજીરાવ ગાયકવાડ જી. સી. એસ. આઇ. સેના ખાસ ખેલ શમશેર બાહદુર.

રાવ બાહદુર વિનાયક યાદેવ વેનીકર એમ. એ. નવશારીનાં સુબા"

એ નીશાળની હમણાં ૧૯૦૯ માં એકંદર પુંજી રૂ. ૫૫૧૬૧) ની છે. જેમાં રૂ. ૩૩૧૦૦) એના ચાલુ ખરચ માટેનું જાયુક ફંડ છે. અને ઇનામ, સ્કોલરશીપ, ફ્રી સ્ટુડંટશીપ વગેરેનું ફંડ રૂ. ૨૨૦૬૧) નું નીચલી વીગતે છે.

રૂપીઆ.

૧ શેઠ નશરવાનજી રતનજી તાતાએ પોતાને નામના ઇનામ માટે ૧૦૦૦

૨ નાથુરામ જોરાવરમલને નામની સ્કોલરશીપ માટે ૬૦૦

૩ શેઠ ફરદુનજી માણેકજી કાંગાએ બેજનજી રૂશતમજી કાંગાના નામના ઇનામ માટે ... ૪૦૦

૪ શેઠ કાવશજી એરચજી દેશાઇએ એરચજી તથા ફરામજી કાવશજી દેશાઇના નામે ઇનામ માટે... ૫૦૦

તેના નવસારી ખાતેના ઉપરી તરીકે કામ કરવાને શેઠ શેહરીઆરજી દાદાભાઈ ભરૂચાએ કબુલ કીધું. સ્કુલના

૫ શેઠ શોરાબજી શાપુરજી તારાપોરે ૫૦૦
૬ શેઠ જમશેદજી રતનજી માસ્તરની યાદગારી રાખવાના ફંડના તરફદારીઓ તરફથી ... ૫૦૦
૭ શેઠ ફરામજી મનચેરજી જુમલાએ ધણીઆણી શીરીનબાઈના નામે ઈનામ માટે ૫૦૦
૮ શેઠ નસરવાનજી દાદાજી ગીમીઆએ ધણીઆણી ખરશેદબાઈનાં નામે ઈનામ માટે... ... ૨૦૦
૯ શેઠ જમશેદજી નસરવાનજી તારાપોરે દીવાનમની બાઈ બેહરામબાઈ તથા કેરસાસપજી રૂસતમજી દાદાભાનજીના ઈનામ તથા ફીરતુંડંટ શીપ માટે ૫૦૦૦
૧૦ શેઠ શેઠ હોરમજી શાપુરજી શીરવાઈએ શાપુરજી તથા કુંવરબાઈ બેહરામજી શીરવાઈનાં નામના ઈનામો માટે ૧૦૦૦
૧૧ શેઠ નવરોજી ફરામજી તંબોળીએ ફરામજી ફરામજી તંબોળીના ઈનામ માટે... ... ૫૦૦
૧૨ શેઠ મનચેરશા શોરાબજી રબાડીઆએ શોરાબજી કાવસજી રબાડીઆની નામે ઈનામ ૫૦૦
૧૩ શેઠ રતનજી દાદાભાઈ તારાપોરે પ્રીન્સ ફેડરીક મેરાવના નામના ચાંદ તથા ઈનામ ... ૧૦૦૦
૧૪ બાઈ જરબાઈ દોરાબજી દેસાઈએ પોતાના નામે ઈનામ માટે ૧૦૦૦
૧૫ શેઠ હોરમજી તેમુલજી બાત્રીએ તેમુલજી દાદાભાઈ બાત્રી સ્કોલરશીપ માટે... ૬૬૦
૧૬ પંડયા સર દીનશા માણેકજી પીટીટે ફરામજી દીનશા પીટીટનાં ઈનામ માટે... ... ૧૦૦૦
૧૭ શેઠ રતનજી દાદાભાઈ તારાપોરે દીવાન

હેડ માસ્તર તરીકે મી૦ તેમુલજી નસરવાનજી કાંગાને નેમ્યા.

તા૦ ૫ મી મેએ.

શેઠ બેહરામજી દાદાભાઈ રેજીસ્ટ્રારને ગયા આપરેલ માસમાં હિંદુસ્થાનની સરકાર તરફથી મળેલા "ખાંનબાહાદુર" ખેતાબની સનદ આજ દીને રેજીસ્ટ્રેશન ખાતાંના ઇન્સ્પેકટર જનરલ મેજર પોરટમેને પોતાની આફીસમાં એક મેળાવડાની હજુરમાં એનાયત કીધી હતી.[1]

તા૦ ૯ મી મેએ.

રોજ ૨૩ મો માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦.

પારસી મધે અંજુમનના ઉપરાતથી બંધાવવા માડેલાં દોખમાંનો તાણો પુરવાની ક્રિઆ આજ દીને તે તરફ જરથોસ્તીઓના એક મોટા મેળાવડાની હજુરમાં કરવામાં આવી હતી.[2]

તા૦ ૧૦ મી મેએ..

રોજ ૨૪ માહ ૮ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઈ દીનબાઈ તે શેઠ હોરમજજી ખરશેદજી ફુઆરાનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી ફાંન્સીસનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ.૧૫૦૦), ખાવંદ શેઠ હોરમજજી ખરશેદજી ફુઆરો રૂ. ૩૦૦૦), તથા બીજાં બેહદીઓએ

તા૦ ૨૭ મી મેએ.

મુંબઇના નામદાર ગવરનરની કૌનસીલના એક આગલા અધિકારી હાનરેબલ એ. રાજરસ જેવણ પેનશન પર એોધો છોડી ઇંગલાંડ ગયા હતા તેવણ અતરે પાછા ફરવાને આવ્યા હતા. તેવણનાં માનમાં આજ દીને સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે પોતાના મજગાંમ કાસ્ટલમાં ઇવનીંગ પારટીનો એક મેલાવડો કર્યો હતો. સર જમશેદજીએ તે નામદારની આ દેશના વતનીઓ તરફની દીલસોજીને માટે થોડાક શબ્દો કહી સંભલાવ્યા બાદ તે નામદારે જણાવ્યું કે તે પેનશન લઇ ઓધ્ધેથી ખસેલો એક ખાનગી ગ્રહસ્થ છતાં તેને દેશીઓ આટલો બધો ચાહે છે તે માટે તે સર્વેનો ઉપકાર માને છે. બાદ રીફ્રેશમેંટ લેઇ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[૧]

તા૦ ૨૭ મી મીએ.

શેઠ ખરશેદજી નશરવાનજી સીરવાઇને નામદાર સરકારે મુંબઇના લાઇસંસ ટાક્ષ ઉઘરાવનારાં ખાતાંના વડા અમલદાર નેમ્યા હતા.

મુંબઇની પારસી ચીફ માત્રીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ મરહુમ શેઠ એદલજી હીરજીભાઇ તારાપોરવાલાની જગોએ નામદાર સરકારે થાંણાવાલા શેઠ નવરોજજી જમશેદજી આંતીઆને નેમ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૧ લી જુન.

શેઠ એદલજી જમશેદજી ખોરીએ "પ્રાણી વિધ્યા" નામે પ્રાણીઓનાં બયાનનું એક મોટું પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૩]

તા૦ ૩ જી જુન.

લંડન મધે ઇસ્ટ ઇંડીયા આશોશીએશનની એક જાહેર સભા હજુર આજ દીને શેઠ દીનશાહ ધનજીભાઇ દાવરે "ઇંગલાંડ અને હિંદુસ્થાંન" એ બાબદ ઉપર સર આરથર હોબહાઉસ, કે. સી. એસ. આઇ. નાં પ્રમુખપણાં હેઠલ એક ભાષાણ કીધું હતું.[૧]

તા૦ ૩ જી જુન.

અમદાવાદ જીલ્લાનાં વીરમગામના મામલતદાર શેઠ દાદાભાઇ દીનશાહ કરાકાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના બીજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટની સત્તા આપી હતી.[૨]

તા૦ ૬ થી જુન

આજ દીને "જરથોસ્તી ધર્મ અને ક્રિઆ ઉપર એતેકાદ વધરાવનારી મંડલી" મી૦ મંચેરજી કાવશજી મનસુખની આગેવાની હેઠલ સ્થાપવામાં આવી હતી. ખેતવાડીની જરથોસ્તી છોકરીઓની મી૦ મંચેરજી કાવશજી કુતાર સ્કુલનો વારસીક ઇનામનો મેળાવડો થયો હતો જયાં મી૦ મં. કા. મનસુખે આપણા છોકરા તથા છોકરીઓને ધર્મ અને નીતીની કેળવણી બરાબર આપવામાં નહીં આવતી હતી, અને તેને બદલે ઇંગ્રેજી કેળવણીપર વધારે ધ્યાંન આપવામાં આવતું હતું તેના ઉપર લંબાણથી વીવેચણ કરવાથી ખેતવાડીના જરથોસ્તીઓએ એ માટે વીચાર કરી મી૦ મં. કા. મનસુખ સાથ ખેતવાડી અને બીજા લતાના કેટલાક જરથોસ્તીઓની આગેવાની હેઠળ એ મંડલી સ્થાપવામાં આવી હતી. એ મંડળીની આગેવાની હેઠળ ઉપલી સ્કુલની છોકરીઓને તેમજ એજ ગ્રહસ્થની છોકરાઓની સ્કુલના છોકરાઓને એક મોબેદ માસ્તર રાખી

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૮૦.

૨ ઓમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૭ મી મેએ ૧૮૮૦

૩ "પ્રાણી વિધ્યા. ચાર મોટાં વાલમમાં. બાલેકોને વાસ્તે. બનાવનાર. એદલજી જમશેદજી ખોરી, તે જર્મની અને ફ્રાંસ વચ્ચેની લડાઇની તવારીખ, રૂશિયા અને ટરકી વચ્ચેની લડાઇની તવારીખનો બનાવનાર, કેટલાએક નાટકોનો રચનાર, અરેબીયન નાઇટસની વારતાઓનો ભાશાંતર કરતા, ઇત્યાદી, ઇત્યાદી. વાલમ પેહેલું. જે મધે નીચલાં પ્રાણીઓનું બયાન સમાવ્યું છે. ૧ ચાર હાથવાળાં પ્રાણી ૨. પાંખવાળા હાથનાં પ્રાણી. ૩. ઝીણાં જાનવરો ઉપર જીવનારાં પ્રાણીઓ. ૪. કાતરી કરડી ખાનારાં પ્રાણીઓ ૫. માસ ખાનારાં પ્રાણીઓ. બસો મોટાં નાનાં સુંદર ચત્રો સાથે. મુબઇ, દફતર આશકારા છાપખાના મધે, રૂસ્તમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપ્યું છે. સન ૧૮૮૦"

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી જુન. ૧૮૦૦

એની આગમજ ઇંગલાંડમાં નવી પાર્લામેંટ ચુંટાઇ તે વેળાએ આપ્રેલ માસમાં કલકતાવાલા બાબુ લાલમોહન ઘોસનાં એક ભાષણને ટેકો આપતાં એવણે લીબરલ ટોળીની ફતેહ વિષે ખુશાલી બતાવી જણાવ્યું હતુ કે "લીબરલ ટોળીની ફતેહથી દેશીઓ ઘણા ખુશી થયા છે. કનઝરવેટીવોના વખતમાં દેશી વર્ત્તમાન પત્રો ઉપર જાપતાનો ધારો સરકારે બાંધ્યો છે,—જે કોઇબી ઇંગ્રેજ ગ્રહસ્થને પસંદ પડે નહી. લાંનકેશાયરવાલાઓને રાજી રાખવાને એ ટોળીએ હીંદુસ્થાંનની મેહસુલને ભોગમાં નાખી છે, તવંગરોને બાતલ કરી ગરીબો ઉપર કર નાંખ્યા છે, ઇંગલાંડને ખાતર ફકત તેણે એક લડાઇ જાહેર કીધી છે, અને તેવી એક નકામી લડાઇનો ખરચ હીંદુસ્થાંનની ખાલી થયલી તીજોરીને માથે નાખ્યો છે, અને લાખો લાખ કંગાલ લોકોને, તેણે વધુ કંગાલ બનાવ્યા છે."

(જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી એપ્રેલ ૧૮૮૦.)

૨ ઓમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩ જી જુન ૧૮૮૦

ધર્મની કેળવણી આપવામાં આવતી હતી. એ મંડલીનું નામ તા૦ ૧૬ મી મે ૧૮૮૧ ને દીને કારોબાર મંડલીએ એક ઠરાવ મારફતે "જરથોસ્તીઓનું ભલું ઇચ્છનારી મંડલી"[૧] ફરી ફેરવ્યું હતું. પણ તા૦ ૨૩ મી નવેમ્બર ૧૮૮૧ ની કારોબાર મંડલીની મોટી સભામાં શેઠ દાદાભાઈ બેજનજી કાતરકે એ મંડલીનું આગલુંજ નામ ચાલુ કરે તો રૂ. ૫૦૦૦)ની બક્ષેસ આપવાનું જણાવવાથી એ શેઠની

---

૧ એ મંડલીની શરૂઆતથી તે પોતાનાં મરણ સુધી દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહેરજી એના કાયમ સરનશીન હતા. અને એમના મરણ પછીથી તે મંડલીનો ૧૯૦૩ નો રીપોર્ટ છપાઇ બહાર પડયો ત્યાં સુધી દસ્તુરજી કેખશરૂ જામાસપજી આ ઓહ્દા ઉપર ચાલુ રહયા હતા. શેક્રેટરી તરીકે શરૂઆતથી તે ૧૮૮૪ સુધી શેઠો માણેકશાહ જાંહગીરશાહ તાલેયારખાં તથા રૂસતમજી અરદેશર માસતર અને તે પછીથી તે છેલ્લો રીપોર્ટ બહાર પડયો ત્યાં સુધી શેઠો રૂસતમજી ફરાંમજી વાહડયા અને શાપુરજી બેહેરામજી કાતરક હતા. ખજાનચી તરીકે પેહેલાં ચાર વર્ષ સુધી મેસરસ ધનજીભાઇ એદલજી લવંગીઆ અને હોરમજજી દોરાબજી ભરૂચા હતા. મી૦ લવંગીઆના ગુજરવા બાદ અને મી૦ ભરૂચાએ રાજીનામુ આપવાથી ૧૮૮૪ થી શેઠો બહમનજી ભીખાજી કુપર અને હોરમજજી દોરાબજી શેઠના હતા. ૧૮૮૬ થી છેલ્લા ૧૯૦૩ સુધી શેઠ બહમનજી ભીખાજી કુપર એકલા હતા. તરસ્ટીઓ તરીકે શરૂઆતથી દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહેરજી, શેઠો પેસતનજી રૂસતમજી કાંગા, માણેકશાહ જાંહગીરશાહ તાલેયારખાં, ડાકટર ડોસાભાઇ બેજનજી, શેઠો નશરવાનજી દાદાભાઇ કાતરક, ડોસાભાઇ દાદાભાઇ કાતરક, અને શેઠ એદલજી આદરજી હોમજી હતા. પછી દસ્તુર કેખશરૂ જામાસપજી, ડાકટર ફરાંમજી શાપુરજી, શેઠો નવરોજજી નશરવાનજી કાતરક, અને શાપુરજી બેહરાંમજી કાતરકને ખાલી પડેલી જગાએ નેમવામાં આવ્યા હતા. કારોબારીઓ તરીકે શરૂઆતમાં દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી, દસ્તુર ખુરશેદજી બેજનજી, દસ્તુર જમશેદજી સોરાબજી કુકાજી, શેઠો પેસતનજી રૂસતમજી કાંગા, ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ, માણેકશાહ જાંહગીરશાહ તાલેયારખાં, ડાકટર ડોસાભાઇ બેજનજી, શેઠો મનચેરજી કાવસજી મનસુખ, રૂસતમજી અરદેશર માસતર, એદલજી આદરજી હોમજી, નશરવાંનજી દાદાભાઇ કાતરક, ડોસાભાઇ દાદાભાઇ કાતરક, હોરમજજી દોરાબજી ભરૂચા, બહમનજી ભીખાજી કુપર, હોરમજજી દોરાબજી શેઠના, જાંગીરજી બેજનજી કરાંણી, પાલનજી પેસતનજી કુપર, ફરાંમજી હોરમજજી માદન, રૂસતમજી ફરાંમજી વાડીઆ, અને શાપુરજી બેહરાંમજી કાતરક અને પછીથી તેઓ સાથે શેઠો કુંવરજી નવરોજજી કંનટરાકટર, પાલનજી નવરોજજી પાવરી, નશરવાંનજી કોહયાજી, જમશેદજી પાલનજી કાપડયા, દસ્તુર કેખશરૂ દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહરજી જામાસ્પ આશાના, ડાકટર ફરાંમજી શાપુરજી, શેઠો ફરાંમજી રતનજી સરવેઅર, અરદેશર શાપુરજી નારીયેલવાલા, નવરોજજી નશરવાંનજી કાતરક, નશરવાંનજી બેજનજી દસ્તુર, ખરશેદજી દાદાભાઇ ખાન સાહેબ, અને નશરવાંનજી માણેકજી ગજદરને ખાલી પડતી જગાએ સામેલ કીધા હતા.

એ મંડલીનાં ફંડમાં નીચલા સાહેબોએ રકમો આપી જુદાં ખાતાંઓ પડાવ્યાં છે:—

(૧) શેઠ દાદાભાઇ બેજનજી કાતરકે ઇ. સ. ૧૮૮૧ માં રૂ. ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટો અને તેના ચહડેલા બ્યાજના રૂ. ૫૭૪॥≈૧૦ રોકડા. (૨) શેઠ કાવસજી બેજનજી કરાંણીએ ઇ. સ. ૧૮૮૨ માં રૂ. ૫૦૦) ની સરકારી નોટ (૩) શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે ઇ. સ. ૧૮૮૩ માં રૂ. ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ. (૪) શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટે ઇ. સ. ૧૮૮૯ માં રૂ. ૫૦૦) ની સરકારી નોટ (૫) બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનાં વીધવાએ ઇ. સ. ૧૮૯૨ માં રૂ. ૫૦૦) ની સરકારી નોટ ભેટ આપી હતી.

એ મંડલીની પુંજી તા૦ ૧૪ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૩ દીને રૂ. ૧૦૨૭૬) ૦) ૧૦ ની હતી.

એ મંડલીની સ્થાપનાથી તે ૧૯૦૩ ના તેના છપાયલ છેલ્લા રીપોર્ટ સુધીમાં એ મંડલીની બાંહેધરી હેઠલ નીચે મુજબની વીગતે ભાષણો થયાં હતાં:—

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહરજીએ, (૧) " મુકતાદના યા ફરવરદેગાનના દીવસો ઉપર જરથોસ્તીઓની શું શું ફરજો છે " (૨) " આતશની ખુબી તથા તે કેબલાને લગતી જરૂરીઆત" (૩) " શુદરેહ કુસ્તી" (૪) " કુસ્તી " (૫) " પરહેજગારી" (૬) " પરવરદેગાર સાહેબે કોઇબી ચીજ નકામી પેદા કીધી નથી" (૭) "ફરવરદેગાંન યાને મુકતાદ" (૮) " આપણ જરથોસ્તીઓ તરીકે અવસ્તા ભાષામાંજ બંદગી કરવાને બંધાયલા છીએ" (૯) "જે ધરમ આપણે પાળીએ છીએ તે ખરો માજદયસનાન યાને યઝદાંપરસતી છે કે નહીં, અને એ ધરમની રૂહે આપણે જે આકારમાં તે ખાવીંદની બંદગી કર્યે છીએ તે તેના હોકમ મુજબ એકજ ખોદાની કર્યે છીએ કે નહિં "(૧૦)" માણસોએ સારો ઉદયોગ કરવો અને તંગીમાં આવેલાંઓની બરદાસ્ત લેવી "(૧૧)" ફરોહર અને તેની ખુબી " (૧૨) "ફરવરદેગાન યાને મુકતાદના દીવસો " (૧૩) "બંદગીની વખતે કોઇબી તુરી કેબલો કરવો જોઇએ "(૧૪)" ગયાં પચાસ વર્ષના જરથોસ્તીઓની દુન્યાઇ, ધરમ સંબંધી ઇત્યાદીની હાલત સાથે મુકાબલો "(૧૫)" મુકતાદ અને ફરવરદેગાનના દીવસો "(૧૬)" અશો ફરોહર અને મુકતાદના દીવસો " ઉપર બે ભાષણો (૧૮) "અશો ફરોહરની કીઆ સદા ચાલુ રાખવાની જરથોસ્તી ધરમનુ ફરમાન છે તેની સાબેતીમાં તેમજ ફરવરદેગાનના દીવસો ઉપર કદીમ રાહેરીતી મુજબ શું શું કીઆઓ કરવી જોઇએ "(૧૯)" ખોદાના બંદાને બંદગીની જરૂર" (૨૦) "આપણ માજદયસનાન લોકો બંદગી કંઇ જુબાનમાં કરવાને ફરજયાત બંધાયલા છીએ " (૨૧) "પરહેજગારી."

દસ્તુર જમશેદજી શોરાબજી "અશો ફરોહર."

ખાહેસને અનુસરી અસલ નામ કાયમ રાખવામાં આવ્યું હતું. એ મંડલીની નેમ એવી હતી કે, પારસીઓની

આગલની તથા હાલની હાલત તથા દીન આઇન તથા તવારીખ તથા કેળવણી સબંધી ભાષણો મારફતે અથવા

શેઠ ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલે, (૧) "મહેઆબાદી ટોળાના શેહેનશાહોએ પરાચીનકાલના વખતમાં પોતાની શેહેનશાહી સલતનતમાં ભારે જાહોજલાલીથી રાજનીતી ચલાવી છે અને તેઓ પણ યજદાંપરસત ધરમ પાલતા હતા. તેજ પરમાણે પેશદાદીઅન, કેયાનીયન, તથા સાસાનીયન ટોળાના નામદારોબી યજદાંપરસત ધરમનો ફેલાવો કરી ગયા છે. (૨) દાદાર અહુરમજદે અશો પેગમબર જરથોસ્તને માજદીઅશની દીનનાં ફરમાનો તથા એકવીસ નુસકાઓ આપ્યા તે અશો જરથોશ્તે બલખબામીમાં શેહેનશાહ ગુસતાસપના જમાનામાં આ ફાની દુનીયામાં ભલી માજદયસની દીનનાં ફરમાનો તથા અવસ્તાઓ જાહેર તથા આશકારા કીધા."

શેઠ મનચેરજી કાવસજી મનસુખે-(૧) "અશો ફરોહર અથવા રવાનો એટલે શું અને તેઓની તરફની આપણી ફરજો" (૨) "જરથોસ્તીઓના બચાંઓને નહાનપણથી તેઓના ધરમને લગતું તથા તેઓનાં નેઆગાનોની તવારીખને લગતું જ્ઞાન કોઇબી બીજીબાબદો શીખવવાની આગલ આપવાની અગત વિષે તથા તેને લગતી બીજી બાબદો વિષે" જુદે જુદે ઠેકાણે ત્રણ ભાષાણો આપ્યાં હતાં (૩) "પવીતર આતશના કેબલાને લગતાં તવારીખી તથા ફીલસુફી ખોલાસા ભરેલાં તથા મુંબઇ મધે બંધાતાં નવાં આતશબેહરામના કામને અનુસરતા વિચારોવાળાં" ચાર ભાષાનો ૧૮૮૬માં જુદે જુદે દીવસે આપ્યાં હતાં. (૪) "પારસી પંચાયત મંડલી નવા અને મુસ્તકીમ પાયા ઉપર ઉભી કરવા બાબે." (૫) "આજના પારસી સુધારાનાં ખોતારાં અને ખામીઓ" એ વિષય ઉપર પાંચ જુદાં જુદાં ભાષાણો. (૬) "સુધારાવાળાની બાજ" એ વિષે ભાષણુ ચાર ભાગમાં કર્યાં હતાં (૭) "પારસી ટોળામાં મંડલીની જરૂર" (૮) "પારસી કોમ તથા પારસી ધરમ અને ધરમખાતાંની પુંજી સંભાલી રાખવી હોય તો એક મોભેદાર કારોબાર મંડલી કરવી જોઇએ" (૯) "પારસી પંચાયતના તરસ્ટી સાહેબો અને આ મંડલી વચે પંચાયતનાં ધરમખાતાંને લગતાં તથા એક કારોબાર મંડલી ઉભી કરવાને લગતાં ચાલેલા સંધેશાઓને લગતાં કાગજો રજુ કરી કીધેલી ટીકકા." (૧૦) "પારસી પંચાયત હસ્તકનાં ધરમખાતાંની પુંજીમાં હાલ થઇ પડેલા ઘટાડા વિષે અને પુંજીનો બચાવ કેવા ઇલાજ અને તદબીરથી થઇ શકશે વીગેરે" (૧૧) "ખોદાના બંદાને બંદગીની જરૂર એ વિષય ઉપર દસ્તુરજી સાહેબ જામાસ્પજીએ આપેલાં ભાષાણુ પર મી૦ મનસુખની શરેહ અને વિચારો" એ વિષય પર બે ભાષાણો (૧૨) "જરથોસ્તીઓનાં અશો રવાંનો અથવા ફરોહરોની યાદ તથા સેતાયશ અને તેને લગતી ક્રિઆકામો ચાલુ રાખવાનાં ફરમાનો બાબે દસ્તુરજી સાહેબ ડાકટર જામાસપજી મીનોચેહેરજીએ કીધેલી વાએજ ઉપર શરેહ" (૧૩) "બાજ રોજમારની ચરચા બાબે" (૧૪) "રાહનુમાએની માહેતમ પોસી" (૧૫) "મરતી રાહનુમાએનો છેલ્લો એકરાર" (૧૬) "મરતી રાહનુમાએના રગાકુતાના બાકી રહેલા દહાડા" (૧૭) "મરતી રાહનુમાએ સજીવન રેહવા કેવાં ફાંફાં મારે છે" (૧૮) "પંચાએતના માનવંત અકાબર સાહેબોએ તા૦ ૪ થી જુલાઇ સને ૧૮૯૭ ને દીને બોલાવેલી જરથોસ્તી અંજુમનની સભાની બાબદને લગતા કેટલાક ઉપયોગી અને અગતના વિચારો તથા ખેરખાહી ભરેલી સલાઓ અને સવાબવંતી સુચનાઓ બાબે" (૧૯) "અંજુમનનાં નવાં આતશબેહરામને લગતી બાબદ વિષે અગતના વિચારો" (૨૦) "પવીત્ર ઇરાંન, નીરમલ ઇમાંન, અસલી નીતી, આજની બદી, અશતરી મલાજો, આજનો બીગાડો, અસલી મરદીપણું, આજનું બાયલાપણું, અસલનું માન-સુધારાની મોહકાન" (૨૧) "પારસી સંસાર તથા ધરમને લગતી હાલમાં ચરચાતી કેટલીક અગત્યની બાબદ ઉપર વીવેચન" બે ભાગે (૨૨) "પંચાએતનાં ફંડોના એક તરસ્ટીની ખાલી પડેલી જગાએ નવા તરસ્ટીની નેમણુક કરાવવાની બાબદ ઉપર" વિચારો (૨૩) "પારસી કેમ તથા પારસી ધરમ અને ધરમખાતાંની પુંજી સંભાલી રાખવી હોય તો એક મોભાદાર કારોબાર મંડલી કરવી જોઇએ." (૨૪) "પારસીઓનાં તન મનની હાલત" (૨૫) "જમશેદી નરોઝ" (૨૬) "મેહરંઆનન-અસલી ઇરાંની જરથોસ્તીઓનાં માહ પવીત્ર જશનને લગતી તથા બીજી બીનાઓ" (૨૭) "હાલના જમાનાના પારસીઓનાં સંસારની પડતી" (૨૮) "પારસી ટોળાનું ભવીષ ઘણુંજ નીરાશી ઉગજાવનારૂં છે" એ વીષય પર બે ભાષાણો (૨૯) "પારસી કોમનાં સખી અને દીનદાર ગ્રહસ્થોની આગલી તથા હાલની સખાવત" (૩૦) "પારસી કોમના છોકરાઓને મલતી કેળવણી" (૩૧) "મુકતાદ તથા અશો ફરોહરો અને જરથોસ્તી નીયાગનોની યાદ તેમજ બારાં અને તેસ્તર તીર યઝદને લગતી બાબદોનું ભાષણુ પહેલું અને બીજું" (૩૨) "રાહનુમાયવાળઓની તરફથી અપાયલા ખોટા આચાર વીચારોનો રદ જવાબ" (૩૩) "રોદાબે અને જાલેજર" (૩૪) "પારસી કોમ, પારસી સંસાર અને પારસી દીનઆઇનને લગતી બાબદો" (૩૫) "ફરેદુન પાદશાહ અને તેના બેટાઓ" (૩૬) "મરતી રીબતી રાહનુમાય" એ વિષય પર ત્રણ ભાષણો.

ડાકતર પેશતનજી નવરોજજી જી. જી. એમ. સી.-(૧) "બંદગી તથા ફરજ" (૨) "બંદગી તથા ફરજ અને તે અમલમાં મુકવા માટે કેટલીએક કીમતી સુચના" (૩) "બંદગીનું તેજ તથા ઝળકાત અને આત્માનો દરજ્જો," એ વિષયપર ત્રણ અને (૪) "કરણીનો કાયદો તેજ બેહસ્તનો દરવાજો" એ બાબદપર પાંચ ભાષાણો આપ્યા હતાં.

શેઠ રૂસતમજી અરદેશર માસતર-"આજના પારસીઓ તેમનો સંસારી અને ધરમ સંબંધી સુધારો" એ વિષયપર બે ભાષાણો.

એરવદ ખુરશેદજી એરચજી—"પાડીઆબ અને શુદરેહ કુસ્તી."

જરથોસ્તી ધરમને લગતી બીજી બાબદોની તપાસ કરાવામાં ઘટતું ઉતેજન આપવું. ખેતવાડી તેમજ બીજા લતામાં આવેલી કોઇ ખાનગી જરથોસ્તી છોકરાઓની નિશાલ અથવા નિશાલોમાં આપણી તવારીખ તથા ધરમ સંબંધી કેળવણી આપવા સારૂં મંડલીની નજરમાં દરૂસ્ત આવે એવા ઉપાયો લેવા. અને મંડલી

શેઠ રૂસ્તમજી કાવસજી પારેખે—"સાત અમશાસ્પંદો."

શેઠ શાપુરજી બેહરામજી કાતરક—(૧)"પારસી સંસાર." (૨) "જરથોસ્તી ધરમ બાબે બે બોલ."

શેઠ શોરાબજી મંચેરજી દેશાઇ—"પેગમબર જરથોસ્તનું મલી આવેલું યોગ શાસ્ત્ર."

દસ્તુરજી સાહેબ કેખશરૂ જામાસ્પજી—(૧) "આતશ તેની બુઝરગી અને ખુબી (૨)" ધરમ કેળવણી કેવી અને કોણે આપવી જોઇએ."

દસ્તુરજી મીનોચેહરજી જામાસ્પજી—(૧) "રૂહની અમરગી અને સારાં નરસાંનો કાયદો" (૨) "જરથોસ્તી ક્રીઆઓ" (૩) "ફરોહરો અને તેમની યાદ" (૪) "ગુજરેલાં નીયાગાનોની યાદ અને તેઓ તરફે આપણી ફરજ" (૫) "ધહમબાર તથા જશનો અને તે કરવામાં સમાયેલી ખુબીઓ."

સમશુલ ઓલમા એરવદ જીવનજી જમશેદજી મોદી—"ધર્મ ક્રીઆ અને એતેકાદ."

એરવદ ફરેદુનજી રતનજી કાંગા—"રવાન તથા ફરોહરો."

ડાક્ટર નાદરશાહ હોરમજજી એદલજી સુખીઆ—"ધરમ કેળવણી આપવાને બાહને રાહનુંમાયવાળામાં ખપનારા કેટલાક સખશોની હીલચાલ ઉપર રાખવી જોઇતી તપાસ".

મી૦ માણેકજી કાવસજી પટેલ—"રહનુમાય સભાએ બાળકોને ધરમ કેળવણી આપવા માટે બોલાવેલી કોનફ્રનસ અને એ કોનફરનસ આગલ રજુ થનારા રીપોર્ટની ખુબી તથા ખામીઓ ઉપર નુકતેચીની."

એરવદ માણેકજી નશરવાંનજી ધાલા-"એતેકાદ"

એ ભાષાણો કરાવા ઉપરાંત એ મંડલીએ ઘણુંક ચોપડી ચોંપાનીયાંઓને છપાવી વેંહચી ઉત્તેજન આપ્યું હતું:—

ધી થીયોસોફીકલ સોસાયતીના પરમુખ કરનલ આલકાટે "જરથોસ્તી ધરમ" વિષે કીધેલાં એક કીમતી ભાષણનો ઇંગરેજીમાંથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરાવી તેની આશરે પાંચ હજાર છાપેલી નકલો મુંબઇ તથા દેશાવરના જરથોસ્તીઓમાં સભાની તરફથી વેંહચવામાં આવી હતી એ ઉપરાંત વખતે વખત જુદાં જુદાં લખાણોની નકલો છપાવી વહેંચી હતી.

વલી એ મંડલીએ મુંબઇની પારસી પંચાયત સાથે કેટલીક અરચા ચલાવી હતી. પારસી પંચાએતના માનવંત તરસટી સાહેબોને તેણે પહલી અરજી ૧૮૮૨ માં કરી હતી કે, જરથોસ્તીઓનાં બચાંઓને સૌથી પેહલાં દીનઆઇનનું તથા તેઓના વડવાઓની તવારીખને લગતું ગ્નાન આપવાની મોટી અગત છે. તે માટે પંચાયત હસ્તક ચાલતી મુંબઇ તેમજ દેશાવરો મધેની નિશાળોમાં આપવામાં આવતી કેળવણીમાં સેહજ ફેરફાર કરી, બીજા કોઇ અભ્યાસના પાઠો કમતી કરી, આપણી દીનઆઇન તથા તવારીખની બાબદો દરરોજ કલાસમાં શીખવવી, અને તેની ચોકસ "કલાસ બુકો" અથવા ચોપાનીઆં તૈયાર કરાવવાં વગેરે. અને તે માટે લાયક જરથોસ્તી ગ્રહસ્થોની એક મોટી કમીટી મુકરર કરી તે બાબેની જીકર કરવી. એના જવાબમાં પંચાયતના તે વેળાના શેક્રેટરી શેઠ નસરવાનજી બેહરામજીએ તરસ્ટી સાહેબોના હોકમથી લખી જણાવ્યું હતું કે "જરથોસ્તી ધરમ તથા નીતી સંબંધી કેળવણી આજ લાંબી મુદત થઇ નામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઇએ પારસીઓને વાસ્તે કરેલી સખાવતનાં ધરમખાતાંને લગતી દેશાવરો ખાતેની તેમજ અતરેની ઘણી ખરી નીશાળોમાં તરસટી સાહેબો હસ્તકનાં જરથોસ્તી જંદ અવસ્તા શીખવવાનાં તથા બીજાં ફંડ ખાતેથી ખરચ કરીને આપવામાં આવે છે—અને જેમ જેમ જોગવાઇ મલતી જાય છે તેમ તેમ એ કેળવણી વધારે અસરકારક રીતે આપવાની ગોઠવણો કરવા પાછલ એ સાહેબો ઘટતું ધ્યાન આપે છે—તેજ પ્રમાણે શીક્ષકો તથા શીખનારા બાળકોને સવલ પડવા સારૂં કેટલીક ચોપડીઓ "સર જમશેદજી જીજીભાઇ ત્રાન્સલેશન ફંડ" ખાતેથી આશરો આપી લાયક વીધ્યારથીઓ પાસે તૈયાર કરાવી તથા છપાવી ઉપલી નિશાળોમાં તરસ્ટી સાહેબોએ દાખલ કીધી છે. અને એક મંડલી ઉભી કરવા બાબે જે સુચના કીધામાં આવી છે તેવી મંડલી ઉભી કરવાને એ સાહેબો દરૂસ્ત ધારતા નથી."

તાર પછી ૧૮૮૭માં મંડલીએ પંચાયતને અરજ કરી હતી કે, "જરથોશ્તી કોમમાં એક પારસી પંચાયત મંડલી સારા અને મુસ્તકીમ પાયા ઉપર ઉભી કરવાની મોટી અગત છે અને તે ઉભી કરવા સારૂ ઘટતા બંદોબસ્તો કરવા" જેના જવાબમાં તરસ્ટીઓના શેક્રેટરીએ લખી જણાવ્યું કે, "એ બાબદ વિષે એ સાહેબોએ પુરતો વિચાર કીધો છે, અને એ સાહેબોના હોકમથી તમોને હું લખી જણાવું છું કે આપણા જરથોસ્તીઓની સુધરેલી તથા કેળવણીમાં આગલ વધેલી હાલત પ્રમાણે તથા બીજા ઘણાક શબબોને લીધે તેઓની સંસારી તથા બીજી બાબદો ઉપર ઘટતો અંકુશ રાખી શકે એવી સતા ધરાવનારી પંચાએત મંડલી ઉભી કરવાને હાલને સમે બની શકે તેવું નથી, તેથી એ કામ માથે લેવાને તથા તે વિષની કોઇબી પ્રકારની ગોઠવન કરવાને એ સાહેબો દરૂસ્ત ધારતા નથી."

એ પારસી કોમની કારોબાર મંડલી નેમવાની અરજી પછી જુલાઇ ૧૮૯૪માં પંચાયતના એક તરસ્ટી શેઠ શોરાબજી ફરામજી પટેલના મરણ તાંકને પંચાયતનાં ધરમખાતાંનાં ફંડ તથા મીલકતોનું તરસ્ટ ડીડ દેખાડવાની અરજ કીધી હતી. તેના

તરફથી ઉપર જણાવેલી બાબદોને લગતાં જે કાંઇ ભાપાણો થાય તે તથા મંડલીની નજરમાં દરૂસ્ત આવે તો જરથોસ્તી ધરમ તથા તવારીખ સંબંધી લખાણોનો તરજુમો કરાવી કારોબાર મંડલીના એક મતથી છપાવી બાહેર પાડવો તથા તે મુફત નહીં તો ઘણી હલકી કીંમતે પારસીઓમાં વેચવાં.

તા૦ ૯ મી જુન

શેઠ દીનશાહ ધનજીભાઇ દાવરે ઇંગલાંડ મધે બારીસ્ટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[1]

તા૦ ૧૦ મી જુન.

રોજ ૨૫ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—દાદાભાઇ માણેકજી શેકારી–ઉમર વર્ષ ૪૭) મુલતાનના એક જાણીતા વેપારી તથા કંતરાકતર.

જવાબમાં જણાવ્યું હતું કે "તરસ્ટી સાહેબો દલગીર છે કે કેટલાંક કારણને લીધે–કે જે જણાવવાની અગત નથી–ખુદ અંજુમનનાં અને અંજુમનનાં ફંડોના લાભને અરથે તરસ્ટ ડીડ દેખાડવાને તરસ્ટી સાહેબો દરૂસ્ત ધારતા નથી. અને પંચાયતની મીલકતોનું એક જનરલ તરસ્ટ ડીડ ૧૮૮૪માં રેજીસ્ટર કરવામાં આવ્યું છે," પછી આગસ્ટ ૧૮૯૪માં બીજી અરજી મરહુમ શેઠ શોરાબજી પટેલની જગાએ નવા તરસ્ટીની નેમણુંક પારસી અંજુમનની સભા ભરી તેઓનું મત અને મરજી મેલવી કરવા અને હાલની રીતી દરૂસ્ત અને કાયદા મુજબની નથી, તેમજ ભવીષમાં પંચાયતની પુંજી અને મીલકતોની સલામતી પકી રીતે સચવાઇ શકે તેવી નથી–તે પર ધ્યાન ખેંચ્યું હતું. અને તરસ્ટ ડીડ દેખાડો તો તે માંહેલી ખામીઓ અને કસુરોનો ઉપાય કરી શકાય તે વિષે લખ્યું હતું. તેના જવાબમાં શેક્રેટરી શેઠ જીવનજી જ. મોદીએ જણાવ્યું હતું કે, "એવી મંડલી ઉભી કરવામાં આવે તેને જયાં સુધી સરકાર તરફથી કાયદા બાંધી પોતાના ટોળા ઉપર અખત્યાર ચલાવવાની સતા આપવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી તે ચાલી શકે નહીં. વાસ્તે તમારી સુચના પ્રમાણે કરવાને તરસ્ટી સાહેબો દરૂસ્ત ધારતા નથી" અને "તરસ્ટ ડીડ તમારે જોવું હોય તો રેજીસ્ટર આફીસમાં રેજીસ્ટર કરેલું છે, ત્યાં જઇ જોઇ વાકેફ થાવુંજી. એ ઉપરાંત વધુ ખુલાસો તરસ્ટી સાહેબો કરી શકતા નથીજી."

વળી ૧૮૯૪ માં રાહનુમાએનું મરણની બાબતને લગતાં ભાપાણ વેળા મજકુર મંડલી તરફથી અપાતી કેળવણીને વખોડી કહાડી હતી.

વળી તા૦ ૧૭ મી જુલાઇ ૧૯૦૦ ને દીને બીજી દીનવાળાઓની લાસો પારસીઓએ ઉંચકવાના દાખલાઓ બાબે મંડલી તરફથી અંજુમનના તરસ્ટી સાહેબોને પતર લખ્યો હતો. જેમાં ડાકટર પીતરસન નામે વીધ્વાંન ઇંગ્રેજ પ્રોફેસરની લાસ ઉંચકવામાં કેટલાક પારસી જુવાંનોએ ભાગ લીધો હતો. અને એક હીંદુ ગ્રહસ્થની લાસ સાથે કેટલાક જુવાનો તેને અરફી મસાન સુધી ગયા હતા. તેનો અટકાવ કરવાના ઉપાયો લેવા સુચવ્યું હતું. તેના જવાબમાં શેક્રેટરીએ લખ્યું હતું કે "આપણી કોમનાં કોઇક જવાંનોએ બીજી દીનવાળાઓની લાસોને ઉંચકવામાં ભાગ લેવાના કોઇક દાખલા હાલ બન્યા છે, તે જાણી તરસ્ટીઓ દલગીર છે અને તે ચાલ નાપસંદ કરે છે. દેખાદેખીથી એ ચાલ વધારે ફેલાવો પામે તો તેથી નુકસાન થવાનો સંભવ છે, આપણામાં મરનારોની લાસોથી દુર રહવાને ફરમાનો છે જે જીવતાંઓની તનદરોસ્તી અરથે છે, અને તે સર્વે પ્રકારે પસંદ કરવા જોગ છે. માટે દલગીરીભર્યું છે કે તેવી ભલી નેમથી નેમાયલાં ફરમાનોનો ભંગ કરવામાં આવે છે. તરસ્ટી સાહેબો માને છે કે આગલ બનેલા એકાદ બે દાખલાની વધુ નકલ ન થાય અને આ નાપસંદ કરવાજોગ કામ એટલામાંજ અટકે તેવો ઉપાય લેવાનું કામ આપણા જાહેર લખનારાઓ, બોલનારાઓ, ધરમગુરૂઓ અને કેલવાયલી યા ધરમ સંબંધી મંડલીઓનું છે. તેઓનો ભેગો અવાજ, આવા કામની જોખમદારી અને તેના સંભવીક નુકસાનો ઉપર ધ્યાંન ખેંચી આવા દાખલાઓનો અટકાવ કરી શકશે."

તાર પછી ૧૯૦૦ માં જરથોસ્તી ધરમ અને દીન-આઇનની કેળવણી બાબે નામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઇના ધરમખાતાંના કારોબારીઓને પત્ર લખ્યો હતો. તેના જવાબમાં શેક્રેટરી શેઠ ફરદુનજી જમશેદજી લખે છે કે, "જરથોસ્તી ધરમની કેળવણી આપવાની જરૂરયાત તથા તેને દરેક રીતે ઉતેજન આપવા બાબે હમારા સાહેબોની પુરતી દીલસોજી છતાં એવી ધરમની કેળવણી આ ખાતાંની મંડલી તરફથી આપવી એ નામદારે સરકારે આ ખાતાંના માહા કીર્તીવાન સ્થાપનાર મરહુમ પેહલા બારોનેટ નામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઇ સાથે શરૂઆતમાં કીધેલા બંદોબસ્તની રૂએ ઉલટું હોવાથી તેમ બની શકે એમ નથી તે જાણજોજી."

પછી ૧૯૦૧ માં જરથોસ્તી બાળકોને ધરમ સંબંધી કેળવણી આપવાના સવાલની ચરચા કોમમાં ચાલી હતી. અને તે માટે યોજના ઘડવા એક મોટી કમીટી નેમાઇ હતી. તે માટે નાણાં મેલવનારી સબ કમીટીએ આ મંડલી પાસે નાણાંની મદદ માંગતાં મંડલીએ નીચલો ઠરાવ પસાર કીધો હતો. "જે જયાં સુધી રાહનુમાએ સભા પોતા તરફથી ધરમ કેળવણી આપવાનું ચાલુ રાખે ત્યાં સુધી અમારી મંડલી તમારી ઉપલી મંડલીને કાંઇબી નાણાંની મદદ આપવાને ના પાડે છે."

તાર પછી ૧૯૦૪ માં નવી પારસી આશોશીએશનની સ્થાપના થઇ તારે મંડલીના શેક્રેટરી મી૦ શાપુરજી કાતરક પોતાની મંડલીએ એ માટે કરેલી આગલી ચરચાની યાદ આપી હતી.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨ જી આગસટ ૧૮૮૦.

લાંબી મુદત સુધી ત્યાંજ રહેલા અને મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા.

તા૦ ૧૧ મી જુન

રોજ ૨૬ માહ ૯ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦.

આજ દીને સુરત મધે નાનપરામાં મોબેદ ડોશાભાઈ એદલજી જેગાનાએ પોતાના ઘરની સાથે લાગતી એક દરેમેહર બંધાવી પરડાવી હતી [૧]

તા૦ ૧૨ મી જુન

આજ દીને મુલતાંનવાલા મરહુમ શેઠ દાદાભાઈ માણેકજી શેકારીનાં અતરે થયલાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૬૮૦) તથા ખેશીઓએ રૂ ૩૫) મલી રૂ. ૭૧૫) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૨૨ મી જુન

રોજ ૭ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઈ માણેકબાઈ તે શેઠ ફરામજી બહમનજી સરાફનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ માણેકજી જીજીભાઈ વાછાનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી રૂ. ૮૦૦) તથા ખેશીઓએ રૂ. ૯૦) મલી રૂ. ૮૯૦) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. [૩]

તા૦ ૨૪ મી જુન

ડાકટર કાવશજી હોરમજજીને નામદાર સરકારે ચેપી રોગના કાયદાની રૂહે મુંબઈ મધે મારકેટ, માંડવી, ચકલા, કોલાબા, કોટ, ધોબી તલાવ અને ભુલેશવરના લતાપર નોંધાયલી વેશ્યા ઓરતોની તપાસ કરનાર અમલદાર નેમ્યા હતા. [૪]

તા૦ ૩૦ મી જુન

રોજ ૧૫ માહ ૧૦ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—દોરાબજી નશરવાંનજી મીસતરી—ઉમર વર્ષ ૮૨) એવંનઅરધી સદીથી વધારે મુદતના એક મીસતરી અથવા આગલા વખતના એક ઈજનેર (કહીએ તો ચાલે) હતા. એમનાં ઉપરીપણાં હેઠલ મુંબઈની ઘણીક જાણીતી ઈમારતો બંધાઇ હતી, જેમાંની એક—કોટ માંહેલી મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંત ઇનસતીતયુતવાલી સ્કુલ—ની ઈમારતની બાંધણી વિષે માજી વાઇસરાય લોર્ડ નારથબરૂકે પણ એવંણ તથા એવંણના દીકરા શેઠ દીનશાહજીની ઘણી તારીફ કીધી હતી. એમનાં ઉપરીપણાં હેઠલ મુંબઈનું શેઠ કાવસજી એદલજી બીશનીવાલું તથા થાનાનું શેઠ રૂસતમજી કાવસજી પટેલવાલું તથા ગંદેવીનું ઈસ. ૧૮૭૧ માં બંધાયલું અંજુમનનું દોખમું તેમજ બીજાં કેટલાંક દોખમાંઓ બંધાયાં હતાં. સુરત મધે ગોપીપરામાં એવંણને પોતાને ખરચે તીઆંની ગુજરાતી નીશાળને માટે એક કુશાદે મકાંન બંધાવી સરકારને સોપ્યું, જે પર એવનનાં નામની તખતી સરકારે મુકાવી છે. [૧]

તા૦ ૧ લી જુલાઈ.

શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી એમ. એ.; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે સુરતના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૨ જી જુલાઈ

આજ દીને શરોંડા ગામ મધે શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે બંધાવી આપવા માંડેલી અધુરી દરેમેહર શેઠ માણેકજી ભીમજીભાઈ પશતાકીયાએ પુરી કરી આપી ઇજાવી હતી. [૩]

---

૧ એ દરેમેહર પર તખતી મારેલી નથી, પણ તેના પરડાયાનો ઉપલો દીવસ ગોદાવરાં પંથકવાલા એ. નાનાભાઈ ભીખાજીએ મેલવી આપ્યો છે.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી જુન ૧૮૮૦

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી જુન ૧૮૮૦.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૪ મી જુન ૧૮૮૦

૧ શેઠ દીનસાહજી દોરાબજી મીસતરીના બાવા.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧ લી જુલાઈ ૧૮૮૦.

૩ એ મકાનપર નીચે પ્રમાણે તખતી છે.

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદતથી.

"આએ દરેમેહરનું મકાંન શ્રી મુંબઇવાલા શેઠ ખર-
"શેદજી ફરદુનજી પારખે શને ૧૨૩૪ ઇઅજદજરદીના
"શાલમો બંધાવવા સારૂં રૂ. ૫૫૦૦) ભીમજીભાઈ શાપુ-
"રજી પશતાકીઆ શરોડેવાલાની મેનીજથી આપેલા પણ
"એટલા રૂપીઆમો આએ દરેમહેરનું મકાંન પુરૂં નહીં
"થતાં બીજાં જોઇતાં નાણાં આપી શખેઆ નઇ. શબબે આએ
"ધરમનું મકાંન આજ દીન શુધી અધુરૂં પડી રહેઉં.
"શબબે મેનીજ કરનારના છોકરા માણેકજી ભીમજીભાઈ
"પશતાકીઆએ પોતાના પઇશાથી પુરૂં કરાવી પોતાના
"બાવા ભીમજીભાઈ શાપુરજી પશતાકીઆનાં જંદરવાંન
"નાં પુનને શારૂં ઇજાવી જશન કરી ગામ શ્રી શરોડાની

તા૦ ૫ મી જુલાઇ.

આજ દીને ભરૂચ મધે બાઇ રતનબાઇ તે ધનજીશાહ દાકતરનાં ધણીયાનીએ એક કુવો અને હવાડો બંધાવી ખુલ્લો મુકયો હતો. [1]

તા૦ ૮ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૩ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—માણેકજી ફરાંમજી માપલા—ઉમર વર્ષ ૮૮.) પ્રથમ પેહલાં ઇંગ્રેજ બજારમાં વાઇન અને ઇંગલીશ પ્રોવીઝનની દુકાન. ૧૮૬૪ માં મેહરજી જોન સતનની કંપનીનાં લીલાંઉખાનામાં જોડાયા. ગરીબ ઇરાની જરથોસ્તીઓની હાલત સુધારવાના કામમાં મરહુમ શેઠ બહમનશાહ વકીલને એવન પણ મદદ કરતા હતા.

તા૦ ૧૦ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૫ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—નવરોજજી હોરમજજી કાબરાજી—ઉમર વર્ષ ૬૮.) એવને પોતાની જીંદગીનો ઘણો ખરો ભાગ ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતી છાપાખાનાઓના સંબંધમાં ગુજારયો હતો. પ્રથમ એમનો સંબંધ અતરે પ્રગટ થતાં ગેઝેટ નામનાં પતર સાથે હતો. અને તે ઉપરથી તેમને મી૦ નવરોજજી ગેઝેટનાં નામથી ઓળખવામાં આવતા હતા. તયાર બાદ મુંબઇ ટાઇમસ સાથે જોડાયા. ગમે એવા ખરાબ કીસમના અક્ષર એવન ઉકળાવી શકતા હતા, અને ટાઇમસના કારખાનામાં ડાકટર બીઉસટનાં લખાણ એવંન એકલાજ ઉકલાવી શકતા હતા. પાછલથી કેટલાંક ગુજરાતી પતરો સાથ એમનો સંબંધ જોડાયો હતો. [1]

તા૦ ૧૬ મી જુલાઇ.

રોજ ૧ માહ ૧૨ (ક૦) ૧૨૪૯ ય૦.

આજ દીને મરહુમ બાઇ જાઇજી તે શેઠ કાવસજી દાદીભાઈજીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવાએ રૂ. ૭૦૦) તથા મમાઇ ડાવેજર લેડી રતનબાઇ જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ. ૫૦૦) મલી રૂ. ૧૨૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.

તા૦ ૧૭ મી જુલાઇ.

રોજ માહ ૧૧ (શે.) ૧૨૪૯ યા૦.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ડોશાભાઇ નાનાભાઇ મીસ્ત્રીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૫૦૦) બાવા શેઠ નાનાભાઇ ભીખાજી મીસ્ત્રીએ રૂ. ૧૦૦), તથા બીજાં ખેશીઓએ રૂ. ૧૧૬) મલી રૂ. ૭૧૬) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. [3]

તા૦ ૧૯ મી જુલાઇ

બાઇ મોટલાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ માણેકજી નવરોજજી વાડીઆનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ જાંહગીરજી નશરવાનજી વાડીઆનાં બેટીએ "ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ" છાપાખાનાના માલેકો ઉપર પોતાનાં કોટનાં પારસી બજાર સ્ટ્રીટના રેહવાનાં ઘરની પડોસમાં છાપાખાનામાં રાતની વેળાએ ગોંઘાત કરવાના અટકાવની ફરીઆદી માંડી હતી. તેને લગતા મુકદમામાં બાઇ મોટલાંબાઇને કોરટમાં શાક્ષી આપવા માટે પ્રતીવાદીઓ તરફથી સમનસ કીધા હતા, પણ બાઇ તરફથી સીવીલ પરોસીજર કોડની ૬૪૦ મી કલમ પ્રમાણે એવું સાબેત કરવા માગયું હતું કે આબરૂદાર પારસી બાનુઓના ખાવીંદોના મરણ પછી તેમનામાં કોઈ બાહેર જવાનો રાબેતો નથી, તેવુંજ બાઇ મોટલાંબાઇના બાબમાં હોવાથી તેમની કમીશનથી જબાંની લેવી. અગર એમ નહિં તો એ કોડની ૧૭૮ મી કલમ મુજબ એ બાઇ હાલે માંદગી ભોગવતાં હોવાથી તેવણ કોરટમાં હાજર નહિં થઇ શકવાને સબબે તેવણની

"જરથોસ્તી અંજુમનના શવાધીનમો ધરમ ખાતે "આપેલ છે. આએ દરેમેહર ઉપર એકંદર ખરચ "રૂ. ૧૦૨૦૦) થાએઆ છે. રોજ ૧૭ માહા ૧૦ શને "૧૨૪૯ ઇઅજદજરદી તા૦ ૨ જી માહે જુલાઇ સને "૧૮૮૦ શા. ૧૯૩૬ ના જેઠ વદ ૧૦ ને વાર શુકરે."

સરોંડામાં કુવો ૧) આ. નશરવાનજી જમશેદજીનો બંધાવેલો તથા કુવો બીજો શેઠ ભીમજીભાઇ શાપુરજી પસતાકીઆનો બંધાવેલો છે.

૧ એ કુવા ઉપર નીચે મુજબ તખ્તી છે–:

"આ કુવો તથા હોરો લોકોને તથા ઢોરોને
"પાણી પીવા શારૂં બાઇ રતનબાઇ તે ધનજીશા
"દાકતરનાં ધણીઆંનીએ પોતાની દીકરી સવર્ગવાશી
"ગુલબાઇ તથા માએ કુવરબાઇના પુનને શારૂ
"રોજ ૧૯ મા માહ ૧૦ મો ૧૨૪૯ યજદજરદીને
"રોજે બંધાવ્યો છે, તા૦ ૫ મી જુલાઇ શને ૧૮૮૦
"ઇશવી."

૧ શેઠો કેખશરૂ, બહમનજી, હોરમજજી, તથા નાદીરશાહ નવરોજજી કાબરાજીના બાવા.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી જુલાઇ ૧૮૮૦.

૩ જામે જમશેદ તા૦ ૨૦ મી જુલાઇ ૧૮૮૦

જબાંની કમીશનથી લેવી. પેહલી બાબતની તરફેણમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠો ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, અને બાઇના દીકરા શેઠ નવરોજજી માણેકજી વાડીઆએ આરીદેલીટો કીધી હતી કે આબરૂદાર પારસી બાનુઓમાં પોતાના ખાવીંદોનાં મરણ પછી બાહેર નહિં જવાની રસમનો રાખેતો છે, અને બાહેર જવાની ફરજ પાડવાથી તેમની લાગણીને નુકશાન થાયછે. નામદાર જડજ સર ચારલસ સારજંટે ચુકાદો આપ્યો કે "પારસણોમાં કાંઇ પરદેનશીનીનો ચાલ નથી. કેટલીક પારસી બાનુઓ તો પગે અને ગાડી ઘોડે ફરતી હરતી અને ઘોડાઓપર બેસતી જોવામાં આવે છે. બાઇ મોટલાંબાઇ પોતે વાદી છતાં એવી ભરથારનાં મરણની પરદેનશીનીને મલતી વાત લાવીને સાક્ષી આપવા નહીં આવે તે ઘણું વાંધાભરેલુ ગણાય. પણ જયારે તેણીની માંદગી અને નાતવાંનીનો શબબ બતાવવામાં આવ્યો છે ત્યારે તો કમીશન કાહડી જબાની લેવાડવામાં આવે. બાકી ભરથારોનાં મરણ બાદ પારસીઓમાં પરદેપોશ રહેવાનો ચાલ મુલગો નથી. રસમ રેવાજ તે આખી કોમમાં અને દેશમાં હોવો જોઇએ, તે કાંઇ કોમના ચોકસ ભાગમાં કે ચોકસ લતા પર નહીં હોવો જોઇએ. બીજી ગ્નાતની માફક પારસી બેડીઓને પરદેપોશ ગણવું તદન બેહુંદું છે. ભરથારોના મરણની ગમખારીથી બે પાંચ જણીઓ એકાંતમાં જીંદગી ગુજારતી હોય તો તે કાંઇ આખી કોમનો કે દેશનો રાહ રવેઅો કહી શકાય નહીં તેથી એ શબબને સર તો નહીં, પણ મોટલાંબાઇની નાતવાનીને શબબે હું હોકમ કરૂંછું, કે તેણીની જબાંની કમીશનથી કમીશનોના ધારા મુજબ લેવી. [૧]

તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને મુંબઇની સરકારે નવા સુલેહના અમલદારો ઇયાને "જસટીસ ઓફ ધી પીસ" નેમ્યા હતાઃ—[૨]

શેઠો અરદેશર ફરામજી સોલીશીટર, કાવસજી ખરશેદજી જમશેદજી, એદલજી બહમનજી મારીસ, જાંહગીર કાવશજી રેડીમની, જાંહગીર ડોશાભાઇ કરાકા, ખાંનબાહદુર મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, માણેકશાહ જાંહગીરશાહ તાલેયારખાંન, નશરવાનજી બેહરાંમજી શેકેટરી, રૂસતમજી અરદેશર વાડીઆ.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી જુલાઇ ૧૮૮૦
૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ ૧૮૮૦

તા૦ ૧ લી આગશટ

શેઠો કાવસજી ખરશેદજી સંજાણા, હોરમજજી મેહરવાનજી હકીમ, અને કાવસજી હોરમજજી મીસ્ત્રીએ ઇંગલાંડ મધે "ઇંડીઅન મેડીકલ સરવીસ"ની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી. [૧]

તા૦ ૮ મી આગશટ

મુંબઇની પારસી પંચાતના ફંડના તા૦ ૨૬ મી અકટોબર ૧૮૭૮ થી તા૦ ૧૩ મી નવેંમબર ૧૮૭૯ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાનામાં તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે વરસની શેવટે પંચાતના ફંડના તરસ્ટીઓ હસ્તકના ધરમના ફંડ ખાતાંઓની પુંજી એકંદર રૂ.૧૯૬૦૬૫૯)૧૭ાા ની હતી તેમાં શ્રી મુંબઇની પારસી પંચાતના ફંડના તથા જુદાં જુદાં ધરમ ખાતાંઓના મલી રૂ.૧૫૯૫૩૪૪) ૧૩ાા ની હતી અનેશ્રી સુરતની પારસી અનજુમનના ધરમના ફંડની તથા પારસી સુરત ચારેટી ફંડની રૂ.૩૫૧૧૧૫)૪ ની હતી અને અહમદનગરની દરેમેહેરને લગતા ખરચની રૂ. ૯૦૦૦) ની અને મરહુમ મી. ભીમજીભાઇ રાંદેલીયા હાથ ચોરનાર ના સંબંધના ખાતાંની રૂ. ૫૨૦૦) ની હતી. આગલા વર્ષની શેવટે રૂ. ૧૮૭૦૫૫૩ાા)૪ાા ની હતી એટલે એ સાલમાં કુલે વધારો રૂ. ૯૦૧૦૫ાા)૧૩ નો થયો હતો. [૨]

તા૦ ૧૫ મી આગશટ.

ડાકટર હીરાજી એદલજીએ વૈધક હુનરની તવારીખને લગતું એક પુસ્તક ઇંગ્રેજીમાં રચી પ્રગટ કીધું હતું.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી આગશટ ૧૮૮૦

૨. આ વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડનાં હીસાબમાં નીચલી નોટો અનામત રાખવા મલી હતી.

મરહુમ શેઠ જીવાજી માણેકજી વાછાના પુનને સારૂ રૂ ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ તે મધેથી રૂ. ૩૦૦૦) નું વ્યાજ કુલ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાના ફંડ ખાતે અને રૂ ૨૦૦૦) નું નામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટની યાદગારી માટે ઉભી કરેલી જરથોસ્તી મદરેસાનાં ફંડ ખાતે વાપરવા.

મરહુમ શેઠ કાવસજી દીનશાહજી પીટીટના પુનને સારૂ તેવણના બાવા તથા બેશીઓએ રૂ. ૨૨૫૦૦). તેમાંથી રૂ. ૭૦૦૦) નું વ્યાજ મુંબઇનાં આંધલાં પાંગલાં તથા લાચાર જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવા તથા પગાર આપવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૨૫૦૦) નું કુલે જ૦ રવાનોને અવલ મંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૫૦૦) નું ઉદવાડાનાં આ

તા૦ ૧૭ મી આગશટ.

કાબુલ ખાતે માર્યા ગયલા લશ્કરીસિપાહીઓનાં કુટુંબોના આશરા માટે એક ફંડ ઉભું કરવાનો ઠેરાવ કરવા માટે અતરેના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા આજ દીને ટાઉન હાલમાં નામદાર ગવરનર સર જેમ્સ ફરગુસનનાં પ્રમુખપણા હેઠલ મલી હતી. નામદાર ગવરનરે સભા મલવાનું કારણ કહી સંભલાવ્યા બાદ હાનરેબલ મી૦ આશબરનરની દરખાસ્ત અને સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટના ટેકા સાથે ઠેરાવ થયો કે "અફગાંનલડાઇમાં માર્યા ગયલા તથા જખમોથી ઘાયલ થઇ અશકત થઇ પડેલાં દેશી તથા યુરોપ્યન સોલજરોના પોતાનાં તથા તેમના કુટુંબના નીરવાહ માટે એક ફંડ ઉભું થવાની અગત છે." એ પછી "બોમ્બે મીલીટરી રીલીફ ફંડ"નાં નામથી એક ફંડ ઉભુ કરી તે બાબેની ગોઠવણ કરવા એક કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થઇ હતી.[1]

એ કમીટીએ બીજે દીને પોતાની બેઠક કરી ડાકટર વેર અને શેઠ ડોસાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, સી. એસ. આઇ. ને એ ફંડના ઑનરરી શેક્રેટરીઓ નેમ્યા હતા.

તા૦ ૧૯ મી આગશટ.

પુણાના આસીસ્ટંટ કલેકટર શેઠ શોરાબજી પદમજી પેશતનજીને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના ત્રીજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટની સતા આપી હતી.

પૂર્વ ગુજરાતના ડેપ્યુટી સેનીટરી કમીશનર ડાકટર મનચેરજી બેહરાંમજી કોહલાને નામદાર સરકારે તેમના

તશએહરાંમ સાહેબનાં ફંડ ખાતે રૂ. ૧૦૦૦) નું શ્રી નવસારીનાં આંધલાં પાંગલાંઓને પગાર આપવાનાં તથા નાવારસ રવાનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૫૦૦) નું શ્રી સુરત શહેરના જરથોસ્તી રવાનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૨૦૦૦) નું ઉદવાડાની અંજુમનનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૫૦૦) નું મુકતાદ તાંકને દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહેચી આપવા સારૂ રૂપીયા વાલવાના ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૫૦૦) નું પારસી પંચાતનાં જનરલ ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૫૦૦) નું પારસી પંચાતના શેહેનશાહી ગહમબાર ફંડ ખાતે, રૂ ૧૦૦૦) નુ શ્રી અહમદનગરની મરહુમ શેઠ જમશેદજી પેસતનજી પલાનટીનની દરેમેહરના ચાલુ ખરચનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું શ્રી પુણાની પારસી અંજુમનનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૫૦૦) નું જરથોસ્તી જંદ અવસ્તાની નિશાલોનાં ફંડ ખાતે તથા રૂ. ૧૦૦૦) નું શ્રી સુરતનાં આંધલાં પાંગલાંનાં ફંડ ખાતે, મલી રૂ. ૨૨૫૦૦).

બેહસ્તનસીન બાઇ આઇમાએ તે મરહુમ બાઇ જીવણાઇ કાવસજી બેજનજી કરાંણીની દીકરીનાં પુનને માટે તેવણુના મમાવા શેઠ કાવસજી બેજનજી કરાંણીએ રૂ. ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ મુંબઇનાં આંધલાં પાંગલાં તથા લાચાર જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવા તથા પગાર આપવાનાં ફંડ ખાતે વાપરવા.

મરહુમ શેઠ પાલણજી ધનજીભાઇ પાંઉવાળા તથા તેવણનાં વીધવા બાઇ બચુબાઇના પુનને સારૂં રૂ. ૧૦૦૦૦) ની નોટ આપી એવી સરત કીધી છે કે, તેનું જે વ્યાજ ઉપજે તે દર સાલ હાલના તથા હવે પછીના તરસ્ટીઓની નજરમાં આવે તે માફક તેઓ હસ્તકનાં ધરમખાતાંઓ મધેનાં હરકોઇ વહીવટમાં જમે કરવા, અથવા જરથોસ્તીઓના ફાએદાનાં દીન ધરમનાં હરેક કામમાં તેની ઉપજ વાપરવી, પણ ઘણી જરૂર વગર વરસે વર્ષ એકજ ચોકસ ફંડમાં અથવા એકજ ચોકસ કારણ સર એ વ્યાજની આવકનો ઉપયોગ નહીં થાય તે ધ્યાંનમાં રાખવું, અગરજો કોઇ વર્ષમાં એ ખાતાંની આવકનો ઉપયોગ કરવાની જરૂર નહીં માલમ પડે તો એ આવક વધારી તે રૂપીયા હરેક બીજી વખતે વાપરવા. દીન તથા ધરમનાં હરેક કામમાં અથવા તેવાં કામની ટીપમાં એ ખાતેથી રૂપીયા વાપરવા યા ભરી આપવા પડે તો મરહુમ શેઠ પાલણજી ધનજીભાઇ પાંઉવાલાને નામે વાપરવા અથવા ભરી આપવા.

બેહસ્તનશીન બાઇ મેહેરવાંનજી કાવસજી દીનશાહજી પીટીટનાં પુનને સારૂ રૂ. ૧૦૦૦૦) ની નોટ. તેમાંથી રૂ. ૨૫૦૦) નું વ્યાજ મુંબઇનાં આંધલાં પાંગલાં તથા લાચાર જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવા તથા પગાર આપવાના ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું શેઠ દીનશાહ માણેકજી પીટીટે પોતાના મરહુમ મુરબીજી શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી પીટીટના પુનને સારૂં મુંબઇના દોખમાઓવાળા ડુંગર ઉપર બંધાવી આપેલી સગડીમાં ચેરાગ તથા આતશ રોશન રાખવા તથા સગડીની મરામત કરવાનું ખાતું છે તેમાં, રૂ. ૧૦૦૦) નું મુકતાદ તાંકને જે દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહેંચી આપવા સારૂં રૂપીયા [illegible] ફંડ ખાતે, રૂ. ૫૦૦) નું પંચાતના શેહેનશાહી [illegible] ફંડ ખાતે, રૂ. ૫૦૦) નું આંધલાં પાંગલાં તથા [illegible] જરથોસ્તીઓને ધર્મશાલામાં રાખી પરવરસી [illegible] ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું ઉદવાડાનાં [illegible] સાહેબના ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) [illegible] રવાંનોને અવલમંજલ પહોંચાડવાનાં [illegible] રૂ. ૫૦૦) નું ઉદવાડાની અંજુમનન [illegible] રૂ. ૫૦૦) નું નવસારીનાં [illegible] પગાર આપવાનાં તથા નાવારસ [illegible] પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. [illegible] થોસ્તી ટોલાના ઉપયોગને કીજે [illegible] તથા દરેક બીજા ધરમનાં [illegible] ટીપ ઉભી કરવામાં આવે તેમાં [illegible] રૂ. ૫૦૦) નું સુરતનાં [illegible] પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, [illegible] ચાતનાં જનરલ ફંડ ખાતે [illegible]

૧ જામે જમશેદ, [illegible]

ઓહ્દા ઉપરાંત ભરૂચના કામચલાઉ સીવીલ સરજ્યન નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૩ મી આગશ્ટ.

રોજ ૯ માહ ૧૨ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—એદલજી રૂસ્તમજી સુનાવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૯) એવનની અતરે ૧૮૩૯ થી એપોલો સ્ત્રીટમાં શેઠ હોરમસજી ધનજીભાઈ ધીસ્તા સાથે "એદલજી અને હોરમસજી" ને નામે ઇંગરેજી અસબાબ તંબુઓ વગેરે પુરા પાડવાની દુકાન હતી. પછી ૧૮૫૬ થી પોતાના દીકરાઓને સામેલ કરી "એદલજી રૂસ્તમજી સન્સ" ને નામે તે દુકાન ચલાવતા હતા.

૧૮૬૬ માં પોતાના છોકરા તથા છોકરાઓના છોકરાની શેહાદી નવજોતની મીજલસમાં એક અંજુમન પત્ર વંચાવી ખેતવાડીના પોતાના રહેવાના બંગલાની પડોશનું પોતાનું એક કુશાદે મકાન જરથોસ્તીઓને સર અવસરે વાપરવાને ટ્રસ્ટમાં આપવાને ઠેરાવ્યું હતું. અને પછી તેનું પાકું ટ્રસ્ટ ડીડ કરાવ્યું હતું. એ રીતે આ જગા લગનસરા વગેરેને માટે ધર્મ ખાતે આપ્યા બાદ ખેતવાડી મધે એજ કારણસર બીજા બાગો તથા વાડીઓ થવાને લીધે એનો ઝાઝો ખપ ન થવાથી શેઠ એદલજીએ તે ઇ. સ. ૧૮૭૨ થી ખેતવાડીની સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીવાલી પારસી છોકરીઓની નિશાળને વગર ભાડે વાપરવા આપ્યું હતું. એ ઉપરાંત એ વાડીના કંપાઉંડમાં ખેતવાડી ખાતે ઉભી થયલી કસરતશાળા પણ ઇ. સ. ૧૮૭૮ ના ડીજેમબર માસથી તે ૧૮૮૧ ના સપટેમબર માસ સુધી મુફ્ત રાખવામાં આવી હતી. એ કન્યાશાળાની કારોબાર મંડલીના ૧૮૭૧ થી, અને કસરતશાળાની કારોબાર મંડલીના તેની સ્થાપનાથી તે પોતાના મરણ સુધી એવન પ્રમુખ હતા. ઇ. સ. ૧૮૭૭ ના આગશ્ટ માસથી એવને શીમ મધેનો પોતાનો બંગલો દુકાળથી પીડાતા લોકો મુંબઇમાં આવ્યા હતા તેઓને રાખવા માટે પોલીસ કમીશનરને સ્વાધીન કેટલાક માસ સુધી આપ્યો હતો. અને તે માટે પોલીસ કમીશનર સર ફ્રાંક સુતર, સી. એસ. આઇ. એ મુંબઇ સરકારપરના પોતાના રીપોર્ટમાં એવનની ઘણી વખાન કીધી હતી.

તા૦ ૨૩ મી આગશ્ટ

અતરેની હાઇ કોરટની આપેલેટ સાઇડમાં આજ દીને નામદાર ચીફ જસટીસ સર માઇકલ વેસ્ટરાપ તથા જસ્ટીસ એમ. મેલવીલ બીરાજયા હતા, તે વેળાએ એક પારસી પોતાના વકીલ સાથે વાત કરવાને ગયો હતો. એ ભાઇનાં માથાં ઉપરનો ફેંટા અને બીજો પોશાગ ઇંગ્રેજી ઢપનાં હોવાથી નામદાર ચીફ જસટીસે તેને જણાવ્યું કે તમારી ટોપી ઇંગ્રેજી ઢપની છે માટે ઇંગ્રજી મંડલીના કાનુન મુજબ કાંતો કોરટનાં માન ખાતર ટોપી ઉતારી ઉઘાડે માથે આવવું નહીં તો કોરટમાંથી જતા રેહવું. આ ઉપરથી તેને કોરટમાંથી જતા રેહવાની ફરજ પડી હતી.[1]

તા૦ ૨૬ મી આગશ્ટ

રોજ ૧૨ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ ધનબાઇજી તે શેઠ જમશેદજી દોરાબજી નાએગામવાલાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાં માં તેમના ખાવીંદે રૂ. ૧૦૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૬ મી આગશ્ટ

રોજ ૧૨ માહ ૧૨ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—મનચેરજી એદલજી અફીણવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૪.) એવણ ઇંગ્રેજ બજારમાં દારૂકામના એક જાણીતા વેપારી હતા. મુંબઇના શેઠીઆઓના મંડળમાં ફરનાર હોવાથી ઘણા હસમુખા તથા બતકબોલા હતા.

તા૦ ૨૬ મી આગશ્ટ

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ; એલ, એલ. બી. ને નામદાર સરકારે પુણાની કાલેજ ઓફ સાએનસમાં ગણિત શાસ્ત્રના, તથા શેઠ કાવશજી જમશેદજી સંજાણા, એમ. એ. ને ગુજરાત કાલેજમાં ગણિત અને ખુદરતી ફીલસુફીના પ્રોફેસરો નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૩૧ મી આગશ્ટ

રોજ ૧૭ માહ ૧૨ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—ઉકરજી શોરાબજી બુરેખાં—ઉમર વર્ષ ૪૪). અતરેના ચીફ-ઇનજનીયરની આફીસમાં શીનીઅ

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૯ મી આગશ્ટ ૧૮૮૦.

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી આગશ્ટ ૧૮૮૦

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી આગશ્ટ ૧૮૮૦

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી આગશ્ટ ૧૮૮૦

ઇનજીનીયરીંગનું કામ શિખાડવાનો જે વર્ગ ૧૮૫૪ માં ઉઘાડવામાં આવ્યો હતો તેમાં શિખી ૧૮૫૬ ના મારચ માસમાં પસાર થયા હતા.

તા૦ ૬ ઠી સપટેમબર.

રોજ ૨૩ માહ, ૧૨ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—એ૦ કાવશજી મનચેરજી મોદી—ઉમર વર્ષ ૮૮)

એવણે ૧૨–૧૪ વરસની વયે નવસારીથી મુંબઇમાં આવી ટુંક વખત મોએદી કરી હતી. પણ ખુશ દસકત લખનાર અને ચાલાક જેહેનનાં હોવાથી ફરદુનજી મરજબાનને ત્યાં એક લખનાર તરીકે ગોઠવાઇ ગયા હતા, અને તાર બાદ તે વખતના પૂર્વ ભાષાઓના ઓલમા શેઠ ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલને ત્યાં લખનાર તરીકે કામ કર્યું હતું. એવણે પારસીઓમાં તે વખતે ચાલતા બુતપરસ્ત રેવા જેની સામે મજબુત લડતો ન્યુસ પેપરો તેમજ ચોપાંન્યાંઓ છપાવી ચલાવી હતી. તેમાં મુકતાદ ૧૮ દિવસ માંડવાની વીરૂધમાં આજે ૫૫) વરસોની વાત ઉપરતું એવણનું લખાણ હજી સાહદત તરીકે ટાંકવામાં આવે છે. અવસ્તામાંથી જુદા જુદા ફકરાઓ ચુંટી કાઢી "સેતાયશે હોરમજદ" નામની ચોપડીમાં છપાવ્યા હતા, જે આજે ૫૦) વરસની વાતપર નવીન પગલું ભરાયલું હોવાથી ઘણી હોહા થઇ રહી હતી.

તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર.

શેઠ કાવશજી નવરોજજી વેસુવાલાએ "વીલાયતના કવેશ્વરો" નામે પુસ્તક રચી પ્રગટ કર્યું હતું [૧]

તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર

રોજ ૨ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

મરણ—દીનશાહજી દાદાભાઇ ગાંધી—ઉમર વર્ષ ૭૨. અતરેના ઇંગ્રેજ બજારના એક જાણીતા વેપારી. એ એઓનો નીલગીરી, ચીન, ઇંગલંડ ખાતે મોટો વેપાર 'ડી. ડી. ગાંધી એંડ કંપની'ના નામથી ચાલતો હતો.[૨]

તા૦ ૨૧ મી સપટેમબર.

રોજ ૩ માહ ૧ (શે.) ૧૨૫૦ ય૦

મરણ—બેહેરાંમજી કાવશજી રાંદેલીઆ. એવન મરહુમ ભીમજી હાડ વૈદના ભાણેજ થતા હતા અને પોતાના એ અખયાત મામાના હાથ હેઠલ હાદ વૈદનો ધંધો અતરે કરતા હતા.

તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર

શેઠ ફરામજી નશરવાંનજી શેઠનાને હિંદુસ્થાંનની નામદાર સરકારે "ખાન બાહદુર" નો અંગત ખેતાબ આપી અહમદનગર જીલ્લાના હોનરરી માજીસ્ટ્રેટ નેમી પેહલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સતા આપી હતી.[૧]

તા૦ ૩૦ મી સપટેમ્બર

રોજ ૧૨ માહ, ૧ (શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ આવાંબાઇ તે શેઠ કાવશજી ડોશાભાઇ દારૂવાલાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા શેઠ પેશતનજી કાવશજી દારૂવાલાએ રૂ. ૫૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૧ લી અકટોબર.

શેઠો નાનાભાઇ કુંવરજી મોદી, પીરોજશાહ હોરમજજી હકીમ, અને કેખશરૂ રતનજી દીવેચાએ ઇંગલાંડ મધે એડીનબરો યુનીવરસીટીની એલ. આર. સી. એસ. તથા એલ. એમ. ની પરીક્ષાઓ ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી. [૩]

તા૦ ૭ મી અકટોબર

શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે ખાનદેશના કામચલાઉ ડીસ્ટ્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[૪]

તા૦ ૮ મી અકટોબર.

એ૦ ફરામજી મીનોચેહરજી દસ્તુર જમારપઆશાના, બી. એ. એ જરતોસ્તી ધર્મબોધ પાઠમાલાની

---

૧ "વિલાયતનાં કવીશ્વરો. તેઓનાં જનમ ચરીત્રો, તેઓનાં લખાણો, અને તેમના કવેતોની વીગતો. ગુજરાતી ભાષામાં રચનાર કાવસજી નવરોજી વેસુવાલા. મુંબઇ. જેહાંગીર એજનજી કરાણી, પુસ્તકો વેચનાર તથા પ્રગટ કરનાર, નાં૦ ૧૪, પારસી બજાર સ્ટ્રીટ, કોટ, ૧૮૮૦."

૨ શેઠો દાદાભાઇ, કેકોબાદ, તથા જીવાજી દીનશાહ ગાંધી (સોલીશીટર) ના બાવા.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૮૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૬ ઠી અકટોબર ૧૮૮૦.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી અકટોબર ૧૮૮૦.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૭ મી અકટોબર ૧૮૮૦.

ચોપડી બાહેર પાડી હતી.[1]

તા૦ ૯ મી અકટોબર.

રોજ ૨૧ માહા ૧ (શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

મરણ—રૂસતમજી ફરાંમજી દીવેચા–ઉમર વર્ષ ૬૦) એવન પોતાના બાપને મલેલાં ઇનામી ગામ મહોલ તથા મરોલનો વહીવટ ચલાવતા હતા. અને જાતે ઘણા બાહાદર તથા અક્કલમંદ હતા. દીવેચાનું કુટુંબ મુંબઇ મધે આજ ૧૫૦) થી વધારે વરસનું વસેલું છે. એ કુટુંબના વડવા નાથાજી બહમનજી ઇ. સ. ૧૭૨૭ માં દીવ બંદરેથી અતરે આવ્યા હતા, અને વૈદાંનો ધંધો કરતા હતા. મુંબઇ મધે તે વેળાએ પારસીઓ વચે એ નાથા દીવેચા અને આશા વઇદ એ મુખીય હકીમો અથવા ડાકટરો ગણાતા હતા. નાથાજીના દીકરા પેસતનજી અતરે આવતાં વીલા-યતી વાહણો તથા મનવારોનાં દુબાશનું કામ શેઠ દાદીભાઇ નશરવાંનજીની સહાયતા હેઠલ કરતા હતા. તેમના વડા દીકરા ફરાંમજી પેસતનજી દીવેચા તે આ મરનાર શેઠ રૂસતમજીના બાવા ઇ. સ. ૧૮૧૪ થી મુંબઇના ગવરન-રોનાં ઘેર ખાતાંના તમામ વહીવટના વડા કારભારી હતા. આ ઓધો મુંબઇ આવતા દરેક ગવરનરના મનપતીજ રીતે તથા સરકાર તરફ નીમકહલાલી અને કરકસરથી બજાવવાના બદલામાં નામદાર ગવરનર સર જાન માલ કમની સરકારે ઇંગ્લાંડથી કોરટ ઓફ ડાએરેકટરસની પરવાનગી મંગાવી તારીખ ૩૦ મી નવેમ્બર ૧૮૩૦ ને દીને તેવણુને છારની તરફ આવેલાં માવલ અને મરોલી નામનાં બે ગામો વંશપરંપરા ઇનામમાં આપ્યાં હતાં. મજકુર ફરાંમજીનાં ઇ. સ. ૧૮૪૫ માં મરણ બાદ એ ગામો મરનાર શેઠ રૂસતમજીનાં હસતક આવ્યાં હતાં, અને એવને પોતાની જાતી મેહનત, ખંત, અને ચોકસાઇથી તેમાં ઘણોક સુધારો કરી ઉપજ વધારી હતી, તથા તે તરફ કીનારો આવેલો હોવાથી મીઠાંના અગરો બાંધી તે જીનશનો મોટો વેપાર પોતાના મરણ સુધી ચલાવતા હતા.[2]

તા૦ ૧૧ મી અકટોબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ રૂસતમજી ફરાંમજી દીવે-ચાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા બેહેશીઓએ મલી રૂ. ૧૧૨૬) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૧ મી અકટોબર

રોજ ૨૩ માહ ૧(શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

મરણ—એ. ફરાંમજી મીનોચેહરજી દસ્તુર જામાં-સ્પ આશાના બી. એ.—ઉમર વર્ષ ૩૩. મુંબઇની યુની વરસીટીમાંથી સફેદ પાઘડીવાળા અથોરનાન અને તેબી દસ્તુરના ખાનદાનના તરીકે એવણે બી. એ. ની પદવી મેલવી હતી. અને સર જમશેદજી મદરેસામાં એક શીશય તથા શીક્ષક તરીકે દાખલ થયા હતા. અવસ્તા પેહેલવીનું એવનનું જ્ઞાન ઉંચા પ્રકારનું હતું. ઝંદ શીક્ષક તથા બીજી એકુ બે ચોપડીઓ એવણે રચી પ્રગટ કરી હતી.

તા૦ ૧૨ મી અકટોબર.

રોજ ૨૪ માહ ૧ (શે.) ૧૨૫૦ ય૦

આજ દીને મરહુમ શેઠ નવરોજજી હોરમજજી ભરૂચા મોવડાંવાલાનાં ઉઠમણામાં તેમના દીકરા શેઠ પેસતનજી નવરોજજી મોવડાંવાલાએ રૂ. ૩૦૦૦) તથા બીજા બેહેશીઓએ રૂ. ૩૫૦) મલી રૂ. ૩૩૫૦) ધર્મખાતાં-ઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૬ મી અકટોબર.

રોજ ૨૮ માહા ૧ (શે.) ૧૨૫૦ ય૦.

આજ દીને બીલીમોરા મધે મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ હોરમજજી રતનજી તાતાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી રૂ. ૩૫૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૧ મી અકટોબર.

મરહુમ શેઠો વીકાજી અને પેશતનજી મેહરજીએ પોતાના ચાલતા વખતમાં બીરાર જીલ્લામાં કેટલેક ઠેકાણે ધર્મશાલાઓ બંધાવી હતી, તેમાંની આકોલાવાલી ધર્મ-શાલા ઘણી બીશમાર હાલતમાં આવી પડવાથી એ ખાન-

---

૧ "જરથોસ્તી ધર્મબોધ પાઠમાળા, પેહલી ચોપડી, શરૂઆતના અવસ્તા તથા જરથોસ્તી ધર્મનોબોધ. બાળકોને નવજોતને માટે તૈયાર કરવા સારૂં. બનાવનાર ફરામજી મીનોચેહરજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાજીના બી. એ. સર જમશેદજી જીજીભાઇ જરથોશ્તી મદરેશાના ઝંદ અને પેહેલવી ભાષાનો વિદ્યારથી અને એજ મદરેસાનો પ્રોજેક્ટ શીક્ષક, મુંબઇ સમાચાર છાપખા-નામાં માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહર હોમજીનાએ છાપ્યું છે. સને ૧૨૪૯ યઅજદજરદી–સને ૧૮૮૦ ઇસવી"

૨ મરહુમ શેઠ અરદેશર, તથા શેઠ પેસતનજી અને જહાંગીરજી રૂસતમજી દીવેચાના બાવા.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી અકટોબર ૧૮૮૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી અકટોબર ૧૮૮૦.

૩ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૨૪ મી અકટોબર ૧૮૮૦.

દાંનના નમીરાઓની રજામંદીથી બે જુની ધર્મશાલાઓનો કાટ વેચી તથા બીજું ઉમરાણું કરી એક નવી ધર્મશાલા એ ઠેકાણેના આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, સી. આઇ. ઇ. એ બંધાવી ચોકસ સરતોથી ત્યાંની મ્યુનીસીપાલીટીને હસ્તક આપી હતી. એ ધર્મશાલામાં ખીશરના વકીલોએ એક કુવો બંધાવી આપ્યો હતો.[1]

તા૦ ૨૧ મી અકટોબર.

સરજયન કુંદરજી કાવરાજી વઇદને નામદાર સરકારે ભરૂચના કામચલાઉ સીવીલ સરજયન નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૮ મી અકટોબર.

શેઠ મેહરજીભાઇ કુંવરજી તારાપોરવાલાને નામદાર સરકારે ૧૮૭૯ ના "દખણ એગ્રીકલચરીસ્ટસ રીલીફ આકટ" ની રૂહે સેતારા જીલ્લાનાં તાસગામના "કોનસીલીએટર" નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૩ જી નવેમબર.

શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ "નંદ બતરીસી" નામનો એક નાટક રચી બાહેર પાડયો હતો

તા૦ ૪ થી નવેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૨ (શે.) ૧૨૫૦ ય૦.

કલીઆંણી ગામ મધે ઇ. સ. ૧૭૮૮ માં મુંબઇવાલા મરહુમ શેઠ એદલજી બેહરાંમજી મોદીએ બંધાવેલી દાદગાહની દરેમેહર ઘણી પુરાતમ થવાથી તે ત્યાંવાલા શેઠો ભીખાજી જીજીભાઇ શેઠના, ડોશાભાઇ હોરમજજી ભીમડીવાલા, ફરદુનજી મેહરવાનજી સરાફ અને હોરમજજી માણેકજી ભીમડીવાલાએ પોતાને ખરચે ઘટતો ફેરફાર કરાવી તેમાં આજ દીને આતશ આદરાંન પરદાવ્યા હતા. જશનની ક્રિયા ત્યાંવાલા દસ્તુર રૂસતમજી બેહરાંમજી સંજાણાના વડા દીકરા એ૦ દારાબજી રૂસતમજી સંજાણાએ કીધી હતી. જે પુરી થયા બાદ શેઠ ડોશાભાઇ હોરમજજી ભીમડીવાલાએ એક અંજુમન પત્ર વાંચી સંભલાવ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ દરેમેહરમાં કાડી, સુખડ, તેલ, બોએ દેવાના તથા બીજા ચાલુ ખરચોને માટે ઉપલા ચાર સાહેબોએ રૂ. ૭૦૦૦) એલાહેદા કાઢયા છે. એ પછી કલીઆંણીવાલા દસ્તુર રૂસતમજી બેહરાંમજી સંજાણા, મુંબઇવાલા દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાના, થાંણાવાલા દસ્તુર ખુરશેદજી મીનોચેહરજી પંથકી, તથા એ૦ દારાબજી રૂસતમજી સંજાણા તેમજ એ દરેમેહર સમારનાર મીસ્ત્રી શેઠ પાલણજીને એકેકી શેઆલ હોરાડી માંન આપ્યું હતું. એ બાદ આદરાંન પરદાવનાર સાહેબો તરફથી નેઆતનું જમન કરવામાં આવ્યું હતું. તેની ચાશની કરી સર્વ લોક વદાય થયું હતું.[1]

તા૦ ૪ થી નવેંમબર.

સુરતના સબારડીનેટ જડજ શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે રૂ. ૫૦) સુધીના દાવાના મુકદમાઓ ચુકવવાની સમાલ કાઝ કોરટના જડજની સત્તા આપી હતી.[2]

તા૦ ૧૫ મી નવેમબર.

રોજ ૨૮ માહ ૨ (શે.) ૧૨૫૦ ય૦.

મરણ—હોરમજજી ફરાંમજી ચીનાઇ—ઉમર વર્ષ ૭૬). એવંન ૧૮૩૦ ના શાલથી ચીન ખાતે વેપાર તથા આડતના કામ કરતા હતા. અને ૧૮૪૪ માં મુંબઇ મધે આવી અહીંઆં પણ એક વેપારી પેહડી સ્થાપી હતી. નામા તથા હીસાબ કીતાબના કામમાં એઓ ઘણા ખબરદાર હતા; અને હુંડીયામનના કોઠા તથા બે ત્રણ ગણિતને લગતાં પુસ્તકો એવંને બાહેર પાડયાં હતાં. જરથોસ્તી મહજબને લગતી બાબતો વીશે જાણવાનો તથા તકરાર કરવાનો એવણને ઘણો માહવરો હતો.

તા૦ ૧૮ મી નવેમબર.

વીરમગામના મામલતદાર શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાએ નામદાર સરકારના હોકમથી "કછ મોરબી બાઉંડરી કમીશન" ના કછ તરફના એક મેમબર તરીકે ૧૮૭૯ તથા ૧૮૮૦ માં મલી ૧૪ માસ કામ ચલાવીયું હતું.

સરજયન ફરામજી રતનજી દીવેચાને નામદાર સરકારે રાજકોટના કામચલાઉ સીવીલ સરજયન નેમ્યા હતા.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી નવેમબર ૧૮૮૦
૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૪ થી નવેમબર ૧૮૮૦

અમદાવાદના કલેકટરના હેડ કલાર્ક શેઠ દાદાભાઇ દીનશાહ કરાકાને નામદાર સરકારે સુરતના કામ ચલાઉ હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા. [1]

તા૦ ૧૮ મી નવેમબર.

રોજ ૧ માહ ૪ (ક૦) ૧૨૫૦ ય૦.

મરણ—નવરોજજી માણેકજી લશકરી, ભાંડુપ-વાલા–ઉમર વર્ષ ૮૦).

એવન લશકરી ખાનદાનના હતા, પણ ભાંડુપના એસ્ટેટના ૧૮૩૦ થી કારભારી હોવાથી ભાંડુપવાલાની અટકથી ઓળખાતા હતા. ભાંડુપના એસટેટનો કારભાર એઓએ ઘણી ચાલાકીથી તથા ફાયદાકારક અને મોટા નફામાં ચલાવયો હતો, અને પોતે પણ પાંચ પઇસે સુખી થયા હતા. એવણ ઘણાજ દીનદાર તથા પોતાના ધરમ ઉપર ચુસ્ત હતા. થાણા અને ભાંડુપ વચે ૧૮૫૩ થી આગગાડી થયા છતા પણ એવણ ભાંડુપથી થાણાના આદરીઆંનમાં દર હમદારે પાલખીમાં બેસી ભણવા જતા હતા. એ સીવાય ઘણીક જાહોજલાલી ભોગવી હતી. પાછલા વખતમાં બીચારાનું બધું નાણું કેયે જતું રહયું હતું. અને ઘણી ગરીબ અવસ્થામાં આવવાથી તથા પેટે પુઠે કાંઇ સંતાન ન હોવાથી બીચારાને ચોપાટીની આંધલાં પાંગલાંઓની ધરમશાલામાં રાખ્યા હતા. જયાં થોડાક માસમાં મરણ નીપજયું હતું. 'વખતનાં ફરતાં ચકકર તજે માણસની મતી અને ગતીમાં કેટલો ફેર પડી જાય છે ?' [2]

તા૦ ૨૦ મી નવેમબર.

શેઠ નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલે "દ્રવ્ય તથા રૂપાંના મુલની ન્યુનતા" વિષે ગ્નાન પ્રસારક મંડલી આગળ કીધેલાં ભાષાનો છપાવી પ્રગટ કીધાં હતાં. [3]

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

સુરતના કામ ચલાઉ હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ દાદાભાઇ દીનશાહ કરાકાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સતા આપી હતી[1]

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

રોજ ૮ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

આજ દીને મઉ મધે મરહુમ બાઇ રતનબાઇ તે શેઠ એદલજી કુંવરજી બાટલીવાલાનાં વહુ તથા મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી કુંવરજી બાટલીવાલાનાં બેટીના ઉઠમણાંમાં તેમના વડીલ શેઠ નશરવાનજી કુંવરજી બાટલીવાલાએ મઉ મધે એક નવું નશાખાંનું બંધાવી આપવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી.[2]

એ નશાખાનું કાંઇ વરવાંધાને શબબે મજકુર ધણી બંધાવા નથી પામ્યા. પણ પછી લાંબે વખતે એક નશાખાનું મરહુમ ખાનબાહદુર નવરોજજી માણેકજી ખોરીએ મઉ ખાતે બંધાવ્યું છે.

તા૦ ૨૯ મી નવેમબર.

રોજ ૧૨ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

મરણ–શાપુરજી દાદાભાઇ બાંમજી ઉમર વર્ષ ૨૮ એવણે ૧૮૭૭ માં મુંબઇની યુનીવરસીટીની એલ. સી. ઇ. ની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી અને ટુંક મુદતમાં મરણ પાંમયા હતા.

તા૦ ૨ જી ડીસેમબર.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજીએ ઓધ્ધો છોડવાથી નામદાર સરકારે તે જગોએ શેઠ શોરાબજી ફરામજી પટેલને નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૫ મી ડીસેમબર.

સુરતવાલા મંચેરજી જમશેદજીએ "એશકી બાનુ તથા એશકી ધણીનો ગરબો," ભાગ પેહલો, રચી પ્રગટ કીધો હતો.

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૮ મી નવેમબર ૧૮૮૦.

૨ એવનનાં બાપ માણેકજી કલકતામાં શેઠ "દોરાબજી બંગાલી બાનુ"ને તાંહ વેપાર ચલાવતા હતા. અને ત્યાંજ ગુજર્યા હતા. એવનના બપાવા બેહરાંમજી ટીપુ સુલતાનના બાપ હૈદરઅલી સાથની બીજી વારની લડાઇમાં કોમીસરીયત સંગાતે હાજર હતા, જે પરથી તેવણુને લશકરીની અટક મલી હતી.

૩ "દ્રવ્ય તથા રૂપાના મૂલની ન્યૂનતા વિષેના ભાષણ: ["ગ્નાન પ્રસારક મંડળી" આગલ કીધેલા:] ઇંગ્રેજીમાં અગલના ખોલાસા સાથે. કર્તા નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલ. મુંબઇ; કયસરે હિંદ છાપખાનામાં ફરામજી ભીમજીભાઇ પ્રિંટરે છાપ્યું છે. ૧૮૮૦."

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૫મી નવેમબર ૧૮૮૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨ જી ડીસેમબર ૧૮૮૦.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨ જી ડીસેમબર ૧૮૮૦.

તા૦ ૯ મી ડીજેમબર.

શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીને નામદાર સરકારે આવતાં ઈ. સ. ૧૮૮૧ નાં શાલના મુંબઈના શેરીફ તરીકે નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૦ મી ડીજેમબર.

રોજ ૨૨ માહ ૩ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—શેરાબજી ફરામજી કરાકા[2] ઉમર વર્ષ ૫૬) એવને ૧૮૪૧ માં અતરેની એલફીનસટન ઈનસ્ટીટયુશન માંથી કલેર સ્કોલરની પદવી મેલવી હતી, અને ૧૮૪૩ થી ઘણાં વરસ ચીનમાં ગુજારયાં હતાં. પાછલથી મુંબઈ ની મ્યુનીસીપાલીટીમાં એક સારા ઓધા ઉપર રહયા હતા.

તા૦ ૧૬ મી ડીજેમબર.

શેઠ ફીરોજ હોશંગ દસ્તુર જામાસ્પઆશાના, એમ. એ. ને નામદાર સરકારે ધારવાડના કામચલાઉ હજુરે ડેપ્યુટી કલેકટર, અને અમદાવાદ ખાસ ઓધ્ધા પર ગયલા શેઠ એદલજી ડોસાભાઈ કોઠાવાલાને પાછા પોતાના ખેડાના ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટરના ઓહ્દા પર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૮ મી ડીજેમબર.

"ફ્રેત કેલકયુલેટર" નામે વેપારીઓ અને શરા ફોને ઉપયોગી કોઠાની ચોપડી ઈંગ્રેજી ભાષામાં રચેલી શેઠ માણેકજી કાવસજી તાડીવાળા તે મેસરસ મેકીનન, મેકેનઝી એંડ કંપનીના શરાફે, પ્રગટ કરી હતી.

તા૦ ૨૯ મી ડીજેમબર.

નિશાળીઆઓને ઉપયોગી થઈ પડે તેવી ગુજરાતી કોષ્ટકની ચોપડી સુરતવાળા મંચેરજી જમશેદજીએ પ્રગટ કીધી હતી.

મુંબઈનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનનાં આવતાં બે- સાલોને માટે કર ભરનારાઓ તરફના ૩૨) અધિકારીઓની ચુંટણી ગઈ તા૦ ૨૨ મી નવેમબરને દીને થઈ હતી, જે વેળા ૨ ઈંગ્રેજ, ૧૨ હિંદુ, ૪ મુસલમાન, ૧ પોરટુ- ગીજ અને નીચલા ૧૩ પારસીઓ કારપોરેટરો તરીકે ચુંટાયા હતાઃ—

વારડ ૧; શેઠો હોરમજજી નવરોજજી સાકલાત- વાળા, હીરજીભાઈ અરદેશર દાદીશેઠ. વારડ-૨; શેઠો હોર- મજજી દાદાભાઈ પલીડર, બહમનજી પેશતનજી માસટર વારડ ૩; શેઠો નવરોજજી ફરદુનજી, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, નવરોજજી બેહરામજી સંતોક. વારડ ૪; ખાંનબાહદુર મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન. વારડ ૬; શેઠ જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ. વારડ૭; શેઠ જાંહ- ગીરજી ડોસાભાઈ ફરામજી. વારડ ૮; શેઠો મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઈ. વારડ ૯; શેઠ નાનાભાઈ બેહરામજી જીજીભાઈ.

એજ મુજબ સુલેહના અમલદારો તરફના ૧૬ અધિકારીઓની ચુંટણી તા૦ ૬ થી ડીજેમબરને દીને થઈ હતી, જે વેળાએ ૧૦ ઈંગ્રેજ, ૧ હિંદુ, ૧ મુસલમાન, અને નીચલા ૪ પારસીઓ, કારપોરેટરો તરીકે ચુંટી કઢાયા હતાઃ—

શેઠો ડોસાભાઈ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઈ; ખાંનબાહદુર બેહરામજી દાદાભાઈ રેજીસ્ત્રાર, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ.

વળી સરકાર તરફના ૧૬ અધિકારીઓ તા૦ ૧૯ મી ડીજેમબરને દીને નેમાયા હતા, જે મધે ૧૩ ઈંગ્રેજ, ૨ હિંદુ અને ૧ પારસી—હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, હતા.

નવસારી મધે દસ્તુરવાડને નાકે બાઈ વીરબાઈજી તે શેઠ શેરાબજી કાવશજી તાતાનાં ધણીઆંનીએ એક કુવો બંધાવી ખુલ્લો મુકયો હતો.[1]

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ છે.

"આએ કુવો શવંત ૧૯૩૬ ના તથા સને ૧૨૪૯ યજદજરદીના શાલમાં બાઈ વીરબાઈજી તે આ૦ શેરાબજી કાવશજી તાતાનાં ધણીઆંનીએ પોતાના પઈસાથી બનધાવ્યો છે."

જેમસ ડ્રામેસ્તેતરે જંદ અવસ્તા અને વંદીદાદના પેહલા ભાગનો તરજુમો[2] અને પ્રોફેસર ઈ. ડબલ્યુ. વેસ્તે બુનદેહશ, બહમન યસ્ત અને શાએસ લા શાએશની

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૯ મી ડીજેમ્બર ૧૮૮૦.

૨ શેઠ ડોસાભાઈ ફરાંમજી કરાકાના વડા ભાઈ.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૬ મી ડીજેમબર ૧૮૮૦.

૧ એ કુવા પર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છેઃ—

2 "The Zend-Avesta, Part I. The Vendidad. Translated by James Darmesteter. Oxford; at the Clarendon Press. 1880."

પેહલવીકેતાબના તરજુમા છપાવ્યા હતા.[1]

સુરતવાલા શેઠ શેરાબશાહ બેહરાંમજી ડાકટરે ફારસી ઇંગ્રેજીની એક ડીક્ષનરી રચી બાહેર પાડી હતી. એ કેતાબ મુંબઇના ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલને અર્પણ કીધી હતી.[2]

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ ડા૦ સ્પીંગલની જરમન ભાષામાં પ્રગટ થયલી ચોપડી "અવસ્તા અને જેનીસીસ" નો તરજુમો કરી પ્રગટ કીધી હતી[3]

નામીચા વિદ્વાંન ડાકટર ફ્રેડરીક સ્પીગલે કુરૂસ પાદશાહની કોમ (nationality) વિષે જરમન ભાષામાં એક નિબંધ રચી પ્રગટ કીધો હતો.[4]

પ્રોફેસર હુલેવીએ નેબુનેઝરનાં રાજ વિષે ખીલા રોકી તખ્તીઓ અને કુરૂસ પાદશાહે બાબીલોન લીધું તે વિષે ફ્રેંચ ભાષામાં એક ચોપાનયું પ્રગટ કીધું હતું.[5]

એજ વિદવાંને કુરૂસ અને યાહુદીઓ બાબીલોનથી પાછા પોતાને દેશ ફર્યા તે બાબે ફ્રેંચમાં એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[6]

પ્રોફેસર જે ઓલસહાઉસન નામના જરમન વિદ્વાંને આશકાંનીઆંન લોકોનાં રાજ્ય વિષેના કેટલાક ફકરાઓ,[7] રચી પ્રગટ કીધા હતા.

---

1 "Pahlavi Texts. Translated by E. W. West. Part I. The Bundahis, Bahman yast, and Shâyast Lâ-shayast. Oxford; at the Clarendon Press. 1880."

2 "The Students Persian and English Dictionary, by Sorabshaw Byramji Doctor. Surat: Printed at the Irish Presbyterian Mission Press. 1880."

3 "Avesta and the Genesis; or, the Relations of the Iranians to the Semites. Translated from the German of *Dr. Fr. Spiegel.* By *K. R. Cama.* Bombay: Times of India Steam Press. 1880."

4 "Friedrich Spiegel. Über die Nationalität des Cyrus. Ausland 1880"

5 "Halevy, Sur deux inscriptions cuneiformes sur le règne de Nabonid et la prise de Babylon par Cyrus. Compte rendu de lacadimie des Inscriptions et Belles Lettres 1880."

6 "L. Halevy, Cyrus et le Retour de l'Exil. Academie des Inscriptions et Belles Lettres, Seance de 25, Juin 1880."

7 "J. Olshausen, Z. Erlauter. einiger Nachrichten über das Reich der Arsakiden. Monatsberichte der Berl. Akad. der Wissenschaft. 1880."

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ આતમાની અમરગી અને કયામત વિષેના ઇરાંની, અને યાહુદીઓનાં વિચારો બાબેના ડબલ્યુ. આર. આલગરનાં "ભવીષની જીંદગી"નાં પુસ્તક માહેલાં થોડાક ઉતારાઓ રચી પ્રગટ કીધા હતા.[1]

મરહુમ શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ પોતાને હાથે થયલાં જુદાં જુદાં લખાનોનો સંગ્રહ કરી તે બે દફતરમાં છપાવી બાહેર પાડયો હતો.[2]

એ. કાવસજી એદલજી કાંગાએ "ખોરદેહ અવસ્તા, તેની ગુજરાતી માએની અને શરેહ" સાથે રચી તેનું પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર.

આએ વર્ષમાં ઇયાને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૮૦ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં ૧૪૨૧ જનમ—નોધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમા મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૨૯૨ જોડાંનાં લગન તથા ૨૦ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાં:—

---

1 "The Persian and Jewish Doctrines of the resurrection and the immortality of the soul. Stray passages from W. R. Alger's Critical History of the Doctrine of Future Life. Extracted by K. R. Cama. Bombay: Fort Printing Press. 1880." 1

૨ "ચુંટી કાહાડેલાં લખાણો. એના બનાવનાર શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીની કલમથી જુદી જુદી વેલાએ લખાએલી બાબદો મધેથી, બે દફતરોમાં. દફતર ૧ લું. મુબઇ. દફતર આશકારા છાપાખાના મધે, રૂસતમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપયું છે. સન ૧૮૮૦ ઇસવી.

ચુંટી કાહાડેલાં લખાણો એના બનાવનાર શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીની કલમથી જુદી જુદી વેળાએ લખાએલી બાબદો મધેથી, બે દફતરોમાં, દફતર ૨ જું, મુંબઇ દફતર આશકારા છાપાખાના મધે, રૂસતમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપયું છે. સન ૧૮૮૦ ઇસવી."

૩ "ખોરદેહ અવસ્તા. અશેમ, યથા, પાંચ નીઆએશ, પાંચ ગેહ, દોઆનામ સ્રુસ દુમન, દોઆ નામ સેતાએશને, પતેત પશેમાની, બધી નીરંગો, બાજે તથા નમસ્કારો તથા સાત યશ્ટ, બા માએની તથા શરેહ. બનાવનાર કાવસજી એદલજી કાંગા, તમામ વંદીદાદનો અસલ અવસ્તા ઉપરથી ફરહંગ સાથનો તરજુમો કરનાર, મુલ્લાં ફીરોજ મદરેસાના વડા શિક્ષક. મુંબઇ. 'નિર્ણય સાગર' છાપાખાનામાં છાપ્યું છે. સને ૧૨૪૮ ઇઅઝદજરદી. સને ૧૮૮૦ ઇસવી."

		નર	નારી	જુમલે.
લગન—	૬ થી ૧૦ વર્ષના...	૨	૨૩	૨૫
	૧૧ થી ૧૫ વર્ષના...	૨૮	૧૧૫	૧૪૩
	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં...	૮૧	૧૨૧	૨૦૨
	૨૧ થી ૨૫ નેર્પનાં...	૯૬	૨૫	૧૨૧
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં...	૫૨	૬	૫૮
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં...	૨૦	૧	૨૧
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં...	૪	૦	૪
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં...	૬	૦	૬
	૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં...	૨	૦	૨
		૨૯૧	૨૯૧	૫૮૨
ગગરનાં—	૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં...	૦	૧	૧
	૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં...	૨	૧૧	૧૩
	૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં...	૧	૪	૫
	૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં...	૫	૩	૮
	૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં...	૩	૧	૪
	૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં...	૪	૦	૪
	૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં...	૩	૦	૩
	૫૦ થી ૬૦ વષનાં...	૨[1]	૦	૨
		૨૦	૨૦	૪૦

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબ ની વીગતે ૧૦૦૩ મરણ નીપજ્યાં હતાં. એમાં ૧૧૫ અધુરે જનમેલાં બાળકો હતાં:—

	નર	નારી	જુમલે
તરતનાં જનમેલાં	૭૩	૪૨	૧૧૫
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં	૪૦	૪૨	૮૨.
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં	૭૦	૫૪	૧૨૪.
૧ થી ૫ વર્ષનાં	૯૫	૧૧૯	૨૧૪.
૬ થી ૧૨ વર્ષનાં	૧૯	૧૫	૩૪.
૧૨ થી ૨૦ વર્ષનાં	૧૨	૨૦	૩૨.
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં	૧૯	૩૦	૪૯.
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં	૨૪	૩૨	૫૬.
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં	૨૭	૨૨	૪૯.
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં	૩૭	૩૦	૬૭.
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં	૪૬	૪૭	૯૩.
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં	૨૧	૩૫	૫૬.
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં	૯	૧૫	૨૪.
૯૦ ઉપરના	૨	૬	૮.
	૪૯૪	૫૦૯	૧,૦૦૩

[1] આ એક ૫૮ વર્ષના, અને બીજા ૬૬ વર્ષના નર હતા

એ ૧૦૦૩ મરણ નીચલા લટાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૧	ચોપાતી	૧૮
કોટ	૩૪૬	વાલકેશ્વર	૪૩
મારકીટ	૮૪	માહલક્ષમી	૫
ચકલા	૨૮	મજગામ	૨૮
ઉમરખાડી	૪	તારવાડી	૫
ડુંગરી	૧	કામાટીપુરા	૧૦
ધોબીતળાવ	૧૪૦	ભાયખલા	૧
ફનસવાડી	૨૫	પરેલ	૧૩
ભુલેશ્વર	૧૭	સીમ	૨
ખારાતલાવ	૨૨	માહીમ	૪
કુંભારવાડા	૧૧	વરલી	૧
ખેતવાડી	૮૬	ઘેરબાર વગરનાં	૫
ગીરગામ	૩		
			૧૦૦૩

એ ૧૦૦૩ મરણ નીચલાં કારણોથી નીપજ્યાં હતાં:—

તાવ	૨૬૪
ગ્નાન તંતુને લગતાં દરદો	૧૧૦
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૭૯
લોહી વીકારને લગતાં દરદો...	૨૫
જલંદર	૧૬
શીતલા...	૯
ગોવરૂં	૬૧
કાલેરા	૧
રગતપીત...	૨
મરડો......	૫૪
પેટ	૬૩
પીશાબને લગતાં દરદો	૮
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૧૩
ચામડીને લગતાં દરદો	૭
હાલચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૫
તરતનાં જનમેલાં...	૧૧૫
જઇફી તથા નાકવતી	૧૧૬
નહી જણાયલાં કારણોથી	૩
બીજાં દરદો	૯૦

(૪ તાવને લગતાં)

(૮૬ છાતીને લગતાં તથા પાચન શકતીને લગતાં)

આપઘાત અને અકસમાત	૧૭

(૨ ઝેર ખાઇને.)

(૯ ડુબી જઇને)

(૬ ઇજા થવાથી.)

૧૦૦૩

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે ૭૬ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારની કોરટનો આશરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી. જેમાં ૬ ઓરતો પણ હતી.

સાંકળીઉ.

આ પુસ્તકમાં આવેલાં પારસી નામોનું.

[નીચલાં સાંકળીઆમાં જે આંકડાઓ ઉપર જીનાં નંબર આપેલાં છે તેટલીવાર તે સફામાં તે ધણીને લગતી બાબદ જોવી.

જે આંકડાઓ કાળા ટાઇપે મુકેલા છે તે સફામાં તે ધણીનું મરણ છપાયલું જાણવું.]

સફે.

અરદેસર આદરજી ખાંનસાહેબ.................. ૩૦૦
અરદેસર ઉકરજી ઇજનેર (ગોદીવાળા)...૨૧, ૨૭, ૩૨૩
અરદેસર એદલજી ચીનાઇ...૪, ૭૮, ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૧૬
૧૭૪, ૨૧૪, ૪૩૭, ૪૫૬, ૪૮૨, ૫૦૧, **૬૩૩**

અરદેસર એદલજી દાવર.....................૪૮૦, ૬૦૦
અરદેસર એદલજી શોમા......................... ૨૨૮
અરદેસર એદલજી સુખીઆ....................૧૩, ૭૪
અરદેસર કાવશજી પટેલ........................ ૬૬૨
અરદેસર કાવશજી પારખ, મધરાજના............ ૧૭૮
અરદેસર કાવશજી પીટીટ, ૯૭, ૯૯, ૧૮૯,[2] ૨૯૦,
૫૧૩,[2] ૬૦૩, ૬૫૨,[2] ૬૭૧

અરદેસર કાવશજી ભરૂચા.......................... ૬૦૪
અરદેસર કાવશજી એદલજી મોદી...૨૧, ૧૨૨, ૩૧૨
અરદેસર કાવશજી મોદી (ધાસયા)...૨૭૬, ૪૩૯, ૫૧૮
અરદેસર કાવશજી રૂસ્તમ ફેરામના, ૨૦૮, ૨૬૩,
૩૦૨, ૫૮૩, ૬૧૫

અરદેસર કાવશજી શેઠના...૧૪૫, ૨૧૦,[2] ૫૫૫, ૬૪૯
અરદેસર કાવશજી હોમજી...............૧૪૦, ૩૨૭
અરદેસર કાલાભાઇ ગાંધી...................૧૮૬, ૧૯૧
અરદેસર ખરશેદજી કામાંજી ૨૭, ૧૦૩, ૧૨૫, ૧૨૬, ૧૭૪
અરદેસર ખરશેદજી ગજધર..................... ૫૬, ૮૭,
અરદેસર ખરશેદજી ડોટીવાલા.......................... ૨૬૭
અરદેસર ખરશેદજી દલ લ (સરજયન મેજર)...... ૨૧,
અરદેસર ખરશેદજી દાદીશેઠ...૩, ૩૩, ૩૪, ૪૦, ૪૬,[2]
૪૭, ૬૩, ૬૫, ૭૨, ૭૩, ૮૦, ૮૯, ૯૦,[3]
૯૮, ૧૦૨, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૭, ૧૭૩, ૨૪૨,
૩૨૨, ૩૩૬, ૩૫૮, ૪૧૨, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૪૬,
૪૪૮,[2] ૪૮૧, **૪૯૯**

અરદેસર ખરશેદજી દાદીશેઠની કુંપની ૫૦૦
અરદેસર ખરશેદજી મેજર ૫૮૭, ૬૧૧
અરદેસર ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ...૪૦, ૪૬,[2]
૧૦૩, ૧૩૦, ૧૩૫, ૧૩૭, ૧૯૧, ૩૧૮, ૩૨૨,
૩૯૩, ૪૧૨, ૪૩૨, ૪૮૨, ૫૪૫, ૬૬૬ ૬૭૦, ૬૮૧
અરદેસર ખરશેદજી રાજકોટવાલા...૨૬૭, ૨૮૯,
૨૯૦, ૩૪૬, ૪૬૬, ૫૨૯,[2] ૬૦૪
અરદેસર ખરશેદજી વાડીઆ...૧૯,[2] ૨૦,[2] ૨૧,
૨૨, ૨૭, ૬૧, ૧૩૭, ૧૩૯, ૨૯૦, **૬૧૩**
અરદેસર ખરશેદજી ભાંડુપવાલા............૫૪૫, ૬૦૦
અરદેસર ખરશેદજી શેઠ (મુનસફ, પુણાવાલા)...૩૮,
૧૬૮, ૨૩૫, ૨૪૨, ૨૫૬, ૨૬૭, ૨૭૭, ૩૦૭
૩૨૩, ૪૧૫, ૪૩૩, ૪૪૯, ૫૪૦, ૫૬૨, ૫૬૩,
૫૭૯, ૫૯૮
અરદેસર ગુસતાદજી કોહીયાર ૧૭, ૧૬૬, ૨૬૭,
૨૮૯,[2] ૨૯૦, ૩૪૬, ૩૬૩, ૫૨૯[2]
અરદેસર જમશેદજી ભાજીવાલા, ડાક્ટર...૨, ૧૭,
૧૩૯, ૨૪૦, ૨૪૧, ૪૫૬, ૪૫૭, ૫૯૯, ૬૮૧
અરદેસર જમશેદજી .કેલાંવાલા.................. ...૬૮૩
અરદેસર જમશેદજી લીલાંઉવાલા.........૧૮૦, ૩૭૫
અરદેસર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનના,...૩૭૭, ૪૧૪
૪૩૫, ૪૯૭, ૫૮૨, ૬૦૬, ૬૨૧, ૬૨૯, ૬૩૦,
૭૦૬, ૭૦૩
અરદેસર જમશેદજી બીલીમોરીઆ.........૪૨૭, ૬૮૩

સફે.

અરદેસર જમશેદજી લાલકાકા......................૬૬૨
અરદેસર જીવણજી આરટ ગાલરીવાલા...........૩૫૬
અરદેસર જાંગીરજી વાડીઆ...............૧૪૦, ૧૭૯
અરદેસર જાંગીરજી બનાજી,...............૬૨૪,[૨]
અરદેસર જાંગીરજી, પોસ્ટ માસ્ટર, હુલીઆના ...૩૮૭
અરદેસર જાંગીરજી બખશી........................૬૦૦
અરદેસર ડોશાભાઇ મુનશી...૧૨૯, ૧૩૦, ૧૮૦, ૨૧૮, ૨૪૦, ૨૪૪, ૨૬૮, ૩૨૨, ૩૫૮, ૩૬૫, ૩૭૭, ૩૯૦, ૪૧૨, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૫૧, ૪૬૦, ૪૮૦, ૪૮૨, ૫૩૩, ૫૮૨, ૫૯૯, ૬૧૮, ૬૬૬, ૬૭૩
અરદેસર ડોશાભાઇની કું૦........................ ૨૪૬
અરદેસર ડોશાભાઇ કોહલા........................ ૬૭૨
અરદેસર ડોશાભાઇ ગાંધી........................ ૧૯૦
અરદેસર દાદાભાઇ આરીઆં........................ ૫૫૪
અરદેસર દાદાભાઇ પટેલ........................ ૨૬૭
અરદેસર દાદાભાઇ મોદી, ડાકટર...૫૦૫,[૨] ૫૧૯, ૬૨૩, ૬૬૪, ૬૮૨
અરદેસર દાદાભાઇ નવરોજજી........................ ૫૭૧
અરદેસર ઍંડ દાદી લીમજી બનાજી.................. ૨૭૫
અરદેસર દાદીભાઇ.......................૧૬૭, ૨૭૦
અરદેસર દારાજી મીરજાં........................ ૩૫૩
અરદેસર દીનશાહ........................ ૬૭૭
અરદેસર દીનશાહ મેહતા........................ ૩૧૫
અરદેસર દીનશાહ ઘડીઆલી........................ ૪૦૯
અરદેસર દીનશાહ ચીનૂ...........૪૩૯, ૪૪૦ ૫૯૧
અરદેસર દીનશાહ કરાંની........................ ૬૦૦
અરદેસર દારાબજી દર્યાદરવાલા........................ ૬૩૦
અરદેસર દોરાબજી વરકીગ બાક્ષવાલા........... ૫૮૧
અરદેસર ધનજીભાઇ બોલટન...............૮૮, ૩૧૩
અરદેસર ધનજીભાઇ વાડીઆ...............૪૬, ૧૩૮[૨]
અરદેસર ધનજીભાઇ કાવશજી પટેલ.................. ૩૭૯
અરદેસર ધનજીભાઇ સરાફ...................૨૦, ૩૫૭
અરદેસર ધનજીશાહ, કોટવાલ, બાહદુર...૧૪૩, ૩૬૦, ૪૬૯
અરદેસર નવરોજજી દાવર ૪૩૨
અરદેસર નવરોજજી નાદરશાહ...........૫૮૧, ૬૬૨
અરદેસર નશરવાનજી થાંણેવાલા.................... ૬૬૨
અરદેસર નશરવાનજી મોદી...૬૪, ૯૮,[૨] ૯૯, ૧૫૭, ૧૭૫, ૪૩૪, ૪૫૬, ૫૨૩, ૫૭૦,[૨] ૬૦૭
અરદેસર નશરવાનજી નાદરશાહ...........૨૦૮, ૫૫૮
અરદેસર નશરવાનજી દાદીબરજોર.................. ૬૮૪
અરદેસર પેશતનજી ઇરાંની ૩, ૮૩
અરદેસર પેશતનજી કામા... ૩૯૦, ૪૬૬, ૫૧૮, ૫૮૦[૨]
અરદેસર પેશતનજી ખરાસ ૬૦૦
અરદેસર પેશતનજી દાવર ૨૫૮, ૪૮૦
અરદેસર પેશતનજી નાણાંવતી ૩૫૬
અરદેસર પેશતનજી મુનસફ ૪૮
અરદેસર પેશતનજી રાગી........................ ૬૦૦
અરદેસર પેશતનજી ડોશાભાઇ શેઠના ૪૧૯
અરદેશર પેશતનજી શોરાબજી શેઠના...૧૭, ૩૫,[૨] ૪૩૦, ૪૫૬
અરદેસર ફરદુનજી પુણેગર (ડીવંટરી) ૧૬૨
અરદેસર ફરદુનજી (ડીવંટરી)ના છોકરાઓની કું૦......૨
અરદેસર ફરદુનજી પાંડે ૪૯૭, ૫૮૪, ૬૧૯
અરદેસર ફરાંમજી ઇસ્પેતશરના........................ ૧૧
અરદેસર ફરાગજી ઉનવાલા........................ ૬૬૨
અરદેસર ફરામજી કેકોબાદના....................૨૪, ૫૫
અરદેસર ફરાંમજી ધાસવાલા (સોલીશીટર)...૧૧, ૫૯, ૬૯, ૮૮, ૧૪૯, ૩૫૭, ૪૧૮, ૪૪૪[૨] ૪૮૨, ૬૪૯, ૬૯૮
અરદેસર ફરાંમજી દાવર...........૧૧૦, ૨૪૬, ૪૩૫
અરદેસર ફરાંમજી બાધુરજી........................ ૧૪૦
અરદેસર ફરાંમજી ભમગરા..... .... ૬૦૩
અરદેસર ફરાંમજી મુસ ૧૪, ૧૮, ૨૬, ૩૪,[૩] ૩૮, ૫૫, ૬૦,[૨] ૭૫, ૮૬,[૨] ૮૮, ૯૫, ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૩૮, ૧૪૦, ૧૪૭, ૧૪૮,[૨] ૧૬૭, ૧૭૩,[૨] ૧૮૦, ૨૧૪,[૨] ૨૩૪, ૨૩૫, ૨૩૬, ૨૪૪, ૨૫૩, ૨૬૧, ૨૬૮, ૨૬૯, ૨૮૦, ૨૮૩, ૨૮૮,[૩] ૨૯૫, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૨૬, ૩૫૮, ૩૬૮, ૩૭૫, ૩૭૯,[૨] ૩૮૬, ૩૯૦,[૨] ૩૯૩, ૪૦૭,[૨] ૪૧૨,[૩] ૪૧૪, ૪૨૬,[૨] ૪૩૧,[૩] ૪૩૨, ૪૪૪,[૩] ૪૪૫, ૪૫૩, ૪૫૭, ૪૬૦,[૨] ૪૮૨ ૫૦૧,[૨] ૫૧૦, ૫૧૧, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૩૯, ૫૪૪, ૫૪૫, ૫૫૫, ૫૬૧, ૫૭૨, ૫૯૮,[૨] ૬૦૭, ૬૨૫, ૬૨૬, ૬૪૯, ૬૬૬, ૬૭૦,
અરદેસર ફરાંમજી સોલન.........૧૨૧, ૨૫૭, ૩૫૫,
એ. બી. મોદી ઍંડ કું૦.............. .... ૪૩૭
અરદેસર ઍંડ બનાજી........................ ૫૫૮
અરદેસર બહમનજી કાકા ૮૬, ૧૪૬, ૧૭૪, ૨૪૧, ૪૨૬, ૫૦૫, ૫૧૭, ૫૯૯, ૬૦૭, ૬૩૧, ૬૪૯
અરદેસર બહમનજી કોપર ૬

સફે.
અરદેસર બાપુજી પોંહચા ૬૮૩
અરદેસર બેજનજી ખરાસ ૫૮૧
અરદેસર બેજનજી ધિનટીન ૩૧૫
અરદેસર બેજનજી વકીલ ૪૪૩
અરદેસર બેહરાંમજી કાપડીઆ ૩૧૫, ૪૩૨, ૪૬૦, ૫૪૫, ૫૬૧, ૫૯૮, ૬૨૬, ૬૭૦
અરદેસર બેહરામજી ગજધર ૫૬
અરદેસર બેહરાંમજી ગાંધી...... ૧૮૬
અરદેસર બેહરાંમજી પટેલ......૫૧૯, ૫૮૭
અરદેસર બેહરામજી મસાની...... ૬૮૨
અરદેસર મનચેરજી વાછા...... ૫૭૨
અરદેસર મનચેરજી બતીવાલા...... ૬૨૦
અરદેસર માણેકજી કાકા......૩૫, ૫૩૭, ૬૦૦
અરદેસર માણેકજી ડોટીવાલા...... ૩૭૫
અરદેસર માણેકજી દેસાઇ...... ૪૮૦
અરદેસર માણેકજી વાચ્છાગાંધી...... ૫૧૪
અરદેસર માણેકજી ખાન...... ૬૪૯
અરદેસર મેહરબાન ઇરાની......૨૧૬[2] ૩૬૭
અરદેસર મેહરવાનજી શેઠના ૧૪૦, ૩૬૯, ૪૪૪, ૫૩૪, ૫૩૯, ૫૪૫, ૫૭૦, ૫૭૧, ૫૯૯, ૬૦૨, ૬૫૧, ૬૬૭
અરદેસર મેહરવાંનજી, ભરૂચના...... ૧૮૬
અરદેસર મેહરવાંનજી ઇરાની...... ૨૧૬
અરદેસર મેહરવાંનજી ગાંધી......૨૫૦[2] ૬૨૨
અરદેસર મેહરવાંનજી મરજબાન......૨૧૬, ૨૩૨
અરદેસર મેહરવાંનજી લાનોલીવાલા...... ૫૮૭
અરદેસર મેહરવાંનજી...... ૬૮૭
અરદેસર રતનજી ગજધર...... ૬૧૭
અરદેસર રતનજી લવજી (વાડીઆ)......૩૫૭, ૫૫૪
અરદેસર રૂસતમજી નરીમાંન...... ૨૨
અરદેસર રૂસતમજી માણેકશાહના...... ૨૮૯
અરદેસર રૂસતમજી મુનશી... ૧, ૪, ૪૦, ૬૨, ૪૨૬, ૫૧૮, ૫૨૮, ૬૪૯
અરદેસર રૂસતમજી મુલ્લાં ફીરોજના, દસ્તુર, ૧૬ ૮૯,[2] ૧૩૩
અરદેસર રૂસતમજી લીમુવાલા...... ૬૧૧
અરદેસર રૂસતમજી દલાલ, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯, ૧૯૦, ૬૭૪
અરદેસર રૂસતમજી તંકારીવાલા...... ૩૨૩
અરદેસર રૂસતમજી વકીલ...... ૨૮૧

સફે.
અરદેશર રૂસતમજી શોએરી...... ૪૨૨
અરદેસર રૂસતમજી સોગુ...... ૪૮૦
અરદેસર રૂસતમજી દીવેચા...... ૭૦૨
અરદેસર લીમજી બનાજી......૧, ૧૮૦, ૨૧૨, ૨૭૫
અરદેસર લીમજી (બનાજી)ની કું૦......૨, ૨૭૫
અરદેસર લીમજી બીલીમોરીઆ...... ૩૮૭
અરદેસર શાપુરજી નારીયેલવાલા...... ૬૯૨
અરદેસર શાવકશાહ દાવર...... ૬૩૬
અરદેસર શેહરીઆરજી માસટર...... ૩૩૨
અરદેસર શેહરીઆરજી રાવ...... ૨૧૬
અરદેસર શોરાબજી દસ્તુર કામદીનના... ૬૬, ૬૮, ૬૯, ૧૮૮,[3] ૩૩૨, ૩૩૩,[4] ૩૪૮, ૩૬૩, ૪૦૭,[3] ૪૦૮, ૫૧૪, ૫૧૫, ૬૪૭
અરદેસર શોરાબજી ઇંજનેર...... ૩૭૫, ૪૬૬[2]
અરદેસર શોરાબજી કાતરક...... ૬૨૨
અરદેસર શોરાબજી મેહમવાલા... ૪૭, ૩૪૮,[2] ૩૫૬, ૫૬૩
અરદેસર હોરમજજી બનાજી...... ૩૫૬
અરદેસર હોરમજજી માડન...... ૩૪૯
અરદેસર હોરમજજી મોદી...... ૬૮૨
અરદેસર હોરમજજી વાડીઆ...... ૨૬, ૩૮, ૩૯, ૪૨, ૪૬, ૬૦, ૬૭, ૬૮, ૭૩, ૯૮, ૧૦૨,[2] ૧૨૮, ૧૨૯,[3] ૧૩૦, ૧૩૭, ૧૩૮, ૧૩૯, ૧૫૨, ૧૫૩, ૧૬૪, ૧૭૯, ૧૮૮, ૨૦૨, ૨૦૪, ૨૧૮,[3] ૨૩૪, ૨૪૧, ૨૪૨, ૨૬૦, ૨૮૦, ૨૮૯, ૨૯૭, ૩૧૮, ૩૨૪, ૩૩૬, ૩૪૪, ૩૫૦,[2] ૩૫૮, ૩૬૪, ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૭૧, ૩૭૯, ૩૯૦, ૩૯૩, ૩૯૪,[2] ૪૦૧,[2] ૪૦૯, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૧૯, ૪૨૫, ૪૨૯,[2] ૪૩૦, ૪૩૧, ૪૩૨, ૪૩૮, ૪૪૨, ૪૫૯, ૪૬૦, ૪૭૮,[2] ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૩૫, ૫૪૧, ૫૪૫, ૫૭૮, ૫૯૬, ૫૯૯, ૬૨૬, ૬૪૫, ૬૪૮, ૬૬૩, ૬૬૬, ૬૭૦, ૬૮૩
અરદેસર હોરમજજી શેઠના...... ૫૮૧, ૬૮૨,
અરદેસર હોરમજજી પંબાતા...... ૩૭૫
અરદેસર હોરમજજી તાડીવાલા...... ૬૨૨, ૬૮૨
અસપંદીઆરજી કામદીનજી, દસ્તુર (ભરૂચના)... ૯, ૨૫૮, ૩૧૧
અસપંદીઆર ગોદાદાદ ઇરાંની......૯૦, ૨૧૧
અસપંદીઆરજી જમશેદજી કમીશરીવાલા....૨૬૦, ૨૯૦ ૪૫૬, ૫૨૧

સફે.

અસપંદીઆરજી જમશેદજી ભોગીજી (હકીમ)... ૫૦
અસપંદીઅરજી ઉજીભાઇ લવજી મોદી........ ૬૨૦
અસપંદીઆરજી તેહમુલજી મેદમવાલા........... ૬૪૨
અસપંદીઆરજી બરજોરજી પંથકી.........૬૬૭, ૬૭૯
અસપંદીઆરજી બરજોરજી દસ્તુર, સાતપરાવાલા... ૫૯[૨]
અસપંદીઆરજી ફરામજી રબાડી, દસ્તુર........... ૨૦૬
અસપંદીઆરજી રતનજી શેઠના...........૧૪૫,[૨] ૨૩૦
અસપંદીઆરજી રૂસતમજી દસ્તુર કામદીનના...૨૪૦, ૨૬૫, ૨૬૬, ૨૭૫, ૩૫૫
અસપંદીઆરજી રૂસતમજી સુરતવાલા........... ૪૮૩
અસલાજી ભીખાજી નાહલા પટેલના........... ૧૬૫
અસલાજી હોરાબજી, ભરૂચના.................. ૧૮૬
આઇમાએ અરદેસર મોદી,.........૪૦૯, ૬૬૮, ૬૯૯
આઇમાએ વીધવા નાનાભાઇ બહમનજી દાવર... ૧૩૮
આઇમાએ વીધવા જાંગીરજી નવરોજજી વાડીઆ ૧૭૯
આઇમાએ માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, ૩૩, ૬૪, ૬૬, ૬૮, ૮૦, ૮૪, (ધણી ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી)......................૧૪૨, ૨૨૧, ૩૨૨
આઇમાએ ધણી રૂસતમજી રતનજી વાડીઆ ... ૧૩૮
આઇમાએ ધણી હોરમજજી અરદેસર વાડીઆ... ૬૬
આઇમાએ ધણી હોરમજજી કાવશજી મારકર...... ૧૨૩
આદરજી કાવશજી નમરવાલા.................... ૪૩૯
આદરજી કાવશજી બાબોટ..................૧૪૮, ૩૭૧
આદરજી જમશેદજી ડાકટર, વરોડરાવાલા......૧૫, ૬૧
આદરજી જમશેદજી પેતીગરા..................... ૪૩૯
આદરજી જમશેદજી ભાજીવાલા ૧૭
આદરજી જીવણજી ડેપ્યુટી... ૧૪૭, ૨૨૩, ૨૨૮, ૨૫૫, ૨૬૦, ૨૮૮, ૩૯૦, ૪૨૪,[૨]૪૯૯, ૫૦૮,
અરદેસર ૯ ૬૦૫, ૬૨૦, ૬૬૬, ૬૬૭, ૬૭૬, ૬૮૮
અરદેસર ધનજીભાઇ પોસ્ટમાસટર ... ૨૯૬, ૩૮૭, ૫૭૯
અરદેસર ધનજીભાઇ કાપ....વા ...૫૫,[૨] ૬૦, ૭૫,[૨]
અરદેસર ધનજીભાઇ સરાફ......... ૫૮૮, ૬૩૦
અરદેસર ધનજીશાહ, કોટવાલ, બાહદુર...૧૪૩,૩૦૦, . .
અરદેસર નવરોજજી દાવર ૪૩૨
અરદેસર નવરોજજી નાદરશાહ...........૫૮૧, ૬૬૨
અરદેસર નશરવાનજી થાણેવાલા................. ૬૬૨
અરદેસર નશરવાનજી મોદી...૩૪, ૯૮,[૨] ૯૯, ૧૫૭, ૧૭૫, ૪૩૪, ૪૫૬, ૫૨૩, ૫૭૦,[૨] ૬૦૭
અરદેસર નશરવાનજી નાદરશાહ...........૨૦૮, ૫૫૮
અરદેસર નશરવાનજી દાદીબરજોર............... ૬૮૮

સફે.

આદરજી પેશતનજી, કરાંચીના ૨૮૯
આદરજી મનચેરજી દલાલ ૧૮૬, ૧૮૯,[૨]૧૯૦,[૨] ૧૯૧, ૨૯૦, ૪૭૯, ૫૫૪, ૫૮૭, ૬૮૮, ૬૯૦
આદરજી મનચેરજી જોશી.....................૧૨૦[૨]
આદરજી મનચેરજી હોજદાર, એ૦.............. ૪૯૫
આદરજી મેહરનોશજી મસાંતી..................... ૬૬૨
આદરજી રૂસતમજી ગોઘાવાલા..............૫૧૮, ૫૧૯
આદરજી શાપુરજી ખંબાતા.......................... ૩૫
આદરજી શાપુરજી ગુજરાતી ૩૮૪, ૪૩૫
આદરબાદ દસ્તુર નશરવાનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાના...........................૨૪૫, ૨૪૮
આદરબાઇ વીધવા હોરમજજી પેશતનજી જાગોશ... ૩૪૭
આલીબાઇ કુંવરજી દીનશાહજી મસાલાવાલા... ૬૬૫[૨]
આલીબાઇ ધણી મેહેર હોશંગ દા૦ જામાસ્પઆશા... ૬૧૦
આલીબાઇ મેહરવાનજી કોચમેન................. ૪૬૨
આવાંબાઇ વીધવા ખાંનસાહેબ અરદેસર ધનજીશાહ બાહદુર................................... ૩૩૦
આવાંબાઇ ધણી અરદેસર ખરશેદજી વાડીઆ...૧૨, ૬૧, ૪૯૪
આવાંબાઇ ધણી અરદેસર જાંહગીરજી બનાજી... ૩૨૪[૨]
આવાંબાઇ ધણી અરદેસર શેરાબજી દસ્તુર કામદીનના.................................. ૧૮૮
આવાંબાઇ તે એદલજી નશરવાનજી કોલાબેવાલા નાં બેહન................................. ૨૮૯
આવાંબાઇ ધણી કાવશજી બેજનજી કરાંની, આલબ્લેસ ૯૦, ૩૬૬, ૫૨૨, ૬૬૮,[૩]
આવાંબાઇ ધણી કાવશજી ડોશાભાઇ દારૂવાલા...... ૭૦૧
આવાંબાઇ ધણી કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ...૨૧૯, ૫૧૩, ૫૧૪, ૫૪૪, ૬૫૨, ૬૭૦.
આવાંબાઇ ધણી સરજ્યન લફટનંટ કરનલ કાવશજી ખરશેદજી સંજાણા........................ ૬૦૩
ધણી ખરશેદજી જમશેદજી દમણીઆ... ૮૪
અરદેસર ખરશેદજી પસતાકીઆ........૪૬૨, ૫૧૮
એ. બી. વીધવા ખરશેદજી નશરવાંનજી ગોઇપોરીઆ
અરદેસર ફ્રેમજીવાલા........................ ૯૧
અરદેસર ધણી ખરશેદજી બહમનજી શેઠના...... ૨૭૫
બાઇ ધણી ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી...... ૬૩
અરદેસરબાઇ જમશેદજી......................... ૫૧૮

સફે.

આવાંબાઇ લેડી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ (ડાવેજર) ૪, ૨૮, ૭૨,[૨] ૫૮, ૭૨, ૮૨,[૩] ૧૩૦, ૧૪૩,[૨] ૧૪૪, ૧૬૪, ૧૭૬, ૧૮૫, ૨૦૩, ૨૦૫, [૨] ૨૨૮, ૨૨૯, ૨૫૮, ૨૬૦ ૨૮૬, ૩૦૦,[૨] ૩૧૬, ૩૧૭, ૩૧૮, ૩૬૨, ૪૦૨, ૪૨૦, ૫૦૨

આવાંબાઇ વીધવા જીવાજી રતનજી મઉ...... ૧૫૫

આવાંબાઇ ધણી જાંગીરજી શાપુરજી લાલા... ૨૧૯

આવાંબાઈ ધણી દીનશાહજી ફ્રામજી હમાવાલા... ૧૯૦

આવાંબાઇ ધનજીભાઇ મેહતા.................. ૫૬

આવાંબાઇ ધણી નશરવાનજી એદલજી મેહતા... ૭

આવાંબાઇ વીધવા નશરવાનજી કાવશજી નાનાભાઇ દાવર.. ૫૮૨

આવાંબાઇ ધણી નશરવાનજી હોરમજજી મોટાભાઇ. ૧૪૭

આવાંબાઇ વીધવા દસ્તુર પેશોતનજી અસપંદીઆરજી કામદીનજી........................... ૫૧૪

આવાંબાઇ ધણી ફ્રરદુનજી પેશતનજી વરીઆવા... ૨૪૯

આવાંબાઇ ધણી માણેકજી પેશતનજી એનડરસન... ૩૫૦

આવાંબાઇ ધણી મેહરવાનજી કાવશજી મેસમેન... ૧૫૭

આવાંબાઇ ધણી રૂસતમજી શોરાબજી દલાલ...૧૮૭, ૧૮૮

આવાંબાઇ ધણી રૂશતમજી શોરાબજી પુણેગર... ૨૨૧

આવાંબાઇ વીધવા શોરાબજી કાવશજી આશબરનર. ૧૪૪

આવાંબાઇ ધણી શાપુરજી નશરવાનજી ચાંદાભાઇ. ૩૦૪

આવાંબાઇ ધણી શોરાબશાહ ડોશાભાઇ મોતીવાલા. ૧૪૧

આવાંબાઇ ધણી ફ્રામજી દીનશાહજી પીટીટ. ૪૧૩, ૫૧૫, ૫૩૭, ૫૪૧, ૬૧૦, ૬૫૨

આવાંબાઇ ધણી ડાકટર બરજોરજી દોરાબજી કોપર. ૪૪૨

આવાંબાઇ ધણી રૂશતમજી દાદાભાઇ માડન...... ૩૭૭

આવાંબાઇ હોરમજજી ખરશેદજી આશબરનર ૧૦, ૮૩

આવાંબાઇ હોરમજજી મીસ્ત્રી..............૪૬૨, ૫૧૮

આવાંબાઇ ધણી હોરમજજી જમશેદજી કોટવાલ. ૬૯૦

આશીબાઇ વીધવા આદરજી કુવરજી ભાડેના...... ૪૩

ઉકરજી કુવરજી બનાજી......................... ૬૬૧

ઉકરજી ફકીરજી મીસ્ત્રી....................... ૪૪૦ ૬૬૮

ઉકરજી ફ્રરાંમજી મોતીવાલા.................... ૧૮૪

ઉકરજી શોરાબજી ભુરેખાં....................... ૭૦૦

એ. ડી. મોદીની કું૦............................. ૨૦૫

એજદીઆરજી બેહરામજી ભરડા, એ૦......... ૧૨૨

એદલજી અરદેશર ચોકસી ૫૫૪

એદલજી અસપંદીઆરજી દસ્તુર, સાતપરાવાલા. ૫૯, ૬૨૦

સફે.

એદલજી અસલાજી, કેબીનેટ મેકર............. ૧૧૯

એદલજી આદરજી માડન........................ ૨૬૫

એદલજી આદરજી હોમજી..........૪૭૭, ૪૯૧, ૬૯૨[૨]

એદલજી કાવશજી ૪૭

એદલજી કાવશજી આમરીઆ ૧૬૭

એદલજી કાવશજી જશાવાલા ૧૪૦, ૨૫૭

એદલજી કાવશજી તુર્કીના ૫૧૯, ૬૨૨, ૬૮૨

એદલજી કાવશજી દારુ ૧૭

એદલજી કાવશજી મસાંની... ૨૫૭, ૩૨૭, ૪૦૧, ૫૦૨

એદલજી કાવશજી રીવેટના ૫૫૬

એદલજી કાવશજી મોદી ૬૦૦

એદલજી કુવરજી બાટલીવાલા (કોપર)... ૪૮, ૭૫, ૭૦૪

એદલજી કાવશજી બીશની................૩૧૧, ૬૦૦

એદલજી કેરશાસપજી આંતીઆ...૫૭, ૧૦૬,[૨] ૧૯૫, ૨૭૭, ૩૬૨, ૫૭૬

એદલજી ખરશેદજી દીવેચા...................... ૧૮૪

એદલજી ખરશેદજી બતીવાલા.................... ૫૯

એદલજી ખરશેદજી બનાતવાલા..........૨૦૫, ૩૩૯

એદલજી ખરશેદજી બોઇસ........... ૨, ૫૧૧, ૫૫૦

એદલજી ખરશેદજી બાકસટર........૧૪૧, ૨૫૭, ૨૭૬

એદલજી ખરશેદજી (બાકસટર) ના છોકરાઓ... ૧૪૧ ૨૭૬, ૩૩૦

એદલજી ખરશેદજી આંતીઆ ૨૪૫

એદલજી એંડ ખરશેદજી (માડન) ૨, ૩૪૯

એદલજી ખરશેદજી માડન ૨, ૩૪૯

એદલજી ખરશેદજી મોદી, સુરતના...૭૨, ૧૯૧, ૩૫૧ ૩૬૨, ૩૬૭, ૩૯૬, ૬૨૦

એદલજી ખરશેદજી સરાફ.............. ૧૫૬, ૪૩૨

એદલજી ખરશેદજી સુરતી, ધનજી મેહતાના...... ૨૧૧ ૩૦૪, ૩૧૪, ૫૨૧

એદલજી જમશેદજી ખરાસ...................... ૨

એદલજી જમશેદજી ખોરી...૧૪૯, ૧૬૮, ૨૧૦, ૨૫૩, ૩૨૬,[૨] ૩૨૭, ૩૩૦, ૩૬૪, ૩૬૮, ૩૭૧, ૩૮૦, ૪૩૪, ૪૯૫, ૫૦૯, ૫૫૩, ૬૨૪, ૬૯૧[૨]

એદલજી જમશેદજી મીસતરી.................... ૨૪૩

એદલજી જમશેદજી સંજાણા............૧૯૨, ૩૯૭

એદલજી જીવાજી અંકલેસરીઆ.......૨૪૯, ૫૦૩, ૬૦૯, ૬૧૦, ૬૩૦, ૬૬૫

સફે.

એદલજી જાંગીરજી વાડીઆ........૧૭૯, ૪૫૬
એદલજી ડોશાભાઇ કોઠાવાલા.................. ૧૧૪, ૧૪૫,[૩] ૧૬૪, ૨૨૫, ૨૬૫, ૩૦૮, ૩૭૭, ૪૪૩, ૪૯૫, ૫૧૦ ૬૭૬, ૭૦૫
એદલજી તથા દાદાભાઇ.......... .... ૨૯૩
એદલજી દાદાભાઇ દુબાશ........................ ૨
એદલજી દાદાભાઇ લંગડાની કું૰.............. ૨૦૫
એદલજી દાદાભાઇ સુખીઆ...................... ૧૨, ૧૩, ૩૬, ૭૪, ૮૩, ૨૫૭, ૫૭૩
એદલજી દાદાભાઇ બંગાલી...................... ૨૭૬
એદલજી દાદાભાઇ મોટાવાલા.................. ૩૧૯
એદલજી દારાબજી જામાસ્પ આશાના, દસ્તુર, ... ૬,[૨] ૧૮, ૧૯૯,[૨]
એદલજી દારાબજી સંજાણા, દસ્તુર........૧૯૮, ૪૩૩
એદલજી દારાશાહ શેઠના...........૧૧૫, ૧૮૦, ૬૩૨
એદલજી દીનશાહ લાંમ ૬૨૨
એદલજી દીનશાહ પાંડે, મથરાજવાલા ૪૫, ૬૦૩
એદલજી દીનશાહ સરાફ, કરાંચીવાલા...... ૨૬૭, ૨૯૦, ૩૪૬,[૨] ૩૪૭,[૨] ૫૧૭, ૫૨૯,[૨] ૬૧૦
એદલજી દોરાબજી તલાટી ૧૦૬, ૧૯૨, ૨૭૬, ૩૧૫, ૩૨૬, ૩૪૬, ૩૮૮, ૫૬૩, ૫૯૧
એદલજી દોરાબજી પટેલ ૫૧૯
એદલજી દોરાબજી સકલાતવાલા...... ૯૨, ૨૫૨, ૪૧૬
એદલજી ધનજીભાઇ, ભરૂચના ૧૮૬
એદલજી નવરોજજી દેસાઇ ૬૬૨
એદલજી નવરોજજી માછલીવાલા ૩૬
એદલજી નવરોજજી મેહરજીરાંણાના, દસ્તુર...... ૫૭, ૪૦૮, ૫૪૮
એદલજી નવરોજજી સખીદાસ (દલાલ)......૧૫૮, ૬૮૫
એદલજી નશરવાંનજી ઉનવાલા ૮૭
એદલજી નશરવાંનજી ઘસકોરૂવાલા................ ૨૧૪
એદલજી નશરવાંનજી કોલાબેવાલા ૧૧૯, ૬૬૫, ૨૧૮, ૩૧૩, ૪૭૮
એદલજી નશરવાંનજી ઘડીઆલી.................. ૭૦
એદલજી નશરવાંનજી ડાક્ટર ૩૫, ૨૪૭, ૩૨૭, ૩૫૭, ૪૫૧, ૪૫૬, ૫૩૭, ૬૦૩
એદલજી નશરવાંનજી જીનવાલા........... ૫૮૭, ૬૬૭
એદલજી નશરવાનજી દારૂવાલા..................... ૩૨૨
એદલજી નશરવાંનજી માસટર ૨૧, ૧૧૫, ૧૩૪, ૧૩૫, ૨૯૪

સફે.

એદલજી નશરવાંનજી મના ૧૮૯
એદલજી નશરવાંનજી મીસતરી (ભતુશાહ) ૨૩૦
એદલજી નશરવાંનજી શેઠના ... ..૨૧૪, ૨૪૦, ૩૦૫, ૫૦૯, ૫૫૩,[૨] ૫૭૮, ૫૯૯, ૬૦૮, ૬૫૮
એદલજી પાલણજી ચીનાઇ........................ ૨૬
એદલજી પાલણજી બાટલીવાલા...૧૩૦, ૨૦૫, ૨૯૧, ૩૧૩
એદલજી પાલણજી કુટાર, ચોકસી ૩૭૩
એદલજી પાલણજી ફ્રેંચમેન ...૪૩૯, ૫૫૪, ૬૨૧, ૬૨૩
એદલજી પાલણજી બાટલીવાલા અને ભાઇઓ... ૨
એદલજી પાલણજી લાલકાકા........................ ૨૫૦
એદલજી પેશતનજી કામાજી ૨૫૮
એદલજી પેશતનજી કેરાંવાલા...............૪૫૬, ૬૦૦
એદલજી પેશતનજી ઘાસવાલા, ખાંન બાહદુર ... ૫૫, ૭૫,[૩] ૭૬,[૨] ૩૩૫,[૨] ૩૪૦,[૨] ૪૨૫, ૪૫૨, ૫૨૨, ૫૭૧, ૫૮૮, ૬૧૨, ૬૨૪,[૨] ૬૨૫, ૬૬૮, ૬૭૪
એદલજી પેશતનજી ચબના ૨૫૭
એદલજી પેશતનજી ખજોતીઆના છોકરાઓ...... ૬૮૬
એદલજી પેશતનજી ડાલા ૯૬, ૯૭
એદલજી પેશતનજી દેસાઇ ૬૮૭
એદલજી પેશતનજી ધાપલા... .... ૩૫
એદલજી પેશતનજી મોતીવાલા...............૧૭, ૩૭૦
એદલજી પેશતનજી રઇઆ ૨૨૮
એદલજી દસ્તુર પેશોતનજી સંજાણા ૬૪૯
એદલજી પેશતનજી સરાફ......................... ૪૪૩
એદલજી ફકીરજી ભરૂચા, કરાંચીના.........૨૦૬, ૨૬૭, ૩૪૬,[૨] ૩૯૭, ૫૨૯
એદલજી ફરદુનજી આલબલેસ ૫૧૩, ૫૧૪
એદલજી ફરદુનજી ખંબાતા... ૯૦, ૧૮૦, ૨૯૩,[૨] ૪૨૨
એદલજી ફરદુનજી પુણેગર.......................... ૨
એદલજી ફરામજી આલબલેસ ......૬, ૨૨, ૩૧, ૭૯, ૯૦, ૧૧૦, ૧૨૯, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૮૦, ૧૯૯, ૨૦૯, ૨૬૪,[૨] ૩૧૮, ૩૭૧
એદલજી ફરામજી (આલબલેસ) ની કુંપની ...૧, ૪, ૧૪, ૧૫, ૧૬, ૩૬, ૪૦, ૪૬, ૧૦૩, ૧૧૫, ૧૩૦, ૧૫૬, ૨૦૫, ૨૪૧, ૨૬૦, ૩૬૬, ૩૭૯, ૪૧૩, ૪૭૮, ૫૫૮, ૫૭૧, ૬૮૭
એદલજી ફરામજી (આલબલેસ) ના છોકરાઓની કુંપની...... ૨, ૩૫, ૪૧, ૮૮, ૯૮, ૧૫૬, ૨૩૧, ૨૯૭, ૩૧૮

સફે.

એદલજી ફરામજી આલબલેસના છોકરાઓ ૩૫૯, ૪૦૭, ૪૨૫, ૫૧૫, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૭૦, ૬૪૯, ૬૬૮
એદલજી ફરામજી ખંબાતા, મોદી,............... ૨૦૫
એદલજી ફરામજી ટોડી.........૨, ૨૮, ૧૦૩, ૨૧૦, ૬૦૦, ૬૦૭, ૬૪૫
એદલજી ફરામજી થાણેવાલા ૩૯૧
એદલજી ફરામજી પસતાકીઆ ૫૨૯
એદલજી બરજોરજી કોટવાલ........................ ૬૨૨
એદલજી બરજોરજી ચીનાઇ ૬૦
એદલજી બરજોરજી નીકલસન ૬૦૦
એદલજી બરજોરજી પદમ.......................... ૪૦૮
એદલજી બરજોરજી પટેલ............૨૩૦, ૨૩૧, ૩૭૪
એદલજી બરજોરજી વાડીઆ, મેવાડવાલા...... ૨૨૦,[૨]
એદલજી બરજોરજી રાંદેલવાલા ૩૨૩
એદલજી બરજોરજી શહીંઆર ૫૧૯
એદલજી બરજોરજી શેઠના ૫૭૯, ૫૮૬
એદલજી બહમનજી કાપડીઆ ૧૧૦
એદલજી બહમનજી જામાસ્પ આશાના ૫૮૭
એદલજી બહમનજી પાલખીવાલા ૧૬૫
એદલજી બહમનજી મારીસ ... ૪, ૧૦૨, ૧૧૫, ૧૫૨, ૧૮૧, ૧૯૧, ૨૪૬, ૨૬૦, ૨૬૯, ૩૦૦, ૩૩૭, ૩૫૧, ૩૬૫, ૩૬૬, ૪૧૨, ૪૫૬, ૪૫૭, ૪૮૨, ૫૧૭, ૫૩૬, ૬૦૦, ૬૭૩, ૬૯૮
એદલજી બેજનજી ગાંધી........................... ૧૩૦
એદલજી બેહરામજી ફારબસ............... ૫૮૧, ૬૨૩
એદલજી બેહરામજી બીશની....................... ૩૧૦
એદલજી બેહરામજી સરાફ......................... ૪૮૦
એદલજી બેહરામજી વાડીઆ...............૪૧૭, ૬૪૯
એદલજી બેહરામજી મોદી.......................... ૭૦૩
એદલજી બેહરામશાહ હોડીવાલા............૫૫૫, ૬૬૨
એદલજી ભીખાજી કુમાના ૫૧૯, ૫૮૭
એદલજી ભીખાજી રાવ, એ૦ .... ૩૬
એદલજી ભીખાજી ચીનાઇ ૬૩૩
એદલજી મનચેરજી (કોલાબેવાલા) અને છોકરાઓ... ૧
એદલજી મનચેરજી કંત્રાકટર, ભરૂચના ૧૯૦, ૨૦૫, ૩૬૨, ૫૦૮, ૫૩૩, ૫૮૭, ૬૬૩, ૬૮૮
એદલજી મનચેરજી ઘડીઆલી (ચીકો)............ ૩૮૯
એદલજી મનચેરજી વાછા........................ ૬૦૦
એદલજી મનજીભાઇ મોદી...૨૨૩, ૨૨૮, ૩૫૭, ૪૧૮, ૪૪૬, ૫૩૯, ૬૩૬, ૬૪૮, ૬૭૩

સફે.

એદલજી માણેકજી વાડીઆ......................... ૧૦૫
એદલજી માણેકજી કોલાબેવાલા...૨૦૬, ૨૩૮, ૩૧૯,૪, ૩૬૭, ૫૩૭
એદલજી માણેકજી કોલાબેવાલા અને છોકરાઓ... ૫૪૪
એદલજી માણેકજી શેઠના................... ૩૫૬, ૬૬૮
એદલજી માણેકજી દામલા... ૪૩૯, ૫૫૪, ૬૨૩, ૬૩૩, ૬૪૭, ૬૬૪
એદલજી માણેકજી મોદી ૬૬૨
એદલજી માણેકજી નીલઘરીવાલા ૬૮૬, ૬૮૮
એદલજી મેનડોશજી.............................. ૩૫,
એદલજી મેહરવાંનજી દુબાશ... ૯૮, ૩૧૩, ૩૮૭, ૪૭૮
એદલજી રતનજી મોદી.............................. ૫૯
એદલજી રતનજી લાંઉમેલંગના ૨૪૪
એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર..૧૭, ૩૨, ૪૦, ૧૧૫, ૨૩૪, ૨૬૯[૨], ૨૮૪, ૩૧૮, ૩૪૮, ૩૫૮, ૩૭૯, ૩૮૭, ૩૯૩, ૪૧૨, ૪૭૧, ૫૦૭, ૫૧૬, ૫૯૯, ૬૪૯, ૬૬૬
એદલજી રૂસતમજી (સુનાવાલા) અને છોકરાઓ... ૨
એદલજી રૂસતમજી સુનાવાલા .. ૧૮૦, ૨૧૧[૨] ૨૨૫, ૩૭૮, ૪૨૬, ૪૫૬, ૫૦૫,[૪] ૫૯૯, ૭૦૦
એદલજી રૂસતમજી મોદી..............૨૧૩, ૩૮૧, ૫૮૧
એદલજી રૂસતમજી દસ્તુર કામદીનના ૩૧૧
એદલજી એંડ રૂસતમજી, દુબાશી ૩૧૩
એદલજી રૂસતમજી ગાએ.......................... ૩૩૧
એદલજી રૂસતમજી માડન.......................... ૩૪૯
એદલજી રૂસતમજી બાટલીવાલા................... ૪૪૫
એદલજી રૂસતમજી દાદાચાંનજી ૫૧૯
એદલજી રૂસતમજી નગરવાલા ૫૧૯
એદલજી રૂસતમજી બાવાઆદમના ૬૦૩
એદલજી લીમજીભાઇ ૬૮૬
એદલજી શાપુરજી કુપર............................ ૬૮૩
એદલજી શાપુરજી મેહતા......૧૦૦, ૧૧૫, ૨૯૪, ૬૦૦
એદલજી શાપુરજી આએરન ફાંઉડરીવાલા,..૨૫૮, ૩૧૩, ૩૧૬, ૩૭૪, ૫૦૫
એદલજી શાપુરજી ઘડીઆલી....................... ૩૫૫
એદલજી શાપુરજી લાહોર........................... ૩૭૫
એદલજી શાપુરજી સરાફ........................... ૫૫૫
એદલજી શેહરીઆરજી ગીમી................... ૪૬૬[૨]
એદલજી શેરાબજી દાવર...............૧૪૭, ૨૪૯

સફે.
એદલજી શેરાબજી ચીનાઈ........૨૪૪, ૪૩૯, ૫૮૫
એદલજી શેરાબજી સરાફ................૨૪૩, ૩૧૫
એદલજી શેરાબજી કાલાભાઈ પટેલ.............. ૨૬૫
એદલજી શેરાબજી બાટલીવાલા......૨૭૬, ૩૫૭, ૪૨૦
એદલજી શેરાબજી પુણેગર........................ ૩૫૫
એદલજી શેરાબજી પુણાંવાલા........................ ૫૮૧
એદલજી શેરાબજી માકાબચાના.......... ......૫૯૧[૨]
એદલજી શેરાબશાહ મુનસફના.................. ૬૨૨
એદલજી હીરજીભાઈ તારાપોરવાલા.....૧૫, ૨૩૪, ૬૯૨
એદલજી હોરમજજી કંત્રાકટર, થાણેવાલા......... ૨૨૩
એદલજી હોરમજજી પંચકી, થાણેવાલા ૬૪૬
એદલજી હોરમજજી પાવરી ૩૬
એદલજી હોરમજજી બતીવાલા ૧૭૩, ૧૯૪
એદલજી હોરમજજી બાટલીવાલા ૧૫૩
એદલજી હોરમજજી બાંમજી......................૫૬૧[૨]
એદલજી હોરમજજી માડન ૫૫૫, ૬૬૨
એદલજી હોરમજજી મીસતરી ૨૧
એદલજી હોરમજજી મોટાભાઈ થાણેવાલા, પુણાંના... ૧૬૮, ૨૪૮, ૪૯૪, ૫૦૩
એદલજી હોરમજજી સોપારીવાલા ૩૫૬
એદલજી હોરમજજી તારાપોરવાલા ૬૭૮
એમીલી ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ ... ૬૮
એરચજી એદલજી કંત્રાકટર......................... ૫૫૪
એરચજી કાવશજી પાવરી.......................... ૩૬
એરચજી કાવશજી મારા, એમ૦...... ..... ૨૦૬, ૩૬૪
એરચજી કાવશજી દેસાઈ.......................... ૬૮૯
એરચજી જમશેદજી મોદી, એમ૦ .... ૫૪, ૫૫
એરચજી માણેકજી આંતીઆ ૩૫, ૩૬
એરચજી રૂસ્તમજી શહીંઆર ૩૯૦
એરચજી હૈદરીઆરજી ભરૂચા, ડા૦ .... ૩૨૭
એરચજી શેરાબજી મેહેરજીરાણાના, દસ્તુર... ૩૦, ૬૨, ૧૦૧,[૩] ૨૩૨, ૨૪૪, ૨૬૬, ૨૭૯, ૨૮૭, ૩૯૬, ૪૦૭, ૪૦૮, ૪૧૭, ૪૨૬, ૫૭૨, ૫૯૯
એરચશાહ કાવશજી કારંજાવાલા.................. ૬૯૨
એરચશાહ ખરશેદજી કોટવાર.................... ૨૯
એરચશાહ જમશેદજી દરીમ..............૬૨૩, ૬૬૪
એરચશાહ શેરાબજી કોપર........................ ૩૯૨
એરચશાહ ફરામજી શેના... ૩૯૦, ૫૫૪, ૫૮૦, ૬૨૧
એરચશાહ બેજનજી, નારોદના..................... ૪૬૬
એરચશાહ માણેકજી બનાજી........૧૪૯, ૧૭૫, ૫૮૯
એરચશાહ હોરમજજી કોખલા....................... ૫૦૨
કઈઓજી કાઉશજી ગીરજાં ૨૭૨, ૩૫૩
કલીઆંણજી નશરવાનજીની કું૦............... ૨
કવરીબાઈ ધણી ધનજીભાઈ શેરાબજી શેઠના..... ૫૯૧
કાઉખાં મનજી વશ.......................... ૩૦૧
કાઉભાઈ નશરવાનજી કોહલા.................... ૨૧૪
કાઉશ પદમ, દસ્તુર, (ભરૂચના).................. ૧૧૬
કાઉશ રૂસતમ જલાલ, મુલ્લાં.................. ૭૦
કાઉશજી અસપંદીઆરજી કામદીનજી, દસ્તુર (ભરૂચના), ...૯, ૧૮૬
કાઉશજી રૂસતમજી શહીંઆર, એમ૦.......... ૨૪૪
કામાની કું૦...... ૧,[૨] ૨૧, ૫૦, ૭૫, ૭૬, ૮૭, ૨૯૨, ૫૭૩
કામાજી પેશતનજી કામાજી........૧૦૩, ૧૧૪, ૧૬૫
કામાજી પોંહચાજીની કું૦ ....૧૦૩, ૨૯૩
કાવશજી અરદેસર ફરદુનજી......................૨, ૩૧૩
કાવશજી અરદેસર શાએર.....................૭૧, ૫૬૩
કાવશજી અસપંદીઆરજી કારપેનટર.............. ૬૮૩
કાવશજી ઉકરજી ખરાસ...................૧૩૦, ૩૭૫
કાવશજી એદલજી ૨
કાવશજી એદલજી ૪૭૦
કાવશજી એદલજી કાંગા એમ૦.....૧૦૬,[૨] ૧૦૭, ૧૦૯, ૧૩૨, ૧૩૩, ૧૮૦, ૨૧૧,[૨] ૪૯૭, ૫૭૪, ૭૦૬,[૨]
કાવશજી એદલજી કાસંબેવાલા ૬૮૭
કાવશજી એદલજી દાદાચાંનજી, ડા૦...૩૧૬, ૫૦૫,[૨] ૫૧૯, ૬૨૨, ૬૮૨
કાવશજી એદલજી ખંબાતા...૩૪, ૪૨, ૯૭, ૯૮, ૯૯, ૩૮૬
કાવશજી એદલજી ગાંધી, રંગુનના.......... ... ૨૫૩
કાવશજી એદલજી પટેલ ... ૧૧, ૯૯,[૪] ૩૦૩,[૩] ૩૧૫, ૪૨૬, ૪૫૧, ૪૭૬, ૫૧૭, ૫૫૯
કાવશજી એદલજી બીલીની...................૩૧૦, ૫૩૫
" " " ના છોકરાઓ ૫૩૭
કાવશજી એદલજી બાટલીવાલા ૨૬૧
કાવશજી એદલજી બારીઆ ૪૮૦
કાવશજી એદલજી મસાંની...૩૫, ૧૯૨, ૨૮૭, ૩૫૭, ૪૨૦, ૪૪૫, ૪૫૯, ૬૦૮

સફે.

કાવશજી એદલજી મોદી, સુરતના ૨૧૬, ૨૭૬
કાવશજી એદલજી શીગનપોરીઆ ૩૭૫
કાવશજી એદલજી પાંડે.................૪૬૭, ૬૦૩
કાવશજી એરચજી દેશાઇ ૬૮૯
કાવશજી કુવરજી ભાભા...૩૫, ૪૬, ૧૧૫, ૧૩૦, ૧૫૮
કાવશજી કુવરજી શબનીશના, અમદાવાદવાલા ... ૪૪૬
કાવશજી કેખશરૂ પાટક ૧૭, ૯૦
કાવશજી ખરશેદજી કામા.......................... ૪૪૮
કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી છછભાઇ ...૧૦૨, ૧૩૫, ૧૭૭, ૧૮૮, ૨૨૨, ૨૬૮, ૨૯૨, ૩૧૦, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૫૮, ૩૭૯, ૩૯૦,[૨] ૩૯૩,[૨] ૪૧૦, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૪૨, ૪૬૦, ૪૬૯, ૪૮૨, ૫૦૧, ૫૦૭, ૫૧૧, ૫૧૮, ૫૩૪, ૫૪૬, ૫૬૧, ૫૭૧, ૫૭૫, ૫૯૬, ૬૧૦, ૬૨૬, ૬૩૭, ૬૪૮, ૬૬૬, ૬૭૧, ૬૮૩, ૬૮૫, ૬૮૬, ૬૯૮
કાવશજી ખરશેદજી નગરવાલા ૨૪
કાવશજી ખરશેદજી ઘડીઆલી ૩૭૫
કાવશજી ખરશેદજી ભાંડુપવાલા...૩૯૦, ૪૧૪, ૪૩૨, ૫૪૬, ૬૦૦
કાવશજી ખરશેદજી મેહતા...૧૬૩, ૨૭૬, ૩૪૮,[૨] ૩૪૯, ૪૯૧, ૬૮૧
કાવશજી ખરશેદજી લાલકાકા..................... ૬૬૨
કાવશજી ખરશેદજી સંજાણા...૩૯૦, ૫૧૮, ૬૦૩, ૬૨૧, ૬૯૮
કાવશજી જમશેદજી દસ્તુર, સુરતના........૩૬૩, ૩૯૭
કાવશજી જમશેદજી જશાવાલા.....૧૫૫, ૪૩૫, ૫૧૧, ૫૭૬, ૫૯૯
કાવશજી જમશેદજી માફીદલાલ................ ૨૯૩
કાવશજી જમશેદજી મોદી.......................... ૯૮
કાવશજી જમશેદજી મોદી, એડનના.............. ૫૪૪
કાવશજી જમશેદજી કાપડીઆ..............૩૯૨, ૪૬૬
કાવશજી જમશેદજી સંજાણા...૪૮૦, ૫૫૪, ૫૮૧, ૬૬૧[૨] ૭૦૦
કાવશજી જામાસપજી પાદશાહ...૨૧, ૪૮૦, ૫૫૪, ૫૮૯
કાવશજી જીવણજી મેવાવાલા.................. ૫૮૮[૨]
કાવશજી જાંગીરજી એંડ કું૦........ .... ૩૮૬
કાવશજી જાંગીરજી ગજધર,..................... ૩૮૬
કાવશજી જાંગીરજી જશાંવાલા...૧,[૩] ૩૬, ૪૬, ૧૦૩, ૧૩૦, ૧૩૮,[૨] ૪૫૬, ૫૧૭, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૯૯, ૬૪૯

સફે.

કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, ૧,[૪] ૪,[૩] ૭, ૧૪, ૧૫, ૧૮, ૨૬,[૩] ૨૭, ૨૯,[૨] ૩૧, ૩૪, ૩૬, ૪૦, ૪૩,[૨] ૪૬,[૪] ૫૩, ૫૪, ૬૦,[૨] ૬૨, ૬૪,[૨] ૬૭,[૨] ૭૦,[૨] ૭૧, ૭૨, ૭૩, ૭૭[૨] ૭૮,[૩] ૭૯, ૮૦,[૨] ૮૫, ૮૬,[૪] ૮૭,[૪] ૯૨,[૨] ૯૩, ૯૪, ૯૯, ૧૦૨,[૩] ૧૦૪, ૧૧૧,[૨] ૧૨૨,[૨] ૧૨૩, ૧૨૮, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૬, ૧૩૭,[૩] ૧૩૮,[૨] ૧૪૮,[૩] ૧૬૨,[૨] ૧૬૩,[૨] ૧૬૪, ૧૬૫, ૧૭૩,[૨] ૧૭૪,[૨] ૧૮૧,[૨] ૧૮૨,[૨] ૧૮૫, ૧૯૨, ૧૯૬,[૨] ૨૦૧,[૨] ૨૦૨, ૨૦૪, ૨૧૦, ૨૧૪, ૨૧૮,[૨] ૨૨૪, ૨૨૫, ૨૩૪, ૨૩૫, ૨૩૮,[૨] ૨૪૨,[૨] ૨૪૩,[૨] ૨૫૨, ૨૫૬, ૨૫૯,[૨] ૨૬૨, ૨૭૨,[૨] ૨૭૩, ૨૭૭,[૨] ૨૭૯,[૨] ૨૮૩[૨] ૨૮૪, ૨૮૮, ૨૮૯, ૨૯૧, ૨૯૪, ૨૯૬,[૨] ૨૯૭, ૨૯૮, ૨૯૯, ૩૦૦,[૨] ૩૦૩, ૩૦૫, ૩૧૪,[૨] ૩૧૮, ૩૨૦, ૩૨૬, ૩૩૩, ૩૩૬, ૩૪૦,[૨] ૩૪૧, ૩૪૪,[૨] ૩૪૫,[૨] ૩૫૧,[૨] ૩૫૬, ૩૫૮, ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૬૮, ૩૭૦, ૩૭૭, ૩૭૮, ૩૭૯,[૩] ૩૮૨, ૩૯૩, ૩૯૪, ૩૯૭, ૪૦૦,[૨] ૪૦૯, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૧૫, ૪૧૯, ૪૨૫, ૪૨૬[૩] ૪૨૯, ૪૩૦,[૨] ૪૩૧, ૪૪૮, ૪૫૯, ૪૭૮, ૪૭૯, ૪૮૩,[૨] ૫૦૧, ૫૦૭, ૫૧૯,[૨] ૫૨૫[૨] ૫૩૦,[૨] ૫૩૧,[૨] ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૩૮[૨] ૫૪૧, ૫૪૫, ૫૫૪, ૫૫૮, ૫૫૯, ૫૬૨,[૨] ૫૬૬, ૫૭૧, ૫૯૩,[૨] ૫૯૯, ૬૦૦,[૨] ૬૦૨,[૨] ૬૨૭, ૬૩૭, ૬૩૮, ૬૩૯,[૬] ૬૪૦,[૨] ૬૪૧,[૫] ૬૪૨,[૨] ૬૪૩, ૬૪૪, ૬૪૬, ૬૪૮, ૬૪૯[૨] ૬૫૦, ૬૫૧,[૨] ૬૭૨,[૨]
કાવશજી જાંગીર (બારોનેટ)...................... ૬૪૩
કાવશજી ડોશાભાઇ કમોદ.......................... ૧૬૮
કાવશજી ડોશાભાઇ વીરજી......................... ૫૫૬
કાવશજી ડોશાભાઇ દાવર...................૫૪૪, ૬૦૯
કાવશજી તેહમુલજી દાદાચાંનજી.................. ૫૫૪
કાવશજી દાજીભાઇ ડાકટર.......................... ૧૧૬
કાવશજી દાદાભાઇ કદોક,........૨૫૭, ૨૬૭,[૨] ૩૫૫
કાવશજી દાદાભાઇ કાંગા....................૬૨૨, ૬૮૨
કાવશજી દાદાભાઇ ખરાસ,........................ ૨૬૭
કાવશજી દાદાભાઇ ચોકસી,....................... ૬૮૩
કાવશજી દાદાભાઇ દુબાશ,........૫૫૫, ૬૦૦, ૬૪૯

સફે.
કાવશજી દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજી..... ...... ૯૬[૨]
કાવશજી દાદાભાઇ દારૂખાનાવાલા,..... .... ૬૨૮
કાવશજી દાદાભાઇ કંત્રાકટર (નાએગાંમવાલા)...
૩૨૬, ૩૨૭,[૨] ૪૩૯, ૫૪૬, ૫૫૪, ૫૮૧, ૬૨૧,
૬૨૨, ૬૪૫
કાવશજી દાદાભાઇ જુતી.......................... ૪૮૩
કાવશજી દાદાભાઇ લીમજી...૧૮૦, ૨૫૮, ૨૬૮,
૩૨૨, ૩૫૮, ૩૯૦, ૪૧૪, ૪૩૨, ૫૦૪, ૫૪૧,
૫૪૬, ૫૫૬, ૬૧૫, ૬૬૬
કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા...૨૧, ૨૩૮, ૨૬૮,
૩૧૯,[૪] ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૮૨, ૫૪૪,[૩]
૫૪૯,[૩] ૫૮૨, ૬૦૩, ૬૨૪, ૬૪૯, ૬૫૮
૬૮૪, ૬૮૬
કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા અને ભાઇઓ...૬૯,
૯૮,[૨] ૪૬૧, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૪૪
કાવશજી દીનશાહજી ઘરાની.................... ૪૮૦
કાવશજી દીનશાહજી ડેઆસ...૪૨૪, ૪૫૨, ૪૬૨
૪૭૭, ૫૧૧, ૬૭૧,[૨]
કાવશજી દીનશાહજી ખંબાતા, કરાંચીના...૨૪૩, ૬૭૭
કાવશજી દીનશાહજી દુબાશ.......... .... ૩૮૭
કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ.. ૯૭, ૧૮૯, ૨૧૯,
૩૧૮, ૩૫૫, ૩૬૬, ૩૭૯, ૪૧૩, ૪૩૧, ૪૬૫,
૪૬૭, ૫૧૭, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૪૧,[૨] ૫૪૬,
૫૫૩,[૨] ૫૭૦, ૬૧૦, ૬૫૨,[૨] ૬૯૦, ૬૯૮
કાવશજી દોરાબજી ઉસતાદ........ .... ૨૭૬
કાવશજી દોરાબજી પાંડવાલાના છોકરાઓ....... ૧૯
કાવશજી દોરાબજી પાંડે..... .... ૫૮૧
કાવશજી દોરાબજી મેસ-એજંટ.........૫૯,[૨] ૬૦૯,[૨]
કાવશજી દોરાબજી સકલાતવાલા.............. ૯૧, ૯૨
કાવશજી ધનજીભાઇ, ભોસાવલના.............. ૪૪૫
કાવશજી ધનજીભાઇ પાંડવાલા...૩૬, ૪૬, ૫૧, ૯૭,
૯૯, ૧૧૮, ૧૩૦, ૬૫૦,[૨] ૨૦૫, ૪૧૩, ૫૪૧
કાવશજી ધનજીભાઇ માહાલક્ષમીવાલા........... ૬૪૬
કાવશજી નવરોજજી ૨
કાવશજી નવરોજજી કોપર ૫૩૭
કાવશજી નવરોજજી સુરીગર.................... ૨૦૫
કાવશજી નવરોજજી પોંદચા...................... ૬૪૪[૨]
કાવશજી નવરોજજી બાંમ્જી ૫૯૬
કાવશજી નવરોજજી બાંમ્જીની કું૦ .... ૨૬૬
કાવશજી નવરોજજી શાપકીપર.................... ૨૬૫
સફે.
કાવશજી નવરોજજી મેહતા, ડા૦...૩૨૭, ૪૭૭.
૬૧૦, ૬૮૨
કાવશજી નવરોજજી વેશુગરા.. .... ૫૧૯
કાવશજી નવરોજજી વેસુવાલા.................. ૭૦૧[૨]
કાવશજી નશરવાંનજી કોહીદારૂ ૨૫૩
કાવશજી નશરવાંનજી કાંગા, એ૦...૩૫, ૧૧૫,
૧૯૧, ૩૫૫, ૪૨૬, ૪૨૭, ૫૩૨,[૨] ૬૪૯, ૬૮૯
કાવશજી નશરવાંનજી કલખવાલા..........૫૫૨, ૬૬૩
કાવશજી નશરવાંનજી નાનમોદી ૬૪૭
કાવશજી નશરવાંનજી બાટલીવાલા ૨૫૭
કાવશજી એંડ નશરવાંનજી, દુબશ.......... ... ૩૮૭
કાવશજી નશરવાંનજી બેહરાંમદાદાના.. .... ૪૧૫
કાવશજી નશરવાંનજી, ખાંનબાહદુર (સીંધના)...
૪૧૩, ૫૩૬
કાવશજી નાનાભાઇ દાવર...૧, ૧૦, ૮૬, ૧૩૭,
૨૪૧, ૨૬૦, ૨૮૯, ૩૨૬, ૩૪૦, ૩૫૮, ૩૬૪,
૪૬૫, ૪૧૭, ૪૫૬, ૪૫૮, ૪૬૩,[૨] ૪૭૯,
૫૮૨, ૬૩૯, ૬૫૪
કાવશજી પાલણજી શેઠના...૪૦, ૪૩, ૧૨૯, ૧૮૦, ૬૦૦
કાવશજી પાલણજી (શેઠના) ની કુંપની......... ૨, ૨૯૯
કાવશજી અને પાલણજી ધનજીભાઇ પાંડવાલા... ૪
કાવશજી અને પાલણજી ધનજીભાઇ પાંડવાલાના
છોકરાઓ.................૩૬૬, ૪૭૮, ૫૩૭, ૬૭૧
કાવશજી પાલણજી ચવના...૨૪૨, ૩૦૩, ૪૫૬, ૫૩૭, ૬૦૦
કાવશજી પાલણજી શોલીભટના.. .... ૬૨૪
કાવશજી એંડ પેશતનજી ૩૭૦
કાવશજી પેશતનજી ગોરા...૯૬,[૨] ૯૭,[૨] ૯૮, ૧૭૫
કાવશજી પેશતનજી કામા............૫૦૧, ૫૯૯, ૬૪૯
કાવશજી પેશતનજી, ડાકટર ...૧૨, ૧૧૨, ૧૭૫,
૨૨૩, ૬૬૨
કાવશજી પેશતનજી પ્રીંટર (સરાફ)...૩૪૦, ૩૫૨,
૪૨૮, ૪૪૯, ૫૦૬, ૫૭૨
કાવશજી પેશતનજી ફરાંમજી ૬૦૨
કાવશજી પેશતનજી પોંદચખાનાવાલા ૫૫૬
કાવશજી પેશતનજી બીલીમોરીઆ ૬૮૩
કાવશજી પેશતનજી બેનેટ ૬૭, ૫૭૪
કાવશજી પેશતનજી ભરૂચા ૫૧૮
કાવશજી પેશતનજી લોઢાંવાલા .... ૩૪૭,[૨]
કાવશજી પેશતનજી.................................. ૬૬૯
કાવશજી ફકીરજી શીગનપોરના.................. ૨૮૪

સફે.

કાવશજી ફરદુનજી ગરજબાન........૨૪, ૧૦૩, ૧૧૫
કાવશજી ફરદુનજી કરાકા...............૨૭૬, ૨૮૪
કાવશજી ફરદુનજી ખંબાતા.....................૨૬૩
કાવશજી ફરદુનજી મીસતરી....................૩૦૯[૨]
કાવશજી ફરામજી મીસતરી,,...............૧૭, ૨૫૮
કાવશજી અને ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ (સી. એંડ એફ. દીનશાહજી)–૩૫૫, ૪૬૫, ૫૫૩[૨]
કાવશજી ફરામજી બુતી........................ ૪૮૩
કાવશજી ફરામજી મારકર........................ ૩૭૦
કાવશજી ફરામજી મોદી........................ ૬૦૦
કાવશજી ફરામજી શેઠના........................ ૧૬૭
કાવશજી બરજોરજી એંટી...૪૭, ૮૫, ૨૧૮, ૬૩૩, ૬૩૪
કાવશજી બરજોરજી બાંણોટ........................ ૧૧૭
કાવશજી બરજોરજી માડન........................ ૩૬
કાવશજી બહમનજી પાલખીવાલા........................ ૧૬૫
કાવશજી બહમનજી મોતીશા........................ ૨૫૩
કાવશજી બેજનજી આલબલેસ(કરાંણી)...૩૧, ૯૮, ૧૫૭, ૨૪૧, ૨૬૪, ૩૧૮, ૪૫૬, ૫૧૪, ૫૨૨, ૫૨૩, ૫૭૦, ૫૭૫, ૫૭૬,[૨] ૬૦૦, ૬૪૮, ૬૬૮, ૬૯૨, ૬૯૯
કાવશજી બેજનજી ખરાસ........................ ૬૬૨
કાવશજી બેજનજી ગોરવાલા...............૩૩૩, ૩૬૯
કાવશજી બેજનજી દસ્તુર,...૯૬,[૩] ૯૭[૨] ૯૯
કાવશજી બેજનજી શેઠના (વકીલ)...૪૧૫, ૪૮૦, ૫૮૧, ૬૨૨
કાવશજી બેજનજી શેઠના (એલ. સી. ઇ.) ૩૭૫
કાવશજી બેજનજી સુરતી........................ ૪૮૦
કાવમજી બેજનજી શેઠ........................ ૬૮૩
કાવશજી બેહરામજી ખરાસ............... ૫૨૪, ૫૩૩
કાવશજી બેહરામજી ચોધરી........................ ૧૬[૨]
કાવશજી બેહરામજી ખંબાતા, રંગુનના.......... ૫૭૧
કાવશજી બેહરામજી દમણવાલા (ભારડા).......... ૪૨૪
કાવશજી બેહરામજી પટેલ, છજાપોરીઆ... ૧૫૫, ૧૫૯
કાવશજી બેહરામજી બનાજી...૯૫, ૧૦૪, ૧૩૧, ૧૪૨, ૧૬૯
કાવશજી બેહરામજી બાટલીવાલા........................ ૪૫૬
કાવશજી બેહરામજી લીલાંઉવાલા...૪૫, ૩૧૮, ૩૭૨, ૩૭૫, ૪૪૬
કાવશજી બેહરામજી સરાફ, ડાકટર............... ૩૭૫
કાવશજી ભીખાજી વીરાજેગીના........................ ૧૩૪

સફે.

કાવશજી ભીખાજી ધામત........................ ૪૭૯
કાવશજી ભીખાજી કેનટીનવાલા........................ ૬૦૦
કાવશજી ભીમજી ઉમરીગર........................ ૧૧૬[૨]
કાવશજી મનચેરજી........................ ૨૩૪
કાવશજી મનચેરજી છજાપોરીઆ........................ ૧૮૪
કાવશજી મનચેરજી કારંજાવાલા........................ ૧૪૫[૩] ૧૭૩, ૩૬૨, ૩૯૭, ૫૪૧,[૪] ૫૮૪
કાવશજી મનચેરજી મીસતરી............ ૧૯૨, ૨૭૬
કાવશજી મનચેરજી મુલ્લાંફીરોજના............ ૧૫
કાવશજી મનચેરજી મોદી, એમ......૧૧, ૨૦૭, ૭૦૧
કાવશજી મનચેરજી લંગડાના........................ ૬૮૩
કાવશજી મનજી (કાઉખાં), સુરતના............ ૧૭૬
કાવશજી અને માણેકજી........................ ૩૧૩
કાવશજી માણેકજી ગાંધી........................ ૬, ૩૧૬[૨] ૪૫૬, ૬૫૩
કાવશજી માણેકજી કુપર........................ ૫૨૩
કાવશજી માણેકજી........................ ૪૫૦
કાવશજી માણેકજી, કરાંચીના........................ ૫૨૯
કાવશજી માણેકજી રૂસતમજી બનાજી...૯૬,[૨] ૯૯, ૩૫૩
કાવશજી માણેકજી આશબરનર........................ ૫૧૮
કાવશજી માણેકજી તાતા........................ ૫૫૫, ૫૮૪,[૨]
કાવશજી માણેકજી લીમજી બનાજી...૪, ૧૪, ૩૫, ૪૦, ૫૮, ૬૧, ૬૨, ૭૪, ૮૦, ૮૫,[૩] ૮૬,[૩] ૯૦, ૯૪, ૯૯, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૨૦, ૧૨૪, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૫, ૧૩૭, ૧૫૪, ૧૭૩, ૧૭૪, ૨૧૪, ૨૬૮, ૨૭૮, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૫૮, ૩૯૦, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૫૯, ૪૬૦, ૪૯૯, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૩૯, ૫૫૩, ૬૦૦, ૬૫૯, ૬૬૬, ૬૭૦,[૨] ૬૭૧, ૬૭૨
કાવશજી માણેકજી નીકલસન........................ ૪૩૯
કાવશજી માણેકજી વખારીઆ............ ૪, ૪૦, ૭૧
કાવશજી મેહરવાંનજી હાથીદાર......... ૨૦૫, ૪૫૯
કાવશજી મહેરવાનજી કાપડીઆ........................ ૨૬૭
કાવશજી મેહરવાંનજી સરાફ...૨૮૮, ૩૧૫, ૪૬૨, ૫૦૬, ૫૧૧,[૨] ૫૧૨,[૩] ૫૧૫, ૫૨૩, ૫૫૫, ૫૫૮,
કાવશજી મોટાભાઇ બાટલીવાલા........................ ૬૬૨
કાવાશજી રતનજી પારખ................ ૬૯, ૩૧૩
કાવશજી રતનજી ઉનવાલા........................ ૨૬૭
કાવશજી રતનજી આરીટન........................ ૫૮૭
કાવશજી રતનજી બનાજી........................ ૧૭૨

સફે.

કાવશજી રતનજી ખાનસાહેબ........... ૨૫૦, ૩૦૦
કાવશજી રતનજી રાંણા................ ૨૪૮, ૨૭૧
કાવશજી રૂસતમજી તંબુવાલા.............. ૩
કાવશજી રૂસતમજી તુરકી...................... ૨૩૮
કાવશજી રૂસતમજી પટેલ.................. ૨૮૬, ૫૦૯
કાવશજી રૂસતમજી મોદી.......................... ૨૫૦
કાવશજી રૂસતમજી વરીઆવા...................... ૨૬૭
કાવશજી રૂસતમજી બાટલીવાલા.................... ૩૧૯
કાવશજી રૂસતમજી વાછાગાંધી...................... ૫૦૪
કાવશજી શાપુરજી કપટાંન......... ૩૨૫, ૫૬૮, ૫૭૧
કાવશજી શાપુરજી મેહતા...૩, ૨૨, ૩૪, ૩૧૩, ૩૨૧, ૩૨૬,[૨] ૩૨૭, ૪૮૪
કાવશજી શાપુરજી લંગડાના......... ૧૪૭, ૨૮૫, ૩૭૦
કાવશજી શાપુરજી હાથીખાઉ, માહબલેશર તથા સેતારાના...૧૯૨, ૨૪૪, ૪૦૦, ૫૨૪, ૫૩૪
કાવશજી શેરાબજી પટેલ...૧૨૯ ૧૩૫, ૧૩૯, ૧૬૯, ૨૦૭, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૯૩
કાવશજી શેરાબજી બેદવાર એ૦ .... ૨૪૫ ૪૫૦, ૪૫૮, ૫૩૭, ૫૪૯, ૬૨૭, ૬૮૭
કાવશજી શેરાબજી બાટલીવાલા.................... ૨૫૮
કાવશજી શેરાબજી મોદી.......................... ૫૨૯
કાવશજી શેરાબજી વાડીઆ........................ ૧૦૬
કાવશજી હીરજીભાઇ માલેગાંમવાલા...... ૧૫૭, ૬૦૦
કાવશજી હીરજીભાઇ વારડીન...................... ૧૩૯
કાવશજી હોરમજજી કાતરક............... ૨૬૭, ૪૮૦
કાવશજી હોરમજજી ગાંધીભાઇ...૯૦, ૧૧૫, ૩૪૮, ૪૫૬
કાવશજી હોરમજજીની કું૦, એડનના ૫૪૪
કાવશજી હોરમજજી દાદાચાંનજી............ ૩૧૯ ૬૮૯
કાવશજી હોરમજજી નાળીએરવાલા ——......... ૧૧૭
કાવશજી હોરમજજી ખીલીમોરીઆ, ડાક્ટર... ૬૯, ૭૫ ૯૫, ૧૮૦, ૨૨૪,[૨] ૨૮૪, ૩૧૪, ૩૭૫, ૩૯૦, ૩૯૩, ૪૧૨, ૪૧૪, ૪૨૪, ૪૩૨, ૪૩૩ ૪૫૩, ૪૬૦, ૪૮૨, ૫૩૩,[૨] ૫૩૯, ૫૪૬ ૫૯૯, ૬૨૧, ૬૨૬, ૬૪૯, ૬૫૯, ૬૯૬, ૭૦૫
કાવશજી હોરમજજી બોખા ૫૨૯
કાવશજી હોરમજજી રૂસતમ ફરાંમના ૩૬ ૯૦, ૧૬૮, ૧૮૦, ૨૦૮
કાવસજી હોરમસજી મીસ્ત્રી, સરજીયન......... ૩૯૦ ૪૩૮, ૫૧૮, ૫૮૦, ૬૯૮
કાવશજી હોરમજજી મારકર...................... ૨૫૨
કાવશજી હોરમજજી લાલકાકા.................. ૫૬૪
કાવશજી હોરમજજી સરાફ .... ૨૬૫ ૩૧૫, ૩૧૬, ૪૧૯[૨]
કાવશશાહ એદલજી તંબુવાલા.............૩૫૫, ૩૮૭
કાવશશાહ એદલજી કંત્રાકટર ૫૫૪
કાવશશાહ ખરશેદજી બુમલા ...૧૯, ૨૦,[૨] ૨૧, ૧૩૩
કાવશશાહ એદલજી તારાપોરવાલા ૬૨૬
કાવશશાહ રતનજી ખરાદી ૬૯
કાવશશાહ રૂસતમજી દસ્તુર મેહેરજી રાંણાના... ૪૦૭[૨]
કાવશશાહ રૂસતમજી વકીલ..................... ૨૮૧
કાવશશાહ શેરાબશાહ તાલેયારખાં.............. ૩૨૦
કુકીબાઇ ધણી જાંગીરજી નશરવાંનજી મોદી... ૨૩૮
કુકીબાઇ કાવશજી ફરામજી મારકર...... ૩૬૬, ૬૬૮
કુપર એંડ કુંપની.............................. ૪૩૭
કુવરજી અરદેશર દલાલ....................... ૪૩૯
„ „ ની કું૦ .... ૬૧૩
કુવરજી અરદેશર કેકોબાદના.................... ૫૧૨
કુવરજી એદલજી ગજધર.................... ૮૮, ૯૯
કુવરજી એદલજી ઉમરીગર.........૩૦૩, ૪૭૪, ૬૬૭
કુવરજી એદલજી સીપાઇ........................ ૨૫૪
કુવરજી કાલાભાઇ પટેલ........................ ૧૮૬
કુવરજી કાવશજી જશાંવાલા.........૧૪૦, ૨૫૭, ૩૪૮
કુવરજી કાવશજી તવરીઆ............૩૩૨, ૩૩૩,[૪]
કુવરજી કાવશજી બાટલીવાલા.................... ૪૭
કુવરજી કાવશજી ભરૂચા....................... ૭૫૨[૨]
કુવરજી કાવશજી મીસ્ત્રી......................... ૬૦૦
કુવરજી કાવશજી વર્ધદ......૪૩૯, ૫૫૪,[૨] ૬૨૧, ૬૨૩ ૬૬૦, ૬૮૪, ૭૦૩
કુવરજી કાવશજી શરાવાલા...૧૪, ૧૦૪, ૧૧૫, ૧૪૫, ૧૪૬, ૨૨૭, ૩૯૭, ૪૩૨, ૫૦૮, ૫૮૮, ૫૮૯. ૬૧૦, ૬૧૬, ૬૩૦
કુવરજી કાવશજી હાથીખાઉ,...૨૪૫, ૫૩૪, ૫૬૦, ૬૩૦
કુવરજી કોયાજી, રાજકોટવાલા...૧૪૦, ૨૫૮, ૨૮૩, ૩૨૯, ૩૯૭, ૫૨૦, ૫૪૧
કુવરજી જીવણજી ગજધર....................... ૩૭૪
કુવરજી જીવાજી તાસકર........................ ૬૦૦
કુવરજી જમશેદજી દોરાબજી લાલકાકા............ ૫૪૦
કુવરજી ડોસાભાઇ પુતલીબાઇના................ ૫૩૫
કુવરજી દાદાભાઇ બુતીઆ...................... ૧૯૫
કુવરજી દોરાબજી મેહતા, ડા૦.................. ૬૩૦
કુવરજી ધનજીભાઇ તંબોલી ૯૮,૯૯
કુવરજી ધનજીભાઇ, ચોરાસીના................ ૩૨૩

સફે.

કુવરજી ધનજીભાઇ મીસ્ત્રી ૪૭૦
કુવરજી નવરોજજી કનટ્રાકટર.................... ૬૯૨
કુવરજી નાનાભાઇ બનાજી ૩૫૬
કુવરજી પાલણજી કામા.................... ૨૯૧
કુવરજી બહમનજી ગજધર...૯૬, ૯૭, ૯૮, ૯૯, ૩૫૩
કુવરજી બહમનજી ડોટીવાલા..............૫૫, ૭૫૨
કુવરજી બહમનજી શેઠના.................... ૪૩
કુવરજી બેજનજી શેઠના.................... ૩૦૩
કુવરજી બેહરાંમજીની કુ૦.................... ૨
કુવરજી ભીખાજી વીરાજેગીના......... ૧૩૪,[૨] ૧૭૬
કુવરજી માણેકજી કોબલા.................... ૫૦૨
કુવરજી માણેકજી બનાજી ૧૬૧
કુવરજી માણેકજી ભીલીમોરીઆ.................... ૩૩૫
કુવરજી માણેકજી મુકાદમ.................... ૨૪૨
કુવરજી મેવાવાલા.................... ૧૬૩
કુવરજી મેહરવાનજી ધમીરના.................... ૨૯૭
કુવરજી મેહરવાનજી ગજધર.................... ૩૭૫
કુવરજી મેહરવાનજી મેહતા.................... ૫૩૨[૨]
કુવરજી રતનજી જશાવાલા.................... ૧૫૫
કુવરજી રૂસતમજી મોદી........૫૩, ૮૫, ૯૫, ૧૧૫
૧૮૦, ૨૪૦, ૨૪૧, ૨૬૯, ૩૬૬, ૩૮૦,
૪૧૨,[૩] ૪૮૨, ૫૧૭, ૫૯૯, ૬૦૭
કુવરજી શેરાબજી નાજર,...૫૯, ૧૪૦, ૧૯૩, ૨૫૩,
૨૫૪, ૪૧૨, ૪૩૪, ૪૯૮, ૫૧૮
કુવરજી હોરમજજી ભાભા......૨૩, ૧૮૦, ૩૦૫,
૩૬૮, ૫૮૦,[૨]
કુવરબાઇ ધણી અરદેસર ખરશેદજી કામાજી...... ૨૧૮
કુવરબાઇ વીધવા કાવસજી શાપુરજી કપટાંન...... ૩૨૫
૪૧૫, ૫૨૮
કુવરબાઇ કાવસજી તાતા.................... ૬૯૦
કુવરબાઇ ધણી કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી...... ૨૨૧
કુવરબાઇ ડોશાભાઇ કરાકા.................... ૨૨૧
કુવરબાઇ ધણી દાદાભાઇ નશરવાંનજી બેદવાર...... ૨૪૫
કુવરબાઇ ધણી દોરાબજી પાલણજી પાંઉવાલા... ૧૧૮
કુવરબાઇ ધનજીભાઇ નશરવાંનજી કામજી... ૩૮, ૨૨૧
કુવરબાઇ ધણી ધનજીભાઇ ફરાંમજી બાટલીવાલા... ૧૨૨
કુવરબાઇ વીધવા નશરવાંનજી ફરાંમજી કાનફટા...૧૪૧, ૧૪૨
કુવરબાઇ ધણી નશરવાનજી બહમનશાહજી મેહતાજી.. ૧૯૦
કુવરબાઇ ધણી પાલણજી બહમનજી મેહતા...... ૧૪૬
કુવરબાઇ ફરાંમજી દોરાબજી પાંડે ૫૧૪, ૫૧૫
કુવરબાઇ બચાજી સીરવાઇ ૬૯૦

સફે.

કુવરબાઇ ધણી બાપુજી એદલજી અમરેલીવાલા... ૨૧૬
કુવરબાઇ ધણી મનચેરજી કાવશજી દાવર........ ૩૬૪
કુવરબાઇ વીધવા મનચેરજી ધનજીભાઇ ફુલાકાકા
અથવા દુબાશ ૩૦૦
કુવરબાઇ વીધવા માણેકજી હોરમજજી શેઠના ... ૩૦
કુવરબાઇ ધણી મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠના...... ૨૨૧
કુવરબાઇ વીધવા રતનજી દારાબજી તાતા......૧૯, ૬૨૯
કુવરબાઇ ધણી રૂસતમજી બહમનજી સકલાતવાલા ૧૨૯
કુવરબાઇ ધણી શાપુરજી નવરોજજી પોહચા... ૭
કુવરબાઇ તે શેરાબજી દાદાભાઇ દુબાશનાં બપાઇ... ૧૯૫
કેકોબાદ આદરબાદ દસ્તુર નોશરવાંનજી જામાસ્પ
આશાના, દસ્તુર .... ૬૦૯,[૨]
કેકોબાદ કાવશજી પંથકી... ૭, ૯૬, ૧૨૨, ૪૫૬,
૫૦૧, ૫૯૯
કેકોબાદ કાવશજી એડનવાલા.................... ૫૪૯
કેકોબાદ દીનશાહ ગાંધી..............૨૧, ૭૯, ૭૦૧
કેકોબાદ મનચેરજી મુલ્લાંફીરોજના, દસ્તુર ૨૦૬
કેકોબાદ રૂસતમજી મેહરજી રાંણાના, દસ્તુર...૮, ૨૯, ૩૪,
૫૪, ૫૫, ૮૧, ૧૧૨, ૧૮૫, ૩૨૫, ૩૩૧,
૩૩૨,[૨] ૩૫૬, ૩૫૭, ૪૬૦
કેકોબાદ લીમજીભાઇ, વલસાડના............૩૮૨, ૬૨૪
કેકોબાદ હોરમજજી રાવ ૫૮૧, ૬૬૨
કેખશરૂ અરદેશર ચીનાઇ..............૪૩૯, ૬૦૦
કેખશરૂ અરદેશર મુનશી ૫૮૧
કેખશરૂ એદલજી ડાકટર.................... ૪૮૦, ૬૨૩
કેખશરૂ એદલજી મોદી...૧૧, ૫૯, ૧૧૧, ૧૬૧, ૫૩૩
કેખશરૂ એદલજી બાંમજી.................... ૫૬૧
કેખશરૂ એદલજી શેઠના ૬૦૦
કેખશરૂ બીન કાઉશ ઇરાંની.................... ૨૫
કેખશરૂ કુવરજી કાપડીઆ ... ૪૩૯ ૫૫૪, ૬૨૨, ૬૬૧
કેખશરૂ કેકોબાદ પંથકી.................... ૬૮૨
કેખશરૂ જમશેદજી મોદી ૬૬૨
કેખશરૂ જામાસપજી માનેચેહરજી જામાસપ
આશાના..................૬૯૨,[૩] ૬૯૪
કેખશરૂ જીવણજી પટેલ, એશાવના.................... ૩૨૩
કેખશરૂ ડોશાભાઇ કુપર ૪૩૮
કેખશરૂ તીરંદાઝ ઇરાની ૬૮૩
કેખશરૂ દાદાભાઇ દસ્તુર, સુરતના ૮૧,
૧૮૩, ૨૦૫, ૨૨૩, ૨૪૩, ૨૪૪, ૨૮૭
કેખશરૂ દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજી.................... ૯૬[૨]
કેખશરૂ મનજીભાઇ ખંબાતા ૪૨૨

સફે.

કેખશરૂ ધનજીભાઈ મેહતા ૫૭
કેખશરૂ ધનજીભાઈ મારકર ૫૮૧
કેખશરૂ ધનજીશાહ ડાકટર ૬૮૩
કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી...૧૬, ૧૦૩, ૧૧૫, ૧૪૦, ૨૫૩,[૪] ૨૮૮,[૩] ૩૨૬,[૨] ૩૨૭,[૩] ૩૪૭,[૨] ૩૪૮,[૩] ૩૫૨, ૩૮૧, ૪૫૭, ૪૬૨, ૪૮૨, ૪૯૨, ૪૯૪, ૪૯૬, ૪૯૮, ૫૦૫,[૩] ૫૧૧,[૩] ૫૧૨, ૫૧૯, ૫૨૪, ૫૩૪, ૫૪૬, ૫૪૯, ૫૬૧, ૫૬૨, ૫૯૯, ૬૦૨, ૬૦૫, ૬૩૪, ૬૬૭, ૬૬૯,[૨] ૬૭૦, ૬૭૭,[૨] ૬૯૭, ૭૦૩
કેખશરૂ નશરવાનજી બનાજી ૨૮૧
કેખશરૂ નશરવાનજી ચાંદાભાઈ...૫૮૧, ૬૬૨, ૬૮૨
કેખશરૂ નશરવાનજી બાધુરજી ડાં,...૩૨૭, ૬૬૨, ૬૯૦
કેખશરૂ નાનાભાઈ સ્પેન સર ૬૬૨
કેખશરૂ પેશતનજી ભેદવાર...૪૮૦, ૫૫૪, ૫૮૦, ૫૮૧
કેખશરૂ પેશતનજી શીક્ષાગુરૂ, એમ, ભરૂચના,...... ૩૧૪, ૩૮૩, ૪૨૪
કેખશરૂ ફરામજી મોદી ૬૬૨
કેખશરૂ ફરામજી પાટકના છોકરાઓ ૯૦
ખશરૂ ફરદુનજી આલબલેસ.........૪૦૮, ૬૪૮
ખશરૂ બરજોરજી ડાકટર (કુપર).......૩૯૦, ૪૭૮, ૫૧૮, ૫૫૪
ખશરૂ બેહરામજી ખરાસ ૩૧૯
ખશરૂ મનચેરજી ગીમી, ડાકટર ૪૪૬
ખશરૂ મનચેરજી હીરામાણેક,...૮૮, ૧૫૩, ૨૧૯, ૩૫૫, ૪૬૫,[૨] ૫૦૬, ૫૩૨, ૫૬૬
એમ. હીરામાણેકની કું૦ .... ૪૬૫
કેખશરૂ મેહરબાન, એમ.........૮૧, ૮૨
કેખશરૂ મેહરબાન ઇરાની.........૨૧૬, ૩૬૭
કેખશરૂ રતનજી દીવેચા.........૫૫૫, ૭૦૧
કેખશરૂ રતનજી બીલીમોરીઆ (માઇસોરવાલા)..... ૫૮
કેખશરૂ રૂસતમજી વફાદાર ૩૫૬
કેખશરૂ રૂસતમજી વીકાજી...૧૨, ૩૧, ૩૩, ૨૧૫, ૩૨૭, ૩૨૯, ૪૧૪, ૪૪૦, ૪૭૯, ૪૮૨, ૫૦૪, ૫૦૮, ૫૯૯, ૬૬૬, ૬૪૭
કેખશરૂ શોરાબજી રેડીમની ૨૫૧
કેખશરૂ શોરાબજી ઇજનેર...૫૧૯, ૫૫૪, ૬૨૨, ૬૨૩, ૬૬૪, ૬૮૨
કેખશરૂ શોરાબજી નરીમાન...૨૧, ૯૪, ૨૭૬, ૩૨૮, ૩૫૬, ૪૩૯, ૫૧૮,[૨] ૬૦૭, ૬૨૫, ૬૫૩, ૬૬૭

સફે.

કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઇવાલા...૫૧, ૫૭, ૮૯, ૧૩૧, ૧૬૬, ૧૮૩, ૨૮૧, ૨૯૭, ૩૨૦, ૩૩૬, ૩૫૧, ૩૮૨, ૫૦૮, ૫૩૧, ૫૭૯, ૬૪૫
કેખશરૂ હોરમજજી મોદી.........૨૯૭, ૩૯૯
કેખશરૂ હોરમજજી લાલા ૨૫૩
કેખમરૂ હોરમજજી પટેલ ૩૦૧
કેરશાદજી હોરમજજી ભરૂચા.........૧૧૫, ૧૪૪
કેરશાસપજી રૂસતમજી દાદાચાંનજી... ૧૧૨, ૧૯૨, ૨૧૫, ૨૭૬, ૩૧૫, ૪૨૬, ૫૩૮, ૫૬૫, ૬૧૧, ૬૮૯, ૬૯૦
કોયાજી શાપુરજી કોહીઆર.. .... ૧૭૭
કોલાભાઇ કુંવરજી અલુ ૧૪૧
કોલાભાઇ શાપુરજી બીલીમોરીઆ (કોલા કાકા)...૫૮, ૧૯૪
કોલીબાઇ ધનજીભાઇ તલાટી ૯૮

ખ

ખરશેદજીની કુંપની ૭
ખરશેદજીની કુંપની (મીલીનર) ૨
ખરશેદજી એંડ સનસ અહમદનગરના...૪૫, ૩૭૬, ૩૮૩, ૩૯૩
ખરશેદજી એંડ કુાં, મીલીનરસ ૩૧૩
ખરશેદજી અરદેશર દાદીશેઠ.........૬૩, ૪૧૭, ૪૪૭, ૪૫૯
ખરશેદજી અરદેશર (દાદી શેઠ)ની કુાં૦ .... ૪૫૯
ખરશેદજી અરદેશર (દાદી શેઠ)ના છોકરાઓની કુાં૦.. ૧, ૪, ૪૬,[૨] ૬૩, ૫૦૦
ખરશેદજી અરદેસર દલાલ... ૩૫૭, ૫૭૨, ૫૭૫, ૬૩૦, ૬૩૪
ખરશેદજી અસપંદીઆરજી મેહગવાલા ૪૬૨
ખરશેદજી અને એદલજી, દુબાશી ૨, ૩૧૩
ખરશેદજી એદલજી દુબાશની કું ૩૧૬
ખરશેદજી એદલજી ઘાસવાલા.........૭૫, ૭૬,[૨]
ખરશેદજી એદલજી જવેરી ૬૭૬
ખરશેદજી એદલજી ધનજી મેહનાના.........૨૭૮ ૫૨૧
ખરશેદજી એદલજી મેહતા ૧૦૦
ખરશેદજી એદલજી પોરટવાલા ૪૯૧
ખરશેદજી એદલજી વાછા ૫૫૫
ખરશેદજી એદલજી હાથીખાનાંવાલા ૨૦૫
ખરશેદજી એરચજી દસ્તુર મેહરજી રાંણાના... ૩૯૬, ૪૦૭, ૬૯૩

સફે.

ખરશેદજી કામાજી(ખશીકામા), સુરતના......... ૪૪૮[૨]
ખરશેદજી કાવશજી ઉમરીગર..................... ૬૦૦
ખરશેદજી કાવશજી ખરાસ ૫૪૪
ખરશેદજી કાવશજી પીટીટ ૯૭
૫૧૫, ૬૫૨,[૨] ૬૭૧
ખરશેદજી કાવશજી દાવર........................ ૪૧૭
ખરશેદજી કાવશજી ઘડીઆળી............ ૩૫૫, ૬૬૪
ખરશેદજી કાવશજી માકીદલાલ ૫૫૩
ખરશેદજી કાવશજી મેહતા ૧૪૦
ખરશેદજી કાવશજી આશબરનર ૪
૧૦, ૮૩, ૯૦, ૯૯, ૧૦૩, ૧૫૪, ૧૫૮[૨]
૨૬૦, ૨૮૦[૨] ૨૮૩, ૨૮૪, ૩૨૪, ૪૧૨, ૪૮૨
૫૦૧, ૫૨૦, ૫૨૧
ખરશેદજી કાવશજી આશબરનરના છોકરાઓ...... ૪૧૩
ખરશેદજી કાવશજી માકીદલાલ ૨૨૩
ખરશેદજી કાવશજી બનાજી..................૫૦૪, ૫૬૪
ખરશેદજી કાવશજી મણેકજી લીમજી ૬૭૦
ખરશેદજી કુવરજી સરાફ........................ ૫૩
ખરશેદજી કુવરજી માજુ ૨૨૮, ૪૫૬, ૬૫૮
ખરશેદજી કુવરજી મોદી ૨૫૮
ખરશેદજી કુવરજી જશાંવાલા.................... ૫૯૯
ખરશેદજી કુવરજી જશાંવાલાના છોકરાઓ ૫૯૯
ખરશેદજી કેરશાસ્પજી નરીમાન, આ૦........ ... ૧૮૪
ખરશેદજી ખોદાબખશ ઇરાની................... ૩૬૬
ખરશેદજી જમશેદજી ઉમરીગર, ડા૦... ૧૪૮,
૨૦૫, ૩૯૦
ખરશેદજી જમશેદજી જામાસ્પ આશાના, દસ્તુર... ૬
ખરશેદજી જમશેદજી દસ્તુર જામાસ્પ આશાના,
મઉવાલા...૫૭, ૭૫, ૨૪૪, ૨૪૯, ૩૦૩,
૩૦૬, ૩૬૧, ૩૬૩, ૫૨૮, ૫૮૪
ખરશેદજી જમશેદજી જીજીભાઇ................ ૫૯૪
ખરશેદજી જમશેદજી બાટલીબોઇ... ૧, ૨, ૫૩,
૧૩૭, ૧૭૪, ૨૪૧, ૪૯૭, ૫૪૩, ૬૪૯
ખરશેદજી જમશેદજી (બાટલીબોઇ)ની કુાં૦... ૫૪૩
ખરશેદજી જમશેદજી રાજકોટવાલા............. ૫૨૯
ખરશેદજી અને જમશેદજી હોરમજજી (પોટર)... ૨
ખરશેદજી જમશેદજી માણેકશાહના............ ૨૭૬
ખરશેદજી જમશેદજી મોદી, ખંબાતના......... ૫૧૪
ખરશેદજી જામાસપજી દારૂવાલા, ભરૂચના......... ૬૮૮

સફે.

ખરશેદજી જામાસપજી બનાતવાલા.............. ૩૩૯
ખરશેદજી જામાસપજી માડન..................... ૪૩૯
ખરશેદજી જીવણજી મેહતા...................... ૫૫
ખરશેદજી જીવણજી રેડીમની.................... ૬૦૦
ખરશેદજી જાંગીરજી તારાચંદ...૨૩, ૬૫, ૧૩૮, ૧૪૦,
૧૮૦, ૨૧૪, ૨૭૫,[૨] ૩૧૨, ૩૫૫, ૪૧૩,
૪૫૬, ૪૬૫, ૬૫૮
ખરશેદજી અને જાંગીરજી હોરમજજી ચીનાઇ ... ૨૧૫
ખરશેદજી જાંગીરજી ખંબાતા ૩૫૬
ખરશેદજી જાંગીરજી ચીનાઇ..................... ૬૭૨
ખરશેદજી ડોશાભાઇ સુખીઆ ૩૬
ખરશેદજી ડોશાભાઇ ફ્રાંમરોજ.................. ૩૭૪
ખરશેદજી તેહમુલજી મુનસફ..... .... ૧૪૫
ખરશેદજી તેહમુલજી દેશાઇ ૬૯૦
ખરશેદજી દાદાભાઇ ખાનસાહેબ ૬૯૨
ખરશેદજી દારાશાહ મજાઇના.............૨૬૭, ૨૮૯
ખરશેદજી દીનશાહજી ખંબાતા.. ૧૪૬, ૧૭૫, ૧૯૨, ૨૨૩,
૨૭૦, ૨૭૧, ૩૨૩, ૩૪૮,[૪] ૩૪૯, ૪૫૬
ખરશેદજી દોરાબજીની કું૦ .. ..૨, ૩૧૩
ખરશેદજી દોરાબજી ડાંગા, એ૦................ ૪૨૯
ખરશેદજી તથા દોરાબજી કોપર................ ૩૯૨
ખરશેદજી દોરાબજી બંગાલી..................... ૨૧
ખરશેદજી દોરાબજી કોલાબેવાલા ૪૬૧
ખરશેદજી ધનજીભાઇ સરાફ............. ૧૫૬, ૬૬૨
ખરશેદજી ધનજીશાહ અંકલેસરીઆ ૬૦૯
ખરશેદજી નવરોજજી પાવરી...૧૪૦, ૩૭૫, ૫૧૯, ૫૮૧,
૬૬૧
ખરશેદજી નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆ...૪૬, ૮૫ ૧૩૮,
૧૭૪, ૪૧૩, ૪૫૬, ૬૦૦
ખરશેદજી નવરોજજી નશરવાનજી વાડીઆ ૫૦૬
ખરશેદજી નવરોજજી શહીઆર, ડાકટર..૪૦૭, ૪૦૮, ૫૫૫
ખરશેદજી નવરોજજી શેઠના ૧૫૭
ખરશેદજી નશરવાનજી કામાજી,... ૧,[૪] ૪,[૨] ૧૪,
૧૫, ૧૬, ૧૭, ૨૬,[૨] ૨૭, ૨૯, ૩૩, ૩૪,
૩૫, ૩૮, ૪૦, ૪૨, ૪૬, ૫૩, ૫૪,[૨] ૫૫,[૨]
૬૦,[૨] ૬૪, ૬૫,[૨] ૬૬, ૬૮, ૭૩, ૭૫,[૨] ૮૦,[૨]
૮૩, ૮૫,[૨] ૮૯, ૯૦,[૩] ૯૫,[૨] ૯૮, ૧૦૨,[૩]
૧૦૩,[૨] ૧૦૪, ૧૧૧, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૨૫, ૧૨૯,
૧૩૫,[૨] ૧૩૭, ૧૩૮[૨], ૧૩૯,[૩] ૧૪૦, ૧૪૫,
૧૪૬,[૨] ૧૪૭,[૨] ૧૫૦, ૧૫૨, ૧૫૩, ૧૫૪,

સફે.

૧૫૯, ૧૭૪,[2] ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૮૦, ૧૮૪, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૮, ૧૯૩, ૨૧૩, ૨૧૪,[2] ૨૧૮, ૨૨૪, ૨૩૨, ૨૩૫,[2] ૨૪૦, ૨૪૭, ૨૫૩, ૨૬૯, ૨૭૫, ૨૮૮, ૨૯૪, ૩૧૨, ૩૧૪, ૩૧૯, ૩૨૩, ૩૨૬,[3] ૩૩૧, ૩૩૮, ૩૪૦, ૩૪૭, ૩૪૮, ૩૪૯, ૩૫૦, ૩૫૫, ૩૬૫, ૩૭૬, ૩૭૯, ૩૮૬, ૪૧૨, ૪૩૧, ૪૪૪,[3] ૪૪૫[2] ૪૪૮, ૪૬૫, ૪૮૨, ૫૦૧, ૫૧૧,[2] ૫૧૭, ૫૩૯, ૫૫૨, ૫૫૩,[2] ૫૬૧, ૫૬૯, ૫૯૮,[2] ૬૦૧, ૬૦૭,[2] ૬૧૮, ૬૩૮, ૬૪૪[2]

ખરશેદજી નશરવાંનજી કામાજીની કુંપની...૧, ૨, ૪૬, ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૭૪, ૧૯૩, ૫૫૩, ૬૪૪[2]

ખરશેદજી નશરવાંનજી કંત્રાકટર.. ૪૮૦, ૫૫૪, ૬૨૨

ખરશેદજી નશરવાંનજી કોહીયાર ૨૯

ખરશેદજી નશરવાંનજી પોંહચા..............૩૪, ૧૦૩

ખરશેદજી નશરવાંનજી વાડીઆ, અમદાવાદના... ૧૪૫,[2] ૧૪૬, ૨૩૫, ૨૮૯, ૩૫૨, ૪૬૭, ૫૨૪, ૬૮૪

ખરશેદજી નશરવાંનજી શેઠના...૪૫, ૧૮૪, ૨૮૫, ૩૫૮

ખરશેદજી નશરવાનજી સરવેયર................. ૬૮૨

ખરશેદજી નશરવાંનજી સીરવાઇ ..૧૯૨, ૪૦૭, ૪૨૭, ૬૮૯, ૬૯૦, ૬૯૧

ખરશેદજી પાલણજી કુદીઆણાવાલા........... ૬૫૫

ખરશેદજી પાલણજી પાંઉવાલા...૧૫૦, ૨૦૯, ૪૫૬, ૬૦૦, ૬૪૯, ૬૬૨, ૬૭૩, ૬૮૮

ખરશેદજી પાલણજી લાલકાકા..૧૦૪,[2] ૧૪૫, ૨૦૫, ૨૫૦, ૩૪૪, ૩૮૭, ૪૩૨, ૫૮૭, ૬૮૭

ખરશેદજી પાલણજી શમાવાલા................. ૩૬૦

ખરશેદજી પેશતનજી, ભરૂચના................ ૧૯૧

ખરશેદજી પેશતનજી ઘરાંની...... ૩, ૮૩, ૯૦, ૧૦૩, ૧૧૫, ૧૮૦

ખરશેદજી પેશતનજી કામા..................... ૩૧૫

ખરશેદજી પેશતનજી દીવેચા........... ૧૮૪, ૪૨૧,

ખરશેદજી પેશતનજી મોદી, ખંભાતના...૪૭, ૨૫૦, ૨૮૫, ૫૧૪

ખરશેદજી પેશતનજી લાલા, શીંગાપોરના...૨૩૩, ૪૫૪,[3]

ખરશેદજી પેશતનજી (શેઠના) ની કુંપની...... ૧૫૭

ખરશેદજી ફરદુનજી ગોલવાલા........ .... ૫૫

ખરશેદજી ફરદુનજી કરાકા..................... ૨૭૬

ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ... ૪, ૧૦, ૧૬, ૧૮, ૨૩,[3] ૨૬, ૨૯,૩૦, ૩૩, ૩૫, ૪૦, ૪૧, ૪૫, ૪૬,[3] ૫૦,[2] ૬૦,[2] ૭૦, ૭૨, ૭૩,[2] ૭૫, ૭૭,[4] ૭૯, ૮૦,[3] ૮૨, ૮૫,[2] ૯૪, ૯૭, ૧૦૦, ૧૦૨,[3] ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૧૩,[3] ૧૧૪, ૧૧૭, ૧૧૮, ૧૨૦, ૧૨૨'[3] ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૨૫,,[2] ૧૨૭, ૧૨૯,[2] ૧૩૦, ૧૩૧, ૧૩૪, ૧૩૫,[4] ૧૩૬,[2] ૧૩૭,[4] ૧૩૮,[3] ૧૩૯, ૧૪૦, ૧૪૨[2] ૧૪૮,[2] ૧૫૦, ૧૫૨, ૧૫૪, ૧૫૮, ૧૭૪,[4] ૧૮૯, ૨૦૩, ૨૦૪,[3] ૨૦૯ ૨૧૪.[2] ૨૨૨, ૨૨૪, ૨૩૪, ૨૪૭, ૨૫૭. ૨૬૮, ૨૬૯,[2] ૨૭૭, ૨૭૮, ૩૦૬,[2] ૩૧૮,[2] ૩૨૨, ૩૩૬, ૩૬૧, ૩૬૬, ૩૭૯,[2] ૩૮૨, ૩૯૦, ૩૯૩, ૪૦૨, ૪૧૦, ૪૧૨, ૪૧૭,[2] ૪૨૦, ૪૩૨, ૪૬૦,[2] ૪૬૯, ૪૭૪, ૪૮૨, ૪૯૧, ૫૦૧, ૫૩૩, ૫૩૫, ૫૪૬, ૫૪૭, ૫૫૯, ૫૬૧, ૫૭૪, ૫૭૫, ૫૮૨, ૫૯૨, ૫૯૫, ૬૦૧, ૬૦૫,[2] ૬૨૫, ૬૨૬, ૬૫૧, ૬૬૦, ૬૬૬, ૬૭૦, ૬૭૩, ૬૮૩, ૬૮૫, ૬૯૬,[2] ૬૯૮

ખરશેદજી ફરાંમજી ખોરી, ડાકટર... ૩૫, ૧૪૦, ૧૮૦, ૨૧૬, ૩૨૬, ૩૨૭,[2] ૩૨૮, ૩૩૦, ૩૩૮, ૪૫૧, ૪૯૮, ૫૬૧, ૬૨૪

ખરશેદજી ફરાંમજી ટેંડી ૨૮

ખરશેદજી (સી) ફરાંમજી નવરોજજી (ટેંડી) ની કુંપની ૮૬

ખરશેદજી ફરાંમજી વાડીઆ...૨૪૬, ૨૯૨, ૪૬૭, ૫૭૦

ખરશેદજી ફરામજી કાતરક ૩૨૫

ખરશેદજી ફરાંમજી કાપડીઆ ૬૨૨

ખરશેદજી ફરામજી દારૂવાલા..................... ૬૬૨

ખરશેદજી ફરાંમજી છાપગર ૬૮૨

ખરશેદજી ફરામરોજ સાટનના ૧૪૦

ખરશેદજી ફીરોજજી મુલ્લાંફીરોજના, દસ્તુર..... ૯૧

ખરશેદજી દસ્તુર ફીરોજજી, એમ, વલસાડના ... ૧૪૨

ખરશેદજી બરજોરજી કોપર................૩૭૨, ૩૯૨

ખરશેદજી બરજોરજી દારાબ પાલણજીના, દસ્તુર...૩૫,[3] ૩૬, ૮૧, ૨૩૦,[2] ૨૩૧, ૨૬૬, ૩૩૧, ૩૭૨, ૩૯૧[2]

ખરશેદજી બરજોરજી વાડીઆ ૩૫, ૬૯

ખરશેદજી બરજોરજી અવારીઆ ૨૭૬

ખરશેદજી બરજોરજી દાદી બરજોરના...... ૨૯૭, ૬૫૫

ખરશેદજી બહમનજી પંથકી...૭,[2] ૧૨૨, ૧૩૯, ૨૦૨, ૨૦૫

ખરશેદજી બહમનજી ફરાંમરોજ...૨૬૬, ૩૬૩, ૫૮૯

ખરશેદજી બહમનજી શેઠના...૧, ૪, ૩૬, ૪૩, ૧૮૦, ૨૯૭, ૬૦૦

સફે.
ખરશેદજી બહમનજી (શેઠના)ની કુાં૦...૧૩૦, ૨૦૫, ૨૬૦, ૨૯૯, ૩૧૮, ૩૬૬, ૩૭૯
ખરશેદજી બાપુજી વીકાજી............૩૦૫, ૬૨૧, ૬૨૬
ખરશેદજી બેજનજી ગાંધી.................... ૧
ખરશેદજી બેજનજી, દસ્તુર.. ૯૫, ૩૯૬, ૪૫૫, ૫૯૯, ૬૦૬, ૬૯૨
ખરશેદજી બેહરાંમજી ગામડીઆ .... ૫,[૨]
ખરશેદજી બેહરાંમજી નાણાંવટી...૧૧૭, ૧૪૫,[૨] ૧૮૩, ૨૧૪, ૩૫૫
ખરશેદજી બેહરાંમજી પાલીસવાલા ૧૪૭
ખરશેદજી બેહરાંમજી સરાફ ૬૮૩
ખરશેદજી બેહરાંમજી શહીઆર, એ૦ .... ૫૮૩
ખરશેદજી બેહરાંમજી હાથીરાંમ ૫૧૯
ખરશેદજી ભીખાજી ઉનવાલા............ ૬૮૨
ખરશેદજી મનચેરજી, ભરૂચના ૧૮૬
ખરશેદજી મનચેરજી કામાજી, ભરૂચના......... ૬૮૯
ખરશેદજી મનચેરજી કરેલી ...૫૭, ૧૦૬, ૨૦૭, ૨૧૦, ૩૨૧, ૪૨૩, ૪૫૬, ૬૨૨
ખરશેદજી મનચેરજી ગોરવાલા ૫૨૯
ખરશેદજી મનચેરજી, પોસ્ટમાસટર, ખેડાના ૩૮૭
ખરશેદજી મનચેરજી સોખેદાર...... ૨, ૪, ૨૭૯, ૩૧૩
ખરશેદજી મનચેરજી (સોખેદાર) સનસ........... ૨૭૯
ખરશેદજી મનચેરજી દોરડીના છોકરાઓ ૩૮૪
ખરશેદજી મનચેરજી પંથકી, દ૦, થાંણાના ...... ૩૯૭, ૫૮૬,[૨] ૭૦૩
ખરશેદજી મનચેરજી, દસ્તુર, ઉદવારેના ... ૪૨૫, ૫૮૩
ખરશેદજી મનચેરજી મુસ............ ૪૧૯
ખરશેદજી માણેકજી ખાંન............ ૬૦૦
ખરશેદજી માણેકજી તાતા...૪૨૭, ૪૮૦, ૬૮૯, ૬૯૦
ખરશેદજી માણેકજી પારખ (સુરતી).........૨૨, ૨૩
ખરશેદજી માણેકજી લીલાંઉવાલા............ ૩૯૫
ખરશેદજી માણેકજી વાછા............૩૫, ૪૫૬
ખરશેદજી માણેકજી શેઠના...૩૬,[૨] ૬૫, ૯૮, ૧૪૦, ૨૫૮, ૩૪૮,[૨] ૪૦૭,[૨] ૪૫૬, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૫૨, ૫૫૩, ૫૭૮,[૨] ૫૯૯, ૬૧૮, ૬૪૯, ૬૫૮
ખરશેદજી માણેકજી સરાફ...૧૧, ૧૫૫, ૧૫૬, ૨૨૦, ૨૨૧, ૨૨૮, ૪૮૦, ૬૩૩, ૬૮૪
ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ...૬૪, ૬૬, ૬૭, ૬૮,[૨] ૨૯૯, ૩૧૮, ૩૨૦, ૩૨૨, ૩૩૮, ૩૫૮, ૩૯૦, ૩૯૩, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૪૬, ૪૬૮, ૪૭૯, ૪૯૭, ૫૮૪
સફે.
ખરશેદજી મેહરવાંનજી જશાવાલા............ ૧૪૨
ખરશેદજી મેહરવાંનજી (નાદરશાહ)ની કુાં૦...... ૨૧૫
ખરશેદજી મેહરવાંનજી બાઇસ......૪૦૬, ૫૨૦, ૫૫૦
ખરશેદજી મેહરવાંનજી બાલીવાલા...૨૫૩,[૨] ૨૫૪,[૩] ૩૫૬, ૩૯૧, ૫૧૫
ખરશેદજી મેહરવાંનજી પટેલ............૧૭૭, ૫૪૪
ખરશેદજી મેહરવાંનજી વાડીઆ............ ૨૯૨
ખરશેદજી મેહરવાંનજી મસાલાવાલા........... ૩૬૧
ખરશેદજી મોટાભાઇ કોટીવાલા............ ૨૬૪
ખરશેદજી રતનજી કોહલા............ ૬૫, ૧૮૦, ૨૫૭, ૩૧૪
ખરશેદજી રતનજી ખસરૂ............ ૩૭૫
ખરશેદજી રતનજી ખોખરા............ ૧૫૪
ખરશેદજી રતનજી પારખ............ ૪૬, ૩૧૨
ખરશેદજી રતનજી બહમનજી દુબાશ...... ૨૫૮, ૫૧૯
ખરશેદજી રતનાગર............ ૧૮૦, ૩૨૧
ખરશેદજી રૂસતમજી............ ૩૮૬
ખરશેદજી રૂસતમજી ઇજનેર.........૯૦, ૩૭૫, ૬૨૧
ખરશેદજી રૂસતમજી ઇરાંની............ ૨૧૧
ખરશેદજી રૂસતમજી કાલાપેશીના......... ૨૫૭, ૩૫૫
ખરશેદજી રૂસતમજી માડન, એ૦............ ૬૦૦
ખરશેદજી રૂસસતમજી કુટાર............ ૨૭૬, ૩૫૭
ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી. ૪, ૧૭,[૨] ૨૭, ૩૦, ૩૪, ૫૫, ૬૦, ૬૫,[૨] ૬૭, ૭૫, ૭૯, ૮૫, ૯૦,[૩] ૯૧, ૯૫ ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૦૬, ૧૦૭, ૧૦૯,[૩] ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૨૭, ૧૪૦, ૧૪૨, ૧૬૫, ૧૭૮, ૧૭૯,[૨] ૧૮૦, ૧૯૨, ૨૦૪,[૨] ૨૦૫ ૨૦૯, ૨૧૮,[૨] ૨૨૧, ૨૨૨, ૨૩૪, ૨૪૨, ૨૫૩, ૨૫૮, ૨૬૦, ૨૬૧, ૨૬૮,[૩] ૨૬૯, ૨૭૦,[૨] ૨૭૯, ૨૮૦, ૨૮૨,[૨] ૨૮૮, ૩૦૪, ૩૧૮, ૩૨૦, ૩૨૨, ૩૨૬,[૪] ૩૨૮, ૩૨૯,[૩] ૩૩૭, ૩૩૮,[૨] ૩૫૦, ૩૫૧, ૩૫૬, ૩૫૮, ૩૭૬,[૩] ૩૭૯, ૩૯૦, ૩૯૩, ૪૧૨, ૪૧૪, ૪૨૭, ૪૩૨, ૪૩૫, ૪૪૩, ૪૪૮,[૨] ૪૮૨, ૪૮૪, ૪૯૪, ૪૯૬, ૪૯૭, ૫૦૨, ૫૦૬, ૫૦૭, ૫૧૮, ૫૨૪, ૫૩૯, ૫૪૬, ૫૪૭, ૫૬૧, ૫૬૨, ૫૬૪, ૫૭૦, ૫૭૮, ૫૮૬, ૫૯૯, ૬૨૫, ૬૨૮,[૪] ૬૩૮, ૬૪૯, ૬૫૮, ૬૫૯, ૬૬૭, ૬૭૦, ૬૭૮, ૬૭૯,[૨] ૬૮૫, ૬૮૯, ૭૦૬[૨]
ખરશેદજી રૂસતમજી થાંણેવાલા......૨૪૮, ૨૫૬, ૨૬૯,[૨] ૨૮૫,[૨] ૨૯૭, ૩૦૯, ૩૨૦, ૩૨૨, ૩૯૨, ૪૧૪, ૪૧૮, ૪૩૨, ૪૩૪, ૫૦૮, ૫૨૧, ૫૨૨, ૫૩૦, ૫૩૮, ૫૭૯, ૬૩૧, ૬૩૨

સફે.

ખરશેદજી રૂસતમજી દાવર...૧૨, ૮૩, ૯૦, ૧૮૦, ૪૫૬
ખરશેદજી રૂસતમજી દાદાચાંનજી......... ૪૩૯, ૬૭૨
ખરશેદજી રૂસતમજી બાઇસ..................... ૫૧૬
ખરશેદજી રૂસતમજી વાડીઆ...૪, ૭, ૨૪, ૬૧,[2] ૧૩૮,[2] ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૭૯, ૬૧૩
ખરશેદજી રૂસતમજી અરદેશર વાડીઆ... ૪૫૬, ૫૭૪
ખરશેદજી રૂસતમજી શેઠના.. ...... ૧૪૦ ૨૪૧, ૩૪૮
ખરશેદજી રૂસતમજી દેસાઇ..................... ૫૧૫,
ખરશેદજી શાપુરજી સોપારીવાલા........૨૮૦, ૩૪૬,[2]
ખરશેદજી શાપુરજી બનાજી..................... ૫૪૨
ખરશેદજી શાપુરજી દાજી....................... ૫૫૪
ખરશેદજી શેરાબજી કાતરક................ ...... ૨૪૭
ખરશેદજી શેરાબજી ચાંનદારૂ...........૨૨૫, ૪૩૮,[2]
ખરશેદજી શેરાબજી ટીવંટરી..................... ૬૬૨
ખરશેદજી શેરાબજી નાદરશાહ. ૪૬, ૧૮૦, ૨૮૦, ૩૧૩
ખરશેદજી શેરાબજી પોસ્ટ મારટર, ભુજના...... ૩૮૭
ખરશેદજી શેરાબજી મોવડાવાલા.................. ૧૪૫
ખરશેદજી શેરાબજી મેજર....................... ૪૦૦
ખરશેદજી શેરાબજી વાછાગાંધી.......૯૦, ૩૬૬, ૩૮૦, ૪૫૮, ૫૦૪, ૫૯૯, ૬૬૧[2]
ખરશેદજી શેરાબજી વાડીઆ...૫૯૦, ૬૦૦, ૬૧૮, ૬૪૫, ૬૪૯
ખરશેદજી શેરાબજી વાડીઆની કંપની......૧૩૮, ૨૪૧
ખરશેદજી શેરાબજી શેઠના........................ ૬૦૦
ખરશેદજી સંતોકજી સંતોક...................... ૫૮૧
ખરશેદજી હીરજીઆરજી, એ૦, વલસાડના......... ૧૪૨
ખરશેદજી હીરજીભાઇ વારડન..................... ૨૧૨
ખરશેદજી હોરમજજી કપટાંન..................... ૫૬૯
ખરશેદજી હોરમજજી ચીનાઇ...૪૦, ૧૩૮, ૨૧૪,
ખરશેદજી પેશતનજી ૨૧૫, ૨૪૧, ૩૫૫, ૪૫૬, ૬૦૦
ખરશેદજી પેશતનજી મોદી, ખંભાત ૨૮૫, ૫૬૪
ખરશેદજી પેશતનજી લાલા, ગીંઆપોરના...૨૩૩, ૪૫૪,[3]
ખરશેદજી પેશતનજી (શેઠના) નીં કંપની...... ૧૫૭
ખરશેદજી ફરદુનજી મોલવાલા........ .... ૪૪
ખરશેદજી ફરદુનજી કરાકા..................... ૨૭૬
ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ... ૪, ૧૦. ૧૬. ૧૮, ૨૩,[2] ૨૬, ૨૯,૩૦, ૩૩, ૩૫. ૪૦, ૪૧, ૪૫, ૪૬,[2] ૫૦,[2] ૬૦,[2] ૭૦, ૭૨, ૭૩,[2]

સફે.

ખરશેદબાઇ ધણી ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ.. ... ૨૩
ખરશેદબાઇ વીધવા ખરશેદજી બહમનજી પંથકી ૭
ખરશેદબાઇ ધણી જમશેદજી કાવરજી એંટી...... ૧૫૫
ખરશેદબાઇ ધણી નશરવાંનજી દારાજી મીરજાં... ૬૯૦
ખરશેદબાઇ વીધવા જાંગીરજી ડોસાભાઇ એંટી... ૧૫૫
ખરશેદબાઇ ધણી બરજોરજી નશરવાંનજી ગોટલીબાજ. ૬૭૧[2]
ખરશેદબાઇ વીધવા ડોસાભાઇ એદલજી બાકસટર. ૧૪૧
ખરશેદબાઇ ધણી દાદાભાઇ પેશતનજી નવસારીવાલા... ૩૩૯, ૪૬૧
ખરશેદબાઇ વીધવા દોરાબજી બીમજી ઉમરીગર. ૧૦, ૨૧૬
ખરશેદબાઇ ધણી ડા૦ પેશતનજી નવરોજજી પાવરી. ૫૮૭
ખરશેદબાઇ ધણી ધનજીભાઇ બેહરાંમજી મેહતા... ૬૮૭
ખરશેદબાઇ વીધવા નશરવાંનજી બહમનજી મોદી. ૯૮, ૧૫૭, ૩૬૬, ૫૯૩, ૫૭૦
ખરશેદબાઇ ધણી મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ... ૨૦૨
ખરશેદબાઇ વીધવા રૂસતમજી પેશતનજી સુનાંવાલા. ૨૨૫
ખરશેદબાઇ ધણી શાપુરજી છવાજી વાછા......... ૪૬૬
ખરશેદબાઇ વીધવા હોરમજજી મનચેરજી પટીઆલી. ૫૭
ખોરશેદબાનુ ધણી રૂસતમજી હોરમજજી જમશેદજી રૂસતમજી. ૩૪૭
ખોદાદાદ બેહરાંમ ઇરાંની........................ ૨૧૧
ખોદાબખશ ફરાંમરોજ દસતુર કામદીનના...૧૪૩, ૨૩૨
ખુસરૂ મેહરવાંન ઇરાંની ૩૧૭
ખુસમસતા હોરમજજી રીરવાઇ.................. ૬૯૦

ગ

ગુલબાઇ ધણી જમાસપજી હોરમજજી નાનાભાઇ જંબુસરવાલા.............................. ૧૮૯
ગુલબાઇ વીધવા જાંગીરજી બેહરાંમજી મામદીઆ... ૧૯૧
ગુલબાઇ ધણી ડોસાભાઇ બેહરાંમજી પેગીકાકાના... ૨૨૧, ૪૨૧
ગુલબાઇ નેહમુલજી જમાસપજી દેસાઇ........... ૬૩૧
ગુલબાઇ ધણી દાદાભાઇ ડોસાભાઇ કામાજી...૧૮, ૧૪૫
ગુલબાઇ ધણી દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર...... ૧૪૩
ગુલબાઇ ધણી દાદાભાઇ બહમનજી છછભાઇ... ૩૭૮, ૫૬૫, ૬૬૫
ખરશેદજી ... દીનશાહજી પીટીટ ૩૯૫, ૪૬૬
ખરશેદજી ... ધણી દોરાબજી જાહંગીરજી ... ૨૦૨
... ધણી ધનજીભાઇ ખરશેદજી રતનાગર...... ૨૨૨

સફે.
ગુલબાઇ ધણી નશરવાનજી શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ.................................... ૧૬૪
ગુલબાઇ નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, ધણી બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ...............૨૮૫, ૬૫૨
ગુલબાઇ ધણી ફરામજી નવરોજજી હમાવરાના... ૧૯૦
ગુલબાઇ વીધવા બહમનજી નશરવાનજી વીમાદલાલ. ૩૬૧
ગુલબાઇ વીધવા બેજનજી હીરજીભાઇ અછાજી... ૩૭૩
ગુલબાઇ ધણી મનચેરજી કાવશજી મરજબાન...... ૨૨૧
ગુલબાઇ ધણી મનચેરજી બેજનજી.............. ૨૨૧
ગુલબાઇ ધણી મનચેરજી બેહરાંમજી કોહલા...૨૧૮, ૨૨૧
ગુલબાઇ ધણી મનચેરજી શેરાબજી દલાલ...... ૧૮૭
ગુલબાઇ માણેકજી ડોશાભાઇ મામા......૬૨૮,[૨] ૬૨૯
ગુલબાઇ ધણી માણેકજી કાવશજી પીટીટ........ ૬૫૨
ગુલબાઇ ધણી માણેકશાહ ફરદુનશાહ ખંબાતા... ૧૮૮
ગુલબાઇ ધણી રૂસતમજી નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ..............................૬૩૬, ૬૭૫
ગુલબાઇ ધણી લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ... ૬૭
ગુલબાઇ ધણી શાપુરજી હોરમજજી નાનાભાઇ જંબુસરવાલા.................................... ૧૮૮
ગુલબાઇ વીધવા દસ્તુર શેરાબજી પેશોતનજી કામદીનજી..................................૬૮, ૧૮૮
ગુલબાઇ હોરમજજી કાવશજી મીસતરી........... ૧૯૪
ગુલબાનુ ફરામજી મનચેરજી બુમલા........... ૯૭
ગુલમાંનજી શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ...... ૧૭૭
ગુલેરતાંન બાંનુ વીધવા ફરાંમજી ભીખાજી પાંડે...૧૪૪, ૫૫૭
ગુસતાદજી જમશેદજીની કું૦.......................... ૩૩૨
ગુસતાદજી જમશેદજી પોહો..................... ૧૩
ગુસતાદજી દીનશાહજી ગનતરૂપવાલા........... ૩૩૧
ગુસતાદજી દોરાબજી કોપર...................... ૩૯૨
ગુસતાદજી દોરાબજી નરીમાન...............૨૭૬, ૩૫૭
ગુસતાદજી ધનજીશાહ કાપડીઆ................... ૬૮૩
ગુસતાદજી નશરવાનજી રીપોર્ટર................. ૨૧૫
ગુસતાદજી બેહરામજી લાલા..................... ૬૦૦
ગોરાભાઇ કાવશજી કાંનટ્રાક્ટ, વલસાડના......... ૧૪૧
ગોદરેજ મેહરબાંન ઇરાંની........................ ૩૬૭
ગોદરેજજી દોરાબજી પદમજી......૪૮૦, ૫૪૬, ૫૫૪, ૫૮૧, ૫૮૬, ૬૩૬, ૬૬૬
ગાંધીભાઇ જાંગીરજી મોદી....................... ૯૦, ૧૬૪, ૨૮૩, ૩૨૯, ૩૭૪, ૪૫૬, ૪૮૨, ૫૦૭, ૫૪૬, ૬૬૧[૨]
ગોકલદાસ મેહરવાનજી એંડ કું૦.............. ૩૧૩

સફે.

ચ

ચાંદનબાઇ વીધવા બેહરાંમજી કાવશજી બાટલીવાલા... ૪૮, ૧૨૨, ૧૩૯
ચાંદનબાઇ વીધવા માણેકજી જીજીભાઇ વાછા... ૨૪૯
ચાંનદારૂ હોરમજદીઆર, એ૦.................. ૭૦

જ

જમશેદજી એંડ કુંપની, કાનપોરવાલા........... ૫૩૭
જમશેદજી અરદેસર નીં કું૦..................... ૩૫
જમશેદજી અરદેસર દલાલ...૧૪૫, ૧૪૯, ૨૧૬, ૨૪૩, ૩૧૫, ૩૫૭, ૩૭૦, ૩૯૨, ૪૨૩, ૪૨૯, ૪૬૭, ૫૦૪, ૫૨૫, ૫૩૦, ૫૭૧, ૫૭૯, ૫૮૧, ૫૮૩ ,૬૧૨, ૬૬૫, ૭૦૦
જમશેદજી અરદેસર વાડીઆ...૨૧, ૩૯૩, ૫૦૬, ૫૫૫, ૬૮૪
જમશેદજી અરદેસર માણેકશાહના...૨૫૦, ૨૬૭, ૨૮૯, ૬૦૪
જમશેદજી અસપંદીઆરજી ગીનાઇ........... ૩૧૫
જમશેદજી એદલજી ની કું૦..................... ૩૧૩
જમશેદજી એદલજી ઇસકોરૂવાલા................ ૫૪૨
જમશેદજી એદલજી (હાંગકાંગવાલા).............. ૨
જમશેદજી એદલજી બાઇસ...................... ૫૧૧
જમશેદજી એદલજી દારૂવાલા.........૫૫૪, ૬૨૨, ૬૮૨
જમશેદજી એદલજી વાડીઆ......૧૦૬, ૧૧૦, ૬૨૦
જમશેદજી એદલજી સીરવાઇ..................... ૪૦૮
જમશેદજી એદલજી ચીનાઇ...................... ૨૪૪
જમશેદજી એદલજી તીજોરીવાલા................. ૨૫૭
જમશેદજી એદલજી થાંણેવાલા.................. ૩૯૧
જમશેદજી એદલજી પટેલ........................ ૨૫૩
જમશેદજી એદલજી ફકીરજી................૨૬૭, ૩૪૭
જમશેદજી એદલજી ભંડારા....................... ૨૮૨
જમશેદજી એદલજી બનાતવાલા.................. ૩૫૬
જમશેદજી એદલજી માસટર...................... ૩૭૫
જમશેદજી એદલજી પુણેગર...................... ૫૫૫
જમશેદજી એદલજી સકલાતવાલા................ ૬૬૨
જમશેદજી કાઉશજી કામદીનના, દસ્તુર, ભરૂચના (ભાઇસાહેબ) ૧૧૬, ૧૪૩
જમશેદજી કાવશજી નરીમાંન ૧૫૮
જમશેદજી કાવશજી બીલીમોરીઆ...........૧૮, ૩૧૪

સફે.

જમશેદજી કાવસજી એંદી ૨૦૫, ૨૧૯, ૨૩૮, ૬૧૮
જમશેદજી કાવસજી પટેલ........................ ૬૮૨
જમશેદજી કુવરજી જશાંવાલા ૧૫૪, ૧૫૫, ૫૩૨
જમશેદજી કુવરજી (જશાંવાલા)ના છોકરાઓ...... ૧૫૫, ૧૮૦, ૨૯૦, ૩૦૭, ૩૪૨, ૫૩૮, ૫૪૧, ૬૪૯
જમશેદજી કુવરજી પુણેગર...................... ૨૬૭
જમશેદજી કુવરજી માસ્ત્રી......................... ૪૩૯
જમશેદજી કેખશરૂ બનાજી ૧૭૮
જમશેદજી કેરશાસપજી વલસાડ, એ૦...૮૧, ૧૪૧, ૧૪૨
જમશેદજી કાંનજીભાઇ ટીસાવાલા ૬૬૭
જમશેદજી ખરશેદજી કાંગા...................૩૯૦, ૫૫૪
જમશેદજી ખરશેદજી કામાજી..... ૨૭, ૬૬,[૪] ૬૮, ૬૯, ૯૦,[૨] ૧૪૦, ૨૨૪,[૨] ૩૨૬,૩૩૩,૩૪૮,[૨] ૩૮૧, ૪૦૮, ૪૪૪, ૫૦૫, ૫૦૭, ૫૩૨, ૫૬૧, ૬૭૦
જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી...૧૨૧,૧૨૬,૧૭૭,૩૯૦, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૩૩, ૫૩૪, ૫૪૬, ૫૭૧, ૬૪૯, ૬૬૭, ૬૮૫, ૬૮૬
જમશેદજી ખરશેદજી ધનજી મેહતાના .... ૨૭૮[૨]
જમશેદજી ખરશેદજી દુબાશ..........૫૯,૨૧૬,૨૪૩
જમશેદજી ખરશેદજી દસ્તુર..................... ૬૦૭
જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઇ.....૨,૬,૩૬,૪૬,૯૦, ૧૦૩, ૧૩૦. ૧૫૪, ૧૭૫, ૨૬૦. ૩૬૬, ૪૩૪, ૪૯૭, ૫૩૪, ૫૪૩,[૨] ૬૦૦, ૬૫૫
જમશેદજી ખરશેદજી (બાટલી બોઇ) ની કું૦..૧૭૫, ૨૧૫
જમશેદજી ખરશેદજી લુમલા.................. ૯૭, ૪૩૫
જમશેદજી ખરશેદજી માણેકલાલ................ ૨૨૩
જમશેદજી ખરશેદજી સુરતી, ધનજી મેહતાના...... ૨૪૮
જમશેદજી ખરશેદજી નુપીઆ ૩૫૬
જમશેદજી પોલાજખશ દસ્તુર કામદીનના......... ૨૩૨
જમશેદજી ગુસતાદજી લાલ...................... ૫૫૫
જમશેદજી જીજીભાઇ, સર, બારોનેટ (પેહલા)..૧૬,૨૩,[૨] ૨૮,૩૧,૩૭,૩૯, ૪૨, ૫૬, ૫૭, ૮૨, ૮૩, ૧૧૪, ૧૫૬, ૧૫૮, ૧૫૯, ૧૬૬, ૧૯૩, ૧૯૫ ૧૯૭, ૨૨૭, ૨૨૮, ૨૫૨, ૨૭૦,[૨] ૨૭૭, ૩૦૫, ૩૧૬, ૩૧૭, ૩૩૫,[૨] ૩૪૭, ૩૫૯, ૩૬૨, ૩૮૮, ૩૯૩, ૪૦૧, ૪૦૭, ૫૦૩, ૫૨૩, ૫૪૭, ૫૯૪, ૫૯૫, ૬૩૭[૨]
જમશેદજી જીજીભાઇ (સર)ની કું૦.............. ૫૯૪
જમશેદજી જીજીભાઇ (સર) ના છોકરાઓની કુંપની...૨, ૨૩, ૪૦૧, ૫૯૪, ૬૩૯

સફે.

જમશેદજી જીજીભાઇ, સર, બારોનેટ (બીજા)...૧, ૩,[૨] ૪,[૩] ૧૩, ૧૪, ૨૨, ૨૬, ૨૭,[૩] ૨૮,[૨] ૨૯,[૨] ૩૧, ૩૩,[૨] ૩૪, ૩૮, ૪૦, ૪૧, ૪૩,[૨] ૪૫,[૨] ૪૬,[૩] ૫૮, ૬૦,[૨] ૭૩, ૮૫, ૯૧,[૨] ૯૪, ૯૫, ૯૭, ૧૦૨,[૫] ૧૦૩,[૨] ૧૦૪,[૨] ૧૧૨, ૧૧૩, ૧૧૮, ૧૨૦, ૧૨૧, ૧૨૪,[૨] ૧૨૫, ૧૨૬, ૧૨૮,[૪] ૧૨૯,[૩] ૧૩૦,[૨] ૧૩૧,[૨] ૧૩૨, ૧૩૫,[૨] ૧૩૬,[૨] ૧૩૭,[૩] ૧૩૯, ૧૪૦, ૧૪૮, ૧૫૦, ૧૫૨,[૩] ૧૫૪,[૨] ૧૫૫, ૧૬૩,[૨] ૧૬૪,[૨] ૧૬૫, ૧૬૬,[૨] ૧૬૭, ૧૬૯, ૧૭૧,[૨] ૧૭૩,[૨] ૧૭૪,[૩] ૧૭૭, ૧૭૯,[૨] ૧૮૫, ૧૮૭, ૧૯૧, ૧૯૨, ૧૯૫, ૨૦૩, ૨૦૪,[૨] ૨૧૪, ૨૧૮,[૨] ૨૨૨, ૨૨૩, ૨૨૫,[૩] ૨૨૬, ૨૨૭, ૨૩૫, ૨૩૭, ૨૩૮, ૨૪૭,[૨] ૨૫૬, ૨૬૭, ૨૬૮, ૨૬૯,[૨] ૨૭૦, ૨૭૧, ૨૭૭, ૨૮૦,[૨] ૨૮૧,[૩] ૨૮૨, ૨૮૩, ૨૮૪,[૨] ૨૮૮,[૨] ૨૯૧, ૨૯૪, ૨૯૫, ૩૧૦,[૨] ૩૧૮,[૩] ૩૨૨,[૩] ૩૩૧, ૩૩૫, ૩૩૬,[૨] ૩૩૭, ૩૩૮,[૨] ૩૩૯, ૩૪૦, ૩૪૪,[૨] ૩૫૨, ૩૫૮, ૩૫૯, ૩૬૨, ૩૬૪, ૩૬૬, ૩૭૧, ૩૭૭, ૩૭૮, ૩૭૯,[૨] ૩૮૨, ૩૯૦, ૩૯૩,[૪] ૩૯૪, ૩૯૬, ૪૦૨, ૪૦૬, ૪૦૭, ૪૦૯, ૪૧૪, ૪૧૮, ૪૨૫,[૨] ૪૨૯, ૪૩૧,[૨] ૪૩૨,[૩] ૪૩૩,[૨] ૪૩૮, ૪૪૨,[૨] ૪૪૭, ૪૫૩, ૪૫૯, ૪૬૮, ૪૬૯,[૨] ૪૭૧,[૨] ૪૭૨, ૪૭૩, ૪૭૪,[૩] ૪૭૫,[૨] ૪૭૬,[૨] ૪૭૮,[૩] ૪૮૧, ૪૮૨, ૪૮૭,[૨] ૪૮૯, ૪૯૦, ૪૯૧,[૨] ૫૦૧,[૨] ૫૦૨, ૫૦૭, ૫૧૧,[૨] ૫૨૨, ૫૨૩, ૫૨૭, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૩૫, ૫૩૯, ૫૪૫, ૫૪૬,[૧] ૫૪૭, ૫૪૮, ૫૫૬, ૫૫૯, ૫૬૧, ૫૭૦, ૫૭૧, ૫૭૪, ૫૭૫, ૫૮૯, ૫૮૨, ૫૮૯, ૫૯૪, ૫૯૫, ૫૯૬, ૫૯૭,[૨] ૫૯૮,[૨] ૫૯૯, ૬૦૧, ૬૦૨, ૬૦૫,[૩] ૬૦૮, ૬૧૦, ૬૩૭,[૨] ૬૩૮, ૬૪૧, ૬૭૫
જમશેદજી જીજીભાઇ સર, બારોનેટ, (ત્રીજા)... ૩૯૯, ૫૧૧, ૫૧૨, ૫૯૮, ૫૯૯, ૬૦૨,[૨] ૬૦૭, ૬૨૪, ૬૨૫, ૬૨૬,[૨] ૬૪૮, ૬૫૧, ૬૫૯, ૬૬૦,[૧] ૬૬૨,[૨] ૬૬૬, ૬૬૭, ૬૬૮, ૬૭૩, ૬૭૬, ૬૮૨, ૬૮૫,[૩] ૬૮૬,[૩] ૬૯૧,[૨] ૬૯૮, ૬૯૯, ૭૦૫
જમશેદજી જીવણજી મનેખર...૧૧, ૧૧૨, ૧૪૦, ૧૪૯, ૨૧૦, ૨૧૫

સફે.
જમશેદજી જીવણજી મોદી, એ૦.............. ૩૮૧
જમશેદજી જીવાજી જલગાંમના......૫૨૪, ૫૮૬, ૫૮૭
જમશેદજી જીવાજી સુનાંવાલા..............૩૩૮, ૬૬૭
જમશેદજી જાંગીરજી પંથકી...૩૬, ૧૪૦, ૨૫૭, ૪૫૬
જમશેદજી જાંગીરજી લાલા..................... ૨૫૧
જમશેદજી જાંગીરજી દુબાસ (લુલી પારખના)... ૩૮૭
જમશેદજી જાંગીરજી દલાલ.........૪૮૦, ૫૮૧, ૬૬૧
જમશેદજી ડોસાભાઇ કામાજી................. ૬૮
જમશેદજી ડોસાભાઇ ફરવાલા (શેક્રેટરી)...૨૨, ૨૧૪, ૩૧૭, ૩૫૧
જમશેદજી ડોસાભાઇ ફરાંસીસ.......... ...... ૨૦૫
જમશેદજી ડોસાભાઇ શેઠના....................૩૫૫
જમશેદજી ડોસાભાઇ હાથીરાંમ................. ૩૬
જમશેદજી તેમુલજી દેશાઇ ૬૬૫
જમશેદજી દાદાભાઇ આમરીઆ................. ૫૧૦
જમશેદજી દાદાભાઇ નાદરશાહ................ ૧૦૭, ૨૭૬, ૩૭૫, ૫૮૧, ૬૬૧
જમશેદજી દાદાભાઇ નશરવાંનજી નાદરશાહ ૬૨૧
જમશેદજી દાદાભાઇ વાડીઆ........ ૨૪૧, ૩૨૪, ૬૦૦
જમશેદજી દીનશાહ ખંભાતા, ડા૦...........૧૪૫, ૨૪૩, ૪૩૮, ૪૩૯, ૫૫૪, ૬૭૬
જમશેદજી દીનશાહ કરાકા ૩૬૦
જમશેદજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા......૩૯૦, ૬૨૬, ૬૮૮
જમશેદજી દોરાબજી ચીનાઇ....................... ૩૫૬
જમશેદજી દોરાબજી નાએગાંમવાલા ૩, ૪૦, ૫૩, ૨૬૩, ૪૧૬, ૪૨૦, ૫૩૭, ૫૪૮, ૫૯૯
જમશેદજી દોરાબજી નાએગાંમવાલાની કું૦...... ૩૫, ૧૮૦, ૩૨૬, ૩૬૬, ૪૧૩, ૪૧૬, ૫૭૧
જમશેદજી દોરાબજી પાંડે ૬૦૦
જમશેદજી દોરાબજી ખાંબોટવાલા.......... ૨૯૭, ૪૦૯, ૪૨૭
જમશેદજી દોરાબજી ખાંબોટવાલાના છોકરાઓ...... ૪૨૭
જમશેદજી દોરાબજી બોમીસા ૩૫૫
જમશેદજી દોરાબજી મીસ્ત્રી ૬૬૨
જમશેદજી દોરાબજી ફોજદાર, એ૦....... ...... ૪૯૫
જમશેદજી દોરાબજી શેઠના ૪૭૦
જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ...૯૮, ૧૦૪, ૧૪૦, ૧૪૬, ૧૯૩, ૨૨૨, ૨૩૧, ૨૪૨, ૨૪૭, ૨૬૧, ૨૬૫,[૨] ૨૬૮, ૨૮૪, ૩૨૨, ૩૨૪, ૩૫૮, ૩૯૦,[૨] ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૪૨, ૫૦૧, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૪૫, ૫૪૬, ૫૪૭,[૨] ૫૭૯, ૫૯૯, ૬૦૭, ૬૪૯, ૬૬૭
જમશેદજી ધનજીભાઇ જયાપટેલ................ ૩૬૦
જમશેદજી ધનજીભાઇ પટેલ...૩૨૨, ૩૯૦, ૪૨૫, ૪૩૨, ૫૪૬
જમશેદજી ધનજીભાઇ મહાલક્ષમીવાળા........... ૬૪૬
જમશેદજી ધનજીભાઇ શેઠના...૨, ૧૮, ૧૫૭, ૪૯૭
જમશેદજી નવરોજજી ઉનવાલા......૩૩, ૧૪૦, ૧૪૯, ૧૯૨, ૨૪૩, ૪૧૬, ૫૦૧, ૬૨૧
જમશેદજી નવરોજજી કાપડીઆ...........૩૬૬, ૫૨૭
જમશેદજી નવરોજજી કેબીનેટ મેકર...૫૬,[૨] ૪૨૬, ૫૬૮
જમશેદજી નવરોજજી દસ્તુર..................... ૩૧૫
જમશેદજી નવરોજજી પાદરાવાલા...૨૬૫, ૨૬૬, ૬૦૪
જમશેદજી નવરોજજી વરીઆવા......... ...... ૬૧૪
જમશેદજી નવરોજજી વાડીઆ......... ...૯૨, ૧૩૯[૨]
જમશેદજી નશરવાનજી જીનવાલા, અંકલેસરીઆ... ૪૪૬
જમશેદજી નશરવાંનજી તાતા...... ૧૭, ૨૧, ૩૫, ૬૮, ૮૮, ૯૮, ૧૫૮, ૧૭૫, ૨૫૨, ૨૭૫, ૩૮૧, ૪૦૮, ૪૨૭, ૪૩૧, ૪૬૮, ૫૦૧,[૨] ૫૪૧, ૫૫૫, ૬૫૮, ૬૯૦
જમશેદજી નશરવાંનજી દાદીશેઠ... ૨૨૨, ૨૫૮, ૩૫૫, ૩૭૪, ૪૫૬, ૫૦૯, ૫૪૬, ૬૭૩[૨]
જમશેદજી નશરવાંનજી દારૂવાલા................ ૩૩૩
જમશેદજી નશરવાંનજી દારૂવાલા................ ૨૪૩
જમશેદજી નશરવાંનજી પરોણુ................. ૨૭૬
જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ... ૪૧, ૯૮, ૧૧૬, ૧૨૫, ૧૪૬, ૧૪૭, ૧૮૮, ૧૮૯, ૧૯૦, ૧૯૩, ૧૯૫, ૨૪૮, ૩૦૪, ૩૨૬, ૩૩૩,[૫] ૩૬૬, ૪૦૭,[૨] ૪૦૮,[૩] ૪૧૩, ૫૦૫[૨] ૫૧૩, ૫૧૪,[૨] ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૪૯, ૫૫૫, ૬૧૦[૩], ૬૪૯, ૬૮૧, ૬૮૫
જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટની કું૦........... ૫૭૮
જમશેદજી નશરવાંનજી બખ્શી................. ૪૯૮
જમશેદજી નશરવાંનજી મોદી......૨૧, ૫૩, ૯૮, ૪૦૯, ૫૭૦, ૬૦૦, ૬૪૯
જમશેદજી નશરવાંનજી મેહતા ૧૭૫, ૨૮૫
જમશેદજી નશરવાંનજી મેહતાની કું૦........... ૧૭૫
જમશેદજી નશરવાંનજી મેહરહોમજીના... ૨૫૮, ૩૩૩
જમશેદજી નશરવાંનજી વાડીઆ................. ૬૪૯
જમશેદજી નાનાભાઇ ગંજેપર.............. ૪૪, ૫૬

સફે.

જમશેદજી નાનાભાઇ મસાલાવાલા.............. ૫૮૧
જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ......૧૯, ૨૧, ૩૫, ૬૭, ૧૪૬, ૧૫૯, ૧૭૫, ૧૯૦, ૨૦૮, ૨૭૨, ૨૮૦, ૩૩૮, ૩૬૫, ૩૯૦, ૪૧૪, ૪૫૩, ૪૫૬, ૪૬૮, ૫૩૩, ૫૬૯, ૬૦૦, ૬૫૯, ૬૯૨, ૭૦૫
જમશેદજી પુંજાઆજી ભગત.................... ૧૮૪
જમશેદજી પેશતનજી ગાંધી.......... ...... ૩૬, ૫૬૬
જમશેદજી પેશતનજી પલાંનજીનના છોકરાઓ... ૧૮૪
જમશેદજી પેશતનજી પટેલ.................... ૬૮૩
જમશેદજી પેશતનજી પાંડે ૪, ૫, ૬૩
જમશેદજી પેશતનજી પોંદયા.................. ૪૩૪
જમશેદજી પેશતનજી એકરીવાલા, કરાંચીના ૫૨૯
જમશેદજી પેશતનજી સરવેયર ૧૭
જમશેદજી પેશતનજી સંજાણા, એમ.......... ... ૩૭૩
જમશેદજી પોંદયાજી પોંદયા ૫૫૫, ૫૮૭, ૬૮૨
જમશેદજી ફરદુનજી ઉનવાલા ૧૪૦
જમશેદજી ફરદુનજી પારખ..... ....૨૩,[૨] ૧૪૨
જમશેદજી ફરદુનજી પારખના છોકરાઓ ૧૩૦
જમશેદજી ફરદુનજી માદન ૨૧૬, ૨૭૬
જમશેદજી ફરામજી............................ ૬૯૦
જમશેદજી ફરામજી કોહ ૨, ૩૧૩
જમશેદજી ફરામજી કાનરક ૩૨૫
જમશેદજી ફરામજી ગોલાપુરવાલા ૪૨૯, ૫૧૪, ૬૦૯, ૬૨૧
જમશેદજી ફરામજી પાલખીવાલા........... ૯૮, ૬૦૦
જમશેદજી ફરામજી પાલીસવાલા.......... ૨૯૩, ૪૨૦
જમશેદજી ફરામજી માદન ૯૭, ૯૮, ૯૯, ૨૬૭
જમશેદજી ફરામજી માસ્ટર, કરાંચીના........... ૩૨૬, ૩૯૭, ૪૬૬[૨], ૫૨૫, ૫૨૯[૨]
જમશેદજી ફરામજી હાઓવાલે ૨૫૬
જમશેદજી, બજારગી ૫૬૫
જમશેદજી બરજોરજી, દસ્તુર, સુરતના ૨૪૩, ૩૬૩
જમશેદજી બરજોરજી મોસતરી, ...૩૦૯,[૨] ૩૧૦, ૩૫૯, ૩૬૬, ૬૬૧,
જમશેદજી બરજોરજી વીકાજી ૨૦૫, ૩૯૦
જમશેદજી બરજોરજી માસ્ટર (ડૉક્ટર)......... ૬૮૮,
જમશેદજી બહમનજી લારજી વાડીઆ.....૮,૪૯૫,૬૩૭[૨]
જમશેદજી બહમનજી હોરમસજી વાડીઆ.......... ૫૯૪, ૧૨૯, ૧૪૪, ૨૧૯, ૩૬૬, ૩૬૭ ...ની કુંપની...૨, ૪૧૩, ૪૫૬, ... ૧, ૫૯૪, ૬૩૯

જમશેદજી બહમનજી (શેઠના)ની કુંપની......૧૫૭, ૪૯૭
જમશેદજી બહમનશાહ વકીલ...............૧૮૭, ૧૮૮
જમશેદજી બેજનજી ડાંગા ૬૮૩
જમશેદજી બેજનજી નાજર ૨૧, ૧૩૧
જમશેદજી બેજનજી બામજી...................... ૩૫૬
જમશેદજી બેજનજી પાવરી ૪૮૦
જમશેદજી બેહરામજી ડાંગા ૨૪૩, ૩૫૭, ૪૭૮, ૪૯૫
જમશેદજી બેહરામજી ગનધર............... ૫૬, ૮૭
જમશેદજી બેહરામજી દારેચા ૪૮૦
જમશેદજી બેહરામજી ગીચગર ૪૪૯
જમશેદજી બેહરામજી મુકાતી ૬૫૩
જમશેદજી બેહરામજી વીમાદલાલ, ડા૦...... ૩૧, ૧૨૮
જમશેદજી બીખાજી વીરાજેગીના................ ૧૩૪
જમશેદજી બીખાજી ઉનવાલા.................... ૫૮૧
જમશેદજી મનચેરજી ચીકા પદીઆલી......૩૫૫, ૩૮૯,[૨] ૪૯૬, ૬૬૪
જમશેદજી મનચેરજી દેસાઇ...................... ૬૦૪
જમશેદજી મનચેરજી બનાજી.................... ૬૮૩
જમશેદજી મનચેરજી ભરૂચા...................... ૬૩૦
જમશેદજી મનચેરજી મેહતા...................... ૬૮૨
જમશેદજી માણેકજી, સતારેવાલા................ ૨૨૫
જમશેદજી માણેકજી ઉનવાલા, એમ૦......૩૫, ૩૬, ૩૩૧, ૩૩૨
જમશેદજી માણેકજી કાકા........................ ૧૧
જમશેદજી માણેકજી તાબુતદાર.................. ૪૦૯
જમશેદજી માણેકજી નાણાવતી.................. ૧૧૭
જમશેદજી માણેકજી બીલીમોરીઆ................ ૬૮૩
જમશેદજી માણેકશાહ, વલસાડના................ ૧૪૧
જમશેદજી મેહરજીભાઇ વડકદાર..... .... ૬૮૨
જમશેદજી મેહરવાંનજી દારૂખાનાવાળા.......... ૩૩૫
જમશેદજી મેહરવાંનજી આરીઆ.................. ૫૦૧
જમશેદજી મેહરવાંનજી આંતીઆ..........૧૧૮, ...
જમશેદજી મેહરવાંનજી ગોલમુળાલા ......, ૧૧૧, ૫૧૨, ૫૨૮, ૫૯૯, ૬૦૨,[૨] ૬૦૭, ૬૨૪, ૬૨૫, ૬૨૬,[૨] ૬૪૮, ૬૫૧, ૬૫૯, ૬૬૦,[૬] ૬૬૩,[૨] ૬૬૬, ૬૬૭, ૬૬૮, ૬૭૩, ૬૭૬, ૬૮૩, ૬૮૫,[૩] ૬૮૬,[૩] ૬૯૧,[૨] ૬૯૮, ૬૯૯, ૭૦૫
જમશેદજી રૂસ્તમજી મનધર...૧૧, ૧૧૨, ૧૪૦, ૧૪૯, ૨૧૦, ૨૧૫

સફે.
જમશેદજી રતનજી બીશની.....૯૬, ૯૭, ૯૮, ૯૯[૨]
જમશેદજી રતનજી નાજર, ખાંનસાહેબ, થાંણેના... ૪૯૯, ૫૦૨, ૫૮૬
જમશેદજી રતનાગર...............૧૧૫, ૪૭૦, ૫૮૯
જમશેદજી રૂસતમજી ધરાંની.................... ૧૪, ૩૬, ૯૦, ૧૭૫, ૧૮૦, ૨૧૧
જમશેદજી રૂસતમજી અપુ.............. ૨૨૪, ૨૫૭
જમશેદજી રૂસતમજી ગોટલીબાજ......... ૩૦૨, ૪૬૭
જમશેદજી રૂસતમજી જામાસ્પ આશાના, દસ્તુર. ૮૧, ૫૨૮
જમશેદજી રૂસતમજી તાતા ૫૫૫
જમશેદજી રૂસતમજી કમીશરીવાલા.............. ૨૫૭
જમશેદજી રૂસતમજી દેસાઇ.............. ૨૬૭, ૩૫૬
જમશેદજી રૂસતમજી રૂટાકીઆ ૩૬
જમશેદજી રૂસતમજી મનજી ભગવાગર.... ૧૭૬[૨], ૩૦૬
જમશેદજી રૂસતમજી ઘડીઆલી........ ૨૮૯,[૨] ૩૪૬, ૫૨૯, ૬૦૪
જમશેદજી રૂસતમજી મુલ્લાં, આ૦.... .... ૪૪૭
જમશેદજી રૂસતમજી મીસ્ત્રી ૬૬૨
જમશેદજી રૂસતમજી શેઠના..................... ૧૪૯, ૩૪૮[૨]
જમશેદજી રૂસતમજી દસ્તુર કામદીનના... ૫૦૩, ૫૦૪, ૫૧૧
જમશેદજી રૂસતમજી ખંબાતા ૫૧૯
જમશેદજી રૂસતમજી સકલાતવાલા...........૯૮, ૫૫૫
જમશેદજી રૂસતમજી વાડીઆ ૬૬૨
જમશેદજી લીમજીભાઇ અપુ..................... ૩૦૩, ૪૨૬, ૬૨૨
જમશેદજી શાપુરજી પારખ ૧૩
જમશેદજી શાપુરજી વરકીંગબાકસવાલા ૯૭
જમશેદજી શાપુરજી સોપારીવાલા ૩૪૬
જમશેદજી શેરાબજી કુકાદારૂ, દસ્તુર ...૯, ૬૨,[૨] ૯૫, ૨૪૬, ૬૯૨[૨]
જમશેદજી શેરાબજી દસ્તુર મેહરજીરાંણાના...૪૦૭, ૪૦૮
જમશેદજી શેરાબજી કોહલા ૫૧૯
જમશેદજી શેરાબજી ખરાસ...................... ૫૪૪
જમશેદજી શેરાબજી માડન...૧૨૪, ૧૫૧, ૧૯૯, ૨૪૭, ૩૦૭, ૪૫૧, ૪૯૧
જમશેદજી શેરાબજી લશકરી (ચાલીસ હજારી)... ૮૪
જમશેદજી સંતોકજી દાવર ૧૦૦, ૬૪૯, ૬૮૮
જમશેમદજી હીરજીભાઇ..................... ૪૪, ૨૩૪

સફે.
જમશેદજી હોરમજજી, કારવારના... ૫૫૯, ૫૮૭, ૬૮૭
જમશેદજી હોરમજજી બાટલીવાલા ...... ૧૫૩, ૧૮૪, ૩૦૧, ૫૨૦,[૨] ૫૭૬
જમશેદજી હોરમજજી લાકડાંવાલા, વખારીઆ (ભરૂચના). ૧૮૭,[૨] ૧૮૯, ૨૦૫, ૨૬૫, ૬૬૬[૨]
જમશેદજી હોરમજજી પોટર ૨૮૭
જમશેદજી હોરમજજી માવજી ૩૫૬, ૩૯૦
જમશેદજી હોરમજજી ભરૂચા, આ૦ .... ૬૨૨
જમશેદજી હોરમજજી ડોલાખાઉ ૬૨૯
જમશેદજી હોરમજદયાર દસ્તુર જામાસ્પ આશાના... ૫૨૪
જરબાઇ એદલજી બતીવાલા ૧૯૪
જરબાઇ કાવશજી નાનાભાઇ દાવર.............. ૬૫૪
જરબાઇ ધણી ખરશેદજી રૂસતમજી વાડીઆ...... ૧૩૮
જરબાઇ ધણી કાવશજી દીનશાહ એડનવાલા...... ૩૮૨
જરબાઇ વીધવા કુવરજી ડોશાભાઇ પુતલીબાઇના... ૫૩૫[૨]
જરબાઇ ધણી ખરશેદજી શાપુરજી મેહતા........ ૧૨૩
જરબાઇ વીધવા જાંહગીરશાહ મનચેરશાહ તાવેચારખાં ૬૦૪
જરબાઇ ધણી જાંગીરજી ગુસતાદજી.............. ૨૨૧
જરબાઇ વીધવા દાદાભાઇ કાવશજી દમણવાલા... ૪૨૫
જરબાઇ ધણી ડોશાભાઇ નશરવાનજી વાડીઆ ... ૨૩૩
જરબાઇ ધણી ડોશાભાઇ હોરમજજી ગાંધી ૧૯૦
જરબાઇ ધણી નશરવાંનજી અરદેસર વાડીઆ...૭, ૫૧
જરબાઇ વીધવા દાદી લીમજી બનાજી. ૨૨૧, ૫૦૪, ૬૧૫
જરબાઇ ધનજીશાહ મેહરવાંનજી ડાકટરના ૧૮૯
જરબાઇ ધણી નશરવાંનજી માણેકજી લાંમ ૩૧
જરબાઇ ધણી દીનશાહજી પેશતનજી ધાસવાલા... ૩૪૧
જરબાઇ ધણી નવરોજજી રૂસતમજી મોટાભાઇ... ૩૩૫
જરબાઇ વીધવા નાનાભાઇ ફરાંમજી દાવર...૫૪, ૧૩૯, ૨૨૩, ૩૫૮, ૩૬૪, ૪૧૫, ૪૧૭, ૪૫૨
જરબાઇ ડોશાભાઇ દેશાઇ ૬૯૦
જરબાઇ વીધવા પેશતનજી મેહરવાનજી ધરાંની....૩, ૮૩, ૯૩
જરબાઇ ધણી ફકીરજી મનચેરજી પટેલ ૬૯
જરબાઇ ધણી ફરાંમજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા.... ૩૭૮
જરબાઇ ધણી ફરાંમજી શેરાબજી ખંબાતા ૧૦
જરબાઇ ધણી બરજોરજી શેરાબજી બતીવાલા ... ૬૧૧
જરબાઇ ધણી બહમનશાહ કાવશજી વકીલ ૧૭૨
જરબાઇ ધણી મનચેરજી નશરવાંનજી મોદી ૨૨૧
જરબાઇ ધણી મનચેરજી શેરાબજી દલાલ...૧૮૭, ૧૮૯

સફે.

જાંગીરજી એદલજી સકલાતવાલા............... ૬૦૦
જાંગીરજી કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની...૨૧, ૪૧, ૮૮,[૨] ૯૮, ૧૮૩, ૨૨૫, ૫૦૬, ૬૦૨, ૬૪૩, ૬૫૧, ૬૬૧, ૬૬૨, ૬૬૭, ૬૭૦, ૬૭૨,[૨] ૬૮૫, ૬૮૮, ૬૯૮
જાંગીરજી કાવશજી દલાલ ૨૬૬
જાંગીરજી કેખશરૂ કાબરાજી.................. ૧૪૫
જાંગીરજી કેખશરૂ ખંબાતા.........૨૭૬, ૩૫૭, ૪૩૯
જાંગીરજી ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી,...૨૧, ૬૮, ૧૪૦, ૬૮૨
જાંગીરજી ખરશેદજી તારાચંદ............. ૨૩, ૫૮૯
જાંગીરજી ખરશેદજી જાંગીરજી તારાચંદ......... ૫૧૯
જાંગીરજી ખરશેદજી દલાલ..........................૭૨
જાંગીરજી ખરશેદજી દાજી......૫૧૯, ૫૮૦, ૬૨૨, ૬૮૨
જાંગીરજી ખરશેદજી મીસતરી.......... ...... ૩૫૬
જાંગીરજી ખરશેદજી રતનદોરાબના........... ... ૯૦
જાંગીરજી ખરશેદજી સુખીઆ............ ૪૮૦, ૬૬૨
જાંગીરજી ખરશેદજી વીકાજી....... ....૬૨૧
જાંગીરજી ગુસતાદજી (કોહીઆર).. ૮૫, ૧૦૩, ૧૧૫ ૧૨૯, ૧૪૦, ૧૮૦, ૧૯૧, ૨૦૫, ૨૧૭, ૨૨૪, ૨૬૦, ૩૧૯, ૩૮૧, ૪૪૪, ૪૫૧, ૪૫૬, ૪૫૭, ૪૯૯, ૫૯૯, ૬૪૯
જાંગીરજી જમશેદજી ધરાની.. ... . ૯૮
જાંગીરજી જમશેદજી કાનફટા.......................૧૪૨
જાંગીરજી જમશેદજી રજકોટવાલા (અલેચાવાલા)...૮૬, ૧૬૬, ૨૮૯, ૩૪૬, ૩૪૭, ૪૩૭, ૫૨૯
જાંગીરજી જમશેદજી લીલાંઉવાલા, ડા૦... ૩૭૫, ૫૫૫, ૬૨૩, ૬૬૨
જાંગીરજી જીવણજી રેડીમની...૪૧૩, ૫૧૯, ૫૩૪, ૫૪૬
જાંગીરજી ડોસાભાઇ ફરામજી કરાકા...૨૧, ૨૨૮, ૪૩૯, ૫૯૯, ૬૪૬, ૬૪૯, ૬૬૨, ૬૬૭,[૨] ૬૮૫, ૬૮૬,[૨] ૬૯૮, ૭૦૫
જાંગીરજી ડોસાભાઇ મોદી.......... .... ૩૫૬
જાંગીરજી દાદાભાઇ તારાપોરવાલા... ૨૦૫, ૨૩૪, ૨૭૮
જાંગીરજી દાદાભાઇ ખંબાતા..................... ૩૭૫
જાંગીરજી દારાશાહ ચંડેલીઆ..................... ૨૨૩
જાંગીરજી દીનશાહજી દલાલ, ભરૂચના.......... ૧૮૯
જાંગીરજી દીનશાહજી વકીલ, ભરૂચના.......... ૧૬૦
જાંગીરજી દીનશાહજી મસરૂવાલા............... ૫૬૬
જાંગીરજી દોરાબજી ફરદુનજી વાછા, બાળક ૨૦
જાંગીરજી દોરાબજી કોપર......................... ૩૯૨

સફે.

જાંગીર દોરાબજી નીમચવાલા ૬૮૨
જાંગીરજી ધનજીભાઇ મુગાશેઠના ૨૭૬
જાંગીરજી ધનજીભાઇ સુરતી...................... ૬૦૦
જાંગીરજી નવરોજજી વાડીઆ... ૪૬, ૮૧, ૮૨, ૧૨૧, ૧૩૧, ૧૭૮, ૧૭૯, ૧૮૩, ૨૦૫
જાંગીરજી નશરવાંનજી ખરક ૫૬૭
જાંગીરજી નશરવાંનજી (જશાંવાલા) ની કુંપની... ૨, ૪, ૩૬, ૪૦, ૧૦૩, ૧૩૪, ૧૫૪, ૨૯૨, ૩૧૩, ૪૩૩, ૫૩૨, ૫૯૯
જાંગીરજી નશરવાંનજી મોદી ... ૬૯, ૯૯, ૧૫૭, ૧૭૫, ૨૩૮, ૩૪૯, ૪૩૪, ૪૫૬, ૫૭૦, ૬૪૯
જાંગીરજી નશરવાનજી વાડીઆ ... ૮૩, ૧૩૮, ૨૨૪, ૨૪૬, ૨૯૨, ૩૬૬, ૫૩૫,[૨] ૫૭૧, ૬૮૬
જાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆના છોકરાઓ ... ૨, ૧૦૩, ૧૩૦, ૧૭૫, ૨૬૦, ૪૯૯
જાંગીરજી પેશતનજી વકીલ ...૧૪૫,[૩] ૧૪૬,[૨] ૩૫૧, ૫૮૪
જાંગીરજી પેશતનજી ખરાસ ૨૫૭, ૫૩૩
જાંગીરજી પેશતનજી ભેદવાર........................ ૨૬૭
જાંગીરજી પેશતનજી માસટર ૬૮૩
જાંગીરજી પેશતનજી દાવર ૩૫૬
જાંગીરજી પેશતનજી વાડીઆ ... ૪૮૦, ૬૨૨, ૬૭૨, ૬૮૨
જાંગીરજી ફરદુનજી મોદી.. .... ૬૬૧
જાંગીરજી ફરામજી કાવશજી બનાજી... ૪૯, ૬૯, ૭૩[૨]
જાંગીરજી ફરામજી જશાવાલા... ૧૫૪, ૧૮૦, ૨૧૯, ૩૪૭, ૪૧૨, ૪૧૩, ૫૩૨, ૫૩૩, ૬૧૦
જાંગીરજી ફરામજી (જશાંવાલા) ની કુંપની..... ૫૩૨
જાંગીરજી ફરામજી દાવર........................ ૨૪૯
જાંગીરજી ફરામજી બખશી......૧૧૫, ૧૮૦, ૩૧૦, ૪૯૮
જાંગીરજી ફરામજી મેહતા................ ૧૮, ૩૮૨
જાંગીર ફરામજી હારડા.......................... ૬૮૩
જાંગીરજી બરજોરજી વાછા... ૯, ૧૭, ૧૯, ૨૧, ૨૭, ૩૫, ૬૬, ૬૭, ૬૯,[૨] ૧૬૧, ૨૯૫, ૩૧૯,[૨] ૩૨૬,[૨] ૩૨૮, ૩૨૯, ૩૩૮, ૩૭૩, ૫૮૧, ૬૫૮
જાંગીરજી બરજોરજી કુપર........................ ૬૨૨
જાંગીરજી બરજોરજી સંજાણા... ૩૨૮, ૩૭૫, ૬૨૨, ૬૮૨[૨]
જાંગીર બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનસરના)..... ... ૬૬૨
જાંગીરજી બહમનજી તોપલીઆ..................... ૫૫૫
જાંગીરજી બહમનજી જામાસ્પઆશાના, ગ્રે૦...... ૩૮૪
જાંગીરજી બહમનજી પીટીટ.............. ૫૧૧, ૬૫૫

સફે.

જાંગીરજી બહમનજી દુબાશ.................... ૬૮૨
જાંગીરજી બેજનજી વકીલ................ ... ૧૬૫[૨]
જાંગીરજી બેજનજી કરાંની...૩૫૬, ૪૪૯, ૬૭૬,[૨] ૬૯૨
જાંગીરજી બેહરામજી મરજબાંન... ૬૬, ૬૯, ૨૪૩, ૩૪૮, ૩૫૫, ૪૮૨, ૬૦૭, ૬૮૫
જાંગીરજી ભીમજી ઉમરીગર.................. ૪૦૦
જાંગીરજી મનચેરજી ચીચગર ૩૦૨, ૫૦૧, ૬૭૨
જાંગીરજી મનચેરજી બીલીમોરીઆ..... .... ૬૨૨
જાંગીરજી મનચેરજી વાછા ૫૭૨
જાંગીરજીમાણેકજી ખરશેદજી સરાફ... ૬૪, ૧૫૬, ૨૫૮, ૩૫૮, ૩૯૦, ૩૯૩, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૯૭, ૫૪૬, ૬૬૭
જાંગીર માણેકજી ખરાસ.. .... ૬૮૩
જાંગીરજી માણેકજી ચીનાઇ ૧૬૮
જાંગીરજી માણેકજી પેટી............ .... ૪૮૦
જાંગીરજી માણેકજી પંથકી ૫૩૭
જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડર... ૧૬, ૨૫, ૩૪, ૧૦૩,[૨] ૧૪૦, ૨૪૭, ૨૫૩, ૨૬૮, ૨૬૯, ૨૯૫,[૨] ૩૧૬, ૩૨૧,[૨] ૩૨૬, ૩૨૮, ૩૩૭, ૩૬૭,[૨] ૪૪૪, ૪૫૬, ૪૭૮, ૪૮૧, ૪૮૨,[૨] ૪૮૮, ૫૪૧, ૫૯૯, ૬૪૯, ૬૫૧, ૬૬૦, ૬૭૯
જાંગીરજી રૂસતમજી મોદી ... ૩૫, ૬૮, ૧૩૭, ૧૪૦, ૧૮૦, ૨૧૪,[૨] ૨૪૦,[૨] ૨૭૮, ૩૪૮,[૨] ૩૭૪, ૩૮૦, ૫૩૭, ૫૮૭, ૬૧૮, ૬૫૫, ૬૬૭
જાંગીરજી રૂસતમજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાના ... ૬૦૦
જાંગીરજી રૂસતમજી દીવેચા.................. ૭૦૨
જાંગીરજી શાપુરજી લાલા... ૨, ૨૬, ૨૧૯, ૨૫૧, ૪૬૧
જાંગીરજી શાવકશાહ દાવર ૬૩૬
જાંગીરજી શેરાબજી પાટક ૨૩
જાંગીરજી શેરાબજી તારાપોરવાલા ૫૧૯
જાંહગીર હીરજીની કું૦ .... ૪૦૦
જાંગીરજી હીરજીભાઇ રેડીમની ૪૪
જાંગીરજી હોરમજજી ઓલીઆજી ૪૫૬
જાંગીરજી હોરમજજી કોથારી......૨૬૭, ૨૯૦,[૨] ૩૪૬, ૩૪૭, ૫૬૪
જાંગીરજી હોરમજજી ચીનાઇ..... ...૪૦, ૨૧૩, ૨૧૫ ૬૦૦, ૬૪૯
જાંગીરજી હોરમજજી દાદીશેઠ...........૨૫૮, ૪૫૬
જાંગીરજી હોરમજજી પંથકી ...૨૨, ૩૪, ૫૭, ૧૮૦, ૨૪૪, ૩૬૯,[૨] ૪૪૪, ૪૫૬, ૪૮૨, ૫૪૬, ૫૯૯, ૬૪૯
જાંગીરજી હોરમજજી કાંગા..................... ૫૧૯

સફે.

જાંગીરજી હોરમજજી મોટાભાઇ................ ૩૧
જાંગીરજી હોરમજજી મોદી......૪૬, ૮૫, ૯૮, ૨૧૪, ૨૪૦, ૨૭૫,[૪] ૩૮૬, ૩૯૧, ૪૨૮, ૪૯૯, ૫૦૬, ૫૧૭, ૫૫૩, ૬૫૮, ૬૮૧
જાંગીરજી હોરમજજી (મોદી) ની કુંપની...૫૧૭, ૬૫૮, ૬૮૧
જાંગીરશાહ અરદેશર તાલેયારખાં...૪૨૧, ૪૨૨, ૫૨૮, ૫૮૪, ૫૮૭, ૬૧૬
જાંગીરશાહ એદલજી મોદી..................... ૩૯૦
જાંગીરશાહ એરચશાહ કોહીઆર...૨૭૬, ૩૧૫, ૩૨૧, ૩૨૮, ૩૫૭,[૨] ૪૧૪
જાંગીરશાહ નાનાભાઇ ગજધર....... .... ૮૭
જાંગીરશાહ મનચેરશાહ તાલેયારખાં.............. ૩૨૦
જાંગીરશાહ મોટાભાઇ વકીલ ૨૪૧
જાંગીરશાહ શેરાબશાહ તાલેયારખાં ૨૮૫, ૩૨૦

ડી. મેહરવાનજી.............................. ૧૩૦
ડોશાભાઇ અરદેશર ચોકસી..... ૫૧૯, ૫૫૪, ૫૮૦, ૬૨૨, ૬૨૩, ૬૬૪, ૬૮૨
ડોશાભાઇ ઉકરજી કાશીનાથ.................. ૨
ડોશાભાઇ એદલજી ગજધર.................... ૮૮
ડોશાભાઇ એદલજી નાદરશાહ એ૦........ ૩૫, ૩૬
ડોશાભાઇ એદલજી નાલીએરવાલા.............. ૨૧૫
ડોશાભાઇ એદલજી બાકસટર. ૧૩૦, ૧૪૧,[૨] ૨૭૧, ૩૩૦
ડોશા ભાઇ એદલજી (બાકસટર) અને છોકરાઓ. ૨, ૧૪૧
ડોશાભાઇ એદલજી મેહર હોમજીના............ ૯૬,[૨] ૯૭
ડોશાભાઇ એદલજી સરાફ...................... ૩૩૩
ડોશાભાઇ એદલજી સીપાઇ..................... ૨૫૪
ડોશાભાઇ એદલજી જોગાના (મોએદ)........... ૬૯૬
ડોશાભાઇ કાવશજી કેલાંવાલા.................. ૬૨૨
ડોશાભાઇ કાવશજી ખંબાતા.................... ૯૬
ડોશાભાઇ કાવશજી સરાફ...................... ૪૧૯
ડોશાભાઇ કાવશજી શાંગા..................... ૬૦૯[૨]
ડોશાભાઇ કુવરજી પુતલીબાઇના ૫૩૫
ડોશાભાઇ ખરશેદજી ૮૬
ડોશાભાઇ ખરશેદજી કાતરક ૪૮૦
ડોશાભાઇ ખરશેદજી ગાંધી ૬૮૩
ડોશાભાઇ ખરશેદજી વાડીઆ ...૩૬, ૪૦, ૨૪૬, ૨૯૦
ડોશાભાઇ ખરસેદજી વાડીઆની કું૦........ ૨, ૨૪૬

સફે.

ડોશાભાઇ જમશેદજી દુબાશ ૨૫૪
ડોશાભાઇ જમશેદજી વાડીઆ .... ૧૧[૨]
ડોશાભાઇ જામાસપજી દારૂવાલા, ભરૂચના......... ૧૮૮
ડોશાભાઇ દાદાભાઇ આલબલેશ............ ૩૧૭, ૬૪૮
ડોશાભાઇ દાદાભાઇ કાતરક...................... ૬૯૨[૨]
ડોશાભાઇ દાદાભાઇ કામાજી, બાળક ૨૦
ડોશાભાઇ દાદાભાઇ મીસ્ત્રી ૨૫૪
ડોશાભાઇ દાદાભાઇ મોદી ૭૨, ૬૮૩
ડોશાભાઇ દાદાભાઇ સુખીઆ............... ૩૬,[૨] ૮૩
ડોશાભાઇ દારાશાહ શેઠના ૫૯૯
ડોશાભાઇ દીનશાહ, દુબાશ ૨, ૩૧૩
ડોશાભાઇ ધનજીભાઇ મેહતા, પેશાવરવાલા ૧૨૩
ડોશાભાઇ ધનજીભાઇ સુરતી (ધનજી મેહતાના)... ૩૬, ૪૦, ૪૭, ૧૦૨, ૧૩૦, ૧૭૯, ૧૮૦, ૨૭૮, ૩૯૩, ૪૧૩, ૫૯૯, ૬૪૯
ડોશાભાઇ નશરવાનજી ગોરવાલા...................૫૪૪
ડોશાભાઇ નશરવાનજી વાડીઆ. ૬૭, ૨૪૩, ૩૧૫, ૩૨૧, ૩૫૭, ૪૩૯, ૪૬૧, ૪૮૨, ૫૨૩, ૫૪૬, ૬૨૩, ૬૨૫, ૬૨૬, ૬૪૦
ડોશાભાઇ નાનાભાઇ રૂસ્તમખાંન....... ...... ૩૫૧
ડોશાભાઇ નાનાભાઇ મીસ્ત્રી...................... ૬૯૭
ડોશાભાઇ પાલણજી કામા...............૨૯૧, ૪૫૬
ડોશાભાઇ પાલણજી પાલમકોટવાલા.............. ૪૯૬
ડોશાભાઇ પેશતનજી ૨૭૧
ડોશાભાઇ પેશતનજી ડાક્ટર (સુરતવાલા). ૧૪૦, ૧૪૮, ૨૧૮, ૨૨૩, ૨૪૮, ૨૫૭,[૨] ૩૫૧, ૪૨૩, ૫૦૮, ૫૩૩, ૫૮૭, ૬૧૨, ૬૮૭
ડોશાભાઇ ફરદુનજી મગોલ...............૨૫૩,[૨] ૨૫૪[૨]
ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા...૧૪,[૩] ૩૪,[૨] ૪૬,[૨] ૯૩, ૯૫, ૧૦૨,[૩] ૧૦૩,[૨] ૧૧૦, ૧૧૪, ૧૧૬, ૧૨૯, ૧૪૦, ૧૪૭, ૧૫૧, ૧૫૨, ૧૬૪, ૧૬૬, ૧૬૯, ૧૭૯, ૧૮૦, ૧૮૩, ૧૮૯, ૧૯૨,[૨] ૧૯૬, ૨૧૮,[૨] ૨૨૩, ૨૨૫, ૨૨૯, ૨૪૨, ૨૪૪, ૨૪૭, ૨૫૨,[૨] ૨૫૩, ૨૬૦, ૨૬૮,[૨] ૨૮૦,[૩] ૨૮૩,[૨] ૨૮૪, ૨૮૭,[૩] ૨૯૧, ૨૯૫, ૩૧૮,[૨] ૩૨૦, ૩૨૨,[૨] ૩૩૨, ૩૩૮,[૨] ૩૫૧, ૩૫૩, ૩૫૮, ૩૬૩, ૩૭૬, ૩૭૯,[૩] ૩૮૩, ૩૮૯, ૩૯૦, ૩૯૩, ૩૯૪, ૩૯૭, ૩૯૯, ૪૧૦, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૧૫,[૨] ૪૨૧, ૪૨૯,[૨] ૪૩૦,[૨] ૪૩૧,[૩] ૪૩૮, ૪૪૨, ૪૫૦, ૪૫૩,[૩] ૪૫૮, ૪૭૯, ૫૦૧,[૨] ૫૦૬, ૫૦૭, ૫૧૫, ૫૨૩, ૫૩૪,[૨] ૫૩૭, ૫૩૯,[૩] ૫૪૧, ૫૪૫, ૫૪૬,[૨] ૫૫૮,[૨] ૫૫૯, ૫૭૦, ૫૭૩, ૫૭૬, ૫૭૯,[૨] ૫૮૩, ૫૮૯, ૫૯૯, ૬૦૧, ૬૦૨, ૬૦૫, ૬૦૯, ૬૧૮,[૨] ૬૨૭, ૬૪૬, ૬૪૮, ૬૫૦, ૬૫૯,[૨] ૬૬૬, ૬૮૩,[૨] ૬૮૫,[૩] ૬૮૬, ૬૯૯,[૩] ૭૦૫[૨]

ડોશાભાઇ ફરામજી કામાજી. ૧, ૩, ૪, ૧૪, ૧૬, ૧૭, ૨૧, ૨૬, ૩૦, ૩૪, ૩૫, ૬૫, ૬૬, ૭૯, ૮૦, ૮૩, ૮૫, ૯૦, ૯૩, ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૨૫, ૧૨૯, ૧૩૦,[૨] ૧૩૭,[૨] ૧૩૮,[૨] ૧૫૪,[૨] ૧૫૫, ૧૬૫, ૧૭૦,[૨] ૧૭૧, ૧૭૫, ૧૭૭, ૧૮૦, ૧૯૦, ૨૧૩, ૨૧૪, ૨૪૦, ૩૨૨, ૩૫૮, ૪૨૭, ૪૪૨, ૫૯૯

ડોશાભાઇ ફરામજી કોગા ૬૭૭
ડોશાભાઇ ફરામજી રાંડેલીઆ ૩૫૨, ૪૪૯, ૫૭૨
ડોશાભાઇ ફરામજી લંગડાના ૪૪૯
ડોશાભાઇ ફરામજી કામાજીની કુંપની. ૧, ૩, ૮૫, ૯૬[૩]
ડોશાભાઇ ફરામજી મજગાંમવાલા, એ૦ .... ૩૦૯
ડોસાભાઇ બરજોરજી કાદાવાલા...... ૨૪૩, ૨૭૬, ૩૧૪, ૩૮૯, ૫૫૪

ડોશાભાઇ બરજોરજી અવારીઆ.......... ...... ૬૦૩
ડોશાભાઇ બરજોરજી મીસ્ત્રી.............. ૨૫૮, ૬૪૯
ડોશાભાઇ બહમનજી નાગપોરવાલા..................૧૬
ડોશાભાઇ બહમનજી દેસાઇ.......................૪૨૩
ડોશાભાઇ બહમનજી મોટાભાઇ....... ...... ૨, ૯૦
ડોશાભાઇ બહમનજી મીસ્ત્રી.............. ....૫૫૫
ડોશાભાઇ બેજનજી, ડાક્ટર. ૧૬૨, ૪૧૨, ૪૮૨, ૫૬૩, ૬૯૨[૨]

ડોશાભાઇ બેજનજી મોતીવાલા............ ૧૪૯, ૨૪૪
ડોશાભાઇ અને બેહરામજી (બેજનજી) દુબાશ...... ૨
ડોશાભાઇ બેહરામજી ગાંધી...................... ૫૫૫
ડોશાભાઇ બેહરામજી પેથીકાકાના......... ૧૪૦, ૩૩૮
ડોશાભાઇ બેહરામજી વકીલ, ભરૂચના......... ૩૪૩[૨]
ડોશાભાઇ બેહરામજી મેહતા...................... ૫૫૫
ડોશાભાઇ ભીખાજી કાંગા... ૨૦૫, ૨૦૬, ૨૬૦, ૬૦૦
ડોશાભાઇ માણેકજી................................ ૪૫૦
ડોશાભાઇ માણેકજી પારખ.....................૩, ૧૪૧
ડોશાભાઇ મેહરવાંનજી ઉમરીગર ૬૬૨

સફે.

ડોશાભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆ.....૨૬, ૪૭, ૭૩, ૮૫,[૨] ૧૧૩, ૧૩૫, ૧૩૭, ૧૫૪, ૧૭૩,[૨] ૨૮૯, ૩૬૩
ડોશાભાઇ મેહરવાંનજી (વાડીઆ)ની કુંપની.....૨, ૧૧, ૪૬, ૧૨૪, ૧૫૪,[૨] ૨૩૧, ૨૬૪, ૨૯૨, ૩૫૫, ૩૬૨, ૩૬૩
ડોશાભાઇ મેહરવાંનજી હીરાના ૪૩૯, ૫૫૪
ડોશાભાઇ મેહરવાંનજી દલાલ, કોચીનના........ ૬૧૯
ડોશાભાઇ મેહરવાંનજી (દલાલ)ની કું૦........... ૬૧૯
ડોશાભાઇ રતનજી કોહલા......૧૬, ૧૭, ૧૯, ૨૦, ૨૧,[૨] ૩૫, ૫૭, ૬૫,[૨] ૬૬, ૮૫, ૧૩૦, ૧૪૦, ૧૫૩, ૧૭૩, ૧૮૦, ૩૩૮
ડોશાભાઇ રતનજી ફરદુનજી પારખ.............. ૫૬૦
ડોશાભાઇ રૂસતમજી ગોરવાલા ૩૧૯
ડોશાભાઇ રૂસતમજી કેરાંવાલા ૩૭૫
ડોશાભાઇ રૂસતમજી કાંદાવાલા................. ૩૮૮
ડોશાભાઇ રૂસતમજી મોતીવાલા...........૩૭૦, ૩૭૧
ડોશાભાઇ રૂસતમજી બોદ...................... ૫૩૬
ડોશાભાઇ લીમજીભાઇ, વલસાડના ૩૮૨
ડોશાભાઇ શેરાબજી મુનશી...૪૨, ૫૭, ૭૦, ૧૦૫, ૧૩૦, ૧૪૧, ૨૧૮, ૨૪૪, ૩૪૧, ૩૪૨, ૪૨૦, ૪૫૩
ડોશાભાઇ શેરાબજી દલાલ ૨૬૭
ડોશાભાઇ હમાજી.............. .... ૧૯૧
ડોશાભાઇ હોરમજજી અથુગર...................... ૧૮૪
ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી... ૧૪, ૧૬, ૩૦, ૩૪, ૪૦, ૫૨, ૬૩, ૬૫, ૬૭, ૬૮, ૮૯, ૯૦,[૨] ૧૦૩,[૨] ૧૧૧, ૧૧૪, ૧૩૦, ૧૪૦, ૧૬૫, ૧૭૫, ૧૮૦,[૨] ૨૦૪, ૩૬૬, ૩૭૯,[૨] ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૨૧, ૪૩૦, ૪૫૫, ૪૮૧, ૫૦૧,[૩] ૫૦૬, ૫૦૭, ૫૧૮, ૫૪૯
ડોશાભાઇ હોરમજજી કાતરક...................... ૬૨૨
ડોશાભાઇ હોરમજજી ગાંધી...................... ૧૯૦
ડોશાભાઇ હોરમજજી ડોલાખાઉ...........૨૩૦, ૬૨૯
ડોશાભાઇ હોરમજજી બાંમજી...................... ૫૪૪
ડોશાભાઇ હોરમજજી પટેલ...૩૬, ૧૭૩, ૧૮૦, ૬૦૦
ડોશાભાઇ હોરમજજી લાંકડાંવાલા............... ૨૬૭
ડોશાભાઇ હોરમજજી મોટવાલા.................. ૩૭૩
ડોશાભાઇ હોરમજજી બીમડીવાલા............... ૭૦૩[૨]
ડોશીબાઇ ધણી અરદેશર એદલજી ચીનાઇ... ૩૩, ૬૧
ડોશીબાઇ એદલજી વઇદ......................... ૫૮૮
ડોશીબાઇ કાવસજી ખરાદી....................... ૫૩૮
ડોશીબાઇ ધણી કાવસજી શેરાબજી સુરતી...... ૧૫૭
ડોશીબાઇ ધણી કેખશરૂ ફરદુનજી ધનજીભાઇ આલબલેસ........ ૬૪૮
ડોશીબાઇ ધણી ડાકટર ખરશેદજી ફરાંમજી બોરી . ૨૨૧
ડોશીબાઇ ખરશેદજી મનચેરજી કામાજી........... ૧૮૯
ડોશીબાઇ વીધવા જાંગીરશાહ અરદેશર બેહરેમંદખાંન. ૩૩૦
ડોશીબાઇ દાદાભાઇ આલબલેસ......૪૦૮, ૬૪૮, ૬૭૫
ડોશીબાઇ ધણી દોરાબજી દીનશાહ એડનવાલા... ૩૮૨
ડોશીબાઇ ધણી નવરોજજી બરજોરજી પારખ... ૧૪૩
ડોશીબાઇ ધણી ફરદુનજી હોરમજજી એોલીઆજી ૧૯૧
ડોશીબાઇ બેહરાંમજી માણેકજી મોદી......... .. ૧૨૨
ડોશીબાઇ મનચેરશાહ શેરાબજી વપારીઆ...... ૧૮૯
ડોશીબાઇ ધણી માણેકજી રૂસતમજી બનાજી...... ૪૧૧
ડોશીબાઇ ધણી રૂસતમજી કાવસજી દુબાશ...૫૦૮, ૫૪૯

ત

ટેલર નશરવાંનજી એંડ કુંપની ૩૮૭
તીરંદાઝ અરદેશર, મોબેદ ૪૫૯
તાતાની કું૦ .... ૫૫૫
તેહમુરશ દીનશાહ અંકલેસરીઆ, એ૦ ......૫૭, ૧૦૬, ૧૦૮, ૧૦૯, ૧૯૫, ૨૭૭, ૩૦૦, ૩૨૯, ૩૬૨, ૩૭૫, ૪૪૦, ૪૪૪, ૪૪૫, ૪૫૬, ૪૫૯, ૫૦૨
તેહમુલજી આશાજી આશાવધના ૨૫૭
તેહમુલજી ખરશેદજી મેહમવાલા ૪૬૨
તેહમુલજી જમશેદજી દેસાઇ... ૪૦, ૨૦૫, ૨૪૨, ૨૪૪, ૪૧૩, ૬૦૪[૨]
તેહમુલજી જીવાજી ભરૂચના ૧૮૯
તેહમુલજી જામાસપજી દેસાઇ ૬૩૨
તેહમુલજી ડોશાભાઇ પાવરી ૬૮૯, ૬૯૦
તેહમુલજી દાદાભાઇ મોદી (પુણાં આબજરવરવાલા)... ૧૦૩, ૧૬૮, ૨૪૮, ૬૬૩
તેહમુલજી દોરાબજી............................ ૬૯૦
તેહમુલજી ધનજીભાઇ ૬૮૧
તેહમુલજી ધનજીભાઇ ઇજનેર ૧૪૦, ૫૨૩
તેહમુલજી નશરવાંનજી કાંગા ૪૦૮, ૪૮૦, ૬૯૦
તેહમુલજી નવરોજજી દસ્તુર મેહરજીરાણાના...... ૪૦૮
તેહમુલજી નવરોજજી સંજાણા ૫૮૧, ૬૬૨, ૬૮૨
તેહમુલજી નવરોજજી ભરૂચા (ધડાંવાલા) ૧૧૭
તેહમુલજી પેશતનજી શેઠના ૧૭૦, ૨૧૪
તેહમુલજી ફરદુનજી સીધી ૧૮૬

સફે.

તેહમુલજી બીખાજી નરીમાન, ડાક્ટર ... ૧૪૦, ૧૯૨, ૨૪૨, ૩૫૬, ૩૫૭, ૪૦૮, ૪૩૮, ૪૫૬
તેહમુલજી માહીઆરજી મીરજાં ૨૭૨
તેહમુલજી મનચેરજી હોજદાર, દસ્તુર..૧૧૪, ૧૬૮, ૧૮૩, ૨૫૬, ૪૩૩, ૪૪૯, ૪૯૫, ૫૮૩, ૫૯૮
તેહમુલજી માણેકજી લેહેરા, આ૦ .... ૨૨૦
તેહમુલજી રૂસતમજી રેડીમની ૪૦, ૨૫૧
તેહમુલજી હોરમજજી ગોદરેજ, મુનસફ, ભરૂચના. ૧૪૫, ૧૮૬, ૧૮૮, ૨૨૫, ૨૮૫, ૨૮૬, ૪૪૬

દ

દાદાજીભાઇ મનચેરજી ઉનવાલા ૨૨
દાદાજી મીનોચેહરજી સુખીઆ, આ૦.......... ૧૨
દાદાભાઇની કું૦, એડનના ૫૪૪
દાદાભાઇ એદલજી આલબલેસ ......૩૧, ૧૫૭, ૨૪૧, ૨૬૪,[૨] ૩૧૮, ૪૫૬, ૫૨૨, ૫૨૩, ૬૪૮, ૬૭૩
દાદાભાઇ એદલજી સુખીઆ..... ૨૬૭, ૨૯૦, ૩૪૬, ૬૦૪
દાદાભાઇ એદલજી પોહચખાનાંવાલા..... .... ૩૮૦
દાદાભાઇ એદલજી ચાણેવાલા.................. ૩૯૧
દાદાભાઇ એદલજી નીલધરીવાલા................ ૬૦૩
દાદાભાઇ આદરજી બાબોટવાલા.............. ૬૨૨
દાદાભાઇ કાવરાજી ૪૫૦
દાદાભાઇ કાવરાજી "અખબારે સોદાગર"વાલા......૧૬, ૩૧૯, ૫૩૬, ૬૦૦
દાદાભાઇ કાવરાજી તાતા...........૫૫૫, ૫૮૪, ૬૮૯
દાદાભાઇ કાવરાજી દમણવાલા...૯૪,[૨] ૧૩૦, ૨૦૫, ૨૧૭, ૪૨૪, ૪૨૫[૨]
દાદાભાઇ કાવરાજી દરબારી ૬૨૨
૧૦૨,[૩] ૧૦૩, [illegible]ની ૨૪, ૪૭, ૧૦૩, ૪૮૩
૧૪૦, ૧૪૭, ૧૫૧, ૧૫૨, ૨૧૮, ..., ..૧, ૪૨૦
૧૭૯, ૧૮૦, ૧૮૩, ૧૮૯, ૧૯૨,[૨] ૧૯૬, ૨૧૮,[૨] ૨૨૩, ૨૨૫, ૨૨૯, ૨૪૨, ૨૪૪, ૨૪૭, ૨૫૨,[૨] ૨૫૩, ૨૬૦, ૨૬૮,[૨] ૨૮૦,[૩] ૨૮૩,[૨] ૨૮૪, ૨૮૭,[૩] ૨૯૧, ૨૯૫, ૩૧૮,[૨] ૩૨૦, ૩૨૨,[૨] ૩૩૨, ૩૩૮,[૨] ૩૫૧, ૩૫૩, ૩૫૮, ૩૬૩, ૩૭૧, ૩૭૯,[૩] ૩૮૩, ૩૮૯, ૩૯૦, ૩૯૩, ૩૯૪, ૩૯૭, ૩૯૯, ૪૧૦, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૧૫,[૨] ૪૨૧, ૪૨૯,[૨] ૪૩૦,[૨] ૪૩૧,[૩] ૪૩૮, ૪૪૨, ૪૫૦, ૪૫૩,[૩] ૪૭૮,

સફે.

દાદાભાઇ જમશેદજી, એ૦, ઉદવારેવાલા ૧૫૮
દાદાભાઇ જમશેદજી આલપાઇવાલા...... ૧૬૬, ૨૪૩, ૩૧૫, ૪૭૮
દાદાભાઇ જમશેદજી કેરાંવાલા.................... ૨૫૩
દાદાભાઇ જમશેદજી નાઓગામવાલા......૨૪૦, ૪૩૭
દાદાભાઇ જમશેદજી મીરજાં ૨૩૪
દાદાભાઇ જામાસપજી કાપડીઆ, ડાક્ટર......૧૨, ૨૫૮
દાદાભાઇ જામાસપજી પોંહચખાનાંવાલા........... ૩૬
દાદાભાઇ જામાસપજી રમવાલા ૪૩
દાદાભાઇ જીજીભાઇ વીરાજીજીના ૧૭૬
દાદાભાઇ જીજીભાઇ લાંમ ૪૪૦
દાદાભાઇ જીવણજી દારૂવાલા (પટેલ) ૩૭૫
દાદાભાઇ જીવાજી ગાંધી ૨૬૩
દાદાભાઇ જીવાજી ભરૂચા......................... ૫૨૯
દાદાભાઇ જાંગીરજી દાદીશેઠ........૯૦, ૩૦૨, ૩૫૭, ૪૫૬
દાદાભાઇ જાંગીરજી લાંમ......................... ૪૪૦
દાદાભાઇ ડોસાભાઇ કામાજી ૧૧, ૧૯,[૩] ૨૦, ૨૧, ૧૪૫, ૧૭૫, ૨૧૦, ૩૫૨, ૩૫૮, ૩૯૦, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૫૬, ૫૩૪, ૫૪૬, ૫૪૯, ૫૬૬, ૫૬૭, ૫૯૮, ૬૬૬
દાદાભાઇ ડોસાભાઇ કામાજીની કું. (ડી. ડી. કામાની કુ૦). ૩૫૫
દાદાભાઇ ડોસાભાઇ બાકસટર.................. ૧૪૧
દાદાભાઇ તેહમુલજી નારગોલના.................. ૧૯૨
દાદાભાઇ દાજીભાઇ જોગીના...................... ૪૮૦
દાદાભાઇ દીનશાહ કરાકા, ખાંનબહાદુર...૧૪૫, ૩૬૦, ૬૩૭, ૬૭૭, ૬૯૧, ૭૦૪[૨]
દાદાભાઇ દીનશાહ ગાંધી. ૭૯, ૧૩૧, ૧૪૦, ૨૭૫, ૬૫૮, ૭૦૧
દાદાભાઇ દીનશાહ તલાટી......................... ૬૨૨
દાદાભાઇ દીનશાહ બોદ........................ ૫૧૮
દાદાભાઇ તથા દોરાબજીની કું૦...૬૦,[૨] ૧૧૬, ૪૦૦
દાદાભાઇ દોરાબજી પટેલ........................ ૫૯૧
દાદાભાઇ દોરાબજી માસટર....................... ૩૦૩
દાદાભાઇ દોરાબજી લાલકાકા...૧૮૦, ૨૯૩, ૪૫૬, ૬૪૯
દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસર... ૯,[૨] ૧૫, ૧૯,[૨] ૨૧, ૨૭, ડોસાભા.[૩] ૬૪, ૯૪, ૧૦૭,[૩] ૧૧૦, ૧૧૧,[૨] ૧૨૬, ડોસાભાઇ ૦૫૩, ૧૮૫, ૨૧૦,[૪] ૨૨૨, ૨૩૫, ડોસાભાઇ મેહરજી ૨૮૦, ૨૮૧, ૨૮૨, ૨૮૩, ૨૮૬,

સફે.
૨૮૭, ૨૮૮,[૨] ૨૯૩, ૨૯૪,[૩] ૨૯૫,[૨] ૨૯૬, ૩૨૬, ૩૪૮, ૩૪૯,[૨] ૩૫૯, ૪૧૨,[૨] ૪૧૬, ૪૬૩,[૨] ૪૭૮, ૪૮૪, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૩૯,[૩] ૫૪૧, ૫૪૬, ૫૫૫, ૫૬૧, ૫૬૫,[૨] ૫૬૬, ૬૫૬
દાદાભાઇ નવરોજજી દાવર ૫૮૭, ૬૦૦, ૬૬૭
દાદાભાઇ નવરોજજી પોંહચા.................... ૬૧૨
દાદાભાઇ નવરોજજી (પ્રોફેસર) ની કુંપની ૧૫૯
દાદાભાઇ નવરોજજી મોદી ૩૧૩
દાદાભાઇ નશરવાનજી એલીએટના ૭૫
દાદાભાઇ નશરવાનજી કામાજી... ૧૫૯, ૨૩૦,[૨] ૨૩૨
દાદાભાઇ નશરવાનજી કેરાંવાલા.................. ૫૮૯
દાદાભાઇ નશરવાનજી કોપર......................... ૧૧૭
દાદાભાઈ નશરવાનજી ચાવલ..... .... ૬૮૬
દાદાભાઇ નશરવાનજી ઢોંડી ૫૪૯
દાદાભાઇ નશરવાનજી નાણાંવટી. ૧૧૭, ૧૯૨, ૨૪૩, ૪૦૦
દાદાભાઇ નશરવાનજી પોંહચખાનાંવાલા (કંત્રાકટર). ૧૮૦, ૫૫૬
દાદાભાઇ નશરવાનજી બીલીમોરીઆ ૩૬૯
દાદાભાઇ નશરવાનજી ભાવનગરી...........૧૦૩, ૬૦૦
દાદાભાઇ નશરવાનજી બાટલીવાલા..... .... ૩૭૪
દાદાભાઇ નશરવાનજી મોદી ૪૦
દાદાભાઇ નશરવાનજી મોદીની કુંપની ૨, ૪૩૪, ૫૭૦, ૫૭૩
દાદાભાઇ નશરવાનજી શેઠના....... .. .. ૩૨૬
દાદાભાઇ નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ......... ૨૮૫
દાદાભાઇ નાનાભાઇ કરંજીઆ ૫૧૯
દાદાભાઇ પાલણજી ભેદવાર ૧૦૩, ૨૪૮, ૬૬૫
દાદાભાઇ પાલણજી ચવના. ૨૪૨, ૩૦૩,[૨] ૪૫૬, ૪૭૭, ૫૩૭, ૬૦૦
દાદાભાઇ પેશતનજી આલપાઇવાલા ૧૪૧, ૧૬૬
દાદાભાઇ પેશતનજી નવસારીવાલા. ૩૩૯, ૪૬૧, ૬૫૪
દાદાભાઇ પેશતનજી ભોટ.......... .... ૭૫
દાદાભાઇ પેશતનજી બનાજી ૪૮૦
દાદાભાઇ પેશતનજી માસટર...૩૫, ૧૬૧, ૧૯૨, ૧૯૩, ૪૪૬
દાદાભાઇ પેશતનજી વરકીંગબાક્ષવાલા ૩૪૮
દાદાભાઇ પેશતનજી વાડીઆ...૭૧, ૧૫૫, ૫૨૪, ૫૯૦,[૨] ૫૯૯, ૬૦૦, ૬૦૨, ૬૪૮, ૬૭૨
દાદાભાઇ પેશતનજી શરાફ ૬૮૩
દાદાભાઇ પેશતનશાહ કામા ૨૨
દાદાભાઇ પેશોતનજી મુલ્લાં ફીરોજ.........૬૩૭,[૭] ૪૭૯

સફે.
દાદાભાઇ ફરદુનજી, એ૦ (ભરૂચના) ૧૪૬, ૨૭૦, ૩૮૩, ૩૯૭, ૪૨૪
દાદાભાઇ ફરદુનજી મુનસફ ૧૮૬
દાદાભાઇ ફરાંમજી દીવેચા........... ૫૧, ૩૮૪, ૪૨૧
દાદાભાઇ ફરાંમજી, વલસાડના ૪૨૬
દાદાભાઇ ફરાંમજી ભપુ, એ૦ .... ૪૧૪
દાદાભાઇ ફરાંમજી ભોદ ૫૩૭
દાદાભાઇ ફરાંમજી વકીલ........................ ૬૦૬
દાદાભાઇ બરજોરજી તાંગરી ૯૮
દાદાભાઇ બરજોરજી ગંદેવીઆ ૩૫૭
દાદાભાઇ બરજોરજી, આબકારી ઇનસ્પેકટર ૫૩૬
દાદાભાઇ બરજોરજી બચાજીનાં છોકરાઓ......... ૬૮૬
દાદાભાઇ બહમનજી કાજનવાલા................. ૧૪૧
દાદાભાઇ બહમનજી જીજીભાઇ.........૨૨, ૭૦, ૧૨૧, ૨૪૨, ૨૬૮, ૩૨૨, ૩૭૮, ૪૧૨, ૪૩૨, ૪૫૫, ૪૬૧, ૫૪૬, ૫૬૫, ૫૯૯, ૬૧૫, ૬૪૯
દાદાભાઇ બહમનજી દેસાઇ ૬૩૧
દાદાભાઇ બહમનજી પાલખીવાલા......... [૨],૧૬૫, ૩૮૭
દાદાભાઇ બહમનજી મુકાદમ.. .... ૫૬૦, ૬૦૦
દાદાભાઇ બાપુજી લાંમ...................... ૩૦૯, ૪૪૦
દાદાભાઇ બેજનજી કાતરક...:..... ૪, ૩૬, ૪૬, ૯૮, ૧૦૩, ૧૧૫, ૧૬૨, ૩૬૭, ૩૯૯, ૪૧૩, ૪૩૧, ૫૩૪, ૫૪૧, ૫૬૩,[૨] ૫૭૧, ૬૯૨[૨]
દાદાભાઇ બેહરાંમજીની કું૦...................... ૧૩૮
દાદાભાઇ બેહરાંમજી ગજધર.. .... ૬૮૨
દાદાભાઇ બેહરાંમજી ચોધરી. ૧૬, ૧૯,[૨] ૨૦,[૨] ૨૧, ૨૭, ૨૧૦, ૩૧૯, ૩૨૧
દાદાભાઇ બેહરાંમજી તારાપોરવાલા. ૧૫, ૧૩૦, ૧૮૪, **૨૦૫**, ૬૭૮
દાદાભાઇ બેહરાંમજી બનાજી. ૨, ૩૬, ૪૦, ૪૬, ૪૯, ૬૪, ૭૨, ૯૦, ૯૪, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૧૪, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૭, ૧૫૪, ૧૭૪,[૪] ૧૮૦, ૨૭૮, ૪૫૬, ૬૦૦, ૬૫૯,
દાદાભાઇ બેહરાંમજી મેહતા, પુણાં આબજરવરવાલા. ૩૮, ૧૦૩, ૧૧૫, ૧૬૩,
દાદાભાઇ બેહરાંમજી સુખીઆ...................... ૧૨
દાદાભાઇ બેહરાંમશાહ તાલેયારખાં..............૩૨૦
દાદાભાઇ ભીમજી ઉમરીગર. ૧૦,[૨] ૧૧૬, ૨૨૭, ૪૦૦
દાદાભાઇ મનચેરજી પાલખીવાલા................. ૩૫
દાદાભાઇ મનચેરજી બતીવાલા.................... ૬૨૦

સફે.

દાદાભાઇ અને મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ...૭૧, ૨૯૬, ૩૯૧, ૬૦૩

દાદાભાઇ મનચેરજી કામાજીની કું૦...૩૭૩, ૫૭૦, ૫૭૩

દાદાભાઇ માણેકજી વાછા...૩૫, ૩૬, ૮૩, ૮૮, ૩૦૫,[2] ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૭૨, ૫૩૭, ૫૪૮, ૫૫૯.

દાદાભાઇ માણેકજી વખારીઆ...૪૦, ૭૧, ૨૧૮, ૩૩૨, ૪૩૨, ૪૩૩.

દાદાભાઇ માણેકજી વાડીઆ ૬૪૯

દાદાભાઇ માણેકજી મેહરવાંનજી શેઠના...... ૩૪૮, ૪૫૬

દાદાભાઇ માણેકજી નવરોજજી શેઠના ૫૩૫

દાદાભાઇ માણેકજી શેકારી.............. ૬૯૫, ૬૯૬

દાદાભાઇ મેહરવાંનજી ૨

દાદાભાઇ મેહરવાનજી ગોરવાલા ૨૬૭

દાદાભાઇ મેહરવાંનજી મસાહવાલા ૫૫, ૩૬૧

દાદાભાઇ રતનજી ૪૭૮

દાદાભાઇ રતનજી (દુબાશો)ની કું૦ .... ૧૩૦ ૨૬૦, ૨૭૫, ૨૯૦, ૩૧૩

દાદાભાઇ રતનજી દુંદી....................... ૨૫૩,[2] ૩૫૬

દાદાભાઇ રતનજી દેશાઇ ૬૭૭

દાદાભાઇ રૂસતમજી............................ ૩૮૬

દાદાભાઇ રૂસતમજી પટેલ.........૩, ૯૦, ૨૮૫, ૫૦૯

દાદાભાઇ રૂસતમજી લાશી....... ....…૨૧, ૧૭૪

દાદાભાઇ રૂસતમજી જાપુ...૬૦, ૭૫,[2] ૪૧૨, ૬૦૦ ૬૬૭

દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજી...૬૦, ૯૬,[3] ૧૦૨, ૧૯૦ ૨૩૪, ૨૪૦, ૨૬૩, ૨૬૮, ૨૬૯, ૩૫૫, ૩૭૯, ૪૧૨, ૪૯૮, ૫૪૬, ૫૫૩, ૫૭૩, ૫૭૪, ૫૯૯, ૬૦૧, ૬૪૮

દાદાભાઇ રૂસતમજી માજરા (ઇરસા)........... ૫૫૫

દાદાભાઇ રૂસતમજી ઇરસા........................ ૨૫૨

દાદાભાઇ રૂસતમજી, દસ્તુર, સુરતના............ ૨૪૩

દાદાભાઇ રૂસતમજી પારખ....................... ૨૨૩

દાદાભાઇ રૂસતમજી વાછા........................ ૨૫૭

દાદાભાઇ લીમજીભાઇ બાટલીબોઇ............... ૧૦

દાદાભાઇ લીમજીભાઇ લીમબાકુના ૧૯૪, ૧૯૫

દાદાભાઇ શાપુરજી બરી ૩૩

દાદાભાઇ શાપુરજી, ખાંનસાહેબ......૩૮, ૧૩૦, ૨૨૮, ૪૬૩

દાદાભાઇ શાપુરજી મેસમેન ૨૬૫, ૨૬૬

દાદાભાઇ શાપુરજી કોથારી ૫૬૪

દાદાભાઇ શોરાબજી પટેલ......૫૯, ૧૪૯, ૨૧૫, ૨૪૩, ૨૫૩,[1] ૩૫૨, ૪૩૪, ૫૫૯

દાદાભાઇ શોરાબજી મેહતા, મલારી... .....૩૧૬, ૫૦૫

દાદાભાઇ શોરાબજી સંતોક ૨૨૬

દાદાભાઇ શોરાબજી કુકની ૫૫૫

દાદાભાઇ શોરાબશાહ મુનસફના.................. ૨૬૭

દાદાભાઇ સંતોકજી.............................. ૪૭

દાદાભાઇ હીરજીભાઇ પટેલ...૨૫૭, ૨૬૭, ૨૮૯, ૪૪૨

દાદાભાઇ હોરમજજી ની કું૦..................... ૪

દાદાભાઇ હોરમજજી કામાજી... ૧, ૪, ૫, ૩૨, ૩૩, ૩૫ ૪૦, ૪૫, ૪૬, ૫૨, ૭૨, ૯૦, ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૧૪, ૧૨૫, ૧૫૪, ૨૪૧, ૨૬૦, ૩૧૮, ૩૨૬, ૩૩૭, ૩૬૫, ૩૭૩, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૫૫, ૫૭૦, ૫૭૩

દાદાભાઇ હોરમજી કામા, ની કું૦...... ૨, ૪, ૧૬, ૪૬ ૩૭૩, ૪૩૪, ૫૭૦

દાદાભાઇ હોરમજજી કોપર...................... ૨૭૬

દાદાભાઇ હોરમજજી ધીસતા.......................૪૬

દાદાભાઇ હોરમજજી દુબાશ ... ૩૬, ૪૦, ૫૩, ૧૨૯, ૧૬૮, ૩૧૩, ૩૮૭, ૬૦૭

દાદાભાઇ હોરમજજી નાણાંવતી.................. ૪૪૬

દાદાભાઇ હોરમજજી પંચકી એં૦, થાંણાનો... ૧૯૨, ૨૩૪, ૩૭૮, ૫૦૮, ૬૩૦

દાદાભાઇ હોરમજજી બાકસટર.................... ૨૭૬

દાદાભાઇ હોરમજજી લીમરા.... .... ૧૯૫

દાદાભાઇ હોરમજજી રતનજી તાતા............. ૭૦૨

દાદાભાઇ હોશંગજી, ગંદેવીવાલા ૫૬, ૪૨૬, ૫૬૮

દાદી એદલજી તારાપોરવાલા ૫૧૩, ૬૭૮

દાદી ખરશેદજી ફરદુનજી..........૨૭૬, ૩૫૬, ૪૩૧

દાદી નશરવાનજી દાદી......................૬૫૮, ૬૬૬

દાદી એંડ દોરાબજી, દુબાશો ૩૧૩

દાદીભાઇ નશરવાંનજી ખરશેદજી દાદીશેઠ...૩૬, ૪૯, ૮૯, ૯૦, ૯૧, ૧૩૦, ૧૫૮, ૨૨૨, ૩૨૨, ૩૫૮, ૪૧૪, ૪૫૬, ૪૬૭, ૫૩૪, ૫૪૧, ૫૪૬, ૫૯૯, ૬૦૭, ૬૧૮,[3] ૬૭૦

દાદીભાઇ માણેકજી લીમજી બનાજી...૨૧, ૨૧૮, ૨૨૨, ૨૫૮, ૨૬૮, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૫૮, ૩૯૦, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૫૧, ૪૬૦, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૪૬, ૬૦૦, ૬૩૪, ૬૬૬, ૬૮૫

સફે.

દાદીભાઇ ભીમજી બનાજી........................ ૨૭૫
દારાબજી ખરશેદજી દારાબ પાલણુના, દસ્તુર...... ૩૬. ૨૩૦, ૨૩૧, ૩૯૧, ૫૩૧
દારાબજી જમશેદજી જામાસ્પ આશાના, દસ્તુર ... ૬
દારાબજી ધનજીભાઇ, દવીહરવાલા ૬૩૦
દારાબજી પેશોતનજી સંજાણા, દસ્તુર......૪૩૯, ૫૧૦^{2}, ૫૯૯, ૬૬૨
દારાબજી મેહરાંમજી, દસ્તુર, ઉદવારેના ૫૮૩
દારાબજી ભીખાજી ભરડા, એમ.................. ૪૨૫
દારાબજી માહીયારજી મેહરજી રાંણાના, દસ્તુર... ૪૦૭^{2} ૪૦૮, ૪૬૦^{2}, ૪૮૦, ૫૨૮, ૫૭૯, ૫૮૪, ૫૮૫,^{2} ૬૨૭, ૬૨૯,^{2} ૬૮૬
દારાબજી રૂસતમજી સંજાણા, એમ, કલીઆંણીના ૭૦૩,^{2}
દારાબશાહ એદલજી ક્રોઠાવાલા ૬૮૩
દારાશાહ અરદેશર ૪૨૨
દારાશાહ કુંવરજી કોયાજી ૬૮૩
દારાશાહ ખરશેદજી પટાપટી...................... ૩૬૬ ૪૨૦, ૪૨૨
દારાશાહ જમશેદજી કુંગાજીના ૫૧૯
દારાશાહ જમશેદજી પોસ્ટ માસટર............... ૫૨૪
દારાશાહ જમશેદજી પોસ્ટ માસટર, નડીઆડ ... ૫૮૭
દારાશાહ ડોશાભાઇ ડેપ્યુટી......... ૨૧૨, ૪૪૩, ૪૬૦ ૪૯૭, ૫૪૮, ૫૬૧, ૫૮૨, ૬૩૪, ૬૭૪,^{2} ૬૮૮
દારાશાહ દીનશાહ એડનવાલા ૬૦૦
દારાશાહ દીનશાહ ગાંધી ૫૫૫
દારાશાહ દોરાબજી રીપોરટર ૧૦૩, ૧૪૦, ૩૨૨, ૬૦૭, ૬૪૯
દારાશાહ દોરાબજી રાંડેલીઆ......... ૯૦, ૨૨૩, ૫૩૭
દારાશાહ ધનજીશાહ કપટાંન......... ૯૦, ૧૮૭, ૨૯૦, ૩૬૬, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૫૬, ૫૦૧, ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૫૫, ૬૧૫, ૬૩૮
દારાશાહ ધનજીશાહ કપટાંનના છોકરાઓ......... ૯૮
દારાશાહ બરજોરજી બેહરેમંદખાંન............ ૧૨
દારાશાહ બેજનજી સુરતી ૨૫૪
દારાશાહ બેહરાંમજી મજાઇના...................... ૨૮૯
દારાશાહ મનચેરજી સોબેદાર...................... ૨૭૯
દારાશાહ મહેરવાનજી શેઠના..........૧૮૦, ૫૯૯, ૬૩૨
દારાશાહ મેહરવાંનજી ભરૂચા...........૩૩૩,^{3} ૬૮૩
દારાશાહ રતનજી ચીચગર. ૬૬, ૬૯, ૧૪૦, ૨૫૮, ૨૬૭, ૩૨૬, ૩૨૭, ૩૨૮, ૩૫૬, ૩૮૭, ૪૨૭, ૪૫૬, ૫૦૧

સફે.

દારાશાહ રૂસતમજી દલાલ........ ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮ ૧૮૯, ૧૯૦, ૨૮૦, ૩૩૩,^{2} ૬૭૪
દારાશાહ અને રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંન...... ૫૫૫
દારાશાહ શેહરીઆરજી હોમાજીના.............. ૬૬૨
દારાશાહ શેરાબજી તારાપોરવાલા.... ૨૩૨,૨૪૮, ૨૬૭, ૩૫૬, ૬૪૯
દારાશાહ શેરાબજી નરીમાન ૨૪૮
દારાશાહ શેરાબજી નરીમાનના છોકરાઓ... ... ૨૪૮
દારાશાહ હોરમજજી બારીઆ ૫૫૪, ૫૮૦, ૬૬૭, ૬૬૪
દારાશાહ હોરમજજી મોદી......................... ૧૫૭
દારાંજી કૈકોબાજી મીરજાં ૩૫૩
દીનયારજી કઇઓબાજી મીરજાં ૩૫૩
દીનબાઇ ધણી અરદેસર ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ... ૧૪૩
દીનબાઇ વીધવા અરદેશર ખરશેદજી ગાંધી ૨૬૩
દીનબાઇ ધણી જીવણજી હીરજીભાઇ રેડીમની ... ૧૨૪, ૨૦૯
દીનબાઇ જીવાજી જમશેદજી ડાકટર, વીધવા રૂસતમજી ફરામજી હીરામાણેક .... ૬૬૫^{2}
દીનબાઇ વીધવા જાંગીરજી ખરશેદજી તારાચંદ ... ૨૩, ૫૩૭
દીનબાઇ ડોશાભાઇ હોરમજજી કામાજી ૨૨૧
દીનબાઇ વીધવા દીનશાહ હોરમજજી દરજી, એડનવાલા ૩૮૨, ૪૬૧
દીનબાઇ ધણી દીનશાહજી ભીખાજી ખાન...... ૬૩૫
દીનબાઇ વીધવા દોરાબજી કામાજી, ભરૂચનાં...... ૧૮૯
દીનબાઇ ધનજીશાહ ખંબાતા ૧૯૦
દીનબાઇ નશરવાંનજી બહમનજી મોદી.......... ૯૮
દીનબાઇ ધણી નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ...... ૮૮, ૧૨૫, ૧૭૭, ૨૧૯, ૨૪૯, ૨૫૧, ૩૦૪,^{2} ૩૧૭, ૩૩૪, ૪૬૩, ૪૪૦, ૪૪૭,^{2} ૫૦૫,^{2} ૫૧૩, ૫૧૪, ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૪૪, ૬૧૦, ૬૩૪, ૬૯૨
દીનબાઇ પેશતનજી મેહરવાંનજી નાળીએરવાલા... ૩૮
દીનબાઇ ધણી પેશતનજી સુખલાજી બેનેટ ૨૧૬
દીનબાઇ ધણી પેશતનજી દીનશાહ એડનવાલા ... ૩૮૨
દીનબાઇ ધણી ફરામજી નવરોજજી ગેબ્રુ......... ૧૫૭
દીનબાઇ ધણી ફરામજી નશરવાંનજી પટેલ...૮૮, ૨૨૧, ૨૯૭, ૩૭૩, ૪૩૧
દીનબાઇ વીધવા ફરામજી બેહરાંમજી માડન...... ૩૬
દીનબાઇ ફરામજી હોરમજજી બહમનજી શેઠના... ૬૪૬
દીનબાઇ બહમનજી પીટીટ...................... ૫૧૫

સફે

દીનબાઇ ધણી બહમનજી ખરશેદજી કામાજી ... ૩૨૧
દીનબાઇ ધણી બહમનજી ખરશેદજી ભાંડુપવાલા... ૩૨૨, ૪૩૨
દીનબાઇ વીધવા માણેકજી જશાવાલા ૫૬૫
દીનબાઇ વીધવા મેહરવાંનજી પેશતનજી હાંડીસન... ૧૦૪
દીનબાઇ રૂસતમજી અરદેસર વાડીઆ........... ૧૧૧
દીનબાઇ શાપુરજી શાએર......................... ૩૭૪
દીનબાઇ વીધવા હોરમજજી બેહરાંમજી વખારીઆ... ૧૮૭, ૧૮૮, ૬૬૬
દીનબાઇ વીધવા હોરમજજી મેહરવાંનજી ઘાસવાલા... ૬૬૬
દીનબાઇ વીધવા હોરમજજી રૂસતમજી મોદી, કાનાનેરવાલા. ૧૫૭
દીનબાઇ રૂસતમજી જાલભાઇ ફ્રાન્સીસ, ધણી હોરમજજી ખરશેદજી દુબાશ ૬૯૦
દીનયારજી દોરાબજી બંગાલી.................... ૩૯૨
દીનશાહ અરદેસર તાલેયરખાં... ...૨૨, ૩૫, ૪૪. ૭૨, ૭૩, ૮૯,² ૧૪૦, ૧૭૫, ૨૧૮, ૨૯૪, ૩૪૪, ૩૬૧, ૩૬૫, ૩૭૭, ૪૭૭, ૪૭૮, ૫૩૮
દીનશાહ અરદેસર દાવરની કુંપની..................... ૨
દીનશાહ અરદેસર દાવર ૧૭૪
દીનશાહ અરદેસર લીલાંઉવાલા ૩૧૩
દીનશાહ અને અરદેશર ફરદુનજી પાંડે........... ૪૯૭
દીનશાહ અસલાજી ભરૂચના......................... ૧૯૧
દીનશાહ એદલજી કમીશરીવાલા............... ...૫૭૬
દીનશાહ એદલજી પાદુશી...........૩૮૭, ૫૩૨, ૫૩૭
દીનશાહ એદલજી લામ... ૯૦,² ૩૦૯, ૪૨૬, ૪૫૬, ૫૦૫,² ૬૦૦
દીનશાહ એદલજી રાંદેલીઆ..................... ૬૮૮
દીનશાહ એદલજી વાછા...૬૧, ૨૮૮, ૫૦૬, ૫૪૯,³ ૫૬૯
દીનશાહ એદલજી સબાબ......................... ૬૮૨
દીનશાહ કાવસજી એડનવાલા ૬૮૨
દીનશાહ કુંવરજી પટેલ.......................... ૩૫૬
દીનશાહ કુંવરજી ભરૂચા.......................... ૩૯૦
દીનશાહ ખરશેદજી દલાલ......................... ૩૧૫
દીનશાહ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનના...૫૯૩, ૬૨૯, ૬૫૧, ૬૬૩, ૬૭૨, ૬૯૦.
દીનશાહ જમશેદજી પારખ........................ ૫૫
દીનશાહ જમશેદજી ફરદુનજી પારખ. ૨૨, ૧૦૨, ૧૪૩, ૧૯૧, ૨૯૦, ૩૯૩, ૪૩૨

સફે.

દીનશાહ છજીભાઇ છાપગર ૧૯૨
દીનશાહ છજીભાઇ ડાકટર ૬૬૨
દીનશાહ જીવણજી પટેલ, એલાવના............... ૩૫૦
દીનશાહ જીવાજી જમુભાઇ......—......... ... ૧૮૭
દીનશાહ જીવાજી એદલબેહરાંમના ૫૮૧, ૬૮૨
દીનશાહ ડોશાભાઇ કરાંની ૨૧, ૨૫૮, ૩૫૫
દીનશાહ ડોશાભાઇ ગોરવાલા ૨૧૭
દીનશાહ ડોશાભાઇ ખંબાતા...... ૩૯૦, ૫૧૮, ૬૦૯
દીનશાહ ડોશાભાઇ સરાફ ૩૪૭, ૩૫૫
દીનશાહ ડોશાભાઇ સુરતી ....— ૧૮૦, ૪૮૦
દીનશાહ ડોશાભાઇ સોએદાર ૩૮૭
દીનશાહ ડોશાભાઇ સાંગા ૬૬૨
દીનશાહ દાદાભાઇ ફરાઇ ૬૬૨
દીનશાહ દાદાભાઇ ગાંધી... ૨, ૪, ૭, ૧૪, ૪૦, ૯૪, ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૩૧, ૧૫૮, ૧૮૦, ૧૯૦, ૨૦૦, ૨૦૯, ૨૨૬, ૨૬૩, ૨૭૫, ૪૧૨, ૪૩૦, ૪૫૬, ૫૭૧, ૬૦૦, ૬૬૫, ૭૦૧
દીનશાહ દાદાભાઇ ગાંધી એંડ કું. ૨૭૫
દીનશાહ દાદાભાઇ જીહલા........... ૮૬, ૨૫૨, ૫૦૨
દીનશાહ દાદાભાઇ દીવેચા ૩૮૪, ૬૦૦
દીનશાહ દાદાભાઇ શાએર ૧૨, ૫૬૩
દીનશાહ દારાશાહ કપટાંન ૧૮૭, ૬૩૮
દીનશાહ દોરાબજી મેહતા, આબઝરવેટરીવાલા... ૧૩૯, ૨૮૨, ૪૮૮
દીનશાહ દોરાબજી કોલાબેવાલા............૩૭૫, ૩૯૦
દીનશાહ દોરાબજી ગીસતરી........૨૫૭, ૨૬૦, ૪૫૮, ૫૪૭, ૬૯૬
દીનશાહ દોરાબજી ગીસ્તરી, ડાકટર... ૩૯૦, ૪૩૩, ૫૧૮,² ૫૫૪, ૫૮૦
દીનશાહ દોરાબજી મુલ્લાં......................... ૪૦૮
દીનશાહ ધનજીભાઇ બોલટન.................. ૮૮, ૩૧૩
દીનશાહ ધનજીભાઇ ખંબાતા........... ૧૮૬, ૧૯૦
દીનશાહ ધનજીશાહ દાવર...૨૧૦, ૪૮૦, ૫૪૬, ૬૯૧, ૬૯૫
દીનશાહ ધનજીભાઇ પટેલ........................ ૩૭૯
દીનશાહ નવરોજજી સકલાતવાલા.................. ૨૫૭
દીનશાહ નવરોજજી બેલગાંમવાલા......... ૨૯૧, ૩૦૦, ૩૭૫
દીનશાહ નવરોજજી બોદ..............૩૬૬, ૬૦૦
દીનશાહ નશરવાંનજી વકીલ..................... ૨૮૦

સફે.

દીનશાહ નશરવાનજી મીસ્ત્રી.................... ૬૦૦

દીનશાહ નાનાભાઇ મસાલાવાલા...... ૭૫, ૩૩૫, ૩૬૨

દીનશાહ નાનાભાઇ દાવર.................. ૪૩૫, ૪૬૩

દીનશાહ પીરોજશાહ શેઠના ૫૧૯

દીનશાહ પીરોજશાહ મીનવાલા...૨૭, ૮૬, ૧૬૬, ૩૧૬, ૩૪૬, ૪૯૫.

દીનશાહ પેશતનજી કાંગા...૩૫૭,[૨] ૪૩૯, ૪૭૮,[૨] ૫૪૬, ૫૪૯, ૫૫૪, ૬૦૦, ૬૧૦, ૬૨૧, ૬૬૯

દીનશાહ પેશતનજી ઘાસવાલા ૩૪૧

દીનશાહ પેશતનજી ફ્રરાંમજી ઘડીઆલી ૩૨૮

દીનશાહ પેશતનજી ઘડીઆલી, કરાંચીના...... ૨૬૭

દીનશાહ પેશતનજી નાજર............૧૭, ૨૬૭, ૩૪૭

દીનશાહ પેશતનજી કામદીનજી, દસ્તુર... ૧૨૩, ૧૮૬, ૧૯૦, ૨૩૧, ૨૮૬, ૨૯૭, ૩૫૭, ૪૫૯, ૬૫૧, ૬૬૩, ૬૭૫, ૬૮૮

દીનશાહ ફરદુનજી જીનવાલા ૧૪૭

દીનશાહ ફરદુનજી પાંડે...................... ૬૧૯

દી. એંડ એ. ફરદુનજી ૬૧૯

દીનશાહ ફરાંમજી દાવર...................... ૫૩૬

દીનશાહ ફરાંમજી નાણાવટી ૪૪૮

દીનશાહ ફરાંમજી હમાવરા, ભરૂચના............ ૧૧૫, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૯૦, ૫૩૮

દીનશાહ ફરાંમજી વાડીઆ...................... ૩૭૫

દીનશાહ ફરાંમજી કમીશરીવાલા ૩૫૬

દીનશાહ ફરાંમજી કેઆસ ૬૦૦, ૬૫૮

દીનશાહ તથા ફરાંમજી ભીખાજી ખાંન... ૩૧૦, ૬૮૬

દીનશાહ બરજોરજી મેહતા, રંગુનના.......... ૨૫૧

દીનશાહ બહમનજી, માંડવીના...... .... ૫૮૭

દીનશાહ બહમનજી ગોઇપોરીયા ૧૮૪

દીનશાહ બહમનજી વકીલ, ભાવનગરવાલા...૧૪૦, ૧૮૭, ૧૯૦

દીનશાહ બહમનજી માસટર, ડાકટર...૩૦૩,[૨] ૫૫૫, ૬૨૩, ૬૬૨

દીનશાહ બેજનજી તુરકી...................... ૫૮૫

દીનશાહ ભીખાજી ખાંન...૨, ૯૮, ૧૨૯, ૨૬૦, ૩૧૦, ૪૮૦, ૫૩૭, ૬૦૦, ૬૧૯, ૬૪૯

દીનશાહ ભીખાજી ખાંનની કું૦................ ૬૧૯

દીનશાહ ભીખાજી દાંતરા...................... ૧૩૨

દીનશાહ ભીખાજી મીસતરી.................. ૩૫૬

સફે.

દીનશાહ મનચેરજી પંથકી......૭, ૯૯, ૨૪૪, ૪૫૬, ૪૮૨, ૬૪૯

દીનશાહ મનચેરજી સોપારીવાલા.............. ૩૧૯

દીનશાહ માણેકજી પીટીટ...૧,[૨] ૨, ૪,[૨] ૫, ૬, ૧૪, ૧૫, ૧૬, ૨૨,[૨] ૨૩, ૨૪, ૨૬,[૨] ૨૭, ૩૫, ૪૦, ૪૧, ૪૬,[૩] ૫૩, ૫૮, ૬૦, ૬૩, ૮૦, ૮૮,[૨] ૯૪, ૯૭,[૩] ૯૮, ૯૯,[૩] ૧૦૨,[૨] ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૨૧, ૧૨૫, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૨, ૧૩૭,[૩] ૧૩૮,[૨] ૧૪૪, ૧૪૬, ૧૫૪, ૧૬૧, ૧૬૪, ૧૬૫, ૧૬૯, ૧૭૪,[૨] ૧૭૭, ૧૮૦,[૨] ૧૮૪, ૧૮૮, ૧૮૯,[૬] ૧૯૦, ૧૯૫,[૨] ૨૦૦, ૨૦૪, ૨૧૪,[૨] ૨૧૫, ૨૧૮, ૨૨૪, ૨૨૬,[૨] ૨૩૨, ૨૩૫.[૨] ૨૪૦,[૩] ૨૪૧, ૨૪૪, ૨૪૮,[૨] ૨૪૯,[૩] ૨૬૦, ૨૬૫, ૨૬૯,[૨] ૨૮૩, ૨૮૪, ૨૮૮,[૨] ૨૮૯, ૨૯૦, ૨૯૪, ૨૯૭, ૩૦૦, ૩૦૪, ૩૦૯, ૩૧૩, ૩૧૪, ૩૧૬, ૩૧૮,[૨] ૩૨૦,' ૩૨૨, ૩૨૬, ૩૨૯, ૩૩૩,[૫] ૩૩૪, ૩૩૬, ૩૪૫, ૩૪૯, ૩૬૫, ૩૬૬, ૩૬૭,[૨] ૩૭૭, ૩૭૮, ૩૭૯, ૩૮૧,[૨] ૩૮૨, ૩૮૪, ૩૮૬, ૩૯૦, ૩૯૩,[૨] ૩૯૪,[૨] ૩૯૯, ૪૦૦, ૪૦૮,[૨] ૪૦૯, ૪૧૦,[૩] ૪૧૨,[૨] ૪૧૩, ૪૧૯, ૪૨૧,[૨] ૪૨૪, ૪૨૫, ૪૨૬, ૪૨૮, ૪૩૦, ૪૩૧,[૨] ૪૩૨, ૪૩૪, ૪૩૭,[૩] ૪૪૧, ૪૫૭, ૪૫૮,[૩] ૪૫૯, ૪૬૦, ૪૬૧, ૪૬૫, ૪૬૭,[૨] ૪૬૯, ૪૭૪. ૪૭૮,[૩] ૪૮૦,[૩] ૪૮૧, ૪૮૨,[૨] ૪૮૭, ૪૯૧, ૪૯૯, ૫૦૦,[૨] ૫૦૧,[૩] ૫૦૫,[૨] ૫૦૬,[૨] ૫૦૭, ૫૦૮, ૫૧૧, ૫૧૨,[૪] ૫૧૩,[૩] ૫૧૪,[૫] ૫૧૫,[૫] ૫૧૭, ૫૨૩, ૫૨૫,[૨] ૫૨૬,[૨] ૫૨૭, ૫૩૨,[૨] ૫૩૪, ૫૩૫, ૫૩૭, ૫૪૧,[૨] ૫૪૩, ૫૪૬, ૫૫૨, ૫૫૩,[૨] ૫૫૬, ૫૫૮, ૫૫૯, ૫૬૧, ૫૭૦,[૨] ૫૭૧,[૨] ૫૭૨, ૫૭૩,[૨] ૫૭૫,[૨] ૫૭૬, ૬૦૧, ૬૦૩,[૨] ૬૦૪, ૬૦૭,[૨] ૬૧૦,[૨] ૬૧૮, ૬૨૫, ૬૨૬, ૬૨૭,[૩] ૬૨૮, ૬૩૦, ૬૩૧,[૨] ૬૩૬,[૨] ૬૪૮, ૬૫૧, ૬૫૨,[૨] ૬૫૩, ૬૬૩, ૬૬૫, ૬૭૦,[૨] ૬૭૧, ૬૭૩, ૬૭૪, ૬૭૫, ૬૭૭, ૬૮૩, ૬૮૫,[૨] ૬૮૬,[૨] ૬૮૭,[૨] ૬૯૦,[૨] ૬૯૨.

દીનશાહ માણેકજી કામદીન, દસ્તુર............ ૫૨૫

સફે.

દીનશાહ માણેકજી મીનવાલા...... ૧૬૬, ૩૩૧, ૬૬૧
દીનશાહ માણેકજી ભાએઆ મોદી, સુરતવાલા...
૧૧૫, ૨૫૦,[૨] ૬૨૦
દીનશાહ મેહરવાંન ધરાંની.................... ૬૦૯
દીનશાહ મેહરવાંનજી મેહતા...............૧૧૮, ૨૭૬
દીનશાહ મેહરવાંનજી રૂઉવાલા, રાંદેરના...૨૫૦, ૫૦૮
દીનશાહ મેહરવાંનજી જાલનેવાલા.. .... ૩૩૧
દીનશાહ મેહરવાંનજી આરીઆં.. .... ૫૦૧
દીનશાહ રતનજી ઘડીઆલી, પુણાંવાલા...૧૨૪,
૨૪૮, ૩૦૩, ૪૦૯, ૪૮૪
દીનશાહ રૂસતમજી સુનાંવાલા...................... ૨
દીનશાહ રૂસતમજી દલાલ...૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯,
૧૯૦,[૩] ૬૭૪
દીનશાહ લીમજી પાંડે, મધરાજવાલા........... ૪૫
દીનશાહ એંડ શાપુરજી, દલાલો.............. ૩૧૪
દીનશાહ શાપુરજી કરાંની.. .... ૫૪૩
દીનશાહ શાપુરજી ડાલાસના.............૫૦૫, ૫૯૯
દીનશાહ શાવકશાહ મુલ્લાંપીરોજના....... ...... ૧૫
દીનશાહ શેરાબજી એંડ કું૦..... ....૩૮૭, ૫૭૮
દીનશાહ તથા શેરાબજીની કુંપની, કલકતાવાલા... ૯૭
દીનશાહ શેરાબજી.............. ....૬૮૭
દીનશાહ શેરાબજી ચીનાઇ................ ૩૦૬, ૪૪૦
દીનશાહ શેરાબજી નરીમાંન........ .... ૨૨
દીનશાહ શેરાબજી પાટક....... .... ૨૩
દીનશાહ શેરાબજી મુસ..................... ૩૨૨
દીનશાહ શેરાબજી મોદી.......... ૨૧૬, ૨૭૬, ૪૦૮
દીનશાહ હોરમજજીની કુંપની...............૫૩, ૩૧૩
દીનશાહ હોરમજજી અવાશીઆ................ ૨૬૫
દીનશાહ હોરમજજી કરાકા...૧૦૪, ૧૩૨, ૧૪૫,
૨૩૧, ૨૪૦, ૨૪૧, ૨૪૯, ૨૯૭, ૩૬૦
દીનશાહ હોરમજજી કુપર....................... ૩૮૯
દીનશાહ હોરમજજી કોબલા...................... ૫૦૨
દીનશાહ હોરમજજી બાટલીવાલા......૧૫૩, ૨૦૭,
૫૧૯, ૫૩૭, ૬૦૦
દીનશાહ હોરમજજી ખીલીમોરીઆ.........૩૧૪, ૫૩૨
દીનશાહ હોરમજજી મસરૂવાલા................... ૫૬૧
દીનશાહ હોરમજજી મેહતા...................... ૧૪૫
દીનશાહ હોરમજજી મોતીવાલા..........૫૫૫, ૬૮૨
દીનશાહ હોરમજજી સોપારીવાલા........૨૫૬, ૪૩૩[૨]
દેખાનો ધણી શેહરીઆરજી હોરમજજી કાપડીઆ... ૧૯૦

સફે.

દોરાબજી એદલજી કોલાબેવાલા................. ૪૬૧
દોરાબજી એદલજી ગીમી...૧૧૨, ૧૯૨, ૨૧૫, ૩૨૮, ૩૫૭,
૩૮૯, ૪૧૫, ૪૭૮, ૫૦૪, ૫૨૪, ૫૩૦, ૫૯૧,
૬૩૦, ૬૬૫, ૬૮૮
દોરાબજી એદલજી ધારવાર..................... ૨૧
દોરાબજી એદલજી સકલાતવાલા................ ૬૪૯
દોરાબજી અસપંદીઆરજી બજાં, એ૦........... ૬૦૦
દોરાબજી કાઉશજી હાથીદારૂ.................. ૫૯૧
દોરાબજી તથા કાવશજી ગપરા, એ૦, વલસાડના ૧૪૧
દોરાબજી કાવશજી જશાંવાલા................ ૬૧૦
દોરાબજી કાવશજી બજાં.......................... ૨૫૩
દોરાબજી કાલાભાઇ ફીકા........ .. .. ૬૩૫[૨]
દોરાબજી કુવરજી માણુ..............૨, ૨૨૮, ૩૧૩
દોરાબજી કુવરજી લાલકાકા.. .... ૫૬૩
દોરાબજી ખરશેદજી અવાશીઆ..... .... ૪૩૯
દોરાબજી ખરશેદજી કોહલા......................... ૧૯
દોરાબજી ખરશેદજી નરીમાંન...........૩૯૦, ૪૦૮,
૫૧૯
દોરાબજી ખરશેદજી સરાફ ... ૫૩, ૫૦૬, ૫૯૯, ૬૩૪,
૬૬૧
દોરાબજી ખરશેદજી પટેલ........................ ૨૧૯
દોરાબજી ખરશેદજી ચાનદારૂ..................... ૬૬૨
દોરાબજી ચાંનદારૂ, એ૦......................... ૬૪
દોરાબજી જમશેદજી તાતા.. ૧૪૧, ૨૫૮, ૪૨૭, ૫૦૬,
૫૪૧, ૬૩૪
દોરાબજી જમશેદજી પારખ....................... ૧૪૩
દોરાબજી જમશેદજી કંત્રાકટર (નાએગાંમવાલા)...
૨૪૩, ૪૩૯
દોરાબજી જમશેદજી (નાએગાંમવાલા)ની કું...૩૮૭, ૪૩૭,
૪૩૯, ૪૫૯, ૪૯૮
દોરાબજી જમશેદજી કાપડીઆ................. ૪૩૯
દોરાબજી જમશેદજી સકલાતવાલા,...૯૧, ૨૫૨, ૩૬૬,
૪૧૬, ૪૪૯
દોરાબજી જમશેદજી સકલાતવાલાના છોકરાઓ,...૪, ૪૦,
૮૦, ૯૧, ૨૫૨ [૨], ૪૧૬, ૫૩૭
દોરાબજી જીવણજી મીસતરી...................... ૨૫૮
દોરાબજી ડોશાભાઇ ડોટીવાલા........ ......૨૪૪, ૫૮૫
દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆ......૧૧૨, ૩૫૫, ૪૦૦,
૪૪૩, ૪૬૦, ૫૮૦, ૫૯૩, ૬૪૭, ૬૬૫, ૬૭૭

સફે.

દોરાબજી તેહમુલજી પાવરી...૩૭૫, ૬૨૨, ૬૮૨, ૬૮૯, ૬૯૦
દોરાબજી દાદાભાઈ બુતી... ૪૮૩
દોરાબજી દાદાભાઇ ખંબાતા... ૬૦૯
દોરાબજી દીનયારજી બંગાલી... ૩૫૩, ૩૯૨
દોરાબજી દીનશાહ એડનવાલા...૩૮૨, ૬૨૪, ૬૫૩, ૬૮૪
દોરાબજી દીનશાહ સરાફ, કરાંચીના... ૩૪૬
દોરાબજી ધનજીભાઇ... ૯૬
દોરાબજી ધનજીભાઇ સરાફ... ..૩૫૬, ૩૫૭,
દોરાબજી નવરોજી ફરાંની ૬૦૮
દોરાબજી નવરોજજી પરીંટર... ૨૫૩
દોરાબજી નવરોજજી સચીનવાલા... ૨૫૪
દોરાબજી નવરોજજી વાછા... ... ૩૫૬
દોરાબજી નશરવાંનજી કામાજી... ૧૫૯, ૧૯૩, ૨૩૦, ૨૩૨, ૫૫૩, ૬૪૪[૨]
દોરાબજી નશરવાંનજી મીસતરી...૪૦, ૨૦૧, ૨૦૨, ૨૩૦, ૨૫૯, ૨૬૦, ૨૬૭, ૩૨૫,[૨] ૬૯૬
દોરાબજી નશરવાંનજી પાલીસવાલા... ૪૭૦
દોરાબજી નાનાભાઇ વાડીઆ...૯૮, ૧૩૮, ૩૪૮,[૨] ૪૫૬, ૫૩૪, ૫૩૭ ૫૯૯
દોરાબજી નાનાભાઇ શેઠના, કરાંચીના.. ...૨૬૭, ૨૯૦,[૨] ૫૨૯
દોરાબજી પદમજી પેશતનજી...૧૧, ૪૦, ૪૭, ૧૬૮, ૧૮૪, ૨૫૬, ૩૨૨, ૩૨૩, ૩૮૩, ૩૯૪, ૩૯૭, ૪૩૩, ૪૪૯, ૪૭૮, ૫૦૮, ૫૪૧, ૫૮૭, ૬૧૧, ૬૮૭
દોરાબજી પાલણજી પાંઉવાલા...૧૧૮, ૧૫૦, ૨૦૯, ૪૫૬, ૫૯૦, ૬૦૦, ૬૬૨
દોરાબજી પીરોજશાહ મીનવાલા...૩૧૬, ૫૨૯
દોરાબજી પેશતનજી કામાજી...૧૯, ૨૦,[૨] ૨૧, ૧૦૩, ૧૭૫, ૧૮૦
દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલા...૪૭, ૧૦૩, ૧૨૪, ૧૬૮, ૨૪૮, ૩૪૪,[૩] ૪૪૪, ૪૯૫,[૨] ૫૦૧, ૫૭૧, ૬૦૬,[૨]
દોરાબજી પેશતનજી, દસ્તુર, સાતપરાના... ૬૨૦
દોરાબજી પેશતનજી પટેલ...૨, ૪, ૪૬, ૧૧૩, ૫૯૧
દોરાબજી પેશતનજી મેવાવાલા...૨૧૬, ૨૮૯
દોરાબજી ફરદુનજી ઉસ્તાદ... ૬૦૦
દોરાબજી ફરાંમજીની કું૦... ૩૯૨
દોરાબજી ફરાંમજી કોદલા...૨૧, ૩૬
દોરાબજી ફરાંમજી ઉસ્તાદ... ૫૩૭
દોરાબજી ફરાંમજી દોંડી...૯૦, ૫૪૯
દોરાબજી ફરાંમજી પાંડે...૪, ૨૬, ૪૬, ૯૦, ૧૩૦, ૧૪૪, ૧૬૯, ૧૭૩, ૨૧૪,[૨] ૨૪૧, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૬૫, ૫૫૨, ૫૫૬, ૫૫૮, ૫૭૮,[૨] ૫૯૯, ૬૪૯, ૬૬૯
દોરાબજી ફરાંમજી બીલીઆ... ૬૪૯
દોરાબજી ફરાંમજી વાનીયા... ૩૬
દોરાબજી ફરાંમજી રેમર.. ... ... ૬૦૯
દોરાબજી ફરાંમજી શેઠના... ૧૫૭
દોરાબજી ફરાંગરેજ દસ્તુર કામદીનના... ૬૪૩
દોરાબજી બરજોરજી અવાશીઆ... ૫૫૫
દોરાબજી બરજોરજી કોપર... ...૪, ૪૬, ૧૧૫, ૧૩૦, ૨૦૫, ૨૬૦, ૩૭૨, ૩૯૨,[૨]
દોરાબજી બહમનજી દીવેચા...૧૩૦, ૪૨૧
દોરાબજી બહમનજી ડોટીવાલા... ૬૩૫
દોરાબજી બાલાભાઇ કલીઆંણીવાલા...૪૮, ૧૯૨, ૨૩૪, ૩૭૮
દોરાબજી બેહરાંમજી રાંડેલીઆ... . ... ૨૨૩
દોરાબજી બેહરાંમજી બંગાલી... ૩૯૨
દોરાબજી ભીમજી ઉમરીગર ...૪, ૧૦,[૨] ૫૧
દોરાબજી ભીખાજી કાંગા ... ૩૫૫
દોરાબજી ભીખાજી તારાપોરવાલા...૧૮૪, ૧૮૫
દોરાબજી ભીખાજી રબાડી... ૬૩૫
દોરાબજી મનચેરજી કકરીઆ... ૩૫૫
દોરાબજી મનચેરજી લાલકાકા... ૫૮૭
દોરાબજી માણેકજી પટેલ... ૬૮૨
દોરાબજી માણેકજી, પદરખાંનાંવાલા... ... ૨
દોરાબજી માણેકજી આદરાંનવાલા, એ૦... ૬૦૦
દોરાબજી માણેકજી ચીનાઇ ... ૪૯૫
દોરાબજી માણેકજી સરાફ... ૬૦૦
દોરાબજી મેહરવાંનજી દારુ ... ૩૨૮
દોરાબજી મેહરવાંનજી પંથકી ૪૯
દોરાબજી રૂસતમજી ઇજનેર ... ૨૬૭
દોરાબજી રૂસતમજી પટેલ... ૧૩૩
દોરાબજી રૂસતમજી ભરૂચા ... ૧૮૪
દોરાબજી રૂસતમજી મેહતા ... ૨૮૫
દોરાબજી રૂસતમજી સકલાતવાલા ... ૯૮

સફે.

દેરાબજી રૂસતમજી સંજાણા, એં૦, કલીઆંણીવાલા...૨૩૪, ૪૦૦, ૫૦૮
દેરાબજી રૂસતમજી ધાકમારવાલા................. ૩૪૮
દેરાબજી લીમજીભાઇ, શેલાપુરના ૫૦૮
દેરાબજી એંડ ચમશુદીનની કું૦ .. .. ૨૨૮
દેરાબજી શાપુરજી સકલાતવાલા........ .... ૩૭૫
દેરાબજી શેહરીઆરજી મોદી ૨૫૦, ૩૨૨
દેરાબજી શેરાબજી બનાજી ૯૦, ૪૫૬
દેરાબજી શેરાબજી હકીમ........................ ૪૪૮
દેરાબજી શેરાબજી.................................. ૬૯૦
દેરાબજી હીરજીભાઇ વાછા ૬૬૨
દેરાબજી હોરમજજી ડાકટર (ભુજવાલા).. ...... ૧૨
દેરાબજી હોરમજજી કાંગા ૩૧૯
દેરાબજી હોરમજજી દેસાઇ ૨૦
દેરાબજી હોરમજજી ગજધર ....૩૮૪, ૪૧૮, ૪૮૦,[૨] ૪૮૧[૨]
દેરાબજી હોરમજજી (બંગાલી) અને છોકરાઓ... ૨
દેરાબજી હોરમજજી થાંણેવાલા ૩૯૧
દેરાબજી હોરમજજી પાંડે ૪૫
દેરાબજી હોરમજજી ભાંડુપવાલા............૨૭૬, ૩૯૦, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૭૯, ૫૧૮, ૫૪૬
દેરાબજી હોરમજજી લશકરી.............. ૧૩, ૩૬૦
દેરાબજી હોરમજજી ભરૂચા ૬૬૨

ધ

ધનજીભાઇ ઉકરજી, અહમદનગરના ૧૮૪
ધનજીભાઇ ઉકરજી બનાજી ૧૬૧
ધનજીભાઇ એદલજી આલબલેસ................ ૩૧, ૧૧૦, ૧૫૭, ૨૩૮, ૨૪૧, ૨૬૪,[૨] ૩૧૭, ૩૧૮, ૪૫૬, ૫૧૪, ૫૨૨, ૫૨૩, ૬૦૦, ૬૪૮, ૬૬૮
ધનજીભાઇ એદલજી ખંબાતા ૨૯૩
ધનજીભાઇ એદલજી તસાટી ૯૮
ધનજીભાઇ એદલજી નેનટીન ૬૫
ધનજીભાઇ એદલજી લવંગીઆ ૩૧૬, ૩૩૨, ૬૯૨
ધનજીભાઇ એદલજી સુખીઆ............... ૧૩, ૭૪
ધનજીભાઇ કાવરાજી પટેલ ૧૫૫, ૩૭૯, ૫૭૬
ધનજીભાઇ કાવરાજી પાલખીવાલા ૨૫૮, ૩૧૫
ધનજીભાઇ કાવરાજી અરદેશર શેઠના..... ...૯૪, ૧૫૦,૪૬૫, ૪૧૬
ધનજીભાઇ કાંનજીભાઇ કરંજીઆ ૯૭
ધનજીભાઇ ખરશેદજી રતનાગર...૧૯, ૨૧,[૨] ૨૭, ૨૪૧, ૩૨૧, ૫૮૫
ધનજીભાઇ (ખરશેદજી) રતનાગરની કું.... ૨૪૧, ૨૬૦
ધનજીભાઇ ખરશેદજી રાંદેલીઆ ૯૦
ધનજીભાઇ ખરશેદજી સરાફ...૨૭, ૩૩, ૩૬, ૫૧, ૬૦, ૮૦, ૮૫, ૯૯, ૧૦૨,[૨] ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૨૫, ૧૨૯, ૧૩૫, ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૭૮, ૨૩૫, ૨૬૮, ૪૧૨, ૪૫૬, ૪૮૦
ધનજીભાઇ ખરશેદજી ધડીઆલી.. ... ૨૫૩,[૨] ૨૫૪,[૨]
ધનજીભાઇ જમશેદજી ૧૪૫
ધનજીભાઇ જમશેદજી જશાવાલા ૧૫૫, ૪૩૫, ૫૧૧, ૫૭૬, ૬૦૦
ધનજીભાઇ જમશેદજી ડરાઇવર ૩૭૪
ધનજીભાઇ જીવાજી દેસાઇ ૮૭, ૮૮, ૬૦૦
ધનજીભાઇ જાંગીરજી દાવર ... ૨, ૪, ૨૨, ૪૫, ૪૭, ૭૦, ૧૪૬, ૧૭૩, ૧૭૫, ૩૧૩
ધનજીભાઇ ડોશાભાઇ મામા......... ૧૨૨, ૧૮૦, ૩૭૯
ધનજીભાઇ દાદાભાઇ કામદીન ૨૫૧
ધનજીભાઇ દાદાભાઇ દાદીશેઠ..................... ૩૫૭
ધનજીભાઇ દેરાબજી ગીલડર...................... ૬૨૨
ધનજીભાઇ દેરાબજી મીસ્ત્રી ૫૮૧
ધનજીભાઇ દેરાબજી મોદી ૬૩૭
ધનજીભાઇ નશરવાંનજી કામાજી ૬૪, ૧૦૦, ૧૫૯, ૨૩૨
ધનજીભાઇ નશરવાંનજી રૂસતમજી બનાજી ...૮૭, ૨૮૧
ધનજીભાઇ નાનાભાઇની કું૦ .... ૨૮૧
ધનજીભાઇ પાલણજી બાટલીવાલા ૨૯૧, ૫૯૯
ધનજીભાઇ પેશતનજી પાંડે .... ૧૪૪ ·૩૧૩, ૫૫૬
ધનજીભાઇ પેશતનજી મેહતા..............૫૬,[૨] ૫૭, ૮૭, ૨૫૭, ૨૬૦, ૩૪૭, ૩૫૫, ૫૪૭, ૫૬૯
ધનજીભાઇ પેશતનજી ગારકર ૩૭૦
ધનજીભાઇ પેશતનજી માહલક્ષ્મીવાલા ૩૮૭, ૬૪૬
ધનજીભાઇ પેશતનજી મોદી ૬૨૨
ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ .... ૨, ૧૬, ૧૭, ૨૫, ૨૭, ૩૦, ૩૩, ૩૪, ૩૬, ૪૦ ૪૭, ૪૮, ૫૨, ૫૩, ૮૦, ૮૫, ૮૯, ૯૦,[૨] ૯૪, ૯૫, ૯૯, ૧૦૨,[૩] ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૩૦,[૨] ૧૩૫, ૧૩૭, ૧૩૮,[૩] ૧૪૯,[૨] ૧૫૨,

સફે.

૧૫૪, ૧૭૩, ૧૭૪,[૨] ૨૦૬, ૨૨૨, ૨૩૪, ૨૩૫, ૨૭૮, ૨૮૦, ૨૮૮, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૫૮, ૩૬૧, ૩૬૫, ૩૬૬, ૩૯૦, ૪૧૦, ૪૧૨, ૪૬૦, ૪૭૮, ૪૮૨, ૫૦૨, ૫૪૬, ૫૯૯, ૬૭૬, ૬૯૨, ૬૯૩, ૭૦૧

ધનજીભાઇ ફરામજી બાટલીવાલા .... ૨૮,[૨] ૧૨૨, ૨૮૪, ૫૦૩

ધનજીભાઇ ફરાંમજી વારડીન.................. ૬૧૬

ધનજીભાઇ ફરાંમજી શેઠના ૧૫૭, ૪૯૭

ધનજીભાઇ બરજોરજી અંજીરબાગ ૨૫૩, ૨૫૪

ધનજીભાઇ બરજોરજી સ્પેનસરના, ડાક્ટર...૪૮૦, ૫૮૦, ૫૮૧, ૬૨૩, ૬૬૧, ૬૬૪, ૬૮૪

ધનજીભાઇ બરજોરજી ખંબાતા.................. ૬૧૩

ધનજીભાઇ બહમનજી, વલસાડના.............. ૧૪૨

ધનજીભાઇ બહમનજી પીટીટ.. .... ૫૧૫

ધનજીભાઇ બેહરાંમજી મેહતા, કલકતાવાલા...૯૬,[૨] ૯૭,[૨] ૧૯૮, ૨૪૫, ૬૪૭

ધનજીભાઇ બેહરાંમજી મેહતાની કુંપની ૯૭, ૯૮,

ધનજીભાઇ બેહરાંમજી રાંણા..............૨૬૩, ૩૪૦

ધનજીભાઇ બેહરાંમજી રાઇટર....................૬૬૨

ધનજીભાઇ ભુરાભાઇ, વલસાડવાલા...૧૪૧, ૧૯૨, ૬૩૩, ૬૮૬

ધનજીભાઇ ભીખાજી દાંતરા..... .... ૪૫૬

ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી મેહતા.................. ૯૬

ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી જીજીભાઇ...૨૧૪, ૨૫૮, ૩૫૮, ૪૧૨, ૪૩૨, ૪૯૪, ૫૧૫, ૫૯૯, ૬૧૮,[૨] ૬૪૯

ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆ...........૯૮, ૨૩૧

ધનજીભાઇ મોટાભાઇ ૬૬૪

ધનજીભાઇ રતનજી ખીશની...................૧૭, ૩૧૦

ધનજીભાઇ રતનજી ગજધર..... .... ૨૦૦

ધનજીભાઇ રતનજી તંબુવાલા...........૩૫૬, ૬૨૩

ધનજીભાઇ રતનાગર એંડ કું..................... ૩૮૭

ધનજીભાઇ રૂસતમજી, ઇગતપુરાના.............. ૨૮૫

ધનજીભાઇ રૂસતમજી આરીટન.................. ૬૫

ધનજીભાઇ રૂસતમજી (અપુ) એંડ કું૦......... ૩૧૩

ધનજીભાઇ રૂસતમજી મીસતરી......૨૭૮, ૩૦૩, ૩૪૪

ધનજીભાઇ રૂસતમજી મેહતા.................... ૯૮

ધનજીભાઇ રૂસતમજી અપુ......................૪૩૨, ૬૦૦

ધનજીભાઇ રૂસતમજી વાડીઆ..................... ૧૩૬

ધનજીભાઇ રૂસતમજી વાડીઆ, ડાક્ટર......૧૩૯, ૫૧૯, ૫૮૦, ૬૨૨, ૬૨૩, ૬૬૪, ૬૮૨

ધનજીભાઇ રૂસતમજી લાલી.................... ૨૨૦

ધનજીભાઇ રૂસતમજી નગરવાલા............. ... ૫૫૫

ધનજીભાઇ રૂસતમજી બોગા................૬૨૨, ૬૮૨

ધનજીભાઇ રૂસતમજી પારખ..................... ૬૭૪

ધનજીભાઇ શાપુરજી બાટલીવાલા......૧૧, ૧૦૮, ૨૦૬

ધનજીભાઇ શેહરીઆરજી ભરૂચા................. ૫૫૪

ધનજીભાઇ શેરાબજી......................... ૪

ધનજીભાઇ શેરાબજી કાતરક.................... ૨૪૭

ધનજીભાઇ શેરાબજી મસાની... .... ૬૮૩

ધનજીભાઇ શેરાબજી સંતોક ૨૨૬

ધનજીભાઇ શેરાબજી શેઠના..................... ૫૯૧

ધનજીભાઇ શેરાબજી ડાલાસના.................. ૬૮૩

ધનજીભાઇ હોરમજજી ઘડીઆલી, કરાંચીવાલા.... ૧૬૮, ૨૬૭

ધનજીભાઇ હોરમજજી હકીમજી.....૪, ૨૦, ૫૦, ૫૧

ધનજીભાઇ હોરમજજી બતીવાલા (વાડીઆ)...... ૪૪૧, ૬૨૦, ૬૮૧

ધનજીશાહ અસપંદીઆરજી કમીશરીવાલા......... ૨૬૭

ધનજીશાહ એદલજી મના.................૨૬૭, ૩૪૭

ધનજીશાહ એદલજી કોહાવાલા.................. ૩૯૦

ધનજીશાહ એદલજી પટેલ....................... ૪૦૮

ધનજીશાહ કાવશજી કાપડીઆ.................. ૧૫૧

ધનજીશાહ કુવરજી પટેલ........................ ૪૩૯

ધનજીશાહ કુંવરજી ડોડીવાલા..................... ૭૫,[૨]

ધનજીશાહ જમશેદજી અંકલેસરીઆ......૧૨૦, ૧૬૮, ૨૪૮, ૩૪૪, ૩૭૬, ૫૯૧, ૫૯૭, ૬૩૦, ૬૬૫

ધનજીશાહ દાદાભાઇ મુનસફના.................. ૩૨૩

ધનજીશાહ નવરોજજી કપટાન.................. ૬૩૭

ધનજીશાહ નવરોજજી પારખ, સરજયન મેજર... ૧૪૧, ૨૪૩, ૪૨૩, ૪૫૨, ૪૬૧, ૫૯૨

ધનજીશાહ પીરોજશાહ કાપડીઆ................ ૬૨૨

ધનજીશાહ ફરામજી મેહતા..................... ૨૬૭

ધનજીશાહ બરજોરજી ખંબાતા, ભરૂચના......... ૧૯૦

ધનજીશાહ મનચેરજી કાપડીઆ...........૨૫૮, ૩૪૮

ધનજીશાહ મનચેરજી કાપડીઆ.................. ૬૦૦

ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકા......૨૧, ૧૭૦, ૧૯૪, ૨૨૨, ૨૫૧, ૨૬૮, ૩૧૯,[૨] ૩૯૩, ૪૩૨, ૫૩૩, ૬૦૦, ૬૭૭[૨]

સફે.

ધનજીશાહ મેહરવાંનજી ડાકટર, ભરૂચના...... ૧૮૬,[૨] ૧૮૯, ૧૯૨, ૨૨૩, ૩૨૩
ધનજીશાહ મેહરવાંનજી કરાકા.....૧૬૮, ૩૪૮, ૪૯૧, ૬૪૯
ધનજીશાહ મેહરવાનજી ડાકટર, ભરૂચના........ ૫૦૮, ૫૮૭, ૬૮૮
ધનજીશાહ રતનજી કપટાંન...............૫૫૫, ૬૩૮
ધનજીશાહ હીરજીભાઇ પટેલ.........૫૫૫, ૫૮૭, ૬૧૧
ધનજીશાહ હોરમજજી કરાકા, ખાનબાહદુર...... ૧૪૦, ૨૩૧, ૩૨૫,[૨] ૩૯૨, ૫૦૧, ૫૧૦, ૫૨૬, ૫૨૭, ૫૮૬
ધનજીશાહ હોરમજજી દસ્તુર, કામદીનના.........૫૮૧, ૬૬૨, ૬૮૨[૨]
ધનજીશાહ હોરમજજી વખારીઆ........... ૬૬૬[૨]
ધનબાઇજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ......... ૫૪૫
ધનબાઇજી વીધવા કાવશજી એહરામજી પટેલ, ધાબાપોરીઆ..............................૧૫૮, ૧૫૯
ધનબાઇ કાવશજી નાનાભાઇ દાવર.............. ૬૫૪
ધનબાઇજી વીધવા જમશેદજી ગનચેરજી ચીકા ધડીઆલી ૩૮૯, ૪૯૬, ૬૭૬
ધનબાઇજી ધણી જમશેદજી દોરાબજી નાએગામવાલા. ૭૦૦
ધનબાઇજી વીધવા જમશેદજી સંતોકજી દાવર...... ૬૮૮
ધનબાઇજી વીધવા દાદાભાઇ નવરોજજી બંગાલી... ૨૭૭
ધનબાઇજી ધણી દાદાભાઇ પેશતનજી વાડીઆ... ૧૯૯
ધનબાઇજી ધણી દીનશાહ જમશેદજી પારખ... ૫૪૫
ધનબાઇજી ધણી દોરાબજી બરજોરજી કોપર...... ૩૭૨
ધનબાઇજી ધણી ધનજીભાઇ એદલજી આલબલેસ... ૬૧૦
ધનબાઇજી વીધવા ધનજીભાઇ નશરવાંનજી કામાજી... ૩૫, ૬૪, ૯૧, ૧૦૦, ૨૨૧[૨]
ધનબાઇજી વીધવા ધનજીભાઇ માણેકજી માકા બહમનના... ૬૧૨
ધનબાઇજી ધણી ધનજીશાહ રતનજી કપટાન... ૬૩૮
ધનબાઇજી ધણી નશરવાંનજી પેશોતનજી મુલ્લાંફીરોજના.............................. ૪૧૭
ધનબાઇજી ધણી પીરોજશાહ દાદાભાઇ બેદવાર... ૩૦૧, ૩૭૩
ધનબાઇજી વીધવા ફરામજી પેશતનજી પાટક...... ૪૪, ૩૨૬
ધનબાઇજી ધણી બરજોરજી શેરાબજી ખંબાતા... ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯, ૧૯૦

સફે.

ધનબાઇજી વીધવા બહમનજી હોરમજજી વાડીઆ... ૬૩૧
ધનબાઇજી વીધવા બહમનશાહ એહરાંમજી વકીલ... ૧૮૭, ૧૮૮
ધનબાઇજી વીધવા એહરાંમજી રૂસતમજી રાંણા...... ૩૪૦
ધનબાઇજી ધણી મનચેરજી પાલણજી રાઇટર...... ૪૮૦
ધનબાઇજી ધણી રૂસતમજી નવરોજજી લોપતી... ૬૪૧
ધનબાઇજી શેરાબજી માસટર, ડાકટર........... ૩૨૮
ધનબાઇજી ધણી હોરમજજી શેરાબજી તાડીવાલા. ૩૦૨
ધનાબાઇ ધણી હીરજીભાઇ બહમનજી વારડન... ૬૭૩

ન

નરશંગજી રતનજી વાંકડીઆ, નારગોલના......... ૨૯૩
નવરોજજીની કું૦ હાંગકાંગવાલા ૨, ૩૫૩
નવરોજજીની કું૦.............................. ૪૫૫
નવરોજજી અરદેસર દાવર......૨, ૪, ૪૦, ૪૬, ૫૪, ૭૨, ૮૦, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૭, ૩૬૬, ૪૧૨, ૪૩૦, ૫૧૩, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૯૯, ૬૦૭, ૬૪૯
નવરોજજી અરદેસર (દાવર) એંડ સનસ ૩૧૩
નવરોજજી અરદેસર ૬૬૮
નવરોજજી આદરજી તાતા........................ ૫૧૯
નવરોજજી એદલજી ગજધર......... ૫૬,[૨] ૯૭, ૬૮૬
નવરોજજી એદલજી (સુરતી) ની કું૦........... ૮૬
નવરોજજી કાવશજી અયુગર...................... ૧૦૦
નવરોજજી કાવશજી આશબરનર......... ૫૯, ૧૫૮[૩]
નવરોજજી કાવશજી ધડીઆલી ૩૮૭
નવરોજજી કાવશજી ઢાલા ૩૫, ૩૬
નવરોજજી કાવશજી દારૂખાનાંવાલા.........૨૬૦, ૩૬૬, ૪૫૬, ૬૨૮
નવરોજજી કાવશજી દાજી ૫૫૪
નવરોજજી કાવશજી નાળીએરવાલા.........૧૬૬, ૨૫૧, ૫૨૨
નવરોજજી કાવશજી પોંહચા ૨૧, ૨૭, ૫૫૩
નવરોજજી કાવશજી મીનવાલા ૨૮૯
નવરોજજી કાવશજી મુલાં ૬૭૭
નવરોજજી કેકોબાદજી મોદી......... . ...૧૪૫, ૧૮૦
નવરોજજી ખરશેદજી બનાજી ... ૪, ૯૦, ૧૧૪, ૧૫૪
નવરોજજી ખરશેદજી સરાફ......................... ૫૩
નવરોજજી ખરશેદજીની કું.......................... ૨૦૫
નવરોજજી ખરશેદજી હાએવાએ ૨૫૬, ૨૫૭
નવરોજજી ખરશેદજી આંતીઆ...................... ૩૧૫

સફે.

નવરોજજી ખરશેદજી લીબુંવાલા.................. ૨૯૦
" " " ની કુંપની.............. ૫૩૭
નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆ ૫૬, ૬૧, ૧૭૮, ૫૨૬, ૬૦૨
નવરોજી જમશેદજી વાડીઆના છોકરાઓ......૪૯, ૧૧૪
નવરોજજી જમશેદજી મોદી...................... ૩૮૦
નવરોજજી જમશેદજી બાંમજીના છોકરાઓની કું....૫૩૭
નવરોજજી જમશેદજી બાંમજી, આ૦ .... ૫૯૧
નવરોજજી જીવણજી ગજધર...... ૩૫૫, ૩૯૦, ૫૬૯
નવરોજજી જીવણજી મેહતા ૫૫
નવરોજજી જીવાજી વાછા ૧૯૧
નવરોજજી જાંગીરજી ગામડીઆ ... ૯૦, ૯૧, ૯૮, ૨૦૫, ૪૧૩, ૫૩૭, ૫૭૮, ૬૧૮, ૬૪૯
નવરોજજી જાંગીરજી જશાવાલા ૨૧૯
નવરોજજી ડોશાભાઇ દુબાશ ૧૯, ૨૧, ૩૫૫
નવરોજજી ડોશાભાઇ દેશાઇ .... ૪૦૮[૨]
નવરોજજી દાજીભાઇ ઉનવાલા...૧૪૦, ૪૫૬, ૫૦૧, ૬૦૦
નવરોજજી દાદાભાઇ આલબલેસ... ૪૦૮, ૫૮૧, ૬૪૮
નવરોજજી દીનશાહજી દસ્તુર કામદીનના ...૧૯૦, ૪૩૯
નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલાવાલા...૧૧૨, ૧૪૫, ૨૪૩, ૩૧૫, ૪૭૮, ૫૦૮, ૫૨૨, ૫૪૦, ૬૧૬, ૬૭૬, ૬૮૮
નવરોજજી દોરાબજી ગાએ ૧૭૫, ૨૦૬, ૨૪૧
નવરોજજી દોરાબજી ચાંનદારૂ ૬૪
નવરોજજી દોરાબજી પાઉવાલા ૬, ૧૯
નવરોજજી દોરાબજી મેજર ૩૭૪
નવરોજજી દોરાબજી માજુ........................ ૨૫૮
નવરોજજી દોરાબજી લંવગીઆ ૩૧૬
નવરોજજી દોરાબજી સકલાતવાલા ... ૮૬,[૨] ૮૮, ૯૨, ૧૪૮, ૨૪૪, ૨૫૨, ૩૬૬
નવરોજજી ધનજી દોંડી ૨૮
નવરોજજી નશરવાંનજી, મનમારના................૨૨૩
નવરોજજી નશરવાંનજી અછાજી............. ... ૪૫૮
નવરોજજી નશરવાંનજી આડમસનના............... ૬
નવરોજજી નશરવાંનજી કમીસરીએટ એજંટ, રાજકોટના ૫૨૬
નવરોજજી નશરવાંનજી કાતરક.............. ૬૯૨,[૨]
નવરોજજી નશરવાંનજી ગજધર, કલકતાવાલા ...૫૬, ૮૭,[૨] ૯૭, ૧૧૫, ૨૦૦, ૩૫૩,[૨] ૩૮૪
નવરોજજી નશરવાંનજી (ગજધર) ની કું....... ૯૬,[૨] ૯૭,[૨] ૩૧૦, ૩૫૩

સફે.

નવરોજજી નશરવાનજી ગેનડા.................. ૧૮૬
નવરોજજી નશરવાનજી પગી...................... ૧૧૭
નવરોજજી નશરવાંનજી પુંજીઆજી, ભતુશાહ. ૬૬૧,[૨]
નવરોજજી નશરવાંનજી પોહચા...૨૬૭, ૩૪૬, ૩૪૭,[૩] ૬૦૪
નવરોજજી નશરવાંનજી મામા.................. ૩૮૭
નવરોજજી નશરવાંનજી લાંમ...૪૭, ૭૪[૨], ૨૧૯, ૩૧૩
નવરોજજી નશરવાંનજી વાડીઆ, હાનરેબલ...૬૯, ૨૫૮, ૩૩૩, ૪૯૪, ૫૦૬,[૨] ૫૧૭, ૫૪૭, ૫૫૩, ૫૭૨
નવરોજજી નશરવાંનજી શેઠના.................. ૧૫૭
નવરોજજી નાનાભાઇ ફરાંમજી...૧૪, ૩૪, ૩૫, ૬૪, ૬૬, ૬૯, ૭૨, ૮૫,[૨] ૯૦, ૯૯, ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૨૫, ૧૨૬, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૭, ૧૩૯, ૧૫૪, ૧૭૩, ૧૭૪, ૧૭૫, ૨૨૨, ૩૨૨, ૩૫૫, ૩૫૮, ૩૮૭, ૩૯૦, ૪૧૪, ૪૫૬,[૨] ૪૫૭, ૫૦૧, ૫૪૬, ૬૧૯
નવરોજજી પદમજી પેશતનજી... ૧૧, ૪૦, ૪૭, ૨૧૯, ૨૨૨, ૨૫૬, ૩૨૨, ૩૯૩, ૪૪૯, ૫૪૬
નવરોજજી પાલણજી દેશાઇ........૨૭૬, ૩૫૭, ૫૧૮
નવરોજજી પેશતનજી ઢાલા...............૯૬,[૨] ૯૭
નવરોજજી પેશતનજી તારીવાલા................ ૧૯૯
નવરોજજી પેશતનજી મેહતા, ગંદેવીવાલા...૧૯૪, ૨૫૭, ૨૬૦, ૩૪૬
નવરોજજી પેશતનજી વકીલ.........૧૪૦, ૧૪૫, ૧૪૬,[૪] ૧૭૭, ૨૭૦, ૩૫૧, ૪૪૦, ૪૬૦, ૫૦૮, ૫૩૩, ૫૭૫, ૬૩૦
નવરોજી પેશતનજી કામાજી..............૩૨૮, ૩૫૭, ૫૬૩
નવરોજજી પેશતનજી ગજધર...................... ૩૫૩
નવરોજજી પેશતનજી પોહચા..................... ૫૫૩
નવરોજજી પેશતનજી સંજાણા (કાપડીઆ)....... ૧૪૨, ૬૮૧[૨]
નવરોજજી ફરદુનજી,..........૪, ૧૪, ૧૭, ૧૯, ૨૧, ૩૪,[૨] ૪૦, ૪૧, ૪૬, ૯૫, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૧૦, ૧૧૪,[૨] ૧૧૫,[૩] ૧૩૭, ૧૪૦, ૧૫૦, ૧૮૬, ૨૦૭, ૨૧૦, ૨૨૨, ૨૩૫,[૨] ૨૩૬,[૩] ૨૩૭, ૨૪૨, ૨૬૧, ૨૬૭, ૨૬૮,[૨] ૨૭૩, ૨૭૫, ૨૭૮, ૨૮૨, ૨૮૩, ૨૮૪, ૨૮૬, ૨૯૪,[૨] ૨૯૫, ૩૦૭, ૩૧૮, ૩૨૦, ૩૨૧,[૨] ૩૨૨, ૩૨૬, ૩૩૧, ૩૫૧, ૩૬૫, ૩૭૬, ૩૭૮,

સફે.

નશરવાંનજી ખરશેદજી ગાંધી..................૩૫, ૨૭૫
નશરવાંનજી ખરશેદજી ચીનાઇ.................. ૫૧૯
નશરવાંનજી ખરશેદજી જશાવાલા................ ૫૩૨
નશરવાંનજી ખરશેદજી દાદીશેઠ...૩, ૧૮, ૩૩, ૩૪, ૩૬, ૪૦, ૪૬, ૬૩, ૬૪, ૧૫૮, ૫૦૦, ૫૦૯
નશરવાંનજી ખરશેદજી ગોપીપોરીઆ, નગરવાલા (ખાંનબહાદુર)......૯૧, ૧૮૩, ૧૮૪, ૨૫૦, ૩૨૩, ૪૪૫, ૫૦૩, ૫૦૮, ૫૭૯,[૨] ૫૮૭, ૬૧૧, ૬૬૦, ૬૮૭
નશરવાંનજી ખરશેદજી નાનજી......૧૧૨, ૩૭૧, ૩૭૨, ૩૮૨, ૫૬૬
નશરવાંનજી ચાંદાભાઇ, ઇજનેર.. ......૧૮, ૩૪, ૪૭, ૧૮૦, ૨૦૫, ૨૧૧, ૨૧૫, ૨૬૮, ૨૮૪, ૩૧૯, ૩૨૨, ૩૫૮, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૪૪, ૪૬૦, ૫૦૧, ૫૦૫, ૫૩૪, ૫૪૧, ૫૪૬, ૬૨૭, ૬૫૯, ૬૬૭
નશરવાંનજી ગુસતાદજી મીનીના.................. ૨૬૭
નશરવાંનજી ગુસતાદજી રીપોરટર................. ૨૧૫
નશરવાંનજી જમશેદજી ઇસકોરૂવાલા...૧૧૫, ૧૮૦, ૪૫૬
નશરવાંનજી જમશેદજી દસ્તુર કામદીન......૧૧૬, ૧૮૩, ૧૮૬, ૧૯૧, ૧૯૨, ૫૩૮
નશરવાંનજી જમશેદજી ગોરવાલા.........૨૬૭, ૩૪૬, ૩૪૭, ૫૨૯
નશરવાંનજી જમશેદજી દાંતરા.. .... ૫૧૯
નશરવાંનજી જમશેદજી મોદી...................૯૮, ૨૧૬
નશરવાંનજી જમશેદજી નાણાવતી................ ૫૫૫
નશરવાંનજી જમશેદજી રતનાગર......૨૧૬, ૨૫૬, ૨૭૬, ૩૯૦, ૩૯૩, ૫૮૯
નશરવાંનજી જમશેદજી (આ)................. ૬૯૭
નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, દસ્તુર (ખાંન બહાદુર)..... .....૧૯, ૧૨૦, ૧૨૪, ૧૮૦, ૨૨૨, ૨૩૮, ૨૪૪, ૨૪૫, ૨૪૮,[૨] ૨૪૯, ૨૫૪, ૨૫૬, ૨૬૦, ૨૬૩,[૨] ૨૭૧, ૨૮૬, ૨૮૭, ૩૦૨, ૩૦૩, ૩૦૫,[૨] ૩૨૨, ૩૬૩, ૩૮૩, ૩૯૭, ૪૩૨, ૪૩૩,[૨] ૪૪૯, ૪૬૬, ૪૬૭, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૪૬, ૫૭૫, ૫૮૫,[૨] ૫૯૦, ૫૯૧, ૫૯૭, ૬૦૬, ૬૦૯,[૨] ૬૫૯, ૬૭૪,[૨] ૬૮૪
નશરવાંનજી જામાસપજી મુલ્લાં........૧૯, ૨૦,[૨] ૨૧
નશરવાંનજી જાંગીરજી ખંબાતા...........૧૪૯, ૩૫૬
નશરવાંનજી જાંગીરજી લાંભ, ડાક્ટર.......૩૩, ૨૧૫, ૨૨૪,[૨] ૩૩૮, ૫૪૬

સફે.

નશરવાંનજી જાંગીરજી વાડીઆ..........૨૧, ૪૧, ૬૩, ૧૨૯, ૧૭૫, ૨૯૪, ૩૮૧, ૪૦૮, ૪૫૬, ૫૩૪, ૫૩૫, ૫૯૯, ૬૪૯
નશરવાંનજી ડોશાભાઇ ફરાંસીસ............૧૯, ૨૧
નશરવાંનજી ડોશાભાઇ રૂસ્તમફરાંમના.......... ૨૬૩
નશરવાંનજી દાદાભાઇ કાતરક......૩૭૯, ૫૨૩, ૫૬૩, ૫૭૮, ૬૫૮, ૬૯૨[૨]
નશરવાંનજી દાદાભાઇ નવસારીવાલા...... ૩૬૬, ૬૫૪
નશરવાંનજી દારાશાહ ખાંનસાહેબ........૨૦૫, ૩૫૧
નશરવાંનજી દાનજી મીરજાં....૩૫૩, ૪૧૪, ૬૮૯, ૬૯૦
નશરવાંનજી દીનશાહજી કોચમેન................ ૧૨૪
નશરવાંનજી દીનશાહજી શાએર......૬, ૧૨, ૭૧, ૫૬૩
નશરવાંનજી દોરાબજી આદરાંનવાલા............. ૬૮૩
નશરવાંનજી દોરાબજી આપ અખત્યાર......૭, ૨૪૬,[૨] ૨૮૭, ૩૪૮, ૩૪૯, ૪૩૪, ૪૯૨, ૪૯૪, ૬૩૫
નશરવાંનજી દોરાબજી કાતરક.............૫૫૫, ૫૬૯
નશરવાંનજી દોરાબજી પટેલ...૧૪૦, ૩૧૩, ૩૭૪, ૪૫૬
નશરવાંનજી દોરાબજી પટેલ (નાટકવાલા)...૨૫૩, ૨૫૪
નશરવાંનજી દોરાબજી બાધુરજી.........૭૨, ૪૫૬, ૬૧૦
નશરવાંનજી દોરાબજી ભડા..... ...૩૧૫, ૩૪૮, ૩૫૬, ૩૮૯, ૪૭૮
નશરવાંનજી દોરાબજી મેહતા..............૧૪૭, ૨૮૫
નશરવાંનજી ધનજીભાઇ કરંજીઆ, ડાકટર......૧૨, ૨૮૫, ૫૦૮, ૫૮૭, ૬૮૭
નશરવાંનજી ધનજીભાઇ કરાંની.................... ૩૫૬
નશરવાંનજી ધનજીભાઇ રાણા..................... ૬૪૯
નશરવાંનજી નવરોજજી, સીરૂરના ૩૨૩, ૪૦૦
નશરવાંનજી નવરોજજી ઉનવાલા ૨૧
નશરવાંનજી નવરોજજી કુપર ૨૫૮
નશરવાંનજી નવરોજજી આઇસવાલા ૬૦૯
નશરવાંનજી નવરોજજી ખંબાતા ૫૯, ૧૯૨, ૩૧૪, ૩૫૬, ૩૮૭, ૩૮૯, ૪૩૮, ૪૭૮
નશરવાંનજી નવરોજજી પગી ૧૧૭
નશરવાંનજી નવરોજજી પલીડર ૨૮૩, ૫૦૭
નશરવાંનજી નવરોજજી પારખ........... ૨૬૭, ૪૨૩, ૪૩૯, ૪૫૯, ૫૦૬, ૫૬૭[૨]
નશરવાંનજી નવરોજજી બોદ ૩૦૩, ૩૬૬, ૩૬૭, ૪૨૬, ૪૭૭
નશરવાંનજી નવરોજજી મોદી, લખનોરના ૪૪૯
નશરવાંનજી નવરોજજી શેઠના ૨૮૧, ૩૬૪, ૩૭૩, ૫૦૯

સફે.

નશરવાંનજી નાનાભાઇ ગજધર ૩૫૬
નશરવાંનજી તથા પાલણજીની કું૦.............૧૬૭
નશરવાંનજી પાલણજી ગોટલા ૨૧
નશરવાંનજી પાલણજી નીકલસન ૪૦૬
નશરવાંનજી પાલણજી પોહો ....૨૫૦,[૨] ૩૩૨
નશરવાંનજી પાલણજી.............................. ૬૬૪
નશરવાંનજી પુંજીઆજી ૨૫૯
નશરવાંનજી તથા પેશતનજી ૨, ૧૧૬, ૫૩૩
નશરવાંનજી પેશતનજી કામા ૩૫૭, ૫૬૩
નશરવાંનજી પેશતનજી તાડીવાલા ૪૩૦
નશરવાંનજી પેશતનજી પાવરી ૧૨૪
નશરવાંનજી પેશતનજી મુનશી ૫૧૯, ૬૬૨, ૬૮૨
નશરવાંનજી પેશતનજી વકીલ, અમદાવાદના...... ૩૫૧
નશરવાંનજી પેશતનજી વકીલ, સુરતના ૪૭, ૨૦૫, ૨૮૦, ૨૮૧
નશરવાંનજી પેશીતનજી મુલ્લાં શીરોજના......... ૩૧૦
નશરવાંનજી ફકીરજી ચાવલ ૩૬૯
નશરવાંનજી ફરદુનજી પારખ ૩, ૧૭૦, ૨૨૩, ૬૪૯
નશરવાંનજી ફરદુનજી આંટના ૩૩૨, ૩૫૧, ૬૬૩
નશરવાંનજી ફરામજી, એ૦ (એલાવના)......... ૩૦૯
નશરવાંનજી ફરામજી, ભોશાવલના............... ૨૫૦
નશરવાંનજી ફરામજી ધીસતા......૨, ૩૬, ૨૦૫, ૩૧૩
નશરવાંનજી એંડ ફરાંમજી.......................... ૩૧૩
નશરવાંનજી ફરાંમજી કયાંની, કોલાપુરવાલા...... ૩૪૮
નશરવાંનજી ફેરાંમજી ડોઠી..................૧૧૬, ૫૩૩
નશરવાંનજી ફરાંમજી ધડીઆલી.................. ૩૫૫
નશરવાંનજી ફરાંમજી ઢોંડી......૨, ૪૫૬, ૬૦૦, ૬૪૯
નશરવાંનજી ફરાંમજી તંબોલી..................... ૨૪૩
નશરવાંનજી ફરાંમજી ભંડારા........................ ૪૮૦
નશરવાંનજી ફરાંમજી મોવડાંવાલા ૯૬, ૫૫૮
નશરવાંનજી ફરાંમજી મીરજાં ૫૮૧, ૬૮૨
નશરવાંનજી ફરાંમજી હાએવાએ.................. ૨૫૭
નશરવાંનજી ફરાંમજી હીરામાણેક.................. ૧૫૩
નશરવાંનજી ફરાંમજી................................. ૫૪૧
નશરવાંનજી ફરાંમજી બનશા........................ ૬૨૨
નશરવાંનજી બચાજી સીરવાઇ....................... ૬૯૦
નશરવાંનજી બરજોરજી, વલસાડના................ ૧૪૧
નશરવાંનજી બરજોરજી, રાંદેલના.................. ૨૫૦
નશરવાંનજી બરજોરજી ઉનવાલા.................... ૨૫૭
નશરવાંનજી બરજોરજી દાદીબરજોર.............. ૬૮૪
નશરવાંનજી બહમનજી, ડાકટર..................... ૧૩૯
નશરવાંનજી બહમનજી ભરૂચા..................... ૪૮૦
નશરવાંનજી બહમનજી મુલ્લાં....................... ૪૪૭
નશરવાંનજી બહમનજી ભાવનગરી.....૪૭, ૭૨, ૧૫૩
નશરવાંનજી બહમનજી માસટર..................... ૨૯૯
નશરવાંનજી બહમનજી મોદી......૩૬, ૫૨, ૫૩, ૯૯, ૧૦૨, ૧૧૪, ૧૨૨, ૧૫૭, ૧૭૫, ૩૬૫, ૩૭૯, ૪૦૭, ૪૧૨, ૪૧૭, ૪૩૪, ૪૫૬, ૫૨૩, ૫૪૧, ૫૭૦,[૨] ૫૭૩
નશરવાંનજી બહમનજી મોદીની કુંo......૧૭૫, ૧૮૦, ૩૧૮, ૩૨૬, ૪૩૧, ૪૩૪, ૫૫૮, ૫૭૦
નશરવાંનજી બહમનજી મોદીના છોકરાઓ...... ૪૬, ૧૦૨, ૧૩૦, ૨૦૫, ૨૬૦, ૨૮૪, ૨૯૦ ૩૬૬, ૪૧૩, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૭૧, ૬૮૭
નશરવાંનજી બહમનજી વાડીઆ, કાનાનોરના...... ૧૫૭
નશરવાંનજી બહમનશાહ મેહતાજી......૧૯૦, ૨૦૫, ૫૮૭, ૬૮૮
નશરવાંનજી બેજનજી દસ્તુર........૯૬,[૨] ૯૭, ૬૯૨
નશરવાંનજી બેહરામજી ટોટીના, એ૦........... ૧૪૨
નશરવાંનજી બેહરાંમજી ઢાલા....................... ૩૬
નશરવાંનજી બેહરાંમજી નાણાંવતી.............. ૧૧૭[૨]
નશરવાનજી બેહરાંમજી પાલીસવાલા......... ૩૨, ૧૪૭
નશરવાંનજી બેહરાંમજી ભાઠેના.....................૪૮૦
નશરવ.નજી બેહરાંમજી શેકરેટરી ..૫૭, ૧૨૭, ૨૬૯, ૨૭૫, ૩૩૭,[૨] ૩૭૮, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૫૧, ૪૯૧, ૫૩૭,[૨] ૫૩૮, ૫૪૬, ૫૪૯, ૫૮૨, ૬૦૧, ૬૦૨, ૬૧૫, ૬૪૯, ૬૯૪, ૬૯૮
નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજી...૯૮, ૧૩૩, ૧૬૪, ૨૦૪, ૨૩૦, ૨૬૦, ૫૪૧, ૫૫૪
નશરવાંનજી મનચેરજી હોરમજજી કામાજી......... ૩૭૩[૨]
નશરવાંનજી મનચેરજી ગજધર...૪, ૫૫, ૫૬, ૨૦૦, ૩૫૩, ૪૫૫
નશરવાંનજી મનચેરજી દલાલ (ઇજનેર) એલ. સી. ઇ. ૩૭૫
નશરવાંનજી મનચેરજી નાદરશાહ........ .... ૩૫
નશરવાંનજી મનચેરજી પટેલ, એલાવના........... ૩૦૯
નેશરવાંનજી મનચેરજી ભાઇજી દલાલ ૬૬૨
નશરવાંનજી મનચેરજી વાડીઆ...૧૦, ૪૦, ૪૯, ૬૫, ૬૯, ૭૧, ૭૩, ૮૫, ૮૬, ૧૩૭, ૧૩૮, ૧૭૪, ૧૮૦, ૧૯૫, ૧૯૯, ૨૧૪, ૨૯૫

સફે.

નશરવાંનજી મનચેરજી વીમા દલાલ............... ૩૬૧
નશરવાંન મીનોચહેર સરાફ..................... ૫૧૯
નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ...૧,[૩] ૨, ૪, ૬, ૧૪, ૧૫, ૧૬, ૨૭, ૩૫, ૪૦, ૪૧, ૪૬,[૨] ૫૩,[૨] ૬૦, ૬૨, ૮૦, ૯૪, ૯૮,[૨] ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૧૬, ૧૨૫, ૧૨૯, ૧૩૭, ૧૩૮,[૨] ૧૪૬, ૧૫૪, ૧૬૧, ૧૬૫, ૧૭૩, ૧૭૪, ૧૮૦, ૧૮૯,[૨] ૧૯૦, ૧૯૫, ૨૧૪, ૨૧૫, ૨૧૯, ૨૩૫, ૨૪૧, ૨૪૪, ૨૪૮, ૨૪૯, ૨૫૧, ૨૬૦, ૨૬૯, ૨૭૫,[૨] ૨૭૮, ૨૮૯, ૩૦૪, ૩૧૩, ૩૧૭, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૩૩, ૩૩૪, ૩૬૫, ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૭૯, ૪૦૮, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૭, ૪૪૭,[૨] ૪૫૯, ૪૮૨, ૪૯૯, ૫૦૧,[૨] ૫૦૫,[૨] ૫૦૬, ૫૧૩, ૫૧૪,[૨] ૫૧૭, ૫૩૪,[૨] ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૫૬, ૫૭૧, ૫૮૧, ૫૮૨, ૫૯૯, ૬૦૭,[૨] ૬૧૦,[૩] ૬૧૮, ૬૨૫, ૬૨૬, ૬૩૪, ૬૩૬, ૬૪૬, ૬૪૮, ૬૫૨, ૬૫૮, ૬૬૩, ૬૭૦,[૨] ૬૭૮, ૬૮૩, ૬૮૫,[૨] ૬૮૬, ૬૮૮, ૬૯૨
નશરવાંનજી માણેકજી (પીટીટ) એંડ કુંο...... ૩૮૭
નશરવાંનજી માણેકજી લાંમ...........૨, ૭૪, ૨૧૯[૨]
નશરવાંનજી માણેકજી તાતા..................... ૨૫૪
નશરવાંનજી માણેકજી દરબારી.................. ૧૯૬
નશરવાંનજી માણેકજી વાડીઆ.................. ૪૫૨
નશરવાંનજી માણેકજી ગજદર...................... ૬૯૨
નશરવાંનજી મેહરવાંનજી ખાંનસાહેબ.........૪૩૪, ૪૯૮
નશરવાંનજી મેહરવાંનજી નાણાંવટી............... ૪૪૮
નશરવાંનજી મેહરવાંનજી પટેલ........... ૯૯, ૩૨૨
નશરવાંનજી મેહરવાંનજી પાવરી.................. ૩૧૫
નશરવાંનજી મેહરવાંનજી પારખ, ડાકટર......૨૪૮, ૬૬૨
નશરવાંનજી મેહરવાંનજી પાંડે...૪, ૫, ૪૬, ૧૪૦, ૩૫૬, ૪૬૦, ૫૫૧, ૫૫૮, ૫૭૮, ૫૯૯, ૬૩૧, ૬૪૯, ૬૬૯
નશરવાંનજી મેહરવાંનજી બનાજી.................. ૪૯
નશરવાંનજી મેહરવાંનજી મીઠાઇવાલા..................૨
નશરવાંનજી રતનજી તાતા......૪, ૧૯, ૪૧, ૫૩, ૬૮, ૭૨, ૮૬, ૯૨, ૧૦૮, ૧૧૪, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૫૪, ૧૭૩, ૧૭૫, ૨૧૫, ૨૪૧, ૨૫૨,[૨] ૨૬૦, ૨૭૫, ૨૯૦, ૩૬૬, ૪૦૮, ૪૨૭,[૨] ૪૩૧, ૪૫૬, ૪૬૭, ૫૦૧, ૫૧૮, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૬૧,[૨] ૫૭૦, ૫૭૧, ૫૭૫, ૫૭૯, ૫૮૨, ૫૮૩, ૫૮૪,[૨] ૫૮૫,[૨] ૫૯૯, ૬૦૨, ૬૨૭,[૨] ૬૨૯,[૯] ૬૩૩, ૬૪૯, ૬૫૮, ૬૮૬, ૬૮૯[૨]
નશરવાંનજી રતનજી તાતાની કુંο...૧૪, ૧૭૫, ૨૧૫, ૨૫૨
નશરવાંનજી એંડ રતનજી....................... ૨૩૩
નશરવાંનજી રતનજી ભાએબા..................... ૨૭૮
નશરવાંનજી રૂસતમજી નાદરશાહ ૧૬૫, ૫૫૮, ૫૮૬
નશરવાંનજી રૂસતમજી દલાલ ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯, ૧૯૦, ૩૩૨, ૬૭૪
નશરવાંજી રૂસતમજી મેહતા, કરાંચીના......૨૬૭, ૩૪૭
નશરવાંનજી રૂસતમજી કઠોક ૨૫૭
નશરવાંનજી વીરજીભાઇ ગોઇપોરીઆ...... ૨૫૪, ૫૩૨
નશરવાંનજી શાપુરજી ચોકીદાર...............૫૬, ૮૭
નશરવાંનજી શાપુરજી તવરીઆ ૬૬૨
નશરવાંનજી શેહરીઆરજી કરંજીઆ ૬૬૨
નશરવાંનજી શેહરીઆરજી જીનવાલા ૨૧૦, ૩૪૩, ૬૬૭, ૬૮૮
નશરવાંનજી શેરાબજી ચીનાઇ ૨૪૪, ૫૮૫
નશરવાંનજી શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ... ૨૭, ૪૫૬
નશરવાંનજી શેરાબજી મુલ્લાંફીરોઝના ૩૯૧
નશરવાંનજી શેરાબજી વજીફદાર........... ૬૦, ૪૦૭, ૪૦૮, ૬૭૬
નશરવાંનજી શેરાબજી સુરતી ૩૩, ૯૮, ૯૯, ૩૦૩
નશરવાંનજી હીરજીભાઇ કરાંની................. ૩૩૨, ૪૬૮, ૬૬૭
નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલ .... ૧૯૨, ૨૪૩, ૩૨૬, ૩૨૭, ૩૨૮, ૩૯૨, ૪૬૬, ૪૯૭,[૨] ૫૬૬,[૨] ૭૦૪[૨]
નશરવાંનજી હીરજી, તબેલાવાલા................ ૩૧૩
નશરવાંનજી હોરમજજી, ભરૂચના ૧૯૧
નશરવાંનજી હોરમજજી કામાજી.................. ૫૭૩
નશરવાંનજી હોરમજજી ઘાસવાલા............૯૦, ૩૬૬
નશરવાંનજી હોરમજજી આલપાઇવાલા............ ૩૫૫
નશરવાંનજી હોરમજજી ઘીસતા.................. ૪૬
નશરવાંનજી હોરમજજી થાંણેવાલા................ ૩૯૧
નશરવાંનજી હોરમજજી બીલીઆ ૧૭૫
નશરવાંનજી હોરમજજી મેગુશી................. ૧૯૪
નશરવાંનજી હોરમજજી મંદેવીઆ ૪૧૬
નશરવાંનજી હોરમજજી મેહતા ૫૫, ૧૩૦
નશરવાંનજી હોરમજજી મેહતાની કુંο........૯૬, ૯૭

સફે.

નશરવાંનજી હોરમજજી સરાફ ૨૭૬
નશરવાંનજી હોરમજજી ચોકસી.................. ૬૬૨
નાનજી નવરોજજી.............................. ૫૩૫
નાનજી રતનજી................................ ૫૩૫
નાદરશાહ એદલજી દીનશાહ, કરાંચીના......૩૪૬, ૩૪૭
નાદરશાહ દાદાભાઇ ભેદવાર ૬૨૩
નાદરશાહ દાદાભાઇ કમીશરીવાલા ૪૩૯
નાદરશાહ નવરોજજી કાબરાજી ૩૪૦, ૬૯૭
નાદરશાહ હોરમજજી બીલીમોરીઆ, દલાલ...૩૫૬, ૬૮૩
નાદરશાહ હોરમજજી સુખીઆ, ડાકટર......૬૨૨, ૬૩૮, ૬૯૪

નાનાભાઇ અરદેસર મુસ......૩૨૮, ૫૫૫, ૬૨૨, ૬૬૧
નાનાભાઇ એદલજી દુબાશ ૫૫૦
નાનાભાઇ કાલાભાઇ જંબુસરવાલા.............. ૧૮૮
નાનાભાઇ કાવશજી કેઆસ ૧૧૭
નાનાભાઇ કાવશજી ખાનસાહેબ...........૩૦૦, ૫૬૧
નાનાભાઇ કુવરજી મોદી, ડાકટર...૧૪૫, ૫૧૯, ૫૫૪, ૬૨૨, ૭૦૧
નાનાભાઇ કાંનજીભાઇ ડીસાવાલા ૧૨૭
નાનાભાઇ ચાંનજીભાઇ ગોરવાલા, કરાંચીના...... ૨૬૦, ૨૬૭, ૫૨૯

નાનાભાઇ જમશેદજી ગજધર ૨૨૫
નાનાભાઇ જમશેદજી મુસ ૨૫૮
નાનાભાઇ જમશેદજી દુબાશ ૩૭૪
નાનાભાઇ દાદાભાઇ, બીલીમોરાવાલા...... ૧૯૪,[૨] ૬૮૬
નાનાભાઇ દાદાભાઇ સતારાવાલા ૬૫૪, ૬૬૨
નાનાભાઇ દોરાબજી ચોથીઆના છોકરાઓ ૧૪૧
નાનાભાઇ ધનજીભાઇ ૬૮૮
નાનાભાઇ ધનજીભાઇ બનાજી...............૧૬૧, ૩૦૯
નાનાભાઇ નવરોજજી દારુ ૨૧૫, ૨૧૮
નાનાભાઇ નવરોજજી શેઠના.................... ૨૮૧
નાનાભાઇ નવરોજજી કાતરક ૫૧૯, ૬૨૨, ૬૬૪
નાનાભાઇ નશરવાંનજી માસટર..... ......૨૦૮,[૩] ૨૯૨, ૨૯૪, ૩૭૫, ૫૦૯

નાનાભાઇ નશરવાંનજી લાકડાંવાલા............... ૪૪૦
નાનાભાઇ પાલણજી શેઠના ૬૭૭
નાનાભાઇ પેશતનજી ભરુજીના ૧૧૭
નાનાભાઇ પેશતનજી રાંણા ૧૬
નાનાભાઇ અને પેશતનજી ફરાંમજી કાવશજી બનાજી ૫૪૬

નાનાભાઇ ફરાંમજી ઇરપેનસરના........... ૧૧, ૩૪૬[૨]
નાનાભાઇ ફરાંમજી કાવશજી બનાજી...૬૯, ૫૪૯, ૬૧૯
નાનાભાઇ ફરાંમજી દાવર................ ૨૨૩, ૪૬૩
નાનાભાઇ ફરાંમજી દાવરના છોકરાઓ...... ૩૫૮, ૪૬૩
નાનાભાઇ ફરાંમજી નાનાભાઇ દાવર............. ૪૮૦
નાનાભાઇ ફરાંમજી મેસમેન ૬૩૦
નાનાભાઇ ફરાંમજી સોપારીવાલા ૫૮૧
નાનાભાઇ બરજોરજી પાદરીના ૧૪૨
નાનાભાઇ બરજોરજી મેહતા, રંગુનવાલા... ૨૫૧, ૩૪૫
નાનાભાઇ બરજોરજી વાછા......... ૩૬, ૩૭૨, ૫૪૮
નાનાભાઇ બરજોરજી સકલાતવાલા.............. ૯૧
નાનાભાઇ બહમનજી સકલાતવાલા... ૧૭, ૨૬, ૧૧૪, ૧૫૮, ૪૫૬

નાનાભાઇ બહમનજી મારશલના......... ૩૫૬, ૩૬૯
નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ...૨૭, ૪૦, ૪૧, ૧૧૪, ૧૨૯, ૧૩૮, ૧૭૫, ૨૧૮, ૨૨૨, ૨૩૫, ૨૪૨, ૨૬૫, ૨૬૮, ૨૮૩, ૨૮૪, ૨૮૫, ૨૮૮, ૨૯૫, ૩૧૮,[૨] ૩૨૨, ૩૪૦, ૩૪૮, ૩૫૮, ૩૬૨, ૩૭૯, ૩૮૬, ૩૯૦,[૨] ૩૯૩,[૨] ૩૯૭, ૩૯૯, ૪૦૯, ૪૧૦, ૪૧૨,[૨] ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૨૯, ૪૩૩, ૪૩૭, ૪૫૩,[૨] ૪૫૯, ૪૬૦,[૨] ૪૬૫, ૪૮૧, ૪૯૯, ૫૦૬, ૫૦૭,[૨] ૫૧૧, ૫૧૭, ૫૩૩, ૫૩૪,[૨] ૫૩૯,[૩] ૫૪૧,[૨] ૫૪૬, ૫૪૯, ૫૫૦, ૫૫૨,[૨] ૫૫૯, ૫૬૧, ૫૬૬, ૫૭૦, ૫૭૫, ૫૭૮,[૨] ૫૮૯, ૫૯૮, ૬૦૭,[૨] ૬૧૫, ૬૧૮,[૨] ૬૨૫, ૬૨૬, ૬૨૭, ૬૪૯, ૬૫૯,[૨] ૬૬૭, ૬૭૦,[૨] ૬૭૮, ૬૮૧,[૨] ૬૮૩, ૬૮૫,[૩] ૭૦૫
નાનાભાઇ બેહરામજી ડાકટર........... ૫૫૪, ૬૬૧
નાનાભાઇ બેહરામજી મસાંની ૩૪૮, ૪૮૦
નાનાભાઇ ભીખાજી ૫૩૬
નાનાભાઇ ભીખાજી મીસ્ત્રી ૬૯૭
નાનાભાઇ માણેકજી ગજધર.........૫૬,[૨] ૮૬, ૮૭,[૨] ૮૮,[૨] ૧૪૮, ૨૬૦, ૩૨૫, ૩૨૬, ૩૯૯, ૪૨૬, ૪૩૧, ૫૬૮, ૬૮૬
નાનાભાઇ મેહરવાંનજી મસાલાવાલા ૫૫, ૩૬૧, ૩૬૨
નાનાભાઇ રતનજી ચીચગર ૧૪૦, ૨૧૬, ૩૫૫, ૫૦૧, ૬૦૦, ૬૦૭, ૬૬૭
નાનાભાઇ રૂસતમજી ઉમરીગર...... ૫૫૫, ૬૬૨, ૬૬૪
નાનાભાઇ રૂસતમજી મનજીવરા................. ૩૦૧

સફે.

નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીના .... ૩૮, ૪૨[૨], ૫૫, ૬૬, ૬૮, ૭૧, ૧૦૩, ૧૧૫, ૧૭૨, ૨૨૬, ૨૩૪, ૨૩૫, ૨૪૧,[૨] ૨૫૮, ૨૬૦, ૨૬૧, ૨૬૬, ૨૬૮, ૨૭૦, ૨૭૧, ૨૭૨, ૨૮૦, ૨૮૭,[૨] ૨૮૮, ૩૦૪, ૩૨૧, ૩૨૬, ૩૪૪, ૩૪૮, ૩૪૯, ૩૬૧, ૩૬૫, ૩૭૫, ૩૭૬,[૨] ૩૮૩, ૪૨૩, ૪૩૫,[૨] ૪૩૮, ૪૪૪, ૪૬૮, ૪૮૨, ૪૯૫, ૪૯૮, ૫૦૧, ૫૧૯, ૫૪૪, ૫૪૬, ૫૬૧, ૫૭૨, ૬૪૯, ૬૬૭, ૬૭૦, ૬૭૬

નાનાભાઇ શાપુરજી પટેલ, તવરીના ૨૯૨

નાનાભાઇ શેરાબજી દાવર........... ૧૭, ૧૪૭, ૨૧૪, ૨૪૯, ૨૫૮, ૩૭૪

નાનાભાઇ એન્ડ શેરાબજી, દુબાશી.............. ૩૧૩

નાનાભાઇ શેરાબજી હીરામાણેકના .... ૩૫૮[૨]

નાનાભાઇ હોરમજજી મુસ ૩૪૮

નાનાભાઇ હોરમજજી હારડા ૧૯૫

નાનાભાઇ હોરમજજી થાણેવાલા................. ૩૯૧

નાલીબાઇ પેશતનજી સરાફ ૪૪૩

નાલીબાઇ મેહરવાંનજી મેહતા ૯૮

નાલીબાઇ ભીખાજી નવરોજજી ઇટાલીઆ......... ૪૧૮

નાલીબાઇ વીધવા શેરાબજી માછલીવાલા......... ૧૯૯

નાલીબાઇ વીધવા હોરમજજી કુવરજી ગજધર ... ૪૮૧

પ

પદમજી પેશતનજી, ખાનબાહદુર (પુણાંવાલા)... ૭, ૮, ૧૩, ૨૪, ૨૫, ૩૮, ૪૦, ૪૬, ૪૭, ૫૩, ૭૩, ૮૨, ૯૧, ૯૮, ૧૦૩, ૧૧૦, ૧૧૪, ૧૨૫,[૨] ૧૦૦, ૧૫૨, ૧૬૬, ૧૮૩, ૧૮૪, ૨૦૭, ૨૧૬, ૨૧૮, ૨૧૯, ૨૨૨, ૨૪૮, ૨૫૬, ૨૮૦, ૨૮૪, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૨૩,[૨] ૩૪૨, ૩૪૪, ૩૭૧, ૩૭૯, ૩૮૩, ૩૯૩, ૩૯૭, ૪૩૦,[૨] ૪૩૧,[૨] ૪૩૨, ૪૩૩, ૪૪૨, ૪૪૯, ૫૦૧, ૫૦૨, ૫૩૩,[૨] ૫૩૪, ૫૪૬, ૫૪૭, ૫૯૮, ૬૫૯, ૬૬૮

પરમાણંદ દોરાબજીની કું૦, ... ૩૬૦

પાલણ ફરેદુન, દસ્તુર.......................... ૩૭૨

પાલણજી આદરજી મીસતરી... ૩૩, ૧૧૨, ૨૬૭, ૩૪૬, ૫૬૬

પાલણજી એદલજી અપુ ૬૨૨

પાલણજી કાનજીભાઇ લાકડાંવાલા.............. ૬૮૬

પાલણજી કાલાભાઇ શબાવાલા.................. ૩૬૦

પાલણજી કાવશજી બાંબોટવાલા................ ૩૫૬

પાલણજી કાવશજી માડન, એ૦.............. ૬૨

પાલણજી ખરશેદજી કામા........૨૯૧,[૨] ૪૪૮, ૫૯૯

પાલણજી ખરશેદજી શેઠના..................... ૩૬૦

પાલણજી જમશેદજી, ભરૂચના ૧૮૬

પાલણજી જીવાજી પીઠાવાલા ૨૨

પાલણજી જીવણજી પાલમકોટવાલા............... ૪૯૬

પાલણજી જીવણજી મીસતરી............૩૪૨, ૩૪૩

પાલણજી દાદાભાઇ ચવના ૨૪૨

પાલણજી દોરાબજી મેહરજી ૧૫૦, ૧૭૬

પાલણજી દોરાબજી મેહરજીના છોકરાએ ૯૦

પાલણજી દોરાબજી રાંનજી ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૧૫, ૧૮૦, ૫૯૯

પાલણજી દોરાબજી લાલકાકા...... ૪૫૬, ૫૬૩, ૫૮૮

પાલણજી ધનજીભાઇ પાંડેવાલા...... ..... ૧૫૦, ૨૦૫, ૬૯૯

પાલણજી ધનજીભાઇ પાંડેવાલાના છોકરાએ...૪૦, ૪૬, ૧૩૦, ૧૫૦, ૧૮૦, ૫૩૪

પાલણજી નવરોજજી પાવરી..............૫૫૫, ૬૯૨

પાલણજી નવરોજજી દાવર ૫૮૧

પાલણજી નશરવાનજી ખંબાતા........... ૨૭૮, ૩૦૩

પાલણજી નશરવાંનજી પટેલ..................... ૫૨૫

પાલણજી પેશતનજીની કું૦....................... ૨૬૫

પાલણજી પેશતનજી પોંહચખાંનાવાલા ...... ૬૮, ૨૯૦, ૩૨૨, ૩૬૨, ૩૯૩, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૫૬[૨]

પાલણજી પેશતનજી કોપર ૧૮૪, ૬૯૨

પાલણજી પેશતનજી ઘીહવાલા ૪૮૦

પાલણજી પેશતનજી બાટલીવાલા ૨૦૭

પાલણજી પેશતનજી ભેદવાર...................... ૬૮૩

પાલણજી પેશતનજી, ડાકટર..............૩૮૮, ૪૫૧

પાલણજી પેશતનજી સરાફ ૩૯૬

પાલણજી પેશતનજી રાગી ૬૦૦

પાલણજી ફરાંમજી ટીલીઆ, એ૦, વલસાડના ... ૧૪૨

પાલણજી ફરાંમજી મેહતા...... ૪૯, ૧૭૪, ૧૯૩, ૪૫૬, ૫૭૮, ૬૫૮

પાલણજી ફરાંમજી મોવડાંવાલા ૫૫૮

પાલણજી ફરાંમજી શેઠના.................૨૮૧, ૩૧૩

પાલણજી બહમનજી પાલખીવાલા ૨, ૧૬૫, ૪૬૧

સફે.

પાલણજી બરજોરજી દેસાઇ........૩૨૮, ૩૫૫, ૪૩૯, ૬૮૮, ૬૮૯
પાલણજી બાપુજી શેઠના ૨૩૦
પાલણજી બેજનજી કોટવાલ ...... ૨૨, ૨૫૦,[૩] ૨૫૫, ૨૯૨, ૩૦૯, ૩૧૭, ૩૩૨
પાલણજી મનજી (પાલણખાં), સુરતના ...૧૭૬, ૩૦૧
પાલણજી મેહરવાંનજી ખોખરી ૩૬૯
પાલણજી મેહરવાંનજી મીસ્ત્રી ૫૦૫
પાલણજી રતનજી દાદાચાંનજી, એ૦ .... ૨૬૩
પાલણજી રતનજી પટેલ ૬૭૭
પાલણજી રૂપજીની કું. ૨૦૮
પાલણજી રૂસતમજી દુમસીઆ (ઉસતાદ)......... ૧૬૭
પાલણજી રૂસતમજી આંતીઆ ૨૭૬
પાલણજી રૂસતમજી કમીશરીવાલા.............. ૩૭૫
પાલણજી શાપુરજી પીટર ૩૬૭
પાલણજી હીરજીભાઇ બાટલીવાલા... ૨, ૪૦, ૪૮, ૫૮, ૩૬૯, ૫૯૯
પાલણજી હીરજીભાઇ (બાટલીવાલા) સનસ ૩૧૩, ૩૬૯, ૫૯૯
પાલણજી હોરમજજી અથુગર.................. ૩૧૭
પાલણજી હોરમજજી કાપડીઆ... ૬૫, ૧૩૮, ૧૪૬, ૧૭૫, ૧૮૦, ૧૯૧, ૨૦૮, ૨૭૨, ૪૨૮, ૫૫૮
પાલણજી હોરમજજી (કાપડીઆ) ની કું૦...૮૬, ૨૦૮
પાલણજી હોરમજજી (કાપડીઆ) સનસ એંડ કું૦.......................... ૧૭૫, ૨૦૮, ૨૬૦
પાલણજી હોરમજજી કાતગરા................. ૬૬૨
પાલણજી હોરમજજી દાદાચાંનજી, ડાકટર...૧૪૫, ૫૧૯, ૬૨૨, ૬૮૨
પાલણજી હોરમજજી નાજર..... .... ૨૫૦[૩]
પાલણજી હોરમજજી નીકલસન.................. ૪૦૬
પાલણજી હોસંગજી ડોટીવાલા ૨૪૪
પીરોજબાઇ ધણી ખરશેદજી પાલણજી પાંઉવાલા... ૫૭૫
પીરોજબાઇ વીધવા જમશેદજી એદલજી વાડીઆ... ૧૧૦
પીરોજબાઇ જમશેદજી દોરાબજી લાલકાકા...... ૫૪૦
પીરોજબાઇ ધણી જમશેદજી ફરદુનજી પારખ... ૨૩
પીરોજબાઇ જમશેદજી ગાંધી.................. ૫૬૬
પીરોજબાઇ ધણી જીજીભાઇ ધનજીભાઇ સરાફ... ૧૬૪
પીરોજબાઇ ધણી જાંગીરજી જમશેદજી ઇરાની... ૯૮
પીરોજબાઇ (મેહરબાઇ) ધણી ડોશાભાઇ રતનજી કોહલા ૨૦, ૨૧૭, ૨૨૧

સફે.

પીરોજબાઇ વીધવા દાદાભાઇ માણેકજી વાછા... ૩૬,[૨] ૩૭૨, ૫૪૮, ૫૫૯
પીરોજબાઇ ધણી દાદાભાઇ એદલજી આલબલેસ... ૬૪૮
પીરોજબાઇ વીધવા દીનશાહ નાનાભાઇ દાવર... ૪૩૫
પીરોજબાઇ ધણી દોરાબજી પાલણજી પાંઉવાલા... ૫૯૦
પીરોજબાઇ વીધવા ધનજીભાઇ ડોશાભાઇ મામા... ૯૮
પીરોજબાઇ ધણી નવરોજજી નશરવાનજી ગજધર... ૧૯૫
પીરોજબાઇ વીધવા નવરોજજી શોરાબજી રૂસતમ ફરાંમના...................................... ૩૦૨
પીરોજબાઇ ધણી નશરવાંનજી બહમનજી મોદી... ૫૪, ૧૨૨
પીરોજબાઇ વીધવા નશરવાંનજી જાંગીરજી વાડીઆ...૪૦૮
પીરોજબાઇ ધણી નશરવાંનજી અરદેશર વાડીઆ... ૫૨૪, ૫૭૬
પીરોજબાઇ ધણી નશરવાંનજી હોરમજજી મેહતા... ૫૯૭
પીરોજબાઇ વીધવા પેશનનજી મેહરવાંનજી મેહર હોમજીના ૫૧
પીરોજબાઇ ફરાંમજી કાવશજી બનાજી ૬૯
પીરોજબાઇ ધણી ફરાંમજી ડોશાભાઇ મામા ૫૪૪
પીરોજબાઇ ધણી ફરાંમજી હોરમજજી શેઠના ... ૨૬૦
પીરોજબાઇ ધણી ફરાંમજી અરદેશર દાવર ૬૭૩
પીરોજબાઇ ધણી બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજર ... ૨૦૫
પીરોજબાઇ વીધવા બરજોરજી મેહરવાંનજી માવજી ... ૧૯૫
પીરોજબાઇ ધણી બેહરાંમજી બેજનજી કોલાબેવાલા ૨૮૯
પીરોજભાઇ ધણી માણેકજી હીરજીભાઇ પટેલ ... ૧૩૬
પીરોજબાઇ ધણી માણેકજી હોરમજજી માજુ ... ૨૨૧
પીરોજબાઇ ધણી મેહરવાંનજી શોરાબજી મેજર ... ૩, ૮૩
પીરોજબાઇ ધણી રતનજી જાંગીરજી એંટી ૧૨
પીરોજબાઇ વીધવા રતનજી રૂસતમજી સુખીઆ... ૨૨૦
પીરોજબાઇ વીધવા રૂસતમજી નવરોજજી મોટાભાઇ ૩૦૦, ૩૩૫
પીરોજબાઇ ધણી રૂસતમજી ફરાંમજી ધાતીગરા ... ૨૨૯, ૨૩૦
પીરોજબાઇ ધણી રૂસતમજી શાપુરજી ઉમરીગર... ૧૪૫
પીરોજબાઇ ધણી શાપુરજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા... ૨૮, ૪૧, ૮૨, ૧૩૦, ૧૪૩, ૧૪૪, ૧૬૪, ૩૩૦, ૩૫૬, ૩૬૬, ૩૯૩, ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૭૧, ૫૮૯, ૬૦૨
પીરોજબાઇ ધણી સંતોકજી નાનાભાઇ દાવર... ૩૬૪

સફે.

પીરોજબાઇ હોરમઝજી દારાશાહજી ખાનસાહેબ... ૨૨૦
પીરોજા ધણી ડોશાભાઇ રૂસતમજી બીલીઆ... ૯૮
પીરોજશાહ અરદેશર, ભરૂચના................ ૧૮૬
પીરોજશાહ આદરજી ગાંધી, કરાંચીના........... ૩૪૭
પીરોજશાહ એદલજી દારૂવાલા ૪૩૯
પીરોજશાહ એદલજી સખીદાસ.................... ૫૬૬
પીરોજશાહ કાવશજી પોંહચા...................... ૧૯, ૨૧, ૬૪૪
પીરોજશાહ કાવશજી પંથકી ૩૫૩
પીરોજશાહ કાવશજી કંત્રાક્ટર..................... ૫૫૪
પીરોજશાહ કાવશાહ નાણાંવટી........ ૩૧૪, ૩૮૭
પીરોજશાહ જમશેદજી નાણાંવતી, ડાકટર...... ૧૧૭
પીરોજશાહ જમશેદજી દમણીઆ, ડાકટર...૩૧૫, ૩૫૬, ૩૮૭, ૪૩૮, ૪૩૯, ૪૬૬, ૫૫૪, ૬૨૫
પીરોજશાહ જીવણજી કંત્રાક્ટર.................... ૩૫૬
પીરોજશાહ જાંહગીરશાહ તાલેયારખાં........... ૬૨૨
પીરોજશાહ દાદાભાઇ ભેદવાર...૫૯, ૨૧૬, ૨૪૩, ૫૬૪, ૫૯૨
પીરોજશાહ દાદાભાઇ મોદી............ ૪૮૦, ૬૭૨
પીરોજશાહ દારાંજી મીરઝાં ૩૫૩
પીરોજશાહ દારાશાહ માણેકશાહના.......... ૫૧૯
પીરોજશાહ દીનશાહ દલાલ ૧૮૯
પીરોજશાહ દીનશાહ મુકાદમ.................... ૪૪૯
પીરોજશાહ દીનશાહ કુપર........................ ૬૨૩
પીરોજશાહ ધનજીભાઇ આલબલેસ ૪૦૭, ૫૧૪
પીરોજશાહ ધનજીભાઇ બનાજી.............. ૩૭૫
પીરોજશાહ ધનજીભાઇ સરાફ.................. ૩૭૫
પીરોજશાહ નશરવાંનજી કરાંની.................. ૧૪૯
પીરોજશાહ નશરવાંનજી નાણાવતી......... ૫૮, ૧૧૭
પીરોજશાહ નશરવાંનજી પલીડર ૧૪૦
પીરોજશાહ નાનાભાઇ ગોરવાલા............... ૨૬૭
પીરોજશાહ પાલણજી ડાકટર... ૩૧૫, ૫૫૪, ૬૨૧
પીરોજશાહ પાલણજી મુલ્લાં........... ૫૫૫, ૬૬૨
પીરોજશાહ પેશતનજી કાપડીઆ ૪૮૦
પીરોજશાહ પેશતનજી ચાહેવાલા......૨૪, ૧૦૩, ૧૧૫
પીરોજશાહ પેશતનજી તાલેયારખાં.........૪૮૦, ૫૬૦
પીરોજશાહ પેશતનજી દુબાશ, કરાંચીના ...૩૪૬, ૫૭૪
પીરોજશાહ પેશતનજી મેહરજી... ૧૪૬, ૩૩૮, ૩૪૮[૨]
પીરોજશાહ પેશતનજી (મેહરજી) ની કું૰ ૨૪૧
પીરોજશાહ પેશતનજી મેહરહોમજીના ...... ૧૯, ૨૧,[૨] ૨૭, ૯૩, ૩૮૭, ૫૮૪
પીરોજશાહ પેશતનજી વાડીઆ ૬૪૯
પીરોજશાહ બરજોરજી ડાકટર ૪૮૦
પીરોજશાહ બરજોરજી મોદી....................... ૪૮૦
પીરોજશાહ બહમનજી છીછીભાઇ ૨૫૮
પીરોજશાહ બહમનજી પીટીટ ૫૧૫
પીરોજશાહ બેહરાંમજી ભરૂચા..... ૪૩૯ ૫૫૪, ૬૨૧
પીરોજશાહ મનચેરજી ચહલા ૩૫૬
પીરોજશાહ મનચેરજી ગીમી........................ ૪૪૬
પીરોજશાહ માણેકજી કાકા ૩૫, ૫૩૭, ૬૪૯
પીરોજશાહ માણેકજી મોદી........................ ૬૬૨
પીરોજશાહ મેહરજી ... ૯, ૧૬, ૨૧, ૮૯, ૧૦૩, ૧૮૦,
પીરોજશાહ મેહરવાંનજી છીછીભાઇ ... ૨૪૦, ૨૫૮, ૩૧૩, ૩૫૮, ૪૩૨, ૪૬૭, ૫૫૨, ૫૯૯, ૬૪૯, ૬૭૯
પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મીનવાલા ૩૧૬, ૪૯૫
પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા ... ૫, ૧૦, ૨૧, ૫૯, ૬૬, ૬૮, ૮૧, ૧૧૧, ૧૪૦, ૧૪૯, ૧૫૦, ૨૧૦, ૨૧૫, ૨૩૫, ૨૫૧, ૨૬૨, ૨૭૬, ૨૮૦, ૨૮૮,[૩] ૨૯૫, ૩૨૦, ૩૨૨, ૩૨૬,[૨] ૩૩૬, ૩૭૯, ૩૯૩, ૪૦૩, ૪૧૨, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૫૧, ૪૫૩, ૪૬૦, ૪૬૮, ૪૮૨,[૨] ૪૯૦, ૪૯૧, ૫૦૭, ૫૧૭, ૫૩૪,[૨] ૫૩૯, ૫૪૬, ૫૫૫, ૫૬૧, ૫૭૫, ૫૯૨, ૫૯૯, ૬૦૨, ૬૦૫, ૬૦૭,[૨] ૬૨૭, ૬૪૯, ૬૫૯, ૬૬૦, ૬૬૭, ૬૭૦,[૨] ૭૦૫
પીરોજશાહ મેહરવાંનજી હકીમ ૫૧૯, ૬૨૨
પીરોજશાહ રતનજી કામાજી ૨૧, ૬૪૯
પીરોજશાહ રતનજી મીનવાલા ૨૬૭
પીરોજશાહ રતનજી હમાવાલા ૧૯૦
પીરોજશાહ રૂસતમજી ધનજી મેહતાના (સુરતી)... ૫૯ ૨૫૮, ૩૭૪
પીરોજશાહ રૂસતમજી દલાલ, ભરૂચના... ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮,[૨] ૧૮૯, ૧૯૦,[૩] ૨૨૩, ૩૨૩, ૬૭૪
પીરોજશાહ રૂસતમજી બાટલીવાલા ......૩૪૮,[૨] ૩૪૯
પીરોજશાહ શાપુરજી, સુરતના ૨૭૧
પીરોજશાહ શાપુરજી હમીસરીવાલા......૩૫, ૪૭, ૫૪, ૭૨, ૭૭, ૮૦, ૧૩૧, ૩૩૨, ૩૫૧, ૪૨૩, ૬૪૫
પીરોજશાહ શેહરીઆરજી ભરૂચા ૩૬૭
પીરોજશાહ શેરાબજી કોહલા ૬૭૭
પીરોજશાહ શેરાબજી સોલન ૬૪૯
પીરોજશાહ હોરમજજી ખરાસ......૨૬૭, ૨૮૯, ૩૪૬

સફે.

પીરોજશાહ હોરમજજી હકીમ ૭૦૧
પી. એંડ ડી. એન. કામાની કું૦ .... ૫૫૩
પી. એંડ સી. એન. કામાની કું૦.............. ૫૫૩
પુતલીબાઇ ધણી અરદેશર ફરામજી મુસ ૨૨૧
પુતલીબાઈ ધણી બહમનજી ખરશેદજી શેઠના ... ૪૨૫
પુતલીબાઇ ધણી રૂસતમજી ડોશાભાઇ જમશેદજી વાડીઆ... ૧૩૮, ૧૩૯, ૧૯૫
પુતલીબાઇ ધણી હોરમજજી રૂસતમજી દાવર ... ૧૬૯
પેશતનજી એંડ સનસ, આકોલાના ૪૩૯
પેશતનજી અરદેસર ની કું..................... ૪, ૫૨૮
પેસતનજી અરદેસરજી હોરમજજી વાડીઆ... ૪૬, ૩૯૩, ૫૫૫, ૬૩૦, ૬૪૫
પેશતનજી અસપંદીઆરજી ખંબાતા ૧૪૯, ૩૮૯
પેશતનજી અસપંદીઆરજી મોદી......... ૫૩૬, ૬૦૦
પેશતનજી અસપંદીઆરજી વલસાડા ૬૮૩
પેશતનજી અસલાજી કુંગાજી, ભરૂચના......... ૧૮૭[૨]
પેશતનજી ઉકરજી બનાજી ૬૬૧
પેશતનજી એજદીઆરજી ભરડા, એ૦ ... ૪૨૧, ૪૨૫
પેશતનજી એદલજી ખંબાતા.................. ૧૭, ૩૫
પેશતનજી એદલજી ગજધર........... ૮૭, ૯૭, ૯૯
પેશતનજી એદલજી મીસતરી..................... ૨૫૩
પેશતનજી એદલજી દુબાશ...................... ૫૫૫
પેશતનજી એદલજી બાઇસ......... ૧૪૯, ૨૬૬, ૫૧૧
પેશતનજી એદલજી ભંડારા...................... ૨૮૨
પેશતનજી એદલજી બાકસટર...... ૧૪૧, ૨૭૬, ૩૩૦
પેશતનજી એદલજી રીવેટના....................... ૫૫૬
પેશતનજી એદલજી મના.......................... ૧૮૯
પેશતનજી એદલજી મોદી......................... ૨૧૬
પેશતનજી એદલજી સુખીઆ ૧૩, ૩૬,[૩] ૭૪, ૮૩, ૨૪૮
પેશતનજી એદલજી સખીદાસ................. ૩૪૮
પેશતનજી એદલજી સરાફ......................... ૪૪૩
પેશતનજી કારાભાઇ પોસ્ટ - માસટર, કરાંચીના... ૧૭
પેશતનજી કાલાભાઇ વકીલ.............. ૨૮૦, ૫૨૬
પેશતનજી કાવશજી અસલાજી ભરૂચા........... ૩૬૯
પેશતનજી કાવશજી કાપડીઆ.................... ૧૫૧
પેશતનજી કાવશજી કાંગા......................... ૬૪૯
પેશતનજી કાવશજી કાંગા......................... ૬૮૩
પેશતનજી કાવશજી ખરાસ ...૪૬, ૧૦૩, ૧૧૬, ૧૫૮, ૧૮૦, ૫૩૩, ૬૦૦
પેશતનજી કાવશજી બાપાસોલા.................. ૫૮૧
પેશતનજી કાવશજી ઘડીઆલી........... ૨૫, ૧૦૩
પેશતનજી કાવશજી ચોકસી........................ ૩૩૬
પેશતનજી કાવશજી નાળીએરવાલા............... ૫૩૫
પેશતનજી કાવશજી પીટીટ... ૯૯, ૩૯૫, ૪૬૧, ૫૧૪, ૫૧૫, ૬૫૨,[૨] ૬૭૦
પેશતનજી કાવશજી મેહતા, નેહાવવાલા...... ૫૫, ૩૨૫
પેશતનજી કાવશજી રબાડી, એ૦... ૩૭, ૧૫૨, ૨૩૩, ૩૨૩, ૩૪૯, ૩૫૦, ૪૩૫
પેશતનજી કાવશજી મોવડાંવાલા................. ૧૮૮
પેશતનજી કાવશજી શેઠના... ૩૬, ૪૩, ૪૬, ૯૮, ૧૬૭, ૨૯૦, ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૭૧
પેશતનજી કાવશજી સુખા એહરાના............... ૩૯૯
પેશતનજી કાવશજી આઇએમ, સોલીશીટર ... ૧૪૦, ૩૦૯, ૪૩૮, ૪૭૬, ૪૮૨, ૫૦૭, ૫૬૩, ૫૬૮, ૬૧૮
પેશતનજી કાવશજી દારૂવાલા.................. ૭૦૧
પેશતનજી કાવશજી સંજાણા........... ૧૧૨, ૪૬૬
પેશતનજી કુવરજી ડાકટર........................ ૩૫૦
પેશતનજી કુવરજી ઇટાલીઆ..................... ૪૮૦
પેશતનજી કુવરજી તાસકર....................... ૬૨૨
પેશતનજી કુવરજી શેઠના......... ૫૧૯, ૬૨૨, ૬૮૨
પેશતનજી કેરશાસપજી તાતા, એ૦......... ૩૫, ૩૬
પેશતનજી ખરશેદજી અદગરા..................... ૬૮૨
પેશતનજી ખરશેદજી કેરાંવાલા.................... ૬
પેશતનજી ખરશેદજી કેરાંવાલા, સુરતના......... ૧૬૬
પેશતનજી અને ખરશેદજી નશરવાંનજી કામાની કું૦ (પી. એંડ સી. એન. કામાની કું૦)......૧, ૯૬,[૨] ૯૭, ૩૫૫
પેશતનજી ખરશેદજી ઘડીઆલી ૩૯૧
પેશતનજી ખરશેદજી દીવેચા..................... ૧૮૪
પેશતનજી ખરશેદજી ભાજીવાલા............૨૭૬, ૩૮૯
પેશતનજી ખરશેદજી માડન...................... ૨૫૩
પેશતનજી ખરશેદજી મેહતા.........૨૭૬, ૩૪૮, ૩૫૬
પેશતનજી ખરશેદજી મોદી, ખંબાતના............ ૫૧૪
પેશતનજી ખરશેદજી સરાફ.......૩૫, ૫૩, ૬૫, ૯૦, ૧૦૩, ૧૨૫, ૧૩૦, ૧૩૭,[૨] ૧૩૮, ૧૫૪, ૧૮૦, ૫૯૯, ૬૦૦, ૬૪૯
પેશતનજી જમશેદજી, લીમડીવાલા......૧૨, ૨૧, ૧૧૨
પેશતનજી જમશેદજી.......................... ૧૦૩
પેશતનજી જમશેદજી, દુબાશ..................... ૩૧૩
પેશતનજી જમશેદજી સુરતી, ધનજી મેહતાના..... ૨૪૪, ૨૭૮

સફે.

પેશતનજી જમશેદજી બાટલીબોઇ................ ૫૩૭
પેશતનજી જમશેદજી માસટર................... ૩૦૩
પેશતનજી જમશેદજી મોતીવાલા.........૩૭૦,[૨] ૬૦૦
પેશતનજી જમશેદજી સંજાણા.................. ૬૬૨
પેશતનજી જામાસપજી મોદી.............. ૫૮૭
પેશતનજી જીજીભાઇ બાટલીવાલા ૨૫૩
પેશતનજી જીજીભાઇ મોટા નરશંગના ૧૭૬
પેશતનજી જીવણજી ભંડારા ૨
પેશતનજી જીવણજી (ભંડારા) એંડ કું૦ .... ૩૧૩
પેશતનજી જીવણજી પેશતનજી મેહરજી ૫૨૨
પેશતનજી જીવણજી જાબવાલા ૫૫૫
પેશતનજી જીવણજી માસટર.............. ૫૮૭, ૬૧૧
પેશતનજી જીવાજી જશુભાઇ ૧૮૭
પેશતનજી જીવાજી ડાકટર .... ૨૫૦[૨]
પેશતનજી જીવાજી ભાણુજા ૧૮૬
પેશતનજી જીવાજી દારૂવાલા, ભરૂચના......... ૧૯૦
પેશતનજી જીવાજી, દા૦, સાતપરાના .... ૬૨૦[૨]
પેશતનજી જાંગીરજી ૨
પેશતનજી જાંગીરજી કોહલા ૨૬૭
પેશતનજી જાંગીરજી તારાચંદ ... ૩, ૨૩,[૨] ૨૬, ૩૬, ૧૪૨, ૧૮૦, ૪૧૨, ૫૮૯, ૬૦૯
પેશતનજી જાગીરજી તાલેયારખાં...૩, ૩૫, ૫૮, ૧૧૫, ૧૪૯, ૧૫૯, ૨૫૨,[૩] ૨૫૩, ૨૫૬, ૨૬૧, ૨૮૪, ૨૮૬, ૩૨૦, ૩૩૮, ૪૭૮, ૫૦૪, ૫૨૦, ૫૭૯, ૬૦૪[૨]
પેશતનજી જાંગીરજી લામ.............. ૧૭૩
પેશતનજી જાગીરજી વકીલ.............. ૧૬૫
પેશતનજી અને ડોસાભાઇ ફરાંમજી કામાનાંની કું.... ૧, ૪, ૨૦૫, ૨૧૧, ૩૫૧
પેશતનજી ડોસાભાઇ કમીસરીવાલા ૩૮૮
પેશતનજી ડોસાભાઇ શેઠના ૪૧૯
પેશતનજી તેહમુલજી આશાવધદના............ ૬૫૭
પેશતનજી તેહમુલજી પાવરી............ ૬૮૯
પેશતનજી દાજીભાઇ ઉનવાલા ... ૧૪૦, ૩૦૬, ૩૩૮
પેશતનજી દાદાભાઇ આશાવધદના ૨૯૧
પેશતનજી દાદાભાઇ ખંબાતા ૩૫, ૪૩૫
પેશતનજી દાદાભાઇ નવસારીવાલા......... ૧૯૧, ૬૫૪
પેશતનજી દાદાભાઇ મરચંટ............ ૫૮૧, ૬૮૨
પેશતનજી દાદાભાઇ મુલ્લાંપીરોજ ૪૩૯
પેશતનજી દાદાભાઇ વાડીઆ...૪૦, ૧૦૨, ૧૩૮, ૧૭૩, ૨૧૪, ૨૪૧, ૬૭૨

સફે.

પેશતનજી દાદાભાઇ સરવેઅર ૬૪૯
પેશતનજી દારાંજી મીરજાં.............. ૩૫૩
પેશતનજી દીનશાહ એડનવાલા......૧૪૦, ૨૫૮, ૩૮૨
પેશતનજી દીનશાહ ઘાસવાલા ૬૬૨
પેશતનજી દીનશાહ, સોલીશીટર......૯૦, ૨૦૬, ૨૬૪, ૨૮૦, ૨૮૮, ૨૯૧, ૩૩૧, ૪૪૧,[૨] ૪૪૨, ૬૧૧
પેશતનજી દીનશાહ સોપારીવાલા ૨૭૬, ૩૭૫
પેશતનજી દીનશાહ, હાંગકાંગવાલા ૨
પેશતનજી દીનશાહ દસતુર, કરાંચીના............ ૨૬૭
પેશતનજી અને દોરાબજી નશરવાંનજી કામાજીની કું૦ .... ૧, ૨, ૩૫
પેશતનજી દોરાબજી કામાજી, ભરૂચના............ ૧૮૯
પેશતનજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા ૨૧૬, ૩૧૫, ૩૨૮, ૪૭૮
પેશતનજી દોરાબજી મેહરજી............ ૫૨૧
પેશતનજી દોરાબજી પાંડે............ ૫૪૯
પેશતનજી ધનજી રબઆ ૨૨૮
પેશતનજી ધનજીભાઇ કુરલાવાલા......... ૪૮, ૧૭૪, ૧૮૦, ૨૪૧, ૩૧૨, ૪૫૬
પેશતનજી ધનજીભાઇ દાવર............ ૮૫, ૧૭૫
પેશતનજી ધનજીભાઇ કાવશજી પટેલ............ ૩૭૯
પેશતનજી ધનજીભાઇ ફરાંમજી પટેલ...... ૩૨૨, ૩૯૦, ૪૩૨
પેશતનજી ધનજીભાઇ માસટર......૨૫૩, ૩૫૫, ૫૩૪
પેશતનજી ધનજીભાઇ માહલક્ષમીવાલા...... ૩૨૮, ૬૪૬
પેશતનજી ધનજીભાઇ મેહતા............ ૫૬, ૮૭
પેશતનજી નવરોજજી............ ૧૭
પેશતનજી નવરોજજી, એમ, વલસાડના......... ૧૪૨
પેશતનજી નવરોજજી ખરાસ............ ૧૩૦, ૧૮૦, ૩૦૬, ૪૨૧
પેશતનજી નવરોજજી કાપડીઆ......... ૨૦૮, ૨૭૫, ૩૪૮, ૫૫૮
પેશતનજી નવરોજજી દાવર............ ૧૩૦
પેશતનજી નવરોજજી પાવરી, ડાકટર...૧૨, ૩૫૬, ૬૯૩
પેશતનજી નવરોજજી પોંચા......... ૧૦, ૭૩, ૯૦,[૨] ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૨૬, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૭, ૧૩૮, ૧૮૦, ૧૯૩, ૨૧૩,[૨] ૨૩૪, ૨૪૦,[૨] ૨૪૧,[૨] ૨૭૫, ૩૧૨, ૪૧૨, ૪૫૬, ૫૧૭, ૫૫૦, ૫૫૩, ૬૪૪[૨]
પેશતનજી નવરોજજી બનાજી.........૯૦, ૧૮૦, ૪૫૬

સફે.

પેશતનજી નવરોજજી ભરૂચા (ઇડાંવાલા)...... ૧૧૭
પેશતનજી નવરોજજી ભરૂચા (મોવડાંવાલા)......૩૩૩,[૩] ૩૬૯, ૪૮૦, ૭૦૨
પેશતનજી નવરોજજી શેઠના.................... ૧૫૭
પેશતનજી નશરવાંનજી અંકલેસરીઆ જીનવાલા... ૧૪૫, ૪૪૦, ૫૨૪, ૬૬૭
પેશતનજી નશરવાંનજી બાટલીવાલા......૩૬, ૨૦૯, ૩૮૦
પેશતનજી નશરવાંનજી કેરાંવાલા.............. ૫૬૬[૨]
પેશતનજી નશરવાનજી માસટર (ધરડાના) એં૦,... ૨૯૯, ૬૩૦
પેશતનજી નશરવાંનજી માલેગામવાલા..... ...... ૧૧૬
પેશતનજી નશરવાંનજી વાડીઆ............ ૨૩૩, ૩૫૬, ૩૯૯, ૬૪૯
પેશતનજી નશરવાંનજી સીલીપની ગોદીવાલા...... ૮૮, ૩૬૬, ૫૩૭
પેશતનજી નશરવાનજી ચાવલ ૬૮૬
પેશતનજી નાથાજી દીવેચા ૬૮૪
પેશતનજી નાલાશેઠ ૪૩૨
પેશતનજી પાલણજી ભેદવાર ૩૪૬, ૫૨૯, ૬૦૪
પેશતનજી પાલણજી માકાબચાના...૪૧૨, ૫૨૦,[૨] ૭૯૧
પેશતનજી પુકરીડજ એંડ કું૦ .... ૩૧૩
પેશતનજી પોંદચાજી ૧૬૭
પેશતનજી ફરદુનજી.............................. ૨૬૫
પેશતનજી ફરાંમજી કામાજી ... ૧, ૩, ૧૪, ૧૬, ૨૬, ૩૫, ૪૦, ૮૩, ૯૦, ૧૦૩, ૧૦૯, ૧૧૪, ૧૨૧, ૧૨૭, ૧૫૪, ૧૬૫, ૧૭૫, ૧૮૦, ૩૫૮
પેશતનજી ફરાંમજી કામાજીની કું.... ૨, ૩, ૧૦, ૧૯૩, ૫૪૩
પેશતનજી ફરાંમજી ધડીઆલી ૩૫૫
પેશતનજી ફરાંમજી કાવશજી બનાજી ૬૯, ૫૪૯
પેશતનજી ફરાંમજી પાંડે.......................... ૫૫૬
પેશતનજી ફરાંમજી મેહતા, કલકતાવાલા ... ૯૬,[૨] ૯૭, ૧૨૯, ૨૫૧, ૩૪૫
પેશતનજી ફરાંમજી પોસ્ટવાલા (ચીનના) ૫૬૭
પેશતનજી ફરાંમજી વકીલ, અમદાવાદના ૧૦૪, ૧૪૫, ૧૮૩, ૨૭૦, ૩૫૨, ૫૪૦
પેશતનજી ફરાંમજી વેલાતી ૪૨૧
પેશતનજી બરજોરજી એંગી............૪૭, ૫૪, ૨૦૫, ૩૩૨, ૩૫૧, ૫૨૫, ૬૯૮
પેશતનજી બરજોરજી દાવર......................... ૯૦

સફે.

પેશતનજી બરજોરજી કુમાના..................... ૫૫૫
પેશતનજી બરજોરજી લાલા........................ ૪૫૪
પેશતનજી બરજોરજી મેહતા...................... ૩૭૦
પેશતનજી બહમનજી છજીભાઇ... ૨૪૨, ૨૬૮, ૩૨૨, ૩૭૮, ૪૬૬, ૫૯૯, ૬૪૯
પેશતનજી બહમનજી ધનજી મેહતાના (સુરતી), ડાકટર... ૪૦, ૧૯૨, ૪૨૬, ૫૦૮, ૫૩૭, ૫૩૮, ૬૬૭
પેશતનજી અને બહમનજી ફરાંમજી કામાજીની કું૦.... ૩, ૧૨૧, ૧૨૭
પેશતનજી બહમનજી મુનશી, વલસાડના......... ૧૪૨
પેશતનજી બહમનજી વાડીઆ (મોટા)......... ૬૦૨
પેશતનજી બાપુજી બુચીઆ...................... ૨૦૫
પેશતનજી બેજનજી કોટવાલ.................. ૨૨
પેશતનજી બેજનજી મીસતરી ૩૫૬
પેશતનજી બેજનજી મેહરહોમજીના... ૨૧, ૨૫૭, ૨૫૮
પેશતનજી બેજનજી સદરવાલા ૨૬૫
પેશતનજી બેજનજી થાણેવાલા................... ૩૧૬
પેશતનજી બેહરાંમજી એંગી......... ૧૮૩, ૨૧૪, ૨૧૮
પેશતનજી બેહરાંમજી કોટવાલ...... ૧૭, ૧૬૬, ૨૬૭,[૨] ૨૮૯, ૩૪૬,[૩] ૩૪૭
પેશતનજી બેહરાંમજી દાદાભાઇ કોહલા (પી. બેહરાંમજી)..............................૨૦૧, ૩૧૩
પેશતનજી બેહરાંમજી હીરાજી કોહલા...૪૬, ૫૨૯, ૬૮૭
પેશતનજી બેહરાંમજી ચોધરી..................... ૨૧
પેશતનજી બેહરાંમજી હાલા....................... ૯૭
પેશતનજી બેહરાંમજી દાંતરા.........૧૦૩, ૨૦૮, ૫૧૯
પેશતનજી બેહરાંમજી શીટર........................ ૩૭૪
પેશતનજી બેહરાંમજી ફકીરા...............૧૭૫, ૪૩૨
પેશતનજી બેહરાંમજી (ફકીરા) એંડ કું૦...... ૧૭૫
પેશતનજી બેહરાંમજી મેહતા....................... ૩૬૬
પેશતનજી બેહરાંમજી મેહતાના છોકરાઓ......... ૬૮૬
પેશતનજી ભીખાજી પાંડે......................૧૩, ૧૮
પેશતનજી ભીખાજી પાંડે એંડ સનસ......... ૧૩, ૧૮
પેશતનજી ભીખાજી નરીમાન ૫૫૫
પેશતનજી ભીખાજી મેસમેન, કરાંચી ૫૭૪
પેશતનજી મનચેરજી પડીઆશી ૫૧૯, ૫૮૧, ૬૮૨
પેશતનજી મનચેરજી ૨૩૩
પેશતનજી મનચેરજી ચીચગર.............. ૧૪, ૪૬, ૩૦૨, ૪૪૯

સફે.

ફરદુનજી માણેકજી કાંગા...... ૨૭૬, ૬૫૭, ૪૨૭, ૫૯૧,[૨] ૬૨૭, ૬૮૯,[૬] ૬૯૦

ફરદુનજી માણેકજી ફરેદુનબહમનના, એ૦......... ૨૧૯

ફરદુનજી માણેકજી મોટાફરાંમના..................... ૬૮૩

ફરદુનજી મેહરવાંનજી બનાજી. ૩૫, ૪૯, ૪૬૫, ૫૧૭, ૫૫૩[૨]

ફરદુનજી મેહરવાંનજી સરાફ..........................૭૦૩

ફરદુનજી રતનજી કાંગા, એ૦........................ ૬૯૪

ફરદુનજી રૂસતમજી દસતુર કામદીનના.........૨૬૪, ૩૮૭

ફરદુનજી રૂસતમજી ખબાતા............................૨૯૩[૨]

ફરદુનજી લીમજી પાંડે...........................૫૩૭' ૬૧૯

ફરદુનજી શાપુરજી વલસાડા, એ૦..................... ૧૫૭

ફરદુનજી શાપુરજી માડન.............................. ૫૫૫

ફરદુનજી શેરાબજી પારખ. ૨૩, ૭૭, ૧૩૫, ૧૪૨, ૧૫૮, ૨૦૪, ૨૦૯

ફરદુનજી સંતોકજી, અમદાવાદના..................... ૩૦૮

ફરદુનજી હોરમજજી ઓલીઆજી...................... ૧૯૧

ફરદુનજી હોરમજજી હાંગકાંગવાલા..................... ૯૭

ફરનદુજી હોરમજજી ૬૦ મેહરજીરાંણા......૫૧૨, ૫૯૭, ૫૯૯, ૬૦૬

ફરદુનશાહ ધનજીભાઇ, ભરૂચના ૧૮૬

ફરદુનશાહ પેશતનજી મોવડાંવાલા ૧૮૮

ફરદુનશાહ બેજનજી, ભરૂચના ૧૯૧

ફરાંમજી અરદેસર એંટી ૬૦૦

ફરાંગજી અરદેસર દાવર ૮૦, ૧૧૫, ૧૩૦, ૧૩૮, ૨૧૫, ૨૪૧, ૩૧૩, ૪૨૧

ફરાંમજી અરદેસર કેકોબાદના............ ૧૮૪, ૫૨૪, ૫૮૭, ૬૮૭

ફરાંમજી અરદેસર ચોકસી ૨૫૪

ફરાંમજી અરદેસર રાણા ૬૮૩

ફરાંમજી એદલજી ગજધર................૫૬, ૮૭. ૮૮

ફરાંમજી એદલજી દાવર ....૩૫, ૭૦, ૧૦૩, ૧૧૫, ૧૮૦, ૨૪૧,[૨] ૩૩૮, ૩૫૮, ૩૮૭, ૫૦૧, ૫૯૯

ફરાંમજી એદલજી અરદેશર દાવર ૬૬૨

ફરાંમજી એદલજી માડન.................. ૫૫૫, ૬૬૨

ફરાંમજી એદલજી દારૂવાલા ૫૫૪

ફરાંમજી એદલજી બીચની .... ૯૬,[૨] ૩૧૦, ૩૧૧, ૩૫૩

ફરાંમજી એદલજી વાડીઆ ૧૦૬

ફરાંમજી એદલજી સુનાંવાલા ૨૧૧

ફરાંમજી કાવશજી કાકા ૫૧૯

ફરાંમજી કાવશજી ગોટલા.......................... ૩૦૧

ફરાંમજી કાવશજી દેસાઇ ૬૮૯

ફરાંમજી કાવશજી બનાજી... ૨૯, ૩૯, ૬૯, ૭૩, ૧૧૧, ૧૩૪, ૨૪૭, ૪૬૮, ૫૪૯, ૫૭૩, ૬૧૯

ફરાંમજી કાવશજી માણેકજી બનાજી............... ૫૧૦

ફરાંમજી કાવશજી મારકર... ૪૬૧,[૨] ૪૬૨,[૨] ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૪૯, ૬૪૯, ૬૬૮, ૬૮૭

ફરાંમજી કાવશજી (બેહરાંમજી) મેહતા ૧૭, ૧૪૦

ફરાંમજી કાવશજી માણેકજી મેહતા............... ૬૪૮

ફરાંમજી કાવશજી શાપુરજી મેહતા... ૧૯૫, ૩૫૬, ૪૫૧

ફરાંમજી કાવશજી લીચમોરના ૬૬૨

ફરાંમજી કાવશજી શેઠના......................૪૩, ૬૬૭

ફરાંમજી કાવશજી જેલર ૫૬૦

ફરાંમજી કુવરજી પટેલ ૩૫૫

ફરાંમજી કુવરજી ભરૂચા.....................૪૪૩, ૪૪૪[૨]

ફરાંમજી કુવરજી મોદી.........૨૮૯, ૩૪૬,.૫૨૯, ૬૦૪

ફરાંમજી કુવરજી જશાવાલા......................... ૫૩૨

ફરાંમજી કેખશરૂ પાટક...૬૬, ૧૮૦, ૨૦૫,૨૫૮, ૪૮૪

ફરાંમજી ખરશેદજી, ભરૂચના......................... ૧૮૬.

ફરાંમજી ખરશેદજી પ્રીંટર (આંતીઆ)......૨૦૬, ૨૭૧

ફરાંમજી ખરશેદજી પટેલ............................ ૩૧૫

ફરાંમજી ખરશેદજી બજાં............................ ૩૯૦

ફરાંમજી ખરશેદજી નરીમાંન...૫૬૦, ૫૬૩, ૫૮૭, ૬૧૬

ફરાંમજી ખરશેદજી વીકાજી......................... ૬૨૧

ફરાંગજી ગુસતાદજી ૨૫૩, ૩૧૪

ફરાંમજી જમશેદજી ઇસકોરૂવાલા ૫૪૨

ફરાંમજી જમશેદજી કાતરક, આ૦............... ૧૬૨

ફરાંમજી જમશેદજી બખશી .... ૪૯૮[૨]

ફરાંમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ.........૫૯, ૯૦, ૧૭૫, ૪૬૫[૨]

ફરાંમજી જમશેદજી મુનશી (નવાબ ફરાંમરઝજંગ) ૨૭૮

ફરાંમજી જમશેદજી વાડીઆ.........૧૦૬, ૧૧૦, ૬૦૦

ફરાંમજી જમશેદજી તાતા........................... ૫૫૫

ફરાંમજી જામાસપજી ભાવનગરી......૨૮૭, ૫૮૭, ૬૮૮

ફરાંમજી જામાસપજી માડન........................ ૩૫૬

ફરાંમજી જીવણજી ગીલદર (પટેલ),.............. ૬૮૩

ફરાંમજી જીવણજી પટેલ, ડાક્ટર......... ૩૨૮, ૩૪૮

સફે.
ફરાંમજી જાંગીરજી ચીનાઈ........૨૭૬, ૫૧૦, ૫૫૪
ફરાંમજી ડોશાભાઇ મામા................ ૬૯, ૬૪૫
ફરાંમજી ડોશાભાઇ વાડીઆ.............. ૪૫૬, ૬૦૦
ફરાંમજી તેહમુલજી મુલ્લાં, એ૦............. ૬૩૧
ફરાંમજી અને દાદાભાઇ, દુબાશો............. ૨; ૩૧૩
ફરાંમજી દાદાભાઇ અપુ.................... ૨૫૩
ફરાંમજી દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજી........... ૯૬[૨]
ફરાંમજી દાદાભાઇ મોદી.................... ૫૯૯
ફરાંમજી દાદાભાઇ લાલકાકા............ ૩૫, ૨૬૭
ફરાંમજી દાદાભાઇ શેશનવાલા.......... ૬૧૨
ફરાંમજી દાદીભાઇ પાંડે.............. ૪૫૬, ૪૬૬
ફરાંમજી દારાબજી માડન, એ૦............... ૩૩૯
ફરાંમજી દારાશાહ મોટાફરાંમના............ ૧૪૫
ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ......૬૮,[૨] ૮૮, ૯૯, ૧૪૦, ૨૫૮, ૨૯૦, ૩૦૪, ૩૧૮, ૩૨૬, ૩૨૯, ૩૩૨, ૩૩૩,[૩] ૩૩૪,[૨] ૩૪૮, ૩૪૯, ૩૫૫, ૩૬૬, ૩૭૯, ૪૦૮,[૨] ૪૧૩, ૪૩૧, ૪૬૫, ૪૬૭, ૫૦૫,[૨] ૫૦૬,[૨] ૫૧૧, ૫૧૩, ૫૧૪, ૫૧૫,[૭] ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૪૧,[૨] ૫૫૨, ૫૯૯, ૬૦૩, ૬૦૪, ૬૧૦, ૬૫૨, ૬૭૦,[૨] ૬૭૭, ૬૮૧, ૬૮૫, ૬૯૦
ફરાંમજી દીનશાહજી ઘડીઆલી..........૪૦૯, ૪૮૪
ફરાંમજી દીનશાહજી કામદીન............ ૫૧૯
ફરાંમજી દોરાબજી પાંડે ૨૧, ૪૬૭, ૬૩૦
ફરાંમજી દોરાબજી ફતાકીઆ......... ૬૦૦
ફરાંમજી દોરાબજી ઘડીઆલી.......... ૩૫૫
ફરાંમજી દોરાબજી ઘાસવાલા.......... ૩૫૬, ૫૯૮
ફરાંમજી દોરાબજી દીવેચા ૫૫૪, ૬૬૨
ફરાંમજી દોરાબજી બાહુરજી ૧૪૦, ૨૨૩
ફરાંમજી દોરાબજી તલાતી........ ૬૬૨
ફરાંમજી દોરાબજી ભરૂચા....... ૬૮૩
ફરાંમજી દોરાબજી બહમનજીના છોકરાઓ ૬૮૬
ફરાંમજી તથા દોરાબજી હોરમજજી ગજધર...... ૬૮૭[૩]
ફરાંમજી ધનજીભાઇ આલબલેસ ૩૧, ૭૯
ફરાંમજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા ૨૮, ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૨૨, ૧૭૯, ૧૮૦, ૪૧૨, ૫૦૩
ફરાંમજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા અને ભાઇઓની કુંપની ૫૦૩
ફરાંમજી ધનજીભાઇ સરાફ ૫૮૧
ફરાંમજી ધનજીભાઇ પાલણજી બાટલીવાલા ૫૯૯
સફે.
ફરાંમજી નવરોજજી કાકુબાના........ ૧૪૨
ફરાંમજી નવરોજજી ટોડી....... ૨, ૬, ૨૮
ફરાંમજી નવરોજજી દાદીબરજોર... ૨૪૩, ૩૬૫, ૪૦૭, ૪૦૮, ૪૩૯, ૫૭૯
ફરાંમજી નવરોજજી બેબડુ, ભાઇ સાહેબ... ૨૩૧, ૬૮૫
ફરાંમજી નવરોજજી રસોઇઆ, એ૦....... ૧૪૨
ફરાંમજી નવરોજજી હમાંવરાના........ ૧૮૬, ૧૯૦
ફરાંમજી નવરોજજી હાયવાય...... ૧૨, ૨૫૬, ૫૭૪
ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ..... ......૧, ૨, ૪,[૨] ૧૪, ૧૬, ૨૫, ૨૭, ૨૮, ૩૧, ૩૩, ૩૪, ૩૫, ૪૦,[૨] ૪૧, ૪૨, ૪૬,[૩] ૬૦, ૭૨, ૭૩, ૮૦, ૮૭, ૯૦,[૨] ૯૪, ૯૫, ૯૮,[૨] ૧૦૨,[૩] ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૧૩,[૩] ૧૧૪,[૨] ૧૧૫, ૧૨૦,[૨] ૧૨૫,[૨] ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૫,[૨] ૧૪૦, ૧૪૯, ૧૫૪, ૧૬૧, ૧૬૪, ૧૬૫, ૧૬૬, ૧૭૪,[૨] ૧૭૭, ૧૭૯, ૧૮૮, ૧૯૨, ૧૯૭,[૨] ૧૯૯, ૨૦૦, ૨૦૩, ૨૦૪, ૨૧૩, ૨૧૪, ૨૧૬, ૨૧૮,[૩] ૨૨૨, ૨૨૫, ૨૩૨, ૨૩૫, ૨૩૭, ૨૩૮, ૨૪૦, ૨૪૨, ૨૪૭. ૨૫૭, ૨૬૦, ૨૬૮, ૨૬૯,[૨] ૨૮૦,[૨] ૨૮૧, ૨૮૩, ૨૮૪, ૨૮૮, ૨૮૯, ૨૯૪,[૨] ૨૯૭, ૨૯૯, ૩૧૮,[૨] ૩૨૨, ૩૨૩, ૩૩૬, ૩૩૭, ૩૫૫, ૩૫૮, ૩૬૫,[૨] ૩૬૬, ૩૭૩, ૩૭૯,[૨] ૩૮૨, ૩૯૩,[૨] ૩૯૪, ૪૧૦,[૩] ૪૧૨,[૨] ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૧૮, ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૧, ૪૪૧, ૪૫૪, ૪૫૯, ૪૮૨, ૪૮૪, ૫૦૧,[૨] ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૪૬, ૫૫૯, ૫૬૧, ૫૭૫,[૨] ૫૮૨, ૬૦૧, ૬૩૮, ૬૪૮, ૬૬૩, ૬૭૩, ૬૮૩, ૬૮૫[૨]
ફરાંમજી નશરવાંનજીની કુાં૦, દુબાશો......... ૩૧૩
ફરાંમજી નશરવાંનજી પારખ........ ૬૬૨
ફરાંમજી નશરવાંનજી બાટલીવાલા (ઇંગ્રેજ બજારવાલા) ૨
ફરાંમજી નશરવાંનજી બાટલીવાલા (સર જમશેદજીના સસરા)........ ૨૮, ૧૨૨
ફરાંમજી નશરવાંનજી શેઠના, ખાંનબહાદુર...૨૮, ૩૮, ૪૭, ૬૯, ૧૦૩, ૧૨૪, ૧૨૭, ૧૪૦, ૧૬૮, ૩૬૫, ૩૯૭, ૫૬૭,[૨] ૬૭૭, ૭૦૧
ફરાંમજી નશરવાંનજી ખંબાતા ૬૭૨
ફરાંમજી નાનાભાઇ મામા......... ૫૫૫
ફરાંમજી નાનાભાઇ દાવર......... ૪૧૪, ૪૫૬
ફરાંમજી પાલણજી બાટલીવાલા....... ૨૭૬

સફે.
ફરાંમજી પેશતનજી દીવેચા.........૧૮૪, ૩૮૪, ૭૦૨
ફરાંમજી પેશતનજી પાટક.................. ૪૯, ૫૬૨
ફરાંમજી પેશતનજી પાંડે....................૧૮,[૨] ૫૮૬
ફરાંમજી પેશતનજી ભમગરા.................... ૧૮૪
ફરાંમજી પેશતનજી વકીલ, અમદાવાદવાલા.......૧૪૫,[૩] ૨૪૧, ૩૫૧, ૫૩૩, ૫૮૪
ફરાંમજી ફકીરજી તંબોલી ૩૩૧, ૬૯૦
ફરાંમજી ફરદુનજીની કુંપની....................... ૩
ફરાંમજી બરજોરજી ઇરપીશરના...................... ૧૧
ફરાંમજી બરજોરજી કપટાંન........૫૮, ૮૮,[૨] ૫૬૮,[૨] ૬૮૭
ફરાંમજી બરજોરજી બારીઆ..................... ૧૯૪
ફરાંમજી બહમનજી કામાજી...૧૯,[૨] ૨૦, ૨૧, ૧૦૩, ૧૬૫, ૧૮૦, ૪૫૫
ફરાંમજી બહમનજી કામાજીની કું૦ ....૧, ૨, ૮૫
ફરાંમજી બહમનજી ગગરાત........................ ૧૭
ફરાંમજી બહમનજી જીજીભાઇ...૨૫૮, ૩૭૮, ૪૬૧, ૫૯૯
ફરાંમજી બહમનજી પાલખીવાલા...........૧૧૫, ૧૬૫
ફરાંમજી બહમનજી સકલાતવાલા ૨૬૭
ફરાંમજી બહમનજી પેશતનજી માસટર...૧૮, ૧૯૩, ૩૧૫, ૩૭૨, ૩૮૨, ૪૩૯, ૬૨૨
ફરાંમજી બહમનજી માસટર (રાઇટર)........... ૫૪૮
ફરાંમજી બહમનજી માસટર (પટેલ)...૯, ૧૧, ૩૫, ૭૦, ૧૪૦, ૧૭૮, ૨૫૭, ૩૫૦, ૪૧૯, ૪૩૦, ૪૯૮, ૬૫૮
ફરાંમજી બહમનજી શેઠના...૩૬, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૫૭, ૫૩૭, ૫૯૯
,, ,, (,,) એંડ કુાં૦........... ૩૮૭
ફરાંમજી બહમનજી સરાફ ...૧૫૫, ૧૫૬, ૨૨૮, ૫૩૬
ફરાંમજી બહમનજી સેલર........................ ૧૧૭
ફરાંમજી બેજનજી, દસ્તુર...૨૪૪, ૪૧૨, ૪૫૫, ૪૮૨, ૪૯૧
ફરાંમજી બેજનજી બીલીમોરીઆં...........૩૭૫, ૪૩૯
ફરાંમજી બેજનજી લીલાંઉવાલા.................. ૩૭૫
ફરાંમજી બેહરાંમજી પાલીસવાલા.............. ૧૪૭
ફરાંમજી બેહરાંમજી અઠુગર....................... ૩૫૧[૨]
ફરાંમજી બેહરાંમજી માડન........................ ૩૬
ફરાંમજી બેહરાંમજી મેહતાની કુંપની (એફ૦ બી૦ મેહતાની કું૦)........................ ૨, ૩૫, ૫૦૩
ફરાંમજી બેહરાંમજી સંજાણા...................... ૩૬
ફરાંમજી ભીખાજી કુમાના.................. ૪૬૯, ૪૭૦
ફરાંમજી ભીખાજી ખાંન... ૨૬૦, ૩૧૦, ૪૮૦, ૫૩૭, ૬૦૦, ૬૧૮, ૬૧૯

સફે.
ફરાંમજી ભીખાજી ખાંનની કું૦.................. ૬૧૯
ફરાંમજી ભીખાજી પાંડે... ૪, ૫, ૨૩, ૧૯૦, ૧૯૫, ૨૪૮, ૫૫૬
ફરાંમજી ભીખાજી રોસના..... .... ૫૪૫
ફરાંમજી મનચેરજી કોહલા........................ ૨૮૫
ફરાંમજી મનચેરજી કોહલાના છોકરાઓ........ ૩૬
ફરાંમજી મનચેરજી દસ્તુર જામાસ્પ આશાના... ૫૭, ૧૯૫, ૨૪૩, ૩૧૫, ૩૮૯, ૪૩૫
ફરાંમજી મનચેરજી પટેલ........... ૯૦, ૧૮૦, ૬૦૦
ફરાંમજી મનચેરજી બીલીમોરીઆ......... ૨૬૭, ૩૫૬
ફરાંમજી મનચેરજી બુમલા... ૯૭,[૨] ૯૮, ૯૯,[૨] ૬૯૦
ફરાંમજી માણેકજી આમલીઆ..............૪૮૦, ૬૮૨
ફરાંમજી માણેકજી કરાંની............૫૪, ૧૨૨, ૧૫૬
ફરાંમજી માણેકજી પારખ............................ ૩
ફરાંમજી માણેકજી માસટર (રતન દોરાબના)...... ૧૨૯
ફરાંમજી માણેકજી વાડીઆ......................... ૬૧
ફરાંમજી મીનોચેહરજી દસ્તુરજી જામાસ્પ આશાના (એ.) ૭૦૧, ૭૦૨[૨]
ફરાંમજી મેહરવાંનજી આરીઆ................... ૫૨૫
ફરાંમજી મેહરવાંનજી મેહતા..................... ૨૫૧[૨]
ફરાંમજી મેહરવાંનજી મેજર........................ ૬૦૦
ફરાંમજી મેહરવાંનજી સરાફ, પેશાવરવાલા.........૨૬૭
ફરાંમજી મેહરવાંનજી નાણાંવતી, કરાંચીના...૪૪૮, ૫૨૯
ફરાંમજી મેહરવાંનજી હાથીદારૂ.................. ૪૫૯
ફરાંમજી મેહરવાંનજી વાડીઆ...................... ૬૪૯
ફરાંમજી મોટાભાઇ વકીલ..................૨૪૧,[૨] ૩૮૩
ફરાંમજી મોટાજી ઘેલારી, એ૦...........૩૯૭, ૫૩૦
ફરાંમજી રતનજી કોચમેન......................... ૩૦૩
ફરાંમજી રતનજી ખરાદી............૬૯, ૩૦૩,[૩] ૬૮૬
ફરાંમજી રતનજી ગજધર............................ ૫૬
ફરાંમજી રતનજી દીવેચા......૩૯૦, ૫૧૮,[૨] ૫૮૦, ૬૮૪, ૭૦૩
ફરાંમજી રતનજી જશાવાલા..........................૪૩૫
ફરાંમજી રતનજી નગડ.............................૧૫૭
ફરાંમજી રતનજી સરવેઅર.......................... ૬૯૨
ફરાંમજી રતનજી મુસ................................ ૭૯
ફરાંમજી રતનજી શેઠ................................ ૬૬૭
ફરાંમજી રતનજી વાડીઆના છોકરાઓ........... ૬૮૬
ફરાંમજી રૂસતમજી કંત્રાકટર........................ ૧૪૯
ફરાંમજી રૂસતમજી કામા............................ ૬૦૦

સફે.

ફરાંમજી રૂસતમજી દેસાઇ..........૨૭, ૨૨૨, ૨૬૭, ૪૮૪
ફરાંમજી રૂસતમજી વકીલ.................... ૨૮૧
ફરાંમજી રૂસતમજી વાડીઆ, સોલીશીટર......... ૨૨૦, ૫૫૫, ૬૨૨, ૬૬૧
ફરાંમજી રૂસતમજી (વાડીઆ) ની કુંપની......... ૨
ફરાંગજી રૂસતમજી વાછા........................ ૨૫૭
ફરાંમજી રૂસતમજી વીકાજી............૧૧, ૫૯, ૧૪૦, ૧૪૯, ૧૬૪,[૨] ૧૮૦, ૨૧૭, ૨૪૩, ૨૫૫, ૨૫૮, ૩૧૫, ૪૪૦, ૪૪૧, ૪૪૬, ૪૭૭, ૪૭૯, ૫૨૭, ૫૨૮, ૫૬૩, ૫૯૯, ૬૨૬
ફરાંમજી શાપુરજી કેપર........................ ૩૯૦
ફરાંમજી શાપુરજી, ડાકટર (બરડી)...૧૨, ૩૬, ૧૨૪, ૩૧૬,[૨] ૩૩૮, ૪૨૬, ૪૫૬, ૪૮૨, ૫૦૫,[૩] ૬૦૦, ૬૯૨[૨]
ફરાંમજી શાપુરજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા...૩૯૦, ૪૩૨, ૪૭૯, ૫૪૬, ૫૮૯
ફરાંમજી શાપુરજી પાટક.................... ૬૩૬
ફરાંમજી શાપુરજી મોવડાંવાલા.........૧૯,[૨] ૨૦, ૨૧, ૯૬, ૫૫૮
ફરાંમજી શાપુરજી લશકરી.................... ૯૦
ફરાંમજી શાપુરજી લંગડાના ૧૭
ફરાંમજી શેહરીઆરજી ગેરા.................... ૩૬
ફરાંમજી શોરાબજી ઉનવાલા.......... .... ૨૨
ફરાંમજી શોરાબજી દસ્તુર મેહરજી રાંણાના, એ૦... ૪૦૭[૨]
ફરાંમજી શોરાબજી ખંબાતા............૧૦, ૨૯૩, ૪૨૨
ફરાંમજી શોરાબજી ડોડીવાલા.. .... ૨૪૪
ફરાંમજી શોરાબજી મેજર.................... ૨૨૬
ફરાંમજી શોરાબજી વાડીઆ (ભાવનગરી).........૧૦૩, ૪૨૮
ફરાંગજી શોરાબજી ભરૂચા.................... ૪૪૭
ફરાંમજી શોરાબજી મેહતા.................... ૨૮૯
ફરાંમજી શોરાબશાહ મોદી...૨૪૯, ૪૬૨, ૪૯૯, ૫૩૦
ફરાંમજી સાંડસની કું૦......૧૩૬, ૧૭૫, ૨૦૪, ૨૩૪, ૨૯૭, ૩૧૮, ૫૨૧, ૫૩૪, ૫૫૯, ૫૭૧
ફરાંમજી હીરજીભાઇ ૨૩૪
ફરાંમજી હીરાજી મેહતા ૪૯, ૯૭, ૧૬૩
ફરાંમજી હીરાજી હીરામાણેક ૧૫૩
ફરાંમજી હોરમજજી, ભીવંડીના.................. ૫૦૮

સફે.

ફરાંમજી હોરમજજી અરજાંણી ૫૭, ૯૬, ૯૭, ૯૮, ૯૯
ફરાંમજી હોરમજજી કમીશરીવાલા ૬૯
ફરાંમજી હોરમજજી ખાંદન, એ૦ (ભરૂચના)...... ૩૧૪
ફરાંમજી હોરમજજી ગજધર.............. ૮૮, ૩૮૪, ૪૧૮, ૪૮૦, ૪૮૧[૨]
ફરાંમજી હોરમજજી ચેન ૧૧૭
ફરાંમજી હોરમજજી દારૂખાનાવાલા.............. ૬૪૯
ફરાંમજી હોરમજજી બહમનજી શેઠના ૩૬, ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૮૦, ૨૦૫, ૨૬૦, ૪૧૩, ૪૨૫, ૪૫૫, ૫૯૯, ૬૪૬, ૬૪૯
ફરાંમજી હોરમજજી બાકસટર ૪૩
ફરાંમજી હોરમજજી માડન, એ૦.....૩૩૫, ૩૬૨, ૩૯૭, ૫૨૨, ૬૯૨
ફરાંમજી હોરમજજી મેહતા ૬૯, ૯૮, ૬૫૮
" " " ની કું૦........... ૫૪૧
ફરાંમજી હોરમજજી વાંનીયા.................... ૩૫
ફરાંમજી હોરમજજી થાંણાવાલા.................. ૬૦૯
ફરાંમરોજ અરદેશર મુસ ૫૧૯, ૬૬૨
ફરાંમરોજ એદલજી પંથકી... ૨૬૭,[૨] ૩૪૬, ૬૪૬, ૬૬૧
ફરાંમરોજ કાવશશાહ તંબુવાલા................ ૩૭૫
ફરાંમરોજ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનના... ૧૧૬, ૧૪૩, ૨૩૨
ફરાંમરોજ જીવણજી તારાપોરવાલા............ .. ૫૫૫
ફરાંમરોજ જાંગીરજી વાછા........... .. ૧૬૧, ૩૭૩
ફરાંમરોજ દોરાબજી મુસ...................... ૬૮૩
ફરાંમરોજ પેશતનજી.......................... ૬૮૩
ફરાંમરોજ ફીરોઝ પંથકી.................... ૨૬૭
ફરાંમરોજ મનચેરશાહ બેજનજી મેહરહોમજીના... ૪૯૪
ફરાંમરોજ રતનજી સરવેયર.................... ૩૫૬
ફરાંમરોજ રૂસતમજી જોશી.............. ૨૪૩, ૩૭૫
ફરાંમરોજ શાવકશાહ દાવર ડા૦.............. ૬૩૬
ફીરોજ બીન કાઉશ, મુલ્લાં..................૧૧, ૩૦૭
ફીરોજ ખરશેદજી શેઠના ૧૪૦, ૫૬૯
ફીરોજ હોશંગ દસ્તુર જામાસ્પ આશાના...૧૪૫,[૨] ૧૪૬,[૨] ૩૯૦, ૪૭૯, ૫૧૮, ૬૨૧, ૬૨૭, ૬૭૬, ૬૮૩, ૭૦૫
ફીરોજજી કાવશજી બેજનજી દસ્તુર.............. ૯૬

સફે.

ફીરોજજી જામાસ્પજી દસ્તુર જામાસપ આશાના ...૪૩૯

ફીરોજજી પેશોતનજી, દસ્તુર, વલસાડના.૮૧, ૧૪૧, ૪૨૬

બ.

બચાભાઇ ફરાંમજી રબાડી, એમ૦,..........૨૫૬, ૩૪૨

બચીઆઇજી વીધવા દસ્તુર જામાસપજી એદલજી જામાસ્પ આશાના.......... ૨૬૮, ૩૦૫

બચુબાઇ વીધવા ખરશેદજી ફરદુનજી મોદી ૬૩

બચુબાઇ વીધવા અરદેશર દાદીભાઇ ૨૭૦

બચુબાઇ ધણી એદલજી દીનશાહ સરાફ ૩૪૭

બચુબાઇ વીધવા એદલજી પાલણજી કુટાર ચોકસી... ૩૭૩

બચુબાઇ ધણી જમશેદજી નશરવાંનજી મેહતા...... ૯૮

બચુબાઇ ધણી ડોશાભાઇ દારાશાહ શેઠના...૪૨૫, ૫૧૪

બચુબાઇ ધણી દીનશાહજી દાદાભાઇ ગાંધી...૭૯, ૧૫૮

બચુબાઇ દીનશાહજી પીટીટ ધણી મેહરવાંનજી શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ .... ૩૩૪, ૩૯૫, ૪૬૧, ૫૧૪, ૫૧૫,[૨] ૫૭૦, ૬૩૧, ૬૫૨, ૬૭૧

બચુબાઇ ધણી દોરાબજી ફરાંમજી પાંડે........ ૧૪૪

બચુબાઇ ધણી ધનજીભાઇ ડોશાભાઇ મામા ૪૪

બચુબાઇ વીધવા નવરોજજી કાવશજી આશબરનર... ૫૯, ૩૭૮

બચુબાઇ ધણી નવરોજજી પેશતનજી વકીલ ... ૧૪૬, ૧૭૭

બચુબાઇ ધણી નવરોજજી રતનજી વાછા......... ૨૨૧

બચુબાઇ વીધવા નશરવાંનજી માણેકજી દરબારી... ૧૯૬

બચુબાઇ વીધવા ન.નાભાઇ ડોશાભાઇ મામા...... ૧૬૨

બચુબાઇ વીધવા પાલણજી ધનજીભાઇ પાંડેવાલા... ૧૫૦, ૬૬૨, ૬૯૯

બચુબાઇ વીધવા ફરાંમજી કાવશજી બનાજી ૬૯

બચુબાઇ ફરાંમજી દોરાબજી પાંડે......... ૫૧૪, ૫૧૫[૨]

બચુબાઇ ધણી બહમનજી ખરશેદજી કામાજી...... ૩૮, ૯૧, ૧૦૦

બચુબાઇ ધણી બહમનજી જમશેદજી મોદી... ૫૪, ૧૨૨

બચુબાઇ ધણી બેજનજી કાવશજી બાંબોટવાલા ... ૫૩

બચુબાઇ ધણી મનચેરજી ફરાંમજી કોહલા......... ૧૪૮

બચુબાઇ મેહરવાંનજી હોરમજજી ફરેજરનાં બેટી... ૨૦૫

બચુબાઇ ધણી રૂસતમજી ફરાંમજી દીવેચા ૬૪

બચુબાઇ ધણી શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ ... ૧૬૬, ૧૭૭, ૫૪૪૨

સફે.

બચુબાઇ વીધવા શોરાબજી ફરાંમજી વાડીઆ ... ૧૩૮, ૫૯૦, ૬૪૫

બચુબાઇ ધણી શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી ૨૨૧

બચુબાઇ ધણી હોરમજજી મોટાભાઇ બીલીમોરીઆ ... ૩૭૫

બચાંગાએ હોરમજજી કોયારી ૩૬૭

બનાજી કમરૂદીનની કુંપની.................. ૨૬

બનાજી મેહરવાંનજી ૫૫૮

બનાજી મેહરવાંનજી એંડ કું૦ .... ૩૧૩

બનાજી લીમજી................ ૬, ૧૯, ૧૬૧, ૧૭૨

બરજોરજીની કુંપની ૮૦

બરજોરજી અરદેશર એ ટી......... ૪૩૯, ૫૫૪, ૫૮૧

બરજોરજી અરદેશર ઇસ્પેનસરના, ડા૦.....૫૦૧, ૫૬૦, ૬૬૭

બરજોરજી અસપંદીઆરજી હકીમ ૫૪, ૧૨૨

બરજોરજી આદરજી ગાંધી, કરાંચીના ૨૬૭, ૩૪૭

બરજોરજી એદલજી મોદી............. ૧૯૨, ૨૪૩,[૨] ૨૭૬, ૩૨૧, ૩૮૯, ૪૩૯,[૨] ૪૪૭, ૪૫૩, ૪૫૯, ૫૩૯, ૬૧૬, ૬૨૪, ૬૪૮, ૬૭૩, ૬૯૬, ૭૦૩

બરજોરજી એદલજી મીસ્ત્રી ૫૫૫

બરજોરજી કાવશજી બાટલીવાલા ૪૭

બરજોરજી કાવશજી દુબાશ ૨૬૭

બરજોરજી કાવશજી સકલાતવાલા ૯૨

બરજોરજી કાવશજી લીચમોરના................ ૫૫૫

બરજોરજી ખરશેદજી અવારીઆ, એમ૦, ... ૫૨૭

બરજોરજી ખરશેદજી સંજાણા......... ૧૧, ૫૯, ૩૭૨

બરજોરજી ખરશેદજી પાવરી.................. ૩૭૫

બરજોરજી ખરશેદજી દારાબ પાલણજીના, દસ્તુર...૩૯૧, ૪૧૮

બરજોરજી ખોદાદાદ ઇરાંની ...૨૧, ૯૦, ૨૧૧, ૨૪૧, ૫૮૫

બરજોરજી જમશેદજી દુબાશ.................. ૧૪

બરજોરજી જમશેદજી કોહલા...............૨૧૬, ૨૭૬, ૩૦૩, ૩૧૫, ૪૫૩

બરજોરજી જામાસપજી કેરાંવાલા અથવા નીમચવાલા ૮૪

બરજોરજી જામાસપજી પાદશાહ ૩૪૬, ૬૮૫

બરજોરજી જામાસપજી મીસતરી.....................૨૫૩

બરજોરજી જામાસપજી લાલા........૯૦, ૧૦૩, ૧૧૫, ૧૮૦, ૪૫૬, ૫૦૫, ૫૨૮

બરજોરજી જીવણજી ઇટાલીઆ.................. ૪૮૦

સફે.
બરજોરજી ડોશાભાઇ શેઠના...................... ૫૮૬
બરજોરજી દાદાભાઇ ઇંજાપોરીઆ ૮૭, ૩૭૭
બરજોરજી દીનશાહ લાંમ...................... ૧૪૦
બરજોરજી દોરાબજી કોપર, ડાકટર..........૨૦, ૨૧,[૨] ૩૫૯, ૩૯૨
બરજોરજી દોરાબજી (કોપર)ની કુંપની........... ૮૬
બરજોરજી દોરાબજી ગોરા...................... ૩૫
બરજોરજી દોરાબજી દાદીબરજોરના............. ૨૯૭
બરજોરજી દોરાબજી પટેલ..................૧૪૦, ૩૭૫, ૪૫૬, ૫૦૯, ૬૭૭
બરજોરજી દોરાબજી પાંડે...................... ૩૫૬
બરજોરજી નવરોજજી દાવર (આપઅખતયાર)... ૨૪૬, ૫૫૪
બરજોરજી નવરોજજી દેશાઇ........૩૪, ૨૧૧, ૩૩૨,[૨] ૪૨૩, ૪૨૬, ૬૦૪
બરજોરજી નવરોજજી તાતા...................... ૪૪૨
બરજોરજી નશરવાંનજી.......................... ૨
બરજોરજી નશરવાંનજી આપ અખતીઆર......... ૬૩૬
બરજોરજી નશરવાંનજી કુદાર..............૩૪૫, ૩૯૬
બરજોરજી નશરવાંનજી ગોટલીબાજ...૬૬૮, ૩૧૩, ૬૭૧
બરજોરજી નશરવાંનજી મીસતરી................. ૩૦૯
બરજોરજી નશરવાંનજી વકીલ................. ૨૪૧,[૨] ૨૮૦, ૨૮૧, ૩૮૩
બરજોરજી નશરવાંનજી હીરા.....................૬૫૩[૨]
બરજોરજી નાનાભાઇ દાવર...................... ૩૫૮
બરજોરજી નાનાભાઇ બીલીમોરીયા, કાબુલી...... ૪૩૩
બરજોરજી નાનાભાઇ શેઠના................૨૬૭, ૫૨૯
બરજોરજી તથા પાલણજીની કુાં૦.................. ૧૬૭
બરજોરજી પાલણજી દેસાઇ.. ...૩૩૧, ૪૦૭, ૪૦૮, ૬૮૮, ૬૮૯
બરજોરજી પાલણજી દોલીમેહરજી......૧૪૦, ૩૧૩, ૩૬૭, ૬૦૦
બરજોરજી પીરોજશાહ ભરૂચા ૬૦૯
બરજોરજી પેશતનજી પોંહચા..................... ૫૮૧
બરજોરજી ફરાંમજીની કુાં૦......૧, ૯૬,[૩] ૯૭,[૪] ૯૯, ૫૭૦, ૫૭૩
બરજોરજી ફરાંમજી પટેલ.................. ૩૭૪, ૪૦૦
બરજોરજી ફરાંમજી કોહીદાર...............૫૭૦, ૫૭૩
બરજોરજી ફરાંમજી કાતરક, આ૦... ૫૮, ૩૨૫, ૫૬૮
બરજોરજી ફરાંમજી ગજધરના છોકરાઓ ૬૮૬
બરજોરજી ફરાંમજી પાંડે ૨૧૧, ૫૫૭
બરજોરજી ફરાંમજી મેહતા, કશીકતવાલા......૨૫૧, ૩૪૫
બરજોરજી ફરાંમજી લાલી, ડાકટર ...૧૪૦, ૨૧૫, ૩૦૩
બરજોરજી ફરાંમજીના છોકરાઓ.................. ૬૮૬
બરજોરજી બહમનજી મીનોચેહરહોમજીના, એ૦... ૩૪, ૬૬૪
બરજોરજી બહમનજી પદમ.................૪૦૭,[૨] ૫૮૮
બરજોરજી બહમનજી મીસ્ત્રી ૬૬૨
બરજોરજી બેહરામજી, ડાકટર (ભાવનગરવાલા) ૧૨, ૨૪, ૩૩, ૨૧૬, ૨૧૭, ૩૦૮
બરજોરજી બેહરાંમજી પેરીકાકાના................. ૭૯
બરજોરજી ભીખાજી શહીઆર, ખાંનબાહદુર, ૨૫, ૪૫, ૭૨, ૧૬૮, ૧૮૪, ૨૫૦, ૩૬૮, ૫૦૩
બરજોરજી ભીખાજી કોપર............... ૩૭૨, ૩૯૨
બરજોરજી ભીમાજી દારૂવાલા ૫૩૭
બરજોરજી મનચેરજી ઉનવાલા ૧૭
બરજોરજી મનચેરજી નીકલસન.................. ૪૦૬
બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ...૧૮, ૪૯, ૫૮, ૬૯, ૭૧, ૮૫,[૪] ૮૬, ૧૩૮, ૧૩૯, ૧૭૪, ૧૮૦, ૧૯૫, ૧૯૯, ૨૧૩, ૨૧૪, ૨૯૫, ૩૪૨, ૪૫૬, ૫૯૯, ૬૪૯
બરજોરજી માણેકજી તાલુકદાર........... ૩૩૯, ૪૦૯
બરજોરજી માણેકજી દલાલ, મોટાફરાંમના ૬૦
બરજોરજી માણેકજી બરનીવાલા.................. ૧૭૩
બરજોરજી માણેકજી મોદી ૨૨
બરજોરજી માણેકજી વાછા .... ૩૦૧, ૩૪૭[૨]
બરજોરજી માણેકજી લીલાઉવાલા ૩૭૫
બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજરના, ખાંનબાહદુર... ૪૫, ૪૭, ૭૨, ૮૨, ૧૩૧, ૧૬૬, ૧૯૧,[૨] ૨૦૫, ૨૧૮, ૨૩૮, ૨૫૦, ૩૦૮, ૩૪૨, ૩૪૪, ૩૫૧,[૨] ૩૮૦, ૩૮૧, ૪૩૫, ૫૦૮, ૫૭૯, ૫૮૭, ૬૮૭
બરજોરજી મેહરવાંનજી માડન, એ૦.............. ૧૨૦
બરજોરજી મેહરવાંનજી માલવી.............. ૬૬૭[૨]
બરજોરજી મેહરવાંનજી (માલવી) ની કું૦......... ૩૧૩
બરજોરજી રતનજી ઇસ્પીશરના.................. ૧૧
બરજોરજી રતનજી એંટી........................ ૬૯
બરજોરજી રતનજી કોપર......... ૧૬૪, ૨૯૦, ૩૬૬, ૫૩૭
બરજોરજી રૂસતમજી કામાજી...................... ૨૯૯

સફે.

બરજોરજી રુસતમજી બાટલીવાલા........... ૨, ૩૧૩, ૫૩૭, ૬૪૭,[2] ૬૮૬
બરજોરજી રુસતમજી મારડા..............૪૨૩, ૬૬૭
બરજોરજી રુસતમજી મીરજાં, દસતુર, ઉદવારેના... ૮૧, ૧૨૨, ૧૫૮, ૧૮૪, ૩૪૦ ૪૨૦, ૪૨૫, ૬૭૮
બરજોરજી રુસતમજી પાદશાહ.................. ૫૫૪
બરજોરજી રુસતમજી મીસતરી...........૧૩૦, ૨૭૮, ૩૭૪, ૬૪૯
બરજોરજી રુસતમજી મુલ્લાં ફીરોજ..............૪૫૬
બરજોરજી રુસતમજી બરજોરજી મોદી......૧૯૨, ૨૪૩
બરજોરજી રુસતમજી હોરમજજી મોદી........૩૪, ૯૮, ૨૪૦, ૩૮૦, ૪૩૭, ૪૫૬, ૫૧૭, ૫૪૬, ૫૫૩, ૬૩૩, ૬૪૯, ૬૭૦
બરજોરજી વીકાજી મેહરજી........૩૦૧, ૩૦૫, ૬૨૧
બરજોરજી શાપુરજી............................ ૨૧
બરજોરજી શાપુરજી કારંજાવાલા................ ૬૪૫
બરજોરજી શોરાબજી આશાગરનર... ૪૨,[2] ૪૩, ૯૦, ૧૨૩, ૧૪૦, ૨૫૭
બરજોરજી શોરાબજી કોહલા...................... ૬૭૭
બરજોરજી શોરાબજી ખરાસની કું૦...... ૩૧૯, ૫૫૦
બરજોરજી શોરાબજી ખરાસ...................... ૫૫૦
બરજોરજી શોરાબજી ગીનાઘ..................... ૫૧૮
બરજોરજી શોરાબજી દલેર, ગુમાસ્તીગરા......... ૧૫૮
બરજોરજી શોરાબજી લાપુવાલા...... ૮૬, ૧૦૩, ૧૨૮
બરજોરજી શોરાબજી બતીવાલા.. .... ૬૧૧
બરજોરજી શોરાબજી ખંબાતા ભરૂચના.. ...... ૬૧૩
બરજોરજી શોરાબજી સરાફ, ડાકટર... ૧૪૦, ૫૮૧, ૬૮૨
બરજોરજી શોરાબશાહ મુનસફના... ૪૩૯, ૫૫૪, ૬૨૧
બરજોરજી હોરમજજી હારડા................... ૧૯૫[2]
બરજોરજી હોરમજજી દાંતરા............ ૪૮૦, ૬૮૨
બહમનજી અને અરદેસર હોરમજજી, (બી૦ એન્ડ એ. હોરમજજી)... ૧, ૧૫, ૩૯, ૪૬,[2] ૫૩, ૧૨૯, ૧૫૪, ૧૭૪, ૨૦૫, ૨૪૧, ૩૭૧, ૫૭૮
બહમનજી અરદેસર મોદી........................ ૯૮
બહમનજી અરદેસર દલાલ (સરદાર)............ ૬૭૫[2]
બહમનજી ઉકરજી.............. .... ૬૮૭
બહમનજી ઉકરજીની કું૦ .... ૪૩૯[2]
બહમનજી ઉકરજી દરજનેર...................... ૩૭૪
બહમનજી એદલજી.............................. ૧૮૦
બહમનજી એદલજી આલબલેસ........૩૧, ૯૮, ૧૫૭, ૨૪૧, ૨૬૪,[2] ૩૧૮, ૪૨૫, ૫૨૨, ૬૨૩, ૬૪૮
બહમનજી એદલજી કાશીનાથ...................... ૫૫૦
બહમનજી એદલજી દારૂર......૩૫, ૭૦, ૩૫૮, ૬૪૬
બહમનજી એદલજી પટેલ......................... ૬૦૩
બહમનજી એદલજી પુણેગર....................... ૧૪૬
બહમનજી એદલજી મોદી...........૫૯, ૧૯૨, ૨૪૩, ૨૭૬, ૩૨૩, ૩૬૪, ૩૬૫, ૪૩૮, ૫૫૫
બહમનજી એદલજી સુનાંવાલા...................... ૨૧૧
બહમનજી કાવશજી કપટાંન, રંગુનના........... ૯૮
બહમનજી કાવશજી વાછા......................... ૬૬૨
બહમનજી કુવરજી, વલસાડના...........૧૪૧,[2] ૪૨૬
બહમનજી કેખશરૂ મોદી......................... ૩૬૬
બહમનજી અને ખરશેદજી ઇરાંની ૪૬
બહમનજી ખરશેદજી કામાજી........૩૪, ૬૭, ૯૦, ૧૦૦, ૧૦૩, ૨૭૮
બહમનજી ખરશેદજી પંથકી..........૭, ૧૨૨, ૪૫૧
બહમનજી ખરશેદજી ભાંડુપવાલા.........૧૪૦, ૩૨૨, ૩૯૦, ૪૧૪, ૪૩૨, ૫૪૬, ૫૭૨, ૫૯૯, ૬૬૬
બહમનજી ખરશેદજી શેઠના.................૩૬, ૫૧૬
બહમનજી જમશેદજી જામાસપઆશાના, દસ્તુર... ૮૧
બહમનજી જમશેદજી મુલ્લાં..............૧૦૩, ૧૧૫, ૪૪૭,[2] ૫૭૧
બહમનજી જમશેદજી મીસ્ત્રી..................... ૩૯૧
બહમનજી જમશેદજી મોદી...........૫૪, ૧૨૨, ૫૭૦
બહમનજી જમશેદજી ગરડા....................... ૨૫૬
બહમનજી જમશેદજી શ્રોફ....................... ૪૪૫
બહમનજી જામાસપજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાના... ૨૨૨, ૨૪૫,[2] ૨૬૦, ૩૦૫,[2] ૩૦૬, ૩૮૪, ૩૯૭, ૪૩૯, ૫૦૦, ૫૪૬, ૫૭૯, ૬૦૯, ૬૩૬, ૬૫૮, ૬૬૫, ૬૭૮, ૭૦૩
બહમનજી જાંગીરજી ગાંધી ૬૦૦
બહમનજી ડુંડુભાઇ.........૧, ૧૨, ૨૩, ૨૬, ૩૦, ૩૫, ૪૦, ૪૬,[2] ૫૧,[2] ૫૮, ૬૦, ૯૪, ૯૮, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૩૦, ૧૩૭, ૧૫૪, ૧૬૪, ૧૭૭, ૧૮૦, ૧૮૯, ૧૯૪, ૨૦૫, ૨૧૦, ૨૧૬, ૨૧૮, ૨૨૨, ૨૨૪, ૨૩૪, ૨૩૫,

સફે.

૨૪૧, ૨૪૨, ૨૪૮, ૨૬૮, ૨૬૯, ૨૮૪, ૨૮૯, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૩૬, ૩૫૭, ૩૬૭, ૩૭૮,[૩] ૩૮૮, ૪૨૧, ૪૬૧

બહમનજી જીજીભાઇના છોકરાઓ ૯૮, ૫૩૭

બહમનજી જીવણજી લશકરી, આ૦............ ૫૪

બહમનજી ડોશાભાઇ ઇજનેર.................... ૩૫૫

બહમનજી ડોશાભાઇ બાકસટર............૨, ૧૭, ૧૪૬

બહમનજી ડોશાભાઇ (બાકસટર) એંડ કું૦...... ૩૧૩

બહમનજી ડોશાભાઇ મુનશી...૧૭, ૨૩૮, ૨૯૭, ૪૫૩, ૫૪૫

બહમનજી દારાશાહ કપટાંન.............. ૯૦, ૧૮૭

બહમનજી દારાબજી દેસાઇ ૪૨૩, ૪૨૬

બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ...૮૮, ૯૯, ૧૮૯, ૩૩૩,[૨] ૩૬૬, ૩૭૯, ૩૯૪, ૪૦૮, ૪૧૩, ૪૩૧, ૪૬૧, ૪૬૭ ૫૦૬,[૨] ૫૧૧, ૫૧૪,[૩] ૫૧૫, ૫૩૨, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૪૧, ૬૨૨, ૬૫૨, ૬૬૦, ૬૮૨

બહમનજી દોરાબજી ડોટીવાલા ૬૮૩

બહમનજી દોરાબજી સકલાતવાલા..૯૨, ૨૫૨, ૪૩૦, ૬૦૦

બહમનજી ધનજીભાઇ ગજધર..................... ૮૭

બહમનજી ધનજીભાઇ મીસ્ત્રી..............૩૬૬, ૬૧૨

બહમનજી નવરોજજી શેઠના ૩૬, ૧૫૭, ૪૯૭

બહમનજી નવરોજજી કાબરાજી ... ૩૪૮, ૪૪૦, ૬૯૭

બહમનજી નશરવાંનજી એંડ કું૦, ધડીઆલી ... ૩૫૫

બહમનજી નશરવાંનજી મોવકાવાલા............... ૧૭૫

બહમનજી નશરવાંનજી વકીલ ૨૫૦, ૨૮૦, ૨૮૧, ૩૫૧

બહમનજી નશરવાંનજી વીમાદલાલ......... ૩૬૦, ૩૬૧

બહમનજી નાનાભાઇ શેઠના, ભરૂચના .... ૧૮૬[૨]

બહમનજી પાલણજી નીકલસન ૪૦૬

બહમનજી પીરોજશાહ કંત્રાક્ટર (ચાહીવાલા સોલીશીટર)............... ૧૯૨, ૨૪૩, ૨૫૮, ૩૫૭, ૪૪૩, ૪૮૩, ૫૨૪, ૫૨૭, ૫૪૬

બહમનજી પેશતનજી, વલસાડના ....૧૪૧,[૨] ૧૪૨, ૪૨૬

બહમનજી અને પેશતનજી ફરાંમજી કામાજી...... ૨૧૧

બહમનજી પેશતનજી પાલખીવાલા......... ૧૬૫, ૪૬૧

બહમનજી પેશતનજી માસટર ......૧૯,[૨] ૨૦,[૨] ૨૧, ૩૫, ૩૦૩,[૩] ૪૫૩, ૪૬૦, ૪૮૨, ૫૩૩, ૫૩૯, ૫૪૩, ૫૪૯, ૬૪૬, ૬૫૯, ૬૭૦, ૭૦૫

બહમનજી પેશતનજી સોલાભાઇ ૬૮૩

બહમનજી ફકીરજી ખરાસ ૪૨૧

બહમનજી ફરાંમજી કામાજી........ ૧, ૩, ૪, ૧૪, ૧૬, ૩૫, ૪૦, ૪૬,[૩] ૬૦, ૭૧, ૮૫, ૯૦,[૨] ૯૪, ૯૮, ૧૦૦, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૦૯, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૨૧, ૧૨૪, ૧૨૫, ૧૨૭, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૭, ૧૫૪, ૧૬૫, ૧૭૩,[૩] ૧૭૪, ૧૭૭, ૧૮૦, ૧૯૧, ૨૦૯, ૨૧૩, ૨૭૮, ૩૧૮, ૩૩૭, ૩૫૮, ૪૧૨, ૪૪૪, ૪૮૧, ૫૯૬, ૬૩૮, ૬૪૯, ૬૫૧

બહમનજી ફરાંમજી કામાજીની કું૦............... ૨૧

બહમનજી ફરાંમજી દારૂવાલા ૪૩૯, ૫૫૪

બહમનજી ફરાંમજી પાલખીવાલા ૪૩૯

બહમનજી ફરાંમજી વાડીઆ.............. ૩૭૫, ૪૮૦

બહમનજી ફરાંમજી મેહતા ૧૭

બહમનજી ફરાંમજી વારડન ૩૧૨, ૪૪૨

બહમનજી ફરાંમજી શેઠના ૨૬૭, ૬૦૪

બહમનજી બરજોરજી સરાફ ૫૬૪

બહમનજી બરજોરજી મેહતા, રંગુનવાલા... ૨૫૧, ૩૫૫

બહમનજી બેજનજી કાશ........................ ૩૦૦

બહમનજી બેહરાંમજી પટેલ ....૧૬૩, ૩૦૯, ૩૨૬, ૩૨૮, ૩૬૦, ૩૬૫, ૩૬૭, ૪૨૭, ૪૩૪, ૪૫૬, ૪૯૧, ૫૦૫, ૫૮૬, ૫૯૯, ૬૪૯, ૬૫૨[૨]

બહમનજી બેહરાંમજી શેઠના, આ૦.............. ૧૬

બહમનજી બેહરાંમજી સરાફ ૨૬૭

બહમનજી ભીખાજી પાપર ૬૧૧

બહમનજી ભીખાજી કુપર .... ૬૯૨[૩]

બહમનજી ભીખાજી ડાહના છોકરાઓ ૧૪૧

બહમનજી ભીમજીભાઇ રાંદેલીઆ ૫૮૭, ૬૮૮

બહમનજી મનચેરજી ગગરાત ૧૦૪, ૩૫૦

બહમનજી મનચેરજી દાદીના ૫૫૪, ૬૭૨

બહમનજી મનચેરજી ધનજી મેહતાના (સુરતી) ... ૪૦, ૨૧૯, ૨૨૦

બહમનજી મનચેરજી પંથકી ૨૮૮, ૪૮૨, ૫૪૬, ૬૦૭, ૬૬૬

બહમનજી મનચેરજી ભાવનગરી ૫૮૭

બહમનજી મનચેરજી મેહરજી ૩૫૬

બહમનજી મનચેરજી મોદી................. ૨૧, ૨૭

બહમનજી મનચેરજી વકીલ........... ૧૯૦,[૨] ૨૮૩

બહમનજી માણેકજી ચોકસી ૩૩૨, ૩૩૩, ૬૭૧

બહમનજી માણેકજી પંથકી ૭, ૧૬, ૩૮૬

સફે.
બહમનજી માણેકજી લીલાઉવાલા ૩૭૫
બહમનજી માણેકજી વલસાડા ઍં૦,.. .... ૧૪૨
બહમનજી મેહરવાંનજી ૩૭૪
બહમનજી મેહરવાંનજી મેવાવાલા ૪૭૭, ૫૦૪
બહમનજી મેહરવાંનજી પાવરી ૬૨૨, ૬૮૨
બહમનજી મોટાભાઇ ૩૧, ૫૭૬
બહમનજી રતનજી બાટલીબોઇ ૧૨૩
બહમનજી રૂસતમ ઇરાની ૬૮૨
બહમનજી રૂસ્તમજી નાળીએરવાલા ૪૨૨
બહમનજી રૂસતમજી પદમ, આ૦,.............. ૫૮૮
બહમનજી રાંમજીવરા, જાંહબોરડીના ૨૯૩
બહમનજી શાપુરજી કપ્ટાંન, રંગુનના .... ૫૭૧[૨]
બહમનજી શાપુરજી કોયાજી ૬૮૩
બહમનજી શાપુરજી નાલીએરવાલા, રંગુનના...... ૫૭૨
બહમનજી શેરાબજી બનાજી..................... ૯૬
બહમનજી શેરાબજી તારાપોરવાલા... ૨૫૮, ૩૧૫, ૩૮૯, ૪૭૮,[૨] ૫૫૩, ૫૭૯, ૬૬૬
બહમનજી શેરાબજી મેહતા..................... ૩૧૫
બહમનજી શેરાબજી મેહતા, એડનના........... ૩૧૯
બહમનજી શેરાબજી શેઠના......... ૧૧, ૧૮૪, ૫૦૩
બહમનજી શેરાબજી જ. જીજીભાઇ... ૫૪૬, ૬૦૭, ૬૭૦
બહમનજી શેરાબજી વાડીઆ..................... ૫૮૧
બહમનજી શેરાબજી કોલસાવાલા................... ૬૦૦
બહમનજી હોરમજજી સંબુગોરા.................... ૬૮૩
બહમનજી હોરમજજી વાડીઆ... ૧, ૪,[૨] ૧૬, ૨૬, ૨૭, ૨૯, ૩૧, ૩૩, ૩૪, ૩૮, ૪૦[૨], ૪૧[૨], ૪૨, ૪૮, ૫૩,[૨] ૧૨૯,[૨] ૩૭૧, ૫૩૫
બહમનજી હોશંગજી.............................. ૨૧
બહમનબાઇ ધણી પેશતનજી રૂસતમજી કાંગા. ૨૬૦, ૫૩૭
બહમનશાહ કાવશજી ભરૂચા (વકીલ)......૧૪૦, ૧૮૦, ૧૮૫, ૨૫૮, ૩૩૮, ૩૬૭, ૩૬૮, ૩૮૦
બહમનશાહ કાવશજી મીસ્ત્રી ૩૬૦
બહમનશાહ ખરશેદજી અકલેસરીઆ......૫૮૧, ૬૬૨
બહમનશાહ જમશેદજી વખારીઆ ....૧૮૯[૨]
બહમનશાહ જામાશજી જંબુસરવાલા ૬૬૬
બહમનશાહ પેશતનજી ડુંગાજી.............૧૮૭, ૧૮૯
બહમનશાહ બેહરાંમજી મેહતા, ભરૂચના...૧૧૫, ૧૮૩, ૧૮૫, ૧૮૬, ૨૦૫, ૨૮૭
બહમનશાહ બેહરાંમજી વકીલ, ભરૂચના... ૧૧૩, ૧૧૫, ૧૮૩, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૯૧, ૨૦૫, ૨૭૦, ૩૨૩, ૩૪૨, ૩૪૩[૨]
સફે.
બહમનશાહ મનચેરશાહ ધનજી મેહતાના...૫૨૭, ૫૩૮
બહમનશાહ શેરાબજી મોરશાલના............... ૧૮૫
બાઇઆઇ ધણી ખરશેદજી શેરાબજી વાછા ગાંધી... ૫૬૫
બાઇઆઇ વીધવા પાલણજી ખરશેદજી કામા ... ૨૯૧
બાઇઆઇ મનચેરજી નશરવાંનજી મોદી ૯૮
બાઇઆઇ વીધવા માણેકજી કુંવરજી ગજધર (દિવાંન), ગંદેવીના..........................૫૬. ૮૭, ૪૩૧
બાઇઆઇ વીધવા શાપુરજી નશરવાંનજી શેઠનાં ... ૩૪૭
બાઇમાએ નશરવાંનજી શેરાબજી ૯૭
બાનુબાઇ ધણી ફીરોઝ ખરશેદજી શેઠના......... ૬૫૨
બાધુરજીની કુંપની ૨, ૧૭૬
બાધુરજી જમશેદજી પદરખાંનાવાલા...૧૭૬, ૩૦૧, ૬૨૪
બાપુજી કુંવરજી વાંદરેવાલા...................... ૨૬૫
બાપુજી કેકોબાદ કાવશજી પંથકી............... ૧૦૪
બાપુજી ખરશેદજી વાછાગાંધી........... .... ૫૧૯
બાપુજી જાંગીરજી પોંહચા........................ ૧૧૦
બાપુજી નવરોજજી પોસ્ટવાલા.................. ૬૦૦
બાપુજી નાનાભાઇ લંમ........................ ૪૪૦
બાપુજી પાલણજી રાંનજી..................૧૧૫, ૩૧૦
બાપુજી પાલણજી ડાકટર.....................૫૮૧, ૬૮૨
બાપુજી પેશતનજી ખરાસ........................ ૩૦૯
બાપુજી પેશતનજી વાડીઆ.................૩૧૫, ૬૭૨
બાપુજી ફરદુનજી લશકરી......................... ૧૭
બાપુજી બરજોરજી રાંદેલીઆ..................... ૨૨૭
બાપુજી માણેકજી માસ્ટર........................ ૩૪૫
બાપુજી માણેકજી પસતાકીઆ ૬૭૭
બાપુજી રૂસતમજી વાડીઆ, ડા૦................ ૩૭૫
બાપુજી વીકાજી મેહરજી......૧૫, ૨૦૬, ૨૪૪, ૨૬૮, ૪૬૭, ૫૪૨, ૫૮૫, ૬૧૨, ૬૨૧, ૬૨૫, ૬૨૬
બાપુજી વીરજીભાઇ ગોપીપુરીઆ......... ૩૧૫, ૫૩૨
બાપુજી શેરાબજી પટેલ........................ ૬૮૨
બાપુજી હોરમજજી થુંથી......................... ૩૭૫
બાપુજી હોરમજજી પુણેગર...................... ૨૫૩
બાપુજી હોરમજજી બાકસટર..................... ૨૭૬
બાપુજી હોરમજજી (બાકસટર) ઍંડ કું૦......... ૩૧૩
બાપુજી હોરમજજી માજુ........................ ૧૨૨
બાપુજી હોરમજજી મોદી.............. ૩૭૫, ૩૯૧
બાપુજી હોરમજજી સકલાતવાલા............... ૨૫૮
બાં૦ ફીરોઝશાહની કું૦........................ ૯૮
બેજનજી અરદેસર દસતુર કામદીનના............ ૧૯૩

સફે.
બેજનજી અરદેશર શેઠના......................૨૭૭, ૪૧૫
બેજનજી એદલજી પાલખીવાલા.................... ૨
બેજનજી આદરજી કલેક્ટર...૪૩૯, ૫૧૦, ૫૨૮, ૫૮૬
બેજનજી એદલજી સુનાવાલા............ ૨૧૧, ૫૦૫[૨]
બેજનજી કાવશજી બાંખેટ....................... ૧૪૪[૨]
બેજનજી કાવશજી ખંબાતા રંગુનના......... ૫૭૧[૨]
બેજનજી કાવશજી સેતારેવાલા.................. ૨૪૫
બેજનજી ખરશેદજી ગોલવાલા............ ૨૯૦,[૨] ૩૪૭
બેજનજી ખોદાબખશ દરોગા....................... ૩૨૩
બેજનજી જમશેદજી ચોકસી....................... ૬૮૩
બેજનજી જામાસપજી દેસાઇ...................... ૮૩
બેજનજી જીનાભાઇ બીલીમોરીઆ................ ૧૯૪
બેજનજી જાંગીરજી બખશી............... ૩૭૫, ૪૯૮
બેજનજી દાદાભાઇ કાપડીઆ......૨૭૬, ૩૦૩, ૩૭૫, ૪૬૬, ૪૭૮, ૫૫૪
બેજનજી નવરોજજી.................................. ૬૬૭
બેજનજી નવરોજજી આગા......................... ૧૬૧
બેજનજી નવરોજજી કુટાર............... ૪૦૮, ૬૮૩
બેજનજી નશરવાંનજી કોપર...................... ૧૧૭
બેજનજી નાનાભાઇ કાપડીઆ.................... ૩૫૬
બેજનજી પેશતનજી ખરાસ............... ૫૩૩, ૬૪૯
બેજનજી પેશતનજી બેનેટ....૩૧૫, ૩૮૮, ૪૩૮, ૪૩૯
બેજનજી પેશતનજી રાગી.......................... ૬૦૦
બેજનજી ફકીરજી.. ....૨, ૪૭
બેજનજી ફરદુનજી મરચંટ ૩૫૫
બેજનજી ફરામજી આલબલેસ.........૩૧, ૧૫૬, ૫૭૫
બેજનજી ફરામજી નાજર.................૧૩૧, ૬૩૨
બેજનજી ફરામજી રૂઉવાલા......................... ૨૬૫
બેજનજી બરજોરજી એંટી................... ૪૭, ૬૯
બેજનજી બરજોરજી આમરીઆ..... .... ૪૩૯
બેજનજી બહમનજી સકલાતવાલા.................. ૧૭
બેજનજી બેહરામજી નાણાંવતી ૧૧૭
બેજનજી બેહરામજી ચોકસી........................ ૬૬૨
બેજનજી મનચેરજી ઇજનેર...૧૧૨, ૨૮૪, ૫૦૫, ૫૪૧, ૬૦૮
બેજનજી માણેકજી જંબુસરીઆ ...૨૪૩, ૩૫૭, ૩૬૦, ૪૩૯, ૬૬૮, ૬૮૨
બેજનજી માણેકજી તદી આ૦ .... ૨૯૨
બેજનજી માણેકજી વાછા........................... ૩૧૫
બેજનજી મેહરવાંનજી દમરી........................ ૬૦૬
સફે.
બેજનજી રતનજી કોટવાલ.........૨૪૮, ૨૫૮, ૨૯૯, ૩૫૫
બેજનજી રતનજી ખંબાતા........................ ૬૮૩
બેજનજી રતનજી બેડાવાલા........................ ૧૬૩
બેજનજી રૂસતમજી કાંગા...................... ૬૮૯,[૨]
બેજનજી રૂસતમજી, ડાકટર........................ ૬૩
બેજનજી રૂસતમજી, દસ્તુર.................. ૯૬, ૯૭
બેજનજી રૂસતમજી રીપોરટર....................... ૬૦૦
બેજનજી લોહરાસપજી મોદી........................ ૨૪૯
બેજનજી શાપુરજી કાતરક (કલગીરવાલા) ૧૬૨
બેજનજી શાપુરજી માડન ૩૮૭
બેજનજી શેરાબજી કાપડીઆ ૩૫૬
બેજનજી શેરાબજી ગોલવાલા (ખાન સાહેબ) ... ૫૫, ૬૦, ૭૫,[૨] ૫૦૦, ૫૪૪
બેજનજી શેરાબજી ચીનાઇ.............. ૪૩૯, ૫૫૪
બેજનજી હોરમજજી કાપડીઆ ૧૮૬
બેજનજી હોરમજજી આલબલેસ ૪૦૮
બેજનજી હોરમજજી હકીમ ૧૩૦
બેહરાંમખાં મનજીવરા ૩૦૧
બેહરાંમજી અરદેશર નરીમાંન ....—... ૪૮૦
બેહરાંમજી આદરજી ગાંધી, કરાંચીના ૩૪૭
બેહરાંમજી એદલજી................................. ૨૬૭
બેહરાંમજી એદલજી પસતાકીઆ ૨૮૯
બેહરાંમજી એદલજી મેહતા ૩૭૫
બેહરાંમજી કાવશજી ગજધર ૮૭
બેહરાંમજી કાવશજી બનાજી...................... ૪૨૨
બેહરાંમજી કાવશજી બાટલીવાલા... ૨, ૪, ૪૭, ૪૮, ૧૨૨, ૧૩૯, ૩૬૯
બેહરાંમજી કાવશજી બીશની.............. ૩૧૧, ૬૦૦
બેહરાંમજી કાવશજી મેસમેન........................ ૧૭
બેહરાંમજી કાવશજી મોદી............................ ૨૩૧
બેહરાંમજી કાવશજી રાંદેલીઆ...................... ૭૦૧
બેહરાંમજી કુવરજી દારૂખાનાવાલા................. ૫૫૩
બેહરાંમજી કુવરજી બાબા........................... ૫૮૦
બેહરાંમજી ખરશેદજી ગાંધી... ૧, ૧૭૫, ૨૧૪, ૨૭૫,[૩] ૩૧૨, ૩૧૩, ૩૬૫, ૩૭૮, ૩૯૩, ૪૫૧, ૪૫૩, ૪૮૨, ૫૫૨, ૫૭૯, ૬૮૧
બેહરાંમજી ખરશેદજી દેરડી, એ૦......... ૪૦૭, ૪૦૮
બેહરાંમજી ખરશેદજી બંગાલી...... ૯૦, ૧૮૦, ૨૩૦
બેહરાંમજી ખરશેદજી લાલા ૬૦૦

સફે.

બેહરાંમજી ખરશેદજી સંતોક....................... ૯૦
બેહરાંમજી ખોદાદાદ આગા.................... ૫૧૮
બેહરાંમજી જમશેદજી વકીલ, ભરૂચના .... ૩૪૩[૨]
બેહરાંમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ ૫૩૭
બેહરાંમજી જમશેદજી વેલાતી....................... ૬૦૭
બેહરાંમજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાના, દસ્તુર.. ૬૨, ૨૨૨, ૨૬૦, ૩૦૫, ૩૩૮, ૫૮૫
બેહરાંમજી જામાસપજી કોહલા.................. ૫૫૫
બેહરાંમજી જીજીભાઇ...........૧,[૪] ૪, ૬, ૧૪, ૧૫, ૧૬, ૨૬, ૨૭, ૩૪, ૩૬, ૪૦, ૪૧,[૨] ૪૨, ૪૬, ૪૭, ૫૧,[૨] ૬૦, ૬૫, ૮૦, ૮૫, ૯૭, ૯૮,[૨] ૧૦૦, ૧૦૨,[૨] ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૨૫, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૭,[૨] ૧૪૫, ૧૪૬, ૧૫૪, ૧૬૪, ૧૬૫, ૧૭૩,[૨] ૧૭૬, ૧૮૦, ૨૦૦, ૨૧૩, ૨૧૪,[૨] ૨૧૫, ૨૧૬,[૨] ૨૧૮,[૩] ૨૨૨, ૨૨૪, ૨૨૫, ૨૩૫,[૨] ૨૩૮,[૨] ૨૪૦, ૨૪૭, ૨૪૮, ૨૫૬, ૨૫૭, ૨૬૦, ૨૬૮, ૨૭૧,[૨] ૨૭૩, ૨૮૦, ૨૮૧, ૨૮૩, ૨૮૪, ૨૮૫,[૨] ૨૮૬, ૨૮૮, ૨૮૯, ૨૯૩, ૨૯૪, ૩૦૮, ૩૦૯, ૩૧૦, ૩૧૪, ૩૧૫, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૨૩, ૩૩૬, ૩૪૪, ૩૪૯, ૩૫૦, ૩૫૨,[૩] ૩૫૮, ૩૬૦, ૩૬૨, ૩૬૬, ૩૭૧, ૩૭૯,[૨] ૩૮૨, ૩૮૮, ૩૮૯, ૩૯૦, ૩૯૩,[૩] ૩૯૪,[૨] ૩૯૭, ૩૯૮, ૩૯૯, ૪૦૧, ૪૦૯, ૪૧૦,[૪] ૪૧૧, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૧૯, ૪૨૨,[૨] ૪૨૩,[૨] ૪૨૪,[૨] ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૧, ૪૩૨, ૪૩૩, ૪૩૫, ૪૪૨, ૪૫૩, ૪૫૯, ૪૬૮, ૪૬૯,[૨] ૪૭૪, ૪૭૮,[૨] ૪૮૧, ૪૮૨, ૪૮૭,[૨] ૪૯૧, ૪૯૯, ૫૦૭, ૫૩૩,[૩] ૫૩૪, ૫૩૯, ૫૪૧, ૫૪૬, ૫૫૩, ૫૫૯, ૫૬૦,[૨] ૫૬૧, ૫૬૬, ૫૭૦, ૫૭૧, ૫૭૫,[૨] ૫૭૬, ૬૦૫ ૬૦૭,[૨] ૬૧૦, ૬૨૫, ૬૨૬,
બહમનશાહ ખરશેદજી અકલતરાઓ.........૪૦૧, ૬૬૨
બહમનશાહ જમશેદજી વખારીઆ ....૧૮૯[૨]
બહમનશાહ જામાશજી જંબુસરવાલા ૬૬૬
બહમનશાહ પેશતનજી ઢુંગાજી...............૧૮૭, ૧૮૯
બહમનશાહ બેહરાંમજી મેહતા, ભરૂચના...૧૧૫, ૧૮૩, ૧૮૫, ૧૮૬, ૨૦૫, ૨૮૭
બહમનશાહ બેહરાંમજી વકીલ, ભરૂચના... ૧૧૩, ૧૧૫, ૧૮૩, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૯૧, ૨૦૫, ૨૭૦, ૩૨૩, ૩૪૨, ૩૪૩[૨]

સફે.

બેહરાંમજી ડોશાભાઇ નાગપોરવાલા............. ૧૬
બેહરાંમજી ડોશાભાઇ પારખ........... ૧૪૧, ૪૨૩
બેહરાંમજી ડોશાભાઇ બાસલા................. ૫૫૪
બેહરાંમજી દાદાભાઇ કોહલા...................... ૧૩૦
બેહરાંમજી દાદાભાઇ જીપલા..................... ૧
બેહરાંમજી દાદાભાઇ બનાજી....................... ૩૭૫
બેહરાંમજી દાદાભાઇ મોદી ૪૩૯
બેહરાંમજી દાદાભાઇ રેજીસ્ત્રાર, ખાનબાહદુર... ૩૮, ૧૪૧, ૧૬૪, ૧૯૬, ૨૨૮, ૨૬૮, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૩૬, ૩૫૮, ૩૯૦, ૩૯૩, ૪૧૦, ૪૧૨, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૩૪, ૪૬૯, ૪૭૨, ૫૦૧, ૫૪૬, ૬૦૦, ૬૪૯, ૬૫૯, ૬૬૬, ૬૮૮, ૬૯૦, ૭૦૫
બેહરાંમજી દાદાભાઇ પોહચખાંનાવાલા........... ૫૬૬
બેહરાંમજી દાદાભાઇ મીઠાઇવાલા ૪૬૬
બેહરાંમજી દીનશાહ પાંડે................. ૪૫૬, ૬૧૯
બેહરાંમજી દોરાબજી મેહતા... ૩૬, ૧૪૭, ૨૮૫, ૫૦૩
બેહરાંમજી દોરાબજી મેહતાની કું૦............ ૧
બેહરાંમજી દોરાબજી બનાજી.................... ૫૧૮
બેહરાંમજી ધનજીભાઇ રાંણા.................... ૬૦૦
બેહરાંમજી ધનજીભાઇ સુતરીઆ................. ૬૨૧
બેહરાંમજી નવરોજજી, ડાકટર... ૧૭૩, ૧૯૦, ૨૧૪, ૨૧૫, ૨૩૫, ૨૪૦, ૩૧૮, ૩૭૬, ૩૯૩, ૪૩૨
બેહરાંમજી નશરવાંનજી કાતરક ૪૩૯
બેહરાંમજી નશરવાંનજી કોયાજી......૩૧૫, ૫૧૮, ૬૦૭, ૬૨૫, ૬૩૬
બેહરાંમજી નશરવાંનજી ગજધર...૧૭, ૨૧, ૯૭, ૨૦૦
બેહરાંમજી નશરવાંનજી (ગજધર) ની કુંપની ... ૯૭
બેહરાંમજી નશરવાંનજી ઢાસા ૩૫
બેહરાંમજી નશરવાંનજી દાંતરા ૫૧૯
બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ......૩૫, ૮૮,[૨] ૯૮, ૧૩૭, ૨૦૫, ૨૦૯, ૨૧૦, ૨૩૦, ૨૫૬, ૨૬૦, ૨૬૫, ૨૬૬,[૩] ૨૮૯, ૩૧૮, ૩૧૯, ૩૨૦, બાપુ૩૩,[૩] ૩૩૪, ૩૪૨, ૩૬૬, ૩૭૩, ૩૭૯, બાપુજી ૪૦૮, ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૧૭, ૪૩૦, ૪૩૨, બાપુજી હો૪૯, ૪૫૧, ૪૬૦, ૪૬૧, ૪૮૨, ૪૯૮, બાપુજી હો૩૩,[૨] ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૩૯, ૫૪૧, બાપુજી હોરો, ૫૭૦, ૫૭૧, ૬૦૪, ૬૦૭, બાપુજી હોરરં, ૬૪૭, ૬૪૯, ૬૫૯, ૬૬૬, બાં૦ ફીરોઝ ૬૭૦, ૬૮૬, ૬૮૭, ૭૦૫
બેજનજી નશરવાંનજી સીરવાઇની કું૦ .... ૨૬૫

સફે.

બેહરામજી નશરવાનજી સંજાણા................ ૩૬
બેહરામજી નાનાભાઇ ફરામજી બનાજી........ ૧, ૪, ૩૪, ૫૧, ૬૫, ૭૨, ૮૦, ૮૫, ૯૦, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૧૪, ૧૨૫, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૫, ૧૩૭, ૧૫૪, ૧૭૪,[૨] ૩૨૨
બેહરામજી નાનાભાઇ ફરામજીની કુંપની......૮૫, ૩૧૩
બેહરામજી નાનાભાઇ મીસતરી, કંત્રાકટર, દેવલાલીવાલા........૩૦૨, ૩૬૩
બેહરામજી પદમજી ૫૪૬
બેહરામજી (કાવસજી બાટલીવાલા) અને પાલણજી (હીરજીભાઇ બાટલીવાલા)ની કુંપની.....૨, ૪૮, ૩૬૯
બેહરામજી પીરોજશાહ મીનવાલા........ ૧૬૬, ૨૮૯, ૩૧૬, ૫૨૯
બેહરામજી પેશતનજી ૧૭
બેહરામજી પેશતનજી ડાકટર........૧૮૩, ૩૩૨, ૩૫૧
બેહરામજી પેશતનજી ઉનવાલા ૨૩૧
બેહરામજી પેશતનજી, છગતપુરાના............... ૨૫૦
બેહરામજી પેશતનજી મીનીબેગ (પાપા) ૨૫૫
બેહરામજી પેશતનજી, દુબાશ ૩૮૭
બેહરામજી પેશતનજી દોલી મેહરજીના............ ૫૨૧
બેહરામજી ફરદુનજી મરજબાંન..... ૨૫, ૯૦,[૨] ૧૧૪, ૩૮૦, ૪૨૫, ૪૯૪, ૫૮૫
બેહરામજી ફરદુનજી (મરજબાંન)ની કુંપની ૫૭, ૨૧૬, ૨૩૪, ૨૪૫, ૨૭૧, ૩૫૧, ૩૫૨, ૩૫૫, ૩૬૪, ૩૭૧, ૩૭૩, ૩૭૭, ૩૮૧, ૪૨૪, ૪૩૭, ૪૪૨, ૪૬૨, ૪૯૮, ૫૦૭, ૫૮૫
બેહરામજી ફરદુનજી વકીલ ......૧૮૬,[૨] ૨૭૦, ૩૦૪, ૩૧૪
બેહરામજી ફરામજી કાતરક, આ૦ (ગંદેવીના) ... ૩૨૫, ૫૬૯
બેહરામજી ફરામજી કોહલા ૪
બેહરામજી ફરામજી બારીઆ ૧૯૪, ૬૬૫, ૬૮૭
બેહરામજી ફરામજી દારૂવાલા ૬૨૧
બેહરામજી ફરામજી મેહુતા......૪૯, ૯૬, ૯૭,[૨] ૧૭૫
બેહરામજી ફરામજી પટેલ ૧૯૨, ૨૪૩, ૩૧૫
બેહરામજી ફરામજી મધરાજવાલા ૩૧૩, ૩૪૭
બેહરામજી ફરામજી વકીલ ૧૪૫
બેહરામજી ફરામજી હાએવાએ ૨૫૭
બેહરામજી ફરામજી (હાએવાએ)ની કું૦ ... ૨૫૭, ૩૧૩
બેહરામજી બરજોરજી ઘરાંની...................... ૬૮૩
બેહરામજી બરજોરજી તાંતરા ૨૫૩, ૨૫૪
બેહરામજી બરજોરજી લાલા ૬૦૦
બેહરામજી બહમનજી ખરાસ ૪૨૧
બેહરામજી બહમનજી પટેલ.............. ૨૭૬, ૩૫૭
બેહરામજી બેજનજી કોલાબેવાલા ૨૮૯, ૫૨૯
બેહરામજી બેજનજી દુબાશ ૩૧૩
બેહરામજી ભીખાજી આરબથનાટના ૨૨
બેહરામજી ભીખાજી કાંગા.....૪૯, ૧૪૨, ૧૪૬, ૩૧૪, ૩૫૫, ૫૩૧, ૫૩૨[૨]
બેહરામજી ભીખાજી જવેરી ૩૭૫
બેહરામજી ભીખાજી દીવેચા ૧૯૨
બેહરામજી ભીમજી તારાપોરવાલા............ ૧૫, ૨૦૫
બેહરામજી ભીમજી મીસ્ત્રી.......................... ૬૧૧
બેહરામજી મનચેરજી, સુરતવાલા ૪૫
બેહરામજી મનચેરજી, દુબાશ ૩૧૩
બેહરામજી મનજી (બેહરામખા), સુરતના......... ૧૭૬
બેહરામજી માણેકજી મોદી, સુરતના ૧૨૨
બેહરામજી માણેકજી લીલાંઉવાલા ૩૭૫
બેહરામજી માણેકજી વાડીઆ .... ૪૬, ૭૨, ૭૭, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૨૨, ૧૨૪, ૧૨૫,[૨] ૧૩૦, ૧૪૩, ૨૦૪, ૪૧૭
બેહરામજી માણેકજી તાલુકદાર...... ૨૫૮, ૨૬૧, ૩૩૯, ૪૦૯, ૫૪૩
બેહરામજી મેહરવાનજી કાઉખાં.................. ૨૬૭
બેહરામજી મેહરવાનજી કોટવાલ, કરાંચીના ૧૬૬, ૨૮૫, ૨૮૯, ૩૪૬, ૩૪૭, ૫૨૯
બેહરામજી અને મેહરવાનજી, દુબાશો ૩૧૩
બેહરામજી મેહરવાનજી પંથકી ૪૯
બેહરામજી મેહરવાનજી ભાઇજી ૫૩૫
બેહરામજી મેહરવાનજી મલબારી...... ૬૭, ૨૮૮, ૪૩૯, ૫૨૭, ૫૬૦, ૫૮૦, ૬૨૦
બેહરામજી રતનજી લીલાંઉવાલા, થાંણાના......... ૪૪૫
બેહરામજી રૂસતમજી દલાલ, બહમન બેહરામના... ૮૮, ૩૧૪
બેહરામજી રૂસતમજી ઉદવારીઆ ૨૫૩, ૨૫૪
બેહરામજી રૂસતમજીના છોકરાઓ, વરોડાવાલા... ૨૬૫
બેહરામજી શોરાબજી મુસ (ગજધર)...... ૨૬૫, ૩૨૬
બેહરામજી શોરાબજી સુમાલીવાલા ૫૪૮
બેહરામજી શોરાબજી નાલીએરવાલા, રંગુનના ... ૫૭૨
બેહરામજી હીરજીભાઇ વારડન ૨૧૨

સફે.

બેહરાંમજી હીરજીભાઇ........................ ૨૭૧
બેહરાંમજી હીરજીભાઇ ભેસાંનીઆ ૫૯૦
બેહરાંમજી હીરાજી કોહલા ૫૨૯
બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજી ૪, ૩૪, ૩૬,
૪૦, ૪૫, ૪૬, ૫૨, ૫૩, ૭૨, ૭૩, ૮૦,
૮૫,[૨] ૯૦, ૯૪, ૯૯, ૧૦૦, ૧૦૨, ૧૦૩,
૧૧૧, ૧૨૫, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૭, ૧૩૮, ૧૪૪,
૧૫૩, ૧૫૪, ૧૭૪, ૨૧૬, ૨૪૧, ૨૭૮, ૨૮૦,
૩૨૬, ૩૭૩, ૩૭૪, ૪૫૪, ૫૭૦, ૫૭૩
બેહરાંમજી હોરમજજી કામાજીની કુંપની......... ૧[૨],
૫૦, ૯૬,[૩] ૧૩૩, ૫૭૩
બેહરાંમજી હોરમજજી કરાકા.................... ૨૩૧
બેહરાંમજી હોરમજજી નાણાંવતી...........૪૩૯, ૬૮૨
બેહરાંમજી હોરમજજી પટેલ.........૪૫૬, ૫૦૬, ૫૩૭,
૫૯૯
બેહરાંમજી હોરમજજી રાંણા..................... ૪૫૬
બેહરાંમશાહ ધનજીભાઇ રૂઉવાલા, ભરૂચના ૪૦,
૪૬, ૮૬, ૧૦૨, ૧૩૦, ૧૪૭, ૨૦૭, ૨૭૦
બેહરાંમશાહ દાદાભાઇ મુનસફના ૧૮૫, ૧૮૬,
૨૦૫, ૩૨૩, ૫૦૮, ૫૩૩
બેહરાંમશાહ દીનશાહ દલાલ ૧૮૯, ૬૮૩
બેહરાંમશાહ નશરવાંનજી વકીલ ૨૮૦, ૨૮૧
બેહરાંમશાહ પેશતનજી ઇજનેર ૩૭૫
બેહરાંમશાહ પેશતનજી તાલેયારખાં................. ૩૨૦
બેહરાંમશાહ રૂસતમજી કંત્રાકટર ૪૭૮, ૪૮૦
બેહરાંમશાહ હીરજીભાઇ કોટવાલ ૬૭૨

ભ

ભીખાજી અરદેસર ગનધર.................... ૫૬
ભીખાજી એદલજી વાછા...................... ૬૭૭
ભીખાજી એદલજી ધાસવાલા.................... ૬૬૨
ભીખાજી એદલજી કુપર ....૩૧૬[૨]
ભીખાજી એરચજી લશકરી, એ°................ ૪૨૭
ભીખાજી કાવશજી કાંગા........................ ૧૯૨
ભીખાજી કાવશજી ખરાદી........................ ૪૩૯
ભીખાજી કાવશજી મોતીવાલા..................... ૩૧૯
ભીખાજી કાંનજીભાઇ ખંડાલેવાલા................ ૧૧૭
ભીખાજી કેખશરૂ દસ્તુર......................... ૩૧૪
ભીખાજી ખરશેદજી મુસ.......................૮૭, ૪૨૬

ભીખાજી જામાસપજી દસ્તુર મેહરજી રાંણાના...... ૨૬૭,
૩૦૭, ૩૫૧, ૪૩૯, ૪૯૫
ભીખાજી જામાસપજી શહીંઆર, એ°........... ૩૬૮
ભીખાજી જીજીભાઇ શેઠના..................૬૬૭, ૭૦૩
ભીખાજી જીવાજી દમણીઆ..............૪૮૦, ૫૮૧,
૬૨૩, ૬૬૧
ભીખાજી ડાહીઆભાઇ ચોથીઆ................... ૧૪૨
ભીખાજી દારાબજી પટેલ.......................... ૪૨૧
ભીખાજી નવરોજજી, બટલર...................... ૧૨૮
ભીખાજી નવરોજજી ઇટાલીઆ.................... ૪૯૧
ભીખાજી નવરોજજી પાલણજી... ૩૧૪, ૫૩૨, ૬૦૦,
૬૦૭, ૬૩૪
ભીખાજી ફરદુનજી લશકરી....................... ૬૦૦
ભીખાજી ફરાંમજી ખાન........ .... ૫૧૯, ૬૧૮
ભીખાજી બરજોરજી ખાંન.......................... ૬૧૮
ભીખાજી બેહરાંમજી વેહવાઇ...................... ૨૬૫
ભીખાજી રૂસતમજી કાનફટા............... ૧૪૧, ૪૨૬
ભીખાજી રૂસતમજી દલાલ........................ ૩૮૭
ભીખાંજી લીમજીભાઇ ભગત........................ ૬૮૬
ભીખાજી વીરાજોગી ૧૩૪
ભીખાઇજી ધણી કાવશજી બેહરાંમજી લીલાંઉવાલા.....
૧૫૭, ૩૧૮, ૩૭૨, ૪૪૬
ભીખાઇજી ધણી ખરશેદજી અરદેસર દાદીશેઠ...૩૪, ૫૦૦
ભીખાઇજી વીધવા જમશેદજી ડોશાભાઇ કામા......૪૧૬
ભીખાઇજી ધણી કેખશરૂ હોરમજજી પટેલ.........૩૦૧
ભીખાઇજી ધણી કુંવરજી શોરાબજી કોપર.........૩૭૨
ભીખાઇજી ધણી ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકા...૨૨૧, ૫૩૭
ભીખાઇજી ધણી ડોશાભાઇ ફરાંમજી કામાજી...૭, ૬૪,
૨૧૭
ભીખાઇજી વીધવા તેમુલજી જામાસપજી દેસાઇ...૬૩૧
ભીખાઇજી ધણી દાદાભાઇ દીનશાહ ગાંધી... ૨૨૧, ૬૧૫
ભીખાઇજી ધણી દાદીભાઇ નશરવાંનજી ખરશેદજી
દાદીશેઠ............૧૪૪, ૫૧૪, ૫૧૫,[૨] ૬૫૨, ૬૭૦
ભીખાઇજી ધણી દારાશાહ રતનજી ચીચગર.........૨૨૧
ભીખાઇજી વીધવા દીનશાહજી એદલજી કમીશરીવાલા...
૫૭૬
ભીખાઇજી ધણી દોરાબજી પેશતનજી કામાજી........
૨૧, ૬૮, ૩૭૩
ભીખાઇજી વીધવા ધનજીશાહ બરજોરજી ખંબાતા. ૧૯૦
ભીખાઇજી ધણી નવરોજજી મનચેરજી વખારીઆ. ૧૮૯

સફે.

ભીખાઈજી વીધવા પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા...૬૪૪, ૬૮૭
ભીખાઈજી વીધવા બેહેરામજી ફરામજી પાંડે...... ૧૪૪
ભીખાઈજી તે માણેકજી નવરોજજી જવેરીનાં મમાઈ ૫૬૦
ભીખાઈજી વીધવા રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઈ... ૫૦૯
ભીખાઈજી રૂસતમજી શાપુરજી ઉમરીગર......... ૬૪૫
ભીખાઈજી ધણી શેરાબજી જામાસપજી લાલા...... ૬૬૫
ભીખાઈજી વીધવા શેરાબજી પેશતનજી પોંહચા... ૬૬૦
ભીખાઈજી ધણી હીરજીભાઈ એદલજી મારીસ... ૭૦
ભીખુભાઈ માણેકજી સદરઅમીનના ૫૦, ૨૧૮
ભીખુમાએ, અમદાવાદનાં.............................. ૧૪૫
ભીમજી જીવણજી રાંદેલીઆ... ૫, ૩૯, ૨૨૬,[૨] ૨૨૭[૨], ૫૦૮, ૫૨૭
ભીમજી દાદાજી.. ૧૫
ભીમજી ધનજી ઉમરીગર... ૧૦, [૨]૧૧૬, ૧૫૮, ૪ ૦, ૪૯૯
ભીમજી ધનજી (ઉમરીગર) ના છોકરાઓ...૧૦,[૨] ૧૧૬, ૪૦૦
ભીમજી બેહેરામજી કેબીનેટ મેકર .... ૪૪,[૨] ૨૦૮
ભીમજી મેહેરવાંનજી તારાપોરના...................... ૩૮૭
ભીમજીભાઈ પસ્તાકીઆ (શરેંડેવાલા).....૬૯૬,[૨] ૬૯૭
મનચેરજી અસપંદીઆરજી દસ્તુર કામદીનના... ૯, ૨૦૭, ૨૫૮, ૨૫૯, ૩૬૩
મનચેરજી એદલજી એંડ સનસ.................. ૫૩૭
મનચેરજી એદલજી અરીમવાલા... ૨, ૧૧૭, ૬૦૦, ૭૦૦
મનચેરજી એદલજી અપુ...................... ૬૨૨
મનચેરજી એદલજી ગીમી......૬૬૧, ૬૯૨, ૬૯૩, ૪૪૬
મનચેરજી એદલજી જામાસ્પઆશાના, દસ્તુર.. ૬, ૧૮, ૧૯, ૧૩૦
મનચેરજી એદલજી મારીસ..... .... ૨૧, ૨૪૬
મનચેરજી એદલજી મેહેરજી......................... ૩૧૩
મનચેરજી એદલજી સોપારીવાલા.. ...૨૩૮, ૩૧૩, ૩૧૯
મનચેરજી એદલજી સોપારીવાલાના છોકરાઓ... ૫૪૪[૨]
મનચેરજી એરચજી દેસાઈ.......................... ૪૦૭
મનચેરજી કાવશજી ઉનવાલા, આ૦.............. ૨૨
મનચેરજી કાવશજી કાંગા........................... ૬૬૨
મનચેરજી કાવશજી કુતાર ૬૯૧
મનચેરજી કાવશજી દાવર........................ ૬૬૪
મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, ખાંન બાહદુર...૬૬, ૬૯, ૭૩, ૯૦, ૧૪૦, ૨૦૧, ૨૬૪, ૨૮૮, ૩૨૩, ૩૨૬, ૩૨૮, ૩૫૬, ૪૪૨, ૪૯૪, ૫૦૮, ૫૧૯, ૫૪૫, ૫૪૬, ૫૪૭,[૨] ૫૬૧, ૫૭૯, ૫૯૮, ૬૧૧, ૬૬૭, ૬૯૮, ૭૦૫

સફે.

મનચેરજી કાવશજી શાપુરજી લંગડાના, મનસુખ... ૧૬, ૫૭, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૧૮, ૧૪૦, ૧૪૩, ૨૧૪, ૨૧૭, ૨૬૯, ૨૮૯, ૩૨૨, ૩૪૩, ૩૬૫,[૨] ૩૭૬, ૪૧૪, ૪૪૨, ૪૫૬, ૪૫૭, ૪૭૭, ૪૯૯, ૬૯૧[૩], ૬૯૨, ૬૯૩
મનચેરજી કાવશજી ભરૂચા ૫૧૮
મનચેરજી કાવશશાહ નાણાંવટી.................. ૨૭૬
મનચેરજી કુવરજી બાલીવાલા ૧૬૩, ૪૬૬
મનચેરજી કેકોબાદજી મુલ્લાં ફીરોજના, દસ્તુર... ૧૫, ૨૦૬,
મનચેરજી કેરબાદજી, એમ૦, ભરૂચના ૧૪૬
મનચેરજી ખરશેદજી કાપડીઆ..... ....૧૮૬, ૧૯૦
મનચેરજી ખરશેદજી દેસાઈ ૬૦૪
મનચેરજી ખરશેદજી માડન.........................૫૧૯
મનચેરજી ખરશેદજી રતનાગર...૩૨૧, ૩૪૮, ૪૫૬, ૬૮૧
મનચેરજી ખરશેદજી -લકાકા.........................૬૮૩
મનચેરજી ખરશેદજી હીરામાણેક ૨૫૮, ૩૫૫
મનચેરજી ખરશેદજી સંજાણા...............૬૨૨, ૬૮૨
મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆ...૪૯, ૫૦, ૭૧, ૯૫, ૧૯૫, ૨૯૫
મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆના છોકરાઓ...૨, ૪, ૧૬, ૩૫, ૪૦, ૪૬, ૪૯, ૭૩, ૮૫, ૮૬, ૧૩૭, ૧૩૮, ૧૩૯, ૧૭૪, ૨૧૪, ૨૯૫
મનચેરજી જમશેદજી, સુરતવાલા...........૭૦૪, ૭૦૫
મનચેરજી જામાસપજી વાછા, આ૦...૬૨, ૫૬૨, ૫૯૯
મનચેરજી જીનાભાઈ વાછા........................૬૮૨
મનચેરજી જીવણજી મેહતા........................ ..૩૮૭
મનચેરજી જીવાજી દારૂવાલા.........................૧૯૦
મનચેરજી ડોશાભાઈ કાગાજી...૨૧, ૨૫૮, ૪૮૦, ૫૩૪, ૫૪૯
મનચેરજી ડોશાભાઈ મેસમેન......................૧૯૯
મનચેરજી ડોશાભાઈ વાડીઆ...............૩૫૫, ૪૫૬
મનચેરજી દાદાભાઈ પંથકી, એમ૦ (થાણાના) ૪૯
મનચેરજી દાદાભાઈ જોશી ....૨૧૯,[૩] ૨૨૦[૨]
મનચેરજી દાદાભાઈ બનાજી ૨૫૭, ૩૫૫
મનચેરજી દાદાભાઈ દાદીશેઠ ... ૨૧૦,[૨] ૩૫૭, ૫૧૦, ૫૬૪
મનચેરજી દાદાભાઈ નવસારીવાલા ૬૫૪
મનચેરજી દાદાભાઈ ભાવનગરી ૬૦૦
મનચેરજી દારાબજી, દસ્તુર, ઉદવારેના......૧૨૨, ૧૫૮, ૧૮૪, ૩૪૦, ૪૨૦, ૪૨૫

સફે

મનચેરજી દીનશાહ ગાંધી ૭૯
મનચેરજી દીનશાહ કરેલી ૬૨૨
મનચેરજી દોરાબજી વકીલના, ઇજનેર........૯૮, ૫૦૩
મનચેરજી ધનજીભાઇ દાવર ૧૨૯, ૨૭૫, ૩૪૮
મનચેરજી ધનજીભાઇ ફલાકુકાના (દુબાશ) ૩૦૦
મનચેરજી નવરોજજી બનાજી......૩૪, ૮૬, ૯૦, ૧૦૩, ૧૩૦, ૧૩૭, ૧૫૪, ૧૭૩[૨], ૧૭૪[૨], ૧૭૫, ૨૧૪, ૨૧૮, ૨૪૦, ૨૬૫, ૨૭૫[૨], ૨૮૮, ૩૧૮[૨], ૩૨૦, ૩૨૨, ૩૫૧, ૩૫૫, ૩૫૮, ૩૮૬, ૩૯૦, ૩૯૩[૨], ૪૧૨[૨], ૪૧૪, ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૪૮, ૪૫૩, ૪૬૦[૨], ૪૬૬, ૪૮૨, ૪૯૯, ૫૦૬, ૫૦૭, ૫૨૩, ૫૩૩, ૫૩૪,[૨] ૫૩૭, ૫૩૯, ૫૪૧, ૫૪૬, ૫૪૯[૨], ૫૬૧, ૫૯૯, ૬૦૨, ૬૦૫, ૬૦૭, ૬૧૮, ૬૨૫, ૬૨૬,[૨] ૬૪૯, ૬૫૯[૨], ૬૭૦, ૬૭૭, ૬૮૫, ૭૦૫
મનચેરજી નવરોજજી ભીખાજી ગજદર ૨૦૧
મનચેરજી નવરોજજી સોબેદાર ૨૭૯
મનચેરજી નવરોજજી માસટર ૩૮૭
મનચેરજી નશરવાંનજી નાદરશાહ.............. ૬૬૫
મનચેરજી નશરવાંનજી પોહચા ૧૭૫
મનચેરજી નશરવાંનજી મોદી....૧૫૭, ૧૭૫, ૧૮૦, ૪૩૪, ૫૭૦[૨]
મનચેરજી નશરવાંનજી રૂસ્તમ ફરામના ૩૬૪
મનચેરજી નશરવાંનજી પટેલ ૬૦૦
મનચેરજી પ્રભાશંકરની કું૦ .... ૨૧૫
મનચેરજી પાલણજી રાઇટર ૩૫૫, ૪૮૦
મનચેરજી પાલણજી લાલકાકા ૫૮૮
મનચેરજી પેશતનજી ચીજગર...૧૪, ૧૦૩, ૧૮૦, ૩૦૨[૨], ૪૪૯[૨]
મનચેરજી પેશતનજી વાડીઆ...૪, ૪૦, ૭૧, ૧૩૦, ૧૭૩, ૧૮૯, ૨૦૨, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૯૩, ૪૧૨, ૪૬૦, ૪૮૨, ૫૪૬, ૫૯૦[૨], ૫૯૯, ૬૦૨
મનચેરજી પેશતનજી શેઠના...૪, ૫૧, ૪૩૦, ૪૩૧, ૫૦૯, ૫૩૭, ૫૯૨[૨]
મનચેરજી પેશતનજી, બાધુરજીના ૧૭૬
મનચેરજી પેશતનજી તલાટી ૩૫૬
મનચેરજી પેશતનજી ઘડીઆલી ૫૧૯
મનચેરજી ફરદુનજી ઘડીઆલી .... ૩૮૯[૨]
મનચેરજી ફરામજી, કાનાનોરના..................૨૫૭
મનચેરજી ફરામજી કામાજી...૧૦, ૪૦, ૫૧, ૫૨, ૮૯, ૯૦, ૧૨૬, ૧૫૪, ૧૬૪, ૧૮૦, ૨૧૮, ૨૨૨, ૨૯૦, ૩૧૮,[૨] ૩૩૭, ૪૧૨, ૪૫૬, ૪૬૦, ૪૮૧, ૫૧૦, ૫૬૪, ૫૯૯, ૬૩૮
મનચેરજી ફરામજી કામાજી તથા છોકરાઓ...૨, ૪, ૧૬, ૩૫, ૪૬,[૨] ૯૮, ૨૬૦, ૫૩૪, ૫૪૧,
મનચેરજી ફરામજી ખાંન.........................૬૧૮
મનચેરજી ફરામજી તંબોલી ૫
મનચેરજી ફરામજી પટેલ...૧૧૨, ૨૪૩, ૩૧૫, ૩૨૮, ૫૦૫, ૫૬૬, ૬૬૮
મનચેરજી ફરામજી શેઠના...૨, ૪, ૧૧૪, ૧૩૦, ૧૮૦, ૨૬૦, ૫૩૬, ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૭૧, ૫૯૯, ૬૬૪[૨]
મનચેરજી ફરામરોજ, દસ્તુર કામદીનના.............૧૪૩
મનચેરજી ફરામરોજ સાટનના........૬૮, ૧૪૦, ૨૫૭
મનચેરજી બરજોરજી પાવરી ૩૫, ૩૬
મનચેરજી બરજોરજી મોદી ૬૩
મનચેરજી બરજોરજી દેસાઇ.................૩૩૧, ૪૦૭
મનચેરજી બરજોરજી ખાંન........................૩૧૦
મનચેરજી બહમનજી ગગરાટ ૩૫૦
મનચેરજી બહમનજી પંથકી... ૭,[૨] ૧૪, ૪૦, ૯૮, ૧૦૪, ૧૨૨, ૧૯૯, ૨૪૪, ૨૪૭, ૩૭૯, ૩૮૬, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૫૬, ૫૩૭, ૫૭૧, ૫૯૯, ૬૪૯, ૬૮૬
મનચેરજી બહમનજી પાલખીવાલા..................૬૬૫
મનચેરજી બહમનજી શેઠના........................૬, ૧૯
મનચેરજી બેજનજી કોટવાલ.................૨૨, ૮૦
મનચેરજી બેહરામજી કોહલા, ડાકટર......૭, ૧૪, ૧૫, ૨૧, ૧૪૯, ૧૭૩, ૧૯૦, ૨૦૮, ૩૨૮, ૬૯૯
મનચેરજી બેહરાંમજી ચીજગર................ ૪૪૯[૨]
મનચેરજી બેહરાંમજી તલાટી...................... ૪૮૦
મનચેરજી ભાઇજી દલાલ ....૩૮૭, ૫૩૨,[૨]
મનચેરજી ભીખાજી બતીવાલા...... .... ૬૨૦
મનચેરજી માણેકજી ગગરાટ.................... ૩૫૦[૨]
મનચેરજી માણેકજી ગોભાઇ..................૩૫, ૩૬
મનચેરજી માણેકજી દોરડી, એ૦................... ૩૮૪
મનચેરજી માણેકજી શેકારી.......................... ૯૮
મનચેરજી માણેકજી સરાફ.......................... ૬૬૨
મનચેરજી મેહરવાંનજી.............................. ૨
મનચેરજી મેહરવાંનજી ગુરગુર.........૧૩, ૩૫૫, ૫૪૦
મનચેરજી મેહરવાંનજી દાદીના...... ૩૧૪, ૬૦૭, ૬૪૯
મનચેરજી મેહરવાંનજી નાલીએરવાલા...૧૦૨, ૩૪૭, ૩૪૮

સફે.

મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી...૬૬,[૨] ૬૯, ૧૪૦, ૨૧૦, ૨૧૫, ૨૪૩, ૨૮૮, ૩૨૬, ૩૨૮, ૩૪૮, ૪૧૯, ૪૨૮[૩], ૪૬૮, ૫૪૬, ૫૮૧, ૫૮૨, ૬૩૦, ૬૬૭, ૬૭૦, ૬૮૧
મનચેરજી મેહરવાંનજી મેહતા...૯૬
મનચેરજી રતનજી બીલીમોરીઆ...૭૧, ૧૭૩, ૨૫૭
મનચેરજી રતનજી કુટાર, દસ્તુર ...૩૭૨
મનચેરજી રતનજી ઇંજનેર ...૪૦૯
મનચેરજી રતનજી મુસ ...૪૧૯
મનચેરજી રૂસતમજી હીરામાણેક...૭૨, ૯૮, ૧૫૩
,, ,, ,, ના છોકરાઓ... ૫૩૭
મનચેરજી રૂસતમજી કોપર... ૨૭૬
મનચેરજી રૂસતમજી ઘોલુ...૩૧૯[૨], ૪૪૬, ૫૪૪[૩], ૬૪૬
મનચેરજી રૂસતમજી દારૂખાનાવાલા... ૫૫૩
મનચેરજી શાપુરજી વાછા, એ૦...૫૭, ૧૦૮, ૨૭૭, ૩૩૨, ૪૧૭, ૫૭૨
મનચેરજી શાપુરજી લશકરી...૯૬, ૯૮
મનચેરજી શાપુરજી મેહતા...૧૧૫, ૧૭૫
મનચેરજી શાપુરજી (મેહતા)ની કુંપની...૧૩૭, ૧૭૫
મનચેરજી શેદરીઆરજી પોસ્ટવાલા... ૧૮૯
મનચેરજી શોરાબજી ચહલા, ડાકટર... ૧૭, ૩૪૭, ૩૪૮, ૪૫૬, ૬૩૪
મનચેરજી શોરાબજી કારંજાવાલા, અમદાવાદના...૧૦૩, ૧૦૪, ૧૪૫, ૧૮૩, ૨૬૦, ૨૭૦, ૩૦૮, ૩૬૨
મનચેરજી શોરાબજી દલાલ, ભરૂચના...૧૧૫, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯[૨], ૨૬૫, ૬૭૫
મનચેરજી શોરાબજી લાલા... ૨૬૦
મનચેરજી શોરાબજી પોસ્ટવાલા, ડાકટર...૧૮૯, ૨૭૬, ૪૩૯, ૪૬૬, ૫૫૪
મનચેરજી હીરજી પટેલ, ભરૂચના...૧૮૬
મનચેરજી હીરજીભાઇ રેડીમની...૪૬, ૪૧૩, ૬૩૬
મનચેરજી હોરમજજી કામાજી...૪, ૧૫, ૧૯,[૨] ૨૧, ૨૭, ૩૬, ૪૦, ૪૧, ૫૨, ૭૬, ૮૭, ૮૮, ૮૯,[૨] ૯૦, ૧૦૧, ૧૦૨, ૧૧૩, ૧૧૪, ૧૨૫, ૧૩૦, ૧૪૧, ૧૪૪, ૧૫૨, ૧૬૪, ૧૭૩, ૧૮૦, ૧૯૧, ૨૦૪,[૨] ૨૦૬, ૨૧૮, ૨૩૫, ૨૬૦, ૨૬૯, ૩૧૮, ૩૩૬, ૩૩૭, ૩૭૩, ૪૧૦,[૨] ૪૧૧, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૨૯, ૪૫૫, ૪૫૭, ૪૭૫, ૪૮૧, ૪૮૨,[૨] ૪૯૧, ૫૩૪, ૫૬૧, ૫૭૦, ૫૭૩, ૫૮૫, ૫૯૯, ૬૨૬, ૬૩૮, ૬૪૮, ૭૮૪

સફે.

મનચેરજી હોરમજજી નીકલસન... ૪૦૬
મનચેરજી હોરમજજી પારખ... ૩૨૩
મનચેરજી હોરમજજી બોદ... ૩૬
મનચેરજી હોરમજજી કાકા... ૧૯૦
મનચેરજી હોરમજજી મોદી... ૨૯૭
મનચેરજી હોરમજજી વછીફદાર ... ૪૯૫
મનમેરજી હોરમજજી દુબાશ... ૫૪૯
મનચેરજી હોશંગજી જાગોસ...૩૪૫, ૪૫૨, ૪૬૨, ૪૬૬, ૪૯૯, ૫૦૪, ૫૧૧, ૫૫૩, ૫૬૯, ૬૦૭, ૬૪૯
મનચેરશાહ એદલજી ધનજી મેહતાના ... ૫૩૭
મનચેરશાહ કાવશજી ડાકટર ... ૫૧૯
મનચેરશાહ ખરશેદજી સંજાણા ... ૪૮૦
મનચેરશાહ ખરશેદજી હીરામાણેકના ... ૫૯૯
મનચેરશાહ ડોસાભાઇ વકીલ ... ૧૮૬, ૩૪૩, ૩૬૨
મનચેરશાહ દીનશાહ ગાંધી... ૧૩૧, ૧૩૫, ૨૦૯, ૨૬૦
મનચેરશાહ દીનશાહ ગાંધી (એમ. ડી. ગાંધીની કું૦) ૩૫૫
મનચેરશાહ દોરાબજી કોપર ... ૩૯૨
મનચેરશાહ નશરવાંનજી ચાંદાભાઇ... ૩૧૬
મનચેરશાહ પાલણજી કેકોબાદના ... ૨૫૦,[૨] ૪૮૦
મનચેરશાહ પેશતનજી તાલેયારખાં ... ૩૨૦
મનચેરશાહ ફરાંમજી ઉનવાલા ... ૯૮, ૨૪૩
મનચેરશાહ બહમનશાહ મારશલના ... ૧૮૬, ૩૬૨
મનચેરશાહ બજનજી મેહરહોમજી ... ૫૫૨
મનચેરશાહ મોટાભાઇ વકીલ ... ૬૮૨
મનચેરશાહ રતનજી બીલીમોરીઆ ... ૫૪૮
મનચેરશાહ રૂસતમજી બીલીમોરીઆ ... ૫૮, ૪૧૬
મનચેરશાહ શોરાબજી ફીરોજપોરવાલા ... ૬૮૩
મનચેરશાહ શોરાબજી વખારીઆ, લાકડાંવાલા... ૧૮૯, ૧૯૦, ૫૧૯, ૬૬૬, ૬૯૦
મનચેરશાહ શોરાબશાહ મોદી ... ૧૧૫, ૨૪૯
મનચેરશાહ શોરાબજી મેહતા... ૪૩૯
મનચેરશાહ હોરમજજી દુબાશ ... ૫૦૭
મનજી વસા... ૩૦૧
મરજબાંન મનચેરજી મરજબાંન... ૫૮૧
માણેકજી અસપંદીઆરજી મોદી, ભાએઆ... ૬૨૦
માણેકજી આદરજી, ડાકટર...૫૯, ૧૮૦, ૨૬૫, ૪૫૧
માણેકજી ઉકરજી બનાજી...૧૬૧, ૫૮૯
માણેકજી એદલજી આલબલેસ...૩૧, ૧૫૭, ૨૦૯, ૨૪૧, ૨૬૪,[૨] ૩૧૮, ૩૭૨, ૪૧૨, ૪૭૮,[૨] ૫૧૪,[૨] ૫૧૫, ૫૨૨, ૫૨૩, ૫૯૯, ૬૪૮

સફે.

માણેકજી એદલજી ખડીખાઉ, શોલાપુરના........૨૩૨, ૨૮૮, ૩૫૮, ૪૦૭, ૪૨૮, ૫૨૪, ૫૭૬, ૬૫૫
માણેકજી એદલજી કારપેનટર..................૫૫૪
માણેકજી એદલજી લાકડાંવાલા..............૮૭, ૪૨૬
માણેકજી એદલજી મીસ્ત્રી (ભરુચા)..............૨૬૭
માણેકજી એદલજી રીપોરટર........૩૫૭, ૪૬૬, ૪૭૮, ૫૫૪, ૫૮૯, ૬૦૭, ૬૨૫
માણેકજી એદલજી વખારીઆ................ ૬૬૨
માણેકજી એદલજી વજીફદાર.................... ૬૭૭
માણેકજી કડવાજી નનાભાઈ.................. ૧૮૬
માણેકજી કાવશજી એંટી...૧૭, ૩૨, ૧૧૨, ૧૪૦, ૨૨૦, ૨૩૮, ૨૪૬, ૨૭૮, ૩૭૬, ૪૫૩, ૫૦૬, ૫૪૬, ૫૭૨, ૬૩૩, ૬૩૪
માણેકજી કાવશજી અરજાણી.............. ૩૬૫
માણેકજી કાવશજી ગોભાઈ.................. ૬૮૩
માણેકજી કાવશજી દમણવાલા........૩૬, ૫૦, ૯૪,[૨] ૧૧૩, ૧૩૦, ૨૦૫,[૨] ૨૧૭, ૨૪૭, ૨૯૩, ૩૬૧, ૪૨૧, ૪૨૪, ૪૨૫,[૪] ૪૩૮, ૪૯૫, ૫૮૩
માણેકજી કાવશજી તાડીવાલા......૩૩૨, ૩૩૩, ૩૫૬, ૩૬૯, ૪૨૬, ૪૯૧, ૭૦૫
માણેકજી કાવશજી લીલાંઉવાલા................ ૩૭૫
માણેકજી કાવશજી પીટીટ......૩૯૪, ૪૬૧,[૨] ૫૧૪, ૫૧૫, ૬૫૨,[૨] ૬૭૦, ૬૯૦
માણેકજી કાવશજી પટેલ.. ....૫૧૩,[૨] ૬૯૪
માણેકજી કાવશજી ભરૂચા.................. ૬૬૨
માણેકજી કાવશજી બામજી..............૫૮૧, ૬૮૨
માણેકજી કાવશજી ડોડીવાલા......... .... ૬૦૯
માણેકજી કુંવરજી અલુ........ .... ૧૪૧
માણેકજી કુંવરજી ગજધર.................. ૮૭, ૩૯૯
માણેકજી કુંવરજી શેઠના...................... ૩૭૫
માણેકજી ખરશેદજી કામાજી......૧૭, ૨૧, ૩૪, ૯૦, ૧૦૩, ૧૩૦, ૧૫૪, ૧૭૫
માણેકજી ખરશેદજી ગાંધા, આ૦................. ૬૮૪
માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી જીજીભાઈ (જુવો જમશેદજી જીજીભાઈ (ત્રિજા) બારોનેટ)...૪૦, ૧૦૨, ૧૩૫, ૧૭૭, ૧૮૮, ૨૨૨, ૨૬૮, ૨૯૨, ૩૧૦, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૫૮, ૩૭૯, ૩૯૦, ૩૯૩,[૨] ૪૧૦, ૪૧૪, ૪૩૯, ૪૪૨, ૪૫૨, ૪૬૦,[૨] ૪૬૯, ૪૮૨,[૨] ૪૮૯, ૫૦૧,[૨] ૫૦૭, ૫૧૯, ૫૩૪,[૨] ૫૩૯, ૫૪૬, ૫૫૯, ૫૬૦, ૫૬૧, ૫૭૦, ૫૭૧, ૫૭૨, ૫૭૫, ૫૮૨, ૫૯૬, ૫૯૮, ૫૯૯

સફે.

માણેકજી ખરશેદજી દાદીઅરજોરના......૨, ૩૬, ૪૬, ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૩૦, ૧૫૪, ૧૮૦, ૨૯૭, ૬૫૫
માણેકજી ખરશેદજી (દાદી અરજોર) ની કું૦..... ૨૧૫, ૨૪૧
માણેકજી ખરશેદજી દીવેચા.................... ૧૮૪
માણેકજી ખરશેદજી દોરડી, એ૦........ ૩૮૪, ૪૦૭
માણેકજી ખરશેદજી નરીમાંન ૪૮૦, ૫૫૪
માણેકજી ખરશેદજી પટેલ..................... ૨૧૯
માણેકજી ખરશેદજી માસીના.................. ૩૧૯
માણેકજી ખરશેદજી સરાફ... ૧૭, ૨૩, ૩૩, ૪૪, ૫૨, ૫૮, ૬૦, ૬૪,[૨] ૬૫,[૨] ૬૬,[૪] ૬૭,[૨] ૬૮,[૪] ૬૯, ૮૦, ૮૪, ૯૮, ૧૦૨,[૨] ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૩૫,[૨] ૧૩૯, ૧૪૨, ૧૫૭, ૧૫૮, ૧૬૪, ૧૬૫, ૧૬૮, ૧૯૭,[૨] ૧૯૮, ૨૦૨, ૨૦૪, ૨૧૮,[૨] ૨૨૦, ૨૨૧, ૨૨૨,[૨] ૨૩૪,[૨] ૨૪૭, ૨૬૮, ૨૮૦,[૨] ૩૦૯, ૩૧૦, ૩૧૮,[૨] ૩૨૦, ૩૨૨, ૩૫૮, ૩૯૦, ૩૯૩, ૪૧૨, ૪૧૪, ૫૩૪,[૨] ૫૪૭, ૫૫૫, ૬૦૫, ૬૧૩, ૬૩૧, ૬૫૯, ૬૬૭, ૬૮૫
માણેકજી ખરશેદજી કપટાંન ૫૫૪
માણેકજી ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ...... ૬૮
માણેકજી ખશુખાંજી ડાકટર, સુરતના...૪, ૪૭, ૭૭, ૧૭૬, ૧૮૩, ૨૨૩, ૨૪૬, ૩૦૧, ૫૦૮, ૫૮૭, ૬૮૭
માણેકજી જમશેદજી કરાઈ, કાંકરીવાલા ૩૦૯
માણેકજી જમશેદજી કેરાંવાલા ૫૮૧
માણેકજી અને જમશેદજી ખરશેદજી......૨, ૪૬, ૧૦૩, ૧૩૦
માણેકજી જમશેદજી ગેઆરા ૩૫
માણેકજી જમશેદજી ઉમરીગર ૧૨૭
માણેકજી જમશેદજી વાડીઆ ૧૦૬, ૧૧૦, ૧૮૦, ૫૩૭, ૬૨૦
માણેકજી જમશેદજી મુલ્લાં ૪૪૭
માણેકજી જામાસપજી કાકા ૪, ૯૦, ૩૭૯, ૪૧૨, ૫૩૭, ૫૯૯
માણેકજી જીજીભાઈ લાંમના ૨૧૯
માણેકજી જીજીભાઈ વાછા................૩૩૫, ૩૪૭

સફે.
માણેકજી જીવરાજી ગાડાંવાલા.............૩૧૬, ૩૨૨
માણેકજી જીવાજી મઉ.................... ૫૩૭, ૬૯૦
માણેકજી જાંગીરજી ગુસતાદજી.................... ૧૪૦
માણેકજી ડોશાભાઇ મકુના...૨૧, ૩૫૭, ૪૩૮, ૪૬૬, ૪૭૮, ૫૧૮, ૫૫૪
માણેકજી ડોશાભાઇ વાડીઆ..............૩૫૫, ૬૪૯
માણેકજી ડોશાભાઇ દાવર.......................... ૫૪૪
માણેકજી તેમુલજી પાવરી........................ ૬૮૨
માણેકજી દાદાભાઇ ૫૪૧
માણેકજી દાદાભાઇ શાએર...૪, ૭૧,[૨] ૮૩, ૧૫૮, ૨૬૩, ૩૭૪, ૪૨૦, ૫૬૩
માણેકજી દાદાભાઇ નાણાવટી........................ ૧૧૭
માણેકજી દાદાભાઇ ભુતીઆ...........................૧૯૪
માણેકજી દાદાભાઇ અરજાંણી..............૩૧૫, ૪૭૮
માણેકજી દાદાભાઇ નારગોલવાલા, આ૦..............૫૬૩
માણેકજી દદાભાઇ બેજનજી કાતરક................૫૬૩
માણેકજી દોરાબજી કાંગા ૫૫૫, ૬૬૨
માણેકજી દોરાબજી તલાટી.............................. ૪૮૦
માણેકજી દોરાબજી દીવેચા............................. ૧૧૫
માણેકજી દોરાબજી દારૂવાલા ૨૭૬
માણેકજી દોરાબજી બુચર............ ૨૮૬, ૪૫૦, ૫૭૬
માણેકજી દોરાબજી લાલકાકા ૩૩૨
માણેકજી દોરાબજી નાનજીવરા ૬૦૦
માણેકજી ધનજીભાઇ સરાફ......................... ૫૪૪
માણેકજી નવરોજજી વાડીઆ...૮૩, ૧૩૮, ૩૬૬, ૫૩૫,[૨] ૫૭૧, ૬૮૬
માણેકજી નવરોજજી પાંઉવાલા ૬
માણેકજી નવરોજજી આશા, ગંદેવીના............ ૨૧
માણેકજી નવરોજજી ભતુશાહ.........૧૬૧, ૧૯૩, ૪૬૬
માણેકજી નવરોજજી લંગડાના.................... ૧૪૪
માણેકજી નવરોજજી શેઠના............... ૧૫૧, ૪૪૨
માણેકજી નવરોજજી ઘડીઆલી ૩૫૫
માણેકજી નવરોજજી વલસાડા ૪૮૦
માણેકજી નવરોજજી જવેરી ૬૦૦
માણેકજી નશરવાનજી દલાલ, ભરૂચના......૨૦, ૩૯૦, ૪૭૯, ૪૯૯
માણેકજી નશરવાંનજી કુટાર, એ૦...૪૨૬, ૫૬૨, ૫૯૯
માણેકજી નશરવાંનજી નાણાંવતી...૧૧૨, ૧૧૭, ૧૯૨, ૨૧૬, ૨૪૩, ૩૫૭, ૩૮૯, ૪૧૮, ૫૬૯, ૬૨૦, ૬૩૦, ૬૬૮, ૬૭૨, ૬૮૪

સફે.
માણેકજી નશરવાંનજી પીટીટ...... ૧૧૬, ૪૫૮, ૫૦૯
માણેકજી નશરવાંનજી સીરવાઇ ૫૧૩
માણેકજી નશરવાંનજી ધાલા........................ ૬૯૪
માણેકજી નાનાભાઇ દાવર............ ૪, ૧૦૩, ૩૫૮
માણેકજી પાલણજી કુટાર, દસ્તુર ૩૭૨
માણેકજી પુંજીઆજી અચારવાલા ૫૪૮, ૬૭૩
માણેકજી પુંજીઆજી એંડ સનસ ૬૭૩
માણેકજી પેશતનજી માયેગાંમવાલા.............. ૭૦
માણેકજી પેશતનજી તબાક...... ૧૭, ૯૦, ૧૦૩, ૧૭૬, ૪૫૧, ૫૬૩, ૬૪૬, ૬૪૭
માણેકજી પેશતનજી દમરી ૫૨૬
માણેકજી પેશતનજી સદર અમીન, ખાંનબાહાદુર... ૪૭, ૫૦
માણેકજી પેશતનજી મેસમેન...................... ૧૮૪
માણેકજી પેશતનજી મોદી................૧૪૫, ૫૧૯
માણેકજી પેશતનજી દાદીબરજોરના............... ૩૨૮
માણેકજી પેશતનજી હાંડીસન..............૧૦૪, ૩૫૦
માણેકજી એંડ પેશતનજી..................૩૫૫, ૩૮૭
માણેકજી પેશતનજી સરાફ, ગામવાલા (કરાંચીના)... ૩૬૫, ૩૭૬
માણેકજી પેશોતનજી મુલ્લાં ફીરોજના............ ૩૩૫
માણેકજી ફરદુનજી પટેલ........૩૦૫,[૨] ૩૬૧, ૩૮૧, ૩૯૬, ૪૪૦
માણેકજી ફરાંમજી કોલાબેવાલા......૧૭, ૨૬૭, ૨૮૯, ૪૬૬, ૫૨૯,[૨] ૬૦૪
માણેકજી ફરાંમજી દારૂખાનાવાળા................ ૬૪૯
માણેકજી ફરાંમજી સાપલા............૨, ૩૬૩, ૩૬૭, ૬૪૯, ૬૯૭
માણેકજી ફરાંમજી લાકડાંવાલા.................. ૩૧૫
માણેકજી ફરાંમજી મેહતા......................... ૩૯૦
માણેકજી ફરાંમજી મુગાશેટ...................... ૫૫૫
માણેકજી બચાજી (માકાબચા)................ ૫૯૧
માણેકજી બરજોરજી મુલ્લાં........................ ૬
માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીના...૯, ૮૯, ૧૦૨, ૧૦૯, ૨૪૧,[૨] ૨૫૮, ૨૬૦, ૨૮૭, ૩૨૬, ૩૫૬, ૪૨૪, ૪૩૦, ૪૬૦, ૪૬૬, ૪૮૨, ૫૦૨, ૫૦૯, ૫૬૧, ૫૭૬, ૫૮૭, ૫૯૦, ૫૯૯, ૬૨૪, ૬૨૫, ૬૩૧, ૬૭૦
માણેકજી બરજોરજી શેઠના ૬૬૮
માણેકજી અને બહમનજી ખરશેદજી કામાજીની કુંપની... ૨૬, ૪૬,[૨] ૭૩, ૮૦

સફે.

માણેકજી બહમનજી ગોરા...................... ૫૦૧
માણેકજી બહમનજી ધનજી મેહતાના (સુરતી)...૪૦, ૨૨૦, ૫૩૭, ૫૩૮, ૬૦૦
માણેકજી બાપુજી લાહેવાલા, ડાકટર...... ૨૬૭, ૩૫૬
માણેકજી બેજનજી કોપર...૬૬, ૬૯, ૧૪૯, ૧૯૩, ૫૦૫, ૬૧૫
માણેકજી બેજનજી પારખ ૭૫
માણેકજી બેહરાંમજી દેસાઈ...................... ૨૧
માણેકજી બેહરાંમજી પાવરી...................... ૫૭
માણેકજી બેહરાંમજી તવરીઆ ૧૧૩, ૨૯૨
માણેકજી બેહરાંમજી દાદાભાઈ.................... ૨૧૦[૨]
માણેકજી બેહરાંમજી મુનશી.................... ૩૩૧
માણેકજી ભીમજીભાઈ પશતાકીયા.............. ૬૬૬[૨]
માણેકજી મનચેરજી કારંજાવાલા............ ૧૪૫, ૫૩૩
માણેકજી મનચેરજી ભરૂચા ૩૩૩
માણેકજી મનચેરજી હીરામાણેક ૧૫૩, ૫૩૨
માણેકજી મનચેરજી ચોકસી...................... ૨૭૬
માણેકજી મનચેરજી ગીમી......૩૫૭, ૩૮૮, ૪૪૬, ૪૬૬, ૪૭૮, ૫૫૪
માણેકજી મેહરવાંનજી શેઠના...૬, ૧૯, ૬૨, ૨૮૯, ૨૯૦, ૪૪૨
માણેકજી મેહરવાંનજી ભીખાજી મેહતા ૧૨૩, ૨૦૭
માણેકજી મેહરવાંનજી મોવડાંવાલા ૧૮૮
માણેકજી મેહરવાંનજી ફરાંમજી મેહતા...... ૨૫૮, ૩૫૬
માણેકજી મેહરવાંનજી નાનપોરીઆ............... ૩૫૬
માણેકજી રતનજી બીલીમોરીઆ (ઘડીઆલી)...... ૫૮
માણેકજી રતનજી ઘડીઆલી ૪૦૯
માણેકજી રતનજી જીહલા ૪૬, ૪૫૬
માણેકજી રતનજી રીપોરટર ૧૪૦
માણેકજી રતનજી સરવેયર ૩૭૫, ૬૨૨, ૬૮૨
માણેકજી રતનજી શીગનપોરીઆ ૪૨૧
માણેકજી રૂસ્તમજી કામાજી......૧૭, ૨૧, ૩૦., ૭૦, ૧૦૩, ૧૩૦, ૧૫૪, ૧૭૫
માણેકજી ખરશેદજી ગાંધા, આ૦.................. ૧૮૪
માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી જીજીભાઈ (જુવો જમશેદજી જીજીભાઈ (ત્રિજા) બારોનેટ)...૪૦, ૧૦૨, ૧૩૫, ૧૭૭, ૧૮૮, ૨૨૨, ૨૬૮, ૨૯૨, ૩૧૦, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૫૮, ૩૭૯, ૩૯૦, ૩૯૩,[૨] ૪૧૦, ૪૧૪, ૪૩૯, ૪૪૨, ૪૫૨, ૪૬૦,[૨] ૪૬૯, ૪૮૨,[૨] ૪૮૯, ૫૦૧,[૨] ૫૦૭,

સફે.

માણેકજી લીમજી બનાજી........ ૧૧૧, ૨૩૨, ૬૨૮,[૨] ૬૨૯
માણેકજી લીમજી (બનાજી)ની કુંપની.........૨, ૪૬[૨]
માણેકજી લીમજી ભાજીવાલા...................... ૬૬૨
માણેકજી લીમજી હાંતરીઆ......... ૩૮, ૧૦૪, ૧૧૫ ૧૩૯, ૧૫૪, ૧૬૨, ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૯૧, ૪૦૪
માણેકજી શાપુરજી ૪૧૩
માણેકજી શાપુરજી કાકા........ ૩૪, ૪૬, ૧૧૪, ૧૪૩
માણેકજી શાપુરજી કાતરક ૫૫૫, ૬૬૨
માણેકજી શાપુરજી ગાંધી......................... ૬૮૩
માણેકજી શાપુરજી પારખ........................ ૭૪
માણેકજી શાપુરજી હોડીવાલા..................... ૯૬
માણેકજી શાપુરજી વાછા... ૩૯૦, ૫૧૮, ૫૮૧, ૬૧૬
માણેકજી શાપુરજી વેશુગરા....................... ૫૫૫
માણેકજી શેહેરીઆરજી કાપડીઆ ૧૯૦
માણેકજી શેહેરીઆરજી ભરૂચા............ ૫૫૪, ૬૬૨
માણેકજી શેરાબજી આશબરનર...૯૦, ૧૪૦, ૧૬૫, ૧૬૬, ૨૮૫, ૪૪૪
માણેકજી શેરાબજી નશરવાનજી વાડીઆ......... ૧૦૬
માણેકજી શેરાબજી વાછાગાંધી...૯૮, ૩૬૬, ૩૮૦, ૪૫૮, ૫૦૪, ૫૧૪
માણેકજી શેરાબજી મારકર.............. ૧૮૦, ૫૫૬
માણેકજી શેરાબજી મેહેતા.............. ૪૩૯, ૬૮૧
માણેકજી શેરાબજી વાડીઆ, સુરતના........... ૪૧૭
માણેકજી શેરાબજી ફરાંમજી વાડીઆ...૫૯૭, ૬૦૦, ૬૪૫, ૬૪૯
માણેકજી શેરાબજી મેહતા (જુલીયન કોપર)...... ૬૬૫
માણેકજી શેરાબજી, વલસાડના..................... ૫૮૭
માણેકજી હીરાજી હીરામાણેક...................... ૧૫૩
માણેકજી હીરજી ખરાસ, રંગુનના ૪૯૯
માણેકજી હીરજીભાઈ પટેલ, કરાંચીના ૨૬૭
માણેકજી હોરમજજી ૪૬
માણેકજી હોરમજજી કમીશરીવાલા... ૨૫૮, ૨૬૭, ૫૨૯, ૬૦૯
માણેકજી હોરમજજી કાંગા ૩૧૫
માણેકજી હોરમજજી વજીફદાર... ૩૧૫, ૩૮૯, ૪૩૮, ૪૯૫
માણેકજી હોરમજજી હોમીઆર ૭૦
માણેકજી હોરમજજી મસાંની ૧૪૦, ૫૯૧
માણેકજી હોરમજજી માજુ ૧૪૦, ૩૨૨
માણેકજી હોરમજજી બારભાએઆ......... ૩૪૮, ૩૭૦

સફે.
માણેકજી હોરમજજી થાણેવાલા ૩૯૧
માણેકજી હોરમજજી લેનટીન .... પરપ
માણેકજી હોરમજજી મોદી... .... ૪૬૧
માણેકજી હોરમજજી દેસાઇ ૫૬૪
માણેકજી હોરમજજી પરએજ, એ૦, ... ૬૦૦
માણેકબાઇ ધણી અરદેસર ધનજીભાઇ રાંણા...... ૭૧, ૨૬૩
માણેકબાઇ એદલજી શાપુરજી મેહતા............ ૧૦૦
માણેકબાઇ વીધવા કાવશજી શાપુરજી લંગડા...... ૨૮૯
માણેકબાઇ વીધવા ખરશેદજી બહમનજી પંથકી... ૨૦૨
માણેકબાઇ ધણી જાંગીરજી બરજોરજી વાછા...... ૧૬૧, ૨૧૭
માણેકબાઇ વીધવા જાંગીરજી નશરવાંનજી વાડીઆ ... ૪, ૩૫, ૪૦, ૬૩, ૮૩, ૧૩૦, ૧૩૮, ૨૦૫, ૨૨૪,[૨] ૨૬૦, ૨૮૯, ૩૧૮, ૩૬૬, ૪૧૩, ૪૨૪, ૫૩૪, ૫૩૫, ૫૩૭, ૫૪૧
માણેકબાઇ ધણી ડોશાભાઇ શાપુરજી વાછા...૩૦૫, ૩૭૩
માણેકબાઇ દીનશાહજી હમાંવાલા............... ૧૯૦
માણેકબાઇ ધણી દીનશાહજી દારાશા કપતાંન...... ૬૩૮
માણેકબાઇ વીધવા દોરાબજી જમશેદજી સકલાત વાલા.. ૯૨
માણેકબાઇ ધણી નવરોજજી નશરવાંનજી પોંહચા... ૩૪૭
માણેકબાઇ વીધવા નવરોજજી પાલણજી દોરડી... ૧૫૩, ૩૬૭
માણેકબાઇ વીધવા નશરવાંનજી ફરદુનજી બગડીઆ (માકાં વઇદણુ) ૩૨૨
માણેકબાઇ વીધવા નાનાભાઇ નશરવાંનજી બનાજી...૩૦૦, ૩૬૬, ૪૪૭, ૫૪૯
માણેકબાઇ ધણી પીરોજશાહ બહમનજી જીજીભાઇ...... ૯૯, ૫૧૪, ૫૧૫,[૨] ૬૫૨, ૬૭૧
માણેકબાઇ ધણી પેશતનજી નશરવાંનજી ભરૂચવાલા... ૧૯૦
માણેકબાઇ તે ફકીરજી કાવશજી મીસ્ત્રીનાં માએ... ૨૨૫
માણેકબાઇ ફરદુનજી ઓલીઆજી............ ૧૯૧
માણેકબાઇ ધણી ફરદુનજી ધનજીભાઇ અ લખપેસ... ૨૯૬
માણેકબાઇ ધણી ફરામજી બહમનજી શરાફ ૬૯૬
માણેકબાઇ બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ......... ૫૧૫
માણેકબાઇ ધણી બેહરાંમજી જીજીભાઇ......૨૨૧, ૨૪૮, ૨૮૫, ૩૧૫, ૩૪૦
સફે.
માણેકબાઇ ધણી બેહરાંમજી દાદાભાઇ બનાજી ... ૬૯
માણેકબાઇ ધણી બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ... ૩૫, ૨૫૬, ૩૬૬, ૪૦૧, ૪૨૪, ૫૩૭, ૫૩૯, ૬૧૫
માણેકબાઇ ધણી માણેકજી જમશેદજી ઉમરીગર... ૧૨૭, ૨૫૭
માણેકબાઇ વીધવા માણેકજી જમશેદજી તાતા ... ૧૫૮
માણેકબાઇ ધણી માણેકજી દોરાબજી બુચર ૨૮૬
માણેકબાઇ વીધવા માણેકજી પેશતનજી માથેગાંમવાલા... ૭૦
માણેકબાઇ વીધવા રતનજી હોરમજજી કામાજી... ૨૨૧
માણેકબાઇ વીધવા શેરાબજી જીજીભાઇ મોદી ... ૪૩૩
માણેકબાઇ ધણી શેરાબજી શાપુરજી ઇજનેર, આએરન ફાંઉડરીવાલા ૨૦૫, ૫૩૭
માણેકબાઇ ધણી હીરજીભાઇ બરજોરજી વાછા ... ૩૦૧
માણેકશાહ કાવશાશાહ તાલેયારખાં......૨૨, ૨૫૮, ૩૨૦
માણેકશાહ જમશેદજી કેરાંવાલા............ ૪૩૯, ૬૬૧
માણેકશાહ જાંગીરશાહ તાલેયારખાં ...... ૧૪૦, ૧૯૨, ૨૪૩, ૨૭૬, ૩૧૬, ૩૨૦, ૩૫૭, ૪૫૬, ૬૯૨,[૩] ૬૯૮
માણેકશાહ દાદાભાઇ માસટર ૫૬૬
માણેકશાહ દીનશાહ કરાકા ૩૬૦
માણેકશાહ ધનજીશાહ ડાકટરના............ ૧૪૦, ૩૩૮, ૩૪૭, ૩૪૮
માણેકશાહ બાપુજી વીકાજી ૨૪૩
માણેકશાહ બેહરાંમજી મીસ્ત્રી ૩૫૬
માણેકશાહ રતનજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાના ... ૬૮૨
માહીઆરજી કઇઓજી મીરજાં ૨૭૨
માહીઆરજી કેકોબાદજી મેહરજીરાણાના દસ્તુર......૩૩૧, ૩૫૭, ૩૮૪, ૪૦૬, ૪૦૭, ૪૨૩, ૪૨૬, ૪૬૦[૨]
માહીઆરજી પેશતનજી દુબાશ ૫૭૪
મીઠીબાઇ કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ... ૫૭૦, ૬૫૨, ૬૭૧
મીઠીબાઇ વીધવા કાવશજી નાનાભાઇ દાવર ૬૫૪
મીઠીબાઇ વીધવા ખરશેદજી બહમનજી પંથકી ... ૧૨૨
મીઠીબાઇ વીધવા જમશેદજી નવરોજજી વાડીઆ... ૬૩૮
મીઠીબાઇ વીધવા નશરવાંનજી કાવસજી બનાજી... ૭
મીઠીબાઇ ધણી પાલણજી હોરમજજી કાપડીઆ......૬૭, ૧૪૬
મીઠીબાઇ વીધવા મનચેરજી હોરમજજી મોદી...... ૧૬૩
મીઠીબાઇ વીધવા મેહરવાંનજી જીજીભાઇ ...૧૭૭, ૨૬૯, ૫૪૪, ૬૩૪

સફે.

મીઠીબાઇ વીધવા મેહરવાંનજી જાંગીરજી બનાજી ... ૪૯.
મીઠીબાઇ ધણી શેરાબજી નવરોજજી વાછા... ૩૦૫, ૩૬૪, ૩૭૩, ૫૦૯
મીઠીબાઇ વીધવા હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ ... ૩૮, ૫૩૫
મીનોચેહરજી જામાસપજી, દા૦,................ ૬૯૪
મીનોચેહરજી દારાબજી, દા૦, ઉદવાડાના......... ૫૮૩[૨]
મુલજી નશરવાંનજીની કું૦ ....૨૧૫, ૫૧૮, ૫૬૧
મેનાભાઇ નશરવાંનજી ગજધર......૨૦૦, ૪૨૬, ૪૫૫
મેનાભાઇ લીમજીભાઇ બાલીમોરીઆ ૧૯૪
મેહેરજી જાનસ્ટન એંડ કું૦................ ૩૧૩
મેહેરજીરાણા, દસ્તુર (પેહલા)................. ૪૦૭
મેહેરજીભાઇ કુંવરજી તારાપોરવાલા.........૪૪૭, ૪૮૪, ૫૪૨, ૫૫૫, ૫૬૧, ૫૮૧, ૭૦૩
મેહેરજીભાઇ નશરવાંનજી કુકા...... ૩૩૩, ૪૦૮, ૫૧૦
મેહેરજીભાઇ બાપુજી વીકાજી......૧૭, ૩૩, ૯૫, ૧૩૨, ૧૭૨, ૧૮૦, ૧૮૫, ૨૨૨, ૨૩૧, ૨૪૨, ૨૫૦, ૨૬૫, ૨૮૪, ૨૮૭, ૩૯૨, ૩૩૭, ૩૯૦, ૪૧૨, ૪૧૪, ૪૬૭, ૬૨૬
મેહેરજીભાઇ રૂસતમજી શેઠના, ડાકટર...૩૪૮, ૩૭૫, ૬૬૨
મેહેરજીભાઇ હોરમજજી કોથારી............. ૫૬૪
મેહેરનોશજી મોટાભાઇ ડોટીવાલા.............. ૬૩૫
મેહેરહોશંગ દસ્તુર જામાસ્પઆશાના........... ૬૦૯, ૬૧૦, ૬૬૨, ૬૭૪
મેહરબાઇ ધણી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ... ૧૪૧, ૩૬૬, ૪૦૯, ૬૫૪
મેહરબાઇ વીધવા કાવશજી દોરાબજી સકલાતવાલા... ૯૨
મેહરબાઇ વીધવા કાવશજી ધનજીભાઇ પાંઉવાલા... ૧૫૦, ૨૦૯,
માણેકજી રતનજી શીગ... જાંગીરજી તારાચંદ... ૨૨૧, ૪૬૧
માણેકજી રૂસતમજી કામાજી......૧૮, ૧૦૩, ૧૩૦, ૧૫૪, ૧૭૫
માણેકજી ખરશેદજી ગાંડા, આ૦.................. ૧૮૪
માણેકજી ખરશેદજી જમશેદજી જીજીભાઇ (જુવો જમશેદજી જીજીભાઇ (નિજા) બારોનેટ)...૪૦, ૧૦૨, ૧૩૫, ૧૭૭, ૧૮૮, ૨૨૨, ૨૬૮, ૨૯૨, ૩૧૦, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૫૮, ૩૫૯, ૩૬૦, ૩૯૩,[૨] ૪૧૦, ૪૧૪, ૪૩૯, ૪૪૨, ૪૫૨, ૪૬૦,[૨] ૪૬૯, ૪૮૨,[૨] ૪૮૯, ૫૦૧,[૨] ૫૦૭,

સફે.

મેહરબાઇ ધનજીભાઇ......................... ૨૨૧
મેહેરબાઇ ધણી નવરોજજી અરદેશર દાવર...... ૩૫૮
મેહરબાઇ વીધવા નશરવાંનજી કાવશજી વાછા ગાંધી...............................૯૮, ૫૩૭
મેહરબાઇ ફરાંમજી દોરાબજી પાંડે..........૫૧૪, ૫૧૫
મેહરબાઇ વીધવા ફરાંમજી મનચેરજી કોહલા...... ૨૧
મેહરબાઇ વીધવા બેહરાંમજી ડોશાભાઇ પટેલ...... ૬૧
મેહરબાઇ વીધવા મનચેરજી જમશેદજી વાડીઆ... ૫૦, ૫૨, ૧૩૮,[૨] ૧૩૯
મેહરબાઇ ધણી માણેકજી પેશતનજી તબાક...... ૫૪૪
મેહરબાઇ ધણી મેહરવાંનજી કાવશજી પીટીટ...... ૬૫૨, ૬૭૦
મેહરબાઇ વીધવા રૂસતમજી એદલજી વાડીઆ......૧૪૨, ૨૦૪, ૨૦૯
મેહરબાઇ ધણી શેરાબજી જાગીરજી દાવર...૧૪૭, ૨૫૦
મેહરબાઇ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી............ ૬૮
મેહરબાઇ વીધવા હીરજીભાઇ જમશેદજી બેહરાના...૫૨૫
મેહરબાઇ ધણી હોરમજજી દોરાબજી પટેલ...... ૫૮
મેહેરબાઇ વીધવા હોરમજજી પેશતનજી કોહલા... ૬૬
મેહરબાંન રૂસતમ ઇરાંની ૨૧૬
મેહરવાંન ખોદાબખશ ઇરાંની..................... ૩
મેહરવાંનજી એંડ કું૦ ....૩૧૩, ૪૮૪
મેહરવાંનજી અરદેસર કેકોબાદના ૭૫
મેહરવાંનજી અરદેસર મુકાદમ ....૨૬૭, ૨૮૯[૨]
મેહરવાંનજી અસપંદીઆરજી મોદી (ભાએઆ)...૧૮૩, ૨૮૭, ૬૨૦
મેહરવાંનજી અસલાજી ભરૂચા, મોવડાવાલા......... ૧૮૮
મેહરવાંનજી આદરજી મસાલાવાલા ૫૮૧
મેહરવાંનજી એદલજી પટેલ..... .... ૩૩
મેહરવાંનજી એદલજી ચીનાઇ ૨૫૮, ૩૧૮
મેહરવાંનજી એદલજી-દાદાચાંનજી ૩૯૦, ૫૬૪
મેહરવાંનજી એદલજી બીશની.............. ૯૬, ૯૭
મેહરવાંનજી એદલજી મોદી ૪૩૯
...વાંનજી એદલજી બાઇસ....................... ૫૧૧
માણેકજી હો... કાવશજી ગમીર અથવા શબનીશના,
માણેકજી હોરમ... અમદાવાદના.........૧૦૪, ૧૪૫, ૪૬૦
માણેકજી હોરમસજી કપટાંન................. ૫૬, ૩૨૫
માણેકજી હોરમસજી કપટાંન, રંગુનના...... ૯૮, ૫૭૧
માણેકજી હોજવશજી પીટીટ...... ૯૭, ૩૯૫, ૪૬૧,[૨]
માણેકજી હો... ૬૫૨,[૨] ૬૭૦, ૬૯૯

સફે.

મેહરવાંનજી ફ્રાવશજી મેસમેન.................. ૧૫૭
મેહરવાંનજી ફ્રાવશજી મોતીશાહ................. ૨૫૮
મેહરવાંનજી કુવરજી દુદીઆના.................. ૧૪૧
મેહરવાંનજી કુવરજી ભરૂચા.................... ૫૫૪
મેહરવાંનજી કુવરજી બાટલીવાલા............... ૪૭
મેહરવાંનજી કુવરજી બાટલીવાલાની કું૦...... ૪૦, ૫૫
મેહરવાંનજી કેખશરૂ આલપાઈવાલા............. ૬૩૬
મેહરવાંનજી ખરશેદજી ૪૬
મેહરવાંનજી ખરશેદજી ઘડીઆલી.......... ૪, ૨૦૫, ૨૪૭, ૩૮૭, ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૭૧
મેહરવાંનજી ખરશેદજી જશાવાલા ૧૪૨
મેહરવાંનજી ખરશેદજી શેઠના ૫૩૫
મેહરવાંનજી જમશેદજીની કું૦................ ૮૫
મેહરવાંનજી જમશેદજી ઓલીઆજી ૧૦૨, ૧૧૪, ૧૭૫, ૧૮૦, ૬૧૯
મેહરવાંનજી જમશેદજી (ઓલીઆજી) ની કું૦... ૬૧૯
મેહરવાંનજી જમશેદજી ગેહારા ૨૨
મેહરવાંનજી જામાસપજી જાફરીઆ............ ૧૮૬
મેહરવાંનજી જીજીભાઈ ખરાસ, મલબારવાલા...... ૧૫૭
મેહરવાંનજી જીજીભાઈ ખરાસના છોકરાઓ...... ૧૫૭
મેહરવાંનજી જીજીભાઈ ૨૧૯, ૩૭૮
મેહરવાંનજી જીજીભાઈના છોકરાઓ...૨૦૫, ૫૩૭, ૫૪૪
મેહરવાંનજી જાંગીરજી તારાચંદ ૧૭
મેહરવાંનજી જાંગીરજી મેહતા............... ૩૫૭
મેહરવાંનજી તેમુલજી વખ્દ ૬૮૨
મેહરવાંનજી દાદાભાઈ પોસ્ટવાલા......૧૬૮, ૨૯૨, ૫૦૩
મેહરવાંનજી દાદાભાઈ ગજધર............ ૧૯, ૨૧
મેહરવાંનજી દાદાભાઈ નવસારીવાલા.......૪૬, ૬૫૪
મેહરવાંનજી દાદાભાઈ વાડીઆ............. ૪૫૬
મેહરવાનજી દાદાભાઈ ગાંન્ધી ૫૧૯
મેહરવાંનજી દાદાભાઈ મસાની ૬૮૨
મેહરવાંનજી દાદાભાઈ મરચંટ ૫૮૧
મેહરવાંનજી દોરાબજી પીરોજશાહ મીનવાલા...... ૬૦૪
મેહરવાંનજી ધનજીભાઈ કરંજીઆ.... ૪૮૦, ૫૮૧, ૬૬૧
મેહરવાંનજી નવરોજજી ગદેવીઆ. ૬૨૨, ૬૮૨
મેહરવાંનજી નવરોજજી દાજી...૨૧૫, ૩૮૦, ૪૪૫, ૬૨૦
મેહરવાંનજી નવરોજજી મીનવાલા. ૨૮૯
મેહરવાંનજી નવરોજજી મેહતા ૫૩૬, ૫૩૮
મેહરવાંનજી નશરવાંનજી આઈચાઈ ૬૯
મેહરવાંનજી નશરવાંનજી નાદરશાહ.. ૨, ૧૮, ૩૧૩, ૩૬૬, ૫૮૬

સફે.

મેહરવાંનજી નશરવાંનજી પટેલ.... ૪૬, ૮૦, ૯૦, ૯૪, ૧૧૪, ૧૩૦, ૧૩૭, ૧૫૪, ૧૫૯, ૧૭૩, ૧૭૪, ૧૮૦, ૨૧૪, ૨૨૨, ૨૪૧, ૩૨૨, ૪૫૬, ૪૬૫, ૫૫૨, ૫૭૮, ૬૪૯
મેહરવાંનજી નશરવાંનજી (પટેલ) સનસ એંડ કું૦... ૨૭૫, ૩૮૭
મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરી.. ૧, ૧૪, ૨૬, ૪૬[૨], ૬૮, ૭૨, ૭૩, ૭૮, ૮૫[૨], ૮૬,[૨] ૯૯, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૧૬, ૧૧૮, ૧૨૫, ૧૩૭[૪], ૧૩૮[૪], ૧૭૩, ૧૭૪[૩], ૨૪૦, ૨૯૫, ૨૮૦, ૪૨૮
મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરીની કું. ૨૬, ૨૦૮
મેહરવાંનજી નશરવાંનજી વાડીઆ....૨૪૩, ૩૫૫, ૩૮૩, ૪૪૬, ૪૪૭, ૪૭૬, ૫૧૮, ૫૨૩, ૫૪૭
મેહરવાંનજી નાનાભાઈ મેહતા ૯૭, ૯૮, ૯૯
મેહરવાંનજી પેશતનજી (આનડરસન) ના છોકરાઓ... ૨, ૩૧૩
મેહરવાંનજી પેશતનજી ઈરાંની ૩, ૮૩
મેહરવાંનજી પેશતનજી મેહતા.............૨૫૩, ૨૫૪
મેહરવાંનજી પેશતનજી ખરેધાત......૩૯૦, ૪૭૯, ૫૧૮, ૫૫૪, ૬૨૨, ૬૮૨
મેહરવાંનજી પેશતનજી ચીચગર...........૩૮૭, ૪૪૯
મેહરવાંનજી પેશતનજી તબાક.................૬૪૬
મેહરવાંનજી પેશતનજી હાંડીસન............... ૧૦૪
મેહરવાંનજી પેશતનજી દારૂખાનાવાલા..........૬૨૮
મેહરવાંનજી ફકીરજી મોરીનાસ.................૪૪૮
મેહરવાંનજી ફરદુનજી મરજબાંન...૯૦, ૯૧, ૧૧૪, ૩૨૬, ૩૪૮, ૪૨૫, ૪૯૪
મેહરવાંનજી ફરદુનજી કેરાંવાલાં ૧૮૬
મેહરવાંનજી ફરાંમજી, આ૦, સુરતના........... ૫૩૦
મેહરવાંનજીફરામજી દાદીબરજોર.............. ૨૧૪
મેહરવાંનજી ફરાંમજી પટેલ........ ૧૧૪, ૩૧૩, ૪૮૪
મેહરવાંનજી ફરાંમજી દમરી.............. ૩૧૯, ૫૪૪
મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે... ૧,[૨] ૨, ૪,[૨] ૫,[૨] ૧૫, ૨૩, ૨૬, ૨૭, ૪૦, ૪૬,[૨] ૭૨, ૭૩, ૮૫,[૨] ૮૬,[૨] ૯૦, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૩૦, ૧૩૭,[૩] ૧૩૮,[૩] ૧૪૪,[૨] ૧૫૪, ૧૬૯,[૪] ૧૭૦, ૧૭૩, ૧૭૪,[૩] ૧૮૨, ૧૮૩, ૧૮૮, ૨૨૪, ૨૩૫, ૨૪૧, ૨૬૦, ૨૬૯,[૨] ૨૭૫, ૨૭૮, ૨૮૦,

સફે.

૨૯૦, ૩૦૯, ૩૧૮,[૨] ૩૩૪, ૩૩૬, ૩૬૫, ૩૭૯,[૨] ૩૯૩, ૩૯૯, ૪૧૦, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૨૯, ૪૩૭,[૨] ૪૬૦,[૨] ૪૬૫, ૪૬૯, ૪૭૪, ૪૮૨,[૨] ૪૮૭, ૪૯૧, ૪૯૯,[૨] ૫૦૧, ૫૦૬, ૫૩૪, ૫૩૫, ૫૪૧, ૫૫૨, ૫૫૬, ૫૫૮, ૫૫૯,[૨] ૫૬૦, ૫૮૧, ૫૮૩, ૬૩૧

મેહરવાંનજી ફરાંમજી (પાંડે) ની કુંં... ૧૭૩, ૨૧૪, ૨૪૦, ૩૫૫, ૩૬૬, ૪૬૫, ૫૦૧, ૫૧૭, ૫૩૪, ૫૩૭, ૫૫૨, ૫૫૬, ૫૭૮

મેહરવાંનજી ફરાંમજી શાપુરજી ડાકટર........... ૩૧૬

મેહરવાંનજી બરજોરજી, વલસાડના........ ૧૯૨, ૪૨૧

મેહરવાંનજી બરજોરજી જેશાના................ ૧૪૧

મેહરવાંનજી બરજોરજી પાદશાહ................ ૨૫૭

મેહરવાંનજી બરજોરજી પોસ્ટવાલા.............. ૪૨૬

મેહરવાંનજી બરજોરજી માવજી................ ૫૫૬

મેહરવાંનજી બહમનજી ઇજનેર...૧૭, ૨૧, ૧૪૦, ૨૧૪, ૨૫૮, ૩૭૪

મેહરવાંનજી બહમનજી ઇરાંની................. ૯૭

મેહરવાંનજી બહમનજી ઘડીઆલી.............. ૨૯૭

મેહરવાંનજી બહમનજી વાડીઆ............... ૨૮૯

મેહરવાંનજી બેજનજી દુબાશ.................. ૩૧૩

મેહરવાંનજી બેજનજી પાજનીગરા............. ૬૦૯

મેહરવાંનજી અને બેહરાંમજી, દલાલો...૨૧, ૩૧૪, ૫૦૧, ૫૭૧

મેહરવાંનજી બેહરાંમજી પાલીસવાલા............ ૧૪૭

મેહરવાંનજી બેહરાંમજી મુનશી................ ૨૫૩

મેહરવાંનજી બેહરાંમજી દારૂખાનાવાલા.......... ૬૦૦

મેહરવાંનજી ભાઇજી......................... ૫૩૫

મેહરવાંનજી ભીખાજી મેહતા...............૨૦૭, ૨૭૬

મેહરવાંનજી ભીમજી ઉમરીગર................. ૧૦

મેહરવાંનજી મનચેરજી પંથકી, એમ.....................૪૯

મેહરવાંનજી મનચેરજી દસ્તુર ક મદીનના ૩૮૩

મેહરવાંનજી મનચેરજી ઝેરીઆ ૧૯૧

મેહરવાંનજી મનચેરજી કામાજી...૨૭૬, ૩૫૭, ૪૩૯, ૪૫૬

મેહરવાંનજી મનચેરજી ખાંન.........................૩૧૦

મેહરવાંનજી માણેકજી ગોભાઇ.......................૩૬

મેહરવાંનજી માણેકજી જાલનેવાલા.............. ૩૬૩

મેહરવાંનજી માણેકજી તબાક ૨૪૯

મેહરવાંનજી માણેકજી સરાફ (ગામવાલા)...૧૨૩,[૨] ૩૧૫, ૩૭૬

સફે.

મેહરવાંનજી માણેકજી પટેલ...૨૧૯, ૫૪૪, ૬૩૩, ૬૩૪

મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠના...૩૫, ૩૬, ૪૬, ૫૭, ૬૫, ૧૩૭, ૧૩૯, ૧૮૦, ૨૧૪, ૨૫૩, ૨૭૮, ૨૮૯, ૨૯૦, ૨૯૧, ૩૦૭, ૩૧૮, ૩૩૬, ૩૬૭, ૩૬૯,[૩] ૩૭૯,[૨] ૪૧૨, ૪૨૨, ૪૪૨, ૪૪૩, ૪૫૨

મેહરવાંનજી મોટાભાઇ રાંમ, સુરતના..............૧૪૩

મેહરવાંનજી રતનજી પારખ..................૨૪૯[૨]

મેહરવાંનજી રૂસતમજી દલાલ...૫૬, ૮૮,[૨] ૨૭૮, ૩૧૪, ૩૯૦, ૫૩૨

મેહરવાંનજી રૂસતમજી દારૂખાનાંવાલા........૫૨૧, ૫૫૩

મેહરવાંનજી રૂસતમજી દુબાશ.....................૩૭૫

મેહરવાંનજી રૂસતમજી મસાલાવાલા...........૫૫, ૩૬૬

મેહરવાંનજી રૂસતમજી બાઇસ..............૫૨૦, ૬૨૨

મેહરવાંનજી લીમજીભાઇ બીલીમોરીઆ......૧૫૦, ૧૯૪

મેહરવાંનજી શાપુરજી, ઉરનના.....................૫૨૪

મેહરવાંનજી શાપુરજી જનરાલના.................. ૫૨૧

મેહરવાંનજી શાપુરજી બીલીમોરીઆ (અલા)........ ૫૮

મેહરવાંનજી શાપુરજી બાપુરજી..................... ૧૪૦

મેહરવાંનજી શાવકશાહ દાવર...................... ૬૮૨

મેહરવાંનજી શેહરીઆરજી બેશવાલા............... ૫૧૯

મેહરવાંનજી શેરાબજી ખરાસ, ડાકટર......૧૩૦, ૨૦૫, ૩૧૮, ૩૩૯, ૩૪૦, ૪૨૧

મેહરવાંનજી શેરાબજી ખરેઘાત...........૧૪૩, ૩૬૪

મેહરવાંનજી શેરાબજી મેજર....................... ૨૨૬

મેહરવાંનજી શેરાબજી દલાલ...................... ૫૫૪

મેહરવાંનજી એંડ સનસ, પેશાવરના.............. ૧૨૩

મેહરવાંનજી હીરજીભાઇ વાડીઆ. ૧૧, ૧૫૪, ૨૩૧, ૨૯૨

મેહરવાંનજી હીરજીભાઇ વાડીઆના છોકરાઓ. ૩૬, ૪૦, ૧૩૮, ૫૩૭

મેહરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલ...................... ૧૩૯

મેહરવાંનજી હીરજીભાઇ બાટલીવાલા......૨૦૫, ૫૫૪

મેહરવાંનજી હોરમજજી નોરીઆ.............. ૨૫૩

મેહરવાંનજી હોરમજજી મેહતા (મેક ફારલેનના)... ૧૭, ૨૫૭, ૩૫૫

મેહરવાંનજી હોરમજજી મેહતા... .. ૯૬,[૨] ૯૭, ૧૭૧, ૧૭૪, ૨૩૪

મેહરવાંનજી હોરમજજી મેહતાની કુંપની...... ૯૮, ૯૯

મેહરવાંનજી હોરમજજી મુસ...................... ૭૬

મેહરવાંનજી હોરમજજી ફરેજરના...... ૧૯૧, ૧૯૬, ૩૮૦, ૪૪૦

સફે.

મેહરવાંનજી હોરમજજી આરીઆં............. ૫૩૭

મેહરવાંનજી હોરમજજી પટેલ............... ૬૦૦

મોટલીબાઇ ધણી કાવશજી નાનાભાઇ દાવર...... ૩૪૦

મોટલાંબાઇ વીધવા માણેકજી નવરોજજી વાડીઆ...... ૪, ૧૩, ૩૫, ૪૦, ૬૩, ૮૩, ૮૮, ૯૮, ૧૩૦, ૧૩૮, ૨૦૫, ૨૨૪,[૨] ૨૬૦, ૨૮૯, ૩૧૮, ૩૩૪, ૪૧૩, ૪૨૪, ૫૩૪, ૫૩૫, ૫૩૭, ૫૪૧, ૬૯૭,[૨] ૬૯૮

મોટાભાઇ એદલજી થાંણેવાલા............... ૩૯૧

મોટાભાઇ જમશેદજી બીલીમોરીઆ.......... ૧૯૪

મોટાભાઇ દાદાભાઇ કાંજનવાલા............ ૧૪૨

મોટાભાઇ ધનજીભાઇ કંત્રાકટર............... ૩૭૫

મોટાભાઇ પેશતનજી વકીલ........૨૮૧, ૩૮૩, ૬૧૮

મોટાભાઇ પેશતનજી ગજધર.................. ૩૯૦

મોટાભાઇ ફરામજી થાંણેવાલા................ ૩૯૧

મોટાભાઇ બરજોરજી પાદરીના............... ૧૪૨

મોટાભાઇ બરજોરજી મેઘીરા.................. ૧૯૪

મોટાભાઇ બરજોરજી મેઘીરાના છોકરાઓ......... ૬૮૬

મોટાભાઇ શાપુરજી મોટાશાપુરના............. ૩૯૦

મોટાભાઇ શાપુરજી વલસાડવાલા..... .... ૧૪૧

મોટીબાઇ કાવસજી દારૂવાલા.................. ૪૧૨

મોટીબાઇ વીધવા ધનજી શેઠલીપટેલ........ ૩૬૦

મોટીબાઇવીધવાબહમનજી જમશેદજી મુલ્લાં...૫૬, ૪૪૭, ૫૭૬

મોટીબાઇ ધણી બહમનશાહ કાવશજી વકીલ... ૩૬૭

મોટીબાઇ ધણી રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજી... ૨૨૧

મોટીબાઇ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી........... ૬૮

મોટીબાઇ હોરમજજી એદલજી આલબલેશ......... ૬૦

મોટીબાઇ વીધવા હોરમજજી કાવશજી મીસતરી... ૧૯૪, ૨૬૨

મોટીબાઇ વીધવા હોરમજજી પેશતનજી બાટલીવાલા... ૨૦૭, ૫૨૦, ૫૩૭, ૫૭૬

એમ. એંડ પી. બી. કોહલાની કુંપની......૮૬, ૧૩૦

એમ. ડી. ગાંધીની કું૦........................ ૩૫૫

મોદી મુલ્લાંની કુંપની........................ ૨૧

ર

રતનજી અરદેશર ચોકસી........................ ૪૩૯

રતનજી એદલજી કાંગા......૧૪૦, ૧૯૨, ૫૯૩, ૬૧૫, ૬૫૫, ૬૭૨, ૬૭૪

સફે.

રતનજી એદલજી બાટલીવાલા...૨, ૪, ૩૫, ૪૦, ૧૮૦, ૨૪૭,[૨] ૨૬૦, ૨૭૫, ૨૮૯, ૨૯૭, ૩૧૮, ૩૭૯, ૪૧૩, ૪૨૦,[૨] ૪૪૫

રતનજી એદલજી મોદી........................ ૫૮૧

રતનજી કાવશજી ઘડીઆલી, વરોડરાવાલા... ૫૪, ૯૫

રતનજી કાવસજી બ્રોકર ૫૧૮

રતનજી કાવશજી સરાફ ૩૩૬

રતનજી કુવરજી દુદીયાના, વલસાડના. ૧૪૧

રતનજી કુવરજી તારાપોરવાલા. ૧૮૪, ૧૮૫

રતનજી ફીકા ૬૩૫

રતનજી ખરશેદજી.............................. ૩૧૩

રતનજી ખરશેદજી કેરાંવાલા....... ૨, ૬[૨], ૧૯, ૨૩૨, ૨૩૩, ૨૫૭

રતનજી ખરશેદજી બાટલીબોઇ. ૧૨૩, ૩૧૩, ૬૦૦

રતનજી ખરશેદજી મુનશી ૧૮૦

રતનજી ખરશેદજી રતનાગર ૩૨૧

રતનજી જમશેદજી.............................. ૩૭

રતનજી જમશેદજી જશાવાલા... ૧૫૫, ૪૩૫, ૫૧૧, ૫૭૬, ૬૦૦

રતનજી જમશેદજી તાતા........................ ૪૨૭

રતનજી જમશેદજી પારખ.................. ૨૩, ૧૪૩

રતનજી જમશેદજી બનાજી...................... ૧૭૮

રતનજી જમશેદજી લાલકાકા............... ૧૪૯, ૩૮૭

રતનજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાના, દસ્તુર... ૪૩, ૨૨૨, ૨૬૦, ૩૦૫, ૩૦૬, ૩૭૦, ૫૮૫

રતનજી જીવણજી.............................. ૫૫૬

રતનજી જીવણજી ખોખરા અથવા શાએર......... ૧૫૪

રતનજી જીવણજી હમાંવાલા.................... ૧૯૦

રતનજી જીવણજી બોરકા, એમ, ભરૂચના...... ૩૧૪

રતનજી જીવણજી ગજધર (રતનાગર) ગંદેવીના... ૩૨૧, ૫૮૯

રતનજી જાંગીરજી એંટી........................ ૩૬૦

રતનજી ડોસાભાઇ બાકસટર...................... ૧૪૧

રતનજી દાદાભાઇ તાતા ... ૮૮, ૪૦૮, ૪૨૭, ૫૧૯, ૫૫૫, ૬૭૨, ૬૮૯,[૪] ૬૯૦[૩]

રતનજી દાદાભાઇ વાછા..........................૩૬૬

રતનજી દાદાભાઇ વાંદરીવાલા.................. ૬૮૬

રતનજી દાદાભાઇ કોહલા ૫૮૦

રતનજી દીનશાહ ડ્રાફટસમેન, રાજકોટના........ ૨૫૮

રતનજી દીનશાહ દલાલ..........................૧૮૯

સફે.
રતનજી દીનશાહ ઘડીઆલી.......................૪૦૯
રતનજી દોરાબજી ખરાદી.......................૬૯
રતનજી દોરાબજી એડનવાલા.......................૨૫૮
રતનજી દોરાબજી તાતા, એ૦.......................૪૨૭
રતનજી દોરાબજી નાનજી.......................૫૫૫, ૬૬૨
રતનજી દોરાબજી બીલીમોરીઆ.......................૫૫૪
રતનજી ધનજીભાઇ મીસ્ત્રી.......................૨૮૯
રતનજી નથુભાઇ બીલ્લપોરીવાલા.......................૧૪૨
રતનજી નવરોજજી.......................૬૦૦
રતનજી નવરોજજી કેનટીનવાલા.......................૩૫૨
રતનજી નવરોજજી ચીનાઇ.......................૬૬૨
રતનજી નશરવાંનજી ઉનવાલા.......................૩૭૯
રતનજી નશરવાંનજી આંતીઆ.......................૩૭૭
રતનજી નશરવાંનજી કોઠાવાલા.......................૫૭૨
રતનજી નશરવાંનજી ગેઆરા.......................૫૧૯
રતનજી નાહનજી, તારાપોરવાલા.......................૨૯૩
રતનજી નાનાભાઇ મીસ્ત્રી.......................૩૪૩
રતનજી નાનાભાઇ રૂસ્તમખાં.......................૩૦૦, ૩૦૧
રતનજી પાલણજી મીસતરી.......................૯૭
રતનજી પીરોજશાહ મીનવાલા.......................૩૧૬
રતનજી પેશતનજી એનજીનીઅર.......................૫૫૫
રતનજી પેશતનજી કાપડીઆ.......................૪૮૦
રતનજી પેશતનજી પટેલ, અમદાવાદના.......................૧૦૪
રતનજી પેશતનજી પોંહચા.......................૬૬૭
રતનજી પેશતનજી સુતરીઆ.......................૩૩૧
રતનજી પેશતનજી બીલીમોરીઆ.......................૫૪૮
રતનજી ફરદુનજી ખંબાતા.......................૪૮૦
રતનજી ફરદુનજી પારખ...૨, ૩, ૩૧૩, ૩૫૧, ૬૪૯
રતનજી ફરાંમજી કેનતીનવાલા.......................૫૨૯
રતનજી ફરાંમજી દારુ.......................૪૮૮[૨]
રતનજી ફરાંમજી બાટલીબોઇ.......................૬૪૬
રતનજી ફરામજી વાછા.......................૩૮૩, ૪૫૬, ૪૯૮
રતનજી બરજોરજી દાદાચાંનજી, એ૦.......................૨૬૩
રતનજી બહમનજી દુબાશ... ૨, ૨૧, ૩૬, ૬૯, ૨૧૪, ૨૯૫, ૨૯૬, ૩૩૮, ૩૬૭, ૪૧૨, ૫૩૪, ૫૯૯
રતનજી બહમનજી (દુબાશ) એંડ કુંપની.......................૩૮૭
રતનજી બહમનજી મુનશી, વલસાડના.......................૧૪૧
રતનજી બહમનજી વાડીઆ.......................૪૯
રતનજી બેજનજી સુનાવાલા.......................૬૮૩
રતનજી બેહરાંમજી બીશની.......................૯૬
રતનજી બેહરાંમજી માડન.......................૪૪૯
રતનજી બેહરાંમજી નગડ.......................૧૫૭
રતનજી ભીખાજી ફરંજવાલા.......................૮૮, ૨૭૬, ૩૯૦
રતનજી મનજીભાઇ ગજધર.......................૧૬૭
રતનજી મનચેરજી.......................૬૮૮
રતનજી મનચેરજી કુટાર, દસ્તુર.......................૩૭૨[૨]
રતનજી મનચેરજી જાલ.......................૩૧૩
રતનજી મનચેરજી દલાલ... ૧૮૯,[૨] ૧૯૦,[૨] ૧૯૧, ૩૩૩, ૪૮૦, ૫૫૪, ૬૨૨
રતનજી મનચેરજી સતારેવાલા.......................૩૧૫
રતનજી માણેકજી બનાજી.......................૧૭૨
રતનજી માણેકજી કુટાર, દસ્તુર.......................૩૭૨
રતનજી માણેકજી બીલીમોરીઆ, રતનાગર (દલાલ)... ૫૮, ૨૫૭, ૩૫૫,[૨] ૪૮૬, ૫૩૨
રતનજી માણેકજી ફીકાજી તારાપોરવાલા.......................૬૧૨
રતનજી મેહરવાંનજી ખરેઘાત.......................૨૧
રતનજી મોટાભાઇ પટેલ.......................૩૮૭
રતનજી મોટાભાઇ બીલીમોરીઆ.......................૨૮૯[૨]
રતનજી રૂસતમજી કપટાંન.......................૧૫૮
રતનજી રૂસતમજી ગેઆરા.......................૩૫
રતનજી રૂસતમજી, આ૦, ભરૂચના.......................૪૦૯
રતનજી રૂસતમજી તબેલાવાલા.......................૩૧૩
રતનજી રૂસતમજી તંબુવાલા.......................૩
રતનજી રૂસતમજી દાદીના, ડા૦... ૪૩૯, ૫૧૮, ૫૫૪, ૬૨૧
રતનજી રૂસતમજી દેસાઇ.......................૫૩૩
રતનજી રૂસતમજી મેહતા.......................૧૦૦
રતનજી રૂસતમજી લાકડાંવાલા.......................૨૨૦
રતનજી રૂસતમજી વાડીઆ.......................૨૧૪
રતનજી રૂસતમજી શીંગારા.......................૩૭૫
રતનજી રૂસતમજી સુખીઆ.......................૨૨૦
રતનજી રૂસતમજી દેસાઇ, એ૦.......................૬૦૮[૨]
રતનજી રૂસતમજી દારૂવાલા.......................૫૫૪
રતનજી રૂસતમજી સુનાવાલા.......................૫૫૫
રતનજી શાપુરજી બીલીમોરીઆ.......................૫૮, ૪૧૬
રતનજી શાપુરજી લંગડાના.......................૧૭
રતનજી શાપુરજી વલસાડ, ચોથીઆ......૬૪૯, ૨૫૦,[૨] ૨૮૫, ૩૭૦
રતનજી શેહરીઆરજી.......................૬૦૬

સફે.

રતનજી શેરાબજી પ્રીંટર............ ૩૩૬, ૩૬૪
રતનજી શેરાબજી વખારીઆ........................ ૧
રતનજી શેરાબજી વાડીઆ..................... ૧૦૬
રતનજી શેરાબજી કડચાજી...................... ૩૮૯
રતનજી હોમજી કોપર.......................... ૧૬૪
રતનજી હોમજી (કોપર) ના છોકરાઓ.........૨, ૧૬૫
રતનજી હોરમજજી કામાજી.......................૫૦૬
રતનજી હોરમજજી કામાજીની કું૦.........૧, ૨, ૫૦૬
રતનજી હોરમજજી, ડાકટર (અમદાવાદવાલા)... ૧૪૫, ૧૭૨, ૫૦૮, ૬૩૦
રતનજી હોરમજજી ભાયા ૬૬૨
રતનજી હોરમજજી ખલીફા.........................૬૦૮
રતનબાઇ ધણી અરદેસર એદલજી સુખીઆ...... ૬૦૩
રતનબાઇ અરદેસર મલબારવાલા, ડાકટર......... ૩૨૮
રતનબાઇ એદલજી ખસીમાએનાં................. ૪૬૨
રતનબાઇ વીધવા એદલજી શેરાબજી તાના...... ૫૭૫
રતનબાઇ ધણી કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની... ૪૩, ૨૨૫
રતનબાઇ વીધવા કાવશજી માણેકજી કાપડીઆ.... ૧૫૧
રતનબાઇ ધણી કાવશશાહ ખરશેદજી બુમલા... ૧૩૩
રતનબાઇ ધણી કુવરજી બહમનજી સુતરીઆ... ૧૨૧
રતનબાઇ ખરશેદજી............................. ૫૧૮
રતનબાઇ તે ખરશેદજી ભીખાજી પાડેનાં શાશુ... ૧૬૭
રતનબાઇ વીધવા જમશેદજી પેશતનજી પલાંનટીન... ૨૬૫
રતનબાઇ વીધવા જમશેદજી હોરમજજી વખારીઆ... ૧૮૭[૨]
રતનબાઇ ધણી જમશેદજી રૂસતમજી ઘડીઆલી...૫૨૫
રતનબાઇ, લેડી સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ...... ૨૩, ૪૩, ૯૮, ૧૬૪, ૩૩૫, ૪૫૯, ૫૪૧, ૫૪૫, ૫૪૮, ૫૭૧, ૬૦૨, ૬૦૫, ૬૯૭
રતનબાઇ ધણી જાંગીરજી મેહરવાંનજી પલીડર...૨૨૧
રતનબાઇ ડોશાભાઇ ફ્રામજી કામા..............૩૨૧
રતનબાઇ ધણી દાદાભાઇ રૂસતમજી પારખ...... ૨૨૩
રતનબાઇ ધણી ધનજીશાહ મેહરવાંનજી ડાકટર... ૧૪૭, ૧૮૮, ૧૯૧, ૬૯૭[૨]
રતનબાઇ વીધવા નવરોજજી જમશેદજી વાડીઆ... ૫૬૬
રતનબાઇ વીધવા નવરોજજી જમશેદજી ચોકીદાર... ૫૬
રતનબાઇ વીધવા નવરોજજી પેશતનજી મેહતા... ૫૬, ૧૯૫
રતનબાઇ વીધવા નશરવાંનજી રૂસતમજી રાણા... ૪૬૮

સફે.

રતનબાઇ વીધવા પાલણજી જીવણજી મીસ્ત્રી... ૩૪૩[૨]
રતનબાઇ વીધવા પેશતનજી મેહરવાનજી તબાક... ૬૪૭
રતનબાઇ ફ્રરદુનજી આલબલેસ.................. ૪૦૮
રતનબાઇ ધણી ફ્રામજી દોરાબજી પાંડે......૧૮૮, ૧૯૫, ૩૦૦, ૫૧૩, ૫૧૪, ૬૫૨, ૬૭૧
રતનબાઇ વીધવા ખરજોરજી ફ્રામજી કાતરક...૫૮, ૩૨૫
રતનબાઇ ધણી બહમનજી જીજીભાઇ......૧૨, ૫૧,[૨] ૧૯૪, ૩૫૭, ૩૭૮
રતનબાઇ ધણી મનચેરજી બહમનજી પંચકી...... ૭
રતનબાઇ મેહરવાંનજી કુવરજી બાટલીવાલા...... ૭૦૪
રતનબાઇ ધણી મેહરવાંનજી કુવરજી કોપર...... ૩૭૨
રતનબાઇ વીધવા રૂસતમજી હોરમજજી મોદી... ૩૮૦
રતનબાઇ ધણી રતનજી ખરશેદજી મુનશી...... ૧૮૦
રતનબાઇ ધણી ડાકટર રૂસતમજી બેહરામજી પારખ... ૨૬૧
રતનબાઇ ધણી શેહરીઆરજી નશરવાંનજી મોટા... ૧૮૯
રતનબાઇ ધણી શેરાબજી જીજીભાઇ........... ૧૪૧
રતનબાઇ વીધવા શેરાબજી પેશતનજી પાટક...... ૨૩
રતનબાઇ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી......૬૮, ૫૪૫
રતનબાઇ ધણી શેરાબજી હોરમજજી વખારીઆ... ૧૮૭
રતનબાઇ ધણી હીરજીભાઇ ખરશેદજી વારડીન... ૪૮
રતનબાઇ વીધવા હોરમજજી બહમનજી શેઠના... ૫૩૭
રતનબાઇ વીધવા હોરમજજી બરજોરજી કપટાંન... ૮૮, ૩૨૫, ૪૧૫, ૫૬૮
રતનબાઇ વીધવા હોરમજજી મનચેરજી કામાજી... ૨૨૮, ૨૬૩, ૩૫૨, ૪૨૦
રતનબાઇ હોરમજજી રૂસતમજી મોદી, કાનાનોરનાં... ૧૫૭
રતનશાહ અરદેશર પારખ....................... ૩૮૭
રતનશાહ એરચશાહ કોહીઆર...૧૧, ૫૯, ૧૪૯, ૨૭૬,[૨] ૫૧૦, ૫૯૯
રતનશાહ કુવરજી પટેલ..... .... ૩૫૫
રતનશાહ દાદાભાઇ આએરન ફાઉંડરીવાલા...૧૪૦, ૩૧૬, ૩૭૫
રતનશાહ દાદાભાઇ ચોકસી...................... ૩૫૬
રતનશાહ પેશતનજી દમરી...................... ૬૮૨
રતનશાહ પેશતનજી વકીલ... ૪૭, ૧૩૧, ૨૦૫, ૨૧૮, ૨૪૦, ૨૮૧, ૩૨૩, ૩૩૨, ૩૫૧, ૫૦૮, ૫૨૬, ૫૨૭
રતનશાહ મેહરવાંનજી ઇજનેર.................. ૩૭૪

સફે.
રતનશાહ. શેરાબજી તલાટી.... .... ૩૫૬
રતુબાઇ ધણી વીરજી બેજનશાહ ખંબાતા........ ૪૬
રસીદ મેહરબાંન ઇરાંની........................ ૫૧૦
રૂપાંબાઇ ધણી કેખશરૂ હોરમજજી આલપાઇવાલા... ૩૨૦
રૂપાંબાઇ વીધવા ખરશેદજી મોટાભાઇ ડોટીવાલા... ૨૬૪
રૂસ્તમ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી... ૬૮, ૧૪૦, ૫૮૧, ૬૬૨, ૬૮૨[2]
રૂસ્તમ ગોરતાસ્પ ઇરાંની... ૧૧,[2] ૧૨૩,[2] ૧૬૧,[2] ૧૬૫, ૨૩૧, ૩૭૧, ૬૭૬[2]
રૂસ્તમ ડોશાભાઇ ડાકટર.............. ૫૮૧, ૬૪૯
રૂસ્તમ નાનાભાઇ રાંણીના, ડાકટર................ ૩૨૯
રૂસ્તમ પેશોતન હમજીઆર, એ૦, સુરતી... ૪૪૪, ૪૪૫
રૂસ્તમ ફરોબખશ ઇરાંની.................... ૨૧૧
રૂસ્તમ બરજોરજી પે-માસટર.................. ૩૨૯
રૂસ્તમ બહમનશાહ વકીલ....... ૨૫૮, ૬૨૨,[2] ૬૮૨
રૂસ્તમ મેહરબાંન, એ૦........................ ૮૨
રૂસ્તમ મેહરબાંન આગા........................ ૫૮૧
રૂસ્તમખાં મનજીવરા.......................... ૩૦૧
રૂસતમજી અરદેસર વાડીઆ... ૪, ૬૧, ૧૧૧, ૧૩૦, ૧૩૮, ૧૪૮,[2] ૧૪૯, ૧૬૫, ૨૦૫, ૨૩૧, ૨૪૨, ૩૨૪, ૫૬૦, ૬૯૮
રૂસતમજી અરદેસર માસતર...........૬૯૨,[2] ૬૯૩
રૂસતમજી અરદેસર મુનશી.................. ૬૨
રૂસતમજી અરદેસર ઇસ્પેનશરના........... ૧૦૩, ૫૦૧
રૂસતમજી અરદેશર દારૂવાલા.............. ૧૪૯, ૩૭૪
રૂસતમજી અસપંદીઆરજી કામદીનજી, દસ્તુર.....૬૮૬, ૩૧૧, ૫૧૧
રૂસતમજી અસપંદીઆરજી મેહમવાલા........૪૬૨, ૫૬૩
રૂસતમજી આશાજી (નીકલસનના) ૪૦૬
રૂસતમજી એદલજી સુખીઆ...................૧૩, ૭૪
રૂસતમજી એદલજી લારડ..................... ૨૩૪
રૂસતમજી એદલજી કકરીઆ.................... ૩૦૩
રૂસતમજી એદલજી મીસ્ત્રી..................... ૩૫૬
રૂસતમજી એદલજી વાલેસના...............૩૪૮, ૩૪૯
રૂસતમજી એદલજી બરડી...................... ૪૭૦
રૂસતમજી એદલજી બાંમજી..................... ૬૦૦
રૂસતમજી એદલજી માકાબચાના, ઇજનેર........૫૯૨
રૂસતમજી કાવશજી સુરતી (જાણુલી)...૨૧, ૬૯, ૮૯, ૧૧૭, ૧૭૦, ૨૯૩, ૩૭૫
રૂસતમજી કાવશજી ખંબાતા..... ૩૦૩, ૪૫૧, ૫૫૫
રૂસતમજી કાવશજી પટેલ...૫૮, ૧૨૪, ૨૮૫, ૫૮૬, ૫૯૩
રૂસતમજી કાવશજી પારેખ........................૬૬૪
રૂસતમજી કાવશજી દુબાશ, કુકાજીના..... ૫૦૭, ૫૪૯
રૂસતમજી કાવશજી બાધુરજી, ડાકટર...૬૬, ૬૯, ૧૪૦, ૧૮૦, ૨૮૮, ૨૯૫, ૩૨૬, ૩૩૮, ૩૯૦, ૪૪૪, ૪૫૧, ૪૫૨, ૪૫૩, ૪૮૨, ૫૦૧, ૫૩૯, ૫૪૬, ૫૯૯, ૬૨૪[2]
રૂસતમજી કાવશજી બનાજી ....૯૬,[3] ૯૭,[2] ૯૮, ૧૦૦, ૧૯૮
રૂસતમજી કાવશજી લાહા....................... ૪૮૦
રૂસતમજી કાવશજી વકીલ, થાણેવાલા.....૨૩૪, ૩૭૮
રૂસતમજી કેકોબાદજી મુલ્તાંરીરોજના, દસ્તુર ... ૪૨, ૮૯
રૂસતમજી કેકોબાદજી મેહરજીરાંણા, દસ્તુર..... ૫૭, ૨૦૭, ૩૮૪, ૪૦૬, ૪૦૭,[2] ૪૦૮, ૪૬૦, ૫૮૫, ૬૨૯, ૬૮૬
રૂસતમજી કેખશરૂ ખંબાતા...................... ૫
રૂસતમજી કેરશાસ્પજી મોદી, એ૦........ ૧૦૮, ૪૦૭
રૂસતમજી કેરશાસ્પજી, એ૦, વલસાડના........ ૧૪૨
રૂસતમજી કોલાભાઇ કોલાકાકાના... ૧૯૪, ૬૬૫, ૬૮૭
રૂસતમજી કોલાભાઇ શાપુરજી................ ૬૮૬
રૂસતમજી ખરશેદજી અફીનવાલા............... ૧૮૬
રૂસતમજી ખરશેદજી કોપર........... ૨૧, ૨૭, ૨૫૮
રૂસતમજી ખરશેદજી નેતરવાલા................ ૨૪૪
રૂસતમજી ખરશેદજી મોદી, સુરતના........ ૨૮, ૮૬, ૮૯, ૧૦૧, ૧૮૩, ૧૯૧, ૨૬૮, ૩૩૨, ૩૬૨, ૩૯૬, ૫૭૯,[2] ૬૧૨, ૬૩૨, ૬૫૯
રૂસતમજી ખરશેદજી જમશેદજી જામાસ્પઆશાના, એ૦ ૫૨૮
રૂસતમજી ખરશેદજી વાછા........ ૪૮૦, ૬૬૪, ૬૮૨
રૂસતમજી ખરશેદજી સરાફ......૨૧, ૫૩, ૫૨૪, ૫૮૭
રૂસતમજી ખરશેદજી ધાભર..................... ૩૩૩
રૂસતમજી ખરશેદજી બનાતવાલા................ ૩૩૯
રૂસતમજી ખરશેદજી, એડનના.................. ૩૧૯
રૂસતમજી ખરશેદજી ગાડન..................... ૬૮૩
રૂસતમજી ખરશેદજી ભાંડુપવાલા...........૫૪૬, ૬૦૦
રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ... ૧,[3] ૧૫, ૧૬, ૨૩, ૨૬,[4] (હાનરેબલ) ૨૭,[3] ૨૮, ૨૯,[2] ૩૧, ૩૩, ૩૪, ૩૭,[3] ૪૦, ૪૩, ૪૫, ૪૬,[4] ૫૦,[2] ૫૭, ૬૦,[2] ૬૩, ૭૨,[3] ૭૩,[4] ૭૭,[2]

સફે.

૮૦,[૨] ૮૧,[૨] ૮૨,[૨] ૮૫, ૯૨, ૯૪,[૪] ૯૭, ૧૦૨,[૩] ૧૦૩, ૧૦૫,[૫] ૧૦૬, ૧૧૦,[૪] ૧૧૧, ૧૧૩,[૩] ૧૧૬, ૧૧૭, ૧૧૮,[૨] ૧૧૯,[૩] ૧૨૦, ૧૨૧,[૩] ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૪,[૩] ૧૨૫,[૪] ૧૨૬, ૧૨૭,[૫] ૧૨૯,[૨] ૧૩૦,[૨] ૧૩૧, ૧૩૨,[૨] ૧૩૩, ૧૩૪,[૨] ૧૩૫, ૧૩૬, ૧૩૭,[૨] ૧૪૦, ૧૪૩,[૨] ૧૫૦, ૧૫૧,[૨] ૧૫૨,[૨] ૧૫૪, ૧૫૮, ૧૫૯, ૧૬૩, ૧૬૪,[૨] ૧૬૫, ૧૬૬,[૨] ૧૬૮, ૧૭૧, ૧૭૨, ૧૭૩,[૨] ૧૭૪,[૨] ૧૭૫, ૧૭૬, ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૧૮૮, ૧૯૩, ૧૯૭, ૨૦૦,[૩] ૨૦૩,[૩] ૨૦૪, ૨૦૫, ૨૦૭, ૨૧૪, ૨૧૬, ૨૧૭, ૨૨૭, ૨૨૯,[૨] ૨૩૨, ૨૪૭, ૨૬૭, ૨૬૮, ૨૬૯,[૨] ૨૭૦,[૨] ૨૭૧, ૨૭૮, ૨૮૧, ૨૮૩, ૩૦૬, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૨૬, ૩૩૦, ૩૩૬, ૩૩૭, ૩૫૬, ૩૬૬, ૩૭૩, ૩૭૯, ૩૮૬, ૪૦૧, ૪૦૨, ૪૦૩, ૪૦૪, ૪૦૫, ૪૦૬,[૨] ૪૦૭, ૪૧૦,[૨] ૪૧૧, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૧૮.[૨] ૪૨૦, ૪૨૪, ૪૨૫, ૪૩૮, ૪૪૫, ૪૬૧, ૫૦૯, ૫૭૫, ૫૯૪, ૫૯૫

રૂસતમજી જમશેદજી કાપડીઆ...૨૦૫, ૫૧૯, ૬૧૧, ૬૨૨

રૂસતમજી જમશેદજી નાદરશાહ, ડાકટર...૧૨, ૩૧, ૫૯, ૬૦, ૧૧૨, ૧૪૦, ૧૪૯, ૧૬૯, ૧૭૫, ૨૧૫, ૩૮૩, ૪૫૬, ૫૫૩, ૫૫૯, ૬૦૪, ૬૨૧

રૂસતમજી જમશેદજી દસ્તુર (સુરતના) ......૫૭, ૨૧૯, ૨૪૪,[૨] ૩૭૬

રૂસતમજી જમશેદજી પારખ... .... ૧૪૩

રૂસતમજી જમશેદજી બાંબોટવાલા ૨૮૯, ૪૦૯

રૂસતમજી જમશેદજી બરજોરજી મીસ્ત્રી........... ૩૦૯

રૂસતમજી જમશેદજી દા૦ જામાસ્પઆશાના.........૫૯૬

રૂસતમજી જામાસપજી, એ૦, બીલીમોરાના....... .. ૪૮૦

રૂસતમજી જામાસપજી દસ્તુર મેહરજીરાણાના, એ૦...૬૨, ૨૪૯, ૪૦૮, ૫૨૮, ૫૩૦

રૂસતમજી જામાસપજી દારૂવાલા, ભરૂચના......... ૧૮૮

રૂસતમજી જામાસપજી આશબરનર............... ૩૯૯

રૂસતમજી જાલભાઇ બાટલીબોઇ................... ૬૦૦

રૂસતમજી જીવણજી બોલીઆજી, એ૦........... ૧૮૬

રૂસતમજી જીવણજી દાવર, તવરીઆ ૨૯૨

રૂસતમજી જીવણજી પોસ્ટ માસટર, સુરતના.........૨૯૬

રૂસતમજી જીવણજી પોહચખાનાંવાલા.................૪૯૪

રૂસતમજી જીવાજી દેસાઇ........................ ૫૩૩

રૂસતમજી જાંગીરજી વાડીઆ ૧૭૯, ૬૦૦, ૬૪૯

સફે.

રૂસતમજી ડોશાભાઇ શેઠના ૧૭, ૪૬૦, ૬૦૭

રૂસતમજી ડોશાભાઇ વાડીઆ ૪૮૦

રૂસતમજી તેહમુલજી ભરૂચા........................ ૯૭

રૂસતમજી તેહમુલજી રેડીમની........................ ૨૫૧

રૂસતમજી તેહમુલજી શેઠના.......................... ૩૫૬

રૂસતમજી દાદાભાઇ ઉનવાલા........................ ૪૩૯

રૂસતમજી દાદાભાઇ કામાજી............૩૬, ૫૨, ૨૪૧, ૨૯૯, ૩૧૮, ૩૨૬, ૩૮૬, ૪૧૩, ૪૬૫, ૫૭૦, ૫૭૩, ૬૦૦

રૂસતમજી દાદાભાઇ કામાજીની કું૦......૨૦૪, ૨૪૧, ૫૭૩

રૂસતમજી દાદાભાઇ ગંદેવીગરા...૫૬, ૯૦, ૧૧૫, ૬૮૬

રૂસતમજી દાદાભાઇ ભપુ, આ૦.................. ૪૧૪

રૂસતમજી દાદાભાઇ ગજધર.................૯૬,[૨] ૯૭

રૂસતમજી દાદાભાઇ ઘાસવાલા (તીની)........... ૧૧૭

રૂસતમજી દાદાભાઇ પોહચા.......... ૨૭૮, ૫૧૭, ૬૧૨

રૂસતમજી દાદાભાઇ મોદી, પુણાં આબઝરવરવાલા... ૩૦૪

રૂસતમજી દાદાભાઇ માડન.............. ૩૭૭, ૬૦૦

રૂસતમજી દીનશાહ મુલ્લાંપીરોજ.............. ૩૭૫

રૂસતમજી દીનશાહ ગાંધી............. ૫૫૫, ૬૨૩

રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંન...૨૧, ૩૫, ૯૦,[૨] ૧૫૮, ૧૮૭,[૨] ૨૦૫, ૨૯૦, ૩૬૬, ૪૧૩, ૫૦૧, ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૫૫, ૬૧૫, ૬૩૭, ૬૮૭

રૂસતમજી ધનજીભાઇ માસટર................... ૧૪૨

રૂસતમજી ધનજીભાઇ પટેલ........૩૫૭, ૪૭૯, ૫૮૭

રૂસતમજી ધનજીભાઇ મેહતા.................... ૬૪૭

રૂસતમજી ધનજીભાઇ શેઠના.....૨૫૮, ૪૧૫, ૫૧૯, ૫૮૧, ૬૨૨

રૂસતમજી ધનજીભાઇ રાણા..................... ૪૫૬

રૂસતમજી નથુભાઇ બીલીમોરીઆ................ ૫૮

રૂસતમજી નવરોજજી મેજરમોરના................ ૬

રૂસતમજી નવરોજજી પટેલ........... ૯૮, ૨૫૦[૨]

રૂસતમજી નવરોજજી મોટાભાઇ........૩૦૦, ૫૭૬

રૂસતમજી નવરોજજી, તબેલાવાલા............... ૩૧૩

રૂસતમજી નવરોજજી બીલીમોરીઆ............ ૩૮૭

રૂસતમજી નવરોજજી મસતાકીઆ............... ૫૮૭

રૂસતમજી નશરવાંનજી કામાજી... ૧૪, ૯૦, ૧૧૫, ૧૭૫, ૧૮૦

સફે.

રૂસતમજી નશરવાંનજી કાતરક.................... ૬૮૨
રૂસતમજી નશરવાંનજી ખોરી, ડાકટર... ૧૨, ૩૧, ૩૩, ૧૧૧, ૧૧૨, ૧૨૦, ૧૩૮, ૧૪૦, ૨૧૫, ૨૫૮, ૨૮૮, ૩૨૨, ૩૨૬, ૩૩૮, ૩૩૯, ૪૨૯,[૨] ૪૩૮, ૪૫૬, ૫૫૨, ૫૫૩, ૫૭૨, ૬૧૫, ૬૩૪, ૬૬૫
રૂસતમજી નશરવાંનજી (નાદરશાહ)ની કું૦... ૧૮, ૫૮૬
રૂસતમજી નશરવાંનજી નાદરશાહ.......... ૧૮, ૫૮૬
રૂસતમજી નશરવાંનજી હીરામાણેક............ ૧૫૩[૨]
રૂસતમજી નશરવાંનજી મેહરજીરાણાના, દસ્તુર... ૩૫૬
રૂસતમજી નશરવાંનજી ચીનાઇ............ ૩૩૮, ૩૬૧
રૂસતમજી નશરવાંનજી લશકરી............ ૩૯૦, ૬૮૨
રૂસતમજી નશરવાંનજી કેયાજી.................. ૫૫૫
રૂસતમજી નાનાભાઇ મસાલાવાલા................ ૭૫
રૂસતમજી નાનાભાઇ કાલાભાઇ, જંબુસરવાલા... ૧૮૮, ૧૯૧, ૫૦૮
રૂસતમજી નાનાભાઇ ગજધર.........................૨૨૫
રૂસતમજી નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ... ૨૮૫, ૩૯૪, ૩૯૭, ૩૯૯, ૬૬૭
રૂસતમજી પાલણજી દાવર..................૧૨,[૨] ૮૩
રૂસતમજી પાલણજી કાપડીઆ......૧૪૬, ૧૭૫, ૨૦૮
રૂસતમજી પાલણજી આમરીઆ.............. ૧૬૭
રૂસતમજી પાલણજી બેંકવાલા...૨૫૮, ૩૨૩, ૫૦૮, ૬૩૦, ૬૮૮
રૂસતમજી પાલણજી શેઠના...................... ૩૦૩
રૂસતમજી પાલણજી કુટાર...................... ૬૨૨
રૂસતમજી પીરોજશાહ મીનવાલા............... ૩૧૬
રૂસતમજી પુંજીઆજી દલાલ...................... ૨૨૦
રૂસતમજી પેશતનજી ઉમરીગર......૨૫૦, ૪૭૭, ૫૦૮, ૬૬૭
રૂસતમજી પેશતનજી બાકસટર.........૨, ૩૧૩, ૩૩૦
રૂસતમજી પેશતનજી ખંબાતા.. .... ૪૭૭
રૂસતમજી પેશતનજી બીલીમોરીઆ...૮૮, ૩૫૦,[૨] ૪૩૭, ૫૫૨, ૬૮૬
રૂસતમજી પેશતનજી દલાલ.................. ... ૩૫૫
રૂસતમજી પેશતનજી સુરતી (બકરાંકાપુ)...... ૧૧૭
રૂસતમજી પેશતનજી મોતીવાલા...........૩૭૦,[૨] ૬૦૦
રૂસતમજી પેશતનજી સુરતી....................... ૧૪૦
રૂસતમજી પેશતનજી કરકરીઆ............... ... ૫૧૦
રૂસતમજી પેશતનજી ભરૂચા, ડાકટર...૧૬૯, ૩૧૫, ૩૫૬, ૪૩૮, ૪૩૯, ૫૫૪

સફે.

રૂસતમજી પેશતનજી, બબરચી ૪૮૦
રૂસતમજી પેશતનજી દીવેચા....................... ૧૮૪
રૂસતમજી પેશતનજી મેહતા........................ ૨૫૩
રૂસતમજી પેશતનજી વકીલ, આ૦.................. ૨૨૬
રૂસતમજી ફકીરજી વાછા..............................૨૫૦
રૂસતમજી ફરદુનજી વાંદરા, એ૦ ભરૂચના ૩૧૪
રૂસતમજી ફરદુનજી બીકરસટેથ ૫૮૭
રૂસતમજી ફરદુનજી કાતરક ૬૧૧
રૂસતમજી ફરાંમજી ભોશાવલના ૪૪૫
રૂસતમજી ફરાંમજી પદરખાનાવાલા ૨
રૂસતમજી ફરાંમજી કમીશરીવાલા............૨૫૮, ૩૫૬
રૂસતમજી ફરાંમજી મેહતા...... ૪૯, ૯૦, ૧૦૩, ૧૧૫, ૧૩૦, ૧૭૩, ૧૮૦, ૧૯૩, ૫૧૯, ૫૫૩, ૬૪૪[૨]
રૂસતમજી ફરાંમજી હકીમ........................... ૧૧૬
રૂસતમજી ફરાંમજી વાડીઆ ....૩૭૫, ૬૯૨[૨]
રૂસતમજી ફરાંમજી માકીદલાલ..............૧૫૫, ૧૯૯
રૂસતમજી ફરાંમજી, મામલતદાર.........................૧૬૪
રૂસતમજી ફરાંમજી દીવેચા...૪૨૧, ૪૬૦, ૫૩૭, ૫૯૦, ૫૯૯, ૬૪૯, ૭૩૨[૨]
રૂસતમજી ફરાંમજી કાલાપેશીના...................... ૨૨૯
રૂસતમજી ફરાંમજી ખરાસ............................ ૨૫૮
રૂસતમજી ફરાંમજી ઘાતીગરા......................... ૨૨૯
રૂસતમજી ફરાંમજી શેઠના............................ ૬૭૪
રૂસતમજી ફરાંમરોજ સાટનના.........૨, ૨૮૪, ૨૯૦, ૫૨૯
રૂસતમજી બરજોરજી પાવરી......................... ૩૬
રૂસતમજી બરજોરજી દોરાબજી કોપર............. ૨૧
રૂસતમજી બરજોરજી મોદી...૧૭૩, ૨૧૪,[૨] ૨૪૧, ૨૪૬, ૩૮૧, ૪૫૬, ૫૯૯
રૂસતમજી બહમનજી અદગરા.........................૩૬
રૂસતમજી બહમનજી ઉનવાલા, એ૦............ ૩૩૨
રૂસતમજી બહમનજી બહમન બેહરાંમ............ ૬૮૩
રૂસતમજી બહમનજી ભાવનગરી.................. ૧૩૧
રૂસતમજી બહમનજી ઇરાંની........................ ૩૭૪
રૂસતમજી બેહરાંમજી કરાકા........................ ૨૩૧
રૂસતમજી બેહરાંમજી ચોથરી.................... ૨૧
રૂસતમજી બેહરાંમજી ચીનાઇ.............. ...... ૪૫૬
રૂસતમજી બેહરાંમજી દેસાઇ....... ...૨૧, ૨૭, ૪૮૪
રૂસતમજી બેહરાંમજી પારખ, ડાકટર... ૨૫૩, ૨૬૧, ૨૬૨, ૨૭૮, ૪૯૫

સફે.
રૂસતમજી બેહરાંમજી પાપા (મીનીબેગ) ...૨૮, ૨૫૫
રૂસતમજી બેહરાંમજી સંજાણા, (દસ્તુર, કલીઆંણીના)... ૭૦૩[૨]
રૂસતમજી બેહરાંમજી, એડનના.................. ૫૪૪
રૂસતમજી મનચેરજીની કું૦.........................૨૦૫
રૂસતમજી મનચેરજી પટલ્લુ........................૧૫૦
રૂસતમજી મનચેરજી ચીચગર..... ૧૪૦, ૩૦૨, ૫૦૧
રૂસતમજી મનચેરજી ગીમી...૩૯૦, ૪૪૬, ૫૧૮, ૫૮૧
રૂસતમજી મનચેરજી, એડનના...................... ૩૧૯
રૂસતમજી મનચેરજી મોબેદજીના.................. ૪૮૦
રૂસતમજી મનચેરજી રેડીમની ૬૩૭
રૂસતમજી મનચેરજી ભાભા....................... ૬૮૭
રૂસતમજી મનચેરજી દારૂખાનાવાલા ૫૫૩
રૂસતમજી મનજી (રૂસતમખાં), સુરતના ૧૭૬
રૂસતમજી માણેકજી વજીફદાર.................. ૨૧
રૂસતમજી માણેકજી વધેદ....................૬૨૨, ૬૮૨
રૂસતમજી માણેકજી વાડીઆ....................... ૬૧
રૂસતમજી માણેકજી પોંહચખાંનાવાલા............ ૪૭૦
રૂસતમજી માણેકજી દાવર, નવસારીના......... ૬૩
રૂસતમજી માણેકજી ઇજનેર......૧૧૨, ૩૫૫, ૫૩૨[૨]
રૂસતમજી માણેકજી મુલ્લાં ફીરોજના............ ૩૩૫
રૂસતમજી માણેકજી મેહતા, કરાંચીના........... ૩૪૭
રૂસતમજી માણેકજી હીરામાણેક.................. ૩૪૮
રૂસતમજી માણેકજી ડાહરીવાલા..... .... ૫૮૧
રૂસતમજી માણેકજી કોહલા....................... ૬૦૦
રૂસતમજી મેહરનોશજી મસાંની ૪૩૯
રૂસતમજી મેહરવાંનજી નાલીએરવાલા.... ૬, ૧૭૩, ૪૫૩
રૂસતમજી મેહરવાંનજી ગજધર.................... ૩૭૪
રૂસતમજી મેહરવાંનજી પટેલ, એમ. એ., એલ. એલ. બી. ....૫૯,[૨] ૧૪૦, ૧૪૯, ૨૧૫, ૨૪૩, ૩૧૫, ૩૨૬, ૩૨૯, ૩૫૨, ૩૫૭
રૂસતમજી મેહરવાંનજી માસટર......૪૨૬, ૪૫૬, ૫૦૫[૨]
રૂસતમજી મેહરવાંનજી બીલીમોરીઆ............ ૧૯૪[૩]
રૂસતમજી મેહરવાંનજી સુઇ...................... ૩૮૦
રૂસતમજી મેહરવાંનજી દાદીના, ડાકટર... ૨૧૫, ૩૦૩, ૩૨૯, ૩૭૫, ૪૫૧, ૫૧૯, ૫૩૯, ૫૬૬
રૂસતમજી મેહરવાંનજી દારૂખાનાંવાલા............ ૫૨૧
રૂસતમજી મેહરવાંનજી મેહતા....................... ૫૮૧
રૂસતમજી મેહરવાંનજી બાઇસ ૬૦૦
રૂસતમજી મોટાભાઇ મેધોરા..............૧૯૪, ૬૮૭

સફે.
રૂસતમજી રતનજી ગોરવાલા...................... ૨૬૭
રૂસતમજી રતનજી દાદાચાંનજીના, એં૦... ૩૦, ૧૦૬, ૧૦૮
રૂસતમજી રતનજી ભરૂચા.................. ૧૮, ૨૧૬
રૂસતમજી રતનજી ધાભર........................ ૨
રૂસતમજી રતનજી વાડીઆ... ૨, ૪, ૪૦, ૪૮, ૪૯, ૭૪
રૂસતમજી રતનજી બીલીમોરીઆ... ૫૮, ૧૯૪, ૪૧૬
રૂસતમજી રતનજી બીશની .... ૯૬,[૨] ૯૭[૨]
રૂસતમજી રતનજી લીબુવાલા...................... ૬૬૨
રૂસતમજી વીકાજી મેહરજી..... ૧૫, ૨૧, ૨૧૦, ૩૨૩, ૫૪૨,
રૂસતમજી ભીમજીભાઇ ભીમમાકુના.........૧૯૪, ૬૬૫, ૬૮૭
રૂસતમજી ભીમજીભાઇ બાટલીબોઇ.........૨૫૮, ૬૦૦
રૂસતમજી ભીમજીભાઇ માકુજી.................... ૬૮૬
રૂસતમજી સંતોકજી પેશતન જામાસ્પના........ ૬૨૧
રૂસતમજી સુખલાજી ડોલાખાઉ.................. ૫૭૪
રૂસતમજી શાપુરજીની કું૦ ....૨
રૂસતમજી શાપુરજી ઉમરીગર......૧૯, ૨૧, ૨૭, ૨૯૨
રૂસતમજી શાપુરજી બાટલા......... ૩૩૩, ૩૬૩, ૪૨૬
રૂસતમજી શાપુરજી મેહતા..................૧૦૦, ૩૧૩
રૂસતમજી શાપુરજી શેઠના.......................... ૪૩૦
રૂસતમજી શાપુરજી તારાપોરવાલા...........૧૮૪, ૧૮૫
રૂસતમજી શાપુરજી મુકાદમ ૨૪૨
રૂસતમજી શોરાબજી.................................. ૨૬૫
રૂસતમજી શોરાબજી પાંઉવાલા.................. ૪૦
રૂસતમજી શોરાબજી દારૂવાલા ૫૧૯
રૂસતમજી શોરાબજી ગોરાઇના, ઇંડાવાલા...૧૨, ૪૯૪,
રૂસતમજી શોરાબજી કમીશરીવાલા...૨૦૫, ૨૬૦, ૨૯૦, ૩૧૩, ૬૯૦, ૬૪૯,
રૂસતમજી શોરાબજી ઉનવાલા........૨૨, ૯૮, ૬૪૭
રૂસતમજી શોરાબજી ઉનવાલાની કું૦........૯૭, ૯૯
રૂસતમજી શોરાબજી ખરાસ...૬૯, ૩૧૯,[૨] ૫૨૪, ૫૩૭, ૫૪૪[૩]
રૂસતમજી શોરાબજી ફટાકીઆ ૬૦૦
રૂસતમજી શોરાબજી દાદી........................ ૬૦૦
રૂસતમજી શોરાબજી ખરાસના છોકરાઓ ૯૮
રૂસતમજી શોરાબજી ઘડીઆલી.................. ૫૮૧
રૂસતમજી શોરાબજી પુણેગર............૧૪૦, ૪૮૩

સફે.

રૂસતમજી શેરાબજી બતીવાળા.................. ૫૫૪
રૂસતમજી શેરાબજી દલાલ, ભરૂચવાળા......૧૧૫, ૧૮૩, ૧૮૫, ૧૮૬,[૨] ૧૮૭,[૨] ૧૮૮, ૧૯૦, ૧૯૧, ૨૦૫, ૨૨૩, ૨૬૫, ૩૨૩, ૩૪૩, ૩૬૨, ૫૭૯,[૨] ૬૧૨, ૬૧૩, ૬૭૪, ૬૭૫
રૂસતમજી શેરાબજી વાછાગાંધી...૧૫૪, ૧૫૫, ૨૬૩
રૂસતમજી શેરાબજી દાવર ૬૬૨
રૂસતમજી શેરાબજીભાઇ, તારાપોરના........... ૨૮૫
રૂસતમજી હીરજીભાઇ વાડીઆ...૨૧, ૪૬, ૪૮, ૧૪૦, ૩૫૫, ૩૬૨
રૂસતમજી હોરમજજી જાલભાઇ... ૪૫૪, ૪૬૮, ૪૭૦,[૨] ૪૮૫, ૪૮૬, ૬૦૭
રૂસતમજી હોરમજજી મીસતરી..............૨૧, ૧૪૦, ૨૫૮, ૪૪૯
રૂસતમજી હોરમજજી પુણેગર ૬૮૨
રૂસતમજી હોરમજજી પાવરી......................૩૬
રૂસતમજી હોરમજજી માડન.............. ૩૪૯, ૬૬૨
રૂસતમજી હોરમજજી પાંડે, મધરાજના.......... ૪૫
રૂસતમજી હોરમજજી પાટક ૬૮૨
રૂસતમજી હોરમજજી વખારીઆ, લાકડાંવાલા, ભરૂચનાં... ૧૮૭, ૧૯૦, ૬૬૬[૨]
રૂસતમજી હોરમજજી લાકડાવાલા...........૭૨, ૨૮૦
રૂસતમજી હોરમજજી વાડીઆ...... .. ૩૮, ૩૯, ૧૩૮, ૩૭૧, ૫૩૫
રૂસતમજી હોરમજજી ગાએ.........................૩૭૦
રૂસતમજી હોરમજજી કોટવાલ ......૧૪૦, ૨૫૦,[૨] ૫૫૫
રૂસતમજી હોરમજજી બાટલીવાલા......... ૧૫૩, ૫૨૦
રૂસતમજી હોરમજજી નાણાવતી, ડાકટર ... ૨૪૩, ૪૪૦, ૫૧૮,[૨] ૫૫૮
રૂસતમજી હોરમજજી જમશેદજી રૂસતમજી, કરાંચી વાલા.............................૩૪૬, ૩૪૭
રૂસતમજી હોરમજજી જોગા, ટરીચીનોપોલીવાલા.... ૨૦૯
રૂસતમજી હોરમજજી પેશતનજી કામાજી (સરજપન) ૪૭૯, ૫૫૪, ૫૮૦, ૫૮૧, ૬૨૩, ૬૬૧, ૬૮૪
રૂસતમજી હોરમજજી મનચેરજી કામાજી............૫૦૬
રૂસતમજી હોરમજજી બાંના, નવસારી........... ૬૦૬
રૂસતમજી હોરમજજી ચીનાઇ..................... ૬૦૦
રૂસતમજી હોશંગજી મીસતરી.................. ૨૫

સફે.

લ

લખમીદાસ અને માણેકજી ૬૦૨
લવજીભાઇ ખરશેદજી વાડીઆ ૬૪૯
લવજી નશરવાંનજી વાડીઆ.............. ૧૦૬, ૧૩૮
લવજી મનચેરજી વાડીઆ ૪૦, ૬૦૦
લવજી મેહરવાંનજી વાડીઆ ૪૩૯
લવજી રૂસતમજી શેઠના ૪૬
લીમજી એદલજી ૧૫૦
લીમજી એદલજી પાંડે, મધરાજના.............. ૪૫
લીમજી એદલજી ભાજીવાલા ૩૩૨
લીમજી અને કાવશજી માણેકજી લીમજી ૮૦, ૯૦, ૧૧૧, ૧૨૪, ૧૩૦, ૧૫૪
લીમજી કાવશજી બાંમજી ૨૫૮
લીમજી કાવશજી બનાજી ૨૭૫, ૩૭૪
લીમજી જમશેદજી બાટલીબોઇ ...૧૦, ૧૪, ૨૬, ૪૬, ૬૭, ૯૦, ૧૧૪, ૧૫૪, ૧૭૫, ૨૧૩, ૨૧૫, ૨૪૧, ૨૫૮, ૨૭૫, ૩૧૯, ૩૨૨, ૩૪૮, ૩૪૯, ૩૬૬, ૪૧૨, ૪૫૨, ૪૬૫, ૫૦૧[૨], ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૪૩[૨], ૫૫૩, ૬૧૮
લીમજી ડોશાભાઇ પાલમકોટવાલા.............. ૪૯૬
લીમજી દીનશાહ પાંડે..... ૧૪૦, ૪૫૬, ૬૦૦, ૬૧૯
લીમજી દાદાભાઇ પાંડે.......................... ૯૦
લીમજી ધનજીભાઇ મુનશી...૯૬, ૯૭, ૯૮, ૯૯,[૪] ૧૭૩
લીમજી નવરોજજી બનાજી... ૩૦૫, ૩૨૨, ૩૩૮, ૩૫૮, ૩૬૪, ૩૭૪[૨], ૩૯૦, ૪૧૨, ૪૨૧, ૪૩૨, ૪૬૦, ૫૬૫, ૫૬૯, ૫૯૯, ૬૧૯
લીમજી નશરવાંનજી લીલાંઉવાલા ૩૪૨, ૫૩૮
લીમજી પેશતનજી, કરાંચીના ૨૮૯
લીમજી પેશતનજી સરાફ........................ ૪૪૩
લીમજી બેહરામજી સકરવાલા ૫૨૯, ૬૦૪
લીમજી ભીખાજી (પાંડે) ના છોકરાઓ ૪૯૭
લીમજી મનચેરજી મોદી........... ૯૮, ૪૩૪, ૬૪૯
લીમજીભાઇ મનચેરજી અપુ ૬૨૨
લીમજી માણેકજી પારખ ૭૪
લીમજી માણેકજી બનાજી.................... ૧, ૨, ૪, ૧૪, ૧૫, ૨૬, ૩૦, ૩૩, ૩૫, ૪૦, ૪૬, ૫૧, ૫૩,[૨] ૬૫, ૮૦,[૩] ૮૫,[૩] ૮૬,[૨] ૯૦,[૨] ૯૪, ૯૮, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૨૦, ૧૨૪, ૧૨૫, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૫, ૧૩૭,[૪]

સફે.

૧૩૮, ૧૪૦, ૧૫૪, ૧૬૫, ૧૭૩, ૧૭૪, ૨૩૨, ૩૧૮, ૩૨૨, ૩૯૩, ૪૧૨, ૪૩૨, ૪૬૦, ૪૮૨, ૫૪૬, ૬૩૮

લીમજી માણેકજી (બનાજી)ની કુંપની.......... ૨૬

લીમજી હોરમજજી મેગુશી......... ૧૯૪, ૬૬૫, ૬૮૭

વ

વીકાજી તથા પેશતનજી મેહરજી......૨૭૮, ૬૨૬, ૬૭૪

વીકાજી મેહરજી...... ૧૫, ૧૮૪, ૨૦૬, ૩૦૧, ૫૪૨, ૬૨૫, ૬૨૬, ૭૦૨

વીકાજી મેહરજીભાઇ બાપુજી વીકાજી........... ૩૭૫

વીકાજી શાપુરજી, વલસાડના..............૧૪૧[૨], ૧૪૨

વીરજીભાઇ ડોસાભાઇ ગોઇપોરીઆ... ૪૫૬, ૫૩૨, ૬૧૫

વીરબાઇજી કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ ... ૬૫૨, ૬૭૧

વીરબાઇજી વીધવા જમશેદજી કુંવરજી જશાવાલા... ૫૧૧, ૫૭૬

વીરબાઇજી ધણી જમશેદજી પેશતનજી ગાંધી...... ૫૬૬

વીરબાઇજી વીધવા જાલભાઇ ખરશેદજી બાટલીબોઇ ૧૬૩

વીરબાઇજી વીધવા જીજીભાઇ દાદાભાઇ........... ૫૧

વીરબાઇજી વીધવા ધનજીભાઇ પેશતનજી મેહતા... ૫૭

વીરબાઇજી વીધવા નવરોજજી નશરવાંનજી હાથકાપુ.. ૬૬૨

વીરબાઇજી નાનાભાઇ દાદાભાઇ, બીલીમોરાનાં... ૧૯૪

વીરબાઇજી ધણી પેશતનજી બહમનજી જીજીભાઇ... ૩૭૮

વીરબાઇજી ધણી પેશતનજી બેહરાંમજી મેહતા. ૧૯૪, ૩૪૭

વીરબાઇજી વીધવા પીરોજશાહ રૂસ્તમજી દલાલ,... ૧૯૦

વીરબાઇજી ધણી શાપુરજી હોરમજજી સોપારીવાલા... ૩૪૫

વીરબાઇજી ધણી શેરાબજી કાવશજી તાતા ...... ૭૦૫[૧]

વીરાજોગી................................. ૧૩૪

શ

શાકરબાઇ ધણી દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ...૬૮, ૯૭, ૯૯[૨], ૧૪૪, ૧૯૦, ૧૯૫, ૨૪૮, ૩૩૪, ૩૬૬, ૪૧૩, ૪૩૧, ૫૧૨[૨], ૫૧૩[૨], ૫૧૪,૭, ૫૧૫[૨], ૫૪૧, ૫૫૮, ૫૭૨, ૫૭૩[૨], ૬૦૩, ૬૧૦, ૬૩૬, ૬૫૨, ૬૭૦

શાકરબાઇ ધણી નવરોજજી નશરવાંનજી ગજધાર... ૬૮૬

શાકરબાઇ ધણી મનચેરજી પેશતનજી ચીચગર ... ૨૨૧

શાપુરજી અરદેસર પાંડે ... ૨, ૫[૨], ૩૬, ૯૦[૨], ૧૩૦, ૧૬૯, ૧૭૩, ૧૮૦[૨]

શાપુરજી અસપંદીઆરજી કાપડીઆ. ૫૧

સફે.

શાપુરજી એદલજી મોવડાંવાલા ૫૫૮

શાપુરજી કાવશજી સંજાણા ૨૫૮, ૨૭૬

શાપુરજી કાવશજી કપટાંન .... ૫૭૧[૨]

શાપુરજી કેરશાસપજી, એ૦ વલસાડના........... ૧૪૨

શાપુરજી કુવરજી કોયાજી ૧૭૭

શાપુરજી કુવરજી દલસા ૧૯૯

શાપુરજી કુંવરજી તાતાના છોકરાઓ ૬૮૬

શાપુરજી ખરશેદજી શેઠના....................... ૨

શાપુરજી ખરશેદજી સુરતી....................... ૯૦

શાપુરજી ગોરાભાઇ, વલસાડના ૪૨૧, ૫૦૮, ૫૮૭

શાપુરજી જમશેદજી કાતરક, આ૦ .... ૧૬૨

શાપુરજી જામાસપજી લાલા ૬૦૦

શાપુરજી જામાસપજી ભાવનગરી...૨૬૩, ૨૮૪, ૨૮૭, ૩૨૨, ૩૫૨, ૪૨૨, ૪૮૪, ૬૦૦, ૬૪૬, ૬૬૨, ૬૬૭, ૬૮૬

શાપુરજી જીવાજી વાછા ... ૨૧, ૩૬, ૪૦, ૪૬[૨], ૧૨૭, ૧૩૦, ૧૩૮, ૧૭૪, ૨૧૪, ૨૭૫, ૨૭૮, ૩૭૨, ૫૪૮, ૬૧૮, ૬૩૪

શાપુરજી જીવણજી પેશતનજી..................... ૩૬૧

શાપુરજી જાંગીરજી વકીલ ૫૫૫

શાપુરજી દાજીભાઇ વાંનીયા ૩૫

શાપુરજી દાદાભાઇ, વલસાડના...૧૯૨, ૩૨૩, ૪૨૧, ૫૦૮, ૫૮૭, ૬૮૭

શાપુરજી દાદાભાઇ બાંમજી...૩૯૦, ૪૯૫, ૫૫૪, ૬૨૧, ૭૦૪

શાપુરજી દીનશાહ ડાલાસના ૩૭૫

શાપુરજી દોરાબજી સકલાતવાલા... ૨૬, ૭૨, ૯૨, ૧૭૫, ૨૪૧, ૨૫૨[૨]

શાપુરજી ધનજીભાઇ બાટલીવાલા... ૨૮, ૪૦, ૯૮, ૧૦૨, ૧૨૨, ૧૩૦, ૧૩૫, ૨૭૮, ૩૯૩, ૫૦૩

શાપુરજી નવરોજજી પોંહચા.........૧૧૫, ૬૦૦, ૬૪૪, ૬૪૯,

શાપુરજી નવરોજજી મના, કાપડીઆ ૩૯૩

શાપુરજી નવરોજજી વરીઆવા ૬૧૪

શાપુરજી નશરવાંનજી ચાંદાભાઇ ૩૫૬

શાપુરજી નશરવાંનજી ભેદવાર ૭, ૧૨૨, ૩૨૯

શાપુરજી નશરવાંનજી મોતીવાલા................. ૨૪૪

શાપુરજી પેશતનજી માકાબચાના, ટાઉનહાલવાલા... ૧૯૯, ૨૦૮, ૨૪૭,[૨] ૫૯૧

શાપુરજી પેશતનજી બારભાએઆ.................. ૫૨૩

સફે.

શાપુરજી પેશતનજી પાટક............ ૫૬૨
શાપુરજી ફરામજી કંત્રાકટર ૪૩૯
શાપુરજી ફરામજી કરાકા ૨૧, ૧૭૩
શાપુરજી ફરામજી છાપગર ૧૮૦
શાપુરજી ફરામજી માડન ૩૬
શાપુરજી ફરામજી મેહતા ૪૯
શાપુરજી ફરામજી મીસ્ત્રી ૬૬૨
શાપુરજી બચાજી સીરવાઇ............ ૬૯૦
શાપુરજી બરજોરજી ઇસ્પીશરના ૧૧
શાપુરજી બરજોર, કુટાર, એ૦ .... ૧૫૫
શાપુરજી બરજોરજી ભરૂચા.....૨૧, ૬૬૮, ૩૧૪, ૩૮૪, ૫૩૨,[3] ૫૯૯
શાપુરજી બહમનજી મીસતરી .... ૨૯૯[2]
શાપુરજી બેજનજી લુલાવાડીઆ............ ૧૧૭, ૬૬૧
શાપુરજી બેજનજી મોતીવાલા............ ૨૪૪
શાપુરજી બેહરામજી............ ૨૨૮
શાપુરજી બેહરામજી કપટાન ૬૮૩
શાપુરજી બેહરામજી કોહલા ૩૧૪
શાપુરજી બેહરામજી કાતરક.........૬૯૨,[3] ૬૯૪, ૬૯૫
શાપુરજી ભીમજી ઉમરીગર ૨૯૨
શાપુરજી ભીમજીની કુંપની . ... ૧૦,[2] ૧૧૬, ૪૦૦
શાપુરજી ભીમજીભાઇ તારાપોરવાલા......... ૪૪૯, ૬૦૦
શાપુરજી ભીખાજી બારીઆ ૪૮૦
શાપુરજી મનચેરજી કારંજાવાલા............ ૧૪૫
શાપુરજી મનચેરજી બાલીવાલા ૬૬૩
શાપુરજી મનચેરજી માડન............ ૩૬
શાપુરજી મનચેરજી લાલા............ ૨૫૧
શાપુરજી મનચેરજી મુલ્લાં ફીરોજ, દસ્તુર...૪૫૬, ૬૬૪
શાપુરજી મનચેરજી વાછા, એ૦............ ૫૭૨, ૬૧૬
શાપુરજી મનચેરજી ઇછાપોરીઆ, એ૦............ ૫૭૬
શાપુરજી મનચેરજી બાઇસ ૬૦૦
શાપુરજી માણેકજી શાએર......૭૧, ૧૧૫, ૧૫૮, ૧૪૬, ૧૮૦, ૩૭૪, [illegible], ૪૫૬
શાપુરજી મેહરજીભાઇ વાસણીઆના છોકરાઓ ... ૬૮૬
શાપુરજી રેતનજી શેઠના, અમદાવાદવાલા... ૮૫, ૧૪૬, ૬૦૯
શાપુરજી રૂસનમજી કાંગા ૩૯૦
શાપુરજી રૂસતમજી બીલીમોરીઆ ૫૮
શાપુરજી રૂસતમજી મીસ્ત્રી............૨૭૬, ૨૮૦
શાપુરજી રૂસતમજી સુખીઆ............ ૨૨૦

સફે.

શાપુરજી લીમજીભાઇ મેહરનોશના, વલસાડના...... ૧૪૧
શાપુરજી વીરજી ૨૪૦
શાપુરજી શેહરીઆરજી પાવરી ૭
શાપુરજી શોરાબજી આમેરન ફાઉંડરીવાલા......... ૧૪૦, ૩૧૬, ૩૭૫
શાપુરજી શોરાબજી કપાવાલા......૬, ૧૯, ૧૨૭, ૬૬૨, ૨૫૭
શાપુરજી શોરાબજી મગોલ......... ૧૦૪, ૧૪૫,[2] ૧૮૩, ૬૫૩, ૬૮૪
શાપુરજી શોરાબજી મેહમવાલા.........૪૭, ૩૧૪, ૫૬૩
શાપુરજી શોરાબજી ઇજનેર ૬૮૨
શાપુરજી શોરાબજી મીસ્ત્રી............ ૫૫૫
શાપુરજી શોરાબજી દેસાઇ, એ૦............ ૬૦૮
શાપુરજી હીરાજી હીરામાણેક... .... ૧૫૩
શાપુરજી હોરમજજી પાટક............ ૬૩, ૧૧૨, ૧૪૯, ૨૧૧, ૨૪૩, ૨૭૬, ૩૨૯, ૩૭૯, ૪૩૧, ૪૩૨, ૫૦૧, ૫૦૫, ૫૩૪, ૫૪૧, ૫૪૬, ૫૬૯, ૬૩૬
શાપુરજી હોરમજજી વીરાજોગીના ૧૩૪
શાપુરજી હોરમજજી હાથીખાઉ .... ૫૩૪[2]
શાપુરજી હોરમજજી સોપારીવાલા......... ૧૬૬, ૨૫૬, ૨૮૪, ૨૯૦, ૩૦૬, ૩૪૫, ૩૪૬,[4] ૩૪૭[2] ૪૨૦, ૫૭૯
શાપુરજી હોરમજજી તાડીવાલા ૩૦૩
શાપુરજી હોરમજજી બારીઆ... . ...૩૩૩,[2] ૪૨૬,
શાપુરજી હોરમજજી મસાની............ ૫૫૫
શાપુરજી હોશંગજી કંનથંનના, એ૦ .... ૧૪૨
શાપુરજી હોશંગજી ડોટીવાલા............ ૨૮૨, ૩૨૯[2]
શાવકશ બીન હોરમજદયાર ઇરાની............ ૨૫
શાવકશાહ એદલજી બનાતવાલા ૩૫૬
શાવકશાહ ધનજીભાઇ અનાજી............૯૮, ૫૨૩
શાવકશાહ શોરાબજી દાવર......૨૮૩, ૩૨૩, ૪૧૮, ૪૨૦, ૪૪૩, ૫૮૮, ૬૩૬
શાવકશાહ શોરાબજી તારાપોરવાલા...૪૩૯, ૫૮૧, ૬૬૧
શીરીનબાઇ ધણી કેકોબાદ કાવસજી પંથકી...... ૭
શીરીનબાઇ ધણી ખરશેદજી કાવસજી આશબરનર.. ૩૨૧
શીરીનબાઇ ધનજીભાઇ મેહતા ૫૭
શીરીનબાઇ માણેકજી ખરશેદજી સરાફ...૩૩, ૬૪, ૬૬,[2] ૬૭, ૬૮, ૮૦, ૮૪, ૧૫૭, ૨૧૭, ૨૨૧,[3] ૩૨૦, ૩૨૨

સફે.

શીરીનબાઇ હોરમજજી આલબલેસ.............. ૪૦૮

શુનાંબાઇ ધણી અરદેસર પેશતનજી બનાજી...... ૧૨

શુનાંબાઇ વીધવા અરદેસર ફરાંમજી વાડીઆ...... ૧૩૮

શુનાંબાઇ ધણી એદલજી રૂસતમજી સુનાંવાલા..... ૨૨૫

શુનાંબાઇ કાવશજી દીનશાહજી પીટીટ... ૬૫૨, ૬૭૧

શુનાંબાઇ ધણી ખરશેદજી જમશેદજી બાટલીબોઇ... ૩

શુનાંબાઇ ધણી ખરશેદજી માણેકજી ખરશેદજી સરાફ.................................. ૬૬, ૬૮

શુનાંબાઇ ધણી ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ...... ૨૦૩

શુનાંબાઇ ધણી જીવાજી માણેકજી વાછા......... ૩૬

શુનાંબાઇ ધણી જાંગીરજી ફરાંમજી જશાંવાલા... ૩૦

શુનાંબાઇ ડોસાભાઇ કરાકા ૨૨૧

શુનાંબાઇ ધણી ડોસાભાઇ હોરમજજી કામાજી... ૬૭, ૨૨૧, ૨૨૭, ૨૬૩

શુનાંબાઇ ધણી દોરાબજી ફરાંમજી કોઠીદાર...... ૩૬૬

શુનાંબાઇ ધણી દોરાબજી શોરાબજી બનાજી...... ૧૨૩

શુનાંબાઇ વીધવા નશરવાંનજી દાદાભાઇ ગામડીઆ... ૧૬૧

શુનાંબાઇ વીધવા નશરવાંનજી મનચેરજી કામાજી... ૧૫૯, ૨૩૨, ૩૪૦

શુનાંબાઇ વીધવા નશરવાંનજી માણેકજી તબાક... ૨૬

શુનાંબાઇ વીધવા બરજોરજી ફરાંમજી પાંડે ૧૪૪

શુનાંબાઇ વીધવા બહમનજી જીજીભાઇ........... ૩૭૮

શુનાંબાઇ ધણી બહમનશાહ જમશેદજી વખારીઆ... ૧૮૯

શુનાંબાઇ વીધવા બેજનજી ફરાંમજી કરાંની (આલબલેસ)... ૨૪૮, ૨૭૧, ૫૨૨, ૫૭૬,[2] ૬૮૭

શુનાંબાઇ વીધવા મેહરવાંનજી માણેકજી પટેલ... ૧૭૭, ૨૧૯, ૫૪૪

શુનાંબાઇ ધણી રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ...૨૨૯,[2] ૩૦૦

શુનાંબાઇ ધણી શોરાબજી એદલજી કોલાબેવાલા... ૧૪૧

શુનાંબાઇ ધણી હીરજીભાઇ અરદેશર દાદી શેઠ...૪૪૮, ૫૪૯

શુનાંબાઇ વીધવા હીરજીભાઇ હોરમજજી પસતાકીઆ... ૩૩૯, ૩૭૩

શુનાંબાઇ વીધવા હોરમજજી બહમનજી શેઠના......૫૩૭

શુનાંઇજી હીરજી રેડીમનીવીધવા નશરવાંનજી રૂસતમજી બનાજી... ૫૬૬

શેહરીઆરજી દાદાભાઇ ભરૂચા, એમ ... ૫૭, ૭૯, ૮૫, ૧૦૬, ૧૦૭, ૧૦૮,[2] ૧૦૯,[2] ૧૭૯, ૧૯૫, ૨૦૭, ૨૬૪, ૨૭૭, ૨૮૬, ૩૨૬, ૩૨૯, ૩૫૭, ૪૦૮, ૪૫૬, ૫૧૮, ૬૯૦

સફે.

શેહરીઆરજી કાલાભાઇ કીકા .... ૬૩૫[2]

શેહરીઆરજી કાવશજી ભરૂચા....................... ૧૮૦

શેહરીઆરજી નશરવાંનજી મોટાના......... ૧૮૫, ૧૮૭

શેહરીઆરજી નાલાભાઇ, ભરૂચના ૧૮૯

શેહરીઆરજી પેશતનજી ગાંધી ૧૮૬

શેહરીઆરજી બરજોરજી ભેદવાર, એમ.................૪૦૧

શેહરીઆરજી બહમનજી ઇરાંની ૨૧૬

શેહરીઆરજી મેહેરાંમજી વકીલ............ ૧૮૬, ૩૪૩

શેહરીઆરજી મનાજી તારીવાલા ૧૮૬

શેહરીઆરજી રૂસતમજી ઇરાંની ૨૧૧

શેહરીઆરજી હોરમજજી કાપડીઆ......... ૧૮૬, ૧૯૦

શોરાબજી અરદેસર પુણેગર........................ ૬૬૨

શોરાબજી અરદેસર ગજધર ૫૫૫

શોરાબજી અસલાજી ભરૂચા ૪૨૬

શોરાબજી આદરજી બાંબોટવાલા......૨૭૧, ૩૫૭, ૫૧૦

શોરાબજી એદલજી દુબાશ ૩૧૩, ૩૮૭, ૬૪૯

શોરાબજી એદલજીની કુંપની.............. ૨૬, ૩૧૩,

શોરાબજી એદલજી એલચીદાંના.................. ૩૪૫

શોરાબજી એદલજી દારૂવાલા (ઇનટરપ્રેટર)...૨૫૬, ૨૮૦

શોરાબજી એદલજી ઘાસવાલા.........૩૭૫, ૫૫૫, ૬૮૨

શોરાબજી એદલજી વજીફદાર.....................૮૧, ૯૨,

શોરાબજી એદલજી મેજર........................ ૪૦૦

શોરાબજી એદલજી વાડીઆ ૪૩૨, ૬૩૦, ૬૮

શોરાબજી એદલજી ૬૮૨

શોરાબજી એદલજી ગુલાબરી..................... ૬૮૭

શોરાબજી એદલજી ગજધર, રંગુનના ૫૭૧

શોરાબજી એદલજી વારડન ૫૪૯, ૫૬૦

શોરાબજી કડવાજી ૩૮૯

શોરાબજી કાવશજી કપટાન............ ૨૪, ૪૭, ૧૧૫

શોરાબજી કાવશજી કોટવાલ ૨૧, ૩૫૫

શોરાબજી કાવશજી ખરાસ... ૨૩૮, ૫૨૪, ૫૪૪, ૫૫૦

શોરાબજી કાવશજી ખંભાતા....... ૨૯૩, ૪૨૨, ૫૧૯, ૫૬૯, ૬૮૨

શોરાબજી કાવશજી તાતા ......૯૮, ૪૦૮, ૪૨૭, ૫૫૫, ૫૮૪, ૬૮૯,[4] ૬૯૦

શોરાબજી કાવશજી ડાકટર........................ ૬૮૨

શોરાબજી કાવશજી દેશમુખ........................ ૫૪

શોરાબજી કાવશજી પટેલ (બારભાએઆ)...... ૩૭૦[2]

શોરાબજી કાવશજી પીટીટ... ૯૭, ૫૧૫, ૬૫૨,[2] ૬૭૧

શોરાબજી કાવશજી પાશકોલ ૬૬૨, ૬૬૪

સફે.

શેરાબજી કાવસજી પાંઉવાલા...... ૩૫, ૪૦, ૯૯
૧૫૦,[૨] ૨૦૯, ૪૩૦, ૫૯૯, ૬૬૨
શેરાબજી કાવસજી મેહતા........................ ૩૧૯
શેરાબજી કાવસજી લશકરી ૮૪
શેરાબજી કાવસજી વખારીઆ ૬૯૦
શેરાબજી કાવસજી શાએર ૯૦ ૧૪૦, ૪૫૬
શેરાબજી કાવસજી દેરાબજી પાંઉવાલા......૫૫૩, ૬૧૮
શેરાબજી કાવસજી મીસ્ત્રી ૫૯૯
શેરાબજી કુંવરજી પસતાકીઆ................... ૨૬૭
શેરાબજી કેખશરૂ પાટક......૬૮૦, ૨૦૫, ૪૩૯, ૫૫૪
શેરાબજી ખરશેદજી કામાજી.............. ૨૦, ૩૨૩
શેરાબજી ખરશેદજી દીવેચા..................... ૧૮૪
શેરાબજી ખરશેદજી પાંઉવાલા............... ૬, ૧૯
શેરાબજી ખરશેદજી ઇજનેર..................... ૧૯૯
શેરાબજી ખરશેદજી બરડી....................... ૩૫૭
શેરાબજી ખરશેદજી નરીમાન........... ૨૫૮, ૬૬૨
શેરાબજી ખરશેદજી પોસ્ટ માસટર, બેલગાંમના... ૩૮૭
શેરાબજી ખરશેદજી ઢોંડી........................ ૩૪૮
શેરાબજી ખરશેદજી હુંઠી......................... ૪૧૬
શેરાબજી ખરશેદજી (હુંઠી) ની કું૦........... ૪૧૬
શેરાબજી ખરશેદજી મેહતા..................... ૬૮૨
શેરાબજી ખરશેદજી તારાચંદ..................... ૬૮૩
શેરાબજી ખરશેદજી મા૦ શેઠના.................. ૫૬૯
શેરાબજી ગોદરેજજી, આ૦, ભરૂચવાલા......... ૨૪
શેરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇ......... ૧૬, ૨૭, ૨૯,
૩૧,[૨] ૩૩, ૩૪,[૩] ૩૬, ૩૮, ૪૬,[૨] ૬૦,[૨]
૬૮, ૭૨,[૨] ૮૦,[૨] ૮૩,[૨] ૯૩, ૯૪, ૯૭, ૧૦૦,
૧૦૨,[૩] ૧૧૨,[૩] ૧૨૪, ૧૨૫, ૧૨૯, ૧૩૦,[૨]
૧૩૨, ૧૩૫, ૧૩૬, ૧૩૮, ૧૪૬, ૧૫૦,
૧૫૨,[૨] ૧૫૪, ૧૬૪, ૧૭૪, ૧૮૯, ૨૩૫,[૩]
૨૪૭, ૨૭[illegible], ૨૭૮, ૩૦૭,[૨] ૩૧૮, ૩૨૨,
૩૪૨,[૨] [illegible]૬૬, ૩૭૯, ૩૮૮,[૨] ૩૯૩, ૪૧૦,
૪૧૨,[૨] ૪[illegible]૦, ૪૨૭,[૨] ૪૪૪, ૪૫૫,[૨] ૪૫૭,[૩]
૪૮૨, ૪૯૬ ૫૦૧, ૫૦૨, ૫૩૯,[૨] ૫૪૨,
૫૪૮, ૫૫૦ ૫૯૪, ૬૦૨, ૬૩૭
શેરાબજી જમશેદજી મેહલાના.................. ૧૪૦
શેરાબજી જમશેદજી દાજી......................... ૬૬૨
શેરાબજી જમશેદજી દુંપાચ....................... ૩૬૬
શેરાબજી જમશેદજી દેસાઇ...................... ૧૮૬
શેરાબજી જમશેદજી પોહોના.................... ૨૫૦

સફે.

શેરાબજી જમશેદજી વધ્દ, સુરતના............. ૪૪૮
શેરાબજી જમશેદજી મસીદીઆ.................. ૧૮૪
શેરાબજી જમશેદજી સકલાતવાલા.............. ૩૫૫
શેરાબજી જમશેદજી રીડર.............. ૬૨૫, ૬૪૭
શેરાબજી જમશેદજી લાલકાકા.................. ૫૫૫
શેરાબજી જમશેદજી મીસ્ત્રી.............. ૫૮૭, ૬૧૧
શેરાબજી જામાસપજી પાદશાહ.......... ૯૭, ૩૯૦
શેરાબજી જામાસપજી બનાતવાલા............... ૩૩૯
શેરાબજી જામાસપજી લાલા... ૯૦, ૧૦૩, ૧૧૪,
૧૬૫, ૧૮૦, ૪૨૫
શેરાબજી જાલભાઇ પોંહચખાનાંવાલા........... ૨૬૭
શેરાબજી જીજીભાઇ... ૨, ૫૧,[૨] ૬૦, ૧૪૦,
૧૮૦, ૨૫૭, ૨૭૫, ૬૧૪
શેરાબજી જીજીભાઇ લીમજીભાઇ, બીલીમોરાના... ૧૯૪
શેરાબજી જીજીભાઇ મોદી........................ ૪૩૩
શેરાબજી જેશંગજી, તારાપોરના................. ૨૮૫
શેરાબજી જાંગીરજી તાલેયારખાં... ૭, ૨૧૮,
૨૨૦, ૨૪૬, ૩૨૦, ૫૬૦, ૬૧૨
શેરાબજી જાંગીરજી ચીનાઇ... ૬, ૨૪૫,[૨] ૨૪૮,
૨૪૯, ૩૦૩
શેરાબજી જાંગીરજી (ચીનાઇ) એંડ સનસ... ૬
શેરાબજી જાંગીરજી દાદીશેઠ... ૧૦૨, ૨૧૨,
૨૬૩, ૨૭૫
શેરાબજી જાંગીરજી દાવર......... ૧૪૭, ૨૪૯, ૨૫૦
શેરાબજી જાંગીરજી બનાજી ૬૦૦
શેરાબજી ડોશાભાઇ શોબેદાર...................... ૯૭
શેરાબજી ડોશાભાઇ ગાંધી, ભરૂચના ૧૯૦
શેરાબજી ડોશાભાઇ નાદરશાહ, ડાકટર......૨૫૮, ૩૫૭,
૩૭૫, ૫૫૪
શેરાબજી ડોશાભાઇ પુતલીબાઇના............... ૫૩૪
શેરાબજી ડોશાભાઇ ફરાંમરોજના......... ૨૫૮, ૩૫૫
શેરાબજી ડોશાભાઇ રૂસ્તમફરાંમના............ ૨૬૩
શેરાબજી ડોશાભાઇ સોબેદાર........................૩૩૬
શેરાબજી તેહમુલજી લીગેટના (આશા વધ્દના)... ૨,
૨૪૧, ૪૫૬, ૪૫૭, ૫૭૮, ૫૯૯, ૬૪૯
શેરાબજી તેહમુલજી પોસ્ટવાલા................. ૧૮૯
શેરાબજી દાદાભાઇ સંતોક..........૨, ૪૭,[૨] ૨૨૬
શેરાબજી દાદાભાઇ પટેલ........................ ૭૫
શેરાબજી દાદાભાઇ દીવેચા...................... ૩૮૪
શેરાબજી દાદાભાઇ દુબાશ....................... ૧૪૦

સફે.
શેરાબજી દાદાભાઈ સુરતી ૬૬૨
શેરાબજી દારાશાહ કપટાંન ૨૧, ૫૬૬, ૫૬૭
શેરાબજી દીનશાહ કરાકા ૩૬૦
શેરાબજી દીનશાહજી દલાલ, ભરૂચના ૧૮૯
શેરાબજી દેરાબજી ચાંનદાર ૧૬, ૬૪
શેરાબજી દેરાબજી પટેલ .... ૩૫, ૯૬,[૨] ૯૭
શેરાબજી દેરાબજી માજુ ૯૭
શેરાબજી ધનજીભાઈ શેઠના ૨
શેરાબજી ધનજીભાઈ વાડીઆ .... ૮૫,[૨] ૧૫૪, ૨૩૧, ૨૮૯,[૨] ૩૫૫, ૩૯૩, ૫૪૬, ૬૦૦, ૬૭૦
શેરાબજી ધનજીભાઈ ખંબાતા ૧૮૬
શેરાબજી નવરોજજી કુપર ૧૪૯, ૨૫૮, ૫૪૬, ૫૭૨, ૬૪૯
શેરાબજી નવરોજજી ખરાસ ૩૩૯
શેરાબજી નવરોજજી ગજધર ૫૬, ૩૯૦
શેરાબજી નવરોજજી અરદેસર દાવર ૫૪
શેરાબજી અને નવરોજજી નાનાભાઈ ફરાંમજી ...૨, ૪૬,[૨] ૮૫, ૧૭૫, ૬૧૯
શેરાબજી નવરોજજી વાછા, આ૦ ...૩૦૫, ૩૬૪, ૩૭૩
શેરાબજી નવરોજજી વાડીઆ ...૨, ૪૧, ૪૬, ૬૦; ૮૫, ૧૩૯, ૧૭૩, ૩૧૦, ૩૨૨, ૩૭૯, ૩૮૬, ૩૯૩, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૩૦, ૪૩૭, ૪૬૦, ૫૧૭, ૫૯૯, ૬૧૮, ૬૪૯, ૬૮૫
શેરાબજી નશરવાંનજી આબાદાંન ... ૪૮૦, ૫૮૦, ૬૮૨
શેરાબજી નશરવાંનજી ગજધર ૫૬, ૯૭
શેરાબજી નશરવાંનજી દંડાસ ૨
શેરાબજી નશરવાંનજી બખશી ૪૯૮
શેરાબજી નશરવાંનજી વાડીઆ ... ૧૦૬, ૨૫૮, ૩૩૩
શેરાબજી નશરવાંનજી વીમા દલાલ ૩૬૧, ૬૦૦
શેરાબજી નાનાભાઈ ગજધર ૨૨૫
શેરાબજી પદમજી પેશતનજી ... ૪૩૨, ૪૩૯, ૫૪૬, ૬૨૨, ૬૮૧, ૬૯૯
શેરાબજી પાલણજી ૨૭૫
શેરાબજી પાલણજી તંકસાલવાલા ૧૭, ૧૪૦
શેરાબજી પાલણજી દેલીમેહરજીના ... ૮૫, ૧૪૦, ૧૭૩, ૧૮૦, ૨૪૧, ૩૦૯,[૨] ૩૧૩, ૩૬૭
શેરાબજી પાલણજી ફ્રેંચમેન ૧૪૭, ૩૭૫
શેરાબજી પાલણજી ભેદવાર ૨૪૫
શેરાબજી પાલણજી મુદલાં ...... ૩૯૦, ૪૩૮, ૫૧૮[૨]
શેરાબજી પાલણજી મેહરજી ૬૪૬

સફે.
શેરાબજી પીરોજશાહ ૧૮૦
શેરાબજી પીરોજશાહ દુબાશ ૨૬૭
એસ. પી. ફરાંમજીની કું૦ .... ૩૮૭
એસ. પી. ધનજીભાઈની કું૦ ...... ૨૦૫, ૨૯૦, ૩૧૩
શેરાબજી પેશતનજી કાંગાં... ૨૭૬, ૩૫૭, ૪૩૩, ૪૯૬
શેરાબજી પેશતનજી પાટક ૨૩
શેરાબજી પેશતનજી મેહતા, એડનના... ૨૯૭, ૩૧૯,[૨] ૫૪૪
શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજી બનાજી... ૧,[૩] ૪, ૧૦, ૧૪, ૧૭, ૨૧, ૨૬,[૨] ૨૭, ૩૪, ૩૫, ૪૦, ૬૦,[૨] ૬૧, ૬૩, ૬૯, ૭૦, ૭૨, ૭૩, ૮૦, ૮૫,[૩] ૮૬, ૯૦,[૨] ૯૪, ૯૮, ૧૦૨,[૪] ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૧૦, ૧૧૧,[૨] ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૨૧, ૧૨૫,[૨] ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૪, ૧૩૫, ૧૩૭,[૩] ૧૩૮, ૧૪૦, ૧૪૩, ૧૫૨, ૧૫૪, ૧૬૪, ૧૭૪,[૨] ૧૭૫, ૧૮૯, ૨૨૨, ૨૨૬, ૨૩૫, ૨૪૭, ૨૮૦, ૩૧૯, ૩૨૨, ૩૩૬, ૩૫૫, ૩૫૮, ૩૭૯, ૩૮૬, ૩૯૩, ૪૧૨, ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૫૬, ૪૬૦, ૪૮૨, ૫૪૬, ૫૭૩, ૫૭૪, ૫૯૯, ૬૦૭, ૬૧૯, ૬૨૬, ૬૪૯
શેરાબજી પેશતનજી મીસ્ત્રી ૫૮૭
શેરાબજી એંડ પેશતનજી ૩૮૭
શેરાબજી પેશતનજી ફીકા, એડનના........૩૧૯, ૫૪૪
શેરાબજી પેશતનજી ફરાંમજીની કું૦...... ૮૫, ૩૮૭
શેરાબજી પેશતનજી માસટર ૬૨૨
શેરાબજી પેશતનજી દાવર ૨૫૮, ૩૪૮, ૩૫૫
શેરાબજી પેશતનજી ચીનાઈ, હૈદરાબાદના ૪૪૦
શેરાબજી પેશતનજી શમાવાલા ૨૫૦
શેરાબજી પેશતનજીની કું૦ .... ૬૮૬
શેરાબજી પેશોતનજી કામદીનજી, દસ્તુર, ભરૂચના ૧૮૮, ૨૫૯, ૨૬૪, ૨૬૬, ૩૪૩,[૨] ૩૬૩
શેરાબજી ફરદુનજી ગજધર ...... ૪૦૮,[૨] ૪૩૯, ૫૫૪, ૫૮૦, ૫૮૧, ૬૨૩, ૬૬૧,
શેરાબજી ફરાંમજી પટેલ......૧, ૨, ૧૩, ૨૧, ૨૨, ૪૧, ૬૯, ૯૦, ૯૪, ૯૮, ૯૯, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૫૪, ૧૬૫, ૧૭૫, ૧૮૦, ૨૧૮, ૨૪૦, ૨૬૫, ૨૮૦, ૩૪૮, ૪૩૧, ૪૩૭, ૪૪૨, ૪૬૦, ૪૭૮, ૪૯૯, ૫૦૧, ૫૩૭, ૫૪૬, ૫૫૬, ૫૬૧, ૫૯૯, ૬૦૭, ૬૧૪, ૬૨૫,[૨] ૬૨૬, ૬૪૯, ૬૫૮, ૬૭૦, ૬૮૧, ૬૮૫, ૬૮૮, ૬૯૪, ૭૦૪

સફે.

શેરાબજી ફરામજી કેકોબાદના .... ૩૦૮[૨]
શેરાબજી ફરામજી વકીલ, ભરૂચવાલા.....૩૦૪, ૩૧૪
શેરાબજી ફરામજી કરાકા...........૨૫૮, ૬૦૦, ૭૦૫
શેરાબજી ફરામજી માકન.................. ૩૯૦
શેરાબજી ફરામજી મામા..................... ૧૨૩
શેરાબજી ફરામજી દસ્તુર મેહરજીરાંણાના......... ૪૦૭
શેરાબજી ફરામજી વાડીઆ ૧૩૮, ૫૯૦
શેરાબજી ફરામજી સરાફ........................ ૧૫૬
શેરાબજી ફરામજી બીલીમોરીઆ ૬૮૩
શેરાબજી ફરામજી કાપડીઆ.................... ૬૨૨
શેરાબજી ફરામજી મંધરાજવાલા .... ૬૦૩[૨]
શેરાબજી ફરામજી પોહચખાંનાંવાલા ૫૫૬
શેરાબજી ફરામરોજ સાટનના......૧૩૮, ૧૪૦, ૨૧૩, ૨૪૧,[૨] ૨૫૭, ૩૧૨, ૩૭૪

શેરાબજી બરજોરજી કોપર ૨૭, ૨૫૮
શેરાબજી બરજોરજી જશાંવાલા.................. ૪૫૬
શેરાબજી બરજોરજી દારાબ પાલણુના, દસ્તુર...૩૬, ૪૧૮
શેરાબજી બહમનજી સંજાણા ૩૬
શેરાબજી બહમનજી માસટર.........૨૪૩, ૨૭૮, ૩૦૩, ૬૧૧

શેરાબજી બહમનજી (વીમાદલાલ)ની કુંપની ... ૩૬૧
શેરાબજી બહમનજી નાલીએરવાલા રંગુનના...... ૫૭૨
શેરાબજી બહમનજી દેસાઇ ૬૩૨
શેરાબજી બેજનજી સરાફ ૬૪૯
શેરાબજી બેજનજી વકીલ (પાલખીવાલા) ૩૨૩
શેરાબજી બેજનજી લેફટહેંડ...................... ૬૬૬
શેરાબજી બેજનજી તુરકી......................... ૬૦૦
શેરાબજી બેહરાંમજી કોહલા.........૧૨૮, ૧૩૦, ૩૧૪, ૪૫૬, ૫૩૧, ૫૩૨,[૨] ૬૦૦

શેરાબજી બેહરાંમજી કારડ માસટર ૨૧૪
શેરાબજી બેહરાંમજી કાંગા ૧૯૯, ૨૪૭
શેરાબજી મનચેરજી ઉનવાલા ૨૨
શેરાબજી મનચેરજી ગજધર (મેહતા)............ ૮૭
શેરાબજી મનચેરજી તાવરનવાલા...... ૧૮, ૩૩, ૧૧૨, ૩૮૧, ૬૬૬

શેરાબજી મનચેરજી નીકલસન ૪૦૬
શેરાબજી મનચેરજી દાદીશેઠના.................... ૧૭
શેરાબજી મનચેરજી જાલ......... ૨૫૮, ૩૫૫, ૫૨૧
શેરાબજી મનચેરજી દુબાશ.......................૨૫૩
શેરાબજી મનચેરજી દેશાઇ ૬૯૪

સફે.

શેરાબજી મનચેરજી ભાગલીઆ ૨૦૫, ૨૭૧
શેરાબજી મનચેરજી બીલીમોરીઆ...૨૬૭, ૩૧૫, ૩૫૬
શેરાબજી મનચેરજી ૫૯૨
શેરાબજી માણેકજી કાંગા...૫૮૧, ૬૬૨, ૬૮૨,[૨] ૬૮૯
શેરાબજી માણેકજી કાકા, ડાકટર... ૨૬૭, ૫૮૧, ૬૨૩, ૬૬૪, ૬૮૨

શેરાબજી માણેકજી મગોલ ૩૪
શેરાબજી માણેકજી પાંઉવાલા, કાનાનોરના ૧૫૭
શેરાબજી માણેકજી રૂસતમફરાંમના.........૧૪૪, ૨૬૨
શેરાબજી માણેકજી શેઠના......... ૨૬૦, ૪૩૧, ૫૩૭
શેરાબજી માણેકજી દમણવાલા............૨૪૭, ૪૨૫[૨]
શેરાબજી માણેકજી મીસ્ત્રી..................૨૫૩, ૨૫૪
શેરાબજી માણેકજી મોદી (ભાએઆ) ૨૫૦, ૨૮૭
શેરાબજી માણેકજી દુબાશ ૩૧૩
શેરાબજી માણેકજી શેઠ (માજરીના), ભરૂચવાલા... ૩૪૧
શેરાબજી માણેકજી વજીફદાર ૫૫૫
શેરાબજી માણેકજી મુગાશેઠ ૬૦૦
શેરાબજી માણેકજી ભાએઆ......................... ૬૨૦
શેરાબજી મેહરવાંનજી ઉમરીગર................... ૧૦
શેરાબજી મેહરવાંનજી ખરેઘાત.................. ૧૪૩
શેરાબજી મેહરવાંનજી ગંભીરના ૧૪૯, ૨૫૮
શેરાબજી રતનજી શેઠના ૨
શેરાબજી રતનજી ડાકટર......૧૮૫,[૨] ૩૩૨, ૩૩૩, ૪૨૬
શેરાબજી રતનજી બાટલીવાલાના છોકરાઓ...... ૫૩૭
શેરાબજી રતનજી બાટલીવાલા.................. ૪૨૦[૨]
શેરાબજી રતનજી પટેલ......૨૬૧, ૫૪૩, ૫૯૦, ૬૩૪, ૬૫૧

શેરાબજી રતનજી ભાએઆ ૨૭૮, ૨૯૧
શેરાબજી રતનજી મીસતરી ૩૪૨
શેરાબજી રતનજી માસટર......... ૪૩૯, ૫૫૪, ૬૨૨
શેરાબજી રતનજી કોચમેન ૫૮૧, ૬૮૨
શેરાબજી રૂસતમજી દલાલ........................ ૫૬
શેરાબજી રૂસતમજી ઇજનેર...................... ૨૫૮
શેરાબજી રૂસતમજી દાવર...૧૨, ૮૩, ૯૦, ૧૮૦, ૬૩૬
શેરાબજી રૂસતમજી બાઇસ.............. ૫૫૪, ૬૬૨
શેરાબજી રૂસતમજી બનશા.........૨૬૨, ૪૬૫, ૫૧૭, ૫૫૨

શેરાબજી રૂસતમજી માસટર..................... ૬૧૮
શેરાબજી રૂસતમજી નાણાંવતી ૬૦૩

સફે.

શોરાબજી રૂસતમજી મુલ્લાંફીરોજના, દસ્તુર... ૮૨, ૮૯, ૯૦, ૯૧,[૨] ૯૫, ૧૦૬, ૧૦૭, ૧૧૪, ૧૧૬, ૧૬૪, ૧૮૦, ૧૮૩, ૧૮૪, ૨૦૬, ૨૦૯, ૨૪૪, ૨૫૦, ૨૬૯, ૩૦૭, ૩૩૭, ૩૬૫, ૩૯૧, ૩૯૬, ૪૧૨, ૪૩૨, ૪૪૪, ૪૪૬, ૪૫૫, ૪૮૨, ૪૯૧, ૫૪૬, ૫૬૨,[૨] ૫૬૭, ૫૯૯, ૬૦૬, ૬૦૭, ૬૪૪, ૬૪૮, ૬૫૧

શોરાબજી રૂસતમજી મેહમવાલા...... ૪૭, ૪૬૨, ૫૬૩

શોરાબજી રૂસતમજી મોદી ૧૮૦

શોરાબજી રૂસતમજી બાટલીવાલાના છોકરાઓ...... ૨૪૭

શોરાબજી રૂસતમજી ગારા........................ ૪૯૬

શોરાબજી રૂસતમજી હકીમ ૬૬૨

શોરાબજી લીમજીભાઇ પાલમકોટ.................... ૪૯૬

શોરાબજી વાછાગાંધી, મોદી......૧૫૪, ૩૮૦, ૩૯૨, ૪૩૩, ૪૫૮,

શોરાબજી વાછાગાંધીના છોકરાઓ...... ૪, ૪૦, ૯૦, ૩૬૭, ૫૩૭

શોરાબજી શાપુરજી આએરનફાંઉડરીવાલા...... ૨૬૫, ૩૧૫, ૩૧૬, ૪૧૯

શોરાબજી શાપુરજી (આએરનફાંઉડરીવાલા) એંડ કું૦.....૩૧૩, ૩૧૫

શોરાબજી તથા શાપુરજીની કુંપની .... ૧૦[૨]

શોરાબજી શાપુરજી કોયારી .... ૫૬૪[૨]

શોરાબજી શાપુરજી ગાંધી........................ ૨

શોરાબજી શાપુરજી દલાલ........................ ૨૬૭

શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી ....૪, ૫, ૧૪, ૧૬,[૨] ૧૭, ૩૪,[૨] ૩૭, ૪૦, ૪૧,[૩] ૪૨, ૪૬, ૫૭, ૬૬,[૨] ૬૭, ૬૮, ૭૯, ૮૫, ૮૮, ૯૬,[૪] ૯૭, ૯૮, ૧૦૩, ૧૧૪,[૨] ૧૧૫, ૧૧૬, ૧૩૦, ૧૪૦,[૨] ૧૪૭, ૧૫૦, ૧૫૨, ૧૮૦, ૧૯૫, ૨૦૦,[૨] ૨૦૪, ૨૦૫, ૨૧૧, ૨૧૫, ૨૨૧, ૨૨૨,[૨] ૨૨૪, ૨૩૫, ૨૪૪, ૨૫૩, ૨૬૦, ૨૭૨, ૨૭૭,[૨] ૨૮૦,[૨] ૨૮૮, ૨૯૦, ૨૯૪, ૨૯૫, ૨૯૭, ૩૦૦, ૩૦૭, ૩૧૪, ૩૧૮, ૩૨૩, ૩૨૪, ૩૨૬,[૫] ૩૨૭, ૩૩૮, ૩૪૮, ૩૬૦, ૩૬૧, ૩૬૨, ૩૬૬, ૩૬૯,[૨] ૩૭૪, ૩૭૬,[૨] ૩૭૯,[૨] ૩૯૦, ૩૯૩,[૨] ૩૯૪,[૨] ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૨૭, ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૧,[૩] ૪૩૨, ૪૩૭, ૪૫૧, ૪૫૨, ૪૫૩, ૪૫૫, ૪૭૪,[૨] ૪૭૮, ૪૮૧,[૩] ૪૮૨,[૨] ૪૮૯, ૪૯૪, ૪૯૬, ૪૯૯, ૫૦૧,[૩] ૫૦૭,[૨] ૫૨૩, ૫૩૩, ૫૩૪,[૨] ૫૩૭, ૫૩૯, ૫૪૧,[૨] ૫૪૫, ૫૪૭, ૫૫૨, ૫૫૯, ૫૬૧, ૫૬૫, ૫૬૬, ૫૭૦, ૫૭૧,[૨] ૫૭૫, ૫૮૨, ૫૮૮, ૫૯૦, ૫૯૭, ૫૯૯, ૬૦૨, ૬૦૭, ૬૦૮, ૬૩૭,[૪] ૬૪૮, ૬૫૦, ૬૫૮, ૬૭૦, ૬૮૩, ૬૮૬, ૬૯૮, ૭૦૫, ૭૦૬[૩]

શોરાબજી શાપુરજી શેઠના.. .... ૪૩૦

શોરાબજી શાપુરજી શેઠના, કરાંચીના ૩૪૭

શોરાબજી શાપુરજી માસટર ૩૮૬

શોરાબજી શાપુરજી પંથકીના છોકરાઓ ૬૮૬

શોરાબજી શાવકશાહ બનાજી.................... ૬૮૩

શોરાબજી હીરજીભાઇ પટેલ... ૧૭, ૧૩૯, ૨૫૭, ૫૪૨

શોરાબજી હોરમજજી ચીકન છાપનાર........... ૪૫

શોરાબજી હોરમજજી દારૂખાનાંવાલા............... ૩૭૫

શોરાબજી હોરમજજી દાંતરા, ડાકટર......... ૨૧, ૫૭૨

શોરાબજી હોરમજજી બાટલીવાલા... ૧૫૩, ૫૨૦, ૫૩૭

શોરાબજી હોરમજજી મેહતા ૧૩૯

શોરાબજી હોરમજજી સરાફ........... ૩૯૨,[૨] ૪૬૬

શોરાબજી હોરમજજી સુરતી (ચીકીન)........ ૧૧૭

શોરાબજી હોરમજજી મોરી, બેલીફ................ ૨૩૧

શોરાબજી હોરમજજી રાંનજી, એમ૦...... ૨૫૧,[૨] ૨૭૧

શોરાબજી હોરમજજી વખારીઆ, લાકડાંવાલા, ભરૂચના........ .... ૧૮૮, ૧૮૯, ૧૯૦, ૬૬૬

શોરાબજી હોરમજજી લાકડાંવાલા............... ૩૭૫

શોરાબજી હોરમજજી પુણેગર..................... ૪૮૩

શોરાબશાહ કાવશજી કલબવાલા.................. ૬૮૩

શોરાબશાહ ડોશાભાઇ મોતીવાલા........... ૫૩, ૨૮૦

શોરાબશાહ દાદાભાઇ મુનસફના, ભરૂચના... ૩૭, ૨૬૫, ૩૬૮,[૨] ૩૭૨,[૨] ૩૯૭, ૪૨૩

શોરાબશાહ દોરાબશાહ પે-માસટર (ડાકટરના)... ૧૪૦

શોરાબશાહ પેશતનજી તાલેયારખાં .... ૩૨૦[૨]

શોરાબશાહ ફરદુનજી બુમલા...................... ૩૭૫

શોરાબશાહ બેજનજી મોદી (સદર અદાલતવાલા)... ૯૦, ૨૪૯

શોરાબશાહ બેહરાંમજી ડાકટર... ૩૬૯, ૫૦૯, ૭૦૬[૨]

શોરાબશાહ હોરમજજી દાંતરા..................... ૨૧૬

શોરાબશાહ હોરમજજી શેકરેટરી................... ૪૩૯

સુખલાજી એંડ જામાસપજી ૩૩૯

સુખલાજી રૂસતમજી કાપડીઆ ૩૩૯

સફે.

સુખલાજી શાપુરજી રોલાખાઉ ૫૭૪
સુખલીબાઇ ધણી બરજોરજી ભીખાજી કોપર...... ૩૭૨
સંતોકજી નાનાભાઇ દાવર... ૬૬૨, ૨૨૩, ૩૫૮, ૩૬૪
સંતોકજી શેરાબજી સંતોક ૨૨૬, ૩૧૩
હમાંએજી ધણી હોરમજજી બરજોરજી ફ્રેજર...... ૪૫
હમાંબાઇ ધણી એદલજી બહમનજી મારીસ ૩૦૦
હમાંબાઇ વીધવા એદલજી નાનાભાઇ દાવર......... ૭૦
હમાંબાઇ દીનશાહજી પીટીટ ધણી ફરાંમજી રૂસતમજી કામા... ૩૦૦, ૫૧૪, ૫૧૫, ૬૫૨, ૬૭૧
હમાંબાઇ વીધવા દીનશાહ ડોસાભાઇ સરાફ, કરાંચીનાં...૩૪૬
હમાંબાઇ ધણી ધનજીભાઇ દાદાભાઇ દાદીશેઠ... ૧૬૪, ૩૫૭, ૪૨૧
હમાંબાઇ વીધવા નશરવાંનજી ખરશેદજી દાદીશેઠ... ૩૬, ૧૫૮
હમાંબાઇ વીધવા નશરવાંનજી પેશતનજી વકીલ...... ૨૮૧
હમાંબાઇ ધણી નવરોજજી ખરશેદજી બનાજી...... ૩૦૦
હમાંબાઇ વીધવા ફરાંમજી પેશતનજી પાડે...........૧૮
હમાંબાઇ ધણી માણેકજી નશરવાંનજી પીટીટ...૧૬૧, ૬૨૭
હમાંબાઇ વીધવા હોરમજજી રતનજી બનાજી...૧૭૨, ૩૫૮ ૫૪૯
હમાંબાઇ ધણી હોરમજજી શાપુરજી પાવરી*....... ૩૬
હીરજી (મનચેરજી માલેગાંમવાલા) એંડ સનસ..... ...૨
હીરજી નવરોજજી ખરાસ....................... ૪૯૯
હીરજી માણેકજી ખરાસ..........................૪૯૬
હીરજી વાછામોદી ૪૫૮, ૫૦૪
હીરજીભાઇ અરદેસર દાદીશેઠ ૨૧, ૯૦, ૨૪૨, ૨૫૮, ૩૨૨, ૩૪૮, ૪૩૨, ૪૪૮, ૫૪૬, ૫૯૯, ૬૦૨, ૬૩૮, ૬૬૭, ૬૭૧, ૬૮૩, ૭૦૫
હીરજીભાઇ અસપંદીઆરજી ખંભાતા...... ૧૧, ૨૧, ૩૫, ૬૦૭
હીરજીભાઇ એદલજી મારીસ.............. ૯૬, ૨૪૬[૨]
હીરજીભાઇ ખરશેદજી ભાંડુપવાલા...૩૯૦, ૪૩૨, ૫૪૬
હીરજીભાઇ ખરશેદજી વારડન.................... ૨૧૨
હીરજીભાઇ જમશેદજી અપુ, ડાકટર.........૩૦૩, ૩૩૩,[૨] ૩૬૯, ૩૯૦, ૫૫૪, ૫૮૦, ૬૨૧
હીરજીભાઇ જમશેદજી રેહરા....... ૩૪૬, ૪૪૮, ૫૨૫, ૫૨૯
હીરજીભાઇ જીવણજી પટેલ, ફોજદાર ૨૮૩, ૩૭૭, ૪૨૩, ૬૩૧
હીરજીભાઇ જાંગીરજી રેડીમની...... ૨, ૪, ૪૦, ૪૪, ૪૬, ૭૪, ૮૬, ૧૦૩, ૧૨૫, ૧૩૦, ૧૬૫, ૨૧૪,[૨] ૩૧૩, ૩૨૬, ૩૮૬, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૮૨, ૫૧૭, ૫૬૨, ૬૩૬, ૬૫૧
હીરજીભાઇ દાદાભાઇ આલબલેસ...........૪૦૮, ૬૪૮
હીરજીભાઇ નરશંગજી..................... ૨૪૪, ૫૫૪
હીરજીભાઇ નવરોજજીની કું૦ .... ૫૬૪
હીરજીભાઇ પાલણજી બાટલીવાલા ૫૮
હીરજીભાઇ પેશતનજી વાડીઆ...... ૪૩૯, ૫૮૧, ૬૭૨, ૬૮૨
હીરજીભાઇ પેશતનજી શેઠના..................... ૪૩૦
એચ. ફરાંમજી એંડ કું૦......................... ૩૫૫
હીરજીભાઇ ફરાંમજી કોપર ૧૪૦
હીરજીભાઇ ફરાંમજી દાવર........... ૯૮, ૨૪૩, ૩૪૮
હીરજીભાઇ ફરાંમજી મારકર..................... ૪૮૮[૨]
હીરજીભાઇ બહમનજી વારડન ૩૭૫
હીરજીભાઇ ભીમજી તારાપોરવાલા ૧૫, ૬૭૮
હીરજીભાઇ મનચેરજી માલેગાંમવાલા...૧૫૭, ૪૦૦, ૬૦૦
હીરજીભાઇ માણેકજી નાણાંવતી..................... ૧૧૭
હીરજીભાઇ માણેકજી રૂસતમજી બનાજી...૫, ૬૦, ૯૬,[૩] ૯૯,[૩] ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૬૫, ૩૫૩
હીરજીભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆ...૨૨, ૪૬, ૪૮, ૫૮, ૧૪૬, ૧૭૩, ૧૭૯, ૨૪૨,[૨] ૩૬૨, ૩૮૧, ૪૫૬, ૪૮૨, ૫૧૦, ૫૪૬, ૫૯૯, ૬૧૩, ૬૧૪, ૬૪૯, ૬૭૦
હીરજીભાઇ રતનજી ભીસતરી ૧૬૯, ૨૬૪, ૩૭૩
હીરજીભાઇ રતનજી કાપડીઆ, આ૦ .... ૬૦૦
હીરજીભાઇ રૂસતમજી પટેલ... ૨૦, ૪૯, ૫૪૨, ૫૯૩[૨]
હીરજીભાઇ શાપુરજી પાટક ૬૩૬
હીરજીભાઇ શેરાબજી, દલાલ...................... ૩૮૭
હીરજીભાઇ હોરમજજી.............................૩૪૪
હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના...... ૪, ૨૭, ૩૬, ૩૭, ૪૦, ૫૩, ૮૫, ૧૧૪,[૨] ૧૧૫, ૧૨૯, ૧૩૮, ૧૫૨, ૧૬૪, ૧૮૦, ૨૦૫, ૨૩૫, ૨૬૦, ૨૬૯,[૨] ૨૭૮, ૩૩૬, ૩૩૭, ૩૯૩, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૫૮, ૪૮૨, ૪૮૬, ૫૧૪, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૩૫, ૫૩૭, ૫૫૯, ૫૭૫, ૫૭૬, ૫૮૨, ૬૦૧, ૬૫૧, ૬૬૩, ૬૭૩
હીરજીભાઇ હોરમજજી દારૂખાનાવાલા........... ૩૭૫

સફે.

હીરજીભાઇ હોરમજજી સરાફ......૬૩૦, ૧૫૬, ૩૭૯, ૩૮૧, ૪૫૧, ૪૫૩, ૪૫૬, ૪૬૦, ૫૪૬, ૫૭૯, ૬૦૦, ૬૪૯

હીરાજી એદલજી, ડાકટર.................. ૧૬૧, ૬૯૮

હીરાજી કાવશજી કોહલા...................... ૬૬૨

હીરાજી જાંગીરજી ખંબાતા, ડાકટર.............. ૨૭૬, ૪૭૮, ૬૩૪

હીરાજી નાનાભાઇ સ્પેનસર.............. ૪૩૯, ૬૬૨

હીરાજી મનચેરજી મેહતા (હીરામેહતા)......... ૪૯

હીરાજી માણેકજી (હીરામાણેક).............. ૧૫૩

હીરાજી માણેકજી સરાફ..................... ૬૦, ૬૪

હીરાજી હોરમજજી કોહલા...................... ૧૭

હીરાજી હોરમજજી બારીઆ..................... ૪૫૨

હીરાજી હોરમજજી ભરૂચા, એ૦.................... ૧૪૨

હીરાંબાઇ વીધવા અરદેશર હોરમજજી સંતોક... ૧૨૪

હીરાંબાઇ ધણી અરદેશર કાવશજી રૂસ્તમફરાંમના... ૬૧૫

હીરાંબાઇ વીધવા એદલજી ફકીરજી ભરૂચા........ ૩૪૭

હીરાંબાઇ ધણી એદલજી શાપુરજી મેહતા......... ૧૦૦

હીરાંબાઇ વીધવા કાવશજી પેશતનજી ઘોઢાંવાલા... ૩૪૭

હીરાંબાઇ ધણી ખરશેદજી રતનજી કોહલા......... ૨૨૧

હીરાંબાઇ વીધવા જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટ... ૧૮૯, ૫૧૪, ૫૧૫, ૬૫૨, ૬૭૧

હીરંબાઇ દોરાબજી પેશતનજી ઘાસવાલા......... ૬૭૨

હીરાંબાઇ ધણી ધનજીભાઇ મેહરવાંનજી જીજીભાઇ... ૨૧૯

હીરાંબાઇ ધણી ધનજીભાઇ ભુરાભાઇ, વલસાડ... ૬૩૩

હીરાંબાઇ નવરોજજી પદમજી...................... ૫૪૭

હીરાંબાઇ વીધવા નશરવાંનજી હીરજીભાઇ અંકલેસરીઆ.................................. ૪૪૦

હીરાંબાઇ ધણી નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ... ૨૮૫, ૩૪૦, ૩૬૬

હીરાંબાઇ ધણી પીરોજશાહ કાવશજી પંથકી...... ૩૫૩

હીરાબાઇ વીધવા પેશતનજી ધનજીભાઇ રાજકોટવાલા...૨૨૦

હીરાંબાઇ ધણી પેશતનજી હો.રમજજી કામાજી......૧૪૪

હીરાંબાઇ ધણી ફરાંમજી મનચેરજી ભુમલા......... ૬૯૦

હીરાંબાઇ ધણી બેહરામજી માણેકજી તાલુકદાર ... ૫૪૩

હીરાંબાઇ વીધવા ભીમજીભાઇ મનજીભાઇ મોદી... ૩૯૨

હીરાંબાઇ ધણી મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે...૪, ૫, ૪૧૩

હીરાંબાઇ વીધવા વીરજીભાઇ ડોશાભાઇ ગોઇપોરીઆ...૬૧૫

હીરાંબાઇ વીધવા હોરમજજી બેહરાંમજી સોપારીવાલા ૨૫૬, ૩૦૧

સફે.

હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ......૩, ૩૪, ૪૦, ૪૨, ૬૧, ૬૩, ૬૪, ૭૪, ૮૦, ૮૫,[૩] ૯૦,[૨] ૯૪, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૧૧, ૧૨૦, ૧૨૫, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૫, ૧૫૨, ૧૬૪, ૧૬૫, ૧૯૩, ૧૭૪, ૧૯૧, ૨૧૪, ૨૨૨, ૨૩૪, ૨૬૮, ૨૭૮, ૩૧૮, ૩૨૭, ૩૫૭, ૩૫૮, ૩૭૯, ૩૯૦, ૩૯૩, ૩૯૯, ૪૧૨,[૨] ૪૧૪, ૪૩૨, ૪૫૩, ૪૬૦,[૨] ૪૭૮, ૪૮૨, ૫૦૦, ૫૩૩,[૨] ૫૩૪, ૫૩૯, ૫૪૬, ૫૬૧, ૫૮૨, ૫૯૯, ૬૦૨, ૬૧૦, ૬૨૫, ૬૨૬, ૬૫૧, ૬૫૯, ૬૬૬, ૬૭૦, ૬૮૫, ૭૦૫

હોમજી દીનશાહ જીઉલા........... ૨૭૫, ૩૬૬, ૫૦૨

હોમજીભાઇ જમાસ્પજી કોખલા................ ૧૧૪

હોરમજજી અરદેસર ધનજીભાઇ વાડીઆ... ૫૯, ૧૨૬, ૨૧૦, ૨૮૮, ૩૫૮, ૩૯૦, ૪૧૨, ૪૩૨, ૬૦૬

હોરમજજી અરદેસર સંતોક...૬૯, ૧૪૦, ૩૬૩, ૩૯૦, ૩૯૩, ૪૧૪, ૪૩૨, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૪૬, ૬૬૭

હોરમજજી અસલાજી ગાંધી....................... ૧૮૫

હોરમજજી આદરજી કાંગા...૧૪૦, ૩૫૭, ૪૩૯, ૪૭૮, ૪૯૫

હોરમજજી આદરજી બાંમજી ૫૬૧

હોરમજજી આદરજી નાણાંવતી ૬૨૨

હોરમજજી આદરજી પટેલ........................ ૫૭૩

હોરમજજી એદલજી આલબલેસ.........૩૧, ૬૦, ૧૫૭, ૨૪૧, ૨૬૪, ૩૧૮, ૪૫૬, ૫૧૪,[૨] ૫૨૨, ૫૨૩, ૬૦૦, ૬૪૮

હોરમજજી એદલજી ઉનવાલા, ગંદેવીના ... ૮૭, ૪૨૬

હોરમજજી એદલજી કામાજી .... ૫૨, ૯૮, ૨૬૦, ૩૭૩,[૨] ૫૩૭, ૫૪૧, ૫૭૩

હોરમજજી એદલજી કામાજીનું ધરમખાતુ....... ૬૮૬

હોરમજજી એદલજી કામાજીના છોકરાઓ........ ૩૬૬

હોરમજજી એદલજી કોટવાલ ...... ૨૪૬, ૩૭૭, ૪૩૨,[૨] ૪૩૫[૨]

હોરમજજી એદલજી દાવર ....૩૫,[૨] ૭૦, ૨૪૧, ૩૫૮

હોરમજજી એદલજી પાંડે........................ ૪૫

હોરમજજી એદલજી બનાતવાલા ... ૫૫૪, ૫૮૦, ૬૨૩, ૬૬૨, ૬૬૪

હોરમજજી એદલજી બાકસટર...... ૧૪૧, ૨૭૬, ૩૩૦

હોરમજજી એદલજી મના......................... ૨૬૭

હોરમજજી એદલજી માડન .... ૩૫, ૩૬,[૨] ૨૪૭, ૩૪૯

સફે.

હોરમજજી એદલજી સુખીઆ......૧૩, ૩૬, ૭૪, ૮૩
હોરમજજી એદલજી બામજી.................... ૫૬૧
હોરમજજી એદલજી, સુરતના ૫૬૬
હોરમજજી કાવશજી કમોદ.................... ૬૬૮
હોરમજજી કાવશજી ગોરા.................... ૯૭
હોરમજજી કાવશજી દારૂ.................... ૧૭
હોરમજજી કાવશજી સરાફ.............. ૪૧૯, ૪૫૬
હોરમજજી કાવશજી પીટીટ... ૯૭, ૫૧૪, ૫૧૫, ૫૭૦, ૬૫૨,[૨] ૬૭૦
હોરમજજી કાવશજી લોઢાંવાલા ૨૬૭, ૪૩૯
હોરમજજી કાવશજી મારકર.................... ૧૨૩
હોરમજજી કાવશજી સુખડવાલા.................... ૩૭૦
હોરમજજી કાવશજી મીસતરી......... ૬, ૧૯૩, ૨૬૨
હોરમજજી કાવશજી ભરૂચા.................... ૪૮૦
હોરમજજી કાવશજી એડનવાલા.................... ૫૫૪
હોરમજજી કાવશજી બતીવાલા.................... ૫૫૪
હોરમજજી કાવશજી લીણુવાલા.................... ૬૨૩
હોરમજજી કુવરજી બાટલીવાલા.................... ૪૮
હોરમજજી કુવરજી ગજધર.............. ૪૮૧, ૬૮૭
હોરમજજી કુવરજી દારૂવાલા.................... ૩૧૩
હોરમજજી કુવરજી શેઠના.................... ૨૧૬
હોરમજજી કુવરજી મોદી.................... ૩૭૫
હોરમજજી કેઆશજી સંજાણા.................... ૩૭૫
હોરમજજી કેરબાદજી ભરૂચા...... ૫૧૮, ૬૨૨, ૬૬૧
હોરમજજી ખરશેદજી આશબરનર, ભાંડુપવાલા... ૮૩, ૮૬, ૯૦, ૯૧, ૪૧૪, ૪૨૬, ૪૬૫, ૫૦૫, ૫૯૯
હોરમજજી ખરશેદજી કુરલેવાલા...૪૦૭, ૪૮૦, ૬૭૨
હોરમજજી ખરશેદજી ચીનાઇ..............૨૭૬, ૬૭૭
હોરમજજી ખરશેદજી.................... ૧૮૦
હોરમજજી ખરશેદજી, ગુડસ કલાર્ક, વરોડરાના... ૨૬૫
હોરમજજી ખરશેદજી, માંડવીના......૫૦૮, ૫૮૭, ૬૮૮
હોરમજજી ખરશેદજી પટેલ, એલાવના......... ૩૦૯
હોરમજજી ખરશેદજી જશાવાલા......... ૩૫૦, ૫૯૯
હોરમજજી ખરશેદજી હાથીરાંમ.................... ૫૨૯
હોરમજજી ખરશેદજી, દુબાશ ૬૯૦
હોરમજજી ખરશેદજી ધાભર.................... ૫૫૪
હોરમજજી ગાંડાભાઇ, પારડીવાલા.......... ૨૨૩, ૬૯૦
હોરમજજી જમશેદજી કોટવાલ......૨૬૭, ૩૭૫, ૬૬૨, ૬૯૦
હોરમજજી જમશેદજી બાટલીબોઇની કું૦...... ૩૬
હોરમજજી જમશેદજી રૂસતમજી ઘડીઆલી, કરાંચીના...૧૭, ૬૮, ૨૬૭, ૩૪૬, ૬૦૪
હોરમજજી જમશેદજી લાલકાકા.................... ૧૦૪
હોરમજજી જમશેદજી સીરવાઇ..........૫૧૯, ૬૬૨
હોરમજજી જમશેદજી મુલ્લાં.................... ૨૫૩
હોરમજજી જમશેદજી દુબાશ.......... ૩૧૩, ૩૬૬
હોરમજજી જમશેદજી મીસ્ત્રી.................... ૫૫૩
હોરમજજી જમશેદજી આંતીઆ.................... ૫૫૪
હોરમજજી જમશેદજી ઇસકોરૂવાલા.................... ૬૦૦
હોરમજજી જામાસપજી નાદરશાહની કું૦......... ૨
હોરમજજી જામાસપજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાના... ૨૨૨, ૨૬૦, ૩૦૫, ૩૯૭, ૫૨૪
હોરમજજી જામાસપજી દારૂવાલા, ભરૂચના ૧૮૮
હોરમજજી જામાસપજી વકીલના ૩૫૬
હોરમજજી જાલભાઇ શહીયડકારૂ ૬૯૭
હોરમજજી જાંગીરજી તાલેયારખાં...૩, ૧૧, ૩૨૦, ૫૦૧, ૫૪૯
હોરમજજી જાંગીરજી દાદીશેઠ ... ૧, ૮૦, ૯૦, ૧૨૫, ૧૨૬, ૨૧૨, ૨૬૩, ૨૩૫, ૨૬૩, ૨૮૬, ૩૦૨, ૩૬૬, ૪૫૬, ૫૩૪, ૫૬૧, ૫૭૧, ૫૯૯, ૬૦૭
હોરમજજી જાંગીરજી ભાભા...૧૯૨, ૨૪૩, ૨૭૬, ૩૦૩,[૨] ૩૫૭, ૪૭૯, ૫૨૮, ૫૪૩, ૫૮૧
હોરમજજી જાંગીરજી લાલા, કાનપોરના ૨૫૧
હોરમજજી ડોશાભાઇ કામાજી ૨૦, ૨૧, ૧૪૦
હોરમજજી ડોશાભાઇ માલેગાંમવાલા ૧૧૬
હોરમજજી ડોશાભાઇ પેશીકાકાના, ડાકટર...૩૨૯, ૪૩૯, ૫૮૧
હોરમજજી તેહમુલજી ભરૂચા.................... ૪૪
હોરમજજી દાદાભાઇ ગજધર.................... ૬૬૫[૨]
હોરમજજી દાદાભાઇ ઘડીઆલી, કરાંચીના... ૧૬૬, ૨૮૯, ૩૪૬, ૩૯૭, ૫૨૯
હોરમજજી દાદાભાઇ પરીંટર... ૩૦, ૩૭, ૪૫, ૬૯, ૧૦૧, ૧૫૨, ૩૯૯, ૪૫૭, ૫૩૫
હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર... ૫૫, ૧૦૧, ૧૦૨, ૧૪૦, ૧૪૪, ૧૫૧, ૨૩૩, ૨૩૫, ૨૩૬, ૨૬૫, ૨૬૯, ૨૮૮, ૨૯૫, ૩૧૯, ૩૨૦, ૩૨૬, ૩૩૧, ૩૭૬, ૩૯૦, ૪૦૭,[૨] ૪૩૨, ૪૫૬, ૪૮૨, ૫૦૨, ૫૦૭,[૨] ૫૩૩, ૫૪૩, ૫૯૯, ૬૦૨, ૬૦૫, ૬૪૯, ૬૫૯, ૬૭૦, ૭૦૫

સફે.

હોરમજજી દાદાભાઇ શાએર........ ૭૧, ૩૭૪, ૫૬૩
હોરમજજી દાદાભાઇ સંતોક.................... ૨૨૬
હોરમજજી દાદાભાઇ આલપાઇવાલા............. ૨૬૧
હોરમજજી દાદાભાઇ દુબાશ..................... ૩૬૨
હોરમજજી દાદાભાઇ મસાંની, ડાકટર... ૨૪૩, ૨૭૬, ૩૧૪, ૩૫૬, ૩૫૭, ૩૮૭, ૪૩૮, ૪૩૯, ૪૫૬, ૫૫૦, ૫૮૩, ૬૩૩, ૬૩૭
હોરમજજી દાદાભાઇ રૂસતમજી.................. ૬૮૬
હોરમજજી દાદાભાઇ બીલીમોરીઆ.......... .... ૬૦૦
હોરમજજી દારાબજી દવીહરવાલા............... ૬૩૦
હોરમજજી દારાશાહ એહરેમંદખાંન (ખાંનસાહેબ)... ૧૨
હોરમજજી દીનશાહ દુબાશ, કરાંચીના........... ૨૮૯
હોરમજજી દોરાબજી કામાજી......૨૭, ૧૭૫, ૨૩૦, ૨૫૮
હોરમજજી દોરાબજી પટેલ ....૫૮, ૧૩૩[૨]
હોરમજજી દોરાબજી બુચીઆ ૩૬
હોરમજજી દોરાબજી ભરૂચા......૩૧૬,[૨] ૪૫૦, ૪૫૧, ૪૮૨, ૪૯૧, ૫૦૫, ૬૯૨[૨]
હોરમજજી દોરાબજી મામલતદાર, સુરતના...૬૧, ૧૪૦
હોરમજજી દોરાબજી લશકરી........ ૧૩, ૧૩૯, ૩૬૦
હોરમજજી દોરાબજી (લશકરી) સનસ એંડ કું૦... ૩૬૦
હોરમજજી દોરાબજી ચીનાઇ ... ૨૪૪, ૨૪૫,[૨] ૨૪૮. ૩૦૮, ૪૯૫
હોરમજજી દોરાબજી શેઠના ...... ૨૧૬, ૩૦૩,[૪] ૩૭૫, ૪૨૬, ૬૯૨[૨]
હોરમજજી દોરાબજી લાલકાકા ૫૬૩
હોરમજજી ધનજીભાઇ ઘીસતા.....૪, ૨૬, ૪૬, ૧૦૨, ૧૭૪,[૨] ૨૧૫, ૪૫૬
હોરમજજી ધનજીભાઇ પટેલ.......................૪૯
હોરમજજી ધનજીભાઇ મોદી.................... ૨૫૩
હોરમજજી નવરોજજી કપતાન ૬૩૭, ૬૮૩
હોરમજજી નવરોજજી કોપર ૯૮, ૩૪૯
હોરમજજી નવરોજજી ગોરવાલા................ ૨૩૦
હોરમજજી નવરોજજી મેલ કંત્રાકટર, અમદાવાદવાલા... ૧૦૦, ૧૦૩
હોરમજજી નવરોજજી કંત્રાકટર ૪૭૯, ૫૮૧
હોરમજજી નવરોજજી બામજી, એમ૦ .... ૩૬૧
હોરમજજી નવરોજજી મોદી..................... ૩૫
હોરમજજી નવરોજજી લારડ ૨૩૪, ૨૪૩
હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા... ૧૭, ૪૦, ૮૬, ૧૪૦, ૧૪૮, ૨૧૫, ૨૪૪, ૨૫૮, ૨૭૫, ૨૭૮, ૨૯૫, ૩૪૮, ૩૯૨, ૪૦૭, ૪૧૨,

સફે.

૪૨૬,[૨] ૪૩૦, ૪૪૪,[૨] ૪૬૦, ૪૬૬, ૪૯૪, ૫૫૯, ૫૭૮, ૬૦૦, ૬૦૭, ૬૦૮, ૬૧૮,[૨] ૬૨૫, ૬૪૯, ૬૫૯, ૬૭૦, ૭૦૫
હોરમજજી નવરોજજી તલાટી ૬૬૨
હોરમજજી નવરોજજી કાબરાજી................ ૬૯૭
હોરમજજી નવરોજજી મુલ્લાં ૬૦૦
હોરમજજી નવરોજજી ઇજનેર, મધરાજ ૬૦૩
હોરમજજી નશરવાંનજી કુપર.................. ૯૯
હોરમજજી નશરવાંનજી કુપરની કુંપની ૯૭, ૯૮
હોરમજજી નશરવાંનજી ઘીસતા.....૨૨૨, ૨૫૮, ૩૭૪, ૫૪૭
હોરમજજી નશરવાંનજી પોહચા ૧૩૦
હોરમજજી નશરવાંનજી મગોલના ૨૨૪
હોરમજજી નશરવાંનજી વકીલ ૧૯, ૨૧, ૬૯, ૬૪૦, ૨૧૦, ૨૫૮, ૨૮૦, ૩૫૬, ૪૩૯, ૬૮૪
હોરમજજી નશરવાંનજી સીરવાઇ ૪૮૦, ૬૬૨
હોરમજજી નાનાભાઇ કાલાભાઇ જંબુસરવાલા, ભરૂચના...૧૧૫, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૮,[૨] ૧૯૧, ૨૪૦, ૨૮૭
હોરમજજી પાલણજી દોલી મેહરજીના...૩૨૯, ૫૫૦, ૬૦૦
હોરમજજી પાલણજી મીસતરી ૨૭૬
હોરમજજી પીરોજશાહ મીનવાલા ૩૧૬
હોરમજજી પેશતનજી ઇરાણીના ૧૧૭
હોરમજજી પેશતનજી કાપડીઆ................ ૨૧૬
હોરમજજી પેશતનજી કામાજી............. ૨૧, ૨૨૪
હોરમજજી પેશતનજી શેઠના, દુબાશ, કરાંચીના... ૨૧૪, ૨૮૯,[૨] ૩૪૬, ૪૧૯
હોરમજજી પેશતનજી શાગનપોરીઆ (ઇજનેર) ... ૩૭૪
હોરમજજી પેશતનજી ફરાંમજી બનાજી...૨, ૯૦, ૧૩૯, ૨૧૪, ૨૮૦
હોરમજજી પેશતનજી શેઠનાની કું૦ .... ૫૨૯
હોરમજજી પેશતનજી જાગોશ ૩૪૭
હોરમજજી પેશતનજી બાટલીવાલા ... ૨૪, ૩૫, ૧૫૩, ૨૮૦, ૫૨૦
હોરમજજી પેશતનજી બાટલીવાલાના છોકરાઓ... ૨, ૧૫૩,[૨] ૨૪૭, ૨૯૦, ૫૨૦
હોરમજજી પેશતનજી એનેટ...૧૧૨, ૧૯૨, ૨૧૫, ૩૫૮, ૬૭૦
હોરમજજી પેશતનજી મોતવાલા ૨૫૮, ૩૭૩
હોરમજજી પેશતનજી બારીગાંમવાલા ૭૦

સફે.

હોરમજજી પેશતનજી મોદી...૯૦, ૨૭૫,[૨] ૩૯૧, ૩૯૨, ૪૬૧
હોરમજજી પેશતનજી હાંગકાંગવાલા............... ૯૭
હોરમજજી પેશતનજી તલાટી..................... ૬૨૨
હોરમજજી ફરદુનજી ડાકટરના.................. ૨૪૦[૨]
હોરમજજી ફરદુનજી દસ્તુર મેહરજી રાંણાના...... ૪૦૮
હોરમજજી ફરદુનજી કંત્રાકટર (બાપા સોલાના), રંગુન...૫૭૧
હોરમજજી પાંઉવાલા, કરાંચીના.................. ૨૮૯
હોરમજજી ફરાંમજી ઉનવાલા...............૯૮, ૫૫૫
હોરમજજી ફરાંમજી ચીનાઈ...............૬૦, ૭૦૩
હોરમજજી ફરાંમજી પાદરી..................૩૫, ૩૬
હોરમજજી ફરાંમજી વારડન...................... ૨૧
હોરમજજી ફરાંમજી ૨૫૮
હોરમજજી ફરાંમજી, રાંદેલના.................. ૨૫૦
હોરમજજી ફરાંમજી શેશનવાલા.................. ૬૧૨
હોરમજજી બરજોરજી કપટાંન......... ૫૬, ૫૮, ૮૮, ૩૨૪, ૩૨૫,[૩] ૪૧૫, ૪૨૬, ૫૨૮, ૫૬૮,[૩] ૫૬૯
હોરમજજી બરજોરજી કુટાર, એ૦ .... ૧૫૫
હોરમજજી બરજોરજી હકીમ (મેકાલેના)......... ૪૯
હોરમજજી બહમનજી, ભરૂચના................... ૧૮૬
હોરમજજી બહમનજી કામાજીની કુંપની... ૯૬,[૨] ૯૭
હોરમજજી બહમનજી કાકા....................... ૨૩૪
હોરમજજી બહમનજી જીજીભાઈ... ૪૧, ૩૭૮, ૪૬૬, ૫૧૩, ૫૬૦, ૫૯૯, ૬૭૮, ૬૮૭
હોરમજજી બહમનજી ગંદેવીઆ......... ૨૭૬, ૬૨૬
હોરમજજી બહમનજી કામા....................... ૪૮૦
હોરમજજી બહમનજી લવજી વાડીઆ... ૪, ૯, ૧૧, ૩૭, ૩૮, ૪૮,[૨] ૫૭, ૭૧, ૯૪, ૧૦૧, ૧૦૫, ૧૨૯, ૧૩૧, ૧૬૭, ૨૦૨, ૩૪૧, ૩૭૧
હોરમજજી બહમનજી મોરાભાઈ.................. ૬૦૦
હોરમજજી બહમનજી હોરમજજી વાડીઆ... ૩૫, ૪૮, ૫૩, ૧૦૨, ૧૩૮, ૧૩૯, ૧૫૨, ૧૫૪, ૧૬૪, ૧૭૩, ૧૭૪, ૨૦૫, ૨૧૩, ૨૧૫, ૨૧૯, ૨૨૦, ૨૩૫, ૨૪૦, ૨૬૯, ૨૮૦, ૨૮૯, ૨૯૭, ૩૦૭, ૩૨૪, ૩૩૬, ૩૬૭,[૨] ૩૭૯,[૨] ૩૮૬,[૨] ૩૯૩, ૩૯૯, ૪૧૦, ૪૧૨,[૨] ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૨૯, ૪૩૨, ૪૩૭, ૪૪૨, ૪૮૨, ૫૯૯, ૬૦૨, ૬૧૮, ૬૩૧, ૬૪૯, ૬૫૦, ૬૭૦

સફે.

એચ. બી. ટુચની કું૦........................ ૨૧૫
હોરમજજી બહમનજી શેઠના...................... ૫૩૫
હોરમજજી બહમનજી મીસ્ત્રી..................... ૬૬૨
હોરમજજી બાપુજી વીકાજી... ૨૨, ૨૨૨, ૨૪૨, ૨૮૪, ૩૨૨, ૩૩૮, ૩૭૪, ૩૮૭, ૩૯૦, ૪૧૪, ૪૧૯, ૪૪૦
હોરમજજી બેજનજી કાતરક ૧૧૨
હોરમજજી બેજનજી દલાલ.......................૩૫૫
હોરમજજી બેજનજી દસતુર....................... ૯૦
હોરમજજી બેજનજી દાંતરા, ડાકટર ૧૭, ૩૫
હોરમજજી બેજનજી ભરૂચા (વાછા) ૧૭
હોરમજજી બેહરાંમજી કામાજી.........૫૨, ૩૭૩, ૬૦૦
હોરમજજી બેહરાંમજી ગજધર ૩૨૬
હોરમજજી બેહરાંમજી ગોદાવરા ૬૮૩
હોરમજજી બેહરાંમજી ઘડીઆલી ૩૫૫
હોરમજજી બેહરાંમજી ફકીરજી ૩૪
હોરમજજી બેહરાંમજી બનાજી..................૭, ૪૨૨
હોરમજજી બેહરાંમજી મુસ......... ૪૨૬, ૫૪૧, ૬૬૭
હોરમજજી બેહરાંમજી રાંણા...૯૦, ૧૩૦, ૧૮૦, ૩૪૦, ૬૦૦, ૬૪૯
હોરમજજી બેહરાંમજી વખારીઆ, ભરૂચના...૧૮૫, ૧૮૮, ૧૯૧
હોરમજજી બેહરાંમજી માડન, એ૦............... ૫૨૨
હોરમજજી બેહરાંમજી હારડા ૧૯૫
હોરમજજી બેહરાંમજી પેં૦ ડાકટર, ભાવનગરના... ૫૫૪
હોરમજજી બેહરાંમજી ભાભા..................... ૫૮૦
હોરમજજી ભીખાજી કોપર ૧૪
હોરમજજી ભીખાજી ચીનાઈ........................ ૪૮
હોરમજજી ભીખાજી વીરાજ્ઞેગીના............. ૬૩૪[૨]
હોરમજજી ભીમજી મોદી ૨૯૭
હોરમજજી ભીમજીભાઈ દવીઅરવાલા ૬૭૧
હોરમજજી ભીમજીભાઈ રાંદેલીઆ ૫૭૬
હોરમજજી મનચેરજી કામાજી...૯૮, ૫૩૭, ૫૦૬, ૫૦૭, ૫૪૧, ૬૪૯
હોરમજજી મનચેરજી કામાજીના છોકરાઓ...૨, ૪, ૩૬, ૪૬,[૨] ૧૭૫, ૨૦૫, ૨૬૦, ૨૯૨, ૩૧૮, ૪૨૦, ૫૦૬
હોરમજજી મનચેરજી ફરાંમજી કામાજી...... ૯૧, ૪૮૦
હોરમજજી મનચેરજી ગજધર.............. ૫૬, ૮૭
હોરમજજી મનચેરજી મેહતા, ગંદેવીના ૪૨૬
હોરમજજી મનચેરજી ઘડીઆલી.................. ૫૭

સફે.

હોરમજજી મનચેરજી નીકલસન ... ૪૦૬, ૪૫૬, ૬૦૦
હોરમજજી મનચેરજી ચીચગર...૯૧, ૧૧૨, ૧૪૦, ૧૬૩, ૧૬૮, ૧૯૨, ૩૦૨, ૩૧૯, ૫૦૧,[૨] ૬૨૦
હોરમજજી મનચેરજી પારખ ૬૦૦
હોરમજજી મનચેરજી સોપારીવાલા ૪૨૯
હોરમજજી મનચેરજી ભાભાના છોકરાઓ......... ૧૫૪
હોરમજજી મનચેરજી વાડીઆ ૩૧૩
હોરમજજી મનચેરજી બતીવાલા ૬૨૦
હોરમજજી માણેકજી ૧
હોરમજજી માણેકજી ઘડીઆલી (બીલીમોરીઆ)... ૫૮
હોરમજજી માણેકજી કદવાજી, નગરશેઠ, ભરૂચના... ૧૧૫, ૧૮૫, ૨૬૫
હોરમજજી માણેકજી બારીઆ ૪૫૨
હોરમજજી માણેકજી પોંહચખાંનાંવાલા...... ૩૬, ૧૧૯
હોરમજજી માણેકજી શીંગારા, એમ૦...૨૩૨, ૩૩૩, ૫૮૯
હોરમજજી માણેકજી માસીના, ડાકટર........... ૩૩૩
હોરમજજી માણેકજી માજુ ૬૫૮
હોરમજજી માણેકજી ભમગરા ૬૬૯
હોરમજજી માણેકજી બીમડીવાલાં ૭૦૩
હોરમજજી માણેકજી નોરીઆ ૬૦૦
હોરમજજી મેહરવાંનજી જાલનેવાલા...................
હોરમજજી મેહરવાંનજી નાળીએરવાલા........... ૩૪૮
હોરમજજી મેહરવાંનજી મેહતા......................૨૧૬
હોરમજજી મેહરવાંનજી હાંડીસન ૪૫૬
હોરમજજી મેહરવાંનજી હકીમ...... ૪૮૦, ૫૮૧, ૬૯૮
હોરમજજી મેહરવાંનજી ઘાસવાલા ૬૨૬
હોરમજજી મેહરવાંનજી કેઆસ ૬૦૦
હોરમજજી મેહરવાંનજી નવલાઇશેખજીના......... ૬૦૦
હોરમજજી મોટાભાઇ ૩૧, ૫૯૯
હોરમજજી મોટાભાઇ બીલીમોરીઆ, દલાલ... ૧૧૫, ૩૭૫, ૪૧૩, ૬૮૬
હોરમજજી મોટાભાઇ થાંણેવાલા... ૩૪૪, ૩૯૧, ૪૯૪
હોરમજજી મોટાભાઇ (થાંણેવાલા)ની કું૦...... ૪૯૪
હોરમજજી રતનજી, પાલખીવાલા............. ૨
હોરમજજી રતનજી ઇજનેર, એડનના........... ૩૮૨
હોરમજજી રતનજી બનાજી.............. ૪, ૧૭૨[૨]
હોરમજજી રતનજી મુસ........................ ૭૯
હોરમજજી રતનજી સરાફ... ૧૧, ૧૯,[૩] ૨૧, ૫૯, ૧૧૧, ૧૪૯

સફે.

હોરમજજી રતનજી ભાએઆ ૨૭૮
હોરમજજી અને રૂસતમજી..................... ૨
હોરમજજી રૂસતમજી કામા...................... ૫૧૮
હોરમજજી રૂસતમજી ઉમરીગર........... ૧૪૯, ૩૯૩
હોરમજજી રૂસતમજી કરાકા.............. ૨૩૧, ૩૬૦
હોરમજજી રૂસતમજી કાંદાવાલા, કાનાનોરના... ૧૫૭,[૨]
હોરમજજી રૂસતમજી કાંગા...................... ૬૮૩
હોરમજજી રૂસતમજી દુબાશ ૫૦૭
હોરમજજી રૂસતમજી કોટવાલ.................. ૨૧
હોરમજજી રૂસતમજી નીકલસન ૪૦૬
હોરમજજી રૂસતમજી દાવર.............. ૧૨, ૧૬૯
હોરમજજી રૂસતમજી મેગુશી..................... ૧૯૪
હોરમજજી રૂસતમજી મેગુશીના છોકરાઓ...... ૬૮૬
હોરમજજી રૂસતમજી મોદી, કાનાનોરના......... ૧૫૭
હોરમજજી રૂસતમજી બરજોરજી મોદી......૩૫૭, ૬૦૦
હોરમજજી રૂસતમજી હોરમજજી મોદી......... ૩૮૦
હોરમજજી રૂસતમજી શેઠના..................... ૪૩૦
હોરમજજી રૂસતમજી દેસાઇ.............. ૫૬૪, ૬૦૪
હોરમજજી રૂસતમજી લંગડાના................. ૬૦૦
હોરમજજી રૂસતમજી તાતા..................... ૫૮૧
હોરમજજી લીમજીભાઇ બાટલીવાલા...૩૭૫, ૪૩૩, ૬૬૪
હોરમજજી, એચ. એં૦ડ૦. જે.................. ૧૩૦
હોરમજજી શાપુરજી કાતરક ૫૫૫, ૬૨૨
હોરમજજી શાપુરજી જીજીભાઇ ઉનવાલા (પ્રીંટર)...૧૦૦
હોરમજજી શાપુરજી ડોલાખાઉ.....................૬૨૯
હોરમજજી શાપુરજી ચોથીઆ...૩૩, ૧૪૦, ૨૧૭, ૫૭૫
હોરમજજી શાપુરજી બુકબાંઇડર, લખનોરના......૪૨૪
હોરમજજી શાપુરજી જવેરી.........................૧૧૫
હોરમજજી શાપુરજી તાંતરા ૨૫૩, ૨૫૪
હોરમજજી શાપુરજી પસતાકીઆના છોકરાઓ...૨, ૪૬૨
હોરમજજી શાપુરજી પસતાકીઆ..................૨૯૩
હોરમજજી શાપુરજી પાટક ૪, ૯૦, ૩૭૯, ૪૫૬, ૫૬૨, ૬૩૬
હોરમજજી શાપુરજી પાવરી...૪, ૩૫,[૩] ૩૬, ૧૯૯, ૨૪૭, ૪૫૦, ૪૫૧
હોરમજજી શાપુરજી મોતીવાલા.....................૨૪૪
હોરમજજી શાપુરજી લીમજી ૧૭
હોરમજજી શાપુરજી સીરવાઇ............ ૫૫૫, ૬૯૦[૩]
હોરમજજી શેરાબજી કોથારી... ૪૬, ૪૭, ૧૬૬, ૨૦૪, ૨૧૬, ૨૮૯,[૨] ૩૪૬, ૫૨૫, ૫૨૯, ૫૬૪

સફે.

હોરમજજી શેરાબજી ચાંનદારૂ...... ૧૭, ૩૧૩, ૪૫૬
હોરમજજી શેરાબજી રતનજી બાટલીવાલા...... ૪૨૦
હોરમજજી શેરાબજી તાડીવાલા...... ૪૭, ૨૬૧,
૩૦૨, ૩૦૩, ૪૦૯, ૬૫૬
હોરમજજી શેરાબજી રાંનજી, એ૦...... ૨૫૧, ૨૭૧
હોરમજજી શેરાબજી રૂસ્તમફરાંમના...... ૧૪૪, ૧૪૫
હોરમજજી શેરાબજી પુણેગર...................... ૨૫૮
હોરમજજી શેરાબજી શેઠના ૮૮
હોરમજજી શેરાબજી બારભાએઆ ૩૭૦
હોરમજજી શેરાબજી હાંડીસન ૧૦૩
હોરમજજી શેરાબજી દારૂવાલા........... ૫૫૪, ૬૬૨
હોરમજજી હીરજીભાઇ વાડીઆ ૨૪૩
હોરમજજી હીરજીભાઇ વારડન ૨૬૨
હોરમજજી હીરાજી હીરાકરાઇના ૩૧૪
હોરમજદયાર ચાંનદારૂ, એ૦ .... ૭૦
હોરમજશાહ જામાસપજી કોબલા ૫૦૨
હોરમજશાહ નશરવાંનજી ગ્રંટ ૬૬૩

સફે.

હોરમજશાહ બેહરાંમજી ડાકટરના ૨૭૬
હોરમારજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ...૩૧૯, ૩૯૦,
૩૯૪, ૪૧૪, ૪૨૯, ૪૩૨, ૪૪૧, ૪૪૨, ૪૬૦,[2]
૫૪૬, ૬૧૮, ૬૨૫, ૬૬૭, ૬૭૦, ૬૮૫
હોશંગજી કુવરજી ગજધર, ગંદેવીના... ૫૬, ૮૭, ૪૨૬
હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાના, દસ્તુર... ૫૫,[2]
૬૦, ૭૫,[4] ૮૧, ૮૯, ૯૨,[2] ૧૦૩, ૧૦૪,
૧૦૭,[3] ૧૦૯, ૧૨૦, ૧૬૮, ૧૭૯,[2] ૧૮૦,
૧૮૧,[2] ૧૯૨, ૨૨૨,[2] ૨૩૩, ૨૪૮, ૨૪૯,[2]
૨૫૬, ૨૬૦, ૨૭૧, ૩૦૨, ૩૦૫, ૩૨૭, ૩૨૯,
૩૫૦, ૩૯૭, ૪૧૬, ૪૩૪, ૪૪૯, ૪૬૬, ૫૦૮,
૫૨૮, ૫૨૯, ૫૪૬, ૫૬૯, ૫૮૫, ૫૮૭, ૫૯૦,
૫૯૧, ૫૯૭, ૬૦૯,[4] ૬૧૦,[3] ૬૧૮, ૬૨૩,
૬૨૭, ૬૩૦,[2] ૬૩૪, ૬૬૨, ૬૬૯, ૬૮૩, ૬૮૭
હોશંગજી બરજોરજી વાંનીઆ ૫૫૫, ૬૨૨, ૬૬૧
હોશંગજી અહમનજી ડોટીવાલા ૬૩૫
હોશંગજી બેહેરાંમજી, વરીઆવના ૨૬૬

સાંકળીયું.

આ પુસ્તકમાં આવેલી બાબદોનું.

સફે.

અરજીઓ, પારસીઓની આગેવાંની હેઠલ થયેલી:—

આડમીનીસ્ત્રેટર જનરલનો ૧૮૭૪ નો ર જો કાયદો પારસીઓને લાગુ નહિ પાડવા માટે...૬૫૯, ૬૬૦

એ બાબે ના૦ સરકારે મંગાવેલાં જુદાં જુદાં પારસીઓના મતો....................૬૫૯, ૬૬૦

ઇંગલંડના મેલની ઝડપ વધારવા પોસ્ટ મસ્ટર જનરલને.. ૬૨૬

ઇંગલંડનો મેલ લાવવા લઇ જવાની ઝડપ વધારવા માટે પાર્લામેંટને............................. ૪૯૯

ઇનામ બીલની સામે, ગવરનર જનરલને......... ૧૭

એક ગયાલનથી વધુ ગામઠી દારૂ નહી રાખવાના હુકમની સામે, ના૦ સરકારને..... .... ૬૬૩

કોટનું બજાર કાઢી નહી નાંખવા માટે ગવરનરને... ર૦૮

ખાસડાંની સજા પારસીઓને કરવા માટે ગવરનરને..............................૩૨, ૬૩૩

જમીનની મેહસુલના ધારા માટે સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટને... ૫૬૧

જામે પીછોડી પેહરી ધર્મ ક્રીયા કરવા માટે દસ્તુર પે. બે. સંજાનાને............................ ૩૦૬

ત્રીજા સર જ. જી. ને અંજુમનના વડા નહી ગણવા માટે પંચાતના તરસ્ટીઓને.............. ...... ૫૯૮

ત્રીજા સર જ૦ જી૦ ને અંજુમનના વડા ગણવા માટે પંચતના તરસ્ટીઓને........... ...... ૫૯૯

તેની ઉપર થયલી જાણીતી સહીઓ......૫૯૯, ૬૦૨

એ રીક્વીજીશનની સામે થયલો પ્રોટેસ્ટ...... ૬૦૧

દુકાળને લીધે નાહસી આવેલા ઇરાંનીઓને વહાણ પર ખોરાક પાણીની સખતી ગુજારવા માટે કનઝરવેટર ઓફ પોરટસને................ ૩૬૭

દેશાવરોના દોખમાં બંધ કરવાના બીલ સામે... ૫૦૩

દેશાવરોથી માલ લાવવા લઇ જવાનું સ્ટેશન બોરીબંદરપરજ બાંધવ ।ગવરનરને.............. ૧૫

સફે.

દેશીઓની વાલંટીયર પલટણ ઉભી કરવા ગવરનર જનરલને.................................... ૧૭

ધંધાદારીઓ ઉપર લાઇસંસ ટાક્ષ બીનજરૂરીઆતે નાખવા સામે પાર્લામેંટને................. ૬૨૫

નવાં ઘરો બાંધવાના "બાઇલ ઝ" સાંમે કારપોરેશનની સભાને ૬૬૪

નીમખના બીલ સામે ના૦ વાઇસરાયને......૪૫૮, ૪૬૦

પારસી રૂવાંનોને ગાળો દેવા તથા અપમાન કરવા માટે માજીસ્ત્રેટને............................ ૩૩૪

પારસીઓની વાલંટીયર પલટણ ઉભી કરવા લર્ડ લીટનને.. ૫૯ર

એ નામદારે તેનો આપેલો જવાબ......... ૫૯ર

પારસી બાઇની ફાંસીની સજા અમલમાં નહી મુકવા ગવરનરને.................................. ૫૬૫

,, વેશીયા સ્ત્રીઓને ધર્મના મકાનો તથા દીનની ક્રીયાઓથી દુર રાખવા માટે પારસી આગેવાંનોની...................... ૩૩૬

એ માટે બોલાવેલી જાહેર સભા અને થયલા ઠરાવો..................૩૩૬, ૩૩૭

શેઠ ખ૦ રૂ૦ કામાજી તરફથી આવેલો પત્ર................ ૩૩૭, ૩૩૮

એ માટે અત્રેના દસતુરોના ફતવા.... ૩૩૭

એ સભાની સાંમે થયલો પ્રોટેસ્ટ.... ૩૩૮

વલસાડ, નવસારી, બીલીમોરાની અનજુમનનાં મત........................ ૩૩૯

દખણ હેદરાબાદમાં મરણ પામેલી પારસણ ૩૩૯

પોહોલા માપની રેલવે બાંધવા માટે ના૦ ગવરનરને ૬૦૭

બેવડાં લવાજમ લેવા માટે રૂસ્તમપરાના બેહદીનોએ પારસી પંચાતને........................... ૬૩૫

સફે.

બરજોરજી મેં૦ ફ્રેજરને મુંબઇની સરકારે........ ૧૬૬
હોરમજજી રતનજી ઇજનેરને ,, ,, ... ૩૮૨

ચાંદ રૂપાંના.

અરદેશર હોરમજજી વાડીઆને, ઘોડાના પ્રદરશણમાંથી... ૪૨૫
રૂસતમજી હોરમજજી બાનાને, રાજકોટ ,, ૬૦૬
સર કાવશજી જાં૦ રેડીમનીને, પોતાની છબી સાથે પ્રીન્સ ઓફ વેહસે.......................... ૫૫૮
સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટને, ઘોડાના પ્રદરશણમાંથી................ .... ૪૨૫
,, નામદાર વાઇસરાયે.......... ૫૭૯
જમશેદજી ધનજીભાઇ પટેલને, ઘોડાના પ્રદર્શણમાંથી ૪૨૫
,, ,, વાડીઆને, પ્રદરશણમાંથી... ૪૪૨
જમશેદજી હીરજીભાઇને, લંડન એકઝીબીશનમાંથી... ૪૪
ડોશાભાઇ પેશતનજીને, ભરૂચ ,, ... ૨૭૧
ડોશાભાઇ ફરાંમજી કરાકાને, નામદાર પ્રીન્સ ઓફ વેલસે.............................. ૫૫૮
દોરાબજી પદમજી પેશતનજીને, નાર્ધરન ઇંડીઆ રાઇફલ આશોશીએશન...................... ૫૪૧
દોરાબજી પદમજી પેશતનજીને, વેસ્ટરન ઇંડીઆ રાઇફલ આશોશીએશન ૬૧૧
દોરાબજી બીખાજી રબારીને, શાશુન મીકાનીકસ ઇ૦ તરફથી........................... ૬૩૫
નવરોજજી રતનજીને, ભરૂચ એકઝીબીશનમાંથી... ૨૭૧
નવરોજજી શાપુરજીની કુાં૦ને પ્રદરશનમાંથી...... ૪૪૨
નશરવાંનજી દારાંજી મીરજાંને, શાશુન મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટ.............................. ૪૧૪
પીરોજશાહ શાપુરજીને, ભરૂચ એક્ઝીબીશનમાંથી ૨૭૧
પેશતનજી રતનજી કોહલાને, શાશુન મીકાનીકસ ઇ૦ તરફથી............................ ૬૩૫
બરજોરજી નવરોજજી તાતાને, પ્રદરશણમાંથી...... ૪૪૨
બહમનજી જા૦ જામાસ્પઆશાને, આકોલા એકઝીબીશનમાંથી ૨૪૫
બેહરાંમજી જીજીભાઇને, ના૦ વાઇસરાયે......... ૫૭૯
બેહરાંમજી ફરદુનજી મરજબાનની કુાં૦ ને, ભરૂચ એકઝીબીશનમાંથી ૨૭૨
બેહરાંમજી દીનજીભાઇને, ભરૂચ એકઝીબીશનમાંથી ૨૭૧
બીમજીભાઇ બેહરાંમજી કેબીનેટમેકરને, લંડન એકઝીબીશનમાંથી......................... ૪૪

સફે.

માણેકજી રૂસતમજી બનાજીને, નામદાર વાઇસરાયે ૫૭૯
હીરજીભાઇ માણેકજી રૂસતમજીને, ,, ,,...... ૫૭૯

ચાંદ કાંસાના

આંવાંબાઇ તે ડાં૦ બરજોરજી દો૦ કોપરના ધણી-આનીને પ્રદર્શણમાંથી...................... ૪૪૨
સર જમશેદજી જીજીભાઇને પ્રદર્શણમાંથી......... ૪૪૨
ડોસાભાઇ ફરાંમજી કામાજીને ,, ... ૪૪૨
નાનાભાઇ રૂસતમજી રાણીનાને, પારીસ એકઝી૦ ૨૩૪
બેહરાંમજી ફરદુનજી મરજબાનની કું૦, પારીસ એકઝીબીશનમાંથી......................... ૨૩૪

ચેમપીયનશીપ.

દોરાબજી પદમજી પેશતનજીને, વેસ્ટરન ઇંડીઆ રાઇફલ આશોશીએશન......................... ૬૧૧

જાગીરો, જુવો જાગીર.

ટી-શટ રૂપાંનો

મંચેરજી હોરમજજી કામાજીને, ઇંગલંડના જરથો૦ તરફથી.. ૧૦૧

ટોપ.

રૂસતમજી જ૦ જીજીભાઇને પોરટુગલના રાજા તરફથી...................................... ૧૭૮

દાબડી સોનાની.

જ૦ દો૦ નાએગાંમવાલાને, કુરલા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ તરફથી....................... ૫૩

દાબડી રૂપાંની.

માણેકજી મેહરવાંનજી મેહતાને, સર ચારલસ ફારબસ તરફથી......................... .... ૨૦૭

પાલખી

આદરજી જમશેદજીને, ખંડેરાવ ગાએકવાડે.......... ૧૫
બા૦ બા૦ એદલજી પેશતનજી ધાસવાલાને, બ્રીટીશ સરકારે.. ૬૨૪
જામાસપજી ખુરશેદજી દેસાઇને, ગાએકવાડે......... ૫૧૫
મંચેરજી મેહરવાંનજી ગુરગુરને, ખંડેરાવ ગાએકવાડે..................... .... ૧૩, ૫૪૦

પીસ—ઓફ—પ્લેટ

લીમજીભાઇ જમશેદજી બાટલીબોઇને, હાંગકાંગના વેપારીઓએ........................... ૧૦, ૫૪૩

સફે.

પેનશન (ખાસ આપેલાં)

અરદેસર ખરશેદજી વાડીઆને, ઇંગ્રેજ સરકાર તરફથી. ૬૬૩
ખરશેદજી રૂસતમજી વાડીઆને ,, ,, ,, ૬૧
હોરમજજી દોરાબજી ચીનાઇને. ,, ,, ,, ૪૯૫

પેનશન (વીધવાને આપેલાં.)

અરદેસર ધનજીશાહની.............................. ૩૩૦
જાંગીરશાહ અરદેસર બેહરેમંદખાનની......... ૩૩૦

ફ્લાવર વાઝ.

એદલજી પેશતનજી ઘાસવાલાને, ડેપયુટી કમીશરી જનરલે.............................. ૪૫૨
ખરશેદજી રતનાગરને, મી૦ રામસડેને........... ૩૨૧
જાંગીરજી ફરાંમજી બખશીને, હાંગકાંગના પારસીઓએ ૪૯૮
નશરવાંનજી બેહરાંમજીને, પંચાતના તરસટીઓએ... ૫૩૮
દ૦ બહમનજી જા૦ જામાસ્પ આશાનાને, પુનાના જરથોસ્તીઓએ.............................. ૬૬૫
ડા૦ આદરજી જમશેદજીને, ખંડેરાવ ગાએકવાડે..૧૧, ૬૧
ખરશેદજી રૂસતમજી થાંનેવાલાને, મુંબઇ સરકારે... ૪૧૮
દોરાબજી પે૦ મેવાવાલાને, મ્યુની૦ તરફથી ઉઘાડેલા પ્રદર્શણમાંથી.............................. ૨૧૬
દોરાબજી ભીખાજી રબાડીને, શાશુન મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટ તરફથી.............................. ૬૩૫
નશરવાંનજી બેહરાંમજીને, પંચાતના તરસટીઓએ... ૫૩૮
પેશતનજી શેરાબજી પુનાવાલાને, ઇંગ્રેજ સરકારે ૨૪
પેશતનજી રતનજી કોહલાને, શાશુન મીકાનીકસ ઇ૦ તરફથી.............................. ૬૩૫
બહમનજી હોરમજજી વાડીઆને, ઇંગ્રેજ સરકારે... ૩૯
બેજનજી મંચેરજી ઇજનેરને, મ્યુનીસીપાલીટી તરફથી.............................. ૬૦૮
બેહરામજી જીજીભાઇને, મ્યુની૦ તરફથી ઉઘાડેલાં પ્રદર્શણમાંથી.............................. ૨૧૬
માણેકજી ફરદુનજી પટેલને, મુંબઇની કસટમના કમીશનરે.............................. ૩૬૧
મેહરવાંનજી નવરોજજીને, પંચાતના તરસટીઓએ... ૫૩૮
મેહરવાનજી નશરવાનજી ભાવનગરીને, ભાવનગરના ઠાકોરે.............................. ૪૨૮

શેઆલ.

દ૦ કેકોબાદ રૂસતમજી મેહરજીરાણાને, ખંડેરાવ ગાએકવાડે.............................૮, ૩૫૬

સફે.

દીનશાહજી માણેકજી પીટીટને, નવસારીની અંજુમને. ૬૨૭
નશરવાંનજી રતનજી તાતાને,...... ,, ,, ૬૨૯
પ્રો૦ દ૦ હોશંગજી જા૦ જામાસ્પઆશાનાને, આ૦ દા૦ મસાલાવાલાએ.............................. ૬૩૦

શેકડ.

શરટીફીકેટ.

ખા૦ બા૦ અરદેશર શેઠ ખરશેદજીને, ઇંગ્રેજ સરકારે.. ૫૭૯
,, રૂસતમજી ખરશેદજી મોદીને ,, ... ૫૭૯
,, રૂસતમજી શેરાબજી દલાલને ,, ... ૫૭૯
,, નશરવાંનજી ખરશેદજીને ,, ... ૫૭૯
,, બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજરને ,, ... ૫૭૯
બેહરાંમજી ફરદુનજી મરજબાનની કુ૦ ને, આકોલા એશીબીશાનમાંથી.............................. ૨૪૫
શાપુરજી હોરમજજી સોપારીવાલાને, ઇંગ્રેજ સરકારે.............................. ૫૭૯

સરપાવ.

ખરશેદજી પેશતનજી લાલાને, સાએમની સરકારે... ૨૩૩, ૪૫૪
દાદાભાઇ નવરોજજીને, વરોડાના માહરાજા મહલારરાવે.............................. ૪૬૩
દાદાભાઇ શાપુરજીને, ઇંગ્રેજ સરકારે........... ૨૨૮
નશરવાનજી જા૦ જામાસ્પ આશાનાને, ઇંદોરના માહરાજાએ.............................. ૪૬૬
હોશંગજી જામાસપજી જામાસપ આશાનાને ,, ૪૬૬

ઇમારતો, પારસીઓએ બંધાવેલી જાણીતી:—
એલફીનસ્ટન કાલેજ.............................. ૬૪૧
,, સરકલની.............................. ૧૨૯
કા૦ બે૦ બનાજીવાલાં આતશબેહરાંમની.......... ૬૨૧
પુના, સર ક૦ જા૦ કાલેજ ઓફ સાયનસ...... ૬૪૦
મુંબઇ, સર કા૦ જા૦ આંખની હાસપીટલ...... ૬૪૦
મેસોનીક હોલમાં, ફ૦ કા૦ બેનકવેટીંગ હોલ... ૬૧૯
મેહરવાન બાગ (પાંડે સેનીટેરીયમ)......૧૬૯, ૫૫૭
ગવરનર અને કમાનડર ઇન-ચીફનું તે જોવા જવું.............................. ૧૬૯
યુનીવરસીટી હોલ.............................. ૬૪૧
સર જ૦ જી૦ પા૦ બે૦ ઇનસ્ટીટયુટની......... ૬૯૬
સુરત, સર કા૦ જા૦ સીવીલ હાસપીટલ......... ૬૪૦
સેંટ ઝેવીયર કાલેજનો મીનારો.............................. ૬૪૨

સફે.

ઉદયોગ—

અખતરા, ખેતીવાડીને લગતા.................... ૨૯૯
,, ગ્યાસ લાઇટની રોશનીના............ ૬૧૩
નાo ગવરનરનું રસાલા સાથે તે જોવા જવું ૬૧૩
,, વીજળી તથા રસાએણીના........૨૪, ૩૨૧
આએરન ફાઉંડરી...................૯૫, ૩૧૬, ૪૧૯
ઇલેક્ત્રીક ટેલીગ્રાફ.............................. ૫૩૪
ઉદયોગશાળા, સ્કુલ ઓફ આરટ એંડ ઇનડસ્ત્રી... ૭૭
ખેતીવાડી, એગ્રીકલચરલ એંડ હારટીકલચરલ શોશાઇટી.............................. ૧૬૫
,, કાશી અને બીજી પેદાયશોની.......... ૪૦૨
,, પુનાની, રo જo જીo ની........... ૧૨૭
ગાડીઓ, ઘોડા વગર હાથ યા પગની હેસીથી ચાલતી.. ૩૦૫
ગોદીઓ, પ્રીનસીસ ડૉકની.. .... ૫૪૭
ડીઝાઇન, કોચબાક્ષ સુધાંની ભાડુતી બગીનો...... ૬૦૮
પ્રદર્શણ, ઇંગલંડ, સાઉથ કેનસીંગટન ખાતેનું ૩૫૨, ૩૭૧
,, દેશપરદેશના હુનર તથા કારીગીરીનું... ૨૪૬
,, ફળ ફુલો તથા વનસ્પતીનું......૨૦૭, ૨૧૬, ૪૪૨, ૫૫૬
,, ભરૂચ, ઉદયોગ અને ખેતીવાડીનું...... ૨૭૧
તેમાં પારસીઓને થયલું અપમાન...... ૨૭૧
,, મુંબઇ હુન્નર તથા કારીગરીની જીનસોનું.. ૨૪૭
,, રાજકોટ, હીંદી કારીગરીના માલનું... ૬૦૬
મીઠાંનાં અગર, એક પારસીના.................... ૭૦૨
યંત્રો, ટેલીગ્રાફ ખાતાના તાર ચલાવવાના...... ૩૦૫
,, રીહા ફાઇબરના શાખા કાઢવાનું......... ૪૦૩
શોધ કરનારા, પશ્ચીમ હીંદુસ્તાનમાં ઝાડપાનની... ૧૨૭, ૪૦૨
સાબુ, પોમેટમ, કોલંગવોટર વગેરે બનાવવાનો... ૪૮૪
સંદેશા ચલાવવાના, રેલવે અકસ્માત વખતે ઉતારૂઓ, ગાર્ડ અને ડરાઇવરો વચે........... ૨૯૪

એલફીનસટન ઇનસ્ટીટયુટ તથા કાલેજમાંથી પસાર થયલા—જુવો કેળવણી.

ઓધ્ધા, પારસીઓએ ભોગવેલાઃ—

અધિકારીઓ, એલફીનસટન ઇનસ્ટીટ્યુટના... ૩૯
,, કચ્છ મોરબી બાઉંડરી કમીશનના... ૭૦૩
,, કોર્ટ ઑફ એનકવાએરીના... ૫૯૦, ૬૦૮, ૬૩૩

સફે.

અધિકારીઓ, ચેંબર ઑફ કામરસની ૬૦, ૪૩૭, ૫૦૦, ૬૦૩, ૬૨૬
,, બેન્ચ ઑફ જસટીસે નેમેલી કમીટીઓના...૧૪, ૩૯, ૨૪૪, ૪૦૧, ૪૨૯, ૬૩૯
,, બોરડ ઑફ એડયુકેશનના........... ૩૯
,, બોરડ ઑફ કનસરવંસી, મુંબઇની... ૪૦૧, ૫૯૪
,, મ્યુનીસીપાલ ખાતાંના...૧૮, ૪૮, ૫૪, ૮૬, ૧૧૪, ૧૯૨, ૨૨૩, ૨૪૯, ૨૫૦, ૨૮૫, ૩૨૦, ૩૨૩, ૩૬૦, ૩૬૨, ૩૬૮, ૪૦૦, ૪૪૫, ૪૯૫, ૫૦૮, ૫૧૪, ૫૨૪, ૫૨૬, ૫૩૫, ૫૬૦, ૫૮૭, ૬૩૦, ૬૪૫, ૬૬૭, ૬૮૭, ૬૮૮
,, લેજીસલેટીવ કૌનસીલના..૨૭, ૧૧૦, ૧૯૩, ૨૦૦, ૨૫૭, ૩૪૦, ૪૦૨, ૫૦૨, ૫૬૫, ૫૯૬, ૬૦૯, ૬૭૬
તેમનું પેહેલવહેલું બેંચની સભામાં બીરાજવું.................. ૨૭
તેઓએ લીધેલા સપત............. ૨૭
તેના પેહેલા પારસી મેમબર....... ૪૦૨
,, સરકારે નેમેલી કમીટીઓના ૧૪, ૨૮, ૩૯, ૫૪, ૧૯૨, ૨૨૩, ૨૩૫, ૩૭૪, ૩૮૯, ૪૦૧, ૪૩૮, ૪૫૦, ૫૦૩, ૫૦૮, ૫૧૨, ૫૧૪, ૫૧૯, ૫૨૦, ૫૨૪, ૫૯૦, ૫૯૪, ૫૯૫, ૬૦૮, ૬૪૫, ૬૬૭, ૬૭૭, ૬૭૮, ૬૮૭, ૬૮૮
અમલદાર, ચેપી રોગની તપાસ કરનાર........ ૬૯૬
આડીટરો, ભાવનગર જાઇંટ આડમીનીસ્રેશન ખાતાંના.............................. ૩૬૦
,, મ્યુનીસીપાલીટીના... ૨૪૪, ૪૫૭, ૫૧૦, ૫૪૪, ૫૭૨
,, સર જo જીo પાo એo ઇનસ્ટીટયુટ . . ૩૭૮, ૫૮૯
આસીસ્ટંટ, એકાઉંટંટ જનરલના............... ૬૩૬
,, કમીશનરો...૬૨, ૯૫, ૧૩૨, ૧૭૨, ૨૩૧, ૨૫૦, ૨૬૩, ૨૮૭, ૩૪૨, ૩૫૨, ૩૭૦, ૪૨૨, ૪૪૦, ૪૬૮, ૪૮૪, ૫૩૮, ૬૪૬, ૬૬૨, ૬૬૭
,, કમીશનર, નીઝાંમ સરકારના............... ૫૪૨
,, કલેકટર..................... ૬૭૧, ૬૮૩, ૬૮૬
,, કલેકટરના........................ ૬૮૧, ૬૯૯
,, કાઠીયાવાડના પોલીટીકલ એજંટના......... ૩૨૫

સફે.
આસીસ્ટંટ, પ્રોફેસર, એલફીનસટન કાલેજના ૪૨૩, ૫૨૮, ૫૪૩
" " પુણાની દખણ કાલેજના " ... ૫૨૯, ૬૨૩
" પોલીટીકલ એજંટ, બાંસવારાના ૫૪૫
" મ્યુનીસીપલ કમીશનર ૩૮૭
" રેજીસ્ત્રાર, હાઇ કોરટના ૪૬૨, ૪૯૯, ૫૩૦
" રેવીન્યુ કમીશનરના ૧૫૯
" શુપરીનટેંડંટ, ચેપી રોગના ૬૨૧
" શેકરેટરી, જરથો. છો. નિ૦ મંડલીના ૬૩૩
" " રામપાર્ટ રીમુવલ કમીટીના ૭૩
" હાઇ કોર્ટના પ્રોથોનોટરીના ૪૬૦
આસેસર, ઇનકમટાકસના............ ૩, ૧૩૨, ૩૬૦
ઇજનેર, સ્ટીમ ફેકટરી અને ફાઉંડરીના......... ૬૧૩
ઇજારેહાર, કછ ભુજના, દારૂના............... ૩૮૦
ઇનસ્પેકટર, ઓપીયમના...................... ૨
" કસટમના ૨૨૮, ૩૦૧
" પોલીસના... ૨૩૨, ૨૮૩, ૩૫૮, ૩૭૭, ૫૨૮, ૫૬૧, ૫૬૩, ૫૮૪, ૬૧૬
ઉપરી, કમીસરીએટ ખાતાંના..................... ૩૨૦
એકઝીક્યુટીવ ઇજનેર, સરકારી ... ૨૦૧, ૫૦૮, ૫૬૧, ૬૧૧, ૬૬૬, ૬૭૭
એકાંઉટંટ, અમદાવાદની સેંટરલ બેંકના......... ૪૪૬
" એકઝી૦ ઇજનેરની આફીસમાં...... ૬૭૨
" જનરલ, મુંબઇના.................. ૫૮૬
" મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીના......... ૩૨૦
એજંટ, અમેરીકન સરકારના, મુંબઇના... ૧૫૪, ૨૩૧, ૨૪૬, ૨૯૨
" ઇંડારના મહારાજાના, " ૧૩
" ગાએકવાડ સરકારના, " ૧૫૩
" જુનાગઢના નવાબના, " ૬૦
" દેશાવરોની વેપારી પેઢીના, " ૧૫૩
" પોરટુગીજ સરકારના, એડનના......... ૫૫૦
" ફ્રેંચ સરકારના, મુંબઇના............ ૨૪૬
" ભાવનગરના ઠાકોરના, " ૪૨૮
" મુસા માપલાના, " ૬૭૪
" સાએમની સરકારના............ ૨૩૩, ૪૫૪
એરેંચી, રેસીડંટના, બીરાર તાલુકાના............ ૫૮૭
એજ્યુકેશનલ ઇનસ્પેકટર, માહી કાંઠાના......... ૩૭૦
એપ્રાઇઝર, મુંબઇની કસટમના.................. ૧૬૫
એલીએનેશન સેટલમેંટ આફીસર.......૧૫૯, ૨૫૨, ૨૮૬, ૫૦૪

સફે.
ઓવરસીયર, આરમી કપેડીંગ ખાતાંના........ ૪૮૦
" પુણા પબલીક વર્કસ ખાતાંના...... ૭૩
કમીશનર, ઇનકમટાકસના...................... ૬૩૯
" કાદર આબાદ તાલુકાના.............. ૨૮૪
" કોરટ ઑફ રીકવેરટસના, સ્ટીપેનડરી... ૩૯
" મધરાજની મ્યુનીસીપાલીટીના......... ૪૬૭
" રેવીન્યુ ૩૬૪
કમીશનો, સરકારે નેમેલાં.................. ૫૨૨, ૫૨૩
કર ઉઘરાવનાર, લાઇસંસ ટાકસનો........૨૨૩, ૨૨૪, ૨૨૫, ૨૩૨, ૩૬૩, ૪૧૫
" સરકારી......૨૮૭, ૨૮૮, ૩૩૨, ૩૬૩
કાએર, સરકારી લીલાંઉના, મુંબઇના............ ૩૭૫
કરાંચીની પારસી ડીસ્ત્રીકટ માટરીમોનીઅલ કોરટ... ૧૬૬
તેના ડેલીગેટસો........૧૬૬, ૨૮૪, ૩૩૧, ૪૯૫, ૫૬૪, ૬૦૪
કલાર્ક ઑફ ધી ક્રાઉન, હાઇ કોરટના............ ૩૬૪
" કરાંચીની સ્માલકાઝ કોરટના............. ૨૦૬
" માટરીમોનીઅલ કોરટના......૪૪૧, ૪૪૬, ૪૯૭
કલેકટર...................૩૦૨, ૫૮૨, ૬૧૬, ૬૪૬
" વીહલ ટેકસના.......................... ૩૮૭
" સરટીફીકેટ ટેકસના............... ૨૫૨, ૨૫૫
કાનસલ, અમેરીકન સરકારના................. ૫૫૦
" એડનના, પોરટુગીઝ સરકારના.....૬૨૪, ૬૮૪
" કલકતાના, ઇરાનનાં શાહના......૩૩૦, ૩૬૪, ૫૭૯
" મસકતના.......................... ૨૬૩
કારપોરેટરો, કર ભરનારાઓ તરફના...૪૫૩, ૫૩૯, ૬૨૪, ૬૫૧, ૬૫૯, ૬૭૦, ૬૭૧, ૭૦૫
" સરકાર તરફના..........૪૫૩, ૫૩૯, ૭૦૫
" સુલેહના અમલદારો તરફના....૪૫૩, ૪૫૯, ૪૯૮, ૫૩૯, ૫૪૨, ૫૯૬, ૬૫૯, ૭૦૫
કેમીકલ એનાલાઇઝર, સરકારી............૩૨૯, ૬૧૬
કોટવાલ, સુરતના.............................. ૧૪૦
કોનસીલીએટર, સેતારા જીલ્લાના............... ૭૦૩
ખજાંનચી, નલદરૂગના, નીજાંમ સરકારના....... ૬૨૧
ગ્રાંડ જુરર, હાંગકાંગની શેશનના......... ૫૪૨, ૬૧૯
" જુરી, મુંબઇનીમાં બેઠેલા પારસીઓ........ ૧૦, ૧૮, ૨૨, ૩૦, ૪૨, ૪૭, ૫૧, ૫૮, ૭૦, ૭૩, ૮૦, ૧૦૪, ૧૨૧, ૧૨૬, ૧૩૫, ૧૪૬

સફે.

ચીફ રેસીડંટ એન્જનેર, કરાંચીની મંડલ રેલોડીગ
કું૦ ના.............................. ૨૨, ૬૧૪
જડજ, કઠીપારણના, ગાયકવાડના.............. ૫૬૫
,, ચીફ, વરીષ્ઠ કોરટના, વરોડાની ૬૩૧
,, ડીસ્ટ્રીકટ, વરોડાના..................... ૬૧૧
,, નવસારીના.............................. ૫૬૦
,, રેવન્યુ.................................. ૪૭૯
,, સબોરડીનેટ...... ૨૮૬, ૨૯૭, ૩૫૭, ૪૧૮,
૪૨૦, ૪૪૩, ૪૪૫, ૪૪૭, ૪૫૩, ૪૫૯,
૪૬૦, ૪૬૭, ૫૦૮, ૫૨૧, ૫૨૨, ૫૩૦,
૫૩૯, ૫૪૦, ૫૪૨, ૫૫૫, ૫૬૧, ૫૬૮,
૫૮૦, ૫૮૧, ૫૮૮, ૫૯૩, ૬૦૮, ૬૧૨,
૬૧૬, ૬૨૦, ૬૨૪, ૬૨૯, ૬૩૦, ૬૩૬,
૬૪૭, ૬૪૮, ૬૫૧, ૬૬૫, ૬૬૮, ૬૭૨,
૬૭૩, ૬૭૮, ૬૭૯, ૬૮૪, ૬૮૮, ૬૯૬, ૭૦૬
જડજ, સ્મોલકોઝ કોરટના......... ૨૩, ૬૯, ૧૬૮,
૨૦૨, ૪૩૪, ૪૯૭, ૫૦૭, ૫૩૧, ૫૪૩,

સ

ડીસ્ટ્રીકટ ડેપ્યુટી કમીશનર માજીસ્ટ્રેટ .... (
,, રેજીસ્ટ્રાર, મુંબઈના હાઈ અને સેશનના... ૧
ડુબાશીઆ, કાઠીઆવાડ એજન્સી કોરટના......... ૩
,, મહાલકરી ગાયકવાડ કમીશનના...... ૫
,, મુંબઈની ચીફ માદરી પોલીસ કોરટના... ૨
,, ,, બેંકના કમીશનના......... ૨
,, ,, હાઈ કોરટના.........૨૯૭, ૩
,, રંગુનની રીકોરડર કોરટના......... ૨
ડેપ્યુટી આસીસટંટ પોલીટીકલ એજંટ,
કાઠીઆવાડના.................................. ૫
,, એકાઉંટંટ, સુરતના.................. ૧
,, એજ્યુકેશનલ ઇનસ્પેકટર...........
ડેપ્યુટી કલેકટર ઓફ કાનટીનેનટલ કસટમસના... ૪
,, સુરતના.............................. ૪૫૩, ૪
તાલુકદાર..................... ૧૫, ૩૦૫, ૩૩૮,
૩૩૯, ૩૬૧, ૬૬૧, ૬
ચેનજર, સરકારી તીજોરીના, સુરતની............ ૧
તહેસીલદાર......... ૪૩, ૩૭૭, ૪૮૦, ૫૯૧, ૬
ખાતાંના............ ૩

સફે.
પરમુખ, પુણા મ્યુનીસીપાલીટીના............ ૫૩
પરીક્ષક, એફ. ઇ. એ. ના..................... ૪૭૯
,, મેટરીકના..............૪૭૯, ૬૬૨, ૬૮૨
,, મુનસફની પરીક્ષા લેનારો........... ૩૬૮
,, હાઇ કોરટ તથા ડીસ્ત્રીક્ટ પલીડરોની પરીક્ષા લેના૦..................... ૩૦૯
,, હાયર ડીપાર્ટમેંટ..................... ૬૮૮
પલીડર, સદર અદાલતના, સીંધ હેદરાબાદના... ૨૬૦
પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટ...૧૬૪, ૨૨૯, ૨૬૧, ૨૮૪
તેના ડેલીગેટસો........૧૬૪, ૨૧૧, ૨૨૪, ૨૩૪, ૨૬૭, ૨૭૮, ૩૫૧, ૩૭૮, ૪૦૪, ૪૩૪, ૪૫૨, ૪૯૯, ૫૧૦, ૫૫૦, ૫૫૩, ૫૫૭, ૫૯૬, ૬૦૮, ૬૩૭, ૬૪૦, ૬૭૦, ૬૭૨, ૬૭૬, ૬૮૮, ૬૯૧, ૭૦૪
તેમની ચુંટણી કરવા મલેલી સભા... ૪૩૦
તેના રેજીસ્ત્રાર..................... ૧૬૪
પ્રીનસીપાલ સદર આમીન, અમદાવાદના......... ૨૩૧
પ્રીનસીપાલ સદર અમીન, અહમદનગરના......૪૫, ૭૨, ૩૬૮
,, ,, સુરતના ૫૦, ૩૬૮
,, સર જ૦ જી૦ પા૦ એ૦ ઇનસ્ટીટયુટના...........૪૬૧, ૫૨૩, ૬૨૩
પુણાની પારસી ડીસ્ત્રીક્ટ માટરીમોનીઅલ કોરટ... ૧૬૮
તેના ડેલીગેટસો......૧૬૮, ૨૯૨, ૩૬૮, ૪૯૪, ૫૦૩, ૬૦૬, ૬૬૩, ૬૬૫
પે માસટર, રેલવેના ૨૩૨
પ્રોફેસર, અમદાવાદની આર્ટસ કાલેજના........ ૬૬૫
,, ગુજરાત કાલેજના, ખુદરતી ફીલસુફીન ... ૭૦૦
,, પુણાની કાલેજ ઓફ સાએનસમાં, ગણીત શાસ્ત્રના ૭૦૦
પોરટ તરસટીઓ, મુંબઇના બારાંના...૫૩૩, ૫૪૭, ૫૯૭, ૬૭૦, ૬૮૮
પોલીટીકલ એજંટ, કાઠીયાવાડના.............. ૩૯૨
,, પેહેલા ડેપ્યુટી આસીસટંટ કાઠીયાવાડના.............. ૫૮૬
પોસ્ટ માસટરો........૨૯૨, ૨૯૬, ૩૪૪, ૩૮૭, ૫૦૨, ૫૭૯, ૬૬૩

સફે.
ફરસ્ટ ડેપ્યુટી રેજીસ્ત્રાર, હાઇ કોરટના........... ૪૨૧
ફેલો, લંડનની એથ્નોલોજીકલ શોશાઇટીના...... ૧૫૮
ફોજદાર, અહમદનગરના........................ ૪૫
,, એલચપોર તથા જલગામના....... ૨૭૭
,, નાયેબ, કરાંચીના.................. ૧૬૧
,, પારોલા તથા યવલાના........... ૪૧૫
,, રાંદેલના.................... ૧૪૦, ૧૪૩
,, સુરતના ૨૩૨, ૪૧૬
બીલડર, મુંબઇની સરકારી ગોદીના...૬૧, ૮૩, ૧૩૧, ૧૭૯, ૧૮૩, ૨૩૧, ૨૪૨, ૨૪૬, ૨૬૧, ૨૬૫, ૩૨૪, ૪૧૩, ૫૨૭, ૫૪૫, ૫૬૦, ૬૧૩
બુલીયન કીપર, મુંબઇની ટંકસાલના........... ૬૪૮
બેંચ ઓફ જસટીસ........................... ૪૨૯
મયુનીસીપલ કમીશનર, પુણાના................ ૨૧૧
માજીસ્ત્રેટ......૧૧૪, ૧૫૧, ૩૫૮, ૩૯૭, ૪૩૮, ૪૪૦, ૪૪૩, ૪૫૩, ૪૭૬, ૪૯૭, ૫૭૩, ૫૬૪, ૫૮૦, ૫૮૧, ૫૮૮, ૫૮૯, ૬૦૫, ૬૦૮, ૬૧૨, ૬૧૫, ૬૨૯, ૬૬૧, ૬૭૪, ૬૭૭, ૬૮૩, ૬૮૪, ૬૯૧, ૬૯૯, ૭૦૪
માજીસ્ત્રેટ હાનરરી...૨૪૨, ૨૪૬, ૨૪૯, ૨૫૭, ૩૬૦, ૫૮૪, ૬૧૨, ૬૭૫, ૭૦૧
મામલતદારો..... ૬૨, ૯૪, ૧૧૪, ૧૪૧, ૧૬૪, ૨૧૨, ૨૨૫, ૨૨૯, ૨૬૫, ૨૯૭, ૩૫૮, ૩૭૭, ૪૦૭, ૪૨૪, ૪૧૬, ૪૩૫, ૪૪૩, ૪૬૦, ૪૯૫, ૫૨૪, ૫૭૩, ૫૭૬, ૫૮૨, ૬૦૬, ૬૧૫, ૬૨૧, ૬૨૯, ૬૫૧, ૬૫૫, ૬૬૩, ૬૭૭, ૬૯૦, ૭૦૩
મુનસફો..........૯, ૫૦, ૬૦, ૧૩૧, ૨૨૩, ૨૨૫, ૨૨૮, ૩૬૩, ૩૬૮, ૪૪૬, ૬૧૨
મેજર, ગોવાલીયરના મહારાજા સીંધીયાના ઘોડેસ્વાર તોપખાતાંના લશકરના.................. ૬૭૪
મેનેજર, મજગાંમ મીલના ૫૭૨
,, બોંબે ટાઇમ્સ પત્રના.................. ૨૯૪
મેમ્બરો, ઇંગલંડની પારલામેંટના............... ૪૨૮
,, ટાઉન કાઉનસીલના........૪૫૩, ૫૩૯, ૫૬૫, ૬૫૯
તેમને મલતી ફી........................ ૫૩૯
,, રોયલ કાલેજ ઓફ પ્રીસેપટરસના...... ૬૧૫
,, સેવીંગ બેંકની કમીટીના............... ૪૫૯
મેલ શુપરીનટેંડંટ, સીંધ હેદરાબાદના............ ૪૧૩
મેહતા, મુંબઇની પારસી પંચાતના............... ૫૩૮

સફે.

મોદી, સુરતના........................ ૧૦૧
 તેમનો દરજ્જો........................ ૧૦૧
યુનીવરસીટીના ફેલોઝ..........૩૯, ૪૩, ૫૮, ૧૧૦, ૧૪૯, ૧૭૯, ૧૯૨, ૨૧૫, ૨૧૬, ૨૭૩, ૩૧૪, ૩૯૦, ૪૦૨, ૪૪૦, ૫૧૯, ૫૫૩, ૫૮૧, ૫૯૫, ૬૨૧, ૬૨૪, ૬૬૨
રખેવાલ, ઉદેપોરના માહારાણાના................ ૫૪૫
રીપોરટર, હાઇ કોરટના આપેલેટ સાઇડના....... ૨૪૮
રેજીસ્ત્રારો................૧૯૬, ૩૬૪, ૩૭૪, ૪૧૮, ૪૪૬, ૫૬૫, ૬૫૩
રેજીસ્ત્રાર ઑફ ટરેડ, એડનના................ ૨૯૭
રેજીસ્ટરો, મ્યુનીo જનમ મરણુની નોંધના...૨૧૫, ૬૨૧
લશકરી તબીબ, નીમચના........................ ૨૬૧
વડા, લાઇસંસ ટાકસ ખાતાંના........................ ૬૯૧
 ,, શેહર સુધરાઇ ખાતાંના, વરોડરાના... ૫૩૮
વકીલ, સરકારી, ભરૂચના........................ ૩૧૪
વાઇસ કોનસલ, સ્પેનના, એડન ખાતેના...૬૫૩, ૬૮૪
 ,, પ્રેસીડંટ, બોંબે આશોશીએશનના......... ૩૯
 ,, ,, મીકાનીક ઇનસ્ટીટયુટના........... ૬૬૩
 ,, ,, સેલર હોમની કમીટીના........... ૪૪૫
શરાફ, ઓરીએંટલ બેંકના.............. ૪૬૭, ૫૨૧
 ,, આગ્રા કુંoના ૪૦૬
 ,, નવી મુંબઇ બેંકના................ ૪૮૪
 ,, મરકાનટાઇલ બેંકના................ ૧૧
 ,, રાલી બધરસની પેહેડીના.............. ૫૬૪
 ,, સરકારી તીજોરીના................ ૫૬૪
શીરસ્તેદાર, ભરૂચની અદાલતના.............. ૩૬૩
શીલેદાર, કોલાપોરના રાજના રીસાલાના......... ૨૭૭
શેરીફ, કલકતાના.......................... ૪૬૨
 ,, મુંબઇના..........૫૨, ૩૮૩, ૫૭૪, ૭૦૫
સ્ટેશનમાસ્તર, જી. આઇ. પી. રેલવેના, નાગપોરના... ૪૮૩
સદર અમીન..................૫૦, ૧૨૩, ૨૩૧, ૩૬૮
 ,, તાલુકદાર.............. ૩૦૧, ૬૬૨, ૬૨૬
સબ આસીસટંટ સેટલમેંટ આફીસર...૫૮, ૧૧૨, ૧૧૭, ૨૨૦, ૨૪૬, ૩૨૩
સબોરડીનેટ માજીસ્ટ્રેટ...૬૬૪, ૨૧૨, ૩૭૦, ૪૧૪, ૪૨૮
સભાસદ, ગ્રેટ બ્રીટનની પારલામેંટના.............. ૩૨૭
સર કારકુન.....૪૯, ૨૨૮, ૨૮૮, ૩૦૮, ૩૨૦, ૩૨૩

સફે.

સરજ્યન, લશકર ખાતાંના...................... ૨૭૮
 ,, સીવીલ... ૧૭૨, ૨૫૩, ૫૭૫, ૬૩૩, ૬૩૪, ૬૩૬, ૬૫૩, ૭૦૦, ૭૦૩
સરદાર, દખણના પેહેલા વર્ગના... ૪૬૭, ૪૬૮, ૬૮૪
 ,, ,, બીજા ,, ... ૨૮
 ,, ,, ત્રીજા ,, ... ૪૬૫
સરનશીન, કારપોરેશનના... ૫૩૯, ૫૪૫, ૫૪૬, ૫૫૮, ૫૭૩, ૫૭૬
સર નીઆએથીસ, નવા નગરના.................. ૪૪૭
સરવેયર, જાહેર બાંધકામ ખાતાના... ૭૯, ૧૮૩, ૪૦૯
 ,, સ્ટીમશીપોના........................ ૧૩૬
 ,, સબ આસીસટંટ રેવીનયુ................ ૮૦
સરેસતેદાર, અરદેશર કોતવાલના.............. ૧૪૩
સુપરીનટેનડંટ, અમદાવાદની જેલના.........૧૭૨, ૫૭૨
 ,, ,, સદર ડીસટીલરીના... ૪૭૯
 ,, પોલીસના, વરોડરાની........... ૫૬૩
 ,, ભરૂચની, સદર ડીસટીલરીના... ૩૧૧
 ,, મેલના........................ ૫૩૯
 ,, લખનોરની પોલીસના............. ૪૪૯
 ,, લાંડીગ એંડ શીપીંગ કુંo ના... ૨૮૫
 ,, શીતલા ખાતાંના... ૨૦૮, ૩૮૩, ૬૨૧
 ,, હાઇકોરટ પ્રેસના......... ૪૯૯, ૫૩૦
 ,, હેદરાબાદના, નીઝામ સરકારના... ૩૩૧
સુબા, નાયેબે, નવસારીના......... ૫૩૮, ૬૧૧, ૬૧૨
સુબેદાર, મુંબઇની કસટમના.................... ૨૭૯
સુબેદારી, ઓરંગાબાદની મેહસુલની.............. ૬૨૬
સુરતની પારસી ડીસ્ટ્રીકટ માટરીનીઅલ કોરટ...... ૧૮૩
 તેના ડેલીગેટસો......૧૮૩, ૨૮૭, ૩૦૮, ૩૪૩, ૩૬૨, ૫૨૫, ૫૩૩, ૫૩૮, ૫૮૭, ૬૨૦, ૬૫૩, ૬૬૩, ૬૮૪
સેક્રેટરી નીઝામના દીવાનના............. ૨૭૮, ૩૭૦
 ,, મુંબઇની પારસી પંચાતના...... ૫૭, ૫૩૭, ૬૦૧, ૬૬૪, ૬૯૫
 ,, સુરત મ્યુનીસીપાલીટીના........... ૩૫, ૭૨
સેટલમેંટ આફીસર......... ૫૮, ૨૫૨, ૫૦૪, ૬૩૩
સેનીટરી કમીશનર, પુર્વ ગુજરાતના............ ૬૯૯
હજુર ડેપ્યુટી કલેકટરો...... ૨૨૭, ૩૯૦, ૪૯૭, ૫૬૭, ૫૮૨, ૫૮૮, ૫૮૯, ૬૧૬, ૬૨૯, ૬૩૪, ૬૬૬, ૭૦૪, ૭૦૫
હજુર ડેપ્યુટી કલેકટરો અને માજીસ્ટ્રેટો ... ૧૪, ૨૮, ૧૩૨, ૧૯૪, ૨૬૭, ૩૭૬, ૩૯૭, ૪૨૩

સફે.

હાનરરી કમીશનર, કોર્ટ ઓફ રીસીવેરના... ૪૦૧, ૫૯૪
હેડ એકાઉંટંટ, અમદાવાદના..................... ૨૨૪
,, અમદાવાદની કલેક્ટરેટના........ ૩૬૦
,, ભરૂચના............................ ૧૨૭
,, મ્યુનીસીપાલીટીના................ ૩૮૭
,, વરોડરા રેસીડંસીમાં............... ૫૬૪
હેડ–આસીસટંટ, કોલાબા આબઝરવેટરીના...... ૪૪૮
હેડ–ઓવરસીયર, મું૦ આરમી કલોઠીંગના.. ... ૬૭૮
હેડ–કર્લાક, અમદાવાદની કમીસરીયેટના ૨૩૧
,, અમદાવાદના કલેકટરના........... ૭૦૪
,, ઇનસાલવંટ કોરટના.............. ૪૦૦
,, ઉત્તર વી૦ રેવીનયુ કમીશનરના... ૩૭૭
,, ,, સેટલમેંટ આરીસના...... ૬૩૩
,, કમીશરીયેટ ખાતાંના.............. ૩૮૮
,, પાલણપોર એજંસીના......... ૨૯
,, ભરૂચેની અદાલતના.............. ૧૭૭
હેડ કલાર્ક, ભરૂચના કલેકટરના.................. ૫૧૦
,, મઉ, કમીશરીયેટ ખાતાંના........... ૩૪૦
,, મઉની મીલીટરી પેનશન પે. ઓરીસના. ૩૨૦
,, મુંબઇની સદર અદાલતના............ ૨૪૯
,, મેવાર પોલીટીકલ એજંસીના......... ૫૮૮
,, રાજકોટની કમીસરીએટના........... ૨૩૧
,, રાયેલ આરટીલરીના.................. ૩૩૧
,, વરોડરા રેસીડંસીમાં.................. ૫૬૪
,, સુરતની અદાલતના........... ૧૭૭, ૨૨૮
,, ,, કમરસીયલ રેસીડંટની આરીસના ૩૬૦
હેડ–માસટર, અમદાવાદ હાઇ સ્કુલના......... ૫૮૪
,, કરાંચી ,, ... ૫૬૩, ૫૯૧
,, ગંદેવી ,, ... ૩૯૦
,, નદીયાદ ,, ૩૭૦, ૩૯૨, ૪૭૯, ૫૦૮, ૫૩૦, ૬૬૫
,, નવસારી એંગલો વર્નાકયુલર સ્કુલના. ૨૯૦
,, પારસી બોરડીંગ સ્કુલના............. ૬૧૬
,, ભાવનગરની હાઇ ,, ... ૪૧૬
,, સરકારી એંગલો વર્નાકયુલર સ્કુલના... ૩૭૧
,, સુરત હાઇ સ્કુલના......૩૮૮, ૪૨૯, ૫૦૪, ૫૩૦, ૫૭૧, ૫૯૧
હેડ–સ્ટુઅરડ, ગવરમેંટ હાઉસના.............. ૩૮૪

ઓવારા.

અરાજણ, માણેકજી જમશેદજી કરાઇનો......... ૩૦૯
ઇછાપોર, ધનજીભાઇ કાવસજી પટેલનો........... ૧૫૫
નવસારી, તવડી, આવાંબાઇ તે કાવસજી એ૦ આલબ-લેસના ધણીઆંનીનો........... ૬૬૮
,, ,, ધનબાઇજી જ૦ મં૦ ચીકા ઘડીયાલીનો.................... ૪૯૬
ભરૂચ, રૂસતમજી અસપંદીયારજી કામદીનજીનો... ૩૧૧
,, રતનબાઇ તે ધનજીશાહ ડાકટરના ધણીઆંણીનો.............................. ૬૯૭

કબીશા વિશે—જુઓ તકરારોમાં.

કાનસરટ.

શીનોર મારાશનોનો ૪૩૨

કારખાંનાં, પારસીઓએ કાઢેલાં:—

કલકતા, શીરામપોર, એમપ્રેસ ઓફ ઇંડીયા મીલ ૬૪૭
કાઠીઆવાડ, હલાર સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીનું.................................... ૧૩૯
તેનો પાયો નાંખવાની ક્રીયા................. ૧૩૯
કુરલા, કુરલા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીનું ૪૦, ૫૩
નાગપોર, એમપ્રેસ મીલ........................ ૫૭૯
ભરૂચ, રૂ પીલવાનું............................. ૬૬૬
,, ગાંસડી બાંધવાના પ્રેસોનું......... ૬૬૬
મુંબઇ, ઇસટ ઇંડીઆ પ્રેસ કુંપનીનું........... ૫૫૬
,, એરેટેડ વાટર્સ બનાવવાનું.......... ૫૯૯
,, કેબીનેટ મેકરનું.................... ૩૭૧
,, ગરેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીનું.......................... ૧૧૮
,, ગાડાંઓ બનાવવાનું................. ૩૨૨
,, ગાડી બનાવવાના.............. ૧૬૫, ૪૬૧
,, દાદર, પીરોજશાહ પોટરી વર્કસ ૫૮૪, ૫૮૫
મુંબઇના ગવરનરનું તે જોવા જવું... ૫૮૫
,, પાલખી બનાવવાનું................ ૧૬૫
,, બોંબે ઓઇલ પ્રેસ કુંપનીનું......... ૪૨૮
,, ,, કાટન કલીનીંગ ,, ... ૪૬૩
,, ,, યરાસટલ મીલ ,, ... ૪૬૩
,, ,, પ્રેસ કુંપનીનું............... ૫૫૬
,, ,, પેપર માન્યુફેકચરીંગ કુંપનીનું ૪૨૮

સફે.
મુંબઇ એંગ્લો સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ ,, ૪૬૩
,, માણેકજી પીટીટ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીનું.................... ૫૫૬
,, માહીમ, સાબુ વગેરે બનાવવાનું...... ૪૮૪
,, રાયેલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીનું.............................. ૮૦
,, હાઇડરાલીક પ્રેસ...................... ૪૬૩
સુરત, એરેટેડ વાટર્સ બનાવવાનું.............. ૬૨૨
,, જાફરઅલી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીનું.......................... ૧૭૮
કારંજા, પારસીઓનાઃ—
અહમદનગર, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનો...... ૩૮૬
કાલેરાઃ- મુંબઇમાં ફેલાયેલેઃ-
ઇરાનમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ માં.................... ૩૬૫
કરાંચીમાં ,, ૧૮૬૫ માં.................... ૧૫૪
જલગાંમમાં ,, ૧૮૭૫ માં.................... ૫૮૬
ભરૂચમાં ,, ૧૮૬૪ માં.................... ૧૧૨
મુંબઇમાં ,, ૧૮૫૧ માં.................... ૩૩૯
,, ,, ૧૮૬૪ માં........... ૭૫, ૧૦૦
,, ,, ૧૮૬૮ માં.................... ૨૬૪
ક્રીકેટ મેચ, પારસીઓ સાથેઃ—
પારસી ક્રીકેટ કલબ વી૦ મોફ્યુસીલના યુનંદા ઇંગ્લેજો.. ૬૧૧
રાયેલ નેવીના અમલદારો સાથે.................. ૫૮૭
કુવા, પારસીઓએ બંધાવેલા–
અમલસાડ, નવરોજજી નશરવાનજી ગજદરનો...... ૩૮૪
અરાજન, માણેકજી જમશેદજી કરાઇનો..... ... ૩૦૯
આકોલા ધર્મશાલામાં, ખીરારના વખાયેલો...... ૭૦૩
ઇચ્છાપોર, ધનબાઇજી તે કા૦ બે૦ ઇચ્છાપોરીઆના વીધવાનો ૧૫૯
ઉદવારા, રૂસતમજી જમશેદજી બામબોટવાલાનો... ૪૦૯
,, દમણ જવાના રસ્તા ઉપર, નવાજબાઇ સો૦ પા૦ બેન્નારનો.......................... ૬૦૮
એડન, એદલજી માણેકજી કેલાબેવાલાનો ૨૦૬
એલાવ, ધનજીભાઇ ફરામજી આટલીવાલાનો ૨૮
કરાંચી, છગનભાઇ દાદાભાઇ ચાપુરજી કોયારીના વીધવાનો ૧૩
,, ચાપુરજી હોરમજજી મોયારીવાલાનો ૨૫૬, ૩૦૧
કસારા, ઘાટની ઉપર, બહમનજી જમશેદજી મુલાંનો ૪૪૭
ગંદેવી, કાંડી મોહલાંમાં, નાનાભાઇ માણેકજી ગજદરનો ૪૩૧
,, કેશલી ગામમાં ,, ,, ,, ૩૯૯
,, કોલીવારમાં. નશરવાનજી માણેકજી પીટીટનો ૬૨
,, દોખમાઓની આગમણ દીસાએ, ખ૦ મ૦ મુસનો ૪૧૯
,, હોરમજજી તથા ફરામજી બરજોરજી કપટાંનને... ૫૮
,, હોરમજજી બરજોરજી કપટાંનનો......... ૫૬૮
ગીખલી, અરદેસર ડોસાભાઇ મુનશીનો......... ૪૮૦
,, દીન શાહજી અને ફરામજી ભીખાજી ખાનનો ૪૮૦
,, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનો............ ૪૮૦
,, ફરામજી તથા દોરાબજી હો૦ ગજદરનો ... ૪૧૮
તારાપોર, અંજુમનના ઉઘરાતનો ૬૬૪
દવીહર, ખરશેદબાઇ તે બરજોરજી ન૦ ગોટલીબાજના ધણીઆંણીનો............................. ૬૭૧
,, હોરમજજી તથા અરદેશર દારાબજીનો ૬૩૦
નવસારી, ગોલવાડમાં, માણેકબાઇ તે બે૦ ન૦ સીરવઇના ધણીઆંણીનો ૨૫૧
,, તવડી, ધનબાઇજી, જ૦ મા૦ ચીકા ઘડીયાલીના વીધવાનો ૬૯૬
,, ,, પે૦ મે૦ ઇરાંનીના વીધવાએ ... ૯૩
,, મલેસર ફલીએ, રતનજી એદલજી બાટલીવાલાનો ૪૪૫
,, વીરબાઇજી સોરાબજી કાવસજી તાતાના ધણીઆંણીનો........................ ૭૦૫
નારગોલ, ધનજીબાઇ સો૦ શેઠના તથા ધણીઆંણીનો ૫૯૧
,, માણેકજી દાદાભાઇ નારગોલવાલાનો...... ૫૬૩
બીલીમોરા, દોખમાની સામે, ફરામજી તથા દોરાબજી હો૦ ગજદરનો ૬૮૭
ભરૂચ, દોખમાની સામેના અંજુમનના કુવાની મરામત......................... ૬૧૧
,, રતનબાઇ તે ધનજીશાહ ડાકટરના ધણીઆંણીનો ૬૯૭
મુંબઇ, કોટમાં, મા૦ શેઠની વાડીમાં, મા૦ મે૦ શેઠનો ૨૯૦
,, કોલાબે, બહમનજી જમશેદજી મુલ્લાંનો ૪૪૭
,, ગીચપોગલી, ગુરપદેવ, રૂસતમજી રતનજી વાડીઆનો ૭૪

સફે.

મુંબઇ, પાંઉ મારકીટનો, મ૦ જ૦ વાડીઆનો... ૪૯
,, મેદાનમાં, કાવરાજી ધનજીભાઇ પાંઉવાલાનો ૬૫૦
,, ,, પેશતનજી જાંગીરજી તારાચંદનો... ૫૮૯
,, ,, રતનજી ખરશેદજી કેરાંવાલાનો ... ૨૩૩
,, વાલકેશવર, બહમનજી જમશેદજી મુલ્લાંનો... ૪૪૭
વરોડરા, કાંપમાં, કાવરાજી ન૦ બામજીની કુંપનીનો........................ ૨૬૬, ૫૯૧
વલસાડ, હીરાંબાઇ તે ધનજીભાઇ ભુરાભાઇના ધણીઆંણીનો........................ ૬૩૩
વાંદરા, ત્યાંની, પેશતનજી રૂસતમજી મારકરનો... ૩૭૦
શરોંડા, આ૦ નશરવાંનજી જમશેદજીનો......... ૬૯૭
,, ભીમજીભાઇ શાપુરજી પસતાગીયાનો...... ૬૯૭
સુરત, ઉભરા ગામમાં, કા૦ ધ૦ પાંઉવાલાનો...... ૬૫૦
,, કાંકરાખાડી, બંચુબાઇ તે મે૦ હો૦ ફરેજરની બેઠીનો.............. ૬૯૬
,, કુંડીઆંણાં, જાંગીરજી રૂસતમજી મોદીનો.. ૬૫૫
,, દીનબાઇ તે જીવાજી ડાકટરની બેઠીનો... ૬૫૫
,, બરજોરજી મેહરવાનજી ફરેજરનો......... ૩૮૧
,, રાંદેલ, જમશેદજી દોરાબજી બાંમબોટ-વાલાનો............................ ૪૨૭

કેળવણી, પારસીઓમાં કેલાવલી:—
ઇંડીયન મેડીકલ સરવીસની પરીક્ષા, લંડન...... ૫૦૨, ૫૭૨, ૫૮૩, ૬૦૭, ૬૨૫, ૬૪૭, ૬૬૪, ૬૮૪, ૬૯૮
,, સીવીલ ઇનજીનીયરીંગની સનદી નોકરીનો અભ્યાસ કરવા ઇંગલંડ ગયલો પારસી... ૩૨૩
ઇનજીનીયરીંગ કાલેજ ૧૬૨, ૬૪૧
તેનો પાયો નાંખવાની ક્રીઆ...... ૧૬૨
તેમાં પસાર થયલાઓ............ ૬૧૯
એમ. એ., મધરાજ યુનીવરસીટીના............. ૪૪૩
એમ. ડી. બુરસલસના........................ ૫૭૨
,, સેંટ એનડરૂસ યુનીવરસીટીના...... ૭
એમ. એલ., મધરાજ યુનીવરસીટીના............ ૪૮૩
એલ. આર. સી. પી., એડીનબરોના........... ૬૮૧
,, તથા એલ. આર. સી. એસ., } ઇંગલંડના ૬૬૫
,, ગલાસગોના ૬૮૧
,, એડીનબરોના......૬૬૦, ૭૦૧
એલ. એફ. એસ. પી. એલ, ગલાસગોના........ ૬૬૦

સફે.

એલ. એમ. એંડ એસ. લંડનના ૬૩૩
એલ. એલ. બી., મધરાજ યુનીવરસીટીના.... ૪૪૩
એલ. એસ., એલ. આર. સી. પી., સ્કોટલંડના... ૬૩૪
એલફીનસ્ટન ઇનસ્ટીટયુશન..:.........૩૪, ૩૯, ૪૦૧
રૂપાંના ચાંદનું ઇનામ મેલવનારાઓ.... ૧૧૨, ૪૪૮, ૫૧૮, ૬૨૩
કલેર સ્કાલરો...........૪૨૩, ૫૯૧, ૭૦૫
નારમલ ,, ... ૬૧૯
રેસાલા લખવા માટે ઇનામ મેલવનારાઓ ૧૪૯, ૬૮૨
રોકડા રૂપીઆનું ,, ,, ... ૧૧૨
વેસ્ટ સ્કાલરો ૨૯૪, ૨૯૯, ૩૬૨, ૪૪૮, ૫૨૧, ૬૧૯
એલફીનસ્ટન કાલેજ.....................૯૪, ૧૮૧, ૬૨૭
તેનો પાયો નાખવાની ક્રીઆ........... ૧૮૧
સર સ્ટાફર્ડ નારથકોટ પ્રાઇઝ......... ૨૭૬
હોમજી ખરશેદજી પ્રાઇઝ.........૧૪૯, ૧૬૪, ૨૧૬, ૨૪૩, ૩૧૫, ૩૫૭
એલફીનસ્ટન નેટીવ એડયુકેશન ઇનસ્ટીટયુશન... ૩૪૨, ૫૫૦
ખેતીવાડીની પરીક્ષામાં પસાર થયલા.........૬૭૧, ૬૭૨
ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજ.........૧૨, ૩૧, ૬૦, ૧૧૨, ૧૭૫, ૨૪૨, ૩૧૪, ૩૩૯, ૩૫૬, ૩૮૭, ૪૩૮, ૪૬૬, ૫૧૮, ૫૫૩, ૫૮૦, ૬૨૩, ૬૬૪
પસાર થયલા તબીબો.........૧૨, ૩૧, ૩૩, ૧૭૫, ૨૭૬, ૩૩૯, ૫૮૦, ૬૨૧, ૬૨૪, ૬૩૪, ૬૬૧, ૬૮૨
એ કોલેજના ગુજરાતી વર્ગોની છેવટની પરીક્ષા... ૬૨૩, ૬૬૪
દખણના દુકાળ વખતે મજુરોની સારવાર કરવા મોકલેલા એ કાલેજના વીદયારથી............. ૬૨૩
આનડરસન સ્કાલરશીપ ૧૨, ૬૦, ૩૫૬, ૩૮૭, ૪૩૮, ૪૬૬, ૫૧૮, ૫૫૪, ૫૮૦, ૬૨૩, ૬૬૪
આરનોલડ સ્કાલરશીપ ૪૩૯
એલીસ ,, ...૧૭૮, ૫૧૮, ૫૮૧, ૬૮૨
,, પરાઇઝ ૩૫૭, ૪૭૮

સફે.

ટરનાક સ્કોલરશીપ..........૩૫૬, ૩૮૭, ૩૮૮, ૪૩૮, ૪૬૬, ૫૧૮, ૫૫૪, ૫૮૦, ૬૨૩, ૬૬૪

કાવશજી જાહાંગીરં લાટીન સ્કોલરશીપ..... ૨૪૩, ૩૧૪, ૬૬૨

કોબડન કલબ સીલવર મેડલ.............. ૬૮૨

ખાંન બાહદુર હોશંગ પ્રાઇઝ ૬૧૦, ૬૩૦

ગીબ્સ પ્રાઇઝ ૬૮૨

ગીલક્રીસ્ટ સ્કોલરશીપ.................. ૪૯૯

ચાનસેલર મેડલ..............૫૮૧, ૬૨૨, ૬૬૧

જામ શ્રી વીભાજી સ્કોલરશીપ ૫૧૮

જેમસ ટેલર પ્રાઇઝ ૬૬૧

જેમસ બરકલી ગોલ્ડ મેડલ એંડ પ્રાઇઝ... ૪૭૮, ૫૫૪, ૫૮૧

ડોશાભાઇ હોરમજજી કામા પ્રાઇઝ........ ૬૮૨

દી૦ મા૦ પીટીટ બુક ફંડ ૩૧૪

ન૦ મ૦ કામાજી સ્કોલરશીપ ૬૨૩

નારાયણ વાસુદેવ ,, ... ૬૮૨

ફેરીશ સ્કોલરશીપ ૧૨, ૩૧, ૩૫૬, ૩૮૭, ૪૩૮, ૪૬૬, ૫૧૮, ૫૮૦, ૬૨૩, ૬૬૪

ભાઉ દાજી પ્રાઇઝ ૫૦૨

માણેકબાઇ બેહરામજી છ૦ પ્રાઇઝ......... ૫૮૧

માણેકજી લીમજી ગોલ્ડ મેડલ...૩૧૫, ૩૫૨, ૩૫૭, ૩૮૯, ૬૭૦

મેકલીન સ્કોલરશીપ...૧૨, ૩૧, ૧૧૭, ૪૩૮, ૫૧૮, ૬૨૩

મેહરવાંનજી ફ૦ પાંડે સ્કોલરશીપ... ૫૫૭, ૫૮૧

રીડ સ્કોલરશીપ... ૧૨, ૩૧, ૪૩૮, ૪૬૬, ૫૧૮, ૫૮૦, ૬૨૩, ૬૬૪

વીલસન ફાઇલાલોજીકલ લેકચરશીપ ૨૮૦

સરકારી સ્કોલરશીપ ... ૧૨, ૧૭૫, ૨૪૭, ૨૭૧, ૩૧૪, ૩૫૬, ૩૮૮, ૪૩૮, ૫૧૮, ૫૫૪, ૫૮૦, ૫૮૯, ૬૨૩, ૬૬૪

સર જ. છ. ગોલ્ડ મેડલ...૧૨, ૩૧, ૪૩૮, ૫૧૮, ૫૮૦, ૬૨૩

સર જ. છ. મેટ્રીકલ પ્રાઇઝ... ૧૭૫, ૪૩૮, ૫૧૮, ૬૨૧, ૬૨૩, ૬૬૪

સર જોસફ આરનોલ્ડ સ્કોલરશીપ ૨૮૧

ગુજરાત પરાવીનશીયલ કાલેજ ૩૦૮

સફે.

ડાએરેકટર ઓફ પબ્લીક ઇનસ્ટ્રકશન ૭૭, ૧૨૮, ૧૧૨, ૧૧૩, ૨૨૫, ૨૬૨, ૨૯૬, ૩૩૩, ૩૭૬, ૪ ૮, ૪૫૧

ડીસ્ટ્રીક્ટ પલીડરો... ૨૮૩, ૪૦૦, ૪૮૭, ૫૨૪, ૫૬૦, ૫૮૬, ૬૨૬, ૬૩૬, ૬૬૮, ૬૭૭, ૬૮૮

ડીસ્ટ્રીક્ટ પલીડરોની પરીક્ષા લેનારો પા૦ પરીક્ષક... ૩૯૨, ૪૪૫

દખણ કાલેજ................................ ૧૨૮

તેને લગતી સુચણા......................... ૧૨૮

તેને લગની કમીટી........................ ૧૨૮

તેનો પાયો નાખવાની ક્રીયા......... ૧૨૮, ૧૩૦

દેશી ઓરતોને દાઇનો ધંધો શીખાડવાનો વર્ગ... ૪૨૯, ૪૩૮, ૬૪૩

તેમાં પસાર થયલી બાનુઓ........ ૪૬૨, ૫૧૮

દેશી માજીસ્ટ્રેટની પરીક્ષા...૫૧૦, ૫૨૮, ૫૬૪, ૫૯૨, ૫૯૩, ૬૩૭, ૬૭૨

નિશાલો, ગુજરાતી તથા જંદ અવસ્તા શિખાડવાની—

કરાંચી, પારસી બાળક શાળા.............. ૩૪૬

ગંડેવી, કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીની...... ૬૪૨

તારાપોર, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે ઉંઘાડેલી ૨૨

થાણા, જરથો૦ બાળકોને ધર્મની તથા ગુજરાતી શિખાડવાની...................... ૨૮૬

નવસારી, જરથો૦ છોકરાઓને જંદ અવસ્તા તથા બીજી કેળવણી આપવાની...... ૪૨૭

,, નવાજબાઇ તાતા નવસારી જ૦ છો૦ ની ૪૨૭, ૪૮૪

નારગોલ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે ઉંઘાડેલી ૨૨

પુણા, ધી ઝોરોઆસટરીઅન સ્કુલ......... ૨૬૯

,, કાંપમાં, જરથો૦ બાળકોને જંદ અવસ્તા તથા ગુજરાતી શીખવવાની... ૭૯

બીલીમોરા, રૂસતમજી પેશતનજી બીલીમોરીઆની........ ૩૫૦

ભરૂચ, જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાળ...... ૬૪૬

મુંબઇ, રૂસતમજી દાદાભાઇ બાપુની......... ૪૧૪

,, આ૦ કા૦ બામજીરે બાઇરોટ ઉંઘાડેલી............૬૪૮, ૬૭૧

,, ફરેલવાડી, શેરાબજી શા૦ બંગાલી કનયાશાળા ૪૫૧, ૪૫૨

,, કાંદાવાલા મોહલ્લાની, પારસી છોડીઓની ૬૫૧

,, ખેતવાડી, કા૦ જ૦ રેડીમનીની છોડીઓની...૨૫૨, ૪૨૬, ૫૧૨, ૬૪૭, ૭૧૬

,, જરથો૦ છો૦ નિશાળ મંડળીની..૪૪૨, ૬૬૨

સફે.

,, ભીંડીબજાર, મેહરવાનજી માણેકજી શેઠનાની.............. ૩૬૯, ૪૪૩

સુરત, ફુરસદ ગામમાં, દી૦ મા૦ પીટીટે ઉઘાડેલી ૬૩

,, ગોપીપરા નશરવાનજી પુજીઆજી સ્કુલ હાઉસ ૨૫૯

નેટીવ એડયુકેશન શોશાઇટી, બોંબે...૩૪૧, ૫૯૪, ૬૭૨

પબલીક સરવીસની પરીક્ષા.............. ૫૩૮, ૫૮૮

પરીક્ષક, એફ. ઇ. એ. ની (રસાયેણ શાસ્ત્રના)... ૪૭૯, ૫૧૯

,, મેટરીકની પરીક્ષામાં (તવારીખ અને ભુગોળના)................................ ૪૭૯

પરીક્ષા, વાવ્ય પ્રાંતોની હાઇ કોર્ટના પલીડરોની... ૫૩૮

પ્રીવીયસની પરીક્ષા, કેમબ્રીડજ યુનીવરસીટીની... ૬૩૪

ફરસટ એલ. સી. ઇ.... ૩૫૭, ૩૮૯, ૪૩૯, ૪૭૮, ૫૧૮, ૫૫૪, ૫૮૧, ૬૨૨, ૬૬૨, ૬૮૨

ફેલો ઓફ ધી રાએલ કાલેજ ઑફ સરજયનસ... ૭, ૪૫૧, ૬૧૫, ૬૨૪

બી. એ., આક્ષફરડ યુનીવરસીટીના.............. ૨૯૯

બારીસ્ટરની પરીક્ષા.............................. ૬૪

બારીસ્ટરો... ૨૫૧, ૨૯૯, ૩૦૫, ૩૫૨, ૩૫૮, ૪૩૨, ૪૪૧, ૫૬૩, ૬૩૪, ૬૭૦, ૬૯૫

પેહેલવેહેલા પારસી બારીસ્ટર.............. ૨૫૧

બોમ્બે મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટ........... ૮૬, ૧૧૨

બોરડ ઓફ એડયુકેશન, મુબઇની.................. ૩૯

બોરડીંગ સ્કુલ, ઇરાનમાં ઉઘાડેલી.............. ૧૧૬

મદરેસા—

નવસારી, સર કા૦ જા૦ જરથો. મદરેસા...... ૬૪, ૪૨૬, ૪૨૯, ૫૨૯, ૫૬૪, ૫૭૯, ૬૪૧, ૬૪૨, ૬૪૩, ૬૬૫, ૬૮૯

મુંબઇ, મુલ્લાં ફીરોજ મદરેસા ... ૩૪૨, ૫૦૦

,, સર જ૦ જી૦ ,, ... ૩૭, ૫૭, ૧૯૫, ૨૭૭, ૩૧૭, ૩૪૨, ૩૬૨, ૪૦૨

તેના પેહેલા વીદયારથીઓ...... ૫૭, ૫૭૨

ખ૦ ફ૦ પારખ સ્કાલરશીપ... ૨૭૭, ૩૬૨

ડો૦ સો૦ મુનશી ,, ... ૩૪૨

રોકડા રૂપીયાનું ઇનામ મેલવનારા... ૧૯૫

સર જ૦ જી૦ ફેલોશીપ........... ૨૭૭

સોનાના ચાંદનું ઇ. મેલવનારા...૧૯૫, ૨૭૭, ૩૬૨, ૫૭૨

સફે.

મુનસફ અને હાઇકોરટ પલીડરો...૪૦૧, ૪૪૩, ૪૮૪, ૫૨૪, ૬૩૬, ૬૬૧, ૬૭૭, ૬૮૮

મુનસફની પરીક્ષામાં પસાર થયલા પારસી...... ૨૮૩

યુનીવરસીટી, મુંબઇની...૩૩, ૫૯, ૬૨, ૧૧૧, ૧૪૯, ૧૯૨, ૨૧૫ ૨૪૨, ૨૭૬, ૩૧૫, ૩૫૭, ૩૭૬, ૩૮૯, ૪૩૯, ૪૭૮, ૫૧૮, ૫૫૪, ૫૮૦, ૬૨૧, ૬૬૧, ૬૮૨

તેના પારસી ફેલોઝ...૩૯, ૪૩, ૫૮, ૧૧૦, ૧૪૯, ૧૭૯, ૧૯૨, ૨૧૫, ૨૧૬, ૨૭૩, ૩૧૪, ૩૫૭, ૩૯૦, ૪૦૨, ૪૪૦, ૫૧૯, ૫૫૩, ૫૮૧, ૫૯૫, ૬૨૧, ૬૨૪, ૬૬૨

ફરસટ એકઝામીનેશન ઇન આરટસ, (એફ. ઇ. એ.) ૫૯, ૧૧૨, ૧૪૯, ૧૯૨, ૨૧૬, ૨૪૩, ૨૭૬, ૩૧૫, ૩૫૭, ૩૮૯, ૪૩૯, ૪૭૮, ૪૭૯, ૫૧૮, ૫૫૪, ૫૮૧, ૬૨૨, ૬૬૨, ૬૮૨

ફરસટ એલ. એમ. એંડ એસ...૩૩, ૫૯, ૧૧૧, ૧૪૯, ૩૫૭, ૩૮૯, ૪૩૯, ૪૭૮, ૫૧૮, ૫૫૪, ૫૮૧, ૬૨૨, ૬૬૨, ૬૮૨

બેચલર ઑફ આરટસ, બી. એ ૧૧૧, ૧૪૯, ૧૯૨, ૨૧૫, ૨૪૩, ૨૭૬, ૩૧૫, ૩૫૭, ૩૮૯, ૪૩૯, ૪૫૩, ૪૭૮, ૫૧૮, ૫૫૪, ૫૫૯, ૫૮૧, ૬૧૬, ૬૨૨, ૬૩૬, ૬૬૧, ૬૮૨, ૭૦૨

બેચલર ઑફ લાઝ એંડ લીટરેચર, (એલ એલ. બી.) ૨૭૬, ૩૧૫, ૩૫૭, ૪૩૯, ૪૭૮, ૬૨૧, ૬૩૬, ૬૬૧, ૬૮૨

માસટર ઑફ આરટસ, (એમ. એ.) ૧૪૯, ૨૧૫, ૨૪૩, ૨૭૬, ૩૧૫, ૩૫૭, ૩૮૯, ૪૩૯, ૫૫૪, ૫૫૯, ૫૮૦, ૬૨૧, ૬૩૬, ૬૬૧

મેટ્રીકયુલેટ થયલા...... ૫, ૧૧, ૩૩, ૫૯, ૧૧૨, ૧૪૯, ૧૯૨, ૨૧૬, ૨૪૩, ૨૭૬, ૩૧૪, ૩૫૭, ૪૩૯, ૪૭૯, ૫૧૮, ૫૧૯, ૫૫૪, ૫૫૫, ૫૫૯, ૫૮૨, ૫૮૯, ૬૨૨, ૬૬૨, ૬૮૨, ૬૮૩

સફે.

ફેંચ લેડીઝ ઇનસ્ટીટ્યુશન...... ...... ૪૩
લાઇસેનશીએટ ઑફ મેડીશીન, (એલ એમ. એંડ એસ.) .. ૪૨૯, ૪૭૮, ૫૧૮, ૫૫૪, ૫૮૦, ૬૨૧, ૬૬૧, ૬૮૨
" ઑફ ધી રએલ કાલેજ ઑફ ફીઝીશીઅનસ, (એલ. આર. સી. પી.... ૪૬૬, ૫૭૨, ૫૮૯
" ઑફ શીવીલ ઇનજીનીઅરીંગ, (એલ સી. ઇ.)... ૫૧૮, ૫૫૪, ૫૮૦, ૬૨૧, ૬૬૧, ૭૦૪

લો-આશીશીએશન...... ૪૮૨
લો-ક્લાસ, સરકારીમાંથી પસાર થયલા વકીલો... ૨૫, ૪૦, ૫૧, ૫૫, ૧૦૧, ૧૬૪, ૧૭૮, ૨૧૭, ૨૮૦, ૩૧૪, ૩૨૩

લંડન યુનીવરસીટી કાલેજ...... ૩૧૭, ૪૫૨
" " ના મેટ્રીક્યુલેટ...... ૧૨૧, ૫૭૧
વેટરીનરી કાલેજ...... ૫૧૨
એના સંજોગમાં પેથા-બેક્ટીઓલોજીકલ લેબોરેટરી ૫૧૨

વોર્ડ રૂમ, યાને જીવનમાં લખવાની પરીક્ષા... ૬૬૭
સ્કુલો, ઇંગ્રેજી તથા એંગલો વર્નાક્યુલર :-
અમદાવાદ, બેરામજી જી૦ મેડીકલ સ્કુલ... ૨૯૭
ઉદવાડા. દેરાબજી પેસતનજી માસ્તરાણાની... ૪૯૫, ૬૯૬
કરેલી, કા૦ બા૦ રેડીમનીની ઇંગલીશ સ્કુલ......૮૧, ૧૪૨

સફે.

મુંબઇ, એલેક્ઝાંડ્રા નેટીવ ગ૦ ઇ.ઇ.... ૧૪, ૧૯, ૧૪૧
તેના મકાનનો પાયો નાખવાની ક્રીઆ... ૧૩૦, ૧૩૧
મુંબઇ, આસફેડ હાઇ સ્કુલ......૩૯૨, ૪૧૬
" એંગલો વર્નાક્યુલર સ્કુલ...... ૨૦૬
" ખેતવાડી, નરીમા૦ છોકરીઓની ૧૯૧
" ગોવાલીઆ તલાવ, પેશતનજી અને બ. ક. કામાજીની ઇંગ્રેજી...... ૧૨૧
" ચંદનવાડી, ચંદનવાડી હાઇ સ્કુલ ૩૭૧, ૩૮૨
" જીવનજી ઓ૦ માસ્તરની...... ૨૯૨
" દેશી છોડીઓને ઇંગ્રેજી કેળવણી માટે થયેલું ફંડ...... ૧૪
તેમાં નાણાં ભરનારાઓની સભા..... ૧૪
" પ્રોપ્રાએટરી સ્કુલ, કોટની......૩૯, ૫૯૯
" ફીમેલ નાર્મલ સ્કુલ...... ૨૯૪
તેમાં પારસી સ્કોલરશીપો...... ૨૯૪
" ફોર્ટ ઇંગલીશ એંડ ગુજરાતી સ્કુલ ૨૦૬
" ફોર્ટ હાઇ સ્કુલ...... ૧૯૨
" બોમ્બે હાઇ " ૩૭૨, ૩૮૨
" મઝગામ, ધનજીભાઇ ફ૦ પટેલની ૪૮
" હાઇ સ્કુલ...... ૩૯૨, ૪૧૬
" માણેકજી નવરોજજી ભરૂચાની ૬૬૬, ૧૯૩, ૪૨૧
" રૂ૦ ર૦ ભરૂચા તથા ન૦ કા૦

સફે.

રતનાગીરી, સ્કુલ ઑફ઼ ઇનડસ્ત્રી......૧૧૮, ૬૪૧
વલસાડ, રૂ. જ. જી. એ ઉઘાડેલી, ઇંગલીશ સ્કુલ......................૧૨૭, ૪૦૪
વાંદરા, બોરડીંગ સ્કુલ........૪૪૩, ૬૦૬, ૬૫૧
એને લગતી કમીટી........... ૪૪૪
એ સ્કુલને માટે કાઢેલી લોટરી... ૪૪૪
સુરત, ફરામજી મો. વકીલ તથા બ. ન. વકીલે ઉઘાડેલી.................... ૨૪૧
,, શાહપુર, ઇંગ્રેજી બ્રાંચ સ્કુલ...... ૮૨
,, ,, ઇંગ્રેજી શીખાડવાની સ્કુલ... ૩૮૩
,, શો. જ. જી. હાઇ સ્કુલ... ૩૮૮
સર કા૦ જા૦ યુનીવરસીટી હોલ...૨૧૮, ૪૭૯, ૫૧૯, ૫૫૯, ૬૪૧
તેનો પાયો નાંખવાની ક્રીઆ......... ૨૭૨
સાસુન મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટ.....૧૩૫, ૪૧૪, ૬૩૫
સીવીલ સરવીસની પરીક્ષા...............૪૯૬, ૫૮૯
એ પરીક્ષામાં પસાર થયલો પેહેલો પારસી........................... ૪૯૬
સીવીલ સરવીસની પરીક્ષાનો અભ્યાસ કરવા ઇગ્લંડ ગયલો પારસી.......... ૩૬૨
તેને મલેલી નીરાસી....... ૩૬૨
સોલીશીટરો, ઇગલંડમાં પસાર થયલા.......... ૬૮૪
સોલીશીટરોની પરીક્ષા, હાઇ કોરટના... ૩૨૯, ૩૮૧, ૪૧૮, ૪૩૮, ૫૨૭, ૫૭૫, ૬૨૦, ૬૩૬, ૬૬૧, ૬૬૯
પેહેલ વેહેલો પારસી સોલીશીટર........ ૪૪૧
હાઇ કોરટના પલીડરોની પરીક્ષા લેનારો પા૦ પરીક્ષક ૩૫૭
હાસપીટલ આપરેનટીસીસ ૫૮૦
હીંદુસ્તાનના જંગલ ખાતાંની પરીક્ષા, લંડનની... ૨૨૨
તેમાં પસાર થયલા ઉમેદવારો......... ૨૨૨

ખુનો, પારસીઓનાં થયલાં:—
ઇરાન, યઝદમાં, રસીદ મેહરબાન ઇરાનીનું ૫૧૦
તારાપોર, એક પારસીનું તેના ભાઇએ......... ૩૮૭
નવસારી, પાતકવાડી, એક પારસી બાઇનું ૪૪૧
નાદોદ, એક પારસીનું ભીલ લોકોએ કીધેલું...... ૪૬૧
પંજાબ, એક પારસી તથા તેની ધણીયાણીનું...... ૩૦૧
મુંબઇ, એક પારસી બગી હાંકનારનું........... ૬૫૧
,, કા૦ પરેલના મોહલ્લામાં, બે પારસી બાઇઓના................ ૪૮૦
,, કુમાર ટુકડા નજદીક, એક વેશીયાનું, પારસીએ કરેલું............ ૪૫૮
,, ખેતવાડી, એક પારસીએ પોતાની સાવકી માતાનું......... ૪૪૩
,, ધોબીતલાવ, એક પારસીનું......... ૫૩૩
,, બેક બેના કીનારા આગલ, એક પારસીનું... ૬૧૪

ખેતાબો, પારસીઓને મલેલા—
ખાનબહાદુરના, અરદેશર ખરશેદજી શેઠનાને...... ૫૪૦
,, એદલજી પેશતનજી ધાસવાલાને... ૩૪૦, ૫૨૨
,, કાવસજી નશરવાંનજીને......૪૧૩, ૫૩૯
,, ખરશેદજી રૂસતમજી થાંનેવાલાને... ૫૭૯
,, જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆને... ૫૭૯
,, દસ્તુર હોશંગજી જા૦ જામાસ્પ આશાનાને.............૬૦૯, ૬૧૮
,, દાવર રૂસતમજી ખરશેદજી મોદીને... ૫૭૯
,, નશરવાંનજી ખરશેદજી નગરવાલાને... ૫૭૯, ૬૧૧
,, નોશેરવાંનજી જા૦ જામાસ્પ આશાનાને.......... ૨૩૮
,, પદમજી પેશતનજીને.......... ૨૪
,, પેશતનજી જાગીરજી તાલેયારખાંને...૫૭૯
,, પેશતનજી શોરાબજી પુણાવાલાને... ૨૪
,, ફરામજી નશરવાંનજી શેઠનાને...... ૭૦૧
,, બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજરને ... ૩૪૪
,, બહમનજી શોરાબજી તારાપોરવાલાને ૫૭૯
,, બેહરાંમજી દાદભાઇ રેજીસ્ટ્રારને... ૬૮૮
,, મનચેરજી કાવસજી મરઝબાનને... ૫૭૯
,, રૂસતમજી શોરાબજી દલાલ, ભરૂચવાલાને.......૫૭૯, ૬૭૪
ખાનસાહેબના, ખરશેદજી પાલણજી લાલકાકાને... ૩૪૪
,, જમશેદજી રતનજીને........ ૪૯૯
,, ડોશાભાઇ હોરમસજી ડોસાવાલાને... ૩૦૮
,, દાદાભાઇ શાપુરજીને....... ૨૨૮
,, ફરદુનજી પેશતનજી વરીઆવાને... ૫૦૫
,, બેજનજી શોરાબજી ગોરવાલાને... ૫૦૦
નાઇટ ઓફ઼ ધી આરડર ઓફ઼ ટારીસ એન્ડ એસપાડાનો, રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇને.......૧૨૫, ૪૦૪, ૪૦૫

સફે.

નાઇટહુડનો, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીને...૩૭૯, ૪૧૫, ૬૪૦

ફ્લંગપરાજ ધરમખરીજનો, ખરશેદજી પેશતનજી વાલાને.. ૨૩૩

શમસ-ઉલ-ઓલમાનો, દસ્તુર હો૦ જા૦ જામાસ્પ આશાનાને.. ૬૧૦

સી. એસ. આઇ. નો, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીને ૨૮૯, ૬૪૦

,, દોશાભાઇ ફ્રામજી કરાકાને......... ૫૭૯

,, દસ્તુર બહેમનજી જા૦ જામાસ્પ આશાનાને ૬૫૮

,, ખેહરાંમજી જીજીભાઇને........... ૫૫૩

,, સર જમશેદજી જી. બારોનેટને...૩૬૪, ૫૯૬

હુંવાંગ પરદીસ ધરમખાંનીજનો, ખરશેદજી પે૦ લાલાને.. ૪૫૪

ખેતીવાડી, જુવો ઉદયોગ.

ગગરના—

ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૧ ના ૨૬
,, ૧૮૬૨ ના ૫૨
,, ૧૮૬૩ ના ૮૪
,, ૧૮૬૪ ના ૧૩૬
,, ૧૮૬૫ ના ૧૭૨
,, ૧૮૬૬ ના ૨૧૨
,, ૧૮૬૭ ના ૨૩૮, ૨૩૯
,, ૧૮૬૮ ના ૨૭૩
,, ૧૮૬૯ ના ૩૧૧
,, ૧૮૭૦ ના ૩૫૩
,, ૧૮૭૧ ના ૩૮૫
,, ૧૮૭૨ ના ૪૩૬
,, ૧૮૭૩ ના ૪૬૪
,, ૧૮૭૪ ના ૫૧૬
,, ૧૮૭૫ ના ૫૫૧
,, ૧૮૭૬ ના ૫૭૬, ૫૭૭
,, ૧૮૭૭ ના ૬૧૬
,, ૧૮૭૮ ના ૬૫૭
,, ૧૮૭૯ ના ૬૮૦
,, ૧૮૮૦ ના ૭૦૬, ૭૦૭

સફે.

ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાંથી પસાર થયલાઓ, જુવે કેળવણી.

ઘાહંબારો—

ઉદવાડા, જમશેદજી હોરમજજી લાકડાંવાલાનો... ૬૬૬
કલકતા, કદમી તથા શેહે૦ અંજુમન૦ ઘાહંબાર ૯૬
,, ૨૦ કા૦ બનાજીના ઘાહંબારનું ફંડ ૯૬
ભરૂચ, જમશેદજી હોરમજજી લાકડાંવાલાનો...... ૬૬૬

ચોપાનીઆં, માસીક, પારસીઓએ પરવરતાવેલાં:—

ખ્રીસ્તી ધર્મનું ખોટારૂં ૫૩૪
ગુલ અફશાંન........................ ૬૪૭
જરથોસ્તી અભીયાસ ૧૭૮
દુભાશીઓ ૨૭૮, ૩૪૪
તનદરેસ્તી ૨૧૬
નુરે એલમ ૩૫૫
પશુ રક્ષક........................ ૫૧૩
ફુરસદ........................ ૪૩૯
બાળોદય ૫૯૦
વિદ્યા મિત્ર........................ ૪૬૬
સુખ દુઃખનો સાથી ૬૩૧
સેરે દેલહા........................ ૪૪
જ્ઞાન વર્ધક........................ ૪૪૯

જનમ, પારસીઓમાં થયેલાં:—

ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં........................ ૨૧૨
,, ૧૮૬૭ માં........................ ૨૩૮
,, ૧૮૬૮ માં........................ ૨૭૩
,, ૧૮૬૯ માં........................ ૩૧૧
,, ૧૮૭૦ માં........................ ૩૫૩
,, ૧૮૭૧ માં........................ ૩૮૫
,, ૧૮૭૨ માં........................ ૪૩૬
,, ૧૮૭૩ માં........................ ૪૬૪
,, ૧૮૭૪ માં........................ ૫૧૫
,, ૧૮૭૫ માં........................ ૫૫૧
,, ૧૮૭૬ માં........................ ૫૭૬
,, ૧૮૭૭ માં........................ ૬૧૬
,, ૧૮૭૮ માં........................ ૬૫૬
,, ૧૮૭૯ માં........................ ૬૭૯
,, ૧૮૮૦ માં........................ ૭૦૬

સફે.

જરમન ઓરીએનટલ શોશાઇટી, નો પારસી મેંમબર........................ ૧૩૧

જશનો, પારસીઓએ કરેલાં જાહેર—

કયેસરે હીંદના ખેતાબની ખુશાલીમાં પારસીઓએ જુદે જુદે ઠેકાણે........................ ૫૭૯

કરેલવાડી, મે૦ ફ૦ પાંડેની ધરમશાલા ખુલ્લી મુકી તેની ખુશાલીમાં ૧૮૨

કાંદાવાલાં મોહલ્લાની દરેમેહરમાં હો૦ મા૦ સીંગારાએ કરેલું........................ ૨૩૨

કોલાબાની પાંડે સેનીટેરીયમ ખુલ્લી મુકી તેની ખુશાલીમાં........................ ૧૬૯

ડુંગરવાડીના કેસમાં પારસીઓ જીત્યા તેની ખુશાલીમાં ૪૫૦

પ્રીનસ ઓફ વેલ્સની માંદગી દુર થવાથી હીંદુસતાનમાં જુદે જુદે ઠેકાણે................૩૯૬, ૩૯૭

પ્રીનસ ઓફ વેલ્સ સખત માંદગીમાંથી સાજો થયો તેની ખુશાલીમાં........................ ૩૯૬

પુણા, પ્રીનસ ઓફ વેલ્સની માંદગી દુર થવા માટે ૩૮૨

મજગામની ના૦ જ૦ ગજદરની દરેમેહેર પરહાવી તેની ખુશાલીમાં........................ ૨૨૫

મુંબઇ, ખેતવાડી, પાલણજી કામાની અગીયારી તથા કામાબાગની ખુશાલીમાં......... ૨૯૧

તેમાં વંચાયલો અંજુમન પત્ર.. ... ૨૯૧

,, ગ્રાંટરોડ, શો૦ હો૦ રાનજીની દરેમેહર પરહાવી તેની ખુશાલીમાં............ ૨૫૧

,, શાહજાદા પ્રીનસ ઓફ વેલ્સની માંદગી દુર થવા માટે........................ ૩૮૨

શેર સત્તાનું વાદળ દુર થવા માટે............. ૧૯૮

દેશાવરોમાં ધર્મ ખાતાં સ્થાપતી વખતે—

અમદાવાદ, શો૦ જ૦ જી૦ ની ધર્મશાલા ખુલ્લી મુકી તેની ખુશાલીમાં........................ ૧૭૭

અહમદનગર, અંજુમનનું દોખમુ બંધાવયું તેની ખુશાલીમાં ૧૮૩

આકોલા, દરેમેહર ખુલ્લી મુકવાની ખુશાલીમાં... ૩૦૫

કલકતા, શેર સતાની ખુવારી નાબુદ થવા માટે... ૧૯૮

નવસારી, નોશેરવાન બાગ ખુલ્લો મુકવાની ખુશાલીમાં ૨૫૪

,, રૂપાંના આફરગાનીયામાં આતશ તખ્તનશીન કરવાની ખુશાલીમાં......... ૨૧૦

સફે.

,, શોરાબ બાગ ખુલ્લો મુકવાની ખુશાલીમાં........ ૨૪૫

પુણા હોરમજજી શોરાબજી તાડીવાલાની ધર્મશાલા ખુલ્લી મુકવાની ખુશાલીમાં............... ૩૦૨

વરોડરા, શગડી તથા મકાન ખુલ્લાં મુક્યાં તેની ખુશાલીમાં ૭૯

સુરત, એલાવ ગામની દરેમેહર ખુલ્લી મુકવાની ખુશાલીમાં... ... ... ૩૦૯

,, ગોપીપરામાં ધર્મક્રીઆ કરવાનું મકાન ખુલ્લું મુકવાની ખુશાલીમાં.............. ૨૦૧

વરસાદ નહી પડવાથી મુંબઇમાં કીમેલાં:—

ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૩ માં........................ ૪૮

,, ૧૮૭૭ માં..................... ૫૯૭, ૬૦૬

જાગીરો, પારસીઓને ઇનામમાં મળેલી:—

ખરશેદજી પેશતનજી લાલાને, જમીન, સાએમની સરકાર તરફથી..................... ૪૫૪

ફરામજી જમશેદજી બખશીને, જમીન, મુંબઇ સરકાર તરફથી........................ ૪૯૮

મોદી ખુરશેદજી જમશેદજીને, રાલેજ ગામ, પેશવાઇ તરફથી ૫૧૪

રૂસતમજી ફરામજી દીવેચાને, માંવલ અને મરોલી ગામ, ઇંગ્રેજ સરકારે........................ ૭૦૨

જાગીરો, પારસીઓએ થોકે લીધેલી:—

ઇંગ્રેજ સરકાર પાસેથી.

રતનજી એદલજી બાટલીવાલાએ, ધાતકોપરનું ગામ...૪૪૫

હોરમજજી બહમનજી વાડીઆએ, મરોસી, મોહેલી, મરોલ, આસીઆ, પેનકોલ, કુરલા, શાર, કાલીન અને પરજાપુરનાં ગામો........................ ૪૦

જીયાફતો, પારસીઓએ આપેલી:—

અરદેશર હો૦ વાડીઆના બાનુંએ, કોનવેંટ અને પેનશનરસ સ્કુલના બાળકોને.............. ૬૫૪

ખ૦ રૂ૦ કામાજીએ, મારટીન હાકીંગને (ઇવનીંગ પારટી)... ... ... ૧૮૦

દમણ, રૂ૦ જ૦ જી૦ એ, દમણના ગવરનર રેસાલા અને બીજા આગેવાનોને........ ૯૪

દીનશાહજી મા૦ પીટીટે ઇવનીંગ પારટી......... ૪૦૦

ધનજીભાઇ ખરશેદજી સરાફે, સર અરસ્કીન પેરીને (નાચ)........ ૪૮૦

સફે.

ધ૦ ફ૦ પટેલે, આ૦ ડબલ્યુ. ઇ. ફ્રીઅરને ૧૪૯
,, ગોવાના ગવરનર જનરલને, (ગાયનની બેઠક)...... ૩૬૧
નવસારી, શે૦ એ૦ વજીફદારે, ડા૦ હાઉગ તથા દ૦ હોશંગજી જા૦ જામાસ્પ આશાનાને...... ૯૨
નોશરવાનજી જા૦ જામાસ્પઆશાનાએ, નામદાર નીજામને...... ૫૭૫
પ્રીનસ ઓફ વેલ્સના લગનની ખુશાલીમાં (૮૦૦૦) વીદયારથીઓને...... ૬૧
પુણા, ખા૦ બા૦ પદમજી પેશતનજીએ, ખંડેરાવ માહરાજાને... ...... ૯૧
બ૦ મ૦ ફ્રેજરે સુરતના સર્વે ઇંગ્રેજ ગ્રહસ્થો અને બાનુઓને...... ૬૬૬
બ૦ શે૦ લાહેવાલા અને શે૦ બે૦ કોહલાએ, મી૦ યંગને...... ૧૨૮
બેહરાંમજી જીજીભાઇએ, ગવરનર સર સેમોર ફીટઝ-જરાલડને વંદરા મધે લેંડસ એંડ આગલ। પોતાના બંગલામાં...... ૩૬૨
,, ,, મો૦ કેસેલીયો અને સીનોર ડી૦ અગીઆરને આફટરનુન પારટી... ૬૮૫
,, ,, સર સેમોર ફીટઝજરાલડને,(બોલ)...... ૪૦૧
મા૦ કા૦ દમણવાલાએ, ગોવાના ગવરનર જનરલને બૉલ...... ૩૬૧
,, લગનપર, દમણના ગવરનરને બૉલ...... ૨૪૭
મા૦ ખ૦ શરાફે, સર બારટલ ફ્રીયર અને તેના રેસાલા તથા બીજા આગેવાનોને નાસ્તો,...... ૧૪૨
સર જ૦ જી૦ એ, આ૦ એમ. એચ. સ્કાટ તથા બાનુને...... ૧૨૯
,, ખંડેરાવ માહરાજાને (નાચ)... ૯૧, ૫૯૫
,, ડયુક ઓફ એડીનબરોને ખાણું...૩૨૨, ૫૯૬
,, ભોરના રાજાને...... ૧૦૪
,, મી૦ એ. રાજરસને (ઇવનીંગ પારટી)...... ૬૯૧
,, સર બારટલ ફ્રીયરને (બોલ)...... ૪૫
સર જ૦ જી૦ એ, સર રીચરડ ટેમપલને (સફલ સફર)... ... ... ૬૮૬

જીયાફતો, પારસીઓને આપેલી—

ખા૦ બા૦ દસ્તુર નો૦ જા૦ જામાસ્પઆશાના તથા ભાઇઓને, નીજામ સરકારે... ... ... ૫૮૫
દ૦ હોશંગજી જા૦ જામાસ્પઆશાનાને, બઝમના સભાસદોએ... ... ...૬૦૯, ૬૧૦
પેશતનજી શેરાબજીને, પુણાના જરથોસ્તીઓએ... ૨૪
ફાનસી ડરેસ બૉલ, ઇંગ્રેજોએ આપેલો... .... ૪૬૭
૨૦ જ૦ જી૦ ને, રાજેશ્રી કૃષ્ણજી ગોવંદજી ડેમપાએ (બૉલ)... ... ... ૧૭૮
,, ગોવાના ગવરનર જનરલે, સરકારી મેહેલમાં (બૉલ)...... ૧૭૮
સ૦ જ૦ જી૦ ને, અરદેશર, નશરવાંનજી, અને હો૦ ખ૦ દાદીશેઠે...... ૩
,, ખા૦ બા૦ પેશતનજી શેરાબજીએ પુણામાં...... ૩
,, માહરાણી વીકટોરીયાએ (સ્ટેટ બૉલ) ૫૯૫
,, લારડ પામરસ્ટને, ઇંગલંડ, પોતાના મેહેલમાં (બૉલ)...... ૫૯૫

જીયારતગાહ, ઇરાનની ખાતુનબાનુની...... ૫૫૭

જાઇંટ સ્ટાક કંપનીઓ,

અકબર કોટન પ્રેસ કું૦ ......૮૬, ૨૯૬
અમદાવાદ યુનૈટેડ પ્રીંટીંગ એંડ જનરલ એજનસી કું૦ ...... ૨૪૦
અલાએનસ સ્પીનીંગ કું૦......૧૩૭, ૪૨૮, ૫૨૩, ૫૭૮
અલેકજાંડરા જનરલ કરેડીટ એંડ ફીનાનશીયલ આશોશી૦ ...... ૧૭૩
,, પ્રેસ કું૦......૧૩૭, ૨૧૪, ૩૮૬, ૪૪૨
,, સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦...... ૩૮૬
આએરન શીપ કું૦ ...... ૧૩૮, ૪૨૮
આરકરાઇટ કોટન મીલસ...... ૮૫, ૧૭૩
આલબરટ પ્રેસ કુંપની ઓફ કરાંચી...... ૨૧૪, ૨૪૦, ૪૨૦, ૬૮૧
,, મીલસ કું૦...... ૨૪૦, ૨૭૫, ૩૯૧, ૪૨૮, ૪૩૭, ૪૬૫, ૫૫૨, ૫૭૮
ઇંડીઅન પ્રેસ કું૦...... ૫૫૨
ઇનલાંડ કમરશીયલ આશોશીએશન ૮૫
ઇમપીરીઅલ કોટન પ્રેસ કું૦...... ૨૧૪, ૨૯૬
ઇસ્ટ ઇંડીઆ પ્રેસ કું૦......૮૫, ૧૩૮, ૫૫૬
,, શીપીંગ કું૦ ...... ૧૩૮
,, સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦...૨૬, ૧૫૪
ઉમરાવતી કાટન મીલસ કું૦ ...... ૫૧૭
એંગલો ઇંડીઅન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦......૬૧૮

સફે.

એંગલો ઈંડીઅન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦... ૬૧૮
એપોલો પ્રેસ કું૦.....૧૩૭, ૧૭૩, ૨૧૪, ૪૦૪, ૪૩૭, ૪૬૫, ૫૫૨
,, બોનડેડ વેરહાઉસ કું૦........... ૧૭૩
એમપ્રેસ ઓફ ઈંડીઆ મીલ.................... ૬૪૭
એલફીનસટન ફીનાનશીયલ આશોશીએશન ઓફ ઈંડીઆ........................ ૧૭૪
,, લાંડ કું૦.................... ૫૩, ૩૭૩
,, ,, એંડ પ્રેસ કું૦........... ૧૩૮
એશીઆટીક ટરેડીંગ કું૦........................ ૨૧૪
,, ફીનાનશીયલ આશોશીએશન...૧૭૩, ૪૨૮
ઓઇલ પ્રેસીંગ કું૦ .... ૧
ઓરીએનટલ શીપ ઓઇંગ આશોશીએશન...૮૫, ૬૧૯
,, સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦.....૨૬, ૫૩, ૮૬, ૧૩૮, ૨૧૪, ૨૪૦, ૨૫૨, ૨૭૫, ૩૫૫, ૫૦૨, ૫૧૭, ૫૫૬, ૫૫૭, ૫૭૮, ૫૮૧, ૬૧૮, ૬૮૧
કમરશીયલ ફીનાનસ એંડ સ્ટોક એક્ષચેંજ...... ૧૭૪
કરાંચી પ્રેસ કું૦ .... ૮૫
,, લાંડીંગ એંડ શીપીંગ ૮૫, ૪૩૭, ૫૧૭
કાટન કલીનીંગ, સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ ... ૪૧૭, ૫૨૬, ૬૪૫
કુરલા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦......૨૬, ૮૫, ૧૩૮, ૨૧૪, ૨૭૫, ૪૦૨, ૫૫૨, ૫૭૮, ૬૧૮
કોલાબા કું૦...૧, ૫૩, ૮૫, ૨૪૦, ૨૭૫, ૩૧૨, ૪૩૭
,, પ્રેસ કું૦...૧, ૫૩, ૧૬૧, ૧૭૪, ૨૧૪, ૩૮૬, ૪૦૧, ૬૩૯
,, લાંડ કું૦..........................૧૩૭, ૪૦૧
,, સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦........૫૫૨, ૬૫૮
ખાનદેશ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦........... ૫૭૮
ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦...૨૬, ૧૩૮, ૧૭૪, ૨૦૮, ૨૪૦, ૩૮૬, ૪૨૮, ૪૩૭, ૪૬૬, ૫૨૩, ૬૫૮
ગુજરાત ઓઇલ કું૦ (ગોદરા)........ ૨૪૦, ૫૪૦
,, કોટન કલીનીંગ કું૦................... ૨૭૫
ગોવા કારી કું૦................ ૧૩૮, ૧૭૪, ૨૧૪
જયારજ ધી થરડ જુટ એંડ વુલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦...................... ૧૭૪, ૨૯૬
જાફરઅલી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦ (સુરત)... ૮૫, ૧૭૮, ૨૧૪, ૨૪૦, ૫૨૬, ૫૫૩, ૬૧૮

સફે.

જોઇંટ ટરેડ કું૦......................... ૧૫૭
ટરીચર એંડ કું૦...................... ૧૩૮, ૪૨૮
ટીનાવલી પ્રેસ કું૦............. ૧૩૮, ૨૪૦, ૪૨૮
થાકર એંડ કું૦................................ ૬૮૬
થાસ્ટલ મીલ કું૦............................ ૪૬૩
દીનશાહ પીટીટ મીલસ......................... ૬૭૭
ધરમસી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦........... ૩૧૨
નડીઆડ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦........... ૫૧૭
ન્યુ ઇસ્ટ ઈંડીઆ પ્રેસ કું૦..................... ૫૫૨
,, કોલાબા કું૦.............. ૫૫૨, ૫૭૮, ૬૫૮
,, ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦... ૬૧૮
,, ધરમસી પુંજાભાઇ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦............૫૫૨, ૫૫૬, ૫૭૮, ૬૨૮, ૬૬૯
,, ખીશાર કું૦.................................. ૫૭૮
નરસી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦.............. ૬૧૮
નીકલ પ્રેસ એંડ મેન્યુફેક્ચરીંગ કું૦.......... ૬૧૮
નેશનલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦...... ૫૧૭, ૫૫૩
પ્રીનસ ઓફ વેલ્સ પ્રેસ કું૦...............૮૬, ૫૭૮
,, શીપીંગ કું૦.............. ૮૫
,, સ્પીનીંગ કું૦........૧૫૪, ૬૮૧
પેપર માન્યુફેક્ચરીંગ કું૦...................... ૧
પોરટ કાનીંગ લેંડ કું૦........................ ૩૮૬
,, લેંડ ઇનવેસ્ટમેંટ રેકલેમેશન એંડ ડાક કું૦........................ ૧૭૪
,, એંડ લેંડ ઇમપરૂવમેંટ કું૦... ૫૫૩, ૬૧૮
ફરામજી કાવશજી પેટંટ પ્રેસ કું૦...૮૫, ૩૧૨, ૪૬૫
ફ્રીઅર પ્રેસ કું૦............................૮૫, ૧૭૪
,, લાંડ કું૦.....................................૨૭૫
,, ,, એંડ પીઅર કું૦........૩૧૨, ૩૫૫, ૩૭૩, ૫૫૨
,, ,, ,, રેકલેમેશન કું૦...........૧૭૪, ૨૪૦
ફલેમીંગ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦......૫૧૭, ૬૭૭
ફીનાનશીયલ આશોશીઅશન ઓફ ઈંડીઆ એંડ ચાઇના.. ૪૦૪
ફ્રેન્ચ પ્રેસ કું૦.................................. ૬૫૮
ફ્રોર્ટ પ્રેસ કું૦......૮૫, ૧૩૮, ૧૭૪, ૨૧૪, ૫૫૨, ૬૧૮
બ્રોકરસ લોન ડીસકાંઉટ એંડ બેંકીંગ કુાં૦...... ૮૬
બાસીન શુગર કુાં૦................૧, ૫૩, ૮૬, ૪૨

સફે.

બોમ્બે આઇલ વરકસ કું૦.......................... ૧૭૩
,, આઇસ માન્યુફેક્ચરીંગ કું૦......... ૬૮૧
,, એંડ કોરટ કાફી પલાનટેશન કું૦...... ૧૩૭, ૬૧૯
,, એંડ ટરેમવે રેકલેમેશન કું૦......... ૧૭૪
,, એંડ માહીમ ફીનાનશીયલ કારપોરેશન... ૧૭૩
,, કાટન કલીનીંગ કું૦............... ૪૬૩
,, ,, જીનીંગ કું૦...........૮૫, ૪૨૮
,, કોનત્રાકટ એંડ બીલડીંગ કું૦..... ૧૩૭, ૪૨૮
,, કોરટ એંડ રીવર સ્ટીમ નાવીગેશન કું૦.......................... ૮૬
,, ગ્રેન કું૦.......................... ૧૩૭
,, ટરેડીંગ એંડ બેકીંગ કું૦......૮૫, ૧૫૪, ૨૯૬
,, પીઅર કું૦...................૧, ૨૬, ૪૦૨
,, પ્રેસ કું૦...૮૬, ૧૩૭, ૩૮૬, ૪૬૫, ૫૫૬
,, ફીનાનસ કારપોરેશન.................. ૧૭૩
,, બરમા ટરેડીંગ કારપોરેશન......૧૩૭, ૪૩૭, ૬૮૧
,, બોનડેડ વેર હાઉસ કું૦............. ૧૩૭
,, મીકાનીકસ બીલડીંગ કું૦......૧૩૭, ૫૫૨
,, મેડીસીન શોશાઇટી.................. ૨૬
,, રેકલેમેશન કું૦...................૧૩૭, ૧૭૩
,, સ્ટીમ નેવીગેશન કું૦......૧, ૩૭૮, ૬૩૩
,, સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦..... ૧૩૭, ૪૬૩, ૪૭૯
,, હાઉસ એંડ લેંડ ઇનવેસ્ટમેંટ કું૦ ૮૫, ૧૭૪, ૨૧૪, ૨૪૦
,, હેમ્પ એંડ જુટ મીલ કું૦......૫૧૭, ૬૧૮
ભરૂચ કોટન જીનીંગ એંડ પ્રેસીંગ કું૦......... ૫૫૨
,, ,, મીલસ કું૦......૧૩૭, ૧૭૪, ૪૦૪
ભરૂચ મીલસ કું૦... ૩૫૫, ૪૬૫, ૫૬૭, ૫૫૬, ૫૭૮
ભાવનગર મીલસ એંડ પ્રેસ કું૦... ૩૮૬, ૪૩૭, ૬૮૧
મઝગામ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦... ૫૫૩, ૫૭૨, ૫૭૮, ૬૧૮, ૬૮૧
મધરાસ યુનેટેડ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ મીલસ કું૦ .... ૬૫૮
,, સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦...... ૫૭૮, ૬૫૮
મલબાર કું૦.......................... ૨૪૦, ૪૩૭
માંડવી સ્પીનીંગ વીવીંગ એંડ પ્રેસ કું૦........ ૫૭૮
માણેકજી પીટીટ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦... ૧૩૮, ૧૭૪, ૨૧૪, ૨૪૦, ૩૫૫, ૫૧૭, ૫૫૬, ૬૫૮, ૬૭૨, ૬૭૭
માનચેસ્ટર એંડ બોમ્બે સ્પીનીંગ એંડ માન્યુફેક્ચરીંગ કું૦.............................. ૬૧૮
મોફ્યુસીલ કું૦.............................. ૬૧૮
,, કોટન પ્રેસ કું૦............... ૮૬, ૪૨૮
,, પ્રેસ એંડ જીનીંગ કું૦...... ૧૭૪, ૨૭૫
મોરારજી ગોકલદાસ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦... ૫૨૩, ૫૭૮, ૬૮૧
યુનેટેડ મરકનટાઇલ કું૦.................... ૮૫
,, વીકટોરીયા એંડ કોલાબા રેકલેમશન એંડ પીઅર કું૦ .... ૧૭૪, ૨૧૪, ૪૦૪
,, સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦... ૨૬, ૫૩, ૧૭૪, ૨૧૪, ૨૪૦, ૨૫૨, ૪૬૫, ૬૮૧
યુનીયન ફીનાનશીયલ કારપોરેશન................ ૧૭૪
,, શીપીંગ કું૦.......................... ૧૩૮
રાએલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦... ૨૬, ૫૩, ૨૧૪, ૨૭૫
લંડન એંડ બોમ્બે બેંક એંડ જનરલ ફીનાનશ કારપોરેશન ૧૭૪
વિકટોરીયા પેટનટ બ્રીક કું૦.........૧૩૮, ૧૭૪, ૪૨૮
,, પ્રેસ કું૦ ઓફ મધરાજ...૮૫, ૨૭૫, ૩૯૧
,, મેન્યુફેક્ચરીંગ કું૦ ....૫૫૩, ૬૧૮
,, લાંડ એંડ પ્રેસ કું૦.................. ૮૫
,, સ્ટીમ નાવીગેશન કું૦............... ૮૬
,, સ્પીનીંગ કું૦........................ ૮૬
વીગાસ પેટનટ સલીપ એંડ ફાઉનડરી કું૦...૧૩૮, ૩૭૮
,, સલીપ કું૦..........................૩૧૨, ૫૫૩
વેસ્ટરન ઇંડીઆ શીપ કું૦.................... ૧૩૮
વેલકરટ યુનેટેડ પ્રેસ કું૦...............૪૩૭, ૫૫૩
સ્કાટ પ્રેસ કું૦.............................. ૮૫
સાસુન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦............ ૫૧૭
સીંધ એંડ પંજાબ કોટન પ્રેસ કું૦............ ૫૫૩
,, પ્રેસ કું૦..............................૮૫, ૬૮૧
સુંદરદાસ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦......... ૬૧૮
સેંટરલ ઇંડીઆ સ્પીનીંગ વીવીંગ એંડ માન્યુફેક્ચરીંગ કું૦...................૪૨૭, ૬૫૮, ૬૮૧
હાઇડરાલીક પ્રેસ કું૦......૧, ૫૩, ૩૧૨, ૪૨૭, ૪૬૩
હીંદુસ્તાન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ મીલસ કું૦...૬૫૮

સફે.

તરસટીઓ, જુદાં જુદાં ધર્મખાતાંઓના.

અમદાવાદની જરથોસ્તી અંજુમનના ફંડના...૬૪૫, ૩૫૨, ૬૫૩
કદમી દસ્તુરને મુસારો આપવાના ફંડના......... ૯૧
કલકતાની જરથોસ્તી અંજુમનના......૯૬, ૯૯, ૫૫૮
ખેતવાડીના જરથોસ્તી મુકતાદ તથા બાજ જશનના ફંડના...............૩૧૬, ૩૨૨, ૬૫૩ ૬૫૪
ગંદેવીની અંજુમનના ફંડના.........૫૫, ૫૬, ૨૦૧
ગંદેવી, કા૦ જા૦ રેડીમનીની ઇંગ્રેજી સ્કુલના.... ૩૬૮
,, ,, ના ધર્મના દવાખાનાના... ૩૬૮
ચીનની જરથોસ્તી અંજુમનના ધર્મખાતાંના...........૪૯૮, ૫૦૬ ૫૫૩, ૫૫૬, ૫૭૦, ૬૩૭, ૬૫૯,
જમશેદજી જીજીભાઇ ચારીટી ફંડના.........૫૯૪, ૬૨૦
જીજીભાઇ દાદાભાઇના ધર્મખાતાંના.............. ૬૧૪
નવસારીની વડી દરેમેહરના ભગરયા મોબેદોના ફંડના.....................૨૯૦, ૩૪૯, ૪૪૨, ૬૫૧
નશરવાંનજી મંચેરજી કામાજીના ધર્મખાતાંના...૧૩૩, ૧૬૪
નાવારેસ ઇરાંનીઓના ફંડના...........૧૩, ૪૮, ૫૫૭
પાલનજી ખ૦ કામાના કામાબાગ તથા દરેમેહરના.............................૨૯૧, ૫૯૯
બોંબે નેટીવ ડીસપેનસરીના.................... ૩૯
ભરૂચની પારસી પંચાતના.........૩૧૪, ૩૪૩, ૬૭૪
માણેકજી નવરોજજી શેઠના ધર્મખાતાંના...૬૫૧, ૬૫૨
મુંબઇના કદમી ધંહબારના ફંડના...૭૧, ૫૨૧, ૫૫૭
મુંબઇની પાંજરાપોલના ૩૯, ૪૦૧
મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડે ચેરીટેબલ ફંડના...... ૧૬૯, ૧૮૩, ૫૮૪
યુરોપની જરથોસ્તી અંજુમનના ફંડના......... ૬૧૩
વલસાડના જરથો૦ રવાંનોને અ૦ મં૦ પોહોંચાડવાના ફંડ.......................૧૪૧, ૧૪૨
સર જમશેદજી જી૦ ત્રાનસલેશન ફંડના......૩૦, ૬૫, ૬૯, ૧૦૧
સર જ૦ જી૦ એ મોતીશાની યાદગારીમાં ગુજરાતના આંધલાં લુલાં તથા નાચાર હીંદુઓની પરવરસી કરવાના ફંડના...........૪૦૧, ૫૯૪
સર જ૦ જી૦ સુરત અને નવસારી ચારીટી ફંડના ૪૦૧, ૫૯૫
સુરતની પારસી પંચાતના...... ૬૨૦, ૬૬૩

સફે.

સુરત, રૂસતમપરાના ભગરીયા મોબેદોના ધાહંબાર, મુકતાદ વગેરેના ફંડના.......૩૬૮, ૫૮૦
સુરત, રૂસતમપરાના ભગરીયા મોબેદ તથા બેહદીનોને અવલ મંજલ પુગાડવાના ફંડના... ૩૫, ૩૬, ૪૪૨
હોરમજજી એદલજી કામાજીના ધરમ ખાતાના...... ૫૨

ટાંકીઓ, પારસીઓએ બંધાવેલી—

પેન, સર કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમનીની...... ૫૬૨
માહબલેશવર, મેહરબાઇ આ૦ હો૦ વાડીઆના ધણીઆંનીની.............................. ૪૦૯
મુંબઇ, પરેલ, સરકારી મેહેલ આગળ, બહમનજી જીજીભાઇની ૩૭૮
,, લાલબાગની સાંમે, બહમનજી જીજીભાઇની ૩૭૮
સીમ, એદલજી ફરામજી આલબલેસના છોકરાઓની ૩૫૯

ટીપણી, પાણીની—

મુંબઇમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૫ માં પડેલી.......... ૨૯૦
,, ,, ૧૮૫૪ માં ,, ૬૪૬

ડુબી ગયલા પારસીઓ—

ભાવનગરથી આવતાં ૧) પારસી.............. ૨૯૨
સુરતથી આવતાં ૩) પારસીઓ.............૪૭, ૫૬૪
સુરત જતાં ૧૪) પારસીઓ.................... ૧૩
હાંગકાંગથી મકાઉ જતાં.................૫૨૯, ૬૮૭

ડુબી ગયલાં વાહણો, પારસીઓના—

રૂપારેલ..................................... ૧૩
ડુશાંના ૪૪૫

ઢંઢેરો, માહરાણી વિકટોરિયાનો—

કયસરે હીંદનો ખેતાબ ધારણ કીધો તેનો...... ૫૭૯

તકરાર, પારસીઓમાં ચાલેલી—

કબીશા બાબે......... ૬, ૨૮૨, ૩૨૯, ૩૪૧, ૪૪૮

સફે.

કેટલીક કીઆઓના જુદી જુદી રીતના ભણતર બાબે ૨૯૧
ગુજરેલા જરથોસ્તીની લાશને અવલ મંજલ પુગાડવા લઇ જતી વખતે તેની પાછલ બાજ લીધા વગર ચાલવું ગુનાહભર્યું છે, તે બાબે...... ૫૬૨
જમશેદી નોરોજ બાબે............ ૨૮૨
જોડા, સરકારી અમલદારો પાસે જતી વખતે કાઢવા બાબે............ ૩૨, ૫૭૩
ધર્મ સંબંધી ૧૮
નવસારીની વડી દરે૦ ને તાબેના ભગર સાથ ટોળાના અથોરનાનનાં કાયદાથી ફેરફાર પડવાને લીધે............ ૨૯૧
પારસીઓમાં ચાલતા બુતપરસ્ત રેવાજ બાબે... ૭૦૧
ફરેશતાઓના આફરીનગાંનના કરદા બાબે મોબેદોમાં.. ૬૨
ભણતર સંબંધી ૬૦૮
રવાનોને લોખંડની ગાડીમાં અવલ મંજલ પોંહોચાડવા બાબે ૬૭૩
સને, જરથોસ્તીની બાબદમાં ૭
સાંચાથી કાંતેલા ઉનની કસતી વણવા માટે નવસારીની ગોરાણીઓએ............ ૪૮૪

તલાવો, પારસીઓનાં બંધાવેલા—

દીવાલા, ધ૦ ફ૦ બાટલીવાલાએ ઉંડો ખોદાવ્યો... ૨૮
બીકાનેર, રતનનગર, અરદેશર હો૦ વાડીઆનો...... ૪૦૧
મુંબઇ, લેડી આવાંબાઇએ ભાંએખલાનો ફરી બંધાવ્યો ૩૧૭
વરોડરા, વરતલ ગામનો, શે૦ જ૦ જી૦ એ સમરાવ્યો............ ૧૦૦

તોફાંન—

કલકતા, ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૪ નું...૯૬, ૧૨૯, ૧૩૨, ૩૧૭
કોલાબા, ,, ૧૮૬૬ નું............ ૧૯૯
મછલીપટમ,,, ૧૮૬૪ નું............ ૧૩૨
મુંબઇ, ,, ૧૮૬૧ નું............ ૧૩

ટંકસાલ, પારસીઓનાં ઉપરીપણાં હેઠલ ઉભી થયલી—

વરોડરાના માહરાજા ખંડેરાવની............ ૫૪, ૯૫

સફે.

દબાઇ મુએલા પારસીઓ—

અમદાવાદની રેલમાં બંગલો પડી જવાથી ૨) પારસી............ ૫૪૦
આઇસખાનાનું બાઇલર ફાટવાથી ૧) પારસી... ૨૩૪
ઘર ટુટી પડવાથી ૪) પારસીઓ............ ૧૪
દેવાલ ટુટી પડવાથી ૩) પારસીઓ............ ૧૯૯
બોરઘાત તરફ રેલવે અકસ્માતથી ૨) પારસીઓ... ૩૪૨
મધરાજ રેલવેની નાગેરીનાં સ્ટેશનની હોનારતમાં... ૬૧૩
રેલવે હોનારતથી ૩) પારસીઓ............ ૭૯

દરબાર, પારસીઓને માન આપવા મલેલી—

અહમદનગર, નશરવાંનજી ખરશેદજીને ખાનબહાદુરની સનદ માટે ૬૧૧
આકોલા, દ૦ બહમનજી જા૦ જામાસ્પઆશાનાને સી. આઇ. ઇ. ની સનદ આપવા માટે...... ૬૭૮
કયેસરે હીંદના ખેતાબ માટે જુદે જુદે ઠેકાણે ભરાયલી ૫૭૯
,, દીલ્લીમાં ભરાયલી ૫૭૯
ગોવા, ૩૦ જ૦ જી૦ ને પંચ ધાતુની બે ટોપો ભેટ આપવા ૧૭૮
,, ,, સોનાનો ચાંદ ભેટ આપવા... ... ૧૭૭
પુણા, અરદેશર ખરશેદજી શેઠનાને ખાનબહાદુરની સનદ માટે............ ૫૬૨
,, ખા૦ બા૦ દસ્તુર ન૦ જા૦ જામાસ્પ આશાનાને સુનાનો ચાંદ આપવા...... ૨૬૩
,, પ્રો૦ દસ્તુર હો૦ જા૦ જામાસ્પ આશાનાને ખાનબહાદુરની સનદ માટે ... ૬૨૩
,, પેશતનજી શોરાબજીને ખાનબહાદુરની સનદ આપવા ૨૪
ભરૂચ, રૂસતમજી શોરાબજી દલાલને ખાનબહાદુરની સનદ માટે ૬૧૨
મઉ, ખા૦ બા૦ એદલજી પે૦ ધાસવાલાને પાલખી એનાયત કરવા ૬૨૪
મુંબઇ, ખ૦ રૂ૦ વાડીઆને ઓજારોનો બાકસ ભેટ આપવા............ ૬૧
,, ,, રૂપાંનું રૂલ ભેટ આપવા...... ૬૧
,, ડોશાભાઇ ફ૦ કરાકાને સી. એસ. આઇ. નીસનદ આપવા............ ૬૧૮

સફે.

,, ન૦ જ૦ વાડીઆને રૂપાંનું રૂલ ભેટ આપવા.................... ૬૧
,, બેહરાંમજી જીજીભાઇને સી. એસ. આઇ. નો ચાંદ આપવા.............. ૫૬૦
,, બેહરાંમજી દાદાભાઇ રેજીસ્ત્રારને ખાન-બહાદુરની સનદ આપવા...... ૬૯૦
,, ર૦ જ૦ જી૦ ને નાઇટ ઓફ ધી આરડરની સનદ માટે........... ૧૨૫
,, સર૦ જ૦ જી૦ બારોનેટ ને સી. એસ. આઇ. નો ચાંદ આપવા......... ૪૦૯
સુરત, બરજોરજી મે૦ ફ્રેજરને સોનાનો ચાંદ ભેટ આપવા........................... ૧૬૬
,, રૂસતમજી ખરશેદજી મોદીને ખાન બહાદુરની સનદ આપવા......... ૬૧૨

દરેમેહેર, પારસીઓની બંધાવેલી—

અંકલેસર, પે૦ ન૦ અંકલેસરીઆએ સમરાવેલી... ૪૪૦
અમરેલી, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆની...... ૩૯
,, ,, ,, ,, ના છોકરાઓની ૩૯
આકોલા, બચીઆઇજી તે મરહુમ દસ્તુર જા૦ એ૦ જામાસ્પઆશાના વીધવાની ...૨૬૦, ૩૦૫
ઇછાપોર, કાવશજી ધનજીભાઇ પાઉંવાલાની...... ૧૫૦
ઇડર, હોરમજજી માણેકજી ભમગરાની......... ૬૬૯
કરાંચી, ડો૦ મે૦ વાડીઆની યાદગારીમાં તેમના બેશીઓએ ૨૮૯, ૩૬૩
,, બાહેરની દેવાલ અને દરવાજો, હો૦ શો૦ કોથારીનો.........................૫૨૫, ૫૬૪
,, મેહેરબાઇ તે હીરજીભાઇ જમશેદજી બેહરાના વીધવાની ૫૨૫
,, હીરજીભાઇ જમશેદજી બેહરાની......૪૪૮, ૫૨૫
કલીઆંણી, એદલજી બેહરામજી મોદીની......... ૭૦૩
,, દરેમેહેરને ફરતી દેવાલ, પા૦ ન૦ પટેલની.. ૫૧૫
,, ભી૦ જી૦ શેઠના તથા બીજાઓની....... ૭૦૩
થાણા, રૂસતમજી કાવશજી પટેલની............ ૫૮૬
નવસારી, તવરી ગામની, અંજુમનના ઉધરાતની... ૨૯૨
,, મીનોચેહર હોમજીવાલી. અરદેશર, નશરવાનજી અને હોમજી ખ૦ દાદીશેઠે નવેસરથી બંધાવી.................૩૪, ૫૦૦

સફે.

,, શોરાબજી રતનજી પટેલની......૪૧૬, ૫૬૯, ૫૯૦, ૫૯૭, ૬૩૪
બીલીમોરા, ચીકલી, ફરામજી તથા દોરાબજી હો૦ ગજદરની ૪૮૧
ભેશાન, દાદાભાઇ તથા મનચેરજી પે૦ વાડીઆની... ૫૯૦, ૬૦૩
,, બચુબાઇ તે શોરાબજી ફ૦ વાડીઆની વીધવાની...................... .... ૫૯૦
માંડવી, અંજુમનના ઉધરાતની.................. ૪૪૭
મુંબઇ, કોટમાં, જા૦ ન૦ વાડીઆની નઇયતે બાઇ મોટલાંબાઇએ બંધાવેલી...... ૬૩
,, ,, દાદીશેઠની.............. ૬૨૫, ૬૪૮
,, ,, બનાજી લીમજીની........... ૧૭૨
,, કોલાબા, જીજીભાઇ દાદાભાઇની......... ૩૮૧
,, ખેતવાડી, કાવશજી માણેકજી આશાબરનરની.............. ૩૭૬, ૫૪૦, ૫૬૧
,, ,, પાલણજી ખરશેદજી કામાની... ૨૯૧, ૪૪૮
,, ગ્રાંટરોડ, શોરાબજી હોરમજજી રાનજીની ૨૫૧, ૨૭૧
,, ગીરગાંમ, અસલાજી ભી૦ નાહલા ખટેલની જુની.............................. ૧૬૫
,, ,, પેશતનજી જા૦ બે૦ વકીલની નવી... ૧૬૫
,, ગોવાલીયા તલાવની, હીરજી રેડીમની, કા૦ જા૦ રેડીમનીએ સમરાવી......... ૬૪૩
,, તારદેવ, બેહરાંમજી કાવશજી બાટલીવાલાના વીધવાની..................... ૧૩૯
,, ધોભીતલાવ, જમશેદજી દાદાભાઇ આમરીઆની.................. ... ૫૧૦
,, ,, ર૦ શો૦ ઇંડાવાલાની, આવાંબાઇ અ૦ વાડીઆએ સમરાવી........૧૨, ૪૯૪
,, પરેલ, નશરવાંનજી મંચેરજી વાડીઆની... ૨૯૬
,, ,, મ૦ જ૦ વાડીઆની............ ૪૯, ૭૧
,, ,, લાલબાગની વાડીમાં, દાદાભાઇ તથા મંચેરજી વાડીઆની.............. ૬૦૨
,, બાહરકોટ, મનચેરજી બહમનજી શેઠનાની... ૬૦૮
,, ,, શા૦ શો૦ કપાવાલાની...... ૧૬૨
,, ભીંડીબજાર, નશરવાંનજી હીરજી કરાણીની ૩૬૮
,, ,, બહમનજી મેહરવાંનજી મેવાવાલાની... ૫૦૪
,, ,, મેહરવાનજી માણેકજી પટેલની...૫૪૪, ૬૩૩, ૬૩૪

સફે.
,, મજગાંમ, નાનાભાઇ જમશેદજી ગજદરની... ૨૨૫
,, ,, ફરામજી નશરવાંનજી પટેલની...... ૩૦૯
,, ,, મેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવઇની... ૩૧૯
,, માહલક્ષમી, હોરમજજી દા૦ શાએરની... ૭૧, ૩૭૪
,, શેરાબજી વાચ્છાગાંધીની.................. ૩૬૭
મોથ, નવરોજજી કાવશજી નારીએલવાલાની...... ૫૨૨
રાજકોટ, અંજુમનના ઉઘરાતની.............. ૫૨૭
રંગુન, બેજનજી કાવશજી ખંબાતાની............ ૫૭૧
,, શાપુરજી અને બહમનજી કા૦ કપટાનની... ૫૭૧
,, હોરમજજી ફરદુનજી કંત્રાકટરની......... ૫૭૧
વરોડરા, કાંપમાં, મેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવઇની.. .૨૬૬, ૩૧૯, ૫૩૦
વલસાડ, ખેરગાંમ, બા૦ જ૦ મુલ્લાંના વીધવાની... ૪૪૭
શરોંડા, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખની........... ૬૯૬
,, માણેકજી ભીમજીભાઇ પસનાઇયાની....... ૬૯૬
શોલાપુર, અંજુમનના ઉઘરાતની.............. ૬૭૪
શોલાપુર, વીકાજી અને પેશતનજી મેહેરજીની...... ૬૭૪
સુમાલી, કુંવરજી માણેકજી મુકાદમની........... ૨૪૨
,, દાદાભાઇ અને કાવશજી પાલણજી ચવનાની ૨૪૨
,, રૂસતમજી શાપુરજી મુકાદમની........... ૨૪૨
સુરત, એલાવ, જમશેદજી બરજોરજી મીસતરીની ૩૦૯, ૩૫૯
,, નાનપરા, કાવશજી જમશેદજી માફી દલાલની........................ ૨૨૪
,, ,, ડોસાભાઇ એદલજી જેગાનાની....... ૬૯૬
,, ,, હીંઘોલા, જમશેદજી માણેકજી ઉનવાલાની.................... ૩૩૧
,, સૈયદપરા, દાદાભાઇ તથા મનચેરજી પે૦ વાડીઆની.................... ૬૦૩

દવાખાના, ધરમના પારસીઓએ સથાપેલાં—

ઉદવાડા, રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇનું...... ૪૦૩, ૪૨૪, ૪૨૫
કુરલા, મીઠીબાઇ હો૦ વાડીઆ ચારીટેબલ ડીસપેનસરી............................ ૩૯
ગદેવી, કા૦ જા૦ રેડીમનીનું દવાખાનું......... ૧૪૮, ૬૪૨
ચીકલી, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનું.......... ૫૦૦
ચીચન તારાપોર, શાકરબાઇ દી૦ મા૦ પીટીટનું... ૫૭૩
થાણા, ખ૦ ર૦ વાડીઆનું દવાખાનું........... ૧૪૮
દમણ, રૂસતમજી જ૦ જીજીભાઇનું ધરમનું... ૧૧૩,૪૦૩
નવસારી, અરદેશર હો૦ વાડીઆનું દવાખાનું...... ૧૨૮
,, કાવશજી જાં૦ રેડીમનીનું ,,.........૧૨૮,૬૪૨
,, સર જ૦ જી૦ની વીકટોરીઆ ચારીટેબલ ડીસપેનસરી.................૨૨૮,૪૦૧
પુણા, ખાનબાહદુર પેશતનજી શે૦ ચારીટેબલ ડીસપેનસરી........................... ૨૪
બીલીમોરા, રૂસતમજી પેશતનજી બીલીમોરીઆનું ૬૫૦
બોમ્બે નેટીવ ડીસપેનસરી..................... ૬૩૯
મઉ, દોરાબજી પેશતનજી ચારીટેબલ ડીસ્પેનસરી..૩૪૪,૬૦૬
માહીમ, ધરમનું............................. ૩૭૮
મુંબઇ, કોટનું ધરમનું........................ ૧૧૯
,, કોલાબે, ખ૦ ફ૦ પારખનું............... ૭૫
,, નાગદેવી, દો૦ ફ૦ કામાજીનું............ ૧૫૫
મુંબઇ, પરેલ, લવજી વાડીઆ ડીસ્પેનસરી...... ૧૩૮
તેને માટે બંધાવેલું મકાન.............. ૨૯૬
,, બાહરકોટ, કા૦ જા૦ રેડીમનીનું......... ૫૩૮
,, માડવી, મા૦ ન૦ પીટીટ ચારીટેબલ ડીસ્પેનસરી ૧૬૧
મેહમુદાબાદ, બેરાંમજી જીજીભાઇના ધણીઆંનીનું... ૩૧૫
તેનો પાયો નાંખવાની ક્રીઆ......... ૩૧૫
,, માણેકબાઇ ડીસપેનસરી........... ૪૨૪
રાંદેર, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીનું...૪૩, ૩૫૧, ૬૪૨
વલસાડ, ,, ,, ,, ...૪૩, ૩૫૧ ૬૪૨
,, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનું........ ૪૨૧
વાંદરા, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીનું......... ૬૪૩
સુરત, એલાવ, અરદેશર હોરમસજી વાડીઆનું... ૩૫૦
,, ખ૦ ફ૦ પારખનું, પારખ ચારીટેબલ ડીસ્પેનસરી.................. ૧૪૮, ૨૫૭

દસ્તુરો, પારસીઓના થઇ ગયલા—

ઉદવારેના.

ખુરશેદજી મીનોચેહરજી........................ ૫૮૩
બરજોરજી રૂસતમજી મીરઝાં...................... ૬૭૮
મીનોચેરજી દારાબજી ઉદવારેવાલા................. ૫૮૩

કરાંચીના.

કાવશજી જમશેદજી........................... ૬૬૩

સફે.

થાંણાના.

ખુરશેદજી મીનોચેહરજી પંચકી..................... ૫૮૬

નવસારીના.

દારાબ પાલણના.......... ૩૫, ૩૬, ૩૭૨, ૩૯૧, ૪૧૮
મેહેરજી રાંણાના... ૨૯, ૩૦ ૩૪, ૫૪, ૫૫, ૬૨, ૧૧૨, ૩૫૬, ૩૫૭, ૪૬૦

પુણાના.

જામાસ્પઆશાના ૫૫, ૬૦, ૭૫, ૮૧, ૧૨૦

ભરૂચેના.

કામદીનજીવાલા..................૯, ૨૫૮, ૨૫૯, ૩૬૩

મુંબઇના.

જામાસ્પઆશાન...... ૬, ૧૮, ૧૯, ૪૩, ૮૧, ૧૦૪, ૧૩૦, ૧૬૯, ૧૮૪
મુલ્લાં ફીરોઝના... ૮૯, ૯૦, ૯૧, ૧૩૩, ૧૮૩, ૬૬૪
સંજાણા ૧૩૧, ૧૬૯

સુરતના.

શેહેનશાહીના.............................. ૨૪૩, ૨૪૪
સાતપરાંના ૫૯, ૬૨૦

દુકાલ—

આયરલંડનો ૬૮૩
ઇરાંનનો.. ૩૬૫, ૪૧૭
એડનનો ૧૬૩
ખાનદેશ તથા દખણ મરાઠાનો ૫૭૦
દખણનો.. ૧૩૨
બંગાલ ઇલાકાને............................ ૨૦૪, ૪૭૮
મધરાજનો................................... ૨૦૪, ૫૯૫
મારવાડ, ઉતર બાજુનો..................... ૨૯૭, ૩૬૦
વાવ્ય ખુણાનાં પ્રાંતનો........................ ૩, ૪૦૨
વગર વ્યાજે ધીરેલી રકમ.................. ૪
લંડનના લાર્ડ મેયરનો સર જ. જી. એ માનેલો ઉપકાર...................... ૪
બાકી વધેલી રકમ........................ ૪

સફે.

દોખમાં, પારસીઓનાં બંધાવેલાં—

અહમદનગર, અંજુમનના ઉધરાતનું ...૧૧૪, ૧૮૩, *૩૬૮, ૫૨૦
ઇરાંન, કેરમાનમાં, દોરાબજી ફરાંમજી પાંડેનું ... ૧૪૪
,, તેહરાંનમાં, ઇ૦ દે૦ રે૦ ગ૦ જ૦ ની હાલત સુધારનારી મંડલીના ફંડમાંથી... ૩૮
એડન, અંજુમનના ઉધરાતનું........... ૨૦૬, ૩૬૪
,, મેહરવાંનજી શેરાબજી ખરેધાતનું ... ૩૬૪
કરાંચી, અંજુમનના ઉધરાતનું ૪૬૬, ૫૨૯
ગંદેવી, ,, ... ૧૮૫, ૩૨૫, ૬૯૬
જાલના, કાદરાબાદ, અંજુમનના ઉધરાતનું...... ૩૬૩
તારાપોર, અંજુમનના ઉધરાતનું ...૧૫૦, ૧૮૪, ૪૬૮
થાણા, રૂસતમજી કાવશજી પટેલનું ૨૮૬, ૬૯૬
તેની સાંમેની સગડીપર કીધેલું છાપરું....................... ૨૮૬
નવસારી, તવરી, અંજુમનના ઉધરાતનું ... ૨૯, ૧૧૨
તેની આસપાસ બંધાવેલી દેવાલ ... ૧૧૩
,, નશરવાંનજી રતનજી તાતાનું....... ૫૮૩, ૫૮૫, ૬૨૭, ૬૨૮, ૬૨૯
નાશક, દેવલાલી. એ૦ના૦ ભીસતરીનો ગરકો...... ૩૦૨
નીમચ, જરથોસ્તી અંજુમનના ઉધરાતનું........ ૫૮૮
પારડી, ,, ... ૬૯૦
પુણા, શે૦ ર૦ પટેલના દોખમાંની ફરતી દેવાલ ૨૬૧
બીલીમોરા, ગીકલી, અંજુમનના ઉધરાતનું ૩૮૪, ૪૮૦
,, ૩૦ જ૦ છ૦ એ દોખમાની આસપાસ બંધાવેલી દેવાલ ૧૯૭, ૪૦૫
ભાવનગર, એલાહેદું મકાન, દારાંજી કઇઓજી મીરજાંનું....................... ૩૫૩
મુંબઇ, કાવશજી એદલજી બીશનીનું........... ૬૯૬
વલસાડ, અંજુ૦ દોખમાંની આસપાસ ખ૦ ફ૦ પારખે બંધાવેલી દેવાલ ૫૦
,, ખેરગાંમ, બ૦ જ૦ મુલ્લાંના વીધવાનું ૪૪૭
વેઆરા, શુનધડ, અંજુમનના ઉધરાતનું ૫૪
સુરત, ભરથાંણાવાલા દોખમાંની સામે ઓટલો ... ૪૩
સેતારા, અંજુમનના ઉધરાતનું.................. ૫૩૫

સફે.

દોખમા સંબંધી—

ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલનું નવસારીમાં નં૦ ૨૦ તાતાનું દોખમું જોવા જવું...... ૬૨૭
પ્રીનસ ઓફ વેલસનું પારસીઓના દોખમાં જોવા જવું ૫૪૬
મોડલ, પારસીઓના દોખમાનો ઇંગલાંડના સંગ્રહસ્થાનમાં મોકલવા........................ ૨૭
વડોદરાના માહરાજા સીહાજીરાવ તથા માહરાણી જમનાબાઇનું પોતાના રસાલા સાથે નવસારીનું નં૦ ૨૦ તાતાનું દોખમું જોવા જવું................................ ૬૨૭

ધર્મ, જરથોસ્તી સંબંધી—

ઇરાંન ખાતે આપણા પુરાતમ મજહબની તાલીમ લેવા ગયલો પારસી....................... ૩૯૧
ઇરાંની ખીલા રોફી તખ્તીઓ વીશે યુરોપીયન ગ્રંથકારોએ કરેલી શોધ ઉપર રેસાલો... ૬૫
જરથોસ્તી ધર્મ તથા વદીદાદ ઉપર કરેલી મુઝાહેમતોના ૨૬ જવાબ ૩૪૨
જરથોસ્તી મોબેદોમાં પોતાના ધરમનો તાતપરીઅ સમજવાની ખાંમી ઉપર રેસાલો......... ૩૬૦
જરથોસ્તી ધર્મ સંબંધી સવાલ જવાબો, ડા૦ હાઉગ સાથે.............................. ૯૨
પારસી ધર્મના પુસ્તકોની શોધ, સરકારી ખરચે... ૮૧

ધર્મખાતાં, પારસીઓએ સ્થાપેલાં—

અમદાવાદની જરથોસ્તી અંજુમનનું ફંડ......... ૧૪૫
ઇનસાફ તથા અરજી કરવાનું ફંડ............... ૬૩૧
ઇરાન દેશના રેહનારા ગ૦ જ૦ હાલત સુધારનારી મંડલી..... .... ૧૫૪, ૩૬૫, ૫૫૭
ઇરાંન દેશનું ધર્મખાતું........................ ૩૬૫
તેના તરફથી ઇરાન પારસી આડતીઓ મોકલવો ૧૫૪
એદલજી ફરામજી આલબલેસનું................. ૨૬૪
કદમી ધહંબારનું ફંડ........૭૧, ૫૦૦, ૫૨૧, ૫૫૭
કદમી દસ્તુરોને સુસારો આપવાનું ફંડ...૮૯, ૯૦, ૫૦૦
કલકતાના જ૦ ર૦ અ૦ મં૦ પુગાડવાનું ફંડ... ૯૭
કલકતાની જરથોસ્તી અંજુમનનું ધર્મખાતું...... ૯૬, ૯૯, ૫૫૮
કાનાનોરની જરથોસ્તી અંજુમનનું ફંડ......... ૧૫૭

સફે.

કાવશજી બેજનજી કરાંણી અથવા આલબલેસનું ૫૭૫, ૫૭૬
કોટનું ધરમનું દવાખાતું.......................... ૨૩૫
ખરશેદજી ફરદુનજી પારખનું...................... ૧૨૨
ખરશેદજી બહમનજી પંથકીનું..................... ૧૨૨
ખેતવાડીના લાચાર જરથો૦ ને મદદ કરવાનું ફંડ........................... ૩૧૬
,, શેહેનશાહી જરથો૦ ના ધહંબારનુ ફંડ ૩૧૬
,, ,, મુકતાદનું ફંડ...૩૧૬, ૩૨૨, ૪૧૯
ખેતવાડીનું બચાવ ફંડ......................... ૩૧૬
ગંદેવી, હોરમજજી બરજોરજી કપટાનનું........ ૫૬૮
એનું તરસ્ટ ડીડ તથા ધર્મના કામોની વીગત ૫૬૮, ૫૬૯
ગંદેવીના રવાંનોને અવલ મંજલ પુગાડવાનું ફંડ...... ૫૬
એમાં પાડેલાં જુદાં જુદાં ખાતાંઓ ...૫૬, ૫૭
ચીનની જરથોસ્તી અંજુમનનું.......................૪૯૮
જમશેદજી જીજીભાઇ ચારીટી ફંડ...૩૫૬, ૫૬૪, ૫૯૪
જ૦ જી૦ એ શા૦ મોતીચંદની યાદગારીમાં ગુજરાતના લાચાર હીંદુઓની પરવરસી માટે કાઢેલું ૫૯૪
જરથો૦ ટોલાને માથે એકજ દસ્તુર નેમવા ધર્મખાતું સ્થાપવાનો વીચાર......૨૯૦, ૨૯૧, ૪૪૩
જરથો૦ રવાંનોને અ૦ મં૦ પોંહ૦ ફંડ, મુંબઇના ૧૪૪, ૧૬૭, ૩૧૭, ૩૩૫, ૩૬૮, ૩૭૧, ૩૭૩ ૪૦૨, ૫૨૦, ૫૭૬, ૬૧૫, ૬૩૧, ૬૩૯, ૬૪૨, ૬૪૫, ૬૭૫, ૬૯૮
જીજીભાઇ દાદાભાઇનું ધર્મખાતું............૩૧૦, ૬૧૪
થાંણાના જરથો૦ રવાંનોને અવલ મંજલ પુગાડવાનું ફંડ.............................. ૨૮૫
થાંણાની જરથોસ્તી અંજુમનનું ફંડ............ ૨૮૫
દાદાભાઇ માણેકજી વાછાનું ધર્મખાતું...... ૩૦૫ ૩૬૭, ૩૭૨
દારાશાહ ખરશેદજી પટાપટીનું ૪૨૦, ૪૨૨
દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનું........... ૪૬૧, ૫૦૮
દોખમાઓને લગતા મુકદમાઓનું ધર્મખાતું,...... ૫૭૬ ૬૧૫, ૬૪૩
ધ૦ ફ૦ બાટલીવાલા તથા માતાજી કુંવરબાઇનું ૧૨૨
નવરોજજી ફરદુનજીની યાદગારીનું ૬૧૫

સફે.

નવસારી, નવસારી હુઅરસ્તેહ ફંડ.............. ૩૩૧
" વીકટોરીઆ ચારીટેબલ ડીસ્પેનસરી ૨૨૮
નવસારીની વડી દરે૦ ના ભગરીયા મોબેદોનું ફંડ
૨૯૦, ૪૪૨
નશરવાનજી મનચેરજી કામાજીનું ૬૩૩, ૬૬૪
નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ ચારીટી ફંડ...... ૪૪૭
નાચાર ઇરાની જરથોસ્તીઓનું ફંડ ૪૧૭, ૫૫૭
નાવારેસ ઇરાંનીઓનું ધર્મખાતું................ ૫૫૭
પાલનજી ખરશેદજી કામાનું.................... ૨૯૧
પાલનજી ધનજીભાઇ પાંઉવાલાનું............... ૬૯૯
પીરોજબાઇ તે મરહુમ ફ૦ મા૦ કરાણીના બેટીનું... ૫૪
પુણાં, જરથો૦ રવાંનોને અવલ મંજલ પુગાડવાનું
૪૦૯, ૬૦૬
,, નશાશાલારોનું ફંડ.............. ૨૪૮
ફ૦ ન૦ બાટલીવાલા તથા ધણીઆંની નવાજબાઇનું... ૧૨૨
બચુબાઇ તથા પીરોજબાઇનું ધર્મખાતું...... .. ૧૨૨
બચુબાઇ તે મરહુમ બ૦ અ૦ હકીમના બેટીનું... ૫૪
બહમનજી જમશેદજી મોદીનું.............. ૫૪, ૧૨૨
ખીલીમોરાના જરથો૦ રવાનોને અ૦ મં૦ પોહોચા-
ડવાનું.......................... ૧૯૪, ૪૧૭
બે૦ જી૦ નું અમદાવાદના જરથો૦ રવાંનોને અવલ
મં૦ પુગાડવાનું ૧૪૬
બે૦ જી૦ નું કલકતાના જરથો૦ રવાનોને અ૦
મં૦ પુગાડવાનું ૯૮
બેહરાંમજી માણેકજી વાડીયાનું.................. ૪૧૭
ભરૂચ, જરથો૦ રવાનોને અવલ મંજલ પુગાડવાનું
૧૮૫
ભીમજી જીવણજી રાંડેલીયા, હાડ વૈદનું ફંડ... ૩૯
મધરાજ, જરથો૦ અંજુમનનું ફંડ ૬૦૩
માણેકજી નવરોજજી શેઠનું ધર્મ ખાતું........... ૨૯૦
૪૪૨, ૪૪૩
માણેકબાઇ રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાનનું...... ૬૩૮
મુંબઇ, નસેસાલાર, ખાંધીઆઓનું ફંડ........ ૬૬૭
,, પારસી પંચાતનું ફંડ, જુવો પંચાતનું ફંડ
,, બાહરકોટના મુકતાદનું ફંડ........... ૫૨૦
મેહરવાનજી માણેકજી શેઠનાનો અંજુમન પત્ર... ૨૯૦
મેહરવાનજી ફરાંમજી પાંડે ચારીટેબલ ફંડ
...........૫, ૧૪૪, ૧૬૯, ૫૫૭, ૫૮૪
રૂસ્તમજી ધનજીશાહ કપટાનનું................ ૬૩૮
રાંડેલ, અરાજન, ભાઠા, ઇજાપોર, ભેસાન, વરી-
આવ, ઓલપાડ તથા ભાતપોરના જરથો૦
રવાંનોને અવલ મંજલ પુગાડવાનું ફંડ... ૫૭૬
લેડી આવાંબાઇ જમશેદજી જીજીભાઇનું......... ૪૨૦
વરોડરા, શેહેર તથા કાંપના જરથો૦ રવાંનોને
અવલ મંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ......... ૬૦૪
વલસાડ, જરથો૦ રવાનોને અ૦ મં૦ પોહોં-
ચાડવાનું........................... ૧૪૧
શાપુરજી શેરાબજી કપાવાલાનું ધર્મખાતું...૧૬૨, ૨૫૭
સર જ૦ જી૦ ત્રાનસલેશન ફંડ.....૩૦, ૬૫, ૬૯,
૧૦૧, ૬૩૧, ૬૯૪
,, પા૦ બે૦ ઇનસ્ટીટયુશન......૩૯, ૧૨૪,
૪૧૩, ૫૯૫
,, તેની પંચાતના અધીકારીઓ...૨૪, ૩૯,
૪૮, ૬૧, ૧૪૧, ૪૧૮, ૫૮૯, ૫૯૫,
૬૦૯, ૬૧૦, ૬૪૬,
,, તેના શરનશીને...........૧૨૪, ૫૯૫,
,, તેના શેકરેટરી.................. ૬૯૫,
" મદરેશા.............૫૭૬, ૬૩૧, ૬૯૮
,, સુરત અને નવસારી ચારીટી ફંડ... ૫૯૫, ૬૨૦
સુરત, આંધલા પાંગલા જરથો૦ને મુસારો
આપવાનું ૫૮૯
,, પારસી પંચાતનું ફંડ........... ૨૮૧, ૬૨૦
,, મોદી દા૦ ન૦ ના શેહેન૦ આતશ૦ બાહ-
બાર વીગેરે ધર્મના કામનું ફંડ...... ૨૧૯, ૫૩૭
સુરત, રૂસ્તમપરાના ભગરીયા મોબેદોના ધંહબાર
મુકતાદનું ફંડ.......................... ૩૯૧
,, રૂસ્તપરાના વસનારા નવસારીની વડી દરેમેહરને
તાબેના ભગર સાથના મોબેદો તથા બેહદીનોને
અવલ મંજલ પોહોચાડવાનું ફંડ...... ૩૯૧, ૪૪૨
હોરમજજી એદલજી કામાજીનું ધર્મ ખાતું...૫૨, ૩૭૩
હોરમજજી પેશતનજી બાટલીવાલાનું............ ૧૫૩
હોરમજજી બરજોરજી કપટાનનું................ ૩૨૫
હોરમજજી મનચેરજી કામાનું............. ..... ૫૦૭

ધર્મ પુસ્તકો, પારસીઓના—

ધર્મ તથા તવારીખને લગતી ચીજો પુસ્તકો,
ચીતારો, સીકકાઓ દેખાડવાં............. ૩૦
પહેલવી ભાષાના અધુરાં પુસ્તકો સરકારે પુરાં
કરાવવાં. ૧૮૧
યુરોપથી આવેલાં.......................... ૧૭

સફે.

ધર્મશાલા, પારસીઓની બંધાવેલી—

અંકલેસર. પે૦ ન૦ અંકલેસરીઆએ સમરાવેલી... ૪૪૦
,, મે૦ હો૦ ફરેઝરની ૪૪૦
,, દીનબાઇ ન૦ પીટીટની............... ૪૪૦
અમદાવાદ, ખા૦ બા૦ ન૦ પે૦ વકીલની........... ૧૪૬
,, નવરોજી પેશતનજી વકીલની......... ૧૭૭
,, મનચેરજી શેરાબજી કારંજાવાલાની... ૩૦૮
,, શે૦ જ૦ જીજીભાઇની............... ૧૭૭
,, જીલ્લાનાં, હમામ ગામની, ફ૦ જ૦ જી૦ એ સમરાવેલી......................... ૧૧૦, ૪૦૩
અરાજણ, ખા૦ પેસતનજી સોરાબજીની...... ૧૩, ૨૪
અલીબાગ, હીરાજી હોરમજજી બારીઆની..... ... ૪૫૨
અહમદનગર, ખા૦ બા૦ પેશતનજી શેરાબજીની... ૨૪
આકોલા, અંજુમનના ઉધરાતની.............. ૭૦૩
આકોલા, વીકાજી અને પેશતનજી મેહેરજીની..... ૭૦૨
ઇછાપોર, કાવશજી ધનજીભાઇ પાંઉવાલાની...... ૧૫૦
ઉદવારા, ડાવેજર લેડી આવાંબાઇ જ૦ જીજભાઇની ૨૦૩, ૨૫૮, ૩૧૭

દઇસર, શુનાંબાઇ તે ખ૦ ફ૦ પારખના ધણીઆંનીની.................................. ૨૦૩
વસારી, કાવશજી શેરાબજી ભેદવારની......... ૨૪૫
,, નશરવાંનજી ખ૦ કાંગાનો, નોશરવાન બાગ.......................... ૨૫૪
,, નોશરવાંનજી ખુરશેદજી કાંગાની...... ૪૨૯
ાહડી, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલની........... ૨૦૩
ારડી, રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇની...૨૦૩, ૪૦૫
ણા, ખા૦ બા૦ પેશતનજી શેરાબજીની......... ૨૪
,, ડીકસલ ગામની ધર્મશાળાપર મજલો, સર જમશેદજીએ............૧૫૫, ૫૯૬
,, હોરમજજી શેરાબજી તાડીવાલાની... ૩૦૨, ૪૦૯
ભરૂચ, રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇની... ૨૦૪, ૪૦૫
માહબલેશવર, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલની...... ૧૧૩
મુંબઇ, ઇરાનીઓ માટે ખ૦ અ૦ દાદીશેઠની ... ૬૩, ૩૬૭
,, એજ ધર્મશાલાના કંપાઉંડમાં કા૦ જા૦ રેડીમનીની...... ૩૬૭, ૪૧૭, ૫૦૮, ૬૪૨
,, કરેલવાડી, મે૦ ફ૦ પાંડેની ૧૬૯, ૧૮૨, ૫૫૭

સફે.

,, કોલાબા, મેહરવાનજી ફરાંમજી પાંડેની...... ૧૬૯, ૫૫૭
,, ગ્રાંટરોડ, રૂસંતમજી જ૦ જીજીભાઇની...... ૨૦૩, ૪૦૫
રંગુન, જરથો૦ ના ઉતારા માટે મકાન, શા૦ બ૦ તથા બ૦ કા૦ કપટાને................. ૫૭૧
વરોડરા, કાંપમાં, બેરાંમજી નશરવાનજી સીરવઇની... ૨૬૬
વલસાડ, બે૦ મા૦ વાડીઆએ, ખ૦ ફ૦ પારખને નામે..................... ૨૦૪, ૪૧૭
વસાઇ, મં૦ પે૦ વાડીઆ તથા દાદાભાઇ વાડીઆની......................... ૬૦૩
વાંદરા, સર જમશેદજી જી૦ બારોનેટની... ૨૦૩, ૫૯૬
સતારા, ફરાંમજી ન૦ પટેલની.......... .... ૧૧૩
સાએણ, મેહરબાઇ તે ફ૦ શે૦ પારખનાં બેટીની ૨૦૪
સુરત, ઇછાપોર, પીરોજબાઇ તે દા૦ મા૦ વાછાના વીધવાની ૫૫૯
,, ખ૦ ફ૦ પારખે, પોતાના બાવા ફ૦ શે૦ પારખને નામે ૨૦૪
,, નાનપરા, જમશેદજી માણેકજી ઉનવાલાની ૩૩૨
,, એના સંબંધમાં નવસારીના દસતુર પર ગયેલો પત્ર ૩૩૨
,, ફરદુનજી શેરાબજી પારખની ૧૩૫
,, ભાડાં, માણેકજી દોરાબજી ઘુચરની ૨૮૬
,, શીગનપોર, માણેકજી રતનજી શીગનપોરીઆની ૪૨૧

ધારા, પારસીઓને લગતા—

આડમીનીસ્ટ્રેટર જનરલના ૧૮૭૪ ના કાયદામાં "પારસી" બોલ ઉમેરવા............... ૬૬૦
નાની ઉમરના ઇંગ્રેજી રઇયતના લગન વાલીની શહી વીના રદ ગણાય........... ૬૪૫, ૬૪૬
પારસીઓના લગન, તલાક તથા વરસા હીસ્સાના ૨૮, ૧૫૪, ૧૬૪
સરકારે નેમેલું કમીશન.......... ૨૮
તેના શેકરેટરી ૨૮
પારસીઓને માટે વારસા, હીસ્સા તથા લગન તલાકના ધારા બંધાવી મંગાવવા મુકરર થયેલી કારોબાર મંડલી................ ૩૯, ૧૫૪

સફે.

બીજા સર જ૦ જી૦ ને નાણાં ઉછીના આપવા સરકારે બાંધેલો...................... ૫૨૨

ધંધા, પારસીઓના—

અફ્રીકના વ્યાપારી........................ ૨૯૩
અચારવાલા........................ ૬૭૩
અધીપતી.........૯, ૨૧, ૪૨, ૪૯, ૬૪, ૭૩, ૮૯
૧૦૩, ૧૦૯, ૨૧૬, ૨૭૮, ૨૯૪, ૨૯૯,
૩૪૪, ૩૫૫, ૩૬૮, ૪૩૮, ૪૪૦, ૪૪૯,
૪૫૯, ૫૦૯, ૫૨૨, ૫૩૪, ૬૩૫
અમેરીકન લાંપોના વેપારી........................ ૪૨૨
અરજી લખનાર........................ ૫૨૩
આડતીઆ, ફરંગીઓની કોઠીના ૫૬૩
આએરન ફાઉંડરસ........................ ૩૧૩
આરટીકલડ કલાર્ક, સોલીશીટરના ૨૦૬
આસીસ્ટંટ, ઓંમ્બે ગેઝેટના........................ ૬૩૩
ઈંગલાંડના વ્યાપારીઓ....................૪૮૪, ૭૦૧
ઇંગલાંડમાં સ્થાપેલી પારસીઓની વ્યાપારી પેહડીઓ.........૧૦૧, ૧૫૯. ૩૭૩, ૪૩૪,
૫૫૮, ૫૭૦, ૫૭૩, ૬૧૯
ઈંગ્રેજી વ્યાપારી પહેડીઓના દલાલ...... ૧, ૨,
૧૩, ૨૬, ૪૯, ૬૩, ૮૬, ૧૩૮, ૨૧૨, ૨૧૫,
૨૪૧, ૨૪૭, ૨૭૫, ૨૯૬, ૩૧૩, ૩૫૫, ૩૮૭,
૩૯૧, ૪૬૩, ૪૯૯, ૫૧૭, ૫૧૮, ૫૨૦,
૫૨૮, ૫૪૨, ૫૫૩, ૫૫૬, ૫૬૧, ૫૭૯, ૫૮૪,
૬૦૩, ૬૧૨, ૬૧૪, ૬૧૮, ૬૩૯, ૬૫૫, ૬૮૪
ઈંગ્રેજી શીખવનાર........................ ૧૭૭
ઇંગ્રેજોના નોકર......... ૬, ૧૧, ૨૪, ૨૮,
૨૯, ૩૪, ૪૭, ૧૧૭, ૧૪૩, ૧૫૬, ૧૭૬,
૧૮૪, ૧૯૫, ૨૧૨, ૨૨૮, ૨૩૪, ૨૫૨,
૨૯૨, ૩૧૧, ૩૨૧, ૩૪૫, ૩૬૦, ૩૬૮,
૩૮૯, ૩૯૧, ૪૦૦, ૪૦૬, ૪૧૫, ૪૨૦,
૪૨૧, ૪૨૩, ૪૪૨, ૪૪૬, ૪૪૮, ૪૭૯,
૪૯૮, ૫૦૩, ૫૨૧, ૫૩૩, ૫૩૭, ૫૫૬,
૫૬૩, ૬૩૯
ઇજનેર........................ ૬૨૧, ૭૦૦
ઇંડાંવાલા........................ ૪૯૪
એજંટ, કાઠીઆવાડ કમરશીયલ ૨૫૧
એક્ષચેંજ બ્રોકર ૩૧૩

સફે.

કમીશન એજંટ...... ૧૪૧, ૨૫૨, ૨૫૭, ૨૭૫,
૨૭૬, ૨૯૩, ૩૩૦, ૫૭૪
ક્રાએર........................ ૪૫
કાપડના વ્યાપારી ૧૦૬, ૨૦૮, ૩૩૯. ૪૧૬,
૪૪૯, ૫૧૯, ૫૮૮, ૬૨૦
કારભારી, ઇંગ્રેજ વ્યાપારીના ૨૯૫
,, ભાંડુપની એસટેટના ૭૦૪
,, મગોલ વ્યાપારીના ૧૧૦
,, સુરતના કલેકટરના........................ ૬૬૩
,, હીંદુ વ્યાપારીના ૨૫૨
કંત્રાકટર.............. ૧૧, ૧૬૧, ૨૨૮, ૨૫૨,
૨૭૧, ૩૦૮, ૩૫૯, ૪૧૬, ૬૨૮, ૬૯૫
,, કમીસરીએટના...... ૧૫, ૧૨૦, ૨૯૭,
૪૪૮, ૪૮૦, ૪૯૫, ૫૦૪, ૫૮૯, ૬૩૩
,, મ્યુનીસીપાલીટીના ૫૦૪, ૫૮૯, ૫૯૧
,, મીલોના........................ ૫૩, ૬૨૧
,, લશકરી ૫૬૪
,, વહાણના સુકાની પુરા પાડનાર ૪૪૯
,, સરકારી... – ૧૧, ૧૧૭, ૨૭૭,
૩૦૮, ૩૩૧, ૩૫૨, ૩૬૩, ૩૯૧, ૪૪૮,
૪૮૩, ૪૯૪, ૫૨૧, ૫૬૪, ૫૮૮, ૬૦૬,
૬૨૦, ૬૪૫,
ખુસકી અને તરીના ઇજારેદાર...... ૧૫, ૧૬૧, ૩૦૧
ખેશ વેચનાર........................ ૪૪૭
ખોરાકી પુરી પાડનાર, રીજમીટોને. ૫૨૧
ખોરાકી પોંહોચાડનાર, વહાણોપર ૧૪૪
ગવરનરનાં ઘરખાતાંના કારભારી... ૧૮૪, ૩૮૪,
૪૯૨, ૭૦૨
ગાડીનાં કારખાનાંવાલા........................ ૨
ગાડી ઘોડા ભાડે ફેરવનાર........................ ૧૬૭
ગાડાંવાલા........................ ૩૨૨
ગુમાશતા ૨૯
ગોડાઉન કીપર.........૧૫૪, ૨૦૭, ૨૩૧, ૩૯૧,
૫૬૩, ૬૩૯, ૬૮૪
ઘડીઆલી..............૫૮, ૨૫૭, ૨૭૨, ૩૫૩,
૩૫૫, ૩૮૭, ૩૮૯, ૪૦૯, ૬૬૪
પેહેલવેહેલા પારસી ઘડીઆલી........... ૩૮૯
ઘોડા દલાલ...........૨, ૪૭, ૭૪, ૨૧૯, ૨૨૬,
૩૧૩, ૪૨૨, ૬૮૫

ફેસ.

ઘોડાના વ્યાપારી........૪૭, ૭૪, ૨૧૯, ૨૨૬, ૪૨૨
ચીનના આડતીઆ.....૭૯, ૧૯૫, ૫૫૬, ૫૮૦, ૬૨૯, ૬૩૭, ૭૦૩
ચીનના વ્યાપારીઓ.....૨, ૧૪૫, ૧૪૭, ૧૫૬, ૧૬૬, ૧૬૭, ૨૧૧, ૨૮૬, ૩૭૩, ૪૩૫, ૪૪૫, ૪૮૦, ૫૦૩, ૫૦૬, ૫૧૫, ૫૪૯, ૫૭૦, ૫૭૩, ૫૮૦, ૬૩૩, ૬૩૭, ૬૩૯, ૬૪૬, ૬૮૭, ૭૦૧, ૭૦૩
છાપાખાંનાંવાલા........૬૪, ૧૬૩, ૨૦૬, ૨૧૬, ૨૩૧, ૨૩૨, ૨૩૪, ૨૭૮, ૨૮૭, ૩૩૧, ૬૯૭
જમીનોના માલેક ૨૧૨, ૫૮૭, ૭૦૨
જવાહેરના વ્યાપારી......................૨૪૪, ૫૭૧
જાહેર લખનાર........૪૨, ૮૯, ૨૧૨, ૨૯૪, ૨૯૯, ૩૪૧, ૪૨૩, ૪૪૯, ૫૦૯, ૫૬૦, ૬૧૨, ૭૦૧
ડાકના કંત્રાકટર.......... ....૨૪, ૧૦૦
તબીબ..........૫૬, ૬૩, ૧૪૮, ૩૩૯, ૫૩૯, ૬૨૧, ૬૨૨, ૬૨૪, ૬૩૪
તબેલાવાલા ૩૧૩, ૩૮૭
તાલીમવાલા..................— ૧૧૭, ૬૦૭, ૬૬૧
તંબુવાલાઓ.............................. ૩, ૭૦૦
દલાલ......૧૫૬, ૧૬૮, ૨૫૨, ૩૭૦, ૪૨૧, ૪૨૨, ૪૩૫, ૪૫૫, ૪૬૨, ૫૧૫, ૫૨૧, ૫૪૨, ૫૬૨
દલાલ, પોરટુગીજ વેપારીના.................. ૨૪૯
દારૂના વ્યાપારી........... ૨, ૪૮, ૮૬, ૧૩૪, ૧૫૬, ૧૬૫, ૨૩૩, ૩૨૨, ૩૬૯, ૩૭૦, ૩૯૨, ૪૪૬, ૫૧૯, ૫૫૬, ૬૦૪, ૬૪૭, ૬૯૭, ૭૦૦
દુકાંનદાર, ઇંગ્રેજી અશબાબના...........૭, ૧૩, ૧૬, ૧૮, ૨૪, ૨૮, ૪૮, ૧૦૦, ૧૦૬, ૧૧૬, ૧૧૭, ૧૨૦, ૧૩૪, ૧૫૩, ૧૫૫, ૬૫૬, ૨૩૨, ૨૫૨, ૨૫૭, ૨૭૮, ૩૦૮, ૩૧૫, ૩૪૯, ૩૫૨, ૩૬૧, ૩૬૯, ૩૭૦, ૩૭૭, ૩૮૦, ૩૯૧, ૩૯૨, ૪૩૩, ૪૭૯, ૪૮૩, ૪૯૪, ૫૨૪, ૫૩૨, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૪૦, ૫૫૬, ૫૬૧, ૫૮૬, ૫૮૮, ૫૯૯, ૬૦૪, ૬૨૦, ૬૪૬, ૬૯૭, ૭૦૦
દુબાશો............. ૨, ૨૬, ૩૧, ૫૩, ૧૬૭, ૧૭૬, ૨૭૭, ૨૭૯, ૨૮૭, ૩૧૩, ૩૮૭, ૪૨૦, ૪૩૦, ૪૬૭, ૫૭૪, ૫૮૬, ૭૦૨

સફે.

નજુમી ૬૯
નવાબના નોકર ૨૨૮
નાણાં ધીરનાર ૪૯૫, ૫૫૬
નીશાલ પઢાવનાર ૧૧૬
નોકર, વલંદા વ્યાપારીની કોઠીના ૩૦૧
નોલના દલાલ ૩૮૭
પદરખાંનાંવાલા ૨, ૧૭૬
પરીંટર ૬૪, ૧૦૦, ૫૩૬
પસતાકીઆ ૫૦૪, ૫૨૦, ૫૯૧
પાણીના કંત્રાકટર..............૩, ૨૭૭, ૨૮૫, ૪૪૭
પારસીઓના નોકર.................... ૧૫૪, ૫૨૩
પારસી વ્યાપારી પેહેડીઓ...૧૭૪, ૧૭૫, ૨૧૫, ૨૪૧, ૨૭૫, ૩૧૩, ૩૫૫, ૩૮૬, ૩૮૭, ૪૩૭
પાલખીવાલા............................ ૨, ૪૬૧
પોહચખાંનાંવાલા ૧૩૪
પંચકી.................. ૪૨૯, ૫૩૦, ૫૮૬, ૫૯૧
ફારસી શીખવનાર.............. ૩૪૧, ૫૨૧, ૫૩૫
બટલેર, રીજમીટની મેસના.......................... ૧૨૮
બાટલી વેચનાર................................. ૪૪૫
બારીસ્ટર ૬૪, ૨૫૧, ૨૯૯
બારૂત બનાવનાર.............................. ૫૫૩
,, બનાવવાના કારખાંનાના વડા........... ૫૨૧
બીલોર કામના વ્યાપારી............................ ૪૨૨
બુકબાંધડર ૧૨, ૩૧૪
બુકસેલર...................................... ૩૧૩, ૪૩૭
બોટ કંત્રાકટર....................... ૨, ૨૮૫, ૬૩૩
બાંગોટ.. ૨૮૭
માનેજીંગ કલાર્ક, વકીલોના.........૨૪૯, ૩૨૧, ૫૫૫
મારકર, બીલીઅરડના..................... ૨૫૨, ૩૭૦
મીનબતી બનાવનાર............................ ૬૨૦
મીનબતીના વ્યાપારી........................ ૪૪૮, ૬૨૦
મીલ એજંટ.......... .... ૬૫૨
મીલકતદાર ૬૬૪
મીલીનરસ........૨, ૨૬, ૧૬૫, ૨૨૮, ૩૧૩, ૫૫૮, ૬૫૮, ૬૫૯
મીસતરી.............................. ૨૫૫, ૬૯૬
મુનીમ........................... ૨૪૬, ૪૯૮, ૫૬૪
મેનેજર, બાઍખલા કલબના........................ ૬૬૩
મેસ એજંટ...........................૩૧૩, ૩૪૯, ૫૯૨
મેસમેન.. ૬૦૦

સફે.

મેદના...૪૯, ૧૧૩, ૧૧૬, ૨૫૧, ૩૨૩, ૩૭૫
૫૧૪, ૫૧૦, ૬૨૨, ૬૩૩

મોદવડાંના વ્યાપારી........................ ૬૬૬
રાઈટ કોરટના માલેક...... .... ૨૫૨
રૂના આડતીઆ.......................... .... ૧૬૬
રૂઈના વ્યાપારી ૭, ૨૯, ૬૩, ૧૪૧, ૧૫૩,
૩૫૦, ૩૭૩, ૪૦૧, ૪૧૭, ૫૨૦, ૬૬૦

રેકર્ડ કીપર.......................... .... ૬૭૪

રેલવે કંત્રાકટર...૩, ૫૮, ૪૧૭, ૪૮૭, ૫૯૨,
૬૨૧, ૬૪૫

લાકડાંના આડતીઆ....... .. . . ૫૨૦
લાકડાંની કાપણી કરનાર... ... . ૧૧૭
લાકડાંના વ્યાપારી.................. ૫૮, ૩૨૧, ૬૬૬
લીઝીંગ એજંટ.......... . .. . ૫૪૩
લોઢાંઉખાંનાંવાસણ......૨, ૧૭, ૪૫, ૫૩, ૧૮૧,
૨૫૫, ૨૫૬, ૨૫૭, ૨૭૫, ૨૭૭, ૩૧૩, ૩૩૦,
૪૦૬, ૫૭૪, ૬૯૭

લીવરપુલ અને મધ્યે ફરતા અખતા..... .... ૪૮૪

વકીલ......૨૫, ૫૦, ૫૧, ૫૫, ૧૦૧, ૧૧૪,
૧૭૮, ૨૧૭, ૨૮૦, ૩૧૪, ૩૨૩, ૩૪૩, ૩૫૧,
૩૬૩, ૩૬૮, ૬૦૬

વણકર ૬૨, ૧૫૩

વ્યાપારી......૨, ૧૦, ૧૧, ૧૩, ૧૫, ૨૨, ૨૩,
૨૮, ૨૯, ૩૧, ૩૯, ૪૫, ૪૮, ૪૯, ૫૮,
૬૩, ૭૧, ૭૩, ૭૯, ૮૪, ૯૧, ૧૦૬, ૧૧૧,
૧૧૭, ૧૩૧, ૧૩૩, ૧૪૧, ૧૪૩, ૧૪૫,
૧૪૭, ૧૫૦, ૧૫૩, ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬,
૧૫૭, ૧૬૧, ૧૬૨, ૧૬૩, ૧૬૬, ૧૬૭, ૧૬૮,
૧૭૪, ૧૭૫, ૧૭૬, ૧૭૮, ૧૯૩, ૧૯૫,
૨૦૧, ૨૦૬ ૨૦૮, ૨૧૧, ૨૧૬, ૨૨૩, ૨૨૪,
૨૨૬, ૨૨૮, ૨૩૦, ૨૩૧, ૨૩૩, ૨૪૬, ૨૫૧,
૨૫૨, ૨૫૭, ૨૮૦, ૨૮૧, ૨૮૩, ૨૯૨, ૨૯૩,
૨૯૫, ૨૯૭, ૨૯૯, ૩૦૦, ૩૦૧, ૩૦૫,
૩૦૮, ૩૧૦, ૩૧૪, ૩૧૫, ૩૧૬, ૩૨૧,
૩૩૧, ૩૩૫, ૩૩૬, ૩૪૫, ૩૪૭, ૩૫૦,
૩૫૩, ૩૫૮, ૩૬૦, ૩૬૧, ૩૬૩, ૩૬૭,
૩૬૯, ૩૭૦, ૩૭૧, ૩૭૩, ૩૭૫, ૪૨૦,
૪૨૨, ૪૨૪, ૪૨૮, ૪૩૦, ૪૩૩, ૪૩૪,
૪૪૫, ૪૪૮, ૪૫૪, ૪૫૫, ૪૬૩, ૪૬૭,
૪૮૦, ૪૮૪, ૪૯૪, ૪૯૬, ૪૯૯, ૫૦૦,
૫૦૩, ૫૧૧, ૫૧૫, ૫૧૯, ૫૨૦, ૫૨૧,
૫૨૪, ૫૨૬, ૫૨૮, ૫૨૯, ૫૩૪, ૫૩૭,
૫૪૨, ૫૪૩, ૫૪૮, ૫૪૯, ૫૫૦, ૫૫૩,
૫૫૫, ૫૫૬, ૫૫૯, ૫૬૧, ૫૬૩, ૫૬૮,
૫૭૦, ૫૭૨, ૫૭૩, ૫૮૦, ૫૮૬, ૫૮૮,
૫૮૯, ૫૯૩, ૫૯૪, ૬૦૨, ૬૦૩, ૬૦૬,
૬૧૨, ૬૧૩, ૬૧૪, ૬૧૯, ૬૨૦, ૬૨૨,
૬૨૬, ૬૨૯, ૬૩૩, ૬૩૭, ૬૩૯, ૬૪૭,
૬૫૨, ૬૫૩, ૬૫૯, ૬૬૧, ૬૬૬, ૬૬૭,
૬૭૦, ૬૭૪, ૬૭૫, ૬૮૧, ૬૮૮, ૬૯૫,
૭૦૦, ૭૦૧, ૭૦૩, ૭૦૪

વહાણોના દલાલ.... ....૧, ૨૬, ૩૦૨, ૩૮૭,
૪૪૯, ૫૪૩

વાજીંત્રો વેચનાર.................................. ૩૮૭
વીમાના દલાલ........................ ......૧૬૩, ૩૬૧
શીપ ચાંડલરો...........૨, ૧૫૭, ૨૨૮, ૩૧૩, ૪૯૭
શરાફ...........૧૮, ૨૫, ૨૯, ૪૩, ૫૭, ૮૯,
૧૧૧, ૨૧૨, ૨૯૨, ૨૯૪, ૨૯૯, ૩૪૧,
૩૮૯, ૪૧૪, ૪૧૬, ૪૧૮, ૪૨૩, ૪૪૦,
૪૪૩, ૪૪૬, ૪૪૮, ૪૯૮, ૫૦૪, ૫૨૧,
૫૨૫, ૫૩૪, ૫૫૦, ૫૭૯, ૬૦૩, ૬૧૯,
૬૨૧, ૬૩૨, ૬૩૫, ૬૭૬, ૭૦૨

શેર બ્રોકરો....... ...... ૩૧૪, ૩૫૫, ૩૮૭, ૬૪૬
શાકપાનના વ્યાપારી... ૯૧, ૨૫૨, ૩૩૯, ૩૬૭, ૪૧૬
સ્ટીમરોના આડતીઆ........................ ૨૫૧
સરાફ................................. ૧૬૨, ૭૦૫
સર્વીઅર કાર, સરકારી......................... ૬૦૭
સીગાર બનાવનાર............................ ૩૮૯
સુખડના વેપારી.............. .... ૫૪૮
સુથાર............................... .... ૨૫૪
સેલસમેન ૨૩૪
સોલીસીટરો.............. ૨૦૬, ૩૨૯, ૪૪૧, ૬૩૬
હકીમ...............૫૦, ૬૧, ૬૯, ૧૧૬, ૩૦૦,
૩૫૩, ૪૪૮, ૬૮૬, ૭૦૨

હાઉસ એજંટ........................... ૨૦૧, ૩૧૩
હોટલ કીપરો.......................... ૪૬૬, ૫૫૬
હાડ વૈદ......................... ૩૯, ૫૨૭, ૭૦૧

સફે.

નશાખાંનાં—

કરાંચી, હો૦ પે૦ શેઠના અને શા૦ હો૦ સોપારી-વાલાનું........................ ૪૨૦
દમણ, શેરાબજી જામાસ્પજી લાલાનું............ ૧૬૫
નવસારી, મેહરવાંનજી માણેકજી શેઠનાનું...૪૨૨, ૪૪૩
મઉ, ખા૦ બા૦ નવરોજજી માણેકજી બોરીનું...... ૭૦૪
મુંબઇ, બાહેરકોટ, કાવશજી રૂસતમજી પટેલનું... ૨૮૬
,, ,, દાદાભાઇ રૂસતમજી પટેલનું... ૨૮૬, ૫૦૯
સુરત, ઇછાપોર, જાંગીરજી કા૦ જા૦ રેડીમનીનું... ૬૭૨
,, રૂસતમપરા હોરમજજી થા૦ પાવરીનું ... ૫

નાટકશાળા, પારસીઓએ બંધાવેલી............

આંટરોડ, વીકટોરીઆ નાટકશાળા ૨૫૩
બોરીબંદર, નોવેલટી થીએટર ૨૫૪

નાદારી કોર્ટનો લાભ, પારસીઓએ લીધેલો—

ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ માં........................ ૨૧૩
,, ૧૮૬૭ માં........................ ૨૪૦
,, ૧૮૬૮ માં........................ ૨૭૪
,, ૧૮૬૯ માં........................ ૩૧૨
,, ૧૮૭૦ માં........................ ૩૫૪
,, ૧૮૭૧ માં........................ ૩૮૬
,, ૧૮૭૨ માં........................ ૪૩૭
,, ૧૮૭૩ માં........................ ૪૬૫
,, ૧૮૭૪ માં........................ ૫૧૭
,, ૧૮૭૫ માં........................ ૫૫૨
,, ૧૮૭૬ માં........................ ૫૭૮
,, ૧૮૭૭ માં........................ ૬૧૭
,, ૧૮૭૮ માં........................ ૬૫૮
,, ૧૮૭૯ માં........................ ૬૮૦
,, ૧૮૮૦ માં........................ ૭૦૭

નીબંધો, પારસીઓએ વાંચેલા, જુવો ભાષાણો......

નિશાળો, પારસીઓએ સ્થાપેલી, જુવો કેળવણી....

નેહરો—

ભાંડુપની, ખ૦ કા૦ આરાબરનરની ૫૨૦

સફે.

નોંધ—

ઇંગ્રેજી કાલેનડરોમાંથી પારસીઓને લગતી ...૧, ૨, ૩, ૨૬, ૫૩, ૮૫, ૮૬, ૧૩૭, ૧૩૮, ૧૭૩, ૧૭૪, ૧૭૫, ૨૧૩, ૨૧૪, ૨૧૫, ૨૪૦, ૨૪૧, ૨૭૫, ૩૧૨, ૩૧૩, ૩૧૪, ૩૫૫, ૩૮૬, ૩૮૭, ૪૩૭, ૪૬૫, ૪૬૬, ૫૧૭, ૫૧૮, ૫૫૨, ૫૫૩, ૬૧૮, ૬૫૮, ૬૮૬

પરભ.—

બીલીમોરા, દાદાભાઇ નશરવાંનજી બીલીમોરીઆનું... ૩૬૯
સુરત, ચોક બજાર, ન૦ બ૦ ભાવનગરીનું...... ૬૫૩

પરવાનાં, પારસીઓને મલેલા—

ખેતાબ, ખાંનબાહદુરનાની સનદ............... ૨૫
,, ,, ,, ... ૫૬૨
,, ,, ,, ... ૬૧૧
,, ,, ,, ... ૬૧૨
,, ,, ,, ... ૬૧૨
,, ,, ,, ... ૬૨૩
,, ,, ,, ... ૬૯૦
,, ખાંનસાહેબનાની સનદ............... ૫૦૨
,, નાઇટ ઓફ ધી આરડરનાની સનદ ૧૨૫, ૪૦૪
એ સનદનો ઇંગ્રેજી તરજુમો...... ૬૨૫
તેને માટે વડી સરકારની પરવાનગી... ૬૨૫
વડા પ્રધાન, અર્લ રસલનો અભીપ્રાય... ૧૨૬
,, સી. આઇ. ઇ. ની સનદ............... ૬૭૮
,, ,, ,, ... ૪૦૯, ૫૯૬
,, સી. એસ. આઇ. ની સનદ............... ૬૧૮
,, હુવાંગ પરદીસ ધરમબાનીજની સનદ..... ૪૫૪
ઘોડાની ગાડીમાં બેશી ફરવાનો એક પારસીને મલેલો.. ૧૩૪
મુખતીઆર વકીલાતપણું ચલાવવાની, ગાયેકવાડ સરકારે.. ૬૭૬

પ્રવાસ, પારસીઓએ દુર દેશોમાં કરેલા—

અકલકોટ ૧૧૭
અજમેર.. ૫૦૨
અબુ.. ૬૨૬

સફે.

અમેરીકા........................ ૯૩, ૧૭૦, ૩૬૨, ૫૦૬
આર્કોટ ૪૪૦
આકોલા.. ૨૭૭
આલપાઇ.. ૧૬૬
ઇરાંન............................ ૧૦૪, ૧૫૪, ૩૯૧
ઇલચપોર.. ૪૪૦
ઇંગલાંડ......... ૧૩, ૧૪, ૨૭, ૩૩, ૫૦, ૬૬,
૭૫, ૮૦, ૮૧, ૮૭, ૯૩, ૧૦૧, ૧૧૩, ૧૧૫,
૧૨૧, ૧૩૩, ૧૪૫, ૧૪૯, ૧૫૩, ૧૬૧,
૧૬૩, ૧૭૯, ૨૫૪, ૨૯૨, ૨૯૪, ૩૦૧,
૩૧૬, ૩૨૧, ૩૨૩. ૩૬૨, ૩૭૩, ૪૪૬, ૪૫૧,
૪૮૪, ૫૦૬, ૫૨૧, ૫૪૨, ૫૪૩, ૫૫૮,
૫૫૯, ૫૬૭, ૫૮૯, ૫૯૩, ૫૯૫, ૬૧૩,
૬૧૪, ૬૧૫, ૬૧૯, ૬૨૪, ૬૪૭, ૬૭૦, ૭૦૧
ત્યાં પારસી કુટુંબોનું જવું.........૧૪૫, ૧૫૩
ઈડર.................................... ૨૨૪, ૨૯૨
ઉમરાવતી.. ૪૪૦
એડન......... ૯૮, ૨૭૮, ૩૬૪, ૫૨૪, ૫૪૪, ૫૫૦
ઓલડહાંમ ૫૨૧
ઔરંગાબાદ................................ ૫૪૨, ૬૨૬
કછભુજ ૩૮૦
કરાંચી......... ૬૩, ૧૫૪, ૩૧૫, ૩૧૬, ૩૩૧,
૪૨૦, ૪૪૮, ૫૬૪, ૫૭૪, ૫૮૬, ૬૦૪, ૬૪૬
કલકતા ૩, ૫૫, ૯૬, ૯૭, ૯૯,
૧૫૦, ૧૭૬, ૨૫૧, ૨૫૩, ૩૧૦, ૩૩૬,
૩૪૫, ૩૫૩, ૩૯૨, ૪૩૪, ૫૪૨, ૫૫૮,
૬૫૯, ૭૦૪
કલીકટ ૨૫૧, ૪૯૯, ૬૧૩
કાઠીયાવાડ ૬૦
કાનાનોર................................ ૧૫૭, ૪૯૯
કાબુલ ૩૨૦, ૪૩૩
કારવાર ૧૬૨
કારંજા.. ૪૪૦
કાશમીર ૨૫
કોચીન ૩૧૦
કોતરા (મેવારમાં) ૬૩૪
કોલાપોર ૨૭૭
કોલંબો ૩૧૦, ૬૧૯
ખંબાત ૫૧૪
ખેડા ૩૦૮, ૩૫૧, ૩૬૧, ૪૭૯, ૫૬૩

સફે.

ગોર નદી.. ૨૪
ગોવા.................................... ૧૭૭, ૪૦૫
ચીન, (મકાઉ, કંતાન, હાંગકાંગ, શેંગાઇ, એમોઇ
અને વાંમપુ)... ૩, ૧૫, ૨૨, ૨૯, ૪૯, ૭૩,
૭૯, ૯૯, ૧૩૧, ૧૩૪, ૧૩૫, ૧૪૭, ૧૬૮,
૧૬૯, ૧૯૩, ૧૯૫, ૨૦૬, ૨૧૧, ૨૩૦,
૨૪૯, ૨૫૨, ૨૮૨, ૨૯૨, ૨૯૩, ૨૯૪,
૨૯૯, ૩૦૧, ૩૦૫, ૩૧૦, ૩૩૫, ૩૩૬, ૩૪૭,
૩૫૩, ૩૫૮, ૩૬૦, ૩૭૦, ૩૯૨, ૪૨૨, ૪૩૪,
૪૩૫, ૪૪૭, ૪૫૫, ૪૬૨, ૪૬૭, ૪૯૭, ૪૯૮,
૫૦૬, ૫૧૫, ૫૨૪, ૫૨૯, ૫૪૨, ૫૪૩, ૫૫૩,
૫૫૮, ૫૬૨, ૫૬૪, ૫૭૦, ૫૭૩, ૫૮૦, ૫૮૯,
૫૯૩, ૬૧૯, ૬૨૬, ૬૨૯, ૬૩૭, ૬૫૪, ૬૫૯,
૬૮૭, ૬૮૯, ૭૦૩, ૭૦૫
ત્યાં પેહેલ વેહેલાં પારસી બાઇનું જવું...... ૧૬૯
જલંદર (પંજાબમાં).. ૫૩૮
જંબુસર.................................... ૩૨૦, ૩૨૩
જાલના.. ૩૩૧
જાહાનસી.. ૬૩૬
જેપોર.................................... ૨૫૩, ૫૦૨
ટામાટેવ (માડાગાસ્કરમાં)........................ ૬૮૧
ડીસા ૬૧૭
તાલચેરી.. ૨૫૧
પેહેલ વેહેલા પારસીનું ત્યાં જવું... ... ૨૫૧
તેહરાંન.. ૩૯૧
થર (સીંધમાં).. ૫૩૯
દીલ્લી.. ૨૫૩
દેરા ઇસમાલખાંન ૩૧૪
ધારવાર.. ૪૮૪
ન્યુયારક............................૯૩, ૩૬૨, ૫૦૬
નવાનગર.. ૨૭૨
નશીરાબાદ.. ૨૭૮
નાગપોર........................૨૩૨, ૨૭૮, ૪૮૩, ૫૬૪
નીમચ............................૮૪, ૨૬૧, ૨૭૮, ૫૦૨
નીલઘરી..................૧૧૬, ૧૩૪, ૧૪૩, ૫૩૨, ૬૮૮
પારકર (સીંધમાં) ૫૩૯
પાલમકોટ્ટા.. ૪૯૬
પીનાંગ.. ૪૪૮
પેશાવર.................................... ૩૧૫, ૩૭૬
પંચમહાલ.. ૬૭૫

સફે.

પંજાબ...........................૨૭૮, ૩૦૧, ૩૧૪
ફીરોઝપોર ૬૪૮
ફીલાડેલફીયા ૫૦૬
બનારસ ૨૫૩
બરમા ૫૭૨
બાલાપુર ૪૩, ૩૦૧
બીરાર........................... ૨૭૭
બેલગાંમ...........................૩૦૧, ૪૨૩, ૫૧૧, ૫૨૦
બેંગલોર ૪૧૬
બોસ્ટન ૩૬૨
ભાવનગર ૩૫૩, ૩૬૦
ભુજ ૬૩
મઉ........................... ૬૦, ૭૫, ૩૨૦, ૩૬૧, ૫૦૨, ૫૨૪
મધરાજ ૪૫, ૭૧, ૧૭૮, ૪૪૮, ૬૦૩
મલબાર કોસ્તા...........................૧૫૫, ૧૭૮, ૪૯૭
માંડલે (બરમામાં)...........................૨૫૩, ૨૫૪, ૫૭૨
ત્યાં પેહેલ વેહેલી પારસી નાટક ટોળીનું જવું..... ૨૫૩
માલવાંન ૩૦૧
માયેગામ ૧૧૬, ૬૩૪
મુલતાન ૩૩૧, ૪૩૩, ૬૯૫
મોરસી........................... ૪૪૦
મોરીસ ૨૨૩, ૪૯૬
યુરોપ ૬૩૭
રાજકોટ ૨૩૧
રાવલપીંડી ૫૮૬
રંગુન ૯૮, ૨૫૩, ૩૪૫, ૫૬૮, ૫૭૧
લાહોર ૨૫૩, ૨૮૨, ૫૮૬
લીવરપુલ........................... ૯૩, ૧૭૦, ૪૮૪
વડોદરા........................... ૬૦૪
વાસીંગટન........................... ૩૬૨
શાલકોત ૨૫૧
શીંગાપોર......૫૦, ૧૩૩, ૨૫૩, ૨૯૪, ૪૧૯, ૪૫૪, ૫૨૧

સકર........................... ૬૦૪
સ્કાટલંડ........................... ૩૨૩
સીકનદરાબાદ........................... ૬૭૮
સીંધ હૈદરાબાદ........................... ૪૩૩, ૫૬૪, ૫૮૬
સેંટ પીટરસબર્ગ........................... ૬૫૭
સોલાપોર........................... ૨૯૨, ૫૮૮
હરસોલ........................... ૪૭૯, ૫૬૪

સફે.

હૈદરાબાદ.....૭૦, ૨૫૩, ૨૭૮, ૩૦૧, ૩૩૧, ૫૨૧, ૫૨૪, ૫૪૨, ૬૧૨, ૬૨૧, ૬૨૬, ૬૭૮

પૂલો, પારસીઓએ બંધાવેલા—

કીમ, ખાડીપર, ધo ફo બાટલીવાલાનો........... ૨૮
નવસારી, દોખમા આગલ જવાનો, હોo બo કપટાનનો ૪૧૫, ૫૨૮, ૫૬૮
ભાથાં, ખાડીપર, જમશેદજી જીજીભાઈનો ૨૨૭
,, ,, રૂસતમજી જo જીજીભાઈનો....... ૨૨૭, ૪૦૫
મુંબઈ, માહીમનો લેડી જમશેદજીવાલો...........૩૧૭

પુસ્તકો, પારસીઓના બનાવેલાં છપાયલાં—

ઇંગ્રેજી.

અલેકઝાંડરીઆ ૨૧૭
"અવસ્તા" અને "જેનીસીસ"નો તરજુમો...... ૭૦૬
આ કલેકશન ઓફ યુસફુલ સેનતેનસીસ......... ૨૩૮
આતમાની અમરગી અને કયામત વિષેના ઇરાંની અને યાહુદીઓના વિચારો................ ૭૦૬
આ દીસકોરસ ઓન ધી મીથરીક વરશીપ......... ૫૨૪
આ ન્યુ ગ્રામર ઓફ ધી પરશીયન ટંગ......... ૫૦૯
ઇરાંની જુબાનેના અસલપણું અને તેઓની સત્તા... ૨૫
ઇસ્ટ ઇંડીઆ કંપનીના બંધારણ.............. ૪૧૯
ઇંગલાંડની મુસાફરીનો અહેવાલ.........૧૭૯, ૬૧૩
એકટ ફોરટીનથ ઓફ ૧૮૫૯, ઓન ધી લો ઓફ લીમીટેશન........................... ૨૪૮
કોલેરા ઉપર નોંધ, તેને કેમ તજવો અને અટકાવવો ૬૧૦
કોટન કેલકયુલેટર........................... ૩૧૮
ક્રોનોલોજી, અથવા કાળમાન વિધયા.............. ૨૦૭
જરથોસ્ત પેગંમબર તથા તેના ધર્મને લગતી શોધો વગેરે........................... ૫૭૪
જરથોસ્તી ધર્મ એ હમણાં ફીલસુફીનું મુળ છે... ૭૭૮
,, ધર્મ બાબે ફ્રેન્ચોના વિચાર.......... ૨૫૮
જરથોસ્તીઓ અને ફ્રીમેશનરી..... .... ૫૬૪
જરથોસ્તીઓના હોરમજ્દ અને યાહુદીઓના જીહોવાના કાએદા........................... ૬૭૯
ટેબલસ ઓફ મેઝરમેંટ ઓફ પેટંટ બેલ્સ...... ૨૬૭
તરૂ હીસતરી એંડ ફીલોસોફી ઓફ ધી રાએતસ... ૪૭૭

સફે.

ધી ઇઝી ઇનટરપ્રેટર...... ૬૧૧
ધી ઇનડીઅન પ્રોબલેમ સોલ્વડ...... ૫૦૯
નોટસ એંડ રીફ્લેકશનસ ઓન ધી બોંબે શએત ઓફ ૧૮૭૪...... ૪૭૭
પરશીયન અને બીજા ઇરાંનીઓનો ધર્મ અને રાહ રસમો...... ૫૭૦
પશ્ચિમ રજપુતાના રેલવે બાંધવાના સંબંધમાં... ૫૭૫
પારસી કાલેનડર...... ૨૬૨
પારસીઓના લગન, તલાક તથા વારસા હીસ્સાના ધારા, (તરજુમાં સાથે)...... ૨૭૨
પારસીઓની ૧૮૭૦ ની સંસારી છીકરની તપાસ... ૩૪૪
પ્રીન્સ આલબર્ટ...... ૪૪૨
પોલીટીકલ એંડ શોશીયલ ઇફેકતસ ઓફ રેલવેઝ ઇન ઇંડીઆ...... ૫૨૮
ફરસ્ટ પારસી બારોનેટ...... ૧૯૩
ફારસીની પેહેલી ચોપડી...... ૩૬૯
ફ્રેત કલકયુલેટર...... ૭૦૫
માહરાણી વિકટોરિયાએ સ્કોટલંડના પાહડી મુલકમાં કરેલા પ્રવાસોનું વર્ણન...... ૫૮૧
મુંબઇ ઇલાકાના કરો બાબે ૧૮૭૧ માં ઉઠેલી ભાંજગડની તપાસ...... ૩૬૫
મુંબઇના દેશીઓમાં ફ્રીમેશનરી...... ૫૮૬
યુરોપીયન એંડ એશીઆટીક રેસીસ...... ૧૮૫
યંગ મેન ફોર ઇંડીઆ...... ૧૭૮
લાઇટસ એંડ શેડસ ઓફ ધી ઇસ્ટ...... ૭૦
વડોદરાના ૧૮૭૧ ના રાજ મામલાની તપાસ...... ૩૭૭
વયાજ ગણવાના કોઠાનું પુસ્તક...... ૪૪૨
વાસ્કો ડી ગામા વિષેની કવિતા...... ૪૧૪
વઇદાંને લગતાં કાનુનો તથા તેની વિદયા...... ૬૬૫
વઇદક હુનરની તવારીખ...... ૬૯૮
સરકારી કેળવણી આપવાની રીત વગેરે......૧૯૪, ૪૨૩
સ્ત્રી કેળવણીનો ખરો માર્ગ...... ૮૦
હાઉ ટુ ડેવેલોપ પ્રોડકટીવ ઇનડસટરી ઇન ઇંડીયા ૨૩૦
હીમાલ્ય પર્વત (ઇનામનો રેસાલો)...... ૧૬૪
હીંદ અને હીંદીવાનોના લાભ માટે થોડાક ઉપજતા વિચારો...... ૪૪
હીંદી કવિતા ઇંગ્રેજી લેબાશમાં...... ૫૮૦
એને માટે મલેલાં મતો...... ૫૮૦
હીંદુસ્થાન, તેની તવારીખ, રીતી અને આબાદી (ભાષાણનું ચોપાનીઉં)...... ૧૭૦
હીંદુસ્થાનની ગરીબાઇ (ભાષણો)...... ૬૫૬
,, તવારીખ...... ૬૫૪
,, સરકારી તથા બીજી ઇમારતોના બાંધ કામની જુદી જુદી રીત...... ૩૫૨
હીંદુસ્થાનમાં રેલવે દાખલ થવાથી દેશના સંસારી તથા વ્યાપાર સંબંધી અસર...... ૪૧૫

ઇંગ્રેજી–ગુજરાતી.

ઇડીઓમેટીકલ સેનટેનસીસ...... ૩૪૨
ઇંગ્રેજી ગુજરાતી શીખનારાઓને સાહેકારી...... ૨૩૪
કાઠીયાવાડ લોકલ ડીરેકટરી...... ૩૨૫
ડીક્ષનરી, ઇંગ્રેજીની ગુજરાતી...... ૩૮
પેહલવી, ગુજરાતી અને ઇંગ્રેજી શબ્દ કોષ...... ૫૮૯
રાહીન નદીના ગીતો...... ૩૪૩
શોર્ત સેનટેનસીસ...... ૪૨૩
સ્કુલ બોયઝ ગાઇડ...... ૪૬૭
સંસાર કોષ...... ૫૪૪

ગુજરાતી.

અપરાધીઓની સેશનસમાં ચુકેલા દોષમાને લગતા મુકદમાનો હેવાલ...... ૪૬૨
અમેરીકાની મુસાફરી...... ૯૩
અર્થવિદ્યા (ચોપાનીઉં)...... ૪૯૭
અર્દવીસુર યશત બા માએની...... ૫૦૨
અરદાએવીરાફ નામું (બીજી વાર)...... ૨૬૫
અરદેશર કોટવાલની જીંદગીનો સંક્ષેપ હેવાલ.... ૪૧૯
અરેબીયન નાઇટસ (ગુજરાતી તરજુમો બે મોટાં દફતરમાં)...... ૧૬૮
અવસ્તા અને જંદ શબ્દોના અર્થ...... ૪૪૨
અસપંદયારનામું...... ૪૪૫
અહેવાલે ફીરદોસી...... ૩૬૫
,, રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇ...... ૪૨૪
આઇને દીન બેહ માજદીઅસની...... ૨૫૬
આતશબેહરામની સાલગ્રેહ એટલે શું ? (ચોપાનીઉં) ૧૩૧
આદમ જાત તે સાહેબની બક્ષેસ માટે કેટલું આભારી છે (વાયેજ)...... ૧૭૦
આદરબાદ મારેસપંદના પેહલવી પંદ નામાનો ગુ૦ તરજુમો (ડા. હાઉગના ઇનામનો રેસાલો)...... ૨૮૬
આપઘાત કરવાના ગુનાહ......૬૭૯
આસીરવાદ, પાજંદની માએની સાથે અને સંસ્કૃત સાદા ૨૪૯

સફે

ઇઅશત બા માએની.................... ૪૧૭,૫૯૨
ઇજશનેનો ૯ મો હા (હાવનીમ) નો ગુજ઼ તરજુમો દરેક શબ્દના વ્યાકરણ તથા ખોલાસો........ ૨૧૧
ઇનસાનની પેદાએશનું મુળ, અને તેની અંદરથી ઉતપન થતા ખવાસોનો ટુંક ખોલાસો....... ૪૫૯
ઇરાંન તથા તુરાંન દેશની વારતા................ ૩૦૮
ઇરાંનની તવારીખ ૪૯
,, મુખતેસર તવારીખ (ચાર આવૃતિ) ... ૪૩૪
ઇરાંની ખીલારેકી તખતીઓ વીશે યુરોપીયન ગ્રંથ૦ કરેલી શોધ (૪૦ રેસા૦)................ ૬૯
ઇસ્ટ ઇંડીઆ આશોશીએશન...................... ૨૮૭
ઇસાબેલાના લગનમાં વધન...................... ૩૬૪
ઇંગલાંડનો ઇતીહાસ............................ ૯
ઇંગ્રેજી, ગુજરાતી, હીંદુસ્તાની અને ફારસી ભાષા ઓની વાકયવાળી........................... ૪૫૩
ઇંદર સભા............................૧૦૫, ૩૪૨
ઉતરવાલાઓની ફતેહ અને ગુલામગીરીનું નાબુદ થવુ, (તરજુમો)......................... ૧૭૦
એજહારે શીઆતે ઇરાંન....................... ૧૬૨
એબીસીનીયા દેશ તથા તેનો રાજા થીઓડોર..... ૨૬૫
એલમે કયાફા................................ ૬૦૭
એસફી બાનુ તથા એસફી ધણીનો ગરબો........ ૭૦૪
ઓથેલો (શેકસપીઅરનો તરજુમો) નાટક ૧૭૨
ઓરતોનું કામ શું ? (ચોપાનીઉં).............. ૨૫૨
આર્વા યશતની માએની...................... ૬
કદમી ખોરદેહ અવસ્તા (માએની સાથે)..... ૧૬, ૮૯
કદીમ નામું ૩૪૧
કબીર કાવ્ય ૩૬૧
કમર–અલ–જમાન ૪૯૫
કરણી તેવી પાર ઉતરણી.................... ૪૩૫
કાફરે શીહાપુશ.............................. ૫૬૯
કામેડી ઓફ એરરસ, (શેકસપીઅરનો તરજુમો) નાટક ૧૭૨
કાર નામે અરદેશરબાબેગાંન................... ૬૨૨
કુદરતી એલમે ઇલાહી......................... ૫૫૦
કુશતી કરવાની અગત તથા તેના ફાએદા......... ૩૭૫
કેતાબે દીને અવીજેહ ૩૪૨
કેટેકીજમ ઑફ હેલ્દ, ઉપરથી સવાલ જવાબ... ૩૪૨
કેહવત મુલ ૧૫૨
ખરી મોહબત, યાને ફલકસુર અને સલીમ...... ૫૦૬

સફે.

ખુલાસે દીને જરથોસ્તી....................... ૬૭૯
ખોદાબખસ ૩૬૮
ખોરદેહ અવસ્તા............................. ૪૬૨
,, ચાલુ કાયેદે............................ ૨૦૮
,, તેની માએનીનો ગુજ૦ ભાષામાં સાર ૨૦૮
,, તેની ગુજ૦ માએની અને શરેહ સાથે ૭૦૬
,, યુરોપીયન કાયેદે ૨૦૮
ખોલાશએ આફરીંગાન ૬૨
ગાથા ધંહબાર ઉપર ભાષણ..................... ૩૭૭
ગાયણે દેલચમન ૨૩૧
ગુજરાત તથા કાઠીયાવાડ દેશની વાર્તા......... ૪૫૮
ગુજરાતી કોષ્ટકની ચોપડી ૭૦૫
ગુજરાતી શાહનામું (૯ ભાગોમાં) ૪૧૪
ગુલજારે નશીહત ૧૮
ગુલીવરની મુસાફરી (ભાગ ૧ લો)............ ૨૩૨
ગુલેસ્તાન ૫૧૧
ગુલેસ્તાનનો તરજુમો....................... ૬૭૬
ગોપીચંદ આખીયાંન......................... ૩૭૧
ગોલામી ધંધો કરનારાઓની લડાઇ (તરજુમો)... ૬૯
ગ્રેટ બ્રીટનની મુસાફરી ૧૪
ગંજ નામું............................. ૫૭, ૪૪૨
ચતરીકા ૩૭૧
ચશમક (તરજુમો) ૨૫
ચીન અને ઇંગલાંડ ખાતેના વેપારનું ગણીત પુસ્તક ૬૧
ચુંટી કાઢેલાં લખાણો........................ ૭૦૬
જનાનખાંનાંની બીબીઓ ૨૪૮
જમશીદ અને ઝોહાક........................ ૩૪૪
જમશેદ ૩૫૨
જમશેદી નવરોઝ....................... ૬૦૪, ૪૮૪
જમરૂદે હેકાયત (બે ભાગમાં)................ ૪૬૭
જમશેદ અને સમનનાજ...................... ૪૨૧
જરથોસ્ત નામુ ૪૪૫
જરથોસ્તરહે દીનામ ૧૧
જરથોસ્તી છોકરીઓને માટે ધરમ ઉપદેશ ... ૫૩૦
,, ધરમ શું છે તથા એ ધરમ કેવો ઉતમ છે (ઇનામનો નીબંધ)........... ૬૬૪
,, ધરમ પાલવાની અગત.................. ૨૬૮

સફે.

જરથોસ્તી ધરમ બોધ પાઠમાળા.................... ૭૦૧
,, ધરમ શીક્ષક ૫૭૬
,, ધરમના આશીરવાદનો કવીતામાં તરજુમો. ૨૪૯
,, બચાંઓને વાસ્તે ધરમનીતી (ઇનામનો રેસાલો) ૩૦
,, મજહબ ૪૧૮
જરથોસ્તીઓમાં મુએલાંની લાસને ઠેકાણે પાડવાની રસમો ૬૭૯
જરથોસ્તી મોબેદોમાં ધરમનો તાતપરીઅ સમજવાની ખામી (ચોપાનીઉં) ૩૬૦
જરથોસ્તી રવાનોને લોહડાંની ગાડીમાં અવલમંજલ પુગાડવું રવા છે કે નહી.................... ૬૭૩
જરથોસ્તી સને................................ ૧૪૬
જરી, બનાવ, અને પરવાતું ૧૬૧
જલસાઓમાં ગવાયલાં ગાયણોનો સંગ્રહ (ગાયણ ઉતેજક મંડળીમાં તા૦ ૨૮ મી એપ્રેલ ૧૮૭૧ થી તા૦ ૧૮ મી ડીસેમબર ૧૮૮૬ સુધીના)... ૩૪૯
જવાહેરે દાનેશ (રેસાલાનો સંગ્રહ) ૧૨૯
જાણુલી રૂસતમ કાવ્ય સંગ્રહ.................. ૨૯૩
જામાસ્પી યાને જામાસ્પ નામું.................. ૫૬૬
જાલેમ જોર.................................... ૫૫૩
જીંદગી ભોગવવાની જુકતી...................... ૩૫૨
જેહ શેકન (ચોપાનીઉં).......................... ૩૩૬
જેહાનબખ્શ અને ગુલરૂખસાર ૩૬૯
જાંગીરશાહ ઐાર ગોહર.......................... ૪૯૮
ઝોરાસ્ત્રીઅન કાલેનડર.......................... ૩૪૫
દ્રવ્ય તથા રૂપાંના મુળની ન્યુનતા ૭૦૪
તકવીઅતે તજકરતુલ મલાયક ૬૨
તજકરતુલ મલાયકની સાબેતી અને સે૦ અ૦ ચો૦ રદ જવાબ ૬૨
,, હોકમા ૩૪૨
તફસીરે ગાહે ગાસાની.......................... ૧૯૯
,, ધાહંબાર ૭૩
તફહીમે દીને મજદયશન........................ ૨૯૭
તમામ અવસ્તાનું દફતર (ચાર ભાગમાં)......... ૩૬૯
તવારીખે કદીમ ઇરાંન.......................... ૨૭૨
તાલીમે જરથોસ્ત ૩૪૨
તઉસીફે ,, ... ૩૦૭
દખણની અસલી વાર્તાઓ ૨૭૧
દફેઉલા હજલ (તરજુમો)........................ ૩૪૧

સફે.

દરેક દેશ અને શેહરની ખરી અને ચોકકસ વસ્તીનો હીસાબ કાઢવાની અગત્ય ૯૪
દરેક માણુસનો વઇદ............................ ૬૩
દસાતીરનો તરજુમો (મુહલાં ફીરોઝ બીન કાઉશવાલી) ૨૦૬
દક્ષિણ હિંદુસ્થાનમાં મુસાફરી.................. ૩૬૧
દાદે જરથોસ્ત ૨૦૭
દાસ્તાને દેલરૂબા................................ ૪૪૬
દીન આમુજે બચેગાંન.......................... ૨૭૦
દીનકર્દ કેતાબ.................................. ૫૧૦
દીને માજદીઅસને ૩૭
દીલ ચમન ગાયેણ સંગ્રહ ૪૨૮
દુવા નામ સેતાએશને (તરજુમો તથા શરેહ સાથે) ઇ૦ રેસાલો ૪૨૪
દોહેરા તથા કેહેવત પોથી ૭૦, ૩૪૨
ધરમ ઉપર વાએજ.............................. ૨૪૭
ધરમ, નીતી, તથા સંસાર (વાએજો)............ ૩૨૧
નકલીઆત નામું ૨૮૯
નશીહતના બાગની કેતાબ ૩૫૦
નશીહતે પાહલણુ ૩૯૬
નાટક ગાયણ સંગ્રહ ૫૧૧
નામાકીત જુલીઅસ સીજરની જીંદગી........ ૧૯૯
નીતી ઉપર વાએજ ૨૬૮
નીતી વિનોદ.................................... ૫૨૭
નીતી સંગ્રહ.................................... ૩૨૩
નીત્ર દર્પણનો તરજુમો.......................... ૧૬
નુરજેહાન ૪૩૪
નેજાઅ શેકન ૩૩૨
નેરંગહાએ કલમકશ.............................. ૧૮
નંદ બત્રીસી નાટક.............................. ૭૦૩
પકવાન પોથી ૬૫૨
પત્ર પોથી ૪૪૯
પનોતા પુતર.................................... ૨૯૨
પરસ્તેશ કરવાને લાએક એકલો પરવરદીગાર છે (ઇનામનો રેસાલો).......................... ૨૦૭
પ્રસીધ પેગમબરો અને કોમો ૪૫૪
પાક ખોરદેહ અવસ્તા બા માએની.............. ૪૩૩
પાણી તથા હવા, એઓનો તંદરોસ્તી સાથે સંબંધ ૫૦૮
એની સરકારે ખરીદેલી નકલો........ ૫૦૮
પારસીઓ...................................... ૬૦૫

સફે.

પારસી કેલેનડર........................ ૨૩૧
પારસી ગરબા ૨૬૬
પારસીઓના ધારા વિષે તકરાર ૧૧૮
પારસી પાદશાહોની તવારીખ (ચાર ભાગમાં)... ૪૫૭
પારસી પુત્રીશાળા ૩૭૭
,, પ્રકાશ ૬૫૨
પારસી, હીંદુ, મુસલમાન લોકોના વસીયતનામાંઓને લગતા કાયેદા બાબે થોડાક વિચારો...... ૫૦૨
પ્રાણી વિધયા ૬૯૧
,, સંગ્રહ ૨૪
પુરાતન પારસીઓની તવારીખ........................ ૩૭૭
પેગામે મોબત ૬૬૧
પેગંમબર અશો જરથોસ્તના જનમારાનો હેવાલ ૩૨૯
,, સાહેબ અશો જરથો૦ ના જનમારાનો હેવાલ, દસ્તુર જરથોસ્ત બેહરામે બનાવેલા ફારસી પુસ્તકનો શરેહ સાથે ગુ૦ તરજુમો (ઇનામનો રેસાલો)........... ૬૦૧
પેહલવી ભાષાનું વ્યાકરણ........................ ૩૭૩
,, ભાષાનાં વ્યાકરણની તપાસ........... ૩૭૩
પોલ અને વરજીનીયા........................ ૨૮૦
પંચાંગ પોથી........................ ૩૮૩
પંદ નામે જરથોસ્તનો તરજુમો........................ ૬
ફરમાને દીન........................ ૧૯૮
ફ્રાનસ અને જરમની વચ્ચેની લડાઇ (૧૦ ભાગમાં) ૩૭૧
ફરેદુન........................ ૪૯૮
ફાલ નામુ........................ ૨૭૨
ફેસાદે ફેબરવારી ૪૭૭
ફેહરેશત........................ ૩૬૧
બરજો અને મેહરસીમીનઓજાર........................ ૩૮૦
બરજોર નામુ (૧૮ દફતરો)........................ ૨૬૦
બાગે પારશા........................ ૫૦૩, ૫૧૧
બાલકોની માવજત........................ ૧૨૪
બાલ ખેલ ૫૫
બાલોપયોગી સંગ્રહ ૩૭૪
બાહરે દાનેશ........................ ૩૭૧
બાળ શીક્ષક........................ ૪૬૬
બુન ઇરાન દાનેશ અજ જબાન શનાસી ૪૩૫
બુન દેહશનો તરજુમો........................ ૬

સફે

બેજન અને મનીજેહ........................ ૪૬૨
,, ,, (નાટક)...........૨૫૩, ૨૮૮
બેહરામગોર અને બાનુ હોસંગ........................ ૪૫૨
બ્રોબડીગનેગના રાક્ષસો ૪૪૧
બંદગી........................ ૪૩૮
ભરૂચના નવાબ મોઓજુજખાંન બહાદુરનો કીસ્સો ૩૦૪, ૩૧૪
ભાષાણો, જરથોસ્તી ધરમને લગતી બાબદો ઉપર ૩૦૪
ભુગોળ વરણન ૧૭૧
મનસુખી મનાજાત અને અરજ ગુજારી (પાંચ અંકોમાં) ૩૭૬
મનોરંજક કથા........................ ૪૩૫
માજંદરાનનું તલેસમાતી પુતળું ૩૮૭
માણુસ જાતને ધરમની જરૂર વગેરે (વાએજ)... ૧૬૭
માહરૂં સ્વપણું, અથવા વીધવાપર વીપતી (ભાગ ૧ લો) ૪૨૧
મુખતાત ૧૨૩
મુનતખબે શાહનામેનો ગુજરાતી ખોલાસો ૧૪૩
મુંબઇના શેર સટાની તવારીખ ૨૨૫
,, મ્યુનીસીપાલ ખાતાંના રીપોરટનો તરજુમો.. ૨૬૧
મુંબઇનો બાહર........................ ૪૯૮
મેરાતુલ અરૂસ ૫૮૫
મેહેરજી રાણા કેતાબખાનાનું લીસ્ટ ૪૦૮
યઝદેજરદી તારીખ ૩૫૦
યજદાં પરસતી અને જરથોસ્તી ધર્મ પાલવાની અગત ૫૦૪
રજપુત વીરરસ કથા........................ ૬૭૬
રદીઅબે કેતાબે ફરમાને દીને ૧૯૯
રમુજી ગરબા સંગ્રહ........................ ૪૫
રમુજે સેતરંજ ૫૨૧
રાગપોથી ૪૨
રાગ બાગ........................ ૩૯૧
રાગ શીક્ષક........................ ૩૪૮, ૬૩૬
રાજવાડાની કથા........................ ૪૩૦
રૂ કાંતનારનો મદદગાર........................ ૩૪૫
રૂનું ગણીત પુસ્તક........................ ૬૦
રૂપાઉ બહેતખાજી ૧૧
રૂશીયા અને ટરકી વચેની લડાઇની તવારીખ...... ૬૨૪
રૂસતમ અને સોરાબ (ઇનામનો નાટક)...... ૨૫૩, ૩૩૦

સફે.

રૂસ્તમી કવિતા ૧૧
,, ગાયેણુ (ત્રણ અંકોમાં)..........૧૩૧, ૧૬૫
,, ગંજ બાજી ૧૧
,, ફાગ બાજી ૧૨૩
રેહબરે દીને જરથોસ્તી ૨૮૭
રોમયો અને જુલીઅટ ૫૭૨
લવકુશ નાટક ૬૯૯
લાઇબલ તથા સ્લાનડર ૩૪
લાર્ડ ચેસ્ટરફીલ્ડની નસીહતો ૫૦૭
વરજીનીયા, યાને વીલાયતની એક ગોરી ગોલામડી ૨૩૨
વાએજો ૫૧૦
વિનાશ કાળે વિપરીત બુધિ........................ ૬૭૭
વીક્રમ નામું........................ ૩૬૯
વીરાફ નામું........................ ૪૪૫
વીલ્સન વિરહ........................ ૬૨૦
વીલાયતના કવેશ્વરો ૭૦૧
વીસપરદ તથા ઇરાની પતેતની આખી માએની... ૨૦૬
વીઆજ તથા પગાર ગણવાની ચોપડી........... ૨૩૪
વેહવાર ઉપયોગી સંસાર ચોપડી ૨૦૬
વૈદક જ્ઞાન........................ ૩૦૮
વંદીદાદના મુખતેસર ઇનતેખાબનો તરજુમો...... ૨૦૬
વંદીદાદની પેહલી તથા બીજી પરગરદોનો તરજુમો... ૧૩૩
,, ૧૯ મી પરગરદનો ગુ૦ તરજુમો (દરેક શબ્દના વ્યાકરણ તથા ખોલાસા સાથે). ૨૧૧
વંદીદાદનો અસલ અવસ્તાપરથી શરેહ તથા નોટ સાથનો તરજુમો (ખ. રૂ. કામાજીનો ઇનામનો રેસાલો)........................ ૪૯૭
શરીર શીક્ષક........................ ૭, ૬૩૫
શવાહેદોલ નફીશે ફી અશઆતોલ કબીશે (તરજુમો)........................ ૩૪૧
શીઆવખશ અને ફરંગીઝ........................ ૩૪૦
શુધ્ધ ગુજરાતી શીખવનાર........................ ૫૬૯
શેકસપીઅરનાં નાટકોમાંની વારતા........................ ૨૫૬
શેર અને સટાબાજી........................ ૨૬૭
શેર સટાથી થએલી ખુહારી, મીનોચેરનો કીસ્સો... ૨૧૦
સ્ત્રી ચરીત્ર........................ ૫૪૮
સ્ત્રી. મીત્ર........................ ૨૨૬
સ્ત્રી જ્ઞાન દીપક........................ ૨૭૧
સ્યાવક્ષનામું........................ ૪૪૫
સદ દરે બેહરે તવીલ........................ ૧૮

સફે.

સન ૧૮૫૯ નો ૧૪ મો આક્ટ અથવા મુદતનો કાયેદો ૨૯૯
સપ્તશતી અથવા ચંદીપાઠ........................ ૩૮૩
સર જ. જી. બારોનેટની જીંદગીનો અહેવાલ...... ૧૬
સૃષ્ટી જ્ઞાન નિબંધ ૨૧
સર્વોપયોગી નુસખા સંગ્રહ........................ ૬૨૫
સારાંશ પોથી........................ ૧૧૬
સાસાનીઆંન વંશની તવારીખ........................ ૬૮૮
સિદ્ધ પદાર્થ વિજ્ઞાન........................ ૫૨૪
સુખ્ખે માહમેરૂ, યાને જમશીદે ખીન પરવીઝનું દાસ્તાન ૨૨૦
સૂર્યોદય ૮૯
સુલેમાની શમશેહર........................ ૪૫૯
સેતાએશે અમશાસ્પંદ........................ ૬૨
સેતાએશે હોરમજદ........................ ૭૦૧
સોનાના મુલની ખોરશેદ........................ ૩૮૦
સંસાર ચીત્ર........................ ૭૧
હજમબાદ અને દગણુનાજ........................ ૩૬૪
હાદીએ મજદીઅસનાન........................ ૩૪૯
હીચકારા પુરૂષો, માણસોની વસ્તીમાં તેઓનું કમીનાપણું (૪૦ નીબંધ)........................ ૪૯૬
હીંદુસ્થાન ખાતે આયાત થતાં કાપડ સુતરની જગાત બાબે........................ ૫૮૮
હીંદુસ્થાન મધ્યેનું એક ઝુંપડું........................ ૩૭
હીંદુસ્તાની ગાયન સંગ્રહ........................ ૬૭૬
હીંદુસ્તાનનું મેહસુલ અને ઇનકમટાકસ........................ ૩૮૧
હીંદુસ્થાંનનો ઇતીહાસ........................ ૩૫૨
હીંદુસ્થાંનમાં મુસાફરી........................ ૩૭૫
,, મુસાફરીની કેટલીક નોંધ........................ ૬૭૯
હુજવારશ અને પેહલવી ફરહંગ........................ ૨૭૯
હેકાએતે આફરીંગાંન........................ ૬૨
,, દીલપસંદ........................ ૨૩૫
હોરી સમુદય........................ ૫૮૭

જંદ તથા પહેલવી.

અરદાવીરાફ નામું તથા તેની ફરહંગ........................ ૧૮૧
ઓયુમ યોક, જંદ પેહલવી ગ્લોસરી........................ ૧૮૧
જંદ ભાષાનું વ્યાકરણ, સંસકૃતના મુકાબલા સાથે. ૭૯
જંદ શીક્ષક........................ ૪૩૫
પાજંદ પેહલવી ગ્લોસરી........................ ૧૮૧
પેહલવી પાજંદ ગ્લોસરી........................ ૩૨૮

સફે.

સેકનગુમાની વજાર........................... ૧૮૧

ફારસી.

ઇસ્પનીતી કથાનો તરજુમો........................ ૬૩૮
ખેશતાબ (તરજુમો) ૩૪૨
ખોરદેહ અવસ્તા (ફારસી તરજુમો)............ ૪૫૯
ગુલજારે હાલ ૪૨
જરેદશત અફશાર (તરજુમો)..................... ૩૪૨
જીનદેહ રોદ...................................... ૩૪૨
ફારસી ભાષાનો ભોમીયો ૬૬૭
મોનાજાતો (દ૦ મી૦ એ૦ જામાસ્પ આશાના).... ૧૮
મોહીતે મારેફત................................... ૪૨
શારેસતાને ચાહાર ચમન.......................... ૨૫

ફારસી-ઇંગ્રેજી.

ધી સ્ટુડંટસ પરશીયન એંડ ઇંગલીશ ડીક્ષનરી... ૭૦૬

પુસ્તકો, પારસીઓનાં હાથનાં લખેલાં—

ગુજરાતી.

ઇજશનેની કેતાબ.................................. ૮૧
ચહડતી અને પડતી દશા, વીકાજી અને પે૦ મેહરજીના જનમારાનો હેવાલ ૬૨૬
જરથોસ્તી ધર્મની યજદાંપરસ્તી (વાએજ)...... ૧૩૦
ફરેશતાઓનાં આફરીનગાંનની ભાંજગડ વિષેનો રેસાલો ૬૨
વંદીદાદનું આખું દફતર........................ ૧૮

જંદ તથા પેહલવી.

અરદાવીરાફ, બુનદેહશ, ગોશતે ફરીઆંન અને વીસ્પરદ ૮૧
ઇજશને (એ૦ કેખશરૂ મેહરબાંનના હાથની લખેલી) ૮૧
„ ૫૫૦ વર્ષની, પેહલવી તરજુમા સાથે.
„ એ૦ મેહરબાંનની............................ ૮૧
„ પેહલવી તરજુમાં સાથે..................... ૮૧
ખુરદેહ અવસ્તા તેના સંસકૃત અર્થ સાથે.... ૮૧
ગોશતે ફરીઆંનનો કીસ્સો અને બુનદેહેશનું ટોકું વર્ણન ૮૧
જંદ અને સંસકૃતની નાંધલી ફરહંગ............ ૮૧
દીનકરદનું સાંકળીયું.............................. ૧૮૧
નીરંગસ્તાન, પેહલવી બુનદેહશ, વીરાફનામું, વંદીદાદ ઇજશને અને વીશપરદશાદે ૮૧
પેહલવી ઇનશા ૮૨
„ વંદીદાદ,અને શાએશત લા શાએશત ... ૮૨
પેહલવી શાહનામુ ૮૨
યુરોપ મધે ઇજશનેનું પુસ્તક, એ૦ રૂસતમ મેહરબાનનાં હાથનું..................................... ૮૨
વીસ્પરદ, અવસ્તા બા માએની, હાદોખત નુંશક ૮૧
વંદીદાદ, ઇજશને અને ખોરદેહ અવસ્તાનો પેહલવી તરજુમો, શરેહ તથા ગ્લોસરી સાથે. ૧૮૧
„ ઇજશને, વીસપરદ, ખોરદેહ અવસ્તા તથા વેકા નુસ્ક........................ ૮૧
„ તથા ૬૦૦ વર્ષની ઇજશનેની નકલ...... ૮૧
શેકનગુમાનીની એક પેહલવી નકલ............... ૮૧
હૈયાત પાજંદ પુસતકો, તથા ભણતરોમાં આવેલા શબ્દનો કોષ..................................... ૮૧

ફારસી.

આફરીગાંનો, આફરીનો, આશીરવાદ, મુકતાદ તથા બુનદે. હકીકતો, કારનામે અરદેશર બાબેગાંન તથા ઇજશનેના થોડાક હા ૮૧
ચશમક (રેશાલો) ૨૫
નેહાદે મોબદી ૮૧

રેવાયતો, (અતરે કરેલા સંગ્રહ.)

જુની રેવાયત ૮૧
દારબ હોરમજદયારની ૮૧
રેવાયત, તથા શેકન ગુમાની વજારની કેતાબો તથા વંદીદાદ ૮૧

પુસ્તકો, પારસી ધર્મને લગતાં યુરોપીયન વિદવાનોએ બનાવેલાં—

ઇંગ્રેજી.

અલેકઝાંડર ગ્રાંટ, હાલની અને હવે પછીની પારસી કેળવણી વિષે સુચના......................... ૨૯
ગાઇગર, ડા૦ વીલ્હેમ, અવસ્તા ભાષાનાં વ્યાકરણ, Chrestamathia અને ફરહંગ ૬૭૮
ડારમેસ્ટેટર, જેમસ, જંદ અવસ્તા અને વંદીદાદના ૧ લા ભાગનો તરજુમો ૭૦૫

સફે.
બલીક, મી૦ એ. એચ., ખોરદેહ અવસ્તા ૧૧૩
,, ,, વીસ્પરદ અને ઇજશને... ૧૧૩
,, ,, વંદીદાદનો તરજુમો... ૧૧૩
મારટીન હાઉગ, જંદ ભાષાનું વ્યાકરણ......... ૨૯
,, પારસીઓની પવીત્ર ભાષા, પુસ્તકો અને ધર્મ.................. ૩૦
મેક્ષમુલર, પ્રો૦, સેક્રેડ બુકસ ઓફ ધી ઇસ્ટ ... ૬૫૬
રાલીનસન, પ્રો૦ જારજ, અસલી ઇરાનીઅન ધર્મ વીષે ૬૭૮
,, ,, પુરાતમ પાદશાહતોનાં ઇતીહાસ ૫૬૦
રેહાટસેક, મી૦ ઇ૦, ફ્રેંચ ભાષાના જંદ વ્યાકરણનો ઇંગ્રેજી તરજુમો.................... ૫૨
વેસ્ટ, પ્રો૦ ઇ૦ ડબલ્યુ૦, બુનદેહશ, બહમન યસ્ત અને શાએસ-લા-શાએસની પેહલવી કેતાબના તરજુમા ૭૦૫
વેસ્ટ, પ્રો૦ ઇ. ડબલ્યુ., મીનો ખેરદ (રોમન કેરેક્ટર)..૩૭૭
શેશાઉ, જરથોસ્તી ધર્મપુસ્તકો, અને તેમની ભાષાને લગતા પુરાણા લેખો વગેરે ૩૦૪
હાઉગ તથા વેસ્ટ, અરદાવીરાફ નામું......... ૪૩૪
હેમીલટન, મી૦ ડબલ્યુ. એચ., પ્રીનસ આલબર્ટની કવીતાનો તરજુમો ૫૭

જરમન.

કોસોવીટઝ, જરથોસ્તી ગાથા ઉપર ૩૭૪
કોહટ, યાહુદીઓના દેવતા અને દૈતોના પારસી ધર્મ સાથના સંબંધ ૨૦૯
ગાઇગર, ડા૦ ડબલ્યુ., વંદીદાદની પહેલી પરગરદના પેહલવી તરજુમા વિષે ૫૯૩
,, ડા૦ વીલ્હેલ્મ, "ઓગમદેચા"નો પાજંદ, અવસ્તા અને સંસકરત તરજુમો, તથા ફરહંગ ... ૬૨૯
ગેલનડર, પ્રો૦, પાછલા અવસ્તાના પદ, વિષે ... ૬૦૭
ગોશ, રીચરડ, ઇ. સ. ૧૮૬૨ થી ૧૮૬૭ સુધી થયેલાં પુર્વ દેશોના ધર્મ સંબંધી લખાણો ... ૩૮૧
ટોટપેલ, પ્રો૦ હરમન, અવસ્તાના મુખ્ય ભાગો ... ૫૦૪
ડુનકર, એમ, પુરાતમ જમાનાની તવારીખ (ચાર ભાગમાં) ૬૧૨
નેલડેક, પ્રો૦, અરદેશર બાબેગાંનની તવારીખ... ૬૭૯
,, સાસાનીઆંન વખતની પારસી તથા આરબોની તવારીખ ૬૭૮
પીટરાઝવીકી, તમામ જંદ અવસ્તાનો તરજુમો (ત્રણ દફતરો) ૧૨૩

સફે.
બારથોલોમ્યોઝ, ડા૦, ગાથા અથવા અસલી ઇરાનીઓની પવીત્ર બંદગી ૬૭૯
બેઝઝનબરગર, પ્રો૦, અવસ્તાના કેટલાક બોલો અને પ્રકાર વિષે........ ૬૩૧
બેનફી, ઇંડો-જરમન શબ્દોના કેટલાક બેવડા ઉઠતા અર્થોના ખુલાસા........ ૨૨૫
,, એતોના આથવીઆંના ૨૫૬
યુશંતી, ડા૦ ફરડીનાંડ, અસલી ઇરાંનીઓની તવારીખ........ ૬૭૯
,, પ્રો૦ એફ૦, અવસ્તા ભાષાના શબ્દ કોષ તથા વ્યાકરણ... ૧૦૦
,, ,, બુનદેહશની નકલ, તરજુમો તથા ગ્લોસરી...... ૨૬૮
રૂકરટ, પ્રો૦ એફ., અસલી ઇરાંનીઓની કવિતા, વ્યાકરણ અને અલંકાર........ ૪૯૭
રોથ, ઇ૦, અસલી ઇજીપશીયન તથા જરથોસ્તીઓના એતેકાદનો મુકાબલો અને અર્વાચીન કાળના એતેકાદોની ઉત્પંતી........ ૪૫
વીનડીશમાન, જરથોસ્તી અભયાસ, તેમાં આવેલી તવારીખ, દંતકથા વગેરે ૭૪
વુલસહાઉસન, પ્રો૦ જે૦, આશકાંનીઆંન લોકોના રાજ્ય વિષે........ ૭૦૬
,, ,, પાર્થવ અને પહલવ, તથા માડ અને માહ શબ્દો વીષે........ ૬૧૨
વેસ્ટ, ડા. ઇ. ડબલ્યુ, પારસીઓના પવીત્ર ધર્મ, ભાષા અને લખાણો બાબેના મરહુમ ડા૦ હાઉગના રેસાલાઓની નવી આવ્રતી........ ૬૩૫
સ્પીગલ, અવસ્તાપર શરેહ (ત્રણ દફતરો)...... ૧૩૪
,, અસલી બેકત્રીઅન ભાષાનું વ્યાકરણ... ૨૩૪
,, આરીઅન અભીઆસ ૫૦૪
,, ઇરાંની ખીલા રોફી તખ્તીઓ તથા તેમનો તરજુમો, વ્યાકરણ અને શરેહ...... ૩૦
,, ઇરાંનીયન એનટીકવીટીસ........ ૬૭૦
,, ઇંડસ અને ટાઇગ્રીસ નદીઓ વચેના અસલી ઇરાંનની ભુગોલ તથા તવારીખ.. ૮૪
,, ખોરદેહ અવસ્તાનો પેહલવીને આધારે તરજુમો..........૭૩, ૧૧૩
,, છપાવી પ્રગટ કીધું, જરથોસ્તી અભ્યાસ, તેમાં આવેલી તવારીખ તથા દંત કથા... ૭૪
,, નેરીઓશંગ ધવલની ઇજશનેનો તરજુમો.. ૨૨

સફે.

સ્પીગલ, ફ્રેડરીક, કુરૂસ પાદશાહની કોમ (nationality)................... ૭૦૬
,, વીસપરદ, ઇજશને અને ખોરદેહ અવસ્તાની શરેહ ૨૪૬
,, વંદીદાદની શરેહ ૨૪૬

હાઉગ, "અહુનવર"ની ઇજશનેના ૧૯ મા હામાં આવેલી જંદ શરેહ ૪૩૧
,, જંદ ફાઇલાલોજીની હાલની પંકિત વીગેરે. ૨૫૮
,, પહેલવી ભાષાની ખુબી તથા વિશેષ ગુણો. ૩૦૧
,, વંદીદાદની ૧૮ મી પરગરદનો તરજુમો તથા ખોલાસો ૨૮૪

ડચ.

ટીલ, જરથોસ્તી પરસ્તેશ ૧૧૬

ફ્રેંચ.

ઓપરટ, મો૦ જુલ્સ, અસલી મીડ લોકો અને તેઓની ભાષા........................ ૬૭૮
ગોબીનો, કાઉંટ, પારસીઓની તવારીખના બે પુસ્તકો.............................. ૨૮૮
ડ્રોનબરગ, અલ ફેહરેશત, ઉપર કરેલી શરેહ ૨૦૫
ડારમેસ્ટેટર, પ્રો૦ જેમસ, પારસીઓમાં પાદશાહ સિકનદર વિષેની કેહુતીઓ ૬૨૫
,, હોરમજદ અને હારેમનની ઉતપંતી વિષે.......................... ૬૧૫
પીએતરેમા, મો૦, આરીયન લોકો અને તેમનું અસલ વતન.......................... ૬૭૯
પીટરાઝવીકી, જંદ ભાષાનુ વયાકરણ... ૧૩,૫૨
,, તમામ જંદ અવસ્તાનો તરજુમો ૩૭, ૧૨૩
માઇકલ બ્રેઆલ, વંદીદાદની પેહેલી પરગરદમાંથી મલી આવતી અવસ્તાની ભુગોલ... ૫૧
હારલે, પ્રો૦ સી૦, અવસ્તાના વયાકરણ, anthologie, ફરહંગ વગેરે.......... ૬૫૬
હેલેવી, પ્રો૦, કરૂસ અને યાહુદીઓ બાબીલોનથી પાછા ફર્યા તે બાબે...... ૭૦૬
,, જેબનેનેઝરનાં રાજ વિષે ખીલારોફી તખતીઓ વગેરે................ ૭૦૬
હુવેલાક, વયાકરણ જંદ ભાષાનું............ ૨૫૦
હુવેલાક, મો૦ એ૦, અવસ્તા, જરથોસ્ત, માજદી અશની દીન વગેરે............ ૬૫૬

સફે.

લાટીન.—

કેસોવીચ, જરથોસ્તના ગાથાનો તરજુમો... ૧૬૮
કોસોવીટઝ, ઓસ્તુઅદ ગાથા-લાટીન હરફે નોંધ તથા ખુલાસા સાથે............. ૩૦૭
વુલરસ, ફારસી અને અસલી ઇરાંની તેમજ સંસકરત અને બીજી ભાષાઓનાં શબ્દોનાં મૂળ તથા પ્રકૃતિ તેમજ ફારસી અને લાટીન ભાષાનો કોશ..................... ૨૧૯

પુસ્તકખાંનાં—

એડન, પારસી લાઇબ્રેરી................. ૩૧૯
કાવશજી દીનશાહ લાઇબ્રેરી એંડ રીડીંગ રૂમ. ૫૪૯
કાંદાવાલા મોહલ્લા રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરી ૩૩૨, ૩૩૩, ૪૨૬, ૬૪૨
દી. મા૦ પીટીટ ઝોરાસ્ત્રીઅન લાઇબ્રેરી (કલકતાની).......................... ૯૯
નવસારી મેહેરજીરાણું કેતાબખાનું... ૪૦૭, ૫૮૮
નેટીવ જનરલ લાઇબ્રેરી ૬૪૨
ફ્રાનસ, સ્ત્રાસબર્ગ યુનીવરસીટીનું પુસ્તકખાનું. ૫૦૨
ફ્રેટ રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરી ૬૪૩
બાહેરકોટ ઇમપ્રુવમેંટ લાઇબ્રેરી......૩૦૩, ૪૨૬
ભુલેશવર લાઇબ્રેરી...................... ૬૪૩
મુલ્લાંફીરોજ કેતાબખાનું.................. ૫૮૦
સુરત, એંડરૂસ લાઇબ્રેરી ૫૧
હેમાભાઇ ઇનસ્ટીટયુટ (અમદાવાદની)...૧૩૨, ૩૦૮, ૫૮૪

પેટંટ, પારસીઓએ મેળવેલાં—

કમબાઇન હારીઝાનટલ સ્કરૂ અને વરટીકલ હાઇડ્રાલીક કોટન પ્રેસની શોધ માટે... ૪૪૨
કાટન જીનો માટે ડાંતાવાલો રોલર બનાવવા માટે................................ ૪૪૬
ટેલીગ્રાફની સીગનલ કરવાના સાંચા માટે... ૩૮૧
બલતન બનાવવા માટે..................... ૪૪૦
રેલવેને સીગનલ કરવાના સાંચા માટે...... ૩૯૬
લારી બનાવવા માટે ૪૪૦

પંચાતના અકાબરો.

તારાપોરની................................ ૬૭૮

સફે.

ખીલીમોરાની.............................. ૫૮
ભરૂચની........................ ૯, ૬૬૬, ૬૭૪
મુંબઈની.. ૨૩, ૩૭, ૩૯, ૫૧, ૮૨, ૧૨૧, ૩૭૮, ૪૦૧, ૫૫૭
સુરતની........................ ૫૦, ૬૯, ૬૮૮

પંચાતનું ફંડ–

મુંબઈની પારસી પંચાતનું ફંડ...... ૧૪૧, ૧૪૨, ૨૯૯, ૪૧૩, ૪૫૫, ૫૬૮, ૫૭૦, ૫૮૯, ૬૦૩, ૬૦૪, ૬૦૬
એ ફંડના તરસ્ટીઓ...૨૬૯, ૪૧૮, ૪૫૫, ૫૫૭, ૫૯૫, ૫૯૯, ૬૦૬, ૬૪૫, ૬૪૮, ૬૭૩
ડુંગરવાડીની બાબદમાં પંચાતના તરસ્ટીઓ ઉપર મોકલેલું રીકવીઝીશન ૪૫૫, ૪૫૬
તેઓ તરફથી આવેલો જવાબ ૪૫૬
તે સામે થયેલો પ્રોટેસ્ટ ૪૫૫, ૪૫૭
પંચાતના હીસાબની દર વરસની નોંધ..૨૩, ૫૧, ૮૨, ૧૨૧, ૧૫૮, ૨૦૯, ૨૨૮, ૨૩૨, ૨૬૨, ૨૯૯, ૩૪૦, ૩૭૨, ૪૨૦, ૪૬૦, ૫૦૮, ૫૪૮, ૫૭૫, ૫૭૮, ૫૭૯, ૬૧૫, ૬૩૧, ૬૭૫, ૬૯૮

ફુડચામાં ગયલી કુંપનીઓ.

૧૭૪, ૨૧૪, ૨૪૦, ૨૪૧, ૨૭૫, ૩૧૩, ૩૫૫, ૩૮૬
તેના લીકવીડેટરો... ૧૭૪, ૨૧૪, ૨૪૦, ૨૪૧, ૨૭૫, ૩૧૩, ૩૫૫, ૩૬૦, ૩૮૬

ફ્રીમેશનરી.

કરાંચી, લાડજ હારમની.................... ૨૬૭
તેના પારસી મેમબરો ૨૬૭
તેના ઓનરરી મેમબરો ૨૬૭
મુંબઈ, રાઈઝીંગ સન...............૩૫૫, ૫૨૧
તેના પારસી મેમબરો........... ૩૫૫, ૩૫૬
તેના ઓનરરી મેમબરો............... ૩૫૬
મુંબઈ લાડજ સાઇરસ ૩૭૪
તેના પારસી મેમબરો ૩૭૪, ૩૭૫

સફે.

લાડજ ઇસ્ટરન સ્ટાર........................ ૨૫૭
તેના પારસી મેમબરો........... ૨૫૭, ૨૫૮
તેના ઓનરરી મેમબરો ૨૫૮
લાડજ રાઈઝીંગ સ્ટાર........................ ૧૩૯
તેના પારસી મેશનો...... ૧૩૯, ૧૪૦, ૪૪૩, ૬૧૩, ૬૧૪, ૬૧૯
તેના ઓનરરી મેમબરો ૧૪૦

ફંડો, જાહેર ઉભાં થયલાંમાં પારસીઓએ કરેલી મદદ–

પ્રજાને લગતા ઉભાં થયલાં.

આગમાં નુકસાન પામેલાઓના આસરાના–

કામાટીપુરાની આગમાં સપડાયલાંઓ માટે... ૬૪૧
મલબારની ૧૮૬૫ ની આગમાં.............. ૧૪૦
માથેરાનનાં બજારમાં ૧૮૬૫ ની............ ૧૫૦
સુરતની ૧૮૩૭ નીમાં ૬૩૯

કેળવણીને લગતાં–

અલેકજાંડરા ગર્લસ સ્કુલમાં, નોરથબરૂક પ્રાઇઝ ૬૪૩
,, નેટીવ ગ૦ ઈ૦ ઇનસ્ટીટયુશનનું. ૬૪, ૬૫, ૬૪૧
એલફીનસ્ટન કાલેજના પુસ્તકખાનાને માટે... ૬૨૭, ૬૪૧, ૬૪૩
કાથલીક આરફનેજના ફંડમાં............ ૮૦
કેથલીક ક્રીસચીયન ઇનસ્ટીટયુશન......... ૬૪૩
ખેતવાડી કસરતશાળાનું ૫૦૫
ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજને નેચરલ હીસ્તરીની ચોપડીઓ ખરીદવા ૬૪૨
ગુજરાત પરાવીનશીયલ કાલેજનું ફંડ...... ૩૦૮
જીયોગ્રાફીકલ શોશાઇટીની લાઇબ્રેરી માટે... ૧૦૦
ડીસ્ત્રીકટ બેનીવોલંટ શોશાઇટીને...... ૩૧૭, ૬૪૧
દખણ કાલેજની ઇમારત માટે ૫૯૫
પ્રોટેસટંટ ઇનસ્ટીટયુશન.................. ૬૪૩
ફીમેલ નોરમલ સ્કુલને ૬૪૨
બોમબે ફીલહારમોનીક શોશાઇટીને ...૩૮૨, ૬૪૨
મુંબઈ યુનીવરસીટીને લાટીન સ્કાલરશીપ માટે. ૬૪૨
લેડી ફ્રીઅરના નામનું ઇનામ આપવા માટે.. ૨૨૧
લંડન યુનીવરસીટી કાલેજના ફંડમાં......... ૭૫
વીકટોરીયા જયુબીલી ટેકનીકલ ઇનસ્ટીટયુટ... ૬૦૫

સફે.

સ્ટુડંટસ લીટરરી એંડ સાએનટીફીક શોશાઇટીનું ફંડ...................... ૧૪
સુરતની ફારસી મદરેસાના ફંડમાં ૪૦૪
સેંટ ઝેવીયરસ કાલેજના મકાનનું ૩૨૪
સંસકરત ભાષાના પુસ્તકખાનાના ફંડમાં... ૯૪

ગરીબોને મદદ આપવાના—

અમદાવાદ-સંકટ નીવારણ ફંડમાં ૧૦૪ ૩૬૦, ૬૪૩
અહમદનગરમાં મોઘવારીનું સંકટ ટાલવાના ફંડ ૪૫
ઇશ્છાપોરનું જનરલ ફંડ................ ૬૪૨
ઇંગલંડમાં રેફ્યુજ હાઉસ બાંધવાનાં ફંડમાં... ૧૧૭
ઓબ્રાયન ફેમીલી ફંડ..... .... ૬૪૩
ખાનદેશ અને નાશકની રેલ માટે... ૪૩૧, ૬૪૩
એડાના રીલીફ ફંડમાં.............. ૧૦૫, ૪૦૩
ગુજરાત રીલીફ ફંડમાં ૨૫૯
તેની બાકી વધેલી રકમ............... ૨૬૦
ડા૦ લીવીંગસ્ટનની શોધ મારેનું ફંડ......... ૬૪૩
દેવીદ શાશુન એસાએલમ ફંડમાં......૧૨૫, ૪૧૭
પ્રીનટરસ પેનશન આમ હાઉસ અને ઓરફન એસાએલમ ફંડમાં..............૨૫૯, ૬૪૨
પુણા, કોનવેંટ સ્કુલના નાવારેસ બાકોળને કપડાં તથા ખોરાકીના ફંડમાં............ ૧૨૪
પેન તાલુકામાં પુવારો તથા હવાડો......... ૬૪૩
પોરટસમાઉથના સેલર હોમના ફંડમાં..૫૪૫, ૬૪૩
બંગાળના નીવારણ ફંડમાં ૬૪૩
મધરાજના, કંજાવરામ તાલુકાના વણકરોને આસરો આપવાના... ૭૩, ૩૭૩, ૪૦૨, ૫૯૫ ૬૪૧
માહબલેશ્વર અસેમબલી રૂમના ફંડમાં...... ૧૨૦
માહીમ, સ્કાટીશ આરફનેજના ફંડમાં...... ૨૩૮
મુંબઇ, સેંટ થોમસ કેથીડરલનો ફુંવારો... ૬૪૧
મુંબઇના છાપાખાનાના માણસોને પેનશન આપવાનું ફંડ સ્થાપવાની સુચના......... ૨૫૯
મોરીસમાં ઝેરી તાવથી નીરાધાર થઇ પડેલાંઓને. ૨૩૬
રતનાગીરી, મોઘવારીનું સંકટ ટાલવા ચોખાની ગુણો ૫૯૫

સફે.

રાયલ નેશનલ લાઇફ બોટ ઇનસ્ટીટ્યુશનનાં ખાતાં માટે.......................૭૬, ૧૧૯
લાનકેશાયરના કાપડના કારખાનાના મજુરો તથા વણકરોનું ફંડ ૪૬, ૩૭૩, ૪૦૨
લંડન, આલબર્ટ ઓરફનેજ એસાએલમ ... ૬૪૧
,, ઇસ્ટ ઇંડીઆ એસોશીએશનને...... ૬૪૨
,, રીજંટ પાર્કમાં ફુવારો ૬૪૨
લંડનના જુદાં જુદાં ધર્મખાતાંઓમાં વેંહચવા ૧૧૮, ૧૨૧, ૬૪૨
લંડનની આસપીટાલના ફંડમાં........૭૬, ૧૧૯
સ્ત્રેનજરસ ફ્રેન્ડ શોશાઇટીના ફંડમાં...૭૭, ૭૮, ૬૪૧
સીંધ હૈદરાબાદની દેવાનશાળા અને બાગ... ૬૪૨
સુરત, મોંઘવારીને માટે આસરો આપવાના ફંડમાં................................ ૪૦૨
સુરતની ગ્રેન કુંપનીના ફંડમાં... ૧૩૧, ૧૩૪, ૫૮૭
સેલર હોમના મકાનનું..............૧૩૬, ૬૪૧
સેલરોની જીયાફતનું ફંડ ૬૪૩
સેંટ જોનસ ચર્ચ, કોલાબાનો મીનારો... ૬૪૧
સેંટ વીનસેંટ ડી પોલના ફંડમાં........... ૭૨

ટેસટીમોનીઅલોનાં—

આ૦ એચ. એલ. આનડરસનનું......... ૧૫૨
દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસરનું......૨૯૪, ૬૪૩
પેરી ટેસ્ટીમોનીઅલ ફંડ................ ૬૪૧
બહુસ્ત, ડા૦, ના કુટુંબને આસરો આપવાના. ૬૩૯
બૉપ, પ્રો૦, એફ. નું કરાંચી ૨૦૪
,, ,, ,, (મુંબઇ) ૨૦૪
મેકલીન, મી૦ જે. એમ., બોમ્બે ગેઝેટના અધીપતીનું.................. ૪૧૯, ૬૪૩
રાબરટ નાઇટ, ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆના અધીપતીનું ૧૦૨
વીલસન, રેવરંડ, ડા૦ જાનનું.........૨૮૦, ૬૪૩
હરીશચંદર મુકરજી, હીંદુ પેટરીઅટના અધીપતીનું ૧૬

તોફાનમાં નુકસાન પામેલાઓના આસરાના—
કલકતાના ૧૮૬૪ નામાં નુકસાન પામેલાઓના આસરાનું......... ૧૩૦, ૩૧૭, ૪૦૪, ૫૯૬
એને લગતી બીજી સભા અને ઠેરાવ... ૧૩૦
કોલાબાના તોફાનમાં સપડાયલાઓને મદદ... ૧૯૯, ૨૯૬

સફે.

મછલીપટમના, ૧૮૬૪નામાં માર્યા ગયેલાં-
ઓનાં........................ ૧૩૨, ૪૦૪

દવાખાનાંનાં—

ડા૦ પ્રેમનરની ડીસ્પેનસરીને............... ૬૪૧
માહીમ, ચેરીટેબલ ડીસ્પેનસરીનું ૨૨૪
રગતપીતના દરદીઓ માટે જુદો વારડ ૪૦૩
વાંદરા ડીસ્પેનસરી................. ૬૪૧, ૬૪૩

દુકાલનાં—

આયરલંડના દુકાલનું ૬૮૩
ઇરાનનું દુકાલ ફંડ......................... ૬૪૨
કલકતાનું ,, ... ૬૪૧
ખાનદેશ તથા દખણ મરાઠાનું ૫૭૦, ૫૭૧
છુપે નામે કલેકટર ઉપર આવેલી ચલણી નોટો. ૫૭૧
દુધખાનું ૫૭૧
દખણ મરાઠાનું દુકાલ નીવારણ ફંડ...... ૬૪૩
દખણના ૧૮૬૪ નાં દુકાલ વખતે શેઠ
રૂસતમજી જ. જીજીભાઇએ મોકલેલા રૂ.
૧૦૦૦૦૦) એક લાખ અને ૭૦૦૦) ચો-
ખાની ગુણો ૧૩૨
બંગાલ ઇલાકાનું દુકાલ ફંડ ૪૭૮
,, તથા મધરાજ ઇલાકાના ૧૮૬૬ ના
૨૦૪, ૨૦૫
તેમાં ગુજરાતના જરથોસ્તીઓની મદદ ૨૦૫
બંગાલના દુકાલ માટે ફેનસી બજાર...... ૨૧૭
મધરાજ ઇલાકાનુ ૧૮૬૩ નું ૫૯૫
માનચેસ્ટરના દુકાલ ફંડમાં ૬૪૧
મારવાડ, ઉત્તર બાજુનાં, ૧૮૬૯ નાં......... ૨૯૭
લાનકેશાયર દુકાલ નીવારન ૬૪૧
વાવ્ય ખુણાનાં ૧૮૬૧ ના ૪, ૫૯૫, ૬૪૧

પ્રજા ઉપયોગી—

અમદાવાદની ૧૮૭૫ ની રેલનું ફંડ......... ૫૪૧
અમેરીકન પ્રેસીડંટ લીનકનની તસ્વીર
ખરીદવા. ૧૭૦
આરકું, વીકટોરીયા ગારડનસમાં ૪૦૫
એગ્રી-હારટીકલચરલ શોશાઇટીના ફંડમાં
૮૦, ૧૬૫, ૩૦૬

સફે.

ઇંડીયન મેડીકલ ડીપા. ને શીતલાના અખતરા
માટે. ૬૪૨
ઝુંડો, કારપોરેશનના મુદરાલેખ સાથનો...... ૬૩૭
ટાઉન હોલમાં પીઆનાફોરટ................ ૪૬૧
ડયુક ઓફ એડીનબરોને માનપત્ર આ-
પવા............................૩૧૮, ૬૪૨
નામદાર પ્રીનસ ઑફ વેલ્સને આદરસતકાર
આપવાના..................૫૩૩, ૫૩૪, ૬૪૩
એ માટે મયુનીસીપલ તીજોરીમાંથી
લીધેલાં નાણા. ૫૩૪
તેમાંથી કાઢેલા ખરચો............... ૫૩૪
પંડીત દયાનંદ સરસ્વતીના ભાષણો માટે
મંડપ ફંડ............................ ૫૨૩
બ્રીટીશ મનવારોના કાફલાના માણસોને
જીયાફત આપવાના ફંડમાં............... ૪૦૯
મયુનીસીપલ કારપોરેશનને માટે સીલ
કોતરાવવા ૫૯૩, ૬૪૩
માહીમમાં એક જાહેર બાગ બનાવવા
માટે...........................૫૩૮, ૬૪૩.
મીનારો, મેહેરવાનજી હો૦ ફરેજરની
યાદગારીમાં. ૩૮૦
મુંબઇ જુદા જુદા લતાઓ ઉપર ફુવારાઓ
બાંધવા ૬૪૨
,, જુદી જુદી એસોશીએશન, લાઇબ્રેરી
અને દવાખાનાના ફંડમાં......... ૬૪૨
મુંબઇના ઇંગ્રેજોના જીમખાનાના મકાન
માટે. ૫૩૦, ૬૪૩
એ જીમખાનાના શેક્રેટરીએ સર કા. જા.
પર લખેલો પત્ર................. ૫૩૦
એ માટે દેશીનું નાણું લેવા કેટલાક
ઇંગ્રેજોએ લીધેલો વાંધો.......... ૫૩૧
એ મકાનના ફરનીચર માટે......૫૩૧, ૬૪૩
લંડન, શેકસપીઅર પ્લે ફંડમાં............ ૬૪૩
વિકટોરિયા અને આલબરટ મ્યુઝીયમમાં ભરા-
યલાં પ્રદર્શણના ફંડમાં ૪૪૨
સર દી. મા. પીટીટ નેટીવ બ્રોકર્સ એક્ષચેંજ
હોલ ૫૩૨
સુરત, કીલ્લાની પાસે નદી કાંઠે બગીચો... ૩૦૮
સુરતની સર કા. જા. આસપીટલના પ્લાન
માટે ૬૩૯

સફે.

હાંગકાંગમાં બેંડસ્ટાંડ ઉભું કરવા ૧૮૦
હિંદુ પુનર વીહવાના ફંડમાં ૩૨૩

યાદગારીને લગતાં—

આલબરટ એડવરડ ઇનસ્ટીટયુટની ઇમારતના ફંડમાં.............................. ૬૬૮
એલીસ, આ૦ બી. એચ. ની.............. ૨૮૩
કરસનદાસ મુલજીની યાદગારીનું............ ૩૭૬
કાબુલની લડાઇમાં માર્યા ગયલાની યાદમાં મીનારો બાંધવા.......................... ૭૦
કુતરાઓ માટે શાકરબાઇ આસપીટાલમાં શેડ... ૫૧૩
ડા૦ ભાઉ દાજીની યાદગારીનું ૫૦૧
તસવીર, દાદાભાઇ નવરોજજીની માટે ૨૯૫
,, સર ડા. જા. ની માટે, એલફી. કાલેજના પ્રો૦ અને વીદયારથીઓએ.. ૬૨૭, ૬૪૧
,, સર બારટલ ફ્રીઅરની માટે થએલું... ૨૧૯
દવાખાનું, આ૦ બા૦ પે. શો. ની યાદગારીમાં સ્થાપવાને થયલું ફંડ.............. ૨૪, ૮૨
નારથબરૂક ગારડનનું ૪૩૦
નેશનલ મેમોરીઅલ ફંડ ૨૭
પરસ, ડા૦ મારટીન હાઉગને માટે થયલું... ૧૭૯
પ્રીનસ ઓફ વેલ્સની યાદગારીનું ફંડ...... ૫૪૪
બરટ, પ્રીનસીપલ ડા૦ જાન હારકનેસનું... ૩૪
તેનું નેટીવ જનરલ લાઇબ્રેરીમાં મુકાવું... ૩૪
બાહવલાં, કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીનું ... ૩૭૮, ૩૭૯, ૫૫૯
,, જગનનાથ શંકરશેઠનું ૧૦૨
તે માટે શેરીફે બોલાવેલી જાહેર સભા ૧૦૨
તેમાં મુકાએલું એમેડમેંટ ૧૦૨
એક પારસીએ તેના કીધેલા ઠુરચા... ૧૦૨
,, દેવીડ શાશુનનું...................... ૧૩૫
,, નામદાર પ્રીનસ ઓફ વેલસનું...... ૬૭૧
,, સર બારટલ ફ્રીઅરનું............ ૨૧૮
તે માટે શેરીફે બોલાવેલી જાહેર સભા ૨૧૮
સુરત તથા પુનામાં સભાઓ...૨૧૮, ૨૧૯
,, સર રીચરડ ટેમપલનું કરવા માટે ૬૮૫, ૬૮૬
તે માટે શેરીફે બોલાવેલી સભા... ૬૮૫

સફે.

મ્યુઝીયમ, માહરાણી વીકટોરીયા મયુઝી. એંડ ગારડન્સ.............. ૨૬, ૨૭, ૧૧૫
લારડ મેયોની યાદગારી માટે.............. ૩૯૪
વીકટોરીયા એંડ આલબરટ મયુઝીયમ..૨૭, ૧૭૬, ૪૦૫, ૪૪૨
,, મયુઝીયમ એંડ ગારડનસ ૧૭૬, ૬૪૧, ૭૦૬
શેડ, જાનવરોની સારવાર માટે ૫૧૩
સ્કાટીશ એડયુકેશનલ શોશાઇટી, ને જાન કાનન હાઇ સ્કુલ માટે................. ૫૦૭
સ્કાલરશીપ, એલ. આર. રીડની યાદગારીમાં..... ૫૯૪
,, સર જે. આર. કરનાકની યાદગારીમાં... ૫૯૪
સર જ. જી. બીજા બારોનેટની યાદગારીનું ૬૦૫, ૬૪૩
સર જોસફ આરનોલ્ડની યાદગારી માટે... ૨૮૧
સર સેમોર ફીતઝરાલડ મેમોરીયલ ફંડ ... ૬૪૩
લડાઇમાં માર્યા ગયલાઓના આસરાના—
અફગાન લડાઇમાં માર્યા ગયલા તથા ઘાએલ થયલાઓનું ૬૯૯
ફ્રાનસ તથા જરમનીની લડાઇમાં ઘાએલ થયલાઓનું ૩૪૪, ૬૪૨

સ્કાલરશીપ—

આ. બી એચ. એલીસની ૨૮૩
સર જ. જી. બે. ઇ. દેશાવરોના છોકરાઓને... ૫૯૫
સર જોસફ આરનોલ્ડની ૨૮૧

સ્થંભ—

અલેકઝાંડરીયા ખાતે, જોન કાનનની કબર ઉપર ૫૦૭
ટી. સી. આનરટીની કબર ઉપર ૪૫૧
ફંડો, પારસીઓને લગતાં ઉભાં થયલાં-

અંજુમનના—

અમદાવાદની જરથોસ્તી અંજુમનનું...૧૪૫, ૧૪૬, ૩૦૮, ૩૬૦, ૫૯૪
કલકતાની ,, ,,................... ૯૬
એ ફંડનું તરસ્ટ ડીડ ૧૦૦
તેનો છપાયલો હીસાબ................... ૧૦૦

સફે.
ગંદેવીની જરથોસ્તી અંજુમન ૫૫
ચીનની ,, ,, ...૪૨૫, ૪૩૬, ૫૭૦
નવસારીની ,, ,, ...૬૨૭, ૬૨૯
પુણાંની ,, ,, ... ૭૯
ભરૂચની ,, ,, ...૧૮૬–૧૯૧, ૩૪૩
મધરાજની ,, ,, ... ૬૦૩
મુંબઇની ,, ,, ...૩૨૫, ૩૫૬, ૬૪૨
યુરોપના જરથોસ્તીઓનું ફંડ...૧૯, ૫૫૮, ૬૧૩
એ ફંડના અધીકારીઓ ૧૯, ૨૧
સરનશીનો........................ ૧૯, ૨૦
સેક્રેટરીઓ ૧૯, ૨૧, ૨૯૨
તરસટીઓ............૧૯, ૨૦, ૨૧, ૬૩૩
કારોબાર મંડલીનું પહેલું કામ ૨૦
ભુમીદા ફીયેલા જરથોસ્તીઓ ૨૦, ૨૧
ફરીથી કરેલી મરામત.............. ૨૧
ફંડમાં ભરાયલી રકમો.............. ૨૧
કોતરેલો લેખ ૨૦
શીંગાપોરની જરથોસ્તી અંજુમનનું...... ૫૦
સુરતની ,, ,, ...૪૧૭, ૫૨૬

કેળવણીના—

એડન, પારસી લાઇબ્રેરીનું ફંડ............ ૩૧૯
કલકતા, પારસીઓ માટે લાઇબ્રેરીનુ ફંડ... ૯૯
કાંદાવાલા મોહલ્લા લાઇબ્રેરીનું બુક ફંડ... ૩૩૩
ખાં બાં, પ્રોં હોસંગ પ્રાઇઝનું..... ૬૧૦, ૬૩૦
ગંદેવી, એંગલો વર્નાકયુલર લાઇબ્રેરી...... ૩૯૦
,, કાં જાં રેદીમની ઇંગલીશ સ્કુલ ફંડ ૮૬
જરથો૦ છોકરી નીશાળ મંડલીમાં ઇનામ માટે.. ૬૩૩
બાહેરકોટ, ઇમપ્રુવમેંટ લાઇબ્રેરીના ફંડમાં...
૩૦૩, ૩૦૪
ભરૂચ, ઇંગલીશ સ્કુલના વી૦ ચોપડી અપાવા.. ૧૪૭
,, લાઇબ્રેરીના ફંડમાં ૧૪૭
મઉ, ઝોરાસ્ત્રીઅન સ્કુલ ફંડ.............. ૭૫
સુરત, નાનપરા, નેટીવ રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરી. ૨૫૦
,, રૂસ્તમપરા, જરથોસ્તી રીડીંગ રૂમ...
૨૩૦, ૩૯૧

ગરીબોને મદદ—

ઇ. સ. ૧૮૭૧ ના ઇરાન દેશના જરથો૦ ઉપર
પડેલા દુકાલ નીવારણનું...૩૬૫, ૩૬૬, ૩૬૭

સફે.
દેશાવરોના ગરીબ જરથો૦ના આસરા માટે... ૩૧૭
,, ,, ને મુકતાદ ટાંકણે. ૩૯૬
લાચાર ઇરાનીઓના જજીઆ ફંડમાં......... ૬૪૨
,, ,, ને ખાણું આપવા....... ૬૪૨
સુરત, ગરીબ જરથો૦ના આસરા માટે...... ૭૨

દવાખાનાંનાં—

ઉડવાડેના ધરમના દવાખાનાનું ૪૨૫
લવજી વાડીઆ ડીસ્પેનસરીની ઇમારત માટે... ૧૩૮

દોખમાંનાં—

અહમદનગરનાં દોખમાનું ફંડ ૧૮૪
એડનના દોખમાના ફંડમાં ૨૦૬
કરાંચીના અંજુમનના દોખમાનું ફંડ...૫૨૯, ૫૬૪
કલકતાના ન. શે. ઉમરીગરના દોખમાની
દે૦ ફરી બાંધવા.......................૯૬, ૯૭
ગંદેવીના અંજુમનના દોખમાના ફંડમાં ... ૩૨૬
ડુંગરવાડીના મુકદમાના ખરચનું ફંડ.. ૫૩૬,
૫૩૭, ૬૪૩
તારાપોરના દોખમાનું ફંડ................ ૧૮૫
બીલીમોરાના દોખમાનું ફંડ......... ૬૮૬, ૬૮૭

ધર્મક્રીઆનાં—

અમદાવાદના જરથો૦ નસાસાલારોના ફંડમાં ૧૪૫
આકોલાની દરેહમેહરમાં આફરગાંન, બાજ
જશનો તથા ધાહંબારની ક્રીઆ ૪૩૮
દાદીભાઇ નોશરવાનજીના આતશબેહરાંમ તથા
આદરાનના ખરચ સારૂ................ ૪૪૮
પુણાના નસાસાલારોનું ફંડ ૨૪૮
એ ફંડ સ્થાપવાનો ઠેરાવ કરવા મલેલી સભા. ૨૪૮
એ ફંડનું તરસ્ટદીડ...................... ૨૪૯
મુંબઇ ખેતવાડીના શેહેનશાહી જરથો૦ના
ધાહંબારનું ૩૧૬
મુંબઇ, ખેતવાડીના શેહેનશાહી જરથો૦ના
બાજ તથા જશનનું................... ૩૧૬
મુંબઇ, ખેતવાડીના શેહેનશાહી જરથો૦ના
મુકતાદનું............................ ૩૧૬
વરોડરા, દરેહમેહરના ફંડમાં............... ૬૦૪
સુમાલી, દર વર્ષે ધાહંબાર કરવાના ૬૧૨

સફે.

ધર્મશાલાનાં—

મુંબઇ, ચોપાતી, ઇરાંનીઓની ૬૪૨
વરોડાની ધરમશાલા માટે ૨૬૫

પરસ આપવા માટે—
બીમજી જીવનજી ગંદેલીઆને.............. ૨૬૬
મા. લી. દાંતરોઆને, ઇરાંન જતી વખતે... ૧૫૪

પાંજરાપોલને લગતાં—
પોરબંદરની ૬૪૧
મુંબઇની ૩૯, ૩૮૮, ૫૯૫
સુરતની ૧૧૪

બંધાવ માટે—
બાહેરકોટનું બંધાવ ફંડ.................. ૩૦૩

યાદગારીના—

એ. ફ. આલબલેસના બસ્ટ માટે........... ૨૬૪
ખુ. નો. કામાજીની યાદગારીના જરથો૦ વીદયારથીઓને ઉતેજન આપવાનાં ૪૪૫
બા૦ બા૦ પે. શો. ની યાદગારીનું......... ૨૪
ડોસાભાઇ શોરાબજી મુનશી સ્કાલરશીપ.૩૪૨,૪૨૦
તસવીર, આદરજી બીખાજી રૈસની......... ૨૫૦
" એદલજી પેસતનજી ધાસવાલાની.... ૩૩૫
" ખુરશેદજી નશરવાનજી કામાજીની ... ૩૪૯
" બીજા સર જ. જી. ની ચીનના જરથો૦ તરફથી ૫૯૭
" રૂ. જ. જીજીભાઇની ૪૦૬
નવરોજજી ફરદુનજીની યાદગારીનું.......... ૧૧૪
એને લગતી કમીટી ૧૧૫,૧૧૬
ફે. કા. બનાજીની યાદગારીનું ધાહંબાર ફંડ ... ૯૬
ફે. કા. બનાજીની યાદગારીમાં, ફે. કા. ઇનસ્ટીટ્યુટ ૨૯
તેને ખુણસો મુકવાની ક્રીઆ......... ૨૪૭
ફુંવારો, ખ. મા. શરાફની યાદગારી માટે... ૨૨૦
બ. હી. વાડીઆની યાદગારીનું ફંડ ... ૪૦
એ માટે મળેલી સભા.................. ૪૦
બંગલંડથી મંગાવેલા ફુવારા............. ૪૧
બાન્તરમેટ ઓટમાં બંધાવેલો ફુવારો...... ૪૧
તેપર થયલો ખરચ...................... ૪૨
તેપર મુકેલું પટીઆલ................... ૪૨
ફુવારાપર કોતરેલો લેખ ૪૨

સફે.

બસ્ટ, રૂસતમજી જ. જીજીભાઇનું.......... ૪૧૩
મેહરજીરાણાં કેતાબખાનાનું ૪૦૮
મેહરજીરાણા જશનનું ફંડ.................. ૪૦૭
મેહરવાંનજી નશરવાંનજી ભાવનગરીનું...... ૪૨૮
મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડેની યાદગારીનું... ૫૫૯
એની કમીટીપર મોકલેલી અરજી......... ૫૫૯
મેહરવાંનજી ફ. પાંડે, બસ્ટ ફંડ............ ૬૭૦
રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇની યાદગારીનું. ૪૧૦, ૪૧૩, ૫૭૫, ૬૪૩
દેશાવરો ખાતે ભરાયલી રકમો......... ૪૧૩
વાજીંત્રો, ગયાણ ઉતેજક મંડલીને ૩૪૯
સ્કાલરશીપ, ડો. હો. કામાજીની યાદગારીમાં. ૫૦૭
" મેહરવાંનજી ફ. પાંડેની યાદગા૦.. ૫૮૬
સર જ. જી. જરથોસ્તી મદરેસા...૩૭, ૫૭, ૮૬
સર જ. જી. ગાનસભેશન ફંડ......... ૩૦, ૬૫

રવાંનોને અવલ મંજલ પોહચાડવાનાં—
ભરૂચના જરથો૦ રવાંનોને અવલ મંજલ પુગાડવાનું ફંડ ૧૮૫
મુંબઇના જરથો૦ રવાંનોને અવલ મંજલ પુગાડવાનું ફંડ.....................૮૨, ૮૩
વરોડરા, શેહેર તથા કાંપના જરથો૦ રવાંનોને અવલ મંજલ પુગાડવાનું.......... ... ૬૦૪
વલસાડના જરથો૦ રવાંનોને અવલ મંજલ પુગાડવાનું ફંડ ૬૪૨
સુરત, રૂસતમપરાના ભગરીયા મોબેદ તથા બેહેદીનોના રવાંનોને અવલ મંજલ પુગાડવાનું.............................૩૫, ૩૬

સર અવસરે ભરાયેલા—

ઉઠમણાંમાં...૩, ૬, ૭, ૧૦, ૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૮, ૧૯, ૨૩, ૨૫, ૨૬, ૨૮, ૩૦, ૩૧, ૩૩, ૪૦, ૪૩, ૪૪, ૪૫, ૪૮, ૪૯, ૫૦, ૫૧, ૫૩, ૫૪, ૫૮, ૫૯, ૬૧, ૬૨, ૬૩, ૬૪, ૬૯, ૭૦, ૭૧, ૭૨, ૭૩, ૭૪, ૭૯, ૮૪, ૯૧, ૯૨, ૧૦૦, ૧૦૪, ૧૧૦, ૧૧૬, ૧૧૭, ૧૧૮, ૧૨૦, ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૨૭, ૧૨૯, ૧૩૩, ૧૩૫, ૧૩૬, ૧૪૧, ૧૪૨, ૧૪૪, ૧૪૫, ૧૪૬, ૧૪૭, ૧૫૦, ૧૫૧, ૧૫૩, ૧૫૫, ૧૫૭, ૧૬૧, ૧૬૨, ૧૬૪, ૧૬૭, ૧૬૮, ૧૭૨, ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૧૮૦, ૧૮૩,

સફે.

૧૯૫, ૧૯૯, ૨૦૨, ૨૦૭, ૨૦૮, ૨૧૬, ૨૧૯. ૨૨૩, ૨૨૫, ૨૨૭, ૨૨૯, ૨૩૦, ૨૩૧, ૨૩૮, ૨૪૬, ૨૪૮, ૨૪૯, ૨૫૦, ૨૫૨, ૨૫૬, ૨૫૭, ૨૫૯, ૨૬૦, ૨૬૪, ૨૬૫, ૨૬૭, ૨૭૧, ૨૭૫, ૨૭૭, ૨૭૮, ૨૮૧, ૨૮૫, ૨૯૦, ૨૯૩, ૨૯૬, ૨૯૭, ૨૯૯, ૩૦૧, ૩૦૨, ૩૦૪, ૩૦૫, ૩૧૧, ૩૧૭, ૩૧૮, ૩૨૦, ૩૨૫, ૩૩૬, ૩૩૯, ૩૪૦, ૩૪૧, ૩૪૨, ૩૪૩, ૩૪૬, ૩૪૭, ૩૫૦, ૩૫૧, ૩૫૨, ૩૫૩, ૩૫૭, ૩૫૮, ૩૬૦, ૩૬૧, ૩૬૪, ૩૭૪, ૩૭૫, ૩૭૭, ૩૭૮, ૩૮૦, ૩૮૨, ૩૮૪, ૩૮૯, ૩૯૨, ૩૯૩, ૪૦૧, ૪૦૬, ૪૧૫, ૪૧૭, ૪૧૯, ૪૨૦, ૪૨૫, ૪૨૭, ૪૨૯, ૪૩૧, ૪૩૩, ૪૩૪, ૪૩૫, ૪૪૦, ૪૪૭, ૪૫૨, ૪૬૦, ૪૬૨, ૪૬૩, ૪૬૮, ૪૯૭, ૫૦૪, ૫૧૧, ૫૨૦, ૫૨૧, ૫૨૨, ૫૨૩, ૫૨૪ ૫૨૭, ૫૩૩, ૫૩૮, ૫૩૯, ૫૪૩, ૫૪૪, ૫૫૬, ૫૫૭, ૫૫૮, ૫૬૧, ૫૬૨, ૫૬૩, ૫૬૫, ૫૬૬, ૫૬૮, ૫૭૦, ૫૭૫, ૫૭૬, ૫૮૦, ૫૮૩, ૫૮૯, ૫૯૦, ૫૯૭, ૬૦૪, ૬૦૬, ૬૧૨ ૬૧૯, ૬૨૪, ૬૨૬, ૬૩૪, ૬૩૫, ૬૩૬, ૬૪૫, ૬૪૬, ૬૪૭, ૬૪૮, ૬૫૨, ૬૫૩, ૬૬૧, ૬૬૨, ૬૬૪, ૬૬૬, ૬૬૮, ૬૭૦, ૬૭૨, ૬૭૩, ૬૭૫, ૬૭૬, ૬૮૫, ૬૮૮, ૬૯૦, ૬૯૬, ૬૯૭, ૭૦૦, ૭૦૧, ૭૦૨, ૭૦૪

ઘર બંધાવ્યું તેની ખુશાલીમાં ૧૦૪

દરેમેહેર પરથાવી તેની ખુશાલીમાં... ૧૩૯, ૨૯૧, ૩૨૦

નવજોતમાં... ૪, ૩૮, ૫૩, ૬૦, ૧૧૬, ૧૪૩, ૨૧૧, ૩૭૪, ૩૯૪, ૩૯૫, ૪૬૧, ૫૦૭, ૫૫૭, ૫૭૦

લગનમાં...... ૧૦૦, ૨૧૧, ૩૯૪, ૪૦૭, ૪૨૫, ૪૬૧, ૫૭૦, ૬૩૧

વરસી ટાંકણે........................... ૬૧

શાલગરેહની ખુશાલીમાં ૬૩

ફાંસી, પારસીઓને દીધેલી—

કાવશજી બેજનજી સુરતીને.............. ૪૮૦

નશરવાંનજી બેહરાંમજી ભાઠેનાને.......... ૪૮૦

રતનજી રૂસતમજી દેશાઇને................ ૫૩૩

બળવો, હીંદુસ્થાનમાં ઉઠેલાના સંબંધમાં—

પારસી કંત્રાકટરે ખમેલી નુકસાનની........ ૫૨૧

બાનુઓ, જાણીતી પારસી—

૪૩, ૧૬૨, ૧૬૩, ૧૬૭, ૧૯૫, ૨૨૫, ૨૨૯, ૩૨૨, ૩૩૦, ૩૬૦, ૫૬૦, ૫૭૫

બાહદુરી—

ખડકી, એક પારસીએ મારેલો વાઘ ૬૨૪

ખંડાલા, એક પારસીએ મારેલો વાઘ...... ૩૭

જાંહાંગીરડીવાલા બમનજી રામજી વરાએ મારેલા ૧૫ વાઘો ૨૯૩

તલવારના ઝપેટા ખાઇ મગોલ ચોરો પકડનાર "ઝપેટા ખાઉ" ૪૪૬

તારાપોરમાંથી ભાંગર્યા નામના લુટારાને હંકારવા પારસીની ૨૦૬

તારાપોરવાલા રતનજી નાનજીએ તલવારથી મારેલા વાઘો.............................. ૨૯૩

ધરમપોર, બેરલાઉ ગામમાં, એક પારસીએ વાઘ માર્યો ૨૯૩

,, પારસીએ ડીંગોલાંથી મારેલો વાઘ.. ૩૮૨

,, ,, વાઘોને ઘેરીને મારી નાંખયા ૩૮૨

ધાઉકામાલનાં ગામડામાં, મારેલા બે વાઘો... ૪૩૨

નારગોલવાલા નરશંગજી રતનજી વાંકડીઆએ કરેલા વાઘના શેકાર ૨૯૩

પલસી ગામમાં એક પારસીએ વાઘ માર્યો... ૪૩

મુંડવાર તાલુકામાં બીલ લોકોના હુલડ વખતે એક પારસીની બાહદુરી............ ૪૧૫

લોની અને ધાડગામની વચ્ચે લુટારાઓ સામે એક પારસીએ કરેલી ૫૬૭

વાંસદા, અકલાજ નામના જંગલમાં વાઘ તથા વાઘણ ૩૭૭

,, જમાલીઆ ગામમાં પારસીએ મારેલો વાઘ ૪૩૨

,, મવાસ ગામમાં એક પારસીએ મારેલો વાઘ.................. ૨૪૬

,, મોવાસ નામના જગલમાં એક રાતમાં મારેલા બે વાઘો........... ૪૩૫

સફે.

હૈદરાબાદ, દખણ, એક પારસીએ મારેલો ચીતો વાઘ ૫૨૨

બાહુવલાં, પારસીઓના—

એદલજી ફરામજી આલબલેસનું ... ૨૬૪
કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીનું ...૩૭૮, ૬૪૦
બ. હો. વાડીઆનું, અ. હો. વાડીઆએ કરેલું ... ૪૨
ખ. મા. શરાફનું, તેમના બેટાએ કરેલું... ૨૨૦
મેહરવાંનજી ફરાંમજી પાંડેનું... ૧૭૦
રૂ. જી. જીજીભાઇનું ... ૪૧૩
સર જ. જી. નું બીજા સર જમશેદજી અને બાનુએ કરેલું ...૪૩, ૫૯૫

બેંકો, પારસીઓનો સંબંધ—

ઇમપીરીઅલ બેંકીંગ એંડ ટરેડીંગ કું૦. ૧૩૭, ૪૨૮, ૫૫૬
ઇસ્ટ ઈંડીઆ બેંક ... ૧૩૭
ઇસ્ટરન ફીનાનશીયલ આશોશીએશન... ૧૩૭
ઈંડીઅન પેનીનશુલા લંડન એંડ ચાઇના બેંક ૧૩૭, ૧૭૩
ઈંડો ઇજીપશીયન લંડન એંડ બોમ્બે બેંક... ૧૭૩
એશીઆટીક બેંકીંગ કારપોરેશન ... ૧૩૭
કમરશીઅલ બેંક ઓફ ઈંડીઆ ...૧, ૨૧, ૩૯, ૫૩, ૪૬૩
ગવરમેંટ સેવીંગસ બેંક... ૧, ૩૯, ૪૧૪, ૪૬૫
ગ્રાંડ ફીનાનસ કું૦... ૧૭૩
ન્યુ બેંક ઓફ બોંબે ... ૨૪૦
ફીનાનશીયલ આશોશીએશન ઓફ ઈંડીઆ એંડ ચાએના ... ૧૩૭, ૧૭૩
ફ્રાકરસ લોન ડીસકાઉંટ એંડ બેંકીંગ કું૦ ૧૭૩, ૪૬૩
બેંક ઓફ ઈંડીઆ... ૮૫, ૧૩૭, ૪૨૮
બેંગાલ કરેડીટ મોબલીઅર (કલકતાની) ... ૧૭૩
બોમ્બે જનરલ કરેડીટ એંડ ફીનાનશીયલ કારપોરેશન ... ૧૭૩
,, જાંઇંટ સ્ટાક કારપોરેશન... ૧૩૭
,, ટરેડીંગ એંડ બેંકીંગ કું૦ ... ૧૭૩
,, પ્રેસીડેનસી બેંક...૧૩૭, ૧૭૩, ૨૧૩, ૫૫૩, ૫૮૪

સફે.

બોમ્બે બેંક... ૧, ૨૧, ૫૩, ૮૫, ૧૨૯, ૧૩૭, ૧૭૩, ૨૭૫, ૨૭૮, ૪૦૧, ૫૯૪
,, સીટી બેંક... ૧૩૭, ૪૨૮
મરકનટાઇલ બેંક ઓફ બોમ્બે... ૪૬૩, ૬૩૬
મોફ્યુસીલ ફીનાનશીયલ આશોશીએશન ... ૧૭૩
રાએલ ફીનાનશીયલ ... ૧૭૩
રાએલ બેંક ઓફ ઈંડીઆ...૧૩૭, ૩૭૩, ૪૬૩
સેનટરલ ઈંડીઆ ફીનાનશીયલ કારપોરેશન... ૮૫, ૧૭૩
,, બેંક ઓફ વેસ્ટરન ઈંડીઆ... ૧, ૫૫૩

બંદોબસ્તો,

અંજુમનને લગતા—

મોબેદોના ભણતર સંબંધી...૪૪૩, ૬૦૮
શેહેનશાહી પારસીઓમાં એક વડો દસ્તુર નેમવા... ૪૪૩

વેપારીઓએ (મુંબઇના) કરેલા—

મુંબઇના ખાટકીઓએ પારસીઓ સાથ કરેલા. ૧૨૪
રૂ અને શેરોના વાએદાનો... ૫૫૩

ભાષાણો, પારસીઓએ કરેલાં—

એંથ્રોપોલોજીકલ શોશાઇટીના સંબંધમાં... ૬૮૫
એંડરૂઝ લાઇબ્રેરી, સુરતનીમાં ...૧૧૭, ૧૭૫, ૧૯૪, ૨૪૮, ૨૯૪
ઇસ્ટ ઈંડીઆ એશોશીએશનના સંબંધમાં (લંડનની)... ૬૯૧
ઇસ્ટ ઈંડીઆ એશોશીએશનની મુંબઇની શાખાના સંબંધમાં... ૬૫૧
ગ્રાંટ કાલેજ મેડીકલ શોશાઇટીના સંબંધમાં.. ૬૩, ૩૩૦, ૬૩૪
જરથોસ્તી ધર્મ પુસ્તકો વીષે ડા૦ હાઉગે... ૧૦૩, ૧૦૯
,, ધર્મ વીષે ડા૦ હાઉગે કીધેલું... ૮૯, ૧૨૭
નેશનલ ઈંડીઅન એશોશીએશનના સંબંધમાં ૪૧૭, ૫૦૭, ૫૨૭, ૬૬૮
પારસીઓએ જાહેરમાં કરેલાં...૯, ૩૭, ૬૪, ૮૫, ૧૦૪, ૧૩૧, ૧૪૨, ૧૮૩, ૧૮૫,

સફે.

૨૦૭, ૨૦૮, ૨૨૨, ૨૩૨, ૨૩૪, ૨૫૫, ૨૫૭, ૨૬૧, ૨૬૨, ૨૬૪, ૨૬૮, ૨૭૦, ૨૮૨, ૨૮૪, ૨૮૬, ૨૮૮, ૨૯૩, ૩૧૦, ૩૧૭, ૩૩૨, ૩૫૧, ૩૭૬, ૪૨૪, ૪૫૪, ૪૬૭, ૫૦૪, ૫૦૬, ૫૧૩, ૫૨૫, ૫૩૦, ૫૪૦, ૫૬૧, ૫૬૭, ૫૬૯, ૫૯૭, ૬૨૫, ૬૨૭, ૬૨૮, ૬૩૪, ૬૪૭, ૬૪૮, ૬૫૩, ૬૫૪

ફરામજી કાવસજી ઇનસ્ટીટયુટ.......૨૬૧, ૨૬૮, ૨૭૯, ૨૮૨, ૨૮૬, ૨૮૭, ૩૧૯, ૩૨૧, ૩૨૬, ૩૨૯, ૩૭૬, ૪૪૩, ૫૪૩

ફ્રીમેશનોના જમશેદી નોરોજના મેલાવડાના સંબંધમાં ૫૨૪

ફ્રીમેશનોની લાડજના સંબંધમાં.......... ૪૮૪

ફીલોમાંથીક શોશાઇટીના સંબંધમાં ૯

બીડ્રુન શોશાઇટી (કલકતાનીના) સંબંધમાં ૫૫, ૬૮૪

મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટના સંબંધમાં...... ૧૪૪

યુનૈટેડ સરવીસ ઇનસ્ટીટયુશનના સંબંધમાં ડા૦ મારટીન હાઊગે.................. ૭

રાએલ એશીયાટીક શોશાઇટીના સંબંધમાં... ૨૫, ૫૪૩

રાહનુમાએ માજદીઅસના સભાના સંબંધમાં ૯, ૨૩૫, ૬૨૨

લીટરરી એંડ ફીલાસોફીક શોશાઇટીના સંબંધમાં...........................૯, ૧૭૦

વેસ્ટમીનીસ્ટર ડીબેટીંગ શોશાઇટીના સંબંધમાં ૪૭૯

સર જ૦ જી૦ મદરેસાના સંબંધમાં........ ૫૭

સાસુન મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટના સંબંધમાં ૪૬૨, ૫૨૩, ૫૫૮

સોશીયલ સાએનસ મંડળીના સંબંધમાં... ૧૬૫

શોશાઇટી ઓફ આર્ટસના સંબંધમાં...... ૩૫૯

હુમાભાઇ ઇનસ્ટીટયુટના સંબંધમાં...૧૭૮ ૨૭૦, ૨૪૦, ૫૫૮

ભૂમીડા કરવાની જગો, પારસી રવાંનોને—

ઇંગલંડ, વોકીંગ ખાતેની...૧૯, ૨૦, ૨૧, ૫૫૮

કાનાનોરની ૧૫૭

થર અને પારકરની....................... ૫૩૯

દીહલી, ફીરોઝાબાદની ૩૦૭

દેવલાલી, ગરકો............................ ૩૬૩

પેશાવરની........................... ૧૨૩, ૩૭૭

તેની આસપાસની દેવાળ ૧૨૩

બેલગાંમની................................ ૫૫૦

તેની પાસે રવાંનોની ક્રીયા કરવાનું મકાન... ૫૫૦

ભોજગી.................................. ૫૮૦

મધરાજની................................ ૬૦૩

રંગુનની ૫૭૧

ફરતી દેવાલ તથા દરવાજો ૫૭૧

લાહોરની................................ ૫૭૯, ૫૮૬

હાંગકાંગની.................. ૩૭૦, ૫૨૯, ૬૮૭

મદરેસા, જુવો કેળવણી—

મરણો, મુંબઇનાં પારસીઓમાં થયેલાં—

ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૧ માં નીપજેલાં...... ૨૫, ૨૬

,, ૧૮૬૨ ,, ... ૫૨

,, ૧૮૬૩ ,, ... ૮૪

,, ૧૮૬૪ ,, ... ૧૩૬

,, ૧૮૬૫ ,, ... ૧૭૨

,, ૧૮૬૬ ,, ... ૨૧૨

,, ૧૮૬૭ ,, ... ૨૩૯

,, ૧૮૬૮ ,, ... ૨૭૩, ૨૭૪

,, ૧૮૬૯ ,, ... ૩૧૧

,, ૧૮૭૦ ,, ... ૩૫૩, ૩૫૪

,, ૧૮૭૧ ,, ... ૩૮૫

,, ૧૮૭૨ ,, ... ૪૩૬

,, ૧૮૭૩ ,, ... ૪૬૪

,, ૧૮૭૪ ,, ... ૫૧૬

,, ૧૮૭૫ ,, ... ૫૫૧

,, ૧૮૭૬ ,, ... ૫૭૭

,, ૧૮૭૭ ,, ... ૬૧૬

,, ૧૮૭૮ ,, ... ૬૫૭

,, ૧૮૭૯ ,, ... ૬૮૦

,, ૧૮૮૦ ,, ... ૭૦૭

મરણના કારણો—

ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ ના ૨૧૩

,, ૧૮૬૭ ના ૨૩૯, ૨૪૦

સફે.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૮ ના ૨૭૪
,, ૧૮૬૯ ના ૩૧૨
,, ૧૮૭૦ ના ૩૫૪
,, ૧૮૭૧ ના ૩૮૫, ૩૮૬
,, ૧૮૭૨ ના ૪૩૭
,, ૧૮૭૩ ના ૪૬૪, ૪૬૫
,, ૧૮૭૪ ના ૫૧૬, ૫૧૭
,, ૧૮૭૫ ના ૫૫૧, ૫૫૨
,, ૧૮૭૬ ના ૫૭૭, ૫૭૮
,, ૧૮૭૭ ના ૬૧૭
,, ૧૮૭૮ ના ૬૫૭
,, ૧૮૭૯ ના ૬૮૦
,, ૧૮૮૦ ના ૭૦૭

લટાઓ ઉપરના મરણુની સંખ્યા—

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૧ ની ૨૬
,, ૧૮૬૨ ની ૫૨
,, ૧૮૬૩ ની ૮૪
,, ૧૮૬૪ ની ૧૩૬
,, ૧૮૬૫ ની ૧૭૨
,, ૧૮૬૬ ની ૨૧૩
,, ૧૮૬૭ ની ૨૩૯
,, ૧૮૬૮ ની ૨૭૪
,, ૧૮૬૯ ની ૩૧૧, ૩૧૨
,, ૧૮૭૦ ની ૩૫૪
,, ૧૮૭૧ ની ૩૮૫
,, ૧૮૭૨ ની ૪૩૬
,, ૧૮૭૩ ની ૪૬૪
,, ૧૮૭૪ ની ૫૧૬
,, ૧૮૭૫ ની ૫૫૧
,, ૧૮૭૬ ની ૫૭૭
,, ૧૮૭૭ ની ૬૧૬, ૬૧૭
,, ૧૮૭૮ ની ૬૫૭
,, ૧૮૭૯ ની ૬૮૦
,, ૧૮૮૦ ની ૭૦૭

માન, પારસીઓને મલેલાં—

આસોશીએટ, ગ્રેટ બ્રીટન એંડ આયરલંડની રસાયણીઓની મંડલીના ૬૪૫

સફે.

ઇનામો, પારસીઓને મલેલાં, જુવો ઇનામો.
ઇલસ્ત્રેટેડ ટાઇમસનું મત, પારસીઓ માટે... ૨૯૮, ૨૯૯
ઉઠમણાં, દો. પે. ઘાસવાલાના જુદે જુદે ઠેકાણે ૬૦૬
,, બરજોરજી બીખાજી શહીઆરનું.... ૩૧૮
,, બહમનજી હોરમજજી વાડીઆનું (સુરતમાં)...................... ૪૦
,, બીજા સર જ. જી. ના જગેજગ થયલાં........................ ૫૯૭
,, રૂસતમજી જ. જી. ના ગામેગામ થયલાં........................ ૪૦૬
,, લેડી આંવાંબાઇ જ. જી. ના ગામેગામ થયલાં.............. ૩૧૮
,, સર કા. જા. રેડીમનીનું (પુણામાં)... ૬૪૪

ઉઠમણાંની ક્રીઆઓમાં નામ દેવાના ઠેરાવ—

ખા. બા., રૂસતમજી શોરાબજી દલાલનું... ૬૭૫
જમાસપજી ખુરશેદજી દેસાઇનું......... ૫૧૫
ડોશાભાઇ શોરાબજી મુનશીનું......... ૩૪૨
તેહમુરસ જમશેદજી દેસાઇનું........... ૬૦૪
બહમનશાહ બેહરામજી વકીલનું......... ૩૪૩
મેહરવાંનજી ફરામજી પાંડેનું........... ૫૫૮
રૂસતમજી જ. જીજીભાઇનું........... ૪૦૬
સર કા. જા. રેડીમનીનું........... ૬૪૪
સર જમશેદજી જી. નું (બીજા)......... ૫૯૭
હોરમજજી બરજોરજી કપટાનનું......... ૫૬૮
ઉપકાર, અંગ્રેજ સરકારે પારસીઓનો માનેલો ૯૫, ૧૦૫, ૧૧૦, ૪૩૦
,, શે. જ. જી. નો, નામદાર પ્રીનસ ઓફ વેલ્સે માનેલો ૫૪૮
,, શે. પે. ફરામજીનો, જીયોગ્રાફીકલ શોસાઇટીએ ૧૪૩
એ. એમ. આઇ. સી. ઇ., ઇંગલાંડની સીવીલ એનજીનીઅરોની ઇનસ્ટીટયુટન ૫૦૮
એક પારસીના નીબંધ માટે "વેસ્ટ મીનીસ્ટર રીવ્યુ" ના વિચારો ૫૨૮
એસતેકબાલ, શે. જ. જી. ને, નાનપણના બંદરપર સુરતના શેઠીઆઓએ........ ૮૩

સફે.

એસ્તેકબાલ, રૂ. જ. જી. ને, ગોવાના ગવર્૦ જન૦ રસાલા સાથે...... ૧૭૭
,, રૂ. જ. જી. ને, દમણના ગવર્૦ રસાલા સાથે............ ૯૪
ઓટલે, દોરાબજી જી. મીસતરીને, સરકારી ગોદીના કામદારો.......................... ૨૫૫
ખાંધ, દીનશાહજી હો. સોપારીવાલાએ પોતાના માતાજીને.................... ૨૫૬
જયાફત, પારસીઓને આપેલી, જુવો જીયાફત.
ટોપ, રૂ. જ. જી. ને, દમણ તથા ગોવાના ગવરનરે ૫૦, ૧૭૮, ૪૦૨, ૪૦૫
ઠરાવ, સર કા. જા. રેડીમનીનીનાં મરણ માટે સરકારી................ ૬૪૨, ૬૪૩
ઠરાવની નોંધ, રૂ. જ. જી.ની અંજુમનના દફતરમાં...................... ૪૧૦, ૪૧૧
તસવીર, "ઇલસ્ટ્રેટેડ લંડન ન્યુસ"માં પારસીઓની............૫૭, ૬૧, ૨૩૪, ૩૪૨
,, "ધી કુવીન" પતરમાં બાઇઓ આઇમાય અને શીરીનબાઇ માણેકજી ખરશેદજીની ૨૪૫
,, જાંહગીરજી ફરામજી બખશીની...... ૪૯૮
,, તથા હેવાલ, "ઇલસ્ટ્રેટેડ લંડન ન્યુસ"માં.............. ૫૯૫
,, ,, "ગ્રાફીક" પત્રમાં સર કા. જા. રેડીમનીનો ૪૫૯
,, ,, "ધી બ્રીતિષ વરકમેન" પત્રમાં કા. જા. રેડીમનીનો ૨૯૮
,, દસ્તુર તેહમુલજી મીનોચેહેરજી હોશંગદારની ૪૯૫
દરબાર, પ્રીનસ ઑફ વેલ્સે કલકતા ખાતે ભરેલી ૫૪૬
,, પારસીઓના માનમાં મળેલી,જુવો દરબાર.
દીલાસાપત્ર, ત્રીજા સર જ. જી.ને...૫૯૭, ૫૯૮
નવસારી, બીજી બેઠકનું માન, દસતુર પાલણ ફરેદુનવાલીનું ૩૭૨
પાયદશ, કાવસજી દીનશાહજી પીટીટની દબદબાભરી ૬૫૨
,, ના. બ. મેહેતાનીએ ગયલા ઇંગ્રેજ અફસરો............... ૩૪૫
પાયદશ સર કા. જા. રેડીમનીની દબદબા ભરી ૬૪૩
,, બીજા સર જ. જી. નીએ ગવર૦, કમાન-ઇન-ચીફ, કાઉનસીલરો વગેરેની ખાલી ગાડીઓ...... ૫૯૭
"પોરસેદારી"ની મીજલસ, શેઠ રૂ. જ. જી. ના માનમાં........ ૪૦૬
ફ્રીડમ ઑફ ધી સીટી ઑફ લંડન, રૂ. જ. જી. ને મલ્યું...................૧૨૦, ૪૦૪
ફેલો, ઇનસ્ટીટયુટ ઓફ કેમીસ્ટ્રી ઓફ ગ્રેટબ્રીટન એંડ આયરલંડના........... ૬૪૭

બાહવલાં, પારસીઓનાં, જુવો બાહુવલાં

ભેટ, ના૦ પ્રીનસ ઓફ વેલ્સને, એલફીનસ્ટન કાલેજનો ફોટોગ્રાફ... ૫૪૬
,, ,, ઇંગ્રેજી કવીતા......... ૫૪૭
,, ,, ગારાપુરીના ગોફાનો મોડલ. ૫૪૬
,, ,, તસવીરો ૫૪૫
,, ,, તોરો તથા ગજરો...... ૫૪૫
,, ,, દોઆ ગુજારીના આડરેસો ૫૪૫
,, ,, ફુલનો તોરો............ ૫૪૬
,, ,, રૂપાંનો ચાંદ વગેરે...... ૫૪૮
,, પ્રીનસેસ લુસી વીક૦ અલેક૦ ડાગમારને, મોતીનો હાર ૫૪૭
મરણની નોંધ, પે. પા. માકાબચાનાની અંજુ૦ દફતરમાં............ ૫૨૦
,, બીજા સરજ. જી. નીઅંજુમનનાં દફતરમાં...............૫૯૯, ૬૦૧
,, સર કા. જા. રેડીમનીની...૬૪૮, ૬૫૧
મેમબર, ઇનસ્ટીટયુશન ઓફ નેવલ આરકીટેકસ લંડનનીના................ ૨૬૧
,, બ્રીટીશ મેડીકલ આશોશીએશન લંડનનીના.................... ૪૫૩
મેલાવડો, કલકતા ખાતે માણેકજી રૂ. બનાજીએ કરેલો................ ૩૬૪
,, નવરોજજી ફરદુનજીની મોલાકાત માટે ઇંગલંડમાં ૫૦૭
,, મી૦ ટી. સી. હોપને માટે... ૩૮૨

સફે.

મેલાવડો સર જ. જી. એ કરેલો મહારાજા હોલકરની મુલાકાત માટે... ૪૬૮
,, શેઠાણી હરકુંવરબાઇના માનમાં... ૨૪
મોલાકાત, અરદેશર ખરશેદજી વાડીઆની, ના૦ માહરાણી સાથે......... ૬૧૩
,, કાઉનટેસ ઑફ્ મેયોએ, સર જ. જી. ના કુટુંબની.......... ૨૭૧
,, રૂ. જ. જી. ની, વડોદરામાં ગાયેકવાડ ખંડેરાવે ૫૦
,, ખ. રૂ. પારખની, પ્રીનસ ઓફ્ વેલસ સાથે................ ૫૪૭
,, ખંડેરાવ ગાયેકવાડની કરવા, સર જ. જી. એ (નાચની બે.).. ૩૨૨

ગવરનરોએ પારસીઓની લીધેલી—

પારસી શેઠીયાઓની... ૩૩, ૩૮, ૧૬૬, ૨૨૨, ૨૪૨, ૨૫૬, ૨૬૮, ૩૫૮, ૩૯૦, ૪૧૪, ૪૪૯, ૬૬૬, ૬૬૭

મોલાકાત, ગાયકવાડોએ લીધેલી—

,, કેકોબાદજી રૂસતમજી મેહેરજીરાણાં તથા તેમનાં માતાજીની......૯, ૩૫૬
,, જામાસપજી ખરશેદજી દેસાઇની (નવસારીમાં)............ ૯, ૫૧૫
,, ગોવાના ગવરનરે, રૂ. જ. જી. ની... ૫૦
,, જવારાના રાજાએ, ડો. હો. કામાજીને બંગલે દેશીઓની... ૩૪
,, દસ્તુર જામાસપજી મી. જામાસ્પ આશાનાએ ડયુક ઑફ્ એડીનબરોની..................... ૩૨૧
,, ના૦ પ્રીનસ ઑફ્ વેલ્સની, સર જ. જી. સાથે (મુંબઇ)...૫૪૫, ૫૯૭
,, પ્રીનસ ઑફ્ વેલ્સે સર જ. જી.-ની તેમના મકાને જઇ... ૫૪૬, ૫૪૭
,, પ્રીનસ ઑફ્ વેલ્સ સાથે શેઠ ડો. રૂ. કરાકાની................ ૫૪૬
,, પ્રીનસેસ હેલીનાની, ડ્રોઇંગ રૂમની દરબારમાં પારસી બાઇએ.... ૧૫૭
,, પુને, સર બારટલ ફ્રીઅરે, રૂ. જ. જી. ની તેમને મકાને......... ૭૩

સફે.

મુલાકાત ભોપાલના બેગમની કરવા (મેલાવડો)................ ૮૩
,, ભોપાલના બેગમની કરવા (મેલાવડો) પારસી અને હીંદુ બાનુઓનો.................. ૮૪
,, ભોપાલના બેગમે લીધેલી, સર જ. જી. તથા કુટુંબની...... ૧૨૦
,, મા. ખ. તથા શીરીનબાઇ મા. ખ. ની ઝાર તથા ઝારીનાએ... ૧૫૭
,, મારટીન હાઉગની કરવા (મીજલસ)............ ૧૭, ૩૦
,, માહરાજા ધુલીપસીંગની (મેલાવડો).............. ૧૧૧
,, ,, હોલકરે, પુણાં મધે દસ્તુર ખા૦ બા૦ દસ્તુર નશરવાનજી અને હોશંગજી જા. જામાસ્પ આશાનાની ૪૬૬
,, રતનબાઇ શે. શા. બંગાલીની, પ્રીનસ ઑફ્ વેલ્સ સાથેની... ૫૪૫
,, લારડ અને લેડી મેયોએ, સર જ જી. ની તેમને મકાને.... ૨૭૧
,, લારડ નારથ બ્રુકે, સર જ. જી. ની............. ૪૩૩, ૫૯૬
,, લારડ નારથબ્રુકની, પદમજી પેશતનજીએ ૪૩૦
,, લારડ મેયોએ, ખા૦ બા૦ દસ્તુર નશરવાનજી અને હોશંગજી જા. જામાસ્પ આશાનાની (ખાનગી)..................... ૨૭૧
,, લેડી જમશેદજી અને કુટુંબની, સર ફીલીપ ઉડહાઉસે........ ૪૫૯
,, લેડી રતનબાઇ જ. જીજીભાઇ તથા તેમનાં બેટી ધનબાઇજીની, પ્રીન્સ ઑફ્ વેલ્સ સાથે...૫૪૫, ૫૪૮
,, ડયુક ઓફ્ એડીનબરોએ, સર જમશેદજી તથા સાહેબજાદાઓ અને મિત્રોની..........૩૧૦, ૫૯૬
,, સર કા. જા. રેડીમનીની લેવા પ્રીનસ ઑફ્ વેલ્સ તેમને બંગલે. ૫૪૫

સફે.

મોલાકાત સર જ. જી. અને કુટુંબે, પ્રીં૦ ઑફ વેલ્સની સ્ટીમર સીરાપીસ ઉપર ૫૪૬
,, સર જ. જી. ની, કલકતાના આગેવાન ગ્રહસ્થોએ........ ૩૧૦
,, સર જ. જી. નીએ, જગનાથ શંકરશેઠ, મોરનો પંટ, અકલકોટના રાજાના દીકરાઓ અને દખણના સરદારો ૧૨૬
,, સર જ. જી. (ત્રીજાની). લારડ લીટને ૫૯૮
,, સર જ. જી. ની, દમણના ગવરનર તથા સરકારી અમલદારોએ લીધેલી.............. ૪૩૮, ૫૯૬
,, સર જ. જી. ની, પુણાંના જરથોસ્તીઓએ........ .... ૧૨૬
,, સર સેમોર ફીટઝજ્જરાલ્ડ, અને વહુ મીસીસ ફીટઝજરાલ્ડે લેડી આવાંબાઇ જ. જીજીભાઇની... ૨૭૧, ૨૮૬

મોહલા, પારસીઓના નામપરથી પડેલા, જુવો મોહલા.

લગન, એક પારસીને ત્યાંનામાં ગવરનરનું જવું. ૩૯૯
,, ગાયકવાડના છોકરાનામાં એક પારસીને ખાસ ધુજન ૫૯૪
લેવી, ગવરનર જનરલની.................. ૩૫૩
લેવી, પ્રીનસ ઑફ વેલ્સની...૩૬૩, ૫૪૪, ૫૪૫, ૫૪૬, ૬૩૪

,, વાઇસરાય લારડ નારથબ્રુકની...૪૩૨, ૪૩૩
લંડનના ધર્મખાતાંઓમાં મત આપવાનો અધિકાર, રૂ. જ. જી. ને............. ૧૧૯
શાબાશી, પારસીઓને મલેલી...૩, ૬૧, ૧૩૧, ૧૬૯, ૧૭૬, ૧૭૯, ૧૮૪, ૨૩૪, ૨૫૩, ૨૭૩, ૨૮૭, ૨૯૩, ૨૯૬, ૨૯૯, ૩૦૨, ૩૨૩, ૩૪૪, ૩૭૪, ૪૨૩, ૫૫૫, ૬૩૨
સભાસદ, રાજ્યમંડલના, નીઝામસરકારના... ૫૪૨
સર૦ કા. જા. રેડીમનીની ગાડીના ઘોડા છોડી જરથોસ્તીઓનું હાથે ખસડી જવું.........................૬૦૦, ૬૪૧

સફે.

સરકારી ગોદી, ખ. રૂ. વાડીઆના મરણથી બંધ ૬૧
હાનરરી મેમબર, લંડનની બ્રીટીશ મેડીકલ આશોશીએશનના...................... ૬૨૪

માનપત્રો, ઇંગ્રેજોને આપેલાં—

અબરકીન, આ૦ સી. જે.ને............. ૨૨૫
આનડરસન, આ૦ એચ. એલ. ને (પીસ ઑફ પલેટ સાથે). ૧૫૨, ૧૫૪
આરનોલ્ડ, સર જોસફને. ૨૮૧
ઉડ, સર ચારલ્સને, (પાછળથી લારડ હેલીફાક્સ)..................... ૧૮૬, ૫૯૬
એડ્જીંગટન, મી૦ આલફ્રેડને ૫૮૮, ૫૮૯
એડીનબરો, ડ્યુક ઑફ ને.....૩૧૦, ૩૧૮, ૩૨૧
એલગીન, અરલ ઑફ ૬૩૭, ૬૩૮
એલીસ, આ૦ બી. એચ. ને ૨૮૩
કાનીંગ લારડને ૨૯
લારડ કાનીંગનો જવાબ ૨૯
કારપેનટર, મીસ મેરીને (રૂપાંના ટી-સેટ સાથે) ૨૨૨
કેમબાલ, મી૦ .... ૩૩૬
ગ્રાંટ, બારોનેટ, સર અલેક્જાંડરને........ ૨૬૨
ટેમપલ, સર રીચરડને........ ૬૨૭, ૬૭૭, ૬૮૬
નાઇટ મી૦ રાબરટ (રૂ.૬૭૧૨૬ ની પરસ સાથે ૧૦૩
નામદાર નીઝામને.......................... ૫૮૫
નારથબ્રુક, લારડને.......................... ૪૩૩
નેપીઅર ઑફ મગડલા, લારડ ૨૬૮, ૨૮૭
પ્રીનસ ઑફ વેલ્સને... ૫૪૪, ૫૪૫, ૫૪૭, ૫૫૮
ફ્રીઅર, સર બારટલને. ૩૦, ૩૩, ૨૧૮, ૨૧૯, ૪૪૭
ફારબસ, મી૦ જે. એ. ને...... .... ૩૭૯
ફીટઝજ્જરાલ્ડ, સર સેમોરને(પીસ ઑફ પલેટ) સાથે ૪૧૦
માનસફીલ્ડ, સર વીલ્યમને ૫૫
માનીંગ, મીસ ઇ. એ. ને (દાગીના સાથે) ૫૦૭
માંટગોમરી, મેજર જનરલને........... ૫૮૮
મેયો, લારડને............................૨૬૮, ૨૮૭
લાયડ, મી૦ એફ. ને...................... ૨૮૬
લાંગ, રેવરંડ જેમસને........................ ૧૬
લીટન, લારડને ૫૭૬
લેડી ફ્રીઅરને ૨૨૧

સફે.

વિકટોરીયા માહરાણીને—

કયસરે હિંદના ખેતાબની ખુશાલીમાં..૫૭૪, ૫૮૨
,, ,, ,, સુરતના પારસીઓએ ૫૭૯
કયસરે હિંદના ખેતાબની ખુશાલીમાં મધ્ય હીંદુસ્તાનના પારસીઓએ ૫૭૯
નામદાર પ્રીનસ ઓફ વેલ્સને ત્યાં બેટો જનમ્યો તેની મુબારકબાદીનું......... ૯૬
વિ૦ રાણી તથા તેમના પુત્ર પ્રીનસ, અને પ્રીનસેસને શાદીની ખુશાલીમાં...... ૬૦, ૬૧
વીલકીનસન, મી૦ ને.................... ૪૩૫
વીલસન, રે૦ ડા૦ જાનને (રૂપાંના સાલવર સાથે)............................ ૨૮૦
હચીનસન, મી૦ એફ. ને (૨૦૦ પૌંડના રૂપાંના ટી-સટ સાથે).................. ૩૧
હાઉગ, માર્ટીનને (રૂ ૫૦૦૦ ને આસરેની પરસ સાથે)....................૧૭૯, ૧૮૦
હારકનેસ, ડા૦ જાનને (રૂ ૧૨૦૦૦ની પરસ સાથે)............................ ૩૪
હારડકેસ્ટલ, મી૦ પ્ર. જે. ને........... ૩૮૪

માનપત્રો, પારસીઓને મલેલાં–

અરદેશર ખરશેદજી મુનસફને (રૂ ૭૦૦ ની શેઆલ અને હીરાની વીંટી સાથે)...... ૨૩૫
અરદેશર હોરમજજી વાડીઆને ૩૫૦
એદલજી પેશતનજી ધાસવાલાને (તેમની તસવીર સાથે) ૩૩૫, ૩૪૦
કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીને...૮૬, ૩૭૯, ૪૨૫, ૪૨૬, ૬૪૦
કાવશજી બેહરામજી લીલાઉવાલાને ૪૫
કાવશજી મનચેરજી કારંજાવાલાને ૫૮૪
ખરશેદજી દીનશાહ ખંબાતાને (રૂ. ૨૩૭૫ ની પર્સ સાથે) ૩૪૯
ખુરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજીને...૫૪, ૧૪૭, ૧૮૪
જમશેદજી બરજોરજી મીસતરીને........... ૩૧૦
જામાસપજી મીનોચેહેરજી જામાસ્પ આશાનાને.. ૩૧૦
તેહમુલજી મીનોચેહરજી હોજદારને (કાળી શેઆલ સાથે) ૪૯૫

સફે.

દસ્તુર બેહમનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાને........................... ૬૬૫
દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાને (શેઆલ અને ટી-સત સાથે) ૬૦૮, ૬૧૦, ૬૩૦
દાદાભાઇ નવરોજજી પ્રોફેસરને(રૂ ૨૫૦૦૦ ની પર્સ સાથે) ૨૯૪, ૨૯૫, ૩૨૭
દીનશાહજી પેશોતનજી કામદીનને ૬૫૧
દીનશાહજી માણેકજી પીટીટને ૩૩૩, ૬૨૭, ૬૮૭
દોરાબજી નશરવાંનજી મીસતરીને (શેઆલ સાથે) ૩૨૫
નવરોજજી ફરદુનજીને (રૂ. ૨૫૧૭૭ ની પર્સ સાથે)........................... ૧૧૫
નશરવાંનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાને (કાશમીરી શેઆલ સાથે)........ ૨૪૪, ૨૪૫
નશરવાંનજી રતનજી તાતાને (શેઆલ સાથે)... ૬૨૯
નાનાભાઇ ફરામજી સ્પેનસરને..............૩૪૬
નાનાભાઇ માણેકજી ગજદરને (શેઆલ સાથે)............................... ૩૨૫
પેશતનજી શોરાબજી, ખાનબાહદુરને......... ૨૪
ફરામજી અને દોરાબજી હો૦ ગજદરને (સોનાના ઘડીઆળ સાથે)...................... ૬૮૭
ફરામજી નશરવાનજી શેઠનાને.............. ૨૮
બરજોરજી બહમનજી પદમને............... ૪
બરજોરજી ભીખાજી શદીંઆરને........૭૨, ૩૬૮
બરજોરજી મેહરવાંનજી ફરેજરને........... ૩૫૧
બરજોરજી શોરાબજી આશબરનરને......... ૪૩
બેહરામજી જીજીભાઇને.............. ૩૧૦, ૪૨૨
ગુજરાતના જુદા જુદા મથકોના.......... ૪૨૩
ભીમજી જીવનજી રાંડેલીઆને (રૂ. ૫૮૮૬૫ ની પર્સ સાથે)................ ૨૨૬, ૫૨૭
મનચેરજી હોરમજજી કામાજીને (રૂપાંના ટી-સટ સાથે)........................ ૬૦૧
માણેકજી લીમજી હાંતરીઆને (રૂ. ૧૯૬૫૪ ની પર્સ સાથે)..................... ૧૫૪
રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇને...૫૦, ૮૨, ૪૦૨
રૂસતમજી પેશતનજી બીલીમોરીઆને ૩૫૦
સર જમશેદજી જીજીભાઇને................ ૪૧૦
શોરાબજી જ૦ જીજીભાઇને................ ૮૩

સફે.

હોરમજજી દાદાભાઇ ગજદરને (શેઆલ સાથે) ૩૨૫
હોરમજજી બરજોરજી કપટાનને(,,) ૩૨૫
હોરમજજી માણેકજી ભમગરાને(,,) ૬૮૭

માનપત્રો, હીંદુઓને આપેલાં—

જગનાથ શંકરશેઠને.................... ૧૦૨

મુકદમા, પારસીઓને લગતા—

આશીરવાદ સારેલાં લગન નહિં નોંધાવવા માટે સુરતના બે મોબેદોનો.......... ૫૩૦
ઇઆવીશાદ અને તાઉ૦ પઢવા બાબે, મોબેદો મરાઇ, પોલીસે.................... ૬૨
કદમી ધાહંબારના તરસ્ટદીડમાં ફેરફાર કરવાની પરવાનગી માટે.................. ૬૩૮
કાવશજી બે. બનાજીના આતશબેહરામના મુતવલીઓ વચ્ચેનો.................... ૫૭૩
કુવરજી પરાગજી તથા જેકબ જમાલ સામે પંચાતના તરસ્ટીઓએ માંડેલો... ૪૫૦, ૫૫૫
ખુન કરવા માટે પારસી બાઇનો, થાણાના માજીસ્ટ્રેટ તથા જડજ હજુર.......... ૫૬૫
ખુન કરવાનો એક પારસી સામે શેશનસમાં... ૬૧૪
ખુનનો અપરાધ છુપાવવા એક પારસીની, થાણાંની શેશનસમાં.................. ૫૬૫
ખોટા સંદેશા મોકલવા માટે એક પારસી સામે પોલીસ કોરટમાં.................. ૫૬૭
પાછલથી સાબેત થયલું તેમનું નીરદોષપણું તથા મલેલો બદલો......... ૫૬૭
ગેરકાયદે લગન કરવાના વાંક માટે એક પારસી અને બે બાઇઓ સામે........ ૫૬૬
એના ચુકાદા માટે સુરતના જડજને કીધેલી અપીલ.................. ૫૬૬
ચોપાટી, ડુંગરવાડીને લગતો.........૪૫૦, ૪૫૧
જમશેદજી શે. માડનપર લાઇબલનો....... ૩૦૭
જાદુ અથવા મુલમથી ખુન કરાવવાની કોશેશ કરવાનો પેશતનજી દીનશાહ સામે...... ૪૪૧
જી. આઇ. પી. રેલવે ઉપર ડામીજીની ફરીઆદી.............................. ૫૦૦
જુદા સોગંદના મુકદમામાં સાક્ષી આપવા, એક પારસીએ પોતાના જડજના ઓહ્દાની રૂએ, ના પાડવા માટે..................૩૦૯
ત્રેસપાસ અને નુકસાન કરવાનો......... ૪૫૦
દરેમેહરને લગતો, કોટની મા. ખ. સરાફની..................... ૧૫૫, ૪૮૦
દીવાની મુકદમો, પંચાતના તરસ્ટીઓએ કુંવરજી પ્રાગજી અને જેકબ જમાલ સામે માંડેલો.......................૫૩૫, ૫૩૬
ન્યુ ધરમસી સ્પીનીંગના એજંટો અને ડાએરેક્ટરો વચ્ચે બદનક્ષીનો........... ૬૬૯
નીજાંમ સરકાર સામે પાર્લામેંટમાં, પ્રીવી કૌનસીલમાં મોકલવાની પરવાનગી માટે... ૫૪૨
નુકસાની મેલવવાનો રેલવે કંપની સામે... ૩૪૨
પારસી પેહડીના દફતરમાં જુદાં ખાતાં પાડી તરસ્ટ કરવાનો..................... ૬૪૪
પારસી પંચના અધીપતીએ રાસ્ત ગોફતારના માલેકો અને અધીપતી ઉપર માંડેલો... ૪૯૪
પારસી લગનોમાં કન્યાને થયલી જનસ કપડાં વગેરેના હક બાબે.............. ૬૬૧
પારસીઓના વારસા હીસ્સાની એક અગતની બાબદનો........................... ૫૮૨
પાલકના વારસાના હક બાબેનો, નવસારીની જીલ્લા કોરટમાં................ ૬૩૧, ૬૩૨
એ સામે વરોડરાની વરીશટ કોરટને થયલી અપીલ.................. ૬૩૨
પોતાના બાપનું ખુન કરવા માટે એક પારસી સામે શેશનસમાં............... ૫૩૩
પોતાને માર મારવાનો મી૦ લીવારનરે પારસીઓ સામે માંડેલો............... ૫૫૦
પંચાતના તરસ્ટીઓ ઉપર દીવાની મુકદમો મંગેશ પરસોતમે માંડેલો.............. ૪૫૦
ફાંસીની સજા સામે પારસી બાઇની અપીલનો મુકદમો હાઇ કોરટમાં.................. ૫૬૫
બદનક્ષીનો, દા૦ કુવરજી લધા ઉપર, ડા૦ બરજોરજીએ માંડેલો ૩૫૯
બાઇ મોટલાંબાઇએ ટાઇમસ છાપાખાનાના માલેકોપર માંડેલો.............. ૬૯૭, ૬૯૮
ભરૂચમાં ચાલતા એક મુકદમામાં અવસ્તા ઉપર સોગંદ નહીં લેવા બાબે........... ૩૬૮
ભાવનગરના ઠાકોર સામે એક પારસીએ માંડેલો............................... ૫૮૭
મીલકતની વેહેંચણીનો દાવો ચાલે, તેટલાં ધર્મ ક્રીઆ માટે જોઇતાં નાણાંની અરજ...... ૬૫૪

સફે.

મેજર કરટીસે એક પારસી સામે માંડેલો લાઇબલનો ૩૨
રાસ્ત ગોફ્તારના અધીપતીએ પારસી પંચ ઉપર બદનક્ષીનો ૪૯૨, ૪૯૪
રાહતવાટને લગતા, મુંબઇની ચીફ મેટરી મોનીયલ કોર્ટે ચુકવેલા... ૨૨૯, ૨૬૧, ૩૨૪
લગનના સાજનમાં ચાલતા સ્ત્રી પુરૂષોને ચાબક મારવાનો ૨૩૩
લગનનો કોલ તોડવા માટે ડામીજીનો મુંબઇની હાઇ કોર્ટમાં ૬૨૮
એ સામે પ્રતીવાદી તરફથી થયેલી અપીલ ૬૨૮, ૬૨૯
વહીવટને લગતા, વરોડરાની ધર્મશાલા તથા દરેમેહર માટે ૨૬૬
વાંદરા મધે લેંડસ એંડના બંગલાનો રસ્તો બંધ કરવા માટેનો ૨૯૩
વેશીઆનું ખુન કરવા માટે એક પારસીનો શેશનસમાં ચાલેલો ૪૫૮
સમાચાર દરપણના અધીપતીપર લાઇબલનો ૧૫૯
સરકારે આપેલી મીલકતના હક બાબે, સુપ્રીમ કોરટમાં ૬૭૨
હાંગ મરચંટો ઉપરના નાણા વસુલ કરવા બ્રીતિષ સરકાર સામે ૫૯૩
હુમલો કરવા માટે, એક મોબેદે ત્રણ પારસીઓ સામે ૬૦૮

મોહલા, પારસીઓનાં નામના—

પુનાં, દાદાભાઇ ભુતી સ્ટ્રીટ ૪૮૩
માહબલેશર, કાવસજી સ્ટ્રીટ ૫૩૫
મુંબઇ, કામાટીપુરા, ખરશેદજી સુખલાજી સ્ટ્રીટ ૩૩૯

મંડળીઓ, પારસીઓની આગેવાની હેઠલ ઉભી થયલી—

આલફ્રેડ નાટક મંડલી ૬૬, ૩૬૩
ઇરાંન દેશના રેહેનારા ગરીબ જરથોસ્તીઓની હાલત સુધારનારી મંડલી ૧૫૪, ૩૬૫
ઇરાંની નાટક મંડલી ૩૫૨
ઇસ્ટ ઇંડીઆ આસોશીએશન ૨૧૦, ૩૮૧
તેના પારસી મેમબરો ૨૧૦
તેમાં વંચાયલા ચાલ્દવારી નીબંધો... ૨૧૦
તેની મુંબઇમાં સ્થાપેલી શાખા સભા... ૨૧૦, ૨૮૮
તેની તરફથી થયલાં ભાષણો ૨૮૮

સફે.

એગ્રીકલચરલ એંડ હારટીકલચરલ શોશાઇટી ઑફ વેસ્ટરન ઇંડીઆ ૫૬૪
કસરતશાળા સ્થાપક મંડલી ૪૨૮
ગાયેણુ ઉતેજક મંડળી... ૩૪૭, ૩૪૮, ૩૪૯ ૫૪૩, ૬૩૪
ગુજરાતી સભા ૧૪૭
જરથોસ્તી છોકરીઓની નિશાળ મંડલી... ૩૭૮
" દીનની ખોલ કરનારી મંડલી... ૧૦૬, ૧૦૯, ૧૨૭, ૨૮૬, ૫૧૨
તેના સરનશીન અને સેક્રેટરીઓ ૧૦૬
તેની બેઠકો અને વંચાયેલા રેસાલા...૧૦૬, ૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯
" ધર્મ અને ક્રીઆ ઉપર એતેકાદ વધરાવનારી મંડલી ૫૬૩, ૬૯૧ ૬૯૫
એ મંડલીમાં પડાવેલાં જુદાં જુદાં ખાતાં ૬૯૨
એ મંડલીના હસ્તક થયલાં ભાષણો ૬૯૨–૬૯૪
પંચાતના તરસ્ટીઓ સાથ ચાલેલા સંદેશા...૬૯૪–૬૯૫
" ગ્નાન વર્ધક સભા ૫૦૬
જાનવરોપર થતું ઘાતકીપણું અટકાવનારી મંડલી ૫૧૧–૫૧૫
એ મંડલીમાં પડાવેલાં જુદાં જુદાં ખાતાં ૫૧૩–૫૧૫
જીયોગ્રાફીકલ શોશાઇટી ૧૪૩, ૪૦૦
ઝોરાસ્ત્રીયન નાટક મંડલી ૪૫૨, ૫૫૩
નાટક ઉત્તેજક મંડલી ૫૬૨
નાટક મંડલી (પેહલવેહલી સુરતમાં ઉભી થયલી) ૨૨
નેશનલ ઇંડીઅન આસોશીએશન, લંડનની... ૫૫૫
તેની મુંબઇમાં શાખા ૫૫૫
પારસી એલફીનસ્ટન ડ્રામેટીક કલબ ૪૫૯
પારસી નાટક મંડલી ૪૩૪
પારસીઓની કસરત અને ગુજરાતી ગાયન મંડલી ૬૩૫
બઝમે રોઝે બેહરામ ૬૦૯, ૬૨૦
એ મંડલીની થયલી તથા છપાયલી વાએજો ૬૦૯

સફે.

એ મંડલીના જશનમાં બાનુઓને ઇજન... ૬૧૦
એ મંડલીનું તરસ્ટડીડ ૬૧૦
એમાં પડાવેલાં જુદાં જુદાં ખાતાં....... ૬૧૦
બ્રિતિષ ઇંડીઆ શોશાઇટીની કારેસ્પાંડીંગ કમીટી ૩૯
બ્રોકરસ આશોશીએશન.................... ૫૩૧
બોમ્બે આશોશીએશન.................... ૨૩૫
તેની તરફથી ઇંગલાંડ, હીંદુસ્થાન અને મુંબઇની સરકારોને થયલી અરજીઓ...................... ૨૩૬, ૨૩૮
બોમ્બે પ્રેસીડનસી એગ્રીકલચરલ શોશાઇટી ૪૪૦
ભરૂચ આશોશીએશન.................... ૩૭૨
મીલ ઓનરસ આશોશીએશન...... ૫૦૬, ૫૨૩, ૫૫૬
રાહનુમાએ માજદીઅસનાન સભા... ૨૦૭, ૨૯૪, ૪૨૩, ૪૪૪, ૫૨૧, ૬૧૯, ૬૨૨
રાહે રસ્તનુમાએ જરથોસ્તીઆંન સભા... ૬
લંડન ઇંડીઅન શોશાઇટી.............. ૧૫૦
તેની પેહલવેહલી કમીટી.............. ૧૫૦
વિકટોરીયા નાટક મંડલી... ..૨૫૩, ૨૮૮, ૩૫૨, ૪૯૮, ૫૩૪
એ મંડળીએ પ્રજા લાભના ફંડ માટે કરેલા ખેલો........................ ૨૫૪
વેસ્ટરન ઇંડીઆ રાઇફલ આશોશીએશન.... ૬૧૧
શેકસપીયર નાટક મંડલી................ ૫૭૨
સ્ટુડંટસ લીટરરી એંડ સાએનટીફીક શોશાઇટી................ ૨૯૪, ૩૭૮, ૬૧૯
જ્ઞાન પ્રસારક મંડલી... ૨૯૪, ૩૨૧, ૩૨૬, ૬૧૯
તેમાં વંચાયેલા રેસાલા તથા ભાષાણો......................... ૩૨૭–૩૨૯
જ્ઞાન વર્ધક મંડલી........................ ૪૪૯

યાદગારીના ફંડો, જુવો, ફંડો.

યુનીવરસીટી, મુંબઇની, જુવો કેળવણી.

રસ્તા, પારસીઓએ બંધાવેલા—

ઉડવાડા, સ્ટેશનથી આતશબેહરાંમ જવાનો, કાચો રસ્તો, બે. ન. સીરવાઇનો.. ૩૩૩
ઉડવાડા, સ્ટેશનથી આતશબેહરાંમ જવાનો પાકો રસ્તો, મોટલાંબાઇ જાં. વાડીઆનો ૩૩૪
એડન, દોખમા પર જવાનો, એ. મા. કોલાબેવાલાનો ૨૦૬
કલીઆંણી, દોખમાંનો, પાલણજી ન. પટેલનો.. ૫૧૫
ગંદેવી, ગામથી દોખમાં સુધી જવાનો, ના. મા. ગજદરનો ૩૨૫
નવસારી, કાલીઆવાડી, સર જમશેદજીએ બંધાવેલા "વીકટોરીયા ચારીટેબલ ડીસ્પેનસરી" પર જવાનો લેડી આવાંબાઇએ બંધાવેલો......૨૨૮, ૩૧૭
,, દોખમાં આગલ જવાનો, હો. બ. કપટાનનો ૪૧૫
પુણાં, દોખમાં તરફ જવાનો, દો. પે. ધાસવાલાનો................. ૩૪૧
,, દોખમાં પર જવાનો, હો. શો. તાડીવાલાનો ૬૫૧
બીલીમોરા, દોખમાં પર જવાનો ૩૪૬
ભરૂચ, દોખમાં પર જવાનો "રૂસતમ રોડ"... ૬૭૪
માહીમનો, લેડી જમશેદજી રોડ.......... ૩૧૭
મુંબઇ, ડુંગર પર જવાનો, સર જ. જી. ના સાહેબજાદાઓએ બંધાવેલો......... ૨૭૦
વાંદરા, બેહરાંમજી જીજીભાઇ રોડ........ ૬૫૬
,, બેહરાંમજી જીજીભાઇ પોઇંટ......... ૬૫૫
,, હીલપર જવા સીહડી, હોરમજજી બહમનજી જીજીભાઇની.......... ૬૭૮
,, સર જમશેદજી જીજીભાઇ રોડ...... ૩૧૭

રાએલ એશીઆટીક શોશાઇટી, પારસીઓનો સંબંધ—

ગ્રેટબ્રીટનની.

તેનાં પારસી નાન–રેસીડંટ મેમબરો...૩૯, ૬૧, ૫૯૪, ૬૧૩
તેમાં એક પારસીએ જંદ, પેહલવી, તથા ફારસી પુસ્તકો તથા હસ્ત લેખોની આપેલી ભેટ... ૧૨૩

મુંબઈની.

તેની કમીટીમાં પારસી મેમબરો.........૮૬, ૧૩૮
આફ્રીકા ખંડના અંજાણ્યા ભાગોની શોધ માટે મદદ કરવા તે મારફતે થયલું ફંડ... ૧૬૬

સફે.

એક પારસીએ તેમાં આપેલી, હીંદુસ્થાનના જુના સિક્કાઓના સંગ્રહની ભેટ ..૧૨૨, ૬૪૧
ડા૦ ભાઉ દાજીના હસ્ત લેખોના સંગ્રહની ભેટ. ૫૦૨
તેનાં પુસ્તકખાનાં માટે પૂર્વ દેશોનાં ભણતરનાં પુસ્તકો ખરીદવા, એક પારસીની ભેટ....................૧૨૨, ૬૪૧
તેની લાઇબ્રેરીને એક પારસીએ આપેલી 'એનસાઇકલોપીડીઆ બ્રીટેનીકા' ની ભેટ.............................. ૬૪૮

રાજદવારી—

અરજી, જુવો અરજીઓ.

આપખુદી, ગાડી હાંકનારે ચાબક મારવાથી પારસી ફરીઆદ.............. ૪૮
,, મુંબઇની પોલીસની, એક પારસીની ફરીઆદ ૫૧૯
,, સરકારી અમલદારોની, એક પારસીની ફરીઆદ ૩૩, ૫૭૩
,, શોલાપોરના માજીસ્ત્રેટની, બરરાનુમવાલા મોબેદને અદાલતમાં ઘસડવો...................... ૧૨૦
ઇનસાફ ખાતાંનાં અમલદારોને મયુની૦ કમીટીમાં નહી નેમવા બાબે ૨૮૫
ઇસ્ટ ઇંડીઆ કું૦ નો અમલ હીંદુસ્થાન ઉપર–થી કાઢી નાખવા બાબદમાં પાર્લામેંટની સભામાં વંચાયલા એક પારસીના વિચારો.. ૫૯૩
એલ્ફીનસ્ટન સરકલ બાંધવા સરકારે લીધેલી ઇમારતો તથા જમીન ૧૨૯
એને લગતી એક જાણવા જોગ નોંધ... ૬૨૯
કરનલ ફેરને જેહર આપવાના વાંકસર મલાહરરાવની તપાસ માટે કમીશન............ ૫૨૨
કારપોરેશને સરકાર પાસેથી લીધેલી અને માંગેલી લોનો બાબે ૫૬૫
ઢઢેરા, મહારાંણી વીકટોરીયાએ કયસરે હીંદનો ખેતાબ લીધો તેનો...................... ૫૭૯
તે વંચાયો તે દીને પારસીઓએ કરેલી ધામધુમ........................... ૫૭૯
તુલસીનાં પાણીનાં નલ તથા રસ્તા સારૂં કુંઅરવાડીની લીધેલી જમીન........... ૫૮૩

સફે.

ન્યુ એવીડનસ એંડ કોનટરેકટ એકટસ ... ૪૧૮
પારસી છોકરાઓને ક્રીકેટ રમતાં પોલીસ કમીશનરે અટકાવ્યાથી, તેઓએ હાઇકોરટના એક જડજ ફરતા હતા તેવને આગલ કીધેલી ફરીઆદ, અને તેવને "બોમ્બે ગેઝેટ"માં કરેલી ભલામણ... ૨૫૫
પુણાંની જેલમાં પારસી બંધવાઓના ગુદરેહ કુશલી નહી રાખવાથી, એક પારસીએ ગવરનરને લખેલો પત્ર................. ૨૩૩
પોરટુગલની સરકાર તરફથી અનરે કોલકરાર કરવા આવેલા અમલદારો ૬૮૫
પોલીસ કોરટોમાં પારસી શાહીઓને મોબેદ મારફતે સોગંદ આપવાની કાહરી નાખેલી રીત ૨૧૦
ફેંટા ઉતારી કોરટમાં દાખલ થવાનો એક પારસીને, જડજે કરેલો હુકમ ૭૦૦
મ્યુનીસીપાલ ખાતાંના નાણાં સંબંધી વહીવટની તપાસ ૩૭૪
મુંબઇ ઇલાકામાં જેહર વેચવાની મનાઇ બાબેનું પારસી કૌનસીલરે રજુ કરેલું બીલ ૪૦૨
,, ટાઉન કૌનસીલ સ્થાપવા માટે એક પારસીની સુચના......... ૬૪૦
મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીનું દેવું ફીટાડવા માટે એક પારસીની સુચના........... ૬૪૦
મુંબઇમાં પાણીની વેહચણી કેમ કરવી તે બાબે એક પારસીની યાદી ૫૬૫
રૂ. જ. જી. ના મરણ માટે દખણના ગવરનરે બોલાવેલી સભા.................. ૪૦૬
રેઝરવાએર ઉપર છાપરૂં બાંધવા માટે ટાઉન કૌનસીલમાં તકરાર ૬૮૩
લારડ મેયોનાં ખુન માટે મુંબઇની જાહેર સભા. ૩૯૩
લંડન ઇંડીઅન શોશાઇટીની કમીટી...... ૧૫૦
વડોદરાના માહરાજા મલ્હારરાવને ગાદીએથી ઉઠાડી મુકી, નેમેલી કમીટી........... ૫૧૯
વલસાડના દવાખાંનાંમાં મુરદાઓના પેટ ચીરવા માટે કલાકો સુધી રાખી મુકવાથી થતી અડચણ માટે ડા. જા. રેડીમનીએ સરકારને લખેલો પત્ર ૨૫૧
વાદણના મેલરો તથા રખડતા ઘુરોખનો છરી લઇ રસ્તે ફરતા હોવાથી, એક પારસીની પોલીસને સુચના.......... ૨૧૮

સફે.

શેર સત્તાને લીધે મુંબઇ બેંકની થાયલી માઠી હાલત, તેનાં કારણો અને ઉપાયો બતાવનારો, એક પારસીએ મુંબઇના ગવરનરને લખેલો માયાકુલ કાગજ......... ૨૦૦
સમાલકાઝ કોરટના એક પારસી જડજ અને વકીલ વચે "હરડા" બોલ ઉપરથી ઉઠેલા વાંધાનાં કાગજો પાર્લામેંટમાં રજુ કરવાની દરખાસ્ત........................... ૧૯૭
એને લગતી કેફીયત...........૧૯૭–૧૯૮
સરકારી સ્ટીમરને પાણીમાં ઉતારવાની ક્રીઆ.. ૩૨૪
સેતારાના દોખમામાં નહીં જણાયલા બદમાશોએ કરેલા પ્રવેશ બાબે, સીટી ફોજદારને પારસીઓની ફરીઆદ................. ૪૯૬
હીંદુસ્થાન ખાતે આયાત થતાં કાપડ તથા સુતરની જગાત કાહડી નાંખવાની વીરૂદ્ધમાં, એક પારસીએ લારડ લીટનને લખેલો પત્ર......................... ૫૮૮
હીંદુસ્થાનના લાભ માટે, પાર્લામેંટના સભાસદોને મી૦ રાબરટ નાઇટે લખેલો પત્ર..૨૮૮, ૬૪૦

રાજવંશીઓ સાથેનો સંબંધ—

અમેરીકાના પ્રેસીડંટ, બુકાનન............ ૩૬૨
આલબરટ વીકટર.......................... ૧૨૩
ઇંગલાંડનું બાદશાહી કુટુંબ................ ૬૬
ઇંડોરના માહરાજા...........૧૩, ૨૯૨, ૪૬૬
ક્રમાંબાઇ ગાયકવાડ......................... ૧૫૬
કાબુલના અમીર, શેહરઅલી................ ૨૯૨
કુરગના રાજા.............................. ૪૯૯
ખંડેરાવ ગાયકવાડ...૧૩, ૫૪, ૬૧, ૯૧, ૯૫, ૩૨૨, ૩૫૬, ૫૯૫
તેને માટે સર જ. જી. એ મોકલેલું નજરાણું ૯૧, ૩૨૨, ૫૯૫
ગણપતરાવ ગાયકવાડ ૯૫, ૧૫૩
ગાયકવાડ મહલારરાવ...............૪૬૩, ૪૬૭
ગોંડલના ઠાકોર............................ ૨૯૩
જમખંડીના માહરાજા.............૬૪, ૬૬, ૬૭
જવારના રાજા............................. ૩૪
જેપોરના માહરાજા......................... ૨૫૪
ડચેસ ઑફ કોનોટ........................ ૬૭

સફે.

ડયુક ઑફ એડીનબરો...૩૧૦, ૩૧૮, ૩૨૧, ૩૨૨, ૩૭૫
ધરમપોરના રાજા......................... ૩૬
નીજાંમ સરકાર.........૬૨, ૫૪૨, ૫૮૫, ૬૨૬
પ્રીનસ આલબરટ.......................... ૨૭
,, ઑફ વેલ્સ......૬૫, ૫૪૫, ૫૪૭, ૬૪૦
સર જ. જી. એ આપેલી ભેટો ૫૪૭, ૫૪૮
પ્રીનસેસ અલેકઝાંડરા...................... ૫૪૭
,, ઓફ વેલ્સ....................... ૬૫
,, મેરી ઑફ ટેક..................... ૨૯૭
,, લુઇસા.......................... ૬૬
પ્રુશીઆના ક્રાઉન પ્રીનસ અને બાનુ......... ૬૬
પોરટુગલના રાજા, ડોન લુઇ...૯૪, ૧૨૫, ૧૭૭, ૧૭૮, ૪૦૫
ફ્રાંનસના શાહનશાહ લુઇ નેપોલીઅન ૧૬૬
ફ્રાંનસની રાંણી યુજીની..................... ૬૬
બરમાના રાજા થીબો...............૨૫૩, ૨૫૪
બાજીરાવ પેશવા ૩૮૯
ભોરના રાજા.......................૧૦૪, ૫૯૫
વિક્ટોરિયા..............૨૭, ૬૫, ૩૨૩, ૬૧૩
તેમનાં પર દીલાસા પત્ર................ ૨૭
તેમની તરફથી આવેલો જવાબ......... ૨૭
લંડનના પારસીઓએ મોકલેલો પત્ર...... ૨૭
કરાંચીના પારસીઓનો ખેદ........... ૨૭
શીહાજીરાવ ૧૫૩, ૬૦૪
તેને માટે સર જ. જી. એ મોકલેલું નજરાણું ૫૯૪

રેલ,

અમદાવાદની ૧૮૭૫ ની... ૧૭૭, ૩૦૮, ૫૪૦, ૫૮૪
એમાં થયલું નુકસાન...................... ૫૪૧
ખાનદેશ અને નાશકની..................... ૪૩૧
ગુજરાતની ૧૮૭૨ ની.. .... ૪૨૪, ૫૬૮
સુરતની, ૧૮૩૭ ની......................... ૩૯૧
,, તાપતી તથા ભરૂચની નર્મદા નદીમાં........................... ૫૬૭

સફે.

રેલવે, સંબંધી—

અમદાવાદથી અજમેર સુધીની રેલવે સડક... ૬૦૭
ગ્રેટ ઇંડીઅન પેનીનસુલા રેલવે...... ૩૯, ૫૯૪
જ. દો. તથા શો. ખ. ની કુંપનીએ બાંધેલી રેલવે સડક તથા પુલો......... ૪૧૬
જ. દો. નાએગાંમવાલાએ બાંધેલી રેલવે સડક................................ ૩
બી૦ બી૦ એંડ સી૦ આઇ૦ રેલવેના એજંટપર બે. ન. સીરવાઇએ લખેલો પત્ર ૩૩૪
બોંબે બરોડા એંડ સેનટરલ ઇંડીઆ રેલવે...................... ૧૮૩, ૧૮૪, ૨૦૨
સાનંદથી વીરમગાંમ સુધીની સડક......... ૪૧૭

રેવાજ, પારસીઓમાં ચાલેલા—

ઓટલે તથા ઉઠમણાંની મીજલસમાં ઘર ધણીએ સલાંમ કરવાનો ૩૯૨
મોબેદોએ તેડાં વગર આશોદાદ લેવા જવાનો ૧૧૦

રેવાયતો, જુવો પુસ્તકો હાથનાં લખેલાં.

લગનો, પારસીઓમાં થયલાં—

ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૧ માં થયલાં ૨૬
„ ૧૮૬૨ માં „ ૫૨
„ ૧૮૬૩ માં „ ૮૪
„ ૧૮૬૪ માં „ ૧૩૬
„ ૧૮૬૫ માં „ ૧૭૨
„ ૧૮૬૬ માં „ ૨૧૨
„ ૧૮૬૭ માં „ ૨૩૮, ૨૩૯
„ ૧૮૬૮ માં „ ૨૭૩
„ ૧૮૬૯ માં „ ૩૧૧
„ ૧૮૭૦ માં „ ૩૫૩
„ ૧૮૭૧ માં „ ૩૮૫
„ ૧૮૭૨ માં „ ૪૩૬
„ ૧૮૭૩ માં „ ૪૬૪
„ ૧૮૭૪ માં „ ૫૧૬
„ ૧૮૭૫ માં „ ૫૫૧
„ ૧૮૭૬ માં „ ૫૭૬, ૫૭૭
„ ૧૮૭૭ માં „ ૬૧૬

સફે.

ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૮ માં „ ૬૫૬, ૬૫૭
„ ૧૮૭૯ માં „ ૬૭૮
„ ૧૮૮૦ માં „ ૭૦૬, ૭૦૭

લૉ કલાસ, જુવો કેળવણી.

વર્તમાન પત્રો, પારસીઓએ કાઢેલાં:—

અખબારે કબીશે ૩૪૧
આપઅખતીઆર.......................... ૬૩૫
ઇંડીઅન ક્રીટીક અથવા ટીકાકાર......... ૩૫૦
„ સ્પેકટેટર ૫૬૦
ટેલીગ્રાફ એંડ કુરીઅર ૪૨૮
ડેલી એક્ષપોરટ એંડ કમરશીયલ રીપોરટર... ૨૧૫
„ કમરશીયલ રીપોરટ ૨૧૫
„ „ સેલસ રીપોરટ ૨૧૫
„ મરચંટસ કમપાનયન ૨૧૫
દખણ હેરલડ............................. ૬
દાતરડું ૫૦૯
દોસતે પારસી બાનુઆંન ૫૩૪
„ હીંદ....................................... ૯
પારસી પંચ........................ ૪૯૨, ૬૩૫
„ રીફારમર ૬૪
પુણાં આબઝરવર ૧૬૩, ૬૬૩
પંચ અને શમશહેર રમુજ ૬૩૫
બોમ્બે ક્રાનીકલ........................... ૬૮૧
ભરૂચ વર્તમાન............................ ૩૬૮
મુંબઇ ચાબુક........................ ૬૪, ૬૧૨
„ મુંબઇનો દોસત....................... ૩૦૧
„ વર્તમાન ૨૩૪
યજદાં પરસ્ત......................૨૪૬, ૬૩૫
યુનિયન પ્રેસ.............................. ૨૮૭
રાસ્ત ગોફતાર ૨૯૪, ૪૯૨
લોક મીત્ર................................. ૨૪૧
વેપાર મીત્ર તથા અખબારે આલમ......... ૪૩૮
સત્ય દીપક ૪૨
„ મીત્ર.................................... ૪૯૯
સનડે રીવ્યુ ૨૪૫, ૩૦૭
સમાચાર દરપણ ૨૦૬
સીંધ કાસદ................................ ૩૩૧
સુરત મીત્ર ૭૨
સુર્યોદય ૮૯

સફે.

વર્તમાન પત્રો સંબંધી—

મધરાજ મેલ........................... ૩૫૬

વ્યાપાર, જુવો ધંધા.

વશીહતનામાં, નામીચા પારસીઓનાં—

એદલજી ફરામજી આલબલેસનું............ ૧૫૭
બેહરામજી જીજીભાઇનું ૩૯૭, ૩૯૯
રૂસતમજી જમશેદજી જીજીભાઇનું........... ૫૦૩
સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીનું......... ૬૪૪

વસ્તીની ગણત્રી, મુંબઇની—

ઇ. સ. ૧૮૬૪ ની........................ ૯૪
તેના મથકો........................ ૯૫
તેનું પરીણામ...................... ૯૫
ઇ. સ. ૧૮૭૨ ની ૩૯૪
તેના મથકો........................ ૩૯૫
તેનું પરીણામ.............. ૩૯૪-૩૯૫
દેશાવરો ખાતેની સંખ્યા... ૩૯૫, ૩૯૬

વાલંટીયરો—

મુંબઇમાં ઇંગ્રેજ વાલંટીયરોની એક પલટણ ઉભી કરવા બાબે ૫૯૨
યુરોપીઅન વાલંટીઅર કોરમાં દાખલ થયલા પારસીઓ ૧૭
યુરોપીઅન વાલંટીઅર કોરના પારસી હાનરરી મેમબરો...................... ૧૭
કરાંચીના પારસી વાલંટીઅરો ૧૭
હાંગકાંગના ,, ,, ... ૧૭, ૫૪૨
મુંબઇની વાલંટીઅર કોરનું બંધ પડવું. ... ૧૭

વાહણો, પારસીઓની માલેકીનાં—

અરેલ ઑફ કવેર........................ ૧૫૬
આલબરટ વિકટર..................૧૨૩, ૫૪૭
કલીપર રોઝ........................... ૫૯૩
કાઉન્ટેસ ઑફ લંડન.................... ૧૧

સફે.

ખરશેદજી કાવશજી...................... ૩૭૮
ખરશેદજી ફરદુનજી...................... ૧૩૯
ગોલકોનડા............................. ૫૫૦
ચારલસ ફારબસ................૩૯, ૪૮, ૩૭૧
ચારલસ માલકમ....................૪૯, ૫૯૩
ચારોલેટ.............................. ૨૮
જમશેદજી જીજીભાઇ...................... ૧૫૭
જાનસ્ટન કાસ્ટલ........................ ૨૬
જુલીયા.............................. ૪૪૫
જે. સી. બાટલીબોઇ...................... ૪૩૪
તાપતી............................... ૨૬
દાદેભાઇ.............................. ૪૯
પ્રાઇમ (બ્રીગ) ૧૧
ફતેહ મુબારક.......................... ૫૭૧
બનારસ............................... ૪૧૯
બરગેનઝા ૫૯૩
બ્રાઇડ ૪૪૫
બ્રીગ તીરાતા રૂદરીન ૬૧૯
બ્રીગ રાયલ વિકટોરીયા.................... ૬૧૯
બહમનજી હોરમજજી...................... ૫૯૩
બોમ્બે કાસ્ટલ.......................... ૨૮
માઉન્ટ સ્ટુઅરટ એલફીનસ્ટન (સ્ટીમર)...૨૬, ૬૩૯
મહારાજ (સ્ટીમર)........................ ૨૨
મેરી................................. ૫૭૧
મોલમીન.............................. ૫૯૩
રાયેલ ચારલેટ.......................... ૨૮૧
રેજીના............................... ૪૪૫
લવજી ફેમીલી (સ્ટીમર)......૩, ૩૯, ૨૮૦, ૩૭૧
લેડી ફ્રીઅર ૪૦૩
વેનસીટારટ ૫૯૩
વાઇલડ આઇરીશ ગરલ ૫૯૩
સ્કુનર માહી ૬૧૯
સ્કેલબી કાસ્ટલ ૨૮૫, ૫૯૩
સર જમશેદજી ફેમીલી (ફ્રીગેટ)............ ૭૯
સ્વેમોહોઇ............................ ૫૭૧
સેંટ અરનારડ ૪૪૫
શોરાબજી જ. જીજીભાઇ ૧૩૬
હુશાના............................... ૪૪૫

સફે.

વાહણો, પારસીઓનાં ઉપરીપણાં હેઠલ બંધાયલાં—

અગનીના સાંચાનાં—

ઇનડસ ૬૧૩
મારગરેટ ફ્રાફરડ........................ ૧૧૧

વાહણો,પારસીઓનાં ડુબેલાં, જુવો ડુબી ગયલાં વાહણો.

વીમા કુંપનીઓ, પારસીઓને લગતી—

આલબરટ ઇનશુરનસ કું૰...૧૩૭, ૧૫૪, ૧૭૩, ૨૧૩, ૨૯૬
ઇસ્ટરન ઇનશુરનસ કું૰.................. ૧
એલફીનસ્ટન ઇનશુરનસ કું૰ ૮૫
ઓરીએનટલ ,, કું૰... ૮૫, ૧૭૩, ૨૯૬
ચાઇના મરચંટ ,, કું૰.............. ૧
ઓગ્ગે અલેકઝાંડરા ઇનશુરનસ કું૰........ ૮૫
,, ઓરીએનટલ ,, કું૰...૧૭૩, ૨૧૩
,, કામા ઇનશુરનસ કું૰...૧, ૩૭૩, ૫૭૩
,, નેટીવ ,, કું૰...... ૧૩૭, ૩૫૫
,, ,, મરીન ઇનશુરનસ કું૰... ૨૧૩, ૫૫૩
,, મરચંટસ ઇનશુરનસ કું૰....... ૧
,, રાએલ ,, કું૰... ૮૫, ૨૧૩, ૫૫૩, ૬૧૯
,, પ્રોવેડન્ટ શોસાઇટી............૧, ૨૧૩
રાએલ ઇસ્ટ ઈંડીઅન મરીન ઇનશુરનસ કું૰.. ૧૩૭
રીલાએનસ મરીન ઇનશુરનસ કું૰......... ૪૦૫

શેર સટા, મુંબઇના—

પારસીઓને સટાનો લાગેલો ચેપ ૧૫૯
એ સટાની વીગત ૧૫૯, ૧૬૦
ઇ. સ. ૧૮૬૩ માં ઉભી થયલી કુંપનીઓ.... ૧૫૯
,, ૧૮૬૪ માં ,, ,, ૧૫૯, ૧૬૦
,, ૧૮૬૫ માં ,, ,, ... ૧૬૦
પરપોટા કુંપનીઓનું ફુટી જવું ૧૬૦
વાઇસરાય સર જાન લારેનસને એક પારસીએ એ પાયામાલીનું બનાવેલું કાવ્ય......... ૧૬૧

સફે.

સ્કુલો, પારસીઓને લગતી, જુવો કેળવણી.

સખાવતો, પારસીઓની.

આગમાં નુકસાન પામેલાઓને—

મુંબઇ, ગોવાલીઆ તલાવની ૧૮૬૩ નીમાં નુકસાન પામેલાંઓને......... ૭૪
,, મ્યુનીસીપાલીટીને આગ હોલવવાનું સ્ટીમ ફાએર એનજીન... ૧૭૧, ૪૦૪
મુંબઇની ૧૮૬૮ ની આગો વેળા મેહેનત કરનારાઓને............. ૨૪૩, ૨૪૭
સુરત મ્યુનીસીપાલીટીને આગ હોલવવાનાં સ્ટીમ ફાએર એનજીન ૧૭૨, ૪૦૪
,, ૧૮૮૯ ની આગમાં નુકસાન પામેલાંઓને ૬૧૦
સુરતની ૧૮૬૨ નીમાં નુકસાન પામેલાંઓને... ૨૯, ૪૦૨
,, ૧૮૬૨ ની માંડવી ગામમાં નુકસાન પામેલાંઓને.................. ૩૮

ઉદયોગશાલામાં—

ફ૰ શે૰ પારખ સ્કુલ આફ આરટ એંડ ઇનડસ્ત્રી ૭૧

કેળવણીને લગતી—

અમદાવાદ, કાલેજમાં ઇનામો આપવા માટે... ૧૧૨
અમદાવાદ, બેહરામજી જી. મેડીકલ સ્કુલ... ૬૭૧
,, લાઇબ્રેરીને કેતાબો ખરીદવા... ૧૧૨
ફ્રીટ વીલિય ઇ૰ ના છોકરાઓ માટે પાણી પીવાનો ફુવારો....................... ૧૪૨
ફ્રીટ વીલિય ઇ૰ના છોકરાઓને સેહેલસપાટ માટે ૬૩૬
એડ્યુકેશન શોસાઇટી, સ્કાટીશ આરફનેજ, રોમન કેથોલીક ઇનસ્ટી૰ અને ફ્રીટ વીલિય ઇ૰ ના બાળકોને બે પારસીઓએ બનાવેલો ખેલ અને આપેલી જ્યાફત... ૭૪
એલફી૰ ઇનસ્ટી૰, તથા સર જ. જી. બા. બે. ઇ. ના પારસી બાળકોને દેખાડેલો નાટક.............................. ૮૦

સફે.

એલફીનસ્ટન કાલેજની લાઇબ્રેરી તથા ફરનીચર માટે.......................... ૧૮૩
એલીસ બ્રાઇઝ માટે...............૫૨૫, ૬૪૩
ક્રીકેટની રમત માટે....................૧૮, ૬૩૯
કરાંચી, પારસી બાળકો સારૂ સ્કુલનું મકાન ૨૮૯, ૩૪૫
કલકતા, દી. મા. પીટીટ લાઇબ્રેરી માટે ફરનીચર તથા ચોપડીઓ ૯૯
કસરતશાળા સ્થાપક મંડલી માટે મકાન... ૪૨૮
કેતાબો, મેહેરજીરાણા કેતાબખાનાને...... ૪૦૭
ખેડા, કપડવંજમાં લાઇબ્રેરી અને મીનારો... ૬૪૧
ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજનું મકાન બાંધવા... ૩૧૪
,, કાલેજને સ્કાલરશીપ માટે... ૨૭૭, ૬૪૨
,, કાલેજમાં કા. જા. સ્કોલરશીપ ૨૯૬, ૩૧૪
,, ,, દી. મા. પીટીટ બુક ફંડ...... ૩૧૪
,, ,, એ. જી. સ્કાલરશીપ......... ૩૧૪
ગુજરાત વર્નાકયુલર શોશાઇટીને............ ૧૧૨
ગુજરાતી દાઇઓના વર્ગ માટે............ ૫૫૪
ઘડીઆલ, અહમદનગરની હાઇ સ્કુલને...... ૩૭૬
જેમસ ગીબસના નામનું ઇનામ આપવા... ૬૬૧
ડીસ્ત્રીકટ બેનેવાલન્ટ શોશાઇટીના ફંડમાં... ૩૧૭, ૬૪૧
ડાન બુઇ ધી પ્રીમીઅર હાલ.........૯૪, ૪૦૩
તેનો પાયો નાંખવાની ક્રીયા...... ૯૪
તેને ખુલ્લું મુકવાની ક્રીયા......... ૨૧૭
નવસારી, જરથો૦ મદરેસાને બે પારસી બાઇની...... .... ૩૮
પુણાં કાલેજના રેસીડંટ સ્ટુડંટસો માટે બીછાણાં........................ ૭૨
,, ગરીબ બાળકોને કેળવણી આપવા માટે મકાન........................ ૪૪૩
પુણાંની કાનવેંટ સ્કુલની ઇમારતના ફંડમાં... ૭૨
ફરદુનજી જમશેદજી જીમનેશીયમ............ ૭૩
ફરનીચર, એડનની પારસી લાઇબ્રેરીને...... ૩૧૯
,, કાંદાવાલા મોહલા રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરીને........... ૩૩૩
ફરનીચર, ગણદેવી રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરીને.......................... ૩૯૦
,, સર કા. જા. યુનીવરસીટી હાલને.................૪૮૩, ૬૪૩
બીલ્યર્ડ ટેબલ, ગાયન ઉત્તેજક મંડલીને... ૩૪૯
બે મકાનો, નાનપરા નેટીવ રીડીંગ રૂમને... ૩૫૧
ભાયખલાંની સ્કુલના છોકરાઓની સેહેલગાહ માટે ૧૩૬
મઉ, ઇંગલીશ સ્કુલમાં એક પારસીની..... ૬૦
,, ખા૦ બા૦ એદલજી પેશતનજી હાઇ સ્કુલને માટે ઇમારત............. ૭૬
,, ઝેરાસ્ત્રીયન સ્કુલની મરામત માટે... ૭૫
મધરાજ મેલ, ત્યાંની જનરલ આસ્પીટાલમાં... ૩૫૬
મહુધા ગામની પુસ્તકશાલાને.............. ૧૯૨
મુંબઇ યુનીવરસીટીને સર રીચરડ ટેમપલના નામના ઇનામ........................ ૬૨૭
મેડીકલ કાલેજના પુસ્તકખાના માટે...... ૨૪૨
મેહેરજીરાણા કેતાબખાના માટે મકાન...૪૦૭, ૫૮૮
યુનીવરસીટીનું સીલ ૬૪૧
યુનીવરસીટીને, ઇનામ આપવા માટે........ ૩૮૯
રતનાગીરી હાઇ સ્કુલની મરામત માટે...... ૧૨૩
રાએલ એશીઆટીક શોશાયટીને............ ૫૪
વરોડરાની ઇંગલીશ સ્કુલનું મકાન બંધાવા માટે.. ૮૩
વાંદરા, બોરડીંગ સ્કુલને.................... ૪૪૪
વેદાંની બાબદમાં સરસ નીબંધ લખનારને ઇનામ આપવા.......................... ૫૧૮
શીગણપોર, ગુજરાતી નીશાળ માટે મકાન. ૨૮૪
સ્કાટલંડ, કામાં ફ્રીમેલ સ્કુલ.............. ૮૮
સ્કાટીશ આરફનેજના ફંડમાં............... ૨૮૧
,, ફ્રીમેલ આરફનેજ અને પુણાં આરફનેજની ઇમારત અને કપડાં માટે.. ૬૪૧
સ્કાલરશીપ, રતનાગીરી હાઇ સ્કુલ માટે ૧૨૩, ૪૦૪
સર જ. જી. પા. બે ઇ. ના છોકરાઓને સરકસ દેખાડવા ૧૭૫
સર જ. જી. મદરેસાને.................... ૩૭
સીલાંનના વીદ્યારથીઓને બારીસ્ટર કરવા માટે ૬૫૦
,, વીદ્યારથીઓને સ્કાલરશીપ વેદાંના અભ્યાસ માટે........ ૬૫૧

સફે.

સીવરી, સ્કુલ ઑફ ઇનડસ્ત્રીના છોકરાઓને કપડાં તથા સેલધાઇ ૬૩૯, ૬૪૧
સુરત, ગોપીપરા, ગુજરાતી નીશાળને માટે મકાન ૬૯૬
„ પારસીઓ માટે ઇંગ્રેજી બ્રાંચ સ્કુલ ઉઘાડવા માટે ૮૨
„ સરકારી હાઇ સ્કુલનાં મકાંન માટે ૮૨, ૩૮૮
સેંટ જોસફ કોનવેંટના બાળકોને કપડાં માટે... ૪૦૯
સેંટ ઝેવીઅરસ કોલેજમાં ટાવર તથા સ્કોલરશીપ... ૨૮૩
„ „ „ લાટીન સ્કાલરશીપ. ૬૪૨
સેંટ મેરી સ્કુલનાં છોકરાંઓને કપડાં...... ૩૬૪
હીરજીભાઇ નરશંગજીના નામના ઇનામ માટે... ૫૫૪
હીંદુસ્થાનના દેશીઓને બારીસ્ટર બનાવવા... ૪૦૩
„ વીદયારથીઓને બારીસ્ટરનો ધંધો શીખવવા ૮૧, ૧૫૧, ૬૪૦

ગરીબોને મદદને લગતી—

ઇંગ્રેજી પેહડીઓમાં એક પારસીએ વેંહચેલી રકમ...................................... ૬૩૯
ઉત્તર કનારાનાં, હોનોર ગામના, દરદીઓ માટે. ૭૯
ઉદવાડા ગામનું જમણ તથા વેહેચાંણુ... ૮૨
ઉદવાડાના ગરીબ જરથોસ્તી છોકરાઓને તથા છોકરીઓને શુદરેહ પેહેરાવવા તથા પરણાવવા.................................. ૩૧૭
ઉદવાડાના ગરીબ જરથો૦ રવાંનોને અવલ મંજલ પોહચાડવા ૩૧૭
કરાંચીના ભીખારીઓને ઓઢવા, બનાટનો કટકો............................ ૨૧૬, ૫૬૪
કરાંચીમાં કાલેરા વખતે આપેલી "પેનકીલર" ની દવા.................................. ૧૫૪
કાલેરાના દરદીઓને આપવા માટે "પેનકીલર". ૨૬૪
કાવશજી જાંહગીર એસાએલમ ફોર લ્યુનેટીકસ. ૩૭૦
ગઉ શીતલાની રશીની અજમાએશ કરવા માટે. ૩૨૦
ગુજરાતના ગરીબોને વેંહચવા ચોખાની ગુણો. ૧૩૩
મી૦ એલીસની સુચના અને સરકયુલર. ૧૩૩, ૧૩૪
ખેડાના કલેકટરની સુચના ૧૩૪
ગુજરાતના જરથોસ્તીઓ ને રૂપીયા, કપડાં તથા અનાજ.......................... ૫૦, ૪૦૨

સફે.

ગુજરાતમાં મોઘવારીથી પીડાતા જરથોસ્તીઓને મદદ.......................... ૭૨, ૪૦૪
ગોવાના ગરીબોમાં વેંહચવા રૂ. ૨૦૦૦૦, અને રૂ. ૧૦૦૦૦ નું કાપડ................ ૧૭૮
જરથોસ્તીઓને મુફત સરકસ દેખાડવા...... ૩૪
દરદી ઇરાંનીઓની દવાદારૂ અને માવજત કરવા.................................. ૩૬૭
દીવ મધે ગરીબોને વેંહચવા ૫૦૦, ગુણ અનાજ ૧૧૩
દોખમું ઇજાવાની ખુશાલીમાં નેઆત...... ૧૧૨
પાણી પીવાના ફુવારા.............. ૩૪૦, ૩૪૧
પુણાના ઘોડોનાં વપડાસ માટે ટાંકીઓ...... ૨૨૨
પુણાંની કાનવેંટ સ્કુલની છોડીઓ માટે કપડાં.. ૮૦
ફ્રાનસ તથા જરમનીની લડાઇમાં જખમી થયલાંઓને મદદ........................ ૩૪૪
બ્રાહમણોને ભોજન અને દક્ષણા........... ૧૧૭
ભરૂચમાં મીઠાઇનું જમન તથા વેહેંચાણુ... ૮૩
મકાનો, દવાખાના માટે.................. ૩૫૧
માહબલેશવર મધે એક પારસીએ બંધાવેલો 'રેઝરવાયર' ૧૯૭
„ મધે ધર્મશાલા બાંધવા ૧૧૩
મીઠાઇની નેઆત, ભરૂચ તથા નવસારીમાં... ૫૧
મુંબઇના લાચારોને કપડાં આપવા......... ૬૨
મુંબઇની સર્વે ધર્મખાતાંની નિશાલનાં છોકરાંઓને અકેકી કપડાંની જોડ............. ૬૨
રતનાગીરીમાં ગરીબોને વેંહચવા ચોખાની ગુણો............. ૧૧૮
„ „ સસતો અને લાચારોને મુફત અનાજ.૧૧૮, ૪૦૩
લાચાર ઇરાંનીઓની પરવરશી કરવા...૩૬૭, ૩૬૮
લંડન, રીજંટ પાર્કમાં ફુંવારો બાંધવા ... ૨૯૭
એ ફુંવારો બાંધવાને લગનો રીપાર્ટ...... ૨૯૮
તેપર કોતરેલો લેખ ૨૯૮
લંડનના ધર્મખાતાંઓમાં એક પારસીએ... ૩૦૫, ૩૫૮, ૪૦૪, ૪૯૫, ૬૪૦, ૬૪૩
લંડનની ફીવર આસપીટલમાં એક પારસીએ ૩૯૭
સુરત, મોઘવારીના સંકટમાં પડેલાંઓને...૩૮, ૭૨, ૪૦૨
સુરતમાં કાલેરા વખતે ખા. ફ. પારખે કરેલી મદદ................................ ૧૨૦

સફે.

ધાહંબારને લગતી, જુવો ધાહુંબાર.

છોકરીઓ પરણાવી આપવાને લગતી—

ઇરાંનમાં છોકરીઓ પરણાવી આપવી...... ૪૦૪

તોફાનમાં સપડાયલાંઓને—

કલકતાના ૧૮૬૪ નામાં ફસેલા લાચારોને તુરત મદદ કરવા................૧૩૦, ૪૦૪

દવાખાંનાં સ્થાપવાને લગતી, જુવો **દવાખાંનાં.**

દુકાલ વખતે કરેલી—

આયરલંડના દુકાલના સંકટ નીવારણ માટે... ૬૮૩

એડનના દુકાલમાં ગરીબોને વેંહેચવા ચોખાની ગુણો ૧૬૩, ૪૦૪

દખણના દુકાલમાં પીડાતાઓ માટે... ૪૦૪, ૪૦૬

દુકાલથી પીડાતા લોકો માટે ચોખાની ગુણો... ૫૭૧

દુકાલીઆઓને રાખવા માટે સીમનો બંગલો.. ૭૦૦

બંગાલ તથા મધરાજનાં દુકાલમાં નાશ પામેલાઓ માટે........................ ૨૦

ધર્મખાતાં, પારસીઓએ સ્થાપેલાં, જુવો **ધર્મખાતાં.**

ધર્મને લગતાં કામોમાં—

આફ્રગનીઉં રૂપાંનું, નવસારીના આતશબેહરાંમનો કબલો રાખવા ૨૦૯

ઇરાંન, યજદનાં આતશબેહેરામ માટે સુખડના ભારા તથા શુદરેહ કુશતીનો જથ્થો ૪૮

ગંદેવી, જરથોસ્તીઓને બંદગી કરવા માટે બંગલી ૫૬૮

ઘડીઆલ, કોટની મા. ન. શેઠનાની દરેમેહરમાં ૧૫૧

ઘાસનું જંગલ, જાનવરોને ચરવા માટે..... ૫૭૧

જમીન ભેટ આપવી, અંજુમનના કામ સર... ૩૩૫

„ ચોપાતીનાં દોખમાંઓની પડોસમાંની... ૫૦૯, ૫૪૯

„ ચંદનવાડી, નશાખાનું બાંધવા માટે ૪૩૦

મુંબઇની ધર્મશાલા માટે.............. ૧૮૩

સુરતના બે પારસીઓએ દરેમેહરના વપરાસ માટે.......... ૧૫૧

ટકાઇ ધાહંબારની નેઆત................ ૪૪૫

સફે.

દરેમેહરને બરનો સામાન, કરાંચીની દરેમેહરને.............................. ૫૨૫

દોખમાંની ક્રીઆમાં સામેલ થવા ખાસ ત્રેનો... ૧૧૩

નવસારી, હો૦ બ૦ કપટાનની દર વર્ષની બાજ કરવા.................... ૫૬૮, ૫૬૯

પુસ્તકોની ભેટ, મેહેરજીરાંણા કેતાબખાનાને. ૩૮૪

ફરનીચર, દાદીભાઇ નોશરવાંનજીવાલાં આતશ બેહેરાંમને ૪૪૬

ફુંવારો, સેંટ થામસ કેઢીડરેલના દેવલમાં... ૧૯૬

રોકડા રૂપીયા, અમદાવાદની અંજુમનને ... ૫૯૪

લખનોર, હોરમજદ બાગનું મકાંન......... ૪૨૪

વાસણ ભેટ આપવાં, કરાંચીની દરેમેહરને.... ૨૯૦

„ „ દરેમેહરમાં સરઅવસરે વાપડવા... ૨૯૦

„ „ મઉની દરેમેહરમાં... ૩૬૨

સુરત, ગોપીપરામાં, જરથો૦ ધર્મ ક્રીઆ કરવા માટે મકાન.............. ૨૦૨

„ રૂસતમપરા, નવસારીના ભગર સાથના મોબેદોને રેહેવા માટે ઘર ૫૩૧

ફંડો, જાહેર ઉભાં થયલાંમાં પારસીઓની મદદ, જુઓ **ફંડો.**

બંદીવાન છોડવવાને લગતી:—

દીવાની તુરંગના છોડવવા...૩૧, ૩૭, ૫૦, ૬૨, ૮૩, ૯૩, ૪૦૨, ૪૮૦

રેલમાં નુકસાન પામેલાઓને:—

અમદાવાદની ૧૮૭૫ ની રેલ વખતે ૫૪૧

ખાનદેશ અને નાશકની રેલ વખતે......... ૪૩૧

ગુજરાતની ૧૮૭૨ ની માટે.........૪૨૪, ૫૬૮

સુરતની ૧૮૩૭ ની રેલ વખતે........... ૩૯૧

વેરો માફ કરવાને લગતી—

ગંદેવીના હીંદુ વણકરો ઉપર ગાયકવાડે નાંખેલી ખંડણી........................ ૫૬૮

સગડી—

એડન, એદલજી માણેકજી કોલાબેવાલાની ... ૨૦૧

ગંદેવી, દોખમાની સાંમે, હોરમજજી બરજોરજી કપટાંનની... .... ૩૨૪, ૩૨૫, ૫૬૮

તારાપોર, અંજુમનના ઉઘરાતની......... ૧૮૪

સફે.

ફરગુસન, સર જેમસ ૬૯૯
ફ્રીઅર, સર બારટલ.........૩૦, ૨૨, ૩૩, ૩૮, ૪૬, ૫૪, ૫૮, ૫૯, ૬૦, ૬૨, ૭૦, ૭૭, ૭૮, ૯૨, ૯૪, ૯૯, ૧૦૧, ૧૧૧, ૧૧૨, ૧૨૦, ૧૨૧, ૧૨૫, ૧૨૮, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૫, ૧૪૪, ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૬૨, ૧૬૬, ૧૭૧, ૧૭૬, ૧૮૧, ૧૮૨, ૧૮૫, ૧૯૨, ૨૦૦, ૨૦૭, ૨૦૮, ૨૧૫, ૨૧૮, ૨૨૧, ૩૪૪, ૩૫૯, ૪૦૨, ૪૦૪, ૪૪૭, ૫૪૫, ૫૯૬, ૬૪૧
ફાકલંડ, લારડ.............................. ૬૧
ફીટઝજરાલડ, સર સેમોર......૬૬, ૨૨૨, ૨૨૩, ૨૪૨, ૨૫૬, ૨૬૩, ૨૬૮, ૨૭૧, ૨૭૨, ૨૭૩, ૨૭૬, ૨૮૦, ૨૮૬, ૩૫૮, ૩૫૯, ૩૭૯, ૩૮૯, ૩૯૦, ૩૯૩, ૩૯૯, ૪૦૧, ૪૦૯, ૪૧૦, ૫૯૬
બોડામ ૧૩૪
માલકમ, સર જાન................૪૯૮, ૭૦૨
રેએ, લારડ.........................૧૮૩, ૫૧૩
હેરીસ, લારડ.........................૪૨૮, ૫૧૩

ગવરનર જનરલ, હીંદુસ્થાનના—

કાનીંગ, લારડ..........................૧૭, ૨૯
ડફરીન, અરલ ઑફ ૫૧૨
નારથબ્રુક, લારડ.......૪૦૭, ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૨, ૫૦૧, ૫૪૫, ૫૯૬, ૫૯૭, ૬૯૬
મેયો, લારડ......૬૬, ૨૬૮, ૨૭૨, ૨૮૭, ૩૫૩, ૩૯૩, ૫૯૬
લારેનસ, લારડ......... . ... ૬૬
લારેનસ, સર જાન........................ ૧૬૬
લીટન, લારડ..................૫૭૧, ૫૮૮, ૫૯૨
લેનસડાઉન, લારડ........................ ૫૧૩

ચીફ-જસટીસ, મુંબઇના—

કાઉચ, સર રીચરડ........................ ૨૬૨
પેરી, સર અરસકીન............... ૪૮૦, ૬૭૨
વેસ્ટરાપ, સર માઇકલ ૩૯૯, ૪૪૧, ૪૭૮, ૫૦૧, ૫૩૩, ૬૦૮, ૬૨૯, ૬૮૫, ૭૦૦
સારજંટ, સર ચારલસ...... ૧૫૬, ૪૭૭, ૬૪૪, ૬૫૪, ૬૫૫, ૬૯૮
સાસ, સર માથ્યુ ૯, ૧૮, ૩૦, ૪૪, ૫૧, ૭૩, ૧૩૫, ૧૫૧

કલકતાના

કાઉચ,સર રીચરડ ૫૨૨
પીકાક, સર બારનસ ૩૧

શેરીફ, મુંબઇના—

આતમારામ પાંડુરંગ ડા૦ .... ૬૭૦
ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ....૫૯૨, ૬૦૫, ૬૦૭
ટેલર, જારજ............................૪૯૯, ૫૦૧
ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા...... ૩૯૩, ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૧
નારાયણ દાજી, ડા૦......................... ૫૩૩
બહમનજી હોરમજજી વાડીઆ ૩૯
બરડવુડ, ડા૦ જયારજ... ૯૭, ૧૦૨, ૧૨૯, ૧૩૫
બ્લેની, ડા૦ થામસ........................ ૫૬૬
ભાઉ દાજી, ડા૦ .... ૩૮૧
માણેકજી ખરશેદજી સરાફ.................. ૬૦
મેટલાંડ, વીલીયમ.......................... ૬૮૫
મેક્ષવેલ, હેમીલટન ૬૨૫, ૬૨૬
લાઉડન, ડબલ્યુ.........................૨૭, ૪૫
વીનાયકરાવ વાસુદેવ.......................... ૨૧૮
સ્કોબલ, એ. આર............................. ૬૮૭
હનટર ડબલ્યુ. એફ.........................૩, ૩૧૮
હ્યુલેટ, ડા૦ ટી. જી.......................... ૪૫૯

સરત, ઘોડદોડની—

કાવસજી જાંગીરજી પર્સ ૨૭૪

સીકકા, પારસીઓએ પાડેલા—

બાબાશાહી..............................૫૪, ૯૫

સુવાવડખાતું—

સર. જ. જી. હાસ્પીટલને લગતું ૩૫૬

સેતરંજ—

પારસી બુચાની સેતરંજ ખેલવાની અજાયબ મનશકિત................................ ૪૬૪

સોરતી, પારસીઓને લાગેલી—

કલકતાની, સરકારી...૧૧, ૧૫૩, ૫૧૯, ૬૯૪

સફે.

ફ્રાંકફોર્ટ શેહરની...................... ૪૨૯

હડતાલ—

મુંબઈના બજારોમાં બેસનારા દુકાંનદારો પાસેથી છાપો લેવા માટે............... ૨૯૦

સુરત, સરકારે નાંખેલા લાઇસંસ ટાક્ષને માટે... ૬૩૨

હાદેસા, પારસીઓ પર પડેલા—

કાબુલમાં એક પારસીનું લશકરના હાથમાં કેદ પકડાવું ૪૩૩

મુસલમાંનોના ૧૮૭૪નાં હુલડ વખતે...૪૬૮–૪૭૮

હાસપીટલ, મુંબઇની—

કા. જાં. ઓપથાલમીક હાસપીટલ......૨૦૧, ૬૪૧

ભરૂચ, શોરાબજી જ. જીજીભાઇની......... ૪૨૭

મુંબઇ, પરેલ, શાકરબાઇ દીનશાહ પીટીટ જાનવરોની ૫૧૨

રતનાગીરી, દી. મા. પીટીટની (રગતપીતની) ૫૨૫

એ માટે સરકારે બાહર પાડેલો ઠેડાવ..... ૫૨૬

એની કમીટીનો બીજો રીપોરટ......... ૫૨૬

સર જમશેદજી જીજીભાઇનીમાં રગતપીતનો વારડ ૧૧૦

સુરત, કા. જાં. રેડીમનીની......૯૨, ૬૩૯, ૬૪૧

તેને લગતા સંધેસા તથા બંદોબસ્તો...... ૯૩

તેને ઉઘાડવાની ક્રીઆ.................. ૯૨

હુનરશાળા—

જરથોસ્તી તાલીમખાનું...................... ૫૨૫

મોદી–બે જીમનેશીયમ...................... ૫૨૫

સર જ. જી. સ્કુલ ઓફ આર્ટસ એંડ ઇનડસ્ત્રી......૭૭, ૧૦૫, ૧૪૩, ૩૧૭, ૪૦૧, ૪૦૩, ૫૨૫

સ્વીમીંગ બાથ.............................. ૫૬૬

સુરત, ફરદુનજી જમશેદજી જીમનેશીયમ... ૬૨૨

હુલડ—

ઇ. સ. ૧૮૫૧માં મુસલમાનોએ મુંબઇમાં કરેલું. ૭, ૨૩૩, ૨૯૦, ૩૦૩, ૪૪૫, ૫૨૦

,, ૧૮૫૭ માં મુસલમાનોએ ભરૂચમાં કરેલું.........૩૧૪, ૩૪૨, ૩૪૩

,, ૧૮૫૮ માં મુંડવાર તાલુકામાં ભીલ લોકોએ...................... ૪૧૫

ઇ. સ. ૧૮૭૪ માં મુસલમાનોએ મુંબઇમાં કરેલું...૩૦૩, ૩૧૬, ૪૬૮, ૪૭૮, ૪૮૪, ૫૯૬

શેઠ બે. જી. એ પોલીસ કમીશનર પર લખેલો કાગજ...... ૪૬૮, ૪૬૯

ના૰ ગવરનર આગલ ગયલું ડેપ્યુટેશન ૪૬૯

ના૰ ગવરનરે પારસીઓ ઉપર મોકલેલો પત્ર......... ૪૬૯–૪૭૦

પારસી અકાબરોને ગવરનરે આપેલો ઠપકો........................ ૪૭૪

સર જ. જી. એ આ૰ નારાયણ વાશુદેવ તથા ડા૰ બલેની ઉપર લખેલો પત્ર...... .... ૪૭૫

ઉપલાં પત્રનો ફરી વલેલો જવાબ.............. ૪૭૫

સર જમશેદજીપર મી૰ સુતરે લખેલો પત્ર.....................૪૭૫, ૪૭૬

,, ૧૮૭૮ માં સુરતના લોકોએ, સરકારે લાઇસંસ ટાક્ષનો કર નાંખવાથી ૬૩૨

હોજ—

પુણાં, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટની ૨૪

એક તસુની નલીનો હક............ ૨૪

હોનારત—

ગીરગાંમ, આઇસખાનાનું બાઇલર ફાટવાની... ૨૩૪

જી. આઇ. પી. રેલવેની ટ્રેનને બોરઘાટનાં રીવરસીંગ સ્ટેશન તરફ થયલી......... ૨૮૦

ડાપોલી, અકસમાત ભરેલી પીસતોલ ફુટવાથી............................ ૬૧૬

પીઠાંવાલા મોહોલ્લામાં ઘર તુટી પડવાથી... ૧૩

પુને જતી ટરેનને, કરજત અને નારેલની વચ્ચે ૭૯

મધરાજ રેલવેની, નાગેરીના સ્ટેશન આગલ થયેલી ૬૧૩

મુંબઇના બારામાં વહાણુ ઇસ્ટ લોડીઅન અને મછવો અથડી પડવાથી................. ૫૯૦

મુસલમાનોના હુલડમાં માર પડવાથી...૪૭૦, ૪૭૮

વીંગોરલા, મધે મીઓપસ નામની ભાંગી ગયલી સ્ટીમર............................ ૬૦૮

મરહુમ ખાનબાહદુર બહમનજી બેહરામજી પટેલનાં મરણ માટેની જાહેર નોંધો.

[જામે જમશેદ, બેસપતવાર, તા૦ ૧૦ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮.]

ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલનું મરણ.

જણાવવાને ભારે ખેદ ઉપજે છે કે મુંબઇના પ્રખ્યાત પારસી તવારીખનવેશ અને જાણીતા લેખક ખા૦બા૦ બહમનજી બેહરામજી પટેલ કેટલાક દીવસની માંદગી ભોગવી ૫૯ વરસની વયે ગઇ કાલે બપોરના બેહસ્તનશીન થયા છે.

શેઠ બહમનજીનો જનમ તારીખ ૨૮ મી ડીસેમ્બર ૧૮૪૯ ના દીવસે મુંબઈ મધે થયો હતો. એવણ મુંબઇના પારસીઓના સરવથી જુનામાં જુનાં ખાંનદાનના એક નબીરા હતા. એવણના મુળ વડીલ શેઠ દોરાબજી નાનાભાઇ પહેલવહેલાં સુરતની પાસેના સુમાલી ગામમાંથી ઇ૦ સ૦ ૧૬૪૦ માં મુંબઇ આવી વસયા હતા, અને અત્રેની પોરટુગીઝ સરકારના વડા કારભારી હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૬૬૨ માં મુબઇનો ટાપુ ઇંગ્રેજ સરકારને સતક થયો ત્યારે ઇંગ્રેજી સતાવાળાઓએ પણ તેવણને તેજ ઓધા ઉપર કાયમ રાખ્યા હતા.

શેઠ દોરાબજીના દીકરા રૂસતમ દોરાબે ઇ૦ સ૦ ૧૬૯૨ માં જંજીરાના યાકુતખાને મુંબઇ ઉપર હલ્લો કીધો તે વેળાએ કોળીઓ તથા માછીમારોનું એક શીબંદી લશકર ઉભું કરી તેની સરદારી પોતે લઇ તેમની સામે તોપો ફોડી બહાદુરીથી લડી તેમને ટાપુની બહાર હાંકી કાઢયા હતા: જે દેશહીતકારી નોકરીને માટે તેમને મુંબઇની પટેલાઇ ઇંગ્રેજ સરકારે આપી હતી. એ ઉપરાંત ઇ૦ સ૦ ૧૭૭૪ માં જ્યારે ઇંગ્રેજ સરકારે મરાઠા સરદાર રગુનાથરાવ દાદાસાહેબ પાસેથી થાણા અને વસાઇ લીધું તયારે તે જીલ્લાઓને લગતાં ગામોની પટેલાઇ રૂસતમ દોરાબના વડા દીકરા કાવસજી રૂસતમજી પટેલને સોંપી હતી. કાવસજીએ પોતાના નાના ભાઇ દોરાબજી સાથે મળી થાણા ગામમાં ઘણાક પારસીઓને લાવી વસાવ્યા હતા, તથા તેમના ઉપયોગને માટે દોખમું, દરેમેહેર, નસાખાનું વગેરે ધરમના મકાનો બંધાવ્યાં હતાં. મુંબઇ મધે ખેતવાડીના રસ્તા ઉપર એવણે ઇ સ. ૧૭૭૬ માં એક મોટો તળાવ બંધાવ્યો હતો કે જે આજ લગણ "કાવસજી પટેલના તળાવ" નાં નામથી ઓળખાય છે, તેમજ અત્રેના કોટમાં "કાવસજી પટેલ સ્ટ્રીટ" નાં નામે ઓળખાતો મોહોલો પણ એવણનાજ નામથી છે. એવણના એક દીકરા શેઠ રૂસતમજી કાવસજી પટેલે થાણાંમાં ઇ. સ૦ ૧૮૨૯ માં આદરાનની નવી દરેહમેહેર તથા ૧૮૪૩ માં નવું દોખમું બંધાવ્યું હતું. મુંબઇની પટેલાઇ એ પુરાતમ કુટુંબમાં ૧૬૫ વરસ સુધી રહી હતી.

ખાનબહાદુર બહમનજીએ પોતાની ઇંગ્રેજી કેળવણી અત્રેની સરકારી એલફીનસટન હાઇ સ્કુલમાં તથા ફારસી ભાશાની તાલીમ મુલ્લાંફીરોઝ મદરેસામાં લીધી હતી. પહેલવહેલું એવણે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૧ ના ફેબરવારી માસમાં "જરથોસ્તી મોબેદોમાં પોતાના ધરમનો તાતપરીઅ સમજવાની ખામી" વીશે એક સખી જરથોસ્તી (મરહુમ શેઠ સોરાબજી શાપુરજી બંગાલી) એ આપેલા રૂ. ૫૦ નાં ઇનામનો રેસાલો લખી ઇનામ મેળવ્યું હતું અને તે રેસાલાનાં ચોપાનીઆં પણ શેઠ સોરાબજીના ખરચે છપાઇ પ્રગટ થયાં હતાં. વળી એજ સાલના યાને ૧૮૭૧ના મે માસમાં એવણે ફારસી શાહનામાના બનાવનાર નામીચા શાએર ફીરદોસી તુસીના જનમારાનું "અહેવાલે ફીરદોશી" નામે એક પુસતક ગુજરાતીમાં લખી પ્રગટ કીધું હતું. ૧૮૭૨ ના ડીસેમબર માસમાં એવણે એક બાપ પોતાની બેટી ઉપર પત્ર લખતો હોય તેવા આકારમાં "ઇરાનની મુખ્તેસર તવારીખ" નું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું અને તેની અતયાર સુધીમાં ચાર આવરૂતીઓ છપાઇ છે. એ પુસ્તક અત્રેની ખાનગી શાળાઓ—મુખ્ય કરી કનયાશાળાઓ—માં ઇરાનની તવારીખની એક અભીઆસ પોથી યાને "ટેક્ષ્ટ બુક" તરીકે વપરાય છે.

ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૮ ના અકટોબર માસમાં "પારસી પ્રકાશ" નું જાણીતું પુસતક કે જેથી એમનું નામ સદા યાદગાર રહી જશે ને પુસતકનો પેહલો ભાગ બાહેર પાડયો હતો. એ પુસતક રચવાનું કામ શેઠ બહમનજીએ ૧૮૭૧ થી શરૂ કીધું હતું. અને આ પહેલો ભાગ ૧૮૭૮ માં બાહેર પડયા પછી તેના લગોલગ ૧૧ ભાગો બાહેર પાડી તેનું ૧૮૮૮ ના અકટોબર માસમાં પહેલું દફતર પુરૂં કીધું હતું. આ પુસતકમાં પારસીઓ ઇરાનથી હીંદુસતાન

આવયા તયારથી તે અતયાર સુધીમાં તેઓના સંબંધમાં બનેલા દરેક અગતયના બનાવોની વરસોના અનુક્રમે નોંધ આપવામાં આવી છે, અને તે નોંધ આ પહેલાં દફતરમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૦ ની આખરી સુધીની આવેલી છે. આ પહેલું દફતર રચતાં શેઠ બહેમનજીને ૧૭ વરસ લાગયાં હતાં અને તેવણના પોતાના જણાવવા મુજબ એ પર તેવણે પોતાની જીંદગીનો મોટો તથા જવાનીનો બધો વખત રોકયો હતો. આ લાંબી મુદતજ એવણની કેટલી જેહેમત અને રંજનું પરીણામ છે તેનો ખયાલ આપે છે. અને ૧૭) વરસનો કેવો અથાગ ઉપયોગ આ પુસતકમાં એકઠો થયો છે તે તુરત આપણાં મગજમાં ઉતરે છે. આ પુસતક રચવા માટે એવણને લાંબી મુદત સુધી મુસાફરીઓ કરવી પડી હતી, જુના પુરાણા લેખો વાંચવા પડયા હતા, તરેહવાર તખતીઓ અને બીજી સાહદતો ઉકેલાવવી પડી હતી. નજદીક ૧૦૦ વરસ ઉપરની ફાઇલો અને ચોપડીઓ ઉથલાવવી પડી હતી, અને તે સઘળી મેહેનતનું પરીણામ આ મોટું પુસતક છે, જેનાં "સ્ત્રીબોધ" ચોપાનીઆંના મોટાં કદના ૧૦૫૧ સફા થયા છે, અને તેના ૧૧ ભાગમાંનો છેલ્લો આખો અંક સાંકળીઆંથી ભરાયો છે, જે બતાવે છે કે આ પુસતકમાં વાંચવા લાયક, જોવા લાયક, નોંધવા લાયક અને અભયાસ કરવા લાયક કેટલું બધું જ્ઞાન ભરેલું છે: આવી જાયુકની અને ભારી મેહેનત થોડાઓથીજ બને એવી છે. પારસીઓ હીંદુસતાન આવયા પછીની તેમની જુની નોંધો ઉપરથી તેમની તવારીખ એકઠી બનેલી નહી હોવાથી આ પુસતકની સાદી નોંધો તે ખુટ પુરી પાડે છે કે જે જોકે પોતે તવારીખ નથી તોપણ તે એકથી વધારે તવારીખોને માટે પુશકળ ખોરાક પુરો પાડે છે. આવતા જમાનામાં પારસીઓની આ નોધ જેમ જુની થતી જશે તેમ શેઠ બહમનજી પટેલનો આ આભાર વધારે પીછાન મેળવતો જશે. આ પહેલું દફતર બાહેર પાડયા પછી ઇ. સ. ૧૮૯૧ ના આગસટ માસમાં ખાનબહાદુર બહમનજીએ એના બીજાં દફતરનો પહેલો ભાગ બાહેર પાડયો હતો, તેમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૧ થી ઉપર મુજબની સઘળી નોંધો સમાવેલી છે અને હાલ સુધીમાં તેના ૭ ભાગો ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૭ સુધીની નોંધોના બાહેર પડી ચુકા છે.

"પારસી પ્રકાશ"નો બીજો ભાગ બાહેર પાડવાની અણી ઉપર તેવણ હતા, પણ પોતાના મનની એ મોટી ઇચછા પાર પાડવાને તેવણને જીંદગીએ કમનસીબે યારી આપી નથી. સઘળી પારસી નોંધો અને પુરાણા પારસી દસતાવેજો તારવી કહાડીને તેને એક પુસતકના આકારમાં બાહેર પાડવાનું કામ કેટલું બીકટ છે તે તો એવી નોંધ રાખનારાઓજ સમજી શકે છે. આગલા જમાનાના કોઇ પણ પારસી બનાવ યા કોઇ પણ પારસી શેઠીયાને લગતી કાંઇ વીગતો જો કોઇ પુછવા જતુ તો પોતાની નોંધોની મદદ વગર ઘણુ કરીને મોહડેથીજ સઘળી વીગતો તેવણ કહી શકતા હતા. તે એટલે સુધી કે ઘણાક ખાનદાનના નબીરાઓ પોતાના વડાઓની કારકીરદીથી અંજાણ હતા તેઓ શેઠ બહમનજીને મોહડેથી તે હકીકતો સાંભળીને અજબ થતા હતા. વળી પારસી તવારીખ નવેશ તરીકે મરહુમ શેઠ બમનજી સરકાર દરબારમાં પણ સારો મરતબો ધરાવતા હતા. મીસ મેનાએ પારસીઓની તવારીખને લગતું જે પુસતક રચયું છે, તે પુસતક બાહેર પાડવામાં તેવણે જગેજગ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલના 'પારસી પ્રકાશ'ની મદદ લીધી છે.

માજી વાઇસરાય લોરડ કરઝને પ્રાચીન ઇતીહાસીક મકાનો અને સથંભો જાળવી રાખવાનો કાયદો ઘડયો તે પ્રસંગે મુંબઇ ઇલાકો-ખાસ કરીને મુંબઇ શેહેર મધેની એવી ઇમારતો ઉપરની તખતીઓમાંની નોંધો તથા બીજી અગતયની જરૂરી વીગતો મરહુમ શેઠ બહમનજીએ સતાવાળાઓને પુરી પાડી હતી. તેજ માફક 'પારસી સાઇકલોપીડીઆ'ના કરતાએ, તેમજ પારસી તવારીખની નવી જુની નોંધોનો બીજાં રૂપોમાં ઉપયોગ કરનારાઓ પોતાના ખોરાક માટે "પારસી પ્રકાશ"ને ઘણે દરજ્જે આભારી છે.

પારસી પ્રકાશ ઉપરાંત ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૭ ના અકટોબર માસમાં ખા૦ બા૦ બહમનજીએ "પારસી મરતયુક" યાને મુંબઇમાં ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતી વરતમાનપત્રોનો પાયો નખાયો તયારથી તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૦ સુધીના વરસોમાં થયલાં જાણીતા પારસીઓનાં મરતયુકોની તેમાં આવેલી નોંધોના સંગ્રહનું એક પુસતક પ્રગટ કીધું હતું. એ પુસતકમાં સઘળા મળીને ૫૫૯) પારસી મરદો તેમજ ઓરતોનાં મરતયુકની નોંધ સમાવેલી છે, જેમાં ૪૧૬ ગુજરાતી અને ૧૩૩ ઇંગ્રેજી નોંધો છે. એ પુસતકમાં મુંબઇએ છાપાનું અજવાળું પહેલું વહેલું જોયું તયારથી યાને છેક ઇ૦ સ૦ ૧૭૯૯ ના સાલથી તે ૧૮૬૦ સુધીમાં થયલાં જાણીતા પારસી મરતયુની જે જે અગતય જોગી નોંધ છાપામાં છપાઇ ગઇ તે એકઠી કરી બાહેર પાડી છે. એ કામ બેશક ભારી મેહેનતનું હતું.

પારસી પ્રકાશનું પુસતક રચવાથી ખાનબહાદુર બહમનજી પારસીઓની તવારીખ, રાહરસમો, રીવાજો વીગેરેથી પુરતા વાકેફગાર થયા હતા, આથી નામદાર સરકાર તરફથી મુંબઇ ઇલાકાના સતાવાર ગેઝેટીયરનાં પુસતકમાં પારસીઓનો અહેવાલ લખવાને તેના રચનાર મીસીસીયન સર જેમસ કેમબેલે એવણની મદદ લીધી હતી, અને એવણે મરનાર મી૦ ખરશેદજી નશરવાનજી સારવાઇ સાથે મળી થાણા તથા ગુજરાતના પારસીઓને લગતો ભાગ લખયો હતો, જે માટે નામદાર સરકારે આ બંને ગ્રહસથોને શાબાશી આપી એઓનો ઉપકાર માનયો હતો.

ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૬ માં આપણા પારસીઓમાં ધુપ-નીરંગ અને આફ્રીનગાનમાં યાદ કરવામાં આવતાં નામીચાં નર-નારીઓનાં નામો તથા તેમનાં ભલાં કામોની નોંધ વીશે અત્રેની રાહનુમાએ માજદીઅસના સભા તરફથી અપાયલાં ઇનામનો રેસાલો લખી એવણે ઇનામ મેળવયું હતું, અને તે રેસાલો પણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૭ માં છપાવી પ્રગટ કીધો હતો. આ રેસાલામાં બધાં પંથકોમાં દેવાતાં નામોનો તેઓના મુખય કામોની વીગત સાથ સંગ્રહ કીધેલો છે અને તે જાણવાજોગ છે.

ઉપલાં પુસતકો તથા રેસાલાઓ ઉપરાંત શેઠ બહમનજી પટેલે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૩ થી તે આજ સુધીમાં "જ્ઞાનપ્રસારક મંડળી," રાહનુમાએ માજદીઅસના સભા અને "એનથરોપોલોજીકલ સોસાયટી"માં ઘણી ઉપયોગી બાબદો વીશે નીબંધો વાંચયા હતા. પારસીઓના રીવાજ સંબંધી મુકદમાઓમાં કાંઇ અગતયના સવાલો ઉપર ઇનસાફની અદાલતોમાં છેક હાઇ કોરટ સુધી એવણની જબાની લઇ તે ઉપર વજન મેલવામાં આવતું હતું. ઉદવાડાના આતશબહેરામના જાણીતા મુકદમામાં એવણે તયાંના મોબેદોની અંજુમનના હક તથા ભોગવતા સંબંધી જે જે મોતેબર જબાની આપી હતી તેની છેક હાઇ કોરટમાં નામદાર ચીફ જસટીસે વટીક પ્રશંસા કરી તેજ મુજબનું હુકમનામું કરી આપયું હતું. ૧૮૮૧ માં એવણ સંજાન તથા ગોદાવરા પંથકના બધાં ગામોમાં મુસાફરીએ ગયલા તેની આપણા લોકોને જાણવાલાયક નોંધો એવણે યઝદેજરદી ૧૨૫૧ નાં ઝોરાસ્ત્રીયન કેલેનડરમાં છપાવી હતી.

ઉપર મુજબનાં આટલાંબધાં પુસતકો રચયા ઉપરાંત ખાનબહાદુર બહમનજી પારસીઓને લગતાં જાહેર ખાતાંઓમાં મોટો ભાગ લેતા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૯ થી એવણ "મુલ્લાંફીરોજ મદરેસા" ના સેક્રેટરી, ૧૮૮૩ થી મેદાનની કસરતશાળા જે હાલ "સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ જીમનાસ્ટીક ઇનસટીટયુટ" તરીકે ઓળખાય છે, તેના સેક્રેટરી તથા ઇ૦ સ૦ ૧૯૦૦ થી ખજાનચી, ૧૮૮૫ થી મરહુમ શેઠ ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજીની યાદગારીનું જરથોસ્તી વીદયારથીઓને ઉતેજન આપવાનું ફંડ ઉભું થયું તયારથી તેના સેક્રેટરી; ૧૮૮૯ ની મયુનીસીપલ ચુંટણી વેળાએ કોટ વારડના રેટપેઅરસની સ્ટેનડીંગ કમીટીના એક સેક્રેટરી; ૧૮૯૧ થી "ઇરાન દેશના રહેનારા ગરીબ જરથોસતીઓની હાલત સુધારનારાં ધરમખાતાં" ના સેક્રેટરી; (જે ઓધો એવણે મરણની થોડાક મહીના અગાઉ છોડયો હતો.) એજ સાલમાં "મરહુમ શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટની યાદગારી કાયમ રાખવા માટે જરથોસતી અંજુમને ઉભાં કરેલાં ફંડના" એક સેક્રેટરી; તથા ૧૮૯૫ થી "મુલ્લાંફીરોજ કેતાબખાના"ના સેક્રેટરી હતા; એ ઉપરાંત "ગરીબ જરથોસતીઓના રહેઠાણોનાં ફંડનાં" ૧૮૮૭ થી ખજાનચી; ૧૮૮૯ થી "કોટનાં ધરમના દવાખાના"ના ખજાનચી; એજ સાલમાં "મુંબઇના જરથોસતીઓનાં મરણ વખતના અરસપરસન લાભનું ફંડ" ઉભું થયું તેના શરૂઆતથી વરકીંગ કમીટીના એક અધીકારી તથા પાંચ વરસ થયાં પ્રમુખ, ૧૮૯૦ થી "મરહુમ શેઠ નશરવાનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધરમખાતાંની જરથોસતી છોકરાઓની નીશાળ"ના ઉપરી અને ૧૮૯૧ થી ફારસી ભાશાનો માહવેરો કરવાને અત્રે ઉભી થયલી "અંજુમને એલમીએ ફારસી" ની મંડળીના શરૂઆતથીજ ખજાનચી હતા. એ ઉપરાંત એવણ "ફોરટ રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરી" કે જે હાલ "ધી જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટ ઇનસટીટયુટ"ને નામે ઓળખાય છે તેના તથા "રાહનુમાય માજદીઅસની સભા" ના ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૫ થી, "જ્ઞાન પ્રસારક મંડળી"ના ૧૮૭૮ થી, નવસારીની "સર કાવસજી જહાંગીર મદરેસા"ના ૧૮૮૪ થી, "નવસારીની નવાજબાઇ તાતા કનયાશાળાના" ૧૮૮૬ થી, "ધી નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ ચેરીટી ફંડ" ના ૧૮૮૮ થી, બોંબે એનથરોપોલોજીકલ સોસાયટીના ૧૮૯૩ થી, "મુંબઇના જરથોસતી રવાનોને અવલમંજલ પહોંચાડવાનાં ખાતાં"ની કમીટીના ૧૮૯૪ થી, તથા "ખેતવાડીની ધી જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટ કસરતશાળા"ના ૧૮૯૪ થી અધીકારી હતા; તેમજ "મરહુમ શેઠ બનાજી લીમજીની દરેહમહેરને લગતાં ઇજશને, ધમબાર તથા જશનના ફંડ"ના ૧૮૮૩ થી, "થાણાની દરેહમહેર તથા જરથોસ્તી અંજુમનના ફંડ"નાં ૧૮૮૭ થી તથા "એલાવની દરેહમેહેરના" ૧૮૯૦ થી ત્રસ્ટી હતા.

મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલની જાહેર સેવા કાંઇ ઓછી ઉપયોગી હતી નહી. મુંબઇમાં મરકી પહેલવહેલી ફાટી નીકળી તે વખતે શહેરના લોકોમાં ફેલાયલો ગભરાટ વાંચનારાઓ ભુલી ગયા હશે નહી. એવા ગભરાટ દરમયાન સરકારને મદદ કરવા માટે જે સુલેહના અમલદારો બાહેર પડયા હતા. તેઓમાં મરહુમ શેઠ પટેલ પણ એક હતા. બીજા સુલેહના અમલદારો જોડે મરનારે મુંબઇના પારસી લત્તાઓ ઉપર મહોલ્લે મહોલ્લે ફરીને મરકી વીશે ભાશણો આપયાં હતાં અને મરકીના અટકાવની દવા પોતે મેલાવીને બીજાઓને તે દવા મેલાવાની સલાહ આપી હતી. મરકી વખતની એ સેવાઓની પીછાનમાં નામદાર સરકારે તેવણને ખાનબહાદુરના ખેતાબથી નવાજયા હતા. એ ઉપરાંત મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલ એક સુલેહના અમલદાર, મુંબઇના આનરરી માજીસ્ટ્રેટ અને પારસી મેત્રીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ પણ હતા. મી૦ જહાંગીર બેહરામજી મરઝબાનવાળાં ગરીબ જરથોસ્તીઓને મદદ કરવાનાં ફંડને લગતા મરનાર એક વીઝીટર હતા અને શેઠ જહાંગીર મરઝબાનને એ પરમારથી કામમાં સારી મદદ કરતા હતા. એક સુલેહના અમલદાર તરીકે સરકારી લોનો વગેરે ઉપર તેવણની સાખ કરાવવા માટે ઘણીક પારસી

જેવાજ અસલી વિચારનાં ચુસ્ત જરથોસ્તી હતા. તેઓ જેવા ધરમચુસ્ત જરથોસ્તીઓની હાલ પારસી કોમને મોટી ખુટ છે. મરહુમ મી૦ બમનજી પારસી પંચાયત કેસમાં બહુજ લાભ લેતા હતા, અને તેનાં પરીણામ માટે આતુરતાથી રાહ જોતા હતા, પણ યમદેવ તેવણની આશા પુલીત થવા વીના તેઓને મરહુમ સર જમશેદજી, અને મી૦ ડોસાભાઇ દાદાભાઇ આલબલેસ માફક ઘસડી ગયો છે, એબી આપણી દીલગીરીમાં વધારો કરે છે. મરહુમ મી૦ પટેલ પાસ પારસીઓની જુની તવારીખનો મોટો ભંડાર હતો એટલે જો પારસી પંચાયતવાલા છેલ્લા મુકદમામાં તેઓની સાક્ષી લેવાઇ હતે તો તેઓ ઘણુંક નવું અજવાળું નાંખી શકતે. મરહુમ પોતે એ કેસોમાં જુબાની આપવા ઘણા ઇંતેજાર હતા. મરહુમ મી૦ બમનજી પટેલનાં રૂહને શાંતી ઇચ્છી અમો આ લખાણ સમાપ્ત કરીશું.

[સાંજ વર્તમાન, ગુરૂવાર, તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

મરહુમ ખાનબાહદુર બમનજી બેહરાંમજી પટેલ જે. પી. ની પાયદસ્ત.

મરહુમ ખાનબાહદુર બમનજી બેહરામજી પટેલ જે. પી. ની પાયદસ્ત તેવણનાં રહેવાનાં જુનાં મોદીખાનાનાં મકાનમાંથી આજ સહવારે ૯ કલાકે કહાડવામાં આવી હતી. સહવારના ૭ વાગેથી ગ્રહસ્થોએ આવી મોહલ્લામાં ગોઠવેલી ખુરસીઓપર બેઠક લેવા માંડી હતી. આખો મોહલ્લો ખુરસીની ચાર હારોથી ભરાઇ ગયો હતો. બાનુઓએ પાછલી રાતથી આવી ઘરની મોટી ખડકીમાં બેઠક લીધી હતી, જેબી તેઓ માટે પુરતી ન થવાથી કેટલાંક બાનુઓ તો દાદરપરબી બેઠાં. ગેહસારનું લગભગ ૮ા વાગતે ખલાસ થતાં ગ્રહસ્થો મરનાર ગ્રહસ્થને છેલ્લો સેજદો કરવા હાજર થયા હતા, જેમાં લગભગ પોણો કલાક નીકલી ગયો હતો. મરનાર નીરાંતે હમેશની ઉંઘમાં પડેલા દીસતા હતા, અને તેવણનો ચેહરો ખીલી નીકળેલો લાગતો હતો. સેજદો ખલાસ થતાં પાયદસ્ત નીકલી હતી, જેની પુઠે પાંઉપયાદા મરનારનાં ખેશીઓ તથા મીત્રોની મોટી સંખ્યા ગઇ હતી. હાજર રહેલાઓમાં મરહુમ ગ્રહસ્થના સદગુણોની જાબજા તારીફ થતી હતી. મરહુમ ખાનબહાદુર બમનજીને સેવટનું માન આપવા જે જરથોસ્તી બાનુઓ અને ગ્રહસ્થોની અસાધારણ મોટી સંખ્યા ભેગી થઇ હતી તેવી આપણા શહેરમાં જવલેજ જોવામાં આવે છે એમ ખુલ્લું બોલાતું હતું. મરનારનાં ઉઠમણાની ક્રીયા આવતી કાલે બપોરે દાદીશેઠની અગીયારીમાં કરવામાં આવનાર છે.

[*The Times of India, Thursday, September 10, 1908.*]

A PARSI CHRONICLER.

Late K. B. Bomanji B. Patel.

We regret to announce the death of Khan Bahadur Bomanji Behramji Patel, a Parsi chronicler and a member of the ancient family of Patels. He died in Bombay, yesterday afternoon after a brief illness. The deceased was widely known as the Parsi Chronicler. He was a regular contributor to the "Jam-e-Jamshed" and was so thoroughly acquainted with the past and the present history of the community that he was regarded almost as a walking encyclopædia of events relating to Parsi affairs.

In the year 1871 he began collecting materials for his monumental work "The Parsi Prakash" which is a record of the important events in the history and growth of the Parsi Community from the date of their immigration into India down to our own times. The first part of the work was published in 1878 and during the next ten years, eleven parts were given out at intervals, bringing the chronicle down to the year 1860. These eleven parts constitute the first volume of this great work. He has published six further parts of the same work, bringing the record down to the year 1875. It is on this work that he has devoted the best part of his life—almost the whole period of his youth. It is only an authentic and exhaustive chronicle, which, however, affords plenty of materials for an historian or a social philosopher. The work is being largely availed of by almost all subsequent writers on Parsi history, religion, customs, manners, etc., even by European savants. He was inclined to literary pursuits from his very youth, and published in 1871, a life of the great epic poet Firdusi, in Gujarati, entitled "Aheval-e-Firdusi." In 1872 he published "A Short History of Persia," in the form of letters written by a father to his daughter, also in Gujarati, which is still current as a text-book in many of the Zoroastrian schools in Bombay.

In 1887 he published the Parsi Martiyuk or "obituary notices of the Parsis" republished from the English and Gujarati papers in Bombay down to the year 1860.

Owing to the intimate acquaintance with the Parsi history, customs, manners etc., which he acquired during the course of the compilation of his great work, the late Sir James Campbell, the Editor of the "Bombay Gazetteer," asked for his assistance, in the account of the Parsis, in compliance with which request he has, in conjunction with the late Mr. Cursetjee N. Seervai, contributed to the volumes, an account of the Parsis of Gujarat and Thana. Their services in this connection were subsequently acknowledged by Government in special resolutions. Besides this he has read many essays and speeches, during the last quarter of a century under the auspices of "The Dnyan Parsarak Mandli" (a society for the spread of useful knowledge); "The Rahnuma-e-Mazdiyasnan Sabha" (a society for religious reforms among the Parsis); and the "Bombay Anthropological Society" of which he was the vice-president. Miss Menant, the French authoress was also indebted to the "Parsi Prakash" for much information regarding the history of the Parsis.

The Khan Bahadur was a Justice of the Peace and for sometime sat on the Bombay Municipal Corporation as a representative of the Justices. During the first out-break of the plague in 1896 he rendered valuable assistance to the authorities and in appreciation thereof, was given the title of Khan Bahadur. He was an Honorary Magistrate and a delegate of the Parsi Matrimonial Court. On several occasions he was examined in the Law Courts as expert Parsi witness. He was a secretary of the Association for the Amelioration of the Condition of the Irani Zoroastrian Community and was connected with several other charitable and religious institutions. He was also a secretary of the Mulla Pheroze Madrasa. He was also President of the Working Committee of the Zoroastrian Death Benefit Fund. He belonged to the old orthodox school. He was deeply respected in the community and even in his life-time a fund was started to perpetuate his memory, on account of his services to the Community, and a sum of Rs. 10,000 has already been subscribed. Sir D. M. Petit Gymnastic Institution, of which he was an Honorary

Secretary, and in the welfare of which he took an earnest interest was closed yesterday out of respect to the deceased.

[મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૦ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮ ને વાર ગુરૂ.]

ખાનબહાદુર બહુમનજી બેહરામજી પટેલનાં ગઇ કાલે ઓગણસાઠ વરસની વયે નીપજેલાં મરણની નોંધ લેતાં દલગીરી ઉપજે છે. મરહુમ ગ્રહસ્થે પારસીઓનાં અનેક ધરમખાતાંઓના સેક્રેટરી તથા ખજાનચી તરીકે કામ બજાવ્યું હતું, તેમજ મરકી વેળાએ વોલનટીર તરીકે બાહેર પડી કોમની કેટલીક સેવા બજાવી હતી. તેઓએ પારસીઓની જુની તવારીખની વીગતો ભેગી કરી પારસી પ્રકાશ નામનો ગ્રંથ રચી બાહેર પાડયો છે. એ ઉપરાંત કોમનાં ધરમખાતાંઓની માહીતી આપનારાં કેટલાંક પુસ્તકો પણ તેમણે રચ્યાં હતાં. તેઓ થોડો વખત સુધી એક કોરપોરેટર તરીકે પણ મુંબઇની શહેરી સમાજમાં બીરાજ્યા હતા અને સરકારે તેમને એક સુલેહના અમલદાર તથા ઓનરરી મેજીસ્ટ્રેટ નેમવા ઉપરાંત ખાનબહાદુરનો ખેતાબ બખશયો હતો. સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ જીમનેસ્ટીક ઇનસ્ટીટયુશનના ઘણાં વરસો સુધી મરહુમ ઓનરરી સેક્રેટરી અને ખજાનચી હતા. તેઓએ કસરતશાળાના વધારામાં ઘણી જાની ઉમંગી મહેનત લીધી હતી. તેઓના માન ખાતર ગઇ કાલે ઉપલું ખાતું બંધ રાખવામાં આવ્યું હતું અને આજે પણ બંધ રાખવામાં આવનાર છે.

[*The Bombay Gazette, Thursday, September 10, 1908.*]

DEATH OF A PARSI AUTHOR.

In the death of Khan Bahadur Bomanji Byramji Patell, which took place yesterday at his residence in Mody Khana, in the 59th year of his age, the Parsi community loses a member who was truly an ornament in its ranks, and whose name was a household word in every Parsi family as the author of the "Parsi Prakash" and a writer of acknowledged merits. His contributions to the Gujarati Press were welcomed everywhere over the familiar initials "B. B. P." Mr. Patel's death was rather sudden after an operation which was performed a few days ago.

Born in Bombay on the 28th of December 1849, he was a scion of the oldest Parsi family, which emigrated to Bombay from the village of Sumari in the district of Surat as far back as 1640. One of his ancestors Mr. Rustomji Dorabji was rewarded in recognition of the valuable services rendered by him to the British Government, with the Patelship of Bombay in 1692, which distinction the family retained for a period of about 165 years.

Mr. Patell was educated at the Elphinstone Institution, and from his early years prosecuted his Persian studies at the Mullan Feroze Madressa, the leading "Maktab" in Bombay for imparting instruction in Persian and the ancient Iranian languages. He was inclined to literary pursuits from his youth, and published in 1871 a life of the great epic poet Firdusi in Gujarati entitled "Aheval-e-Firdusi." In 1872 he published "A Short History of Persia" in the form of letters written by a father to his daughter, in Gujarati, which is still current as a text-book in many of

the Zoroastrian schools in Bombay. In the same year, he began collecting materials for his monumental work " the Parsi Prakash," which is a record of the important events in the history and growth of the Parsi Community from the date of their immigration into India down to our own times. The first part of the work, was published in 1878, and during the next ten years eleven parts were published at intervals, bringing the chronicle down to the year 1860. These eleven parts constitute the first volume of this work. He has published six further parts of the work, bringing the record down to the year 1875. It is on this work that he devoted the best part of his life—almost the whole period of his youth. It is an authentic and exhaustive chronicle.

The work is being largely availed of by almost all subsequent writers on Parsi history, religion, customs, manners, &c., even by European savants. In 1884 he was appointed a *Justice of the Peace by the Government of Bombay*. In 1887 he published the Parsi Martiyuk or " obituary notices of the Parsis " republished from English and Gujarati papers in Bombay down to the year 1860. Owing to intimate acquaintance with Parsi history, customs, manners, &c., which he acquired during the course of the compilation of his great work, Sir James Campbell, the editor of the " Bombay Gazetteer " asked for Mr. Patell's assistance, in the account of the Parsis, in compliance with which request he, in conjunction with the late Mr. Cursetjee N. Seervai, contributed to the volumes, an account of the Parsis of Gujerat and Thana. His services in this connection were subsequently acknowledged by Government in special resolutions. Besides this Mr. Patell read many essays and delivered speeches, during the last quarter of a century, under the auspicies of " The Dnyan Prasarak Mandli " (a society for the spread of useful knowledge); " The Rahnuma-e-Mazdiyasnan Sabha " (a society for religious reforms among the Parsis); and the " Bombay Anthropological Society."

Mr. Patell was a prominent figure in Bombay Society. He worked as the honorary secretary of many institutions. Chief among them was " The Moolan Feroze Madressa " (the chief " maktab " in Bombay for imparting instruction in Persian and the ancient Iranian languages) since 1879; " the Society for Ameliorating the Condition of the Zoroastrian Poor in Persia " since 1891; " The Moolan Feroze Library " since 1895; " Sir D. M. Petit Gymnastic Institution " since 1883; " C. N. Cama Book-Fund for supporting and encouraging Zoroastrian Students " since 1885 &c. He was the Vice-President of the Bombay Anthropological Society and the President of the working committee of the " Zoroastrian Death Benefit Fund." He was also a delegate of the " Parsi Chief Matrimonial Court " since 1890. In 1899 he was granted the distinction of " Khan Bahadur " by the Government of India, on account of his valuable services to his community as well as to Government. He was a staunch and orthodox Zoroastrian.

The Sir Dinshaw Manockji Petit Gymnastic Institution, of which the deceased was for several years Honorary Secretary and Treasurer and in which he took great interest, was closed yesterday and to-day in honour of the deceased.

[*The Parsi*, 13*th Spetember* 1908.]

We regret to record the death of Khan Bahadur Bomanji Byramji Patel, a prominent member of the community and widely known as the author of that monumental work, the "Parsi Prakash." Mr. Patel was educated at the Elphinstone Institution, and was inclined to literary pursuits from his youth, and published in 1871 a life of the great epic poet Firdusi in Gujarati entitled "Aheval-e-Firdusi." In 1872 he published "A short History of Persia" in Gujarati, which is still current as a text-book in many of the Zoroastrian schools in Bombay. In the same year, he began collecting materials for his work the "Parsi Prakash," which is a record of the important events in the history and growth of the Parsi community from the date of their immigration into India down to our own times. The first part of the work was published in 1878, and during the next ten years eleven parts were published at intervals, bringing the chronicle down to the year 1860. These eleven parts constitute the first volume of this work. He has published six further parts of the work, bringing the record down to the year 1875. It is on this work that he devoted the best part of his life—almost the whole period of his youth. It is an authentic and exhaustive chronicle. The work is being largely availed of by almost all subsequent writers on Parsi history, religion, customs, manners, &c., even by European savants. In 1887 he published the Parsi Martiyuk or "obituary notices of the Parsis" republished from English and Gujarati papers in Bombay down to the year 1860. Owing to intimate acquaintance with Parsi history, customs, manners, &c., which he acquired during the course of the compilation of his great work, Sir James Campbell, the editor of the "Bombay Gazetteer" asked for Mr. Patel's assistance, in the account of the Parsis, in compliance with which request he, in conjunction with the late Mr. Cursetjee N. Seervai, contributed to the volumes, an account of the Parsis of Gujerat and Thana. His services in this connection were subsequently acknowledged by Government in special resolutions. Besides this Mr. Patel read many essays and delivered speeches, during the last quarter of a century, under the auspicies of "The Dnyan Prasarak Mandli" (a society for the spread of useful knowledge); "The Rahnuma-e-Mazdiyasnan Sabha" (a society for religious reforms among Parsis); and the "Bombay Ahthropological Society."

Mr. Patel worked as the honorary secretary of many institutions. Chief among them was "The Moolan Feroze Madressa," "The Society for Ameliorating the condition of the Zoroastrian Poor in Persia," "The Moolan Feroze Library," "Sir D. M. Petit Gymnastic Institution," "C. N. Cama Book-Fund for supporting and encouraging Zoroastrian Students" &c. He was the Vice-President of the Bombay Anthropological Society and the President of the working committee of the "Zoroatrian Death Benefit Fund." He was also a delegate of the "Parsi Chief Matrimonial Court" since 1890. In 1884 he was appointed a Justice of the Peace by the Government of Bombay. In 1899 he was made "Khan Bahadur" by the Government of India.

[પારસી, રવીવાર, તા૦ ૧૩ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮.]

મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલ.

પારસી તવારીખના બુઝોર્ગ અને બાહોશ લેખક અને જાણીતા 'પારસી પ્રકાશ'ના કર્તા ખા૦ બા૦ બહમનજી બહેરામજી પટેલના ખેદકારક મરણથી પારસી કોમે એક ઉપયોગી અને ઉદયોગી તવારીખનવેશ ગુમાવ્યા છે. આશરે ૩૭ વરસની વાત ઉપર મરહુમ શેઠ બહમનજીએ પારસીઓની તવારીખનો સંગ્રહ કરવાનું બીકટ કામ માથે ઉઠાવ્યું અને તે પછી તેની પાછળ મંડયા રહી તેમણે 'પારસી-પ્રકાશ'નું પહેલું પુસ્તક સને ૧૮૮૮ ના સાલમાં બહાર પાડયું હતું, જે ગ્રંથ આજે પારસી કોમ માટે, પારસી તવારીખ માટે તથા પારસીઓની રાહબરી માટે એટલો અગત્યનો, આવકારદાયક અને કીંમતી થઇ પડયો છે કે 'પારસી પ્રકાશ' સાથે મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલનું નામ સદા યાદગાર રહી જશે તેમાં શક નથી. એ યાદગાર પુસ્તક રચવામાં ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલે એવો શ્રમ ખેંચયો હતો અને પારસી તવારીખના સંગ્રહ માટે પોતાના મરણના કાંઠા સુધી એવી તો કીંમતી કાળજી બતાવી હતી કે તેવણ જેવા ઉપયોગી અને ઉદયોગી પારસી તવારીખનવેશ હાલને કાજ મેળવવા ઘણા મુશ્કેલ છે. પારસીઓની સદીઓ ઉપરની સતાવાર તવારીખ ભેગી કરવી, દરેક બનાવની તુલોતવીલ હકીકત મેળવી તેનો સંગ્રહ કરી રાખવો, દરરોજ બનતા પારસી બનાવોપર નીગાહ રાખતા રહી તેને ઘટતા આકારમાં બહાર પાડવા એ સઘળું કામ કાંઇ આસાન નથી. છતાં ખા૦ બા૦ બહમનજીએ શોખની સેવા તરીકે તેમજ કોમની સેવા તરીકે તે બજાવવાનું પોતાની જીંદગીની આખરી સુધી જારી રાખ્યું. એટલેવેર કે છેક છેહલાં પોતાની લથડતી તબીઅત સાથે અને કેટલીક વખત તો બીમારીના બીછાને હોવા છતાં પણ પારસી તવારીખને લગતી વીગતો છાપાદવારે ચાલુ રાખતા હતા. જો જીંદગીએ તેવણને યારી આપી હતે તો આજના નવા બેસતા દીવસે "પારસી ઇંતેખાબ" તેવણનીજ કસાયલી કલમથી હમારા આજના અંકમાં બહાર પડતે કારણ કે આ પત્રની શરૂઆતથી અત્યાર સુધીમાં ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલની કસાયલી કલમથીજ લખાયલો ખાસ "પારસી ઇંતેખાબ" અમારા પત્રમાં દર વર્ષે દેખાવ દેતો હતો. તેવણના મરણથી આ પત્રે પોતાના એક ખાલેસ ખેરખાહ અને માનીતા મદદગાર ગુમાવ્યા છે.

જો કે તેવણ જાતે જુના વીચારોના હીમાયતી હતા છતાં પારસી કોમના બદલાતા વખત સાથના સુધારા વધારાથી સુગાઇ ઉઠતાં કેટલાક પારસીઓની માફક કશું ઝનુન ધરાવતા ન હોતા, પણ વખત તથા જમાનાને રૂચે તેવા સંગીન સુધારાવધારા પારસી કોમમાં દાખલ થાય અને પારસી કોમ કેળવણીમાં આગળ વધે તે તેવણ ખુદરતીજ ચેખતા હતા મી૦ બહમનજી જેવા એક ઉદયોગી અને ઉપયોગી નરની સેવા પારસી કોમ જુજે એ દેખીતું છે અને તેથી તેવણની સેવાઓની પીછાણમાં તેવણની યાદગીરી જાળવી રાખવા માટે તેવણની હયાતી દરમયાનજ એક ફંડ ઉભું કરવામાં આવ્યું હતું જે આજે રૂ. ૧૦ હજારની રકમ જેટલું થયું છે અને હવે પછી તેમાં ધરખમ વધારો થવાની વકી રહે છે. આ ફંડનો ઉપયોગ તેવણની યાદગીરી કાયમ રીતે જાળવી શકે એવા કામમાં કરવામાં આવે એવી મરહુમની મોટી ખાહેશ હતી, આથી પારસી પંચાયતના ટ્રસ્ટીઓ જેઓના હસ્તક મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલની યાદગીરીનું ફંડ આપવામાં આવ્યું છે તેઓને તેમજ તે ફંડમાં નાણાં ભરનારાઓને મરહુમની છેહલી ખાહેશ શું હતી તે રજુ કરીશું. મરહુમ શેઠ બમનજી પટેલ એવી ઇચ્છા રાખતા હતા કે તેવણનો 'પારસી પ્રકાશ'નો યાદગાર ગ્રંથ સંપુર્ણ થાય એટલુંજ નહીં પણ તે તવારીખી પુસ્તકનો ફેલાવો કોમના મોટા ભાગમાં થવો જોઇએ. મરહુમની યાદગીરી માટે નાણા ભરનારાઓની સલાહે આપી રકમ 'પારસી પ્રકાશ'ના પુસ્તકને સંપુર્ણ બનાવવાના કામમાં વાપરવાને ઠરાવ્યું છે. પણ મરહુમ તો તે ઉપરાંત 'પારસી પ્રકાશ'નો બહોળા પ્રમાણમાં ફેલાવો થાય તે જોવાને આતુર હતા. મરહુમની તે ઇચ્છાને માન આપી હમો સુચવીશું કે 'પારસી પ્રકાશ' ના દળદાર કીંમતી પુસ્તકને થોડા ભાગોમાં વહેચી નાંખી તેના દરેક ભાગને પારસી પંચાયતના ટ્રસ્ટીઓ મારફતે પ્રગટ કરવો જોઇએ છે. આમ થયાથી એક કાંકરે બે પક્ષી મારી શકાશે. એક તો એ કે ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલે અથાગ રંજ અને જહેમત ખેંચી પારસી તવારીખનો જે કીંમતી સંગ્રહ કરયો છે તેનો લાભ પારસી આલમનો મોટો ભાગ લઈ શકશે અને બીજું એ કે પોતાની મહેનતનું ફળ પોતાની કોમને મોટા પ્રમાણમાં મળેલું જોવાની મરહુમની નેક ઉમેદ પણ અદા થઇ શકશે.

[રાસ્ત ગોફતાર તથા સત્ય પ્રકાશ તા૦ ૧૩ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮ ને વાર રવિ.]

ખાનબહાદુર બહમનજી બેહરામજી પટેલ.

THE LATE KHAN BAHADUR B. B. PATEL.

આજના પારસીઓએ પોતાનો એકપુરો તવારીખનવેશ ખોયો છે. પારસી કોમને એક તરફથી નવાં વર્ષની મુબારકબાદી આપતાં બીજી તરફથી તેમને ગયલી આ ખોટને માટે અમને થોડી દિલગીરી ઉપજતી નથી. ખાન બાહદુર બહમનજી બેહરામજી પટેલ મુંબઇના પારસીઓમાં એટલા જાણીતા ગૃહસ્થ હતા કે બીજા તેવા થોડાજ હશે. એમનાં ૫૯ વર્ષની ઉમરે ગયે બુધવારે નિપજેલાં અકાળ મરણથી "પારસી પ્રકાશ" નો પ્રખ્યાત કર્ત્તા ગુમ થયો છે, અને કોમને પ્રકાશિત કરનાર એ કીમતી ગ્રંથ ઉપર પર્દો ફરી વળયો છે. જુના અને નવા એ બન્ને જમાનાના પારસીઓને જોડનારાં એક વળાં જેવા શેઠ બહમનજી પટેલ હતા. એઓ સુધારા પક્ષના મિત્ર હતા, સુધારક મંડળીઓના સભાસદ હતા, તેમના તરફથી ભાષણો આપતા હતા, અને તોપણ તેઓ જુના વિચારના પારસીઓની રીતભાતને પસંદ કરનારા અને તે મુજબ અમલ કરનારા હતા. મી૦ બહમનજી અત્રેનાં "જરથોસ્તી ફસલી સાલ મંડળ" ના સભાસદ તેમજ "રાહનુમાએ મજદયસ્નાન સભા" ના અધિકારી તથા તેના ખજાનચી હતા, તોપણ શુદ્ધ રોજ-માહને થકી જુનાં રોજ માહને તજવાને યા ફરવરદેગાનની ક્રીયાને ૧૦ દિવસની ગણીને કામ લેવાને રાજી ન હતા. એમના આચારવિચાર ગમે તેવા હોય, તોપણ તેઓ પોતાનાં સુધારક મિત્રમંડળો સાથ શેવટ સુધી જોડાઇ રહેલા હતા. અને તેમનાં કામમાં ફતેહ ઇચ્છતા હતા. મી૦ બહમનજી પટેલે રાહનુમા સભા તરફથી ફરવરદેગાનના તેહવારો ઉપર આગળાં વર્ષોમાં હિંદુસ્તાનના પારસી નિયાગાનોની યાદમાં અનેક ભાષણો આપ્યા હતાં, અને ફેરોહરોની ફેરોખ્પી જેવાં તે જાણવાજોગ ભાષણો હતાં. વળી ધૂપ નિરંગમાં દેવાતાં બેશુમાર નામો મધે કયાં કયાં નામો ખરે ખર યાદ કરવાજોગ છે તે મી૦ બહમનજી સિવાય બીજો કોઇ પારસી વધારે વાસ્તવિક રીતે કહી શકે એમ ન હતું, અને તેથી એ બાબેના એમણે લખેલો ઇનામનો નિબંધ પણ એક સતાદાર ફેહરસ્ત ગણાવી જોઇયે. નિયાગાનોનાં નામો જોડે તેમનાં કામોનાં વર્ણનનો આ નિબંધ અશો નરનારીઓનાં એક નાનકડાં નામા જેવો છે.

હિંદના પારસીઓની કીર્તિ જાળવી રાખનારો એમનો મોટો ૧૦૫૨ સફાનો ગ્રંથ—"પારસી પ્રકાશ"—એકલોજ એવો કીમતી પોથો છે કે જે વડે એમની યાદગારી લાંબાં વર્ષો સુધી જળવાયલી રેહશે. એઓ આ કામ ઉપરાંત સુલ્લાંપીરોજ મદરેસા અને બીજાં ખાતાંઓ સાથ જિંદગી પર્યંત જોડાયલા રહયા હતા, અને અકસર એ ખાતાંને એમણે પોતાની ખંત અને કાળજીથી તેની હાલની ચઢતી સ્થિતિ ઉપર લાવી મુકયું છે. પાંચ પૈસે સુખી હોવાથી મી૦ બહમનજીને નોકરી ધંધાની દરકાર ન હતી અને તેથીજ જુદાં જુદાં ખાતાંઓના સેક્રેટરિ કે ખજાનચી દાખલ એઓ બિનસ્વાર્થિ મેહનત કરતા હતા. "પારસી પ્રકાશ" મારફતે એઓએ જુના નિયાગાનોની કીર્તિ અને ખુબી ભેગી કરી છે તેમ એજ ગ્રંથે મી૦ બહમનજીની કીર્તિ પણ સ્થાપિત કરી આપી છે. "પારસી પ્રકાશ" અને "બહમનજી પટેલ" એકેકથી જુદા નથી, અને જયાંસુધી એ પુસ્તક એક સત્તાદાર ગ્રંથ દાખલ કબુલ રખાતો રેહશે ત્યાંસુધી મી૦ બહમનજીનું નામ પારસી કોમમાંથી ભૂલાવાતું નથી. મી૦ બહમનજી પારસીઓમાં એવા પળોટાઇ ગયલા હતા, અને પોતાના પુસ્તક માટે જુના જમાનાનાં કાગળિયાં અને દસ્તાવેજોની શોધખોળને લીધે એઓ એટલા તો જાણમાં આવ્યા હતા કે વર્ષ ઉપર જ્યારે એમની યાદગારી રાખવા માટેની હીલચાલ ઉભી થઇ ત્યારે ઉપકૃત પારસીઓએ આભારની લાગણી સાથ તેમાં પોતાનો ફાળો આપીને પોતાના બાપદાદાનાં નામ અને કામને ઝળકતાં અને રોશન બનાવનારની તારીફલાયક ઉદ્યોગની સારી કદર બુઝી હતી. આવી કદરસનાસી થોડાજ પારસીઓના નસીબમાં લખેલી હોય છે, અને મર્હુમ લોકરક્ષી શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી.પછી અમે તે શેઠ બહમનજી પટેલના બાબમાં પ્રગટ થયલી જોઇ છે.

અમો ખુશી સાથ માનિયે છિયે કે મી૦ બહમનજીના કોઇજ દુસ્મન હશે, અને દુસ્મની કરવા જેવો એમનો ખવાસ હતોજ નહિ. જાતે સાદા, સ્વભાવે મિલનસાર, ખવાસે ઉમદા હોવાથી મી૦ બહમનજી પટેલ ઘણું સાંભળતા, ઘણું કરી બતાવતા, પણ થોડુંજ બોલતા હતા. પારસીઓ અને પારસીઓજ તેમનું ખાસ કામ હોય તેમ તેઓ હિંદના આગળા અને હાલના પારસીઓનેજ ગોયા પોતાની જિંદગી અર્પણ કરી ચુકયા હતા. એમની બાહેરની સાદાઇ એમનાં દિલની સાદાઇનો ગોયા નમુનો હતી. લાંબી બાંહેની સફેદ ડગલી પેહર્યા વિના એઓ જેમ મરનારને ઓટલે જતા નહિ, તેમ ડગલી પેહરીનેજ આતશબેહરામ જવું તેમને મનથી પવિત્રાઇ હતી. ભોળા અને ભડભડિયા હોવાથી એમની એ રીત કોઇવાર ભારી પડી જતી હતી, તો પણ તમો કોઇ પારસી એવો નહી બતાવી શકશો કે જે મી૦ બહમનજીની સર્વ ખામીઓ છતાં તેમના તરફ સાચો અણગમો બતાવી શકતો હોય અને કોઇબી પારસીને મી૦

બહમનજી પોતાના શત્રુ લેખતા હોય એમ બી અમો જાણતા કે માનતા નથી. એક ઘણું ખમનારા, થંડા સ્વભાવના, અસીલ ખળદિયા જેવા મર્હુમ સાલેસ, સંતોષી અને ઉપેગી હતા. એઓ અમારા જુનામાં જુના સ્નેહી હતા, અને "રાસ્ત ગોફ્તાર" ના સંખ્યાબંધ મદદગાર મિત્રો મધેના એઓ એક માનવંત મિત્ર હતા. એ બિના અમે અત્યાર આગમજની કબુલ કરી ચુકયા છિયે અને આજે ફરીથી જાહેર કરતાં અમને સંતોષ ઉપજે છે. એમનું મરણ કોમને માટે વર્ષની આખેરી એ એક મોટી ખોટ જેવું થઇ પડયું છે, જે માટે અમો અંતઃકરણથી દિલગીર છિયે. છેલ્લે એટલીજ ઉમેદ રાખીશું કે ખાનબહાદુર બહમનજી પટેલની જગા પારસીઓમાં જલદીથી પુરાય.

[રાસ્ત ગોફ્તાર તથા સતય પ્રકાશ. તા૦ ૧૩ મીસપ્ટેમ્બર ૧૯૦૮.]

ખાનબહાદુર બહમનજી બેહેરાંમજી પટેલનું મરણ.

પારસીઓની તવારીખના બનાવોની યાદગાર નોંધનો સંગ્રહ કરનાર એક જાણીતા તવારીખનવેશ ખાનબહાદુર બહમનજી બેહેરામજી પટેલ જે. પી. ગયા બુધવારે બપોરે જુને મોદીખાનેનાં પોતાનાં મકાનપર ૫૯ વર્ષની ઉમરે મરણ પામ્યા હતા. ખા૦ બા૦ પટેલનો જન્મ તા૦ ૨૮ મી ડીસેમ્બર ૧૮૪૯ માં થયો હતો. મુંબઇની પટેલાઇ ૧૬૫ વરસ સુધી ભોગવનાર દોરાબ પટેલ અને કાવસજી પટેલના ખાનદાનના મર્હુમ મી૦ બહમનજી એક નબીરા હતા. ૧૬૯૨ ના સીધીઓના મુંબઇપરના હુમલા વખ્તે તેમના વડવા દોરાબ પટેલે તેઓ સામે લડી ઇંગ્રેજ સરકારની સારી સેવા બજાવી હતી, તેમજ તેના વડા ભાઇ મી૦ કાવસજી પટેલ થાણા અને વસાઇ જિલ્લાના પટેલ હતા. કાવસજીએ ૧૭૭૬ માં ખેતવાડી બાજુએ એક મોટું તળાવ બંધાવ્યું હતું જે આજે પણ "કાવસજી પટેલનાં તળાવ" ને નામે ઓળખાય છે તેમજ કોટના "પટેલ સ્ટ્રીટ" ના મોહોલ્લાનું નામ તેમનાપરથી પડેલુ છે. એ મી૦ કાવસજી પટેલના દીકરા મી૦ રૂસ્તમજીએ થાણામાં ૧૮૨૯ માં એક આદરાન અને ૧૮૪૩ માં એક દોખ્મુ બંધાવ્યાં હતાં. પટેલ ખાનદાનના આ વડવાઓ અસલ સુરત બાજુનાં સોમાલી ગામથી ૧૬૪૦ માં મુંબઇ આવી વસ્યા હતા.

મી૦ બહમનજી પટેલે પોતાની કેળવણી સરકારી ફોર્ટ બ્રાન્ચ અને એલ્ફિન્સ્ટન હાઇ સ્કુલમાં લીધી હતી તેમજ *ફારસી ભાષાનો અભ્યાસ મુલ્લાં ફીરોજ મદરેસામાં કીધો હતો. ૧૮૭૧ માં "જરથોસ્તી મોબેદોમાં તેમનાં ધર્મનું* તાત્પર્ય સમજવાની ખામી" બાએનો ફત્તેહમંદ રસાલો લખી તેઓએ મી૦ સોહરાબજી શાપુરજી બંગાળી તરફનું રૂ. ૫૦ નું ઇનામ મેળવ્યું હતું, જેનાં ચોપાંનિયાં એજ શેઠને ખર્ચે પ્રગટ થયાં હતાં. એજ સાલમાં "અહેવાલે ફીરદોસી"ને નામે ફારસીપરથી તેઓએ શાએર ફીરદોસી તુસીનું નાનું જન્મ ચરિત્ર પ્રગટ કર્યું હતું. ૧૮૭૨ માં "ઇરાનની મુખ્તેસર તવારીખ" ની કેતાબ તેઓએ રચી પ્રગટ કરી હતી, જેની અનેક આવૃતિઓ છપાઇ છે અને તે પારસી કન્યાશાળાઓમાં શાળાપોથી તરીકે વપરાય છે. ૧૮૭૧ થી મી૦ બહમનજી પટેલે તેમનાં યાદગાર પુસ્તક "પારસી પ્રકાશની" નોંધ ભેગી કરવા માંડી હતી. ૧૮૮૭ માં "પારસી મર્ત્યુક" નામે પુસ્તક પ્રગટ કરી તેમાં ઇંગ્રેજી રાજઅમલની શુરૂઆતથી તે ૧૮૬૦ સુધીનાં વખ્તના જાણીતા પારસીઓનાં મરણની છાપામાં કે બીજી તરફ આવેલી ઉપયોગી નોંધો આપી હતી. એમાં એવી પારસીઓને લગતી ૫૫૯ નોંધો છે, જેમાંની ૪૧૬ ગુજરાતી વર્તમાન પત્રોપરથી અને ૧૩૩ ઇંગ્રેજી વર્તમાનપત્રોપરથી ઉતારેલી છે. મુંબઇ ઇલાકાનું "ગેજેટિયર"નું પુસ્તક લખવામાં સિવિલિયન મર્હુમ સર જેમ્સ કેમ્બેલે એમની મદદ લીધી હતી અને મી૦ બહમનજીએ મર્હુમ મી૦ ખરશેદજી નસરવાનજી સિરવાઇ સાથે મળીને એ પુસ્તકોનાં નવમા વાલમનો થાણા અને ગુજરાતને લગતા પારસીઓનો વિભાગ લખ્યો હતો. ૧૮૯૭ માં "ધુપનિરંગ"માં લેવાતાં નામીચાં નર નારીઓનાં નામની સમજ અને તવારીખ આપનારૂં એક પુસ્તક તેઓએ પ્રગટ કર્યું હતું જે માટે રાહનુમા સભા તરફનું એક ઇનામ મી૦ બહમનજી જીતી ગયા હતા. વળી "પારસી ધર્મસ્થળો" સંબંધી એક પુસ્તક તેઓએ સાલ ૧૯૦૬ માં બાહેર પાડયું હતું.

"જ્ઞાન પ્રસારક મંડળી," "રાહનુમા માજદયસ્નાન સભા" અને "એન્થ્રોપોલોજિકલ સોસાયટિ" મારફતે મી૦ બહમનજીએ ૧૮૭૩ થી આજ સુધીમાં ઘણા રસાલાઓ વાંચ્યા હતા અને વિષયો રજુ કીધા હતા. "પારસી આપઘાતો" બાબે દર સાલ તેઓ "એન્થ્રોપોલોજિકલ સોસાયટિ" મારફતે ઘણી જાણવાજોગ વિગતો જાહેરમાં મુકતા. હિંદુસ્તાનના પારસીઓની આગળી અને હાલની રાહરસમોથી તેઓ પુરતા વાકેફગાર હોવાથી

પારસીઓના ધર્મ અને સંસારને લગતા અનેક મુકદમાઓ વેળા તેઓ એક સ્વતંત્ર અગત્યના સાહેદ થઇ પડત. અને ઉદવાડાના મોબેદોના મુકદમા વેળા તેઓએ આપેલી જબાનીને હાઇ કોર્ટના વડા જજે વટિક પ્રસંશા આપી હતી. ૧૮૮૧ માં સંજાણ અને ગોદાવરા પંથકનાં બધાં ગામોમાં મી૦ બહમનજી ફરી આવ્યા હતા અને તેને લગતી જાણવા લાયક નોંધ ય. જ. ૧૨૫૧ નાં "જોરાસ્ત્રિયન કેલેન્ડર"માં તેઓએ લખીને છપાવી હતી.

પારસીઓને લગતાં અનેક જાહેરખાતાંઓ સાથે ખાનબહાદુર પટેલને ઘણો ઘાડો અને ઉપયોગી સંબંધ હતો. ૧૮૭૯ થી તેઓ મુલ્લાંફીરોઝ મદરેસાના સેક્રેટરી હતા. મેદાનમાંની કસરતશાળાના સેક્રેટરીનો ઓધ્ધો ૧૮૮૩ થી ૧૯૦૦ સુધી તેઓએ ભોગવ્યો હતો અને પછી તેના તેઓ ખજાનચી મુકરર થયા હતા. મર્હુમ "ખોરશેદજી ન. કામાજી ની યાદગારીનાં ફંડ"ના ૧૮૮૫ થી તેઓ લાગત સેક્રેટરી રહયા હતા. ૧૮૮૯ની મ્યુનિસિપલ ચુંટણી વેળા કોટ "વાર્ડ"ના કર ભરનારાઓની કમિટીના સેક્રેટરીનો ઓધ્ધો તેમને આપવામાં આવ્યો હતો. "ઇરાન દેશના ગરીબ જરતોસ્તીઓની હાલત સુધારનારી મંડળી"ના સેક્રેટરીનો ઓધ્ધો માત્ર થોડા માસપર તેઓએ છોડયો હતો. "નસરવાનજી માણકજી પીટિટ યાદગારીનાં ફંડ"ના તેઓ એક સેક્રેટરી હતા. ૧૮૯૫ થી "મુલ્લાં ફીરોજ કેતાબખાના"ના સેક્રેટરીનો ઓધ્ધો તેઓએ ભોગવ્યો હતો. "ગરીબ જરતોસ્તીઓનાં રેહઠાણ ફંડ"ના તેઓ ૧૮૮૭ થી ખજાનચી હતા. ૧૮૮૯ માં તેમને કોટનાં ધર્મનાં દવાખાનાના ખજાનચી મુકરર કરવામાં આવ્યા હતા. "મુંબઇનાં જરતોસ્તીઓનાં મરણ વખ્તના અરસપરસનાં લાભનાં ફંડ"ની કારોબાર કમિટીના તેઓ પેહલેથી એક અધિકારી હતા અને છેલ્લાં પાંચ વર્ષ થયાં તેઓ તેના પ્રમુખ હતા. "નોશરવાનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધર્મખાતાં"ની શાળાઓના તેઓ ઉપરી હતા, તેમજ "અંજુમને એલમીએ ફારસી" ની સ્થાપનાથી તેઓ તેના ખજાનચી નેમાયલા હતા. ઉપરાંત "જ. ન. પીટિટ ઇન્સ્ટિટયુટ," "રાહનુમા માજદયસ્નાન સભા"(૧૮૭૫) "જ્ઞાન પ્રસારક મંડળી" (૧૮૭૮), નવસારીની "સર કાવસજી જેહાંગીર મદ્રેસા" (૧૮૮૪) નવસારીની તાતા કન્યાશાળા (૧૮૮૬), "ન. મા. પીટિટ ચેરિટિ ફંડ" (૧૮૮૮), "એન્થરોપોલોજિકલ સોસાયટિ" (૧૮૯૩), ખેતવાડી જ. ન. પીટિટ કસરતશાળાના તેઓ એક અધિકારી હતા. વળી તેઓ બનાજી લીમજી દરેમેહેરને લગતા ગાહમ્બાર જશન ફંડના, થાણાની દરેમેહેર તથા અંજુમન ફંડના અને એલાવની દરેમેહેરેના એક ટ્રસ્ટી હતા.

"પારસી પ્રકાશ"ના બનાવનાર તરીકે ખાનબહાદુર પટેલની યાદ પારસી કોમમાં લાંબો વખ્ત સચવાઇ રહેશે. આ પુસ્તકને લગતી નોંધ તેઓએ ૧૮૭૧ માં ભેગી કરવા માંડી હતી અને ૧૮૭૮ માં તેનો પહેલો ભાગ પ્રગટ થયો હતો. ૧૮૮૮ સુધીમાં તેના અગિયાર ભાગો પુરા થયા. જેમાં ૧૮૬૦ સુધીની નોંધો આપવામાં આવી હતી. આનું પહેલું વાલમ તેઓએ ૧૮૮૯ માં પ્રગટ કીધું હતું. એ પછી બીજા વાલમનું કામ હાથ ધરવામાં આવ્યું અને તેનો પહેલો ભાગ ૧૮૯૧ માં પ્રગટ થયો હતો. હાલ સુધી તેના ૭ ભાગો પ્રગટ થયા છે જેમાં ૧૮૭૭ નાં સાલ સુધીની નોંધો આપવામાં આવી છે. કમનસીબે આ વાલમ પુરૂં કરવાને ખાનબહાદુર પટેલ હૈયાત રહી શકયા નથી.

મરકી વેળા ખા૦ બા૦ પટેલે સરકારની અને પારસી કોમની સારી સેવા બજાવી હતી. તેઓએ મોહોલ્લે મોહોલ્લે ફરી મરકીને લગતી સમજણ આપી પારસીઓને ગભરાટ વચ્ચે ધીરજ આપી હતી મરકીના અટકાવની રસીના તેઓ હિમાયતી હતા અને એ રસી તેઓએ પોતે મુકાવી હતી. ૧૮૮૪ માં સરકારે એમને સુલેહના એક અમલદાર નેમ્યા હતા. ૧૮૯૦ માં સુલેહના પારસી અમલદારોએ એમને "પારસી ચીફ મેટ્રીમોનિયલ કોર્ટ"ના એક "ડેલિગેટ" ચુંટી કાઢયા હતા. ૧૯૦૦—૧ માં સુલેહના અમલદારોના પ્રતિનિધિ તરીકે તેઓ કોર્પોરેશનની સભામાં બિરાજ્યા હતા. એ સાલ પછી ખા૦ બા૦ પટેલપર સંસારી આફતો ઉપરાસાપરી આવી. તેમનો સારી આશા આપતો એક ભરજવાન દીકરો ૨૬ વર્ષની ઉમરે ૧૯૦૧ માં મરણ પામ્યો. થોડાજ વખ્તમાં તેમના જવાન એકપુરા ભાઇ મી૦ અરદેશર પટેલનું મરણ નિપજયું હતું. આ વખ્તથી તેમની તબિયત લથડતી ચાલી છતાં હિમત રાખી શેવટ સુધી તેઓએ પોતાની કોમોપયોગી સેવાઓ બજાવી હતી. પારસી કોમની તેઓએ બજાવેલી સેવાની કદરદાનીમાં તેમની ઘટતી યાદગારી જાળવવાને તેમની હૈયાતીમાંજ રૂ. ૧૦ હજાર ઉપરનું ફંડ ભેગું થયું છે, જેની ઘટતી વ્યવસ્થા કરી રાખેલી છે. ખા૦ બા૦ પટેલ પોતાની પાછળ એક વિધવા અને ચાર દીકરીઓનું કુટુંબ છોડી ગયા છે. ગયા શુક્રવારે તેમની પાયદસ્ત કાઢતી વખ્તે પારસીઓની એક મોટી સંખ્યા તેમનાં મકાનપર ભેગી થઇ હતી.

[*Kaiser-i-Hind, Dated, 13th September* 1908.]

Two good citizens of Bombay, Mr. David Gostling and Mr. Bomanji Byramji Patel, have gone to their last resting place. Both were "*institutions*" *in Bombay* though the former was widely known among all the great communities by reason of his broad and catholic sympathy and cosmopolitan views on men and things in general. ... ...

The late Mr. Gostling and Mr. Bomanji Patel.

As to Mr. Patel he was well known in his own community as a Parsi of orthodox belief, old fashioned, warm-hearted, ever unobtrusively doing good work of charity, and proud of the race to which he belonged, and prouder still of having rendered it such service as his industry and ability commanded. His life work was unique. He collected and compiled what may be truly called the "dry bones" of Parsi annals ever since the community came under the beneficent influence of the British raj to which he was sincerely but *unostentatiousy* loyal. Those dry bones are indeed most valuable and the Parsi community now only awaits a writer, with correct historic instincts and literary grace, to clothe them with flesh and blood, so as to make his history a standard one of the Parsis. There can be no two opinions that Mr. Patel's *Parsi Prakash* is a monumental work in Gujarati and will be cherished by generations to come. Peace be to his soul!

[કૈયસરે હિંદ, રવિવાર તા૦ ૧૩ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮.]

ખાનબહાદુર બહમનજી બેહેરામજી પટેલનું અકાળ મૃત્યુ.

THE LATE KHAN BAHADUR BOMANJI B. PATEL, J. P.

પારસીઓને પ્રકાશમાં લાવનાર તારો અસ્ત પામ્યો છે. તેમના વિસરાયલા નેયાગાનોની કીર્તિ ઉપર રોશની નાખનાર, તેમના વખતના હમદીનોની કારકિર્દીને અજવાળામાં લાવનાર અઠંગ અભ્યાસી ગુમ થયો છે. પ્રસિદ્ધ "પારસી પ્રકાશ" નો મહેનતુ, સાદો, એકમાર્ગી ભલો લખનાર આ ફાની જેહાન છોડી ગયો છે. પારસીઓમાં અચ્છી રીતે પંકાએટાયલા તેમની કીર્તિના ગાનાર ઉમંગી સાદા ખવાસના ખા. બા. બહમનજી બેહેરામજી પટેલનાં મરણથી એ કોમને એક એવી ખોટ ગઇ છે કે જે ઘણાં વરસો વેર પુરાવી મુશકેલ છે. ખા. બા. બહમનજી પટેલ બીજા ગાથા ગહમબારને દિને આ જેહાન ઉપરથી વાસો ઉઠાવી ગયા છે. ઉભાં વરસની તવારીખ જે દિન સુધી તેવણ રજુ કરતા તેજ દિન તેમની આ ધર્તી ઉપરની જીંદગીનો છેલ્લો દિવસ નિકળ્યો છે. આજે તેમના હાથે લખાયલી પોતાની કોમની આખાં વરસની કારકિર્દીનો સરવાલો અત્રેનાં પત્રોમાં રજુ થવો જોઇતો હતો. પણ અફસોસ કે તેજ પત્રોની કટારોમાં તેમનાં મોતની ખબર લેવાઇ છે, અને અમને પણ તેજ સંતાપકારક ખબર લેતાં અતિશય દુઃખ ઉપજે છે. જેણે સેંકડો બલ્કે હજારો જરથોસ્તી કુટુંબોને પોતાની નોધનાં બળથી વિખ્યાતી આપી હતી, જેણે સેંકડો જાણીતા જરથોસ્તીઓનાં મરણ વેળા તેમની કારકિર્દી છપાવી હતી તેને પણ મોતે છોડયા નથી, અને આજે તેમનીજ વારી આવવાથી અમને તેમની ઉપયોગી જીંદગીની અત્રે સેજસાજ નોંધ લેવાની ફરજ પડી છે જે શોકાતુર દિલે લઇએ છિએ. ખા. બા. પટેલની અગાઉ આપણી કોમના લોકોની ઝળકતી કારકિર્દીની નોંધ કોઇએ લીધી ન હતી. તે મહા મેહનતનું કામ આ સાદા દેખાવના અને સાદી જીંદગી ગુજારનાર મળતાવડા સ્વભાવના પારસી બચ્ચાએ પુર જોશ ઉલટ અને ઉમંગથી ઉપાડી લઇ પોતાની કોમના ઉપયોગી નરોની યાદગારી સદાની જાળવી રાખી છે. તે ઉપરાંત કોમની દરેક સંસારીક, રાજદ્વારી, કેળવણી, સાહાસ, સખાવત, પરોપકાર, વિગેરેને લગતી તરેહવાર ઉપયોગી નોંધ તેવણ દરરોજ કરતા રહી તેનો સામટો સરવાળો રજુ કરતા હતા.

બહમનજી પટેલને પારસી કોમ માટે જબરી દાઝ હતી અને એ કોમનીજ કીર્તિના ગુણ ગાવા પાછળ એજ કોમના એક ઉપયોગી નોંધ લેનાર તરીકે તેવણે નામના મેળવી છે. "પારસી પ્રકાશ" સાથ પારસી કોમનું તેમજ તેના કર્તાનું નામ હમેશ જોડાઇ રહેશે. આ કીંમતી નોંધોથી પારસી કોમની તેવણે જે અમુલ્ય સેવાએ બજાવી છે તેની પિછાનમાં તેમની જીંદગીમાંજ તેમની યાદગારી જાળવવા માટેનું ફંડ સ્થાપવામાં આવયું હતું. તે મધે રૂ. ૧૦ હજારથી વધુ રકમ ભરાઇ હતી અને તે ફંડ અમો ભુલતા નહિ હોઇએ તો હજી ખુલ્લું છે. એ ફંડ મધે તેમનાં હાલનાં અકાળ મરણથી વધારો થશે એવી ઉમેદ રાહીયે છિએ અને મરનારની જીંદગીની નેમોને અનુસરતાં કામ પાછળ તે ફંડનો સદ ઉપયોગ થાય એવું ઇચ્છીએ છિએ. સને ૧૮૭૮ નાં સાલમાં આજથી ત્રીસ વરસ ઉપર ખા. બા. બહમનજી પટેલે તેમનાં યાદગાર "પારસી પ્રકાશ" પુસ્તકનો પહેલો ભાગ પ્રગટ કીધો હતો. આ પ્રસિધ પુસ્તક લખવાનું કામ તેવણે સાત વરસ અગાઉ શરૂ કીધું હતું અને તેવણનાં મરણની છેલ્લી ઘડીએ પણ તે ખતમ થયું ન હતું. તેવણનું પહેલું દફતર જે ૧૧ ભાગમાં રચાયું હતું તે ૧૮૮૮ માં પુરૂં થયું હતું અને તે મધે પારસીઓ ઇરાનથી હિંદુસ્તાન આવ્યા ત્યારથી તે ૧૨૬૦ સુધીમાં તેમને લગતા સર્વ અગત્યના બનાવોની વરસવાર નોંધ લેવામાં આવી હતી. એ રીતે સતર વરસ મેહનત લઇ તેવણે પોતાના ન્યાગાનોની પાદશાહત પડી ભાંગી ત્યારથી હમદીનોએ કીધેલાં કામોની નોંધો મેલવી તેનું દલદાર દફતર રચ્યું હતું અને તેથી ઘણાક વીસરાયલા જરથોસ્તીઓની કીર્તિ રોશની જોવા પામી હતી. "પારસી પ્રકાશ" પાછળજ તેવણે પોતાની જવાનીનો મોટો ભાગ ઘસી નાખ્યો હતો. એ પુસ્તક રચવા માટે તેવણને ગામેગામ ફરવું પડયું હતું અને ત્યાં જઇ પુરાણા લેખો, તખ્તીઓ તથા બીજી શહાદતો મેલવી તે ઉકલાવી તેના આધારે પોતાના ન્યાગાનોની તવારીખ ઉભી કીધી હતી. પારસીઓની તવારીખ માટેનો જબરો ખોરાક આ દલદાર પુસ્તકોમાં જળવાઇ રહયો છે. તેવણનું બીજું દફ્તર ૬ ભાગમાં પ્રગટ થયું છે જે મધેની નોધ ૧૮૭૫ નાં સાલ સુધી આવી પોહોંચી છે. આ બીજું દફતર તેવણ બાહેર પાડવાની અણીપર હતા તેટલાં મોતનો દુત આ અઠંગ અભ્યાસીને ઉઠાવી ગયો છે. એ ઉપરાંત અનેક પારસી જાહેર ખાતાંઓના અધિકારી તરીકે પોતાના કીમતી વખતના ભોગે તેવણે સારી સેવા બજાવી હતી. તેવણે મરકી વેળા પણ એક વોલનતીયર તરીકે જાહેર પ્રજાની અચ્છી સેવા બજાવી હતી અને જે. પી. તરીકે હમેશ હમદીનોને બહુ સારી રીતે ઉપયોગી થઇ પડયા હતા. તેવણ અને તેમના નાના ભાઇ મરહુમ શેઠ અરદેશર બેહરામજી પટેલ જેવા થોડાજ જરથોશ્તીઓ હશે કે જેમને પોતાની કોમમાં એઓના જેટલી બોહોલી ઓલખ હોય.

ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલના વિચાર તેમનાં મધ્યમપણાંને માટે જાણીતા હતા. તે જેમ એકદમ હદ બહાર આગળ વધ્યા નહિ હતા તેમ તે એકદમ પછાત પડેલા પણ ન હતા. તેવણ જરથોસ્તી કોમનું અખંડપણું, જરથોસ્તી કોમની મગરૂરી, જરથોશ્તી કોમની કીતિ હમેશ વધતી જતી જોવાને ચાહતા હતા અને પોતાના પાક મજહબ તરફ તેવણનું દિલ હમેશ—અને કેટલીક વેળા ઝનુનની હદ સુધી—ઉસ્તવાર હતું. તેવણ પોતાના અસલ ન્યાગાનો તથા બાપદાદાઓની તવારીખ માટે જેમ મગરૂર હતા તેમ કોમની હાલની તવારીખ જેમ બને તેમ જેબવંતિ નિવડે તે જોવાને આતુર હતા. એવા એક પારસી બચ્ચા માટે કોમે ખરી રીતે મગરૂર થવા જોગ હતું. તેવણ કોમ માટે મગરૂર હતા અને કોમે તેમના માટે મગરૂર થવાનું કાંઇ થોડું કારણ ન હતું. તેવણ વખતના ફેરફાર સાથ પોતાના સંસારિક વિચારોમાં જરૂરનો સુધારો કરતા રહયા હતા. તેવણ અત્રેની જરથોસ્તીઓના લાભની અનેક મંડળીઓ સાથે જોડાયા હતા અને તેમાં ઉલટભર્યો ભાગ લેતા અને બને ત્યાં સુધી એ મંડળીઓમાં કારોબારી તરીકે પોતાની હાજરી આપવાને ખંત ધરાવતા હતા. તેવણ જે જે મંડળીઓમાં સેક્રેટરી હતા ત્યાંનો કારોબાર બહુજ નિયમસર ચલાવતા અને તેના રિપોર્ટો વેળાસર રજુ કરતા હતા. તેમની મુખ્ય ખુબી તેમની સાદાઇમાં સમાયલી હતી. તેવણ પારસી કોમના જેટલા શખ્સોને ઓળખતા તેટલા થોડાજ ઓળખતા હશે. તેમનાં કુટુંબની અને તેમની પહેડીની વિગતો તેમને નખે હતી. જો કે કુદરતી તેવણની યાદદાસ્ત ઘણી ઉંચા પ્રકારની નહતી તોપણ તેવણે ઉદયોગીપણે નિયમિત રીતે કામ રાખી તેને ઘણે દરજજે ખીલવી હતી, અને તેથી તેવણ પોતાની કોમનાં ઇતિહાસિક કામ પાછળ ઘણા ચોકસાઇથી રોકાતા. તેવણને કોમની તવારીખ જાળવી રાખવાનો અતિશય શોખ હતો અને તેથીજ તેવણે એ કામ ભારે ઉલટ સાથ ઉપાડી ફતેહમંદીથી પાર ઉતાર્યું હતું. જે જમાનામાં તેવણ જન્મી હૈયાતી ભોગવતા હતા તે પારસી કોમની કીર્તિ અને આબાદીની સજીવનતાનો જમાનો હતો. તે જમાનાને માટે એક તવારીખ માટેની નોંધો ભેગી કરવાની ઘણી જરૂર હતી અને કુદરતે ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલ જેવા લાયક શખ્સને હાથે કોમને તે પુરી પાડી હતી. તેમના એક પુરા બેટાનાં અકાલ મરણથી તેમને ભારે ખોટ ગઇ હતી અને ત્યારથી તેમની દેહ લકડી હતી. તે છતાં તેવણે જાહેર મંડળીઓમાં ભાગ લેવાને ચાલુ રાખ્યું હતું અને જીંદગીના સેવટના દિવસ સુધી પારસી કોમની ઇતિહાસીક નોંધ લેવાનું કામ તેવણે છોડયું નહિ હતું. આવા એક અઠંગ અભ્યાસી અને હમદીનોપર જાન ફેશાન કરનાર સાદા લાયક જરથોસ્તીનાં મરણથી કોમને કાંઇ જેવી તેવી ખોટ ગઇ નથી.

[જામે જમશેદ, મંગળવાર, તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલ.

થાણાની જરથોસ્તી અંજુમને બતાવેલો ખેદ.

થાણાથી એક ખબરપત્રી લખે છે કે મોટી દલગીરી સાથ જણાવવું પડે છે કે "પારસી પ્રકાશ"ના જાણીતા મરહુમ શેઠ બહમનજી બેહેરામજી પટેલની ચાર દીનની ધરમક્રીયા તથા ઉઠમણું અમારા થાણા ગામમાં બેહેસતનશીન શેઠ રૂસતમજી કાવસજી પટેલની દરેહમેહરમાં કરવામાં આવયું હતું. ઉઠમણાની ક્રીયામાં મરહુમનાં માનને ખાતર સરવે આગેવાન ગ્રહસથોએ ભાગ લીધો હતો. ઉઠમણાની ધુપસારણાની ક્રીયા પુરી થવા બાદ અમારા ત્રસ્ટી શેઠ કાવસજી બેહેરામજી દીવેચા બોલ્યા કે, દસતુરજી સાહેબ તથા અનજુમનના સાહેબો અમો શ્રી થાણાની જરથોસ્તી અંજુમનના ફંડના ત્રસટીઓ આ વેળાએ સમસત અંજુમનને મોટી દલગીરી સાથે જાહેર કરયે છીયે કે આપણી થાણાની જરથોસતી અનજુમનના ફંડના એક ત્રસટી તથા પ્રમુખ ખા૦ બા૦ બહમનજી બેહેરામજી પટેલના રોજ ગાથા ૨ જો શેહેનશાહી સને ૧૨૭૭ યઝદેજરદી તા૦ ૯ મી સપટેંમબર સને ૧૯૦૮ ઈંગ્રેજી ને વાર બુધને દીને નીપજેલાં મરણથી અત્રેની અંજુમનને એક મોટો અને પાછો નહી વળી શકે એવો ટોટો ગયો છે. એ મરહુમ ગ્રહસથ તા૦ ૧૦ મી મે સને ૧૮૮૬ થી તે પોતાનાં મરણની છેલ્લી ઘડી સુધી ૨૨ વરસો વેર અંજુમનના ફંડના એક ત્રસટી તથા તા૦ ૪ થી અકટોબર ૧૯૦૨ ને દીનેથી પોતાના મરહુમ પીતાજીના ગુજરવા બાદ પ્રમુખ હતા. મરનાર તે ઓધો તેમજ અત્રેના જરથોસતીઓને લગતાં દરેક કામો ઘણીજ દીલસોજી–ઉલટ અને ખંતથી બજાવતા હતા. અનજુમનનાં ફંડનો વહીવટ બાહોશીથી ચલાવયા ઉપરાંત પોતાનાં વડીલોનાં ધરમનાં મકાનોની દેખરેખ તથા આ અંનજુમનને લગતાં દરેક નાનાં મોટાં કામો એ સાહેબ દુર બેઠા બેઠા યા વારે ઘડીએ આપણા ગામમાં આવીને પણ કરતા હતા. એવા લાયકીવાળા, કારસાજ, દીનદાર, અને અશો ત્રસટી તથા પ્રમુખનાં મરણથી ત્રસટીઓએ તેમજ આ આખી અંજુમને પોતાનો કીમતી સલાહકાર તથા અનુભવી અકાબર ખોયો છે. એ મરહુમ શેઠની વગર સ્વારથી મેહેનતના બદલામાં આએ નાની તથા ગરીબ અનજુમન કશુંએ કરી શકતી નથી. તોપણ એવણ સાહેબનાં નામની યાદગારી તરીકે એક નોંધ શ્રી થાણાની જરથોસતી અંજુમનના દફતરમાં રાખવાનો ઠરાવ કરીયે છીએ.

બાદ એરવદ ફ્રામરોજ ખોરશેદજી પંથકી વધુ બોલ્યા કે, મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલના વડવા બેહેસતનશીન શેઠ કાવસજી રૂસતમજી પટેલ તથા તેમના નાના ભાઈ શેઠ દોરાબજીએ સાથે મળીને આપણાં થાણાં ગામમાં પારસીઓને લાવીને પેહેલ વહેલા વસાવયા હતા, તથા પારસી કોમને માટે દોખમું, દરેહમેહેર, વીગેરે ધરમનાં મકાનો બંધાવી આપયાં હતા. તેથી મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલના વડવાઓથી થાણા ગામની જરથોસતી અંજુમન ઉપર ઉપકારો તથા મેહેરબાનીઓ થની આવી છે. હું મારા અથોરનાન ભાઈઓને નમરતા પુર્વક અરજ કરૂં છું કે મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલ સાહેબનુ નામ આપણા અશો નીઆગાનોની નામગરનની ટીપમાં ઉમેરવું તેમજ દરેક જાહેર ભણતર તથા ક્રીયા કામોમાં તે લેવું. એ સુચનાને એરવદ બેહેરામજી જમશેદજીના વધુ ટેકા સાથ બહાલ રાખવામાં આવી હતી. બાદ મીજલસ વીખરાઈ ગઈ હતી.

[જામે જમશેદ, બુધવાર, તા૦ ૧૬ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

મરહુમ ખાનબહાદુર બહમનજી પટેલની "છેલ્લી સલામ."

હીંદના પારસીઓને લગતી નોંધો.

પંચાયતના ત્રસટી સાહેબોને સવાધીન કરવાનું ફરમાન.

'પારસી પ્રકાશ'ના કરતા મરહુમ ખાનબહાદુર બહમનજી બેહરામજી પટેલ જે. પી. ના ઉઠમણાની ક્રીયા કોટની દાદીશેઠની દરેહમેહેરમાં કરવામાં આવી હતી તે વખતે નીચલો અંજુમન પત્ર મીજલસ સમક્ષ વંચાયો હતોઃ–

અંજુમન પત્ર.

શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ.

નોંધો પંચાયતને અરપણ.—

"ખાનબહાદુર બહમનજી બેહરામજી પટેલ રોજ ગાહા ૨ જો સને ૧૨૭૭ યઝદેજરદી, તા૦ ૯ મી સપટેમબર સને ૧૯૦૮ ઇસવી ને વાર બુધને દીને ૫૯ વરસની ઉમરે બેહસતનશીન થયા તેવણે પોતાના વસીયતનામામાં ફરમાવયા મુજબ હીંદુસતાનના પારસીઓને લગતી નોંધો એકઠી કરવાના સંબંધમાં તેવણે જે જે નોંધો દસતાવેજો, ધરમખાતાંઓના હીસાબો, ચોપાનીઆં, વગેરેનો સંગ્રહ એકઠો કીધો છે તે મુંબઇની પારસી પંચાયતનાં ફંડના ત્રસટી સાહેબોને સવાધીન કરવામાં આવશે, એવી શરતથી કે તે સંગ્રહ પંચાયતને લગતાં દફતરખાનામાં તે ઉપર બેહેસતનશીન ખા૦ બા૦ બહમનજીનાં નામનો લેખ લખી સદા સાચવી રાખવો અને ત્રસટી સાહેબોને દરૂસત દીસે તેમ હરકોઇબી જરથોસતીને સગવડ પ્રમાણે તે જોવા તથા તેમાંથી નકલ કરી લેવાને ખુલ્લો મુકવો."

તેની જાળવણીનું નીભાવ ફંડ—

"બીજું—એ સંગ્રહની સાથે બેહેસતનશીન ખા૦ બા૦ બહમનજી બેહરામજી પટેલની પુંજીમાંથી તેમનાં વસીયત મુજબ રૂ. ૫૦૦ ની સરકારી નોટ ૧ ટકા ૩॥ ના વયાજની મુંબઇની પારસી પંચાયતના ફંડના ત્રસટી સાહેબોના સવાધીનમાં આપવામાં આવશે, એવી શરતથી કે પંચાતનાં દફતરમાં તે નોટ બેહસતનશીન ખાનબહાદુર બહમનજીનાં નામથી જનરલ ફંડ ખાતે સદા અનામત જમે રાખવી, અને તેનું દર સાલ જે વયાજ ઉપજે તે પંચાયતને લગતાં જનરલ ફંડ ખાતે લઇ જવું, અને ઉપલા સંગ્રહને સાફસુફ તથા "ગુડ આરડર"માં રાખવાનો જે ખરચ બેશે તે જનરલ ફંડ મધેથી કરવો."

"છેલ્લી સલામ"—

"ત્રીજું, ખાનબહાદુર બહમનજી બેહરામજી પટેલે પોતાનાં વસીયતનામાની છેલ્લી કલમમાં લખયું છે કે—"મારો નર વારસ હઇયાત ન હોવાથી હું મારી ધણીઆણી તથા બેટીઓને ફરમાવું છું કે મારી લાશને દોખમે લઇ જતી વખતે જેઓ તેની પુઠે ચાલે તથા મારે બારણે અને ઉઠમણે આવે તેઓને મારી સલામ પહોંચાડજો," તે મુજબ તેમનાં વીધવા તથા બેટીઓ તે સરવેને માન સાથે તેવણની સલામ પહોંચાડે છે."

મુંબઇ રોજ ગાથા ૪ થો શેહેનશાહી સને ૧૨૭૭ યઝદેજરદી તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર સને ૧૯૦૮ ઇસવી ને વાર સુકર.

લા૦ રતનબાઇ તે મરહુમ બહમનજી બેહરામજી પટેલનાં વીધવા તથા વકીલાતન.

[જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

ગ્રોથમાન બેહેશત તને ઓ વફાદાર દોસ્ત.

ખાનબહાદુર બહમનજી બેહેરામજી પટેલનાં ઉઠમણાની મીજલસમાં વંચાયલો અંજુમન પત્ર જેટલો અપુર્વ છે તેટલોજ પારસી કોમના એ ખરા શુભેચ્છક દોસતની વાહલી યાદ તેમજ આભારનો ઉભરો આપણા દીલમાં તાજો કરે છે અને તે હરૂદયમાં તાજોજ રાખશે. આ મરહુમ શેઠીયાએ લગભગ પા સદીની પોતાની જેહેમતભરી મહેનત દરમયાન એકઠો કરેલો ખજાનો પારસી પંચાયતના ત્રસ્ટી સાહેબોને સ્વાધીન કર્યો છે; તે કોમના કોઇપણ આદમીને તપાસવા માટે ખુલ્લો રાખવાને ફરમાવ્યું છે, અને તેને સફાઇદાર તેમજ 'ગુડ ઓરડર'માં રાખવા માટે એક નાનકડું નીભાવ ફંડ પોતાની ગીરેથી ઉભું કરી ત્રસ્ટી સાહેબોને સ્વાધીન કરયું છે. શેઠ બહમનજી પટેલે પોતાની પ્રીય કોમને એક એવો કીમતી વારસો બક્ષ્યો છે કે જેનો સંભાળથી સદુપયોગ કરવામાં આવશે તો અનેક ગ્રંથકારો, તવારીખના અભયાસીઓ તથા તવારીખના કટકા બુકલાનો ઉપયોગ કરનારાઓને અમુલ્ય ખોરાક પુરો પાડશે અને હવે પછી કદાચ કોઇ બીજા 'બહમનજી પટેલ' મરહુમનું કામ ઉપાડીને ચાલુ રાખવા ચાહશે તો તેવણ આગલી પારસી તવારીખ ઉપર વધુ અજવાળુ નાંખી શકશે. આ બક્ષેશ જોતાં મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલને પારસી કોમના એક ખરા વફાદાર દોસતની ઉપમા આપતાં અમો અતીશયોકતી કરતા નથી. તેવણે પોતાની હઇયાતી દરમયાન કોમી કામોને પોતાને હઇડે બાંધયાં હતાં અને આ ખાકી દુનીયા છોડી જતી વખતે પણ કીમતી

કોમોપયોગી કામ કરીનેજ વીદાય થયા છે. પણ તે ઉપરાંત મરહુમ શેઠ બહમનજી પોતાના ખેરખાહો અને દોસ્તોને વીસર્યા નથી. પોતાના વસીયતની છેલ્લી કલમમાં પોતાની પાયદસ્તે ગયલા તથા ઓટલે ઉઠમણા વખતે હાજર થનારા સઘળાઓને "છેલ્લી સલામ" પહોંચાડવાને પોતાના વારસોને ફરમાવ્યું છે, જે ફરજ તેઓએ વફાદારીથી અદા કરી છે. આ ખ્યાલ તદન 'ઓરીજીનલ' છે, અને તે મરહુમ ગ્રહસ્થની 'ઓરીજીનેલીટી'ને છાજતોજ છે. મરહુમની પાયદસતે તેમજ ઉઠમણાની ક્રીયા વખતે હાજર રહેલી મોટી મીજલસે મરહુમની લોકપ્રીયતાનો અચ્છો પુરાવો આપ્યો છે, અને મરહુમની છેલ્લી સલામના જવાબમાં તેવણના અસંખ્ય મીત્રો અંતઃકરણ પુરવક દુવા ગુજારે છે કે "ગ્રોથમાન બેહેશત તને ઓ વફાદાર દોસ્ત."

[જામે જમશેદ, ભરેસપતવાર, તા૦ ૧૭ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

વારસામાં મળેલો ખજાનો. તેનું શું કરશો?

હાથે લખાયલાં કાગજ્યાંઓ ગમે તેટલાં જાળવવા છતાં ધુળ, કીડા, અને વખતના સખત હાથ હેઠળ હળવે હળવે તારાજ તો થવાનાજ. આજે નહી તો પાંચ પચીસ વર્ષે તે મીટીમાં મળી જશે, તેના બાકી રહેલા ટુકડા ઉપયોગમાં નહી આવે તેવી હાલતમાં રહી જશે, તેના બકોરાં, છીદરો અને ખવાઇ ગયલી કીનારીઓ અને છેડા ઓથી બાકી રહેલો ભાગ ભાગી તુટી નોંધ પણ પુરી પાડી શકશે નહી. પણ તે હાથે લખાયલાં કાગજ્યાંઓ અનેક નકલમાં, છાપાના ઉત્તમ હુનરની બરકતે વધુ સંગીન રીતે જાળવી શકાશે, આવરૃતી પછી આવરૃતી ઉતારી શકાશે; હાથના લખાયલાં કાગળો એકજ જગાએ રહેવાથી કોઇબી નાની મોટી કુદરતી હોનારતથી તારાજ નાબુદ થવાની ધાસતી રહેશે ત્યારે તેની છપાયલી, સેંકડો જગાએ વહેંચાયલી પંથરાયલી નકલો એકી વખતે તારાજ થવાનો ભય રહેવાનો નથી. હાથે લખાયલાં કાગળો એકજ તરફ રહેવાથી તેનો લાભ મોટાં પ્રમાણમાં કુદરતી રીતે લઇ શકાયજ નહી જયારે તેની છપાયલી સેંકડો નકલોનો લાભ કોઇબી માણસ, કોઇબી જગાએ, શેહેરમાં અથવા પરગામમાં મનમાનતી રીતે લઇ શકશે. મરહુમ ખાનબહાદુર બહમનજી પટેલે પોતાની પારસી કોમને એક નાનકડા ખજાનાનો વારસો આપ્યો છે. પોતાની અથાગ મેહનત, ખંત અને ઉલટથી જે બહુજ કીમતી નોંધો તેવણે એકઠી કીધી છે, લખી છે, ચુંટી કહાડી છે અને જાળવી રાખી છે તે તેવણે પારસી કોમને ભેટ આપી છે, જે નોંધો માહેલી ઘણીક એવીબી હશે કે જેની જોડી મળવાની નથી. જેની નકલ જડવાની નથી. ત્યારે આવી કીમતી, પારસી કોમને મગરૂર બનાવનારી, પારસી તવારીખ રચવાને માટે સર્વથી મોટી અને કીમતી મદદ આપનારી નોંધો હાથે લખાયલાં કાગજ્યાંઓમાં પડી રહે તેના કરતાં તે છપાઇને પુસ્તકરૂપે જળવાય તથા તેની નકલો આખી પારસી કોમને મળવાની તક અપાય એ બેશક વધારે પસંદ કરવાજોગ થઇ પડશે અને ખાત્રીથી માની શકાય છે કે મરહુમનાં કુટુંબને પણ તે મનપસંદ થઇ પડવા સાથે મરહુમની ખરી નેમ તેમ કરવાથી પાર પડશે.

આ ખજાનો પારસી કોમને મળ્યો છે–હવે તેનું શું કરવું! જે પારસીઓને, મોટાં નાનાં કુટુંબોને મરહુમ ખાનબહાદુર બમનજી પટેલની મેહનતથી સંતોષ લેવાનું કારણ મળ્યું છે, મરનાર મહાન પારસી શેઠયાઓ, જાણીતા આસામીઓ, વેપારીઓ, તબીબો, વકીલો, વગેરેના વારસોને પોતાના પીતા, બપાવા, વગેરે બેશીઓની તવારીખ 'બ૦ બે૦ પ૦' ની સહી સાથે વાંચવાનું મળયું છે, તેઓએ તેમજ આખી પારસી કોમે આ કામમાં ઉલટ પકડવી જોઇયે. આ સઘળા દસ્તાવેજો છપાવીને તેનો સંગ્રહ એક પુસ્તક રૂપે કરવામાં આવશે તો મરહુમની સેવાથી જેઓ ને લાભ અને સંતોષ મળયો છે તેઓએ તે સેવાનો બદલો વાળી આપેલો ગણાશે. આ દસ્તાવેજો બહુ મોટા જથામાં છે એ વાત ખરી, તેના દલદાર અનેક પુસ્તકો બનાવી શકાશે એ પણ ખરૂં. પણ તે પુસ્તકોની સીરીઝ પારસી કોમને મગરૂર બનાવનારી નીવડશે એમાં કશો શક નથી. જેમ મરહુમની હઇયાતી વેળા મરહુમની સેવાની પીછાનમાં એક યાદગારી ફંડ ઉભું કરવામાં આવેલું હતું તેમ મરહુમના આ દસતાવેજો છપાવવા અને ગ્રંથરૂપે તે જાળવવા માટે જરૂર પડે તો એક ફંડ સેહેલાઇથી ઉભું કરી શકાશે અને જેઓએ મરહુમની હઇયાતી દરમ્યાન મરહુમની શ્રમ અને સેવા માટે નાણું ભરી આપ્યાં છે તેઓ મરહુમની યાદમાં વધુ મદદ આપવાને આનાકાની કરશે નહી એમ પણ માની શકાય છે. આ મોટા જથાના દસ્તાવેજો મધેથી સરવેથી અગતના, હાલની અને હવે પછીની ઓલાદને ઉપયોગી થઇ પડે તેવા દસ્તાવેજો ચુંટી કહાડી તેનો ગ્રંથરૂપે સંગ્રહ કરવાનું કામ એક નાની કમીટી મારફતે આસાનીથી બજાવી શકાશે અને તેમ કરવાથી મરહુમની યાદ ખરેખરી રીતે જેમ જાળવી શકાશે તેમ મરહુમની સેવાની પુરેપુરી કદર પણ બુજેલી કહેવાશે.

[*Jame-Jamshed Friday, 18th September 1908.*]

PLAIN SPEAKING.

The Late Mr. Patel.

The *death of* Mr. *Bomanjee Patel continues to be mourned for among* the Bombay and mofussil Parsees. He certainly deserved to be thus lamented. There was a no warmer hearted friend or greater well-wisher of the community than he. Service in the cause of his co-religionists he deemed to be a duty, and he spent himself ungrudgingly, to the last, in that service. Men of his type are but few—too few; and the loss of one like him is bound to be felt as a misfortune on all hands. Considering his ceaseless, many-sided activities, and the beneficent nature of those activities, little wonder everybody feels as if he has lost a friend.—

[જામે જમશેદ, બુધવાર, તા૦ ૨૩ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

ગયો પરલોક !

પારસી તવારીખનવેશ ખા૦ બા૦ બહમનજી બેહરામજી પટેલની પવીત્ર યાદમાં !

એક ખાકી પેગામ.

'જામે જમશેદ' માટે ખાસ રચનાર, મરહુમનો એક દીલસોજ પણ દુઃખી દોસત,

દા. એ. તારાપોરવાળા.

[બયત]

પહોંચતો હોય મિનોઇમાં ખાકી પેગામ,
તો પુગજો તે પ્યારાને સો સો સલામ !
ને ગમખાર તે મોતની આ ગમગીન સતર—
પર ખેંચાજો મિનોઇ મુજ દોસ્તની નજર !

[બીસરા]

સ્નેહની સાંકળ હતી તે તો હવે તુટી ગઇ !
દિલ-લગી કૈં વર્ષની, તે તો હવે છૂટી ગઇ !
કાચની પ્યાલી હતી, અફસોસ ! તે ફુટી ગઇ !
તું પમરતાં પુષ્પ પ્યારાને અંજલ ચૂંટી ગઇ !
હાય ! હીરો કોમનો જુલ્મી કજા લૂટી ગઇ !
તું ગયો તે સાથ તુજ અકસીર તે બૂટી ગઇ !
બાગમાં બુલબુલ હતું તે તો અજલ ઝૂંટી ગઇ !
શું ધરે દિલ-જાન ધીરજ તો બધી ખુટી ગઇ !

[દોહરા]

અરે અજલ ! તુ એટલી, કેમ બની ગઇ ક્રૂર !
જાલિમ જમ ! ક્યાં લઇ ગયો, દોસ્ત અમારો દુર !
કૈં પાપી છે ઘાં પડયા, જડયા ન તેમાં કોઇ !
જુલમગાર તેં તો અરે અવેર ઝુટયું જોઇ ?
કરજ ફરજનું ફેડવા, કલમ ! ન કર કલ્પાંત !
માયા કાજે મિત્રની, શરણુ થાઇ બન શાંત !
સાલ મુબારક આહિને, શાઇ ન હજી સુકાઇ ;
આવી ઉભી એટલાં, આય ફરજ દુઃખદાઇ !
બહુમનજી બેહરામજી પટેલ પ્યારૂં નામ !
હમદિનને હૈયે ચઢી, કકળે કોમ તમામ !
હતો પારસી કોમની, કીર્તિ કેરો કોટ !
પુરાં સો વર્ષે નહી, પુરાય તારી ખોટ !
વસંત વળતાં વાટિકા, જણાય ઉજડ જેમ !
કુશલ કલમકસ ! તુજ વિના, ભાસે મુજને તેમ !
ધજા ઉડાવી જે નરે, ગજા કુદાવી પુર ;
રજા ન પુછી કોમની, કજા એટલી ક્રૂર ?
કોણ હવે તુજ કોમની, નીર્મળ લેશે નોંધ ?
કોણ પુરાણા લેખની, તુજ સમ કરશે શોધ ?
દાઝી કોમી દાજથી, કોણ પકડશે ખંત ?
તું ઇતિહાસિક નર જવે, ઉપજે શોક અનંત !
કીર્તિ કાજે કોમની, જહેમત. ખેંચી મ્હાન !
અનહદ તેં તુજ કોમપર, છે કીધાં હેસાન !
કુટુંબ એવું કોમમાં, હશે ન એકે કોય !
હકીકતો જેની અરે ! તને ખબર નહિં હોય !
કુવા હતા તુજ પેટમાં, ઇતિહાસિક ભરપુર ;
કોહિનુર સમ કોમના, દોસ્ત ! થયો ક્યાં દુર !
પટેલ ! તારૂં પારસી—પ્રકાશ પુસ્તક એક ;
અમર યાદ તુજ રાખશે, હૈયે વસી હરેક !
દોરે—દુનિયાં ! તું ભલે, ચલાવ તારો દોર !
પણ સાંભળ અંતર તણો, શોકાતુર આ શ્હોર !
ક્રૂર બની કીધો અરે ! રાંક ઉપર કાં રોષ ?
અજલ ! અજલ ! છે તુજ ઉપર, હજાર સદ અફસોસ !
કરશે કાતિલ ક્યાં તલક, કોમ ઉપર મુજ કહેર ?
શું તુજમાં મૂકી નથી, કંઇ માયા કે મ્હેર !
શ્હેરી ઉત્તમ શ્હેરનો, કોમ—નોંધ લેનાર ;
દોસ્ત ગયો દીલસોજ તું, તવારીખ રચનાર.
ઇતિહાસીક અંધકારમાં, ખંતે દાખલ થાઇ;
આપી તેં તુજ કોમને સૃષ્ટીમાં સરસાઇ.
શ્હેરે શ્હેર ફરી વળી ઘુમી ગામે ગામ;
ઉત્તમ નોંધો આગલી, ભેગી કરી તમામ.
લગભગ વર્ષ હજારની જુની આગલી યાદ ;
ભમી ભમી ભેગી કરી, નકર જતે બરબાદ !
ધન્ય જન્મ ધરણી ઉપર ! ધન્ય ધન્ય ઉદ્યોગ !
હરેકને હોતા નથી, સરસ એમ સંજોગ !
નામી નર ! તું તો ગયો ! જશે ન તારૂં નામ !
તવારીખની તખ્તિપર, રહેશે અમર તમામ !

લખું શું લાયકી, લેખ ન એક લખાય;
ગુણ મુજ મિત્રનાં, ગુણ ગણતાં ન ગણાય.
બીજું પારસી-પ્રકાશ પુરૂ થાત;
તારાં દિલ તણી, દિલમાં નહિ રહિ જાત!
મરજી તુજ માલેકની! ઓ ઇશ્વર! ઓ ઇશ!
ગરજ અમોને હયાં હતી, વધૂ વરસ દશ-વીસ!
ભલે નજરથી દૂર પણ નથી જીગરથી દૂર;
યાદ અશો તે એકથી, અંતઃકરણ ભરપુર!
તન-મનનો ખાલેશ તું, નર નામીચો નેક;
ગાથા બીજે મરણનો, ઉત્તમ લીધો એક!
ચાર માસપર હું મળ્યો! અરે તમોને જયાર;
પટેલ પ્યારા! શું કહયા હતા તમે ઉદ્દગાર!—
"કીડો મારાં પારસી-પ્રકાશનો જો હોય;
દાદી! મારી કોમમાં, તો તે તમે, ન કોય!"
અરે કદર કરનાર! તું, જઇ બેઠો કયાં આજ!
અજબ હેત મુજપર હતું, કદર—કદરને કાજ!
મિનોઇમાં પુગે અગર, ખાકી આ પેગામ;
અંતઃકરણથી મોકલું, સ્નેહી તને સલામ!
તુજ જેવો ઉદયોગ, ને, તુજ સમ ખંતી હામ!
મોકલજે આ વારસો, કે કૈં આવે કામ!
જશવંતી તુજ જીંદગી, નથી રમત કે ખેલ!
બીજે બહુમનજી હવે, છે મળવો મુશ્કેલ!
રયોમંદ તુજ રૂહને, સ્વર્ગે રાખે શાંત!
દાદી બસ કર! બસ હવે-કલમ છોડ કલ્પાંત!

જામે જમશેદ, ભરેસપતવાર તા૦ ૨૪ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮.]

પારસી પંચાયતને એક સુચના.

"પારસી પ્રકાશ"ના બાહોશ કરતા ચાલ્યા ગયા છે અને એ કામ હવે પછી કોણ બાહેર પાડશે તે જોવાનું રહ્યું છે. કોમમાં બનતા બનાવો ઉપર બારીક નીગાહ પહોંચાડી તેમને અનુક્રમે સાવચેતપણે નોંધતા જવું એ કેટલું મુશકેલ કામ છે તે હવે પછી એ કામમાં ઝીપલાવનાર સાહેબોને માલુમ પડશે અને ત્યારેજ મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી બેહરામજી પટેલની કદરસનાસી અને ઉપયોગી સેવાઓની પ્રેમ સાથ યાદ કરવાનું બની આવશે. ખા૦ બા૦ પટેલની હઇયાતીમાં 'પારસી પ્રકાશ'ના જે ભાગો પ્રગટ થઇ ચુકયા છે તે અમોએ તા૦ ૧૮ મી જુલાઇ ૧૯૦૮ ના 'જામે જમશેદ'ની આરટીકલમાં વીગતે જણાવ્યા મુજબ જોઇયે એવો ફેલાવો પારસી કોમમાં પામી શકયા નથી. મરહુમ ખા૦ બા૦ પટેલે પોતાના અનેક મીત્રો આગળ એવી ખાએસ દેખાડી હતી કે એ મરહુમની યાદગારી માટે એવણની હઇયાતીમાંજ ઉભાં થયલાં ફંડમાં ભરાયલી આશરે રૂ. ૮૦૦૦)ની રકમમાંથી એ ભાગોની નાની સસ્તી આવૃતીઓ બાહેર પાડવામાં આવે તો સારૂં કે જેથી એ મરહુમની એ યાદગાર અને ભારે જેહેમત સાથ એકઠી કરેલી નોંધો દરેક પારસી ઘરમાં સચવાઇ રહેવા સાથ તેનો છુટથી ઉપયોગ થઇ શકે. એટલું યાદ રાખવાની જરૂર છે કે કોઇ પણ ગ્રંથ કર્તા પોતાનું પુસ્તક બાહેર પાડે છે ત્યારે તેની નેમ તે પુસ્તકનો બોહોળો પ્રસાર થયલો જોવાની હોય છે અને નહીં કે તેનો મોટો જથ્થો પોતાના ઘરમાં યા એકાદ કેતાબખાનાના ભંડારમાં કીડા, ચાંચડના ઉપયોગ માટે રાખી મુકવાની હોય છે. આશા છે જે પારસી પંચાયતના સેક્રેટરી સાહેબ સમશુલ ઓલમા એરવદ જીવનજી મોદી મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલના કુટુંબીઓની "પારસી પ્રકાશ"ના અત્યાર સુધી છપાયલા ભાગોની સસ્તી આવૃતીઓ ઉપલાં ફંડમાંથી છપાવવા બાએની લાગણી અને વીચાર જાણી તે મુજબ અમલ કરશે. અમોને ઉમેદ છે કે મરહુમ ખા૦ બા૦ પટેલના કુટુંબીઓ પણ પોતાના એ ભણેલા મુરબીનાં યાદગાર પુસ્તકની યોગ્ય કદર બુજવાનાં એ કામમાં પારસી પંચાયતના ત્રસ્ટી સાહેબોને ઘટતી મદદ આપ્યા વીના રહેશે નહી.

જામે જમશેદ, બુધવાર, તા૦ ૩૦ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮.]

જાહેર ક્રીયાઓમાં દેવાતાં નામાંકીત નર–નારીઓનાં નામ.

એ માન કેવાં માણસોને મળવું જોઇયે—કેમ મળવું જોઇયે અને કોણ તરફથી મળવું જોઇયે. ?

મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલ એ માનને ઇંચેઇંચ લાયક છે.

એ માન વીશે એ મરહુમનાં લખાણમાંથી મળી આવતા દાખલા.

જામે જમશેદના અધીપતી જોગ—

સાહેબ,

ચાલતા માસની તા૦ ૨૧ મીના તમારા લોકપ્રીય છાપામાં કલકતાવાળા એરવદ સાહેબ સોરાબજી માણેકજી દસ્તુર મેહેરજીરાણાનાંએ લખેલો કાગળ તથા તા૦ ૨૫ મીના અંકમાં એરવદ સાહેબ નોશીરવાન બરજોરજી દેશાઇ એ લખેલું ચરચાપત્ર મેં ધ્યાનથી વાંચ્યાં છે. પારસી કોમની સેવા બજાવવા પાછળ પોતાની આખી જીંદગી અરપણ કરનાર આપણા પરગજુ મરહુમ માનવંત મીત્ર ખા૦ બા૦ બહમનજી બેહેરામજી પટેલનું યાદગાર નામ જાહેર જરથોસ્તી જશનો અને ક્રીયાઓમાં નામીચા નર નારીઓનાં નામો જોડે કાયમનું જોડાયલું જોવાની જે લાગણી ઉપલાં પત્રોમાં દરશાવવામાં આવી છે તે એ બેઉ સાહેબોને માનભરેલી છે, પણ દલગીરીભરેલું તો એ છે કે આપણી કોમમાં એવાં માન આપવા–અપાવવા માટે કોઇ પ્રકારનું કાયમનું સંગીન બંધારણ નથી. એવાં માનો જેમ એક તરફ ખરેખરી લાયકાત ધરાવનારનેજ મળવાં જોઇયે, તેમ બીજી તરફ એ કીસમનાં માન છુટા છવાયા આગેવાનો કે દસ્તુર દાવરોની મરજી કે મુનસફી ઉપર નહી રાખતાં કોમની સમસ્ત અંજુમને જાહેર રીતે એકત્ર થઇ એકામતીથી આપવાં ઘટે છે. હું ખાત્રીથી માનું છું કે એક ખરા ભણેલા દસ્તુર અને દસ્તુરીનો ખરો દરજ્જો સમજનાર દસ્તુર કદી પણ આ આપખુદ સત્તા પોતાને હાથ રાખવા ઇચ્છશે નહી. આપણા દસ્તુર દાવરો તરફનાં આપણાં પુરતાં માન છતાં, સ્વતંત્રપણે કહી શકાય કે એવાં મોતેબર માન માટે કોણ લાયક છે અને કોણ લાયક નથી તેનું તોલ કરવાનું કામ તેમનું નહી, પણ કોમની લાગણીનું છે. જાહેર ક્રીયાઓમાં દેવાતાં નામાંકીત નર નારીઓનાં નામની ટીપ ઘણીજ સંભાળભરેલી ખંતથી ચોખ્ખી અને પવીત્ર રહેવી ઘટે છે, જે કમનસીબે હાલની ઢંગધડા વગરની સથીતીને લીધે કેટલીકવાર ટીકાનું મુળ થઇ પડે છે. એવાં માનને કેવી લાયકાતવાળા આસામીઓ લાયક છે તે વીશે લંબાણ નુકતેચીની કરવા કરતાં મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલનાં પોતાનાં એક લખાણનો અત્રે આપણે આધાર લઇશું. "ધુપનીરંગ અને આફ્રીનગાનમાં યાદ કરવામાં આવતાં નામીચાં નર નારીઓનાં નામો તથા તેમનાં ભલાં કામોની નોંધ" એ નામના મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલે રચેલા એક ઇનામી નીબંધના "દીબાચા"માં આપણા એ મહાન પારસી તવારીખનવેશે એ બાબે પુર છુટથી અને હીંમતથી પોતાના વીચારો દરશાવેલા છે. તેમાંથી એકજ ફકરો હું અત્રે રજુ કરીશ. તેઓ લખે છે કેઃ—

"આ નીબંધમાં મેં જે નામોની ટીપ તથા વીગત આપી છે, તે બધાં નામો જેમ હાલે સરવે પંથકોમાં દેવાય છે તે મુજબ આપી છે. એ બધાં નામો દેવાની હું ભલામણ કરૂં છું એમ કોઇએ સમજવું નહીં. અલબતાં કેટલાંક નામો એવાં છે કે જેમાં કાંઇ માલ નહીં. તે ધણીઓએ પોતાની આખી જીંદગીમાં કોમને લગતું એકબી રૂડું કામ કરયું નહીં હોય, પણ કોઇ આગેવાન કુટુંબના બેટા અથવા નબીરા અથવા વારસ હોય એટલે તેનું નામ કોમને લગતાં જાહેર બણતરમાં આવી ગયું. એ એક મોટી ગેરઇનસાફી છે........અલબતાં ઘણાં નેક

કામો કરનારા થઇ ગયા છે પણ જ્યાં ધોરણજ બરાબર નહી, એવી જાહેર ક્રીયાઓમાંથી સવારથ આવી સમાઇ, અને દરેકની મનખુશીની વાત થઇ ત્યાં ઘણું લખવું તથા બોલવું ફોકટ છે.........જાહેર ક્રીયાઓમાં નામ દેવાનો ઠરાવ પસાર કરવાની રૂઢી પણ ઘણી વાંધાભરેલી છે. કોઇ દસતુરજીની મરજી કોઇનું નામ દેવડાવવાની થઇ તો તે તેનાં ઉઠમણાંની મીજલસમાં ઉઠીને નામ દેવાની દરખાસત કરે છે. ઉઠમણાનો એટલે તાજી ગમગીનીનો ગંભીર દીવસ, અને વળી તે ધણીને ત્યાંનીજ મીજલસ એટલે કોઇથી ના તો પડાય નહી. હું તો ધારૂં છું કે એ માન આખી અંજુમનની સંમતીથી યાને અંજુમન બોલાવી લાયક તથા કોમનું ભલું કરનાર આસામીનેજ આપવું જોઇયે. એકલા દસતુર મોબેદોની મરજીપર એ માન આપવાની બાબદ રાખવી જોઇયે નહી. એવો ઠરાવ ઉઠમણાને દહાડેજ કરવાની ઉતાવળ શું છે? પાંચ પચીસ દહાડા રહીને તે થાય તો અડચણ શું છે? જેમ હાલ મુંબઇમાં આપણે નેક તથા સખી માણસોનાં મરણની દલગીરી બતાવવા અંજુમન ભેગી કરી દલગીરીની નોંધ લઇજીયે છીયે, તેવીજ રીતે અંજુમન ભેગી થઇ એવા નામ દેવાના ઠરાવો પસાર કરે તો તે વધુ માન તથા શોભા ભરેલું ગણાય અને એથી દસતુરોની મરજી મુજબના જેનાં તેનાં નામ દેવાય છે તે પણ બંધ પડે. અને એ યાદગારીની મોતેબર મતલબ છે તે પુરેપુરી બર આવે."

સાહેબ, મરહુમ ખાનબહાદુરના ઉપલા વીચારો શું દેખાડે છે? એજ કે એવાં માન ખરેખરા લાયક નરોનેજ મળવાં જોઇયે. અને તે સમસત અંજુમનની એકમતીથીજ મળવાં જોઇયે. હવે કુદરતી રીતે સવાલ ઉભો થાય છે કે "લાયક તથા કોમનું ભલું કરનાર" કોણને કહેવો? મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજીની પોતાની જીંદગી આપણી નજર સામે ધરીયે, તો કયો નગુણો પારસી એ માનવંત મરહુમ ગ્રહસ્થને માટે નકારમાં જવાબ આપશે? એ ભલા અને મેહેનતુ ગ્રહસ્થે પોતાની આખી જીંદગી કોમના હીતને અરપણ કીધી છે, એવા એક પરગજુ અને પરોપકારી પુરૂશને "લાયક અને કોમનું ભલું કરનાર" કોણ નહીં કહેશે? ગયા વરસના જુલાઇ માસમાં જયારે એ મરહુમની હઇયાતી દરમયાન એમની યાદગારી રાખવાની મોતેબર સુચના થાણાવાલા (મરહુમ) મી૦ નવરોજી આંટીયાએ કીધી, તયારે તા૦ ૨૫ મી જુલાઇ ૧૯૦૬ ના તમારા અંકમાં એ બાબદના સંબંધમાં મેં લખેલાં એક પત્રમાં કેવા ઉદગારો નીકળયા હતા, તેમાંથી અત્રે બે પાંચ વાકય ઉતારી લઉં છું. મરહુમની હઇયાતી દરમયાનજ આ અદના કલમે લખયું હતું કે—"આપણી કોમની સેવા બજાવનારા હાલના હઇયાત પારસી પુરૂશોમાંથી પોતાની કોમપર જો કોઇનો પણ સઉથી વધુ હક પહોંચતો હોય તો વગર શકે તે ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલનો હક છે, કારણ કે એ એકમારગી ગ્રહસથે કોમની સેવા પાછળ પોતાની આખી જીંદગી ઘસી નાંખી છે. જેમ આપણા અસલ વતન ઇરાનના કયાની વડવાઓની કીરતી નામાંકીત શાયર ફીરદોસી તુસીનાં જગજાહેર અને અમર પુસતક 'શાહનામાએ' જાળવી રાખી છે, તેમ હીંદુસતાનના નામીચા જરથોસતી નરોની નોધ ખા૦ બા૦ પટેલનાં જેટલાં કીમતી તેટલાંજ યાદગાર પુસતક 'પારસી પ્રકાશે' જાળવી છે, એમ કહેવામાં હું જરાએ અતીશયોક્તી કરતો નથી.........આપણી પારસી પંચાયતની ખા૦ બા૦ પટેલે કાંઇ ઓછી સેવા બજાવી નથી. શરૂઆતથી તે આજના દહાડા સુધી એજ પટેલ સાહેબે પોતાનાં યાદગાર દફતરમાં અને બીજાં સેંકડો લખાણોમાં ડગલે ને પગલે પારસી પંચાયતની સેંકડો તવારીખો નોંધેલી છે. પારસી કોમમાં આજે એવો પણ એક પુરૂશ હઇયાત નથી કે જેનાં પેટમાં ખા૦ બા૦ પટેલના જેવા પારસી તવારીખના 'કુવા ને કુવા' ભરેલા હોય. હું તો ખાત્રીથી માનું છું કે શેઠ બહમનજીની હઇયાતી બાદ એમની જગા પુરાવી મુશકેલ છે. જાણે આખી કોમ એક કુટુંબ હોય અને તે કુટુંબના 'મોટા બાવા' તે આપણા ખા૦ બા૦ પટેલ હોય તેમ શું મુંબઇ કે મુફસીલના લગભગ દરેક કુટુંબને એ ગ્રહસથ ઓળખે છે અને પોતાની શક્ષસી યાદદાસતથી ભેજાંમાં તાજાં રાખી શકે છે, એ કાંઇ જેવી તેવી નામદારી ગણાય નહી. પારસી કોમ પઇકી એવું કોઇજ કમનસીબ કુટુંબ હશે કે જે પોતાની હાલની નહી તો પોતાના વડવાઓની નોધના બાબમાં આપણા ખા૦ બા૦ ની કલમની નોંધમાં આવવા પામયું નહી હોય. પારસી કોમમાં થયલું કયું જાણીતું મરણ 'બ૦ બે૦ પ૦' ની નોંધ વગર ખાલી ગયું છે?"

સાહેબ, હવે વધુ લંબાણ કરી તમારી કીમતી કટારોપર દબાણ રૂપ થઇ ન પડતાં હું ટુંકમાં એટલુંજ કહેવા માગું છું કે જાહેર ક્રીયાઓમાં દેવાતાં નામીચાં નરનારીઓનાં નામોની ટીપમાં મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલનું યાદગાર અશો નામ વગર ઢીલે દાખલ થવું જોઇએ. એ માનને મરહુમ પોતે પણ ઘણું બુલંદ માન સમજતા હતા, જે એમના "ધુપનીરંગ" નાં ઇનામી રેસાલાના "દીબાચાના" પહેલાજ પેરેગ્રાફમાંથી ઉતારી લીધેલા નીચલા ફકરા ઉપરથી ખુલ્લે ખુલ્લું જણાઇ આવે છે. દીબાચો લખવાની શરૂઆતજ તેવણ સાહેબે નીચલા શબદોમાં કીધી છે:—

"નેકી અને ભલાઇનાં કામો કરી જનાર કોઇબી જરથોસતીને આપણી કોમ તરફથી તેના ગુજરવા બાદ મોટામાં મોટું માન આપી શકયે. તે જરથોસતી સહજબને લગતી જાહેર ક્રીયાઓમાં બીજા બુજરગોનાં નામ સાથે અંજુમનમાં તેનું નામ દેવાથી છે. હું તો એ માન સરવથી મોતેબર સમજું છું. આગલા વખતના

બુજરગો, પહેરેજગારો, પાદશાહો, પેહેલવાનો તથા નામીચા શખસોનાં નામ જાહેર ક્રીયાઓમાં દેવાથી આપણુને તેઓનાં નામ તથા તેમના કામો અને તોખમ યાદ રહી જાય છે."

ઉપલા ફકરામાં અંદરલાઇન કીધેલા કાળા ટાઇપો ખાસ ધયાન ખેંચવા માટે મેં કીધા છે. આ ફકરામાં સમાયલી મોતેબર મકસદ મરહુમ ખાનબહાદુરના પોતાના વીચારો એ બાબે કેવા હતા તે ઉપર બહુ જાણવા જોગ ખુલ્લે ખુલ્લી રોશની ફેંકે છે.

હવે આ પત્ર બંધ કરતાં, નામદાર સર જમશેદજી તથા મુંબઇની પારસી પંચાયતના માનવંત ત્રસટી સાહેબોને હું નમરતા પુરવક જાહેર એલતેમાસ કરૂં છું કે મેરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલ જેવા એક ઉમંગી અને ઉપયોગી મહાન પારસી તવારીખનવેશે આપણી કોમપર કરેલાં મોટાં હેશાનની એક જાહેર કદરસનાસી જો આ રસતે થઇ શકે એમ છે, તો એ આગેવાન ત્રસટી સાહેબોએ સમસત જરથોસતી અંજુમનની એક જાહેર સભા બોલાવી મરહુમ પરગજુ પટેલ સાહેબને આ કોમી માન આપવા અપાવવાના લાયક પગલાં ભરવાં ઘટે છે. માનવંત ત્રસટી સાહેબોએ આ લાયક કદરસનાસી હાર પાડી જાહેર પ્રજાને તથા જરથોસતી ટોળાંને બતાવી આપવું ઘટે છે કે જેઓ પોતાની હમકોમને માટે કશા પણ સવાર્થ વગર કેવળ પરમારથીપણે જીંદગી ઘસે છે તેઓની કોમ અને કોમના મુખીઓ કદરદાની કીધા વગર રહેતા નથી. મરહુમ ખાનબહાદુર ઉપર ટાંકેલા ફકરાઓમાં ખુલ્લું કહી ગયા છે કે "હું તો ધારૂં છું કે એ માન આખી અંજુમનની સંમતીથી યાને અંજુમન બોલાવી લાયક તથા કોમનું ભલું કરનાર આસામીનેજ આપવું જોઇયે." વળી બીજી તરફ તેઓ કહે છે કે "હું તો એ માન સરવેથી મોતેબર સમજું છું." મરહુમના આ કીમતી શબદો એકે એક જરથોસતીએ ગોખીને ધયાનમાં રાખવા લાયક છે. છેવટે આ બાબદના સંબંધમાં હું મરહુમ મી૦ નવરોજજી જમશેદજી આંટીયા (થાણાવાળા)ના પોતાના શબદો જે ગયે વરસે એજ મરહુમ ખા૦ બા૦ ના સંબંધમાં વપરાયલા છે, તેમાં કહીશ કે "જો (ખા૦ બા૦ બહમનજીની) એ સેવાની પીછાન પારસીઓનો હાલનો જમાનો ન કરે, તો તેઓને માથે એક મોટો કલંક રહી જશે."

દુવાગો સેવક,

દા. એ. તારાપોરવાળા

તારાપોર, તા૦ ૨૭ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૦૮.

[જામે જમશેદ, શુકરવાર, તા૦ ૯ મી અકટોબર ૧૯૦૮.]

મુંબઈની કોરપોરેશન.

ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલનાં મરણ માટે દલગીરી.

આ૦ સર ફીરોઝશાહ મેરવાનજી મેહેતાએ તે પછી દરખાસત મુકી હતી કે ખાનબહાદુર બહમનજી બેહેરામજી પટેલનું મરણ તા૦ ૮ મી સપટેમબરને દીને નીપજયું છે તે જાણી કોરપોરેશન બહુ દલગીર થઇ છે અને દલગીરીના ઠરાવની નોંધ લે છે કે જેવણ કોરપોરેશનના થોડાક મહીના મેમબર હતા અને મેમબર તરીકે તથા બીજા પ્રસંગો વચે શેહેરના ભલાંને માટે બહુજ મોટી ઉલટ દેખાડતા હતા; મરહુમના કુટુંબ ઉપર દીલસોજીના સંદેશા સાથે આ ઠરાવની એક નકલ મોકલી આપવી. *

* તે ઠરાવની ઇંગરેજી નકલ નીચે મુજબ છે:-

"That the Corporation place on record their regret at the, death on the 8th September 1908, of Khan Bahadur Bomanji Byramji Patel, who, as a member of the Corporation for some months and in other capacities, took great interest in matters concerning the well-being of the City."

સર ફીરોઝશાહ આ દરખાસ્ત મુકતાં બોલ્યા કે આપણા એક આગલા ગોઠયાના મરણ માટે આપણને દલગીરી જાહેર કરવાની છે. મી૦ પટેલ કોરપોરેશનમાં બહુ નાની મુદત ગુજારી ગયા હતા પણ તે નાની મુદત દરમયાન તેવણે એકાંત રહી કીમતી મદદ આપી હતી. તેવણે આવતાંના વારમાંજ કાવસજી પટેલના તળાવના બાબમાં પોતાના તવારીખ સંબંધી જ્ઞાનથી એવો ખુલાસો કરયો હતો કે જેથી આપણને ઘણું નવું જાણવાનું મળયું હતું. શેહેરની અનેક રીતે તેવણે સેવા બજાવી છે તેમાં પારસી કોમને સામાનય રીતે તેવણ મોટા મદદગાર થઇ પડયા હતા. એ તેવણની સેવા પારસી કોમ કદીબી ભુલશે નહી એમ હું માનું છું. આખી પારસી કોમને લગતી તવારીખ તેવણે ઉપજાવી કહાડી હતી અને એ વીગતોથી પારસી કોમ પોતાની અસલ તથા હાલની તવારીખ ધરાવવાને શકતીવાન થયા છે. એવણની નોંધ બહુંજ કીમતી હતી અને તે નોંધો એકઠી કરીને તે ઉપરની પોતાની સરેહ સાથની એવી અચુક તવારીખ રજુ કરતા હતા કે એક કીમતી વારસા તરીકે તે જાળવી રાખવા જોગ થઇ પડે.

સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટે આ દરખાસતને ટેકો આપ્યો હતો.

મી૦ દીનશાહ એદલજી વાછા બોલ્યા કે સર ફીરોઝશાહના વીચારો સાથે મારો અવાજ હું જોડું છું. તેવણ ખરેખર પારસી કોમને બહુજ ઉપયોગી હતા અને તેવણની ખોટ પારસી કોમને બહુ ભારી થઇ પડશે.

રા૦ બા૦ વૈદયએ કહ્યું કે મી૦ પટેલની નોંધો સઘળી કોમોમાં વખણાતી હતી કારણકે પારસી કોમના જુદા જુદા જાણીતા આસામીઓને બીજી કોમના માણસો સાથે કેવો સંબંધ હતો તે ઉપલી નોંધો ઉપરથી માલમ પડી આવતું હતું.

ડા૦ જહાંગીર લીલાંઉવાળાએ કહ્યું કે હું અનુભવથી કહું છું કે તેવણે મ્યુનીસીપાલીટીની આડકતરી રીતે મોટી સેવા બજાવી છે. મોહોલ્લાઓમાં ફરીને સઘળી બાબતોની તેવણ જાતે તપાસ કરતા હતા અને મરકીના વખતમાં તેવણની સેવા અગતની થઇ પડી હતી.

બાદ દરખાસ્ત સભાએ એકમતે પસાર કીધી હતી.

[Jame-Jamshed, Tuesday 13th October 1908.]

PLAIN SPEAKING.

In Honour of a Friend.

The Bombay Corporation have done a graceful thing in passing a resolution recording the death of Mr. Bomanjee Patel. His interest in the welfare of the city was very keen, and in more ways than one his memory deserved such recognition as it has met with from the City Fathers of Bombay, at the instance of Sir Pherozeshah Mehta and Sir Dinshaw Petit. Apropos of this Resolution, it has of course to be said that Bomanjee Patel's own community owe a greater debt to his memory than his fellow-citizens in general, and that this debt will be somewhat repaid by their responding to the appeal the Secretary of the Parsee Punchayet, Mr. Jivanjee Mody, has made through the *Press* last week. The *Memorial Fund started in his life-time* needs a little increase, and the few hundred rupees that it wants may be advantageously made up as much in the interest of the community themselves as in honour of the memory of the deceased, as the annual proceeds of the Fund are to be contributed to the continuance of that extremely useful work, the Parsi Prakash. Its immense value to the community is not be questioned. Mr. Bomanjee Patel's monumental labours in this connection, for nearly fifty years, could find a no more fitting reward than its continuance for the benefit of the present and future generation of Parsis. It is a work which it would be almost a sin to let die, whether one contemplates its value from the point of view of the good of the community or of the memory of the *deceased worthy.*—
